

ADRIANI
TURNEBI
ADVERSARIORU

1. 2. 3.

ADRIANI TVRNEBI

ADVERSARIORVM TOMI III.

Auctorum loci, qui in his sine certa nota appellabantur, suis locis inserti, auctoribusq; suis adscripti sunt.

Additi INDICES tres copiosissimi: Unus rerum & verborum Latinorum: Alter Graecorum: Tertius Auctorum qui explicantur aut emendantur.

Per Thomam Guarinum

MDLXXXI.

C.V. MICHAELI HOSPITALI FRANciæ Cancellario Adrianus Turnebus S.D.

MNES ferè qui nostra memoria politioribus delectantur studijs, & literas humaniores amplectũtur, velut antiqui operis nobilia toreumata & signa, obseruationes aliquas elegantis & vetusti sermonis, quas in legendis bonis auctoribus animaduerterunt atq; perceperunt, in apertum protulere: multiq; ex eo magnam gloriam consecuti sunt, & bonam laudabilemq; operam studiosis nauasse sunt existimati. Huius cõsuetudinis quidam velut æstus me absorbuit, & ad vsitatum solitũq; morem scriptionis me traxit: sed bonis tamen quietisq; temporibus, cùm omnibus reip. ocium tranquillitasq; placebat, literæq; hìc florebant, pauca quædam è scriptoribus leuiter tantùm selegeram, & in aduersaria retuleram. Deinde cùm exitiali huic imperio furore & vesania effrænati ciues arma rapuissent nefaria, omniaq; belli ciuilis fragore personarent, & homines vbique trucidarentur, tantaq; esset ferri licentia & impunitas, vt grauius & capitalius esset pecudem iugulare, quàm ciuem: cùm omnes vndique finitimi populi & principes, quorum, vt opinor, intererat nos interire, nec saluos esse, classicum nobis non solùm canerent, sed etiam militum auxilia vesanis mitterẽt, & suo multi exitio & patriæ calamitate magis tũ lætarentur, quàm secundis vnquã rebus suis aut cõmunibus exultarãt: patriæ tũ fata gemens & lugẽs, cùm animi angore cõficerer, medicinã leuationẽq; doloris mihi è literis petendã esse duxi. Sed cùm seria tũ studia animus ob molestias cõmunium temporũ et patriæ cadentis interitũ refugeret & aspernaretur, per scriptores elegãtiores vltro citroq; cursitare, vel volitare cœpi: & vt queq; librũ prehenderã, quicquid ex tẽpore subitoq; in mentẽ veniebat, tumultuaria scriptura cõprehẽdebã: interdũ repetita memoria, quæ in diuersis auctorib. legerã, vnũ in caput congerebã: nonnunquã è chirographis editiones falsi cõuincebã: modò in corrigẽdo cõiecturę dabã, et ei impẽsius liberiusq; indulgebã: quòd errores eo tẽpore existimarẽ audacter tolli posse, quo homines impunè sciebã necari: interdũ oblitus quid antè annotassem, illud idẽ in alia charta iterabã, omnia quidẽ ferè velut folia Sibyllę nõ in numerũ digesta, sed nullo delectu ordine-

que descripta (quod & ipse de se liber vel me tacente indicabit) temerè incondite; scribebam, & in pulverem situmq; abijciebam: qua tamen in re hoc semper religiosè cauteq; seruaui, ne mihi per cuiusquam iniuriam viderer vnquam famam quærere voluisse: eam enim verecundiã pudoremq; adhibui, vt homines doctos sæpenumero laudauerim, & honorificè appellauerim, nunquam reprehenderim aut vituperauerim. Hęc opera etsi leuis est & indigna, quæ tuo nomini dicata nuncupataq; sit: tamen vel virtutis tuæ admiratio, vel meritorũ in patriam tuorũ magnitudo, vel doctrinæ incredibilis copia, ita me obstupefecerũt, vt te mihi quocunq; modo & munusculo possem, colendum esse & obseruandũ putarẽ. Nam & Apollinis adflatu eos pangis versus, qui nõ ab homine mortali, sed à Deo scripti esse videantur: & literas ita exornas, vt ad summum honoris gradum ipsas euexeris: & nuper cùm omnes cæco furore acti & exagitati se remq; publicam perditum irent; & ciuili bello confligendum & depugnandũ censerent, tu solus paci, tranquillitati, quieti, otio seruiendum putasti: & quantũ potuisti festinãtia patriæ fata distulisti. Vt igitur si quis præcipitantem patriam impulisset in ruinam, suæ impietatis in parentem pretium iure ferret, animoq; angeretur, et conscientię cruciatu: ita tu pro tuo in remp. officio, beneuolẽtia, studio, & pietate, etsi melioribus nostris rebus tuam fidem perspectam probatamq; malles, tamẽ gaudere meritissimò debes, & à tuis ciuibus, omnibus laudis & gloriæ ornamentis affici, quòd patrię nunquã opera & consilio defuisti. Quinetiam cùm tanta perturbatio rerum, & tam vesanus furor hominum in exitium certum erupturus videretur, cùm iã multi mortales in acie vtrinq; cæsi animos hominum vtrinq; magis irritassent & accendissent: tu tamen auctoritate, vel potius maiestate tantum motum tumultumq;, quãtus vix vnquam extitit, penè verbo composuisti, atque sedasti, homines que efferatos, & immanitate belluis pares, velut quodam carmine, ad mansuetudinem humanitatemq; reduxisti. Ita nunc quòd viuimus, quòd liberum spiritum ducimus, quòd patriam, coniuges, liberos incolumes videmus, quòd fortunas & facultates reliquas saluas habemus, tibi id totum vni acceptum referimus. Hunc igitur librum pretio & æstimatione paruum, sed ab eo homine profectum, qui se suaq; omnia tibi pro tuis in remp. promeritis consecrata putat, accipe & boni consule, existimaque non voluntate, sed facultate me impediri, ne maiora & potiora tibi offeram atq; donem. Vale, Lutetiæ Parisiorum Idibus Quintilibus, anno CIↃ.IↃ.LXIV.

AD

AD C. ET AMPLISS. VIRVM MICHAELEM HOSPITALEM FRANCIÆ Cancollarium Adriani Turnebi Silua, qua hos libros ei dicat.

Si manibus possem spirantes fingere ceras,
De pario similes si scalpere marmore vultus,
Si viuo possem tabulas animare colore,
Ducere si facili viuentes ære figuras:
Exprimeret te cera, color, lapis, atq; metallum:
Omnibus inque locis tua ciues ora viderent:
Et pacatorem te Gallia tota sacraret:
Ac titulis laudum legeret monumenta tuarum.
Nostra manus sed enim est rudis atque indocta, probamq;
Materiam fœdare potest, non arte polire.
Attamen egregia est nostra & propensa voluntas,
Quæ gestit quocunq; potest se munere gratam
Exhibuisse tibi: male formatumq; dolatum,
Quo te nunc veneratur opus, numenq; salutat,
Quo submissa tuum, & votiuam dedicat illi
Informem velut effigiem scabramque rudemque.
Rusticus indocta simulachra exculpta figura
Sic posuit diuis, truncoq; simillimus Hermes
Sic statuebatur: durus sic stipes in aruis
Numinibus sacratus erat pietasq; placebat.
Sic dabat & Veneri luteas virguncula puppas:
Et laribus suspensa pila est, gratéque recepta.
Si meritis æquata tuis tua munera velles,
Pieriis tentata modis musáue pedestri:
Te solus caneres, in cœlum & carmine ferres:
Qui tantis scribis carmen virtutibus æquum:
Aequiparas & facta sonis, & laudibus acta.
Cœlitibus sed grata diis est sola voluntas
Obsequio testata pio cultuq; probata:
Sic studium nostræ tibi commendabile Musæ
Officio, acceptum cupimus gratumq; videri.
Tellenas nugas & gerræ vana Sicanæ
Nomina fac superent quæ mittimus atq; dicamus:
Tu pretium ponas animo votóque dicantis,
Non nebulis, ventisque datis & inanibus auris,
Quas tibi conclusas nouus Aeolus vtribus offert,
Extenuare tibi non amplificare paramus
Nostra, nec orandi consueta extollere lege:
Verba damus, verbosum & opus nunc mente mouemus:
Qualia quæ balbi dictantur voce magistri
Cirratis pueris, nec iam cantantur ephebis.
Nos obelis etiam quædam configimus, in quo
Auctores vereor ne nos iugulasse iocetur
Rhinoceros aliquis, non confodisse verutis
Errores, esset cum tanta licentia ferri
Omnibus, & passim iugulare impune liceret.
Nos etenim fermè, quo tempore tristis Erinnys
In ferrum ciues odiis furialibus egit,
Scripsimus hæc subito nimis indigesta labore:
Confusumq; chaos glomeratámque agmine turbam,

Atq; iteratarum nugantem murmure vocum,
Immemor interdum quas mens reuocauit, ineptè
Miscuimus. Nam cum studijs grauioribus esset
Mens aliena, malis patriæ communibus ægra:
Auxilium nobis, animiq; leuatio mœsti,
Peruolitare fuit doctrinæ scripta politæ:
Atq; notare manu si quid succurreret, & mens
Suggereret: modò chirographis contendere pressa
Et falsi damnare, leuis sed semper opella.
Sic charæ clades patriæ & mala publica tandem
Hoc peperere malum schedium sic vendito nostrum.
Nec tamen ærumna lector se existimet vna
Defunctum, restare aliam sibi sentiet hydram,
Cui linguæ tot & ora sonant, tot surrigit aures,
Bissenoq; trahit sinuosa volumine terga.
Ergo facem, clauamq; paret spoliumque leonis,
Vt monstrum tutius plaga flammaq; sequatur.
Auctio si fiat, preconis deferet omnis
Hinc mihi, qui solus venalem extrudere mercem,
Et possum emptores inducere solus hiantes.
Quid faciam? loquor ex animo quod sentio verum.
Nec catulum possum melitæum efferre molossum:
Magnificis nugas nec possum extollere dictis:
Præmia nec laudis censemus nostra mereri:
Nec laus hic petitur, votorum ex summa meorum est:
Excusanda bonis non accusanda putentur,
Et veniæ credi non culpæ affinia possint.
Quæ sacrata tibi sic sunt & vota Michael,
Certa salus patriæ, iurisq; antistes & æqui,
Vt famæ diuis capides vel fictilis vrna.

Εἰς Ἀδριανὸν Τόρνεβον.

Ὡς πνοιῆς Αἰγυπτίοιο διασκίδνησιν αἰθέρους
  Τὰς νεφέλας δονέων Θρηϊκίπνοος Βορέης.
Ὡς τὰ ματαιολόγων καὶ σητόβρωτα γραφόντων
  Ἐς τὰς χύτρας ἔρρει βιβλία λαθίδονα.
Ἀλλὰ περιφραδέως αἰδοῖας τῶν ἀγλαοφήμων
  Ῥεπτοδόσαις διδαχαῖς ἔργα ποθεινότατα,
Οὔποτε χειμέριος διασείσεται ὄμβρος ἐπακτός,
  Οὐ φλὸξ ἐμπρήσει τοῦ μαλεροῖο πυρός.
Μηδὲ διαφθείρει λάβρος στρατός, οὐδὲ λαφύξει
  Ὁ χρόνος, οὐ δαμάσει πανδαμάτωρ Ἀΐδης.
Τοῖος ὁ Τόρνεβος γέρας ἔλλαχεν ἱερὸν φῶς,
  Ἑλλαδικῆς μούσης, Αὐσονίης τε κλέος.
Εὔστοχος, εὐθυντής, μῦθος αἰεὶ πνείων ἀθλεύων.
  Πειθὼ καὶ σεμνὴ χείλεσι τοῦδ' ἔφυ.
Ὃς ποτ' Ἰώνας κορυφαῖος ἀεικτορέοιο θοάνας
  Ἤρατο παντοίης ἆθλα διδασκαλίης.
Γῆρας ὁ πενθύρω, φεῦ, τοῦτον μοῖρα κραταιὴ
  Ἥρπασε κυανέῳ φθεγγόμενον στόματι.
Ἤντε δυσσόμενος πάλιν ἀντέλλων μαρόπτει
  Αἴρεται ἥλιος πάντα διασκιδάσας.

ἐγὼ

Ὡς δ' ἐγερσιφανὴς μετὰ πότμον πυρσὸν ἀνάψας,
Ἡμῖν ἠγλάϊσεν τὰ πρὶν ἄδηλά ποτε.
Χαῖρε μάκαρ Τόρνηβε, καλὸς πόνος οὔ σε γελοιᾶ
Ἐν φθιμένοις κεῖσθαι δυσκλέα, σὴ πόμενον.
Οὐρανόθι ζώεις σὺ πανόλβιος· οὐδέ τό γ' ἄμμι
Τοὔνομα σὸν μαρανεῖ πᾶς χρόνος ἐσσόμενος.
Ν. Γουλώνιος.

LEODEGARIVS A' QVERCV ADRIANO TVRNEBO Collegæ suo S.P.D.

I virtus, studium, ingenium, & rerum omnigenarum,
Cognitio consummatissima, laudib. amplis
Efferri, aut etiam digna mercede beari,
Debent (Turnebe ornamentum & gloria nostræ
Gentis, & Europæ flos delibate) paranda
Ambrosia, & nectar tibi, sumptu publico, in arce:
In medioq; foro statuenda insignis imago,
Cui caput auricomum vireat Parnaside lauro.
Nam si albo diuum rectè est adscriptus Apollo
Quòd perhonorificè de ipsis mortalibus esset
Promeritus, tibi quis sacram non extruat aram,
Plura tuo Genio quam Phœbo holocausta reponens,
Cùm Phœbum à tergo meritis, atq; arte relinquas?
Ille olim Admeti lætos armenta per agros
Graminibus pauit, tu magnanimi atque potentis
Gallorum regis ciues præstantibus ornas
Artibus: ille medebatur vibicibus, alphis,
Vulneribus, morbisq; hominum: tu trunca resarcis
Membra libellorum, & luxata, & tabida, & atra,
Et spurca illuuie, terges, reddisque nitori.
Ille planetarum princeps, tu hominum: ille sonoram
Barbiton à Maia genito cepisse putatur,
Tu verò à musis artes: oracula fudit
Ille, sed obscuris ambagibus, & Labyrinthis
Intricata, quibus torsit responsa ferentes:
Tu tripode ex certo promis folia ipsa Sibyllæ,
Tu vatum nodos, tu legum ænigmata soluis,
Tu sphingi Oedipodem te offers, tu peruia reddis
Quæ salebris, spinisue scatent. Ille omine dextro
Marsiam in arguto cantus certamine vicit:
Tu doctos omnes superas omni arte decora.
Illum Cyrrha colit, Parnassus, Chrysa, Terapne,
Gryneum, Tenedos, Cynthus, Delos, Rhodos. At tu
Percoleris toto orbe frequens, tu nomine totum
Orbem imples, & bellè de toto orbe mereris.
Quare vtinam Parcæ meritu pro talibus annos
Tam longos tibi nere velint, quàm longa futura
Fama tua est, quàm longus honos, quàm gloria longa.

Deo gloria & gratia.

EIVSDEM AD LIBRVM
Prosopopœia.

CVM punctum omne ferat liber disertus
Iucunda vtilibus, seuera blandis
Qui miscet, dubium haud potest videri
Quin sis augurijs bonis iturus
In lucem, quoniam author ille scitus
Qui te pumicibus cauis poliuit,
Qui longè superat, vel æquat arte,
Et virtute viros, quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut alijs erunt in annis,
Te cum mirifica adprobatione
Facundorum hominum, dicauit illi
Qui solatiolum omnium sophorum
Et censetur, & est. Placebis ergo
Acquè, plausibili dicatione.
Vt gaza varia, venusta, honesta,
Qua tam magnificè beas legentes:
Vt tot millia læta basiorum
Figant Pallady viri, quot optat
Ferre à Lesbiola sua Catullus.

Deo gloria & gratia.

FVSCIANI CLERICI IN LIBRI
commendationem, Epigramma.

QVisquis scriptorum cæca caligine musas
Desistis studio sollicitare pio:
Lux tibi discussis aderit manifesta tenebris,
Propositum quando legeris istud opus.
Parturiens etenim dulcissima dogmata, tandem
Explicat obscuros (hinc via plana) sinus.
Collectum membris igitur depelle soporem:
Ocyus auctorem, nec mora, quenque lege.
Quæ te terruerant, iam sunt sublata, nec vllo
Amplius apparent turpia monstra loco.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Vinum doliare, vinum diffusum, vinum defusum, vinum de dolio, vinum de cupa, propala, vinum defundere, Amphoræ notis signatæ & titulis, de meliore nota.

Vinũ doliare.

INVM doliare omnes ferè apud Vlpianum l. prima §. si doliare. ff. de peric. & cõm. r. vend. exponunt, quod in dolio conditum est, ad vini pendentis discrimẽ, præsertim cũ vinum pendens, ipsas vuas significet, & vindemiam nondum collectam: Nam vinum pro vuis dici, locus ille Plauti in Trinummo, Sc. Minus quindecim dies. clarissimè indicat:

Tum vinum priusquam coactum est, pendet putridum.

Vinũ diffusum.

Ego potius putem vinum doliare dici ad discrimen vini diffusi: cuius rei ecquem locupletiorẽ citare testem possum, quam Proculum Iurisconsultũ? l. vinum. §. ego. ff. de tritic. vin. & ol. legat. Is enim: Ego (inquit) *etsi dolia in vasis vinarijs non sunt, tamen non concederem Trebatio, quod in dolijs esset, id est, quod in vasis non esset, legatum: illud verum esse puto, cui vinum legatum cum vasis erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legatos esse.* Vinum autem doliare, vinum est nouum, quod quia vetustatem non habet, quæ diffuso quæritur, & vino maturitatem & suauitatem affert, ideo minoris erat pretij. Vinum de dolio appellat Cicero, vt in Bruto: *Nam igitur qui hoc sentiat, si is potare velit: de dolio sibi hauriendum putet?* Appellat & vinum de cupa, vt in Pisonem: *Panis & vinum à propala & de cupa.* Sic in bonis libris lego: Nam propala est qui merces propalam velut ante palum, aut de palo pendentes habet, & vendit: quam vocem in propolam deprauarũt, cum apud Græcos (quorum vocabulum videri volunt) hæc vox proxenetam significet, vendirionisque conciliatorem, vt scribit Pollux lib. 7. cap. 2. Ea integra hodiéq; apud Varronem de re rust. lib. 3. c. 14. remanet, sic scribentem: *Denique ipsæ exruminantes ad propalam vitam diu producũt:* id est apud propalam. Quo sanè in Varronis loco non dubitẽ ruminantes emendare refragantibus libris omnibus, in quibus exgrumãtes legitur. Cocleas enim dicit apud propalam ruminando suo sibi succo, & exiguo cibo vitam diu producere. Apud Nonium denique in Primiter. Lucillius ipso syllabæ modulo satis indicat vocabulũ Latinum esse, cuius verba sunt:

Vinũ de dolio.

Vinũ de cupa.

Propala.

Vt cum primitijs ficos propala recentes
Protulit, & pretio ingenti dat primitus paucos.

Quod si cui testimonium illud Proculi fortè nõ satisfacit, veniet in numerum Plutarchus, qui vinum de dolio nouum esse ostendet, cuius verba sunt, [illegible] id est, Isti veteri & miri vino reiecto, durum & immite de dolio bibimus culicum turba perstrepens. Vinum autem diffusum est quod in amphoras & cados apothecarum ad asseruandum fusum est. Plinius lib. 14. cap. 14. *Apothecas fuisse, & diffũdi solita vina anno* DCXXXIII. *vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento.* Apud Catonem tamen (Catul. de re rust. c. 147.) doliare vinum pendenti opponitur, apparétque eius ætate nondum frequẽter solitum esse vinum diffundi in Italia. De diffuso vino ita scribit Horatius: lib. 1. epist. 5.

Vina bibes iterum Tauro diffusa. Et Iuuen. Sat. 5.

Ipse capillato diffusum consule potat.

Vinũ defundere.
Vinũ defusum.

Defundere autem vinum, est de dolio in craterem, aut de cratere in pateram fundere. In Horatio igitur rectè coniicit vir doctissimus Lambinus scribendum, lib. 2. sat. 2.

Et nisi mutatum parcit defundere vinum.

Id enim est in pateram, vel trullam fundere, & bibere. Et libro 2. de Finibus: *Quibus vinum defusum sit è pleno Oenophoro.* id est, deorsum in pateram aut poculum fusum. Et apud Maronem lib. 4. Georg.

Hæc ait & liquidum Ambrosiæ defudit odorem.

Amphoræ notis signatę et titulis.

Amphoræ autem & eadi in quibus vinum erat cooditum, notis signabantur & titulis: vt indicat Iuuenalis sat. 5.

—cuius patriam, titulúmque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ.

Proinde Cicero in Bruto scribit: *vt si quis falerno vino delecte'ur, sed eo nec ita nouo, vt proximis Coss. natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anitium cons. quærat. Atqui hæ notæ sunt optimæ: credo: sed nimia vetustas nec habet eã quam quærimus suauitatẽ, nec est iam sane tolerabilis.* Itaque cum aliquem commendasse nos dicimus de meliore nota, quo genere loquendi est vsus doctissimus & elegãtissimus poeta Catullus ad Mal. & Curius in epistola ad Ciceronem libro septimo epistolar. famil. nisi fallor, translatiooem à vino ducimus, in quo melior, & optima nota dici solet: quod & ab eruditissimo Lambioo est obseruatum.

De meliore nota.

CAPVT II.

Angustus clauus, Tribunus angusticlauius & laticlauius, arctum lumen purpuræ apud Papinium.

NEminem esse existimo in Gallia paulo humaniorem, cui Georgius Buchananus non sit notus, non solùm eximius poeta: verùm etiam vir omni liberali eruditione non leuiter tinctus, sed penitus imbutus: Inter oos de literis nuper cùm sermo incidisset, ac de Tranquillo in Octau. August. ca. 73. loqueremur, qui vitas Cæsarum pari licentia ac illi egere, scripsit, dixit ooo solùm magno errore receptum esse patrem eius Augusti clauium fuisse: verũ etiam magna hominum molestia, in eo explicãdo miserè se cruciantium: quorum quid, inquit, attinet ineptias commemorare? sese autem opinari dicebat angusticlauium scribi debere, vt laticlauium: quòd esset tunica Angusti claui, vt Lati. Atque huius sententiæ suæ astipulatorem adscriptoremq́; producebat Ouidium, cuius libr. qoarto Trist. hi suot versus:

Angusticlauius.

Curia restabat: claui mensura coacta est,
Maius erat nostris viribus illud onus.

Se enim in Equestri ordine substitisse dicit Ouidius: & Suetonius patrem suum nondũ adeptum fuisse latum clauum significat. Etsi autem tam clarè id à Buchanano probatũ esse coofido, vt dubitandum nullo modo cẽseam: tamen quo id testatius & confirmatius sit, addam Paterculi testimonium de Mæcenate, qui in Equestri ordine semper mansit, sic scribentis. 2. volum. *Quippe vixit angusto clauo pene contentus, nec maiora consequi non potuit, sed non tam optauit.* Accedet velut supernumerarius testis (re satis illis iam testimooijs cõfirmata) Lampridius in Alex. Seue. cuius verba sunt: *Tum fatis esse constituit, vt Equites Romani à Senatoribus claui qualitate discernerentur.* In eadem etiam esse senteotia Lambinum collegam meum animaduerti. Hæ me auctoritates mouent vt in Pap. lib. 4. Syluarum ad Septimum, sic hos versus legam, & de angusto clauo intelligam.

Hic p:rüus inter pignora curiæ
Contentus arcto lumine purpuræ
Crescis.

Arctum lumẽ purpuræ.

Vbi refragante versus lege Raro hodie scribitur in omoibus, quæ quidem viderim exemplaribus. Arctum enim lumen purpuræ, angustum clauum purpureum accipio, quo is, quamuis Senatoris filius, contentus erat. Tribuoi autem militum quidam angusticlauij erant, quidam laticlauij: hique maioris dignitatis, illi minoris. Patrem quidem suum Tribunum, angusticlauiũ fuisse Othoniano bello Suetonius in Othone cap. 10. dicit: vapulasse Neronem à quodam laticlauio etiam oarrat, vt existimo non Tribuno militum laticlauio, sed Senatore. Nam à Dione in Othone, is Iulius Montanus nominatur, & Senator appellatur.

Tribunus angusticlauius.

Laticlauius.

CAPVT III.

Comperendinatio, altera actio.

QVid inter comperendinationem, & ampliationem apud Cic. in Verr. intersit, quæri plerunque animaduerto: qua de re neque recentiorum sentẽtia mihi probatur, nec veteris interpretis Asconij expositio satisfacit: quam (ne prolixior sim) adscribere nõ decreui. Potius Ciceronis locum subiiciã 3. act. in Verrem, & ex eo coniecturam captabo, & (si potero) verum eliciam: Eius verba hæc sunt, *Admo enim comperendinatum, quod habet lex in se molestissimum, bis vt causa dicatur: quod aut mea causa potius est constitutum, quàm tua, aut nihilo tua potius, quàm mea. Nam si bis dicere commodum est, certe vtriusque commune est Si eum, qui posterius dixit, opus est redargui, accusatoris causa, vt bis ageretur, constitutum est. Verum, vt opinor, Glaucia primus tulit, vt comperendinaretur reus: antea vel iudicari primo poterat, vel amplius pronuntiari.* Istis ergo Ciceroois verbis persuasus huc labor, vt putem ampliationem fuisse in iudiciis, cum parum iudicibus liquebat: comperẽdinationem lege Seruilia in iudicium repetundarum introductam, vt etiam si prima actiooe iudici liqueret reum damnandũ esse, tamen ei cõdemnare non liceret. Lex enim Seruilia induxit comperendinationem, ne primò iudicaretur: id est vt bis causa diceretur: ac comperendinatio, altera, id est, secuoda est actio. Bis enim iudicium exerceri voluit de pecuniis repetundis: nec, si constaret iudici prima actione damnãdum esse reũ, licere voluit damnare ante secundam actionem. Sic Cicero act. 3. in Ver. Verrem velut lege Seruilia comperendinatum fingit ad iudicium adesse & respondere: ac cõperendinationem alteram actionem appellat, his verbis: *Neminem vestrum ignorare arbitror iudices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atq; hanc opinionem Populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione responsurum*

Ampliatio.

Comperẽdinatio.

non fuisse, neq; ad iudicium adfuturum. Hanc tameo explicarionem attigit (ne quid dissimulem) Ascooius 3. act. in Verrem cum scripsit: *Comperendinatio vtriusq; partis recitatio est.* Id est (vt interpretor) cùm iterum à præcone citantur vt adsint, qui priore actione citati fuerant.

CAPVT IIII.

Melici, Dithyrambici, μελοποιός, μέλη, lyrici, numerus fertur lege solutus quid.

EXtat Cicerooia libellus de oprimo genere oratorum, quem scripsit, cùm in Larinam linguam conuertisset aduersarias Æschinis & Demosthenis orationes, quas & Diuus Hieronymus vidit. Eius libelli principium multos suboffendit: nam cum ita scribat: *Oratorum genera esse dicuntur tanquam poetarum: id secus est. Nam alterum est multiplex. Poematis enim Tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod magis est tractatum à Latinis, suum quodque est diuersum à reliquis genus.* Permirum sibi videri dicunt illud à Cicerone genus scribi à Larinis magis tractatum fuisse, cuius hodie in literis Latinis nullum extet vestigium. Ego verò illam Ciceronis orationem aliam in sententiam interpretor, atque affirmo Ciceronem dicere multa poematis geoera, & exempla proferri posse, præsertim cum poema magis à Larinis tractatum sit. Itaque verius esse puto, quod in libris scriptis reperitur *Quo magis*: etsi *Quòd magis*, eodem sensu legi potest. Non assentior ijs qui *minus* hic legont contra omnium Bibliothecarum auctoritatem. Quærūt autem qoid inter Melicos, Lyricos, & Dithyrambicos

Melici. intersit: Ego Melicos qui cantilenas scribebant ferè in numero Lyricorum reposuerim:

μελοποιοί. Nam Simooidem Suidas nonc μελοποιόν, nunc Lyricum vocat, & Platoni μελοποιοὶ canticorum scriptores & Lyrici sunt: & Sapphus, Alcmanis, Anacreontisque, qui Lyrici nomerantor,

μέλη μέλη nominantur. Ausonios Melicos & Lyricos modos nominans distinguere paulum videtur, & pangi melos potest quod non ad Lyram canatur, latiusque iotecdum pateat: nisi fortè idem bis locutus est, quod non est in poetis rarum. certè iidem Galeno sunt in fine de vsu partium scribenri παρὰ τοῖς μελικοῖς ποιηταῖς, οἳ ὕμνον λυρικῶς ἐπᾴδουσι. Lyricos autem à Dithyrambicis, & materia, & lege carminis differre puto. Materiam Lyricorom complexus est Horatius de arte poetica, cùm scripsit:

Musa dedit fidibus diuos, puerosq; Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primū,
Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Dithyrābici. Dithyrambicorum argumentum erat Liber pater: eorúmque Chori Cyclici dicebanrur, ad discrimen Tragicorum & Comicorum Chororum, qui erant quadrati. Lege carminis differebant, qoòd in Lyricorum plerunque carminibus erant Strophæ, Antistrophæ, & Epodi: In Dithyrambicorum non erant, sed velut vna, perpetuaque comprehensione sine vllis Stropharum, & Antistropharum legibus & interuallis, varios versiculos contexebant. Id ex Aristotele cognosci potest, qui ita in Rhetoricis lib. 3. scribit, τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην, καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις: id est, Dictionem autem necesse est aut tractam esse, & cooiunctione vnam, vt Dithyrambicorum cantica: aut cōuersam, & similem veterum poetarum conuersionibus. Id etiam Aristoteles in Problematis scribit sectione 19. problemat. 15. nā cum quęsisset, Διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο, αἱ δ' ἄλλαι ᾠδαὶ χορικαί: id est, Quamobrem nomi sine conuersionibus à poetis scribebantur, cum cantica chororum per conuersiones componerētur, subiicit: eadem sectio. & problem. Διὸ καὶ οἱ διθύραμβοι ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκέτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον: id est, Proinde & Dithyrambi posteaquam imitatores esse cœperunt, conuersionea oon habent, ante habebant. Quocirca quia versus tumentes libero impetu texunt, nec cantica certo flexu recurrentia certa lege carminum includunt, Horatius scripsit quarto carminum od. 2. de Dithyrambis Pindari:

Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisq; fertur Lege solutis. Numeri lege soluti.

Contra de eius Lyricis certo ambitu comprehensis, scribit Papinius lib. 4. silua. 5.

—Qua lege recurrat Pindaricæ vox flexa Lyræ.

CAPVT. V.

Cicero emendatus, scriptura, decuma, portorium.

ETsi plenum est periculi & aleæ, coniecturæ confidere soæ in tractādis auctoribus, mulris tamen in rebus sola coniectura nititur, quam & in re capitali nostra medicua aucupatur. Id eo dico, quia cùm Cicero scribit pro lege Manilia: *Cum Publicani familias maximas, quas in salinis habent, quas in agris, quas in portubus:* auguror pro salinis, siluis esse legendum. Cuius rei hæc ratio est: Vectigalia populus Romanus capiebat ex agricultura. Agri enim vectigales decumas frumēti Pop. Rom. pendebant: hoc frumentum militibus admetiebantur, sed & vrbanæ plebi, modò semissibus, modò trientibus: Tandem tamen lege Clodia semisses, & trientes sublati sunt, gratisque admensum est plebi vrbanæ frumentum: interdum etiam vendebant. E pecore, quod vectigal, scriptura dicebatur. Hinc Plautus Truculento, Sc. Ad fores auscultato. Cicero emēdatur. Decuma. Scriptura

Nam aduersum legem à me ob meam scripturam, pecudem accepit.
A. Ferè idem quod tu facis, faciunt rem malè gerentes:
Vbi non est scripturam vnde dent, incusant publicanos.

Nam qoi in publicis siluis pascebant, quas redemeraot publicani, oumerum capitum ini

pecoris apud publicanum profitebantur, numerumque in commentarium referebat publicanus, & in singula capita certam pecuniā pro pastione exigebat. Proinde *scripturarius ager*, vt ait Festus lib. 17. *ager publicus appellatur, in quo vt pecora pascantur certum æs tribuitur: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore.* Tertiū vectigal è mercatura erat si quid vel importaretur vel exportaretur, quod Portorium appellabant. Portoriū. Dicet aliquis: nondum video cur *Siluis* legendum sit, potius quam *Salinis*. Imò verò ex iis quæ posui id satis notum, & planum est: in siluis enim pecora pasci constat. Et Cicero pro lege Manilia (nisi hallucinor) quarer tria illa vectigalis attigit, vt cùm dixit: *vt & vbertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur.* Rursum, ibidem: *Tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conquiescit. Ita neq; ex portu, neq; ex decumis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest.* Postremò hoc in loco. nam salinæ aliud vectigal significarent, de quo nulla in ea oratione mentio est. In siluis autem pasci pecora satis pastor Virgilianus docet eclog. 1. canens:

Formosam resonare doces Amaryllida siluas.

Sed & ipse Maro: lib. 1. Æneid.

——Et egressus siluis, vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono.

CAPVT VI.

Aratores, aratio.

ADmonet me locus superior, vt qui à Cicerone aratores vocentur, explicem, neque enim satis intelligi qui sint, vulgò video. Ager aliquis Decumanus qui arabatur, eorum à quibus colebatur proprius non erat, sed publicus populi Romani censebatur, ac decumarū conditione, & pensitatione agricolis erat attributus, qui aratores dicebantur, Aratores. agrique quos colebant Arationes: sed & omnis ager vectigalis & decumanus, qui arabatur frumentariusque erat sic vocabatur. Aratio. Cicero in Verrem act. 5. *Pulsos aratores esse dico, agros vectigales vexatos, atq; exinanitos à Verre.* Iterum ibidem, *Magni & naui aratores agros latos ac fertiles desererent, totasque arationes derelinquerent.* Plautus Truculento, Sc. Ad fores auscultato.

Male vertit res pecuaria mihi apud vos, nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.

Ager Campanus cum publicus populi Romani esset, qui Capuæ eum colebant & decumas pensitabant, aratores erant. Itaque scribit in Rullum 2. act. Cicero, eo certam non fuisse Capuam à maioribus, vt esset domicilium aratorum. Eius verba sunt: *illi Capuam receptaculum aratorum, nundinas rusticorum, cellam atque horreum Campani agri esse voluerunt.* Nec verò aratores domini erant, nec domini censebantur: eósque à dominis Cicero in Verrem act. 5. perspicuè distinguit, sic scribens: *Tamen in colonis numerus manebat dominorum, atque aratorum.* Certè qui agros vectigales colebant, verè domini non censebantur. Non me latet tamē aratoris vocem latius etiam patere, & agricolam significare: sed & aratorem agri vectigalis interdum dominum vocari. De Aratione à Varrone libr. 4. de ling. lat. etiam scribitur, *ager aruus & arationes, ab arando.*

CAPVT. VII.

Catulli versus explicati de Arsinoe, Zephyrium, Zephyritis, Hippia Arsinoe.

ELegantissimi sunt versus doctissimi, & politissimi poetæ Catulli, de coma Berenices, sed obscuri, nec satis intellecti, quos è Callimacho conuertit. Catulli versus explicati

Abiunctæ paulo ante comæ mea fata sorores
Lugebant, cùm se Memnonis æthiopis
Vnigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arsinoes Chloridos ales equus:
Isq; per ætherias me tollens aduolat auras,
Et Veneris casto collocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
Grata Canopeis incola littoribus.

Quos hinc intelligi posse spero: Arsinoen Philadelphi vxorem Ægyptii consecrarant, Veneremque & Zephyritin appellarant, eique templum in Zephyrio promontorio ædificarant: eandem vt Zephyri vxorem Chlorin vocarant. Neminem enim ferè latet Chlorin vxorem Zephyri à poetis dici, quæ & Flora Latinis est. Fingit & Callimachus vt vnigena est auroræ Memnon: ita Memnonis vnicum esse filium equum Chloridis. Videor etiam legisse in editione quadam (nisi memoria fallit) *vnigena impellens natantibus*, quam sequenti scripturam non penitus mihi probatam sensus nascetur, alitem equum Chloridis venisse exoriente aurora quæ vnicum filium Memnonem genuit. Sed vt in iudiciis in quibus de facto quæritur testes producendi, tabulæ proferendæ sunt: Ita auctores adhibendi sunt huius rei tanquam astipulatores. Hoc igitur dicet pro testimonio in epigrammate ipsemet Callimachus apud Athenæum.

Κόγχος ἐγὼ ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις.

In his versibus sine controuersia & Venus & Zephyritis appellatur, præsertim cùm paulo post sequatur:

Σοὶ τὸ περισσότατον παίγνιον Ἀρσινόη.

Idem & Posidippus in Epigrammate, quod scripsit in Venerē quę in Zephyrio colebatur.

Τοῦτο καὶ ἐν πόντῳ καὶ ἐπὶ χθονὶ τὸ φιλαδέλφου
Κύπριδος ἱλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης,
Ἣν ἀνακοιρανέουσαν ἐπὶ ζεφυρίτιδος ἀκτῆς,
Πρῶτος ὁ ναύαρχος θήκατο Καλλικράτης.
Ἡ δὲ καὶ εὐπλοΐην δώσει, καὶ χείματι μέσσῳ
Τὸ πλατὺ λισσομένοις ἐκλιπανεῖ πέλαγος.

Stephanus, de vrbibus Zephyrion. καὶ ἀκρωτήριον ἄκρα τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀφ' οὗ ἡ ἀφροδίτη καὶ ἀρσινόη ζεφυρῖτις, ὡς Καλλίμαχος

Zephyrium. Zephyritis. Hippia Arsinoe.

καλλίμαχος, id est, *Et Zephyrium promontorium Aegypti, à quo Venus & Arsinoe Zephyritis, vt Callimachus vocat*. Sed & Hippia vocabatur Arsinoe, credo, quod in cœlo equum habere crederetur. Hesychius. ἱππία Ἀρσινόη ἡ τοῦ φιλαδέλφου γυνή. Cum præsertim dum viueret, equos studiosè alere solita sit, & ad Olympica certamina mittere, vt è Callimacho scribit Higinus lib. 2. astronomicôn poetic.

CAPVT VIII.

Abuti operam, Faciunt ne intelligendo? apud Terentium.

VErbum Terentij in Andriæ prologo est (quod omnes æquè ac suos vngues tenēt, neque ferè quisquam tamen intelligit) *Nam in prologis scribundis operam abutitur, non qui argumētum narret.*

Abuti operam.

Hic Abuti omnes in recepta & solita significatione accipiunt pro malè vti: Ego abuti operam interpretor esse operā impendere, & consumere, hoc sensu: in prologis poeta operam non ponit, nec consumit in argumenti narratione, sed in calumniæ & maledictorum depulsione. Qui aūt valet Vt, hoc modo, Non operam ponit vt argumentū narret. Sic Abuti Plautus vsurpat in Asinaria: Sc. vnum istorum quodque verbum. *Vbi sunt quæ dedit?* C. *Abusa*. id est ea consumpsi, ea consumpta sunt. Quidam in Terentiano versu, Andr. prologo, ad ruinam carminis fulciendā legūt (vt ne id quidem prætermittam) *Nam in prologijs scribundis*. Nam prologium pro prologo veteres vsurparunt, vt à Grammaticis annotatur. Planè pronūtiare non vereborin eo prologo:

Faciunt ne intelligendo.

Faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant? cum interrogatione legendum esse, hoc sensu: an non dum intelligentes & docti hac in re videri volunt, planè hoc consequuntur, vt nihil intelligant? NÆ affirmantis præponi non subiici solet. nec officit quod reperitur, *Aedepol næ ego sum miser*. Nam post iusiurandum de integro inchoatur oratio.

CAPVT IX.

Euocati.

CÆsar libro tertio de bello ciuili scribit: *Cùm horum omnium ratio haberetur, ad duorum millium numerum ex Pompeianis concidisse reperiebamus, euocatósque & centuriones complures.* Et libro primo: *Militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicetur, quadraginta in singulos iugera, & pro rata parte centurionibus euocatisq́;*. Non est exprimenda longior oratio in recitandis aliorum scriptorum testimoniis:

Euocati.

Hic quærendum videtur qui sint euocati, quos & à militibus & à centurionibus Cæsar distinguit. Euocati autem sunt homines militia perfuncti, & emeritis stipendiis, qui tamen rursus militarum euocantur. Id declarat Dio, sic scribens: ἐκ τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν ἠουοκάτων σύστημα (οὓς ἀνακλήτους ἄν τις ἑλληνίσας, ὅτι πεπαυμένοι τῆς στρατείας ἐπ' αὐτὴν αὖθις ἀνεκλήθησαν, ὀνομάσειεν) συνέστη. id est, Ex his hominibus euocatorum numerus constitit, quos ἀνακλήτους, id est, reuocatos Græcè vocare possis, quòd militia perfuncti ad eam rursus reuocarentur. Euocatorum autem honestus erat ordo in re militari, & in multis inscriptionibus: Euocatum Cæsatis aut Augusti fuisse ambitiosè incisum videmus. Hoc ideo scribendum putaui, quo eos qui vocem hanc parum notam habēt certiores facerem, quæ sit huic verbo vis & potestas subiecta.

CAPVT X.

Secundarij, statariæ comœdiæ, statarij histriones, tertiarij, strigmenta gymnasij, Valerius emendatus.

SCribit Cicero 1. in Ver. *Vt in actorib. Græcis fieri videmus, sæpe illum qui secundarum, aut tertiarum partium, cùm possit aliquanto clarius dicere quam ipse primarum, multum summittere, vt ille princeps quā maxime excellat:*

Secūdarij.

His verbis expressit, quos Græci δευτεραγωνιστὰς, & τριταγωνιστὰς vocant, sed vno verbo illos secundatios, hos tertiarios appellare potuit, vt in Bruto: *Quod idem faciebat Q. Arrius, qui fuit M. Crassi quasi secundarius*. Est enim translatio ducta ab actore secundarum partium: neque raro à fabulis transferre solet, velut in eodem Bruto: *Sed eos etiam quos statarios appellant*.

Statariæ comœdiæ. Statarij histriones.

Nam statariæ quædam dicebantur comœdiæ vel auctore Terentio: & statarij histriones, qui minus actuosi eranr, & ad eas fabulas magis quam mororias accommodati habebantur. Iterum in eodem Bruto, *Nunc quoniam totum me non næuo aliquo aut crepundijs, sed corpore omni videris velle cognoscere*: Ex argumentis dixit comœdiarum, in quibus expostitij, vel è corporis næuo, vel è crepundijs, quibuscum expositi fuerunt, postea agnoscuntur.

Tertiarij.

Tertiarium dixit Valerius libro 9. capite. 15. sed in eo perperam retiarius, & assectarum legitur: eius verba sunt: *Sed alter ex quodam secundarum cognomen Spintheris traxit: alter, nisi Nepotis à moribus accepisset, Pamphili tertiarij, cui simillimus esse ferebatur, habuisset.* Hæc veterum librorum scriptura etiam Plinij auctoritate lib. 7. c. 12. confirmatur, atque comprobatur, à quo sic scribitur: *Sicut Spinther secundarum, tertiarumq́; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli Coss.* Atque ne sine corollario hoc caput abeat, in eodem apud Valerium capite de formæ similitudine libr. 9. cap. 15. pro *gymnicorum seruo stramenta gymnasij colligenti* lego strigmenta gymnasij.

Strigmenta gymnasij.

Sic enim sordes appellabantur, quæ destringebanrur & deradebantur de athletarum corpore, quæ quòd medicatam vim haberent, diligenter colligebantur, magnoq́; venum ibant.

CAPVT XI.

Colonia, coloniæ Latinæ, coloniæ Italicæ, municipium, præfectura, forum, conciliabulum, Varro explicatur.

LEgi Coloniarum deducendarum (Vario. auctor. de limit. in L. Mamil. Roscia, Peducea, Aliana, Fabia (adscriptum sæpe legimus: *Quæ Colonia hac lege deducta, quódue municipium, præfectura, forum, conciliabulum constitutum erit.* Quæ verba celeriter nostras aures præteruolare sanè non debent, sed diligenter attendenda, & animaduertenda sunt. Nam inter se omnia differunt, etsi discrimen à paucis obseruatur.

Colonia. Erant ergo Coloniæ, cum coloni aliquem in locum deducebantur, aut veteribus incolis adscribebantur, vel veteribus colonis noui addebantur. Hæ duorum erant generum, quædam Latinę, quædam Italicæ:

Coloniæ Latinæ. Latinis ius erat ciuitatis & suffragij & magistratus capiēdi, si in sua colonia magistratum gessissent. Idem ius colonijs Trāspadanis dedit, quàvis colonos in iis non collocasset Pōpeius Strabo (Asconius in oratio. Cic. contra Pisonem) Proinde scribit ad Atticum lib. 1. epist. 1 Cicero: *Quoniam videtur in suffragijs multum posse Gallia.*

Coloniæ Italicæ. Italicis aūt colonijs ius ciuitatis & suffragij nullum erat: sed qui in colonias illas deducebantur, ius ciuitatis omnino quidem amittebant, immunes tamē erant, nec tributum aut stipendium pendebant. Itaque extra Italiam coloniæ iuris Italici, immunes erant, cùm prouinciarum solum tributarium, & stipendarium esset. Tandem tamen paulò ante Strabonis ætatem tota Italia ciuitate donata est: & deniq; Antonini imperatoris tempore, quicunq; ex orbe Romano esset, vt Iuriscon sulti scribunt.

Municipium. Municipia vrbes erant iure ciuitatis Romanæ donatæ, in quas si coloni deducerentur, in coloniæ conditionem transibant, & cùm antè sui iuris essent, legē à deductore coloniæ accipiebant. Hinc veretur Cic. ne Rullus municipia Cāpaniæ colonis occupet. Eodē modo coloniæ in ius municipij trāsibant, vel beneficio Senatus, vel eius qui coloniā deducebat, vt ex legis verbis quę recitaui apparet. Puteolos coloniā fuisse scribit Liuius li. 14. Scribit & Paterculus priore vol. Paulò ante consulatū Cic. in municipij conditionē mutati fuerant, vt ex his verbis oratio duæ in Rullum apparet: *Puteolos verò qui nunc in sua potestate sunt suo iure, libertateq; vtuntur, totos nouo populo atque aduentitijs copijs occupabūt.* Pro Cœlio: *Nam quod est obiectum municipibus esse adolescentem non probatum suis: nemini vnquam præsenti Puteolani maiores honores habuerunt.* Itaq; quod tantopere se hęsitare Asconius confitetur, quid sit quod coloniam Placentiam Cicero in Pisonem municipium appellarit, hinc nullo negotio solui diluiq; potest.

Præfectura. Præfecturæ erant, in quibus ius dicebatur, & nundinæ agebantur: erat que quędā earū Resp. cùm tamē magistratus suos non haberent: sed in eas ex vrbe præfecti, qui ius dicerēt mitterētur. Earū genera fuisse duo scribit Fest. lib. 14. in lit. p. vnum earū in quas solebant pręfecti quatuor sexve mitti, q Pop. suffragio creati erant: Alterum earum in quas Prætor vrbanus quotannis mittere solebat, q ius dicerent. Sunt & præfecturę cum colonię territorio, quod colonis nō sufficiat, ager aut agri pars attribuitur: vt Campus Mantuanus, Cremonensi colonię contributus est. Proinde scribit in Bucolicis Verg. eclog. 9.

Mantua, væ, miseræ nimium vicina Cremonæ.

Et in 2. Georg.

Et qualem infelix amisit Mantua campum,
Pascentem niueos herboso flumine cygnos.

Mirum autem fortasse cuipiā videbitur quòd Arpinum, quod municipium erat, & Puteolos, pęrfecturas vocet Festus li. 14 in littera p. Sed potuerunt aliquando in præfecturæ conditionē mutari: & curatoris agrarij, deductorisq; coloniarum, velut ex verbis quæ recitaui apparet, ea interdum potestas, & ius erat. Id Senatus etiam & populus interdum decernebat.

Forum. Forū, locus erat nūdinationis & negotiationis, vbi etiam ius dicebatur: vt forum Flaminij, forum Iulij, forum Licinij, de eorū nominibus, qui ea fora constituenda curarūt. Quare cùm scribit Varro de re rustica lib. 1. c. 2 *Eiusdem gētis C. Licinius Tribunus plebis cùm esset post Reg. exactos annis CCCLXV. primus populū ad leges accipiendas in septena iugera forensia è comitio eduxit:* significat assignata fuisse viritim à Licinio septena iugera in eo foro quod ipse cōstituit, forumque Licinij vocatum est. Municipia autem coloniis præferebantur: coloniæ præfecturis: præfecturæ foris: fora conciliabulis.

Conciliabulum. Nam conciliabula cum loca essent in quibus ius diceretur, & in conciliū conueniretur: tamen foris inferiora erant. Interdum tamen in Municipij ius ascendebant. Frōtinus de limi. agr. *Hoc conciliabulum fuisse fertur, & postea in municipij ius relatum.* Cùm aūt Frontinus dicit conciliabulum fuisse (interprete Vrbico de lim. agr.) intelligit locum quēdam coloniæ fuisse, & quandam coloniæ partem, vbi conuenticulum esset iuridicum. Eius verba sunt: *Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula, & postea sunt in municipij ius relata.* Cæterùm in conciliabulis ius dictū fuisse ostendit antiqua lex in Vario. auctor. de limi. in L. Mamil. Roscia, Pedocea, Aliana, Fabia. cuius (si quis fortè dubitat) hæc sunt verba: *Cùm curator hac lege non erit, tunc quicunque magistratus in ea colonia, municipio, præfectura, foro, conciliabulo, iuri dicundo præerit, eius magistratus de ea re iurisdictio, iudicisq; datio, addictio esto.* Liuius tamen per fora, & conciliabula, omnia quæ extra vrbem erant, maiora & minora oppida, castella, loca intellexisse videtur, in quib. essent conuentus aliq iuridici: Eius sunt verba, *Decemuiri supplicationē in biduum valetudinis causa in vrbe, & per omnia fora, conciliabulàque edixerunt.* Iterum ibidem: *Vltra decimum lapidem per fora, conciliabulàque C. Menio*

priusquam

priusquam in Sardiniam prouinciam traijceret, decreta. Cùm dixerim meliore conditione, & iure mu nicipia fuisse, quàm colonias, sciendum tamẽ Cæsarum imperio multos contrà existimasse, quod à Gellio libro 16. capite 13. relatum legimus.

CAPVT XII.

Pæanem citare, citare minuritionem.

AD illum Ciceronis de Orat. lib. 1. locum: *Qui & annos complureis sedentes declamitant, & quotidie antequam pronuncient, vocem sensim cubantes excitant, eandemq́, cùm egerunt, sedentes ab acutissimo so no vsq; ad grauissimum sonum recipiunt, & quasi quodammodo colligunt. Hoc nos si facere velimus, antè condemnentur ij quorum causas receperimus, quã toties, quoties præscribitur, pæanem, aut munionem citarimus.* cùm scripsissem aliquando mihi videri legendum esse *minuritionem citarimus*, quòd dicerem mihi videri interpretata à Cicerone verba Græca παιανίζειν & μινυρίζειν, magnam ea de re famam sermonemque manasse intellexi hominum inuentum meum improbantium. Hi tamen reperient in Græcorum commentarijs μινυρίζειν esse tenui & deducta voce canere: & consuetudinem phonascorum reperient apud Alexandrum Apbrodiseum in excitandis molliendisque arterijs diligenter paucis verbis explicatam, in eoque verbum παιανίζειν, quod Cicero pæanem citare reddidit. Verba sunt Aphrodisei καὶ φωνασκοὶ δὲ παιανίζοντες προμαλάσσουσι τὰς ἀρτηρίας, id est, Phonasci pæanem citantes arterias præmolliũt.

Pæan.
Minuritio

Videtur autem pæan contentionis vocis esse, minuritio remissionis. Etiá phonascorum consuetudinem ita lib. 5. de sanitate tuenda Galenus attingit, καὶ τὰς καλουμένας ὑπὸ τῶν φωνασκῶν ἀναφωνήσεις παραλαμβάνων, id est, & quas phonasci vocis excitationes vociferationesq́; appellant, adsumebam. Iterum, ὅτι δὲ καὶ ἀναφωνήσεις ἐν μεγέθει τε καὶ τῇ κατ' ὀξύτητα τάσει τῆς φωνῆς ποιητέον δῆλον καὶ τοῦτο ἐκ ἄλλων, id est, vocis autem excitationes & vocis magnitudine & acuminis contentione instituendas esse in his non obscurum est.

CAPVT XIII.

Vdones, cudones, holoberæ vestes.

IN titulo de auro & argento legato, l. argumento. §. alia causa est. ff. de aur. & arg. lega. hæc verba Vlpiani Iurisconsulti sunt, *Alia causa est vdonum, quia vsum calceamentorum præstant.* Hanc vocem vdonum hominibus doctis plurimum negotij exhibuisse animaduerto cùm alij odonum, alij vndonum, alij etiam œdorum legát. Itaq; cor non mihi quamuis iuris ciuilis imperito post ista commenta venia sit, quid mihi videatur ista de re scribendi? Ego vdones lego, & puto calceamenta esse ex hircinis pilis texta.

Vdones.

De vdonibus Martialis libro 14. epigram. 140. scripsit,

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti.

Putaui aliquando vnam abesse literam propter antegressum elementum, t, verbi Est, cui in libris manu scriptis ita simile est, c, vt plerumque internosci nón possit, & legendum censui Cudonum, vel Codonum. nam vtroq; modo scriptum reperiu. Sunt autem Cudones è pellibus operimenta capitis, quæ & pedibus indui posse credebam: quod commentum mihi vehementer displicet.

Cudon

Nam apud Silium lib. 8. Cudo significat galeã pelliceam, vt quæ κυνέη ab Homero dicitur, & κτιδέη, verba sunt Silij,

——caput his cudone ferino
Stat cautum.

In quo qui *codone* legunt, deducunt à κώδιον. Sed vt aliud ex alio, quæritur etiam à Iurisconsultis, quæ sint holoberæ vestes. Hic non audetem mediusfidius meam interponere sententiam, nisi censendi ius esse cuiuis viderem post tam ridicula Interpretum somnia. Quas Latini vestes, birtos appellant, Græci βήρους vocare solent, id est, beros: vt holoberæ vestes sint, quæ totæ birri sint. Nam birri honestiorum & palatinorum erant, vt in concilio Gangrensi, in canonibus Apost. καταφρονοῦντες τῶν τοὺς βήρους φορούντων: & clarius apud Euagrium, βήρους τε χαμαιζήλους ἐξάψαντας. Sunt igitur holoberæ vestes birri toti verè serici, & toti conchyliati, velut è capitibus illius tituli, in quo earum mentio est, libro vndecimo Cod. titulo 8. coniicere licet.

Holoberę uestes.

Nam illæ vestes totæ dicuntur, ex breuitate & compendio sermonis, cum purpuræ aut serici, aut conchylij nomen subaudiendum sit. Zonara & Balsamon interpretantur texta holoserica.

CAPVT XIIII.

Profundum, Aqua manibus & pedibus, Martulus, filicata opera.

SI quid expiscari possumus, quod vsquam velut in alto profundoque lateat, magna lætitia exultamus. Itaque, scrutamur omnia grammaticorum vada, sinus, maria, non minus quàm gula, quæ elementum tam immite non sinit quiescere, sed eius omnes gurgites sollicitat. Apud Caprum Grammaticum reperi profundum significare ventrem, nec iniuria, cùm eodem sensu gurges vsurpetur: ac exemplum vt ex antiquo sermone profert: quod eo dico, vt plus auctoritatis hæc vsurpatio obtineat. In *profundum*, inqui, *nummi, vel in arcam conduntur*, Quod est vel in ventrẽ mittuntur vel in arcam.

Profundum.

Illud quoq; attendendum apud eundem, aquam, qua manus initio cœnæ vel prandij lauamus, vel pedes abluimus, aquam eleganter pedibus & manibus à veteribus appellatam fuisse, vt reor, quòd aquam pedibus cùm poscerent, & manibus, tantum dicere solerent, *Aquam pedibus, aquam manibus*, nullo adiecto verbo. Hæc loquendi genera quodammodo vetustatis aucupio & lenocinio

Aquam manibus & pedibus.

illiciunt, capiuntq; eos, qui orationis niridæ & elegãtis studiosi sunt. Ex eodem intellexi male ex Plinio lib.7. cap.56. excudi marculum pro martulo, quod mallei nomeo vernacula lingua retinet: sed vt error iste hominibus eripiatur, antiqui grammatici testimonium proferamus. *Martulus, inquit, à marte, non marculus*: hodie tamen contra antiquitatis auctoritatem, semper marcolum dicimus: quod si quis martulum, aut martellum dicat, is nostris hominibus gallicè non latiè loqui videatur.

Martulus

Idē quæ sint filicata opera, declarat, quo filicatæ apud Cic. in Parad. pateræ melius aliquanto intelligantur: *filicem, inquit, non felicem dicendum, vnde & filicata opera priores dixerunt, celata: à filice, quam ita credo dictam quòd sit minus fœlix aruis.* Caper cuipiam fortasse filicata opera, vt felici & nobili celatura insignita videatur interpretari, aliter tamen Pompeius lib.6. in litera F. qui filicata vocat, non vt felicata: eius verba sunt, *Filicata patera dicta est, quòd ad filicis herbæ speciē sit celata.* igitur in Capro lego *celata à filice*.

Filicata opera.

CAPVT XV.

Cynica cœna, digna sacris Hecates, quid distent æra Lupinis, aurum comicum, nebula linea, ventus textilis, lenta manu trahere, commouere labra, suauium, Petronius explicatus.

VERSVS est in primis elegans Petronij Arbitri,

Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna.

Cynica cœna.

Quo quidem eos significari puto, qui miserè viuunt, vt filiquis, & leguminibus, aliisque vilissimis cibariis se tolerant, atq; substentant: nam talis erat Cynicorum philosophorū victus, quod è Luciano in dialogo mortuor. intelli potest, ita scribente de Cynico, ἐν ᾅδου δὲ ἑκάτης τὸ δεῖπνον φαγόντα, καὶ τὰ ἐκ τοῦ καθαρσίου ὠά, καὶ τοιοῦτό τι σηπίαν ὠμὴν, ἀποθανεῖν. Et alio loco, ὁ πήρα δέ σοι θέρμων ἔστω μεστή. Cœna igitur Hecates & ouis lustrationum, vt mendici, & sepiis crudis viuebant, inde & digna sacris Hecates apud eundem dicitur Hecale mulier pauperrima, quòd cœna Hecatæ sacra à pauperibus raperetur. Aristophanes in Pluto,

Digna sacris Hecates.

Παρὰ δ' ἑκάτης ἔξεστιν ἐρέσθαι
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον· φησὶ γὰρ αὐτὴ
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον προπέμπειν κατὰ μῆνα,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

Nisi si quis Hecalen dignam Hecates sacerdotio fuisse interpretetur. qua de causa ad eorum respiciens miseram vitam, potest videri dixisse Horatius lib.1. epist.7.

——Quid distent æra lupinis.

Quid distent æra lupinis.

Vt virum bonū dicat intelligere quid donet, æs ne an lupinum, vile & Cynicum cibarium: atque ita quidem mihi videbatur, sed Marcus Antonius Moretus ingeniosissimus & disertissimus, eam excogitauit interpretationem, quæ propè geometricis meam sententiam refelleret. Lupinos enim aurum ait esse comicum, vt Plaut. in Penulo, Sc. Iam tenes præcepta. loquitur, quo macerato pascuntur boues. Vt igitur in Comœdia pro aureis nummis adnumerantur Lupini, sic & pueros Lupini grana pro nummis solitos esse habere, atq; numerare, & inter æs & Lupinum parum distinguere. Atq; idem hodieq; in Italia lusitantes pueros emētiri & æmulari Lopinis nummos ait. Idem Petronius, quod annotatione dignū censui, nebulam lineam, pro tenui amiculo lineo, quòd nec panni crebritatem nec telę densitatem, sed nebulæ tenuitatem æmuletur pellucidam posuit,

Nebula linea.

Palàm prostare nudam in nebula linea.

Idem ventum textilem vestem ventosam & tenuissimã, æquantemq; propemodum subtilitate ventos appellauit, dicens,

Ventus textilis.

Acquum est inducere nuptam ventum textilem.

Lenta verò, apud eundem, traxit manu: nam Petronius hanc operam ad calcem perducet, est traxit manu tenaci & hæsitēte, vt apud Flaccum epod. ode 15.

Lenta manu trahere.

Lentis adhærens brachijs.

quod est sequacibus, inhærentibus. At apud Flaccum lib.1. satyr.9.

Et pressare manu lentissima brachia.

valet pigra, tarda, surda, segnia, nihil commota meo pressu, vt ab Ouid. epist.1. scriptum est,

Aut vbi lentus abes.

Veteres tamē interpretes pro lētissimè, quod erit, renacissimè & pressissimè audiuot, nomine aduerbij vicario. *Et quia*, inquit Arbiter, *considerantium hæserant vultus, quicquid à spectatu vacabat, commouebat obiter labra, & me tanquā furtiuis subinde oculis verberabat*: hic commouer labra, qui lasciui oris motu ad amorem allicit, & sic conformat os, vt basiari velit. Nam & talis oris habitus suauium dicitur, cùm ita figurarur labris promissis, aut lingua prolata, vt cùm mulieres suauiantur amatores. Vnde & Plaut. in Asin. Sc. Agendū istū ostend. scripsit,

Commouere labra.

Basium.

——Ne sic tussiat,

Vt cuiquā linguam in tussiendo proferat.

Iterum ibidem, *Tu labellum abstergeas,*

Potius quam cuiquam suauium faciat palàm.

Id est, quàm sic os compatet & formet vt ad basiandom aliquem inuitet. quod tamen Petronius scribit, esse videtur potius signū inouentis, & inuitariunculam amoris significantis, quàm ab basium vocantis. Ait idem,

Nomen amicitiæ si quatenus expedit hæret,

Calculus in tabula nobile ducit opus.

Petronius explicatur.

Horum versuum hæc sententia est, si amicitiam vtilitate potius metiri quàm honestate volumus, hominum profectò vita similia erit ludo calculorum, & calculi inter se amare videbuntur: nam in ludo tabulæ sic diuisi sunt calculi in duas factiones, vt inter se quidam velut amici sint, quidam hostes, vnde & Martialis libro 14. epigr. 20. scripsit,

Gemmeus iste tibi miles & hostis erit.

Quatenus autem vtile est ludo, istam calculi amicitiam

amicitiam seruant fœderati inter se. igitur si emolumentis amicitiam ponderamus, amicitiam, cuius tanta dignitas est & pretium, putemus exercere calculos in tabula, & eos nobile opus tuendæ amicitiæ ducere. Hæc cursim ex illo scriptore enodata huic chartę commendauimus.

CAPVT XVI.

Sinus, orariæ naues, aurea barba, ludi palatini, iactare manus, χειρονομεῖν.

HIC peristroma Babylonicum varietate imitamur, & Phrygiones æmulamur: vt illi multa pingunt acu, sic nos huc multa & varia cuiusque generis, vt in mentem quicque veniet, cumulabimus. quem Græci *δῖνον* vocant (eo autem nomine vas intelligitur ventris tumidioris, & rotūdioris formæ, vt conijcio, Latini appellant sinum, vt Maro eclog. 7.

Sinus. *Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis*
Expectare sat est.

Idem nomen & in Gurgul. Plauti, Sc. Quò te hoc noctis dicam. extat: syllabæ certè proceritas in vtroque coniecturæ fauet, & vocabuli similitudo, tantum vereor ne mutatio literæ d, in s, insolentior esse videatur: sed cùm *ὀσμὴ* & *ὀδμὴ* dicatur etiam ab ipsis Græcis, vt *ὀσμὴ* & *ὀδμὴ*, quid mirum est ab alienigenis eam esse permutationem factam, qui omnia solent ore suo, vel corrumpere, vel aliquantum contami-

Orariæ naues. nare? Quæritur quæ sint apud Plinium lib. 10. epistol. Quia confido domine. orariæ naues, cùm in epistola ad Traianum scribit: *Nunc destino partim nauibus orarijs, partim vehiculis prouinciam petere.* Ego actuarias & paruas esse suspicor quibus secundùm oram nauigatur: nam maioribus pelagus tentatur: neque enim paruo nauigio quisquam se magno committere mari audet, sed littus legit. Proinde Cicero ad Atticum lib. 16. epist. 10. scribit, *Cogitaremus corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum.* nam si traijciendum fuisset mare, corbita ac onetaria, id est magna naui fuisset opus: sin ad Leucopetram eundū, ac secundùm littus nauigandum fuisset, ei nauigationi commodiora fuissent nauigia parua, & actuariola. sed & nauibus longis commodior erat littoralis nauigatio, quàm pelagia. Philo, *καὶ μάλιστα τὰς πλοίων ναῦς ἐπακτρίδας μακρὰς, ἀλλ' ἐκ δακτύλων, ὡς ὁ παρὰ γῆν πλοῦς ἀνύεται.* Quæsitum item est, quid sibi illud Persianum satyr. 2. velit, ænigmati simile, nobis vtique qui propter antiquitatis inscitiam, cuius mores hodie non agnoscimus in humana vita, pleraque in auctoribus mirari potius quàm intelligere possumus:

Aurea barba. *Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.*

Suspicor autem eo ipso significari summorum deorum, vt Iouis ac Neptuni, insignia, & ornamenta: vt pari honore qui vera miserint somnia heroes & semidei afficiantur, ac supremus Iupiter. Suetonius id videtur indicare, sic scribens in Caligula, capitē 52. *Plerunque verò aurea barba fulmen tenent, aut fuscinam, aut caduceum, deorum insignia.* Sed ne prodigaliter omnia variemus, ineptorum poetarum more, ac pictorum, è diuersis sumentes cuncta, in eodem Caligula, cap. 56. ludi palatini, cùm scribitur, Ludi palatini.
Cum placuisset palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi. qui sint quæritur, qui velut adductis habenis lectorem inhibent properantem: sed ita ludi vocabantur, qui in Palatio fiebant in honorem Cæsaris, qui primus Romæ imperauit, vt ab Iosepho scribitur libro decimonono: sum tamen, vt idem scribit, cum occisus est Caligula, in honorem Augusti celebrabantur. Sed ne promissis nostris desimus, qui Babylonicum polliciti hoc capite sumus, è Iuuenale satyra 3. hoc etiā distinguemus, scribente,

A facie iactare manus. Iactare manus.

in quo adulatoris gestus describitur, mannum iactatione, & motu, ac gesticulatione adblandientis, & propè histrionico more gestum agentis: vnde & nationem dixit comœdam. In ao autem imitatus est Græcos, qui *χειρονομεῖν*, χειρονομεῖν hoc etiam dicebant. Philo, *καὶ ἐχειρονόμησαν, ἀσχημονοῦντες, τὰς τῶν θεῶν ἀπαιτοῦντες τιμάς ...* sic igitur nobis iste tapes absolutus sit.

CAPVT XVII.

Stationes, capillamentum, capillare vnguentum, capillata arbor, vertere se ad lapidem, vnctus lapis, votum signare, genua deorum incerare, epipedos apud Plinium, ananchitis, synochitis, Borsycitis.

EMblemata vermiculata, vel Tessellata, sectiliaque pauimenta, è varijs & discoloribus crustis, quodam musiuo opere commissa, & coagmentata, hoc quoque caput imitabitur. Equidem etiam vereor ne quis dicat esse Horatianū illud de Arte poet. *Humano capiti.* scribit igitur Iuuenal. satyr. 11.

—Stationes, omne tribunal De Rutilo. Stationes.

Hic igitur si quis me roget, dic amabo, quæ sint illæ stationes? Respondeam, in foro Romano fuisse municipiorum stationes, quas hic significari suspicor à poeta satyrico. huius rei auctor est Victor, de Vrbis Rom. region. in describenda fori Romani regione. Sed & Plinius libro 16. cap. 44. *Radices, ait, eius in forum vsque Cæsaris per stationes municipiorum penetrant.* In Caligula autem apud Tranquillum, capite 11. cùm scribitur: *Et ganeas, & adulteria capillamento celatus, & veste longa noctibus obiret.* quispiam credat esse capillamentum non quamcunque appositam comam, sed prolixiorem, longiorem, similemque propè fœmineæ. Nam capillus est Capillamentum.
coma paulò longior, vt cùm virilis etiam promittitur. Iuuenalis satyra 5.

Ille capillato diffusum consule potat.

Vestem igitur longam gessisse Caligulam censeret, vt stolam mulier solet ad pedes demissam, ne agnosceretur, & capillamentum

sumpsisse

sumpsisse vitili longius, simileque muliebri, aut Maurorum, & Hispanorum promissis crinibus. Nam hi populi capillati erant: sic capillare vocat vnguentum, quo capillos vngunt fœminæ, Martialis lib. 3. epigr. 40. & capillata arbor, apud Plin. lib. 18. cap. 14. ad quam capillus vestalium ferebatur. vt sit capillamentum velut τρίχωμα. Petronius tamen ostendit esse adtitiam comá in viris, vt corymbion in fœminis: nam sic de raso scribit: *Euocatumq́; me non minus decoro exornauit capillamento.*

Capillare vnguentum.
Capillata arbor.

—Velatum, autem, *vertier ad lapidem.*

Vertere se ad lapidē.

apud Lucretium lib. 5. est ad simulachrum se vertere religionis causa: nam in salutandis & precandis diis, dextrouorsum se vertere solebant, vt dicit Plautus Gurg. Sc. Quo te hoc noctis. Sic & lapidem Arnobius vsurpat libro 8. *Vt tam luculento die in lapides eum patiaris impingere, effigiatos sanè & vnctos & coronatos.* Quòd autem vnctos dicit, id verò facit, quòd simulachra solebant oleo, aut vnguentis perfundere. Philostratus, τὸ δ᾽ ἄγαλμα τοῦτο βέβηκε μὲν ἐπὶ νεώς. τὸ γὰρ δὴ βάσεως σχῆμα, πρῷρα· ἵδρυται δὲ ναύαρχος, περιτρίψαντες δὲ αὐτὸ οἱ χρίοντές τε καὶ τὰ διὰ οἱ ἀλείφοντες τε καὶ οἱ ἐπ᾽ εὐχῇ σφραγιζόμενοι τὰς εὐχὰς, ἐξηλλάχασι τὸ εἶδος. quo quidem è Philostrati loco intelligimus quid sit signare vota: quod Plinius libro 10. epistol. scribit in epistola ad Traianum hunc in modum: *Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscepimus domine pariter, & soluimus, precati deos, vt velint ea semper solui, semperq́; signari.* Votum enim suum nuncupatum, & in cartha conceptum conscriptumque, deorum genibus cera obsignatum adfigebant: quod è situ vetustatis erutum patefaciet Iuuenalis versum, satyra 10.

Vnctus lapis.
Votū signare.

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

Genua deorum incerare.

Incerabat enim deorum genua, qui votum susceptū signabat, & se voti reum constituebat. Apud Plinium in historię naturalis calce libro 37. cap. 12. appellatur figura quædam gemmarum Clypeidos, cùm ita scribit: *Posita Clypeidos & rotunda*, quo de vocabulo neutra lingua, vt credo, litigabit, potiusque vtraque eierabit, & abdicabit, vt alienum & inauditum. Ego de vitio locum suspectum habeo, & scripturam eorum librorum, quos informis situs premit, non tam in Bibliothecis, quàm conditorijs, & sepulchris, in quibus scribillatur *clyteidos*: ego *epipedos* rectum, verumque puto, quique ita sentit, Ioue, vt opinor, sentit æquo. Alia eodem libro, capite 11. contaminata vocabula, vt *genite*, cùm scribendum suspicer *gamite*, vel *gamitide*, velut à nuptijs, quarum argumentum erant manus candidæ inter se complexæ: nisi si cui *gemitis*, quòd plena sit, dicta fortè esse videatur. *Anancitis*, libro 17. capite 11. sic enim scribi debet, nomen adepta est à necessitate, quæ deos cogebat, eorumq́; euocabat imagines: vt synochitis à continendo: quia ea euocatæ inferorum tenebantur vmbræ: quin & borsycitis quasi borosycitis dicebatur.

Epipedos.
Anācitis.
Synochitis.
Borsycitis.

CAPVT XVIII.

Horatius explicatur, archiaci lecti, & Sotherici lecti, iligni pedibus, grandis patina, modica patella, cœna terrestris.

IN epistola Horatij ad Albium Tibullum, libro 1. epist. 4. quod scribitur,

Horatius explicatus.

An tacitum syluas inter reptare salubres,
Curantem quicquid dignum sapiente bonoq́; est?

sub ipso verborum tectorio sanè vulgari sententiam occultat multitudini non satis apertam: Et vt sub putamine nucleus latet, itaquoque sub ipsa velut nuce, quæ frangenda est, quiddam tanquam salubre, eduleq́; reconditur. Puto autem sensum Epicureum esse: existimat enim dignum esse sapiente & bono, amœnitate & salubritate secessus frui, potius quàm rem familiarem auidè augere, prudentiæque esse indulgere sibi ambulationum spatia delicatarum conficientem, quales in Pedana regione Tibullus habebat, qui tamen videbatur esse parcior. Tu enim, inquit, qui sapis, profectò ista vitæ gaudia libenter vsurpabis, præsertim qui abundes, vt tibi quæsito non sit opus, & scias quemadmodum sumptum facere oporteat, & ea præditus sis (deorum munere) corporis forma, & dignitate, vt corpori inseruire debeas indulgentius, & liberalius. Illa enim forma curam meretur, dignaque est quę bonis potiatur. Nihil est, inquit, quod maius optare alumno dulcissimo charissima possit nutricula, quam formam & diuitias, & artem fruendi, cùm iam sapit, & eloquens est: insipienti enim, & indiserto atque infanti facundiam, & sapientiam nutrix ante omnia optare fortasse deberet: nunc vtraque tibi superest. præterea gratia, fama, valetudo, diuitijs & diuitiarum fructui & vsuræ essent anteponendę, quæ tibi abundè contigerunt. Cùm igitur istum sensum eliciam, velut lomento quodam, & nitro detergendam puto maculam, quæ in Horatio eadem epistola 4. lib. 1. insedit. scribi enim video,

Quam sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui.

Ego autem emendandum censeo,

Cùm sapere & fari possit.

Sic & Muretus libro 1. de Legibus emendauit, *qui consuluntur, cùm est necessarium.* Addit porrò, cùm in humana vita quotidie speretur, timeatur, curarū molestijs & iræ feruore hominum pectora solicitentur, cumque his crucientur perturbationibus homines potissimùm ob opes & copias, fortunas & facultates, inter istos animi morbos & æstus, quem præsentem degis cumque diem, eum tibi vltimum putato: sic fiet vt & non iniucundè eum traducas, nec elabi sinas, sed hilariter potius trāsigas, quàm intentus rei, in miseria & ærumna trahas: & gratior erit posterior ætas, quam tibi nō promittebas, nec tibi, vt in futurum incumbenti, & diuitijs inhianti, præsentis diei peribit voluptas. Frui enim voles paratis, si breuem tibi vitam

tam spondeas, nec ei tempori, quod non sibi polliceberis, viaticum, & opes congeres. Sed vt aduentitio caput erescat, Archiacoa lectos proxima epistola atbitror esse humiles, paruos, inelegantes, non sumptuosos, ab Archia artifice sic vocatos, vt Seneca apud Aul. Gell. lib. 12. cap. 2. vocat lactos Sothetici, de artificis nomine, rudes, impolitos, inaleganres, antiquos. At in Terentij Adelph. act. 4. sc. 2. lecti ilignis pedibus ob firmitatem ilicis fiunt. vnde [illegible] duri & solidi, & [illegible] durum significat. *In sole* autem, quòd Athenis vera iotetdũ & æstata sub sole & dio cænare solebãt.

Archiaci lecti.

Lecti Sothetici.

Ilignis pedibus.

Modica patella.

Nec modica cænare times olus omne patella.

dixit Horat. li. 1. epist. 5. ad Torq. quòd magnifici ciues grandes haberent patinas, vt in Persio satyra secunda,

Grandis patina.

——Sed patinæ grandes, tucetaq; crassa.

Sed & olarum & haluellarum cæna, erat pauperum & plebeiorum, quam appellat terrestrem cœoã Plautus, quia olera terra oascunrur, ideoq; terra nata à Cic. lib. 5. de Finib. bon. & mal. nominanrur. Ita autem comicus in Captiuis, Sc. Aduer. animum. faceiè iocarur,

Terrestris cœna.

Ae. terrestris cœna. E. sus terrestris bestia est.
Ae. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.

Vina, autem, *bibes iterum Tauro diffusa* còm ait, ea indicat non esse admodum vetusta, cùm non multis ante annis sacundum consulatum Taurus gessisset.

Sin melius quid habes, accerse, vel imperium fer.

valet, si meliorem habes cœnam, voca me conuiuam, vel para mihi vocanti, si nõ habes. Sed profectò pudet me plura in Horatio persequi, quem sciam diligentia, & eruditione nostri Lambini ita illustratũ, vt qui prætarea lucem ei afferre velit, soli fœnetare lumen eadem opera velle debeat: omnia enim ille, præter admodum pauca, quæ satis intelligi sina sua opa existimauit posse, excusit, & declarauit diligeotissimè.

CAPVT XIX.

Proseucha, Iselastica certamina, εἰσελαστικοί, μεσόγραφοι, mesolabum, analemma.

NON mihi satis probant grammatiei, qui adferunt ad illum Iuuenalis locum, satyra quinta,

In qua te quæro proseucha.

mihi potius quætẽdum est, si quid ex antiquis scriptoribus exculpere potero, quod ad illustrandum locum pertineat. Proseuchæ igitur fana Iudæorum erãt, vt Alexandriæ & Romæ, & in alijs vrbibus, sic nomẽ adepta, quòd oraeula quædam essent, vel vt Christiani loquuntur, oratoria. Philo de proseuchis quas Romę Iudæi habebant: [illegible]. De Alexandrinis, [illegible]: atq; adeò sæpius to in Gaium libro. Cùm autem ad elaemosynam Iudæi dandam essent propeosissimi, eo ceu mendicorum conuenius coibat: sed & Iudæi, & ipsi mendici, & inuisi erant omoibus: & mendici ea loca, quòd domicilia non haberent, diuarsores interdum occupabãt, in aisq; eubabant, ideoque proseuches nomen io contemptũ abierat. Cleomedes Epicuri ineptias in philosophia illudeos dicit, [illegible]. Vox etiã græca est io epistolis Plin. lib. 10. apist. Athletæ domine ea. explicanda, quæ sint certamina iselastica: sunt autem, vt existimo, quę à Græcis [illegible] vocantur: de quibus Sibylla [illegible]. Eorũ autẽ ludorũ & certaminũ victores triumphantium more in patriam inuehebantur, & vectigal de publieo accipiebãt. Vitrouius in præf. lib. 9. *Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores constituerunt, vti non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cùm reuertantur in suas ciuitates, cum victoria triumphantes, quadrigis in mœnia, & in patriam inuehantur, èreq; publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* Cùm igitur quadrigis inuehebantur, dicebantur εἰσελαστικοί. Iustinus Martyr, [illegible], dixit ad eum morem respiciens. Vitruuios etiam lib. 9. capita 4. quandam vocat mesolabi ratiooem organicam, quid id sit quæri video: Ego mesolabum instrumentum fuisse arbitror ab Eratosthene axcogitatum ad mediarum linearum inuentionem, qoibus solant mathamatici figuras augere, vt duplicare: eas lineas μεσογράφους vocat in Marcello Plutarchus sic scribens, [illegible]: sed & Eratosthenes ipse de suo mesolabo apud Eotocium scribans, [illegible]. Eius autem ratio ab Eutocio explieatur. Etiam apud Vitruuium libro nono, capite 4. 17. & 18. analemma ratio quædam est descriptionis ex obseruatione vmbrarum & verticis elatiooe supta finitorem, & circulorum aliorum notatione ad horologia comparanda, & alia quædam in mundo accommodata. Theoo, [illegible]. Hæc ego verba excorienda mihi lauiter potaoi, vt eorum notio aliqua ex parte iogenuis adolescentibus esset competta: etsi enim sunt qui hoe subsidio meo non indigent, tamen noo deessa arbitror, quibus iucundius sit ista à me scripta fuisse, quàm prætermissa & tacita.

Proseucha.

Iselastica certamina.

εἰσελαστικοί

μεσόγραφοι.

Mesolabum.

Analemma.

CAPVT XX.

E Plinio quædam emendata, Sitanium, sacculo seri, granatum, faba refrina, flauidus.

OScitantis more & aliod ageotis quædam ex Plin. lib. 18. cap. 1. hic adponã, ad

Plinius emẽdatur.

vaterum

veterum & situ obsitorum librorum fidē exacta, in quibus reperio, cap. 1. *quoniam tamen ipsa materia accedit intus ad reputationem eius parientis & noxia*: vt sit in interiore libro, non taotum in operis ioitio totius: qui bellissimos est sensus, sed *accendit* summotauere, quod etsi è sua non eiicio decuria, tamen alterum etiam decoriandum puto. mox, *Limentq; cornua Elephanti & vri*, hoc vocabulum in publicis desideratur libris sed à me reponitur pro *& duri*, quod vitiosè in puluerulentis bibliothecis exaratur. Lego etiam, cap. 2. *inter illos Acca Larentia nutrice sua genitos*: hoc vltimum vocabulum, cum absit ab omnibus editionibus, sensum immutauit. etiā cap. 3. *agerentur cum aratro* haod paulò libētius, quam *cum aratur*, legerim. Et, *maiorē caestate messem quàm antecedentibus*. nomen messis subductū ex editionibus sentētiam obscurauit, & à me è pluteis vetustis, in quorum libris *esse* reperitur erutum, mirificè sensum illustrauit. & ex antiquorum etiam scriniorum chartis, cap. 5. *Aquam, viam, vicinum* deprompsi: com publicatum sit, *aquarum vim & vicinum*, minus, vt opinor, accommodatè. Quinetiam cap. 6. *vsque ad detrectationem heredis*, è forulorum libris priscis expiscatus sum, cum ad detractionem, per exemplaria propagatum sit, commodiore illa dicēdi ratione, cum significet hęredem detractasse & recusasse hæreditatem. Et ibidem, *humidiorem agrum fossis concidi atq; siccari*: hodie *fossione* oon tam apte editum cēteo cap. 7. pro *trimenon Græci vocant, sitanion* etiam reperi: ac certè sitaoium trimestre frumentum Græcis est: & quanquam trimenon trimestre significat, tamen sitanioo propriè triticum sic appellant, vt propensior in hanc vocem sim quàm in alteram, & centuriandàm potius putem, alterá edecuriandam. Et cap. septimo. *hordeum sacculo seri dicunt*, ooo vt euulgatum est *sarculo*, quod non cibariis, vt triticum, sed loculis feratur, forasque vendatur. Et ibidem, *si non excocta maturitate tollatur* hodie *exacta* obtinet: sed excoctū vtique, si quis est iudicij intelligentis, aptius multo putabit. etiam cap. 10. *aliįq;, & tota Beotia*, non vt receptum est, *& tota Betica*: quod & Theophrasti auctoritate facilè probabitur. Etiam cap. 11. lego, *cum semilaginis heminis*, non vt inoleuit, *cum semilagine seminis*, iuepto & insulso sensu. Ne quis autem à me potius hoc inuentum, & excogitatum putet, quā aliunde somptum: testificor in antiquis antigraphis scribi, *cum semilagine seminis*, sed literam, l, auulsam, dictiooi superiori adglutinaui, & veram reconcinnaui, nisi fallor, scripturam. Ibidem, *ex zea fit pulchrius quàm ex tritico granatum*, non vt hodie *granum*. Nam granatum pulmentum è grano tritici cocto vocari potest, vel frumētacea prisana. Plinio quiddam est alicæ simile: imo alicę virium, vt ipse declarat. Etiam ca. 12. lego, *quæ ideo refriua appellatur*, non *refrina*. Nam refriua à referendo dicitur, quia è segete domum referebatur. Et cap. 13. *flauidorum quoq;, & in horreis enecatorum*, hodie *flaccidorum* editur: & tamē quemadmodum è flacco flaccidus, è rauo rauidus, quidni è flauo flauidus, deriuari possit? Constat autem rapacia, vt & frondes, arescētia flauescere, cum antè virerent. Hactenus è Plinio.

Sitanium

Sacculo seri.

Granatū.

Faba refriua.

Flauidus.

CAPVT XXI.

Quædam ex Cicerone emendata, digamma tuum videram, soli non dicere.

Libro nono Epistola 4. ad Atticum, vt in eo leuiter aliquid expungam, mallem equidem legere, *Minucia* quàm *Numicia*: nam Numicius apud Maronem, cæterosque poetas secundam producit, vt in Horatio lib. 1. epist. 18 legendum sit,

Brundusium Minuci melius via ducat, an Appi?

Qui quidem syllabæ modulus apud Ciceronem eandem etiam vocem constituit. si enim apud Flaccum constat de scriptura, apud Tullium non dubitabitur. Eodem io libro inspectis apicibus veteris scripturę propius & diligentius, erui legendum videri, epist. 6. *Quæ mihi quiddam quasi animi à te instillarunt*, vel, *quasi animatæ instillarunt*. Dicit enim, vt non planè recreatum se illis literis, ita nescio quid animatum esse, cum antè despondens animum desperaret, inópsque consilij iaceret & stuperet. Quòd autem ait epist. 11. *festiuo enim simili vrus decurro*: valet, festiua similitudine & imagine, quis me vrum decurreotem dicere potest: de quo Maro 2. Georg.

Syluestres vri assiduè capreæq; sequaces
Illudunt.

qui sic rura peragro, animali ioepto & stupido & illepido & tardo persimilis. Vetus tamen editio, *festino simillimus*, probare studiosis conatur. Quod aotem in eodem libr. epist. 14. obscorè per ænigma scribitur, *Neq; solum Romæ, sed etiam Deli tuum digamma videram*, significat eum non esse prædiorum emptorem, sed fœneratorem, cuius io vocabuli literatura, prima collocatur, f, quæ digamma est: Deli autē cum celeberrimus esset mercatus, vt à Strabone lib. 14. scribitur, ibi etiam fœnus mercatua temporibus exercebat Atticus. Huic sententiæ cooueniunt, quæ antecedunt, *sciebam enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere*, quod est, sciebam te quęrere quot annos quia fœnebrem pecuniam tenere vellet, & quam in diem mutuaretor, & vt optimè cauta pecunia esset, quaorum is in solo possideret, bene vt collocatum fœnus esset sponsorib. prædijs. quid qoòd epist. 12. pro *fugámne fidam, an moram defendam?* Legēdum videtur *fugámne fœdam, an moram nefandam!* nisi si quis pro *defendam*, *defœdam* legendum suspicetur, augendi significatione, vt in demortuo & demiror. sed hoc nō solum esset scripturam librorum, sed etiā linguam Latinam, velut fidiculis quibusdam mī ferè torquere. Ne illud quidem prætereundō videtur, epist. 18. etsi leue, vt quam iactat ventus stipulam, & per auras differt: *Sed qui soli non dicat.*

Cicero emēdatur.

Digāma tuum uideram.

Soli non dicere.

dicat. Eum enim esse dicit, qui eloquentia ad vnum vti nolit sed coronam circulúmue quęrat vt multi audiant: edunt, *sed quis vlli non dicat?* non æquè iucundo fortasse, nec arguto sensu: etsi intelligi potest non esse difficile apud vnum dicere. In epistola proxima sequenti veterem scripturam, pro *Trebatio* in mẽtem facilè veniet legendum videri, T. *Rauillium. Trebatiũ* tamen loco mouere non ausim. Etiam, *quæ Ægypta attulit*, mallem, quàm *quæ descripta attulit.* Lego etiam epist. 21. *Sed quid prœripis? statim ad te perscribam omnia.* Non vt passim *præripi*. Hoc sensu: sed quid anticipas & ante tempus quid noes ista scire, quæ posteaquam conuenero Cæsarem, ad te perscribam? *Catacis* autẽ epist. 22. eleganter soppleta syllaba catacrisis est à Victorio facta. nam *κατάγεις* æquè non placet, quanquam ne displicet quidem. nos quoque hic, vt alios, lusisse iuuet, etsi *κατάγεσθε*, ita mihi probatur, vt aliud non putem quærendum: quia tamen fortasse, quod diuinabimus, aliis magis quàm nobis ipsis acceptum esse poterit & probatum, vt dixi, nos hic tanquam ludentes aliquid experiri iuuet. quid igitur, si *κατανεύεις* legamus? vt sic clausula: sed hoc, vt dixi, nec probare cuiquam, nec commendare volumus.

CAPVT XXII.

Ouidij Versus explicati & emendati.

VErsus tres sunt apud Ouidium lib. 15. Metamorphoseon, in quibus crucem fixisse videtur, de qua penderent grammatici, vel fidiculas, & eculeum posuisse, vbi torquerentur, atq; cruciarentur. eos subscribam.

Liquit Iapigiam, leuusq; Amphissia remis
Saxa legit, dextra prærupta Celennia parte.
Romechiumq; legit, Caulonaq;, Narittamq;.

Fuere tamen, qui se supplicio facilè liberarint, velut tenedia quadam securi, & has tres infœlices arbores succiderint, & euerterint bipenni: sed ruina quęsita salus & euersione nõ placet. Alij malo nodo malum adhibuerunt cuneum, & amphrysia Cerauniaque scripserunt, ita vt se cómodè extricare non possent, ac nomina nota pro ignotis substituisse satis haberent, nullo sententiæ respectu. quid enim ad Italicum littus pertinẽt Epiri montes aut Thessaliæ flumina? Littus enim Italiæ legitur, cuius prætemauiganti quædam dextra sunt, quædam læua. Ei enim qui præteruehitur Siciliam versus aut fretum, læua sunt remiganti Septentrionalia, dextra Meridiana: si è naui frontem littoris spectes: quæ cùm ita sint, facilè adducor, vt eos sequar qui Amphissia legunt, vt promontorium Locrorum intelligatur. Nam cùm Locri Italiæ populi è Locris Græciæ oriundi sint, & constet Amphissam in Græcia Locrorum oppidum esse, ex eorum originibus & natalibus, iure poetarũ repetita adiectio est, quam qui poetas peruolutant, facilè agnoscunt: cùm præsertim multò longius ducta appellatione, Sibylla vates Amphrysia à Marone libr. 6. Æneid. vocetur, quòd instinctu Appollinis afflaretur, qui aliquando ad Amphrysum armẽtum Admeti pauerat. In Celenijs tamen miserè pendẽtes hęrebimus, nisi facinore audaci & nobili nos liberemus. Igitur Columnia legendum puto, vt significetur columna Rhegia, quæ à Strabone *στηλίς*, id est Columella vocatur: aut igitur dicitur columnium, vt intercolumnium, aut potiùs per adiectionẽ saxa columnia pro columna ponuntur. Sed enim Romechium illud Caucasus est grammaticorum, vbi aquila eorũ viscera semper epolis rimatur. Scio fuisse qui Rumentum scriberent, eo nomine Rhegium intelligentes. sed non tam distat Chius à Coo, quantum Romechium à Rumento. nam vt præcipiunt Rhetores oportere verecundam esse translationem, sic mutationem vocum inuerecundam arbitror in auctoribus esse non debere, quo vitio laborat, qui dissonum quiddam & discrepans reponit. Sed nos faciles omnibus in rebus reprehendendi partes non censendi suscepisse videbimur, nisi aliquid nostrum afferamus. Libentissime igitur (ne dicam dolo) legerem *Remigioq; legit*, vt sit remigatione: quanquam nec *remigiumq; legit* à sensu abhorret, vt remiges significentur vel remigatio, & hac quidem stabimus sentẽtia, dũ meliorẽ vel didicerimus vel inuenerim9.

CAPVT XXIII.

Venti hominum internuntij, Cernus surgens in cornua, fulmines apri, formosior seipso, flexipedes ederæ.

VEntos existimasse videntur antiqui, interpretes & internuntios esse, & nostras preces votaque ad deorum aures deferre, nostraque in summa verba omnia: hinc illa poetarum, vt Maronis, Eclog. 3. Venti hominum internũtij

Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

& Ouidij 10. Metamorph.

Detulit aura preces ad me non inuida blandas.

Quæ autem vota non eueniebant & irrita cadebant, ea ad deos non esse perlata à ventis, sed vel dissipata, vel procul in regionem longinquam auecta arbitrabantur: hinc illud Tibulli, lib. 1. Eleg. 5.

—Quæ nunc caurusq; notusq;,
Iactat odoratos vota per Armenios.

Denique quicquid euenire nolebant, aut auersabantur & abominabantur, vento differri, disiicique optare solebant, aut eius pernici cursu procul amandari & asportari iubebant, vt Tibullus lib. 3. Eleg. 4. somnia:

Hec, inquit, *Deus in melius crudelia somnia vertat,*
Et iubeat tepidos irrita ferre notos.

Huius tamen mihi obseruatiunculæ auctor fuit locus ille Ouidianus, quem citaui è decimo Metamorphoseon, quoè libro, quid apud

Maronem 10. Æneid.

Ceruus surgẽs in cornua.

Et surgentem in cornua ceruum,

nullius negotij est declarare, & Ouidij interpretatione fretum, aliud sentientium supercilium non formidare tanti magistri fiducia, eandem enim sententiam ita eloquitur,

—Aut celsum in cornua ceruum.

Ex eodem etiam libro, homini non tardo facile est coniicere, quamobrem fulmineos dixerint apros antiqui Poetæ: cùm enim exertas habeant minacea dentium eminentium sicas, velut cuspidem fulminis imitantes, & eius impotentem præcipitemque in vulnerando impetum referentes, à tali quadam cogitatione veterum & sensu fulmen eis tributum arbitror: vt quemadmodum Iupiter trisulco armatus telo, & manubijs suis ferire solet, sic apri obuia suis dentibus tanquam fulmine vulnerent: leones enim & pleræque feræ exertos forasque eiectos dentes non habent, vt apri.

Fulminei apri.

Fulmen habent, inquit, *acres in aduncis dentibus apri.*

vel potiꝰ quòd afflatu calido oris veluti igne fulminis adurere videntur: Ouid. Metam. 8.

—Dentes æquantur dentibus Indis.

Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent:

Et ab impetu,

Fertur vt excussis elisus nubibus ignis.

Quod eodem in libro scriptum est,

Iam iuuenis, iam vir, iam se formosior ipso,

Formosior seipso

Græcorum olet sermonem, qui dicunt, καλλίων ἑαυτοῦ, & κάλλιστος ἑαυτοῦ, cùm quem in eo esse pulchritudinis suæ flore significant, vt nulla postea parte ætatis parem formæ dignitatem habiturus sit. Quod autem scribitur eodẽ libro,

Vos quoq; flexibiles hederæ venistis,

nun tam bellum nec concinnum est, ac quod in libris forulorũ arcanorũ non editis patet,

Vox quoq; flexipedes.

Flexipedes ederę.

Cùm enim hedera flexuosis & errabondis flagellis per humum serpat, velutq; pedibus flexis & curuis erret, flexipes accommodatissimè dicta est, vt & [illegible] à Græcis appellatur. velut in epigram. lib. 3.

[illegible]

[illegible]

Reperi etiam hûc locum aliter exaratum manu, quàm forma excusum:

—Tuq; o confixa figuræ

Infœlix Lethæa tuæ.

Quod est, tu ô Lethæa, quæ cum tua figura & forma in lapidem obriguisti & induruisti: quã sententiam quia non possum improbare, eius etiam scripturam è puluere eruere non dubitaui: nec tamẽ à me reiicitur ea scriptura quæ publicum meruit,

—Tuq; o confisa figuræ

Infœlix Lethæa tua.

Tantum admoneo, quam nunc proferimus, non incommodam neque ineptam esse, neque indignam, quæ ab Ouidio scripta esse videatur.

CAPVT XXIIII.

Multa è sermone Horatij, vnde & quo Catius? explicata, Ponere signa, conchylia lubrica, promulsis, antecœna, cœna, cœna piscium, cœna auium, molle Tarentum, Tarentinæ oues, stare, cœna pomorum, toral.

CVlinaria Catij Epicurei philosophia ab Horatio lib. 2. saty. 4. scitè irridetur, qui non sapientiæ doctrinam, sed voluptatis indulgentiam profitetur, & non tam intelligendi quàm cœnandi scientiam & artem docet. Is igitur conuiuium suum à promulside incipit: sic enim eos cibos vocabant, quibus ante primum haustum vescebantur, quem è mulso ducebant, quòd vacuis & inanibus venis initio dulcem esse potionem putarent infundendam. Itaque ex austero vino mulsum conditum reprehenditur.

Promulsis.

Aufidius, inquit, *forti miscebat mella falerno,*

Mendose. alij *promulsidem* interpretãtur, quod vice mulsi conuiuis ad appetentiam prouocandam dabatur. Ponere autem signa, est literis signare & cõscribere. Instituerat enim hæc literis mandare Catius, sed tamen ante mauult Horatio ea reddere & narrare, vt quæ accepit recomminiscatur, cùm vereatur, ne quid è memoria excidat: id enim est quod scribit,

Ponere signa.

Quin id erat curæ quo pacto cuncta tenerem.

Et tibi narrando, inquit, memoriæ infigã meę tenacius & firmius. Promulsidem aũt, quam Macrob. etiam li. 3. Satur. c. 13. antecœnam vocat, appellare videtur festiue prãdium, quòd quam propriè cœnã vocabant, antecedat. primam enim illam mensam æstate terminari salubriter moris ait, *——ille salubres,*

Antecœna.

Æstates peraget, qui nigris prandia moris

Finiet: Nisi quis censeat æstate nihil vltra mora prandendum esse, abstinendumq; tum pulmẽto & alio obsonio: quod & verius videtur. Cũ aũt breue lapathum dicitur, intelligo rumicẽ minorem, vt oxylapathũ, & oxalida, ad maioris rumicis, quem hippolapathũ vocãt, distinctionẽ. Lubrica conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quędã foris scabra sint, & aspera, vt ex his, quæ subiicit Flaccus, apparet: alioquin sunt politæ foris conchę, & quędam ab historicis vocãtur liostrea, quod eorũ sit leuigatior, & æquabilior foris testa. *Molle* autẽ *Tarentum* cùm dixit, si Macrob. li. 1. Satur. c. 8. credimus, errasse videri potest: qui etymologiam respiciens, idem esse Terẽtum, & Tarentum, crediderit. Nã quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas dici debere credit, q. Terentum Sabinorum lingua sit molle: Sed Flaccus potius ad populi fortasse mores, quã vocis notationem respexit. *Nec sibi*, inquit,

Lubrica cõchylia.

Molle Tarentum.

Tarẽtinæ oues.

cœnarum quiuis temerè arroget artem.

Ecce, quę adhuc dixit & memorauit, antecœnam esse putat, quæ sequuntur cœnę fercula censet. Nam & Macrob. cœnã, & antecœnã distinguit

Cœna

(Cœna piscium. Cœna auium.) ſtinguit: ſed & miſſus piſcium, cœna piſcium: miſſus auiom, cœna auium dicēbatur. *Ignarum* quod ait, *quibus ius aptum*, de patioarijs piſcib9, qui in patina iure merſi apponebanrur, dicit.

Eum, inqoit Comicus Aſinarin. Sc. vnum iſtorum quodq; verbum. *quouis pacto condias, vel patinarium, vel aſſum.* Si, inquit Flaccus, Surrentioo vino falernum ſęcatum, & rurbidius miſceas, aut ei fæcem vini falerni, vt eius ſaporē combibat, & vt iucundior potio temperetur, addas. ſine colo vinario defæcare vinum poteris ouo columbino. Nam fæcem deuoluet vitellus: hodie tamen, qui limpidas, defæcataſque reddunt potiones, decocta, & diluta, albumine potius, quam vitello ſoleot vti. At, (Stare.) *Coricióque croco ſparſum ſtrtit*, eleganter dixit. Nam quæ liquidiora erant, & humidiora, vt aliquam adepta ſunt coqoendo concretionem, ſtare dicunrur. Hinc deſcribit ſecundam menſam, quæ & menſa pomorum dicitur.

(Cœna pomorum.) *Picenis*, inquit, *cedunt pomis Tiburtia ſucco.* Scobem porrò à Catio credo imperari, vt ſi in pauimento lacuna ſit facta effuſo humore, inſperſa protinus ſcobs humorem exiccet. Toralibos autem lectorum, veſtes ſtragulæ, aut conchyliatæ, aut purpureæ, aut Babylonicæ à locupl:tiſsimis patribus familias circūdabantur: ſed tam honeſta veſtis parum decebat, ſi toral, quod ſubeſſet, turpe & ſordidum, aliqua parte non operrum, vel rerectum appareret. (Toral.) Toral enim inuolucrum erat thori, id eſt, congeſtæ plumæ, vel herbæ, vel arundinis operimenrum, qood & elegantiore rurſus ſtragolo ohducebarur, conuioij cauſa, aut feriarum. Ouidius libro octauo Metamorph.

— in medio torus eſt de mollibus vluis,
Impoſitus lecto, ſponda pedibuſq; ſalignis,
Veſtibus hunc velant, quas non niſi tempore feſto.
Sternere conſuerant.

CAPVT XXV.

Vltrotributa, monopodia, plagulæ, viuum ſulphur, ἄπυρον, magiſter ſacrorum, facta formulæ Theſſalorum, tacitum ſignum, inædificata, immolita.

(Vltro tributa.) DE cenſura Marci Porcij Catonis & Valerij Flacci, ita ſcribit Liuios li. 19. *Vectigalia ſummis pretijs, vltrotributa infimis locauerunt.* vbi ambigi video, quid iſta inter ſe differant: eadem enim ſi eſſent, ijſdem pretiis locata oportuit: ſed vectigalia omnibos nota confido, vltrotributorū ignorario ſententiæ cognitioni officit. Ego vltrotributa eſſe puto, impenſas & attributiones operum publicorom faciendorum, & ſartorum tectorum pręſtandorum, mancipibus & redemptoribos certa mercede locatorum. ita vectigalia, quibos redirus & fructus populi Romani cooſtabat, quantū poruerunt, cenſores auxerunt: vltrotributa, quibus impenſæ ſumptusque, & erogatiooes peruniæ publicæ ex ærario hauriebantur, quantum potueruot, pretijs diminuerunt, & ad minimam ſummam perduxerunt. huic aōt noſtræ ſentētiæ, ſi adſtipulator quæritur, pręſto Plutarchus erit, in Cat. Cenſor. qui noo aliter Liuium quàm nos explicabit. Nam de eadem cenſura Liuium ſecutus ita ſcribit, [illegible]. Itaq; iſtud lib. 41. *Qui publica vectigalia, aut vltrotributa conduxiſſent:* in eandem ſententiam accipiendum etiam arbitror. Quocirca eleganter à Seneca lib. 4. c. 1. de beneficiis ſcriptum eſt, *Cùm virtutem, nec lucrum inuitet, nec damnum abſterreat, adeoq; neminem ſpe, ac pollicitatione corrumpat, vt cuncta in ſe impendere iubeat, ac ſæpius in vltrotributis ſit.* ſignificat enim ſumptum magnum, impenſaſq; virtutis cauſa ſæpe eſſe faciēdas. Sed vt illius libri, in quo de Catonis cenſura Liuius ſcripſit, tanquam cuiuſdam ambulationis ſpatia conficiamus, & emetiamur, ſcribit: (Monopodia.) *Monopodia, & abacos Romam adduxerunt*, vbi monopodia menſæ ſunt, quæ vno pede ſuſtinentur, quæ ea tempeſtate polcherrimæ lautiſsimæque cenſebantur. (Plagulæ.) *Plagulæ* autem ibidem, vela ſunt & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebanrur aut inuoluebantur, vt apud Tranquillum in Tito capite decimo, *Lectica dimotis plagulis.* Nonios plagas interpretatur grandia linthea, & toral, & lecticariam ſindonem, vnde per diminutionem *plagulæ*, ioquit, dicuntur. (Viuū ſulphur.) Viuum autem ſulphur eo in libro, ſulphur eſt, Plinio auctore, libro trigeſimoquinto capite decimoquinto. quod ignem non eſt expertum, ἄπυρον Græcis vocatum: nam reliqua genera coctione parantur, hoc glebosum, ſolidumque effoditur, auidiſsimeque flammam corripit. (ἄπυρον.) (Magiſter ſacrorum.) Cum autem ſcribit, *Ne quis magiſter ſacrorum, aut ſacerdos eſſet*, magiſter videtur velut princeps, & ſacri ipſius pontifex, aliiſque ſacerdotibus maior. Apud Capitolinum quoque ſcribitur in Antonini vita, de Saliorum ſacerdotio, *Fuit in eo ſacerdotio, & præſul, & vates, & magiſter.* Et in inſcriptione antiqua legitur, *Salius Albanus, idem magiſter Saliorum.* Etiam illud elegans eſt, & obſeruandū, *Nullo iure Theſſalorum formulæ factum*, quod eſt iniquè iuris Theſſalorum factum, credo à formulis iuris tranſlatiooe ducta, aut formulis fœderum, ſocietatum, pactionum. *Silentio*, inquir Lioius, *noctu tacito ſigno exercitum abduxerunt.* (Tacitum ſignum.) Hic tacitum ſignum accipio, non vocale, quod tuba, aut claſſico, aut cornu dari ſolebat, ſed mutum, clandeſtinomque ſine vllo ſono, ſtrepituque, ne hoſtis exaudiret. *Quæ*, inquit Liuius, *in loca publica inædificata, immolitáue priuati habebant*: (Inædificata.) inædificata ſunt, quæ aliquo in loco ædificata ſunt: ſed cùm *in loca* dixit, ſignificauit ædificia è priuato in publicum procurrēria, & aliquid loci publici occupantia, Plutarcho teſte, in Cat Cenſor. cuius verba ſunt, [illegible]. (Immolita.) Immolita autem ſunt quæ quis vſpiam molitus eſt. ſi

quis igitur priuatus ante ædes suas in publico podiom posuisset, aut menianum proiecisset, eum id demoliri, & dituere tollereq; Cato iubebat.

CAPVT XXVI.

Argumentum primæ Maronis Eclogæ, & quædam in ea explicata: frondator, Vites arbustiuæ, Ambo, En vnquam, Regnum.

Vergilij locus explicatus.

PRimæ Maronis Eclogę argumentum hoc esse arbitror. Cùm Maro agrum vicinum Cremonæ amisisset, Romam venit, & carminibus Mæcenati commendatus, & per Mæcenatem Augusto, agrum recuperauit. Sic enim Martialis lib. 8. epigr. 15.

Iugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
Flebat & abductas Tytirus æger oues:
Risit Thuscus eques, paupertatemq; malignam
Reppulit, & celeri iussit abire fuga.
Accipe diuitias, & vatum maximus esto:
Tu licet, & nostrum, dixit, Alexin ames.

Quanquam & Quintilij Vari etiā opera ad id vsus esse dicitur. ea de re poema cōpositurus, fingit se Maro seruū, qui libertatis cupiditate ductus, Romā profectus sit, & ea tandē sit potitus in senectute: vbi imaginem seruorū adumbrauit, qui in vltima ætate & senectute si frugi erant, & attenti, suo peculio libertatē à dominis volentib. emebant, aut dominorū liberalitate cōsequebantur. Itaq; quanquā Maro iuuenis erat, de se tamen vt sene loquitur, quòd ferè non nisi ineunte senectute ad libertatem serui perueoirent. Ergo hac posita specie, enodatu facilia sunt ista.

Libertas, quæ sera, tamen respexit inertem,
Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen, & longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet Galathea reliquit

Cùm enim contubernalē habebat Galatheā, nihil admodū peculij colligere poterat, vnde se tandem liberaret: Amaryllidē nactus attentiorem & diligentiorē, dimissa Galathea, quę dissolutior & negligentior in re peculiari augenda erat, tandem aliquaodo libertatem adeptus est. Huic interpretationi cōgruit illud,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt
Et tibi magna satis, quamuis lapis omnia durus
Limosoq; palus obducat pascua iunco.

Qno ex loco apparet, Maroni dūtaxat eam agri partem fuisse recuperatam, quæ quòd sterilior esset, assignari non potuerit. nec enim campus frumentarius esse poterat, cùm esset lapis nudus: nec pascua aut prata cōmoda erant, cùm omnia obducta essent & limo & iūco: qoę aūt huius generis erant subseciuis annumerabantur, nec militi assignabantur.

Bis senos cui nostra dies altaria fumant.

Valet, cui quot mensibus rem diuinam facio, vt magnis dijs Iunoni & Ioui Respub. & optimates solent: nō enim semel vt alijs dijs quotannis. *Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.*

Frōdator. Frōdator est arbusti putator, de quo dixerat,

—Ipsa hæc arbusta vocabant. Intelligo autem vites arbustiuas, i. arboribos maritas. Vites arbustiuæ.

Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes.

Fingitur huius eclogæ argumentū æstiuo tēpore, vnde ad captandum frigus, æstumq; defendēdum, Tytirus sub patulæ fagi tegmine recubat. Idem tēpus hic indicatur palumbiū gemitu. Plin. lib. 18. c. 28. *Palumbium vtiq; exaudi gemitus: transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem videris palumbem.*

Ante pererratis amborum finibus exul.

Ambo. Apparet amborū hic esse, quod Græci ἀλλήλων dicunt, vt pereret Germanus Parthorū, Parthus Germanorum fines.

En vnquam patrios longo post tempore fines.

En vnquā. En vnquā, valet, Vnquamne, estq; archaismus

—Mea regna videns,

Regnum. Dixit, vt Cicer. lib. 1. de Oratore, statim in initio, *Nisi in tuo regno essemus.* suas enim possessiones, suos fundos homines lepide iocantes regna vocare solent, quod imitatus est.

CAPVT. XXVII.

Quædam è Vitruuio emendata et declarata, harpaginetuli, thomices, numidæ, catacecaumene.

Harpaginetuli. QVærunt doctissimi viri, qui sint in Vitruuio lib. 7. c. 5. *harpaginetuli strati*: & sedulā nauant operā in eruenda vocis obscurę significatione: parùm proficiunt tamen. ad sacram anchoram decurrendum in rebus perditis, & prope desperatis, i. ad libros veteres, in quibus legitur, *apaginæ oculi strati*: ex his vestigijs emendo, *aparinæ oculi strati*, vel *aparinæ coliculi*: oculos enim, & in arundinib. & stirpibus dici nō est ignotū: eos pro fastigio poni, id est quod Vitruuio reprehendendū videtur. Non magnopere hanc emendationem vendito, ad auctoris tamen sensum propius quàm recepta scriptura accedit. Eodem autem etiam in loco legendum crediderim, præsertim antiquorum codicum testimonio fretus, *vti inertia mali indices conniuerent artiū virtutes*, non vt profertur, *conniueant*. Quid quod *sedentia sigilla* quàm *fidentia* elegantius non iniuria arbitror, & proprium magis in hac quidē re qua de loquitur? Quod autem theatrum appellat ἐκκλησιαστήριον Vitru. lib. 7. cap. 1. id Græcorum consuetudine & instituto facit, qui plerumque conciones de Republ. in theatris habebant. Itaque Trallibus ille locus populi illicium vocandi & de Republica deliberandi erat. *Thomices* autem ex sparto, testes sunt è sparto tortæ, quas Græci θώμιγγας vocant. Itaque verbum est, vt Flaccus de arte poetica loquitur, Græco fonte detortum, & in Latinam formam effictum.

Thomices.

Numidæ. Numidarum nomen Latinis, non eos tantum populos qui certam Africæ partem Numidiam vocatā tenuerunt significat, qui quòd ioirio pastoritiam vitam colebāt, hoc nomen obtinuerunt: verumetiam alios populos, qui pecoarij erant. Ac Numidiæ vox est è Græco deflexa,

deflexa, hi enim populi *[illegible]* dieuntur. sic ariam Vitruuius lib. 8. cap. 3. Arabes vocat his verbis, *item ioppæ in Syria, Arabiaq; Numidarum, lacus sunt immani magnitudine.* Nicander Alaxiphar. *[illegible]*. Ferè adducor vt in eodem scriptore legam, *sed animaduertimus apud insulam Lesbon vinum prodromum, Ioniam Catacecaumeniten.* Nam Caracecaumene regio

Catacecaumene.

in agro Ephesi o erat, qui Ioniæ pars est. Nec ramen hæc sic accipi velim, quasi aliquid de nomine & fama eorum decerpere velim, qui Mæoniam legunt & Prorropon. Ea enim reponunt quæ & proxima sunt deformaris vocibus, & quæ nemo inficiari posit, quin accommodata sint. pro *regno Cotti*, in veteribus libris *Crobi* lagi constanter animaduerto, cui asimila esset li *Orobi* legaremus, vt de Orobiis Liguribus inralligeremua: sed amplius pronuntiandum, quoniam Orobium illic regnasse nondum legimus, vt Cottum, secundum quem libenrer lirem darem & Cottum legerem. Etiam emendare locum conabor Vitruuij eodem capire, *Eorumque*, inquir, *inter se cohærentes naturali significatione ex ge rerum discriminibus efficere qualitates.* Quis non videt *cohærentius* non *coherentes* legendum esse? Accedit vererum librorum auctoritas. hæc ego carprim vellicarimq; hinc Inde collegi, vt in menram quicque veniebar huic allinens capiri. sic enim mihi capira crescunt, varia tanquam consarcinando, vt centonum imirari videar surelam. sed hoc genus scriprionis iam olim pro suo iure sic varia consuere consueuit: quod & nos aliorum exemplo si facimus, culpa vacamus.

CAPVT XXVIII.

Manum de tabula, Catomum, proscribere venale inter senes coemptionales.

AEnigmatis præ se fert speciem illud Ciceronis, lib. 7. epist. famil. epist. 27. *Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quam putaramus.* nec raman ira istud de industria obscurar, vt non appareat eum de Cæsare loqui.

Manũ de tabula.

Gallus Catonis laudarionem Vticensis scribebar, quod sine Cæsaris offensione fieri non poterat, cuius hostis Caro fuerar. monat igitur Gallum, vt desinar scribere laudarionem Caronis, cùm reuertarur in vrbem Cæsar. Est autem translario, vel à rabula litteraria, in qua pueri literas discebanr: in qua absente magistro ludere manu ducendis, non literis, sed lineamenris, vt pueris vsitatum est, solebanr: deinde subiro præceptore redeunte, alter alrerum monebanr, vt manum de tabula tollerent: vel à pueris pictorum, qui absenre magistro pulcherrimis interdum illudunr tabulis, & illinunt remerè pigmenra. Manum de tabula dixit Apelles Prorogenem pictorem rollere nõ posse, nimiam eius & anxiam in pingendo curam reprehendens. veriorem tamen suspicor priorem interpretationem: nisi sit vt de pictore loquatur, in hanc sententiam: Tu Caronem laudibus pingere & exornare, expolireque pigmentis orarionis nitteris: sed vide ne argumenrum picturæ non probetur magistro officinæ, id est, Cæsari dictarori: nam pictores non ferunt æquo animo in suis rabulis alia, quàm quæ probant argumenta, depingi: arque hoc sane sensu incommodior non fuerit translario, neque inscitior quàm superior, ac mediusfidius etiam fortasse probabilior. *Ne in Catomum Catonos.* quod air ead. epistol. insolentia vocis *Catomum*, est obscurum, quæ vinculum, & catenam significat, vr legi In quodam in Iuuenalem scholio. Vsurparur & à Laberio apud Gellium libro decimosexto, capire seprimo in versu catalectico, *Tollet bona fide vos orcus nudas in catomum.* Illud verò denso caligi-

Catomũ.

nis nimbo inuolutum est. *Ergo fructus est tum, mancipium illius: quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum.* Etsi aũt perdifficilis est informario, & cogitatio veri sensus, qui latet in anriquiratis aliqua cõsuetudine, & imagine, ramẽ nihil verar aliquid, non illirerarum, nec indoctum commodè excogitare ad enodãdam loci difficultarem. Videtur igitur hic ꝑscribere venale inter senes

Proscribere uenale inter senes coemptionales

coemprionales, esse in tabula auctionis proponere se rem hac conditione vendirurum, vt proprieras rãtum penes emprorem sit, nec res tora proscribarur & alienetur: quod si Atricus, inquir Curius, sacerer, non multum suis rebus adderet, quod magni prerij mancipium non sit. Senes aurẽ coemprionales dicit, qui ad coempriones libenter accedunr, & libenter emunr. Plautus Bacchid. Sc. Atridæ duo frarres, &c. *Coemptionalem senem vendam ego.* Iuris consulti eriam, vt ad interimanda sacra rationes quasdam excogitauerant, & ad liberãdaa turela mulieres: sic ad perimendum in saruitiis vsumfructum coemptionem quandam sonum forrasis inuenerant. Cur aũt senes adhibebãrur? an quòd ob eorum ærarem, res plus auctoricaris habitura esset? an ob priuilegium & vacarionem ætaris? an quòd à senibus empriones & coemptiones porius moribus Romanis tractarenrur, quã à iuniorib. quòd plus vsu rerum saperent, minusq; deciperentur: & si quid in mancipio contra ius fieret, callidi vereratoresq; ira obtegerent, ne in fraude deprehẽdi possent? An deniq; ob aliam causam? parum, vt ne quid dissimulem, mihi compertum est, & alijs quærendum relinquo.

CAPVT XXIX.

Horatius emendatur, prunæ batillus, tempus notabatur magistratuum nominibus.

IN itinerario sermone Horatij libro 1. sat. 5. nónne, obsecro, mulro accommodatius legerur, *Græcorum linguæ doctißimus*, quàm quomodo est promulgarum, *Græcorum longè doctißimus*? Nam Rhetori linguæ cognitio cõue-

nit, ſumma doctrina non itẽ:nec tamẽ meum hoc inuentum eſt, ſed antiquorum librorum ſcriptum. Quod autem ait,

Ora manusq; tua lauimus Feronia lympha,

religione quadam & ceremonia factum eſſe exiſtimo, vt ſe vino ſacraq; Feroniæ aqua lauarent, purificarentque cùm in conſpectum eius fani veniſſent. Nã ſe flumine vino abluere in parte religionis ponebant, vt è Marone 1. Aenaid. & poetis alijs eſt notiſsimum.

Millia tum pranſi tria repimus,

quàm *repſimus* malo, cùm mox ſequatur *ſubimus*, atq; ita Lambinus legit.

Fundos Aufidio Fuſco prætore libenter
Linquimus:

(inquit) hic venuſtè Aufidium ridet, qui cùm Fundis in oppido exiguo pręturã gereret, inſana arrogantia & animis elatis faſtúq; inſolenti & inaudito erat, & inſignib. magiſtratus conſules Romanos ſuperabat, cùm tamen Romæ tantũ ſcriba eſſet, qui ordo vilis & vulgatis erat, patebatque hominibus libertinis, vt in eodem ſermone,

—Scriba quòd eſſet,
Deterius nihilo dominæ ius eſſe.

Itaque prætextam & latum clauum, vt Pręto ut Conſul Romanus gerebat, æquare ſtudẽs amplitudinem, & dignitatem faſtigij Romani. Ignis autem ei præferebatur (id enim eſt, quod ſcribit,

—Prunæq; batillum) Prunæ batillus.

quod ſupra humanam propè conditionem erat, & diuinum religioſumq; habebatur. Sic Imperatoribus Romanis & eorum vxoribus, interdum ſororibus, ignis præferri ſolebat. Herodianus in Ant. Cõmodo, de ſorore commodi Imperatoris, καὶ αὐτῇ τὸ πῦρ προηγούμενον. Videtur autem Horatius, cùm ait,

Fundos Aufidio Fuſco prætore:

in eo iocari, quòd ſic tempus notare ſolebant magiſtratuum nominibus: vt ſi diceres, Veni Romam Cicerone conſule. at, Tempus notabatur magiſtratuum nominib.

Conuiuas auidos cœnam ſeruosq; timentes,
Tum rapere, atq; omnes reſtinguere velle videres.

etiam iocosè dictum accipio: nam primum auidi conuiuæ ex incendio & flamma rapiebant cœnam, & ſerui, qui ſi cœna vreretur, timebant, ne ab heris verberarentur: quo facto cœnaq; in tuto poſita, tum deniq; cum omnibus ignem cœperunt reſtinguere, cùm epulis potiſsimum timerent ne parirent.

LIBRI PRIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Apud Horatium flumen hibernum, χειμάῤῥους, fertur quo rara ſecuris, vocare cucullum.

PEtrus Gallãdius (cuius ego tum eximia liberalitate & beneficẽtia ſemper adiutus, tum opera & labore abſens ad cathedram regiam, nihil tale vel cogitans vel expectans, ſum vocatus) multo plus in literis videbat, quàm eius calumniatores & obtrectatores exiſtimari volebant: ita enim eum negotiis, quæ multa amplectebatur, obrui dicebãt, vt profeſsionis muneri negarent parem eſſe poſſe: ſed profectò ignorabant, quanta in eo homine vis ingenij eſſet, quanta diligentia, quàm omnium rerum capax natura: quam ita facilè regebat & verſabat, vt quicquid ageret, vnum illud curæ habere tractareq; putaretur. Sed nũc eius laudes cõmemorare non decreuimus, quas nec oratione ſequi poſſemus. Eũ aliquando quendam Horatij locum explicãtem audiui ita acute & ingenioſe, vt omnes cum eo comparati, plumbei ſtupidique eſſe videremur. Sed verba Horatij proferamus. ex lib 1. ſatyr. 7. *—Ruebat*

Flumen vt hibernum, fertur quo rara ſecuris: Flumẽ hibernum.

Hic ſenſum eſſe dicebat Gallandius, cui & aſſentior, tam concitata oratione & veloci rapidaque decurriſſe, quam torrens hibernus deuolui & præcipitari ſolet per loca abrupta & abſciſſa, quò rarò ſolent lignatores accedere, propter arduam & erectam inacceſſarum rupium montiumque eminentiam. Flumen autem hibernum, eſt torrens, qui & Grecè, quòd hyeme fluat, æſtate ſiccetur, χειμάῤῥους χειμάῤῥους vocatur:

vocatur de torrẽte enim hyemis aquis abundante Ouidius Amor.lib.3.eleg.5.scribit,

Fontis habes instar pluuiaq́; niueiq́; solutas,
Quas tibi diuitias pigra ministrat hyems.

Addit Horat.lib.1.cap.7.

Tum prænestinus salso multumq́; fluenti
Expressa arbusto regerit conuitia.

Arbustũ fluens. Arbustum dicitur multum fluere, quod multum vini fundit: sed per allegoriam, hoc ad dicacia vinitorum & vindemiatorũ retulit conuitia, quibus vel lacessunt prætereuntea, vel prouocati vlciscuntur, & remordẽt. Ergo vindemiatorijs probris & dictis petulanter ei Rupilius respondit,

——*Cui*, inquit, *sæpe viator*
Vocare cucullum. *Cessisset, magna compellans voce cucullum.*

viatores solebãt cultores & vinitores serò colentes, appellare cucullos, in desidiæ probrũ: Plinius lib.18. cap.26. *Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporariæ, quam cucullum vocant: dedecus enim habetur, opprobriumq́; meritum falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales, etiam cùm primo vere laudantur, auspicio tamen detestabiles videantur*. Ausonius quoque in Mosella istius petulantiæ ita meminit:

——*inde viator*
Riparum subiecta terens, hinc nauita labens,
Probra canunt seris cultoribus.

CAPVT II.

Præbet aquam, apud Horatium, cogemur in hanc concedere turbam.

Præbet aquam. QVOD ab Horatio lib.1. satyr.4. dicitur, *Præter eum qui præbet aquam*. Grammatici eruditissimi vix concoquere possunt: mirum enim eis videtur conuiuatorem aquæ præbitorem appellari. sed Dionysius Lambinus, alijs hic caligantibus, primus lucem dispexit, viditq́; conuiuatorem solitum balneum præbere conuiuis: quam eruditissimi viri interpretationem nemo reprehendere, nisi improbus, vel indoctus potest, licet tamen in antiquis auctoribus præter aliorum sententiam, iusque est & fas interdum aliquid excogitare, modò probabile sit. Quid igitur, si dicar hominem tam esse procacem & petulantem in iocando, vt nec conuiuis, nec ministris abstineat vllis, quin eos perstringat, præter eum, qui ipsi pocula miscet ministratque aquam? ait enim Martial.lib.1.epigr.12.

Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares Tongiliane merum.

Sed omnino præstiterit locum per allegoriam interpretari, inflexione verborum & inuersione ducta à lusu, quo aliquo in situla aut vrceo nobis aquam ministrãte, alios ea aspergimus, aut perfundimus per lasciuiam, quod cùm facimus, eo qui aquam nobis præbet interim abstinemus. Aquæ igitur præbitori similem voluit esse Flaccus conuiuatorem. huic inuersioni *aspergere* & *aqua* fauere videntur: & hac tanquam constituta allegoriæ imagine nobis diu quærendum non putabimus, cur conuiuatorem aquæ præbitorem dixerit. Cogitationem enim ad lusus speciem referemus, vnde genus dicendi tractum pronunciabimus. In eodem sermone non est facile, quod ita scribitur perquam venustè,

Multa poetarum veniat manus, auxilioq́;
Sit mihi: nam multò plures sumus: ac veluti, te,
Iudæi cogemus in hanc concedere turbam.

Cogemus in hãc concedere turbam. Puto autem perfacetè ab Horatio dici, si poeticum tibi displicet studium, & poetæ tibi inuisi sunt, vt vulgò Iudæos omnibus hominibus videmus, nos poetæ, qui plurimi sumus, exercitumq́; conficere possumus iustum, pertinacesque, vt Iudæi in religione sua & ceremonijs, ita in studio poetico & proposito sumus, non modò nõ de sententia deducemur, sed te vltrò ad poetas traducemus, & vnum è turba poetarũ, quamuis inuitum, reddemus, vt illud studium, quod improbas, posthac celebraturus culturusque sis, & carmina scripturus. Interim autem multitudinem eorum qui versus scribebant, lepidè illudit more suo. malim autem, vt & reperi in antiquis libris, *auxilióq;* legere adposita coniunctiuue, quam pro uocabulo adiuncto *auxilio quæ*: quanquàm non magni refert, nec id magni momenti est, cùm vtroque modo sensus idem explicetur.

CAPVT III.

Aesculapium in Vitruuio ἀσκλήπιον, sessimonium, statumen, rudus, nucleus, mataxa, abacorum diuisiones & speculorum.

Aesculapium. AEsculapium apud Vitruuium libro 7. in præfatione, est templum Æsculapij, græca imitatione: nam Graijs ἀσκλήπιον in neutro genere illius dei templum est. Cùm aũt exemplum illud prope singulare apud Latinos viderem, admonere lectorem placuit, qui fortasse oscitans, aliudq́; agens non animaduertisset. Mineruium tamen, & Dianium apud Latinos similia ei sunt: sed locum Vitruuij adscribamus: *Item*, inquit, *Argelius de Symmetrijs Corinthijs, & Ionico Trallibus Aesculapio, quod etiam ipse dicitur sua manu fecisse*. Eodem in lib. Sessimonium est templum & sedes, deduciturque à sessu vel sede sessimonium, vt à merce mercimonium. Sessimonium. Ita enim scribit, *Suspectus habent in deorum sessimonio*, id est, in deorum ædificandis templis, & sedibus statuendis: ac sessimonium dici videtur, vt ἕδος Græcè. Verbis autem Budæi, quæ in Memmiani codicis margine manu Budæi scripta inueni, libet explicare staruminationem & ruderationem Vitruuij in pauimẽtis. Sic igitur scripsit Budæus, Statuminario, vt hic apparet, fit lapidibus & cementis libralibus & manualibus sine calce & arena: Ruderatio verò statumini superinducitur cum calce aut arena, aut rudere nouo aut rediuiuo, id Statumẽ. Rudus.

est, ex vetere ædificio sumpto, nō nuper effossо, quod constat è cemento, vt hîc apparet, ad differentiam nuclei, qui è testa contusa cōstat, & tertio loco inducitur. Hæc doctissimi hominis oratio non tam docet, vt intelligamus, quàm manu propè docit, vt quid ista sint apud Vitruuium penè palpemus. Sic autem Vitruuius ait, *Tunc insuper statuminetur, non minore saxo, quàm quod possit manum implere: statuminibus inductis ruderetur.* & mox, *Insuper ex testa nucleus inducatur.* Cùm autem eodem lib. cap. 3. à Vitruuio scribitur, & *mataxæ tomice ad iustam longitudinem vna crassitudine alligationibus temperentur*. eodem Budæo velut Mercurio interprete, mataxæ sunt manipuli & fasciculi cannarum, quos Vitruuius tomice alligari iubet. *Ipsaq;*, inquit Vitruuius, *tectoria abacorum, & speculorū diuisionibus circa se prominentes habent expressiones.* hic non assentior ijs, qui abacos sessiones, vel scabella ad sessum habilia, aut podia esse censent: sed Æmari Ranconeti sententiam approbo, existimantis abacorum diuisiones formas esse quadratas in tectorio prominentes: speculorum autem diuisiones, formas esse rotundas. Istas ab interitu interpretationes duorum doctissimorum nostra ætate virorum volui vindicare: malui tamen ingenuè ipsis eas reddere, quàm improbo furto clàm eas interuertere, cùm potius si quid possum, de meo eorum memoriæ liberaliter elargiturus sim, quàm quicquam per fraudationem eis adempturus.

Nucleus. Mataxa. Abacorū diuisiones. Speculorum diuisiones.

CAPVT IIII.

In Catapultæ descriptione quædam apud Vitruuium explicata, tonus quid, hemitonium, brachia, plinthium, syrinx, epitoxis, manulea, plinthus, capreoli, antefixa, subiectio, trachelus.

PLacet tentare quarundam in catapultæ descriptione apud Vitruuium vocum explicationem, maximè eùm inciderim in quædam schedia Ctesibij, vel Heronis (nam dubia inscriptio erat) tormentū idē declarantia. ait Vitruuius lib. 10. cap. 15. *Eius nonæ partis fit foraminum in capitulis magnitudo, per quæ tenduntur nerui torti, qui brachia continere catapultarum debent.* hic foramina sunt, quę Græci τρήματα appellant, quibus inseruntur nerui torti, quos Græci τόνους appellant. In instrumentis autem πετροβόλοις, quę lapides mittunt, vt ballistæ: dimetiens foraminis, quod pondo lapidē mittunt, tot centenorum digitorum multiplicatione, eiusq; lateris cubica sumptione, & lateri decimæ partis adiunctione constabit. vt si lapis sit 80. librarum, centies multiplicari hæc summa debet: sic in assem octo millia fient, quorum latus cubicum sunt 20. quibus decumam addo 2. ita dimetiēs foraminis erit viginti duorum digitorum. in εὐθυτόνοις quæ sagittas mittunt, sumitur è nona parte sagittæ dimetiens foraminis: eo enim maius foramen esse oportet, quo moles est maior, vel magnitudo lapidis aut sagittę: cùm oporteat brachia, quæ ἀγκῶνας Græci vocant, crassioribus, robustioribusque neruis intendi. neruos autem non solùm τόνους, sed etiam ἡμιτόνια appellabant. Vitruuius libro 1. capite 2. *In capitulis enim dextra ac sinistra sunt foramina hemitoniorum.* id est, vt interpretor, neruorum. Hero, ἐκάλουν δὲ τὰ μὲν συνέχοντα τοὺς ἀγκῶνας τόνους, [illegible] ἡμιτόνιον. ait Vitruuius libro 10. capite 15. *Tabulæ quæ sunt in summo & imo capitulis:* & mox, *Parastatæ dextra ac sinistra.* hæc vt intelligantur quoquo modo, sciendum est, huius instrumenti corpus esse laterculum, Græcis plinthium appellatum, ita arrectariæ tabulæ dextra & sinistra vocantur parastatæ: transuersariæ tabulæ in imo & summo positæ sunt: Græci parietes quatuor appellant. Transuersi autem isti parietes ἀντιστάται appellantur, habéntque, vt ait Vitruuius, tabulas parallelas. parastatæ incumbit brachium catapultæ: parastatæ antistates adhæret compaginatus qua est, (vt Græci loquuntur) ipsius brachij πτέρνα, id est, calx: in parastatæ medio excauatur sinus in semicirculum. Cardines parastatarum Græci τέρμονας appellant, quos esse in parastata duos præcipiunt & διαφράγματα vocāt, inquit Vitruuius libro 10. capite 15. *Canaliculi, qui Græcè strix dicitur.* Hoc falsum: neque enim sic Græcè appellatur, sed σύριγξ. Nulla autem inuidia sit opinor legere *securiclatis cardinibus fixa*. nam fixam accusandi casu meritò accusare licet. scribitur in Vitruuio ibidē, *crassitudo scutulæ*, sed Budæi manu in libro Memmij Suculæ emendatum reperi, cuius sententiæ refragari pudet. Epitoxis est cauus, qui sagittam recipit. *Item*, inquit Vitruuius, *chelo siue macula dicitur*, puto χελὼ legendum esse, cùm præsertim ita in Herone siue Ctesibio legā, [illegible] χελώνιον. manulea autem in editionibus antiquis extat, vnde & manuleatæ tunicæ sunt. Basis sedes est, in qua statuitur columella, quæ machinam sustinet. columellæ autem basis, sic enim lego, in solo latior est: plinthis autē, id est, laterculus, quadratum est superius ipsius basis, qui laterculus, qua accipit columellam, qum τυλίον vocatur suo cauo, eam habere debet quam dicit latitudinem. Capreoli, qui à Græcis ἀντηρίδες appellantur, tigilla sunt fastigata, & in columellam suis capitibus nitentia, eamque hinc inde firmantia ne nutet aut vacillet. addit Vitruuius, *antefixa latitudo foraminis*: antefixa Festo libro 1. sunt quæ ex opere figlino tectis adfiguntur sub stillicidio: sed hîc antefixa videtur columella quędam anterior, quæ etiam sustinet plinthium, & antefixa videtur vocari, quòd stat ante columellam illam, quam autē explicauimus. adfixa est autē plinthio catapultæ, vnde & nomen. potest esse & tanquam fibula, quæ ab interiore plinthio perueniat ad columellam. Et & posterior columna, quæ antibasis dicitur, sustinetq; etiam catapultam. *subiectio*, inquit, *foraminum duodecim.*

Tonus quid. Hemitho/nū quid. Plinthiū. Brachia. Syrinx. Epitoxis. Manulea. Plinthis. Capreoli. Antefixa.

Hic mihi videtur subiectio legendum, vt sit tanquam ὑπόθεμα & basis, aut ὑπόβασις, aut ὑπόβασ-ις (certè ὑπόθεμα vocatur à Philone) aut subiecta, vt suprà antefixa dicebatur. nam talia pro substantiuis plerunque Latini habent. *Carchesii*, inquit, *fusularum*. Hic tracheli, id est, colli fucularum legendum auguror, collum autem est, qua sunt graciliores. *Quo*, inquit Vitruuius, *est mollior conus*, id est, vt interpretor, neruus, qui tum est prolixior. Dodrantes autem quadrati & rotundi interpositi sunt ab hominibus, qui vel se multis vini dodrantibus proluerant, vel lectoribus voluerant molestiam creare. Hæc omnia magna ex parte diuinaui: itaque veniam peto, sicubi, quod necesse est, in re tam obscura, erraui. nam Græca quæ vidi, & mutila erant, & dissimilia: tantum in quibusdam adiuuêre, in alijs coniecturæ indulgendum fuit.

Trachelii.

CAPVT V.

Quædam in descriptione ballistæ apud Vitruuium explicata, περίτρητος, scutula, toni, epizygis, modioli, χοινικίς, χηλή, mensa, climacis, pteryx, eschara.

EXperiamur & ipsi ecquidnam in fabrica ballistæ explicare apud Vitruuium libro 10. capite 17. possimus, partim coniectura, partim auxilio Græcorum schediorum. *Describatur*, inquit Vitruuius, *scutula, quæ Græcè περίτρητος appellatur*. hæc scutula est in summo & imo capitulo, dextra & sinistra: atque inde nomen habet Græcum, quòd multis locis pertusa & perterebrata est. Itaque & perinfirma est, sed laminis ferreis, & regulis, & clauis confixa continetur, firmaturq́; in ea est foramen quo tenduntur toni, id est, nerui, qui brachia ballistarum continent. Insunt & foramina, quibus induntur cardines. Melius autem fortasse legeretur & commodius, *longitudinis sexta parte*, & mox, *quarta parte*, quam accusandi casu, idque ita placebat Æmaro Ranconneto, vt & non multò pòst, *sexta parte* scribitur. Inquit Vitruuius: *quantam epizygis habet crassitudinem*: sic vocatur axiculus, vel, vt Vitruuius vocat, cuneolus, qui neruos vertit & tendit. Ctesibius, siue etiam est Hero, τὰ ἐπιζυγίδα τὴν ... ἐπιζυγίδας. quod sequitur, sic ferè legendum suspicor: *cùm deformatum fuerit, circum leuigentur extrema, vt habeat curuaturã molliter circumactam. Nam circum diuidatur extremam*. non satis quid sibi velit possum attendere, & nisi erro. quod quidẽ est facile, præcipit vt foramen poliatur læueturq́;, vt absque scabritia & asperitate sit. *Constituantur*. inquit, *modioli foraminum duo*: modioli sunt, qui à Græcis appellantur χοινικίδες, suntq́; formæ rotundæ & turbinatæ, induunturque foramini: idque perspici potest è sequenti Vitruuij capite, in quo ita scribitur, *Tum verò modioli erei in ea capitula includuntur, & in eos cuneoli ferrei, quos ἐπιζυγίδας Græci vocant, collocantur*: ego ἐπιζυγίδας scribendum esse puto, non ἐπιζυγίδας. Nam Ctesibius sic scribit, ... τὰ ... ἐπιζυγίδας ... διαπεπερασμένα. Parastatæ quales sint, & qui, in catapulta exposuimus. addit Vitruuius, *Regulæ, quæ in mensa, longitudo foraminum octo*. Mensa interior est, & media inter duas hinc & inde scutulas, constatque regulis diapegmatis, & tabula, inter regulas & diapegmata collocata: estque in summo & imo capitulo, vt & peritreta. Ctesibius vel Hero, καλεῖται δὲ τὸ πῆγμα τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν κανόνων, καὶ τῶν διαπηγμάτων, καὶ τὸ σανίδιον, τράπεζα. inquit Vitruuius, *Climacidos scapi longitudo foraminum tredecim*. Climacis ea est quæ in catapulta vocatur σύριγξ, id est canalis. nam in ballistis nomẽ mutat, propter amplitudinem & latitudinem, & κλιμακὶς, id est, scalula vocatur. Ctesibius, ἡ δὲ σύριγξ, ... ἐκ τῆς ... κλιμακίς ... Ex his, inquit, *dentur duæ partes ei membro, quod Græci χηλὴν vocant*. hic, vt & superiore capite lego, χηλὴν, quo modo etiam Ranconetus emendarat. inquit Vitruuius, *pleurigomatos foraminis*: ego priorem dictionem non intelligo. quid si pterygomatos, vel πτερύγματος? præsertim cùm totum instrumentum pteryga vocari legamus. Ctesibius, καλεῖται δὲ πτέρυξ ..., securicula est ..., vt securiclata, ... à Græcis vocantur: ea est inclusa & insita, operiturque chelonij puluino. basis hic, quæ sustinet, & in qua sedet instrumentum, vocatur, ait Vitruuius, eschara: additur & antibasis, vt & catapultæ. Hæc ego pauca annotaui ex obscurissima & molestissima Vitruuij descriptione, adiutus Græcis scriptoribus Bitone, Herone, Ctesibio, quorum scripta quædam dieculas aliquot mihi tractare contigit, quibus si frui diutius potuissem, huic forrasse loco maiorem lucem attulissem. ea autem scripta mihi videre magis licuit, quàm inspicere: quæ etiam qua me parte adiuuare maximè debuerunt, deseruêre, vel temporis iniuria violata, vel hominum improbitate lacerata.

περίτρητος. Scutula. Toni. Epizygis. Modioli. χοινικίδες. Mensa. Climacis. χηλή. Pteryx. Eschara.

CAPVT VI.

Respondet imago gloriæ quid, in lucem editi & suscepti, conturbatus oculus apud Ciceronem, ταραχὴ.

NON est publici gustus nec palati sentire, quæ sit huius loci Cic. libro 3. Tuscul. in præfatione, & quàm dulcis sapor de gloria: ea vir-

Imago gloriæ respondet.

ea virtute resonat, vt imago gloriæ. itaque vltimo nomine multi, vt acido & inuiso offensi, *voci* scripserunt: qui mihi videntur nimium iuris sibi sumere, si ius dici debet licentia. Ego *gloriæ* nomen in suo domicilio suisque penaribus retinendum esse existimo: & locum sic interpretor: gloriam virtuti sic solere resonare, vt imago solet gloriæ: id est, vt plausui & significationibus & gratulationibus, quibus populus voce læta & mirabunda & hilari aliquem celebrat, respōdet Echo, quæ Latinè dicitur imago. huius gloriæ hoc exemplum apud Flaccum lib. 1. ode 20. extat,

—Datus in theatro,
Cum tibi plausus,
Care Mecænas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa,
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Non est autē, vt opinor, in controuersia, quin legendum sit eo in libro Ciceronis, *haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret: Ratione* tamen & *doctrina* editur corruptissimè: nam philosophiæ artem præceptionemq; intelligit. quòd autem ait, *simul atq; in lucem editi & suscepti sumus.* de vtroq; parente intelligendum puto. edit enim mater, quæ parit: suscipit pater qui tollit. Terentius in Andria, act. 2. sce. 3.

In lucem editi & suscepti.

Puerum autē ne resciscat mihi esse ex illa cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum.

& iterum act. 3. scen. 1.

Nam quod peperisset iussit tolli.

vbi mater tollit, & ab ea sublatum pater etiam suscipit. Eminens autem effigies; dici potest pictura ita expressa, vt extare & eminere videatur: sed exculptum simulachrum potius sit, cùm paulò pòst rem solidam dicat: nam adumbrata est ἐσκιαγραφημένη, id est, primis lineis ducta & delineata. Leue esset monere legendum videri, *& ægrotum animum quem appellarunt insanum*: nisi *quam appellauerunt insaniam*, errore non ferendo per omnia propagatum exemplaria esset. nihilo secius lego *his rebus mentem vacuam appellarunt insaniam*: hodię insaniam perscriptum est inuita, vt opinor, Minerua. quod autem ait, *Itaque non est scriptum, si insanus, sed si furiosus esse incipit.* pro interpretatione legis erit, cuius ita ad Herennium libro primo concepta verba sunt, *Si furiosus existit*, id enim est, esse incipit. Conturbatus autem oculus est, qui caligat, & confusius videt, laboratque ophtalmia. Scribonius, *ad conturbationes & epiphoras oculorum scio multa collyria, etsi tardè, magnos tamen effectus habere.* Iterum, *hoc maximè probo ad recentes epiphoras, & conturbationes oculorum, tumoresq; & dolores.* vocat & perturbationes. *Collyrium psorium ad caliginem & ad asprituđinem oculorum siccamq; perturbationem sine tumore, quam ξηροφθαλμίαν appellant.* Propriè tamē est conturbatio minor ophthalmia, & ταράξις Græcè vocatur, definiturque oculorum tumor cum rubore & calore ex causa obortus externa, vt fumo, sole, puluere, oleo, leuisque ophthalmia appellatur. Lego etiam *omnem enim abstinentiam, omnem innocentiam*, quod quidem necesse est, vt à tanto scriptore & oratore remoueatur solœcismi fœditas & deformitas.

Conturbatus oculus.

ταράξις

CAPVT VII.

Exponitur epigramma quoddam Maronis, natio madens pingui, adipata dictio, scholasticus, cymbalum iuuentutis, mittere vela ad portus beatos.

IVcundum est epigramma, quo dimittit rhetoras Maro in Priapeijs, & ad philosophos se confert, si modò Maro is est, ac non alius quispiam: sed interueniunt, vt gemmis nitentibus nubeculæ quædam earum splendorem nubilo fuscantes, sic ei vitia nitorem lædentia. nā primus statim versus syllaba curtior est.

Maronis epigramma.

Ite hinc inanes Rhetorum manipli.

quæ supplebitur repetito initio *ite*, hoe modo,

Ite hinc inanes Rhetorum manipli, ite
Inflata rore non Achaico verba.

non satis assequor, & commodius scribi posse putarem,

Inflata rore non Achaico turba.

vt Latinorum significet rhetorum eloquentię transmarinæ rudium auditores inanes & indisertos. Ac rorem Achaicum dixit, vt ad cicadas fortasse respiciens, quæ rore vesci feruntur, canoræque sunt & stridulæ, vt illi loquaces & garruli. Sed & cicadis disertos Troianorum principes Homerus comparauit.

Et vos, inquit, *Seliquati, Arquitiq;, Varroq;*

putem scribendum,

Et vos Seli, Cati, Arquitiq;, Varroq;.

vt nomina propria sint Selius, Catius, Arquitius, Varro,

Scholasticorum, inquit, *vario madens pingui.*

Natio madens pingui legendum puto: vt Rhetores illos Græcæ facundiæ ignaros, vt hebetes & obtusos, pingui madere dicat irridens. adipatę dictionis genus Cicero in Oratore dixit genus pinguis elocutionis & insuauis & inconcinnæ, ab adipatis cibis translatione ducta, id est, adipe vnctis & opimatis. Iam rhetores & declamatores Seneca in epistola 155. & 156. & Quintilianus non rarò Scholasticos appellant: apud Synesium tamen, & in Hesychij antibole scholasticus causarum est actor. eos iuuentutis cymbalum ignominiosè vocat, vt cymbalum mundi Appion Grammaticus vocatus à Tiberio Cæsare fuit. (Plinius in præf. Natur. histor.) quòd ad aures iuuentutis streperent loquaciter & inaniter, vt Gallorum in matris Idææ sacris cymbala crepabant: habebantur autem omnium vilissimi & abiectissimi mortalium, molles & castrati illi Cybelæ & matris Idæę ministri.

Natio madens pingui.

Adipata dictio.

Scholasticus.

Cymbalū iuuētutis.

Nos, inquit, *ad beatos vela mittimus portus.*

id est, ad philosophiā pergimus, quæ nos suis præceptis fœlices beatosque reddet, & omni liberabit perturbatione & molestia. addit,

Mittere vela ad portus beatos.

ite

Ite hinc Camœnæ, vos quoq; limite ſeuæ,
Dulces Camœnæ, animum ſatebimur verum,
Dulces fuiſtis.

hæc bouem non interpretantur ſententiam, verùm audemus, ſi veram non poſſumus ſcripturam reddere, probabilem ſaltem comminiſci, quæ commodum ſenſum eloquatur.

Ite hinc Camœnæ, vos quoq; hinc leues ite,
Dulces Camœnæ: nam ſatebimur verum.

etſi vos nunc inhumanius & aſperius eijcio: temen nõ tam improbus ingratusq; vnquam ero, quin ſemper fatear vos mihi dulces & iucundas fuiſſe: & quanquam vos nunc exigo, attamen meas chartas reuiſitote, ſed prudenter & rerò. Quibuſdã etiã videtur dicere, vos mihi antee dulces fuiſtis, nũc moleſtę, &c, vt verum proloquar, ed alia me eccingo ſtudia vobis dimiſsis: & tamé quemuis vos dimittem, reuiſitote me aliquãdo, verũ prudãter & rarò.

CAPVT VIII.

Apud Ciceronem Vecors Oenei partu edita, τinſeυ moles gigantum, Clepſe dolo.

MIHI quidem verba Ciceronis 2. Tuſc. inſpicienti, & apud me exigenti, fere venit in mentem exiſtimare ex ijs Ennienum integrari ſuis iuſtis modulis poſſe,

Philoſophandum eſt mi paucis: nam omnino haud placet.

Iteque, vt omnes qui diuinant, eut ſomnia ſibi fingunt, ſibi placent in ſuis ludibrijs: ite mihi quoque vſuvenit, neque teneri potui quominus id huic chartæ mandaré, etſi vaniſsimum forteſſe ſomnium eſt. Non longè, vnius abſentie præpoſitionis, deſiderio ſui ſentẽriem malè perdit. ſic enim editur, *Magna habere poßit auxilia reliquorum philoſophorum etiam diſciplinis*, vox auxilia abſorbuit heuſitque, à, quod interſerendum eſt, vt orationem fulciat vacillentem. *Refellere* autem *ſine pertinacia, & refelli ſine iracundia*, ideo defendimus, nec mutari patimur: qđ tamen homines magnæ in literis auctoritatis conari videmus, quie & paulò ante dixit, eos, qui certis deſtinariſque ſententijs addicti, & tanquem conſecreti ſunt, iniquo enimo pati ſolere ſe refelli, cùm contra ſe id æquo animo eſſe petieurerq; laturum oſtendar: & alij quoque philoſophi ſuis decreris megnopere conſideures, neque de eis vllo modo dubitantes, pertinaciſsimè aliorum plecita oppugnãt, & omnibus modis euerſum ire conantur, quod Academici leuius multò minuſque obſtinatè faciunt, probabilia tantum eis opponentes, quibus remen nec ipſi multum fidei tribuunt. Eſt eutem leue monete legẽdum eſſe, *In manus ſumit.* &c, *commendari lectioni*: cùm hodie, *manu & lectione edatur*: &c, *nec ſi id minus*: *munus* enim perverſiſsimè edunt multi. In verſibus euté Iembicis, quos è Trachinijs conuertit, *corpore exanclato* eſt corpore fetigato & ærumnoſo exhauſtoque, etſi non deſunt, qui *exanclata* malunt, & tolerata & perpetrera explicant. *Vecors Oenei partu edita* Deienira eſt Oenei filie, doloſa & aſture, hic vecors dicitur, cùm δολῶπις è Sophocle Trech. vocetur. Partus eutem hic etiam viris tribuitur, more Græcorum, apud quos etiam τίκτειν de vitis vſurpatum reperitur. nam apud Homerum extet ἐν ἀθανάτοισι τέκον. Id etiem obſeruauit Febius libro decimo apud tragicos, quorũ hic ſermonem imitetur Tullius: ſic enim ſcribit, *Et apud tragicos, & tam leo paret, at pater eſt.* *Moles gigantum eſt* multitudo. nam Græcè ſcribitur στρατός. *Nec me occidentem*, lego, non *ne me*. Libanter quoque ſcripſerim, *corpori inſixit meo*: etſi vix *inſixit*, ſummouere eudeo.

Vecors Oenei partu edita.

τίκτειν.

Moles gigantum.

Hæc dextra Lernam tetra mactata excetra,

lego. Nam quòd *terram* alij melunt, improbo: *tetram* etiam nõ incommodè legi poſſe video. Echidnam vertit hydram Cicero, cùm Hyginus ſcribet è Typhone & Echidna, hydrem natam fuiſſe: ante hydram appellarat excetram. Addem & huic capiti periclitetam emendationem megno diſcrimine & audaci facinore.

—cum dictus Prometheus
Clepſe dolo pœnasq; Ioui expendiſſe ſupremo. Clepſe dolo.

Fato enim illud, qđ interponitur, fatale huius loci malum videtur. Mihi quidem doctus, id eſt, eſtutus & ſolers placeret, ſed cum Expendiſſe non bene cohæreret.

CAPVT IX.

Sublime auolans, adulat ſanguinem, κολακεύω, θωπεύω, adulari, ex quo liquatæ, apud Ciceronem.

VErſus tranſtulit Cicero 2. Tuſcul. è Prometheo Æſchyli, vt reor λυομένῳ, ſanè quã eleganter & diſertè, vt hominem facundiæ Latinæ vnicũ & ſingulare prope exemplum decebet: nonnuſquam temen eſt cur in eis hærees, quòd partim ab interpunctionibus leboreut, partim temporis iniuriã ſenſerunt. nam,

——nauem vt horriſono freto
Noctem pauentes timidi adnectunt nauitæ:
Saturnius me ſic infixit Iupiter,
Iouisq; numen Mulcibri adſciuit manus.

vt vna circunductione comprehenſum, & vna ſimilitudine comparatũ, ſic & interpunctionibus notendum arbitror, ſecus q̃ in editionibus extet. Quod autem ſcribitur 2. Tuſc.

Clangorem fundit vaſtum & ſublime aduolans. Sublime aduolãs.

in vitio eſt, niſi me tranſuerſum amentie rapit in errorem: puto enim cùm aquilę aduolatum ante ſcripſerit, euolatũ eius nunc nerrandum eſſe. Ergo nulla tot editionum & myſticorum librorũ verecũdia ductus, veluti perfricta fronte *ſublime auolans*, legendũ eſſe adſeuerebo. Cæterùm, *pinnata cauda noſtrum adulat ſanguinem*, Græciam olet: vt enim κολακεύω, & θωπεύω cum accuſetionis declinetu Graij iungunt, ſic & Latinè fecit, ſecutus auctorem Actium, cuius verſum è Prometheo mutuetus eſt à Nonio in Adul. prolatum,

κολακεύω, θωπεύω.

Pinnata

Adulat sanguinē. *Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.*
Tragici igitur audaciam non est veritus æmulari. sed quo tandem sensu hic adulat dicitur? Et audiui qui adulare per diminutionem pro adorare dictum crederet, & interpretaretur sanguinem expetit, eique caudæ motu blanditur: non deest, qui lambit exponat. Ego tamen aliter interpretor: cùm enim blandimeo
Adulatio tum caudæ adulatio sit, & auolans aquila soleret tractu caudæ sanguinolenta Promethei vulnera perstringere, cruorisque aliquid detergere, eleganter & venustè tactum caudæ attingentis, & tanquam palpantis sanguinem, adulationem esse appellatum censeo, quòd adulari propriè caudæ sit. In iisdem versibus pro palæstra grammaticos exercet,
Ex quo li quatæ. *Ex quo liquatæ solis ardore excidunt*
Guttæ, quæ saxa assiduè instillant Caucasi.
mihi aliorum sententiam nec reprehendere, nec approbare animus est, sed quod mihi videatur in medium afferre: puto enim dici è Promethei visceribus laniatis, & solis ardore tepefactis, & tabefactis, saniosas delabi in Caucasi cantes guttas: idque eò audacius affirmo, quòd sciam auctores Græcos ex ea sanie oriri tradere herbã medicatã, & veneficijs aptam, qua vnctum à Medea Iasonem flamma taurorum æripedum nihil fuisse læsum, nec satis hydri dentibus terrigenarum ferro violatum. meminit & Seneca in Medea, ita scribens:
Quæ fert opertis hyeme perpetua iugis
Sparsus cruore Caucasus Promethei.
Ex quo igitur ad Promethei corpus censeo referendum, non ad tempus.

CAPVT X.

Columbus dioneus, suauiari oculos, sacculus plenus aranearum.

CAtullum appellari doctum ferè scimus ab alijs poetis, credo quòd literis elegantioribus penitus imbutus erat, & suo poemati aspergebat multa, imitabaturque ex antiquis sumpta aut efficta præsertim Græcis: eorum exemplum vnum & alterũ proferam. Epigr.
Colũbus dioneus. 27. *Vt albulus columbulus dioneus.* videtur ex Alexide sumptum, cuius Athenęus lib. 9. dipnos. capite 16. refert hunc versum,
Ὁ λευκὸς Ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερός.
Nam & columbum potius, quàm columbam, & Albulum & Venerium, vt Alexis dixit, penè versu ad versum expresso. Epigr. 9. ait,
Suauiari oculos. *Iucundum os oculosq; suauiabor.*
vbi versum Homericum propè conuertit ex Odyssea π.
κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλά.
Plenus sacculus aranearũ. Sic cùm scripsit, *Plenus sacculus est aranearum*, imitatum Homerum esse censeas, qui eodem libro scripsit,
—Ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ
χήτει ἐνευναίων κάκ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.
Nam araneis obsidentur & opplentur, quæ inania solaque sunt, vt loculi dicuntur iocosè araneosi, & cubilia Homerus dixit, vidua & deserta.

CAPVT XI.

Aduersaria, ὑπομνήματα, laudare testem, exire è potestate, natura latrat, immune, Natalis Mercurij & salutis.

ADuersaria quę M. Tullius pro Roscio nominat, videntur libelli fuisse & commentarioli & chartæ, quæ homines aduertebant, & (vt ita dicam) memoralia erant, ne res aliqua eis excideret. eos enim commonefaciebant, & memorię ipsorum subsidio erant. Demosthenes videtur appellare ὑπομνήματα, sic cõtra Aphobum scribens, ἐν οἷς τὰ γράμματα ταῦτα [illegible], καὶ τὴν [illegible]. mox subijcit, [illegible] ὑπομνήματα δ' ἦν, id est, aduersaria erant. Sed hic huius capitis finem nõ faciemus, multaq; alia præterea miscebimus, vt in mentem venient. Laudare testem, quod est nominare, credo ex eo ductum esse, quòd quem quis testem nominabat, vnà & laudem quoque eius commemorabat, ne indignus cuius audiretur testimonium videretur. Idem è Fabij declamat. 9. intelligi potest, vbi scribitur, *Si ab vniuersis tamen ad singulos vocamur, & tyrannum testem dabo: illum quidem neque ego laudo, sed ipsa vitia, ipsa scelera facient huic rei auctoritatem.* M. Tullius de Iouent. & lib. 3. Tuscul. insanos, furiosos, iracundos, exisse dicit è potestate: hoc loquendi genus ex eo natum suspicor, quòd qui furiosi erant, agnatorum & gentilium potestati permittebantur, & domini rerum suarum esse vetabantur. Ita exierant è potestate sua. rationem enim loquendi, quæ postea manauit larius, hanc originem, hunc fontem habuisse augutor. Nam & filij qui parentum potestati subiecti erant, tamẽ quibus in rebus suæ sponris & arbitrij erant, suæ potestatis dicebantur esse. Quintilianus declam. 9. *Filios verò quis dubitauit vnquam esse plerunque suæ potestatis?* Cicero autem 3. de Inuent. & 3. Tuscul. quæst. eleganter dicit furiosos exisse ex potestate dici, quia nõ sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. *Nil aliud sibi naturam latrare*, cùm Lucretius lib. 3. scribit, vtitur Enniano verbo, quod interprete Festo lib. 10. in litera l. apud Ennium est poscere: & fortasse ille sit versus Ennianus, qui citatur à Varrone lib. 6. de ling. lat.
—Animus cum pectore latrat.
vt sit, animus cũ pectore poscit: etsi quispiam fortasse etiam aliorsum interpretari possit. Profectò in Trinummo Plauti, Sc. Nę amicum castigare, legendum est: *Immune est facinus.* vt elegantet vir huius memoriæ politissimus, & doctissimus vtriusque linguæ Ioachimus Camerarius emendauit, cuius ego sententiam confirmo, auctoritate Festi, qui ita scribit lib. 9. in litera

Right-column margin notes: Aduersaria. — ὑπομνήματα. — Laudare testem. — Exire è potestate. — Natura latrat. — Immune.

lit. I. Immuni vacans munere, aliquoties pro improbo ponitur, vt apud Plaut. immune est facinus. Ita tanti grãmatici approbatione sibi de emendatione sua meritissimo gratulari Ioachimus debet,

Maiæ Mercurium creaſtis idus.

Natalis Mercurij.

eùm à Martiale scribitur, libro 12. epigram. 68. haud equidem reor eo die natũ fuisse Mercurium: quanquam eum sensum ea verba præ se ferunt, sed eo die ei dicatum templum: templi autem dicatio natalis erat numinis. Id vt credam & Liuius libro 2. facit, & Festus libro 9. in litera I. cuius verba sunt, *Maijs idibus mercatorum dies festus erat, quòd eo die Mercurij ædes esset dedicata*: nisi si quis eo die ædem dedicatam coniiciat, quo natus fuerat. Cicero quoque prima epistola lib. 4. ad Attic. natalem Salutis dicit, quo die Saluti fuerat dicatum templum. Sed ne plures præterea libros hoc capite compilem, ei verbum amplius non addam.

Natalis Salutis.

CAPVT XII.

Natura solo subest apud Maronem, loca nullius trita solo, & consistere vitam apud Lucretium, Insistere viam, è portis occurrere, delibata numina, diuidere cœlum, hiatus, chasma, præscripta candida calcis, imber pluuiæ & grandinis.

Natura solo subest.

CVR stirpes syluestres lætæ fortesq; proueniant causam reddens Maro, sic canit libro 2. Georg. *Quippe solo natura subest*: quæ verba quam vim habeant, vt oraculorum ambages, quæri solet. Sed ego (vt soleo) prætermissis aliorum sententijs, quid sentiam eloquar: nunquam enim eorum mihi placuit studium & institutum, qui tempus refutandis aliorum sententijs terunt, & improbè ex aliorum contumelia laudem venantur. Existimo igitur hic *solum* radicem esse, cuius in siluestribus viuida & animosa est natura, ad eliciendum è terra succum, & concoquendum, totiq; plantæ dispensandum: radicem aũt hic *solum* dici puto, vt plantã & pedẽ arboris: nam apud Lucr. lib. 4.

Loca nollius trita solo.

Auia Pieridum perago loca, nullius ante
Trita solo.

valet nullius pede calcata. Et quia hanc tanquam telam Lucretius Maronem interpretãs, exorsus est, is eam pertexat. Igitur libro sexto scribit,

Consistere vitam.

Et per quem possent vitam consistere tutam.

vbi consistere à veteri scriptore nouè vsurpatum est pro constituere & reddere, vt & Terent. Phorm. act. 1. scen. 4. —*Quam insistam viam?* pro quam instituam viam, scribit. Et Liuius libro 1. ab Vrbe cond. *subsistere feras* pro excipere & sustinere. Consistere igitur dixit, vt si Græcè *καταστῆσαι* dixisset. Idem eod. lib. scribit,

Insistere viam.

E portis occurrere.

Et quibus è portis occurri cuiq; deceret.

Quod exprimit prouerbium Græcum ab Aristotele positum libro quarto *ἀγορὰ. ... ἐν ταῖς θύραις ... τὸ περίδρομον ἀπαντῶσι*: nisi quod Aristoteles id de foribus domorum dixit, Lucretius, de portis vrbium aut castrorum, quibus in hostem eruptio fit & ei occurritur. Epicurei ad stabiliendam suam impietatẽ firmandámque, imprimis hoc ponebant, nihil admirandum esse. Lucretius,

Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæq; geri possunt, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris.

Et Horatius lib. 1. epod. 6.

Nil admirari propè res est vna Numici,
Solaq;, quæ possit facere & seruare beatum.

Lucretius iterum,

Delibata numina.

Delibata deûm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt.

(id est, contaminata, diminuta, violata, non ea integritate, qua sunt & placida pace: vt in Rhetoricis ad Herennium, *ille nulla voce delibant inſtitam virtutem.*) Lucretius,

Nec de corpore quæ sancto simulachra feruntur,
In mentes hominum diuinæ nuntia formæ,
Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.

imagines ex dijs effluere, quæ mentẽ nostram lacessant, & notitiam Dei afferant Lucretius dicit. Cicero lib. 1. de Nat. deor. & 1. de Finib. eas ad deos affluere, in quas mentem nostram intentam deorum intelligentiam capere, vt Velleius Epicureus apud eum disserit. Lucret.

Diuidere cœlum.

Ne trepides cœli diuisis partibus amens.

Cœlum peruolitãtes fulgetræ diuidere videntur, & fulmina, de quibus id Lucretius canit: etiam hiatus, quod chasma dicitur, vt apud Maronem 9. Æneid.

Hiatus, chasma.

—vnde hæc tam clara repentè
Tempestas? video medium discedere cœlum
Palantesq; polo stellas.

Lucretius,

Præscripta candida calcis.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti, spatium præmonstra callida musa.

Putẽ potius *calcis* legi debere, vt à M. Tullio 1. Tuscul. *Nunc video calcem, ad quem cùm peruentũ sit.* Ex eo autẽ sic curriculi finis vòcatus est, quòd creta, aut etiã calce notaretur: quod & Lucretius annotauit, eùm *præscripta candida* dixit, intelligens præscriptum velut cretatum finem. Seneca lib. 19. epist. 109. *deinde transit ad ea, quæ consuetudo seculi mutauit, tanquam quod ait Cic. Quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione reuocati: hanc, quam nunc in circo cretam vocamus, antiqui calcem dicebant.* Imber, pluuiæ est aut grandinis lapsus & agmen, vnde imber pluuiæ & imber grandinis dicitur. Lucretius,

Imber pluuiæ & grãdinis.

Nec cohibere niues gelidas, nec grandinis imbres.

Cic. in Topicis, *vt aqua pluuia vltimo genere ea est, quæ de cœlo veniens, crescit imbri.* Nimbus etiam ferè tale quiddã dicitur. Liuius lib. 40. *subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusq; tam denso regem operuit nimbo.*

CAPVT XIII.

Farris libra, camelaria, sagariam & saccariam facere, curiosus, glandem legere, optio fabricæ, optio carceris, manceps carceris, prærogare, instituere vineam.

VEteres frumentum nô solùm metiri, sed & appendere solebant, quod nunc quoq; in panificio obseruamus. hinc illud Horatianum lib.1.sat.5.

— Cui satis vna
Farris libra foret, tenui sic tamq; pusillo.

Farris libra.

Et Liuius lib.4.ab vrb.cond. *Frumentarium diuitem bilibri farris sperasse libertatem se suorum ciuium emisse.* Iterum, *selibrisne farris gratiam seruatori relaturum.* In lege xij tabul. (Gell.lib.2.cap.1.) *Si volet suo viuito, ni viuit, qui eum vinctum habebit, librā farris in dies dato.* Farris autem nomine etiam farina intelligitur. Itaque apud Iurisconsultum l.7. §.1. ff. ad legem Iuliam repetund. legendum censeo, *Frumentum ve publicè dandum, prebendum, appendendum*, non vt vulgò, *apprehendendum*, aut vt quidam emendant, *approbandum*: quibus nec assentior illud Iurisconsulti l.desertorem. §. is qui in exploratione. ff. de re milit. mutantibus, *aut qui à fossato recedit*: nam fossatum recentiores scriptores vocauerunt castra, quia fossa cingi solebant: Capitolinus in Gordianis, *Castra omnia fossato circuibat.* Quin & apud Suidam hoc vocabulū reperitur, & apud Leonem Imperatorem. Crediderim verò in titulo de muneribus, l.1.& l.muoerum. ff.de muner. & honor. pro camelasia camelariam non iniusta circunscriptione locum sibi vendicare posse. Cur enim nô vt sagaria, & saccaria dicitur, substantiuis, vt sagariam facere, facere saccariam, vocabulis, & camelaria dici posit? Qui autem in Codice Iustiniani lib.12.tit.23. curiosi vocantur, eorum, vt apud Suidam refertur, in vita diui Ioanois Chrysostomi erat mentio his verbis, [illegible]. Iurisco̅sultis glandis appellatione omnis fructus significari videtur, in xij.tabul. l.vnic.ff.de gland.leg.non assentiente Plioio lib.16.cap.5. cuius ideo verba adscribam, vt quaotum intersit inter consultorum interpretationem, & viri doctissimi explicationem, intelligatur: *Cautum est*, inquit, *præterea xij.tabul.vt glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere.* ac mehercule crediderim veram esse & sinceram Plinij interpretationem: sed prudentissimos iuris intelligentiam longius, & significationē porrexisse, vt iuris eadem valeret auctoritas in omnibus fructibus, cùm de glande tamen disertè tantùm lex cauisset. Optio fabricæ apud eosdem, l.vlt.ff.de iure immunitatis. esse videtur, qui Imperatoriæ fabricæ, à qua fabricenses vocantur, aut fabricis legiouum scutarijs & loricarijs custos præest, vt & custos carceris à Prudentio περὶ στεφάνων manceps carceris, & à D.Ambrosio, optio carceris appellatur: sic enim scribit, *neque Paulus & Silas tempus distulerūt, quo optionem carceris baptizarent cum omnibus eius.* Prærogauit, apud Iurisconsultū l.sed addes. §. si quis cum. ff.locat.& cond. est præerogauit. vt in illo loco, *qui pensionem integram prærogauit.* In ijsdem Iurisconsultis iostituere, est vel arbores, vel vineas in aliquo loco ponere, vt l. Dominus. §.in conducto. ff.locat.& conduct. *In conducto fundo si conductor sua opera aliquid necessariò, vel vtiliter auxerit, vel ædificarit, vel instituerit.* Iterum l.colonus. ff.eod. *Colonus cùm lege locationis non esset comprehensum, vt vineas poneret: nihilominus vineas instituit.* Cicero 2.in Rullum, *vtrum hæc lex est, an tabula Neratianæ auctoritatis? in qua scriptum fuisse aiunt, Iugera CL. in quibus oliuetum fieri potest: Iugera CCC. vbi institui vineæ possunt.*

Fossatum

Camelaria.

Sagariam & saccariā facere.

Curiosus.

Glandem legere.

Optio fabricæ.

Manceps carceris. Optio carceris.

Prærogauit.

Instituere vineam.

CAPVT XIIII.

Virgatis lucent sagulis apud Maronem, Virgatæ Vestes, ducere sacra, sacra ferre, Vigilem ignem sacrare apud Maronem, studio anili celerare.

SOLET interdum in literis nimia diligeoria grammaticos in errorem auferre, vt in illo Maronis versu 8.Aeneid.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla.

virgata sagula non acquiescunt grammatici, vt ea tantum iotelligamus quæ discoloribus tanquam currentibus regulis colorum & ductibus, varia cernuntur: etiam aiunt ad Gallorum respectum esse linguam, quibus virga purpuram significat, vt virgata sint purpurea. Ego intellectu simplici & Latioo virgatum [illegible] significare puto, quod virgas quasdam in longum aut latum varia serie, & colore porrectas habet, vt in concharum genere sunt virgulatę, id est, [illegible]. Valerius certè Flaccus 2.Argon. Thracum mulieribus virgatas vestes tribuēs, purpureas non intellexit, sed barbarorum ritu discolores, & veluti virgaris segmentis contextas: eius sunt versus,

Iam veniet durata gelu, sed me quoque pulsam
Fama viro: nostrosq; thoros virgata tenebit.

Virgata sagula.

Virgatæ vestes.

Nos & aliud Maronis doctissimi poetæ explicemus 8.Æneid.

—Castæ ducebant sacra per vrbem,
Pilentis matres in mollibus.

Ducere sacra.
Sacra ferre.

ducere sacra & ferre sacra dicuntur, qui res sacras, & quæ ad sacrum vtilia sunt, remque diuinam ferunt. Sic & apud Ciceronem 6.in Verrem, *quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant, canephoræ ipsæ vocantur*: nam canephorœ canistra ferebant, in quibus ea erant posita, quæ ad quinquarria, aut cerialia pertinebant. Horatius libro 1. satyra 8.

—vt Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus hydaspes.

Idem libro 1.satyra 3.

—Sæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

Varro li.4.de sacra via, *qua sacra quot mensibus feruntur in arcem.* Feruot & sacra sacerdotes, id est, res sacras, aut sacris vtiles & dijs consecratas dedicatasque, dijsque sacrificaot. Maro libro 2.Georgic.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore.

Matronæ autem honestæ apud Romanos in publicis sacris vehiculis vehebantur, in quibus sacta ferebant: quo respexit Maro. Liuius lib.34.

lib. 34. de lege Oppia, *neu iuncto vehiculo in vrbe oppidóue aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causa veheretur.* Iterum libro 5. *honoremq́; ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento ad sacra, ludosq́; carpentis, festo & profesto vterentur.* Ne illud quidem Virgilij 4. Aeneidos tacitum prætermittendum est,

Vigilem ignem sacrare.

Centum aras posuit, vigilemq́; sacrauerat ignem.

vt enim in prytaneis Græciæ peruigil erat æternusque ignis: sic & in templo Iouis Ammonis, vel Plutarcho teste, qui in libro de defectu oraculorum sic scribit, [illegible]. Non est igitur illud à poeta ex illa poeticorum figmentorum & mendaciorum licentia & impunitate excogitatum, sed ex fide historiæ commemoratum. Etiam illud 4. Aeneid. quod non ita obscurum prima specie videri potest, tamen interiorem sensum occulit, declaremus,

Studio anili celerare.

Sic ait, illa gradum studio celerabat anili.

videtur enim dicere, illa vt anuum sedulitas est properabat: vide tamen ne significet eius studium sine effectu fuisse, cùm studeret properare, sed anile studium esset, neque voto succederet conatus: ac ne me in alienis vendirê, hunc sensum Donatus in Terentij Eunucho act. 5. scen. 3. audit in versu Virgiliano: sic enim ait in hûc Eunuchi locû, *Video sed nihil promoues. Hinc est illud Virgilianum,*

Illa gradum celerans studio properabat anili.

scilicet non re celerabat, sed studio.

CAPVT XV.

Naturæ deus, patinarij pisces, si Vos & liberi Valetis, colocynthæ, Sesostres.

Naturæ deus.

OBseruasse videor ab antiquis illis scriptoribus, naturæ deum appellari, non eum qui vniuersæ naturæ ac summæ rerum administrationem curamque gerit, quique cœlo, mari, terræ præest: sed qui naturam hominis cuiusque, aut hominum regit, fouet, tuetur, curat, sanat: estq́; quidam hominis genius. extat in Bacchid. prologus non ille quidem à Plauto scriptus, qui tamen antiquitatem olet, in quo genialis deus Silenus, naturæ deus dicitur: sic enim scribitur,

Naturæ deus sum, Bromij altor maxumi.

& apud M. Actium in Menæchmis, scen. Beue obsonaui.

Nunc ipsi naturæ deo mihi responde adolescens.

expressius Horat. lib. 2. epist. 2.

Scit genius natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum
Quodq́; caput.

Piscis patinarius qui fit apud eundê Plautum in Asinaria, Scen. Vnum istorum quodque. in quæstionem vocatur: ego eum puto, qui non assatur, nec elixatur, sed in patina è iure coquitur: id ex Horatio intelligi potest, ita scribente, lib. 2. satyr. 2.

Si quis eum ferrum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumq́; ligurierit ius.

Patinarij pisces.

Nam si malè non conijcio, pisces patinarios è iure paratus intellexit. Sed à cœna ad bella, & imperia transibimus. Quicquid enim in buccam venit, effutimus. Imperatores qui præerant exercitui in prouincijs, resque gerebant, cùm ad Senatum scribebant, aut Magistratus, præscribere literis solebant, Si vos liberiq́; vestri valetis, bene est, ego exercitusq́; valemus: quod in epistolis Ciceronis sæpe legimus. Eam consuetudinem sic annotat, & obseruat in Adrian. Dio, [illegible]. Hæc quæ Ciceronem illustrant, etsi Tellenis nugis leuiora, tamen quòd prodesse alicui possunt, non indigna putaui, quæ in hac collocarentur charta. In Aelio autem Spartiano referuntur libri Adriani imperatoris obscurissimi, nomine Catacriani, vel vt in veteribus libris reperiri annotarûr diligentissimi librarij catacannas: quorû ego librorum, cùm informare nulla coniectura appellationem potuerim, & eam inscriptionê vtrobique velut vermiculosam & teredinosam, vt ita loquar, suspicer, adducor Dionis auctoritate in Adriano, vt colocynthas scribendum putem. nam eo nomine scriptum ab Adriano librum scribit, [illegible]. diu etiam multumq́; quæsiui, apud quem veterum scriptorum Vexoris regis Aegypti à Trogo nominati, mentio fieret: sed cùm apud omnes silentium esset maximum, & Areopagiticum, vel Pythagorica quædam taciturnitas, nomen suspectum habere cœpi, & cùm res, quas ab eo gestas Trogus (Iustin. lib. 1.) commemorat, eas esse Sesostris apud Herodotum lib. 2. reperiam, pro Vexore Sesostrem legendum contenderim. coniecturam confirmat vetus scriptura *Sucxores*, quæ ad Sesostrem propius accedit.

Si vos liberiq; valetis.

Colocynthæ.

Sesostres.

CAPVT XVI.

In Horatio aurei currus, currus triumphalis, punicum sagum.

AVREI in Horatio currus leuiter audiuntur, auresque penè nostras prætereuhuntur aliud agentib. nec attendimus tales triumphantium Augustorum fuisse currus. Sic autem scribit in Epod. ode 9.

Io triumphe tu moraris aureos
Currus & intactas boues.

Mihi nolo credi, sed Philostrato in Dionis vita, quod dixi, tradenti hunc in modum, [illegible]. Etsi autem certa quędam erat triumphalis currus forma, tamê ea imperatori ornatior & pretiosior,

Triumphalis currus.

quàm alijs ducibus parabatur: forma autem eius neq; bellico curriui, quo Heroicis temporibus Troiani & Thebani belli, homines vsi sunt, vt barbari Britanni & Belgę Couino: neque curriui circensi, quo Romæ ludis equestribus quadrigarij vtebātur & agitatores Olympiæ, sed rotundæ turri assimilis erat, vt Zonaras scribit, cuius & verba adposui, τὸ δὲ ἅρμα οὔτι ἀγωνιστηρίῳ ὅτι πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερὲς, ἀλλ' εἰς πύργον περιφερῆ ξέσαν ἐσχημάτιστο. Illud eiusdem odes etiam illustrandum est,

Terra mariq; victus hostis punico
Lugubre mutauit sagum.

Punicum sagum. Nam apud Romanos qui exercitibus pręerãt, coccinis vtebantur sagis militiæ, vt & Lacedęmonij omnes militantes sagulis rubris, φοινικίδας Græci vocãt, partim, vt inquiunt Grammatici Græci, q, color ille insignis viros præcipuè decere videatur, partim quòd sanguineus ille color consuefaciebat fusum cruorem contemnere. nec desunt qui ea veste Lacedæmonios tradant vti solitos esse, ne hostis si quem sauciasset, sanguinem eius videret, colore sanguinem manantem suffurante. Quin & militaris habebatur chlamys Phœnicis, vt apud Aristophanis interpretem scribitur, φοινικὶς, χλαμὺς πολεμική. Sed quod de Romanorum ducum veste diximus, auctoritate confirmemus. Plutarchos in Bruto ita scribit, τὸν δὲ Βρούτου ὁ Ἀντώνιος ἀνευρὼν τελευτήσαντα, τὸ μὲν σῶμα τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιβαλεῖν ἐκέλευσεν. ὕστερον δὲ τὴν φοινικίδα κεκλεμμένην αἰσθόμενος ἀπέκτεινε τὸν ὑφῃρημένον. Ideo enim Imperatoris Bruti iacentis corpus induit sago punico, quod & honorificũ & imperatorium putaret vestimentum. Quòd autem Horatius fecisse fugientem victumq; canit Antonium, punico sago lugubre mutasse, Plutarchus quoque in Pompeio victum, fugientemque Pompeium ex acie pharsalica scribit fecisse, posuisseque imperatoriam vestẽ & imperij insignia.

CAPVT XVII.

In Cicerone, ea res agitur, anapestum, Iambus, caput cœnæ.

QVÆ nos mala mens impellit, vt antiquitatis elegantia imburum dicendi genus in libris ferre non possimus, & quod in mentem venit in chartis hætere malimus? Qua quidem in re sic interdum ementimur scriptu ram, vt nemo propè deprehẽdere mendacium fucumq; possit: ita quod corruptum est, sinceri verique germanitatem imitatur. vt initio libri 2. de Finib. sic euulgatum est, *Omnis autem in quærendo, quæ via quadam & ratione habetur oratio, præscribere primùm debet, vt quibusdam in formulis ea res agatur, vt inter quos disseritur, conueniat quid sit id de quo disseratur.* Quis hic vllum hærere virium suspicetur? at vt in sanctioribus & iuratioribus libris scriptum est, multò & incorruptius & sincerius esse aodacter affirmauerim, hunc in modum: *præscribere primũ debet vt in quibusdam formulis: ea res agitur.* nam iodicibus à Prætore cùm dabantur formulæ iudiciales, interdum præponebatur quod eos admoneret quid quæreretur, vt quid in iudicando sequi deberet, non ignorarent, nec ab eo aberrarent. Idque formulæ etiam pro titulo præscribebatur, & ei formula, de qua iudicarent, subscribebatur, aut primo in versu formulæ notabatur. Censeo etiam legendum in illo anapestico versu eiusdem libri, Ea res agitur.

Omnes Danai atq; Mycenenses Attica pubes.

Anapestũ *Aut*, enim si scribatur, vacillabit numerus. Anapestum autem, cùm scribit, *Reliquiq; Græci qui hoc anapesto citantur*, appellat carmen scriptum anapesticis versibus, vt in tertia Tusculana, *nec siletur illud potentissimum regis anapestum, qui laudat senem, & fortunatum esse dicit.* Sic & Iambus in epi- Iambus. stolis ad Atticum libro 16. est ecloga, aut carmen iambicis versibus compositum: *Aristophani, inquit, optimus iambus Archilochi videtur qui longissimus.* Sed & partem parabaseos Aristophanes in Nebulis anapestos vocat versibus anapestis modulatam. Caput autem cœnæ cùm Caput cœnæ. scribit, *Sed cedò caput cœnæ*, est præcipuus missus, præcipuumque ferculum cœnæ: hic sermo bonus & lepidus, quo conuiuæ melius & iucundius quàm epulis pascũtur & fruuntur, caput cœnæ dicitur. Idem genus loquendi est in quinta Tusculana, *Vbi quum tyrannus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum.*

CAPVT XVIII.

Peccare supernè apud Horatium, neruis alienis mobile lignum, νευροσπαστεῖσθαι, teres atque rotundus.

IN varios trahitur sensus ab hominibus eruditis, quod ab Horatio scribitur, lib. 2. sat. 7.

Non habitu mutãtur loco, peccãtue supernè.

Peccare supernè. Nam illud peccare supernè in varias deducitur interpretationes: quæ fortasse & vna crescent, si quis nostram fortè aliquo in numero habere dignabitur. hic ergo peccare supernè dicitur, qui quòd insignis aut nobilis, aut dignitate præditus est, in sublimi eminet, vt proinde eius flagitia nullo modo latere possint, cùm in specula quadam constitutus alta & ardua, vt è superiore loco, ita ex ea peccet, vt eius probra omnibus pateant. Nam de eo loquitur, qui proiectis insignibus & annulo equestri & toga, è iodice selecto, dum libidini lacernatus seruit, se abijcit infra libertinos damas. mulieris autem vt vulgaris aut libertinæ aut plebeiæ & vilis, minus notũ est & peruulgatum opprobrium. In eodem sermone verbum Græcum elegantissima circuitione expressum animaduertisse videor,

Neruis alienis mobile lignũ. *Duceris vt neruis alienis mobile lignũ.* Id enĩ Gręci dicũt νευροσπαστεῖσθαι. vt, inquit, fidiculis neurospasta mouentur, sic tua libidine, vt neruis aut fidicula traheris. Verbũ aũt illod Græcũ in ea re frequenter vsurpabatur à philosophis, præser

tim

tim Stoicis. Antonius Imperator de vita sua, [illegible], & Simplicius in Epictetum, [illegible]. Quid quod

[illegible]

Teres atque rotūdus.

——in se totus teres atque rotundus.

est totus in se conuersus & ex se pendens, non è fortuna, nec foras spectans & vergens? Nam figura rotunda in se tota collecta est, nihilque in ea angulis eminet, quod fortunæ & iniuriæ sit obnoxium, & in quo quicquam externum hærere possit, in læui & conglobata conuexitate. quiddam autē tale etiam per parodiam ex Empedocle scripsit Antoninus, [illegible]. Hoc quidem, etsi ex adytis non fuit & penetralibus eruendum, tamē vel vt nostram de eo aperiremus sententiam, vel vt hoc caput extenderemus, curtum futurū, adscripsimus: quod si cui non placet, vel è suo codice deleat, vel in nos iram erumpat, qui aliorum incommodo & malo verbosi sumus, dū capita producere malumus, quàm tempestiuè tacere.

CAPVT XIX.

Ex Horatio, aut erit aut non, ante larem gustare, Quinte puta aut Publi, prænomine & cognomine salutare, Pingui tentus omaso apud Horatium.

Aut erit aut non.

O *Laertiade quicquid dicam, aut erit aut non.* Ita apud Horatium lib. 2. sat. 5. vulgò accipi video, quasi vates illudantur: Sed, nisi fallor, stultissimus esset Tiresias, si vltrò sibi fidē detraheret. Potius opiner eum dicere, se non esse alijs vatibus similem, qui diuinorum nomen ementiuntur, hominesque fallunt: idcircoque ambagibus, ne in mendacio deprehendantur, sua responsa inuoluunt, & draconem nescio quem vel aquilam ænigmate inexplicabili loquuntur, nec res suis appellant nominibus: quod so contra facturum Tiresias pollicetur, seque sine figura & anfractu locuturum, id quod erit aut non erit, cùm & sibi ab Apolline diuinandi ars data sit, quę vulgaribus istis non sit tributa vatibus. Proinde apertè & sine vlla figura captatoris Nasicæ & Corani nomē elocutus est: nec Nasica aut Coranus aliud quidquam, quàm quod recto nudoque sermone sonant, significant. In eodem sermone,

Ante larem gustet venerabilior lare diues.

ex antiquorum pietate superstitiosa dictū est, qui vt de cœna lari libare solebant, ita & fructuum primitias ei sacrabant, libabantque.

Quinte puta aut Publi.

Quinte puta aut Publi: quod Horatius ait, expressit mores Romanorum, qui cùm aliquem honorificè, vt liberum aut ingenuum appellabant, prænomine salutabant. Nam salutare cognomine familiaris erat, vt apud Ciceronem in epistol. *Cæsar Pulchro:* & Polybius in historia semper superiorem Africanum honoris credo

Prænomine aut cognomine salutare.

a.

gratia, Publium appellat, & apud Persium satyra 5. scribitur salsè & venustè,

Marco spondente, recusas. &

——Has signa Marce tabellas.

& satyra 1.

Ingentes trepidare Titos.

& quasi dignitas ingenuorum in prænomine tota posita sit, quo serui carebant, scribit idem satyra 5.

Verterit hunc dominus, momento temporis exit
Marcus Dama.

Potest tamen & in eo interdum quiddam familiaritatis latere. At verò, *——Seu pingui tentus omaso.* ad contemptum dicitur de eo, qui obsonijs se saturat vilibus, vt alio loco, libro 1. epistola 15. *——Tabulas cœnabat omasi.*

Pingui tētus omaso.

Qui autem è Romanis testamenta faciebant, tabulas his quos vel legato vel parte hæreditatis prosequebantur, interdum ostendebant, vt postea obsignatas reponerent, nec nisi ipsis mortuis aperirentur: quibus autem ostendebantur, inspicere abnuebant & recusabant, ne hæredipetæ & captatores viderentur. Horatius tamen monet oculis limis primę ceræ secundum versum saltem percurrat captator, ne illudatur vana spe. nam qui testantur, & vltrò inspectandas offerunt tabulas, cùm putēt negaturum, recusaturumque inspicere verecundè captatorē, cui simulant se aliquid reliquisse, vana spe lactant, nihilque interdum relinquunt: quod deprehensum in Nasica est, cui impudenter captanti, tabulas testamenti sui Coranus gener ostendit, legereque sæpius renuentem, tandem coegit: qui intellexit nil sibi legatum, sed frustra sibi euenisse captatorias artes. Ne igitur qui in testamento aliquid sibi relictum credit fallatur, vt Nasica, obliquo oculo celeriter rapiat quid scriptum sit in prima cera, ne ludibrio habeatur.

CAPVT XX.

Auctorati, auctoramentum, auctorare, apud Horatium auctoratus eas, Gladiatoria lex & cautio, gladiatorium sacramentum.

IN apocolocynthosi à Seneca luditur, *& proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet.* In quo ambigitur à nostris literatis, qui sint auctorati. quòd si in eorum tanquam senatulo dicendæ sententiæ mihi ius est, eos existimo qui suam ad gladium operam mercede locarāt, & qui se ludo gladiatorio ad depugnandum mercede addixerāt: quod & à veteribus grammaticis in Horatium in sat. 7. lib 2. scriptum esse recordor, vt Helenio Acrone & Porphyrione, qui tradunt eos, qui se vendunt ludo, auctoratos appellari, quæ quidem significatio bellissimè conuenit Senecæ loco. Nam & auctoramentum merces est, vt apud Paterculum poster. volum. *In cuius cuiuslati ciuis Reipubl. constitueretur auctoramentum.* Id est, constitueretur merces, & præmium ei, qui proscriptum trucidaret.

Auctorati.

Auctoramentum.

trucidaret. Iterum, *auctoramentoq́; funebri ad conseruatoris quondam Reipubl. tantiq́; Cos. irritādo necem.* Hic auctoramētum funebre propositum præmium funestum significat ei, qui Ciceronem iugularet: & auctorare pro præmium mercedemq́; sibi quærere idem vsurpauit, vt de Perpenna Sertorij interfectore: *Romanisq́; certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctorauit facinore.* id est, mortem veluti mercedem sibi quęsiuit & arcessiuit vt debitā. Auctorati quoq; dicuntur milites & exauctorati, illi sacramento militiæ & stipendio obligati, hi tanquam ære diruti & sacramento soluti. quin & auctoramentum etiam in artibus mercenarijs & opificijs obligatio quędam est interposita mercede contracta. inquit enim Tullius 1. Offic. *Merces ipsa in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* His ita explanatis, quod in Horatio lib. 2 satyr. 7. salebrosum est, & interpunctionibus librariorū tenebrosum, æquarum ad planitiē reddetur, & distinctione commoda internotatum lucem accipiet. Nam sic vulgò distinguunt,

Auctorare.

Quid refert vri virgis ferroq́; necari?
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput.

Auctoratus eas.

Ego sic interpuncta collocanda contēdo, *quid refert vri virgis ferroq́; necari auctoratus eas?* Hoc sensu, quid refert vtrum te ludo gladiatorio obligatis & vendideris hac lege, vt ius sit te virgis cædere & ferro interficere? Construi enim sic debet, *auctoratus eas vri.* Etiam grammatici veteres post *vri* distinxisse videntur, & coniunxisse duo sequentia, *virgis ferroq́; necari.* Legem enim Gladiatoriam & cautionem fuisse referunt, vt vrerentur, virgis secarentur, ferro necarentur. Hunc Horatij locum adscripsi, vt suo sum elegantem incuriæ scripturæ conturbatum atque confusum digererem atque ordinarem. Concipitur & apud Petronium iurisiurandi formula, huic, quam grammatici narrant, persimilis, & ad Horatianem legem composita, quæ & gladiatorium sacramentū quale fuerit, ostendit. *in verba Eumolpi sacramentum iurauimus vri, vinciri, verberari ferroq́; necari, & quicquid aliud Eumolpus iussisset, tanquam legitimi gladiatores domino corpora animosq́; religiosissimè addicimus.* Scribendum tamen potius in Petronio videtur, *virgis ferroq́; necari.* Hęc ego è Petronio Memmij V. C. descripsi, quem domi sub sera & claustro habet, ne quē foris obscœnus & lasciuus scriptor impura sua petulantia contaminet.

Gladiatoria lex & cautio.

Gladiatorium sacramentū

CAPVT XXI.

Apud Maronem Tritō exterret freta, Xanthum reddere & Simoenta, Mantua diues auis, dixerat ille aliquid magnum, reducta hasta.

POeticam sæpenumero credidi, vt Grammatici loquuntur, esse phantasiam, cùm à Marone cantatur libro 10. Æneidos,

Hunc vehit immanis Triton, & cerula concha
Exterrens freta.

Triton exterret freta.

Sensum enim mari rei surdæ & inanimæ tribui Poetarum iure credebam, quasi tam ingens Tritonis esset buccinantis sonus, vt maria terrefacere videretur: nunc in alia sum sententia, existimoque id ex opinione veterum & religione interpretandum, credentium buccinatorem Neptuni Tritonem canoro immanique tubæ clangore solitum aquas increpare, & tanquam euritas, vt audacter & poeticè loquar, vocare, quæ & imperio solitæ sint parere. Itaque in carmine Ætneo ex ea suasione scriptum est,

Nam veluti resonante diu Tritone canoro
Pellit opes collectus aquæ victusq́; mouetur
Spiritus, vt longas emugit buccina voces.

& libro 1. Metamorph.

Cæruleum Tritona vocat, conchaq́; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq́; & flumina signo
Iam reuocare dato.

Præterea ex eodem libro decimo edisseremus id quod ambiguum visom esse intelligo antiquis criticis.

—Xanthum & Simoenta
Redde oro miseris, iterumq́, reuoluere casus
Da pater Iliacos.

Xanthū & Simoēta reddere.

Puto enim sedes certas coloniamq́; peti, quæ antiquę patriæ effigiē imaginemq́; habeat, vt ex locorum, portarum, fluuiorū admonitione idem nomen habentium, veniat in mentem colonis antiquæ patriæ excidijque Troiani & belli. Xanthus enim & Simois ad quos bellatum est, & Troia vetustæ Troiæ simulata, in memoriam redigent eis belli Iliaci conditionem atq; fortunam. Etiam in recessu seorsum occultat istud,

—Tum libera fatis,
Classem conscendit iussu gens Lydia diuûm.

Ego autem auguror significari, liberè licuisse militatum ire Etruscis nihil refragantibus fatis, cùm Æneæ externo duci commissi essent: nā duce Etrusco ne militerent in Mezentium, verum effatis antè moniti fuerant. Quinetiam *Mantua diues auis* dicitur, quòd olim potens fuerit ea vrbs, cùm Virgilij ætate plurimum amisisset de antiqua dignitate & pristina magnitudine, essetq́; inferior multis Etruriæ vrbibus, quæ iuuene etiam Marone agri parte mulctata ob vicinitatem Cremonæ penè pessum ierat. In illo autem,

Mantua diues auis.

Dixerat ille aliquid magnum, vimq́; adfore verbo
Crediderat, cœloq́; animum fortassè ferebat.

Dixerat ille aliquid magnum.

significat infestam fortasse fuisse ei Nemesim, aduersari solitam superbis, eiusque insolentiam prouocasse deorum inuidiam, quæ ei exitij causa fuerit & pestis. At verò illud libro decimo Æneidos,

—ille reducta
Loricam clipeiq́; ingens onus impedit hasta.

explico, hastę Æneæ transuerberatū fuisse clipeum, & ita penetratā loricā, vt in ea hæreret.

Ita

ita lorica & clipeus impediebatur. quod autẽ reducta ait, id nimirum facit, quia lacertos retro reducunt hastam mittere parantes.

CAPVT XXII.

Hydraulicorum explicatio apud Vitruuium, scalaris forma, modioli, ancones, delphini, ναῦς δελφινοφόρος, Pnigeus, pleuritides.

Hydraulica.

HYdraulicorum instrumentorum comparatio & ratiociuatio operosi laboris est, & magnę obscuritatis, si libros de ijs conscriptos, vt Vitruuij, legas. Quod si ad obscuritatem accedat locorum, vt assolet, deprauatio: tum verò res desperata videtur, neq; faciliùs intelligi quàm Sibyllæ folium potest. Compacta apud Vitruuium libro decimo capite 13. basis est de materia, in qua ex ære fabricata arca collocatur: sed in Vitruuio pro *arca*, *ara* legendum puto, cùm ab Herone βωμίσκος χάλκεος scribatur. Illa autem ara equam continet, quę hydraulico organo nomen dedit. Collocãtur dextra & sinistra regulæ scalari forme, id est, in scalarum formam inclinatæ, non autem in rectum statutæ. Id enim est, quod Heron scribit regulam, ad alteram quæ recta destituta sit, oportere κηλωνοειδῶς, id est more celonij transuersam & deuexam sitam esse & collocatam. *Ærei modioli* sunt quas Heron pyxides vocat. Funduli modiolorum sunt ambulatiles, qui deduci & reduci, qui impelli & depelli possunt, cùm ancones eos interdum extollant, interdum deprimant. Ancones autem ferrei & ouconisci (nam sic etiam Heron vocat) sunt in cubitum flexi è ferro stipites, vel stili, vel regulæ. *proximè in verticulis sunt ærei delphini*: ea pondera videntur delphini forma ex ære, vt delphini in nauibus, vnde δελφινοφόρος ναῦς Thucydidi: & apud Oppianum de piscatu libro quarto

δελφῖνος μολύβδοιο κατὰ γλήνα δέλφινα [illegible]

Scalaris forma.

Modioli

Ancones.

Delphini
Ναῦς δελφινοφόρος

Nam delphinus suo pondere, cùm deducuntur funduli modiolorum deprimit cymbala, & ea in modiolos calcat, vt in libro vetere, quem Ioannes Furdinus amicus meus perdiligenter contulerat, scriptum erat: vel chalat, id est laxat. Lego igitur *delphini pendentia habent cathenis cymbala ex ære infra foramina calcata, vel chalata*, vt Budæus probat: antiquæ editiones, *infra foramina modiolorum celata* exhibent, quod & veriùs censeo. Infrà tamen scribitur, *Delphinique qui sunt in verticulis* (verticulis autem cum vectibus coniunguntur ancones) *inclusi calcantes in eos cymbala*. Idque sincerum puto, quidam tamen chalantes scribunt me vehementer improbante, fiunt autem cymbala sua rotũditate & latitudine foraminum modiolorum opercula. Quod sequitur sic legendum crediderim: *Intra aram, quo loci aqua sustinetur, inest pnigeus, vt infundibulum inuersum*, eum sustinent taxilli, librantque spatium imum inter ima labra pnigeos, id est furni & cliboni, & aræ fundum. Sed & coagmẽtatam arulam quàm arculam malim, hoc solo adductus, quòd, vt suprà dixi, βωμίσκος ab Herone dicitur. ergo super inuersi pnigeos ceruiculam coagmentata est arula, ibique ponitur canon musicus, id est regula transuersa, in cuius longitudine sunt canales, foraminaque habet in transuerso respondẽtia naribus quæ sunt in tabula. Lego autem *epistomia sunt inclusa manubrijs ferreis collocata, quæ manubria cùm torquentur, ex ara patefaciunt.* regulæ autem quæ propelluntur & reducuntur, itaque & reditu suo aliàs obturant, aliàs aperiunt foramina organorum, id est tibiarum, quæ in hydraula sunt, mouentur pinnis musici manu tactis: vocentur autem regulæ illæ pleuritides, id est laterales: in antiquissimis tamẽ editionibus plinthides reperio, id est laterculares. *hæ regulæ habent ferrea choragia*, libentissimè legerem, *chodacia* quibus regulæ & pinnæ retinaculis coniungantur atque teneantur. *è modiolis autem, sunt fistulæ commenter coniunctæ ligneis ceruicibus*: cùm fistulæ hoc loco sint σωλῆνες, id est canales, non dubito quin pro ligneis sit legendum *pnigeos*, quod & ceruicis nomen satis indicat: quanquam paulò antè ceruiculam diminutiuè extulit: sed & infra similis occalluit error, *per quas in linea cõcurrit*, cùm etiam in *pnigea*, nisi malus sum coniector, legendum sit. sed hæc tota descriptio, nisi subiecto sub oculos exemplari vix intelligi potest.

Pnigeus.

Pleuritides.

CAPVT XXIII.

Violans, Ianis, ἴανς, Hyantes Bœotiæ populi, Hyantea aqua, Horæum, Vacuna, stolo, Lucumo, platessa.

TErentianus Maurus scribit, quem Iolen Græci vocent, eum Violantem à Cicerone vocatum esse, hoc versu, *Et solus ille, violans, crede, M. Tullio*: huius auctoritate adductus, haud dubitem affirmare, quam Iantida nympham Martialis Stellæ nupsisse dixit, eam esse vxorem eius Violantillam (eius certè, & Stellæ nuptiale carmen Papinius libr. 1. sylu. canit) quæ nymphæ persone poetico integumento inuolucroq; velata dissimulatur à Martiale, lib. 6. epig. 21. qui

Violans.

Iantis.

Perpetuam (inquit) *Stellæ dum iungit Iantida vati*
Læta Venus dixit, plus dare non potui. Iterum,
Nymphas mei Stellæ, quæ fonte domestica puro
Laberis, & domini gemmea tecta subis.

Aquam enim Stellæ tecta subeuntem iantide appellarunt Gręco verbo, quod violantillam exprimeret, cùm sit ἴον violæ. fuerunt & Hyantes populi Bœotiæ, vnde & hyantream aquam alicubi, pro Hippocrene legisse me recordor. sed, cùm vt sæpe testor, nos errones in diuersa rapiat diuersoria quidam animi impetus, & in varios portus æstus appellat, nũc alio feremur. Cùm igitur in Plinio libro 21. capite 13. scribitur, *Tritum pelamidum generis ma-*

Hyantes populi.
Hyantea aqua.

gni, ex eo vrea cybia fiunt: Legendum arbitror ex Athenęo lib. 3. dipno. cap. 19. horęa cybia fiũt.

Horęum.

Horæum enim vocabatur genus salsamenti è pelamide, vt Athenæus refert: horæa autẽ vocantur non a tempestiuitate, vt quibusdam placere video primariæ eruditionis hominibus, sed a veris tempore, quòd tum salsamentum istud fieret, cuius & mẽtio est apud Plautum in Captiuis, Sc. Iupiter supreme. *boræum. scombrum, trygona.*

Vacuna.

Vacuna antiquorum obsoletum & ridiculum numẽ non videtur tantum fuisse vacantium & otiosorum dea, sed etiam eorum qui vel crimine, vel calumnia, contumelia denique & maledicto vacui reddebantur: eam facio coniecturam ex eo, quod Ausonius scribit epist. 21.

Totam trado tibi simul Vacunam,
Nec iam post metues vbiq; dictum.

Id est, vacuum te iubeo esse, liberum & immunem ab omni dicto & contumelia. in illa autem eadem Ausonij epistola, quod non temerè quisquam alibi vspiã legisse se liquido adiurauerit, stolo pro stolido vsurpatur: & certè à

Stolo.

stolone stolidi nomen ortum esse videtur, vtroque originem profitetur suam.

Sed iam non potes ô stolo doceri:

nisi si quis pro veteri & antiquo, & sene positum putet, adiuncta tamẽ etiam significatione stoliditatis & stultitiæ. Illic etiam lucumo stultus & furiosus est:

Anticyrasq; bibas Samij lucumonis acumen.

Nam insani se purgabant helleboro. Hæc vox à Pompeio lib. 8. cap. 17. etiam obseruata est.

Lucumo.

ait enim, *Lucumones quidam homines ob insaniam dicti, quòd loca, ad quæ venissent, infesta facerent.* Elegati verò pisces qui sint illa in epistola, nescio: sed ferè suspicer *elacati* scribẽdum, vel vt apud Columellam lib. 8. capite 17. *elacatæ. Tum scombri, inquit, carcharieq;, & elacatæ ventriculos.* vocatur & auctore Festo, lib. 5. in littera c. elacatena. versus Ausonij est,

Vrentes thynni & male spina tecti elegati.

Mox etiam scribens,

Platessæ

Carrocho le thalisq; trygon mollesq; platessæ,

nomine platessarum latos intelligit pisces, passeres & rombos: *carrocho* qui sit, nescio, nisi *carchara*, pro carcharias legatur: quanquam mutare non ausim.

CAPVT XXIIII.

Magni amici, magnus dies, magnæ animæ, Horatius duobus locis explicatur, quales animæ, quale perunctum nardo.

Magni amici.

VEteribus magni erãt amici homines potentes, qui ab inferioribus, vt clientibus patroni, obseruantia omni & officio necessitudinis & obsequij colebantur. Curius ad Ciceronem, lib. 7. epist. 30. *Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.* Iuuenalis sat. 6.

—calces
Coniugis vrinam magnos visuros amicos:

Magnus dies.

Id est, dum salutatum ia homines potentes. Tacitus, in vit. Iul. Agric. magnum diem, fœlicissimæ & lætissimæ victoriæ diem, quo bellum erit totum confectum nullis superstitibus eius reliquijs appellat. *Transigite*, inquit, *cum expeditionibus. imponite quinquaginta annis magnum diem.* appellat idem & magnas animas,

Magnæ animæ.

excellentium & præstãtium virorum animos & manes, cũ ita scribit, *si, vt sapientibus placet, non cũ corpore extinguuntur magnæ animæ.* Atq; vt quẽadmodum in prouerbio est, linum lino nectã, vbi animas pro hominibus posuit Horatius, lib. 1. sat. 5. genere dicendi cùm vsus sit, quod concoquere literatorum quorundam stomachus non potest, id explicare conabor, hominesque his velut plagis, aut casibus implicatos liberare. sed eius verba proponenda sunt.

Animæ quales.

Occurrunt animæ, quales, neq; candidiores
Terra tulit, neq; quis me sit deuinctior alter.

extat etiamnum & locus geminæ similitudinis in Epodis od. 5.

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.

Ego ne diutius teneam lectorem, si quis modo ad hæc oculum adiicere dignabitur, arbitror illud *quale* valere cuiusmodi, cuius generis: vt dicat, eo delibutum vnguẽto Nardino,

Quale perunctũ nardo.

cuius generis, nunquã ipsa melius perfectiusque elaborauerit. vt quidem, & indignissimũ sit, Varum eius vnguentis perfusum circum aliarum amicarum hostia vagari ipsa contempta. Sic & homines dicit, cuius generis non sint candidiores neque meliores: erant enim docti, qui plerunque inter se inuidere & liuere solent: neque semper literis mores respondent. Perfusus igitur ille tali erat vnguento, quale eiusdem generis nunquam melius eo fecerat: & illæ tales erãt animæ, quales, id est, cuiusmodi nunquam terra candidiores his tulerat. Scio visum iri interpretatiunculam hãc paulò coactiorem, sed quo te pacto hinc extrices, nisi ita accipias, nõ video. Nam quale pro quali reddere, & quales pro qualibus, id verò sit stribiliginem flagitiosam accuratissimo, & diligentissimo poetæ attribuere, & eum hominum ludibrio exponere, qui se censorem aliàs acrem & aliorum venustum derisorem libenter pręstare soleat. Quare ab auctoritate grammatici primarij Prisciani lib. 17. de constructio. discedere malo, & vtcunque possum dictionum ordinem conseruare, quàm in nobili poeta tam fœdam culpam hærere confiteri. vidi & qui per admirationem *animæ quales:* legeret.

CAPVT XXV.

Libratores, colligere & protendere hastam, oraculo vti, χρῆσθαι, occanere, auctores rerum, viginti viri.

NON quadrantaria, nec diobolaria, nec in quadriuijs vsitata est quarundam vo-

eum

com elegantia pullatæ ignotarum turbæ: vt

Librato-res.

libratores sunt apud Tacitum, libr. 2. non qui in hostem missilia vibrant mittuntve manu, sed qui è tormentis excutiunt. subscribam eius verba, *remotisq; paulatim legionibus, funditores, libratoresq; excutere tela, & proturbare hostem iubet: missæ è tormentis hastæ.*

Colligere hastam. Protendere hastam

Colligere apud eundem hastam, est hastam reducere, quam antè protenderas, vt hostem ferires: atque hæc contraria sunt protendere & colligere hastam: sic enim scribit, ibid. *cùm ingens multitudo arctis locis prælongas hastas non protenderet, non colligeret.* Dixit &

Oraculo uti. χρᾶσθαι.

Græcorum more vti oraculo, pro oraculum consulere: illi enim dicunt, χρᾶσθαι, ac mihi videtur exoticum illum Græcorum sermonem imitari voluisse, nouitatis aucupio gratiam elocutioni quærens. Sic enim scribit, *Appellitq; Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur.* Nec verò solùm nouator est historicus ille, sed verborum antiquorum & propè obsoletorum reuocator atque renouator: vt qui occanere, quàm occinere malit dicere: sic enim loqui-

Occanere

tur, *Tum Sentius occanere cornua tubasq;, & peti aggerem, erigi scalas iussit.* Id autem æmulatione & studio Sallustij facit, quem præcipuè videtur rerum scriptorem coluisse. Nam referente Prisciano lib. 10. ita scripsit Sallustius, *iussu Metelli cornicines occanuere*: sic enim loqui, quàm occinuere maluit. Is tamen ab exemplari videtur discessisse, cùm auctorem rerum historiæ scriptorem vocauit, qui Sallustio est rerum administrator gestorque, vt Imperator qui bella

Auctores rerum.

gerit. Nam ita Tacitus scribit, libro tertio, *matrem Antoniam, non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura reperio vllo insigni officio functam*: at Sallustius aliter in Catilinario vsurpat, ita scribens, *ac mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem & auctorem rerum.* Nam Imperatorum maiorem esse gloriam intelligit, quã historiæ scriptorum: nisi si quis putet eundem esse & scriptorem & auctorem rerum in Sallustio, verborum quadam congeminatione eundem sensum exprimentium: itaque intellexisse in eo Tacitum autumet. sed siue ita quis ipse putet, siue censeat Tacitum censuisse, ego in alia sum sententia, discedoque in alia omnia. Scribitur & ab eodem, libro tertio, *vtque munere capessendo vigintiviratus solueretur.*

Viginti uiri.

Viginti autem viri erant, vt hoc declaretur, Triumuiri capitales, Triumuiri monetales, & Quatuor viri curatores viarum vrbis, & Decemuiri, qui hastam centumuiralem cogebãt. Dio libro quinquagesimotertio, huius rei auctor est, cuius auctoritate & fiducia freti, hoc de viginti viris affirmare non temerè, credo, tutoque possumus.

CAPVT XXVI.

Sinus in veste.

Sinus.

SIC à Tranquillo in referenda nece Cæsaris scribitur, *Toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit*: quibus in verbis, quid sinus sit quærendum est. Sic enim pars quædam vestimenti videtur appellata fuisse, quod si ignoretur, necesse est animus quoque hallucinetur, & erret, & ista ita legat, vt non intelligat. videtur igitur fuisse pars quædam laxior, & tanquam excurrẽs in dextra lacinia vestis, vt cùm corpus toga amictum inuolutumque esset, à dextra in sinistrum humerum reiiceretur, & è sinistro humero in brachium plerunque descenderet, aut statim principio brachio sinistro exciperetur, aut ipsum inuolueret. tum enim sic sibi togam iniiciebant, vt & in humerum sinistrum sibi sinum reiicerent: quem Iulius Cæsar cùm sibi moriendũ videret, ne quid è corpore renudaretur inhonestè, deduxit ad crura sinistra manu, qua eum fortasse tum gerebat. Id autem quod diximus esse sinum, ostendamus è Quintiliani instit. Rhetoricarum libro vndecimo, capite tertio, cuius hæc verba sunt: *illud verò non ferẽdum, quod quidam reiecta in humerum toga, cùm dextra sinum vsque ad lumbos reduxerunt.* hic Quintilianus eos improbat, qui ad lumbos vsque sinum reducunt reiecta in humeros illa parte togæ. Nam non debet tam alte descendere sinus, neque tam deprimi, vt ad lumbos detrahatur. Iterum. *Nam veteribus nulli sinus, perquàm breui post illos fuerunt*: de veterum togis loquitur, quæ eam non habebant laxitatem vltra humeros expatiantem. Rursus, *procedente verò actu, iam pene ab initio narrationis, sinus ab humero rectè velut sponte delabitur: & cùm ad argumenta & locos ventum est, reijcere à sinistro togam, deijcere etiam si hæreat, sinum, conueniet.* Rursum, *dextra, cùm iam incipiendum erit, paulum prolata vltra sinum, gestu quàm modestissimo.* hic sinum vocat quicquid vestis ante pectus natat, brachioque vel humero innatat. Nam vltra eum sinum humero & brachio læuo iniectum, paulum proferenda dextra est. Rursum, *sinum verò in dextrum humerum ab imo reijcere solutum ac delicatum.* Romanorum moribus erat soluti & delitiis diffluentis sinum, qui in sinistrum humerũ reiici solebat, in dextrum reiicere. Est & sinus quæcunque vestis laxitas, hæc & dilucidam quandam perspicuitatem Fabio afferunt, & clarissimam lucem Tranquillum legentibus ostẽdunt, veluti è Pharo nauigiis ad cursus dirigendos ignes nocturni.

CAPVT XXVII.

Pallium, palliati, Sagum, sagati, Togati, Serui peculiares, pecora sacra, ζῷα ἄφετα, testatio, consignatio, Nouius quæstor.

TRanquillus Iulium Cæsarem *duobus assiduè triclinijs per prouincias epulatum* scribit, *vno quo sagati palliatique, altero quo togati cum illustrioribus prouinciarum discumberent.* hic quos sagatos vocet quæritur. Nam palliari iuris contro- uersi non sunt, cùm constet pallium habitum

Pallium. Palliati.

Græcorum

Græcorum fuiſſe: igitur vt palliatos Græcos intelligimus, ſic ſagatos Gallos libeotiſsimè intellexerim. ſagum enim Gallorum veſtis erat. Strabo lib. 4. Geograph. σαγοφοροῦσι δὲ καὶ κομοτροφοῦσι: ſic & togatos pro Romanis poſuit, è veſtitu gentem indicans. Et quòd aſperior eſſet ſagorum lana craſsiorque, eoque pinguior & inornarior veſtitus, Martialis ſcripſit libro 6. epigramm. 11.

Sagum. Togati.

Vis te purpureum Marce ſagatus amem?

Serui peculiares.

Idem Cæſarem ait *ſeruor peculiares* præpoſuiſſe monetæ, publicisque vectigalibus: vbi peculiares ſeruos, ſeruos Cæſaris proprios intelligit (nam & ſerui ersnt publici) hoc autem ipſo multorum offenſionem contraxit Cæſar, quòd monetæ, cui triumuiri monetales præerant, ſeruos ſuos præfecerat, & vectigalibua pro publicanis & mancipibus. Superlationis eſſe putatur poeticæ, & extra veritatem longo tractu ſpatioque excurrentis iumenris lachrymas tribuere, quod Homerus facit, & æmulus eius Verg. 11. Æneid.

— Poſitus inſignibus Æthon

It lachrymans guttisq; irrorat grandibus ora.

Id tamen in hiſtoria ſcribit Tranquillus mendacis opinionem æquè formidans, ac impoſtoris & plani. Nam ita ſcribit, *equorum greges, quos in flumine Rubicone traijciendo conſecrarat, ac vagos ſine cuſtode dimiſerat, comperit pertinaciſsimè pabulo abſtinere, vbertimq; flere.* Atque, vt hoc non intactum relinquatur, è veterum religione id dixit Tranquillus, equos conſecratos vagos eſſe dimiſsos: quæ enim animalia ſacrabant dijs, ea è manu dimittebant, mãcipioque ſuo abiudicabanr, ac ea ſuo iuri libertatique reddebant, quæ & *ἱερὰ ἄφετα* à Græcis ideo vocabantur. equos etiam cõſecratos Mineruæ puto ſoiſſe quatuor illos lib. 3. Æne. niuali candore currum velut quadriiugum Mineruæ aliquando ſubitoros, aut etiam ſimolantes. Inquit enim,

Pecora ſacra.

ἱερὰ ἄφετα.

Quattuor hic primum omcn equos in gramine vidi,

Tondentes campum latè candore niuali.

Ait rurſum Tranquillus, *Cum quid per iocũ teſtãdi gratia ſignarent.* Teſtationes hic intelligit, quæ erant quędã pręſcriptiones & tabulę teſtificãdi gratia factæ & obſignatæ. Quintil. l. 11. c. 3. *Itaq; cum nec inutilem, ſi ad horam forte conſtiterit, nec in teſtationibus faciendis eſſe imperitum velim.* Cicero pro Quintio, *Teſtificantur iſti Publ. Quintium non ſtitiſſe, & ſe ſtitiſſe: tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur.* Conſignationes etiam vocaſſe videtur Fabius lib. 15. cap. 8. *promittit enim,* inquit, *litigator omnia, teſtem, populum, paratiſſimas conſignationes.* Nouius autem quæſtor apud eundem, non eſt qui pecuniam publicam tractat, ſed qui iudicium publicum exercet, & quæſitor ſæpius dicitur, aqud quem nominari maiorem poteſtatem, vt prętorem (id enim eſt compellari maiorem poteſtatem) non oportuit.

Teſtatio.

Conſignatio.

Nouius quæſtor.

CAPVT XXVIII.

Ora commentari: abſque te eſſet, panicula tectoria, latera lorea, os columnatum, poeta barbarus, lex barbarica.

HAud nihil eſt interdum genera dicendi verbis elata non obſcuris, ſed de medio ſumptis, explicare: quin ea interdum plus negotij nobis exhibent, quàm reconditę voces, & ex vltima repetitæ origine linguæ Latinæ. Id adeò mihi venit in mentẽ, ex eo quòd Plautus ſcribit in Menæchmis, Sc. per ego vobis deos atque, &c. his verbis, *Nimis autem bene ora commentaui, atq; ex mea ſententia.* Ex quibus nõ ita procliue eſt ſenſum elegantem elicere, mihi ſaltem, qui in his diutiùs hæſi, dum ſentenriã indago. Puto autem ad eos qui fingunt comicum reſpexiſſe, qui cùm os alicuius ſtaruæ, ita vt volunt adſabrè & graphicè expreſſerunt lineamentis omnibus emendariſsimis, gaudent: quod quidem ſe feciſſe dicit Meſſenio, contuſo pugnis ore, & in aliam formam mutatò eorum, qui Menæchmum compreheoderant. ſeſe enim dicit pulchrè ora velut ſtatuarum commentatom eſſe. Sic Amphitruone, Sc. Qui me alter eſt audacior.

Ora commentari.

Alia forma eſſe oportet, quem tu pugno legeris.

Illic homo me interpolabit, meúmque os finget denuò.

Mox autem in Menæchmis lego, *Nam abſq; te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem:* loquurio enim antiqua eſt, eaque perelegans, qua & Terentium vſum obſeruaui in Phor. act. 1. Sc. 4. *Nam abſque te eſſet, rectè ego mihi vidiſſem.* In Milite autem glorioſo, Sc. Curate vt ſplendor. *quod nam eſt paniculum tectorium?* ego panicolam potius tectoriam legerim: vt paniculæ leuiſsimæ arundinis, qua integi villaticæ domus ſolent, intelligantur. Plinius de arundinibus, *Tegulo,* ioquit, *earum domus ſuas Septẽtrionales populi operiunt.* nec multò poſt ſobiicit, *Cæterùm gracilitas nodis diſtincta, leui faſtigio tenuatur in cacumina craſsiore paniculæ coma, neq; hæc ſuperuacua.* ſcio equidem eſſe apud Plinium lib. 16. c. 36. menrionem penicillorum tectoriorum, quibus in tectorio aliquid pingitur, ſed non conuenire huic loco crediderim: Sed & legendum mox ſuadet lex verſus, *vnum epityrum apud illum eſuriens inſane edam,* vt enim verſus hodie legitur perturbatis numeris, ad menſiooem ſenarij non quadrat. Lego & mox, *Dum talem facies, qualem adhuc, aſſiduo edes:* hoc ſenſu, Dum talem me prædicabis, qualem adhuc prædicaſti, ribi quod comedas non deerit, ſemper enim te mea menſa cõmunicabo. *Latera* autem *veſtra lorea faciam,* quod ſenex dicit, ſignificat ſe corium eorum verberibus conſciſſurum in lora. *illud ſis vide,* credo in eo poeta eaqoe fabula, Sc. Mihi ad enar. ſcribendum pro *illic ſis vide.* Quid ſi paulò ante legamus? *quo nemo niſi eapſe inferret pedem:* vt ſit ea ipſa. Nã *ea ſe,* alienius aliquãto eſt, quod ſi quis probat, inferret ſubaudien-

Abſque te eſſet.

Panicula tectoria.

Latera lorea.

audiendum erit. Illud verò ænigmari persimile est. *Nã os columnatum poetæ inesse audiui barbaro, cui bini custodes semper totis horis accubant*: quod & à Donato in Phormione citatur, oon explicatur tamẽ: boc autem cùm vt malum omen auersetur senex, labor vt credam de Næuio ea dici, qui ob linguæ petulantiam in cioitatis principes, in carcerem à triumniris coniectus fuerat, vbi & fabulas etiam duas Ariolum & Leontem scripserat, vt Gellins refert, lib. 3. c. 3. Sed is in scribendo commeotandoque, solebat manum mento suffulcire velut columnã, vnde iocans columnatum eius os fuisse dicit. oon enim putem columnatum dici, quòd vinculis de columna religatis, capitique annexis In carcere, adpositis etiam binis per vices custodibus seruaretur.

Os columnatum.

Poeta porrò barbarus, in Milite, Sc. Ni hercle. Lations est: vt Asinar. in prolog. *Marcus vertit barbare*, id est Latinè, & Captiu. Sc. Miser homo, &c. lex barbarica, Romana est.

Poeta barbarus.

Lex barbarica.

CAPVT XXIX.

Deûm virtute, Fartores, Elephanti corio circuntegi, fictores, præcantatrix, coniectrix, patrica, patricè, sermones serere, amphora nardini, capite sistere, casare, hama, pubecium, Spinturnicium, apud Plautum.

NEmo vt opinor, ita errores porgabit è Plautinis codicibus, vt non supersit aliorum industriæ negotiũ: ac vellem mediosfidius qui eis emendandis operam oauarunt, quibos in locis dubitarunt, nobis veterẽ scripturam repræsentassent, vt coniecturæ nostrę sagacitatem & ingenij vim experiremor. Nũc quia eam non retulerunt in codices suos, sed fiducia coostitutæ à se scripturæ freti, exulem extorremque fugarunt, de mendo interdum suspectare libros, verùm emendare nnn possumus: quibus quidem in locis eam conseruarunt, aliquid non incommodè comminisci fortasse possumus: velut in Milite, Sc. Ni hercle defregeritis talos. vbi scribitur, *Tibi ego dico, an beriatus nescis?* reponendum suspIcamur, *Tibi ego dico, an beri ius nescis?* Hnc sensu, Nescis hero licere loris te cædere virgisqne varisre? Nisi quis *beriatus* pro herilibos imperijs accipiat, ea forma qua centuriatus & decurionatus dicebant, sed heratus profectò dici debeset, vt dominatus, non heriatus. & heriatus quidem in libris dicont veteribus extare, sed *aneuritatus* excudunt, quod non magis intelligimus, quàm magorum susurros.

Plautiqui di loci in Milite declarantur

Eadem scena, *Lucet boc inquam*, valet, Dies iam lucet, cœlumq; sub auditur, vt apud Terentium, Heautoot. act. 3. Sc. 1. *Lucescit boc iam*. Eadem scena, *Herus meus elephanti corio circuntectus est, non suo*: Sensus est, Herus mens nibil senrit. nam cùm elephanti corium durissimom sit & crassissimum, proinde fit, vt elephanti minus sentiant.

Elephãti corio circuntegi.

Ibidem: *Incipis, & magna munis mœnia*, paulo post legẽdum propè affirmauerim. Sc. Nisi quidem ego hodie. *Mirum est lolio victitare te tam vili tritico*, valet cùm tam vile sit triticum, vt Trinum. Sc. Quo illic homo se penetrauit. *pudere quam pigere præstat, totidem literis*, id est, cùm totidem sint literæ. formæ enim istæ loquendi absolutę sunt sine participio. Sc. Cohibete intra linẽ. *Tamen deûm virtute transeuntem hospitio accipi apud me est comitas.* genus hoc orationia est, quo grati & memores diis accepta bona sua ferebãt, & se eorum ope beneficio & munere ea adeptos profitebantur: sic in Trinummo, Sc. Quo illic bomo se. *Deûm virtute dicam pater, & maiorum, & tua. multa bona bene parta babemus.*

Deûm uirtute.

Eadem scena, *Da qui fa ciat, da qui condiat*, valet, Da mihi fartores, da coquum fartor enim facit, coquus condit. Truculento, Sc. ad foris auscultato. *sæpe de nostro edunt quod fartores faciunt*: nisi, *qui farciat*, legas.

Fartores.

sunt & fictores qui liba operaq; dulciaria facinnt. Enoius apud Varr. lib. 4. de ling. Lat. *Libaq; fictores, argeor, & tutulator.*

Fictores.

Præcaotatrix autem, ibi est mulier quæ cantionib. vtitur, id est carminibus & incantamentis, quibus plurimum snperstitiosi veteres tribuebant: vt coniectrix, quę interpretatur significationem somniorũ: apparetque viros coniectoribus, mulieres cõiectricibus vsas fuisse, ac sexibus officia artiũ distincta fuisse.

Præcantatrix.

Cõiectrix

Eadem scena, *Tum patricam clementer non potest bine quin munerem*: ferè existimauerim patriciam emendãdum. plebeiæ enim mulieres patricijs mulierib. dona certis diebus missitabant, vt plebeij vitis patricijs. Quanqoam & patrica patricia erit, vnde & patricè pro magnificè & splendidè in Casina dixit, Sc. Vide fur vt sentis. *atat cesso magnificè patriceq; amiceq;, ita bero meo ire aduorsum.*

Patrica.

Eadem scena, *Quæ buius similes sermones serunt*, legendum cẽseo: atque hæc loqoutio est vsitata Plauto, sermonem serere: & à serendo sermonem declinatum esse Varro lib. 5. de ling. Lat. censet. Sic & io Curculione, Sc. Placidè egredere. dixit, *Quod quidem mibi pollutus virgis seruos sermonem serat?*

Sermonem serere.

Sc. Quantas res. *dimisit nardini amphoram cellarius*: vinum oardinum est, quod vel nardo, vel vnguento nardino cõditum est. veteres enim, vt Theophrastus auctor est, vnguẽtum miscebant vino, idque nonnulli in compotatione ipsa subito faciebant, alij antem iam ante sic medicatum & curatum habebant.

Amphora nardini.

Eadem scena: *Huic illecebroso capite sistebas cadum.* Sistere capite, est capite prębere, & in caput inuergere, & Inclinare cadum, cuius quidem caput illecębrosum erat, quod est ad potandum illiciebat. Est & capite sistere, In caput cadere: vt in Curculione, Sc. Date viam mihi. *Quin cadat, quin capite sistat.* Eadẽ scena: *Non hercle tam istoc valide quassabunt cadi*: quia eos capite sistebam, nõ tam validè cadebant, quod fecissent, cùm sit illic lubricus locus.

Sistere capite.

Itaque casare non quassare scripsisse comicum puto: vt & apud Varr. ex antiquo poeta. Eadem scena: *Risi rgomet casabũdum ire ebrium*: quod Varro à cadendo interpretatur. Ibidem: *Bacchabatur*, inqoit, *anus, casabant cadi,*

Casare.

cadi, quid verat emendare hama? quod vas aquarium est. Iuuenalis sat. 4. *Dispositis prædiues hamis*, de homine dicit, incendium metuente, & vasa aquaria contra incendium parate habente. Hic cùm inuerterentur cadi, & tota vinaria, magna erat aquæ copia opus, adeò, vt hamæ baccharentur. fortasse etiam vino implebantur.

Pitheciũ. Spinturnicium.

Sc. volupe est quod agas. *Pithecium, hæc est præ illa, & spinturnicium.* fœdæ sunt simiæ, & spinturnix, incendiaria euis, deformis, & inauspicata. Inde per diminutionem, simiolã Græco verbo effinxit, & eius similitudine paruam spinturnicem, spinturnicium appellauit, quæ forma etiam Græcanica est.

CAPVT XXX.

Scaphium, insigne, corona plectilis, cœna viatica & aduentitia, præligatum pectus, Apollo vicinus, symbolum, domum cupiens, domuitio, impensius, vtrum velis licet, gymnasij præfectus, cincticulus, factiosus.

Scaphiũ.

PRO *galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis*, inquit in Bacchidib. Plautus, Sc. Quid si hoc potius. vbi scaphium non videtur vas illud esse, cui solent immeiere mulieres: Apagesis. de quo Iuuen. sat. 6.

Et ride positis scaphium cùm sumitur armis.

Nec ornamentum capitis meretricij videtur, quod forma scaphæ & rotunditate colligeret capillum. Scribunt & grammetici Græci genus esse tonsuræ meretriciæ. hic poculum est oblongioris figuræ laterumque in scaphæ similitudinem flexorum. Plautus in Persa, Sc. Omnem rem inueni.

Apullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium.

Habet autem aliquã similitudinem eius forma cum galeæ figura, vt pro ea indui posse videetur.

Insigne. Corona plectilis.

Insigne autem, crista est quæ in galea figitur: corone plectilis, quæ ex herbis odoratis plectitur, non conseritur neque suitur. Itaque à sertis floribus & sutilibus coronis differt.

Cœna uiatica & aduentitia.

Ego, in eadem scena, inquit, *sorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam*, viatica cœna est aduentitia. Nam peregrè redeuntes, solebent cõuiuio excipere amici, *Saluos* inquit Sc. Reddidi patri omne aurum. *cùm peregrè aduenis, cœna detur.* Id & de epistola Martialia in epist. libro duodecimo prępos. dixit, *Vt familiarissimas mihi aures tuas exciperem aduentoria.*

Præligatũ pectus

Sc. Iamdudum Pistoclere tacitus. O *præligatum pectus*, puto esse, ô insanum pectus: ab his qui veneficijs ceu vinculis ligeti videntur, & illecebris quibusdam velut defixi tenentur.

Apollo uicinus.

Sc. Herilis patria salue *Saluto te vicine Apollo, qui ædibus propinquus nostris accolis, venerorq; te*: Apollinem prostaterium intelligit, quem veluti præsidem, in vestibulo domus Athenienses colebant: Bacchides autem Athenis agi finguntur. Sc. Ibo in Piræum.

Symbolũ

Quid? vbi ei ostendit symbolum? vt in Palliata hic etiem loquutus est. Solebãt enim Græci in pactis conuentis tesseris quibusdam vti, quæ [illegible] vocabentur, quæ loco tabularum & syngrapharum erant, atque ex his ius dicebatur. Aristoteles, [illegible]. Meminit & Demosthenes in Philippicis.

Domũ cupiens. Domuitio.

Sc. Ibo in Piræum. *Domum cupientes, fortè vt adsedi in stega*: domum cupere est in patriam reuerti velle, vnde & domuitio. *Iam domuitionem reges Atridæ parant*, apud Cornificium. libr. 1. ad Heren. simile est illud Ciceronis pro Ligario, *Tum Ligarius domum spectans, & ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est.* Eadem scena: *Id mihi aut vtrum velim licere intelligo*, id est mihi haud istud liberum esse video, ac nauigare cogor. vis enim & sententia ista est huius loquutionis.

Vtrũ uelle licet

Cicero in Vatinium, *Teq́; cùm tibi vtrum velles liceret, dictitaris caussam dicere maluisse.*

Impẽsius.

Sc. Multimodis. *Ingrato homine nihil impensius est*, id est nihil quod minus pensi habeat, quodque incogitantius & imprudentius fit.

Gymnasij præfe.

Sc, Nunc experiar. *Gymnasij præfecto haud mediocres pœnas penderes.* præfectum gymnasij gymnasiarcham intelligit, qui in adolescentes animaduertebat, vt ex Axiocho intelligi potest, vbi scribitur, [illegible].

Cincticulus.

Cincticulo mox *præcinctus* scribitur, quòd discinctum esse solutorum & fluentium morum videretur, cinctũ esse disciplinæ modestæ: sed & adstrictus zona togæ cinctus nihil è corpore nudari turpiter sinebat.

Factiosus

Sc. Reddidi patri omne aurum. *Lingua factiosi, inertes opera*, cùm Plautus scribit, homines intelligit qui lingua prompti ad promittẽdum sunt se aliorum causa lubentissimè esse facturos, qui tamen cùm ad rem ventum est, opera inertes sunt, neque fidem & diligentiã amico promissam præstant. hæc velut libantes inter legendum è comico excerpebamus, annotabamusque, & alijs transmissa voluimus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Ostendere, locus, Tricala, Pulchra-acta, antiquior locus sententiæ dicendæ, lex censoria, acta, anchora, orā soluere, myoparones.

Ostēdere.

ON est Ostendere tātùm, id quod in cōsuetudine frequenter significat, demonstrare: sed quod verbi potius compositio prę se fert. obtendere & opponere interdum. cuius significationis testimonium apud Ciceronem 7. in Verrem, in promptu occurrit, *Sed quædam mihi magnifica, & præclara eius defensio ostēditur.* Ibidem Locus, materiā quandam significat, & tractatum disputationemq́; quandam. *Noui locum, video vbi se iactaturus sit Hortensius.* Multi in ea oratione Tricalinum mutandum cēsent esse in Triocalinum, adducti Silij auctoritate, lib. 14.

Locus.

Tricala.

Et mox seruili vexata Triocala bello.

Tricalinum tamen quidni retineam, cùm in Stephano, si auctor citandus est, reperiam? Itaque vt illud alterum non improbo: ita istud cur expungendum sit, non video. Aristodamus autem Appolloniensis, ciuis illius Apolloniæ existimandus est, quæ in Sicilia Leontinis propinqua, & Pulchræ-actę erat, vt Stephanus de vrb. in Apollo. prodidit: Pulchræ autem actæ etiam mentio apud Diodorū est libro duodecimo. Halicyensis autem ex eodem Stephano, non Haliciensis scribendum est, ab Halicyis vrbe Siciliæ. Ludos cùm sibi dicit Ioui, Iunoni, Mineruæ, esse faciendos: numina quæ cellas in capitolio habebant nominat. medium enim templum Iouis erat: hinc & inde Iunonis & Mineruæ cellæ. tres hi dij tutela vrbis erant, quos & intelligit in gripho Ausonius, cùm ait,

Pulchra acta.

Trina in Tarpeio fulgent consortia templo.

Antiquior locus sententiæ dicendę est honestior, quàm vel quæstoribus, vel quæstorijs, vel Senatoribus, qui honores non gesserant. Lex autem *censoria* est conditio illa pactumq́; quo censores agros publicos, vel vectigalia fruenda locabant. *Tot in actis dies*, cùm scripsit, Siculorum Græco sermone est vsus, vt & Maro 5. Æneid. de eadem Sicilia loquens, *At procul in sola secretæ Troades acta.* quo nomine littus intelligitur: sed quibus interim nominibus res aliena in lingua vocantur, ijs à nobis appellantur, cùm de exteris loquimur rebus vel locis. Cùm autē *præcidi anchoras* scribit, anchoralia significatione anchoræ etiam complexus est, vnde anchora pendet. At oram soluere, vt hoc interea interponam, quod variè exponi, & pro suo cuique captu declarari animaduerto, non aliud quicquam esse credo, quàm è littore nauigare, ipsumque littus & oram liberare & soluere. vt enim ab Horatio, epod. od. 10. scriptum est, *Mala soluta nauis exit alite*, quòd antè in littore retinaculo esset religatā: sic cùm eodem retinaculo ora ipsa æquè ac nauis ligata sit, eo sublato cùm incipit nauigatio, solui merito ora dicitur, vt & nauis. Vtraque enim ante vincta erat. Sed vt è diuerticulo redeam, myoparones lembi sunt piratici nomen adepti à Paro insula, & Myunte vrbe. nam & Paron nauigij genus est, & composito nomine Myoparon. Multo plura potuissem ex ea oratione huc conferre, sed his contentus sum, velut inde libatis primitijs dicatisque: reliqua & ab interpretibus eruditis iam ante dicta sunt fœlici musarum alite, vt poeticum sermonem imiter, & quondam ab alijs, si quid reliqui restat, in eandem incumbentibus operam interpretandi Ciceronis dicentur: nos scripta peruolitamus apum more, & leuiter eorū veluti flosculis insidemus.

Antiquior locus sententiæ dicendæ.
Lex censoria.
Acta.
Anchoræ.
Oram soluere.
Myoparones.

CAPVT II.

Anaurus apud Lucanum, Enipheus, Ionus, Itonus, Qualis vbi hibernam Lyciam, apud Maronem.

VIdetur in Lucanū censoria destringi meritò virgula debere, cum lib. 6. scribit,

Quiq́; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues ventos suspirat Anauros.

Anaurus

Anaurus enim ab eo vt Thessaliæ fluuius recensetur: & tamen, quod sciam, nec Strabo, nec Plinius eum nominat in Thessalia reddenda. Vnde igitur ingeniosissimo poetæ natos iste fluuius est, qui a diligentissimis Geographis prætermissus est? videtur eum in errorem induxisse Apollonius libro primo Argon. cuius versus est,

[illegible]

Sed eo nomine non perennis nec iugis fluuius, sed torrene & hibernus intelligitur, vel eius interprete aotore: cuius hæc verbe subscripsi, ἄναυρον λέγει τὸν χείμαρρον. οἱ γὰρ δὴ ἐκ [illegible] συνιστάμενοι ποταμοὶ οὕτω καλοῦνται. quin & ex eo nomen habere videntor, quòd nullas gigoant auras. Lucanum tamen insciciæ (non eoim in tam doctum poetam cadere potest) magnis testibus absoluere possumus: Hesychio, cuius interpretario est, ἄναυρος ὄνομα ποταμοῦ: & Callimacho. hym. in Dianã, cuius versus est.

Αἶψ' ἐπ' ὀχθήσιν μελαμψήφιδος ἀναύρου.

Cuiue interpres ait, ποταμὸς Θεσσαλίας ὁ ἄναυρος. Ergo Geogrsphorum potius notanda est incuria, quàm poetę eruditissimi insimulanda diligentia. quòd si fluuius perennis non esset, tamen cùm certò quotannis hibernis mensibus alueo ex eminentissimis illis iugie decurrere rapidus soleret torrens, culpari poeta iore non posset. Fluuius autem iste Anaurus si nullas gignit auras, vt nominis confessio indicat, verum non est quod de Nilo à multis refertur, cuius hoc proprium esse credi volũt.

Enipheus

In eo autem poeta Enipheus pro Enipeo scribitur, more Latinis celebrato, vt plerunque P Græco aspirationem adiungant. Itaque etsi scio à multis Latinorum Enipeum scribi, tamen Enipheũ illa Latini sermonis consuetudine etiam defendẽdum existimo. Sed cùm scribit,

Primus Thessaliæ, rector telluris Ionos,
In formam calidæ percussit pondera massæ:

Ionus. Itonus.

Vereor ne non Ionos, sed Iolcos legendum sit. Iolcus enim Iolco vrbi Thessaliæ nomen dedit. fuit & Itonos heros Deucalionis filius, à quo, vt ait interpres Apollonij, vrbs Thessaliæ nomen habuit: sed quod de Iolco & de Itono modò dixi, tale opto esse, vt in eo albũ prætoris corrupisse non videar. quanquam, si à vero aberramus, præstere nolumus: atq;, vt io quibusdam alienationibus, istud mancipio, nec datur, oec accipitur, ne de euictione fortè teneamur. Sed ad supplementum huius capitis, vt è poeta eliquid addam, nobilis illa Maronis 4. Æneid. comparatio:

Qualis u-bi hiber-nam, &c.

Qualis vbi hibernam Lyciam, Xanthiq; fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:

sumpta est ex Apollonij lib. 1.

Οἷος δ' ἐκ νηοῖο θυώδεος εἶσιν Ἀπόλλων,
Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἢ Κλάρον, ἢ ὅγε Πυθώ.

quod quia luculentum mihi videbatur & insigne, idcirco dignum censui de quo iuuentutem admonerem. habet enim & oonoihil eruditionis attendere, quid è quo poete aut scriptore bonus auctor sit imitatus.

CAPVT LII.

Munimentis insistere apud Tacitum, constat ratio, dare fama, flamines, augustales ludi, missionem dari, exauctorari, subsignani, pagi, vici, pagani, pagatim habitare, centuriones primorum ordinum.

VT si in Erythræo littore gemmas pellucentes legerem, ita quoque mihi visum est quędam legere è primo annali Taciti, quę huius sint scriptionis & instituti: qoædam etiam nitori suo reddere & tergere, quæ sordibus inquinata sunt, nec gemmarum nitorem præ se ferunt. *Sed quo pluribus*, inqoit, *monimentis insisteret*: emaculabitur hic tanquam vnio, si *munimentis* scribamus, cùm ista se ratione magis munijsse dicat. Constare autem ratio dicitur, quod genus dicendi vsurpat, cùm quantum impensæ quibusque nominibus fiat, nõ ignoratur. Seneca, *fatebor ingenuè quod apud luxuriosum, sed diligentem euenit, ratio mihi constat impensæ*: quod est, scio quantum impendo. Hinc traducto genere dicendi aliam in sententiam perquam eleganter dixit Tacitus, *eam esse conditionem imperandi, vt non aliter ratio constet, quam si vni reddatur.* quo significat, non aliter bene imperiom geri & administrari, quàm si vni ratio administrationis reddatot. Illa tanquã gemma polienda est, quæ scabritia quadam & rubigine sordescit. *ne læti excessu principis, neu tristior primordio lachrymas.* quis enim non videt loquendi rationem sensumque oon postulare tantùm, sed etiam flagitare, *neu tristiores primordio*. sed verendum est ne qnis nos algam & vluam, aut vmbilicos & calculos legere cauilletur, pro lapillis preciosis. *Dabat*, inquit, *& famæ*: id Græcorum more dictum suspicor, præsertim Atticorum sic loquentium, vt Euripidis, [illegible]: quod dicendi geous, vt dixi, Atticæ est eloquentiæ. Q. autem *Vedij Pollionis luxus*, à me hic legi debere non diceretur, nisi oon tam lapilloe videretur gemmeus & pellucidus, quàm scabrum & putre rudus libros occupasse. Perpoliendum & illud, *grauius domui Cæsarum nouerca*, non multa lima, *grauior* enim concinnum erit. Quod autem ait, *effigie numinum per flamines & sacerdotes coli*, velut flaminum nomine principes sacerdotom & antistites intelligit, quibus sacerdores parebant. Flamen enim erat augustalis, cui sacerdotee augustales subiecti erant. sacerdotium etiam augustalium sodalium postea institotum fuit, vt Tacitus refert. Illud autem non pro gemma habendum, sed pro topho rudi aut molari: *mox celebratio annuum ad prætorem translata*: sed gemmæ fulgorem & nitorem recuperabit, insignietque locum, si *augustalium ad prætorem*, expoliendo exculpas. radendum & illud lima, *precipua in Aufidienum Rufum*: *Nasidienum* enim ad politionem erit accuratum, vt apud Flaccum, li. 1. sat. 8. *Nasidieni qui iuuit te cœna beati.* ait idem, *missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui sena dena fecissẽt.* quid hic ergo interest inter missionem dere, & exauctorare? missio nimirũ ijs datur, qui penitus dimittuntur. Exauctorãtur, qui soluũtur stipẽdio, nec tamen dimittuntur, sed habentur sub vexillo, non sub aquila, eut signis legionis: neq; iam legionerij sunt,

Monimẽtis insistere. Ratio cõstat. Dare famæ. Flamines. Ludi augustales. Missionẽ dari. Exauctorari.

sunt, retinentur tamen, donec emerita soluantur, aut agri assignentur. Sed & qui sub signis habebantur, à legionarijs distinguũtur, & subsignani vocantur, quia non sunt sub aquila: Tacitus lib. 17. *Pœnuro itinere subsignanum militem, & graue legionum agmen hibernis adhuc niuibus traduxit.* ait idem, *reliquis omißis pagis vicisq́;*: quid hæc duo differunt? nempe pagi villæ sunt, vici autem multæ iunctæ domus. Et in libro de moribus Germanorum, *eliguntur in eisdem concilijs et principes, qui iura per pagos, vicosq́; reddant.* atq; ex eo regio quæ sic pagatim incolitur, pagus vocatur. quin etsi vrbes insunt & vici, quòd origo à pagis, id est villis. Sunt & qui à Græcis δῆμοι vocantur, vnde pagatim habitare Liuio. lib. 22. & alibi. Erant & pagi castella quædam & munitiones iuxta Romam in locis editis, quo se plebs rustica hoste in agrum Romanũ incursiones faciente, recipiebat: & in certos pagos erat contributa, vt Dionysius scribit. Cicero etiam pro domo sua, in plebe Romana paganos & mõtanos numerat. Regio Heluetiorum in quatuor pagos erat diuisa, id est in quatuor partes. Plutarchus regionem quã Romani septem pagos vocabant, appellat ἑπτάχωρον, aut ἑπτάπαγον. Sueuorum apud Cæsarem lib. 1. & 4. de bel. Gall. plusquam centum sunt pagi: eorum enim regio & ditio in eas partes diuisa erat. Illud Græcæ facundæ etiã est, *vt quibusq; bellum inuitis aut volentibus erat*, quod est ὡς ἑκάστῳ ἢ βουλομένῳ ἢ ἄκοντι πόλεμος. Centuriones autem primorum ordinum, cùm scribitur, *ac primorum ordinum centuriones*, sunt centurio primi pili, primus princeps, primus hastatus, quorum maior erat dignitas in legione. Iterum eodem libro, *Iustusq; Catonius primi ordinis centurio.* *Proruũt* autem *fossas*, nauseam mouet, cùm hoc loquendi genus puteat. Igitur lego, *Igitur orta die proruunt, foßis ingerunt crates.*

Subsignani. Pagi. Vici. Pagatim habitare. Pagani.

CAPVT IV.

Myrmillo, d in l mutari, fides, Semurium, statua palmaris, Consules designati primi omnium in Senatu sententiam rogabantur.

Myrmillo. D in L mutari.

MYrmillo in amphitheatralibus spectaculis Gallica erat armatura: vox autem de Græco deflexa, vt quæ in aliud solũ transplantata sunt, ingenio loci & cœli mutantur, leuiter quoque mutata est. Nam quòd ea armatura fortissimorum erat hominum, quales opinione hominum fuerant antiqui Myrmidones, Achillis milites, & habebantur Romanorum sententia Galli, Myrmillonesque de Græca illa fortissima natione appellabantur: idcirco gladiatoribus hoc nomen hæserat. Nam d in l mutari Vlysses perspicuè ostendit, qui est Græcè Ὀδυσσεύς, ne plura commemorem. hæc sic venit in mentem mihi inuestigare legenti in 6. Philippica, *Etiámne ab hoc Myrmillone Asiatico senatus mandata, legatorum verba audientur?* qua quidem in oratione illud, *ô fides!* *hoc enim opinor Trebellium sumpsisse cognomen*: elegantissimam habet cum illusione coniunctã dissimulationem, velut ironicè exclamantis: ô bonum solutorem! Nam creditis in pecunijs fidei nomen plerunque ponitur: & quasi fidei vocabulo fingit cognominatum Trebellium, qui malum tamen nomen, & malus solutor, & fraudator, inficiatorq́; erat. *ijs quoq;*, inquit, *diuisit Semurium*, sic vocabatur ager quẽ post excessum suum populo Romano reliquerat Larentia. Turacem enim Semuriũ, Lincerium, Solonium Pop. vt à Macrob. li. 1. Satur. cap. 18. scribitur, legauerat testamẽto. subijcit, *Sed illa statua palmaris.* Palmarem aũt hic statuã accipio, nobilissimam, maximeq́; insignem: vt quæ victori palmamq́; adepto honoris ergo statuitur: quemadmodum victoribus Olympiæ ponebantur: atq; hic non leuiter perstrinxit Lucium Antonium orator, vt gladiatorem, sed atrociter oratione vulnerauit. *Primus*, inquit, *in hoc ordine, quoad Magistratum iniret, sententiam dicere.* Solebant enim Consules designati primi omnium in Senatu sententiam rogari, vt & apud Sallustium in Catilinario his verbis scribitur: *Tum Decius Iunius Sillanus primus sententiam rogatus, quòd eo tempore Cõsul designatus erat, de ijs qui in custodijs tenebantur.* Ænigmatis autem inuolutum & implicatum continere sensum videtur, *nequitia est scelere*: quod hanc cõplectitur, vt existimo, sententiam, rectè scere scelere, nequitia est. vt cùm quis per scelus partas opes nequiter profuseq́; disperdit, rectè facere videtur. quam quidem interpretationem cum hac exceptione accipi volo, si incolumis eius loci & salua integritas est. Nam vt addubitem, facit Muretus, qui paruam quandã in libris vetustis ibi patere lacunã affirmat.

Semuriũ. Statua palmaris. Primum sentẽtiam dicere.

CAPVT V.

Ennam, En vnquam, En iam, Enubro, Inebræ aues, Nyctegresia, anclabris, egeria, cistophorus, endixon, enema, clyster, exterricineus, expretus, explicatus Plautus, sumptum exercere, erctum citum.

COmpendium Festi in Verrium legens, incidi in literam E, cuius vocabula percurrens, quædam quæ occurrebant, mihique non indigna attentione & hominum cognitione videbãtur, velut aliud agens enodabã. Scribit igitur, *Ennam* esse etiámne, videlicet, vt en vnquam pro vnquamne. Maro, Eclog. 1.

En nam. Enunquã

En vnquam patrios, longo post tempore fines.

mihi videbatur Plautus in Penulo, Sc. Negotij sibi. ennam vsurpasse prima statim specie hoc in versu, *Neq; vnquam lauando neq; fricando scimus facere ennam.*

sed in membranis peruetustis reperi, en iam: quo quidẽ verba exprimuntur eorũ, qui aliquo perfuncti negotio sunt, ad finẽq́; rei peruenerũt: En iã perfeci, En iam laui. *Enubro*, inquit Festus, *inhibenti.* alio loco *inebræ aues* dicit,

Enubro. Inebræ aues.

quæ in augurijs prohibent, ac omnia tardantia & remurantia inebra vocari. sic E & I hic sine discrimine ponuntur, itemque V, & E.

Egeria.

Egeriam dictam esse scribit, quòd aluo cóceptum egerat: aluo enim legendum censeo, non aluum: &

Anclabris

anclabris ex qua in sacrificando dijs anclatur. velabra eo in libro, quod annotandum & attendendum diligenter est, legimus ventilabra esse, proinde quasi vocabulo imminuto curtatoq; extrita videlicet syllaba.

Nyctegresia.

Nyctegresia, ea Homeri rhapsodia vocatur, qua maximo metu perculsis omnibus & consternatis ob offensionem pugnæ, noctu in castris ab Agamemnone excitantur è stratis duces, & ad conciliũ vocantur. Denatius Romanus parum aberat quin duplo superaret æstimationẽ Cistophori Asianorum nũmi, sic appellati, quòd in eo cistiferi essent sculpti, qui sacrorum mysticorum cistis inclusorum arcana ferebant, vt in Cybelæ mysterijs, Bacchi orgijs, Cereris initijs. quatuor enim denarij septem cistophoros cum semisse valebant. Festus, *Euboicum talentum nummo græco septem millium & quingentorum cistophorûm est, nostro quatuor millium denarium.*

Cistophorus

Endiæon.

Endiæon, inquit, *lineum filum est, quod Medici in extremo clysterio relinquũt, per quod clysmos emittitur.* sic Græci foramen vocát in naui, per quod emittitur sentina: vnde & per tráslationem, vt opinor, medici in clysterio, id est instrumento, quo aluus perluitur, sic vocarũt.

Enema.

Aliod etiam enema, quàm clyster & clysterium. illud, id quod inijcitur: hoc instrumentum quod inijcit.

Exterricineus.

Exterricineus, inquit, *est qui ante tempus natus, vel potius eiectus est.* Is ergo est qui à Græcis ἠλιτόμηνος vocatur, qualem fuisse Euristheum Homerus canit.

Expretus

Expreta, inqoit, *antiqui dicebant, quasi experientia habita*: hinc illud Bacchidum Plauti, Sc. Nunc experiar. explicandum est,

It magister quasi lucerna, expretus vncto linteo:

id est expertus: experimur enim lucernas vncto linteo, quam bene luceant, accenso ellychnio: non me latet tamen quosdam emendare in Festo *experta*: *Exiles & ilia à tenuitate inarum* in Festo lego. *Exercirent*, inquit, *id est sarcirent*: hinc in Terentij Heautont. act. 1. Sc. 1. scribendum aliquando credidi, quod & quibusdam video persuasum:

Qui opere faciundo sumptum exercirent suum,

id est *sarcirent*. Verùm Diuus Ambrosius libro secundo officiorum scribens, *sed direptione alicuius & amißione patrimonij in eam recidere iniuriam, vt sumptum exercere non queat.* Exercere sumptum vsurpat, Terentium imitatus, nisi mendum in eo quis putet: quod non censeo. nos igitur sumptum exercirent non ita amplectamur, vt exercerent sumptum damnemus: præsertim cùm dicatur, vt a Græcis ἔργον ἐργάζεσθαι, ἐργάζεσθαι τὰ ἀναλώματα. *Exercionem, exercitum*: emendandum reor sic, *exercitionem, exercitationem*: & *equo publico merere*. *Erctum, citum*, inquit, *inter consortes, vt in libro legum Romanarum legitur*. Id autem valere arbitror patrimonium diuisum, diuisam hæreditatem. scribit enim Seruius in iure esse scriptum, *ercto non cito*, quod interpretatur patrimonio vel hæreditate non diuisa. *Exsilatum, exertum*, lego, *quòd scilicet omnes exerto brachio sint exsilati, id est extra vestimentum filo contextum.*

Exercere sumptũ.

Erctum citum.

CAPVT VI.

Collecta, ἔρανος, repotia, παιδοτρόφια, amphidromia, initiare.

Libro de oratore secundo videtur apud Ciceronem collecta, esse pecunia quæ exigitur, cùm ita scribitur: *Ego verò*, inquit ille, *quoniam collectam à conuiua, Crasse, exigis*. Posset & eo nomine etiam censeri symbola, id est, collatio quæ à conuiuis in cœnam aut prandium confertur, siue pecuniaria, siue penuaria sit. est etiam collecta, cœna quæ Græcia ἔρανος vocatur, vt sodalium epulæ, & accubatio epularis iuuenum, vt tetradistarum symbolam conferentium. Ausonius in epistola ad Paulum,

Collecta.

ἔρανος.

Aut parasitorum collectas Plautinorum.

Ad conuiuiorum classem etiam pertinent repotia, de quibus Horatius libro secundo sat. secunda.

Repotia.

—Licebit
Ille repotia, natales, aliósve dierum
Festos albatus celebret.

Festus quoque Pomp. li. 36. *repotia postridie nuptias* interpretatur, *cùm apud nouum maritum cœnatur, quia quasi reficitur potatio*: affertque exemplum Pacuuij, *ab hoc depulsum mamma pædagogandum accipit Repotialis liber.* Et interpretantur Grammaticorum tribules, septimum à nuptijs diem, quo iterum epulabantur: alij secundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari solita liberis natis, & cùm maritis noua quotannis propè soboles nascatur, vt renouanda sit epulatio, idcirco ea cóuiuia repotia appellata: cui interpretationi Pacuuij exemplum non repugnat. nec verò Auidieni personæ conuenit nuptiale conuiuium: ea, nisi me fallit augurium, dicere voluit Acro Grammaticus, in 2. sat. lib. 2. Horat. παιδοτρόφια Græcè vocari, velut sublatis & susceptis liberis, & parentibus eos alere decernentibus. Nam in Græcorum potestate erat liberos exponere, nec alere. vt autem ita repotia interpreter, mihi persuadet Ausonius sic scribens:

παιδοτρόφια.

Coniugioq; dapes, & sacra repotia patrum.

Ecce eorum epulas dicit, qui susceptis liberis facti sunt parentes. tum autem etiam serui & liberi munera dabant, quod Terentius significauit cùm in Phormione act. 1. Sc. 1. scripsit,

Porrò autem Geta ferietur alio munere vbi hera pepererit.

Dabant & nuptialia & natalia. Amphidromia quoque, vt Grammatici Græci referunt, dies erat familiæ festus, quo natum puerum

Amphidromia

circum

circum focum ferebant, propinquiq; & amici familiares dona dabant, quas ferias Terentiũ in palliata fabula intellexisse crediderim. æquè è Grçcorum moribus, *vbi initiabunt*, Intelligendum arbitror: non de Edulia Potica & Cuba. Nam Athenienses suos liberos Cereri & Liberæ initiare solebant, quod ita notum est omnibus, qui mediocriter in literis Græcis versati sunt, vt testimonijs confirmare velle, sit rebus non dubijs fidem quærere.

Initiare.

CAPVT VII.

Parma, palma, palmularius, squaror, squalor, hydromylæ.

NON temerè est assentiendum illis etiam auctoribus, qui bus in linguæ Latinç castitate & integritate primæ omnium iudicio deferuntur. vel Varro ipse quàm interdum in vocabulorum veriloquijs absurdus est? cui enim persuadere posit, ne alia cõmemorem, quç quidem sunt huius generis non pauca, in vite palmam dici, quasi parilemam? lib. quarto, de lingua Latina. cùm potius, vt omnes mihi assensuros facilè confido, à similitudine humanæ palmæ nomen inuenisse videatur: argumento sunt palmites, qui in ea digitos palmæ referre reddereque videntur. quòd si origo palmæ quærenda est, à parma deductã crediderim. Itaque quæ in remis palmulç vocantur, in maioribus etiam parmæ appellantur. Vitruuius libro decimo capite 8. *Etiam remi circa scalmos struppis religati, cùm manibus impelluntur & reducuntur, extremis progredientibus à centro parmis in maris vndis, summam impulsu vehementi protrudunt porrectam nauem.* Sic in chirographis scribitur: veteres tamen editiones *palmis* scribunt, quod & doctis magis probari videmus: *parmis* tamen non improbamus. equidem puto à parma palmam deduci: qui etiam à Latinis in spectaculis arenæ parmularius vocatur, à Grçcis sæpenumero πελμολάστ appellatur. parma autem scutum erat breue vndique pat: vt autem ex parma palma deducitur, sic ex squarore squalor, ex furno fuluum. Sed quoniam in Vitruuio nomen propè terinuimus, quod omnes ferè eruditi in palmulam, aut palmam commutant: aliud quod in eo regnat, vitioq; & inauspicato in eo collocatum est, extrudemus, & in pristinum locum veram vocem reducemus. sic enim scribit eodem libro, capite decimo, *Eadem ratione etiam versantur hydraulæ, in quibus eadem fuat omnia, præterquam quòd in vno capite axis habent tympanum dentatum, & inclusum*: cùm hydraulæ ad symphoniam Musicorum pertineant, & modulos cantuum, quis non statim subolfacit alienam vocem & temerariam huc furtim irrepsisse? cùm autem molas aquarias describere velit, Æmaro Ranconeto videbatur, quod & mihi quoque mirificè placet, legendum esse, *versantur hydromylæ*, id est molæ aquariæ. ac mihi quidem decretum est in hac permanere sententia, dum vel meliorem inuenero, quod vix sperare possum, vel doctior aliquis probabiliorem attulerit, quod desperare non debeo.

Palma.

Parma.

Palmularius.

Squaror. Squalor.

Hydromylæ.

CAPVT VIII.

Adorati imbres, Spartio, Crassienus, bona fide, tetracolum, pinnirapus.

REprehenditur à Seneca libro 1. declamat. Musa, vt affectatè & putidè loquutus, cũ sifones dixit cœlo repluisse, & sparsiones odoratos imbres vocauit: sed cur obsecro odoratos imbres vocauit? an quòd odorati liquores vnguentaque & aromata spargerentur? vt Martialis epigr. 3. Amphitheat. ait,

Et Cilices nymbis hic maduere suis.

Et verùm fortasse quis putet, conueni tamen qui adoratos legeret, quòd sparsionem populus adoret imbrem simulantem. Statius lib. 1. Syluarum, de sparsiqne,

Adorati imbres.

Hunc rorem veniens profudit Eurus:
Quicquid nobile ponticis nucetis,
Fœcundis cadit aut iugis Idumes:
Quod ramis pia germinat Damascus.

subijcitque,

Non tantis hyas inserena nymbis,
Terras obruit, aut soluta pleias:

& paulò post.

Dum nostri Iouis hi ferantur imbres.

Iterum,

Diues sparsio quos agit tumultus?

Itaque *adoratos*, id est populo optatos & salutatos supino & suspicienti, iubilantiq;, libentius legerim. Eodem in Senecæ loco scribitur de Olcio ad contumelias omnibus inurendas nato: *ille Passieno prima eius syllaba in Græcũ mutata obscœnum nomen imposuit.* Non leue tormentum multorum ingenijs locus ille admouit. nomen enim Græcum quod obscœnum sit quærunt, ac miserum in modum se quærendo fatigantes, laborem & operam ludunt. Ego legendum suspicor: in cra commutata, vt Passienum ab eo Crassienum appellatum fuisse, vt crassum hebetem & tardum intelligamus. nec enim obscœnum in libidine tantum dicitur, sed etiam in omni turpitudine. Turpe autem est alicui tarditatis maculam illini & stuporis, quod illa deprauatione fiebat. Addit Seneca, *bona fide scholasticus erat*: Id valet sine dissimulatione. eum enim scholasticarum declamationum non pœnitebat, genusq; dicendi declamatorium non dissimulabat, nec forense affectabat, atq; simulabat, quod sophistæ alij faciebant. *Nulli non*, inquit eodem in loco, *post primum tetracolum præferendus*: hic primum tetracolum per translationẽ vocat Seneca quatuor primi nominis declamatores. sunt autẽ tetracola conuersiones quatuor membris cõprehensæ, vt tricola tribus: quæ cum sunt elegantissima & argutissima, cùm paria paribus relata habent. idem libro 5. Controuers. 21. & libro nono, declamatione secunda. *& illud tetracolo: seruiebat forum cubiculo, prætor meretrici,*

Spartio.

Crassienus.

Bona fide.

Tetracolum.

carcer conuiuio, dies nocti. Iterum, ibid. lib. 5. controu. & 9. declamat. 2. declam. *hanc ideo sententiã retuli, quia & in tricolis, & in omnibus huius generis sententijs, curamus vt numerus constet, non curamus vt sensus.*

Pinnirapus.

Pinnirapi cultor iuuenes iuuenciq; lanistæ,

cùm scribit Iuuenalis, sat. 3. ænigmata loqui videtur, cùm minimè intelligatur quis Pinnirapus sit: ad eius verbi euodandam notionem, illud fortasse Senecæ valebit è lib. 3. Declamationum: *& quidam sic tum schema componi cupiunt quomodo est aliti*: sic enim in ao legẽdum est, nõ *scena* nec *alteri*. quidam igitur gladiarores auis quadam figura & schema in arenam prodibant, quibus cum Pinnirapi componebantur. Rectè tamen Pinnirapus exponitur retiarius, qui pinnam & summitatem galeæ myrmillonis appetebat, & se piscem, qui in ea erat, petere clamabat.

CAPVT IX.

Municipalis, principia, quadruplatores, auspicandi gratia, sistere templum, subsidia.

Municipalis.

VT municipales homines pro veris ciuibus non habebant, etsi donara ciuitate omnia municipia erant: sic & equites municipales pro ignobilibus equitibus ponere solebant, quòd eorum non esser tantus splendor, nec tãtæ diuitiæ, quantæ vrbanorum equitũ Iuuenalis sat. 8. *municipalis eques*, de Cicerone: & Tacitus libr. 4. municipalem adulterum pro ignobili & obscuro dicit. Eius verba sunt, *seq; ac maiores & posteros municipali adultero fœdabat.*

Principia

Eodem in Taciti libro, principia ea castrorum loca sunt, vbi tendebant magistratus, erantq; signa legionũ. ἀρχεῖα vocat Plut. in Gal. καὶ διαφθαρεὶς, inquit, ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἃ πριγκίπια καλοῦσι ῥωμαῖοι. Varro lib. 5. de re rust. cap. 4. *ego verò*, inquit, *vt aiunt, post principia in castris, id est, ab his potius incipiẽdum temporibus, quàm superioribus.* Nam in castris metandis principia primùm designabantur, vt prætorium & tabernacula tribunorum militum & legatorum, postea reliqua castra, vbi milites & equitea tenderent: principiaq; quod latus occupabãt, primum muniebatur parabaturq;: sed & principes etiam principia dicebantur. Marcellinus, *præsentibus Iouianorum & Herculianorum principijs & tribunis causas vehemẽtas æquo bonoq; spectauerunt.* Iterum, *Cùm Arbetionem semper & ambiguum & pretumidum his quæstionibus præfecißet, alijs specie tenus cum principijs legionum præsentibus.*

Post principia.

Cùm in Eunucho Terentius scribit velut in acie & procinctu, *hic ero post principia*: Donatus scribit, *ambigunt multi an in extremo agmine sit hic locus, an in medio.* Sed videtur vltimus dici locus, cùm Romano more primi in acie essent hastati, quos sequebantur principes Triarijs aciem claudentibus. Locus igitur Triariorum à Terẽtio significari videtur. Eodem in libro à Tacito scribitur, *tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes*: qui locus Papinio lucem facemque præfert in soterijs Etrusci libr. 3. syluarum scribenti.

Quadruplatores.

Ergo alacres quæ signa colunt vrbana cohortes.

Vnde quadruplatores sint nominati, & vox ipsa vltro profitetur, & Grammaticorum Iurisperitorumque non cessat declarare industria: locum tamen Taciti luculentum, qui ad eius vocis explicationem pertinet adscribam. *Contra M. Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis.* Igitur ab illa quarta, quam lex accusatori pro præmio tribuebat, nomen inuenere. Legimus in Tranquillo, in vita Iulij, ca. 19. quem locũ alibi attigimus, prouincias minimi negotij mandatas consulibus fuisse syluas & calles: syluę autem illæ & calles ferè in Apulia & illo Italiæ tractu erant. Callium autem nomine, saltus intelligo vbi pascere pecora solebant. Nam in saltibus sunt calles, à callo pedis pecudum appellati. Id è Tacito intelligere promptum: *Et erat*, inquit, *in ijsdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more, Calles euenerat.*

Auspicandi gratia.

Solebant veteres primo die, quo honorem inibant, munus magistratus sui auspicari, aliquidque in speciem agere. Tacitus, *cæterum postulandis reis tam continuus annus fuit, vt feriarum Latinarum diebus præfectum vrbis Drusum auspicandi gratia Tribunal ingreßum, adierit Calpurnius Salaianus in Sextum Mariũ.* sic auspicabantur artes suas anni initio omnes. Ouidius 1. Fastorum.

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisq; suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Sistere templum.

Vt apud Festum lib. 17. in litera S. sistere fana, est in oppido loca futurorũ fanorum constituere. ita apud Tacitum sistere templum, est templum constituere. differt autem hîc fanum à templo, quòd illud area sit templi & solum, templum ędificium. verba Taciti sunt, *Cùm diuus Augustus sibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuißet.*

Subsidia.

Reperi in eodem Taciti libro subsidia pro locis in quibus nauigia subsidere possunt, & stare & suffugia habere. Ita subsidium simile quiddam est port ui & stationi, etsi minus: eius verba sunt, *quoniam importuosum mare, & vix modicis nauigijs pauca subsidia*: hæc subsidia Græci videntur ὑφόρμους appellare.

CAPVT X.

Præsiderare, sidus confectũ, conceptis verbis iurare, præiuratio, Neptunus Aegeus, simulatrices, simpalatrices, compilare, pica, picati, anclare, arferia, blenni.

COnfusam quandam verborum syluam hoc caput complectetur, nec ordinis & connexionis rationem habebit, sed perturbationis & distractionis.

Præsiderare.

Præsiderare dicit esse Festus, *cùm maturius hiberna tempestas mouetur & ante sideris tempus*: similis est apud Plinium libro decimo octauo, capite 25. prochimasis, cui contratia

traria epichimasis est: in illis enim præcurrit tempestas, in hac pòst venit: atq; vt illud præsiderare est, sic hoc postsiderare dici posset: etsi Festus id in hyeme, Plinius in anni tempestatibus accipit. Quòd autem à sideribus oriri videantur tempestates, cùm hæ præteriêre, redditaq; cœlo est sua serenitas,

Confectū sidus.

confectum sidus dici solet, vt idem Plinius auctor est. conceptis verbis iurare ad discrimen dicitur eius

Cōcepti s verbis iurare.

iurisiurandi, quod sermoni subinde nostro inserimus & inferimus, vt cùm mediusfidius, mehercule, ita me Iuppiter amet, ædepol, dicimus, aut vltrò sponteque sacramentum fidei, aut adseuerationis religiosæ, addimus. verbia enim cōceptis iuratur, id est, verbis certa comprehensis formula. Nam concipere comprehendere est. Hoc iusiurandum multò religiosius erat, quàm reliqua: huius generis erat & præiuratio, cùm quis ante cōceptis verbis iurabat, post quem alter in eadem verba iurans,

Præiuratio.

tantummodò dicebat, idem in me. huic igitur præiurationi, quæ species est iurisiurandi conceptis verbis, addebatur, vt apparet, execratio. eam enim verbum, Idem in me, continet. Iusiurandum autem sanctius, & habens execrationem, caputque iurantis, si contrà faxit deuouens, apud Sallust. etiam hoc est in Catilina, *cùm ad iusiurandum populares coniuratis adigeret, humani corporis sanguinem pateris circumtulisse: Inde cùm post execrationem omnes degustassent.*

Neptunus Aegæus.

Nereidum matri, & Neptuno Aegæo,

à Marone libro 5. Æneid. scribitur, Ægæusque appellatur, vt opinor, Neptunus, quòd magna veneratione Aegis, quod oppidū est Eubœæ, coleretur. Eius rei locupletem dare auctorem possum Homerum, qui, vt reor, auctoritatem non defugiet, cùm scribat Iliados ν. de Neptuno,

—Τῶ δ' ἵκετο τέκμωρ
Αἰγάς, ἔνθα δέ οἱ κλυτὰ δώματα βένθεσι λίμνης,
χρύσεα, μαρμαίροντα τετεύχαται, ἄφθιτα αἰεί.

Mulieres quæ olim alios erant solitæ expiare, vt eos qui ad dementiam delapsi erant, simu-

Simulatrices.

latrices vocabantur, opinor quòd multa simularent, & simulatis pro veris vterētur, quod & in sacris facere solebant.

Sparserat, inquit Maro lib. 4. Æneid. *& latices simulatos fontis auerni.*

Erant & simpulatrices mulieres rebus diuinis

Picæ.

deditæ, à simpulo ita vocatæ. Picæ apud Festum lib. 14. in lit. p. sunt Sphinges: vnde & a-

Picati.

pud eum picati: quanquam & pici, ex se picatos propagare possunt, qui Latinis sunt auidæ illæ volucres feræ gryphes vocatæ, aurum è cauernis penitus egerentes. Pilare &

Compilare.

compilare dubium non est, quin à verbo Græco deducantur Æolico πιλητής, id est fur, qui φιλήτης ab Hesiodo vocatur: sed Æolum est aspirationes in tenues mutare, vt & in superiore vocabulo, pro φὴρ, Doricè φὴρ, & Æolicè πὴρ, vnde Latinum verbum pica & picatus. Multi censent anclare & exanclare, dicendum esse antlare & exantlare, à verbo Græco ἀντλεῖν. à quibus dissentio, & anclare puto esse anculare, id est, haurire, & ministrare: vnde & ancil-

Anclare.

larum nomen. Liuius Andronicus apud Festum lib. 1. *florem anculabāt liberi ex carchesiis.* quod si ab ἀντλεῖν deducitur, vt Festo videtur, certè litera mutatur. arferia aqua quæ a Festo voca-

Arferia.

tur, ab adferendo nomen habet: nam Prisci præpositionem ad in ar sæpenumero mutabant: vnde & arcesso, & aruehο apud Catonē de re rustica, capite 135. est igitur arferia, velut adferia. Blenni qui dicuntur, sic vocantur, vt

Blenni.

mucosi, id est, βλεννώδεις: balarbroοes Gallicum peperêre verbum, paulùm tamen luxatum. Nam bellirrones dicimus: vernacula enim nostra dictio, balathronem potius sapit, quàm blitεum.

CAPVT XI.

Pasceolus, iudicem collocare, molucrum, mola, picus Martius, picus Feronius, œsus, pullaria, clausor, calones, Camellæ virgines, Celsus, festus dies hominis, prosessum facere, mollestra.

CAPVT hoc se comitem præbebit superiori, passibus, vt Poeta dicit, æquis. Qui dicitur pasceolus, à verbo Græco φάσκωλος & φα-

Pasceolus

σκώλιον deducitur: quod verbum Festus lib. 14. retinuit, qui scripsit, phascola esse, quas alij vocant peras. Iudicem collocare, est inter iudi-

Iudicē collocare.

ces ponere. Festus, *in iudice collocando si alium procat.* Sic arbitrum collocare diuus Vigilius di-

Molucrū.

xit, *Possumus & rei inexpertæ arbitrum collocare.* Molucrum inter cętera illud mulierum vitium significat, quo earum intumescit vterus, vt fœtu grauidarum: Alij scriptores molam vocant,

Mola.

sed Afranius apud Festum molucrum appellat. Vulgò in picorum generibus Martium audimus, veteres etiam picum Feronium nō tan-

Picus Martius, Feronius.

tum Martium numerauêre, vt in oscinibus refert Festus. *At quid erit quod extra magistratus coerator besus sit*, inquit 3. de Legibus Cicero: vbi e-

Oesus.

mendandum censeo œsus sit, pro vsus sit. nam Prisci non raro pro u, œ posuerunt, vt pro munire, mœnire: pro muruus, mœruus: pro murus, mœrus: pro vti, œti. Festus lib. 14. *Ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus œter solet.* Martianus tamen putat esse oisus scribendum. Nam de litera i disputans, *i copulatur*, inquit, *O literæ in nomine Iouis, & Oinone: oisus etiam dicitur. Sic enim veteres vsum dixêre.* Pullariam dicit

Pullaria.

Festus à Plauto appellatam fuisse manum dextram, opinor à tentandis palpandisq; pullis, id est, pueris, qualis erat pædiconum proteruorum manus, qui pullariam facere dicebantur. Quæ osculana pugna à Festo appellatur, & prouerbij loco numeroque refertur, de ijs qui victi vincunt, ea Asculana potius dici debere videtur, nam ad Asculum ea depugnata pugna fuit aduersus Pyrrhū, si Plutarcho credimus, quanq̄ apud Festum ordo seriesq; verborum osculanā tuetur. Plaut. Pœn. Sc. Ita me dij

Vincentis ceruum, & grallatorem gradu. ſic in exemplaribus hic verſus legitur, & à Feſto libro 7. profertur: quod tamen in membranis peruetuſtis reperi, non indignum viſum eſt memoratu.

Clauator.

Et *clauatorem gradu*: eſt autem clauator, qui claua vtitur, qui κορυνήτης Græcè vocatur: ſed à

Calones.

Romanis calones, qui ligneas clauas militum gerebant, ſic vocabantur. magnum autem eorum gradum fuiſſe certum eſt. quid autẽ vetat vtranque lectionem reperiri in exemplaribus, & defendi, cùm Feſtus lib. 7. & 16. grauaſtellus modò legat in eodem verſu, modò rauiſtellus?

Camellæ virgines.

Camellæ virgines apud Feſtum ſunt, mutatione g, in c, γαμήλιοι θεαί.

Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.

accommodata equiti attributione vocabuli

Celſus.

dictum eſt ab Horatio in Arte poetica. Celſus enim, vt ait Feſtus, à Græco κέλης deducitur, quo vocabulo ſignificatur qui ſingulari equo vehitur. Celſos etiam Iudices Marcellinus dixit libro 28. *& iudicibus celſis, itidemq; minoribus.* ſic fortaſſe Celſi Rhamnes magni ſunt equites, aliiſque ditiores & potentiores. Quod ſcribit Feſtus, *deſertiones eſſe patrimonij diuiſiones inter conſortes*, veriùs putarem diſortiones, vt conſor-

Feſtus dies hominis.

tioni opponantur. Feſtus dies hominis apud Terent. Eunuc. act. 3. ſce. 5. mira quadã & noua dicendi ratione, pro fauſto homine & auſpicato & optato dicitur. translatione ducta à

Profeſtũ facere.

diebus feſtis: contrà profeſtum facere, referente Feſto, dicebatur, qui ferias vitiabat, & profanabat inauſpicataſque reddebat & profanas.

Molleſtræ.

Molleſtræ, inquit Feſtus, *erãt pelles ouillæ, quibus tergebantur galeæ.* Sic Latini vocabulum Græcum deprauarunt, & è μηλωτῆ Molleſtram interpolarunt.

CAPVT XII.

Supremam dixit, male, interbibere, doliaris, ſuffarcinatus, igitur, Vxor Vſuraria, ni prone.

QVicquid argutum eſt in poetis, ferè ignorata antiquitate neſciri neceſſe eſt, & ſi vſpiam corruptum, ſarciri non poteſt. Id adeò venit in mentem mihi ex quodam Plauti verſu in Aſinaria, Sc. Cur me retentas. in quo condimentum illud Romani ſaporis deſideratur, vetuſtatis inſcitia. Sed verſum proponere è re fuerit.

Supremã dixit.

Mater ſupremum mihi tua dixit, domum ire iuſſit.

hic ſupremum ſi legamus, quod exemplaria occupauit omnia, nihil vt opinor, elegans eliciamus: ſed ſuſpicio non leuis animum ſollicitat, ſupremam legendum, atq; è iudiciorum id conſuetudine à comico dictum eſſe. Nam poſteaquam præco ſupremam dixerat, dimittebatur iudicum conſeſſus, vt à Donato in Andria Terent. act. 1. ſcen. 1. annotatum eſt, quod hic Plautus imitatur. Mater, inquit, ſupremam dixit tempeſtatem, & ilicet pronunciauit, domumque ire iuſſit. Sed vt hic cognitio antiquitatis, ſubſidio fuit, & adiumento, non ad explicandum ſolum locum, verumetiam ad ſarciendum: ita in alio eiuſdem comici loco vtilitati erit ad exponẽdum intelligentia antiquorum verborum.

Malè.

Nam, Malè, alio plerunque ſenſu, quàm hodie vſurpabant. hinc illud comici Plauti in Amphit. Sc. Qui me alter eſt.

Hæc nox ſcita eſt exercendo ſcorto conducto malè.

Hic, malè, eſt magno precio: quòd ſi quis interpretariunculam hanc ſubleſtæ fidei eſſe putat, patronũ habebit Donatum in Eunuchum Terentij, act. 4. ſcen. 4. qui, vt opinor, auctoritatem non defugiet, & facilè eam hominibus probabit.

Interbibere.

Sic interbibere, pro bibere, vel etiã totum bibere, antiqua dicendi ratione Plautus eodem, quem iam ſæpius appello, Donato auctore act. 1. ſce. 1. in Eunuch. dixit in Aulularia, Sc. Nimium libenter audiui.

——præterea tibicinam

Quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatit,

Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.

Nos quidem emendicamus ex eius commentario, vnde parietem iſtum dealbemus, quòd quæ in eo reperimus renouãda eſſe credimus, & vſui commendanda, vt ex obſeruatione tanti doctoris & traditione, loci illi Plautini commodius poſthac enarrentur: quibus addemus

Doliaris.

& eodem Donat. in And. act. 4. ſcen. 5. doliarem anum in Plaut. Pſeud. Sc. hi loci ſunt. in illo verſus membro,

Doliarem claudam, craſſam.

exponere ſuffarcinatam, & præpinguem, tumidamque & obeſam, & tanquam ſuffartam, credo de ventre doliorum tumidiore. nam à Paulino ſuffarcinatus & intelligitur & vſurpatur, ſic ſcribente, *Suffarcinatos arcta non capiunt.*

Igitur.

Igitur, pro deinde in eodem comico ex archaiſmi obſeruatione exponit homo idem literatus in Amphitr. Sc. Qui me alter eſt.

Sin alter ſtent animati, neq; dent quæ petat,

Seſe igitur ſumma vi, viriſq; eorum oppidum

Expugnaſſere.

Vxor vſuraria.

Vxor autem vſuraria in Amphitr. argum. mulier ea eſt, qua quis vtitur, quamq; accipit velut mutuatitiam: vt pecunia vſuraria, quæ ad vſum accipitur mutuo: & puer vſurarius apud eundem, in Curcul. Sc. Beatus videor. catamitus quo quis vtitur. Sic de Hebudibus ſcribẽs Solinus, Regi negat vxorẽ eſſe ſuam, ſed vſurpatitiam, & mutuo ſumptam. *Nulla*, inquit, *datur fœmina propria, ſed per viciſsitudines in quamcunque commotus fuerit vſurariam ſumit.* quem ego locum inſignem nactus & accommodatum ſenſui Plautino admonitionis cauſa annotare decreui, vt qui vellet librum conſuleret, & rem conſideraret.

Ni pro ne

Illud verò propè inauditum, ni pro ne poſitũ ab eodem comico in Menæchmis. Sc. ni mala, ni ſtulta. *Ni mala, ni ſtulta ſis.* Quod quidem affirmare Donatus in Eunuch. Terent. audet, & quis tanta fiducia eſt, vt contra tanti Grammatici auctoritatem non ita eſſe pertinaciter pertendat? quanquam ſi cum ſubiunctiuo connecteretur, rectè cohæreret hunc in modum ſententia,

Ni

Ni stulta sis, quod viro esse odio videas,
Tute tibi odio habeas.

Sed tahto auctori non plecet in pendenti loquutionem esse, eem membretim sistenti cetpentique minecirer.

Ni mala, ni stulta sis, ni indomita inopsq; animi.

CAPVT XIII.

Collocare nuptam, alternus, alternos gressus cunctari & mtt, olla legit olera.

E flāma cibum petere. QVOD è flamma cibum petere Terētius Eunuch. act. 1. sce. 2. dixit, id equidem ed depes referendum suspicor, quæ pro inferija in rogum mittebentur: vnde Cetullus epigr. 55. scripsit,

Vidistis ipso carpere è rogo cœnam.

Quod quidem in illum poetem Muretus politissimus & eruditissimus interpres animeduertit, Doneto nō satis perspectum. Cœne eutem quæ à Cetullo dicitur, ee est, quæ eppelletur à Persio satyr. 6. funeris cœne:

—Sed cœnam, inquit, *funeris hæres*
Negliget iratus.

Æquè illud in eundem Catullum pereruditè & percellidè est eb eodem Mureto perceptū, fuisse pronuberum officium nouem nuprem

Collocare nuptam. in lecto collocere, cùm scripsit in epitbalamio Iulij & Manliæ,

Vor vnis senibus boea
Cognitæ bene fœminæ,
Collocate puellulam.

Nem & ed illum Terentij locum in Eunuch. act. 1. scen. 5. vt maiorum auctoritate confirmatum sit quod ille scripsit,

Deinde illam in lecto illæ collocaet.

dicit Donatus, *Vide an aliquid deest legitimis nuptijs.*

Alternus. *Nam & ipsum verbum collocant proprium est, & adscribitur pronubis.* *Alternum,* eutem, *hoc sanctæ fœdus amicitiæ*, epigrem. ad Lesbiem, est mutuum fœdus inter nos: atque præter cætere significata, non infrequenter ite accipi alternum videot obseruesse: at verò 12. Æneid.

Vix hostem alterni si congrediamur habemus.

Id est, secundus quisque: sic ibidem,

Alternos gressus ni ti. *Alternos longa nitentem cuspide gressus*

dixit, pro passus alterius vulnereti pedis hestilē sustentantem & fulcientem: alter enim pes, qui seucius nō erat, sine edminiculo firmoe & liberoa metiebetur gressus: dixit eleganter & Meronis imitetione Veler. Flec. lib. 2. Argon.

Cunctari *Alternos ægro cunctantem poplite gressus.*

Nem quo pede ægrutebet, eo cunctentius deteriusq; incedebat. Cæterùm, *ipsa olera olla legit.*

Olla legit olera. epigr. de mentula, prouerbij speciem habet, in eos qui quod se fecere oportet, faciunt, vt cùm libidinosus & selex, scortetur & mœcherur, ebriosus potat. olera enim in olle coquuntur, quæ cùm eis repletur, ipsa legere videtur, id est, colligere. Mamurra igitur Formianus adulter & nequā, cū mœchabatur, id feciebet qđ mentulam facere oportebet: sic eū ad infamiam eū eppellat. Quin etiā illud de Lesbia,

O dij reddite mi hoc pro pietate mea.

Ex entiquorum consuetudine dictum attendi, qui sæpe è dija pieteris suę in ipsos, pręmia mercedemque petebent, quòd æquum esse videretur, è dijs eos facilius aliquid impetrare, qui numine piè colerent, venerarenturque. sic apud comicum Pleutum in Ruden. Sc. nimio pol hominum fortunæ.

Hancine ego partē capio ob pietatem præcipuam!

Et cùm in aduerses res, & calemiteres inciderent, se deos læsisse erbitrabentur, & offendisse: exemplorum pleni sunt poetarū libri. Iam verò, *omnia sunt ingrata,* cùm dicit, epigr. In ingratum, intelligit grerum hominibus nihil esse, nec ab eis grero animo quicquem eccipi, vt apud Plaurum in Amphit. Sc. Qui me elter est.

Quoniam bene quæ in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.

Quid quod, *qui vestrum exercet amorem,* (epigr. ed emicum.) esse viderur qui vsurpet & colit illū emorē, qui tuus est? hic ergo minuti literatorie munere functus sum, q̇ ea tredidi, quę vel balbi ludimegistri facilè explicarent: sed nos mysterie nō enunciamus, neq; in ercanis recondite cistis orgia euulgemus, sed in triuijs iecentia tollimus.

CAPVT XIIII.

Bissenos diet altaria fumantia, equæ, omina nuptiarum, mina murorum, maior pars diei.

VELVT in aliquibus opportunis diuersorijs, in nonnullis Virgilij locie morebor, & vt qui iter faciunt non propinquis consistunt, sed longè distantibus hospitijs, sic ego in disiunctis interquiescam, his & illis velut domicilijs & mansionibus. Quod igitur scribit, ecloga 1.

Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

Bissenos dies altaria fumāt. in magne religione velut numinis potentissimi & præsentissimi, dictū est. Nam menstrua secre dijs maximis celebrari solebant, etq; eæ erent feriæ religiosissimæ, cùm solennibus & anniuerferiis non faris esse putarent defungi secris, sed memoriā cultus quot Calendis aut Idibus renouandam putarent: ea secre Græci vocant ἔμμηνα. Sophocles in Electre,

Ταύτῃ χορὺς ἵστησι, καὶ μηλοσφαγεῖ
Θεοῖσιν ἔμμην' ἱερὰ τοῖς σωτηρίοις.

Ne illud quidem sine Græcorum imitatione, vt eliò diuertam, à Merone 1. Georg. dictū est,

—Eliadum palmas Epiros equarum.

Equæ. Sæpe enim Græci equos solent eques appellare. vt vel eodem Sophocle euctore paret. Ie enim cùm ite de Oreste in Electre scripsisset,

Κλῄζουσαν [illegible]
Ἵππους ὁ [illegible]: paulò pòst scribit,

—δεξιὸν δ' ἀνεὶς
Σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον.

Ite cùm entè equas dixisset, mox funalem dextrum subiunxit: quenquam interdum etiam ed Olympicum certamen mittebentur equæ. Celebratur enim Phidolæ Corinthij equa, quæ sine sessore pelmam meruit. Et Epiri

equae

e quas celebrat Gratios Maronem imitatus,

—quis Chaonias contendere contra
Ausit, vix merita quæ signat Achaia palma?
Prima (inqoit Maro 4. Æneid.) *& tellus & pronuba Iuno,*
Dant signum.

Omina nuptiarū.

Non temerè est, quòd signorum & prodigiorum in nuptijs mentionem facit. Nam superstitiosa illa priscorum natio, cùm in alijs, tum in coniugijs vel maximè, omina obseruabat: vode illud 1. Æneid.

—primisq; ingsrat Ominibus.

& nuptijs auspices adhibebantur. Papinius quoq; 2. Theb. describēs infaustas filiarū Adrasti ouptias commemoratis prodigijs, addit,

——cunctos tamen omina rerum
Dira mouent, varijsq; metum sermonibus augent.

Sed quasi in via mihi aliquid exciderir, vestigia relegens mea, qood ante in eodem libro est apud Maronem explicabo,

—iacent opera interrupta, minæq;
Murorum ingentes.

Minæ murorum.

Hic minæ significant partes illas mororum, in quibus sunt propugnatores, hostibusque minantur, quæ ad emissionem telorum senestratæ sunt. ἐπάλξεις ferè à Græcis vocantur. Ruffinus in Iosepho, *Et desuper eam minæ quidem binis, propugnacula verò ternis cubitis ambiebant.* Iterum, *in summo autem propugnaculis minisq; erat ornata.* Rursus, *Et minas quidem binis cubitis, propugnacula verò ternis habebat.* Hioc longè proficiscéti occurrit, quò deflectēdum sit, & diuertendum.

Maior pars diei.

Nunc adeò melior quoniam pars acta diei:

Virgil. 9. Æneid. vbi meliorem partem diei esse censeo, maiorem, quæ cùm transacta est, inclinat dies in occasum. Maior autē pars è duodecim horis septem primarum est, noo supremarum, quæ cùm exactæ sunt, maior & melior pars acta est: sed multo magis cùm exactę sunt octo, vel nouem, vel decem horæ, vt cùm aduesperascit: quod tempus Turnus significauit: tamen exacta septima hora maior pars acta est, vel teste locupletissimo Iurisconsulto Paulo, qui ita scribit, l. 1. ff. de verb. sign. *Cuiusq; diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.*

CAPVT XV.

Infectum, corruptus, gignentia, altitudo ingenij, plerusque exercitus, affinis.

Animadoertisse mihi videor qoædam in Iugurtha Sallustij nō vulgaris, oec triuialis monetæ, quæ admooendæ aduertendæq; iuuentutis gratia, iode excerpta, hoe transtuli, & velut semioa in alium transplantaui hortū, malè tamen pastinatum. Igitur, ne longius faciam,

Infectum.

Infectum nooo quodam modo, non qđ factum non est, sed fieri non potest, dicit: eius verba sunt, *Sed Rex iam nihil infectum Metello credēs.* id est, nihil esse putans, quod non efficere Metellos posset. Non video enim quæ alia in eo loco sit vis & notio eius vocabuli.

Corruptus.

Eodē modo & Corruptus ab eo vsurpatur in oratiooe Lepidi: *ne alius alium principem expectantes antecapiamini, non opibus eius, quæ futiles & corruptæ sunt, sed vestra socordia, quam captum iri licet.* id est, vt ità dicā, corruptibiles, quæ corrumpi facilè possunt.

Gignētia.

Idem etiam gignentia appellat, insolito quodam more, non quæ gignunt, sed quæ è terra gignuntur, stirpes & arbores. Ac ne quis semel illom ita loquutum putet taorum, exempla duo proferam: *Nam vbi, inquit, per loca æqualia & nuda gignētium.* Iterum, *& fortè in eo loco grandis ilex coaluerat inter saxa, paulùm modò prona, deinde inflexa atque aucta in altitudinem: quo cuncta gignentium natura fert.* Apuleius Sallustij exemplo gignentia vocat, quæ oriuntur nascunturque, in libro de dogmate Platonis, his verbis, *Gignentiumq; omnium instar ceræ, formas & significationes ex illa exemplorum figuratione signari.*

Mare magnum.

Idem mare magoum, quod intumescit inflaturque tempestate, in altumque curuatur appellat. *Nam vbi mare, inquit, magnum esse, & sæuire ventis cœpit.*

Altitudo ingenij.

In eodem libro altitudo ingenij non est, quę à Cicerone lib. 2. de Offic. animi altitudo dicitur, scilicet quædam animi excelsitas & magnitudo io magnis rebus gerendis, & incommodis capiendis & fortiter ferendis: sed eleganti nouitate, est profundus quidam, alteque demersus animi sensus, neque alijs patens, notúsue, sed penitus reconditus, quę, ni fallor, etiam à Græcis βαθύνους dicitur. Sic autem loquitur, *ad simulanda negotia altitudo ingenij incredibilis.* Est & illa velut vetusti saporis loquutio gustatu suauis. *Quæ postquam gloriosa modò, neq; belli patrandi cognouit.* quo quidem in genere oon est infrequens Sallustius, cùm in oratione Lepidi eodem modo loquatur. *vt nihil*, inqoit, *gloriosum nisi tutum, & omnia retinēdæ dominationis honesta æstimet.* quem ego locum non protulissem, nisi Iugurthinum mala manu lacessitum intellexissem: homines enī liberales & largi, de suo *copiam* ei adiecerunt: quasi ista orationis antiquę potius supplementa, quàm dehonestamenta haberi debeant, cum quod scriptor noluit infarcis, & inculcas.

Exercitus plerusq;.

Plerunque exercitum, pro magna exercitus parte idem dixit, sed plerunque in editionibus desideratur, vt iotelligas emendatores librorum noo tantum largitores esse, sed etiam plerunque fures. Verbum enim hoc subduxeront. *Exercitum*, inqoit, *plerunq; in ijsdem locis operiri iubet.*

Affinis.

Affioes vocat, qui finitimos, & coniunctos possident agros: ea quoq; vox placita nō est, & confines conscribere maluerūt, quod vocabulum, etsi in Republ. Romana natum & vernaculum est: tamen nō mious Affinis natalibus Romaois se extollit. Sic autem scribit, *Interea parentes, aut parui liberi militum, vt quisq; potētiori affinis erat, sedibus pellebātur.* Ista quæ negligentem laterent, non fallerent diligentem, non iodigoa credidi, quæ subitariis istis commentarijs adscriberem.

CAPVT XVI.

Tacita iudicia, idonei homines, thrax conductus ad cædem, compunctus notis threicys.

INTER-

INTERDVM cùm magno embitu honores petebantur aperta largitione, ob candidetorum contentionem, dilciplinę, & institutis patrijs legumque iuſsis repugnentem, populiq; tribus & centurias corrumpentem, Senatus decarnebat, vt iudicium fieret tecitum in candidatos, quo vel antè damnerentur ambitus, vel eorum comitijs ratio nó baberetur, quòd more maiorum petiſſe non viderentur. De hoc genere iudicij ſic ad Atticũ lib. 4. epiſt. 3. Cic. loquitur, *Senatus decrevit, vt tacitum iudicium ante comitia fieret, ab ijs consilijs, quæ erant omnibus sortita in singulos cand.datos: magnus timor candidatorum.* hinc meridiana luce clarius illud redditur, qđ intempeſtæ noctis vmbre videbatur obductũ apud Ciceronem libro 2. Officiorum, *Quamuis enim demersæ sint leges alicuius apibus, quamuis tremefacta libertas, emergunt tamen hæc aliquando aut iudicijs tacitis, aut acculis de bonore suffragijs.* hic tecita iudicia, non arbirror alia eſſe, quàm quæ ex epiſtola ed Atticum erute & in apertum prolata, ad declarationem huius loci accommodaui. ſed operæprecium fuerit ex eodem Officiorum libro totum detexere caput. Idoneos eo in libro homines vocat, locupleres & diuites, cùm ſcribit: *Et sæpe idoneis hominibus indigentibus de re familiari impertiendum, sed diligenter atq; moderatè.* Atque ita, ne quis fortè meæ diffidat ſententiæ, hoc Lactantius interpretatur, qui & ſtili ſui acumen in hæc Ciceronis verba diſtringit, cùm benignites non ſit, ſed fœneratio quædam. & mercatura, largiri diuitibus, è quibus parem expectea gratiam, & vicem beneficij. Nam ea demum benignites eſt & beneficentia, quæ gratuite non conducta beneficia collocat. Sed Lactantij verba ſubſcribere, è re fortaſſe fuerit. Sic igitur ait libro 6. capite 11. *Quid est idoneis? nempe ijs, qui restituere, & referre gratiam poßint.* Deinde ſubdit, *Non enim idoneis hominibus largiendum est, sed quantum potest, nō idoneis.* Iterum, *eodem modo rursus errauit, quo tum, dum idoneis esse diceret largiendum.* At verò quòd eit lergitionem fundum non habere, id eſt quod vulgò vſurpare ſolemus, abyſſum quandam eſſe. Nam abyſſus ex eo nomen inuenit, quòd fundo careet. ſcribit idem Cicero 2. de Offic. *tamē ad tam ex epulis in cubiculum venient, barbarum, & eum quidem (vt scriptum est) compunctum notis thraecijs, districto gladio, iubebat ante ire.* hic mihi videtur non ſatis babuiſſe, berbarum dixiſſe, niſi adderat compunctum inotis threicijs: non quo eum ſeruũ intelligeremus, ſed vt in immani barberia natum. Nam Thraces tales babebantur. proindè in Piſonem ſcribitur, *Consulem vestrum tanquam aliquem Thracem ad cædem faciendam conduceret.* Hoc autem obiter dicendum eſt, vt Romani Impp. prætorianis militibus & centurionibus ad cædem vti ſolebant: ſic olim tyrannos Thracibus earum rerum miniſtris & ſatellitibus vſos fuiſſe. Heſychius [illegible Greek]. Thraces autem, vt & aliæ quædam nationes barbaræ, ſe ſtigmatis notabant, vel, vt Cicero libro 2. de Officijs, loquitur, notis compungebant. Strabo libro ſeptimo, [illegible Greek]. Phanoclas etiam canit irrogatam à viris eam eſſe pœnem mulieribus in Threcia corporis notis pungandi, & ſcribellandi, ob Orphei necem, vt ſcaleris recordarentur. Inquit enim,

[illegible Greek verses]

Tacita iudicia.

Idonei homines.

Compunctus notis Threcijs.

Thrax cōductus ad cædem.

CAPVT XVII.

Vrbicus, exodium, trechedipna, sermo rotatus.

PLERAQVE ſunt, quæ nec ab acerrimis quidem & intelligentiſsimis interpretibus etrendnntur in euctoribus, ſed propter vocabule non recondita prætereuntur, quale illud eſt Iuuenalis ſatyra 6.

Vrbicus exodia risum mouet Atellanæ,
Gestibus Autonoes.

Vrbicus.

Quòd enim vrbis & vrbici nomen paſsim ſtrepit in verbis non abditis, nihil quoq; clauſum letere putant. At ego vrbicum exiſtimo actoris quoddem genus ſignificare, & certum quoddam poetarum genus. Vt enim Setyræ Græcis Tragœdijs interponebantur, ita Tragœdijs Latinis ad exhilarandum ſpectatorem Atellanerum exodia interſerebantur: nec hiſtrionibus eerum actus committebantur, ſed honeſtis iuuenibus: quanquam fortaſſe tandem aliquando à mimis alijs & hiſtrionibus fabulæ illæ actæ ſunt: eranique hæ ſabulæ vrbaniſsimæ, & vrbis iocos, elegantiemque imitabentur, & ab vrbe Atelle nomen erent edeptæ. Itaque earum actores vrbici, vt in eo, quem protuli, Iuuenelis loco,

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ.

& earum euctores vrbici vocabantur. Martialis libro epigr. 98.

Quod non optimus vrbicus poeta.

Hinc & illud Fulgentij libro 2. Mythologic. quidni enim eius edhibeamus teſtimonium ad eruendam antiquitatis notitiam? *Deniq; Dratinius augur dicere solitus erat, diuersarum vrbium honores similiter peragi vrbicario mimologo.* Hic quòd mimis eſſent perſimilia exodia Atellanarum, ad mimos eam rem trenſtulit. Atellanæ eutem non totæ, ſed eerum actus aliquis Tregædije interponebatur è ſcene digreſsis Tragœdis: ita quòd extra Tragœdiæ ergumētum digreſsis Tragœdis agerentur, exodia vocabantur. Hinc exodiarius. Marcellinus libro 28. *vt in omni spectaculo, exodiario, venatori, aurigæ, & histrionum generi omni.* In hanc valut coloniam adſcribam quoque illud eiuſdem ſatyrographi, ſatyra 3.

Exodiarius.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.

Hic alia quidem omnia in procliui eſt verba explanare: tantùm trechedipne molaſtum habent explicatum. Nec verò qui trechedipni à

Græcis

Græcis dicuntur, magnopere ad ſenſum adiumento ſunt indagandum, nec quæ interpretes afferunt, qui veſtes paraſiticas accipiunt, quæ notion on conuenit vel niceterijs, vel ceromatico collo. Ego gymnaſticas intelligo veſtes, quæ à curſu nomen habent, & cœna, vt perſtringat ruſticos Romanos acriter, qui tam dediti fuerint gymnaſticis, & Græcanicis exercitationibus, vt ijs propè vitam, & ſpiritũ ducere viderentur, ad casq; tanquam ad cœnam currerent: qua veſte etiam eſuritores fortaſſe græculi ad cœnam curſitantes vti ſolebant. Quare trechedipna, hic iocoſo vocabulo Endromiden appellari reor, de qua ſatyra ſexta ſic ſcribit,

Endromidas Tyrias & fœmineum ceroma.

Ecce hic Endromiden, & ceroma coniunxit, vt modo trechedipna, & ceromaticũ collum copulabat: vt vtrobique eandem ſententiam, nó ijſdem tamen verbis expreſſerit. Etiam appendiculam adiungam ex eadem ſatyra,

—Et curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema.

Sermo rotatus.

Hic ſermonem rotatum eſſe arbitror, orationem conuerſione concluſam, atque comprehenſam ambitu: quod genus dicendi à Cicerone in Partitionibus verſum, ab Ariſtotele [illegible] appellatur: quo genere loquendi contorta oratio eſt, ideoq; breuior, quã ſponte naturæ fuſa.

CAPVT XVIII.

Principium galeatum, ſeſtertium, ocellata.

Prologus galeatus.

DIVVS Hieronymus libris ſacris prologum anrepoſuit cognomento galeatũ: Id percontatione de viro clariſsimo Æmaro Ranconeto, cùm quærerem quid eſſet, reſpondit explicari à Sulpitio Victore, cuius hæc verba ſubſcribam: *Vulgare* (de exordijs loquitur) *ſi tale ſit, quale eſſe poßit in omnibus cauſis, nihil propriũ perſonarum aut rerum, de quibus agitur. Quod idem & galeatum à quibuſdam vocatur, quoniam ita cõmune eſſe poßit, vt in omnibus cauſis, quemadmodum galea ſeu galeatum, omnibus indigis poßit eſſe cõmune.* Sed & ipſe Hieronymus id ſatis explicat, cùm ita ſcribit, *Hic prologus ſcripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinam, conuenire poteſt.* Intelligit enim hoc principiũ tanquam omnium librorum communem eſſe galeam communeque prooemium, vt galeatum præſidiũ omniũ cõmune eſt, & galeati omnes tuentur. Tranquillus in Auguſt. cap. 83. ſcribit, Auguſtum cùm ſe exerceret, in extremis ſpacijs decurrere ſolitum, ſeſtertio vel lodicula inuolutum: hic ſeſtertium quid ſit, à Grammaticis quæritur, nec exponitur, ſed quiduis aliud inducitur. Ego ſeſtertium retineo, & eo nomine ſignificari puto, operimentum duûm omnem in partem pedum & ſemiſſis. Paruum enim operimentum fuiſſe, è lodicula ſuſpicari licet. vt enim pes as dicitur interdum (Nam dupondius, qui duos aſſes valet, apud Columellam lib. 4. cap. 1. duos pedes ſignificat) ſic erit ſeſtertius duorum aſsium & ſemiſsis, id eſt, duorum pedum & ſemiſsis: ſed & ſeſtertium interdum locum ſignificat duorum iugerum & ſemiſsis, quod iugerum ſit as. Plutarchus in Galba, dicit Galbæ caput datum Patrobij & Vitellij ſeruis, ab illis proiectum eum in locũ fuiſſe, vbi qui à Cæſaribus interficiuntur, plecti ſolent, qui locus ſeſtertium vocatus ſit: opinor de ſpacij modo. ſubijcit Tranquillus, Auguſtum ſolitum eſſe cũ pueris minutis ludere ocellatis nucibusq;. de ocellatis, diuerſa Grãmatici ſentiunt, & vt in re ignota emendationẽ comminiſcũtur, ac modò caſtellaria, modò oſcillis, modò oſcillatis, vel oſsicularis, vel oſsiculis, ingenioſè, quis negat? reponũt. & quid nõ ariolantur & diuinant? Sed ocellatis probo, & in poſſeſsione eſſe iubeo: eo verbo veniunt auellanæ nucularumque genera, quæ ocellorũ quandam præ ſe ſpeciem & rotunditatem ferunt: quanquam id nõ aſſirmo, & amplius pronuntio, quòd nondum mihi liquet. Hanc vocem mutuo ſumpſit à Varrone Tranquillus, vt exiſtimo. Nam Varro, auctore Nonio in Margaritũ, ſcripſerat in Marcipore,

Sestertiũ.

Ocellata.

Altera exorat patrem libram ocellatorum.
Altera virum ſemodium margaritarum.

CAPVT XIX.

Pugna Cannenſis, ex Cannenſi caterua, imminutio, ſtagnum, acclinis, feles pullaria, in cubiculo nola, myobarbum, caſthus.

CÆDEM illam & proſcriptionem Syllanam, quæ vrbi Romanæ funeſtiſsima fuit, & calamitoſiſsima, propter ciuium necẽ, videntur appellaſſe pugnam Cannenſem veteres. Cicero pro Roſcio, *Te pugna Cannenſis accuſatorem ſat bonum fecit. Multos cæſos non ad Thraſimenum lacum, ſed ad Seruilium vidimus.* ſed & oratores ex Cannenſi caterua, ignobiles vocabant, qui eo tempore multis cæſis, & facundioribus interfectis, aut mortuis, repentè extiterũt, & ad cauſas & iudicia acceſſerunt. Fortunatianus, *Quæ dicentem profectò Minutium, aut aliquem ex Cannenſi caterua, nemo ferret.* ſed exodiarij noſtro more ſumus, & alienos actus noſtræ fabulæ inſerimus. Imminuere pudicitiã Plautus dixit in Ciſtell. Sc. Tum ante hac amaui. pro auferre: proinde in centone nuptiali Auſonius imminutionem vſurpauit pro primo cõgreſſu cum vxore, quòd tum virginitas imminuatur. Græci poetæ nõ rarò mare & Oceanum appellant λίμνην. id eſt; ſtagnũ, quod & ab Heſychio obſeruatum eſt: eorum exemplo ſcripſit libro decimo Maro,

Pugna Cãnenſis.

Cannenſis caterua.

Imminutio.

Stagnum

Cùm pedes inceßit medij per maxima Nerei
Stagna viam ſcindens.

Eodem libro legendum cenſeo, *Arboris acclinis trunco*, potius quàm *acclinis*, quem eundem errorem præclarè emendauit apud Horat. cap. 2. ſatyr. 2. collega meus vir eruditiſsimus Lambinus. Nam Virgilio hoc loco, acclinis, eſt qđ

Acclinis.

Cæſari

Cæsari libro 6. de bello Gallico, acclinatus: eius verba sunt, *Atq; ita paulum modò acclinatæ quietem capiunt.* Iterum, *huc cùm se consuetudine acclinarunt.* malè vtrobique reclinarunt excudi reor, contra auctoritatem veterum librorum, velut eodem loco haud paulò melius legerut veterum librorum fiducia, *aut incidunt arbores tantùm.* Inscribitur epigramma Ausonij in Marcum pullariam, sed integrior esset titulus in Marcum pullariam felem, vel ipso auctore Ausonio epigr. 73. qui ita scribit,

Feles pullaria.

Quid Marcus? feles nuper pullaria dictus.

Nam vt feles virginalis à Plauto in Rudente, Sc. Exi è fano. dicitur virginũ raptor à felis rapacitate: sic feles pullaria raptor est puerorũ, & corruptor. Nam veteres pueros etiã pullos vocabant: hinc pullipremo, compressor puerorũ & pędico. quod velut epithetum adiecit Lucillius subuloni, id est, pertusori, & veluti subula perforanti. subulam autem partem intelligo eam per translationem, quæ honestè nominari non potest. Cùm autem Ausonius epigr. 74. de fœdissima venere scribit,

Et quam Nolanis capitalis luxus inussit.

satis indicat in illo ęnigmate, In triclinio coa, in cubiculo nola: obijci Clodiæ oris obscœnitatem, & omnem infandam libidinem, qua notati sunt Nolani: vt cùm libidinosa & lasciua esset in conuiuio, & quædam Venus Coa, in cubiculo à nulla obscœnitate abhorreret.

In cubiculo nola.

Myobarbum porrò quid sit apud Ausonium in Lemmate epigrãmatis tricesimi, plurimos anxios habet: ego à mure putem verbum compositum & barbo, quæ vox significat mystrũ, id est mensuram liquidorum sęscunciam pendentem, vt sit tanquam muris cyathus. Inest autem & latet in mure mysterij significatio, & barbo, quo in mysteriis Cereris legiferæ vtebantur. hoc igitur lemma significat mystica Liberi patris nomina, & mysticam potestatem. Epigram. 122. scribit Ausonius,

Myobarbum.

Dum Cysthon costumq; putat communis odoris.

Cisthus.

In quo allusit ad mulieris fortasse genitale, quod etiam Græcè dicitur κύσθος, cùm alioqui etiam cisthos sit frutex, ex quo, vt ex proximo epigrammate apparet, salgama fiebant, quæ nõ exhalant iucundũ odorem, eùm salsamenta referãt: sub eo frutice hypocisthis nascitur.

CAPVT XX.

Tergemini honores, arma ancilia, factio, munitare, protinus, lyræ lyræ, eiuno, meus deus, lanea tracta, cras credo hodie nihil.

Tergemini honores.

CERTET *tergeminis tollere honoribus*. initio carminum scribit Flaccus, nec grammaticorum expositio ferè cuiquam est ignota, facileq; est eam è libris cognoscere. Ego meam ista de re sententiam dissimulare nõ possum: honores enim tergeminos pro maximis & amplissimis interpretor: vt cùm populus ingentem tollit plausum aliquem honorans. nam sæpe in hac notione hoc verbum à poetis tritum animaduerti: Martialis libro 5. epigrammate 93.

—tergeminum mugiat ore sophos.

id est maxima voce succlamet sophos. Tibullus lib. 4. carm. 1.

Illum tergeminæ nantem confinia mortis.

id est ingentis & multiplicis. hinc adeò id factum suspicor, quòd quæ tergemina sunt, eadem ampla, & magna sunt. hæc, vt opinor, interpretatio haud paulò ad poetę sensum accommodatior est, quàm interpretum expositio: sed nos more nostro alia sectabimur, & hoc caput implebimus multa congerendo.

Arma ancilia.

Arma ancilia pro ancilibus dixêre veteres. Valerius Maximus libro 1. capite 1. *Sex lictoribus præcedentibus arma ancilia tulit.* Sosipater lib. 1. Gram. *Sed quòd quinquatrus antiqui dictum dicebant, à quinquando, id est, lustrando, quòd eo die arma ancilia lustrari sint solita.* Ac sanè apparet hoc genus dicendi solemne, vsitatumque fuisse.

Factio.

Factio interdum consensio quædam est, & amicitia. Cato apud Sosipatrum libr. 2. Grammat. *vtrinde iram, vtrinde factiones tibi pares.* id est, iram & amicitiam tibi pares.

Loqui nec rectè.

Loqui nec rectè, est maledicere. Plautus in Bacchid. Sc. hunc hominem.

Chrysalus mihi vsquequaque loquitur, nec rectè pater.

Sic nec rectè dicere vsurpatur in Pseudolo, Sc. Viso quid rerum. Summatim ex eo dictum est, quod summas ipsas, non omnia æra legimus & subducimus. Semitatim valet per semitas. Titinius apud Sosipat. libro 2. *ita semitatim effugi, & effugi patrem.*

Munitare

Munitare, pro munire cupere, sine frequentationis significatione apud Ciceronem non indiligens, nec oscitans lector obseruabit in oratione pro Roscio, *Nunc quam viam munitet, & quod iter affectet.*

Protinus.

Protinus interdum prę se, & ante se & prorsum significat. Virgilius ecloga 1. *—Protinus æger ago.* id est, præ me, & ante me ago, & prorsum ago. Cicero libro 1. de Diuinit. *præcepissèq; vt pergeret protinus: quid retro atque à tergo fieret, ne laboraret.* id est iret prorsum.

Lyræ lyræ.

Lyræ lyræ, quæ vox effutitia est, pro nugis, & friuolis veteres posuerunt: Plautus in Pœnulo, Sc. Sæpe ego res multas.

Gerræ germanæ, atq; edepol lyræ lyræ.

Scio magnos huius ætatis viros aliud sentire, sed nihil afferunt, quod me de sententia demoueat. Iunones & genios sibi (inquit Plinius libro 2. capite 7.) homines adoptant, sed iunones mulierum sunt. Iuuenalis satyra 2. de viro molli, quique pro muliere possit haberi,

Et per Iunonem domini iurante ministro.

Sed & mulieres iurabant, vt ait Petronius, Iunonem suam.

Eiuno.

Sosipater libro 1. Grammat. eiuno, vt eccastor: genius virorum est. hinc illud Terentij in Phormione, act. 1. scen. 1. *Suum defraudans genium.*

Meus deus.

Sed & deus meus cùm dicebant, genium suum intelligebant: Terentius,

Memini relinqui me deo irato meo.

Mediusfidius nõ iurabant olim mulieres. erat enim eis religio hoc iusiurandum proferre: proinde Titinius adolescentem qui in fœmi-

nam degenerarat, hoc iusiurandum non audere eloqui dicit. Nam cùm vulgus hæc verba imminueret, & deprauaret, & pro medius medi diceret, facit eum dicere pro medi edi: *An qua, inquit, pol, ædepol fabulare, medi edi.*

Tracta lanea.

Tracta lanea pro laneis licijs vel laneis pannis vel potius pro lanæ glomis reperimos. Varro apud Nouium, *etiã suis manibus lanea tracta ministrasset infectori.* Tripales vitea dicebantur, quæ tribus palis sustinebãtur: Varro apud Nonium, *Quid tu? non vides in vinets, quòd tria pala habeant, tripales dici?* Prosiciem vsurpauerunt pro prosectis, id est pro extis sectis, quæ aris inferuntur. Varro apud Nonium, *prosiciem extorũ, vel in mensam projicere.* Varronis satyra apud Nonium in Fastidiliter, erat inscriptione, vt pleræque eios, prouerbiali:

Cras credo, hodie nihil.

Cras credo, hodie nihil, ab hominum sermone ducto titulo, qui in præsentia se negant credere, sed cras facturos dicunt. Folliculum pro corpore Lucilius apud Nonium posuit, his verbis, Ego, *si qui sum, & quo folliculo nunc sum indutus, non queo.* Varro etiam corticem, *sic muttata matura anima corporeum corticem facilè relinquit.* hæc hinc & inde carptim collecta sunt.

CAPVT XXI.

Syrpe, tocullio, sublingio, fasciæ crurales, & pedales, Megabacchus, cistophorus, cistiger.

SCribit in epistolis ad Atticum libro 2. epistola 4. Cicero, *Clodius ergo vt ait ad Tigranem? vellem syrpiæ conditione.* qua de re si mihi ius censendi est, sic sentio. Aliquando propter vbertatem & diuitias Syriæ, legendum esse existimaui, *vellem Syriæ conditione*, hoc sensu, vellem ad Tigranem iret, vel ea cõditione, vt Syriam prouinciam obtineret: neque me eius interpretationis pœnitet: verùm posteaquam è doctissimis Manutij commentariis cognoui in Bessarionis libro scriptum esse, *vellem Syrpe conditione*, eam scripturam vt verissimam, & eloquentia Ciceronis dignissimam aliquandiu amplexus sum.

Syrpe.

Est enim syrpe pars quædam silphij. Nam & Priscianus eius mentionem facit, & comicus Plautus in Rudente, Sc. Proh Cyrenenses populares. his verbis, *si speras hoc anno multum futurum syrpe & laserpitium, eámque euenturam exagogam Capuam soluam & sospitem.* Ea res magnæ æstimationis & precij erat. Quare dicit calumniator apud Aristophanem in Pluto, οὐδ' ἂν εἰ δοίης γέ μοι τὸν Πλοῦτον αὐτὸν καὶ τὸ Βάττου σίλφιον, id est, non si mihi donaueris Ditem ipsum, & Batti laserpitium: quod est, barũ rerum conditione & opinione nõ facerem. Sed & syrpe videtur appellari ipsum laserpitium, voce à Græco nomine Silphij degenerante: Solinus capite 30. *apud Cyrenenses præterea syrpe gignitur, odoratis radicibus, virgulto herbido magis quàm arbusto.* Syriæ tamen magis rursum probo, tum quòd opulentissima erat prouincia: hinc Catullus epigram. 42.

Mauult quàm Syrias Britanniasq́.

tum quòd syrpe aptoton esse oporteret. Scribitur in iisdem ad Atticum epistolis, libro 2. epistola 1. *neq; te in tocullionibus habebam.* quo quid significetur magna quæstio est.

Tocullio.

Ego more institutoque meo quid aliis placeat, nõ referam, potiùs quid sentiam dicam, nõ quin aliorum sententiæ mea potiores sint, sed quòd eas omnibos patere arbitrer, neq; eis referendis scriptionem producere velim, nimis alioqui prolixam futuram. existimo igitur nomẽ esse formatum à diminutiuo Græco τοκύλλιον: vt apud Plautum à σκέπαρνον sceparnio: eodem modo Latini turpionem dixêre, & Plautus in Pseudolo, Sc. Forum coquiuum qui. sublingionem à sublingendo, hoc versu, qui mirum in modum deprauatus est,

Iam hic quoque scelestus est coqui sublingio.

Sublingio.

Pro quo subiiciunt, coquit sub linteo: inepta & stolida sententia. Tocullionem igitur accipiamus minutũ fœneratorem: nonnulli emendant, loculionibus, quàm bene ipsi viderint. ego receptam scripturam loco nõ mooeo. Epistola proxima Epicratem interpretátur Pompeium: ego hominem Græcum fuisse suspicor: nominatur Epicrates Bidinus 4. actione in Verrem, & Epicrates princeps Atheniensium in epistolis dicitur, à qoo accusari potuit Valerius: Epicratis lasciuiam reprehendit, quòd eius caligæ & fasciæ cretatæ essent.

Fasciæ cretatæ.

fasciæ autem cretatæ, fasciæ sunt albatæ creta & candidatæ: fasciis veteres crura inuoluebant, vt nos tibialibus & femoralibus: Vlpianus l. argumento. ff. de auro argent. mund. legat.

Fasciæ crurales.

fasciæ crurales pedalesq́;, item impilia vestis loro sunt. Cato apud Nonium, *mihi puero modico fuit vna tunica, & toga, sine fasciis, calceamentum equus, sine ephippio.* Eodem modo libro 2. ad Atticum, epist. 7.

Megabacchus.

Megabacchum Pompeium accipiunt: ego iuuenem fuisse scio socium filij Crassi, & ætate parem, qui sibi bello Parthico manus attulerit: eũ Plutarchus μεγάβακχον appellat, in Crassi vita. Sed quo tandem sensu illud Ciceronis ad Atticum, libro 2. epistola 6. & 7. dicitur, *& quæ spes sit denarij: an cistophoro Pompeiano, iaceamus?* qđ sic interpretor, quæ sit spes pecuniæ ab vrbe, (denarius enim pecunia Romana erat)

Cistophorus.

Nam Cistophorus Pompeianus est, vel quòd magnas pecunias Pompeius fœnore occupatas in Asia haberet, vt scribit Cicero infrà, cùm de Ariobarzane loquitur: vel quòd Asia magnam vini pecuniæ Pompeio à Mithridatico bello reuertenti ob aurum coronarium, & alia numerasset, & cõtulisset, & postea debuisset. eius nummi æstimationem diximus antè, & precium, & ex eo Cistophorum appellatum coniecimus, quòd in eo celata erat eorum species & forma, qui sacra arcana in cista gerebant. Tibullus lib. 1. eleg. 7.

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Cistiger.

cistigeros appellat eos homines Martialis libro 5. epigr. 17. qui & pro contemptissimis & despicatissimis habebantur,

Dum te posse negas nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistigero.

aduersa

ἀνέκδοτον autem Cicero ad Atticum libro secundo, epistola sexta, appellat librum quem contra nobilitatem scripserat, nec tamen edidit, quod ei Calenus obijcit contra Diouem.

CAPVT XXII.

Quædam in Tranquillo declarata, calles, saltus, forma, luminibus extinctis, tertia deducta, bene emere, bonum factum.

MIHI vitam Iulij Cæsaris apud Tranquillum strictim attingeri, & velut per transennam inspicienti, hæc statim occurrerunt, quæ obseruatione non indigna existimaui. scribit capite 19. prouincias minimi negotij syluas, & calles decretas consulibus: quo sanè existimo significari, syluarum publicarum administrationem, & saltuum publicorum, in quibus professi pecoris sui capita pecuarij pa- Callis. scebant, scripturamque soluebant. Nam callis, de quo & nonnihil ante iam scripsimus, ex eo appellatur, quòd pecudum callo calcetur, estque via à pecore durata: sed & loca quæ pecudes calcant. Varro libro 2. de re rustica, capite 10. *& vtrosque horum firmiores, qui in callibus versentur, quam eos qui in fundo quotidie ad villam redeant.* Item libro 2. capite 9. *Quod accidit ijs, qui per calles syluestres longinquos solent comitari in æstiua & hyberna.* Cicero pro Sestio, *Atque æstatem integram nactus, Italiæ calles & pastorum stabula prædari cœpisset.* Cùm autem interdum à Senatu, cui ius erat ordinandarum & decernendarum consularium prouinciarum lege Sempronia, consulibus mandarentur syluæ, ideo Maro ecloga 4. canit, vt quidam censent,

Si canimus syluas, syluæ sunt consule dignæ.

A quibus dissentio. Nā *syluæ sint consule dignæ*, in eo legendum censeo, idque veriùs est, vt dicat, si carmen Bucolicum canimus & syluestre, sit tamē dignum consule Pollione. Scribit Tranquillus ca. 20. *campū Stellatem maioribus consecratū*, à Cæsare diuisum fuisse, in quo existimo eum dicere, maiorum opinione sacrum fuisse Stellatum agrum, cùm tamen iam illa tempestate, qua diuisus est à Cæsare, pro sacro non haberetur. Atque id ex commentarijs quibusdam reconditis, aut annalibus eruit Tranquillus, Cicero nescijt: alioqui contra Rullum, huius consecrationis meminisset. *Saltus Pireneus*, capite 25. montes Pireneos significat, vt apud Li- Saltus. uium libro 36. Saltus Graius, alpes Graias.

Ad prærupta ducunt saltumq; demonstrant.

Plinius libro 8. capite 32. de ceruis, saltum dicit, cubile & lustrum eorum intelligens, quod in editis habere solent: σταθμόν, id est, mansionem, scripsit Aristoteles de natura animalium Forma. libro 6. capite 29. & libro 9. capite 5. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, considerauit.* cùm dicit, simulachrum, significat & adumbratam vel effictam speciem (ichnographiam vocat Vitruuius, cap. 2. atq; orthographiam) qua ludum erat ædificaturus gladiatorium. Cicero libro 4. Epistol. famil. *vt ex tuis literis cùm formam Reipublicæ viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim.* est & forma ad quam calceus conficitur: Horatius libro 2. satyra 3. *si scalpra & formas non sutor.* *Cùm luminibus extinctis decessisset via.* Luminibus extinctis. cùm scribit capite 31. verum dicit Cæsarem faces habuisse ardentes in itinere, quæ extinctæ sint? Et sunt qui non putent, cùm eum dicat occultissimum iter ingressum esse: & cū pars noctis proxima crepusculo, luminibus accensis dicatur, quam περὶ λύχνων ἁφὰς Græci vocant, Latini primam facem: censent etiam luminibus extinctis appellari cōcubium noctis, cùm extinctis lucernis omnes cubant, tenebræque intensiores sunt. Veriùs tamen videtur viatores noctu gerere faces solitos esse: Varro libro 1. capite 14. de re rustica, *quod habet radices viuæ sepis, ac viatoris prætereuntis lasciui non metuet facem.* Tranquillus in Augusto, capite 29. *per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset, seruumq; prælucentem exanimasset.* *Ludis*, inquit capite 39. *Decimus Laberius eques Romanus mimum suum egit, donatúsque quingentis HS. & annulo aureo, sessum in xiiij. è scena per solium orchestram transijt*: in quo ostendit Laberium à scena, in qua egerat mimum, per solium, id est per suggestum Cæsari positum in orchestra, & per orchestram transiisse sessum in quatuordecim ordines: sed ex antiquo libro solium deleudū esse vt sensum conturbans existimo. In ioco Ciceronis apud Macrobium libro 2. Saturnalium, capite 2. *quo melius emptum sciatis tertia deducta est.* ambiguitate Tertia deducta. quæsita est vrbanitas, tum quòd ad Imperatorem deduxerit Seruilia filiam suam Tertiam, tum quòd tertia pars deducta esse & detracta intelligatur. nam cùm lege Cæsaris, creditoribus debitores satisfacere iuberentur per æstimationem possessionum, quanti quasque ante bellū ciuile comparassent, deducta summa æris alieni si quid vsuræ nomine numerassent, aut perscripsissent, in tanta vilitate prædiorum Seruiliæ addictorum talem quandam deductionem factam esse alludens Cicero dixit: quæ tamen in illis hastæ auctionibus locum habere non potuit. Melius autem eme Bene emere. re est emere carius. Martialis lib. 8. epigr. 10. *adeò bene emit, inquis, immò non soluit.* Capite 52. *Quæ scire M. Martium*, malè in eo scriptum lego, pro C. Marium, qui Cæsaris familiaris fuit, & doctissimus habebatur, ad quem quædam extāt Ciceronis epistolæ: citatur & à Gellio libro 10. capite 24. in Mimiiambis, & à Varrone proferuntur eius versus. Sed & à Suetonio capite 52. Ennoen, pro Eunem etiam male scriptum esse existimo. Helius etiam Cinna pro Heluius, capite 56. & Pompeium Marcum, pro Macrum, capite 59. & Salutioni pro Saluitoni, qui etiam apud Plinium libro 7. capite 12. inoleuit error contra fidem librorum veterum & auctoritatem. Idē Sueton. in Iul. cap. 77 [illegible]*sm, dixit Cæsar, nesciuisse literas, qui dictaturam deposuit.* in quo allusit ad literatores & grammaticos, qui dictant quomodo sit scribendum, quomodo

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Collyræ, Iurea, apud Plautum, ampulla.

SENATVS à Grammaticis indictus fuit, non de summa Republica, sed de annona quadam veterum exponenda, quam multorum stomachus concoquere non poterat: sunt autem Plantinæ collyræ, sic enim scribitur in Persa, Sc. Omnem rem inueni. *Collyræ facite madeant*. Itaque Senatusconsultum in hanc sententiam factum est, Collyræ. Cnllyras videri patuulos panes mũdos, sed & genus fictorum farinaceorum, quæ vt lagana, interdũ in sartagine frigantur, interdum cocta per se edantur, interdũ ex iure comedantur, vt tabellas paniceas in sorbitiuncula plerunque esitamus, frigi solitas docẽt Grammatici Græci, qui *ἄρτον πλακοῦντα* interpretantur, & *κολλυρίζειν*, explicant, *λαλάγγας πηγανίζειν*, id est, lagana in sartagine frigere, & *κολλύρια* exponunt *λαλάγγια*: in Plauto autem satis constat illud panificium etiam sumi ex iure: subijcit enim,

Tum nisi cremore crasso est ius collyricum.

Ius enim collyricum ecquodnã aliud ius esse potest, q̃ ex quo collyræ eduntur? atque illud crassius, & vnctius esse parasitus postulat.

Quasi (inquit ibidem) *iuream esse ius decet collyricum.*

Iurea. Sic enim nõ suæ tantùm Germaniæ, sed etiam totius nostræ Europæ decus & ornamentum, Ioachimus Camerarius edidit, vbi iuream intelligo, tanquam placentam, quæ è iure tota constet, vt ius collyricum non liquidum sit, neque macrum, sed tam crassum & concretum, quàm si è iure placenta fieret. Iurea igitur cùm dicitur, placenta subauditur: vt apud Marcum Catonem de re rustica, capite 81. sphærita tacito placentæ quidem nomine, intellecto tamen. Recensetur & in eadem scena supellex pauperum & Cynicorum, quibus similes esse eos debere, qui probè parasitantur, parasitus dicit,

Cynicum esse egentem oportet parasitum probe,
Ampulla *Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,*
Marsupium habeat, inibi paululum præsidij.

Vbi ampulla vas olearium est, quo in balneis ad vnctiones vti solebant, vt & strigilibus ibi se defricabant, destringebantque: vnde & *αὐτολήκυθοι* à Græcis vocabantur pauperes, qui sibimet ipsi ab balneas ampullam ferebãt, cùm seruos ampulligeros non haberent. At verò scaphium est vas potorium. de reliquis non est consulendus Grammaticorũ senatus, cùm obscura non sint, neque nunc à nobis de his in literas quicquam mitteretur, ne in scirpo nodum quæsijsse videamur, aut in facili opus quærere velle, nostramque operam in nugis approbare conari.

CAPVT II.

Duo Sophistarum genera, concertatio & captatio verborum apud Ciceronem, impenso precio vendere, conuenit vt vespu, moneta.

CICERO in Partitionibus de vitijs agẽs quę assimulatione quadam & vicinitate virtutem æmulantur, eiusque personam induunt: *disputandi*, inquit, *prudentiam imitatur concertatio, captatioq; verborum*. hic, nisi malè conijcio, vt sæpe, concertationem appellat, *τὴν ἐριστικήν*, duo enim genera Sophistarum fuerunt olim, vnum simile Oratoribus, qualis Gorgias Leontinus fuit: alterum simile Dialecticorum, eorum qui Eristici vocabantur, vnde *ἐριστικοὶ λόγοι* apud Aristotelem in Topicis & in Elenchis, à quibus Eristicis dialectica profecta videtur, si Laertij auctoritas id vt credamus meretur. quod mihi quidem videtur. is enim in Euclide libro 2. sic scribit, *καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ Μεγαρικοὶ προσηγορεύοντο, εἶτ' ἐριστικοί, ὕστερον δὲ διαλεκτικοί*. hos autem Sophistas, qui concertationes consectabantur, in libello contra Sophistas insectatur Isocrates, sed & alteros quoque, qui ciuiles orationes amplectebantur. Sed vt me desultorem agnoscatis, aut auis ritu me volitare homines loquantur: aliò transiliam, & transuolabo. scribit Liuius libro 2. *salis quoque vendendi arbitrium, quia impenso precio venibat in publicum, omni sumptu ademptum priuatis*. hic impensum precium pro magno Liuius dixit, vnde & impensè aduerbium, quod est valde & vehementer. hoc loco eruditissimi viri velut in luto hæserunt, nequicquam plantam euellere conantes: cumque nescio quid sententiæ abesse suspicarentur, addito supplemento, omni sumptu adempto concessum priuatis legerunt: ego saluam & incolumem ar-

Concertatio & captatio bonorum.

Impenso precio vẽdere.

vt ait poeta nobilis, nubes in aeta purgat apertum. sed epistolæ illæ, vt lumen accenderunt Tranquillo, ita lucem quodam in loco desiderant caliginosiore: sic enim lib. 1. epist. Scribis te præteriturum. scribitur, *Et eram acturus adolescētulus adhuc, eram in quadruplici iudicio.*

Quadruplex iudicium.

ego quadruplex intelligo quod coactum est è quatuor iudicum consilijs & decurijs, quæ in basilica Iulia sedebant. Nam in ea quatuor erant tribunalia. Fabius lib. 12. cap. 5. *Certè cùm in basilica Iulia diceret, primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris est, cogerentur, atque omnia clamatoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.* sunt & apud Fabium duplicia iudicia libr. 11. cap. 1.

Duplex iudicium.

succurret etiam, inquit, *si apud alios iudices agatur, vt in secunda assertione, aut in centurialibus iudicijs duplicibus parte victa.* in duplicibus iudicijs duo consilia ad vnam cogebantur hastam, vnumq; tribunal: in quadruplicibus quatuor. mutuo igitur auxilio stant auctores, neque potest enodis apud eos esse sensus, nisi plerunque adminiculo adiutus alieno læuigetur: sic è locorum comparatione, licet plerunque indagaro feram, in cubili suo latitantem, denso operam fruticeto. sed & Plinius ita scribit lib. 4. Epistolarum, *Proximè cùm apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem, subijt recordatio egisse me iuuenem æquè in quadruplici: processit animus, vt solet, longius, cœpi reputare quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem.* posset fortasse & centumvirale iudicium quadruplex dici, propter quatuor hastas quatuorq; tribunalia, idque veriùs putem. In illo autem libro epistol. 5. *δυσκαθαίρετον*, quia malè video exponi, cùm pertinacem esse glossemata Gaammaticorum adnotent, vt communi succurram errori explicabo. Nam cùm Regulū dicit *δυσκαθαίρετον*, ad deijciendū euertendumque difficilem intelligit, cum magnæ eius essent opes & factio, quibus munitus & subnixus, non facilis ad euertendum esset. hanc tenuem opellam boni cōsulat bona iuuentus, sibi sudantem, & in tenui laborantem, & tenuem quoq; mercedem quærentem, si numina læua sinunt, & audit non inuitus Apollo.

CAPVT V.

Rubrica, leguleij, formularij.

SCribitur à Persio, sat. 1.

Excepto si quid Masuri rubrica notauit.

quod de Iurisconsulto Masurio Sabino est intelligendum. etsi autem Iurisconsultorum officium consumebatur potissimum in iure ciuili & priuato enucleando, tamen ijdem ius publicum in legum sanctionibus positum explicabant, quod Rubricæ nomine hic intelligendum videtur esse.

Rubrica.

Nam quamuis Iurisconsulti hodie ob miniata capita sui iuris, rubricas in ore habeant in quocunque iure, tam priuato quàm publico, tamen veteres in publico legitimoq; rubricas posuisse videtur, vt maiestas legibus accresceret capitibus earū sinopide aut cinabari notatis, & insignitis, & sanguineum quiddā & cruentum fortasse etiam minantibus. Itaque à Prudentio contra Symach. lib. 2. scriptum est,

—— Dicant cur condita sit lex
Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos? quòd ferrea fata
Cogunt ad facinus.

Fabius quoq; Quintil. non de iure prætorio, sed de xij. tabulis rubricas intelligit, non tamen tantum vbi criminib. minantur pœnas, cùm credibile sit omnia earum capita minio picta fuisse: verba Fabij sunt, lib. 12. c. 3. *Quorum alij se ad album ac rubricas transtulerunt, & formularij ac (vt Cicero ait) Leguleij quidam esse maluerunt.* Ecce hic albū pro prætorio iure dixit, rubricas pro iure ciuili, quod xij. tabulis continebatur: vt & formularios ad prætorias retulit formulas, leguleios ad xij. tabularum leges.

Formularij Leguleij.

Leguleius autem diminutionis formam habet, vt equuleus, hinnuleus. Fortasse etiam miniata cera in Cic. libris, quæ improbabat Atticus, ex ea consuetudine notabat. nam eius se miniatulam ceram timere in epistolis ad Atti. lib. 15. epist. 8. & lib. 16. epi. 6. Cic. dicit. At Democritus grauissimus physicus contrà, quæ expertus erat, consignata rubra cera annulo impressa, commentarijs cōmittebat. Vitruuius, lib. 9. c. 3. *admiror etiā Democriti de rerū Natura volumina, & eius commentariū, quod inscribitur χειροτόνητον, in quo etiam vtebatur annulo signans cera ex milto, quæ esset expertus.* Deniq; vt quod sentiam semel loquar, ad ornatū ita miniare solebant leges, & ad auctoritaté: nec in minacibus tantū criminūq; vindicatribus id facere, sed in omnibus. Rubrica quoq; illustrabat & insigniebat Imperatorum sacra scripta. Idem in iure prætorio non fiebat, nec in eo iure quod à prudentium interpretatione profluxerat, vt suspicor. hæc enim cōiecturia omnia nituntur erutis ex auctorum lectione.

CAPVT VI.

Platycerotes, pernæ comacinæ & sequanicæ, insula Calamina & saltuaris.

HIC dictata fideliter, vt in ludo puerili solent, reddam, neq; committam, vt in furto deprehendi malim, quam ingenua verecundia profiteri, cuius magisterio profecerim, & cuius depositū seruem. Loca aliquot in Varrone de re Rustica diuinitus emendata, vir ille nunquam satis laudatus Gulielmus Pellisserius Monspessuli episcopus mihi ostēdit. scio hominem eius esse candoris, vt beneficia sua quā latissimè manare velit: neq; pro improbo & nefario ab eo haberi, qui quæ ex illo audierit, euulgare ausit, velut si mysteria enunciet: ea enim bonitate est, vt non liceat, & sua propagari velit: cùm etsi virtutem ita colat, vt nullam eius mercedem nullumque

prætendendo, id est ante tendendo & præsidendo dictæ, tanquam quædã castra sint ante tendentia, vel stationes ante tendentes. Proinde diuus Ambros. scribit, *& tanquam in procinctu positus præludit prælium, & velut coram posito prætendit hosti*. Iterum, *talia debemus agere quæ placeant Deo, & vt prætendat in nobis virtus Christi, & ita simus probati nostro imperatori*. Rursum, *Fortis ergo est viri non dissimulare, cùm aliquid immineat, sed prætēdere, & tanquā explorare de specula quadam mentis*. Quas sūt

Agraria. Marcellino vocat stationes agrarias, Vegetius lib. 1. c. 8. & 16. mihi videtur agrarias appellare: etsi in eius libris angarias excusum videmus, sed librorum veterum auctoritatem refero, in quibus agrarias repeti: quāquam & in vno non satis exploratæ fidei, angarias: sed angariæ aliud sunt, vt amplius pronuntiandū non sit, sed decernendum agrarias in eo legi debere, præsertim cùm in imperij Romani notitia scriptum sit, *vigilijs in his & agrarijs exercendis*. agrarias igitur legendum pronunciabimus.

CAPVT VIII.

Ex omnibus pagis colligere, pseudulus Apollo, caseale, ericius militaris.

CIcero in Epicureos illudens, vt indoctos & ineruditos, sic scribit, lib. 2. de finibus, *Itaque vt maiores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset: sic vos de Pelasgis omnibus colligitis bonos illos quidem viros, sed certè non pereruditos*. Vetus huius loci lectura Pelasgorum nomen iuris cōtrouersi & dubij reddit: ea est, *de pelagis*: ego quantum augurari possum, vel

Ex omnibus pagis colligere. de plagis, vel potius de pagis legendum puto: sic enim appositissimè respondebit similitudini, vt quemadmodum ab aratro ad dictaturam vocatus Cincinnatus est, sic isti de pagis omnibus paganos & indoctos sectæ ascisceant suæ. Non me latet quæ de Pelasgis summa cura & ingenio conquisita doctissimi homines afferūt: sed cùm ea non æquè congruere videamus, non tam eorum sententiam sequi, quàm iudicium nostrum defendere debemus. Sed nos, vt inquit ille, suis pieridū peragramus loca, nam de via deflectimus, & huc & illuc temerè vagamur. Dij olim medicinā faciebant, in his Æsculapius, sed & Serapis. Varro apud Non. in Precant *Ego medicina à Serapi vtor: quotidie precatur. intelligo rectè scriptum esse Delphis* ἁπ ... hoc ideo adscripsi, tum vt superstitio antiquorum nostris hominibus nota esset: tum vt ille Varronis locus aliquot deformatus mendis suo nitori redderetur. sed & pecunia medicinam factitabat Serapis, & auxilium eius stipe emebatur: qua de re distichum elegans Varronis subijcere libuit,

Hospes, quid miras nummo curare Serapin?
Quid quasi non curet tantidem Aristoteles.

Alij legunt *animo curare*, vt Serapis precio non curet, sed animo, id est si colatur. Varronis e-

Pseudulus Apollo. rat fabula à Nonio citata nomine Pseudulus Apollo, ... opinor ex eo inscripta, quòd aliquando Admeto seruisset Apollo, nec agnitus fuisset deus: sed hæc inscriptionem tædatam in chartis excusis videre licet. apud Columellam cesale doctissimi quique, honos auribus, latrinam interpretantur, quibus etsi plurimum meritissimo defero, tamen vera ratio plus apud me, quàm eorum auctoritas valet. Nam Caseale scripsisse Co- Caseale.

lumellam libro secundo capite 11. extra controuersiam est. & eo nomine significari locū, vbi & conficiuntur & reponuntur casei, qui ob fetum & eluuiem sæpe emundandus est:

Ratio enim hercle apparet, argentum ...

legendum in Pisonem: nam quòd argentum decoctum quidam libri habent, carminis senarij lege coarguitur. *In quo*, inquit Varr. apud Non. *nobilius est philippeum, quod accipimus, quam quod bibimus: cùm alterum addamus in bulgam, alterū* Philippeum.

in vesicam. Posteriore loco hic philippeum videtur eruditissimis, potionis genus esse: à qbus dissentio. veenim dicimus, malo pecuniā, quam in loculos condam, quam quā in œnopolio bibam: quòd illa asseruatur, hæc perit: sic se malle philippeum in bulgam, quam in potionem dixit. Verba Sallustij apud Non. in Verut. de Ericio militari sic lego: *saxaq; ingentia, & axe vinctis orbes per pronum incitabantur, axibusq; eminebant in modum ericij militaris veruta binum pedum*. Est autem Ericius, machina, vel potius Ericius militaris. munitio militaris infestis vndiq; horrens telis, vt aculeis echinus.

CAPVT IX.

Fraudatis lucernis apud Flaccum, deijcere è saxo, naso suspendere, Læuinus, in propria pelle quiescere.

QVID est apud Flaccum lib. 1. sat. 6.

Non quæ fraudatis immundis nacta lucernis.

Non enim, vt opinor, oleum intelligitē lucernarum sumptum. Nec enim in ea satis olei est ad Fraudatis lucernis. vnctionem: deinde, quis è lucerna quàm ampulla sumere mallet? Ego genus quoddam olei lucernarium fuisse appellarum lego, quòd vile & rancidum esset, & ad lumina relegatum: quo tamen inopes, & sordidi vngere se solebant, cùm Horatius optimo oleo primæque notæ vteretur. Nam qui oleo se vngit eo quo solent lucernæ accendi, is lucernam defraudat alimento suo, suoque fomento. Aetius, ...

... , ... Illud autem eodem loco:

Deijcere è saxo ciues, aut tradere Cadmo, Deijcere saxo.

ab eo dicitur, quia Tribuni Tullij ante mētionem fecerat: hoc sūt ius tribuni violentiores & importuniores interdum sumebāt, vt sine iudicio indictaq; causa è saxo Tarpeio ciuem deijcerent: vt tentatum à tribuno in Metellum Macedonicum apud Plinium lib. 7. cap. 44. reperimus, aut carnifici traderent, cū legitimo iure à carnificis pœnis immunes essēt

ciues

auctorata legione, ſub vexillis habebantur, dum præmia emerita acciperent, aut in agros deducerentur: quod, etſi antè nos dixiſſe recordamur, tamen hic iterari nihil prohibet, cùm ſimilia potius, quàm eadem ſcripturi ſimus & exemplis pluribus probaturi. Itaque quod interdum diutius ducerentur, & lentiores eſſent in ſoluendis præmijs, ea ſibi repræſentari volunt milites libro primo, apud Tacitum, nec ſub vexillis teneri: eius verba ſubſignabo. *Vt ſingulos denarios mererent, ſextusdecimus ſtipendij annus finem afferret, ne vltrà ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in caſtris præmium pecunia ſolueretur.* Iterum, *Exauctorari qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexillo cæterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis.* Iterum, *Veteranique nuper miſſi ſub vexillo hyemabant:* quod indicat eos iam in legione non fuiſſe, ſed exauctoratos, vt dixi. Itaque qui exauctorati volunt, apud eundem hiſtoricum vexillum flagitãt: *Et nocte,* inquit, *concubia vexillum in domo Germani ſitum flagitare occipiunt.* Rurſus Tacitus, *At in Caucbis ceptauere ſeditionem præſidium agitantes vexillarij diſcordium legionum.* Ibidem inquit Cicero,

Deſtituere.

Quid? eundem in ſeptemviratu nònne deſtituiſti? interuenit enim, tum metaiſti, credo, ne ſaluo capite negare non poſſes. Sententiam horum verborum hanc eſſe puto, Cùm ſeptemvir eſſes creatus agris aſsignandis, pecuniamque patruo deberes, nònne flagitantem deſtituiſti? tum enim interuenit, & pecuniam petiuit: ſed tu veritus, ne ſaluo capite negare non poſſes, hominem iurgio excepiſti, & pro pecunia probra & contumelias turpiſsimas ei perſoluiſti. deſtituere enim dicitur, qui quod promiſit non præſtat, vt qui promiſſam pecuniam non ſoluit. Cicero pro Quintio, *Deſtitutione illa perculſus Quintius, à Scapulis paucolos dies aufert.* Verius ſit Septemviratum petijſſe Antonij patruum, eumque in petitione ab Antonio non ſolum deſtitutum fuiſſe nec adiutum, verumetiam contumelijs multis affectum. Cicero ad Atticum, *Quid Arrius narret, quo animo ſe deſtitutum ferat?* Alij ſeptemvirum creatum Antonij patruum dicunt: quo etiam modo conſtabit ſententia.

CAPVT XII.

Populus fundus factus, pro Balbo.

Populus fundus factus.

QVispiam exiſtimaret, quæ Marcus Tullius pro Corn. Balbo. diſputat de populo fundo facto, nõ tam vero affinia eſſe, quàm cauſæ Cornelij Balbi ſeruire: Si quis tamen propius inſpiciat, M. Tullium intelliget verè ſincereque id argumentari ſine vlla captione verborum fraudeque. *populus enim fundus,* inquit Feſtus libro ſexto, *dicitur eſſe rei, quam alienat, id eſt auctor:* & apud Plautum in Trinumm. Sc. Modo me Staſimus: *fundus pater* eſt auctor, vt doctiſsimè docuit Budæus. ex quo intelligimus fundum populum fieri, qui auctor ſit: vt fundus denique auctor ſit. nunc Cicero negat in mutanda ciuitate opus eſſe populi auctoritate, cùm ita cuique ſua conſtet libertas, vt ex vrbe cuius eſt ciuis, ſi velit demigret, alioque domicilium ſedemque conferat & collocet: &, ſi in ciuitatem aliquam adſciſcatur, ei ſe dicare poſsit relicta germana patria: quod idem iuris Romanis eſſe comparatum. Nam Roma relicta, ſi quis ſe alicui ciuitati dicaſſet, ciuitate mutatum fore ſine populi Romani ſuffragio & auctoritate: huius enim rei populum Romanum fundum fieri non oportere. ſi deniq; quia vertat ſolum, & alio habitatum ſe conferat, pro ciueque ſe gerat illius ciuitatis, ciuitatem Romanam eũ ſine tabella populi Romani amiſſurum. negat igitur Cicero in mutãda ciuitate, ei rei locum eſſe. Nam etſi fundus factus latius patet, ac auctoritatem omnem ſignificat, tamen in legibus & ea re de qua agebatur, de populo dicebatur in eam rationem atque ſentẽtiam, vt ſi quid iuris Romæ ſancitum eſſet, id ſi ſocij approbarent & adſciſcerent, ea lege tenerentur, & fundi facti dicerentur. id ex Gellio apparet ſic de municipibus ſcribente, libr. 16. cap. 13. *municipes ſuo iure vſos, neque vlla populi Romani lege adſtrictos eſſe, cùm nunquam populus eorum fundus factus eſſet.* Sed quia in Oratione pro Cornelio Balbo verſamur, quid vetat admonere legendum videri, *qua lege videmus ſatis eſſe ſanctam, vt ciues Romani ſint ij.* Nam *videamus* & *ſancti,* quæ per exemplaria propagata ſunt, litura egent, vt mendoſa. Cicero autem hoc genus dicendi, *populus eſt fundus factus,* ex eo dictũ putat, quòd cùm legem aliquam Romanam adſciuit & approbauit, videatur in eo populo, vt in fundo reſediſſe: proinde quaſi lex vrbem Romam, in qua lata eſt, pro ciuitate habeat: populũ illum, à quo eſt adſcita, pro fundo quodam ſuo, vt in eo ſedem ponat. Ita per tranſlationem ea dicendi ratio auctoritatem ſignificare cœpit: niſi quis putet, quòd fundus, cùm in ſolo ſit, optimus ſit ſponſor & auctor, ex eo tractam eſſe trãſlationem: vnde Plinius, li. 19. c. 4. *is ſponſor eſt in ſolo,* dicit, ſed enim idonea magis & accommodata eſt Ciceronis deductio & explanatio. hoc igitur valebat in cõmodis & beneficijs populorum, publicumq; erat, de priuatis hominibus non intelligebatur. Itaque priuatus aliquis Neapolitanus lege Iulia poterat ciuis eſſe Romanus, populo Neapolitano non facto fundo, modò ipſe vellet: populus Neapolitanus non poterat, niſi approbaret: idque eſt quod ſcribit Cicero, *Ipſa denique Iulia, qua lege ciuitas eſt ſocijs ac Latinis data, qui fundi populi facti non eſſent, ciuitatẽ non haberent.* Ac magna iſta de re cõtentio fuit Heracleinſium & Neapolitanorum lata lege Iulia, cùm deliberarent, an ciuitatẽ Romanam acciperent ſibi lege Iulia conceſſam: erant enim multi Heracleæ, multi Neapoli qui ciuitatem Romanam recuſandam putarent, & libertatem ſuam ſuumque ius retinere mallent, hæc mihi veniebant in mentẽ, quæ

depo-

de populo fundo facto dicerem: si quis à me dissentit, me non facto fundo, ei pro suo iure licet.

CAPVT XIII.

Polentam pransitare, græca fide mercari, rescribere, perscribere, schasteria.

Dubitari video ab eruditis hominibus de hoc Plauti versu in Asinaria, Sc. Sicut tuom vis.

Polentam prãsitare.

Vbi flent nequam homines qui polentam pransitant.

Nam contra literas omnes & tabulas, probè iurati contendunt, pinsitant esse scribendum, eùm præsertim sequatur,

Vbi fit polenta te fortaßè dicere.

Sed omnibus monumentis derogare fidem, falsique notare, vix hic fortasse ferendum est. Videamus igitur, quid pro tabulis dici posit, quando illi contra eas dixerunt. ego putem molitores seruos non pane, sed polenta nutritos fuisse in pistrino: vel potius miseros illos pistores seruos, inter agendas molas, cùm famelici essent, furtim solitos esse de polenta, id est de hordei farina esitare: quæ causa frequentationis Plauto fuit, vt prãsitare potius, quàm prandere diceret: etsi desiderandi potius videri posit, vt sit pransitare, prandere cupere. sed & machina quædam nomine pausicape inserebatur collo molentium seruorũ, ne polentam comederent, neu manus ori admouere possent. Pollux, lib. 7. cap. 4. [illegible Greek] In eadem fabula, eadem scena, *quàm me hunc scipionem contui*, more dictũ est Atheniensium. omnes enim Athenis qui erant natu grandiores & iudicabant, scipiones habebant: vnde Aristophanes scripsit in Pluto,

[illegible Greek]

Græca fide mercari.

At *Græca mercamur fide*, sc. Vnum istorũ quodq;. est optima, repræsentata pecunia: vt in palliata atque adeò, Attica comœdia, quasi Græci nunquam fallerent, sed nec coactore opus esset ad redigendam pecuniam vt in Italia, quã præsentem persoluerent. Græci Græcis fauẽt, & bene de gente sua & existimant & prædicant: quod in palliata seruatum à Plauto est. nam Græcos si vituperasset, eorumque fidem fluxam dixisset, à decoro recessisset. Sc. Vbi ego nunc Litanum.

Verbis velitationem fieri compendi volo.

Facere cõpendij.

Facere compendij, vt facere lucri, Plautus dicit: itaque facere compendi velitationem verbis, est, volo hoc verbis commodum lucrumque afferre, ne in velitationem altercationẽque de suo quicquam impendant. non enim fine eorum impendio fieri potest. Sc. Quid hoc sit negotij.

Adducit domum etiam vltro, & rescribit nummos:

Scribere nummos.

Scribere nommos, est nummos non præsentes soluere, sed pro his in certum diem soluẽdis apud Trapezitam se obligare, & per argentarium in certam diem cauere redditum iri nummos, qui debeantur. quæritur enim pro pecunia præsenti cautionem soluendæ per mensam pecuniæ apud argentarium factam: & antè dictum erat, eadem scena,

Nam vidi huc ipsum adducere ad trapezitam Exærambum.

Itaque apud Terentium in Phormione, act. 5. Sc. 7. *illud mihi argentum iube rursum rescribi*, valet, Cura mihi à mensa redditum iri: Et apud Horat. lib. 2. sat. 3.

Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli Dictantis quod tu nunquam rescribere posis,

Rescribere.

valet, quod tu nominibus ad mensam factis, nõ posis ei per argentarium postea renumerare: sic in Phorm. act. 5. sc. 8. *Quódne ego perscripsi porrò illis, quibus debui?* est, quod ad trapezitam attuli, & totum scripsi quibus dinumeraret certa die, vt nihil iam mihi reliquum sit, atque ita expunxi nomina quibus debebam. Sc. Nequeon' ego te interdictis.

Perscribere.

Quin pol si, repositu remum sola ego in Casteria.

verbum hoc casteria pro Latino deferri in cẽsum non potest, nisi in ascriptitijs ciuibus numeretur: originem certè fatetur Græcam, nõ tamen ingenuam, sed adulterinam, vt hybrida haberi posit. sed vt suis restituatur natalibus, ego schasteria lego. Hesychius, σχαστηρία [illegible Greek]. Ita censet partem nauis esse. ea autem erat, vbi interquiescente remigatione reponebantur remi. Nam σχάσαι κώπην est remum agendi finem facere. Machinarum etiam auctores & automatarum schasterias vocant, quæ tensa laxant & remittunt sui laxatione, principiumq; motus afferunt. Sc. Cur me retentas.

Schasteria

Fac proserpentem bestiam me, duplicem vt habeam linguam,

id est insere tuam linguam in meum os, quod genus osculi est, vocaturq; à Græcis καταγλωττισμα, vnde & infrà, Sc. Agedum istum ostende. scriptum est, *—Ne sic tafiat,*

Vt cuiquam linguam in tufiundo proferat.

Ne quem scilicet osculati velle videatur: sequitur enim mox,

Potius quam cuiquam suauium faciat palam.

Pauca ista cursim raptimque ex Asinaria Plauti non magna certè nec anxia & conquisita cura in hoc caput retuli. Nos enim quæ in summo natantis statim apparẽt videmus fortasse, altius descendere ne mergamur non audemus. Quare alia, quæ ex imis velut gorgitibus quærenda sunt, Delijs natatoribus relinquimus.

CAPVT XIIII.

Niger Galerus, mitra, ψυχομαντεῖον, femni perta, vtere cedrũ, agger tumuli, atra fax.

Locos

LOcos quosdã Maronis breui interpretati unculs perstriogere placet: sed ita, vt quisque iu mentem veniet. ueque enim historiam scribimua, vt ordinem nobis necessariò conseruaudum putemus. 4. Georg.

Niger Galesus.

Qua, inquit, *niger humectat flauentia culta Galesus.* hic niger profundus est & altua: solet enim aqua profunda nigrum colorem ducere: vnda & [illegible], ab Homero dicitur fons aqua abuodans. Ibidem:

Mitra.

Mæonia mentum mitra crinemq; madentem
Subnixus.

id est, sub mitra crinam mentumq; subiectum habens. Mitram autem gestasse viris turpe & molle censebatur. Lucianus, [illegible]. Et Iuno Ioui Bacchi mollitiem objciens apud eundẽ ait, [illegible]: quin & [illegible] per probrum illic vocatur. Et 9. Æneid.

—Et habent redimicula mitræ.

Lydorum tamen & Phrygum tegmen capitis erat, parum virile habitum. Cùm esset in Auerno lacu illoq; tractu [illegible], vt à M. Tullio scribitur, 1. Tusc. & Appius [illegible] illic facere soleret: ea, vt existimo, Maroni causa fuit fiogendi Æneam per Auernum ad inferos descendisse, quòd esse credereotur illic Plutonis spiracula animas remittenria magico ministerio, & retro recipienria: eam tamen vanitatem coarguit Augustua loco aperto excisia siluis. Sed & Hom. [illegible] odys. λ. eo io loco multi fuissa finguot, & Vlyssem ea in loca venisse feruut ad necyomanteon, vt à Strabone libro 5. narratur. Æneid. 6.

Sõni portæ.

Sunt geminæ, inquit, somni portæ:

ferè putem somni dictum pro somnij, vt dicãtur somniorum duę portę: moueor auctoritate Homeri, qui [illegible] scripsit, id est somniorum portis: cuius qui negauerit imitatorem Maronem, ia eadem licet opera affirmet, nihil intra oleã, nihil extra in nuce duri esse. quanquam Hesychius & somnij portas, & somni atiam accipi posse confitetur, cùm pręsertim inter dormiendum visa somniorum noa lacessanr, vt somni portis emitti videantur.

Vrere cedrum.

Aeneid. 7. *Vrit odoratã nocturna ad lumina cedrum.* Hoc antiquorum consuetudine dictum videtur, quod ex Homero sumptum est. Ignitabulum enim vel focum in medijs ædibus habebant, in quo tædas vrebant luminis causa, vt narrat Hesychius in vocabulo [illegible], his verbis: [illegible]. At verò illud eo. li.

Agger tumulum.

Aggere composito tumuli,

dictum est ex Græcorũ consuetudine, qui [illegible] dicunt. Lucianus, [illegible]. exaggerare autem terram solebanr, quoq; altius educebatur, eo honorificum magia erat: atq; à tumore illo moleq; terræ Latinum nomeo tumulis partum est. Homerus quoq; eodem modo [illegible], &c, [illegible], dixit. Æneid. 10.

Quid face Troianos atra vim ferre Latinis.

Atra fax.

Atra ast infesta, dira, noxia, peruersa, iniusta, quòd niger color iofaustus sit. sic apud Flaccũ libr. 4. od. 11. *minuentur atræ carmine curæ.* sic Homarus [illegible] dixit.

CAPVT XV.

Expedire rationes, conturbare, Velatis manibus, nullus hoc meticulosus æquè, crepuit forus, poppysma, malum obiectum, mala manu, menses decem, in superiore habitare cœnaculo, cispellere.

QVædam semper inter legendum bonoa auctores occurrunr neq; vulgaris notæ, neq; publicæ monetæ, quæ enodamua & libantes carpẽtesq; nostris inserimus scriptis: vt ex Amphitruone Plauti, in pręsentia faciemus, quod & aliàs nos facere etiam recordamur, & fortasse sæpius facie⁹: semper enim peruolutanti aliquid recõditum eruitur, promiturque, & literis oon indiguum putatur. Quòd igitur scribit in prologo,

Et vt res rationesq; vestrorum omnium
Bene expedire vultis.

Expedire rationes. Cõturbare ratiões.

Explicat contrariam dicendi formam, coorurbare rationes apud Terẽt. in Eunuc. act. 5. Sc. 2. & conturbare, apud M. Tulliũ pro Planco. & cur à Martiale libr. 7. epig. 26. conturbator aper dicatur. qui enim nõ sunt soluendo, neque se extricare nominibus possunt & ære alieno, illi conturbant: nec enim eorum ratioues explicari & expediri possunt. Sic in epigramm. apud Suet. de Catone grammatico,

Omnes soluere posse quæstiones,
Vnam non facilè expedire nomen.

Et apud Cicer. pro Sestio scribitur, *malis domesticis impediti.* Iterum, *Aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malunt quàm suo deflagrare.* At verò futura sunt quædam infinitiui modi vsitata Priscis, nobis insolita: vt pro amaturum esse, amassere, pro expugnaturũ esse, expugnassere, quæ eò putaui notanda, quòd à Grammaticis præterita neglectaque intelligam. Plautus in Amphitruone, Sc. qui me alter est audacior.

Expugnassere.

Sese igitur summa vi virisq; eorum oppidum
Expugnassere:— id est expugnaturum esse. Insolentissimum porrò est eadem scena, illud dicendi genus,

Sed fugam in se nemo tamen conuertitur:

quod quidem poeticè dictum accipio, agnoscoq; pro fugam in se nemo conuersam inclinatamq; habet, vt, *Nuda genu:* Et, *Lachrymis oculos suffusa nitentes.* Velatis autem manibus, est cum velamẽtis & vittis, vt 2. Æneid. *Præferimus manibus vittas, & verba precantum*: vel ramis oleæ lana inuolutis: [illegible] Græci vocant & *vimenta.* Sc. Qui me alter, *Nullus est hoc meticulosus æquè*: valet, nullus est hoc meticulosior: proinde est eadem constructio qua ratio conseruata, cùm significationis & sentẽtiæ sit eadem vis. Ibidem: Pugni dant ventri victum, qui grassatores nutriunt verberibus spoliatorum. Ibid.

Velatis manibus.

Nullus æquè meticulosus hoc.

esse assero, & profana facere, cùm antecedat cepere. quid quod & sacrosancti legimus in antiquis monumentis, vt de tribunis intelligamus, qui omnia suis seditionibus profanauere? eius vt opinor ponctum feret hæc scriptura, Qui animi & ingenij non est tardioris nec stolidi. Ego quoq; illam esse scripturam eodem cap. vindicandã reor, è sanctuarijs bibliothecarum deprõptam: *claré professi, ne seruari quidem hominẽ sui esse, lucri causa*: etsi autem eundem facit sensum editio, hæc tamen scriptura vt elegãtior, situ & tenebris dãnanda nõ fuit: sed nec in veterno iacere sinemus, qood admonitione veterum librorũ coniecimus, in quibus cùm exaratũ inuenerimus, *primoq; ceu scaptes fruticis paruæ aquifoliæ ilicis*, (lib. eod. c. 8.) vndè temerè & inconsideratè scapus fabricatus & edolatus est ab emendatorib. nos scabies legendum esse affirmamus. qoineriã c. 11. *cõciditur ad cribrum in minuta*, potius quàm ad cribri minuta, nõ inuitus partim animi augurio, partim librorum testimonio asseruerim. quid quod c. 12. eiusdẽ libri, *sapium* arborẽ orbi terrarum ignotam, in sapinum mutandam esse

Sapinus.

Vitruuij lib. 1. c. 2. auctoritate freti non dubitamus scribere? quam Plinios ibid. seri nucleis scribit: nam, *in nucleis*, quod euulgatum est, mẽdum olet. etiam nunc superest sinceritas scripturæ in annosis libris. Ibidẽ, *Sapini autem materies cæsa regenerata fit sicuti docebimus*. quid? cap. 16. eiusdem libri, *haud dubiè præfertur cedro*, diutiua labem hærere sinemus, nec si possumus eluemos secuti volumina cõditiua, in quibus *citro* legitur? quis autem nescit citreas mensas in pretio & dignatione priscis fuisse? cap. 18. eiusdem lib. *item corbium sportis* in Plinio editũ est: sed refragantur pluteorum archaeorum libri veternosi, io quibus cortis scribitur, vnde suspicio oritur, costis emendandum. *item*, inquit ibidem Plinius, *vaccinia Italiæ in aucupijs sata*, quo in loco scripta & excusa nihil discrepant: sed cùm qoæ sint ea aucupia non intelligam, & sciam Galeno, Aetio, reliquis medicis, mangonio vaccinij corporũ pubertatem tardari, quod venaliciarijs vtile plerunq; erat, mancupijs, si cui sagax hæc coniectura videri potest, non illibẽter legerim: hic tamẽ Piniũ mirari subit, qui vacciniom, id est hyacinthom, in arborum classem & sensum retulerit: legẽdom autem planè est, cap. 18. eiusdem libri, *Galliæ verò etiam purpuræ tingendæ causa ad seruitiorum vestes.*

Vaccinia mancupijs sata.

CAPVT XVII.

Ponderibus librata terra, melior natura, melior mundus, magna parens, tu non inuenta reperta es, apud Ouidium.

VErsus est Ooidij 1. Meta. etiam atque etiam considerandus:

Nec circunfuso pendebat in aere tellus,
Ponderibus librata suis:

Terra librata põderibus.

Cui enim non incredibile videatur tellurem suo pondere suspẽsam teneri; cũ suo pondere potius in præcepa, & abruptũ ire debeat: sed nec pondere, verùm ponderib. dixit. existimo eo significari ita in medio vniuersi cardine pẽdere terram, vt cùm tantundẽ vndiq; ponderum habeat, nulla propensio ei in hanc vel in illam cœli partem, nullaq; inclinatio sit: quã & quietis terræ causam Plato existimat esse, & ἰσοῤῥοπίαν Græci vocant: nã sic vndiq; examinata ponderib. suis, neq; in mediç noctis metam, neq; in medij diei punctum feretur, nutu ponderum æqualiter vtrinq; resistente. obnituntur enim & repugnant: nec in ortum vel occasum propendebit, cùm tantundem ponderis retrahẽtis vtrinque sit. Itaq; si in ortum inclinetur, repognabunt pondera eius in occasum vergentia. Eiusdem versus est,

Hanc deus & melior litem natura diremit:

Melior natura.

explanationis indigens, sed ne cõmemorem aliorũ de eo sententias, & vt paucis quod sentio cõplectar, meliorẽ naturam appellari eam puto, quæ corpora perturbata in chao, & illo confuso rerũ aceruo exemit, & in hanc, quam videmus, descripsit & distinxit speciẽ. Nã deterior erat natura, quę res in confusione mixtas, vnoque indistinctas vultu tenebat. sic ab eodem,

Ille opifex rerum mundi melioris origo,

Mundus potior.

dicitur, quòd ante istum rerum ornatũ deterior esset in confusione mundus. Ibid. scribit,

Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis:

& non multò post:

Magna parens terra est.

Magna parens.

cùm magnus pater Latinis sit auus, maior pater proauus, maximus abauus, magnã pàrentẽ reor dici Tellurem antiquam & primam humani generis procreatricem: eodem fortasse modo & patria magna parens vocari posset, quam Cicero in libris de Republica appellat antiquiorem parentem: Sic enim scribit, *Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam si quis, vt aiunt, creauerit, maior ei profectò, quàm parenti debetur gratia.* At verò illud,

—Tu non inuenta reperta es,

Tu nõ inuenta reperta es.

quem sensum efficit? Nam inter Grammaticos (Vallam lib. quinto eleg. capite secundo, & Alexand. ab Alex. libro primo capite trigesimo primo) de eo litem esse natam audio, & qoosdam ex hoc loco nescio quam eruere distinctionem inter inuenire & reperire: ego ne quid improbem, sed vt more institutoque meo animi mei sensum declarem, non inuentam interpretor quæ inueniri non potest, id est, vt ita magis significem quòd volo, veniam verbi præfatus, non inuenibilem. Te, inquit, quæ in iuuencam mutata es, reperi inueniri non posse, cùm speciem formamque puellæ amiseris. Sic inuictus est (vt ita dicam) inuincibilis: & indissolutus apud Ciceronem in Timæo, indissolubilis, & illaudatus apud Maronem 3. Georg illaudabilis est: vel, etsi te quæsiui per omnes terras, ita tandem tamen te in buccula reperi, vt non inuenerim natam meam.

CAPVT XVIII.

Fertilitas barbara, porticus, siquidem homo esset, ferrum recipere, apud Ciceronem.

VOX est ita trita, vt vsu proprè & ministerio detrita sit, fertilitas, quæ tamen nescio quid aliud quàm in quotidiano ministerio & domestico vsu nobis apud Ciceronem ostendit secunda Tusculana: locum ipsum proferam, *illi autem voluerunt nihil horum simile apud Lacænas virgines, quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia in studio est,*
Fertilitas barbara.
quàm fertilitas barbara: ego hic fertilitatem puto delicias ornatus luxumque significare, quibus Troianorum & Medorum nurus, & virgines ornatæ magnificè comptæque erant, vt quemadmodum fertilitas in solo feraci & fœcundo dicitur frugum copias gerente: ita fertilitas dicatur in illis quæ cultum vestitumque eximium gestant, gemmisque & margaritis, torquibus & cathenis aureis ornatæ sunt. Ac putem illud acroteleucium, *fertilitas barbara*, ex antiquo
Porticus.
sumptum esse poeta. Porticus eadem disputatione etiam tentorium, vel tabernaculum significat, quod admonendum duxi, quia fortasse multi id animaduersuri non essent, quos quid admonere & aduertere prohibet, sic enim scribitur, *Namque Æsculapii liberorum saucij opplent porticus*. loquitur de Podalirio & Machaone, qui ad Troiam tendebant & tabernacula habebant. Legendum autem ibidem censeo, *ô Patrocle*? nam versus octonarij modulus hanc scripturam
Siquidem hõo esset.
postulat: & non ita longè, *Abducet Patroclus credo*. at verò, *Siquidem homo esset*, valet, hoc quidem faceret Patroclus si quid humanitatis haberet: *Sed*, inquit, *nihil vidi minus*, id est, nec collocat in cubili, nec obligat ei vulnus. *Quiesce igitur & vulnus alliga: etiam si Eurypilus non possit, posset Æsopus*: in calamo scriptis voluminibus reperio, nec condemno, hoc sensu: Etsi Eurypilum virum fortem puderet Patroclo dicere, quiesce desineque interrogare me, quo loco res Græcorum sit, vulnusque meum alliga: non tamen Æsopum Tragœdum id puderet proloqui. Igitur Eurypilus effari, & narrare incipit laborem, & inclinationem aciei Græcorum in dolore. Etiam in illis libris secus quàm in editis lego, *Si satis his factum non sit, se velle decumbere*: quod cùm optimam eloquatur sententiam, cur supprimere obsecro debui? scio & sine negatione sensum explicari non incommodè, vt in editionibus extat: sed quod non commentus sum, sed reperi, sine fraude, vt opinor, me repetisse testificari possum. *Quis*, Inquit, *cùm decubuisset, ferrum recipere iussus, collum contraxit*? ferrum reci-
Ferrũ recipere.
pere est iugulum aut latus ferro præbere: non se contrahere, non manus non lacertos opponere, non pedes, non ictum declinare. Iubebantur autem interdum, qui decubuerant, à populo iugulari. Eodem genere loquendi pro Roscio est vsus: *quòd non*, inquit, *totum telum corpore recepisset*. qui autem telum recipiebant, fortiores habebantur, quam qui collum contrahebant: vt Maro in clausula libri decimi de fortissimo duce Mezentio mihi dixisse videatur,

Hæc loquitur, iuguloq́ haud inscius accipit ensem.

Ego in peroratione lego, *& tibi hoc video non posse deberi*. particula enim aduersatrix, sed, obscurat confunditq́; sensum: ait enim crastino disputationem ad constitutum fore ad clepsydram, præsertim cùm auditor cogat sibi rem solui & repræsentari, neque deberi differrique sinat.

CAPVT XIX.

Corymbium, capillamentum, lues, stator, equestria.

EPigrammation est perelegans, perq́; scitũ Petronij, de eo qui antè crine decorus, caluitio postea deformi pulchritudinẽ amiserat.

Infœlix modo crinibus nitebas,
At nunc leuior ære vel rotundo,
Ridentes fugis & times puellas:
Phœbo pulchrior, & sorore Phœbi:
Orti tubere quod creauit vnda,
Vt mortem citius venire credas:
Scito iam capitis perisse partem.

Sed existimo tepere & planè frigere eius gratiam, quòd sensus vitio transpositorum versuum conturbatio est: Nam mihi quidem sic eorum texendus videtur ordo,

Infœlix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior, & sorore Phœbi:
At nunc leuior ære, vel rotundo
Orti tubere quod creauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

Ita enim sensus vrbanorum & disertorum versiculorum enitescet, vt caluus cõparetur æri, & tuberi ortorum rotundo, nullaq́; lanugine villoso. Inquit Petronius,

Corymbium.
Corymbioq́; dominæ pueri adornat caput.

Sic redimiculum muliebrium comarum, vt crobylus virorum, scorpius puerorum intelligitur: à Grammaticis Græcis implicatio comarum in acutum desinens explicatur.

——Crines nodantur in aurum.

cùm Maro canit, Aeneid. 4. Seruius crobylon interpretatur. Sed hic comæ sunt adposititię, quales flauas plerunq; mulieres mẽrito decore formam quærentes præsertim in aulis sibi adijciunt. Nam cui circũponitur corymbion, is rasus nouacula fuerat. & mox sequitur: *Euocatumq́; me non minus, Decoro exornauit capillamento.*
Capillamentum.
Is quoq; rasus fuerat, cui capillamentũ est inditum. Vt aũt corymbion fœminarũ diximus, ita capillamentum virorum affirmamus. Non dixit aũt Petronius calcare versum ꝑ terere,

vt à

vt à via trita translatio ducta sit, quæ eadem calcatur. Nam & dixit Aristophanes in Auibus, *οὐδ' αἰσχύλον πεπάτηκας*, id est, Æschylum non calcasti, quod est, eum non triuisti, nec diligenter frequenterq; peruolutasti: sed quòd quę senticosa sunt & spinosa aculeisque horrentia, vestigio premere timemus. sic enim inquit, *Cæteri, aut non viderunt viam qua itur ad carmen, aut versum timuerunt calcare.* lego autem,

Ac sese pictum laudabat miles in vnda.

Et mox,

Hinc Numidæ accurant, illinc noua vellera Seres.

Lues. Lues est illi soluta aqua, vt cùm niues in tabē aquamq; liquatæ sunt.

—— Vincta fluctus stupuere pruina:

Et paulò antè lues, iam concidenda iacebat:

ait enim aquas, quæ antè labebantur solutæ, repentè in pruinam concreuisse & glaciem, vt ferro earum rigor frangendus esset. Ait idem, *Quædam enim fœminæ sordibus calent, nec libi-*
Statores. *dinem concitant, nisi aut seruos viderint, aut statores altius cinctos:* discinctos puto legendum, ac statores seruos esse puto aut libertos, qui prope herum aut patronum stant, & ei præstò sunt, & si quem quærat, accersunt sistuntque. eleganter de muliere, quæ amatoribus plebeijs & vilissimis delectatur, scripsit, *ex hac nota est mea domina, vsque ab orchestra quatuordecim transilit,*
Equestria *& in extrema plebe quærit quod diligat.* Equestria pro locis theatralibus equitum, & modificatis verbis, pro equitibus vsurpauit, cùm scripsit, *nunquam tamen nisi in equestribus sedeo*: id verò est, nunquam est mihi res, nisi cum illis qui sedent in quatuordecim ordinibus.

CAPVT XX.

Fistula apud Plinium Vorticis genus declarata.

CVI non tandem mouet admirationem illud Plinianum lib. 2. cap. 49. *Ex eodem genere & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit.*
Fistula. Quid enim fistulæ rei est cum vorticibus & turbinibus, alijsque repentinis procellarum generibus; Deinde, qua obsecro machinatione potest fistula illa sorbere aquā è mari? nisi fortè interpres & inuestigator naturæ, vulgi sequutus est errorem, existimantis Iridem sui discoloris arcus cornibus, in nubes aquam trahere velut tollenone è fluminibus & mari haurientem: iridem & ipse fistulatam aliquā nubem censuit posse suctum elicere aquam, & in excelsum sorbere. Equidem existimauerim istam fistulam vorticem esse, neque à vortice separandam. Nam ita rotatus & vibratus suo turbine impetuque in mare interdum impingitur & illiditur, & reuerberatus repercussusq; certo reijcitur cum aquæ rapina: vnde à nauticis sipho appellabatur, quem Plinius fistulam interpretatus est. Non debuit tamen fortasse nouam speciem flatus ex vocabulo nautico Plinius procreare: nisi si hac ex parte excusandus sit, quòd cùm in mari non omnis vortex id facere soleat, meritò qui id faciat notari & distingui debuerit: ac medius fidius hac æquitate & benignitate interpretationis bonos scriptores potius leuare, quàm per calumniam iniquam opprimere & circūuenire, candidi nec maligni animi, nulloque liuore suffusi fuerit. Nos tamen interea fistulam esse vorticem doceamus, nequis nos putet ariolari atq; ineptè cornicari. sic igitur scribit Olympiodorus in Aristotelis Meteora, *[illegible] ἀνασπᾶν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης.* Ecce Olympiodorus vorticē à nautis dicit appellari siphonem, id est fistulam, quia in modum fistulæ trahat è mari aquam, quod, vt aiunt geometræ, oportebat ostendere.

CAPVT XXI.

Ionicus, cinædicus, staticuli, Versus, orbis saltatorius, bibere pro summo.

EXplicanda sunt verba Plauti illa è Sticho, Sc. vlt. *qui ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere possit?* hic cinædici nomen non esse infamis, Cinædici.
nefandiq; probri, à Nonio est annotatum, sed in saltatore poni: vt & mox, *cinædus contrà staticulus stare nobis non magis potis est, quam fungus imbri:* tamē & eneruem fractumq;, & velut exossem tripudiatorem, eo nomine intelligi crediderim, cùm in Aulularia, Sc. Redi quo fugia nūc, scribatur, *ita fustibus sum mollior magis, quàm cinædus.* Sed & cantionem cinædicam vocat proteruiorem libidinosioremque, pruritumque excitantem, in Stich. Sc. Morem vobis geram. *Suauem cantionem occipito cinædicam, vti perpruriscamus vsq; ex vnguiculis.* Ionicum quoque, saltato- Ionicus.
rem ferè molliculum & effœminatum delicatiusq; se mouentem interpreter: vt apud Horatium, lib. 3. od. 6. *Motus doceri gaudet Ionicos Matura virgo.*

tum q, Ionum mores & saltationes lasciuiores & teneriores petulantioresq; erant, tum quòd (si id è propinqua reperi insula placet, nec in Asiam nauigari) Siculi saltationē quandam, vt reor, blandam & voluptuariam, in honorem Dianę celebrabant, Ionicam vocatam. Pollux lib. 4. onom. cap. 14. *τὸ δὲ ἰωνικὸν Ἀρτέμιδι ὠρχοῦντο Σικελιῶται μάλιστα.* Cùm autem, vt à Plutarcho scriptum est in symposiacis, tres sint saltationis partes, *φορά, σχῆμα,* & *δεῖξις*, id est motus, gestus & demōstratio: staticulos ad quietem Staticuli.
quæ in gestu & statu est & in demōstratione, pertinere crediderim, nec (vt opinor) iniuria: versus ad motū. sic enim in Sticho Sc. vlt. scri- Versus.
bitur, *Si istboc versu me viceris, aliò me prouocato.* Est enim versus & orbis saltatorius, species quæ- Orbis saltatorius.
dam mot⁹ cuius multa genera tripudiatores frequentant. sed ijdem etiā sæpe se versant, in orbemq; rotāt. De saltatorio orbe sic in Pisonem scribit Cicero, *Cùm illum suum saltatoriū versaret orbem.* De staticulis Cato apud Macrobiū, lib. 3. satur. c. 14. *inde staticulos dare, ridicularia fun-*

Nigram hysmi pecudem. Nigram hysmi pecudem immolari Maro facit, vt & Flaccus ei agnam, cùm esset Tempestas ritu Romano dea. ait enim Flaccus in Epodis ode 10.

Libidinosus immolabitur caper,
Atque agna tempestatibus.

Aristophanea in Ranis,

[illegible]
[illegible]

Ita etiam ritu Græco Tempestati agna nigri velleris immolabatur.

Plena per insertas fundebat Luna fenestras.

Insertas interpretor, quæ ædibus insertæ & interpositæ erant, vt apud Lucret. libro 2.

Inserti fundunt radij per opaca domorum.

Inserti enim radij sunt, qui per domos inseruntur, & in eas subeunt, solisq; lumina spargunt. *Velataq; comas*, exponi rectè video vittatas, vt & velatis manibus est apud Plautum in Amphitruon. Sc. Qui me alter. & velamenta apud Liuium libro 29. & lib. 15. supplicum vittæ sunt. Virgilius lib. 3. Æneid. *—ipsumq; vocamus*

In prædam partemq; Iouem.

In parte vocare — In partem vocare, iuris verbum est, pro participem facere, & partiarium admittere: Cicero pro Cecinna, *Mulieres in partem vocatæ sunt.* Nam & de præda diis immolabant, & partes etiam quasdam eis interdum suspendebant de tholo & consecrabant, vt Dianæ aprorum capita & ceruorum cornua. Maro 7. eclog.

Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus,
Et Ramosa Mycon viuacis cornua cerui.

Item libro 9. Æneidos,

—Si qua ipse meis venatibus auxi,
Suspendiue tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Nemorosa Zacynthos, est quod ab Homero Odys. 1. dicitur, [illegible], verbum ex verbo expressum. Virgil. lib. 3. Æneid.

Effugimus Ithacæ scopulos, Laertia regna.

ad contemptum & irrisionem scopulos ac regna vocauit, ac Ciceronem imitatus est, qui de Vlysis patria sic libro 1. de Oratore scribit, *Vt Ithacam illam in asperrimis scopulis ceu nidulum affixam sapientissimus vir immortalitati anteponeret.* Virgilius libro 3. Æneidos,

Ante & Trinacria lentandus remus in vnda.

Lentare remum. id est, in Siculo mari nauigandum. cùm enim remiges magnis viribus remigant, lentant, id est, curuant & flectunt pandantq; remos: qui & ea de causa lenti à Catullo in nupt. Pelei appellantur, cuius versus Virgiliani carminis explanatio erit,

Quine fugit lentos incuruans gurgite remos?

CAPVT XXIII.

Ometides, segmenta, discrimen, purum caput, tres numeros iactare, subire & vocare, apud Ouid. 3. de arte.

Conueniunt, inquit Ouidius lib. 3. de arte amandi, *tenues scapulis ameletides altis:*

Angustum circa fascia pectus eat.

Natio Grammaticorum in ameletidibus explicandis frustra sudat, nihilque proficit. Ego enim contra librorum auctoritatem affirmauerim legendū esse ometides. vt sint tanquam scapulares vel humerales fasciæ: quis enim nescit ad dissimulandam scapularum altitudinem tenuibus fasciis vtendum, ne si crassioribus & plenioris fili aliqua vtatur, magis vitiū extet & appareat? Recordor equidem Grammaticos primi ordinis, analectides legere, & intelligere tanquam puluillos ad constipandas puellarū scapulas, quibus subscriptorem præstare non possum. Ometides

Quid, ait ibidem, *de veste loquar? non iam segmenta requiro,* Segmēta.

Nec quæ bis tyrio murice lana rubet.

Ego hic segmenta esse puto purpuræ vel aurei panni virgas, vnde & segmentatæ vestes nomen habuerunt. Nam sunt & segmenta virgæ quædam aureæ & zonæ, quæ vesti inseruntur ad ornamentum, velut institę quædam, & limbi: quibus interdum versicolor vestis redditur. Valerius, *permisit quoque ei purpurea veste, & aureis vti segmentis.* Isidorus libro 19. Etymol. capite 22. *segmentata vestis zonis*, inquit, *quibusdam, & quasi præcisamentis ornata.* Idem Ouid. 3. de arte aman.

Longa probat facies capitis discrimina puri.

Discrimē. Purum caput. discrimen hic vocat, cùm in medio sincipite in diuersum coma discernitur. Purū caput dicitur, pars capitis anterior ad discrimen nulla re ornata nulloq; nodo constricta, cùm in aurum nō sunt ea parte nodati crines, nec in reticulum collecti: per translationem de terra in orto dixit Columella libro 10. de cult. hort.

Inde sibi puro discrimine pectita tellus.

Idem Ouid. eod. lib.

Ecce tibi similis, qui quondam Phrixon & Hellen
Diceris Inois eripuisse dolis.

quem hic vestis colorem significat Ouidius? ac putem intelligi vestem coloris fului, qualis erat color velleris aurei. id ex eo apparet, qđ eodem in libro scribit,

Dictaq; Varroni fuluis insignia villis
Vellera germanæ Phrixe querenda tuæ.

Hanc, inquit, *decet ornari testudine Cyllenea.*

existimo significare alterius in fastigium testudinatum esse comę suggestum rotundandum, vt ille comarum ornatus testudinis à Mercurio inuentæ figuram referat. Ibidem Ouidius,

Et modò tres iactet numeros: modò cogitet aptè, Tres numeros iactare, subire. vocare.
Quam subeat partem callida, quamq; vocet.

apparet eam lusus rationē significari, qua quis iactis numeris in tesserarū ludo, vnū ex eis sibi eligit, quo redeunte lucretur: vnum subit, quo reuertēte perdat. vocamus enim quod euenire optamus, subimus quod ferre cogimur: vt alterum voti sit, alterū necessitatis. sed ea conditio est, vt legamus eum numerum, quem potius redditurū putemus, eum subeamus, quem minus rediturum speremus, vt auguremur nobis potius lucrum, quā iacturam ominamur. Nam & in hac cōiectura inest calliditas, suisq; rationibus aduersaria sit, quæ eum numerum, qui sæpius redit, subire malit, quàm vocare.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

Cognituræ, spintria, aureus, miliarium, quid mihi cum longis tibijs, mota ancilia, scambus: in Suetonio.

VTVLENTVM, vt ita dicam, & cænosum arbitror illum Suetonij in Vitellio capite 2. locum, in quo de eius maioribus differit: *Cuius, inquit, filius sectionibus & consuturis vberius compendiũ nactus*: quę enim, malum, sunt istæ consututæ! nisi fortè eum censet vt patrem, fuisse sutorem veteramentarium: sed vt arbitror, sutor & sector non fuisset. illud accommodatius, &, vt opinor, longè verius, cuius assertores sunt libri veteres: *cuius filius sectionibus & cognituris*: cognituras enim dicit procurationes, cùm hominum in foro esset cognitor & procurator. cognitiones non dixit, sed cognitoras, ne de iudice loqui videretur. Ibidem, vulgaris mulier est, quę sui copiam facit, seque vulgat, quomodo & à Iurisconsultis vsurpatur. Quid illud est cap. 3. *& ipse perpetuò spintriæ cognomine notatus*. Ego spintriam eum accipio, qui muliebria paritur, seq; aliis abuteodum præbet: certè pro spintria Dionis compendium [illegible] dicit, id est prostitutũ & stuprum passum: sed & spintrias à patientia nominatos Tacitus lib. 5. ostendit his verbis: *Tuncq; primùm ignota antè vocabula reperta sunt, sellariorum & spintriarũ, ex fœditate loci & multiplici patientia*. Nam loci fœditatem ad sellarios refero, multiplicem patientiam ad spintrias. Qoare cũ effœminati essent, in eis spinter effœminatur, & spintriæ vocantur: vnde origo appellationis. In eadem vita cap. 14. scribit, *nullis tamẽ instinctior quàm vernaculis & mathematicis*. scio omnium librorum consensu hanc lectionem testatam esse: putem tamen diuinaculis commodiùs aliquanto quàm vernaculis hic scribi posse. Æstimatio autem aurei Romani, qui & solidus dicebatur, cognosci potest ex comparatione locorum duorum Suetonij & Taciti: Nam de Othone scribit Suet. cap. 4. *quoties cœna acciperet principem, aureos excubanti cohorti viritim dabat*. Tacitus lib. 17. *Cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuidebat*. aureus igitur Romanus ceotũ oummis taxatur. Miliarium vas est longum & angustum ad similitudinem milij. Palladius de re rustica lib. 5. cap. 4. *Vas, inquit, aeneum miliario simile, id est altum & angustum*: eo ad balnea vtebantur. Etiam miliarium aureum, Romæ in foro columna erat, in quam omnes viæ Italiæ competebant & desinebant: quod ita vocabatur, q. ab eo miliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, incipiebat. nam lapides in viis, quibus miliaria notabãtur, miliaria etiam vocabantur. Plutarchus in Galba, [illegible]. de eadem re Suet. in Othone, cap. 6. *vt se in foro sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur*. [illegible], prouerbium esse dicit Dio in Othone, de iis qui quid sibi non vtile faciunt, quod & paulò aliter effert, [illegible]. puto hoc dictum, vel ex eo q. ad rem diuinam & puluinaria adhiberent tibicines, qui tibiis canebant longis, vt præcentoriis & thurariis: cùm tamẽ interdum sacrificium sibi non profuisse censerent, vel ex eo q. qui tibias tractare cõmodè paruas cũ posset, vt puellatorias, quas Græci παρθενίας vocãt, aut gingrinas quę breues erant, magnas longasq; sumeret, quas commodè non posset inflare. Quid est? *sed & motis, necdum conditis ancilibus*. (in Othone capite 8.) Solebãt qui bello gerendo præficiebantur, vt inquit Seruius in princ. 8. Æneid. ingredi Martis sacrarium ancillaq; primum mouere, deinde simulachri hastam, dicentes, Mars vigila. Tacit. lib. 17. *fuère qui proficiscenti Othoni moras religionemq; nondum conditorũ ancilium afferrent*. promebantur autem indicto bello ancilia, vt mouerentur: ac profectionem suscipere ante, quàm condita essent, ominosum & religiosum habebatur. Idem Suet. de Othone, cap. 12. *fuisse*, inquit, *traditur & modicæ staturæ, et malè pedatus caluusq;*. Cùm caluitium nec ad corporis habitum pertineat, nec officio rebus gerendis, quis meritò hunc locum dubiæ ambiguæque fidei non censeat? Consului exemplaria scripta, in quibus reperi, modo *campus*, modo *cambus*: quo fit, vt legendum censeam *scambus*, quo nomine vocatur, cuius crura sunt deprauata & curua. Is enim σκαμβὸς à Græcis appellatur: quam vocem quo minus vsurparet Suetonius quid obesse potuit! cùm eum tanta libertate scribendi videamus vti: & hàc appareat vocem Latinis vsitatam fuisse, cùm in anti-

Cognituræ. Spintria. Aureus. Miliarii.

Quid mihi cũ longis tibiis. Mota ancilia. Scambus.

sed ad Maronem reuertor, cuius aliquid è Papinio quispiam interpretaretur. Quod enim de dictamo scribit 12. Æn. *Pauperibus caulem folijs, Adultis*, Grāmatici qui familiam ducūt, quorumque sententia prima est, exponunt: sed Papinius accepisse videtur pro florentibus: sic enim Maronem æmulans scribit eodem libro,

Puberib. folijs.

—idea profert quam Creta sub vmbra
Dictami florentis opem.

hoc tamen alio loco aliter expono. Quod autem mox Papinianus addit,

—quóque angus abundat Spumatu.

de saliua anguium Aesculapij interpretor, qui lingendo ægros sanabant sua spuma. Aristophanes in Pluto,

Τούτω δ᾽ ἀπὸ τῆς φοινικίδ᾽ ὑπεδυέθ᾽ ὄφω,
Τὰ βλέφαρα περιέλειχον.

—Piscumq; domus non æstuat annum,

Papinius ibidē nouè dixit: vt si æstuat æstum, quis diceret. Paris est audaciæ Persianū illud, satyra prima,

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles.

pro, pallorē ſtodendi in Eupolidis libris palles, vel pallorem studio & assiduitate legendi Eupolidis comœdias contractum palles. Iua suum poetæ tenent, vt licenter multa loquantur, ac ne proscriptione fortè excludantur, ea vsurpant ad retinendam possessionem.

CAPVT IIII.

Scena versatilis, aulæum scenicum, centum missus circenses, Gangaridæ & Gandaridæ, volentes, aquilo ab hyperboreis, lucus Dianæ.

HVIVS est professionis & sensus carptim locos hinc inde bonorum enucleare auctorum, quod lubenter sequimur, non assequimur tamen, & voluntati facultas non respondet: perseuerabimus tamē in instituto nostro, pro re studium lectoribus nostrum persoluturi. Scribit Maro lib. 3. Georg.

Scena versatilis.

Vel scena vt versis discedat frontibus.

hic existimo significari scenam, quæ periactos habet, vbi versatilea sunt machinæ, auctore Vitruuio lib. 5. cap. 7. & Polluce lib. 4. cap. 19. quę versatæ, quę extra vrbem aut quę in vrbe erāt, ostendebant: nam & dextra & sinistra erant.

Aulæum scenicum.

Purpurea, autem, *intexti tollant aulæa Britanni,*

ideo ait, quia in ludis scenicis aulæum tendi solebat. Cic. pro Cælio, *deinde scabella concrepant, aulæum tollitur.* Apuleius, *aulæum tragicum remoueto.* his autem verbis Maro ludos scenicos & theatrales significat, vt antè gymnicos & palæstricos. Estque phantasia, nam cùm tollitur aulæum leuaturque persona ei intexta, ipsum leuare videtur. Ouid. 3. Metam.

Sic vbi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumq; ostendere vultus.
Cætera paulatim, placidoq; educta tenore
Tota patent, imoq; pedes in margine ponunt.

Meminit etiam Maro libro 3. Georgic. gentis Romanis armis nondū subactæ, sed vt optat, & auguratur, ab Augusto vincendæ, cùm ait,

In foribus pugnam ex auro solidoq; elephante
Gangaridum faciam.

& de Gandaridis Indiæ populis victoriam & laudem optat Augusto, quos inuictos, & exterorum armis semper intactos fuisse constat, vt res Augusti aliorum facta superent. Cæterùm illi populi Indiæ à Ptolomæo lib. 7. Gangaridæ, ab aliis Gandaridæ vocantur. Diod. lib. 3. ἀπελαμβάνων εἰς τὸ πέραν τὸν ποταμὸν τὸ ἔθνος τῶν Γανδαριδῶν, πλεῖστον ἔχειν καὶ μεγίστους ἐλέφαντας· διὸ καὶ τὴν χώραν ταύτην ὑπὸ μηδενὸς βασιλέως ἐπήλυδος κεκρατῆσθαι. Eorum etiam regio à Strabone lib. 15. Geogr. Gandaritis appellatur. Valerius autem Flaccus Gangaridae populos Scythiæ commemorat 5. Argonaut. hoc versu,

Gangaridæ, Gandaridæ.

Missis in arma Darabs, acies quem Martia curru
Gangaridum.

Hic insitiuum quiddam è Suetonio eadem opera addam: scribit enim in Domitiano, cap. 4. *Circensium die, quo facilius centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina corripuit.* centū missus circenses sunt, inquit Seruius, vnius diei: centum enim currus mittebantur, quare Maro scribit,

Centum missus Circenses.

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Vltimus autē missus ærarius vocabatur: quanquam & centum pro multis, poetarum consuetudine accipi possent. Eodem libro,

Ipsa autem macie tenuant armenta volentes, Volentes.

id est, de industria: est & volens, beneuolus, vt in deorum precationibus. Cato de re rust. cap. 141. *Mars pater, te precor quæsoq;, vti sies volens propitius mihi, domo, familiæq; nostræ.* Liuius lib. 1. *pacem precibus exposcunt, vti volens propitius suam semper sospitet progeniem.* Ait Maro 3. Georg.

Qualis hyperboreis Aquilo cum densus ab oris. Aquilo ab Hyperboreis.

quod contra Græcorum opinionem & vocabuli notionem dictum esse videtur: cùm enim trans Aquilonem Hyperborei incolant, si modò vlli sunt, inde eum oriri Maro facit: nisi si quis dicat è finibus eorum, citra tamen, eum oriri. Sed videtur Maro parū curare eam, quam retulimus Græcorum opinionem. Ait ibidem,

—Aut sicubi nigrum
Ilicibus crebris sacra nemus accubat vmbra.

accubare nemus sacra dixit vmbra, cùm vmbra potius sacra accubet in nemore, ac sub arboribus iaceat, vt & antè loquutus est,

Speluncæq; tegant, & saxea procubet vmbra.

ex his quæ hic Seruius dicit, apud Horatium in Arte poetica, cùm scribitur,

—cum lucus & ara Dianæ. Lucus Dianæ.

ita debere intelligi videtur, non tantùm quòd Aricię nemus & ara Dianę esset: sed quòd omnis lucus Dianæ sacer sit, etiamsi aliis nuncupatus sit diis. Seruius in 3. Georg. *nam, vt dicimus, et omnis quercus Ioui est cōsecrata, et omnis lucus Dianæ.*

CAPVT V.

Commoda, libra, forma, ne, conuexa sidera, formido, linea.

IN

Commoda. IN re militari commoda dicebantur, vel munera, vel præmia, vel agri denique, qui dabantur militibus. Ouid. 1. de Arte amandi,

Romule militibus scisti dare commoda solus.

& iterum,

Hæc mihi si dederis commoda, miles ero.

Sed nos nullam sequemur viam, & varia diuersaque vndiq; adscribemus vt quicque succurret. Libra. Libra interdum altitudinem & fastigium significat, propter perlibrationé aquarum. Frontinus de Aquæductibus, lib. 1. *aquæ omnes diuersa in vrbem libra perueniunt.* id est, diuersa altitudine. Ibidem, Opus arcuatum dicitur, quod arcus & fornaces habet, nó solidam constructionem. Formæ. Ibidem, Formę sunt interdum rerum aliquarum imagines, & deformationes ac picturæ. Frontinus ibidem, *formas quoque ductuum facere curauimus.* Ne. Ne pro nó à veteribus positum non rarò legimus: vt apud Plautum in Trinum. Sc. Neque fuit, neq; erat. *nisi tu ne vis.* & apud Terent. in Eunuch. act. 2. scen. 3. *Quid ne es alacris?* pro, cur non es alacris? Virg. 1. Æneid.

Conuexa. *—Conuexa polus dum sidera pascet.*

quo sensu ab eximio poeta dictú accipimus? nam astra connexa non videntur, cùm globosa potius & rotunda sint: ego conuexa dici astra interpretor, nó singula, sed vniuersa: conuexitatem enim eandem, quam cœlum, efficiunt, toto obsita & dispersa cœlo vndique in orbem. sed ecquónam modo polus ea pascit? censent Stoici sidera, cú igneæ sint & feruétis naturæ, pasci humore: quo sanè factum est, vt hic Palus à doctissimis viris legeretur: sed nihil censeam esse causæ, cur hìc nouitatis studiosi simus: nam cùm cœlum verset astra tanquam palantia & errantia, & tanquam alimentum sequentia dum voluuntur, fit deinde vt tanquam pastor ea pascere videatur: hoc si sensu accipias, qui (vt reor) & probabilis est, nec indignus poeta, nihil profectò habeas cur quicquam hìc nouandum putes. Formido. Formido in venatione lineam significat vario plumarum nexu discolorem, qua terrentur apri, vulpes, lupi, vrsi, sed potissimùm cerui. In ea alternus textus plumarum, sed vulturia & cygni præcipuè laudatur: sed & interdum sandice fucabatur. Meminit formidinis Maro, ne alios commemorem, 3. Georg. hoc versu,

Puniceæue agitant timidos formidine pennæ.

Linea. dicitur & linea. Nemesianus lib. Cyneget.

Linea quinetiam magnos circundare saltus
Quæ possit, volucresq; metu concludere prædas,
Digerat innexas non vna ex alite pennas.

Eam etiam lib. 4. de venatione Oppianus δειμάλεον μήρινθον, id est lineam formidolosam appellat, & δεῖμα πολύχροον, id est formidinem multicolorem.

CAPVT VI.

Amphitheatrum, renes, numeri eburni, tali, Vulturius & basilicus apud Plautum, Venus, Versus rhopalici.

Amphitheatrum AMphitheatrum in quo & venationes & gladiatores dabantur, tanquam duplex theatrum erat: velut enim è duobus theatris, quorum forma semicirculum reddebat, è regione commissis & coniunctis confectum erat, eiusque forma rotunda ouum referebat. Calphurnius eclog. 7.

Et geminis medium se mollibus alligat ouum.

Nam duobus theatris ouum alligari, & rotundari amphitheatrum dicit: sed nos hic etiam varietati studemus, & indulgemus. Renes. Renes pro lumbis in consuetudine vsurpamus, sed & antiquos sic loquutos reperimus, vt Ausonium, & eo antiquiorem Nemesianum in Cyneget.

Renibus ampla satis validis, diductaq; coxas.

In tesseris antiquorum vt nostris, scripti erant tantùm numeri, vnde iactare numeros pro iacere tesseras dixit Ouid. 2. de Arte amandi, Numeri eburni.

Seu ludet numerosq; manu iactabit eburnos,
Tu male iactato, tu bene iacta dato.

Ac cùm senûm sint laterum, plures numeros, quàm tali, qui quaternûm sunt, habebant: Tali. vnde & numeros fortasse appellasse putabitur Ouid. aut potius quod tali etiam sine punctis & numeris fierent. Nam in talis erant aliquibus fortasse numeri, vt senio: sed & canis numerus erat vnitatis, ideo damnosus. Ouidius ibidem,

Seu iacies talos, victam ne pœna sequatur,
Damnosi facito stent tibi sæpe canes.

Aliqui tamen interdum fiebant, qui pro numeris effigies animalium habebant, vt vulturum aut regulorum: sed & ipsum tali latus, quod & verius, sine punctis & numeris notatis, senionem aut vnitatem significabat. Nam, vt ait Pollux lib. 9. cap. 7. ipsa casus figura & facies in talo pro numero erat. Igitur, vt reor, sine numeris notatis erant tali, quos notatos habebant tesseræ: vnde numeri sunt vocatæ. De vulture in talo ait Plautus in Curcul. Sc. Date viam. Vulturius. *Iacit vulturios quatuor:* id autem infœlix erat. Erat & basilicus, *Herculem, iacto basilicum,* inquit Plautus, ibid. qui iactus fœlix. Basilicus. At Venus erat, cùm nullus eodem vultu stabat talus, qui fœlicissimus erat iactus. Venus. Versus rhopalici apud Ausonium Edyl. 1. sunt, quorum singula verba sequentia singulis syllabis priora exsuperant, vt, Versus rhopalici.

Spes deus æternæ stationis conciliator.

Sic vocati sunt, quòd clauæ more quibusdam gradatim surgunt toris & nodis. Ausonij de Narbone versum quem subscribam, labe quadam inquinatum puto, quæ eluenda est.

Vsque in Tectosagos primæuo nomine Belgas,

vel vt in aliis scribitur,

—Paganosq; nomine Belgas.

Ego & Tectosagos & Volcas scribendum esse arbitror, & ita emaculandum eum locum. nihil enim est cú Tectosagis commune Belgis. nec minus illud eiusdem de Burdegala,

—Quantus in amne tumor.

in eo, vt è syllabæ tempore perspici potest, violatum est, cùm *tumor* incorruptæ integritati restituendum sit. Sed & in sapientium ludo, vt

multa

multa prætermittem alia, quis non putet, qui quidem numeros iambicoe teoeet, eorumque modulos, esse legeudum, *Breuitate nota qua Lacones vtimur.* Nam quod editum est, *vsi sunt,* versue lege damnetur.

CAPVT VII.

Auguria duorum generum, accipio omen, Acheron, debere cœlestibus, tum geminas vestes: apud Maronem.

Auguria duorũ generum.

AVgurie duorum erãt generum, quædam oblariua, quędam impetrariua: Impetratiua petebaotur à diis, nec in impetrantis erat potestate, ea vel eccipere vel non accipere, vel agnoscere vel nou agnoscere. Quæ vltrò nobis non petentibus facta & obleta erant, in potestare nostra erant. nem non agnoscere vel agnoscere licebat, qđ & in omnibus obseruabatur: vnde in historiis, accipio omẽ legimus. Maro tamẽ, velut in oblatiuo augurio, de impetratiuo dixit, 12. Æneid.

Accipio omen.

Hoc erat, hoc votis, inquit, quod sæpe petiui:
Accipio, agnoscoq; deos.

id & in funeribus valebat: nam non inquinabatur funere, nõ inquam funestabatur nec polluebatur, qui funua non egnoscebat. Liuius libro 2. de Horatio Puluillo, *Nihil aliud ad eum nuntium à proposito auersus, quam vt cadauer efferri iuberet, tenens postem precationem peragit, & dedicat templum.* ita funus non agnouit, nec ad se pertinere significauit, sed ad alios, cùm dixit, efferte, quasi ipsorum cadeuer esset. alij eum respondisse dicunt, vt refert Seruius in 11. Æneid. cadauer sit. sed nos miscellanea scribimus & ad alia transimus. Acherõtem legimus inferorum fluuium esse: sed apud veteres Letinoe inferos plerunque significat, non fluuinm: vt epud Pleutum in Trinum. Sc. Minus quindecim. *In nostro agro ostium est Acherontis.* id est ioferorum. & apud Maronem 11. Æneid.

Acheron.

—Qui solus honos Acheronte sub imo est.

& eliis mulris locis, quos adscribere supersedi, ne copia onerem lectorem. Qui viuunt, obnoxij sunt snperis diis, mortui extra eorum ditionem sunt, & in aliorum ius condirionémque concedunt: qui autem alicui obnoxius est, qui alicuius imperio paret, is ei aliquid debet: ex eo Maro nihil debentẽ cœlestibus cùm scripsit, mortunm intellexit, hoc versu eiusdem libri,

Nihil debere cœlestibus.

Nos iuuenem exanimum, & nil iam cœlestibus vllis
Debentem, vano mœsti comitamur honore.

Veteres veste vna corpus induebant, altera, qua emiciebantur, etiam interdum inuoluebant caput, quo factum est vt duas vestes mortuo Pallanri iniiciat Æneas, vt vna corpus, altere caput tegantur.

Tum geminas vestes.

Tum geminas, inquit, *vestes ostroq; auroq; rigẽtes*
Extulit Aeneas. sequitur enim mox,
Harum vnam iuueni supremum mœstus honorem
Induit, arsurasq; comas obnubit amictu. sic & li. 3.
Purpureo velare comas adopertus amictu.

& Varro lib. 4. de ling. latin. vestes in indurum & amictum diuidit: *prius,* inquit, *indutui, tum amictui quæ sunt, tangam.* More Græcorum pactis aliquot dierum induciis miliriæ cadauera ad sepulturem petebentur: etque id etiem victi impetrabent, quod ex Thucydide percipi potest, qui sæpe νεκροὺς ὑποσπόνδους esse datos refert: id etiam ex Homero notum est: quod quidem libro 11. est imitatus Maro, *Velati ramis oleæ* cùm scripsit eo libro, ἱκετηρίαν de que iam aliquid diximus, intellexit: ee enim dicitur esse ramus oleæ lana inuolutus, quod etiem septimo libro significauit,

Præferimus manibus vittas, & verba precantum.

Illam enim lanam, insulas, virres, velamenta, rum in poetis, tum in historicis Latinis vocari reperiemus.

CAPVT VIII.

Miror laborum, decurrere, decursio circa rogum & sepulchrum, custodia, columnæ Protei, subsidere, subsessor apud Maronem.

QVemadmodum Græci dicunt, θαυμάζω σε τῆς ἀρετῆς, in quo subaudiunt ἕνεκα: ita huius elegantiæ imitator dixit Maro 11. Æneid.

Miror laborum.

Iustitiæ ne prius mirer belline laborum?

Vbi subauditur, causa, estque sermo, si figuram spectes, merè Græcus. In funeribus clarorum virurum decursiones militares fieri solebent: milites enim suis instructi armis & tanquam in procinctu, gradu militari & exercitatione quadam ludicra decurrebant. Tacitus, *Princeps ipse cum legionibus decurrit.* Suetonius in Claud. cap. 1. *Cæterùm ei exercitus honorarium tumulum excitauit, circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret.* Id Virgilius 12. Æneid. in funere Pallantis imitatus est,

Decurrere. Decursio circa rogum & sepulchrũ.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis,
Decurrêre rogos.

Sed læuos orbes agere, circumq; in sinistram decurrere primùm solebant: deinde vt expiarent contagionem funeris, in dextram decurrebant. Papinius lib. 6.

—Lustrantq; ex more sinistro Orbe rogum.

Deinde subiicit,

—hic luctus abolere, nouiq;
Funeris auspicium, vates, quanquam omnia sentit
Vera, iubet dextro gyro & vibrantibus armis,
Hàc redeunt.

Milires autem, cùm in armis ordinem seruantes pleno passu incedebant, aur currebent, decurrere dicebantur. Seneca lib. 2. epist. 18. *Miles in media pace decurrit sine vllo hoste, vallum iacit, & superuacuo labore lassatur, vt sufficere necessario possit.* Sed nos miscelliones sumus: qnicquid enim mens suggerit, sine delectu scribimus. Custodia sæpe est reus, qui custoditur, aut in carcere, aut à miliribus seruatur. Seneca lib. 1. epist. 5. *Quemadmodum eadem cathena & custodiam & militem copulat.* Iteque miror Seruium in 11. Æneid.

Custodia.

hæc scribere: *nam vt hi qui custodiuntur, custodiæ dicantur, vsurpatum est, vnde male in vsu custodiæ audiuntur.* Nem custodies à megistratu audiri, elegantissimè dici, ex eo quē protuli Senecæ loco non est obscurum. Cùm Meneleum in Ægyptum aduectum esse lib. 11. Æneid. Maro significat, & scribit,

Columnę Protei. *Atrides Protei Menelaus ad vsq; columnas*
Exulat:

ed fines Ægypti peruenisse intelligit: ex eo quòd in confiniis columnæ, quæ dirimerent terras, ponerentur. Pollux lib. 9. Onomest. στήλας ἱερείας vocet. Ibidem, καὶ ὁ σύνορος στήλη, ὅρος. Cùm inter Peloponnenses & Iones esset de finibus controuersia, in Isthmo columnam posuêre, quæ litem discerneret, regionesque definiret & termineret. Strebo libro 3. καὶ στήλην ἔστησαν ἐπὶ τοῦ συνομολογηθέντος τόπου περὶ αὐτὸν ἰσθμόν.

Subsessor. Subsidere. Subsessor dicitur, qui clàm domi subsidet, insidiaturque ad edulterium obeundum. Valerius libro 2. cepite 1. *nulli enim tunc subsessores aliorum matrimoniorum oculi metuebantur.* Proinde scripsit 11. Æneid. Maro, *—deuicta Asia subsedit adulter.* quo significat, subsessorem non defuisse Agememnoni edulteriorum vindici & Asię victori. Subsedit igitur, est, clèm substitit, & in insidiis ad stuprum delituit. Quod si,

—Deuictam Asiam subsedit adulter,

leges (quod in quibusdem exempleribus extere refert Seruius) sententia erit, victorem Asiæ excepit insidiis & interfecit adulter. Nem & subsessę dicuntur hostium doli in insidiis subsidentium. Sic loquutus est Marcellinus vt & ite legisse videetur, libro vigesimoocteuo, *Subsident alij curiosos homines, senes aut iuuenes, orbos vel cœlibes.* *Qui scripserunt*, inquit Seruius in 11. Æneid. *de arte militari, dicũt summũ genus esse dimicandi, quoties calcato vmbone aduersarij, se in hostilem clypeum erigit miles, & ita contrà stantis vulnerat terga.* Quedrigerius apud Aul. Gellium lib. 11. cep. 13. etsi animo magis quàm arte confisum Menlium cum Gello pugnasse scribit, temen eo ferè genere pugnendi vsum esse refert, *Scutum*, inquit, *scuto percussit, atq; statum Galli perturbauit.* Ibidem. *Manlius iterum scutum scuto percutit, atq; de loco certo hominem iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq; Hispanico latus hausit.*

CAPVT IX.

Transenna, vestis triumphalis.

VERBA Nonij Marcelli, quibus transennem apud Ciceronem & Sallustium explicat, subscribam, Transenna. *Transenna nõ, vt quidam putant, transitus, sed fenestra est. Cic. de Orat. lib. 1. Nunc pete à Crasso vt illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes, strictim aspeximus. Sallustius histor. lib. 2. transenna demissum Victoriæ simulachrum, cum machinato strepitu coronam capiti imponebat.* A Nonio Seruius dissentit, qui hoc in Sallustij loco transennem extentum funẽ interpretatur, cũ explicat lib. 5. Æn. *—& volucrem traiecto in fune columbam.* ac vetiorem equidẽ esse Seruij sentẽtiam arbitror. Nã Valerius eadẽ de re loquẽs lib. 9. cap. 1. scribit, demisses esse lacuneribus corones aureas. quod profectò fectum esse funibus existimendum est. Idque adeò magis intelliget, qui totum Sellustij locum à Mecrobio lib. 3. Saturn. capite 13. perscriptum perleget. Sed & Plutarchus nullum nobis relinquit dubitãdi locum, qui Sallustij interpres scribit in Sertorio de Metello, καὶ νίκαι μηχανημάτων δι' ὀργάνων ἐπιδρόμων χρύσεα βραβεῖα, καὶ στεφάνους διαφέρουσαι κατέχοντο. Nem epidromum funem esse constet, & in venatione sic eum appellant, qui est summus & imus in retibus, quoque intenduntur. Plinius libro 19. cepite 1. *vt annulum hominis cum epidromis transirent.* Feuet & Seruij interpretetioni Isidorus lib. 19. Etymol. capite 1. qui trensennem scribit esse extentum funem. Nunc quispiem putaret, vt in Sallustio, sic & in Cicerone per trensennam præterire eos, qui mechina quadam, vt assolet in ludis fieri, celerrimè trenseunt per funem tensum in theetro, id est, per funem feruntur & prætereunt theetri spacium. Itaq; cùm scribit Horarius lib. 2. epist. 1.

Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta.

esse potest trensenna, id est, extensus funis, quẽ veluti perembulet funembulo poete rerum miraculo persimilis. videtur temen in Ciceronis exẽplo esse transenna transitus, quasi trensienna: trensitum autẽ intelligo peruium specium inter concleuie, cubicula, eut cœnationes: si enim per trensennem præteriens in vestiario per fores eius videres vestem pulcherrimam constructam & composirem, non acquiesceres io tem breui aspectu. sic vsurpat transennem Peulinus in epistola ed Seuerum, *hæc*, inquit, *basilica, in basilica memorati confessoris aperitur trinis arcubus paribus perlucente transenna, per quam vicißim sibi tecta ac spacia basilicæ vtrinsque iunguntur.* Iterum, *intra ipsam verò transennam, qua breue illud, quod propinquas sibi basilicas potius discludebat, internallum continuatur.* Est enim transenne funis, vt in Sellustij exemplo. Iteque cùm ad illaqueandum aues intendantur funes,

Nunc à transenna hic turdus lumbricum petit

Plautus dixit in Bacchid. Sc. nimio illhæc res. nam in auium pedicis funiculus est, σπαρτίον vocari dicit Pollux. eum funiculum atque adeò pedicam rotam Plautus transennem voceuit. Est & vt eit Isidorus libro 19. Etymol. cep. 1. in traiectu fluuiorum, qua pontones sunt, traiectus funis, quem ait trensennem vocari. quomodo apud Mercellinum libro 25. accipi videtur, cùm ait, *tanquam è transenna simul emißi, spe citius ripas occupauêre.* melius temen sit intelligere velut pedicis & laqueis emissos. Nem eis aues liberetæ celerrimè euolant, & feruntur ocyssimè. Eádem autem de Metelli vanitate & insolentie scribens Valerius, Metellum ait cum palmata veste conuiuia celebrasse. Sallustius apud Macrobium libro 3. Saturnal. capite 13. ei Vestis triumphalis

plerunque

plerunque accumbenti togam pictam amiculo fuisse: ita apud eos intelligimus eandem esse vestem palmatam & pictam, quæ triumphalis vestis erat, vt Plutarchus ait, [illegible]

CAPVT X.

Consulatus ordinarius, sportulæ, persuasoriæ assertiones, parmularius, cornicularius: apud Suetonium in Domitiano.

Scribit in Domitiano cap. 2. Suetonius, *In sex consulatibus non nisi vnum ordinarium gessit.* In quo quæritur, quis ordinarius sit consul: eum sic appellatum reor, ex cuius nomine anni supputatio ordinabatur, id est, cuius nomen in literis & instrumentis, & in fastis scribebatur, qui denique Calendis Ianuariis honorem inibat. Nam ætate Imperatorum, annos in multos diuidebatur consules: sed soli, qui anni initio inibant honorem, ordinarij censebantur, honorationesque erant. Seneca, *Consulem me fecit, sed non ordinarium.* Id à Dione libro 41. etiam scribitur. Cùm autem in eodem Domitiano capite 2. scribitur, *relictum se principem imperij*: videor non temerè facturus, si & sensu, & veterũ librorum fiducia *participem* emendem. Iam 4. cap. doceo *psilocitharistas* non *psallocitharistas* in Domitiano legendum, quos & ibi expono. Addo scribendum ibidem, *etiam virginum certamini præsedit*, quod è breuiario Dionis intelligi potest. sed &, *purpurea amictus toga Græcanica*, perspicuè & sine controuersia verum est, cùm more præfectorum sacris certaminibus in Græcia, tum Domitianus amictus præsideret. Eodem capite, *Septimontiali die senatui, & equiti panaria, plebi*, sic enim legendum censeo, *sportellas cum obsonio distribuit.* ab hac consuetudine dandi in sportulis obsonij, aut cœnæ in sportulis ferendæ, sportulæ nomen ortum videtur esse, quòd obsonij & cibi loco pecunia donaretur in victum, quę cùm cœnam ementiretur, & cœnæ loco daretur, rectæ cœnæ opponebatur, quòd recta sit cœna, cùm clientem lautè accipimus & pascimus: non recta cœna, sed in locum cœnæ, asses cœnæ causa numerati, id est, sportula data. *sportulas*, inquit capite 7. *publicas sustulit, reuocata cœnarum rectarum consuetudine.* Quę sunt apud Tranquillum persuasoriæ assertiones in eodem Domitiano, capite 8. *recuperatores ne se persuasorijs assertionibus accommodarent.* olim qui in libertatem vindicabantur, cùm serui essent, nec pro se iudicio liberali experiri possent, assertorem quærebant. In causis igitur liberalibus monuit recuperatores, ne tametsi fauorabilis libertas est, sequerentur in iudicio assertiones vel prece, vel precio, vel persuasione eblanditas contra ius dominorum. Iurisconsultorum tamen princeps Cuiacius, persuasoriis legendum censet, & vt legit, in antiquissimo libro reperi, pudetque dissentire. *Patremfamiliás*, inquit capite 10. *quòd Threcem myrmilloni parem munerario imparem dixerat, detractum à spectaculis in arenam canibus obiecit cum hoc titulo: Impiè loquutus Parmularius.* hic ego pro munerario aliquando libentissimè retiarium legissem. Nam persæpe retiarius cum myrmillone componebatur: vt, cùm tum esset comparatus myrmillo cum Thrace, comparari etiam optauerit cum retiario: sed Thraci cùm faueret Domitianus, ægerrimè tulerit, eum dici imparem retiario, cùm retiariorum factioni & armaturæ non faueret. Nunc munerarius mirũ in modum placet, vt Imperator intelligatur, qui gladiatoriũ munus dabat, infestusque ita erat armaturæ Thracum, vt penè cum eis pugnare videretur: quare ei imparẽ dixit paterfamiliás ille Thracem, parem tamen aduersario myrmilloni. Cùm autem Imperatores penè pro diis colerentur, & Domitianus tantos spiritus gereret, vt diuino fastigio parem se putaret, impietatem interpretatus est arrogans Imperator in patrefamiliás, quòd à studio & voluntate sua dissentire ausus esset, eumque arripi ad supplicium iussit. Parmularius autẽ hic est, qui Threcum vel Thracum armaturæ fauet. Thraces enim parmam gerebant. Antoninus Imperator in vita sua, παρὰ τοῦ τροφέως, τὸ μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς, μήτε παλμουλάριος ἢ σκουτάριος γενέσθαι. hic Prasinianus est qui Prasinæ factioni fauet, Venetianus qui Venetæ, parmularius qui Thracum armaturæ. Thracum autẽ eam fuisse armaturam ex Aristophane constat, qui in fabula quæ inscribitur ἀχαρνεῖς, de Thracibus ita scribit,

Κατεπελτάσαντο τὴν βοιωτίαν ὅλην.

pelta enim parma est. Parma autem breue scutum est, quo qui armati erant in arena, quòd eius breuitate nõ satis essent tecti, sæpe vincebantur. Martialis lib. 14. epigr. 211.

Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere raro
Parma tibi scutum pumilionis erit.

In puluinar suum capite 13. dixit Domitianus vocatam vxorem, superbè se deum faciens: puluinaria enim diis sternebantur. Formalem epistolam vocat Tranquillus eodem capite, formatam epistolam, qua aliquid Imperator edicebat, & publicè imperabat, aut publicè ad aliquos scribebat: vt ex eius stilo & forma & exemplari, similes scriberentur. Nam cùm habent eam formam, quam instrumenta publica & edicta habent, formales epistolæ dicuntur, vt in eodem Domitiano, capite 20. *Epistolas orationesq; & edicta alieno formabat ingenio.* itaq; epistola formalis, alia est quàm familiaris. *Vt cuidam*, inquit idem, capite 13. *Græcè inscriptum sit aream & caluitium*: in veteri libro reperi, *Græcè inscriptum sit* [illegible], quod verbum Tollare significabit, & verisimile est verba Græca esse posita à Tranquillo: quanquam me non fallit aream significare defluuium capillorum: in aliquo alio reperi ἀρκί, in alio ἀρκεῖ: idque maximè omnium placet, vt satis illi multos arcus extructos esse dicat. Trabeati equites capite 14. à trabeis vestibus dicuntur, quæ tanquam quasdam discolores habẽt pannorum trabes: inde

Ordinarius consulatus.

Sportulę.

Persuasoriæ assertiones

Parmularius.

enim nomen. *Saucium*, inquit capite 17. *ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius & Maximus*: vt in exercitu & acie dicitur cornu, ita in cohortibus Tribuni militum corniculum, & fortasse in ordinibus centurionum: à quo cornicularios qui corniculo Tribuni militum præest. Valer. Maximos lib. 6. cap. 1. *Libidinosi centurionis supplicium. M. Lectorij Mergi Trib. militaris æquè similis fœdus exitus sequitur: cui Cominius Tribunus plebis diem ad populum dixit, quòd cornicularium suum stupri causa appellasset.* Tranquil. lib. de clar. Gram. de Orbilio, *primò apparituram fecit Magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Cap. 18. scribo, *hoc etiam illum simul, seq; consolans inseruit*, [illegible]

Cornicularius.

CAPVT XI.

Amanuensis, sequius, quæstoris vice, inciuile, amphitheatrum, apud Tranquil. in Tito.

TITVM scribit Tranquillus in eius vita, cap. 3. cum amanuensibus suis per ludum iocumque certare solitum: vbi amanuenses serui sunt à manu, qui excipiunt & scribunt: at serui ad manum, vt antè diximus, alij sunt, vt apud Cic. lib. 3. de Oratore, *quem seruum sibi habuit ille ad manum.* & apud Liuium lib. 7. ab vrbe cond. *inde ad manũ cantari histrionibus cœptum.* Nam ad manum significat, quod præstò est, quod in promptu, quod paratũ est. *Sed nõ deerant*, inquit idem scriptor in Tito, cap. 5. *qui secus interpretarentur*: ibi lego in vetere libro, sequius, quod deterius valet & secius. Itaque quanquam mihi altera scriptura probata est, tamen hæc dissimulanda non fuit. Lego in eodem, cap. 6. *Orationesq; in Senatu recitaret etiã quæstoris vice*: nam officium erat quæstorum, orationes Imperatorum in Senatu recitare: de quæstoribus enim illis, qui candidati principis erant, sic refert Vlpianus l. vnica. ff. de offic. quæst. *hi etenim soli libris principalibus in Senatu legendis vacabãt.* Quid est ibidem, *egit inciuilius?* nempe violentius, asperius, acerbius, sæuius, & tyranni more. Ciuilis enim dicitur, qui sæuus nõ est, sed moderatus, parique cum cæteris iure viuit: inciuilis qui se pro principe & Imperatore non gerit, sed superbus & arrogans est & tyrannos. Tacitus libro 1. *nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuersa à Tiberij sermone & vultu arrogantibus & obscuris.* Ibidem, *Non tamen fidem faciebat ciuilis animi: nam legem maiestatis reduxerat.* Cap. 7. amphitheatrum quod Titus ædificandum curauit, breuiarium Dionis appellat τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, id est theatrum venatorium, quòd venationũ causa extructum esset: vt & thermas βαλανεῖον: in quo pro quinque millibus ferarum à Tranquillo scriptarum referuntur nouem millia.

Amanuenses.

Sequius.

Quæstoris vice.

Inciuile.

Amphitheatrũ.

CAPVT XII.

Castaneæ molles, pressi copia lactis apud Maronem, caseus manu pressus.

QVÆ sint apud Maronem 1. eclog. castaneæ molles, inter grammaticos quæritur & certatur, ac quorum sententia probabilissima est, maturas explicant: nam immaturę & acerbę aliquantò duriores sunt, quę eædem cùm mitescunt, etiam molliuntur: nec enim hanc explicationem improbare aut velim aut possim: non ab re tamen fuerit earum certum genus intelligere, quod facere videmur posse, cùm interpres Nicandri quoddam genus earum μαλακὰς appellet. sic enim scribit, [illegible]. *Pressi* autem *copia lactis*, cùm dicitur, circumlocutione poetica à Marone significantur caseos, qui & coagulo cogitur & premitur: sed & ipsa manu interdũ premitur, formatur, atq; figuratur. Tranquillus in Octauiano, cap. 76. *& caseum bubulum manu pressum.* Columella lib. 7. cap. 8. *illa verò notissima est ratio casei faciendi, quẽ dicimus manu pressum.* Premitur etiam auctore Columella, ne sit fistulosus, quod ei accidit, qui laxius remissiusque in formis suis habetur, nec satis cogitur.

Castaneæ molles.

Pressi copia lactis.

CAPVT XIII.

Cumera frumenti apud Horatium, granariũ, benignè, scruta, dicenda tacenda loqui.

INquit Horatius libro 1. epistola 7.

Repserat in cumeram frumenti.

vbi cumera vas est vel vimineum, vel fictile reponendis idoneum frugibus, κυψέλη à Græcis, nisi fallor, dicitur. Aristoph. in Pace, [illegible]: vbi enarrator scribit, [illegible]. In eis autem triticum aut hordeum recondere pauperes solebant, vt diuites in granariis: nam granaria interdum loca sunt in horreis, tabulis septa, ad fruges seruandas suo cuique generi disclusa: atq; ita ab Iaboleno in titulo actionum empti & venditi vsurpatur, sic scribente, *Granaria quæ ex tabulis fieri solent, ita ædium sunt, si & stipites eorum in terra defossi sunt.* eodẽ etiam modo ab Horatio lib. 1. satyr. 1. positum in illo versu recordor,

Cur tua plus laudas cumeris granaria nostris?

Etiam *cumeram*, vt ait Festus libro tertio, *appellabant antiqui vas quoddam, quod opertum in nuptijs ferebant, in quo erant nubentis vtensilia, quod & camillum dicebant, eò quòd sacrorum ministrum* κάμιλλον *appellabant*: sed vt ad eandem epistolam Flacci reuertar, cùm in ea scribitur, *benignè respondet*: aduerbium illud est blandè recusantis: est enim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: vt apud Aristophanem in Ranis, κάλλιστ' ἐπαινῶ, quod est laudo, renuentis est: & apud Terentium in Hecyra, actu 3. scena 2. *rectè*. Itaque illud eiusdem epistolæ in eundem accipiẽdum sensum esse arbitror,

—At tu quantumuis tolle: benignè.

vt hoc respondẽtis sit, & bellè recusantis. Scruta autem quæ dicit, esse videntur quæ γρύτη

Cumera.

Granariũ.

Benignè.

Scruta.

Græci

Græci & [illegible] vocant, quæ sint friuola & vilia, & parua vasa, quæ qui vendit [illegible] & [illegible], id est scrutarios & friuolarins vocatur: vnde & friuolariæ nomen datum Plautinę fabulæ, quæ ætatem ferre non potuit, nec perennare: [illegible] iidem appellabantur ex venditione sordiderum mercium. Ita fit vt à Larinia hnic verbo præpositua sit sibilus, qui in Græco non strider. eo eutem uomine omnia censentor veteraméta, quæ per vias & rudere scrutando eruimus, vt multi censent, qui originis Latinæ verbum volunt: alij coriacee omnie & scortee opera vetera propriè eo significari credunt, vt quasi scorta intelligantur, quæ notio latius postea patuerit, & ad omnem vilem & vecerem supellectilem pertinuerit. *Dicenda*, porrò, *tacenda loquutus*, sic intelligi debet, vt familiariter eum in cœna loquntum intelligemos & amicè, vt qui omnem pectoris sui sensom aliis ingenuè facileque aperiunt, nibilq; celant, nec sermonea eos refugiunt, freri amicitia & bonitate eios, quo cum sont, qui si eliminarentur, capitales interdum auctori forét.

Dicéda tacenda loquutus

CAPVT XIIII.

Quędam in Plinio emendata, pexa vestis, pexitas telę.

NVnquam expiscari potui probabilem sententiam ex bis Plinij verbis libro 11. cap. 24. *Luporum minimi non texunt, maiores in terra cauernarum exigua vestibula prepandunt.* Itaq;, quod assolet, ed antiqoe exéplaria mihi confugiendum puteui, nullom in eis adulterium scripturæ arbitretus esse. Hanc igitur dictioné illinc deportaui, quá mediosfidius parentem agniturum Plinium confido pro uata. *Luporum minimi non texunt, maiores interna cauernæ exigua vestibula prepandunt.* In eodem autem capite pexitas telæ aranearum est villosa quædam in ea & lanugiuosa filorum natura, quæ in rara eorum texture non perinde apparet, verùm in densa: Ex quo non longè hinc scribit, *Et contra frigora quanto villosior:* vnde & pexę vestes, vt apud eundem lib. 8. cap. 48 *pexis aliena vestibus.* & Martialem lib. 2. epist. 58.

Pexitas telæ.

Pexæ vestes.

Pexatus pulchrè rides mea Zoile trita.

Vestes enim illæ pexæ sunt, in quibos nec stamen nec subtemen apparet, eminente & operiente villo: nam in quibusdam licet numerare licia, vt in quibus taxris & tramis lana est pilo propior, vt istrianis. In summo eutem orbe telæ ea subtilites & raritas est, vt subtemina oculos fallant, suique conspectum furentur, vt eam partem ab araneo suspicari liceat lesso pertextam non esse, sed derelictam. quo fit vt Pliniana illa libro 11. capite 24. sic legenda censeem auctoribus etiam libris veterum tabulariorum: *derelicta lasso pretendi summa parte arbitrari liceat: illa difficile cernuntur, atque vt in plagis lineæ offensæ precipitant in sinum.* Nam quod in editionibus *pretenti* excusum est, sententiam vitiet, vt &, *arbitrari licet*, &, *precipitentur in sinum*: sinus autem in cassibua & plagis venatorum etiam à Gratio in librode venatione nominatur,

Ingrati, inqoit, *maiora sinus dispendia sument.*

Vnum etiam addem mendosum locum ex eodem libro, capite 14. cùm de melle loquitur. Sie enim vitiosè scribitur, *preterea solstitio, cùm thymum & vua florere incipiunt*, reperio hic pro, *solstitio*, in libris sanctæ antiquitatis atque venerandæ, *soliti*, quam verissimam esse scripturam certum habeo. solitum enim mel vocat, quod è floribus colligitur, cui alterum accedit, non ita solitum, quod exuberat ea tempestete, magnorum siderũ exortu ex aere in stirpes cadés.

Solitum mel.

CAPVT XV.

Chinæa specula apud Catullum.

PEntameter Catulli epigr. in Ienuam,

Brixia chinea supposita specule.

in quo cùm chinęæ domo Græcum esse videatur, incessit animo suspicari vna curtum literæ esse, quam facilè modulus versiculi absorbuerit: adducor igitur ad existimaudum Echinææ scribendum esse, ab Echioo, vt hoc monti nomé ab asperitate inditum esse credamus: sic Echinades, vel ab Echinorum copia, vel ab aspetitate nomen sortitæ dicuntur, euctore Stepbano de Vrbib. & Echinus nomen etet vrbis Acarnaniæ. Idem nomen Brixiani montis fuisse nõ leuis animo Irrepsit suspicio, vocabulum consideranti vnius literæ supplemento integratum, & ed versus legem accommodetum, & monti aspero, qualem impositum esse Brixiæ narrant, consentaneum & conueniens. si quis secus censet, quando nulle in re tem liberæ sunt sententiæ quàm in hoc genere literarum, id verò feccrit me non multum repugnente, præsertim cùm de oodo vocabulo disputatio sit, quæ rerũ naturam nullo modo immutat. Nam qui aliter senserit, nou tamen idem protinus nullum hic montem esse decreuerit: certè si Chinææ probetur, tamen pro Echinææ dictom erit, vt ructo pro [illegible], suppresso e, & [illegible] à Græcis pro [illegible].

Chinæa specula.

CAPVT XVI.

Commune sepulchrum, hæredes monumentum non sequitur, apud Horatium.

CVM olim qui locopletes erant, in suis fundis aliquid loci sepultoræ ponerent, & priuata haberẽt ibi sepulchra sibi familiæq; suæ, aut hæredibus, plebs, quæ agris fundisq; carebat, in loco aliqoo communi sepulturæ destinato humabatur: sepulchrumq; commune vocabatur, vbi sepeliebatur. ex quo scripsit Horat. lib. 1. sat. 8.

Sepulchrũ commune.

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Et elegantissimus poeta Catullus fera fratria sui deplorans, apud Troiam mortui & condi-

ti, vbi tot quondam heroes belli Troiani tempore ex Asia & Europa occubuerant, & compositi fuerant, eam vrbē commune sepulchrū appellat Europæ & Asiæ.

Troia, inquit, *nefas commune sepulchrum Europæ Asiæq;.*

Et optimus poeta Lucretius terram mortuos omnes omniaque senectutis situ cariosa & putrida æuoque fessa, suo sinu gremioque recipientem, commune sepulchrum eodem modo appellat lib.5.

Omniparens, inquit, *eadem rerum commune sepulchrum.*

Lepidè autē iocatur Horatius, vt interpretor, ex illa nota inscriptione sepulchrorum, *Hoc monumentum hæredes non sequitur*: cùm in exquilini busti cippo scriptum fuisse lib.1. satyr.8. dicit, *monumentum hæredes ne sequeretur.* nam alio sensu deflexum, quā intelligi soleret, accipit: sepulchrum scilicet illud esse pauperum & exhæredatorū, & bonis euersorum. Hoc, inquit, monumentum non est hæredum, sed hominum tenuium, & nullū hæredium habentium, nullamque agri perticam, vel decempedam possidentium. Cæterùm, ne hoc prætermittam, commune extra exquilias sepulchrum Varro puticulas nominat: *Puticulæ,* inquit lib.4. de lingua Latina, *quòd patescebant ibi cadauera proiecta, qui locus publicus extra exquilias.* Festus libro 14. puticulos vocat.

Hoc monumentū hæredes non sequitur.

Puticulæ.

CAPVT XVII.

Appiades deæ, appiada appellabo, appietas.

HAS *Venus è templis multo radiantibus auro Læta videt lites, Appiadesq; deæ.* inquit Ouidius libro 3. de Arte amandi. Quæsitum est à Grammaticis, quę sint illæ deæ Appiades, exponontq; ferè Venerem, Pallada, Pacem, Concordiam, Vestam, quas prope Cæsaris forum constructis templis, ab aqua Appia, quę in idē forum deducta esset, sic appellari censent. mihi non videtur satis esse causæ in aquæ ductu, vt tot vicinorum templorum numina inde nomen mutuētur. sed nec Venus in Appiadibus numeranda videtur, cùm ab iis disertè à poeta separetur. Nec verò tantùm in plurali Appiadea vocat, sed & in singulari, quanquam de pluribus semper loqui videtur: vt cùm lib.2. de Remed. amor. scribit,

Appiades deæ.

Turpe vir & mulier iuncti modo, protinus hostes:
Non istas lites Appias ipsa probat.

Ego putem cùm eo in loco saliret aqua Appia, ac sub Veneris templo eius lacus ac saliens esset: vel musarum, vel nympharum potius, quę in aquæ ductibus solent ore & mammis aquā euomere, vel aliarum certè dearum, quarum nomina nescimus, signis aquę ductum illic ornatum fuisse. Cùm autem Venus præsit fœderibus amorum, Appiades autem illæ deæ sub templo Veneris positæ essent, eas quoque velut Veneris contubernales & eiusdem templi consortes, amorum fœderibus ceu feciales præesse voluisse Ouidiū nec talia iurgia litésque probare dixisse. Id autem ita se habere, vt dixi, apparet è versibus Ouidij libro primo de Arte amandi,

Subdita, qua Veneris facto de marmore templo
Appias expressis aëra pulsat aquis.

Hic locus fidem facit sub templo Veneris fuisse aquæ Appiæ salientem: illudque Appij monumentum, vt credibile est, dearum signis, & vt reor nympharum ornatum erat, quæ Appiadeæ deæ sunt. Sed nec illud quidem Ciceronis libro 3. epist. famil. epist. 1. scrupulo caret: *Idq; me, quoniam tu ita vis, puto non inuita Minerua esse facturum, quam quidem ego, si fortè de tuis sumpsero, non solùm Pallada, sed etiam Appiada nominabo.* Ego (inquit) eximius ille Mineruæ cultor, & qui eam in exilium iturus in Capitolino templo dedicaui, hac inscriptione, Palladi Romæ custodi: si signum Mineruæ mihi à te missum de tuis sumpsero, non tantùm Pallada, vt antè feci in calamitosa mea profectione, sed etiam de tuo nomine Appiada, quòd à te mihi dono data fuerit, eam nominabo. Illud etiam lib.3. epist. famil. epist. 7. multò magis omnes vrit, & malè habet, *Vllam Appietatem, vllam Lentulitatem valere apud me plus, quàm virtutis ornamenta, existimas?* ego suspicor, Ciceronem more & consuetudine Stoicorum nomina fabricatum esse, quæ Appij & Lentuli factum & exemplum & auctoritatem significarent. Nam cùm Stoici ex habitu cuiusq; & qualitate nomina licenter fingerent, & virtutes sererent, earum quoddam examē peperēre, vt inquit Plutarchus in comment. Stoicarum repugnant. de Chrysippo, *ὡς γὰρ παρὰ τὸν ἀνδρεῖον ἀνδρείαν, καὶ παρὰ τὸν πρᾷον πρᾳότητα, καὶ δικαιοσύνην παρὰ τὸν δίκαιον· οὕτως παρὰ τὸν χαρίεντα χαριεντότητα, καὶ παρὰ τὸν ἐσθλὸν ἐσθλότητα, καὶ παρὰ τὸν μέγαν μεγαλότητα, καὶ παρὰ τὸν καλὸν καλότητα, ἑτέρας τε τοιαύτας ἐπιδεξιότητας, εὐαπαντησίας, εὐτραπελίας, ἀρετὰς τιθέμενος.* Obseruauit & doctissimus Budæus in eruditissimis suis commentariis linguæ Græcæ, Lentulitatis & Appietatis tanquam fabricam Graiorum exemplo nouatam.

Appiada nominabo.

Appietas

CAPVT XVIII.

Locus purgatus, traiectiones stellarum, duo genera diuinationis, fissum familiare & vitale, caput, dij perflabiles & pellucidi: apud Ciceronem.

QVOD ait Cicero libro de Diuinatione secundo, locum de finibus bonorum & malorum à se perpurgatum esse, in eam sententiam intelligo, vt quemadmodum hortus herbis noxiis liberatus & sarritus purgatus esse ab olitore dicitur: sed & qui dumis & spinis horret, eruncatus purgatus appellatur: postremò alueus fluuij, q ruderib. limo arena oppletus est, iis eiectis purgatus esse dicitur: eodem quoq; modo eū philosophię locū multis obsitū spinis, multisq; molestiis & difficultatibus

Locus purgatus

tibus

tibus impeditú, Ciceronis opera apertum & liberatum, omnique difficultate extricatum interpreteremur. Sed cur in recensione suorum librorum commentarij de Legibus non meminit? credo quòd quamuis eos libros ante bellum ciuile scripsisset, non tamen eis summam manum imposuerat, nec eos elimarat. Itaque non arbitror eos à Cicerone editos, sed in eius scrinijs, vel pluteis repertos, post eius mortem publicatos fuisse. eodem fortasse modo vulgatæ sunt Partitiones in eius forulis repertæ, quas tamen eo tempore ab ipso scriptas perspicuum est, cùm in Reipublicæ administratione occupatissimus erat ante bella ciuilia, filio puero. Quæ est eo in libro stellæ traiectio? an ea est, cùm stellæ è cœlo præcipites labi videntur? Græci *διάττοντας* appellant: atque ita quidem libro secundo bis traiectiones stellarum appellari censent: nec libro primo de diuin. aliter accipi debere putant multi, cùm Assyrios traiectiones motusque stellarum obseruasse dicit: eos enim disciplinam quandam aiunt instituisse è lapsu facium, & sulco flammarum è cœlo cadentium. Ego tamen existimo & libro primo & secundo significari [illegible], id est transitus stellarum errantium, quod & propius vero est: cùm fortasse Assyrij non horam natalitiam cuiusque obseruarent notarentque, è traiectione tamen & situ siderum prædictiones effari solerent. Eodem libro duo genera diuinandi ponit, vnum artificiosum, alterum naturale, quorum & partem enumerat è decretis Stoicorum vel teste Plutarcho, qui sic in Homeri vita scribit, [illegible] Cùm ex diuinitate dicit nos animos libatos aut haustos aut acceptos habere, attingit quod à Stoicis relatum est, animum humanum esse *ἀπόσπασμα θεοῦ*, id est, quiddam è Deo tractum & sumptum. extispices in extis consulendis partem eorum inimicis, partem nobis assignabant: atque ex vtriusque partis habitu, colore, plenitudine, tabe, quid aduersarijs, quid nobis euenturum esset, ariolabantur. Lucanus libro primo de bell. ciuili,

> *Cernit tabe iecur madidum, fibrasq; minaces,*
> *Hostilis de parte videt:*

Quare scripsit Cicero, *Quæ pars inimici, quæ pars familiaris esset. Fissum familiare*, inquit, *& vitale tractant*, apparet duplex fissum fuisse, vnum familiare, vt opinor in iecore, alterum vitale, vt opinor, in alijs extis. vt pulmone: de quo Lucanus, *Paruumq; secat vitalia limes.*

Fissum etiam vnum erat nostrum, alterum hostium & aduersariorum: eratque, vt conijcio, linea quædam & limes qui fibras in extis, vt iecore mediu, bipartitò diuidebat, secabat & dirimebat. Erat & duplex in iecore caput, vnum nostrum, alterum aduersariorú: Lucan.

> *Ecce videt capiti fibrarum increscere molem:*
> *Alterius capitis pars ægra & marcida pendet.*

Lego autem mox, *vt ei qui impetrire velit*, vnde & impetritum apud Valerium, lib. 1. c. 1. & Plin. lib. 28. ca. 2. de quo alio loco dicam. Quod ait deus Epicuro esse pellucidos & perstabiles, id eò facit quòd soliditatem eis non attribuebat Epicurus, nec cócretionem, nec corpus, sed pellucidam quandam leuitatem & lineamentorum quandam adumbratam effigiem. Nam quæ pellucida sunt & perstabilia, vt aer, nihil firmum, nihil solidum, nihil concretum habent. Ioue tonante & fulgente comitia haberi nefas erat, vt Cicero ibidem refert. Idem à Græcis obseruatum videtur: nam apud eos pluuia & tonitrua comitia dirimebant. Aristophanes in Acharn. [illegible] Iterum, [illegible] *Quid enim*, inquit, *profecit, cùm in medium mare fulmen iecit? quid cùm in altissimos montes, quod plerunq; fit?* His argumentis Epicurei vti plerunque solebant, vt è Lucretio constat, sed & ante Epicurum natum alij. Aristophanes in Nebulis, [illegible]

Left margin notes: Traiectiones stellarum. — Duo genera diuinationis. — Fissum familiare et uitale. — Caput.

Right margin note: Dij perstabiles & pellucidi.

CAPVT XIX.

Fauere linguis, fauere faucibus cantu, auium congestus, congerere, silentium, sortes Fortunæ monitu tolli, τὸ πᾶλς, *Omne, contorquere, flexiloquus.*

FAuete linguis non tãtum est tacere, quod & olim pascere linguá dicebatur, verùm etiam fausta loqui, id est [illegible]. Quare fauere faucibus cantu, pro canere, Ennius de Gallis gallinaceis dixit: *qui silentio*, inquit apud Cicero 2. de diuin. *noctis fauent faucibus russis cantu, plausuq; premũt alas.* Versus Homericos, 2. Ilia. de passerum ostento, quos draco deuorarat, Cic. ab Agamánone pronunciari facit insigni memoriæ lapsu, cùm eos Vlysses loquatur.

> *Edidit hæc Calchas quæ iam matura videtis.*

Id est, quæ videtis instare & propinqua esse. Auium congestus est, cùm aues ad nidum cóstruendum festucas, herbas, floccos, aliaque congerunt. Nam congerere est nidum conficere. Virgilius, *—— Namq; notaui*

> *Ipse locum, aeriæ quo congessere palumbes.*

Peritum autem, inquit ibid. Cic. *esse necesse est eum, qui silentium quid sit intelligat.* silentium est augurale vocabulum, cùm in augurio vitium non est. Nam vitium ijs, quæ auspicata sunt & augurata, opponitur: vt vitio creati magistratus sunt, qui creati sunt contra auspicia. Legendum autem arbitror ex libro priore & vetustis exemplaribus, *& prærogatiuam etiam comitiorum*. Sortes dicit Cicero fortunæ monitu tolli: an quod fortuna Prænestina quæ sortibus præerat, oraculu iuberet tolli sortes, (nam ei oraculum tribuit Strabo libr. 5.) an quod res ista tota fortuita cùm esset, fortunæ

Right margin notes: Fauere linguis. — Fauere faucibus cantu. — Auiũ congestus. — Cógerere — Silétium. — Sortes fortunæ monitu tolli.

monitu & impulsu fieri videretur? Procles autem & Euristhenes Aristodemi filij, ex Herodoti monumentis libr. 6. nominari debent, itaque Proclus è Cicerone 2. de diuin. facessat.

τὸ πᾶν. Omne.

Quod autem Græci τὸ πᾶν appellant, quo vocabulo summam rerum complectuntur, Cicero ibidẽ Omne vocauit cùm scripsit, *vidésne Epicurum (quem hebetem & rudem dicere solent Stoici) quemadmodum quod in natura rerum omne esse dicimus, infinitum esse concluserit?*

Contorquere.

Contorquere Ciceroni est oratione non recta, sed tortuosa vti, quo genere solebant plerunque suas contexere argumentationes Stoici. *Deinde* (inquit) *contorquent & ita concludunt: non igitur sunt dij, nec significant futura.* Nam esset recta oratio, si igitur sunt dij, significant futura. Ea contortio orationis in repugnantium conclusione est vsitata. Acrostichis, cuius Cicero ibidẽ meminit, etiam nunc visitur in quibusdam Sibyllinis de Iesu Christo versibus apud diuum Augustinum, & in argumentis Fabularum Plautinarum: prætexuntur enim argumentorũ versus nomine comœdię: sed & in versibus Sibyllinis fuisse, vt Cicero declarat, Dionysius libr. 4. ait bis verbis, ἐλίγχοντα ἦ πᾶν ἐν ἀκυλίοις ἀμφοτέροις.

Flexiloquus.

Quæ sunt oracula flexiloqua? nempe quæ inuersis verbis & flexis, id est tropo mutaris aliquid obscurè, & quodam anfractu & ambage significant, vnde & λοξίας Apollo à Græcis vocat⁹ est, & Aperta à Latinis, quòd minimè sit apertus. Duo sunt apud Ciceronem 2. de diuinat. ænigmata, vnum de coclea, alterum de testudine: *terrigena, herbigrada, domiporta, sanguine cassa: & quadrupes tardigrada, agrestis, humilis, aspera, capite breui, ceruice anguina, aspectu truci, euiscerata, manima cum animali sono*: quibus duo apud Græcos respondent non absimilia de coclea, quã Anaxilas apud Athenæum lib. 2. dipn. cap. 24. φερέοικον, id est, domiportam vocauit, ὑλογενῆ, ἀναιμόσαρκον, ... &, ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ... Eodem libro narrat Cicero, Alexandro somno consopito Draconem, quem Olympias mater alebat, visum esse ostendere radiculam, qua sanaretur Ptolemæus. Solebant, vt scribit Lucianus in Pseudomáre, mulieres Pellæ Dracones alere, eosque æstate frigoris causa collo circũdare. Strabo lib. 15. ait, vulnerato in Oritis Ptolemæo sagitta venenata, quendam Alexandro secundum quieté visum esse, qui radicem qua Ptolemæus sanaretur ostenderet: draconis nihil meminit. Eodem libro patrocinium somniorum Cicero tradit susceptum esse à philosophis imprimis acutis, & consequentia & repugnantia videntibus: in quo Stoicos intelligit Dialecticæ perstudiosos, & argumentationum leges consecutionesq; & repugantias intelligentes.

CAPVT XX.

Communia iura migrare, bestiæ, grandescere fœtu, magnum ad colum̃e, fixum & signatum tempus, auguria coacta, diræ: ex Cic. lib. 1. de diuinatione.

INuasit in Ciceronis librum priorem de Diuinatione, insignis nec dissimulandus error, vbi scribitur, *Quam verò Græcia misit Coloniam in Ætoliam, Ioniam, Asiam*: ego pro Aetoliã, Aeoliam corrigendum censuerim: cùm præsertim notum sit eam regionem ab Aeolibus Gręcis nomen habuisse, & colonijs Græcorum frequẽtatam fuisse: sed & dictare hanc nobis emendationem propè videtur nomẽ finitimæ prouinciæ, Ionię. Quin & antè sic crediderim integritati verborum & sententiæ consulendũ, *Quaq; proximè ad deorũ vim natura mortalis possit accedere.* Quid quod infrà non *communi iure migrare*, sed *communia iura migrare*, id est violare, transilire, deserere, est legendum?

Cõmunia iura migrare. Bestiæ.

Quæ θηρία Græci vocant, quo nomine veniũt venenata animalia, Cicero bestias vocauit: *Mirari licet*, inquit, *quæ sint animaduersa à medicis herbarum genera, quæ radicum, ad morsus bestiarum.* Illud & censura eget: *Sed inest mire & ranunculis*: ego verò vindicibus libris scriptis lectionem veram reduco in suũ domicilium, *sed inest in re vis, & ranunculis natura.*

Grãdescere fœtu.

Lentiscum, autem, *triplici grandescere fœtu*, pro Ter quotannis fructu augeri, dicit, ea dicendi ratione, qua aliquem augeri liberis dicere solemus. Nomen Cicero Aristolochiam dicit ex inuentore inuenisse: in quo dérem calumniæ vitare non potuit. Clamant enim odiosè esse herbæ nomen inditum ex eo, quòd puerperis sit salubris: sed quid vetat & salubrem esse puerperis, & ab inuentore Aristolocho nomen habuisse? Equidem puto id Ciceronem in aliquo, qui hodie non extet, scriptore legisse, non de suo commentum esse. Sed & Aristoteles à muliere inuentam esse scripserat, vt Nicandri interpres refert, cuius verba sunt, ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι. adeò de inuentoribus rerum inter auctores non conuenit, vt alij alia prodát: in quo auctoris fides desideranda est, non eius culpanda diligentia, qui alienã sequutus fidem retulit. hæc enim ex Chrysippo exscribebat Cicero, & in Latinum traducebat. Scribo autem mox, *in secundo de consulatu Vrania musa pronuntiat.* &, *Concursuq; graui stellarum ardore micantes.*

Magnũ ad columen.

Cum autem facem belli nunciam flammato ardore scribit volasse magnum ad columen, facem intelligo volasse instar columnæ, & ad colũnæ magnitudinem, quod ex Iul. Obsequente lib. de prodig. conijcimus, qui eadem de re ita scribit, *Trabs ardens ab occasu ad cœlum extenta.* Species generata Natræ, est statua nata & facta Nattę, id est, in eius honorem facta.

Fixum & signatum tempus.

Fixum & signatum tempus est temporis momentum, quod punctum temporis dicitur, & à Lucretio lib. 2. & 4. punctum tempus.

Auguria coacta.

Auguria Romana Cicero dicit coacta esse, quòd augurarétur è pullis in cauea ante fame enecatis, & quòd ex offa cadere aliquid oporteret, vt tripudium solistimum

listimum fietet: contrà libero vtebarur aogurto Deiotarus, qoi liberè volantes eues eperto cœlo, non cleosas cauea spectabet. legendum eutem puto, *aui tripudium fieri: & nuptiarum auspices declarant*. Dio lib. 39. non C. Ætheium, sed C. Attium vocat, quod & verius, atque bistoricos ille oon Ciceroni sed Appio edstipulatur, & ax neglacta dirarum obnuntiatioue potat calsmitatem accidisse. Ditas eutem hic

Diræ.

execrationes & detestationes eccipio. eodem euctore lego, *etenim diræ. &c, in regiones distributa*. Hæc ego psuce carptim ex eo lib. libata edscripsi leui defunctus opere: alia quæ maiora sunt, aliorum industriæ teliqui.

CAPVT XXI.

Sortes, sors, & quædam in Cicerone emendata.

EX lib. 1. de Diuinetione duo geoera oraculorum fuisse cognoscimus, vnum quod à futétibus profundebetur, vt à Pythie numine Apollinis correpta: alterum quod æqueris & paribus sortibus è sitelle vsl vrna ducebarur. babebent enim sortes certis quibusdem sententijs, obscuris tamen, notates: quarum quædem sœlicitatem, quædam calemitatem denuotiabaut, eut elie eiusdem generis. hæc posteriore oracula dicit Cic. quæ æquatis sortibus ducuotur. vude & sors pro oraculo vsurpari coosueuit: vel quie certo otdioe sorte ducta reddebentur: Æschylus, *[Greek, illegible]*. Interest autem ioter sortem & sortes, quòd sortes velut tessellæ quædam eut teleolæ lineæ iu scriptæ fuerant, ipsaque sortis instrumente: Sors autem ipse sortitio. Cic. *& sortes ipsas & cætera, quæ ad sortem erant parata, disturbauit. Quæ*, inquit idem, *Lacedæmonijs, quæ Tegeatis, quæ Argiuis, quæ Corinthijs responderit, quis ignorat?* lego Tegeatis ex Herodoto: his enim oracula reddire apud eum scriptorem referűtur. Eodem libro: *Cognata, tibi sunt ante gerendæ ærumnæ*. hic *cognata* à patre filia vocatur, quòd cum alijs liberis eius neta essat: val ô gnete legendum est. Ibidem, *Ex fluuio fortuna resistet*: id dicit prupterea quod ed ripas se somniarat solem desertam: proinde ex fluuio cursum suum inhibituram fortunam auguretur, neque vltrè perrecturam, vt eam exagitet & vexet. doctissimè autem, vt elia plurima, Siguuius vir eximiæ & singularis doctrinæ, *in Numerij Fabij Pictoris Græcis annalibus*, legit, non vt vulgatum ast *in numerum*. Lego mox, *De quo in Bruto Accij loquitur ipse*: nec multò pòst, *Rex quæ in vita vsurpant homines*: non vt per exemplarie est propegerum, *res*. Lego item, *commutationem portendit fore perpropinquam*.

Sortes.

Sors.

CAPVT XXII.

Tempestas, superstitiosus, galeotæ, iamidæ, glutidæ, apud Cic. lib. 1. de diuinat.

TEmpestes diem in illo Cic. versu lib. 1. de diuin. significet,

Tẽpestas.

Tertia te Pthiæ tempestas læta locauit.

Id versus Homericus docet quem expressit:

[Greek, illegible]

Animus seuocatus à societate & contegione corporis eod. lib. nihil quicquã aliud est, quẽ animus à coniunctione, consortio & cõtactu corporis seperetus. Nã cootagio pro cõtactu non rarò vsurpati consueuit. Appulsue eutem deorum accessus est, cùm in lib. 2. de Nat. deo. eppulsui abscessum opponet, vt ipse sui interpres sit. Eod. lib. *vbi illa paulò ante sapiẽs et virginali modestia?* hoc iu trochaico & *illa* priore breui, nisi *vbi* finis versus sit, & *modestia* tribus primia correptis legeodũ est, vt cõstet mẽsio: nec qui in comicis versibus versetus fuerit, id vt insolens mitabitur. Sed cùm tragœdia non tantã vsurpet in versu licentiam, quantã comœdia, si virginis modestia legamus, versus penè lagitlmi iutis fuerit, idq; verius puto. Ibid. superstitiosæ ariolationes, varicinationes sunt diuinæ & fatiloquæ. Nam superstitiosus pro fatlluquo non lnsrequens est vereribus, in hia Pleuto in Curcul. Sc. Beetus videor. Feta fande sunt fata dlcẽde & caoẽda. fatis igitur fandis, id est, ed fate canenda & eloquẽda. Ibid. *Virgines verò æquales, patris mei, meũm factũm pudet*: sic hunc versum vt posui, distinguendũ reor: sed & *med obesse, illos prodesse*: interposito d, quod in poetis antiquis frequens est, huc inducendum arbitror. illud eod. lib. mirãdum magis, sed necesseriũ tamen, vt lex trochaici constet, *adest* posteriore breui, vt in modestia tertiam à fine syllabam notaui:

Superstitiosus.

Adest adest fax obuoluta sanguine atq; incendio.

quod ipsum vulgi pronuntierione trãsigitor & subleuatur. oem sic appellabatur *adest*, vt duplex litera nõ audiretur, verùm eltera supprimatetur: ite corripiendi occasio erat: nisi fortè, quod & melius censeo, *heu adest fax*, vel, *ab adest fax*, scribatur. Ibid.

Multos annot latuit, ciuet ferte opem & restinguite.

trochaicus etiẽ est, quod annoto, quie video in duo membra diuersorũ versuũ distractum esse. Ibid. pro, *vt cium ille in agro Nolano*, lego *vt cũ Sulla*. Ælianus autem lib. 2. ostentũ quod Dionysio factum est equo in votagine demerso, narrat: vbi & Gelaoterum vetum meminit: quos Stephanus genus in Sicilia vetum fuisse tredit. Plutonie quę eod. lib. dicit in Asia esse, specus sunt tetrum & pestiferũ halitum euomentes, omniaq; accedentia animalie statim ènecantes, vt sd Hierepolim Plutonium describitur à Strabone lib. 13. & 14. & Chetoniũ ed Thymbriam vicum Cariæ: spiracula Ditis Maro 7. Æn. vocat, vt quodam loco dicimus. Helenum dicit Cic. augurijs diuinasse, vt Cassandrem mentis incitatione & furore: ite sola augurie Heleno tribuere viderur, cui Maro omne propè diuinationis genus his, varsibua conoedit 3. Æneid.

Galeotæ.

Troiugena interpres diuũm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,

Et vo-

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Iamidæ.

Eodem Cicer. loco, *Quid Polyidum Corinthium?* lego, nō *Polybum*, ex Homero: sed & Iamidas, non Iauodas lego. sic enim familia Aruſpicũ ab Iamo filio Apolliuis nominabatur, quorũ vnus Thraſybulos è canom extis vaticinabatur, vt ſcribit Pauſanias lib.2. Eliacon, quod & à Victorio eruditiſsimo viro traditũ eſt.

Glutidæ.

Idem quos Cicero glutidas vocat, clutidas appellat. ſic familia aruſpicum vocabatur à Clutio filio Alcmeonis.

CAPVT XXIII.

Omen comitiorum, cedere, eluuio, rudentis explicatio, ſortes, ſortilegi, fallax circus, ex lib.1. de diuinatione.

Omen comitiorũ.

SCribit Cicero libr. priore de Dioinatione maiores voluiſſe, *prærogatiuam omen eſſe iuſtorum comitiorum*: quod hoc ſenſu dictum eſſe interpreror, Romanos tantùm poſuiſſe in ſuffragio prærogatiuæ centuriæ, vt eũ ſemper conſulem declarariut, qui ab ea factus eſſet. Ita omen iu conſulibua rogandis erat, vox prærogatiuæ & ſuffragium. Scribo autem ibid.

Quam mox emittat pictis è faucibus currus:

qua circunlocutione carceres circi ſignificauit Ennius.

Cedere.

Cedunt de cœlo ter quatuor corpora ſancta,

id eſt veniunt, accedunt: vt apud Plautum in Aulul. Sc. Narraui amicis multia. *Cedit miles, æs petit*, id eſt venit. Eodem libr. *Stabilita ſcamna ſolumq;*: hic ſolum ſolium ſignificat. vnde & ſolaria, quod alio loco annotare me memini.

Tarquinio dedit imperium ſimul & ſola regni:

Feſtus explicat terram, vt cùm ſola terrarum dicimus. Ibidem, *vt aquarum fluxiones & deflagrationem futuram*: explicat duo verba Græca κατακλυσμὸν & ἐκπύρωσιν, id eſt mundi diluuium & incendium, quæ euenire Stoici exiſtimant longinquis temporum interuallis, Deo notia & naturæ, hominibus ignotis: proinde libentius legerim *aquarum eluuiones*, quàm fluxiones.

Eluuio.

Iugis putena io Cicerone eſt puteua aquam habens perénem. Nam putei etiam ſine aqua eſſe poſſunt,

Eheu videte iudicauit inclytum
Iudicium inter Deas tres aliquis, quo iudicio
Lacedæmonis mulier furiarum vna aduenict.

Tres iambici verſus ſunt in editionibus conturbati, in ijs *Deas*, monoſyllabum eſt, & *iudicio* & *aduenict* triſyllabum, quanqoam aduenet legi poſſet, vt Nonius in Ennio aduenat pro adueniat, obſeruat.

Rudentis explicatio.

In traductione temporia fatum quandam rudentia explicationem efficere ait ibid. Cic. vt proxima quæq; replicet & reuoluat: vt enim rudens in ſpirá coouolutua & complicatus, ſi explicetur, ſinguli orbes ſuo ordine explicabuntur, initio primi, deinceps proximi quique: ſic curricula annorum explicant ſuos orbes, & ranquam conuolutos reuoluunt, & rerum ſeriem nexumque.

Sortilegi. Sortes.

Sortilegoa cootemnit Quiotus qui ſolebaut in triuijs ſortibus ductis, non tam futura prędicere, quam ad quæſtum ſoum mentiri. ſortea autē illæ verſabautur & educebantur manu pueri: Tibullus lib.1. Eleg.3.

Illa ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit, illi
Rettulit è triuijs omina certa puer.

Sed & ſortilegus dicebatur æquè Apollo, q. ſortibos æquaris oracula interdum vaticinaretur, etſi etiá furore adflata Pythia: certè ſortea etiam oracola dicuntur, & ſimia in Dodoneo templo, vt Cicero 2. de diuin. ſcribit, ſortes diſsipauit. ſortes oracula eſſe ex eo apparet quòd, *Sortilegis*, inquit Flaccus de arte poetica, *non diſcrepuit ſententia Delphis.* *Non habeo nauci*, eſt, non facio flocci, protſusq; contemno. *Non Aruſpices vicanos, non de circo Aſtrologos*: Vicani Aruſpices ſunt, qui in vicis & pagis aruſpicinam exercebant, qui vaniſsimi & mendaciſſimi erant. In circo Romano erant Aſtrologi: Iuoenalis ſat.6.

Conſulit antè Phalas Delphinorumq; columnas:

nec alia de cauſa quam propter diuinaculos, circum fallacem dicere videtur Horatius lib.1. ſat.2. hoc verſu,

Fallax circus.

Fallacem circum, veſpertinumq; pererro
Sæpe forum.

Illic autem mulros diuinos fuiſſe liquet è Iuuenale ita ſcibente ſat.6.

Si mediocris erit, ſpacium luſtrabit vtrunq;
Metarum, & ſortes ducet, frontemq; manumq;
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.

Lego ibidem *coniectores, interpretes ſomniûm*, poſtulante verſu: &, *non enim ſunt hi aut arte diuini aut ſcientia.* mox item lego, *malitia excluſa*:

CAPVT XXIV.

Frangere ſaxo, lapide lapidem terere, præcurrere, inane vacuum, ex Lucretij lib.1.

EFfugere & elabi pleruuqoe nobis ſeoſus ſolet, clamque ſurripi quodam furto in antiquis auctoribus, niſi propius inſpicimus & attendimus, etiá cùm verba de medio ſumpta ſunt. Quod qoidem mihi accidit in illis Lucretiauis verſibus, quoa ſubijciam, & oe alijs idem vſuoeniat, etſi nihil in eis magnopere latebroſum eſt, tamen lucidiorem aliquanto clarioremque eorum ſeutentiam reddam. Scribit igitur, lib.1.

Frangere ſaxo.

Conuenicbat enim fruges quoq; ſæpe minacis
Robore cùm ſaxi franguntur, mittere ſignum
Sanguinis, aut aliquid noſtri quo corpora aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem

hic cùm de alimēto Lucretius loquatur, quid eſt loci lapidi, & cur cùm teritur poſtulat, vt ex eo cruor manet? hic puto duas rationes molendi indicari, vnam còm ſuſpenſa mola fruges frangimus, vt in faba freſa, & in polenta craſaiuſcula, quam Græci [illegible] vocant: & ex eo Ariſtophanes in Nebul. [illegible] appellat,

lat, quæ crassa sunt: Et Maro dixit 1. Æneid.

Et torrere parant flammis & frangere saxo,

quod est vtcunque molere atque adeò molere. Aliquando autem non suspenduntur molę, sed lapis lapidem terit, id est mola molam, cùm tenuior farina & minutior elicitur. cùm igitur franguntur in grandiusculam farinam fruges, debebant signum aliquod sanguinis elisæ ostendere: sed cùm in minutissimum pollinem & similam friantur & comminuuntur, tum verò ex eis manare sanguis, non tantum ostendi debebat, si, vt Anaxagoras ait, omnia sunt in omnibus: posteriorem rationem molendi significari puto, cùm Lucretius dicit,

Lapide lapidem terere.

Cum lapidi lapidem terimus.

atque inde comica quadam lasciuia & lusu, seruus apud Plautum in Asinar. Sc. Sicut tuũ vis vnicum. pistrinum circunloquitur ex genere molituræ:

Non me illuc ducis, vbi lapis lapidem terit?

Ita etiam liquidius & clarius apparet ioci venustas scenici. In eodem Lucretij libro pręcurrere est vsurpatum pro præoccurrere, præoccupare, quod Gręci προκαταλήψιν dicunt: ac medius fidius verbum illud explicare Latinè videtur voluisse:

Pręcurrere.

Illud, inquit, in his rebus ne te deducere vero
Possit, quod quidam dicunt præcurrere cogor.
Omne, autem, *quod est spatium, vacuum constaret inane,*

Inane vacuum.

cùm dicit, mirum videtur, quod inane vacuũ dicat: quasi timendum sit, ne sit inane plenum: & certè. nam aer à Latinis plerunque inane dicitur: ad eius igitur discrimen vacuum addidit, vt spatium acciperemus omni vacans corpore: aut certè sic loqui abundante quadam oratione veteres poetæ solebant, etiam in aere, quia nostris oculis inanis & vacuus occurrit. Maro, 12. æneid.

Tum lapis ipse viri vacuum per inane volutus.

Sed & inane repletum est, quod corpus obsidet & occupat: hinc Lucretius,

Non per inane meat vacuum. Est & apud eum stringere, detrahere, distringere,

Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
Stringere.

id est, nulla vis de eis quicquam potest deradere, detrahere, distringere quicquam, nec ea lædere.

CAPVT XXV.

Aureus funis, apparere, animi tactus, manu ducere, barbarica vestis, barbaricarius, figuræ, ferus Centaurus: apud Lucretium.

NEgat aureo fune de cœlo mortalia secula Lucretius (sic enim loquitur) in terrá esse demissa: in quo subijt quærere, cur aureũ funem nominarit: sic enim scribit lib. 2.

Aureus funis

Haud, vt opinor enim, mortalia secla supernè
Aurea demisit de cœlo funis in arua.

sed hoc tanquam æs alienũ ab Homero sumptum suspicor, apud quem Iliad. 8. aurea catena, vel funis, vt interpretatur Lucretius, de cœlo religatur.

σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες.

Plato autem in Theæteto aureum apud Homerũ funem interpretatur solem esse, vt etiá eruditissimo viro Lãbino placere animaduerti. In eo Lucretij libro pro *aptaret*, illo versu,

Aptaret spatium cœli domus altaq; tecta:

non est iuris ancipitis, melius esse, quod proferunt putres membranæ, *appareret*, vt sit acquireret spatium & amplitudinem cœli domus, & angesceret. Illud verò mirandum cuipiam videatur esse, quòd animi tactum dixerit hoc versus eiusdem libri,

Apparere

Atq; animi tactus liber quo peruolet ire.

apagesis enim illud quod scabie quadã libros fœdauit *tractus*. sed tactus animi non aliud quicquam est, quàm eius sensus: nam duplicẽ posuerunt Philosophi tactũ, exteriorem omnib. notum, etiã belluis, si loqui possent: interiorem sequestrũ & arbitrum voluptatis & doloris. Cic. in Lucull. *quid de tactu? & eo quidem quẽ philosophi interiorem vocant, aut doloris aut voluptatis.* Lego etiam cod. Lucretij libro, *nam tibi vemẽter* vt apud Flaccũ li. 2. epist. 2. *vemens & liquidus*: q, si vehementer & vehemẽs legere vis, vocales duæ per synecphonesin in vnam coibunt & coalescent. Expressit autem verbum Græcũ Lucretius, cùm dixit,

Animi tactus.

Sed magis ipsa manu ducunt. id enim est χειραγωγεῖν, vt & Cic. lib. 1. de Nat. deorum, qui locus ꝑ mutilo & curto stellatus est in libris editis, *sed etiam sic tractat vt manu ducat, eam esse vim & naturam deorum.* Nam hinc *doceat* pro reijculo remouendum: tẽtauit enim χειραγωγεῖν quod est manu ducere, Latinè enuntiare. Putricauũ autem in nobili poeta, lib. eod. putet, & lege carminis reijcitur: sic igitur versum legendũ conijcio, *Molli lenta, fragosa patri, raua corpore raro.* In illo autem versu,

Manuducere.

Iam tibi barbaricæ vestes, melibæaq; fulgens:

barbaricæ vestes Phrygiæ intelligendæ sunt, vnde & barbaricarij in iure ciuili: nam barbarum pro Phryge dici est frequentissimũ. Phryges autem acu pingere instituerunt. Apud eundem etiã hoc versu atomi, id est indiuidua corpuscula, vocantur figuræ, propterea quod quædã angulatæ sunt, quædã hamatę, quædã vncinatæ, quædam quadratæ. Sic apud Arist. Democriti sententiam referentem sæpe vocantur σχήματα: inquit Lucretius,

Barbaricę uestes. Barbaricarij. Figura.

Dicere enim possis cœlestem fulminis ignem
Subtilem magis, & paruis constare figuris.

cùm autem ferum Cẽtaurum dixit illo versu,

Ferus cẽtaurus.

At contra tetra absinthi natura, feriq;
Centauri:

intellexit Centaureũ, quod Latini vocant fel terrę, & feritatis cuiusdã nomẽ ei tribuebant, vt è Dioscoridis codicibus perspici potest, in quibus vocari dicitur à Romanis *feri*, & *vua fera*, quę verba eluxata vidẽtur è fero, & vua fera: certò

ra: certè quamuis deprauata sint, ostendunt tamen non leuiter impressa feri vestigia, quod nomen ei tributum fuisse, non solum ob feritatem Centaurorum, à quibus nomen habebat, existimo (nam & φῆρες ab Homero appellantur) sed etiam ob amaritudinem saporis. Iam qui magnificentissimi & splendidissimi erant, pro lychnuchis & candelabris statuas in ædibus habebant, pueros prælucentes, thedamq; aut lampada ferentes, qui sunt δᾳδοῦχοι & λαμπαδοφόροι, imitantes.

> Sinon, inquit, *aurea sunt iuuenum simulacbra per ædes*
> *Lampadas igniferas manibus retinentia dextris.*

CAPVT XXVI.

Catenæ, penes æterna, omnituentes: apud Lucretium lib. 2.

VT moribus antiquis stabat res Romana, sic Romana lingua stat antiquis exẽplaribus, à quibus cùm recedunt editiones, meritò doctis suspectæ sunt, & propè falsi cõdemnantur. Etsi enim aliquid plerunque nõ incommodè fingunt, nouitium tamen id est & nuperum, non cana illa vetustate venerandum. Itaque etiam cùm minus fidem facit antiquitas, tamẽ eam quoquo pacto possumus, interpretari & retinere malum⁹, quàm quicquam innouare: velut in Lucretij quibusdam locis, vt lib. 2.

> *——inter se fortè catenas*

Catenæ.

> *Ludunt, in numerumq; exultant sanguine leti.*

hodie *cateruæ* parum fideliter excudunt omnes: sed catenas quid vetat intelligere choreas catenatim consertas, vt illos fanaticos se gladijs lacerantes & cruentantes in suo exultasse & lusisse sanguine, & pernices agitasse choreas accipiamus? quod & à toto poetarũ choro mediusfidius concinitur, vt nemo dubitare debeat. Sunt & editiones falsariæ in illo quoque versu,

> *Aere atq; argento sternunt iter omnia circum.*

cùm in sanctioribus exemplis scribatur,

> *—sternunt iter omne viarum.*

corruptum & illud ibid.

> *Ne ve putes æterna parum residere potesse*
> *Corpora prima.*

Libri clandestini &, vt ita dicam, mystici,

Penes æterna.

> *Neve putes æterna penes:*

Ac, ita me deus amet, fateri malim me nescire quid hæc verba significent, quàm ea audacter stilo confodere: sentio tamen non inconcinnam in eis latere sentẽtiam, non residere nec remanere in æternis textis corpora prima, sed ea plerunque fluitare in summis rerum oris, & res interpolare subinde alias atq; alias, vt quædam in ortu natalibusque moriantur suis: tantum abest vt æternitas esse possit in his, quę prima corpora procreant & integrãt: Testatur & illud vetera exemplaria:

> *Posse ea non sensu sensus mutabilitate.*

> *Aut aliquo tanquam partu, quod proditur extra.*

Id autem multo aliter diuulgatũ omnes sciunt. Ego autem *ea* non puto esse vt quidam censerent, ea ratione & eo modo, vt eádem sæpenumero apud Plautum, pro eadem via: quanquam neque aliena à Lucretio esset illa synecphonesis, quæ subleuando versui necessaria foret ob productionem vltimæ syllabæ: sed *ea*, vermes & oua quæ animantur. sic ibid.

> *Aëre, fluminibus, terris, terraq; creata,*

proferunt foruli priscorum voluminum: hodie, *flammaq; creatis*, scribitur licenter, ne dicam stultè: nam de flamma nihil nascitur: sed cùm dixisset flumina & terras, nomineque terrarũ significasset hanc & illam terrę partem, hoc et illud terrę genus, quod quotidie gignitur aut facitur, vt quotidie gignuntur flumina: tandem vniuersam elementi molem complexus est, initio rerum creatam. Non in commodè *terraq; creatis*, etiam legeretur, & de stirpibus acciperetur. Proximos versus ita legendos ex antiquis libris puto,

> *Non congressa modo vitales conuenienti*
> *Contulit inter se motus, quibus omnituentes*
> *Accensi sensus animantem quamq; tuentur.*

sed tamen ne quid dissimulem, ex, *omne tuentes*, *omnituentes* feci, quam vocabulorum iũctorum rationem cognoscet Lucretianam, qui eum poetam legerit, apud quẽ *æditueutes* multo insolentius reperiet. In eo etiam lib. 2. versu, *pœniceusq; color*, lego potius ex antiquis libris, quã phœniceus: solet enim plerunque v, in œ mutare, munire mœnire, munera mœnera, punibat pœnibat, sic puniceus pœniceus.

Omnituentes.

CAPVT XXVII.

Radix saxi, quod superest, nónne videre, ne, abrupti ignei, tantum quod, proporro, ali, omne magnum contulit: apud Lucretium libro secundo.

RAdix saxi à Lucretio dicitur translatè, veluti si diceres stirpem saxi, sed & Græci terram ὑψιθέμεθλον non ineleganter solent dicere, eam stabiliter hærentem fundatamque dicere studentes. *Quod superest*, apud eundem plerunque est deinceps, postea, in reliquum, igitur, postremo: vt quod Græci λοιπὸν dicunt, vt libro secundo,

Radix saxi.

Quod superest.

> *——Neq; nobilitas neq; gloria regni.*
> *Quod superest animo quoq; nil prodesse putandum:*

id est, λοιπὸν δὲ τῇ ψυχῇ λυσιτελεῖν οἰητέον. Ibidem,

> *Omnimodis expertus eris quam quisq; det ordo*
> *Formarum speciem totius corporis eius:*
> *Quod superest, si fortè voles variare figuras:*

id est deinceps, postea, λοιπόν: Rursum,

> *—Neq; quod superest procrescere, aliq;,*

id est, ἀλλὰ λοιπὸν αὐξάνειν, id est deinceps, in reliquum, postea. Quid plura commemorare attinet, neque tam exemplis certa confirmare, quàm

quàm lectorem copia onerare atque fatigare? Illud autem,

Nonne ui dere.

—Nonne videre
Nil aliud ſibi naturam latrare?

indignantis eſt & ſtomachantis, vt & Maronis illud, 1. Æneid.

Mene incepto deſiſtere victam?

ſed & *—Niſi vt qui*
Corpore ſeiunctus dolor abſit:

per archaiſmum dictum eſt, *qui*, quod eſt quomodo, redundante, vt apud Terent. in Andr. act. 1. Sc. 1. alio tamen quodam modo,

Ita tum diſcedo ab illo, vt qui filiam
Neget daturum.

aut, *vt qui* erit vt aliquo modo, aliqua ratione.

Ne.

NE archaiſmo quodam non iniucundo, pro non etiam idem poeta poſuit.

Illa quoq; in Solis quæ lumine cernere quimus,
Ne quibus id faciant plagis, apparet apertè.

id eſt, non apparet apertè: ac hęrere aliquam in ſcriptura fraudem putarem, niſi apud comicum Plautum eadem vſurpatio vocis eodem in ſenſu reperiretur, vt in Trinum. Sc. Neque fuit. *niſi ne vis*, pro niſi non vis: & apud Terét. in Andr. act. 1. Sc. 1. *mihi qui ne detur*, id eſt, vt non detur, Donato interprete. At verò

Tam vacuum tempus linquunt,

id eſt, vacuum animum, qui in capite eſt: tempus ſic numero ſingulari dicit Cornificius li. 4. ad Heren. *percutit tempus.*

Proporro

Proporro etiam vſurpatur, vt Græci ſolent congeminare προπροκυλινδόμενος.

Ipſaq; proporro paulò maiora laceſſunt.

Abrupti ignes.

— Abrupti nubibus ignes,

eodem libro ſunt vt Græcè ἀπορραγέντες, id eſt, à nubibus erumpentes & tanquam abſciſsi. apud Maronem quoque libro tertio Æneidos, *abruptis nubibus ignes*, legitur, quòd fulmen eas diuidat & rumpat.

Tantum quod.

Tantum quod, etiam pro vt ſolummodo, Lucretius poſuit,

Tantum quod nomen mutatum dicere poßis.

Cic. in Verrem. 2. act. dixit *tantum quod*, pro niſi, *tantum quod hominem non nominat*: id eſt, niſi quod hominem non nominat. Cùm autem ſcribit,

Aeraq; quæ clauſtris reſtantia vociferantur:

ea ſignificat fortaſſe, quæ Græci ῥόπτρα & κορώνας appellant, quibus pulſantur fores, & intus homines euocantur: ſed credo eum eſſe circunlocutione vſum, quòd vox Latina ei deeſſet: quanquam potuit cornicem more Græcorum ob garrulitatem appellare. Vidi qui de cardine aheno intelligeret, vt apud Maronem 1. Aeneid.

—Foribus cardo ſtridebat ahenis.

nam cùm ianua clauditur, vociferatur renitens cardo. Iterum 7. Aeneid.

—Aperit ſtridentia limina conſul.

Atque hanc interpretationem meliorem puto.

Sudor.

Sudor pro humore, ab eo etiam nouo more vſurpatur, *ſudor vti maris eſt*: etſi enim non me fallit ſudorem eſſe ſuapte natura ſalſum, & à quibuſdam mare exiſtimatum ſudorem quendam eſſe, quod ab Ariſtotele relatum eſt: tamen puto ſudorem maris hic nihil aliud quicquam, quàm humorem eſſe. Eleganter autem & ſcitè illud ſcriptum eſt,

Ne tibi dent in eo flammarum corpora fraudem:

quod eſt, caue ne te ignis fallat. ex *in eo*, fecerunt *timeo*, bono quidem ſenſu, ſed illud alterum ſuauius multo eſt & elegantius.

Ali.

Ali non eſt apud eum nutriri plerunque, ſed altum & adultum euadere. Itaque creſcunt apud eum res: deinde aluntur. Nec verò præpoſtera ordinis perturbatione videri poteſt id dicere, cùm perſpicuè in ea notione quam dixi verbum illud ab eo vſurpetur, vt

Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.

Iterum, eod. lib.

—Neq; quod ſupereſt procreſcere aliq;.

Ruſum, ibid.

Quæq; ſua de materia grandeſcere aliq;.

Numen.

Numen in eo etiam nutus eſt, vt

Terrificas capitum quatientes numine criſtas:

ſcio ad numen magnæ matris referri poſſe videri, ſed perſpicuè nutus motuſque capitis ſignificatur, quem ſequitur & nutus criſtæ, vt apud Homerum Iliad. 7.

δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.

Legendum autem eod. lib. arbitror,

Præterea quoniam non certis certa figuris:

non vt ſcribitur *niſi*, quod ſenſui ita repugnat, vt contrariam voluntati Lucretij ſententiam afferat: atque ita doctiſsimus Lambinus emendat. figuras autem pro atomis ponit. At illud eiuſdem libri,

Omnem magnum cótulit.

—Quæ magnum iaculando contulit omne.

cùm ait, ab immenſo illo vniuerſo, quod omne vocat & interdum ſummam ſummarum, corpuſcula conferri dicit, quibus mundi huius elementa conſtent & augeantur, mundusque creſcat & amplificetur. Hæc, quæ admonitionis loco eſſe poterunt ijs, qui aliud agentes ea fortaſſe non animaduerterent, malui attingere, quàm operæ parcendo non iuuare ſtudia iouentutis, ſæpe in tenui laborantis.

CAPVT XXVIII.

Collegium Capitolinorum & Mercurialium apud Ciceronem, ferre calumniam.

ROMÆ collegia quædam erant, in his Mercurialium & Capitolinorum, vt ex epiſtolis ad Q. Fratrem cognoſcim⁹: ſed quinam erant illi Capitolini? Id enim è libris eruendum, Ciceronis epiſtolas legentibus præluce-bit: etſi enim noſtra non magnopere refert hos intelligere, tamen quis eum ſcriptorem meritò docti & ſtudioſi peruolutant, in quo ſi quid minus intelligunt offenduntur, excutiendum mihi eſſe credidi.

Collegiũ Capitolinorum.

Erant igitur Capitolini collegium hominum Capitolium & arcem incolentium, ludoſq; capitolinos celebrantium. Sed quis in hoc ſcribendi genere, non Oratorum artificiola fide, ſed auctorum

literis omnia probantur: quod à nobis positum est, ex eorum velut tabulario & instrumẽto depromendum est. Liuius igitur libr.5. ab vrbe condita, ita esse, vt retulimus, his verbis planum facit, *Ludi Capitolini fierent, quòd Iupiter optimus maximus suam sedem atq; arcem pop. Rom. in re trepida tutatus esset, collegiumq; ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex his, qui in Capitolio atq; arce habitarent.* Mercurialium autẽ collegium mercatorum fuisse crediderim: ac ne leuis coniectura putetur, quæ probabilitate subnixa sit eius dei, qui mercaturæ præest: quanquam alia desint argumenta, satis hoc verisimilitudinis ad credibilitatem satisque ponderis habeat: ex ipsi⁹ valor tablino Liuij testimoniũ proferemos. is ergo lib.2. ab vrb. cond. ita scribit, *Certamen consulibus inciderat, vter dedicaret Mercurij ædem: Senatus à se rem ad populum reiecit, vtri eorum dedicatio iussu populi data esset, eum præesse annonæ, Mercatorum collegium instituere, solemnia pro Pontifice iussit suscipere.* Sed quia è Cicerone omnis hæc nata est oratio, supplementum capitis ex eodem scriptore addam. Quid est igitur in eius lib.8. fam. epist. in epistola Cælij, calumniam ferre? sic autem scribitur, *Scito Sempronium Rufum, mel ac delitias tuas, calumniam maximo plausu tulisse.* Id mihi videtur esse calumniosum quiddam & astutum dolosumq; excogitare & afferre, & obtinere fortasse, quod tum fecit Rufus, qui accusatorem suum postulauit lege Plotia, vt hoc extraordinario reo causam non diceret. Sic & in Sallustium Cicero scripsit, *sed est quædam calumnia quam vnusquisq; nostrum testante animo suo fert de eo, qui falsum crimen bonis obiectat:* vbi hoc scilicet significat, eos improbari tacito hominum iudicio, qui falso crimine alios calumniantur: ita in hoc posteriore exemplo, à prioris sententia aliquantum deflectitur vt existimo.

Collegiũ Mercurialium.

Calumniã ferre.

LIBRI QVINTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

Delibitari, arca, sutorio atramento absolutus, malis onerari: apud Ciceronem.

VOBVS in locis epistolarum Ciceronis ad Pætũ vel auctoritatem veterũ exemplarium aduersus editiones tueri conabimur, vel aliam ab vsitata scripturam eliciemus: sed veteris tamen scripturæ fides penes Victorium sit, quo tradente hoc scribimus. Ergo lib.9. epist. Delectauerũt. vbi excusum est, *solebam enim antea delectari oleis & lucanicis tuis*: in veternosis, vt ita dicam, & vieris libris reperit, *delibitari*, quod mediusfidius non improbãdum est, hoc sensu: tu me tua promulside autẽ delibabas, ac meam famem diminuebas illis primis ferculis, quam tibi integram & illibatam ad omnia cœnæ fercula afferam, neque primis illis missibus, & primo gustu eam perdam & consumam, ac delibabo, sed vt integer & recens ad reliqua fercula veniam, principio cœnæ abstinebo. vt autẽ ab appello appellito, à cœno cœnito deducitur, quidni pari ratione à delibo delibito deriuari possit? nullus est, vt puto, Grammaticus, qui non genus hoc deductionis agniturus sit. Alter locus eod. lib. epist. Duplicitèr. sic scribitur vulgò, *Nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus.* Equidem scio, *ex arcis* dici posse pro, è frugibus & messibus nostris, vt apud Varronem lib.4. de ling. Lat. *rura largitur ad arcam*: sed in aliquot extat libris *ex artis*: quare puto *ex arcis* scribendum esse leui mutatiuncula & fere nulla. Arcam autem habere dicebatur, qui bene nummatus erat: cui nihil nummorum erat, is arcam non habere dicebatur: sed multò ille pecuniosiór, cui arcæ plures, vt hic numero multitudinis loquutus est. Catullus epig.21. de paupere, *cui neque seruulus neq; arca.* Et Cicero ad Attic. lib. 1. epist. Nimium raro. *confidito arcæ nostræ.* Assuemus indidem & pannos. *Dediscenda*, inquit idem libro 9. epist. ead. *tibi sunt sportellæ et artolagani tui*: dicere eõ puto vitiles sporrellas, quib. artolagani & bellaria ferebãtur. Sed & interdũ sportulis obsonia cœnatũ ferebantur, cùm ad aliquã cœnatũ ibant: & in

Delibitari

Arca.

& in cœnarionem domesticam portabant. Nam & apud Pollucem lib. 10. c. 21. sunt [illegible] & [illegible]. Ego autem putem attolaganos in parabilibus & vulgaribus cibis fuisse numeratos. Rursum eod. lib. epist. 21. *Iam pater eius*, inquit, *accusatus à M. Antonio sutorio atramento absolutus putatur*: puto per ænigma significari absolutum criminæ eum fuisse fœdissimis sordibus & maculis iudicum, qui ignominioso iudicio & turpi eum liberassent, per corruptelam, quem grauissimis sententijs condemnare debuerant. Nam sutorū attramentum, quo ligulæ sulearum & corium calceorum denigratur, nigerrimas ducit maculas. Itaq; atramentum sutorium maculosum iudiciū & infame vocauit. *Spurina quidem*, inquit eod. libr. epist. 24. *cùm ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ Reipublicæ demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinē tuam, cùm Fauonius flaret, reuertisses.* imitatus est festiuè responsa hariolorum & aruspicum, qui aliquando solebant diem præfinire, antequā nisi quid fieret, mali aliquid esset euenturum. Terent. in Phor. act. 4. Sc. 4. *gallina cecinit, interdixit hariolus, aruspex vetuit ante brumam aliquid noui negotij incipere.* Ait etiā ibid. *Me autem à te, ut scurram velitem, malis oneratum esse non molestè tuli.* malis oneratur qui malè mulctatur & vapulat oneraturq; plagis. scurram autem velitem, dicit scurram tironem, non veteranum, grauis armaturæ: vt enim si veles cum armato milite cōgrederetur malè acciperetur, sic vt velitem scurram se verberatum esse iocatur à Papirio dicacissimo & acerrimo scurra.

Sutorio atramento absolutus.

Malis onerari. Scurra ueles.

CAPVT II.

Qualis in Eurotæ ripis, apud Maronem.

Poetæ Latinorum principis verba sunt primo Æneid.

Qualis in Eurotæ ripis.

> *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi*
> *Exercet Diana choros.*

quibus Homeri Odyss. lineamentis tabellam saltantis Dianæ choreasque ducentis expingit: qua quidem in tabula picta Momus veluti reprehendendi animo quæreret, quid ita visum sit vtrique poetæ potius eam in ripis Eurotæ tripudiantem statuere, quam alicuius alterius fluminis. Nam de iugis Cynthi propter natalē Delon nihil habuerit Momus aut Zoilus quod carpat. vt igitur à calumnia, qua nihil hominum generi iucundius est, vt quam etiam in Deum aliquando destringant, in eius consilia & facta malignè inquirentes, vtrumque poetam liberemus: hoc existimo ab eis cōsilio scriptum esse, quòd Taygetus mōs Eurotæ imminens, esset Dianæ sacer, vt verisimile sit eam, in loco sibi dicato sacroque & grato, in numerum cum Nymphis saltare libenter solitam, non propter aquæ ritum, sed fluuium potius amœnum. sed tabellari nobis est opus suffragio, quod nobis non denegabit elegans & concinnus poeta Callimachus, qui in Dianæ hymno his verbis ei charissimum esse dicit Taygetum:

> Νήσων μὲν Δολίχη, πολίων δέ τοι εὔαδε Πέργη,
> Ταΰγετον δ' ὀρέων.

Equidem credo etiamnū defuturos, qui mirentur quid ita deam illam puerperiorum, venationumque præsidem, tripudiatricem saltatricemque inducant: sed mirari desinent, vbi intellexerint, ita animis hominum religionem illam sectantium insitum fuisse, vt eā semper in montibus, nisi venaretur, saltare existimarent. Argumento est prouerbium, πού γὰρ Ἄρτεμις οὐκ ἐχόρευσεν; quando Diana non saltauit? & quòd, vt poeta idem Callimachus canit, saltatriculas comites ab Ioue poposcerit sexaginta nymphas.

> Δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορίτιδας Ὠκεανίνας.

Sed & Oreades eam sequuntur glomeranturque, cùm choros exercet, quia montes omnes in potestate Dianę sunt: & omnes nymphæ montium eius familiares, & propè contubernales habebantur. Nam apud Callimachum sibi poscit ab Ioue montes omnes donari: sic enim scribit,

> Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα.

hæc, vt opinor, quæ exposui, haud parum addent gratiæ versibus Maronis, quæ necesse est surdo velut palato non sentiatur, nisi eorū quæ asperſi, gustu commendetur.

CAPVT III.

Turricula, fritillus, dare, reuocare.

Turricula. Fritillus.

Interesse non crediderim inter turriculam & fritillum, quibus veteres vtebantur in tesseris lusorijsque tabulis, nec nostri Grammatici inter ista distinguunt, neque internoscendi vllam afferunt notam. mihi autem videtur fritillus vasculum buxeum longum & teres fuisse, è quo mitterentur tesseræ vel tali in tabulam. Id ex eo apparet, quod apud Senecam condemnatur Claudius alea ludere pertuso fritillo: sic enim frustrà talos colligebat, cùm semper caderent nullo retenti fundo. verba sunt Senecæ de mort. Claud. *Tum Aeacus iubet illum alea ludere pertuso fritillo: & iam cœperat fugientes tesseras quærere & nihil proficere.*

> *Nam quoties missurus erat resonante fritillo,*
> *Vtraq; subducto fugiebat tessera fundo.*

Idem & pyrgus siue turricula erat, vt è Martiale constat: lib. 14. epig. 16.

> *Quærit cōpositos manus improba mittere talos:*
> *Si per me misit, nil nisi vota facit.*

Nam vasculum illud oblongum & teres imaginem & effigiem rotundæ turriculæ præbebat. ne igitur improba fallacique manu bolos quos vellent aleatores veterani iactarent, aliosque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, vt per pyrgum mitterentur tali: intus autem pyrgus excauatus erat gradatim exculptusque, vt agitati concussique tali, in graduum offendentes supercilia, volutarentur, incertiorq; iactus esset: Ausonius

io commemorat.professor.Burdegalens.

Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
Omnes qui fuerant enumerasse bolos:
Alternis vicibus, quos præcipitante rotatu
Fundunt excussi per caua buxa gradus.

Dare. Reuocare

Bolos porrò in eo ludo vel dabant vel reuocabant: vnde & hodie tesserarum ludus, datorũ ludus vocari solet: Ausonius eodem loco,

Narrantem fido per singula puncta recursu
Quæ data, per longas quæ reuocata moras.

Quod idem in duodecim scriptorũ ludo vel calculorum fiebat. Cicero in Hortensio, *Itaq; tibi concedam, quod in xij. scriptis solemus, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœnitet.* qui enim calculum mouit, & in aliqua sede lineáve collocauit, dedit: qui si se malè collocasse putat, reducit calculum.

CAPVT IIII.

Albæ sententiæ, Dama, cæcus fluctus.

Albæ sententiæ.

ASinius Pollio apud Senecam lib. 4. controuers. Albutij sententias, quæ apertæ erãt & faciles, non obscuræ, nõ tenebricosæ, appellat albas, quòd quæ alba sunt nihil atrũ, nihil caliginosum habeant, sed clara quadam luce suffusis pelluceant: eius verba sunt, *Sententiæ, quas optimè Pollio Asinius albas vocabat:* id Græco more factum esse suspicor, cùm præsertim apud Eusebium sæpenumero legamus [illegible], pro clarissimo & facillimo. Sed quod non trãsiti temerè & iosttenrè debuit, ex eo mox Senecæ loco perspici potest, cur ab Horatio lib. 2. sat. 5. scriptum sit,

Visne tegam spurco Damæ latus?

Dama

Nam cùm Dama diminutionis forma à Demetrio deductum sit, nomen seruile est, & in Horatio libertini hominis, quales multi ad opes perueniebant, etsi pro vilissimis & sordidissimis semper habebantur. Adscribam Senecæ verba, *idem res dicebat omnium sordidissimas, acetum & pulcium, & Damam, & Philerotem, laternas & spongias.* Cùm igitur Horatiani mihi loci in mentem inter legendum venisset, in articulo opprimendum putaui, & huic schedulæ inserendum, cùm ei nonnulla lux è Seneca affulgere videatur. Æquè & quiddam Græcanicum olet illud Liuij apud Senecam libro 1. Controuers. de Ciceronis morte, *vnde aliquoties in altum prouectum, cùm modo venti aduersi retulissent, modo ipse iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non posset:* illud enim *cæco fluctu*, est quod ab Homero scriptum est [illegible], quod & ante Liuium ita Latinè Sisenna explicarat, vt apud Nonium reperimus. Nec mediusfidius alienum & inscitum fuerit verba Sisennæ subiungere: *subitò*, inquit, *mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere leniter cœpit.* cæcum autem fluctum Nonius idem interpretatur occultè malum, latentẽ, & tacitum: Grammatici Græci explicant fluctum sine vento ortum, nec murmurantem sonantemque. Liuius quidem intelligere videtur fluctum vento silente, aut non strepente excitatum, cùm scripsit, *partim ventis restantibus relatum sæpius in littus, partim cæco fluctu iactationem nauis pati non potuisse:* nec aliter sentit Sisenna. Ac cæcus dicitur fluctus, cuius non sentitur nec apparet causa, vt cùm venti quiescunt. quæ enim præter ventum excogitari potest maris fremontis & fluctuantis causa? quo horescente & aere quieto, meritò fluctus cæcus dicitur: id autem plerunque fit ante ventos coortos, vnde & Maro scripsit libr. 1. Georg. in prognosticis venti,

Cæcus fluctus.

Principio ventis surgentibus, aut freta Ponti
Incipiunt agitata tumescere.

CAPVT V.

Flamen furinalis, falacralis.

Flamẽ furinalis.

FLamen est apud Varronem lib. 4. de ling. Lat. furinalis, diuæ, vt ait ille, Furinæ, sed quæ sit ista diua Furina, sollicitè anxieq; quærunt antiquarij, qua ignorata, nec eius quidem flamen cognoscetur. ego si potero istum scrupulum eis eximam: ego enim diuam Furinam arbitror Erinnyn esse, & furiam: quod duorum locorum comparatione constituere & confirmare posse videor: atque hoc genus argumenti imprimis firmum certumque est, cùm alterius loci aut scriptoris interpretatione, obscuritas & caligo detergetur. Sic ergo in libro de viris illustribus scribitur de Graccho, *Et Pomponio amico apud portam trigeminam, P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus non resistente, in lucum Furinæ peruenit.* Idem istud sic Plutarchus scribit in vita Gracch. [illegible]. Ita Plutarchus Furinam interpretatur furias, cui sententiæ non intercedere possum, neque quicquam diffindere, vt inquit Flaccus, cur non ei assentiar. Est & in Varrone eodem libro falacralis flamen à diuo Falacre dictus, sed deus iste in vasto quodam latere obscuroque & caliginoso chao videtur tacitus & ignotus, neque cuiquam qui sit, proditus: eruere tamen eum conabimur è tantis tenebris in lucem, si nostræ aspiret coniecturæ fortuna. nam præter coniecturam afferre nihil possum: quæ si in grauioribus rebus interdum boni consulitur, hic aspernãda non est. Igitur vt diua Palatua dea erat, quæ Palatio præerat, cuius flamen Palatualis vocabatur, & Volturnus fluuius, cuius flamen Volturnalis: item crediderim diuum Falacrẽ deum fuisse, qui loco cuidam, qui falacer aut falacrinus vocabatur, præerat: sunt enim cognomines & gentiles locorum dij, vt Clitũnus & fontis & dei fontis præsidis nomen erat. Falacrinus autem locus recensetur ab Antonino in itinerario Italiæ non procul Roma: quispiam fortasse etiam existimet à phalis circi nomen habuisse, sed alterum credibilius videtur. Hęc mea est in hũc locum symbola, qui quid melius conferre poterit, non modò non offensurus est me, vt gratiam vltrò sim ei habiturus, quòd me errore liberauerit: etsi non multum errat ille, qui suæ non multum confidit coniecturæ, cuius

Flamẽ falacralis.

vt ve-

vt verisimilem fidem, ita dubiam lubricamq; sententiam intelligit.

CAPVT VI.

Auida pars, fortuna gubernans, mœnia mundi, tremor clarus, pennipotentes, plumbi potestas.

AVidos homines auaros plusque semper appetentes insatiabili quadam cupiditate intelligimus, à qua notione non deflexit Lucretianum illud lib. 5. quod quadam nouitate insigne, neq; vulgaris palati neque publici saporis, obseruandum fuit:

> *Principio*, inquit, *quantum cœli tegit impetus ingens,*

Auida pars.

> *Inde auidam partem montes syluæq; ferarum*
> *Possedere,——*

Hic auidam partem, si quid iudicare possum, appellat magnam, quòd auidi sit plus appetere, nec paruo contentum esse. vt autem Romæ erat Fortunæ obsequentis, Fortunæ respicientis templum: sic cùm Epicurei fortunæ arbitrio omnia sursum deorsúm temerè ferri in hac rerum summa censeant, vniuersoq; reginam & imperatricem præficiant omnia regentem, ritu Romano cognomentum ei imposuit, gubernantemque appellauit hoc versu ex eodem libro deprompto,

Fortuna gubernãs

> *Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:*

Quanquam & eò respexisse videtur, quòd vetustas non vnum tantum sed duo fortunæ gubernacula tribuit: vnde à Plutarcho li. de for. Roman. scriptum est de ea ex Pindaro, [illegible]. Est & ab eo natura gubernans eodem modo vocata: neq; vt à politissimo & doctissimo interprete Lambino scriptum est, desunt libri in quibus pro, fortuna gubernans, natura, scriptum extet. Illud singulare & nusquam locorum ab vllo prætetea (quod equidẽ recorder) vsurpatum, *ambẽs* pro ambedens, quod & erroris insimularem, nisi carminis lex calumniandi fiduciam eriperet & auferret: nam in prosa non dubitassem sine vlla religione audacter ambedens huc inserre. Proinde autem quasi hic mundus vel vrbs quædam sit, mœnibus vndiq; septa & circundata, aut locus munitione circunuallatus & clausus, cœlum mundi mœnia vocare consueuit: vt eodem libro,

Mœnia mundi.

> *Lunamq; efficerent & magni mœnia mundi,*

id est cœlum. Idem etiam pereleganter & è proprietate luminis stellarum tremuli, cuius etiam rei causam philosophi inuestigare conantur, cœlestium illorum ignium splendorem, tremorem vocat,

Tremor clarus.

> *Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum.*

ex quo & Maro doctissimus poetarũ 7. Æne. dixit de luna, *Splendet tremulo sub lumine pontus.* & de Solis etiam luce Lucret. eod. lib.

> *Sub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis.*

Pennipotens.

Pennipotentes etiam egregio vocabulo aues appellat, ex eo quod pennis potiantur: nam potens, est etiam potiens, vt apud Horat. lib. 1. od. 5.

> *——Potenti vestimenta maris deo,*

id est Neptuno maris potienti. *Quadrupedum*, inquit Lucretius, *membris & corpore pennipotentum*: quanquam non me latet etiã Neptuno dici posse permissam maris potestatem, eoque potentem maris appellari, & pennipotentes quæ pennis valent & nitũtur vocari: vt autem à Marone 4. Æneid. *canum vis*, pro canibus & à Lucretio quoq; dicitur: eodẽ etiam modo & plumbi potestas hoc versu,

> *Et simul argenti pondus plumbiq; potestas.*

Plũbi potestas.

& rursum,

> *Ex alienigenis membris compacta potestas.*

Cùm autem canit,

> *Et ferro cœpere solum proscindere terræ,*
> *Exæquataq; sunt creperi discrimina belli:*

significat, vt ferro arare cœperunt, sic & peræquè ferro instituisse pugnare, & ferro committere aleam præliorum.

CAPVT VII.

Libatis dapibus, noster ludos spectauerat, vna luserat in campo: apud Flaccum.

Labatis dapibus.

QVID sit apud Flaccum lib. 2. sat. 6. *Libatis dapibus pascere*, non tam facilè fortasse repetias, qui tibi explanet, quàm vel in littore algam, vel in sentibus spinam inuenias. proinde operam mihi hanc sumendam putaui, vt eos edocerem, qui facilius à vero aberrarẽt, quàm rectã viam instarent: sic aũt scribit,

> *Ante larem proprium vescor, vernasq; procaces*
> *Pasco libatis dapibus.*

Ego hoc crediderim referendum ad antiquorum pietatem, qui partem cœnæ lari dijsque donabant, & in focum mittebant lari sacrum, vt constat: id enim erat libare dapes: ex ea cõsuetudine, vt arbitror, scribit Varro, vt à Marcello citatur, *quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare* [illegible]: & Cicero secundo de Finibus, *atqui reperiemus Asotos primum ita non religiosos, vt edant de patella*, id est, vt edant ea, quæ dijs è cœna libata sunt: sed ritus ille optimè intelligetur è Plutarcho, ita in libello de Fortuna Romanorum scribente, [illegible]. Ea igitur se castitate & sanctimonia ruri dicit cœnare Horatius, vt dapibus nisi ante Deo piè libatis, vesci non soleat. Inde & dij patellarij à Plauto in Cistel. Sc. Credo ego. festiuè iocante sunt dicti, quibus in patella libabatur, non magna sacrificia fiebant. Tales dij erant in larario domestici penates & lares. Quid? non & illud eadẽ sat. negotium facessit?

> *——Noster ludos spectauerat, vnà*
> *Luserat in campo.*

Noster ludos spectauerat. &c.

non tamen operosè velut è cuniculo latebroso effodiẽdus est sensus. Imitatur enim sermonem hominũ sibi inuidentium, & mirantium

tam prospetam secundamq; fortunam suam. Horatius, ioquiũr, nostri ordinis & loci erat, & in vltima cauea nobiscum spectabat ludos inter pauperum cuneos, in campo Martio nobiscum sese exercebat, qui fortunæ filius nũc videtur, tantis euctus successibus est. Nam Senatores ludos theatrales spectabant ex orchestra: è quatuordecim ordinibus equites, & plebeiorum lautiores & ditiores commodius sedebeot, peuperiorum deterior vt conditio, sic & io cauea locus: in campo quoque geoerosi cum generosis se exercebant, pauperes cum pauperibus. Ergo iuuenem Horatium olim sui fuisse ordinis dicebant, qui fortunæ indulgentia ad amicitiam Mæcenatis opesq; peruenetit, & fortunæ beoeficio prouectus sit ad tantam fœlicitatem.

CAPVT VIII.

In secunda Horatij oda quædam explicata, sacras iaculatus arces, Ilia vltrix necis Cæsaris, pater & princeps.

MIHI videtur Horatius secundo carmine libri primi commemorare prodigia mortem Cęsaris secuta, offensionem deorum & iram ostendentia, & augurium ciuilium deinceps bellorum euenrumque portendentia. Cùm autem solerent prodigia & porteoca procurari & expiari, iraq; deorum obsecrationibus & precibos plecari, vtrunq; in ea oda reperiemus. Ostentum autem erat dirum & funestum, cùm sacræ ædes de cœlo taogebantur: ex quo scripsit, —*Et rubente*

Sacras iaculatus arces.

Dextera sacras iaculatus arces
Terruit vrbem.

sic M. Tullius 1. de diuin.

Nam pater altitonans stellanti nixus olympo,
Ipse suos quondam tumulos ac templa petiuit,
Et Capitolinis iniecit sedibus ignes.

& Horat. lib. 1. od. 13.

Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

Iam quod rubentem dextrem dixit, id verò fecit vt tertiam manubiá significaret, quæ ignea est, & minax, & eb Ioue de consilio deorũ superiorum mittitur, aduritq; & magnã significationem habet statumq; mutat, vt à Verrio apud Fest. libr. 11. scribitur. Iliam aũt vltricem esse necis Cæsaris dicit, quòd Iulia familia ab Iulo esset, qui & Ilus erat, dum res stabet Ilia, vt poeta scribit: ab Ilo autem Ilia erat oriũda, vt & reges Albanorũ. Eam vxorem Tiberis ait Horatius, cùm alijs fuerit Anienis, quod ex eo fictum est, quòd in Anienem ceciderit. Ouid. 3. amor. eleg. 5.

Ilia vltrix necis Cæsaris.

Nec te præterco, qui per caua saxa volutus
Tiburis Argei spumifer arua rigas:
Ilia cui placuit.

Ibidem Ouid.

Atq; ita se in rapidas perdita misit aquas:
Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, & socij iura dedisse thori.

Silius libro 12.

Ad genitorem Anio labens sine murmure Tibrim.
Hic vt signa ferox dimensaq; castra locauit,
Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsu
Ilia prima vadis sacro se coniugis antro
Condidit.

Veruntamen quia mox in Tiberim euehitur Anio, quidni huic nupsisse videri eodem modo posit, cùm fortasse in confluentem se abiecerit? Porphyrio in Horat. narrat Enniũ scripsisse iussu Amulij io Tiberim præcipitatam fuisse: quod si est, iustius vxorẽ & verisimilius etiam eam finxit Tiberis. Proteus autem phocas Neptuni pascit, vt Enalus eius equos. Sed & *columbas* cùm dixit, palũbes intelligit, quæ in arboribus sedent, non item villaricæ. Expiationem prodigiorũ & portentorum optat mãdari dijs Romano amicis populo, vt Apollioi, qui Romanis Troiaoorum progeniei fauet. nem vt ab Ouid. 1. Trist. eleg. 2. scriptũ est,

Iuppiter in Troiam, pro Troia stabat Apollo:

& alio qui religiosissimè Romæ & augustissimè colebatur, additis ad religionem etiẽ magnificentissimis Apollinaribus ludis.

Nube candentes humeros amictus,

dixit Horat. vt Homerus Iliad. 5. νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. & libr. 2. [illegible] quòd scilicet dij cùm veniunt, tamen à nemine videntur. Venus autem vt Æneæ mater, Romani generis erat parens & *Aeneadum genitrix* à Lucretio li. 1. vocatur. Mars verò conditoris pater, atq; ei etiam vindicata Cæsaris nece, templũ cognomento Vltori condidit Augustus. Augusto postremò assentatur, quem scelus cædis Cæsarianæ dicit expiasse cæsis ioterfectoribus, Mercurium homiois specie celantem, & deũ inter homioes gerentem. Mercurium porrò etiem vltorem & expiatorẽ cupit, qui e Troianis per Maiam cognatus erat. Quòd eũt ait,

Hic ames dici pater atq; princeps:

Pater & princeps.

ideo dicit, quia Augustus pater patriæ appellatus fuit, atque etiam eote hoc cognomen Senator erat, & nomine principis Rempublicam sub ditiooem accepit suam. Tacitus lib. primo, *Lepidi atq; Antonij arma in Augustum cessere, qui cuncta discordijs ciuilibus fessa nomine principis sub imperium accepit*. Nomen autem istud sumpsit eorum imitatione, qui principes, vt reor, Senatus legebantur, aut quòd Senatores principes dicerentur.

CAPVT IX.

Arma ad postem Herculis fixa, soluere operam, coleata cuspis, mina ouis, naphtha, vinum oleum, viuus lapis, maltha, malthinus.

APparet ad gladiatorios ludos fuisse Herculis ædem aliquam, vel ædiculam, aut etiam ludos ei dicatos fuisse: aot cur scripsit Varro apod Nonium? *Ex his atq; huiusmodi institutis & vita, vel ad Herculis athletæ facti erant:* &,

Veianius

Arma ad postē Herculis figere.

Veianius armis Herculis ad postem fixis,

ab Horatio lib.1.epist.1. dictum est, pro relicto ludo gladiatorio. qui enim artem aliquā desinebant, eius instrumenta diis suspendebant, sacrabantque: Maro eclog.7.

Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.

Potissimum tamen artis præsidibus eum honorem habebant, vt è 6. Epigram. libro constat. sic & gladiatores, qui se virtutem Herculis æmulari censebant, cùm erant rude donati, arma Herculi sua dicabant, quod furtim fecit Veianius rude nō donatus. Sed nos varia consectamur, similesque venatoribus diuersas feras agitantibus vno in saltu, vno capite multa mouemus. Operari, in rebus sacris est frequentissimum: sic & soluere operam, est interdum sacra facare, & soloere rem diuinam, quæ debebatur: vt apud Afranium, *soluo operam Dianæ.*

Soluere operam.

Liber erat M. Terentij Varronis nomine Pseudulus Apollo, ex eo quòd Apollo vel Laomedonti vel potius Admeto seruisset, à quibusdā tamen Pseudoapollo inscribitur. Pseudulus autem à falso mendacioque nomen habuit, eiusque inscriptionis iam meminimus, vt & comici Plauti Pseudulus seruus è mendacio totus falsoq; concretus nomen inuenisse videtur.

Coleata cuspis.

Coleata cuspis apud Noniū à Pomponio dici videtur pars illa, qua viri sunt, nec honestè potest nominari: *conspicio*, inquit, *coleatam cuspidem.*

Mina ouis.

Mina ouis à Marco Varrone de re rustic. lib.2. cap. 2. vocatur, quæ ventre non est lanato, sed glabro: sed origo nominis quæritur, quam à minus deduci puto, vt sit quæ minus habet lanæ: argumento est quod apud Festum libro 11. Ælius minam esse dicit vocitatā mammā alterā lacte deficientem, velut minorem factam. quod igitur hic in mamma, illic dicitur in lana: eadem tamen vocis vtrobique potestate.

Naphtha

Naphtha, inquit Plinius lib.2. cap.105. *appellatur circa Babyloniam & in Austagenis Parthiæ profluens bituminis liquidi modo*: quod idem ferè è Diona Xiphilinus his verbis scribit, *καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τῶν μηχανῶν χωμάτων αὐτῶν ἐνέπρησαν· ἀσφαλτῶδες γὰρ τὸ φάρμακον τοῦτο καὶ διάπυρον ὄν, ὅτι ἂν αὐτῷ προσμίξῃ, πάντως αὐτὸ καταναλίσκει.* Huic, inquit Plinius, *magna cognatio ignium, transiliuntq; protinus in eam vndecunque visam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.* Hæc Plinij verba plurimum afferent lucis, ac veluti prælucebunt Horatio Epod. ode 3. sic scribēti,

Hoc delibutis vlta donis pellicem
Serpente fugit alite.

etsi iocatur allio non naphtha imbutam fuisse coronam. Appellare videntur Latini hoc genus bituminis liquidi, oleum viuum: Gratius,

Oleum viuum.

Vulcano condicta domus, quam subter eunti
Stagna sedent venis, oleoq; madentia viuo.

Lapis viuus.

Sic & Latini lapidem Græcis pyriten dictum vocant lapidem viuum, vt idem Gratius,

Et viuum lapidem & circa melitensia nectunt
Coralia.

Maltha.

Maltha est Iulio Polluci libro 8. Onomast. cap. 4. cera qua tabella iudicum illinebatur, & interprete Festo, pix erat cum cera mixta: similis est quam 1. in Verrem Cicero ceram legitimam vocat, qua tabellæ iudiciales incerabantur: Hesychio, cera mollis est. Est & maltha mollis, ex eo quòd mixtum è cera & pice molle erat: inde Horatianus Malthinus, lib.1. sat.2. mollis ast & effœminatus,

Malthinus.

Malthinus tunicis demissis ambulat:

qui Mecœnas videtur fuisse, si credimus Senecæ ita scribenti lib.10. epistol.115. *Non statim hæc cùm legeris hoc tibi occurret, hunc esse qui solutis tunicis in vrbe semper incesserit?* At Plinio lib.2. cap.104. Maltha limus est stagni in vrbe Comaganæ Samosata, qui flagrans, cùm quid attigit solidi, adhæret, præterea tactus sequitur fugientes: sic defendêre muros oppugnante Lucullo, flagrabatque miles in armis suis: aquis etiam accenditur, terra tantùm restingui docuêre experimenta. Hic me quispiam nō temerè dixerit pharmacopolę quandam tabernam instituere velle, qui tam multas species materiæ medicamentorū cōmemorauerim, & variatate quadam luserim: etiā quę ad medicamentari os nihil pertinent præterea inseruerim. sed illa nihil illusione offendar, factumque agnoscam meum, meque etiam copiæ potius verborum explicandorum, quàm delectui consuluisse vltrò profitebor.

CAPVT. X.

Tali, Ianus, falces ahenæ, spumans in herbas Luna, Venefica spumans veneno.

Tali.

PLuribus talis ludebatur olim, quàm tesseris: quatuor enim ludebatur, vnde & Martialis lib.14. epigr.15. scripsit,

Non sum talorum numero par tessera.

In talis figura laterum pro numero erat, quod & antè obseruauimus: Pollux lib.9. Onomast. cap.7. *τὸ δὲ σχῆμα τὸ κατὰ τὸν ἀστράγαλον πλευρῶν ἀριθμοῦ δύναμιν εἶχεν.* In tesseris erat numerus, vnde & numeros eburnos Ouidius tesseras appellat, vt 2. de Arte amandi,

Seu ludet numerosq; manu iactabit eburnos,
Tu bene iactato, tu bene iacta dato. & lib.3.
Et modò tres iactet numeros, modò cogitet aptè
Quam subeat partem callida, quamq; vocet.

Atque, ne hoc quoq; prætermittam, subire hîc & vocare contraria sunt. Nam subit ille eā partem, quā si referat tessera vincitur: vocat quam partem quemq; numerum optat reduci vt vincat. Itaq; qui iactat tesseras, optionem dat collusori subeundi vel vocandi: qui non iacit, is è iactatis deligit quos subeat, & quos vocet, quod quidem & antè attigimus, sed in tumultuaria opera qualis hæc est, fieri vix potest quin quędam repetantur bisq; scribantur. sed hęc opera Babyloniorū acū imitetur, varieq; pingat.

Ianus.

Qui puteal Ianumq; timet celeresq; calendas,

cùm Ouidius scribit 2. de Remed. amo. vtrùm de Iani templo, an de iano, id est de transitione quadam, quę ad puteal Libonis esset intelligendum est, nihilo secius illud Hor. li.2. sat.3.

—postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est.

Nam & in fori Romani regioue legimos fuisse Iani templum, & prope puteal ianos duos celebrem mercatorum locum auctore P. Victore. Ego igitur de templo non crediderim accipieudum: eorum autem alter superior dicebatur, alter inferior, eodem Victore auctore: vnde & ab Horatio libro 1. epistola 1. scriptum suspicor,

—hæc ianus summus ad imum Perdocet.

quod est, superior ad inferiorem vsque: ac medium eorum spacium Ianus medius dicitur, vt suspicor, ab Horatio, & à Cic. lib. 2. Offic. *à quibusdam viris optimis ad medium Ianum sedentibus.* non desunt qui ibi tres Ianos fuisse scribanr. esse etiam Ianus cuipiam videretur in Ouidio pars portæ peruia, vt si duos in ea, discrimine interposito postis medij, Ianos diceres. inquit enim 2. Fastorum,

Carmentis portæ dextro est via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.

Et Lioius lib. 2. *infælici via e dextro iano portæ Carmentalis profecti*, proinde quasi vetus illa Carmentalis porta continuò duas haberet in proximo vias sois adiunctas ianis: dextram quæ scelerata est appellata ob calamitatem trecentorum Fabiorum, & alteram sinistram: sed his in locis de templo Iani proximo Carmentali portæ verba accipienda sunt, auctore Festo, coius hæc verba sunt lib. 16. *Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi, & in æde Iani, quæ est extra eam, Senatum habere.*

Falces ahenæ.

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ.

Non est de nihilo à Marone 4. Æneid. dictom. Nam & vim æri medicatam inesse credebant, vt ahenis potius falcibus à venefica secarêtur herbæ quàm ferreis: nisi poeticè æs pro ferro ponitur. Ouid. 7. Metam.

—& plantas partim radice reuellit:
Partim succidit curuamine falcis ahenæ:

Spumans in herbas luna.

& ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores veneficiis credebât, quòd lunam veneficiis præesse censerent, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere: Lucanus lib. 6.

Donec suppositas propior despumet in herbas.

& Valer. Flaccus lib. 6. Argon.

Quamuis Athracio lunam spumare veneno Sciret.

Eodem modo & de venefica scripsit 8. Argón.

Venefica spumans veneno.

Contrà Tartareis Colchis spumare venenis.

Itaq; in ea re vim maiorem lunæ pleuæ etiam credebant: Ouid. 7. Metam.

—postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine luna.

Apud Maronem quoque sacra inferis magica se facturam simulans Dido, est

Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.

videlicet è ritu & consoetudine nocturnorum sacrorum & veneficiorũ, vt & apud Ouidium libro 7. Metamorph.

Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

Apod Horatium tamen libro 1. satyra 8. venefica succiucta est:

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam:

sine calceis tamen & capillo passo:

—pedibus, inquit, *nudis passoq; capillo.*

vt & apud Ouid. lib. 7. Metam.

—passis Medea capillis.

Quod aotem addit Horat. lib. 1. satyr. 8.

—scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam.

eò facit, quòd veneficæ solebant in scrobe sacra facere diis inferis, vt apud Ouid. lib. 7. Met.

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit.

qood quidem & ab Homero Odyss. λ. cantatur. Quæ in hunc veluti fasciculum illigaui, si malè quis coniuncta putet, vinculom fasciculi enodet, & pro scopis dissolutis habeat.

CAPVT XI.

Dij patrij, consistere, lymphatici nummi, caput, de loco superiore, munus recipiendorum hospitum, bibere Græco more.

OBseruatiunculas qoasdam in legenda in Verrem oratione tertia, pluma & tamen to leuiores, in hac collocare charta non sum grauatus. videor igitur obseruasse vt apud Maronem dij patrij sunt, non patriæ vrbisque cu- Dij patrij
stodes, sed patrũm, familiæ & generis præsides: vt cùm scribit 2. Æneid.

Dij patrij seruate domum, seruate nepotes.

Ita apud Ciceronem patrios deos, esse eos, qui pietati præsunt patrũm in liberos, & liberorum in parentes, cùm scribit, *Rapiunt eum ad supplicium dij patrij, quòd iste inuentus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret*. non Consistere.
consistere eius mentem dicit, qui furore & vecordia percitus est: qui enim furiosi sunt, iactantur & agitantur, neque vel corpore vel animo conquiescere possuot. *Consistere*, inquit, *eius animum sine furore atq; amentia non sinunt.* Et in Antonium Philip. 1. *Nec verò te vnquam neque vigilantem, neq; in somnijs credo mente posse consistere.* hinc & iocus ille Plautinus in Pœnulo, Sc. Negotij sibi qui volet.

Lymphatici nummi.

A G. *Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei*
lymphatici.
M. *Deferto ad me, faxo actutum constiterit*
lymphaticum.

significat se nummos habere, qui exire gestiãt, nec consistere queant, sed lymphatici sint atq; furiosi: seruos pollicetur medicinam, seq; effecturum, vt si ad se deferantur lymphatici nummi, consistant, quietique reddantur, saoato furore & lymphatico morbo. Caput est summa: Caput.
quod, inquit, *aliquot nominibus de capite, quantum commodum fuerit, frumenti decumani detraxerit.* Locus su- Locus superior.
perior, rostra: *cùm agam beneficio populo Romano de loco superiore.* Homo sui iuris, qui alteri non paret, nec morem gerit, nec seruit, nec in alterius

potestate

potestate est, sed suus est, & sententiam sequitur suam, non alienam, nec precibus flecti potest. *quòd, inquit, eos in iudicando nimium sui iuris sententiæq; cognosceret.* Brutus in epistola 15. ad Ciceronem de libertate Reipublicæ dixit, *an vt esset sui iuris & mancipij Respublica?* Est enim sui iuris, quod alterius non est subiectum manui & potestati vllo iure: est sui mancipij, quod non est alieni mancipij & dominij. Expugnare est pugnando & contendendo obtinere & impetrare: vt, *quibus allegationibus illam sibi legationem expugnauit*: sic efflagitare, flagitando impetrare: *cùm, inquit, iste à Dolabella efflagitasset.* Erat in oppidis Græciæ munus quoddam recipiendorũ hospitio senatorum, legatorũ, magistratuum, quod προξενία dicebatur: quiq; eos recipiebant, qui hospitio publico cum ciuitate erant coniuncti, πρόξενοι dicebantur: hoc munus significat Cicero cùm scribit, *ostendit munus illud suum nõ esse: se, cùm suæ partes essent hospitum recipiendorum, tum ipsos tamen prætores & consules, non legatorum asseclas recipere solere.* Fit, inquit, *sermo inter eos & inuitatio vt Græco more biberetur: hospes hortatur: poscunt maioribus poculis.* dictum Anacharsidis magnam afferet huic Ciceronis loco lucem. is enim reprehendebat (vt à Laertio in eius vita relatũ est) Græcos, quòd cùm initio minoribus poculis biberent, postea iam saturi & vuidi se maioribus prouocarent: verba sunt eius, καὶ θαυμάζω, φησί, πῶς Ἕλληνες ἀρχόμενοι μὲν ἐν μικροῖς πίνουσι, πλησθέντες δὲ ἐν μεγάλοις. hæc ego talis araneorum per aerem volitantibus leuiora, & pappis carduorũ, tamen ista subitaria & tumultuaria scriptura non putaui indigna, supercilium hominum seueriorum, & nihil nisi graue postulantium facile contempsimus semper, & porrò contemnemus.

Expugnare.

Munus recipiendorum hospitum.

Græco more bibere.

CAPVT XII.

Depalationes dierum apud Vitruuium, & quædam in eo emendata.

Depalationes dierum.

LIBRO Vitruuij 9. cap. 8. dierum breuitates & depalationes reperimus: & prioris quidem vocis ceu magisterio, posteriore incrementa dictum significari magis suspicamur, quàm certò scimus, cùm cur depalatio, dierũ accretio dicatur, dispicere non possimus. Ego ex horologiorum ratione vocem esse istam vsurpatam puto. Nam cùm eis cuneos modò adiicerent modò detraherent, diminutioniq; dierum conueniret adiectio cuneorum, incremento detractio, depalationẽ ceu cuneorum remotionem, amplificationem dierum significare existimo. Vitruuius cap. 9. *Quarum breuitates aut crescentias cuneorum adiectus aut exemptus in singulis diebus & mensibus perficere cogit.* Ibidem, *Sin autẽ cuneorum adiectionibus & detractionibus correptiones dierum aut crescentiæ nõ probabuntur.* Eodem cap. cùm formæ horologiorũ ab antiquis inuentæ commemorantur, quædã efferuntur iis verbis, vt intelligi nullo modo possint: vt cũ scribitur, *vti gonarchen, engonaton, antiboreum.* quis has voces vlla in Grammaticorum aut Astrologorum schola vnquam audiuit? quis denique Græcus agnoscit, etsi nescio quid Græcanicum balbutiunt & strepunt? Equidem non spero me ita fœliciter diuinaturum, vt quod scripserit Vitruuius, me velut ab Apollinis cortina monitum profari posse iactem: tamen quod hariolabor nihilo istis vocabulis deterius erit, & de eorum ineptiis & nugis fortasse commendationem adipiscetur & triumphabit. Quid igitur si dicam Vitruuium scripsisse? vt ἀνιναγῶν, ἀνίνα τὸ ἀντίξοον, vel ἀνίνα τῶν ἀντιβορέων. has quidem voces quia non vendibiliores fallacibus illis mercibus putet? nec tamen ab earum sono & vestigiis longè recedunt: neque istæ appellationes parum quadrare horologiis videntur. Sed hic fortasse vatem suum fefellit augurium, alterum locum corruptissimum parum abest quin glorier à me verè restitutum. Nam cùm eodem capite scribit, *item aquarum expressiones* αὐτόματοι, *porrecti rotundationisque machinas*: quis est ita cæcus, quin videat hic porrecti rotundationisque alieno loco mentionem inductam? Certè in antiquissimis editionibus hæ voces nusquam comparent, sed in eis ita editum est, *autontato pictasque machinas*: è quibus integranda vna vox est, αὐτοματοποιητικάς, sensusque perbellè sese habebit, & conueniet his, de quibus disputatio instituitur. Scribit non longè hinc Vitruuius, *influens aqua subleuat scaphum inuersum*: ad quem locum Budæi manu in editione antiquissima (cuius mihi copiam vir & humanissimus & doctissimus Memmius fecit) cùm emendatum inuenerim scaphium, tanti hominis iudicio, cui parem nostra sæcula nec tulerunt, nec ferent, nõ dubitabo pronunciare scaphiũ scribendũ esse videri.

CAPVT XIII.

Spiritus redundantia, sabulo masculus, liquescere, Vitruuius & Plinius emendati.

APVD Vitruuium libro 8. in præfat. spiritus redundantia esse videtur aeris quædam reciprocatio, impetus & vnda. Namq;, inquit, *corpora sine spiritus redundantia non possunt habere vitam, nisi aer influens cum incremẽto fecerit auctus & remissiones continenter.* hoc ita explicandum vt dixi puto, & vt scripsi excudendum. Nam nũc quidem ne apertè intelligi possit, velut quodam sæpiæ atramento obliuentes obscurantesque, *sine spiritu redundantia*, excudunt. In eodem libro, cap. 1. sabulo masculus, est sabulo non tam tenuis solutusque, sed pauló crassior concretiorque: eum enim soluto opponit, veluti interpretatione sua scripta declarans. sed verba eius subiicere operæprecium fuerit. nescio quomodo enim testatiora videntur omnia, quæ caua illa antiquorum fide probata sunt. *item*, inquit, *sabulone soluto tenuis*. non longè hinc subiicit, *item sabulone masculo, arenáque & carbunculo certiores*: ecce disertè sabuloni

Spiritus redundantia.

Sabulo masculus.

soluto

ſoluto maſculum oppoſuit. Eodem capire liqueſcere eleganter, pro colari & dilabi dixit, quòd quæ liquida ſunt, ſic diffluere ſolent. ita enim loquitur de aquis. *Rubro ſaxo & copioſæ & bonæ, ſi non per interuænia dilabantur & liqueſcant*: id eſt, modò per interuænia non diffluant tranſcolenturque ac diſperdantur. Eodem libro, capire 3. ſcribit Vitruuius, ſed vt excuditur, verè atro & nigro atramento: nec enim commodè intelligi poteſt duntaxat, ſi verba ſequaris. ſcribit igitur, *Ruunt in ſummo ſpiritus aquæ bullitus*. Ego inuitis omnibus libris aquę bullitu legam, puto q; ſibilum aduerbij *ſimul* continuò excipientis adhæſiſſe tergo prioris vocis cum ſententiæ diſpendio. ſcio iſtud quibuſdam friuolum viſum iri, neque ſcriptione dignum: ſed vſque adhuc tamen exibilari illud nõ potuit, & omnibus negotium exhibuit: & ipſe mihi quoq; conſcius ſum friuola me quidem paruaq; conſectari, quæ tamen fortaſſe aliquem iuuabunt, vt ſcribere non pigeat. Ibidem æque illud moleſtum eſt & odioſum, *in quo natat inſuper oleum odore vti ſcobe citreo*: legendũ *vti ſcobs citrea*. etiam Plinius deprauauit Vitruuium, ſi deprauaſſe videri poteſt, qui antè ipſe per ſummam iniuriam corruptus ab indoctis fuit. Nam in Plin. lib. 31. cap. 2. ita ſcribitur, *Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit*: at apud Sotionem aliter populus ille nominatur, & vt opinor, melius, in referenda Theopompi ſententia, cuius verba ſubſignabo. [illegible]. Et apud Vitruuium hoc cap. in antiquis editionibus nomen integrum conſeruatum erat hoc modo, *Chrobſi Thraciæ lacus, ex quo non ſolum qui biberint moriuntur, ſed etiam qui lauerint*: vbi animaduertendum eſt aduerbium è gentis nomine à Vitruuio Graiorum nomine Chrobſi elatum eſſe. Sed, vti dixi, Plinij iniuria Vitruuio calamitoſa fuit: nũc Sotion erit ambobus ſalutaris, & vtrique, quod ademptum eſt, reddet, iniuriamque illorum ſarciet.

Vitruuius emendatus.

Plinius emẽdatus.

CAPVT XIIII.

Autumnus, vites fundi, ſereſcere, glacies æris, omnimodis, decepta nõ capiatur, flammæ flos: ex lib. 1. Lucretij.

QVÆ rerum eſſe vocabula plerunque credimus, ea rerum imagines ſignificãt, nobiſque illudunt falſa quadam ſpecie & ludibrio, vt apud Lucretium lib. 1.

Autũnus

Vites Autumno fundi ſudante videmus.

vbi partem anni accipimus, cùm Autumni ſimulachrũ pictum ſignificari credam. Autumni tamen tempus per inuerſionẽ intelligi cenſeam: nam Autumnus ita pingebatur, vt aut è vitibus vinũ colligeret, aut vuas calcaret, vel ab earum calcatione ſordidus eſſet: Ouidius lib. 2. Metam.

Stabat & Autumnus calcatis ſordidus vuis.

pingebatur & pomis capite redimito: Flaccus Epod. ode. 2.

Vel cùm decorum mitibus pomis caput,
Autumnus aruis extulit.

Fundi autem vites dicuntur, quæ vinum fundunt: vt arbuſtum dicitur fluere, quod vinum profundit. Cæterùm ab eo poeta libro primo hoc verſu,

Vites fundũtur.

Deniq; fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes:

Fluctifragum littus dicitur, propterea quòd littora fluctum ſibi illiſum frangunt, vt apud Horat. lib. 1. ode 11.

Quæ nunc pumicibus oppoſitis debilitat mare.

ἀκτὴ quoq; Græcis à frangendo dicitur littus. At mox,

Diſpanſæ in ſole ſereſcunt:

per ſyllabæ detractionem curtatum, velut ſereneſcunt & ſiccantur. ſignificare & hoc verbum poteſt, in ſerum abire mutarique, quę tenuiſsima pars lactis eſt: vt ſi lac ſereſcere diceres, qua notione accipi in veſte non poteſt: niſi ſi quis vt caſeus exeunte ſero ſiccatur, ſic exeunte humore ſiccari veſtem diceret: quam translationem vix probauerim. probabile eſt à ſero priore correpta ſerenum deductum, à quo & ſereſco: ſed & ſerum caſei eſt eius ſiccatio, & tanquam ſerenum cùm exit foras.

Sereſcere.

Tum glacies, inquit ibidem, *æris flamma deuicta liqueſcit.*

Glacies æris.

Hic glaciem æris dixit audacia in loquendo penè temeraria, pro ſoliditate, rigore, & duritie, quòd talis glacies ſit, vel potius Græcos imitatus eſt, quibus πάγος, id eſt glacies, etiam ſaxum ſignificat ſolidum & durum, ſed & frigus. Cùm autem ait, *Ignis enim foret omnimodis*: intelligit quacunque ratione, ſitu, poſitu, collocatione, raritate, denſitate, adiectione, detractione rem mutaret in procreando, ſemper ignem fore, nec rem aliam: eſtque omnimodis antiquum aduerbium, vt & multimodis. Illud autem ibidem,

Omnimodis.

Carmina quinetiam diuini pectoris eius
Vociferantur, & exponunt diuina reperta:

ob grandiloquum Empedoclis poema à Lucretio dicitur, quod vocale propè animatúmque erat, nec humili ſono deductoque verſu ſtrepebat, ſed contenta altaque voce profabatur vociferabaturque. Quod autem ait,

—deceptaq; non capiatur:

Decepta non capiatur.

tractum eſſe videtur à feris, auibus, piſcibus: nam fouea, pedica, naſſa, area, eſca decipiuntur atq; capiuntur, in damnumque & incommodum incidunt: non tamen pueri, qui epoto amaro abſinthij poculo conualeſcunt. Donatus paulò aliter accipit, & capere decipere interpretatur. ſic enim in Eunuchum act. 1. ſce. 3. ſcribit, *Quia eſt & bonus dolus, quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, Lucretius poeta teſtatur.* Illud verò translatione pulcherrima exornatum eſt,

Donec flammai fulſerunt flore coorto:

Flammæ flos.

quod eſt, donec arbores ramos inter ſe terendo, tandem expreſſo igne coruſca flamma micare fulgereque cœperunt. flos autem flammæ elegantiſsimè dicitur, nec multò ſecus

videri

videri potest dixisse Æschylus, *τὸ εἶν γὰρ αὐτῷ πανταχοῦ πρὸς εἶναι.*

CAPVT XV.

Arbor asita, dignitas, præterea.

NOS ex nostra inscitia alios fingimus & existimamus, improbè fortassè: sed profectò ea nobis causa est scribēdi tralatitia multa: quæ quòd diu ignorauimus, aliis etiā multis ignota credimus: velut est illud quod apud Flac. lib. 2. epist. 2. hic exponimus, quod, vt dici solet, in ore est omni populo,

Asita arbor.

Sed vocat vsq; suum, qua populus aßita certis
Limitibus vicina refugit iurgia.

Diu putauimus adsitam populum esse, in limite & confinio plantatam iuxta vicini possessiones: cuius sententiæ non me pœnitet, aut piget: quia tamen plus scriptoribus antiquis fidei habeo quàm mihi, sententiæ incipio diffidere meæ, ac labasco paululum. Nam adsitam interpratatur Agretius maritam, iuxta vitem fatam. eius verba proferam, *insita*, inquit, *est arbor, cui inscissæ alienum germen includitur, aßita cui incolumi aliquid quod sustineat adiungitur*: locúmque Horatianum quem protuli nominat,

—Qua populus aßita certis:

quippe, inquit, *quæ vitibus maritatur*. Huius Grammatici sententiam perscribere volui, & facilè sum passus me ignorasse videri, quod ille, cui plus videre in literis datum est, perspexit: nun tamē omnino quod credideram insulsum inscitumque est. legi & qui præpositionis rationem non haberet, & afsitam pro sata intelligeret. apertius autem multò Catullus in epithalamio Iul. & Manl.

Lenta qui velut aßitas
Vitis implicat arbores.

In eodem Grammatico locupletiorem auctioremque vna voce scripturam reperio quàm in voluminibus Ciceronis Cælianæ orationis. sic enim scribit: *pulchritudo formæ in viris dignitat: vnde Cicero pro Cælio, Quis non poßit huic ætati atque huic dignitati petulanter, etsi sine suspicione, at non sine argumento maledicere?* nomen dignitatis indignis modis ex omnibus expulsum libris nusquam comparet, credo quòd nō satis huic loco conuenire videretur, cùm dignitas hominibus deterioris seculi in hac notione ignoraretur. Idem apud Sallustium in Catilina *præterea* exponit pro præterito tempore & anteacto, non consueta sanè significatione: sic enim scribit, *præterea præteriti temporis: Sallustius, Nunquam Hispanos præterea tale facinus facere ausos.*

Dignitas.

CAPVT XVI.

Tempestiuum conuiuium, et intempestiuum.

Conuiuiū tempestiuum.

COnuiuium sæpe tempestiuum dici in antiquis scriptoribus legimus, vt Cicerone 5. in Verrem, *Statuitur Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuio.* & de Senectute, *ego propter sermonis delectationem conuiuijs tempestiuis delector.* Apuleius 2. apol. *Nuptiæ ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officiū, an conuiuium tempestiuum?* Sed & intempestiuum conuiuium dicitur ei contrarium. Cicero pro Murena, *Neq; in conuiuio moderato atq; honesto: intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* Ego tempestiuū conuiuium puto esse, quod nō fit de die (nam id turpe & nequam & intempestiuum habebatur, de die conuiuia agitare) neque in multam noctem producitur: sed quod tempori fit. Nam à Varrone apud Gellium libro 13. cap. 11. conuiuiū constare ex rebus quatuor dicitur, quod omnibus suis sit absolutum numeris, si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus. Ad tempestiuum quoque conuiuium fortasse pertinuerit diebus potius certis, quàm aliis conuiuas vocare, vt diebus potius festis quàm profestis, & quibusdā profestis potius quàm aliis, vt nefastis. Cùm autem Cato in libro de Senectute ait se delectari conuiuiis tempestiuis, nō in eo plus latere significationis, quàm explicaui, è Plutarcho ostēdam, qui de eodem homine & de eadem re ita scribit: *ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν τῷ ἀγρῷ δαψιλέστερον, ἐκάλει γὰρ τῶν ἀγρογειτόνων καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς ἐν τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνον ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι καὶ ποθεινός, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις.*

Conuiuiū intempestiuum.

CAPVT XVII.

Vitrum herba, luridus color, lucumo famius, Eubœæ cœla.

CÆSAR commentariorum libro 5. *Omnes verò se Britanni vltrò inficiunt*: hodie glasto excusum est. sed veterem scripturam repræsentaui. Pomponius Mella de iisdem Britannis, libro 3. capite 6. *incertum ob decorē, an ob quid aliud, vltro corpora infecti*. his in locis ab hominibus doctissimis emendari video, *luteo*, quibus cur non assentiantur nonnulli, hæ sunt causæ: luteam vocat aurotam Maro, non vt ceruleam, sed croceam: & eclog. 4.

—croceo mutabit vellera luto

dicit, non vt ceruleo: sed illi hoc peccare aliis videntur, quòd cùm huius herbæ succo inficiatur ceruleus & viridis color, tamen flores melini sint & crocei. hi autem vitrum eam herbam appellari suspicantur, & de vestigiis antiquæ scripturæ, & quòd Oribasius helxinem herbam à Romanis vitraginem vocari dicat, quasi vitrum herba quædam sit, non tantùm quæ in consuetudine conflatione efficitur materia pellucidi nitoris. Quod ad me attinet, equidem censeo vitrum scriptum fuisse à Mella, Cæsare, Vitruuio, quod vitium in eis reperitur, eoque magis permoueor Vitruuij scriptis, quod in antiquis eius editionibus sic reperio, libro 7. capite 14. *Item propter inopiam coloris indici, cretā Selinusiam aut anulariam vitro, quod Græci isatin appellant, inficientes, imitationem faciunt coloris indici.* Isatin aūt scribendum in Vitruuio est, qui

Vitrū herba.

qui

qui ignorauère, ὕαλον fecerunt magno flagitio. Accedit auctoritas Oribasij sic scribentis, *isatis, quam infectores herbam vitrum vocant.* Sed & isatin Plinius libro 20. cap. 7. glastum appellari dicit, quod vitrum Germanorum lingua significat. Cùm autem Vitruuius ibidem scribit, *herba, quæ lutum appellatur*: herbam aliam intelligit, quæ luteo croceoque colore inficit, mihi non notam, vt & violæ sunt luteæ & calthæ. Nec officit, quod ea sit inuectiua Chrysocolla, quæ est coloris viridissimi: luteum enim ceruleo mixtum, temperatione viriditatem gignit. Vitruuius, *herba quæ lutum appellatur, ceruleum inficiunt.* Plinius lib. 33. cap. 5. *luteam putant à luto herba dictã, quam ipsam ceruleo subtritam pro chrysocolla inducunt.* Sed nostro more ad alia hospitia diuersabimur.

Luridus color. Luridum colorem existimauerim esse appellatum, à similitudine coloris luræ, id est, vtris coriacei, atque adeò à similitudine corij.

Alternis dicetis, amant alterna Camenæ:

ex eo à Marone eclog. 3. dictum arbitror, quòd Homerus 1. Iliad. musas apud Iouem in Olympo finxerit amœbæo quodam carmine alternis cantare, respondẽtes Apollini: his verbis, μουσάων θ' αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ: quod & iisdem verbis in Apollinis hymno scribitur: perstudiosè enim imitabatur veterum poetarum sententias. Nam quod Hesiodus etiam dixit in Theogonia,

ἀρχόμεναί θ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς.

nónne id est, quo suas exorsus est epistolas Horat. lib. 1. epist. 1.

Prima dicte mihi, summa dicende Camena.

quod enim in Iouis honorem poeta Græcus facere musas prædicat, idem illud se Mæcenati facturum dicit Horatius. In Ausonio, Lucumonem quo sensu accipi debere suspicaremur, diximus: sed quis est ille Samius Lucumo? cùm epist. 21. scribit,

—Samij Lucumonis acumen:

quo significat hominem Samium hebetem parumque ingeniosum & parum acutum. ac videtur Pythagoras intelligi, quẽ Samium constat fuisse: sed is elleboro se purgasse non legitur, quod quidem sciam. Quid igitur si legamus,

—Asij Lucumonis acumen:

vt Cleanthes intelligatur, quem tamen ne id quidem fecisse legimus. probabilius est id ab Ausonio de Pythagora scriptum, quod de Carneade in literas missum accepimus, qui aduersus Zenonem disputaturus, eiusq; scripta refutaturus, se elleboro antè purgauerit. In Valerio Maximo libro 1. cap. 8. scribitur, *Carystumq;*

Eubœæ cœla. *Chalcidico freto vicinam interiacens, cella Eubœæ nomen obtinet.* Ibidem, *Eubœæ cellam obtinebis.* scribendum vtrobiq; è Strabone, *Eubœæ* κοῖλα: ita enim ea pars vocabatur. Hoc caput è multis velut panniculis vtcunque consarcinatum est.

CAPVT XVIII.

Dominatio, accusator de via citur, tolleno, pilum Græcũ, iusiurandum Iouis, aptus pinnis.

Dominatio. DOminationem dici obseruaui, cùm filius familiâs ius patriæ potestatis exit, suiq; dominij & iuris, paterq; familiâs efficitur. Id quia rarum est, idoneum censui, quod his coniectaneis insererem. Festus libro 19. *Regalia exta appellantur, quæ potentibus insperatum honorem pollicentur: priuatis & humilioribus hereditates: filio familiæ dominationem.* cùm dixisset Festus actorem & reum rei nomine censeri: etiam eo nomine accusatorem intelligi subiecit ibidem, hoc modo, *Itemq; accusator de via citur more vetere & consuetudine antiqua*: quod, vt opinor, valet accusatorem reum citari de via, & rei nomine contineri.

Accusator de via citur. scio *de vi accitur* in Pompeio hodieque legi, sed malè coniuncta ius est distrahere. *Riuus*, inquit ibidem, *vulgò appellatur tenuis fluor aquæ, non spe consiliõne factus.* hic quidã *ære consiliõne* emendant: ego legendum crediderim *non specu incisione.* In faba refriua legendum auguror, *vt domum datantes reuertito ad rem diuinam faciendam*: vel potius, *te vindico ad rem diuinam faciendam*: imò verò inprobatis his somniis legendum teor, *è tritico ad rem diuinam.* Virgo tempestiua ab eodem dicitur, quæ matura viro est & nubilis & formosa, velut ὡραία: *auctoritate*, inquit, *virginis cuiusdam tempestiuæ nomine Romes.* Reciperationẽ esse dicit cùm inter populos lex conuenit, quomodo res repetantur recuperenturque. Σύμβολα, si credimus Suidę, appellat Demosthenes 7. Philippica, quæ pacta conuenta sunt ciuitatum inter se, quibus iura ciuibus vltrò citroq; redduntur. In Astraba Plauti crediderim legendum, *quasi tollenonem aut pilum Græcum reciproces plana via*: tolleno κηλώνειον est, quod sursum deorsum hinc inde tollitur more oscilli, & alternis hinc & inde suspicit & despicit.

Tolleno. Basilius de eo qui non ducebat rectos scripturæ sulcos, [illegible].

Pilũ Græcum. Pilum quoque Græcum in pinsendo tritico, vna deprimitur parte, altera attollitur more telonij: de eo loquitur Hesiodus libro 2. Ἔργων.

ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν.

Taurus in pudendis pars est quædam, vnde & Lastauri dicti. solitaurilia ab hac parte nõ desunt, qui appellata censeant: quod innuit Festus, cùm scribit lib. 17. *atq; harum hostiarũ omnium sunt inuiolati tauri.* Ancum Martium regem magni fecisse veteres videntur, & dignum immortalitate credidisse: Horatius lib. 1. epist. 6.

—Numa quo deuenit & Ancus.

Lucretius libro 3.

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

Ennius apud Festum lib. 17.

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Iusiurandum Iouis. Ex Næuio affertur apud Festum libro 17. *ius sacratum Iouis iurandum sagmine*: quod intelligo iusiurandum Iouis sacratum & sanctum confirmatumque sagmine & verbenis. Nam illa cerimonia verbenarum sanctius reddebatur iusiurandum, quod Iouis erat: vt apud Ciceronem libro 3. de Offic.

Aptus pinnis. *O fides alma, apta pinnis, & iusiurandum Iouis.*

vbi

vbi non prætermittam exponere dici fidem aptam pinnis, quæ pennata est & pinnigera. Nam & Apuleius, verba quę Homerus solemni & propè perpetua adiectione πτερόεντα appellat, pinnis apta dixit, 2. apol. *Si verba*, inquit, *vt poetæ aiunt, pinnis apta vulgò volarem.* *Hostium oculissimum*, in Plaut. apud Festum lib. 13. est hostium quod oculus maximè est, id est, quod est charissimum, vt oculus: in quo obseruandum superlationem à substantiuo formatam, vt ab Ipse ipsissimus. Hoc capite multis è locis aliquid degustauimus, sic nauseæ & fastidio occurrentes nostro: vtinam idem apud Lectorem hæc varietas scitamētorum & epularum efficiat: quanquam id potius optare possim, quàm sperare ausim.

CAPVT XIX.

Panotij populi, Plinius & Mella emendati.

SVNT in Pomponio Mella libro 3. populi auricularum patularum prolixitate totum corpus tegentes, nomine Satmali, de quibus, vt suspicor, prodigiosa illa fabula ficta est, quia toto corpore pelliti & bracchati erant, vt cùm hinc inde penderēt pellium prægrandes alæ, aures viderentur. Pomponij verba adscribam, *Et Satmalos, quibus magnæ aures, & ad ambiendum corpus omne patulæ, nudis alioqui pro veste sunt.* in veteri libro Sannalos lego. eadam in Plinio libro 4. capite 13. fabula est, sed alio populi nomine. *Fanesiorum*, inquit, *aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant.* ego suspicor hoc mendacium à Græca vanitate ortum, Græco etiam vocabulo signatum fuisse: nec

Panotij populi.

Fanesios, sed Panosios scribendum esse, vt totos auritos. natus hinc videtur literaturæ error, quòd veteres Latini p tenuem in aspiratam sæpe mutabant. Ita è Panotiis, Phanotij, & denique Fanesij tandem corrupti sunt. Sed ne cōmentum me quis istud putet, adscribā auctoritatē Isidori. *Panotij*, inquit lib. 11. Etym. cap. 3. *apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, vt eis omne corpus contegant. Pan enim Græco sermone, omne: otis, aures dicuntur.* Panotios igitur in Pomponio & Plinio legendum esse arbitror. Suspicatus aliquando sum hos populos à Tacito Fennos vocari: sed propensior sum, vt credam Hellusios esse, de quibus ita scribit, libro de motib. German. *Cætera iam fabulosa, Hellusios & Oxionas ora hominum vultusq; & corpora atque artus ferarum gerere.* Pomponius enim & Plinius cum Oobiis Fanesios vel Satmalos coniungunt: vt proinde in Tacito scribendum etiam putem Panotios, vel Hollotios & Oobios, si quis Oonas probat, emptores ouorum intelligat. Æquè illud eodem in tertio Pomponij, in libri calce, falsum arbitror & deprauatum: *hinc iam lætiores agri amœniq; saltus. Terota & Berimebore abundant*: legendum suspicor, *terebintho arbore abundant*: ex vestigiis veteris scripturæ, *Terothebermio*. Non minus & illud eodem libro corrigendum crediderim, *an exhausta fructu sine fine Africa se extenderet*. nō enim illud *exhausta fructu* satis aut conuenit, aut intelligitur: melius omnino & cōmodius ad sensum, *an inexhausto tractu*: præsertim cùm in vetustis exemplaribus, *an inexhausta fructu*, legamus. *Sunt*, inquit ibidem, *miræ aues cornutæ tragopomones, equinis auribus & Pegasi.* Rectè Hermolaus suspicatur vel in Plinio vel in Pomponio esse vitium:

Mela & Plinius emendati.

nam Plinius libro 10. cap. 49. tragopanadem vocat: quam veriorem scripturam suspicor. cùm enim Pan deus cornutus sit, vt antiquitas credidit, ab eo aui cornutæ nomen tributum existimare nō stultæ coniecturæ fuerit: ita tamen vt in Plinio tragopana non tragopanadem legamus, hoc modo: *equidem & tragopana, de qua plures affirmant maiorem aquila. Apud hos plus auri quàm Persis est*, scribit eodem loco Pomponius: vbi legendum *quàm æris est*. Et libro 1. de Æthiopia, *ripæ potius sunt, quàm littora*, vbi lego, *rupes potius sunt, quàm litora*. nihil secius mox lego, *verum & hanno*: &, *sed commeatu defecisse retulerat*. Sed quid ago? qui Augiæ stabulum purgate velim. Plures enim & fœdiores sunt in Pomponio mendæ, quàm vt in transitu possint corrigi, & iustam operam, non hanc persunctoriam desiderant. quòd si otium nobis suppeditarit aliquando, fortasse alia in eo maiora vlcera curabimus: quanquam ne interim quidem forsitan omittemus his libris quædam eius vulnera fascia quadam obligare.

CAPVT XX.

Pes aquæ, pes, cortina, cœli palatum, quæ homines arant, nauigant, ædificant.

Pes aquæ.

SOLENT poetæ humori fluenti pedem tribuere. id ex eo credo, quòd etiam currere aqua dicatur, quod sine pedum officio fieri non posse videtur: ac certè ius suum poetæ tenent, vt translationibus vtantur audacius. Itaq; scripsit Horatius Epod. ode 16.

Leuis crepante Lympha desilit pede.

& Lucretius lib. 5.

Qua via secta semel liquido pede detulit vndas.

& Virgilius in Ætna,

Ipse suo flueret Bacchus pede:

id est, aurei sæculi tempore, vinum sua sponte fluebat, viniique flumina erant, non vt nunc, coactum & expressum calcantium pedibus manat. Significat & pes apud rei rusticæ scriptores, cumulum vinaceorum brisæ, subiectorum prelo torcularis: Columella libro 12. capite 19. *& sereno siccoq; die vuas quàm maturissimas legemus, quibus proculcatis, mustum, quod defluxerit, antequam prelo pes eximatur, statim de lacu in vasa defrutaria deferemus.* Theatri capacitatem conuexam & sinuosam, idem Maro in Ætna, vnde illud citaui, cortinam appellat,

Pes.

Cortina.

Carmineq; irriguo magni cortina theatri
Imparibus numerosa modis canit arte regentis.

Nam id de vasis, quæ in theatro ἠχεῖα vocaban-

tur, non tã dici crediderim, quàm de tota eius ſtructura: quæ ſic exædificata eſt, vt numeroſæ voces ad ſpectatorẽ perueniant, tũ ſit muſicis deſignationibus modificata, vt lib. 1. c. 3. Vitruuius ſcribit. Cortinã etiã pro hemiſphęrio cœli dixit Ennius, Varrone autore li. 6. illo verſu,

Corpore ceruleo caua quæ cortina receptat.

vt iam non ſit mirandum, eum ingentes cœli fornices ſcripſiſſe: quam tamẽ tranſlationem Cicero libro tertio de Oratore reprehendit: vt minus veniam ei dare debuerit 2. de natura deorum, *cœli palatum* appellanti: quod tamen, vt diuerſum hominum palatum eſt, Varroni Ennius probat: idque eò magis, vt reor, quòd Græcè palatum οὐρανίσκος, velut quoddam cœlum vocetur. Illud etiam Catonia *bene veſtire & bene paſcere*, pro, magnam habere ſeruorum familiam, & magnos greges & armenta: vt eleganter dictum eſt, ita & propè poeticè: vt & illud Salluſtij in bell. Catil. ferè eiuſdem generis & notæ, *Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent*: id valet: agros, maria, vrbes, virtuti parére, & in eius ditione eſſe: quæ dicendi figura nec obuia eſt, & nouitate quadam non nimis accerſita nec nimis affectata, etſi audaci, lectorem delectat intelligentem & ſtudiis humanitatis imbutum.

Cœli palatum.

Quæ homines arant, &c.

CAPVT XXI.

Locus pontificalis, locus cõſularis, locus medius, bibere ab ſummo, cadentia ſidera, ſacrata iura, omina repetere, acta teſtudo.

LIBRO 2. Æneid. ſcribitur,

Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto:

Locus põtificalis.

vbi altum thorum ſummum locum interpretatur Seruius, quem locum dicit pontificalem fuiſſe: attamen in conuiuiis auctore Feſto ſupra omnes ſacerdotes accubabat Rex ſacrorum, poſt eum flamẽ dialis, deinde Martialis, mox Quirinalis, inde pontifex maximus. potuit tamen ſic locus vocari è dignitate pontificis maximi cæteris pontificibus imperantis. Plutarchus in Sympoſiacis apud Romanos dicit honorariſsimum fuiſſe locum vltimum ſecundi lecti, ac conſularem vocatum fuiſſe dicit. nam fortaſſe alius olim fuerat honeſtior locus: id enim Plutarchus de ſua ætate ſcribit. Seruius quidem domini locum medium eſſe ait in illum Maronis 1. Æneid. locum,

Locus cõſularis.

Locus medius.

—Mediamq́; locauit: atque è Salluſtio exemplum affert, *Igitur diſcubuere Sertorius inferior in medio, ſuper eum Tuſcius Fabius Hiſpanienſis Senator ex proſcriptis: in ſummo Antonius, & infrà ſcriba Sertorij Verſius, & alter ſcriba Mæcenas in imo: medius inter Tarquinium & Verſium Perpenna.* Nam Perpenna Sertorium conuiuio accipiebat. cùm autem magna lætitia conuiuium agitabatur, lege quadam cõuiuali, ſi quis qd peteret, id ab ſummo omnibus dabatur: vt ab ſummo ad infimum vſq;, omnibus vini cyathi in pocula certo numero dabantur. Plaut in Aſin. Sc. Ain' tu meũ.

Bibere ab ſummo.

Da puere ab ſummo: age tu interibi ab infimo da ſuauium.

Iterum in Menech. Sc. Iuuentus.

Standum eſt in lecto, ſi quid de ſummo petas.

at in Sticho, Sc. Agite ite foras.

Nolo ego nos pro ſummo bibere:

aliud quiddam eſt, vt iam expoſuimus. Sequitur in illo Maronis libro:

—Suadentq́; cadentia ſidera ſomnos:

cadunt ſidera diluculo albeſcẽte cœlo, exortu auroræ, exacta propè nocte: ſic 8. Ænei. ſcribit,

Cadentia ſidera.

Ergo age nate dea, primisq́; cadentibus aſtris
Iunoni fer rite preces:

id eſt ſub auroram, cùm aſtrorum aduentante ſole hebeſcit acies & fulgor obſcuratur. Æneas igitur cùm id libro 2. dicit, ſignificat propè tranſactam noctem eſſe.

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ:

ex Homero Ilia. 1. imitatũ eſt, in quo ſcribitur,

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες.

Eodem lib. *—Si omnes vno ordine habetis Achiuos*: putem eſſe, ſi omnes Græcos eodem loco & numero ducitis, & pro hoſtibus habetis. at, *Compoſito rumpit vocem*, Græcum eſt: Ariſtophanes in Nebulis,

[illegible]. Eodem libro,

Fas mihi Graiorum ſacrata reſoluere iura.

Sacrata iura.

hic ius ſacratum dicit, quod ſacramenti militaris religione teneri videbatur. nam iureiurando ſacrabatur, id eſt fide. Cic. lib. 3. Offic.

Cuiusq́; princeps iuriſiurandi fuit,
Quod omnes ſcitis, ſolus neglexit fidem:
Furere adſimulauit, ne coiret inſtitit.
Quod ni Palamedis perſpicax prudentia,
Iſtius percepſet malicioſam audaciam:
Fide ſacratum ius perpetuò falleret.

Eodem Virgil. lib. *Omina ni repetant* — legendũ perſpicuè eſt, id eſt auſpicia. Legimus enim ſæpe duces è prouincia & exercitu auſpiciorum repetendorũ cauſa Romam aduolaſſe. Liuius lib. 8. ab vrb. cond. *namq; Papirius dictator à pullario monitus, cùm ad auſpicium repetendum Romam proficiſceretur, magiſtro equitum denuntiauit, vt ſeſe loco teneret.* Sed & ibidem, *—ita digerit omina Calchas* Seruius legiſſe videtur, nõ vt diuulgatum eſt, *omnia.* Ibidem,

Omina repetere.

Quales mugitus, fugit cùm ſaucius aras
Taurus, & incertam excuſsit ceruice ſecurim.

etſi hanc ſimilitudinem Virgilius adhibuit, vt clamores horrendos taurorum exprimeret: tamen non improbum factu credidi, ſi annotarem Romanos piacularia auſpicia appellaſſe, quæ ſacrificantibus triſtia portendebant: vt ſi hoſtia ab ara profugiſſet, aut percuſſa mugitũ dediſſet, aut in aliam partem corporis, quàm oporteret, decidiſſet. cùm autẽ ſuos caſus non ſibi adſcribebant, ſed diis, dicere ſolebant, Sic viſum ſuperis, vt Horat. lib. 1. ode 33.

Sic viſum Veneri, cui placet impares
Formas atq; animos ſub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

ſic Virgilius hoc libro, *Dijs aliter viſum.* & in 3.

Poſtquam res Aſiæ, Priamiq; euertere gentem

Immeritam

Immeritam visum superis.

Acta testudo.

Cernimus, inquit 2. Æneid. *obsessumq; actis testudine limen:*

Diodorus συνασπισμὸν ab heroibus inuentū fuisse bello Troiano scribit, ad Homericum illud Iliad. opinor respiciens,

Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

idque Philippum ait imitatum Macedonica phalange: aliud tamen id, quàm testudo est. cuius ratio Romanæ militiæ erat, non Græcæ, cùm Romani summisso genu subsidebant clypeis protecti, à tergo proximi eorum capita suis scutis tegebant, vt & horum alij: vt ea species tecti imbrices referret, vt Plutarchus in Antonio scribit.

CAPVT XXII.

Sartoris vsus, Gygæ annulus, trimodia.

NISI me fallit animos memoriæ vitio, Plinius Mydam pro Gyge in naturali historia scripsit. Nam cùm à Platone lib. 2. de Republica, mandatum literis sit, & à Cicerone lib. 3. de Offic. relatum, Gygem annulum habuisse, cuius pala in palmam versa à nemine cerneretur: id de Myda his verbis scribit, lib. 33. cap. 1. *Mydæ quidem annulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur?* Sed eo in Plin. cap. lego, *e qua fortuna triumphantis, & serui coronam sustinentis*: parem quippe triumphantis & serui publici fortunam Plinius dicit, quòd triumpharet in annulo ferreo, quod gestamen seruorum erat. nec enim seruis aureos gerere annulos licebat, ac ne ingenuis quidem omnibus. Sequitur non ita longè locus suo pristino asserendus iuri contra impotentiam emendatorum: *Quod si impedimentum potuit in ea aliquod intelligi etiam sartoris vsus, argumentum est maius in Læua fuisse, qua scutum capitur.* hic consertorem emendant omnes vno consensu, quod non tam facilè probandum, si sensus educi è veteri scriptura potest: & potest fortasse qualiscunq;. Quid enim vetat Plinium dixisse, impedimentū potuisse in annulis esse si dextra gererētur: quòd ei inserti impedituri fuerint sartorū operam, non tam facilè obligata annulo manu, quàm libera & nuda, arte sua vsurorum. nescio quid tale Plinium voluisse dicere ferè auguror. nam si in leui etiam artificio sartorum, impedimentum futurum fuit gestato dextra annulo, quantò maius est, inquit, cùm sinistra eo onerata tractatio clipei impeditur? Cùm autem eodem cap. dixit, *etiam sartoris vsus*, perinde est ac si dixisset, non solùm in maximis, verùm etiam in minimis rebus annulum nocere. Lego mox è sanctuariis optimorum librorum, *Nec ignoro M. Crassum duo millia pondo auri rapuisse suo & Pompeij tertio consulatu.* Et non longè hinc, *neque enim aliter potuisset trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hannibale mitti.* Nam trimodia fœminino genere à Columella lib. 12. cap. 50. vsurpatur, & in castigatissimis Plinij libris hic legitur. nos hoc etiamnum vocabulum hodie retinemus in eo infundibulo, quod in moletrinis fruges molæ transmittit: tremodiam enim vocamus: nomē factum est à mensura trium modiorum. hoc nomine offensi emendatores fœminino genere expuncto, neutrum formauêre, vel deformauêre potius sinceram scripturā: proinde quasi ad arbitrium omnia mutare & fingere, id demum sit integrè & castè in auctoribus versari. tantùm autem bonis libris tribuo, vt libèrius eorum fiducia errem & peccem, quàm correctorum licentiam amplexus bonos censūs consecter.

Gyges annulus.

Sartoris vsus.

Trimodia.

CAPVT XXIII.

Crates ficariæ, sculponeæ, granatui serere, bouerum iuga, spongia effingere, patibula: in Catone.

CATO de re rust. cap. 48. præcipit seminario imponi crates ficarias: sed ficariæ crates quæ sint, in quæstionem venit. ego eas intelligo quibus fici dum siccantur acclinatis in testudinis morem aduersus iniuriam pluuiæ roremque noctis defenduntur, de quibus Columella scribit libro duodecimo, capite 15. sed & in cratibus stratæ ficus siccantur in sole, quod [illegible] Græci vocant. Digitum transuersum eo in loco Cato vocat digiti latitudinem vel crassitudinem: nihil enim interest vtrum dicas, modò intelligas id quòd longitudini opponitur. sic enim scribit, *Eo terram cribro incernito altam digitū transuersum.* eodem modo apud Plautum in Aulul. Sc. Exi inquā. intelligi debet. Sculponeæ apud Catonem capite 59. in genere calceamentorum, mihi nomen habere videtur à sculpo vel scolpo. nihil enim differt, cùm u & o, propter soni vicinitatem sæpe alternis commutentur. scolpus autem fictitio verbo, sonum significat, qualem ipsum nomen repræsentat. *præterea*, inquit cap. 60. *granatui videto vti satis viciæ feras*: granatui seritur, quod nō feritur, vt viride pabulum iumentorum subsecetur, sed vt ad granum perueniat & frugem: & sic in Catone interpretandum reor. Cap. 61. rem pecuariam quàm amplissimam habere, magnosque pecoris greges & iumentorum armenta, in re familiari quā maximè expedire Cato putauit, vt Cic. lib. 2. Officiorum dicit: Id enim est quod ille dixit, primum esse bene pascere. secundas etiam in re familiari tribuit mediocri rei pecuariæ vel pastioni: id enim valet quod dixit, satis bene pascere secundum esse. tertias tribuit familiæ & numero seruorum cùm dixit, tertium esse bene vestire. quartum putauit arare, quod est agriculturam & arationes sequi. at huius quarti etiam eodem capite gradus facit. *Quid est*, inquit, *agrum bene colere? bene arare. Quid secundum? arare, tertiò stercorare.* Primū esse voluit, vt quam diligentissimè solum verteretur: secundum vt verteretur etiam si nō diligentissimè: tertium

Ficariæ crates.

Sculponeæ.

Granatui serere.

Bouerum iuga. vt ſtercoraretur. *Quot iuga bouerum*, cap. 62. legi cenſeo: ſic enim veteres loquebantur, & ita in optimæ notæ exemplaribus Varronis hodiéque ſcriptũ extat. Lego autẽ non multò poſt, *in aratrum ſubiugia lora*, non vt excuditur *lorum*. *Fiſcinas*, inquit capite 67. Spongia effingere. *ſpongia effingat*: quod valet tergeat, vt apud Ciceronem pro Sextio, *ſanguinem ſpongijs effingi* legit Seruius: vbi meodoſè hodie *effundi* ſcribitur. *orbes*, inquit capite 68 Cato, *fibulas, veſtes, ſcutulas*: ego *ſucculas* legendum crediderim, quibus, vt è Catone perſpicuum eſt, in torculari veteres vti ſolebant. Cæterùm Patibula. in Catone eodem capite patibula ſunt inſtrumenta & machinamenta duo ſcalata è diuerſo in axiculum vnum capitibus ſuis coniuncta, diuaricatis ad imum cruribus. his in vindemia arbuſti potiſsimùm opus eſt & altioribus iugis, hodieque in pergulana vite vti homines noſtri ſolent: non deſunt tamen qui ſeram interpretentur.

CAPVT XXIIII.

Ligellum, puteus, Apollo ſubueni, me ſeruauit Apollo, Plautus emendatus.

GRammatici ſummi in eruditione cenſus apud comicum Plautum in Aul. Sc. Ligellum Poſtquam obſonauit herus. *de ſuo ligello fumus ſi qua exit foras*: ligellum tuguriolum explicant, & eorum fidem ſequuti gregarij doctores explanationem eam comprobant. Ego etſi libenter auctoritati veterum faueo, tamen huic interpretationi ſubſcribere non poſſum. Nam mihi vocis huius originem perſcrutanti venit in mentem eſſe vocabulũ diminutionis formam quandam adumbrans. poſtulat autem proportio, vt quemadmodum à tigno tigillum & tigellum deducitur: vnde & Tigellij nomen: ſic à ligno ligillum & ligellum deriuetur. paruũ igitur lignum intelligo, quod in foco vratur, fumumque reddat. Cæterùm in eadem fabula vlcetoſum illud Donato Grammatico credimus: *is quando moritur, ita auido ingenio fuit*: cùm quidem illa in prolog. Adelph. Terentij, *quoniam moritur*, agnoſcat & legat, eſtque archaiſmus, cùm *quoniam* pro *cùm* accipiatur. Puteus. *in puteum condite*, inquit in eadem fabula, Sc. Tace nunc. non exiſtimo dici in puteum perennem, ſed ſuffoſſa quædam hypogea, quæ Athenienſes habebant, & λάκκους vocabát. Etiam barathrum erat puteus. Iterum, Sc. Curate.

Niſi vnum hoc faciant, vt in puteũ cœnam coquant.

Sc. Volui animum tandem.

Apollo ſubueni. *Apollo quæſo, ſubueni mihi atq; adiuua.*

Apollo ſagittis confodera credebatur, idemq; malorum depulſor habebatur, & eo cognomina indigitatus colebatur, cùm ἀλεξίκακος diceretur: hinc illud Horatianum lib. 1. ſatyr. 9.

Me ſeruauit Apollo. *—Sic me ſeruauit Apollo.*

nam qui mala depellit, ſeruat: & idem Horatius de Apolline lib. 1. ode 21.

Hic bellum lachrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemq; à populo & Principe Cæſare, in
Perſas atq; Britannos
Veſtra motus aget prece.

Scio illud Horatianum de ſeruatore Apolline longè repetita iam inde vſque ab Iliacis temporibus auctoritate explicari, cùm conſtet Apollinis ope Æneam hoſtibus ereptum fuiſſe: ſed ad religionis opinionem libentius retulerim, officiumque dei illius, exiſtimari malis auerruncandis depellendisque mortales iuuare. Eadem fabula, Sc. Narraui.

Aut manulearij, aut myrobrecharij:

hæc poſterior vox meudum olet, eò magis, quòd longè deuertit ab antiqua ſcriptura *merobatharij*: ego *aromatarij* redundante primo elemento, & *b* in locum *m* introducto, vt non rarò, legendum eſſe exiſtimo. Plautus emendatus. Sc. Hoc eſt. *citis*, inquit, *quadrigis citius properet perſequi*: citas opinor quadrigas eum appellare, vt quæ curſitabát in ſpacio circi maxima concitatione curriculi: ac eos ſic loqui & appellare ſolitos eſſe arbitror: quò & Maro reſpiciens 8. Æneid. dixerit,

At procul inde citæ Metium in diuerſa quadrigæ
Diſtulerant:

Grammatici tamen tritas ſignificationes plerunq; prætereuntes, & remotas quærentes, *citas* ſeparatas & diuiſas interpretantur.

CAPVT XXV.

Tabulas cœnare, Vilis agnina, ſolium Cyri, mala ſcabies, Horatius emendatus.

APVD Horatium libro 1. epiſtola 15.

—tabulas cœnabat omaſi, vilis & agninæ, Tabulas cœnare.

ita puto enucleandum, vt tabulas paropſides intelligamus more Græcorum, qui πίνακας vocant. Vilis agnina. agninæ autem potius quàm agnini vt legam, & auctoritate librorum teredine exeſorum facio impulſus, & opinione antiquorum, qui agninam deſpicatui habebát & viliſſimam ducebant. indignè fert & ſtomachatur Plautinus paraſitus in Capt. Sc. Iupiter ſuper me ſeruas. à laniis vendi agninam pro ariatina.

Tum lanij autem, inquit, *qui concinnant liberis orbas oues,*
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt.

atq; arguit eorum dolum, quòd pro vna arietina offa duplam venderent clàm ſuppoſitam pro ea fallaciter agninam, aut potius, quòd & apertè agninã venderent, & rurſus pro arietina agninam ſupponerent. Apud Philonem quoq; in preſbeutico agninæ carnes vt inſuaues illuduntur à Caligula: ſic autem ſcribitur, [illegible]. Eiuſdem & illud libro 3. ode 2. *Redditum Cyri ſolio Phraatem:* Cyri ſolium. quo ſignificat reſtitutũ in Parthorum vel Perſarum imperium, quod Cyri ſolium vocauit: quia cella regia in qua ſedebãt Perſarũ reges, Cyri ſella dicebatur. Plutar. in Alex. [illegible]. Ait idẽ Horat. de arte poet. (eius enim poema tanquam hæc & illa luſtrãtes curſim & raptim peruagamur)

Vt mala

Vt mala quem ſcabies & morbus regius vrget:

Mala ſcabies. hic ego malam ſcabiem interpretor ſeram, quam Græci ψώραν ἀγρίαν vocant, credebantque veteres Romani contagione ad alios tranſire: de ea ſic Philo, φλεγμονὰς ποικίλας, ψώρας ἀγρίας, λειχῆνας, σφακελίζειν ἐφελκυσ. Celſus de ſcabie lib. 5. cap. 28 *itaq; eam, quæ talis eſt, ἀγρίαν, id eſt, feram Græci appellant.* quanquã & ſcabies omnis mala eſt, infeſtaq; eſt plerunque pueris redundantibus & malè temperatis, vnde & Perſius ſat. 2. ſcripſit,

—namq; eſt ſcabioſus & acri
Bile tumet.

Horatius emendatus. In eodem poeta lib. 1. ſatyr. 1.

—eia Quid ſtatis, nolint

ſine vlla dubitatione legendum eſt, pendente è ſuperioribus ſententia: ait enim, ſi quis deus dicat, Iam quod vultis faciam, nolint. hęc cùm ego ſcripſiſſem, admonuit me ſummus meus & intimus amicus Leodegarius à Quercu, eandem conſtitui à Britannico lectionem: in quo mirificè lætatus ſum, me in veſtigiis doctiſsimi viri pedem poſuiſſe, etſi eius commentarium non euolueram.

CAPVT XXVI.

Faxim ſit vilior, rapacidæ, coruus ab læua cantat, ludij.

Faxim ſit vilior. PRISCA quidem illa eſt, non iniucunda tamen, nec inamœna loquendi ratio, Faxim ſit vilior, pro, eueniet vt ſit vilior: ſed velut obſignatis tabellis & teſtationibus probanda. Plautus in Aulul. Sc. Narraui.

Ego faxim, muli qui precio ſuperant equos,
Sint viliores gallicis canterijs.

Et in Perſa, Sc. Veterem atque.

—Ne iſti faxim vſquam appareant,
Qui hic albo reti aliena oppugnant bona.

In eadem quoque Aulularia, huius enim pompæ fercula inde inſtruentur, Sc. Curate ergo.

Rapacidæ. rapacidæ imitatione patronymicorum homines rapaces appellantur ioco comico ficti, vt Æacidæ dicuntur ab Æaco:

Rapacidarum, inquit, *vbi tantum ſiet in ædibus.*

At illud, Sc. Fidei cenſebam.

Nam quod dedit tam diu quàm per diuim:

Sphingia gripho nodoſius eſt, nec niſi gladio & ferramento ſolui poteſt, vt nodus Gordius. Interpretandũ enim non tam iſtud quàm ſecandum, aliudque inducendum, quo res tota erit aperta:

Nam quod edit tam duim quàm perduim.

tria enim iſta verba ſubiectionis ſunt, veteribus vſurpata pro edam, dem, perdam. Idem, Sc. Non temerè.

Non temerè eſt quòd coruus cantet mihi nunc
Ab læua manu.

Coruus ab latere cantat. vanitas augurum auſpicia coruorum fauſta à dextra, à læua infauſta iactabat. itaq; cùm partes mundi ab ortu auguribus Romanis læuæ eſſent, Horatius ſcripſit lib. 3. ode 27.

Oſcinem coruum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu:

vt ſcilicet cantu ſuo iter inſtitutum dirimat. A dextra autem ſuadebat coruus, vt in Aſinar. Sc. Hercle verò.

Picus & cornix eſt ab læua, coruos porrò ab dextera:
Conſuadent.

Hinc apparet contrariam in cornice fuiſſe obſeruationem: quod & à Cicerone ſcriptũ eſt, cuius verba ſunt 1. de Diuin. *cur à dextra coruus, à ſiniſtra cornix faciat ratum.* ſiniſtra tamen cornix Maroni eclog. 1. inauſpicata eſt,

Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix:

vbi augurium malum etiam adiuuat arboris vitium. Sc. Dromo deſquama piſces.

Glabriorem reddes quàm volſus ludius eſt.

Ludij. Ludij, inquit Dionyſius Halicarnaſſeus, adoleſcentes erant tuniculas induti inſignes, galeari & enſiferi peltatique, qui omnibus circenſibus & theatralibus pompis in verſum incedebant, ipſis velut pompæ duces ſaliis ſimiles, ludij ex eo vocati, quòd à Lydis hoc genus ludicri inuentum videretur. ſi qui eorum igitur eſſent grandiuſculi & iam veſticipes, vellebantur, glabriq; reddebãtur. verba Dionyſij ſunt: μάλιστα δ' ἐν τῇ περὶ τὰς πομπὰς τάς τε ἐν ἱπποδρόμῳ, καὶ τὰς ἐν τοῖς θεάτροις γινομένας. οἱ ἀνάκτες γὰρ αὐτοῖς προήεσαν κόροι χιτωνίσκους ἐνδεδυκότες ἐμπρεπεῖς, κράνη τε καὶ ξίφη καὶ πάρμας ἔχοντες, στοιχηδὸν πορευόμενοι, καὶ ἦσαν οὗτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες, καλούμενοι πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῆς παιδιᾶς τῆς ὑπὸ Λυδῶν ἐξευρῆσθαι δοκούσης λυδίωνες, εἰκόνες ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, σαλίων. Hic potius induſtria noſtra leuamus aliorũ laborem, ne iſta quærant, quàm aliquid conferimus æſtimatione dignum. nos quoque huic merci nullum precium ſtatuimus: ſed hanc veluti ſtipem ſpargimus gratuitam.

LIBRI SEXTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SEPTIMVS.

CAPVT I.

Bene nosse apud Ciceronem quid, Cicero emendatur.

VÆDAM sunt in auctoribus Latinis è Græcis imitata: quę aliud significant quàm statim ostendunt: nec facilè ea quisquam assequi potest, nisi qui literis Græcis multum operæ dedit. Licat id perspicere è Ciceronia loco in Lucullo, vbi scribitur, *Bene autem nosse Carneadem Stratoniceus Metrodorus putabatur.* Illud enim nosse aliud est, quàm præ se fert. significat enim Carneadis eum discipulum fuisse: Græci autem plerunque solent discipulos appellare *γνωρίμους*, quod quidē apud eos tam frequens est, vt id exēplis cōfirmare velle, sit lucē Soli fœnerare velle. in re igitur nota exemplis & testimoniis nó necessariis supersedendum. In eam autē sententiam illud *nosse* accipiendum esse atq; adeò significare, à Metrodoro perdiligenter auditum fuisse Carneadē, è lib. 1. de Orat. cōfirmamus: sic enim scribit Cicero, *Erat etiam Metrodorus, qui cum illis vnà ipsum illum Carneadem diligētius audierat.*

Bene nosse.

Cicero emendatur.

Qui autem in eo Luculli loco Melonthius nominatur, Melanthius transnominandus est, qui quidem Æschinis Neapolitani præceptor fuit. Hegesinus etiam aspiratè scribi debet, non Egesinus tenuiter: vt ex Eusebio apparet, in quo sic scribitur, *ἀκροᾶται δὲ ὁ Ἀλεξάνδρου* [illegible] *ἐγνωρίζετο*. duos istos philosophos malè appellari in libris editis libuit adscribere, & ab errore adolescentes vindicare ista admonitione. Illud verò quod sententiæ refragatur non est prætereundum, *ἀκατάληπτον* scribi, vbi *καταληπτὸν* locandum est. *Cùm enim*, inquit in Lucullo, *ita negaret, quicquam esse quod comprehendi posset, (id enim volumus esse ἀκατάληπτον.)* liquet mihi affirmare à Cicerone ibidem explicari, id quod comprehendi potest: id autem est *καταληπτόν*. Igitur è regione Græcum cum Ciceronis voluntate pugnat, quod dissimulanter ferre non debui. Aperiendum & illud ex eodem libro videtur, quod etsi non ita obscurum est, tamen sub eo aliquid aliud latet, quàm quod primo aspectu nobis obiicit. sad Ciceronis verba antè proponam, *Et in ipso bello: in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet, vt non multum Imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur.* pelles hic tabernacula vocat militaria hibernaculorum: sensus est igitur, ne hiberno quidem tempore multum otij Imperatori relinqui, cùm interquiescunt tamen bella.

CAPVT II.

De chartis, Plinij quidam loci libro 13. capite 12. emendati.

Chartæ.

DE chartis quę è papyro fiebant disserens libro decimotertio, capite duodecimo Plinius, primam dicit olim fuisse Hieraticam, è qua religiosi tantùm sacrique libri scriberentur, eamque ab adulatione Augusti nomen accepisse: secundam Liuiam, ab eius coniuge: vt in tertium locum descenderit Hieratica, quæ olim prima erat. Hic nescio quid inquinatum esse senrio, libidine emendatorum in bonos scriptores semper grassante, fideliusque existimo quod in antiquis exemplaribus reperi, *quæ ablutione Augusti nomen acceperit.* Augustea enim & regia charta candidior erat quàm Hieratica, vt & Liuiana: nam Hieratica subcolorata erat, vt scribit Isidorus libro sexto Ethymol. capite decimo. abluendo igitur candorem chartæ acquirebant. Erat & amphitheatrica, & Memphitica, cuius Lucanus meminit lib. 4.

Conficitur bibula Memphitis charta papyro.

Erat & Sairica, ab oppido Sai, & Teneotica à loco quodā Alexandriæ appellara: & Fanniana ab interpolatore nomē habens: sed & Corneliana à Cornelio Gallo, qui Ægypto præfuerat, nomē adepta est: erat & Emporeutica, vel potius Emporica (sic enim in Plinio emendandum arbitror:) ea mercatorum vsui seruiebat, & inuolucris & integumentis mercium dicabatur, scripturæ inutilis: *Texuntur*, inquit Plinius ibidem, *omnes tabulæ madentes Nili aqua*, emendo, *texuntur omnes tabulæ madente Nili aqua.* Quia huic emendationi auctor? non solùm libri veteres, sed etiam Romana editio. nam in tabula chartę ponebātur, in qua turbida Nili aqua glutinabātur. hodieq; quę è concerpto comminu-

Plinius emēdatur.

comminutoq; linteo chartæ cóficiuntur, earum plagulæ ope glutini cohętescunt. Proinde mox etiam lego, *cùm primo supma tabulæ scbidæ allinitur.* &, *resegminibus vtrinq; amputatis*: cuius emendationis, quàm mulros veteres libros testes laodare possumus? qoi etiam vno consensu, *transuersa deinde crates peragũ*, ostendunt. Illud etiam sic emẽdo, *lituræ metum afferebat ex auersis, & alias indecoro visu per translucida.* pellucebat enim ob tenuitatem illa charta, & si quid in auersa lcriptũ fuisset, metus erat lituræ. Nihilo secius quod mox sequitur, in pristinam testitui integritatem posse reor, *igitur è secundo corio statumina facta sunt è primo subtemmina.* Chartam, inquit, Claodius duplicauit, & ranquam bilicẽ fecir, eiusq; ranquam stamen fecir, è secundo papyri libro, è primo corio subtremeo. Lego etiam infrà, *sed omnis secunda.* Lenriginosæ aurẽ maculæ oculis in Charta deprehẽduotur fungosæ ręniæ litera fundente le: sed pro *fungo* in veteribus libris *iunco* lego, oam & ante, extremum papyri sirpo simile dixit, id est iunco.

CAPVT III.

Cohibere brachium toga apud Ciceronem, Custos, Sodalitas lupercorum.

Memini aliquando à me adolescenres oprimis & honestissimis studijs non leuiter tinctos quærere, quis esset illius è Cæliana orarione loci sensus: *Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus: & vt exercitatione ludóque campestri tunicati vteremur*: quibus tantùm tum respondi mihi videri eo anno quo sumpta virilis toga fuerat, modestiam etiamnum & pudorem ab adolescentibus postulatum fuisse, ac cùm in puerili erant prætexra. quòd si tum magistris liberati, & suæ tanquam tutelæ facti, visi essent eo anno proteruiores aut petulaotiores, de eorum pudicitia malè existimatum foisse. qui enim brachium vel profert vel exerit, mious esse modestus & verecundus videtur, quàm qui toga brachium cohibet & continet. & Æschines contra Timarchum priscorum oratorum podorem & modestism laudans, eos ait perorasse manus intra pallium continentes. scribir enim, ὥστε ὃ νυνὶ πάντες ἐκ τοῦ ἔθους πράττομεν, τὸ τὰς χεῖρας ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι. Eodem etiam illo anno nefas eis erat corpus in campo Martio nudare, ne corporis nudatione impudenti amsrorem quętere velle vidẽrentur. itaqoe tunicari in campo se exercebant: *eadémque*, inquit, *erat, si statim mereri stipendia cæperamus, castrensis ratio atque militaris.* Seruius io 5. Æneid. ait Ciceronem scripsisse anno stipendij primo solitos esse dari custodes adolescẽtibus militaturis, qua ex consuetudine Marooem 5. Æneid. scripsisse,

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli
Epytidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem.

sic in Marone Epytides scribi deber, vel Homero auctore, in quo Iliad. ρ. scribitur,

Κήρυκ' Ἠπυτίδῃ, δέμας εἰδόμενος Περίφαντι.

nam Periphantem intelligit Maro, Epiti filium. illud institutum declarauit Plautus in Mostellaria, Sc. Recordatus mulrum.

Ad legionem cùm itant, adminiculum
Eis danunt tum aliquem cognatum suum.

Sed qoæ est in illa Ciceronis oratione sodalitas Germanorum lupercorum? eorum, vt opinor, qui Fabiani & Quintiliani dicebãtur, vt nõnulli censent, à præpositis suis: priorũ etiã meminit Propertius, lib. 4. eleg. 1. cõ dicit,

Vnde licent Fabius sacra Lupercus habet.

Vtrosq; oominar Ouid. 2. Fast.

Risit, & indoluit Fabios potuisse Remumq;
Vincere, Quintilios non potuisse suos.

Germani aũt erãt isti Luperci, velut agrestem pastoriciamq; quandã sodaliratem culentes, qualis fuerat Lupercorum Romuli & Remi: his terria de Cęsaris nomine addita sodalitas est Iulia: atq; id est quod Tranquil. in Iul. c. 76 refert, Cæsarem sibi passum esse decerni maiora fastigio humano, in quib. enumerat Lupercos, & Luperci Iuliani in 2. Philip. nominaotur, quib. ablatum vectigal cõquerirur Antonius. Dion li. 44. [illegible]. Illæ igitur duæ sodalitares veteres pastoritię & feræ erant, legibusq; ob religionem permissæ: coierant tamen in sodalitates lupercorum nomine cœrus aliqui fortasse adulterini & irrepririj, vr ex hoc Ciceronis loco cõijcere licet. sodalitates autẽ legibus ambitus vetabantur.

CAPVT IIII.

Pilicrepus apud Senecam, ludere datatim, expulsim, raptim, suram dare.

Extra controuersiam esse reor in epist. 57. Senecę legendum esse, *quoties retentum spiritum remiserunt*: non vt irrepsit in omnia volumina, *recentem*: sed & mox, *& hac plebeia vnctione contentum*: non vt vulgò *functione* percrebuit. Plurimum operæ tumimus in emendandis libris, isque hoc tempore solemnis est labor eruditorum, vr olitorum malas purgare herbas. Sed quis tandem est pilicrepus? quem Seneca ait, si superuenerit & plus numerare cœperit, actum esse. sic enim in eo lego, non pelicrepus, nec pilas. eum ioterpretantur in hoc labore excutiendi & enodãdi voces abstrusas in auctorib. primi homines subsellij, qui pilas in vaporariũ conijciat: à quibus dissentio, atque eum interpretor qui pilas crepat, aut pila crepante lusitar (nam pila crepitum facit) quod facere solebant paulò ante balneum, vel dum hypocausta & sudationes calefcerent. Martialis lib. 14. epig. 163.

Redde pilam, sonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vir sola lotus abire domum. quo etiam sensu illud Pap. li. 1. Sil. in Baln. Etru. accipio.

Cohibere brachium toga.

Custos.

Sodalitas Lupercorum.

Philicrepus.

Quid nunc ſtrata ſolo referam tabulata crepantes
Auditura pilas, vbi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuem voluunt hypocauſta vaporẽ?

In mitteoda autem & remittenda pila, cùm pilicrepus plures quàm eſſent maous & vices numerarat, maximus excitabatur clamor ab aduerſarijs.

Datatim ludere.

Daraiim lodere, vt hoc addam, erat pila ludere, propterea quòd dabatur. vnde qoidam datores dicebantur in luſu pilæ, qui pilam dabant: alij autem ſactores, qui faciebant, id eſt qui feriebant & ludebant, quique in factiones erant diuiſi, id eſt, vt dicimus in conſuetudine, in partes. Plautus in Curcul. Sc. Dare viam.

Tum iſti qui ludunt datatim ſerui ſcurrarum in via:
Et datores & factores omnes ſubdam ſub ſolum.

Inde illa traoſlatio Ennij apud Iſidor. lib. 1. Etym. cap. 25. de muliere, quæ ſui copiam faciebat, cùm etiam alioqui mulieres impudicæ dare dicerentur (vt ex Martiale norũ eſt)

——Quaſi in choro pila
Ludens datatim dat ſe & communem facit,
Alium tenet, alij nutat, alibi manus
Eſt occupata.

Genera autem ludendi fuiſſe videntur datatim, raptim, expulſim.

Raptim ludere.

Nonius exodio, *in molis non ludunt raptim pila, datatim morſo*: lepidè indicat ſeruos ſolere inter molendum de polẽta rapere, & inuicem alium alij dare: raptim autem ludi in harpaſto ſolet. Varro apud Nonium, *purgatum ſcuto, quia videbis Romæ in foro ante lanienas pueros pila expulſim ludere.*

Expulſim ludere.

Videtur autem purgatum dicere, cùm locus vacuus elt & abſque hominum frequentia. In ludo porrò puerili pilæ, qui peccauerat ſuram dabat, quam cùm Leotulus quæſtor, Sylla rationes pecuniæ publicæ ab eo repoſcente, ſe paratum eſſe dare diceret, atque ita rationum relationẽ eluderet, Sura appellatus eſt, vt ait Plutarch. in Cicerone:

Suram dare.

qui enim commiſerat in luſu, crus prolatum pila feriendum dabat. ſubijcit Seneca, *adijce nunc ſordalum & furem deprehenſum.* Epiſtol. 84. ſcordalum appellat, quam veriorem ſcripturam eſſe reor. *Tullius*, inquit, *Cimber & minimus erat in vino, & ſcordalus.* ſcordalum interpretor velut ſcorodalum, id eſt hominem alliatum & illuuie ſqualoreque fœdum & ſordidum & impurum, vt de quodã ſeruo apud Plautum in Moſtel. Sc. exi è culina. dicitur,

Germana illuuies oboluiſti allium.

Talis enim cùm balneas inibat, & in elegantes lautosq; inciderat, magno clamore & vociferatione excipiebatur: niſi fortè ab immũditia & fœtore excrementorũ alui nomen habet. hoc verbum etiam extat in V. C. Memmij Petronio, *ego autem nactus occaſionem vindictæ, Eumolpum excludo, redditaq; ſcordalo vice, ſine æmulo ſcilicet & cella vtor & nocte.* vt tamen verũ fatear, ſcardalus io Petronio ſcribitor, vt exiſtimo, perperã. Eſt & hodie Græcis ſcordalus morbus in oculis equorum, in angulo creſcente caruncula. Lego mox, *Iam libarij varias exclamationes.* ſic vocatur qui liba vendit.

CAPVT V.

Petigo, porca, die vendere, porci ſerarij apud Catonem.

APVD Catonem de re ruſt. cap. 157. legimus, fruſtra tameo, quia non intelligimus: *deinde petigini parcè braßicam opponito: ſanam faciet.* ego ex veſtigijs veteris ſcripturæ emendo, *de petigine porcæ: braßicam opponito.*

Petigo.

ſi quis *deinde petigini* mauult, non repugnabo acriter contumaciterque, tantùm tamen dicam alterum mihi probatum magis eſſe, & antiquã ſcripturam referre. atverò opponere, antiquo dictum more eſt pro apponere: vt & impetiginem, petiginem vocat. Ex Varrone autẽ nemini ferè, qui quidem literas colat, ignotum eſt, porcam naturam appellari, qua mulieres ſunt:

Porcam.

cùm etiam pars illa quæ honeſtè nominari non poteſt, apud Græcos χοῖρος vocetur. cùm idem Cato cap. 150. diſſerit qua lege fructus ouiũ veneat, exigitque eius lactis quod ferijs mulſum erit, dimidium non caſeum, id eo fieri intelligo, quòd ferijs nefas ſit caſeum premere, & quod lacte ad rem diuinam vti ſolerent. mox ſic interpungo & lego eodem illo capite: *hiſce legibus agnus diem & noctem qui vixerit, in fructu: Cal. Iunijs emptor fructu decedat. Si intercalatum erit, Cal. Maijs.* Nam quia olim alternis annis ſolidus intercalabatur menſis, ideo anno intercalari maturius menſe toto decedendom eſt fructo. Quid eſt, *die lanam & agnos vendat?*

Die vendere.

veretúrne Cato, ne noctu id fiat? minimè gentium, ſed præcipit vt tempori vendat, vt certo idoneoque tempore commodè potios vendantur quàm incommodè & alieno tempore: ita plus quæſtus erit, quàm ſi vendat in vilitate. die igitur, eſt quo tempore bene iſta vendi poſſunt. *Menſes decem à coactore releget:* hic locus oſtendit eos non eſſe ſoliros iſta vendere præſenti pecunia. ſed lenæ Plaotinæ, cuius manus oculatæ ſuot creduntque quod vidẽt, nihili eſt coactio, cùm tãto poſt relegeoda ſit & redigenda pecunia. Quidam hic legẽdum putant, *Menſe decimo ab coactore releget.*

Porci ſerarij.

Porcos ſerarios in oues denas ſingulos paſcat. qui porci ſint ſerarij quæſitũ eſt. Ego eos intelligo in iſto Catonis capite, qui ſero ouium outriuntur. denę enim oues ſero lactis ſui porcos ſingulos paſcere poſſunt. In fructus lege ponit, vt conductor duos menſes paſtorem præbeat, qui, donec domino conductor vel ſatisfecerit vel ſoluerit, domino pignori ſit. In capite autem 141. quod de villici officio Cato ſcripſit, ſic lego: (nam ne hanc quidem breuem acceſsiunculam huius capitis omittam, ſed adſcribam) *villici officia quæ ſunt? quæ dominus præcepſit*: quod quidem valet, qoæ dominus præceperit, vt capſit pro ceperit à veteribus eſt ſępe vſorpatum.

CAPVT

CAPVT V.

Forma regia, Valga suauia, geraria, ad exta adducere, meo remigio rem gero, admutilare, succida.

Forma regia.

APVD Plautum in Milite, Sc. Curate vt. forma regia, corporis est dignitas egregia & superās atq; augusta, qualis regē decet: nā versus ille Eurip. apud Porphy. in 5. vocib. notissimus est, Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος sic Priamus Iliad. 3. Agamemnonē miratus eiusq; corporis maiestatē & dignitatē, etsi quis esset mortalis nesciebat, tamen regi similē dixit: scribit enim Hom. —βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν. In eadem aūt scena, dentes dentire dicontur esuritorū. Vt enim pueri dicūtur dentire cùm eis primū oriuntur: sic quib. cessant à terendo cibo, quia non deteruntur, grandescere vidētur, atq; dērire populari ioco dicūtur. At verò Sc. Ni hercle. latera lorea sunt, latera virgis cęsa & lacerata, quòd corium sic vapulātium in lora scindi videatur. nam lora coriū in corrigias scissum significāt. Perinde igitur est ac si diceret, è vestro corio scindā lora virgis. Valga porrò suauia, Sc. Mihi ad enar. obtortiones sunt oris, ad derisionē. nam suauiū interdum est conformatio oris & labrorum ad suauiandum. meretrices aūt dum gloriosum militem ad osculandū labijs ductabant & inuitabant, per illusionē os obtorquebant valgumq; reddebant, eū ex animo non basiantes, atq; ludificantes. Sc. Cohibere intra limen. *illos fortuto suam*, valet nisi me coniectura à vero diuersum trahit, ne mala quadā sorte sim ab sēs eis. Ibid. *Iampridē*, inquit, *quia nihil abstulerit, succenset ceraria*: hic ego gerariā legi debere suspicor, vt sit puerulorū gerula: atq; vt onerariā nauim gerariam vocauit, itē quoq; infantium gerulam appellanit gerariā. scio non deesse accerrimi homines & eruditissimi iudicij, q cellariā deposito pignore scribendū contendant, sed illi si ita eis placet legant, suumq; pignus auferāt. Ibid. ait, *tum patricā clementer non potis est hinc quin munerē*. hic patritā vidi qui legeret, quod verbū cócinit versus modulo, cùm patrica dissonet: eo aūt nomine veniet ancilla à patre data. vt enim auita dicuntur quæ ab auo obuenerūt, sic patrita quę à patre, quod haud parum ingeniosè excógitatū arbitror. recordor me etiam patricā pro patricia explicauisse, alterius loci adductū auctoritate: sed tum ad fulciendū versum scribendū, *qn ego munerē*. Sc. Cohibete. *Adducūt ad exta*: sacrificiorū exta intelligit. quæ & exta lustralia Maro vocat, 8. Æn. quorū partē dijs reddebāt, partē in epulatione comedebāt & consumebant. sacrificijs porrò adhibebantur charissimi. Quod aūt ait eadē scena, *meo remigio rem gero*: hunc sensum cótinet, illis velint nolint parendum est, cùm mei sint. alijs enim fortasse remigib. imperare qood vellē inuitis non possem: núc verò meis remigib. & seruis rem gero, q mihi dicto audientes esse coguntur. Ibid. dimidiatim appetūt, est appetūt grādes bolos, propè dimidiantes quod appositū ferculum est. non enim manū ad buccea inijciunt, sed vt dimidiū auferant. Ibidē admutilari militem dicit, quod est tonderi, perelegāter, p falli & sycophātia versuta deludi. Ibid. *Lautam vis, an quæ nondū sit lauta?* Id valet, vis admodum puellā & adolesceotulam teneriorēque, quæ nondū balneis vtatur, an grandiusculam & matronā nuptamq; & virum sæpe expertam, quæ iam publicè lauet. *Siccam*, inquit, *succidā*: volo, inquit, quę nondū lauet, sed sicca sit, quę tamē sit succulēta & bene habita: hoc autē eò est lepidius, quòd allusum est ad lanā, quæ illota succida est: lauta, iam non succida. Sc. Quaotas res. *Dimisit nardini amphorā cellarius*: ita loquitur, quòd, quemadmodū in libro de Odorib. à Theophrasto scriptum est, solebāt antiqui vinum interdum aromatis & vnguentis condire: quod quidem & alio recordor loco me dixisse. Farrago hæc quædam est ex vna segete collecta.

Dentire. Latera lorea. Valga suauia. Geraria. Ad exta adducere. Meo remigio rē gero. Admutilari. Succida.

CAPVT VII.

Barbarius Philippus.

Barbarius Philippus.

B*Arbarius Philippus*, inquit Vlpian. l. 3. ff. de offic. prætor. *cùm seruus fugitiuus esset Romæ præturam petijt, & prætor designatus est. sed nihil ei seruitutem obstitisse, ait Pōponius, quasi prætor non fuerit. atqui vera etiam prætura eum functum*. hæc ego cùm legissem, historiam mihi esse quæreodam putaui, & tempus qoo id factum fuisset. Reperi autem triumuiralibus hoc accidisse temporibus, atque hunc Philippum vnum è sodalibus & compotoribus Antonij triumoiri fuisse. quod verba declarant nescio cuius antiqui scriptoris à Suida relata, quæ & subscripsi: [illegible] ferè censeas ista ab Æliano scripta esse memorabilia & varia exempla colligente. Fugitiuū autē eum fuisse à suo agnitū hero cùm sublimis in foro Rom. ius diceret, & lacinia togę prehensum fuisse narrat, & tanquā ei manū à dño iniectā ad vindicandū mācipium: eum tamen à Philippo precib. eblanditū siluisse, remq; tacitā habuisse: & domū ductum magna pecuniæ vi numerata in manū, libertatē indulsisse fugitiuo. Antonios aūt, quanto suffusus fuisset, si id resciuisset, pudore tātæ maculę & flagitij? an nō obsecro, iussisset, vt se quāprimū homo ille ære emptus magistratu abdicaret?

An non

An nou de ſaxo Tarpeio ſtatim eum præcipitandũ curaſſet: cùm præſertim vna ratio purgandæ ignominiæ eſſet, re comperta hominẽ eo magiſtratu quem dedecorabat, abire iobere, & ſupplicio afficere: verùm empto ſilentio tota res ignorata fuit.

CAPVT VIII.

Iuno lucina, nixij dij, pares, Bona copia, Bubaſtis.

Iuno Lucina

A Parturientibus Iuno Lucina olim inuocabatur, quæ & Ilithyia à Græcis appellabatur:

—Vocabis, inquit Ouid. 9. Met.
Præpoſitam timidis parientibus Ilithyiam.

Nixij dei.

Inuocabant etiam, vt opinor, & nixios deos, nixuum in puerperio adiutores. Feſtus lib. 12. *nixij dij appellantur, tria ſigna in Capitolio ante cellam Mineruæ genibus nixa, velut præſidentes parentium nixibus.* hæc ego Feſti verba animo penitus comprehenſa cùm memoria tenerem, facilè mihi probaui quod in bibliothecis vetuſtis reperi apud Ouid. 9. Metamorp. verius & ſincerius eſſe, quàm quod in recentibus patet,

—tendensq; ad cœlum brachia, magno
Lucinam, nixusq; pares clamore vocabam.

Nixus pares.

pro quo editum eſt *Lucinam ad partus nexos.* nixus enim pares partui innocaſſe videtur, vel nixios deos implorans, vel ab eis nixus ad puerperium precibus petens. venerabantur & matronæ opigenam Iuuonem, quòd ferre eam opem laborantibus in partu crederent.

Bona copia.

Eſt in eodem libro Bona copia abundantiæ dea quæ cornu Amaltheæ vel Acheloi gerit: eaque dicitur ratione, vt bonus euentus: & apud Catonem & Plautum bona ſalus, quæ ad euphemiſmum ſic ficta ſunt. nam & à Flacco ſcribitũr, lib. 2. ſat. 2.

—Mala copia quando
Aegrum ſollicitat ſtomachum.

Ouid. autem ita ſcribit 9. Metamorph.

— Diuesq; meo eſt bona copia cornu.

(quanquam & copia ſine additamento dicitur, vt cornu copiæ) ſic eiurare bonam copiã qui ſoluendo non erant ſolebant, ne nectereutur, cùm iureiurãdo affirmabant ſibi non eſſe vnde æs alienum diſſoluerent. Cùm autẽ de Iſide, quæ in ſomnis erat obuerſata Telethuſæ vxori Lycti, Ouidius ſcribit, in eius comitatu numeratur *ſancta Bubaſtis*, quo nomine cenſetur vrbs Ægypti: ſed cùm habeat nomen, vt auctor eſt Stephanus, à fele, & Ægyptij iuter ſuos prodigioſos deos feles etiam colerent, haud equidem cunctabor ælurum deum intelligere: ælurum autem fuiſſe Ægyptijs deum, ex Herodoto lib. 2. licet cognoſcere, & Iuuenale ſat. 5.

Bubaſtis.

Illic Aeluros, hic piſcem fluminis:

ſic enim Brodeus vir eruditus legendum cenſebat, non ceruleos, ſi quis ei aſſentiẽdum putet. ſed & in comitatu Iſidis erat, cùm vt ſcribit Plutarchos lib. de Iſide & Oſiride, in ſumma ſiſtri apſide ſculptus eſſet. eius verba ſunt: τῇ ἢ ἁψῖδι τοῦ σείστρου κατὰ κορυφὴν ἐντορεύουσιν αἴλουρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα. Puto tamen deum potius ælurum, vt & Anubin & Apin, quàm illam ſiſtri ſculpturam ſignificari. Cùm autem addit Ouidius,

Plenaq; ſomniferis ſerpens peregrina venenis:

aſpidem intellexit Ægypti indigenam, alijs terris peregrinam, vt Cretæ, & inſolitam. hypnalis enim aſpidis genus eſt, homines ſomno altiſsimo enecans. nec enim approbare poſſum eorum interpretationem, qui in pompa ſacrorum Iſidis geſtari ſerpentem dicunt, qui dormire videretur. Hæc ego qualiacunq; ſint, malui ſcribere, quàm prætermittendo alicui relinquere illis in locis vllius erroris cauſam aut obſcuritatis.

CAPVT IX.

Venerata Ceres, mutatum vinum, Græcari, prima tellus: apud Flaccum lib. 2. ſat. 2.

QVæſitum de me aliquando recordor, quid apud Horatium libro ſecundo ſat. ſecunda eſſet,

Et venerata Ceres, vt culmo ſurgeret alto,
Explicuit vino contractæ ſeria frontis.

Venerata Ceres.

& vt verum fatear, nõ ſatis in præſentia quicquam ad enodandum tam implicatũ ſenſum ſuccurrebat: tamen ſimilis illis qui nulla in re hærent, & celeritate reſpondendi ad omnia, emunt doctrinæ famam, ego quoque ex tempore aliquid garrij & effutij: nunc re apud me diutius & accuratius exacta & excogitata, ſẽſum euoluere è ſuis tegumentis, quibus velut obductus eſt conabor. Significari igitur libationem puto, qua antiqui poſt epulas vti ſolebant. Nam pateram tenentes, ex ea aliquid in honorem Dei, vt hic ruſticus in honorem Cereris, venerantes precantesq; fundebant, deinde bibebant, inuitatioque fiebat. hic ergo colonus ait ſe cum ſuis conuiuis veneratũ Cererem, vinum poſt cœnam bibiſſe, & contractæ frontis rugas vino explicaſſe. *Culpa* verò *potare magiſtra*, excogitatum erat ludi genus poſt cœnam, quo non magiſtri imperio ad bibendum cogebantur, ne nimium ebrietati indulgeretur: ſed vt ea coerceretur, nemo niſi qui qua in re peccarat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris eſſet, non inuitationis aut magiſterij. Plauto in Sticho, Sc. Agite ite. qui peccat poculo multatur.

Vter, inquit, *demutaſſit poculo multabitur.*

Legitur & in Flacco cuppa, quod vas eſt potorium: vernaculæ linguæ etiam vſurpatum pro patera, & in epigrammate, *Sunt cuppæ, calices, cyathi*: quam ſcripturam ingenioſiſsimus & doctiſsimus interpres Lambinus ſequitur. vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitrio. poculum enim non cogit niſi volentem, cùm magiſter inuitum

tum potare cogeret: cuppam etiá Porphyrio videtur agnoscere. In eadem ecloga,

Mutatũ Vinum.

Ac nisi mutatum parcit diffundere vinum

cùm dicit, vinum à Græcis [illegible] vocatum & [illegible] circumloquutus est. ita autem intelligitur vinum vapescens & degenerans exolescensque, & in acetum aut vappam transiens.

Græcari.

Ibidem Græcari esse reor Græcanicis exercitationibus disci & pilæ alijsq; Græcorum nationi vsitatis vti. Eas enim militiæ Romanæ opponit, id est militaribus exercitationibus. scribit enim,

—vel si Romana fatigat
Militia assuetum.

mox duas Græcorum subiungit exercitatiónes, discum & pilam,

—seu pila velox, Seu te discus agit.

id est, siue delectaris lusu pilæ seu disci. Ibidē,

Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret.

hunc arbitror propter sordidam immundamque vitam esse canem appellatum: sed & Cynici, non tantùm quia obuios allatrabant, sed etiam ob vitam illiberalem ab humanitate remotam & inmunditia, appellabantur in Græcia. Cùm autem ait,

Prima tellus.

—tellus me prima tulisset:

cuipiam forrasse videatur significari tellus illa, quæ antiquiorum ætate erat, non tellus seculi Horatiani, nec culpari fortassis is sensus possit. Sed tellus prima videtur esse, quæ è chao prima ante elementa omnia, etiam ante cœlum (si Hesiodo in Theogonia credimus) extitit. Sic 4. Æneid. Maro,

—prima & tellus & pronuba Iuno
Dant signum.

& libro primo Georgicôn,

—tuq; ô cui prima frementem
Fudit equum tellus magno percussa tridenti.

etsi enim in Attica hoc factum fuisse legimus, quam antiquissimam terram indigenarum altricem audiuimus: tamen absolutè de terra accipiendum existimamus, cui primatus originis tribuitur. At libro tertio Æneid.

—quæ vos à stirpe parentum
Prima tulit tellus,

aliter exponitur, & rectè: posset tamen etiam eodem sensu commodè conseruari.

CAPVT X.

Poscere membranam, scalprum, consulere & respondere licebit, fasciolæ, cubital: apud Horatium lib. 2. sat. 3.

Poscere membranam.

POscere membranam ille videtur, qui ea scripsit, quæ in membranam efferenda sint, nec retinenda in aduersarijs aut palimpsesto, nec delenda sint, sed edenda, & hominum lectioni committenda. Sic inquit Damasippus apud Flaccum lib. 2. sat. 3.

—Raro scribis, vt toto non quater anno
Membranam poscas scriptorum quæque retexēs.

Reprehendit enim Horatium, quòd quæ scribebat retexebat omnia, aut delebat: nequè quicquam eorum dignum membrana putabat, & hominum lectione. scribitur eadem ecloga,

Dum ne quid simile huic, esto vt lubet:

in quo obliquè quidem & acriter tamen perstringitur Damasippus vt insanus: vt & hoc loco, *—qui tibi nomen,*
Insani posuere:

quo cognominè vulgò notabatur, vt apparet cùm inquit,

Dixerit insanum quis me, totidem audiet.

Morsum autem persensit, Horatiumque vlciscitur, & de stultitia insaniaque differit.

Scalpra.

Si scalpra, inquit, *& formas.* scalpra sunt, quas Græci [illegible] vocant, ferramenta sutoria primore parte curua, & à flexu procurrentia acie recta, quibus corium secant: sed & à similitudine in falce vinitoria pars illa quæ sic acie est recta post sinum curuum scalprum vocatur à Columella libro quarto, capite vigesimoquinto, *quæ*, inquit, *à flexu procurrit, scalprum.* nomē adeptum est à scalpendo. eo enim commodius sic post flexū procurrente quàm directo scalpi potest. Ibidem,

Ac potius folijs partus vescatur amaris.

puto hic significari olera agrestia, quæ amariora sunt quàm vrbana: vt omnia siluatica. nam cultu & irrigatione proficiunt atque mansuescunt.

Non est periurus, neq; sordidus: immolet æquis
Hic porcum laribus.

Si, inquit, non est auarus (nam auari studio rei augendæ, quacunque ratione peierant & sordidissimè viuunt) rem diuinam dijs laribus porco faciat, qui ei talem insaniam non immiserunt. nam à laribus laruæ, à laruis furiosi insanique vocantur. nomen iurisiurandi etiam veteres posuisse in execratione videntur: vt Seruius Oppidius hic execrans natos, si præturam aut ædilitatem peterent, eos sè dicit obstringere iureiurando. Ita autem scribitur, *—iure*
iurando obstringam ambo, vter ædilis fuerit, vel
Vestrùm prætor, is intestabilis & sacer esto.

concipi tamen videtur iurisiurandi formula, in quam iuratori erant eius filij: & iureiurando execratio addi solebat, vt dira detestatione sanctius redderetur.

Cōsulere & respondere licebit.

Ergo consulere & mox respondere licebit.

hic Flaccus imitatus est venustè iurisconsultos, & eorum consultores: qui enim ad eos adibant, dicere solebant, Licet consulere? Cicero pro Muræna, *itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud quod aliquando fuit, Licet consulere, iam perdidistis.*

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis:

valet, hic insanus & furiosus est, [illegible], vt Græci dicūt, id est, attonitus est. nam tonitru homines de statu mentis & prudentia deijciuntur.

Fasciolæ. Cubital.

—ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia:

hoc

hoc ego explano de hominibus, qui morbo laborarunt, quo liberati refocillatisq; recuperatisq; viribus, ponunt fasciolas quibus crura obuoluebant, ponunt & cubital, quod est brachiale, Græcis [illegible] appellatū: vt enim fasciolæ crurum sunt, ita cubitalia tegmenta sunt brachiorum. absque morbo enim fascijs crura pedesq; inuoluere, viris indecorū erat, mollequo & muliebre censebatur. Cicero in Clodiū apud, Non. *Tunc cùm vincerētur pedes fascijs, cùm calanticam capiti accommodares.* Focalia autem operimenta colli & faucium sunt. Plutarchus de Demosthene, [illegible]. Fabius lib. 11. c. 3. *Palliolum, sicut fascias quibus crura vestiuntur, & focalia & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.* Apud Fabium autem, vt interim hoc dicam, aurium ligamenta esse videntur, quæ à Græcis [illegible] appellantur: sed in Græcia pugilibus tribuebantur & luctatoribus. Obseruandum autem arbitror esse, Flaccum in percontatione patriculis sua sponte interrogantibus, quis & quantus, addere ex superuacuo etiam interrogatricem particulam, ne: vt, *Quóne malo mentem concussa?* id est, quo malo: & *quantane?* id est, quanta?

CAPVT XI.

Populus tributus, tribulis, iocalariter, tergeri, stingui, Lucretius emendatur.

Licenter errabimus per scriptores hoc capite, & quæ memoria ex illis suggeret adscribemus: quo si quis errore fatigatus vsquequaq; sequi recusabit, in proximo diuertorio moretur. scribit libro secundo satyra prima, Flaccus,

—— *atqui*

Primores populi arripuit, populumq; tributim.

quo versu significat summos & infimos à Lucillio stili satyrici acerbitate vulneratos fuisse: sed cùm primores dixerit, & plebem significare proximo cæso debuerit, haud inuitus scripturę accedo, quam in quodam exemplari reperi, *populumq; tributum*, tribus enim ignobiliorum erant. qui sensus etiam efficietur *tributim* legenti, etsi non tam commodè respondebit. Vtraq; certè scriptura patronos habet, vna Porphyrionem, altera Acronem. Ego sic illud tributum amplector, vt tamen tributim non omnino aspernet nec improbem. Plinius quoque vt quodam loco docemus, tribus pro pauperioribus dixit libr. 19. cap. 4. & eadem notione à Flacco conniua tribulis appellatur, non diues, lib. 1. epist. 13. Vbi M. Tullius in somnio Scipionis ita scribit, *homines enim populariter annum tantummodo Solis, id est vnius astri reditu metiuntur:* eruditi homines, quique diligentem nauarunt sedulamque operam in emendandis editionibus vitiatis, aiunt in chirographis fugientib. extare scriptū: *homines enim loquelariter annum*: quod vocabulum flocci nō est, & puritatem orationis Latinæ castitatemque

Populus tributus.

Tribulis.

contaminat. sed cùm ferè in vicinum quendā sonum deerrare solerent librarij scribæ, ariolari subijt à Cicerone scriptum fuisse, *homines enim iocalariter:* vt dicat nec veram, nec seriā, nec accōmodatam, sed fictam & ioculatem & ineptam esse anni vertentis ab hominibus excogitatam & receptam definitionem. quod quidem perbellè, nisi me meum somnium ludit, sensui conueniet, & illusionis non illepidam habebit speciem. Locus iste quendam Lucretianum è 4. lib. in memoriam redegit, in quo cùm planè & explicatè non esset *tergeri*, sed *iergeri*, manum literas malè effingentem sequutum est correctorum ineptum commentum, *iaculari*. Nam sic versus ille vulgò editur:

Ioculatur.

Nam certè iacere ac iaculari multa videmus.

Tergeri.

ego corrigo,

Nam certè iacere ac tergeri multa videmus.

tergeri autem est, quod Græcè [illegible] dicitur: quo illud modo ab Aristotele scribitur, [illegible]. Simile est & illud eiusdem, [illegible]. Tergeri igitur illa dicuntur à poeta, de quibus detrahitur, tollitur, libatur, deraditur, recedit, effluit aliquid: idque more Græcorum dixisse Lucretium, vt alia multa, crediderim. Retro ad primum recurrendum librum, in quo *massare* verbum infandum Lucretio, neque ei vnquam eloquendum adscripserunt, cùm *musare* repetissent in manuaria scriptura: *stingui* quoq; violarum, & in *stringi* deprauatum est, contra testarionem codicum antiquorum: scribendum itaq; est,

Lucretius emendatus.

Quod si forte vlla dicunt ratione potesse

Ignes in cœtu stingui, mutareq; corpus:

hoc sensu, si dicant ignem densatum & concrescētem, solidioraque corpora ex sese procreātem extingui, & mutari, neq; iam ignem esse, hanc accipient plagam, principia fundi-tus interire & ad nihilum occidere, & ex nihilo res creari & oriri. Quod autem vir eruditissimus collega meus & omni liberali doctrina ornatus Lambinus obseruat in priscis libris scribi,

Scilicet ex vlla facere id si parte reparcent:

quod & ipse quoque reperi, (nisi de mendo suspectæ sunt editionum origines) reparcere, vt recludere, diceretur ex contrario sensu, id est non parcere: sed cum Baptista è veteribus bibliothecis *reporcent* proferat, si reposcent huc inducamus, fortasse non culpabimus, cùm præsertim duci in libris antiquis pleruq; longiusculo crusculo r soleat sibilantem literam æmulante. non malè tamen *receptent* editur. non me later etiā porcere veteribus esse prohibere, quæ notio hic non conuenit: fortasse etiam illud reporcent in reportent mutari potest. hic elicere malumus aliorum sententias quàm nostram sine dubitatione pronunciare.

CAPVT

CAPVT XII.

Quod te postules, tragulam decidere, versis gladijs pugnare, versis armis, percidere os, catulus, cor lienosum.

TRISTITIA stodiorũ, lectione fabularum & taoquam spectaculo ameno leuãda & discutienda est. Inter legendum igitur animi causa Casinam Plauti hæc annotaui. in prologo noo Clerumene, sed Clerumenœ arbitror scribendum, cùm fortieotes interprete tur, qui [illegible] Græcè vocãtur: qoin & Clerumenœ libri antiqui planè integreq́ue exarãtum habent, Dorica consuetudine, cui Latinũ os assueuerat io multis. Sc. Non mihi. reperi, *post autem nisi ruri tu aceruum ederis*: quod est, nisi vt mures de frugum aceruo viuas rodendo. Eadem Sc. *aut quasi lumbricus terram, quod te postules gustare quicquam*: breuitate orationis dicitur è populari sermooe Comico vsurpata: vbi *nõ est* subauditur: quo eodem supplemeoto in Milite opus est, Sc. ni herclè. cùm scribitur, *quòd ille gallinam aut columbam se sectari aut simiam dicat*: sentétia est, non est quòd ille dicat, ne hãc accipiatis excusationem. erat & hoc genus loqueodi iuris formulis & edictis vsitatum: Cicero 4. in Verrem, *Quòd ciuis cum ciue agat, domi certet suis legibus: quod Siculus cum Siculo non eiusdem ciuitatis, vt de eo prætor iudices sortiatur.* Ibidem, *Quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, Senatus ex aliqua ciuitate, qui iudicet, datur.* id est, si quid priuarus à populo petat, si ciuis cioi actionem intendat.

Quod te postules.

Sc. Vt illum dij. *ego istam aliquouersum tragulam decidero*: hoc ductum est ab illis tragulis, quæ tormentis mittunrur, & atrociter fauciant, ac plerunque scutum aut corpus transuerberaot: vnde & tragularij dicti, qui eas è tormentis iaciunt, apud Vegetium libro 2. capite 15. Ea igitur vbi corpus transuerberauit, quomodo extrahatur, sæpenumerò dubitatur: ac plerunque non tam retrahenda est metu magni doloris & profusioois sanguinis, quàm hinc vel inde decidenda, vt è vulnere sic cum minore noxa recipiatur. quanquam & de tragula quę manu mittitur etiã accipi potest.

Tragulã decidere.

At verò, *versis gladijs depugnare*, Sc. Vna ædepol. est micãtibus & rotatis eosibus dimicare. Obseruant & literati, versis armis pugnare esse mutatis armis: Caper Grammaticus, *inuersis armis pugnasse gladiatores non est dicendum, sed versis, id est transmutatis: sic non inuersis pãnis agitasse aurigas, sed versis.*

Versis gladijs depugnare.

Versis armis.

Sc. Face Chaline. *percide tu os* legendum, quod est, batue, tunde. nam *præcide* aliud est, & turpitudini affine: imò verò obscænissimum: sic os *tibi percisum* in Martiale lib. 2. epigram. 72. legendum est, oon vt obtinet *præcisum*.

Percidere os.

Canem autem ferre, eadé scena, est vinctum esse: sic catulum vel catellũ ferreom alio loco dixit per diminutioné: eodem modo Gręci [illegible] vocant. Pollux lib. 10 Onom. cap. 39. [illegible].

Catulus.

Cor porro *lienosum* ead. scen. comicè & iaculariter ridiculeq́ue dicitur pro morboso: cùm tamen morbo lienis cor tẽtari non possit. sed quem corporis esse scimus, eundé cordi etiam morbum adsciuit. in Mercat. Sc. Ex summis. lienẽ dicit seditiooem facere, pręcordia occupauisse, oisi fallor: quod & ad huoc locum enodandum pertinet.

Cor lienosum.

Acheruntem aduerbium ad locum esse, in eadem Casina, Sc. Sine modò. cõperi: *hunc Acheruntem præmittam prius.* vt Acherunti, in loco: vt in Captiuis, Sc. Vidi. *quæ Acherunti fierent.* Sc. Sioe modo. loliguncula hordeias senex rusticus, q pulchrius nihil frugibus censeret, pro pulchris ineptè dixit & putidè: quo in vocabulo mox à seruulo reprehenditur: *Imo*, inquit, *triticeas*. accedit quòd ipsa verborũ forma idiorismum rusticum sapit: triticeas enim formandum erat, nõ triticeias, & hordearias, non hordeias. Sc. Face Chalin. *cur vituperat mihi omen*, esse videtur, cur vitiat & inauspicatum reddit conseruum pulsando. Sc. Sine modo rus. *nostro omine it dies*, est prosperè & auspicatè feliciterq́;: omen est nostrum & auspicium, noo aduersariorum: vt & apud Maronem, 4. Æoeid.

Mesi fata meis paterẽtur ducere vitam
Auspicijs, & sponte mea componere curas.

has quisquilias colligebam & friuolas gerras è comica scena, quas, vt noo fructui crediderim, ita certè voluptati lectorib. optarim potius esse, quàm sperarim.

CAPVT XXIII.

Omentum in sacris, mola salsa, exta, exta lustralia.

VEterum ea in sacrificijs consuerudo erat atq; ritus, vt quas hostię partes adolerẽt, eas omento & adipe operireut, vt facilius arderent, pinguitudine igoé alente. Itaq; id est qood ab Homero Iliad. 1. scribitur, [illegible], qood est, adipe operuerũt & obduxerunt: & quod subdit [illegible], enarrant, [illegible]. Ita de oméro interpretantur. hinc sole clarius efficitur illud Persij, sat. 2.

Omentũ in sacris.

Tot tibi cùm in flãma iunicum omenta liquescant.

& Catulli epig. io Gell.

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Molam salsam, qua ante sacrificia hostia conspergebarur, iorerpretãtur ferè omnes fruges molitas: atq; ea est Festi sentẽtia verissima li. 11. Græci tamen fruges iotegras oec fresas nec molitas aspergebant hostiæ. arguméto est qđ [illegible] à Græcis & [illegible] vocantur, quæ erãt hordei integræ fruges cum sale mixtæ. Horatius expressit cùm lib. 3. od. 23. scripsit,

Mola salsa.

Farre pio & saliente mica: quod est salis grano saliẽte, & farre, sed molito tamé & Mar. 12. Æneid. *Dant fruges manibus salsas.* Græci aũt, vt Theophrastus scripserat, hordeo ooo molito in sacris in priscæ memoriã vitæ vtebãtur, in qua homines nondũ molere fruges, sed solidis vesci solebãt. Est igitur mola salsa tanquã molitura salsa, vt molæ qoa frumenta frangũ-

tur nomen molito farri tribuatur. In sacrificijs

Exta.

primùm hostię partem adolebant, & exta coquebant, eisq; vescebantur: deinde ex alijs visceribus postea epulabātur, id quod ex Hom. perspici facilè potest, ita scribente Ilid. 1.

[illegible]

nam quincuplex illud veru craticulę simile tenebant exta torrentes. sequitur enim mox,

[illegible]

quo quidem significat exta rum cocta fuisse, et comesa esse cùm coxæ io deorum aris vrebantur. Reliqua postea viscera assabant ad reliquā dapem: Homerus,

[illegible]

In Herculis sacro idem Liuius lib. 1. declarat à Romanis fieri solitū, cui Gręco ritu res diuina fiebat, his verbis, *Fortè ita euenit, vt Potitij ad tēpus præstò essent, ijsq; exta adponerētur, Pinarij extis adesis, ad cæterā venirent dapē.* hæc tñ Maro 8. Æneid. de eodē Herculis sacro loquēs cōfudit, non tam vt reor volūtate, quàm carminis lege, qua coacti interdum poetæ res & tempora non satis distinguunt: sed adscribamus eius versus,

Vescitur Aeneas simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis.

Cùm autem extorum Maro mentionem fecit, hoc ipso participes sacrificij intellexit & significauit: nam qui à sacris arcebantur, ijs de extis gustare nefas erat, vt homicidis: Aristophanes, [illegible]. Sed cur lustralia appellauit Maro? verúmne quod pinguia: cùm peracto lustro censores opimas & pingues eximiasque victimas immolarent? an verò quòd de quinquennali essent boue? Ego has interpretationes exquisitiores quàm veriores crediderim: ac lustralia dicta putauerim, vel quòd primus Hercules post Caci cædem ad aram maximam facto sacro se purgauerit & lustrauerit: vel potius quod cùm omnia nos sacra lustrent & purgent, extorum esu id maximè consequimur, & sacrificiorū participes sumus, à quibus impij arcentur. itaq; solemnia omnia exta eam vim habere putabantur. quæ autem hic lustralia exta Maro dicit, Liuius solemnia nominat, ob solemne sacrificium.

Exta lustralia.

CAPVT XIV.

Natalitium, Aeæa Circe, fruges libare, sacrum crinem pascere, indigenæ Fauni.

OLIM die natali dona missitari solebāt ab amicis & notis: inde Persius scribit, sat. 2. *Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.* Et Cēsorinus suum de die Natali librum, quē ad Cerelium ipsius natali mittit, natalitiū vocat: *quodcunq;*, inquit, *hoc libri est meis opibus comparatum, natalitij titulo tibi misi*: quo quidem natale munus se misisse intelligit. sed vt quicque in buccam veniet, huic capiti mandabimus. Vnde Ææa Circe dicatur à Marone 3. Æneid. nostri Grāmatici exponunt, nec tamen qood afferunt satis mihi probant. ego Maronem Homeri exemplo eam ita vocasse puto. Homerus enim scribit,

Natalitiū.

Aeæa Circe.

[illegible]

Erat igitur Æa ad Phasin amnem peninsula, vt Græci scribunt, metropolis Colchorum, vt sit Ææa Colchica: atq; eiusdem nominis etiā erat insula Circes. Ææ Colchorum sic Herodotus meminit lib. 1. [illegible]

Et quodcunq; mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante deum:

Fruges libare.

Tibullus cum ait, libro primo eleg. prima, ex antiquorum pietate dixit, qui frugum & fructuum primitias dijs immortalibus libare cōsueuerant, nec ante gustare, quàm dijs consecrassent. Censorinus, *Itaque cum perceperant fruges, antequam vescerentur dijs libare instituerunt.* Virgil. septimo Æneid.

Te lustrare choro, sacrum tibi pascere crinem:

Sacrum crinē pascere.

hanc enim operam talorum esse putes casum, aut aleæ iactum varia iacientium: sed tamen quod Maro ait eam Baccho crinem sacrasse & nutrisse, id ex antiquorum superstitione dictū est, qui hoc dijs facere instituerant, pro sospite secundaque valetudine. Cēsorinus, *Quidam etiam pro cætera bona corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant.* quidni enim Maronem interpretari videatur cùm eius verba vsurpet? à Varrone liber erat compositus de numeris nomine articulus, ex eo quod veteres manuum articulis computare consueuerant, cumque digitos decem habeamus, qui & articuli interdum vocātur, nō temerarium est quod Arithmetici numerum qui decurijs continetur, articulum vocant. id enim ratione faciunt. Virg. octauo Æneidos,

Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant.

Indigenæ Fauni.

Etsi hòc de dijs illorum locorum dicitur, cùm tamen eos indigenas dicat, ad eorum sententiam respexit qui autochthonas, id est aborigenes & terrigenas se censebant, vt Athenienses, Argiui, Arcades, Thessali. Censorinus hoc confirmat: *Denique*, inquit, *hoc etiam vulgò creditū est, vt plerique genealogiæ auctores sunt, quarundam gentium, quæ ex aduentitia stirpe non sint, principes terrigenas esse, vt in Attica & Arcadia, Thessaliaq;, eosq; autochthones vocitari. vt in Italia, poeta cecinit, Nymphas indigenasq; Faunos nemora quædam tenuisse, non difficilè rudis antiquorum credulitas recepit.*

CAPVT XV.

Habete cum porcis & fiscina, hospes Zacyntho, lares viales, fortuna hera, lien seditionem facit: apud Plautum in Mercatore.

SI quis me fortè roget, qoid apod Plautum io Merc. Sc. Ad partē. ille sibi versus velit,

Habete cū porcis, cū fiscina.

Iam obsecro vobis hercle habete cum porcis cum fiscina:

respondeam mihi videri eum lusisse vt in scropha, quam vel abalienamus sæpenumero, vel credimus cum suo fœtu, & fiscina, qua sordes & ster-

& stercora haræ efferimus: ac proinde perinde esse ac si nihil quicquam ille sibi reliqui faceret, sed omnia cederet sine exceptione. sic igitur figuratè cauillatur in amica quæ significatur, quamque adeò alijs transcribit à se amandatam. Item illud ex eadem fabula. Sc. Diuûm atque. *hospes respondit Zacyntho ficos non fieri malas*, quam sententiam habet? opinor dici vt fici, quæ acerbæ immaturæque insuauitatem habent, percoctæ tandem ad suauitatem & dulcedinem mitescunt: sic eius iuuentutem acerbam esse etiamnum & indomitam, quæ ætate emollescet & domabitur. Sic enim obliqua figura sermonis adolescens perstringitur. Hospes porrò Zacyntho hospes est Zacynthius, vel è Zacyntho, vt ζακύνθιος dicitur, &c. vnde domo. Lares autem viales in eadem scena, vt suspicor, dij sunt, qui viæ præsunt, vt sint ἐνόδιοι, quos inuocare solent qui peregrè proficiscuntur & ad viam se accingunt: quo etiam cognomento colebatur Mercurius: erat & Apollo ἀγυιεύς, sed is à vijs vrbis nomen habebat. eodem modo θεοὶ τρίοδοι qui à Græcis vocantur, à Latinis dij prodigiales appellantur, vt apud Plautum Iupiter prodigialis nominatur. προστάτηρ autem Apollo vel ἀγυιεύς significatur in hac fabula, Sc. Quoniam à viro. cùm scribitur,

Hospes Zacynthio.

Lares vialis.

Apollo quæso te vt des pacem propitius.

Spectatrix atque hera hominum fortuna censebatur ab antiquis, inde illud Ennianum apud Cic. lib. 1. Offic.

Fortuna hera.

Vósne velit an me regnare hera.

& apud Plautũ, in hac fabula, Sc. Diuûm atq;.

Diuûm atq; hominum quæ spectatrix atque hera eadem es hominibus.

Qui iudex erat olim captus vel datus, is sibi qui in consilio essent aduocabat, verius & melius vt de re & cognosceret & iudicaret: ex illa consuetudine est à Plauto facetè scriptum, Sc. Miserior.

Dr istac sum iudex captus. Po. captum iam scio,
Nunc tu in consilium istam aduocasti tibi.

At verò illud, Sc. amice. *generis Græci est*, propter oues Græcas dictum est, quæ & Tarentinæ vocabantur, pellitæque & rectæ pascebantur, propter lanæ pretiosum vellus, vt apud Varronem de re rustica, libro secundo capite 2. est scriptum. Sc. Homo me.

Implentur meæ fores elegiorum carbonibus.

solebant veteres, si quis erat formosus aut si qua formosa, in foribus scribere, vt apud Aristophanem in Vesp. de Demo filio Pyrilãpis speciosissimo, καὶ νὴ Δί᾽ ἤν γ᾽ ἴδῃ γέ που γεγραμμένον τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν. nec verò tantũ nomẽ, verùm etiã aliquid laudis causa adscribebant carbonib. pingentes: eas laudes formosarũ & scripturas hic carbones elegiorũ appellat. Ab elegio autẽ nomen elogij nonnihil deflexum manasse suspicor, quod in vtranq; partem accipitur: vt & elegij nomen tam laudi quàm vituperationi seruit. alij eclogium ab ecloge deducendum arbitrantur esse, & elogium tamen scribendum. Sc. Ex summis.

Seditionem facit lien, occupat præcordia:

Seditionẽ facit lien.

lienem potius noxæ esse quàm bono credebant antiqui, atque ita plerunque est, præsertim cùm intumescit: & aliorum viscerum loca etiam occupare velle interdũ videtur, cùm ita crescit, & cordis regionem inuadere. sic In Casina, Sc. Face Chaline. *cor lienosum, opinor, habeo.*

CAPVT XVI.

Stellatus, qua arte consideret, rota, digito attingere, Caucasus, ius nigrum.

QVOD ait M. Tullius lib. 5. Tuscul. disputationum, *Nec stellatus Cepheus*: luculenter & eleganter est dictum, pro, inter sidera relatus, & sidus factus, sed Græcorum modo, quibus hoc significat καταστερισθείς, vt qui mediocriter Græcorum literis tinctus est, nouit. Interdum è re est Græca comparare, quæ Latinè expressa sunt: ita enim Latinorum oratio, maximè cùm interpres est & internuncia alieni sermonis vt in fabulis Græcis, intelligitur, declaraturque voluntas scriptoris, & vocum notio: vt in eo quod mox sequitur, *Quæsiuisse ex eo, qua maximè arte confideret*: quod est, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς aut σεμνύνει, vt apud Xenophontem in conuiuio, λέγε ὑμῖν ἐφ᾽ ᾧ μέγα φρονεῖ: & iterum, ἐπὶ ποίᾳ ἐπιστήμῃ μέγα φρονεῖς. Illud igitur est, qua arte fretus esset, & cuius artis fiducia niteretur. In eodem scribitur libro: *in eo etiam putatur dicere, in rotam* (*id est genus quoddam tormenti apud Græcos*) *beatam vitam non ascendere*. Hoc affici cruciatu, τροχίζεσθαι dicebatur, eratque rota instrumentum, in quo distento corpore homines torquebantur: dicitur à Græcis τροχὸς βασανιστήριον ὄργανον διατεῖνον τὰ σώματα τῶν βασανιζομένων. Apud Iosephum in Maccabæis, eius supplicij crebra mentio est: vt, *illigari igitur mole pedibus appensa, atq; innecti rotæ iubetur Maccabæus: ita etiam in gyrum circuli porrectus. vt solutis hinc inde visceribus, venisq; distentis dolores ipsius & pœnæ crescerent*. Iterum, *& vt erat affixus rotæ, igni in catasta obijcitur*. Rursus, *rotæ postmodum affigitur, nec tendi magis iam poterat, quia & partes & frusta corporis horrendissimo pependere aspectu*. Meminit & Aristophanes, ἐπὶ τοῦ τροχοῦ γὰρ ἂν ἑλκόμενος ἐνθάδ᾽ εἰ ἐκστρεβλοῖτο ἀνὴρ ἀπομαστιγούμενος. Ac non dubito quin libro 6. Æneid. hoc tormentum intellexerit Latinorum poeta, cùm ait,

Stellatus.

Quà arte cõsideret.

Rota.

——radijsq; rotarum
Districti pendent.

Ait idem eodem libro, *Lælius si digito quem attigisset, pœnas dedisset*, id est, si vel leuissimè terigisset: ita enim leuissimum, & penè nullum tactum exprimere solebant: vt in epigrammate veteri apud Gel. lib. 19. cap. 9.

Digito attingere.

Si digito attigero, incendam siluam simul omnem.

id est, si vel leuissimè terigero. at apud Terentium in Adelphis, actu secundo scena 1. fine digito,

Si attigisses, ferres infortunium.

Ait idem, *nudi æstatem agunt & Caucasi niues hyema-*

lem'q; vim perferunt sine dolore. Hic non est ille Caucasus in Scythico exurgens solo mons, sed in Indico confinio se attollens Macedonum armis (vt scribit libro vndecimo Strabo) Orientem subigentibus prioris Caucasi nomen adeptus: huius etiam mentio est in Thyanei vita apud Philostratum, libro tertio capite 1.

Ius nigrũ

Ius autem nigrum, quod ait in Lacedæmoniorom phiditijs cœnæ caput fuisse, à Græcis dicitur esse, quod in consuetudine *αἱματία* vocabatur. Ex quo sospicamur sanguine vel mixto vel incocto atrum colorem iuris illius redditum fuisse: cuiusmodi ios botulorum videmus. Hoc autem ius in mensa Lacedæmoniorum erat præcipuum, vt senes eo cibo acquiescerent plerunque, vt ait Plutarchus, nec obsonium aliud desiderarent.

CAPVT XVII.

Cantus rescripti sonis, puluinaria deorum, exanimo expectorat: apud Cic. 4. Tusculana.

Rescripti cantus.

SCribit Cic. 4. Tuscul. cantus rescriptos fuisse sonis: vbi quid sit rescribere ambigi video: mihi quidem, quod Græci *ἀναγράφειν* dicunt, significare videtur, vt dicat Cicero ea tēpestate iam cantus fuisse notatos & scriptos suis sonis, &, vt Græci loquuntur, *φθόγγοις*, nec antiquis defuisse mosicam. Solet autem persæpe Cicero verba Græca exprimere Latinè, quod quidem eum fecisse arbitror cùm rescribere hic dixit. sed velut è carceribus emissi librum percurramus, vel eius saltem aliquam partem decurramus.

Puluinaria deorũ

Puluinaria deorum cùm dixit eodem libro, epulum significat, vel interprete Flacco, qui scribit lib. 1. od. 37.

—nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales,

Vt autem rei diuinæ tibiss, sic dapibus deorum & puluinaribus adhibebant fides, imitati, vt opinor, veterem poetam, apud quem Ioui epulāti Apollo fidibus canit. Nemo autem est, qui nou Ciceronem oblitum disciplinæ quam æmulatur existimet, qui Pythagoræ & Platonis descriptionem sequatur animum in duas pattes diuidentium, alteram rationis participem, alteram expertem. hoc enim non est vllo modo consentaneum Stoicorum decretis quæ sequitur. nam perturbationes in ratione ponunt, & qoæ ratione carent animantes perturbationis aliquid simile habere prædicant, non tamen perturbari. Denique hoc doceamus è Plutarcho, qui ita in libro de virture Morali scribit, *καὶ νομίζουσιν οὐκ εἶναι τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον διαφορᾷ τινὶ καὶ φύσει ψυχῆς τοῦ λογικοῦ διακεκριμένον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς μέρος, ὃ δὴ καλοῦσι διάνοιαν καὶ ἡγεμονικόν, δι' ὅλου τρεπόμενον καὶ μεταβάλλον ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς καθ' ἕξιν ἢ διάθεσιν μεταβολαῖς, κακίαν τε γίνεσθαι καὶ ἀρετήν, καὶ μηδὲν ἔχειν ἄλογον ἐν ἑαυτῷ.* In quo & Stoici à Galeno doctissima animaduersione & censura acerrima in libro de plscitis Hippocratis & Platonis notantur. Ciceroni igitur instituta Stoicorum sectanti hoc libro dissimilem rationem & quidem repugnantem interpooere, oónne fraudi esse debet, vt dissentanea & alieoa & psrum Stoica scribenti? Sed ius suom renuit, opinor, meminitque se Academicum esse, vt impunè possit quæcunq; velit è diuersis philosophorum familijs decerpere atq; miscere. At in versu,

Tum pauor sapientiam mihi omnem exanimo expectorat, Exanimo expectorat.

valet exanimato. nam qui duobus verbis ex animo scribunt, ridiculsm reddunt translationem: cùm ex animo expectorare non minus risom commouest, quàm si quis vicissim ex pectore exanimare dicat: vtrunqoe certè inuenostum & ineptum est. quod autem scribitur, *Est autem quædam animi sanitas quæ in insipientem etiam cadat, cùm curatione medicorum conturbatio mentis aufertur*: vereor ne Ciceronis mandara non fideliter perferar. Quis enim nescit omnibus homioibus posse mentis insaniam oboriri, & medicorum literis eius morbi curationem tradi? Verisimilius sit Ciceronem de sapiente boc quàm de insipiente scripsisse, quem Stoici fatentur ludi interdum visis & delirare. Diogenes Laerti°, *περιπεσεῖσθαι μέντοι ποτὲ αὐτῷ φαντασίας ἀλλοκότους διὰ μελαγχολίαν ἢ λήρησιν, οὐ κατὰ τὸν τῶν αἱρετῶν λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν.* hæc cùm ita sint, sic restituendum Ciceronis locum puto, *Est autem quædam animi insanitas quæ in sapientem etiam cadat.* Nos Ciceronem cursim legentes ista attendebamus, quæ huc retulimus, vt quæ nos fecimos iuueotutis causa, alios eadem etiam facere doceamus, qui plus in literis vident.

CAPVT XVIII.

Quædam in Cicerone 4. Tuscul. emendata, mandare malis.

DE gladiatore Placideiano iracundè depugnaturo, ex Lucillio boc affert Cicero 4. Tuscul. Cicero emēdatur

Quàm gladiũ in stomacho, sura, ac pulmonib. sisto: vbi omnes in vocabulo sura, vt scopulo offendūtor, nec iniuria: cur enim à stomacho ad suram repentè tam longè transitur? deinde cùm interficere velit parem, nec lethalis plaga sit suræ, cur ibi sistere gladiũ & defigere postulat potius, quàm immergere iugulo. aot iecori? quid igitur si fibrã scribimus? nam & vox non longè abludet, & significatio iecori cōoeniet. poetæ enim iecur sæpenumero fibram vocāt. mihi quidē vel Areopagitarum iudicio videtur non damnatũ iri vocabulum istud in sedē deterioris inquilini introductũ. Ego aliquādo etiam lura legendũ credidi, vt os ventriculi, qui ceu vtris vel culeus quidam est, intelligeretur, vnde & lorcones vocātur. Illud quoque eod. lib. in vitio videtur esse, *Itaq; bene adhibita ratio cernit, qd optimũ sit, neglecta multis implicatur erroribus.* hic *habita* legere commodius omnino fuerit. nā bene haberi dicitur, quod diligenter seduloque curatur & colitor, neq; negligitur quomo-

quomodo rationem censet esse excolendam. id cùm sit bene habere, vt intelligunt qui Latinè sciunt, vitio, vt opinor, nó vertetur ei nec crimini, qui ita legendum censuerit. Ne illud quidem sensui satisfacit, quod ita scribitur, *Venerem vnam excludit vt iniquâ*: nam cùm sequatur, *tamq; pro libidine negat curare quicquam*: quo tandé modo libidinosæ & lasciuæ, & flagitiosæ deæ congruet iniquitas? Ego, quasi ariolum, consului librum antiquum, in quo *nequam* reperi, & mediusfidius ei locum istum adiudicaui: nequitiam enim Veneris tantam esse censet, vt precanti opem non sit latura, voluptatibus auocata atq; capta. Maculosus est etiá versicul° antiqui poetæ, ab eo citatus ex Atreo.

Impius hortatur me frater vt meos malis
Miser mandarem natos:

Mandare malis. ego mandem rectum puto. nam mandare malis, est malis committere & comesse, vt apud Lucretium, lib. 2.

Ne Saturnus cum malis mandaret adeptus.

Est igitur vetus loquendi formula, quam & mensura versus postulat, & proinde non incallido nec inerti nec somnianti eam etiá dictat. sed & collegæ meo Lambino viro erudito ita videri mirificè lætor. Ego etiam quod mox sequitur, *eorum viscera adponit*, ex eodem poeta esse arbitror, & versiculi inchoati clausulam existimo, verborum structura tamen mutata: versus autem integratur hunc in modum,

Mandem natos, eorum adponit viscera.

Puto & versum esse trochaicum antiqui poetæ, qui tamen non aduertitur, *Ob scelera animiq; impotentiam & superbiloquentiam*. nam & mensura conuenit, & verba oratoria non sunt, sed poetica. at cótra versus numeratur, *Semper Aiax fortis*: cùm oratio sit soluta: mox tamen in altero octonario,

Summam rem perfecit manu:

legendum crediderim, nó *manus*. quod autem sequitur, *Prælium cùm restituit insaniens*: ab alia dici persona tragœdiæ arbitror, vituperante vel eleuante facinus Aiacis, vt per insaniam admissum: quod tamen alia laudauerat antè persona. Et cùm excurrat longius versus, verisimile est non debere hoc pro clausula agglutinari cæsuræ superiori, sed reglutinari, atque separari. Odiosum autè illud omnino est, *ex qua cogitantur perturbationes*: non enim cogitandi vsitata significatio est. Ergo vel coagitatur legédum, si quia hoc verbum ferre posśit, vel cogitantur pro coguntur & colliguntur & comparantur dixit, multi etiam agitantur reponunt.

CAPVT XIX.

Sesquipedalia verba, stans pede in vno, purgare, culigna, ô fortunatam natam.

Sesquipedalia verba. VT quicq; in buccam veniet, ita hoc capite scribetur. Sesquipedalia verba apud Flaccú in Arte, non tam intelligo longa & extensa, quàm turgida & inflata ac prætumida. Nam ab architectis esse translationem sumptá puto, apud quos sunt tigna sesquipedalia, materies crassior: ita loquitur nó taró Vitruuius. inde igitur Horatium explicandum arbitror cùm ait,

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba:

ampullarumq; figura, quæ tumidæ sunt, huic congruit interpretationi: quanquam si de longis quis accipiat, qualia sunt dithyrábica, non repugnabo, præsertim cùm dicat li. 7. Epig. 13. Martialis, etsi hoc obscœnius est,

Mentula cui nondum sesquipedalis erat.

—stans pede in vno,

Stās pede in vno. apud eundem Flaccú lib. 1. sat. 4. est facili conatu & opera sine contentione & nixu. nam vno pede qui stat, aduersarium se nullum vel non fortem habere credit. cùm enim vno pede non sustinentes pendeamus & vacillemus, securus esse videtur, aduersarijq; vires contémnere, qui sese nó vtroq; pede firmat stabiliter. vnde & omni pede standum Quintilianus li. 12. c. 9. vsurpat, pro omni contentione totisq; viribus. Ergo illud,

— in hora sæpe ducentos,

Vt magnum versus dictabat stans pede in vno:

significat Lucilium temporis momento solitú vena facili plurimos effundere versus. Purgare est interdum inane & vacuum reddere, id est purum: nam purus locus interdum dicitur, in quo nemo homo est, & qui nulla re occupatur, vt elegáter apud Flaccum lib. 2. epist. 2. emendauit politissimi & doctissimi iudicij vir Dionysius Lambinus: — *verum*

Purgare *Puræ sunt plateæ nihil vt meditantibus obstet.*

sic & purgare dixit pro Sestio Cicero, *cædem maximam faciat: forú purget*: cùm enim homines interficiuntur, alij cæde perterriti fugiunt, & locum purgant. & Varro apud Non. *purgatum scito*. quod quidem & aliàs attigimus. Qui calix Larinè dicitur, Gręcè vocatur κύλιξ, & à priscis Latinis propius ad vocem Græcam accedentibus, culigna. Varro apud Nonió, *mensæ ante ponebantur cum culigna & vino, quò quæ veniebant ad fœtam amicæ gratulatum, dijs mactabant*. hic, vt & illud adijciam, fœtam puerperam appellat, vt & in libris de re rustica. Versus ille Ciceronis, qui obtrectatorum eius & inuidorum virulentos morsus excitauit in ipsum,

Culigna.

O fortunatam natam me consule Romam:

O fortunatam natam. hanc opinor sententiam continet, fœlicem illo Reipub. statu Romam fuisse, quam constituerat confirmaratque in consulatu. optimatum enim potestatem & Senatus auctoritaté stabilierat, & cum principibus coniunxerat equites. Roma igitur, non illa quæ ante eius consulatum malè temperatis maleque conciliatis ordinibus, populo nimium insolescente, & tribunatu nimium insultante viguerat, fœlix habenda erat: sed quæ ipso consule demum exorta est, principis ordinis cósilio Reipub. permissa, eique cæteris obtemperantib°.

neq; verò est cur vel à Quintil.lib.9.c.4. vel Iuuen.sat.19. versus irrideatur ob iteratione͂ earundem syllabarum: hoc enim veteres in delicijs habebant: vt Cic. de Amicitia, *Etenim eo loco locati sumus.* & Maro, 3 Æneid.

— tales casus Cassandra canebat.

Hanc figuram posteritas fastidijt, & ex suo fastidio ea quæ de industria, vt venusta, affectauerant antiqui, aspernata est. quæ tamen multis in rebus ineptius multò & putidius lasciuijt & lusit, vt meritò in quibus se circunspicit, interdum à serijs & intelligentibus irrideri queat.

CAPVT XX.

Toga, aries, oscillum, Tisamenus, cactus, catacista, patagium, stricula, fullones, caliendrum: apud Septimium Tertull. duplici panno apud Flaccum, Muræna, quædam in Tertulliano emendata.

SEPTIMIVS Florens erat ille quidem omni liberali eruditione imbutus, verùm de industria orationem asperat, & horridum quiddam affectat & consectatur, proinde quasi parum virilem eam eloquentiam putaret, quæ concinnior & elegantior esset. eius ego librum de pallio sanè luculentum & eruditum, sed iniuria temporis multis locis maculosum hisce diebus cùm in manus sumpsissem, hæc in transcursu properans annotaui. Quod in eo scribitur, *nec intra genua inuerecundè, nec brachijs parc*, cùm non satis intelligam, errorem ferè subesse odoror: ac in hoc libello velut in horto irriguo herbæ, sic errores sanè vberrimi succreuerunt: emendandum fortasse sit, *nec brachijs parcr*: sententia correctionem istam dictáre. Nihilominus & illud sic lego, *at cùm secularium sortium variauit vrna*. quis enim nescit sortes solitas esse mitti in vrnam, in qua manu versabantur & educebantur? Itaque quod alij supponunt, *secularium fortium domina fortuna*: nō perinde probo.

Toga.

Ius datum togæ Carthaginiensibus apparet tum cùm à Statilio Tauro deducta Colonia est muro cincta, Ælio Saturnino vel augure vel pontifice eam Coloniam inaugurante, & solemne carme͂ effante: non enim ius erat cuiuis eius togæ vsurpandæ. proinde scribit, *cùm concordia iuuat, toga oblata est*. Cùm dixisset Carthaginienses tunicam cinctu arbitrante suspendisse & pallium tabulata congregatione sulcisse: subijcit, *si quid vel dignitas vel temporalitas vestit*, vbi libe͂ter *vertit* scriberem, quod haud paulò ad sententiam esset accommodatius. Togam tradit à Pelasgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos venisse. Græci quendam Tebennum Arcadem togæ Romanæ inuentore͂ prędicant, qui primus id genus vestis gesserit, & sinum Ionicum naui ingressus in Italiā venerit, & vestimentum propagarit: vnde & togam τήβεννον appellatam fuisse scribunt de inuentoris nomine.

Aries.

Cùm autem scribat arietem machinam oppugnatoriam, inuentum fuisse à Carthaginiensibus, id Vitruuius lib. 10. c. 19. in oppugnatione Gadium factum esse scribit: Plinius lib. 7. cap. 27. bello Troiano ab Epeo muralem machinam, cui olim equus nomen fuerit postea aries, inuentam esse refert.

Oscillū.

Dicit Septimius Florens, *in oscillum penduli impetus armatum*, sanè pereleganter: nam quamuis oscilla sint parua sigilla in effigiem humanam arte simulata, vt scribit Macrobius lib. 1. Satur. c. 11. & oscilla quoque sint imagunculæ quæ infantibus præbentur ad lusum: tamen oscilla etiam dicebantur αἰῶραι, id est, pensiles quędam gestationes de arboribus suspensæ, in quibus homines per lusum iactabantur, atque ea iactatio oscillatio dicebatur: nam homines eo genere lusus se iactantes impositi transuerso tigno de arbore suspenso, alternis se mutuoque subiectabant deprimebantque. quod genus lusus per sex feriarum Latinarum dies celebrare solebant, in memoriam & imaginem vitæ humanæ, in qua altissima interdum in infimum deijciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur, ita memoriam redintegrantes initio acceptæ vitæ illis diebus: per oscillationem motus cunarum: per lactatam potionem qua tum vtebantur, lactis alimentum significabant. nam lac Latinis ferijs adhibebatur etiam in sacrificijs: Cic. 1. de diuin.

— & leto mactasti lacte Latinas.

Virgilius 2. Georg. oscillationem etiam Liberalibus, vt existimo, fieri dixit:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu:

in quo tamen φαλλὸν multi interpretantur: nam & obscœnæ etiam partis simulachrum oscillū vocari posse censent. Inde igitur per translationem oscillum in ariete murali dixit Septimius, proptérea quòd malo statuto tanquam trutina, aries transuersus suspendebatur, eode͂ modo de mundo ex axe pendente in libro de Anima dixit, *Initium enim omnium commentatum animum, & vniuersitatis oscillum de illius axe suspendens.* In eo de pallio libello lego, *sic & terram si recenseas, temporatim verti variantem, propè possis eandem negare.* Et non ita multò post, *nulla iam Delos, Arene, Samos, & illa, si non mendax Plato, in Atlantico Libyam & Asiam adæquans, nunc quæritur*: nam in mari Atlantico mersam ingentem insulam scribit Plato in Timęo. Tractatur & idem locus in Apologetico, c. 39. alijs tamen locorum nominib. locum subijciam, vt lectori sit existimandi copia: *legimus Hierapolin & Delon & Rhodum & Con insulas multis cum millibus hominum pessum abysse: memorat & Plato maiorem Asia & Africa terram Atlantico mari ereptam.* pro Arene autem propè affirmare ausim Rhene legendum esse, quæ erat insula exigua Delo vicina, vt auctor est Stephanus. Emendo etiam, *Nam & primitijs maiore ambitu terra cessa*: &, *Scythæ exuberant in Persas*: vel certè, *exuperant Persas*: illud alterum magis placet. &, *Chaldæum semen in Aegyptum educitur*, non vt vulgò, educatur. pro Temeno pariter, mihi affirmare liceret verissimè scriptum iri, *Tisameno*

Tisamenus.

meno palso, qui Orestis filius fuit, nisi Pausanias refragaretur. Et mox, *Sic & Iones Nelei comites*.

Cactus

Cactus autem, quē paulò post cum rubo coniungit, herba est spinosa & aculeata, quæ, vt Plin. libro 30. cap. 16. ait, in Sicilia tantum nascitur. Itaque eius Theocritus meminit in quodam edyllio. ea folio est lato & spinoso, vt describitur a Theophrasto. carduum eum qui cinara dicitur putat esse Athenæus libro 2.

Cataclita.

Cataclita eodem libro accubita sunt, quibus ad accubendum vtebantur: ea molli pluma implebantur, vt ex Lampridio in Heliogabali vita notum est.

Patagiū.

Patagium est quod ad summam tunicam assui solet, velut instita quædam inaurata: est & patagus vitis morbus, vt obiter istud addam, qui passalus malè in Theophrasti libris scribitur à quibusdam. Marcello patagium vestis est aurea. Ibidem emendo, *exuuijs ibidem relictis nouum se explicat*: mox, *audaciam & gratiam nominis*: mox, *vix se à terra suspendit*. nec multò post, *delibasse osculum*. &, *quæris muscosæ lanositatis*. &, *promde se necaris animata iā flamma euolues*. Vbi scribitur, *patiens certè iam vstriculus*, docti emendant, vstriculas: quæ si idonea scriptura est, vstriculæ fuisse videntur, quæ erumpentem malarum lanuginem aut aliarum partium adurerent:

Stricului.

sed striculus potius legerim. ita enim iam grandiusculi pueri vocabātur, à stricta quadā corporis soliditate & duritie. Arnob. lib. 5. *facit sumere habitū pastorem, & in speciem leuigari nondum duri atq; striculi pusionis*.

Fullones.

Nouiani fullones apud Nonium à Nouio poeta dicti, qui fabulā citatam à Grammaticis Fullones inscripserat, quo in verbo inest infanda obscœnitas. sic puer apud Comicum Plautum in Pseud. Sc. Quoi seruitutem dij. sibi potandum dicit fructum fullonium: fœdissimam patientiam significans. Lentulus mimographus fuit, quem & Septimius in apologetico cap. 15. appellat. is Catinenses à Catina vrbe Siciliæ appellarat homines molles, qui se pumice leues & glabros redderent. Iuuenalis satyra 8.

—attritus Catinensi pumice lumbum.

Satabara vestis erat medica fluxa: alij interpretantur crurum operimenta & indumenta. Baxea calceus philosophicus, philosophica crepida, quam, si purpuratus est philosophus, Tyriam & purpureā esse oportet. In adyta cloacinarum detulissot, dixit, pro in cloacas misisset, à Cloacina dea, quæ cloacis præerat: eam in cloaca repertam consecrarat Tatius. Lego ibidem, *Censoriæ mentionis episcynio dispersò*, quo verbo Græci supercilium significant. & non multò post, *crepidulam & caliendrum*:

Caliendrum.

atque hoc vocabulum quod operimentum capitis significat, à Græco [illegible] duci videtur. vsurpatur & ab Arnobio lib. 6. *fasciculæ, claues, calendra, fomites, talaria*: & à Flac. lib. 1. sat. 8. *altum Saganæ caliendrū*: apud quem sunt qui appositítiam comam interpretentur. Mox lego, *& armillus quas*. lego, *crepidæ cretatæ*, id est candidæ, vt fascias cretatas ad Atticum lib. 2. epist. Primum vt. dixit Cicero. duplex erat Cynicis pallium vt Crateti & Diogeni, quod Septimius indicat: vnde Horatius lib. 1. epist. 17. scripsit,

Ast hunc quem duplici panno patientia velat.

Duplici panno.

nam de illo duplici pallio existimo esse interpretandum versum Horatij, eoque Cynicum philosophum intelligi, quorum professio patientia erat & æquanimitas. Instituit autem Diogenes pallium duplicare: Laertius in eius vita, [illegible]. Mox lego, *de qualibet imagine vel ara*: &, *quingentis millibus nummum*: &, *suprascriptis fortasse mensis*. Tertulliano non conuenit cum aliis scriptoribus in Muræna:

Muræna.

nam alij dentatam & truculenti morsus esse dicunt: Septimius edentulam, vt eius Muræna videatur esse nostra lampreta. eius verba sunt, *noua scilicet sæuitia delectato, terrenæ bestiæ exedentulæ, & exunguis & excornis*. numerorum arenarius vocatur, qui in schola tanquam in arena numeros exercet, & docet, à circensi arena & amphitheatrali translatione profecta, nisi quis potius putet ratiocinatorem & numerarium ita vocari quadam veri superlatione, quasi arenam numerare possit: vt apud Flaccum scribitur lib. 1. ode 28.

Te maris & terræ numeroq; carentis arenæ
Mensorem—

Hæc ego transcurrens & festinās è multis pauca sanè delibaui. nam liber ille maiorem diligentiam, nō operam tumultuariam, iustumq; laborē desiderat, quē his libris nū pollicemur.

CAPVT XXI.

Latini Iuniani, improlis, Iliensis Minerua.

Latini Iuniani.

LATINI Iuniani in libertorum numerum inducti fuerant, similitudine eorum qui socij Latini & Latini colonarij dicebantur, qui in Latinas colonias deducti fuerant. Lex sociis nominis Latini dabat, qui stirpem ex sese domi relinquerent, vt ciues Romani fierent. Hæc apud Liuiū lex extat lib. 43. ab vrb. cond. à qua profectam esse primum rationem eam qua ius Quiritiū consequerētur Latini liberti existimo, vt prole:

Improlis.

proinde improlus vel improlis, inquit Festus, dicitur, qui non dum est adscriptus in ciuitatem: quod de Latino eum scripsisse reor. beneficio etiam principis ius Quiritium consequebātur, vt Plin li. 10. epist. suis Latinis ius Quiritiū à Traiano petit. & iteratione, Plin. li. 7. epist. 16. *Spero, imò confido facilè me impetraturū, vt ex itinere deflectat ad te, si voles vindicta liberare, quos proximè inter amicos manumisisti*. & naui, Suet. in Claudio, cap. 17. & 18. *& naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit pro conditione cuiusq;, ciui vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latino ius Quiritium, fœminis ius quatuor liberorū: quæ constituta hodie seruantur*. & aliis modis, qui ab Vlpiano in Institutis, titul. 1. de libert. referuntur: quo in Vlpiani libro censeo statim initio, censum lustralem, quo lustrabantur ciues quinto quoque anno, acto censu, ad discrimen census equestris, senatorij, aut eius census, qui in prouinciis agebatur, appellari:

lustralisque dicitur à lustri spatio, vt si quinquennalis census diceretur: sed & tit. 2. de statulib. *sed si plus donatum sit* lego: &, *mortisue causa donatum prohibet capere.* &, *nam quandiu horum quid desit.* &, *aut nolit accipere.* &, *Orcinus sit libertus*, potius quàm Orcinus. &, *fœmina virripotens.* Capiti autem quinto post illud, *ita si concessum sit*, inserendum est, quod cap. 7. extat, *in potestate parentum sunt etiam ij liberi, quorum probata est, per errorem contracto matrimonio inter disparis conditionis personas*, & quæ sequuntur. Cæterùm quæ est illo in libro Meliensis Minerua? ego vitiatum nomen puto, legiq; debere Mineruam Iliensem: nam apud Virgilium & Homerũ Iliades eunt in templum non æquæ Palladis peplumque ferunt. Cùm igitur Romani originem agnoscerent suam Truianam esse, Iliensi Mineruæ hocquoque ius tribuerunt, vt ei legari posset. Iam quis non videt, tit. 22. de tutelis, tutorem cessitium, non cessicum esse appellandum? &, tit. 10. Qui in potestate mancipiove sunt, &c. *si pater filium ter venundabit*, non vt obtinuit contra omnium Grammaticorum iura, *venundauit*. Sed quamobrem tandem liberi post nonum diem quàm nati sunt amissi parentibus adiiciunt decimam? equidem existimo quòd vt ciues Romani iam nomen habeant: nam puellæ octauo, pueri nono die nomen accipiebant, lustrabanturque: vnde & lustricus dies dicebatur à Romanis, ab Atheniensibus *ἀμφιδρόμια*. Hæc ego carptim vellicatimque velut aliud agens collegi, quæ si cui fortè vix lucubratione anili digna videantur, is me aliquando & hallucinari & aberrare à seriis sinat.

Iliēsis Minerua.

CAPVT XXII.

Apud Catonem quædam cap. 10. explicata, semunciæ, ferreæ, fistula farraria, rutabulum, foculus, labrum, eluacrum, molile, tela iugalis, pila fullonica.

IN explicando fundi instrumēto, verba sunt apud Catonem, cap. 10. quæ lectorem, vt existimo, veluti scopuli quidam, morantur, nec cursum tenere sinunt. Eorũ ego quædam enarrabo, reliqua aliorum operæ relinquam. Bubulcos tres imperat, vt existimo, ad arandum, singulosque singulis boum paribus præficit: boues enim trinos in ea reperio formula, qđ interpretor tria boum paria, vt in instruenda vinea boues binos lego, & expono duo boum paria. cùm ad tres asinos asinũ præterea vnum addit, eum molarium interpretor, vt tres illos clitellarios ad stercus vectandum. Vasa olearia instructa iuga v. quinque trapera vel prela olearia intelligo cum suo omni instrumento: quo etiam modo alio loco exposui, & sequenti de vinea instruenda capite intelligendum censeo. Vncos ferreos inuentario suo adscribit, vt vel ex vrceis aliquid extrahatur, vel potius vt vrcei de iis suspendantur, vel iis gestentur. Infidibula ab infundendo nomen sunt adepta, quibus tanquam infundantur vasa angusti oris, vt vrcei, vel dolia per tectorium, vt humor aut vinum infundatur: ea melius censeo infundibula vel infudibula appellari. Labellum pollulum est labellum paruulum, id est paululum: labello autem & duabus amphoris totidem vncos ferreos tribuit. Vrna quinquagenaria est quæ quinquaginta sextarios capit. Trullæ de situlis aquā hauriunt, & de ahenis aut labris. Nasiterna, vt suspicor, vas aquariũ, inde nomen inuenit, quòd tres nasos habeat: alij à nassa deducere malunt. Cuiq; iugo boũ & pari binos vometes describit, & bina ornamenta: sic autem ea vocantur, quibus ad arandum ornantur, vt strata & subiugia. Semuncias interpretor sirpeas minores, & tanquam semisirpeas: vt sirpea loco vnciæ sit. Sic cinctus dicitur & semicinctium: ille enim est latior, hoc multò arctius & angustius: sic funis & semifunium: funis enim crassior est & maior: semifunium tenuius & gracilius. Ferramēti nomen generale est, ad ferreasq;, sarcula, palas, rastros pertinet. Ferrea dicitur tacito furcæ vocabulo. Falces stramentariæ sunt, quibus post messem stantia in segete stramēta desecamus. Arborariæ, quibus arbores putamus. Fistula farraria, ad far pinsendum vsui est: quod ex Plinio libro 18. capite 8. cognoscere cuiuis licet. Forcipes & rutabulum ad focum ignemque pertinent: nos vulgò tenaces vel tenaculas & palam vocare solemus. Foculus est in quo ignis accenditur, vt cibus coquatur: eos enim habebant ferreos, vt ignitabula. Cicero pro domo, *C. Atinius bona Quinti Metelli consecrauit, foculo posito in rostris adhibitoq; tibicine.* *ἐσχάραν* Græci appellant. Labrum Lupinatium est, in quo aqua lupinus maceratur, vt eius amarities eluatur. Labrum eluacrum est, in quo aliquid eluitur & lauatur quod sordidum est. Molæ trusatiles ad discrimē asinariarum dicuntur: ab hominibus enim truduntur. scapus autem vel manubrium quo mouetur mola, molile, vt suspicor, vocatur, vt à libra librile: vel potius à moliendo. Itaq; tria hic molilia sunt, vt & molæ. Fullonicam pilam explico, qua tunduntur vestes & panni vt poliantur, quod hodieque opera rotarum aquariarum sublatis pilis fieri videmus. Telam iugalem, iugo impositam in quo texatur, esse puto, ad aliarum telarum discrimen, quæ pinguntur acu, texuntur radio, pectine, aut alio genere, sine iugo tamen. De iugo telarum Ouid. 6. Metam.

Semūciæ.

Ferreæ.

Fistula farraria.

Rutabulum.

Foculus.

Labrum eluacrũ.

Molile.

Pila fullonica.

Tela iugalis.

Tela iugo iuncta est.

Pilas subiicit duas, fabariam & farrariam: illā ad fabam fresam, hanc ad pinsendũ far: ac pila eis sua priuaq; tribuit. Addit & seminariam pilam, ad cernendos seminum nucleos. Culcitæ autem lectis imponuntur, culcitis instragula, quibus incubāt homines operimētis obducti.

CAPVT XXIII.

Explicantur quædam apud Catonem, cap. 11.

Vrnæ

Vrnæ ſparteæ, per corbem metiri, flos, armarium, promptuariũ, falculæ ruſcariæ, lintres.

IN vinea inſtruenda apud Catonem, cap.11. ſalictarius eſt qui ſalictũ curat, & ex eo materiam ſalignam viri pedandæ iugandæq; parat. Vaſa torcularia trina, ſunt in torculari vno tria preſſoria, vt eodem tampore, tribus, vt loquitur, torcularis vaſis vinum prematur. pro, *dolia V.* lego, *dolia vbi vindemiæ eſſe poßint culeũ* DCCC. dolia condẽdis vinaceis, acinaritia vocat Var-

Vrnę ſparteæ.

ro. vrnas ſparteas & amphoras ſparteas ad vinum metiendum parari reor. nam ſi fictiles eſſent, tractando ſæpe, vt in metiendo fit, frangerentur. Sic per corbem metiuntur iuriſconſulti, quod nos per hoſtam dicimus. *Faciundam,* inquit Vlpianus l. ſi vinum. ff. de peric. & com. rei vend.

Per corbẽ metiri.

quod veteres putauerunt, per corbem venditorem menſuram facere & effundere: veteres enim propter hoc menſuram ſuaſerunt, ſi quanta menſura eſſet, non appareat: videlicet vt appareret quantum emptori vini periret.

Flos.

Cola qui florem demant cùm ſcribit Cato, florem vini intelligit, quo vinũ intelligimus primæ notæ, quique primum fluit: ſic florem ſalis, nitidum, candidum, optimum ſalem intelligit cap.88. vt ſordidum & vulgarẽ ſalem, popularem vocat. hoc capite molile ad orbẽ mouendum, vt molam, paratum videtur. Ar-

Armariũ promptuarium.

marium promptuarium eſt, è quo promitur cibus: Plaut. in Capt. Sc. Dieſpiter.

Cellas refregit omnes intus, recluſitq; armarium.

Sportæ fecariæ ſunt, quibus incluſa fex prelo ſupponitur, vt vinum fecarum exprimatur, id cap.131. declaratur. Falces ſirpiculæ ſunt, quibus ſirpabantur & alligabantur dolia veterũ, quæ fictilia erant, tum cùm erant fracta. falculas vinearicas lego, nõ ſaculas. Sed & falculas

Falculæ ruſcariæ.

ruſcarias, quas interpretãtur aliqui ruſticarias vel rurales, in Varrone ruſtarias reperio, lib.1. cap.22. de re ruſt. ſed ruſcarias in vtroque ſincerum eſſe defendo, interpretorq; ſalculas quibus rubi ſentesq; ſecantur, vt alio loco doceo. antè falces poſuit, hic falculas quæ minores ſunt, adſcribit. Quala ſataria ſunt, quibus ad ſerendum opus eſt, id eſt ad ſementem: vt lin-

Lintres.

tres vindemiæ vſui ſunt, quæ & nauiæ, vt opinor, vocantur Feſto libro 12. à ſimilitudine lintrium nomen habent: nos cuppulis balneatoriis quòd ſimiles ſacimus, idcircò balneatorias vocamus. Aluei ſunt, quib. in lintres portantur collectæ vuæ.

CAPVT XXIIII.

Epidromum apud Catonem, lecti ſtrati, lecti ſubtenſi, centumpondium incertũ & certũ.

Epidromum.

EPidromum apud Caronem cap.13. numerandum arbitror in opere ſunario, eoque intelligendum funem quo lectus ſubtẽdatur,

Lecti ſtrati. ſubtẽſi.

in quo ſeruus cubet: nam lecti ſubtenſi, ſtratis opponuntur.

Centumpondium certũ & incertum.

Centumpondium incertũ, pondus ſuſpicor vna mole centum libras pendẽs: certis ponderibus opponitur, quæ diſtincta partitaq; ſunt, non in vnum pondus confuſa. *æquum centupondium* apud Plaut. in Aſin. Sc. Vbi ego nunc. æquum eſt & iuſtum centum librarum pondus. conchis autẽ opus eſt ad oleum deplendum & decapulandum, quas maiores & minores deſcribit: ſpongias ad tergendum vaſa adſcribi odoror. lego in proximo, de villa ædificanda, capite: *in tegulas ſingulas N.* vt manupretium ſit minus, id eſt merces operæ ſine materia, quę ſemiſsis acceſsionem facit. Quare mox ſcribitur pretium in ſingulas tegulas N.S. nam manupretium & materia numeratur. Confidenter igitur continuò reſtituã: etenim quo alio nomine hanc audaciam temerariam vocem? *ex ſing. nu. manupretium erit.* quod enim, *ex ſigno,* inueterauit in exemplaribus, non facilem intelligẽtiam habet, & videri poſſunt verba duo compendio notata in vnũ coaluiſſe. Quis enim non videt *ex ſing. no.* coniunctis ſyllabis & comprehenſis *ex ſigno* effici? deinde ſigno detracta litera? Hæ me ſuſpiciones permouerunt, vt audacter contracta diſtraherem, & ſuæ breuitati redderẽ, ſenſum integrũ exhibenti, quem contractio corrumpit. Mihi tamen hoc precio percharæ videntur tegulæ, ſed libri tam non emendandi quàm deintegro ſcribendi eſſent, ſi ad diminutionẽ ſummę longè à literatura vetere recederetur.

CAPVT XXV.

Torcularium in Catone, quadrina vaſa, prelum, lingula, arbores, ſucculæ, porculus, vectes remiſſarij.

IN torculario Catonis cap.18 quod non tam Grammatici literatura q̃ architecti eiusque ingenioſi opera, vt intelligatur, indiget. pauca quædam libando annotaui, quæ æquus lector obſecro boni conſulat: ab aliis reliqua depoſcat.

Torcularium.

Torcularium locus eſt vel ædificium in quo ſunt torcula vaſa & trapeti. Torcularium quadrinis vaſis, non quadrariis lego, vt alio loco quinis vaſis.

Quadrina vaſa.

quadrina vaſa ſunt quadrina torcula. Ibidem lego, *vti contrariis ſint,* non vt receptum video: vult enim bina è regione collocari, quem etiam ſenſum illud *contra ora,* poteſt vtcunq; reddere. Arbores cum cardinibus, intelligo arbores cum ſuo pede, quo tenuiore infiguntur ſuæ baſi, ſuoque fundamento inſeruntur. Infrà pedicinum vocare videtur, qua forma amicinum dicitur, vt ſit πατῶν, id eſt vt ſit pes gracilis edolatusque, quo arbor ſtatuitur, inſeriturque foramini fundamenti. eius verba ſunt, *ibi foramen pedicinis duobus facito: ibi arbores pedicino in lapide ſtatuito.* quid ſi paulò antè, *foramina tria longa p. s.* ——— emendemus? quanquam culpam præſtare nolumus: quare qui id faciat, ſuo ſe periculo non noſtro facturum ſciat. nos enim coniecturam mouemus, non definimus. Exculpta verò foramina intelligo, cauata, quo ſenſu & Varro libro 1. de re ruſtica vſurpat.

Prelum.

Prelum trabs eſt torcularis ad premendum

Lingula. premendum, in quo lingulam interpreror nouissimam partem, quæ inrer duas arbores inseritur: eam pedes duos & semissem longam esse vult, & ira inter arbores conuenire debere proximo capite describet, vt digitū pollicem laxaméri habeat, quò facilius prelum moueatur, quàm si arctius iungererur. Infrà æquè, *vasis quadrmis*, legendum confirmo. moxque, *imbi lapide silice totum forum*. quid autem forum sit alibi me explicare memini. *Arbores.* Arbores autē io torculari Cato vocare videtur, quas vulgò gemellas posteriores solemus dicere, vr stipites anteriores gemellas, ni fallor: hæc enim omnia coniectura quadam vacillante & infirma à me diuinantur. Atq; hæc quidem Cato præcipit de torculario oleario: quòd si quis vinarium facere velit (vasa vinaria Cato vocat) is, vr proximo capite scribitur, stipites & arbores binis pedibus altiores faciat. *Succula.* Succulam autē in torculari velut scrophæ similitudine vocatam augurot: vt enim scropha vel succula porculos habet, vt comicus Plautus in Rudenre, Sc. Cupio ædepol. scribit,

I directa cum succula & porculis:

eodem etiam modo suum hæc machina porculum habebat. nam in media circiter succula batillus aut vncus, qui figebatur vt teneret funem, quo dum versabatur succula, circumplicabatur, porculus vocatur. *Porculus.* Cato cap. 19. *porculum in medis succuls facito.* Ibidem, *vbi porculum figere oportebit.* *Vectes remissarij.* Remissarij vectes súntne quibus remirritur non rendirur prelum, an verò qui remissioris & minoris longitudinis? si me roges, hoc verius putem. vt autem hi remissioris sunt longitudinis, sic etiam remissius premūt, minusq; astringunt, vnde & nomē. nam aliàs maiore conatu & constrictione est opus, aliàs minore nixu & pressione, præsertim in oleo faciendo: interdum etiam iu vino. Scio equidē me prætetiisse multa, sed qui nisi satur discedere non vult, abdomini nimium seruit: nos homines non pascere, sed quodam gustu eorum palatū studemus excitare: reliqua atque adeò omnia, illis relinquentes, qui & doctrina superiore præditi sunr, & ocio maiori abundant.

CAPVT XXVI.

Somnium Vestæ narrare, faces ardentes Dianæ, compita, Maro, quædam in Propertio emendata.

Somniū Vestę narrare. PRopertius libro 2. elegia 30. scribit,

Ibat & hinc castæ narratum somnia Vestæ,
Neu sibi neue mibi quæ nocitura forent.

Veteres ad depulsionē malorum somniorum, quam viderant speciem narrabant diis, ac sæpenumero domesticis, vt Vestę, & Græci Apollini προστατηρίῳ, vt apud Sophoclem Clitæmnestra in Electra: sed & Soli idem facere solebāt: Sophocles, Τοιαῦτά τυ παρόντος, ἡνίχ' ἡλίῳ
Δείκνυσι τοὔναρ, ἔκλυον ἐξηγουμένου.

Soli autem ideo narrabāt, quòd quemadmodum sua luce tenebras fugat mundumq; illuminat: ita noctis species somniaq; discutere & irrita reddere putabatur: nox enim somoiorum parens habebatur, cui radiatus & lucidus Sol cootrarius est. Eodem lib. eleg. 33.

Cùm videt accensis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.

Faces ardētes Dianæ. Mulieres voti damnatæ & compotes ab vrbe ardentes faces in Aricinū nemus, vbi religiosissimè colebatur Diana, ferebant illius deæ feriis, vt Ouid. 3. Fast. scribit,

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.

Venatores (nam venationibus Diana præest) sæpenumero faces spicatas accensas eò ferebant, & canes suos morbo aut scabie affectos iosulis velatos diis sistebāt, omneq; instrumētum venatoriū ante eam collocabāt. Gratius,

Spicatasq; faces sacrum ad nemorale Dianæ
Sistimus, & solito catuli velantur honore:
Ipsaq; per flores medio in discrimine luci
Strauère arma, sacris & pace vacantia festa.

sed & Diana, quæ venari ferasq; agitare & sagittis configere antiquorum opinione censebatur, illis ipsis feriis suis, quę idib. Augusti celebrabantur, emeritos canes quietosq; à venatione & immunes habere credebatur, ipsaque etiam feriari: Papin. 3. Sylu. —*ipsa coronat*

Emeritos Diana canes, & spicula tergit,
Et tutas sinit ire feras.

Sed quoniam in illum Gratij locū iocidi, non præteribo ex eo intelligi oon tantùm compita in vrbe fuisse, verùm etiam in lucis vbi colebantur dij. scribit enim, *Compita.*

Idcircò aerijs molimur compita lucis.

sed & in agris, quod Cic. 2. de Legib. significauit, cùm scripsit, *Lucos in agris habento, & larum sedes.* Larum enim sedes est in compitis. Sequitur mox in Propertio,

Flumina sopito queq; Marone cadunt: *Maro.*
Et leuiter lymphis tota crepitantibus vrbe,
Cùm subito Triton ore recondit aquam.

opinor in aquæductu, qua saliebat aqua, fuisse statuam Maronis, siue ille poeta fuerit, siue Maro Homericus, eo habitu positam, vt susurro eius sopitus videretur. Credibilius omnino tamen est in aquæductu statuam fuisse prisci illius Maronis optimi vinitoris, comitis expeditionum Osiridis, quem ætate prouectum, vt Diodor. lib. 1. scribit, in Thracia reliquerit, Maroneæq; coodirorē monumenta antiqua produnt: atq; argumentū oō inelegans inscitúmque fuerit, vitigeni potus optimum cultorē, peneq; inuentorē pro vino hominibus aquas ministrasse. Cùm autem quadam in vrbis parte Triton magnam aquæ copiam ore profundens, epitoniis versis aquam recondiderat, & fundere destiterat, illa mutato flexoque cursu magno impetu crepitans ad porticum Pompeij tendebat per tubos, qua sopiti erat statua Maroois, & tanta cadebat mole, vt cùm leuiter in reliqua vrbe aqua susurraret, illic fluneo videretur iustum esse. Eleg. 35. eiusd. lib. *Propertius emendatur.*

Aut quid Cretæi tibi prosunt carmina lecta?

Creræum

Critæum illum qui nouerit nondum conueni quenquam: aut igitur pro Epimenide Crete dictum est, vt à Beroaldo traditum est. constat autem eum scriptorem carminum fuisse: aut Lucreti legendum est, cuius elegantissima carmina de rerum natura hodieque extant. Fortasse enim ea perstudiosè Lynceus legebat, cùm & ipse poetas amaret, & versus scriberet, & ex illius ætatis secta se ad Epicuri sententiam propensiorem & dociliorem præberet. Ea enim philosophia tum in amoribus & deliciis erat: &

Nil iuuat in magno vester amore senex:

de Epicuro dictum accipi poterit non incommode: probabilior tamen Beroaldi sententia videtur.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER OCTAVVS.

CAPVT I.

Ocnus, dextra iuba, salire medio foro, pergula, quædam in Propertio declarata.

Quędam in Propertio declarata.

VERSVM Propertij libro 4. eleg. 3. alioqui non facilem Politianus Miscellan. capite 81. aperuit, quem subscribam,

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Aeternumq; tuam pascat aselle famem.

Ocnus. *Pictus enim fuerat*, vt Plinius lib. 31. cap. 11. scribit, *à Socrate piger qui appellatur Ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodebat* Quis autem non videt magnæ pigritiæ fuisse in torquendo sparto laborare, nihilque proficere, rodente quicquid tortum erat asino, nec tamen abigendi asini laborem suscipere? Sed alium in sensum dici videtur à Propertio, de eo qui supplicio nō dissimili Danaidū pœnę afficitur, aut qui in ignem lanam trahit, qui scilicet perpetuò sine effectu laborat: quomodo apud inferos Ocnum puniri opinio erat, vt existimo. Videtur, vt hoc addam, Aristoteles existimare hunc Ocnum in erodij genus omnium pigerrimum mutatum fuisse. sic enim scribit lib. 9. hist. anim. cap. 18. [illegible]. Eadem elegia,

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

apparet cùm auguria & omina caperent è lucerna, si quid diri denuntiare eius lumen videretur, mero id solitos expiare, tacta scilicet vino lucerna. Eleg. 4.

Sæpe illa immeritæ causata est omina lunæ.

opinionē commemorauimus fuisse, somniorum matrem esse noctem: ea à Luna nunc immitti scribit Propertius, cuius in nocte dominatus est, vt Solis interdiu obtinet potestas. solebant autem omina noctis expiare & lustrare perenni aqua. Ibidem,

Cui Tatius dextra collocat ipse iubas.

hic ego, vt in quibusdā codicibus reperimus, malim dextras. hoc enim veteres operam dabant, vt equorum iubæ in dextrum armū pronæ caderent: Virgil. 3. Georg.

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Propertius eleg. 5. eiusdem lib.

Murrheaq; in Parthis pocula cocta suis.

Murrhina pocula hic significātur, quę Propertius fictilia fuisse videtur existimasse, cū in Parthorum caminis coqui ea scribat, dissentiente Plin. lib. 37. ca. 2. qui humorē putat sub terra concrescere, densariq; calore, eumq; lapidem erui, & in vasa celari. Tantam nobilissimorū scriptorū in re frequētissima dissensionē, quis nō annotatione dignā existimauerit? Eadem eleg. *Aut quorum titulus per barbara colla pependit,*

Celati medio cùm saltëre foro.

Salire medio foro.

nec eos quidem, inquit, amatores asperneris & refugias, quos titulo de collo pendente venales in foro hastæ suppositos, vel ad lapidem præconis, vt vænum irent non solùm stantes, verùm etiam, quod fieri assolet, cùm grex vænalium venditur, saltantes in foro seruiliter videris: quos quidem ad speciem omni mangonio pingere, & cælare omni lenocinio solent vænalitiarij: alij occultare intelligunt. In foro saltare ingenuo turpe erat, quod seruitia cùm væniebant, faciebant. Ibidem,

Atq; animam in tegetes putrem expirare paternas,
Horruit algenti pertica curta foco.

Hæc

Hæc emendatio viri omoium facilè doctissimi Beroaldi est, cuiua ego auctoritate nó permoueor, vt veterem scripturam negligam,

Horruit algenti pergula tecta foco.

qoam ego io suos penates reduco. nam paupe res quibus cella nó erat nec domus, ioterdum
Pergula. in pergulis habitabant, in quibus etiam vilissima scorta & omnió libidini prostituta merebant. Plautua in Pseud. Sc. Exire hinc.

Te ego ipsam culleo eras faciam deportere in pergulam.

Sic & Crassitius libertinus pauper Grammaticus, cui per inopiam habédæ in ædibua scholæ potestas non erat, docoit in pergula. Sueto nius de illustr. Grammat. *hic initio circa scenam versatus est, dum mimographos adiuuat: deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeò inclaruit, vt hæc de eo scriberentur.*

CAPVT II.

Spica cilissa, arcanæ saliuæ, lanuuinus draco, strigare.

Ambigitur cur lepidissimus & niridissimus poeta Propertius lib. 4. eleg. 6. cro-
Spica cilissa. cum spicam cilissam vocarit: nec enim spicam crocus proferre videtur, & flos ille odoratissimus eius à spicę specie vt quidam censent alie nissimos est. Cur igitur ab eo poeta scribitur?

Terq; lauet nostras spica cilissa comas.

& ab Ouid. lib. 1. Fastor.

Et sonet accensis spica cilissa comis.

sunt qui credunt spicas in radice esse. nam eorum quæ bolbosa radice constant in nucleos diuidua, nuclei spicæ vocantor, vt spicæ allij, & spicæ croci, vt inquiunt: ego tamen spicam fila illa croci longa croceaque esse credo. Propertius lib. eod. eleg. 7.

At mihi non oculos quisquam inclinauit euntis:
Vnum impetrassem te reuocante diem.

suspicer alteram lectionem esse meliorem, *inclamauit euntis*: cùm animam, inquit, agerem, nemo præstò fuit, qui me inclamaret ne migrarem è vita, quod quidem si tu fecisses, vno die vitam mihi producere potuissem. *inclinauit* autem, erit clausit, quod facere morientibus chari vel propinqui solebant. Ibidem,

Arcanæ saliuæ. *Aut Nomas arcanas tollat versuta saliuas:*
Dicet damnatas ignea testa manus.

sensum horum versuum putem, Quæstionem habe de Lygdamo, aut de Nomade, quæ te amarorio veneficio ounc deliniuit. ea si arcanas suas remouerit salioas, quaa clàm adincantandum mentem tuã cibo immixtaa tuo adhibet, & ignea testa vtatur. de scelere veneficij perpetrati confitebitur. Ibidem,

Lanuuinus draco *Lanuuium annosi vetus est tutela Draconis:*
Hic vbi tam raræ non perit hora moræ.

moram vt opinor raram dicit, quòd rarò spectaculum hoc videre licuerit. Lanuuij autem draco colebatur, vt in parallelis scribit Plutarchus, cuius verba, quòd ad explanationẽ Propertij magno adiumento futura sunt, hic attexam, ὁ ζυγία ἱερέσσα ἀλείματα ἐπιβάλλει, καὶ αὐτὴν ἐπιμιοῦσα εἰς λαμβάνειν, καὶ ἰδόντας τὸ ὑπόμνημα παρ' αὐτοῖς ἀξιώσαντες ἐπιλαβεῖν. Eleg. 8.

Striga, nam taceo Volsi carpenta nepotis,
Atq; armillatos colla molossa canes.

hic legendum crediderim *Striga, nam taceo*: quidam etiam capto pro taceo legunt. Est autem
strigare in strigam equos vel mulos iunctos agere, & rectà dirigere, ne diuersi abeant, hi in hanc, illi in illam partẽ. eo verbo vsus est qui parodiam veoustissimam epigrammatis Catulliani losit in Ventidium mulionem, Strigare.

Et inde tot per orbitosa millia
Iugum tulisse, læua siue dextera
Strigare mulas, siue vtrunque cœperat.

Quod autem Propertius ait eum immundę saginæ fata venalia daturum, vbi erasas eius genas vicerit barba pudenda, hõc sensum habet: vbi glaber esse vulsusque non poterit, nec in ersdeodo pudendam eius barbam nooacula superarit, nec proinde mulieribus amabilis fuerit, operam arenæ locare cogetur, & in familia gladiatoria merere, vt habeat vnde se turpissimo genere viuẽdi sagìnet: Prudentiua lib. 2. contra Symmachum,

—& vulnera vendita pastu Spectatura oculis.

CAPVT III.

Capsis, procum, & quædam è Cicerone.

Sæpenumero mihi mirari sobiit, cur M. Tullius verbum capsis è tribus conflatum crediderit. Nam tria verba in duaa coiisse syllabas, nónne prodigij simile esset? Eius autem hæc verba sunt in Oratore ad Brutum, *Iam in vno capsis tria verba sunt*: ea esse iospicor cape, si, vis. At quanto verisimilius est M. Tulli, prætè- Capsis.
ritum esse antiquum pro ceperia? vt apud te li bro 2. de Legib. *sacrum sacróue commendatum si quis clepsit rapsitue, parricida esto*: pro rapuerit & clepserit. Et Catullus epigr. 41.

Nefaria scripta Sexti recepso

pro recepero dixit. & lib. 3. Offic. Accius in armorum iudicio,

Quod ni Palamedis perspicax solertia
Ipsius percepset maliciosam audaciam:

id est percepisset. Quod autem in eo Ciceronis libro non hinc longè scriptum est, crucem hominibus doctis defixit, in qua suffixi pende rent: quid enim procum ad tabulas censorias pertioeat, quærunt: & vt assolet, ad substitutionem aliorũ verborum coufugiunt. qď quidem tum facimua, cùm ioopes cõsilij aliunde opem circunspicimus. eioa locum adscribam, *Iam, vt censoriæ tabulæ loquuntur, fabrûm & procûm audeo dicere, non fabrorum & procorum*. in censoriis tabulis erant descripti qui è collegio fabrûm erant, & alioqui cum facta recta locarent censores, perscribebant in suis tabulis, quæ cum fabris & redemptoribua pacti essent. in procia quod air, est obscurius: sed procos iam inde à Procum.
Seruio

Seruio Tullio vocabãt in clasꝭibus, procerea: quod verbum censores retinebant in tabulis. Festus lib.14. *procim patricium, in descriptione classium quam fecit Seruius Tullius, significat procerum. ij enim sunt principes.* Sequitur mox, *Quæ mulier vna duûm virûm*, cui locus libro 9. famil. epist. Amo verecund. nonnullam lucem affert, in qua scribitur, *Quæ mulier vna? quid inquã est, vsurpata duplex cubile.* & epistolę vicissim iste aliquid lucis reddet: atque sese mutuò illustrabunt. Quòd autem eodem in libro scribitur, *Texitur exitium examen capiti*: è libro priore de Diuinatione perspicuè emendandum est: *texitur, exitium examen rapit.* Illud autem, *scripsêre alij rem*, ex Ennio est, & in Bruto Ciceronis positum est, de Næuióque intelligitur. *Quomodo enim vester Axilla*, scribit ibi Cicero, propterea quòd Brutus, ad quẽ scribebat, genus à Seruilio Ahala ducebat. Latini nulli erant ita rustici, qui, inquit Cicero, nollent vocales coniungere. cùm enim vocalis vocalem excipiebat, in pronunciando altera supprimebatur, ne distractio & hiatus fieret. Itaque, *ego omni officio*, pronunciabant, *eg' omn' officio*: quæ causa est vt in poemate non soleant diduci nec distrahi, vt *multum ille & terris*, quod pronunciandum est, vt si scriptum esset *mult' ill' & terris*. Itaque perquam raro in poemate Latino verba hiant, quod apud Græcos frequentissimum est. legit Victorius, *quum vocales nolit*, eleganter.

CAPVT IIII.

Sponsio, hysterica, mechanici, petauristæ, leuconica, bipenna, apud Martialem lib. 11.

QVID vetat attingere fastiuissimi poetæ Martialis lusus, atque in his operam hãc ludere? nó semper supercilia adducenda sunt, & ludus plerunq; sibi dandus est, & remissione contentio studiorum relaxanda. Scribitur igitur lib. 11. epigr. 1.

Vadas & redeas irreuolutus.

sed titubat pedum gressus: legendum igitur existimo, *inreuolutus*, nó *irreuolutus*. id autem erit non explicatus, non lectus. Ibidem,

(Sponsio.) *Sed cùm sponsio fabulæq; lassæ*

cùm dicit, sponsiones populi depositis pignoribus aut pecunia, de alicuius agitatoris victoria factas intelligit. Septimius Florens, *aspice populum ad id spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cæcum, iam de sponsionibus concitatum.* Scorpus autem nobilis agitator fuit & Incitatus equus, quem tanti fecit Caligula, vt ei destinarit consulatum, teste Suetonio in Caligula, capite 55. Eodem lib. epigr. 7.

Permittis puto pileata Roma.

Romani Saturnalibus pileum gerebant, aliis diebus nudo capite erant, aut caput veste velabant. Itaque veteres nullæ Romanorum statuæ cum pileo visuntur: Eustathius libro 1. Odysseæ de Latinis, [illegible]: differit enim fortasse nos nudi capitis consuetudinem à prisca Græcia duxisse, cùm apud Homerum nec pilei nec causiæ vlla mentio sit, & heroico seculo videantur ea capitis operimenta hominibus vsitata nó fuisse. Eodem lib. epigr. 8.

Dicet & ictericam se forsitan altera mœcha.

Iterum epigram. 72.

Ictericam vetulo se dixerat esse marito:

proculdubio vtrobiq; *hystericam* emendãdum, vt morbus vuluæ intelligatur, qui libidine plerunque leuatur. (Hysterica) Epigram. 22.

Quam rota transmisso toties impacta petauro.

hic petaurus tignum vel tigillum est, quod à petauristis per rotam transmittebatur ei impactum: impacta tamẽ rota dicitur hic, cui impactum id est: quanquam & petauro quoq; rota impingebatur, itaque transmittebatur per eam: atque id verius est. transmissione autem multa & frequenti rota laxior reddita erat. tigno autem illo & rota vtebantur, per hanc machinam saltantes & gestus dantes: sed & tignum aliquando altius suspendebant, & inde saltus ad stuporem spectantium varios dabãt. (Petauristæ. Mechanici.) Lucillius apud Festum lib. 14.

Sicut mechanici ex alto exsilucre petauro.

Martial. eod. lib. epig 57.

Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

ego & hic & in epigr. 82. in apophoretis in codice scripto reperi *Leuconicis*, quæ tomẽta sunt, ita vocabantur à Leuconico loco. hoc eò audacius scribo, quòd intelligam Sipontinum in eadem sententia esse. (Leuconica.) Ne illud quidem indictum prætermittam, in eodem Epigrammate in veteribus chartis legi, *Et seges & cimex*: ita postulante syllaba prima cimicis, quæ longa est: hodie *atque cimex* legimus, & ei vim afferimus. Sed & pro purpura texta, *purpura pexa* reperi. quod prætermittere piaculum committere fuisset. quin & *dactyliothecam* lego epigram. 60. non dactylothecam, & versu hoc cogente, & verbi significatione adigẽte, cùm annulorum repositorium intelligatur, qui [illegible] Græcè vocantur. Illud verò eodem libro, epigram. 59. obscœnum quidem est, sed tamen vt ab errore epigramma vindicetur adscribendum honorem præfatis, *tentumq; Telesphore sentis*: hodie *tricum* excuditur. & nefandus ille, quem epigrammate 62. stigmate famosi inurit, *Manneius* non *Maneius* vocandus, quod veteribus credimus libris, eosque fideiussores obligamus. Epigr. 73.

Drauci nata sui vocat pipinnam. hoc vocabulũ plurimum Grammaticis hominibus exhibuit negotij. pipinnam à pipillando nonnulli hallucinantur: alij vepenem, & paruum intelligunt penem. ego vt sententia quoque nostra procedat in numerum, sequor antiquos libros, & bipennam, vel quod idem est, bipinnam lego, cùm pinna & penna dicatur: sic autem vocatur pars ea qua viri sunt hoc loco, malè crassa, quæ duarum pennarum tubos vel cannas duplicia penna, amplitudine, id est, crassitudine non superet. (Bipenna.) sic vt opinor, tueri veterem scripturam præstat, quàm Martialem non in-

.1

terpretari, sed imaginario & falso vocabulo submisso nouum epigramma scribere.

CAPVT V.

Cesena, ferre oculis, verberationem dare, ruta, pulegium, quadrimus Cato: apud Cic.

QVintus Cicero in epistola familiarium vltima ad Tironem, vt ignobile oppidum nominat Cesenam, quum scribit: *Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas.* Quod ita visum est doctis mirabile, vt de mendo locũ suspectum habuerint, & aliud quidpiam substituendum crediderint. Ego verò credam libenter vt humile & ignobile oppidum, Cesenam per ludibrium positam esse, adductus auctoritate Sidonij Apollinaris, sic lib. 1. epist. 8. scribentis: *Et tu istbaec nobis Cesenatis furni potius, quã oppidi verna deblateras?* Quædam oppida olim minima & frigidissima, hodie florent & amplissima sunt, nec ex eorum huiusce temporis magnitudine qualia olim fuerint æstimandum est, cùm vt in hominibus, sic & in illis magna vis fortunæ sit in vtramq; partem, eoq; magis quò diutius q̃ homines, quorum vita breuis est, iniuriæ & fortunæ libidini patent. At verò Cossutianæ tabernę Cossutiorum fuêre, aut etiam Cossutiæ, quã sibi prætextato desponsatam Cæsar, vt à Suet. in eius vita, cap. 1. relatũ est, dimisit. dicuntur autẽ vt & cædiriæ tabernæ apud Festum.

Cesena.

At verò in eadem illa epist. *te fero oculis*, valet, te ita amo, vt semper mihi te obuersari coràm putem: itaq; te non tantùm animo & mente, sed oculis etiã videre videor.

Ferre oculis.

Quod autẽ in eadem prima scribitur, *mirificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti*, in eo dare verberationẽ valet vtiq; verberare, vt apud Lucret. lib. 6. dare sonitum pro sonare, & dare crepitum pro crepare, & dare frangorem pro immanem sonitum edere, quæ genera loquendi sæpe frequentat ille poeta, & Maro tenet.

Verberationẽ dare.

Verumenimuero quid illud tandem est quod Tullius ad Tironem scribit, *puto vtrunq; ad aquas fenias, quid egerint.* folium hoc quidem Sibyllæ est: nam nec femę nec feniæ ab vllo, qđ sciam, memorantur. nihil meream vt non quod hic commentus sum, adscribam, in quo etsi mihi placeo, & mihi bellus videor, vereor tamẽ ne me traducam. nihil quicquam ita ad vnguem finxerit artifex è cera, vt æquè sibi placeat, ac se circunspiciat, ac qui nescio quid friuolum in literis sibi bellè finxisse videtur & excogitasse. sed cur ego tempus tero, nec promissa appatent? Ego igitur elemento vno extrito, legendum censeo, *emas quid egerint*: hoc sensu, si quid egerint illi scire de me vis, officio id aliquo tibi emendum est, aliàs nescies, nisi ista mercede. dubium autem mihi non est, quin nomen aquas de suo, s literam vocabulo proximo largitum sit. Quid? illa eodem lib. *Etenim ad cuius rutam pulegio mihi sermonis tui vtendum est*: nõne quòd condimenta hortorum è suo domicilio per metaphoram in aliam migrarunt significationem, efficiunt orationem obscuram, & propè ænigmati similem? His autem non assentior, qui herbas esse putant rutam & pulegium somno aptas, cùm potius suo calore & siccitate insomniam afferrent. Lepta autem vir erat doctus & acris ingenij, qualis in condimentis ruta: sed & pulegium, quod rutæ reponit, acumen & eruditionem Tironis significans.

Ruta. Pulegiũ.

Quod verò de quadrimo Catone velut cimeriis tenebris inuolutum scribit, intelligendum esse suspicor de quodam loco laudationis Catonis Vticensis, in quo scripserat aliquid factum à puero quatuor annorum Catone, eius laudes & decora à prima vsque infantia ducens. Nos ista explicare conati sumus, nec fortasse tamen quod voluimus sumus assequuti: quod si non videmur, operam lusisse putemur.

Quadrimus Cato.

CAPVT VI.

Vasa torcula, prela temperata, medipontis, capistra, fibulæ, aluei, rutrum.

DVodecimum caput Catonis de re rustica hìc explicare in animo est: etsi perdifficile est cogitatione informare, quid multa apud eum scriptorem vocabula significẽt, quæ cùm rustica sint, aut fabrilia, nec auctoribus trita, aut à veteribus Grammaticis enucleata, relinquitur nobis suspicio tenuis & coniectura exilis, quæ vereor ne interdum nos fallat. Quomodo, inquit, *vasa torcula v. iugerum instruere oporteat*: emendo quinque iugorum. Vasa enim torcula appellat torcularis instrumẽta, vt prela, funes, quæ quidem singulorum generum quinque vult esse, vt quina prela, quinos funes. Eodem modo suprà dixit vasa olearia instructa iuga quinque. vasa eñ sentit illic quibus oleum fit & premitur. Ait ibidem, *in torcularium quæ opus sunt vasis quinis?* quod per interrogationem elatum existimo. mox enim respondet, *prela temperata quinque, superuacanea tria.* Torcularium locus est, in quo sunt torcula vasa, vt prela & reliqua.

Vasa torcula.

Prela temperata vocat, quæ apta sunt & accommodata ad torquendum & premendum: superuacanea ociosa supersunt, nihil agentia & cessauria, quæ si illa superiora deficiant, aut vitium agant, operosa esse possint, & in vicem succedere. Eodem modo vult succulas esse quinque operosas, vnam superuacaneam, si qua è quinq; laborarit. Succula aũt dicitur à sue, qua forma dicitur à boue bucula. nam & in media succula figitur paxillus nomine porculus cui funis annectit, vt instrumentũ hoc tractoriũ scropha videat esse, q̃ porculos habeat, qđ & iam antè attigimus. eius vsus est in torculari ad premendũ. Funes loreos poscit quinque Cato, vt singulis prelis suus sit, vt sua succula: horum vsus est ad premendum. addit subductarios totidem, qui subducunt & rollunt prelum ope succulę additis polyspastis, q̃

Prela temperata.

trocleas

trocleas Græcanicas Cato suprà capite 3. vocauit.

Medipôti

Medipontos V. scribunt hic quidam melipontos: vtrunque probo, quomodo melicæ gallinæ & medicæ dicuntur. Mediponti autem iu instrumento funario eranr, & Medi id est Xerxis poutem, quam σχεδίαν Herodotus libro 7. appellat, imitabãtur: funium enim ponte Xerxes Hellespontum coniunxerat, cuius tamen vsus essent in torculari non facilè dixerim, nisi si ad traducẽdum fortè haberẽtur, aut potius crassissimi funes essent ad vehementissimè premendum. Trocleas quinque ad ducendum vel subducendum adhibet.

Capistra.

Capistra quinque, id est, quinque retinacula, quibus quinque prela tanquam frenis capiũtur, cùm ducenda sunt & torquenda, aut potius subducenda. *Asercula quinque vbi prela sita sient.* tot vult asserculos quot prela operaria, vbi prela sita sint. asserculis alligãtur scopę virgeæ ad detergẽda dolia, vt auctor est Cato c. 152. Serias vult tres esse, vt opinor, vbi dum vindemia est, potus sit operariorum: vectes quadraginta, quibus traiectis succula onera sua & prelum molitur operariis nitentibus, & eam versantibus ope vectium.

Fibulæ.

Fibulas imperat totidem: sunt autem vincula & velut claui, quibus vel tigna inter se vel arbores connectuntur. Confibulæ sunt tanquam duplices fibulæ, quæ si quando quid hiet & aperiatur, ad constringendum vtrinque & comprimendum adhibẽtur, interpositis & interculcatis etiam cuneis, quos desiderat sex: trapetos quinque postulat, in quibus olea teratur, quibus deseruiunt cupæ, quæ trapeto vtiles sunt, vt Cato capite 21. declarat.

Aluei.

Alueis portantur ad trapetum oleę, aut aliquid capitur: palis aliquid sumimus, iacimus, mouemus, eruimus, molimur, etiam fodimus ferratis: Colum. lib. 10. de cult. hort.

Tum mihi ferrato versetur robore palæ
Talis humus.

Rutrum.

Rutris ruimus & iacimus: à ruendo nomẽ habent, Nonius à radendo putat: Lucilius,

Frumentarius est, modium hic secum atq; rutellum
Vna affert:

proinde quasi instrumentum sit hostorium ad æquandam mensuram & radendam: cùm tamen significari possit instrumentum quo fruges corruuntur in modium, id est coniiciuntur. Varro apud Nonium, *Cui Celer διὰ λήμματος λόγος Antipatri Stoici filius caput rutro displanat.* Erant enim ratiocinationes quædam Stoicis μονολήμματοι, id est vnius sumptionis.

CAPVT VII.

Ante aliquem ferram ducere, tabella dimidiata, macellarij: apud Varronem.

TEmperare mihi non possum quin quædam Varronis loca tractem, in quibus operam fortasse lusurus non sum. nam & ipse exquirendo discam, & aliorum studia vel adiuuabo, vel excitabo: vt mihi vel profectus sui gratiam habituri sint, vel diligentiæ. In numerum igitur procedat quod lib. 3 de re rust. cap. 6. scribit. *De pauone,* inquit, *liberè licet dicas, quia discessit Fitcellius, qui secus si quid diceret de ijs, gentilitatis causa ante eum ferram duceret.* quidam locum explicant de serra militari, Festi & Vegetij auctoritate freti. nam serra pugnari dicitur, cũ subinde acceditur ad hostem & receditur. Veget. lib. 1. cap. 19. *item,* inquit, *serra dicitur, quæ ab strenuis directa ante frontem opponitur hostibus, vt reparata acies reparetur.* verùm hanc expositionem semper ingeniosiorem quàm veriorem credidi, cùm existimem Varronem dicere, Fitcellium Pauonem propter nomen commune & gentilitatem, quæ ei cum pauonibus intercedebat, si quis de eis secus, id est, malè loqueretur, iliteperum & odiosum putaturum fuisse, neque libentius hominem eum auditurum, quàm stridentem & obstrepentem serram, cuius argutia auribus molesta est. Lucret. lib. 2.

Ante aliquem ferram duce re.

Ne tu fortè putes serræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis læuibus æquè.

legitur in antiquis libris *antè conduceret serram* eleganter: pro, mallet cõducere serram, vt eius insuauem strepitum audiret. Scribit lib. 1. cap. 2. Varro (quod Victorij fide è libris veteribus, non excusis referimus) *vis potius villæ publicæ vtamur vmbra, quàm priuati candidati tabella dimidiata ædificemus nobis?* quo loco hoc significari sentio: vis ingrediamur potius villam publicam, quàm in angustum tabernaculum candidati nostri nos constipemus? Nam dimidiatam tabellam dixit exiguam tabernaculi partem multis hominibus referti: ædificat autem sibi, qui tanquam ædificium sibi parat & locũ. Varro ibid. *Et nõ plures tu è villa illic natos verres Lanio vendis, quàm hic apros Macellarios Seius?* in quo emendo *macellario Seius:* Sunt enim macellarij, qui obsonia vendunt lautiora. Cap. 6. eiusdem lib. *excusos pullos refert in testabilem eam in qua pauones habet.* legendum censeo, *refert in stabulem eam*, id est in stabulum. multa enim aliis generibus veteres, quã consuetudo postea tulit, emendarunt.

Tabella dimidiata.

Macellarij.

CAPVT VIII.

Impectere apud Varronem, capiuntur sequi, nutrices, bugonia.

PLacet & in Varrone quædam excutere & emendare. Scribo igitur lib. 1. cap. 9. *pauonimis ter noueni.* Ibidem, *in ijs ydem aiunt, cùm ad lumen sustuleris, quod perluceat, id esse obmane.* & illud cap. 10. *migantur in flumẽ aut piscinam.* & [illegible]: & illud duobus verbis, *nõ in fimo sex angulis cellas* id est sex habẽs angulos: vulgò perperam vno editur vocabulo, *sexangulis.* Ibidem lego versum Græcum hunc in modum,

[illegible]

Additur & alter versus qui Nicãdri est in Theriacis, videturq; redundare. Iam ex veteri scriptura legendum videtur: *itaq; impectentes à se ij ciunt fucos.* nam pectere pro impectere & verbe-

Impectere.

rare, à Comicis sæpenumero terirur: vel potius, impectantes, pro pectere & verberare cupientes, desiderandi forma, vel frequenraudi pro sæpe pectentes atque pungentes. Nam vt fictum pro fixo à Varrone dicitur, & à veteribus Grammaticis obseruatur: quidni eodem modo pectum pro pexum ab eodem dicetur, à quo pecto pectaa: cùm præsetrim pro pexus pectitus à Colum. dicarur, lib. 10. de cult. hort.

Inde vbi se puro discrimine pectita tellus.

Sic à lego lecto dixit Horatius, à scribo scripro. Inlectanres samen non ineprum est, sed quam Victorius lectionem veteré refert, eam interpretabamur. Lego apud eundem libro 2. capite 4. *cùm creuerunt, capiuntur sequi matrem pastū.*

Capissitur sequi Nutrices.

Nam illud *capiuntur*, valer capiunr, expetunt, desideraut. Item, *vt desiderium possint ferre nutrices*: id est, matres quæ eos nutricant. sic mammas nutrices appellauit Catullus, & μαζὸν, id est mammam, nurricem contrà appellauit Callimachus. Item, *narrasti*, inquit, *eadem qui sermones fini babui*, id est, eadem via & opera: quomodo sæpe loquitur Plaurus. Rursum lib. 2. cap. 5. *& binc Plautium loquutum esse Latinè, cùm Hirrium prætorem renunciatum Romam in Senatum scriptum habere. Sed bono animo es: non minus satisfaciam tibi, quàm qui bugoniam scripsit.* vbi legendum censeo, *in Senatu scriptum aueres.* Varro Hirrium senatorem in Senatu scriptum esse optabat, qué ordinem assequebantur Ædiles & Prætores, aliique magistratus. Cùm eum audisset prætorem renunciatum Plautius, Varroni dixit, mulsa tibi affero, affero tibi optabilem nuncium: tam tibi satisfaciam, quàm qui bugoniam, id est apiariū, aut qui de apibus scripsit.

Bugonia.

Mel erat antiquis in deliciis, vnde meum mel, mihi est melliuæ. & illud Plauti in Pœnul. Sc. Negotij qui. *mulsa loquitur.* Sed & apum iucunda & dulcis ob mellificium eis memoria erat. Plautus iu Curcul. Sc. Quo te hoc.

Egon' apiculsrum opera congestum noa feram!

Quoniam autem bugonia verbum Græcum, sit, tamen id in Latina posuir oratione Plautius, qui bugoniam scribere dixit, qua forma Iliadem Homerum scripsisse dicimus. Mel, inquit, qui tibi daret gratior & iucundior non esset, nec tibi magis satisfaceret, quàm in præsenria faciam. nuncio enim tibi Hirrium prætorem esse renunciatum. Vel etiam Varro renunciatum prætorem Hirrium in actis scribi primo quoque die optabat, idque cupiebat in acta referri, qua in re se eius desiderio satisfacturum, seque quod ei iucundissimum sit, facturum pollicerur Plautius. hanc posteriorem sententiam etiam non puto contemnendam.

CAPVT IX.

Careum, Murrhea, enthecæ, asinus machinarius, pædagogia, focaria, cauteria.

VT sæpenumero mare tentamus, quamuis incolæ terræ simus, aut ad exteros è patria excurrimus: ita mihi quoque vsuuenit, vt in iuris ciuilis quosdam titulos euagarer, & aliquid enodarem. In tirulo igirur de penu legata, carreum quod scribitur, careum est scribendum. carum enim & caraum seman exiguum est, stomacho iucundum, cibo gratum, quod oxypotia miscebatur: quidam carenum legunt.

Careum.

Murrhea autem vasa sunt, quæ myrrina etiam vocanrur, vt è Propertio iam antè dis seruimus.

Murrhea.

Promercium in Paulo, dicitur ea ratione, qua commercium. Illo auté verbo continentur ea, quę paterfamiliâs promercalia habet & venalia, id est quæ non suæ vsioni & penori, vt consumat, seruat, sed vt pecunia muret. Cùm Q. Mutius disputat eo penore, quod paterfamiliâs vsus sui causa paratū habuisset, *accipiendum esse & amicorum eius & clientium, & vniuersorum quos circa se babuit, non etiam eius familiæ, quam neque circa se neque circa suos habuit: puta si qui sunt in villas deputati, quos Q. Mutius sic definiebat, vt eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent, materiam Seruio præbuit notandi, vt textorum & textricum cibaria diceret contineri.* id ex eo notauit Seruius, quia antiqui in villis textrinum aliquando instituebant. Varro lib. 1. c. 2. *vt si habeat plures in fundo textores atq; institutos bistonas, sic alios artifices.* Sedularia in sedilib⁹, vt cathedraria in carhedris numerantur. *Dotes*, inquit Papinian. *prædiorum, quæ Græco vocabulo enthecæ appellantur*: sunr Enthecæ supellex, quæ in prædio posita est, & penus annonaque, tanquam eius dos.

Enthecæ.

sic Isidorus interpretatur hoc vocabulum, *Entheeam Græco sermone repositam rei copiosam substantiam appellamus.* huc pertinet illud Sidonij affectatissimè & ineprissimè dictum, *quicquid Helicon verbalibus horreis enthecatum possederat.* Focaria est quæ focum colit & culinaria est. nam μαγειρεύσας diuus Hieronymus Focarias Latinè reddidit. Asinus machinarius, est molendarius, qui molit, id est, qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, quam & machinam frumentariam vocat Iurisconsultus.

Asinus machinarius.

Sic machinalia pondera vocat Ausonius epistola 7. pistrinalia pondera:

Qui, inquit, machinali saxa voluunt pondere.

Sic amica de machinis empta à Q. Cicerone libro de petit. consul. fortasse dicitur, id est de pistrino vel moletrina. Est & catasta machina, de qua emi potuit: sed in singulari numero loquendū videretur. Videntur & machinę quædam fuisse, quibus serui in ergastulo aut alibi continerentur & coercerétur: etiam liberi interdum. Plin. lib. 35. cap. 10. *paucis diei horis pingebat, id quoq; cū grauitate, quòd semper togatus, quanquā in machinis. Carcer eius artis domus area fuit.* Iurisconsultus cū specularia & pegmatà dicit, pegmatū nomine antepagméta videtur intelligere, quæ valuarū sunt ornaméta affixa antis. Pædagogia sunt puerorū cœtus, l. seruitia puerilis ætatis: nos hic pueros nobilium ministros pagios velut pędagianos pueros, vt Marcell. nominat, vulgò solemus appellare.

Pædagogia.

Serui supellectiçarij, qui supellectilé curāt: eo etiā nomine veniunt

Focaria. veniunt qui eam faciunt. Fornacator seruus est, qui fornacem balnei caminumq; succen-Cauteria. dit. Cauteria sunt quibus pictores olim ceris pingentes picturam tabularũ inurebant. Hæc hinc inde in hoc caput velut in horreum congesta sunt è Iurisconsultorum latisundiis, aut ex eorum supellectili instructa.

CAPVT X.

Heraclea pocula, patella, patera, crustæ, emblemata, Netum, proagorus.

Heraclea pocula. NOminat Cicero pocula Heraclea, sexta in Verrem, quo sanè in loco aliquando thericlia ex Athenæo substituebam, nunc me substitutionis illius pœnitet & piget. Heraclea autem vasa ab Hercule nomen habuerũt, fuereque magna & capacia, quæ tanti herois sitim extinguere & satiare possent. nam Hercules in potoribus numerabatur maximis. eorum poculorum etiam apud Athenæum libro 11. cap. 1. mentio est. Pro, *reclamat tota Sicilia*, quid ni freti bonis libris audacter *res clara tota Sicilia* scribimus? *equitabit*, inquit ibidem, *in his equuleus*: quod est, se ostentabit, se iactabit: qua in significatione verbo equitãdi, nisi me memoria fallit, vtitur Arnobius: & Horatius Epod. ode 17. pro insultabo, dixit, *vectabor humeris tunc ego inimicis eques*. Turibulum, patellam & pateram fuisse dicit in omnibus ferè locupletibus ædi-Patella. bus Siculorum Cicero: in patella diis apponebantur epulæ, cùm res diuina aliis penarib. laribusque fiebat, aut de cœna eis libabatur: Patera. patera vinum libabatur, turibulo thus adolebatur, vaporabaturque. Mox scribo, *peræquè proportione cætera*, non *peræqua*. *Cn.* inquit ibidẽ, *Pompeius est Philo, qui fuit Tyndaritanus*. Philo iste Siculus erat, qui à Cn. Pompeio ciuitate donatus, nomen bene meriti patroni, vt tum fieri solebat, sumpserat. is adeptus ciuitatẽ Romanam, iam Tyndaritanus nõ erat: homo enĩ Romanus alterius ciuitatis esse non potest. Calactinus à Calacta oppido Siciliæ dicitur, cuius mentio est apud Ptol. li. 3. cap. 4. Quod ait Cic. *argentum illi cæterum purum apposuerat*: hoc sensu dicitur: cùm intelligeret quàm esset Verres cupidus emblematum, vasa puri argenti, quò minus accenderetur eius auiditas, apposuerat: tantùm adiunxerat vasa duo cũ emblematis. Nam his exceptis reliquum erat argentum purum appositum, ne hospes omni suo spoliare-Crustæ. Emblemata. tur argento. Crustas & emblemata nominat Cicero vasorum ornamenta: inter quæ videtur interfuisse, quòd crustæ tectoria quædam erant, & tanquam bracteæ quædam illitę & laminæ inductæ inauratæque: emblemata preciosiora erant, & operis exquisitioris, exemptiliaque erant, cùm illigata essent vel adfixa. crustæ autem, etsi reuelli poterant, tamen firmius inhærebant. *Attalus*, inquit ibidem, *homo pecuniosus nec vulgò Lilybæi*: vetus liber, *Attalus ho-*Netum. *mo pecuniosus Neti: Lyso Lilybæi*. nam vrbis nomen perspicuè desiderabatur: ea Nectum à Ptolomæo libro 3. capite 4. vocatur, à Silio Italico lib. 14. de bel. Pun. Netum,

Et Netum & Micite, pubesq; liquentis Acheti.

quare Neti scribendum reor. Mox, *Archonides Pelori, dies me citius defecerit*. Nec multò post, *ad se et ad Selenem*. nam ea mulier lunæ vocabatur nomine, vt Antonij filia. sed & suprà, *hoc denique quod concedit*, legendum sine dubio, non concepit. Proagorus autẽ est Dorica ratione, quam Proagorus. Latini æmulantur, & Siculorum lingua erat, qui ab aliis Græcis προήγορος dicitur, qui princeps est, & ante alios verba facit. Oculis captus sæpe dicitur, qui nihil videt: & mente captus, qui non sapit. quorum enim oculi capti sunt, & mancupresi, cernere nõ possunt: etiam oculis captus dicitur, qui rei alicuius specie captus est & allectus, vt eam vehementer concupiscat, & habere ardeat. Cicero in eadem oratione, *tametsi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam sceleratam at tam nefariam decidisti.*

CAPVT XI.

Sutrium ire, flos libycus, canina scæua, bona scæua: apud Plautum in Casina.

QVOD in Plauti Casina legitur. Sc. Nunc amici.

Sed facito dum memineris versus quos cantat colax:

longè aliter descriptũ in antiquis reperi schedis, & annotatu obseruatuq; dignum duxi,

Sed facito dum Mæoni aper versus quos cantat colas:

è quo etsi obscurus, tamen aliquis sensus elicitur non inamœnus: si autem colax legatur, assentator erit, qui aliqua in fabula id cecinerit: vt & si Mæoni, legamus. Quid si, Mæonia per versus, legamus, vt vel de aliquibus in fabula sic cantari intelligamus, vel ab Etruria, quę à Mæonibus, id est Lydis, originem ducebat: in Festo libro 11. legitur *merula* claudicante versu: Et potuit quiddam tale merula vocalis canere, quod & festiuius erit. Eadem Sc.

Cum cibo, tum quiqui vt veniant facito, quasi tant Sutrium ire.
Sutrium.

esse hoc à re militari tractum videtur. sæpe enim, cum properato est opus, & in expeditionem est miles rapiendus, imperatur vt cibaria secũ ferat: vt cùm rapidè fortasse Sutrium duxit exercitum Camillus. Gallico tumultu ait libro 17. Festus edictum esse vt legiones Sutrij præstò essent cum cibo suo: & Sutrium ire in prouerbiis numerat. & nonnunquã & trium dierum cibaria imperabantur. Aristophanes,

[illegible] Iterum,

[illegible]

Eadem in fabula, Sc. Vt properarem. reperi,

Non ecastor vilis emptus est,

non vili: & significat carum esse salem, & vicinum proinde sibi non emisse insulsumque ac fatuum esse. Eadem Sc.

Operam vxoris polliceor foras quasi catillæ, tum flagitium hominis.

l 3

in omnibus editur catillatum, nec à me damnatur, sed illud alterum indicatur, vt si cui arrideat sequatur. hunc anim locum iudicio hominum & aibirrio existimandū relinquimus, nostrā sentontiam non interponimus. Sc. Nulla, nulla sum.

Flos libycus.

Nisi hæc meraclo se vspiam percußit flore libyco.

sic hic versus à doctissimo viro Ioachimo Camerario vtriusque linguę nostra ætate aoristite, restirutus est, & in illis, quas appellaui hoc capite schedis reperi. Flos autem libycus, vinum est Mareoticum literarum monumentis non incelebre: etiā versu Maronis in 2. Georg. clarum, Mareoridibus viribus in optimo genere numeratis. Mareotis autom Libye à Plinio lib. 5. cap. 6. recenserur Ægypto contermina. Meraclum est meraculū. Erat & Sc. Vade fur vr sentis. planè & literatè perscriptum, Dabo *μέγα κακόν*. hodio *[illegible]* percrebruir. Noua nupta olim non solùm nō cootingebar pedibus limen domus in quam deducebatur, sed nec eius è qua exibat: Plautus in Casina, Sc. Sensim super.

Sensim super attolle limen pedes noua nupta.

Illud autem à mulris obseruatur, hoc nō item. Sc. Vbi tu nuoc es. pro, - *hac ibo,*

Caninam cœnam spero meliorem fore,

Canina scæua.

erat probè & planè scriptum, *caninam scæuam*, quod auspicium significabit, quod canibus plerunque infœlix & infaustum est, cùm & cædantur, & malè accipiantur: vel potius latratum canis dicit auspicium caniuum, cùm sæuius & asperius latratura sit vxor. Varro lib. 4. de ling. Lat. *quòd puerulis turpicula res in collo quædam suspēditur, ne quid obsit, bonæ scæuæ causa.* & Plautus in Pseud. Sc. Malus & nequam.

Bona scæua.

Bene prædatus ibo, bona scæua est mihi.

ea dicta ab scæua, id est sinistra, quòd quæ sinistra sunt, bona auspicia existimantur. Legendum autem suspicor in fabulæ clausula,

Eaq; nubet Euthynico nostro herili filio.

Nam Teuthynico quod editur, ex eo deprauatum est, quòd vlrima litera verbi *nubet* antecedentis geminata est, & ad sequens attracta nomen. hæc cursim & properanter è vetusta eruebamus charta, & bonæ iuuentuti transmittebamus.

CAPVT XII.

Ennæa Ceres, Temenites Apollo, forum ornatum, & quædam in Cicerone act. 3. in Verrem emendata.

QVam Cicero 6. in Verrem, & Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. vocant Ennæam Cererem, Ætneam appellat Claudianus libro 1. de raptu Proserpinæ,

Ætneæ Cereri proles optata virebat Vnica.

Ennæa Ceres.

in quo ramē Ennææ legere malim, cùm præsertim Valerius scribat ex ea ciuitate sacra eius orta fuisse, & Arnob. lib. 5. fabulam Eonæam vocet. quanquam cùm ex Ætna raptam Proserpinam sint qui tradant, Ætnæam fortasse nō deerit qui defendat. In illa autem Ciceronis oratiooo legeodum puto è clanculariis & reconditis libris: *Ita verò ab omni aditu.* & mox, *letißimiq; flores.* Infulas porrò & verbenas cùm dicit, significar *ἱκετηρίας*, aut *[illegible]*: vnde & *[illegible]*: præstò enim eos fuisse cum ramis & velamentis dicit, velut supplices: non enim hîc verbena nomen herbę est, sed potius ramum oleæ significat, vt & cuiusuis arboris & plantæ, cùm religiosè fertur. Nō dubito autem quin ibidem è sanctuariis antiquorum codicum restituēdum sit, *purum à cæde seruatum est*: non vt inoleuit, *à plurima cæde*. est omnino illud Ciceronis elegantia dignius. Qui Apollo Thesmotes excuditur in eadem oratione, in antiquariorum libris, Temnites scribirur: vnde & corrigendi bella occasio est. legeodum itaque reor Temenitas. nam de Syracusis loquitur, quibus adiunctæ Epipolæ erant, queis locus oomine Temenos suberat: vnde, vr coniicio, Temenites Apollo vocatus fuit. Stephanus, *[illegible]*. mihi & lóci propinquitos & vocis, facilè persuasit vt hanc coniecturam amplecterer, quam vt aquidem aliis probatō cupio, ita oon sic commendo, vt si quid melius excogiteor, non ipse vltro recepturus sim. Meæ etiam fauet & suffragatur sententiæ Suetonius in Tiberio, cap. 74. ita scribēs, *Supremo natali suo Apollinem Temenitem, & amplitudinis & artis eximiæ, aduectum Syracusis, vt in bibliotheca noui templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi non posse se ab ipso dedicari.* Reperi etiam ibidem ioter blattas, *nullas vnquam vllo templo fuisse*, cùm hodie *tempore* edatur, quod etsi non ausim eiicere, ramen quod illi controuersiam facerer, indicare volui. *Spectet*, inquit eadem oratione Cicero, *forum ornatum, si quid iste suorum ædilibus accommodauit*: ego vnius literulæ mutatione, *forum ornatum*, legoi ludis anim forum ornari solebat, anrequā theatrum esset à Pompeio ædificatum & dicatum: & interdum postea: Cicero 3. in Verrem, *vidi simul cum pop. Rom. forum comitiumq; adornatum ad speciem magnifico ornatu.* Illa verò 6. act. in Verrem, ex anriquis libris commemorationo & perscriptione nō sunr indigna, *quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Romani sunt, merere velle, vt ab iis marmorea Venus illa auferatur?* hodie *ne auferatur*, receptum est: & continuò, *quid Tarentinos, vt Europam in Tauro sedentem amittant?* hodie, *vt ne Europam.* hoc enim significar, quàm magnam pecuniæ vim pro illis signis petereot? ooo longè hinc, *mirum quendam dolorem accipere eos.* hodie, *accidere iis*, quod equidem eriam laudo. &, *non modo lenitudine*: hodie *modo* abest. &, *nam principum sententiæ perscribi solent*: hodie *principum solet*. &, *quoniam ex tota prouincia soli sunt*: hodie excudirur, *qui ex tanta prouincia*: mox, *vt ea quæ rogati erunt*: hodie desiderarur præpositio, quæ non videtur inanis esse nec ociosa. has è veteribus libris scripturas in suos codices retulerat Petrus Gallandius, cuius obitu

Apollo Temenites.

Forū ornatum.

& aca-

& academia magnam iacturam fecit, & ego amico singularis exempli, & patrono de me bene merito orbatus sum.

CAPVT XIII.

Lumen, luminaria, Cicero & Cato declarantur.

IN opusculo de optimo genere Oratorum, libet vnum atq; alterum locum explicare. in eo cùm scribitur, *Sed earum omnium rerum vt ædificiorum memoria fundamentum est, lumen actio*: vulgò parum attendunt lumen eo loco fenestras significare, quibus in ædes lumen admittitur: cùm tamen in hac significatione non rarò à scriptoribus vsurpetur, vt à Catone cap. 14. apud quem etiam luminaria foriculas fenestrarum significant & specularia: eius verba sunt, *Lumina sex, foramina tria, sellas quinq;, telas iugales duas, luminaria sex.* alia non proferam exempla, ne in re nota videar minimè necessarijs testimonijs vti. In versibus Lucillianis quos adhibet Cicero, parum emendatum mihi videtur, quod sic legitur, *cum Pacidiano hic componitur*: verius puto & incorruptius, *cum Placideiano*, vel Horatio auctore, qui de eodem gladiatore agens libro 2. sat. 2. scribit,

Lumen.

Luminaria.

Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia rubrica picta aut carbone.

quanquam si sola adductus coniectura sic corrigerem, à me faceret syllaba, quæ in *Pacideiano* producta est, in *Placideiano* breuis & versui accommodata.

CAPVT XIV.

Aeraria ratio, ratio ad denarium, ad sestertium, ad Castoris.

IN Quintiana non parum obscuritatis habere, lucemq; interpretationis desiderare verba illa videntur, *Hoc cò per te agebatur, quòd propter ærariam rationem non satis erat in tabulis inspexisse quantum deberetur, nisi ad Castoris quæsisset quantū solueretur. decidis statuisq; tu propter necessitudinē, quæ tibi cū Scapulis est, quid ijs ad denarium solueretur*: qua quidē de re quid sentiam, homines non celabo, vel eo potissimum nomine, vt aliorum ingenia acuam ad verum inuestigandum. Rationē ærariam arbitror dici, cùm in assium numerum summa redigitur: vt verbi gratia, si cētum millia æris deberi dicam. fac igitur centum millia æris debita fuisse Scapulis ex æraria ratione, eam summam sibi in ære numerari nolebant, in argento optabant. nemo est enim qui non magnam summam in argento, quàm in minuto ære habere malit. non recusabant debitores, sed aliquid deduci volebant, si ad denariū soluerent. Erat enim denarius argenteus, & in argento ratio vel ad denarium fiebat, vel ad sestertiū. Volusius, *Quare si ad denarium rationem conficies*: & paulò post, *cùm ad denarium ratio conficeretur.* Rursum Volusius, *si prius inspexeris ad quē modum sestertiaria ratio conficiatur.* Igitur propter illā deductionem, quā debitores eo nomine petebant, ad Castoris est ventum, quo homines sæpe de suis negotijs & controuersijs cum aduocationibus veniebant, vt aduersarijs aliquid denuntiarent, aut cum eis transigerent & deciderent. Cicero in Verrem, *Ausum esse in æde Castoris celeberrimo clarissimoq; monumento, quod templū in oculis quotidianoq; aspectu populi Romani est positū, quo sæpenumero Senatus conuocatur, quo maximarum rerum frequentissimæ quotidie aduocationes fiunt, in eo loco in sermone hominum, audaciæ suæ monumentum æternum relinquere.* his ex locis arbitror non nihil illustratam Ciceronis sententiam esse.

Aeraria.

Ratio ad denariū. ad sestertium.

CAPVT XV.

Trabs Cypria, Vitrea Circe, Fauni fistula: apud Horatium.

HÆC opera desultoriæ cuiusdā leuitatis est: huc enim & illuc transilit, carptimq; hinc & illinc delibat, variaq; colligit, vt interdum nec pes nec caput vni respōdeat formæ. Venire video in controuersiam, quæ sit apud Horatium trabs Cypria, initio carminum hoc versu, *—vt trabe Cypria*

Trabs Cypria.

Myrtoum pauidus nauta secet mare.

Ego prætermissis aliorum sententijs, quid existimē proferre non cunctabor: equidē poeticè sic intelligo significari nauim, præsertim cùm Cyprus omni materia ad nauium ædificationem sic abundaret, vt ab ima carina, ad summum carchesium, sine subsidijs aliarū regionum totam nauim absolueret, & omnib⁹ armamentis eam instrueret. Quis huic rei testis? Marcellinus, cuius hoc testimoniū est lib. 14. *tanta autem tamq; multiplici fertilitate abundat rerū omnium eadem Cyprus, vt nullius externi indigens adminiculi viribus, à fundamēto ipso carinæ ad supremos vsq; carbasos ædificet onerariam nauē, omnibusq; armamētis instructam mari committat.* Multi etiam ambigunt, cùr vitream Circem appellarit lib. 1. od. 17. his versibus,

Vitrea Cyrce.

Dices laborantes in vno
Penelopen vitreamq; Circem.

Ego pro aquarum accola & maritimā accipio, & tanquam aquarum nympha, cùm aquarum color vitreus sit, & Nymphæ apud Maronem lanificium huius coloris exerceant: versus enim eius est 4. Georg.

Carpebant hyali saturo fucata colore,

id est vitri. Glaucus etiam & ceruleus color, qui vitro proximus est, tribuitur fluuialibus & maritimis dijs: Virg. 8. Æneid. de Tiberino,

—eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.

Paterculus, *cùm ceruleatus & nudus, caputq; redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus Glaucum saltasset in conuiuio.* nam ceruleatum dicit, ceruleo indutum amictu. In eo autem carmine cùm Horatius scribit,

Fauni fistula.

Vtcumq; dulci Tyndari fistula
Valles, & Vsticæ cubantis

Leuia personuere saxa.

Fauni fistulam interpretor, ex priscorum opinione, qui loca vocis imaginem referentia, à Faunis & Satyris incoli credebant, vt conuallem suæ villæ Horatius: sed & eos modò tibia modò fistula canere credebant, vt ex Lucretio cognosci potest, lib. 4.

Hæc loca capripedes Satyros Nymphásq; tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu ludóq; iocanti
Affirmant vulgò taciturna silentia rumpi,
Chordarumq; sonos fieri, dulcesq; querelas,
Tibia quas fundit digitis agitata canentum:
Et genus agricolûm latè sentiscere, cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes.
Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.

Vtcunq; autem pro *vbi cunq;* Horatius vsurpauit. Nã & *vt* pro *vbi* dicitur: Catullus, epig. 17.

Verum totus vt lacus putidæq; paludis
Liuidissima maximeq; est profunda vorago.

id est, vbi profundissima vorago est: eodem modo in Arato Cicero,

——Vt prius altæ Chelæ,

pro vbi. Nam Græcè est, ὄχι περ ἄκραι χηλαί. Sed quia ad eam antiquorum de Faunis & Satyris opinionem Melæ verba lib. 3. pertinent, ea adijciam. *inde visuntur patentes magis campi, quàm vt prospici possint. Panum Satyrorumq; opinio hinc causæ fidem cœpit, quòd cùm in his nihil culti sit, nullæ habitãtium sedes, nulla vestigia, solitudo in diem vasta, & silentium vastius, nocte crebri ignes micant, & veluti castra latè iacentis ostenduntur: crepant cymbala & tympana, tibiæq; audiuntur sonantes maius humanis.*

CAPVT XVI.

Oleaster apud Maronem, per hastam iurare, per sceptrum.

Oleaster.

SCribit Maro 12. Æneid.

Fortè sacer Fauni folijs oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum,
Seruati ex vndis vbi figere dona solebant
Laurenti diuo, & votas suspendere vestes.

Id ego non temerè Virgilium scripsisse existimaui, sed ex ritu priscæ superstitionis, præcipuè Græcorum, qui ante fana in oleastris suspendere dona solebãt & affigere. illius enim arboris viuacitas tanta est, vt si multis configatur clauis, nihil tamen lædatur. Aristophanes in Pluto,

ὥσπερ κοτίνῳ προσπατταλεύσω τουτωΐ.

id est, ceu oleastro adfigam isti. Ad eam consuetudinẽ respiciens dixit Theoph. lib. 3. c. 4. ἴδιον δὲ καὶ περὶ τὸν κότινον συμβαίνει τι ἐν Μεγάροις τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὃ καὶ κατακοπέντος λίθους ἐξέπεσεν καὶ διαρραγῆναι τὸν πέλεκυν, ὥσπερ ἱστορεῖται ἀπὸ Δελφῶν. ἐν τούτῳ γὰρ ἐμπεριεχόμενον κνημῖδας ἀνέθεσαν καὶ ἄλλ᾽ ἄττα τῶν ἀνθημάτων ἐγκατάλειπτον, ὃ καὶ νῦν ἔτι προσπεπατταλευμένον. Ad eum allusisse Græcorum ritum Maronem existimem, cùm perstudiosus Græcorum imitator sit. Sic cùm scribit 7. Æneid.

Præferimus manibus vittas:

ad supplicom velamenta respexit & Homeri versum, Iliad. 1.

στέμματ᾽ ἔχων ἐν χερσίν.

Illud verò eiusdem 12 lib.

—nunc ô nunquam frustrata vocatus
Hasta meos:

imitationem Græcam perspicuè præ se fert. nam, apud Æschylum Parthenopæus, quod amentis est & impiæ superbiæ, per hastam iurat, & eam colit pro deo. eius verba sunt, Per hastã iurare.

Ὄμνυσι δ᾽ αἰχμὴν, ἣν ἔχει, μᾶλλον θεοῦ
Σέβειν πεποιθὼς, ὀμμάτων θ᾽ ὑπέρτερον.

Hasta Cænei etiam prouerbio celebrata est, quam ille à ciuibus & viatoribus coli, & cuius nomine iusiurandum concipi cogebar. Sed & per hastam antiquis iurare vsitatum & solitum fuit. nam Iustinus libro 43. id ostendit, eamq; sceptrum fuisse dicit. Ita apud Maronem per sceptrum iuratur, vt apud Homerum, & apud Valerium Flaccum per hastã eodem modo. Per sceptrum iurare.

Hanc ego magnanimi spolium Didymaonis hastã,
Quæ neque iam frondes virides, neque proferet vmbras,
Vt semel est auulsa iugis, ac matre perempta,
Fida ministeria & duras obit horrida pugnas,
Testor.

CAPVT XVII.

Quædam obseruata & emendata in Arateo carmine Ciceronis.

CIcero admodum adolescens in Latinum conuertit Arati poema, cuius hodieque magna pars extat, sed multis tamẽ locis vitiara & inquinata fœdis errorib⁹. Interpretationem Latinam cùm alternã cum versibus Græcis leuiter cõpararem, obiter & velut in transcursu hæc, quæ subieci, in oculos incurrentia enotaui, quæ partim integritatẽ versibus reddunt, partim qoædam satis inuoluta & obscura euoluunt & illustrant. Cicero emẽdatur.

E quibus hanc subter possis cognoscere fultum:

emendo, *communs hanc subter*, vt intelligatur esse sub Andromedæ zona. Nam fultum positum dixit: Græcè est ὑπόκειται.

Tum pectus quod cernitur Orionis,

mallem quà cernitur, obseruandumque ab eo eleganter στῆθος pectus conuerti. *Nam non minor illis*, puto, *namq; est minor illis*: cùm scribat Aratus, ὁ δ᾽ ἔτι νείων. non enim eis assentior, qui ex Cicerone emendandum censent in Arato ὁ δ᾽ ὅτι ῥεῖα.

—atq; etiam vehementius illi Pisces:

sine controuersia legendum est *illo*.

——Aquilonis tangitur alis.

hic legi, qui emendaret aoris. *Atq; horum & caudis*, rectum est *è caudis*.

Quam veteres soliti cœlestem dicere nodum.

Cicero in Arato non videtur legisse ἐπ᾽ ἴσαμεν, sed vel ἰσάμενον vel ἐπισάμενον, vt & Germanicus & Hi-

& Higinus lib. 3. Astron.

Andromedæ leuo ex humero si qua extere perges,
At positum poteris suprà cognoscere piscem.

lege, —*si quærere perges*, *Appositum*, vel vt veteres loquebantur, *si quæsere perges*, quod Ciceronem scripsisse ex vestigijs auguror. *Et pedibus vatum*, equidem legendum censeam, è *pedibus varum*, nec tam legisse videtur Cicero *γαμψῷ*, quam [illegible]. *Qua summa ab regione*, puto verum esse, *quem summa ab regione*. Proximos versus sic legendos & distinguẽdos arbitror.

Diuersoq́; pedes vinclos talaribus aptis,
Pulucrulentus vti, de terra lapsu' repentè
In cœlum victor, magno sub culmine portat.
At propter læuum genu:

Genus lego, genus enim pro genu veteres dixerunt, quod Priscianus libro sexto hic notat. sic infrà lego,

Quæ genus ad leuum.

Rursom,

Atq; inter flexus genus—
Propterea quòd & æstatis primordia claret.

corrigo *clarat*. Nam clarare pro declarare antiquis vsitatum fuit: nec properanti testimonia quærenda sunt aut circunspicienda. vnum tamen ex ipso Cicerone libro primo de diuinatione adijciam,

Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna. In illo,
Inde fides leuiter posita & conuexa videtur:
Mercurius paruus manibus quàm dicitur olim
Infirmis fabricatus in alta sede locasse.

equidem putem emendandum, *leuis adposita & connexa*: & *paruis*, sed &, *in cunis*, præsertim cùm Græcè scriptum extet, *καὶ παρὰ λίκνῳ*. Nam *infirmis*, absurdum est, & alienum à sensu.

Ipse autem labens multis equus ille tenetur
Piscibus, hinc ceruix dextra mulcetur aquari.

mutis substituo, quis enim nescit pisces mutos esse? qui & ex eo [illegible] à poetis Græcis vocãtur. duo autem pisces multitudinem efficere non possunt: sed & *huic ceruix*, lego. *mulcetur* valet tangitur.

Serius hæc obitus terrai inisit equinis:

suspicor scripsisse Tullium, *visit equi vis*, id est, equus, genere loquendi poetis vtriusque linguæ vsitato.

Brumali flectens contorquet tempore cursum:

duobus vocabulis lego, *cum torquet*. Cicero autem in proximis versibus bis *labi* pro nauigare vsurpat.

Nam non lõginquum spatium labere diurnũ. &,
Sed tamen anni iam labuntur tẽpore toto. Ibid.
Atq; etiam supero naui pelagoq́; vagato
Mense sagittipotens solus tum sustinet orbem.

scribe, *haud supero naui pelagoq́; vagator*, & cæt. sagittipotens autem est sagittarum compos, sagittas habens, id est sagittarius. *Nam iam cum minus exiguo*, lege,

Nam iam tũ nimis exiguo lux tempore præsto est.

Emendant & nonnulli, *Nam iam communis*. Lege, inquit, litus nec pelagus sequere, cùm breuis dies sit. *Iam propè præcipiti*, malim, *nam propè præcipiti*. *Hic missi iacet vna sagitta*. sic huius versus hiatum & lacunam eleganter Morellius expleuit, cùm in Aldi editione reperisset, *hic misso reuocans*:

Hic missore vacans fulgens iacet vna sagitta.

Est autem missor sagittarius. mox autem, *nitẽs penna*, dicitur pro eo quod est volans.

Tum magni currens capricorni cornua propter.

sanè hic obseruo Cic. [illegible] legisse videri in Arato, non vt excusum circumfertur [illegible]. scribitur etiam, *tum magni curtius*. *illæ quæ fulgent luces*: his in versibus aut indulsit ingenio suo Cicero, & à formula & præscripto interpretis recessit, aut exẽplar sequutus est vberius nostro & versib. numerosius. *Quæ qui suspiciet in cœlum*, lege, *suspicient*. *Cætera se speret*, lege, *cætera ne speret*.

Hunc tegit obscuris circum præcordia vesper,
Ver toto spirant rabido de corpore flammam.

Emendo, *obscurus*, &, *venter*, &, *nec toto*.

Hæc augent anima vitali flamma mulcet:

lege, *vitali flamme mulcet*.

Hunc propter subterq́; pedes quor diximus antè

lege, *quem diximus antè*.

Præcipitantem agitãs, oriens iã denique paulum,

Corrigo, *orientẽ denique*. —*Serpẽs prælabitur Argo*: emendandum censeo, *perlabitur*, vel potius *prolabitur*.

Sed conuersa retro cœli semper loca portat:

repono, *se per loca portat*:

—ad cœlum sine lumine malum,

celsum haud dubiè legendum, non cœlum.

—canis vestigia condit:

legendum videtur, si Arati sententiam sequaris, *condunt*. *Cerula vestigat pistrix*, marina cerula hic dicitur, vt pisces cerolei sunt marini: Iuuenalis sat. 15.

Illic ceruleos, hic piscem fluminis.

Brodæus tamen, vt antè nos dixisse recordamur, hic Æluros legendum esse multis persuadebat. Finita, sitam & locatam significat.

—& scamnosi corpore pisces, scammoso lego.

— in parte locatum
Cœli funestum magnis cum viribus amnem.

distingue locatum cœli: magnis autem cũ viribus funestum, pro magnopere funestõ dicit. *Hic vna stella vertuntur*, emendo *nectuntur*. —*formas Has ille astrorum custos*. in Cicerone hic astrorum custos est astrorum obseruator & inspector. —*nota clarere figura*. scribe vt supra clarare. *E multis tum his*, scribo, *E multis tamen his*. Videtur autẽ Cic. in Arato legisse [illegible], non vt nũc exeuditur, [illegible].—*delapsum lumine fontis*, scribo, *flumine*: flumen autem est *χύσις*, id est fluxus, fluxio. *Inde nepæ*: nepam scorpium Cicero interpretatur, infrà tamen terga nepai dicet, cancrum intelligens. *Quæ lumina tempore tranat*, limina malim.

Arcturo magnum spatium supra dedit orbem.
Iuppiter hunc paruum—

lego, *spatio supera dedit orbem Iuppiter, huic paruum*. *Atq; aram tenui*, tenuis alij legunt. *Metuenda Fauoni*, Fauonium pro Euro dixit verbo abusus. —*inferni de partibus*, scribe, *infernis*. *Hoc caput atq; oculos*, scribo, *hæc caput*: ac sanè hoc in versu

verſu cancrũ nepam interpretatur, ſuprà ſcorpium. *Conuexoq; ſinu*, ſcribitur & *connexo*. ſpicam reddit ſinũ. *extrema nitens*, lege *extremam* vel *extremum*, id eſt, *ſinum*. *Antecanem*: antecanis lego vno vocabulo, vt [illegible] Græcè dicitur. *Per bis ſex ſignorum labier orbes*. emendo *orbem*: Zodiacũ enim intelligit. *Quia quæ faciunt veſtigia curſu*, repono, *quo faciunt*. *Sic malunt errare vagæ*, lego, *ſed malunt errare vagæ*. *Hic nimio fulgens candore notatur*: ſcribo *vocatur*, & paulò antè, *Superarit lumine Luna*, non ſuperaret. puto & ſuprà ſcribendum, *Magnos edicam gentibus orbes*, vel *cantibus*.

Hic non perpetuum detexens conficit orbem,

detexere pro texere dicit. Quod autem loquitur, etſi verum eſt, non tamen in Arato quicquam tale reperio.

Ora petens geminorum illuſtratum genu ardens:

emendo, *illuſtria, tum genus ardens*. *In ſeſe retinens auriga*, ſine controuerſia aurigæ emendandũ eſt. *Hunc ſupra Leua*, Cicero ſcripſit *ſura*. *Ad Andromedem hic dextra*, ſine vitio fuerit *at Andromedæ*. *Anguitenens humeris connititur*: propius ad Arati ſententiam accederet *conuertitur*. *Subterſecat hic Capricornum*: fortaſſe verius *ſubter ſecat hinc Capricornum*.

Condens poſtremum tangit rota feruida ſolis,

puto *cedens* legendum: Rota autem ſolis elegãter à Latinis poetis appellatur rotundum ſolis corpus, [illegible] à Græcis vocatur. Lucretius, libro quinto,

Nam neq; tum ſolis rota cerni lumine largo.

Sequitur in Arato Cic.

— hinc orbi quinq; tributæ

Nocturnæ partes ſupera, tres luce dicantur.

Haſce inter, mediam in partem retinere videtur.

ſi vllus ſententiæ reſpectus eſt, planè legendum, *huic orbi*, & *partes ſupera tres luce dicantur*. & *hoſce inter mediam partem*. *Tantus quantus erit*, magis ſententiæ conueniet *erat*.

Hydra tenet flexu crateram coruus adhæret:

Cratera & coruus, reſtituo. *Et paucæ chelis ſtellæ* proculdubio, *& paucæ è chelis* Cicero ſcripſerat. *Aequo ſpatio deuinctos*. quid ſi *deiunctos*? quãquam illud alterum etiam placet *— diuino lumine flexi*, mallem, *diuino numine*. Paulò poſt ſic lege & diſtingue,

Sed tantùm ſupera terras ſemper tenet ille

Curriculũ, obliquè inflexus tribus orbibus vnus.

Hoc adeò moneo, quòd intelligam à quodam tria vltima verba expuncta, quòd ſenſum non attenderet, cùm hic curriculum ſit ſpatium, & dicat Cicero, Zodiacum tribus circulis obliquè & per tranſuerſum incumbere.

Quis Lunæ conuexum cœli contingitur orbem,

pro cœli, oculis lego. *Collucet Aquarius orbem*, puto *orbi* ſcribendum.

Exin ſcammiferi ſerpentes ludere piſces,

quid ſi *pergentes ludere*, vt paulò antè, *Capricornus vadere pergit*? Sed *ſerpentes* placet, & *ludere* eleganter dictum eſt, & Terentius congrum in aquã ludere dicit in Adelph. act. 3. ſc. 3.

Hæc ſol æterno conueſtit lumine luſtrans,

equidem mallem, *conuertit*: præſertim cùm Græcè ſcribatur [illegible]. *conueſtit* tamen ſcio eleganti tranſlatione dici. *Tantundem patens*, puto tantũdem patens, pro apparens: vt in actionum formulis, ſi patet. alij verſum fulciunt *ille* interponentes. *Tot cœlum iuſſus*, puto tot cœlum iuxta, non malè etiam, iuſſu. ſuprà autem lego,

Signifero ex orbe & ſignorum ex ordine fultum.

— de tegmine ſumes, lego ſumens. *omnes cognoſcere poßit*, ſcribo *poßis*. *— quæ tempore eodem Præcipitent obitum*, ſcribo *præcipitent, obitum*. *— vt ſupero*, ſcribe *ſupera*: quod pro ſupra veteres dicebant, & antè multis locis vſurparat Cicero. verùm in *ſupra* ab hominibus huius rei ignaris vbiq; imminutum eſt. *Partem, etiam ſupera atq;*, diſtinguo, *partem etiam ſupera, atq;*. *— cancrumq; recondu*. ego vt in quibuſdam reperi, *clarumq; recondit*, lego. nam qui cancrum legunt, perſpicuè cum ſententia pugnant.

Hæc obſcura tenens conueſtit ſydera tellus:

emendo, vt ſupra, *conuertit*. *— ſimul vis maior aquari*, Equidẽ puto cùm ſcribatur Græcè [illegible], reponendum eſſe, *Iouis ales aquas in*: vel in vndas vel in altum, id eſt in mare, quod poetis eſt pro finiẽte orbe: vel potius, vis magna aquilai.

— ac flexo confidens corpore ruſus iam ſupero,

lego *conſidens*: & conſidens à conſido: Græcè enim ſcribitur, [illegible]. *Sed læuum genu*, ſcribe *genus*: & mox, *linquit*, non liquit: *— illuſtria lumina virgo*, caſtigo, *illuſtri lumine*. *— per cœli numina*, culmina aut limina legendum. *Totaq; iam ſupera*: Græcè eſt [illegible], Cicero [illegible] legiſſe videtur. *Nondum tota latet*, ſcribo *patet*, quod eſt oritur: quod nõ ſolùm poſtulat, verùm etiam flagitat ſententia. *— non caudam contegit vmbra*: neminem eſſe puto qui non intelligat legẽdum, *— nam caudam contegit vmbra*. *— exoriens conabitur arcum*. non dubito affirmare Ciceronem arcus ſcripſiſſe nominandi caſu.

Latè fuſa volans per terras vnda vagatur.

per terras autem vagari hoc loco, occidere eſt: vt paulò poſt, *— commendat corpora terris*. videtur autem verſus neſcio quis in Cicerone deſiderari. *— defixa in gurgite Echinnis*: Chios hic conueniret, niſi repugnaret ſyllaba. nam Chius cùm eſt inſulæ nomen, priore ſyllaba corripitur, cùm incola Chius dicitur, priore eſt producta: quòd duæ vocales in vnam coeant, Chiius Chius. Exiſtimaui tamen aliquando à Cicerone in inſulæ nomine priorem eſſe productam: ſed cùm etiam Chia, vt ait li. 5. cap. 31. Plinius, dicatur, quod nomen ex adiectione factum videtur, fortaſſe Chia non malè legeretur: Echinis tamen ſeruetur potius, vt in eius ſaxis vadiſque echinos marinos ſtabulari multos intelligamus. *Brachia quam viridi*, emendo, *Bacchus quam viridi*: ſcio alios emendare, *Brachia quæ viridi*, ſed meum iſtud probabilius puto. non inuitus etiam legerim, *Bacchica quam viridi conueſtit tegmine vitis*.

Oenopionis auens epulas cœnare nitentes.

Legiſſe videtur in Arato Cicero [illegible]. *— ſubitò perculſa Dianæ*, ſcribo, *percuſſa*. *— poſt humeros euerſa ſæpe*, putem *poſt*

humerus

humeris euersa sede refertur. Iestitit et mergit nisi caput. *instat & emergit*, restiruo. — *toto cum corpore*, malim, *toto tum corpore.* *Emergunt alite lapsum,*

Et terris volucris, existit clara sagitta.

scribo. *emergunt alite lapsu*

E terris volucres, existit clara sagitta:

Hæc ego veluti per trensennem strictim aspiciés animaduerti: si quis propius & ecrius inrueatur, non dubito quin multe sit slie obseruaturus, & in Cicerone fortasse fidem & diligentiem aliqnaodo desideraturus,

CAPVT XVIII.

Crotalistria in Petronio & Propertio, crepitans Concordia nido, aped Iuuenalem.

VErsus sanè quàm emœni & elegantes extant Petronij Arbitri de Ciconia, sed qđ inter nos dicere liceat, coralistrie in eis quid sibi velit, nullo modo assequor: eos subscribã,

Ciconia etiam grata peregrina hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, coralistria,
Auis exul hyemis: titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Crotalistria

Ego isti subdiffidens voci vt corruptæ & degeneri, animum variè disttehens & versens, tandem aliquando existimaui crotalistria legendum esse à crotalis, quorum strepitum imitatur *crepitante cicoeia rostro*, vt poeta Ouidius 6. Met. scribit, & Iuuenalis sat. 1.

Crepitat Cõcordia nido.

Quæq; salutato crepitat Concordia nido.

nem etsi mihi oon placenr eorum inuẽta, qui à Politiano c.67. Miscel. dissentiunt: cornicem enim concordiæ imaginem Politianus cẽset: tamen ensim affirmare à Seryrico poeta ciconiem intelligi, vt illi interpretantur. existimo autem ætate Iuuenalis, in fastigio templi Cõcordiæ nidum ciconierum fuisse, vt & hac ætate in quibusdam remplie aliquando Lutetiæ vidimus: nec sensum aliquem exquisitiorẽ & subtiliorem hoc in versu latere censeo. Ita cùm obuiam seutẽtiam non amplectimur, in auia eusrimur & repimur, multumque oobie molestiæ creamus. Videte autem quorsum prorumpat audacia mea. audeo enim affirmare in Propertio etiam coralistria malè scriptũ esse, pro crotalistria, libr. quarto, elegia nona, hoc versu,

Nile tuus tibicen erat, coralistria Phyllis.

hoc tameo sic affirmo, vt facilè sententiam muteturus sim, si quid probabilius vel inuenero vel audiusro.

CAPVT XIX.

Antecessor, dupondij, lytæ, prolytæ.

Antecessor.

IN edicto Iustiniani, quo iuris auctoritas cõfirmarur, autecessores homines legum peritos & iuris, etiamsi non sint professores, existimo, eb hoonre, quòd alijs qui ius non didicere anteccdant: sic Apostolorum principes Tertullianus antecessores vocat, vt lib. 5. aduersus Marcionem, *quàm Paulus sciret se non in vacuum cucurrisse, qeàm dexteras ei darent antecessores.* & lib. 1. *tunc primum cum antecessoribus Apostolis conferebat.* Nec verò eoe laudo qui antecensores esse legendum contendanr, quæ vox Letinis hominibus insolens & inandita est. Nam Hesychium, in quo [illegible] scribitur, non setis locupletem & idonenm testẽ arbitror, cùm prçsertim verbe Lerine ore Græco plerunq; corruptius concipi sciam.

Dupõdij.

In ea constitutione dupondij appellẽrur euditores primi anni, quãobrem in controuersiam venit. ego, vt eliorũ sententias omitram, sic eos eppelleros existimo ridiculè, quòd nõ essent magni precij, sed duorum asium: vt si triobolares aut diobolares auditores diceres. nam dupondiue duos asses significat, vel xxiiij vncias, vel xvj sescnncies, ec pro pecunia perue ponitur. Cicer. pro Quintio, *si depondium tuus agereter Sex. Nævi, si in parnula re captionis eliquid vererere.*

Lytæ.

In eadem constitutiooe lytes solutos interpretanenr quidam, megno senè flegirio: [illegible] enim nõ [illegible] dici debuerunt. ego solnrores interpretor, qui iã tentos progressus habent in iure, vr de eo respondere propè possint, & quæstiones soluere: atque ij ereor, qui responsis prudentum & quæstionibus operam dabent. eos propè expressisse Inuen. set. 8. hoc versu videtur,

Qui iuris nodos, legumq; ænigmata soluat.

Idem est in prolytis error, quos tenquam prçsolutores interpretor, quòd etiam solutoribꝰ, qui lytæ dicuntur, antecellant.

Prolytæ.

CAPVT XX.

Definitio iustitiæ, iustitiæ præcepta, iurisprudentia.

ANimaduerti Vlpianum in iustitię defioitione Stoicorum æmulum esse: illi enim vitium inconstantia, virtutem constanrie metiuntur: ac pertorbationibus, quas omnes vitiosas arbitrantur & inconstantes, tres opponunt constantias, qnes laudi ducunt. hinc igitur eddnctus pronunciauit iustitiam esse perpetuem & constentem voluntetem ius suum cuiq; tribnentsm.

Iustitiæ definitio.

Cùm eũt ius in cognitione & actiooe versetur, ac sciẽtia sit iurisconsultorum, actio & officium omnium: vtrumque cõplexus est Vlpianus.

Iustitiæ præcepta

præcepta enim ad officiũ & ectionem pertinent, Iurisprudentia ad sciẽtiam. Sic pers philosophiæ moralis [illegible] dicebatur (Senece præceptiuã interpretatur epist. 96.) quæ in præcsptis versatur, quam in officijs Cicero pertractat. Ita enim scribit, *Omnis de officio duplex est quæstio: vnũ genus est, quod pertinet ad finem bonorum, alterum quod positum est in præceptis.* Rursum, *quorum autem officiorum præcepta traduntur*, &c.

Iurisprudentia.

Cùm etiam definit Iurisprudentiam, rerum diuinarum & humanerum notitiã, nónne embitiosè effectat sapiẽtiæ munns, & eius ornamento arti suæ decus qnçrit? nem sepientie rerum diuioarum & humenernm cognitio dicitur, & causarum quæ res eas efficiuot & contineot. eam scisotiam libenter philoso-

philoſophis adimeret, ſuis attribueret Vlpianus: qui etiã mihi videtur in philoſophorũ inuidiam & contumeliã appellaſſe Iuriſconſultos iuſtitiæ ſacerdotes, quaſi deæ cuiuſdã cultores, propterea ꝙ philoſophi Stoici ſuum ſapientem ſolũ verè ſacerdotem profitebantur, cùm Vlpianus aſsimulatam non veram nec ſinceram eorum philoſophiam prædicet.

CAPVT XXI.

Geſſoriacum.

Oppidum eſt Belgicum in Morinorum finibus munitiſsimũ & firmiſsimum, quod Audomari ſanum dicitur, ſitũ in humili & lata planitie, lateribus cliuo penè fallente aſſurgẽtibus: ea planities reducto intimoq; receſſu vicum attollit Soiacum: incolę hodieq; portum Soiaci vocãt. quod ſi audias, mirabere ꝑfectò portum dici locũ tam longo à mari ſpacio disiunctum. ſed ita ſe res habet, loci facies in ſicco, ſinus imaginem præ ſe fert, & tota illa vallis olim æquore inundata cedentib. aquis terræ accreuit. Cuius rei hæc etiam ſunt argumẽta. Fani municipes oppidum ſuum non modò nouum fatentur, verùm etiã prædicant & narrant locum mari merſum fuiſſe, & ab aratorib. terram vertentib. exaratas aliquando ancoras eſſe.

Geſſoriacum.

Geſſoriacũ, quod vbi terrarũ fuerit quętimus, mihi reperiſſe videor: vnde olim traiectus in Britanniã eſſe ſolebat. auſim enim affirmare Soiacum eſſe. eius meminit Sueton. (ne multos teſtes adhibeã) in Claud. c. 17. his verbis, *Quare à Maßilia Geßoriacum vſq; pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſit.* verùm hęc cui probantur, nolim accepta mihi ferat, ſed Petro Gallãdio amico meo ſingulari his proximis annis mortuo, cui ego primus hæc accepta fero.

CAPVT XXII.

Calumniatorum notata frons, decemprimi.

CICERO pro Roſcio Amer. ſic ſcribit, *Crura quidem vobis nemo ſuffringet, ſed ſi ego hos bene noui, literam illam, cui vos vſq; eo inimici eſtis vt etiam omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem aliũ niſi fortunas veſtras accuſare poßitis*: hæc verba ab omnib. de condemnationis litera, quã ſcribit Aſconius in 3. Verrin. accipi animaduerto, ego tamen potius de inuſta & inſcripta frõte calumniatorum & delatorum hæc intelligã, vt puncta & ſtigmata frontis Erutio minetur.

Calũniatorũ frõs notata.

ea aũt pœna olim interdum affectos fuiſſe delatores, ex Plinij panegyrico notum eſt, cuius verba ſunt, *neq; , vt antea, exanguẽ illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant: ſed ſpectent paria damno præmia.* Nota aũt illa alicuius literæ inſigne habebat, In delatore fortaſſe D, in calũniatore C. ſed & illudens Cicero literarũ ignaros appellat eos, qui accuſationes factitabant, & odio literæ illius, qua notantur frontes de calumnia damnatorũ, reliquas omnes eis literas inuiſas iocatur.

Decẽprimi.

Decẽprimi in ea oratione qui ſint quæritur. ego putẽ decuriones eos eſſe qui decẽ erant primi in albo decurionum. Nam quorũ erat maxima in municipio dignitas, quiq; magiſtratus geſſerant, primi, vt Vlp. l. 1. ff. de albo. ſcrib. docet, ſcribebantur. Decẽprimos aũt ad imperatorem Syllam Amerini miſerunt, more inſtitutoq; Rom. cùm ſæpe decem legatos Romani mitterent. Eodẽ modo 5. in Verr. quinqueprimi ſunt quinq; viri, qui principẽ in Senatu locũ habebãt. quinqueprimi aũt & decẽprimi munerib. quibuſdã & functionibus obnoxij erant, vt Iuriſconſulti tradunt.

CAPVT XXIII.

Paſtinaca, verbenaca, virgæ ſanguineæ, flagellum ſanguineum, haſta ſanguinea.

NOmina ſunt in Latinis ſcriptorib. non rata, paſtinaca, ſecuridaca, ſcandulaca, verbenaca: quæ qua ratione formata ſint equidẽ non video. ac mihi quidẽ paſtinaca piſcis, nomen ex eo inueniſſe videtur, quòd telum quaſi paſtinum habeat: paſtinaca herba, quòd paſtinum referat, & tanquã habeat.

Paſtinaca

Atqui vt falces dolabratas & verineedlessatas dicimus, quæ dolabram & veruculũ habẽt: certè poſtulat ratio, vt paſtinata eodẽ modo dicatur. Nã quod ad ſecuridacam attinet, conſtituere non poſſum quæ ſit iſta nominis forma, cũ præſertim Gręcè πελεκῖνος à ſecuri vocetur, & à ſecuri tale nomen oriri non poſsit. ego cõtra fidẽ omniũ librorũ ſecuriclatam ſcribi debere contẽdo, id eſt ſecuriculatam, à ſecuricula.

Scandulaca.

Idẽ de ſcandulaca ſtatuo, quã ſcandulatam vocari debere cõfirmo, quaſi ſcandulas habeat. ea herba ſtrangulat frumenta ac orobanche videtur eſſe.

Verbenaca.

Idẽ de verbenaca ſentio, & verbenatã dici debere prædico, cùm præſertim verbena gramen ex arce cũ ſua terra euulſum ſignificet, quod gramen ſacrum putabant, & περιστερεὼν id eſt verbenata, ſæpe ſumeretur, & verbena fieret, & vt ita dicam, verbenaretur, quo factũ eſt vt verbenata etiã verbena diceretur, cùm verbena ꝓpriè omnem herbã ſacram ſignificaret: ſed & ramos quibus aras ornabãt, aut religionis cauſa gerebant, aut adolebant: Virg. eclog. 8.

Verbenasq; adole pingues, & maſcula thura.

Verbenas etiã ſagmina vocabant, vt Plin. lib. 22. c. 2. ſcribit. Portulaca etiã portulata dici deberet, quòd folijs portulas imitetur, & portulas habere videatur. atq; hoc quidẽ ratio poſtulat, nec exẽpla quorundã antiquorum voluminum deſunt, in quib. & ſecuriclatã & paſtinatam reperi: tamen vt lorica pro lorita dicitur, nam initio è loris fiebat, ſic arbitror ſecuriclacã & verbenacã pro ſecuriclata & verbenata dictum eſſe: vt alterũ ratione, alterum conſuetudine defendi poſsit. Cęterùm, quando de verbena ſagminibusq; aliquid diximus, hic non poſſum diſsimulare eorũ errorem, qui apud Modeſtinũ ad legẽ Pompeiã, parricidas volunt verberari virgis ſagmineis. Nam atro-

citas

citas criminis tanta tantumq; scelus herba vapulare non debet: deinde nunquam cómisissent Romani vt herbam sacram impio parricidarum corpore contaminarent, idq; nefas nó leui piaculo luendum censuissent. Consensus librorũ non est respuendus, virgis sanguineis exhibentium: de quibus sic Plinius scribit lib. 16. cap. 32. *siquidẽ & genistæ & populi & vlmi, & sanguinei frutices.* Idem lib. 24. cap. 10. *nec virga sanguinea fœlicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ persanauere, aperit.* Rursum lib. 19. c. 10. *sunt qui sanguineis virgis tangant ea quæ nolũt his obnoxia esse.* Aut igitur è sanguineis fruticibus virgę erant, quibus cædebatur, vt terror inesset in cruento earum colore, aut ad horrorem, vt existimo, cruentabãtur: sic de Bellona scribit 8. Æn. Maro,

Virgæ sãguineæ.

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Flagellũ sanguineum. Hasta sanguinea.

& fetialis hasta sanguinea & cruenta bellum indicabat: Liuius lib. 1. *vt fetialis hastam ferratam, aut sanguineam præustam ad fines eorum ferret.*

CAPVT XXIV.

Quædam apud Ciceronem ad Atticum emendata & explicata, informata cogitatio, hermathena, hermeracles.

CVM prima ad Atticũ epistola Cic. de petitione sua loquatur, sunt tamen magni in literis nominis viri, qui eum nondũ petere, sed prensare putent, quòd prensatio petitionẽ antecedat: ego prensationem petitionis partem esse puto, vel Cicerone auctore, qui lib. 1. de Oratore ita scribit, *Equidem cùm peterem magistratus, solebam in prensando dimittere à me Scæuolam, cùm ei ita dicerem, me velle esse ineptum, id erat petere blandius, quod nisi ineptè fieret, bene non posset fieri.* In ea prima epistola de Catilina scribitur, *si pronuntiatum erit meridie non lucere.* vetus est scriptura, si credimus Petro Victorio, *non licere*, vnde *lucere* à quibusdam factum est. quid igitur si legamus? *si pronuntiatum erit pridie nonas licere*, id est si absolutus sit nec iam reus. nam vt Sallustius scribit, reus Catilina intra legitimos dies non potuit se consulatus competitorem profiteri: vel si pronuntiatum erit licere petere post legitimum tempus, quod erat pridie Nonas. Vidi qui legeret, *rationem haberi licere*: vt in Bruto scribitur *in prætura consul factus esset, si rationem eius haberi licere iudicatum esset*: sed nimium multa hęc emendatio de suo supplementa addit. Cæterùm cùm more maiorum petere Galbã dicit, nisi fallor ludit, ac eum significat prensatorem optimum nó esse, sed petitorem ineptum, qui fucos & fallacias nó adhibeat, sed simplex & rudis sit, vt veteres. nam petere hic more maiorum, est tanquam petere ἀρχαϊκῶς sine artificio & dolo. Eodem modo illudens Aquilium, dicit morbum iurasse, ne cogeretur consulatum petere, vt homines morbum iurabant, ne militarent, ne in Senatũ venirent, ne aliquo munere fungi cogerentur: iusta enim morbi excusatio erat. quasi verò homines ad consulatum cogerentur, ac non per ferrum & flammã eo tempore ad eum magistratum contenderent. ludens igitur dicit eum morbum iurasse, qui ad cósulatum nullo modo aspirare posset, eo etiam tẽpore valetudine deteriore esset, hominibusq; vulgò diceret, ea de causa se consulatum non petiturum. Opposuit & regnum suum iudiciale Aquilius, quòd iudex sæpe à prętore daretur, vel à litigatoribus sumeretur: consul enim vel magistratus iudex esse nó potest. Vbi scribit in eadem epistola, *nunc cæteri cõsuli acciderim*: cùm Paulus Manutius homo & diligentissimus & doctissimus, scribat in libris antiquis scriptum extare *muniteri*, fortasse non inuita omnino Minerua sic locus restituetur, *quæ cùm erit absoluta sanè facient eum: lubenter munitori consuli acciderim*: hoc sensu, vellem Cæsar consul fieret, libenter enim ei viarum curatori & munitori supplex essem in mea petitione, mallemq; me supplicem quàm competitorem haberet. Nam accidere, est ad genua alicuius se demittere. Informata cogitatio quęnam in ea epistola est? ego puto conjecturam esse, præsertim cùm initio epistolę Cicero scribat, *quod coniectura prouideri possit.* nam cogitatio informata, est cogitatio in animo formata, & quædam informatio, quæ est φαντασία, quam vulgò imaginationem vocant. Itaq; perinde est ac si dixisset, [illegible]. Manũ in eadem epistola cùm dicit, comitiali verbo vtitur, vt ex Asconio cognosci potest, qui de Antonio Ciceronis collega sic scribit, *Antonius pauculis centurijs Catilinam superauit, cùm ei propter patris nomen, paulò speciosior manus suffragata esset quàm Catilinæ.* Hermathena epist. 2. eiusdem lib. signum erat in vna basi cómune Mercurio & Mineruæ: posuit autem istud signum Cicero in gymnasio suo, id est in Academia villæ Tusculanæ (non enim in villa quæ academia dicebatur) propterea quòd Mercurius deus est omnium gymnasiorum communis, tam eorũ quæ animi sunt, quàm eorum quæ corporis. Minerua autẽ singularis & propria erat gymnasij, quod instituerat ad cultũ animi tantùm, & ad disputationes commemorationesq; de philosophiæ studijs, cùm liberalium artium præses sit. Vt autem hermatheuæ fiebant, sic & hermeraclæ. Aristides, [illegible], id est, sed & nunc Mercurij & Herculis cómunia signa sunt. Sed cur dicit gymnasium esse [illegible], quo significat soli dicatum videri? equidem censeam eum respexisse ad Rhodiorum colossum, & locum in quo collocatus erat, cui gymnasium eius, ita posita hermathena, simile videretur. nam colossum dicatum Soli fuisse hoc epigramma Græcum ostendit, lib. 8. epig.

Informata cogitatio.

Cicero emẽdatur.

Hermathena.

Hermeracles.

[illegible]

[illegible]

LIBRI OCTAVI FINIS.

m

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER NONVS.

CAPVT I.

Comessator coniurationis, pastoritia fistula, faba mimus, Cæciliana fabula, Næuianus laudator.

MARCVS Tull. li.3. de Orat. eam improbat translationẽ, quæ aut maior est quàm res postulat, vt tẽpestas comessationis: aut minor, vt comessatio tẽpestatis: libro tamen primo ad Atticum epist. 13. pené in hoc præceptum commisisse videtur, cùm scribit, *vt nostri isti comeßatores coniurationis barbatuli iuuenes illum in sermonibus Cn. Ciceronem appellent*: sed potius reliquos & seros dicit coniuratos, vt qui post cœnam comessatum veniũt, imò verò coniuratos intelligit non tam ad pugnandum, quàm ad comessandum aptos. Sed quæ tandem est pastoritia fistula, cùm ibidem scribit, *mirandas* ἐπισημασίας *sine vlla pastoritia fistula auferebamus*? ego putem dicere Ciceronem, eximias significationes & gratulationes populi auferebamus, & consequebamur sine vllo sibilo. sæpe enim pastorib. sibilus loco fistulæ est, ac sibilo oris vt fistula canũt: Plut. in Othone [illegible]. id est, cum in theatro visos esset Otho, illudẽs populus exibilabat: equites insigni plausu excipiebant: sed rursum populus sibilos augebat. In eadem sententia politissimi hominem iudicij Antonium Muretum esse video. In eadem epistola Faba mimus quid sibi vult? ego Fabam inscriptionem mimi fuisse existimo, vt titulos mimi est libr. 3. de Orat. Tutor: ita diuinus ille & præclarus cõsulatus in mimum ignobilem relabetur. Quòd si verũ est in veteribus libris scribi Faba Mimũ, vt Victorij optimi & eruditissimi viri fide referimus, fortasse emendari posset, *fabæ mimimum*, quod est hilum. Non deest, qui *non fabulam, sed mimum* corrigat, ex Oratione pro Cælio, in qua scribitur, *Mimi ergo est iam exitus non fabulæ*. Ego si loco obscuro sententiam & iudiciom mihi interponere meum licet, existimem *fabam Mimum* veram esse sinceramque scripturam: vel *fabulam aut Mimum*. Non dubium est autem quin in eadem epistola illud vitiosum & corruptum sit, *Quare, vt opinor,* [illegible]*, id quod tu facis, & istos consulatus non flocci facteon*. sed mihi huius scripturæ vestigia sedulò rimanti, succurrit emendandum videri, *non flocci,* [illegible], hoc sensu: philosophandum est, contemnendique sunt isti consulatus, qui flocci non sunt. Præterea in eadem epistola, *Ac vereor ne Lucullus, quoniam Græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet*, vereor ne non satis integrum sit, ac *Lucullum* sit emendandum, cuius res gestas Archias versibus Græcis illustrarat, qui & Cæcilij Metelli facta pangere parabat, quam Cicero appellat Cæcilianam fabulam, ad Cæcilium comicum alludens. Cicero pro Archia, *Mithridaticum verò bellum magnum atque difficile & in multa varietate terra marique versatum, totum ab hoc expreßum est, qui libri non modò L. Lucullum fortißimum & clarißimum virum, verùm etiam populi Romani nomen illustrant*. Sed vt rursum prorsum vadimus, in eadem epistola illud, quod in plerisque libris circunfertur, *nosti caluum ex Nanneianis illum laudatorem meum*: sanè mendum subolet, rectumque videtur *ex Næuianis*. respexit enim Cicero ad versum Næuij, cuius ita meminit epistola vndecima famil. libro quinto, *Lætus sum laudarier me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pater laudato viro*. M. inquit, Crassus laudator ille meus, quem irridens caluum appellat, & laudatum virum similemque Næuiano laudatori, negotium transegit & confecit. Retro regredere & cancrum imitare: ac hunc locum, vt veteres libros testatus reperit Victorius, etsi non probauit, lege: *Tribuni non tam ærati, quàm vt appellantur, ærarij*: hoc sensu, Tribuni non tam nummati erant (hoc enim modo hìc ærarius interpretor) quàm nummarij & corrupti: æratius enim in ea notione & forma, qua nummarius, dici cur non possit, nihil causæ video. Vt nunc quidem excusus circunfertur locus, incolumi sententia defendi non potest: nam æratum pro obærato accipere, est vim vocabulis afferre.

Comessator coniurationis.

Pastoritia fistula.

Faba mimus.

Cæciliana fabula.

Næuianus laudator.

CAPVT

CAPVT II.

Quod in solum venit, Varrones, apud Cicer.

Quod in solum venit.

IN vltima Ciceronis a d Pętum lib. 9. fam. epistola scribitur, *ibi loquor, quod in solum, vt dicitur.* eo de loco si quid existimamus, nõ video cur fraudi nobis esse debeat nostram ostendere sententiam, etiamsi improbanda videatur: qui enim studio iuuandi aliquid suscipiunt, etiamsi quod volunt minus assequuntur, tamẽ vel ipsa voluntate laudandi sunt. Ego quæ dicam certa & vera non pręstabo, sed quid mihi videatur proferam. vt enim ea demùm nobis esse videntur, quæ sensibus comprehẽdimus, velut quæ vel tangimus vel cernimus: sic cùm omnia propè ferat solum, id solum esse existimamus, quod in eo videmus, & omnia quæ sunt in rerũ natura, eo sustineri putamus: proinde *quod in solum*, valet, quicquid est, quicquid accidit, quicquid sese offert, quicquid euenit. In eandem sententiam libro primo de natura deorum dicit, *hinc quodcunq; in solum venit, vt dicitur, effingis atque efficis*, id est, quicquid est in rerũ natura. Varro apud Non. hoc prouerbium etiam vsurpauit, *Libri mi epigrammata facere, & qui nomina non memini, quod in solum mihi venerit ponam*, id est, quodcunque nomen sese mihi obtulerit, & in buccam venerit. Diuersum est hoc Afranij à Grammaticis antiquis citatum, *orbitatem senectuti tuæ malam metui, quod insolum non venit cæco ac dementi.* Rursum, *ne veniret quod non agitur insolum.* Hic veteres *insolum* insolitum interpretantur, à quibus vix recedere licet. Illud in eadem epistola difficilius est, *Ille baro te putabat quæsiturum vnum cælum esset, an innumerabilia?* Ego, vt in quibusdam libris reperi scriptũ lib. 2. de finibus, *hæc cum loqueris, nos varrones stupemus*, integrum & incorruptum puto. Nam vt

Varrones

longurio pro longo & inepto, voce à longurijs deducta, ponitur, pro vecordi & amente vacerra, quæ vox stipitem significat: ita pro stupido & bardo, varro vocabulo à varris deflexo, qui perticas significant, vsurpabatur. Lucilius apud Festum in voce squarosus, *Varronum ac rupicum squarosa incondita rostra.*

CAPVT III.

Lecythi apud Ciceronem, ampullæ, Teucris.

VERBA sunt M. Tullij lib. 1. epist. 9. ad Atticum, *totum hunc locum, quem ego in Aristocratia variè in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθοι)*

Lecythi.

valdè grauiter pertexuit. ea Plinius accipit de oratione amœna, & pigmentis orationis perpolita: sic enim lib. 1. epist. 2. scribit, *non tamen omnino Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties paulum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur.* Horatius de oratione tumida & magnifica interpretatur: eadem enim qua Cicero translatione dixit in art. poetic.

Ampullæ

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba:

quod est, orationis amplitudinem & superbiam omittit. & lib. 1. epist. 3.

An Tragica desæuit & ampullatur in arte?

Sed orationis elegantia & amœnitas cum magnificentia & grauitate plerunque coniungi solet. hoc certè cõstat, à tumore ampullarum, quæ ληκύθοι Græcè dicuntur, hoc genus translationis profectum esse. hinc & Strabonis illud lib. 13. Geogr. multis obscurum existimatum arbitror explicandum, ἀλλὰ ὥσπερ ληκυθίζων. In eadem epistola rectè Victorius animaduertit legendum esse Græcè συμπεριφορᾶν, non vt passim excuditur. addo in epist. 4. scribendum esse χειροτονηθεὶς, non vt in omnibus libris χειροτονηθῆ circunfertur. Cur Teucris eadẽ epist. &

Teucris.

alibi Antonius Ciceronis collega vocatur? opinor quòd ariolaretur & vaticinaretur, id est falsis promissis sæpe Ciceronem, cui pecuniã promiserat, decepisset. Cassandra autem fatiloqua, sæpe ab aliquo vate Teucris appellata fuerat. Scribit Manutius calcem epistolæ sic scribi in veteribus libris, *valde petitur ire, nauabo operam*: quo fit vt corrigẽdum putem, *video hominem valde petitur ire, nauabo operam*: significat enim Luceium desiderare reconciliationem & reditum in gratiam.

CAPVT IIII.

Sacrificium propter viam, bene ferre ætatem, consul λογοθώρηκτος.

APVD Macrobium 2. Satur. cap. 2. Catonis iocus commemoratur his verbis, *sacrificium apud veteres fuit, quod vocabatur proteruia, in eo mos erat, vt si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. hinc Catonis iocus est. namq; Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & nouissime domũ, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, proteruiam fecisse dicebat, quod comesse non potuerit, id combusisse.* In nomine proteruiæ nescio quid maculæ videtur esse conceptum, quod eluetur si *propter viam* legatur: Festus lib. 14. *Propter viam fit sacrificiũ, quod fit proficiscendi gratia Herculi aut Sanco, qui scilicet idẽ est Deus. alij profecturi viam, Herculi aut Iano sacrificabant.* nónne Festi auctoritas satis causæ habet, cur lectionem esse mutãdam putemus? In medium præterea Plautus veniat, qui id etiam testetur, eius sunt hæc in Rudente, Sc. & vos. verba, S. *vt mea est opinio, propter viam illi sunt vocati ad prandium. D. quî? S. quia post cœnam credo lauerunt.* Libet & iocos quosdam illius apud Macrobium loci explicare. Cõuiuator apposuerat nouum vinum, quod peruetus & quadraginta annorũ esse mentiebatur: Cicero cùm gustasset, ac durum & immite sensisset, bene ferre ætatem dixit, quòd nondum maturuisset, neque vetustatem sentiret, quæ lenitatem vino adfert. homines autem, quos longa non lædit frangitq; ætas, quique, quàm videntur, seniores sunt, bene dicuntur ætatem ferre, vnde metaphora ducta. C. Seruilius vno die Consul fuisse illic dicitur. ego *Caninius Rebilus* vel *Reuilus* legendũ censeo, quem & Cicero Consulem λογοθώρηκτον.

Sacrificiũ propter viam.

Bene ferre ætatem.

Consul λογοθώρηκτος.

ſuiſſe dicit, verbo philoſophorum vſus, qui λογοθεώρητα vocant ea quæ ratione & intelligentia cóprehenduntur & percipiuntur, non ſub ſenſum cadunt, vt à philoſophis ponūtur ἀρχαὶ λογοθεώρητοι principia rerum ſenſum fugientia, vt atomi & materia: ſed & ſapiēs Stoicorum, qui nūquam fuit, nec futurus eſt, λογοθεώρητος etiam dicitur, vt & Caninius diei vnius Conſul, quē propter breuitatem dieculæ vnius, cogitare homines potius conſulem fuiſſe quàm cōſulem videre potuerunt.

CAPVT V.

Purpura Tænienſis apud Plinium, conchyliata & purpurea, Plinius emendatus.

Purpura Tęniēſis.

GENVS quoddam purpuræ à Plinio lib. 9. cap. 37. Tænienſe appellatur, in Teniei maris ora, vt inquit, collectum: ſed Teneum illud mare, vbi locorum ſit, cùm eſſe neminem qui ſciat putem, ſuſpicio non leuis animo inceſſit, hic emendatores, vt in deletili charta & pſlimpſeſto luſiſſe, & deleuiſſe quæ non placebant, quæ voluerunt ſcripſiſſe, non quæ Plinius literis cōſignarat, edidiſſe. denique prouocatum eſt ad vermiculatos & eroſos libros, in quibus reperimus, in *Tenei maris collectum.* atbitror autem *in tænijs maris collectum* ſcribēdum eſſe. Sunt autem tæniæ in mari candicantes cautes longo tractu faſciam imitantes, à quibus Tænienſes purpuræ vocantur, quę in illis degunt locis. Eſt & purpuræ in eo genus dialutenſe, quod originem Græcam, ſed formationem Latinam præ ſe fert. nam vt è Græco & Latino compoſitum eſſe videatur, non aſſenriar, vt ſi Ammiaei vini & Chij nota mixta eſſet: libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens eſt, vt quandocunque aliquid obſcuritatis in eo auctore eſt, ferè ſemper diſſenſio reperiatur: & lubentius plerunque ſecundum veteres tabulas litem dedetim. in illis autem ita ſcribitur, *mirè aptum conchylijs, & longè optimum purpuris dialucenſe, id eſt vario genere ſoli paſtum.* dialutenſe retenta ſuperiorum generum forma erit tāquam ſolotum & vagans, neque eidem adhærens ſedi: at dialucenſe, per ſalſum æquor repens, & vatio ea de cauſa genere ſoli paſtum, ex præpoſitione διὰ & ἁλμυρὸς quod eſt ſalſum. hoc genus aptum conchylijs dicit, id eſt conchyliatæ veſti, vt apud Iuuenalem ſat. 3.

Horum ego non fugiam conchylia:

id eſt non profugiam Roma, cùm videam in ea Græculos tam locupletes & diuites eſſe, vt conchyliata veſte abundent. Inter conchyliata autem & purpurea intereſt, quòd purpureū inficitur purpuræ flore & buccini ſucco, certo quodam temperamento: in conchyliatis non miſcebatur buccinom, vt Plinius lib. 9. c. 39. ſcribit, ſed ita obſcurè & mendoſè, vt intelligi non magis poſſit, quàm ſi alienigena veterum ſermone. *in conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino, præterq; ius temperatur aqua pro induiſo humani potius excremento, dimidia & medicamina addūtur.* Inuiſo tamen pro induiſo malunt emendatores, ſemper nō intellecta mutare ſolemni inſania conſueti: in veteribus induiſo reperio, & *ius temperatura, & quæ.* ſic igitur lego, *præterq; eius temperatura, & quæ pro induiſo humani potius excremento remedia & medicamina adduntur.* Nam inficiendis conchylio velleribus, cùm humanum admiſceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miſcebatur & lotium tingēdæ purpuræ: vnde & indiuiſum dixit, quod & in purpura, vt in conchylio tingendo, adderetur. quare de grauiſſimo & teterrimo odore dixit Martialis lib. 4. epig. 4.

Conchyliata Purpurea

Quod bis murice vellus inquinatum.

CAPVT VI.

Caudam trahere, Platona ſtipare Menandro, togam componere apud Flaccum.

VT cùm de Repub. Senatus habetur, nō idem videtur omnib. patribus, ſed aliud alijs placet, aliamq; alius ſententiam dicit ſine fraude: item nobis grāmaticis vſuuenire ſolet in noſtra Repub. id eſt in auctorū interpretatione. nam à principibus, non tribulib. Grāmaticis, vt ſępe antè feci, nūc quoq; diſſentiā, in illo Horatij loco lib. 2. ſat. 3.

—— nihilo vt ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Caudam trahere.

nec tamen aliorum ſententiam cōmemorabo, ne leguleiorum mors atq; etiam philoſophorum, præpoſtera ambitione alijs refellendis & deprimendis me attollere plus æquo videar, & opinionem doctrinæ aliorum iniuria quęram. hic ego caudam trahere eſſe puto magnificè ſuperbeq; incedere, vt qui talari toga palláve ornati longo ſyrmate verrūt terram. Horat. de art. poetic.

—— traxitq; vagus per pulpita veſtem.

id eſt magnificè inceſſit ſaltans. nam ad ſyrma alluſum eſſe puto, quod à tractu nomen eſt adeptum: aut, quod non æquè placet, tractum erit ab auibus, vt gallis gallinaceis & pauonibus, qui ſua inſoleſcere videntur cauda, vnde

—— & picta pandat ſpectacula cauda,

Horat. lib. 2. ſat. 2. ſcripſit. Trahi rigitur caudam, qui ſibi placet, ſeque ſapientem, &, vt Varronis verbo vtar, ſaperdam putat. Sic & Perſius dixit 4. ſat.

Ante diem blando caudam iactare popello.

Apud Paterculum autem Plancus ſaltans marinum deum Glaucum, qui in piſcem deſinebat biformi ſpecie, hominem ore præferens, ab aluo caudam piſcis trahens, trahere caudam dicitur: ſed tamen ſine vlla tranſlatione: ſubijciam eius verba, *Cùm ceruleatus & nudus, caputq; redimitus arundine & caudam trahens genibus innixus Glaucum ſaltaſſet in conuiuio.* In eadem Flacci ecloga *ſtipare Platona Menādro*, eſt tanquā ſtipato-

Stipare Platona Menādro

ſtipatorem & comitem Platoni Menandrum adiungere: quòd non philoſophandi tantùm cauſa, ſed etiam ſermones ſcribendi in villam ſeceſsiſſet, cùm in ſermonibus imitari ſoleret lepôres ſalesq; Menandri, Eupolidis, Archilochi. Ibidem cùm ait,

Audire atq; togam iubeo componere,

attentionem poſtulat, vt in vera & longa reprehenſione. qui enim ſe comparat ad audiẽdum attentius, togam primùm colligit & circum ſe componit ne defluat & ſoluta laxaque aliqua parte decidat, qui etiam ad dicendum aggrediuntur, togam ſolent cõponere: Quintilianus lib. 11. cap. 4. *ergo cùm iudex in priuatis, aut præco in publicis dicere de cauſa iuſſerit, leuiter conſurgendum: tum componenda toga, vel ſi neceſſe erit, etiã ex integro inijcienda. Sanctarum* autem *inſcitia legum* lib. 2. ſat. 2. eſt ignoratio earum legum, quæ ſanctè aliquid cogunt aut vetant metu pœnæ, quæque ſupplicia pœnasque ſanciunt & irrogant. Itaq; ſancta lex eſt, quę aliquid cogit aut vetat fieri, nocentiq; & ſonti minatur. Cornificius ad Herennium libr. 2. *Infirma erit eius defenſio, qui negabit ſe feciſſe, quòd cogeretur, cùm altera lex permitteret: plus enim valet ſanctio permiſsione.*

CAPVT VII.

Phalanx, facere phalangem, pagi, materis.

Phalanx. GRæcis & Macedonibus phalanx erat peditum ſtabile agmen grauis armaturæ, vt ferè Romanis ſuæ legiones. Iulius tamen Cæſar & Germanis & Gallis phalãges tribuit lib. 1. ita ſcribens, *Ipſi confertiſsima acie reiecto noſtro equitatu, phalange facta, ſub primam noſtram aciem ſucceſſerũt.* Ibidem, *milites è loco ſuperiori pilis miſsis, facilè hoſtium phalangem perfregerunt.* Rurſum, *ac Germani celeriter ex ſua conſuetudine phalange facta impetus gladiorum exceperunt.* ſed his in locis Phalangem facere. phalangem facere eſſe arbitror, quod Græci dicũt συνασπίζειν, cùm iunctis ſcutis aut clipeis, vel in hoſtes inuaditur, vel hoſtium impetus excipitur, quòd ſic conſertis clipeis Macedonũ phalanx pugnare ſoleret. Ita autem apud Cæſarẽ intelligi ex eo patet, quod ita ſcribit, *Reperti ſunt complures noſtri milites, qui in phalangas inſilirent, & ſcuta manibus reuellerent, & deſuper vulnerarent.* eſt igitur ibi phalanx συνασπισμός: ac Philippus Rex Macedoniæ ſequutus Heroicum illum belli Troiani cuneum, de quo poeta Iliad. ε. ſcribit, ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, phalãgem compoſuit Macedonicam vmbonum velut perpetuo textu conſertam. Pagi. Pagi autem apud eundem ſcriptorem ſunt regiones vniuerſę & populi alicuius partes, vt tota regio Heluetiorum, quæ ab eo appellatur ciuitas, in quatuor partes erat diſtributa, quas appellat Cæſar pagos, nõ quòd tantum pagatim incoleretur (nam & habitabatur oppidatim, cùm ſcribat duodecim oppida in ea fuiſſe, & pagos ad quadringentos) ſed quòd vniuerſus eorũ ager in quatuor partes, & tanquam præfecturas, eſſet diuiſus. Eodem modo libr. 4. ſcribit Sueuorum centum pagos fuiſſe. cùm enim longè lateque in Germania regionem ampliſsimam haberent latiſsimosque fines, in centum partes regio diſtributa erat. ſic ager Romanus à Numa Pompilio in pagos diſtributus fuerat, vt ſcribit lib. 2. Dionyſius his verbis, διεῖλε τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς λεγομένους πάγους: tractus enim quoſdam & partes regionis ita vocauit, quod quidem & Plutarchus in Numa ſcribit, εἰς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν, ἃ πάγους προσηγόρευσεν. Pagis autem illis præerant pagorum magiſtri. Nos quidem antè de pago diximus, ſed tumultuariorum commentariorum eſt, æſtu quodam ſcribendi eodem ſæpenumero relabi. *Materas* autem *ſubijciebant* in Cæ- Materis. ſare lego. Ita autem vocabatur iaculum lingua Gallorum, vt ſcribit Strabo lib. 4. Georg. καὶ ματάριν πάλτου τι εἶδος. videri poteſt nomen gallicum, quo ſagittam capitatam hodie appellamus marellatam per diminutionem, inde ortum eſſe.

CAPVT VIII.

Caleti, Velocaſſes, Aeſia, teſtudo.

POpuli duo ſunt apud Cæſarem lib. 2. comment. belli Gal. noſtris hominibus non ſatis noti, qui tamen hodieque nomen retinent antiquum: hi ſunt Caleti & Velocaſſes. Caleti. Caletos autem hodie ferè omnes eos putant, qui his proximis annis auſpicijs Henrici regis de Anglis recepti ſunt, hoc ipſo adducti, quòd eorum oppidum Caliſium vocetur, in Morinenſi diœceſi. Sed Caletos populos eſſe contendo in ſuperiore Normania vltra Rhotomagum ad oſtium Sequanæ, quos hodie Caletenſes appellamus, quorum oppida ſunt Deppa, Portus, nuper de Anglis receptus quẽ per bellum ciuile interceperant, Iuliobona, quam villam bonã appellamus. Pro me teſtimoniũ dicet Strabo, qui in eo quem ſcripſi tractu Caletos collocat lib. 4. Georg. Vt autem vltra Rhotomagum ſunt Caleti, ita citra Rhotomagum ſunt hodie Velocaſſes, etiam olim Rhotoma- Velocaſſes. gum eis attributum erat, quos hodie Vilcaſsinẽſes appellamus, qui & bipartiti hodie ſunt in Normanos & Frãcos. Velocaſſes Normani inter Andelam & Heptam ſiti ſunt, vbi oppidum eſt Giſortium, Caſtellum Andeliacum, chariſsima mihi patria. Velocaſſes Franci in- Aeſia. colunt inter Eptam & Æſiam: ſic enim Vibius Sequeſter appellat fluuium Galliæ, quem hodie Iſaram appellamus, à quo & oppidũ Pons Iſaræ nomen habet, vt Vibius Sequeſter loqueretur, Pons Æſiæ. ſic iſti duo populi antè ignorati, hominum notitiæ reſtituti ſunt. Mendosè autem in eo Cæſaris libro ſcribitur, *Germanosq; qui ripas Rheni incolunt.* loquitur enim de Germanis qui in Gallia ſedes collocarant, & prope Rhenum & ſatis procul à Rheno, quos appellat nominatim infrà Condruſos, Eborones, Cæreſos, Pæmanos. ex antiquis igitur libris lego, *Germanosq; qui cis Rhenũ incolunt.* Quod

m 2

autem ait, ad insignia accommodanda defuisse tépus: insignia interpreror vel lupinas exuuias, quibus pilani suas galeas ornabant, aut pro galeis vtebantur, vt Polybius libr. 7. scribit, vel pennigeras coronas, & pennas puniceas aut nigras, quibus cubitali sa longitudinis suas galeas hastati, principes & triarij decorabant, vt idem scribit. Illud Porrò eod. libro, *testudine facta portis succedunt*: de ea testudine intelligo, quam faciebat exercitus se tegumētis scutorum vndique operiens, vt testudo suo obducta est putamine, eaq; specie referebat tectum ædificiorum: sic autem se operiebăt erate perpetua clipeorum aduersus sagittas Parthorum, & aduersus omnia missilia supernè cadentia, cùm vrbem oppugnabant. hinc Maro 2. Æneid. scribit,

Testudo.

——obsessumq; acta testudine limen.

quod de machina videtur Seruius intelligere, cui interpretationi *acta* conuenire videtur. sed *acta* pro *facta* hic dictum crediderim. Plutarchus in Antonio, de clipeorũ testudine sic scribit: *αὐτοὶ δὲ καθιέντες εἰς γόνυ προβάλλοντο τοὺς θυρεούς, οἱ δὲ ὄπισθεν ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὅπλα, ἐκείνων ὁμοίως ἑτέρων. τὸ δὲ σχῆμα παραπλήσιον ὀρόφῳ γενόμενον, ὄψιν τε θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς ὀϊστοὺς ἀπολισθαίνοντας. διὰ τὴν τε κλίσιν [illegible] ἐποίουν, καὶ τὰ γόνατα [illegible] περὶ τὴν γῆν [illegible].*

CAPVT IX.

Iupiter currum agens per purum, Iupiter elicius.

Iupiter currum agens per purum.

VEterum opinio erat Ioue, cùm tōnabat & fulminabat, in nubem eam, vnde fragor ille tumultuabatur, miscebatur & fremebat, & iactus fulminum cadebat, currum agitantem descendisse, vt inde velut ictum destinaret, & agitatione currus sonitum excitaret. Hinc illud Horatianum lib. 1. od. 12.

Tu graui curru quaties Olympum. & od. 34.
——namq; diespiter
Igni corusco nubila diuidens
Plerumq; per purum tonantes
Egit equos celeremq; currum.

his enim versibus Horatius significat curru Iouis fremitum tonitrus excitatum esse. Ea autem maximè diuina tamen tonitrua & fulmina putabant, quæ sereno cælo mittebantur, vt ex hoc Horatij loco patet, & eo Ciceronis 1. de diuin. quem proferam,

Aut cùm terribili percussus fulmine ciuis,
Luce serenanti vitalia lumina liquit.

Et lib. 7. Hellenicôn apud Xenophontem scribitur, *ἐξ αἰθρίας ἀστραπὰς καὶ βροντὰς λέγοντι αὐτοῖς αἰσίους φανῆναι*. per purum igitur Horat. dixit, velut *ἐξ αἰθρίας*. sed vt ad rem redeam: quòd è nubibus fulminum manubias mittere Iupiter crederetur, scripsit 1. Georg. Mantuanus poeta,

Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra:

Itaque quòd tum descendere, vt dixi, existimaretur ab illa antiqua, & vt ita dicam, etrusca hominum natione, *καταιβάτης* à Græcis Iupiter ob tonitruum, fulminum & pluuiarum tempestates vocabatur, id est descensor, quem Elicium Latini dicunt: quo fit vt ad eam opinionē cognominationemq; poetarum Latinorum illa reuocanda sint, quæ à nobis surdis auribus ob audiuntur, nominatimq; citanda sunt & suis adscribenda auctoribus, ne quem posthac fallant, quę subijciam. Maro ecloga vij.

Iupiter Elicius.

Iupiter & læto descendet plurimus imbri.

Ab eadem mente & illud manauit li. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit.

quod tamen ex Euripidis etiam versibus imitatum & effictum est. Horatius quoq; in Epodis 13. od. non alia de causa scripsit,

—— & imbres Niuesq; deducunt Iouem.

nam tum Iupiter de cœlo deducitur priscorũ superstitione & sententia, cùm in imbres descendat. Salmoneus quoq; ille impius tyrannus opinionis diuinę & maiestatis affectator, quadrigis equorum & curribus & lampadum quassatione iactuque, Iouis fulmen & tonitru imitabatur: quæ fabula spondet testimonium eius opinionis antiquorũ quam cōmemoraui de Salmoneo versus sunt Maroniani 6. Æn.

Quatuor hic inuectus equis & lampada quassans,
Per Graium populos mediæq; per Elidis vrbem
Ibat ouans, diuumq; sibi poscebat honores,
Demens, qui nimbos & non imitabile fulmen
Ære & cornipedum cursu simularat equorum.

Higinus quoque de eo ita scribit, *Salmoneus Aeoli filius Sisyphi frater, cùm tonitrua & fulmina imitaretur Iouis, sedens in quadrigis, & faces ardentes in populum mitteret & ciues, ob id ab Ioue fulmine ictus est.*

CAPVT X.

Saga ment in Plauto, architectus omnibus, cunabula, cunæ, circumferre.

IOachimo Camerario viro optimo & eruditissimo facilè iniurato quiduis crederem. Itaque ei fidem habeo scribenti in vetustis Plauti exemplaribus in Amphit. Se. Dapes atque opes. exararum esse, *hæc sola saccam mentem gestat meorum familiarium*: ex quo quidam sartam sarserunt, alij, non inuita mediusfidius Minerua, sanā concinnarunt. sed mihi verbum istud circunrodenti diutius, rimantiq; quidnā verisimile sit à Plauto pro sacca scriptum esse, & vt ferè in vicinum deflexionibus detorquentur deprauata, cogitanti num aliquod verbum idoneæ huic sensui notionis significationisq; è vicinia pxima arcessi posset: mibi istud diu multumq; agitanti mecum versantiq;, succurrit, videri sagam in saccam scribentium temeritate denertisse. sagam enim mentem pro prudentem & sagacē dixit antiquitas, cùm Cicero 1. de diuin. scribat anus sagas vocari, quòd multa sciant. In eadem fabula in prolog. *Quid benefactis meus pater deûm regnator architectus omnibus*, sic dictum accipio, vt istud 7. Æn. *ipse quirinali lituo*: & 6. Æn. *melle soporatam & medicatis frugibus*

Saga mēs

Architectus omnibus.

gibus offam. Nā, *queis benefactis meus pater*, valet quę-sint eius beneficia in omnes, cum omnium sit architectus, non tantùm principum, & tam multa opera rectè & ratione sæpe architectatus sit. mihi enim videtur iocari in eū histrionem, qui personam Iouis erat acturus, qui pauper erat, vilisque architectus, & in superiore habitabat cœnaculo, vt alio loco dicit alludens, atque ita quidem, vt in histrione. sed ambigui etiam subolet nescio quid in personam Iouis relato sensu, velut sine artificis suspicione: intelligit enim poeta comicus & significat omnibus esse mortalibus architectum Iouem multis benefactis. quod significat illum præpotentem Deum & imperatorem omnibus hominibus auctorem esse multorum beneficiorum & bonorum.

Cunabula. Cunabula autem in eadem comœdia, Sc. Dapes atque oues. sunt fasciæ & panni, quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraque eorum vno verbo lanea & lintea. sic enim scribitur, *neq; cum quisquam quiuit colligare in cunabulis.* Nam in cunis pueri in cunabulis inuoluti colligātur, vt eadem scena, Ego

Circumferri. *cunas recessim rursum versum trahere.* Illud etiam, Se. Satin' parua res. *quæso quin tu isthanc tuber pro certa circumferri?* dictum est pro, lustrari & lustratione curari. qui enim id faciebant, certum carmen insusurrabāt, & theda, scilla, ouis, sulphure, aliisque circumpurgabant, quod [illegible] Lucianus dicit, ita scribens in necyomantia, [illegible]. Idem etiam [illegible] Græci dicunt: & [illegible] est [illegible], qui circumlustrat & circumpurgat: quod, quia res certæ certaque februa circumferebantur, circumferre Latini vocauerunt. Itaque apud Maronem, circumferre vnda, est vnda purgare, 6. Æneid.

Idem ter socios pura circumtulit vnda.

CAPVT XI.

Paragaudæ vestes, monolares, dilores, trilores.

NON solùm inter Grammaticorum cathedras, sed etiā inter Iurisconsultorum pulpita persæpe in controuersiam adductum est, quæ sint, vt ipsi loquuntur, in eorum iure paragaudæ. Ego verò etsi imi subsellij sum etiam inter infimos literatores, vt iis qui in triuiis docēt meritò annumerari debeam, tamen audebo quid de iis sentiam adscribere. Si em̄ in Iurisconsultorum pulpitis & libris de eis & loqui & scribere nō dubitarunt, quos etsi conscientia inscitiæ tacere iubebat, gloriolæ tamen & existimationis studium temerè & ineptè loqui cogebat, cur non ego eorum exemplo ad audaciā prouocatus aliquid effutiam?

Paragaudæ vestes. Ego igitur paragaudas arbitror fascias fuisse vel aureas vel sericas auro ornatas, quæ vestibus intexerentur, non vt institæ adsuerentur. id satis ostendit Imperatorum Gratiani, Valentiniani & Theodosij rescriptum his verbis, *nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas.* At in Valentis, Valentiniani & Gratiani rescripto, *auratas & sericas paragaudas auro intextas viriles priuatis vsibus contexere conficereq; prohibemus:* vestis potius ipsa paragaudis distincta & insignita significatur. nā & paragauda vestis ipsa etiam dicebatur: Vopiscus in Probo, *meruiat paragaudas duas:* & in Aureliano, *paragaudas vestes ipse primus militibus dedit, cùm ante non nisi rectas purpureas accepissent.* qui locus prætexturam quandam vesti paragaudæ fuisse intextam significat, cùm paragaudæ vesti purpuream rectam opponat, quæ nec clauata nec prætexta erat. Pollio Trebel. in diuo Claud. *albam subsericam paragaudem vnam.* Harum quædam monolores

erant quædā dilores, aliæ trilores, aliæ etiam pentalores: ego autem suspicor monolores fuisse paragaudas vestes, quibus vna tantùm paragauda intexta esset: quibus autem duæ, quæ sua latitudine lora æmulari viderentur, dilores: quibus tres, trilores: nam quòd illæ tanquam fasciæ lori æquarent latitudinem & simularent speciem, ideo suspicor ab historicis, & à populo olim sic vocatas fuisse. Vopiscus in Aurel. *& quidem aliis monolores, aliis dilores, trilores aliis, & vsque ad pentalores, quales hodie lineæ sunt.* haud me tamen animi fallit eruditos esse homines, qui monocores, dicores, tricores, pentacores hic scribendum asserant, & vestes intelligant semel bis ter quinquies purpuræ aut muricis fuco satiatas: sed nihil afferunt, cur in eorum sententiam auctoritas tanquam senatusconsulti perscribanda sit. paragauda autem, vt & hoc ad extremū ponam, verbum esse videtur è Græco & Latino compositum, vt quoddam ornamentum & gaudium vestis intelligatur. aliquando etiā, quòd limbo paragauda & margini vestis esset vicina, velut para caudam, id est iuxta caudam & extremitatem & oram vestis interpretatus sum. Monolores. Dilores. Trilores.

CAPVT XII.

Ignis admouebatur iis qui ad aras confugerant vt eas relinquerent.

NEfas erat eos, qui ad alicuius dei aram confugerant, & in loci sacri præsidium se receperant, violari, aut per vim inde extrahi, ne crimen non tam in deorum supplices, quàm in deos ipsos immortales admissum esse videretur: nihil tamē ius & fas tam sanctum constituere potest, quod nō, si non vi opprimatur, saltē iuris aliqua specie & simulatione eludatur. ignem enim reperio solitū eis, qui aras amplexi tenebāt, admoueri, vt nō ab hominibus per iniuriam inde extrahi viderentur, sed incendij metu & ardoris inde fugere cogerentur. proinde quasi non ab hominibus id oblatum, sed velut fortuitò natum foret: nec id hominum esset maleficium aut scelus, sed ignis violentiæ & impetus. Itaque apud Euripidem Hermione minat se Andromachæ quæ in templum confugerat, ignes adhibiturā, & inde incendio loci eam excitaturam atq; fugaturam:

verba autem sunt Euripidis, *πῦς σοι προσοίσω*. vbi notat enarrator, *ἔθος ἦν τοῖς βωμὸν καταφεύγουσι πῦρ προσφέρειν*. hinc profectò intelligetur cur in scenis Plautinis & spectaculis Rudentis, leno ignem sibi poscat, vt ancillas suas, quæ ad aram Veneris perfugerant, locum deserere cogat. sic aūt scribitur Sc. Exi è fano. L A B. *Vulcanum adducã, is Veneris aduersarius est*. mox rursum scribit, L A B. *Ibo hercle aliquò quæritatum ignem*. Iterum, *ignem magnum hic faciam*. Etsi enim dicit, *hasce ambas hic vt in ara viuas comburam*: tamen hominẽ auarissimum & impurissimum ea conditione se eas combusturum minitari debemus suspicari, ni vellent locũ relinquere, cuius fiducia herile contemnebant imperium, & sui ius corporis adimere lenoni volebant, seque in libertatem vindicare conabantur. nam ius in eas & potestas ei sanè omni vltione potior erat.

Plauti locus illustratus.

CAPVT XIII.

Gratiæ solutis zonis, cululli, barbitus, Iuuentas comes Veneris.

QVOD scribit Horat. lib. 1. ode 29.

Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis,

ex historia petitum est: constat enim ea tempestate Augustum in animo habuisse Arabiæ & Parthis bellum inferre, eiusque belli causa delectum habuisse: vnde Horatius ode 35. eiusdem libri scribit,

—& iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoq́; rubro.

& Maro lib. 7. Æneid.

Siue Getis inferre manu lachrymabile bellum,
Hircanisue Arabisue parant, seu tendere ad Indos,
Auroramq́; sequi, Parthosq́; reposcere signa.

Et Propertius lib. 2. eleg. 11.

Iam negat Euphrates equitem post terga tueri
Parthorum, & Crassos se tenuisse dolet.
India quin Auguste tuo dat colla triumpho,
Et domus intactæ te tremit Arabiæ.

Gratiæ solutis zonis. Solutis autem Gratias zonis Horatius lib. eodem, ode 30. dicit, quòd ita fingi pingique solebant. Seneca lib. 1. de benefic. capite 3. *Quare tres Gratiæ, & quare sorores sunt, & quare manibus implexis, quare ridentes, quare iuuenes, & quare virgines, solutaq́; & perlucida veste?* Ideò etiam fortasse suprà, ode 24. nudam gratiam vocauerat, quòd perlucenti veste, tanquam nuda esset: vt lib. 1. satyr. 2. *—Cois tibi penè videre est Vt nudam.*

Iuuentas. At verò Iuuentas apud eundem poetã ode 30. dea iuuentutis est, quæ Græcè dicitur *ἥβα*, & cũ

Cululli. Venere ab Homero iungitur, vt hic ab Horatio, *ἥβη τε Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη*. Exiccet autem *culullis*, lib. 1. ode 31. est, exiccet & epotet poculis. cululli enim pocula erant per diminutionem elata, à culleo deducta: etsi enim culleus primam producit, tamẽ vt assolet, in diminutione corripit, vt mamma mamilla. Acron autẽ, quòd putat fuisse fictiles pontificum calices culullos, quibus & vestales virgines vterentur, vereor ne culullos pro capedunculis acceperit. Cæterùm ode sequenti,

—Lesbio primum modulate ciui

Barbitos. cùm ait, significat primùm Alcæum barbito vsum, quod citharæ genus est grauius aliquantò sonantis: quasi enim *βαρύμιτον* dicitur. ab Alcæo etiam Sapphicum carmen inuentũ fuisse, non desunt qui scribant. Hephæstion, *ἔστι δὲ καὶ παρὰ Ἀλκαίῳ, καὶ ἄλλων ἐντεῦθεν εὕρημα, οἱ περὶ Σαπφοῦς λέγουσιν*. Alcæus porrò cum Atheniensibus bellum gessit, & cum tyrannis, expulitque Pittacum Mitylenis. Gratam autẽ dicit epulis Iouis testudinem, in quibus Apollo cithara canit, vnde illud, *αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκιθάριζε*. Illud autem, *Plerunq; per purum tonantes Egit equos*, cùm scribit ode 34. eod. lib. colligit verum esse Iouem tonare: vnde & eius cognomen, qđ Epicurei negant. nam si puro serenoque cœlo tonat, falsa est & insana Epicureorum sapientia, qui id semper fieri densis nubibus obducto cœlo prædicãt, & vt est apud Manilium libro 1. astronom.

Eripuitq́; Ioui fulmen viresq́; tonanti.

Tonitru autem puro cœlo & sereno fremens, certissimum numinis argumentum esse, & aliquid certissimum portendere censebant, vt suprà cap. 9. è Xenophõtis exemplo docuimus.

CAPVT XIIII.

Clauus trabalis apud Horatium, seuerus Vncus, liquidum plumbum.

HOratius lib. 1. ode 35. anteambulatricem fortunæ dicit esse necessitatem, fortunæ dominatum & potentiam constituens, quòd quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt

Clauus trabalis. impedire possit. Clauos autem trabales perleganti fictione & conceptione ibidẽ tribuit necessitati, quibus omnia figat firmetq́; & retineat. Sunt autem grandes claui, quibus trabes configuntur. At trabale telum 12. Æneid. instar trabis magnum est. non existimo autem de tormẽtis & cruciatibus ista explicanda esse, quod videtur interpretibus. Cuneis quoq; insertis ad aliquid astringendum vtebantur. Cicero 1. Tuscul. *Hos ille cuneos fabrica fideli inserẽs, perrupit artus*. Plato in Timæo, *οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες*. quod de Vniuers. Cicero vertit, *crebris tanquam cuneolis illiquefactus*. Et in Phædone, *ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα*. At verò, vncus se-

Vncus seuerus uerus, hamus est & ansa ferrea coagmenta re-

Liquidũ plumbũ. rum tenaciter & asperè retinẽs, liquido plumbo addito. Vitruuius lib. 2. cap. 8. *ansis ferreis & plumbo frontes vinctæ sint*. nam ad nexus firmitatem sæpenumero ferreos vncos plumbo illiquefacto ad perpetuitatem hæsuros tenaciter operibus & fabricis adiiciunt. De illo plumbo scripsit Euripides,

Κάδμε ἰδέσθαι, καὶ γὰρ ὁ ...
Τοιοῦτος μόλυβδος, ...

Inquit Horatius lib.1.ode 35.

Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno.

quod ità accipio: fortunam antecedit necessitas, sequitur & comitatur spes & fides, nec vnquam deserunt, quocunq; se conferat, quamuis veste mutata sese dissimulet: non tamen vt fides & spes assectatrices tuæ perpetuò sunt, item vulgus amicos perpetuò sequitur, quos mutata semper fortuna deserit. Cæterùm quidam putant conseruandũ quod sequitur hunc in modũ, Amici pariter dolosi diffugiunt iugũ ferre, vel pariter iugum ferre, id est, nolunt esse consortes aduersæ fortunę vt secundæ: ego putem dici dolosos pariter iugum ferre, qui non sincerè se consortes præbent, neque bona fide, ideoque in rebus aduersis deserunt: estq; translatio à iumentis. Porrò in carminis clausula quod accinitur, *diffingas retusum*, valet, aliter fingas. At in proximo carmine,

Actæ non alio rege pueritiæ,
Mutatæq; simul togæ,

cùm scribit, eos æquales esse dicit, qui in pueritia eundem habuerint magistrum, ad eundemque ludum iuerint, simulque togam virilem sumpserint. Magistrum autem regem appellat tralatitio nomine. recedebãt autem ab imperio magistrorum & pædagogorum, sumpta virili toga. At illud ode 37.

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum

cùm dicit, morbum impudicitiam intelligit, vt & Catullus epigr.51.

Morbosi pariter gemelli vtriq;.

Spadones autem hoc genere morbi erant infames, quos habebat plurimos Cleopatra: vnde in Epod.9. scribitur,

Romanus (eheu posteri negabitis)
Emancipatus fœminæ
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest.

Classe autem *cita reparauit oras*, libro 1. ode 37. est, reperiuit, requisiuit, recuperauit: vt enim parare est quærere: sic reparare, requirere, recuperare.

CAPVT XV.

Ius Italicum, Oea, Zama.

POsteaquam Italiæ solum immune factum est, prouinciale autem tributarium, multæ ciuitates ius Italicũ in prouinciis impetrauère, vt coloniæ quæ iuris erant Italici, quas plurimas Iurisconsulti commemorant in Censibus. Itaque ius Italicum, nihil aliud est, quàm immunitas à tributis: tributorum autem duo genera erant, vnum agris impositum, alterum capitibus: sed quibus esset ab Imperatore remissum tributum capitis, eorum etiam immune solum esse factum Imperator Titus interpretatus est. Eo in tit. Naponensis colonia legitur, de qua nihil vnquam alij scriptores fando audière. ego legendum putem *Neapolis &*

Ius Italicũ

Oeensis coloniæ, ad quam emendationem quàm proximè veteres libri accedunt, si quis eorum scripturam inspiciat & scienter compendium interpretetur. Sed & mox libenter legerim, *Zamensis quoq; eiusdem iuris est*, vel, vt reperi, *Zama Gerula*. Nam vel vrbs est Geruliæ, vel Geruliæ proxima, & ei fortasse aliquando contributa. Equidem scio aliam obtinuisse scripturã. sed vbi locorũ vnquã eius quæ recepta est appellationis ciuitas condita fuerit, nemo facilè dixerit. Ac procliuius sit Aristophanis nephelococcygias, qua inclinatione mundi conditæ fuerint, dicere. In eodẽ autẽ tit. Phœnicia pro phœnice, contra vtriusq; linguæ auctoritatem improbè receptum est. sed & quod in libro peruetusto scriptum extat disertè, *à duodecimo fœminæ vsq; ad sexagesimum annum tributo capitis obligantur*: dissimulandum non putaui. nam etsi dubium nõ est quin de capitatione Vlpianus loquatur, tamen nõ puto inanem esse vocem capitis, quam in aliis suppressam codicibus videre licet. Nam ista supplementa, quæ lectoris animum ad sententiam dirigunt, auctores plerunque liberaliter de suo adscribunt, ne qui legunt, ambiguitate captiosa fortè fallantur. In huius tit. calce lego, *In Africa Carthago, Vtica, Leptis magna, à diuo Seuero & Antonino iuris Italici factæ sunt*. est enim probabile à Seuero iure Italico illas Africæ ciuitates donatas esse, cùm præsertim ipse Afer esset.

Oea. Zama.

CAPVT XVI.

Buccularij, politores, Tribularij.

BVccularios in Iure ciuili, l. vlt. ff. de iure immunit. quos tandẽ accipimus? meritò enim bacularios, vt vocem nihili, quámque hac in re nõ agnosceret Iurisconsultus, explosam reor. Ego eos esse interpretor, qui galeas faciunt, ex ea galearum parte, quæ buccula dicitur, imposito nomine: buccula autem à bucca per diminutionẽ nomen sortita est. Eodem illo in loco politores pro polionibus & lego & defendo, eoq; nomine intelligo eos, qui arma, gladios, galeas poliunt. Qui autẽ sunt nicostrategi in tit. de Muneribus? subest mendi suspicio, quòd nullum tale apud Græcos verbum est, cùm tamen Græcam mentiatur originem: ego putem viarum stratarum & pistrinorum curatores legendum, & agnoscendum crediderim. Non tamẽ quæ sum hic commentus ita recipi volo, vt contradici recusem. in iure vario & controuerso hoc si numeretur, præclarè mecum actum putabo. nam nisi boni consulam meam sententiam numerari nec explodi à Iurisconsultis, iure hominum nõ risum sed iracundiam à me non deprecabor. Legendum putaui tribularij, vbi tubarij excuditur in titulo de Iure immunitatis, quo nomine venirent qui tribulos & murices faciunt, quibus equorum configantur pedes, sed melius tubarij legitur.

Bucculari. Politores. Tribularij

CAPVT

CAPVT XVII.

Saccularij, Dardanarij, directarij.

Saccularij

AMbiguut viri huius memoriæ facilè doctissimi, qui sint saccularij in titulo de Extraordinariis criminibus, cùm scribitur, *saccularij, qui vetitas in sacculos artes exercentes partem sub ducunt, partem subtrahunt.* Scribit Asconius, equestrem ordinem pro Cinnanis partibus contra Syllam stetisse, multasq; pecunias abstulisse, ex quo equites saccularios appellatos fuisse. Saccularij igitur pecuniæ sunt fures Asconio, sed Iurisconsulto fures sunt, qui malefica & magica arte credebantur sacculos, in quibus homines pecuniam gerunt, incantare & nummos subducere. nam sacculus crumena est. Catullus epigr. 13. *—nam tui Catulli*

Plenus sacculus est aranearum.

Martialis libro 11. epigr. 4.

—nescit sacculus ista meus.

Veteres autem magnam vim esse magiæ putabant, vt & eius vi messes aliò traduci posse censerent excantatis segetibus, quo nomine & legibus indicia constituebantur. ab ea opinione crediderim eos, qui annonam onerant & premunt, Dardanarios fuisse vocatos, quòd eorum tanquam maleficiis & venenis magicis crederent annonam auerti in ipsorum horrea, & in metiendo mensuram imminui, eiúsque modo subtrahi: aut quòd ad contumeliam & probrum magos eos increparent, Dardanarios vocantes, cùm esset odiosissimum magiæ & infame vocabulum.

Dardanarij.

Certè Dardanarij à Dardano habere nomen videntur, quem magum fuisse constat. Tertullianus, *vt istis tam vocabulis vtar, quibus auctrix opinionum istarum magica sonat: ostentantes, & Typhon & Dardanus & Damigeron & Nectabis & Berenice.* Sed & Dardaniæ artes Columellæ lib. 10. magicæ sunt,

Aut si nulla valet medicina repellere pestem,
Dardaniæ veniant artes.

Dardanus etiam ab Apuleio inter insignes magos nominatur. Vt autem arcarius, buccularius, tignarius dicitur, quæ formatio in multis artificum vocabulis obseruatur, ita, vt in opificio & artificio aliquo, Dardanarius eadem proportione dicitur. Nec verò in annona tantùm, sed & in aliis mercibus Dardanarij eodem Iurisconsulto auctore dicebantur. Qui se in aliena cœnacula dirigũt furãdi animo, diætarij vocantur, quòd cœnaculum diæta etiam non malè vocari possit, cùm in diæta sit. est enim eorum diæta, qui in cœnaculis habitant.

Directarij.

Euariant tamen libri, & in quibusdam directarios legimus, quæ lectio manasse è Iurisconsulti oratione videtur, quòd eos se ad aliena dicat cœnacula dirigere, in quam etiam lectionem propensior sum, vt quemadmodum transuersaria tigna & arrectaria dicuntur, transuersariique & arrectarij asseres, item directarij dicantur, qui directè in cœnacula eunt arte malefica: illud tamen alterum obelo confodere nullo modo ausim.

CAPVT XVII.

Cicero prima Tusculana explicatus, ope barbarica, potitur fatorũ, exequi, nequicquam, Atticus ibi loquitur.

NON satis mihi perspexisse videntur viri non solùm doctissimi, verùm etiam ingeniosissimi, sententiam alterni cuiusdam sermonis in prima Tusculana. Itaque quod assolet, personas mutarunt, vt ad ipsorum sensum dictio quadraret. Ego si omnia propiùs inspiciantur, vices sermonis probam sententiam habere comperio. Sed satius sit locum perscribere, mox explicare. *hæc fortasse metuis, & idcircò mortem esse censes sempiternum malum.* A. *Adeóne me delirare censes, vt ista credam?* M. *An tu hæc non credis?* A. *Minimè verò.* M. *Malè hercule narras.* A. *Cur quæso?* M. *Quia disertus esse possem, si contra ista dicerem.* A. *Quis enim non in eiusmodi causa, aut quid negotij est, hæc poetarum & pictorum portenta conuincere?* dolet hic Marco, quòd auditor, quæ de inferis narrantur, esse neget. nam velut contra ista poetarum figmenta & pictorum paratus ad dicendum venisset, ægrè se ferre simulat, locum sibi ademptum, in quo eloquentiam ostendisset suam, & sibi campũ esse clusum in quo splendidè spaciari & inequitare magnificè potuisset. Subsequitur alter, & ait, non esse magni ingenij in eo eloquentem videri, quòd poetarum portentis & pictorum nugis confictum esse videatur, vt nulla sit in eo refellendo opera magnopere ponenda. Sed vt huic tanquam obsonio sua, vt prisci loquebantur, mantissa addatur, aliquid ex eodem lib. 1. adiiciam, in quo cùm ex antiquo poeta affertur, *astante ope barbarica*, barbaricum interpretor Phrygium, vt sit stante Phrygum imperio. Sic apud Horatium libro 1. epistola 2.

Cicero explicatus.

Ope barbarica.

Græcia barbariæ lento collisa duello,

id est Phrygiæ: & apud eundem epod. ode 9.

Sonante mixtum tibijs carmen lyra,
Hac Lydium, illis barbarum,

id est Phrygium: & apud Maronem 2. Æneid.

Barbarico postes auro spolijsq; superbi,

id est Phrygio. Phryges enim opibus & auro abundabant, opinioque Græcorum erat eos opulentos fuisse, vt & Persas. Itaque vt barbarus ætate Demosthenis dicebatur Persarum rex: sic barbaros qui de bello Troiano scripsêre, aut tragœdias illius argumenti attigêre, Phryges intellexerunt: quanquam latius barbari nomen patet. Quòd autem hæc duo regna opulentissima fuerunt, inde barbaricum aurum dixit Maro. & vetus poeta apud Cic. 1. Tuscul. *quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia in studio est, quàm fertilitas barbara*, id est quàm barbarorum deliciæ & copiæ. In eadem 1. Tuscul. scribitur,

Euthynous potitur fatorum numine leto:

Potitur fatorum.

quod sic interpretandum censeo: Euthynous fatorum potitur mortuusque est, quę quidem mors propitio & læto numine & Deo ei accidit. scribitur & *munere leto*, vt munere læto fatorum

torum eum potitum audiamus. est qui & per adpositionem accipiat & legat, *fatorum munere, letbo*. In eodem libro *exequi*, pro funerare vsurpatur: vnde exequiarum nomẽ, quod inde natum est, quòd multi cadauer eius, qui efferebatur, sequebantur.

Exequi.

At qui labores morte finisset graues,
Eum omnes amicos laude & letitia exequi.

Nequicquam.

Nequicquam pro *non quicquam* ibidem etiam ponitur, vt veteres *ne vis*, pro *non vis* dicebant. *Secernere autem à corpore animum nequicquã aliud est quàm emori discere.* Sæpe autem quæri animaduerti, quis in ea disputatione cum Cicerone loqueretur: ac omnes propè in hanc sententiam vadunt, vt auditor sit: refragante tamen Lactantio, qui Atticum putat. sic enim lib. 1. Institut. scribit, verba Ciceronis adhibens, *Quare quorũ demonstrantur sepulchra in Grecia: reminiscere, quando es initiatus, quæ traduntur mysterijs: tum deniq; quàm hoc latè pateat, intelliges. Testatus est videlicet Attici conscientiam ex ipsis mysterijs intelligi posse, quòd omnes illi homines fuerunt, qui coluntur.*

Tuscul. 1. interlocutor.

CAPVT XIX.

Catinus porri & lagani, pocula duo cum cyatho, echinus.

Catinus porri, lagani.

QVOD Flaccus ait lib. 1. satyr. 6.

Ad porri & ciceris refero laganiq; catinum,

de parabili cibo intelligendum frugique mensa arbitror: nam porrum pro oleribus posuit, quæ vilissima sunt cibaria, & cicer legumen est, quo pauperiores vescebantur. Itaque viles homines & abiectos, fricti ciceris emptores libro de Arte poetica vocat. laganum etiam, qđ fictum erat farinaceum, quod in sartagine ex oleo frigebatur, in parabilibus escis numeratum existimo. Id autem Galenus duorum generum scribit, vnum, ὑγρὰ appellat, alterum ξηρόν. Eadem satyra, -- *& lapis albus*

Pocula duo cũ cyatho.

Pocula cum cyatho duo sustinet.

veteres solebant delphicam mensam multis onerare poculis, numeroq; semper pari: duobus cõtẽtus est Horatius, & cyatho, quo modum potionis metiebãtur, & certis cyathis vini certos aquæ cyathos miscebant, quod qui faciebat, ad cyathum stare dicebatur. Nam cyatho hauriebant vinum & aquam è vasis, & in pocula fundebant, quod κυαθίζειν Græci appellant, noto Marcelli ioco apud Plutarchum in eius vita, cuius naues machinis Archimedis leuatæ in puppim aut proram, deinde illisæ mari, aquam cùm plurimam haurirent, aut grauibus libramentis depressæ acciperent aquam, ludens dixit Archimedem suis nauibus pro cyathis vti. solitos autem esse veteres paria pocula in delphica ponere, declarat Agretius sic scribens: *Cicero, iubeo promi vtrosq; binos vt habeam: quia in delphica comparia vasa semper sunt, vnde ipse Cicero dicebat, scyphorum paria complura.* Horatius ibidem, *—astat echinus vilis.*

Echinus.

echinus Hesychio vas coquinarium est, sed & patella. interpretibus est vas æneum, in quo calices lauantur, quod etiam trisilis vocatur. trichilam puto scribi debere, vt in Copa epigrammate quod Maroni adscribitur:

Et trichila vmbrosis frigida arundinibus:

Et apud Columel. lib. 10.

—sub trichila manantem serpit ad vndam.

alij vitream ampullam, alij scorteam explicãt: ego hic vas aquarium rotundum lagenæ simile aut ampullę crediderim, vt guttũ vinarium, vt Varro de lingua Latina libro 4. docet. patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum. hoc mihi in mentem veniebat, quod de hoc loco dicerem, quem echino spinosiorem & aculeatum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis videri. sed nec illud omittam, Porphyrionem perspicuè legere *echino*, cùm explicet, propter echinum astat vilis guttus: qui & echinum vult hîc vitream esse ampullam, vt aquarium vas existimasse videatur: aquam enim lympidam nitido vitro perlibenter infundimus. nomen habere videtur à rotunditate echini se in pilam colligentis.

CAPVT XX.

Scansoria machina, anisocycla, nitor olei, tela.

Scansoria machina.

SCansoriæ apud Vitruuium lib. 10. cap. 1. machinæ, etsi satis apertè definiuntur, non tamen à quibusuis intelliguntur. hæ sunt quæ à Græcis aerobaticæ appellantur, vt multi censent, quòd in altum homines tollant, & in aerem sublimes leuent, ego acrobaticas appellari existimo, quòd in earum summum speculandi causa ascendatur: de iis autem sic scribit, *Scansorium autẽ est, cùm machinæ ita fuerint collocatæ, vt ad altitudinẽ tignis statutis & transuersarijs colligatis sine periculo scandatur ad apparatus spectationem*: his ego verbis existimo genus quoddã bellicarũ machinarum describi, quæ altissimis tignis in terra staturis, & ad eam altitudinem, quæ vrbis muros superet, erectis, speculatorem aut exploratorem ita attollunt in fastigium scandentem, vt velut in specula collocatus, ex edito spectet in obsidione quid oppidani aduersus obsessores parent: quod quidem fit transuersariis & plexis colligationibus & tignis ad tigna in longum adiectis ad altitudinem augendam. hoc enim genus audaciæ mox dicit esse, non artis. Recordor in membranis Græcis auctorum, qui de re militari scripserunt, exemplaria me earum machinarum vidisse. Cùm autem distinguit organa à machinis, in exẽplo numerat Anisocycla, quæ organa suspicor fuisse multos orbes habentia, quosdam maiores, quosdam minores, vt facili nisu maiorũ impulsione reliqui orbes mouerentur, & molitio rei alicuius fieret, aut expulsio. quo enĩ maior est apsis & rotũditas circuli, eò minore conatu & opera mouet. Sed suspicionẽ tantũ meã perscribo. Budæus singulare

Anisocycla.

huius

huius vrbis ornamentum, cuius si quando manum in aliqoo libro cugooſcimus, ita veneramur & admiramur, vt quod ludens ſcripſerit, aliorum ſeriis ſcriptis anteponere oon erubeſcamus, in quudam Vitruuio, quē mihi Memmius vir & humaniſsimus & doctiſsimus commodauit, ſcripſerat, Aniſocycla vocat Vitruuius organa inæqualiom circulorum, quæ maximi ſunt momenti. tanti auctoris ſententiam ſi prætermiſiſſem, nónne ei ſimilis fuiſſem, qui ſe comitiis Catonis rationem habitorum eſſe pernegaret? Nec verò omittam eleganter quidem à Vitruuio eod. cap. ſed tamen animaduertentibus paucis, nitorem olei, pro olei pinguedine, id eſt, pru oleo ipſo per circuitionem dici: verba ſubiiciam, *Neq; olei nitorem, neq; vitium fructum habere potuiſſemus*. nitent Latinis quæ bene habita & obeſa ſunt: nitoremque in oleo dixit Vitruuius propter eius pinguitudinem.

Nitor olei.

Tela. Admonebo & *telorum* in eo, pro *telarum* eodem capite legendum eſſe. nam & apod Tibullum libro 1. eleg. 6. doceo inſtrumenta, quibus tela texitur, tela appellari: & ita apud Lucrerium lib. 5. legendum eſſe, Lambinus eruditiſsimus vir mihi aſſenſus eſt. igitor ſine cunctatione ſic Vitruuium emendandom eſſe reor, *vt veſtitus quemadmodum teloru̅ organicis adminiſtrationibus connexu ſtaminis ad ſubtemen non modò corpora tegendo tueantur, ſed etiam ornatus adiiciant honeſtatem*. Hæc ego malui qualiacunque iuuentutem docere, quàm Pythagoricorum ritu alto preſſa ſilentio tenere.

CAPVT XXI.

Potio Vincea, inter cuneos ferreos, graphicus mortalis, domeſticu̅ augurium, & quædam alia ex Plauto declarata.

LVdimagiſtri hic officio fungar, & quædam è Plauto gloſſemata, quæ feſtinátem Lectorem iniecta maou retardareot, immorarique cogerent, explicabo. In Stich. Sc. Tene tu hoc, educe.

Proſtibili eſt ſtantem ſtanti ſuauium dare.

hic proſtibili, eſt proſtibuli, id eſt meretriculæ viliſsimæ & proſtantis. quanquam *proſtibuli* fortaſſe legendum. Quorſus aſinus calcitrat regredimur. Sc. Agite, ite foras.

Obe, iam ſatis, nolo obcædes, Catuli vt ludum nunc volo.

Nolo hic quicquam, inquit, tragicum & cruentum quodque cædes imitetur: malo ludum catellorum, qui inter ſe laſciuè luſitant. ſed membranæ morticinæ, *Catuli vt ludum* habent: ac ita laſciuus quidam & delectabilis ludus Catalorum populoru̅ ſignificabitur. nam tales quoſdam habuêre populi ſoos ludos, & in inſcriptione Tergeſtina hoc erat inciſum, VTI CARNI CATALIQVE ATTRIBVTI A DIVO AVGVSTO PIO REIPVBL. NOSTRAE. obcædes autem iuncto verbo, vt concædes dicuntur. Eadem ſcena,

Nolo nos bibere pro ſummo, nulli reſerimus poſtea.

Bibere pro ſummo.

nolo immani nos poculo & oppleto quantumque quis ducere poteſt, bibere, vt facere ſolent interdum, qui ita prouocát & poſcunt, quaſi vltimùm ſint poturi, neq; poſtea cadum aperturi, vinumq; hauſturi, ſed poſtrema inuitatione vſuri: ſic enim plerunque fit, vt ſubitò exhauriatur totus vini cadus. id quidem & antè nos etiam explicare conati ſumus. Retrorſum vt cancri cedimus.

Noſmet, inquit ibidem, *inter nos miniſtremus monotrophe.*

Monotrophos.

Stichus Sagatinum appellat monotrophum, quòd ſolus ſit, nec contubernalem habeat ancillam nec vicarium: qui enim talis eſt ipſe ſibi miniſter eſſe cogitur, ſolusque veſcitur. Sc. Sed ita quod occœpi.

Nam mihi iam intus potione vincea onerabo gulā:

Potio vincea.

lepidè, ita me Deus amet, laqueum potionem vocat vinceam, ac potionē quidem quòd cùm potum guttur ſoleat tranſmittere ipſi inditū, inditur & induitur ei laqueus, quaſi tranſmiſſuro: vinceam autem à vinciendo venuſtè deflexit, & ad potionem vineam vel vinaceam interim eleganter alluſit, quòd laqueo collum vinciatur: eſt vincea contineſ Feſto Pompeio. Ibidem Plautus, *vel inter cuneos ferreos*, id eſt vel in arctiſsimo potero accumbere loco, qualis eſt inter cuneos, quibus aliquid duobus ſimul inditis & adactis, magis adſtringitur, vel duriſſimum lignum finditur & diſcluditur. tum enim inter duos ſic adactos patet tantū tenuiſſima rima. Sc. Ita me dij. *Poſtea ibo lauatum in pilum.* hic quid pilum ſit equidem commioiſci non poſſum, niſi ſit inſigne baloearum, vt malum punicum apud Suetooium in Domit. capite 1. inſigne domus eſt: vidi qui intelligeret coactilia, quaſi intelligeret coactilibus ſe munitorum & forurum, eaque ſibi pro balneo fore. ſenſum vtrunque propoſui, arbitrio intelligentium relinquēs vtrum ſequi malint: neutri enim interpretationi hic præiudicare certum eſt. *Graphicum*, inquit ibidem, *mortalem Antiphonem*: ſic bellum & elegantem hominem vocat, quales ſcilicet pingi ſolent. nam in tabulis pictis hominū ſunt inſignes ſpecies. id ita eſſe vt explicaui appæret, quòd in eadem fabula, Sc. Famem fuiſſe. ſcribit,

Inter cuneos ferreos.

Pilum.

Graphicus mortalis.

At ſatin' vt facetè atq; ex pictura aſtitit!

Sc. Libro inſpexi.

Certum eſt muſtellæ poſthac nunquam credere.

Domeſticum augurium.

hoc genus augurij domeſticum erat, cùm vel ſerpens, vel muſtella viſa erat, vel gallina cecinerat, aut canis ater ædes ingreſſus erat. hoc auſpicium iouentum fuerat à Telogono. Suidas, [illegible]. Terentius in Phorm. act. 4. ſcen. 4.

Introijt in ædes ater alienus canis,
Anguis per impluuium decidit de tegulis,
Gallina cecinit.

Sc. Quom bene re geſta.

Ite hâc ſecundùm vos me, ego hanc lacero diem.

vos,

vos,inquit, ſecundum me hac ite. traiectione hac quadam verborum perturbata eſt oratio, quæ ſic in ordinė reſtituitur, vt dixi, Nimium diu loquor,diei ſum moleſtus in veſperum feſtinanti & præcipitanti, quem excrucio & lacero,ſic remorans & retardans garriendo: vel, Nimium diu loquor, & verboſus diei moleſtiam creo, atque ita ſtultè garriendo,eum excrucio & lacero.

CAPVT XXII.

Reſpondere, eclogarij, eclogæ, & quædam alia ex epiſtolis ad Atticum.

IN epiſtolis ad Atticum, quòd præciſè ſcribuntur quædam & nimium breuiter, ideo nos celant quid ſenſus occultent: vt lib.16.epiſtola 1. *ſed ſtomachari totum diem licet*, quod eſt,nolo hic in epiſtola iraſci, potero enim ſolus totum diem ſtomachari. mox verò,*nihil vidi*,vt opinor, hanc continet ſententiam, Imprudens fui,qui mutauerim conſilium, nec abire decrauerim. forraſſe autem pro ἰδεῖν, ſcribendũ eſt ἀπιέναι, vt ſe dicat fugere ex Italia velle quamprimùm. ductus ſanè literarum veterum, malè à librariis Latinis expreſsi, adumbrant talem quandam ſcripturam. *Quod ſi*, inquit ibidem, *verum eſt, video ſine bello ciuili ſeruiendum*. Illud *ſine bello ciuili*, hoc declarat,præterquam quod bellum ciuile habebimus: quod è Græco videtur expreſſum: nam Græci χωρὶς τούτου dicunt interdum,pro præter hæc. *Quod perſcribi oportet*, inquit epiſtola 2. eiuſdem libri,id non repræſentari, ſed per ſcripturam menſæ ad ſoluendum certo die conſtitui, obligareq; ſe, & creditori cauere.Nam apud argẽtarios ferè perſcriptionas iſtas conficiebant. vt autem appellari dicitur debitor, cùm flagitatur vt ſoluat, ita cùm ſoluere ſe dicit,reſpondere dicitur: Cicero in eadem epiſtola, *fit ſæpe, vt ij qui debent,non reſpondeant ad tempus*. Heraclidium autem quod dicit, obſcurè & ænigmaticè librum ſignificat Heraclidis Pontici æmulatione ſcribendum, cuius hodie quædam eclogę de Rebuſpub.reperiuntur, & in Homerum allegoriæ: & eclogarios homines eruditos appellat, qui olim quicquid ferè legebant librorum, ex iis excerpebant breuiarium quoddam. ſic eclogæ reperiuntur è Diodoro,è Polybio,è Cteſia,è Theophraſto, è Strabone: vnde & poemata imitata eclogæ vocantur, vt Bucolica Maronis è Theocrito: ac proinde etiam ſine imitatione poemata,quòd imitatorum breuitatem & ſimilitudinem habeant: ſed & loci inſignes ἐκλογαὶ vocantur, quòd excerpi notarique potiſsimum ſoleant,vt in vita Æſchyli, [illegible]. Græcos porrò ludos vocat, quibus dantur docenturque Græcæ fabulæ. *ſcis enim*, inquit epiſt. 3. *quid ego de Græcis ludis exiſtimem*. Epiſtola 5. eiuſdem libri ſcribit, *& tu* μετ' ἀμύμονα,*tu verò* ἀμύμων: *ille quidem* ἄμ[illegible]: vbi mihi videtur ad Homeri verſum reſpexiſſe,

Perſcribere.

Reſpondere.

Eclogarij.

Eclogæ.

Græci ludi.

Τὴν ἄλλων δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.

innuebat autem Atticus Nepotem epiſtolam ita elegãter ſcribere, vt ſecundùm Ciceronem facilè omnes vinceret. nam μετ' ἀμύμονα, quod de Achille dixit Homerus, de Cicerone Atticus intellexit. Eum autem honorem Cicero agnoſcere noluit, potiusque Attico detulit optimè epiſtolam ſcribenti,ſimulque laudem non inuidit Nepoti,quem diuinum quendam & immortalem ſcriptorẽ pronunciauit, prolixè liberaliterque eius indulgens commendationi. Vt qui vmbilicos & calcolos in littore ludentes colligũt, otium ſuum fallunt, ego quoque velut ludens & aberrans a feriis rebus & ſtudiis,hæc colligebam calculis & vmbilicis ſimilia.vereor etiam ne quis algis & vluis dicat & iis eiectamentis ac purgamentis, quæ mare foras in littus expuit. quod ſi quis his delectetur, abundè mihi precium operæ perſoluerit: ſi offendatur, tum verò vel ea de cauſa excuſabor, quòd imprudens noxam commiſero: nunquam enim offendere mihi delibaratum fuit.

CAPVT XXIII.

Apophoreta apud Martialem libro 14. & quædam explicata.

QVÆRI interdum animaduerto, quæ ſunt apud Martialem apophoreta: ego eo nomine exiſtimo ſignificari munera, quæ conuiuis dantur, vt ea domum referant, vnde & nomen adepta ſunt. ſed quis huic ſententiæ eſt auctor & fundus, vt veteres loquebantur? nam ſat ſcio nobis non crederetur:nec iniuria, cùm plurimi noſtri errores meritò ſuſpectam redderent noſtram fidem: ſed de nobis alij viderint, certè Martialis ipſe ſic apophoreta intelligere & accipere videtur, cùm lib.14. epigram.1.dicat,

Apophoreta.

Præmia conuiuæ det ſua quiſq; ſuo.

hic enim verſos apophoreta explicat. Sed luculentiſsimè omnium D.Ambroſius in exhortatione ad virgines ita ſcribens, *Qui ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta ſecum reportare conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuium, vbi ſancti martyris celebrata translatio eſt, apophoreta vobis plena ſanctitatis & gratiæ reſeruaui.* & in epiſtolam ad Romanos, *ad quod omnes inuitati, apophoreta duplicia conſequuntur.*

Diuitis,autem,*alternas et pauperis accipe ſortes*, eodem epigrammate, ſic intelligo, quòd alternis plerunq; ſcribat in lemmatis Martialis diuitis dona & pauperis:vt pugillares citreos diuitis,quincuplices pauperis: pugillares eburneos diuitis, triplices pauperis: pugillares membraneos diuitis, vitellianos pauperis: chartas maiores diuitis, chartas epiſtolares pauperis: loculos eburneos diuitis, ligneos pauparis: atque ita deinceps in pleriſque omnibus: quòd ſi interdum plura lemmata vnius

Martialis explicatus.

Tomentū circense.

Tomentum concisa palus circense vocatur:

intelligit arundinis panniculas, quas pauperes pro tumento culcitrarum emebāt. Circense autem tomentum hoc vocabatur, quòd fortasse initio circensibus spectaculis sibi substernere solerent. Strabo de hoc tomento sic scribit lib. 5. Geogr. [illegible]. Epigr. 238.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

mantilibus, inquit, tibi villosis & gausapa opus est, vt nobilis tua citrea mensa vindicetur ab inquinamento maculæ: mea vilis mensa, quæ maculam nō reformidat, & in qua potest esse circulus rotundaq; labes, quam repositoria & paropsides sæpe faciunt, nihil indiget vindice mantili. Epigr. 322.

Non alienus eques

Antè frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Fœlix cui comes est non alienus eques.

antè dicit solitos esse diuites multis censum equestrem supplere, annulosque aureos dare, qui equitum erant gestamina, quod ætate sua ratum queritur: veruntamē fœlicem dicit, qui comitem habet equitem nō alienū, sed suum, id est, quem ipse sua liberalitate equestri censu donato equitem fecerit. Epigr. 96.

—sed nasus longior ille fuit.

puto dictum in hunc sensum. Cùm haberet nasos aliquot calix, vnum aliquem ex his curtatum imminutumque fuisse. Iuuenalis satyr. 5.

Tu Beneuentani sutoris nomen habentem,
Siccabis calicem nasorum quattuor.

CAPVT XXV.

Atarnites, parum stabile carmen apud Ouidium in Ibin, Lycorides.

Carmen in Ibin, vt vltrò Ouidius ipse fatetur, plurimū habet noctis, inuolutūq; est historiis cæcis: in his hanc numerauerim,

Aut vt Acharnides misutus pelle iuuenci
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.

Atarnites.

sed prior mihi versus næuosus videtur, legendumq; crediderim, *Aut vt Atarnites.* nam de Hermia Atarnæ tyranno intelligitur, Aristotelis necessario & percharo, quod & annotatum à vetere interprete fuerat, cuius scrinia alij interpretes cumpilarunt, & scripta, etsi mendosa, vnde tamen multa odorari poteramus, suppresserūt. Hermiam, qui à rege Persarum id est domino defecerat, Mentor dux regis Persarū circumuenit, vt Diod. lib. 16. scribit, in potestatemque redegit. Epigramma Aristotelis apud Diog. Laertium in Aristotel. à rege Persarum interfectum conqueritur perfidia deceptum. quòd si quis *Acharnides* defendat, is fuerit Hermias Acharni filius: sed illud alterum prætulerim. verùm nos cæcas historias aliis relinquimus. vt in velitatione, minore contentione nos vtimur, & alia quædam minora quærimus: vt,

Quiq; tenet pontem, qui tibi maior erit.

videbatur enim dicendum, qui te maiur erit. sed significat, qui in tuis maioribus numerabitur, vt tu in eius minoribus: vel potius, qui iudicio tuo in maioribus numerabitur, & quem præ te magnum dices, quamuis aliis sit infimus & abiectissimus. His ego nunc contētus sum, quę minus obscuritatis habent. nam multis nondum satis intellectis opus esset maiore labore, vel potius ærumna: nos autem licet laboriosos & ærumnosos aliquis nō putet. Ibid.

Comicus vt liquidis perijt dum nabat in vndis.

hunc versum de Menandro intelligit vetus interpres, vt aliorum relatione cognoscimus, (nam illum interpretem desideramus) qui comicum Atheniensem dum in Piræi portu nataret, submersum fuisse dicit, de quo & à Callimacho epigramma scriptum fuisse: sed quid vetat de Eupolide intelligere, quem constat bello Peloponnesiaco in Hellesponto naufragio periisse ex Suidæ collectaneis. Ita posteaquam in vndas cecidit depressa vel fracta naui, natando interiit. Ibidem,

Vtq; parum stabili qui carmine læsit Athenas.

Parū stabile carmen.

videtur de Hipponacte huc intelligi, qui claudicante & parum stabili versu, id est scazonte, in Bupalum & Athenis inuectus est Athenienses: quo in carmine ne Athenis quidem pepercerat. quid tamen si pro *Athenas*, *Athenin* scribamus, quē ab eo probris oneratum accepimus? ne hanc quidem lectionem improbarem: etsi alteram delere non ausim. Ibidem,

Stella Lycoride cùm fuit æqua viro.

Lycorides.

proculdubiò de Simonide locus est explicandus, quē Lycoridem virum, vt opinor, vocat, vt & melicum poetam, & Apollineum. nam vt Amphrysia vates Sibylla dicitur, quia ad Amphrysum pauerat pecus Apollo: quidni & ab Apolline, qui [illegible] vocatur, vt apud Callimachum in eius hymnu, [illegible], Lycorides dicatur? fortasse etiam à Lycoreo, qui Delphis vicum cōdidit, genus ducebat, quod & verius puto.

CAPVT XXVI.

Spumare in herbas, lauatio matris deûm, dij genitales, somni cornu & virga.

Spumare in herbas.

DONEC *Thessalicas despumet succus in herbas,* in veneficio & incantatione versus Lucani est, lib. 6. sed & Apuleius Lunam despumari dixit. opinor stultas quasdam veterum animis incessisse de veneficiis opiniones: credebant enim à veneficis herbas legēribus lunam deripi de cœlo, cogique eam in herbas spumare & saliuam quandam suam spargere, vt eius saliuæ spuma venenarius earum esset virus & efficacius: tale quiddam suspicari necesse est, vt ex illis coniicere lucis licet. Ex qua opinione dixisse Val. Flaccum lib. 8. Argon. censeo, quod & antè attigimus,

Contrà Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaq; Lethæi quassare silentia rami. Et lib. 6.

Quamuis Atbracio lunam spumare veneno Sciret.

Galli sacerdotes matris Idææ sese cruentabát ad Phrygios modos, vt Ouid.in Ibin scribit,

Attonitusq; seces, vt quos Cybeleia mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.

Iterũ, *Cedunt tactatis vilia membra comis.* id Aprili Mense megalensibus faciebant vsq; dum in Almone matrem Idęam lauissent: tum enim dea deposito squalore & fordibus hilaris videbatur, & ipsi eandem concipiebant læ titiam. Val.Flaccus 8.Argon. — *Lauatio matris deũm.*

Sic vbi Mygdonios planctus sacer abluit Almo,
Lætaq; iam Cybele, festaq; per oppida thedæ:
Quis modò iam sæuos adytis fluxisse cruores
Cogitet? aut ipsi qui iam meminere ministri?

id autem cùm fiebat, lauatio deûm matris dicebatur: Arnob.lib.7.aduer.Gent.*Lauatio deũm matris est hodie.* Sed nos hoc tanto capite vagamur & erramus, vt foliuagæ feræ. Quod igitur est apud Cic.1. Tusc. ex Ennio, *Ex hac opinione si-mæ assentiens scripsit Ennius,*

Romulus in cœlo cum dijs agit æuum.

quod apud eũ curtum mutilumq; est carmen, integrum profertur à Seruio lib.6.Æneid.

Romulus in cœlo cùm dijs genitalibus æuũ Degit.

Dij autem genitales, in eo Ennij versu videntur esse quibusdam dij geniti, id est indigetes, qui homines fuerunt. nam genitale, quod & genitabile dicitur, non tantò actiouis est, vt genitales causæ, sed & perpessionis interdũ, vt Lucretius apud Varronem lib.4. — *Dij genitales.*

Aetheris & terræ genitabile quærere tempus:

id est quo genitus est æther, quo genita terra. atq; hoc videtur verbũ ab Ennio quodammodo nouatum: Cic.lib.3. de Orat. *sed sæpe vel sine coniunctione verba nouantur, vt ille Ennius dij genitales,* pro quo, *indigenitalis*, exprimitur ab omnibus editionibus: deos tamen genitales esse puto æternos omnium rerum paretes & auctores, vt alio loco ostendo. Scribit lib.6.Æneid. Seruius, somnum solitũ esse pingi cum cornu, ex qua consuetudine Val.Flac.scripsit 8.Argon. — *Somni cornu.*

—somne omnipotens te Colchis ab omni
Orbe voco, inq; vnum iubeo nunc ire draconem,
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu.

& Seneca in apocolocynthosi,

— & obscuri crescebant cornua somni.

quòd rum cresceret nox. Tribuitur etiam ei virga, vt à Papin.lib.5.Syluar.4.

—Extremo me tange cacumine virgæ.

Maro libro 5.Æneid.ei tribuit ramum Lethæa madidum aqua,

Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Vi q; soporatum Stygia super vtraq; quassat
Tempora. Apud eundem 1.Georg.
—& cereale papauer Tempus humo tegere

cùm scribitur, papauer ea attributione exornatur, quòd simulachra Cereris manu papauer gestare solebant: sed & eius antistitæ, cùm Cereri sacrum esset. Callim. in Cereris hym. γεῖτε ἐν χερὶ Στικμαλα ἢ μάκωνα. alias afferunt interpretes causas, quas comminiscuntur. ego sacrum Cereri libenti animo interpreter.

CAPVT XXVII.

Venus marina, arbiter Adriæ, corripere gradum, Venus choros ducit imminente luna, Fauno immolare, Plutonia domus exilis.

QVispiam locum non putabit fuisse inuocandæ Veneri fortasse in nauigatione, cũ tamen Horat.lib.1.ode 3. ita scribat,

Sic te diua potens Cypri:

cùm ea porius amorum fœdera quàm nauigationum pericula curet: sed vt in versu Ouidij in epist.Sapphus,

Venus orta mari mare præstat eunti: — *Venus marina.*

& Venus cognomento marina colebatur: Horatius lib.3.ode 26.

Læuum marinæ qui Veneris latus.

& Venus Pontia cognominata apud Pausaniam libro 2.legitur. Quòd autem ibidem Notum arbitrũ Adriæ dicit, id ex eo facit, vt reor, quòd Austro flante, vt Aristoteles scribit in naturalibus quæstionibus, maiores concitantur in mari fluctus. Nam velut ex imo oriatur, attollit vndas, quas ex alto ingruens premit Aquilo. At verò eadem satyra mortis gradus, eius est ingressio, accessus & aduentus, qui interdum formidabilior est & truculentior, interdum clemẽtior: sed qui nauigationi se commisit, & mare turgidum tentauit, nullum mortis quantumuis immanem impetum videtur reformidare. At verò corripere gradũ, est gradum raptim facere & carpere: vt 1.Æneid.*corripuere viam interea:* & 6.Æneid.*corripiunt spatia.* — *Arbiter Adriæ.* — *Corripere*

Iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna,

cùm dicit ode 4.eiusd.lib. ad id respexit, quòd Venerem vere reuerti censebant: Lucret.lib.5. — *Venus choros ducit imminente luna.*

—it Venus & Veneris prænuntius ante
Pennatus Zephyrus.

Imminente autem luna, quod est ex cœlo illucescente, præfultrix Venus choros ducit: quia noctu remotis arbitris terra grata numinibus est, cùm cesni solint: *cùm superis terrena placent*, inquit lib.1.Papinius Syluar.1. Ibid.Horat.

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis. — *Immolare Fauno.*

ait ex consuetudine antiquorum, qui Fauno rem diuinam faciebãt, & ouilia lustrabant veris initio, antequã pecus, quod hyberno tempore in septis villæ stabulatum erat, in agros pabulatum educerent. Calphurnius 5.eclog.

—tu cespite viuo
Pone focum, geniumq; loci Faunumq; laremq;
Salso farre voca: tepidos tunc hostia cultros
Imbuat, atq; etiam dum viuit ouilia lustra.

Iam illud ibidem, æquo pulsat pede, est æquè ingreditur: nam fores pulsare solemus, vt aperiantur, & domos ingrediamur: vnde translatio sumpta. Cur ibidem dicitur domus exilis Plutonia? nempe quòd inanis & vacua sit, vt apud Maronem 6.Æneid. — *Domus exilis Plutonia.*

Perq; domos Ditis vacuas & inania regna.

Sic & Flaccus lib.1.epist.6.

Exilis domus est, cui non & multa supersunt.

Illud autem odes.

Qui te nunc fruitur credulus aurea:

valet,

valet, qui te fruitur charissima sibi, multúmqoe amabili & optata, & sibi instat auri cupita, vt longè charissimum hominibus aurum est, nullumq; pluris est metallum. Sic aoream mediocritatem libro secundo, ode 10. dixit, quòd ea hominibus charissima, optatissima & preciosissima esse debeat, & tanti æstimaoda, quanti est aurum, vt & reuera nonnullis est expetenda maximè. Liquidos autem odores hoc loco voguẽts vocat, ad diapasmatum discrimeo, quæ odorata quidem, non tamen liquida, sed sicca sunt. Sed quis vnum assem istis interpretationcolis ponere velit? has tameo minotias exemplo Grammaricorũ coosector, & aduersus vituperatores satis eorum exemplo tutus esse possum: nec fumos venditare possum videri, qui mercẽ meam æquo ferè precio æstimo, neque ploris quàm est facio.

CAPVT XXVIII.

Inuidia, Fascinus deus, depellentia fascinum, oculus inuidus, Cunina.

Inuidia. INuidiæ magnam vim ad nocendum antiqui putabant, cùm eam sola voluntate, & ipso afflatu & contagione maleficam & venenatam esse, & hominibus quibus malè vellet, obesse grauiter censerent: hinc illa Horatij libro 2. satyra 1.

Inuidiam placare paras virtute relicta?

leoiendum enim & demulcẽdum hoc vitium quòd crederẽt, ita loquutus est. Rursum libro 1. epistola 14.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuq; venenat.

Catullus epig. 7. basia conturbat, ne quis malus inuidere posit, & ne mala fascinare lingua. Discidium sibi euenisse quadam suspicatur inuidia lib. 1. eleg. 11. Propertius,

Inuidiæ fuimus, an me deus obruit, an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Commemorat rerum gestarum Augusti magnitudinem 3. Georg. Maro tantam esse, vt inoidia suum liuotem io eas ooo sit ausura expromere.

Inuidia infelix furias amnemq; seuerum
Cocyti metuet.

Sed & ad eam repellẽdam de collo puerorum suspeodebaot amuleta. Varro lib. 6. *Pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit, bonæ*

Fascinum *sceuæ causa.* hinc fascioum vocatur pudendum virile, quòd fascinum depelleret: est enim ea turpicula res, quæ de collo puerorum sospendebatur. Sed & Fascinus erat deus eius depul-

Fascinus deus. sor: *& Fascinus,* io quit libro 24. cap. 4. Plinios, *Imperatorum quoque nõ solum infantium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus trium-*

Depellentia fascinum. *phantium sub his pendẽs defendit medicus inuidiæ, iubet-que eosdem respicere.* Hortos & fores contra inuideorum effascioationes dicare, vt Plioius refert lib. 19. cap. 4. solebant, & in remedio erant satyrica signa: etiam satyrioo iouidiam depellebat. oam quæ turpia etãt & ridicula, ad auertendam illã pestem accommodata credebantur, obtutu & aspectu inuideotium ex obscœnitate & miraculo turpitudinis auocatis, vt refert Plutarchus. nocebat autẽ teneris fascinus magis quàm puberibus: hinc Maro eclog. 3.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

facilius enim mali sensus & noxa oculo transmittebatur, quem ὀφθαλμὸν βάσκανον Plutarchus appellat, causamque & ipse & Alexander Aphrodiseus quærunt, scriptumque est ab Alciphrone, ἀναπλεῖ περὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φησὶν ἡ παροιμία. In Africa, teste Plio. lib. 7. cap. 2. familiæ erant effascioantium, qoarum laudatiooe interibant probata, arescebant arbores, emoriebantur infantes: vnde illud Maronianum ecloga 7.

Aut si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Oculus inuidus. Erant in Triballis & Illyriis qui visu effascinabant & ioterimebant quos diutius intoebantur iratis præcipuè oculis, eosque binas pupillas in singulis oculis haboisse dicuot. In Ponto quoque erãt Thebij eiusdem naturę: sic ẽm in Plioio legendum & Plutarcho auctore & Stephano, qui de his ita scribit, δῆλός ὡς ἀπὸ τῶν δι θῶν ἔθνος. ἦν ἦθος βασκαντικὸν καὶ φθοροποιόν, θαυμαστὸν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἰς οὐ πλοϊάζη, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἐπιφέρονται θάλασσαν ὁ καταδύειν. Cunina etiam dea fascinum depellebat: Lactan. lib. 1. c. 20. *& Cunina, quæ infantes in cunis tuetur, ac fascinũ submouet.* Etiam monilia conserta sacris coochis, & lucifugæ meles, & viui lapides cũ corallis iuncti, & herbę magico cantu adiutæ, vt inquit Gratius, ad depellendum fascinom prosunt. Cunina.

Non sic affectus, oculiq; venena maligni
Vicit tutela pax impetrata deorum.

CAPVT XXIX.

Cantor apud Horatium, omen parræ canentis.

QVIS ille obsecro apud Flaccum de arte poetica, cantor est, qui dicit, plaudite: sic enim scribitur, Cantor.

——donec cantor vos plaudite dicat.

quid? erat illud eanrico aliquo dicendum? & non videtur sanè debuisse dimitti populus vnius vocis modulatiooe. Denique *dicat* dicit, oon *cantet*, cui æquè liber erat io versum aditus. sed nugamor & stulti somus, qoi sic argutamur & ratiocinamur. qoin vno expẽdimus verbo potius cantorem hîc histrionẽ esse vel actorem fabulæ: neque nostra interpretatio ista erit, vt oobis præstandum sit eius vitium, sed antiqui poetæ Prudentij, qui in eam sententiam accepisse videtur, cùm libro 2. cootra Symmachum scribit,

Vt tragicus cantor ligno tegit ora cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

Quærendum etiam esse visum est, cur Flaccus inauspicatum cantum parræ dicat, cùm lib. 3. ode 27. canit,

Impios parræ recinentis omen Ducat.

Quod & Prudentius æquè scribit,

Cur Cremeræ in campis cornice vel oscine parra
Nemo deûm monuit perituros Marte sinistro
Tercentum Fabios?

Ego aam fuisse superstitiosam veterũ opinionem crediderim, quòd eius auis sit iniucundissimus cantus, vt in oscinibus augurij sit ideo infausti: cantus autẽ insuauitatem & propè diritatem aiua auis satis iodicarit versus iste Ausonij epistola 14.

Si conferi fulicas cygnis, & aedona parræ.

Cantus quoque cornicis iniocundè crocitantis malum auspicium erat aliquid incipienti, malumque portendebat: Virg. eclog. 1.

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.

Erat etiam cantus eius faustus & auspicatus: vt in epigr. Maronis,

Tarpeio quondam quæ sedit culmine cornix,
Est bene non potuit dicere, dixit erit.

Omẽ parræ canentis. Cornix quoque & parra apud Plautum secunda sunt auspicia, non tamen cantu, sed loco: Picus, inquit Sc. Hercle verò Litane. *cornix est ab Leua, coruus parra ab dextera: consuadent.*

CAPVT XXX.

Soccus, pigri, Venus, noster Mars, sui dij.

Soccus. VT cothurnus, sic & soccus Romanorum nõ videtur fuisse calceamentum, sed Græcum: vtroq; autem Romani vtebantur in palliatis comœdiis & tragœdiis. itaque homini dabatur vitio soccum gestasse: atq; vna etiam hæc nota Caio principi inuritur, vt in exoticum alienumq; cultum, & hominibus Romanis insolitum demigranti: vnde à Seneca scribitur 2. de benef. cap. 12. *Qui excusant eum, negant id insolentiæ causa factum: aiunt socculum auratum imò aureum margaritis distinctum ostendere eũ voluisse.* Ibidem apertiùs, *parum enim fœdè furiosèq; insolens fuerat, qui de capite consularis viri soccatus audiebat, nisi in os Senatoris ingessisset Imperator pigros suos.* indignũ facinus videri vult Seneca, sedisse in iodicio calceatom soccis Imperatorem, vt nõ vsitatis publicè nec forensibus sed alienigenis & domi, vt & synthesis solebat, sumendis: sed nec fortassa tam exterum calceamentum intellexit & raprehendit Seneca, quàm parum virile muliebreque. socci anim Romæ mulierum videntur fuisse. Suetonius in Vitellio, cap. 2. *à Messalina petijt vt sibi pedes præberet excalceandos, detractumq; socculum dextrum inter togam tunicasq; gestauit assiduè.* Pigri. Illud animaduertendum, quos appellet pigros Seneca: & mihi videtur ioculari vocabulo pedes appellare. cùm enim illi quocunque nos ferant, io desidibus & pigris officio videntur deesse suo quadam ignauia, & pigri pigros & segnes reddere, vt in strenuis & gnauis contrà videntur goaui & strenoi esse & prompti ac parati ad viam. Eodem è libro didicimus, Venerẽ nõ tantùm amoribos præesse existimatam fuisse, sed etiam homioum commendatiooi & conciliatiooi, vt facilius aliquid impetrarent ab aliquo, & in amicitiam influerent, & gratiam emererentur. *ille,* inquit eod. lib. cap. 28. *non est mihi par virtutibus nec officijs, sed habuit suam venerem.* hoc valet, sed ei fauit Venus, quæ gratiam quandam ei commendauit; qua placuit, & facilè beneficiom impetrauit: vt & apod Flaccum lib. 1. epist. 6.

Et bene nummatum decorat Suadela Venusq;.

sunt anim hæc duarum dearum nomina, quæ facilè homines, quibus fauẽt, suis muneribus beneuolentiæ & amicitiæ aliorum tradunt. Quispiam explicabit fortasse suam venerem, suam venustatem & gratiam, neque prætetea quicquam esse quærendum putabit: quam interpretationem, vt nõ condemno, ita alteram meliorem puto. dij enim nostri dicuntur esse, qui nobis fauent: vt apud Maron. 12. Æneid.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem. Et,
—nec dij texère Cupentum Aenea veniente sui,

qui scilicet ei propitij erant, fauebantque.

CAPVT XXXI.

Cupressum simulare, ponere, cinctutus, iambus, Horatius explicatus.

Cupressum simulare. FOrtaßè *cupressum scis simulare*, in aliam sententiam ab Horatio libro de art. poet. dictum interpretor & fortasse fallor, quàm interpretes, cùm putem ab eo significari malum & rudem pictorem, qui tabulam depingere nõ possit, sed tantum parerga, quæ rudimenta erant artem pingendi discentibus, & ornamenta tabularum delineare. eis persimiles sunt, qui magnũ carmen condere instituont, còm tamen descriptiones tantũ amœnas fluuiorum & nemorũ, poetices initia & progymnasmata explicare posint, quas idcircò non suo loco adhibẽt, & poema fucãt & adulterãt intempestiuis ornamẽtis. tale illud est Persianũ satyr. 1.

Ecce modo heroas sensus afferre videmus
Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum
Artifices, nec rus saturum laudare.

Ponere. *Quia ponere totum nesciet*, more Græco dixit, pro facere. nam in eo sensu sæpenumero ποιεῖν ab Homero vsurpatur. Sic lib. 4. ode 8. Flaccos,

Solers nunc hominem ponere, nunc deum:

Cinctuti. id est, facete. Cinctutos aotem Cethegos, veteres intelligo. Nam veteres cincto vti loco tunicæ solebant, qui ætate Horatij exoleuerat, eratque vestis infra pectus, corpus comprehendens, similis subligaculo, Græcè ζῶμα & ζῶσμα dicitur, quo nomine Græcè etiam tunica intelligitur. vt autem cinctus erat virorum, sic cincticulus puerorum. Plaut. in Bacchid. Sc. Nunc experiar.

Cincticulo præcinctus in sella apud magistrũ assideres.

Horatius explicatus. Cethegos aotem ait, propter Cethegom oratorem antiquum, quẽ Ennius suadæ medullam eximia laodis abundantia appellauit. At verò,

Signatum præsente nota producere nomen,

vocabulum est innouare, ea tanquam forma moneræ percussum, quæ in vsu est: vt cùm armatura diceretur ab armo, vectora à veho.

Terentius

Terentius cutatnram eadem forma dixit à curo, in Eunuch. act. 2. Sc. 3. Plautus cursutam à curto in Bach. Sc. Quid si hoc. atq; hoc est signare & cudere velut nummum vsitata & recepta forma. Ibidem *Auctor promissi carminis*, poeta est qui initio sui carminis profitetur promittitque se poema scripturum, vt Maro primo Æneid. *Arma virúmque cano:*
Et infrà apud Flaccum,

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

sequitur enim continuò,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Archilochū aūt proprio rabies armauit iambo,

hunc sensum complectitur, Archilochum ad maledicta & conuitia vsum esse suo iambo, id est versu iambico Archilochio. nam sunt Iambici Hipponactei & Alcaici. Iambum itaque pro versu posuit, vt mox, *hunc socci cepere pedem*, id est versum. Est & Iambus ecloga, aut idyllium, aut carmen, aut poematium ex iambis: Cic. lib. 1. epist. 16. ad Att. *mihi, vt Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quæque optima videtur.* Iambicum autem Archilochium adsciuit comœdia & tragœdia, quòd aptus sit diuerbijs & colloquijs personarum.

LIBRI NONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS.

CAPVT I.

Inanes, ne mihi Polydamas, iecur, fibra, in Vdo est Manas.

Inanes.

NANES à Latinis plerunq; intelliguntur homines ieiuni animi & laudis ambitiosi & honoris cupidi: quòd enim ijs carere videantur & vacui esse, auidè quo carent consectari putantur. nam si laude & gloria satiati plenique essent, nou tanto ad eam animi sitim explendam studio raperentur: Tacitus, *Dein postquam inanem animum spe & cupidine impleuerat*: hic inanis est, qui auidus & cupidus est. & Horat. lib. 1. sat. 4. de his qui poematum recitatione gloriā quærunt, *inanes hoc iuuat.* & Persius sat. 1. de ijs qui scribenda oratione soluta aut cōdendo carmine famam ingenij stultè ambiunt, aut ineptè eloquentiæ & eruditionis nomen captant, & à vera laudis via aberrant,

—ô quantum est in rebus inane.

ac mediusfidius vt vtrumq; poetam declararem, id de inani subijt perstringere. Cæterùm apud posteriorem, ead. sat.

Ne mihi Polydamas.

Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem
Prætulerint: sumptum est ex Hom. Iliad. 22. apud quem Hector Troianarū mulierū & Polydamātis reprehensionē sese vereri dicit:

αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους,
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει,

quod eleganter per parodiam vsurpauit Persius, quæ tamen intercidit gratia, quo allusum sit ignoranti. Ibid. *—rupto iecore exierit caprificus*, eleganter & perfacetè dixit: vt erūpere solent è parietinarum & monumentorum veterum commissuris steriles ficus. Iecur porrò dixit, quòd in eo etiam, non tantùm in corde, sensa animi collocata & affectus crederent eamque animi sedem domiciliumque existimarent. ideo dixit ead. satyra, (Iecur.)

—neq; enim mihi cornea fibra est.

& satyra quinta:

Quod latet arcana non enarrabile fibra:

& in epigrammate lepido scribitur,

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Iratum autem *Eupolidem prægrandi cum sene palles,*

hac satyra audacter dictum est pallere Eupolidem, vt si diceres pallere pallorem, quod est, qui palles quòd tam impensè illis poetis operam impenderis, vt decolorem cōtraxeris insano labore vultum. eodem modo, sed alio sensu dixit Horatius lib. 3. od. 27.

—& scatentem
Belluis pontum mediasq; fraudes
Palluit audax, pro timuit.

—Summa porrò *delumbe saliua* (In udo est Manas.)

Hoc natat in labris, & in vdo est Manas & Atys, cùm ibidem ait Persius, mollem & teneram cum affectatione pronuntiationem, & liquatam delicatamque reprehendit. si enim viriliter pronuntiarent, non primore lingua & labris verba effœminarent molliter expressa, & in summa natantia saliua quæ in primam vsq; linguam exuberat illuc permanans, sed medio ore firmam conciperent & robustam vocem, non fractam & eneruem delumbarent. In vdo est igitur Mænas, id est humida & tenera lingua, quæ saliua & humore scatet, pronũtiatur molliter & teneriter, nec impressione sicci plectri valida signatur & feritur. Mænas quoque & Atys ad argumẽta pertinent & materiam carminis mollioris.

CAPVT II.

Masculum thus, mascula Sappho, temperat Archilochi musam, apud Horatium.

Masculũ thus.

MAsculum thus, quod rotundum est, vt Plinius & Dioscorides lib.1.cap.70. scribunt, ab his qui rebus sacris operari ad eblandiendum deorum fauorem omni cura & industria cupiebant, focis sacris adolebatur: sed & ab his qui magico sacro & amatorijs carminibus sebruationibus & lustrationibus alicuius mentem mutare, aut deos placare propeosioresque reddere conabantur, vt apud Maronẽ pharmaceutria facit.

Verbenasq;, inquit, *adole pingues & mascula thura.*

Et apud Alciphronem sic scribitur, *καὶ λιβανωτὸν ἄρρενα δεῖ προσάγειν τὴν γυναῖκα, καὶ παρασκευάσαι τινὰ ξύλα ἐκ ῥόδων, καὶ λιβανωτὸν ἄρρενα, καὶ τύμπανα μακρὰ, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ... καὶ ἄγρια φύλλα τῆς ἀσφάλτου.* Plinius autem sic de thure masculo scribit, lib.14.cap.12. *quod ex eo rotunditate guttæ pependit, masculũ vocamus, cùm alias non ferè mas vocetur vbi non sit fœmina, religioni tributum, ne sexus alter vsurparetur.* Masculũ aliqui putant à specie testium dictum.

Sappho mascula.

Sappho autẽ masculã cur lib.1.epist.19. Horatius vocet, pauci animaduertunt. non desunt etiam, qui obscœnius interpretentur, quod mihi faciẽdum non videtur esse. Nam cum ait,

Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho:

masculam intelligit, quæ tam audaci & virili animo fuerit, vt de Leucade petra præcipitem dare se ausa sit, quod à Papinio libro 5. siluarum ita canitur:

— saltumq; ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho.

Tẽperat Archilochi musã.

Atque vt Horatium eo in loco satis obscurum illustremus: vt mihi videtur, ait in Carminum libris se Alcæum & Sappho imitatum esse, in libris Epodon Archilochum, cùm præsertim à Grammaticis liber Epodon Archilochi citetur, & in libro eiusdem nominis Flaccus plurimum Iambicis Archilochijs, & eo genere versuum vtatur, quos frequentasse Archilochum nouimus, & in Epodis vsurpasse Grammatici declarant.

CAPVT III.

Vehemens, de lapide emptus, lapis, ager prouincialis, fermentum: apud Columellam libro tertio.

Vehemẽs

LIBRO Columellæ 3.cap.1. non solita frequentique significatione vehemens in luxuriante exuberanteq; ponitur, vt cùm ab eo scribitur, *terræ densæ vehementem multaq; materia frondentem.* nam ei opponit vitem rari sarmenti. Iterum lib. eod. 4. cap.10. *vnde etiam materiæ vehementißimæ reperiuntur, aut in capite vitis, aut in crure vicino radicibus.* hic vehementissimas materias dicit luxuriantes, & maximas, in quibus & prolixissima dixit esse flagella & prodoctissima sarmenta. fortasse etiam non dissimili notione & significatu Horatius dixit de nitido elegantique vsu, lib.2.epist.2.

Vehemens & liquidus puroq; simillimus amni:

quòd ferax sit & fœcundus in producendis rerum vocabulis, semperque aliquid aduehat, & vt amnis vehemens exundet. nam quòd vehementem & liquidum dicit & purum, à fluuio translulit magnum aquarum limpidarum agmen vehente: quod nonnulli ad poetam com modius quàm ad vsum referri posse censent, quibus non assentior.

De lapide emptus.

Eodem libro cap. 3. de lapide noxium appellat, fetuum de lapide emptum, non frugi bonæ, sed qui noxæ deditus sit, ideoque venditus: verba eius sunt, *vel de lapide noxium poße comparari putat.*

Lapis.

Lapis autem locus eminens erat, & tanquam suggestus, vnde præco prædicabat atque vendebat. Pollux lib.3.cap.25. *ἐπὶ λίθου, πρατὸς λίθος καὶ πωλητήριον.* Inde emptos de lapide tribunos vt seruos væna les dixit contumeliosè Cicero in Pisonem & Plautus in Bacchid. Sc. constringe.

In eo ipso astas lapide, vbi præco prædicat.

sic & Athenienses interdum suggestum vocabant, vt apud Aristophanem, *τὸν λίθον τὸν πρατῆρα.* Illud ex eodem capite est obscuræ intelligentiæ, *cùm sola ea res omnem impensam terreni pretio suo liberet, si modò non prouincialis sed Italicus ager:* id autem eò existimo ipsum dicere, quòd Italicus

Ager prouincialis.

ager nec vectigalis nec tributarius erat: ita fructus solidos & integros sine diminutione & impendio tributi domino reddebat: cùm contrà vectigalis esset prouincialis ager, solumq; tributarium haberet: vnde decedabat fructui, nec prouentus dominum tantùm ditabat, sed etiam publicanum, & fiscum. Etiam tacitum indictumque præteriri non debet, quid in fermentum congerere sibi eodem in libro cap.11.

Fermentum.

velit, cùm scribitur, vt. *parum quod supereft inferioris soli rastris licet effodere, & in fermentum congerere atq; componere.* hic fermentum intelligit, compositum solum laxum solutumq;, &, vt libro 4.cap.1. ait, quodam velut fermento intumescens,

ſcens. At verò Varro lib.2. cap.9. ſolum pedis fermentatum dicit quod nec durum nec corneum eſt, ſed tumidum & molle. Plinio lib 17. cap.2. tellus niue ſermenteſcit, quę niue tabeſcente diluitur & remolleſcit, putriſque redditur & ſolnta, quod antè à Theophraſto fuerat dictum: vt à Galeno atra bile terram fermentari, quæ acore ſuo eam ſoluit: neque aliud eſt, inquit lib.2.cap.2. Columella, colere, quàm reſoluere & fermentare terram.

CAPVT IIII.

Multigenera, picantium modo apud Plinium quid, & quædam in eo emendata.

CHirographa interdum non conſentiunt excuſis, cùm tamen vtraque probabilia ſint, nec falſi inſimulari meritò poſsint: tamen hæc conficta quodammodo emendatorum iudicio, illa auctoritate ſcriptorum niti videntur, vt libro vndecimo cap. primo Naturalis Hiſtor. Plinij editiones ita promulgant, *multa hæc & multigena*: ita bonis verbis & bono ſenſu, vt culpare nemo poſsit. at in ipſis, vt ita dicam, antiquitatis ſanctuarijs legimus, *multa hæc & multigenera*, quod qui non probat, illud etiam Plautinum è Captiuis, Sc. Aduerte animum. improbet,

Multigenera.

Multis & multigeneribus eſt opus tibi.

Plinius emẽdatur.

In his quæ paulò poſt ſequuntur, licet vtraque exemplaria accuſare perfidiæ: neque enim placet, *aliquibus verò non tota incifura eas ambiente rugas*: nec, *aliquis verò non tota incifura eam ambiente rugas.* quid igitur ſequimur? nempe vt legamus *aliquis*, vel, quod idem eſt, *aliquibus verò non tota incifura tam ambiente ruga.* Et mox: *imbricatis flexili vertebris* : quod eo audacius facimus, quia reconditi libri, & *tam* & *flexili* conſtanter & fideliter exhibent: & qui tractant monumenta vetera, non ignorant ſæpe in eis literas primores verborum ſequentium, etiam adhæteſcere vltimis ſyllabis antegreſſorũ: vt hic, *rugas ſed in aluo.* ille enim ſibilus in fine ſtrepit vocabuli ruga arceſsitus è coniunctione. Sed ne illud quidem diſsimulabitur, capite quarto huius libri, in eo quod publicatum eſt, *in reliquis partibus ſiccius verius quàm durius*, diſcrepare ſtirpem à propagine. Nam ſtirps hæc eſt, *in reliquis partibus ſiccius ferè quàm durius.* hac lectione ab omnibus reiecta lectorem tamen fraudare noluimus, ſi quid ex ea fortè elicere poſſet: *iſtius* tamen in libris ſcriptis eſt: & animaduerti r cum *t* coniunctum in eis ita effingi non rarò vt *ſt*, ſi quis *hirtius* putet. Multa autem ſupplementa inculcauere in duas comprehenſiones, vt id quod ſentiebant potius exprimerent, quàm quod Plinius voluerat: ſic enim capite ſexto ediderunt, *adeò non ad veris initium, vt dixere, nec, vt quiſquam in Italia dr alueis exiſtimat. ante fabas florentes nõ exeunt ad opera & labores.* hęc ſic reperio in ſanctiore inſtrumento, *adeò non ad veris initium, vt dixere, nec quiſquam in Italia dr aluis exiſtimat. ante fabas florentes, exeunt ad opera & labores.* Sine controuerſia autem eod. libro capite 7. legendum eſſe arbitror. *piſſoceros ſuper tam venit picantium modo ceu dilutior cera è vitium populorúmque mitiore gummi*: ac picantium modo interpretor proinde quaſi apes ipſæ fauos picare eo velint: qui autem picant vaſa, picem diluere ſolent, vt liquidior inhæreſcat lateribus vaſorum, quod non faceret, dura ſi eſſet. Liquatam autem picem igneque ſolutam ad picandum imitatur piſſoceros, nec tam pix videtur tamen, quàm dilutior cera.

Picãtium modo.

CAPVT V.

Acetum mel, Plinius emendatur.

NON abs re nobis eſt plerunque ſuſpecta fides publicorum librorum, qui eam cõſarcinant ſcripturam, quam captus caſtigatorum excogitare potuit, non auctor prodidit: & cùm eſt copia librorum conditiuorum, vt ita dicam, eos ſæpe conſulimus libenter, vt & fecimus, cùm in Plinij libro vndecimo capite decimoquinto, ita editum reperiſſemus: *in omni melle quod per ſe fluit, vt muſtum oleumq́;, appellaturq́; actum, maximè laudabile eſt.* è quibus hanc retulimus ſcripturam, *in omni melle quod per ſe fluit, muſtum oleumq́; appellatur, acetum maximè laudabile eſt.* acetum autem eſſe ſuſpicor quod Græci ἄκετον dicunt, & optimum Græci grammarici interpretantur: quo in verbo latet notio medicamenti, vt mel illud eſſe credam, quod exortu nobilis ſideris, aut incumbente cœleſti arcu, non ſequutis imbribus gignitur dono quodam cœleſti, medicatum & ad plurima mala ſalutare, vt malis hominum ſanandis vim quandam diuini nectaris præſtet. vt tamen ipſe adſcribam, quid de eo loco aliquãdo ſenſerim, non acetum legendum, ſed Atticum perdiu exiſtimaui, nec piget ſententiæ. Sequitur mox in editionibus, *æſtiuum omne rutilum, vt diebus confectum ſiccioribus. aptiſsimum exiſtimatur è thymo*, quis non crederet ſincerè & bona fide editiones voce Plinij loqui? at alius ſermo in illis libris, quos amanuenſes ſcripſere, inuenitur, *eſt etiam omne rutilum vt ſiccioribus aptiſsimum in æſtimatus betuno.* in alijs, *eſt iam.* equidem miror tam diſcrepare ab origine ſua exemplaria popularia, & qua ratione impulſi ſint caſtigatores, vt ſomnia ſua ſequi mallent quàm ſcripta vetera: quæ etſi falſa ſunt, in eis tamen veritas apparet. legendum igitur puto, *etiam omne rutilum: vt vlceribus aptiſsimum in æſtimatu eſt è thymo.* hoc & ab Ariſtotele ſcribitur libro 9. hiſtorię animalium, cap.40. & iuſta lib.11.cap.16. à Plinio his verbis, quæ tamen in veteribus libris non reperio, *album mel non fit, quod è thymo eſt, ſed oculis & vlceribus aptiſſimum exiſtimatur.* Etiam eiuſdem capitis illud aduerti me, vt oracula, vt ſic dixerim, vetuſtarum bibliothecarum adirem: *huic vindemiæ*

Acetum mel.

Plinius emẽdatur.

Attici

sæpe tamen foci pro tectis priuatis intelliguntur: Cicero pro Sext. Rosc. Amerin. *eijcere aliquem nudum domo atque foris patrijs dijsq; penatibus præcipuem exturbare.* Pro domo sua, *focos, deos penates esse subiectos libidini tribunitiæ.* Etiam videtur illud singulari artificio & propè adulatorio excogitatum, quòd non tam Æneæ quàm Iulo quæri Italia significatur, vt Iuliæ familiæ, quæ rerum potiebatur Virgilij ætate, grataria quæratur, ad quam deorum satis imperium delatum sit. sic enim scribit, *cedet Iulus agris*: & quarta Æneid.

Cedet Iulus agris.

Ascanióne pater Romanas inuidet arces?

Apud Lucanum quoque libr. 1. penates patrij quos Æneas in Italiam classe vexerat, & è Lauinio Albam transtulit Iulus, à Cæsare gentis Iulææ dicuntur esse: verba subscribam,

Phrygijq; penates Gentis Iuleæ. proinde quasi Iulij hæredes familiæ & successores sacrorũ Iuli essent. Nam & Halicarnasseus Dionysius libro primo, Iulo tradita dicit sacra fuisse quæ deinceps familiæ Iuliæ prodita sint, & ab ea possessa. eius verba sunt, *ἰούλῳ ἢ αὐτῷ τ' βασιλείας ἀντὶ ἱερά τις ἐξουσία προσετέθη, καὶ τιμὴ, ἣν ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος ἐκαρποῦτο, ἴουλοι κληθέντες ἀπ' ἐκείνου.* Multa eiusdẽ generis apud Maronem latent ingenij & eruditionis magnæ pignora atque monumenta, quibus explanatis multò magis poematis dignitas & elegantia apparet, non explicatis, de admiratione eius & gratia multum decedit.

CAPVT VIII.

Obbrutesco apud Lucretium, brutum, liquidus ignis.

LIBARE semper hinc inde aliquid ex auctoribus solemus, & leuiter degustare, & eadem tamen libamenta eundemque gustum lectori communicare, vt eius potius cupiditatem exciremus, quàm famem satiemus: quod & nunc faciemus. Cùm à Lucretio libro tertio scribitur,

An contracta suis è partibus obbrutescat.

Obbrutescere.

quid *obbrutescat* sit lippis non est notũ, ne multis quidem qui sibi oculei roti, vt Argus, videntur. Ego obbrutescere esse puto, sensum amittere & vitam, & interire. Nam brutum est nõ sentiens: Lactantius lib. 7. cap. 12. *Corpus enim, quia è terra est, comprehensibile est, temporale, brutum atq; tenebrosum est. anima verò, quia è cœlo est, tenuis, æterna sensibilis, illustris est*: hic apertè brutum, id est, non sentiens, sensibili id est sentienti opposuit. Ibidem Lucretius de Tytio loquens, cuius immortale secundumque iecur adunco rostro rimatur epulis & tundit vultur, sic ait,

Brutum.

Aut alia quauis scindunt torpedine curæ:

quo in versu illud *torpedine*, ne quid dissimulem, non exprimit sententiam quam desidero, & quam velle videbatur poeta eloqui. scio equidem dici posse anxiam eius animo perpetuò inhærere curam, quæ vulture eius fibris assiduè immorante significetur, & torpedo curæ vocetur, sed Lucretius curam amoris, quæ cupiditatis est, videtur explicare voluisse. Itaque legendum puto,

Aut alia quauis scindunt cuppedine curæ.

in quam emendationem eò sum propensior, quòd maxima harum vocum affinitas est in literatura, & quòd 6. libro vbi cuppedo perspicuè scribendum est, in libris quibusdam torpedo reperitur,

Et finem statuit cuppedinis atq; timoris.

torpedinis enim *atq; timoris* in exemplaribus quibusdam editur. Mirum autem videtur non solùm nobis quòd liquidum ignem dixerit, sed etiam doctissimo viro Macrobio libro sexto Saturn. capite 5. quę tamen adiectio ita Maroni adrisit, vt suum bucolicum carmen hac tanquam gemma ornandum sibi putarit. sic autẽ scribit Lucretius,

Liquidus ignis.

Hac etiam fit vti de causa nobilis ille
Deuolet in terram liquidi calor aureus ignis.

Maro autem eclog. 6.

— & liquidi simul ignis.

liquor enim, qui aquæ & humoris proprius videtur, quo tandem pacto ardori tanto siccitatique conuenire potest? sed liquidum etiam appellatur quod defecatum, quod purũ, quod non turbidum, quod clarum, quod sincerum, à vino colis defecato ducta translatione: qua notione liquidum ignem dici reor, purum, nõ admixtum, neque inquinatum fumo. Sic liquidum lumen à Lactantio lib. 6. cap. 11. dicitur, *aliud verò,* inquit, *ille à nobis exigit lumen, & quidem non fumidum, sed, vt ait poeta, liquidum atq; clarum, mentis scilicet.* In eodem nomen est iunctum putricauum, quod & poetæ nitorem lædit, & modulo syllabę versum claudicantem reddit, libro secundo:

Mollia, lenta, fragosa, putricaua, corpore raro.

sed dirimendum est quod malè coit, scribendumque *fragosa putri, caua corpore raro.* Quinetiã, videte quò progrediatur temeritas mea, ferè labor, vt putem legendum,

Molli lenta, fragosa putri, caua corpore raro.

vt mollitudini lentorem, fragori putredinem, raritati caua corpora accepta ferat: vt hoc tamen, etsi probabile est, affirmare non ausim, ita alterum paratus sim tueri duobus vocabulis legendum esse.

CAPVT IX.

Quædam emendationes viri docti in Plinium expensæ.

NON esse temerè cuiusquam auctoritati credendum auctores emendanti suo arbitrio, è quibusdam locis Plinij ostendam, in quibus corrigendis, nisi fortè fallor, vir præstantissimæ doctrinæ, non tamẽ hic vbi reprehenditur nominandus, labitur: sed falsum induci veritate oppressa, nõ est ferendũ, nec dissimulandũ. Quod ergo in Plinijs publicis eleganter scribitur libro 9. capite 55. *non illos curru*

Plinius castigatur.

detractos

detractos quàm in hoc vicißt malit? ita murat, *non illos currus detractos, quàm huius* CCCC HS *malit*: non ram commoda feoreotis, nec tam cēforia nec acri castigatione, eùm dicar, farius fuisse Curium & Fabricium non rriumphasse, quàm locupletaram eorum victorijs posteritatem ad tam immaoem luxum peruenire. præstitisset igitur, inquit, eos bellorum victores non esse, quàm eorum bellica gloria & imperatoria laude & amplificarione impetij, sic gliscere & adolescere luxuriam. Paulò anrè quoque *perditi nepotatus* legit, cùm *perdito nepotatu* in chirographis patear anriquissimia emendatissimè scriptum: nec fatis *id fecere*, in *illisere* mutat suo concessu nullius suffragio, còm perbellè legatur, *subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita perdito nepotatu: siquidem cùm id fecere, crotalia appellant.* illud enim, *cùm id fecere*, est cùm binos aur ternos vniones ex auribus suspendêre proceriores & fastigiara figura in pleniorem desineo tes orbem. eidem non places *candorem conspici*, & *candore conspici* scribir, quod etsi elegans est, tsmen non viderur summutarioni isti locua esse, cùm oprimè consistere recepta scriptura videatur. Improbat & istud, *non rectè recipit hæc nos rerum natura nisi nudos*: probat, *num ritè recipit nos hæc rerum natura nisi nudos*. sed quid in hoc argutiæ & ingeoij latet, si alter sensus torporis & tarditatis plenus est? Nam pronuntiatio tantùm in inrerrogationem murara est. Dicit enim non esse fucandas nostras vestes cōchyliorum marinorum sanguine, nec in vestiendo corpori tingeoda esse vellera, cùm hoc elementum nudare potios quàm vestire debeat, quod nos nisi nudos recipere non solet. qui enim in mari natare vult, vestes exuir. hic sensus cui non placet, mirum profectò sit, si alter, quem ille constituit, nihiloque plus significat, aliquid ei sapere possit. Idem emendat, *esto, sit tanti ventri cum eo societas*: at ego, *esto, sit tanta ventri cum eo societas* congruese magis sententiæ affirmo. Rursum ille legit, *parum sit, nisi quis vescimur periculus vestiamur*. ego verò, quod in cellularijs & arcanis libris reperi, *parum est, nisi qui vesci mur periculis, etiam vestiamur*, rectissimum & amussiratum esse existimo. Eidem non placet *L. Plācus*, probatur *Munacius Plancus*: ista ratiooe M. Cicero dici non debebir, sed Tullius Cicero. Lucius autem Muoarius Plancus ille vocabatur. Ira ex vno Plinij capite satis ostensum arbirrer sustineodam & cōhibendam sententiam esse in his, quæ emendarores oouant & inrerpolant: nec leūi credulitate sequacique eis fidem statim adiungendam esse.

CAPVT X.

Copta, coryceum, lora, cisthus, Adoneus.

IN Martialis apophoretis lib. 14. epigram. 68. lemna est, copra Rhodia, cum his versib.

Precantis famuli pugno ne percute dentes.

Copta.

Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat.

hoc genus panificij fuisse videtur, cui quędam quæ ronderentur, vt ipsum vocabulum confiterur, miscerentur, vt nuclei pinei, amygdalę: sed omnino durissima adferebatur Rhodo, vr è Martialis ioco intelleximus. Copræ meminoerunt medici, vt Trallianus Alexander libro 11. ca. 14. his verbis, τῇ δὲ βαλανείων συμμέτρως μάλιστα τὰ κόπτοντα λαμβανέτω, μήτε καρύων, ἢ στροβίλων, ἢ ἀμυγδάλων ἐσθίειν, ἀλλὰ μηδὲ πλακούντων, ἢ κοπτῶν. Iterum libro 7. cap. 14. κοπτὴν πρὸς συνάγχην ποιοῦμεν. deinde eius confectionem subijcit. Rursus lib. 7. cap. 2. ἀμυγδάλων δὲ λαμβανέτωσαν ἢ πιτυΐνων ἢ ταρίχων, ἢ στροβίλων, καὶ τὰς ἐκ τούτων συγκειμένας κοπτάς. Et Oribasius κοπτάριον purgans facit è simila, oucleis pineis, dacrydio, pipere, melle despumato: & alterum è simila, scammonia, nucleis pineis, pipere, melle. sed quoniam non historiam cōteximus, sed varia consarcioamus, quidnā est, quod Vitruuius lib. 5. cap. 11. corticeum appellat de palæstris his verbis loquens? *sub dextro corticeum, deinde proximè conisterium*. hic partim eoriceum emendari video, vt locus sit vbi puellæ sese exercere solitæ essent: sed coreum potius dici deberet: partim coureum, vt sit ronstrina. Ego coryceum, vel quod idem est, coru eeum lego, vt locus sit in quo eoryco ludere solerent: de qua exercitatione scribitur ille apud Aristotelem iocus libro secundo Rhetoricôn, ὥσπερ φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ. inde & *korykomachia* apud Cæl. Aurelianum lib. 1. Chronicon ca. 12. *tum volutatio*, inquit, *in palestra varia, quam Græci celadian atq; corycomachiam vocauerunt.* exercirationem Coryci & pilæ memorat 2. de sanit. tueod. Gal. κώρυκον autem sacculum significat, vt pugillatorij follis ludus ferè videatur. his ex locis satis arbitror liquere qd coryceū apud Vitruuium sit. Sed, vt testari non cesso, per libros & literas erro, & quocunque vel tēpestas vel æstus rapit, inde istis commentarijs aliquid venor. scribit in periocha lib. 10. Odys. Ausonius, *socijq; eius opes aliquas in lora inesse existimantes*: quo verbo quidam offensi, in scorto subijciunt: sed non oportet indicta causa exturbati domicilio veram dictionem. ego eoim lorā vel luram legendum contendo. nam cùm lorū sit funis è corio, lora vel lura vtris est: Festus libro 10. *lura os culei, vel etiam vtris*. hioc, vt opinor, dicuntur luridi, ab vtris & corij colore. Eodē autem in Ausonio, cùm epig. 122. scribitur,

Corycei

Lora

Dum cisthon costumq; putat communis odoris:

Cisthus.

latere obscœnitatem puco, ex ambiguitatis ioco. Nam & cisthus io materia medica frutex est adstringentis naturæ, cuius in radicibus nascitur hypocisthis: & cysthos etiam mulieris naturam significat, vt Grammatici Græci annorant, idque quodam me loco iam scripsisse recordor. Apud eundē poetam epig. 30. vbi varia Bacchi, quem in Lucsniaco fundo dicarat, nomioa dimetris intexuntur, *Arabica gens Adoneum* oon vt semper edi animaduerto, *adoneum*, scribendum est. Constat enim ex Macrobio libro 1. Satur. cap. 18. & 21. Liberum parrem esse solem, eundemque Adonin esse. Adonin porrò vete-

Adoneus

rò veteres Latiui Aduneum appellare soliti sunt, quorum sermonis æmolus est plerúque Ausuoius. Plaotus, *Vbi aquila catamitum raperet, aut Venus Adoneum.* nemo autem ignorat Adonio ab Assyrijs & Phœnicibus pru numioe adoratum sanctissimè esse, & vt existimu à vicinis Arabibus.

CAPVT XI.

It mare proruptum apud Maronem, primis omnibus, componet vesper, media testudine.

MVLTI mirantur fluuium à Marune mare appellatum fuisse, 1. Æo. hoc versu,

Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare proruptum.

It mare proruptũ

hi mirari desinent, cùm idem à Nicandro factum iotellexerint, qui in Theriacis scribit,

Τῶν ἀπὸ Θρηϊκίου νεφόεν ποταμοῖο φέροιο,
ἐν πόντῳ ...

Eudem autem in Maronis libro scribitur,

——veniet lustris labentibus ætas,
Cùm domus Assaraci Phthiam, clarásq; Mycènas,
Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.

de Mummiu victore Achaiæ Seruius interpretatur, prærogatiuamque Grammaticurum primæ classis meruit: ego tamen potius de Paulo Æmilio intellexerim, à quu victa Macedonia, Thessalia patria Achillis, quæ Macedonum regnu parebat, venit in ditiunem Rumanorum, & Græcia subactis Macedonibus sub imperiom Rumanum ferè videtur cuncessisse, etsi autè à Flaminiu libertate donata: atque bac qoidem in sententia videtur esse Propertius, quud ad patriam Achillis attioet, cùm ita scribat libro quarto elegia duudecima,

Et Persen proaui simulantem pectus Achillis,
Quiq; tuas proauus fregit Achille domos.

quu etiam luco confirmatur nostra de illu Huratij loco ud.9.Epod. senteutia,

Cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit:

ibi canente Prupertio,

Sub quorum titulis Africa tonsa iacet:

Sed & in Marone,

Iulius à magno deductum nomen Iulo,

de Augustu, quàm de Iolio Cæsare dictature accipere malim, præsertim cùm sequatur,

Hunc tu olim cœlo spolijs orientis onustum
Accipies:

quud si histuriæ fidem habemus, Iulio nun pu rest cunuenire, Augustu potest.

Claudentur, inquit, *belli portæ, furor impius intus*
Sæua sedens super arma, & cētum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

his versibus Maro videtur adùbrasse bellum ab Apelle pictum, restrictis post tergum manibus, quam tabulam Augustus in suo foro di cauit: Plinius lib.35.cap.10. *item belli imaginem restrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante, quas vtrasq; tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat.*

——vel qualis equos Threissa fatigat Harpalice.

Harpalyce poto scribendum, eam celeriter manu coacta patrem à Getis captum recepisse, foscribunt: fuit & Harpalyce, ao hæc nescio, virgo, quæ Iphiclum ardètissimo amore cùm deperiret, spreta dolore animi confecta interijt, à qua & canticum quoddam harpalyce dicebatur. *——primisque locarat Omnibus:* Primis omnibus vlim solebant in nuptijs omina captare, itaq; prima umina, primas nuptias intelligit. Cicero lib. 1. de diuinat. *cùm vellet sororis suæ filiam in matrimonium collocare, exisse in quoddam sacellum omi nis captandi causa, quod fieri more veterum solebat.*

——sed summa sequar fastigia,

id est, somma sequar capita.

Ante diem clauso componet vesper olympo, Compo- net uesper vt de die murtuu dicitur: nam componi mortui dicuntur. Horatius lib. 1. sat. 9.

Omnes composui. felices: nunc ego resto.

Ibid. Virg. *Aspice bis senos lætantes agmine cygnos.* udium inter aquilas & cygnos est intestinum: ita tamen vt cygni tantùm aquilas inuadètes repellant, nun aggrediantur. Ælian. libr. 1. var. hist. *καὶ μάχονται τὸν ἀετὸν τοῦ ἀέρος, ἀμύνονταί γε μὴν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἐκ ἄρχουσι χειρῶν ἀδίκων.* Est & aliuqui cygnus felicissimum nautis augurium.

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant,

ex Homeri sumptum est libro ſ.

Tum foribus diuæ media testudine templi:

putu in medio templo fores fuisse, non tantùm in primo, & quodam septo disclusum diuæ sacrarium fuisse interiuremque cellam, & iuxta eam in medio templo reginæ tribunal: in mediu autem templo ouminis erat simulachrum, cui templom erat dicatum: 3. Georg.

In medio mihi Cæsar erit, templumq; tenebit.

Apuleius lib. 11. de As. aureo, *nanque in ipso ædis sacræ meditullio, ante deæ simulachrum constitutum tribunal ligneum iussus superstiti.* eodem mudu dixit Sedulius lib. 3. cap. 44.

Dumq; sui residens media testudine templi.

Ibidem Virg.

Non metus, officio ne te certare priorem
Pœniteat,

libentius legerim, quàm, *nec te certare*: vt dicat, haud equidem vereor, ne te pigeat, pœniteatque in nus officia aliqua cuntulisse.

CAPVT XII.

Numeri, innumeri, Opicus magister, aretalogus, apalaria, sociorum garum.

IN epitaphio cumici Plauti apud Gellium lib. 1. cap. 24. quod scribitur,

Et numeri innumeri simul omnes collachrymarunt, Numeri innumeri

si quis acrius attendat, vocem innumeri aliod valere quàm in consuetudine solet, reperiet: mihi quidem significare videtur oratiuuem,

o

quam prosam dicimus, Apuleius prorsam appellat. sententiam enim esse puto, illius poetæ occasu & interitu non tantùm numeros, id est, versus, sed etiam inoumeros, id est, solutam orationem lachrymas profudisse. Id vt censeam facit Ausonius, in qoo innumeros ita accipi reperisse videor in protreptico ad nepotem, —*in flexu & acumine vocis*

Innumeros, numeros doctis accentibus effer.

Opicus. Cato apud Plin. lib. 29. cap. 1. dicit, *nos quoq; dictitant barbaros, & spurcius nos quàm alios Opicos appellatione fœdant*: quæ tandem in Opici verbo spurcities latet, quod dedignatur Cato? fuere populi Italiæ Opici inhonesti & obscœni, vt in vitiom nomen abierit. itaque Eunum liguritorem Ausonius Opicum magistrum vocat.

Aretalogus. Aretalogus nō tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quàm ab ἀρεστὸς, id est gratus & placens, qui narrationes & fabellas actoamataq; auribus auditorum grata loquitur. proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli censentur, cùm vsuueniat persæpe vt scurtæ illi nugentur & garriant. ἀρεταλόγον etiam legisse me ita recordor in Ausonio, vt hoc verbum ab Arete vxore Alciooi deduci videatur, quæ explicationem illam longissimam errorum Vlyssis, quem Iuuenalis sat. 15. etiam aretalogum vocat, *Mouerat vt mendax aretalogus.* audierat, nisi de mendo suspectus sit Ausonij locus epistola decimanooa,

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγων ἠ ποιητής.

sed fortasse emēdandum, *ῥωμαίων ὕπατός τ' ἀρεταλόγος ἠδὲ ποιητής.* Sed quoniam in mentionem Ausonij incidimus, quænam sunt apud eum

Apalaria. apalaria epist. 7. hoc versu,

Maiorum mensis, apalaria succus inundet.

ego epularia lubentissimè legerim, & vasa escaria intellexerim, quæ solebat inundare garum: de garo enim loqoitur qoem & liquorē sociorum ait appellari eo in loco, vt & Plin. lib. 31. cap. 8. *nunc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis spartariæ cetarijs: sociorum id appellatur.* Hermolaus apuaium emendat, quòd ex eo pisciculo garum fieret: sed cùm è garo oua parari condirique soleant, & oua hapala in Apicio lib. 7. cap. 17. legamus, quid si hapalaria, vasa intelligamus, in qoibus liquamioe oua cōdiuntur? sic enim scribit, *In ouis hapalis piper, ligusticum, nucleos infundes: suffundes mel, ac acetum: liquamine temperabis.* Igitur hapalaria in sua sede secutum manere iobeo. *Vitium huic est*, inquit lib. 31. cap. 8. Plinius, *alex imperfecta nec colata fex.* Id clarius

Sociorum garum. explicat auctor, quicunque tandem ille est, γεωπονικῶν lib. 20. his verbis: cùm enim intestina piscium & omne genus pisciculorum saliri dixisset, diutiusque ad tabem insolari, scribet, [illegible] Ita ex his verbis garum & liqusmeo idem esse intelligimus, reliquam fecem alex. Quod autem Cic. 2. Antoniana scribit, *Quid erat in terris, vbi in tuo pedem ponere, præter vnum Misenum, quod cum socijs, tanquam Sisaponem tenebas?* ad garum minime referendū est, sed ad miniaria metalla Sisaponensium, quæ societates publicanorum exercebant: dicit enim Antonium non vnum possessorem Miseni fuisse, sed possessioois socios habuisse multos. Quod dixi de Sisaponeosibus miniarijs, Plinij est, qui ita scribit lib. 33. cap. 7. *celeberrimum in Sisaponensi regione in Bætica.* deinde subijcit, *sed adulteratur multis modis, vnde præda societati.*

CAPVT XIII.

Explicatur, Nec fonte labra prolui caballino.

VERSVS illi, quos suis satyris procemij loco Persios prætexuit, verbosissimis & diffusissimis explicati commentarijs, non satis tamen mihi enucleati videurur. plerique enim putant Persium obscurè innuere sese paupertate ad poema condendum adactum esse: ego contrà non putem eum in tam teoui te natum fuisse, vt ad emendicandam annonam placandamque ventris famem, ei carmē scribere fuerit necesse. Excusare igitur mihi potius videtur, cur non poema aliquod heroicum & graue de rebus heroum gestis pangat, sed satyram ludat, quæ in poematis huiusmodi, ac ne poematis quidem propemodum numeranda esse videatur. nam se poetam esse negat, sed semipaganum dicit: ooii enim se bibisse aquam Aganippes, nec in Parnasso dormijsse, vt repentino afflatu correptus vates subitò prodiret, quo se pacto extitisse poetas, quidam mentiti sunt: seque prædicat musas relinquere & cedere illis poetis, qui digni imaginibus habiri sunt hedera coronatis, quique suorum principio operum earum simulant instinctum & furorem, vt Statius qui sic exorditur, — Persij procemium explicatur.

Fraternas acies, alternaq; regna profanis
Decertata odijs, sontesque euoluere Thebas
Pierius menti calor incidit: vnde iubetis Ire deæ?

Satyram se scribere profitetur, quæ nihil eget aduocatione Musarum, nec Apollinem è Parnasso solicitat: & tamen ait idem Persius, quudam satyrico morsu poetas perstringens, Ipsi illi poetæ, qui Apolliois furorem tam bellè simulant, nnn tam eo correpti sunt, quàm rerū necessariarum inopia ad carmen condendum coacti. Atque eis carmen expediuit famelicus venter, vt psittaco sermonem humanum excudit: ac mediusfidius veorer eis non Apollo magister artis fuit, eosque numeros funditare docuit. Itaque si vsu veoiret, vt poetis, inquit, non modica annona tantùm ad victum daretur, sed liberale aliquod pecuniæ honorarium proponeretur, poetas coruos & poetrias picas videremus cantus Pierios fuodere. Sanè quod Polit. li. 12. epist. scribit per melos se reperisse *nectar*, ego quoq; suprascripto reperi, sed ita tamen vt qui suprascripserat,

de sue

de suo id fecisse videreretur offensus tirubanre versu:& vt verum fateamur, tirubat, quãtumuis proferamus illud Homericum Iliad. 1.

——[illegible]

sed & illud Maronis 3. Æneid.

Liminaq; laurusq; dei.

quantumuis immurabiles apud Homerũ vim producendæ syllabæ habeant: hæc enim non faciũt, vt puté apud solum Persium *melos* produci. sed nec illud *nectar* mihi satis probatur, nam *[illegible]* videtur, cãtare nectar æquè, ac cantare ambrosiã. quòd si immutare ordinem verborum liceret (quod profectò sine poetę incõmodo saluisq; omnib. verbis facile est) legerem *Cãtare Pegaseium melos credas*. Sed de syllaba, id est penè de nihilo rixari minimè velim, & malim laboret versus quàm sensus.

CAPVT XIV.

In rate vehi, multa aduersa reuertens, natura vitæ sustinetur: apud Cic. in 1. Tuscul.

CORriguntur antiquę editiones ab eruditis hominibus, quæ tamen interdum nihil emendationis indigent, velut in 1. Tuscul. In rate uehi. cùm olim legeretur, *itaq; dubitans, circumspectans, hæsitans, multa aduersa reuertens, tanquam in rate in mari immenso nostra vehitur oratio.* de qua oratione, vt existimo, nemo conqueri potest, quin perbellè quod vult eloquatur & exprimat: corrigunt tamen contra auctoritatem veterum librorum publicorum & capsariorum, *tanquam ratis*: sed cùm in rate nauigare in vasto mari sit periculosum, nec tutum, quid habent, quod in antiqua scriptura culpare possint? quid quòd hoc è Platone sumptum est, in quo ἐπὶ σχεδίας, quod est *in rate* scribitur? ita ad exemplar, vnde transcripta est, ista oratio exacta, asseritur & vindicatur à censorum nota. Platonis verba sunt in Phædone, ἐπὶ τούτου ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον. Multa ad uersa re uertens *Multa* autem *aduersa reuertens*, rationem quandam loquendi priscam & poeticam olet. demonstratur autem æstus hac loquutione eorum, qui eo sæpius, vnde degressi sunt, redeunt sua per vestigia, quòd eos cœpti itineris aut viæ pœniteat. itaque retro aduersique reuertuntur. *Multa* igitur intelligo, vt & in Enniano apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione, versu,

Quanquam multa manus ad cœli cærula templa
Tendebam lachrymans.

loquitur enim Vestalis, quæ sæpe se dicit tetendisse manus ad cœlum. Quare multa aduersa reuertitur oratio, quæ retro redit sæpe, & aduersum se fertur, pedemque in contrariũ refert, contraque id quod affirmauit sequutaque est, pronuntiat atque aduersum tendit, & mutat sententiam in diuersum. Eadem quæstione, *Per ipsum animum*, inquit, *si nihil esset in eo* Natura vitæ sustinetur. *nisi vt per eum viueremus, tam natura putarem hominis vitam sustentari, quàm vitis & arboris*: vbi per animum ipsum iurantis & sanctè affirmantis esse credo, vt si diceret, Iuro eum ipsum animum, de quo nunc disserimus. Stoicorum autem doctrinam sequutus, natura sustineri arbores dixit. nam eis animam non tribuebant Stoici, & medici eorum verba sequuti, partem eam animalium, qua nutriuntur, in iecore collocata, sed & toto animante diffusa, naturalem appellare solent. Scribitur eadem disputatione, *is autem animus, qui si est horum quatuor generum, ex inflammata anima constat*: cuius orationis hanc esse explanationem existimo. Si animus est ex elementis compositus, non è terra humoreque constat. hæc enim elementa nimium crassa, nimiumque concreta sunt & ponderosa, cùm animi mirifica sit subtilitas atque leuitas: quo fit, vt si ex elementis coagmentatus est, ex ardore & anima constitutus sit, id est ex igne & aere, quæ & leuia sunt & tenuissima. Infrà quoque Cicero ista de causa animum dicit iunctum ex anima tenui & ardore solis temperato ignibus insistere, neque se altius efferre, compositum illum intelligens ex aere & igne.

CAPVT XV.

Arcere, columbar, escit, adorat, perorat, permanare.

IN Festo (nam ex eo hæc fiscella texetur) nouam quandam verbi *arcere* notionem Arcere. inueni. nam significat repetere & arcessere, quasi arciere, id est, adciere: *sagmina*, inquit lib. 17 *vocantur verbenæ id est herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur*, id est, vt interpretor, petebantur, & lib. 12. *nouerca dicitur, quam quis sublatis liberis nouam vxorem ducit, arcendæ familiæ gratia*: vbi tamen videtur interpretari coercerè Festus. ab illo autem arceo arcesso deduci existimo. Ibidem Festus inquit, *columbaria in naue appellantur ea, quibus remi eminent*: sic enim foramina, per Colũbar.] quæ traijciuntur remi, nominantur: vetus est scriptura, *rem gemment*: vnde natus error, i litera diuulsa & cum vocali e coniuncta, g sonum reddente. Ibidem Fest. *non ego, inquit Plautus, te noui naualis scriba in columbari impudens?* de vinculo colli accipi posset: sed & naualis scriba dici amare posset is, qui aliquando socius naualis & nauta fuisset, & insolesceret postea, quòd scriba esset factus: interpretatur tamen Festus de columbari nauis, id est foramine, quia traijcitur remus in triremi: foramen autem illud ascoma operiebatur muniebaturque. Suidas, ἀσκώματα τὰ ἐν ταῖς κώπαις συμπαγέντα ἐν [illegible], εἰς χωρία ἐν ταῖς τριήρεσι, καθ᾽ ἃ τρῆμα ἡ κώπη ἐμβάλλεται. Melius ergo sit, vt socij nauales, qui in classe militabant, infimi erant ordinis: sic nauales scribas infimos & contemptissimos sui ordinis intelligere. Legendum autem ferè censuerim, *Columbar impudens*. Legis autem duodecim tabularum particulam è vestigijs

antiquis sic lib. 22. legendam puro, *ast ei custos*

Escit.

nec escit. escit enim pro erit veteres dicebant, & *superescit* pro *supererit* 10 Ennio obseruat Festus lib. 17. hoc versu,

Dum quidē & vnus homo Romæ totæ superescit.

& in Locretio escit etiam reperitur, vt lib. 2.

Ergo inter rerum summam minimamq; quid escit?

Antonius autem Augustinus apud Fest. lib. 22. rectißimè & ingeniosißimè dicit in ea lege

Adorat.

xij tabul. *si adorat furto quod nec manifestum erit*, adorare esse agere: sed & perorare pro agere etiam videntur vsurpasse decemuirales tabulę:

Perorat.

cùm perorant ambo præsentes, id est cùm ambo pręsentes aguot, petunt, postulant. Nam & oro tecum precibus, ea de causa dicere solebant, pro ago tecū precibus: Ennius, apud Fest. li. 13.

Tu face verò quod tecum precibus pater orat.

sic & oro tecum, non infrequenter Plautus di

Duonum

cit. duonum in verbis Marcij vatis apud Festū in negumate, est bonum, vt duellum bellum. Ita duonum negumare, est bonū negate. Versus autem Ennianos apud Festum lib. 12. de venatico cane perquam elegantes sic legendos arbitror,

Veluti quando vinclis venatica velox
Apta silet canis, forte feram si ex nare sagaci
Sensit, voce sua nictit vlulatq; ibi acutè.

Nundinalem coquum videtur Festus apud Plautum, quantum è ruderibus & tanquā parietinis eius conijci potest, velut nouendialē interpretari, qui nono demom die coqueret, vt à Plauto iocante dicitur seq; explicante in

Permanare.

Aulularia, Sc. Postquā obsonauit. Permanare apud Lucretium lib. 1. peruenire significat eodem interprete,

Quo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra.

nam antiquis, manare venire interdū erat: id è Festo apparet li. 11. scribente, *manalē lapidem ostiū orci esse putatum, per quod animæ inferorum ad superos manarent*, id est vt opinor, venirent: sed & manare eis erat adducere, allicere, attrahere, vt cùm Festus manalem lapidem ait ibidem ex eo vocarum, quòd propter nimiam siccitatem in vrbem protractus aquas manaret. In voce marspedis quod ibidē legitur, *Imprecaticie solita vallium*, emendandum puto, *in precatione solitaurilium*. & *Saturnalium* vidi qui putaret: sed alterum illud approbo, istud non perinde amplector.

CAPVT XVI.

Carmadas, maior vis, Hectorem secunda longa: apud Ciceronem in 1. Tusculana.

PRIMA Tuscul. in commemoranda memoriæ præstantia nominatur Carneades publicè in omnibus libris, sed antiquæ tabu-

Carmadas.

læ Carmadas habent, qui & à Plinio li. 7. c. 24. traditur tam felici memoria fuisse, vt libros bibliothecarum propè legentis modo, quos quis requireret, repræsentaret: nimirum philosophi Carneadis nomen clarißimum offecit Carmadæ luminib. & eius famam obscurauit, & laudem in se trāsmouit. Igitur in Cicerone sic legendum censeo, vt Carmadam rursus, vt poetæ loquuntur, in dias luminis oras rediuiuum excitemus, *quanta nuper Carmadas*. Malè e-

Maior vis

tiam in Plinio Carmidas scribitur. Maior vis in eadem quęstione, est impulsus & instinctus Dei, & maior quædam quàm hominum vis & potestas. *aut*, inquit, *eloquentiam sine maiore quadā vi fluere abundantem sonantibus verbis vberibusq; sententijs.* Est & vis maior, horridior quædam & vehementior interdum tēpestas. paruom quidem dictu, sed admonendum tamen, ibi legendum: *sed reminiscendo recognoscere*, non vt excuditur cognoscere: *& caliginem depulit*, non vt hodie, dispulit. Illud autem obscurum, *cumq; nihil esset, vt omnibus locis à Platone disseritur*: circunductio autem longa est, sed non tam ambage sua difficilis, quàm tribus primis statim verbis implicata: cuius hunc esse sensum aliquando suspicatus sum: animus si mortalis esset, si nasceretur & moreretur, si mutationi & vicißitudini obnoxius esset, profectò nihil esset. nam ea non putat esse Plato, quæ morantur, sed quæ semper eodem statu, & vniusmodi sunt: ipse autem cùm eodem statu non esset, tam multa cognoscere nō posset. Sed Ciceronem puto dicere, scientiam esse eorum, quæ sunt: ea autem demum Platoni sunt, quæ sempiterna sunt: animus autem in rerum scientia & cognitione viget: sed hîc nihil est: omnia enim hic mutabilia, fluxa, & caduca labuntur. hic igitur non potuit rerum scientiam notionesq; comprehendere & percipere, sed comprehensas & cognitas huc attulit. Hoc autem, quod nescio quibus insitiuis impeditum est particulis, *si* & *id*: ita legendum puto, *nos qui sumus, num aut cornibus caremus, aut pennis, sit qui dixerit?* hoc etiam scriptum reperi, *nisi cùm sicianquam in febri, qua carere iucundum est*, dicitur, *alia quadam notione verbi*: editiones hic minus copiosæ sunt, cùm ab eis absint hæc verba, *qua carere iucundum est.*

Hectorē priore lōga.

Hectorem autem *curru quadrijugo raptarier*, antiquorum more dictum est, qui media longa, vt in vocibus Latinis, Hectorem & Nestorem pronunciabant: Fabius libro primo capite quinto, *Inde Castorem media syllaba producta pronuntiarunt.* hoc eo moneo, quia video hoc mutari à quibusdam, scribique *curru Hectorem*, vitij metu. At cùm ait, *nos verò si quid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus vita*, interpretatur & sentit illis à Deo denuntiari, quibus necessitas moriendi affertur, vt qui sine dedecore, aut turpitudine, aut salua libertate & existimatione vitam cōseruare nequeunt, quos vim sibi putat afferre debere.

CAPVT XVII.

Cauum ædium, impluuium, compluuium, deliciæ.

SIC

Cauum ædium.

SIC in cauis ædium à Vitruuio scribitur, libro 6. cap. 3. *Tuscanica sunt, in quibus trabes in atrij latitudine traiectæ habent interpensiua & colliciis ab angulis parietum ad angulos tignorum intercurrentes.* ferè quæ de architectura scribuntur, quòd oculos aduocatos desiderent, nec auditione satis intelligantur, verborum habent obscurum explicatum, & exemplaria desiderant, quæ traduntur oculis subijcientia: sed hoc maximè loco. verùm existimo hoc cauum ædium tectum habere vnam tantum in partem fastigatum & deuexum, vt à displuuiato differat: eius autem ita trabes à pariete ad parieté traijciuntur, vt vltrà excurrant, & interpensiuis excurrentes extra parietem earum partes onerentur tectum sustineutibus deuexum & incumbens, quod & extra interpensiua euehitur: nec satis, asseres etiam extremo tecto adijciuntur. vt longius pluuia in mediũ compluuium deijciatur. cauum porrò illud ædiũ impluuium habet intus quadratum. ex quo efficitur ipsum angulos habere. In angulis igitur tecti cauædij colliquiæ collocantur aquá pluuiam etiam deijcientes, perguntque ab angulis parietum ad angulos vsque tignorũ interpensiuorum, quæ extra parietem, tanquam quædam suggrundia efficiunt: interpensiuaque appellantur, quòd inter trabes, vt existimo, & inter tectum iacentia pendent, cùm pariete non sustineantur, nec ei inuehátur, sed capitibus trabium. Extra parietem autem efferri trabes apparet è Corinthio cauædio, in quo capita earum sustinentur columnis, trabibus tamé, & compluuijs eodem modo collocatis, vt in Tuscanico, quéadmodum Vitruuius scribit. At verò displuuiatum cauum ædium, tectum habet vtranque in partem deuexum, vnde & nomen est adeptum, quòd tanquam diuortio quodam diuersè pluuiam huc & illuc diuidat. Cæterùm quamuis à Varrone lib. 4. scribatur, quod & verissimũ est, *si relictum erat in medio vt lucem caperet, deorsum quò impluebat, impluuium dictum: sursum qua compluebat, compluuiũ:* quibus è verbis superiorem partem compluuium esse discimus, inferiorem impluuium: tamé in Vitruuio etiam compluuium est ea pars tecti in cauædio, quæ pluuiam deijcit, vt eodem capite, *cum ijsdem rationibus trabes & compluuia collocantur.* id enim dicit de excurrente parte tecti, & asseribus longius proiectis. Iterum, *quòd compluuia eorum recta non obstant luminibus tricliniorum*: compluuia vocat hic extra parietem non exeuntia, ideoq; luminibus non officientia. Vt Varro, loquutus est Vitruuius cùm scripsit, *Item asseribus in medium compluuium deiectus.* At verò cùm ait, delicias arcam sustinere, intelligit tectum vtranque in partem decliue & deuexum, cuius tigna delicias appellat, à deliquáda aqua, vel deorsum elicienda propter deuexitatem, vt & colliciæ vocantur tegulæ cauæ aquam (vt earum origo intelligatur) collicientes more canalium & colligentes demittentesque. Non me fallit ab eruditissimis viris interpésiua aliter, quàm interpretatus sum explicari: sed mihi (opinor) fraudi non erit, somnium meum (ita enim appello) retulisse. itaque si cui non probabitur quod narro, non dormitasse, sed planè dormijsse me putet.

Impluuiũ Compluuium.

Deliciæ.

CAPVT XVIII.

Stringere oleam, strictores, leguli, oleam facere, vasarium, præconium, vinacei illuti, vinum facatum, oleum viride & vulgare.

NON est ludicræ operæ, pleraque in lib. Catonis de re rustica interpretari. ego igitur pro mea virili in eo libro aliqua explanare conabor. Cap. 144. inquit, *oleam ne stringito.* stringitur olea quæ manu legitur, vt cùm digitabulis pressa decerpitur, itaque læditur, aut ex arbore nuda manu detrahitur. Varro de re rustica lib. 1. cap. 55. *Quæ manu stricta, melior ea quæ digitis nudis legitur, quàm illa quæ cum digitabulis.* leguli autem manu legunt caducam & verberando decussam: strictores digitabulis & manu decerpunt ex arbore, vnde Cato legulos à strictoribus distinguit. *legulos,* inquit, *quot opus erunt præbeto, & strictores* Quòd autem nimio orationis compendio dicit, *si non erunt,* subaudi in eo, redditæ scalæ. vnde sequitur. *reddet æquas.* Iam pro *resoluito,* est multis illic in locis legendum *rem resoluito,* vt è Plauto apparet in Curculione, Sc. Non ego.

Stringere oleam.

Leguli. Strictores

Tibi res soluta est rectè, bellator vale.

Iterum: Sc. Beatus videor.

Pugnis rem soluant, si quis poscat durius.

Itaq; in Asinaria, Sc. Quid hoc sit negoci. legendum puto,

Ecquis pro vectura oliui rem soluit? Li. soluit.

cùm præberi vult legulos quot opus erunt & strictores, id de redémptore intelligit, qui redemit oleá colligendá. Eod. c. *oleam puram metietur modio oleario:* putam, non sordidam, non inquinatam, sine termite & fronde. ita autem locum arbitror distinguédum, secus quàm in editionibus. Quas autem dicit accessiones, nequicquá aliud sunt, quàm quæ legulis præter precium accedunt, vt quinq; modij oleæ salsæ, ad vescendũ, pondo noué olei puri, sine vlla amurca: præterea sestertij quinq;. itaq; si salsam non acceperint oleam, in modios singulos dabuntur sestertij suprà scripti, id est quinq;. sic enim explicandæ sunt illæ in Catone notæ. Oleá porrò facere, ca. 145. est ex ea oleum facere: sic lanam facere, est lanam operi impendere, & ex ea aliquid facere: sic aurifex dicitur qui aurũ facit, id est qui ex auro opus facit. sex iuga vasa, vasa sunt torcula, in quibus olea premitur. ná in torculari vno plura erant fora, vbi torquebatur vel oleitas vel vindemia, vt in traperis frangitur. quia auté plus erat laboris in faciendo oleo viridi, quàm vulgari & maturo, cùm ex acerba premeretur olea, accedit vasarium, quod est quoddam

Oleam facere.

Vasariũ.

factorum præmlum & merces, nomine ducto à vasis torculis, quibus premitur oleum. victoriatos autem valatij nomine eis tribuit duos. Sic præconium sequenti capite merces est præcoois. *preconium*, inquit, *præsens sestertij quinquagınta.* At verò cap. 147. vinaceos illutos vocat, è quibus non est facta lora. lora enim fit vinaceis aqua perfusis, quod est lotis. Fæcem porrò relinqui imperat, vt ex ea vinum fiat fęcatum. nam cùm è dolijs non multò post vindemiam in alia vasa transferebatur vinum, residebat io doliorum fundo fex, qua in fiscinas fæcarias coniecta torquendo vinum fęcatum nxprimebatur, aut sine prælo spoote fluebat.

Præconiū

Vinacei illuti.

Vinū fæcatum.

Oleum Romanicum cap. 146. vocat oleū vulgare, quod è caduca fit oleo & matura: viride quod è strictiua & immatura. In pabulo hiberno vendendo, id est in vendenda hiberna prati herba, ait c. 149. *qua fini vendas dicito*, quod est, quousque, ad quod vsque tempus, ad Februariúmne vsque an Martium. Mox inquit, *pabulum frui occipito ex Calendis Septembribus*: scilicet qui emit hiberuū pabulum, collecto iam fœno post caleod. Septembris, frui incipiat. *prato sicco decedat vbi prius florere cœperit*, id est vbi arbores incipient florere vere primo, quia tū arboribus vernantibus conatos oaturę herbam parturiunt. non desunt qui *vbi pirus* legant, neque id inuita Minerua. *Super* autē *inferq; vicinus*, est superior & inferior. In emqtiouis autem lege recipitur, vt liceat domino binos domitos boues & vnū canterium pascere ibi cum pecore emptoris pabuli hiberni. adijcitur in lege, vt si quid coortrouersiæ sit, iudicium fiat Romæ, non in municipio, nec in præfectura. nam ciuis Romanus mauult in suo litigare foro, quàm iu alieno & manicipalı.

Oleū uiride & uulgare.

CAPVT XIX.

Aluus superior, in sereno, arteriæ, lienes, pulmones, vncta braßica, sal Romanensis.

EST vt longa iam maturitate vietorum fructuum ac cooditaneorum ipsa temporis diuturnitate rugosorum iucundissimus succus, ita vetustissimorum scriptorum suauissimus gustus, habetque, vt vioum vetus gratam palato salioam, sic antiquitas saporem quendam intelligeutibus suauem. Iraque inter legendum Catonem, libuit quædam annotare, quæ non arbitror insuauia fore his, quorum non est Abderitanum pectus, aut auris Batana, aut fatuum palatum. In eo igitur obseruaui superiorem aluum esse ventriculum, cùm ita scribit cap. 156. *Aluum si voles deijcere superiorem.* Idem *exugere* pro succum exprimere vsurpat, quod verbum alijs scriptoribus hac in re non perinde vsitatum tritumque est, quo tamen in loco non desuut, qui *exurgeto* scribant. Quid quod apud eum *in sereno* valet *sub dio*? quod genus dicendi lingua frequentat gallica. sed testatò agendum, verbisq; non, vt Iurisconsulti loqountur, præscriptis, sed subscripris. *Postea*, inqoit, *ponito pocillū in sereno noctu*, id est, nisi me fallit augurium animi, sub dio. Idem laborantes dysuria dicit, quibus ægrè lorium it: & strāguriam perelegātet substillum appellat, quod stillarim cadat vrina in eo genere valetudinis. *Nunc de illis*, inquit ibid. *quibus ægrè lotium it, quibusq; substillum est.* Solent & Latini quædam efferre interdum non inscito rusticoque fermone numero multitudinis, quę frequentius singolaria sunt, vt arterias pro arteria aspera dicunt, lientes pro liene, pulmones pro pulmooe: Cato: cap. 157. *& si lienes turgent, & si cor dolet, & si iecur, aut pulmones.* Tranquillus in Nerone, cap. 25. *nisi astante Phonasco, qui moneret, parceret arterijs.* Cornificius ad Heren. libr. 3. *ictus enim fit, & vulnerātur arteriæ acuta. atq; attenuata nimis acclamatione.* Vncta brassica ad eo dicitor oleo condita, cùm cap. 157. scribit, *verùm assam brassicam & vnctam caldam, salis paulum, dato homini ieiuno.* & Persius satyra sexta, *vnge puer caules.* Sed & vnctum obsonium est conditum, vt, *cœnare sine vncto*, id est, obsonio condimeotis perfuso. &

Superior aluus.

In sereno.

Arteriæ.

Vncta brassica.

Si verò est vnctum rectè qui ponere poßit:

Horat. de art. poet. opinor, quòd pinguia ferè condimeuta sunt. Iam idem articulos experiri, pro arriculos mouere, & his vti, eleganter posuit cap. 157. *si vteris, omnes articulos poteris experiri*: dicit enim morbum articularium, vsu brassicæ purgari & persanari, quod tum denique fit, cùm membris nostris vti possuinus. Nec tantùm è re fuerit in eo quædam explicare, emendare etiam interfuerit seutentiæ. ergo in excantando luxu, vbi legitur, *incipe cantare in alio S. F.* scribo, *incipe cantare L. Manlio Sexti filio*, Infrà quoque cap. 160 *cantato L. Manlio Sexti filio.* id enim significant notæ illæ duæ. M. autem Cato sæpe antè in exemplis posuit nomen Maulij, quo adductus sum, vt audacius ita corrigerem. Sed & pro *dißunapiter vsque dum coeant*, legendum vel *dic vnà pariter*, vel potius *dic vna partes vsq; dum coeant.* Quod autem addit, *ferrum insuper iactato*, ridiculum est: sed minaciter tameo fit ad territandum calamum: quasi verò minas sentiat res surda. Sal autem Romanensis, in Catooe cap. 172. est qui è salinis quas Romani, vt apud Liuium est, lib. 1. ab vrbe condita, iuxta Hostiam habebant, Romam afferebatur, Romaq; in alia loca exportabatur. *Salis*, inquit, *Romanensis moliti in singulas sescmodium.*

Sal Romanensis

CAPVT XX.

Quædam emendata in Plinio, camillus, pneumatica organa, camela.

VT inter nitentia culta sæpenumero infelix lólium dominatur & steriles auenæ: sic & lo cultissimis scriprorum noualibus serpunt velut herbæ quædam nocentes, verba aliena, seusum corrumpentià. Plinius libro 19. capite 1. io lineo enarrando scribit, *Similiter in Italia ratione alia inter Padum Ticinumq; amnes.* ego illud

Plinius emēdatur.

lud *ratione alis* tollendum censeo, elidendumq; eius omnes fibras: in eiusque locum pangeodum *regione Aliana*. Nam Aliano lino tertiam palmam tribuit, secundam Retouino, quod in vicino Alianis linis nascebatur. Ita quæ subscribit Plinius, emendarionem approbant meam, attestante & codice scripto, in quo *regione aliena* scribitur. Eodem in libro cap. 4. vbi de sparto disseritur, sic scribitur, *vulsum fascibus in aceruo adunatum biduo, triduo resolutum spargitur in sole*. Ego illud *adunatum* Plinianum verbum haudquaquam crediderim esse, etsi eo Iustin⁹ vtitur: in veteribus libris *vmmatum* scribitur: sed sic præscribatur, & è posteriore *m*, *v* & *l* fiat. cumulatum prodibit: qui autem libros manu scriptos versant, quàm sæpe istæ commutationes à librarijs scribis committantur, intelligunt. Iam fungos quosdam pezicas eod. lib. cap. 3. legimus adulteriua voce: pezitas enim existimo vocandos esse. Illud verò cap. 4. *si minus è putro pertica organisve neumaticis, vel tollenonum haustu rigandos*: mendosum sonat: scribo, *si minus è puteo rota organisve pneumaticis*: pneumatica enim organa quadam machinatione & molitione constructa aquã sursum eructant, euiusmodi & apud Vitruuiũ & Heronem visuntur.

Pneumatica organa

Quòd autem in eo, cap. 5. scribũt in cucumerũ generibus scytalicum, equidem auctoritatem Theophrasti libr. 7. capite 4. ex quo exscribit pleraque Plinius, sequutus, scytaliam malim. Inquit lib. 19. cap. 8. Plinius, *cùm priores eam minimè ob religionem commanducarent*: his discrepat quod in pulueroleoris librorum conditorijs reperi, quæ pro sanctuarijs multi habent: *cùm priores cameli religionum die omnes manducarent*. Camillos autem scimus equidem fuisse sacerdotum ministros, quibus lactucæ esus fortasse præscribebatur: : sed & apud Ouidium 4. Fastor. camela quoddam vas est, quo in quibusdam sacris solebant vti,

Camilli.

Camela.

Dum licet apposita, veluti cratere camela,
Lac mundum potes purpureamq; sapam.

CAPVT XXI.

Vnctus cruore non expiato, nullus argento color est, oculus irretortus, decipi, cespes fortuitus in Flacco.

Asinius Pollio historias de bello ciuili scripsit, vt & ex Horatio facile coniectu est, lib. 2. od. 1.

Motum ex Metello consule ciuicam. & rursum
— mox vt publicas Res ordinaris,

id est vbi bellorum ciuilium historiam pertexueris: & è Tranquillo, qui ita scribit in Iulio, cap. 10. *quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie cæsos profligatosq; aduersarios prospicientem hæc eum ad verbum dixisse referens*. Idem Pollio poeta erat: Maro 3. eclog.

Pollio & ipse facit noua carmina.

& tragœdias scribebat: Flaccus lib. 2. sat. 1.

Paulum seueræ musa tragœdiæ Desit theatris.

vult enim aliquandiu ab eo tragœdiarum cõfectionem omitti, & bella fideliter referri ciuilia. Iterum Flaccus lib. 1. sat. 10.

— Pollio regum Facta canit pede ter percusso:

quòd Iambicis senarijs tres habentibus mensiones, regum calamitates tragicè caneret. hęc eò scribo, quò totus ille locus lib. 2. Horatij illustretur. Illud autem,

Nondum expiatis vncta cruoribus:

Vnctus cruore.

è prisca consuetudine ductum, qua qui cędem perpetrarant, non antè eius cruorem eluebant, quàm ab aliquo expiati essent. Itaque & manibus non puris inde dicebantur. Herodotus lib. 1. ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐών. & Orestes apud Æschylum, manibus sanguine manantibus Pythiani terriiat. Sed enim color lib. 2. od. 2.

Nullus argento color est auaris
Abdito terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat vsu:

Nullus argento color est.

videtur esse quædam species & pulchritudo, vt lib. 1. sat. 1.

— quid habet pulchri constructus aceruus?

vel potius speciosa quædam causa & prætextus. quid enim causæ afferre, quid prætexere possunt qui suam pecuniam humi defodiunt? Inimicum autem Sallustium dicit pecuniæ illi, quæ non temperato splendet vsu. Nam hoc extremum, ad sensum est accõmodatius ad Sallustium referri, quàm ad argẽtum. Non enim erat inimicus simpliciter laminæ: sed ei demum, quæ vsui non seruiret. Ait ibidem Flaccus, *Redditum Cyri solio Phraatem.* Phraates sæuissimus & crudelissimus Parthorum rex à suis in exilium pulsus, Scytharum tandem opibus regnum recuperauit, vt Iustinus est auctor. Ibidem,

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat aceruos:

Oculus irretortus.

id est, quisquis non est auarus, nec aspectu pecuniæ magnopere mouetur: nam qui pecunię est auidus & studiosus, ad eius aceruos subinde retorquet oculos, ac penè strabus efficitur, nec sic ab ea auelli potest, quin oculos sæpenumero reflectat, vt eam respiciat. eum igitur dicit, qui pecuniæ aspectu oculos non deprauat, nec strabos reddit, quod magnæ auiditatis est argumentum. Hinc & eos qui alicuius rei nimia cupiditate tenebantur, strabones fieri dicebant: Varro apud Non. *multi enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones facti sunt: habet enim quiddam* ἐπαγωγὸν *prouincialis formosula vxor.* Lucillius apud Non. *nulli me inuidere, non strabonem fieri sæpius delitijs me istorum.* At verò illud odę 13. eod. lib. *Dulci laborum decipitur sono,* non credo accipiendum esse vt vulgò auditur, sed, decipitur dulci sono laborum Alcæi: ac *decipitur* erit λανθάνει, non sentit ęrũnas, non sentit pœnas. legi in duob. optimis libris, *dulci laborẽ decipitur sono*, vt sit Gręcanica loquutio, decipitur laborem, τὸν πόνον λανθάνεται, atque ita Porphyrion videtur legisse. Ode 15.

Decipi.

Cespes fortuitus.

Nec fortuitum cernere cespitem
Leges sinebant.

cùm dicit, sentit ex eius tertæ cespite, quę cuiqoe fortè obtigetat, qui non ædificasset ductis lateribus, aut etiam crudo ipso cespiritio solo minimo sumptu, legũ pœnis obnoxium fuisse, cùm sumptuosam ædificationem publicorum in oppidis operũ, & solidam è saxo quadrato structuram templorum, nó priuatorum ædificiorum esse vellent.

CAPVT XXII.

Splendet in mensa salinum apud Flaccum, Parca non mendax dedit, trabes hymettiæ, cygnus Dircæus.

NEcesse est de gratia poetarum mnlrum persat antiquitatis rudibos, cuius intelligentia & facem præsert eorum notiriæ, oec latere sinit elegantiam: vt in illo Horatiano libro 2. ode 16.

Splendet in mensa salinum.

Splendet in mensa tenui salinum:

sensus insulsus penè videatur, nisi quis intelligat salis fuisse quandam in mensa religioné, vnde ἱερὸς ἅλας Græci dicunt, & appositus sal mensam consectare videbatur: vnde & Arnobius scripsit lib. 2. *sacras facite mensas salinorum apposítu, & simulachris deorum.* Sed tamé potissimùm tennem & parcum, paupéremque victum Horatius significat hominum pro obsonio salem liogentium, quod paupetes olim faciebant, vt apud Persium satyra 5.

Varro regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Parca nõ mendax dedit.

Illud eiusdem cantici pendet etiam è veteri ritu, *Parca non mendax dedit.* nam vltima hebdomadis die, qua quis in lucem editus erat, fata vocabantur, quæ scriberentur, quòd eo die viderentur Parcæ in totam statuere vitam, qua fortuna fururus quis esset. Tertollianus, *dum per totam hebdomadam Iunoni mensa proponitur, dum vltima die fata scribẽda aduocãtur.* hioc illud Mar. 4. eclog.

Talis fata suis dixerunt currite fusis.

ode 18. eiusdem libri,

Trabes hymettię.

Non trabes hymettiæ Premunt columnas.

trabes hic nõ è materia, sed marmore suot, imponebanturq; columois. Id eò dico, qoòd mirum videri quibusdam intelligo è lapide trabes fieri: Plinij tamé id confirmabimus auctoritate, qui lib. 36. cap. 8. ita scribit, *Circa Syenem verò Thebaidis Syenites, quem antè pyrrhopœcilon vocabant. Trabes ex eo fecêre reges quodam certamine obeliscos vocantes.* Illud porrò ode 19.

Pacis eras, mediusq; belli,

valet, io media versabaris pace medioque bello, atque eras ad vtrunque tempus accommodatus. Dicitur autem medius belli, vt in sanctissimo Euangelio μέσος τῶν ὑμῶν ἐστί. Cæterùm cùm μέσος Græcè vocetur quidá è Gygantum numero, haud dubitáter affirmauerim esse in Horatio Rœcum non Rerum legendum. In proximo autem cantico, cùm se in album alitem, id est in cygnum mutari dicit, id eo facit consilio, quòd olores in Apollinis rutela sint, & de illius canorę auis modulis poetę olores vocari interdum soleant: vnde & de Pindaro lib. 4. ode 2. cecinit,

Cygnus Dyrcęus.

Multa Dircæum leuat aura cygnum.

Respexit tamen potissimum ad motationes Pythagoricas à Platone celebratas. Nam eos censent, qui numeris delectati poeticis sunt, alterius exordio vitæ in olores mutari. Plato lib. 10. de Rep. ἰδεῖν γὰρ ψυχὴν ἔφη τήν ποτε Ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἱρουμένην. Apud eundem etiã Thamyræ animus luscioię vitam deligit. Denique persuasio erat Pythagoreorũ, aues canoras in cantores & poetas renasci, & cantores & poetas in aues musicas verti.

CAPVT XXIII.

Quædam in oratione pro Rabirio obseruata, postumus, dare partes, populus seruatus, cataplus.

Cicero illustratur.

CAius Rabirios cognomento Postumus, natura C. Curtij (Curtius enim io Cicerone oon Curius legendum) filius, adoptione Rabirij, repetundarum accusatus est, aduentitio quodam iudicio & subsidiario, qnod dicebatur, quò ea pecunia peruenisset: hoc genus indicij proditum erat in alios, cùm de alicuius tei repetundarum bonis summa litium æstimatarum non poterat tedigi, ad qoos ea peruenisse videbatur, vt ex ea oratione & epistolis ad Atticum apparet: maiestaris tamen crimen obiectum Rabirio dicit Tranquillus, quòd Ptolemæum sequutus esset. *Refrens*, inquit in Iul. Cæsare, cap. 16. *maiorum temporibus Rabirio Postumo Ptolemæum Alexandriam crediti seruandi causa sequuto, maiestatis crimen apud Iudices motum.* sed illud maiestatis crimen accessiuncula quædam & appendicula iudicij potius est, quàm summa quæstio causæque cardo. Postumus autem vocarus est, quòd post mortem patris Cuttij natus sit. quare scribit Cicero, *quamuis patrem suum nunquam viderit.* solebant enim sic omnes appellari, qui post mortem patris nascebantur. testes sunt Iuriscósulti tit. de liber. & postum. testis Plaurus in Aulul. Sc. Velim te arbitrari.

Postumus

Post mediam ætatẽ mediam qui duxit vxorẽ domũ,
Si eam fortè senex anum grauidam fecit,
Quid dubitas quin puero sit nomen Postumus?

Dare partes.

Portò in ea oratione dare partes, est munus aliquod & administratione tei cuiuspiam committere: *dare partes, augere, sustentare.* Sic eripere partes in Vatinium dixit, *eripuerisne partes illo tempore carissimas partim à Cæsare, partim à publicanis?* Habere etiam partes dicit, pro Rab. Postumo, *magnas partes habuit publicanorum.* Dedit autem se regibus, est, impertiit, permisit, vt in Orat. *vt se Crasso daret*: genusq; loquendi est & elegás & forense, & è popnli sumptum sermone. Legeodum aũt in ea oratione suspicor, *quò ille, qui accipiebat,*

accipiebat, tũ sumeret quærere: sed & in veteri exemplari, cui quantum tribuendum sit, lector viderit, pro, *nec ex bonis quanta summa litium fuisset, populus recepit*: legi, *nec ex bonis populi seruati*: quasi populi, quibus condemnatus fuit Gabinius, antè eius furtis & peculatu perdiri, recuperata litium æstimatione seruari sint. At pro Flacco Iudæi seruari dicuntur, quorũ elocata sunt publicanis vectigalia, & populo Romano seruata. itaque non sunt liberi dimissi Iudæi, sed serui facti, vt sint in ditione populi Romani & vectigalibus. Idem pro Rabir. Post. *Quòd in Gabinium iudex esses nihil Gabinio datum, cùm in cum lites æstimarentur*: sentenria est (si modò ista incorrupta sunt) eo capite tenetur Postumus, quòd in Gabinium iudex fueris. nam iidem iudices in reperundarum erant quæstione, & iudicij appendice. iudicabas aurẽ an Gabinio nihil esset datum, pecuniasq́; non conciliasset, vt ipse dicebar. Nam ex æstimarione litium, redundat reus Postumus, ad quem pecunia peruenit, quæ de bonis Gabinij non potuit redigi. Demetrium autem cùm dicit ex Republ. id ad Platonis & Callisthenis distinctionem facit, qui Rempubl. non attigerant: non solùm autem Rempubl. Athenis gesserat Demetrius, sed etiam præclarè ordinauerat, & quosdam magistratus constituerat, vt Cicero 2. de Legibus scribit: idque est quod hic *optimè digesserat* Cicero ait: eleganter tamen in antiquo libro *gesserat* scribitur, non *digesserat*. Decumæ porrò Imperatorum, sunt decumæ imperaræ pecuniæ. Lego, *qui laudauit, iisdem testibus, & quidem non productis, sed dictis testium recitatis, quasi præiudicata res ad has causas afferri solet*. ista enim interpunctio turbidum sensum eliquabit. Lego etiam, *dicere audiebamus Alexandriam, nunc cognoscimus*: hoc sensu, audiebamus esse loquaces & dicaces Alexandrinos & leues, id nunc re cognoscimus: & pro, *nummorum argumenta*, mimorum è veteri libro lego: quam emendationem, & vicinitas vocabuli, & significatio argumenti propè sine codice dictabat. Sed & pro *vitro*, libentius *nitro* quidam legũt, quòd hoc genus mercis, vt chartæ & lintea, afferri ex Ægypto solebat: sed *vitro* cur retineam facit Martialis, qui libro 14. epigram. 115. in lemmate calicum vitreorũ, ex Ægypto ostendit hãc mercedem solitã afferri,

Aspicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus.

Ductæ, inquit ibidem Cicero, *naues Postumi, Puteolis sunt auditæ visæq́; merces, fallaces quidem & fucosæ chartis, linteis, & vitro delata*: dicit ductas in Ægyptum fuisse Puteolis, quod erat emporiũ Romanorum, visas & auditas merces, sed fucosas merces vitro & linteis esse Puteolos delatas ad crimen pecuniæ dissimulandum: *quibus cum multæ naues refertæ fuissent, vna non patuerit parus arctata*, id est referta & plena pecunia. verùm in scripto libro extat, *potuerit*: quia non potuerit referciri charta & linteis, quòd onusta esset multa pecunia eã deprimente sed in antiquitatis monumentis, *dictæ naues Postumi Puteolis sunt* reperio perbono sensu. audiui qui pro *arctata* legeret *acatus*, audacter nimis: etiam qui *arata*, quod nec mihi probatur. sed aliquid fortasse nõ incommodè hîc comminiscar: legendum enim puto, *vna non patuerit paruus, cataplus ille puteolanus*, vt apud Martial. lib. 12. epigr. 75.

Populus seruatus.

Cùm tibi Niliacus portet crystalla cataplus, Cataplus.

id est nauigario & appulsus.

CAPVT XXIIII.

Quædam è Pœnulo emendata, migdilibs, bilingues, merulea.

MAnum admouebo quibusdam Plauti vlceribus, salutarémne an contrà, docti existimabunt. Is in Pœnulo, Sc. Si ego minam non. scribit,

Deglupta mæna, sarrapis sementium,
Mastruga, hals agoras hama, tum autem plenior Plautus emendatus.
Alli vlpiciq́; quam Romani remiger.

hos versus, qui in exemplaribus sic scribũtur, vt non intelligantur, excudendos sic curaui vt reperi. mænam appellat, vt & allecem, ex viroso & graui salsamentorum odore & gari vitio, ac liquaminis. Deglupta verbum est turpissimum, vt ψωλὴ Græcè, cuius scilicet renudata est pudendorum glans. hic Sarrapis est, qui Serapis dicitur Ægyptiorum deus, cuius imagini senis formam comparat: vt autem suspicor, per sementes Serapis à suis sacerdotibus per pagos ad stipem colligendam circunferebatur, vt messis vberrima proueniret eius numine: nam agriculturæ præerat. congeminata porrò est litera r, ad productionem primæ syllabæ. est & sarapis Persica tunica, inquit Hesychius. Sed profectò dissocianda esse puto elementa, quæ malè adiuncta sunt non suis verbis, legendumque,

Deglupta mænas, arra pisa ementium.

mollem enim virum sic contumeliosè appellabit baccham, & obscœnum intelliget, & qui pro arra dari possit vilis mercimonij. Mastruga autem, quæ vestis scortea est, pessimè & grauissimè olet. mastruga Sardi vtebantur, vt alio doceo loco: sed & barbari Septentrionales qui pelliti erant. Prudent. 2. lib. contra Symm. Mastruga.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens iuratus ab Istro,
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrucis proceres vestire togatos.

Cæterùm vt salsamenta odore offendunt, sic & in foro strues salis. In sequenti scena pro, *ad versum quidem*, lego, *haud verbum quidem*. Merulea porrò, Sc. Si ego minam. ea est quæ, vt merula, tota nigra est: etsi *morula* alij legunt, quod est maurula, à Maurorum colore. Quid quod in antegressa scena pro, *sperate salue*, legendum est mutata persona *sperata salue!* nam sperata dicebatur quam procus sperabat sponsam suã fore. Sed & Sc. Quia pulrat. vbi scribitur, *cocleæ sunt è testa, vt se sustolli solent*, nõ dubitãter legerim *Græcæ sunt hæ columnæ, sustolli solent*: erant enim Græcæ co-

cæ columnæ Romanis io pretio & ſtudio. ſolent autem columnæ, vt operi accommodentur, erigi & ſuſtolli, ad quam ſimilitudinẽ reſpexit. Sed & Græcæ in alta baſi collocabantur, & in loco aperto parenteque hominum oculis, ne tale domus ornamentum lateret. Illud verò, Sc. Ain' tu tibi dixiſſe. obſcurum eſt & corruptum,

Qui huc aduenisti nos captatum magdalia.

ego in petuetuſtis membranis reperi, quod q̃ proximè ad verum accedit, *micdilix*: puto enim Migdilibs. ſcribendum *migdilibs* pro migdilibya, vt Liba ventus eſt Africus. erit autem migdilibs, mixtus Libya, vt illum mixti generis ſignificet, & Bilinguis. bilinguem, id eſt δίγλωττον & μιγάδα, quales erãt Carthaginenſes. Maro 1. Æneid.

Quippe domũ timet ambiguã Tyrioſq; bilingues.

nam Carthaginenſes & lingua Tyriorum & Afrorum vtebantur. duplici autem lingua qui vtontur, infideles & veteratores improbique habenrur. Itaq; Hanonem vt bilinguem dicit eſſe biſulca lingua quaſi proſerpentẽ beſtiam. Ibidem Plautus,

Facies quidem ædepol punica eſt, guggaſt homo:

in iiſdem membranis exaratum: ab omnibus tamen editionibus expunctum. Giganres autem Stephano populi ſunt Libyæ, Herodoto Zigantes vocantur: quanquam in Herodoto Stephanus Gigantes potius legiſſe quàm Zigantes videtur. *Gugga eſt homo*, Plautus videtur ſcripſiſſe. hanc veluti mendarum decumam illius fabulæ, neq; enim omnes perſequi conſilium fuit, huc coniicere non inſcitum credidi.

CAPVT XXV.

Summa ſummarum, neque cenſeat, iecit rete, poſtpartores, mutuamur, ar me: apud Plautum. dum moliuntur: apud Terentium.

IN Truculento Plauti in prologo, auferre cum puluiſculo, eſt nihil quicquam reliqui facere, ſed omnia conuertere, àc minimam etiam ſcobem ac ramentum pulueremq; rapere. Summa ſummarum ibidem, Sc. Non om- Summa ſummarũ nis ætas. eſt, cùm in rationibus multa nomina & capita in vnam ſummam rediguntur, ac ſic multis ſummis factis, omnia tandem in vnum conſummantur: nam vt capita in ſummam, ſic ſummæ in ſummam ſummarum rediguntur. in Lucretio autem lib. 5. ſumma ſummarum immenſitatem ipſam vniuerſi ſignifi- Iecit rete. cat. Plautus ibidem, *Sin iecit rete*, valet, ſi piſcea incluſit & cepit, quod eſt εἷλεν: vnde & βόλος. Poſtpartores. Ibidem, *Vnde anteparta demus poſtpartoribus*. id eſt, noſtris ſucceſſoribus & hæredibus, qui poſt nos noſtra adepti bona poſsident. Ibidem,

Neq; cenſeat. *Accipiat illicò expenſa neq; cenſeat,*

valet, ſi quid expenſi tulit, mox ferat, neq; tandiu deſideat in argentariis, quaſi cenſum agat & accipiat, & cenſus tabulas cenſoris more conficiendas curet. Sc. Ad fores auſculto.

Vt diu eſſem incolumis voiſi.

videor non temerè nec confidẽter affirmaturus vobis legi debere. Ibidem, *vt in æſtu mutuamur*, Mutuamur. quod eſt, vt in ęſtu alternamur, reciprocamur, mutamur, quod eſt ἀλλαττόμεθα, ἀμειβόμεθα, mutuum enim à mutatione nomen habet: nam quòd aiont ex eo dici, qoia ex meo tuom fiat, belle magis & ſcitè, quàm verè dictum arbitror. Sc. Quis illhic. cluſinum pecus pro clurinn fortaſſe legendum: in quo iocus ab vrbe Cluſio, vbi non admodum egregia erant fortaſſe pecora, & ex ambiguitate à cludendo: claudun tur enim meretriculæ quæ clàm habentur, & pecora morbida. non deſunt qui larinum legant: alij ælurinum, id eſt felinum pecus, à felium turpitudine: etiam quidam lurinum, id eſt coriaceum. Ibidem, *ar me aduenias*, antiquè Ar me. dictum pro, ad me adueoias videtur. Ibidem legendum ſuſpicor,

Mancupium qui accipias geſta tecũ penos annuos:

quomodo loquutum Plautum anootat Priſcianus. ſic quidem & modulo verſus, & ſententiæ lepôri conſuli videtur. quid ſi tamen legamus,

– *Mancipium qui accipias geſta tecũ me, nos annulos.*

vt illum ſeruum, & ſe ſeruam indicet: vel potius, *ahenos annulos*, vt fogitiuũ perſtringat, qui retrahendus ſit catenis, cùm etiam ferrei annuli ſeruitiorũ eſſent, & æris nomine veniat ferrum. ſanè cùm eadem ſcena, *Lauiniæ hic ſunt*, ſcribit, ad Lauiniam Latini filiam reſpexiſſe videtur. Hamaxari eſt plauſtrum trahere. Bos patulus, qui patẽtibus eſt in diuerſum ſupra modom cornibos: tales enim & plauſtris & aratris apti. Ibidem,

Non enim ille meretriculis moliendis rem coegit.

valet, mouendis aut potius deliniendis: in Terent. Heaut. act. 2. ſc. 2.

Dum moliuntur, dum eomuntur, annus eſt: Dum moliuntur.

valet, dum ſurguot, dum ſe mouent.

CAPVT XXVI.

Vaſa, ſuperſtitio, oſcedo, lymphatici, telum, tolles, ſtrenæ.

VASA etiam omne inſtrumentum ſignificant, vt venatoriũ quoq; apud Gratium, Vaſa.

—nec ſibi turbam

Contraxit comitem, nec vaſa tenentia latè.

eo nomine ſupellex Liuio intelligitur cùm lib. 1. ab Vrb. cond. ſcribit, *vaſa comiteſq; meos.* ſed nos hic acu pingimus, & velut belluata conficimus Babylonica, varietatique ſtudemus. Veteres ſignis interdum ſolebant imponere concham, ęaque contegere: Ariſtoph. in Veſpis,

Καὶ τῷ λύγχῳ τὸ πῶμα σημαίνειν τοῖς σημείοισιν ἰχθύας.

Priſcianus libro 5. *Claxendix quod ſignificat conchã, qua ſignum tegitur: Plautus in Vidularia, Appoſita eſt claxendix, at ego ſigni dicam quid ſit.* Cùm Lucretius libro 1. ſcribit ex Epicureorum impiorum ſententia, de religione,

Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:

ſignificare videtur ſuperſtitionem eſſe appel- Superſtitio.

lstam,

latam, q. superstet & supernè impendeat nobis: quæ quidem est sententia uó mea, sed Isi-

Oscedo. dori sic hunc locũ intelligẽtis. Oscedo Gellio lib.4. cap.20. vitium est quo sæpe oscitamus, osq; diducimus: verùm Sereno significat potius oris vlcuscula, cùm cap.14. scribit,

Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.

Oscedo, inquit Isidorus lib.4. etym. cap.8. *est, qua infantium ora vlcerantur*: vt existimo aphthas me-

Lymphatici. dici vocant. Lymphatici sunt plerunq; homines mente commoti & laruati: eo etiam nomine intelliguntur hydropici: Serenus cap.27. de hydrope loquens,

Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error.

Sed & lymphatici etiã Isidoro li.4. ca.6. sunt, qui à rabioso cane morsi aquã metuunt: adscribam eius verba, *vnde & Latini hunc morbũ ob aquæ*

Telum *metum lymphaticũ vocant. Telum lateris dolor*, inquit ibid. Isidorus, *dictum autem ita est à medicis, quòd dolore corpus transuerberet, quasi gladius*. hęc lucem afferent Sereno scribenti cap.12.

Est ea vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm subitò dolor insanus furit ictus ictu.

Tolles Scribit idem Isidorus lib.11. ca.1. *tolles Gallica lingua dici, quæ vulgò per diminutionem tonsillæ dicantur, quæ in faucibus turgescere solent*. hæc verba falsi conuincunt hanc Sereni scripturam, cap.16.

Quos autem vocitant colles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erat pressante peremptus.

scribẽdum enim arbitror, *quos aũt vocitant tolles*,

Strenæ. vt hæc curatio tonsillarũ sit. Strenarum origo, qua felicem ominamur annũ ipsius auspicio & initio, à Tatio rege manasse dicitur, qui primum Romuli hostis, deinde collega in regno Romano fuit. hoc, quia & strenę ne hoc quidẽ tempore exoleuerũt, literis mandare volui, vt & antiquitatẽ rei intelligamus, & quem auctorem eius moris habeamus, sciamus. Si quis autem quo auctore ista loquat quærit, laudare Symmachum possum, q li.1. epist.4. sic scribit, *Ab exortu penè vrbis Martiæ strenarum vsus adoleuit auctoritate Tatij regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni noui auspices primus accepit, DD. Imperatores: nomen indicio viris strenuis hæc conuenire ob virtutem*. sed rapetum hoc Babylonicum satis distinctum variatumque est.

CAPVT XXVII.

Si trulla inuerso, municipalis arena, parapsis, in consilio esse, exodia, dij phecasiani, Sportula, caligatus: apud Iuuenal. satyr.3.

S*Vbsistit ad veteres arcus*, quod apud Iuuenalem saty.3. legimus, de arcubus aquæductuum, qui illic erãt, interpretandum putamus. Ibid.

Hic vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ,

valet, vbi ad constitutum illi denuntiabat, vnde & venire ad constitutum dicimus. Ibidem,

Et præbere caput dominæ venale sub hasta.

valet, qui se etiam vendi sub hasta in auctione

Municipalis arena. pati possunt. Municipalem autẽ arenam dixit ad contemptum, q. in muneribus gladiatoriis municipiorum non vrbis operam locarint.

Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo: Si trulla inuerso.

id est, si trullam vini ebibit ita, vt & fundum inuerterit, & epoto toto vino labiis sugens crepuerit & strepitum dederit.

—quàm multa magnaq; paropside cænat. Parapsis.

ferè in veteribus exemplaribus semper parapsis legitur, & Hesychius non tantùm paropsidem appellari, sed etiam parapsidẽ obseruat: quod ideo noto, vt intermortuũ vocabulum in libris repullulet.

Quando in consilio est ædilibus? In consilio esse.

Magistratus de re aliqua cogniturі aut consultaturi, sibi aduocabant quos in consilio haberent: Cic. de Amic. *Cùm ad me qui aderam Lenati & Rutilio coss. in consilio deprecatũ venisset*. Eadẽ satyr.

— tandemq; redit ad pulpita notum Exodium.

Exodia in Attellanis fabulis diuerbia vocabantur, quòd tragœdis scena egressis ad recreandum spectatorem è pristina modestia subiiciebantur. Exodia.

Rusticus exodio risum mouet Atellanæ,

inquit satyr.6. & Cic.9. famil. epist.16. ad Pætum, *quando in secundum Oenomaum Accij, nõ, vt olim solebat Attellanum, sed, vt nunc fit, mimum introduxisti*. hoc liquidò monstrat secundũ tragœdias ioci & risus causa Attellanarum exodia induci solita fuisse: quod quidẽ exodij vim & notionem declarat, & iam antè attigimus: hinc & exodiarius, qui etiam quadam similitudine dici quibusdam videtur in aliis spectaculis apud Marcellinum libro 28. *vt in omni spectaculo, exodiario, venatori, aurigæ, histrionum generi omni*. Ead. saty.

Phecasianorum vetera ornamenta deorum: Phecasiani dij.

vt minianus Iupiter pro miniato a M. Tullio dicitur 9. famil. epist.16. item hic phecasianus pro phecasiato, id est phecasiis calciato. Phecasium interpretatur calceamentum rusticũ Hesychius: apud Plutarchum calceus est Græcanicus. Deorum igitur Græciæ & templorum ornamenta Iuuenalis significat. nam in templis erant tabulæ pictæ atque signa. Ibidem, *Si vocat officium*: significat si ad officium nuptiarũ diues vocatus est, aut ad aliam celebritatem, pompam, deductionem: in his enim persæpe nomen officij poni solet.

Nònne vides quanto celebretur sportula fumo? Sportula.
Centum conuiuæ: sequitur sua quemq; culina.

hic sportulam non intelligo centum quadrantes, sed cœnam, quæ, quòd initio in sportula dabatur, inde nomẽ meruit: vnde & à Græcis [illegible] vocatur, id est cœna in calatho.

—— Et sonat vnctis
Striglibus, & pleno componit lintea gutto,

in archetypis reperio libris. in quibusdam, *strigilibus & pleno*, vt proceleusmaticus sit.

Vt sint contentæ patulas defundere pelues:

quod est deorsum fundere: in excusis *effundere* est, sed illud exemplarium est antiquorũ: vt &

—flammarum & ahenea lampas, in quibus per dissimulationem conniuendum non fuit.

Adiutor gelidos veniam caligatus in agros: Caligatus

id est, velut audax miles adiutor satyrarum veniam, nisi illas mei pudet auxilij.

LIBRI DECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VNDECIMVS.

CAPVT I.

Ductus, succus orationis, aræ gramineæ, cespes, probatio hostiarum, Sila, Acca, salue & vale.

QVÆ Græci Rhetores ἐσχηματισμένα, id est figurata vocãt, de quibus apud Quintilianum lib. 9. cap. 1. reperite licet, sed & causidicorum figuras dicit Suetonius in Vespasiano, cap. 13. in his etiam Larini posuisse videntur ductus, quod & è Fortunariano patet, & è Seruio ita scribente in 11. Æneid. *ductus est, vt diximus suprà. pollicetur enim se singulari certamine dimicare velle, cùm nolit.* Nominant & Grammatici succum orationis, vt Donatus in Phorm. Terent. act. 1. sc. 1. *bono,* inquit, *ornatu addidit in se, cùm & sine hoc plenum videri possit, & hic est quē Cicero succum orationis appellat.* Omnes, inquit 2. de Orat. Cicero, *retinebant illum Periclis succum.* Aras gramineas (nos enim hic ludibria somniorum varia narramus) Maro intelligit libro 11. cespititias, quales in castris excitabantur, & vt tribunalia: quanquã & è cespite subitas etiam sibi alias aggerabãt aras, & cespitem pro ara habebant: Horat. lib. 1. ode 19.

Ductus.

Succus orationis

Aræ gramineæ.

> *Positumq; carbo in cespite viuo.* Iterum,
> *Hic viuum mihi cespitem, &*
> *Verbenas pueri ponite:*

Cespes.

sed & cespitem interdum Romano ritu aræ imponebant, vt Seruius uocat. Prudent. hymno 5. περὶ στεφάνων,

> *Aut ara, thure, & cespite*
> *Precanda iam nunc est tibi.*

Velati limo, multi in Virgilio 12. Æneid. legunt. nam limus vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus de limit. agror. limum cinctum ideo dicit vocatũ, quòd purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo purpuram limam. Olim ante immolationem hostiæ probabantur farre & sale & cultri notatione ducti à capite ad caudam: Plutarchus, δεῖ γὰρ τὸ θύσιμον τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ καθαρὸν εἶναι, καὶ ἀσινὲς καὶ ἀδιάφθορον. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸ σῶμα κατιδεῖν, οὐ πάνυ χαλεπόν ἐστι, τὴν δὲ ψυχὴν δοκιμάζουσι, τοῖς μὲν ταύροις ἄλφιτα, τοῖς δὲ κάπροις ἐρεβίνθους παρατιθέντες· τὸ γὰρ μὴ γευσάμενον, ὑγιαίνειν οὐκ οἴονται, τὴν δὲ αἶγα διελέγχει τὸ ψυχρὸν ὕδωρ· τὸ γὰρ εἶναι ψυχῆς κατὰ φύσιν ἔχουσαν τὸ πρὸς τὴν κατάρρανσιν ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον. hæc de probatione corporis & animi hostiarum Plutarchus: sed & Pollux lib. 1. Onomast. cap. 1. ait oportuisse hostias esse membris omnibus & artubus integras, non mutilas, non læsas, non distortas. hæc eò scripsimus, quòd multis in locis ad explicationem poetarũ vtilia fore speramus.

Probatio hostiarũ.

Cùm in dialogo Bruto apud Cic. scribitur: *Nam cùm in sylua sua ita facta cædes esset, notiq; homines interfecti*: quod proculdubio inquinatũ est: fortasse scribendum est, *cùm in sylua Sila facta cædes esset.* non me latet alios emendare, cùm in sylua Scantia. mons autem Sila erat: in quo sylua. Maro 12. Æneid. Sila.

> *Ac veluti ingenti Sila summóue Taburno:*

Vbi Seruius, *Sila,* inquit, *mons est syluæ Lucaniæ: Sallustius de fugitiuis, In sylua Sila fuerunt.* Non temerarium est, quod Maro sodalem attribuit Camillæ Accam, cùm 11. Æneid. ait,

> *Tum sic expirans Accam ex æqualibus vnam*
> *Alloquitur.*

nam & Acca Larentia Romanorum superstitione consecrata erat: & Accæ nomen à poetis aliis positũ legimus, vt à Sueuio apud Macrobium lib. 3. Saturnal. cap. 18. hoc versu,

> *Admisce tu Acca basilicis, hæc nux partim,*
> *Partim persica.*

Apparet Amphitheatrum venationum causa ædificatum fuisse, quod proinde Dio vocat venatorium theatrum: eius verba sunt, ὅτι κυνηγετικῷ τινὶ θεάτρῳ τὸ ἔργον [illegible]. Æneid. 11.

> *—salue æternùm mihi maximè Palla,*
> *Æternumq; vale.*

Salue & vale.

Salue dicimus in salutatione matutina, & cũ aliquem adimus: vale, cùm discedimus: vtrunque Virgilius posuit. Suetonius in Galba capite 4. *vt liberti seruiq; bis die frequentes adessent: ac manè saluere, vesperi valere sibi singulari dicerent.* hæc verè loquendi sartago est & scribendi, è multis confusa, quæ nemini fortasse magis quàm auctori displicebit.

CAPVT II.

Hermodorus in Vitruuio legendum, Chersiphron, Varicus, Capitolium, scamillum, scotia: in Vitruuio.

Venit

VEnit in mentem locos aliquot è tertio Vitruuij his annotationibus intexere. ita igitur cap. 1. scribit, *quemadmodum est in porticu Metelli Iouis Statoris Hermodi*: suspicor legendum esse *Hermodori*, qui non tantùm hanc porticum Romæ fit architectatus ad finem circi Flaminij, verùm etiam in circo Flaminio ædem Martis. Nepos apud Priscian. lib. 8. *Aedes Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salamino*. hūc crediderim Hermodorū esse, qui cum Philone architecto Athenis contēdit de armamentario faciēdo, qua in contētione, vt minus eloquens victus fuit. Cic. lib. 1. de Orat. *nec si huic M. Antonio pro Hermodoro fuisset de naualium opere dicendum, non cùm ab illo causam didicisset, ipse ornatè de alieno artificio copioseq; dixisset*. nisi si fortè de naualibus vrbis Romæ hic agitur, quę fortassè ædificauit Hermodorus: idque verisimilius arbitror. Fortasse eodem capite pro *amnestæ*, scribendum est *à Mnesteo*, vt nomen sit architecti, de quo amplius quærendum. Iam qui nominatur *Ctesiphon* architectus templi Dianæ Ephesiæ, à Strabone lib. 14. *Chersiphron* appellatur, vt citra controuersiam mendum sit vel in Vitruuio, vel in Strabone: etsi verisimilius, in Græco artifice minus vitiosos esse Gręcos auctores. Itaque Chersiphron videtur appellari debere. In aræostylis dicit Vitruuius capite 2. ipsam ædium speciem esse barycam, barycephalam, humilem, latam. hic barycam vocem nullus Græcorum agnosceret, neque ea est assis vnius, vel verius nihili est. quid igitur si *varicæ* legamus? vt enim varicus dicitur, qui longè diuaricat crura, metiturque grandes passus: Ouidius 3. de arte amandi,

Illa velut coniunx Vmbri rubicunda mariti
Ambulat ingentes varica fertq; gradus.

sic laxitas illa columnarum efficiet, vt ædes varica videatur. nec verò secus senserio de voce barycephalę, legendumque suspicor *varicæ phalæ*, vt varicarum phalarum quædam species appareat: id eò verius puto, quod nihil hic agitur de grauitate columnarum. non desunt qui in Vitruuio alterum nomen deleant vt superuacaneum, scribantq; *species sunt barycephalæ*. Pompeianum autem Capitolium in eo cap. quodnam esse suspicamur? opinor illud fuisse, quod erat Pompeiis in Campania. nō enim tantùm Romæ, sed etiam Capuæ, Narbone, Pompeiis Capitolium erat, & in multis municipiis & coloniis, imitatione Romanorū. de Narbonensi Sidonius Carm. 23. *delubris, Capitolijs, monetis*. & in vita sancti Apollinaris, *statuit ante Pontifices Capitolij Rauennatis*. fuit & Tolosæ: Sidonius de sancto Saturnino, *gradu summo Capitoliorum præcipitatum*. vnde hodieque quidam magistratus illic Capitolini vocantur. *Adiectionem per scamillos impares* cùm Vitruuius capite tertio scribit, significat per paruula scamna. vt enim à mamma mamilla diminuitur, sic à scamnum scamillum, auctor Priscianus libro 3. de diminut. qui & illud affert, *verum infirma scamillorum obice fultæ fores*: alij scabillorum legere malunt. Quod scoriam ibidem dicit à Gręcis trochion appellari, vide ne τράχηλον potius scribendum sit, vnde & nunc gula vocatur: quanquam trochilos dici a similitudine orbiculi trocieę potest: nec proinde mutandum. est autem scotia verbum Græcum, quod Hesychius triglyphum dicit significare: eius verba sunt, σκοτία μέρος τι παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι προσαγορευόμενον τρίγλυφον. Tunc ab summo, inquit ibidem, *sub abaco inceptum in singulis tetrantum actionibus*: è veteribus libris hic scribendum reor *tetrantum anconibus*. Ibidem, *cauus autem interfectionis* excuditur: in scripto libro *camus* exaratum est. *Simæ quas* ἐπιτιθίδας *dicunt*, legendum crediderim ἐπιτιτθίδας, veluti supermamillaria. hæc ego pauca perstrinxi, cùm doctissimi interpretis opera in eo auctore enucleando nihil propè aliis reliqui fecerit.

Hermodorus. Chersiphron. Varicus. Capitoliū. Scamillū. Scotia.

CAPVT III.

Vitruuius emendatus, parapegma, betaceus, maluaceus, Lyde.

LIbro Vitruuij 9. capite 7. veterum astrologorum nomina commemorantur: sed ita nonnulla, vt cùm eorum inueniis lucem ceperit, lum illustratum acceperit, vetustas eorum nomina penè obliterarit. sic igitur scribitur: *Eudoxus, Eudemon, Callisthui, Melo*. Æmarus Ranconetus, qui nuper magno literarum incommodo de crimine falsò suspectus in carcereis pædore è vita excesit, legendum credebat *Euchemon, Callippus, Meto*: quæ illustrium astrologorum nomina à mortuo Ranconeto nunc vitam posteritarisq; memoriam accipiunt, ęternis propè tenebris damnata quorundā insciria omnia deprauantium. Callippi etiam & Metonis apud Ptolemæum mentio extat. hos autem astrologos scribit Vitruuius parapegmatorū disciplinas innēnisse: sed quę sint parapegmata, quæstionis est. ego eo nomine censeo significari instrumenta astronomica, vt astrolabum, & quæ eiusdem generis sunt, quibus ratio cœli cursusq; siderum & regiones sedesq; eorum cognoscuntur. Suidas, παράπηγμα, inquit, σανίς, καὶ ἄλλο τι ὄργανον ἀστρονομικόν. sed & verbo παραπεπῆχθαι in Axiocho, quicunque eius auctor tandem est, etiam vsus est: καὶ τὰ τοῦ βίου παθήματα παραπεπῆχθαι εἰς τὸν αἰῶνα. Scribit libro 3. in capite de diminutiuis Priscianus (nos enim aliò excurrimus) quædam esse diminutiua, quæ genere discrepant à sua origine, *vt beta*, inquit, *malua. hic betaceus, maluaceus*. mirum mihi videbatur esse, hæc in substantiuis numerari diminutionis, cùm adiectionis nomina videantur: sed betaceus absolutè dicitur, cùm pes intelligatur: ita tacito substantiuo in substantiuum migrat, cumque paruulas betas significet, in diminutionum nominibus censetur. pedum betaceorum mentio est apud Varronem libro primo de re rustica, capite 2. & de lingua Latina: sed & apud Apicium libro 3. cap. 1. de betaceis Varronis mentio est in cibis qui ex oleri-

Vitruuius emendatur. Parapegma. Betaceus.

Maluaceus.

bus parantur. da maluaceis idem censendum arbitror. Centones mihi vel farcite vel consue re videor: ita panniculos omnium colorum assuo, & quandam Iri synrhesin texo. scribit Ouid. 1. Trist. eleg. 5.

Lyde.

Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ.

hic versus illustratione indiget, quam à Plutarcho mutuabitor, ita in Consolatione scribente, *ἐχρήσατο χρησὶ τοιαύτῃ ἀγωγῇ καὶ Ἀντίμαχος ὁ ποιητής. ἀποθανούσης γὰρ τῆς γυναικὸς αὐτῷ Λύδης, πρὸς ἣν φιλοστόργως εἶχε, παραμύθιον τῆς λύπης αὐτῷ ἐποίησε τὴν ἐλεγείαν τὴν καλουμένην Λύδην, ἐξαριθμησάμενος τὰς ἡρωϊκὰς συμφοράς, τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς ἐλάττω τὴν ἑαυτοῦ ποιῶν λύπην.* id est, eadem vsus est ratione Antimachus poeta. Nam cùm mortua esset eius vxor Lyde, quam egregiè animo charam habebat, elegiam, qua mœrorem solaretur, sibi fecit nomine Lyden: ac enumeratis heroicis calamitatibus & infortuniis, malis alienis animi ægritudinem sibi minuit. hæc verba, nisi erro, aliquantum lucis Ouidio afferunt, vt adscripsisse me non pigeat. Atque hæc huius capitis sit coronis, quod vix emendicatis hinc & inde hostiatim particulis absoluimus: ac quasi auctor vnus suppeditare ai nec instruere satis posset, circum multos cucurrimus. sed verecundi videlicet fuimus, qui maluimus è multis parcè sumere, quàm ex vno largiter.

CAPVT IIII.

Encarpa, embater, replum, Vitruuius emendatus.

Encarpa

QVæoam sunt apud Vitruuium libro 4. capite 1. encarpa, cùm scribit: *& cymatiis & encarpis pro crinibus dispositis frontes ornauerunt*. ego existimo esse ornaméta capituli columnatum palmites aut ramos cum suo fructu habentia: aut etiam arbusculas fructoosas, quę vocantur *δένδρα ἔγκαρπα* à Græcis, aut frondibus & ramis implexos innexosque fructus. sunt & *ἔγκαρπα* Hesychio segetes triticeæ sectæ messæque. Ex *his*, inquit ibidem, *pars vas erit modulus qui Græcè ἐμβάτης dicitur.* Legendum est, *ἐμβάτης*, vt libro 1. capite 2. *aut etiam embatere.* Hesychius, *ἐμβάτης παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι τίνος*.

Embater

Eodem libro, capite 4. pro *strigium cauis*, in veteribus libris, *striglium* reperio, quod est veluti strigilum, quòd imitentur strigilum caoos tubos.

Replum.

item replum, inquit capite 6. *de impage dimidia & sexta parte:* legendum ferè crediderim *peplum*, vt tanquam ornaméntum & vestimentum esse videatur: alioqui replum quid significet, critici consulendi sunt, quorum in tabulariis & monumentis nulla talis vox extat. Libro 10. cap. 17. explicatur operimentum, quod & coniecturam exauget: *chelonij*, inquit, *replum quod est operimentum*. nos autem ab hac voce manus abstinebimus. Capite 7. in Tuscanicis ædium sacrarum rationibus præcipit, vt stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat, quod sic interpretandum censeo, eò vsque stillicidii proiecturam esse faciendam, vt in ea insit tertia pars tecti: vt si, verbi gratia, latus tecti totius duodecim pedum sit, quatuor tribuantur stillicidio, vt procul à structura & parietibus imbar cadat. tertiarium anim tertiam partem significat, vt & quartariú quartam parté. *Nemori Dianæ* cùm ibidem scribitur, de Diana Aricina intelligo & Aricino nemore: vnde & rex Nemorensis apud Tranquillum. Ac Budæus hunc locum sic legebat, *item Aricino nemori Dianæ*. Sed quid ibidem est? *vt vti reliqua exisona*. ego vocabulo hoc desormari puto ædificationem Vitruuij. itáque demoliendum, aliudq́; substruendum in eius vicem puto. igitur emendatum fore credo: *sed & vti reliqua ex his omnia, quæ solent esse in frontibus ad latera sint translata*. nihil enim mihi nunc quidem venit in mentem, quod accommodatius ad húc locum esse posit. qood autem à me nunc tanquam inædificatur in Vitruuio loco purgato suo rudere, sic state velim, vt se pari ruinæ obnoxium censeat, si quis quid commodius inuenerit: quod cùm contigerit, libenter locum cedat, & se dolabra deiici ne molestè ferat. Nolim aût videri de cuiusquam laude quicquam voluisse decerpere, si per Vitruuium errans & vagans, vnum & alterum locum, qui humanitus summos viros latere potuerunt, eruerim: nec id mihi magnæ laudi attribui velim, vt ouationem aut triumphum mereri velle videar: procul à me abest hæc ambitio: sed in partem iuuare literas volui, & eodem animo eademque voluntate, qua illi, etsi nón pari conatu nec facultate nec opera, ad bene merendum de antiquis auctoribus & nostra iuuentute ingressus sum. faoeant igitur illi studio meo, qui suo labori æqua hominum iudicia optant: neu in me acerbi sint, cùm in se acerbitatem nullius iudicis seuerioris ferre velient: & patiantur à me dici quæ non arbitror eos ignorasse, sed prætermisisse, & velut è segete fertili viatori & pauperi vnam & alteram stipulam reliquisse.

Vitruuius emendatur.

CAPVT V.

Aequimanus, lunaticus, internecida, internecidium, preuarum, holophanta.

Aequimanus

QVis myrmilloni contenditur? æquimanus threx: versus est Ausonij in monosyllabis: in quo ambigitur, qui sit æquimanus. Atque is videtur esse, qui ambidexter à nonnullis dicitur, qui scilicet vtraque manu æquè vtitur: nos enim sinistram immuné & propè mancá inutilemq́; gerimus. quibusdam vtraq; est munifex & operosa. Isidorus lib. 10. etym. ca. 1. *æquimanus appellatur, qui vtraque manu gladio incunctanter vtitur.*

Lunatici.

Eodem auctore lunatici in Euágelio sunt, qui comitiali morbo laborant. opinio enim veterum fuit, eam valetudinem ad lunæ curricula recrudescere & mitescere, velut illius syderis contagione quadá alumnam: eius verba sunt lib. 10. cap. 3. *caducus à cadendo dictus est, id est lunaticus, eò quód certo lunæ tēpore patiatur.* Artemidorus

quoque

quoq; eum morbum lunę acceptũ ferri ait his verbis, [illegible]. Fornix (*Fornix.*) est appellatus, vbi prostitutæ pudicitiæ mulieres erãt, à locis arcuatis, inquit idem Isidorus: vnde & fornicariæ mulieres in auctoribus Ecclesiasticis. (*Internecida.*) *Internecida*, inquit lib.10.cap.9. Isidorus, *est qui falsum testamentum fecit, & ob id hominem occidit.* (*Internecidium.*) Inde internecini actio in iure ciuili, quę ab Isidoro internecidij vocatur, ab internecida: *internecidij iudicium in eũ* (inquit lib.5.cap.26.) *dabatur, qui falsum testamẽtum fecerat, & ob id hominem occiderat, accusatorem eius bonorũ possessio sequebatur. Internecidij autem significatio, est quasi hominis quædam enecatio. Nam præpositionẽ inter, praponebant.* In decimaquarta autẽ io Antooium, bellum internecinum dicitur non testamentum: sic enim scribitur: *quæ sunt vrbanarum maledicta litiũ, nõ iustæ belli internecini notæ: testamenta credo subijciunt.* Hostia cùm libamentis perfundebatur & cumulabatur, macta esse dicebatur: Isidorus lib.10. cap. 10. *quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur, dicebāt mactus est taurus vino vel thure: hoc est, cumulata est hostia & magis aucta.* etiam de Deo dicebatur, cui res diuina fiebat, vt apud Cat. de re rustic. cap.141. *macte hisce suouetaurilibus lactentibus esto.* sic & mactare vsurpatum inuenimus. Hilum esse dicunt Grammatici atq; etiam Varro nigrum illud pusillum, quod in summa faba adhæret: idem tamen Varro hilum, referente Isidoro lib.10.cap.13. significare censuit medullam eius ferulæ, quæ asphodelus vocatur, ac sic apud Latinos nihilum dici putauit, quomodo Græcis familiare est dicere, [illegible]. (*Præuarus.*) Annotat idem Isidorus lib.10. cap.15. in præuaricatoris explicatione Ciceronem præuarum, pro valde varo posuisse, cuius sanè Ciceroniani loci nunc io mentem mihi non venit, neq; dicere possum vbi locorũ apud eum scriptorem extet: tantũ suspicor si hodie extat vspiã, non præuatum, sed prauum scriptum esse: ex Isidoro autem emendandum sic legente, *quid enim tam præuarum?* Multa ab antiquis scriptoribus aliter prolata reperimus, quàm hódie excusa pateant: vt holographum Isidoro libro 5. cap.24. appellatur testamentum quod totum manu testatoris scriptum & subsignatum est: (*Holophanta.*) ita quoque holophantam crediderim fuisse, non eum qui ob fictus duntaxat calumniam faceret, sed ob omnia homines deferret: sed cũ apud Latinos immutata sit sycophantæ significatio: nam sycophanta Græcis est calumniator, Latinis est impostor: sic & holophanta in omni re impostor, vel (vt ait Fest.lib.8.) qui omnia mentitur. Suspicor igitur codices Latinos falsarios esse, qui halophantam pro holophanta exhibent: nonnulli etiam halopantã. ego tamen crediderim verbum imitatione sycophantæ factum & amplificatione, vt non vnius rei delatio in eo verbo notaretur, sed omnium insimulatio contineretur. qui autem halopanta scribunt, leui nituntur coniectura, quòd omnia mentientem Pompeius explicet: ego illud *omnia* inesse in holophanta dico, & cùm Plautus scribit in Curg. Sc. Ædepol nugatorem. *holophantam an sycophantam hũc magis dicam nescio* vicinitas nominum, & soni allusio, & sensus amplificatio ab ea quam scripsi literatura stant sine controuersia. si quis tamen pertinacius repugnet, equidem ei potius morem geram, quàm contrà tendendo hominem ad insaniam adigam. Pleraque in hoc doctrinæ genere quod tractamus, huiusmodi sunt, vt sine Reipubl. detrimento secus sentire & libere dissentire liceat.

CAPVT VI.

Agger, albatæ mulieres, vertere pollicem, ducere sacra in pilentu, sentus, panis gradilis.

(*Agger.*) *Qualis sæpe viæ deprensus in aggere serpens,* inquit Maro 5. Æneid. viæ autem publicæ, vt quæ militari labore erant munitæ, exaggerabantur, vt imber deflueret, minusque lutulentæ redderẽtur: proinde agger etiam pro via vsurpatur: Sidonius Carm. 24.

Antiquus tibi nec teratur agger:
Cuius per spatium satis vetustum
Nomen Cæsareũ viget columnis.

Iterum libro 1. epist.5. *Vel certè peruij pontes, quos antiquitas à fundamentis adusque aggerem calcabili silice crustarum crypticis arcubus fornicauit.* id est adusque viam: & sæpe sic in prosa etiam loquitur. Versus Horatij libro 1. satyra 2. est satyricæ obscœnitatis,

—*mirator cunni Cupennius albi,*

explicandus tamen. mihi videtur ex pudenda parte mulierẽ intelligere, ex albo ingenuam. in ingenuis autem stupra legibus vindicabantur, non item in libertinis. (*Mulieres albatæ.*) Ingenuę autem mulieres albatæ erant, libertinæ atratæ, nobiliores purpuratæ. Artemidorus, [illegible]. sic enim coniicit somnia ista & visa Artemidorus, quòd his essent solitæ vestibus vti ingenuæ, libertinæ, & nobiles. Cùm scribit Prudent. lib.2. contra Symm.

Spectant æratam faciem, quam crebra tridente
Impacto quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat arenæ,
Cum fugit, & quanto vestigia sanguine signet.

intelligi arbitror pugnam retiarij, qui rete & fuscinam gerebat, & secutoris qui retiarium insequebatur. Vt premere pollices est fauere, vt Plin. ait, lib.28.cap.2. & hoc versu,

Fautor vtroq; tuum laudabit pollice ludum,

scribit poeta nobilis lib.1.epist.18. quo etiam pertinere videt illud Glyceræ ad Menandrũ, [illegible]. (*Pollicem vertere.*) ita pollicem vertere damnátis erat, quod & à Politiano Miscell. cap. 42. præclarè explicatũ fuisse recordor: & in muneribus gladiatoriis, qui eum, qui succubuerat aduersario, occidi iugulariq; volebat, pollicem vertebat, vt mu-

netarius: Iuuenal.sat.3. —*& verso pollice vulgi*
Quemlibet occidunt populariter.

& Prudent.lib.2.contra Symm.de Vestalibus, quæ gladiatores Romæ in eminẽti podio spectabant, quod decus & honos pro perpetua eis virginitate tribuebatur.

——pectusq; iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis,
Altius impresso dum palpitat ense secutor.

Ducere sacra in pilentis. Virgil.8.Æneid.—*castæ ducebant sacra per vrbem*
Pilentis matres in mollibus:

matresfamiliãs intelligit, quę sacerdotiis prę-erant. nam sacerdotes & virgines etiam Vestales pilentis ferebantur. Prudent.ibid.

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento residens molli.

Artemidorus [illegible] ita scribit, [illegible]. Sentus. Sentus apud Terent.in Eunuch. act.2. sc.2. dicitur horridus, à sentium horrore & spinis. sentus igitur est tanquam senticosus & spinosus & horrens. Prudentius ibidem,

Extirpamus enim sentos de pectore vepres.

sequitur enim mox,

Ne frugem segetemq; animæ spinosa malorum
Impediat sentis.

Gradilis panis. estque superioris quædam declaratio. Gradilis panis, vt & alio loco doceo, quibusdam in gradibus plebi Romanę diuidi viritim quotidie solebat: ad huius rei confirmationem duo Prudentij testimonia addam luculenta: vnum lib.1.contra Symmachum,

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.

Alterum lib.2.contra Symmachum,

Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quæ Ianiculo mola nota quiescit?

de pane enim hic gradili loquitur, & molis pistrinorum, vbi pinsebatur. hęc mea capita multi iocabuntur esse monstra Horatiana, portentosa varietate membris vndique collectis conflata: nec inficiabor me id de industria fecisse. malui enim multa infercire & inculcare etsi male cohærentia, quàm studiosorum spem vacuis eludere auenis. Nunc video plerosq; qui idem genus scriptionis instituunt, magnifica singulis capitibus vestibula excitare & præponere, quæ nullum ædificium sequitur, sed area nuda. Ego mihi potius copiæ inseruiendum putaui, vt maiore beneficio demererer bonos iuuenes, quàm de ordine laborandum, quem alioqui hoc genus librorum, velit nolit, relinquere cogitur & negligere: aliorum enim huius generis libros singulos puta in vnum caput contractos & redactos, meis capitibus similes reddes.

CAPVT VII.

In Plauto quædam explicata, facere mutuum, nocturna ora, polluctus virgis, hira, summanare, vertere, Leucadia.

Plaut. explicatur. FAbulam Plauto docente spectator fui. inter spectandum Curculionem hæc annotaui: Sc. Quo te hoc. ostium oculissimum, ab eo vocari charissimum & gratissimum, quod tanquã oculus, quo nihil iucundius nobis est, planè censeatur: nam ex oculo finxit superlationem, vt ex ipso ipsissimum. Non me tamen fallit, in libris antiquis occlusissimum reperiri: sed auctorem alterius lectionis laudare possum Festum lib.13. Sunt qui oculeissimum legant versu modulariore, sequunturq; Priscianum lib.3. cui etiam oculeus est ocellus per diminutionem. Eadem scena, *ego autem cum illa facere nolo mutuum. PA. Quid ita? PH. Quia proprium facio.* Facere mutuum. Parum illi videtur mutuum facere, quòd in mutuo ius nostrum remanet: proprium facit, vt iam alieni iuris id sit, & totum ad alium transeat dominium. Ibid. *quid antepones Veneris ientaculo?* nõ iniuriã crediderim esse legendum, vt infrà, Venerius libellus dicitur. nam *Veneri ientaculo* inscitum est, & iniquè per vimq; huc importatum. Ibidem,

Quasi tu lagenam dicas, vbi vinum solet
Chium esse.

iocatur ex eo q. cùm vino Græco ferè aqua maris admixta esset, Chio tamen non addebatur, sed meracum erat: Horat.lib.2.satyr.8.

Alcon Chium maris expers.

Sc. Flos veteris vini.

De paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter.

de poculo pleno quod erat potatura, paulum Veneri libat, id est, in honorem Veneris effundit. sic enim libare solebant, quod vel in aram faciebãt, vel in mensam quæ loco aræ erat, vel in focum qui sacer habebatur, vel in mare in honorem deorum marinorum: Ouid.11.Met.

Isq; deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris & fumo thuris adorat.

& 5.Æneid. *——extaq; salsos*
Porriciam in fluctus & vina liquentia fundam.

vel alium etiam in locum. Sc. Placidè egredere. nocturni oculi sunt deformes, noctuq; non interdiu ostendendi. Nocturna ora. Nam deformitas minus apparet noctu: sic dixit nocturna ora Plaut.in Pœnul.Sc.Negotij qui sibi.

Quæ habent nocturna ora noctu sacrificatum ire
occupant.

mihi autem etiam deformes significare videtur velut mali ominis, similesq; nocturnis auibus, quæ & ipsæ tantùm noctu visuntur. Sce. Placidè egredere. *persolæ nugæ*, non sunt vt quidam primi in literis ordinis censent, perficæ, sed solæ & meræ, vt,

——oculum effodito persolum mihi.

in Menæchmis, Sc.Ni mala. Plautus idem scribit: erat enim qui loquitur luscus. Sc. Placidè egredere. Polluctus virgis. *polluctus virgis*, est virgis expositus, vt in polluncto Herculis omnia exponebãtur obuiis. Ita in Plauti Rudẽte, Sc. Quis est qui. scribitur, *Non ego sum pollucta pago*: id est communis & publica pago. Eadem scena,

——auro contra cedo modestum amatorem,

valet, date mihi pari & æquo auri pondere repensum;

pensum: ego enim tantundem auri dederim: vt in Epidico, Sc. Honoris causa. *non carus est auro contra.* Sc. Migrate certum.

Radices cordis pereunt, chiræ omnes dolent.

Hiræ. hiræ lego (vnde diminutio hilla) id est, intestina: etsi eo nomine ieiunum intestinum intelligit propriè Festus lib. 8. Sc. Palinure quid. *Namq; incubare te satius fuerat Ioui:* hunc locum lib. 7. Æneid. sic explanat Seruius, *incubare propriè dicuntur, qui dormiunt ad accipienda responsa: vnde est, ille incubat Ioui, id est dormit in capitolio, vt respõsa possit accipere.* Sic in Æsculapij templo dormire ad remedia per somnum accipienda solebãt. Sc. Date viam mihi.

Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.

de via nobis isti semitam faciunt, ita viam angustam nobis reddunt: sed in caput cadent à me prostrati, & via aperietur & laxabitur illis deiectis: Plautus in Milite, Sc. Quantas res.

Huic illecebroso capite sistebat cadum.

legitur in quibusdam exemplaribus, *de via in semita.* Eadem scena,

Obsecro hercle facite ventum, vt gaudeam:

ambiguè dictum est, vel facite ventum, vel facite vt gaudeam ventũ, id est me venisse: Plautus in Cistellaria, Sc. Tum ante hac amaui.

Ventum gaudeo ad te ecastor.

itaque mox subiicit, vt ventum gaudeam. Eadem scena, *iacit volturios quatuor*: & mox, *Herculem iacto basilicum.* quædam erat talorum species in quibus effigies quædam sculptæ vel pictæ erant, vt vulturis, Herculis, & aliarum rerum. Vulturis autem iactus infelix erat: Herculis basilici, id est regij, faustus & felix. ergo qui eum iecit, vicit. Herculem autem basilicũ accipio, non qui vt in laboribus exantlandis leonis exuuiis esset vestitus, sed qui omnibus perfunctus ærumnis, cultu regio esset ornatus. Sc. Beatus videor. *quia vestimenta, vbi obdormiuit ebrius, summano*: Summanus deus est manium summus, id est Pluto, qui omnes auarissimè rapit in suum thesaurum: inde summanare, pro auidè rapere & furari Summani more, finxit lepidus poeta. Sc. Aedepol nugatorem. *vel qui ipsi vertant, vel qui alijs subuersandos præbeant.* id est qui fallant, vel fallendos præbeãt: à piscibus qui dum assantur, vertũtur: Plautus in Asinar. Sc. Vnum istorum. *Vorses quo pacto lubet.* Sc. Ædepol nugatorem. *Apud Leucadiam Oppiam*: suspicatus sum diu Leucadiam Oppiam mulierem fuisse libertinæ conditionis, eandemque meretricem, ad quam plerunq; damnosi & nequam mariti diuertebant. eandem opinabar Oppiorum libertã. Sed in antiquis voluminibus *operiam* scribitur, vt nõ dubitem pronunciare Leucadiam Leucadiorum fuisse in foro Romano stationem. verùm hæc nimis multa fortasse videri queant, & huic capiti iam finis est.

Summanare. Vertere. Leucadia.

CAPVT VIII.

Fluuius proles Iouis apud Valerium Flaccum, pater, omnituens sol, Mars vigila, obuertunt pelago proras, Apollo interficit.

ATtributionem quandam Homerus fluuiis & perennibus & torrentibus addit plerunque, διιπετέας vocans: ac in iugibus quidem Grammatici & torrentibus, aquis cœlestibus increscentes interpretantur, præterquã in Nilo, quà neque ningit neque pluit, vt censent. tum igitur valere putant lympidum & clarum. Val. Flac. lib. 5. Argon. in Phasi prolem Iouis eleganter interpretatus est his versibus:

Tunc tibi fœcundi proles Iouis, orte niuali
Arcados axe dea. Fluuius proles Iouis.

Magnos fluuios poetæ patres, velut aliorum parentes, honorisque causa vocare solent, vt quidam censent: ego vt deos sic vocari arbitror. Valerius ibidem,

Et pater aurato quantus iacet Inachus antro. Pater.

Euripides in Hecuba, ἔνθα τ' καλλίστων ὑδάτων πατέρα φασὶν Ἀπιδανὸν πεδία λιπαίνειν: quanquam hic potius patrem Euripides aquarum generatorem pulchrarum dicit. Cùm ab Homero, ἠέλιος ὃς πάντ' ἐφορᾷ, scribatur, eius vestigiis insistens Valerius de eo scripsit,

Hæc tibi futorũ genitor tutela meorũ Omnituens. Omnituens sol

Cùm sibi opem alicuius dei precabantur, interdum sic loquebantur, vigila. itaque in bellum exituri duces dicebant Marti, Mars vigila: & apud Plaut. in Curcul. Sc. Placidè egredere. seruus qui vapulat, fidem Veneris implorans, dicit: *tuam fidem Venus: noctu vigila*: & Valerius Flaccus ibidem scribit, *Excubias Gradiue tene.* Nautæ ad littus appulsam nauim in proram conuertebant, non solùm vt ad reditum, & aliam nauigationem parati essent, verumetiam id sibi ominantes: Valerius ibidem, Mars vigila. Obuertũt pelago proras.

—atq; illi dextra fine versa magistri
Protinus in proram redyt ratis omine certo.

Virgil. lib. 6. Æneid.

Obuertunt pelago proras:

nam longius erant progressuri ad agrum Laurentem. Homerus, vt aliam linguam verbaq; tribuit diis quàm hominibus, vt Iliad. *ξ*. Chalcidem à diis, ab hominibus Cymidin vocari scribit, & Iliad. *υ*. Xanthum à diis, ab hominibus Scamandrum. quod & imitatus est Ouidius 14. Metam.

—& priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Oramq; vocat.

Iterum lib. 1. Metam.

Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat.

Ita & alium incessum, vt in Neptuno,

ἴχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν ἠδὲ κνημάων
ῥεῖ' ἔγνων ἀπιόντος, ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Et eius imitatione Maro 1. Æneid.

Et vera incessu patuit dea.

Homerus occidi facit ab Apolline & Diana qui morbo moriuntur, præsertim vehementi & acuto, vt ab Heraclide Pontico scriptum est: hinc illud eius, Apollo occidit.

ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν

οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχόμενος κατέπεφνεν.

Idem æmulatus studiose Valerius Flaccus libro 3. Argon. *——Triuiaeq; potentis,*

Occidit arcana genitrix absumpta sagitta,

à diis enim illis immitti mortem existimabant, præsertim velocem, & mortis eos auctores putabant.

CAPVT IX.

Proximus lictor, primus lictor, libertus verna, Seuir, libertus primus, collegium magnum, allectus.

Proximus lictor. IN officio magistratuum lictores quidam dicebantur proximi, qui quàm alij chariores magistratui erant, eiq; semper præstò erant, & apparebant ante alios sui ordinis: vt in inscriptione peruetusta, L. VALER. ACHILLEVS LICTOR PROXIMVS LAVRENS. Primus lictor. Cicero etiam lictoré primũ in epist. 1. ad Q. Fratrem scribens vocauit, de Octauio loquens: *apud quem*, inquit, *primus lictor quieuit, tacuit accensus.* nisi si quis proximũ primo adiunctum putet & secundum, quod verum non putem. Sallustius quoque eodem loquutus est modo in bell. Iugurth. *sed Hiempsal in oppido Thumida fortè eius domo vtebatur, qui proximus lictor Iugurthæ charus acceptusq; semper ei fuerat.* Libertus verna. Non solùm serui domi nati vernæ dicebantur, sed & liberi qui fet ui vernæ fuerant, etiam vernæ liberti dicebantur: quod vt nouum, etsi ab antiquitate repetitum, perscribere volui. sic enim in veteri inscriptione reperi, FORTVNATVS AVGVSTI LIBERTVS VERNA: ille scilicet Fortunatus adscripsit laudi suæ, q. in ædibus Augusti natus esset. Sex erant Romanorum equitum decuriæ, Rhamnenses, Tatienses, Luceres, primi secundiq; : erant enim primi Luceres, & secundi, ac sic quoq; Tatienses & Rhamnenses geminati erant. Seuiri. his qui præerant Seuiri vocabatur: ac in inscriptionibus antiquis Seuirum equitum Roman. reperimus: vt in hac, TRIB. MIL. LEG. VII. GEM. FELIC. VI. VIRO EQVIT. ROM. & in illa. X. VIRO STLITIB. IVDIC. VI. VIRO EQVIT. ROM. TVRM. Recordor anno Libertus primus. rare me nudis verbis, ordinem quendam libertorum fuisse, vt quidã primi, quidam secundi & tertij dicerentur: nunc id cautionibus & restationibus cõfirmemus veterũ inscriptionũ, quarum in vna reperio, SOFRONIA CL. TERTIA SIBI ET P. SEXTILIO PRIMO ARVSPICI. & in illa, SE VIVO FECIT SIBI ET PETIÆ CL. Collegiũ magnum PRIMÆ VXORI. Erat & ordo quidã & dignitas etiam collegiorum, ac quoddam magnum dicebatur, vt aliis dignius & amplius: vt in inscriptione, VIATORI COLLEGII MAGNI. Solebant Impp. quibusdam hoc deferre honoris, vt quãuis vel quæsturã, vel tribunatũ non gessissent, tamen eos inter Allecti. illos qui quæstores & tribuni essent adlegerét, eiusq; ordinis essent, cuius q honoribus illis erãt functi: id quoq; ex inscriptionibus cognoscimus, vt ex hac, ADLECT. INTER TRIB. AB IMP. ADRIANO: & in illa, ADLECT. INTER QVÆSTOR. ADLECT. INTER PRÆTOR. Quasdam cognitionis causas ex Suetonij Nerone intelligimus, quæ ad Cæsarem pertinuerent: Cæsar autem plerunq; vice sua alios qui de his causis cognoscerent eligebat, vt ex inscriptionibus est notum, vt hac, ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CÆSARIS COGNITIONES: & ex illa, ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CÆSARIS COGNITIONES, PROCOS. PROVINCIÆ AFRICÆ. nos inter legendum ista obiter ex inscriptionibus antiquis notabamus, & in mediũ conferebamus.

CAPVT X.

Flamen diuorum omnium, II Vir quinquennalis, ædilis quinquennalis, scriba quæstorius.

TRitum & vulgarum est suos plerisq; diis fuisse flamines, vt Ioui, Quirino, Marti: vnde flamen Dialis, Quirinalis, Martialis: sed Flamen omnium diuorum. illud rarius, quosdam omnium deorum fuisse: quod cùm in auctoribus non ferè legamus, tamen in antiquis inscriptionibus municipiorum, quorũ auctoritas calcanda non est, reperimus: vt in hac, PATRON. COL. FLAMINI DIVOR. OMNIVM: & in ista, II VIR. QVINQ. FLAM. DIVOR. OMNIVM. & in illa, II VIRO QVINQ. DIVOR. OMNIVM. Illud quoq; cognoscere è re fuerit, duumviros fuisse municipales magistratus, qui ius dicebât. Itaq; cùm duumviros dicebant, illi intelligebantur. Interdum iuri dicũdo addebat: vt in tit. illo, II VIR. I. D. Duumviri quinquennales. Erat & in municipiis alij duumviri quinquennales cognominati, in integrum creati quinquennium, census tributiq; causa, vel potius quibus iuris dicendi causa in quinquennium ob spectatam virtutem is honos mandabatur, cũ aliis annuus esset, quod verius puto: aut in quinquenniũ continuabatur prorogabaturq;: vt in hoc tit. II VIR. QVINQ. BIS OB MERITA. aut etiam legibus & institutis in quinquennium is magistratus creari solebat. Erant & quatuor viri in quibusdã municipiis cedo maiorib. qui & ius dicebant præerantq; decurionibus, vt duumviri in aliis. proinde & quatuor viri erant etiam quinquennales, quibus ob virtutem & merita magistratus ille in quinquennium in municipiis mandabatur: vt in illo titulo, IIII. VIR. I. D. QVINQ. Nam interdum tantùm quatuor viri iuri dicundo dicebâtur: vt in illo titulo, IIII VIR. I. D. & in illo, IIII VIR. I. D. IIII. VIR. QVINQ. Diuinaculi capillum promittebát, vnde & Plaut. scripsit, *promittã capillum optimum est*, in Rud. Sc. Intelligo. quod & religionis causa facere solebát, indicio est vetus titulus iste:

RELI-

RELIGIOSO A MATRE MAGNA CAPILLATO. Vt duumviri, sic & ædi-

Aedilis quinquennalis.

les fuisse videntur quinquennales quidam in municipijs interdum, quibus lustralis honos is esset. nam vt colonis agros suos in lustrum locabant: sic & interdum in lustrum continuabant magistratum. id indicat inscriptio, ÆDIL. Q. IIII. VIR. I. D. Sed & alimétarij fuisse videntur ædiles in municipijs, qui alimenta prouidebant, vt suspicor, alimentarijs pueris, vt in hoc titulo, ÆDIL. Q. ALIM. Decuriæ erant scribarum, sed pro dignitate magistratuum, quibus scriptum facie-

Scriba quæstorius.

bant, ipsis honos accrescebat. quæstorius enim scriba inferior ordine, quàm ædilitius aut prætorius, censebatur: atque ea sibi elogia adscribere solebát, quibus magistratibus scribæ fuissent. indicio sunt veteres tituli: vt hic, SVLPICIANO SCRIBÆ QVÆSTORIO & ille, CAPITONI SCRIBÆ ÆDILIC. Reperimus & lictores quosdam curiatos cognomento fuisse, qui, vt suspicor, triginta erant, curiarum triginta illarum lictores, in quibus sacra fiebant. indicio est titulus iste, LICTOR CVRIATVS QVI SACRIS PVBLICIS POPVL. ROM. QVIRITIVM. & ille, LICTOR CVRIAT. VIAT.

CAPVT XI.

Tentores, viatores, succonditor, procurator dromi, morator, factionarius.

IN priscis titulis, quæ ad factiones circi & ludos circenses nomina pertineant, multa reperimus, auctoribus tamé quod sciam non frequentata. Nam cùm táto sumptu & studio ludi illi committerétur, dubium non est quin in ministerio & instrumento multæ fuerint nomenclaturæ, quæ ætatem ferre non potuerút. quasdam igitur semisepultas reliquias effodiam, & in lucem apertumq; proferam. Illic ergo fuere tentores, qui, vt suspicor, equos

Tentores Viatores.

& currus tenebant, antequam vices sortesque eorum cursus venissent: & viatores, qui ministri cursitabant huc illuc vltro citro iussu agitatorum, si qua fortè re egerent, ac illis præstò semper erant: fuere succóditores, illi, vt suspicor, sub currum & iugũ sese condebant, si fortè malè iuncti essent equi, aut loris se impedirent. horum mentio est in Epigrammate isto, M. VISPANIO FVLLONI TENTORI. quid si tinctori? M. VISPANIO MIGNIONI VIATORI. M. VISPANIO QVARTINO SVCCONDITORI. M. VISPANIO EROTI AVRIGATORI. M. VISPANIVS RVFINVS MEDICVS FACT. VENETÆ OLL. IIII. DD. Erat & procurator dromi,

Procurator dromi

quem ego credo eius loci procurationem gessisse, vbi equos suos Veneti aut alia factio exercere solebant. dromus enim locum hic significat, vt in hippodromo: estque planè hippodromus: vt in illa epigrapha, PROCVRATORI DROMI FACTIONIS VENETÆ. est & dromos ambulatio frequenter Græcis auctoribus. Erát & moratores, qui,

Morator.

quantum coniectura consequi possum, quadrigarios & bigarios morabantur, ne ante tépus aut non suo ordine currerent, & vt inter missus interualla essent. eorum est mentio in illo titulo, Q. RAPIDIO Q. F. LEM. MVLIONI MORATORI LVDI CIRCENSIS. Factionarij vocabantur qui

Factionarius.

ex factione erant, puta vel Veneta, vel Russata, vel Albata, vel Prasina: vt in illo epigrammate, PRIMO ET SOLO FACTIONARIO. Erant & primi factionũ agitatores, qui erant videlicet in illo panno præstantissimi: vt in hac epigrapha, DIOCLI AGITATORI PRIMO FACT. RVSSAT. Erant & domini factionũ & magistri: quod ex illa cóstat inscriptione, MAGISTRO ET SOCIO DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS PRASINÆ. & in illa, POLYPHEMO DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS RVSSATÆ.

CAPVT XII.

Cadauerosa facies, fodere latus, tecum oro, crepuerunt fores, capiti atq; ætati illorum.

CAdauerosa facies apud Terétium in Hecyra, act. 3. Sc. 4. declaratur variè, vt vndi-

Cadauerosa facies

que solemus aliquã aucupari verisimilitudinis auram, cùm liquido nobis non constat qd vel in re vel in verbo insit. Alijs igitur subliuida est, & personata rubore & liuore: alijs pulposa & crassa, quasi carnosa, cùm caro propriè sit quæ anima caret. his & tertia accedet nostra: ac meritò tertia. non enim eam illis præponere ausim. Ego cadauerosam faciem, fœdam & turpem interpretor. dixerat enim hominem esse magnum, crispum, crassum, cæsiũ: cæsios autem oculos oderant, vt fœdos, quos in Catilina Sallust. notat. & rubicundus hic vt cruentus odio est. Cadauer auté quòd pollueret & funestaret, etiam auersabantur. hinc cadauerosa facies fœda, inuisa, auersanda. Nihilo secius & illud è communi sermone sumptum, in eodem non vulgò intelligitur, in eadem fabula, act. 3. Sc. 5. *dic iussisse te. P H. noli fodere: iussi.* quo in loco fodere, est latus alicuius ma-

Fodere latus.

nu vel pungere vel tundere, quod facimus monendi gratia & suggerendi & impellendi: vt apud Horat. lib. 1. epist. 6.

Mercemur seruum, qui dictet nomina, leuum
Qui fodiat latus.

Quid? quòd act. quarto scena quarta, leui interpunctiuncula orationis antiquitas corrupta est in hoc versu,

Tecũ oro.

Egi atq; oraui tecum, vxorem vt duceres.

Archaismus enim est, tecũ oraui, pro te oraui:

in quo genere dicendi non infrequens est comicus Plautus. Cùm quis exit foras, plerunq; comici scribunt, crepuerunt fores: vt in Hecyra act.4.sc.1. *sed ostium concrepuit.* id verò est quod Attici *ψοφεῖν* dicunt, quod Græci grammatici à *κόπτειν* differre tradunt, quòd illud exeuntium sit, hoc ingredientium. posterius etiam istod Latini comici pulsare fores dicunt aut pultare. quòd autem Athenis fores aperirentur forràs in viam, ideo eas aperire parátes, ne quem foris eis pellerent, crepitu digitorum se velle exire significabant. Æquè illud act.3. scen.1. explicationem desiderat,

Crepuerunt fores

> *Aliquid tulisse comminiscentur mali,*
> *Capiti atq; ætati illorum, morbus qui auctus siet.*

Capiti atque ætati illorum.

in quo illud *capiti atq; ætati illorum* malè precantis arbitror, & diras malasque preces interponentis, vt sit, quod illorum capiti eueniat, vt apud Aristophanem in Acharn. *εἰς κεφαλὴν σοί*, & apud Maronem 8.Æneid.

> *—dij capiti illorum generiq; reseruent.*

Quibusdam etiam se implicant atq; indount tricis Grammatici optimi in illo fabulæ eiusdem loco, act.2. scen.2.

> *Hanc Bacchidem amabat, vt cùm maximè tum Pamphilus.*

sed in eo mihi videotur dum nimium intelligunt, nihil Intelligere. ego enim in oratione defectum esse arbitror, cuius supplementum sit verbum *amabat* iteratum. Sensus enim est, hanc Bacchidem tum amabat Pamphilus vt cùm maximè amabat. quod est, nunquam magis quàm tum amauerat.

CAPVT XIII.

Herba macta apud Catonem, fortax, luna silens, sitiens, artire, digiti primores & crassi, glutus, mateola.

CATO cap.37. *Ex segete vellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam actam, vluámque.* conuentus egêre grammatici, vt quæ sit herba acta decernerent, & ad conuentuum illorũ vadimonium medici adfuêre: sed nondum constitui quid esset potuit, atque non in perendinum, sed in laxiorem diem id dilatum est. Ego *herbam mactam* legendum crediderim, vt adulta grandisq; herba, quæ inter salicta prouenit, nec fenisecem meruit, intelligator. huic scripturæ adstipulantur vetera Plinij exemplaria. *Facito,* inquit Cato cap.38. *fortax totam fornacem infimam complectatur.* vt à fornice fornax, ita à fortitudine fortax dici videtur: quo verbo censetur totus imus camini gyrus & soli tegumentum pauimentatum & saxeum. *θαῤῥὸς* à Græcis vocari videtur: Hesychius, *θαῤῥὸς λίθος ὁ κάτω τιθέμενος ἐν τῷ ἰπνῷ ἐν τοῖς μαγειρείοις.* Lego autem non multò pòst, *latere summam statuito,* non, vt editum est, *lateres.* *Vel materia quernea viri sicca alligato,* scribit ibidem Cato, quæ verba de mendo suspecta mihi sunt: ac si diuinare licet (quod equidem iam pro meo iure videor facere posse, præsertim qui iam toties diuinationẽ vsurparim, vt vsu meam fecerim) legendum crediderim, *vere sicca alligato,* vel *viridi sicca,* vt sicca dolia viridi materia alligentur. quidam sic legũt, *non sicca,* sed omnino melius sit legere, *viridi colligato.* Cap.40. *Vites inseri oportet luna silenti:* Luna silet cùm in coitu est: Plinius lib.16.cap.19. *Inter omnes verò cõuenit vtilissimè in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis Lunæ appellant.* Lunam etiam sitientem dicit his verbis Plin.lib.17.cap.9. *fimum inijcere terræ plurimum refert fauonio flante, ac luna sitiente.* Cato cap.40. *surculum aridum præacutum inter librum & stirpem artito primores digitos duos.* hic primores digiti tenues intelliguntur, quòd digiti primore sui parte minus crassi sint: vt quodam in loco etiam exponere me memini. Itaque Cato his crassos opponit, ita scribens, *stirpem oblinito digitos crassos tres.* Artire autem ibidem apud Catonem est demittere, adigere, inserere, immittere: vt, *surculum aridum quem artiueras eximito: eo artito surculum, quem inserere voles.* Iterum cap.41. *eo surculos præacutos artito.* Vitis Catoni interdum est palmes vel flagellum vitis: vt cùm ibidem de insitione sic loquitur, *Si vitis vitem continget, vtriusq; vitem teneram præacuito, obliquo inter sese medullam cum medulla libro colligato.* Capite 45. ait, *locus bipalio subactus sit, benèque terra tenera sit, benèque glutus siet:* Festo libro septimo, glitus locus dicitur tener & subactus: vel ita in Catone legendum sit, vel vtroque modo dicatur, vt maxumus & maximus. *Mateolo,* inquit capite 45. *aut mateola adigito:* aut mateola fustis est, aut legendum, vt ferè crediderim, *materiola:* id est ligneo fuste. moueor tamen constantia exemplarium Plinij & Catonis, in quibus mateola disertè planeq; legitur, vt contrà si sentiam, velut tabulis refelli facilè possim: tamẽ quasi materiola intelligat.

Luna silens.

Luna sitiens.

Primores digiti.

Crassi digiti.

Artire.

Glutus.

Mateola.

Herba macta.

Fortax.

CAPVT XIIII.

Impilia, mison, ceraunium apud Plinium.

PRudentis esset nihil nisi firmum & perspectum, modisque omnibus exploratum in medium afferre potius, quàm leues coniecturas sectando magnam hominibus calumniæ cupidis occasionẽ reprehẽdi præbere: sed me iouat ex periculo coniecturas captare & scribere, potiusque periclitando aliorum sententiam elicere, quàm taciturnitatem silendo fouere. Locus est in Plinio lib.19.cap.2. vlcerosus & mala non tangendus manu, sed quem vel sanabo vel irritabo. sic autem scribitur, *Theophrastus auctor est esse bulbi genus circa ripas amnium nascẽs, cuius inter summum corticem eamq; partem quæ vescantur, esse laneam naturam, ex qua mapalia vestiq; quædam conficiantur.* Quis vnquam obsecro audiuit ad mapalia opus esse lanea natura potius quàm cementia aut materia? hoc autem cùm è Theophrasto sumptum sit, videamus ecquid mapalia eius sententiam attingant. sic ergo scribit lib.7. histor.plant.cap.13. *ὑφαίνεται δ' ἐξ αὐτοῦ καὶ πίλια, καὶ ἄλλα ἱμάτια.* Theodorus Gaza togas & vestimenta

Impilia.

menta ex ea texi vertit: ego in Theophrasto legendum credo πιλία, eoque nomine pedum tegumenta intelligo, quæ ex coacta lana fiebant. Pollux lib. 2. Onom. πιλία τὰ περὶ τοῖς ποσὶ πίλοι. cùm autem, quod vnicum in rebus desperatis remedium reliquum esse videbatur, libros Plinij veteres consuluissem, partim reperi mapilia, partim impilia: vnde consarcinata mapalia. Igitur scribendum conijcio *impilia*: impilia autem significabant coactilia, qualia pedibus inuoluendis calceandisque adhibebantur. Hæc vox apud Vlpianum l. argom. ff. de aur. & arg. legat. extat, qui impilia vestis loco esse dicit: & apud Hesychium qui παντὰ esse refert. παντὰ, inquit, τὰ πίλινα καὶ τὰ ἱμάτια. hæc sic inuoluunt pedes, vt vesti cedant. nam tegendis obuoluendisque pedibus è coacta lana fiebant. Latius tamen patere videtur posse, Hesychio auctore, quàm vt tantùm pedum operimenta complectantur. Hęc cùm scripsissem, animaduerti in eadem sententia esse Iurisconsultorum facilè principem Iacobum Cuiaciũ, & vt verum fatear, amare me cœpi, quòd quæ tam acutus ingeniosusque interpres viderat (quid enim ille in literis non videt?) ea me hominem tam stupidum & hebetem non fefellissent. Sed vt hoc caput non sine corollario abeat, eod. lib. cap. 1. lego è bonæ fidei libris, *Inula ne minus quàm ternorum pedum*: non vt in exẽplaribus propagato errore celebratur, *nullane*: quod Plinij sententię non videtur conuenire.

Mison. Capite tertio eiusdẽ lib. quod Plinius in Cyrenaica prouincia tradit vocari misy, mison appellari scribit Athenæus libro secundo, his verbis, ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ τόπῳ γίνεσθαι ἅμα καὶ φύεσθαι, εἶναι τῶν ὕδνων καὶ τὸ φαυλότατον περὶ Κυρήνην, ὃ καλοῦσι μίσυ. Sed

Ceraunium & quod mox Plinius ceraunium in Thracia dicit vocari, iston Athenæus appellat libro secundo, his verbis, Θρᾳκῶν ἢ ... τὴν ἴσθιν ... Cùm autem Plinius misy carnosius esse dicat quàm tubera, Athenæus odorem carnium habere, non tubere carnosius esse scribit. Cæterũ vtra lectio melior sit, eàne quæ publica est in Plinij exemplaribus, an quam Athenæi codices proferunt, illi statuant quos in amplissimo gradu doctrinæ Minerua collocauit.

CAPVT XV.

Quædam libro primo Propertij explicata & emendata, Ascanius, Pege.

TAnta versuum Propertij iucunditas & amœnitas est, vt eos dictantibus Gratijs à poeta exceptos censeas: Tantùm optarem ad aliam potius quàm amatoriã materiam beatam illam & candidam ingenij venam contulisset, vt iuuẽtuti tutius legi posset. Locos paucos ex eius libr. 1. in numerum malè peritura-

Propertius illustratur. rum chartarum referre, & versus immortalitate dignos nostra ex parte mortalitate damnare decreui. Eleg. 2. ait,

Pollucem cultu non Elaira soror:

sic editiones pleræque habent: Ilaira tamen, vt à Beroaldo diligentissimo ad anxietatem Grammatico legi animaduerto, defendo, cùm ita ab interprete Lycophronis appelletur. Eleg. octaua,

Vt te felici vectam per cerula remo.

librum manu scriptum vidisse me recordor, in quo scriptum disertè planeq; erat,

Vt te felici præuecta Ceraunia remo.

quam videtur Beroaldus scripturam sequutus esse, nec contemnenda est: nec tamen hoc à me in eam partem dicitur, quòd alterã summouendam putem. Eleg. 11.

Et modo Thesproti mirantem subdita regno
Proxima Misenis æquora nobilibus.

haud scio an vlli sint in Propertio versus qui lucem interpretationis magis quàm hi desiderent. eorum istam esse sententiam crediderim, Nobiles quidam Romani magnificas habebant ad Misenum villas, molesque nonnulli in mare iecerant: æquor certè proximum villis suum fecerant: ijdem illi etiam Thesprotiam totam suis possessionibus occupabant & tenebant, Thesprotiq; regna sua fecerant: ita cùm ipsi Thesprotiæ reges essent, & mare ad Misenum occupassent, illud suo regno subiecerant: vt si Gallus imperaret Insubriæ, eam Galli regno subditam diceremus. Thesprotiam autem totam in paucorum Romanorum ditione fuisse, atque adeo Epirũ, cuius pars Thesprotia est, ex hoc Strabonis loco lib. 7. Geogr. intelligimus, ἀλλ' ἀφανισθέντων αὐτοῖς ... αὐτῶν δυνάμεως. quod & è lib. 2. de re rust. Varronis etiam coniectu perfacile est. In Surrentina etiam plaga Papinius Ambraciæ, quæ Thesprotiæ attribuitur, mentionem facere quibusdam videtur libro secundo silua secunda, in his versibus,

— patrij lætum quinquennia lustri
Cum stadio tam pigra quies, canusq; sederet
Puluis, ad Ambracias cõuersa Gymnade frondes,
Trans gentile fretum, placidi facundia Polli
Detulit.

sed potius tamen videtur de ludis Ambraciæ & fortasse Actiacis dicere, qui trieterici erant: sed eo anno ita fortè accidit, vt sequerentur quinquennales ludos Neapolitanorum. fortasse etiam Propertius ait proximas numerari Thesprotiæ prædijs & æquori, & subijci tamen maritimas ad Misenum possessiones, & proximi maris amœnitatem, Cinthia admirante & vix putante quicquã pulchrius & amœnius vsquam terrarum esse posse. atque hanc in sententiam sum propensior. In Epiro autem ad Thyamin pulcherrimam & amœnissimam villam Atticus habebat: & Cicero ad Atticum libro 4. epist. de illorum locorum amœnitate ait, *hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ*. Eleg. 18.

Crudelis Minyis dux erit Ascanius, Ascanius.

pari obscuritate caliginosum est: sed è Strabone

bone facem præferre lectori prælucereq́; possumus, qui Ascanium lacum & regionem duplicem esse scribit, in Phrygia & in Mysia, quibus ab Ascanio duce nomẽ inditum est. Ascanius igitur, à quo & lacui in Mysia & regioni nomen est, talis calamitatis dux & auctor Minyis rapto Hyla & adempto Hercule erit, id est Ascania regio. Eleg. 19.

Hic erat Arganthi Phlegræ sub vertice montis.

Ad Prusam mons erat Arganthonius, vt Strabo inquit, lib. 12. & Apollonius: eum Orpheus Arganthum nominat, vt & Propertius. in *Phlegra*, quæ nusquam illis in locis fando audita est, hæretur. ego *Pege* legendum censeo. hoc enim nomine fons erat in quem Hylas cecidit. Apollonius lib. 1.

Pege.

αὐτὰρ ὅγε κρήνην μετεκίαθεν, ἣν καλέουσι
Πηγὰς ἀγχίγυοι περιναιέται.

CAPVT XVI.

Thyamis, Brimo, Cicero & Propertius emendantur.

TITVS Pomponios Atticus in agro Buthrotio prædia habuit, vt notum esse cõfido ex lib. 7. epist. Cic. ad Attic. Buthrotum autem coloniam amnis Thyamis alluebat, vt omnes vno ore geographi describunt, ne eorum testimonijs citandis tempus frustra terã. hæ me rationes non leuiter permouent, vt cũ à Cicerone 2. de Legibus scribitur, *sed tamẽ huic amœnitati, quam ex Quinto sæpe audio, Thebanus Epirotes ille tuus nihil opinor concesserit*: labeculam inesse aliquam putẽ: cùm enim videatur de fluuio loqui, quem cum Fibreno comparet, nomeoque Thebani, fundi potius quàm fluminis sit, nec illis in locis vllus fluuius Thebanos memoretur: luxatam fuisse scripturã crediderim, & in Thebanum pro Thyami degenerasse. legendum igitur crediderim *Thyamis Epirotes ille tuus*. Ita Amaltheum fundus erit Attici, quem alluebat fluuius Thyamis, vel, vt alij libri habent, Æmathium. Cicero li. 7. epist. 2. ad Atticum, *Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamin videret*. Videtur & in Propertio (miscellam enim scribimus, & cinoum è diuersis tanquam liquoribus & aromatis miscemus & temperamus) vnius elementi mutatione conclamatus & propè desperatus esse, li. 3. c. 2.

Thyamis

Cicero emẽdatur.

Propertius emendatur.

Mercurioq́; Sais fertur Bœbeidos vndis
Virgineum primo composuisse latus.

Antonius Muretus vir disertus & diligens mẽdum horum versuum primus animaduertit, hominesque ad emendandum excitauit, & impulit is monuit in veteribus libris nõ Sais, sed Sanctis legi: sed cùm in istis tenebris lucẽ nullam dispicerent interpretes, ex eo verbo Sais fecerant, quæ Minerua est, eamque & castißimam & innubam, Mercurio tamen prostitu erant & substrauerant. sed istam interpretationem mores Mineruæ aspernantur, & priscorum religio damnat. Ego ex primo Brimo faciendum existimarim, legendumq́;,

Mercurio & sanctus fertur Bœbeidos vndis
Virgineum Brimo composuisse latus.

Brimo.

Βριμώ, inquiunt grammatici Græci, ἡ Περσεφόνη. [illegible] ista grãmatici Græci scribunt, qui & negant Mercurio cum ea stupri consuetudinem fuisse: quod nec planè dicit Propertius, etsi id fortasse significat. in quo vt puto alios auctores sequutus est: nam Grammatici Græci ab ea perterritum fuisse narrant Mercurium, cùm vim ei inferre vellet. Audiui qui dicerent Propertij sententiam quatuor versibus absoluẽdam esse, & Ischomachæ suspicarentur, de qua Lapithis & Centauris cruenta pugna fuit, primũ à Mercurio pudicitiam imminutam fuisse. illi autem *Mercurio sanctus*, sine coniunctione legendum contendebant. quorum sententiam magis adeo ne prætermitteremus, quam quòd magnopere probaremus, in medio proponendam esse censuimus: pro suo tamen quisque sensu alterutram velit sententiam vel approbet vel improbet.

CAPVT XVII.

Hasta sanguinea, soli fidei solemne, ille dies piter, & quædam alia in Liuio lib. 1. expensa.

HAstę sanguineæ sunt quę factę sunt è sanguineo frutice vel è sanguinea arbore vt multi censent, quæ quòd coloris erant cruenti, ideo & ijs ad bellum inducendum fetiales vtebantur. nollem huc sagmineam homines mutandorum verborum magis cupidi quàm polypi colorum induxissent Liuius lib. 1. *vt fetialis hastam ferratam, aut sanguineam præustam ad fines eorum ferret*. nam etsi pura & sine ferro ea hasta erat, tamen quòd sanguinei erat coloris, etsi non ferro præpilata, belli cruẽti significationem habebat. sed crediderim eam hastam, cuiuscunque ligni hastile haberet, sanguine cruentatam fuisse, vt cruentum atroxque bellum minaretur. id alio etiã loco me recordor iam attigisse. Sed quia Liuij facta mentio est, in eo *Numicum* & *Numicium* legi posse crediderim, cũ vtrunque dicatur: hoc Dionysio, Zonara, Ouidio auctoribus: illud Marone, Silio (etsi in eis quodammodo ambiguum est) Seruio, & Vibio asserentibus. Tiberinum autem Ouidius 14. Metamorph. qui,

Hasta sanguinea.

—regnum Tiberinus ab illis Cœpit,

scribit, sine controuersia defendit: & *Tiberinum* nõ *Tiberium* in Dionysio legit Zonaras. Eodem Liuij libro, *dextra autem Hercules data*, constanter defendendum est. nam dextra Euandro data Hercules se omen diuinitatis accipere dixit, & se fata, id est, ea quæ Nicostrata cecinerat, impleturum, aramque maximam cõditurum & dicaturũ. nam ei omen diuinitatis Euander fecerat, ea memorans quæ de matre Carmenta fatidica muliere audierat. Ibid. *qui creari patres*

tres possent, etiã aduersus doctissimos criticos meritò defendimus. etsi enim patricij erant, q ciere patrem poterant: tamen nó ex eo efficitur vt ciere patrem hic legamus, cùm patres à patricijs distinguat: & patres ab honore dicat vocatos, patricios autem eorum progeniem. Sed & *Talaßius* ibid. melius gemino sigma scribitur, quam vnico, vt Talassionem geminato sibilo apud Martialem legimus: nec Græcorum hic plus auctoritati ad veriloquia linguæ suæ & originem ista referẽtibus defero, quàm Latinis hominibus & versibus credo. Nihilo secius &, *in vado statuit*, retinẽdum censeo. Sed &, *locis circa densa obsita virgulta obscuris*. nam densa valet densè, vt apud Maronem 2. Geor. *densa fere*: qui autem *ob sita* duobus vocabulis legunt, & præposterè collocatam præpositionem putant, fidem mihi nondum faciunt, cur ita legendum censeam. Iam, *soli fidei solemne*, quidni probemus, vt ei non cum alio deo cómune sacrum institutum fuisse communenq; rem diuinam, sed soli seorsum intelligamus? sed & cùm in antiquis monumentis legatur, *Tum ille dies iupiter*, crediderim legendum, *tum ille diespiter*. *Ille* enim ad amplificationem dicebant, & simul oculos in cœlum attollebant, vt apud Plautum in Amphitru. Sc. Qui me alter. *quod ille faciat iupiter*. quod à me alio etiam loco docetur. Quòd scribit ibid. Liuius, *si patres auctores fierent: hodie quoq; in legibus magistratibusq; rogandis vsurpatur idem ius vi adempta, priusquam populus suffragium ineat in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt*: hanc habet, opinor, sententiã, olim solitum fuisse patres auctores fieri post populi comitia, vt & Cicero scribit pro Plancio. tum enim magistratum non gerebat is, qui suffragio populi ceperat, si patres auctores non erant facti: at verò postea vsurpatio quædam retenta est huius rei, non vt comitijs factis patres probarent vel improbarent, sed vt ante comitia in incertum tamen euentum auctores fierent. neque enim plerunque quod censuerant, populus decernebat: interdum etiam vbi facta ne auctores quidem fiebant.

Soli fidei solemne.

Ille diespiter.

CAPVT XVIII.

Socij nauales, coniurati, Eleusis, Hercyna, & quædam in Liuio lib. 45. emendata.

VEniant in partes & quædam è 45. Liuij, quæ solita nostra perstringamus breuitate & excutiamus. Principio quòd summi Grãmatici pugnant, *incertæ rei gaudium*, non vt perscribitur in codicibus, *certe rei*, equidem probare non possum, quia animo populus Romanus lætitiam conceperat velut è re certa & indubitata: res enim incerta gaudium non faceret, sed spem quandam metu suspensam & anxiam. gaudium igitur tanquam certæ rei euanuit. nam rem certam & exploratam populus crediderat, & magno gaudio incesserat, resedit tamen omen, & augurium remansit in animis victoriæ, è præcepta lætitia, quæ iam euanuerat. Vt coniurationem vocare solebant genus quoddam militiæ à sacramẽto diuersum: ita à militibus coniuratos seiunxit Liuius, vt milites sint qui sacramento dixerunt, coniurati qui vnà iurarunt simul, non singuli sacramento dixerunt, quibus quia iusti militiæ sacramentum deerat, proinde nec iusti milites censebantur. sic aũt scribit, *vt consul quos præter milites sociosq; nauales coniuratos haberet, dimitteret*. ac socij nauales erant, qui propter census exiguitatem non ad terrestria bella legionesq; centuriabantur, sed in classe belloq; nauali militabant. Polybius, [illegible Greek]. Eodem Liuij libro, *Conferta tota vrbe deorum immortalium templa*, sine supplemento verbi *adierũt* sententiam absoluere animaduerto. Pro, *pullo amictus illo Perseus ingressus est castra*, legendum suspicor, Pullo amictus villo, vel, pullo amictus filo Perseus, id est, pulla veste amictus. & pro, *ad Leusinem transgresso*, ad Eleusinem: sic enim vicus in Ægypto vocabatur, vbi Grãmaticam etiam docuit Callimachus. Suidas in eius vita, [illegible Greek]. Eodem porrò libro crediderim legendum, *gratulariq; senatui iuberent, & indicare*. Quid? an non pro, *aduertæq; gladijs regnum in dubium adductum esse*, legẽdum est *apertè*? nam non possum adduci vt *aduertam* proprium nomen esse credam. Quòd autem Hercynæ meminit Liuius, ne quis insolentia nominis hominibus Latinis vix fando vnquam auditi moueatur, ea virgo fuit, Proserpinæ comes, à qua & fluuius Hercyna nomen consecutus est. in templo consecratum virginis illius simulachrum anserem manibus gerebat. Atque vt nonnulla prætermittam, non enim omnia purgare decreui, & erroribus Liuij exhauriendis bonam fidelemque nauauit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius, quem ego & antiquitatis peritissimum, & bonorum scriptorum intelligẽtissimum, & eruditissimum nominare meritissimò possum, vt si quid reliquum sit in Liuio, perexiguum videri debeat, in quo leui paruaque opera alij defunguntur, ego tamen magna, qui & ingenio & eruditione destitutus, in procliui laboro & facili. sed tamen vt nonnulla prætermittam, pro, *victimas quas traducendas in triumpho vindicauit*, libenter legerim, & prope ambitiosè, *in triumphum ducant*: & pro, *igitur viam iguinum*: Sed quid plura commemoro, ac non ea potius relinquo alijs, quæ restant? strictim enim & per transennam omnia aspicimus: & innumeria eminentiaque & de industria ab alijs omissa, quòd neminem fallere possent, nobis minorum tanquam gentium interpretibus relicta sunt.

Coniurati.

Socij nauales.

Eleusis.

Hercyna.

CAPVT XIX.

Tibi

Tibi nomina mille apud Maronem, inanitas, aeris campi, quædam alia in Marone explicata.

Tibi nomina mille. TIBI *nomina mille, Mille nocendi artes,* non sine causa & ratiooe à Marone 7. Æneid. dictum est. nam in precationibus, cuius numinis potentia magna erat, eius vires com memorabant, & pro officijs nomina attribuebant, quorum enumeratione dignitas dei crescere videbatur. sed & in quadam inscriptione legimus, ISIDI MYRIONYMAE SACRVM. & Cic. in Timæo: *mundus igitur & cœlum, siue quo alio nomine gaudet, hoc vocatus esto.* & in euocatione deorum apud Macrobium libr. 3. Saturn. cap. 9. *Dis pater, siue Iouis manes, siue quo alio nomine fas est vocare.* Nos verò & alia in Marone explicare conabimur.

——Sic tota paßim regione vagantur
Aeris in campis:

Aeris in campis. sic Maro scribit libro sexto, an quòd inanis tota illa plaga sit corporibus carens, animasque & vmbras aerias eorum vice habeat, & aere vacuo diffusa sit & obsessa? aerem enim inane appellari non est inusitatum. Inanitas. Quin inanitas de mari etiam dicitur: Plinius lib. 6. cap. 1. *Non fuerat satis Oceano ambiße terras, & partem earum aucta manitate abstuliße.* Nam malè *immanitate* scribitur. an verò quòd in ditione sunt Ditis regiones atræ & caliginosæ, id est, aeriæ? poetæ autem Græci ἠερόεντα quoque κέλευθα, id est vias aerias appellant, quæ ad Orcũ ferunt. Æneid. 3.

Terra procul vastis colitur Mauortia campis,
Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo,
Hospitium antiquum Troiæ.

Maro hîc imitatus est Euripidem, qui in Hecuba scribit de Polymestore,

ἐς τὴν ἀρίστην χερσονησίαν πλάκα
σπείρει, φίλιππον λαὸν εὐθύνων δορί.

Maro enim, vt & Euripides, gentem Martiam dicit, & campos frumetarios. vasti enim campi, sunt magni campi, qui quòd arabantur & serebantur, frugiferi intelligi debent. Eo autẽ in libro Maro ab Euripide dissentit. scribit enim Polydorum iaculis cõfossum multis fuisse, quæ & in sepulchri aggere viridanti silua fruticata sint: contrà Euripides eum ab hospite & educatore Polymestore cæsum clàm, & in mare proiectum fuisse. nihilo secius & ab eo discrepat in Polixenæ cæde. oam Maroni cæsa ad bustum Achillis fuit, & in Troade. scribit enim eod. libro,

O felix vna ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iußa mori.

Euripides eam in Cherroneso scribit ad inanem & honorarium Achillis tumulum immolatam fuisse. Philostratus in Heroicis eam dicit vltrò ad sepulchrum Achillis sponsi sui gladio incubisse. Æneid. 4.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,

quòd dicit Maro, sic declarandum arbitror. mors est quædam naturalis, cùm fatalem annorum summam confecimus, vt cùm morimur in senectute profunda: mors est etiã merita, vt quam bellorum casus, & morbi intemperantia & cruditate quæsiti, aut scelera & crimioa afferũt. meruit enim mori, qui in aciem prodijt: hinc illud Æneæ 2. Æneid.

——& si fata fuissent
Vt caderem, meruisse manu.

Is quoque mortem lacessit, qui luxuriosè intemperanterque viuendo valetudinem labefactat. at nec fato nec merita morte Dido occidebat, sed morte immerita, vt subito furore correpta. Itaque fatali morti & naturali, quæ contingit cùm quis non moritur ante diem:

Sed misera ante diem subitoq; accensa furore,

Virgilius opponit, idque nos alio loco etiam declaramus.

CAPVT XX.

Dicis causa, Perfica, Pecunia dea, maletractatio, postulationes, Sermones & epistolæ Horatij.

Dicis causa. DICIS causa quod apud Lucret. 2. lib. vsurpatur, est ἱερὰ ἀφοσιοῦσθαι, id est leuiter & defunctoriè & vtcunque agere: tractum ab his, quæ vt religione defungamur, vtcunque facimus, cùm simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunque ferè pro optimis dicarentur. Deducitur autem nomen istud non à verbo dico dicis, sed à verbo dico dicas: estque tanquam dicationis causa. Perfica. Perfica dea erat à perficiendo appellata, quæ obscœnæ libidioi patrandæ præerat. Perfica etiam natura à Lucretio lib. 2. vocatur, quæ procreatiooi & perfectioni rerum præest,

——ad extremum crescendi Perfica finem.

etsi aliter scio hunc locum antea excusum fuisse in exemplaribus: quod tamen in exemplari peruetері & ꝓpè carioso reperi, ex quo quæ descripseram eruditissimo viro Dionysio Lãbioo inpertiueram, testatum relinquo, & verum sincerumque puto. Sed & hic, vt antè ferè semper, varietati studemus, & quicquid in buccam venit, garrimus.

Pecunia dea.
——Etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,

scribit Iuuenalis: constat tamen pecuniam in deorum numero repositam fuisse, vel Arnobio auctore: scribit enim lib. 4. aduersus Gentes. *quis ad extremum deam Pecuniam eße credat, quam, velut maximum numen vestræ indicant literæ donare aureos annulos, loca in ludis atq; in spectaculis priora, honorum suggestus summos?* Maletractatio. Quæ mala tractatio à multis dicitur: ea maletractatio vno vocabulo ab Arnobio eodem libro dicitur, vt cùm apud Rhetores actionẽ malæ tractationis legimus, vno verbo intellexisse videatur: locos proferam, *Et tolerari forsitan hæc maletractatio posset.* Iterum, *Immunes tamen à deorum maletractatione nec*

sic estis

sic estis. Status càpitis est apud euodem libertas. nam soli liberi caput habere, serui sine capite esse in ciuitate censentor: eius verba sunt, *Vbi status capitis, & conditio seruitutis, vbi vulnera, cædes, cruor?* Postulationes vocantur cùm ob mõstrum, ostentum, prodigium, errorem in ceremonia, sacrificium vel expiationem postulare dij videntur: hoc verbo vritur M. Tullius de Aruspic. respousis. sed & Arnobius ita dicto libro scribens, *in ceremonijs vestris rebusq; diuinis postulationibus locus est, & piaculi dicitur esse contracta commissio.* Epistolas Horatij in satyris numerat Sidonius car. 9. cùm canit,

Postulationes.

Epistolæ & sermones Horatij.

Non quod per satyras epistolarum
Sermonumq; sales.

qood annotare visum est: quia etsi licenter, vt à poeta nouitatis aocupe, dictum videri potest: tamen eriam est in eis satyricum quiddã, vt satyræ Horarij in epistolas & sermones non incommodè diuidi queant. Scribit idem, Ciceronis verbum esse essentiam, & indoloriam: essenriam tamen alijs Grammarici & Rhetores attribuunt, & in Ciceronis libris (3. Tusc. 2. de offic. & 2. de finib.) indolentiã nõ indoloriam reperimus. Sed verba Sidonij in epist. ante car. 14. subsignemus, *Lecturus es hic nouum verbum, id est essentiam: necnon indoloriam nominauit, addens: licet enim nouis rebus noua nomina imponere: & rectè dixit. Nam sicut ab eo quod est, verbi gratia, sapere & intelligere, sapientiam & intelligentiam nominamus, & ab eo quod est esse, essentiam non taceamus.*

CAPVT XXI.

Spice in Plauto, & à via educier, manstutor, manubiarius amicus, tintinaculi, quædam in Plauto emendata.

PLAVTI Truculentus, vt Virbius, Æsculapij medicina & manu, vt saluti restituator postliminio & vitæ, indiget. perijsse enim poto, in quo ferè nihil integrũ & sanõ restat. Ego manes illius comœdiæ quibusdam velut inferijs lenire & placare enitar: in eaque aliquid è cineribus & reliquijs velut in vrna cõponá. in ea igitur scribitur, Sc. Eo mihi amare.

Supplicium ad te hanc minam fero auri, si mihi ridesspice.

Spice.

vbi legendum suspicor, *si mihi rides, spice*, id est cerne. id enim erar antiquis spicere, eoq; verbo Plautus in Milite, Sc. Cohibere. vtitur, ne quis hic insoleos putet. Non longè abieris, sequitur,

A uia educier.

Non enim possunt militares pueri & à vio educier: vbi scribendum conijcio, *& à via.* canes enim, verbi gratia, nõ tantùm de domini culina, sed & à via pascuntur: errantes enim quicquid reperiont vorant per vias, non item, inquit, pueri militares. Perscribendum qooq; ibidem suspicor, *nisi tuo ego aliqui gaudeo.* nam tu quod per exemplaria peruasit, sententiam non explanat, sed perturbat. Est autem non immodestũ, vt reor, nec audax, vnius elemẽti adscriptione supplementum orationi & sententiæ idoneũ comparare. *Esse* mox è versu quodam abest, cuius admioieulò & integritati versus, & sententiæ bonitati consulitur, si legas, *mortuum hercle me esse satim.* vt & mox, *nisi si ie mea manu vis in machæra & hunc mori.* Quid quòd pro, *fiat vt rem gratam intelligo*, restituendum videtur, *vt rem gnatam*, id est naram? qood genus loquendi tam frequens est, vt testimonio coufirmandõ minimè sit. Sc. Blittea & lutea.

Video eccũ qui manstutorem med adoptauit bonis. med enim ibi pro me scribendum est, vt hiatus obstruarur, qui versum violaret. Ibi, vt manceps est qui manu capit: ita manstutor, qui manu tuetur & renet, quiq; possidet. Amicus autẽ ibi est manobiarius, qui manobias & exuuias affert & spolia. Sc. Egoo' tibi maledicam. qui sunt rintinacoli viri? nempe carnifices, qui rinrinnabula habent, ad sumendum de aliquo supplicium. nam qui ad supplicium duceban tur tinrinnabula gerebãt: Zonaras, [illegible], posset & non ineptè sic eos quispiam appellatos existimare, propter crepitum plagarum sonitumq; verberum. *Per tua obsecro genua* scribit ibidem, quòd in genibus sit misericordiæ sedes, atq; ea, qui suppliciter precabãtur, amplecti solebant: exempla apud Homerum multa sunt. An non eriam illud, Sc. Lepidè efficiam. *restitrix his præsidebo*, excudendom videtur? vt sit, hic resistam & manebo custos. nam illud quidem *restitrix* lectu est facilius, quàm intellectu procliuius. Quid? non illud eadicens, *Nam ea refert non nuffei intus bolos quos dat:* quod sagaci oare est odoratur, sic esse redintegrandum?

Manstutor
Amicus manubiarius
Tintinaculi.

Nam ea refert nummos, & intus bolos quas dat.

ita sensus existet non illepidus, qui nunc nullus est. Sed interpositis personis illud locem accipiet, *Volo interim illa uidem cõmentari.* D. Quid? AST. *Rem accipere identidem.*

Sed ista tam parua, quid iuuare possunt depositam & perditã & propè demortuã & cõclamarã comœdiã? rediuiuam certè vitæ non reddent, cuius rei vel in codicibus antiqs, quos desidero, spes aliqua est, vel nulla reliqua.

CAPVT XXII.

Minerua apud Maronem quid? pugna Cannensis, Tarentinus versus, Sybaritana præda, vis Lucilij, pinus matris deûm.

CVI *tolerare colo vitam tenuiq; Mineruã,* Maro scribit 8. Æneid Homeri imitatione: vbi Mineruam pretium. Seruius explicat, quod à Varone li. 1. de re rust. cap. 2. minerual appellatur: ego putem potius lanificium signi ficari, quod tenue est, nec valde quæstuosum: vt & 7. Æneid. de lanificio intelligitur,

Minerua.

——non illa colo calathisq; Mineruæ
Fœmineas assueta manus,

interdum rameo etiam filum est. Arnobius li. 5. aduersus Gentes, *pro aquis Neptunum, Liberum patrem pro vino, Cererem pro pane, Mineruam pro stamine.* Nos, vt soliti sumus euagamur, & huc & illuc rapimur. *Te pugna Cānensis sat bonum accusatorem fecit,* inquit pro Roscio M. Tullius: in quo vel eodem Arnobio lib. 5. interprete significatur figuratè Syllana proscriptio: ita enim scribit ad hunc locum respiciens, *potest quidem proscriptio (quemadmodum Tullius ludit) pugna dici appellariq; Cannensis:* quod equidem Arnobio credo & assentior, itaque locum explicandum arbitror. qui aliud sentit suum complectatur commentum: nos & nescio quid eiusdem generis antè explicauimus. Sed aliò ferimur. Æneid. 2.

Pugna Cānensis.

Tum pater ipse deûm fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.

quod ait Maro, & idem à Lucretio luculentis versibus scriptum, ex Euripide sumptum est sic scribente,

[illegible]

Arnobius lib. 5. *Itaq; qui dicit, cum sua concubuit Iupiter matre, non incestas significat aut propudiosas Veneris complexiones, sed Iouem pro pluuia, pro tellure Cererem nominat.* Stiiculus ab Arnobio vsurpari videtur pro duriusculo, & tanquam strigoso: vt cum scribit, *facit sumere habitum puriorem & in speciem leuigari nondum duri & striculi pusionis.* quod, vt coniicio, vocabulum etiam vsurparat Tertullianus in libro de pallio, sed in vitriculum vel vitriculam est immutatum: sic enim eum scripsisse ariolor, *Patiens certè iam striculus, [illegible] iam virum alicuius clanculum functus, adhuc sustinet stolam fundere.* idque nos quoque sic antè legendum esse monuimus. Tarentinum versum pro molli & lasciuo ibidem posuisse Arnobius videtur, vbi de sabazijs agit, cùm scribit: *tum illum citabimus Tarentinum notumq; senarium, quem antiquitas canit dicens,*

Tarentinus versus.

Taurus draconem genuit, & taurum draco.

Sic & Sybaritana præda Varroni apud Nonium est lauta & elegans, quam conuenire Tarentinis di[illegible] sic enim scribit, *Ad Sybaritanam prædam, in qua sunt tripodes, crateræ, anancea, po- populo nobilium Tarentinarum. Tunc sancta & feruentis numma vim vomuisse Lucilij,* cùm Arnobius ibidem scribit fœdum humorem, qui libidine profunditur intelligit, quem in satyris ita Lucilius appellarat. Sed & extat apud Varronē lib. 4. de ling. Lat. hoc Lucillij carmen,

Sybaritana præda

Vis Lucilij.

[illegible] *vi a, vides, vis nos facere omnis cogit.*

er[illegible] sententiam, quàm Arnobianum [illegible]d, d[illegible]um est.

[illegible] *[illegible]nca silua mihi multos dilecta per annos:*

Pinus matris deum

a[illegible] M[illegible]em li. 9. dicit mater deum. in Ida [illegible] bi sanctissimè colebatur, pinus a[illegible] & ei pineus ibi lucus sacer erat: [illegible] di[illegible] de rapt. Proserp.

[illegible] densis quam pinus obumbrat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella.

ac pinus erat Cybelæ sacra, quòd, vt Ouidius 10. Metamorph. ait,

—Cybeleius Attis
Exijt hac hominem, truncoq; induruit illo.

sed & Arnobius scribit, *pinus illa solenniter, quæ in matris infertur sanctum deæ, nónne illius imago est arboris, sub qua sibi Attis virum demessis genitalibus abstulit?* Iterum, *Quid enim sibi vult illa pinus, quam semper statis diebus in deûm matris intermittitis sanctuario?*

CAPVT XXIII.

Ambubaiæ, balathro, tirones, vestis demissa discinctus, cauda salax, cantat & apponit: apud Horatium lib. 1. sat. 2. & quædam in eo emendata.

QVAS Horatius libr. 1. sat. 2. Ambubaias appellat, eas equidem esse nomen adeptas existimo, quòd circum Baias, quarum lauacra calida delicatis hominibus studio & voluptati erant, versarentur, fuisseq; mulieres lascioas & impudicas arbitror, quæ Romam vsque tandem permanarint, ibique cœtus habuerint. *Inter scortorum vrbis ambubaiarumq; ministeria,* in Nerone Tranquillus dixit, cap. 27. *Ambu* autem pro *an*, quod est circum, dixisse veteres, vt *indu* pro *in*, existimo. inde fortasse ambarualis & ambedo. videtur etiam, vt ab ἄμφω ambo, sic ab ἀμφὶ ambu deduci posse. non assentior ijs qui è Syria vsque hanc vocem repetunt. At balathrones, vel à barathro nomen habent: nā r illud virile & strepenim in lambda balbū sæpe effœminatur & emollescit: vel à blatheis, vt Verrio videtur. nam sunt balathrones & blatheæ bullæ luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis deraditur. Nos integrum propè hoc vocabulum nostra retinemus vernacula lingua. belithrones enim appellamus homines non bonæ frugi & nihili nequamque: Varro de re rustica lib. 2. cap. 5. *videbo vos iam,* inquit, *balathrones: & huc afferam meū coriū & flagella.* Cùm autem ait ibid. Horatius, *Sub patribus duris tironum:* eum significat fœnus exercere contra leges, quæ vetabant filijsfamilias & minorib. xxv. annis fœnerare. Plautus in Pseudolo, Sc. Pseudole non audis.

Ambubaiæ.

Balathro.

Tirones.

Tum me perdit lex vicena quinaria.

& in Mercatore, Sc. Duas res.

Omnes tenerent mutuitanti credere.

Tirones autem appellabantur, qui sumpserāt togam virilem, idq; tirociniū vocabatur: Tranquillus in Caligula, c. 10. *vno atq; eodem die togam sumpsit barbamq; posuit, sine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Meliusculè autem in eadem Horatij satyra, 5.

— maximeque quis non Iupiter exclamat,

legitur. cum *exclamet* hodie excodi semper soleat. In primo quoq; sermone, quod animi esset nimium dissoluti & negligentis prętermittet, hanc in antiquo libro scripturam repeni:

Plenior vt si quos delectat copia cornu.

cùm hodie *iusto*, & quidē perbellè edatur. sed illud alterum extra numerū iacere aut pro reiiculo esse fortasse non debuit, cùm sententiæ non malè conueniat: nam copia cornu plenior, erit copia quæ cornu abundāriore & bonis opulentiore refertioreque est. Quin quod ibidem scribitur,

—ne se maiori pauperiorum
Turbæ comparet

in eo, *meliori pauperiorum*, scriptū comperi, quomodo meliorem partem pro maiore dicere vsus obtinuit. Sed ad secundam reuertor. Malthini nomen pro molli finxit Horatius à maltha, vnde & μάλθων græcè dicitur mollis & effœminatus. Demissæ autem tunicę, sunt tunicæ talares, quæ non viriles, seu ceu fœmineæ censebantur: vt infrà,

Demissæ uestes.

Ad talos stola demissa & circundata palla.

Iterum ibidem,

Cætera ni Catia est demissa veste tegentis.

attamen elegantiæ cultusq; studiosi tales gerebant: Propertius lib. 4. eleg. 2.

Mundus demissis institor in tunicis.

Cumq; tunicam cinctura colligeret & suspenderet, discinctū fuisse probro dabatur, vt Mæcenati. Itaque in eius epicedio id excusatur his verbis,

Discinctus.

Quòd discinctus eras animo quoq;, carpitur vnū:
Diluitur nimia simplicitate tua.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea virgo:
Quæ bene præcinctos postmodo pulsa fugit.
Inuide quid tandem tunicæ nocuere solutæ?
Aut tibi ventosi quid nocuere sinus? Iterum,
Et tibi securo tunicæ fluxere solutæ. Rursum.
Lydia te tunicas iussit lasciua fluentes
Inter lanificas ducere sæpe suas.

Laxius quoque cingi, neque satis sinum tunicæ adstringi, vitio dabatur, vt Iulio Cæsari. Caudam autem salacem venustè hic dixit Horatius & expressius quàm Græci, quos imitatus est. nam illi virile pudendum κέρκον, id est, caudam interdum vocāt, & ὀυράν. Ibidem, *Hunc perminxerunt calones*, valet, huic pudicitiam eripuerunt: vt & in eclogæ clausula, *Ne nummi pereāt, aut pyga*, id est, ne stupretur. Sed & quod in quodam reperi perbono exemplari, contemnendum non duxi, cùm aliquantò sit apertius & clarius quàm edititia scriptura,

Cauda salax.

Nec magis huic inter niueos viridesq; lapillos
Sit licet, hoc Cherinthe tuo tenerum femur aut crus
Rectius.

vt dicat, gemmato quàm inornato non esse delicatius femur. puto tamen non adulteratū esse & vetum, *nec magis huic*: &, *hoc Cherinthe tuum*: vt dicat, non hinc femur hoc tuum est tenerius, quòd sit gemmatum & vnionibus distinctum. Reperi etiam,

—Chlorin tibi penè videre est *Vt nudam*:

sed nescio quomodo velut cēturiatis magnisque comitijs omnium ordinum suffragia Cois meretur: in his etiam meum, si fortè hac accessiúcula lætetur. Chlorin tamē si quis tueatur, nomē erit meretriculæ. Sic & ista distinguo,

—leporem venator vt alta
In niue sectetur, positum sic tangere nolit,
Cantat: & apponit, meus est amor huic similis.

Amator, inquit, cantat vt venator sectetur in niue libenter leporem, sic appositum in fercū lo nolit tangere: & mox addit (hoc enim est, apponit) suum amorem esse similē. *sectetur* autem non *sectatur* legendum est, quod & veteribus credimus libris, & grammaticorum rationi ita flagitanti assentimur. Mox reperio, *bis cine versiculis*: & cùm versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro cantico accipi debere, vt explicaui. Lego etiam ex antiquis libris, *Si interdicta petes, vallo circundata: nam te*

Cantat & apponit.

Hoc facit insanum, multæ tibi dum officiunt res.

id est, si interdictam & vetitam petas matronarum venerem, ea veluti castra quædam, vallo circundata est, & magna difficultate expugnanda: quæ res tamen ad insaniam te adigit & furorem. placet etiam vt editur,

—vallo circundata (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res.

si venerem matronarum appetas, ita vndiquē obuallatam atque munitam, quæ tamen res te ad amorem vehementer impellit & incendit, multa tibi obijcientur incommoda & impedimenta.

CAPVT XXIV.

Plutei, Vineæ, tigna, trabes, testudines, musculi, quædam in Cæsare lib. 2. bell. ciuil. explicata.

Si operam sumpsero in explicāda quadam apud Cæsarem fabrica in obsidione Massiliæ, vt opinor de iuuentute non malè merebor, quę in legendis auctoribus nihil molestius reperire solet, quàm architecturæ descriptiones. Nos igitur turrim lateritiam, quæ secundo belli ciuilis commentario extruitur, explicemus. Milites Romani in obsidionibus opera facere solebant tecti pluteis aut vineis: inter quos intererat, quòd plutei, vt quidam volunt, erant similes illis appendicibus quas ædificijs applicamus, & tectum in vnam partem deuexum habebant, vt & plutei, in quibus scribimus: vineæ in vtranque partem deuexitatem tecti habebant. Apollodorus in Poliorceticis, vineas minores & leues appellat testudines. sic enim scribit, σκευαστέον δ' αὐτοῖς καὶ χελώνας ἐλαφράς, αἳ κατασκευάζονται ἁρμόδιαι διά τε τὰς τάφρους καὶ τὰς [illegible]. [illegible] ἔχουσιν [illegible] περὶ τὸν τοῖχον, δι' ἀλλήλων [illegible], ἵνα [illegible] διάστημα, [illegible] ἔχουσαι ἵνα [illegible], καὶ [illegible] τὰς [illegible]. τούτοις [illegible] κατὰ τὰ [illegible], καὶ τὰ [illegible]. ἐν δὲ τῷ [illegible] περὶ τοῖς [illegible] ἑκάστην [illegible], καὶ [illegible] ἵνα [illegible]· γίνονται δὲ [illegible], ἵνα τὸ ἐπ' αὐτῶν σχῆμα ᾖ χελώνης. Vegetio plutei è vimine contexuntur, cratibusque & cilicijs proteguntur, formamque apsidis habent: vineæ machinæ sunt è

Plutei. Vineæ.

lignis leuioribus, longæ magis quàm altæ, quarum tectum munitione duplici tabularis cratibusque côrexebatur. His igitur pluteis & vineis tecti milites aduersus missilia & tormenta oppidanorum, parietem ducebant lateritium, quem vbi ad contabulationem perduxerunt, transuersa tabulationem sustinentia sic imposuerunt tigna, vt eorũ capita foris non apparerent: super hanc contignationem & contabulationem parietem laterculis porrò adstruxerunt, eousque dum pluteis & vineis per tectum, quod non erat admodum altum, ad struendum vti poterãt. vbi iam altior assurgebat structura, quàm vt è vineis attingere eam possent, pluteos & vineas remouerunt: sed supra parietem, quem vltra primam contignationem erexerant, tigna transuersa iniecerunt, quibus suspenderent & sustinerent eam contignationem, quæ turri integumento futura esset: tignis trabes transuersas iniecerunt vltra parietem procurrẽtes (tigna pullittas nostra lingua vocamus, trabes solees) vnde præpenderent demissæ storiæ & tegumenta, quæ milites à telis defenderent, parietem sub contignatione secunda erigentes. vbi autem vsque ad tegumentum totum opus perduxerant, tegumenti contabulationem subleuabant altiusque tollebant: quod Cæsar sic scribit, *turris tectum per se ipsum prehensionibus ex prima contignatione suspendere ac tollere cœperunt: tantum autem eleuabant, quantum storiarum patiebatur demissio.* quæ verba hanc sententiam continent: milites ipsum per se tectum sine vineis & pluteis prehendisse, & leuasse quanta prolixitas erat pendentium storiarum, ne si altius erigerent, interlucente spatio storiis nõ operto, nudi paterent telis oppidanorum. sic deinceps factis contignatione eleuato tecto storiisque præpendentibus minori tectique opus expediebant. Ei adiunxerunt musculum, qui à testudine differt paruitate. hæ enim machinæ ab animalibus per similitudinem nomen traxerunt, minoresque musculi, maiores testudines vocatæ sunt. Collocat in musculo duo longa tigna in solo crassitudinis bipedalis, in eis columellas defigit vtrinque, quas capreolis fastigatis coniungit, nostra lingua nomen capreoli retinet: capreolis imponuntur tigna perpetua tecti longitudine, quibus inuehuntur trabes transuersę à fastigio ad extremum musculi tectum. his infiguntur regulæ, quas lingua nostra latas appellare consueuimus. Ita firmissimum ad omnem iniuriam & pôdus tectum comparabatur.

Tigna.

Trabes.

Musculi. Testudines.

CAPVT XXV.

Ascaulæ, pythaulæ, neurobatæ, cancellarij, cellæ suppositoriæ, plumarij, in plumam.

QVærunt, nec profectò iniuria, grammaticorum tribus, qui sint apud Vopiscum in Carino camptaulæ. vox enim ipsa minus vsitata, & à Græcis oriunda, imò verò planè Græca, ne à Græcis quidem ipsis agnoscitur. mihi quidem falsa videtur esse & irreptitia, legendumque *ascaulæ*, vt sint vtricularij. Sed & mox in eadem vita pythaulas legimus, quorum armamentum musicum imitatur, vt quidam censent, dolium, vt illorum vtriculum. Ita aliorum erat rotundius & tumidius, minus tamen: aliorum oblongius & teretius, maiusque instrumentum. ego verò pythaulas esse legendum contenderim, vt sint tibicines, qui Pythia caneant: Hyginus Mythologicôn cap. 273. *his quoque ludis pythaulæ, qui Pythia cantauerunt.* Horatius de arte,

— qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magistrum.

Quid quòd non minus grammaticorum decurias angit, quod ab eodem scribitur? *nam & neurobatem, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* hic quoniam ventorum mentio est, sæpenumero existimaui anemobaten legendum: nunc in alia omnia discedo, ac legendum suspicor, sed tamen suspicor tantùm, *qui velut in neruis.* nam magni miraculi est, velut neruis, non iustis funibus cothurnatum ferri. Cùm enim *velut neruis* dixit, minutos intellexit funiculos. Quòd si quis est qui ventorum vocabulum retinendum putet, atque immutandum neget, is fateatur necesse est anemobaten scribendum, qui velut ventos scandat. Illic etiam cancellarij sunt qui preces supplicesque libellos, omniaque scripta, quibus princeps subscribere nolebat, cancellabant, id est, ductis cancellatim lineis vitiabant & inducebant, fortasse è notariorum numero: tandem tamen in maximum togatorum fastigium euecti cancellarij sunt, & apud reges hodie secundas ferè tenent: cancellarij autem non erant Carino imperante eius ordinis & dignitatis, vt ad præfecturam vrbis vocari solerent: quam tamen vni mandauit, frementibus omnibus ob indignitatem rei: nam senatori alicui aut illustri suo comiti tantum mandare honorem debuerat. *Balneis*, inquit ibidem, *ita frigidis vsus est, vt solent esse cellæ suppositoriæ, frigidarijs semper niualibus.* hic, nisi me fallit animi coniectura, cellæ suppositoriæ vocatæ sunt, quæ suppositæ sunt, id est subiectæ: sunt enim frigidissimæ, quæ subiectæ sunt niuali frigidario: id ita loquitur, non tamen eleganter eloquitur, vt diceret studiosus quispiam stomachi Ciceroniani. Latina tamen ista credo, & non dedignanda. Lego autem in eadem vita, *vt reti flauo & pallio aurato*, non vt euulgatum est, *rete flauiæ pallio*, nullo, quem quidem ipse elicere possim, sensu. Quòd autem scribit, *plumandi difficultate pernobiles*, exponitur texendi à quibusdã, ab alijs acu pingende exponitur: & sanè videri potest pro acu pingeri interdũ accipi, vt à Diuo Hieronymo: species tamen quædam propriè est acu pingẽdi, cùm

Camptaulæ.

Pythaulæ

Neurobatæ.

Cancellarij.

Cellæ suppositoriæ.

clavi,

claui, aut patagia, aut segmenta, aut scutulæ, aut tessellæ sic aliæ alijs in veste superassuuntur, vt plumam auium referant: vnde & plumariorum & plumandi nomen ortum est per similitudinem traductum: aut cùm sine assumento acu pingendo, plumæ auium referuntur: id indicat Prudentius in Hamartig. his versibus,

Plumarii.

—hunc videas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoq; versicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.

& Maro lib. 11. per similitudinem, etsi de arte plumariorum non scribens, ait,

—quem pellis ahenis
In plumā. *In plumam squammis auro conserta tegebat.*

& Sallustius apud Seruium in 11. Æneid. *equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* & Papinius Theba. 11.

Quà malè iam plumis imus tegit inguina thorax.

In eadem vita conciliator turpe verbum est, qui conditiones scilicet alteri conciliat, quique interpres amorum & internunrius est & conciliator, & amoris fœdera sancit & percutit. Hoc caput prodigij simile est, cùm è tantil lavita mihi integrum prodierit, qui interdum vix vndique hostiatim mendicatis frustullis capita expediam.

CAPVT XXVI.

Medi, fronti præponere oliuam, Albunea, populea corona, acutum gelu, Tibullus explicatur.

SOLENT Græci, præsertim Attici, Persas appellare Medos, quòd à Medis ad Persas imperium translatum sit: sed cùm Orientis & Persarum opes in Parthorum tandem concesserint ditionem, Atticorum imitatione Flaccus, vt equidem existimo, Parthos appel-
Medi. lauit Medos, cùm ait lib. 1. od. 2.

Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce Cæsar. Et lib. 3. od. 3.
Roma ferox dare iura Medis.

Atq; id etiam antè, vt recordamur, perstrinximus. Nos & ex eodem poeta hanc coronam nectemus, nec ex alterius horto flores libabimus: ait ergo lib. 1. od. 7.

Frōti præponere oliuam. *Vndiq; decerptam fronti præponere oliuam:*

qui versus multos sollicitos habuit, vsq; adeò vt bono desperato sensu creditum sit, *esse decerptæ frondi* legendum. Itaque hæc iam scriptura obtinet, & velut à prætore contra tabulas in possessionem missa est. vetus tamen ex edicto restituetur, si bono sensu ius suū approbarit. Puto igitur dici aliquos esse, qui in quocunq; argumento & materia aliquid loquuntur in laudem Athenarū, easq; semper in ore habēt, & cōmemorant editionem oliuæ à Minerua productæ, vt vrbi nomē imponeret: & in poemate ita canunt, vt eblandiente loco excurrentes victores Panathenæorum dicant è pacali, vt ita dicam, Mineruæ oliua, aut ex eis quæ ab illa propagatæ sunt, & moriæ appellatæ, publicè coronari: vel denique ipsi se dicāt in cantico libenter oliua redimitum caput habere. est igitur, *vndique decerptam fronti præponere oliuam*, ex omni loco & materia & argumento veluti colligere oleagineum termitem, & ex eo coronā nectere: quod est, vbiq; & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare, cuius felici festaq; fronde coronantur homines. Similis est fere ratio & figura in illo primæ odæ loco,

—me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum satyris chori
Secernunt populo.

significat enim è locis nemorosis & solis, quibus delectantur poetæ, se delectari poetices studio. Nam vt ad Florum scribit, lib. 2. epist. 2.

Scriptorū chorus omnis amat nemus et fugit vrbes
Rite cliens Bacchi somno gaudentis & vmbra.

Libro primo od. 7.

Quàm domus Albuneæ resonantis.

Albunea. Albunea Nympha fuit, cui sacer erat fons altissimus, & nemus pulcherrimū iuxta Tibur: ea Nympha fuit Sibylla Italica: Lactantius de Sibyllis lib. 1. c. 6. *Decimam*, inquit, *Tiburtem dicūt, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur vt dea, iuxta ripas Anienis, in cuius gurgite simulachrum eius inuentum esse dicitur, tenens in manu librum, cuius sacra senatus in Capitolium transtulerit.* Eam videtur Albanam appellare Tibullus lib. 2. eleg. 6.

Tibullus explicatur. *Quæq; Albana sacras Tiberis per flumina sortes*
Portarit, sicco perlueritq; sinu.

Librum autem quē portauit puto sortes fuisse, quas etsi aqua perluebat, siccas & sicco pectore gesserat. Tiburti autem lucus nō minus emendatè quàm Tiburni legi posse suspicor, quòd vrbis illius Tiburtinæ conditor Tiburtus & Tiburnus diceretur. Solinus c. 8. *à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbē vocarunt.* vnde verò quæso Tiburtinus nisi à Tiburto? Virgilius Æneid. septimo,

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem.

Seruius, *de Græcia tres fratres venerunt in Italiam, Catillus, Coras, Tiburtus vel Tiburnus.* Ibidem,

Populea corona. *Tempora populea fertur vinxisse corona,*

cùm Horatius canit, quæritur, cur populo Teucer se potius coronarit, quàm alia fronde: an quòd ea arbor sit Herculi sacra, magnis ærumnis laboribusq; perfuncto? nec id sanè est improbandum: an potius quòd ad bacchantium coronas & genio indulgentium respexit? & probabilius est, vt lætitiam præ se ferret, & ostenderet, aliosque bene sperare iuberet. Demosthenes pro Ctesiphonte, τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθῳ καὶ τῇ λεύκῃ, vbi Grammatici annotant, ἐστέφοντο ἐν τοῖς βακχικοῖς τελέσμασι τῇ λεύκῃ διὰ τὸ χθόνιον τὸ δένδρον εἶναι, χθόνιον [illegible] φασὶ περὶ τῷ ἀχέροντι, ὅθεν καὶ ἀχερωίδα καλοῦσιν αὐτὴν παρ' Ὁμήρῳ. Cur autem obsecro Horatius gelu acutum vocauit in nono carmine eiusdem libri?

Acutum gelu. *—geluq;*
Flumina constiterint acuto,

equidem acutum dici reor Græco more pro acri & vehementi, grãmatici enim Græci obseruant ὀξὺ significare plerunq; magnum & vehemens: eodem modo dixit Horatius,

Expediunt peracuta belli:

vt Græci ὀξὺν ἄρεα dicunt. Dionysius autem Lãbinus vir omnibus literis egregiè doctus, & Græcè & Latinè imprimis eruditus, & nunc linguæ Græcæ professione Parisiense gymnasium ornans, eleganter & sagaciter obseruauit gelu acutum esse ab Horatio dictum, vt à Pindaro χιὼν ὀξεῖα dicitur.

CAPVT XXVII.

Clypeus, scutum, antepilani, pilani, pars familiaris, pars hostilis, ordo, Vexillum, Liuius lib. 8. explicatur.

IN Liuio sunt animaduertenda hæc verba quæ scripta sunt lib. 8. *Clypeis antea Romani vsi sunt, deinde postquam facti sunt stipendiarij, scuta pro clypeis fecere:*

Clypeus. Scutum.

hic nisi clypeum à scuto distinguamus, necesse est à sensu aberremus. sed & Liuius lib. 1. primæ classi imperatum dicit esse clypeum cum galea, ocreis, lorica: secundæ pro clypeo scutum, & præter loricam eadem omnia. vbi Dionysius Halicarnasseus libr. 4. ant. Rom. pro clypeo ἀσπίδα græcè scribit, pro scuto θυρεόν. Igitur clypeus rotundus erat, vt Virgilio auctore intelligi potest, qui 3. Æneid. prægrandem Cyclopis oculum comparat clypeo Argolico: oculi autem figura rotũda est,

Argolici, inquit, clypei, aut Phœbææ lampadis instar.

scutum formæ oblongæ maiosq; clypeo. Itaque pro clypeo secundæ classi datum scutum est, quòd sine lorica essent, vt scutum & clypei & loricæ loco esset, & totum corpus protegeret. 8. Æneid.

——Scutis protecti corpora longis.

hinc & θυρεὸν Græci vocant, quòd referat similitudinem forium, quę longiores quàm latiores solent esse. Stipendiarij hic in Liuio sunt, qui stipendia merent. dicit enim Romanos scutis vsos esse, ex quo stipendium militibus constitutum fuit. antea enim sine stipendio militabant. Mox idem appellat quosdam milites antepilanos: *hoc*, inquit, *10. manipulorum agmen antepilanos appellabant.*

Antepilani Pilani

sic autem vocabant hastatos & principes in legione, quòd essent ante triarios, qui pilani vocabantur, vt & M. Varro 4. de lingua Latina docet: sic enim scribit, *hastati dicti qui primi hastis pugnabant: pilani, qui pilis: principes, qui à principio gladijs, & post commutata re militari, minus illustres sumuntur. pilani triarij quoq; dicti, quòd in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur.* & Ouid. 3. Fast.

— hastatos instituitq; decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo.

Non multo post est in Liuio, *Decio caput iecinoris à familiari parte cæsum aruspex dicitur ostendisse.* hic & caput & pars familiaris verba sunt aruspicinæ: quæ quidem ars cùm ob vanitatem & superstitionem meritò desueta sit & improbata, nobis obscura sunt & ignota. Sed conijcere licet caput, fibrarum in iecore initium fuisse: cumque iecur in duas partes diuiderent, familiarem & hostilem, & è familiari sua euenta augurarentur, ex hostili hostium fata, duo capita erant, vnum hostile, alterum familiare: de familiari hic Liuius loquitur, de hostis parte Lucanus lib. 1.

Pars familiaris Pars hostilis.

Cernit tabe iecur madidum, venasq; minaces
Hostili de parte videt. Cic. 2. de diuin.

fissum familiaris tractant. de vtroq; capite familiari & hostili ibidem Lucanus,

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem,
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet.

Cùm autem scribit Liuius, *quia sub signis iam alij quindecim ordines locabãtur, ex quibus ordo vnusquisq; tres partes habebat, earum vnamquanq; primum pilum vocabant. tribus ex vexillis constabat. vexillum 186. homines erant.*

Ordo. Vexillum

aut pro quindecim scribendum nouẽ aut in vexilli numero error sit necesse est. Nam cùm in vexillo dicat esse centum octoginta sex homines, hi tres efficiunt ordines sexagenum hominum cum suis centurionib. nam in ordine duo erant. sic tria vexilla efficient nouem ordines, non quindecim, ex quibus acies postrema constabit, qua ordinem vnum ex illis effici dicit, cuius pars vna primũ pilum dicebatur, id est vexillum triariorum: vt proinde legẽdum esse suspicer, *nouem ordines locabantur: ex quibus ordo vnus, qui tres partes habebat, earum vna quam primum pilum vocabant, tribus ex vexillis constabat.* Nam nisi ita legatur, vix est vt ordinum numerus cum vexillis cõuenire posse videatur. hæc tamen admonitioni ita sunt, vt non sine cautione lector amplectatur.

CAPVT XXVIII.

Lupata, lupi, Thaliarchus, Vt melius pati, Vina liques.

ET iuuat & melli est Horatij quosdam locos excutere: quod iam sæpe fecimus, & sæpe etiam posthac libris sequentibus fortasse faciemus. In lib. 1. carminũ od 8. scribit,

—Gallica nec lupatis Temperet ora frænis.

Hic Gallica ora pro equis dicit gallicis, vt nominat Plautus Gallicos canterios in Aulularia, sc. Narraui.

Faxim, inquit, *muli precio qui superant equos,*
Sient viliores Gallicis canterijs.

Lupata.

Fræna autem lupata, quæ & lupata etiam sine additamento dicuntur, fræna sunt lupos habentia, & duriora asperioraque: vt currus falcati dicuntur, qui falces habent: secures dolabratæ, quæ habent dolabram: falces vericulatæ, quæ vericulum. est autem lupus ferreũ instrumentum vncum, simile dentium lupinorũ: Liuius li. 28, *in alios lupi superne ferrei iniecti, vt in periculo essent ne suspensi in murum extraherentur.*

Lupus.

λύκ

λύκος eodem modo Græcè dicitur ferrũ quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοστομίδας equi à nonnullis explicantur. Ouidius ex parte totum frænum significauit, cùm dixit,

——duros accipit ore lupos.

Est & lupus serrula manubriata apud Palladium: fræni autẽ lupati ad os equi quantumuis ferocis temperãdum domandumq; aptissimi sunt. Thaliarchum in Horatio ode 9. eod. lib. aspiratè & anhelatè prima syllaba scribendum censeo, vt nomẽ proprium sit, in quo insit significatio magistri & domini conuiuij, qui & symposiarchus vocabatur. nam thalia conuiuium etiam Græcis significat. At verò diota (scribi enim iota debet non ypsilon) est amphora, ex eo nominata, quòd vtrinque ferri posset, cùm vtrinque sit ansata, vnde ἀμφορεὺς & ἀμφιφορεὺς à Græcis appellatur, & explicatur ἀγγεῖον ἐκ δυοῖν ἀμφοτέρωθεν φερόμενον, ὅ ἐστι δίωτον. Horatius lib. 1. ode 1.

Thaliarchus.

Voce formasti catus & decoræ
More palæstræ,

de Mercurio, ad eius officia id referens: vnde & cognomina apud Græcos inuenit, vnum vt λόγιος ab eloquentia dicatur, qui orationi præest: alterum ἀγώνιος à certaminibus, quòd palæstræ præsit & gymnasiis. Idem erat & nuntius deorũ, vnde κῆρυξ & διάκτορος vocatur: etiam ab aurea virga χρυσόρραπις. quæ quidẽ prætermittere nolui. Ode 11. Leuconoes nomẽ Græcum est, à mentis candore: quanquam candidam mentem Græci pro mala etiam dicunt. nam Hesychius λευκῶν πραπίδων explicat κακῶν φρενῶν: nisi sit potius λευκῶν φρενῶν legendum, vt reor. Illud autem ibidem,

——vt melius, quicquid erit, pati

Vt melius pati.

est, ὡς βέλτιον ἐστὶ τὸ ὅ,τι ἂν ᾖ πάσχειν. Illud enim participium ὢν nequeunt exprimere Latini, & plerunque in eorũ oratione desideratur: vt mox,

——Et spatio breui Spem longam reseces.

id est, cùm vitæ spatium sit breue, βραχέος ὄντος τοῦ δρόμου καὶ τοῦ διαστήματος, id est cùm breue sit curriculum vitæ. Est igitur, *vt melius*, absolutè dictũ, pro vt meliore, vt ita dicã, existente. Ibidem, *Vina liques*: id ex antecedente consequẽs significat, id est, vinum bibas & tibi indulgeas: ex antiquorum consuetudine, qui vinum vt defecarent & liquidius redderẽt, minusq; nocens fractis velut viribus, antequam biberent, colo transmittebant: Tertullianus, *Conquisito altilium enormem saginam, defecato senectutem vini*. Erant & niuaria cola, quibus & niues attenuabantur. vt Martialis scribit lib. 14. epigr. 103. Verum cur ode 12. acrem tibiam dixit Horatius? nempe cùm lyræ sonus dulcissimus sit, tibiæ vehementior est & acutior & vlulantior, magisque tinnulus. Idcirco acris tibia dicta est, cuius epitheti proprietatem & Fabius libro 8. cap. 2. in Flacco obseruauit. Ibidem,

Vina liques.

Vnde vocalem temerè insecutæ Orphea syluæ.

temerè, valet vulgò, passim: lib. 2. ode 11. valet fortuitò, negligenter: vt,

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temerè.

temerè est sine arte: Liuius lib. 21. *itaq; ingens vis coacta nauium est lintriumq; temerè ad vicinalẽ vsum paratarum*. è montibus autem siluosis arbores Zonen vsque Orpheum erant secutæ: illic autem in amphitheatri orbem Orpheum canentem audientes cinxerant. vnde & loco nomen.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DVODECIMVS.

CAPVT I.

In Catullo quædam animaduersa, laneum latus, anseris medulla, Aquinius.

Catullus emendatur.

VLCISSIMVS omnium poetarum & politissimus Catullus epigr. 30. ait,

Amabo mea dulcis Ipsithilla,

in quo quidem versiculorũ suauissimo nomen Ipsithillæ iucundum illud quidem sonat, sed tamen neque merè Romanum, neq; verè Græcum ingenua sua sibi indole videtur. ego si quis ignoscere in animum inducat audaciæ meæ, quæ facinoroso grassatur per auctores impetu, Hospitilla lubentissimè legerim: & cur, afferre possim. primùm ferè Romanis vtitur nominib. propriis, quæ ad blandimentum lepidè sciteque diminuere interdum solet, vt epigram. 42. *Septimillum* vocat, qui Septimius est. sic hîc hospitillam, quæ est hospita. Deinde facilis & lubrica fuit literarum traductio, & elemẽti vnius immutatio. postremò hospitam Romę habuisse verisimile est Veronensem poetam vrbis incolam. In eodem epigram. vereor vt illud satis emendatum sit,

Quod si iusseris, illud adiuuato.

quodam enim animi studio efferor ad legendum, *illud & iubeto*: aut, si quis fortè tale verbũ patienribus feret auribus, *illud adiubeto*, quod erit, illud prçterea iubeto. nam adiuuato, quod erit, in illo adiuuato, etsi Latinè eleganterq; dicitur, non tamen ita procliui natiuoq; versiculorum & elocutionis cursu incitatur. Legendum in eo etiam poeta epigr. 27. puto,

Paterna prima lancinata sunt bona,

non *primùm*: tum quòd ex iambis solis contexitur versus, tum quòd subiicitur,

Secunda præda Pontica, inde tertia Ibera.

nulla vt causa sit, cur non eodem tenore & habitu tota oratio pergere & formari fingiq; debeat. Sed & cùm Britannia ab antiquissimis scriptoribus nisi singulari numero efferri non soleret, nisi in certo quodam loquendi genere, vt epigram. 4.

Mauult quàm Syrias Britanniasq;.

Nam ne Syriam quidem multitudinis numero solemus eloqui: Britannias enim dici posteriorum Imperatorum ætate solitum est: scribendum arbitror 27. epig. *timet Britannia*, non *timent Britanniæ*. & vt iambos cœptos epigrammati reddamus perpetuos, libenter *timentq; Galliæ hunc*, pro *hunc Galliæ timent*, legerim. nam in hoc toto epigrammate hunc vnicum spondæum reperias pedem. non est autem verisimile Catullum perpetuare iambos studuisse, & sui tamen oblitum tandem in fine epigrammaris gradibus pernicibus & leuibus pedem tardum inseruisse, grauemq; mensionem. nam quòd tribrachyn vnum intexuit, id etiam incitat velocitatem versus & procliuitatem: quanquam si *opulentissimæ*, quo modo fortasse scripsit, legas, conseruabitur perpetua iamborum connexio & series. Illud autem elegans, quòd latusculum laneum appellat, quod est molle. sic apud Macrobium Saturnal. cap. 8. dij dicuntur habere laneos pedes, quòd fœtus qui vtero continetur, decimoque mense foràs erumpit, mollibus naturæ vinculis colligatus tenetur. Ne, inquit Catullus, *laneum latusculum manusq; mollicellas*. adiectio sumpta est à mollicie lanæ. Quod autem addit, *vel anseris medullula*, & in obscæno quoque est carmine positum, *quidam mollior anseris medulla*. id aliquandò sum suspicatus de mollissima anserum pluma accipiendum, quæ interior est, & corpori proxima: sed cùm intelligam anseres in deliciis Romanis olim fuisse, quos altiles saginatosque tenerioris ætatis apponere solebant, quorum tenerrimis pulpis etiam tenerior multis partibus esset medulla: inducor vt credã, anseris medullam pro mollissima & tenerrima re vsurpari solitam esse, cùm Romanorũ iudicio teneritatem carnis longè superaret mollitudo medullæ. Epigram. 14. *Cæsios, Aquinos*, malè scriptum arbitror, pro *Cæsios, Aquinios*: etsi in modulando versu vocales coniungendæ sunt, vt earum cœtu vna comprehendantur syllaba. Aquinium enim malum poetam fuisse, è Cicerone cõstat. Nam quinta Tusculan. sic scribit, *adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi non optimus videretur.*

Laneum latus.

Anseris medulla.

Aquinius.

CAPVT II.

Fœniculariũs campus, ego fructum puto, Cicero emendatus.

Libro

Libro Epistolarum ad Atticum 11. obscuritatem quandam & nubé ænigmatia continet quod ita scribitur epistola 9. *Scribe quæso quid referat Celer egisse Cæsarem de candidatis: vtrum ipse in fœniculariam, an in campum Martium cogitet.* pu- [Fœniculariusca mpus.] to autem venustè & iòculariter significari, vtrum ipse à Cæsare impetrauerit cum candidatis vt comitia fiant, vt in campum Martium candidatus ad petendum veniat, & magistratum petat: an verò hoc ab eo non obtinuerit, nec comitia futura sint, vt ad fœnicularium se recipere cogatur, quod est ad fœnus exercendum desperato magistratu: nam fœnicularij eadem quæ fœnoris origo, iidem natales. résque tota eò venustior est & iucundior, quòd & campus erat fortasse aliquis nomine Fœnicularius, & vt non fuerit, tamen prata eo nomine vocari possunt, eoque vocem illam retulit. Est & breuitate nimia illud non minus nodosum epist. 2. *Verùm si quæris, homines non recta sed voluptuaria quærentes nónne* ... *tu interea dormis. Iam explicandum est* ..., *si quid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto.* [Ego fructum puto.] hic quidem perbellè ludit, voluptuarios homines sibique indulgentes viuere dicens, quę est Epicuri sententia, cuius cùm esset æmulus Atticus, tamen dum pecuniam congerit, & negotia gerit sed; studiia rei familiaris implicat, eū voluptates prætermittere nec viuere ipcatur. tu, inquit, interim dum illi beatè viuunt, dormis & stertis, cessasque, nec iucunditatem vitæ sectaris vllam. Est autem iam tempestiuum, si hoc actu rus es, incipere. Est enim tibi tandem aliquan do statuendum quid de finibus bonorum sensias: virtutisne an lætitiæ causa omnia facienda sint? hoc problema explicandum tibi est. Iocatur autem perlepidè, cùm præsertim sciat, quid hac de re Atticus sentiat: qui tamen voluptatis sectam opinione magis, quàm vita & factis sequebatur. quòd si, inquit ludens, ego quid sentiam scire vis, ego fructum puto, & commodis vitæ fruendis beatitudiné metior. ... autem de iis qui genio indulgebant, di ci solebat. Seneca libro 1. epistola 12. *Pacuuius, qui Syriam vsu suam fecit, cùm vino & illis funebribus epulis sibi parentauerat, sic in cubiculum ferebatur à cœna, vt inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam canetetur,* .... Est & quiddam intempesta nocte [Cicero emédatur.] eodem libro, epistola 1. atrius, sed meridiano sole splendidius & lucidius erit, si falsum scripti corrigatur. sic autem editum est, *quod autem ostim hanc rem,* ... *à te.* ego legendum puto, *quod autem os in hanc rem?* hoc sensu, qua fronte, & quo ore audebit à te petere pecuniam mutuam? Huic emendationi eò magis confido, quòd Petrus Victorius nunquam sine laude nominandus, in antiquis libris *ostin* extare affirmat, vt tantùm distrahenda fuerint, quæ temerè cohæserant. Illud etiam epistola 6. clarum non est, nec liquidum, *Insula Arpinas habere potest germanam* ...: *habere videatur:* ... *est.* loquitur de Tulliæ consecratione, cuį fortasse accommodatam putasset Atticus insulam Arpinatem in Fibreno sitam, sibi tamen eam placere negat Cicero, loci solitudinem causatus. sese enim ait in celebri frequentique loco eam consecrare velle, vt in ortis suburbanis. puto igitur Græcè scribendum, ... est, hoc sensu, locus est solus & desertus, & caprarum pastioni quàm hominum celebritati aptior. regio autem, illa tota erat asperior & montosa, cuiusmodi capris in delicijs esse solet, & ... vocatur.

CAPVT III.

Sed tamen, Veruntamen, copo, quatenus id facit, vniuersus annus.

Etsi qui iocantur plerunque mentiuntur, & mendacio gratiam quærunt, tamen iocantem Horatius nihil putat vetare verū proloqui, cùm lepos & venustas ioci pro inuitamento & illecebra plerunque sit, & sermonem verum condiat & perfundat iucunditate sui, vt dulciario opere pueri & crustulis ad literas discendas quodam blandimento inducuntur, idq; est quod Horat. lib. 1. sat. 1. scribit,

—vt pueris olim dat crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima.

Est igitur plerunque iocus poeris pro crustulo & bellario verique condimento. Cùm autem ibi ait Flaccus,

Sed tamen amoto quæramus seria ludo:

sed tamen vacat: sed eo solent interdum vti Lati- [Sed tamé] ni, cùm inchoatum sensum & longo tractu productum, aut interpellatum interiectione & distractum, reuocare & continuare volunt: Cicero 2. Tuscul. *Etenim si orationes quas nos multitudinis iudicio probari volebamus: popularis est enim illa facultas & effectus eloquentiæ audientium approbatio. Sed si reperiebantur nonnulli, qui nihil laudarēt, nisi quod se imitari posse confiderent, quémque sperandi sibi, eundem & bene dicendi finem proponerent, quid futurum putamus, cùm adiutore populo, quo vtebamur antea, nunc minimé nos vti posse videamus?* Sic & *veruntamen* so- [Veruntamen.] let ad reuocationem & continuationem sententiæ, non aduersantia iure vsurpari: Cicero in Verrem, *atque ego plus oneris habeo, quàm qui cæteros accusarunt (si onus id est appellandum, quod cum lætitia feras & voluptate) veruntamen hoc ego amplius suscepi, quàm ceteri:* Sic & igitur interdum eleganter ponitur, vt & apud Aristotelem sæpenumero ... & ... in redditione. Quòd autem ibidem Flaccus scribit, *perfidus hic copo,* non de his [Copo.] tantùm quidam intelligunt, qui statam habēt in vrbibus cauponam, sed de copiarijs etiam, qui magistratibus præbenda & eorum familiæ præstabant publicè conducta, qui peregrinantes principes & magistratus sectabantur, vinum cibariaque vendentes: in quinta vtiq; satyra apertissimum est de diis intelligi, qui certam statamq; vspiam habent coponam,

Differtum nautis, cauponibus atq; malignis.

malignitatem enim eorum accusat, qui malignè & illiberaliter victum ferè præbent. In Q.

Cic. dubium magis videatur esse, & de copariis intelligi etiã fortasse nomen coponis possit, nisi *omnes* vniuersitatis particula efficeret, cùm ita scribit in commentario de petitione consulatus, *in petitione autem cõsulatus copones omnes compilare per turpißimam legationem maluit, quàm adesse, & populo Romano supplicare*. erant & in eis parochi, qui lignum etiam salemque præbebant. Iam illud eadem satyra,

—iubeas miserum esse libenter

Quatenus id facit. *Quatenus id facit,*

ita accipiendum arbitror, qui insanabilis est, nec deduci de auiditate studioq; nummorum accumulandorum potest, eum cùm videas in maxima versari miseria, iubeas eam, quantamcunque auaritia affert, libenter iucundeq; ferre. esse enim puro *quatenus id facit*, ad quam vsq; studium lucri miseriam perducere solet. miseria autem magna est in quærenda omni labore pecunia, & diligenter custodienda, furibus cauendis, saccis indormiendo, nummis vt sacris parcendo & abstinendo, fame se enecando. Annus inuersus. Annus verò inuersus, annus est brumalis, vt si [illegible] diceretur. Nam τροπαὶ à Græcis reuersiones solis vocantur, à Latinis bruma & solstitium.

CAPVT IIII.

Quædam lib. 12. ad Atticum explicata, sol assus, sol nitidus, lætaster, formaster.

Cicero explicatur. Libro epistol. ad Atticum 12. epist. 4. *Nicasionum archetypa*, per scirpum significant fœneratorum calendarium, vel quòd Nicasio fœnerator fuerit, vel quòd in Nicasione fabula à Cęcilio nescio quid tale scriberetur, vel certè q. proprium nomen, quod Græcum est origine, quadam lasciuia, ad interpretationem Romanam, ad quam alludit, reuocaretur, quasi Nicasio à nicando, id est necando dicatur, vt eneco & enico dicitur: fœneratorum autem crudelitas homines trucidare enecareq; videtur: vel quadam etiam alia ioci luxuria, quasi hominum sint victores, ex etymo Græco. Hoc idem vsuuenit mihi, quod Epicuro io Meteorologicis philosophanti, quorum nõ vnam causam, sed omnes, quæ probabilitatem habeant aliquam, esse commemorandas putat. Sol assus. Assum autem solem epistol. 5. intelligit aridum, torrentem, calidum, æstuosum, siccum, sine vnctione, quam Græci [illegible] appellant: Sol nitidus. *solem* verò *nitidum & vnctum*, cœnam opiparam & lautam post ambulationem in solario, aut sub dio. solebant etiam vncti in sole nudum corpus calefacere, & tanquam torrere: Persius sat. 4.

At si vnctus cesses, & figas in cute solem.

Quòd eodem libro, epist. 6. scribitur, *Si quid habet collis* ἐπιδήμιον, intelligo, si collis Quirinalis, vbi tu habitas, insalubrior est, & in eo solet hominum valetudo tentari. ἐπιδήμιον enim è notione ἐπιδημίας, id est morborum popularium hoc loco censeo explanandum esse. scribit & hunc in modum eodem lib. epist. 9. *Tantùm rogat de S.C. vt corrigas, hoc quidem fecisset etiam si Ratio admonitus esset.* ita hunc locum hodie excudunt: sed Petrus Victorius in capsariis vetustarum bibliothecarum libris, se reperisse prædicat *rario*: cui si syllabæ vnius supplementum addas, fiet ærario. Notum est autem morem fuisse senatusconsulta ad ærarium deferẽdi. si, inquit, ærario admonitus fuisset, hoc etiam fecisset, & eum, ærarium vt hoc faceret admonere potuit, quo deferendum erat senatusconsultum & antè corrigendum. Illud mox, *Si verò à Faberio recedit*: de pecunia intelligo, si à Faberio pecunia recedit, nummusque mouetur, & mihi soluit quod debet. & vt coniecturas nostras aliàs iudicemus, eodem libro, epist. 14. vbi scribitur, *si qua etiam iactura facienda sit in repræsentando, quod possum adducito*: legendum arbitror, *quoad possunt, adducito*: vt de suis nominibus & debitoribus loquatur, vt eos Atticus adducat eò, quoad possunt repræsentare. legi enim posset, *quoad possum*, hoc sensu, quoad possum iacturã facere. Est & locus epist. 15. ab interpunctionibus sensus perditi, &, vt ita dicam, insani, qui tamen, vt spero, sic sanitati restituetur: *Quæris à me quod summum pretium constituam, & quantum anteire istos hortos Drusi: accessi nunquam. Copontanam villam & veterem & non magnã noui.* cùm autem *quantum anteire* dicit, audiendum est *constituam*, quod antecesserit. negat autem se posse id constituere, cùm eò nunquam accesserit. Epist. 24. lego, *Philotimus negat Cn. Pompeium teneri*. quod sequitur, *est fulmaster*: id verò est, imitatur Fuluium Pompeianorum studiosum, rumoresq; falsos, q de secundis Cæsaris rebus feruntur, esse prędicantem. sic ille antiquus apud Festum versiculus, *Aut hic formaster aut lætaster paruulus,* explicari videtur de eo, qui formosum aut calentem hominem (nam formus est calidus lingua antiqua, vnde & formosus) & lætum imitaretur, talemq; ostendere se vellet & fingeret. Formaster. Lætaster.

CAPVT V.

Costa, desuper venire, antiqua patria, silentia lunæ, canus, amplecti postes, salutare limen: apud Maronem 2. Aeneid.

Costæ Latinis interdum sunt ea statumina & firmamenta, quibus tabularũ compages connectitur: vt in equo Troiano canit Maro, Costa.

— sectaq; intexunt abiete costas:

id est, statumina tabulas connexura intus intexunt ei operi. sic *costa ratis laceræ*, à Persio saty. 6. appellatur. Quòd autẽ de machina illa Troiani equi dicit Maro,

Desuper *—venturaq; desuper vrbi,*

id est, vrbi superuentura, & eam oppressura: vt quæ ex alto ingruunt, & suo casu grauitateq; subiecta premunt & onerant, & ruina sua inuoluunt & obruunt: ea quoque tempestas impotentior & atrocior infertur, quæ tanquam à vertice deiecta, incumbit: Maro 2. Georg.

Præsertim

Præsertim si tempestas à vertice siluis Incubuit.

At illud 2. Æneid.

Antiqua patria.

Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi,

non mihi videtur tantùm occultare mysteriorum, quantũ nonnulli comminiscuntur. poetam enim persuadere conantor id ob antiquitatem Argiuorum dixisse: ego verò existimo cùm transfugam simulet, qui iam solum mutarit, & patriam velut nouam nouasq; sedes exilio quæsierit: eũ appellare patriam antiquam, patriam pristinam, cuius solum verterit, & cuius amiserit iũs, qui se in aliam velut dicarit, priore deserta. est enim antiqua patria, à qua demigratum vel à colonis, vel exulibus, vel transfugis: sic Tyrus Didûs antiqua patria dicitur lib. 4. Æneid.

Namq; suam patria antiqua cinis ater habebat.

Ibidem, *——& Troia antiqua maneret:*

erat enim euersa, & alias quærebat sedes Æneas. Aras autẽ illas solennes, ad quas taurum Neptuno immolat Laocoon, in litore fuisse suspicor. nam & Neptuno apud Homerum in litore sacra facit Nestor, & Deo marino litoralia sacra videtor conuenire, & prodigiosæ anguium narrationi hoc quoque consentaneum erit. Etsi autem Luna silere dicitur, cùm intermenstrua est, neque lucet: tamen hic *tacitæ amica silentia lunæ* Maro dixit, nocturnũ eius lumen intelligens, quòd noctem silere diceret: vt Catullus epigr. 7.

Silentia lunæ.

Aut quàm sidera multa cùm tacet nox.

id est, cùm est nox. dies enim inquietus & clamosus est, nox tranquilla & tacita: & à Flacco eleganter scriptum est epod. 5. od.

—ô rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox & Diana quæ silentium regis
Nocturna cùm fiunt sacra.

nam & ad tacitæ lunæ silentium nocturnum respexit, & ad silentium sacrorum, in quibus imperari solebat, vt linguis faueretur, ne quod ominosum verbum exciderer qood sacra viriaret. atq; id quod dixi de silentio lunæ apud Maronem eò verius puto, quòd sciam à Petronio Arbitro scribi captam Troiam fuisse plena luna, quæ pernox solet lucere: sic enim scribit,

Iam plena Phœbe candidum extulerat iubar,
Minora ducens astra radianti face:
Cùm inter sepultos Priamidas nocte & mero
Danai relaxant claustra, & effundunt viros.

Cauus.

Maro eodem lib. vt & aliis quoq; locis, cauum appellat, quod solidum non est, sed inane:

—nox, inquit, *atra caua circumuolat vmbra.*

Et libro 6.

Ni doceat volitare caua sub imagine formæ.

Illud autem, *postesq; sub ipsos Nituntur gradibus:* argumentũ habet, in edito ianuam fuisse, gradibusq; ad eam aliquot ascendi solitum, quod hodieq; fieri videmus in optimatum ædibus, regiisq; principum. Sed & ibidem cùm ait,

—penitusq; cauæ plangoribus ædes,

cauædium intelligit, quod post atrium erat, explicaturque à Varrone libro 4. de ling. Lat. & Vitruuio libro 6. capite 3. Inquit Maro,

Amplecti postes.

Amplexæq; tenent postes, atq; oscula figunt.

hoc vt opinor è Romanorum moribus dictum est, qui religionis aliquid liminibus & postibus tribuebant. Apud Plautum in Mercat. Sc. Limen superum. limen superum & inferum quadam religione salutatur: & apud Tibullum libro 1. elegia 2. liminibus oscula dantur, vt hic apud Maronem postibus: & qui ædem dedicabat, postem tenebat, ad deorumq; placandam iram poste caput tundebant. Tibulli versus sunt,

Salutare limen.

Non ego si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.
Non ego Tellurem pedibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput.

Et apud poetas amatores dant postibus serta. Quod si non satis religionis opinionem confirmat: at certè verisimile eandem posti quam limini reuerentiam & cerimoniam tributam. igitur amplectuntur postes & osculantur, eorum religione se totas fore, & immunes ab hostium iniuria existimantes.

CAPVT VI.

Gladius, parazonium, trabea Remi, & quædam alia in Papinio explicata.

POtestas animaduertendi in facinorosos, meri imperij est, vt iurisconsulti scribunt, idq; gladij ius est: quod quidem ex ea tractum est consuetudine, quòd principes Romani præsidibus & præfectis prætorio, iisque quibus hoc imperium esse volebant, gladium dabant. Id facile est coniicere è verbis Papinij sic scribentis, lib. 5. silu. 2.

Gladius.

Felix qui magno iam nunc sub præside iurat,
Cuiq; sacer primum tradit Germanicus ensem.

Sed & Imperatoris gladius vnius erat curæ commissus, præfecti scilicet prætorio, cùm Imperator etiam multò magis merum imperium haberet, quàm quibus eam potestatem in prouinciam euntibus mandabat. Philostratus, [illegible], vt autem maioribus illis potestatibus gladius eiusque potestas dabatur: sic tribunis pugio, quod παραζώνιον dicitur. Martialis libro decimoquarto, epigram. 32.

Parazonium.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris
Arma tribunitium cingere digna latus.

Dio Traianum scribit dixisse, cùm parazonium Suræ cingeret, Hoc pro me, si rectè imperaro, vtaris: sin secus, in me. Ita in his meritum honorum distinguebat magnitudo ferri, ac gladio accingebantur imperatores, duces, præsides: pugione tribuni. vt autem in honoribus mandandis his armis accingebantur: ita cùm ignominiosè mittebantur, & honoribus priuabantur, discingebantur, cuius rei multa passim in iore aliisque scriptoribus extant exempla. verùm quando è Papinio locũ adduximus,

ximos, in ea præterea silua vnde deprompsimus, aliquid explicemus.

Trabea Remi.

—non, inquit, sanguine cretus
Turmali, trabeaq; Remi, sed paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale senatus
Aduena pulsasti.

ea vetus lectio horum versuum est, alij *trabeq; & remis*, emendant. sed si constare sensus potest literaturæ veteri, cor nō afferatur? non tu, inquit, equestri natus es loco, & sanguine turmali: trabeati autem erant equites Romani

Trabeati.

cùm transuehebantur, vt Valerius scribit. trabeam autem Remi dicit, quòd Remus & Romulus trabea vsi sunt: vnde & trabeatum Quirinum vocat Ouidius 1. Fast. Equestris autem ordinis clauus erat augustus, vt latus clauus senatorij. non enim placet de clauis caligaribus id intelligi. Nam eum dicit nunquam angusticlauium fuisse, sed statim tunicam lati claui induisse. sequitur enim,

Primaq; patritia clausit vestigia luna:
Mox Tyrios ex more sinus tunicamq; potentem
Agnouêre humeri.

In ea silua legendum crediderim,

—quanquam vestita viderent Arma.

vetus enim est scriptura *vectita*, pro qoa supposuere *Nemeæa*: ego modesta ferendaque mutatione nō incommodè *vestita* inseri posse video. Vt poerorum prætexta purpura circūdata le-

Vestis pura, prætexta.

rat: sic tironum vestis pura, candida, sine vlla purpura: tirones autem eos dico qui togam virilem sumebant, qui & eodem die in forum deducebātur, qui dies tirocinium dicebatur. de prærexta & veste pura, hęc apud Papinium eadem silua legimus, quæ uotanda esse putauimus,

Nec saltem teneris ostrum iuuenile lacertis
Exuit, albentiq; humeros induxit amictu.

Fiebant in castris tribunalia duci cespititia, vnde ius dicebat, & milites alloquebatur. hinc illud Papinij eadem silua,

—hoc cespite turmas Affari.

Sed & ex armamentario principis centurionibus, præfectis, tribunis, alarum præfectis, enses diuidebantur: Papinius,

Diuidere ensica.

Præterea fidos dominus si diuidat enses,
Pandere quis centum valeat frænare maniplos,
Intermissus eques, quis præcepisse cohorti:
Quem deceat clari præstantior ordo tribuni:
Quisnam frænigeræ signum dare dignior alæ.

CAPVT VII.

In secunda ecloga quædam explicata, incondita, herbas contundit olentes, resonant arbusta cicadis, percurrere labro calamos, Pallas quas condidit arces colat.

Incōdita

IN 2. Maronis eclog. *—ibi hæc incondita solus*
Montibus & siluis studio iactabat inani:

sic declarandum existimo, vt non condita versu ea profudisse Corydonem dicat, quę postea ipse in versum incluserit. Etsi enim Corydon versus iactat suos, tamen per illam amoris insaniam & querelam ex tempore carmina non effundebat. Itaque Maro quæ ipse condiderit versibus postea, tum eum dicit sine numero querentem declamasse.

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu,
Allia serpillumq; herbas contundit olentes, Herbas contūdit olentes.

cùm dicit Maro: significat messores genus hominum laboriosissimum, tamē interqoiescere propter æstum, prandereq; moretum, quo genere edulij allio & herbis olentibus nō tam condiri quàm infecti, messores & rustici illa tempestate vescebantur, vt è Moreto Virgilij intelligimus.

At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

hic Maro è cicadarum cantu maximū æstum significat, perinde ac si diceres, at nunc meridiano tempore solis vapore omnia torrentur, quod arbusta cicadis resonantia ostendūt. per æstum enim cicadę vehementius canunt: Virgilius lib. 3. Georg.

Inde vbi quarta sitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ. Resonant arbusta cicadis.

Iam non esse dubitandum nec quęrendum puto, qoid vaccinium sit, de quo tanta contentione inter doctos est disputatum: hanc enim totam litem Maro diremit, qui quod scripsit Theocritus, καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστί, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος, 10. eclog. vertit,

Et violæ nigræ sunt & vaccinia nigra.

proinde quod hîc dicit,

—vaccinia nigra leguntur,

de hyacintho intelligamus: expetebatur autem tingendo purpureo colori vaccinium.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ:

id imitatione Theocriti à Marone dictum est, cuius in Bucolicis æmolus est. Theocritus autem Syracusanus scenas edylliorum suorum in Sicilia ferè pingit.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit, Pan curat oues, ouiumq; magistros:
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum.

vetus fistula septem compacta cicutis vel aoenis cera iunctis erat, quarum series imitabatur organorum vel hydraularum fistulas: habebat autem vnaquæq; cicuta sonum suum ab aliis discrepantem, ita vt septem calami septem vocum discrimina redderēt. eas, vt hodie castratores suum sibilarium, labris percurrētes cantus dabant: vnde Lucretius lib. 5. scripsit,

Percurrere labiis calamos.

Et supra calamos vnco percurrere labro.

Iterum Lucretius lib. 4. de Pane loquens,

Et genus agricolûm latè sentiscere, cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans
Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes.

Vnde & terere labellum dixit Maro. Ordo autem is erat cicutarum, vt deinceps, quod ab Ouidio libro 8 Metamorph. scribitur, decresceret arundinis ordo. Nam cùm paris essent crassitudinis, vocum mutatio quærebatur longitudine & breuitate.

Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Austrum hic aliquando non ventum intellexi, sed vas quo aqua hauritur: cùm etiam austet ab haurienda aqua à grammaticis dici scribatur: qui autem vas floribus immittit, vt imprudentes sæpe olitores, flores opprimit & cóculcat. nunc credo illud subtilius quàm verius excogitatum esse: & de vento Austro interpretor, cuius aura calida & æstuosa statim languescũt flores pulcherrimi. Stat. lib. 3. sil. 3.

Pubentesq; rosæ primos moriuntur ad Austros.

Val. Flaccus 6. Argon.

Lilia per vernos lucent velut alba colores,
Præcipuè queis vita breuis, totusq; parumper
Floret honor: fuscis etiam Notus imminet alis.

Pallas quas condidit arces. Eclog. 2. —*Pallas quas condidit arces, Ipsa colat:* Minerua ædificiorum, vt Oppianus scribit, inuentrix fuit: & proinde ex ædificiis, vrbium. vrbes ergo quas condidit, ipsa incolat: ipsa etiam πολιοῦχος & πολιὰς & ἐρυσίπτολις cognomento, vt vrbium tutela colebatur, quarum & præses est, & in arce templum Athenis habebat. sed Oppiani verba nostram sententiam confirmantia proferamus, ex lib. 2. ἁλιευτικῶν,

ἄστεα δ' ἐστήσαντο, ἀναγνῶναι τε μέλαθρα,
φράσσατ' ἀνακτορίων μέγαρα θεοῖσιν ἱερῶν,
Παλλὰς ἐπιχθονίοις ἐδιδάξατο.

Arcium tamen meminit Maro, quòd in ea vrbium parte ei solebant templa fieri. Furnutus de ea, ἱδρυνται δ' ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν μάλιστα. Declarat quo que ei templum in editissimis locis & arcibus solitum poni Vitruuius lib. 1. cap. 7. *Aedibus verò sacris, quorum deorum maximè in tutela ciuitas videtur esse, & Ioui, & Iunoni, & Mineruæ in excelsissimo loco, vnde mœnium maxima pars conspiciatur, areæ distribuuntur.* Hic, vt hoc interim moneam, trium illorum deorum mentionem fecit Vitruuius, qui vrbi Romæ censebantur præsidere. Hęc ego pauca huc congessi, quæ bonorum iuuenum studiosorumq; doctrinę causa mihi non supprimenda existimaui.

CAPVT VIII.

Durum vinum, molle vinũ, typi, Thyonianus apud Catullum, dulce dedit apud Ouid. caluus Nero.

Durũ vinum. VInum durum est asperum, & adhuc insuaue, neq; potui tempestiuum maturúmque. sic de vino, *hoc durũ est pater*, à Terentio scribitur in Heaut. act. 1. sce. 1. ei opponitur vinum

Molle vinum. molle, quod maturum est potui, mitemq; adeptum est saporem: Maro 1. Georg.

Tunc agni pingues, tunc sunt mollissima vina.

Sic Græci, vt Theophrastus & Athenæus, σκληρὸν & μαλακὸν οἶνον dicunt. Sed emansores sumus, & licenter vagamur, similesq; Scytharum statam sedem non habemus, hucque & illuc ferimur, non corpore, sed cogitatione, cuius celeritatem nihil æquauerit.

Typi. *Typos tibi mãdo*, inquit Cic. ad Attic. lib. 1. epist. 8. qui sunt igitur isti typi? non, vt puto, imagines solũ & simulachra, nec sigilla hominũ: sed insculptæ etiam aliarum rerum variarum effigies & formæ, quarũ distincta varietate in tectoriis delectabantur: ita vt variæ quadrę & crustæ variis celatæ speciebus viderentur: D. Lucas, τοῖς τύποις, οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. & illud, ἐγὼ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. Atq; hæc mea ista de re sententia est, si nihil scriptura mentitur falliitq;. nam Muretus vir ingenij singularis & iudicij tubos legendum affirmat: quod si ita est, intelligã imitationẽ aquęductus: vt & putealia sigillata imitationem putei in tectorio ostendent: aut immissa per illos tubos tectorio inclusos & labẽs aqua in putealia, puteum efficiet. sed priorem sensum meliorem puto. Quæsitum est, qui sint apud Germanicũ in Phæonomenis, antitoche & antiscepte: sæpiosque ampliata causa nihil pronunciatum. hic conabimur nõ interloqui. existimo legendum antœci & antiscij, vt eos populos intelligamus, qui in distantissima orbis terrarum plaga contrarias nobis sedes habent, & vmbram in diuersum mittunt. Apud Catullum, vt em quicq; sub acumen stili subit huc coniicimus, numero magis q̃ delectui cõsulentes. apud Catul. igitur epig. 24. scribitur,

Thyonianus. *Hic merus est Thyonianus.* quo versu significat meraca Bacchi pocula per transnominationem: rediuiuus enim Bacchus matriq; fulminatę superstes, Thyonianus vocatus est: vel potius illum dilaceratũ reducẽ sospitemq; vitæ redditum hoc nomine sacra canebãt arcana: Auson. edyl. 16. *Ne in sacris et fabulis aut Thyonianũ mireris aut Vrbium, illũ de Dionyso hũc de Hippolyto reformatum.*

Dulce dedit. *Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta,* cùm ait Ouid. 5. Met. significatur κυκεῶν, quem Cic. de Orat. vertit cinnum. ei potioni conficiendæ miscebatur polẽta, id est farina ordeacea, vt è libro Hippocratis de diæta constat, & Homero Odyss. κ. apud quẽ etiam cinno ìtradìtur caseus. sed &, vt Hippocrates refert, interdum mel ei admiscebatur. quo factum est vt dulce vocarit Ouid. in neutro genere, quod air coctum cum polenta fuisse. qui enim grammatici polentam hic neutrius generis faciũt, in pollinariis & pistoribus potius q̃ grammaticis numerandi videtur. Didym. in Odys. κ. cyceona dicit esse potionẽ ex vino, melle, polenta, aqua, caseo temperatã, qualem etiam Circe miscebat, veneficio tamen prętetea medicatã.

Caluus Nero. —*& caluo seruiret Roma Neroni,* scripsit satyr. 4. Iuuenal. satyrico felle, è populi tamen sententia & sermone. Nam cùm Domitianus sæuitia Neronem vel exæquaret vel superaret, ac Nero alter esset (iam enim nomẽ Neronis de Domitio successore Claudij in crudelitatis famã & inuidiam concesserat) idemq; caluus esset, vtà superiore Nerone distingueret, Nero caluus maledictis populi appellabatur. Ausonius de Cæsaribus,

Et Titus imperij felix breuitate, secutus
Frater, quem caluum dixit sua Roma Neronem.

Vadimonium. Vadimonium à vade ductum est, vt mercimonium à merce: & quanquam eo nomine propriè censetur obligatio sistendi se iudicio, tamen omnis sponsio & promissio eo interdum

vocabulo continetur, vt è dicto Thaletis Milesij cognosci potest, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, quod Ausonius vertit,

Mileti fugisse Thales vadimonia alumnus.

alio loco conuertit, —*sponde, noxa tibi præstò est.* γηγενεῖς terrigenæ dicuntur à Latinis, vt gigantes: αὐτόχθονες eodem terrigenarum nomine etiam intelliguntur, vt Athenienses: Ausonius de clar. vrbib.

Nunc è terrigenis patribus memoremus Athenas.

CAPVT IX.

Delegare deos, suspensa bona, libellos deijcere, Fabius Persicus, dare in antecessum, linguarium: in Seneca lib. 4. de beneficijs.

CVM peruolutandi mihi librum 4. Senecæ de benef. nata esset occasio ex eo q; vltrotributorum in eo exemplum quęrerem, de quibus ante disserui, quę obiter attendi, bis lectorem ingenuum nõ fraudabo. Cap. 11. *Debitores,* inquit, *nobis deos derogat, præteratq; vt illi pro se gratiam referant:* ego haud dubitem quin Seneca scripserit, *Debitores nobis deos delegat:* delegat enim debitorem, qui alium pro se, qui soluat, substituit, quod verbũ familiare iurisconsultis cùm sit, & eorum sermone Seneca libros sæpe suos ornet, deniq; hoc verbũ sentẽtia non postulet tantùm, verùm etiam flagitet, cur nõ audacter secundũ ipsum decernimus & causam damus?

Delegare deos.

Suspensa bona dixit cap. 12. quæ venalia pendent in tabula proscripta, vt Tranquillus in Claud. cap. 9. *Lege prædiatoria in vacuum pependerit.* Senecæ verba sunt, *& suspensis amici bonis libellum deijcio, creditoribus eius me obligaturus.* Deijcere autem libellos is solebat, qui creditoribus se obligare paratus erat, vel soluere parabat, vel deniq; eum, cuius bona proscribebãtur, defendere volebat: Cic. pro Quintio, *Libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintij familiaris & propinquus Sex. Næuij deijcit.* Cap. 23. *In numerum & discrimẽ dierum* equidẽ legere malim, quàm quomodo placet viro sane doctissimo, hic tamen mihi non nominando, vbi reprehenditur. *Fabius Persicus,* quem impurissimum & obscœnissimum omnium mortalium describit Seneca 30. cap. & perpetuis inurit stigmatis, is planè est quẽ Iuuenalis perstrinxit satyra 8. cùm scripsit,

Suspensa bona.

Deiicere libellos.

Fabius Persicus.

Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara,
Natus in Herculeo Fabius lare.

ac Seneca poetæ facem præfert, & prælucet sententię. Vt aliquid in solutum dari dicimus, ita eleganter dicimus, dari in antecessum, quod quidem est, dari & solui antequam deberi incipiat aut peti possit, quod nos ante manum dari dicere consueuimus: eo genere dicendi aliquoties Seneca vtitur & iurisconsulti, nos verò libri 4. loco contenti erimus. Ego, inquit cap. 32. *quid cui debeam scio: alijs post longam diem repono, alijs in antecessum, aut prout occasio & rei facultas tulit,* id est, alijs etiam antequã debeam soluo. Cap. 36. *ecce, vt doleat tibi, vt postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, linguarium dabo.* Linguariũ hic appellat Seneca tanquam linguatum thecam & repositorium, in quo se dicit linguam conditurum, ne temerè promittat. natum est hoc verbum è ioculari vulgi sermone, quo & nos plerunq; iocantes vtimur. Cap. 39. *& appellare debitorem possum, & si foro cesserit, portionẽ feram:* hæc verba ad eam actionem pertinent, quam Iurisconsulti tributoriam vocant, qua creditores pro portione de peculio serui capiunt, & ad eam, quæ quasi Seruiana vocatur. *Quingenti,* inquit ibid. *denarij sunt: illud, quod dici solet, in morbo consumat:* verba sunt hominũ malè precantium illis, quibus de suo aliquid erogauêre ingratis, aut improbis soluere coacti sunt: hac, inquiunt, pecunia non sanus & valens fruatur, sed valetudinarius in morbo vtatur.

Dari in antecessum.

Linguarium.

CAPVT X.

Color mustellinus, extrema linea, propinare, commendare se in clientelã, in oculis gestare.

REprehendi intelligo à Grammaticis Terentium in Eunuch. act. 4. sce. 4. quòd eunuchum dixerit colore mustellino, quem γαλεώτην Menander (referente Donato in eo Terentij loco) appellauerat, de lentiginoso stellionis colore. Nã, vt inquiunt, γαλῆ, quæ mustella est, à stellione plurimũ distat. Sed non facilè patior doctos scriptores inscitiæ insimulari, & si potero Grammaticorum calumnię pro Terentio respõdebo. Equidem existimo γαλεώτην non tantũ stellionem significare, sed etiam mustellam. constat enim pisces nõ rarò à similitudine terrestrium animantium nomẽ tulisse. Nunc qui mustellini sunt generis, γαλεοὶ & γαλεῶναι vocantur: vt non dubitandum esse videatur, quin eo nomine mustella censeatur. γαλεώτης, inquit Hesychius, ὁ ἀσκαλαβώτης, καὶ ἰχθύς, καὶ ζῷον χερσαῖον. piscis autem ille, vt opinor, est mustella, cuius pellis fœdi coloris est & inhonesti. & apud Aristophanem in Nebulis,

Color mustellinus.

ἥσθην γαλεώτῃ καταχέσαντι Σωκράτους,

de mustella vel fele, quàm de stellione, quicquid grammatici & Latini & Græci perstrepant, intelligere malim. Sed hoc textum è Terentij velut penso factum erit. In eadem fabula, act. 4. sc. 2. *Certè,* inquit, *extrema linea amare haud nihil est:* amare extrema linea, est amare impensissimè, ducta translatione à curriculis vel stadiis, in quibus prima linea cursus erat in carceribus, vltima in fine, quæ & calx dicebatur, q; scilicet calce vel creta notaretur. Vltra autem calcem nihil superest, quò cursus tendatur, spatiaque palæstrarum & curriculorum lineis erant inclusa. Tertullianus aduersus Hermogenem, *Adijciam & ego propter nõ intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea est.* Tertullianus etiam in iisdem lineis dimicare dicit, pro, in eodem gradu: quia sic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ ductæ pedem semper insistere oporteret, nec inde referri, hocq; genere exercitationis vtebantur. Act. 5. sce. 9.

Extrema linea.

Hunc vobis comedendum & deridendum propino: propinare valet,

Propinare

valer, hunc vobis do, ab antiquorum consuetudine Regum, qui phialas interdum compotoribus propinabát, quas illi auferebant. Suidas, *προπίνειν τὸ, αὐτὸ τὸ παρεκδιδόναι. ἐκ μεταφορᾶς δὲ λέγεται. προπινομένων γὰρ παρὰ τὴν συνουσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα τῶν προπεπομένων, πολλὰ δὲ χρυσώματα τῶν προπόσεων.* quiddam etiam tale apud Demosthenem & Athenæum reperire licet. Bene autem *libenter victitas*, eadem scen. desiderádi significatione quidam accipiunt: bene, libenter, hilarem in modum viuere & epulari cupis: sed frequentationem epulandi non malè declarabit. Ibidem,

Commendare se in clientelã.

Thais, inquit, *patri se commendauit in clientelam & fidem.*

hoc more & instituto Atheniensium, apud quos, qui ciues nõ erant, sed inquilini, patronum aliquem sibi optabant, quod *προστάτην νέμειν* dicebant. qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudicium *ἀπροστασίου δίκη.* Act. 3. scen. 2.

—debeam, inquit,

Credo isti quicquam furcifero, si id fecerint:
Præsertim cùm se seruum fateatur tuum.

id dictum accipio è 12. tabularũ sanctionibus, & Atheniensium legibus, apud quos qui liberum hominem pulsauerat, ære mulctabatur. seruo se igitur impunè facere posse dicit. Credo autem temerè in ea fabula act. 3. sce. 1. *gestire* coosedisse, pro gestare, in illo loco,

In oculis gestare.

G. Rex te ergo in oculis. T. scilicet. G. gestire.

Nam gestare in oculis credo Latinè dici, vt ferre & gerere: gestire autem minus hic cõuenit. At vioto pectore esse, act. 2. sc. 3. est esse pectore gracili & castigato: vode & Fest. Pompeius lib. 19. ait, *vinctæ dicebãtur continentes.* credo qoòd tales gracilioris & tenuioris sunt abdominis, quàm incontinẽtes, quibus propendet aqualiculos. Noo est aũt dubium, quin eadem scena Donatus legerit, *qui illam flocci fecerim*, nõ vt oũc peruulgatur, *non flocci*: quod etsi leue est, tamen non indignum admonitione credidi. Sed extra lineas penè capitis excurrimus: verbũ igitur non amplius addam, vt loquitille.

CAPVT XI.

Parenchiresis, encænia, emendatus Fabius.

EST apud Quintil. lib. 7. cap. 1. quædam capitis præscriptio de diuisione seu parenchiresi, quod verbum posterius quia non strepit vulgò in quadriuiis, vixq; vnquam in scholis auditur, explicãdum esse videtur, ne si quis in ipsum forte incidat, eius nouitate & insolentia perturbetur & circum Grammaticos vagetur, quid significet quæritans. Arbitror igitur esse parenchiresin, cùm vel præter orationem vel declamationem, huius tamen vel illius causa, vel orator vel Rhetor de ordine capitum, diuisione causæ, collocatione & dispositione apud se exigit & peruestigat, aut discipulos instituendo quæstiones & capita docet, & vltra eos qui idem argumentum tractarunt, excogitare aliquid cooarur. Quòd eñ id præter vel orandi vel declamandi officium & munus fit, & aliquid præter alios excogitandi labor suscipiatur, parenchiresis vocatur, velut conatus qoidam & aggressio præter legitimũ opus: atq; in ea capitũ & quæstionum peruestigatione & ordinatione septimus Quintil. liber consumitur. Est & parenchiresis, cùm argumentum & negotium ab alio tractatum alius sibi scribendũ sumit, vt apud Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 3. de oratione Bruti, *prorsus contendis committere, tam multis verbis agis. egone vt eam causam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri potest contumeliosior:* hic parenchiresin vocat scriptã à Bruto causam scribere. Eodem modo & Themistius elegans & nitidus scriptor, non tantùm doctus philosophus, in præfat. in poster. analyt. Aristotel. parenchiteseis appellat, cùm quid secus quàm alij dicimus, aut prætermissum scribimus, *τὸ, τὸ σμικρῶν οὕτως παρεγχειρήσεων, διαλαβεῖν καταβαλλόμενον πραγματείαν, ὥσπερ τῷ τὴν Ἀθηνᾶν βουλομένῳ μετακινεῖν τὴν φειδίαν, ὅτι τὸ ἀσπὶς ἢ ἐγχειρίδιον ὅτι ἄμεινον ποιεῖν.* Ex *παρεγχειρήσεων* Timæo est perfectum. Occurrit & in Quintiliano verbo hyperoargus: sic enim lib. 9. cap. 4. scribitur,

Fabius emẽdatur.

Hyperoargus sceptra mi liquit Pelopi:

Sed è Seneca lib. 11. cap. 81.

En impero Argis, regna mi liquit Pelops: legendum est, ne in vocabulo inaudito & monstroso homines postea obstupescant. At lib. 8. cap. 6. aliud est truculentũ mulrò magis, & pro terriculamento homines mente propemodum alienans: censeas è magico esse susurro ad euocandos manes: *in Græcis obelisco coludumo*: ego, etsi istas laruas & lemures vix abigere possim è bono scriptore, tamen pro ista velut empusa terrifica Grammaticorum cohorte, suspicer non incommodè legi *obeliscolychnio*, quod verbum apud Aristotel. de part. animal. lib. 4. ca. 6. extat. videtur tamẽ Fabius vitius vocis exẽplo contentus oõ fuisse, vt fortasse vox aliqua etiam desideretur. Illud verò eiusdem lib. 7. ca. 2. scitum & venustum, *neminem non aliquando cœpisse peccare, nec per encænia ducẽdum scelus primũ*: hic autem latet nescio quid argutum & eruditũ, quod è verbi proprietate puto eruendum: encænia enim ferias significant, quæ nouo operi facto dicandoq; consecratę sunt: sic publicè bibliothecæ dedicabantur, ædes sacrę, opera publica, etiam statuæ. Papin. lib. 1. silu. de equo Domitiani, *Ceterum hoi versus indulgentissimo imperatori postero die quã dedicarat opus, tradere iussus sum.* Encænia autẽ illa publicè palamq; magno hominum conoẽtu agitabantur celebrabantorq́; at verò maleficia, & scelera clàm perpetrãtur: nihilq; in his æqoè ac conscios & testes oculos homines reformidant: ea certè per encænia non ducunt nec publicant.

Encænia.

CAPVT XII.

Latè rex, connubium stabile, maturare fugã, currus secundus, premere habenas & dare, fessi rerũ, premere ceruũ: apud Vitr. Aen.

PArua quidem sunt, nec nego, quæ dicã, sed cùm non omnino rudem possent fallere, quid ea breuiter monentis potius, q̃ docentis modo prohibet attingere? Apud Maronem libro 1. Æneid. *—& spumas salis ære ruebant,*

Naues rostratæ.

sine controuersia de nauibus rostratis est intelligendum, quę æreo rostro in prora armatæ erant: vnde & æratæ dicuntur lib. 10.

Quot prius æratæ steterant ad littora puppes.

& lib. 5. *Conuulsum remis rostrisq́; tridentibus æquor:* eadem de causa dicitur. Eodem libro populus latè rex dicitur Homerico exemplo, tanquam [illegible], qua attributione sæpenumero exornatur Agamemnon. *Connubio iungam stabili*, de firmo certoq́; coniugio, nec diuortio fortasse vllo vnquam dirimendo dicitur: Cic. 2. in Antonium, *Certo te in matrimonio stabili ac certo locauit:* sed, vt opinor, ita appellabant, velut quodam omine stabilitatem & firmitatẽ matrimonio augurãtes, cùm præsertim nemo nuptias contrahat, nisi spe permansionis & diuturnitatis. Ibidem, *—imis Stagna refusa vadis.*

Connubium stabile.

hinc intelligimus domicilium deorum marinorum esse in imis gurgitibus & vadis, vt lib. 4. Georg. ostenditur: Neptunus enim sensit, commoram esse tempestatem, mari ab imis vadis agitato & euerso. In eo autem quod ait, *Maturate fugam*: non agnosco illam subtilitatem, quam asserunt veteres Grammatici (Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 6. cap. 8.) esseq́; festinatè discedere atq; properatè existimo, vt dicere solebant, maturat ab vrbe proficisci: & Cic. pro Cluentio dixit, maturare mortem, eodem modo. Ibidem,

Maturare fugam.

—curruq́; volans dat lora secundo,

Currus secundus.

significat, dat lora & laxat equis suis Neptunus habenas celeriter currentibus, eos sequente curru. Premere habenas, & adducere, est equos à liberiore retinere coercereque impetu & cursu: dare habenas & immittere, est equis liberum campum cursumque permittere.

Premere & dare habenas.

—Geminiq; minantur In cœlum scopuli,

id est, in cœlũ vsq; minaces illi scopuli videntur attolli & eminere. Nympharum autem domus, est locus sacer nymphis, quem & incolere credebantur, vt numina sua templa. Antra autem nymphis sacrari solent.

Ac primum silici scintillam excudit:

id est, è silice excutit. Nam *silicis* gignendi casu probare non possum. *Fessi rerum*, sunt fatigati naufragij calamitate & tempestatis iactatione: sic dixit, *sunt lachrymæ rerum*, id est calamitatum, & rerum aduersarum. Itaque paulò pòst scribet, *Tum victu reuocant vires. Rapuitq́; in fomite flammam*: hic attribuitur Achatæ, quod fomiti nutrimẽtoque ignis tribuendum fuit. fomes enim flammam corripuit, sed cùm eam in fomite excitasset Achates, meritò in eo dictus est ipsam rapuisse quam in eo quærebat, eleganti figura orationis. *Tergora* porro *deripiunt*, non *diripiunt*, lego, vt sit, corium detrahunt. *Implentur veteris Bacchi*, Græcanicum est: apud enim Græcos gignendi casum [illegible] exigit.

Fessi rerũ.

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Premere ceruum.

premere verbum est venatorium, vt & agitare & excitare: Maro 3. Georg.

Ingentem clamore premes ad retia ceruum.

Hæc properata lectione festinantes interim obseruabamus, & aliis communicãda censuimus, quibus maiorem tamen eruditionem optamus, quàm vt huius opellæ studio & subsidio ad intelligendum indigeant.

CAPVT XIII.

Flexus, efflorescere, dies curiæ, apud Ciceronẽ.

EGregia est & insignis translatio libro 1. de Oratore à curriculo circóue ducta, *decursu honorum & ætatis flexu constitisset.* Nam circi & stadij spatium decurritur, cùm ad metam ventũ est, pars ea flexus dicitur, Græcè [illegible]. Aristoteles lib. 3. Rhet. [illegible]. Eadem translatione dixit pro Cælio, *in hoc flexu quasi ætatis fama adolescentis paulùm hæsit ad metas.* Non minus distinguit & exornat orationem nobilis illa translatio eiusdem libri, *Etenim ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio.* à floribus autem foras erumpentibus est sumpta: sed aliud tamen valet, quàm vulgò creditur. Nam oratio ex rerum cognitione efflorescit, quæ è rerũ cognitione & copia emanat & existit, & tanquam flos exoritur & enascitur: vt & in Partitionum peroratione, *Expositæ sunt tibi omnes oratoriæ partitiones; quæ quidem è media illa nostra Academia effloruerunt*, id est exierũt & emanarunt. Nihilo secius & quod ait, *redundet*, translatè dictum est, quòd ex illa rerum cognitione & sciẽtia effundi oratio debeat. nam quæ redundant, superfluunt & effunduntur. Verùm enimuero cùm dicitur eo libro, *tantáque esset in homine iucunditas, & tantus in iocando lepos vt dies inter eos curiæ fuisse videretur conuiuium Tusculani:* etsi scio à doctissimis hominibus, diem curiæ, diem senatus exponi propter grauitatem superioris orationis, quo profectò sermone non perinde vsi videntur esse homines illius seculi: tamen quodam animi impetu eò vehor, vt diem curiæ, diem quo curiales rem diuinam in curia sua faciebant, hilariterque epulabantur, accipiam: mœstus enim & tristis sermo inde exulabat, & inauspicatus infaustusque habebatur, & à re diuina alienus. Quod eò magis mihi probatur, quòd in ea sententia sciam esse elegantissimum & grauissimum poetam Georgium Bucchananum. nec commodè dies senatus significari videtur posse, cùm proximè antecedat lepos, & quæ sequuntur, ad eum, non ad tristitiam superioris sermonis referenda sint. de sacris curialium & epulis sic scribit Dionysius Halicarnasseus libro 2. antiquit. Roman. [illegible], &c. Tertullianus in apologetico, *tot tribubus & curijs, & decurijs ructantibus acescit aer.* Erat quoque apud Græcos epulandi in cu-

Flexus.

Efflorescere.

Dies curiæ.

in curijs consuetudo, vt ex Athenæo constat, qui *θιάσους* & *Διὶ ἀνακειμένα* lib. 1. nominat, atq; cum eis nomen thiasi tribuit, quanta in eis hilaritas & iucunditas inesset intelligi vel solo eo nomine potest: si quis tamen pertinaciter contendit diem curiæ diem senatus esse, me potius habebit approbatorem quàm altercatorem. At in eo libro contra auctoritatem editioonum obtinendum est modis omnibus legendum esse, *quem tu adolescentulus perculisti*: euersum enim à Crasso adolescentulo Carbonem fuisse dicit. hæc ego quæ facilia sunt, tamen multis fortasse minus eruditis obscura videri & difficilia possunt, malui attingere & annotare, quàm prætermittere & negligere, ne si eruditorum, qui nostro auxilio non egent, rationem mihi habendam esse tantùm putarem, alijs quibus opitulandum potius est penitus deessem.

CAPVT XIIII.

Inter alta propugnacula apud Horatium, æstiua & hiberna pecoris, & quædam alia explicata.

IPSVM statim Epodon, vt ita dicam, vestibulum negotium exhibet literatis,

Ibis Liburnis inter alta nauium

Alta propugnacula

Amice propugnacula. amicum autem sine controuersia Mæcenatē vocat, vt li. 1. serm. 6.

——iubesq; Esse in amicorum numero.

Et principes primoresq; Romani ab inferioribus clientibusq; suis & familiaribus amici magni vocabantur, vt alio loco iam diximus. Cùm igitur Mæcenas classi Liburnarum præesset, verúmne inter aliarum nauium, vt triremium & quadriremium propugnacula & turres ibat in bellō: an inter alta suæ classis propugnacula & turritas moles. Priorē sensum, vt verum fateamur, verba recipiunt: posteriorem Prudentius agnoscere videtur, qui eadē de re 2. contr. Symmach. ita scribit,

Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contra:
Institerant tenues cymbæ, fragilesq; faselli:
Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.

Et Propertius lib. 3. eleg. 11.

Baridos & contis rostra Liburna sequi.

At cùm ait Flaccus,

Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua,

se militaturū libenter nullius latifundij, nullorumq; saltuum mercede nec opum spe, in Mæcenatis solius gratiā, prædicat: sic od. 15. Epod. dixit,

Sis pecore & multa diues tellure licebit.

Aestiua & hiberna pecoris.

qui autem ditissimi erant, suo pecori saltus hibernos & æstiuos habebant: pecuarij quoq;, qui non possidebant saltus, tamen pecus profitentes, alioqui lege Censoria commissuram, & scripturam soluentes publicano, in alijs æstiuis & hibernis pecus pascebant: Varro 2. de re Rust. c. 1. *itaq; greges ouiū longè abiguntur ex Apuliam Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptū pecus pauerint, lege cēsoria cōmittant.* Iterum, *quod accidit ijs, qui per calles siluestres longinquos solent comitari in æstiua & hiberna.* Hinc *æstiua Lycei*, in Marone 3. Georg. lego, pro pascuis, in quibus pecus æstiuat. Cùm autem suburbanę villæ in maximo pretio essent, magisq; quæ præclarè magnificeq; ædificatæ erant, & amplitudine plurimum loci spatijq; occupabāt, scripsit per hyperbolen,

Nec vt superni villa candens Tusculi,
Circæa tangat mœnia.

Illud verò od. eiusdem. *——haud parauero*

Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam vt nepos:

hanc continere sententiam videtur: modicæ diuitiæ, quæ benignitate tua iam mihi suppetunt, quæq; satis sunt vsui, me delectant, vltrà nihil desidero: diuitias naturæ finibus & vsu termino, quicquid diuitiarū extra naturalem vsum quæritur, vel auaritiæ, vel luxuriç est instrumentum, cùm hæc nequiter profundat, at illa terræ infodiat.

CAPVT XV.

Horatius in Epodis emendatus & explicatus.

LIcet homines dicant me perfricuisse frontem, & grauiter impudentē esse, qui nulla tot editionum verecundia, nulla tot pluteorum, audeam in Horat. Epod. 2. od. legere,

Quod si pudica mulier in partem iuuans
Domum atq; dulces liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrum vetustis extruat lignis focum.

Horatius explicatur & emēdatur.

Scio ego *iuuet* vbiq; extare, sed cùm participiū desideretur, & subiungat mox participia Horatius, parē orationis tenorem persequēs, denique participij sensus, qui nobis vim affert faucesq; premit, flagitet, *iuuans* legere non cunctabor, atq; in hoc periculum me conijciam.

Si quor, inquit ibid. *eois intonata fluctibus*
Hyems ad hoc vertat mare:

quod est, si tempestate fluctus ab ortu excitatus & coortus, & in occasum prouolutus & impulsus, in Italicum mare raros illos & peregrinos pisces aduehat.

Vel agna, inquit, *festis cæsa Terminalibus.*

Vt Siculus Flaccus ait, termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant, & vt opinor, quotānis Terminalibus agnas cędebant, iucundeq; epulabantur. Proxima autem ode cùm ait,

Vt Argonautas præter omnes candidam
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:

Significat allium esse veneficiũ omnium certissimum & præsentissimum, non cibum, Medeamque veneficam nullas potiores herbas ad veneficium habuisse, cùm vel charos seruare & liberare periculis vellet, vel inimicos vlcisci & perdere. Ita venustè & lepidè fingens iocatur poeta: quod etsi absque ope mea omnes intelligere potuerunt, tamen mihi dicendum esse credidi, vt si alijs, quod dici solet, nó canerem, mihimetipsi certe cecinisse videret.

CAPVT XVI.

Oleum decumanum, modus scenatilis, vocis suscitabulum, quadrinæ molæ, angina, sagestre, ab orbita, Herculei Socraticus.

QVædam ex auctoribus, quos desideramus, afferre Grammatici antiqui solét, quæ nobis quodam sui tanquã gustu amissorum desiderium augent scriptorũ: ex his non nulla collecta adscribã. Vt triticum hodie decumanum, quia miscellum est, vinum etiam decumis collectum, deterius est: sic Lucillius apud Non. oleum decumanum, pro deteriori dixit his versibus,

Oleũ decumanũ.

Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano pene coegit.

Modus scenatilis.

Modum scenatilem pro versu scenico, vt Iambico, quo in comœdijs & scena poetæ solent vti, etiam positum, vt nequaquam vulgariter, sic & eleganter poeticeq; legimus à Varrone in Modio:

Sed ô Petrulle ne meum taxis librum,
Si te pigebit hic modi scenatilis.

nam versus iambicos, quibus hoc composuit, innuit iucundo circuitu orationis. Sũt & perbelli Varronis senarij, quibus argutus quidã & canorus, se alios ad cantum suscitare iactat, ac cantantium se gallum gallinaceum dicit, quòd galli suo cantu totum diem lacessunt: se quoq; idem ait esse phœnicis vocis suscitabulum. Est enim, vt e Plinio li. 10. c. 2. & Lactãtio in Phœnice cõstat, phœnicis modulatissimus cantus: etsi pro phœnice, lego etiam *fornicis*, vt meretricularum blandæ & melleæ voces intelligantur, versu rñ claudicante. Idem Varro,

Vocis suscitabulũ.

Phœnicis, inquit, *adsum vocis suscitabulum,*
Cantantiumq; gallus gallinaceus.

Quadrinæ molæ.

Trapeta quædam & torcularia fuerunt quadrinis vasis, vt apud Catonem ca. 18. legimus, quæ plus olei viniq; premebant: sic quadrinæ mole plurimum farinæ in pistrinis faciebant: hinc illud Pomponij apud Non. in pistore: *Nã plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem molas.* Anchoras in Nonio legimus vincula esse, quibus antennæ tenentur, vt apud Lucillium,

Funis enim præcisus citò atq; anchora soluta.

sed vel, vt apud Isidorum est lib. 10. Etym. ca 2. anquina scribi debet, vt in Ciunæ versu,

Atq; anquina regit stabilem fortissima cursum:

Angina.

vel, vt [illegible] picor, vtrobique angina: quia enim ille funis angit & adstringit, ideo, vt conijcio, angina dicebatur, quod innuere videtur Isidorus, qui funem interpretatur quo antenna cõstringitur. Sagestre videtur esse operimentum crassum, vt sagorum erat crassior pannus: Lucillius, *Penula, si quæris, canterius, seruus, sagestre.* etsi segestre hic qui legant non desunt. Ab orbita Varro dixit, quod non alienum est à via & instituto, sed ex consuetudine & via: eius verba sunt de vita populi Rom. *neq; id ab orbita matrumfamilias institut:, quòd eæ pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebãt.* Erat Varronis satyra nomine Hercules Socraticus, titulo peringenioso, vt omnium ferè illius scriptoris satyrarum. Cùm enim Socrates patientiam tolerantiamque præcipuè coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam cum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum Herculisq; imitatores ferrent, inde, vt existimo, scitè Socratici Herculis titulum excogitauit. Lucianus de Diogene, [illegible] τὸν Ἡρακλέα. & mox sequitur, [illegible]. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

Sagestre.

Ab orbita.

Hercules Socraticus.

CAPVT XVII.

Columnarij, ademptus est bonum, exactus es hanc rem, mala orbiculata, quò ea pecunia peruenerit.

LOCVS est libro octauo famil. 5. epistol. Cælij, in quo vt in luti voragine omnes hæserunt: *Sanè tanquam in quodam silice omnia adhæserunt.* hic & ipse hæreo: sed vt hic satagunt omnes, sic impeditus & implicatus ipse annitar potius me expedire, quàm exoluam. Legendum ergo puto *in quodam cilicio.* Nam per cilicium & coactilia aliquando liquorem aliquem transmittimus, vt in ijs ramenta auris adhæreſcant aqua transfusa. coniecturam adiuuat, quòd in vetustis libris cilicia legitur, vt Victorio credimus. Eodem libro epistola decima, columnarij sunt homines vilissimi, obærati & decoctores, qui sæpe ad columnam Meniam in ius vocabantur, quam intelligit pro Sestio Cicero scribens, *æris alieni in freto ad columnam adhæresceret.* Cælij verba sunt, Nolo, inquit, *te putare Fauonium à columnarijs præteritum esse, optimus quisque eum non fecit.* Illud verò insolens est Cælij, *ne quod furore Pauli ademptus esset boni*: sic enim constituendam scripturam arbitror, non *adeptus.* est enim Græcè locutus, [illegible], vt in Trinummo Plauti, Sc. Minus quin decim dies.

Colũnarij.

Adẽptus est bonũ.

Quasi sponsione pronuper tu exactus es.

Et apud Gellium libro decimoquinto capite decimoquarto, in Metelli oratione, *sese maximas pecunias exactos esse*: & apud Cæcilium, referente ibidem Gellio, *Ego illud nihilominus exigor portorium. Nunquam tibi*, inquit epist. 15. Cælius, *oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses.* veteres ei dicebant oculos dolere, qui, quod nollet, videret: Terẽtius in Phormione, act. 5.

act.5.sc,9. *Vin' primùm hodie facere quod ego gaudeã Nausistrata, & quod tuo viro oculi doleant.* Epist. 16. scribit Cælius, *nunc tibi nostri milites, qui durißimis & frigidißimis locis teterrima hyeme bellum ambulando*
Mala orbiculata. *confecerunt, malis orbiculatis eße pasti videntur?* hic mala orbiculata pro delicatis cibis poni intelligo, quæ in delicijs erant lautissimis hominibus vrbanis. mala enim deteriora edebant milites: Iuuenalis sat.5.

Virro sibi, & reliquis virronibus, illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ posis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea.

Ait Cælius epist.8. *neq; Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia peruenißet recipere voluit.* dicit, cũ postularet Pausanias per me patronum, vt iudicium in eos daret prætor, ad quos pecunia peruenisset, recipere noluit prætor postulatiooem. Lege tamen Iulia omnes ad quos pecunia peruenisset, tenebãtur: Cicero pro Rabirio, *Est enim hæc causa, quò ea pecunia peruenerit, quasi quædam appendicula causæ iudicatæ atq; condẽnatæ. sunt lites æstimatæ A. Gabinio, nec prædes dati, nec ex bonis eius, quanta summa litium eßet populus recepit. Lex æqua est. Iubet lex Iulia persequi ab ijs ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, peruenerit.*

CAPVT XVIII.

Cicero emendatur, ludi Osci, via Græca, manus gypsata, græcula cautio, more Romano.

EGO more chirurgorum vulnera quærere mihi videor: ea tamẽ multò sæpius, quàm velim, inuenio in auctoribus, tantùm vereor ne ab alijs persanata & cicatrice obducta à me exulcerentur. Sed vt ad rem veniam, in epistola ad Marium lib. 7. famil. quiddam vlcerosum est, cùm scribitur, *Stabianum perforasti & patefecisti Seianum.* Victorius hic è veterib. libris
Cicero emẽdatur. nobis repræsentat, *patefecisti senum*: scribamus igitur *sinum*, vt factis fenestris in sinum maris Campani, vt Puteolanum, apertum fuisse amœnum prospectum scribat. Sed qui tandem
Ludi Osci in eadem epistola sunt ludi Osci? quidam putant, quibus Atellanæ dabantur: Atella enim oppidum Campaniæ fuit: vnde earum nomẽ. Osci enim populi Cãpaniæ fuerunt. Sed Osci ludi vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi lingua Romana non fiebãt, Romanis tamen intellecta. Etsi enim ea gens deleta erat, tamen etiamnũ vigebat sermo, & comœdiæ agebantur Romæ Osca lingua. Strabo lib.5. *τῶν γὰρ Ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι.* Alium quoq; Romanorum quam Oscorum sermonẽ fuisse ex illo versu Titinij apud Festum lib. 11. patet,

Qui Oscè et Volscè fabulantur: Nam Latinè nesciũt.

Sed in eadẽ epistola est obscurius, quæ sit via
Græca: ac eam equidem esse credo, quam Hercules octo stadiorum aggere in Lucrino muniit. cùm enim Hercules Græcus fuerit, Græcæ viæ meritò nomen dedisse videri potest. In epistola porrò 6. eiusdem libri ad Trebatium, quæ sunt gypsatæ manus? ego, vt commentũ ipse quoq; proferam meum, & sententiarum numerus crescat, per gypsatas manus barbaram mulierem significari puto: nam barbaræ mulieres manus sibi pingere solebant, vt Valerius Flaccus scribit: &, vt opinor, etiam ad candorẽ gypsare. Flacci versus est li.2. Argon. Via Græca. Gypsatæ manus.

Picta manus, vstoq; placet sed barbara mento.

gypso enim ad se candefaciendas vsas mulieres esse ex epigrammate Rufini constat, vbi scribitur, *Ἀντὶ δέ μοι παίδων ἀλίην χροιήν, ἢ ἐν γύψῳ χρίσματα, καὶ φύσεως αὐτὸς ἐπακτίδιον.*

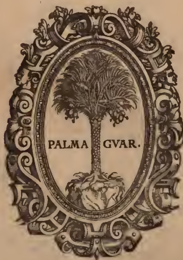
In eod. lib. epist. 5. ad Cæsarem, *vel Leptæ delega,* sic obscurum est visum, vt cùm in hac caligine nullam dispicerent lucem, fecerint *Leptæ legatum*: sed *Leptæ delega,* bono mihi sensu scriptum videtur, vt dicat iocans, tam diuitem fore propediem eum hominẽ ipsum, vt creditori suo Leptę Cicero, qui soluat, delegare possit: id enim est delegatione soluere. Nam is, qui tua causa à me ditatus fuerit, tibi debebit, vt tuũ æs alienum soluere debeat. aut dicit, nisi hoc faciam, eũ delega & cõmenda non mihi imperatori, sed Leptæ. Græcula autem cautio Græcula cautio.
chirographi in eo lib epist. 18. existimatur epistola esse Græca ad Cæsarem. sed potius crediderim epistolam esse eam ipsam Latinam quam ad Trebatium mittit suo chirographo scriptam, quam Græculam cautionem vocat propter Græcam fidem, de qua apud Plautũ in Asinaria, Sc. Vnũ istorum. *Græca mercantur fide.* & apud Ausonium epist. 8. *mutuatur ad Græcã fidem.* Iterum, epist.2. *non Pœna, sed Græca fide.* Vt enim Græca fides certa est, sic Græca cautio certa firmaq; intelligenda est. Nam in cautionibus nostram obligamus fidem, vt & Cicero suam ea epistola obstringit, cùm promittat Trebatium multa assecuturum. More Roma- More Romano.
no, pro verè, & ex animo à Cicerone in illo epistolarum libr. vsurpatur: *Ego te,* inquit epist. 18. *Balbo, cùm ad vos proficiscetur, more Romano commendabo.* Iterum epist.5. *sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem eße neminem.* Est & more Romano, vt homines Romani sentiunt, vt epist.16. *Id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes eße diuites, qui cœlo & terra frui poßunt, postea videro.*

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI
PHILOSOPHIAE ET
GRAECARVM LITERARVM
REGII PROFESSORIS,
ADVERSARIORVM

TOMVS SECVNDVS.

AD C. V. ERRICVM MEMMIVM,
supplicum libellorum in regia magistrum.

BASILEAE, MDLXXX.

C. V. Errico Memmio supplicum libellorum in regia magistro

Adr. Turnebus S.P.D.

Vodecim Aduersariorũ libros subita & repentina opera confectos, & pene immaturo abortu, antè in lucem editos, quàm satos atq; conceptos, ausi sumus consecrare ampliss. & doctiss. non tantùm huius ætatis viro, sed omnibus superiorum memoriæ, & consequentis æui, qui honorib. & literis excelluerunt, aut excellent, cõparando, quos ille tanto fauore prosecutus est, tantaq; beneuolentia cõplexus, vt nisi iam antè animo quanti essent percepissent, iudiciũ corrũpere meum potuerit, efficereq;, vt alicuius æstimationis esse censerem: sed cum & in iis scribendis inornato genere dicendi mihi vtendum esse putassem, neq; stilo indulgendũ censuissem, ne viles tanquã personas purpura coccoq; vestirem, & intelligerem obseruatiunculas leues, tritas, vsitatas, de medio sumptas, in eos cõmentarios à me relatas esse, tanti viri auctoritate nihil deprauatus, non pluris istam (vt ita dicam) mercẽ quàm quanti est feci, quam & à me inornatã & vilem esse profectam sciebam, & nonnihil aliorũ etiam culpa inquinatam atq; vitiatã. Nam præterquã quòd non satis liberata mendis & purgata in apertum prodierunt Aduersaria, tum eum imprudente me, ignaro, inscio, eis præscripserunt titulum, qui arrogantia sui & stultitia, me perpetua traduceret apud omnes ordines infamia: vt non tantũ meorum peccatorum, quæ illis in libris nimis multa scimus esse, culpa præstanda esset, sed etiam alienæ stultitiæ & temeritatis luenda pœna. Eum ego titulũ vt legi, deum immortalem, quàm acerbè grauiterq; tuli? vt propè animum despondi, vti eq; renuntiaui? & tamen cùm eo nomine apud tanti mali auctores conquererer, vltrò iniuriam expostulabant, quòd ingratus essem in eos, à quibus laudatus & ornatus essem. Vos, inquam, istam laudẽ ducitis, qua qui afficitur, turpius fœdiusq; se cõtaminari putat, quàm vlla censoria nota? ne multa, ita sibi in ea inscriptione belli videbantur, vt vix tandem summis precibus et obsecrationibus impetrare potuerim, vt de libri principio tam fœda macula labesq; tolleretur. Sed tamen. si in his offensionibus & incommodis liber ille nihilominus summi viri suffragio & fauore dignus est existimatus, qui nomen suum epistolæ appellatione conqueri debuit cõtaminatum, audebo profectò te hac quoq; epistola Memmi affari, quem æquè sciam literarum qualiacunq; monumenta gratè libenterq; accipere solere: nec postulabo vt huic abiectissimo & vilissimo scripto locũ in nobili illa tua bibliotheca vllum assignes. hunc certè librũ non tanto honore dignamur, vt in tãto lumine & splendore inter omnia omnis æui ornamenta & decora ponatur, cùm tenebras & caliginem tinearum & blattarum potius incolere debeat, aut ad salsamentarios amandari, & vt inquit Flaccus,

Deferri in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Sed vt eum rus ableges, vt habeas, cùm rusticaberis, quod rideas, & intelligas mihi potius ornandi tui facultatem deesse quàm voluntatem. Nam cùm tu mihi pro tua singulari liberalitate quibuscunq; rationibus potes, cõmodare soleas, ingrati animi notam effugere nõ possem, nisi gratæ saltem voluntatis significatione & testificatione beneficia tua & promerita agnoscere viderer. Huius autem scriptionis instituendæ hæc ferè causa mihi fuit: vt verni sunt quidã, quidam æstiui, aut autũnales fructus, sic secula quæq; proprios literarum & doctrinæ peculiares fœtus & fructus parere solent. Nostra autem ætate nemo paulò diutius in humanitatis studiis versatus non sibi hac ratione scribendi ludendũ esse existimauit, nemo sibi non ex hoc tãquam mustaceo laureolã esse petendam putauit. Cuius me cõsuetudinis quidã tanquam æstus rapuit & absorbuit, diutiusq; ferè quam quenquã alium nugari delirareq; coegit. Explicari autẽ verbis nõ potest, quàm qui has obseruationes in auctorib. animaduertunt, & literis mandant, sibi præ aliis sapere videantur, quàm præ se alios omnes soleant contemnere & despicari, quàm sibi beati & fortunati videri, & alter alterum oppugnatum libenter ire. Itaq; in re lubrica, & diuersos plerunq; sensus & explicatus notationesq; recipiente, si quid alicui titubasse videaris aut vacillasse, præstò continuò est, qui labantem impellat, & iacentem calcet, nec tibi parcat, aut peccatum dissimulet, sed errorem tuum vituperet, & incessat, & de te, vt de iusto hoste, triumphet: qui & ipse mox se aliis aut tibi triumphandum præbet. Nam quod de poetis dixit Flaccus, quanto verius de scriptoribus obseruationum vsurpari potest?

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello,

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS-TERTIVS.

CAPVT I.

Ficus duplex, ager metatus, Iunonis sacra ferre, Io bacchæ.

Ficus duplex.

AMBIGITVR quę sit apud Horatium lib. 2. sat. 2. duplex ficus in hoc versu,

Et mox ornabat mensas cum duplice ficu.

& plerique sunt in hac sententia vt censeant duo genera ficus significari: ego verò ficum puto significari maiorem, vt quæ marisca vocabatur. Vt enim Maro scripsit 1. Georg.

—duplici dentalia dorso,

& 3. Georg.

Duplex agitur per lumbos spina:

cum & crassum dorsum dentalis, & latam spinam equi demonstrare vellet: sic duplicem ficum ab Horatio appellari suspicor, quæ maior est & vberior, quæq; formæ amplioris est. Sed ad testimonium veniendum, &, vt ita dicam, tabellare scriptorum suffragium. Vegetius lib. artis veterinariæ primo, *Addisq; nouem duplices ficus.* Iterum, *ficus duplices viginti, rutæ fasciculum.* Plin. natur. hist. lib. 20. cap. 6. *Diocles hydropicis cum cētaurea, aut in duplici fico.* Marisca autem ficus vilior erat saporisque fatui. Martialis libro 7. epig. 24.

Infanti melimela dato fatuasq; mariscas.

Sic vilioribus bellarijs explicatam fuisse mensam secundam Horatius demonstrat. Est nihilo secius & in eadem ecloga intellectu difficile quod ita scribitur:

Metatus agellus.

Quem nunc accipis videas: metato in agello
Cum pecore & natis fortem mercede colonum.

hic intelligo Ofelli agrū diuisum & assignatum fuisse Vmbreno, ipsumque eius agri, cuius antè dominus fuerat, factum esse mercenarium colonum. Nam in agrorum diuisione & assignatione, modum metiebantur, quod est metari: sed & metis & limitibus solebant centurias & agrorum formas includere. vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus, *Et quamuis vna res sit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon, quod, vt supra diximus, vna res forma.* & Maro in Diris,

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Huic capiti agglutinabo & illud eiusdem poetæ, sat 3. lib. 1.

Iunonis sacra ferre

—persæpe velut qui Iunonis sacra ferret:

vbi quibusdam *quæ* legendum videtur. Nam & Athenis virgines sacra canistris in capitibus reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste libro 3. Amorum eleg. 12. ita scribente,

More patrum sanctæ velatæ vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Sed animaduerto *qui* retineri commodissimè posse, vt ad Tigellium suauissima vrbanitate & similitudine referatur, qui tam lento passu tardoq; incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Consociabo & illud ex eodem sermone,

Io bacchæ

Vsq; ad mala citaret io bacche.

In quo io bacchæ per diphthongum legi debere non iniuria nec ineptè suspicor, cùm & mensio syllabæ id flagitet, & imitatio videatur fanaticæ exclamationis Liberaliū ad bacchas, aut etiam ipsarum inter sese baccharum furore correptarum vociferatio. Plautus in Casin. Sc. Vbi tu es. *St. Bacchæ ergo hercle vxor. Cl. Bacchæ? St. hercle vxor. Cl. quid est? Au. Nugatur sciens. Nam eccastor nunc Bacchæ nullæ ludunt. St. Oblitus fui, sed tamen bacchæ.*

CAPVT II.

Explicatur Cicero lib. 6. de Rep. Veterum opinio de lacteo circulo.

VERBA sunt Ciceronis lib. 6. de Repub. in somnio Scipionis, *Ostendebat autem Car-*

CAPVT IIII.

Spadices equi & glauci apud Maronem, & serta procul apud eundem, & quis caneret Nymphas.

ILLVD à Vergilio est multò breuius quàm facilius dictum, 3. Georg.

—honesti Spadices glaucíq;,

Spadices & glauci equi.

cùm generosorum equorum notas & colores demonstrat. neque enim si quis eius coloris sit, protinus sit probandus. sed mihi videtur hoc Maro dixisse ex illorum locorũ seminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycenis & Pellæ. vt enim ad Clitumnum boues eximiæ formæ hique candidi nascebantur: ita Mycenis equi glauci nascebantur egregiæ dignitatis, & Pellæ spadices insignis formæ. atq; illorum equorũ species iactantior & formosior, &, vt Maro dicit, honestior quàm fortior & animosior laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere putem, mihi Gratius, qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. nam & de equis ita scribit,

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus, aut patriæ quem conspexere Mycenæ
Glaucũ, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura: quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm siluas durumq; lacessere Martem.

Iterum,

Spadices vix Pellæi potuere Cerauni,
Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cirrhæ
Phœbe decus nostras agere in sacraria thensas.

His è Gratij locis equos ad speciem & pompá potius sacraq; curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligimus, vel potius signatos. Etiam illud Maronis 6. eclog.

Serta procul tantùm capiti delapsa iacebant:

Serta procul.

aliter quàm ab interpretibus, explicãdum nobis est. puto enim eum dicere, procul à capite ebrij & somno obruti iacuisse serta, qoibus in compotationibus se redimire olim solebant: tantùm tamen capiti fuisse delapsa, alioqui illæsa & integra, nõ rupta, non fracta, nõ pressa, etiamsi procul iacebant. Illud autem 5. eclog.

—& tum solemnia vota
Reddemus Nymphis,

propriè & è ritu dictum est, cùm & Nymphæ rusticorum deæ sint, & rusticæ, & illis in agro rés diuina à rusticis fiat. Itaq; apud Euripidem Ægisthus rus exit vt in agro eis rem diuinam fáciat, quòd in vrbe earum dearum religioni opera dari non soleret. Cæterùm eclog. 9.

Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis

Quis caneret Nymphas.

Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra?

de carmine rustico in hooorem Nympharum composito, quibus res diuina excitatis ad fontium capita vmbraculis fiebat à rusticis & pastoribus, atq; adeò de Bucolico cantu dicitur. Et 3. eclog.

Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello,

Maro cùm ait, rure sacella Nympharum fuisse ostendit, quibus & antra sacrantur.

CAPVT V.

Tument negotia apud Ciceronem, hæresis Vestoriana, delector tumulis prospectuq;, impensum pretiũ, impenso, & quædam emendata.

LIbro 14. ad Atticum, vt aliquid in eum librum elucubrem, leui tamẽ vt soleo opella, epist. 4. Cicero negotia tumere dixit, quę in eo sunt, vt in tumultum aut bellum erumpãt: vt tumescunt arborũ gemmę cùm parturiunt, tument animalia cùm in libidiné turgent, tument terrę cùm párere aut gignere cupiunt vt vere, quod dicitur ὀργᾷν Græcè. *Tument*, inquit, *negotia.* Iterum, *ne deserere viderer hunc tumorem rerum.* Tumorem rerum dicit eum rerũ statum eamque conditiooem, quæ aliquid perturbationis & belli paritura sit. Sine cõtrouersia autem epist. 5. scribendum est, *quoniam quidem* [illegible]*, tùm leuiter commotus esses.* adhibuerat enim Atticus inediam ad sanãdam commotiunculam febriculæ: hodie [illegible] scribunt genere curationis inaudito: quin & illud qđ protulimus antiquo in libro scriptum est. Eadem epistola εὐρίπιστα esse existimo, quæ velut flabello quodam ventilata facilè mouentur, & ad tumultuandum impelluntur. neque enim vocabulariis ab Euripo eius originem deducentibus assentior, quę à ῥιπίζω repetenda est. Octaua autem epistola dicit, *itaq; γῆν πρὸ γῆς cogito*: se longissimè à discordiis ciuilibus, quas gliscere & serpere sentiebat, profugere velle dicit: id enim verbum illud Græcum significat vsurpatum Æschylo, γῆν πρὸ γῆς ἐλαυνόμενος. quo fit vt illas editiones probare non possim, quæ *pro* Latinè scribunt: nec verisimile est vnam ob syllabam Ciceronem voluisse bilinguem esse. Lego porrò epist. 9. è vetere libro, *sed non sine inuidia, ne sine periculo quidem.* Obseuritatem penè hoc tempore ænigmatis habet illud eiusdem epistolæ, *Vtrum magis tumulis prospectuq;, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter?* quod Attico & omnibus illis Romanis proceribus Ciceronis familiaribus eiúsque villas cognoscentibus expeditum erat & planum. existimo autẽ hanc sententiam eorũ verborum esse, delectérne magis Arpinate villa, quæ tumulos habet & colles, & ex eis vt speculis prospectum: an villa maritima quæ secundùm mare ambulationes explicatas habet? Illud etiam sic explicandum arbitror, *minusculam verò villam vtique Quinto traditurum, vel impenso pretio.* tumorem esse, inquit, scribis me ad lacum quod habeo venditurum: sin minus, omnino tamen me minusculã villam venditurum: ꝙ eam sibi vt vendam mihi sit Quintus vel immanissimo pretio persuasurus. immane eñ pretium impensum pretium dicitur.

Tument negotia.

Delector tumulis prospectuque.

Bonā spē prælucere.

IN libro Ciceronis de Amicitia editum est, *quod bona spe prælucet in posterum*: vbi eruditi se in libris vetustis dicūt inuenisse bonam spem: quod ea forma dictum erit, qua apud Plautum in Curgulione, Sc. 1. *Tute tibi luces cereum*, id est, præfers tibi lucentem cereum: vt si lucem lucere diceremus. Sic prælucere bonam spem, erit, velut bonam spem prælucentem & præfulgentem gerere & ostendere. non est igitur illa antiquitatis formula aspernāda, quæ & librorum testimonio & Comici exemplo defenditur. tamen quod receptū est etiam damnandum non est, vt locus iste accusandi & auferendi calui pro controuerso & litigioso relinquatur. Quòd autem eo in libro scribitur, *dirimi tamen interdum contentione luxuriæ, conditionis vel commodi alicuius*: candorem non refert nec nitorem eruditi illius seculi. nam hic luxuriæ nomen significationem quandam ostendere videtur illi ætati ignotam. memini aliquando me in exemplari *vel luxuriæ* legisse, vt putem, in quo vitio frequentissimi sunt libri antiqui, literam disiunctionis vltimam repetitā adhæsisse initio vocis sequentis, qua detracta commodissimè & elegantissimè legetur, *contentione vel vxoriæ conditionis, vel commodi alicuius*.

Vxoria cōditio.

distrahuntur enim amicitiæ adolescentium interdum, cùm eandem vel virginem vel mulierem vxorem proci petūt. conditionem autem in nuptialibus & meretriciis amorum fœderibus poni, tam est omnibus notum, quàm solem lucere.

Fata impendere.

Hæc ita multa quasi fata impendere amicitijs, ibidem etiam lego: vt amicitiarum calamitates & incommoda exprimat. nam *fato* nescio quid languidius & lentius minusq; significans habet. neq; verò hoc comminiscor, neq; fingo, sed in cellulariis repertum libris, in apertum refero: in quibus etiam *C. Blossius* scribitur planè & dilucidè, vt & apud Plutarchum scribendum, nō [illegible]: in Gracchorum tamen vita scribitur apud eundem [illegible], vt & in Ciceronis editionibus. Iam cùm scribit non esse virtutem immunem, significat eam non sibi tantùm consulere, nec sui tantum rationē habere, sed in reliquos homines aliquid munificè solere conferre, & eam sua velut munia facere, beneque de aliis mereri. Vbi porrò scribitur, *quod sit in scena, in qua rebus fictis & adumbratis loci plurimum est*: si emendata scriptura est, nō est dubiū quin non de theatralibus spectaculis, sed concionalibus consessibus dictum sit. Sed docti narrant sine vlla varietate legi in obsoletis libris & fugientibus, *in scamna*: nec ineptè profectò sic legeretur, *quòd sit in scamnis, in quæ rebus fictis*. Scamna autem significarent consessum concionis: illic enim multas sedes, multa subsellia fuisse verisimile est: & Tib. Gracchus concionans fragmentis subselliorum occisus fuit, quòd alia, vt puto, locus ille tela non suppeditaret.

CAPVT VIII.

Pater, mater, Salij Herculis, gens truncis nata, Fauni, fatuarij, æternus, honor exors.

Pater.

PAter nomen diuinitatis plerunque est, vt apud Maronem 2. Georg.

Huc pater ô Lenæe veni.

& lib. 8. Æneid.

Tuq; ô Tybri, tuo genitor cum flumine sancto.

nam de deo Tyberino hoc dicit. & 3. Æneid. *Da pater augurium*: eodem sensu accipio: tametsi Macrobius exquisitius quiddā reconditumq; magis affert. Rursum 8. Æneid.

Et fortia corpora volues Tybri pater?

Est & dignitatis, vt eodem libr.

Cum pater in ripa gelidiq; sub ætheris axe
Aeneas tristi turbatus pectora bello.

Ibidem,

Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta.

Sic & mater diuinitatis est, vt Lua mater, mater Matuta: & dignitatis, vt ibid.

——castæ ducebant sacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus.

significari enim puto senatorias, nobiles, patricias mulieres, quæ sacerdotes erant. & lib. 4. apud Lucretium,

Namq; ibi concessum caueai subter & omnem
Scenai speciem patrum matrumq; deorumq;
Inficiunt.

hic patres & matres coniunxit, & à cauea cuneisque populi separauit, orchestram significans, vnde spectabant senatores & senatorum vxores. Et quia ex 8. Æneid. pleraque huius capitis decerpta sunt, ne aliunde partes mutuemur, quibus hoc perficiamus, agè quæramus cur eodem libro Herculi Salios tribuat, qui tamen erant Martis Gradiui. sic enim scribit,

Salij Herculis.

Tum Salij ad cantus incensa altaria circum
Populeis adsunt euincti tempora ramis.

constat profectò è veteribus monumentis Saliorum auctorem fuisse Salium Arcadem, qui in Italiam cum Euandro venerat. igitur cùm ante Romam conditā ad aram maximam instituta fuissent ab Euandro Herculi sacra, verisimile est Salium tum ei choros instituisse. vrbe aūt condita, ad Gradiuum Martem eos postea choros Numa, vt opinor, transtulit, Romanæ gentis auctorē. Aliam affert etiam caussam Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12. longè repotiram, quam qui volet sequatur. Fuêre porrò Saliorum duo chori, vnus senum, alter iuuenum: Maro ibidem,

Hic iuuenum chorus, ille senum.

At Lacedæmone tres chori erant: puerorum, iuuenū, senum. Cùm aūt eo lib. Maro scribit,

Gens trūcis nata.

Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant:
Gensq; virûm truncis & duro robore nata:

ad Homericum respicit versum:

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Vt & Cic. 4. Acad. cùm scripsit, *è saxo sculptus aut robore dolatus*. Primos quoque Italiæ cultores & habitatores Maro intellexit terrigenas fuisse: sed & Aborigines ex eo vocatos aliqui narrant, quòd non aliunde orti sint, deosque putant eorum locorum, & Nymphas ibi natas, & homines quoq; nō aduentitia stirpe ea loca tenuisse, sed ibi editos esse. certè in antiquo lexico Aborigines exponūtur αὐτόχθονες. In nemoribus

Fauni. moribus autem Fauni oracula canebant: Varro libro 6. de ling. Lat. *Fauni dij Latinorum: hos ver sibus, quos vocant Saturnios, in siluestribus locis traditum est solitos fari.* Faunus tamē à Græco deo qui φωνῇ nominatur nomen duxit, & pro eo sæpenumero ponitur, vt in poetis obseruare licet: vt in Priapeis,

Fronte & comantes Arcadas vides Faunos.

Fatuarij. Fauni autem vxor Fatua fuit, quæ furore correpta futura præcinebat, vnde & fatuarij appellantur qui inspirati futura ariolāntur, vt Iustinus libro 43. scribit. Æternū. Iam æternùm eo libro pro magno atq; adeò immenso posuit Maro,

Tum pater æterno fatur deuinctus amore.

& Curtius libro 4. eodem modo scripsit, *Ablue corpus illuuie æternisq; sordibus squalidum:* quod fortasse non ita videbitur reconditum, vt notari debuerit. Honor exors. Extra sortem donati honorificentissimum & amplissimum erat: proinde ita libro 8. scripsit,

Ducunt exortem Æneæ, quem fulua leonis
Pellis obit totum. & lib. 5.
—nam te voluit rex magnus olympi
Talibus auspicijs exortem ducere honorem.

& libro 9. *—ipsum illum clypeum cristasq; rubentes*
Exciperem sorti.

Nam in vulgo videtur numerari, qui pari cum aliis sorte æquatur, & in casum conijcitur: sed cui non fortuna aut sorte, sed iudicio & decreto egregium munus tribuitur, ei demùm eximius honos defertur.

CAPVT IX.

Vncus impactus, fatum, mors fatalis.

Vncus impactus. IN prima in Antonium oratione scriptū est, impactum fuisse fugitiuo vncum: quo genere pœnæ afficiebantur, qui ignominiosissimo supplicio interficiebantur, & vel in ignem, vel ad Gemonias scalas, aut in Tyberim trahebātur. Infigebatur autem gutturi, vnde à Iuuenale satyra 1. scriptum est,

—qui fixo gutture fumant.

& à Propertio lib. 4. eleg. 1.

Et bene cùm fixum mento discusseris vncum,
Nil erit hoc, rostro te premet ansa suo.

Vnco autem ad Gemonias trahebantur, aut in Tyberim, vt honore sepulturæ priuarentur, quo carere acerbissimum antiquis erat. Etiam in Barathro vnci erant, & abiecta in id cadauera his adfixa hærebant in Barathro pendentia. Sic enim in Suida scribitur, Βάραθρον χάσμα τι σκοτῶδες καὶ στενὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ, εἰς ὃ τοὺς κακούργους ἐνέβαλλον, ἐν δὲ τῷ χάσματι τούτῳ ἀγκίστρ' ἦν ἐγκείμενα, οἱ μὲν ἄνω, οἱ δὲ κάτω. Scribitur in eadem oratione & illud, quod multis negotium exhibet, & à Gellio verbosè tractatum est, à nobis facilè aperteque vno verbo propè expedietur. nam cùm ita scribit, *Multa autem impendere videntur præter naturam præterq; fatum:* Fatum. nihil diuersum naturæ & fati nomine significari puto, sed vnum idemque declarari. itaque mors naturalis, mors est fatalis, cùm ætate quis confecta extrema senectute moritur. quæ enim mors immatura gladio infertur, nec fatalis est, nec naturalis. Id ex oratione pro Cælio intelligi potest, cuius in peroratione sic scribitur, *Nolite iudices aut hūc iam natura ipsa occidentem, velle maturius extingui vulnere vestro, quàm suo fato.* En disertè morti naturali & fatali opponit mortem vulnere illatam vel pœna irrogatam. Alexander quoque Aphrodisiensis palàm non tam fatetur, quàm profitetur & clamat, fatum & naturam idem esse. sic enim loquitur, λέγοντας εἶναι τὴν εἱμαρμένην καθ' ἓν ἄλλο, ἢ τὴν οἰκείαν ἑκάστου φύσιν ἑκάστα. Iterum, αὐτὸ γὰρ εἱμαρμένη τε καὶ φύσις ὁ αὐτή. Rursus, ταύτην αὖ ἐν τῇ κατὰ φύσιν τὸ καθ' εἱμαρμένον. Rursum, φανερὸν δὲ ὑπάρχοντος δείκνυσι ταύτην ἐν τὸ καθ' εἱμαρμένην τῷ κατὰ φύσιν, ἐν τῷ καλλιστεύειν. Dion quoque fatum luculenta scriptura minimeq; ambigui sensus pro naturali morte vsurpat, ita scribens, ἀλλὰ ἐὰν ἀποθάνῃ ἀνάγκη τι γενέσθαι, μὴ τὴν εἱμαρμένην ἀναμεῖναι, ἀλλὰ τῷ προτυχόντι θανάτῳ χρῆσθαι.

CAPVT X.

Agentes in rebus.

AGentes in rebus, à iurisconsultis memorati & ab historicis, satagere coguot decurias Iurisconsultorum & literaturæ prudentum: & tamen cùm se cruciarunt, multum diùque quærendo, adhuc quærunt, nec ad verum coniectura euadere possunt. Vnum excipio Cuiacium, qui vt eximius, extra numerum est. Ego non is sum, qui putem aliis caligantibus me Lynceum esse: sed qui libenter in partem pro mea virili literas iuuare studeam. an autē sit irritum studium, malo alios existimare, quàm me meo suffragio prædamnare. quamquam ita de me sentio, vt conatum meum meliorem quàm operam putem, cùm voluntas libenter nitatur ad præclara, quæ præstare non potest industria. Sed vt vnde profectus sum redeam: Agentes in rebus arbitror fuisse in militia palatina, & velut armata, qui per prouincias speciebus annonariis, quæ fisco aut vrbibus præstabatur ex canone aut indictione, con uehendis portandisque præerant, vt canoni Romaoo, canoni Alexandrino, frumento militari, atque eorum etiam officiorum annonis, quæ in Palatino erant comitatu, præsidebant. Agētes in rebus. itaque diuus Hieronymus eos interpretatur ϖυγεφεῖας, frumentarios & veredarios: & quia locus insignis est, eum subscribam, vt tanti auctoris certa fide potius res stabilita confirmataque teneatur, quàm nostra interpretatione dubia nutet & vacillet. *Hoc enim, inquit, quod LXX. transtulerunt* ϖυγεφεῖον, *nos frumentarium vertimus, iuxta antiqui sermonis eloquium. eos enim quos nūc agentes in rebus, vel veredarios appellant, veteres frumentarios nominabant.* Etsi autem erant in Palatinis officiis, vt indicat diuus Ambrosius in epistola ad Marcellum his verbis, *Palatina omnia officia, hoc est memoriales, agentes in rebus, apparitores diuersorum commodorum:* ramen munus eorum etiam in prouinciis erat, cùm & in Imperatoris aula frumentationibus & annonis præessent, & in

prouincia eandem rem curarent. quin & à Palatinis in Theodosiano codice distingountur his verbis, *Quicunque igitur inter agentes in rebus, vel inter Palatinos militiæ sacramenta sortiti sunt.* Iterum, *Sublimitatem tuam inuestigare præcipimus, an aliqui hæreticorum vel in scrinijs vel inter agentes in rebus vel inter Palatinos, cum legum nostrarum iniuria audeant militare.* Latius tamen eorum fortasse officium munusque patebat: ac si quis de iis plura cognoscere cupit, is Cuiacij Iurisconsulti principis nobilem Commentarium in Codicem legat. In perueteri lexico legi agentes in rebus exponi μαγιστριανοί. μαγιστριανοὺς autem Suidas explicat λαυτερίας, id est, vt opinor, castrenses. atque, vt hoc alienum additamentum adiiciam, in eodem lexico cancellariorn inueni ἀντιγραφεα exponi, quem contrarotulatorem nostri homines solent appellare. Hæc ego scripsi, non vt me summis Iurisconsultis opponerem, aliud ista de re sentientibus, sed vt tantùm sententiam meam interponerem, si quem fortè inuenire posset, cui si non vera, saltem verisimilis videretur.

CAPVT XI.

Cænacula, habitare sub tegulis, tribus scalis habitare, cor, iecur, os pugilis, parastichis.

HOmines Romæ mediocris fortunæ suarum ædium partem superiorem inquilinis locare solebant, imam sibi retinebant: sed & erant qui cænaculariam faciebant. Itaque

Cænacula.

pàuperes cænacula conducebant, cùm in suo non habitarent: Iuuenal. satyr. 10.

—rarus venit in cænacula miles.

Horatius epist. 1. lib. 1.

—quid pauper? ride, cænacula mutat.

Prudentius lib. 1. contra Symmachum,

Omnis qui celsa scandit cænacula vulgus.

Qui autem omnium tenuissimi erant, cænacula tegulis proxima conducebāt: Iuuenal. sat. 3.

Habitare sub tegula.

Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi ponunt oua columbæ.

Suetonius de Orbilio in lib. de illustr. Gram. *Namq; iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur.* Et in epigram. de Valerio Catone grammatico,

Quem tres coliculi & selibra farris
Racemi duo, tegula sub vna
Ad summam propè nutriant senectam.

& Martialis lib. 1. epigr. 162.

Et scalis habito tribus, sed altis.

Habitare tribus scalis.

significat enim se vltimo cænaculo habitare sub tegulis. Cor esse Latinis prudentiam & sa-

Cor

pientiam, cognomen Corculi satis ostendit: & versus Ennij apud Cic. 1. Tusc. & 1. de Orat.

Egregiè cordatus homo, Catus Aelius Sextus.

Iecur

Iecur etiam in eadem significatione poni animaduerti in epigrammatis de eodem illo Catone grammatico, clausula ista,

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Sed nec illud in Persio satyra 1.

Neq; enim mihi cornea fibra est.

ab alia origine & mente est, cùm in iecore fibræ sint. Ita alterum ab altero illustratur mutua quadam claritate. In eodem Suetonij libello extat in M. Pomponium Marcellum epigr.

Qui caput ad læuam didicit, glossemata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis:

Os pugilis.

in quo pugillatus ei obiicitur. solent autē pugiles, cum dextra aduersarium petere soleant, caput ab ictu in læuam longius deflectere, ne feriantur: Maro,

Abduxere retrò longè capita ardua ab ictu.

& quia ruber plagis & deformatū tumidúmque redditur eorum caput, vt Artemidorus scribit libro 1. interdum etiam sic malè mulctantur, vt exossetur eius aliqua pars, effodiaturq; oculus, vt scribit Galenus in exhortatione ad bonas artes, & libro 2. epigram. Græcorum lepidè exponitur: idcircò addidit, *os nullū, vel potius pugilis*. in quo etiam ei obiicitur impudentia & inscitia literarum. Non dubitem autem quin in eo Suetonij aliquoties hoc capite a me appellato libello, vbi differit cognomen Aurelij Opilij ab ipso Opilio per duplex p scriptum fuisse, cùm alij per vnam literam p scriberent, *Parastichidem libelli* legere oporteat. nam

Parastichus.

Parasitchis, quę inoleuit in libris, quid sit, consulendus est Apollo, aut si quis est Apolline vate doctior: mihi quidē in eo aqua hæret, vt & in eo quod in eodem libello lego, *Librum etiam cui titulus est Pertalogos, edidit, continentem querelas de iniurijs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent*. ne tamen inconsultos à me rursus ad Apollinem dimittam, audebo περὶ ἀλγίας scribere magno nominis periculo: vt & pro Sigida Ticida. Ioanni tamen Aurato literarum Latinarum & Græcarum peritissimo videbatur πανδαγωγος scribi debere. hoc tanti viri iudicium prætermittere aut supprimere non debui, quòd non solùm sententiæ meæ, sed aliorum multò literatiorum opinioni etiam anteponerem. Succurrebat & non inconcinnè περὶ ἀλγίας legi posse, cùm eo libro conquereretur Orbilius de professorum stultitia, qui negligerent iniurias quas à parentibus acciperent: quem sensum & περὶ ἀλγίας facit.

CAPVT XII.

Genius, Victoria pennata, dracones quibus sacri, hora Lucina.

GEnij non solùm erant hominum, sed etiam vrbium, coloniarum, locorum: Maro 5. Æneid.

Genius.

Incerti Genium ne loci famulúmne parentis
Esse putent.

Heroibus autem sacer erat draco, vnde serpentem famulum parentis vocat Æneas eo in Æneidos loco, & locorū genij vt serpentes pingebantur, sicut ex eo Maronis loco coniectura est, & Persio satyra 1.

Pinge duos angues, pueri sacer est locus, extra Meiite.

Quan-

Dracones quibus sacri.

Quanquam, vt Artemidorus ait, sacer erat draco Ioui venerando, Soli, Cereri, Proserpinæ, Triuiæ, Æsculapio, heroibus, vt eo picto sacrũ ex eo locum augurari possimus, qui tot numinibus sit consecratus. Satyr.8. lib.1.

——serpentes atque videres
Infernas errare canes,

dixit Horatius, veluti significans comitatum Triuiæ, vt & apud Maronem 6. Æneid.

——visæq; canes vlulare per vmbram,
Aduentante dea.

nam & Dianæ, quę est eadem Triuia, canes tribuuntur, & noctiuagæ Triuię etiam nocturnę canes, quas furias quidam interpretantur non inscitè. Apollonius quoque eius canes *χθονίους κύνας* vocat. Hecatæ canum mentio quoque est apud Orpheum, *σκύλαξι ἢ σκυλακεσι περιέσσαι*. & apud Tibullum lib.1. eleg.2.

Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Sed ad Genium redeo: vrbium erant Genij, vnde Symmachus scribit, *Varios custodes vrbibus mens diuina distribuit*. In quo à Prudentio deliræ religionis propugnator meritò his versibus obiurgatur,

Iam primùm quid sit Genius, vel quis status illi
Competat, ignoro: & quid possit, & vnde oriatur.
Iterum,
At tuus hic vrbis Genius dicas volo, quando
Cœpit adhuc paruæ primum se infundere Romæ?

De geniis multorum etiam locorum sic idem scribit Prudentius,

Quanquam cur genium Romæ mihi fingitis vnum?
Cùm portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos genios? perq; omnia membra
Vrbis perq; locos geniorum millia multa
Fingere?

Rursus de Genio vrbium & populorum idem ita tradit, *—Fataliter vrbem*

Sortitam quoniam genio proprium exigat æuum.
Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut genius nostrarum more animarum,
Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

Victoria pennata.

Victoriam deam vetustas pinnatam & aligeram pinxit, vt è cœlo deuolantẽ ad eos, quos suis ornare successibus vellet. hinc Ausonius epigram. 1.

Tu quoq; ab æthereo præpes Victoria lapsu.

& eodem libro Prudentius,

Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis surgat formata talentis.

Ideo scribit, quòd aureæ aut auratæ victoriæ plerumq; ponerentur, quas & quædam etiam simulacbra interdũ suis manibus sustinebant: Cic. lib.3. de nat. deor. *Idem victoriolas aureas & pateras coronasq;, quæ simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat.* Puella autem formabatur, vt Prudẽtius ait, pennigera, pexo crine, nudo pede suspensa, strophio reuincta, sinu vestis fluitante. Vt Lucina dea est Diana, quæ parientium nixus iuuare credebatur, & partus vitales in lucem producere: ita & per adiectionem Lucina hora à Prudentio dicto libro hora lucis & vitæ dicitur,

Lucina hora.

Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.

quod annotare placuit ipsa nouitate admirandum & insigne. Certum esse senatorum numerum oportebat, consentiẽtium, vt legitimum senatusconsultum fieret. cùm enim ordo infrequens erat, nec numerum legitimum implebat, per infrequentiam senatusconsultum fieri non poterat, aut cùm frequens, nisi ad certum numerum consentirent in vnam sententiam. ea de re ita scribit lib.1. contra Symmach. Prudentius, qui & trecentorum numerũ definit:

Hic consulta patrùm subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Trecentum sensisse senes legerentur in vnum.

CAPVT XIII.

Consilium, frumentum semissibus & trientibus, sitellam deferre, cistas deijcere, pœna parricidarum: apud Cornificium lib.1. ad Heren.

IN libris Cornificij ad Herẽnium de Translatione, legimus eam in iudicium non venire, sed in senatum, aut ante Imperatorem, & in consilium: proinde solet quæri quod illud consilium sit. ego consilium illud intelligo, quod more maiorũ Imperatori rem militarẽ administranti solebat adesse: Sallustius in bel. Iugurth. de Metello Imp. *Ita more maiorum ex consilij decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia.* Iterum, *Igitur Rex vt constituerat in castra venit, ac pauca præsenti consilio locutus*. Eodem in libro lex de semissibus & trientibus erat, qua populo in magna vilitate annonæ ex horreis publicis frumẽti modius triente dabatur: in arctiore & grauiore annona, semisse: vel potius ex lege Gracchi populo modius semper semisse & triente dabatur, id est, non toto asse. Asconius, *vt frumẽtum populo quod antè semissibus & trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.* Quod autem additur, *Saturninus ferre cœpit: Collegæ intercedere: ille nihilominus cistellam deferre*: vereor ne legendum sit *sitellam deferre*: vt lib. 1. de natur. deor. *vt igitur T. Gracchum cùm videor concionantem in Capitolio videre de M. Octauio deferentem sitellam.* & apud Asconium in oratione pro Cornelio, *dum sitella defertur.* Sitella enim significatur, qua qui legem ferebat, sortiebatur tribus, vt eas in suffragium mitteret. In cistas autem populus tabellas sui suffragij mittebat p pontes transiẽs. mox ergo scribitur, *Pontes disturbat, cistas deijcit.* multi autem pontes erant multæq; cistæ, cùm multæ essent tribus. Sitellæ in sortiendo mentio est in Casina Plauti, Sc. Tace Chaline. & in vetustæ legis fragmento, cuius mihi fecit copiam Petrus Daniel, *Ad sitellam sorti veniet, is in eã sitellam manum demittito.* Iterum, *Sortem ex hacce lege apertam brachioq; aperto literam digitis opertam*. Multis etiam antiquis senatusconsultis solebat addi ad extremum clausula aduersus eos, qui quod contra decretum summi ordinis tentarent, vt & munitiora eius consulta essent, & deterrerentur audaces & improbi, quæ in eo etiam

Consilium.

Frumentũ semissibus & trientibus.

Sitellam deferre.

Cistas deijcere.

etiam loco poſita eſt, *Senatus decreuit, ſi eam legem ad populum ferat, aduerſus Rempublicam videri eum facere.* Salluſtius in oratione Cæſaris, *Qui aliter fecerit, Senatum exiſtimare eum contra Rempublicam & ſalutem omnium facturum.* In lege xij. Tabularum quæ ibi refertur, *Si furioſus exiſtit, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniaq; eius poteſtas eſto:* *Exiſtit* nimia ingenioſe & ſubtiliter nonnulli putant valere quod [illegible] Græci dicunt, quod eſt mente motum eſſe & de poteſtate exiſſe, cùm ſit, apparet, incipit eſſe, quod 3. Tuſcul. ſic explicatur, *Itaque non eſt ſcriptum ſi inſanus, ſed ſi furioſus eſſe incipit.* Agnati autem ſunt, qui ſunt eiuſdem ſtirpis, familiæ & cognationis: qui ſi deſint, tum deniq; gentilium & aliorum propinquorum poteſtas eſt in eo. gentilitas enim agnationem continet, latiusque patet, & ad alias familias, eiuſdem tamen ſanguinis & nominis, porrigitur. ſic patrisfamiliâs inteſtato mortui familia pecuniaque agnatorum & gentilium eſt. Vt illis, qui perduellionis dãnati à duumuiris fuerãt, caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt eo in Cornificij libro ſcribitur, credo quòd indignos cenſerent, qui communi ſpiritu luceque fruerentur: lupinum eſſe folliculum voluerũt, feritatem ſignificantes eius, qui necem atrocem & acerbam ſua manu parenti obtuliſſet.

Parricidarum pœna.

Sed & ſoleæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominũ reliquorum è corio calceatu vterẽtur, ſeu calceamenta quibus homines vti ſolerent, polluerent ſi ea pedibus ſuis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem. ſed & ſenſus expers & omnis humanitatis & durus ac aſper vereque ligneus eo ipſo ſignificabatur parricida. Licet & adſignificationem quoq; aliquam habere ſimiam, ſerpentem, & gallum gallinaceum: neque enim ſine cauſa cum parricida culeo inſuebantur. & Cicero pro Roſcio pœnã parricidarum interpretatur: locum petat qui cognoſcere cupit: quanquam vix quiſquam eſt cui non ſit notus. C. Pompilius à Gallis obſeſſus, qui eodem ſcribitur Cornificij libro, videtur eſſe C. Popilius cognomento Lænas: itaque *Popilius* libentius legerim. Pauca iſta velut prætereuntes ex eo libro annotabamus, quæ bonis iuuenibus vtilia eſſe optabamus magis, quàm fore confidimus.

CAPVT XIIII.

Catullus in epithalamio Pelei explicatus, comitia Vrbana militaria, communia, decuriata, bolones, bolonæ, arulatores, conciones.

Catullus explicatur.

CAtullus epigr. 1. Nepoti Cornelio ſuum nuncupans libellum, eum dicit tribus laborioſis chartis omne æuum explicaſſe, quod interpretor de Chronicis Nepotis, quorum Auſonius meminit. in chronicis autem ſuis etiam Catulli, vt optimi ſeculo ſuo poetæ, meminerat. is mẽtione ſui honorifica delectatus libelli nuncupatione officioſe gratiam retulit bene merito. Sed quoniam Catulli mentio incidit, venit in mentẽ mihi ſæpenumero quærere, cur tam operoſis & tam numeroſis verſibus in epithalamio Pelei veſtem & eius argumentum deſcripſiſſet. mihi enim ridiculum videbatur plus ab eo operæ conſumi in acceſſione operia quàm in opere ipſo: cùm nec veſtem quidem magnopere ad nuptias pertinere putarem. Sed & mea calumnia Catullum, & me dubitatione omni liberauit Arnobius, apud quem animaduerti, ſolenne fuiſſe morisque antiqui, vt nuptiis lectus genialis toga ſterneretur, quæ tamen conſuetudo eius ætate iampridem exoleuerat. Eius verba ſunt libro 2. aduerſ. gent. *Cùm in matrimonia conuenitis, toga ſternitis lectulos, & maritorum genios aduocatis.* quanquã veſtis ſtragula picta apud Catullum potius deſcribitur. Placet ex arena funem nectere, & ſupplementum huic capiti ex eo Arnobij loco petere. appellat comitia centuriata, militaria, quòd populus more militari centuriatus ſit: vrbana, curiata. curiæ enim erant vrbani populi: communia, tributa, quòd ex totius populi tribubus fiebant eratq; non propria tantum vrbani populi, ſed etiam ruſtici & ſuburbani. Eius verba ſubiungam, *Nunquid magiſtratus per populum creatis? militaria, vrbana, communia quæ ſunt comitia ſcitis?* Apud Priſcianũ quoque in libro de ponderibus & menſuris, decuriata comitia nominãtur: ſed ea eſſe exiſtimo, quæ largitione & corruptela deprauata ſunt, partibus quibuſdam populi decuriatis. Iuppiter ſupremus cùm eo libro dicitur, ſummus ille deorum imperator qui in arce cœli regnat ſignificatur, ad diſcrimen Plutonis, qui Iuppiter Stygius vocatur: Maro lib. 4. Æneid.

Comitia centuriata, militaria, communia, decuriata.

Sacra Ioui Stygio quæ ritè incepta paraui.

Arnobius libro ſecundo aduerſus gentes, *Iuppiter tam ſupremus quàm Stygius.* Chriſtum quem Seruatorem noſtrum & Saluatorem verbo eccleſiaſtico cognominamus, Arnobius ibidem ſoſpitatorẽ appellat. *vt,* inquit, *ante horas quemadmodum dicitis paucùlas ſoſpitator ad vos Chriſtus cœli ex arcibus mitteretur?* Corpuſculum hoc, quo tanquam loculo animus incluſus tenetur, non ineleganter ab Arnobio folliculus vocatur, his verbis: *Nec in carunculæ huius folliculo conſtitutis opis aliquod ſponſum eſt:* id eſt, in hoc corpore, vt interpretor. Muccinium videtur apud eum eſſe linteum quo exceptatur naſi muccus. vt enim à vacca vacciniũ, ſic à mucco muccinium deduci videtur. *Mubra,* inquit, *ſtrophium, faſcia, puluinus, muccinium.* quanquam ſcio non deeſſe qui ſuccinium, & qui ſaccinium me refragante vehementer emendent. Quòd ſacco vinum veteres eliquabant, quod & ſaccare dicebant, hinc per ſimilitudinem non inamœnam, in re tamẽ parum honeſta. factum eſt, vt cùm veſica coli vinarij vel ſacci ſpeciem habeat, vrina liquoris tranſmiſſi, lotium ſaccatum diceretur: quod & è libro 4. Lucretij aliâs annotauimus, &

Muccinium

nunc Arnobij auctoritate magis illustramus, si quis Lucretij emendationê fortè in dubium reuocet: eius verba sunt, *Inter stercoris hos vtres, & saccati obscænissimas ferias.* Sed qui in eo sint volones, cùm scribit, *Quid bigarios, salinatores, volones?* Scio volones vocatos bello Punico voluntarios milites è seruis, quod exemplum postea retolit Antoninus philosophus. sed ad hunc locum nihil ista notio pertinet. An potius sunt qui vltrò ad gladium ferrumque se locabant? putarem, nisi salinatores antecederêt.

Bolones.

quid si *bolones* legamus, à bolis piscium? nam sic tabernæ cetariorum dicebantur. Donatus in Eunucho Terentij, *Cetarij*, inquit, *sunt cete, id*

Bolonæ.

est magnos pisces venditant, & bolonas exercent. Reperi & in antiquo Lexico, cuius iuuenis studiosissimus Petrus Daniel mihi fecerat copiam, bolonas disertè explicari μεταπράτας & παλιγκαπήλους, id est propalas. Non admodum dis-

Arulatores.

similis est arulator vel arilator, qui μεταβολεὺς explicatur, nomenque habet ab arula, id est foculo, quo cibos coquit, ὀψοποιὸς que & πραγματευτὴς explicatur in Lexico Latinogræco. Dicitur & coctio, à coquendo: nam in antiquo

Cocio

quoque vocabulario cocionem arilatorem exponi reperi. Festo coctio dicitur quasi cunctio, à cunctando, qui cunctanter emit quod postea vendat, vt sit πραγματευτὴς & μεταβολεύς. Igitur sic & cetarij vocabantur, qui bolos faciebant & venditabant. Sunt & boleones Græcis sterquilinia. Subnectit Arnobius, *Coquos, panchrystarios.* in quo panchrestarios legendum suspicarer, ab vnguento panchresto, nisi iam antè vnguentariorũ mentionem fecisset: ego igitur libentius *coquos, panifices, crustarios* legerim. nam à crusto & crustulo crustarius & crustularius artifex eius panificij vocatur. vel panchrestarios medicamentarios & pigmentarios acceperim, qui medicamenta & remedia omnibus valetudinum generibus accommodata conficiunt, splendido & magnifico promisso, si effectus responderet: tales sunt antidoti apud Nicolaum & Galenum. putem tamen potius per similitudinem intelligi artifices operis dulciarij, vt ad omnia vtilis & commodi: Saluianus libro 6. *infantes quoque & omnes ferè paruulos, contumaces, quos morigeros minæ & ferulæ non efficiunt, interdum panchresta atque blanditiæ ad obedientiam trahunt.*

CAPVT XV.

Vocatur in disquisitionem locus Curtij de Lyrnesso, vmbone propellere.

IN nos acerbos plerunque censores experimor, si quid in antiquitatis literis à nobis humanitus ignoretur: nec nobis venia dari solet, quę tamê præstò est antiquis auctoribus, si quando quid tale eis obrepat. quin & cùm in manifesto errore à nobis depreheduntur, nihilominus omnibus modis excusantur. Nec verò me ista falsò criminari quis putet: ostendam enim, vt spero, elegantissimum & nitidissimum scriptorem Curtium grauiter deliquisse, nominis communione & societate deceptum.

Curtius castigatur.

cùm enim Cilicia regio sit finitima Syriç, & altera heroicis temporibus esset propinqua Cariæ ad Caicum vsque, quam postea tenuerunt Adramitteni, Atarnitæ & Pithanei, in qua Homerus Lyrnessum vrbem & Thebas fuisse scribit ab Achille euersas, Curtius eas vrbes in illa altera Cilicia collocat, quæ prope Amanum est, ita libro tertio scribens: *Monstrabantur vrbium sedes Lyrnessi & Thebes* (sic enim scribendum puto, non *cebesti.*) *specus quoque & corycium nemus.* Homerus autem scribit,

Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.

Quòd si quis Curtium ab errato vindicare velit, necesse est culpam conferat in diligentissimum geographum Strabonem. Stephanus Lyrnessum in Troade collocat, Plinius, vbi &

Lyrnessus.

Strabo, ad Euenum flumen. *Flumen*, inquit, *Euenum, cuius in ripis intercidere Lyrnessus & Miletus.* quanquam idem ad Cataractem in Pamphylia Lyrnessum etiam vrbem metator: quam vereor ne ipse condiderit. Certè non est ea quam scribit Homerus, significatque Curtius: cùm præsertim eam cum Thebis coniungat, quæ sitæ erant in Cilicia Hypoplacia prope Troiam, vt Stephanus & Strabo auctores sunt: & earum vrbium vestigia sedesque ostentatas fuisse Curtius dicat, vt deletarum, & à Plinio libro octauo, capite quinto, vrbem conster vt superstitem tradi. Fabio sententia vitiosa videtur quæ nimia est, vt de viro forti, bella vm-

Vmbone propellere.

bone propellit: parum tamen abest quin eodem genere sit vsus Curtius: sed hoc interest, quòd nec de vno dicit, nec bella propelli scribit, sed aciem. Bellum enim propelli vmbone affectatè dictum est & superlatè, præsertim ab vno. Proinde quod in Fabiano exemplo vituperationem meretur, laudem meretur in Curtio ita libro tertio scribente, *Totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli.* & in Valerio libro 3. capite 2. de quodam Cæsaris milite quod scribitur, *Ad vltimum destricto gladio audacissimum quemque modò vmbonis impulsu, modò mucronis ictu depellens.* & in Martiale libro 5. epigram. 91. *Cunctos vmbone repellet:* meritò laudi ducendum est. Id eò dico, ne quis temerè & ambitiosè, quod mirandum sit, ingenio indulgens suo & ostentationi, reprehendat, & vt intelligant homines me non libentius reprehendere, quàm defendere, cùm vnum accusarim eodem capite, & tres defenderim.

CAPVT XVI.

Ast ego quæ diuûm incedo, firmare omen & augurium, Stant terræ defixa hastæ.

AST ego *quæ diuûm incedo regina, Iouisq́;*
Et soror & coniunx

Ast ego quę diuû.

1. Æn. cũ cantatur, semper arbitratus sum plus aliquantò

aliquantò latêre, quàm statim à nobis animaduerteretur: tandem autem ex Athenæo cognoui, insigni quadam maiestate incessus veteres existimasse Iunonem procedere, quo respexisse poetam iudicaui. Nam Athenæus *ἡραῖον βαδίζει*, id est, Iunonio incessu ambulat, pro grauitate quadam & magnificentia incessus dixit: vt & Propertius lib. 2. eleg. 2.

—& incedit vel Ioue digna soror.

Eum fortasse incessum etiam imitabantur qui eius sacra ferebant: vnde & Flaccus satyra 3. lib. 1. scripsit,

Sæpe velut qui Iunonis sacra ferret:

quod tamẽ propter dignitatem sacrorum tantæ deæ, & propter pompam potius fiebat. Ea porrò sacra ferebant puellæ, vt ait Ouidius libro 3. Amor. eleg. 12.

More patrûm sanctæ velatæ vestibus albis,
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Quanquam & aliâs sacra etiam omnia tardo gressu ferebantur, &, vt ait lib. 1. de Offic. Cicero, fercula pomparum. Subiiciemus & alium Maronis locum, quem & à Grammaticis excussum, quid vetat etiã à nobis explicari, præsertim cùm exemplis idoneorum scriptorum id confirmaturi simus, quod Grammatici nobiles pro suo velut iure sumunt? Omen vnum & augurium non videbatur Romanis hominibus satis habere ad persuadendum fidei. proinde ad confirmationem prioris augurij, secundum poscere solebant: hinc à Marone scriptum est 2. Æneid. Firmare omen & auguriũ.

——& si pietate meremur,
Da deinde auxilium pater, atq; hæc omina firma.

Cicero in Mario, 1. de Diuinat.

Sic aquilæ clarum firmauit Iuppiter omen.

Silius Italicus lib. 4.

Adsis ô firmesq; tuæ pater alitis omen.

Nam in Cicerone antecedit,

Partibus intonuit cœli pater ipse sinistris.

In Marone mox sequitur,

Vix ea fatus erat senior, subitoq; fragore
Intonuit læuum.

Hinc igitur satis intelligi arbitror quid sit firmare omen, quod tamen in Silio viderur esse, nõ alio omine confirmare, nullum enim præterea succedit, sed euentu factisque id quod augurium portendit promisitque, præstare. Ne illud quidem tacitum prætermittendum, *Stant terræ defixæ hastæ*, lib. 6. Æneidos scriptum, Stant terræ defixæ hastæ.
quod ex antiquorũ consuetudine intelligendum est, qui posteriorem partem hastæ etiam præpilabant ad defigendum humi, quam *σαυρωτῆρα* Græci & *στύρακα* & *οὐρίαχον* appellabant: Homerus *ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ᾽ ἐπὶ σαυρωτῆρος*. quod Aristoteles sic explicat, *οὕτω γὰρ τότ᾽ ἐνόμιζον ὥσπερ νῦν οἱ Ἰλλυριοί*. ita Aristotelis ætate iam ille mos exoleuerat: sed poetæ studiosi venustatis & rerum non perinde vsitatarum, ad admirationem talia captant, & in vsum reuocant. Quo fit vt ista diligenter plerunque conquisita à Grammaticis & callidè obseruata, magno labore homines liberent.

CAPVT XVII.

Ficus pingues, siccæ, luto plantam euellere, cœnæ deum, & quædam in Horatio lib. 2. satyrarum emendata.

MERVS ostentator erat & mendax insolensq; iactator Horatianus ille Nasidienus, qui cùm pessimas adponeret epulas, eas tamen immodicè impenseque laudibus efferebat. Is cùm iecur anseris ficis pasti, quod *συκωτὸν* à Græcis, ficatum à Latinis vocatur, sciret in delitiis haberi, quod apposuerat vt eorum delitias & lautitiem superare videretur, mentiri est ausus non quibuscunque vulgaribus ficis, sed pinguibus saginatum fuisse. Sic enim Flaccus lib. 2. cap. 8. scribit, Fici pingues.

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi.

Fici enim pingues & pluris sunt, & succi melioris & abundantioris, de quibus apud Plinium est mentio libro 23. capite 7. his verbis, *Carcinomati, si sine vlcere est, quàm pinguissimam ficum imponi penè singulare remedium est.* Vulgares autem fici & caricæ, siccæ sunt, minorisq; pretij. Siccarum meminit Plinius libro 23. capite 7. his verbis, *Siccæ fici stomachum lædunt.* Et vt ex Horatio suum hoc caput velut syrma spatiosum trahat, cùm satyra præcedente scribit, Ficus siccæ.

Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere:

si sileam quod in arsneoso situque pleno legi libro, peculiare videatur, *Iam mallet doctor Athenis*: vt eũ dicat tam inconstantem incertumq; sententiæ fuisse, vt modò mœchari, modò docere vellet. Equidem *doctus* illud non moueo loco, puto tamen mihi fraudi non futurum, quòd aliud quiddã me reperisse dixerim. Vertumnis autem ea satyra legendum arbitror, non Vertumnis, vt Purtunnus, Saturnus, Neptunus dicitur. In eadem satyra scriptum est disertè, *ac prior illo*: non vt publicatum est, *ille*: nec mehercule inepto sensu, quòd dicetur illi anteponendus. hoc etiam monentis taurùm non statuentis more dico. Hoc autem satyra 6. eiusdem libri elegantius & verius fuerit, *Romæ sponsorem me rapis*: non *Roma*. etenim quibus Romæ negotiis implicatus & impeditus soleat esse, scribit: quibus ruri quòd careat, se fœlicem & beatum putat. Ibidem etiam pari constantia & adseueratione illud affirmandum,

Ne prior officio quisquam respondeat vrges.

quis enim hoc non malit, quàm *vrge*: neque tamen hoc excogitatum proferimus, sed ex antiquis libris prolatum edimus. Cæterùm cùm satyra 7. ait,

Nequicquam cœno cupiens euellere plantam, Luto plãtam euellere.

ad prouerbium Græcum allusit, *ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις*: quod est, extra lutum pedes habes. de his qui alicundè se expedierunt, & è molestia euaserunt. Satyra 6. exclamat Horatius,

O noctes cœnæq; deûm: Cœnæ deûm.

suas frugi modicasque sed iucundas & suaues cœnas comparans epulis, quæ in honorem

deûm in templis Romæ apponebâtur, tenues & parabiles, non sumptuosæ, neque splendidæ: Dionysius Halicarnasseus lib. 2. ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς, ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς, ἐν κανίσκοις καὶ πινακίσκοις κεραμέοις, ἀλφίτων μάζας καὶ πόπανα καὶ ζέας καὶ καρπῶν τινων ἀπαρχὰς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα λιτὰ καὶ εὐδάπανα, καὶ πάσης ἀπειροκαλίας ἀπηλλαγμένα. Satyra 1. *si cognitor ipse*, è chirographis exemplis repertum aliquanto côcinnius erit, quàm vt peruulgatum, *sis cognitor*: nec verò *si* in vsitatum est in imperandi modo, eoque comicus Plautus vtitur,

CAPVT XVIII.

In Liuio quædam emendata, munire rupem, saxa putrefacere, promuntorium.

Liuius emendatur. EQuidem illud nullo modo concoquere possum, quod à Liuio libro 1. de Asdrubale scribitur, eum rem Carthaginiensem auxisse, plura consilio quàm vi gerentem, auspiciis regulorum magis, conciliandisque per amicitiam principum nouis gentibus, quàm bello aut armis. quid enim verisimile est vel auspicio vel ductu regulorum eum vnquam gessisse? quid quòd conciliationis & amicitiæ, non armorum neque belli hîc significatio postulatur? Itaque cùm hospitium apud antiquos arctissima necessitudinis lege homines deuinciret, & pro sanctissimo fœdere inuiolatoque censeretur sine ampliatione primo cœtu primaq; actione non verebor pronuntiare legendum *hospitijs* esse: & profectò persacile fuit in tam vicinam vocem deerrare, vna tantû eaq; eiusdem soni syllaba differentem. Vrbs autem Helmandica, eodem libro, ea videtur esse quæ hodie Salmantica vocatur, quæ gymnasio celeberrima in Hispania floret. Etiam vbi *diruptæ vtrinque angustiæ* scribitur: *deruptæ* verum sincerumque puto: atque multis locis penitus inoleuit error iste, vt *di* pro *de* vicaria quadam opera subisset per obreptionê. deruptæ autem sunt deorsum ruptæ. sic *degressos multis* non *digressos* integrum incontaminatumque credo,

Promuntoria. id est, dè tumulis gressos. Promuntoria cùm prominentes sint in mare rupes, vnde per *u* scribi hæc vox debet, vt veriloquium demonstrat: nô enim à monte, sed à prominendo deducitur: idq; & libri præferunt antiqui, & me docuit Gulielmus Pelisserius Montispessuli episcopus: in Liuio tamen eminens & editissimum in Alpibus iugum promontorium appellatur. *Prægressus*, inquit hoc libro, *signa Annibal in promontorio quodam, vnde longè ac latè prospectus erat, consistere iussis militibus Italiam ostentat.* Illa quoque sic libentius legerem, *iumentorûmque incessu dilapsa, per nudam infra glaciem fluentémque labem liquescentis niuis ingrediebantur: tetra ibi luctatio erat:* vt nondum absoluat *ingrediebantur* sensum, sed porrò transmittat pendentem. lego item, *Secabant interdum etiam, dum in firmam ingredientia niuem, & prolapsa, iactandis grauius in continendo vngulis penitus perfringebant.* nam & firmam illam niuem dicit Polybius: sed & infirmam. itaque vtrunque legi potest. Auguror autem, *continere* esse se à prolapsione in lubrico retinere & cohibere conari. *Secabant* autem est, quod διακόπτειν Polybius dicit. Lego mox, *inde ad rupem muniendam*, non vt solitum est, minuendam. Polybius enim scribit, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει: & mox ἀνοικοδομίαν appellat. Munire rupem. Interpretor autem munire, per rupem viam aperire, viamque in ea munire, & tanquam struere: eam cædere & in ea opere laboreque militari complanare & æquare iter, aut deorsum deprimere & decliue reddere quodam anfractu molli. Itaque qui aggerem iaciunt, fossas aperiunt, vias muniunt militiæ, munitores vocantur. esse autem ita legendum ex eo etiam apparet, quòd non longè hinc scribitur, *Et quies muniendo fessis hominibus triduo data*. Saxa autem putrefacere aceto, est aceto saxa soluere & frangere. Saxa putrefacere. Saxorum enim torridorum & candentium infusum acetum compages & nexus resoluit & laxat, quod putrefacere appellat.

CAPVT XIX.

Bustuariæ mœchæ, semitarij mœchi, deuium scortum, Phædrus, asino pigrior.

CVM à Martiale lepidissimo poeta (nec enim illis assentior, qui scurram ineptû eum appellant, neque satis elegante musa libros Epigrammatum scripsisse autumnant) libro 3. epigr. 91. canitur,

Admittat inter bustuarias mœchas:

animaduerto id explicari de mulieribus ad funus deplorandum conductis, quod nequaquâ verum esse arbitror: cùm potius significari vulgaria & diobolaria scortilla existimem, inter busta atque monumenta penè in propatulo prostantia: de quibus lib. 1. epigr. 91. sic scribit, Bustuariæ mœchæ.

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Sic à Catullo epigram. 15. semitarij mœchi pro scortatoribus vilissimis in agrorum semitis sub dio scortilla subigentibus dicuntur. contrà deuium scortum, non prostitutum in propatulo omniû libidini, sed honestius minusq; vulgare ab Horatio ode 11. lib. 2. dicitur. At vero epigr. 36. eiusdem libri, Semitarij mœchi. Deuium scortum.

Meiere vis iterum iam Palinurus eris:

non tam ad nomen Palinuri allusum esse arbitror, vt doctissimorû senatus decernit, quàm ad eius casum. cùm enim Paulinus minxerit semel currente carina, auguratur futurum vt submergatur, si iterum meiat. Apud Maronem autem libro Æneidos 5. Palinurus somno correptus vndis mergitur. Scribit idem Martialis lib. 1. epigr. 95.

In turbam inciderit, cunctos vmbone repellet:

id de his dici soles, qui velut vmbone clypei, obstantes reiiciunt nisu corporis aut laterum firmitate. Suetonius in Iulio Cæsare, capite 68. de Acilio Cæsaris milite, *Transiluit in nauem*,

vmbone obuios agens. quo sanè in loco de clypei orbe simpliciter accipiendum est. atque hoc genus dicẽdi paulò antè attigimus. Idem Martialis lib.1.epigr.20.

Phædrus. *An æmulatur improbos iocos Phędri?*

hoc ego de Epicureo Phædro, cuius apud Ciceronem mentio non infrequens est, audiendum arbitror, non de eo philosopho de cuius nomine nobilissimum sermonem inscripsit Plato. Illud autem epig 25. eiusdem libri,

Veterno resinaq; pigriores:

de mendacio doloq; compertum quidni eradatur? Nam & veterni nomen primam corripit: cùm hac religione phalecum scribat Martialis, vt à procera semper syllaba incipiat: duę autem in resina literarum comprehensiones quæ antecedunt, tendi etiam non corripi solent. Itaq; quidam non inscitè emoram subiiciunt. ego propius ad scripturam antiquam,

Asino pigrior. *Veientone asinoq; vel asinaq; pigriores*, scribendum arbitror. Tarditas autem asinarum nota est: & de Veientone scribit Iuuenalis satyra 6.

—hic Sergius idem

Accepta rude cœpisset Veiento videri. & saty.1.

Vt te respiciat clauso Veiento labello.

erat iste obesior fortassis, aut certè natura pigrior & deformior. In Iuuenale satyr.8. eodem modo scribendum est, *—quid resinata iuuentus:* non, *quid enim*, ue duæ syllabę natura longæ iuuitis omnibus corripiantur.

CAPVT XX.

Circuncæsura, arte madere, in Lucretio libro 4. empeneticam facere in Cicerone.

IN Lucretio lib.4. vbi amatorum increpatur stultitia in amicarũ vitiis cæcutientium, vel ea ipsa extenuãtium, aut etiam amplectentium, scribitur in editionibus,

Eromenion. *ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, cùm viuere non quit.*

sed scriptorum librorum antiqua literatura vtique placet, ἰσχνὸν ἐρωμένιον, vt sit amicula tenuis & gracilis: vt enim à Glycera fit per diminutionem Glycerium, sic ab ἐρωμένη quæ est amica, eromenion blandimento diminutione accersito: quod & Lambino viro imprimis erudito placet. Eodem autem in loco iampridem emendatum fuerat χαρίτων μία: & eodem libro

Circumcæsura. iampridem obseruaram, circumcæsuram esse, quam Græci περίκοπὴν vocant, id est formam, figuram, circunscriptionem, vt & apud Arnobium libro 3. *Et quod indignius multò est, terrenorum corporum circuncæsura finitis*. Emendandum quoque eo libro reor, *quocunque obuertimus æris*. nam è Plinio & Aristotele scimus antiquorum specula ærea fuisse. Illud etiam sic lego,

Fit quasi vt ad tornum saxorum structa tuentur:

quod antiquis libris acceptum ferimus.

Arte madere. *Scilicet arte madent simulacra & docta vagantur:*

in integris librorum monumentis conseruatum reperimus, nõ vt in degeneribus editionibus, *arte valent*: vt enim arte imbui dicimus, sic & arte madere, honesta eademque translatione Romanos veteres dixisse defendimus. Sed vt illud Grẹcum in Lucretio verbum subsidio librorum vetustorum emendamus: ita in græco quodam apud Cælium reponẽdo coniecturæ nostrę liberius indulgebimus: tantum precamur, vt venia tribuatur audaciæ. Ideò dicimus, quia vt coniecturam nostram nobis velut inuitis foras erumpentem retinere non possumus: ita ei non perinde confidimus. scribit igitur Cælius epist.1. lib.1. famil. *Ego qui scirem Q. Pompeium Baulis embeneticam facere, & vsque eo, vt ego misererer eius esuriei, nõ sum commotus.* huic vocabulo *embeneticæ* nullus est nec in latina nec in græca lingua locus: etsi græcam refert originem, sed deriuatione falsa. non enim huiusmodi nomina à verbis orta formantur à præsenti: & alioqui hoc sententiæ parum conuenit. Ego igitur vna litera commutata *empeneticam* lego: vt eum dicat esurientem esuritionis artem Baulis facere, & vsq; eo, vt esuriei eius misereatur: vt enim Græcè dicitur ἐντραγεῖν pro φαγεῖν attico more, & ἐμπεσεῖν pro πεσεῖν, ἐμφαγεῖν pro φαγεῖν: quidni dicatur etiã ἐμπεινῶ pro πεινῶ? præsertim cùm etiã in verbo quæsita sit arrisio fortasse è vicinitate vocis, quòd non faciat embaticam, sed empeneticam. nos tamen ista foras exire gestientia quodã pruritu titillati potius perscripsimus, quàm vt magnopere probata nobis, aliis commendata esse vellemus. nos enim cùm videremus Protei ferè modo in varia miracula hunc locum conuerti, multiplices etiam quàm prius species nostram commento reddidimus, ne de aliis queri ipsi possemus, qui plus nobis iuris sumpsimus, quàm alios vsurpasse insimulare possemus. legi etiam posset detracta prima syllaba peneticam. Addam & quiddam, quod perpusillum est, è Cælij epistola, sed quia non obseruatum fortasse rudibus sensua iacturam afferret, leuiter tamẽ attingendum: scribit igitur epistol.4. eiusdem libri 8. *Bonos & Senatum mallet, totus vt nunc est hic scaturit*: hoc verbi scaturir desiderandi significatione, vt esurit, intelligendum arbitror, vt sit hic scatere cupit, & cupir in huius ordinis velut campo fluere. Dionysius tamen Lambinus, cuius ego & eruditioni & iudicio plurimum meritissimò tribuo, *senaturit* legendum esse putat. dolo non dixi, nec expectationem hominum fefelli: hoc etiam quàm dixeram, minus esse declaratum est.

Empeneticam facere.

CAPVT XXI.

Fundat naues, semina flammæ, circunferre aqua, felix oliua, carpere setas, & alia apud Maronem 6. Æneid.

QVOD apud Maronem lib.6. Æneid. anchora fundare naues dicitur, id ita sentiendum est dici, quòd stabiliat nauigia, eisq; pro quodam firmamento subiecta sit, vt fundamenta esse solent, deorsum iacta. hoc dicen

Fundat naues.

di genus in epistola posuit Paulinus, *Huius natem in quodam insulæ loco, quem ad pulmonem vocant, ne similiter illideretur, anchoris fundare conati sunt.* Atque multa eiusdem generis minuta & friuola persequar. semina enim flammæ vocat ibidē Maro, scintillas, quæ excutiuntur, quæ fomentis exceptæ & cremiis flammam excitant, vt meritò eius semina dici debeant. Gregem etiam intactum appellat, quod opus non fecit, neque iugo subiectum fuit. nam tale pecus ad rem diuinam purum esse putabatur: aliter nō putabatur. Procumbunt piceæ, quòd arbor illa pingui abundans resina & pice flammam facilè concipit, & reliquam pyræ materiam facilè succensura sit. Aduoluunt ornos montibus, quòd propter ingentium illarum arborum magnitudinem & pondus ad pyram voluentes trahere cogerētur, cùm ferre non possent. & libro 3. Georg.

Semina flammæ.

Aduoluere focis vlmos, igniq; dedere.

Circumculit autem vnda, est aqua purgauit, vt περιφέρειν & περιφαίνειν Græcè dicitur, & περιφοιτᾶν, quia circumferebantur lustramina ei qui expiabatur. Sed & περισκυλακισμὸς dicebatur, qui domum aut concionem vrbemque lustrabat, in quo nomine inest & circuitus quædam & ambitus significatio.

Circumferre vnda.

Spargens rore leui & ramo felicis oliuæ,

cùm scribitur, à quibusdam explicatur aspergo, ac cum legendum videtur quibusdam, *è ramo felicis oliuæ*: sed sine immutatione, sparsionem aquæ ramo factam intelligemus quo ramo aspergebantur. à quibusdam rosmarinus, vt lib. 2. Georg.

Felix oliua.

Vix humiles apibus casias roremq; ministrat.

& quanquam ad sensum accommodarius est aquæ asperginem & rorem intelligere: tamen aspergillum partim è rore marino, partim ex oliua felici fuisse factum nō inscitum omnino sit existimare. aspergillum tamen potius è lauro fieri solebat, vt apud Iuuenalem satyra 2.

—lustrari si qua darentur

Sulphura cum tædis, & si foret humida laurus:

id est, aqua perfusa & madēs ad aspergendum & purgandum. felicem porrò oliuam ad oleastri discrimen, qui infelix est, dicit, vt libro 3. Georgicorum,

Infelix superat foliis oleaster amaris.

ea enim infelix oliua est. aspersione autem aquæ fieri solitam illam purgationem, sic docet Pollux lib. 8. cap. 8. καὶ οἱ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τὸ περίσσον ἀφαιρούμενοι διαιροῦσι ... τὸ δὲ ... Apud Maronem tamen non tantum aqua mundantur eluunturque, vt quidam censent, sed etiā lustramine februantur, expurganturque, vt theda, ouis, sulphure, aut exueriis: cùm addit, *Lustrauitq; viros.* sed Donatus *lustrauitq; domos*, legit, & aquæ purificationem hominum & domorum fuisse dicit. nam antè Maro de hominibus, *Idem ter socios*, scripserat: & vt, *lustrauitq; viros*, retineas, nihil ast necesse nouam purgationem excogitare.

Cùm autem ait, *—frontiq; inuergit vina sacerdos.* id ad probationem hostiæ ritu antiquæ religionis retulit, quæ auctore Plutarcho ita fiebat: ὅθεν γε περιθύμενοι καὶ κατασπένδοντες ἱερεῖα καὶ κατανεύειν ... , & reliqua. Rursus, ... atque hunc locum antea nos adscripsisse recordamur. Quod autem mox sequitur,

Et summas carpens media inter cornua setas.

Carpere setas.

id est quod Græci κατάρχεσθαι dicunt, quod est, post immolationem & mactationem, quæ κατάρχεσθαι dicitur, sacrificiū incipere: mox hoc à sacerdote facto, iugulabat hostia à victimariis vel popis: sequitur ergo, *supponunt alij cultros*, id est, iugulant. Hęc leuia annotaui, quæ duponndio non constabunt: aliquos tamen, qui etiam parabilia amant, fortasse delectabunt, quibus hæc opera impenditur.

CAPVT XXII.

Porrò Quirites, laruale, de Sileno quiddam.

CVM Iacobus Cuiacius Iurisconsultorū nobilissimus mihi indicasset apud Tertullianum *Porrò Quirites*, vocem fuisse quiritantium & auxilium populi implorantium, noui tate dictionis perculsus vereri cœpi, ne degener aliqua vox esset ibi, *porrò*, quæ in vicē interiectionis *prob* mendaci larua eluderet: sed eùm in obscœnis versibus genus idem sermonis repeterim, atque in versibus non posset esse suspicio falsi, obsoletū & nostris temporibus ignotum sermonem reuocare volui. sic autem scribit Tertullianus in Valentinianos, *vt etiam inclamauerit in eam τὸ ἰώ, quasi porrò Quirites, aut fidem Cæsaris.* Auctor obscœnorum versuum,

Porrò Quirites.

Porrò (nam quis erit modus?) Quirites.

Sic ab obliuione temporis vindicatur locutio, quæ in ecclesiastico scriptore suspecta est, in obscœno certa: in quo contra consuetudinem aliorum auctorum, qui larualem dicere solent, non dubitabo laruialem scribere, non tantùm flagitante. sed etiā cogente versu. non enim probare possum, quod alij remedium afferunt, qui in eo vocabulo *u* vocalem reddunt, atq; ita multiplicant syllabarum numerum ad explendum versum. scribo igitur, quod & facilè me puto eruditis probaturum,

Larualis

Pallorem maciemq; laruialem.

Sic principale à Lucretio principiale effertur, & coniugale ab Ouidio coniugiale. In illis autem opusculis in Copa, extat vox, quæ nihilo plus hominibus nostris significat, quàm verba, quibus apud Catonem luxus excantatur. sic autem scribitur, *Huc alabida veni*: & vidi, qui, *Huc ad libaveni*, emendaret: sed eùm subsequatur, *—fessus iam sudat asellus:* & asello vehi pando, vt poeticè loquar, soleret Silenus, eo nomine appellari videtur: exauget suspicionē prologus, qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non ille quidem à Plauto scriptus, apagesis

Silenus.

apagesis illum à tam elegante latinoque comico: veruntamen à veteri aliquo scriptore profectus, non recenti memoria natus, in quo Silenus ita de se loquitur:

Asibidam Ionij me vocitant greges,
Quòd vecturio senex vehat asinario.

vt ferè vtrobique corroptum vocabulũ esse videator, legendumq; sit vel asinia, vel multò potius asiniga, ab asino agendo. Sed nec asiuecta legẽti deerit suffragator: quod tamen noo ita vltima competendinatione decernimus, vt à nobis prouocare oon liceat. Nos enim tãtùm abest, vt nobis hoc arrogemus, vt vel legẽ Valeriam de prooocatione ad populom contra nos valere velimus. omnes igitur ista de re pro suo arbitrio & senso & captu statuant sciscantque.

CAPVT XXIII.

Carœnum, carœnariæ, parabolani.

Carœnũ.

NVmeratur in generibus vini dulcis carenoum, atque ita vocatur cùm musti vna parte decocta deperditaq; relinquuntur duæ: sed vocabuli origo ita obscura est, vt à grammaticis nullia sit perscripta, cùm tamen auctores multi huius vocis meminerint, vt Palladius, & Græci rerum rusticarum scriptores, etiam in medicina Nicolaus Myrepsus, & Apirius coquus. ego autem vinum velut caricum esse ferè crediderim: etsi nihil prærer coniecturam afferre possum. nam siue carœnum per œ scribatur, suspicioni nostræ suffragabitur etymologia, siue per e singulare careoum reperitur, quo recentiores scriptores, quorum proximis seculis nomen vini careni natum erat, vtuntur, & melius scribi quidam censent. Cassiodorus in tripartita historia, *Isauriæ quoq; latrones maxima multitudine congregata vsq; ad Carenos & Phœniciam venientes, vrbes & vicos in medio positos populati sunt.* Græcè aotem scribitur, [illegible]. genus ergo tale vini, vt credibile est, primi Cares decoxere, & nomine de se affecere. Catenariæ inde videntur apud Palladium lib. 8. cap. 7. appellatæ cortinæ & vasa, io quibus coquitur carenum. sic autem scribit, *Et diligenter per carenarias diuisum quinq; horarum spatio continuo per muesbes pueros curabis agitare vasa ipsa concutiens.* Isidorus lib. 20. cap. 3. carenum à carendo deducit.

Carœnariæ.

Quæritur etiam lib. 1. Codicis, qui sint parabolaoi: & sunt qoi à [illegible] quæ gleba est deducãt, vt taoquam quidam ascriptitij glebæ sint: qoã ego interpretationem magis adeo ne prætermitterem, quàm qoòd eius vllam rationẽ habendam esse potarim, cõmemoraui. aliquando existimaui à parabola euangelica nomen habere, in qua quidam à latronibus vulneratus, à Leuita neglectus, à viatore Samaritano fouetur & curatur, præsertim cùm Honorij & Theodosij constitutione sexcenti parabolani curandis debilium corporibus deputentur, quasi æmuli illius Samaritani: neque dum me istius coniecturæ & opinionis pœnitet. possint tamen dici parabolani inclinatione Latina vocabuli Græci, homines qui se in periculum maximum conijciunt, vt qui ęgrotos publicè in Alexandrina ciuitate curabant in nosocomijs. grassante enim, vt non raró assolet, peste, & ipsi rapiebantur, & id muneris contempta vita susceperant. Itaq; à Cassiodoro scribitor historiæ tripartitæ lib. 11. *dum aliquo tẽpore in amphitheatro Constantinopoleos spectaret, cœpit clamare populus, crudeli bestiæ artifex parabolus pugnet.* quod Grecè scribitur à Socrato, [illegible]. Nã [illegible] homo est audaciæ proiectæ, & ad pericula adeunda præceps & temerarius.

CAPVT XXIV.

Cestrota, corybantia apud Plinium.

DE cornibus Plinius scribit lib. 11. cap. 37. *nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrota picturæ genere dicuntur.* hic ego existimo non magis cerostrota à picturæ genere dici posse, quã lithostrota. nec tamen Plinium culpæ, sed libros falsi insimulare debemus: vel potius primam editionem, quæ ab emendatore corrupta, reliquum gregem emẽdatorum, velut ostensus termes oliuæ aut vitis palmes capras, ad se traxit. nam in libris vmbraticis nec in solem prodeuntibus reperio, cestrota: qoæ vox vnius syllabæ additamento insincerum reddidit sensum. Quòd si illi librorum mali genij, quid cestrorum esset intellexissent, manus suas à contaminando optimo auctore continuissent. Sunt autem cestrota, quæ cestro, id est vericolo per inustionem picta sunt: Plinius lib. 35. cap. 11. *Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & in ebore cestro, id est, vericulo.* Ebur autem, vt opioor, non ineptè nec inscitè in cornuum genere reponemus. Est & alter oon dissimulandus error eodem libro & capite, vel Plinio vel editiooibus adscribendus, cùm ita de oculis scribitur, *Quin & patentibus dormiunt lepores, multiq; hominum, quod corybantiam Græci dicunt.* Nunquam, quod sciam, id valere corybantian apud Græcos, qood Plinius dicit, legi, apud quos hoc verbum insanire & corybantas desiderare significat, quod est furere, vt apud Aristophanem in Vespis,

Cestrota.

Corybantia.

[illegible]

Ao igitur Plinium inscitiæ accusabimus? minimè gentium: sed emendatorum perfidiam aliud quàm repererunt edentium, cùm in autographis scribatur, *quos corybantia regredaiunt*, id est, quos corybantia in pristinum habitum reuocant, & restituunt pristinæ sanitati, cùm esse sani non videantur, qui apertis dormiunt nec conniuentibus oculis. Nec verò quisquã debet offendi hac voce regredio: nam & vsurpata fuerat ab Ennio, & Plinius antiquarum

interdum suceps est vocum. Nonius Marcellus, *Regredere, reuocare: Ennius, Achille, Quo nunc incerta re, atq; morata gradum regredere conare.* Sunt autem corybantia loca sacria & initiationib. corybantum dicata, quæ ea forma dicuntur, qua psychomantia & necromantia: Strabo li. 10. Geogr. *τί, τὸ κορυβαντιῶν τε καὶ τὸ ἐνθουσιαστικὸν τῶν ἀλεξανδρέων χώρας ἐγγὺς ἐπικοῦριον.* Corybantum porrò sacris multos morbis liberati diuinitus immissis opinio erat. itaque apud Aristophanem senex iudiciali morbo insanum in modum laborans, à filio corybantum initiatur sacris. sic enim scribitur in Vespis, *μετὰ ταῦτ' ἐκορυβάντιζε.* Hæc cùm ita sint, in Plinio potius corybantia, quàm corybantian, legerim. Nec me mouet editionum consensus, nam ab vno erroris capite deriuati sunt omnes riui, vt multarum editionum testificatio, vnius tantùm testimonij auctoritas sit. Nos tamen hæc ita affirmamus, vt doctorum iudicio & censuræ libenter summittamus, quibus plus deferimus multò, quàm nobis arrogare ausimus. quod si insolẽtia vocis regredio homines offendit, quid si *quos corybantian Græci dicunt*, legamus, & corybãtas desiderare intelligamus, à quibus ea valetudine sanentur?

CAPVT XXV.

*Raua frumenta in Festo, excudicare, Icadius, rodus, catapirateria, reglisc*it.

QVidam hac tempestate ita studiosi sunt vetustatis, vt suæ memoriæ suique propè obliuiscantur: & antiquarij illi tam perditè ruinas literarum antiquarum scrutantur, vt si quid ex illis eruere possint, sibi videantur triumphatores & augusti esse. Itaque rudera rimantur auctorum erosorum & vetustate fugiẽtium, & putria saxa & marmora exesa peruestigant, & si quid inueniunt, vrbem aliquã sese bello cepisse subegisseq; existimant. eodẽ ferè & morbo ipse laboro, vt vineta egomet cædam mea. Itaq; cùm in manus sumpsissem Festum Pompeium in litera R, sic latebras eius rimosas & lacunas inanes peruestigaui, vt penè cerebrum perdiderim, vixque tandem quicquam repererim: sed quod reperi, sine inuidia communicare alijs malo, quàm sinere vt se in eo, in quo à me fortasse leuari poterũt, miserè conficiant. Vt igitur exclamare solent pueri se in faba midam reperisse: sic in eo inueni raua frumenta esse frumenta, arida & sicca. Nam cùm, vt è fragmento suspicamur, declaret raucos ab ariditate vocis & gutturis appellatos, ab eadem ariditate nominatas subiuoxerat spicarum aristas. & frumenta raua, nimium sicca, torrida, & arida: nisi quis stramenta legat, eodem sensu: quanquam alterũ magis mihi probatur. In faba refriua, quam referiuam Plinius integro verbo libr. 18. cap. 12. vocat, sic scribitur: *quæ ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicij causa, quasi reuocent fruges, vt domum datant ritu te virtico ad rem diuinam faciendam.* illud *te virtico* homini Latino nihilo plus significat, quàm Æthiopum stridor, aut strepitus aquæ, aut murmur apum: sed putem scribendũ *e tritico*, hoc sensu: cùm obseuerant segetem, quia in agrum fruges tulerant, quòd inauspicatum videbatur domo eas exportasse, vt nõ redituras, solebant è segete aut statim sementi facta aut postea, referre auspicij causa domum pro tritico & frugibus. retulisseque fabam perinde erat ac retulisse fruges, & auspicari earum reditum, ominarique eas domum reuersuras, non in agro semper remansuras. In verbo autẽ remeare videtur ex Afranio senatiua afferri cum hemistichio hũc in modũ,

Frumẽta raua

Vetuit me sine mercede prorsum Pauctus
Remeare in ludum,

id eo moneo quia quibus vnus esse videtur perpetuus versus, ludum eludunt, aliudque subrogant. In repastinare sic integrabitur Afranij versus,

Repastinare sero tu senex fugis.

Excodicare.

Obseruandũ ait in Festo, excodicari esse arbores & virgulta effodere, cùm in auctoribus rei rusticæ sit circum codices & stipites arborum ablaqueare: *Aut siluester*, inquit, *excodicatur.* At vbi scribitur, *Req; apse bene meritus rem*: haud equidem dubitem emendare, *bene meritum siem*: ac vt opinor candidum emerebitur calculum ista correctio. Cùm repotia explicat, locum Pacuuij affert, haud sanè repotijs & conuiuio tempestiuo dignum, sed quo pro pedica ferarum venatores, aut laqueo auium aucupes, aut compede Grammaticorum auctores vti possint. sic autem emendandum reor, *Ab hoc*

Depulsum mamma pædagogandum accipit
Repotialis liber:

Ac repotialem credo vocat qui ad repotia vẽtitare soleret, aut in repotijs liber factus esset, At in Restat,

impetus haud longè medijs regionibus restat,

credo non malè lectum iri. Sic autem etiã scribitur ex Lucillio nænia penè magica, *Rhonde sicadionq; cùm dixit Lucillius, quo nomina riparum posuit, tam infestum sibi corpus & valetudinem referens, quàm leuis sed salui nauigantium.* Ego cùm Icadij latronis mentionem apud Ciceronem esse sciã, & in horum verborum latebra delitescere videam, non dubitabo legere, *Rhondon Icadionq; cùm dixit Lucillius, nomina piratarum posuit, tam infestum sibi corpus & valetudinem referens, quàm illi essent saluti nauigãtium.* Rodus autem modò vt adiectio est, vt, *altus saxum rodum*: modò substantiuum, vt & rudus in architectura: & cùm molem, glebam, massam significat, vt, *hinc rapere manibus rodus saxeum grande & graue.* & apud Lucillium in bolidis descriptione, qua vadum maris tentatur,

Icadius.

Rodus.

Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum,
Plumbi pauxillum rodus linique mataxam.

Catapiratea.

hic rodus est pondus, & catapirates est, quæ à Græcis *καταπειρατηρία* vocatur, à pertentandis vadis. Regiescit à Festo exponitur crescit: sed

cum

cùm glires indidem nomen habere in fragmẽto significare videatur, reglescit esse scribendũ affirmo, pro reglisceit, à glisco.

CAPVT XXVI.

Rustariæ falces, tertijs diebus, ob vagulationem, aurem capere antestati, antestatus.

Rustariæ falces.

DIV multumque quæsiui quæ sint lib. 1. c. 22. apud Varronem falces rustariæ: & dici non potest quàm mihi molesta vox ista fuerit: modò ruscarias somniabam a rusco, modò rustarias quasi rusticarias dici fingebam, & vanus ineptusque semper ariolus eram. nunc ad veram tandem euasisse coniecturam videor. cum enim apud Festum reperiam, *rustum ex rubus*, neque amplius præterea quicquam (ed ex enim illa temporis vetustas reliqua eo in loco consumpsit) haud dubiè rustarias falces interpretabor, quibus ruri secantur rubi, qui per agros serpunt. Cùm autem à Festo explicarur *res comperendinata iudicum in tertium diem constitutum*: magno id adiumento est ad intelligẽdã & illustrandam duodecim tabularum legem apud Fest. Pomp. libro decimonono, quæ his verbis est concepta, *Cui testimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum ob vagulationem ito.* scio equidem hæc à Iurisconsultis doctissimis huius memoriæ variè exponi, & magno studio ab illis semisepultas legum earum reliquias essodi: quosdam etiam quadam decemuirali potestate leges scribere & rogare: tentabo tamẽ hac in lege sensum, qui mihi probabilis videatur, explanare. neque verò debeo excludi ab hac interpretatione, quæ velitot nolint tota coniecturæ est, vt sagacis sit hominis & mediocriter eruditi eam captare, non solius Iurisconsulti. Puto igitur significari, si testis ei defuerit, qui litem habuit, ei licere comperendinationis die, id est die tertio, ante eius ædes liberè conqueri & implorare eius testimonium, conuitiumque recusanti facere. Nam à vagio vagilo & vagulo deducitur, vnde vagulatio, quod conquerentis & plorantis est: nec assentior ijs, qui à vagor deducunt, nec qui obuagulatum legunt, cum vagulationem Festus planè aperteque legat, & interpretetur, sitque ob vagulationem dictum antiquo more pro ad vagulationem. Et quoniam verba duodecim tabularum modis omnibus video interpolari atque mutari, nec per nostram licere eorum sepultis manibus inscitiam quiescere (nam quæ non intelligimus, protinus ad nostrum captum scribimus atque formamus) ipse quoque pari ac reliqui in eas temeritate ac vesania grassabor. Lex est apud Porphyrionem interpretem Horatij, libro primo nona satyra, sed ita balbutiens, vt à nemine intelligatur, & tamẽ loquatur quicquid cuiuis collibuit: *Si vis vocationi testamini igitur rem capito antestari.* Ego eius verba sic concipienda puto, *Si in ius vocat, ni it, antestatus manum iniicito, aurem antestati capito.* &, vt opinor, non longè recedunt ista à vestigijs deprauationũ vetustatum. Nam in illo, *ni it igitur*, mihi latitare videtur *manum iniicito* cum priore auris syllaba: & nominatim diserteque monent interpretes proditam lege actionem iniuriarum in eum fuisse, qui sine antestatione manum iniecisset. Etiam alia in lege, *Si pater filium ter venundabit, filius à patre liber esto*: non vt editur, *venundauit*, legendum credo. non enim possum credere, decemuiros *dauit* scripsisse: & animaduerti non infrequenter in futuro leges loqui solere. Aliam etiam legem aduersus nos vindicẽ assertorẽq; postulare cogamus: ea est apud Gellium, sed valde corrupta: quam sic lego, *Qui se erit testatos libripensve fuerit, ni testimonium fateatur, improbus intestabilisq; esto.* alij pro fateatur, fartatur edunt, alij feriatur, non malè etiam ferat legeretur: testatus autem est antestatus, quo pacto & scribenti non repugnabo: in Gellio, restatior peruersissimè scribitur.

Tertijs diebus.

Ob vagulationem.

Aurẽ antestati capere.

Antestatus.

CAPVT XXVII.

Vindiciæ, iunctum tignum.

Vindiciæ

CVI non dictus Hylas puer, & Latonia Delos? quis non sibi de vindicijs esse dicendum aliquid putat, ex & hoc tãquam mustaceo laureã petit? nos quidẽ semper auditores nõ erimus tantum, aliquando etiam reponemus, & ista de re loquemur. neque tamen ab alijs dicta repetemus omnia, húcq; conijciemus: sed quod in Pompeio animaduertimus scribemus. *Vindiciæ*, inquit, *appellantur res eæ de quibus controuersia est: aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt*: sic ferè sensum in eo constituendum crediderim, cùm mihi quid tale proloqui voluisse videatur: & sententiæ nostræ exemplum Catonis conuenit, quod ipse profert, *Prætores secundum populum vindicias dicunt.* sed & vindiciæ dicebantur, quæ ex agro afferebantur in iure vindicandi causa: etiam vindiciam in singulari dicebat rem Seruius, de qua controuersia erat ab eo quod vindicabatur. Vindiciam ferre est sententia decretóque obtinere rem: dicebat enim vindicias iudex: ferebat vindicias qui rem obtinebat: sed si vindiciã ille tulerat qui non debuerat, tribus arbitris dabatis, duplione damnũ luebat. lex enim erat, *Si vindiciam falsam tulit, rei siue litis arbitros tres dato, eorum arbitrijs fructus duplione damnum decidito.* Significãt & vindiciæ manus correptionem, καρπισμὸς à Clemẽte vocatur, à Charisio καρπιστεία, quòd manus brachiale caperetur, qui carpus dicitur. Id & Gellius indicat lib. 20. cap. 9. scribens, *Vindiciæ correptione manus in re atque loco præsenti apud prætorem fiebant.* Ex eo etiam adsertor καρπιστὴς, & adsertio καρπιστεία vocatur, vt in lexico Latinogræco reperi. Sunt & vindiciæ libertas, Charisio auctore, qui ἐλευθερίαν explicat. Est & libro decimoseptimo cap. secũdo in Gellio lex, *Ante meridiem causam conscito, cùm perorant ambo præsentes:*

hic

hic ego eis facilè assentior, qui *causam conijcito* legunt: nam hoc fieri lex non vult nisi vtraque parte præsente. neq; rantùm rei caolam conijciunt, sed eam quoq; iudex conijcere dicitor còm audit. conscire autem causam pro cognoscere Latinè dici non posse reor, vitiososque Gellij codices arbitror. Nam in Cornificij antiquis libris *conijcito* indubitanter sine vlla vitij aut lituræ suspitione scribitur. *Post meridiem*, inquit, *præsenti litem addicito, si ambo præsentes*: hic lia, rea est de quà controuersia est, quæ addicitur alteri; præsente tamen aduersario. nam eo absente non temerè statim adiudicare præsenti tem solebant, sed competendinabant. Itaq; de Claudio apud Suet. in eius vita, ca. 15. vt nouum scribitur, *absentibus secundum præsentes facile dabat*. legere ramen qoidam malunt, *Litem adijcito*, vt eodem die coniectioni lia adijciatur. Quod aurem in Gellio additur, *Sol occasus suprema tempestas esto*: significat post occasum solis cognoscendaa causas non esse, nec iudicandum, sed tum iudicium esse dimitrendum. igitur occasus solis est supremum tempus diei vlrimumque iudicantibus: Alia est lex de iun-

Iunctum tignum. cto tigno xij. tabularum apud Fest. Pomp. lib. 18. verbo nescio quo concapu conraminata, aut, vt alij emendant, capulo capularia facta: quam ego sic scribendam puto, & fortasse turpius inquinabo fœdaboque, *Tignum iunctum ædibus vineæq;, copula ne soluito*: vt lex vetet tignum vindicari & extrahi ex ædibus, & vinearum maceria, aut aliquo earum cópluuio aut iugo. nunquam putaui capulos egere tignis: fauer emendationi, quòd iorisconsulti tantum de tigno in vinea & ædibus legem xij. tabularum loquutam scribunt, nec capuli meminerunt, sed nec Festus ipse: verùm quia in antiquis libris partim *concapet*, partim *concapu* repetirur, neqoe eorum negligenda est auctoritas, fortasse hac formula lex sit edenda, *Tignum iunctum ædibus vineæq; cum capite, ne soluito*: nam capite iunguntur tigna & vineis, cùm alligantur innectunturque vitibua, & ædificiorum parietibus cùm insetuntur induntur que: vel potius in vinea iunguntur com aliquo vitis capite: nam capita vitium stirpes dici nó ignorat, qui scriptores rei rusticæ legit. sed & Maro ita vsurpat 2. Georg.

—*super. st deducere terram, Sæpius ad capita.*

atque hanc interpretationem veriorem poto, posterioremque scripturam legis certioré existimo: sed omnium sincerissimam, *Tignum iunctum ædibus vineæ ve ne vindicato, ne soluito*. huic quidem fauet Vlpiani interpretatio, qua dicit legem duodecim tabularum neque solere permittere furtiuum tignum iunctum ædibus vineæve, neq; vindicare. Nó deerit fortasse qui, *Neve capito, neve soluito*, scribat.

LIBRI DECIMITERTII FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Subulo, subuerbustus, subscudes, strigones, sueris, ossa suera.

BLIVIA, vt Varronis vtar voce, linguæ Romanæ mihi videor tractare, cùm Festi epitomen lego: quia tamen magno adiumento est latinè cupientibus scité: & quoquicque antiquius est fumo fumque magis, vt in imaginibus nobilitaria, vehementius admiramur: operæ non patcam meæ quædam interpretari. Libr. 17. suctotillá vocem tenuem & altam dicit esse: sed otigo vocis ignorata enodationi notionis explanationique officit: eam sepultam conabor tanquam effodere: equidem à crotalo, aut voce Græca λιρινο deductam poto, cum diminutionis formatione, vel certè vt Græca vox est fictitia, sic de sono Latina fuerit efficta. Subulo

Subulo. est Festo tibicen Etrusca lingua: hoc etiam vocabulum soni imitatione esse puro factum, vt sit subulo, tâquam sibilo. Subuerbusta est sub

Subuerbustus. verberibus vsta, licentia & petulantia comica vocabulo è multis coagmentato: sic saty. 7. li. 2. *vri virgis ferroq; necari*, dixit Flaccus. quáquam in eo vri per se etiam commodè intelligi, vt antè dixisse me recordor, potest. idem ode 4. Epod.

Epod. *ibericis peruste funibus latus.* Sed & subuerbustom apud Septimium Florentem in libro de Pallio reperimus, sic enim scribit, *Enimuero iamdudum censoriæ intentionis episcynio dispersu, quantum denotatui passiuitas offert, libertinos in equestribus, subuerbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in vrbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.*

Subscudes.

Eodem Festi libro in explicādis subscudibus, quæ sunt cuneatę quædam tabellę quibus immissis tabulæ inter se coniunguntur, puto legendum, *Quia quo immittuntur succuditur.* nam à succudendo, mihi nomen videntur potius habere, quàm à succidendo: etsi enim locus cui inseruntur, excauatur, succiditurque inde aliquid vt immittantur, cùm tamen id fiat cudendo scalpris malleo percussis, & immittantur ictu mallei, non video cur non debeant potius à succudendo quàm succidendo deduci. Quod si Festus à succidendo scripsit, vt & fortasse fecit, nę ab eo libentissimè dissentio. sed & qui *strigores* dicuntur ab eo, explicanturque *densarum virium homines*, vereor ne strigones potius nominandi sint: quanquam hoc in medio relinquo nec affirmo: In strige explicanda versus adhibentur Grçci valdè deprauati, quibus reconcinnādis prodesset fortasse Hesychius, nisi & ipse pari calamitate læsus esset: sed quid vetat eius audire balba verba [illegible]. Hic profectò nemo dubitabit quin de nocturnis strigibus loquatur, quas & à quibusdam dicit existimari nycticoracas, id est, nocturnos coruos. Fortasse autem vt aliquid conemur, etsi non adspirabit studio forsitan fauens deus, sic versus nō absurdè restituētur,

[illegible]
[illegible]
[illegible]

In eas aues credebant mulieres sagas magica cantione mutari: Ouid. 6. fast.

Næniaq; in volucrem marsa figurat anus.

Sueris. Offa suera.

In spectili, siue etiam spetile est, sumen sueris legendum arbitror, vt apud Varronem in obsoletis scribitur exemplaribus, *perna, à pede: sueris, à nomine eius.* sed & suera pro suilla dicebatur: Varro in reconditis libris, (non enim in popularibus eodem modo scribitur) *Offula, ab offa minima sueræ.* Equidem scio ista visum iri multis inepta & falsa: sed si veritas antiquæ linguæ asserenda est, eam existimo integrius sinceriusque seruatam in libris scriptis quàm publicatis: quia qui editionibus præfuerunt, quæ vera iudicabant, aut percipiebant, euulgare maluerunt, quàm quæ vel non intelligebant, vel aspernabantur, edere.

CAPVT II.

Præsepes, faliscæ, frons occipitio prior, bona salute, cædere frondem, cædere saginam, defrudare segetem.

MVlta sunt in Catone verba, quæ perdiligentem grammatici operam & curam desiderant: neq; is ludat operam, qui in eis explicādis studium ponat. ne longè abeas, quænam sunt apud eum scriptorem c. 4. faliscæ, cū scribit? *bonas præsepeis, faliscas clatratas.* Ego præsepeis apud eum interpretor, vbi pabulū bobus ponitur quod minutum est, vt hordeum lupinum, eruum, vicia, frons, quę in canali obijcere solemus iumentis: faliscas interpretor, in quibus ponitur pabulum gramineum & herbaceum, vt fœnum, farrago, reliqua: quod quidem præsepis genus rastellatum vulgò vocamus. Itaq; apud Catonem prçsepes hibernę sunt, faliscæ æstiuæ, quia legumine & fronde, quæ in canali ponēda sunt (non enim faliscis continerentur clatratis) iumenta aluntur hyeme: fœno & reliquo pabulo, quod in clatris ponitur, æstate. non me fallit tamen vtrunque genus præsepiorū nomine comprehendi posse, cùm apud alios scriptores præsepeia tantū & præsepias reperiamus, faliscas nō reperiamus. sed & præsepes stabula significāt. Faliscę autem nomén ne habeant per diminutionem à falis, an quod potius reor à Faliscis populis, nondum mihi satis liquet. Sententia Catonis est instar oraculi, frontem occipitio priorē esse: cuius sensus est: præsentiam esse potiorem absentia. nam præsentiæ respondet frons, absentiæ occipitium. Si *quid*, inquit, *bona salute vsus venerit, benignè defendent*: hîc *bona salute* quomodo tādem accipimus? & putem verbum esse quo bonam valetudinem & salutem ominabātur, contrariaque deprecabantur: argumento est quod comicus Plautus in mercatore, Sc. Hera quo me misit. scribit his verbis,

Præsepes.

Faliscæ.

Frons occipitio prior.

Bona salute.

Sua quidem salute ac familiæ maxima.

est enim bona salute, tāquam salute propitia. *Frondem*, inquit c. 5. *populneam, vlmeam, querneam cædito*: ego cædere frondem existimo esse eam colligere, quod cùm faciebant, eam stringebant, & ferramento plerunque velut deradebant ex arbore: & quia fronde saginabatur pecus, existimo comicum Plautum per translationem in Mostellaria, Sc. Exi è culina. dixisse,

Cædere frondem.

Este, effercite vos, saginam cædite.

Cæterum in eo Catonis capite, quid est, *segetē ne defrudet*? defrudare veteres pro defraudare dixerūt: defrudat autem genium suum homo & se, qui sibi non indulget, & miserè viuit, & tanquam demenso suo detrahit: quod idem facit, qui segeti & agro culturam & opera iusta non tribuit, sed vel de aratione, vel lætamine, vel semente deducit: tamen in Plinij codicibus, ne quid dissimulem, lib. 18. cap. 24. segetē defrugare non defrudare legitur: quod Budæus de frugibus terrā extenuantib. accipit.

Cædere saginam. Segetē defrudare.

CAPVT III.

Chrysendeta, verspertilio, vmolæ, viriæ, admissionum liberti.

CHrysendeta vasa doctissimi viri explicāt crustis aureis illigata & exornata, vt in

Chrysendeta.

Martiale

Martiale lib.2.epig.43.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli.

ego vasa gemmata esse puto, quorum gemmę consertæ & contextæ tenerentur: Plutarchus in Lucullo id satis indicat, ἐκπώματα χρυσόλιθα σμάραγδινα τεχνητῶν. Plinius hoc genus vasorum mihi innuere videtur, cùm initiò lib.33. sic scribit, *Turba gemmarum potamus & smaragdis teximus calices, ac temulentiæ causa tenere Indiam iuuat, & aurū iam accessio est.* Sed & illud Maronis, 2. Georg.

Vt gemma bibat & Sarrano dormiat ostro:

ad chrysendeta referri posset, nisi veteres vasa potoria è gemmis absq; auro etiam habuissent.

Vespertilio. Vespertilionem viri eruditissimi explicant apud Iurisconsultos, qui interdiu exiliter videt, noctu acri sit acie: ego potius putem eum esse, qui interdio more vespertilionis latitet, noctu prodeat: quod fugitiuos quosdam fecisse olim non dubium est. ne enim in dominum vel in notos inciderent, interdiu sese abdebant, cùm foras exirent noctu, vt vespertiliones. alijs tamen in libris vespillo legitur.

Vespillo. reperi in antiquo lexico vespillonem esse sepulchrorum violatorem, quem Græci τυμβωρύχον vocant, qđ intelligetur per antiphrasin, quasi non sepeliat sed nudet, cùm vespillo funerare soleat. in Latinogræco lexico reperi vispellio & vespillo: vbi etiam exponitur ille νεκροθάπτης, hic νεκροφόρος. ita ille funerator est, hic cadauera portat. Leguntin Plinio lib.33.cap.3. liberalissimis doctrinis ornatissimimi viri, *Vxeriæ celticæ, vir les celtibericæ*: ego, *viriolæ celticæ,*

Viriolæ. *viriæ celtibericæ*, codicibus Plinianis vindico asseroq;: sunt autem viriæ, armillæ virorum, inquit Isidorus lib.19.cap.30. quanquam muliebres etiam armillæ viriæ appellari cœperunt.

Viriæ. Septimius Florens, *vtique sicut vestigia cestuum viria occupauit: ita & endromidis solocem aliquis multitia synthesi extrusit.* Planè in antiquo lexico viriæ, viriolæ exponuntur brachiales. Sententiam probare nullo modo meam possum, qui leui adductus coniectura 1. de nat. deor. pro victoriolis aliquando viriolas legendum credidi. nam victoriæ à simulachris manibus eorum insistentes gestari olim solebant. Cicero 6. in Verrem, *insistebat in manu Cereris dextra simulachrum pulcherrimè factum victoriæ.* Eum autem Plinij locum non leuiter læsum existimo, quantum quidem è libris scriptis conijcere possum. obiurgat enim tristis censor mores. Itaque per concessionem dixerat, *Habeant in lacertis iam quidem & viri*: deinde paulò post, *habeant fœminæ in armillis*: nec multò post, *& in secreto margaritarum sacculi è collo dominarū auro pendeant*: sequitur mox acerba increpatio, quæ grauiter mores sanciat, *etiamne pedibus induitur?* Quod non longo subijcit interuallo Plinius, vereor vt satis emendatum sit. *fuit*, inquit, *& alia Claudij principatu differentia insolens his, quibus admißionem liberti eius*

Admissionum liberti. *dedissent, imaginem principis in annulo ex auro gerendi.* nec enunciant tamen scripti libri. Hic nisi vanū augurium meum est, putem Plinium scripsisse, *quibus admißionum liberti ius dedißent.* libertos enim gratiosos principis intelligit, qui homines ad eum admittebant, admissionibusque præerant. Huius me certè coniecturæ nondū nec pœnitet, nec piget: quanquam sensum aliquem è superiore lectione elici posse non eo inficias, qui si cui probatur, aduersarium me pertinacem non habebit.

CAPVT IIII.

Pelagus, obliquare sinus, solitaurilia, triremis, interior, ambiguum relinquat, cestus, melior victima, flaua oliua, tardus fumus: & quædam alia apud Maronem 5. Aeneid.

Pelagus. VT *pelagus tenuere rates*, inquit Maro lib.5. Æneid. quod explico, vbi altum tenuere procul à littore prouectæ: id enim pelagus est: argumento sunt pisces pelagij, qui opponuntur littoralibus. Ibidem,

Ceruleus. *Olli*, inquit, *cæruleus supra caput adstitit imber:*

hic crediderim cæruleum Græcorū more pro atro poni. Homerus 1. Iliad.

ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,

id est cæruleis superciliis, quod valet nigris, consensu Græcorum Grammaticorum: sic 6. Aeneidos,

—cærulea subuectat corpora cymba:

Obliquare sinus. interpretor, atra & nigra. Obliquare sinus, est velum obliquum tendere, quod fecit necessariò Palinurus, cùm transuersi venti flarent: sequitur enim, *Mutati transuersa fremunt.*

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho,

ibi cùm scribit Maro, inferias fundi & mitti significat, quas Græci χοὰς appellant. fundere autem dijs Manibus placamina solebant vinum meracum, mel, lac, aquam, sanguinem, aliaq; eiusdem generis. vt è Persis Æschyli cognosci potest. Anguē scripsit Maro exiisse è sepulchro Anchisæ, nō sine antiquitatis significatione. Veteres, vt scribit Plutarchus in Cleomene, attribuerunt & dicarunt heroibus serpētes: cuius rei etiam causam afferre conatur.

Solitaurilia. Sacra quædā solitaurilia veteres appellabant ab immolatione suum, ouium, boum. hoc genus sacrificii Maronem putem significasse, cùm scripsit,

—cædit quinas de more bidentes,
Totq; sues, totidem nigrantes terga iuuencos.

Acherontem autem Latinis esse non tantùm inferorum flumen, sed interdum inferos etiā ipsos, quę etiam Acherontia templa vocat Lucretius, & iam antè dixisse me commemini, & hic non abs re repeto. *Manes enim Acheronte remissos*, animam Anchisæ ab inferis reuersam intelligo.

Triremis. *—Triplici pubes quam Dardana versu*
Impellunt, terno consurgunt ordine remi,

cùm Maro dicit. triremem describit, quam tamen nullam belli Troiani tempore fuisse, ex historia notum est. cùm triremes primus ædificauerit, auctore Thucydide, Aminocles Corinthius multis postea seculis: sed poetæ non perinde historiæ fidem exequi solent: & apud

eos crebri sunt ἀντιχειροτονοί. Cùm exponeret Seruius illud Maronis eodem libro,

—— dum proram ad saxa suburget interior,

Interior. id est sinisterior, locum Ciceronis 3.. in Verrē affert, *quem omnia intus canere dicebant.* quod est, sinistra carmen peragere: sed interiorem illic crediderim, qui cursu breuiore ad metam tendebat: vt apud Ciceronem in Arato,

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe:

cui tamen vt sinister esset eueniebat. etsi non ex eo interior dicitur, sed quia propinquiore spatio & breuiore ad scopulum, qui pro meta constitutus erat, pergebat. Intus autem canit, qui sinistra carpit chordas, tacita quadam musica, nec foris audita, sed artifici tamen intellecta. dextra enim, quæ modos facit, foris auditur, carmenque non tantùm artifici, sed etiam auditori canit, cùm sinistra auditori carmen suffuretur. ita cùm sinistra intus canerent, & ad furtum vterentur (vt ex illo Catulli loco epigram. 12. patet,

—— manu sinistra

Non bellè vteris in ioco.)

Cicero citharœdum illum à Verre superatum artificio dicit, quòd Verres melius intus caneret, id est furaretur. Cùm scribit Maro,

Victori chlamydem auratam, quam plurima circū
Purpura Mæandro duplici melibœa cucurrit:

vestem prætextam significat, eandemq; Phrygiam, nam acu pingere Phryges inuenere, vt Plinius lib. 8. c. 48. refert.

Ambiguum relinquere. *Transeat*, inquit Maro, *elapsus prior, ambiguumque relinquat.*

hic ego ambiguum interpretor parem & ambigentem de cursus palma cum eo & victoria: & relinquere existimo esse præterire: qui enim quem præterit, eum post se relinquit. plus, inquit, si spatij superesset, eum præteriret, qui cum eo iuris in cursu ambigui fuit, cùm simul ad metam peruenerint. Cestus lora erant, quibus pugilum brachia & manus innectebantur, vt si qui hoc tempore pugillatu decertare vellent, chirothecis manus munirent, quò & firmiorem ictum inferrent, neque

Cestus manum læderent, & sine noxa sustinerent aduersarij petitionem. Cestus ex eo vocatus, quòd, vt opinor, lora illa suta essent, quasi sit κεστὸς ἱμὰς, id est sutile lorum, vt Græci loquūtur, vnde & nomen etiam cingulo Veneris, quòd sutile sit. cestus significat Maro cùm dicit,

Et paribus palmas amborum innexuit armis.

Rursus, *—— & euinctis attollat brachia palmis.*

Iterum, *—duroq; intendere brachia tergo.*

Rursus, *—— tantorum ingentia septem*
Terga boum plumbo insuto ferroq; rigebant.

Corpore tela modo atq; oculis vigilantibus exit,

id est quod Cicero in Catilinam dicit, *& vt dicitur corpore effugi*: estq; verbum gladiatorium. Cùm prima hostia non litabatur, aut effugerat, & succidaneæ hostiæ immolabantur, ad

Melior uictima. deos placandos, meliores, vt opinor, dari dicebantur, ad quem ritum Maro respexit, cùm scripsit,

Hanc tibi Erix meliorem animā pro morte Daretis
Persoluo. sic & lib. 12.

Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis.

quo & prouerbium Græcum pertinet, δευτέρων ἀμεινόνων. respexit & Maro ad hostias eas quę animales dicebantur, ad consultatoriarum discrimen, vt critici dicunt. Ibidem,

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli
Epytiden vocat:

Epytiden lege, vt suprà Cysseus non Cisseus: huius rei Homerum auctorem laudo: qui Iliados ε. scripsit,

Κῆρυκ' Ἠπυτίδῃ ὅς οἱ παρὰ πατρὶ γέροντι,

Ibidem Virgilius

—— flauaq; caput nectentur oliua,

dixit, Æschyli epitheton secutus: nam in Persis ait, Flaua oliua.

Ξανθῆς ἐλαίας καρπὸν εὐώδη φέρει,

vbi interpres Græcus flauam dicit oliuam vocari, quòd posterior pars folij videatur porracei esse coloris.

Nullane iam Troiæ dicentur mœnia? nusquam
Hectoreos amnes Xanthum & Simoenta videbo?

Coloni & profugi solebant effingere simulachra patriæ maioris, eiusque nomine vrbem, quam condere & incolere parabant, afficere: sed & amnes eius repræsentare ijsdem nominibus: vt in 3. Æneid.

Procedo, & paruam Troiam, simulataq; magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine riuum
Agnosco, Scææq; amplector limina portæ.

Iterum 5. Æneid. *—vdo sub robore viuit*

Stupa vomens tardum fumum, lentusq; carinas Tardus fumus.
Est vapor.

quis est hic obsecro tardus fumus? an amarus & acerbus? vt 2. Georg.

—— tardumq; saporem
Fœlicis mali.

Et non putem: an potius qui non celeriter emicat, præsertim densior, & ex materia vda, quique diutius durat cunctaturque & diuturnior est? & verius putem. Sed & vapor, id est ignis lentus erat. nam etsi naues erant vnctæ, tamen vda materia nonnihil officiebat igni. *Iamq; vale, torquet medios:*

aduētante die discedit ab Ænea Anchises. noctu enim solos dij, in quorum numero manes ponūtur, inuisere terras, interdiu relinquere: Papinius lib. 1. silu. 2.

—— huc & sub nocte silenti,
Dum superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cœlo. Iterum Maro,

Deponunt animos nihil magnæ laudis egentes:

sic loquitur, quasi onera de nauibus deponantur, & quasi ijs naues exonerentur.

Et tempestatibus agnam,

hoc scribit, quòd, vt ait Cic. lib. 3. de nat. deor. tempestates pop. Rom. ritibus consecratæ erant, tempestatique, vt deæ minori, minor hostia immolabatur, vt fœminæ fœmina: Horatius od. 10. Epod.

Libidinosus immolabitur caper,
Atq; agna tempestatibus.

CAPVT V.

Artopta, artopticius panis, carinarij, onagos, zamia, semizonarij, artem facere ludicram.

VErsus est in Aulularia Plauti, Sc. Dromo desquama. de quo inter eruditos magna cõcertatione pugnatum fuisse scribit Plinius, an illius esset poetæ,

Ego huic artoptam ex proximo vtendam peto.

Artopta. Artopta autem vas quoddam fuisse videtur, quo panis torrebatur. tria enim panis erant genera, ex coquẽdi ratione, furnaceus, qui in furno coquebatur: clibanites vel testuaceus, qui in testu aut clibano: artopticius, qui in artopta assabatur. Pollux libro 10. capite 25. [illegible] Itaque artopta à clibano vel testu alia erat, vt in qua tostus panis fieret. Plinius artoptam mulierem intellexisse videtur panificam, vt quidam censent, in Plauto, cùm vas significet, quod cùm in Quiritium ædibus esset, argumentum est ipsos sibi panem coxisse: sic enim li. 18. c. 11. scribit, *ipsi panem faciebant Quirites, mulierumq; id opus erat, sicut etiã nunc in plurimis gentiũ: artoptas Plautus appellat in fabula quã Aululariam scripsit, magna ob id cõcertatione eruditorũ, an is versus poetæ sit illius: certumq; fit Atei Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantùm eos, qui far pinsebant nominatos.*

Artopticius panis. Tostus autem panis, vt auguror, in Plinio est artopticius, qui lautioribus & delicatis coquebatur in artopta. Artopticium quoque panem à testuaceo & furnaceo differre auctor est Athenæus lib. 3. his verbis, [illegible]

Carinarij. Cæterum in eadem fabula, Sc. Narraui amicis. qui sint carinarij non desinunt grammatici vestigare, nec tamen feram istam in suo cubili reperire possunt: ego eos esse credo, qui cerino colore pannum inficiunt. Nam cera doricè [illegible] dicitur, quæ alijs Græcorum linguis [illegible] vocatur: libentius autem à Doribus & Æolibus latini mutuum sumunt, quàm ab alijs Græcis, ad quos in mercatum non proficiscuntur Dictionarium.

Onagos. sic in prologo Asinariæ [illegible] à Plauto vocatur, *Huic nomen Græcè est onagos fabulæ* onagros enim maculatissimè & inquinatissimè edunt. & Sc. præsagibat. *fumia fumia: ibi onerat aliquam zamiam.*

Zamia. Plautus tamen in Epidico, Sc. Ast tacere. cerinum dicit, vt siue carinarios siue cerinarios dicas, tantundem eloquaris, sine vllo vocabuli dispendio. cerinus color significatur apud Ouidium 3. de arte amandi, hoc versu,

Et sua velleribus nomina cera dedit.

In Aulularia aũt, Sc. Narraui. caupones non sunt qui vinum vendunt, sed nomen habent generale à copijs, vt sint mercatores & institores patagiorum, indusiorum, flammeorum, violacei panni & carini. Itaque ista sic interpretor, vt dicantur caupones patagiarij, caupones indusiarij. Lego autem propolæ non propolæ.

Semizonarij. At verò semizonarij sunt qui zonulas minus dimidio latas, quàm iusta zona est, faciunt: vt semicinctia dicuntur. Quos autem dicit phylacistas adstare in atrijs, artifices intelligit in atrijs expectantes, vel manupretiũ vel mercis mercedem flagitantes, qui quòd in atrijs diutius expectant & morantur, custodes & phylacistæ adpositi videntur. Sc. Nimirum libenter. lego, *Si vino scatit Corinthiensem fontem Pirenem potest.* nam vulgò legitur *scatet*: scatit pro scateat dictum accipio. Quinetiam Sc. præsagibat mihi. *asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus*, lego, non *mordicibus*. neque sanè moror criticorum auctoritatem, cùm modulus versuum à me sit, si alia destituat aduocatione. Sc. Redi quo fugis nunc. *quiangulos hic omnes mearum ædium & conclauium mihi peruium facitis*: è reconditis pluteorum libris lego potius, quàm *peruios*, quod concalebrant omnes editiones. vt enim obuiam aduerbium est: sic & peruiam Sc. Non temere. *Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram*: id est, protinus cœpit palpitare & micare. nam histriones gestum in scena agunt, & mouentur.

Artem facere ludicram. Sc. Quis hic loquitur. *is me nunc renuntiare repudium iussit tibi*. hoc ex loco intelligimus cur nuntium remittere pro repudiare, Cicero in Topicis dixerit. nam per nuntium sæpe renunciabãt repudium: vbi, vt id quoque in transitu scribam, remittere est auctore Nonio mittere: sed quo huic capiti tandem vt fabulæ plaudatur, hic finem faciat.

CAPVT VI.

Innocentes poetæ comici, locus, & quædam in Cicerone 2. de leg. emendata.

Comici innocentes poetæ. AMbigitur cur M. Tullius poetas comicos innocentes appellarit lib. 2. de legib. cùm de sacris nocturnis & peruigilationibus disserit. At mediusfidius hoc verbum vt ingratum, tribu motum est à nonnullis, nocturnis succenturiantibus: ego verò putem, cùm poetæ epici plerunque narrent fœdas libidines, quibus magnos deos irretitos fingunt, etiam ipsum deorum imperatorem Iouem, multaque impiè de dijs immortalibus comminiscantur, existimatos esse moribus nocere, eoque nomine à Platone è sua Repub. Homerum exterminatum, quòd moribus noceret. At verò poetæ comici, qui argumenta explicant è media hominum vita sumpta, præsertimque qui veterem comœdiam satyræ similem exercuerunt: cùm ita flagitia, dedecora, probra insectentur, vt hodie concionatores de superiore loco, aut poetæ satyrici Latini, hoc ipso plurimum prodesse moribus, & ad frugẽ homines officiumque reuocare existimantur. hanc ego causam existimo imprimis grauem, cur eos innocentes vocauerit. possunt tamen & è comicis alij nocentes, alij innocentes esse. Cùm autem eodem libro scripsit,

Locus. psit, *Et quoniam & locus & sermo familiaris est legum, legis vocem proponam*: intelligit & rē & sententiam, in que versatur, esse propriam legum & eā familiarem quendam suumq; sermonē habere, ac proinde legem de religione se editurū sermone legum, qui paulò antiquior est. sic autem plerunque locus vsurpatur, vt 3. in Verrem, *Noui locum*. & hoc libro, *ita locus vt ipse notus sit, ex quo ducatur quæq; pars iuris*. At verò in illo loco, *Detestatáq; omnia eiusmodi repudianda sunt*, scitè & eleganter vir cùm omni liberali eruditus doctrine, tum etiam singulari eloquentia præditus M. Antonius Muretus, *detestatáq; omnis*, legendum censuit, quem & in commutatio secutus meo sum: posset tamen fortasse etiam non incócinnè legi, verbis paulùm loco mutatis, *omnia eiusmodi detestanda atq; repudianda sunt*. Quid quod eodem libro, pro, *diuinissima dit dona*, ex antiquo libro, *numinibus dignissima*, vel *diuis dignissima*, legendum videtur? in quo perpetuam scribitur diuinibus diuinissima. sic enim virie scripturę plerunque in propinquum deflexe & corrupta, facilè corriguntur in diuersum reflexa sonoque vicinum verbum. seuec emendationi Pleto, in quo scribitur *Intrara di dija*, Ego verò etiam pro, *quam iusta facta & corpus cesum est*, legerim cupidè & perlibenter, *& corpus eius est*, id est, corpus sepulchri factum est: ex eo *cesus*, factum est *incensum* inuita Minerua. Etiam pro, *credo vel propter ignis periculum*, lego *credo videlicet propter ignis periculum*: in *videlicet* enim particulæ iuta non retò *vel* succedit, eiuaq; personam induit, & locum inuadit.

CAPVT VII.

Suum sibi, ego faciam, profundum, iris, strictim tondere & per pectinem, iniicere inuolucrum, vlmorum acheruns, deruncinatus, latomiæ lapidariæ.

PLautus in hoc velut proscenium iterum prodit, ac nunc quidem tanquam spectator fabulæ Captiuorum excapi quædam, quæ Suū sibi. in hoc caput regessi. igitur *suum sibi* valet suum proprium, vt in prolog.

Sed is quo pacto seruiat suo sibi patri. Iterum,
Sed inscientes sua sibi fallacia. Rursum
Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri.

Igitur apud Teren. in Adelphis act. 5. Sc. 8. hûc suo sibi gladio iugulo, ast suo proprio gladio iugulo. Est & ratio loquendi seculi prisci, *ego* Ego faciā *faxim*, & *ego faciam*, pro fiet, eueniet: vt in eodem prologo,

Si erit, ego faciam, vt pugnam inspectet non bonā:

& in Aulularia, Sc. Narreui:

Ego faxim muli pretio qui superant equos
Sient viliores gallicis canterijs.

& in Persa, Sc. Veterem.

Si id fiat, ne isti faxim nusquam appareant.

quod genus dicēdi iam ante etiam attigimus. Versus autem illos, Sc. aduorte animum. qui legem venditionum, quæ addictione in diem fiunt, eleganter æmulantur, sic distinguendos collocatis personis arbitror,

Aeg. Age sis roga. E. Emptū nisi qui meliorē afferet,
Quę mihi atq; amicis placeat conditio magis:
Quasi fundum vendens meis me addicam legibus.
Aeg. Profundum vendis tu quidem, haud fundū mihi.

Parasitum autem gurgitem & voraginem, pro Profundū fundum eleganter, ed fundum alludēs vocat, quasi mere quoddam sit, quo omnia sorbeantur & heurientur. Adijcit idem Ægio, *sed si venturus tempori*: si, inquit, venturus cœnetum es ed me, veni tempestiuè & meturè. Respondet parasitus, *emuli tam ocium est*, sic enriqui libri lirerati sunt. Iem nunc, inquit, mihi ocium quidni sit, cùm intelligam æmulos meos huic conuiuali operæ libenter vacaturos? nisi si quis ita fortè eccipiat, æmulis quidem & cupidis epulendi, vt mihi, otium est. Vidi qui, *bem multi*, legeres hoc sensu, meis iam iumentis otium est, nec vllo occupatus sum opere: qui mediusfidius sensus non indignus est Plautino sale, vt peresirus de se quasi mullone loquatur. Iteq; ne discedebat quidem, ac eum propè vt discedat cogit senex dicens,

Imo, venare leporem, nunc irim tenes:

quæ te, inquit, & venare tibi leutiorem cœnā, nunc tenes cirin auiculam, quæ galerita dicitur: cui similis est cœna mea pulpamētia lepo Iris. rum compereta: alij, *nunc ē, rem tenes*, ex *Irim tenes*, feciunt, non improbo sensu: sed placet vt irim retineamus, vt aromaticem & condimentariam Catoni radicem intelligemus ad commendandam cibi gratiam. uam condimenta mea cœna est, cùm sit hortensis tota ex oluscularis & heluellis: vnde eddit,

Non meus scruposam victus commetat viam.

patabilis, inquit, & facilis est mea cœna, non scrupea & aspera captatur via, vt cœne in qua venetio est. Sc. Iem ego reuertar. scribit,

Sed vtrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem?

strictim tondere, est tondere ad cutem, quod Strictim tondere. ἐν χρῷ κείρειν Græci dicunt: per pectinem, est pau Per pectinem tondere. lò longius à cute interposito pectine tondere: sic Græcis duo tondendi genera sunt, σκάφιον & ἐν χρῷ, illud strictim, hoc secus. Sc. Iē ego reuortar. iniicere inuolucrum, est linteo inuoluere, ne inquinetur vestis capillorum segmētis. Sc. Miser homo. viri imi subselli, viri sunt qui non sedent in primis locis, sed in ime parte subsellij, non prima: sic apud Ciceronem libro 5. epist. fam. 9. res longi subsellij dicitur, quæ multis indiget qui deliberent. possunt enim in longo subsellio multi sedere. Cùm autem, Sc. Quo illum nunc hominem. ait, *Vt illis virgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo*: satis explicat, cur vlmorum Acheruntem alio in loco dixerit, quasi virgarum orcum &c. Non est eutem dissimulandū, eadem scena,

Tum igitur ego erumnatus deartuatus sum miser:

legi in autographia libris,

Tum igitur ego deruncinatus:

à runcina, quæ ferræ genus est, vt censent cri-

tici, & [illegible] græcè dicitur, verbo non inscita trãslatione sed verè comica vsurpato. At verò

Latomiæ.

illud, *inde porro ibis in latomias lapidarias*, sic accipito, vt nomen latomiarum ambiguum sit, cùm & eo nomine carcer intelligatur, & locus vnde lapides exciduntur, quem significauit lapidarias addẽdo distinctionis gratia. Veteres cùm vehementius & violentius vel arctius tenebantur, pellebantur, trudebantur, exclamare solebant, hæc vis est: Plautus ibid.

Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.

Suetonius in Iulio cap. 28. *deinde clamantem, ista quidem vis est.*

CAPVT VIII.

Catullus emendatus, tabulæ lucelli & dati, Mamurra, liminis tabella, pinguis Vmber, æquinoctialis furor.

Catullus explicatur.

POtestne cuiquam esse probabile, à Catullo lepidißimo & politißimo poeta speculum esse appellatione imaginosi vocatum, & tersißimum scriptorem huiusmodi nominatione vocabuli contra consuetudinem suã vsum esse? nam si speculo eam attributionẽ adiungeret, certè probari posset: verùm pro rei vocabulo adiectionem positam vsurpatamq; esse ab eo, credibile non est. quid igitur reliquum est? nẽpe, quod frequentißimum in antiquis libris, vt locum intactum integrumque nõ esse suspicemur, cùm ita epig. 39. scribitur,

—*nec rogare Qualis sit solet hæc imaginosum.*

sed in vocabuli huius vicem quã vocem substituemus? non vnam sed duas, *imago nasum*. irridet enim eo epigrãmate decoctoris Mamurræ amicam, quã turpiculo dicit esse naso. si igitur inquit, hæc imago rogaret & cõsuleret nasum qualis esset, sibi formosa nõ videretur, nec milia decem posceret. Sed ex eodem poeta quędam addemus ad caput pertexendũ. Epig. 16.

Vos qui millia multa basiorum
Legistis, male me marem putastis.

suspicabantũr malè virum esse Catullum, qui tantùm basiaret, nec virili libidine vteretur, quasi spado aut eunuchus esset, aut obscœniore libidine molliorique captus, quam nefas nominare. Epig. 25. cùm inquit,

Tabulæ lucelli & dati.

Ecquidnam te tabulis patet lucelli
Expensum? vt mihi, qui meum secutus
Prætorem refero datum lucello:

hanc vt opinor efficit sententiam: an non in illis tabulis & paginis, in quibus lucrũ perscribitur, pro lucro patet expensum? vt & mihi accidit, qui lucello, id est, paginis in quas lucellum refertur, scribo datum & expẽsum. existimo enim antiquis tabolas quasdam accepti fuisse vel lucri, & quasdã expensi vel dati, ad quas respexit. Pręfandum hoc quod sequitur,

Mamurra.

Vt ista vestra diffututa mentula:

honos igitur: sed nomine illius partis, quæ nõ potest honestè appellari, libidinosißimum & nequißimum Mamurram intellexit: de quo etiam crediderim illud accipiendum, *mentula mœchatur*: Et *mentula habet instar*. dubium enim non est, quin figurato nomine quempiam perstringat. is autem qui sit, in hoc in Cæsarem epigrammate declarat, cùm per probrum eodem nomine designet. Lydiæ autem lacus vndæ in epigrammate in Sirmionem idcirco dicuntur, quòd aliquando ea loca Etrusci ditione tenuerint, qui latißimè imperarunt in Italia ante Romanorum imperium & occupatam à Gallis Galliam Cisalpinam, vt è Liuio lib. 21. notum est. At verò epig. 30. liminis ta-

Liminis tabella.

bella fores significat, quæ tabulis & asseribus factæ erant: sic σανίδας πυκινῶς ἀραρυίας non raro dicit Homerus. Epig. 37. *Aut parcus Vmber* malè scribi videretur. Petrus quidem Daniel, iuuenis literarum amantißimus, sese in antiquißimo reperisse lexico ait locum ita prolatum, *aut pinguis Vmber*. Persius quoque *defensis pinguibus Vmbris*, dixit satyra 3. eodem modo obesu-

Pinguis Vmber.

sus Etruscus dicitur, vt & à Marone secundo Georgicorum,

Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Epig. 12. *Dianæ sumus in fide*
Puellæ & pueri integri:

Seculare carmen alternis canebatur à pueris, puellis patrimis & matrimis. In Dianæ se fide dicũt & tutela, quòd ope eius quę Lucina vocatur, vitã hauserint: & Artemis dicitur quòd sanos reddat. puellę etiam ritu Atheniensium initiabantũr Dianę, & ἄρκτοι dicebantur. Epigrammate 34.

Infœlicibus vstulanda lignis,

non abs re dictum est. nam prodigia & portẽta, quæque aduersabantur, lignis infœlicibus cremare solebant, vt à Macrobio relatum est. Epig. 43. cæli furor æquinoctialis ex eo dicitur, quòd æqnoctij sydere, vt à Theophrasto & Aristotele scriptum est, maximę & fœdißimæ plerunque tempestates concitantur. non

Aequinoctialis furor.

enim putem æquinoctialem Zephyrum dici, quod tamẽ nonnulli mutata distinctione coacti sensu peruincere conantur. Ego verò etiam epig. 51 *plumipedes volatilesq;*, quàm *plumipedas* legerim libentius.

CAPVT IX.

Iberici funes, prima sedilia, silentium regere, suburranæ canes, marsæ voces,

L*VPIS, & agnis quanta sortitò obtigit,*
Tecum mihi discordia est:

inquit Flaccus od. 4. Epod. illud *sortitò* ex eo dictum est, quòd res maximas solebant veteres sorti permittere, vt sortiri solebant tribus, sortiri prouincias. velut igitur naturæ sorte, & vt melius quod volo intelligatur, sortitione quadam mutuas gerant inimicitias lupi & agni, quasique eas sortiti sint, *sortitò* Horatius dixit. ibericos autem funes pro sparteis in eo admiramur, cùm ibi ait,

Iberici funes.

ibericis peruste funibus latus:

ei, vt

at, vt Fabius ait, ineptus & ridiculus ille orator fuit, qui pro sparto herbas Ibericas dixit, quod tamen Horatij imitatione fortasse dicebat. adeo aliud orationi, aliud poemati decorum est. Eadem ode,

Prima sedilia.

Sedilibusq; magnus in primis eques.

Equites maioris dignitatis, vt qui tribuni militum erant, aut tribunitij, aut maioris census, sedebant in primis subsellijs quatuordecim ordinum, sed & ditiores propius spectabant quàm pauperes è plebis cuneis: hinc illud ab Horatio lib.1. epist.1. scriptum esse puto,

Vt propius spectes lachrymosa poemata Puppi.

Propius enim spectat qui in sedilibus primis sedet: etsi de equestri censu accipi potest, quẽ adepti, cùm in quatuordecim sederent, propius quàm reliqua plebs spectabant. At in proxima oda,

Canidia breuibus implicata viperis Crines,

non tam mulier esse dicitur & fingitur, quàm Acherontis furia. Ibidem,

—spargens Auernales aquas,

dixit, quòd in veneficijs & magicis sacris simulatos latices Auerni spargere solerent, vt apud Maronem 4. Æneid.

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.

Spargitur igitur aqua, vt in sacris, & species magicis accõmodatæ veneficijs, & infœlices arbores inferisque dicatæ, vt cupressi, caprifici sepulchrales, oua rubetarum sanguine imbuta, plumæ strigis, herbæ venenatæ Thessaliæ & Iberiæ, ossa erepta ieiuno cani adolentur quodam sacro. At verò ibid.

Inemori spectaculo, cùm promineret ore,

est mori in spectaculo ore promiuente. Ibid.

interminato cùm semel fixæ cibo,

intabuissent pupulæ:

valet, cùm desiderio cibi immortuus esset, & contabuisset, eius oculis in cibo antè negato, coràm tamen posito, semper defixis, fame appetitum prouocante & cibo excitante. sic autem cibi desiderio immoriens enecatur puer, vt in eius iecore & medulla maior sit vis amatorij & philtri ex desiderio cibi. Cæterũ ibid.

Silentium regere.

Diana quæ silentium regis:

ex ritu sacrorum dictum, in quibus imperabatur à præcone, vt qui aderant, linguam pascerent, id est, tacerent & linguis fauerent: spectatrîcem igitur & arbitram magici sacri lunam, cui & silentium tribuitur, vt 2. Æneid.

—per amica silentia lunæ.

regere dicit in nocturnis & magicis sacris silentium. Ibidem inquit,

Suburranæ canes.

Latrent suburranæ canes:

hic significat Vatum circum cellas meretricũ & fornices scortari. nam in Suburra meretrices erant. Persius sat.5.

—totaq; impune Suburra,

Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.

Ibid. *—nec vocata mens tua Marsis redibit vocibus:* hanc meo iudicio continet sententiam: non te Marsa ęnia nec cantione ad me reuocabo, nec mens tua mihi restituetur magico carmine: sed maius quiddam parabo, & ex humanis extis amatorio temperato non vsitata potione te insanum amore mei reddam.

CAPVT X.

Stoici libelli iacent inter sericos puluillos, humanam vicem apud Flaccum, exquilinæ alites, & quædam alia.

QVædam sunt, quæ quamuis obscœna flagitiosaque sint, tamen vt intelligantur sunt declaranda, in his præsertim auctoribus quos sæpe tractamus: vt apud Flaccum od.8. Epod.

Stoici libelli iacẽt inter sericos puluillos.

Quid quod libelli Stoici inter sericos
iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?

Interpretum sententia in medio est, & multo melior illa quidem quàm nostra, attamẽ quia nescio quid aliud hic mihi placet, me deridendum propinare non verebor. Puto igitur sententiam esse, Alium tibi quære amatorem, alium subactorem & admissarium, me tam docto & erudito potiri nõ potes, Epicureo præsertim & delicato. nam & Stoicorũ libri, quorum philosophorum sententia seuerissima & durissima est, tamẽ inter delicias sericorũ puluinorum collocari desiderant: vt inde coniecturam de voluptuarijs Epicureis facias, & alijs doctis hominibus, quàm fastidiosi sint amatores. quare alium tibi amatorem vide, eũque illiteratum: nisi fortè existimas, non satis valentes ad res venereas esse indoctos homines. At superiore quadam oda,

Humanã vicem.

Venena magnum fas nefasq; non valent
Conuertere humanam vicem:

sic interpretor, In veneficijs est quidẽ magna vis, sed tantum profectò non possunt illa pro hominibus efficere, vt natura æqui & iniqui, vt fas & nefas, vt ius & iniuria mutentur. hoc hominum causa non possunt pręstare. Atq; id est humanam vicem: vt apud Cic. lib.1. famil. epist. 9. *nostram vicem vltus est ipse sese*. id est, quod facere debuimus, id ꝑ nobis nostraq; vice fecit. nam debuimus eum vlcisci, qui sese vltus

Exquilinæ alites.

vltrò est. At, *& exquilinæ alites*, cùm 5. od. ait, eas dicit insepultas proiectum iri extra aggerem in exquilinis puticulis, feris & alitibus laniãdas erat autem antiquis acerbissimũ & ignominiosissimum honore sepulturæ carere, obijciq; feris & alitib⁹, aut in Tiberim trahi, aut in Gemonias scalas. Od.9. Epod.

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos,
Galli canentes Cæsarem:

cùm ait, aut *verterunt* media breui pronuntiandum, vt versus non claudicet, aut *verterint* legẽdum. Seruius autem lib.6. Æneid. scribit duo millia equitum ab Antonio transijsse ad Augustum, per quos victoriam adeptus sit. Ibid.

—cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit:

est, cuius sepulchro euersæ Carthaginis titulus subscriptus est. Nam rerum gestarum me-

motia sepulchrorum elogijs inscribebatur: Silius lib. 15.

Hæc Decios stygias Erebi detrusit ad vndas,
Dum cineri titulum, memorandaq; nomina bustis
Prætendit.

& Iuuenalis sat. 6. — *titulo res digna sepulchri.*

CAPVT XI.

Hasta velitaris, destinare, damiurgi, scutale, bendidia, diuortia aquarum, mulsum in triumpho.

QVÆ inter legendum 38. Liuij librum stri ctim attigeram & enotaueram, ea huic etiam schedæ appingam. *Vrbem*, inquit, *ne quam formulæ sui iuris facerent.* vt formula in iure prætorio & ciuili dicitur, cùm certa quadam actione & forma, & verborum certa conceptione aliquid comprehẽditur: ita in ciuitatum imperio & fœderib⁹ iurisdictioneq; & ditione formulã inde traductam posuit sanè quàm eleganter, cùm etiam ista certa cautione & lege certoq; iure non minus quàm priuata consistat. *Ad Argos*, inquit Liuius, *amphilochum*: puto, *ad Argos amphilochium*, auctorem scripsisse, sed huc mendum inuasisse: vt &, *frangi Gallorum opus*, non multò pòst adulteratum crediderim pro *opes*. *Ingentem vim pilorum, velitarium hastarum.* quæ sunt velitares hastæ? erant iaculatoriæ, id est, quibus eminus iaculabantur, proinde alijs leuiores: de his Ouid. ita scribit in Ibin, *Velitares hastæ.*

Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te nondum ferro iaculabor acuto.

Hastam velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare: quod enim de velitibus hunc in modum scribit Liuius, *gladijs à velitibus trucidabãtur. hic miles tripedalem parmam habet, & in dextra hastas quibus eminus vtitur, gladio Hispaniensi est cinctus*: Polybius ita Græcè scribit, τοῖς μὲν οὖν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλειαν, περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. mox subijcit, τὸ δὲ τῶν γροσφῶν βέλος ἔχει τὸ μὲν ξύλον ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τὸ δὲ πάχος δακτυλιαῖον, τὸ δὲ κέντρον σπιθαμιαῖον, οὕτως ἐπὶ τὸ λεπτὸν ἐξεληλασμένον καὶ συνωξυμμένον, ὥστε κατ᾽ ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν. Ita Polybio hasta velitaris hastili est longitudine duûm cubitorum, crassitudine digitali, ferro dodrantali, ita in tenuitatẽ & gracilitatem ducto & spiculato, vt primo statim iacto necessariò inflectatur. à velitari autem & manipulari hasta differebat amentata, quæ grauior erat & maior, & vi maiore impetu torqueretur, habena vel amento media vinciebatur, cui digitus inserebatur ad conatum iactus adiuuandum: D. Ambrosius, *Intorquenda est amẽtata illa, non manipularis sententia.* *Hoc plura*, inquit Liuius, *velut destinatũ petentibus, vulnera accipiebãt.* destinatum hic videtur esse scopus, & destinase scopum, designare est quem petas: Liuius, *Destinare.* *Non capita solùm hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris.* Est & destinare, quod peris attingere & prendere: Cæsar lib. 7. bell. Gall. *Nã laqueis falces auertebant, quas cùm destinauerant, tormẽtis retrorsum reducebant.* Est & mittere, vt tormento aliquo aut arcu: Vegetius lib. 4. c. 18. *Ad maiores ballistas, malleolos vel falaricas cum incendio destinant. Et sub aduentu*, inquit Liuius, *consulis Damiurgis ciuitatum, qui summus est magistratus.* apud Dorienses, inquit Hesychios, qui publica negotia resque ciuitatis administrant, Demiurgi vocantur, qui similes sunt ijs, qui ab Atheniensibus Demarchi vocantur, id est, triboni. Peloponnesij autem dorici sunt generis, quo factũ est vt Damiurgi doricè Liuius diceret. *Damiurgi.* ἐπιδημιουργοὺς appellat Thucydides li. 1. τούς τε ἐπιδημιουργοὺς ἐκπέμπειν. vbi annotant ἐπὶ redundare, & demiurgos esse phylarchos. sed verius puto, quod & Liuius & Hesychius scripsêre. opifices autem ab interprete explicari equidem plerunque miratus sum. Ait Liuius, *sed triplex scutale crebris suturis duratum*: scutale hîc existimo coriũ esse, cuius loris habena consutis facta erat, sic appellatum, quòd ex eo genere corij scuta cõficerentur. nam, vt apud Polybium est, exterior scuti facies corio vitulino obducta erat. *Scutale.* Inquit Liuius, *Consulatum idibus Martijs cùm inijssent, de Rep. deq; prouincijs & exercitibus senatum consuluerunt.* arbitror, de Repub. referre, esse senatum cõsulere quemadmodum Respub. in annum administranda sit, qui in prouincias mittendi, qui reuocandi, qui exercitus cõscribendi, qui dimittendi, quid domi militiæque agendum: quæ videtur relatio frequens fuisse anni principio, consulibus magistratum ineuntibus: Cæsar, *referunt consules de Republ.* Liuius, *Itaque consulibus nouis, quo die de prouincijs & de Republ. retulerũt, senatus vtique prouinciam Ligures decreuit. Romanorum*, inquit, *primum agmen extra saltum circa templum Bendidium.* Bendis, vt scribit Hesychius, lingua Thracum Diana appellatur, vnde & Bendidia eius feriæ Athenis vocabantur: nam eius sacra è Thracia adscita Athenienses receperant, illisq; ferijs disseruit in Piræeo de optimo Reip. statu Socrates, vt à Platone refertur. *Bendidia.* *Et cætera*, inquit Liuius, *spolia eius vrbis ante currum laturus? & fixurus in postibus suis?* solebant enim postes Romani spolijs hostium ornare: Polybius, τῶν τῆς οἰκίας κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα. Maro 2. Æneid.

Barbarico postes auro spolijsq; superbi.

Et 7. *Multaq; præterea sacris in postibus arma,*
Captiui pendent currus, curuæq; secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingẽtia claustra,
Spiculaq;, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis.

Sed ne ea quidem ædibus abalienatis licebat emptoribus refigere aut tollere, vt Plinius literis mandat. *Et prope ipsis*, inquit Liuius, *iugis ad diuortia aquarum castra posuisse*: diuortia aquarum iuga sunt, vnde in diuersa aquæ & cœlestes & perennes diuertunt: Lucanus lib. 2. *Diuortia aquarum*

Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia Ponti.

Inquit

Mulsum in triumpho.

Inquit Liuius, *& ad portam Capenam mulsum prosecutis sunt dedisse.* veteres Romani mulsum in delicijs habebant, & in triumpho milites sb imperatore eo donabantur: Plautus in Bacchidibus, Sc. Atridæ.

Sed spectatores vos nunc ne miremini
Quod nō triumpho, peruolgatū est, nihil moror:
Veruntamen accipientur mulso milites.

Ita eo exemplo & more tum Liuius significat Culleonem in Africani funere renouata memoria triumphi eius pileatum dedisse mulsum, aut triumphi imitatum liberalitatem & imaginem hoc fecisse.

CAPVT XII.

Aues pascunt, andruare, acus, aurum vnde, atta, arbitrium, arbitrarium, ambrices, aquarij, & quædam alia in Festo.

MIHI librum primom Festi percurrenti, quædam in mentem venere ex alijs auctoribus, & è Festo occurrere, quæ commentationi huic insererem. statim initio scribit, augustum locum ab auium gustatu esse dictum quibusdam videri, quia aues pastæ id ratum fecerint. id arbitror de tripudio solistimo intelligi, cùm pullarius auibus offam dabat. nā si pascerentur, bonum augurium erat, si non pascerentur, malum.

Aues pascunt.

Claudius pulcher, inquit in Tib. Cæs. cap. 1. Suetonius, *apud Siciliam non pascentibus in auspicādo pullis, ac per contemptum religionis mari demersit, vt biberent quando esse nollent, prælium nauale misit, superatusq; est.* & Asconius in 3. Verr. scribit dici solitum magistratum ineuntibus, aues pascunt: Cicero 1. de diuinatione, *dicito si pascuntur.* *Affecta*, inquit Festus, *fœmina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi ad extremum periculum adducta*: hæc mihi scribere videtur, ad illum Plauti respiciēs locum, qui in Rudente, Sc. Quis est, extat,

Accipiam hospitio si mox veniet vespere.

Item vt affectam. Ambactus, vt ait Festus, lingua gallica dicitur actus: & ambactus, seruus mercenarius, vt circumactus, dicitur. hanc vocem vsurpauit Cæsar commentario sexto, *ita plurimos circum se ambactos clientesq; habet.* Ambacti autem erant apud Gallos, qui se nobilibus in seruitutem dicarant, quòd circum illos acti essent. In lexico Latinogræco, cuius mihi copiam optimus & eruditissimus iuuenis Petrus Daniel fecit, ambactus sic explicatur, Ambactus [illegible], [illegible]. ita ab Ennio hoc vocabulum Cæsar mutuò sumpsit. *Annus*, inquit Festus, *ex Græco venit, quem illi* [illegible] *dicunt, & quod nos triennium, illi dicunt* [illegible]. Hæc sic in Festi codice restituenda censeo, *vt & ægrum ex græco* [illegible] *appellatur.* *Aurum*, inquit, *dictum est, quia præcipuè custoditur. græcè enim* [illegible] *custodire dicitur*: hanc lectionem videor iure affirmare posse, cùm accommodatissima sit, non quæ obtinuit.

Aurū unde dictū.

Andruare

Acus.

Iterum, *andruare est recurrere: à verbo græco* ἀναδραμεῖν *venit.* id autem erit ἀναδραμεῖν. Cùm acus originem peruestigat, & è Græco ducit, lego, *totum autem ex Græco sermone trahitur, quòd sarcire apud illos* ἀκεῖσθαι *dicitur.* sic apud eum lego, *angulus à Græco* ἀγκύλον *venit, siue ab eo quod est* ἄγχω. Nō assentitur Festus Tullio in Topic. nec Varroni, qui inter æditimum & æditimum nihil interesse censent: sed & M. Tullius in æditimo timum productionem vocabuli censet: pro intimo Festus accipit, cuius hæc sunt verba, *Aeditumus sacræ ædis tutor, id est curam agens: æditumus ædis intimus.* quanquam non satis apparet an significatione distinguat, quæ notatione diuidit.

Aedituus
Aeditimus

Lego etiam hunc in modum illud, *attauus quia atta est aui, id est pater, vt pueri vsurpare solent.* Nam quod *tata* scribunt, id verò tale est, vt ex eo tatauus non atauus formari debeat: cùm autem atta auum significet, vt Festus in verbo attin explicat, hanc enim vocem esse iunioris ad seniorem honoris causa tanquam ad auum, refert, tamen pueri attam pro patre dicere solebant.

Atta.

Putant iurisconsulti, nullum esse verbum latinum quo sententia arbitri vocetur. Itaque ipsi verbum cuderunt *laudum*, vt verè dicam, illaudatum. Ego arbitriom posse dici arbitror: quo auctore? nempe Festo, cuius hæc verba sunt, *Arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur: Arbitrarium autem cùm adhuc res apud arbitrium geritur.* proinde incerta est & dubia controuersiaque iuris, & in voluntate potestateque & arbitrio alterius: quo factum est, vt Plautus in Amphitr. Sc. 1. certum arbitrario opponeret, quod inuito aliquo & ingratijs futurum esset:

Arbitriū
Arbitrarium.

Hoc quidem profectò certum est, non arbitrariū.

Lego in Festo, ambrices regulas esse non regulas, id quod sensus ipse declarat, sed & Francorum lingua, quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texūtur aut ædes obducuntur, lambrices vocat, quod cùm sit, ædes lambricari pro ambicari dicit.

Ambrices

Aquarij sunt, inquit, *impudicarum mulierum sordidi asseclæ.* Hinc puto hanc significationem manasse, quòd aquarij dicebātur qui aquam in ædes portabant, qua plurima egent ad balneum seseq; eluendas mulieres. apud Plautū in Pœnulo, Sc. Negotij. meretricula dicit, *Aggerundaq; aqua sunt viri duo defessi.* hac occasione amorum internuntijs solebant eis vti: hinc Iuuen. sat. 6. *veniet conductus aquarius.* Septimius Florens, *primi erūt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarij, venenarij, magi.* Aquarioli autē per diminutionem ad contemptum vt in vilissimia & omnium vilissimi ipsi dicuntur: Lampridus in Commodo, *Aquam gessit, vt lenonum ministerijs probrosis natū magis, quàm ei loco crederes, ad quem fortuna peruexit.* Nos addito *m*, macarios appellamus. reperi & in lexico Latinogræco aquarium ὑδροφόρον esse, & aquariolum [illegible]: sed & baccarionem [illegible].

Aquarij.

CAPVT XIII.

Præfatus diuos apud Maronem, territare, alterna fortuna, Camilla, & quædam alia in Marone 11. Aeneid. explicata.

MARO libenter poemati suo Romanos mores interserit, & eis opus distinguit suom & ornat: ac, vt mihi videtur, deeus opimorum spoliorum Æneæ tribuit 11. lib. cæso Mezeotio, quæ & Marti Gradiuo dicari facit in trophæo: sic enim canit,

Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens.

Harum terum obseruatio & ingeniosum ostēdit poetam, & poema erudirione commēdat. Sic cùm eodem libro ait,

Præfatus diuos.

Præfatus diuos, solio rex infit ab alto:

morem antiquorum expressit, qui antequam verba in senatu vel concione facerent, deos precari solebant, vt & qui apud Christianos religiosissimi sunt, facere hodieque solent. Nec hoc de antiquis illis exordijs interpretandum censeo, quibus orationes auspicari solebant veteres oratores: *Deos immortales iudices precor, deásque omnes*: sed de precatione, quam facere antequam concionarentur, aut in senatu loquerentur, solebant. Id ex ea concione intelligi potest, in qua Gracchus occisus est, de qua sic lib. 4. ad Herenn. Cornificius scribit, *Cum Gracchus deos inciperet precari: cursim isti impetum faciunt*: id est, cùm antequam populum alloqueretur & concionaretur, deos precaretur. At eo lib.

Territate

——& cælum territat armis:

desiderandi sensu & significatione audio, vt sit, cælum deosque terrere velle videtur.

Fortuna alterna.

Fortuna verò alterna est, quæ alternis his & illis fauet, quę varia & incerta est, vt ἀλλοπρόσαλλος ab Homero Mars dicitur, quod vocabulum propè est vt putetur exprimere Maro voluisse. Inquit ibidem Maro,

——matrisq; vocauit

Camilla.

Nomine Casmillæ mutata parte Camillam.

scio quàm eruditè de Camillæ nomine arguetur Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 8. & quàm è recōdito originem eius repetat: sed mihi versum Maronis consideranti longè alia sententia animo surgit & incessit. mihi enim videtur Maro innuere, Camillam à Casmilla deduci, detracta litera: quod cùm ita sit, Camillam vt Camœnam esse existimabo, vt Casmillam Casmenam. nam quæ a Latinis postea Camœnæ vocatæ sunt, ante à cascis priscisq; Latinis Casmenæ, vt Varro scribit, dicebantur. Musarum autem & Camœnarum, virgini quamuis bellatrici, non erat indecorum gerere nomen. Cùm autem ait,

——hastisque reductis
Protendunt longè dextris:

habitum hominis in procinctu hastam tenentis, & manu retrorsum ducta eam librantis parantisque mittere, sub oculos subiecit: & cùm inquit,

——cælumq; obtexitur vmbra:

missis vndique telis & spiculis, æmulatus est Laconis dictū, qui, referente Cicerone 1. Tusc. cùm Perses hostis in colloquio diceret, solem præ multitudine sagittarum non videbitis: In vmbra, inquit, igitur pugnabimus. At verò Tyrrhenus & Acoteus aduersis vulneribus se confodiunt & interimūt, vt Arruna & Brutus in historia Romana. nam eosdē gaudet operi suo casus intexere. Herminius etiā apud eum nudus pugnat, vt Gallos olim solitos esse pugnare à Polybio scriptū recordor. ita velut pictura est eius poesis. & fugiens Camilla Parthorum more in aduersum arcu conuerso sagittas mittit. Cæterū qui Eumenius in omnibus appellatur editionibus, eum Euneum Seruius & Donatus appellant. Hæc inter legendum nobis occurrerunt, quæ & huic paginæ pro deposito commendauimus, quod nobis aliisque seruaret.

CAPVT XIIII.

Animi agnitio, temeritate fortius, apud Ciceronem lib. 1. de nat. deor.

Animi agnitio

QVÆSTIONEM de natura Deorū Cicero pulcherrimā ad animi agnitionem esse statim eius disputationis initio prædicat: sed cur id dicat, parum attendere plerique videntur. & sunt qui agnitionem, cognitionem accipiant. quid enim est cognitu pulchrius, quàm quid Deus sit tenere & nosse. hoc alijs displicere animaduerto, vt M. Antonio Mureto, quē, vt eius elegantia & doctrina meretur, honoris hîc causa appello. atque is sanè quàm eleganter agitationem animi legit. Ego ne, vt ita dicam, asymbolus sim, & ipse aliquid comminiscar, cui pro suo merito pretiō erit. Quid enim si Cicero intelligit, nostros animos Deorum teneri cognatione, vt & Stoicis videbatur? vt, si eorum stirps & origo diuina sit, disputatio de natura Deorum præclara omnino sit ad cognoscendam animi naturam & præstantiam. nam & lib. 1. de legibus ita loquitur, *Ex quo illud efficitur, vt is agnoscat deum, qui, vnde ortus sit quasi recordetur & agnoscat*. Legi tamen in veteri libro *ad animi cognitionem*, & vehementer probaui. Sed quid est quòd ibi ait, *causam, id est principium philosophiæ esse scientiam*? Conueni aliquando qui hinc abesse nescio quid putaret, & aliquid suppleret, in contrariumque sensum conuerteret, & *inscientiam* inscientissimè legeret. Ego sciētiam defendo, & existimo significari, veram philosophiam non in hominum philosophorum discrepantibus opinionibus positā & constitutam esse, sed in scientia certaq; cognitione, & sine ea esse non posse. nam tanta inter eos varietas & dissensio est, vt appareat sine certa quadam scientia philosopiam extare non posse, nec philosophos eam esse artem consecutos, cuius nomine vocantur. Itaque cùm à scientia absint, ad quam etiam perueniri Academici non posse dicunt, & cùm in tanta dissensione constituti sint, vt quidam ineptissimas sententias de Dijs immortalibus ferant, tanta varietas magnum argumentum habet, sine scientia verique cognitione & comprehensione philosophiam esse non posse, & eos à philosophia, qui opinionibus nitantur, plurimum distare. meritò igitur cùm esse sine

scientia

ſcientia philoſophia non poſsit, & ad ſcientiem non poſsit perueniri, Academici ab aſſenſione ſe ſuſtinent & rohibent. Vel potius dicit, omnes ad ſcientiam peruenire conari, & ed eam omni ſtudio eniti, ſed cum diuerſa ſentiant, meritò Academicos ſententiam ſuſtinere ſuam, ne temerè aſſentiantur. nam temerarium eſſet incognito falsóve aſſentiri. Ait autem Cicero, *Quid enim eſt temeritate fortius?* hic fortius puto eſſe inconſideratius & vehementius & impotentius, quodque magis impetu cæco, fortuito turbidoque rapiatur, ſic fors fortuna dicitur, quæ megnam vim imperiumque habet, & temeraria aſt: & à Cicerone 4. Tuſc. ſcribitur, *ſemper Aiax fortis, fortiſſimus tamen in furore*, quòd eſſet eius vehementiſſimus & accerrimus impetus.

Temeritas & fortius.

CAPVT XV.

Exceſſere omnes adytis, peplum ferebant, amplecti ſimulachra, Iupiter herceus.

OMNES ferè ſciunt quid ad illum Maronis locum 2. Æneid.

Exceſſere omnes adytis, arisq; relictis,
Dij quibus imperium hoc ſteterat:

Exceſſere omnes adytis.

de deorum euocatione, quæ ſolemni cetmine fiebat Romano more, Macrobius lib. 3. c. 9. ſcribat: ſed cùm ad eam fortaſſe non reſpexerit Maro, quis improbum cenſeat, ſi quis quid poſt veteres auctores conetur afferre, quod nihilo deterius Poetæ ſeoſum explicet. Reperio in Græcorum commentarijs, prodi- tum à poetis antiquis eſſe, cùm Troia excidio propinqua eſſet, viſos aſſe deos è ſuis templis ſua exportare ſimulachta. Æſchyli interpres, [illegible]. Auctorem igitur interpres ille eius rei laudat Sophoclem, qui in ſabula Simulachriferis deos induxit ſuis humeris ſua gerentes ſimulachra. Sed & Aaſchylus apertè planeq; dicit, vrbes, quæ capiuntur, à ſuis hominum opinione dijs deſeri: [illegible]. hæc cùm ſcripſiſſem, animaduerti Muretum eadem ſcribera in lectionibus variis, & gauiſus ſum, in eadem ſententia illum eſſe. itaq; quod ab eo iam dictum erat, ex hac pagina nolui delere, tatus non mihi fore inde corum, iu his non eſſe ma hallucinatum, quæ tam ingenioſus vir vidiſſet. Nam ſi quis me hæc furatum eſſe calumniabitur, conſcientia fretus, talem ſuſpicionem facilè contemnam. Ex eiuſdem poeræ interprete & illud Maronis lib. primo Æneidos declarare nitemur, nõ ſatis ab explicatoribus Latinis enarratum,

Crinibus Iliades paſſis peplumq; ferebant.

peplum ferebant.

quod idem & ab Hometo ſcribitur. magnie autem in periculis deos precantes & obſecrãtes, eorumque ſidam & opem implorantes, etiem veſtibus ornabant, illo cultu fauorem numinis emere ſe credentes: interpretis verba ſunt, [illegible]. Æſchylus, [illegible]. Peplum igitur Troianæ mulieres ferunt, vt ea veſte Mineruæ ſimulachrum induant, & deam propitiam habeant. Solebant & in magno diſcrimine & metu deſperationeque ſalutis amplecti deorum ſimulachra, vt ſecundo Æneidos ſcriptum reperimus,

Amplecti ſimulachra.

——diuûm amplexæ ſimulachra tenebant.

Idem ab Æſchylo etiam aſſe ſcriptum recordor, [illegible]. Iterum [illegible]. Ait Maro ibidem,

Aedibus in medijs, nudaq; ſub ætheris axe
Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus.

hic ab eo deſcribitur Iouis Hercei ara, quæ in medijs ædibus in impluuio erat ſub dio, Græcorum more: Athenæus libro quinto, [illegible]. Exiſtimo autem in illa ara Hercei Iouis, ad quam Priamos occiſus fuit, ſacratum fuiſſe ignem peruigilem & perpetuum, ideoq; Maronem ſcripſiſſe,

Iupiter Herceus.

Sanguine fœdantem quos ipſe ſacrauerat ignes.

Placet & addere Vegetij ſententiam de quodam libri ſecundi loco à nobis tentato ſuperiore commentario,

Inſpectura domos venturaq; deſuper vrbi:

ſentit enim eleganter Maronã da equo Troiano, vt da machina oppugnatoria, loqui, quę muris vrbis editior ſit, & altior, & veniens deſuper ſit oppidanos oppreſſura: verba ſunt Vegetij, lib. 4. capite 19. *Preterea partem muri ad quam conatur machina accedere, cemento atq; lapidibus, poſtremò tabulatis extruendo faciunt altiorem, ne defenſores mœnium deſuper vrbi ventura poſsit opprimere.*

CAPVT XVI.

Vexillum tollere & proponere, detrahere naues, Berones.

VExillum imperatores habebant penes ſe in tabernaculo: & qui delectum olim habebant, in arce ponabant: cùm prælium erat atiam committendum, proponebatur tolle- baturque vexillum, vt in libro de bello Alexandrino, *Quod vbi conſpexit, celeriter vela ſubduci, demitti antennas iubet, & milites armari, & vexillo ſublato, quo pugnandi dabat ſignum, quæ primæ naues ſequebantur, idem vt facerent ſignificabat.* Cæſar libro ſecundo de bello gallico, *Cæſari omnia vno tempore erant agenda, vexillum proponendum, quod erat inſigne, cùm ad arma concurri oporteret, ſignum tuba dandum.* Vexillo igitur pugnandi dabatur ſignum & in repentino tumultu prælij inopinati, ad arma concurrendi. Tollebat & ſignum, quod vexillum erat, qui rapidè celeriterque milites contrahebat: Maro octauo Aneidos,

Vexillum tollere & proponere.

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

Tollitur ſignum ad præſidiũ comparandũ & ſpem

ſpem oſtendendam confirmandoſq; animos: Cicero pro Marcello, *& his omnibus ad bene de omni Rep. ſperandum quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſti.* In illo autem commentario belli Alexandrini,

Detrahere naues.

detrahere naues eſt è mari in littus eas trahere, quòd mare altius ſit quàm breue littoris vadum, deorſumque ex alto & pelago in vadoſa littora deduci videantur. καθέλκειν tamen Græcè, quod eandem notionem oſtendit, eſt quod Latini deducere dicunt, è littore ſcilicet in mare nauim ad nauigandum detrahere, cui contrarium ſubducere, quod illi ἀνέλκειν dicũt. Verba autem commentarij ſunt, *Quibus de cauſis naues quas potuit Cæſar ad terram detraxit, quem in locum illos ſucceſſuros non exiſtimabat.* eſt igitur in eo commentario detrahere, non è littore in mare trahere, quod deducere dici ſolet, ſed è mari in littus appellere & applicare, quod

Berones

Græci κατάγειν dicunt. Berones eo in commẽtario qui ſunt? & nomen eſſe populi Aquitaniæ ferè conuenit: ſed eius populi nulla vſquam mẽtio eſt. quid igitur ſi Bigerones ſcribamus? Nam prætermiſsio vnius ſyllabæ quã in facili ſit & procliui, norunt omnes. Sed vt hoc caput ſuo fine concludam, neq; diutius leuibus eius obſeruatiunculis lectorem morer, melius in ſerijs rebus horas collocaturum, cùm ſcribitur in eo commentario, *Capta eſt vna hoſtium triremis, depreſſa altera, deinde omnibus epibatis nudatæ*: quod leue ſanè erit, admonebo legendum videri, *duæ omnibus epibatis nudatæ.* Illud enim *deinde* & ſententiam confundit & lectoris mentem conturbat.

CAPVT XVII.

Sequius, nihilo deterius, funalis equus, aſtici ludi & attici, tumẽtes oculi, exerere principem, Thraſcipolis, ſchema, pridie ſortitionẽ, antlia: & alia quædam apud Tranquillum in Tiberio.

IN Tiberij vita quædam mihi animaduertiſſe videor, quæ etſi leuia ſunt, tamen non indigna iudicaui, quæ hic intexerem, vtcunq; hominibus placitura ſint, qui plerunq; libentius quod malignè carpãt quærunt, quàm qđ beneuolè laudent. Cap. 3. in Tiberio, *Multa*, inquit Tranquillus, *multorum Claudiorũ egregia merita, multa etiam ſecus admiſſa in remp. extãt*. etſi nihil hic habeo quòd hãc dictionem culpem, tamẽ

Sequius.

ſequius quod reperi, non poſſum diſsimulare. Sic & Varro apud Non. loquitur, *Non modo abſens quicquam ſequius de te cogitabit, ſed etiam rumnabitur humanitatem.* Nam ſequior pro deterior dici non eſt perinde infrequens, quod à ſequendo reor deduci: deteriora enim ſequi, meliora præcedere ſolẽt. proinde etiam poſterior pro deteriore poni etiam alicubi annotamus. Sed

Nihilo deterius

& nihilo deterius, quod inſolẽtius videri poſſit, pro nihilo ſecius apud Aſconiũ legi: Ca. 9. *petebat*, inquit, *nihilo deterius conſulatum.* ſequitur, *Pannonico Breucos & Dalmatas ſubegit.* hanc lectionem potius, quàm veterũ librorum auctoritatem ſequor, in quibus Brennos lego. Nã Breucos & Plinius aſſerit li. 3. c. 25. & Dio cõfirmat libro 55. Brennos reperio in Strabone libr. 17. Horatius Breunos nominat, ſed fortaſſe alios, lib. 4. od. 14. *Breunoſq; veloces & arces.* Ca. 2. *Etiam*, inquit, *virgo veſtalis fratrem iniuſſu populi triũphantem.* Cicero pro Cælio non fratrem, ſed patrem appellat. reperio etiam c. 5. *Lucio Numacio Planco* in vetere libro: Munatiũ tamen appellat Dio, quod & verius videtur. Funalis equus ca. 6. di-

Funalis equus.

citur qui extra iugũ eſt, & iugali opponitur: is σειραῖος & σειραφόρος à Græcis dicitur. Pro Actiacis ludis atticis reperio, ſed & aſticis. Actiaci ludi fiebant in memoriam Actiacæ victoriæ, de quibus Maro 1. Æneid.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

Aſtici ludi & Attici.

Attici tamen ludi eſſent, vt & aſtici (nam ſatis conſtat Athenas aſtu appellatas fuiſſe. hinc à Plutarcho in Iſocratis vita ſcribitur, διδασκαλίας ἀστικὰς ἐδίδαξεν) ſimiles illis, qui olim panathenæis & liberalibus Athenis fiebant. in ludicro autẽ Troiæ, cuius hic meminit, turmæ erãt duplices, vna minorũ puerorum, altera maiorum: Sueto. *ductor turmæ puerorum maiorum.* Et *tumentibus*, inquit ibidem, *oculis proſequutus eſt*: hæc

Tumẽtes oculi.

lectio aſſertione indiget, ꝓpterea quòd in dubium vocatur à doctis. ego tumentes oculos accipio, velut erũpentes è capite & prominẽtes, quòd in ea penitꝰ defixi eſſent, quomodo [illegible] à Theocrito dicuntur. Lego ſuprà c. 1. *Atta Claudio gentis principe.* Attæ aũt vocaban-

Attæ.

tur, qui propter vitium crurum vel pedũ plantis inſiſtebant & terrã magis attingebant quã ambulabant. Cap. 16. lego, *quod inter Italiam regnumq; Noricũ*: non *intra*: ſed & pro, *vehiculorum onera*: reperio *vehiculatorum onera.* itaq; quamuis illud non improbẽ, tamen quidni hoc etiam defendere poſsim? præſertim cùm vt nauiculator, ſic etiam vehiculator dici probè poſsit. Ca. 20. pro *Batone pannonio*, Batonẽ reſtituo, tũ veterũ librorũ adſtipulatione, tum Dionis li. 55. apꝓbatione adductus. Ca. 21. Græca ſic reperio, ἐμοί τε τοῖς μόνοις καλὰ στρατηγῶν. reperio etiã ἄριστε στρατηγῶν, vt ſit, optime imperatorũ. mox quoq; pro ῥᾳθυμίαν inuenio non inelegãter ἀναρθυμίαν. Illam autem meritò laudatam & in omnium ore verſari ſolitam Tiberij ſententiam, cap. 32. boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere, paulò aliter extulit Dion lib. 57. κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι, quod eſt, tonderi pecus meum volo non radi. *Paulatim*, inquit capite 33. *principem exeruit*: aliquantò elegan-

Principẽ exerere.

tius eſt, principem exeruit, vt in bonis libris, quod eſt, exeruit vim principatus, & ſe principem oſtendit. non multò poſt, *vxorem pridie ſortitione ductam*, non ſatis intelligo, arbitrorque legendum *pridie ſortitionem*, vt pridie Calendas dicimus: ſignificat enim eum vxorem dimiſiſ-

Pridie ſortitionem.

ſe poſtridie quàm ſortitus eſt prouinciam, quam pridie duxerat. nam è ſortitione cùm ampliſsimas ſperaret diuitias, vxoris vt paupe-

pauperie cõtubernium despicere cœpit. Cap. 57. Tresipolis Thrax, Rhescuporis à Tacito, Rbascuporis à Dione, quod & verius puto, vel Thrascuporis, Rhescipolis secũdo Cæsaris de bello ciuili commentario vocatur. Capite 43. pro, *exemplar imperatæ scenæ*, lego, imperatæ schemæ, nam schema schemę à Latinis dicitur. hic forma concubitus significatur. Quin & *impetratæ* codices optimi habent, vt forma ea concubitus & complexus significetur, quam à portentosis illis & extremæ libidinis hominibus impetrarat Imperator: qui hiãtibus & euidissimis oculis talem impuritatem spectabant. Sed & *domum se abripuit*, ca. 45. malim, quàm *corripuit*. Ibidem, *vnde nota in atellanico exodio*: in optimæ fidei libro reperi, *mora in atellanico exodio*. atque vtrunq; defendi videtur posse, illud quòd notatus infamiæ sit Tiberius, obiecta oris obscœnitate: hoc quòd histriones id de Tiberio intelligentes & tractim pronunciantes, aut etiam iterantes, attulerunt moram exodio, quã etiam histrionũ morem secuta est mirifica populi assensio. Exodia autem quę sint, explicat Aristoteles in arte poet. sunt enim ea quæ prę ter argumẽtum inseruntur fabulis. Ergo cùm histriones fabulas Romæ agebant, vt tragœdias, interponebantur sceuæ quædã extra argumentum, quę à iuuentute agebantur exodiaq; vocabantur, quemadmodum Satyra Græca actioni Græcarum fabularum olim interponi solebat, vt ex Horatio de art. poet. notum est: ea autem exodia postea conserta, attellanas fabulas fecere. Capite 46. *quam non amicorum, sed Græcorum appellabat*: quantò melius *gratorum*, vt in veterib. exempleribus? Gratos enim hic ab amicis distingui accipimus, eosq; intelligimus, quos etsi non in amicis numerabat, iucũdè tamen & libenter videbat, cùm eorum consuetudo ipsi grata esset. Ibidem, *vna modò liberalitate ex indulgentia vitrici prosecutus*, cur non hominibus doctis probem? nec multò pòst, *Quibus tamen interdum & egere & vti solebat, regi videretur. Tulit & perindignè actum in senatu*. Infrà est, *vno ex iis equestris ordinis viro, & in latomiam condemnato*. plurimum hinc diuortit vetus scriptura, *& in andiam condemnato*, quem repræsentare melui quàm prętermittere, vt hæc quæ huius loci incubatrix est, eiicietur possessione: quenquem de Andie nihil quicquam legi, sed occurret sagacioribus fortasse & doctioribus, ex his tanquam vestigijs, quod commodè reponant. nã Pandetariæ veniebat in mentem, & Aenariæ, sed & Insulæ Diæ: sed his coniecturis errantibus & vagis parum confido. reperi tamen pro andia tandem in alio nobilissimo & vetustissimo libro antliã, quam germanam scripturã reor, vt eum in sentinam nauis damnatum vel haustum aquæ intelligamus, quæ antlia trahebatur. Infrà, *relegauit Cinariam*: ea est quæ Cynare à Plinio lib. 4. cap. 12. vocatur, Sporadum vna. Audiui qui Cinyriam vrbem Cypri emendandum, vel Æneriam putarent, qui audiendi non sunt. reperio in bonis libris, *ποδὸς ἄμαρτ ευ-* *φραμάτων*, quod haud paulò melius est, quàm quod receptum video. Illa etiam ca 57. sic lego, *Quid scribam vobis P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribã hoc tempore, Dij me deæq; peius perdãt, quam quotidie perire sentio, si scio*. Lego c. 67. *conquestio de Lucij Cæsaris morte*, vt nepotis Augusti Lucij Cæsaris deploratam ab eo mortem carmine putemus. Lego ibidem, *imitatus Euphorionem & Rhianum*: nó vt vulgò Arrianum. nam Rhianus poeta nominatur à Suida, eiusq; hodie multi extant versus in Stobæo.

CAPVT XVIII.

Arietinum oraculum, mutitare, cephalas, strues, fertum, sphærita, præter propter.

ARietinum oraculum refertur à Gellio li. 3. c. 3. vno versu contextum, Arietinũ oraculũ.

Peribo si non fecero: si faxo vapulabo.

id cur Arietinum dicatur, qui quæret, nodum in scirpo non videbitur quærere. ego arietinum putem vocatum ob Iouem Ammonem, cuius oracula exploratæ indubitatæque fidei habebantur. Is autem specie arietis, vt satis notum esse cõfido, colebatur. Cuidam autem oraculum Iuppiter Ammon ita anceps ediderat, vt vtruncunque faceret, malum haberet: peribis videlicet si non feceris, si feceris vapulabis. *Qui ludis Megalensibus*, inquit libro secundo capite vigesimoquarto Gellius, *mutitarent, id est, mutus inter sese conuiuia agitarẽt*. cur illud *mutitarent*, quod & infrequens & insolens verbum, & in nullorum ferè scriptorum decuria repertum, id significet, non dubito quin quærant, qui Gellij libros peruolutant. Ego mutuitarent scribendum censeo, vt mutuitare sit mutuo conuiuia agitare: minimè audacem & impudentem existimo visum iri, contraque verecundam & pudentem tam exiguam immutationem. sic apud Merouem primo Georg. Mutitare

Mutuaq; inter se læti conuiuia curant.

Mutitare tamen quidam retinent, quòd epulas inter se mutarent, & vicissim conuiuia cõuiuijs. Elegi apud Gellium extant antiquissimorum poetarum ita dulces, vt mellis suauitatem, ita elegãtes, vt delitias orationis Latinæ præ se ferant: sed eò tamen minus hominibus amœni, quòd nonnihil eluxati sunt. non enim satis intelligi commodè posse arbitror hunc versum, lib. 19. cap. 9.

Istam non potis est vis sæua extinguere venti.

quòd si legas,

Istam nam potis est vis sæua extinguere venti:

maculam, qua nitidissimi versus maculosi & infuscati sunt, sustuleris. Non satis etiam elucet sententia in hoc versu;

Custodes ouium videre propaginis agnum.

qui, vt opinor, genuinæ redderetur sententiæ & elegantiæ, si legas: *Custodes ouium, teneræq; propaginis agnum*. Lego etiam ibid.

Quid si non interdixem ne illunc fugitiuum

Mitteret

Mitteret ad se intro.

Capite sequenti in versu Enniano,

Præter propter. *Incertè errat animus, præter propter vitā viuitur:* qoid est prærer propter vitam viuere? nimirū non soli inseruire vitæ sed mulra conquirere quæ nō desiderar vita, sed superuacanea sunr, & voluptuaria, minimeque necessaria: quibus tamen occupari impeditique tenemur, cùm eis plus temporis & studij, quàm rebus serijs & necessarijs, plerunque impendamus. Versus quoque Lucillij eum clausula apud Gellium libro decimo capite 20. in suoa artus sic redibir, *Abdomina thynni Aduenientibus priua dabo,*

Cephalæa. *carmen & cephalæam.* vt autem eephalæam dixit Lucillius, ira & Plautus ophrhalmiam in Captiuis, Sc. Iupiter supreme. ille carnem capiris intelligit, hic oculis vicinam oculosque. Conturbari sunt etiam libro decimo cap. 17. Laberiani versus de Democrito, quos tamen facilè distinguet, qui modulom senariorum te oueritːin quibus hos sic lego,

Sic ego splendore fulgenti pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ.

id est, me senem luce priuare, me priuare oculis. Scribit Gellius capite decimoquinro eiusdem libri, *& quod virrica furculum de arbore felici habet.* Idem arbitror hle alijs vluuenire quod mihi, vt in hoc vocabulo stupeant quòd non intelligant: non moltum operæ sumam in ista voce enodanda, quam nullam in lingua Latina esse puto, potiusque legam, *& quod in rica furculum de arbore felici habet:* vt & paulò aorè, *dialis quotidie feriatus est:* oon, sestatus est, vt inoleuisse video. Ibidem lego, *neq; apud eius lecti fulcrum capsulam esse cum strue & ferto*, non ferro, vt

Strues. Fertum. obtinuit. strues aurem genus est libi, euius io solo tracta farinacea multa, velut toruli aut digiti, ordine structa & serie eoniuncta ponebā-

Sphærita. tur: velut in sphærita sphæræ & globuli multi in solo placentæ ponebantur. fertum à fereodo interpretatur Verrius, quòd ad sacrum ferretur: alij fertum dicunt, vt libi genus sit, quod intus aliqua re farciebatur, quod genus etiam hodie faciunt. *Strues*, inquir Festus lib. 17. *genera liborum sunt, digitorum coniunctorum nō dissimilia, qui superiecta panicula continentur.*

CAPVT XIX.

Vitrea toga, impluuiata vestis, luui in præterito, Labosus, lanignus.

VEstibus tenuis textus & pellucidi olim vti, censorium penè opus erat: certè probro & infamiæ id dabarur. Eas autem vestes,

Vitrea toga. quòd ritu vitri rranslucerent, vitreas etiam appellatas fuisse legi. Varro apud Non. io Modio, *istorum vitreæ togæ ostentant tunicæ clauos.* antè vitreum in eolore poni dicebamus ceruleo & glauco: hic pelluciditaris oon coloris signifi-

Impluuiata vestis. eario attēditur. Nonius impluuiatām vestem apud Plautum in Epidico, Sc. Arat tacere. interpretatur fumoso stillicidio implutam, qui eolor mutioēsis dicitur, omnesq; eruditi vno consensu in eam sententiam vadunt. sed mihi diligentius excurienti & inspicienti Plauti loeum, eā interpretario in dubium venit. verba eius subscribam, *impluuiatam vt istbæc faciunt vestimentis nomina Vt impluuium indura erat.* videtur enim significare à similitudine impluuij vesti nomen esse factum. vt eoim vites impluuiatæ, sic & vestis impluuiata de similitudine impluuiorum dicetur, qoæ ea figura est, vt quaterna ra id est quatuor quadrara lateribus vndiqne corpus ambiar, quæ forma est implouiorum in cauædijs. Luo in præterito non ranrum lui,

Luui. sed eriam, vt apod Nonium reperimus, luui apud veteres faciebat: sie pluui dixere, & mulra eiusdem generis, vt fuuit, pro fuir, quod & apud Comicos reperitur: Lucillius,

Tantalus qui pœnas ob facta nefantia luuit.

Labosus. vereres à labe labosum dixerunt: Lucillius apud Nonium,

Præterea omne iter hoc est labosum atq; lutosum.

Larignus. Ijdem, vt ab abiete abiegnum, à larice larignum, sic à lanio lanignom pro lanionio formarunt: Varro apud Non. *hoc interuallo primum forensis dignitas creuit, atq; ex tabernis lanignis argentariæ factæ.* hæc ex Nouio sumpta sunr.

CAPVT XX.

Pares, impares, apud Horatium, naris obesæ, naris acutæ.

CVM Horarius od. 11. Epod. scribir,

Ingrata ventis diuidat
Fomenta, vulnus nil malum leuantia:

puto eum inrelligere amoris curas & solicitudines anxias, & suspiria & lachrymas & querelas & obsequia erga amicā, & eogitationes & molestias, quas aoimo fouebat, quas si virili quadam ira in præcordijs æstuante dimiserit, præsertim ingratas nec vulnus amoris sedantes aut leuantes, eùm eis nihil proficiat, nee amiea potiatur:

Impares. *Desinet imparibus certare summotus pudor.*

me, inquit, paulò inuerecundius geram, nec ita pudenter summittam amicæ, sed eā aspernabor desinamque sectari imparem neque redamanrem, impares enim io amore appellantur, cùm mutuò non amatur, sed alreri amanti alter vicem non reddit, neq; aoimum mutuū: contrà cùm mutuò inter se pariter amant, pa-

Pares. res dicuntur: Horar. od. 15. Epod.

Et quæret iratus parem.

Iterum od. 33. lib. 1.

—cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

Atque hic locus planè & aperrè ostendit vnde pares & impares dicantur. Nam cùm ad aratrum iungi parium virium parisque magnitudinis iumenta armenraque debeant solum vertenti, euenit vt cùm sub iugū imparia mittuntur animalia, sulcus rectua non ducatur, & ab al-

ab altero iumento alterum opprimatur, aratioque inæqualis sit. Ode 12. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris dignißima barris?

de aou deformissima dicitur, & turpissima, fœdissimisq; & nigerrimis digna amatoribus, quales erant Romæ Barri: Horat. satyr. 7. lib. 1.

Si sennas Barros vt equus præcurreret albus.

& satyra 4. eiusdem libri,

Barrus inops magnum documentum.

nam oon perinde placet de elephanto, qui & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tor eoim interpretū consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligemus. Ode 12. epod. ait Horatius, *nec naris obesæ*. qui enim nasi suot acutioris, melius odorari & sagaciores intelligentioresque censebantur: vt satyr. 3. lib. 1.

Naris obesæ. Naris acutæ.

—acutis Naribus horum hominum rideri poßit.

erat autem mulier fœdissima & hircosa. cootrà qui naris obesæ, deterius olfacere, tardiores minusque intelligentes esse putabantur. traduut enim ista mutuas operas, & iouicem lucem alterum alteri fœnerat. Noo fuit magni negotij ista sic explicare: sed tamen minus ingeniosis molestiam fortassis exhibsrent. eorum autem potissimum ratiooem nostris, vt ita dicam, comitiis habemus.

CAPVT XXI.

Horatius in Epodis explicatus, iusiurandum iacto in profundum saxo.

Horatius explicatus.

PErtæsus bella ciuilia Horatius idem lib. 2. Romanis faciendū esse putat, quod à Phocæis factum Herodotus retulit, vt solum patrium infelix & nefastum perpetuo mutēt exilio, omni spe reuersionis impostetum sublata, & execratione dira penitus adempta. Deligi autem exilio censet oportere insulas fortunatas, quas io Oceano esse commemorauit antiquitas, & aperuit ætas nostra, suo tamen uomini non respondere reperit. sed remotissima & distantissima supra fidom efferro semper solemus, dum vel nobis nostra non satis placent, vel operæpretium fecisse volumus videri, qui longam profectionem susceperimus, ne si con suera loquamur, de nihilo frustraque peruagati & peregrinati fuisse videamur. Consilium autem migrādi in eas insulas cepit Horatius, ni fallor, è Sertorij coosultatione. Nam cùm Sertorius de mercatoribus, qui in Oceaoo nuper oauigarāt, de illis audiisset insulis, pacem quietemq; desiderans, cousilium cepit in eas migrandi secedendiq; procul ab omni tumultu & bello & dominatione tyrannidis: Plutarchus io eius vita, ταῦθ' ὁ Σερτώριος ἀκούσας, ἔρωτα θαυμαστὸν ἔσχεν οἰκῆσαι τὰς νήσους, καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγεὶς καὶ πολέμων ἀπαύστων. Flaccus ode 16. epod.

Petamus arua diuites & insulas.

addit Flaccus eadem oda,

Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini,
Nefas videre, dißipabit insolens.

Etsi opioio erat Romulum in cœlum fuisse raptum, tamen illis assentitur qui sepultum Romæ post rostra dicebant, aut in suo templo: sepulchra autem violari cineresque eorum dissipari sceleratissimum omnium putabaot: Maro lib. 4. Æneid.

Nec patris Anchisæ cineres manesq; reuelli.

Subiicit Horatius,

Sed iuremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis leuata ne redire sit nefas.

Sanctissimum olim in Græcia iusiurandum erat, & execratione grauissima deuotioneque confirmatum, cùm se deuouebant, suaque capita execrabantur, si sacramentum, quod conciperent, violarent, contraque facerent, priusquam saxa, quę io aquam iaciebant, sponte leuata supernatarent: Herodotus lib. 1. ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου· πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι. Idem & apud Sophoclem fit in Antigone,

Iusiurandū apud Græcos.

ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν.

eiusque interpres ait, massam ferri sumebant, iubebantque firma fore pacta conuenta, dum ea massa appareret quam in profundum abiiciebant, vt æteroa religione iurisiurandi pacta deuincta essent: Callimachus,

Φωκαίων μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Sed cùm μύδρον massam ferri interpretētur, Horatius vel saxum intellexit, vel pro ferro saxum commurauit.

CAPVT XXII.

Repentini homines, genus dicendi oppidanum, obrussa, ctiò: apud Cic. in Bruto.

DIctum Antimachi refertur in Bruto, sed cuius è deprauatione obsolescit gratia, vt epularum quæ malo quodam conditæ sunt sapore, aut fœtent. sic ergo scribitur, *Plato enim mihi vnus instar est omnium nec illum*: ego oon diu suspeusum tenebo lectorem, nec meæ sententiæ quicquam præfabor. tantùm dicam, suspicari me legendum, *instar est omnium illorum*. nam nec sine argutia dictum erit, neque frigebit. Non longè hinc scribitur, *aut si auditor omnino tanquam equus non facit*: quod sine omni gratia leporeque dictum videtur, sed & variè explicatur: ego ne quem reprehendam, qui satis ipse pecco, vt censores potius fatigare debeam, quàm in aliis censendis me occupare: puto *facere* verbum esse circense, quod ex eo apparet, quia factiones, quæ à faciendo nomē adeptæ sunt, in circo quatuor erant: & in lusu pilæ factores etiam Plautus dicit. Equum igitur puto non facere, qui aurigæ nō paret, nec in curriculo corripit spatium, nec adiuuat in partem ad victoriam, sed segnis & ignauus est, nec sentit stimulos, nec aurigam audit. Eo in libro oppidanū genus dicendi, oratio est non vrbana nec ele-

Facere.

Oppidanum genus dicendi.

uam eſt, qui locus inferioris eſt. nam cùm quicquid agimus ad dextram ferè nos conuertamus, cuius maior eſt habilitas & agilitas quã læuæ, fit proinde vt flexus & gyrus ſit eius minor & interior, à circi conſuetudine, vbi ad metam flectebant in dextram curſum, vnde & dextratio appellata eſt. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, vt læuus exteriore: ſed & equus ſiniſterior ampliorem luſtrabat orbem quàm dexterior, itidem & rota: Ouidius lib. 1. Amor. eleg. 2.

Interior comes.

Nunc ſtringam metas interiore rota,

id eſt, breuiore curſu, niſi ſi quis dicat interiorem cuique & proximiorem eſſe dextram partem, exteriorem læuam, indeque exteriorem comitem dici: quod & verius puto. Ouidius dextrum hominẽ, qui in honeſtiore loco eſt, interiorem putauit, cùm qui ad læuam eſſet, exteriorem vocauit, 5. Faſtor.

Et medius iuuenum non indignantibus ipſis
ibat, & exterior, ſi comes vnus erat.

Auis alba

Veteres pro fœliciſsimo auſpicio & omine aues albas ducebant, ac pro miraculo fauſtiſsimo habebant. inde illud Ciceronis in libro 7. epiſtol. famil. 28. *Quod quaſi auem albam videntur bene ſentientem ciuem videre.* contrà Ouidius libro 3. Amor. eleg. 11.

Auis nigra.

Omnia non albæ concinuiſtis aues.

ſic Æthiopem inauſpicatum arbitrantur, & ex eo dicit Iuuenal. ſatyr. 5.

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Prodigus

Prodigus, qui ſua dilapidat & profundit, ex eo appellatus eſt, quòd ſua foras agat, propellat, & protrudat. nam prodigere eſt id propriè: atq; in hac ſignificatione vſurpatum reperimus, quæ eius vis primigenia eſt: inde enim factum vt prodigere ſit conſumere.

Scribere notis.

Scribere notis non eſt compendio quodam literarum verba complecti ad celeritatẽ, ſed quibuſdam fictis ſignis comprehendere: idq; docebantur pueri, non tantùm ſcribere. Caſsianus enim martyr, qui puerorum ſtilis confoſſus Chriſto animam reddidit, notis ſcribere docuit: Prudentius περὶ στεφάνων, hym. 9.

—magiſter literarum ſederat,
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimq; punctis dicta præpetibus ſequi.

Iterum,

Fictis notare verba ſignis imbuens.

aliud enim eſſe notis, aliud literis ſcribere oſtendit Manilius lib. 4. cap. 1. his verbis,

Hic & ſcriptor erit felix, cui littera verbum eſt:
Quiq; notis linguam ſuperet curſumq; loquentis.

notis tamen ſcribere opponitur quod dicebãt ſcribere ſermonibus: Varro apud Seruium in 6. Æneid. *in folijs palmæ interdum notis, interdum ſermonibus ſcribebat.* Stilo autem ſcribebant in cerata tabella, cuius ſtili pars, qua ſcribebatur, acumen dicebatur: Cicero 1. de Orat. *Omnia ſub acumen ſtili ſubeant neceſſe eſt*: altera pars erat obtuſa, qua in cera delebant verba, quæ non placebant, ac ceram rurſum complanabant atq; æquabant ad ſcripturam nouam, veteri deleta: Prudentius eodem hymno,

Scribere ſermonibus.

Inde alij ſtimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur,
Et qua ſcripti apices abolentur, & æquoris hirti
Rurſus niteſcens inuenitur area.

atque inde Horatius ſatyr. 10. lib. 1. ſcripſit,

Sæpe ſtilum vertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus.

Stylum vertere.

Vertit enim ſtilum, qui cùm antè eius acumine ſcriberet, vertit, & alteram ad delendum partem adhibet. Præcipit ergo Horatius inter ſcribendum eſſe ſæpenumero delendũ, ſi quis hominum lectione digna ſcribere velit.

LIBRI DECIMIQVARTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSQVINTVS.

CAPVT I.

Catapulta, scorpio, videlicet, pransum paratum, lacunam facere, elixum calceum facere, menstrua soluere, infans facinus & nefans.

EDICORVM compositiones hoc imitabitur caput, qui species diuersissimas in vnum miscent medicamentum, vt morbū profligent, & cum eo iusta acie pugnent collatis signis, qui non vna manu vinceretur. Nos quoque hic varia miscebimus. Videntur tormentorum militarium nomina quorundam, etiam eorū missilibos & sagittis tributa fuisse. animaduerti

Catapulta. enim catapultam nō tantùm esse tormentum: Plautos in Curgol. Sc. Beatus videor.

Nam illæ ad me catapultæ crebræ commeant.

id est, tela. Eadem in fabula, Sc. Argentariis. pilum catapultarium voeat,

Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium,
Atque ita te neruo torquebo itidem, vt catapultæ solent.

Scorpio. Scorpio tormeotum est bellicum, sed telum etiam illius tormenti, id est, quod eo tormento mittitur: Oppius lib. 5. belli ciuilis, *Scorpione accuratius misso, atque eorum decurione percusso, & ad terrā defixo.* videtur enim potius telum quàm tormentom significari: quanquam si quis tormentum velit, nō repugnabo.

Videlicet. Videlicet, quod est, videre licet, vel videas licet, suę originis casum interdum retinet: Plautus in Sticho, Sce. Ita me dij bene ament.

Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit.

Iterum,

Videlicet illum fuisse nequam adolescentem.

idque est taoquam videre licet.

Pransum paratum. Pransum paratum erat satyræ Varronis titulus velut de epulis paratis, atq; speciem prouerbij præ se fert: ex ea apud Nonium affertur,

Contrà coactus ceruus latratu canum
Fertur bisulcis vngulis necem videns.

Lacunam facere. Elixum facere. Facere lacunam, est humi aquam fundere. Elixos facere calceos, est calceos madefacere, vt io terra vliginosa & lutosa: interdum etiam in aqua calida, vt & balneator elixus lib. 3. epig. 7. à Martiale dicitur. Varro apud Noniom. *in pauimento audes facere lacunam, & in humo calceos facis elixos*: id quidam putaot de humatione dici, cùm satyræ titulus sit, [illegible]: & calciati mortui lauarentur. itaque in Asconio in Milonianam quidam legunt, *vulgus imperitum corpus nudum calciatum*: melius tamen est caldatum, id est, calda lotum scribere, & Varronem existimo tantùm de calceis aqua madidis id dixisse. Labosus locus dicitur à labe & lapsu lubrico: Locillius apud Nonium,

Præterea omne iter hoc est labosum atque lutosum.

Menstrua soluere. Menstrua soluere, ost sacra soluere, quæ mense quoque debentur: Sallustius, *Conuentum vitantes ad menstrua soluenda montem ascendunt.* Obstrigilator est reprehensor, ductum à strigilibus, quibus cùm vehementius stringimur, etiam plerunque lædimur: Varro, *æmulum illum artis atque obstrigilatorem.* Mœchocinædum verbo composito finxit Lucillius, cootumelioso & infando nomine eos appellans, qoi & adulteri suot, & iidem molles: *Imberbi*, inquit, *androgyni, barbati mœchocinædi*. Puellitari verbum, vt multa alia, Laberius finxit, de iis agens qui cum vetulis rem habent, quarum naturam eugium canum vocauit: *Quænam mens quæ delirtas vos suppolitores facit cum cano eugio puellitari?* Etsi à doctis viris, quæ sint felices arbores quæ infelices, scribitur, tamen præter ea quæ traduotur, infelicem arborem pro furca & cruce veteres posuerūt, vt, *infelici arbori suspendito*, libro 5. apud Liuium, & Ciceronem pro Rabirio. Vt à pluo pluui reperitur, nō tantū plui: sic à luo luui: Lucilius,

Facinus Infans & nefans. *Tantalus qui pœnas ob facta nefantia luuit:*

quod etsi friuolum est, tamen licet me friuolarium poteot, qui fastidiosè omnia contemnere solent. Infans ioterdū infaodus est: Accius, *priusquam infans facinus oculi vescuntur mei.* sic & modò nefantria pro nefandis Lucilius posuit. veniunt suppetias & proficiscuotur suppetias, locutiones elegantioris sunt seculi & oris: Oppius libro 5. de bel. Afric. *Oppidūq; suppetias profectus est.* Iterum, *nuntiabantur auxilia magna equitatūsque oppidanis suppetias venire.* Sic ex variis velut liciis & discoloribus hæc mihi tela texta est: sed hæc scribimus ludentes, nec pro seriis legi volumus. Remisso mihi animo opus est & hilari & à studiis grauioribus libero, quæ animi contentionem dosiderāt: velutique ludibundum lectorem istis opto, nō supercilij censorij, nec patruum sapientis.

CAPVT

CAPVT II.

Quædam in Cicerone emendata.

QVOD in aliis editionibus prætermisſum membrum fuerat in 1. Philippica, à Mureto doctiſsimo & politiſsimo viro reprehenſum & repoſitum eſt: ſic enim alij peruulgarant, *ſine quo nec beatus nec clarus eſſe quiſquam poteſt*: ipſe, *nec beatus nec clarus nec tutus eſſe quiſquam omnino poteſt*. fatetur tamē in optimis libris ſcriptum extare, *nec vnctus eſſe quiſquam omni poteſtate*. hæc me verba velut properantem gradum ſiſtere coegerūt, cogitationemq; in ipſis deſigere, ſi forte quicquā eruere poſſem. Puto igitur Ciceronem ſcripſiſſe, *nec actus eſſe quiſquā omni po poteſt poteſtate*. nam librarius ſcriba, *poteſt* alterū præterijt, geminatione offenſus, quę tamē neceſſaria eſt: & vereribus ſcriptoribus non inſolita eſt idem ſonantium ſyllabarum duplicatio, quam ſequentium auctorum delitię vt inamœnam refugerunt, cùm & voluptati eam antiquos habuiſſe intelligentibus doctiſq; compertum ſit. *Sic moles moleſtiarum*, ſtatim initio de Oratore ſcripſerat, ſi fides antiquis libris habēda eſt, exoleuit tamen *moles*, ſubductum ab audacibus hominibus, & eiuſdē ſoni ſtrepitum horrentibus. In 2. quoque in Antonium, ſi non fallit coniectorem ſomnium ſuum, eò in loco, *qui cùm hoc ipſo tempore ſtent cū gladijs*, ſuſpicor me non malè diuinaſſe quid Tulliu a ſcripſerit. nā cùm in veteri libro Muretus repererit, *qui cum hoc ipſumo*: tranſpoſitis elementis leuiterq; mutatis, *qui cum hoc peſſimo* legendum arbitror, quod mediusfidius mirificè ſententiæ conuenit, niſi me ludit animabilis illa inſania, qua noſtra plus æquo nobis probantur & placēt, vt & ſimiis ſui catuli. Et quoniam hoc capite operam impendimus nō tam illuſtrandæ obſcuritati, quàm emendandis vitiis: quanquam & hoc ipſum vel maximè illuſtrat, ſententiæ bonitate pereuote incommoditate verborum & inconciuitate: in prima quoque Antonia na locum interductu rectè collocato elegantiæ ſuæ reſtituamus, multis moleſtum, & non ſatis apertum. nam à quibuſdam ſic editur, *An ſi cui quod ille promiſit, id erit fixum? quod idem facere non potuit: vt multus multa promiſſa non fecit*. ab aliis, *an ſi cui quid ille promiſit, id erit fixum; quod idem facere non potuit, vt multis multa promiſſa non fecit*. hæc Muretus edidit, qui & ſe negationem traiecisſe non diſsimolat. ego planiorem fore ſententiam, & minus ſalebroſam exiſtimo, ſi hunc in modum legatur, *An ſi cui quid ille promiſit, id erit fixum, quod idem facere non potuit? vt multis multa promiſſa non fecit*. negat enim ea Cæſaris promiſſa eſſe debere fixa, quæ ille facere non potuit, nec perſoluere. facere enim promiſſum, eſt quod promiſeris facere & perſoluere, fidemq; tuam liberare.

CAPVT III.

Vendere ocyma vernæ apud Perſium, & quædam alia.

IN eo ferè profundo puteo, in quo demerſam Democritus latere veritatem putauit, horum Perſij ſatyr. 4. verſuum ſententia occultata videtur celari,

Dum ne deterius ſapiat pannucea Baucis,
Cùm bene diſcincto cantauerit ocyma vernæ.

Vendere ocyma vernæ.

neque eam, vt poetæ loquuntur, in dias luminis auras è tam obſcuris latebris proferre poſſe me vendirauerim, ſed conatum ſtudioſum & operam gnauam promiſerim, quæ ſi verum attingat, fortunæ potius quàm eruditioni attribuatur, vt ſi alea ror venerem iaceret. Ego autem, vt ad rem accedam, magno ambitu verborum pauca elocutū Perſium exiſtimo, vt poetę munifici interdum ſunt, & verborum largi & propè profuſi: ſententiam enim puto, eum nō plus quàm olerariam mulierculam ſapere. olitores enim in abiectiſsimis & contempriſsimis habebantur, vt prouerbium indicat,

Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna locutus.

mulieresq; viliſsimæ olera vendebant, & per vrbem promercalia clamitabāt. ſic Petronius mulierem agreſte olus vendentem dixit, & ab Ariſtophane Euripidi mater exprobratur oleraria, id eſt, λαχανοπωλήτρια: quin & ipſum σκανδικοπώλην ea de cauſa appellat, quòd ne hortenſe quidem olus eius mater, ſed agreſte venderet. Lepos autem quæſitus eſt ex dicacitate mulierculalarum earum, clamantium ſe olera venditare diſſolutis & nequam ſeruis, peculiumque intemperanter diſsipantibus, quaſi eos ſint ad frugem & parſimoniam reuocaturæ. ſpeciem enim oleris pro genere poſuit. nec tamen ab re fortaſsis ocymum nominauit, quod μισόδουλον Græci ab odio ſeruorum appellare ſolent: Sotion, τὸ ὤκιμον, τοῦτό γε τὸ λεγόμενον μισόδουλον, εἰς τὸν ζωμὸν χρήσιμον. Vt autem, quemadmodum loquitur comicus Plautus, huius capitis inanimento ſupplementum comparem, illud Perſij ſatyra 4. explicabo:

——quantum non miluus oberret,

quod è natura illius alitis dictum crediderim, vago volatu & ingentes gyros in cœlo ſecante oberrātis. Illud etiam obſcœnum quidem, ſed tamen nubilo quodam obductum, aperiendum, eadem ſatyra,

Si facis in penem quicquid tibi venit amarum,

cuius eſt ſententia, Si quicquid tibi libido ſuadet ſuſcipis, neque ab vlla obſcœnitate abſtines. eſt itaque poſt *facis* interducendum, vt dicatur, quicquid tibi venit amarum in penem, ſi id facis: quod eſt, ſi cuiuſcunque tibi libidinis pruritus moleſtus eſt, moleſtaque velut vrtica, morem geris, vt moleſtiam nefanda voluptate depellas. ſic facilior expeditiorq; ſententia fuerit, vt docui, interpunctò collocato.

CAPVT VIIII.

Premia, premiatores, gliſces, caue canem, de paxillo ſuſpendere, Pellionis ſupellex, ſculponeatus, biga cornuta, ſimare, ſaptuosè.

Præmia. PRæmia dici apud Tibullum eleg.1.lib.1. legimus, quæ nocturni fures & grassatores capiunt. —*aut rapta*, inquit, *præmia vestra petat.* inde eos præmiatores vocatos crediderim à Næuio apud Nonium, *Præmiatores.*

Nam in scena vos nocturnos cœpit præmiatores tollere.

Glisceras mensas, opimas, opiparas, copiosas, & crescentibus epularum ferculis refertas, à glisceudo dici de Grammaticis didicimus. Inde etiam gliscei partem quandam suis vocatam crediderim, quæ in eduliis non contemnendis erat: *Præcisum*, inquit Næuius, *omasum, pernam, callum, gliscem, glandia.* *Glisces.* Caue cané prouerbij more vsurpabatur à veteribus, cùm quempiam terrere vel arcere volebãt: ac satyra quædam Varronis hac inscriptione erat. *Caue canem.* Crediderim esse natũ hoc prouerbium ex metu canum rabiosorum, vel acrium & mordacium: verba Varronis sunt apud Nonium, *Quòd eq; die mea erat prebitio, in ianuam, caue canem inscribi iubeo.* cùm, inquit, eo die conuiuium prębera deberem, vt àb aditu mearum ædium deterrerem, qui ad condictum venturi erant, inscribi iussi ianuæ, caue canem, ne quis ingrederetur. sumptum est à Græcis: nam apud Aristophanem in Lysistrata sic scribitur, [illegible]. De paxillo suspendere, à supellectile translatione notionis ducta, quam suspẽdere vbi emimus domi solemus, significat apud Varronem parare: vt cùm Zenonem dicit nouam Instituisse sectam, proinde quasi eius secta sit philosophiæ supellex quædam: eius verba sunt apud Nonium, *Vbi dicatur primus Zeno nouam hæresin nouo paxillo suspendisse.* *De paxillo suspendere.* Sic apud Plautum supellex Pellionis dicitur palus palo proximus, quòd Pellio pauper esset, & palos nudos sine supellectile haberet. & apud Varronem, *Pellionis supellex.*

Vt nouum cribrum nouo paxillo pendeat.

nam si quid nouæ supellectilis emimus, & nouum paxillum adfigimus, vnde pendeat. sic apud Pindarum ode 1. Olymp. ἀλλὰ δωρίαν ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε. sed & apud Homerum in Odys. *Simum pecus Nerei*, pro piscibus, qui quòd naso carent, ea appellatione afficiuntur, dixit Liuius: etsi doctos vidi, qui delphinos intelligerent, quos Plinio auctore scimus simones fuisse vocatos. verba sunt Liuij, *Tum autem lasciuum Nerei simum pecus.* *Simũ pecus Nerei.* Sculponeatus, sculponeis calceatus dicitur à Varrone in Serano, *dum in agro studiosius ruror, aspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas.* *Sculponeatus.* Bigas autem cornutas hîc intelligo iocularitet dici boues duos aratores, quos ad atarrum iunxerat Triptolemus, qui frumenti sementem mortales edocuit. *Bigæ cornutæ.* Cunina & Rumina deæ duę obsoletę illius antiquorum superstitionis fuerunt, quarum altera puerorum lectulis & cunis, altera mammis quas sugebãt præerat. à Varrone in Catone, vel de liberis educãdis memorabãtur, quibus lacta nõ vino fiebat, vt inquit. Sunat, quod in Nonio legitur pro deprimit, falsi insimulo, & *simat* lego,

Simauit taxim ad nares delphinus vt olim.

Mouet eam coniecturam & sententia, & quòd delphini simi sunt: vnde & simonis nomine eos gaudere Plinius refert lib.9.cap.8. Sepire veteres ambage quadam verborũ rem obscurare, & quadam sepe obducere, dixerunt, vt & circũuestire. Vetus poeta apud Cic.1. de Orat. *quandoquidem iste circumuestit dictis, sepit sedulo.* Vnde & septuosè pro obscurè: *Ita*, inquit apud Non. Liuius, *septuosè dictio abs te datur.* *Septuosè.* Sed satis insigniter variarum distinctumq; hoc caput est vocabulis hinc inde corrogatis: verùm æquè sibi ignosci postulat ac superiora pleraque, quæ in eodem vitio sunt, si vitium est quod ex professo facis, vt aliis plus prosis.

CAPVT V.

Fulmenta lectum scandunt, longè fugit qui suos fugit, rumpitur anguis, forum diadematicum, internundinum, duellus.

FVlmenta lectum scandunt, prouerbium celebre & vetus fuisse è Varrone Nonius tradit, nec explicat tamen. *Fulmenta lectum scandunt.* Ego ea adagione existimo significari, quod subesse deber, præesse velle: quod subiici, imperare conari. nã quod lectum sustinet ac fulcit, subiici lecto, non imponi debet: sunt enim fulmenta, fulcimenta & fulcra: sed Nouij verba subiiciamus. *Fulmentum neutro, vt est in prouerbio veteri, quo Varro vtitur sæpius, fulmenta lectum scandũt.* Refertur & à Nouio titulus prouerbialis satyrę Varronis, *longè fugit, qui suos fugit*: quæ adagio non videtur abludere à Terentiana, *ita fugias, ne prætet casam*: quod est, ita fugias, vt ne nimium longè. nam ad casam, id est, domum, vbi tutissimum cuique perfugium est, cùm peruenisti, fugiendi finem facere debes. *Longè fugit, qui suos fugit.* Opinio fuit apud veteres, carmine sic inflari & distendi colubrum, vt disrumperetur: qua ex opinione dixit Maro ecloga 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. *Rumpitur anguis.*

& Lucilius,

Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Forum diadematicum à Varroue appellatum est forum illud pisæum, & iudicium, quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur: *Pisis*, inquit, *diadematico foro præstatur virtuti laus: gelu sed multò ocyus senio tabescit.* *Forũ diadematicum.* Fuit & opinio olim lupum armis validum, tergo infirmum esse: Plautus apud Nonium,

Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

ita vt in prouerbialem propè sentẽtiam, vt ex hoc Plauti loco apparet, abiisse videatur. Vt ex duello bellum factum est, è duelliis bellij: ita quoque bellus duellus ab antiquis dicebatur: Titinius apud Nouium, *Lenti calido, duella rapula, rumice.* *Duellus.* nam duella rapula quid aliud est q̃ rapula bella? Internundinum, spatium quod inter nundinas est, veteres Latini vocauerunt: vt intermẽstruũ quod inter menses: *Internundinum.* Varro, *quoties priscus homo ac rusticus Rom. internundinum*

dinum barbam radebat. Lucilius, *paucorum atq; hoc pacto si nihil gustat interriundinum.* quod Nonius duobus verbis diuisum inter nundinũ legit. Inotum, quod ore caret, poetica dictum est licentia à Turpilio de ostreis. nam ea pars in ostreis nulla cernitur. *In acta,* inquit, *cooperta age inoras ostreas.* In multatione antiqua, qua vel ouis vel bouis impendium pœnaque irrogabatur, dicit Plinius libro 8. capite 3. non omittendam esse legum priscarũ beneuolentiam. Cautum quippe fuisse, ne bouem priusquam ouem nominaret, qui indiceret mulctam. vbi ea beneuolentia legum sit, multi requirũt. ego in eo quòd antè ouis quàm bos nominabatur. quis enim nescit leuius fuisse ouibus quàm bobus mulctati, qui & maioris æstimationis sunt, & aratores in agriculturæ instrumento numerantur. ita parcebatur colonis & patribusfamiliãs, cùm potius oues quàm boues Impendere cogebantur, & leuiore pœna defungebantur, armentis & iugis non ablatis aut disiunctis: & vt ouibus & bobus mulctarẽtur, tamen irrogatio pœnæ à leuiore incipiebat, minorique terrori erat, priore minoris pecoris nominatione.

CAPVT VI.

Lyræ lyræ, per tempus obuiam est, dare nequam, ballista, muriatica, pensilis vua, prima cum, victitare sorbilo.

VT in aliis linguis, sic & in Latina verba quędam sunt fictitia, vel effutitia potius, quæ nugatorium quiddam significant. tale est buttubata apud Festum lib. 2. sed & apud Plautum in Pœnulo, Sc. Sæpe ego. lyræ lyræ, hoc in versu Pœnuli,

Lyræ lyræ.

Gerræ germanæ atq; edepol lyræ lyræ.

scio quid eruditi horum verborum loco subiiciant: hæc etiam verba exdecuriati ab aliis intelligo, & in albo lacunam patere: sed mihi membranarum quarundam peruetérum auctoritas fidem facit, lyræ lyræ germanum esse & effutitium, vt dixi, quod & antè monui. Ibidem, *Scitum est per tempus si obuiam est verbum vetus:* vel, vt alij legunt, *si obuiam it,* quo sensu dictum est? opinor significari, verba vetera, id est, prouerbia & sententias, scita esse, cùm tempestiuè vsurpantur. verbũ autem vetus est, quòd antè Agorastocles dixerat, deberi ei libertaté & grates gratias. Nequam veteres vsurpabant pro nequitia & malo, cùm etiam in homine malo & improbo poneretur: vnde iocus Plautinus eadem scena,

Per tẽpus obuiam est.

Dare nequam.

Vin' tu illi dare nequam nunc? A. Cupio. Mi. En me dato.

ludit enim hic ex ambiguo: cùm dixisset, viu' illi dare malum & incõmodare, vt qui responder intellexit: quasi tamen de se improbo seruo loquutus, præter expectationem subiecit, en me dato, qui nequã sum. Vt catapulta, quæ in tormentis bellicis numerabatur, etiam interdum tragulam vel sagittam significat, quæ catapulta mittebatur, sic apud Plautum ballista tormentum videri non possit, vt sæpe, sed tormenti telum, in Pœnulo, eadem scena,

Ballista.

Cui tam infortunij intenta ballista est probè,
Quam ego haud multò pòst mittam e ballistario.

quanquam fortasse pro tormento nõ malè accipietur, quod mitti etiã dicitur, cùm mittuntur ab eo tela. Ballistarium autem locus est, vnde ballistæ mittebantur. Quæ salsamenta ab aliis vocantur, ea hoc loco muriatica appellat Plautus, *Quasi,* inquit, *salsa muriatica esse autumãtur:* Iterum, Sc. Negotij qui volet.

Muriatica.

Sçit muriatica vt macerent.

Limare caput in Plauto coniungere Nonius interpretatur: sed coniungere ex eo significat, quòd qui amatores cum amica caput iungũt, tanquam terunt & limant sese mutuò fricando, dum osculantur in venere: vetus lexicon sociare explicat.

Ac vide sis, inquit, *nunquam cũ illa limaui caput.*

Siquidem, inquit, *tu ermecũ futurus pro vua passa pensilis:* vuæ sæpenumero suspenduntur, vt passæ fiant, etsi alia ratio earum faciendarum est. vnde illud Varronis lib. 1. de re rustica, cap. 68. *pensilia, vt vuæ, sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi.* Horat. lib. 2. satyr. 2.

Pensilis vua.

—Tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas. Eadem scena,
Quia non iamdudum antè lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ vt inferremus ignem in aram.

in membranis peruetustis reperi, *Prima cum vt inferremus.* vt sit, *prima cum,* pro, cum prima luce, quod genus loquendi apud Nonium in quodam auctore me legisse recordor. In iisdem membranis erat, *—Ego fixo*

Prima cũ.

Si non irata es ninnium pro te dabit.

sat scio ninnium equuleum interdum Græcia significare: sed puro tamen scribendum esse, *nummum pro te dabit,* id est, te pecunia sua liberabit. sed & illud sic lego,

Impias.

Impias here te, oratorem verberas.

Impias autem valet, impiè facis, & scelere te contaminas.

Hem mihi iam video propter te victuãdum sorbilo, valet, video mihi propter te vapulandum & gemendum, suspiria enim & gemitus vapulantium imitantur spiritum sorbentium. Lego etiam,

Victitare sorbilo.

Qui bene volunt, bene vis item.

non vt vulgo, bene visitent,

Atque hic me ne verberet, illum faciat, nisi
Te propitio malè formido.

hanc scripturam asserimus, quę adiuuanda est gestu fustuatio aut virgis vapulantium. illum enim vapulãtem intelligit, vel herum plagas inferentem & infligentem.

CAPVT VII.

Prosecare exta, funditare, lenullus, clauator, condoctus, nec rectè dicere, tecum oro.

QVandoquidem in manus Plauti Pœnulum sumpsi, ex aa etiamnũ fabella huic libro aliquid aspergamus. Sc. Quid nunc.

Maiorem partem minore habitas mea:

sic è veteri mambrana lego hac santentia, Tibi licet impunè basce ædea vendere in auctione. maior enim pars tua est, minor mea, vt accassiuncula mea impedira venditionem legemq; mancipij non possit. Sc. Dij illum.

Prosecare exta.

Iratus vetui exta prosicarier.

exta cocta solebant prosecare, vnda & prosecta dicebantur: ac partem adolebant, partem coosecrsbant, sacerdotibusq; dabant: partem sibi apponebant: sic lustralibus extis vescuntur apud Maronam 8. Æneid. Tranquillus in Augusto, cap. 1. *semicruda exta rapta foco prosecuit.* Ouid. 6. Fastor.

Inde vbi libauit, prosecta sub æthera ponit.

Arnobius lib. 2. *cùm Romulo Pompilioq; regnantibus percocta planè & madida concremarentur dijs exta, nónne sub rege Tullo semicruda cepistis, & leuiter animata porricere, prisca obseruatione contempta?* Eadé scena,

Lenullus.

Lenulle de illa pagna pentethronnica,

offirmato animo assero ex illa vetusta membrana, aliquantulum tamen scriptura conturbata. Lenullus sutem, Prisciano libro 3. teste, dimiourinum est lenonis: nunc quidem lenullæ, quod excusum extat in quibusdam libris, quis explicat? At ille altar sensus disertus est, & Plautina venustate tinctus. Eadem scena,

Eò præsternebam folia farfari,

lego, non *prosternebant.* id est, antesternabam, ne viscus adhæresceret. Hic mihi non placet Seruij ioterpretatio in 7. Æneid. qui Farfarum fluuium Italię interpretatur: quasi verò de fluuio ac oon de foliis atboris vel herbæ agator? Est enim farferium herba, nymphea non dissimilis, populi folio, sed ampliore, quæ ferranum etiam & farfugium vocatur: Apuleio farfaria est bettonica. in membranis illis *farfari* lagebatur. Eadem scena,

Eos volantes iussi funditarier.

Funditare.

funditarier valet, fundis peti: inda etiam illud, Sc. Negotij qui. *tantula tanta verba funditat*, id est, iactat velut funda. mox etism lego, *cum necabam ilicò.* se enim id, non alios fecisse, id est, se volaticos homines interfacisse dicit. Sc. Ita me dij ament.

Nequicquam hos procos mihi elegi:

procos pro proceribus, vt alio loco annoto, veteres dixêre: sed hic irrisionem subesse puto, quòd senes sint, nec ea ætate qua procoa quis suis filiabus deligere debeat. Ibidem, *si nec rectè dicis nobis*: nec rectè, pro non rectà veteres dixerunt, quod est malè: exempla passim & apud Plautum & Nonium extant. Ibidem,

Nec rectè dicere.

Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu.

hæc sctiptura patrocinio & assertione Festi & Nonij nititur: tantum tamen tribuo illis aliquot membranis, quas aliquando habui, vt earum lectionem testari & interpretari debeam, *vel clauatorem grada*: sunt auté clauatores, qui claua vtuntur, vt qui corynetes est vocatus: sed & calones militum, ligneas clauas fereotes, quod genus hominum & laboriosum & velox est, cursorumque interdum officio fungitur. Is obsecro vos sensus idoneus est, qui cum irrisu explodatur, an potius qoi hilariter excipiatur, cùm lepóre comico nihil indigoum præ se ferat. Sc. Iam tenes præcepta.

Clauatores.

Fac modo vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

M. Qum ædepol condoctior sum quam tragœdi aut comici.

Condocti.

sic in vtroq; versu condoctum lego, non conductum, & membranis adstipulaotibus, & fauente sensu. Condocti autem comici suot, qui fabulam quam acturi sunt, vnà fideliter edidicerunt, gestumque agere sciunt. oportet enim histriones peritos esse, & fabulam quam acturi sunt simul edidicisse antequam in proscenium prodeant, quo nisi fallor respexit. Ibid.

Hodie iuris coctiores non sunt, qui lites creant.

ridiculum dictu iuris coctiorem pro iuris doctiorem dicere, quod vrbanitate comica conditum protulit, ambigui occasione vsus. nam & ius culioarium coquitur, & coctus ac recoctus dicitur, qui in re aliqua tyro non est. Ibid.

Qui si nihil est litium, lites serunt.

Ego *lites emunt* in sua iura repono, nã quid controuersius & litigiosius esse potest, quàm lites emere? Sequitur,

Vos quidem hercle cum eo, cum quiqui, tamen
Et benè & benignè facitis.

alij pro, *cum eo*, msgna animi libidine scribunt, commendo, dum malunt sua somnia quàm poetæ sensa proferre: cùm ioquit, qualescunque sitis, tamen benignè facitis.

Et quidem quasi ta nobiscum aduenicns hodie orauerit.

Tecũ orare.

Nobiscum orare, pro, nos orare, archaismua est in Plauto non infreqoens, sed ideò notandus, ne eius insolens lector mendi suspicione adductus aliquid moueat loco & deprauet. Sc. Iam istuc ego. *Caput vestro id quidem*, lego, nõ capite: ac optanris est, cùm vt aliquid mali in alterius caput expetat desideramua. simile est illud Aristophanis, [illegible]

CAPVT VIII.

Hecate vlulata, amor, frons funerea, apud Maronem.

A Nobilissimo poetarum & facilè principe scribitur lib. 4. Æneid.

Nocturnisq; Hecate triuijs vlulata per vrbes.

Hecate vlulata.

quòd aa dea nocturnis sacria coli soleret, cùm in diis inferis numeretur, quibus noctu sacra facere religio antiquorum præcipiebat. veneficæ itaque ei tum operari solebant in triuiis, cùm ea [illegible] à Græcis ista de causa vocetur, à Latinis triuia: cum vlulatu autem ei veneficæ sacra faciebant: Horatius satyra octaua libri primi, *Cum sagana maiore vlulantem.* Apuleius lib. 11.

...e Asino aut *seu nocturnis vlulatibus horrenda* ... nam Hecate Proserpina censetur. I... & e... sacra ... lo...is solis procul ab homi[ni]bus ce...brare, vt ab Apollonio scribitur. cu... a...tem ad sua sacra dea aduentabat, aut pre...bus eu...cata erat, terra tremere videbatur, audiebatur canes latrantes, thedarum fulgor cernebatur: Apollonius lib. 1.

—— πέρι δ' ἀμφί μιν ἐστεφάνωντο
σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετὰ πτόρθοισι δράκοντες,
στράπτε δ' ἀπείρητον δαΐδων σέλας, ἀμφὶ δὲ τήν γε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο·
πείσεα δ' ἔτρεμε πάντα κατὰ στίβον.

Maro libro 6. Æneid.

Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta moueri
Siluarum, visæq; canes vlulare per vmbram.

Amor. Amorem 4. Æneid. appellauit Maro philtron, id est, medicamentum amorem concilians,

Quæritur, inquit, *& nascentis equi de fronte reuulsus,*
Et matri præreptus amor.

Amor de fronte reuulsus est philtron, quod hippomanes vocatur: quod tamen, vt multa alia stulta hominum & credula opinione recepta, vanitatis plurimum habet, nihil veritatis. sed poetæ erroris propagatores stultas inhærere vulgo opiniones malunt, quàm eripi. Sed enim hippomanes nō tam ad restinguendum amorem, quod se facere velle Dido simulabat, quàm excitandum inflammandumque valebat: hic igitur fortasse reprehendi iure poeta posset. verùm huic insimulationi facillimum est respōdere: nam hippomanes medicamento adhibitum eam vim habuisset: sed igni mandatum exustumque, amorem penitus aboleuisset. quod quidem erat Dido factura. Cùm autem ait,

Frons funerea. *Intenditq; locum sertis, & fronde coronat*
Funerea:

de verbenis intelligit, quas sacris adhibebant: sed verbenæ in sacro nocturno erant funereæ, vt è cupressu, non è læta fronde. Hæc ego, quæ indoctioribus fortasse non venissent in mentem, malui perscribere, vt ad intelligentiam poetæ peruenirent, quàm sinere eos in nocturno sacro nocte quadam inscitiæ & tenebris obductos errare.

CAPVT IX.

Horatius explicatur.

HIC tanquā in statera nobis appendendi sunt Grammatici, & Rhetorum præstantissimus Fabius. Illi, Acro, Porphyrio in Horatiano versu, lib. 1. satyra 4.

Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles:

Horatius explicatur. tollere explicant vno ore, sumere: at Fabius lib. 10. cap. 1. ita scribens, Ego *quantum ab illis, tantùm ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, et esse aliquid quod tollere possis putat*: ibi tollere perspicuè sentit esse rescindere de scripto, auferre, remouere vt superuacaneum: vt & satyr. 10. eiusdem libri Horatius ait, *Plura quidem tollenda relinquendis*: quod est, plura remouenda vt redundantia, quàm in poemate relinquēda. Sed tantum Fabij pondus est, vt terram & maria deprimat, tantùm abest vt illa Grammaticorum leuitate tantum pondus æquo examine possit perlibrari. Venustè autem in medium tanquam producit Crispinum, eodem multa scribendi verbosè & loquaciter, quo Lucilius, morbo laborantem, & fundentem extemporalem & subitam versuum tumidorum & garrulorum copiam, & omnia in celeritate scribendi ponentem,

Crispinus minimo me prouocat: accipe si vis,
Accipiam tabulas.

Hanc scripturam, vt magis dramaticam & comicam, quàm quę editur, è lucifugis exemplaribus repetitam, in apertum referimus, vt melius prouocatoris exprimatur arrogantia. editi tia est, *accipe si vis, accipe iam tabulas.* Figuratè autem respōdet Horatius, præclarè secum à diis actum, quòd eorum munere pauca loquatur. nam quæ breuitas non optatior est, quàm tam importuna Crispini in poemate ociosæ orationis profluentia? Quin tanquam poetices nomine inuidiosus sit, extenuandi gratia & de inuidia deonerandi ait, sua scripta à nemine legi: & Fannium nescio quem poetam, cuius libros Romani & armario & capsa, ipsum imagine donarant, præ se felicem prædicat: *beatus*, inquit, *Fannius vltro Delatis capsis & imagine.* vt verum fortasse sit, quod ab interpretibus scriptum est, hunc orbum diuitemq; fuisse, & à captatoribus cum imagine eius carmina dicata fuisse in bibliothecis.

CAPVT X.

Lictor summouet, lictor fœmina, omine rate.

LIctores olim ante magistratus incedebant nō tantùm honoris gratia, sed ad turbam etiam plebis summouendam: nec tamen vt multitudinem summouere poterant, ita & arcere ac depellere poterant animi curas & molestias. Igitur ad illud lictoris officium credo Horatium libro 2. ode 16. eleganter respexisse, cùm scripsit,

—— neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus Lictor summouet.
Mentis.

Quo significat honoribus homines non esse beatiores, cùm felicitas animi tranquillitate censeatur, quam præstare non potest lictor. nam vt summouere possit hominum turbam, non tamen poterit vitiorum & perturbationum tumultum arcere. Huc pertinēt illa Senecæ verba lib. 5. controuers. *maiestatem læsam dixissem, si exeunti tibi lictor à conspectu meretricem non summouisset*. Iterum, *Summoue, audis lictor, summoue à pretore meretricem*. sed Horatianum illud minus est reconditum: sensus ille Plinij magis latet, cùm scribit libro 9. capite 35. *Cupiuntq; iam & pauperes,*

Lictor fœminæ. *res, lictorem fœminæ in publico vniones esse dictantes.* eodem tamen modo exponendum arbitror, pauperes fœminas vnionibus gaudere, quòd in publico cùm sunt, ipsis de via decedatur, videanturque diuites: vt margarita sit pro lictore fœminis, turbamque summoueat. Audio doctissimos viros in alia sententia esse, emptoremque & licitatorem exponere. sed & verbis vim afferunt, & pro arguta elegantiq; sententia turpem & inelegantem comminiscuntur. Legendum autem illic puto, *victumq; Antonium pronunciauit omine rato.* cùm autē *homine irato* repe rissem in quodam peruetusto exemplari, legendum aliquando credidi *omine nato*: sed in peruetustis membranis, quæ in bibliotheca diligentius asseruandæ sunt quàm gemmę io dactyliotheca, disertè planeque scriptum reperi, *omine rato*. nam firmum certumque omen ei factum fuit, ipsum bello Actiaco superatum iri. In iisdem membranis illud ibidem sic lego, *ne triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto, quo magis refugium fiat.* quo id magis regium erat, est publicarū: & quidem vix est quisquam qui non putet perbellam esse sententiam: mihi planè talis videtur. Itaque rantùm abest, vt eam improbē, vt mirificè laudare soleam: sed alteram è ruderibus antiquorū librorum erutam proiicere iniqui iudicaui esse: & ex ea licet elicere sensum idoneum, sponte nō aliquo coactu Clodium vniones obsorbuisse. sponsione enim interposita libertas animi videtur tolli, neq; vtrumuis licere videtur: & qui sponsione vrgendus cogendusq; fuit, refugit, nec libera animi susceptione fecit. refugisse igitur erit, id quod dixit, refugium factum esse.

Omine rato.

CAPVT XI.

Dialectici, in ætate, temeritas, existimare, consequi.

Dialectici. CORnificiō lib. 2. ad Herennium, in amphibologia, Dialectici non alij sunt quàm Stoici, vt & aliās sæpe apud Ciceronem: nam quòd diligentissime rationem disputandi callebant, nomen vniuersum proprium suumq; effecerant. Cornificius, *vehementer*, inquit, *pertinere cognitionem amphibologiarū eam quæ à dialecticis proferiur.* Argentario autem *tuleris expensum*, superuacaneum erat monere legi debere, nisi ita libros omnes *obtuleris* occupasset, vt alterū illud *tuleris* velut iniqua quadam rogatione expulsum exularet: quod nunc ope nostra beneficioque ab exilio reuocatur.

In ætate. In ætate, apud eum in versibus M. Actij, est interdum, genere antiquo loquendi. *Immune est facinus, verùm in ætate vtile*: id est, tamen interdum vtile est, & conducit: proinde, quia hoc conducibile aliquando est, se amicum castigarurū profitetur. *Nam*, inquit, *amicum hodie meum Concastigabo pro commerita noxia.* Sunt, vt è Pacuuio scribit, philosophi qui fortuna negāt miseriam esse vllam, sed temeritate omnia tegi: qui in hac fuēre sententia, temeritatem casum esse censuēre, quod Græci τὸ αὐτόματον vocant, quę Epicureorum sententia fuit. Fortunam autem deam quandam cæcam antè illam, qui apud Pacuuium loquebatur, posuerat, quę tametsi inconsideratè omnia permisceret & turbaret, tamen sensu prædita esset: at verò casus incertas quasdam temerariasq; rerum vicissitudines nullo rectore gubernatarum, sed vtcunque res tulit fluitantium cadentiumq; significat. Ita altera sententia nullum imponit mundo rectorem præsidemq;: quæ fortunam tuetur, administrationem numini mandat imprudenti cæcoq;, sed tamen sensum aliquem habēti. Temeritas.

Cæterùm cùm eodem libro scribitur, *quæ hoc modo concludentur, aut ex contrario conuertentur*: hoc genus refutandi imprimis firmum intelligit, quod Græci ἀντιστρέφον appellant: de quo, ne longior sumarur oratio, à Gellio lib. 5. 9. & 11. disseritur. Illud autem paruum dictu quidem, verùm obseruandum tamen, quia ab aliud agentibus fortasse præteriretur, existimari pro æstimari à vetere poeta in illo versu vsurpari, Existimare.

Quid eum accusem, qui id parui auditu existimet?

hic enim, quidò *existimet*, est æstimet: vt & apud Salustium scriptorem antiquariū, in oratione Macri Trib. pleb. *Si Quirites parum existimaretis, quid inter ius à maioribus relictum vobis, & hoc à Sylla paratum seruitium interesset.* Illud autem eodem ad Herennium libro notandum, *hæc si, vt conquisitè conscripsimus, ita tu diligenter fueris consecutus.* nam *consecutum*, est perdidiceris, perceperis, quod Græcè παρακολουθεῖν dici solet. ad perceptionem enim referri ex eo patet, quia mox subiicit, *tuáque perceptione Letaberis, tu scientior eris præceptorum artificio.* Consequi.

CAPVT XII.

Supponere cultros, quomodo cædebantur hostiæ, Maro & Iuuenalis explicantur.

HOstias solebant veteres primum securibus cædere aut clauis, deinde prostratas suppositis cultris iugulare, idque à ministris popis aut victimariis fiebat, quod ex Halicarnasseo intelligimus, ita scribente, [illegible] κροτάφους [illegible] ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας. His Dionysij verbis, vt insertis in fenestras solis radiis totum cooclaue illustratur, sic elucescit quod à Marone scriptum est libro secundo Æneidos, Quomodo cædebātur hostiæ.

Qualis mugitus fugit cùm saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.

malè enim impactam securim à ministro deiicere hostiam parante intelligit. Æneid. 6.

Supponunt alij cultros, tepidumq; cruorem
Excipiunt pateris.

Supponere cultros.

antè enim securi aut claua prostratam victimam fuisse, postea iugulatam suppositis cultris accipimus. est enim cultros supponere,

quod

qood [illegible Greek] dixit Dionysius, sub collo & iugulo ponere, quod est iugulare: sed iogulare in sacris ne dicerent cauebant, cùm ominis mali verbum sit, & sacra esset vitiarurõ inauspicara voce. sed & quod diximus, hostias antè solitas feriri clauis aut securibus à ministris, indicat satyr. 12. Iuuenalis, qui tamen & ipse interim locem accipit,

Iuuenalis explicatus.

Sed lets ostendens Clitamni pascua sanguis
Iret, & à grandi ceruix ferienda ministro.

tamen haroico ritu ipsi, qui sacrificabãt, etiam hostias cædebaot: quod & apud Homerum facit in fœdere percutiendo Agamemnon: sic enim scribitur 3. Iliad.

[illegible Greek]

quod & in fœdere fortasse etiam ab Ænea factum est & Larino lib. 12. Æneid. etsi obscurius id scribitur, nec satis exprimitor. Libro autem 6. apertè dilucideque scribitur,

—atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum magnæq; sorori
Ense ferit, sterilemq; tibi Proserpina vaccam.

hoc ego notandum breuiter esse putaui, vt titus veteris notitia sensum poetarũ magis hominibos aperiret.

CAPVT XIII.

Disciplinabile, & quædam in Cic. explicata.

VErsus est Pacunianus, ex ea fabula in qua reucisionem Græcorum ab Ilio scribebat, lib. 1. ad Herennium,

Iam domitionem reges Atridæ parant.

Cornificius explicatur

de memoria Cornificius disputans, quo pacto hoius seoarij quis meminisse posșit, hac imagine depingit: *in loco, inquit, constituere oportet manus ad cœlum tollentem Domitium, cum à regibus Martijs loris cædatur. Hoc erit, iam domitionem reges:* sed in hac imagine non satis perspicio quid lora, & illa manuũ in cœlum sublatio adminiculi afferat. Martij omnino reges regum imaginem exprimunt, Domitius domitionem repræsentat: lora autẽ & flagra quid, hic adiuuent memoriam, non intelligo, sed puto hoc ipso iuuare, quòd imago ita sit acrior & actuosior, magisque sensum lacessat & commoueat, & memoriam ex eo efficacius exulciret. Sequitur mox in altero loco, *Aesopum & Cimbram subornare Iphigeniam, Agamemnonem & Menelaam.* hic tragœdos interpretor Æsopum & Cimbrum, qui Agamemnonis & Menelai personas sustineãt, atque agant: de illo quidem loco hactenus.

Disciplinabile.

Quæ autem est eodem libro disciplinabilis scientia? nam quòd disciplinabile vsurpat, vocem eo tempore naram, quo nõ homines, sed Musæ Latinè loqui videbantur: & tamen qoq; est malicia nostra grauidarum fastidio delicatior, quam nostra puraremus insertam scripta esse contaminaturam, vt à peregrino penè vocabulo non Latino offendimur, peneque vt à barbaro abalienamur & refugimus: vt in loquendo religiosiores esse videamur illis, quos linguæ auctores & conditores sequi & imitari studemus. Hic ego disciplinabile esse arbitrot, vt si Græcè diceres [illegible Greek], aut [illegible Greek]: non vt hoc posterius ad quatuor illas nobiles disciplinas pertinet, sed ad ea omnia dilatatur quæ disci comprehendique præceptione possunt. Est igitur disciplinabile, quod præceptionibus & institutionibus arteque & ratione aliqua doctrinaq; continetur. Id autẽ qoia in alium sensum accipi fortasse ab adolesceoribus posset, ne à voluntate scriptoris aberrent, quod non raro accidit, scribendum essa doxi.

CAPVT XIIII.

Nonæ idus calendæ, Mars Siluanus, præfamino, piaculo, si deus si dea es, politiones.

CVM in enumeratione menstruorum dierum Nonæ & Idus antecedãt Calendas, eaq; Calendarum conditio sit, vt prærer vnum diem reliquæ alterins mensis sint: etsi primua cuiusq; mensis dies vocatur Calendæ, tamẽ in enumeratione trium illarum mensis partium cauebant diligenter Romani, ne ante Nonas & idus Calendas nominarẽt. Itaq; nonas Idus Cal. dicebant, ne si secus nominarent, malè ominosum esser. Cic. tamen 3. in Verrem, Calendis, Nonis, Idibus dixit: in quo annotat Asconius, si modò intelligi quod annotat potest, ita vetustas eum locum delere conata est, *Religioso omine nominat multitudo Nonas, Idus, Cal. Cicero Calendis & Idibus Nonas addit, quamuis hac pronunciatione solustur, ac temporũ diuisione hoc dici videre possimus.* Apud M. Cat. cap. 141. eodem modo in agri lostratione cùm solitaurilia lactentia fiunt, in immolatione porci porcus nominator. Inest enĩ in eo vis porrigẽdi, & alioqoi porci in deliciis erant Romanis: contrà in mactatione vituli & agni, nominibos eorũ abstinetur. nam in vitulo vis inest, in agno omen non nascendi. Mars qooq;, etsi Marti Siluano res diuina tum fit, non appellarur, q, belli & vastitatis sit auctor: proinde ita scribit, *Nominare veta Martẽ, neq; agnum vitulumq;.* Quod autẽ illic scribitor, *Ianum Iouemq; vino præfamino*, id valet præfator. ergo quod sequitor, *sic dicit*, delendum est. huc enim ab illis summissum est, qui præfaminũ vinom adiectionis more dici censuère, aut interpretationem adscripsère. Mars autẽ parer illic Siluanus est, vt & cap. 83. *Marti Siluano in silua interdiu.* Viduitas est calamitas, inquit Fest. lib. 19. propterea quod viduare & spoliare solet bonis: quanq̃ cùm Cato paulò pòst calamitarẽ nominet, potius esse videtur sterilitas. Piaculo apud Catonem eo cap. verbũ est, quod expio significat, cùm dicit, *Te hisce solitaurilibus piaculo.* antecedenti adiectioum *porco*, inquit, *piaculo facito*, id est piaculari. Subiicit mox, *sic verba concipito: Si deus, si dea es.* hæc verba erant in precibus Romanorum solennia, cùm deos sexu distinctos, vt & homines existimareot: In quo ab Arnobio

Nonæ Idus. Calendæ.

Mars Siluanus.

Præfamino.

Piaculo.

Si deus, si dea es.

bio

bio illuduntur meritò & reprehenduntur, cuius hæc sunt verba, *non consuestis in precibus, Sine tu deus es, siue tu dea, dicere*. Bonas autem preces precor dixit ibi Cato, quòd & malæ preces sunt, vt diræ & detestationes & imprecationes. etiam duis bonam salutẽ idem dixit, quasi sit etiam quædã mala salus, cùm minus commodã est valetudo & sanitas. Partiariò idem Cato fenum & pabulum dicit esse oportere, quod bubus satis sit: cætera omnia pro indiuiso esse debere: id opinor valet, cætera ipsi esse cum domino communia: proinde ab eo non esse vt pabulum & fenũ sumenda. Politor esse videtur, qui agros polit & colit, certam pro mercede frugis partem capiens, vt nonam aut quintam aut octauam, pro conditione agri atque bonitate soli: atque inde

Politio.

politio dicitur illa cultura, quæ pactione talis mercedis fit, atque adeò ipsa merces. Cato, *politionem quo pacto dari oportrat? in agro casinate & venafro in loco bono parte octaua corbi diuidat: satis bono, septima: tertio loco sexta: si granum modio diuidet, parti quinta, in venafro ager optimus ix. parti corbi diuidat*. Hic autem interest, cùm corbi diuiditur aut cum modio: quòd in corbi messoria sunt spicæ nondum tritæ, in modio granum sine spica purgatum. Quod sequitur, *eam partem in pristinum politor*, sic accipiendum reor, vt absoluta sit sententia, verbo tamen vno destituta, vt mox quod de tritico antè præcepit vel farre, idem in hordeo declarari intelligamus. Hæc si quis leuia putat, à me non dissentit, nec nunc ea mandamus literis, quæ subductum aut contractum hominis postulent supercilium, sed quæ grauioribus studiis pro remissionibus & tanquã laboris condimento sint.

CAPVT XV.

Rupsit, noxit, inguen, sirit, occisit, duona, ob vagulationem, vapula Papiria, vindiciæ, vinulus.

VIdentur veteres Latini in imminutione præteritorum tenues in duplices mutare soliti esse plerunque, vt ceperis capsis, præceperis præcepsis, ruperis rupsis: vt in xij. ta-

Rupsit. Noxit.

bulis apud Festum lib. 18. *si membrum rupsit*, pro ruperit: noxit pro nocuerit apud Lucilium,

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Eodem autem in versu, quod oscitanter non

Inguen.

fuit prætereundum, videtur Lucilius inguen pro inguinis tumore posuisse, qui βουβὼν & à Græcis dicitur. Rapsis pro rapueris apud Cic. libro 2. de Legibus, *sacrum sacróve commendatum qui rapsit clepsit've, parricida esto*. Non tamẽ id per-

Siris.

petuum: Siris enim apud Comicum & Catonem, pro sueris positum est: Adiuro pro adiuuero initio libri de Senectute: in xij. tabulis occisit pro occiderit: sed & in consonantes duas plerunque mutabant, vt amasso pro amauero, leuasso pro leuauero: idque in coniugatione prima creberrimum. etiam iusso pro iussero apud Virgil. lib. 11. Æneid. At dixis est di-

Dixis. Faxis.

xeris, faxis feceris, duplici litera vt superiora: & infinita alia quæ facilius auctores peruolutanti occurrent, quàm mihi cogitanti succurrent. Vt, *plenus sacculus est aranearum*, dixit poeta Catullus epigr. 13. festiuè & venustè: ita pari lepóre apud Festum lib. 18. Afranius, quem videtur imitatus, scripsit, *támne arcula tua plena est aranearum*. Vt duis pro bis, ita duona pro bona di-

Duona.

xerunt veteres, vt & duellũ pro bellum, Duellius pro Bellius. affertur enim à Festo illud, *simul duona eorum portat ad naues*. sunt illa quidem pleraque magis abolita & exoleta quàm prisci nummi, quia tamen interdum occurrunt auctores rimantibus, vt protinus sine mora & molestia intelligantur, operæ non peperci meæ, dum alienæ consulo. Legem xij. tabul. de vagulatione, id est vagitu, clamore & conuitio, apud Festum lib. 19. sic legendum arbitror, (non enim eam proponã vt perscripta extat, sed vt scribi debere mihi videtur) *Cui testimoniũ defuerit, is tertijs diebus ob portum ob vagulationem ito*.

Ob vagulationem.

tertiis diebus valet, diebus perendinis, vt dicitur tertiis nundinis. ob portum, ad ædes: ob vagulationem, ad quiritandum & conuitium homini faciendum, qui ad testimonium dicendum non venerit. Vapula Papiria ibidem, pro-

Vapula Papiria.

uerbium est, ortum à quadam ancilla, quæ libertate donata à Papiria hera sua, patronam mox contempsit, ac manumissa & libertate freta mox benemeritam ingratè aspernata est. Ancilla enim illa continuò se libertam salutauit, cùm patronã salutare deberet (qui enim manumissi erant, mox manumissori, salue patrone, dicere solebant) & patronæ dixit per contemptũ, vapula Papiria. Plauti verba sunt apud Festum,

Ideo dico, liberta salue, vapula Papiria.

Squales & scabres, pro squalidus es & scaber; dictum est à priscis: Pacuuius apud Festum,

Squales scabresq; inculta vastitudine.

Apparet veteres hominum, quos execrabantur, caput velare solitos in pœna sumenda: vnde illud Ciceronis pro Rabirio, *Caput obnubito, infelici arbori suspendito*. Sic & voto vere sacro, qui nati fuerant, & ad adultam ætatem peruenerant, velati extra fines exigebantur. Etiam in re diuina caput velabant, præterquam Saturno, cui non operiebant sed aperiebant caput, cùm sacrificabant. In vindiciis apud Festum li-

Vindiciæ.

bro 19. extat elegans Lucilij, sed corruptum tamen carmen, quod ita legendum suspicor,

Nemo hic vindicias, neq; sacra aut numina retur.

cuius sententia est, Nemo hic ius vllum esse putat, aut vlla sacra aut numina. Nam vindicias partem quandam iuris, pro iure posuit. Vi-

Vinulus.

nulus in Asinar. Sc. Vtrum istorum. mollis est, ex vini diminutione: cùm enim vinum quod generosum non esset significare volebant, vinulum & villũ appellabant: vnde adiectiuum vinulus est factum: neq; enim aliud quicquam comminisci possum. meas autem coniecturas quamuis leues nec sagaces eo libentius adscribo, vt

bo, vt doctiorum certiores atque veraciores essent. Etsi enim non est magnum damnum in huius vocabuli ignorata origine positũ, tamen quia commodius est eã scire quàm ignorare, eã persequi & peruestigare industriæ potius diligentis fuerit, quàm operæ curiosæ.

CAPVT XVI.

Labarum, patricius, adscriptus glebæ, domestici, comes sacrarum largitionum, comes rerum priuatarum, parochus.

Labarũ. LABARVM genus esse vexilli, nemini paulò humaniori ignotum est: eius est mentio apud Prudentium lib. 1. contra Symmach. hoc versu,

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

reperi in vetusto lexico etiam laborum dici: ac me hercule sic scribi video apud Hermiam Sozom. lib. 9. cap. 4. δόρατος ἦν τῶν σκήπτρων ὃ καλοῦσι λάβαρον καλεῖσθαι. Vtitur hoc verbo labari & Ambrosius: sed & Septimius Florens in apologetico ca. 16. scribit, *Sipara illa vexillorũ & labarorum stolæ crucium sunt.* Eadem sententia apud Arnobium lib. 2. extat, his verbis, *Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castrorum quid aliud quàm inaurata cruces sunt & ornatæ?* Sed quæ cantabra sint, non ita dictu promptum est: videntur esse cãtabra quę Tertullianus labara vocauit. ego, si capitalis ista fortè audacia nemini esse videatur, vnius literulæ immutatione lubenter cõtabra legerim. nam vt à candela candelabrum: sic à cõto contabrum diceretur non ineptè: amplius tamen pronuntiabimus, & non liquere nobis dicemus: vocabula ita rara difficiles habent explicatus. Immo verò calumniam emendationis illam damnabimus, ac legendum affirmabimus, *signa ipsa atq; labara.* cantabrum autẽ est Apicio & Cælio furfur. Alius erat ætate sequẽ

Patricius. tium Imperatorum patricius, quàm superiorũ & consulum, honos enim erat qui à principe deferebatur, eoq; titulo & merito honoratus pater Imperatoris vocabatur, vt in institutis, de patriciatu loquens Imperator ait, *imperatoriam autem celsitudinem non valere eum, quẽ sibi patrem elegit, ab aliena eximere potestate?* & apud Sozom. lib 8. c. 7. ὅτε γὰρ μείζων ἦν τῶν βασιλέων ἀρχῶν, μετὰ τῆς πρώτης, ὃν ἔλεγε ὁ ἐπιδημ, ... βασιλέως ἀξίαν ἐτιμᾶτο. Claudianus lib. 2. in Eutropium,

——*genitorq; vocatur*
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Et quarto libro Epigrammatõ, ... βασιλέως ...

Olim igitur patricij ex eo appellabãtur, quòd patrem cieret, postea quos imperator patres ciebat. quod quidem & reges Franciæ imitati sunt, quosdamq; satrapas patricios vocarunt, quos antiquitatis ignari pares appellant. Ad-

Adscripti glebæ. scriptitij glebæ qui à iurisconsultis appellantur, cum agro vna seruiebant domino & cum fundis mancipabantur alienabanturque: eorum conditio facilè ex auctore Græco Sozomeno intelligi potest, ita lib. 9. cap. 16. scribente, ... In imperatoris comitatu erãt milites & equites

Domestici. qui domestici vocabantur, quorum frequens est in Marcellino mentio: sed & apud Sozom. lib. 9. cap. 7. ... τῶν ἱππέων δομεστικῶν καλουμένων. Equuleus tormen-

Equuleus ti genus est à similitudine nomen habẽs, quasi paruus equus sit. erat autem machina lignea equo similis, cui imponebantur qui torquebantur. eius crebra est apud Marcellinum & Senecam mentio. Sed & ξύλον κατατείνειν videtur appellare Sozomenus lib. 5. cap. 11. ... ξύλον ... Comes sacrarum largitionum erat quæ-

Comes sacrarũ largitionũ, rerũ priuatæ. stor ille, qui thesauris sacris, id est, imperatorijs & augustali b. pecunijs prçerat. Comes rei priuatæ, qui patrimonium Cæsaris curabat & administrabat. hæc verba & sæpenumerò in iure & in Marcellino leguntur. Eorum autem magistratuum ea quæ posui munera esse, è Theodoreto colligi facilè potest, sic lib 3. eccles. hist. cap. 12. scribente, ... Nõ solum

Parochus parochi sunt qui præbenda magistratibus redemerunt, verùm etiam equi qui cursus publici causa præbentur, quæ tamen significatio à superiori deducta videtur. Ita fit vt in illa actionis, in hac perpessionis sensus insit: ...

CAPVT XVII.

Cleãthas in accusatiuo, supercilio breuior coma, vexantur leges, porrigo, prurigo, vua liuorem ducit, contingere melle, condita pyxide lyde, apud iuuenalem sat. 2.

Cleãthas. SCRIBIT Iuuenalis saty. 2.

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

quo in versu qua ratione fit ille accusatiuus Cleãthas formatus, ambigi potest. neq; enim accusatiuus esse potest quintæ declinationis Grecorum, propter rationem contractionum. est igitur primæ attico more. dicunt enim Attici Socratas in plurali, & Diogenas: eodem dictum modo accipio Cleanthas. Ibidem.

Atque supercilio breuior coma:

Coma breuior supercilio. in Stoicos dicit, qui præ se ferebant magnam in vultu seueritatem, cùm tamen interea clàm fœdis libidinibus dediti essent. hi, quòd alere comam delicatum putarent & parum virile, capillum raserant, & ... erant: quod hic Iuuenalis dicit. Lucianus de Stoicis, ...

Eadem satyra Peribomius non Peribonius, & è veterum librorum auctoritate, & syllabæ modulo legendum est. Sed &, *frontis nulla fides*, in priscis codicibus legitur, etsi fronti vulgò

asseritur. verumq; de hac sede litigare potest, idque iure. Laronia autem in ijsdem modò, modò Latronia reperitur: in Martiale lib. 2. epig. 12. Laronia, quod & verius puto: quanquam nec Lauronia eijcio: sed hoc perleue est. *Quod si vexantur leges*, valet, si negotium est legibus exhibendum, & si aduocandæ sunt contra vitia. qui enim vocantur vt veniant, eis labor iniungitur, & vexari videntur: & sic in Euãgelio Lucę c. 7. scribitur, μὴ σκύλλου. Eadẽ sat.

Vexantur leges.

Vnus scabie cadit & porrigine porci.

Porrigo.

quibusdam in libris melius prurigine legitur, vt & in Iustino lib. 36. de Iudæis: *cum scabiem & pruriginem paterentur.* Isidorus in cutis vitijs lib. 4. etymol. cap. 8. *prurigo*, inquit, *vocata à perurendo & ardendo.* Sed porrigo capitis videtur morbus esse, furfuribus & farina quadam obsitis: Serenus cap. 1.

Cùm caput immensa pexum porrigine ningit.

Prurigo. Prurigo corporis pruritus & asperitas. Serenus cap. 6. pruriginem intelligit cùm scribit,

Pruritus autem salsos leuat humor aceti.

Porrigo quoque apud Lucilium perspicuè capitis est, eius carmẽ est apud Non. in Porrigo.

Triste & corruptum scabie & porriginis plenũ.

sed & apud Celsum. habere autem potius à porro olere nomen quàm à porrigendo, syllaba originem ostẽdente, videtur. Eadem Saty.

Vua liuorẽ ducit.

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua,

hoc ego de liuescentibus sub vindemiam acinis vuarũ accipio, ex populi opinione dictũ, cẽseotis vbi liuere & nigrescere cœperat vnus vuæ acinus, protinus propinquum eo conspecto velut inuidia quadem similem colorem ducere solitum esse: dum denique tota vua maturesceret & nigra esset. quod autem in acino dixi, idem in vuis fieri censebant. vbi enim vuam viderat vua maturescentem & liuidam, eundem colorem ab ea trahi. Ibidem,

——supercilium madida fuligine tinctum.

hic archetypi & antiqui libri *tactũ* habent. Tangere autẽ veteres pro tingere, imbuere, linere, aspergere etiam dixerunt: Lucretius lib. 1.

Contingere melle.

Contingunt mellis dulcis flauoq; liquore.

rursus, *——croci contacta colore.*

iterum, *——musæo contingens cuncta lepôre,*

id est imbuens, tingens: quomodo & tangere vsurpauit Cato. & Maro 1. Georg. *Et parco sale cõtingunt.* in Lucretio tamen cõtingere à tingere, non tangere, multi interpretantur, nec à me reprehenduntur. sed & *contincta* colore, non contacta, legunt. Ibidem,

Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis
Betriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem.

hæc ego plura adscripsi vt doceam quo distinguenda pacto sint. non enim recepta interpunctio tam conuenit sententiæ, quàm quæ à me introducta est. sensus est, Parum cõsentaneum esse Galbam interficere & cutem curare: alterum enim viri fortis est, alterũ mollis & fracti: nec cõstanter facit qui acie palatium & imperium affectat, & tueri atq; retinere conatur, & de statione sua dimicat & capite: & q faciẽ mangonio & lenocinio fucat & expolit. Ibidem,

——siue hic recto cantauerit ære,

legendum est *cantauerat*: quod est, siue esset tibicen. *dictum feliciter*: id ex eo scriptum, quòd omina in nuptijs faustęq; acclamationes adhibebantur: Papinius in Epithal. Stellæ & Viol.

Vix dum emissa dies, & iam socialia prestò
Omina, iam festa feruet domus vtraque pompa.

Ead. saty. *Segmenta & longos habitus.*

hic Seruius in lib. 1. Æn. segmenta, monilia interpretatur: sunt & segmenta vestes quæ velut zonis quibusdam ornatæ & prætextæ sunt, vt Isidorus lib. 19. etymol cap. 22 exponit.

Segmẽta.

Ibidem, *Et segmentatis dormisset paruula cunis:*

de veste à Seruio explicatur, quòd segmentata veste cunæ eius contectæ essent, quæ aureis velut circulis erat distincta, & gemmis in lineam currentibus variata. Segmenta aurea Valerio Maximo videtur esse aurea monilia. Indignissimum porrò censet eum nubere & in mulierẽ degenerare, qui & nobilissimus & salius Martis esset dei bellicosi & virilis & generosi.

Iterum. *——quod nil animis in corpora iuris.*

sic in veteribus libris, & melius: quanquam Ouidius scribit, lib. 1. amor. eleg. 1.

Quis tibi sæue puer dedit hoc in carmine iuris?

Eadẽ saty. *Turgida non prodest condita pyxide lyde,*

Condita pyxide lyde.

quicquid digladiantur Grammatici, legẽdum è iuratis libris existimo: ac de vnguentaria intelligo, quæ medicamenta promittebat sterilitatem curantia, qualia à medicis referuntur. Lydiæ autem mulieres turgidæ erant: Papinius lib. 1. Syluarum,

Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes.

Non putant, inquit Iuuenalis, esse vllos inferos hodie nisi qui perpusilli pueri sunt: tu tamen inferos esse putato, & illic manes esse Curij & Fabricij, iuuentutisque Cannensis. Cùm igitur ad eos tales descendunt, nonne cupiunt se lustrari & expiari, vt cõtaminatos impudicissimorum aspectu? legendum igitur hac interpunctione,

——animæ, quoties hinc talis ad illos Vmbra venit?

Lego etiam *——arma quidem vltra Littora Iuuernæ promouimus*, è scriptis libris sine interrogatione.

CAPVT XVIII.

Nunquid vis, felix cerebri, est paucorũ hominũ, tricesima sabbata apud Flaccum lib. 1. sat. 9.

IN illo elegãtissimo & suauissimo festiuissimoque sermone Horatij, quo graphicè exprimitur importuni scurræ & hominis odiosissimi molestia, *nunquid vis occupo*, more Romano dictum est. sic enim loqui solebat, qui vel discedere ab aliquo, vel aliquem à se dimittere volebat: Terẽtius in Eunucho actu 2. Sc. 3.

Nunquid vis.

Rogo nunquid velit: rectè, inquit, abeo.

Ait Horatius Saty. 9.

Ore

Felix cerebri.

—O te Bollane cerebri Felicem aiebam tacitus. vbi Graecati videtur. nam illi μακάριος τοῦ ἐγκεφάλου dicunt, subaudiuntque ἕνεκα, vt & hic subintelligitur causa. Carebrosum enim fuisse Bollanum indicat, aperteque & ingenuae libertatis & bilis hominem, qui molestos farre nullo modo posset, sed eos obiurgaret audacter, & à se contumeliosè dimitteret amandaretque. Sed nec illud omittam, quod leue dictu est: *&* *totus in illis*, legi in antiquis exemplaribus, cùm ab editionibus exulat coniunctio, que quidem scio & sententiam cerata posse.

Trans, inquit, Tiberim longè cubat is prope Caesaris hortos.

Iulij Caesaris horti trans Tiberim erant prope portam Portuensem: de industria enim eum locum longinquum in vltima vrbis regione situm mentitus est extra Ianiculum, vt assectatorem à se ablegaret atque remouaret.

Vnde venis & Quo tendis, rogat & respondet: hoc ita interpretor, rogauit me vnde venirem & quo tenderem: & mihi quoque roganti vnde veniret & quo tenderet, respōdit: vtruoq; enim miro orationis cōpendio cōstrinxit. qd, inquit, solet rogari vicissim & respondere, vnde venis & quo tendis, rogauit & respondit.

Est, inquit, tibi mater? Cognati quis te saluo est opus? habésne charos & propinquos qui tuo auxilio egeant, quos à te curari oporteat, quorum negotia à te geri, potius quàm me otiosè comitari, qui nisi te saluo & incolumi salui esse non possint, nec si te careant. Importunus ille & odiosus nebulo se omnes suos sepelisse ait, neque quicquā se negotij habere. Illud porro, *aut valeo stare*, est: cùm homines cogantur stare in iure ante praetoris tribunal, neque ibi sedere liceat aut honestum sit, tandiu ego illic stare non possim, nec ea iuuare queam, qui iure nescio. Ait apud Flaccum illa scurra, *paucorum hominum & mentis bene sanae*, quod est, paucos in amicitiem recipit, neque vulgo ad eum familiariter aditus patet, neque se multis communicet, sed paucis iisque valde prudentibus sanisque. Apud Ciceronem de Fato, (referante Macrobio lib. 2. satur. cap. 16.) acipenser paucorum hominum perfecatè dicitur, ad cuius dapem multi conuiuae non sunt adhibēdi, quasi acipenser multis cōmunicari nolit. Cicero, *nam cum esset apud se ad lacum Auernum Scipio, vnaq; Pontius, allatus est fortè Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, imprimis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum ex his qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominū est.* Ibidem Flaccus,

—*eoq; Difficiles aditus primos habet:*

Paucorū est hominum.

qui se facile vinci expugnariq; sentiunt, cùm quid eb ipsis petitur, se muniunt aduersus fallacium & audacium hominum postulationes, editum ad se in tarcludendo. At verò tricesima sabbate significare videntur neomeniam, vt quidam non ineleganter censent, quae feriae tricesimo quoque die, mensis initio capetuor.

Tricesima sabbata.

Nem Iudaeorum menses triginta dierum erāt, vt menses Athaniensium: ac sabbatum prò festo dia hic ponitur, ob sabbati cultum: & neomaniae tricesima sabbate vocantur, ad discriman sabbeti septimi. Satyricum autem vocabulum est oppedere, honos auribus, ioci causa & risus positum, in satia oratione & honeste & graui re non vsurpandum.

CAPVT XIX.

Argumentum vltimae eclogae lib. prioris sermonum Horatij, sale defricare, caput fluuiorum, seri studiorum.

SATYRA Horatij cuius principium est, *Nempe incomposito*, vt eppandix quędam & accessio libro priori subscribitur, vt Horatius fingit: binc illud,

I puer, atque meo citus haec subscribe libello.

Nam cùm audisset aliquos iniquo animo ferre Lucilij reprehensionem, pro apologia imperat amanuensi suo aut scribae, vt hunc sermonem, quam dictauit vel scripsit pro clausule adiungat superioribus satyris. Vrbam eūtem sale defricare in eo venustè & salsè dictū est. nam eùm sal dicta significat & facata & ridicula mordaciaque, & solaamus interdum marino aut fossitio sale, quo io cibia & medicamentis vtimur, eliquid defricare vt palatum pacuris, qui dictis facetis perstringitur, eum dixit sale defricari: Columella lib. 6. cap. 11. *totumq; corum palatum sale defricato.* Sic & apuplacti ei sale defrieari solant, vt dolure excitetur tao sus, qui torpet.

Sale defricare.

—*magnas*, autem, *plerunq; secat res*, significat, res magnas decidit & transfigit melius, quàm acris & sauara facetia: quasi διαιρεῖν, τέμνειν, διακρίνειν dicat. At varò,

Cùm versus facias teipsum percontor,

praeclè dictum est, sententiaque sic explenda est: cum versus fecis, an dacotum putas & concinnum intermiscata Latinis Graeca, quod Lucilius fecit, & Iudans postae Ausonius, sad fine reprehensiona, cùm de industria & opera dedita. *Intermiscere petita* igitur, ed duo pertinet per subiunctionam: vel potiua quod in versu facis, interrogo te an facares in causis agēdis, si aduersarium habaras Messalam aut Pedium, asseque orator & patronus causae durissimae. Ergo, *cùm versus facias*, ast, tu qui poeta es, an in causie id facares, vt verba foris patite verbie patrijs admiscerea oblitae patriae & patris Latini: *Latinè* tamen antiqui videntur interpretatae lagisse, & vir politissimę orationis & doctrinę Lambinus alagāter lagit. *Seri autem studiorum*, sunt indocti, qui serò discunt, aut didicerunt scilicat, naq; sunt παιδομαθεῖς, sad ὀψιμαθεῖς. Fabiue lib. 1. cap. 12. *quare qui in sua quaque arte optimè facit, παιδομαθὴς dicitur. Defingit luteum caput*, venustè dixit. nam & caput de fluminibus dicitur, vt Caesar 4. commentar. Rhenum duobus capitibus in Oceenum dicit effuodi, ostia significans: &

Seri studiorum.

Fluuiorū caput.

capita fluuiorũ etiam dicũt eorum fontes: ſad & fluuij humana forma aquam vrna affundantas pingabantur, fingabanturq́;: & fingi dicuntur quæ è materie molli in ſtatuas formentur, vt è luto & cara. At iſte malus poata & inalagens, non tẽ fingebat quàm valut figmenta da formabat daturpabatq́;: nac tã è cere agragia feciabat opera, quèm è luto fingabet: nam & lutaum negotium de vili toreumata dixit Cicaro 6. in Varrem. *Garrire libellos* dicitur, vt garrira ſarmonam, garrira garritum, argutà & dicacitar effundare & aloqui: vt od. 1. Olymp. *γαρύειν ἀοιδὰν* dixit Pindarus. vnda & garrira ortum vidari potaſt. daniqua vt dicimus ludara poama. *Cimex* autam *Pantilius*, & ad contamptũ dixit Flaccus, ax inſacti nomina ſœtoreq́; omnib. inuiſi, & q; ab ao ruderetur modereturq́;.

CAPVT XX.

Sandix, in cauo, notarius, notoria, diſci corymbiati, lances pampinatæ, boletare, boletarium, chlamys boni luminis.

VERSVS eſt Maronis 4. Ecl. imprimis elagans, ſed vna in voca tamen ambiguæ & incartæ inter doctos interpretationis,

Sandix. *Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos.*

Plinius li. 35. ca. 6. ſandicem harbem intelligit, & vt verum fataamur, eſt concinnior ſantẽtia, agnos intar paſcandum eius harbæ, quem comedant, ſucco colorari. Cõtrà tendunt racentioras Grãmatici nac contemnandi: cenſaut enim ſandicem aſſa colorem è ſandaracha & rubrica tamperatum, quod & Plinius retulit. itequa nihil afferunt cur cõtemni Plinij auctoritas dabaat, quæ atſi confirmanda nõ aſt vllo taſtimonio, indabitus taman & non nacaſſerius producatur taſtia, vt hoc Plinium nõ aſſe commentũ intalligẽt: Haſychius anim ita ſcribit, *Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, ὃ τὸ ἄνθος χρόαν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς Σωσίβιος*. Vidatur & da herba loquutua potius q̃ da pigmanto: Gratius, cùm ſcripſit,

Interdum Lybico fucantur ſandice pinnæ.

quaſi aa ſtirps in Lybia prouaniet: niſi ſi quis cẽſaat matallum illius pigmãti illic fuiſſe, aut oſſicinam, quando in fectitijs pigmantis arat. ſad illud altẽrũ de planta verius crediderim in Gratio, vt & in Vopiſco, cuius hæc varba ſunt in Probo, *Dicitur enim ſandix Indica talem purpuram facere ſi curetur.* Sed vt à poeta ad hiſtoricum trãſaamus, qui noſtro more diuarſa nactimus, & ſartum verium pingimus: ceuum in argento poni pro argento veſculario enimaduarti, vt apud Treballium in vire Claudij, *In cauo ſcyphos*

In cauo *pondo duodecim*. Itarum, *item in cauo ſcyphos & trullas pondo duodecim*: id Græcorum imitationa dictum, ſic *κοῖλον* vſurpantium. Eodam in ſcripto-

Notoria. re, notoria nõ aſſe vidatur epiſtola notarij manu ſcripta literarũ compandijs: nam & Impetetores noterios hababent ſacratorum, vt in vita Aureliani ſcribitur: & alios præteree notarios, vt è Marcellino didicimus: ſed & tribunis ac ducibus notarij dabantur, vt ibidẽ, *Notarium quem refundat vnum*. notarium autem daſcripſit Ausonius apigram. 150, cùm dixit, *Puer notarum præpetum*. Et Martial. lib. 14. apigr. 208. Notarii

Nondum lingua ſuum dextra peregit opus.

& Baſiliua in apiſtola, *εἰ λέγει τὴν φύσιν τετάρτην ἔχει· διὰ τοῦτο σημείων χρήζομεν, ἵνα ἐπιλαβώμεθα αὐτῶν διὰ τὸ τάχος ἐγγράφειν*. ſad aſſa vidatur apiſtola quæ aliquid notum ſacit & indicat, aut ſcriptum aliquod. varba ſunt Traballij, *Nihil mihi grauius accidit quam quod notoria tua intimaſti.* legi & in antiquo laxico, cuius mihi copiam Patrus Daniel fecit, elogium aſſe contaxtum malorum geſtorum, quod notoriam dicunt: atque ita in iura ciuili accipitur.

Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis
Diffuſos hedera veſtit pallente corymbos,

cùm eclo. 3. ſcribit Virgilius, intelligo celatum fuiſſa poculum haderæ corymbis, & vitis pampinis intar ſa mutuo nexu implicatis: ſic apud Traballium diſci ſunt corymbiati, & lances pampinatæ, & pateræ hadaratæ. Addit & Trebellius, *voletare halieuticum*. vbi quidam legunt bolitera, quibus nõ aſſantior. lagi aliquãdo pholatariũm haliauticon, vt grãdis diſcua eſſat, in quo velut ſtabularentur piſces: vel potius bolatara, veluti piſcium iactu quodẽ percuſſorem & captoram. Sad in Martial. lib. 14. apigr. 101. bolatariũ rapatio vaſis noman, quod & alijs obſonijs quàm bolaris ſatuiabat, Diſci corymbiati

Boletariũ

Cùm, inquit, mihi boleti dederint tã nobile nomẽ,
Prototomis pudet heu ſeruio coliculis.

Bolatara atiam in Apicio lagitur, vt li. 2. *& exinanies in boletari.* Igitur recaptam ſcripturam retineo, bolatare halieuticum. *Chlamides veri luminis*, cùm ait, luminoſi coloris & flagrantis ardantisqua intelligit, qualis aſt punicaus color & coccinus, niſi quis pro varo colora & claro limpidoqua ac puro intelligat. Tartullianua da Pallio, *& quidem in fama de ſubteminis ſtudio, & luminis conſilio, & menſuræ temperamento.* Zanchæ Perſhicæ quę illic ſcribuntur à Trabellio, ſunt veſtes Parthicæ, quas da veſtiario ſuo imperator ſumi iubet: aſtqua vereor zancha Parthicum vocabulum. hic lanaas alij malunt, quod ſi auctoritate veterum ſacarant librorum, ago non rafragarer: ſed cur ago coniecturam potius quàm veram ſcripturam ſequar? Pro orarijs ſarabadenis (quando & maæ coniacturæ etiam mihi intardum non diſplicent, vereor etiã na plus æquo placaẽt) non inuitus lagerẽ ſaraptana ab vrba Phœnices. lego atiã cucumã cypriem non cumacũ: & cucullia villoſa duo, non cucutia, vt diminutiuum ſit à cucullo. Boletare. Chlamys boni luminis. Zanchæ

CAPVT XXI.

Inſolatio, lauatium, dij magni, Pauſus, Caſtores, lepra, inter falcarios.

AT *ſi vſquam ceſſes & figas in cute ſolem,* ſcribit Perſius ſaty. 4. Zano philoſophua *ἡλιοκαμίνῳ* gaudebat, & ſole curam veteres curare ſolebant: hinc illud aiuſdam, Inſolatio

& aßiduo

——& aßiduo curata cuticula sole.

ἡλίωσιν, id eſt, inſolationem, cùm corpora ſole torrentur, in generibus remediorum numerāt medici: & Arnobius lib. 1. ſcribit, *Nunquid ideo dicenda ſunt nubila inimica obductione pendere, quia libidini non permittitur otioſè rutilare ſe flammis?* heliocaminus id eſt tanquam fornax ſolaria huc pertinuiſſe videtur.

Si tibi lanitium curæ eſt,

Lanitiũ cùm 1. Georg. Maro ſcribit, non tam curam lanæ ſignificat, quàm lanini pecoris, vt ex Arnobio apparet ſic lib. 1. ſcribente, *Nunquid in culpa natura eſt, quòd lanitiji extulit importuniſſimā belluam?* Iterum, *Lanuis curent veſtra numeroſis fœtibus multiplicari.* Vt duellum bellum eſt, ſic duellis apud Arnobium hoſtis, qui alijs perduellis eſt, *Cur duelles cùm pereunt læuum augurium non ſunt.* Æn. 3.

——feror exul in altum

Magni dij *Cum ſocijs natoq; penatibus & magnis dijs.*

magnos deos à penatibus diuerſos facit Maro: etſi multi eoſdem cenſent, ſed penates dij penetrales videntur fuiſſe, dijque familiæ: dij magni illi, qui maximum imperium & numé habent publiceque coluntur, vt Iupiter, Iuno. Arnobius lib. 1. *non denique dij magni aut fingentes ſe deos genus omne mortalium territant.* Iterum, *hoc ergo dij magni nouerunt, perpetiuntur, ſentiunt.* Deos magnos lares vrbis Romę cēſer eſſe Aſconius: ita enim ſcribit, *Et dijs magnis id eſt laribus vrbis Romæ dati ſunt.* Pauſus. Pauſus deus videtur fuiſſe qui pauſam afferret & quietem, quem bellis aduerſarium, repugnantiſque Bellonę poteſtatis fuiſſe ſoſpicamur ex Arnobio ſic ſcribēte, *Qui Faunos, qui fatuas ciuitatumq; genios, qui Pauſos reuererentur, atque Bellonas.* Caſtores Caſtor & Pollux Caſtores vocari etiam ſuor ab antiquis: Trebellius in Valeriano, *Cum ob imperatoriis literas in æde Caſtorum ſenatus haberetur.* Capitolinus in Maximinis, *cùm ventum eſſet in ædem Caſtorum.* Arnobius, *Tindaridæ Caſtores vnus equos domitare conſuetus, alter pugilator bonus.* Hydram, quam Latini ſcriptores excetram vocant, appellat ibidem Arnobius natricem quòd ſerpens eſſet aquarilis: *Quòd multiplicium,* inquit de Hercule loquens, *capitũ ſuperauit compeſcuitq; natrices.* Lapis lubricatus. Lapides quoſdam religioſiſsimè pagani colebāt, & vt ad eorum cultum prætereuntes inuitarent, vngebant: qui fortaſſe lapides diui à quodam Latino ſcriptore appellati ſunt. Tales erant & agrorum termini: Arnobius, *ſi quando conſpexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ornatum, tanquam ineſſet vis præſens, adulabar, affabar.* Quæ à domino Lepra. in Euangelio curatur lepra, ea non eſt elephantiaſis, ſed vitiliginoſæ cutis deformitas: eam certè vitiliginem Arnobius vocat, de domini miraculis loquens, his verbis, *vnus ſunt è nobis, cuius fœdæ vitiligines iuſsioni obtemperabant.* Iterum, *vitiligines, querquera atque intercutes morbos:* de domini etiam miraculis verba faciens. Rurſum, *ille notas albicantium vitiliginum manu admota deterſit.* Falcarij in Cicerone Catil. 1. videntur eſſe qui falces faciunt: ſignificare etiam hoc vocabulum poteſt eos, qui falces gerunt, vt contarij ſunt qui contos habent: Capitolinus, *Placuerat vt contarij cum eo tranſirent.* quanquam non eo inficias quin & contarius in illa priore notione poni poſsit. Priſcianus quidem meæ ſubſcribit ſententiæ, & apud Ciceronem venire inter falcarios interpretatur, venire in locum vbi erant falcarij: quod & Attico more Inter falcarios. dictum putat, vt apud Iſocratem in Areopag. [illegible], pro, in loco vbi habitabant tibicines. Genus quoddam fabulatum Mileſiarum fuit, in quo Aſinum ſuum numerare videtur Apuleius, cùm ſcribit ſtatim initio, *At ego tibi ſermone iſto Mileſio.* & Capitolinus in Claud. Albino, his verbis, *cùm ille nænijs quibuſdam anilibus occupatus inter Mileſias punicas Apuleij ſui & ludicra literaria conſeneſceret.* Hæc eſt ſatura lanx, velut varijs obſoniorum generibus condita, dum opiparo magis apparatu volumus quàm frugi cœna lectorem accipere, qui ſi ad epulas aliquas nauſeabit, alijs faſtidium detergeat: & quod ſuo reſpuet palato, relinquat alterius guſtui: alij enim dulcibus, alij acidis delectantur: neque ſolum exquiſitis cibis, ſed etiam parabilibus & vulgaribus multi acquieſcunt, quales multos appono. ſed nō poteſt ſemper à Phaſide auis peregrina peti, nec ex India condimenta quæri.

CAPVT XXII.

Paſſer Catulli, colũba, Vehitur paſſeribus Venus, myrtus ſſia, Aurunculeia, & quædam alia in Catullo declarata.

ELEGANTER & delicatè politiſsimus & doctiſsimus Catullus ludit in paſſere a- Paſſer Catulli micæ. quod eo facit conſilio, vt cùm amicam Veneris cultricem atque veneratricem ſciat, auem eam ipſi tribuat, quam & veneream & ſalacem eſſe nouerat, quaque Venerem vectari nobiliſsima poetria & decima à Græcia muſa appellata Sappho finxerat, cuius verba ſubſcribam ad Venerem, [illegible], Venus paſſeribus uehitur cui etiam deæ gratas eſſe columbas cenſebant, & in eius tutela putabant: ea quoque de cauſa Colũba. columbam Ianthidis Stella laudarat. Vehiculum quoque Veneris quadrigis olorum trahi poetarum commentum eſt: Papinius de Venere.

——thalamiq; egreſſa ſuperbum
Limen, Amycleos ad ſi ena citauit olores.

quos & amori tribuit Horatius lib. 4. od. 1.

——purpureis ales oloribus
Comeſſabere Maximi:

vbi vel purpureos dixit olores pulchros de purpuræ miranda pulchritudine, vt & Maro 1. Æneid.

—— lumenq; iuuentæ Purpureum.

ita Horatium interpretatur Seruius: vel poetica ad miraculum audacia eſt vſus, vt quem rerum natura non procreat in eo auium genere colorē, eum fucaret. Quærit autē Catullus cui nouum ſuum libellum expolitū noua pumice

donet: moxq́ne quaſi ei Cornelius Nepos ſtatim occurrit, reſpōdet, *Corneli tibi.* debet igitur in expolito interſiſti: quod ex Anſonio palam eſt, ita ſcribente in præfat. 15. Edyll. *Dein cogitans mecum non illud Catullianum, Cui dono lepidum nouum libellum: ſed ἀμουσότερον non diu quæſiui. Tu enim occurriſti.* Sed cùm 10. epigram. ait,

Nec prætoribus eſſe nec coborti:

illud *prætoribus* cui oon ſcrupulum mouet, præſertim cùm prætor vnus eſſet non multi, vt & paulò poſt in eodem dicitur epigrammate? Itaque non inſcitè ſed bellè illi faciunt, qui quæſtoribus legunt: ſed cùm amicus ſit alter ipſe, putemus prætores hic appellari, qui videbantur apud prætorem multum gratia & amicitia valere, eiúſque amici habebantur, vt præfecti, legati, tribuni, contubernales: qui alteri prætores videbantur: vel cenſeamua pluralem pro ſingulari poſitum. Quod autem in eo epigrammate legitur,

At certè tamen, inquiunt quod illic
Natum dicitur,

cùm ab vna puella dicatur, non ſatis perſpicio quo pacto illud *inquiunt* poſsit ſubſiſtere, niſi pro *vt inquiunt* intelligamus, deſiderato ſupplemento, quod non eſt frequens: alioqui potius *inquit id* vehementer contenderim eſſe ſcribendum. Epigram. 14.

Hic autem merus eſt Thyonianus:

Bacchus Thyonianus. Bacchus, inquit, iſte merus eſt, oon dilutum aqua vinum: ſic vocatus eſt Liber pater poſteaquam rediuiuus è laniatione gigantum redintegratus eſt: Auſonius in præfat. Edyll. 17. *Ne in ſacris & fabulis, aut Thyonianum mireris, aut Virbium, illum de Dionyſio, hunc de Hippolyto reformatum.* Quod autem de Voluſij annalibus ioculari dicebatur obſcœnitate, idem de annalibus Tanuſij celebratum fuiſſe, Epiſt. 94. lib. 14. refert Seneca his verbis, *Annales Tanuſij ſcis quàm non decori ſint, & qui vocentur.* alij Tamuſium tamen ſcribunt. non Tanuſium: ſed Tanuſium agnoſcunt codices Tranquilli in Iulio, cap. 9. Cæterùm epigr. 39.

Ridere catuli ore gallicani:

eſt turpiter & latè inter ridēdum os diducere, vt patulus erat oris rictus canibus gallicis venaticis. Iam verò epigr. 54.

Glubit magnanimas Remi nepotes.

genus obſcœniſsimæ Veneris ſignificat, vt & apud Auſonium epigr. 74.

Deglubit, fellat, molitur.

Myrtus Aſia. Myrtus autem Aſia eſt Lydia, vel quod idem eſt, Mæonia. Sic autem regio ad Sardis Tmolū & Caystrum vocatur, vuida & vliginoſa & myrtetis aptiſsima. illic & Aſium pratū erat, & Aſia palus. Interpres quoque Apollonij ſcribit principio Lydiam vocatam fuiſſe Aſiam. eius hæc verba ſunt in lib. 2. Argonaut. ἀσίη γὰρ τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο ἡ Λυδία, [illegible] In epithal. Iul. & Mani. *Nō tibi Auruncu-* Aurunculeia *runculeia periculum eſt*, vir politiſsimus & in gremio Muſarum educatus Muretus in vetuſtis legi libris affirmat: ſic prima ſyllaba eius nominis à verſu anregreſſo haurietur. Cottæ autem Aurunculeij dicebantur, quorum Aurunculeia Iulia è familia vt ſuſpicor erat.

CAPVT XXIII.

Altè cinctus, diſcinctus, mures, murinæ pelles.

Altè cinctus. ALTE cinctum antiqui vocabāt ſtrenuū, fortem, virilem, minimè mollem: credo quòd genus illud cincturæ hominum non eſſet delicatorū: nam præcinctura vt fluxior & laxior in Cæſare argumentum habuit mollitudinis: & diſcincti quoq; effœminati habebantur: Diſcinctus. demiſsiſque eſſe veſtibus elegantiæ videbatur mollioris. ſed è tabularijs eruenda fides eſt, quando iu eo genere ſcriptionis verſamur, quod ſignatis tabulis ferè confirmandum eſt. Seneca lib. 14. epiſtol. 91. de Mæcenate, *Altè cinctum putes dixiſſe. habuit enim ingenium & grande & virile, niſi illud ipſe diſcinxiſſet.* Hinc illuſtratur duobus locis Horatius: lib. 1. ſat. 5.

Hoc iter ignaui diuiſimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum:

id eſt, quod vnum eſſe ſolet ſtrenuioribus. Iterum, lib. 2. ſat. 8.

His vbi ſublatis puer altè cinctus acernam
Gauſape purpureo menſam perterſit:

id eſt, ſortis & ſtrenuus ſeruus menſam terſit: βαθυζώνους tamen mulieres Homerus, id eſt altè cinctas alio ſenſu dixit. Mures etiam antiqui, Mures. quod ex eodem Seneca perſpeximus, intellexerunt noo tantum domeſticaa illas beſtiolas penori infeſtas, omniaque rudentes; ſed ſilueſtres feraſque beſtias minoris formæ, pelle cōmendabiles: quo in genere ſunt martes & hermelini, quibus nobiles hiberno tempore pel- Murinæ pelles. litas gerunt penulas. eo quoque nomine cenſeri videntur muſtellæ, quæ ſi veriloquium ſequaris, ſunt mures longi. Sed à præcone citandi teſtes ſunt: Seneca lib. 14. epiſt. 91. *non bodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollis & impenetrabilia ventis ſunt!* Iuſtinus lib. 2. de Scythis, *Lanæq; vſus ac veſtium ignotus, & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis veſtiuntur.* Maſtrucas quoque illis Septentrionalibus populis è pellibus tribuit Prudētius li. 2. contra Symmach. his verſibus,

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens iuratus ab Iſtro,
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Soluere, maſtrucis proceres veſtire togatos.

id eſt, veſtibus ſcorteis: & à Claudiano iuuentus pellita eadē de cauſa dicitur: ſic enim ſcribit in Paneg. de quarto conſ. Honorij.

Caſtra cruore natant, moritur pellita iuuentus.

Hodie quoque è Scythia frigidiſsimiſque regionibus lautiſsimæ pelles murium afferuntur megiſtanum hiberno cultui. ad hanc claſſem referendi ſunt mures etiam pontici, & mures alpini, de quibus à Plinio in hiſtoria naturali relatum eſt.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSSEXTVS.

CAPVT I.

Catullus explicatus, Specula, corruere, saltus.

Catullus explicatus.

ERSVS Catulli de coma Berenic. sunt non perinde faciles ob ignorationem historiæ,

Anne bonum oblita es facinus, quòd regium adepta es.

Coniugium, quo non fortius ausit alis?

Sed quæ offusa est caligo sensui, discussa est ab Hygino Augusti liberto li. 2. de sig. cœlest. hist. his verbis, *Alij*, inquit, *dicũt hoc amplius, Ptolemæum Berenices patrem multitudine hostium perterritum fuga salutem petijsse: filiam autem sæpe consuetam in equum insilijsse, & reliquam exercitus copiam constituisse, & complures hostium interfecisse, reliquos in fugam coniecisse: pro quo etiam Callimachus eam magnanimam dixit.* Idem & Callimachi interpres Catullus hic canit,

Cognoram à parua virgine magnanimam.

Sed & illud non sine quadam nebula est,

Et Veneris casto collocat in gremio.

Eodem Hygino auctore, gremium significatur Arsinoes Zephyritidis: ita enim indigitabatur, & Venus appellabatur. Quid? Illud an sine nubilo est?

Ille quoq; euersus mons est, quem maximũ in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur.

Montem autem Atho crediderim significari, quem ducta fossa, admissoque mari continenti abscidit Xerxes. quamquam autem est maximus mons ille, tamen eum gloriæ suæ magnitudine & claritate superuehitur & superat Achilles, Phthiæ clara progenies: nisi si dicat, vltra eum mõtem Thessaliam esse, eiusq; partem Phthiam in qua diuinis honoribus colatur Achilles. Sed vt porrò pergam, & ex eodẽ poeta quædam explicare coner, carmen illud ad Ianuam, æquè ac folium Sibyllæ obscurũ & tenebricosum, mihi de Clodia intelligi videtur, quæ Cæcilio Metello nupserat. nam Lesbia Catulli sine controuersia Claudia est. Itaq; & in epigrãmate scribitur nominatim,

Non ita Cæcilio placeam cui tradita nunc sum.

Has igitur fores pulsaui & penè aperui, ac facilè ex his, quæ hic posui, fuerit in sensum si non penetralem, aliquousque tamen ingredi. Cùm autem ibid. scribit: Specula.

Brixia Chinææ supposita speculæ,

speculam montem Chinæum vocat. nam ex editis montium iugis prospectus peti potest, & longè lateque illinc licet speculari: sic apud Homerum,

—— [illegible]

Cæterùm illud ad Mallium,

—— *& in quo me corruerit genere:*

submendosum quibusdam videtur: quod si est, non video quid accommodatius & appositius potsit & propinquius populari scripturæ (quandoquidem sæpe euenire solet, vt in vicinum lapsus contingat) reponi quàm *torruerit*. Corruere. Nec tamen corruere tantùm concidere est, verum etiam deijcere & pessundare, etiam conijcere, vt apud Varronem libro 4. de ling. Latina, *spicæ corruuntur in corbem:* & congregare, vt Plauto in Rudente, Sc. Qui homo. corruere diuitias: quę quidem notiones verbi ex eo manarunt, quòd quæ in corbem deijciuntur, multa simul etiam connecta sunt atque congregata: sed *torruerit* vtique mihi placet, quia mox adiungitur,

Cùm tantum arderem, quantum Trinacria rupes.

quod significationi torrendi non corruendi conuenit. & alio loco,

Cùm vesana meas torreret flamma medullas.

—*quæ Themis*, inquit hic, *olim*
Antiquis solita est munera ferre pijs.

hic Themis iustitia esse videtur, vel dea iustitiæ custos: quanquam Hesiodus iustitiam Iouis & Themidis filiam in originibus deorum ponit. iustitia autem antequam relictis terris hominum scelere pollutis in cælum subuolasset, mortales omni bonorum fœlicitatisque genere cumulabat, vt seculo aureo & argenteo. Cùm porrò scribit de saltu firmano, Saltus.

Firmano saltu non falsò mentula diues:

saltum pro magna possessione accipit, vt à Varrone memoratum est li. 4. de re rustica. E lepido igitur concinnoq; poeta hæc quæ annotaremus selegimus, quæ si lectori ingrata futura non sunt, pretium operæ absoluerint: sin ingrata sint, æstimationem alijs scriptoribus, qui in hoc genere collectitij velut æris se

occupant, quæsiuerint, nam horum comparatione meritò pluris erunt.

CAPVT II.

Habuuerit, fluuida, mulcat.

ANimaduerti veteres solitos interdum productionis causa hiatus breuitatem literæ *u* alterius supplemento extendere: sic in præterito pro pluit, etiam pluuit in historicis reperimus, & è consuetudine producendi habuuerit pro habuerit, apud Plautũ in Asinaria, Sc. Agedum istum ostende.

Habuuerit.

Tot reddat spurcas, quot puras habuuerit.

Fluuida. Eadem planè formula pro fluido etiam fluuidum extulit Lucretius lib. 2.

Sed quod amara vides, eadem quæ fluuida constant.

Idem quoq; cùm liquida reddit, liquuida duplicato *u* scribendum existimo, vel *u* pro consonante exaudiendum, vt in silua. Idem poeta erit toti huic capiti vectigalis. Obseruasse genus dicendi in eo ipsa raritate insolens mihi videor. Nam vt archaismus priscorum, *omnes homines qui sese student præstare:* efferebat, pro, qui student præstare: & apud Plautum scriptum est,

Atq; ego me id facere studeo,

pro, ego facere studeo. rursus in Casina, Sc. vt illum dij.

Quid velis modo, id velim me scire,

pro velim scire. sic in simili ferè genere, sed adhuc inusitatiore eloquutus est hunc in modum Lucretius lib. 3.

Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare quis est qui possit cernere sese?

pro, quis est qui possit cernere. & lib. 1.

Quippe etenim quã multa tibi me fingere possũ,

pro fingere ego possum: sic enim in libris antiquis reperitur, qui si errant, ne in nos culpa cõferatur. Ex hoc poeta etiam intelligimus pleraque neutra, quæ hodie in ar desinunt, antiquo ritu desijsse in are: pugillar pugillare, exemplar exemplare, vt lib. 3.

Exemplare dare, & vestigia notitiai.

quæ in mentum, etiam in men, vt fundamentum fundamen, momentum momen. Ibidem,

Tantum quod momen mutatus dicere possis: id est, momentum mutationis. In illo autem versu,

Præterea; solere vias restringere nostris.

peteleganter restringere est aperire, & quod constrictum erat laxare, vt & apud Plautum in Captiu, Sc. Miser homo. restringere dentes, quod irritati canes dum ringuntur faciunt. eodem libro,

——quapropter vbi ipsam
Cernere iam nequeas, motus quoq; surpere debet.

id est, debet surripere & subtrahere motus. sic enim singulari non plurali numero legẽdum auguror. Sed amabo te, cur toties à Lucretio dicitur inane vacuum: an quòd inane aliquod sit plenum, à quo distinguat? Inscitum id quidem & delirum sit. an quòd poetico iure adiunctionem addidit non necessariam? ne id quidem credo: sed quòd aeris plagam solent etiam inane appellare latini, discernendi dirimendiq; causa inane vacuum appellauit: vt cùm hoc libro scribit, *per inane meant vacuum.* &, *non per inane meat vacuum.* quòd scilicet per aeris regionem feratur, in qua etsi inanitas est, non tamen omnino vacua, nec sine corpore: idque nos antè recordamur explicasse. Lego autem ibidem,

Inane vacuum.

Quapropter simul inter se tardantur, & extra
Officiuntur,

Illud quoq; sic in chartarum veteramentis reperio & amplector,

Illa quoq; in solis quæ lumine cernere quimus,
Ne quibus id factum plagis apparet aperte.

ne, hic more prisco est non: vt apud Plautum, in Trinommo, Sc. Neq; fuit. *nisi ne vis*, pro nisi non vis. Ego verò libris araneoso situ squalidis auctoribus versus hos sic lego,

Deniq; multa vides, quibus & color & sapor vna
Religione animum cum turpi tangere parto,
Reddita sunt, cum odore, imprimis plerasq; dona.

tantum ne quid dissimulem, in vetustis libris euariat quod *contingere parato* scribitur: ego *cum tangere parto*, emendo sensu poscẽte (nos enim sollicitos habet religio cùm contra aliquid quæsiuimus) vel *cùm tingere parto*, id est cùm ob turpe partum superstitione tingeris & imbueris: alterum tamen prætulerim. Vsurpat & multare pro mulcere, quando, auctore Prisciano, mulceo mulsum & mulctum facit in supino: sic enim scribit,

Mulctare

Omnis enim sensus quæ mulctat causa iuuatq;
Haud sine principiali aliquo læuore creata est.

quidam etiam multat legunt, alij mulcat. verum mulcat apud Tacitum est lædit: & in antiquo lexico lego *mulcat, verberat, cruciat.* Veteribus tamen libris & Dionysio Lambino assentimur, *mulcet* in Lucretio legendum esse. Sed iã satis hoc caput excreuit, eiusq; hic finis sit.

Mulcat.

CAPVT III.

Titiuilitium, eij, culex, remittere sub furca, lingulaca, certamen, exponere cubito, corbita cibi.

PLautinum salem nostris interdum aspergimus studijs, quo fastidium illo velut cõdimento detergamus, vel tædium seueræ musæ leuemus. ex eius itaq; fabellis quæ non inutilia fore lectoribus credimus, interea enotamus, & in has paginas referimus: velut è Casina quædam hic excerpta subsignabimus. Sc. Vna ædepol opera.

Non ego istud verbum emißim titiuilitio.

Titiuilitium. Titiuilitium hic Festus li. 18. nullius esse significationis scribit, vt apud græcos nullius est [illegible] & [illegible]: sed auctor non contemnendus Fulgentius Textiuilitium legisse videtur, cùm lib. de voc. ant. ita scribat, *Textiuilitium dici voluerũt fila putrida, quæ de telis cadunt.* hic ergo textiuilitium rem vilissimam interpretor. tametsi autem videtur Festo effutitium temere vocabulum ad vilitatis & contemptionis significationem, tamen origo ac natales, à quibus deducig

deducit Fulgẽtius, magnam verisimilitudinẽ præ se ferunt. vt enim in textiuilitiũ vilitium inest vilitatis sententia: sic antegrcissam vocabuli partem sensus expertem de nihilo tactatam esse non est credibile: titi autem cùm sensus nullus sit, & sit texti, textiuilitium dictum putemus. Sed si Fulgẽtium sequamur, in mensione versus vna erit syllaba supprimenda, dicendumque textiuiltium. In ea autem fabula

Eij *eij* scribendum, vt prior syllaba producatur, duobus his locis in prologo,

> *Senex hic maritus habitat, eij est filius.* Iterum,
> *Sibi istam vxorem is sperat, si eij sit data.*

Sc. Omnibus rebus. inquit Plautus,

Culex

> *Eho tu nihili cana culex, vix teneor, quin quæ decent Te dicam,*

hęc cùm de amasio sene dicantur, sic mihi persuadeo, culicẽ hic figuratè amatorẽ esse, quòd cùm sua promuscide formosorũ & formosarũ cutem culices pertundant, & tanquam quodã siphone sanguinẽ eliciant, amore quodam eorum capti esse videantur. Meleager poeta li. 7. Epigrammatõ, quadã zelotypia æmulatur culices, ac eis malum minatur nisi se Zenophila ipsius amica abstineant. sic enim dicit,

> —[illegible]

Idem culici amoris internuncio ad Zenophilam mandata dat. Sc. Sine modo.

Remittere sub furca.

> *Sine modò rus veniat, remittam ad te virum*
> *Sub furca in vrbem, tanquam carbonarium.*

Furca aptati gestabãtur carbones, & furciferi serui sub furca plectebantur, & in exemplũ ita ducebantur. ærumnæ etiam furculę erant, quibus onera tollebantur ferebanturque. Non dubito autem quin *lingulacæ* legi debeat, non lin-

Lingulacæ. gulacæ si analogiam sequamur: sed consuetudinem expugnare difficile est. Itaq; vt nec pastinacam improbamus, sic nec lingulacam explodamus. Eam distinguere videtur Plautus à solea, de qua paulò antè locutus est: sed vt opinor, id tantum risus causa fecit, cùm idẽ piscis sit, qui [illegible] Græcè vocatur: aut soleæ certa species erit, linguam bouis propius referẽs. Quòd autem subijcit vxorem esse nimis lingulatam, vel potius vt editur, lingulacam, significat eam esse nimis argutatricem & verbosam & garrulam, & vt dicere solemus, linguacem. Obseruandum autem est, speciem spectamen

Certamẽ & certamẽ eiusdem interdum prope significationis esse. nam certamen pugnam & dimicationem non semper significat. Sc. Nunc amici.

> *Nunc speciem spectatur, nunc certamen cernitur.*

Fulgentius carillare in hac comœdia interpretatur esse, catellorum more circum domos ire & girare: Plauti verba sunt, Sc. vt properarem.

> *Operam vxoris polliceor foras quasi catillatum.*

Alij tamen à catillone malunt vim verbi eruere, quàm à catellis deriuare. Reperitur & catillæ in antiquis libris, vt alio loco docemus. Sculponeas idem, quæ calceamenta sunt rustica in Catone cap. 59. & meo etiam iudicio in comico Plauto, idem tamen Fulgentius explicat cestos esse plumbo ligatos: verba sunt Plauti, Sc. Sine modo.

> *Qui quæso potius quàm sculponeas?*

at verò illud, Sc. Memora ordine. *sepit veste id, qui estis*, id est, obducit veste naturam eam qua mulieres sunt, quæque honestè non potest nominari. sic naturam qua mulieres sunt dixit Varro lib. 2. de re Rustica. Sc. Neque quò fugiã. legi in membranulis,

> *Tanquam senex abs te decumbam,*

quod est, quasi essem maritus tuus, qui abs te decubarem, & Veneris furta clam tentarem. Illud, Sc. Vbi tu nunc es. in ijsdem membranulis sic exaratum erat.

> *—hac ibo caninam scæuam spero meliorem fore.*

hic scæua omen est & augurium, estque & bona scæua & mala. est igitur canina scæua, cùm canis latrat, aut ringitur. ait enim minus grauem fore seni canis latratum, quàm probra & contumelias & iurgia quibus ab vxore rixosa onerabitur: quod quidem & supra attigimus. — Canina scæua.

Sc. Sensim super. cubito exponere, pro cubito deijcere & prosternere, eleganter dictum est, quod sumptum est ab his, quæ è naui exponuntur, vel mercibus, quæ expositæ sunt. Sc. Nec pol ego. corbitam cibi lego, nõ vt editur, corbitant vbi: verba Plauti sunt, — Exponere cubito.

> *Ego noui illas estrices, corbitam cibi*
> *Comesse possunt.* — Corbita cibi.

Corbitam autem cibi interpretor onerariam cibo refertam, vt Cicero nauem auri & paleæ dicit. nam corbitare verbum inusitatum & inauditum est.

CAPVT IIII.

Lædere manes in Tibullo, dens clauis, dij magici, Bubastis, cista sacrorum.

VELVT recensionem quandam nonnullorum Tibulli locorum, & explicationẽ leuem & expeditam & succinctam hoc capite instituimus. Eleg. 1. lib. 1.

> *Tu manes*, inquit, *ne lede meos:* — Lædere manes.

hoc, vt opinor sentit, Noli ipsa tibi manus afferre in meo funere, noli tadere tuas genas, dilaniare vestem, scindere comam. hoc enim si facies, me offendes, lędesq; manes meos. Ibid.

> *Seu reserat fixo dente puella fores:*

Dentes in clauibus dicebant: Germanicus in Arateo carmine, — Dens clauis.

> *Qualis ferrato subigens clauicula dente,*
> *Succutit & foribus reducit vincula claustri.*

hîc ergo, fixo dẽte, est, inserta claui. Eleg. 2. li. 1.

> *Sola feros Hecates perdomuisse canes:*

Hecaten veneficiorum præsidem veneficæ susurro magico eliciunt, canibus comitantibus occurrentem, vt diximus: Horatius,

> *—serpentes atque videres*
> *Infernas errare canes.* Maro,
> *— visæq; canes vlulare per vmbram.*

Tibul. ibidem,

> *Concidit ad magicos hostia pulla deos.*

Dij magici sunt, dij inferi, Pluto, Proserpina, Hecate, — Dij magici.

bio illuduntur meritò & reprehenduntur, cuius hæc sunt verba, *nam consuestis in precibus, Sine tu deus es, siue tu dea, dicere*. Bonas autem preces precor dixit ibi Cato, quòd & malæ preces sunt, vt diræ & detestationes & imprecationes. etiam duis bonam salutẽ idem dixit, quasi sit etiam quædã mala salus, cùm minus commoda est valetudo & sanitas. Partiariò idem Cato fenum & pabulum dicit esse oportere, quod bubus satis sit: cætera omnia pro indiuiso esse debere: id opinor valet, cætera ipsi esse cum domino communia: proinde ab eo non esse vt pabulum & fenũ sumenda. Politor esse videtur, qui agros polit & colit, certam pro mercede frugis partem capiens, vt nonam aut quintam aut octauam, pro conditione agri atque bonitate soli: [Politio.] atque inde politio dicitur illa cultura, quæ pactione talis mercedis fit, atque adeò ipsa merces. Cato, *politionem quo pacto dari oporteat? in agro casinate & venafro in loco bono parte octaua corbi diuidat: satis bono, septima: tertio loco sexta: si granum modio diuidet, parti quinta, in venafro ager optimus ix. parti corbi diuidat*. Hic autem interest, cùm corbi diuiditur aut cum modio: quòd in corbi messoria sunt spicæ nondum tritæ, in modio granum sine spica purgatum. Quod sequitur, *eam partem in pristinum politor*, sic accipiendum reor, vt absoluta sit sententia, verbo tamen vno destituta, vt mox quod de tritico antè præcepit vel farre, idem in hordeo declarari intelligamus. Hæc si quis leuia putat, à me non dissentit, nec nunc ea mandamus literis, quæ subductum aut contractum hominis postulent supercilium, sed quæ grauioribus studiis pro remissionibus & tanquã laboris condimento sint.

CAPVT XV.

Rupsit, noxit, inguen, siris, occisit, duona, ob vagulationem, vapula Papiria, vindiciæ, vinulus.

VIdentur veteres Latini in imminutione præteritorum tenues in duplices mutare soliti esse plerunque, vt ceperis capsis, præceperis præcepsis, ruperis rupsis: vt in xij. tabulis apud Festum lib. 18. [Rupsit] *si membrum rupsit*, pro ruperit: [Noxit] noxis pro nocuerit apud Lucilium,

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Eodem autem in versu, quod oscitanter non fuit prætereundum, [Inguen.] videtur Lucilius inguen pro inguinis tumore posuisse, qui βουβῶν & à Græcis dicitur. Rapsis pro rapueris apud Cic. libro 2. de Legibus, *sacrum sacróve commendatum qui rapsit clepsit've, parricida esto*. Non tamẽ id perpetuum: [Siris.] Siris enim apud Comicum & Catonem, pro siueris positum est: Adiuro pro adiuuero initio libri de Senectute: in xij. tabulis occisit pro occiderit: sed & in consonantes duas plerunque mutabant, vt amasso pro amauero, leuasso pro leuauero: idque in coniugatione prima creberrimum. etiam iusso pro iusſero apud Virgil. lib. 11. Æneid. [Dixis.] Ar dixis est dixeris, [Faxis.] faxis feceris, duplici litera vt superiora: & infinita alia quæ facilius auctores peruolutanti occurrent, quàm mihi cogitanti succurrent. Vt, *plenus sacculus est aranearum*, dixit poeta Catullus epigr. 13. festiuè & venustè: ita pari lepóre apud Festum lib. 18. Afranius, quem videtur imitatus, scripsit, *támne arcula tua plena est aranearum*. [Duona.] Vt duis pro bis, ita duona pro bona dixerunt veteres, vt & duellũ pro bellum, Duellius pro Bellius. affertur enim à Festo illud, *simul duona eorum portat ad naues*. sunt illa quidem pleraque magis abolita & exoleta quàm prisci nummi, quia tamen interdum occurrunt auctoras rimantibus, vt protinus sine mora & molestia intelligantur, operæ non peperci meæ, dum alienæ consulo. Legem xij. tabul. de vagulatione, id est vagitu, clamore & conuitio, apud Festum lib. 19. sic legendum arbitror, (non enim eam proponã vt perscripta extat, sed vt scribi debere mihi videtur) *Cui testimoniũ defuerit, is tertiis diebus ob portum ob vagulationem ito*. [Ob vagulationem.] tertiis diebus valet, diebus perendinis, vt dicitur tertiis nundinis. ob portum, ad ædes: ob vagulationem, ad quiritandum & conuitium homini faciendum, qui ad testimonium dicendum non venerit. [Vapula Papiria.] Vapula Papiria ibidem, prouerbium est, ortum à quadam ancilla, quæ libertate donata à Papiria hera sua, patronam mox contempsit, ac manumissa & libertate freta mox benemeritam ingratè aspernata est. Ancilla enim illa continuò se libertam salutauit, cùm patronã salutare deberet (qui enim manumissi erant, mox manumissori, salue patrone, dicere solebant) & patronæ dixit per contemptũ, vapula Papiria. Plauti verba sunt apud Festum,

Ideo dico, liberta salue, vapula Papiria.

Squales & scabres, pro squalidus es & scaber; dictum est à priscis: Pacuuius apud Festum,

Squales scabresq; inculta vastitudine.

Apparet veteres hominum, quos execrabantur, caput velare solitos in pœna sumenda: vnde illud Ciceronis pro Rabirio, *Caput obnubito, infelici arbori suspendito*. Sic & voto vere sacro, qui nati fuerant, & ad adultam ætatem peruenerant, velati extra fines exigebantur. Etiam in re diuina caput velabant, præterquam Saturno, cui non operiebant sed aperiebant caput, cùm sacrificabant. [Vindiciæ.] In vindiciis apud Festum libro 19. extat elegans Lucilij, sed corruptum tamen carmen, quod ita legendum suspicor,

Nemo hic vindicias, neq; sacra aut numina retur.

cuius sententia est, Nemo hic ius vllum esse putat, aut vlla sacra aut numina. Nam vindicias partem quandam iuris, pro iure posuit. [Vinulus.] Vinulus in Asinar. Sc. Vtrum istorum. mollis est, ex vini diminutione: cùm enim vinum quod generosum non esset significare volebant, vinulum & villũ appellabant: vnde adiectiuum vinulus est factum: neq; enim aliud quicquam comminisci possum. meas autem coniecturas quamuis leues nec sagaces eo libentius adscribo, vt

bo, vt doctiorum certiores atque veraciores eliciam. Etsi enim non est magnum damnum in huius vocabuli ignorata origine positū, tamen quia commodius est eā scire quàm ignorare, eá persequi & peruestigare industrię potius diligentis fuerit, quàm operæ curiosæ.

CAPVT XVI.

Labarum, patricius, adscriptus glebæ, domestici, comes sacrarum largitionum, comes rerum priuatarum, parochus.

Labarū. LABARVM genus esse vexilli, nemini paolò humaniori ignotum est: eius est mentio apod Prudentium lib. 1. contra Symmach. hoc versu,

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

reperi in vetusto lexico etiam laborum dici: ac me hercule sic scribi vidao apud Hermiam Sozom. lib. 9. cap. 4. δόρυ(?)ον ἢ τοῦ σκήπτρου ὃ ῥωμαῖοι λάβαρον καλοῦσιν. Vritur hoc verbo labari & Ambrosius: sad & Septimios Florens in apologetico ca. 16. scribit, *Sipara illa vexillorū & labarorum stolæ crucium sunt.* Eadem sententia apod Arnobium lib. 8. extat, his verbis, *Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castrorum quid aliud quàm inaurata cruces sunt & ornatæ?* Sed quæ cantabra sint, non ita dictu promptum est: videntur esse cātabra quę Tertullianus labara vocauit. ego, si capitalis ista fortè audaucia nemini esse videatur, vnius literulæ immutatione lubenter cōtabra legerim. nam vt à candela candelabrum: sic à coto coutabrum diceretur non ineptè: amplius tamen pronuntiabimus, & non liquere nobis dicemus: vocabula ita rata difficiles habent explicatus. Immo verò calumniam emendationis illam damnabimus, ac legendum affirmabimus, *signa ipsa atq; labara.* cantabrum autē est Apicio & Cælio furfur. Alius erat ætate seqoē-

Patricius. rium Imperatorum patricius, quàm superiorū & consulum, honos enim erat qui à principe deferebatur, eoq; titulo & merito honoratus pater Imperatoris vocabatur, vt in institutis, de patriciatu loquens Imperator ait, *imperatoriam autem celsitudinem non valere eum, quē sibi patrem elegit, ab aliena eximere potestate?* & apud Sozom. lib 8. c. 7. ὅτε γὰρ μείζων ὢν τὴν βασιλέως ἀρχὴν, μετὰ καὶ πρῶτος, ὃν ἐκάλει ὁ δεσπότης, τὴν ἀνω καὶ πατέρα βασιλέως ἀξίαν ἐτιμᾶτο. Claudianus lib. 2. in Eutropium,

—genitorq; vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Et quarto libro Epigrammatō, ἀν φαγὼν ἀλλάξαιδε, τοῦτον ὧδε καμάτοις ἀμμώνιος ἐς βασιλῆος τὸν πατέρα.

Olim igitur patricij ex eo appellabātur, quòd patrem cieret, postea quos imperator patres ciebat. quod quidem & reges Franciæ imitati sunt, quosdamq; satrapas patricios vocarunt, qoos antiquitatis ignari pares appellant. Ad-

Adscripti tij glebæ. scriptitij glebæ qui à iurisconsultis appellantur, com agro vna seruiebant domino. & cum fundis mancipabantur alienabanturqoe: eorum conditio facilè ex auctore Græco Sozomeno intelligi potest, ita lib. 9. cap. 16. scribente, ἐπεβίβασεν δὲ τούτων κατάκρινές τις ἐμίσθωσε τοῦ ἀγροῦ. In imperatoris comitatu erāt milites & equites qui domestici vocabantur, quorum frequens est in Marcellino mentio: sed & apud Sozom. lib. 9. cap. 7. ἀδελφὸς δὲ ὁ τῆς αὐτῆς γαμετῆς ἄδελφος ἡγεμὼν τῶν ἱππέων δομεστικῶν καλουμένων. Domestici.

Equuleus. Equuleus tormenti genus est à similitudine nomen habēs, quasi paruus equus sit. erat autem machina lignea equo similis, cui imponebantur qui torquebantur. eius crebra est apud Marcellinum & Senecam mentio. Sed & ξύλον βασανιστήριον videtur appellare Sozomenus lib. 5. cap. 11. καὶ δημοσίᾳ προαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύλον σιδηροῖς ὄνυξι κατέξαινε. Comes sacrarum largitionum erat quæstor ille, qui thesauris sacris, id est, imperatorijs & augustalib. pecunijs pręerat. Comes rei priuatæ, qui patrimonium Cæsaris curabat & administrabat. hæc verba & sæpenumerò in iure & in Marcellino leguntur. Eorum autem magistratuum ea quæ posui munera esse, è Theodoreto colligi facilè potest, sic lib 3. eccles. hist. cap. 12. scribente, φῆλιξ μὲν ταμίας ὢν τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν, ἰουλιανὸς δὲ τῆς ἰδίας τοῦ βασιλέως οὐσίας τῆς ἰδίας ἐπιτροπεύων καὶ χρυσὸν τὴν ὑπηρεσίαν πεπιστευμένος. καὶ τοῦτο δὴ ἐκέλευον τὰ ταῦτα προσαγορεύειν κεῖσθαι χρήματα. Nō solum parochi sunt qui præbenda magistratibus redemerunt, verùm etiam equi qui cursus publici causa præbentur, quæ tamen significatiò à superiori deducta videtur. Ita fit vt in illa actionis, in hac perpessionis sensus insit: ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸν ἀνεχώρησε, εἰ μή τινι τῶν παρόχων ἵππων ἐπέβη κατὰ τὴν ἰδίαν ἀπῄει.

Comes sacrarū largitionū, rei priuatæ.

Parochus

CAPVT XVII.

Cleāthas in accusatiuo, supercilio breuior coma, vexantur leges, porrigo, prurigo, vua liuorem ducit, contingere melle, condita pyxide lyde, apud Iuuenalem sat. 2.

SCRIBIT Iuuenalis saty. 2.

Cleāthas. *Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.* quo in versu qua ratione sit ille accosatiuus Cleāthas formatus, ambigi potest. neq; enim accusatiuus esse potest quintæ declinationis Grecorum, propter rationem contractionum. est igitur primæ attico more. dicunt enim Attici Socratas in plurali, & Diogenas: eodem dictum modo accipio Cleanthas. Ibidem.

Atque supercilio breuior coma:

Coma breuior supercilio. in Stoicos dicit, qui præ se ferebant magnam in vultu seueritatem, cùm tamen interea clàm fœdis libidinibus dediti essent. hi, quòd alere comam delicatum putarent & parum virile, capillum raserant, & ἐν χρῷ κουρίαι erant: quod hic Iuuenalis dicit. Lucianus de Stoicis, ἐκεῖνον κόμαν, τὸν ἐν χρῷ κουρίαν, λευκὸν τὸν σκυθρωπόν, ἢ αἰνεῖ τὸ πῶς. Eadem satyra Peribomius non Peribonius, & è veterum librorum auctoritate, & syllabæ modulo legendum est. Sed &, *frontis nulla fides,* in priscis codicibus legitur, etsi *fronti* vulgò

y

Felix cerebri.

—*O te Bollane cerebri Felicem aiebam tacitus.* vbi Græcari videtur. nam illi μακαρίζω σε τῆς φρενὸς dicunt, subaudiuntque ἕνεκα, vt & hîc subintelligitur causa. Cerebrosum autẽ fuisse Bollanum indicat, apertæque & ingenuæ libertatis & bilis hominem, qui molestos ferre nullo modo posset, sed eos obiurgaret audacter, & à se contumeliosè dimitteret amandaretque. Sed nec illud omittam, quod leue dictu est: *& totus in illis*, legi in antiquis exemplaribus, cùm ab editionibus exulet coniunctio, qua quidem scio & sententiam carere posse.

Trans, inquit, *Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.*

Iulij Cæsaris horti trans Tiberim erant prope portam Portuensem: de industria autem locum longinquum in vltima vrbis regione situm meotitua est extra Ianiculum, vt assectatorem à se ablegaret atque remoueret.

Vnde venis & Quo tendis, rogat & respondet: hoc ita interpretor, rogauit me vnde venirem & quo tenderem: & mihi quoque roganti vnde veniret & quo tenderet, respõdit: vtrunq; enim miro orationis cõpendio cõstrinxit. qđ, inquit, solet rogari vicissim & responderi, vnde venis & quo tendis, rogauit & respondit. *Est*, inquit, *tibi mater? Cognati? quis te saluo est opus?* habésne charos & propinquos qui tuo auxilio egeant, quos à te curari oporteat, quorum negotia à te geri, potius quàm me ociosè comitari, qui nisi te saluo & incolumi salui esse non possint, nec si te careant. Importunus ille & odiosus nebulo se omnes suos sepelisse ait, neque quicquã se negotij habere. Illud porro, *aut valeo stare*, est: cùm homines cogantur stare in iure ante prætoris tribunal, neque ibi sedere liceat aut honestum sit, tandiu ego illic stare non possim, nec te iuuare queam, qui ius nescio. Ait apud Flaccum ille scurra, *paucorum hominum & mentis bene sanæ*, quod est, paucos in amicitiam recipit, neque vulgo ad eum familiariter aditus patet, neque se multis communicat, sed paucis iisque valde prudentibus sanisque.

Paucorũ est hominum.

Apud Ciceronem de Faro, (referente Macrobio lib. 3. satur. cap. 16.) acipenser paucorum hominum persacetè dicitur, ad cuius dapes multi conuiuæ non sunt adhibẽdi, quasi acipenser multis cõmunicari nolit. Cicero, *nam cùm esset apud se ad lacum Auernum Scipio, vnáq; Pontius, allatus est fortè Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, imprimis nobilis. Cùm autem Scipio vnum & alterum ex his qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominũ est.* Ibidem Flaccus,

—*eoq; Difficiles aditus primos habet:*

qui se facilè vinci expugnariq; sentiunt, cùm quid ab ipsis petitur, se muniunt aduersus fallacium & audacium hominum postulationes, aditum ad se intercludendo.

Tricesima sabbata.

At verò tricesima sabbata significare videntur neomeniam, vt quidam non ineleganter censent, quæ feriæ tricesimo quoque die, mensis initio repetunt. Nam Iudæorum menses triginta dierum erãt, vt menses Atheniensium: ac sabbatum prò festo die hic ponitur, ob sabbati cultum: & neomeniæ tricesima sabbata vocantur, ad discrimen sabbati septimi. Satyricum autem vocabulum est oppedere, honos auribus, ioci causa & risus positum, in seria oratione & honesta & graui re non vsurpandum.

CAPVT XIX.

Argumentum vltimæ eclogæ lib. prioris sermonum Horatij, sale defricare, caput fluuiorum, seri studiorum.

SATYRA Horatij cuius principium est, *Nempe incomposito*, vt appendix quędam & accessio libro priori subscribitur, vt Horatius fingit: hinc illud,

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

Nam cùm audisset aliquos iniquo animo ferre Lucilij reprehensionem, pro apologia imperat amanuensi suo aut scribæ, vt hunc sermonem, quem dictauit vel scripsit pro clausula adiungat superioribus satyris. Vrbem autem sale defricare in eo venustè & salsè dictũ est.

Sale defricare.

nam cùm sal dicta significet & faceta & ridicula mordaciaque, & soleamus interdum marino aut fossitio sale, quo in cibis & medicamentis vtimur, aliquid defricare vt palatum pecoris, qui dictis facetis perstringitur, eum dixit sale defricari: Columella lib. 6. cap. 11. *totumq; eorum palatum sale defricato.* Sic & apoplectici sale defricari solent, vt dolore excitetur sensus, qui torpet.

—*magnas*, autem, *plerunq; secat res*, significat, res magnas decidit & transigit melius, quàm acris & seuera sentẽtia: quasi [illegible] dicat. At verò,

Cùm versus facias teipsum percontor,

præcisè dictum est, sententiaque sic explenda est: cum versus facis, an decorum putas & concinnum intermiscere Latinis Græca, quod Lucilius fecit, & ludens postea Ausonius, sed sine reprehensione, cùm de industria & opera dedita. *Intermiscere petita* igitur, ad duo pertinet per subiunctionem: vel potius quod in versu facis, interrogo te an faceres in causis agẽdis, si aduersarium haberes Messalam aut Pedium, essesque orator & patronus causæ durissimæ. Ergo, *cùm versus facias*, est, tu qui poeta es, an in causis id faceres, vt verba foris petita verbis patrijs admisceres oblitus patriæ & patris Latini: *Latinè* tamen antiqui videntur interpretes legisse, & vir politissimę orationis & doctrinę Lambinus elegãter legit.

Seri studiorum.

Seri autem *studiorum*, sunt indocti, qui serò discunt, aut didicerunt scilicet, neq; sunt [illegible], sed ὀψιμαθεῖς. Fabius lib. 1. cap. 12. *quare qui in sua quidque arte optimè facit*, [illegible] *dicitur. Defingit luteum caput*, venustè dixit. nam & caput de fluminibus dicitur, vt Cæsar 4. commentar. Rhenum duobus capitibus in Oceanum dicit effundi, ostia significans: &

Fluuiorũ caput.

capita fluuiorũ etiam dicũt eorum fontes: sed & fluuij humana forma aquam vrna effundentes pingebantur, fingebanturq́;: & fingi dicuntur quæ è materia molli in statuas formantur, vt è luto & cera. At iste malus poeta & inelegans, non tã fingebat quàm velut figmenta deformabat deturpabatq́;: nec tã è cera egregia faciebat opera, quàm è luto fingebat: nam & luteum negotium de vili toreumate dixit Cicero 6. in Verrem. *Garrire libellos* dicitur, vt garrire sermonem, garrire garritum, argutè & dicaciter effundere & eloqui: vt od. 1. Olymp. *γαρύειν ἀοιδὰν* dixit Pindarus. vnde & garrire ortum videri potest. denique vt dicimus ludere poema. *Cimex* autem *Pantilius*, & ad contemptũ dixit Flaccus, ex insecti nomine fœtoreq́; omnib. inuisi, & q; ab eo roderetur moderetur q́;.

CAPVT XX.

Sandix, in cauo, notarius, notoria, disci corymbiati, lances pampinatæ, boletare, boletarium, chlamys boni luminis.

VERSVS est Maronis 4. Ecl. imprimis elegans, sed vna in voce tamen ambiguæ & incertæ inter doctos interpretationis,

Sandix. *Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.*

Plinius li. 35. ca. 6. sandicem herbam intelligit, & vt verum fateamur, est concinnior sententia, agnos inter pascendum eius herbæ, quam comedant, succo colorari. Cõtrà tendunt recentiores Grãmatici nec contemnendi: censent enim sandicem esse colorem è sandaracha & rubrica temperatum, quod & Plinius retulit. itaque nihil afferunt cur cõtemni Plinij auctoritas debeat, quæ etsi confirmanda nõ est vllo testimonio, indebitus tamen & non necessarius producetur testis, vt hoc Plinium nõ esse commentũ intelligãt: Hesychius enim ita scribit, *σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς σανδίκινον*. Videtur & de herba loquutus potius q̃ de pigmento: Gratius, cùm scripsit,

Interdum Lybico fucantur sandice pinnæ.

quasi ea stirps in Lybia proueniat: nisi si quis cẽseat metallum illius pigmẽti illic fuisse, aut officinam, quando in factitijs pigmentis erat. sed illud alterũ de planta verius crediderim in Gratio, vt & in Vopisco, cuius hæc verba sunt in Probo, *Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur.* Sed vt à poeta ad historicum trãseamus, qui nostro more diuersa nectimus, & sertum varium pingimus: cauum in argento poni pro argento vasculario animaduerti, vt apud Trebellium in vita Claudij, *In cauo scyphos*

In cauo *pondo duodecim*. Iterum, *Item in cauo scyphos & trullas pondo duodecim:* id Græcorum imitatione dictum, sic *κοῖλον* vsurpantium. Eodem in scripto-

Notoria. re, notoria nõ esse videtur epistola notarij manu scripta literarũ compendijs: nam & Imperatores notarios habebant secretorum, vt in vita Aureliani scribitur: & alios præterea notarios, vt è Marcellino didicimus: sed & tribunis ac ducibus notarij dabantur, vt ibidẽ, *Notarium quem refundat vnum.* notarium autem descripsit Ausonius epigram. 150, cùm dixit, *Puer notarum præpetum.* Et Martial. lib. 14. epigr. 208.

Notarii *Nondum lingua suum dextra peregit opus.*

& Basilius in epistola, *οἱ λόγοι. τῶν φίλων ἐπιδήλως ἔχουσι διὰ τῶν σημείων γράφειν, ἵνα ἐπιμελέστερον αὐτῶν λάβω τὸ τάχος ἐν γράμμασιν*. sed esse videtur epistola quæ aliquid notum facit & indicat, aut scriptum aliquod. verba sunt Trebellij, *Nihil mihi grauius accedit quam quod notoria tua intimasti.* legi & in antiquo lexico, cuius mihi copiam Petrus Daniel fecit, elogium esse contextum malorum gestorum, quod notoriam dicunt: atque ita in iure ciuili accipitur.

Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos,

cùm eclo. 3. scribit Virgilius, intelligo celatum fuisse poculum hederæ corymbis, & vitis pampinis inter se mutuo nexu implicatis: sic apud Trebellium disci sunt corymbiati, & lances pampinatæ, & pateræ hederatæ. Addit & Trebellius, *voletare halieuticum.* vbi quidam legunt bolitera, quibus nõ assentior. legi aliquã do pholeterium halieuticon, vt grãdis discus esset, in quo velut stabularentur pisces: vel potius boletera, veluti piscium iactu quodã percussorem & captorem. Sed in Martial. lib. 14. epigr. 101. boletariũ repetio vasis nomen, quod & alijs obsonijs quàm boletis seruiebat,

Disci corymbiati.

Boletariũ

Cùm, inquit, mihi boleti dederint tã nobile nomẽ,
Prototomis pudet heu seruio colliculis.

Boletare. Boletare etiam in Apicio legitur, vt li. 2. *& exinanies in boletari.* Igitur receptam scripturam retineo, boletare halieuticum. *Chlamides veri luminis,* cùm ait, luminosi coloris & flagrantis ardentisque intelligit, qualis est puniceus color & coccinus, nisi quis pro vero colore & claro limpidoque ac puro intelligat. Tertullianus de Pallio, *& quidem in fama de subtegminis studio, & luminis consilio, & mensuræ temperamento.* Zanchæ Parthicæ quę illic scribuntur à Trebellio, sunt vestes Parthicæ, quas de vestiario suo imperator sumi iubet: estque vt reor zancha Parthicum vocabulum. hic laneas alij malunt, quod si auctoritate veterum facerent librorum, ego non refragarer: sed cur ego coniecturam potius quàm veram scripturam sequar? Pro orarijs sarabadenis (quando & meæ coniecturæ etiam mihi interdum non displicent, vereor etiã ne plus æquo placeât) non inuitus legerẽ sarapteua ab vrbe Phœnices. lego etiã cucumã cyprium non cumacũ: & cucullia villosa duo, non cucutia, vt diminutiuum sit à cucullo.

Chlamys boni luminis.

Zanchæ

CAPVT XXI.

Insolatio, lamitium, dij magni, Pausus, Castores, lepra, inter falcarios.

Insolatio. AT si vsquam cesses & figas in cute solem, scribit Persius saty. 4. Zeno philosophus *ἐναλείψει* gaudebat, & sole cutem veteres curare solebant: hinc illud eiusdem,

& assiduo

—& assiduo curata cuticula sole.

ἡλίωσιν, id est, insolationem, cùm corpora sole torrentur, in generibus remediorum numerát medici: & Arnobius lib. 1. scribit, *Nunquid ideo dicenda sunt nubila inimica obductione pendere, quia libidini non permittitur otiosè rutilare se flammis?* heliocaminus id est tanquam fornax solaria hoc pertinuisse videtur.

Lanitiū *Si tibi lanitium curæ est,*

cùm 3. Geofg. Maro scribit, non tam curam lanæ significat, quàm lanini pecoris, vt ex Arnobio apparet sic lib. 1. scribente, *Nunquidnam culpa naturæ est, quòd lanitijs extulit importunissimā belluam?* Iterum, *Lanitia curent vestra numerosis fœtibus multiplicari.* Vt duellom bellum est, sic duellis apud Arnobium hostis, qui alijs perduellis est, *Cur duelles cùm pereunt læuum augurium non sum.* Æn. 3.

—feror exul in altum

Magni dij *Cum socijs natoq; penatibus & magnis dijs.*

magnos deos à penatibus diuersos facit Maro: etsi multi eosdem censent, sed penates dij penetrales videntur fuisse, dijque familiæ: dij magni illi, qui maximum imperium & numē habent publiceque coluntur, vt Iupiter, Iuno. Arnobius lib. 1. *non denique dij magni aut fingentes se deos genus omne mortalium territant.* Iterum, *hoc ergo dij magni noncruat, perpetiuntur, sentiunt.* Deos magnos lares vrbis Romę cēset esse Asconius: ita enim scribit, *Et dijs magnis id est laribus vrbis Romæ dati sunt.*

Pausus. Pausus deus videtur fuisse qui pausam afferret & quietem, quem bellis aduersarium, repugnantisque Bellonę potestatis fuisse suspicamur ex Arnobio sic scribēte, *Qui Faunos, qui fatuas ciuitatumq; genios, qui Pausos veneretentur, atque Bellonas.*

Castores Castor & Pollux Castores vocari etiam sunt ab antiquis: Trebellius in Valeriano, *Cum ob imperatorias literas in æde Castorum senatus haberetur.* Capitolinus in Maximinis, *cùm ventum esset in ædem Castorum.* Arnobius, *Tindaridæ Castores vnus equos domitare consuetus, alter pugilator bonus.* Hydram, quam Latini scriptores excetram vocant, appellat ibidem Arnobius natricem quòd serpens esset aquatilis: *Quòd maleficium,* inquit de Hercule loquens, *capitū superauit compescuitq; natrices.*

Lapis lubricatus. Lapides quosdam religiosissimè pagani colebāt, & vt ad eorum colrum prætereuntes inuitarent, vngebant: qui fortasse lapides diui à quodam Latino scriptore appellati sunt. Tales erant & agrorum termini: Arnobius, *si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ornatum, tanquam inesset vis præsens, adulabar, affabar.*

Lepra. Quæ à domino in Euangelio curatur lepra, ea non est elephantiasis, sed vitiliginosæ cutis deformitas: eam certè vitiliginem Arnobius vocat, de domini miraculis loquens, his verbis, *vnius fuit è nobis, cuius fœdæ vitiligines iussioni obtemperabant.* Iterum, *vitiligines, querqueras atque intercutes morbos:* de domini etiam miraculis verba faciens. Rursum, *ille notas albicantium vitiliginum manu admota detersit.* Falcarij in Cicerone Catil. 1. videntur esse qui falces faciunt: significare etiam hoc vocabulum potest eos, qui falces gerunt, vt contarij sunt qui contos habent: Capitolinus, *Placuerat vt contarij cum eo transirent.* quanquam non eo inficias quin & contarius in illa priore notione poni possit. Priscianus quidem meæ subscribit sententiæ, & apud Ciceronem venire inter falcarios interpretatur, venire in locum vbi erant falcarij: quod & Attico more dictum putat, vt apud Isocratem in Arepag. ἐν αὐλητρίσιν, pro, in loco vbi habitabant tibicinę. Inter falcarios.

Genus quoddam fabularum Milesiarum fuit, in quo Asinum suum numerare videtur Apuleius, cùm scribit statim initio, *At ego tibi sermone isto Milesio.* & Capitolinus in Claud. Albino, his verbis, *cùm ille nenijs quibusdam anilibus occupatus inter Milesias punicas Apuleij sui & ludicra literaria consenesceret.* Hæc est satura lanx, velut varijs obsoniorum generibus condita, dum opiparo magis apparatu voluminis quàm frugi cœna lectorem accipere, qui si ad epulas aliquas nauseabit, alijs fastidium detergeat: & quod suo respuet palato, relinquat alterius gustui: alij enim dulcibus, alij acidis delectantur: neque solum exquisitis cibis, sed etiam parabilibus & vulgaribus multi acquiescunt, quales multos appono. sed nō potest semper à Phaside auis peregrina peti, nec ex India condimenta quæri.

CAPVT XXII.

Passer Catulli, colūba, vehitur passeribus Venus, myrtus asia, Aurunculeia, & quædam alia in Catullo declarata.

ELEGANTER & delicatè politissimus & doctissimus Catullus ludit in passere amicæ. quod eo facit consilio, vt cùm amicam Veneris cultricem atque veneratricem sciat, auem eam ipsi tribuat, quam & veneream & salacem esse nouerat, quaque Venerem vectari nobilissima poetria & decima à Græcis musa appellata Sappho finxerat, cuius verba subscribam ad Venerem, [Greek, illegible]. Passer Catulli

cui etiam deæ gratas esse columbas censebant, & in eius tutela putabant: ea quoque de causa columbam Ianthidis Stella laudarat. Venus passeribus uehitur Colūba.

Vehiculum quoque Veneris quadrigis olorum trahi poetarum commentum est: Papinius de Venere.

—thalamiq; egressa superbum
Limen, Amycleos ad frena citauit olores,

quos & amori tribuit Horatius lib. 4. od. 1.

—purpureis ales oloribus
Comessabere Maximi:

vbi vel purpureos dixit olores pulchros de purpuræ miranda pulchritudine, vt & Maro 1. Æneid.

— lumenq; iuuentæ Purpureum.

ita Horatium interpretatur Seruius: vel poetica ad miraculum audacia est vsus, vt quem rerum natura non procreat in eo auium genere colorē, eum fucaret. Quærit antē Catullus cui nouum suum libellum expolitū noua pumice

donet: moxq́ue quasi ei Cornelius Nepos statim occurrit, respōdet, *Corneli tibi.* debet igitur in expolito interfuisti: quod ex Ausonio palam est, ita scribente in præfat. 15. Edyll. *Dein cogitans mecum non illud Catullianum, Cui dono lepidum nouum libellum: sed ἀμουσότερον non diu quæsiui. Tu enim occurristi.* Sed cùm 10. epigram. ait,

Nec prætoribus esse nec coborti:

illud *prætoribus* cui non scrupulum mouet, præsertim cùm prætor vnus esset non multi, vt & paulò post in eodem dicitur epigrammate? Itaque non inscitè sed bellè illi faciunt, qui quæstoribus legunt: sed cùm amicus sit alter ipse, putemus prætores hic appellari, qui videbantur apud prætorem multum gratia & amicitia valere, eiúsque amici habebantur, vt præfecti, legati, tribuni, contubernales: qui alteri prætores videbantur: vel censeamus pluralem pro singulari positum. Quod autem in eo epigrammate legitur,

At certè tamen, inquiunt quod illic
Natum dicitur,

cùm ab vna puella dicatur, non satis perspicio quo pacto illud *inquiunt* possit subsistere, nisi pro *vt inquiunt* intelligamus, desiderato supplemento, quod non est frequens: alioqui potius *inquit id* vehementer contenderim esse scribendum. Epigram. 14.

Hic autem merus est Thyonianus:

Bacchus Thyonianus.

Bacchus, inquit, iste merus est, non dilutum aqua vinum: sic vocatus est Liber pater posteaquam rediuiuus è laniatione gigantum redintegratus est: Ausonius in præfat. Edyll. 17. *Ne in sacris & fabulis, aut Thyonianum mireris, aut Virbium, illum de Dionyso, hunc de Hippolyto reformatum.* Quod autem de Volusij annalibus ioculari dicebatur obscœnitate, idem de annalibus Tanusij celebratum fuisse, Epist. 94. lib. 14. refert Seneca his verbis, *Annales Tanusij scis quàm non decori sint, & qui vocentur.* alij Tamusium tamen scribunt non Tanusium: sed Tanusium agnoscunt codices Tranquilli in Iulio, cap. 9. Cæterùm epigr. 19.

Ridere catuli ore gallicani:

est turpiter & latè inter ridēdum os diducere, vt patulus erat oris rictus canibus gallicis venaticis. Iam verò epigr. 54.

Glubit magnanimos Remi nepotes.

genus obscœnissimæ Veneris significat, vt & apud Ausonium epigr. 74.

Deglubit, fellat, molitur.

Myrtus Asia.

Myttus autem Asia est Lydia, vel quod idem est, Mæonia. Sic autem regio ad Sardis Tmolū & Caystrum vocatur, vuida & vliginosa & myrteris aptissima. illic & Asium pratū erat, & Asia palus. Interpres quoque Apollonij scribit principio Lydiam vocatam fuisse Asiam. eius hæc verba sunt in lib. 2. Argonaut. ἀσία γὰρ τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο ἡ Λυδία, καὶ ἔμπροσθεν ἀσιὰς ἐν λειμῶνι, καὶ ὁ μαλάχα [illegible]. In epithal. Iul. & Manl. *Nō tibi Auruncu-*

Auruncu leia

runculeia periculum est, vir politissimus & in gremio Musarum educatus Muretus in vetustis legi libris affirmat: sic prima syllaba eius nominis à versu antegresso haurietur. Cottæ autem Aurunculeij dicebantur, quorum Aurunculeia Iulia è familia vt suspicor erat.

CAPVT XXIII.

Altè cinctus, discinctus, mures, murinæ pelles.

Altè cinctus.

ALTE cinctum antiqui vocabāt strenuū, fortem, virilem, minimè mollem: credo quòd genus illud cincturæ hominum non esset delicatorū: nam præcinctura vt fluxior & laxior in Cæsare argumentum habuit mollitudinis: & discincti quoq; effœminati habebantur: demissisque esse vestibus elegantiæ videbatur mollioris. sed è tabularijs eruenda fides est, quando in eo genere scriptionis versamur, quod signatis tabulis ferè confirmandum est. Seneca lib. 14. epistol. 91. de Mæcenate, *Altè cinctum putes dixisse. habuit enim ingenium & grande & virile, nisi illud ipse discinxisset.* Hinc illustrantur duobus locis Horatius: lib. 1. sat. 5.

Discinctus.

Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum:

id est, quod vnum esse solet strenuioribus. Iterum, lib. 2. sat. 8.

His vbi sublatis puer altè cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit:

id est, fortis & strenuus seruus mensam tersit: βαθυζώνους taman mulieres Homerus, id est altè cinctas alio sensu dixit. Mures etiam antiqui, quod ex eodem Seneca perspeximus, intellexerunt non tantum domesticas illas bestiolas penori infestas, omniaque rodentes: sed siluestres feraśque bestias minoris formæ, pelle cō-

Mures.

mendabiles: quo in genere sunt martes & hermelini, quibus nobiles hiberno tempore pellitas gerunt penulas. eo quoque nomine censeri videntur mustelæ, quæ si veriloquium sequaris, sunt mures longi. Sed à præcone citandi testes sunt: Seneca lib. 14. epist. 91. *non hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis sunt?* Iustinus lib. 2. de Scythis, *Lanæq; vsus ac vestium ignotus, & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis vestiuntur.* Mastrucas quoqu a illis Septentrionalibus populis è pellibus tribuit Prudētius li. 2. contra Symmach. his versibus,

Murinæ pelles.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens iuratus ab Istro,
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrucis proceres vestire togatos.

id est, vestibus scorteis: & à Claudiano iuuentus pellita eadē de causa dicitur: sic enim scribit in Paneg. de quarto cons. Honorij,

Castra cruore natant, moritur pellita iuuentus.

Hodie quoque è Scythia frigidissimisque regionibus lautissimæ pelles murium afferuntur megistanum hiberno cultui. ad hanc classem referendi sunt mures etiam pontici, & mures alpini, de quibus à Plinio in historia naturali relatum est.

ADRIA

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSSEXTVS.

CAPVT I.

Catullus explicatus, Specula, corruere, saltus.

Catullus explicatus.

ERSVS Catulli de coma Berenic. sunt non perinde facilea ob ignorationem historiæ,

Anne bonum oblita es facinus, quòd regium adepta es.
Coniugium, quo non fortius ausit alis?

Sed quæ offusa est caligo sensui, discussa est ab Hygino Augusti liberto li. 2. de sig. cœlest. hist. his verbis, *Alij*, inquit, *dicũt hoc amplius, Ptolemæum Berenices patrem multitudine hostium perterritum fuga salutem petiisse: filiam autem sæpe consuetam in equum insiluisse, & reliquam exercitus copiam constituisse, & complures hostium interfecisse, reliquos in fugam coniecisse: pro quo etiam Callimachus eam magnanimam dixit.* Idem & Callimachi interpres Catullus hic canit,

Cognoram à parua virgine magnanimam.

Sed & illud non sine quadam nebula est,

Et Veneris casto collocat in gremio.

Eodem Hygino auctore, greminm significatur Arsinoes Zephyritidis: ita enim indigitabatur, & Venus appellabatur. Quid? Illud an sine nubilo est?

Ille quoq; euersus mons est, quem maximũ in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur.

Montem autem Atho crediderim significari, quem ducta fossa, admissoque mari continenti abscidit Xerxes. quamquam autem est maximus mons ille, tamen eum gloriæ suę magnitudine & claritate superuehitur & superat Achilles, Phthiæ clara progenies: nisi si dicat, vltra eum mõtem Thessaliam esse, eiusq; partem Phthiam in qua diuinis honoribus colatur Achilles. Sed vt porrò pergam, & ex eodẽ poeta quædam explicare coner, carmen illud ad Ianuam, æquè ac folium Sibyllæ obscurũ & tenebricosum, mihi de Clodia intelligi videtur, quæ Cæcilio Metello nupserat. nam Lesbia Catulli sine controuersia Claudia est. Itaq; & in epigrãmate scribitur nominatim,

Non ita Cæcilio placeam cui tradita nunc sum.

Has igitur fores pulsaui & penè aperui, ac facilè ex his, quæ hic posui, fuerit in sensum si non penetralem, aliquonsque tamen ingredi. Cùm autem ibid. scribit:

Specula.

Brixia Chinææ supposita speculæ,

speculam montem Chinæum vocat. nam ex editis montium iugis prospectus peti potest, & longè lateque illinc licet speculari: sic apud Homerum,

—— [illegible]

Cæterùm illud ad Mallium,

—— & in quo me corruerit genere:

submendosum quibusdam videtur: quod si est, non video quid accommodatius & appositius possit & propinquius populari scripturæ (quandoquidem sæpe euenire solet, vt in vicinum lapsus contingat) reponi quàm *torruerit*. Nec tamen corruere tantùm concidere est, verum etiam deijcere & pessundare, etiam conijcere, vt apud Varronem libro 4. de ling. Latina, *spicæ corruantur in corbem*: & congregare, vt Plauto in Rudente, Sc. Qui homo. corruere diuitias: quę quidem notiones verbi ex eo manarunt, quòd quæ in corbem deijciuntur, multa simul etiam coniecta sunt atque congregata: sed *torruerit* vtique mihi placet, quia mox adiungitur, *Corruere.*

Cùm tantum arderem, quantum Trinacria rupes.

quod significationi torrendi non corruendi conuenit. & alio loco,

Cùm vesana meas torreret flamma medullas.
—— quæ Themis, inquit hic, olim
Antiquis solita est munera ferre pijs.

hic Themis iustitia esse videtur, vel dea iustitiæ custos: quanquam Hesiodus iustitiam Iouis & Themidis filiam in originibus deorum ponit. iustitia autem antequam relictis terris hominum scelere pollutis in cælum subuolasset, mortales omni bonorum fœlicitatisque genere cumulabat, vt seculo aureo & argenteo. Cùm porrò scribit de saltu firmano,

Saltus.

Firmano saltu non falsò mentula diues:

saltum pro magna possessione accipit, vt à Varrone memoratum est li. 4. de re rustica. E lepido igitur concinnoq; poeta hæc quæ annotaremus selegimus, quæ si lectori ingrata futura non sunt, pretium operæ absoluerint: sin ingrata sint, æstimationem alijs scriptoribus, qui in hoc genere collectitij velut æria se

occupant,quæsiuerint,nam horum comparatione meritò pluris erunt.

CAPVT II.

Habuuerit,fluuida,mulcat.

ANimaduerti veterea solitos interdum productionis causa hiatus breuitatem literæ *u* alterius supplemento extendere: sic in præterito pro pluit,etiam pluuit in historicia reperimua,& è consuetudine producendi

Habuuerit.

habuuerit pro habuerit,apud Plautũ in Asinaria,Sc.Agedum istum ostende.

Tot reddat spurcas,quot pura habuuerit.

Fluuida.

Eadem planè formula pro fluido etiam fluuidum extulit Lucretius lib.2.

Sed quod amara vides,eadem quæ fluuida constant.

Idem quoq; cùm liquida teudit, liquuida duplicato *u* scribendum existimo, vel *u* pro consonante exaudiendum,vt in silua. Idem poeta erit toti huic capiti vectigalis. Obséruasse genus dicendi in eo ipsa raritate insolens mihi videor. Nam vt archaismus priscorum, *omnes homines qui sese student præstare*: efferebat,pro, qui student præstare:& apud Plautum scriptum est, *Atq; ego me id facere studeo,* pro,ego facere studeo. rursus in Casina, Sc. vt illom dij. *Quid velis modo,id velim me scire,* pro velim scire. sic in simili ferè genere, sed adhuc inusitatiore eloqoutus est hunc in modum Lucretius lib.2.

Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare quis est qui possit cernere sese?

pro,quis est qui posit cernere.& lib.1.

Quippe etenim quā multa tibi me fingere possũ,

pro fingere ego possum: sic enim in libris antiqois reperitur,qui si errant,ne in nos culpa cóferatur. Ex hoc poeta etiam intelligimus pleraque neutra, quæ hodie in at desinunt,antiquo ritu desijsse in are: pugillar pugillare, exemplar exemplare,vt lib.2.

Exemplare dare,& vestigia notitiai.

quæ in mentum,etiam in men, vt fundamentum fundamen,momentum momen. Ibidem,

Tantum quod momen mutatus dicere possu: id est, momentum mutationia. In illo autem versu,

Præterea; solere vias restringere nostris.

pereleganter restringere est aperire, & quod constrictum erat laxare, vt & apod Plaorum in Captiu.Sc.Miser homo,restringere dentes, qood irritati canes dum tinguntur faciunt. eodem libro,

——quapropter vbi ipsam
Cernere iam nequeas,motus quoq; surpere debet.

id est,debet surripere & subtrahere motus. sic enim singulari non plurali numero legẽdum auguror. Sed amabo te, cur toties à Lucretio dicitur inane vacuum:an quòd inane aliquod

Inane uacuum.

sit plenum,à quo distinguat? Inscitum id quidem & delirum sit.an quòd poetico iure adiunctiooem addidit non necessariam? ne id quidem credo: sed quòd aeris plagam solent etiam inane appellare latini, discernendi dirimendiq; causa inane vacuom appellauit: vt cùm hoc libro scribit,*per inane meant vacuum* &, *non per inane meat vacuum*. quòd scilicet per aeris regionem feratur,in qua etsi inanitas est, non tamen omnino vacua,nec sine corpore: idque nos antè recordamur explicasse. Lego autem ibidem, *Quapropter simul inter se tardantur,& extra Officiuntur*, Illud quoq; sic in caetharum veteramentia reperio & amplector,

Illa quoq; in solis quæ lumine cernere quimus,
Ne quibus id factum plagis apparet aperte.

ne,hic more prisco est non: vt apud Plautum, in Trinommo,Sc.Neq; fuit.*nisi ne vis*, pro nisi non vis. Ego verò libris araneoso situ squalidis auctoribus versus hos sic lego,

Deniq; multa vides, quibus & color & sapor vna
Religione animum cum turpi tangere parto,
Reddita sunt,cum odore,imprimis pleraq; dona.

tantum ne qoid dissimulem,in vetustis libris euariat quod *contingere parato* scribitur: ego *cum tangere parto*,emendo sensu poscẽte (nos enim sollicitos habet religio cùm contra aliqoid quæsiuimus)vel *cùm tingere parto*, id est cùm ob turpe partum superstitione tingeris & imboeris:alterum tamen prætulerim. Vsurpat &

Mulctare

mulctare pro mulcere, quando, auctore Prisciano, mulceo mulsum & mulctum facit in sopino: sic enim scribit,

Omnis enim sensus quæ mulctat causa iuuatq;
Haud sine principiali aliquo læuore creata est.

quidam etiam mulcat legunt,alij mulcat. ve-

Mulcat.

rum mulcat apud Tacitum est lædit: & in antiquo lexico lego *mulcat,verberat,cruciat*. Veteribua tamen libris & Dionysio Lambino assentimur,*mulcet* in Lucretio legendum esse. Sed iā satis hoc caput excreuit, eiusq; hic finis sit.

CAPVT III.

Titiuilitium, eij, culex, remittere sub furca, lingulaca, certamen, exponere cubito, corbita cibi.

PLautinum salem nostris interdom aspergimus studijs,quo fastidium illo velut cõdimento detergamus,vel tædium seueræ musæ leuemus. ex eius itaq; fabellis quæ non inutilia fore lectoribus credimus, interea enotamus,& in has paginas referimus: velut è Casina quædam hic excerpta subsignabimus. Sc. Vna ædepol opera.

Non ego istud verbum emissim titiuilitio.

Titiuilitium.

Titiuilitium hic Festus li.18. nullius esse significationis scribit, vt apud græcos nullius est [illegible] & [illegible]: sed auctor non contemnendus Folgentius Textiuilitium legisse videtur, cùm lib. de voc.ant. ita scribat, *Textiuilitium dici voluerũt fila putrida, quæ de telis cadunt*. hic ergo textiuilitium rem vilissimam interpretor. tametsi autem videtur Festo effutitium temerè vocabulum ad vilitatis & contemptionis significationem,tamen origo ac natalea, à quibus

deducit

deducit Fulgétius, magnam verisimilirudinē præ se ferunt. vt enim in textiuilitiū vilitium inest vilitatis sententia: sic antegressam vocabuli partem sensus expertem de nihilo iactatam esse non est credibile: titi autem cùm sensus nullus sit, & sit texti, textiuilitium dictum putemus. Sed si Fulgétium sequamur, in mensione versus vna erit syllaba supprimenda, dicendumque textiuiltium. In ea autem fabula

Eij *eij* scribendum, vt prior syllaba producatur, duobus his locis in prologo,

> *Senex hic maritus habitat, eij est filius.* Iterum,
> *Sibi istam vxorem is sperat, si eij sit data.*

Sc. Omnibus rebus. inquit Plautus,

Culex
> *Ebo tu nihili cana culex, vix teneor, quin quæ decent Te dicam,*

hęc cùm de amasio sene dicantur, sic mihi persuadeo, culicē hic figuratè amatorē esse, quòd cùm sua promuscide formosorū & formosarū cutem culices pertundant, & tanquam quodā siphone sanguinē eliciant, amore quodam eorum capti esse videantur. Meleager poeta li. 7. Epigrammatō, quadā zelotypia æmulatur culices, ac eis malum minatur nisi se Zenophila ipsius amica abstineant. sic enim dicit,

> ——[illegible]

Idem culici amoris internuncio ad Zenophilam mandata dat. Sc. Sine modo.

Remittere sub furca.
> *Sine modò rus veniat, remittam ad te virum*
> *Sub furca in vrbem, tanquam carbonarium.*

Furca aptati gestabātur carbones, & furciferi serui sub furca plectebantur, & in exemplū traducebantur. ærumnæ etiam furculę erant, quibus onera tollebantur ferebanturque. Non dubito autem quin *lingulatæ* legi debeat, non

Lingulaca. lingulacæ si analogiam sequamur: sed consuetudinem expugnare difficile est. Itaq; vt nec pastinacam improbamus, sic nec lingulacam explodamus. Eam distinguere videtur Plautus à solea, de qua paulò antè locutus est: sed vt opinor, id tantum risus causa fecit, cùm idē piscis sit, qui βούγλωσσος Græcè vocatur: aut soleæ certa species erit, linguam bouis propius referēs. Quòd autem subijcit vxorem esse nimis lingulatam, vel potius vt editur, lingulacam, significat eam esse nimis argutatricem & verbosam & garrulam, & vt dicere solemus, linguacem. Obseruandum autem est, speciem spectamen

Certamē & certamē eiusdem interdum prope significationis esse. nam certamen pugnam & dimicationem non semper significat. Sc. Nunc amici.

> *Nunc speciem specitur, nunc certamen cernitur.*

Fulgentius catillare in hac comœdia interpretatur esse, catellorum more circum domos ire & girare: Plauti verba sunt, Sc. vt properarem.

> *Operam vxoris polliceor foras quasi catillatum.*

Alij tamen à catillone malunt vim verbi eruere, quàm à catellis deriuare. Reperitur & catillæ in antiquis libris, vt alio loco docemus. Sculponeas idem, quæ calceamenta sunt rustica in Catone cap. 59. & meo etiam iudicio in comico Plauto, idem tamen Fulgentius explicat cestos esse plumbo ligatos: verba sunt Plauti, Sc. Sine modo.

> *Qui quæso potius quàm sculponeas?*

at verò illud, Sc. Memora ordine. *sepit veste id, qui estus*, id est, obducit veste naturam eam qua mulieres sunt, quæque honestè non potest nominari. sic naturam qua mulieres sunt dixit Varro lib. 2. de re Rustica. Sc. Neque quò fugiā. legi in membranulis,

> *Tanquam senex abs te decumbam,*

quod est, quasi essem maritus tuus, qui abs te decubarem, & Veneris furta clam tentarem. Illud, Sc. Vbi tu nunc es. in ijsdem membranulis sic exaratum erat.

> *—hac ibo caninam scæuam spero meliorem fore.*

hic scæua omen est & augurium, estque & bona scæua & mala. est igitur canina scæua, cùm canis latrat, aut ringitur. ait enim minus grauem fore seni canis latratum, quàm probra & contumelias & iurgia quibus ab vxore rixosa onerabitur: quod quidem & supra attigimus. Canina scæua.

Sc. Sensim super. cubito exponere, pro cubito deijcere & prosternere, eleganter dictum est, quod sumptum est ab his, quæ è naui exponuntur, vel mercibus, quæ exposita sunt. Sc. Nec pol ego. corbitam cibi lego, nō vt editur, corbitant vbi: verba Plauti sunt, Exponere cubito.

> *Ego noui illas estrices, corbitam cibi*
> *Comesse possunt.* Corbita cibi.

Corbitam autem cibi Interpretor onerariam cibo refertam, vt Cicero nauem auri & paleæ dicit. nam corbitare verbum inusitatum & inauditum est.

CAPVT IIII.

Ledere manes in Tibullo, dens clauis, dij magici, Bubastis, cista sacrorum.

VELVT recensionem quandam nonnullorum Tibulli locorum, & explicationē leuem & expeditam & succinctam hoc capite instituimus. Eleg. 1. lib. 1.

> *Tu manes,* in quit, *ne lede meos:* Lædere manes.

hoc, vt opinor sentit, Noli ipsa tibi manus afferre in meo funere, noli radere tuas genas, dilaniare vestem, scindere comam. hoc enim si facies, me offendes, lędesq; manes meos. Ibid.

> *Seu reserat fixo dente puella fores:*

Dentes in clauibus dicebant: Germanicus in Arateo carmine, Dens clauis.

> *Qualis ferrato subigens clauicula dente,*
> *Succutit & foribus reddicit vincula claustri.*

hic ergo, fixo dēte, est, inserta claui. Eleg. 2. li. 1.

> *Sola feros Hecates perdomuisse canes:*

Hecaten veneficiorum præsidem veneficæ susurro magico eliciunt, canibus comitantibus occurrentem, vt diximus: Horatius,

> *——serpentes atque videres*
> *Infernas errare canes.* Maro,
> *— visæq; canes vlulare per vmbram.*

Tibul. ibidem,

> *Concidit ad magicos hostia pulla deos.*

Dij magici sunt, dij inferi, Pluto, Proserpina, Hecate, Dij magici.

Hecate, quibus immolabantur hostiæ furuæ. Ibidem, *Sertáq; de sanctis diripuisse focis,* id est, de aris, lego, non *diripuisse*. Eleg. 3.

Quid tua nunc Isis tibi Delia?

sanè Isis multa curabat valetudinum genera, & eius etiam tutelæ commissi erant nauigantes, vt Lucianus scribit: quibus nominibus eius sacra obijt Delia, peregre mari Tibullo profecturo. In eius deæ comitatu ex Ouidio didicimus fuisse Bubastin, quam secuti notationem nominis, ælurum diximus: verùm sic Diana ab Ægyptijs vocabatur: Nicarchus libro 1. Epigramm.

Bubastis.

[illegible]
[illegible]. Eleg. 4.

Dum vehet amnis aquas, hoc quadam dicitur phantasia, vt grammatici loquuntur, vel opinione, quasi amnes ipsi animati sint, & aquas portét suas: Curtius, *suas tantum aquas vehentem*. Eleg. 6.

Effluit effuso cui toga lapsa sinu,

vel fortasse *laxa*. qui laxius cingebantur, neq; togam arcto satis nodo adstringebant, & delicati habebantur, & amatores, vt Iulius Cæsar & Mæcenas, qui discinctos, malè præcinctus, & tunicam habere solutam dicebatur. Ibid. *—— ducorq; capillis*

Immeritè, proprias proripiorq; vias.

Io eam immeritò, cùm innocens sim, rapior viam, qua veni ad amicam, & ab ea capillis correptus in meam retro reijcior viam. Iterū,

Ducit ineps tremula stamina torta manu.

In maximis numerabant malis, colo vitam misere tenuiterq; tolerare: Iuuenal. sat. 2.

Horrida quale facit residens in codice pellex.

Addit & Tibullus, in senectute, vt ex ætate quoq; mala accrescat cumulus ærūnis. eleg. 7.

Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas.

hîc intósos Cilicas vocat, vt existimo, eos qui Taurum incolebant, quæ pars trachea Cilicia dicebatur, montanaq; erat, populos intonsos & feros habens, quos asper mons alebat, non campus frumentarius. Iterum,

Cista sacrorum.

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Occultabantur in cistis orgia Bacchi & sacra Isidis & Osiridis, & aliorum deorum arcana mystería, & secreta mystica. Apuleius lib. 11. de asino aur. *Ferebatur ab alio cista secretorum capax, penitus celans operta magnificæ religionis*. vnde Martialis cistigeros vocat, qui & contemptui erant: eius verba sunt, *—— nupsisti Gellia cistigero.* & manasse hinc crediderim vocabulum Cistophori nummi, quòd percussus esset forma cistam ferentis. Eleg. 9.

In cinerem, & rapidas munera vertat aquas.

Parum mediusfidius abest, quin putem Tibullum versum Homericum esse interpretatum,

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

quod est, vos omnes terra & aqua efficiamini. Hæc ego è libro 1. Tibulli saltuatim collecta, bonorum iuuenum lectioni transmittere volui, quæ etsi magna non sunt aut recondita, tamen vt humiles myricæ interdum, reptantesq́ue per humum lasciui hæderarum pampini, & in tabernarum fronte promptæ merces, nó in interioribus penetralibus & hypothecis latétes, homines delectant: sic bonos iuuenes nec obtrectandi malignitate morbosos fortassis ista delectabunt.

CAPVT V.

Tytirus, auena, seruus ad pedes, pacta conuētaq́, mercatura, venales, rectum libramentum, tuber, foro cedere, spōdere in incertum.

Tytirus.

Tytirus apud Maronē calamo canit, & vt pastor, & quòd tytiros etiam calamus est, auctore Hesychio: & tytirenus manaulos vel tibia calamina, quæ auena etiam dicitur.

Auena.

Dum tua multorum vincat auena tubam,

scribit Martialis lib. 8. epig. 3. & Maro eclog. 1.

Siluestrem tenui musam meditaris auena.

Ad Maronis locū de calamo agresti respexit Seneca lib. 4. de beneficijs, c. 6. *qui non calamo tantum cantare, & agreste atq; inconditū carmen, aliquā tamen obseruationem modulari docuit*. Ex eadem Senecæ officina hoc caput instruetur, quasi liber ille huic capiti præbenda cōduxerit. Ad pedes serui dicebantur, qui ad dominorum cœnantium pedes stabant: Seneca lib. 3. de benefic. c. 27. *Seruus, qui cœnanti ad pedes steterat, narrat, quæ inter cœnam ebrius dixisset*. Martialis lib. 12. epig. 88.

Seruus ad pedes.

Dum negligentem ducit ad pedes vernam.

Vnde & argutia illius epigrammatis li. 5. pendere videtur,

Omnia cùm retro pueris obsonia tradas
Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

Pactum est ex parte stipulantium: cōuentum, cùm quæ pepigerunt promissa sunt, de hisq; est conuentum: hac de causa pacta conuenta, & pacta conuentaq; legimus: antecedit enim pactum, sequitur conuentum: Seneca c. 25. eiusdem lib. *nec pacta conuentaq; impressis signis custodirentur*. Veteres mercaturam à mangonio separauere: Plautus in Trinum. Sc. Quo illhic homo. *Mercaturam an venales habuit*. Et lib. 4. cap. 13. Seneca, *mercator vrbibus prodest, medicus ægris, mango venalibus*. Libramentum rectum lib. 5. cap. 5. pro perpendiculo posuit sanè quam elegāter: eius verba sunt, *modo exclusit totius aspectū, si recto libramento inter solem terrasq; successit*, id est, ad perpendiculum inter vtrunq; interposita fuit. Idē lib. 2. cap. 19. φῦμα tuber conuertit, *tuber*, inquit, *quidam tyranni gladio diuisit, qui ad eum occidendū venerat*. vomicam Plinius eandem rem, cùm scriberet de Iasone Pheræo li. 7. c. 5. vocauit. Seneca lib. 4. c. 32. *Hic corpore deformis est, aspectu fœdus & ornamenta sua traducturus*. Hinc illustratur Iuuenalis satyra vndecima,

Pacta conuentaq́.

Mercatura. Venales.

Rectum libramentum.

—in qua se traducebat Vlysses Ancipitem.

Foro cedere.

Foro cedere non aliud esse videtur, quàm æris alieni causa in forum non ventitare, & creditoribus non soluere, quod genus cessionis erat. Itaq; inter creditores bona diuidebantur: Seneca lib. 4. ca. 39. *& appellare debitorem ad diem possum, et si foro cesserit, portionem feram*. id tamē de

argentarij

Spondere in incertũ

argentarijs pręcipuè dici solebat, qui mensam in foro habebant. Spondere in incertum ibidem apud Senecam, est non in certam nummorum summam, sed quantumcunque quis debeat fide sua iubere, quæ periculosissima sponsio erat: eius sunt verba, *sed non si sponderi in incertum iubebis, si fisco obligabis.*

CAPVT VI.

Abstit, fullonem cõprimere, annuit, ninguit, sarpa, hominem exuit, flectere promuntorium,

ANimaduerti multa aliter à Grammaticis veteribus ex auctoribus proferri, quàm hodie edita cernãtur: eorum quædam, & nonnulla alia obiter signabo, plura alij notabunt. lib. 11. Metamorph. editum est,

Abstit.

Alcyones lachrymas, & quæ pars admonet abstit.

vbi Priscianus lib. 9 abstit pro abstitit legit: sed & lib. 2. de Orat. legit, *attendere & aucupari verba oportebit inque*: quod hodie secus excusum est. apud Terentium in Phormione, act. 5. Sc. 8.

Tum Antiphonẽ video ab sese amittere inuitum eã inque,

quod hodie nõ item percrebuit. vt apud Plautũ in Pseudolo, Sc. Quoi seruitutẽ. fructus fullonius in obscœnissima re ponitur: ita comprimere fullonem apud Priscianum li. 10. Nęuiua dicit in te fœdissima. Itaq; nomen fullonis in obscœnis ponebatur, quod iã antè è Tertulliano annotasse me recordor: verba sunt Næuij,

Fullonẽ comprimere.

Quando ego plus sapui, qui fullonem compressi quinquatribus.

legit & lib. 10. in Terentij Adelphis act. 3. sc. 3. à cæpio cæperet,

Prius olfecissem quàm ille quicquam cæperet.

hodie diuersè scriptum est. Lapidibus pluuisse in Liuio lib. 2. 21. & 22. agnoscit, nos pluisse: nam eodem modo annuo annui in præterito faciebat: Ennius,

Annuuit

Ninguit.

Annuuit sese mecum decernere ferro.

Interea toto non secius æquore ninguit,

in Virgilio 3. Georg. asserit, nos ningit legimus. apud Horatium lib. 3. od. 6.

Non auspicatos contudit impetus Nostris,

in Prisciani scribitur libris: quanquam non constat an ita legerit. hodie in Horatianis exemplaribus *Nostros* editum est. Locus Varronis egregius extat apud Priscianum lib. 10. de Psyllis & ophiogenibus, quem & medius fidius adscribam. *vt*, inquit, *habent Parij qui vocantur* lpuywũs, *& in Africa Psylli, quorum Ophiogenes, cùm arbitrantur suppositum esse in stirpe aliquem, si admoueant vt pungat colubra, cum pupugerit, si de genere sit, viuere, si non sit, mori.* Rursum, *Admota aspis cùm pupugerit, si non occidat, sciat ex Psyllorum genere esse.* In Plinio lib. 36. cap. 7. malè legi censeo *in insula Cypro*, pro, in insula Paro: quomodo & reperi in optimo exemplari. In Varrone de re Rustica, *cùm obleuerunt vasa* legit, non vt hodie. Apud eundem Priscianum extat verbum sarpo, quod est, puto: vnde vineta sarpta. inde nos hodie falcem vinitoriam qua ad putandum vinitores vtuntur, sarpam vocamus, sed fortasse tamen verius sit sarpã ab harpe deduci, & sibilum vt plerunque in densum spiritum exasperari. atque adeo falcem lignatoriã sic vocamus, propterea quod cædit & putat arbusculas. legit & in Propertio l. 3. ad Cynthiã,

Sarpa.

At tibi qui nostro nexisti retia lecto.

quod nunc aliter est. sed & in 1. de oratore Ciceronis, *at Æsopum si paulum irrauserit explodi*: affirmat Priscianus: nos *irraucuit* mutauimus, nihil tanti Grammatici auctoritatem reueriti. *Septima & vicesima Olympiade hominem exuit*, in Solino cap. 2. recipit: nos *exuit* in eius locum reposuimus. nάμαλιν ἄμψαι dicunt Græci, nautica locutione, quod Latini flectere promuntorium: campsare promuntorium more Græcorum apud Priscianum dixit Ennius, etsi à cambio id deducit Charisius. verba sunt Ennij, *Leucatẽ campsant*. Est autem flectere promuntoriũ, circum promuntorium cursum flectere & nauigare: Cicero ad Atticum lib. 5. epist. 9. *Sed Leucaten flectere molestum videbatur.* & 2. de diuinatione, *Qui nauigant, in flectendis promuntorijs ventorum mutationes maximas sæpe sentiunt.* hæc pauca collegi, quæ exemplo & documẽto alijs esse possunt, vt ex antiquis Grammaticis eiusdem generis plurima eruant, quod quidem & perfacile est, & à quibusdam in multis auctorum locis eleganter iam factum esse scio. Legit idem l. 2. de nat. deor. *quo facilius id quod docere volimus intelligi possit*: cùm hodie *volumus* in exẽplaribus reperiamus.

Hominẽ exire.

Flectere promuntorium.

CAPVT VII.

Repertitius ciuis, reptitius, absque carnificis nomine, ancillarus, in Salustij oratione in Ciceronem legendum.

CIrcunfertur oratiuncula amarissima nomine Salustij in Ciceronem, & Ciceronis in Salustium pari & acerbitate & petulantia vel scripta vel habita: quanquam de auctoribus nostri Grammatici altercantur, & eorũ quos nominaui non esse, nullum arbitrium recusantes contendunt. quibus ego fidem haberem, nisi me reuerentia sui in diuersam sententiam Quintilianus traheret, qui ita scribit l. 9. c. 3. *& apud Sallustium in Ciceronem*, O Romule Arpinas. verumtamen in Salustio repertitius appellatur ciuis per contumeliam, qui non est origine ciuis, sed iure, vt in ciuitate receptus, quo iure municipes erãt. Repertitius igitur est qui ortu non est, sed tanquã repertus ciuis & quęsitus. alij tamẽ *reptitius* legunt eleganter, vt per contùmeliam irrepsisse in ciuitatem dicatur: quidam *irreptitius*: non deest etiam qui *repetitius*, quasi is sit, qui cùm se ciuem Romanum ferat, ab alijs repetatur. sed *repertitius*, qđ in veterib. libris perscribitur, vt ingenuum & verũ, suo in familiari lare libentius retinuerim quàm summouerim. Ibidẽ, *Vxor sacrilega ac periurijs delibuta.* in bonis libris *debilitate* reperio, vt cùm ęgritudine pedũ Terentia sæpe laboraret, eã valetudinẽ ei ob periurij pœnã à dijs immortalibus

Repertitius ciuis.

reptitius ciuis.

immissam

Absque carnificis nomine.

immissam innuere videatur. M. *Crassi viri Consularis*, mallem, M. Crassi viri clarissimi. *Absque carnificis*, autem, *nomine*, est cùm se carnificem nominare deberet. Sed & legis Plautiæ, nó Planciæ legendum arbitror. Et, *alius Tusculanam, alius Pompeianam villam*. Ex M. Crassi familia dicit, & quòd in Crassi domo Cicero habitabat, & quòd quasi ex eius familia esset, Crassi instituro multos infimos, & Remp. sæpe contra nobilitatem, nobilium simultatem negligens defendebat. hoc enim Crassum fecisse è Plutarcho cognouimus. quid tamen si legamus? ex *M. Crassi familiaritate*. Pro *nostrorum omnium*, omnino mellus & Latinius est, nostrûm omnium. &, *obliuisci seruitutis turpissimæ*, legendum videtur, cùm in antiquo libro tuæ prius scriptum sit, in quodam etiam suæ. *Egeris oro te Cicero*, valet, sanè egeris: estque,

Oro te.

oro te, non obsecrantia, sed concedentis. *Cui insidias in ciuitate fecisti ancillares?* apparet ex aduersaria oratione legendum esse

Ancillaris.

ancillaris, cum in ea scribatur, *nulli priuatim ancillatus sum*: idque de Pompeio intelligendum arbitror, cui insidiatum Ciceronem fuisse opinio fuit, quod & Pompeium à Cicerone abalienarat, vt ab eo distitutus fuerit, cùm armis pulsus à Clodio est: reuersus tamen ab exilio modis omnibus sibi Pompeium colendum, & ei inseruiendum esse putauit, quod hic ei objicitur. Paulus quoq; Manutius vir eruditissimus & intelligentissimus *ancillaris* legendũ censet.

CAPVT VIII.

Absentia, puer Iunonius, ad rudem compellere, adstipulator.

DOlentissimè scripta est epistola ad Octauium, qui optimatibus proditis arma in Rempubli. conuerterat. Eius initio statim reperio in codice manu scripto, *nulla remedia quæ vulneribus adhibẽtur non faciunt dolorem, quamuis sint salutaria*. hanc ego scripturam dissimulare non potui, fortasse recepta accommodatio-

Absentia.

rẽ. In eadẽ epistola, absentia sunt futura, cùm scribitur, *& absentium sensus significatio*. iam enim de præsentibus & præteritis erat loquutus. Reperio & in scripto libro, *absens pro me expostulem tecum: atque ita dico pro me, si salus mea*. ista secus aliquanto edita sunt, nec tamen hæc quæ protuli, indigna luce & publico credidi: quæ condemnata ab eruditis ad blattas tineasq; lucifugas, denuò reuertentur. Lego autem indubitanter, *aut si nulla ratione publicus*. Reperio in veteribus monumentis, *donabat ciuitates immunitate & nationes, ex cõmentario dictaturam gerebat*. & mox, *prohibebat dictatorem creari, ipse regnabat in consulatu, vnus prouincias omnes concupierat*. Obsecro quis queri poterit per me huic scripturæ publicum videre licere? quis expostulabit meritò, quòd à me ab exilio aut deportatione reuocata est? si restituri o doctis non placet, iterum deportabitur in insulam vltimam. Pro, *vt tunc quidem optimus*, reperio, *vt nunc quoq; optamus*, & pro, *affectam & prostratam*, desperatam & afflictam: &, *immemor beneficij tui*, non vt excusum est, beneficij sui: atque tui aliquanto melius est & Latinius, nisi, vt in quodam libro reperi, accusandi casu legas, ingratum & immemorem. Quis est in eadem epistola Iunonius puer? an felix

Iunonius puer.

& fortunatus, ex eo quòd Iuno felicitatem & diuitias promisit Paridi, si pro se iudicaret? & non putem. an, vt quibusdam videtur, est delicatus & delicijs innutritus? minimè gentium. An potius fortunatus & felix velut Iunonis cælitum reginæ filius: vel qui beneuola & propitia Iunone Lucina natus est, quæ partubus præest? Et verisimile fuerit, præsertim cùm mox eum aureum partum appellet. sic q. Iuno connubijs præsidet, Virgilius scripsit 4. Æn.

Dijs equidem auspicibus reor & Iunone secunda.

nec enim censuerim esse ad Martẽ respectum, quem Iunonis filium fuisse fabulæ loquuntur. Pro, *quis tanta erit animi facultate*, repono, auctoribus libris antiquis, *quis erit tanta animi facilitate*. est enim hic facilitas credulitas. quis, inquit, tá credulus & facilis erit, vt ista memoriæ propagata & historiæ mandata crediturus sit? dicitur adstipulator hac epistola fuisse patet Au-

Adstipulator.

gusti: adstipulator autem erat, qui stipulanti accedebat, idemque stipulabatur, vt pacta & conuẽta essent firmiora, magisque cauta & rata: ac in foro Romano circum argentarias homines erant, qui adstipulandi quæstum exercebant, præstoq; erant stipulantibus & paciscẽtibus. adstipulator in antiquo Lexico προσεπερωτητὴς exponitur, id est, qui præter stipulatorem interrogat atque stipulatur. Cùm scribit, *Ille tamen exorabat*: multa sunt subaudienda, vt, quamuis enim regnaret Antonius. Pro, *sepultæ reliquiæ*, quod vehementer approbo, *sepulturæ* reperio, quod etiã non damno, deterius tamen iudico. & mox, *qui proximè in illam æternam domũ decesserit*. reperio etiam, *conciliasset eam potentiam, sed forma per dedecus pecuniam & nomen nobile consceleratum impudicitia dedisset*. obijcit enim ei impudicitiam, q. stupri nefandi cõsuetudine adoptionem auunculi & hæreditatem sit meritus. Sed

Ad rudẽ cõpellere.

quid est ad rudem compellere? nempe est rudis & missionis spe gladiatores congregare, vt compelli pecus dicitur quod congregatur: rude autem donati ferro dimicare non coguntur. hinc illud Ciceronis de opt. gen. orat. *non enim in acie versatur & ferro, quasi rudibus eius eludit oratio*. Charisius lib. 5. instit. Grãmat. *Rudis scipio quem lanista liberandis gladiatorib. gerit*. significat igitur Octauianum promissa rude, exercitum è gladiatoribus Iulianis coegisse: ac intellexit veteranos, quos è colonijs euocauit Augustus, quos, quòd eorum aliqui gladiatores fortasse fuissent, aut etiam ad contemptũ & probrum, gladiatores appellauit, & ad rudem & præmia conuenisse intelligit. dotale autem matrimonium dicit, quasi nupserit Iulio Octauius, eique vt vxori legitimæ imperium Iulius legauerit. Hæc à paupere domino sunt Musis humanioribus libamina sacrata.

CAPVT

CAPVT IX.

Oetum, cici, & quedā elia in Plinio obſeruata.

IN amplisſimis illie & ferecisſimis Plinij nouelibus quēta, dij veſtrā fidem, ſuccreuit tribulorum, lapparum & lolij copia: ſed earum infelicium berbarum purgetio maiorem elicuius egricolæ diligenriam ſtudiumque deſideret, nō henc noſtram perfunctoriem leuémque operem. Interim ſi porero locos aliquot perpurgebo è vigeſimoprimo libro, quædam etiam declerebo, quædem tenrùm comparabo. *mandunt*, inquit cap. 15. de Ægyptiia loquēs,

Octum. *& oetum, cui pauca folia minimaq́, verum radix magna.* Illud oerum quod genus herbę ſit quotus quiſque ſcit? ne ipſe quidé gloriebor me ſcire, cùm præſertim herba Ægypto peculiaris ſit: ſed quid de es legerim vel ſuſpicer potius, ettingem. Oetum eſſe ſuſpicor, quē Theophraſtus lib. 1. hiſt. plent. cep. 1. vingum eppellat, his verbis, [illegible] [illegible]. ſed & Heſychius ſcribit, [illegible]. quanquem in eo [illegible] ſcribitur & [illegible], quod vtrunque mendoſum reor: aut epud Theophreſtum [illegible] non [illegible] ſcribendum. Magnam sutem mihi couiecturam mouet viugum eſſe oeium, quòd vt Theophreſtua vingum & arachidnam coniunxit, ſic Pliniue oetum & arachidnem. *Aphace*, inquit ibidem Plinius, *acinos quam vocant, epipetron.* ſcribendum reor, *Aphace, cynopi: epipetron vocant, quæ nunquam floret.* Theophreſtus libro 7. cep. 8. [illegible]: oculum caninū vertit Theodorus. Paulò pòſt de epipetro ſcribit, [illegible]. *Celebrant*, inquit Plin. *cnicon Italie ignotam, ipſis autem*

Cici. *oleo non cibe gratam*: crediderim ſcribeudum cici, id eſt ricinum, vnde cicinum oleum epud Ægyptios exprimebetur, vt, ne reſtimonie vndique hoſtietim corrogem, hunc & illum auctorem appellaudo, vno ore omnes ſcribunr. Sequenti cepite ſcribit Plinius, *Cnidos, polyacanthos*: emendandum Theophreſto auctore arbitror *cnecus* pro cnedos, vt & peulò pòſt idem verbum nequem & nihili eiiciendum, *vno autem caule nec ramoſum cnidos*: legeudum enim cnecos. *Anthalium*, inquit cep. 15. *longius à flumine naſcitur*: in Theopbreſto, [illegible], ſcribitur libro 4. cap. 10. [illegible]. Cepite 17. pro chondrilla Plinij in Theophraſto libro 7. capite 7. legirur [illegible], quod ſequitur Theodorus: ſed falſi ſuſpecti ſunr Tbeophraſti libri, cùm libro 7. eiuſdem libri mulro propius ed verum legerur [illegible], vbi chondrillam Plinius ſcripſit, Chondraliam vertit Theodorus. Quod Pliniue cap. 15. anthriſcum appellat, vel potius Plinij libri, [illegible] Theopbraſtus ibi nominat, & fortaſſe fidelius. ſed & omnibus in locis epud Theophreſtum [illegible] legirur, vbi epud Plinium cap. 16. euulgatū eſt helxine: ſed & vbi in Plinio eo capite editum eſt, *alteri arenaceum*, in Theophraſto, vnde mutuum ſumpſit, [illegible] ſcriptum extat, quod eſt ſeſemeceum. Ibidē in ononide ſic Plinium emendo, *Sequitur arata frugibus inimica viuaxq́; præcipuè*. Sed bæc ſatis ſint libeuti præſertim, & eorum conuiuarū more qui faſtidio laborent, aut mulierū quæ malacia, leuiter deguſtauti: eedem ſcitsmēta auidius confectesur, qui maiore eorum eppetentia ducitur.

CAPVT X.

Ille Iupiter, liquidum, liquet, liquidus animus, terram tangere, Herculem inuocare, tem placidus quàm aqua.

CVM Iouis nomine veteres pronomen *ille* ſæpe iungebent, quod eut demonſtrando faciebent, vt luceſcit hoc iam: cœlum enim oſtenditur: vel amplificando: Plautus in Moſtellarie, Sc. Iupiter ſupremus. *ita ille faxit Iupiter*: Ille Iupiter.
videlicet, vel qui illic eſt in cœlo, vel præpotés deus. Amphitryone, Sc. 1. *quod ille faciat Iupiter.* Curgulioue, Sc. 1. *nec me ille ſirit Iupiter.* Turbare & liquere contrerie ſunt, & in liquore ponuntur, inde ad alie tranaferūtur: vt, liquida æthra Liquidū.
dicitur, quæ opponitur turbido aeri: Pleutus in Moſtellaria, Sc. Melius boc enno.

Tam liquidus eſt, quàm liquida eſſe tempeſtas ſolet.

Liquidus ignis, purus, tenuis clatuaque eſt. inde liquidum euſpicium, cùm ſereno puroq́; cœlo cerium nec dubium euſpicium nobis oſtenditur. In Epidico, Sc. At at tecete.

— liquido exeo foras auſpicio aui ſiniſtra.

& in Pſeudolo, Sc. Dulcie erque.

— aui ſiniſtra auſpicio liquido.

Liquet enim, turbido & fecato opponitur. Liquet.
Plautus ibidem,

Nunc liquet, nunc defecatum eſt.

Hinc enimus defecetus, in quo nihil eſt turbidi, nihilque moleſtiæ. In Aulularia, Sc. Nunc defeceto.

Nunc defecato demum animo egredior domo.

vinum enim defecebetur faccis tranſmiſſum, & liquidum è turbido reddebatur, vnde iſtud treuslerum: & animus liquidue, modò non Animus liquidus.
perturbatue, eb eeris ſtatu metaphora ducta, vt in Epidico, Sc. Malè morigerus.

Animo liquido es & tranquillo, tace:

modò nō ſollicitus, vt Pſeudolo, Sc. Nō audis.

— bene curaſſis liquido animo es.

Sed quod dixeram turbare & liquere contraria eſſe, apperet è Moſtel. Sc. Iupiter ſupremue.

Sicut ego efficiam, quæ facta bic turbabimus,
Profecto vt liqueant omnia & tranquilla ſiet.

Inde turbare retiones & cōturbere per tranſlationem vſurpeti crediderim. In eedem Moſtellaria, Sc. Habeo Neptune. editum reperio,

Dij te deæq́; perduaxint cum iſto omine.

Sed ſi legitimos ſenariorum numeros teneo, ſi Latine aliquantulum ſcio, pro *perduaxint*, *perduint*, nou dubitenter teponsm. Sequitur non longè, *Tangite vos quoque terram.* genus quoddam Tangere terram.
venerationis eret & cerimonię ſuperſtitioniſque, terram tangere: Verro de re ruſtica lib. 1. capite 2. *hoc ter nouies cantare iubet, terram tangere,*

despuere, ieiunum cantare. Mecrobius lib.3. Saturn. cap. 9. *Cùm tellurem dicit, manibus terram tangit.* Simile est illud Ciceronis de Aruſpicum reſpoo ſis, *aut puer ille patrimus, aut matrimus, ſi terram non tenuit.* In eadem ſcena ſcribitur, *Atque Herculem inuocabit:* credo quòd è Græcis Hercules cognomento [illegible], id eſt malorum depulſor coleretur: veterator autem ſeruus, qui miris modis herum ludos facit, ed depellendum laruarum & lemurum periculum, herum quem territauit, vt Herculem inuocet, monet. Sc. Sceleſtiorem ego.

Herculé inuocare.

Quid tute hominem hominum omnium teterrime,
Veniſti huc extentatum,

valet ferè, oſtentatum. vt enim oſtendere valet tenquam ſe obtendere, quod eſt antè: ſic extendere eſt extra modum ſe tendere. extentatum igitur eſt exteoſum vocem tuam. antè enim dixerat,

Euge ſtrenuè. Iam appetit meridies.

Id non temerè dictum. nam & Daniſtæ dixerat ſeruus, vt circiter meridiẽ rediret, & alioqui poſt meridiem non ferè quicquam rei Romani incipere ſolebant, præſertim magiſtratus, nec paciſci: Plutarchus, [illegible]. Sc. Melius hoc anno. *Quid ille coaſomniauit,* haud paulò malim, quàm conſummauit, vt ſit, quid cogitauit, quid ſomniauit. Sc. Nunc ego illum,

Tam placidus quã aqua.

Tam placida eſt quàm aqua.

nam aqua dicitur, cùm æquata eſt, vt in tranquillitate, vnda in tempeſtate. Sc. Quid tibi.

Vidiſſe nunquam ablectas ædes.

crediderim eſſe ſcribendum *abiectas.* abiectas enim dicit viliſsimo precio venditas, vt nõ tam venditæ videantur fuiſſe, quàm proiectæ. Ibidem, *Dij immortales mercimonij lepidiſsimi,* Græca locutio eſt, in qua ſubticetur cauſe: quod qui Græca primoribus guſtarunt labris, quid valeat, intelligunt. Hos tanquem floſculos legens & ſertum contexẽs, non tamen nimium lepidum, admixtis etiã vrticis, vt laſciui non nulli ſolent, quò ludo fruantur, nobis parabamus, quod etiam aliis tranſmitteremus, quibus ſi iniucundè fragrabit, operam tamen coronarij gratuitam boni conſulere debebunt.

CAPVT XI.

Tryblium, fontinalis, batiaca, bene me bene te, da puer auguris apud Flaccum, Vertitur cadus.

Diuertere in Plauti facetem ſcenam libet, & eius in theatro fabulam ſpectare, Stichum, in qua, Sc. Agite ite foras. dicit,

Hoc conuiuium eſt pro opibus noſtris ſatis commodulè,
Nucibus, fabulis, ficulis, oleæ interrupto lepiſſo.

in his quod poſtremum eſt, propè ab ipſa tota ceuea exibilatur. Ioachimus Cemerarius Germaniæ ornamentum & Europæ decue, qui perbonam hoic Comico nauauit operem, *in teriplio* ſe reperiſſe in veteribus libris teſtatur. ego ex eo emendo, *tryblio,* quod verbum Græcum quidem eſt, vſurpatum tamen à Latino Verrone eſt, & catinum ſignificat. fabulas eutem & lupillum pro fabis & lupino dixit per diminutionem. ſed & mox, *cum minuto cruſtulo* libentius duobus verbis quàm vno coniuncto legerim. ſequitur non longè,

Tryblium.

Quid iſtud eſt prouinciæ. St. vtrum fontali
An libero imperium te inbibere mauis?

ego Fontineli lego, quem deum fontibus pręfuiſſe ex eo coniicio, quòd fontinelia eius ſacra dicerentur à Romanis. Itaque & fontinalium nomẽ & trochaici verſus dimenſio ſatis præſtant, quod emendaui rectum & inculpatum eſſe. Nomina poculorum Græca ſunt in eadem fabula, ſcaphium, cantherus, batiola: ſed hoc poſtremum ſic appellatum à Nonio, Athenęus lib. 11. batiacam vocet & batiecium. affert enim è Diphilo, [illegible]. & mox ſubiicit, [illegible]. & libentius aſſentier Athenæo quàm Nonio, pręſertim cùm quędam etiam Plauti editiones *batiocis* hodie exhibeãt. Legem bibendi propouit ſeruus, vt olim ſolebant in conuiuiis, vt tot cyathos bibant quot digitos habent in mano, id eſt quinque: tot enim ſunt in manu digiti. Itaque ſubiicit Græcam cantionem, [illegible], quod valet, aut quinque bibe, aut ter bibe, aut ne quatuor. In Athenæo legitur, [illegible], id eſt ttie bibe, quod integrius puto: cantionemque Interpretatur de vini temperatione, quinque vini cyathorum ad duos equæ, aut trium ad vnum, quo ſenſu nõ videtur eccepiſſe Plautus: ſed ad quinque tantùm cyathos vini retuliſſe, quibus non duos aquæ cyathos, ſed ſemicyathum miſceri iubet. Nam quinq; cyathorum decima eſt ſemicyathus. Sequitur eutem protinus, *Tibi propino decima fronte,* quod valet, aquæ decima parte. Solebant autem priſci in bibendo bene ſibi & iis quos amabãt aut charos habebant precari: Tale illud ibi, *bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium:* ac more Græco velut per infinitiuum ite extulit, ſubaudito verbo precor, bene nos viuere & valere. ſed & propter ſuos eut amicorum ſucceſſus bibere conſueuerant, vt Horat. lib. 3. ode 19. *Da puer auguris Murenæ,* quod eſt Græco more dictum, cauſa ſubaudita. id eſt enim, propter auguratũ Murenæ, vel interprete Auſonio, qui in epiſtola præpoſita odyl. 15. ite ſcribit, *in qua propter mediã noctem & nouam lunam & Murenæ auguratũ ternos ter cyathos attonitus petit vates.* Inter libandum etiam bene eodem modo precari ſolebãt: Ouid. li. 2. Faſt. *Et bene nos, bene tu patriæ pater optime Cæſar,*

Fontinalis.

Batiaca.

Bene me bene te.

Da puer auguris.

Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero. Eed. ſce.

Tamẽ nos efficimus pro noſtris opib. noſtra mœnia.

dicit comicus in ſerui perſone eorũ imitatione, q pro ſuis opibus & facultatibus nõ deeſſe ſe Reip. prædicaot, ſed ſe munera facere dicũt, & de patrimonio fungẽdis muneribus impendere. mœnia enĩ pro muneribus dixit antiquè.

Scribendum

Scribendum mox crediderim, *amicæ vter vtrubi accumbamus?* Ibidem, *Quantus de subito vel cadus verti potest,* valet exhauriri, quæ enim exhauriuntur vertuntur: hinc versus ille Lucilij,

Vertitur Oenophoris fundus senecenta nobis.

& apud Horat. lib. 2. satyr. 8.

Inuertunt Alliphanis vinaria tota.

Hæc ex illis Plauti spectaculis obiter annotabamus, sed aulæum tollemus, & hic finem capitis faciemus.

CAPVT XII.

Fortuna huiusce diei, encrinomenos, probatio athletarum, Simō, Hercules oetæo habitu.

Fortuna huiusce diei.

FOrtunam cognomento huiusce diei à Romanis cultam, à Catulo dedicatam è Plutarcho in Mario nouimus: eius & apud Cic. 2. de Legib. mentio est, & apud Plin. lib. 14. cap. 38. duobus locis, sed veluti de cœlo tactis aut sideratis: eos proferam. *Quam,* inquit, *Romæ Aemilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo signa, quæ Catulus in eadem æde posuit palliata,* scribendum attestantibus veteribus exemplaribus, *ad ædem fortunæ huiusce diei dicauit.* Rursum, *cuius signa ad ædē Fortunæ huiusce deæ sunt seminuda,* lego, *huiusce diei sunt seminuda.* Illud quoque sincerum fore ita restitutum crediderim, *Athenis Satyrum, turmam Alexandri, amicorumq; eius*: non enim satis probare possum genus loquendi, vt Satyrorum turma dicatur. quod si præter rationem linguæ quis etiam testimonium desiderat, is ita habeat, me vt scripsi sic in optimo codice legisse: cuius equidem auctoritatem linguæ Latinæ elegantia subnixam pro nihilo putare non debui. Æquè illud eidem codici acceptū feretur, quod receptum est: *prælium equestre: simulachrum Trophonij ad oraculum.* Idem inquit Plinius, *Catagusam & ebrietatem & Liberum patrem.* quæ est obsecro ista catagusa? verum quæ lunam veneficiis & cantionibus deducit? an potius quæ pensa deducit, vnde & *κατάγουσα*? hoc posterius equidem ad veritatem propensius crediderim. *Alcamenes,* inquit, *Phidiæ discipulus, & marmorea fecit, & æreum pentathlum, qui vocatur encrinomenos.* encrinomenos vocatur, qui athletis adnumeratur, id est, qui in eorum numerum recipitur: vnde & *ἔγκρισις ἀθλητῶν* dicitur: probationem athletarum vocauit Cic. lib. 1. Offic. probabantur enim vt reciperentur & accenserērur. eius verba sunt, *Atqui hoc idem Sophocles si in athletarum probatione dixisset, iusta reprehensione caruisset.* Legendum in eodem auctore paulò antè crediderim, *item Stephusam sphalumenem oporam,* id est coronantem mulierem fecit, & sordidum autumnū. nam & Ouidius 2. Metam. scripsit,

Encrinomenos.

Probatio athletarū

Stabat & autumnus calcatis sordibus vuis.

Ibidem Plinius, *idem equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit*: quis non è libro Xenophontis de re equestri intelligit Simonem esse legendum? *iuxta,* inquit, *rostra Herculis tunicati, eleo habitu Romæ, torua facie sentienteq; suprema in tunica.*

Simon.

illud *eleo habitu* ideò suspectum est, quòd à scriptura recedit antiqua, quæ est, *foleo,* ad augurem aliquem deferenda vel coniectorem: eam ego cùm amico meo viro longè doctissimo ostendissem, *oleo* legendum suspicabatur: ego *oetæo* Plinianū haud dubiè affirmauerim. Oetæus enim habitus illa tunica molesta vocatur à Plinio, quæ tabe veneni imbuta visceribus eius inhæsit, tantosque cruciatus excitauit, vt in pyram ardentem sese coniicere maluerit, quàm tantum dolorem diutius perferre. Hæc tamen mea, quod iam sæpe testatus sum, & nūc repeto, pro senatusconsulti auctoritate haberi minimè velim. tam liberum aliis sit rectè sentire, quàm comminisci impunè mihi licet: hæc enim meorum indicatura est, hoc pretium, & ab hoc præconio aliis commendata esse velim.

Hercules oetæo habitu.

CAPVT XIII.

Sicelides Musæ, si canimus siluas, regnat Apollo, magni menses, menses vertentes, menses lunares, Iouis incrementum, & quædam alia ex 4. ecloga Maronis.

QVibus in locis nobiles poetæ versati sunt, eos posteritas Musis consectatos in suis poematis sæpe appellauit: quòd crediderint excelluisse illos poetas priscos nemeris nō potuisse, sine dearum illarum instinctu. Sic Pieria & Libethra propter Orpheum, Helicon propter Hesiodum obtinuerūt, vt illinc Musæ à poetis exordientibus deducerentur, quibus etiā in locis illis ædes fuit. sic ob Theocritum Siculas inuocat musas Maro 4. eclog.

Sicelides musæ paulò maiora canamus. Ibidem,

Si canimus siluas, siluæ sint consule dignæ,

Sicelides musæ

Si canimus siluas.

sic dictum interpretor, vt si Bucolica cantusq; pastoritios canit Maro (nam pastores in siluis pecus pascere solent) eum tamen operam dare debere, vt tamē dignum sit consule Pollione. quod enim de siluis prouincia consulum hîc solent nugari, à sententia poetæ abhorret. Eusebius autem in Constantini Imperatoris vita existimat quæ à Sibylla de Christo prædicta fuerant, filio Pollionis attributa esse à Marone, quod & verum existimo.

Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo:

Regnat Apollo.

exponi video de Augusto, quod verum nō puto, cùm sensus sit, Faue Diana nascenti puero, qui carmine Sibyllæ prædictus est, cui vaticinationes inspirauit Apollo. nam puero nato regnat Apollo, eiusque præsagia nunc comprobata certaq; fidem merentur & vigent. Incipit autem principium magni anni, quem cecinit Sibylla, procedere & decurrere consulatu Pollionis, quo nascitur ille puer: & procedent magni menses, non Iulius & Augustus, vt stultè multi blaterant, sed menses magni anni. Nam vt magnus ipse annus dicitur, sic eius magni menses. Itaque quemadmodum annus vertēs duodecim tricenū plus minus dierum

Magni menses.

menses habet:sic & magnus annus duodecim dimetata & descripta habet mensiũ spatia,quę aliquot secula complectuntur.vt autem in anno magno sunt menses magni: ita in anno ver

Menses vertentes. Menses lunares. tente,menses vertentes, qui à lunaribus differunt. Vitruuius lib.9.c.4. *Luna die octauo & vicesimo & amplius circiter hora cœli circuitionem percurrēs, ex quo cœperit signo ire,ad id signum reuertendo perficit lunarem mensem: Sol autem signi spatium,quod est duodecima pars mundi, mense vertente vadens transit.*

Ille,inquit Maro,*deũm vitam accipiet:*

de Salonino perspicuum est dici, cuius natales inciderunt in principium sæculi aurei,quo homines sublatis sceleris propè vestigiis vitam deorum viuebant: Hesiodus lib.1. ἔργ.

[illegible]

Natus autem, inquit, Saloninus homines nostræ ætatis heroas quosdam cum diis permixtos videbit. nã in illa probitate & integritate sæculi aurei deos cũ hominibus versatos esse credebant,quod rursum futurũ gloriatur poeta reuerso eodē sæculo: Catul.in epitha.Pelei,

Præsentes namq; ante domos inuisere castas
Sæpius,& sese mortali ostendere cœtu
Cœlicolæ nondũ spreta pietate solebant. At illud,

Conuexũ *Aspice conuexo nutantem pondere mundum,*

valet rotundo, vt

Conuexa polus dum sidera pascet,

cùm 1.Æneid. ait, globosa & rotunda intelligit, etsi alio etiam modo explicari posse diximus. Orbem Pollionis virtute pacatũ rectum iri à Salonino adulatoriè dictum est, vt & hæc omnia. cùm enim fingat Pollionis fastos principium fore reducis aurei sæculi, eius virtute pacatum iri orbem dicit, omni scelere belloq; compresso, quorum vestigia quidem vix reliqua erunt.

At simul heroum laudes & facta parentis
Iam legere:

cùm ait,de hominibus suæ ætatis,vt heroibus loquitur, vt aureo & heroico sæculo reuerso, quorum res & præclara facta leget adolescens Saloninus.

Iouis incrementũ *Chara deum soboles magnum Iouis incrementum.*

Saloninum vocat Iouis incrementum, vt ab Ioue educatum. à quo reges educati opinio erat, qui ideò διοτρεφεῖς ab Homero vocantur. magnum igitur Iouis incremētum, est magnus Iouis alumnus: Apud Apul.lib.5.de Asin.aur. *nimirum illud incrementum lenam me putauit, cuius monstratu puellam illam cognosceret*: de filio suo Cupidine Venus dicit, vt sit [illegible].

Incipe parue puer risu cognoscere matrem:

Arride puer matri, vt & eius elicias risum. ridentibus enim puerulis libenter adrident matres.Nam Vulcanum,cui parentes non adriserunt, nec Iupiter dignatus est mensa, nec Pallas cubili, quod infaustissimum ei fuit. ne igitur tibi idem eueniat,ride vt arrideant. Veram igitur puto Quintiliani sententiam lib.9.cap.3.

— qui non risère, parentes
Nec deus hunc mensa,dea nec dignata cubili:

legentis, & vt distinxi, interpungentis, Interpretantisq;, Ex his qui nõ risère, parētes deus & dea dignati non sunt hunc mensa & cubili. ita dea nõ Minerua intelligitur,sed Iuno, quæ ei lectum non posuerit. alij de Genio & Iunone intelligunt.

Iam noua progenies cœlo demittitur alto:

de Stoicorum sententia dictum est, qui in ἀποκατάστασιν, post deflagrationē cadere de cœlo semina dicunt,quibus hominum instauretur genus: qua de re scribit Cic.1.de Legibus, & 1.de nat.deor. *semina deorum decidisse de cœlo putamus in terras, & sic homines patrum similes extitisse vellem diceretis,deorum cognationem agnoscerem non inuitus.*

CAPVT XIIII.

Automata, amphielictra, pes porrectus, pes costratus,pes quadrat9, horologia anaphorica.

DIV multumq; dubitaui,quæ essent apud

Vitruuius emendatus. Vitruuium Engibata,lib.10.ca.10. cumq; illius vocis originē neutra in lingua viderem, nec viris doctissimis illis quidē, verùm nullo testimonio sententiam confirmantibus suam, qui censent esse machinas quibus imagunculæ mouentur assentirer: velut ad incitas redactus,ad sacrã confugi anchorã, id est ad quoddam veterum librorum oraculum,quorum ex adytis hæc verba retuli: *aliæ quæ ab eo liquore pressionibus coacto spiritu efferre à natura mutuatos effectus ostenduntur,vt merularum, quæ motu voces atq; angubata libentiaq; tandem mouent sigilla.* Huic si tanquam oraculo vates sagax interpresq; adhibeatur,ita legendum fortasse censuerit, *Vt merularum aquæ motu voces*: vt hęc verba ad *efferre* referantur. mox, *atq; angulata lebetia, quæ tandem mouent sigilla.* Suspicaretur & quispiam nõ inconcinnè legi posse *ansulata*: quanquã anguli extantes & eminentes satis ad ea mouenda accõmodati sunt. sed hæc ego frustra mecum sic deputo & ariolor: cur non potius affirmo legendum *merularũ*

Automata. *aquæ motu voces, & automata libantia vel bibentia?* In tractoriis machinis cap.14.eiusdē lib. ab eodē nominatur tympanũ quoddam, vt in editionibus extat, [illegible] & [illegible]: quæ quidem vocabula adscriptitia & irrepititia sunt, pro quibus in veteri legi exemplari [illegible], vt ita tympanum vocetur, quod rudente inuoluto tanq̃ vestiatur: vt proinde tympanũ tanquam vestitura dicatur: & [illegible], q. ei circumponatur funis. nõ extant hodie scripta eorũ, qui his vocabulis sunt vsi, & ab architectis mechanicisque excogitata sunt, nec eorũ vsus in hac significatione publicus est. si quis [illegible] legeret priore loco, q̃ proximè ad secundum vocabulum etiam accederet: sed mihi hic satis est fideliter testari veterum monumentorum auctoritatē. Apud Theonē in pneumaticis idem tympani

Amphielictra. genus reperio vocari ἀμφιέλικτρον, quòd ei funis circumuoluatur: posset & περιέλικτρα etiã appellari. Quid autem est ad sacoma adpendere apud eundem auctorem? vel vt in libris veteribus scribitur, ad sacomam? Nã Græca in α neutra, in fœminina mutantur interdũ à Latinis.

sic

ſic enim & ſchemam dicunt. Id enim nihil aliud eſt, quam ad pondus adpendere, cùm ſacoma ſit illud pondus, quod per ſcapum libræ decurrit, & rem penſat. Lib.9.cap.3. in duplicanda Deli ara ſcribit Vitruuius, *vti aræ eius quantum haberet pedum quadratorum, id duplicaretur.* pedes conſtrati in plano dicuntur, quadrati in ſolido & profundo. Feſtus quadrantal ait amphoram eſſe, quòd vas pedis quadrati octo & quadraginta capiat ſextarios. Frontinus, *in pede porrecto ſemipedes duo: in pede conſtrato ſemipedes quatuor, in pede quadrato ſemipedes octo.* Duplicatio igitur pedum quadratorum nihil aliud eſt, quàm cubi duplicatio: erat enim ara Delia cubica. In calce libri 9. lubentiſsimè legerem, *calculi aut oua proijciuntur*: non vt in libris inoleuit, *aut tona*, nullo tolerabili ſenſu: & quia audacia prouectus ſum, qua intemperanter & inſolenter iam dudum ſat ſcio abutor: ſed cùm ſemel faciem perfricueris, bene gnauiter impudentem eſſe oportet: vt in eadem pertendam licentia & perſeuerem, eodem capite in hibernis horologiis, quę anaporica legimus dici, libenter anaphorica legerem. nam & anaphora verbum aſtrologorum eſt, & adiectio aſpirationis non vſque quaque proiectæ audaciæ videatur eſſe. De anaphoris autem apud Ptolemæum legere in promptu eſt libro 1. magnæ compoſitionis. quo autem argumento anaporica dici debeant, non ſatis perſpicio, & prudentioribus exiſtimandum relinquo. Interim tamen illud teſtatum volo, quę hic dico, me ea religione nō dicere, qua in tribunali dicerem: ſed, vt artes plerunque facere ſolent, me coniecturam captare, quam neque aliis magnopere vendito, neque mihi ſatis approbo. non tantum qui ad verum euaſit, laudem meretur in coniiciendo, verùm etiam qui veriſimilitudinem tenuit.

Pes cōſtratus. quadratus, porrectus

Horologia anaphorica

CAPVT XV.

Manubiæ, aliptæ, iatraliptæ, & quædam alia in Cicerone explicata.

AMbigitur cur ſtatim initio epiſtolarum ad Lentulum Cicero, *Ego omni officio ac potius pietate*, ſcribat. quę enim pietas Ciceroni erga Lentulum interceſsit? Ego hoc nomen ad amplificationē Lentuli erga Ciceronem meritorum poſitum eſſe arbitror, cùm officij nomine ſibi nō ſatisfaceret, & grauius aliquod & ſanctius ſibi vocabulum quærendum putaret, ad teſtificationem ſui erga ſalutis ſuæ auctorem grati animi, quem cùm parentis loco ducat & numero, vt in quadā oratione dicit, pietasque in parentes ſit, ideò pietatis nomē vſurpauit. Epiſtol.9. eiuſdem libri, *Quibus intellexi te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam beneuolentiam, cùm illud ipſum grauiſsimum & ſanctiſsimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur?* In eadem hac epiſtola illud, *noſtram vicem vltus eſt ipſe ſeſe*, quid valet? ſententia eſt, cùm ipſum vlciſci debuerimus, ipſe ſe vltrò vltus eſt. noſtrā igitur vicem valet, noſtra vice: Plautus in Moſtel. Sc. Iupiter ſupremus.

Pietas.

Noſtram vicem.

Qui hodie ſeſe excruciari meam vicem poſsit pati.

ſic magnam partē noſtra oratio conſtat iambis, pro magna ex parte Cic. in Bruto dixit. Eadē epiſt. *Subductis rationibus ſummā feci cogitationū*, à calculatoribus eſt ductum qui æra redigunt in ſummam, ſummamque ex iis faciunt. Vt imperatores de prædatitia pecunia, id eſt, de manubiis, vt templum, porticum, in vrbe ædificabant: ita decretā ſibi à ſenatu ad ædificandam domum pecuniā manubias vocat. Domū autē ſuā ibidem monimētum, rem augens, ac propter decretam à ſenatu pecuniam, monimentū ſenatus dicit. Olim medicina in morbis tantùm profligandis cenſebatur, & ſalutis reſtitutione: in valetudinis conſeruatione & virium amplificatione *παιδοτρίβαι* & aliptæ, id eſt vnctores occupati erant: illi quoque quorum officium ex vnctore & medico conflatū & mixtum erat, vel potius qui medicorum erant vnctores, qui iatraliptæ dicebantur, vt Celſus libro 1.cap.1. vocat: etiam nonnulli longos morbos aliptarum officio attribuerunt, vt ſcribit Cælius Aurelianus. ideò hic Cicero ſcribit, *ſed vellem nō ſolùm ſalutis meæ, quemadmodū medici: ſed etiam vt aliptæ, virium et coloris rationem habere voluiſſent.* in quo analepticen, qua è morbis ſeſe recreant & reficiunt ægri & affecti, aliptis etiam tribuere videtur. Iatraliptas Plin. lib.29.c.1. vnctores medicorum, & mediaſtinos eorum ſeruosque dicit eſſe, ita ſcribens, *Prodicus Selymbriæ natus diſcipulus eius, inſtituens quam vocāt iatralipticen, vnctoribus quoq; medicorū & mediaſtinis vecti galia inuenit.* Epiſt. vlt. lib.1. dicit Cicero ſe libenter Valerio gratificari nomē Iuriſconſulti & tribuere, vt ille videri & audire cupiebat: idque ſe eo libentius dicit facere, quòd gaudeat eum iuris potius, quàm iniuriæ ſtudioſum eſſe voluiſſe, cùm audaciæ hominum ad iniuriam tanta ſit licentia conceſſa, vt mirū ſit quenquam ad ius & ſapientiam potius, quàm ad vim & iniuriam propenſum eſſe, & miretur eum Iuriſconſultum videri velle. *Vbi numero aliquo ſit*, dicit Cicero, pro vbi & alij iuriſconſulti ſint, non tu ſolus, vt in Sicilia, ne animos nimiū tollas, quòd ſolus iſtic ſapias. quanquam, ne nimium tibi arroges & ſumas, qui iſtinc veniunt, non te magnopere conſuli dicūt: &, ſi quando conſuleris, non admodum bene reſpondere. Iocatur autem ex ambiguo Cicero, quòd ſuperbi reſpondere aliis etiam nō dignentur, & quòd improbi & contumelioſi malè reſpondeant, quod eſt contumelioſè & iniurioſè & acerbè. *Neq; in Appuliam tuam accedas*, inquit, *vt poſsimus ſaluum te veniſſe gaudere.* Erat enim inſalubris & peſtilens Appulia, & verebatur, ne ſi eò deflecteret, aduerſam valetudinem contraheret, morbique lues in ea ſic graſſata erat, vt abſumptis multis mortalibus vix quiſquam reliquus eſſet è Valerij notis & propinquis, cùm interim ignobilem & ignotum cauillertur, cui nullus propinquus ſit & affinis.

Manubiæ

Aliptæ.

Iatraliptę

CAPVT XVI.

Defensus Plinius in croco, pernæ, petasones.

Plinius de sensus.

QVÆ Plinius lib.21. de croco è Theophrasto libro 6.cap.6.sumpta in literas misit, doctis admirationi sunt: & qui Plinij studiosi sunt, aduersus reprehensionem eum vix satis defendere possunt, cùm in quibusdam sensus Theophrasti nó agnoscatur: verba Plinij sunt, *Gaudet calcari & atteri pede, pereundoq; melius prouenit: ideò iuxta semitas et fontes lætissimũ.* Ego Plinium aio in Theophr. nõ legisse vt in exemplaribus cuditur, ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, sed ἐν τοῖς ὑγροῖς, quod haud paulò melius est, q̃ quod hodie in sedibus alienis regnat. sed & si atteri pede in Plinio legimus (sunt enim eius codices, in quibus atteri tantum legitur) non dubito quin legisse videatur καταθλιβόμενον ὑπὸ τῶν ποδῶν, quod aliquáto, quàm λεῖον accommodatius fuerit: quanquam λεῖον exterminare nó ausim. his igitur ita emendatis, neminem esse existimo quem Plinianæ interpretationis pœniteat. Sed vt eundem illum de croco Plinij locũ excutiamus, vbi scribitur, *aliqui Phlegræo fecundum locum dedère*: repeti in vetustis monumentis, modò heræo, modò Theræo: eorum ego librorum auctoritatem non debui contemnere. Dioscorides scribit, ὁ Αἰγῶν ἢ Αἰγαῖος, itaq; etsi in tanta librorum inconstantia & discrepantia perdifficile est statuere quid legendum sit, tamen ferè adducor, vt Ægæum scripsisse Plinium censeam: vt mirum mihi videatur vnde Phlegræum in Plinium irrepserit, cuius apud Dioscoridem, quẽ è vestigio secutus videtur, nihil tale comparet. Sincerum dicit crocum Plinius imposita manu crepare, veluti fragile: humidum, quod euenit adulteratione, cedere: sed quid si, cùm in vetustis exemplaribus *fedit* hoc loco reperiamus, *filet* scribamus, vt verbo crepat opponatur? etsi enim quæ cedunt non sonant nec crepant, tamen *filent* aptius aliquanto videtur. sed hîc homines moneri se putent, non cogi, neque tanti facio meas cogitationes, vt putem earum velut imperio quædam proscribi, quædam perscribi debere, hoc præsertim in loco, vbi cedendi eadem voluntas & notio propè est ex euentu & consequutione, quæ silendi. Sed, vt in desultoria opera, & quodam animi æstu, quid intersit inter petasonem & pernam, apud Martialem ita in lemmatis scribentem,

Pernæ. Petasones.

Cæretana mihi fiet, vel massa licebit
De menapis, lauti de petasone vorent.

Iterum,

Mustus est, propera, caros nec differ amicos:
Non mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Ego putem petasonis partem pernam vocari, vel Athenæo auctore, cuius hæc verba sunt libro decimoquarto, καὶ ἡ πετασὼν μέρος κωλῆς ἐστι, ἣν πέρναν καλοῦσι. non modò igitur non inuito Athenæo, sed approbante & libente sic accipiemus, pernam partem esse petasonis, sunt ergo pernæ suum cruta: etiam in hominibus dixit Ennius apud Festum lib.17.

Hic pernas succidit iniqua potentia Pœni.

Perna autem & petaso Græcam ostendunt originem, prius à πτέρνης ortum videtur, alterum latitudinis significationem præ se fert.

CAPVT XVII.

Amicam liberare, alliatum, mortarium, gnaruret, hornum, sat acceptum, prehendere aurem, substringere aurem: in Mostell. Plauti.

NON ab re à Plauto in Mostell. act.1. dictum est de dissolutis & nequam, *amicas emite, liberate*: quod tamen contra hominum opinionem impius Theodorus rectè fieri disputabat. Si enim, inquit, honestum est amicum liberare, item & amicam: quo audito filius Phocionis lasciuior aliàs & petulantior meretriculam liberauit. verba Plutarchi in Phocione sunt, κατὰ τύχην δὲ τυχὼν τῷ ἀθέῳ παραγενέσθαι λόγῳ ἐν Λυκείῳ διαλεγομένου τοιοῦτον· εἰ τὸ φίλον λύσασθαι μὴ αἰσχρόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως. εἰ δὲ μὴ τὸ ἑταῖρον, οὐδὲ τὸ ἑταίραν. θέμενος ἂν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τὸν λόγον ὡς εὖ ἔχοντα, λύσασθαι τὴν ἑταίραν. Idem comicus non longè hinc scribit,

Amicam liberare.

Sine me alliato fungi fortunas meas.

hîc alliatum interpretor moretum, cui allium admixtum est, atque adeò de cibis omnibus intelligo, quibus allium intritum est, ad quod cibi genus Terentius respexit in Phorm. act.2. scen.2. cùm scripsit,

Alliatum.

Tute hoc intristi, tibi est omne exedendum.

quod annotat Donatus à rusticis de alliato mortario dici solere: vbi mortarium cibum ipsum, id est moretum vocat, à quo moretarium, pila vbi interitur, & extrita litera mortarium dictum est. In ead. fabul. Sc. Recordatus.

Mortariũ.

Simul gnaruris volo hanc rem esse mecum.

sic se reperisse in antiquissimis libris, homo & doctrinæ & fidei plenissimus Ioachimus Camerarius scribit. *Gnaruris* autem accipio accusandi casu multitudinis numero, vt sit gnaros, voce obsoleta & antiquata, qua etiam vsus est in prolog. Pœnuli, *Ad argumentũ nunc vicissatim volo remigrare, vt æquè mecum sitis gnarures*, id est gnari. In Lexico etiam Latinogræco reperi gnarurem, γνώριμος, & gnarurat γνωρίζει. Ait idẽ Sc. Iampridem. *horno messis magna fuit*: hornum eleganti sermone significat hîc annoum. nam magna messis, annonæ felicissimus prouentus est: sic horno se curate, pro cibo, dictum perelegãter à Varrone quodam à nobis capite obseruatur. illa etiam eadem scena loquendi ratio minimè vulgaris nec tralatitia translatione ornata venustatem auget,

Gnarures. Hornum.

Si acceptum sat habes, tibi fore illam amicum sempiternum. Iterum,

Sat acceptum.

Si tibi sat acceptum est, fore amicũ tibi sempiternũ.

Et in Stricho, Sc. Ita me dij.

Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse Antipho.

Satis

Satis acceptum valet, certum & compertum, & firmum, veluti datis fideiussoribus & sponsoribus. satis enim accipit, cui prædes & sponsores dantur. vnde translationes illę suot profectæ. Ait idem in eadem scena,

Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines.

Capere crines. hic ego capere crines esse suspicor blandiri & assentari, leuiq; capillorum tactu ac mulcente deleoire, & amabiliter attingere: sic eriam aures leoiter tractabant iis qoibus adulabantur, quosque captabāt & admirabantur, & quibus indicabant vel simulabant amorem, & quos osculabaotur: Flaccus lib. 2. saty. 5.

—aurem, inquit, substringe loquaci.

Plautus in Asinar. Sc. Cur me retentas.

Prehende auriculas, compara labella cum labellis.

Sc. Iampridē. *—speculo, inquit, claras clarorē merū.* hæc ego veiba sic intelligo, tam claras esse ædes tamque polita & oitida facie, vt æquor & planities speculi non sit clarior. Itaq; satis ad speculum eas claras esse ait, claroremque merum. speculo igitur valet, vel si speculum ex eis esset faciendum. Hæ tanquam decumæ è Mostellaria Plauti exactæ collectæque sunt.

CAPVT XVIII.

Cicero in Lucullo explicatus, Hicetas, terra Platoni non mouetur, terra penitus defixa radicibus.

Cicero explicatus. PRuriginosum quiddam, vt ita dicā, & scabiolum videtur inesse in peroratione Luculli, cùm causa academiæ in vtranq; partem disputata, sentētia tandem dicitur. cùm autem velle videatur dicere retinendam esse ἀκαταληψίαν, præsertim cùm percipi & compreheodi nihil possit, tollendam tamen ἐποχὴν, cùm de omni re assensio sustineri non possit: particulam *per* veluti scabiem quandam exterens, & in eius locum veluti floridam cutem particulam *nec* inducens, lego, *nec ἐποχὴν illam omnium rerum comprobans*: quo quidē in loco Carneadem sequitur, qui assensiooem relinquebat sublata comprehensione: sapientem enim assentiri & opinari, nihil tameo percipere dicebat. Numenius apud Eusebium lib. 4. eoang. præpar. de Carneade loquens ab Arcesila discrepante in epoche, μόνῳ δ' ἐν τῷ περὶ ἐποχῆς λόγῳ πρὸς αὐτὸν διέστη, φὰς ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον περὶ ἁπάντων ἐπέχειν. διαφορὰν δ' εἶναι ἀδήλου καὶ ἀκαταλήπτου, καὶ πάντα μὲν εἶναι ἀκατάληπτα, οὐ πάντα δ' ἄδηλα. Hanc itaq; sententiam cùm esse etiam Carneadeam & academicam iotelligeret Cicero, ait sese eam non aspernari, percontatusque Hortensium, quid ei videatur, ridens ille respondet, tollendam epochen, in qoo imprudens academię assentitur, cui tamen aduersarius erat: proinde mox exclamat Cicero eū captum esse, eamque propriam esse academiæ seotentiam. sic enim scribit, *teneo te inquam.* Scriptum est & à Cicerone eodem libro, Nicetam Syracusium censuisse cœlum, solem, lunā, stellas, supera denique omnia stare: hic in nomine proprio serè suspicor aspirationem in literam *n* versipellem esse factam, Hicetamq; scribendum. sollicitat me Laertius, & vt ita credam facit, in Philolao ita scribens, [illegible] Hicetas. Ait Cicero quibusdam Platonem idem in Timæo dicere videri, sed obscurius, atq; ea sanè Aristotelis sententia est lib. 2. de cœlo: sed eam calumniæ iosimulat Simplicius: cū enim Plato scribat in Timæo, τὴν γῆν μὲν ἰλλομένην περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταμένον πόλον: illud ἰλλομένην pro κινουμένην & ἑνουμένην accipit: at Simplicius pugnat esse alligatam, hærētem, vt apud Apollonium, [illegible] ἰλλομένος, est vinculis adstrictum. Terra Platoni non mouetur. Cæterùm quod libro priore ait, *terra penitúsne defixa sit, & quasi radicibus suis hæreat*: è Xenophanis sententia dixit, qui eam in infinitum demissis actisque radicibus hærere censet. Terra defixa radicibus. Plutarchus, [illegible] ἐρριζῶσθαι. Ibidem, *Nec eo tamen empirici notiora esse illa,* scribendum censeo, non vt per omnes peruasit libros, *Empiricis.* nam Empirici, quod à Galeno scriptum etiam est, conremnebant corporum dissectiones, quòd dicerent aliū habitum coloremq; esse in viuis ac mortuis, in integris ac dissectis. Lego etiam, *sed mihi minores tale visum*: hoc senso, non respondent maiores & veteres philosophi, vt Aristoteles & alij: sed minores & iuniores, vt Stoici. Hanc paucorum locorum animaduersionem explicationémque gratam esse bonis iuuenibus vehementer optamus.

CAPVT XIX.

Genius, deus natalis, Iuno natalis, pressum quasillo scortum.

Genius. NAtali die celebrabatur & colebatur genius, vt ex illa Persiana cæsura, satyra 2. planū est, *Funde merum genio.* Colebator autem à viris: hi enim genium habere censebantur, non à fœminis: deusq; natalis vocabatur: testimonio est Tibullianum illud lib. 4. eleg 5. Natalis deus.

At tu natalis quoniam deus omnia sentis Annue.

Iam autem antè deum etiam naturæ vocatum fuisse obseruaoimus, & in commentarios hos retulimus. Vt autem viri suo natali genium colebant, sic mulieres venerabantur Iunonem, quæ etiam Iuno natalis dicebatur, vt apud Tibullum eleg. sequenti, Iuno natalis.

Natalis Iuno sanctos cepe tharis aceruos.

Igitur, vt per genium virorū, sic per Iunonem mulierum iurabant. de viro Tibullus elegia 5. eiusdem libri sic scribit,

Perq; tuos oculos per geniumq; rogo.

de muliere idem lib. 2. eleg. 12.

Hæc per sancta tuæ Iunonis numina iuro.

Cùm autē ille politus suauisq; poeta, & quidam Phœbeus olor, lib. 4. eleg. 10. canit,

—pressumq; quasillo

Scortum, quam Serui filia Sulpitię:

Scortum pressum quasillo. scortillum significat egeoom, & se meretri-

cio quæstu malè tolerans, lanificioque miseram trahẽs vitam. quæ enim ad extremam redactæ erant paupertatem meretrices & mulieres, lanam demum faciebant, & illa se Minerua exhibebant. Sed & ibidem,

Sit tibi cura togæ potior,

de mœcha fœda & famosa adultera dicitur, vt apud Martialem lib. 2. epigr. 39.

Vis mage quæ meruit mittere, mitte togam.

in cuius epigrãmatis clausola *ne credam*, quàm *nec credam*, malim. Ille autem poeta, in quo sincerus esse videtur & ingènuus Latini sermonis sapor, nullo peregrino vitiatus succo, more tamen rituque Græcorum duas negationes vnius vice quibusdam videtur posuisse, lib. 4. eleg. 7. ita scribens,

Non ego signatis quicquam mandare tabellis,
Ne legat id nemo, quam meus ante, velim.

vt sit, ne legat id quisquam: poterit tamen exponi, vt legat id aliquis, antequã meus. In eodem porrò poeta eleg. 1. eiusdem libri legendum crediderim,

Nunc sine me sit nulla Venus, sed lege Dianæ:

hoc sensu, Nunc quia absum, nec tecũ venor, nulla tecum puella sit: sed lege castæ Dianæ castos in siluis agites atque veneris. Hæc veluti tamenta pluma leuiora puluisculi more conuerrimus ex illo nitidissimo poeta, quæ si quis non probat, reuerrat, vt parasitus Plautinus in Sticho dicit.

CAPVT XX.

Lua mater, Mineruium, Liuius emendatur.

ROmanorum erat consuetudo arma de hostibus capta interdum cremare Vulcano, aut Matri, aut Mineruæ, idque ab Imperatoribus factum reperimus non raro. Sed libro etiam 45. Lunæ matri id factum scribit Liuius, vt cùm in superioribus numinibus constet rei causa, hic vacillet & titubet, certè non appareat. quid enim attinet arma in honorem Lunæ comburi? Ego istam lunã capite foras præcipitem agendam puto, & in hos penates reuocandam Luam matrem, vt & lib. 8. scribitur, *Armorum vis magna tũ inter cæsa corpora hostium tum in castris inuenta est. Ea Luæ matri dare se consul dixit.* ea dea nomen à luendo expiandoque sortita videtur esse, & præfuisse lustrationibus & lustris. post cædem autem hostium & bellum opus purgamentis & piaculis est. Eodem verò 45. lib. cùm scribit, *in oppido Mineruio duas portas & muri aliquantum de cœlo tactum*: partem quandam Romæ mihi videtur intelligere, in qua templum Mineruæ erat, quod Mineruium dicebatur, vt Dianium. Varro libro 4. de lingua Latina, *Ceroliensis quarticeps circa Mineruium*. sed & Athenas in Italia collocat quasdam Stephanus, quod vocabulum Latinis auribus Mineruium explicat. Erat & in Campania Athenæũ promontorium Mineruæ sacrum, ad verbum Mineruium: cum templo autẽ aliquid etiam

Lua mater.

Mineruium

oppidi erat: non enim sine tectis aliis solum desertumque, vt opinor, Mineruæ delubrum procul ab hominum cœtu exulabat. de his igitur Mineruiis melius fuerit intelligere. & quia, vt nostrum seculum corruptum est, sic quoque eadem in libros passim peruasit corruptela, censoria notatione indiget & virgula. In eo igitur libro cùm legitur, *pecuniam illum dare non potuisse, militem honorem non posse*: illud posterius, *non*, quod in primis editionibus nõ extat, fugandum est, & *honorem dare posse* scribendum. qui autem potest honorem dare, penes eum etiam potestas est non dandi. Intelligat igitur Paulus, qui se negat habuisse potestatẽ dandæ pecuniæ, militem habere potestatem mandandi suffragio triumphi, quem non deferret malè merito. iste sensus & historico dignior est, & argutior, & acrior. Nihilo secius & illud subscriptionem notæ censoriæ meretur, *Omnes illas victimas quas traducendas in triumpho vindicauit*. si *in triumphum ducauit* scribatur, & sententiæ satisfiet, & ingenua quædam liberalisque antiquitatis indoles apparebit. Etiam animaduersione indiget illud, *ego qui de illo triumphaui, ab altero funere filij curru ex capitolio ad alterum propè iam expirantem veni*. igitur scribo, *filij in currum*: & distinguo sic, Antequã currum triumphalem ascenderet, alterum se amisisse è liberis dicit, alterũ acto iam triumpho, quod consonat historiæ. Illud etiam quiddam habet, quod tanquam tribu mouendum est, *Pullo amictus ille Perseus ingressus est castra*. in cuius locum & tribum inducendum *villo*: vt sit, pullo amictus villo. Quòd si quis filo malit, litigantem me non habebit: alterum tamen magis probantem: sed omnium tamen maximè, *pullo amiculo Perseus*. Has ex illo Liuij libro obseruatiunculas colligebamus, iuuentutis studiis potius quàm nostris sedulò inseruientes.

Liuius emẽdatur.

CAPVT XXI.

Censui censendo, gratiosa missio, auocare concionem, tabularium, adiectiones familiarum & locorum: apud Liuium lib. 43.

MIrum fortasse videri potest, cur Liuius scribat 43. libro, Furium & Martienum alterum Præneste, alterùm Tibur exulatum abiisse. id enim est propemodum

Exquilias à feruenti migrare Suburra,

vt cum Satyrico loquar. sed enim vrbes erant aliquot Latinorum, in quas exilij causa solum vertere ius erat iam inde ab vltima propè antiquitate, in quibus hæ duæ numerabantur, quod Halicarnasseus declarat. Sed & ex eodẽ Liuij libro quædam alia notare non ab re fuerit, vt quod è vestigio sequitur, compellare pro accusare poni solere à bonis scriptoribus: verba Liuij sunt, *fama erat prohiberi à patronis nobiles ac potentes compellare*. cuius quidem notionis verbi multa apud reliquos extant exempla, quæ rescribere longum esset. Qui ex iis mulieribus susce

Compellare.

pti essent

pti essent, quiboscum ios connubij non esset, seruotum in numero fuisse videntur: quidam Latinę condirionis fuisse credunt, quod eo Liuij quem proteram loco probare conantur. sed aut nihil video omnino, aut seruos esse Liuius ostendit: eius verba sunt, *Ex militibus Romanis & ex Hispanis mulieribus, cũ quibus connubium non esset, natos se memorantes supra quatuor millia hominum orabant, vt sibi oppidum, in quo habitarent, daretur: Senatus decreuit, vt nomina sua apud L. Canuleium profiterentur: eorumq; si quos manumisisset, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere.* ecce Liuius manumitti eos senatui placuisse scribit, quo significat, ingenuos non fuisse. sed & eam coloniam Latinorum fuisse libertinorumque appellatam esse scribit: quæ firmissima sunt nostræ sententiæ adiuměta.

Sors cernit.

Sors cernere dicitur, cùm eius aleæ aliquid permittitur, vt id disceptet, vt euentus sit, quem diiudicauerit: Liuius eodem libro, *priusquam id sors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in vtramque prouinciam, quod res desiderares, supplementi, decerni.*

Cẽsui censendo.

Legem censui censendo dicere, pro censui agendo æstimandisque ciuium fortunis & facultatibus, vetere dicendi formula vsurpauit Liuius his verbis, *Legem censui censendo dicturos esse vt præter commune omnium ciuium iusiurandum hec adiurarent*. id est, hæc iurarent, aut præterea iorarent: id enim est adiurare: Cicero pro Flacco, *Illud quæro sint'ne ista prædia censui censendo?*

Gratiosa missio.

Gratiosa missio præter causariam & ignominiosam & honestam confectis stipendiis, est apud Liuium quæ per ambitionem & gratiam impetrata est: sic enim scribit, *Et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

Auocare concionẽ.

Auocare concionem est concionem à magistratu, qui eam aduocauit, abducere: quod, vt apud Gellium est lib. 13. cap. 14. ius erat aliquibus magistratibus facere: sed à tribuno auocare, vt ex Liuio auguramur, nefas. sic enim dicit, *Eo facto auocatam à se concionem tribunus questus.* Tribunus non tantùm mulctam irrogat, sed etiam crimen iudicat, cùm quem de crimine condemnat: qua de re apud populum pòst certabatur ex prouocatione: Liuius, *Et vtrique censori perduellionem se iudicare*. proinde Cicero scripsit lib. 3. de Legibus, *Cum magistratus irrogassit indicassit've.*

Tabularium.

Tabularium locus erat Romæ refertus omnibus instrumentis, tabulis, literisq; publicis, in quibus omnia pascua, prædia, vectigalia, portoria, ciuitates, redemptionesque publicanorum perscripta erant. erat autem in atrio Libertatis: Liuius, *censores extemplò in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis clausoq; tabulario & dimissis seruis publicis, negarũt se prius quicquam negotij publici gesturos, quàm iudicium populi de se factum esset.* De eo Maro lib. 2. Georgic. sic scripsit,

Insanumq; forum & populi tabularia vidit.

Certus videtur in coloniis fuisse familiarum numerus, cui iniussu senatus adiicere non licebat: Tacitus, *Emeritensibus familiarum adiectiones.* quem in sensum esse Taciti verba accipienda, quæ tamen nonnullos in errorem induxerũt,

Adiectiones familiarum locorum.

ostendit Liuius, sic scribens: *Postulantibus à senatu Aquileiensium legatis, vt numerum colonorum augeret, M. & D. familiæ ex S.C. scriptæ.* Sic etiam adiectione locorum in quadam inscriptione legitur, TRIBVS XXXV. QVOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EARVM LOCORVM ADIECTIONE AMPLIATA SINT.

CAPVT XII.

Patagus, passer marinus, Vola curriculo, inijcere terram, simulatrices, offerumenta, ora, occentassit, præsentanea porca.

Patagus.

LEgimus in Festi commentariis libro 14. patagum morbi genus esse, neque præterea quicquam reperimus: quod enim morbi genus sit, nobis cogitandum reliquit vel ipse, vel eius abbreuiator. ferè crediderim morbum esse vitis qui πάταγος apud Theophrastum scribitur: eius verba sunt, [illegible]: vbi Theodorus πάσσαλον legisse videtur, cùm paxillum interpretetur. ac videtur hoc morbi genus esse, cùm sauciatur ligone in ablaqueatione, vt sit patagus plaga & percussio.

Passer marinus.

In eodem Festi commentario passerem marinum legimus esse struthiocamelũ, qui cùm ita volare soleat vt à terra se nõ tollat, sed alarum passis velis vnà currens remiget: idcircò Plautus in Persa, Sc. Satin' hæc tibi. scripsit,

Vola curriculo: istud marinus passer in circo solet.

Vola curriculo.

Marinus autem vocatur passer, vt reor, quòd ex Africa in Italiam mari adueheretur. Eodem libro præcidaneam porcam dicit esse Festus, quę immolabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est, glebam non obiecisset: hoc intelligo de genere sepulturę, quod per iniectionem glebæ fiebat: quod genus sepulturæ omnium infimum erat, vsurpabaturque cùm quis in cadauer insepultum inciderat. nam insepultum relinquere nefas habebatur, quod porca expiandum esset, id est piacularibus sacris soluendum: Horatius lib. 1. ode 28.

Terram inijcere.

—licebit Iniecto ter puluere curras.

Ibidem inexpiabilem penè fraudem fuisse id non facere ostendit,

Negligis immeritis nocituram
Post modò te natis fraudem committere: forsan
Debita iura vicesq; superbæ
Te maneant ipsum, precibus non linquar inultis,
Teq; piacula nulla resoluent.

Atque eadem erat Græcis opinio, & pulueris iniiciendi religio: Sophocles,

[illegible]

Hanc saltem sepulturam postulat ab Ænea naufragus Palinurus, cùm ait Æneid. 6. *Aut tu mihi terram inijce.* Sic etiã apud Halicarnasseum lib. 1. metu piaculi à populo sepelitur Horatia,

[illegible]

Iam hic non omittam monere, quod C. V. Petro Fabro Regis Consiliario acceptum fero,

cùm

cùm in Festo ipsiusq; breuiario omnis hostia, quæ vel frugũ causa, vel mortui, cui iusta quis non fecisset, immolatur præcidanea vocetur: à Mario Victorino culpari, qui eam ita appellarit, cùm præcidariam dici debere pronunciet, dicatque à præsentanea differre, quæ præsente mortuo, quem coondituri sunt, immoletur.

Præsentanea porca

Ergo auctore Fabro in Festo, vbi scribitur mutilatè, *presas ... porca dicitur, vt ait, Veranius*, non dubitandum quin legendum sit *præsentanea porca*. adiicitur enim *quòd pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui*. Eodem in commentario quod legimus, *pedibus obsidum*, improbæ pecuniæ est & subæratæ, cùm *obsitum* legendum sit pro pedicoso. sed & in proximo Lucillij versu scribendum coniicio,

Obtuso ore pugil piscimensisq; resesq;.

Simulatrices.

Scribit Festus, simulatrices esse mulieres sagas & expiatrices, vel sacerdotes quę expiare sunt solitæ, quod verbũ putem ex eo natum, quòd in sacris multa simularêtur, & simulata pro veris haberentur, ⁊ r apud Maronem 4. Æneid.

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.

Alloqui mulieres rebus diuinis deditæ simulatrices dicebantur, sed & simpulatrices. In censoria lege sartorum rectorum scribebatur, *Porticum sartam habeto, prodito*: quod est, habeto & porrò aliis redemptoribus dato. hoc ideò retuli, quòd mendosum in Festo sit, & obscurum. Plorare apud priscos etiam erat, quiritaru & ploratu auxilium petere, & appellare clamareque: Festus, *si parentem puer verbasit, ast ollus plorasit parentes, Diuis parentum sacer esto*: sic ferè corrigendum Festum crediderim, in quo *verberit* nõ credo rectè legi: aut potius verberit, erit verberet, vt alio loco vindicit, vindicet. Dignum obseruatu est, cùm Festus palilia dici rectè iudicet, Mario Victorino parilia placere, palilia displicere: sic enim scribit, *Parilia dicuntur non palilia, non à Pale dea, sed quòd eo tempore omnia sata arboresq; & herbæ parturiant pariantq;*. Athenæus quoque lib. 8. parilia nominat, quæ sua dicit ætate Romana vocata, condito vrbis genio & Fortunæ templo. τὰ, inquit, *παρίλια πάλαι καλούμενα, νῦν δὲ ῥωμαῖα*. In Festo autem pararium æs à paribus, id est, duobus equis nomen habuisse arbitror. Iurisdictio prætoris olim in possessione danda, adimenda, recuperanda, retinenda posita fuit, non dominio & iure rei tradendo: id enim ad legitimas pertinebat actiones non prætorias. indicant id verba Festi quæ subscribam, *itaque in legitimis actionibus nemo ex his possessionem suam vocare audet: sed ad interdictum venit, vt prætorijs verbis vtatur, Vti nunc possidetis eum fundum quo de agitur, quod nec vi, nec clàm, nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis: aduersus ea vim fieri veto.* Penatores, inquit Festus, *sunt apud Catonem, qui penus gestant*. hac Catonis auctoritate adducti quidam opinatoros in codice Iustiniani In penatores mutandos censent: nos cùm id extra cancellos nostros sit, pedẽ referemus, & Iurisconsultis sua relinquemus, eorumque iudicio stabimus: tantùm dicemus in antiquo vocabulario reperisse nos, opinatores esse æstimatores, vel militares. Procos Seruius Tullius in descriptione classium quã fecit, perquã antiquè vocauit patricios vel proceres: de id quidẽ mendo vacat, quæ mihi causa adscribendi fuit.

Offerumenta.

Offerumenta sunt, inquit Festus, *quæ offeruntur*: id ego de iis accipiendũ putauerim, quę in sacris offerebantur: vnde vt suspicor natus est elegans Plauti iocus in Rudente, Sc. Exi è phano.

Ni offerumentas habeas plures in tergo tuo.

vbi offerumentas vibices plagarum tergo oblatarum perquam iculariter appellat. Offucare idem Festus explicat aquam in fauces ad bibendum dare, & hinc putant infucare esse apud Plautum in Cistellaria, Sc. 1. vinum aqua diluere, cùm etiã aqua eius color infucetur: atque *id merum infucabat*, quàm *infuscabat* maluot, cùm infuscare verius putem, quòd cùm generosi vini nigrior sit color, dilutior mixta aqua fusciorque reddatur. Occasus occasio veteribus fuit, vt Ennius apud Festum libro decimo tertio de Coclite,

Hic datus est occasus, Horatius inclutus saltu.

Qui de cœlo tactus erat, Romanorum religione non cremabatur, sed sepeliebatur, Plinio libro 1. cap. 54. auctore, cuius verba sunt, *hominem ita exanimatum cremari fas non est, condi terra religio tradidit*. leges tamen Numæ ne sepeliri quidem volebant, cùm iusta fieri fulminatis nollent: eas proferam ex libro decimotertio Festi, *Si hominẽ fulminibus occisit, ne supra genua tollito*. huius legis hãc esse sententiam existimo, vt si quis Iouis fulmine sit exanimatus, ne ad sepulturam tollatur. Iterum, *homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet*.

Occentassit.

Occentassit pro conuitium fecerit veteres dicebant, inquit Festus: hinc illa xij. tabul. lex, *si quis occentassit, siue carmen condidisset, quod infamiam faceret flagitiúmve alteri precaretur*.

Ora.

Ora non solùm extremas partes significat, sed etiã primas: Cecilius apud Festum lib. 13.

Oram reperire nullam quam expediam queo.

Proinde Maroni tota regio est, vt cùm scribit libro 9. Æneid.

Et mecum ingentes oras euoluite belli.

Et ante eum Ennio,

Quis potis ingentes oras euoluere belli.

Bellè enim totum campum & regionem spatiumque intelligunt, id est, bellum ipsum per circumlocutionem: quidam tamen principium accipiunt. In opimis spoliis quæ ab Ope dicuntur, in Festo non leuis residet error, cùm scribitur, *Opem cognominatam esse constituit*: vbi piaculum non, vt opinor, commiserit, qui *consiuam* scripserit, quod Opis cognomen fuisse legimus. sed quæ de opimis spoliis scribit, è re fuerit cum Plutarcho conferre, quod & nos aliquando faciemus.

LIBRI DECIMISEXTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

CAPVT I.

Mutitare, manuarium, subidus, insubidus.

T veteris monetæ pretium & æstimatio à nobis plerunque ignoratur, ita & priscorum verborum aut rarorum significatio, quę tamen quia in scriptoribus occurrunt, etsi ratò parceque vsurpata, declaranda sunt, vt leuetur aliorum labor. tria aut quatuor eius generis apud Gellium explicabo. Is ergo lib. 18. cap. 2. ita scribit, *Quam ob causam patricij Megalensibus mutitare soliti sunt, plebs Cerealibus?* Ego hic mutitare interpretor, mutuò vicissimq; conuiuja inter se exercere quasi mutuitare, quòd tanquã mutuarent alij aliis conuiuia, quando qui dederãt vicissim etiam accipiebant: vel potius, tanquam dapes & epulas commutare vicissim. Id etsi suprà attigimus, tamen iterandum ob raritaté putauimus. Capite 13. eiusd lib. ait, *Hoc ære collecto quasi manuario cœnula curabatur omnibus*: est manuarium æs, qđ in manibus & vsu habetur, vt monetariũ. sed eũm, vt aliquando à me probatum est scriptorum exemplis, in aleæ lusu manus dicantur, ipsę ludendi vices, haud equidem dubité, quin manuarium dicatur, vel manuarium æs, quod quis in alea lucratur: ac vocabulo inde translato Gelliũ esse vsum, hæc fides sit, quòd ab alea caput exorditur his verbis, *Saturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus*. Sic tacitus, *subidus, duplo ideò pereo*. illud *subidus* nõ est nominis vulgaris: mihi quidem à sue deduci videtur, vt turpis sit, & sui similis & ineptus. Ego tacitus, inquit, & mutus vt sus adsto, neq; explico quid me vrat, quidq; à te poscam, ita duplo pereo. In eadem notione & insubidus vsurpatur apud eundem, particula *in* non inficiante, sed potius augente. Locum autem eò libentius adscribam, quòd eo vocabulo velut molesto offensi emendatores substituêre vicariam operam *insipidus*. *Verte enim*, inquit lib. 13. capite 19. *& muta, vt vrbes dicat, insubidus nescio quid facies & pinguius*. Iterum libro 18. capite 2. *hæc tamen inepti & insubidi hominis ioca non prætereo*. Ista nos verba damus iuuentuti: quidni enim verum loquamur? nam horum verborum interpretatione hactenus profecimus, vt neque penum, neq; pectus, neq; loculos instruxerimus, sed verba tantùm contulerimus. Atq; hæc tota opera, vt ne qd dissimulemus, verbosa est.

Mutitare

Manuarium.

Subidus.

Insubidus

CAPVT II.

Assiduus labor apud Martialem, molles honores, sidereus colossus, pressura croci, dorica venabula.

NOdosus est iste grammaticis versus Martialis epigram. 1. quem prima specie quia euodem, vt ita dicam, crederet,

Assiduus iactet nec Babylona labor.

Ego, vt adhuc feci, nec reprehendendis aliorum sententiis me venditare decreui, nec immanem aggerare capitum molem ambitiosa ostentatione eruditionis, commemorandis omnium sententiis. Ego igitur existimo dici, non esse tanto labore tamq; impensè laudandam Babylonem, vt perpetuò in laudatorum ore versetur. is enim est assiduus labor, cũ assiduè laudatur Babylon. Illud quoq; quod e vestigiò sequitur.

Nec triuiæ templo molles laudentur honores:

non puto exquisitiùs & ingeniosiùs explicandum, quàm vt intelligamus ex eleganti illa & molli & egregia & honesta ionica structura nõ esse tantopere efferendum templum Ephesiæ Dianæ. At verò sidereus colossus epigr. 2. ex eo dicitur, quòd & colossus erat dicatus Soli, & radiatus erat. nam & colossum Romanũ à Nerone factum venerationi Solis consecratum fuisse Plin. lib. 34. cap. 7. dicit: atq; is radiatus erat: Epigr. 18. lib. 1.

Nec te detineat miri radiata colossi,
Quæ Rhodium molet vincere gaudet opus.

Epig. 3. *Et Cilices nimbis hic maduêre suis*, est, croci perfusi sunt vnguẽto, imbris ritu eoa aspergine madefaciente quadam expressa machinatione & arte. nam Lucan. lib. 9. scribit,

Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisêre simul rutilum pro sanguine virus.

Pressura auté croci succus est ex croco expressus, vnguentumq; é croco. Epigr. 23.

Dorica quàm certo venabula dirigit ictu:

intelligo Laconica. iuuentus enim Laconum montes venatu assiduè lustrabat, venabula gerens,

Assiduus labor.

Molles honores.

Sidereus colossus.

Pressura croci.

Dorica venabula

rens. nemo autem ignorat eos Dorici generis fuisse, vel potius à Doride, in qua est Pindus mons optimæ ferax materiæ ad hastilia, vnde sunt Dorica vocata venabula. Certè Dorica etiam erat armatura certi cuiusdam suique generis, vt ab Hesychio refertur, & Doricum pro Græco audiri potest. Ibidem,

Ille tulit, inquit, *geminos facili ceruice iuuencos.*

ab eo dicit duos esse tauros in arena interfectos: sed vel iocosè, Facilè tulit hoc præmiũ cæsorum duorũ iuuencorum, neq; eo ceruix eius laborauit facili nisu portantis: vel sine ioco, Facilè sustulit & interfecit boues, eorum ceruice ad conficiendum minimè dura & repugnãte, sed facile venabulorũ ferro violata: quam quidem posteriorem sententiam veriorem puto, nihil tamẽ vetat diuersos sensus scribere, quorum intelligentiæ verba repugnare nõ videantur. nam quin prior verbis poetæ egregiè significetur, nemo nisi pertinax inficiari potest. nos tamẽ secundùm posteriorem sensum sententiam dicimus, & ita poetã intellexisse non dubitamus. Simile est illud Lucretianũ lib. 6.

Præcipitesq; cadunt molli ceruice profusæ.

CAPVT III.

Lycurgei, Arpinates aquæ, refractariolus, tocullio, phocis curiana.

MVlta sunt quæ verborum ambiguitate duplicem capiunt sensum: sed tamen ea in iis significatio accipienda est, quæ ad intelligendum potior, vt in illo M. Tullij ad Atticum loco, lib. 1. epist. 9. *nosmet ipsi, qui Lycurgei à principio fuissemus quotidie demitigamur*: nõ constat satis vtrum à Lycurgo legislatore an ab oratore, qui & Lycurgus vocatus est, Lycurgeum se fuisse dicat: sed cùm se acrem & asperũ in Clodium fuisse declarare videatur, facile mihi persuadeo, vt à Lycurgo oratore, qui orator fuit vehemens & acerbus, adiectio illa deriuata videatur. de Lycurgo Cicero in Bruto, *accusationem factitauit vt Athenis Lycurgus.* Sed profectò necessa est ex iis epistolis hanc fiscellam detexamus. quæ sunt igitur immortuæ reliquię, cùm epistola sequenti scribit? *immortuis reliquijs coniurationis.* an in vrbe mortuę, vt de Lentulo & Cethego & aliis intelligamus, de quibus sumit supplicium? & non putem: sed potius cùm oppressa fuisset coniuratio consilio & virtute Ciceronis, reliquias tamen eius etiamnum quasdam in vrbe superstites fuisse existimo, nequadum mortuas. Tusculanum autem venditat ibidem est, vendere cupit. desideratiui enim verbum est, vt apud Plautum in Mercat. Sc. 1.

Lycurgei

Venditare.

Parcerent mutuitanti credere,

id est mutuari cupienti, vt vir & probus & doctus animaduertit Ioachimus Camerarius. In illa altercatione autem proterua & petulanti epist. 10. cùm dicitur, *Narro inquam patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit*: patronum malim intelligere Crassum, qui Clodium de polluta religione reum defenderat, quàm Clodiam: nec Arpinates aquas Ciceronem crediderim, cuius nuptias Clodia petiuerit, verùm Marij aliquod prędium arpinas, quod concupiuerit in Syllana proscriptione Crassus, nec obtinuerit tamen, in quo aquæ vel calidæ vel frigidæ saltem erant Fibreni, vt non debeat mirum videri Clodio ad Baias & calidas aquas hominem arpinatem fuisse, cùm aquę etiam Arpini essent, vt patronus Clodij, qui eas concupierat, sciebat, Clodius ignorabat, qui marinas solas aquas vt Baianas & Puteolanas nouerat. Sunt qui marinas Marianas explicant, referuntque ad fundum, quem Marius habuit ad Misenum: sed tũ Arpinates aquæ dici nõ possent, sed Arpinatis: ac tum argutissimus quoque sensus esset. Refractariolum autem lib. 2. epist. 1. iudiciale dicendi genus appellat, velut [illegible] vel [illegible], quòd in genere iudiciali aduersarij contumaciter repugnent: nec solùm in perpetuis orationibus, quæ alter dixerit refringunt in aduersarium & reiiciunt, sed etiam in altercationibus multò apertius. At verò, *non habebam te in tocullionibus*, est, non numerabam te in minutis fœneratoribus. nam à τόκος per diminutionem fit τοκύλλιον, vnde & τοκυλλίων diminutiuum fœneratoris, id est fœneratorculus, vt à [illegible] fit apud Plautum [illegible], à [illegible] [illegible]. Illud autem epist. 16. eiusdem libri est obscurissimum, *licet enim ille sic, vt Phocis curiana stare videatur*: nec videtur velle Curium ariolari & diuinare sibique honores polliceri, vt quis eam suspicetur sentẽtiam ex oraculo Apollinis quod in Phocide erat. Credibilius est, cùm Phocidem Græcam Philippus Macedo euerterit vrbibus deletis & in pagos redactis, dici Phocidem Curianam Curium aleatorem fortunis euersum, qui tamen comparatione Pompeij stare videretur. Nunc quidem nihil in mentem mihi venit quod accommodatius ad eius loci sentẽtiam putem.

Arpinates aquæ

Refractariolus.

Tocullio.

Phocis Curiana.

CAPVT IIII.

Dij patrij, ad nationes, pteron.

DII patrij sunt & qui Græcè θεοὶ πατρῷοι vocantur, qui in patria colũtur nostra: sunt & πατρῷοι qui à patribus nostris culti sunt, quorumque per manus à patribus religionem accepimus. Cùm à Marone lib. 2. scribitur,

Dij patrij.

Dij patrij seruate domum:

posteriore sensu intelligeret Xenophon, qui de Ænea ita scribit, [illegible]. Nec Higinius aliter apud Macrobium censet lib. 3. Saturnal. cap. 4. Tantum autem superfuit vel diligentiæ vel curę Græcis grammaticis, vt geminos angues, qui suis voluminibus implicatum cũ liberis Laocoontem, q; hasta violasset equum durium, interfecerunt, conquisierint, & nominibus suis appellauerint Porcen & Chariboean, vt ab interprete Lycophronis relatum est. Igitur,

Ecce

Ecce autem gemini à Tenedo,

cùm ibi à Marone dicitur, duo sunt illi angues intelligendi: de his & Tryphiodorus & paruæ Iliadis auctor scripserant, atqoe vt reor lib. 2. Maro paruam Iliadem imitabatur, cuius auctorem Homerū sunt qui putent, sunt qui Leschen credant. De cōsilij autem sententia, ex vno lapide summi artifices Laocoontem & liberos eius draconumque mirabiles ne- Plinius emēdatur. xus fecēre, vt scribit Plinius. qui diligētissimi scriptoris locus monet me manumque propè inijcit, vt si possim ibidem sordes emaculem. nam lib. 36. c. 5. sic vitiosè scribitur, *la bonore est & in templo illo Hercules*: ego, *inhonorus est nec in templo vllo.* nam in templo non esse ostendit, cùm eum humi stare ante adirum porticus scribit. Sed ante aditum porticus dicit agnationes, Ad nationes. intelligentia vtique difficili. ego *ad nationes sitæ* legendum puto: ac locum fuisse Romæ sic vocatum suspicor, vt &, ad malum punicum, apud Tranquillum in Domit. ca. 1. mouet me idem Plinius paulò post scribens, *idem & à Coponio xiiij. nationes, quæ sunt circa Pompeium.* nam, vt conijcio, ob illas nationes quatuordecim, locus ad nationes dicebatur: & facilè fuit hiulca coniongere, & duo verba in vnum confundere. Quòd si quis coniecturæ subdiffidit, is sciat me ista in vetere exemplari disiuncta legisse in quo & erat, *Cingitur columnis xxxvj.* Pteron. *pteron vocauere*: cùm duo hæc verba non otiosa desiderentur in editionibus. sequirur enim paulò post, *Nanque supra pteron*, vt iam pteron antecessisse videatur in Plinio, cùm describantur quæ supra ipsum sunt. In hoc igirur caput veluti stipem duo auctores contulēre.

CAPVT V.

Iacula matura, Syrtes, Græca testa, & quædam in seculari Horatij carmine explicata.

RECTE, inquit Lactantius, Flaccus tantam esse dixit innocentiæ vim, vt ad tutulam sui non egeat nec armis, nec viribus, quacumque iter fecerit, lib. 1. od. 22.

Integer vitæ scelerisq; purus,
Non eget mauris iaculis nec arca.

Maura iacula. Maura autem iacula dicit, quia Mauri optimi iaculatores erant, & his armis vtebantur: Herodianus li. 3. [illegible]. Mauris autem etiam domo proficiscētibos iaculis opus erat, ob leones & feras qoas Mauritania fert. Cæterum ibidem, eum ait Flaccos,

Syrtes. *Siue per Syrtes iter æstuosas,*
Siue facturus per inhospitalem Caucasum:

Syrtes intelligere non possum arenosos illoa in Africo pelago maris tractos, vadis breuibus infestos nauigātibus: neque enim qui nauigat vel timet feras, vel arcu in eas aut iaculis indiget: & de itinere Flaccus loquitur, non nauigatione. sed tractum terrę illis finibos vicinum intelligo, qui etiam Syrtis nomine vocabatur: Lucanus li. 9. *—nam littore sicco*

Quam pelago Syrtis violentius accipit Austrum,
Et terræ magis ille nocens.

Aestuosas igitur interpretor, non reciprocis & efferuescentib. vndis agitatas, sed feruidas & valde calidas. nam ille Africę tractus seruet & æstuat. Quin etiā arenosa illa Lybiæ spatia mediterranea Syrtes appellantur, non tātum littoralis ora: Prudentius in apoth.

Nec responsa refert Libycis in Syrtibus Ammon.

Mox ait se sine metu belluarum amores suoa innocentia fretum cantaturum esse in locis & vastitatibus incultis plagarum, frigore & ardore inhabitabilium, si in his collocatus sit, quæ belluis abundant. nam ad septētrionem gryphes, alcæ, bisontes, bonasi feruntur esse: ad meridiem tigres, leones, pantheræ. Aduentitium huic capiti lucrū erit è superiore quodam cantico, in quo canit, *Græca quod ego ipse* Græca testa. *testa.* hic ego testam dolium interpretor. nam dolia veterum fictilia erāt: vnde prouerbium, figlinam à dolio incipere. Gręcum dolium dicit Cumanum. nam & Cumanā patellam in Lemmatis memorat Martialis li. 4. epigr. 114.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

& Varro apud Nō. calices Cumanos. nam ait, *dolia atq; apothecas trulnares, melicas, calenas, obbas, & Cumanos calices.* Cumas autem oppidum Gręcum fuisse à Calcidensibua conditum, è Marone 6. Æn. scimus. Aut dolia Græca dicit quæ facta erant in regione Italiæ illa, qua Græcia magna dicebatur. Sed & in illo tractu erant insula Pithecusa, quæ si credimus Plinio, à figlinis doliorum nomen inuenit. ita enim scribit li. 3. c. 6. *Aenaria ipsa à statione nauium Aeneæ Homero in carmine dicta: & Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine (vt aliqui existimauere) sed à figlinis doliariorum.* Addam & supplementum è carmine seculari, quod exacto sæculo in honorem Apollinis & Dianæ cani solebat à pueris & puellis patrimis & matrimis, illis Apollinē, his Dianam laudaotibus alternis, quòd tempora ducere videantur cùm Apollo annos metiatur, Diana menses lustret: quòd salubritatem & intemperiem, morbos & secundam valetudinem, vbertatem & famem, pestem & eius liberationem afferre putarentur: ac qui morbis interibant, eos veteres ab Apolline & Diana interfici credebant, viros ab Apolline, mulieres à Diana: Homerus,

[illegible]
[illegible]

sic petiére Amphionis liberi, horum deorum sagittis confixi.

CAPVT VI.

Sub Antandro moliri classem, desertæ terræ, Aeneadas meo de nomine dico, stant manibus aræ, patriæ aræ.

OB copiam & cōmoditatem naualis materię ex Ida mōte Maro Æneā Antandri Sub Antādro moliri classem

classem ædificasse scribit, ac eo certè in loco plerunq; naues fiebant: Xenophon 1. Hellen. [illegible]. Iterum, [illegible]. Ex illius ergo loci opportunitate scripsit 3. Æneid.

——classemq; sub ipsa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

Sed hanc ipsam Antandrum sequetur classis aliorum eiusdem libri locorum. Nam cur

[Desertæ terræ.] *——& desertas quærere terras,*

dixit Maro? Puto quòd vrbem esset Æneas conditurus: conditur autem in quibus locis antè non erat. sic loca illa sola sunt & deserta, quæ coloni condunt & frequentant: nisi quis explicet ex eo quod scribitur ab eodē poeta,

Hinc Dardanus ortus, Huc repetit. Ibidem,
Aeneadasq; meo nomen de nomine fingo.

Æneam vrbē ab Aenea fuisse conditā dicit l. 1. Dionysius in Cherroneso Pallene, à qua Aeneadas dicit vocari Stephanus: ab eadē vrbe Aeneatas appellar Liuius & Dionysius. sed Aenos significari à Marone videtur, quæ vrbs Chersonesi erat, vt ait lib. 4. cap. 11. Plinius, cum Polydori tumulo.

Effigies sacræ diuûm Phrygijq; penates,
Quos mecum à Troia, medijsq; ex ignibus vrbis
Extuleram.

Deorum Patriorum secundùm quietem oblatam speciem Æneę in Italia narrat ex historia vetere Dionysius: vnde & occasio hic Maroni fingendi fuit. nam etsi alio tempore & loco obseruatos Æneæ deos penates ait, tamen ex prisca historia hoc ipsum hausit.

Et geminas cassum lachrymis sacrauerat aras:

videntur veteres manibus honoratorum virorum aras esse soliti consecrare duas, tùm aliàs etiam manes in diuorum numerum semper referrent, vt hoc è loco patet: quod & in apotheosi facit Maro,

——en quatuor aras,
Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.
——stant, autem, *manibus aræ* [Stant manibus aræ.]
Cæruleis mœstæ vittis atraq; cupresso,

cùm dixit: etiā duas saltē significauit, ideoque multitudinis numero locutus est: & 5. Æneid.

Ex quo relliquias diuiniq; ossa parentis
Condidimus terræ, mœstasq; sacrauimus aras.

[Patriæ aræ] Ibid. *Excipit incautum patriasq; obtruncat ad aras.*

quas hîc appellet patrias aras, ambigitur. ego vt augeatur scelus sacrilegæ necis, dici puto eum interfectum esse ad publicam & patriam Delphorum aram Apollini cōsecratam, quod & ab Euripide scribitur in Andromacha. Non desunt tamen qui aram Achillis à Neoptolemo Apollini insultante consecratam patri intelligant. audiui & qui patrias Apollineas interpretaretur, non à Patris vrbe Achaiæ, vt Seruius exponit, sed è cognomine Apollinis qui [illegible] à Græcis vocatur, vt refert in Atticis Pausanias: alij ad Apollinem cognomento Genitiorum, qui Deli colebatur, & eodem fortasse cognomine Delphis, referendum censent: aut si Delphis hoc cognomento non colebatur, fuisse tamen Apollinis hoc cognomē prędicār. Genitor dicitur à Val. Flacco 5. Argo.

Phœbi genitoris ad aras, Ventum erat.

Athenis quoque, vt scribit Pollux, in Thesmothetarū probatione quærebatur, haberéntne Apollinem patrium & Iouem Herceum. alij quòd pater Apollo sit, vnde & à Marone hoc libro scriptum, *Da pater augurium.* Narycij autē non Naritij scribi debet, à Naryce Locridis vrbe. Ita collatitia quadā libri tertij Maronia stipe caput hoc emendicatum confecimus.

CAPVT VII.

Morbus sonticus, ludibrium Faunorum, Flaccus explicatus, taurus, perduellio, dia dearū, rotunda, sirpi.

MORBVM sonticū In xij. tab. interpretātur eum qui noceat: sed Plinius eo nomine morbum comitialem intellexit, cùm ita scripsit de lapide gagate, lib. 16. c. 19. *deprehendit sonticum morbum.* Nam Dioscorides scripsit, [illegible]. Idē Plinius quem Græci [illegible] & Latini incubum appellant, ludibria Faunorum vocauit, quòd Fauni veterum opinione dormientibus ista hominibus visa immittere crederentur. verba Plinij sunt l. 25. c. 4. *hæc medetur & Faunorū in quiete ludibrijs:* quod Dioscorides scribit, [illegible]. Li. 3. od. 30. cùm Flaccus scribit *——dum capitolium* [Morbus sonticus.] [Ludibria Faunorū.] [Flaccus explicatus.]

Scandet cum tacita virgine pontifex:

opinor id ad sacra Idulia referendum. nam in arcem per sacram viam quotquot idibus sacerdotes ascendere solebant ad sacra facienda, vt à Varrone scribitur. Taurus pars est obscœna, vt apud Festum in solitauribus, *atq; harum hostiarum omnium immolati sunt tauri, quæ pars tæditur in castratione.* inde lastauri dicti. Perduellio nihil aliud olim erat quàm cædes: postea immutata significatio est. nam cum Horatius perduellionis accusatus fuisse dicatur & condemnatus à scriptoribus Latinis, cædis & homicidij, id est, [illegible] à Dionysio dicitur postulatus & iudicatus: & Festus eum parricidij accusatum dicit apud duumuiros fuisse. Vt ab Homero [illegible], sic apud Fest. lib. 17. ab Ennio dictum est eius imitatione, [Taurus.] [Perduellio.]

Constitit inde loci propter sos dia dearum. [Dia dearū]

Quæ turunda apud Catonem de re rust. c. 157. scribitur, vereor ne rotunda scribi debeat, vel rutunda, quando vtroque modo in vetustis reperimus libris. sic autem vocantur [illegible]. Suspicionem mouet Largus Scribonius, qui lib. de compos. medicament. cap. 101. ita scribit, *Emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur.* fortasse enim in Catone transpositæ sunt syllabæ, & è rutundis turundæ factæ. Olim in legibus quæ de venditione cauebant pro, *& tradito*, dicebatur *transq; dato*: quod lib. 17. apud Festum extat, quia tamen obscurum est, declarandum obiter putaui. Cur sirpos ænigmata Latini vocent adeo nescire multos video, [Rotūda.] [Sirpi.]

video, vt ea de causa vocabulum subrogent, scruposque putent ænigmata dici debere: ego quòd multa è sirpo vitilia necterentur, vt tegetes, nodos ænigmatum sirpos dici suspicor. Serilia vetus poeta Pacuuius funes appellauit, veriloquiũ & notationem verbi Græci secutus. nam σειραὶ Grecè dicuntur à serendo: vnde & serilia, quòd canabi linoque fierent: quamuis de sparteis illud dixerit, *Nec vlla subscus cohibet compagem aluei: sed suta lino & sparteis serilibus.* Haberis minutal magna varietate conditum, si forte ad gustum facere potest, quod promittere non ausim, boni consulturus, si nauseam & fastidium effugero hominum malacia laborantium.

CAPVT VIII.

Ruscens, galbus, galbens, galbinus, ampiruare, reluuia, reluere, excodicare.

EFFIGIES, inquit Festus lib. 16. in Capitolio ephebi erat rutrum tenentis, & more Græcorum arenas ruentis, exercitationis causa: vt opinor qui athletis adscripti erant, fodiebant arenam, & ruebant pala vel rutro, quod genua exercitationis attigit Theocritus Edyll. 4. sic scribens,

[illegible]

Rusceus. Rusceam faciẽ pro colore rusceo dixit apud Fest. Cato, qui è viridi rutilus est, aut flauus: *coronas aureas ruscea facie, galbeas lineas, pelles, redimicula.* legi & in antiquo lexico fuscum pro sordido, cui pro suo merito quisque fidem vel addat vel detrahat. Galbeus Galbeum autẽ, vt & hoc interim addam. Festo ornamenti genus est. sed & eidem galbeæ, vt hic, armillæ sunt, quibus etiã triumphantes vtebantur, atq; adeo militea donabantur victuris ergò. galbeum Tranquillus in Galba, c. 1 remedia lana inuoluta interpretatur. vt autẽ suspicor, à colore nomen Galbus. habuêre galbeæ: nam galbus in Latinogræco lexico explicatur χλωρὸς id est viridis, pallidus, flauus: hinc galbula auis, quæ huius coloris erat: inde & galbanus color, & galbinus, vt Galbanus apud Iuuenalem satyr. 2.

Et galbana rasa.

Vegetius in Veterinaria li. 3. ca. 2. florẽ eryngij [illegible] ait esse galbinei coloris. quem herbarius eruditissimus mihi dixit esse coloris cærulei dilutioris & pallescentis. color galbinus dedecere viros censebatur, vt mollior & effœminatior: hinc galbini mores à Martiale li. 1. epigr. 64. dicuntur. Apud Iuuenalem galbana coloris explicant subalbidi & subrufi pellucentisque, de galbani flore. Quam omnib. in libris reduuiã appellari legimus, ipsa vocabuli origine adductus contra fidem librorũ omnium Reluuia. & famam, reluuiam libẽter appellarem, cùm præsertim à reluẽdo reluuia dicatur grammaticis auctoribus, cùm se cutis reluit, quod est, resoluit circa vngues. quare etsi improbũ est aduersus omnium librorum auctoritatẽ niti, tamen tenere me non potui, quin hoc adscriberem, quod ita accipi velim, vt à me affirmari hoc homines nõ putent, sed tantũ moneri. Lingua gallica vocabolũ habet piruetare, qđ veterem redolet originẽ nam ampiruare præ Ampiruare. sul Saliorum dicebatur cùm in saltatione motus edebat, girumque aut saltum dederat, cui mox alij, qui in choro erant, eodem gestu motus reddebant, quod redantruare dicebant: hinc versus ille Lucilij apud Fest. lib. 16.

Præsul vt ampiruat, sic vulgus redantruat ipsum.

Lex xij. tabularũ extat eod. lib. apud Festum, quam sic legi debere cẽseo: est enim fœdè contaminarã. *nam in secunda,* inquit, *tabula secunda lege scriptum est. quid horum verũ fuit iudici arbitróue reóue, eo die defensus esto*; vel, *si quid horum vnum.* Scio hominibus elegãti doctrina perpolitis, *Si quid horum vitium fuit iudici, arbitróue, reóue, dies diffissus esto*, legendum videri: sed nondum illi me rationis mouent. arbitror enim cùm in possessionẽ bonorum mitti soleret, si quis vadimonium non obijsset, nec defensus esset, legem cauisse eum defensum videri, si quid eorum, quæ enumerarat, vnum fuisset iudici arbitróue reóue. Versus est ex astraba Plauti,

Quasi tollenonem aut pilũ Græcũ reciproces plana via:

vbi pilum Græcum esse arbitror genus pili, quo in Græcia pinsebatur, quale fortasse ab Hesiodo describitur lib. 2. ἔργ.

[illegible]

quanquam illud Plauti pilum, vt tolleno, reciprocabatur: attollebatur enim altera parte depressum põdere aut viribus hominis, mox remissum deprimebatur, & fruges pinsebat, quod in loco plano fiebat. atq; vt tumultuaria est hæc opera, & immemor plerunque laboris exacti, fortasse hoc antè scripsimus: sed in eadem vestigia veluti per labyrinthum incedentes sæpe reuertimur inobseruabili errore. Reluere Festo resoluere & est repignerare, Reluere. qua in significatione vsurpatum est à Cicerone in Salustium, vt in optimo codice legi, *Vnde tu, qui modò ne paternam quidem domum reluere potueris, repente tãquam somnio beatus hortos pretiosissimos, villam in Tiburti C. Cæsaris, reliquasq; possessiones paraueris?* Excodicare a Festo vsurpatũ reperi pro Excodicare. eo quod est, siluis & codicibus locum liberare & purgare, qđ Galli exsertare vocant, cùm inquit, *siluester locus excodicatur*: quanquam in alia significatione a Palladio li. 2. tit. 1. ponitur.

CAPVT IX.

Iulæ voces, ilis ducere, Atyrus, Nanetes.

LActantius in carmine de phœnice, canoros huius auis modulos narrans, Iulæas appellat voces: vnde & cura grãmaticis quærendi, quæ sint Iulææ voces nata: & cùm Iulũ Iulææ voces. constet esse hymnum quendam, inde magno consensu esse voces Iulæas ab illo dictas adfirmãt. ego potius putem à quinquennali certamine Ioui Capitolino instituto. quod triplex erat, gymnicum, scenicum, musicum, vt Sue-

tunius scribit in Domitiano, cap. 4. Nam cùm ab imperatoribus committeretur, qui Iuli à poetis appellantur, vt à Valerio Flacco lib. 1.

——Phrygios primus indignatus Iulos:

Iulæas voces musicas & canoras crediderim, quales musicorum erant in certamine capitolino. sic Martialis Iulęá dixit oliuá, l. 9. epi. 36.

Cuius Iulææ capiti nascuntur oliuæ:

id est coronæ ab imperatore datæ.

Ilia ducere.

Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat:

vt de equis circensibus vel curulibus, à Flacco epist. 1. li. 1. dictum est, qui cùm pares non sunt septem circi spatijs, deficiunt exanimati, nec táto cursui suppetit spiritus & anhelitus: equi autẽ vel suspiriosi, vel densioris spiritus, dum animam ducunt, ilia trahunt: atque ea potissimum parte sentitur, quàm liber & facilis cõmeet anhelitus. Lucanus lib. 4.

Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget,
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus.

Plinius in verbasco lib. 26. cap. 6. loquens de suspiriosis equis: *Tanta huic vis est, vt iumẽtis etiam non tußientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxiletur potu.* Papinius lib. 6. Thebaid. de equis curuli certamine fatigatis,

——nec iam integer illis
Impetus, & longi suspendunt ilia flatus.

Id de ægris pecudib. etiá Maro dixit. 3. Georg.

—imaq; longo ilia singultu tendunt.

Sed in porta canterius non cadet, nec hic mihi erit huius viæ finis: peregrinabor longius, & euehar, nec in Lucanus tamen excurram, sed ad Lucanum veniam, meliorem vatem quàm vulgo fastidiosi & delicati existimant, quibus nisi quod gracile est & deductum, nihil placet: sanguinem, succum, lacertos & thoros quod habet, tumidum inflatum suffultumque calumniantur, quod non serpit generoseque attollitur, vt exaggeratum nimiumque odère. is ergo lib. 1. ita scribit,

——tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo.

Satyri huius fluuij Galliæ nusquam, quod equidem legerim, mentio est: & proinde meritò è Gallia fortasse expungetur: neque verò id religioni esse debet, cùm ſ litera extrita

Atyrus.

Atyri commodè legi posset. Constat autem è Ptolemæo in Gallia nobilem huius nominis fluuium esse in Aquitania è Pyreneis montibus labentem, qui hodieque penè nomen antiquum retinet. Aturnus ab Ausonio appellatur in Mosella, *—Tarbellicus ibit Aturnus.*

Nanetes.

Quid quod, *qui rura Nanetis*, legendum etiam videtur, non *Nemetis*: Nemetes enim sunt Germanię populi ad Rhenum: Nanetes in Gallia notissimi, qui ναμνῆται à Ptolemæo vocantur, in quo νανῆται scribendum reor. nam etsi Vangiones postea nominat, hic tamẽ Nanetas potius putẽ eũ scripsisse, quàm Nemetas. Nihilo secius esse puto corrigendá in Lucani illo versu eiusd. lib. *Et Biturix, lõgisq; leuet Saxones in armis*, vocem Saxones, & in Suesones notissimos Galliæ populos commutádam. nulli enim in Gallia Saxones à veteribus memorantur, & codicum vetustorum vacillans incertaque scriptura, modò Axones, modò Saxones, modò etiam Leusones, modò Lausones, interdũ quoq; Suesones scribentium, ad audendũ temerarium facilè impellit, & Suesones inserendum.

CAPVT X.

Redit in rugas, hoc habet, auertentes dij, dij depellentes, ante cœnam, cœna, præminent, syrtes.

IAM *decies redit in rugas*, apud Persium saty. 6. nisi memoria me frustratur, exponi solet, decies crumenam nõ explet, & eam adhuc rugosam necdum distentam relinquit. Ego tamen, vt hunc sensum insimulare ineptiarum non ausim, ita Iuuenalis explicationem opponere & obijcere ausim, qui cùm idem genus dicendi vsurpet, sententiam hanc exprimit, Etiam tanta summa non satiat, sed corrugat & iratum reddit adductumque vultum. sic autem saty. 14. scribit, Redit in rugas.

Hoc quoque si rugam trahit, extenditq; labellum.

Emensores sumus & errones, propeque fugitiui: neque retrahi è fuga possumus, quin huc & illuc cursitemus.

Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis, Hoc habet.

inquit Maro 12. Æneid. illud *hoc habet*, è consuetudine vulgaris sermonis desumptũ, qua etiá summa interdum poemata condiuntur atque commendantur. simile est illud Terentij in Andria sc. 1. act. 1. *certè captus est, habet.* sic enim aliquẽ haud leuiter percussum dicere solemus. hoc imitatus est Prudẽtius in Psychomachia,

Hoc habet, exclamat victrix regina.

Dij auertentes sunt qui ἀποτρόπαιοι à Græcis vocantur, qui auertunt prodigia & portenta: dij depellẽtes etiam & auerrunci vocantur. Tarquinius Priscus in ostentario arborario apud Macrobium li. 3. Satur. ca. 20. *Arbores quæ inferum deorum auertentiumq; sunt in tutela, eas infelices nominant, alternum sanguine infelicẽ.* veteres à sanguine & cruore abhorrebant, ita arborem cuius lignum cruentum videbatur, sanguine dixit infelicem: his autem arboribus infelicibus portenta & prodigia mala iubebant comburi: atque ita se ea procurare existimabát. Apud Macrobium c. 14. eiusdem libri Cato scribit, *Descẽdit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere*: staticuli sunt saltationes statariæ quædá, non perinde motoriæ, quales erant in eo chori genere, quod σίκιννις à Græcis vocatur: vel staticuli à parte saltationis dicuntur, in qua statur. Nam etiam à saltationis spatijs, vt quidá censent, spatiatorem vocauit idem Cato Cęlium: sed satius sit cum Festo erratorem intelligere: quem eundem & fesceninũ à versibus fescenninis obscœnæ lasciuię appellauit. In cœnarum cõuiuijs lautissimis primi ferculorum missus ante cœná dicebátur, q & iterabátur interdũ: secunda fercula, ipsumq; velut solidũ corpus

Dij auertentes, depellentes.

Staticuli.

Ante cœnã. Cœna.

cœnæ

cœnæ, cœnæ: vt apud Macrob. cap. præcedēti, *Ante cœnam echinos, ostreas crudas, quantum vellent:* deinde mox, *in cœna sumina, sinciput aprugnum.* A Iurisconsultis prærogare pro præerogare poni animaduerti, cùm antè expendere significat: quòd scilicet antè erogatur pecunia. sic in alijs solent Latini non rarò vocales coniungere, & in vnum confundere: vt in vocabulo præminens, pro præeminens: Prudentius hymno 11. Cathemer.

Præminēs

Insignis ipse & præminent.

Syrtes. Syrtes non tantum mare breue & vadosum, arenisque & aggeribus infestum nauibus significant, vt in Africa, quod antè diximus: sed etiam squalentes & arenosos solitudinis tractus: quod similitudine quadam credo factum, cùm & Syrtes in Africa arenosæ essent, & arenosam latè longeque desertamque oram porrigerent: Prudentius in hymno 7. Cathemer. de Helia,

Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fruentem syrtium silentio.

Vt à Lucretio lib. 1. scriptum est,

Non radij solis, non lucida tela diei:

Tela diei. vbi tela diei sunt, ipsius luminis radij, quos cœlum sol & stellæ huc eiaculantur: sic pro radijs solis spicula dixit non ineleganter Prudentius hymno 2. Cathemer.

Caligo terræ scinditur, Percussa solis spiculo.

Apollini quoque, qui sol est, arcum & sagittas gestamen tribuit antiquitas. Sic ex varijs velut tessellis, hoc emblema vermiculatum est: quæ malè consertæ speciem non arridendam, sed irridendam præbebunt, artificique non applausum, sed explosum parabunt.

CAPVT XI.

Nobis Aquilo ventus erit, ni, excepi tibi, insanit amorem, sitiens luna, sicca luna, pura frons, potens: apud Propertium lib. 2.

Nobis aquilo ventus erit.

HOC *merui spectare? dabis mihi perfida pœnas:*
Et nobis Aquilo Cinthia ventus erit.

cur obsecro lib. 2. eleg. 1. Aquilonis, & quam in sententiam mentionem fecit Propertius? Existimant poetam sibi augurari ventum propitium & secundum olim futurum: quod mihi non videtur, cùm obscurè amicę dissidium minetur, vt suspicor. Vt enim Aquilo mare turbat & vertit: sic nostra mens illo tanquam vēto procelloso inflata mutabitur & vertetur, aliamque inueniam quam amem. In eandem ferè sententiam eadem elegia dicit,

Non ita Carpathiæ variant aquilonibus vndæ,
Nec dubio nubes vertitur acta noto.

Elegia 7. eiusdem libri,

Ni

Ni nos diuideret, quamuis diducere amantes
Non queat inuitos Iuppiter ipse duos:

Ni pro ne posuit, vt Virgilius 3. Æn.

Lethi discrimine paruo Ni teneant cursus.

sunt etiam qui, *ne nos diuideret,* in Propertio legunt. Eleg. præcedenti,

Sic nobis qui nunc magnum speramus amantes:

Sic rectè. magnam enim spem sibi amantes proponere solent. Audiui tamen qui pugnarent esse legendum *magnum spiramus;* pro [illegible]. Græcanicas enim locutiones Propertium affectare dicebant, & Græca plerumque reddere, vt lib. 2. eleg. 17.

Excepi tibi.

Quæque tibi excepi iam dea Leucothoe,

pro [illegible] & [illegible]. Et eleg. 35. eius. lib.

Insanit amorem.

Lynceus ipse meus seros insanit amores,

pro [illegible], & ibidem,

Ipse meas solus (quod nil est) æmulor vmbras,

pro [illegible]. nihil tamen esse causę puto cur *speramus* improbetur. Lib. 2. eleg. 17.

Barbarus excussis agitat vestigia lumbis.

hoc versu agitare vestigia, est vestigia agere & incedere. barbarum enim amore potitum & victorem incedere magnificè dicit. Elegia proxima,

Sitiens luna.

Nunc licet in triuiis sicca requiescere luna.

ea est quam sitientem Plinius li. 17. c. 9. vocat. *fimum*, inquit, *inijcere terræ plurimum refert Fauonio flante ac luna sitiente.* Iterum, *quocunque tempore fiat, curandum vt ab occasu æquinoctiali flante vēto fiat, luna decrescente ac sicca.* Elegia 23.

Siue vagi crines puris in frontibus errant.

Pura frōs. hoc de puro discrimine est intelligendum, de quo alibi ex Ouidio dicimus, quod nihil attinet iterare, ne eandem cantilenam occinendo molesti odiosique simus, vt aliàs sæpe. Elegia 26.

At nullo dominæ teritur sub limine amor, qui
Restat, & immeritas sustinet aure minas,

Sublimen vno verbo pro fastu hic multi accipiunt: duobus etiam verbis potest legi, Quauis asperæ fores sint & limē durum, ad quod excubet exclusus amans, tamen eo non teritur amor, qui medullis penitus inhæsit, altéque descendit in venas. Elegia 27.

Nunc admirentur, quòd tam mihi pulchra puella
Seruiat, & tota dicar in vrbe potens.

Potens. Potens hic, qui amore multum potest, vt qui amatur & potitur: vt apud Catullum in inferijs fratris, *sis in amore potens,* id est, in amore eueniat tibi, vt potiaris: vt eleg. 5.

Cinthia forma potens, Cinthia verba leuis,

excellens, præstansque forma, quæ ad amorem potest inducere. Eleg. 28.

——illa peræquè
Præ se formosis inuidiosa dea est.

Venus, inquit, omnibus puellis, quæ præ ea formosæ videntur, id est quæ sunt ea formosiores, infesta & iniqua est, & eo nomine malè audit, & in crimen vocatur, inuidiosaque est. vel inuidiosa, pro inuida vsurpatur, quod equidem verius putem.

CAPVT XII.

Ceratonia, Persea, costæ, & quædā in Plinio obseruata.

IVVAT interdum ea, quæ Latini scriptores è Græcis sumpsēre, ad originem suam

non ſtagnantem, non turbidam è lacuna: vt non temerè Virgilius dixerit 2 Æneid.

Flumen uiuum.

——*Donec me flumine viuo Abluero.*

Nam torrens aqua eſt, ſed non viua, nec ad purificandum idonea: quod non in ſacris tantum, ſed etiam in penote tangendo obſeruauêre, tanta caſtimonia veteres erant. verba ſunt Columellæ eodem cap. *Quibus ſi fuerit operatus vel vir vel fœmina, debere eos flumine, vel perenni aqua priuſquam penora contingant, ablui.* Quos, inquit cap. 44. *inſcripſit nominibus coci & cetarij & ſalgamarij*: etſi non me fallit ad inſtruendas menſas artem cetarij pertinere, tameo haud eqoidem dubitem *cellarij* legere, cùm præſertim Matium ſcribat huius libri initio piſtoris coci & cellarij diligentiam ſuis præceptis inſtitoiſſe: hunc autem Matium crediderim amicum Iulij Cæſaris fuiſſe, ad qoem extant quædam Ciceronis epiſtolæ. Iſq;, inqoit cap. 41. *ſuccus vocatus melimeli*: ego *melomeli* ſcribendum exiſtimo, vt ſucci nomen ſit è cotoneis malis & melle. nam melimela, quæ in malorum genere numerantur, nomenq́ue ex eo ſibi peperere, quòd melleum palato ſaporem præbeant, nihil ad melomeli pertinent, quod è cotonei ſucco & mellis ſapore temperatum eſt. Hæc ego ſaris confusè redegi, vt quodqoe caput legebam enotaos: ita pertorbatio lectionia, ordinia perturbarionem attulit.

CAPVT XIIII.

Quædam in Plinio emendata.

Plinius emẽdatur.

NIMIS parienter Ineptias, ſat ſclo, meas homines iamdudum ferunt: ſed iacta alea eſt: & vbi impudenriæ repagola ſemel patefeceris, bene gnauiter impudentem eſſe oportet, & ſuſceptam ad extremum perferte perſonam. Vt adhuc fecimus, in Plinio & alijs auctoribus audacter bacchabimur, & ſimili vecordia emẽdationum abutemur. quid enim atrinet quicquam diſsimulare? Sic igitur locum Plinij lib. 17. cap. 2 interpuugo, *Qua propter iiſdem imbribus quædam lædi videas, alia iuuari, & in eodem genere, ſicut in piris, alio die biberna quærunt pluuias, alio verò præcocia, vt pariter quidem omnia deſiderent bibernum tempus & ante germinationem: quæ aquilonem auſtro vtiliorem facit ratio, eadem mediterranea maritimis præfert.* hæc Interpunctio ſi quid turbidum erat eliquat, & hominum intelligenriæ prælucet, cùm denſas tenebras offundat editio recepta. Lego item cap. 4. *vites aduri (quod non antea) Aenos ſenſit.* & cap. 5. *erit igitur hæc optima & operi ſacra*, i. operi dicata: vulgo *ſator* excuditur, quod minoris eſt ſignificationis. *Durat*, inquit capite 8. Plinius de terra fullonia loquens, 10. *annis, denſior iuſto cymini modo ſtrangulat ſoli*: ego *ſignini modo* corrigendum contendo, teſtibus veteribus libris, & ſententia poſtulãte. nam ſignino opere ſolum ſi conſtratum ſit, nullam herbam edideritR. *eliquias cibi & humorem quem profundimus.* tanta In oratione veteres erant plerunque verecundia, vt oe quid in ea iniocundiratis aut fœditatis ineſſe videretur, ſuis nominibus res non appellarent, quod è lib. 2. de Natura deorum cognoſcimus, & è Plinio ita capite 9. ſcribente: *Cæteri auctores conſenſu humanas dapes ad hoc imprimis aduocant, alij ex iis præferunt humanos potus.* ſic alui proluuiem & lotium circomloquitur. non tamen ſemper hac verecundia & religione eos vti ſcio ſolere, tamen pleruoque annoto. Capite decimo lego, *interuallo ſeſquipedum ſeri. Nam ſi inter ſe contingant, præter alia vitia, etiam verminoſa ſiunt.* Quod ad terrorem Præneſtinorum prætoris à Papyrio Curſore Plinius ſequenri cap. factum refert, ex hiſtoria Liuij ſic legendum eſt, *Excide, inquit, radicem iſtam Papyrius Curſor imperator ad terrorem Præneſtinorum prætoris: deſtringi ſecures iuſsit: eſt innoxium abradi partes quæ ſe nudauerint. teſtas aliqui, aliqui lapides rotundos ſubijci malunt.* Ego aliquanto plura quàm conſtitueram adſcripſi, inuitatus emendarionis aucupio, cùm in proxima verba etiam mendoſa incidiſſem. quod autem in editionibus eſt, *deſtringi ſecuris ſe teſte*, quam obſecro ſenrentiam interpretatur, quæ hiſtoriæ reſpondeat? Hæc leuiter à me immotata fidem hiſtoriæ redduot, à qua deprauata deflexerant: vt tamen eriamnum veſtigia germanæ ſcripturæ aliqua compareant. nec tamen ita mihi hac in correctione placeo, nec me circumſpicio, vt ſi quis melius aut probabilius quid afferat, non lubentiſsimè ſecuturus ſim.

CAPVT XV.

Alexis, galerus, nouo conditi, periculum, antiphates, veretilla, ſpuria, conectio: ex Apuleio.

IN ſecunda Maronis ecloga ſub Corydonis perſona Virgilius latet, ſub Alexidis ſeruus Pollionis, quem Virgilius deperibat, non vt Seruius cenſet, Cæſar intelligitur. Apuleius apolog. 1. *Quanto modeſtius tandem Mantuanus, qui ibidem vt ego puerum amici ſui Pollionis bucolico ludicro laudans, & abſtinens nominum, ſeſe quidem Corydonem, puerum verò Alexin vocat?* Alexin autem nominauit, vt reor, de nomine illius pueri, quem Epigrammate Plato laudarat, cuius initium eſt, Νῦν ὅτε μηδὲν Ἄλεξις. Galerus non tantùm Mercurij erat, ſed etiam pontificum: Apuleius ibid. *quod Imperatoribus paludamentum, quod pontificibus galerus, quod lituus auguribus.* erat & albogalerus dialium, vt Feſtus ſcribit lib. 1. Nouom dicitur cùm qoid nouatur, vt cũ noui coloni mittuntur: vnde & Nouocomenſes à nouis colonis ſuns appellari, qui adiecti ſont veterib. ciuibus. hinc Apuleius eod. libro ſcripſit, *ac deinceps & veteranorum militũ nouo cõditi.* Periculum in vtranque partem bonã & malã dicebatur: vnde & bonũ periculum dici reperimus: Apul. *poſſem quidẽ bono periculo vel his dictis contẽtus perorare.* Quod apud sũ è Lælio legitur,

Alexis.

Galerus.

Nouo cõditi.

Periculũ.

Martialis lib.10.epigr.21. scripsit,

Iudice te melior Cinna Marone fuit.

ego crediderim argumentum eius fuisse de nefandis & incestis amoribus Myrrhæ, quæ deperijt patrem suum Cinyram: eam ego coniecturam facio ex versu vno poematis illius, quem profert Priscianus lib.6.

At scelus incesto Cinyræ crescebat in aluo:

& ex epigrammate in Castritium, in quo vt de puella vel muliere scribitur,

Vni Castritio se nubere Smyrna probauit:
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Castritio se dixit nubere velle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

nam quæ Myrrha, eadē Smyrna dicitur. Hæc ego satis curiosè scrutatus sum, quamuis non magni videatur studiosorum istud interesse: quia tamen cùm hæc legimus, animo angimur, si nesciamus quæ poematis sententia fuerit, idcirco labori non peperci meo. si quis delicatus & fastidiosus est, prætereat quod ad palatum non facit.

O noctes cœnæq; deum, saty.6.lib.2.

Cœnæ deum. Horatius scripsit: eas cœnas è Dionysio exposuimus: sunt tamen qui cœnas deorum interpretātur epulas illas esse, quæ deorū nomine in templis dabantur, aut ædibus sacris: vt epulum Iouis legimus. apparatissimæ autē erant illæ cœnæ & lautissimæ, sed & dijs ipsis sternebantur lecti, quibus similes dicat esse rusticas & frugi mensas Horatius. Citatur & à Prisciano li.6. Cornificius de cœnis deorum. Apud Horatium cùm sermonum libro secundo sat.2. scribitur,

—vides vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia?

Desurgere. exponitur ab interpretibus optimis, rectè de cœna surgat: legi tamen in lexico Latinogræco interpretationem, quam si negligerem, piacularem me putarem: Constat cruditates & alui profluuia parari epulis dubijs & varijs. expositum igitur reperi, desurgat, in secessum eat ad exonerandam aluum. sic enim scribitur: *Desurgit* [illegible]. Sic desurgere à Scribonio cap.142. vsurpatur, *Tenesmus est irritatio vltimæ partis intestini directi, in quo sæpius libet desurgere sine causa.* Apud eundem Priscianū l.6. id quod non est silentio prætereundum, legimus in Lucilio calces pro calculis, vnde & Calces. calculi nomen per diminutionem deductum est. calces enim vocat calculorum ludum, nisi hallucinor, cùm ita scribit,

Naumachiam licet hæc inquam alucolumq; putare, &
Calces, delectes te, hilo non rectius viuas.

Tympanotriba. In tympano apud Græcos, homines torquebantur: hinc eum qui sæpe in eo per tormenta cruciatus sit, crediderim à Plauto apud Priscianum tympanotribā vocari: verba sunt Plauti in Truculento, Sc. Ite hac simul.

Tympanotribam amas, hominem non nauci.

Ac videretur à [illegible] formari, vt fictum est [illegible], vel tympanotribam vocat, qui tympanum pulsabat, vt in sacris Rheæ: & in multis initiationibus & sacris tympana gerebantur, vt è Lysistra Aristophanis constat. Tympanum autem illis in sacris gerere parū virile videbatur, censebaturque muliebre. atque hanc interpretationem meliorem puto. vt autem Græci dicunt [illegible] pro perdere: sic apud Priscianum Næuius, *Vt illum dij terant, qui primum olitor cepam protulit.*

CAPVT XVIII.

Aegæ, durum acetum, far, farreum, farcare.

SAmmonicus medicinam morborum parabilem versibus lepidis conscripsit, quæ fortasse ad morborum sanationem efficacior est, quàm illa confusorum miscellanea compositio magno mortalium & dispendio & damno introducta. Nam veteres medici simplicem quandam curationem secuti sunt: deinceps qui secuti sunt, vt fucum facerent, multa cuiusque modi miscuerunt, & vt pluris nobis constaret sanitas, eam ex omnibus vndique mundi partibus corrogatis speciebus magno nobis vendunt: quas vbi increbuisse vident, vt vrbem semper vectigalem habeant, aliquid innouant & mutant, quo & vitam nobis & loculos exhauriant. nam raro euentus respondet: animaduertique in dysenteriæ populari morbo, in vicis & pagis, qui medicina non vtuntur, mortuos aut nullos aut paucos: in quibusdam vrbibus plurimos claros à medicis maximo sumptu: sed hæc intelligi velim non de huius vrbis medicis, præsertim cùm nullum ordinē nec eruditiores, nec honestiores viros habere sciam: multosque in eorum collegio esse sciam, quibus multis ciues vitam suam debeant. Sed ad Sammonicum redeo: in eius versibus mendas quasdem notasse mihi videor: si cui in emendatione coniectura mea non nimis à vero remota videatur, eam sequatur, &, vt in rebus venalibus solet, meliora qui adferet, pluris vendat. In cap.1. de Æsculapio loquens scribit, Sammonicus emendatur.

Qui colis Aegæas, qui Pergama, quiq; Epidaurū.

vbi pro Ægæas, non inuitus subdebam Æginam, vbi religiosissimè & sanctissimè colebatur, [illegible] Aristophane auctore, qui in Vespis scribit,

[illegible]
[illegible]

Verùm Ægæas retineo, & Ægas Ciliciæ, vbi fanum erat Æsculapij religiosissimum, intelligo, vbi & medicinam Æsculapius factitabat, vt auctor est libro 1. de vita Apollonij Philostratus. Vt autem annotatum à nobis est, durem muriam dici quæ acerrima & salsissima est, sic durum acetum est à Sammonico cap.3. vocatum, quod acidissimum & acerrimum est, hoc versu, Durum acetum.

Furfuribusq; nouis durum miscebis acetum.

Idem

Far. Idem farra farinam vocat, vt cap.6. cùm ait,

Aut acido Baccho miscebus farra lupini.

Farreum. Proinde & farraceũ & farreũ est farinaceum, vt de porrigioe, cap.3.

Desinet interea glomerari farrea nubes.

cùm enim caput pectitur, velut farinæ quædã nubes è capite cadit. Quineriam cap.6. pro,

Illotus sudor vel copia nobilis escæ,

cupidè fummutarim, *copia inutilis escæ.* Iã quod sequitur,

Quod facit ex asino siccatus corporis humor:

Saccatus. ex Lucretij & Arnobij locis à me prolatis suspicer saccatus esse legendum, vt lutum sit asini lotio factum: nam vesica, vt saccus vinarius vinum, lotium transmittit. similis incessit Martiali error lib.2. epigr.40.

Cecuba siccentur, quęq; annus coxit Opimi,
Condantur parco fusca falerna cado.

cùm *saccentur* & libri antiqui exhibeant, & postulet sententia. dicit enim defæcanda & liquanda esse vina vt potentur. mox pro,

Mox pauidum corpus dextra parente foueto:

libentissimè legerim, *mox scabidũ corpus.* Et c.7. pro *Ceritum sæpe horrendi medicantur odores,* postulante versu, *Cerritum*, id est, insanũ, & Cereris furore percitum. Nos medicum malè habitum his vel fomẽtis lenire, vel medicamentis sanare conabamur: sunt & in eo multa alia vlcera, quibus vel Pæon vel Chiron manum admoueat. maiorem enim opem quàm nostram desiderant. Interim quædam à nobis in eo reduuia curata erit, si modo curata dici possit. nam ne id quidem affirmare ausim.

CAPVT XIX.

Bambalio, facere contumeliam, dignus, indignus.

PATER vxoris Antonij propter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis, vt à M. Tullio Philipp.1. per summam contumeliam probrumque ei obijcitur, bambalio vocatus

Bãbalio. fuisse dicitur. proinde quæritur, quis sit bambalio, à criticis. ego nomẽ per diminutionem ad risum fictum arbitror, vt quẽadmodum dicitur à sceparnum Sceparnio: sic à βαμβάλειν βαμβαλίων. βαμβαλίζειν autem est tremere, & dentibus crepitare, & labijs balbutire: quod & algentibus vsuuenit, & stupentibus quoque & balbutientibus, & ore tumultuantibus, & in loquendo colluctantibus & hæsitantibus: præsertim tamẽ commissione labiorum balbum elidentibus sonum: quod & βαμβακύζειν & παμφαλύζειν dicitur: quæ omnia per onomatopœiã sunt efficta: vt & βαμβαλιβομβάξ apud Aristophanem, & βόμβος: quæ quidem omnia strepitum quendam & sonum declarant voci suæ consimilẽ. alij apparet hoc insigne cognomentum hæsisse è Dione, cuius verba sunt in Ciceronis oratione, καὶ τὸν βαμβαλίωνα τὸν καὶ αὐτὸν τοῦ τῶν ὑποκριτῶν ἐπίτιμον ἀγαγών. Et in oratione Caleni bambalionis est mentio, καὶ πῶς ἀφῆκας καὶ ὁ βαμβαλίων γεγονὼς, εἰ γε καὶ ὁ βαμβαλίων ἐνῆν ἐστὶν ὁ τοιοῦτος ἐπικαλούμενος. At verò quod in edicto Antonij reprehendit Cicero & irridet, *an vlla contumelia est quam*

Facere cõtumelia. *facit dignus?* sine controuersia dictum est obscurè: se enim nescire ait Cicero quis sit dignus. *Primum, inquit, quid est dignus. Nam etiam malo digni multi, sicut ipse: an quam facit is, qui cum dignitate est?* sed reprehensio est non sine calumnia & veri dissimulatione. puto enim intellexisse Antonium, quam facit is qui dignus ipse contumelia est: ac dignum sic absolutè interdum, vt malo aut contumelia dignum intelligerent, dicebant: & cùm antè nomen contumeliæ positum esset ab Antonio, postea tacitum, reuocatu & subauditu perfacile fuit. Illud Salustianum in Bello Catilin. eiusdem generis est, *Sed vbi imperium ad ignaros ciues aut minus bonos peruenit, nouum illud exemplum ab dignis & idoneis ad indignos & minus idoneos transfertur.* hic dignos supplicio & malo historicus intellexit. Itaque quod integro sermone dixit Terentius in Eunucho, act.5. sc.2.

Nam si ego digna hac contumelia sum maximè,

Dignus Indignus. *At tu indignus qui faceres tamen:*

id curtato & diminuto dixit Antonius, *quam facit dignus.* sed & Plautus in Curg. Sc. I tu præ virgo. eodem locutus modo videtur esse, *indignus si maledicitur, maledictum id esse dico: verum si dignus, benedictũ est, meo quidem animo.* Sed & bonus imprimis Latinitatis auctor Terentius facere contumeliam dixit in Phorm. act.5. Sc.8. quod in Antonio exagitauit, vt non Latinũ, Cicero & irrisit. Sic quæ in oratione interdum reprehendunt inimici doctissimi, quia improbè & malignè faciunt, nec tam iudicio & ratione, quàm animi commotione & impetu, pro veris culpis & erratis ducenda non sunt: neque si quid inimico & iniquo non placet, protinus illud pro damnato ab omnibus habendũ videtur. Videtur tamen meritò Antonio obijcere Cicero orationis obscuritatem. nam illud *dignus* omnino obscurum est, & supplemento, vt docui, indiget. Verior est Ciceronis reprehensio in sequenti sententia: *nec timor quem denuntiat inimicus.* est enim & affectatè & propè ineptè dicta prima statim specie, nisi quòd in hanc videtur sentẽtiam dixisse, Quæ minitatur aduersarius, non me terrent: verba enim sunt sine re minacia. solent enim inimici multa minari perperam, & mendaciter denunciare terrorem falsum. ita excusari hæc quoque sententia possit, & propè commendabilis reddi: tantum vitio obscuritatis laborat.

CAPVT XX.

Porca contracta, longæ tibiæ, spondiacæ tibia, vastæ bombyces, phthongarium.

SI quis hæc quæ scribimus ita cohærere & coagmentata esse debere credit, vt ædificij partes & membra: aut omnia inter se apta & colligata teneri, vt mathematicorũ præcepta, longè

longè animo fallitur. amœnitates studiorum & blandimenta hæc, quæ molimur, sequontur & nimium cohærent, quę quamuis disiunctissima, non tamē iniucunda sunt futura nec ingrata ijs, qui istis vetustatis lautitijs delectātur. huius generis erunt & quę nos hic scribemos, & quæ adhuc scripsimus. Cùm apud Cicero. 2. de Leg. legimus, *queq; in porca contracta iura sint*, (sic enim iā olim emendauimus, cùm ante *cōtracta* per Cicer. culta serperet) quis nō existimaret iura cōtracta dici? nos quidem in ea opinione fuimus, & plurimos esse etiam videmus: sed nescio quomodo antiquis auctoribus in literarum scientia plus semper tribuere consueui quàm mihi arrogare. nam quo propius aberant à nobilissimis scriptoribus, hoc & eorum sensum perspicacius sagaciusque videbant: nos, qui tanto interuallo ab illa antiquitate vltima distamus, oculis, vt ita dicam, lippis aut nocturnis plerunque illa cernimus. Porcam igitur contractam, auctorem laudantes antiquum grammaticum, dici debere libenter agnoscimus. Sic enim Marius Victorinus scribit, *qui iusta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccauerunt, his porca contrahitur, quam omnibus annis immolari oporteat, antequam nouam quasi dapem mereant de segete capere. præcidaria dicta, quòd antè cæditur quàm frugem capiant.* Præcidariam autem contendit appellandam porcam, non præcidaneam, cùm tamen præcidaneam alij grammatici appellent, vt & succidaneam. vocat idem præsentaneam porcam, quæ præsente defuncto immolatur. sed de mendo quis meritò suspectarit codices, reprehendique censuerit præcidariam ab eo porcam, contendente dici debere præcidaneam, quod & analogia flagitat, & verum certè suspicor. contracta autem porca dicitur, cùm quis anniuersarium hoc piaculare sacrum peccato contraxit, vt ipsi quotannis soluere id sit necesse, pontificio Romanorum ritu. Sed à Chio ad Coum, quod in Tranquillo in Othone capite septimo scribitur, *τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς*, id est, quid mihi est cùm longis tibijs: vt opinor, hanc habet sententiam, Quid me sacris operam dare, & piaculis pacem deûm quærere oportet. nam in re diuina tibijs vtebantur longis: Marius Victorius de spondeo, *dictus à tracta cantus eius qui per longas tibias in templis supplicantibus editur: vnde*, inquit, *spondulæ appellantur, qui huiusmodi tibias inflare assueuerunt.* Fortasse autem, vt hoc quoque addam, spondiauloi vel spondauloi, vt tibicines *σπονδαυλοι*, appellabantur: nam veluti segetes rubigo, sic quoque eius nouales multa noxia gramina mendarum enecant. Exauget animum ad suspicandum, quòd præcentoriæ dicebantur tibiæ, quibus ad puluinaria præcinebatur, & thurariæ quæ eædem Lydiæ, quibus cùm thus in aram indebant, nec immolabant hostias. vtebantur: vt non leuis sit coniectura à libationibus, quibus præcinebatur, spondaulas fuisse dictos. Pollux quoque libro 4. cap. 10. *σπονδειακοὺς αὐλοὺς* annotat, & pro nobis testimonium dicit. In longis tibijs poni debent quæ ab Aristotele *περὶ ἀκουστῶν* appellantur *βόμβυκες*, quas & difficilius dicit inflari. *πάντες γάρ*, inquit, *χαλεπῶς πληροῦσι τοὺς βόμβυκας, καὶ μετὰ συντονίας πολλῆς, διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως.* Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum appellat *βομβύκιον* Theophrastus. Cæterùm quas Solinus vocat vascas, quæ numero foraminum præcentorias præcedunt, eas phonascas esse credo, quibus Phonasci modos vocis & tenores regebant, qualis erat fistula Gracchi, quam tonorium vocat Quintilianus li. 1. cap. 10. alij phthongarium etiam appellant, vt in pneumaticis Hero. In Latinogræco lexico vasca exponitur *[illegible]*, quod meę fauet sententiæ. Sipontinus vastas legit: eum qui volet sequatur potius quàm nostram coniecturam, quam quidem non ita probamus, vt eius vllum fore sectatorem putemus.

Porca cōtracta.

Longæ tibiæ.

Spondiacæ tibiæ.

Vastæ bōbyces.

Phthongarium.

CAPVT XXI.

Aetas mala, delinimenta, velitari labris, acia, soliar, macci, cosmotoryne, triodite trifolio, est modus matulæ.

QVI lauti & opipari volunt esse, conuiuas epulis non exquisitis tātùm, verùm etiam varijs accipiunt, vt fastidio occurrant. nos eorum lautitiam exquisitam non imitabimur: varietatem ne nimium secuti fuisse videamur hoc capite, veremur. Malā ætatem veteres, vt à grammaticis obseruatum est, senectutē appellabant, quæ cùm grauis sit & onerosa, nec minus tergo nostro ponderosa, quàm baiuli dorso graue pōdus, proinde scripsit Plautus in Menæchmis, Sc. Vt ætas.

Vt ætas mala merx mala est tergo.

Ergo enim quod eo loco receptū est, foras exturbandum censeo. Antiqui deliminenta vocauerunt, quæ *θελκτήρια* Græci dicunt: & delinire *θέλγειν*. hoc etiā nomine veniunt veneficia, venena, pocula amatoria: Afranius apud Nō.

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus:
Aetas & corpus tenerum & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.

Sed & delinitus est alienatus mente, quòd hoc venenis efficiatur. Migrare pro transilire dixerunt, vt quod quis harum rerum migrassit: sic & emigrare pro eijcere: Titinius apud Non. *quot pestes senis & iurgia sesemet diebus emigrarunt.* Labris velitari & velificari, pro, verbis contendere & altercari, & inter se rixari dixerunt: Afranius,

Interea verba iactare, & labris
Inter se velitari, velificarier.

Cùm lib. 2. Offic. hodie scribitur, *multorum impunita scelera tulissemus*: cui etiam scripturæ libenter equidē suffragium meum defero, non omittam

Mala ætas.

Delinimenta.

Velitari labris.

omittam monere in Nonio legi, *multorum impunitates scelerum.* Varronis Satyra fuit nomine *ἐνδυμίωνες*, qua inscriptione somniculosos & veternosos homines reprehendebat, eam inscriptionem apud Nonium ferè in Eudæmones degenerauisse animaduerti. Medici olim cùm ægros visebant, non tantum venas, id est arterias tangebant, sed etiam præcordia inspiciebant: Lucilius, *nequam priusquam venas hominis tangit ac præcordia.* Tagax. Tagax est apud veteres furax, furunculus Festo, vt apud Lucilium:

Et mutonis manu perscribere posse tagacem.

In Nonio *musconis* reperio, nec probo tamen. est & mutonium *προβασκάνιον*. i. amuletum, vt nominis vicinitate adductus hoc dicam. Vt Acia. acus, item acia in instrumento phrygionis erat, & filum aciculæ erat, nomenque ab acie habet: Titinius,

Phrygio fui primo, beneq; id opus sciui:
Reliqui acus, aciasq; hero atque heræ nostræ.

Celsus lib.5 cap.26. *vtraque optima est ex acia molli non nimis torta, quo mitius corpori insidat.* in lexico vetere Latinogræco acia explicatur *ῥάμμα*, quin acia & aciela etiam in eo exponitur *ἀναλήμη*. Varronis erat Satyra eleganti nomine Cosmotoryne Cosmotoryne, *περὶ φθορᾶς κόσμου* vt enim cochleari, quod *τορύνη* Græcè dicitur, omnia in olla commiscentur: sic eleganter mundi interitum mundi cochlear appellauit, ob perturbationem rerum in antiquum chaos tum redituratum, & in confusionem pristinam. In exemplaribus Nonij hoc nomen semper esse deprauatum ægrè ferendum est. Vt toral dicitur Sollar. quo torus tegitur: ita quo solium, soliar. Varrò, *Phrygio qui puluinar poterat pingere, soliar defingebat.* Nonium in Macco citatum inuenimus, qui titulus fabulæ est de nomine mu- Macci. lieris stupidæ & bardæ, hinc Macci vocantur stolidi & fatui: Apuleius apolog.2. *si cum hac vna Rufi fallacia contendantur, macci prorsus & bucBuccones cones videbuntur.* Hic & buccones homines sunt tardi. legi tamen in lexico Latinogræco, buccones esse *παρασίτους*. citari etiá obseruo à grammaticis Pomponium in Maccis geminis. Cita- Triodite trifolio. tur & Varro in triodite trifolio *περὶ ἀρετῶν ἰων*. Ego sic censeam inscriptam Satyram, triuiale trifolium, propter triplicem viuendi sectam, voluptuariam, in cogitatione & contemplatione occupatam, & in actione positam: vel potius ob tria bonorum genera, animi, corporis, vitæ. Quis est coclearus equus quem in Decuma fullonis Pomponius nominat? ego censeam in verbo vitium inesse, & colearum legendum, ad canterij discrimen. Locus Pomponij multis profertur locis etiam men- Carere temeto. dosiùs, quos præterire constitui. Carere temeto est vinum non bibere: Cicero, *Carent temeto omnes mulieres.* Plautus in Truculento, Sc. Egon' tibi.

Siue subbibit, siue caret temeto.

Est modus matulæ. Satyra Varronis quædam inscribebatur, Est modus matulæ, vel vt alij libri scribunt, Et modus matula, qua inscriptione monebat adhibendum modum compotationi & ebrietati. nam è matula potú significauit, cùm cibum sicciorem in ventrem, liquidiorem in vesicam descendere censerent: Varro alio loco, *Diutum apothecas chias ad communem reuocat matellam.* Plautus in Persa, Sc. Omnem rem.

Nolo in vesicam quod erat, in ventrem volo.

Varrò, *in quo nobilius est philippeum quod accipimus, quàm quod bibimus: cùm alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam.* Inscribebatur & Satyra eius Varronis Satyra. quædam *περὶ ἐξαγωγῆς*, qua disserebat, an sibi aliquando sit consciscenda mors. erat & liber nomine Prometheus, de hominum fabrica, qui à Prometheo ficti dicuntur fuisse. Quinquatrus, de Philosophia & medicina. nam quinquatria Mineruæ, quæ scientijs & artibus præest, honori dicauit antiquitas. erat & titulus, vt iam diximus, Longè fugit, qui suos fugit: vbi de Stoicorum sapiente, & decreris mirabilibus disputabat, in quibus ab homine recedere videntur, & se fugere suosque. erat etiam sexagesima & octogesima, vbi de nummis & publicis disserebat. scripseras & Meleagros, de venatione. Satyra etiá eius erat *ὄνος λύρας*, id est asinus lyram audit, cuius inscriptionem immutatam esse apud Nonium vehementer dolédum est. ex ea afferiut,

Merentis vt quietus ac demissior, Probandus,
Ἀχιλλεὺς ὁμηρικός, ἰωνικὸς κωμῳδός.

Calui mimi omnibus erant frustratui: vnde Plautus in Casina, Sc. Sequimini. scripsit,

Nam vbi domi sola sum, sopor manus caluitur.

Fritinnire subsilere est: Varro, *& pullos peperit fritinnientes.* Satyram is scripserat quandam Vinalia *περὶ ἀφροδισίων*. nam vinalia tanquam veneralia vocata sunt: ex ea Satyra affertur:

——nec enim sic vide,
Vtrum mercedem accipit is, qui meas venit
Segetes vt sarriat, an ego ab illo sic ergo,
Cōptus sim sartor, si tu plus laboras quàm ego do.

Gerontodidasculus quoque nomen erat Varronis Satyræ, in qua senes docebat, & multa eorum vitia notabat. Ea in fabula tricas tellenas prouerbij more posuit, non vt quidam censent attellanas, propter impedita & intricata & nugatoria attellanarum fabularum argumenta, sed propter antiquam vrbem Tellenam. Erat & eiusdem scriptoris Satyra, *τὸ πατρὸς τὸ παιδίον περὶ παιδοποιΐας*, cuius etiam inscriptio læsa & violata est apud Marcellum: ea in fabula de procreatione liberorum multa disserebat, & eis qui parentes esse optimorum liberorum vellent præcepta dabat: ex ea afferunt grammatici, *Quare si diu gens est adamussim, per me licet adsumas, teneo δεῖπνον.* apparet eam inscriptionem fuisse prouerbialem. nam & à diuo Basilio vsurpatur in epistola ad Libanium, *ἀεὶ γὰρ ὡς ἔοικε, τὸ πατρὸς δεῖ τὸ παιδίον.*

CAPVT XXII.

Squali, Veneriæ conchæ, plagusiæ, Columella emendatur.

Hæc

HÆC coniectanea esse & haberi volo. itaq; huc omnia cuiusque modi temerè conijcio, vt in buccam veniunt. Quidni enim ius suum hic liber teneat, & licentiam aliis qui in eodem genere elaborarunt, concessam vsurpet? Tesca, vel tesqua loca sunt inculta & aspera, vnde apud Horatium squalor & asperitas tescot vel tesquot appellatur lib. 1. epist. 20. illo versu, vt quidam legunt,

Exiguæq; togæ simulet tesquare Catonem.

Verùm eruditissimo viro Lambino assentior, & antiquis interpretibus, qui *textore* defendūt, hoc sensu, Qui hoc simulet & effingat Catonem, quòd sibi exiguam ipse texat vel texi iubeat togulam. nec illos audio, qui *gestore* legunt, & animo suo morem gerunt scriptura nouanda nimium licenter. Squalus est piscis, cuius nomen ab asperitate fluxit. nam è squatot squalor & squalus originem duxêre. eo nomine apud Plinium censeri videntur omnes cartilaginei piscea longæ formæ, vt cùm scribit libro 6. capite 24. *quo in numero sunt squali quoque, quamuis non plani.* sed locus iste mihi de mendo non iniuria suspectus est, cùm in quodam exemplari *squalij* repererim. quid si igitur Plinius Græcam vsurpauit vocem, & galei scripsit, cùm Latinam quæ ei responderet, non haberet? quod quidem & animaduerti Massario placere, quo ad affirmandum sum audacior, eius subnixus iudicio. Sed & cùm capite 51. eiusdem libri scribit Plinius, *spari, torpedo, squali circa æquinoctium*: non dubito quin ex Aristotele *squatinæ* sit legendum, vel *squati*. nam in lexico Latinogræco exponitur, *squatus sive* ἀγγελόβατος. Conchæ quædam Veneriæ vocantur ex eo, quòd enata mari Venus concha delata est in Cyprum: proinde in Rudente, Sc. Nunc demum est. scribitur,

Squalus.

Te ex concha natam esse autumant, caue tu harum conchas spernas.

Veneriæ conchæ.

id enim dicit, quia è mari illæ enatarant. eam concham appellat neritem Aristoteles. Iterum Plinius libro 32. capite 11. *veneriæ, vua, xiphiæ*. vbi *vrenas* inaudito sanè verbo & nihili hodie in omnibus libris scribitur. Venerearum concharū est apud Senecam mentio libro 15. epistola 96. his verbis, *veneriæ, spondyliq;, & ostrea eatenus circumcisa, qua eduntur.* Propertius tamen cùm veneream concham scribit, vnionem intelligere videtur, lib. 1. eleg. 8.

Et venit è rubro concha ericina salo.

quomodo & concha interdum vsurpatur, vt apud Tibul. lib. 2. eleg. 4.

——*& è rubro lucida concha mari.*

Cùm autem ait Plautus eadem scena,

Caue tu harum conchas spreueris:

ad eas nisi fallor conchas retulit, quæ dono dari puellis solebant, vt ex Ouidio notum est, ita scribente lib. 10. Metam.

Munera fert illi conchas, teretesq; lapillos.

Plagusiæ conchæ.

nominātur à Plauto è genere concharum plagusiæ in Rudente, Sc. Omnibus modis. quo nomine venire eos existimo, quæ crustam tegumenti latam patulamque habent, quasi πλαγιώσαι dicantur. nam à πλάζω deducitur, quo nomine cùm sit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placusius vocatur. Scribit Columella libro 10. de cultu hortor.

Delettura quidem fronti data signa fucarum.

Columella emendatur.

Focorum hic examussim emendat vir huius ætatis doctissimus Gulielmus Pelissetius. nam stigmata & inustas fronti notas lepidium efficacissimè delet & extenuat; prodestque vt scribit Plinius libro 20. capite 17. cōtra cicatricum vlcera. Idem rectissimè legit hunc versum eodem libro,

Vlpica, quæq; habilis beta est fibrilibus escis.

qui ita deformatus est in omnibus libris, vt abdicaturus eum sit, si reuiuiscat, Columella.

CAPVT XXIII.

Mutinitini sacellum, Mutunus, tabula tesseraria, Serranus, andabatæ, aborigines, Margopolis, Maonius autumedon, cernuus, cernuare.

MVtinitini sacellum, vt ait Festus, Romæ fuit, cui velatæ togis prætextatis solebant sacrificare. Ego nomen eum gentilium deum habuisse à tacendo & non tiniendo, puto. nam in eo *ni* valet *ne*. quare conflatum esse nomen ex hac particula, & duobus imperatiuis videtur. Mutunus est Priapus Arnobio, Lactantio, Augustino. Mutunus etiam deus fuisse videtur qui mutiret, efficeretq; ne quid emanaret, sed clàm esset & tacitum & occultum: Lucilius,

Mutinitini sacellū.

Mutunus

Sed quid mutuno subiectoq; huic opus signo?
Vt lurcaretur lardum & carnaria fartim
Patrum conficeret.

Reperio & mœtino in exéplaribus antiquis, vt pro munio mœnio. Sed nostro more ludimus, & varia conteximus. Tabulam in qua luditur talis & tesseris primus Palamedes in bello Troiano inuenit ad Græcorum oblectationem: eum ludum philosophiæ plenum, vt ingeniosi homines sunt in nugis, multi prædicant, ac tabulam quidem referre terrenā istam mundi plagam censent: quo recepto omnia quiduis significauerint: pergunt, duodenarium numerum imaginem esse volunt signiferi. fritillum quem Græci πυργίσκον κημὸν & ἠθμὸν appellant, & septem eius tesseras simulachrum septem errantium stellarum, curriculam, quam πόλον, (nam illi eam à fritillo distinguunt) altitudinem cœli. ita se putant ista non incallidè comminisci. Erat M. Varronis Satyra nomine Serranus vel περὶ ἀρχαιρεσιῶν: eam ita inscripserat. quòd ex agro euocatus esset Serranus, quem ferentem dati honores inuenerunt. erat & Varronis liber nomine Aborigines, in quo de hominis natura & origine primisque illis rudi cœlo natis hominibus loquebatur. erat & Andabatarum titulo, in quo de hominum cæcitate & errore disserebat. Vana-

Tabulæ lusoriæ.

Serranus.

Aborigines.

re etat antiquis vanum reddera & frustra habere: Accius,

Tanta vt frustrando lactans vanans protrahas.

Non solùm da equis canterium veteres dixêre, sed atiam de aliis animantibus, vt Pomponius de homine, *magnus manducus camillus canterius:* quanquam hic in quibusdam libris *camellus* etiam scriptum inuenio: camellos autam edaces esse constat, ac fortasse ea litaterura verior fit. Vt quem nullius aut exigui pretij essa censebant, non esse assis dicebant: ita & non essa sescunciæ: Pomponius, *Pappus hic in medio habitat semica nõ sescunciæ.* Margopolis. Margopolis titulus etat Satyræ Varronis, insaniam ex professo ciuitetis in comitiis & magistratibus furentis, & honorum studio & ambitione luxuque & ingluuie parditæ & insanæ, acerrimè notãs. ex ea affert,

Cui celer δι' δυῖν λημμάτων λόγος

Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.

Papia papæ. Est & Varronis Satyræ titulus Papia papæ, qđ ast, pepæ patercule, quo immodicos laudatores & assentatores vitupetabet, qui in admirationem sæpe solent prorumpere, & assentatoria laude hominibus adulari. Mæonius Audumedon. Etat & Mæouius Aurumedon, quo nomina significabanrur iuuentutis institutores rectoresq;, eam Homeri & poetarum scriptis erudientes. Etet & lex Cernuus. Menia, de coniugio & liberis tollendis. Cernuus calceamenti genus est apud Festum, in quo tamẽ vix pellucet huius vocis vestigium: de eo fortasse contre grammaticorum senteutiem versum illum Lucilij accipera licet,

Cernuus exemplo plantas conuestit honestas:

nonnulli cetnuum soccum interpretantur sine solo ligulatum. Cernuare Cernuare atat labenta vesti gio in pronum ire, & sæpe etiam labi: quo ganete lusua consualibus vti solebant per pelles vnctas currentes, & in caput se iactantes: Varro, *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibiq; cernuabant: à quo vetus est ille versus in carminibus,*

Ibi pastores ludos faciunt cernui consualia.

Idem videbitur esse propemodum, quod Maro libro 2. Georgic. scripsit, *vnctos saliere per vtres,* quod ἀσκωλιάζειν Græci dicuut. In Lexico antiquo cernuus & cernulus exponitur petaurista, & cernuere ἀνακυβιστᾶν.

CAPVT XXIIII.

Ancarius, prostomis, lentus, bona.

CEntoues mihi sarcire videor aut cousuere è diuersis penniculis: sed aa varietate pascor, & huius operis aut nullius propria est. Scribit apud Nonium Lucilius,

Hæc eadem rudet è rostris atq; eiulitabit,

Concursans velut ancarius, clareq; quiritans.

Ancarius Quem tandẽ hic ancarium intalligimus? Ancara vrbs Italiæ fuit, in qua, vt reor, vel aliqui patres familias fuerunt operosi & quæstuosi, qui seruorum familias habuerũt, vel vrbs ipsa: quod ex eo suspicor, quòd à familia anceriana lib. 9. cap. 2. Vatenum scribit Fabius, nisi hallucinor, intersectum fuisse. Sed & lib. 7. cap. 3. familiæ aucarianæ meminit. serui autem illi opifices & operarij sæpe concursabent, & par vrbem aut agros re aliqua amissa aut vspiam relicta, consternati & quiritabundi vagabantur, quod illis varsibus significara voluit, nisi auius à vero feror, poata Lucilius. Tertullianus tamen in apologetico, cap. 5. Aucariam Asculanorum deum scribit fuisse, vt ancarios putare possimus asse furiosos, ab illa dea errore immisso correptos. nam vt de furioso loqui videtur Lucilius. Sic in antiquo Lexico bellonarius vocarur Bellonæ furore correptus, id est, θεοφόρητος. posset & aucarius intelligi aliquis è familia Ancariæ sacre. Vt perduellis ab antiquis dicebarur qui postee hostis: sic perduellum quod postea duellum & bellum: Accius,

—— de summa tibi perduellum est.

Postomis imponitur naribus equorũ, aut morsui, ad cohibendam eorum ferociam & tenaciam: Prostomis. eleganter id transtulit ad potores Lucilius, quibus è naribus pocula pendere videntur, hoc versu,

Trulleus postomis huic ingens è naribus pendet.

dicitur autem postomia voce lacessita & læsa, velut epistomia aut epistomium: imò verò tanquam πρόσθεμα, id est, additamentum ori adiectum & appensum: atq; ita scribendum videtur. Lentũ pro facili Lucilius, quod sanè quàm ratum est, posuit, credo quòd quæ lenta sunt, vt vimina, ea etiam ad opus facilitatẽ habent:

Lucius Cotta senex Crassi pater huius Paceni,

Magnus trico fuit numarius, soluere nulli Lentus.

Boua. Boua, quam alij boam vocant, papulas toto ebullientes corpore cum rubore significat interdum, vt apud Plinium. sed apud Varronẽ, *es defraudasse cauponem, bouam luto oblcuisse, tum portitores terram duxe,* cùm scribitur, vas vinarium longum, turgidum, & amplum, bouæque serpenti simile vidatur: axplicatur & in antiquo laxico boua ὄφεως εἶδος. Bimarcus. Bimatcus nomẽ Satyræ Vatronis fuit, in qua fastum & arrogãtiam stolidam & ineptam Romanorum incessebat, qđ è Romano prænomine, quo sibi placebant, duplicato indicetur, quasi quis nõ semel, sed bis Marcus sit. Sesquivlyssem pro astutissimo & callidissimo in cuiusdam Satyræ titulo posuerat. Rhinoceros. Rhinoceros Lucilio etiam dicitur qui dente eminente bronchus est: eius versus est, *Bronchus bouillanus dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros.* Bronchus Bronchus autem in vetusto lexico explicatur ὁ τῷ ἄνω χείλει ἐξέχων, qui supatiore labro est tumidiore. Horatius libro 1. satyra 4. illudit in Lucilium, quòd verbis Latinis Græca miscuit, quod perstudiosè faciabat, vt è loco quã proferam adparet,

Nunc censes καλλιπύγους, καλλισφύρους *illam,*

Non licitum esse vterum atq; etiam inguina tangere mammis?

Compernem aut varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν

Alcmenam, atq; alias: Ledam ipsam deniq; nolo

Dicere, tute vide, atque disyllabon elige quoduis,

Κούρην, εὐγένειαν, *aliquam rem insignem habuisse,*

Verrucam, naeuum dictum, dentem eminulum vnũ.

Qua

Qua etiam miscella visus est delectari Varro, vt ex inscriptionibus librorum satis apparet: & ex eo quod subiiciam, ne plura persequar, *Quare fit vt lingulacæ obtrectatores tui, iam nunc murmurantes dicant,* [illegible]. Varronis erat Satyra Flexabulorum nomine, in qua de prouinciis administrãdis, & tanquam flectendis regendisque prouincialibus disserebat (nam flexabolum instromentum ad flectendum est) multaque in Magistratuum, vt reor, auaritiam & sordes disputabat. Erat & Hecatombe, in qua de sacrificiis agebat, sumptuosaque sacra reprehendebat, verumque sacrificium esse puræ & integræ mentis preces docebat: ex ea locus elegans effertur, quem ideò adscribam: *Chrysen doulos locat sibi amiculam de lacte & cera Tarentina, quam apes Milesiæ coegerint ex omnibus floribus libantes, sine osse, & sine neruis, sine pelle, sine pilis, puram putam, proceram, candidam, teneram, formosam.* Dicit autem amicam velut lacteam & ceream. Ceream porrò pro tenera & pulchra dixit, propter cereas imagines, quas in atriis habebant, aliaque opera quæ sequaci & flexibili ceræ natura pulcherrima faciebãt, & mollia erant: vnde & cerea non ab re mollia explicant, qua translatione cerea Telephi brachia lib.1.ode 13. Flaccus dixit. at cerea lucerna in Martiale est detrita & decolor flauescensq; flore coloris exolescẽte, lib.1.epig.60. Cerea.

Cerea si pendet lumbis & trita lucerna.

Erat & [illegible], in qua de temporibus & negotiis vitæ humanæ tractabat cum hominum semper Satyrica vituperatione. Erat & [illegible], id est, sepultura Menippi, vbi, vt reor, hominum illudebat stultam & nimiam sepulturæ & funerum curam.

LIBRI DECIMISEPTIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSOCTAVVS.

CAPVT I.

Veredus, postumus, lar, Promethea iuga, aconitum, Vertagus.

Veredus.

PINIO est veredũ equum esse qui vehat Rhedam, quę quidem à præceptoribus, & eruditissimis hominum nostræ memoriæ scriptis accepta me in longam ætatem comitata est. Nũc veredum equum puto, qui neq; Rhedam ne cisium trahat, sed vice tamen Rhedæ sit. Id adeò ex Martiale & Ausonio coniicere licet, ne aliis auctoribus testimonium denunciemus. Ille enim lib.12. epigr.14. inquit,

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Non, vt opinor, qui venabatur, rheda vectabatur. sed & equum esse non rhedam, sequens versus indicat,

Decidit excussus nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat epist.20. his verbis,

Non cisium, aut pigrum cautus conscẽde veredum,
Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi.

Iterum,

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.

vbi in equis viatoriis numeratur veredus. sed & in antiquo lexico exponitur [illegible]: Procopio est equus cursus publici. Isidorus tamen lib.12. capite 1. veredos esse dictos ait, quòd veherẽt rhedas, vel quòd per vias publicas currant, per quas & rhedas ire solitum erat. Postumus, qui post fata parentis natus est, dicitur vulgo: & sanè qui post fata parentis nascebãtur, hoc nomine erant: vt Curij filius adoptatus à Rabirio, Rabirius Postumus est vocatus: ac hoc nomen attributum fuisse illis, qui pòst patris mortem nascerentur ostendit Plautus in Aulularia, Sc. Velim te arbitrari. Postumus.

Post mediam ætatem, qui mediam ducit vxorem domum:
Si eam senex anum prægnantem fecerit fortuitò:
Quid dubitas quin paratum sit nomen puero Postumus?

Postumus tamen censetur etiam qui post factum testamẽtum natus est, etiam viuo patrefamiliãs: sed & qui post alios liberos vltimúsque gignitur: quomodo libro 6. Æneidos accipiendum censeo,

Siluius, albanum nomen, tua postuma proles.

sequitur enim explicatio,

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx,
Educet siluis regem regumq́; parentem.

Atque hanc sententiam meam confirmat eruditissimus poeta Ausonius epist. 14. ac postumum explicat supremum,

Vt quondam in Albæ mœnibus,
Supremus Aenea satus.

Lar. Lar, quod nomen sæpenumero legimus, adeò vt in prænomen abierit, videtur ducem significare vel regem. nam Ausonius in Monosyl. Viridomarum Gallorum ducē, quē interfecit Marcellus, cuique opima spolia detraxit, Aremoricum lartem, id est gallicum ducem appellat, ab Aremoricis populis Galliæ, quos multi Aremoticos quàm Armoricos vocare malunt.

Tertia, inquit, *opima dedit spoliatus Aremoricus lar.*

Prometheа iuga. *—an quæ Lecta Prometheis diuidit herba iugis?*

scribit libro 2. elegia 11. Propertius: quo in loco Promethea iuga vocat Caucasum, vbi nascebatur è cruore Promethei aconitum. etsi enim è vomitu Cerberi prope Heracleam plerique natum ferunt, alij tamen è tabe & sanie Promethei, cuius iecur tundebat aquila, exortum fabulantur. herbam igitur lectam in Prometheis iugis cùm dicit, veneficia intelligit: Ausonius in Monosyllabis,

Vnde Prometheo de corpore sanguineus ros.
Aspergit cautes, & dura aconita creat cos.

Martialis lib. 14. in Apophor.

Non sibi sed domino venatur vertagus acer,
Intactum leporem qui tibi dente refert.

Vertagus Quis obsecro vos apud Martialem iste vertagus est, & vnde dictus? scimus à nationibus & locis nomina canibus interdum imponi: sed de vertagis populis, aut huius nominis loco silentium est in literis. mihi quidem vertrahus legendum propè videtur, veluti fertrahus, à fera scilicet trahenda ad dominum. scio ego iocularem istam visum iri audaciam, & risus excitaturam: sed eam argumento non leui confirmabo. Gratius poeta vetus vertraham appellare videtur, etsi tempus syllabæ mutat,

Et pictam macula vertraham delige falsa.

Vertagum tamen, vel potius vertragum retinuerim, & *g* in vicem elementi *b* transiisse crediderim, vt in tragula, quam à trahendo nomē habere grammatici affirmant. sed & tragula retis genus ex eo nomē habet, quòd trahitur.

CAPVT II.

Solarium, funda, ventrale, adamas supernas, præteritum perfectum penultima breui, laus est publica, imactus grex.

Solarium SOlarium interdum locus est vbi homines solebant apricari: fiebat autem in ædibus ad excipiendam auram & vaporem solis, vnde & heliocaminus quasi solis vaporarium dicebatur: Plautus in Milite, Sc. Nisi quidem.

Scio neq; solarium, neq; hortum.

alij putant tectum quoddam fuisse planum & subdiuale. Inde ille festiuus Augusti Imperatoris iocus apud Macrobium libro 1. Saturnalium, capite 4. *quid ergo? vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum.* Funda. Fundam pro retis genere dici non est ita infrequens: sed eo nomine cruminam vocari, id verò non passim occurrit: Macrobius, *cumq; accessisset ad sellam, demissa in fundam pauperem manu paucos denarios protulit, quos principi daret, adiecitq;, οὐ κατὰ τὴν σὴν τύχην ... εἰ πλεῖον εἶχον, πλείονα ἂν ἐδίδουν.* Sed vt rete à similitudine fundæ, qua lapides iactantur noman habet: ita quoque loculi pecuniarum, quòd specie formaq; fundam referrent. In antiquo quoque lexico scribitur, Ventrale *κοιλιόδεσμος*, funda. Ventrale. Lepida est Augusti in Mœcenaris affectationem illusio, qua Mœcenatis cacozeliam imitatur venustissimè, sed non sine obscuritate: *Vale*, inquit, *mel gentium, metuelle, ebur ex Etruria, laser Aretinum, adamas supernas, Tyberinum margaritum, Cilniorum smaragde, iaspis figulorum, berylle Porsennæ.* cùm delicatum alloquatur, delicias rerum gemmarumque loquitur, & locorum Etruriæ nomina, quòd Hetruscus Mœcenas esset, aut virorum qui in ea floruerunt, aut inde oriundi erant commemoratione & appellatione ludos facit. Legendum autem ferè coniicerem, Vale mel gentium Meduliæ, nisi Medulia fuisset Albanorum, vt dicit Dionysius. emendo igitur, mel gentium Velutoniæ. Adamas supernas. Adamas supernas, est adamas Etruriæ: etsi non tam supernates Etruriæ sunt quàm infernates. nam qui eam incolunt Apennini plagam, quæ ad inferum mare vergit, quod Tyrrhenum dicitur, infernates dicuntur: qui latus quod supero mari respondet, supernates. sed latius patuit Etruria, & supernates ei trans Appenninum adscripti fuerunt, & oppida fortasse quædam Albanorum, vt Medulia. Tyberis in Etruria nascitur. Margaritum igitur Tyberinum: Etruscum Margaritum est. Cilniorum smaragdus dicitur, quòd Cilnij gentiles erant Mœcenatis. è Cilniorum enim gente stirps eius erat: Tacitus libro 5. Annalium, *Cæterùm Augustus bellis ciuilibus Cilnium Mœcenatem equestris ordinis cunctis apud Romam atq; Italiam præposuit.* Cillinius tamen, ne quid dissimulem, in Tacito legitur. suspicor etiam ex Etruria oriundos fuisse Figulos, quorum nobilis erat Romæ familia. *Steterùntque comæ*, cùm Maro dixit, systolen esse grammatici dicunt: ego veteres ista præterita sæpe corripuisse reperio. nam & in prologo Eunuchi Terentij in Iambici fine scriptum disertè est, Steterūt, media breui.

—postquam ædiles emerunt.

quo pleriq; omnes offensi emerūt emendant, animi libidinē potius quàm veritatē sequentes. Laberius apud Macrobium lib. 2. Saturn. capite 7. bis Potuerunt corripuit, *voluerunt multi effugere pauci potuerunt.* Iterum, *etenim ipsi dij negare cui nil potuerunt.* Idem Laberius sic apud eundem scriptorem in mimo loquitur, *Summum ad gradum cùm claritatis veneris, Consistes ægrè, &*

quàm

quàm descendas decides. Id verò valet, *& potius decides, quàm descendas.* itaq; id quod non dictum est, audiendum tamen est, vt seotentia sit absoluta. Sequitur mox, *Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica:* id hanc habet sententiam, Laus nulli mancipio datur, nulliusque propria est, sed communis & publica: proinde ad alium subinde transit. Æneid.6.

Laus est publica.

Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos
Præstiterit:

Grex intactus.

id de hostiis iniugibus accipit Macrobius lib. 3.cap.5. & rectè. impium enim & nefarium esse videbatur, iuuencum aratorem immolare, vt Theon Arati interpres scribit, qua impietate obstringi non videbatur, qui iuuencū nondomitum nec laboris socium, nec in dominū munificum mactabat. Sunt tamen qui iam domitas pecudes sacris non puras censent, vt hominum manu & labore rustico cootaminatas pollutasque: & fieri potest vt superstitiosa potius quàm religiosa antiquitas vtramque causam secuta sit.

CAPVT III.

Libertus primus, palmæ lemniscatæ, lemnisci, coronæ lemniscatæ, cædes, vox liquata, insigne, superum lumen, oræ belli, ansatum telum.

Libertus primus.

MArtialis libro 1.epigram.4.scribit,
Libertum docti Lucensis quære secundum.

& in quadam inscriptiooe reperio, FECIT SIBI ET PETIAE COLLIBERTAE PRIMAE VXORI: hæc verba faciunt vt suspicer in patronorū libertis ordinem quendam fuisse, & quosdam primos quosdam secundos vocatos fuisse, quòd alteri apud patroonum priorem locum obtinerent, alteri proximum. ergo primi & secundi dicebantur, vt aliis omoibus potiores: ac fortasse inde factum est vt apud Iurisconsultos tam sæpe nomē primi & secundi legamus, quod & attigisse nos ante etiam recordamur, sed tumultuariæ & subitæ scriptiones sæpe eodem reuertuotur. Palmæ victoribus dari solebant, sed in nobiliore victoria lemoiscis ornabantur, vt & coronæ: de coronis Plinius lib.21.cap.3. *Accesseruntq; et lemnisci, quos adijci ipsarum coronarum honos erat.* hinc à Cicerone dicitur palma lemniscata, pro Roscio, & ab Ausonio epist.6. scriptum est,

Palmę lēniscatæ.

Et quæ iamdudum tibi palma poetica floret,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Lemnisci. Lemniscatæ coronæ.

Lemniscum aut lemniscatam coronam significasse Maro videtur lib.5 Æneid. cū ita scribit,

Puniceis ibant euincti tempora tænis.

est autem lemniscus Syracusanum verbū, quo stricta angustaq; tænia significatur: Athenæus lib. 9. [illegible]. Vt [illegible] apud Græcos, quod vocabulum cædem significat, sanguis dicitur, ita & apud Maronem lib.9.

Cædes.

—tepidaq; recentem Cæde locum.

id est tepido sanguine, quod imitatione Græca factum, qui in vtraque lingua versatus est facilè intelliget. Vt apud nos multi perstudiosè nostro sermoni Hispanas & Italas voces admiscent, & de fartagine quadam loquendi inusitata opinionem facundiæ captant: ita & Romani faciebant, qui pro lucernis lychnos dicere solebant, pro lecti pedibus clinopodas. ita illis suarum erat vernacularum vocum fastidium, exteratum & exoticarum iucundus sapor. Lucilius apud Macrobium lib.6. Saturnalium, cap.4.

—porrò clinopodasq; lychnosq;
Dicimus [illegible]*, antè pedes lecti atq; lucernas.*

sed in idem ipse vitium incidit, inculcatis subinde Gręcis vocibus, & mixto è Latina & Gręca lingua sermone. In versu Enniano apud Macrobium capite præcedenti, ferrum prępes est ferrum volatile, qualia tela sunt. hastæ, iacula. Ibi autem legendum crediderim, *aerate sonitāt galeæ*, non ærato sonitu. Vox autem liquata in Hostij carmine apud eundem scriptorem videtur esse, quæ liquido gutture diserta claraq; foras editur, quā scilicet guttur ipsum liquat, & liquidam transmittit: atque ab his quæ colo liquantur per translationem id dictum accipio & agnosco. Insigne est id quod in cooo galeæ erigitur, vt crista: Ennius apud Macrobiū lib.6.Saturn.cap.1.

Vox liquata.

—inde volans secum abstulit hasta insigne:

Apicem dicit Maro,

—Apicem tamen incita summum Hasta tulit.

Superum lumen dixerunt veteres lumen è cœlo in terrarum orbem descendens, cuius aurā & splendore fruuntur qui viuunt, ad discrimē eius luminis, quod arte nobis hîc paramus, & quod in infero est hemisphærio, & inferis, qđ infetum lumen est: Ennius ibid.

Superum lumen. 6

Cùm superum lumen nox intempesta teneret.

& apud Macrob.lib.3.Saturn. cap.9. in carmine deuotionis, *lumine supero priuetis.* Oras pro spatio vsurpauit Ennius, & Maro perdiligenter imitatus est: Eonius libro 6.capite 1. apud Macrobium,

Quis potis ingentes oras euoluere belli.

Oræ belli

id est, tam ingentia belli spatia, quod maximū & diuturnissimum fuit. Maro 9.Æneid.

Et mecum ingentes oras euoluite belli.

id est, magna belli spatia explicare. Ansatum telum est quod ansam, id est amentum habet: Ennius ibid.

Ansatum telum.

—ansatis concurrunt vndiq; telis. Æneid.9.
—pinguis vbi & placabilis ara Palisci.

pinguis, valet diues, imitatione Gręcorū quorum vestigia pedum solo premit libenter Maro. Est enim frequentissimum apud Græcos poetas dici [illegible]. quanquam non me latet aliter explicari à Macrobio, cuius auctoritas veritati præiudicare non debet.

CAPVT IIII.

Thyon, citrus, dij auertentes, prodigia com-

buruntur, lactet ficus, litem suam facere, illatebræ, staticuli, ante cœnam, Iouis manes, gallam subigo, nodus Herculis.

Thyon. Citrus.

THYON, quod apud Homerum est, citrum interpretatur Macrobius: Citrum autē illam crediderim, cuius in Atlante monte nobiles filuę materiam lautis mensarum orbibus suppeditauēre Romanis expetitarum delitiis. Infelices arbores dicit esse Macrobius, quæ sunt in tutela deorum inferorum & auertentium. auertentes autem deos suspicor velut ἀλεξικάκους καὶ ἀποτροπαίους, qui prodigia portentaque auerruncabant & auertunci erant, qui & à Persio satyra 5. dij depellentes vocantur. ex arboribus quę sunt eis consecratæ, sunt alaternus sanguine infelix, id est sanguinea & cruenta materis, aquifolium, ruscus, multæ aliæ. his portenta & prodigia mala comburebant. Apud Theocritum quoque in Heraclisco prodigia & portenta aspalatho, paliuro, rubo comburuntur: at verò purgamēta lustrationis & incantationis post tergum in auersum abiiciebant, & in aquam profluentē mittebant: Maro 8. eclog.

Dij auertentes.

Prodigia comburuntur.

—riuoq; fluenti Transq; caput iace.

Homerus 1. Iliad.

[illegible]

Quod in aliis arboribus est flos, id est in ficu lac, id est [illegible], vnde ficus non florere, sed lactere dicitur, vt Macrobius scribit lib. 3. cap. 20. Litem faciebat suam iudex, non solùm qui malè iudicabat, sed etiam qui qua iudicare hora debebat, ad comitium non veniebat: Cintius apud Macrobium, *Inde ad comitium vadunt, ne litem suam faciant*. Illatebras Plautus apud Macrobium à non latendo dixit, *Cuius*, inquit, *ego latus illatebras reddam meis dentibus & manibus*, id est, efficiam dentibus & manibus meis, ne in eius latere quicquam celari posit, ita discerpendo apēriam. Staticulos dare in Catonis oratione apud Macrobium, choream est quandā & saltationem dare non motoriam, sed statariam, qualis erat & in choris [illegible]. *Descēdit*, inquit, *de canterio: inde staticularios dare, ridicularia fundere*. Cœnæ quædam pars olim ante cœnam vocabatur: ea erat tanquam primi cœnę missus, primusque gustus, & tanquam prima mensa: altera, cœna, quæ erat secunda mensa, in secundis ferculis posita, non tamen in bellariis: Macrobius, *Ex indice Metelli Pontificis cœna hæc fuit: ante cœnam echinos, ostreas crudas quantum vellent*. mox sequitur, *In cœna summa, sinciput aprugnum, patinam piscium*. Augustata mensa apud Macrobium est ea quæ augusta facta est, id est, quæ consecrata est: *in templo*, inquit, *Iunonis Populoniæ augustata mēsa est*. Vicarij etiam interdum sunt, qui in vicem aliorum exitio pestique deuouentur, vt in eorum caput expetant ea mala, quę aliis erant euentura, vt in carmine deuotionis, *Eosq; ego vicarios pro me fide magistratuq; meo & pro populo Romano exercitibus legionibusq; nostris do, deuoueo*. Qui Di pater appellatur & Summanus, id est manium summus, & Pluto & Orcus, idem etiam Iouis manes vocabatur, vt in eodem carmine deuotionis, *Dis pater, siue Iouis manes, siue quo alio nomine fas est nominare*. Gallam subigo, in mordaci ioco aduersus Plancum, quod sutor respondit, valet, gallam tero: eam enim sutores tritam atramēto sutorio conficiendo aliis rebus miscent. subest etiam alia turpis significatio ex suspicione & fama, quæ de amoribus Planci & Gallæ manarat. nam Plancus in ea muliere malè audiebat. Nodus Herculanus & arctissimus erat, & ita nexus vix vt dissolui posset: vnde & in prouerbium abiit. Noua etiam nupta præcingebatur cingulo laneo nodo Herculis vincto. Is qualis nodus fuerit, qui scire cupit, videat caduceum, in quo angues implexi inter se nodo Herculis deuincti sunt: Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 19. *bi dracones parte media voluminis sui inuicem in nodum quē vocant Herculis obligantur*.

Lactet ficus.

Litem suā facere.

Illatebræ.

Ante cœnam.

Augustata mensa.

Iouis manes.

Gallam subigo.

Nodus Herculis.

CAPVT V.

Astici ludi, Attici, decimæ, elogium: apud Tranquillum in Caligula.

ASTici ludi in Caligola cāpite 20. non sunt grammaticorum consessui voluptati & oblectationi, vt spectacula principum, sed molestiæ & solicitudini. nam qui sint quærunt: ac pleríque Actiacos legunt, & ludos ab Augusto intelligunt institutos in honorem Actiacæ victoriæ, sed sine librorū adstipulatione, in quibus peruetustis partim Attici, partim Astici exaratum reperio. Asticos autem ludos interpretor vrbanos, quòd sint etiam ludi rustici: vel potius Atheniensium ludos, quorum vrbs astu dicebatur. Producitur ab Athenæo lib. 8. in dipnosophistis Charicles περὶ ἀστικῶν ἀγώνων. quòd si quis ludos atticos malit, è consuetudine Atheniensium explicabit, qui liberalibus, lenæis, chytris, & panathenæis, id est quinquatribus ludos scenicos dabant. Actiacos tamen ludos ab omnib. interpretibus probatos vix ausim improbare, malimq; legere, cùm præsertim in Italia etiā celebrarentur: Auson. edyl. 9.

Astici ludi.

Attici ludi.

Tales Cumano despectat in æquore ludos
Liber, sulphurei cùm per iuga consita Gauri,
Perq; vaporiferi graditur vineta Vesevi:
Cùm Venus Actiacis Augusti læta trophæis,
Ludere lascivos fera prælia iussit amores:
Qualia Niliacæ classes, Latiæq; triremes,
Subter Apollineæ gesserunt Leucados arces.

Scribit idem Tranquillus in Caligula, cap. 26. *scenicis ludis, inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas maturius dabat, vt equestria ab infimo quoq; occuparentur*. hic ego crediderim decimas esse missilia & tesseras quas spargebat ludis scenicis: atq; ita velut quandam decimam populo Rom. dabat, vt qui decimam bonorum suorum Herculi pollucebant & profanabant: aut qui decimam aliis consecrabāt diis. nam quin ab huiusmodi quadam notione deuerterit significatio in alium deflexa sensum,

Decimæ.

haud

haud equidem dubitem. Decimæ quoque ab aliquibus vxoribus dabantur. hinc illa Trachalli inuidiusa exclamatio, *placet hoc ergo? & leges diligentißimæ pudoris custodes decimas vxoribus dari, quartas meretricibus iubent?* Capite 12. *Succinctus,* inquit, *poparum habitu.* popæ, qui victimas immolabant, alio corpore nudo, ab vmbilico ad pedes inuoluti erant veste, quæ limus dicebatur: qui proinde hic succincti dicuntur, & à Propertio lib. 4. eleg. 3.

Succinctus.

Succinctiq; calent ad noua sacra popæ.

Seruius in 12. Æneid. *limus, inquit, est vestis qua ab vmbilico vsq; ad pedes teguntur pudenda poparum. Nullius,* inquit Suetonius capite 27. *inspecto elogio:* multis nomē hoc suspecti sermonis est, immò verò peregrinitatis damnatū vrbe Quiritum expellitur, quorum ego iudicio non accedo. in causa est, quod extrita vna litera c, pro eclogio elogium dici animaduerti. Eclogium autem ab ecloge deducitur, hodieque ἐκλογεῖον apud Suidam reperitur. atque hæc sententia haud paulò plus ponderis habet, ratione præsertim nixa, quàm illorum condemnatorum cabella, qui ob ignorationem originis, voces exterminare malunt, quàm Latinam agnoscere: alij quasi ellogium interpretantur, & vnam deperiisse literam censent, & elogium deriuant ab ἐλλογεῖν, quòd titulus & testatio sit, oratione cuiusque vel vitia vel virtutes, vel rectè facta vel flagitia & scelera commemorans. hæc cùm probabilia sint, temerè me iudice faciat, qui tantum sibi iuris sumat, vt è tam multis libris vocem tam diu receptam, velut quodam prætoris interdicto eiiciat, nisi meliorem reponat.

Elogium.

CAPVT VI.

Percußit thyrso apud Lucretium, canunt siluæ auibus, alienigena, micæ auri, altè terminus hæret: apud Lucretium lib. 1.

SPEM laudis ambitiosam, qua incensus erat, eleganter ita me deus amet & scitè expressit Lucretius lib. 1. hoc versu,

Percussit thyrso.

Percußit thyrso laudis spes magna meum cor.

quem sensum à Bacchi thyrsis traduxit, quorum tactu fanatici & perciti furore reddi homines censebantur, auctore Ouidio scribente in epist. Laodam. ad Protesilaum,

Vt quas Pampinea tetigisse bicorniger hasta
Creditur, huc illuc qua furor egit, eo.

quod Ouidij distichon, literati aut critici vice interpretationē nobis præstat. Eodem in Lucretij libro animaduerti iucūda nouitate continenti attributum esse, quod, vt grammatici loquuntur, contenti proprium est: canunt aues in siluis, aut siluas auibus canere aucupio nouitatis nos delectat. sic igitur scribit,

Canūt siluæ auibus

Frondiferasq; nouis auibus canere vndiq; siluas.

eiusdem etiam notæ illud in eodem libro est,

Atq; ideò totum circum tremere æthera signis.

signa enim potius in cœlo tremunt. Solebant in portis vrbium veteres aliqua deorum statuere simulachra, quæ qui vrbes inibant, aut inde exibāt, ritu quodam religionis tacta dextra manu salutare solebant, manumq; ad osculum, vt suspicor, referebant: quod indicat eodem libro Lucretius, his numeris,

—— tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sæpe salutantum tactu præterq; meantum.

Quod quidem breui admonitione duxi notandum. nam exempla quærenti ab probationem supperent ex auctoribus nō pauca. nunc enim quandam velut obsignationem auctorum nostræ sententiæ fauentium non proferemus, his contenti, quæ probabili coniectura vestigauimus. Etiam non est omittendum alienigena ab eo dici, quæ Græci ἀνομοιογενῆ vocāt, eamque vocem ab eo bellè concinneque Latinè explicatam esse: sic autem ibidem scribit,

Alienigena.

Ex alienigenis rebus constare putetur,
Oßibus & neruis, sanieq; & sanguine misto.

Idem quæ Græci ψήγματα auri, id est minutam auri scobem vocāt, micas auri appellauit non insuauiter, hoc versu,

Mica auri

Ex auriq; putat micis consistere posse.

Idem quodam antiquitatis sapore condiens suos versus, nō illibenter videlicet pro videre licet aut scire licet vsurpat, quod à Plauto etiā factum annotasse me recordor: sed nihil vetat bis easdem epulas apponere: sic autem scribit,

Videlicet.

Esse videlicet in terris primordia rerum:

quod est, videre licet in terris esse rerū primordia: vt & lib. 2. scilicet pro scire licet,

Scilicet esse globosa tamen, cum squallida constent.

Eiusdem illud lib. 1. 2. & 6. *atq; alte terminus hærēs,* quod de cuiusque duratione & statu ac permansione dicitur, esse traductū augurer à terminis, qui interdum altè defossi depactique sunt: quod cæsum video placuisse Maroni, & suę inseruisse poesi à Lucretio sumptum, libro 4. Æneidos, *hic terminus hæret.* Hæc vtcunque carpta è iucundo poemate Lucretij huic illeuimus chartæ.

Altè terminus hæret.

CAPVT VI.

Salustius emendatus, deûm virtute, obtentui esse.

INterfecto insidiis Iugurthæ Hyemsale, & Adherbale prælio superato, ita de Iugurcha Salustius scribit, *cum Iugurtha paratis consilijs postquam omnis Numidiæ potiebatur, initio facinus suum cum animo reputans timere populum Romanum.* Hic ego verbum *paratis* subditiium esse, neque quod Salustius sentit, eloqui arbitror, & subrogatum imperitia in locum nitioi vocabuli *patratis*. consilia enim iam patrarat, non parabat Iugurtha. quàm autem facilis & procliuis sit error in prętermissione vnius elemēti, quis non videt? sed tamen ne quis hoc inuentū esse meū putet, ita velim omnes existiment, vt maior fiducia verbi sit, me id reperisse in vernicu

Salustius emendatus.

lato & annoso libro, quo fretus & veritate ioductus, facilè editiooes hîc negligo. Sed hîc vna peccatum litera est, quæ sensum peruertebar: at verò non longè eodem libro interpunctionibus malè & temerè positis sententia labefactata est. Locus autem sic habet, *si huic imperio fortuna mutaretur, vnà occidendum esse. Virtute ac dijs volentibus magni & opulenti estis.* solebant enim res prosperas diis & virtuti accepras referentes ità loqui, ne sibi eas attribuere viderentur & in deos ingrati esse, neu eorum inuidiam in se commouerent: etsi oonnunquam etiam hominum virtute tacitam non prætermittebaor: Plautus in Trinum. Sc. Quo illhic homo.

Deûm virtute.

Aedepol deûm virtute dicâ pater & maiorû, et tua,
Multa bona bene parta habemus.

Idem in Milite, Sc. Cobibere.

Deûm virtute transeuntem hospitio accipi apud me est comitat. Iterum,

Nam mihi deûm virtute dicâ, propter diuitias meas
Licuit vxorem dotatam genere summo ducere.

Quinetiam eodem libro *ostentatui* inoleuit, pro Infitiuo, cùm *obtentui* scribêdum sit pro satiuo. Sed locum proponam, *Sed quoniam eo natus sum, vt Iugurthæ scelerum obtentui essem.* Simile est illûd ex oratione Lepidi, *quis secundæ res mirè sunt vitijs obtentui*: quod è Thucydide tralaticium est, vt ait Seneca 9. declam. lib. cùm præcipua sit in Thucydide breuitatis virtus, ac eum à Salustio victum esse & in suis castris cæsum dicit. *Mutari* etiâ duobus locis degenerasse animaduerti: vno in mutuari, altero in multari. scio equidem ista non magnam mereri laudem: & cùm purgantur optimi scriptores, ea opera muneris est laboriosioris quàm honestioris. Verumtamen locos subscribamus. *Quis*, inquit, *neq; materia in agris, neq; ab Hispanis emendi, aut mutuandi copia erat.* ego exemplaria secutus perantiqua *mutandi* lego, & permutationem rerum antiquis solitam vel emptiooem refero. Nam mutuatio hic noo periode conuenit. Alter est locus, *tamen quia mortis metu multabantur, sicut regi libuerat pax conuenit.* sine controuersia hic omnino quadrat *mutabantur*: nam metus mortis eorum animos murabat, & ita in antiquis reperitur libris: quia tamen multari hîc conuenire non ineptè potest, locus illis duobus verbis controuersus relinquitur. inclinat tamen magis animus in alterum, & libentius secundùm *mutabantur* litem dederim. Vnum æquè in ris dubij apponam, *Et vobis æterna sollicitudo remanebit, cùm intellegetis aut seruiendum esse, aut per manus libertatem retinendam.* in libris antiquæ fidei reperi, *& vobis alterna sollicitudo*, sanè perquam bono sensu. alterna enim sollicitudo est, aut seruiendum aut manu libertatem asserendam: sed hic etiâ locus à me vt iuris côtrouersi positus esto.

Obtentui esse.

CAPVT VIII.

Silena, acutæ Satyrorum aures, Aegipanes.

MIHI Luciani festiuissimi & politissimi scriptoris libellum legenti animi causa, qui inscribitur Deorum concio, quædam occurrerunt, quę ad explicaodos & illustrandos auctorum nobilium locos apprimè conducere videbantur. ea ego commendaui huic charthæ. Scribit enim de Sileno, ὁ δὲ φαλακρὸς γέρων, σιμὸς τὴν ῥῖνα, ἐπὶ ὄνου τὰ πολλὰ ὀχούμενος: quo illud Lucretianum lib. 4. aperitur, *Simula, silena est.* Nam cùm Silenus compressæ naris & simæ sit, ex eius vitio excogitata est speciosa in amica excusatio deformitatis, quæ eadem in deo sit, vt propè venustum videri debeat & decorû quod in diis reperiatur, qui omnis labis & turpitudinis experres habentur. Scribit moxidem, οἱ δὲ Σάτυροι, ὀξεῖς τὰ ὦτα, καὶ αὐτοὶ φαλακροί. hoc simul atque legi illicò percussit animum, illud esse quod ab Horatio lib. 2. ode 19. cantatur,

Silena.

——& aures Capripedum Satyrorum acutas.

oon enim, vt opinor, acutas dicit, acutè & attentè audientes, & Bacchi canticis operâ daotes, & arrectas, sed in acumen fastigatas atque collectas. Horatius autem Satyris, vt & multi alij, caprarum tribuit pedes, quos esse Panis potius Lucianus dicit. sic enî de Pane scribit, [illegible] Ita, vt censet Lucianus, dimidia sui parte caper est Pan: vnde & promptum est intelligere qui apud Melam lib. 1. sint Aegipaoes, ita scribêtem, *Aegipanum quæ celebratur forma est.* Homines autem ferebantur esse monstrosi & biformes, mixti ex homine & capro. qui autem Panes à Græcis vocaotur, eos Latini videntur addita aspiratione faunos vocare: etsi non me fallit, Latinorum vel Aboriginû potius quendam regem Faunum fuisse. Scribit Lucianus, καὶ ὅλως πᾶς λίθος, καὶ πᾶς βωμὸς χρησμῳδεῖ, ὃς ἂν ἐλαίῳ περιχυθῇ καὶ στεφάνους ἔχῃ. quo quidem ex loco intelligimus eam fuisse veterum superstitionem, vt simulachra religiosè pieq; oleo perfunderent, huncque cultum superis gratissimum & acceptissimum putarêt. quæ cùm ita sint, quis oon videt meridiana luce iam clarius esse, quod à Lucretio nô admodû religioso scriptore, nisi me hic tenuissem impium appellassem, li. 5. canitur, *velatum Vertier ad lapidem.* Eodem illud Philostrati iam à me prolatum pertinet. [illegible] Vt igitur qui in saltu aut silua feras captât, si non inuita Diana opus mouênt, & nemora solicitant, ferinæ aliquid domum reportaot: sic nos, si cuipiam idem videri potest, ea fortasse non inuita nec aduersa, ex amœnissimo viuario Luciani, illa quæ præscripsimus, venati sumus.

Acutæ Satyrorum aures.

Aegipanes.

CAPVT IX.

Quædam in x. epistolarum ad Atticum animaduersa, Summarius, suus lectulus.

MIHI librum x. epistol. ad Atticum peruolutanti, loci quidam occurrerût, properaotem morantes, manumque iniicientes diutius vt hærerem, neque qua vellem celeritate

tare chartes versarem. quos igitur velut obices offendi, hic ago aos aliis remouere conabor ne ad eos pedam fortè offendant. Cùm igitur apist. 1. ait, *nisi fortè iste summarius et potest persuadere*: significari puto hominem saditiosum, & belli ciuilis cupidum, etq; adeò paruum quendam Marium. hominem quæstuosum & auerum sordidumq;, non desunt qui interpretentur à summis pecuniarum: sed & nummarium etiam qui legat reperias. nos ita quid sentiremus exposuimus, vt de istis sentētiis nihil detractum malignè vellemus. At verò, quod in eadem epistola scriptum ast, [illegible], in vitio est, quod emaculabitur si [illegible] scribatur, quæ exclamatio Græce est loci sententiæ peraccommodata. nam in epistols sæpius Atticus laudans Trebariū de Repub. rectè santientem, factumque Cæsaris damnantem, & partes optimatum probantam, & à Cæsare deficere parantem, [illegible] exclamationem posuerat. Illud alterum multò vitiosius est in duabus epistolis ita literatum, vt legi non posit, epist. 2. ΗΜΤΕΑΞΑ *iam adest*. in epistola penultima lib. 9. *nec expecto quidem* ΛΛΑΤΕΑΞΑΝ *illam tuam*: vel vt alij edunt, [illegible]. Ego varò diu multumque scrutatus quod verbum & ad sententiam aptissimum, & ad scripturæ vestigia propinquissimum esset, [illegible] scribēdum esse auguratus sum, vt sit [illegible] vel [illegible], id est idoneum tempus nauigationi. nam post Idus Martias natalis erat nauigationis, qui spectaculo quodam celebrabatur. at verò certior meliorq; tempestas est à nonis Aprilibus: aut exortum Vergiliarum aut succularum, id est [illegible] aut [illegible] iam adesse dicit, cùm nonæ longè absit, vt iam iamque nauigandum sit. denique significat sidus aliquod, quod expectandū esse monuerat Atticus, neq; autè ex Italia soluendum. Sunt & qui [illegible] legunt, vt sit temporis mutatio & anni. Quinetiam 6. epistolæ scripturam sic constituendam suspicor è veteri libro, *Quod malum scilicet tantū? denique quid turpius? Anni valde hic in absentes solus tuli scelus, eiusdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram?* Ego, inquit, tuli vnius anni scelus in absentes Pompeianos, qui ab Italia absunt: cū eis coniunctus non potero eiusdem Cæsaris scelus ferre in Græciam cùm venero? quod autem dicit, *ne condamus quidem*, ad absoluendam sententiam rationem reperi desiderat. sed, inquit, ne numerum subducamus, nec rationem condamus: aliter scriptum reperi, *ne condimus quidem, vt possimus*. Illud porrò eadem epistola, *nisi fortè me Sardanapali vicem in suo lectulo mori malle censueris*: in suo, est, in proprio: qua in notione persæpe ponitur. Epistola 9. *& adijcit à Postumia & Seruij filij*, subuitiosum est, filioque emendandum, vt in proxima epistola, *Rogor enim ab eius vxore & filio*. Sunt & eadem epistola illa Græca eluxatis locoque emotis alementis non sana, [illegible]: ego [illegible] literis transpositis lego. laudat enim indolem & ingenium pueri, mores improbet, quos tamen dicit formari posse, si modò doctrina virtus comparari potest. Illud autem epist. 14. *habes Scytha* [illegible], prouerbium est, quo significat, Atticum simulare proficisci ab Italia velle, sed retineri & fingere, & prohiberi à Curio. [illegible], prouerbium ast à Suida relatum de Scytha, coram aliis auersari se simulante cadauer asini, quibus digressis vesci eo cœpit. Idem initio Iliados ab Eustathio de Scythe equum mortuum coram aliis inspiciente & abominante narratur. Appellat & in epistolis ad Atticum Philotimū, cuius ipsi suspecta erat in versandis nummis & tractandis rationibus fides, [illegible] elegantissimè, vt rationum conturbatorem. sic in antiquo lexico legi appellari decoctorem & interuersorem, vt interuersionem [illegible].

Summarius. — Cicero emēdatur. — In suo lectulo.

CAPVT X.

Quædam in decimo libro ad Atticum obseruata, fretense mare, fretenses, viriculus, æquinoctium.

NOVI semper aliquid occurrit dum veteres libros relegimus, & semper offert sese aliqua occasio de antiquitate bene merendi, & exulantes voces in suū domicilium larémque restituendi, vel semisepultas eruendi, & in suo fundo retinendi. Scribitur lib. 10. epist. 4. ad Atticum, *Quod mihi mandas de quodam regendo*, [illegible]. malui aliquādo diducta voce [illegible] legere omnibus elementis seruatis, quàm vel [illegible] inducere, vel ἀρκαδίαν inserre. ac locum à Cicerone significatum, & indicatū putabam ex antiquo aliquo poeta in hanc sententiam, An tibi ô Aiax fidem fecit corrigi posse? quasi innuat non posse. sed additamento elementi [illegible] legere quispiam malit, vt difficilé prouinciam indicet, Parthiamque debellandam: vt ab Arsecis nomine vrbs Arsecia regnum Parthorum significet. Fortasse legēdum [illegible], tunde terram, quod de irrito labore vsurpabitur non inconcinnè. Cùm tamen reperiam in optimo libro, cuius mihi copiam vir & humanissimus & doctissimus Lambinus fecit, ἀρκαδίαν, labor, vt Arcadiam legam, & allusam putem ad versum,

ἀρκαδίαν μ᾽ αἰτεῖς, μέγα μ᾽ αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω.

Vidi qui [illegible] legeret, & Herculis aliquam prouinciam & ærumnam intelligeret. Epistola sequenti scribitur in plurariis veterum bibliothecarum libris, vt Victorij boni & eruditi viri fide referimus, *Adriatico mari Dolabella, fretensi Curio*: sed emendatorum opera duæ voces in vnius sedem irrepserunt, *freto Siculensi*: ego à superiori mara repetendū esse reor, vt quemadmodum mare Adriaticum dicitur, sic & mare Fretense dicatur, quod Siculum fretum est. Nam & milites qui ex illa ora deligebantur, Fretenses appellabatur, & in veteribus monumentis legionē Fretensem legimus, quæ quidem facilè mihi persuasit, vt contra hominum auctoritatem in scriptoribus res veluti nouae molientium

Fretense mare. — Fretense.

molientium antiquæ vocis ius tueret. Sed & eodem libro, epist. 11. scribitur, *ego verò vehiculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorum parricidio.* cùm in Græciam transmittere Cicero paret, quid ei vehiculo est opus? nisi si Neptuni quadrigas, aut deorum marinorũ hippocampos, aut Nereidum Delphinos, quibus per mare veharur, intelligit: quod equidem nõ puto. Igitur cùm vehiculo non magis in mari locus sit, quàm in terra nauigio, meritò corruptæ vocis suspicio oboriri potest, quam & auget è puluerulentis archiuis & tinesriis, vt ita dicam, libris eruta scriptura, quam Victorius retulit: ea est, *vellunt ridiculo*: quas quidem duas voces dum sæpius considero, & quid Ciceronem dicere voluisse verisimile sit expiscor, vocemq; rimor aliquã, quàm proximè ad literaturam veterem accedentem, tandem sic statui legendum videri, *vel*

Vtriculus

vtriculo, non inuita, vt opinor, Minerua: vt sit sensus, si nauis copia mihi non erit, vt in Græciam traiiciam, natatutus eo sum. Nã milites plerumque subiectis vtribus incumbentes flũuios transmittere solebant, vt in historiis legimus. Cicero autem qui tanto transmissionis studio teneretur, vel non iusto vtre, sed paruulo vtriculo se mare tentaturum, & tranaturum per superlatiunem dicit: quanquam nec malè coniiciũt, qui lintriculo legunt. Videor etiam ex eo libro animaduertisse, quod mediusfi-

Aequinoctium.

dius perscriptione dignum existimaui, æquinoctium non tantùm esse illud breue tempus vnius aut duorum dierum, quo æquantur spatia diurna nocturnis: sed longiorem temporis tractum & interuallum, vt ab ipso verno æquinoctio propè ad vergilias. Verba sunt Ciceronis epist. penult. huius libri, *Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat*: atqui hoc Cicero scribit 17. Calend. Iunias.

CAPVT XI.

Ducere epos, infelicibus lignis vrere, viuere rectè, rectè conuiuari, rectus apparatus.

ABerrare aliquando licet, & huc & illuc vagari, cùm & in cœlo nõ certam omnia sidera sedem habeant, sed quædam erronum & nomen & incertas vias habeant. In hunc & illum scriptorem excurremus, vt aliquid huic adornando capiti colligamus. Horatius libro 1. satyra 10.

Ducere epos.

Fortè epos acer, Vt nemo ducit Varius.

quo sensu dictum accipimus? equidem illud *ducere* tralatitium arbitror, vt ex metallo multa dicuntur duci: vnde & ἐλάσματα etiam laminę dicuntur, quia ducuntur. nam cudendo malleis ita aliquando metalli materia ducitur, & informatur in effigiem aliquã: quod quia operosè fit, & dura materia est, eòque magis quo maius opus informatur, idcircò de heroico Varij opere dixit,

Fortè epos acer Vt nemo ducit Varius.

Non est tamen supprimenda librorum antiquorum auctoritas, in quibus reperio,

Vt nemo Varius: dictu molle atq; facetum.

Etiam è marmore duci aliquid dicitur, sed æquè translatè, vt apud Maronem 6. Æneid.

——Viuos ducent è marmore vultus.

Illa autem puella Catulli, quæ vouerat se daturam Vulcano lectissima Volusij poetæ carmina, epigram. 34.

Infelicibus vstulanda lignis:

cur obsecro infelicium lignorum in voto meminerat? Equidem id non temerè à poeta scriptum arbitror, & necesse est hoc ignorato de gratia & venustate epigrammatis multum perire. Sciendum igitur veteres solitos esse plerumque prodigia & portenta sic procurare, vt exurerent lignis infelicibus: Macrobius lib. 3. Saturnal. cap. 20. *Arbores*, inquit, *quæ inferûm deorum auertentiumq; in tutela sunt, eas infelices nominat*: subiicitque, *quibus portenta prodigiaq; comburi iubere oportet*, Græci ea spinosis lignis, quæ infeliciora videbantur, comburere solebant, & cinerem in profluentẽ proiicere: Theocritus de anguibus, quos Hercules in cunis eliserat,

Vrere infelicibus lignis.

κάγκανα δ' ἀσπαλάθω ξύλ' ἑτοιμάσατ' ἢ παλιούρω,
ἢ βάτω ἢ ἀνέμω δεδονημένον αὖον ἄχερδον,
καίετε δὲ τὼ δ' ἀγρίω ἐπὶ σχίζησι δράκοντε
νυκτὶ μέσα, ὅκα παῖδα κανεῖν τεὸν ἤθελον αὐτοί.
ἦρι δὲ συλλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπόλων τις
ῥιψάτω εὖ μάλα πᾶσαν ὑπὲρ ποταμοῖο φέρουσα
ῥωγάδας ἐς πέτρας ὑπὲρ ὅρον.

Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium, vouerat se crematuram versus optimos Volusij lignis infelicibus, eaque latet in epigrammate arguta lasciuia. Hanc autẽ consuetudinem paulò antè etiam indicauimus. Solebant & prodigia portentaque in vltimas terras dicere deportanda esse, & in mare deferenda, vt legimus semimares delatos & demersos: quod & prodigiis aliis faciebant: Tibullus lib. 2. eleg. 2.

Prodigia indomitis merge sub æquoribus.

Cœna autem recta in Latinis auctoribus, cœna est lauta, opipara: vnde & rectè conuiuari: Tranquillus in Vespasiano, cap. 19. *sed & conuiuabatur assiduè, nec vnquam nisi rectè & dapsilè.* Sic rectè viuere, pro lautè viuere & opiparè Seneca epist. 123. lib. 22. vsurpauit. inquit enim, *hanc petunt omnes isti, qui vt ita dicam, rectè viuunt.* Apud eundem epist. 111. lib. 19. rectus apparatus est lautus. Non, inquit, *magnam rem facis, quòd viuere sine recto apparatu potes.* sed & vnctũ rectè Horatius eadem notione pro apparatè condito cibo dixisse mihi videtur in arte poetica,

Viuere rectè.

Rectus apparatus.

Si verò est, inquit, vnctum rectè qui ponere possit.

CAPVT XII.

Rectus talus, ter crepuit sonum, noualia, caput alli, afflare, tergere palatum.

HOC quoque capite, vt & superioribus, multa cuiusq; modi miscemus. qui enim hoc genere scribendi prodesse plurimùm cupit,

pit, necesse est diuersa colligat, aut chartas perdat. Rectus talus esse videtur eorum qui stant, qui cadunt, eorum non rectus. hinc illæ duorum poetarum, Horatij libr.2. epist.1. & Persij sat.5. elegantes translationes,

Rectus talus.

Securus cadat, an recto stet fabula talo.

Et, *—tibi recto viuere talo Ars dedit.*

Id eo dico, quòd sententiis facilius informatur origine translationis non ignorata. qui enim eam indicat, veluti digitum ad fontem intendit. Talus autem in suffragine animalium talum habentium, dum stant, rectus est: Aristoteles lib.2. de histor.animal. cap.1. [illegible] Sed & in talis lusoriis, cùm ita euenit, vt talus in latera quatuor non cadat, sed in extrema, & tanquam capita, quod perquam rarum est, rectus esse dicitur: Cicero lib.3. de Finibus, *ita iacere talum, vt rectus assistat.* Nihilo secius & illud non habet explicationem satis apertam libro Carminum 2. ode 12. scriptum,

Letum theatris ter crepuit sonum.

Ter crepuit sonũ

Sed existimo in plausu dando veteres solitos esse ter voce significationes lætas dare, & manuum plausu, idq; pro multo existimatú esse. Hinc illud lib.1. ode 1. suprà à nobis expositú,

Certet tergeminis tollere honoribus.

nam perspicuè de populi theatrali plausu accipiendum est: vt & illud Maronianum libro 2. Georgic. *—hunc plausus hiantem*

Per cuneos (geminatus enim plebisq; patrumq;)

Corripuit.

Ex illa ter crepandi plaudendiq; consuetudine est à Propertio lib.3. eleg.10. scriptum,

Et manibus faustos ter crepuere sonos.

Illud Maronianum 1. eclog. quale tandem est,

Noualis.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit,

Barbarus has segetes?

hic ipsa meridiana luce clarius est, nouales à segetibus separari. nam segetes terræ satæ sunt: nouales terræ quæ cessant, vt nouentur postea & arentur: vt 1. Georg.

Alternis idem tonsas cessare nouales.

Itaque in nouali pecus habebatur & delectabatur, quòd herbosum sua sponte cùm inaratum solum est, redditur: Columel. lib.6. cap.3. *cùm ille quam maximè subacto & puro solo gaudeat, hic nouali graminosoq;.* hic Columella pastorem ab agricola distinguit, quòd alter subacto, alter nouali gaudeat solo. At verò illud Persianum 5. satyra è superstitione antiqua dictum est,

Caput allii.

Incussere deos inflantes corpora, si non

Prædictum ter manè caput gustaueris alli.

Alliorum enim capita ad multarum noxarum depulsionem valere animis vetustas imbiberat. Columella etiam ouis quæ incubantur, substerni vtiliter aduersus tonitrus putat: eius verba sunt lib.8. cap.5. *Plerimi etiam infra cubilium stramenta graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita cum clauis ferreis subijciunt, quæ cuncta remedia creduntur esse aduersus tonitrua, quibus vitiantur oua.* & tamen mirum est ab Ægyptiis id imperatum fuisse, vt fingit Persius, quorum religione alliũ in diis numerabatur, & per allium iurabatur: vnde & Plin.lib.2. Nat.histor.cap.7. scribit, *per fœtidos cibos & alia similia iurantes.* sed ad Græcorum consuetudinẽ & Romanorum Isiaci multa accommodabãt. Illud autem Horatianum lib.2. satyr.8.

Canidia afflasset peior serpentibus afris:

Afflare.

ex eo tractum est, quòd quæ alioqui salutaria suo halitu afflauit serpens, venenata redduntur, vt fungi, quemadmodum Plin.lib.22.cap.22. & 23. scribit, sed & solo afflatu serpẽtis interimuntur pulli. Colum.lib.8.c.5. *cauendumq; ne à serpentibus afflentur, quarũ odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* At verò lib.2. eiusd. lib. *quam gallinæ tergere palatũ,* sic dictum accipio, quasi quædam in eo sordes eluantur sibi succo & sapore. sic detergeri dicitur fastidium, quasi in palato insideat humor aliquis fastidium pariẽs, quo detracto auiditas & appetentia gignatur: Columella, *quæ in auiarijs quoq; desidentium detergẽt fastidia, faciũtq; auidiorẽ volaturã, quod maximè expedit.*

Tergere palatum.

CAPVT XIII.

Rapis vescitur Romulus, ferula vapulare, Diespiter, Athenis dimidium licet Alexandriæ totum, consul pomeridianus.

CRedidisse videntur prisci non tantùm nectare & ambrosia deos pasci, verumetiã vilibus quibusdam cibis, vt Romulum rapis: credo de paupertate illius seculi, quo Romulus vixerat. Proinde quasi in cœlo ijsdem cibis victitet, quibus in terra alebatur. Seneca scripsit in apocolocyntosi, *sitq; è Republ. esse aliquem qui cum Romulo possit feruentia rapa vorare.* Martialis libro decimotertio,

Romulus rapis vescitur.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa

Quæ damus, in cœlo Romulus esse solet

Sed eodem in Senecæ lib scribitur, *& proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet.* Nouos auctoratos hìc dicit, q nuper mercede conducti sunt, vt depugnent, qui pro auspicio ferulis vapulabant, cùm ipsi ferro carerent, & alij gladiatores per ludibrium ferulis eos cæderent, vt pueros ludimagistri. nam aduersus eum qui ferrum habuisset, cuius temeritatis esset ferula batuere? Hinc scripsit Martialis in præfatione lib.2. *Denique videas an te delectet contra retiarium ferula.* Diespiter autem in eo loco filius Niceporæ dicitur imitatione Romana & Græca. solebant enim cùm quem nominabant, cuius filius esset adiicere. sed Nicepores iste suboffendit me, & Iaperi legere mallem, vel potius Nicephori. nam, etsi fortè ab Iapeto non deducitur Diiouis stemma, tamen sic pro suo iure scripsisse Senecam quispiam crediderit. Hic autem (vt hoc non prætermittam) videtur Diespiter esse diei & lucis pater, quique manè regit, quo tempore nummularij res suas gerunt, non perinde post meridiem. In antiquo tamẽ lexico reperio Diiouem esse [illegible]. Sunt paulò antè quædam

Ferulis vapulare.

Diespiter.

in eo

in eo libellu corruptissima, quæ si, vt subscribam, legantur, sine sensu frigida & inepta non iacebunt, *Eum preces non tulissent illum deum ab Ioue, quem quantum in illo fuit, damnauit incesti: qui Lucium Sillanum generum suum occidit, sororemq; suam.* quod enim per libros percrebuit, *principi Oropen,* nec intelligo, & folium Sibyllæ explicatu facilius credo. sed & multò pòst sic lego, *Quare, inquit, quare sororē suam? stulte stude: Athenis dimidium licet, Alexandriæ totū:* hoc sensu, Alexandriç quid-uis facere licet, & Ptolemæi suas sorores incestarunt: Athenis licet dimidium. legimus enim apud Athenienses fuisse sorores in matrimonio fratrum: Cimon enim sororem Elpinicen duxerat vxorem. sed huius incesti maior erat & impunitas & licentia apud Alexandrinos. Aut hoc ait, Quia Athenis vterinas ducere nō licebat, cùm liceret germanas eodem patre natas: Philo, *ὁ μὲν γὰρ ἀθηναῖος σόλων ὁμοπατρίους ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν.* Contrà Lycurgus incæstas nuptias censuit germanarum sororum, vterinarum permisit. sic illi dimidium concessère. Sed Ægyptij omniom sororum nuptias legitimas habuêre: Philo, *ὁ δὲ τῶν αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν ὡς ἡμίεργα διατεταγμένων, ἀφθονίαν ὡς ἀσελγείας, ἐπιδαψιλευσάμενος ἀνδραπόδων κακὸν σώμασι καὶ ψυχῆς ἀκρασίαν, καὶ παρασχὼν ἄδειαν ἁπάσας ἀδελφὰς ἄγεσθαι.* Quia, inquit Seneca, *Romæ mures molas lingunt, hic nobis curua corrigit.* Quia, inquit, murea Romæ, quod ipsis solitum est & vsitatum, molas lingunt, idcircò censoriam iste disttingit seueritatem, vt curua corrigat. Atq; hic significat genus hoc incesti frequens fuisse Romę, vt fratres cum sororibus se consuetudine stupri contaminarent. Solent autem mures molas lingere, vnde & apud Homerum *λειχομύλης* in batrachomyomachia nominatur. Quod deinceps est, hunc sensum præ se fert, Permiseram vobis patres conscripti, vt quod assolet, Claudium interrogaretis: solēt enim & testes & rei interdum interrogari. *Vos mera mapalia fecistis*, id est, vos disciplinam curiæ neglexistis. quod eum fecistis, merum rus est, & Afrorum mapalibus inconditisque casulis, & rudibus pastorum tuguriis persimile, non vrbanum, nec decorum, neque scitum, neque elegans. hic igitur, qualemcunque eum existimare oportet, quid de vobis existimabit, cùm sine disciplina, velut alias res agentes, sic ineptè vos getatis? Ianus pomeridianus est cōsul, credo quòd cùm meridie plenum sit forum (nam hoc tempus *πλήθουσαν ἀγορὰν* vocant) post meridiem frequentissimo iam conuētu fœneratores æs locabant, quod Romæ ad Ianum fiebat: vel potius, quòd cùm Romani magistratus nihil serium post meridiem inchoarent & agerent, ociosus & superuacaneus esse videatur, & nō necessarius, sed imaginarius & in speciem con sul. Immò verò consul potius serò factus, vt nimium senex, iocosè significatur: Seneca libro 3. quæstion. natural. *Nunc verò ad rem seriam, grauem, immensam, pomeridianis horis accessimus*: id est, serò. At diespiter nummulariolus vocatur, & ciuitatulas vendere soles, quòd minutus esset fœnerator, & patuulas ciuitates haberet obæratas, quarum nomina cùm venderet vel delegaret, vendere ciuitatulas dicitur.

Athenis dimidiū. Alexandriç totū.

Cōsul pomeridianus.

CAPVT XIIII.

Mille passum, scitamenta, persolus oculus, cereales cœnæ, ebari mei.

VEL manè etiā *mille passum commoratus cantharū:* versus est Plautinus in Menæchmis, Sce. Ni mala ni stulta. in quo commorandum poetam illum tractantibus & diutius hærendum est in quærenda sententia. ego mille passum more antiquo, pro mille passuum dictum facilè mihi persuadeo, vt & Lucilius apud Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 4. est locutus,

Mille passum.

Hinc milli passum qui vicerit atq; duobus.

nam de passo intelligere insitum esset. Igitur mane mille passum, valet, tantū temporis mane quantū satis est peragrādo mille passuum spatio. In eadē fabula, Sc. Anime mi. scribitur,

Atq; aliquid scitamentorum de foro obsonarier.

Ego vnius elementi adiectione lego *scitamentorum*, vt scita edulia significentur, quo vocabulo & Apuleius non omnino malus auctor, & antiquarum vocum vsurpator vtitur. eius verba sunt libro. 10. de Asino aureo, *hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita.* In eadem fabula, Sc. Ni mala ni stulta.

Scitamenta.

Clām vxorem vbi sepulchrum habeamus, & hunc comburamus diem:

hanc sententiam habet, Vbi mortuo die & exacto genium curemus & epulemur. nam muri diem dicebant: Papinius lib. 4. siluarum,

Dies moritur.

Iam moriente die rapuit me cœna benigni Vindicis.

sed & dies componi vt mortuus, id est sepeliri dicebatur: Maro 1. Æneid.

Antè diem clauso componet vesper Olympo.

Eo autem tempore cœnare veteres solebant. ita ex morte & sepulchro diei cœnandi tempus intellexit, proinde quasi cœna sit eius bustum & sepulchrum. Mox autem lego, *persolum effodito oculum*, ita flagitante atque adeò efflagitante versus modulo. Persolum autē oculum cùm dicit, se luscum esse significat, & particula augendi data est verbo, quod omnis expers est incrementi: Ibidem,

Persolus oculus.

Inde vsque ad diurnam stellam crastinam perpotabimus.

Diurnam stellam vocat eleganter luciferum, vt hesperum noctiferum vocauit Catullus. Scen. Iuuentus.

Cereales cœnas dat, ita mensas extruit.

Cereales cœnas appellat: suspicor opimas & lautas, & multis ferculis oneratas, quòd Cerealibus populariter solerent genio indulgere, id quod è Marone intelligi potest 1. Georg. sic scribente,

Cereales cœnæ.

In primis venerare deos, atq; annua magnæ Sacra refer Cereri lætis operatus in aruis.

Extreme

Extremæ sub casum hyemis iam vere sereno:
Tuncagni pingues, tunc sunt mollißima vina.

Sed & ante messem ei sacra faciebaot, & epulabantur, vt ex eodem Matone intelligimus, educattixq; hominum Ceres dea erat: inde & auras Cereales, qoæ educaot & aluot fructus Plio. lib.15. cap. 19. de caprificationa loquens vocauit, *Intus solem primo secum inducunt, Cerealesq; auras immittunt foribus apertis.* *Ni mala* autem *ni stulta sis*, more antiquo cum Seruio dictum esse suspicor, pro, Ne mala, ne stulta sis, quod & antè à nobis est obseruatum. Sc. Iuuentus.

Cari mei. *Domi domitus sui vsq; cum caris meis,*

còm dicit parasitus, ex ambiguo ludit festiuè. nam & chari dicuotur liberi, & cari cibi quibus vesci assueuerat, cùm præsertim se nihil dicat mox comesse, nisi quod carissimum est, vt cum de charis liberis loqui videatur, cibos tamen perspicuè auditorem fallens intelligat. Ibidem,

Hi quoq; iam cari qui instruuntur, deserunt,

cùm dicit, se destitui nummis dicit, quibus cibi parantur: vel, *id quoque*, vt alij leguot, *iam cari qui instruuntur deserunt*: hoc sensu, Id quoque accidit, vt cari cibi qui instruuntur in mensa, & tanquam in acie collocantur, desertores esse incipiant, nec locum teneant. Itaque hanc posteriorem scripturam & concinniorem, & Plautinis facetiis digniorem arbitror. Charos autem liberos dici è Lactantio cognosci potest, iia lib.6. cap.12. scribente, *cùm sciat se charos suos deo relinquere, nec his vnquam præsidium defuturum.*

CAPVT XV.

Madere, miluina, Viaticatus æstiuè, æstiua supellex, nauales pedes, peniculus, somniare ritu canterino, census capere.

Madere. VEteres madere pro coqoi vsurpasse satis multis docere exemplis possum: vt Maronis 1. Georg.

Et quamuis igni exiguo properata maderent.

& Plauti in Persa,

Collyræ facite madeant & coliphia.

& Menæchmis, Sc. omnem.

Iam ego hæc madebunt faxo, nil morabitur.

Rursum, *Madida quæ mihi apposita*, id est, cocta. Id ex eo credo, quòd plerunq; quæ cocta sunt, tenerescere & madescere solent. sed qois iniurium esse conqueretur, si ex iisdem Plauti Menæchmis quædam huic capiti aspergam?

Miluina. Sc. Anime mi. miluinam appellauit appetentiam. eamque vehementem, credo de milui rapacissimæ & semper famelicę auis natura. Sc. Nulla est voluptas. *viaticati sumus admodum æstiuè*,

Viaticati æstiuè. dictum est ex eo quòd plura alimenta hybernis solent prouidere milites, quàm æstiuis: & quòd æstate qui iter faciunt, paucioribus diebus quò volunt perueniunt, & de æstatis frugibus intereundum se interim tolerant, cùm idem hyeme nuda tellure facere non possint, & ea tempestate lagenam & potionem potius quàm cibum & obsonium quærant: nam in lagena est æstiuum viaticum. sic æstiua supellex à Propertio dicitur lib.4. eleg. 9. de poculis,

Aestiua supellex.

——vtriq; æstiua supellex,
Et Metymnei grata saliua meri.

Nominatur & æstiua cœna à Tertulliano, sed alio modo & sensu, cū de Empedocle loqoitur in lib. de Anima: *Atq; exinde in illo finita sit metensomatosis, vt æstiua cœna post assum.* Sc. Bene obsonaui.

Nauales pedes. *Asseruatote hæc sultis nauales pedes,*

cùm dicit, remiges intelligit (nā Menæchmus lembo aduectus fuerat) qui in naui loco pedum sunt. alij remos iotelligūt: remi enim pedes videntur, quibus oaues ambulant. Hinc illud Ausonij edyl. 9. in Mosella,

Remipedes certant medio cum flumine lembi.

Quòd autem peniculus spongia sit oblonga caudæ similis, idcircò Sce. Sine fores. ludens scripsit iocularitet,

Peniculus. *Quis iste est peniculus, qui extergentur baxeæ?*

Sunt autem baxeæ calceamenta induru facilia: Hesychius, [illegible]. Ead. Sc.

Somniare ritu canterino. *Certè hæc mulier canterino ritu adstās hic somniat:*

locus ex ambiguo est. nam & somniare somnia, est videre inter dormiendum, dormiunt autem equi stantes plerumque (somni aotem comes somnium est) tamen canterij magis, qui quòd castrati sunt, mitiores & placidiores somniculosiqne & dormitantes magis ob torporem videntur. Somniare etiam delirare, nugasque & delitamenta effutire valet: vt in Curgulione, Sc. Non ego nunc. *quot Summanos somnias*, id est, nugaris & blateras. mulierem igitur insanire & delirare dicit. Sc. Sine fores.

Quasi supellex Pellionis palus palo proximus est.

& in tentipellio sunt pali ad distendendas pelles, & de palis multis in taberna merces suspendebantur, & domi supellex. Atque hoc de Pellione homine paupere dicit, cuius supellex pręter palos nudos nulla erat. Is autem etiam comœdiarum actor, sed malus erat: Plautus in Epidico, Scen. Mirum est. *velut Epidicum, quam ego comœdiam æquè ac meipsum amo: tamen cùm eam agit Pellio.* Vt qui in senatum non venerat, pignoribus captis multabatur: ita qoi non venerat in concionem, eom pignoribus capris coerceri vult parasitus: sed pignora capere, census capere dixit: Plautus in Menæchmis,

Census capere. Sc. Plus triginta.

Quæ nisi adsunt cùm citentur, census capiant illicò.

Sc. Potin' vt.

Fecisti funus absenti me prandio.
Cur ausus facere? cui ego æquè ac heres herear.

Heres non repugnat modulis versus, & hæres cœnam funeris præstare, vt Persius ostendit, solebat. sed & Herēs martea dicebatur, quam accepta hæreditate veteres colebant, quæ æqoè nō refragabitur numeris. *Eris* etiam, quod in antiquis libris reperiri doctissimus vir Ioachimus testatur, oon omnino displicet. ob prandium enim in nuptiis Pelei, Eris dea, id est, contentio & discordia, quòd adhibita con

uiuio non esset, quas tragœdias excitauit proiecto in medium pomo? Hæres tamen omnium optimè, & aptissimè quadrabit, vt se hæredem prandij fuisse dicat, quod maximè probo. Sc. Vt ætas mea.

Oculi virent.

Vides illi tu oculos virere? vt viridis exoritur color?

Viridis hic color subluteus est, quod argumentum est bilis in oculis, qui per iram & furorem flagrare & scintillare videntur, χλωρὸν Græci vocant, quod & viride & subluteum significat, quam vocem viridi colore exprimere voluit. Sc. Iámne isti.

Atq; eccum incedit, mouet formicinum gradum.

Gradus formicarū minutissimus est, qualem dicit ludens incessum senis. Incedere myrmicè & molestè apud Catullum epigram. 29. eodem interpretantur modo: sed non video quî deduci à μύρμηξ tale eduerbium possit, suspicorque legendum *mimicè & molestè*: vt sit mimicus incessus, & ineptus & odiosus meretriculæ illius.

CAPVT XVI.

Quædam in Plinio obseruata, mergus, gauia, larus, æsalo, ardeola,

QBseruasse mihi videor in vno Plinij capite ex Aristotelis libris sumpto, magnam quandam dissimilitudinem interpretis & auctoris, siue codices Plinij inquinati mendis sunt, siue ab Aristotele discedere de industria voluit: quod equidem non arbitror. Quòd ergo lib. 10. cap. 74. scribit, *Coruus & Chlorio noctu inuicem oua exquirentes*: in Aristotele scribitur κορώνη καὶ χλωρεύς, τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίουσιν ἀλλήλων. Itaque haud dubitanter affirmarim in Plinio *chloreus* scribendum esse, quæ auis alia est à chlorione: sed & veteres libri vestigia retinent emendationis. *Aquilæ*, inquit Plinius, *& trochilos*: in Aristotele est ἴκτινος non ἀετός: sed idem Aristoteles de trochilo scribit, quem πρέσβυν appellat: quanquam eum non cum aquila, sed noctua inimicitias gerere dicit. In Plinio autem quia ex Aristotele nō putaret esse legendum, *ichneumones vespæ & phalangia aranei*: sed vespæ & aranei nomen delendum censeret: nihil tamen moueo, & declarationis gratia vtrumque adiectum puto. sed & larum Plinius eo in loco vertit gauiam, vt id interea moneam. nam auctoritas veterum in interpretatione vocum in primis sequenda est: eoque magis in auium & quadrupedum nominibus. *Sorices*, inquit Plinius, *& ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes*. Aristoteles infesta & inimica mutuò esse dicit anaté, grauiam, harpen, & triorchem, rubetam, serpentem: vt Plinius aliter legisse, aut in eo aliquid desiderari videatur. In Aristotele scriptū est ἵππος καὶ ἐρωδιός: piponem conuertit Theodorus. vt mirum sit cur soricem Plinius scripserit.

Gauia, larus.

Ardeola. Erodium autem ardeolam interpretatus est Plinius, cùm ex Arato conuertat lib. 1. Georg.

Mergus. Maro, mergum. *Vulpes*, inquit Plinius, *& Nili angues*. prodigiosa quædam hæc odie sunt & inaudita inter vulpes & angues. quid enim illis cōmune & indiuisum, de quo litigare & contendere odiosè inter se possint. In Aristotele scribitur, ἀλώπηξ δὲ καὶ ὄφις, vt suspicer in Plinio emendandum esse, *Vulpes & nisi*: mox, *angues, mustellæ & sues*. nam in Aristotele scriptum est, ὄφις δὲ γαλῇ καὶ ὗς πολέμιοι. Quod autem ait Plinius æsalonem paruam esse auiculam, falsum arbitror, cùm genus quoddam sit accipitris, quod & ostendit Hesychius, in quo ita scribitur, αἰσάλων, εἶδος ἱέρακος. *Formicosam*, inquit, *arborem sorices cauent*. quid obsecro soricibus cum arbore? nisi si sorices aruales intelligamus, qui cubilia sibi fodiunt & nidulentur interdum ad stirpes arborum: aut glires accipiamus, qui in arboribus sæpe latent. Vetus Plinij scriptura est, *vrucæ*. sunt autem vrucæ quæ à Græcis κάμπαι appellantur, vt in D. Germani Latinogræco lexico scribitur, ita vocatę, quòd lata & arbores vrunt. Legendum igitur crediderim erucæ aut vrucæ, vt formicosas arbores molestia & tædio erucarū liberatas esse dici credamus. *Turtures*, inquit Plinius, de amicitiis animantium, *& psittaci*. id quidem verū esse, & hodie videmus, & Ouidius poeta in epistol. Sapph. ad Phaonem scripsit,

Aesalus.

Et niger à viridi turtur amatur aue.

In Aristotele tamē est, καὶ κόττυφος καὶ τρυγών. quod tamen Plinius scripsit, tantum abest vt mutandum censeam, vt verius, certius & exploratius esse intelligam, quàm quod in Aristotele editum est, atque adeò memorabilius putem. Isti ex vno capite tam multi errores exhausti, nónne de exemplarium Plinianorum fidē homines multis locis addubitare cogent? me quidem auctore cum Aristotele & Theophrasto conferent, cùm exemplaris certior sit & antiquior fides, quàm imaginis.

CAPVT XVII.

Ambarualia, Amburbia, embolicæ species, blattium, ballistea, samiata, monetarij.

SACRA Romanis erant ambarualia & amburbia, illa cùm per agrorum fines lustro quodam hostia ducebatur: hinc illud Maronis ecloga quinta,

Hæc tibi semper erunt, & cùm solemnia vota
Reddemus Nymphis, & cùm lustrabimus agros.

Iterum libro 1. Georgic.

Terq; nouas circum fœlix eat hostia fruges.

Neq; verò id à rusticis tantū fiebat, sed & à Romanis fines agri Romani lustrantibus, qui inter quintum & sextum lapidem, vt auctor est Strabo lib. 5. erant, quod sacrum Ambarualia, vt inquit, vocabant, quòd vt opinor circū agri Romani terminos sacrum fieret. Ambarualia describi videntur initio lib. 2. à Tibul. his versibus, quib. & agros & agrestes scribit purgari:

—fruges lustramus & agros,
Ritus vt à prisco conditus extat auo. subiicit aūt,

Dij

Dij patrij purgamus agros, purgamus agrestes,
Vos mala de nostris pellite limitibus.

Amburbia.

At fiebant Amburbia cùm vrbs & pomerium lustrabatur, vt apud Lucanum lib. 1.

Mox iubet & totam pauidis à ciuibus vrbem
Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomeria cingere fines
Pontifices sacri quibus est permissa potestas.

Interdumque facto amburbio ambarualia in finibus agri Romani fiebant: Vopiscus in Aureliano, *cantata carmina, amburbium celebratum, ambarualia promissa.* Ex eius vita Imperatoris supplendum hoc caput est, vt iustam magnitudinem habeat.

Embolicę species.

Ambolicæ species, quæ sunt in ea quæritur cùm scribitur, *Aurelianus vitri, chartæ, lini, stuppæ, atque ambolicas species æternas constituit.* hic doctissimi viri & primæ in literia sententiæ, anatolicas emendant, & orientales intelligunt: ego minima mutatione embolicas crediderim esse legendum, vt in codice sacra embole legitur. sunt autem hę species quibus oneratæ naues quotannis Romam mittebantur ex Ægypto annuo vectigali. Blatteum pallium ibidem est purpureũ vel coccineum, à blattis & vermiculis, vt quidam putant, qui è chermes, vt Arabes vocant, & è cocco sanguinei coloris erumpunt. Blattium [illegible] in antiquo lexico explicatum legi, vt sit cruor purpuræ experitus tingendo velleri Imperatorum.

Blattium

In eodem etiam lexico legi Blattium esse [illegible], id est, concretum conchyliorum sanguinẽ. Blattium etiam byzantium os naris purpuræ dicit Actuarius esse, vt inde & purpureus dicatur color blatteus. Eutropius in Nerone scribit, Neronem piscatum esse retibus aureis, quæ funibus blatteis extrahebat: quod Tranquillus in Nerone, capite 30. dicit, *piscatus est reti aurato, purpura coccoq́; funibus nexis.* Iudices pro magistratibus ab eodem Vopisco vsurpantur: *Deniq́;*, inquit, *id tertio factum est, vt per sex menses imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesq́; iudices ij permanerent, quos aut senatus aut Aurelianus delegerat, nisi quod proconsulem Asiæ Falconium Probum in locum Aurelij Fusci delegit.* sic iudicis nomen apud Iuriscon. de iurisdictione omnium iudicum accipitur.

Monetarij.

Monetarij duce Felicissimo bellum Imperatore Aureliano excitauerunt. hic eos qui cudendæ pecuniæ præerant accipi doctissimis viris non placet, quibus opponimus auctoritatem Suidæ sic scribentis, Μονετάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα [illegible]

Ballistea.

Cùm antè scribitur, *Adeò vt etiam ballistea pueri & saltatiunculas in Aurelianum tales componerent*: ballistea cantica quæ saltantur intelligo. nam [illegible] hoc significat, & ballismos tripudium est apud Athenæum libro 8. quod nomen hodieq́; gallica lingua retinet.

Samiata

Ferramenta, inquit Vopiscus, *samiata.* Nonius scuta & mucronata explicat: & rectè, quod ex eo credo, quia samia creta polita & nitida detersaque acuerentur. vim enim in ea detergendi esse nouerunt omnes: igitur & detergendo ferramenta acuit, vnde ducta Nonij Interpretatio, quę mihi valdè probatur. nam & samiator in vetere lexico [illegible] exponitur, & in antiqua inscriptione SAMIARIIS DORYPHORION, legitur.

CAPVT XVIII.

Nitrum virginale, matronale, berenicarium, hydrorosata, atramentum sutorium, fecula, onides.

IN medicorum compositionibus, quarum varietatem vel imitabitur vel superabit hoc caput, reperio varia nitri genera, vt parthenicum, id est virginale, quo scilicet virgines se tergebant. eos equidem errare existimo, qui parthicon emendant, vt è Parthia aduectum.

Nitrũ virginale.

quidni enim nitrum sit virginale vt & matronale? hoc apud Marcellum reperitur empiricum: illud apud Nicolaum myrepsum, etiam aphronitrum matronicum, id est, matronale agnoscit Trallianus.

Nitrũ matronale.

Reperitur apud Nicolaum & Galenum, etiam nitrum berenicarium, ex vrbis nomine: sed & in confectione pulueris apud Nicolaũ legitur nitrum matronicum, quod est matronale: & alio loco matronicum, id est matronale scribi debet, non matriniacon. [illegible], id est, salis è salsamentis, legendum existimo apud eum.

Nitrũ berenicariũ.

Medici doctissimi quærunt quæ sint apud Trallianum encatera, buridia menomenia, & membridia: ego hæc vocabula nonnihil deformata existimo, quæ sic interpolata primæ suæq́; restituentur oris formæ, elacatena, buryuchidia, mænidia, membradia: nisi si quis primum verbum pro salsamẽtis intestinorum retinendum contendat: reliqua proculdubiò rudiario egent, à quo reuouentur, & pristino nitori reddantur, quod pro meo captu facere conatus sum. Quę drosata Nicolaus appellat, ea sunt integro vocabulo, quod curtauit, hydrorosata: inde primùm appellata, quòd in eorũ confectionem aqua & rosa mitteretur: deinde longius propagata vox est, vt sirupos significet.

Hydrorosata.

Antidotus, quæ diacomeron appellatur, vocari debere videtur [illegible], nam viginti octo partibus constat, idque cùm esset notis scriptum & compendiis, vocabulum mendosum conflatum est, ad quem scopulum pedem offenderent medicinæ studiosi. In Auridoro Michaelis Syngeli cachryos emendandum arbitror, pro carychi, vt semen rorismarini intelligatur. In pulueris cuiusdam confectione apud Nicolaum legitur [illegible]. quo nomine intelligo lucernarias blattas, vel papiliones lucernis obuolitantes. nam [illegible] & [illegible] vocantur à Græcis. Apud eundem, pro ære manicario in compositione collyrij emendandum suspicor, æs monetarium, vel potius æs manuarium. Chalacantha apud Nicolaũ, quandoquidem ambigi video quid eo nomi-

ne intelligendum sit, non aliud quicquam est quàm atramentum sutorium, quod chalcanthum alij vocát: etiam chalachanté interpres Nicandri appellat. Fæcula est fæx vini vsta: [illegible] in Tralliano & Nicolao pro [illegible] malè excuditur. myrianthos nomine ioculari vocatur hominum olerum, id est, [illegible]. hoc non adscripsissem, nisi in eo perdoctos hæsisse animaduertissem. Phecarinon acetum esse in eodem Nicolao suspicor, quod Latinis fæcarium acetum diceretur. est enim vox corrupta, vt assolet, Latina tamen. nam ex fece exprimi acetum non infrequens est. Asterium in maci medicamentum in eodem vnguentario, stella marina videtur, de qua Plinius & alij scribũt. Aphroselinon autem apium ast Africanum potius, quàm spumosum: etsi doctissimi viri in hac sententia sunt. In morbis pedum præscribit ceonidas vstas Nicolaus: sed quæ sint, nemo explicat, ac ne explicare quidem potest quisquam: sed fortasse comminisci. ego onidas, id est, stercus asininum, legendum assa suspicor: sunt qui conidas, id est lendes. Non ferè Andromachi theriaca numerosior est, quã hoc caput: sed finis sit, ne nimium ambitiosi in medicinalibus verbis consectandis esse videamur.

Atramentum sutorium. Fæcula. Onides.

CAPVT XIX.

Mullus centuriatus, carrago, tunicæ russæ, coloriæ, doga.

Carpentũ iudiciale.

IN Aureliani Imperatoris vita apud Vopiscum carpentum iudiciale mihi videtur esse vehiculum, quo vectatur magistratus, qui iudicis nomine plerumque intelligitur, vt & antè docuimus, & ex Adriani Imperatoris vita colligi facilè potest. Peluis autem pueri, est in quo pueri lauari à nutricibus solebant: quam veterem consuetudinem è Galeno nouimus. In eodem, *ita vt haberet in latere vno auem, in alio coronam*, non iniuria lego: etsi sola coniectura, quæ in errorem lubrica est, nitor: sed eam à literis si excludimus vbi minus noxia est, medidico ne relinquamus in capitalibus morbis. *Huius*, inquit Vopiscus, *epistola militaris est ad suum vicarium*. duces suos habebant vicarios, sed & præfecti prætorio: sic legimus vicarios vrbis Romæ, Italiæ, Hispaniæ, Africæ, Septem prouinciarum. *Mullum*, inquit, *centuriatum comiter curet*. apparet centuriis mullos attributos fuisse, qui publici tamen erant, nón priuati, vt equus erat sagmarius. centuriatum itaque vocat, vt centuriatus miles dicitur, qui centuriæ attributus assignatusque est. comiter autem curari præcipit, quòd in publicis rebus minus clementes & comes, quàm in propriis esse soleamus, cùm nostra omni cura prosequamur, publica vel negligamus, vel asperius & durius habeamus. *Quærere*, inquit, *præterea vbi sit carrago hostium*. barbari sua in orbem castra solebant munimento valloque cartorum obducere: vnde & carrago vocata est, quo verbo censentur eorum castra carris circundata: Marcellinus lib. 31. *vnde haud longo spatio separatum vulgus inæstimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum, tanquam intramuranus cohibita spatijs, otio fruebatur, & vbertate prædarum.* Itarum, *quæ optimè tum accepta statimq; incensis malleolis, ad carraginem, quam ita ipsi appellant, aliti velocitate regressa.* *Vexilla*, inquit Vopiscus in Aurel. *bicolora quatuor:* sunt & vexilla pura, & vnius coloris, ad quorum discrimen bicolora reliquaque pluribus distincta coloribus dicuntur. *Tunicas*, inquit, *ducales russas quatuor*. hæ sunt, quæ à Græcis φοινικίδες dicuntur, quibus qui exercitus ducebant, ferè vtebantur: Plutarchus in Bruto, [illegible]. Subarmale auté profundũ, intelligo crassum sagulum, quod sub armis induebatur, vt eorũ durities minus corpus offenderet, sed profundo excepta tegumento mollius corpori insideret & tolerabilius. Coloriæ dicuntur, non à natiuo aut factitio colore, vt scribi video, sed quæ colore tinctæ sunt, non tamen coccineæ aut purpureæ: nam in his proprium nomen iam coloris sui, vt purpuræ aut cocci, dicitur ob præstantiam, non tantùm in generali voce acquiescunt. id ita esse ex eo apparet quod à Vopisco scribitur, in quo coloriis blattea opponit his verbis, *Vt blatteas matronæ tunicas haberẽt certas vestes, cùm antea coloreas habuissent.* *Facta*, inquit, *erat ratio dogæ cupparum nauium & operũ*. quæ malùm est ista vox doga? ea quidem nihil vtraque in lingua significare multis videtur, sed huc temeraria irrupisse. Ego aliquando putaui legendum *doliorum*: nam ad viciniratem accedit illius vocis, & congruit cum puppis: nec hic interloquebar, sed planè pronuntiabam ita legendũ videri. nunc dogam retinao, præsertim cùm ita inueniam in antiquo lexico: doga βῦτις, dogariua [illegible], videtur autem significare, vt ex interpretatione apparet, cui nomen simile vernacula lingua butticulam habemus: & alio loco, *Vagna seu cuppa*, [illegible].

Mullus centuriatus. Carrago. Tunicæ russæ. Coloriæ. Doga.

CAPVT XX.

Salarium, lucunculi, luminosum, litare.

Salarium

SAlarium à sale originem habere, vel ipsius vocabuli sono notum est, accedit auctoritas Plinij verborum non incallidi inuestigatoris. nam libro 31. capita 7. inquit, *honoribus etiam militiæq; interponitur salarijs inde dictis*. Salaria autem tribunorum militarium & ducum, erant annonæ ipsorum: proinde [illegible] Græci, sic enim recentiores hoc nomen æmulati sua effinxerunt lingua, interpretantur [illegible]: Vopiscus in Aureliano, *Nam illi Romam venienti salaria sui ordinis sunt decreta*. Deinde ibidem sic scribit, *panes militares numero sedecim, panes militares castrenses quadraginta, vini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcinæ*

pondo

pondo triginta, & quæ sequuntur: è quibus quia non intelligit annonam cuique destinatam & assignatam salarium dici? Et in Probo, *item in salario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo sex, caprinæ pondo decē, gallinaceum per biduū, olei per biduum sextarium vnum, vini veteris sextarios decem*, & quæ sequuntur. Attamen latius patuit hoc vocabulum, significauitq; non tantùm eorum annonam, verumetiam commoda & stipendium: Plin. lib. 34. cap. 1. *nec pudet tribunorum militarium salarijs emere.* Quod Iuuenalis satyr. 3. dicit,

—alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ vel Catienæ.

Denique à Græcis explicatur *στρατιωτικὸν, ὀψώνιον, σιτηρέσιον, παροχὸ*, atque nominatur ab eis *ἀναγκαῖον* & *ἀναφορὸν*. In Asino Apuleij lib. 10. scribitur, nos enim aliò iam vocamur, *Hic panes, crustula, lucunculos, hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita.* Lucunculi hic qui sint, vt ingenuè fatear, nescio: & suspicor lucunculos legendum. nam ita genus quoddam edulij vel panificij potius sciri, mihi tamen non satis noti, vocatur diminutionis forma: absque diminutione Lucuns: Varro apud Nonium,

Lucunculi.

Ac nulla ambrosia ac nectar, non allia ferde,
Panis, pemma, lucūs, cibus qui purissimus multo est.

Idem,

Vinum, pemma, lucuns, nihil adiuuat, ista ministrat.

Afranius per diminutionem,

Pistori cur non, cur non scriblitario,
Vt mittat fratris filio lucunculos?

Itaque illud Papinij lib. 5. Siluarum,

Mellet Caioli laguncul{iq};

quod de Lagona puero paneficiis initiato non indoctè interpretantur, fortasse scribendum est, lucunculique. Nos quoque hinc aliò auferimur: Pauci animaduertunt cur in oratione quædā dicat luminosa Cicero, vt cùm scribit, *tum sunt maximè luminosæ, & quasi actuosæ partes duæ.* Ego translationem esse puto à pictura, in qua lumē dicitur, quod vmbræ opponitur. Plinius lib. 35. cap. 5. de pictura, *tandem se ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque vmbras.* Orationem autem picturæ comparari, & de ea quæ de pictura dicuntur, vsurpari, nō erit nouum ei, qui auctores paruolutarit. Cū se litasse veteres dicebant, quo verbo grata acceptaq; diis immortalibus sacra fuisse intelligebant, à soluendo, si Varroni credimus, ita loquebantur: proinde quasi sit litare lutare, id est, luere & soluare. tum enim denique solutum diis esse videtur, cùm acceptum fecēre. Varronis verba sunt apud Nonium in Lutaui, *Habes qui & cuius rei causa fecerim hecatomben, in quo ego (vt puto) quoniam luere est soluere, lutaui.* Itaque vt maximus & maxumus dicitur: ita lotaui & litaui dici Varro videtur existimasse. A lotio, quod abominamur, lotiolentè pro fœdè & lutulentè dicit Titinius apud Nonium his verbis, *Varro lotiolentè flocci fiet, & caltor gulæ*: hoc aliud agens annotaui, vt laciolentè, quod irreptitium est, expungeretur, substituto germano verbo.

Luminosum.

Litare.

CAPVT XXI.

In oratione pro Quintio quædam explicata, victus & vestitus venditur, venalis cum ornamentis.

VEndere auctionē, in oratione pro Quintio ea dicendi forma dictum arbitror, qua à Cæsare vendere sectionem, lib. 2. de bello Gallico. Estq; vendere auctionem, auctionari, & res in auctione vendere. *Atque imbiberit eiusmodi rationibus illum ad suas conditiones perducere*, valet, instituerit, decreuerit, perseuerauerit: vt & apud Lucretium 6. lib.

Vendere auctionē.

—pœnas capere imbibat acres.

Iam illud, *Quod viri optimi faciunt, si qui suos propinquos ac necessarios charos habeant & honestos esse atque haberi velint, id Sex. Næuius non faceret?* Quò tandem pertinet? nempe vt doceat, viros optimos, quibus chara est suorum existimatio & honos, si quid cum eis controuersiæ habeant, alio potius cum eis iudicio experiri, quàm eo quod caput & famam & existimationem eorum læsurum sit: quod idem faciundum fuisse Næuio ait. Quod autem ait, *Ne in ciuitate sit*, propterea dicit, quòd quorum bona publicè in auctione vendita sunt, huius ignominiæ sibi conscij, vel publico abstinent, vel vrbem relinquunt, hominum celebritatem conspectumq; vitantes. *Ac non nemo ignominia affectus, aut iudicio turpi conuictus bonis quidem suis vtitur, alterius opes, id quod miserrimum est, non expectat*: sensum hunc habet, Condemnatus aliquis, aut ignominiosus, offensionem tamē iudicij & famæ iacturam saluis suis & integris quibus perfruitur bonis consolatur, nec aliunde pendére cogitur, alteriusque auxilium & opes expectare. Legi etiam non ineptè posset *spectare*, quod esset ad alienum auxilium respicere. *Sed etiam victus, inquit, vestitusq; necessarius sub præcone cum dedecore subiectus est*, id est, qui totus cum omnibus suis rebus & bonis, vt ne vestis quidē ei relinquatur, & si quid sibi penoris ad cibum parauit, venditur. Sic pro Sestio, *viuus, vt aiunt, & videns cum victu suo, ac vestitu publicatus.* sic illa duo coniungebant, cùm personam cum rebus omnibus se vendere significabant. vendebant & seruos cum ornamentis: Plautus in Sticho, Sc. Famem fuisse.

Cicero explicatus.

Victus & vestitus venditur.

Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.

id est, cum vestitu, nonnunquam & si quid penoris sibi instruxerat: sed & Plautus ibidem,

Venalis cum ornamentis.

Meo cibo & vestitu rem curo publicam.

dixit, ista duo copulans. victum & cultum etiam sæpe coniungi reperias. Sententia sequitur, quæ in *ἐμφάσει* propè ineptias, si de tanto oratore id dici fas est, excessit, *Etenim mors honesta sæpe quoq; vitam turpem exornat: vita turpis ne morti quidem honestæ locum relinquit.* ac sententia quidem obscura non est, turpem, verbi gratia, Othonis vitam mors honesta exornauit: vita illa turpissima eorum, quorū bona veniēre, non relinquit locum vitæ honestæ, cùm ipsa iam mors sit. quibus enim ista ignominia intertur,

iis funus, vt ait, ducitur, & infra etiam mortuos amandantur. vt igitur extra calumniam sit hæc sentẽtia, putatẽ legendum, *vita ita turpis*.

CAPVT XXII.

Ad solarium, appellare tribunos, et quædam ex oratione pro Quintio.

Ad solarium. SCribit Ciceto pro Quintio, *non ad solarium, non in campo, non in conuiuijs*: id ago de solario intelligo, quod erat in foro inumbratum, secundum quod conuenire solebant hominaa animi causa, vt & in alias fori partas, vt è Curguliona cognoscimus: eius meminit Varro libro 5. de lingua Latina his varbis, *Solarium dictum, id in quo horæ in sole inspiciebantur, quod Cornelius in Basilica Aemilia & Fuluia inumbrauit*. Sunt qui de mæniauis accipiunt, quæ solaria vocantur, teste diuo Hieronymo: sed illam veriorem & sinceriorem interpretationẽ crediderim, cùm hic *ad* propinquitatem significet, & ad solarium connentus hominũ elegantium & otiosorum fierei. Est & solarium locus apricus expositusque soli, & vt heliocaminus, quod ab Harmenopulo [illegible] dicitur. Scribit ibidem, *videturne intercessisse appellatio tribunorum, non more, sed auxilij causa?*

Appellatio tribunorum. appellantur Tribuni more & instituto & exemplo, cùm eorum intercessio postulatur, si quid iniquè à Prætore, verbi gratia, decernatur: at cùm auxilij causa appellantur, id verò non fit more in causis: quia qui id facit, de sua causa cognosci non vult: qui autem auxilij causa tribunoa appellabat in litibus, is se æquo iudicio certare non posse clamabat. Obiicit Vatinio Cicaro quòd appellarit Tribunos, na causam diceret. Asconius Antonium dicit appellasse tribunos ne causam diceret, iurasseque ideò se eierare, quòd æquo iure vti non posset. Addit Cicero, *quem tu à puero sic instituisses, vt nobili ne gladiatori quidem hæreret*. Alphenum ait Cicero à Næuio popularem esse factum, ab eoque sic ei studium partium populi insitum fuisse, vt tanto flagraret odio nobilitatis auctore Næuio, vt ne cum gladiatore quidem nobili vnquam versaretur.

Hærere. hærera anim est hîc cum aliquo essa, & eum sequi: tametsi postea à partibus populi Næuius transfuga desciuit. sic igitur lepidè in Næuium iocatur eum acriter perstringẽs. Subiicit, *An omnes tu istos vincere volebas: qui nunc, vt tu vincas, tantopere laborant? Aude id dicere non palàm: sed his ipsis quos aduocasti.* An non, inquit, aras ipsa popularis? an optabas nobilitatis victoriam? Palàm id si dicares te nobilitati fauisse, te multorum conscientia & vox refellerat. Nunquam, inquit, intar studium vestrum quicquam interfuit: vterque enim populi partes sequebamini, quas vt afflictas vidisti, ad nobilitatis factionam perfuga transisti. *Qui cum*, inquit Cicero, *vltrò ipsi deberet*. id verò est, Cùm tantum abesset vt quicquam Næuio à Quintio debaratur, vt vltrò ipse Næuius ax sociatata deberet: quod è narrationa intellectu facillimum est. *Hic ego*, inquit, *si Crassi omnes cum Antonijs*. Oratores duo nobilissimi fuerunt, quorum hic bello ciuili vrbe à Mario capta occisus fuit: ille ante ballum ciuile morbo lataris consumptus occidit. Loquuntur autem in libris oratoriis ad Quintum Fratrem. *Nempe post triginta dies inquit.* nam post triginta dierum possessionam postulari poterat iudicatum solui. Triginta eriam dies legitimi & iusti dabãtur æria cõfessi iudicatis. Ista nos per eam cursitando orationem, raptim strictimque attingebamus, quæ quia cursui nostro moram aliquam obiiciebant, ne in iis alii hæresent, annotare maluimus, quàm præterire. Quæ si cui leuia videntur, is putet idem ma sentire: sad cui nihil leue placet, graues opinor sibi cõpedas optatet.

CAPVT XXIII.

Pedules, fœnitium, apsides, crocyphantia, semimithra, ancones, topia, opsianus lapis.

VErba quædam Iurisconsultorum excutera in animo est, & velut in alieno foro non meo litigara. L. si argumento. ff. da aur. & argen. legato, *Fasciæ*, inquit Iurisconsultus, *crurales pedulesq́; & item pilia vestis loco sunt.*

Pedules. Hic ego padules intelligo calceos, vt in regula Benedictinorum, *Indumenta pedum, pedules & caligas*. Iterum, *Et pedules & quodcunque est vetustum reddant, dum accipiunt nouum.* Rursum, *tunica, pedules, caligæ*. Reperi in veteri lexico pedules essa operimentum anterioris partis pedum: in quo & fœnitium erat expositũ, fullonum harba: si cui, fortè hæc explanatio probari potest. nam antè

Fœnitium. fœnitium apud Scribonium explicare potius tentauimus quàm potuimus. Rectè autem in Florantinis, pro item pilea impilia legitur, vt in Plinio lib. 11. cap. 14. iam antè legendum monuimus, quæ sunt tegumenta pedum è coacta lana. Sine controuersia autem pro caliculæ, caligulæ legendum: vt enim in viris caligæ, sic in pueris caligulæ dicuntur. de iis autem eo loco Iurisconsultus verba facit, quæ ad puerilem vsum pertinent. inuenio & in antiquo vocabulario aliculam genus vestis esse.

Apsides. Apsides autem eodem tit. lances sunt rotundæ, quæ & parapsides etiam dicuntur: sunt & tabulæ in lancium genere magis latæ & planæ, vt apud Horatium lib. 1. epist. 15.

—tabulas cœnabat omasi Vilis & agnine.

Sed & eod. ff. *parapsidas, tabulas, trullas*, aliqui legunt, alij scetabula.

Crocyphantia. Crocyphantia autem ff. eod. ornamenta capitis sunt, & redimicula, quæ tota è subremine sine vllo stamina contexta sunt, vnde & appellationẽ sunt adepta, [illegible] grammatici Græci exponunt, quod [illegible], & ab Atticis [illegible] scribunt vocari. in antiquo D. Germani lexico reticulum exponitur, [illegible], [illegible].

Semimithra. Semimithra autem tanquam dimidium mithrę est. ast enim minor quędam mithra, vt semicinctium

antè

antè explicauimus. quæ enimsimilis & geminæ formæ sunt, ex proportione parem explicationem desiderant. L.instrumenti. ff. de supellectile legata. sedularia, sedilis videntur esse, eaque multa, vt & cathedraria cathedræ: sicut rosaria rosæ, cibaria cibi: suntque sedularia tanquam sadillaria. Scribit Labeo supellectilia oomen ex eo natum, quòd io legationem proficiscentibus locari solerent, quæ sub pellibus vsui foreot: id est, sub tentoriis, quæ sub pellium nomine hic intelliguntur: vt hybernare sub pellibus est hyemare oon in vrbe, sed in tentoriis. Ego potius nomen supellectilia à lectis origioem haboisse crediderim, vt initio eo nomine censerentur ea, quę super lectos, vel cubiculares vel discubitorios poni solerent: postea longius latiusque significatione propagata. *Quo citius per hyemem oram legeret*, credo legeodum l. prædia. §.affini. ff. de instr. & instr. leg. vt sit, *Quo citius multis remigib. impulsa naui ad oram adplicaret*.

Ancones.

Ancones ff. eodem. l. tabernæ. calices sunt non rotundi, sed in cubitum flexi, & angulum habentes, vnde & illis nomen tributum. nam pocula variis formabantur figuris. quædam pocula etiam nasos quatuor habebant, vt Vatiniani calices, vt à satyrographo seribitur. L. instrumento. ff. eodam, topiarij seroi ab opere topiario, qood ipsi facere sciunt, vocati sunt.

Topiarii.

Topiariom autem opus à topiis, quæ à funiculis nomen obtinuerunt, quibus frutices & arbuscolæ toofilea in animalium aut rerum historias luculenta varietate assimilatæ, religatę & multis hinc iode distinentur locis, torquentur flectunturque, ad effingenda qoæ ludontur rerum & animantium argumenta.

Opsianus lapis.

Opsianus porrò lapis l. cùm aurum. §. gemmæ. ff. de aur. & argen. leg. optimè in Florétinis scribitur exemplaribus, vt & apud Arrianom, [illegible]: quod ideò moneo, quia vt mandosum à plerisque mutatur, cùm adstipulatione Græci scriptoris integritati lectionis caoeatur.

CAPVT XXIIII.

Luna non laborat, regit sol sidera, inane, sidus confectum, sidus, aperiuntur maria.

Luna nõ laborat.

LVNA cùm plena est, inciditque in fastigiom vmbræ noctis, extinguitur, cùm laborare olim dicebatur: at verò mensis exitu, etsi eius nollum lumẽ est, tamen laborare non credebatur. Itaq; in Plinio lib. 2. cap. 9. legendom, *Qua mensis exitu latet, cùm laborare nõ creditur*: quod de lunari Lustrationis mense non de solari intelligendum est. Sed & in Plinio oon ita moltò pòst lego, adstipulatione veterũ librorum fretus & veritate adductus, *solis fulgore cam vt reliqua sidera regi*: non vt obtinoit, *tegi*.

Regit sol sidera.

tagit enim & temperat lunæ lumen sol, cùm ipsa suo accessu & recessu modò plenius, modò exilius luceat. similis est menda cap. 15. eiusd. lib. in canonicis siderum, *Postea radiorum eius contactu teguntur*: cùm è librorum veterum obseruatione, & rei fide, *reguntur* legendum sit. radij enim solis cursum errantium siderum regunt, vt docet Vitrooius, vel cùm inhibeot & stare cogunt: vel cùm in summas absides extrudunt, vel in imas deprimont. vtranq; emendationem atiam agnoscit Pintianus, etsi non explanat. Ait idem cap. 12. *prædictũ solis defectu, qui Astyage rege factus est*: & appellatione antiquorum librorum velut tribunorum, & auctoritate Herodoti subnixi, auxilium feremus huic loco, & *Halyatte* legemus. id enim Halyatte rege factum esse scribit lib. 1. Herodotus. Cap. 26. lib. 2. pro *annumerare posteris stellas ad sidera ad normam expangere*, cui scripturæ vetusta intercedunt exemplaria, reperio, *stellas ad sidera ac nomen expungere*: quæ scriptura hunc sensum facit, Hipparchum stellas ad sidera redegisse, & quot in quoq; sidere essent, numerasse, nomina eis reddidisse.

Inane.

Omne hoc, inquit cap. 37. *quod inani simile vitalem hunc spiritũ fundit*. poetæ inanem aerem plerunq; dicunt: sed & Plin. etiam in mari hoc posuisse videtur in præfat. lib. 6. his verbis, *Non fuerat satis oceano ambysse terras, & partem earum aucta inanitate abstulisse*. etsi in peruulgaris exemplaribus *immanitate* legimus.

Sidus confectum.

Cùm tempestatibus, inquit cap. 47. *confici sidus intelligimus*. Sidera quædam tempestatẽ inferunt, quæ tum confici dicũtur & confecta esse, cùm ea tempestas, vt strictim antè attigimus, sæuit: Oppius de bello Africo, *Namq; Vergiliarũ signo confecto circiter vigilia secunda noctis nimbus cum saxorum grandine subitò est exortus ingẽs*. quod etiam da quacunq; aeris mutationa, rerumq; affectu vi cœli & influxu siderũ eueniente vsurpatur: Plin. lib. 18. cap. 28. *quamobrem eas manibus agricolarum ingessit, vertiq; iussit ipsa die folia, vt esset confecti sideris signũ*.

Sidus.

Est & sidus plaga & inclinatio mundi: Plin. lib. 2. cap. 67. *sub eodem sidere pars tota mundi vergens in Caspium mare pernauigata est*.

Maria aperiũtur.

Maria hyeme clausa sunt, cœlo tempestatibus fœdo & procelloso, aperiuntur vere: Plin. cap. 47. *ver ergo aperit nauigantibus maria*. ac diem anni quo nauigationem auspicabãtur, feriis quidam celebrabant: Apul. lib. 11. de asin. aur. *diem qui dies ex ista nocte nascetur, æterna mihi nuncupauit religio, quo sedatis hybernis tempestatibus, & lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili iam pelago rudem dedicãtes carinam primitias commeatus mei libant sacerdotes*. Veget. li. 4. cap. 19. *post natalem verò, vt ita dicam, nauigationis, qui solenni certamine publicoq; spectaculo multarũ gentium celebratur*.

CAPVT XXV.

Satisfactio per iusiurandum, nihil duarũ rerũ credas, bona fide, per diũ fidiũ obsecro, resecro.

Satisfactio per iusiurandum.

VEllem hodie tanta esset nobis iurisiorandi religio, quanta vetaribus fuit, quorum multò facilius bonitatem irridare, quàm sanctitatem imitari possumus. si quis quem re aut verbo læserat, interpositione iurisiorandi, qoo

eum qui læſus erat, adiurabat indignum ea iniuria eſſe, & ei nolle factam, ſatisfaciebat atq; purgabat. nos hodie in condonanda iniuria tam faciles non ſumus, quum naris & nepotibus pro hæreditate legamus. Comœdia exemplum vitæ eſt, ea fidem faciet verum eſſe quod dixi: Plautus Amphytr. Sc. Durare nequeo.

Alii ſatisfaciat mihi, atq; adiuret inſuper
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.

Apud Terentium in Adelphis, act. 2. ſcen. 1. negat leno ſe hanc accepturum excuſationem, quod non faceret, niſi ea adhiberi, & homines ea placari ſoliti fuiſſent: *Ego veſtra hæc nolo, nollem factum, iuſiurandum dabitur eſſe te indignum iniuria hac.* Genus erat & apud eos affirmationis religioſæ, & cuiuſdam propè iuriſiurãdi, nihil mihi credas diuini & humani: quod eſt nihil mihi vllius rei credas: Plautus in Aſinaria, Sc. Ain' tu meum.

Nihil diuinorum rerũ credas.

Neq; diuini neq; mihi humani quicquam accreduat,
Artemona ſi huius rei eſſe mendacem inueneris.

Eodem ſenſu illud in Truculento, Scen. Quis iſthic eſt. interpreror, *nunquam ædepol mihi quiſquam homo mortalis duarum rerũ credat.* id eſt, nihil diuini & humani: ac malè de poeta merentur, qui pro *duarum* adulterant *ſuarum*. Erat ſancta etiam affirmatio & iuſiurandum, Bona fide: nos tamen hodie niſi appellato numine ſacramentum non putamus: Plautus in Captiuis, Scen. Iupiter ſupreme. *He. dic, bona'n fide tu mihi iſthæc verba dixiſti. Er. Bona.* nam ſequitur mox, *An tu dubium habebis, etiam ſanctè cùm iurem tibi?* Erat & iuſiurandum per ea quæ chara erant, vt per liberos: Horat. ode 5. Epod.

Bona fide

Per liberos te, ſi vocata partubus
Lucina veris affuit.

Plautus in Aſinaria, Sc. 1.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ ſoſpitem & ſuperſtitem:
Ita ted obteſtor per ſenectutem tuam,
Perq; illam quam tu metuis vxorem tuam,
Si quid med erga hodie falſum dixeris,
Vt tibi ſuperſtes vxor ætatem ſiet.

his enim verbis herum ita obſtrinxit ſeruos, vt, ſi per dium fidium, quod ſacramentum ſanctiſsimum erat, rogaſſet, non magis obſtringere potuerit. itaque reſpondet herus,

Per dium fidium.

Per dium fidium quæris, iurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui quicquid roges.

Vt ſi diceret, iſtud quidem eſt rogare per dium fidium. ac vt hoc interim addam: Dius fidius explicat in antiquo lexico, [illegible]: atque vt formulæ res charas inſerebant, ita odioſas & inuiſas adiiciebant, quod veterator ſeruus fecit. Quin, vt ſuperſtitioſa illa hominum priſcorum natio fuit, ſi quis Obſecro dixerat, eũ quem alloquebatur obſtringere obligareque quodam ſacramento & iureiurando videbatur: & ſi ea perſona erat, cui pudorem deberet, cuique omnia libere in vtranque partem eſſe vellet, vt eum religione ſolueret, ſubiiciebat Reſecro, quo verbo obſecrationem ſoluebat: Plautus in Aulularia, Sc. Dixi tibi.

Obſecro.

Reſecro.

—nunc te obſecro,
Fac mentionem cum auunculo mater mea:
Reſecroq; mater quod dudum obſecraueram.

Etiam qui obſecrabatur, ne religione ea obligaretur, reſecro dicere ſolebat: Plautus in Perſa, Sc. 1. To. *obſecro.* So. *reſecro.* ſic enim legendũ eſt. Sed & rei in comitiis, cùm populum ſupplices obſecrarant, continuò reſecrabant: Verrius apud Feſtum, *Reſecrare, ſoluere religione, vt cùm reus populum comitiis orauerat, vt eo periculo liberaretur, iubebat magiſtratus eum reſecrare.* Multò plora eiuſdem generis obſeruari poſſe in veterũ monumentis inficias non iuerim, ſed mihi temperaui, modumque adhibui, vt occurrerem moroſo quorundam faſtidio.

CAPVT XXVI.

Rete iaculum, iaculator, Auſonius emendatus, ſenex recoctus, delphica, & quædã alia.

VLcus quoddam Plauti in Aſinaria, Sc. 1. mala attigerunt manu, vel fecerunt potius, qui ſana vlcerãt potius & cruentãt, quàm vlcerata & læſa cicatrice obducunt. partim enim *retiaculo* inducunt, partim *iaculo apros*, partim *rete iaculo*. Ego arbitror legendum *rete iaculo*. ſed locum ſubſcribam,

Iubeas vna opera me piſcari in aere,
Venari autem rete iaculo in medio mari.

Rete iaculum.

Nemo venari poſsit in mari, ſed piſcari: nemo piſcari in aere, ſed venari & aucupari. Rete autem iaculum dicitur ad verriculi diſcrimen. nam iaculum iacitur, fundaq; etiam appellatur à Marone, à fundendo, vel à fundo, [illegible] à Græcis dicitur, inquit Seruius in 1. Georgic. & rete iaculum vocatur. itaq; in quadam comœdia iaculatorem pro piſcatore poſuerat Plautus, è qua hoc affert Iſidorus, *probus quidem antea iaculator erat.* Verriculum autem non iacitur, ſed verritur, id eſt, trahitur: Plautus in Trucul. Sc. 1. de reti iaculo,

Iaculator.

Quaſi in piſcinam rete qui iaculum parat.

Alij emendãt, *rete qui iacit vim parat*, quibus non aſſentior, cùm illud alterum & ſententiæ veritate & grammaticorũ interpretatione nitatur. Auſonius etiam iaculum appellat, & à funda ſeparat, in epiſt. ad Theonem,

Auſonius emendatur.

Et iacula & fundas, & villica nomina lini,
Colaq;, & inſutos terrenis vermibus hamos.

Sic beneficio & ope elegantiſsimi iuriſconſulti Ruſaidi verſus hos reſtitui: ac profectò in ea epiſtola Carroco, quod legitur, nec intelligitur, fortaſſe Carro legendum eſt, vt piſces carro referri intelligamus. Sed hic non præter ſolitum, vt ait Flaccus, leues voces quaſdam ad explendum hoc caput ex antiqua veteris libri nomẽclatura ſubtexemus: Decoctor ibi exponit, [illegible], [illegible]: decemuiri & decuriones, [illegible]: decrepitus, [illegible]. ex quibus intelligitur illud Catullianum epigr. 50. *Suffetio ſeni recocto*, id eſt, valde ſeni: defixiones, [illegible]. apud Ciceronem quoque & Oui-

Senex recoctus.

Delphica. & Ouidium defigere ad talia accommodatur: delphica ministerium. erat enim ea meosa, vnde mioistrabatur: Dupondius, [illegible]: esse-cla, [illegible]: directarius, [illegible], est igitur fur, qui fores aperit, quem & quidam aperrularium vocent, & effractarium. Desultor, [illegible], [illegible]: Dicis causa, [illegible]: digirebulum, [illegible]: discursor, [illegible]: disculaio, [illegible]: diespirer, [illegible]: dium, [illegible]: dijouis, [illegible]: cœnacularius, [illegible]: duplicarius, [illegible]: dulcia, [illegible]: imprulis, [illegible]: birrus, cressum vestimentum. credideram quodam adductus Isidori loco esse berum, vt & quidam alij: nuoc in alia sum sententia. Sed nimirũ longum uimis catalogũ verborũ teximus. hic igitur desinamus.

CAPVT XXVII.

Rota solis, clausum cœlum, porta cœli, vitale, putres oculi, amystis.

GRÆCI solent interdum ipsum solis orbem appellare δίσκον: heud secus Latini, vt reor, dicere soleot solis rotam: rora eñ eius est orbis atque rotunditas sed obsignetis rabulis agendum est, & literarum euctoritare id confirmandum: Sidonius, — Solis rota

Inde patefecit radijs rota candida cœlum.

id est, sol exortus cœlum noctu clausum aperuit luce sua. noctu euim cœlum claudi censebant: hioc illud Maronis 1. Æoeid.

Ante diem clauso componet vesper Olympo.

Ac vt illod *componet* obiter explenem, à cedeueribus ductum esse reor, quorum ossa & reliquię in vrna componebãrur: Horat. lib. 1. ser. 9.

Omnes composui: felices, nunc ego resto,
Confice.

nam de die emeriro & exacto, vt mortuo, loqui plerunq; consueuerant: Plaurus in Menæchmis, Sc. Ni mala.

Dies quidẽ iam ad vmbilicũ dimidiatus est mortuus.

Irerum,

Clàm vxorem vbi sepulchrum habeamus, atq; hunc comburamus diem.

Rotem solis, vt vnde degressus sum redeam, etiam pro solis torundo globo posuit Lucretius libro 5.

Hic neq; tum Solis rota cerni lumine claro
Altiuolans poterat, nec magni sidera mundi.

Clausum cœlum. Sed quod in digresiuncula posui, cœlum noctu claudi, interdiu aperiri, impellit me vt idcircò censeam à poeris in cœlo portas fingi: & Seruius Enniano sermone Virgilium libro 10. Æneid. scripsisse refert,

Considunt tectis bipatentibus.

ducta eb hostiis translatione, quæ ab vtraque Porta cœli. parte aperiunrur, vt cœlum ab ortu & occesu parer: (nam & Isidorus duas cœli ianuas dicit, ortum & occasum:) portam ramen Virgilium posuisse pro hemisphærio, id est, semiglobo cœli, arbitror 3. Georg. illo versu,

—quem super ingens
Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamãt Aequora.

Sed & biparés cœlum propter duo hemisphæria dici potest, superius & inferius: quanquam Maro planè, vt existimo, recta bipatentia ab ædium similitudine, quæ fores habent, quæ hinc & inde aperiuntur, vt & bipareos pugillar ab Ausonio dicitur, scripsit, cùm superos in domum conuenisse dixerit. Mediocriratem frugalitatis laudasse videtur in seruo Horatius, cùm libro 2. satyra 7. scripsit,

—amicum — Vitalis.
Mancipium domino, & frugi quod sit satis, hoc est,
Vt vitale putes:

proinde quasi frugaliras nimia & attentio acrior ad rem diligentiaque noceat: & quamuis qui nequam & dissoluti sunt, perditi profligatique sint, neqoe vita digni, quos nè salus quidem ipsa seruare posse videarur, cùm contrà viuere videárur & virales esse qui sunt frugi & attenti: tamen nimia auiditate & auaritia & nimia parsimonia exitium sæpe acerbum accersitur. Seneca eodem sensu libro 5. epistola 19. scribit, *Magni animi magna contemnere, ac mediocria malle quàm nimia. illa enim vtilia vitaliáque sunt, at hæc eo quo superfluunt, nocent*: quę verba multum lucis afferunt Horatio nisi fallor. Simile est illud Lactantij libro sexro, *Vnum est enim sapientis & iusti & vitalis viri opus, diuitias suas in sola iustitia collocare.* Sed alrerum arringamus Horatij locum lib. 1. ode 36. cuius perspicuus & dilucidus non admodum sensus est,

Omnes in Damalim putres — Putres oculi.
Deponent oculos.

non enim placet quod interpretibus credi video, significari oculos vino marcentes & languidos: cùm dicet, oculos putres in Damalim, in Damalis amorem solutos. nam etsi omnes in eius amorem soluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur. quia qui Damalim deperibunt obdormiscent. id enim, cùm deponere oculos dicit, intelligit: Plautus in Aulularia, Sc. Nimium lubenter.

Vt me deponat vino, eam affectat viam.

& in Curculione, Sc. Date viam.

—ille ebibit, caput deponit.

Translatio autem est ab oneribus, quæ deponi dicuntur: vt nobis dormitantibus caput & oculi oneri sunt. Itaque neq; caput neque oculos sustinere tum possumus. vt antè dixit Horatius, oculos in Damalim putres: sic Persius, satyra 5. *ille in Venerem est putris*: id est, solutus & profusus, dixit. Putre in terra sæpè dicebatur: Virgil. 1. Georg.

—& Zephyro putris se gleba resoluit.

Id est, se laxat & soluit, & soluta & laxa est. libro 2. Georgic.

Et cui putre solum: namque hoc imitatur arando,

quo significatur optimum solum esse solutũ. nam cùm aramus hoc egimus, vt terram solutam reddamus. Cæterùm in eo carmine Damalim multi meri dixit, vt multi cibi aliquos fuisse legimus, quo edaces intelligimus: vt eam bibacẽ & merobibẽ fuisse existimemus.

ἄμυστι

Amystis. ἄμυστις porrò genus erat potãdi, quo se magnis & meracis poculis mutuò innitabant, quod dicebant ἀμυστίζειν, quod cùm facere solerent Thraces, idcircò Θρηικίην ἄμυστιν appellabãt: sed & ex Scytharũ moribus σκυθικὴν πόσιν. Huius capitis clausula disticho sanè lucnlento desinet, in quo Amystidis Thraciæ menrio est,

Καὶ γὰρ ὁ Θρηικίην μὲν ἀπέστυγε χανδὸν ἄμυστιν
Ζωροποτῶν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ.

CAPVT XXVIII.

Asper nummus, antiquarius, atrium, Attellanus.

Asper nũmus. OLIM qui thesaurum parare studebant, in eo nummnm asperum libẽter recondebant, quem interpretor, bene percussum & recentem, non vererem, neq; tritum atq; ipso vsu læuẽ fugientibus notis, nec forma expressa: quo sensu illud Persianum accipi censeo satyra 3.

—quid asper Vtile nummus habet.

qui enim pecuniæ amanres erant, in nummis fastidiosi erant, delectumq; habebant, & nummos perfectissimæ & expressissimæ formæ seruabant: ac ne alios quidem recipere volebant, quando & in exactione tributorum plerunque, vt reor, obseruabarur. Tranquil. in Nerone, cap. 44. *exegitq; ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, argentum pustulatum, aurum ad obrussam.* Sed & creditores in paciscendo cauere solebant sibi eo genere nummorum solutũ iri, quod è Seneca coniicimus, cuius verba ex lib. 2. epist. 19. subscribam: *sed mouebis mihi controuersiam, si te noui, ner voles quod debeo nisi in aspero et probo accipere.* sic enim in Seneca lego. voles, inquit, habere, ac requires asperum philosophię nummum, non fugientem, & tritam Mœcenatis monetam. Eodem sensu scripsit Maro li. 5. Æneid. vasa perfecta atque aspera signis, quæ signis in asperitatem erant celata. Legi & in vetusto libro aspraturam esse λίκανθον, quòd qui pecuniam permurabar, pro trita asperam vellet habere: quo & in libro reperi atriensem exponi διαιτάριον, διαιτάρχην: itaque in 5. libro de

Atrium. officio proconsulis positum esse: sed & atrium

Attellani. esse μεσαύλιον, πρόθυρον: attellanos, ἐξωτικοὺς, ἀρχαιολόγους, βιολόγους, ὡς ἡ ὁμοίωσις ἐμφαντικός, ἀντὶ τοῦ ὑπαὶ χοροί: antecessum, πρόληψιν, προχώρησιν: antecessorem, προηγούμενον:

Antiquarius. antiquarium, ἀρχαιογράφον, καλλιγράφον: habebanr enim vereres sctiprores, quorum alij εἰς τὰ χρ. scribebant, alij εἰς κάλλος, qui antiquarij dicebantur. Hæc ego cùm elegantiæ non vulgaria esse animaduetterem, non indigna censui quæ hîc intexeré, quale illa cnnque hominum iudicium prometitura essent.

CAPVT XXIX.

Plinius emendatus, corona pactilis, sutilis, plectilis, corollarium.

NON dubitabo insimulare seruias quasdam in Pliniannm codicem coronas inductas, nollæ enim vnquam tales fuerunt: sed Aristarchi nostri Plinij tanquam prætoris album corruperunt. sic enim lib. 21. cap. 2. ediderunr, *Cùm verò è floribus fierent serta, à serendo seruæ appellabãtur.* Ego hîc puto indicari, coronæ speciem sertũ esse: proinde sic in vieris & fugientibus libris reperio, *cùm verò è floribus fierent, serta à serendo scriue appellabantur.* vt fortasse *satiue appellabantur*, legendum sit. in edirione Romana,

Plinius emẽdatur.

quæ quo vetustior est, eo minus iniuriã sensit, vt ita dicam, istorum Telchinum, qui nati sunt in librorum perniciem, euulgatum est, *serta à ferendo appellabantur*, altero verbo vel suppresso, vel dissimulato, vt non necessario. Aliam & ego scripruram ex eodem capite expungam; melioremque è chirographis inferam: sed tamen, ne verbosior sim & incommodior lectori, vitio tacito, cùm præsertim publicatum sit, integritatem scriprutæ subrexam: *Primum variari cœptum mixtura versicolore florum, quæ inuicem odores coloresq; accenderet, Sicyone.* non ambigo, qnin si quis verè iudicer, secundùm hanc integritatem libentius, quàm secundùm illam corruptelam, quæ libros mutilat, litẽ daturus sit. Et cùm omnibus sint saliorum epulæ cœnæq; notissimæ, fidem secutus librorum, vt verbo Enniano vtar, cascorum, legam eodem libro, cap. 3. *summaq; auctoritas pactilis coronæ: vt in Saliorum sacris inuenimus solemnes cœnas.* hinc Metamorphosi quadam Ouidiana, sutiles Saliorum sacris immurarunt illi, qui nõ tam emendant libros, quàm ipsi scribunt, aut scribendo adulterant. nos igirur istud tanquam adulterium lege Iulia vindicatum illinc facessere iubemus. Pactiles autem coronæ plerisque videntur compactiles: fortasse tamen fuerint, quarum coronamenta in torulo rotundo, vel vspiam figuntur panguntùrque. sutiles suros habebant flores ant coronamenta: fiebanr ferè è mero rosæ folio: Plinius, *Transiere deinde ad rosaria, eoq; luxuria processit, vt non esset gratia, nisi mero folio sutilis.* hinc illud Martialis lib. 5. epigr. 65.

Pactilis corona.

Sutilis corona.

Ornenturq; rosis tempora sutilibus.

Plectilis è surculis vel ramulis plectitur & innectitur, vt è ramo lauri aut myrti. Corollaria corollæ erant, è lamina ærea vel argentea tenui inaurara: Græci ἀντιφανόμαλα, vt in lexico D. Germani legi, vocabanr. hoc autem lexicon semper intelligo, cùm Latinogræcum appello. Plectilem coronã inrelligit Horarius, cùm scribit lib. 1. ode 38.

Plectilis corona. Corollarium.

Simplici myrto nihil allabores
Amplius.

sibi enim vult coronam plecti è simplici myrteo ramo. nam lemniscos nihil morarur, nec desiderat, quos reiicit cùm ãit,

Displicent nexæ philyra coronæ.

Reperio & in eodem Plinij cap. in membranis vetustis, *alias in vsu promiscuo ne ludiæ quidem erant:* quam scripturam damnare animum inducere non potui, nec subricere: *ludicræ* fecerunt emendatores, contactu omnia fœdantes immundo, vt de harpyia Maro canit. cur enim potius

tius illis suum commentum, quàm auctorum scriptum placet? nam vt ludicræ coronæ dicantur commodè, tamen *ludiæ*, quod in libris scriptum paret, non debuerunt improbare. vt enim ista duo vocabula idem valeant, tamen à Plinio positum, quàm ab emédatore inculcatum magis probem. Legem autem xij. tabularum de coronis, in veteri instrumento diuerse scriptam reperio, vnde & corrumpédi occasio nata. nam in quibusdam libris scribitur, *virtutis've arguitur ei*: in quibusdam, *virtutis've ergo duuditur ei*: ego scribendum arbitror, *virtutis've ergo, duiditor ei*: vt sentiat lex ei tribuendam coronam in funere, qui eam pepererit vel ludicro circensi vel militari virtute. Fortasse enim *inditor ei* nó incommodè exararetur. Locum illum Plinianum quodammodo purgaui, atque illustraui: vt enim deprauata sensum obscurant, sic ferè restituta eum illustrant.

CAPVT XXX.

Decies centena, decies, bis decies bibis, binio.

Decies cé-tena. VT sexcenta plerunque ab auctoribus Latinis pro multis poni solent: vt, sexcenta eiusdem generis proferre possum exempla: ita decies centena pro immani & prægrandi summa, idq; iam inde ab vltima propè antiquitate vrbis. Credo quòd tum ea pecunia videbatur ingens, cùm minor erat nummi copia. proinde Iuuenalem dixisse reor satyra 10.

—i yu decies centena dabuntur Antiquo,

pro immensa dote. Certè postea quàm creuit pecunia, & abundauit Romæ, nihilominus permansit illa antiqua loquédi ratio, vt decies centena infinitam pecuniam significarent: Horatius lib. 1. satyr. 3.

——decies centena dedisses,
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis.

Iuuenalis satyra 6.

Optima sed quare Cæsonia teste marito?
Bis quingenta dedit:

id est, decies centena millia. Martialis libro 1. epigram. 71.

Si dederint superi decies mihi millia centum.

nam decies centena, decies centum millia significant, & valent. Iterum Martialis libro 2. epigram. 65.

Illa illa diues mortua est Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis.

Decies. Id & decies breuissimè dicebatur. Plutarchus in Antonio, [illegible]. Seneca libro de consolatione ad Albinam, *beatiores'ne istos putas, quorum pantomimæ decies sestertio nubunt?* Videtur autem ea maxima dos Romę fuisse, legum iussis modum imponentibus pecuniæ dotali, vt fortasse à maxima dote orta sit summæ maximæ æstimatio, & locutio inde celebrata. his adiiciam explicationé epigrammatis Martialis in pecuniæ summa positi, lib. 1. epigr. 12.

Cùm data sint equiti bis quinque numismata, quare
Bis decies solus Sextiliane bibis? Bis decies bibis.

Mihi quidé videtur hoc de sportula accipiendum, cui decem nummi erogabantur, vel centum quadrantes. cùm igitur sportulam decem nummûm vnam Sextilianus accepisset, duas bibebat tamen potor profligatissimus, cùm tantum vini exhauriret, quantú duarum sportularum pretiû æquabat. Id eo admonendum duxi, quod cùm é moribus & institutis Romanorum scriptum sit à poeta, ab interpretibus nimis oscitanter aliudq; agentibus omissum iniuria lectoris & sensus dispendio videbatur esse. Ad pecuniam & illud Hegesippi pertinet libro 1. excidij Hierosolymitani scriptum, *egesserant aliqui biniones aureos, quos absorbuerant cùm adornarent fugam.* Binio. hic biniones intelligo, aureos maioris formæ, duplicisque æstimationis, vt formas binarias in Alexandro dicit Lampridius. In lexico quoque S. Germani inuenio biniones [illegible] explicari.

CAPVT XXXI.

Megabyzus, Plinius emendatur.

Megabyzus. MEgabyzos sacerdotes Dianæ vocatos fuisse ex Hesychij lexico cognoscimus: sed & Appianus scribit libro 5. bellorum ciuil. [illegible]. Hæc explicationi erunt Plinio ita libro 35. capite 11. scribenti, *Ephesi verò est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum.* Iterum, *pinxit & Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ pompam.* nec enim in Plinio, vt proprium nomen accipiendum videtur, sed vt appellatio omnium sacerdotum Dianæ communis. nam & nomen proprium eis aliud erat. Plaut in Bacc. Sc. Ibo in Pyræeû.

Nos apud Theotimum omne aurum deponimus,
Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.

sed & mox in comico, *Qui istbic Theotimus, Megabyzi filius?* verius & integrius puto quàm *megabuli*, vt alij corrigunt. Quis tamen mihi vitio vertet, si suspiciones meas sequutus quiddam in Plinio eodem in capite emendare coner? minimè profectò fraudi esse debet iuuandi studium, quod amplexi obtrectatores contemnimus. Plinius emédatur. scribit igitur, *Vbi fecit nobilem Paralum & Hermionidem, quam quidem Nausicam vocant.* legendum suspicor, nec iniuria, *Hermionidem, quam quidam Naxiam vocant*, vel *naxicam*. Paralus enim & Hermionis, nomina nauium sunt, non hominum. Ibidem logo, *bronten, astrapen, ceraunon vocant*, non ceraunobolon. antè enim totidem nomina Latina posuerat, quibus paria reddidit Græca: ea Latina sunt, tonitrua, fulgetra, fulgura. Emendandum quoque crediderim, *Postea superauit Apelles Cous*: pro quo irrepsit, *cousque*: & paulò pòst, *in pictura sic prouectus.* Nihilominus etiam emendandum crediderim, *sunt et picturæ eius nobilissimæ, hoplites in certamine.* pinxerat enim eos qui armati currebant, quod genus exercitationis in certaminibus Olympicis aliisque sacris edebatur. Quam autem Plinius Campaspen Alexádri pallacen appellat,

Ælianus

Ælianus lib.12. Var.hist. nominat Pancastam. Plus otij qui habeat, plusque curæ qui adhibeat, in illa uumeratione picturatum multa, vt suspicor, mendosa repetiet: mihi illa attigisse saltuatim carptimque plus satis est, in veterum præsertim exemplarium iuopia, quibus destituta audacia uostra claudicat.

CAPVT XXXII.

Ille, Zephyrus, tridens, ima stagna, antè malorum, exaudiunt vocati, permixtus Achiuus, auersus sol, Iunonia hospitia.

Virgilij poesis omnibus est illa quidem ingenij doctrinæque luminibus & coloribus exornata, verùm ea magis apparent in primo operis vestibulo, dum recentes & integri, ipsa nouitate, quæ blanda conciliatrix est, poematis suauitas nobis commendatur non præcepta ab aliorum librorum lectione & tanquam præflorata. In eo libro primo legendo oscitanter & segniter quidem, tamen quędam annotaui, & huc adscripsi. Veteres suorum incommodorum causam diis attribuebát, quos sibi iosestos, & suo aliquo merito & noxa læsos opinabantur. ex ea opinione dixit Maro,

—quo numine læso;
Quidue dolens regina deûm

Simile est illud Tibulli lib.1.eleg.2.

Num feror mœstus sedes adysse deorum?

Papinius libro 5. Siluarum,

—quæ vestra sorores
Orgia Pieriæ, quas incestauimus aras?

Et mox,

Nunquid inaccesso posui vestigia luco?
Num vetito de fonte bibi?

Ille. Statim autem initiò libri cùm ait Maro, *Multum ille & terris*, Ille elegantissimè redundat, vt libro 12. Æneid.

Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo.

Item 10. Æneid. *—ceu sirius ardor,*
Ille sitim morbosq; ferens mortalibus ægris.

1. Ænaid.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ,
Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeiam.

oratio hæc protsus imitata est ex oratione Iunonis ad Somnum, Iliad. ξ. qui volet eam legat & mutoum agnoscet. Ibidem,

Vna Eurusq; Notusq; ruunt creberq; procellis
Africus.

Zephyrus. Africum hic Maro dixit pro Zephyto: Zephyrum enim Homerus odys.lib.5. nominat: vt autem Strabo libro 1. notat, apud Homerum Zephyrus Fauonius nó est, sed is qué dicit nunc Maro Africum. Sic & Infrà apud Marooem,

Eurum ad se, Zephyrumq; vocat,

de Africo est accipiendum, aut, quod incredibile dictu est, veotum uó antè appellatum nomluat. Ibidem,

—vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virûm.

locus somptus est ex iuitio Iliados ν. ne paginam occupem Græcis interponendis.

—& imis Stagna refusa vadis, Ima stagna.

valet, in imis profundisque vndis refusam aquam, & agitatam: quasi in gurgitibus imis, deorumque domiciliis aqua refusa sit & turbata, & ab imo mare totú euersum. Dij enim Marini in imis pumicibus & speluncis antrisque maris habitare putabantur: Manil.lib.5.

—ipsumq; sub antris
Nerea & æquoreas conantur visere Nymphas.

Ibidem Maro,

Non illi imperium pelagi sæuumq; tridentem:
Sed mihi sorte datum:

recordor annotasse me, tridétem Neptuni telum esse, quo non solùm mare, verùm etiam terram moueat. itaque mari turbato, Æolus tempestatis illius concitator videtur vsurpasse tridentem. Tridens.

Hinc atq; hinc vastæ rupes geminiq; minantur:

descriptio portus ex Homero Odyss.13. sumpta, & ad verbum ferè traducta: quod autem grammatici dicunt Hispaniæ Carthaginis portum esse descriptum, heri sanè potest vt hæc descriptio ad eú accommodata fortuna quadam & casu potius, quàm poetæ consilio aut voluntate conuenerit, cùm poeta tamé ad Homeri exemplum properauerit. Nihilo secius & Homeri est,

Ductoresq; ipsos primum capita alta ferentes.

vt &,

Diuidit, & dictis mœrentia pectora mulcet. &
O socij neq; enim ignari sumus antè malorum. Antè malorum.

vbi illud, *antè malorum*, compendio orationis dictum interpretor, velut desiderato articulo aut subaudito: etsi articulorum supplementa Latinos sermo recusat. sed profectò dictó est, vt si Græcè diceres, ἐν ἀμαθόμενοι ἐσμὲν τῶν πρὶν τῶν κακῶν. Id igitur valet, malorum quæ antè perpessi sumos. simile est illod Ouid.1. Metam.

Frigida cum siccis, sine pondere habentia pondus.

id est, ἄχθος ἔχοντα τοῖς ἄνευ ἄχθους. Ibidem Maro,

—Nec iam exaudire vocatos: Exaudiunt vocati.

id est, mortuos esse: ex antiqoorum consuetudine sumptum arbitror, qua quos desiderabát & amiserant, anteqoam discederent, sæpiua vocare soliti erant: Homerus Odyss.9.

Οὐδ' ἄρα μοι προτέρω νῆες κίον ἀμφιέλισσαι,
Πρίν τινα τῶν δειλῶν ἑτάρων τρὶς ἕκαστον ἀῦσαι.

Sed & vocare pro sepultura habebatur io mortuis: Ausonius in mortuis, epigrammate 13. de Deiphobo,

Nec tumulum ipse habeo, nisi quem mihi voce vocantis,
Et pius Aeneas, & Maro composuit.

Ibidem,

Se quoq; principibus permistum agnouit Achiuis, Permixtus Achiuis.

cùm Maro de Æoea scribit, forte & strenuum virum manuque promptum significat, qui ita actitet & audacter pugnaret, vt nó aduersariis tantùm se obiiceret, sed in eorum etiam ordinibus versaretur. quod & Homericú est: uam de Diomede lib.5. Iliad. scribitur,

Τυδείδην

[illegible Greek verse]

Auersus sol.

Non tam auersus equos, quod ait, in hanc dictum arbitror sententiã, Nõ adeo obtusi & hebetes ignarique & stupidi sumus. stupidiores enim sunt, qui longius ab aura solis & tapore incolunt, vt populi Septentrionales. At illud,

Iunonia hospitia.

—Quo se Iunonia vertant Hospitia:

ex eo dictum est, quòd Carthago Iunoni dicata esset, quæ & Iunonia quoque vocata est.

CAPVT XXXIII.

Mappa, sponsiones, Incitatus, tentores, conditores, alapæ mimorum, fungi, spongiæ, popularia, equestria.

Mappa.

MAPPAM *quoque vsitatum circo nomen, Pœni sibi vendicant*, scribit Quinctil. lib. 1. c. 5. Quod de mappa ea intelligo, qua prætor signum quadrigis mittebat, vt è carceribus exirent: Martialis lib. 12. epig. 29.

Cretatam prætor vellet cum mittere mappam.

& Septimius Florens, *Cognosce dementiam de vanitate: misse dicunt & nunciant inuicem, quod simul omnibus visum est. Teneo testimonium cæcitatis: non videns missum quid sit, & mappam putans: sed est diaboli ab alto præcipitati figura.* Missus autem quadrigarum sorte mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educabat quadrigarum missus: Idem Septimius, *Tardus est illi prætor, semper oculis in vrna eius, cum sortibus voluntatur.*

Sponsiones.

Sponsiones autem à spectatoribus fieri solebant, cùm visus agitatorem illum victorem pignore deposito tota diceret alius eius aduersarium contenderet: Idem Septimius, *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cæcum de sponsionibus concitatem.* Martialis,

Sed cum sponsio fabulæq; lasses

Incitatus.

De Scorpo fuerint & Incitato.

Fuit autem Incitatus equus nobilissimus & velocissimus, circensibus curriculis & palmarum frequentia celebratissimus, Caligulæ vsque adò amatus, vt ad cœnam vocaret, & ei hordeum aureum obijceret, & vinum aureis pateris propinaret, sancteque adiuraret per salutem & fortunam suam, se eum consulem facturum.

Tentores.

Erant & in circo tentores, qui vel equos vel repagula tenebant, antequam ad cursum emitterentur: hi, vt in antiquo lexico legi, Græcis *[illegible Greek]* appellabantur.

Conditores.

Erant & conditores, qui tanquam bene meriti, auctores & patroni factionis habebantur, vt coniectura est ex hac inscriptione, C. POMPEIO FVSCENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATÆ: quod quidem nos etiam aliter explicauimus. vetus liber, quod & verius est, eos interpretatur *[illegible Greek]*. Sed quoniam de ludis agimus, paucula quædam etiam ex auctoribus hinc inde libemus.

Popularia.

Popularia in theatro dicebantur loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, id est, quatuordecim ordinum: Septimus Florena, *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum, & discrimẽ populariũ per procliuum.* sic equestria equitũ loca erant: Seneca l. 7. de benefic. cap. 12. *equestria omnium equitum Romanorum sunt.*

Equestria

His etiam vocabulis vtitur Trãquillus in Caligula. Erant in circo oua, dalphines, & columnæ seiæ, messiæ, titulinæ. proinde Iuuenalis scripsit sat. 6.

Consulit ante phalas Delphinorumq; columnas.

Libro quinto epig. 62.

Alapæ mimorum.

O quam dignus erat alapis Mariane Latini,

Te successurum credo ego panniculo:

scribit Martialis. nam mimi in theatralibus spectaculis cùm dabantur, alios mimos ad risum excitandum alapis cædere solebant: quod & Septimus Flores significat, cùm scribit, *insuper contumelias alaparum sic obijcit, quasi de præcepto domini ludat.* In quo scriptore reperio, fungum à similitudine in auribus pugilum tuber prominens appellari ex ictibus cestuum: eius verba suscribam, *Tales enim cicatrices cestuum ad callos pugnorum & aurium fungos à deo cum suo plasmate accepit.*

Fungi.

Spongiæ.

Spongijs ad siccandum vulnerum sanguinem & reprimendum vtebantur: cumque sæpenumero vsuueniret, vt retiarij, qui cum myrmillonibus depugnabant, vulnerarentur, & spongijs egerent, idcirco Septimius de Spectac. spongias retiariorum dixit. neque enim satis aduersus parem suum muniri erant, cùm toti in rete iaciendo intenti essent. verba Tertulliani sunt, *poterit de misericordia moueri defixus in morsus vrsorum, & spongias retiariorum.* Rude gladiatores, & pileo donabantur, cùm & libertate donabantur, & ferro dimicandi necessitate liberabantur, sed tantum batuere rudibus cogebantur. Septimius ibid. *& qui insigniori homicidæ leonem pascit, idem gladiatori atroci petat rudem, & pileum conferat.* Sed qui stulticiã in his rebus veterũ nosse cupit, is Tertulliani librum de spectaculis legat, & bene de moribus nostris sperabit, cùm videbit à tali dementia tanto nos interuallo hodie distare, mirabiturque mundum propemodum, qui olim insaniebat, Stoicum quendam sapientem factum esse.

CAPVT XXXIIII.

Chalcidicum, nona, decima, parta, mora, lallus, lallare, maxima mamma, tata.

Chalcidicum.

CHalcidicum scribit Festus genus ędificij esse ab vrbe Chalcide dictum: huius meminit Vitruuius l. 5. c. 1. his verbis. *sin autem locus amplior in longitudine, chalcidica in extremis constituantur.* nec pretermisit Dio: *[illegible Greek]*. Nec prætereij Cassiodorus in Consulum fastis. Videor etiam obseruasse Chalcidicum pro cœnaculo poni. quòd enim Homerus scripsit,

[illegible Greek verse]

conuertit Ausonius periocha 23. Odyss.

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Sed quoniã vel errones vel emẽsores sumus, nulloq; loco sedem figimus, similesque profugis Scythis palamur, per alios auctores nostro more vagati aliquid prædæ abigemus & huc cõferemus. Duæ Parcæ à Latinis, inquit Nona. l.3.cap.19. Gellius, vna à partu noni mensis Decima. nona: altera, ab enixu decimi mensis decima dicebatur: accedebat tertia, quæ Parca dicebaParta. tur, inquit, quasi parta, mutato t in c. Septimius tamen Florẽs Partulam deam agnoscit, quæ puerperijs præerat, quę quidem non alia est quàm illa eius Gellij siue Varronis Parca. sed restarò agendum est, & verba Tertulliani audienda, *Hæc æstimando etiam superstitio Romana Deam finxit Alemonam alendi in vtero fœtus, & nonam & decimam à sollicitioribus mensibus, & Partulam quæ partum gubernet, & Lucinam quæ producat in lucem: nos officia diuina, angelos credidimus*, id est, nos credidimus angelos Dei ministros esse. ita enim officium, vt & in iure ciuili officium iudicis & officiales, accipitur. Est & Latinis mora Mora. vel mœra parca, vt apud Liuiũ Andronicum,

Quando adueniet dies quem profata mora est.

Nato puero tota, inquit idem Tertull. *hebdomade proponebatur Iunoni mensa: vltima die fata scribẽda aduocabantur*: hinc nato Salonino scribit eclog. 4. Maro ex illa consuetudine,

Talia secla suis dixerunt currite fusis,
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.

Ibidẽ Maro cùm scribit, *—cui non risere parẽtes,*
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili:

ex antiquorum consuetudine sensit: cùm Varro, vt Donatus refert, scripserit veteres olim solitos esse pueros initiare Eduliæ Poticæ & Cubæ, id est, diuis edendi, potandi & cubandi: quod quidem fiebat cum à lacte & cunis transierant. ex his Varronis verbis Maronem Probus interpretabatur, vt nec deus, qui alimento præest, eum pasceret, cui parentes non adrisissent, nec dea cubili foueret. proinde qui nec cibo nec lecto dignus censeretur, vitalis minimè esset. Seruius tamen non ineleganter de Vulcano intelligit, quem nec epulis dignatus est Iupiter, nec connubio Mineruæ: Vulcano autem non adriserat mater Iuno nato, deformitatem eius auersata. Nos tamen fortasse, vt spero, commodius ex opinione Quintiliani lib. 9. c. 3. locum hunc enuLallus. cleamus. Lallus deus fuisse videtur, qui præesset nęnijs illis balbis, quas nutrices pueris occinunt, & pueros reddere cogunt. nulla enim litera est quam facilius sonant pueri, quàm lambda: quinetiam eius frequẽtia somnũ inducebant: Ausonius epist. 17. de filio Probino,

Nutricis inter lemmata,
Lallíq; somniferos modos.

Lallare. Inde lallare Persij natum crediderim saty. 3.

—& iratus mammæ lallare recusas.

Mammam autem in Persio nutricem esse putem, vt & apud Martialem lib. 1. epig. 68.

Maxima mamma. *Mammas atq; tatas habet Afra, sed ipsa tatarum,*
Dici & mammarum maxima mamma potest.

Maxima autẽ mamma dicitur, vt dicitur maMaxima tata. gnus socer, vxoris auus: maior socer, vxoris proauus: maximus socer, vxoris abauus. ergo maxima mamma est, vt ita dicã, abnutrix. de mamma sic scribit Ammonius, *τίτθη μὲν γάρ ἐστιν ἡ [illegible] τροφὸς, [illegible] μάμμας καλοῦσι.* Simile est illud in epigrammate Græco,

[illegible] τὴν [illegible], ἢ λέγε πάντα τατᾶ.

CAPVT XXXV.

Syrma, Maro explicatur, dextra & sinistra in mundo, vmbræ sinistræ, dextratio, alter orbis, reduuiæ, amplum sestertium.

QVÆDAM nõ ita trita nec peruulgata, vel verba, vel dicendi genera è Solino hinc inde sparsim excerpta memoriæ mandare decreui, vt bonæ iuuentutis laborẽ leuem, & eruditionem adiuuem. *Vestitur*, inquit c. 56. *syrmate*: hîc syrma vestis est fluxa & prolixa bu- Syrma. mumq; verrens, qualis erat tibicinum & fidicinum, vt apud Flaccum in Arte,

—traxitq; vagus per pulpita vestem.

eandem & Orpheo tribuit Maro 6. Æn.

Necnon Threicius longa cum veste sacerdos.

eam etiam vestem Tibullus significasse videtur, cùm lib. 3. eleg. 4. cecinit,

Ima videbatur talos illudere palla.

Idem Solinus vocat dextra in mundo septenDextra & sinistra in mũdo. trionalia, læua meridionalia, cum c. 56. de Taprobanæ incolis, *Solem*, inquit, *oriẽtem dextra habent, occidentem sinistra.* Et Lucanus li. 3.

Vmbras mirati nemorum non ire sinistras. Vmbræ sinistræ.

id est, non ire versus meridiem. Solinus ca. 56. *vmbræ quæ nobis dextræ sunt, illis sinistræ.* At apud Liuium libro 1. ab vrbe condita, augur dextras ad Meridiẽ partes, lęuas ad Septentrionẽ dixit. Aristoteli l. 2. de cęlo c. 2. dextra sunt exortiua, læua occidua: Plinio contrà lęua exortiua, dextra occidua, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. sic enim scribit l. 2. c. 8. *Omnium autem errantium syderum meatum, interq; ea solis & lunæ contrarium mundo agere cursum, id est læuum, illo semper in dextram præcipiti.* Iterũ eod. lib. cap. 54. *læua prospera existimantur, quoniam læua parte mundi exortus est.* Varroni li. 6. quoque sinistra ab oriente sunt in templis effandis, dextra ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. Terræ duo sunt hemisphæria siue latera: vnum incolimus, nosterque orbis dicitur: alterum, inquit lib. 1. Mela, antichthones, qui sunt in orbe altero. Itaque aliquando Alter orbis. orbis alter putata Taprobana est: sed postea compertum insulam esse, non continentem. Solinus cap. 56. *diu*, inquit, *orbem alterum putarunt, & quidem eum quem habitare antichthones crederentur.* Cùm autẽ cap. 47. ait à Ratumenę quaDextratio. drigis Tarpeium Iouem terna dextratione lustratum fuisse, dextrationẽ pro cursu & gyro equorum in dextram intelligit, quod in gratulatione & lętitia fiebat, vt in luctu cursus in læuum agebatur, vt Papinius li. 6. Theb. scribit,

—hic læ

—hic luctus abolere, nouiq;
Funeris auspicium vates, quanquam omnia sentit
Vera, iubet dextro gyro.

antè enim dixerat,

—instrantq; ex more sinistro Orbe rogum.

Reduuiæ. Reduuias pro reliquijs vsurpat Solinus ca.35. ea, inquit, *dum reduuias escarum affectat.* sic & tegumata reliquiasque concharum vocauit ca.15. *Reduuiæ*, inquiens, *conchyliorum, & alia multa quæ affatim mari incito expuuntur.* de reduuijs autem antè nescio quid diximus, quas ratio reluuias dici postulat, vsus etiam reduuias. Amplum sestertiũ. Amplum sestertum, pro magno nummorũ summa posuit, haud vulgari celebrique dicendi formula, credo vel quia sestertium neutrius generis nummus est omnium apud Romanos maximus, vel potius quòd summas ad sestertiorũ rationem reuocare solebant: vnde & centum millia sestertiũ & decies sestertiũ, dicebant: vt proinde amplũ sestertium, pro immensa summa, à posteriore hac causa manasse suspicio sit: Solinus c.30. *denique basilisci reliquias amplo sestertio Pergamenti compararũt.* Hęc nos hinc inde è Solino libauimus, floriteris vt apes è saltibus.

LIBRI DECIMINONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSNONVS.

CAPVT I.

Igne probari, vtentior, obsus, & quædam apud Ciceronem emendata.

Igne probari. VRVM igne optimè probari ecquis est omnium qui ignorat? ita enim maximè probum improbumque explorari in ore est omni populo. nec coticulæ tanta in hac re fides est, quanta ignis: etsi eius ope tradunt scrupulari differentia & discrimine aurũ omnis generis spectari. hinc illa præclara & elegans Ciceronis manauit elocutio l.2. Officiorum, *Quod in quo viro perspectum sit, hunc igni spectatum arbitrentur.* quã tamen vti monetam adulterarunt, quòd vt suspicor concinnitatem translationis nõ perciperent, & *dignum spectatu* scripserunt, vt ne quid aliud dicam, certè sensu improbando, neque vlla ex parte cum eo quem antea, vt surrepticium ablegarant & emendarant, & nunc assertum & reuocatum in possessionẽ mittimus, conferendo. Sed nos hic assertores quispiam putabit, qui satis præstare non possimus? Ego verò eam assertionem non hominum, sed librorum esse affirmo antiqua virtute & fide: quod qui non credit, me nimis ingeniosum putat qui sine auxilio id excogitare potuerim. Et quando de auro agitur, in prisco dictionario Obsus. reperi, Obsus τὸ ἀκατέργαστον τὸν χρυσὸν ὅταν παρατρίβηται, vt videatur nomen esse deprauatum è Græco ἄπυρος. In eodem lib. auratores sunt χρυσωνῆται: auri leguli χρυσοσυλλέκται: auraria & aurifodina χρυσωρυχεῖον. Ego quoque illud eiusdem libri illis antiquis codicibus prędibus & prędijs ad cauendum iuuentuti obligatis sic lego, *sed fac iuuare, vtentior sanè sit.* hodie per exemplaria proseminarum est *potentior*: credo Vtentior. hominibus semidoctis (quo enim alio nomine eos appellem?) illud vtentior parum placuisse, quo tamen cur sint offensi, certè non video. illud constat potius hic Ciceronem de vsu diuitiarum, quàm de potentia verba facere debuisse. addam & ex eodem libro huc tanquam ea quæ tabulis pictores parerga adpingunt: *Nec*, inquit Cicero, *illi multa secula expectanda fuerunt.* Scribo, *næ illi.* sequitur enim mox, *modò enim hoc malum in hanc Rempub. inuasit.* quod liquidò ostendit multa ei sæcula fuisse expectanda. *Habitant*, inquit, *gratis in alieno*: ego, idque librorum antiquorum fiducia & sensus, *habitent* lego, vt sit sensus figuratus, habitaréne debent gratis in ædibus alienis? *At vero*, inquit, *hic nunc victor, tum quidem victus.* hodie *noster victor* editiones exprimunt: particula tamen *tum* nostræ emendationi suffragatur, editioni refragatur. accedit incorruptæ & sanctæ antiquitatis non dubia fides, qua fretus hanc cunctanter & indubitanter damnabo publicatorum librorum consensionem & conspirationem in veritatem coniuratam.

CAPVT II.

Tutela nauigij, pontica pinus, Cyclades, Aegeon, puppi coronas imponere.

IN illa Horatij lib.1.od.14. allegorica naui, quæ auctore Fabio l.8.c.6. Rempub. significat bellis Philippensibus naufragam, aliud ciuile tentantem periculorum mare. nã de Bruto reparante bellum ciuile post Casfij mortẽ qui intelligunt, imparitè faciunt: quo enim pacto vnius noctis interuentu belli reparatio intelligi potest? nã postridie Brutus necẽ sibi consciuit: sed tamẽ in illa naui, vt dicere iusti tueram, quædam obseruanda sunt, vt illud,

Tutela nauigij.

Non dij quos iterum pressa voces malo.

nam qui sunt illi dij, quos ei dicit deesse? ego existimo ex consuetudine veterũ id scriptum esse, qui in puppi sacrarium quoddam habebant veluti lararium: Persius saty.6.

—iacet ipse in littore, & vnà Ingentes de puppe dij.

Hesychius, πάταικοι θεοὶ φοίνικες, οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. Hæc tutela nauis erat & insigne: D.Lucas Actor.28. ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ Διοσκούροις. Valerius l.1.

Visa coronatæ fulgens tutela carinæ.

Hic quoque, vt sæpe antè feci, & posthac faciam, appellabo vetus lexicon, in quo scribitur, Tutela, παράσημος πλοίου. Maro lib.10.

—& aurato fulgebat Apolline puppis.

De tutela illud Valerij lib.8. accipio,

Hæserat auratæ genibus Medea Mineruæ.

Puppi coronas imponere.

Ea etiam causa est, cur puppi coronas imponebant, quòd ibi sacrarium nauigij erat: Maro 1. Georg.

Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.

Nihilo secius & illud explicationis videtur indigere,

Pontica pinus.

Quamuis pontica pinus,
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus & nomen inutile.

sed ita habendum, fuisse in Ponto optimam materiam naualem, vel Catullo teste epig. 4.

Vbi iste post fasellus, antea fuit
Comata silua: nam Cytorio in iugo,
Loquente sæpe sibilum edidit coma.

Sequitur non longo interuallo,

Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas:

Cyclades

Id esse arbitror, vide ne loca naufragijs infesta tentes, vbi freto concitato feruet mare, & nauigia subuertit, aut vadis illidit & breuibus. Tale mare est Ægeum auctore Dionysio, qui de eo scribit,

οὐ γάρ τοι κείνῳ ἐναλίγκιον κῦμα τ' ἔφριξε.

sed vel maximè quà Cyclades sunt: Maro li.3.

—sparsasque per æquor
Cycladas, & crebris legimus freta concita terris.

Et lib.4. Epigrammaton,

Πᾶσα θάλασσα, θάλασσα, τί Κυκλάδας, ἢ στεῖν' Ἕλλης
Κῦμα, καὶ Ὀξείας, ἠλεὰ μεμφόμεθα.

Aegæon.

Ægæon est Hesychio pelagus circa Cycladas. inquit enim, αἰγαίων θαλάσσιος δαίμων ... καὶ τὸ περὶ τὰς Κυκλάδας πέλαγος. Papinius li.5. Thebaidos

Dij pelagi ventisque & Cycladas Aegæoni Amplexo.

Atque vt hoc quoque addam, quòd Ægæon deus sit marinus, vt Hesychius scripsit, qui etiam addit sic appellari Briareum & Neptunum. ex eo intelligimus cur Ouidius lib.2. Metamorphoseos Ægæonem in dijs marinis ponat. sic enim scribit,

—balenarumque prementem
Aegæona suis immania membra lacertis.

Est & Ægon ægæum mare: Valerius 1. Argon.

—& quanto fremitu se sustulit Aegon?

Iterũ li.4. *—nec tantas quãtus Tyrrhenus & Aegon*
Voluat aquas. Papinius 5. Theb.

Pieriis innumeris, quas spumifer assilit Aegon.

Illud autem apud Flaccum ead. ode,

Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium curaque non leuis:

non crediderim accipiendum de tempore ipsius sub Bruto militiæ: sed in hanc potius sententiam, Me nuper istius Reip. status tædebat & pigebat, & iniquo animo victores istos ferebam: nunc tamen, postquam periculum iteratur atque renouatur, quod erat antè mihi tædio, nunc incipit esse desiderio: vt magnopere metuam, ne status Reip. muretur facto naufragio. Sic ista mihi videntur congruenter Fabij sententiæ explicari posse, quam equidem cur veriorem putẽ, quàm eam quam de Bruto alij comminiscuntur, afferre si vacaret possum: sed nos properamus, nec disputationes longas oratione explicamus.

CAPVT III.

Nereus vaticinatur apud Horatium, carmina diuidere, Mars Siluanus, coronati carmina scribebant, vincibilis clangor, vitrea Circe.

QVæsitum esse memini à duobus eruditis viris, quid esset causæ cur Horatius li.1. od.15. fata vaticinantẽ induxerit Paridi, Halenam nauibus in Asiam asportãti, Nereum potius, quàm alium aliquem deum: atque vni ea causa videbatur esse, quòd cùm dij futura sciant, probabilius fuit ea à deo marino cani, quàm alio: alter hic addendum putabat, cùm diuinitus sciant vt dij omnes alij, sic marini, tamẽ inter eius elementi deos veri cognitionem potissimum tribui Nereo, vel Hesiodo teste, qui in Theogonia scribit,

Nereus uaticinatur.

Νηρέα δ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος.

Quam etiam in sententiam propensior sum, atque eam veriorem arbitror. Inquit ibidem Horatius,

Imbelli cithara carmina diuides:

Carmina diuidere.

in quo quæritur, quid sit diuidere carmina cithara. id verò esse videtur carmina per citharæ neruos partiri, quod citharœdi faciunt cùm modulantur. nunc enim hanc, nũc illam chordam carpunt, & de cantilena huic & illi chordę aliquid impertiunt, sic enim per citharam carmina diuiduntur: vel potius cithara carmina canuntur, audientibusque diuidũtur.

simile

ſimile eſt quodammodo illud eiuſdem, lib. 1. od. 36. *Nulli plura tamen diuidit oſcula:* quod eſt, impertit, tribuit. Quod autem ait in carmine ab hinc tertio, Faunum amœnum mutare Lycæo Lucretilem, per Faonum intelligit Pana, qui in Acradia colebatur, vt Faunus in Latio. Credebatur autem Faunus, vt & Pao, fiſtuſa delectari, & ea plerunque canere, eiusque modos audiri fides erat, quod & hic Horatius ſignificat cùm ſcribit,

Vtcunque dulci Tyndari fiſtula,
Valles & Vſticæ cubantis
Læuia perſonuere ſaxa.

hoc enim de Fauni non de paſtorum fiſtula auguror intelligendum eſſe, vt antè explicaui. delectari autem eum fiſtula antiquitatem credidiſſe ſic ex Prudentij hymn. 10. [illegible] intelligimus,

Faunos, Priapos, fiſtularum præſides.

Mars Siluanus. Dij eiuſdem generis erant Siluani, quibus, vt & quibuſdam alijs dijs, nomen Martis tribuebatur: Caro cap. 83. *Marti Siluano in ſilua interdius.* & vt opinor auis picus Martius ideo dicebatur, quòd ex Pico, vt in fabulis eſt, Martis Siluani filio, in auem eſſet mutatus. Siluanus à Græcis exponitur [illegible], ſed & [illegible].

Vitrea Circe. Quòd autem quærunt, cur vitrea Circe hîc ab Horatio dicatur? id verò ſine cõtrouerſia eſt. ſic enim appellatur vt maritima dea, aut maris accola: is enim marinis dijs color, vt & cæruleus & glaucus, tribuitur. Maro de Nereidibus, 4. Georg.

——mileſia vellera Nymphæ
Carpebant hyali ſaturo fucata colore. Iterum,
——vitreiſque ſedilibus omnes Obſtupuere.

Nos hîc iterum de explanatione verſus huius Horatiani,

Vndique decerptam fronti præponere oliuam,

differemus, vt is locus nihil caliginis nihil nebularum habeat, ſi modò id conſequi poterimus.

Coronati carmina ſcribebãt. Exiſtimo veteres cùm verſus ſcribebãt, ſolitos eſſe ſe corona redimire: nam vt vates & ſacerdotes coronati infulatique erant, vt apud Maronem 7. Æneid.

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos,
Fronde ſuper galeam, & fœlici comptus oliua.

Et apud Papinium lib. 3. Thebaid.

Huc gemini vates ſanctam canentis oliuæ
Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis.

Ita poetæ verſus condituri, velut auſpicatò ſe fronde coronabant, deos ſibi conciliantes hac tanquam religione. Qui igitur de Athenis & Minerua canere parabat, oliua caput ſuum cingebat & ornabat. his etiam illud Horatianum lib. 2. epiſt. 2. illuſtratur,

Fronde comas vincti cœnant & carmina dictant.

Et Valerianum lib. 1. Argonaut.

Phœbi ſaue, ſi Cumeæ mihi conſcia vatis
Stat caſta cortina domo, ſi laurea digna
Fronte viret.

Clariſsimus v. Henricus Memmius grauiſsimos & politiſsimos poetæ cuiuſdam veteris mihi donauit verſus, quos multis locis corruptos feliciſsimè emendauit. Ille poeta res in Hiſpania gerens ab amico rogatus, vt carmina ſcriberet de ſideribus & aſtrologia, hoc ita circunloquitur, Indicis vt Phœbi frondea meos ſuccingant crines, & ederæ meas comas inumbrent. ſed totum carmen ſubijcere propter elegantiã pondusq; verborũ & ornamenta placet. Petrus Danielegregius iuuenis carmen hoc audet Varroni Atacino tribuere.

Tv forte in luco lentus vaga carmina gignis,
Argutosq; inter latices & muſica labra
Pierio liquidam perfundis nectare mentem:
At nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataéq; premunt milleno milite curæ,
Legicrepi tundunt, latrant fora, claſsica turbant:
Et trans oceanum ferimur porrò vſque, niuoſus
Cùm teneat Vaſco, nec parcat Cantaber horrens.
En quibus indicas vt crinem frondea Phœbi
Succingant, ederæue comas auguſtius vmbrent?
En quos flammantem iubeas volitare per æthram?
Quam magis pernices aquilas vis pigra elefantum
Præcurret, volucremq; pigens teſtudo Moloſſum:
Quàm nos rorifluam ſectemur carmine lunam:
Sed tamen incurrus per pondera terrea nitens,
Dicam quur feſſo liueſcat circulus orbe,
Purpureumq; iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira ſub vmbras
Detrahit altiuago è ſpeculo, nec carmine victa,
*Vel rore ſtygias**
Vincibilemq; petit clangorem. quippe per æthram
Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris
Inuiolata meat: ſed vaſto corpore tellus,
Quæ medium tenet vna polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum ſydere caſſo
Palleſcit teres vmbra rotæ dum tranſeat axem
Aggerei velox tumuli, ſpeculoq; roſanti
Fraternas reparat per cælum libera flammas.
Sed quia mira putas, cur cùm vis maxima ſolis,
Bis nouies maior luceat quàm terreus orbis,
Non circumcingat terreſtres lumine metas:
Sume ratum rationis opus. namque aſpice Phœbum,
Quàm ſublimis eat conuexa per aurea mundi,
Quamq; humilem terram conluſtret curribus altis:
Hic ingens vt cunque libet vel deſuper ignes
Sparſerit, obliquo vel cùm radiauerit axe,
In terram radij franguntur, cætera ſolis
Lumina, qua maior iaculis radiantibus exit,
Nil obſtante globo tendunt per inania vaſta,
Donec pyramidis peragat victa vmbra cacumen
Per quam cùm Phœbe gelidos agit vda iugales,
Infima vicinis nonnunquam decolor vmbris
Fratre caret, vacuoq; exanguis deficit ore.
Cur autem ſola ſpolietur lumine luna
Nil verò mirum eſt. quippe illam lucis egentem
Lux àliena fouet, quam cùm pars proxima metæ
Inuidet, expectat radios malè cærula fratris.
At chorus aſtrorum reliquus non tangitur vmbris:
Et proprium cunctis iubar eſt, nec ſole rubeſcunt:
*Sed ſudum.**
Porro vltra ſolem rapitur cum vertice cæli.
Iam cur ſemenſtri non ſemper palleat orbe,

Inflexi præstant obliquo tramite cursus.
Namque vagans errore rata cùm deuia tortos
Colligit anfractus, metam sol eminus exit,
Intorquetq; peplum noctis radiatq; sororem.
Hæc eadem ratio est, subitus car frangitur vmbris
Augusti solis rutilum iubar, indiga lucis
Quando inter terram & solem rota corporis almæ
Luna meat fratrem rectus obiectibus arcens.

His autem in versibus attendendum, eleganter lunam dici rorifluam, quòd noctu cadat ros, quo tempore luna regnat. Sed & Alcman, vt à Plutarcho (li.1.Sympos. & in causis physic.) & Macrobio (l.7. Saturn.c.15.) scriptũ est, rorem filium lunæ & aeris dixit, [illegible Greek]. Speculum autem lunæ dicitur, quòd lunam speculum quoddam solis crediderint, & vultum qui in ea liuet & nigricat, imaginem quidam magni maris censuerint: Plutarchus in li. de vultu qui cernitur in orbe Lunæ, [illegible Greek]. Iterum, [illegible Greek]. At verò vincibilis clangor vlulatus est & strepitus tumultusque hominum laborantí lunæ aduersus veneficia opitulantium, susurrosque magicos superantium. Iacula porrò radiantia dicuntur radij solis, vt à Lucretio lib.1.2. & 6. *lucida tela dici*. peplum noctis, vmbra terræ.

Vincibilis clangor

CAPVT IIII.

Mensa tripes, concha salis, incrustare vas sincerum, Horatius emendatus.

APVD Flaccum lib.1. satyra 3. nequissimus ille Tigellius, in viuendi ratione dissimilior & inæqualior, quàm æstas hyemi comparata, modò reges atque tetrarchas loquitur, modò subitò mutata voluntate, quasi frugi, ait, *modò sit mihi mẽsa tripes & cõcha salis puri*: vbi mẽsam tripedem interpretor mutilam & claudam vno pede, vt plerunque pauperiorũ supellectili accidit. sic apud Martialem lib.12. epig.32. scribitur, *ibat tripes grabatus*, id est, vno pede claudus. nihil, inquit Hermogenes, moror istorum lautitias, vel tripedem boni consuluerim mensam: nec moneor epulis exquisitis & opiparis, mihi pro obsonio fuerit vel solus sal & metus, quẽ lingam. Id enim puto esse quod dicit, *concha salis puri*, præsertim cùm quibusdã obsonij loco esse Plinius scribat l.3. capite 7. Sensum autẽ interpunctio improba in ea ecloga corrupit. sic enim puto distinguendum esse,

Mensa tripes.

Cõcha salis.

Iracundior est paulò, minus aptus, acutis
Naribus horum hominum rideri possit,

Nam hominem iracundũ esse ait, & non aptũ nec appositum nec accommodatum ad hominum aliorũ mores. ac ne me in alieno ostensem, militemque gloriosum imiter, sic distinguũt chirographi libri & interpretes antiqui. Ibidem ait, siquis nobiscum probus viuat, à nobis per contumeliã appellari demissum: si quis tardior, vocari pinguem, quod est nullius ingenij. legendum itaque est,

Tardo cognomen pinguis damus.

Sincerum, inquit, *cupimus vas incrustare*, id est, malo quodã inficere succo: quod dictũ est inuersis verbis accipiẽdum: incrustare autem est tãquam crusta quadam tectorij obducere: Varro de glirario, *Tota leui lapide aut tectorio intrinsecus incrustatur*. Calices etiam succis quibusdam lentis & crassis medicatisque saporibus incrustantur: Scribonius Largus c.115. *calices quoq; eis incrustentur additis quinq; vel sex salis vel farris granis.* Hic autem incrustationem de succo vitiosi saporis, & liquorem inficiente in vas missum interpretandam censeo cum omnibus enarratoribus: vt & apud Lucillium,

Incrustare vas sincerum.

——nam vel regionibus illis
Incrustatus calix ruta caulíq; bibetur.

CAPVT V.

Quædam in tertia Tusculana emendata, scindere comam, Medeai miseria.

QVI arroganter de se prædicant, cùm locum aliquem emendant, videri persimiles volunt Herculi domitori monstrorum orbisque pacatori: recordantur & pabulorum regis Augiæ. nos monstra domare non possumus, leues errariunculas interdum deprehendimus, cùm velut in oculos incurrunt: vt 3. Tusc. malè edi putamus, *quanquam planè disputationis sunt delectationis*: & *plenæ disputationes* à Cicerone scriptum existimamus. hanc emendatiunculam non vendito, quæ attendentem nullo modo fallere aut latere potuit. Sed nec hanc corruptelam eiusdem paginæ vllius ingenij esse puto corrigere ad integritatem, *Aut eorum quæ dixi, si quid extitit, & si singularum rerum sunt propriæ disputationes*. lego enim, *si quid extitit, etiam singularum rerũ sunt propriæ consolationes.* hãc scripturam flagitat sententia, quæ omnia expugnare debet officiẽria scriptoris voluntati. Sunt & quædam gustus antiqui & saporis obseruanda, vt in illo poetæ prisci versu eodem libro prolato,

Scindens dolore identidem intonsam comam.

Scindere comam.

hic enim scindere, laniare est & vellere: vt apud Terentium in Eunucho act.4. sc.3. *Tum ipsam capillo conscidit.* ita autem scindere accipi hinc apparet, quòd Bionis facetum dictum Agamemnonem irridentis statim proferens ita dicit, *In quo facetum illud Bionis, perinde stultissimum regem in luctu sibi capillum euellere, quasi caluitio mœror leuaretur*. atque, vt interea hoc moneã, puto hic distractas esse particulas quæ cõiungendæ sint in ordinanda syntaxi. nam *perinde quasi* dicendum arbitror.

Cælo, autem, *atque terræ Medeai miserias*, in Ennij versu è Medea legendum esse, digitis & aure admonemur. fraudantur enim iusto syllabarum numero, nisi archaismus ille eum expleat

Medeai miseriæ.

expleat. Iam verò assentior Victorio ibidem legendum hydrauli. nam sat scio, Græcè αὐλῶν non dixisse in oratione Latina, cùm ei Romana vox non deesset tibia: & acrior est tibiæ sonus, quàm vt mœrore afflictum & ægritudine oppressum delectare aut mulcere possit: hydraulæ autem sonus suauissimus est & dulcissimus. quanquam αὐλῶν legẽti idem sensus existet, cùm in hydraula multæ tibiæ & fistulæ sint. Ceterum cùm ait ibi, *sed & iam decantauerãt*, opinor dicit, iam non decantabant, sed decantare desierant. Corrumpit & pulcherrimum sensum vnius literæ inopia non longè inde, *Atqui tolerabilius ferret incommodum. si aut qui* legas, nihil ad sensum desiderabis: vt nunc quidem se verba habent, frigent: &, quando ita hodie moribus receptum est, vt nõ tam hominibus quàm scripturis fides habeatur, ita scriptum proferre possum in antiquo libro: in quo etiã reperi, quod nec contemnendum duxi, *quia recentia sunt maiora videntur, non quia repentina*. vox enim *maiora*, etsi arcessi potest è superiori, tamẽ mihi videtur planiorem explicare sententiam, nec elegantiæ detrahere. de regina autẽ Priami cantatur in versu ex Andromacha, *septum altisono cardine templum*: vbi templum domiciliũ est. nam ne hoc quidem, quod nebula leuius, indignum ista charta iudicaui.

CAPVT VI.

Quædam in Petronio emendata, satyrion bibere, vitrea fracta, promittere, vesticontubernium, ad interdictum venire.

ANTIQVI videntur operibus, præsertim dulciarijs, & placentis interdum palati gratia sesamũ aspersisse. Homerus hoc cõfirmabit, qui in Batrachomyomachia scribit,

[illegible]

Et Petronius Arbiter, *Et omnia dicta factaq; quasi papauere & sesamo sparsa*. In eo autem scriptore, qui venustatem orationis suæ inquinauit spurcissimis amoribus, legendum arbitror, *ad hoc genus exercitationis accessisse video*. huic fauet emendationi liber Memmij viri & clarissimi & eruditissimi, in quo scribitur, *accessisse & ideo*. Mox summam vsurpat pro perfectione & cõsummatione & absolutione. *quis*, inquit, *postea ad summam Thucydides, quis Hyperides ad famam processit?* quod nouitatem quidem blanda conciliatrice placet intelligenti, non attendenti surdum & inane vocabulum est. Quòd autem in eo scribitur, *Sed ne me putes improbasse studium Lucilianæ humilitatis, quod sentio & ipse carmine effingam*: Summa.

Amat seueræ si quis artis effectus:

aut vt in alijs editur, *Lucianæ improbatis*. ego litura dignum arbitror, legendumque *Lucillianæ humilitatis*. nam Lucillius in satyris interdum se ad humilitatem iambοrum demittebat, hodieque in grammaticis quidam eius iambici reperiuntur. Et, *morẽ frugalitatis lege pellat exacta*: non *more*, nec *pellat*, mensura versus postulat, nec improbat sententia. mox, *ne potentium capiet*, lego. *Nec perditum addictum*, Memmij liber sine dubitatione eleganter & integrè scribit. *Iam histrionis addictus*, lego magna fiducia, cùm in Memmiano repererim, *histriones*. Addictus autem non participatio, sed vocabulum erit. Eleganter autem scribit de anicula, *diuinam ego putabam*, non vt editum est, *ducturam*. dicit enim se existimasse eam scire diuinitus. Memmianus hic quoque liber, cuius testationem sæpe hoc capite protulimus, testimonio suo nos adiuuat. Bibisse satyrion, pro, ad libidinem esse incitatum & inflammatum, dicit è vi illius herbæ: *adeo*, inquit, *vbique omnes mihi videbantur satyrion bibisse*. Satyrion bibere. Vitrea fracta pro nugis & rebus nihili friuolisque, perquàm scitè dixit. *an videlicet*, inquit, *audirem sententias; id est vitrea fracta?* Vitrea fracta. Martialis lib. 1. epig. 89.

——sulphurata fractis permutat vitreis.

Qui professores sunt artium, promittere dicuntur: Petronius, *& ego, ne quæstibus tuis obstem, aliquid aliud promittam*: id est aliquam aliam artem pollicebor. Promittere. Vesticontubernium dicit verbo iuncto, de ijs qui sub eadem veste cubant. *Quid*, inquit, *vesticontubernium facis?* Vesticontuberniũ. Venire ad interdictum, pro venire in ius ad prætorem, bene Latinè etiam dixit. *Vt*, inquit, *si nollet alienã rem domino reddere, ad interdictum veniret*. Venire ad interdictum. Hæc tanquam scitaméta, quę palatũ lectoris iuuarent, è scriptore contaminatissimi sensus, inter legendum colligebamus.

CAPVT VII.

Lupinos, in controuersiam esse, nocturni, seræ antiquorum, glacie gallica frigidius, myrteus, cœnatoria, gustatio, deliacus.

LVPINOS antè ex Horatio Plautoq; docuimus veros assimulare nummos, id & apud Petroniũ etiã obseruasse videmur, apud quem ita scribitur, *Sed præter vnũ dupondiũ sicel lupinosq;, quibus destinaueramus mercari, nil ad manum erat*. sed tamen non minus falsa est ista scriptura, quàm lupinaria moneta: ac si coniecturæ conceditur venia, lugendum, crediderim, *vnum dupondium scilicet*. Lupinus. In controuersiam esse, idem pereleganter Ciceronisque modo, pro, controuersum esse & litigiosum, dixit: *neque enim*, inquit, *res quæ viderentur in controuersiam esse, sed longe aliud quæri*. In controuersiã esse. Nocturnus idem pro furibus dixit, quòd & noctu grassantur fures, & atrociores fures nocturni habentur: id de aduocatis dicit, qui vestes auertere conabantur, *aduocati tamen*, inquit, *iam penè nocturni, qui volebant pallium lucrifacere, flagitabant vt apud se vtraque deponerentur*. Nocturnus. Hoc autem eò est lepidius & vrbanius, quòd iam aduesperauerat, vt ambiguitatis sensus duplici gratia augescat, & aduocatorum nocturnorum & nocturnorum furum. Sic videntur antiquorum seræ fores occlusisse, vt exãptiles essent, Seræ antiquorum.

& quoties fores reseratentur, seræ remouerentur, liberarenturque è cathena pendentes, cùm non irs, vt nunc, impagibus hostiorum vncis adfixæ ferreis hærerent: Petronius Arbiter, *Dum loquimur, sera iam sua sponte delapsa cecidit.* Ouid. 1. Am. eleg. 6. *Excute poste seram.* hoc eò admonendum duxi, ne iuuenes, cùm legerent, mirarentur & obstupescerent attoniti, cùm ad veteris, nō ad huius temporis consuetudinem & memoriam ista reuocanda sint.

Nam sanè & sapiens contemptus iurgia flectit,

bonam non interpretatur sententiam, credo ob scripturæ virium. Quòd si *cùm tempus* scribatur, nemo vt opinor, de sensu meritò queretur. Extat & apud eum prouerbium non prætereundum, Frigidior gallica hyeme. Gallia enim, quæ ad Septentriones tota penè vergit, horridiorem & sæuiorem experitur hyemem. *Ego autem,* inquit, *frigidior hyeme gallica factus, nullum potui verbum emittere.* Myrtea gausapina dicitur à Petronio de colore fructus myrtei maturi. Myrteus etiam color in equis à Palladio lib. 4. cap. 13. numeratur: verba Petronij sunt: *Vltimo cynædus superuenit, myrtea subornatus gausapina.* Isidorus lib. 12. cap. 1. explicat colorem pressum in purpura. Balenatam vocat virgam, quæ, vt opinor, è cartilagine balenæ fit, qualia videmus calatorum ecclesiæ commentacula, vt veteres appellabant. verba Petronij suscribam, *Donec Quartilla balenatam tenens virgam, alteq; succincta iussit infelicibus dari missionem.* Cœnatoria eidem vestes sunt, quibus in cœna antiqui vtebantur, vt & apud Martialem lib. 10. epigramm. 87.

Cœnatoria mittit aduocato.

Cœnatoria, inquit Petronius, *repetimus, & in proximam cellam ducti sumus, in qua tres lecti strati erant.* Gustatio est ei prima pars cœnæ, gustus alijs. *Iussi ergo,* inquit, *discubuimus, & gustatione mirifica initiati, vino etiā falerno inundabamur.* Inquit idem, *molles veteres deliaci manu recisi:* Deliaci fuêre mercatores, qui Delum frequentabant, vbi nobilissimus erat mercatus: sic Cicero pro Cornelio scripsit, *neque verò ornamenta ista villarum, quibus L. Paulum & L. Mummium, qui rebus his vrbem Italiamq; omnem referserunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco aut Syro. potuisse superari.* Fortasse igitur ex ijs molles multi fuerunt: sed veriùs sit illic etiam venditos fuisse eunuchos & molles. Deliacorum etiam gallinariorum Columella meminit lib. 8. cap. 2. & Cicero in Lucullo, *An tibi querendus annularius aliquis, quoniam gallinarium inuenisti deliacum illum, qui oua cognosceret.* Sic mihi Petronium legenti in mentem venit illudere huc paginæ.

Gallica glacie frigidius.

Myrteus.

Cœnatoria.

Gustatio.

Deliacus

CAPVT VIII.

Andabatæ.

CICERONIS locus est in epistola ad Trebatium, qui vnius literæ abundātia obscuritatem habere videtur: eum ita vt in libris vulgò circunferrur subscribam, *Qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus.* Ego dictione ea diutius perpensa, excussaque sententia tandem in hanc sententiam discessionem feci, vt putem andabata auferendi casu legendū esse. dicit enim, vt opinor, Tu, qui ita studiosus eras Romæ spectaculorum Circensium, vt in multam noctem intensasque tenebras spectator sederes, vt andabatas pugnantes in tenebris videres, noluisti in Britanniam traijcere, vt Britannorum videres essedarios, qui andabatis similes sunt è curru pugnantibus. Olim autem post curricula Circensia serò noctisq; tenebris depugnabant interdum homines è curru, Heroom antiquorum more, qui interpolato verbo Græco pro *anabatis*, andabatæ dicebantur à Latinis: duo autem homines sedebant in curru (vt Græci scribunt) auriga & παραιβάτης, qui idem etiam ἀναβάτης, id est, ascensor dicebatur: &, vt plerumque fit, corrupta à Latinis & degenerante voce, andabata. cùm autem noctu pugnarent, nec se propè viderent, vt ludicrum etiam augeretur, interdum oculis clausis dimicare cogebantur. Hæc ego eò adscrisi, quòd eruditissimos viros hac velut in salebra hærere videam, adeo vt non defuerit qui conijceret, populos fuisse, qui clausis oculis pugnare soliti sint. tam amentes habere hostes, vt cæci dimicare velint, nemo est, vt opinor, qui non optaturus sit.

Andabatæ.

CAPVT XI.

Quædam explicata in arte poetica Horatij, inania captat, cinctutus, cyclicus, serpentes geminantur auibus, ærugo, mala scabies.

NON tam intellectu facile est, quàm prima statim specie videtur, quam sententiam complectantur illi duo Horatij versus in Arte poet. qui omnibus ferè in ore sunt,

Vtilium q; sagax rerum & diuina futuri,
Sortilegis haud discrepuit sententia Delphis.

hic tempus non teram commemorādis aliorum interpretationibus, ne verbosus esse videar & infructuosus: potius quid sentiam explicabo. Hoc mihi dicere videtur Horatius, eò vsque progressam esse chori licentiam, vt obscura ambage & inuolucris sententiarum, quæ quidem de vitę prouisione pręcepta continere solent, poetæ vaticinari, & nihil ab oraculis Delphicis penè differre viderentur. atque hoc præceptum ad sententias & res pertinet, vt superior versus ad audaciam insolentem verborum chori,

Et tulit insolitum eloquium facundia preceps.

Illud etiá eiusdē libelli illustratione indiget,

Auctoris partes chorus, officiumq; virile Defendat:

qua de re hic sensus est meus, Chorum nonnunquam solere poetam defendere, eiusque officium laudare, quod in parabasi plerunq; fiebat

Horatius explicatur.

fiebat, vt ex Aristophane notum est. Itaque officium virile dici reor, quomodo dicimus, pro mea virili. de officio, inquit, poetæ dissereret chorus, commemorabitq; poetam officio pro sua parte non defuisse, elegantemque fabulam & lepidam dedisse. Explicatur non eleganter in antiquo lexico virile, ἴσον, τὸ κατὰ ἀναλογίαν. Sed & quod subijcit,

—neu quid medios intercinat actus,

Quod non proposito conducat & hæreat aptè:

intelligo de choro in diuerbijs cum histrionibus loquente in ipsis actibus: extra actus enim plerunque locos communes chorus canebat à proposito remotos, quos etiam hoc loco mox attingit Horatius, ne longior sim. Sursum autem regredienti locus occurrit sanè obscurus,

Publica materies priuati iuris erit, si

Nec circa vilem patulumq; moraberis orbem.

Publicam materiam vocat argumentum alijs poetis adhuc intactum: quod priuati iuris erit, si quia ita tractet, vt postea nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod quidem consequetur, si sententias persequatur non de medio nec è triuio sumptas. Solent enim Græci, quorum sedulus est plerunque imitator Horatius, appellare ἐγκύκλια, id est circularia, quæ vulgaria sunt & obuia, quæque omnibus parent. desiderat autem in bono scriptore ingeniosas & argutas & non vulgares sententias. Proprium huius scriptionis est nullum seruare ordinem, sed omnia interdum perturbatè permiscere, & quicquid, vt dicitur, in buccam venit scribere. Eodem igitur in libello, quoniam studemus quantum possumus bene mereri de iuuẽtute, ne illud quidem satis intelligitur,

Insania captat.

Aut dum vitat humum, nubes & inania captat:

quod in hanc sententiam accipio, Poetæ quidam præsertim dithyrambici, verborum tumorem & amplitudinem consectabantur, ijdemque plerunque de cœlo, nubibus, aere, maiore cum verborum magnificentia, quàm sententiæ pondere, scribebant: itaque in eos illudẽs Aristophanes in Nubibus scribit, καὶ ἄρα ἰναίναν ὑγρᾶν νεφελᾶν στρεπταιγλᾶν δάϊον ὁρμάν. Rursum eodem loco, ἄν τ' ἀερίας διερὰς γαμψοὺς οἰωνούς.

Siluis deducti caueant me iudice Fauni,

Ne velut innati triuijs, ac penè forenses,

Aut nimium teneris iuuenẽtur versibus vnquam,

Aut immunda crepent ignominiosaq; verba.

Personæ Satyræ Græcæ, quæ tragœdijs interponebatur ad discutiendã earum mœstitiam, numina erant siluestria, Fauni, Siluani, Sileni, quibuscum etiam aliæ intexebantur colloquentes personæ. Sed satyricæ scenæ ornabantur in theatro arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus in topiarij operis formam deformatis, vt Vitruuius lib. 7. cap. 5. scribit. Fauni igitur illi satyrici de siluis in theatrum deducti, non ita elegantibus & delicatis versibus ludere debent, vt si in media vrbe nati essent, & vt si diutius in foro, vbi diserti erant oratores, versati essent: & tamen, quamuis rustici & siluestres sint, nõ debent sermone vti sordido & incompto, nec ita illoto & obscœno, vt scurræ triuiales & salarij procaces in vrbis compitis & triuijs. non dubitem autem affirmare mox pro *facti ciceris*, fricti ciceris esse legendũ. Iã verò illud,

Perfectum decies non castigauit ad vnguem,

à marmorarijs ductum esse censent interpretes, qui iuncturas marmorum vngue explorant: alij à fictoribus, qui primum manu informant rude opus, deinde lineamenta & habitum omnemque speciem vngue fingentes & perpolientes absoluunt: Plutarchus, καὶ γὰρ αἱ τέχναι πρῶτον ἀνάρθρωτα καὶ ἄμορφα πλάττουσιν, εἶτα ὕστερον ἕκαστα τοῖς εἴδεσι διαρθροῦσιν· ὅθεν ὁ πλάστης Πολύκλειτος εἶπε, χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γένηται, id est, Nam & artes primum rudia & informia fingunt, deinde postea formis quæque exprimunt: proinde Polycletus fictor dixit, tum demum difficilimum opus esse, cùm lutum in vngue esset. Sic l. 1. sat. 5. apud Horatium *ad vnguem Factus homo*, accipiendum est, pro eleganti & polito perfectoq;, eadem translatione. Sed hic finẽ non faciemus, & quandoquidẽ semel cœpimus, multo plura explicare in eodẽ opusculo conabimur. Cùm igitur in eo scribitur,

—vt turpiter atrum Desinat in piscem,

Ater, turpis & fœdus est. Ater etiam non insolita Flacco vsurpatione, est malus & tristis, vt lib. 4. od. 11.

—minuentur atræ Carmine curæ. &,

—Eripere atris Liminibus implicitum.

Serpentes autem *auibus geminentur*,

Serpentes auibus geminentur.

est, Biforme quoddam animal ex aue & serpente componatur incredibili & inaudito & stupendo monstri genere. *Aut flumen Rhenum*: scribitur etiam, *aut flumen Rheni*, sed illud alterum omniũ suffragijs probatum & receptum est. Ait Flaccus,

—amphora cœpit

Institui currente rota, cur vrceus exit?

Magnificè eximieq; poema es exorsus, quod & ambitiosis descriptionibus excolere & exornare tentasti: sed nescio quo modo impar oneri succubuisti, & magnum opus aggressus, in opusculum desiisti, amphoramq; amplam fingere auspicatus nobis paruum vrceolum effinxisti. Reperio autem scriptum,

—abdita rerum, &

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis

Continget, dabiturq; licentia sumpta licenter.

Cinctutus.

Cinctutos verò dicit, quòd Cethegi antiqui tunicas non gerebant, sed pro tunica cinctum vel campestre ab vmbilico ad pedes, reliquo corpore exerto & nudo, nisi toga in vrbe tegeretur. hinc Lucanus scripsit lib. 2.

—exertiq; manus vesana Cethegi.

Cùm autem ait Iambum aptũ alternis sermonibus, eum significat versum aptum esse fabularum dialogis & diuerbijs. cùm populares eum dicit vincere strepitus, indicat versum Iambicum in consessu theatri tãta hominum

multitu

Mala scabies. *Vt mala quem scabies, & morbus regius vrget,*
Aut fanaticus error.

Hinc apparet, vt Hebræi viriliginosos auersabantur: sic & Romanos scabiē, quæ summam cutem, vt vitiligo & lepra, lædit & inficit, abominatos esse. Fanaticum autem morbum, &, vt appellat, errorem, vt à dijs immissum hominibus qui numina violassent dijsq; inuisi essent, aut ob morbi diritatam & plagarum metum, etiam auersabātur, & ab correptos fugitabant, vt in Captiuis Plauti, Sc. Vt ætas mea. Tyndarus simulat se fugere Aristophontem, quòd rabiosus & fanatic⁹ sit, & Menæchmus se insanire assimulabat, vt homines ab se absterreret.

CAPVT X.

Defundere, delibamenta, ludij barbari, præsultor, Plautus explicatus.

LEVE est quod hic scribam, nō tamen indignum notatu. prisci illi, vt alio genere hostiarum rem diuinam inferis quàm superis faciebant, ita quoque libamentis alijs vtebantur: quæ quòd dijs inferis funderēt, & tanquam inferias deorsum libarent, ideo delibamenta vocabant, & cùm ea funderent, se defundere dicebant. Id ex Valerio Maximo obseruaui, cuius hæc verba sunt lib. 2. c. 1. *Tunc defusis Mercurio delibamentis, & inuocato numine eius, vt se placido itinere in meliorem sedis infernæ deduceret partem, cupidè haustu mortiferam traxit potionem.* neminem autem esse puto, qui quidē Latinè sciat, quin videat defundere esse deorsum fundere: delibamenta quæ deorsum libantur. Sed æstu quodam animi aliò rapimur, vt plerunque solamus.

Defundere. Delibamenta.

Plautus explicatur. Quid est quod à comico scribitur in prologo Asinariæ?

Vt vos item alias pariter nunc Mars adiuuet.

quid histrioni cum Marte? ego ludos & fabularum actiones in religiosis parte numerari debere censeo. igitur inijcit spectatori religionem & spem si æquo animo audiant, futurum vt vincant, idque optat. Sic in Rudente scribit in prologo,

Valete, vt hostes vestri diffidant sibi.

Et in prologo Pœnuli,

Valete atq; adiuuate, vt vos seruet Salus.

& in Casinæ prologo,

Tantum est, valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

Qui tandem apud eundem poetam lydi barbari, cùm scribitur in Curgulione, Sc. Flos veteris. *Fite causa mea lydi barbari.*

Ludij barbari. Ego modulo vatis adductus, qui cretico pede canticum quoddam saltat, ludij barbari lego, id est ludij Romani. nam in omnibus pompis ludisque circensibus iuuenes ibant, in numerum saltantes, & subsilientes, qui ludij & ludiones dicebantur.

Præsultor. Præsultor etiā dicebatur, qui in ludis aut sacris præsultabat: explicatur, in antiquo lexico, [illegible].

CAPVT XI.

Lacia, Quiritius, Salacia, Salmacia, Pales, Molæ, Panda.

IN Romanis comprecationibus, quæ, vt scribit Gellius libro tredecimo, capite 22. ritu Romano fiebant, nominabant Laciam Saturnij, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iuritas Quirinij, Maiam Vulcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienem quoque Martis. Hæc vetusta dearū nomina ex vltima antiquitate repetenda, & priscis pontificum libris, si qui extarent, in quibus sepulta iacerent, eruenda essent, quibus cùm careamus, & vetustas nisi literis consignata ad posteros non perueniat, reliquum est vt, quod his in libris iam sæpius quàm vellemus vel debuimus, fecimus, nostras hisce de rebus coniecturas proferamus. Lacia. Ego Laciam scribi debere suspicor, à Latio, quod è latebra & fuga Saturni nomen habuit: vt eo nomine Saturni vel filia vel vxor, quod potius reor, intelligatur, Latij dea, quæ eadem Ops fuerit. Est tamen qui censeat Laciam Saturni vxorem fuisse, ab illiciendo nomen consecutam: sed vetius omnino sit, vt antiquarij in veteribus libris extare dicunt, legere *Luam*, vt Saturni vel vxor vel potius filia intelligatur. Salacia est quam poetæ Amphitriten appellant Neptuni vxor. legi & in antiquo lexico, Salmaciam esse [illegible], neque supprimandum putaui. Salaciam quoque esse [illegible], [illegible]. Salacia. Salmacia. Hora vxor erat Romuli: sed vt Romulo in deos relato nomen mutatum est, sic eius vxori Hersiliæ in cælestium concilium repositæ Horæ nomen factum est, vt Romulo Quirini. Pro *Iurites Quirinij* legendum coniecerim, Curitis Quirinij: Curitis enim Juno ab hasta vocabatur: vt Quiritius nomen dei sit, cuius in matrimonio indigetetur Iuno quædam Curitis. nomen enim Iunonis multis deabus tribuebatur. conueni qui hic non Quirinij, sed Quirini legandum contenderet, quod ne prætermittandum quidam duxi, vt si cui id probetur, sequatur: à me enim id in medio relinquitur. Quiritius. Existimo tamen, siue Quiritius siue Quirinus legatur, deum aliquem belli præsidem significari, cùm Mars etiam Quirinus vocatur, & in antiquo lexico scribatur, Quirinus [illegible]. Nerias in antiquo libro exponitur [illegible], sed in eo fortassa Nereis scribendum. prætiterit tamen codicum fidem non damnare, & Iurites à iure dearum nomen intelligere, quæ Quirinij vel Quirini filiæ fuerint. Nerienem Iunonis legandum existimarim, Vt Nerio Iunonis Curitis filia habeatur, vt & Mars Nerienis maritus. Molas Molæ. Martis filias crediderim, deasque indigitari censuerim de nomina molarum, quòd Mars vt molis fruges, sic bellis homines frangat & comminuat. Eodem capite hæc carmina Varronis à Gellio li. 13. cap. 22. citantur,

Theana.

Theanna & Peranna, Pranda, Celato Pales,
Neriene, & Minerua, Fortuna ac Ceres.

In quibus quæ deæ sint Theanna, Pranda, & Celato, quæsitum est. Ego in Theanna puto duas voces in vnam esse confusas, & ex eo deformatam vtranq;, & velut personatam non apparere, nisi seorsum distrahantur. *Te Anna* enim à Varrone scriptum suspicor. Annam enim à Romanis cultã fuisse Ouidius, vt alioa

Panda. omitram, scribit l. 3. Fast. Panda quoque, non Pranda, scribi debet ex antiquia libris: declaratur autam in verare lexico ἀγόραιος θεός, id est pacis, à pandendis & aperiendis, vt reor, portis. Pro Celato & Pales, quod velut carie læsum putruit, repono, Latona & Pales: nisi quis Varronem suspicetur esse Græcè loquutum, quod non insolens facit, eumque scripsisse Græcè *te Lato* Doritè, vt antiquo libro scriptũ ferunt, pro *te Λατώ*. sic autẽ Latonam à Græcis nominari sciunt, qui primis Græcarum lite-

Pales. rarum rudimẽtis initiati sunt. Pales autem pabuli dea censetur: alijs dea pastorum & pecoris, à pascendo nomen adepta: è Tibullo etiam quispiam eam crederet palatij deã, quæ Palatua dicebatur, quod equidem affirmare non ausim: sic autem scribit lib. 2. eleg. 5.

Sed tunc pascebant herbosa palatia vaccæ:
Et stabant humiles in ieuis arce casæ.
Lacte madens illic suberat Pan ilicis vmbræ,
Et facta agresti lignea falce Pales.

In prisco lexico Pales *virginia* exponitur. Hisce de nominibus, quæ potius diuinarem, quàm ax auctotibus testata referrem, istà ferè erant; quæ neque rei iudicatæ, neque sanatusconsulti auctoritatem & pondus habere volo. Deniquenon solum si quis quid secus ex auctoribus depromserit, libenter à mea coniectura discèdam, verùm etiam si quis ad verisimilitudinem suspicando propius accesserit, in eius partes discesionem faciam. Ac mèdiusfidius hæc scripsi, quò ingeniosorum hominum sententiam ista de re elicerem.

CAPVT XII.

Pultifagonides, iurator, funerit, cuni, & quædam alia in Plauto emendata.

VOCEM quandam lucifugam ax ipso velut Acheronte reuocatam luci soliqua reddere, & superis, vt poetæ loquuntur, ora restituere iam tentauimus: est illa quidem insolens, sed cogitare debemus, multa nobis inaudita à veteribus vsurpata fuisse. sic igitur scribit Plautus in Mostel. Sc. Recordatus. vt Ioachimi viri & integerrimi & aruditissimi fide referimus, & iteramus,

Simul gnarures volo esse hanc rem mecum:

quod quidem est gnaros. Gnaros autem hanc rem, pro huius rei dicit, vt doctos hanc rem dicimus. aliquando in aliquot membranas peruetustas incidi, in quibus scriptus erat Pœnulus, cuius in prologo scriptum erat gnarures, vt antè scripsi. Horum locorum consensio meam valde confirmat sententiam, facitque, vt quamuis insolentia vocis labefacter, tamen concordia exemplarium constabiliar. Etiam in antiquo lexico ignarures pro ignatis reperio. Libet ex eodem Pœnulo explicare, quid sit quod ibidem scribit,

Latinè Plautus patruus pultifagonides. Pultifagonides.

equidem hoc verbo significati Romanum axistimo. nam olim non pane, sed pulte viuebant Itali: atque, vt ait Plinius lib. 18. cap. 8. videtur olim tam puls ignota Græciæ, quàm polenta Italiæ. proinda in Mostellaria scribitur, Sc. Nunc illum.

Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus,

id est, Italus. Lubet & ex Pœnuli prologo illud excutere,

Vos iuratores estis, quæso operam date. Iurator

ego iutatores per translationem interpretor spectatores, veluti arbitros & cẽsores fabulæ, cùm propriè eo nomine intelligantur censorea, qui eum, quem censebant, iureiurando adigebant, vt ex ea intelligi potest formula, Ex tu ex animi tui santentia vxorem habes? nam qui iurauit, iuratus dicitur: qui ad iurandum adigit, iutator hic dici videtur. Quod autem à censotibus sit hæc translatio ducta, cùm ex eo apparet, quod paulò antè dixit,

Nam argumentum hoc hic censebitur:
Locus argumento est suum sibi proscenium:
Vos iuratores estis, quæso operam date.

tum quod scribit in Trinummo, Sc. Huic ego dici, hia verbis,

Census cum iuratori, si rectè rationem dedi,
Lesbonicum hic adolescentem quæro.

Sed & ne à Pœnulo recedam, suspicor ibidem *funerit* scribendum in eo duplici v, productionis gratia, in illo versu. Funerit.

Quo genere gnata, qui parentes fuuerint.

& eiusdem obseruationis non pauca, qui attendet, in comicis teperiet, nobis in transcursu admonuissa satis est. Quin & in heroo carmine apud Ausoniũ cuni pro cui scribendum est, vt versus ruina hoc tãquam tibicine hacque destina fulciatur, Cuni.

Dinochares, quadro cuui in fastigia cono
Surgit, & ipsa suas consumit pyramis vmbras.

Apud Lucretium quoq; pro rei reij scribitur, vt syllaba tendatur, vt lib. 1.

—neq; sunt igni simulata, neq; vlli Præterea reij.

Sic alias non raro scribit, & pro ei, eij dicit. Cicero quoque, vt Quintilianus lib. 1. cap. 4. scribit, aijt aij aijamq; scribebat. nam in Quintiliano maiam malè scribitur. Ne illud quidem in eodem prologo prætermittam quod leua est: tametsi leuia quibusdã molasta sunt.

Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.

statim pro ao receptum est: quod restituimus, haud paulò accommodatius est ad mensionem versus. &,

Neu designator præter os obambulet.

rectè in membranis scriptum erat: per omnia pro ao exemplaria peruasit *præterens*. & in eis

in eis item commodè,

Nomen iam habeuis, nunc rationes ceteras.

pro quo perperam editum censeo, *nunc orationes ceteras.*

Ne & ipsæ sitiant, & pueri peritent fame,

illæ quoque membranæ scribebant. peritare autem frequentandi forma vsurpauêre antiqui: hodie *pereant* illic peruulgatum est. Scribo etiam ex earum fide, Sc. Suspendant omnes. *Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum vritur.* & mox, Nego; *& negando, si quid refert, ravio*: id est, contenta voce ad rauim vsque clamans pernego.

CAPVT XIII.

Scurra, cis, alliatum, exotica Græcia, fartum, hornum, coire, substringere: apud Plautum in Mostellaria.

INTER legendam Plauti Mostellariam, iotranicursu quæ ex paucis, vt vocant, scenis obseruaui, huic chartę commendare volui, cuius fide ad alios peruenient, si qui forrè erunt, qui istis legendis operam non tam dabunt, quàm perdent. Scurræ videntur priscis illis fuisse non tantùm qui ioeularia & scurrilia loquerentur, sed homines etiam vrbani, non rustici, sed elegantes. Plaut. in Mostell. Sc. 1.

Tu vrbanus verò scurra, deliciæ populi,
Rus mihi tu obiectas?

Et in Epidico, Sc. 1.

T. Scurra es. E. Scio te esse quidē hominē militarē.

scurra hic vrbanus est, non militaris. in Trinummo, Sc. Larem corona. —*neque periurius,*

Quàm vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.

videntur autem sic appellati fuisse, qui assiduè in vrbe essent, nunquā in agris, q. sine cura sortasse & opere omni essent. Cis paucas tempestates, pro intra breue tempus, in eadem scena positum est: (Cis.)

Cis hercle paucas tempestates Tranio.

vt & in Trucul. Sc. Pisces ego. *cis paucos dies.* Sed & cispellam in Amphitr. Sc. Concedite alij, dixit, pro repellam, quòd qui repellitur, citra regredi cogitur, non vltrà progredi permittitur. Simile est illud Næuij apud Nonium, *sed quasi amnis cis rapit.* Capra commixta, est quæ initur, quæ quidem pessimè rum olet: vnde scriptum ab eodem comico est ibidem, *canis capra commixta.* Alliatum ibidem cibus est allio conditus, vt moretum apud Maronem eclog. 2. scribētem, (Capra cōmixta.) (Alliatum)

Allia serpyllumq; herbas contundit olentes,

quo cibo vesci solent rustici,

Sine, inquit, me alliato fungi fortunas meas.

Vnguenta exotica, sunt vnguenta peregrina, vt Græca, quæ pretiosiora: sic in Menæchmis, Sc. Nulla est voluptas. Græciam exoticam dixit, Græciam peregrinam intelligens extra Italiam sitam, ad discrimē oræ illius Italiæ, quę magna Gręcia vocabatur. Sic autem scribitur, (Græcia exotica.)

Mare superum omne, Gręciamq; exoticam, orasq; Italicas omnes. Eadem scena,

Orationis operam compendi face,

valet, laborem & operam orationis lucrare, ne tibi sit necesse verba impendere, quasi in iis sit etiam sumptus. Effercite vos, est distendite & saginare epulis, vt aues saginari solent, quæ farciri dicuntur Varroni, & fartores à Græcis σιτευταὶ vocantur. Sc. Recordatus. *Aedes quin ex templò sunt paratæ,* Græcum loquendi genus est, ἐκ ποδὸς, τάχιστα.

Dominus indiligens alias reddere ne volt.

ne volt, pro non volt, apud hunc poetam frequens est. *Fundamentum substruunt liberorum* cùm Plautus scribit, satis nobis indicat quid substructio sit, qua de re à me nonnihil alicubi dictum esse recordor. *Parant sedulò in firmitatem,* legendum duobus verbis crediderim, non vno, *infirmitatem.* Sce. Iampridem. *Non vestem, inquit, amatores mulieris amāt, sed vestis fartū*: Fartum vestis interpretor corpus, quod vestem facit implétque, id est, ipsam mulierem: Columella lib. 5. cap. 10. *ea res efficit vberiorem fructum, & fartum fici pleniorem & meliorem.* Euentus, inquit ibidem, *rebus omnibus, velut horno, messis magna fuit.* hornum hic annuum prouentum, anniq; fruges significare videtur. dici enim apparet euentum bonum in omnibus rebus esse, quod in anni frugibus est magna messis. *In senecta malè querere,* lego in futuro, non *quærere,* (Fartum.) (Hornum.)

Soli censeo gerendum morem & capiendos crines.

capere crines est blandè & amatoriè osculandi causa capillos amatoris prendere, vt & aures solebant, quod antè annotasse me recordor. apud Horatium quoq; lib. 2. satyr. 5. *aurem substringe loquaci,* eodem modo accepimus, vetus tamen magnæque auctoritatis liber, substringe, præbe interpretatur, vt dicat loquaci præbendas aures. Sc. Aduorsum mihi. *quam illic, vbi lectus est stratus, coimus.* Coire verbum non est hic turpe: dicitur enim de cœtu adolescentum & epulis, vt apud Terentium in Eunuch. actu 3. scena 4. (Substringere.) (Coire.)

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo.

Coimus igitur est cœnamus, epulamur, de symbolis edimus. Plautus ibidem, *interim de ab Delphio cito cantharum circum.* dominus conuiuij sic sæpe iubebat ab vno in orbē poculum per alios omnes conuiuas circumagi, quod ἐπιδέξια Græci dicebant.

CAPVT XIIII.

Ceruam videre, Dauí, initiare, montes & maria, deus meus, calces aduersus stimulum, beneuolens, ciuis Attica: in Phorm. Terentij.

IN Terentij Phor. quod scribitur in Prolog.

Ceruam videre fugere & sectari canes: (Ceruam videre.)

per allegoriam amica significatur, quam multi depereant amatores: quod genus insaniæ non tam comœdiæ quàm tragœdiæ cùm conueniat, meritò à poeta, vt supra soccum, reprehenditur. Ars autem musica, quam vocat poeta, ea poesis est, & [illegible] vocabatur, quibus poetæ fabulas docebant.

Primas partes qui aget, is erit Phormio:

valet, is erit πρωταγωνιστὴς, vt Græci loquuntur. Act. 1. scen. 2.

Amicus summus meus & popularis Geta.

Qui enim Daci à Latinis vocantur Getis proximi, eos Attici Daos, Latini Dauos vocauerunt. inde, vt scribit Stephanus, nomina seruorum apud Atticos Daui & Getæ. & Philostratus in Imaginib. scribit, [illegible]. Popularem igitur vocat, quòd Getæ & Daci finitimi erant, & propè idem populus. Serui autẽ & liberi munera mittere solebant nuptialia, natalitia, in puerperio, quando nomen imponebatur, cùm Cereris sacris suos liberos Athenienses initiabát, quod significauit Terentius cùm hic scripsit,

Daui.

Initiare.

——porrò autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt.

ἀμφιδρόμια, inquit Suidas, hoc enim etiam mantissæ loco addam, vocabatur quintus dies à natis pueris, quo quæ obstetricatæ fuerant, aut aliquid eius muneris attigerant, manus purgabant, & puerum currentes circum focum ferebant, & propinqui dona missitabát, ferè polypos & sepias: quod vt verbosi sumus, iam nõ semel diximus. Sc. 2. *Modò non montes auri pollicẽs,* id est, multũ auri promittens. solent enim Latini montes in magnitudine & amplitudine ponere, vt & maria, vt & Græci θάλασσαν ἀγγελῶν dicere solent: Salustius in bel. Catil. *repentè gloriant, maria montesq́; polliceri cœpit*, id est, ingentia cœpit promittere. Eadem scena,

Montes & maria.

Memini relinqui me deo irato meo:

Deus meus.

id est, irato meo genio, vt suspicor. attributum enim antiquitas cuiq; suum quendam deũ custodem credidit, nec Latini tantũ, sed & Græci: & secundas res eo propitio & beneuolo, aduersas irato & infesto euenire existimabát. Ibidem, *Nam, quæ stultitia est, aduersus stimulum calces:* adeo, inquit, es inscitus & stultus, vt contra stimulum calcaturus, id est, calcitraturus sis. est enim prouerbium Græcum omnibus notum, πρὸς κέντρα λακτίζειν. qui calces in Terentio nomẽ accipiunt, & prouerbiũ corrumpũt, & subaudiunt, quæ vix à spectatore diuinari potuerũt.

Calcare aduersus stimulũ.

Neq;, inquit, *illi beneuolens*, more antiquo dixit pro beneuolo, quo sæpe modo loquitur Plautus. *Illam ciuem esse Atticam*, sic rectè: neque enim, vt hominem Atheniensem, sic mulierem Atheniensem dicere solebát, vt annotant grammatici Græci, sed Atticã. *Dij omnes perduint*, nõ perdiunt, legendum censeo. *Tibi scribam dicã*, dixit, vt in palliata: more enim Romano nunq̃ dixisset. sic cũ Siculi Græcè loquerentur, 3. in Verr. act. eorum consuetudinẽ Cicero imitatus, dicam vsurpauit, qđ in causa Romana nunquam fecisset. *Tantum modò nõ addat*, ibidem legere malim, quàm *addas*. Sc. 3. *Vt mihi liceat tandiu quod amo frui, iam depecisci morte cupio*. distinguendum sic, vt feci puto, hoc sensu, Vt tandiu amore meo fruar, quandio tu tuo, paratus sum mortis pactione transigere: vel, Mortis conditione paratus sum pacisci, vt tandem perfruar amica. Horum ex illa fabula locorum quadam tanquam racematione tenues hos commentarios & ieiunos vtcunque farciebamus.

Beneuolens.

Ciuis Attica.

CAPVT XV.

Aduentus Veneris, prænuntius Veneris Zephyrus, canes montiuagæ, efferre laborem, reliquus quadrisyllabum, superignis, & quædam in Lucretio lib. 1. emendata.

Lucretius de rerum natura carmẽ pangens à Venere procreationis præside proficiscitur, quam deam veteres verè ad rerũ originem & animalium libidinem incitandam solitam esse terras & maria reuisere, & maritare quotannis credebant: ex eo scribit lib. 1. Lucret.

Aduentus Veneris.

Te dea te fugiunt venti, te nubila cœli,
Aduentumq́; tuum.

Iterum libro 2. *—te diua tuumq́;*
Significant initum perculsæ corda tua vi.

Aduentus autem eius præcursorẽ & prænuntium Fauonium censebant. quare scribit lib. 5.

Zephyrus Veneris prænuntius.

It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Sed hanc velut telam ex eodem poemate placet pertexere. Libro 1.

Frondiferasq́; nouis auibus canere vndiq; siluas,

pro frondiferis, in fumosis libris reperi, quod rancidam olet antiquitatem, sed Lucretij seculo sic plerunq; loquebãtur. Locus autem ille,

——nempe aer omne necesse est
Inter corpora quod fiat, possidat inane,

sic mihi videtur exponendus: necesse est aer omnem illam inanitatem, quæ inter corpora facta est, possideat & repleat. Libenter autem contra vetustatis tabularia legerem,

Non tam sollicito motu priuata iacerent:

nam *carerent* & *priuata* nescio quid quod Battũ potius quàm Lucretium sapiat, ostendunt. At,

Namq́; canes vt montiuagæ:

Græcorum exemplo dictum reor, qui hoc genere canes ad venandum efferunt, κύνας [illegible] appellantes: sic, *intectas frunde quietes* dixit, vt Græci κοίτας, id est, cubilia. Credo autem persuasumque habeo emendandum esse, *res in quo queq; geruntur*: præsertim cùm mox scribat,

Canes montiuagæ.

Perspicere vt possis res gestas. Et alio loco,
Quæq; geri possint.

Quemuis efferre laborem, lego ibidem. nam quanquam *perferre* mirificè mihi probatur, tamen testimonium librorum antiquæ fidei eleuandum nõ est. efferre autem laborem etiam apud Ciceronem pro Sestio dicitur. Eodem libro Lucretius,

Efferre laborem.

Quod cibus in totas vsq; ab radicibus imis,

dictum est figuratè. nam cùm arbusta posuisset ad arbores, sensum potius quàm vocabulum secutus retulit. Rectè autem & eleganter in antiquo libro legitur,

Collabefactatus rigor auri soluitur æstu.

est in verere libro hoc sic exaratum,

Nunquam rellicuo reparari tempore posset.

Sic & lib.4. scribunt antiqua exemplaria,

Reliquus quadrisyllabum.

Rellicuas tamen esse vias in mente patentes,

ita *reliquus* quatoor syllabarum efficitur.

—quod mane queat rerum cohibere:

planè disertè; in membranis erat priscis exararum, quod & accommodarum est ad sententiam. Has emendationes non vendito, sed in veteribus libris esse affirmo. quidni autem in suum larem, à quo diutius peregrinaræ absuerunt, tandem aliquando reducantur? *Ex vno si sunt igni*, affirmo scribendum. nam *ex vero* non ita placet. Manuaria scriptura *ex vro* scribilat, vitiosè, pro ex vno.

Super ignis.

—quam totus habet super ignis, haberent.

super, est superior, vt existimo, vt & à Catone super & inser vicinus dicitur. sic,

—nil ab se quod posit mittere raptis,

est, quod nullam ab se vim constrictis & pensatis corruptisque corporibus mittere posset: vt infrà,

—quæ corpora mittere posit Sensibus.

Egregiè verò Ionium virus pro maris Ionij salsedine & amarore dixit,

Ionium virus.

Ionium glaucis aspergit virus ab vndis.

Lego porrò ex antiquis instrumentis, *crescere non possunt fruges*. In iisdem reperio,

—sanieq; & sanguine mixto. &c,

Nunc age summai quænam sit finis eorum. &c,

—an immensum pateat vastúq; profundum. &c,

Nam sive est aliquid quod probeat efficiatq;,

probeat, hic prohibeat conflatis in vnum literis, valet. *hæc sic pernosces*, si tamen sensui melius côuenire docti censent. hos ego locos, vt omnes studiosis approbare non laboro, ita affirmo bona fide de veterib. libris descriptos esse.

CAPVT XVI.

Cinctuti luperci, Suadela Venusq; apud Horatium, Lucretius explicatur, producere, ferreus somnus.

F*ingere cinctutis non exaudita Cethegis,*

cùm Flaccus in Arte poetica scribit, & nos antè, vt opinor, non malè explicauimus, Porphyrio cinctutos dicit esse vocatos à cinctu, qui tunicæ aptatus esset infra pectus: sed eo cinctu videntur, vt subligaculo, pudēda etiam tecta fuisse. certè luperci, qui nudi lupercalibus per vrbem currebant, subligaculis subcincti quòd essent, vt reor, cinctuti ab Ouidio dicti sunt, lib.5. Fastorum,

Cinctu luperci.

Semicaper coleris cinctutis Faune lupercis.

Plutarchus in Romulo, [illegible], hoc autem sacrum solenne institutum fuisse Pani refert Plinius lib.34. cap.5. sed qui Pan à Græcis, is Faunus à Latinis vocatur. Epist.6. lib.1.

Suadela Venusq.

—tenet hunc Suadela Venusq;.

ab Horatio è moribus Romanorū dictum est. Nam quósdam deos esse nuptiarum præsidea & præfectos censebant, in iis Suadelam & Venerem: quod è Plutarcho docemus, qui ita in Problem. scribit, [illegible].

Lucretius explicatur.

Quod patrio princeps donarat nomine regem.

nos enī velut in prato varios decerpimus flores, & pancarpiam coronam nectimus: non sine causa libro 3. à Lucretio dictum putamus. nam primogenitis magna tribuebatur prærogatiua, à quibus primis patres vocabantur: Æschines in Demosthenem, [illegible]: nisi eorum moribus esset primogenitis magnus honos delatus, nonquam id orator tam inuidiosè Demostheni obiecisset: Maro 9. Æneid.

—nec te tua funera mater

Produxi, pressive oculos.

oculos claudere mortuorum solebant proximi, filij, mater, aut pater: Homerus,

[illegible]

Producere.

Producere autem quod dicit, id est [illegible], quod est, ante ædes mortuos ad exequias proponere. Æneid.10.

Ferreus somnus.

Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus:

ex Homero sumptū est, qui mortem somnum ferreum, id est, [illegible] nominauit: quod ad duritiam retulisse videtur Maro, cum duram quietem scripsit, veluti interpretans somnum ferreum: cùm Plutarchus ad sensus orbationē & amissionem referendum crediderit, ita in consol. ad Apollon. scribens, [illegible]. Hic nos vndique hostiatim emendicata hanc in peram coniecimus velut frusta cibarij panis, mundam annonam & siligineam alij locupletiores patres familias sibi prouidebunt, & conuiuis suis apponent: nos in parabili & corrogato penore acquiescimus.

CAPVT XVII.

Secare crinem, secare viam, posuit templa apud Maronem, floret vinum.

SVbtiliter quidem & acutè animaduertit Macrobius in his lib.4. Æneid. versibus,

Secare crinem.

Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem

Sustulerat, stygioq; caput damnauerat Orco.

&c, *—hunc ego Diti*

Sacrum iussa fero, teq; isto corpore soluo:

æmulum Maronem horum ex Alceste Tragœdia Euripidis versoum fuisse,

[illegible]

Sed quæ causa vtrumq; poetam ad secandum crinem impulerit, non quæsiuit: ego id eos à ritu sacrificiorum sumpsisse crediderim. qui enim moritur, cùm tanquam quædam Orci victima sit, non illepidè comminiscerur, qui quę

immolationis & sacri sont, ad hominum mortem traduxerit. antequam autem pecudes in sacris immolarentur, capitis earum setæ ferro secabantur: Homerus,

ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας.

& Maro lib.6.Æneid.

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Inde autem hoc sumptum esse significat Euripides, cõ sacrificali verbo vtitur κατάρχεται. Eodem libro, *Ille viam secat ad naues*, vt supplementum huic comparemus, Maro dixit etiam, vt Euripides in Phœnissis, — *Secare viã*

ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδόν.

Cùm à Marone scribitur lib.6.Æneid. — *Ponere templa.*

—posuitq; immania templa. conditor templi Cumani & ædificator Dædalus dicitur, aucto te Ausonio, qui in Mosella ita scribit,

Non hoc spernat opus Gortynius aliger ædis
Conditor Euboicæ, casus quem fingere in auro
Conantem Icarios patry pepulère dolores.

Eodem in lib. *—& te sulcos Serane serentem,* scribendum puto. sulci enim, vt opinor, rectè & eleganter dicuntur seri. Vt Latini in iureiurando plerunque inter præpositionem & eius casum aliquid interponunt, vt Æneid.4.

Per ego has lachrymas dextramq; tuam te:

item & Græci q Latinis exemplo fuère: Eurip.

[illegible]. Iterum,

[illegible].

Venus marina. — Horat.lib.3 od.26. *Læuum marinæ qui Veneris latus.* Non ab re Veneri, vt alias tractamus, hoc epithetum attributũ est ab Horatio. nam in diis numerabatur, qui mari præerant, cùm ipsa è mari orta esset. sic ab Euripide ποντία appellatur,

[illegible] ποντία κόρη.

Vina florent. — Veteres cùm in cellis vina tentabantur, quod cùm alias, tũ etiam contagione quadam, vt refert Theophrastus, fieri solet vite florente, ea tum etiam florere dicebant: Ouid.1.Fastor.

Vina quoq; in magnis operosè condita cellis
Florent, & nebulæ dolia summa tegunt.
Tristia Leucadio facra peracta modo,

cùm ibidem scribit Ouidius, nihil aliud quicquam significat, quàm homines in aquã præcipitatos, vt è Leucade quidam sese præcipitarunt, quemadmodum à Strabone lib.10.relatum est, eoq; è Leucade saltu existimabãt amorem curari. proinde id se facturam Sappho apud Ouidium dixit.

—secumq; boues Erithyidas vltor.

non Erythreidas in eodem Fastorum lib. scribendum censuerim. quædam spinæ etiam serpunt in Propertio, vt, *Lynceo Castor ab ense*: vbi *lyncea perforat hasta*, legendũ suspicor: cùm Lynceus Castorem interfecerit. Hoc caput velut pallium censeas è diuersis pannis consutum.

CAPVT XVIII.

Sulcos oblimet inertes, amellum, volema pira, Rhœcus, & quædam in Valerio Flacco emendata.

Sulcos oblimet inertes.

HOC *faciunt nimiò ne luxu obtusior vsus*
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes.

Ista rei inhonestæ quadam honesta verborum ambage & circuitione descriptio 3.Georgic.à multis laudata, aliunde, vt pleraque Maronis, mutuò sumpta est. nam Maro quantus quantus est, imitatione & iudicio euasit. Ac cũ plerique imitatores putidi & inepti sint, & penè ridiculi, solum Maronem imitari nunquã dedecet. Id enim tam aptè & accommodatè facit, vt sua afferre non aliena vsurpare videatur. sed, vt vnde digressus sum, redeam, eadem figura vsus erat Euripides in Phœnissis,

μὴ σπεῖρε παίδων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ,

id est, ne secas sulcum liberorũ inuitis diis. Id Virgilius vberius aliquanto fecit, qui non tantùm sulcum appellauit, verumetiam honestè verecundeq; aruũ genitale nominauit. Apud eundem poetam cùm 4.Georg. scribitur,

Est etiam flos in pratis cui nomen amello: — *Amellũ.*

quærunt critici, quis iste sit flos, quæ herba. Ego, qui materiam medicam non tractaui, respondere non possum: tantùm testabor me in antiquo lexico reperisse, amellum μελίφυλλον esse. huic interpretationi fidem adhibeat vel detrahat pro suo quisque sensu: talis tamen est, vt eam scriptam quàm tacitam esse maluerim. Eodem in lexico reperi & volema pira, quæ à Marone 2.Georg. celebrantur, esse [illegible] ἀπίους, credo de magnitudine & amplitudine cucurbitæ. Quod [illegible] Græci dicunt, aut [illegible], *peragit* eorum imitatione dixit Valerius Flaccus lib.1. — *Volema pira.* — *Val. Flaccus emendatur.*

Ardenti peragit clarum Antora quercu.

Cùm autem in eo ibidem legitur,

Rhœtus & Atbracia subitæ de virgine pugnæ:

an nõ melius obsecro Rhœcus legeretur? nam Ῥοῖκος lib.13.histor.variæ appellatur ab Æliano, in quo integriorem esse scripturam opinor. Idem error etiam in aliis poetis hæret, qui eodem exemplo est corrigendus. In eodem,

——manifesto in limine Fauni,

quàm *in lumine*, libentius multò legerim, quod est interdiu: cùm noctu potius hominum fugientes conspectum, id facere soleãt. Eod.lib.

—dabit auratis & cornibus igni Colla pater.

cũ scribit, eximias significat hostias, vt taurum egregium, quibus cornua inaurabant: Homer.

[illegible].

Illud verò; *Tum iuuenem tranquilla timens*, vitium olet, videorq; scriptum à poeta fuisse, *tranquilla tuens*: quod ad sensum accommodatius mihi videtur. Sed & libro secundo eiusdem Valerij quod scribitur,

Templaq; Pisææ mergunt obliqua Dianæ.

mendosum tinnit, cùm ex Apollonio sit emendandum *Tissææ*: quanquam Pisæam in Orpheo legimus. Ego similis muscis, quæ vlcera quærunt quibus insidant, ad hæc menda, tanquam vlcera sedi, non vt lamberem, sed si possem, persanarem, aut vt sæpe declaro, alios admonerem, vt in emendando operam ponerent & elaborarent.

CAPVT XIX.

Plautus, Plancus, pedo, scaurus, strata, antes, postes, tango aras, acredula.

VELVT acetarium quoddam hoc capite variis condiam herbis, è multorum scriptorum horto hinc inde collectis in vnam paropsidem. Plautus. Plauti nomen legisse videor à planis pedibus appellatum, à quorum planicie ploti & plauti dicantur: ego crediderim è Græco per antistœchum esse deductum, à calcei genere, qui ab illis βλαῦτα & βλαυτίον dicitur, quod sandalium est: sed & à Latinis soleæ dimidiatæ, quibus vtebantur in venando, quò planius pedem ponerent, semiploria dicebātur: quod est tanquam ἡμιβλαύτια. In antiquo tamen lexico Plancus. plancus exponitur πλατύπους, à pedum latitudine plancas imitantiū: plautus [illegible], ab aurium latitudine: & in Festo scribitur, *Plauti appellantur canes, quorum aures languidæ sunt & flaccidæ, & latius videntur patere.* Pedo. pedo quoque πλατύπους declaratur: Scaurus. vt scaurus, [illegible], [illegible]. Apud Frontinum de limit. agror. quæsitum est quæ Mœsilea. sint mœsilea, cuius hęc verba sunt, *Similiter locorum religiosorum, quibus secundum cautiones modus restituendus: habent enim & mœsilea iuris sui, hortorum modos circumiacentes, aut præscriptum agri finem:* quæ ferè verba apud Vrbicum reperiuntur. ego significari cēseo sepulchra, quæ à scriptoribus aliis mausolea sunt appellata: atque mausolea, non mœsilea esse scribēdum puto. cùm enim Frontinus de religiosis locis loquatur, facile est coniectu mausolea significari, hoc nomine nō tantum principū sepulchris vindicato, sed etiam Strata. aliorum tumulis communicato. Quam stratam fœminino genere vocant Itali, strata plurali dixit Lucretius lib. 1. qui ei nomini fœminino occasionem dedisse propè videtur:

Strataq́, inquit, iam pedibus populi detrita viarū
Saxa conspicimus.

Antes. Postes. Vt antica & postica opponuntur, sic & in ianua antes & postes. illi enim antè sunt, hi pòst: quod & ab Isidoro lib. 15. cap. 7. relatum est, vnde explicandum illud Maronis lib. 2. Georg.

Iam canit extremos effœtus vinitor antes.

sunt enim in ingressu, qui & finis est laboris cùm ad eū peruētum est. In lexico autem Græcolatino D. Germani, quod tam sæpe testor & appello, antica appellantur μεσημβρία, id est meridies. Antes ὄρχοι ἀμπέλων, id est ordines vitium. postes παραστάδες, παράθυρα, [illegible]. Cùm Cicero lib. 2. de Oratore dicit Lælium & Scipionem in Caietæ littore solitos esse repuerascere, legereq́ue conchas & vmbilicos, Valerius Maximus vmbilicos calculos interpretari videtur lib. 8. cap. 8. in eiusdem rei narratione, tamen vmbilici cochleæ quædam marinæ sunt, quæ speciem vmbilici mentiuntur, & nomen inde consecutæ sunt.

Tangere aras. *Tango aras mediosq́; ignes, & numina testor,*

libro vltimo à Virgilio doctissimo poeta ex antiquitate repetitum est. nam cùm ad aram bellum in Titanas suscepturi dij iurassent, obtinuit vt postea religio iurisiurandi eius, tactu & ignis testatione sanciretur: verba sunt Theonis in Aratum de ara illa loquentis, [illegible]. Quæ Acredula. ab Arato ὀλολυγὼν appellatur, ea à Cicerone acredula Latinè dicitur in prognosticis, id est, in eius libri interpretatione qui à Græcis in Arato Διοσημεῖα nuncupatur,

Et matutinos exercet acredula cantus.

acredulam tamē interpretatur Isidorus lib. 12. cap. 7. lusciniam. at in lexico vetusto strix explicatur ὀλολυγὼν & [illegible].

CAPVT XX.

Iris, hirundo, ariolus, magnum mare, pontem indignatus Araxes.

Iris. IRIS deorum nuncia per arcum versicolorem in terras descendere censebatur.

Illa viam celerans per mille coloribus arcum,

inquit 5. Æneid. Maro. Ouid. 11. Metam.

—— & redijt per quos modo fecerat arcus:

qui etiam arcus iris dicitur, auctore Aristotele, aliisque: Hieronymus, *consuetudo autem Græci Latiniq́; sermonis Irim vocat, quæ per multicolorē arcum ad terras descendere dicitur.*

—Quid enim contendat hirundo Cygnis?

lib. 3. Lucretius scribit: solebant autem veteres hirundinem pro barbaro & infante ponere Hirundo. indiscretoque, ducta ea opinione ab illa fabula, qua in auem in Thracia mutata fuisse dicitur, quæ barbara regio erat. Aristophanes in Ranis, χελιδόνων μουσεῖα. Æschylus, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἰ μὴ χελιδόνος δίκην ἀγνῶτα φωνὴν βάρβαρον κεκτημένη. vbi interpres notat, hirundinem barbaram auem esse, & ad fabulam refert quam dixi. Liber qui παιδείας λόγο vocatur, (quo enim nos tempestas rapit, ferimur) à D. Hieronymo de Cyri infantia appellatur: eius verba sunt, *Quod quidem & Xenophon de Cyri maioris scribit infantia.* Aruspices diuinabant ex inspectione extorum, potissimum tamen iecoris: vnde à Græcis ἡπατοσκόποι, vt & σπλαγχνοσκόποι vocantur: considerabant tamen etiam cor: sed omnium maximè vt dixi iecur. Aruspices etiam Latine dicuntur arioli. Arioli. nam arioli nomine non tantùm censetur, qui per furorē futura præfatur, sed extorum inspector: denique in vetere lexico scribitur, ariolus προφήτης, ἱεροσκόπ@, ἡπατοσκόπ@, [illegible]. Viuarium locus est cōclusus, in quo viua sunt animalia: Hieronymus, *lxx. inquit, παράδεισον transtulerunt, quod nos viuarium vel conclusum locū dicere possumus.* In Iurisconsulto, quænam est salix munda, cùm scribit l. Caius Seius. ff. de annu. legat. *& salicis mundæ annua librarum singula millia?* ego eam existimem, quę omni spurcitia & frondibus liberata & purgata est, aptaque est ad viendum & alligandum: vt cùm ex harundine iuga fiunt, aut pedamenta adminiculaq́; vitium. Qui à Græcis æther vocatur, meo iudicio commodissi-

mè & elegantissimè à M. Tullio lib. 1. de nat. deor. ardor & feruor (vtroque enim verbo vtitur) appellatur: quæ significationē verbi Græci efficacissimè reddunt & plenissimè, testagante tamen Aristotele. His duobus modis ab eo vocabulum Græcum explicari comperiet, qui non oscitanter leget. Quem Neptunum putat ibidem Tullius à nando dictum, alij à nubendo, id est, à tegendo dictum credunt, quòd nubat, id est, tegat mare terram: ac eorum fortasse probabilior est sententia. In illo apud Cic. 1. de diuin. antiqui poetæ versu,

Ardor & feruor.

Iamq; mari magno classis cita texitur:

Magnum mare.

significatur mare mediterraneum, quod magnum à Latinis vocabatur. Isidorus lib. 13. cap. 16. *mare magnum est, quod ab occasu ex Oceano fluit, & in Meridiem vergit, deinde ad Septentrionem tendit: quod inde magnum appellatur, quia cætera maria in comparatione eius minora sunt.* Plinius libro 9. capite 15. *intrant è magno mari pontum verno tempore gregatim.*

—Donec me flumine viuo Abluero:

dixit Maro lib. 2. Æneid. de purificatione quæ aquam viuam desiderat, non pluuiam aut stagnantem, aut torrentem: & fluuius duplex dicitur, torrens & iugis ac perennis, qui idem viuus vocatur. Æneid. 8.

Pontem indignatus Araxes.

— & pontem indignatus Araxes,

non ab re dictum est à Marone. Nam, vt refert Isidorus lib. 13. cap. 21. cùm Alexander eū transgredi vellet ponte fabricato, tanta vi inundauit, vt pontem dirueret. Seruius in 8. Æneid. notat id Xerxem conatum fuisse facere. Hos è paniculis vndique collectis centones consuebamus, quibus si purpurati offenduntur, iuuabuntur sagati & male vestiti: vt huic vesti cum calceo lunato non conuenit, ita familiaritas erit cum perone & socco.

CAPVT XXI.

Donatiuum, lallare, thus quomodo adolebatur, bustum, Hippocratis iusiurandum.

Donatiuum

DOnatiuum, stipendium est non debitum militi, sed liberaliter donatum, vt ob victoriam, aut adoptionem Cęsaris, aut auspicia imperij: dabatur, vt apparet, & auctoratis in ipso tirocinio, vt militaturis: Hieronymus, *Ecce donatiuum quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant.* idem Hieronymus eadem epistola in Persio satyra 3.

Lallare.

— & iratus mammæ lallare recusas,

lallare accipere videtur de nænia nutricum, quam infantibus occinunt, potissimùm cùm somnum eis conciliant, vnde lalli somniferos modos Ausonius epist. 17. dixit, vt antè dixi. verba Hieronymi sunt, *Forsitan & laxis vberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.* ista enim congeminatio nequicquam aliud est, quàm eiusdem carminis iteratio. alij vocē esse qua nutrix ad lactandum inuitet aiūt: nobis Gallis inde *la* vox adhortantis est. Ritus is erat in thure adolendo,

Thus quomodo adolebatur.

vt duobus digitis in aræ flammam imponerēt: Hieronymus, *Non est tantum in eo seruitus idoli, si quis duobus digitulis thura comprehensa in bustum aræ iaciat:* bustum autem aræ vocat eius focum vbi ignis accenditur: pars quoque quædam aræ vocabatur altare, quæ ei imponebatur, à Græcis [illegible] exponitur. Aristophanes in Vespis de thure adolendo,

Bustum.

—[illegible]

Lactantius lib. 2. cap. 20. *Colunt enim thure ac summis digitis, quæ sensibus intimis colere debuerunt.* Scylaceum tenidens ab Hieronymo, vt ab Aristophane, [illegible] dicitur. nā quia scylaceum naufragiis periculosum erat: vnde & nauifragum scylaceum dictum est à Marone lib. 2. Æneid. ita diuus Hieronymus est loquutus, in quo tamen commodius legeretur scyllæum à Scylla. *Vnde,* inquit Hieronymus, *& sapiens vir Græciæ Themistocles, cùm expletis centum & septem annis se mori cerneret, dixisse fertur se dolere, quod tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset.* Quod de Themistocle scribit, alij de Theophrasto commemorant. itaque vel memoria vacillauit, vel Codex nominis alterius summutatione falsus est, quod libentius crediderim. *Stitum est,* inquit Hieronymus, *illud oratoris Domitij, cur ego te, inquit, habeam vt principem, cùm tu me non habeas vt senatorem?* defecisse videtur Hieronymum in personæ nomine memoria. omnes enim hoc dictum Crasso oratori, non Domitio attribuunt. Orarium in diuo Hieronymo, multis videtur esse linteum quo ori fauemus, vt & apud Vopiscum in Aureliani vita. Hieronymi verba sunt, *alioqui ridiculum & plenum dedecoris est, referto marsupio, quòd sudarium orariúmque non habeas, gloriari.* [illegible], inquit Hesychius, [illegible], ita ei est semicinctium, vt & D. Ambrosio de sancto Geruasio & Protasio scribenti, *quanta oraria iactitantur?* quam sententiam veriorem puto. Iusiurandum quod libris Hippocratis prępositum est, quo pertineat, sic à D. Hieronymo scribit, *Hippocrates adiurat discipulos suos, antequam doceat, & in verba sua iurare compellit, extorquet sacramento silentium: sermonem, incessum, habitum, morésque præscribit.* Eadem de re sic & Largus scribit, *Hippocrates conditor nostræ professionis, initia disciplinæ ab iureiurando tradidit, in quo sanctum est ne prægnanti quidem medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur aut demonstretur à quoquam medico, longè præformans animos discentium ad humanitatem.* Has ego vt vberrimis segetibus arentes spicas vellebam, & in subsidiariis istis Grammaticorum libellis, velut horreis reponebam: si quis est subducti supercilij, qui nihil nisi graue & serium probet, aliis seriam suam grauitatem & seueritatem pascat, hæc non attingat.

Hippocratis iusiurandum.

CAPVT XXII.

Trans caput iacere, cor facit histrionem, necte tribus nodis, calta, mergus, fulica, ardea.

FER

FER cineres Amarylli foras, riuoq; fluenti
Transq; caput iace, ne respexeris.

Trans caput iace. nó temerarium est, quòd ista sic Maro in Pharmaceutria scripsit, sed ex antiquorum ritu, qui purgamenta & februa abiiciebant, nec respicere solebant: Æschylus, [illegible]. Euripides quoque eò in Andromacha respiciens dixit, vt Maro, [illegible]. Ea februa etiam interdum in profluentem abiiciebant, vt apud Homer. Iliad. 1. in mare, in lustratione exercitus,

[illegible]

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte:

mortuis inferias desundebant sæpenumero lac: Æschylus, [illegible]. Cor histrioniam facit. Vt cor histrioniam facit, dixit Plautus, quod est, gestit, mouetur: ita Æschylus eodem modo, [illegible], id est, saltat cor metu, quod est mouetur.

Necte tribus nodis. *Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,*
Necte Amarylli modo, et Veneris dic vincula necto.

ex antiqua veneficiorum & cantionum consuetudine id scriptum est. nam in his numerabant nodos, vincula & necessitates: Synesius, [illegible]. Quærunt grammatici apud Maronem, quod coronamentum sit calta, cùm 2. eclog. scribitur,

Mollia luteola pingit vaccinia calta.

Calta. & conuenit è Plinio lib. 21. cap. 6. esse violæ genus, quod tamen non perinde notum est: ego fateor de meo vix quicquam inuenire possum, sic possum de alieno hunc in locú aliquid conferre. nam reperio in antiquo lexico Caltam esse buphthalmon, cuius luteum esse florem omnibus ferè constat. eo in libro etiam reperi vaccinium, de quo iam liquet, esse anchusan & hyacinthum. sed nos alia consectabimur. Summis auctoribus aliquando parum inter se conuenit in explanatione & conuersione verborum Græcorum: quod ex Arato perspici potest. quod enim scribit,

[illegible]

id Virgilius 1. Georg. scribit,

Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi.

Cicero,

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti.

Mergus. Fulica. ita Erodius Maroni mergus est, Ciceroni fulica, Plinio lib. 18. cap. 35. vt & Auieno in Arat. & aliis ardea. Sed & in eo quod sequitur, [illegible], Maro 1. Georg. vertit,

—notasq; paludes
Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.

Auienus,

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax, premat vt tenues vis obuia plumas.

Ardea. ita cepphus Maroni est ardea, Auieno, quod mihi permirum videtur, sturnus, aliis fulica, quæ larus est Charisio, vt larus aliis gauia. Cùm autem ibidem Virgilius, *In sicco ludunt fulicæ*, ait, [illegible] significat, quam mox nominat Aratus, alij mergum malunt vertere. Nunc operæ non est plura persequi, & hæc alios admonere possunt, & pleraque alia, vt libros Latinos diligenter ad exemplar Græcum exigant atque comparent.

CAPVT XXIIII.

Hama, Iuuenalis explicatur, sipo ad incendia, locusta.

Hama. IN titulo præfecti vigilum solet quæri, quæ sit hama, cùm scribitur, *Sciendum est autem præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum cum hamis & dolabris*: ego hamas vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris interpretor, quibus ad extinguenda incendia solebant vti. forma intelligi potest è versu Columellæ lib. 10. de cult. hortor. de cucurbita,

—siue globosi
Corporis, atq; vtero nimium quæ vasta tumescit,
Ventre leges medio: sobolem dabit illa capacem
Narycia picis, aut Actæi mellis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

hamulam tamé in libris Regum interpres pro [illegible] reddidit. Plin. quoq; lib. 10. epist. aduersus incédia hamæ meminit: *Et alioqui nullus*, inquit, *vsquam in publico sipo, nulla hama.* apud Iuuenalem quoq; saty. 14. *Dispositis prædiues hamis*: metu incendij scriptú existimo. Sed hic fortasse roget quis, cur siponis mentioné fecerit Plinius? ac Sipo ad incendia. aliquis putet salientem aquę ductos significari: quod non existimem, sed potius instrumentum aduersus incendium comparatum. nam vrbem aquá habuisse verisimile est: sed defuisse compescendo incendio instrumenta. eam interpretationem mihi persuasit Hero mechanicus, qui in lib. [illegible] rationé & fabricam docet siphonú aduersus incendia. nam siphones conficiebant, & in vrbibus habebant, qui altissimè in ipsa quoq; ædium fastigia aquam exprimebát & eiaculabátur. subscribit & huic sententiæ Hesychius, his verbis, [illegible]. sed & locusta dicebatur, vt in lexico antiqui critici, in quo scribitur, Locusta. *locusta* [illegible]. Cæterùm aduersus incendia Augustus septem cohortes vigilum constituit, quarum singulis binas vrbis regiones attribuit: hæ autem cohortes è libertinis erát, vt scribit Strab. li. 5. Geog. & vt relatum est ab Vlpiano. Qui sex annis inter vigiles Romæ militauerat, ius Quiritum consequebatur lege Visellia: qui tribus annis, etiam postea senatusconsulto, si quis fortè inter illos vigiles libertinus Latinus esset. Quod ait Iurisconsultus, debere præfectum vigilum errare cum dolabris, id interpretor ad diruendas & demoliendas domos, vt ruina aliquarú incendium reprimatur, ne longius euagetur. Sic apud Salustium minatur Catilina se incendium sua ruina extincturum, ad consuetudinem respiciens hominú, qui sæpe demolitione & ruina magnum incendium compescút.

CAPVT XXIIII.

Manales lapides verrere, Orci ostium, mundus lucens, mapalia fecistis, mulles calcei, alutacinati,

Manales lapides.

MAnalem lapidem scribit Festus existimatum orci hostium. nam veteres cùm animas ad inferos omnes descendere putarent, multis locis ostium orci esse putabant, vt quà spiracula erant, quæ odoris fœditate & grauitate animam adimebant & extorquebant. Sic in Auerno lacu ostium esse orci credebãt: Cic.1.Tuscul.è vetere poeta,

Ostium orci.

Inde in vicinia nostra Auerni lacus,
Vnde animæ excitãtur obscura vmbra, aperto ostio
Alti Acherontis, falso sanguine mortuorũ imagines.

scio equidem vulgò in Cicerone scribi *falso sanguine*: sed salsum sanguinem à poetis antiquis dictum cùm repererim, contra medicorum rationem, qui dulcem credunt; vt & reuera est, plus apud me poetarum auctoritas, quàm vitium scripturæ receptæ valuit: Ennius apud Macrobium lib.6.cap.2.

Neq; miseræ lauère lachrymæ salsum sanguinem.

Sciendum autem veteres illis in locis, in quibus ostium Acheruntis esse crederent, solitos potissimum necromancia vti, quòd inde excitari animas Acherunte, & huc redire crederẽt. Sed & in locis pestilentibus ostium orci esse dicebãt: Plaut. in Trin. Sc. Minus quindecim.

Acheruntis ostium in nostro est agro.

Lucretius libro 6.

Ianua nec puteus orci regionibus illis
Credatur.

Dicebatur & manium postis, vt alio docemus loco. Erant & lapides manales, qui trahebantur pluuiæ causa: Fulgentius de vocib. antiq. *Fibræ iecoris sandaracei coloris si fuant, manales tum verrere opus est petras, id est, quas antiqui solebãt in modum cylindrorum per limites trahere pro commutanda pluuiæ inopia.* Mundus interdum terra est, qui quidam est mundus inferior, vt cùm veteres mundum patere dicebant: quin & tum terræ partem inferiorem patere censebant, vt mundus potius subterraneus intelligeretur, qui alio tempore clausus esset, vt maria clausa esse dicuntur & aperta. Mundus etiam cœlum est, qui mundus est superior, & à Cicerone in Timæo appellatur mundus lucens. Mapalia eodem in libro casas punicas explicat Festus, in quibus quia nihil est secreti, solet solutè viuentibus obiici hoc vocabulum. hæc Festi verba magno possunt esse ad explanandum Senecæ locum de morte Claud. Cæs. adhuc hominibus Latinis obscurum, Ego, inquit, P.C. *interrogare vobis permiseram, vos mera mapalia fecistis*: quod est, vos dissoluti fuistis, & à disciplina recessistis, inconditeque & perturbatè omnia egistis. magalia autem & mapalia antiqua vocabularia ἐπαύλεις interpretantur. Eodem libro Festus mulleos calceos regum Albanorum, deinde patriciorum fuisse dicit, quos à mullando, id est suendo appellatos refert. Quid tamen si vocati sunt à rubro mulli colore, cùm purpurei essent. Id equidem verius putem, & ab Isidoro scriptum est, cui fauet Dio, qui rubros calceos vocat. nã de iis sic in Iulio scribit, [illegible] hic Dio regum Albanorum calceos fuisse dicit, gestatosque à Cæsare, quòd ad Albanorum regum genus stemma familiæ per Iulum referret. Qui magistratum curulem sumpsisset, inquit Cato calceos mulleos alutacinatos gessisse, cæteros perones. alutacinatos autem participium fictum à verbo, quod in vsu non sit, formato ab adiectiuo alutacinum existimo. vt enim dicitur ab vncus vncinus, vncinatus, quidni ab aluta alutacinus, alutacinatus diceretur? denique vt ab albus albatus, sordidus sordidatus, ater atratus? Alutatos alij censent emendandum. Scribit idẽ Festus, mollestras esse pellea ouiles, quibus galeas extergebant: si quid veniæ viri æqui darent audaciæ & temeritati, affirmarem esse legendum melotas: μηλωτὰς enim Græci vocãt ouium pelles. In dictione autem mœnia, quæ affert è Neruularia Plauti, ea extant in Sticho.

Mundus lucens.

Mapalia fecistis.

Calcei mullei.

Calcei alutacinati.

CAPVT XXV.

Hysginum, Byssus.

Hysginũ.

DE hysgino video quæstionem esse nõ leuem inter doctissimos viros, cũ alijs herba videatur esse, aliis tincturę genus. Ego quid de eo repererim, hic perscribere nõ grauabor. Igitur & herbam & tincturam esse puto, cùm ex ea herba color purpureus fucetur atque tingatur. Hesychius scribit ὕσγινον βάμμα τι, neque prætcrea quicquam. Interpres Nicandri, [illegible] inquit, [illegible]. Ita tinctura est Hesychio, interpreti Nicandri herba vnde pannus inficitur. esse autem tincturam & plantam cognomines, quid vetat? Suidas hysgen herbam esse dicit, vnde & hysginum tingatur. *Fiunt*, inquit Vitruuius lib.7. cap.14. *etiam purpurei colores infecta creta rubiæ radice & hysgino, non minus & ex floribus alij colores.* Plinius lib.35. cap.6. *causa est quòd hysgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur sorbere.* Et libro 22.cap.26. *Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi hysginum tingunt.* Hæc Plinij verba indicãt hysgen, hyacinthum esse, vnde factitius color fucabatur, quem hysginum vocabant. Apud Pausaniam in Phocicis esse videtur coccos. sic enim scribit, [illegible]. Byssum autem interpretantur linum tenue, rufum, coloremque auri imitans, & splendorem atque fulgorem: reperitur & in pinna marina mollissimæ lanuginis tenuissimæque & delicatissimæ. Reperio etiam byssum colorem purpureum esse, & byssinum esse hysgi-

Byssus.

esse hysginum: Hesychiua, [illegible].

CAPVT XXVI.

Litem suam facere, tesseræ.

Litem suã facere.

IVDEX, inquit Vlpianus in titulo de iudiciis, l. si filius. ff. de iudic. *tunc litem suam facere intelligitur, cùm dolo malo in fraudem legis sententiam dixerit*: tunc autem, vt idem tradit, veram litis æstimationem præstare iudex cogitur. videtur tamen etiam litem suam fecisse, qui ad constitotum tempus in comitium non venerat, cùm iudex esset datus, aut sumptus. Id ex oratione C. Cintij apud Macrobium libro tertio Saturnalium, capite decimosexto cognoscitur, cuius ego verba eò libêrius adiungam, quòd ipso Latinæ orationia incorruptæ & inaffectatæ gustu suauissima hominibua fore credam. *Inde*, inquit, *ad comitium vadunt, ne litem suam faciant: dum eunt, nulla est in angiporto amphora, quam non impleant.* Eo igitur tempore iodex, qui ad causam iudicandam non venerat in comitium, litem suam faciebat, quod est, vt opinor, mulctabatur & condemnabatur iis cuium erat negotium. In eodem titulo, l. sed esse. §. si liberis. scribit idem, *si libertis suis tesseras frumentarias emi voluerit*: id ego sic interpretor, certus erat Romæ hominum numerus, quibus frumentum dabatur de publico, vt è Tranquillo intelligi potest, qui ita in Iulio scribit, capite quadragesimoprimo, *atque è viginti trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit.* Iulius igitur numerum eorum, quibus frumentationis ius erat, diminuit: ex iis autem, quibus frumentariæ tesseræ erant, aliqui eas vendebant.

Tesseræ.

Erant porrò tesseræ olim frustilla lignea quadrata, certa ignita & notata forma, quę dabantur iis, quibus ius petendi erat frumenti publici. Tesseram enim à verbo Græco [illegible] dictam esse puto. Scribit Plinius libro decimosexto, capite decimooctauo, tesseris aptissimum ligustrum. lignum enim eius molle & tractabile eis accommodatum erat. Polybius de tessera militari scribens, [illegible] appellat, quòd taleola esset vel tabella lata inscripta: sed & [illegible] ab eodem vocari videtur: itaque, quanqoam mutata forma & interpolata multis fortasse modis, nomen tamen retinebat. sed & eo verbo tandem figura seuûm laterum censeri cœpit, quæ cubus dicitur. quin & tesseras, quas spargebant Imperatores, [illegible], id est, globulos vel pilulas, Dion in Nerone & in Tito appellat: vsque adeò à prima figura recesserát. Idem denique interdum [illegible] vocat, quòd signa quædam impressa ad aliquarum rerum significationem haberent. Inueni & tesseram declarari [illegible], vt tessellatum [illegible], quod de pauimento accipiendum est.

CAPVT XXVII.

In Daphnide vro, mola, fragilis, verbenæ, flammam sacris orta, bonum sit: apud Maronem eclog. 8.

In Daphnide vro.

MARO scribit octaua ecloga,

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

& Ouid. 7. Met. *—quid in hospite regis virgo Vreris?* id est, quid succensa es eius amore? vterque de industria affectauit locutionem Theocriti, *ἐγὼ δ' ἐπὶ Δάφνιδι δάφναν αἴθω*. quod equidem obseruatione dignom putaui.

Sparge molam, & fragiles incêde bitumine lauros,

Mola.

idem Maro è Theocrito vertit, ac molam [illegible] appellauit: propriè tamen est hordeum torrefactum frictúmve. exponitur enim ab antiquo critico [illegible].

Fragilis.

fragiles autẽ lauros credo ex eo vocauit, q, inter vrendũ fragorem & crepitum edunt. nam in ea significatione fragilis interdum ponitur, vt à Lucretio lib. 9.

Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.

& nulla æquè magno sonitu res crematur ac laurus, quod & Theocritus, è quo interpretatus est Maro, dixit, *χ' ὡς αὐτὰ λακεῖ μέγα καππυρίσασα*. nam cùm quę franguntur, crepent, fit proinde vt & fragor interdum sit sonus, & fragilis sonans. Si quis tamẽ fragiles, quę facile franguntur vel ob siccitatem, vel ob gracilitatem, esse contendat pertinaciter, potius in partes me traher suas, quàm vapulem, præsertim cùm à Marone eodem scribatur loco,

Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Verbenæ.

Verbenas autem *adole pingues* Maroni nihil aliud significat, quá, adole vel frutices, vel virgas & ramos pingues, vt flammam ignemque facilè concipiát, quales sunt pineæ, myrteæ, laureæ, oleagineæ virgæ. nam verbenæ nomen in sacris ita accipiebatur, vt nõ tantum herbam significaret certam, sed omnem frondem & ramum. Deniq; antiquus criticus in suo lexico verbenam [illegible] interpretatur. Ibidem,

—quæ nunc ego limine in ipso Terra tibi mando.

hoc accipiendum esse arbitror de vestibus Daphnidis, quas venefica terrę se sub limine infodere ad Daphnin pelliciendum dicit: atq; ego potarim significari limen ipsiua Daphnidis, cùm & id veneficium postulet: quid enim in alio limine exuuię defossę aduersus Daphnin possent? & Theocritus cuius imitatorem Maro profitetur, idem scribit, de floribus tamen, non de vestibus, vt quidam censent, [illegible]. Ego tamen Maroné sequor, & *θρῖα* vestes pictas Cypriorum lingua esse censeo.

Flamma in sacris orta.

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis

Sponte sua dum ferre moror cinis ipse, bonum sit.

sic loqui solebant, cùm bonum optabant euentum, quod & Pharmaceutria precatur. sic & Persius 4. satyr.

Ingenui, hoc bene sit: tunicatum cum sale mandens

Cæpe, & farratam pueris plaudentibus offam.

Igitur

Bonū sit. Igitur bonum sit & bene sit, dicere solebant, secundum aliquid & prosperum optantes & ominantes. Cæterùm cùm subitò vel sponte flamma in sacris & libamētis exiliebat, & sursum altissimè se efferebat, felicissimum erat augurium: Maro lib. 4. Georg.

Ter liquidò ardentem perfudit nectare vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Ouidius lib. 10. Metam.

Flamma ter accensa est, apicemq; per aera duxit.

Cùm autem ait idem Maro,

—nihil hic nisi carmina desunt:

puto intelligi ab eo significari omnia ad magicum sacrificium parata esse, tantum cantiones ipsas & carmina magica deesse.

CAPVT XXVIII.

Quædam in Varrone emendata, cœna auium, vindex honori.

NEminem arbitror meliori fide & religione ac diligentia maiore in antiquorum scriptorum emendatione versatum esse, quàm Victorium. nam quandocunque vspiam hæret ne antiquitati præscribat, veterē scripturā vel ut subscripta testatione repræsentat, & rem iudicio hominum relinquit: in quo ea pudoris ingenuitas est, vt de existimatione malit amittere, quàm per fucum hominibus os sublinire, & dum famę consulit, verum opprimere. Ego igitur è vestigiis illis antiquæ scripturæ quædam rimatus mihi videor, quæ non indigna censui hac charta malè conciliata. Ergo apud Varron lib 3 de re rusti. cap. 3. pro, *cùm ad immidium bosphrem*, lego *ad Numidium*. vt & lib. 1. Vitruuij reor emendandum. Rutius capite 5. eiusdem libri pro, *in hoc tecto cauæq; tabulata habeant ad pertica supplemētum*, lego, *in hoc tecto caulis, quæ caulis habeat tabulata, aliquod apportat supplementum*. vt enim è Græco αὐλὴ facta est caula: sic è Græco αὐλίς, facta est caulis, qđ constum quoddam paruū est. mouet coniecturam ita legendum vetus scriptura *canys*, & creber error scribarū, i in vicem *l* commutantium, quod haud rarò notat Victorius. Caulis autem tanquā per diminutionem caulæ elatum erit. Cap. 9. pro, *potius vetulæ quàm pullastræ*, è veteris scripturæ, quæ pullitris habet, reliquiis mendosis & næuosis, coniicio legendum *pullinis*. nam à pullo pullinus deducitur: nosque hoc nomen in vernacula retinemus lingua. quippe pullos equinos pullinos appellamus: vt & à pullicie pullicinos apud historicos reperimus, quod & nomē nostra retinet lingua expressum: nā pullos gallinaceos pullicinos vocamus. Item pro *ba nouissimæ in triclinium genanium introierunt*, coniicio scribendum *in triclinium cœnæ auium*, quod & salua boni scriptoris sententia audere possumus pudenti medius fidius mutatione & lubrico scriptorum lapsu c & g alternis plerunq; commutātium. nam genanium & ginauium, quod in antiquis libris reperit Victorius, nugatoriæ sunt & nihili voces, sine vlla vt scindapsus & blityri significatione, neque vnquam fando auditæ. quod autē introductum eorum loco ganearium est, in ganeum procul à candore Varronis ablegandum est, & lautitiis tricliniorum. Cæterùm cœnam auium explico, auium missus & fercula. Item pro, *& lux pinguitudini inimica*: lego *pinguitudinis vindicta*, quod est, ea res pinguitudini officit, eamque lædit, & tanquam adimit. nam vindicta, vltio, pœnaq; est, & noxa atque detrimentum. Sic M. Actius in Tinum Sc. Contra illicò. *vt tu honori maiorum vindex esses*, quod est, eorum honorem contaminares & violares & tolleres. quod sumptum ab his, qui quid vindicant suumque asserunt, & manum iniiciunt proindeque alteri auferunt: nisi quis vindictam pinguitudinis pro liberatione accipiēdum censeat à vindicta qua serui manumittuntur, & apud Plautum, honori vindex fieres, exponat, honorem manumitteres & liberares, ne tuis tanquam addictus seruiret, & in familia esset: qui sensus in Plauto nec insulsus est, nec à significatione alienus, & fortasse verior. Legendum etiam lib. 3. cap. 10. suspicor, *Saliunt in aqua, iungentur in flumen aut piscinam*. Item cap. 15. pro, *quibus in tenebris cum cumulatum positum est in doliis*, lego cùm hilar impositum est. ἰλαρ vocabulū est Græcum, quod, vt mihi videtur, hîc operculum doliorum significat eorum in quibus glires saginantur. vetus lectio est, *cum vlar impositum est*, quæ quàm proximè ad eam quam centuriamus, accedit: vt vel sine iniuria, vel certè cum venia in hunc velut militarem manipulum adscribi possit. Non deest qui *cum molare* legat, quod ne prætereundum quidem existimaui: sed nec qui *ollare*, vt operculum ollæ. Atque hæc quidem ex antiquæ lectionis vestigiis coniecta potius q̄ affirmata censeantur.

Cœnæ auium.

Vindex honori.

CAPVT XXIX.

Maro explicatur, auena Delus materna, arma, annus inuersus, equina libido, nodus Gratiarum, agger tumuli.

TEmperare mihi non possum, quo minus quædam vel plumis vel subere leuiora his adiungam: sed hoc si faciam, ab huius libri instituto non recedam, sed vt de fortuna dici solet, constans in leuitate mea ero. *Dij patrij indigetes*, apud Maronem lib. 1. Georg. continuata scriptura legimus: at ego eam esse arbitror interpunctione distrahendam, *Dij patrij, indigetes*: quod equidem ex meo sensu pronuntiare nō auderem, sed locupletis auctoris fide id facere posse meritò videor. Is Symmachus est, qui in epist ad Valent. Theod & Arcad. hunc Maronis locum æmulatus sic scribit, *Ergo à dijs patrijs, à dijs indigetibus pacem rogamus*. Sunt autem dij indigetes, qui à Græcis δαίμονες vocantur: Fulgent. lib. 1. Mytholog. *Dæmones dicti sunt, ideò & apud Romanos indigetes*. Æneid. 4.

Maro explicatur.

—Et

Delus materna.

—Et Delum maternam inuisit Apollo,

non de nihilo dixit Maro. nam vt scribit interpres Pindari in Pythia, adulta Diana Dicten in Creta occupauit, Apollo Lyciam: Delon, in qua nati erant, matri Latonæ concessere. his ego meis friuolis magnum nó pono pretium, sed otium fallés & animi molestiam ista, vt in mentem veniunt sub acumen calami subeuntia, chartæ illino. Georg. 1.

Auenæ.

Expectata seges vanis elusit auenis:

valet, vanis elusit culmis, & stipulis frugem non habentibus. Diuus enim Ambrosius sic exponit, cuius hęc sunt verba è libro de pœnitentia, *Atque vtinam hanc stipulam in messe, hoc est inanem auenam fructus mei non abiiciat.* Cùm tamen ibi scribit Maro, *—& steriles dominentur auenæ:* herbam segetes necantem Symmachus intellexit, ita scribẽs, *Nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit.* Pro bis nauci non daret suum Afranius, nec ciccum Plautus, si in sigillaribus venirent. Æneid. 5.

Arma.

Colligere arma iubet, validisq; incumbere remis,

imitatione Græcorum à Marone dictum est, qui armenta velaque ὅπλα etiam vocant: Theocritus, [illegible], ὦ παῖδες, ποιεῖσθ' ὅπλα, πλευστικὸς οὖρος.

Annus inuersus.

Quæ simul inuersum contristat aquarius annum,

vt Horat. lib. 1. satyr. 1. dixit, sic Theocritus [illegible] ἐνιαυτός. sed Horatius brumam intellexit, Theocritus ver. Aratus quoque scripsit, [illegible]. Horatius etiam Græcorum imitatione dixit lib. 1. od. 25. de lasciua & amante, iecur vlcerosum, quòd eam partem Cupido ferire censeatur: vnde Theocritus in Hyla, χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἀμύσσων. Sed & Seruius in lib. 1. Georg. è Varrone ita scribit, *Nam propriè rubigo est, vitium obscœnæ libidinis, quod vlcus vocatur.* Egregiè autem, vt nihil suprà, de libidine effrenata & immoderata ibidem scripsit, *—& libido*

Quæ solet matres furiare equorum.

nam libidinem equinam, furiosam & immensam & incitatissimam vocare solebant: Prudentius lib. 1. contra Symmachum,

Equina libido.

Aduena quos profugus gigneret, & equina libido,
Intulit italis: Thuscis namq; ille puellis
Primus adhinnuit simulato numine mœchus.

Hinc elegans illa in Pisonem translatio, *sic ad illum hanc orationem adhinniuit.*

Segnesq; nodum soluere Gratiæ,

dicitur ab Horatio lib. 3. ode 21. quòd inter se semper coniunctæ & implexæ sunt. sic apud

Nodus Gratiarũ.

Maronem Æneid. 8. *corripit in nodum*, est, manibus complexus constrictum tenet. sic D. Ambrosius in lib. de Virginibus scripsit, *videres piam matrem stringentem nodo manus.* Iterum, *& religiosum quem firmaverat nodum nec morte laxabat.* Seneca lib. 1. de benefic. cap. 3. de Gratiis, *quare tres Gratiæ, & quare sorores sint, & quare manibus implexæ.* Iterum, *quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus?* Ego ista scio non pluris esse, quàm nænias: sed hinc aliorũ merci pretium cõstabit suum. Æui maturus Aletes apud Maronem Æneid. 9. est senex. Ausonius,

Maturus æui nec rudis diiudicem.

Ambrosius de Virgin. *hæc iunioribus conuenère annis donec mens æui matura canesceret.* solet enim piua ille scriptor libenter ex Horatio & Marone aliquid vsurpare, vnde quo sensu poeta dixerit, intelligimus. Æneid. 7. *Aggere composito tumuli,*

Agger tumuli.

non ab re dixit Maro: nam prisci tumulos honoratorum multum exaggerabãt, id mortuorum honori accedere existimãtes, vt apud Æschylum, [illegible]. Apud Græcos quoque, χῶμα, τάφου χῶμα exponitur, id est, sepulchri agger: & [illegible]. Hic tandem istarum huius capitis tricarum finem faciam, quas si quis ad censorem in censum deferret, censui censendo esse planè negaret.

CAPVT XXX.

Bis per omnes, diatessaron, septem discrimina vocum, summa & ima chorda, aliquid sufferti canere, infringere digitos lyræ.

PRouerbium Græcum, quod è fidium harmonia sumptum est, δὶς διὰ πασῶν, video explicari, bis per omnia: cui ego interpretationi non possum vllo modo assentiri. puto enĩ esse bis per omnes, vt chordas subaudiamus. sic διὰ τεσσάρων est, per quatuor chordas, quarum tria interualla continent proportionem sesquitertiam, quæ est quatuor ad tria. tria interualla sunt, sesquioctaua, sesquioctaua, & defectio, vel vt Cicero vertit in Timæo, relicta particula, id est λεῖμμα, quę proportionem efficiunt sesquitertiam, vt docent musici: & in diatonico genere sunt, tonus scilicet, tonus & semitonium. quę tamen proportio, vt Psellus præclarè docet, non è tonis, sed è chordarum longitudine vel crassitudine sumi debet. sic diapente per quinq; chordas, quę quatuor habent interualla, proportionemq; efficiũt sesquialteram, quæ non è tonis aut sesquioctauis spatiis sumi debet, sed, vt dixi, è chordis. διὰ πασῶν per omnes, id est, per octo chordas: nam octo chordarum erat olim musica, quæ octo discrimina efficiebant vocum, & septẽ interualla: ac δὶς διὰ πασῶν, bis per omnes, id est, bis per octo, quod est per sedecim chordas, quę perfecta complexio est omnium concentuũ, eiusq; sunt quindecim interualla. Apud Horat. systema est tetrachordum, cùm scribitur in lib. 1. sat. 3.

Bis per omnes. Diatessaron.

— modo summa
Voce, modo hac resonãs, quæ chordis quattuor ima.

Chorda summa, ima.

ὑπάτη autem ab eo summa vocatur, νήτη ima: ac Latinis, quàm Græcis vocibus vti maluit: etsi, quòd studium musices in Græcia florebat & eorum literis mandatum erat, obtinuerat vt omnia ferè in musica Gręcis appellarentur vocabulis. Lyra autem heptachordos erat: vnde fortasse à Marone 6. Æneid. scriptum est,

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Septẽ discrimina vocum.

quod tamen aliter explicat Fulgentius lib. 3. Mytholog. cuius & explicationem subiiciam, *Habet igitur musica partes septem, id est, genera, diastemata*

mata, systemata, phthongos, tonos, metabolas, & melopœias: vnde & Virgil. in 6. ait,

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Ac in lyra septem intensas fuisse chordas de numero stellarum errantium multi censent: sed tamen in ea heptachordum duo tetrachorda efficit, cùm media pro indiuiso sit vtriusq; in his autem neruis vnus λιχανὸς vocatur, ab indice digito nomen adeptus, qui neruos citharæ sollicitat. Ex heptachordo tamẽ lyra à Mercurio inuenta, tandem octachordos est facta à Pythagora, vt multi auctores sunt, quorũ ista fide scribimus. itaque si quis fideiussorem desiderat, illi fide sua esse iubebunt. Aliquid sufferti canere apud Tranquillum in Nerone, capite 20. à musica sumptum est. in ea enim soni quidam dicuntur ἄπυκνοι, alij πυκνοί: eorumque alij βαρύπυκνοι, alij μεσόπυκνοι, alij ὀξύπυκνοι. suffertũ enim, est subdensum, & tanquam ὑπόπυκνον, vt alio me loco recordor dixisse: sed vt eandem fabulam reponere licebat olim Liberalibus, & poetæ argumenta ab aliis iam poetis carmine comprehensa tractabant, quid vetat idem me interdum dicere, & idem aliis rationibus & auctoritatibus confirmare? Cùm autem genus quoddam modulationis appelletur chromaticum, quæsitum est à plerisque, vnde ei nomẽ istud sit positum? quid enim coloribus cum musica? sed ita se res habet: quemadmodum inter nigrũ & candidum interiecti sunt alij colores medij: ita quoque hoc genus inter diatonicum & enharmonium esse videtur interpositum. nonnulli vt fuscum inter album & nigrum positum esse, sic chromaticum inter illa duo genera censent: sic enim sæpe vocabula ab alicuius rei similitudine asciscuntur & translatitia imponuntur, non è proprietate naturæ ipsorum quæsito nomine. Adde quod & colores, id est χρόαι, etiam à musicis in cantibus ponuntur, vt non tantum vna in re coloris nomine sint vsi mutuato. Apud Horatium lib. 1. ode 15. *imbelli cithara carmina divides.* musico hic dictum nõ est vocabulo diuidere, vt reor, sed translato: quia qui canunt percutiendo chordas & psallendo, etsi velut per eas partiuntur carmen, tamen id potius audientibus diuidunt, vt antè diximus. at vero musico, vt credo, verbo in Achilleide, infringere digitos lyræ dixit Papinius, pro digitos flexibiles & faciles docilesq; modorũ lyræ reddere.

Aliquid sufferti canere.

Chromatica modulatio.

Infringere digitos lyræ.

CAPVT XXXII.

Dimache, cestri, sicile & sicila, camara, cydali, cydari, Gellius emendatus.

VT architectus dicitur, sic obseruaui veteres architectonem dixisse: quod ne quis vitiosum existimaret, annotandũ putaui. scio enim multos suspicaturos esse propter Græcorum consuetudinem, loca illa interpolanda esse, cùm Græci architectona appellare soleant, non Latini, sed eam librorum constantiam falsi insimulare nec possim, nec velim: Varro apud Nonium, *barũ ædium summa atria consputabant architectones.* Plautus in Mostellaria, Se. Melius hoc. vt in veteri exemplari reperi,

Nam sibi laudasse hasce ait architectonem.

Neque verò nouum aut insolens Latinis ab vsitatis linguæ suæ verbis discedere, sed & Græcis vti, & ea sæpenumero interpolare. sic γρῦπας gryphes, atq; adeò picos magis immutato verbo, Nilum Melonem, Atlantẽ Telamonem dixerunt. sexcenta sunt eiusdem generis quæ memorari possunt, in quibus Latini nonnihil à Græca formula recesserũt, & nonnihil voces luxarunt. veruntamen non putem tantum eos sibi permisisse, vt dimichas pro dimachis dicerent, quæ vox turpiter deformata est in historiis Q. Curtij Rufi. sic autem vocabantur milites duplici genere pugnæ habiles, vt & ex equo & pedibus pugnare possent. ex eo enim nomen inuenêre. hi enim & δίμαχαι vocabantur. sic enim de iis grammatici Græci scribunt δίμαχαι οἱ ἀγχέμαχοι ἱππεῖς, οἵτινες ἐπὶ μὲν πεζῶν, ἐπὶ δ' ἐφ' ἵππων μάχονται. Nec in Gellio lib. 10. cap. 25. rectè legitur rumiostor, cùm emendandum censeam rumæ cestri. cestros enim Græcis verutũ significat, cuius teli etiam apud Liuium libro 42. mentio est. Sic in eodem Gellij capite legendum censeo mesancyla: sic enim à Græcis iacula vocantur, ex eo appellata quòd in medio hastili amentum habeant, quod verbum etiam in Pompeio deprauatum est, in eo enim mesancilum legitur, interpretaturque genus teli missilis. In eodem Gellio *sibynæ* lego, non *sibones*: genus enim hastæ est Græcis. eo verbo vsus erat Ennius apud Festum lib. 17.

Dimache.

Cestri.

Illyrij restant sicis sibynnisq; fodentes.

Sunt & sicilices apud eundem hastę habentes spicula lata: Festus hunc Ennij versum affert,

Incedit miles vulgo sicilicibus latis.

in antiquo lexico sicila exponit σμίλη, ἀρβύλη, σμίλη χαρτοτόμος: sicilĩ ξυρὸν σκυτικόν: quę ego adscripsi ob affinitatem vocis. Sed & eodem Gellij loco pro climaculis lego clunacula. clunaculum autem, vt inquit Pompeius, culter sanguinarius vocabatur, vel quòd eo clunes hostiarum diuiderent, vel quòd ad clunes penderẽt. in eo malè clunadum legitur pro clunaculo. Et quoniam hunc Gellij locum attigi, accedet huic loco quædam indebita pensio de nominibus nauium, quæ in eo corrupta censeam: quanquam perquàm vellem subsidio essent antiqua exemplaria, in quorum inopia, quid mihi aliud relinquitur, quàm coniectura exilis & lubrica? hæc igitur quæ dicam, pro certis non affirmabo, sed vatum similis hariolabor. pro renunculis legerẽ libentissimè lenunculi. Cercuri naues sunt, quæ nomen habuerunt à Corcyrensibus, vt grammatici Græci suspicantur. sed &, *quas Græci vocant* ὑπέρας, putauerim legendum, non ἰτέας. moxquẽ, *vel* ὑπαγγάρας. rursum *horiolæ, stlatæ.* de catis enim nihil quicquã vnquam legi: erat autem stlata nauis piratica: Caper de Orthographia, *stlataria sine c litera scribendum*

Sicila. Siciæ.

Gellius emendatur.

Sclata.

bendum est, à stlata rate piratica. in antiquo lexico scriptum extat, Stlata, *πειρατικοῦ σκάφους εἶδος.* hinc fortasse stlataria purpura dicitur à Iuuenale, hoc versu,

Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.

purpurea vestis, velut piratica & latrocinans, cuius splendore spoliantur & falluntur venditores, diuitem censentes, qui eam gestat: vel potius fallax & deceptrix, & irridens exponetur, quòd eo vestimento homines decipiantur. stl..rarius enim in antiquo lexico exponitur *πλάνος.* In mareplacidis animi pendeo, parumque abest, quin putem Salustium à Gellio malè intellectum. videtur enim Salustius dicere cohortem, quæ fasello vehebatur, à prædonibus, cùm mare placidum esset, exceptam fuisse: Gellius intellexisse videtur mareplacidam à prædonibus circumuentam fuisse. Salustij verba sunt apud Non. è l. 3. historiarum, *& forte in nauigando cohors vna grandi fasello vecta à cæteris deerrauit, mariq́; placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta.* legisse videtur in Salustio Gellius *mareq́; placida.* Sed nimirùm ipse calumnior, & librariorum errorem Gellio adscribo, in quo cùm scribatur, *Caupulica, mareplacidæ, cidarum*, emendandum existimo, *cydali, camaræ, phylacides, cydari.* Cydali & cydari nauium nomina extant apud Pollucem: Camaræ apud Arrianum & Strabonem: phylacides cōmenti sunt mei & inuenti, à custodia naualis exercitus. Sed *nuctutiæ, mœdie*, mediæ & intempestæ noctis tenebras axuperant. pro his *acatia, hemioliæ* legendum puto, quæ nauium genera Græcia sunt notissima, & veterem scripturam quàm proximè ad emendationem meam accedere audio. geseoretæ in vitio quoque sunt: gestoriæ lego: vt enim à Plauto in Mercat. sc. 1. dicitur nauis geraria: gestoria quoque à gerendo nomen habebit, vt vectoria à vehendo.

Cydali. Cydari. Camaræ.

LIBRI DECIMINONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVS.

CAPVT I.

Nebulas Helicone legere, nimbatus, candidus vmbo, nubigeri clypei, aceto lotus, varro, vdulus, & alia explicata in Persio sat. 5.

IN satyris Persij multis sanè locis ab interpretibus dissentio, quos omnes nunc commemorare non est huius operę quæ defunctoria est, sed interpretationis iustæ. ex vna tantū satyra quinta quosdam excerpam, quibus confido me planum esse facturum, meritò me in alia omnia, vt in senatu olim fieri solebat, discedere.

Grande locuturi nebulas Helicone legunto,

Nebulas Helicone legere.

inqoit Persius. hic nebulas interpretes musas intelligunt, qua interpretationis licentia recepta, nihil erit quod non facilè expediamus, cùm omnia quiduis significatura sint: ego potius nugas & inania & nugacis poetarum figmenta fumis & nebulis similia acceperim, quæ omnia eis in Helicone, quod musarum domicilium est, nasci videntur, quòd Heliconem & musas Heliconis incolas, sæpe in suis poematis appellare, prælertim in principio soleant. nebulæ enim in his rebus poni solēt, vnde & nebulones dicti. sed & nebulam pro re nihili Plautus dixit in Pœnulo, Sc. Negotij sibi qui.

Cuius ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.

sed & nimbum eodē modo pro re friuola & nugatoria posuisse videntur veteres: vt proinde nimbatam dixerit Plautus vilem & contemnendam. *Quam magis*, inquit ibid. *aspecto, tam magis est nimbata & nugæ meræ.* Non tamen me fallit hic ab Isidoro libro decimonono, capite 30. nimbum explicari fasciolam transuersam ex auro assutam linteo, quod est in fronte fœminarum. Simili errore,

Nimbatus.

—dare pondus idonea fumo,

exponunt, quæ sit digna incendio, cùm paginam & carmen dicat, quo fumus resque leues & nugatoriæ verbis amplis & tumentibus dignitatem & pondus assequuntur, ad

est carmen graue magnique ponderis de re leui. Ait satyra 5. Persius,

——totaq; impunè Suburra

Cadidus umbo

Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.

hic vmbonem accipiunt. sanè inuita Minerua, togam virilem, quo freti nescio: equidem in poeta eam figuram nō feram, vt vmbonem pro toga dicat: ego sensum esse puto, posteaquam vestem sumpsi virilem, & ætatem militarem attigi. qui enim prætextam posuerant, ætatis militaris censebātur: primis autem stipendijs clypeum gerebāt sine omni argumento & insigni candidum, velut è Virgiliano versu 9. Æn. notum est,

Ense leuis nudo parmaq; inglorius alba.

Nubigeri clypei

eos clypeos appellat nubigeros Papinius 5. siluarum,

Quis tibi tum tenero permisit plaudere collo
Nubigeros clypeos, intactaq; cædibus arma?

Toga autē virilis toga libera dicebatur, eamque adepti remotis magistris liberius viuebant: Papinius ibidem,

Quem non corrumpit pubes effrena, nouæq;
Libertas properata togæ? Persius ibidē,
Hic campo indulget.

cùm dixit, perspicuè de ludo, & exercitatione campestri intellexit. hunc alea decoquit cùm dicit, alium intelligit alea exhauriri & facultates amittere. *ille*, inquit, *in Venerem est putris*, id est, ille in Venerē solutus est & promptissimus: ducta, vt antè dixi, translatione à putri terra.

Crassi dies.

Crassos autem mox dies dicit, eos qui clara liquidaq; luce carent, crassumque & concretum habēt cælum: inde enim ducta est translatio. illi, inquit, qui sic vitam egēre, vbi luxu & nequitia morbos & podagram aut chiragram contraxeruot, grauissimè ferunt se eam vitæ sectam secutos, quę tota diei nubilo & caliginoso, aut luci paludum nebulis & caliginibus offusæ ac tristi similis sit, nec ad vecam & illustrem vitam aspirauisse, quam conciliat philosophia, quæ discussis tenebris stultitiæ, sapientiæ lumen ostendit, & nos ab errore in viam reducit. Itaque serò ingemiscunt sibi, id est à se, viam veram, quam ostendit philosophia, esse relictam. Cæterùm Dama nomen seruile est per diminutionem ex Demetrio, vt Menas ex Metrodoro. Is seruus, vbi circumactus fuerit vindictaque manumissus, liber & ciuis habebitur: quod his argumentis probat Persius. nam sponsor esse poterit, iudex, testis, signator.

Lotas aceto.

Cur obsecro te, dicit aurem Stoici acri aceto lotā? nempe quòd eius auris exercita est in dialecticis conclusionibus, cuius artis acri disciplina & acuta instructus, non fallitur captiosis ratiocinationibus: sed eas statim acris eius & acutæ auris percipit. nam acetum pro acumine & prudentia poni non est nouū nec inusitatum: Plautus in Bacchid Sc. Nunc experiar.

Nunc experiar sitne aceto tibi cor acre in pectore.

& in Pseud. Sc. Dulcia atque. *Ecquid habet is homo aceti in pectore? Ch. atq; acidissimi.*

Subijcit Persius,

Non prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque vsum rapidæ permittere vitæ.

id hoc sensu accipio, Solus sapiens liber est, sapientis autem proprium est vita rectè vti & officijs optimè fungi, quarum rerum scientiam complectitur. eam autem scientiam tradere non potest prætor: proinde ne libertatem quidem. facilius enim prætor consequeretur, vt prægrandes isti militum calones, qui musicam nunquam didicēre, rectè sambuca, quam vulgo in Gallia harpam appellamus, vterentur. vt enim illi, quia scientia modorum & cantuum carent, sambuca canere non possunt: sic qui scientiam vitæ non sunt adepti, officia vitæ non possunt rectè obire. quare nec liberi esse. Cùm scribit,

Nil tibi concessit ratio, digitum exere, peccas:

Stoicorum sermone est vsus, qui ne digitum quidem exeri, vt oportet, à stultis existimant: Plutarchus, ἔργον γὰρ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐστιν, ἐκεῖνα δὲ τὰ προσήκοντα περὶ τούτων, οἷον ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι. digitum autem, verbi gratia, is interdum viriliter exerit & fortiter, qui alteri denuntiat terrorem, vel se nihil timere digito exerto ostendit. Cùm scribit, *Tpuer & strigiles*, ostendit magis esse seruum, qui libidini paret & perturbationi, quàm qui dominum habet & seruitutem seruit. nam si dominus tibi imperarit aliquid, si tamen cessator & nugator es, te imperium herile nihil impellet: at si intus dominæ sunt perturbationes, æquè nos plectunt, ac serui cessatores à domino verberantur. Vetus autem interpres, *varo regustatum*, perspicuè legit, vbi vare excusum vulgo habemus: ac varones seruos militum interpretatur, qui vtique, vt ait, stultissimi sunt. hoc ego eo libentius adscripsi, quòd eius auctoritate munitius & firmius intelligam esse, quod suprà constituere tentaui, vatronem potius, quàm baronem dicendum esse. puto tamen varonem rusticum & stultum significare, à varia vel vatris ducto nomine: sic tardi & stolidi parumque ingeniosi, stipites & caudices vocantur. sententia est huius loci, Stultus eris si iusiurandum colas, & nisi vel periurio rē quęras, vix sal tibi quem delingas suppetet: ac salinum tibi propter salis inopiam, vt micas & reliquias quasdam eius salini conchæ tenaciter inhærentes reuellas, erit penè digitis terebrandum.

Iam pueris, pellē succinctus & œnophorū aptas,

id est, iam te accingis ad nauigandum, & accommodas sarcinas pueris, vidulum scorteū & œnophorum. sic se comparare solebāt, qui aliquo proficiscebātur: Plaut. in Epidico, sc. 1.

Nisi si in vidulo, aut in melinas attulisti: Vidulus.

qđ est, Nisi si in scortea eū babes mantica, aut in œnophoro vel lagena mellinę. est autē mellina potio confecta adiecto melle. scio videri maximæ doctrinæ viris hîc à Plauto significari melis pellem, quibus nondum assentior.

——calido, inquit, sub pectore mascula bilis
Intumuit,

Intumuit, quam non extinxerit vrna cicutæ.

id est, Tu qui nauigare paras, mera bile atra percitus insanis & furis, nec vena cicutæ insaniæ tuę feruorem extingueret, tantus est.

—tibi, inquit, *torta cannabe fulto Cœna sit in trāstro?* quod est, vsqueadeóne insanis, vt tibi cannabinis rudentibus sodem fulcire velis cœnanti in transtro vice mensæ, & velis sedentem te sustineri funibus, & duros rudentes tibi sedile esse, qui in elegantibus & mollibus lectis discumbere solitus sis? Ergo *fulto* non ad transtrum, sed ad hominem referendum est. nam fultum id quod expressi significat, vel auctore Plauto in Sticho, Sc. Qui manet.

Mane puluinum. A. bene procuras, satis sic fultum est mihi.

Propertius lib. 3. eleg. 7.

Et fultum pluma versicolore caput.

Si tamen quis ad transtrum referat, non valde dissentiam. *Quincunce modesto*, cùm ait Persius, significat ei satius fore quincunciali vsura mediocri; & infra semissem fœnore pecuniam occupare, quàm studio maioris quæstus magnos labores & periculosam nauigationem subire. *Nostrum est Quod viuis*, cùm ait, perinde est ac si diceret, Ego tibi vitæ salutisque auctor sum, & absque me foret, lubricæ præcipitisque vitæ rationes amplexus, aut duritiam aut parsimoniam secutus fato raptus esses: at impulsu suasuque meo tibi genioque tuo indulsisti. *Hoc quod loquor inde est*, id est, Inde proficiscitur mea oratio, vt ostendam tibi breuem esse vitam nec gaudia differenda, sed primo quoque tempore occupanda. Deos autem depellentes mihi appellasse videtur, qui mala depellunt, quos Græci *ἀποπομπαίους* & *ἀλεξικάκους* vocant, Latini etiam auerruncos, vt iam diximus.

Solea rubra.

—solea puer obiurgabere rubra,

cùm dicit, intelligit eum vapulaturum sandalio meretriculæ. tale est illud Terentianum in Eunuch. act. 5. sc. 8.

Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.

Apricos autē senes fortasse dicit apricatione gaudentes: sunt qui intelligunt pauperes, qui cùm vnde focū calfaciant nō habeant, apricari solent, quod à Diogene factū legimus: & sanè largitio illa fricti ciceris illi hominū ordini magis conuenit. Qui sunt dij inflantes corpora? Isis, verbi gratia, & Serapis: erāt enim opinio ab illis dijs morbos immitti. proinde scriptum est in epigrammatis Græcis,

[illegible] Rursum.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Hęc ego properanter & cursim & strictim attigi, in quib. vel errāt vel conniuēt interpretes.

CAPVT II.

Samothracius annulus, thynicus, æstiuum aurum, aurum semestre.

LVCRETIVS libro 6. de magnete differens ferrum alliciente,

Exultare, inquit, *etiam Samothracia ferrea vidi.*

Samothracius annulus.

Quęsitum est à grammaticis, quæ sint eo loco samothracia? eorum enim censeo eijciendam sententiam, qui de ferreis deorum Samothracū simulacris interpretantur. Ego samothracia ferrea, annulos ferreos dici intelligo: id quamobrem, afferre possum. in Samothrace, dicit Plinius genus quoddam annuli inuentum, quo ferrum cingebatur auro, vt ferrum loco gemmæ esset: sed & è mero auro ibi fabricatum esse: Lucretius etiam è mero ferro. Plinij verba sunt libro 33. capite 1. *necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum esse declarat.* Isidorus lib. 19. cap. 32. de annulis, *Samothracius aureus est quidem, sed capitulo ferreo, à loco ita vocatus.* qui & annulū è mero auro thynicum vocat: *Thynicus*, inquit, *purus est, primum in Bithynia fabricatus*: affertque molles Męcenatis versiculos de morte Horatij Flacci, vt id probet,

Thynicus.

Lugens te mea vita, te smaragdus,
Beryllus quoque Flacce: nec nitentes,
Nunc per candida margarita quæro,
Nec quos thynica lima perpoliuit,
Annellos, nec iaspios lapillos.

Hic ego non omittam, veterum quibusdam, qui lautiores & elegantiores erant (tātus eorum luxus fuit) annulos duorum generū fuisse, æstiuos & hibernos: ac hibernos puiem fuisse maioris ponderis: æstiuos autem leuiores: Iuuenalis sat. 1.

Aestiuū aurum.

Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum:
Nec sufferre queat maioris pondera formæ.

proinde scripsit satyra septima,

Semestre aurum.

Semestri vatum digitos circumligat auro.

Annuli enim æstiui & hiberni semestres sunt. Paris, inquit, histrio, qui multis militię honorem largitur, vatibus dat annulos aureos, eosque locupletat.

CAPVT III.

Locus Ciceronis pro Sextio, calatis granis.

FACINVS audacissimum aggredior, hominisque desperati, & ad omnem audaciam proiecti, qui quidem vlcus Ciceronis planè mortiferum sine veterum librorum ope attingere audeam atque curare coner: sed audaciæ meæ veniam datum iri spero, præsertim cùm non proposito nocendi, sed adolescentium studia iuuandi tam ancipitem locum tentatura sit. Verba sunt Ciceronis pro Sextio, *Alter vero non ille Serranus ab aratro, sed ex deserto gaui Olcli horreo calatis granis in Calatinos ac Lælios insitus, subito nominibus in tabulas rel[ati]s, nomen suum de tabula sustul[i]* hęc ego à Cicerone dici interpretor de Sex. Atilio Serrano, qui in tribunatu restitutionem Ciceronis inter[c]e[ss]ione

Ciceronis locus examinatur.

impedierat, vt & Quintius Numerius tribunus alrer. húc Serranū se in Atiliorum Calarinorum familiam dicir adoprasse. Itaq; videte quo prolabar, ferè putem legendum esse, *ex deserto Gauio Atilij horreo calatis granis*. nō enim perspicere possum quid hic illud Oleli valear, nō magis, inquam, quàm cùm dicir, *in Calatinos ac Lelios insitus*. insitiuū enim vult significare non Lælium sed Atilium esse: vt hic quoque *in Calatinos Atilios* pari vecordia legendum esse contendam. Sed operæpretium absoluisse non videbor, nisi cur calatis granis dicar, explicaro. **Calatis granis** de quo sic statuo, Atilium istum Gauianum ex ignobili desertoq; vico, in quo Atilij horreum esset, calasse grana, quod est conuocasse & collegisse, vt frugum furtum ei obijciat, vt messori. sine piaculo videor commemorare posse, me aliquando existimasse hic legi debere calatis Gauijs, vt eum illius vici calatorem & viarorem fuisse inrelligeremus. sed planè quia & horrei mentio est, & quia translatio non intoleranda est, vt calari grana dicantur pro colligi (nam qui populum calabat, id est vocabat, in vnum colligebat) granis verius & commodius censeo. Sed parum hoc procudam caput propinqui loci emendatione, in quo legitur, *& cum ad fratris salutem à Populo Romano deprecandamq; venisset*. lego, deprecandū contenisset. Quid est in ea oratione paulò post, **Purgare.** *cædem maximam facias? forum purges?* an quod cæde tanta facta spongijs sanguinem effinxit? & non putem. an quod cæde forum vacuum & vastum reddiderit? id probabilius est. sic videtur purgare vsurparum esse à Varrone apud Non. *purgatum scito: quoniam videbis Romæ in foro ante lenienas pueros pila expulsim ludētes*. nam vt opinor, dicit nullam esse in foro hominum frequentiam: alioqui pila pueri aute lenieuas fori non luderent. In eadem oratione, *soluit subitò lege curiata consul* legendum existimo, cùm reperiam in antiquo codice *legum curia*. Illud autem, *puteali & fæneratorū gregibus inflatus*, meo iudicio valet, quodam putealis & æris alieni procella iactatus, & eius flatu impulsus: sed &, *ad columnam adhæresceret*, cùm ait, columnam Meniam intelligit, ad quam ius dicebatur, vt ex oratione pro Cluentio & locis alijs intelligi potest. id etiam ad columnam regiam, quæ est in freto Siculo, referri potest per dilogiā iocularem. Mox etiam, *imaginis ornandæ*, lego: non vt editur, formādæ: nam imaginibus honores & magistratus subscribebantur, ijsque titulis ornabantur. Reperi & in vetere libro, *vt illo supercilio mantum ille tanquam uti videretur*: quam ego scripturam suprimere non sum ausus, etsi vitiosam corruptamq; intelligo. quid si *mortuum* scribere voluit librarius? immo verò quid si *mancum*? nos id in medio cuiusque existimationi iudicioque relinquimus.

CAPVT IIII.

Pedes, pedem facere, Vterque pes, prolatus pes, Versoria, propter, mataxa.

HABENT artes omnes sua quædā propriaq; verba alijs nō vsitata nec nota: sed & loquendi genera ime longè abeas, quàm in nauigandi arte multa sunt nobis, qui mediterranei sumus, non intellecta. ex his pauca quędam excerpsi, reliqua aliorum studio & diligentiæ relinquo. nec si pauca referam, de me velim quis malè existimet. hæc enim scriptio extemporalis penè operæ est, & quicquid in buccam, vt dicitur, venit, in numerum adscribitur: si nihil in mentem venit, libros non circunspicimus, nec per auctores circunferimur, sed caput includimus. Pes in naui, Ima pars **Pes.** est veli, id est imus angulus: alij funē accipiūt, quo velum tenditur. inde facere pedem, pro **Facere pedem.** vela tendere, dixit Maro, qua forma vela facere dicimus, 5. Æn. *Vnà omnes fecere pedē*. Duo autē pedes sunt, dexter & sinister: Catullus epi. 4.

—siue vtrunque Iupiter
Simul secundus incidisset in pedem. **Vterque pes**

Sed & proferre pedem, est funibus &, vt Ser- **Pedem proferre.** uius loquitur, podijs, imum veli minus adducere, sed laxius esse sinere, & longius producere: nam pede velum tenditur: aut potius vtramque partem veli æquatam non pari esse, quod fit altero fune reducto, altero producto: atque ita obligantur veli sinus: Cæcilius, *Venerio cursu veni prolato pede vsq, ad saphonē*. Plinius l. 2. c. 47. *ijsdem autem ventis in contrariū nauigatur, prolatis pedibus, vt noctu plerunq; aduersa vela concurrant*. nā prolato fune, & sinu veli obliquato, sic colligitur ventus, vt aduersæ naues eodem vento inflatæ possint concurrere. Obliquare sinus dixit Maro, pro obliqua vela tendere, vt & ventus colligatur non secundus, & ne de recto auferretur cursu nauis venti impotentia. Versoria **Versoria.** est apud comicum Plautū funis, quo vertitur velum. nam eos ferre nō possum, qui recentē illam pyxideculam nauiculatoriā atauorum memoria inuētam explicant. verba sunt Plauti in Mercatore Sc. Diuûm atque hominum.

Hic ventus nunc secundus est cape modo versariā.

Et in Trinummo, Sc. Stasime fac te.

Cape versoriam, recipe te ad herum.

Meam confirmat sententiam, quòd ab eodem scriptum est in Epidico, Sc. Heus adolescens. *Vtcunq; in alto ventus est Epidice, ex imo velū vertitur*. Propedē funem ait Isidorus li. 19. c. 4. quo pes, id est imum veli tenditur: proferrque Turpilij testimonium,

Quasi cùm ventus fert nauem in mare secundus,
Si quis propedem misit in vela sinistrum.

Anguina ad malum antemna constringitur, inquit Isidorus. Cinna,

Atq; anguina regit stabilem fortissima cursum.

Catapiraten videtur vocasse Lucilius apud Fest. li. 17. quam καταπειρατηρίαν Grēci vocāt, perpendiculum plumbeum funiculo aptum ad explorandam & tentādam altitudinē maris.

Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum,
Plumbi pauxillum rudus linig; mataxam.

est autē mataxa hic funiculus. in antiquo lexico exponitur σπάρτη. sed catapiraten & anguinā

antè

antè declarauimus. Flectere promunrorium eriam nauigarionis verbum est, quod significar ad promuntorium flectere cursum & circum nauigare: diciturque eodem modo *κάμ-πτειν ἄκραν* à Græcis: Cicero ad Articum li.1.epi.9. *sed Leucaten flectere molestum videbatur.* & 2.de Diuin. *qui nauigant, in flectendis promuntorijs ventorum mutationes maximas sæpe sentiunt.* Nos hæc quoque recordamur antè explicasse. Verùm hæc satis siut, cùm ad gustum potius, quàm ad satietatem præbere velimus.

CAPVT V.

Alligatus, Cicero & Manilius emendati.

ELEMENTI vnius mutatio ita verborũ sensum nouar, vr aliam plerunque sententiam efficiat, loco tamen & causæ non consentaneam: & cùm integra verba reperiamus, sententiam tamen corrumpenria, in cauti in errorem auferimur, de quo non suspicamur, integritate verborum, quam sinceram credimus, delusi. Eam de me coniecturam facio, qui mihi ineptos sensus finxi sæpenumero, dum bonæ fidei scripturam esse reor, & eius fiducia inductus inlulsas sententias com miuiscor. Sed operæ pretium fuerit eius rei exempla duo iu vno eodemque verbo proferre:

Cicero emẽdatur.

Cicero pro Cluenrio, *in quo inter allegatos Oppianici nomen primum esse constabat.* quem non incastrum anguis iste in herba fallat? me quidem sæpe fefellit, sed è latebra eruetur: legendum enim censeo, inter alligatos, id est, crimini obnoxios, criminis affines. quidni enim hanc in sententiá alligarus dicarur? cùm apud Terentium in Eunuch. act.4. sc.7. legamus, alligare se furti. Cicero ad Q. fratrẽ lib. 2.epist.1. *sed idem Nerius index edidit ad alligatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium:* legendum existimo *edidit alligatos*, nisi quis adalligatos vno verbo scribendum censeat, quod & mihi magis probatur, cùm Plinius adalligare vsurpet lib.17.c.23. Cuipiam tamen melior Isidori sententia videbirur, alligaros ita lib.5.c.23. explicantis, *Testes sunt à quibus quæritur veritas in iudicio: quos quisque ante iudicium sibi placitos alligat, ne cui sit postea liberum, aut dissimulare, aut substrahere se: & alligati appellantur.*

Alligati.

Tertium addam locum, in quo literæ deprauatio sensui non officit illa quidem, sed historiæ. scribit in Topicis Cicero, *multi etiam in res odiosas imprudentes inciderunt, vt Staterio nuper accidit, qui ea locutus est bonis viris subauscultantibus pariete interposito, quibus patefactis in iudiciumq́; prolatis, rei capitalis iure damnatus est.* Stalenus eo loco legi debet, velut ex oratione pro Cluentio patet, vbi scribitur, *Noctu Stalenus accersitus ab Oppianico venit. iam cætera nota sunt omnibus: vt cum illo Oppianicus egerit de pecunia: vt ille se redditurum dixerit: vt eorum sermonem omnem audierint viri boni, qui tum consultò probè in cubiculo fuissent: vt res patefacta atque in forum prolata, & pecunia omnis à Staleno extorta atq; erepta sit.* Equidem hic etiam plus persoluam quàm promiseram, nec sinam indignè acceptum miserisque modis elegantem poetam Manilium aliquot in locis ob lirerulam vnam, vt cùm in eo scribitur lib.7.cap.6.

Manilius emendatur.

Sic tibi per binas vertex à vertice partes.

Iterum,

Et per quinque notant signantes tempora fines.

vtrobique enim *ter* scribẽdum est. nam sex interualla sunt à vertice ad verticem: vnum à septentrione ad circulum septentrionalem: alterum ad reuersionem æstiuam: tertium ad æquinoctialem circulum: & totidem ab æquinoctiali ad verricem contrarium. Spatium autem à polo ad æquinoctialem, vt supputat, quindecim est partium. In eodem quoque poeta cùm libro primo capite quarto scribitur,

Maioremq́; Helice maior decircinat arctum.

sine controuersia *arcum* legendum est. Hæc ego exempla posui, vt animaduersionem iuuentutis excitarem in euoluendis scriptoribus, vt mendas eiusmodi, quæ non attendentibus sic obrepere possunt, obseruarent, quas quantopere cauere debeant, quæ posui documento eis esse debent.

CAPVT VI.

Centesima apud Catonem, Iris prima, oleum Romanicum præconium, semuncia, nux calua.

CATO capite 146 de oleæ pendentis lege scribit, *qui oleam emerit amplius quàm quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedit:* quæstionis est, quæ sit ista centesima: an centesima est rerum venalium? & non putem. an centesimæ accessio, quam in redigenda pecunia coactores exiguut? id omnino verius. Cicero pro Rabirio, *vtrum accessionem decimæ, vt facere nostri coactores solent centesima, an decessionem de summa fecerit?*

Cẽtesima.

Meminit mox Cato Romanici olei & viridis, quorum quod tandem discrimen est? ego Romanicum interpretor populare & vulgare oleum, quod commune dicitur, quale Romæ locis vicinis fiebat: id fiebat è bacca caduca, quæ matura erat: viride, quod multo melius, è bacca fiebat viridi, nondumque matura, quæ ex arbore stringebatur & legebatur.

Oleum Romanicum.

Præcipit modio oleario mensum dari, vnguinis quoque pondo decem ponderibus modijsq́ue domini dari cauet, quibus inunguntur modij & pondera. Iri primæ dari etiam cauet cotulas duas, vt vasa olearia iridis primæ notæ odore imbuta odoratius & mellus oleum reddant.

Iris prima.

Dies argento ex Calend. Nouemb. mensium decem. coactor non ante decimum à calend. Nouemb. mensem rediget pecuniam, nisi quod præconium præsens est non in diem, sestertium nummûm quinquaginta. itaque hic præconium merces est præconis, qui auctionem oleæ fecit. sed & qui vendit, olei viridis

Prçconiũ.

Semuncia

Nux calua.

& Romani certum modium sibi recipitis ed & oleæ strictæ & caducæ modios aliquot. Et quoniam hæc è Catone enucleamus, hic non omittā anootare, me per tenebras velut palpantem, semunciam superioribus libris, quid apud eum sit, explicare conatū esse. nunc meę coniecturæ subscribere antiquū lexicō incredibiliter gaudeo, in quo semuncia explanatur, κανθήλιον, id est clirellulæ. In eodem lexico vetere si ei fides habēda est (eius enim hic potius scripturam, quàm sententiā nostram proferimus) nux calua, etsi hoc aliquāto alienius est, nux est auellana, vel pōtica. in eo enim sic scribitur, Caluæ, ποντικὰ στρογγυλά. Hæc mihi dictabam, cùm in horum verborum enodatiooe aliquandiu hæsissem.

CAPVT VII.

Trapetum Catonis, orbis, miliarium.

Trapetū Catonis

Orbis.

Miliariū.

TRAPETVM quo oleæ teruntur, ita accommodari præcipit Cato cap. 22. vt statuatur ad libellam æquatū, ne quid fastigij, ne quid deuexi habeat: sed vt ęquato situ & planicie perlibrata positum sit: id enim, librare cùm dicit, intelligit. ab labris digitum minimum orbem abesse vult: orbis autē mola est olearia, qua in trapeto olea teritur, qui ita in trapetum cauū conuenire debet, vt labra trapeti eum non tangant nec terant, sed ab eis digitum minimum vndique absit. *Ab solo mortarij, orbes cauere oportet mortarium ne terant*: vt diximus, ab labris orbes abesse debere mortarij & trapeti: item abesse à fundo & solo eos oportet, ne terant eius fundum. *Inter orbem & miliarium, vnum digitum interesse oportet*: Miliariū vas est angustum & oblongum, milij formam referens: subdebatur autem etiam trapeto miliarium, tanquam fulcimentum, & in eo columella ferrea recta stabat, qua mola tenebatur: quod miliarium ita temperari accommodarique oportebat, vt quod ad latitudinem attinet, inter orbem & miliarium non amplius digitum interesset: quod si plus interesset, miliarium constringebatur, & in arctum adducebatur eius laxitas. Ita operi aptius erat & firmius: ita enim quod nimium intererat explebatur, & spatium illud inane minus reddebatur, quod amplius antè hiabat. si orbes sint altiores, nimisque deorsum descendant ad imum mortarij, eis orbiculos supponit, quibus attollantur. eodem modo latitudo temperatur & accommodatur: nam si lati satis non sint, circundantur orbiculis ligneis eorum marginea, aut armillis, velut rotæ suo cantho. mox sequitur, *summa sumptus* DCXXIX. *nummi sestertij*, pro trapeto, compositutis, vectura, operis, hominibus v. cum bubulcis vi. quæque alia enumerat. Illa autem tota fabrica trapetorū difficultatis nonnihil habet: proinde cooatus sum, si non picturæ lineamentis eam repræsentare, certè vmbra quadam leuiter designare.

CAPVT VIII.

Quædam in Iuuenale sat. 1. explicata.

Iuuenalis explicatus.

Theseis.

Lucus Martis.

IN Iuuenale satis esse puto illustre illud, io quo statim initio tamen interpretum, quos plusquā lynceos dicere possis, caligauit acies,

Semper ego auditor tantum? nunquam ne reponā?

significat enim, vt suspicor, se vicem illis poetia referre velle, quorum recitatiooibus crebris toties vexatus sit, ne eis sit impune. *Reponam* igitur valet, vlciscar eos, vicissimq; eis gratiam referam recitando poema meum, quorum toties auditor fui. Theseidem autem Codri, longum poema de Theseo interpretor multis diebus recitatum, cùm instar esset Æneidis Virgilianæ. Lucum autem Martis, qui & in Ponto erat, & Albæ, pro quocunque luco dixit, ad ambitiosas poetarum descriptiones alludens, vt & Horatius de art. poet.

—dum lucus & ara Dianæ:

& Persius satyra 1.

—nec ponere lucum Artifices.

Cista Latini.

Sportula.

Thymelen à trepido Latino submissam sic explico: Latinus mimus erat, & Thymele mima, quæ cum Latino sæpe gestum agebat. Mimi igitur argumentum egit cum ea Latious, in quo cum ea vt in aliena vxore mœchus penè deprehendebatur, vel marito de adulterio aliquorum delatione suspectus erat: sed dolosam & astutam mœcham ad maritum allegauit, quæ ei os sublineret, & periculo Latinum & crimine eximeret. Id igitur facetè Iuuenalis ad extremum iacit ex argumento notissimi illa tempestate mimi: quemadmodum Latinus deprecatrice mœcha est vsus, sic pro se quosdam ad delatorem placandum deprecatores mittere. Tale est & illud satyra sexta,

Quem toties texit perituri cista Latini.

nam in quodam mimo Latinus adulterum egerat in cistā conditum, subito mariti aduentu, ne deprehenderetur & interficeretur.

—quis fercula septem Secreto cœnauit auus,

cùm dicit, cōqueritur de superbia & luxu Romanorum, qui clientes ad conuiuia non adhibebant, nec iam rectam cœnam dabant, sed sportulam, quæ ex eo nomen habuisse videtur, quòd pecunia in sportula diuideretur in atrio domus diuitum. scribit enim,

—nunc sportula primo Limine parua sedet.

vel quòd dari aliquando esset solita cœna in sportula, quod δεῖπνον ἐν σπυρίδι dicebatur: cœnæ autem vice dabatur pecuniaria sportula.

Sed quinq;, inquit, *tabernæ Quadringenta parant*: quinque, quas habeo io foro, tabernæ parant mihi censum equestrem. Liuius l. 26. *pluribus simul locis circa forum incendium ortum: eodem tempore septem tabernæ, quæ postea quinque, & argentariæ, quæ nūc nouę appellātur, arsere.* posset tamē de alijs fortasse tabernis, qđ Iuuenalis dicit, explicari.

CAPVT IX.

Exostra, mastrucatus, musmo.

IN oratione de Prouincijs consularibus sic excusum extat in editionibus librorum quos quidem viderim omnium, *itaque ille alter, ipse est homo doctus, & à suis Græcis subtilius eruditus, quibuscum iam in orchestra helluatur, antea post siparium solebat.* scio ego ludis senatoribus consessum datum in orchestra fuisse, vt equitibus in quatuordecim: attamen quod in libris antiquis planè dilucideque scriptum est, haud paulò aptius est ad sententiã, cuius, vt opinor, ignoratio locum fecit isti substitutioni emendatorum vulgari. si quid enim ignorent, de vicino mutuum petunt. In antiquissimis libris scriptum est, *in exostra helluatur.*

Exastra.

sic autem vocatur machina lignea, qua quæ intus geruntur & fiunt, versatione rotarum spectatoribus ostenduntur, quę eadem dicebatur ἐγκύκλημα. qui igitur antè velut cũ histrionibus mimis in scena post siparium & velum solitus erat helluari, id iam propalam in exostra remoto sipario faciebat. Numeratur & à Vegetio lib. 10. cap. 19. in machinis militaribus oppugnatorijs exostra, sed nihil ad hunc locum pertinet. est & exostes mænianũ & suggrunda vel projectum, atque [illegible] etiam à Græcis dicitur. In eadem oratione pro, *vt nemo posset vtrum deterior an infelicior esset iudicare*: legitur in iuratissimis libris, *vtrum posterior.* & in Pisonem, *nihil isto est posterius, nihil nequius.* posterior enim deterior & nequior dicitur. In eadẽ oratione scri-

Mastrucatus.

bit Cicero, *res in Sardinia cum mastrucatis latrunculis à proprætore vna cohorte auxiliaria gesta.* quos mastrucatos latrunculos tandem intelligemus? mastruca vestis erat Sardorum è pellibus, vt verbi gratia, mastrucas appellare possumus luparias hibernas, quibus apud nos nobilitas induitur. Cicero pro Sceuro, *Quem purpura regalis non commouit, cum Sardorum mastruca mutauit?* Montani autem in Sardinia, quòd agrum frumentarium non habeant, latrocinari solebant, & campos frumentarios populari: ij pel-

Musmo.

libus musmonum vel musimonum sese loricabant: proinde mastrucatos dixit scorteis munitos & pellitos. Strabo li. 5. Geogr. γίνονται δ' αὐτόθι κριοὶ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντὶ ἐρέας κριοί, καλούμενοι δὲ μούσμωνες, ὧν ταῖς δοραῖς θωρακίζονται: id est, hic nascuntur arietes, qui pro vellere, villum caprinum generant, quos musmones appellant, quorum sese pellibus loricant. In Plinij editionibus genus musmonum lego, in scriptis genus musmonium more adiectionis, ca. 49. li. 8. in Nonio reperio musimones etiam vocari asinos, mulos, equos breues, quod probatur auctoritate Lucilij, *Pretium emit, qui vendit equum musmonem.* & Catonis de Letorio, *Asinum aut musimonem aut arietem.* Hæc ego etsi curiosius fortasse, quàm necesse erat, inuestigaui (nem scio non multos laborare qualis mastruca fuerit) tamen non omnino inutiliter mihi eruisse videor.

CAPVT X.

Sapere, thermopolium, Plautus emendatur.

VERBIS cõmemorari non potest, quantum gratiæ debeant, qui bonorum scriptorum libros versant, vetustis libris, quorũ beneficio & ope multa luxata in artus pristinos reponunt, quæ nullo alioqui adminiculo teneri possent, sed in perpetuum fallerent: quo fit vt eorum ignauiam & inscitiam admiret, qui cum in auctorum interpretatione principem locum tenere velint, nulla tamen vnquam vetera exemplaria consulunt, vltroque qui id faciunt, illudunt & irrident, vaticinarique & insanire dicunt. Quis non ingenuum & natiuum Plautinumque verè putet illud, quod in Pseudolo scribitur, Sc. Dulcie etque.

Plautus emẽdatur.

Sed istic seruum ex Caristo hic qui aduenit,
Quid sapit? Ch. Vsque à cunabulis.

Atqui simul atque protulero, quod in schedis quibusdam vetustissimis reperi, exibilabitur vt adulterinum à toto causæ consessu damnatum, in quibus scriptum est, *hircum ab alis.* ludit enim in verbo *sapit* more suo, quod interdum ad sapientiam refertur, interdum ad odorem: vt apud Plinium l. 13. c. 3. cùm dicuntur iucundiora vnguẽta esse quę terram sapiunt, quàm quæ crocum.

Sapere.

Non multò pòst, vt alio loco disserui, legendum est thermopolium: sic enim taberna vocabatur, vbi confectæ dulcesque potiones venibant, quas calidas bibebant: vnde & nomen. Sequitur mox,

Thermopolium.

Euge pellepide Charine, me meo ludo iam beas:

in veteribus illis, quas dixi, schedis scriptum erat, *lamberas.* est autem lamberare, inquit Festus, scindere etque laniare. verberari & vapulere se suo lodo seruus dicit: eisdem enim appetitur iocis, quibus lacessiuerat. Reperi & in antiquis membranis in ea comœdia, Sc. Ne plora. vnius versiculi auctariũ. nam post, *Atque edepol, quanquam nequam homo es, rectè mones:* subscribebatur, *ite hac triumphi ad cantharũ recta vis.* In ijsdẽ pergamenis, Sc. Viso quid. scribebatur, *Facere vt det nomen ad molas coloniam.* hodie *molariam* scribunt cõtra Genium ipsius versus. hæc pauca scripsi, quæ nulla coniectura sine subsidio veterum librorum corrigi potuissent.

Lamberare.

CAPVT XI.

America, antaxon, antichthones, Mela emẽdatur.

MAGNAM merentur laudem eui nostri, qui alteram orbis terrarum partem hominibus antiquis incompertam felici nauigatione auspicijs regum Hispaniæ aperuerunt, multis colonijs frequentarũt, eiusq; cultores homines barbaros, qui soliuagi propè ferarũ ritu lustra potius quàm domicilia habebant, nõ solùm in certis sedibus collocarunt, verumetiam ad veram pietatẽ & religionem traduxerũt. huius tamen laudis partem nonnullã vetustas sibi suo iure decerpere potest: quæ neque illius plagæ fuisse ignara, & euoe

America.

F. 4

nostros ad eam quærendam videtur impulisse, qui alioqui de ea nihil vnquam essent suspicati. cùm enim veteres eam regionem, quam incolimus, intelligerent totam solis lustratione & curriculo esse citeriorem: sic ratiocinati sunt, non esse verisimile omnem vlteriorem partem à rerum natura pro subsecivo vacuam & inanem esse relictam, solisque aquis obsessam fluctuare terrarum expertem. proinde sub contrario axe alteram plagam & oram esse dixerunt, vasto à nostra Oceano direptam atque disiunctam, quam ἀντάξονα, à contrario axe, & ἀντίχθονα, vt contrariam terram appellarunt. quæ profectò non est alia, quàm America, quam aui nostri patefecêre. Verùm id antiquorum testimonijs confirmemus, ne non hoc potius confinxisse, quàm ex fide scripsisse homines censeant. Aristoteles lib. de mundo, huic ingẽti insulæ, quam incolimus, plurimas alias partim maiores, partim minores longissimis Oceani spatijs & interuallis disclusas esse prædicat oppositas, quæ hominibus ignotæ sint. Cicero prima Tusc. scribit globum terræ eminentem è mari fixum in medio mundi vniuersi loco, duabus oris distantibus habitabilem & cultum, quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita sit ad septẽ stellas, *vnde horrifer*

Aquilonis stridor gelidas molitur niues:

altera australis ignota nobis, quam vocant Græci ἀντάξονα. Hæc verba, obsecro, nonne nobis indicant & definiunt Americam? Pomponius Mela lib. 1. *Hanc*, inquit, *medio terra sublimis cingitur vndique mari, eodemq; in duo latera, quæ hemisphæria nominantur, ab oriente diuisa ad occasum, zonis quinque distinguitur: mediam æstus infestat, frigus vltimas, reliquæ habitabiles paria agunt anni tẽpora, verùm non pariter: Antichthones alteram, nos alteram incolimus: illius situs ob ardorem intercedentis plagæ incognitus, huius dicendus est.* Ecce Mela mari in duo latera terrarũ orbem diuidi disertè scribit, alterumque à nobis incoli, alterum ab antichthonibus. nam in Mela proculdubio *eodem* non eadem legendum est, cùm antiqui existimauerint solis conuersioni subiacere ingens pelagus, cuius humore igneum illud astrum pasceretur: sed & reuersionis metas esse definiunt Stoici littora maris illius, quæ vltra citraque non progrediatur alimenti pastusque inopia. Sed &, si quod ab Aristotele relatum est in admirandis auditionibus, verum est, in illum orbem etiam antiqui nauigasse videntur. narrat enim in mari extra Herculis columnas à Carthaginensibus insulam vastam & desertam inuentam fuisse omnis generis silua nemorosam, fluminibus nauigabilibus irriguam, reliquis fructibus vberem & copiosam, multorum dierum nauigatione distantem, in quam Carthaginensibus mulris crebrò commeantibus, multis etiam sedes domiciliumq; collocantibus, edictum esse factum à primoribus vrbis, si quis illuc posthac nauigaret, capitalem fraudem fore, quòd & excusso tandem dominatu rebellionem illic populi vererentur, & metuerent ne Carthaginis opes collaberentur, loci illius conualescerent. hæc Aristotelia verba vel Americam nobis adumbrant, vel certè ei terram non dissimilem, cùm in Oceano non putem extra Taprobanen & Britanniam, quæ notæ veteribus erant, insulam vllam esse, quæ tot tantisque fluminibus perluatur, quot quantisque illa ab Aristotele memorata. quæ si tota à Carthaginensibus perlustrata fuisset, aut magna eius pars, ne insula quidem, sed continens appellata ab Aristotele fuisset.

Antaxon antichtones.

Mela emẽdatur

CAPVT XII.

Vitruuius emendatur, menæus, læotomus,

DIV multumque me dubium animique incertum verba quædam Vitruuij libro decimonono capite octauo habuerunt, quibus in horologiorum descriptione vtitur: ea sunt lacotomus & manachus, quibus quid significetur, vt ingenuè loquar, nescio. Semper optaui scriptorem aliquem Græcum nancisci, in quo ea extaret horologij comparatio, vt è Græcis emendarem. nec enim dubito, quin verba Græca, cuiusmodi ista esse sentio, integriora sint in sua lingua, quæ in peregrina facilè degenerant, non aliter quàm è longinquis regionibus stirpes translatæ. sed nec eæ sunt facultates meæ, vt libros raros & ipsa raritate caros, vt in omni genere annonæ videmus, coemere possim: nec ea felicitas, vt ab alio consequi possim, cùm hæc multi supprimant, neque cuiquam impertire velint, suæque doctrinæ æstimationem constare interpretentur singularium librorum possessione, quos in suis sanctuarijs habent, nosque ab eis, vt profanos summouent: quos inclusos tenent, vt Acrisius Danaen. Quid igitur aliud reliquũ est, quàm, vt qui conijciunt somnia, auguremur sagaciter, si possimus? vt si ad verum non euadamus, certè ostendamus alijs in quo operam locare suam possint, si meliore coniectura sunt. Ego, quantum suspicari possum è verbis Vitruuij, ferè adducor vt legendum censeam pro Lacotomus, læotomus, pro Manachus, menæus: quarum emendationum hæ sunt causæ. Duo deformat illic hemicyclia Vitruuius, quorum vnum appellat dexterius, alterum sinisterius: in sinisteriore hanc ducit lineam, quam læotomum, vt reor, vocat, à sectione sinistri hemicyclij. sic enim libro 9. cap. 8. scribit, *ducatur linea parallelos axoni ad sinistrum hemicyclium, vbi est litera b. Hæc autem parallelos linea vocitatur leotomus*. Quod si quis diuidere malit, legat læos tomos, aut læa tome, vt [illegible] dicitur. Menæus autem hac ratione defendo, quòd menstruus sit circulus, id est circulus mensium, qui menes à Græcis vocantur:

Læotomus menæus.

vocantur: vel certè manæus legendum, quando Latini Dorum imitatione solent *a* in *a* plerunque mutare. Theon quoque in Ptolemæum *[illegible]* meminit, quod emẽdationem nostram confirmat.

CAPVT XIII.

Micare, digitorum percussio, ius controuersum, Calpurnius Lanarius, Phintia, & quædam in Cicerone lib. 3. Officiorum emendata.

Cicero emẽdatur. SCRIBIT Cicero lib. 3. Officiorum. *sed quasi forte aut dimicando victus alteri cedat alter*: in quo sanè loco non est oscitanter attendendum, quid sibi dimicare velit. non enim cùm sortis meminerit, pugnam significari existimo, quæ & à sapientibus aliena est, & ab officio remota. Ita fit vt legendum potem *micando*: **Micare.** optimè enim micatio cum sorte copulabitur. in eam me sẽtẽtiam induxit cùm liber antiquus Ciceronis, tum antiquus codex Tranquilli, in quo scribitur: *Alios patrem & filium pro vita rogantes, sortiri vel micare iußisse*: cùm editiones *dimicare* omnes habeant. Legi & in peruetusto codice lib. 3. Officiorum, *Qui venenum fugiens, vendat sciens*: **Vinum fugiens.** vbi *vinum* ab omnibus, & quidem melius scribitur. scio enim vinum fugiens esse, quod ætati cedit & exolescit: atque vinum hic omnino probamus, quoniam etiam Nonio probari videtur: venenum tamen etiam solent, qui vendunt, de industria plerunque pro efficaci & probo, fugiens & exolescens præbere, tametsi vehementissimum sit petitum, cùm qui ita petunt, de veneficio cogitare videãtur. possit & venenum esse pharmacum atque medicamentum. Quæ sunt quæ mox dicit controuersa iura Stoicorum? **Ius controuersũ.** nempe causæ & consultationes sunt, de quibus Stoici inter se dissentiunt: quæ trãslatio sumpta est à iurisconsultis, apud quos iura controuersa & dubia vocantur, de quibus inter Iurisconsultos est dissensio; vt cùm aliud videtur Mutio, aliud Bruto, aliud Manilio: Cicero pro Muræna, *si id quod oportet responderis, idem videare respondisse quod Seruius: sin aliter, etiam controuersum ius nosse & tractare videare.* Ius autem controuersum iuri certo opponitur. **Digitorũ percussio.** Digitis autem concrepare, & digitorum percussio eod. libro significant, quod facilè nulloque negotio adsequimur, & leui quodam velut sono & nutu iubemus & obtinemus. Simile est illud Tibulli lib. 1. eleg. 2.

Et vocet ad digiti me taciturna sonum.

Et Martial. lib. 3. epigr. 40.

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.

Dicitur & digitorum crepitus de re nihili & contemnenda, vt apud Suidam in Sardanapali vita, [illegible]. Id etiam [illegible] Græci dicunt. Versus etiam antiqui poëtæ trochaicus li. tertio Officiorum, sic claudicatione liberandus est,

Multi iniqui atque infideles regno, pauci sunt boni.

Iam eodem in libro, qui nominatur Calpurnius Lanarius in prouerbium abiisse videtur, **Calpurnius Lanarius.** de indoctis, stupidis, bardis: Hieronymus in epistola ad Augustinum de Rufino, *Misit mihi temeritate solita, sua maledicta, Calpurnius cognomẽto Lanarius.* Cæterùm, vt more meo leuia attingã, & studiis iuuẽtutis prosim, quibus nihil mihi carius & prius, eod. Ciceronis lib. *protulerat de dolo malo formulas*: non *pertulerat* legendum est, quod publico consensu & errore inductum in libros video. Lego etiam, *vt Pennus apud patres nostros, Papius nuper.* C. autem Papius legem de peregrinis vrbe expellendis tulerat L. Aurelio Cotta, & L. Mãlio Torquato Coss. vt Dio refert lib. 37. historiarum. Sed & cùm amicum Damonis non Pythiam, sed Phintiam **Phintia.** fuisse in libello Plutarchi [illegible] inueniam, quod nomen integrum etiam in veteribus Ciceronis libris reperi, non dubito quin in Officiis & apud Valerium lib. 4. c. 7. Phintia scribi debeat: quibusdam etiam in libris Pynthia scribitur. Illud verò quod tot annos in alienis sedibus regnauit, præscriberéne potest vero domino veræque scripturæ? *Quem paulò ante fingebam digitorum percussione hæreditates omnium posse conuertere.* quis non videt, si coniecturæ locus est, legendum esse *conuerrere*? quanquam quid coniecturam dico, cùm ita in antiquitatis monumentis reperiam? & quoniam tam multa de veterum librorum auctoritate deprompsi, ne istud quidem latere sinam, sed inde velut effodiam, quod in quodam libro sic legitur non pœnitenda accessiuncula, *in foro mihi crede saltaret, priusquam hæreditatem amitteret.* Hoc tamen posterius cæsum in omnibus desideratur libris excusis, sed & in multis chirographis, cùm tamen à me repertum sit, cur extra numerum iacẽre debeat, equidem non video: etsi eo video locum carere commodè posse. homines autem Romani nulla vnquam conditione perduci potuissent, vt in foro saltarent: idque Cicero loco turpissimæ rei, & qua nulla fœdior & flagitiosior commemorari possit, hic narrat. Sed & illud ita reperi, *Qui hoc non peruiderit.* mox continuò, *Sic enim cogitans: est istud quidem honestum, verum hoc expedit.* Illud verò quanti est? *quomodo poterunt vtiles esse cùm infamia?* nam quod receptum est & vsu locum suum fecit, sententiam planè corrumpit.

CAPVT XIIII.

Laudo, dormitator, somniare.

Laudo. SIMVLATA verborum laudatione plerunque id efficimus, quod toto pectore improbamus atque damnamus: quo factum est, vt verbum [illegible], quod Græcis laudo significat, pro recuso, improbo, nolo vsurpetur: Aristoph.

Aristophan. in Ranis, κλέπτ', ἐγρηγορῶν. nisi me fallir animus, eadem ratione dicendi Virgilius est vsus, cùm 2. Georgic. scribit,

—laudato ingentia rura, Exiguum colito.

nam latifundia improbat, modicumque agri modum præfert: ac mihi videtur æmulatus esse Hesiodum, qui lib. 2. ἔργ. scripsit,

Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι. id est,

Exiguas lauda naues, oneratoq; magnas.

Et quoniam io Hesiodi mentioné incidi, quémadmodum ἡμερόκοιτον furem appellat, quod interdiu dormiat, noctu euigilet ad furandum: ita quoque Plautus dormitatorem pro fure dixit, in Trinummo, Sc. Huic ego diei. (Dormitator.)

Illic homo aut dormitator est, aut sector zonarius.

His verbis perspicuè fur intelligitur. sed & somniare pro furari ab eadem mente dixisse Plautus videtur, cùm scripsit in Sricho, Sc. Salue te Athenæ. *quis somniauit aurum?* nam furto quæsitum aurum dicere videtur. (Somniare.)

CAPVT XV.

Soldurij, Lugdunum, dunum.

SCRIBIT li. 3. Commentariorum Cæsar, *alia ex parte oppidi Adcuantanus, qui summam imperij tenebat, cum sexcentis deuotis, quos illi soldurios appellant, quorum hæc conditio est, vt omnibus in vita commodis vnà cum ijs fruantur, quorum se amicitiæ dediderunt: si quid his per vim accidat, vt eundem casum vnà ferant, aut sibi mortem consciscant: neque adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius amicitiæ se deuouisset, mori recusaret.* quorsum hæc à me scripta sunt? nimirum vt doceam esse perdifficile in ea lingua, quæ neque literis, neque sermone hodie celebrata & vsitata est, quid verum & emendatum sit perspicere. Nàm in Athenæo è Nicolao Damasceno hoc ipsum, quod memoriæ Cæsar tradidit, reperi: ita tamen, vt pro soldurio illic solidunus scriptum sit, pro Adcuantano Adiatomus. Scio antiquis Gallis dunum collem significasse, & hodie etiam quibusdam in Galliç locis aggerem. nam aggeres mari oppositos & moles dunos nostri homines vocant. sic Lugdunum quòd in monte olim situm erat (nam postea cùm incendio consumptum fuisset, in planum deductum est) dicitur tanquam Lucij mons, cùm ipsam vrbem à L. Munatio Planco conditam fuisse multi censeant. Plutarchus in libro de fluminibus Lugdunum montem esse vocatum ait & oppidum in monte collocatum, quòd lugum lingua Gallorum coruum significet, dunum eminentem. sic multis Galliæ oppidis dunum adiunctum non ignoramus, cuius significatio ad ambactum & deuotum nihil quicquam pertinere videtor. sed nihil in præsentia commodius quàm ipsa Damasceni verba adhibere. Ἀδιάτομον δὲ τὸν τῶν Σωτιανῶν βασιλέα, ἔχειν δὲ τοῦτον ἑξακοσίους λογάδας περὶ αὐτὸν, οὓς καλεῖσθαι ὑπὸ Γαλατῶν τῇ πατρίῳ γλώττῃ σολιδούρους· τοῦτο δ' ἐστὶν ἑλληνιστὶ εὐχωλιμαίους. τούτους δὲ οἱ βασιλεῖς ἔχουσι συζῶντας, καὶ συναποθνήσκοντας, ταύτην εὐχὴν ποιησαμένους, ἀντὶ δὲ συνδυναστεύειν τ' αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἐσθῆτα φοροῦντας καὶ δίαιταν ἔχοντας, καὶ συναποθνήσκειν κατ' ἀνάγκην, ἄν τε νόσῳ τελευτήσῃ ὁ βασιλεὺς, ἄν τε πολέμῳ, ἄν τ' ἄλλως πως, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἔχει τινὰ ἀποδειλιάσαντα τούτων τὸν θάνατον, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἀποθάνῃ. (Soldurij. Dunum. Lugdunum.)

CAPVT XVI.

Deportatio, spatiũ, psilocitharistæ, chorocitharistæ, globuli cupreßi, anchesites, lartidius acriculus.

HOC caput multa cuiusque modi complectetur, locorumque varietate censeri volet, & vt qui è diuersis flosculis sertum ne ctunt vnum, multa discolori specie contexet, eaque ita, vt aliud ex alio nascetur, ac ne ex alio quidem: satis enim erit in mentem venisse. Nomen deportationis in insulam, quod multò relegatione grauius erat, vnde tandem natum est? ex eo, vt reor, quòd senatus censuit milites eos, qui ex Cannensi acie fugerant, ex Italia in Siciliam deportandos esse, nec antè inde reportandos in Italiam, quàm Pœnus Italia depulsus esset. ex ea re nomen deportationis primùm natum arbitror, cùm eorum militum more in insulas pœnæ nomine rei amandabantur. Spatium est quaotum alicuius loci patet magnitudo. sic etiam eius spatij ambulatio & decursus vocatur. Cicero libro primo de Oratora, *Tum Scæuolã duobus spatijs tribúsve factis dixisse*, id est, cùm bis aut ter totum ambulationis spatiũ peragrassent. Tranqoillos in Domiti. cap. 4. *singulos à septenis spatijs ad quinos corripuit*, id est, à septenis cursib. à septenis curriculis. Sed quinam sunt eo in loco apud Tranquillum psallocitharistę, quęri video. ego verò locum esse corruptum audacter affirmare ausim, legendumque psilocitharistæ. sic autem vocatur qui solo nudoq; citharæ cantu psallunt, sua ipsi voce non accinentes, nec in choro canentes. nam citharœdi etiam ad fides canunt: chorocitharistæ plures vnà fidibus modulatè concinunt. atque horum verborum hæc discrimina esse arbitror. In tertia Tusc. *& hoc ille acriculus me audiente Athenis senex Zeno*, verum germanumque puto, pro quo, modò *Græculus*, modo *acrocholus* substituitur. sic forriculum Cicero 1. Tusc. dixit. Libro 16. epist. 3. ad Atticum sic multi scribunt, *& si cum processerimus, exploratiora videbimur, & tectis vtemur*: ac de nauibus tectis, quæ apertis opponuntur, intel ligunt: alij *& testis vtemur*, & testas genus quoddam nauium interpretantur: ego contra omnium istorum interdicta, etesias io pos sessionem mitto, legoque *etesijs vtemur*, qui venti bona certaque tempestate transmittentibus ex Italia in Græciam commodi sunt, & mense Quintili spirare solent. Apud Varronem li. 1. cap. 4. de agricultura, fructus cupressorum nominantur galbuli, quam ego vocem vt nihili ex ea decuria expungendam censeo, (Deportatio. Spatium. Psilocitharistæ. Chorocitharistæ. Acriculus.)

idque

idq; auctoritate Theophrasti inductus, qui σφαίρια appellat, vt sine controuersia globulos Varronem scripsisse nobis cōstet. Lib. 7. epist. 1. ad Atticum scribitur, *Mirus est [illegible], germanus Lartidius*: id hoc sensu accipio, Vlysses, qui Lartides vel Laërtides erat, astutissimus & callidissimus veterator habitus est: talē Philotimum dicere possum, & Lartidium, id est, Vlysseum appellare. Non longo postea interuallo sequitur, *flauit ab Epiro lenissimus anches mitis.* ego anchen nomē venti ex Epiro spirantis fuisse diu suspicatus sum, vt atabulū ex Apulia: multaque commemorat variis in tractatibus diuersa Theophrastus ventorum nomina: & cùm ille Epiri ventus soleret plerunq; vehementior & asperior esse, tum mitem fuisse cogitabam. nunc puto legendum *Anchesites*: vt ventus sit ab Anchisa portu Epiri spirans, cuius mentio est apud Halicarnasseum. Narrat Cicero epistola sequente magnam fuisse in M. Curio vrbanitatem, & vrbanum quoddam eius testamētum puerorum Ciceronum signis & cohortis prætoriæ obsignatum refert: quod equidem ad vrbanitatem facetè factum iudico, quid enim cohorte testium opus erat, aut puerorum signis? *fecit autem*, inquit Cicero, *te exlibertum, me extra vacuum*: istis in verbis iocum latere intelligo. attentior erat ad rem Atticus, nec libenter seruos libertate donabat: proinde eum hæredem exlibertum fecit. nam & assignati etiam patronis liberti solebant: me extra vacuum fecit hæredem, id est, me non misit in id quod vacuum esset, vt si quis libertus non esset adsignatus, aut si qua pars hereditatis non esset legata: & eodem in verbo lusit in negotia mea, hominemque me negotij plenum significauit, & nunquam vacuum. vel neque libertum tibi vllum reliquit & assignauit, neque vacuam hæreditatis partem vllam mihi tribuit. alij hîc *ex librlla* legūt, & libellæ nomine totam hæreditatem complectuntur: à quibus vehementer dissentio, præsertim cùm vetus scriptura refragetur, vt ipsi testificantur, & libella pro asse poni non soleat. Quod si libellam & teruncium quis hîc defendat, etiam venusta vrbanitas non deerit. cùm enim libella sit sestertij decima pars, teruncius tricesima, quibus nominibus tamen non erat in testamentis receptum vti, intelligemus relictam Attico tantùm vnam libellam, Ciceroni vnum teruncium: quod sanè ridiculum erit: neque enim quisquam è tantillo hæredem instituebat. In Attici vita legimus Bruto & Cassio desperatis rebus prouincias à consulibus necis causa datas, in quo Ranconeti clarissimi Præsidis auctoritatem sequutus, emendo, *dicis causa*. nam per speciem & nomen prouinciarum amādati & à Repub. remoti fuerant. Sed hoc caput nimia varietate locorum prodigiosum, hinc inde collectorum maleque cohærentium, vix cùm hominum risus à se deprecaturum sit, tandem aliquando insaniendi finem modumque faciat.

Globuli.

Anchesites.

CAPVT XVII.

Spondialia apud Ciceronem.

SÆpenumerò & ipse apud me quæsiui, & ex aliis percontatus sum, quænam essent ea carmina, quæ Cic. lib. 2. de Oratore spondalia vocauit. nec enim satis eo in loco facit interpretum quamuis doctissimorum industria, censentium versus trochaicos sic appellari, propterea quod etiam spondeum recipiunt. hæc ratio mihi fidem non facit, aliámque eius rei causam esse suspicor. Sed Ciceronis verba subiiciamus, *Tamen in hoc genere sæpe ipse vidi, cùm ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur, spondalia illa dicentis: Segregare abs te ausus, aut sine illo Salaminem ingredi?* Ego verò his verbis apud me diutiùs pensitatis tandem in eam partem propendere cœpi, vt existimem spondialia legi debere. nam cùm veteres Latini solerent omnes ferè cantiones trochaicis versibus texere, quibus summopere delectabantur, iisdem in sacris tibicines cùm modos faciebant, plerunq; vti solebant, Tibicines autem qui in sacris canebant, spondiales vocabantur, quod nomen à spondæo profectum initio est; cuius carmine Græci in libamentis deorum & sacrificiis vti soliti erant: sed cùm Romani delectarentur trochaicis cantionibus, & eorum cantum sacris operantes adhiberent, factum est vt carmina trochaica spondialia etiam vocarēt. Sed quis his rebus fundus erit, quis auctor, ne quis me ista pro meo iure effutire prædicet? Isidorus, qui etsi locuples testis fortasse non est, tamen, vt suspicor, probati & spectati alicuius auctoris fide, vt facere plerunque solet, lib. 1. etymol. ca. 16. ita scribit: *vnde & hi qui tibiis canebant in sacris gentilium, spondiales nominabantur.* Marius Victorius, *spondæus è duabus longis, vt regis temporum quatuor, dictus à tractu cantus eius qui per longas tibias in templis supplicantibus editur, vnde & spondulæ appellantur, qui huiusmodi tibias inflare assueuerunt.* In Mario tamen vel spondiauli vel spondiales scribendum est. si quis probabilius quid habet, ei libenter assentiar.

Spōdalia.

CAPVT XVIII.

Maro in Inarime & Aetna defensus.

ANimaduerti Grammaticos Latinos Virgilio iniquiores esse: quem, nisi fortè eximij poëtæ studio in errorem rapior, per summam iniuriam & calumniam condemnant, & eius cōdemnatione reliquum poëtarum chorum pari eiusdem criminis insectatione comprehendunt. Nam cùm Homerus 2. Iliad. scripserit,

Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Maro defenditur.

feaudem

fraudem dicunt admisisse capitalem, Maronem, qui 9. Æn. scripserit,

Inarime Iouis imperijs imposta Typhœo.

non enim esse ferẽdum vocabula duo Homeri sic in vnum conflata coagmentaque esse, aнimaduertendamque à reliquis poetis eandem esse culpam prædicant, qui sese Maroni ad eum errorẽ dociles præbuerunt. Equidem negare non possum Maronem elegantem Homerici versus tralationem & imitari & exprimere voluisse: alium tamen in fabula Typhœi sequutum esse contenderim, qui terrigenam illum non in Cilicia iacere, sed in insula Pithecusa cubilia habere dixerat: eam autem Inarimen appellatam fuisse nemo ignorat. quis igitur Maronem aduersum illas criminationes non satis esse munitum auctoritate veteris scriptoris censuerit, qua fretus Gigantis cubile propius patriam suam admouit? Apud interpretem Apollonij libro 2. Argonauticôn Perecydes scribit Typhoni insulam Pithecusam iniectam fuisse. verba interpretis recitabo, *ἔστιν τὴν πιθηκοῦσαν αὐτῷ περιῤῥιφῆναι αὐτῷ φεύγοντι ἐν τῇ θεογονίᾳ ἱστορεῖ*. Pati medius fidius iniuria à Gellio l.17.cap.10. & à Macrobio lib.5.Satur.capite 17. in versibus, quos de Ætna scripsit reprehenditur, quos è Pindaro imitatos esse volunt, cùm vt existimem, de eo nihil tum cogitarit, potius rei fidem & Lucretij descriptionem lib.6. secutus sit: ac sanè si quis malignè non existimet, multis partibus eo loco Maronẽ Pindaro anteponet, qui tantum miraculum tantumque prodigium orationia grauitate non videtur æquare. Quod autem reprehendunt Maronem, qui 3. Æn. liquefacta saxa sub auras cum gemitu glomerari dixerit, vt omni portento & prodigio incredibilius, licet eadem opera Strabonem reprehendant, qui lib.6.Geogr. idem de Ætnæ incendio refert: quem locum qui legerit, grammaticos impudentiæ & inscitiæ damnabit, & fidem poetæ non accusabit.

CAPVT XIX.

Mancipium, nexus.

Mancipium Nexus.

PARVM Manilio, veteri Iurisconsulto, cũ M. Tullio Cicerone in mancipij nexusq; nomine cõueuit: quippe cùm Manilius mancipium in nexu vt partem in genere contineri censeat: Varro lib.6. de ling. Lat. *nexum Manilius scribit esse quod per libram & æs geratur, in quo sunt mancipia.* M. autem Tullius nexum à mancipio separet in oratione pro domo, his verbis, *Sed tamen iure priuato, iure hereditario, iure auctoritatis, iure mancipij, iure nexi.* hic enim mancipium à nexo perspicuè distinxit. Cæterum his verbis Cicero auctoritatem pro iure dominij quæsiti vsucapione & possessione vsurpauit: mancipium pro oppignoratione. Atque hæc est sententia Scæuolæ, qui mancipij ius ijs rebus definit, quæ per æs & libram fiant, præterquàm quod mãcipio detur: quod & verius esse Varro ipso declarari vocabulo dicit: quod enim obligatur per æs & libram, neque suum sit, nexum dicitur. Ælius Gallus necti dicit, quicquid per æs & libram geritur, cuius generis est testamẽti factio, nexi datio, nexi liberatio. Parum tamen sibi Cicero constare videtur: nam in Topicis à Scæuula recessit, & ad Manilium concessit. uam abalienationem definijt, eius rei quæ mancipi est, aut traditionem alteri nexu, aut in iure cessionem, inter quos ea iure ciuili fieri possunt. nam nexu traditione mancipia complexus est, cùm præsertim mancipatio fieret per imaginariam venditionem, quæ nexu fiebat & locum habebat inter ciues Romanos, Latinos colonarios, & Latinos Iunianos, eosque peregrinos, quibus datum erat commercium: eaque duntaxat in rebus mancipij vsurpabatur, qualia erant prædia vrbana & rustica in Italico solo: item in iure prędiorum, in seruis & quadrupedibus, quæ collo dorsóve domantur. nam prædia prouincialia, quæ stipendiaria & tributaria erant, nec mancipij habebantur, & traditione alienabantur: item elephanti & cameli, tametsi dorso collóve domentur, propterea quòd è ferarum sunt genere. hæc etiam, vt & res mancipij, in iure cessione alienabantur: &, vt opinor, sola in iure cessione Ciceronis ætate res nec mancipij mutabant dominum, non enim nudæ & simplicis traditionis Cicero in eo Topicorum libro mentionem facit. quod si tum recepta fuisset ea rerum nec mancipij traditio, non commisisset vt eam prætermitteret.

CAPVT XX.

Puncta, thetica, vrnulæ, capedines.

DIalectici, quorum nomen Stoicis tribuebatur, vt cùm dialecticus diceretur, Stoicus audiri soleret: veruntamen dialectici, vt dicere institueram, solent interrogãdo disputare, quòd eorum disputationes sermonibus & dialogis similes sint, idque ea breuitate faciunt, & aduersarium ita premunt, vt non cæsim, sed punctim ferire videantur. Cicero igitur in Paradoxis, *minutis interrogatiunculis quasi punctis*, cùm dicit, punctum pro punctura accepit, quod vel ex eo, quod lib.4. de finib. scribit, perspici potest, *pungunt quasi aculeis interrogatiunculis angustis.* puncta fœminino genere & cæsa à Vegetio dicitur, pro ictu qui punctim & cæsim infertur. Sed quo tandẽ modo thetica, quæ dicuntur in scholis, ad oratoriũ dicendi genus Cicero ibi trãsfert? nẽpe quod è consultatione & proposito, id est, ex vniuersa & perpetua quæstione, causam & cõtrouersiam tractando efficit: id est eas quęstiones ad quęstionẽ generali sobiectã reuocat. proinde scribit in primo paradoxo, *sed hæc videri possunt obscuriora, cùm lenius disputantur, vita atq; factis illustrãda sunt.*

Puncta.

Theca.

sunt. & in secundo, *nec verò ego M. Regulum.* ac sic **Vrnulæ.** in reliquis deinceps. Pro fictilibus vrnulis eo in Paradoxo reperi in quodam exemplari hirnulas. est autem hirnula, & crescente etiamnum diminutione hirnella, vasis, vt ait Festus, genus in sacris. nomen habet ab hirnea, quæ tamen Plauto poculum est, Amphit. Sc. 1. nam poculum hoc, quo Pterela bibebat, dono datum fuit Amphitryoni, vt & à Græcis relatum est. Vrnulas tamen iudicium doctorum secutus magis approbo. nam vrnula vas erit, **Capedo.** capedo poculum. Dionysius lib. 2. vrnulas [illegible] appellat, capedines [illegible].

CAPVT XXI.

Produci; sumere, assumere, destinari, cumulatus,

VIX intelligi sine literarum Græcarum prudentia potest, qua sit ratione illud libro 1. ad Herennium scriptum, **Produci.** *producti sumus, vt de orationis partibus loqueremur.* quod significat, impulsi & adducti sumus: id equidem Græcorum consuetudine factum arbitror, apud quos sic [illegible] etiam vsurpatur, vt sciunt, qui mediocriter in eorum literis versati sunt. Hoc igitur admonitionis cuiusdam indigebat, ne locutio vel parum perspiceretur, vel pro insolitata damnaretur, & vt assolet ab emendatoribus locus adulteraretur. Ibidem sumi dicitur oratio, **Sumere.** cùm scribitur, *ne nimium longa sumatur oratio*; quæ consumitur, & ponitur: vnde & sumptus **Assumere** nomen ortum est: sed & assumi dicitur, quod præterquam quòd oportebat, additur & sumitur, vt adscititium & alienum: cùm scribitur, *Inanis arrogantiæ causa sibi assumpserũt.* Etiam in eo **Spurcus.** spurcè eo in loco, *si quid corũ superbè, spurcè*: significat atrociter, sæuiter, sanguinariè: vt, *immanis spurcus homo*, interprete Nonio. nam pro sordido & infami & impuro hic non potest dici, q; non tam in odium, aut inuidiam hoc raperet, quàm in contemptionem adduceret. Sed & **Incontinentia.** incontinentia mox impotentiam sui declarare videtur, non intemperantiam. nam cùm intemperantia flagitiosa sit; & flagitia non tam inuidiosum hominem quàm contemptũ despicatumque reddant, ex ea quæri in odium materia nõ posset. *In inuidiam*, inquit, *trahemus, si vim, si potentiam, factionem, diuitias, incontinentiam.* Eleganter autem **Destinari** destinari, quod est pro scopo poni & peti, quem & destinatum Seneca appellat, in eo legimus: *quid*, inquit, *oportent ab ambobus in causa destinari, quo ratio omnis totius orationis conferatur.* sed in memoriam mihi destinare redigit Catullianum quendam locum, in quo inaudita huius verbi notio, neque vsquam lecta, meritò exauget animum falsi suspectandi: sic autem scribitur epigr. 8.

At tu Catulle destinatus obdura.

hic destinatus est, vt opinor, obstinatus, cùm præsertim antè dixerit,

Sed obstinata mente, perfer, obdura.

Sed quis destinatum pro obstinato dici patietur? aut quis ita politissimũ & nitidissimum poetam locutum putabit? Crediderim potius eum interposuisse literam *d*, vt in *mederga*, & *ted hoc noctis*, apud Plautum, & aliis veteres factitarunt, & *obstinatus* edidisse, hunc in modum,

At tu Catulle obstinatus obdura.

Iniicere eodem libro, est tanquam aliquid obiter interponere & immittere, vt si Græcè [illegible] diceres. *Hoc modo*, inquit, *in loco communi per amplificationem iniiciemus*, id est, inducemus & interiiciemus. Cùm autem scribit, *quod negotio diminutum fuerit, exæquabimus industria*: istud exæquare à mensuris est sumptum, quæ cùm impletæ sunt, æquatæ dicuntur: cùm abundant, cumulatæ: **Cumulatus.** vnde & mox scribit, *Manus hoc accumulatissimè tuæ largiamur voluntati.* & Maro 4. Æneid.

Quam mihi cum dederis, cumulatã morte rependã.

Vegetius, *exinde primo die vnum coclearium cumulatum cum sextario vini veteris.* Iterum, *singula maiora coclearia plena & cumulata commisceas.*

CAPVT XXII.

Augmen, æuum, postes, deûm manium postis, Varro explicatur & emendatur.

IVuat agnoscere in Latinis auctoribus, quo pacto Græca quædam vocabula expresserint: etsi istud non leuis operæ est, ac plerunque se clã id ipsum subducit, nec à nobis percipitur. [illegible] Græcis moles est & magnitudo, **Augmen.** augmen dixisse videtur Latinè Lucretius lib. 3. hoc versu,

—& tamen ex his
Omnibus est vnum perfectum corporis augmen.

id est, vna moles, [illegible]. Sed eodem in libro, quod in libris non profanatis, sed qui maiori religione quàm Sibyllini in penetralibus recondiri sunt, reperi, temperare mihi non possum, quin eloquar: etsi ridiculum fortasse videbitur, præsertim cõ publica scriptura stilo Mineruæ exarata videbitur. vbi eñ legit̃ hodie,

—quem nequitat ratio depellere dictis,

inueni planè dilucideque scriptum, *—depellere noctis*: nec tamen à nobis velut censoribus, mouetur tribu *dictis*, sed antiquitatem librorũ testamur, quæ sententiam nec frigidam, nec inscitam continet. constat enim à poetis Græcis noctem [illegible] non infrequenter vocari, quòd eo tempore nullo auocamẽto à consilio quærendo impedimur, nullaque interpellatione à cogitando prohibemur, & noctem consilium daturam sæpe dicere solemus, soliq; tum cùm sumus, omnem ingenij aciem intendimus ad bene consulendum. nulla tamen, inquit, noctis ratio nullumque consilium perimere extinguereque penitus reliqua naturæ vestigia posuit. Æuum more Græcorum poetarum **Æuum.** etiam vitam appellat. nam & apud Homerum & apud Sophoclem [illegible] ita vsurpatur. eorum igitur imitatione Lucretius,

Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaq; præterea perdit tum expellitur æuo.

Postes. Postes idem pereleganter pro foribus posuit,

quis postibus vtrinq; fulciuntur: Lucret.ibid.

Cernere res animus sublatis postibus ipsis:

id est, sublatis oculis, qui sunt animi fores. eo-

Deûm manium postis.

sensu etiam respondent apud Varronem lib. 4. de ling. Lat. aruspicea, deûm manium postileonem postulari, id est ciuem fortissimum eo demitti. nam deûm maniom postis appellatur, terræ hiatus, qui censebatur orci ianua. nam hiatus & voragines profundas auernáque, Acheruntis ostia credebantur. scio postulionem semper apud Varronem edi, & grammaticos non censos tantum, sed primæ etiam centuriæ existimatos, postulionem mordicus retinere, & pertinaciter defendere: sed ea vox idoneam nō interpretatur sententiam, & leonem Varro per inuersionē ciuem fortissimum adumbrare vult. in postulione autē nullū figuræ inuolucrum huius significationis reperias.

CAPVT XXIII.

Plinius duobus locis emendatus.

Plinius emēdatur.

VEluti pedicis capti hęremus in Plinio ita scribente lib. 11. cap. 37. *Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret id, scientes occidere non assueti.* nam & concinnata confictaque hæc scriptura est ab illis, qui vnde se nequeunt extricare, tricas inuoluunt, & scribere malunt quæ legant alij, quàm ab aliis scripta ipsi intelligere, & sensum non explanat ad liquidum, quem probare possis. nā si hoc dicere voluit, Priusquam callerer, non assueti occidere: quid attinuit scientes addere? deinde non arbitror maiorum tantum fuisse luxum, vt suminis causa suem occiderent, & inuidia potius ætatis suæ mores onerare voluit. In libris sanctioribus reperio, *priusquam calleret inijcientes occidere non assueti*: quod verbum ioiicientes, cùm vsq; adeò discrepare viderem ab illo commentitio, *id scientes*, cœpi velle ipse pari corrigendi libidine vti, & scripturam archetypam interpolare, minori tamen incommodo quàm illi, quòd antiquitatem nō suppresai, quam illi in totum opprimere de medioque tollere voluerunt: eam enim meæ sententię iam præscripsi. sed vt tandem quod sentio, eloquar, existimo legendū, *priusquā calleret, incientes occidere non assueti.* vt enim Pompeius scribit, incientes dicuntur vicinæ partui. nepotes autem & luxuriosos sui sæculi norat, qui, vt illa parte tenera fruerentur, antequam occalesceret durareturque, ante partum sues grauidas occidere solebāt, quod maiores non factitabant. atque ex his quidem laqueis vtcunque nos expediuimus, vereor ne magis cōstricti teneamur alio in loco eiusdem capitis. *Iecur maximè vetustatis patiens, centenis durare annis obsidionum exempla prodidere.* quis enim obsecro vnquam audiuit tot annis vllam vrbem obsessam fuisse? vnde igitur exempla, quæ dicit, perita sunt? Isti concinnatores grassantur per bonos auctores impunito quodam latrocinio, & cùm eorum sceleri persolui deberet teterrima pœna, vastando populandoque doctrinæ famam laudemque aucupantur. oracula librorum antiquorum sciscitanda mihi esse putaui, in quibus nihil tale reperi: sed quod tamen reperi, vt verum fatear, vate aut Sibylla indiget interprete, neque ex eo sana vlla sententia confexi queat. verba antiquorum exemplariū sunt, *hoc sirion cum exempla prodidere.* quid illud sit, *hoc sirion cum*, nequeo comminisci. *oxyrynchûm exempla* aliquando vaticinatus sum legi debere, qui piscis in Ægypto frequens est, & in eius potuit iecore, quod Plinius refert, obseruari: sed mihi commentum istud non placet. vero propius sit, *Assyriorum exempla prodidere.* nec tamen huic sententiæ ita confidemus, vt nos aliis eam approbare posse putemus. Itaque & amplius pronuntiamus, & alios ad emendationem interpretationémque hortamur.

CAPVT XXIIII.

Dij genitales, oscilla, æora, Maro explicatur.

VErsus est Ennianus à Seruio in lib. 6. Æneidos relatos,

Romulus in cælo cum dijs genitalibus æuū Degit:

qui & à Cic. 1. Tuscul. memoratur, suppressa tamen Genitalibus voce: & apud Ausonium in periocha lib. 4. Iliad. scribitur,

Dij genitales.

Iuppiter interea cum dijs genitalibus vnà
Concilium cogit superûm de rebus Achiuis.

Qui igitur dij genitales sint, & cur ita vocentur, quæritur. Ego deos genitales reor dici, vt parentes & auctores & procreatores rerū omnium & animantium. mouet me, quod *ἀειγενέτας* ab Homero vocari deos reperio, hanc vocem grammaticis modò deorum immortalium æternitati, modò perpetuæ eorum procreationi attribuentibus: quam posteriorem significationem poetas secutos esse existimo. sic Græcorum comparatione multa eloce scunt, quæ antè velut caligine nimboq; obducta videri non poterant. Æquè è Græcorum comparatione versus ille Maronis 2. Georgic. quem tñ spero me satis antea è Tertulliano fideliter explicasse, clarissima luce collustratur.

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu:

in quo tamen critici sententiæ non minus incerti sunt, quàm si sors quædam esset ex adyto Apollinis edita. sed cùm Maro Græcorum instituto & more hoc Romanos Troianorū colonos fecisse dicat, constetq; ex grammaticis Græcis solitos Athenienses de arboribus molles sibi Bacchanalibus suspendere sessiones & gestationes, quas æoras appellabant, haud cunctabor affirmare oscilla esse quędam, vt sic dixerim, suspendicula, quibus se in aere pendentes agitabant: Hesychius, [illegible] Æora aūt Græcè pensilem quandam gestationem significat. Iniusta igitur est macula Germanici

Maro explicatur.

interpreti

interpreti ita scribenti, *Quod fictum ab Atheniensibus, qui diebus festis institutis aras constituerunt, ideò quia illam pendentem aspexerunt, quod est apud Graecos: ex quo factum, vt soli osculo iactarentur homines*. hic arbitror non aras, sed aeoras esse scribendum. Et, *quod est apud Graecos* αἰωρῶα. Nihilo secius & illud Maronis lib. 5. Æneid.

Hanc tibi Eryx meliorem animā pro morte Daretis
Persoluo,

ex comparatione Graecorum melius aliquantò intelligetur. cùm enim Daretem tanquam hostiam sacris vouisset, & interficere decreuisset, proinde quasi ea hostia grata heroi nō esset futura, nec litatura, succidaneā sese meliorem dare demonstrat. nam in sacris succidaneis, Graeci per euphemismum, ἀντὶ ψυχῆς ἀμείνω dicere solebant.

CAPVT XXV.

Munitor, circunscriptus, primo coetu, & quaedam emendata apud Cornificium lib. 4.

QVOD lib. 4. ad Heren. Cornificius esse dicit exornatum pronominatione, nostro seculo mutauit figuram, & ad permutationem quandam aenigmaq; videtur pertinere: quòd quae olim vel recentia vel praesentia, omnibus notissima erant, vetustate oblitterata, & obscurata, vix hodie intelliguntur. sic autem scribitur, *Videte nunc, inquit, iudices, quemadmodum me plagiosippus iste tractarit*. hoc aurē acerbissimè dictum diu arbitratus sum in Philippum oratorem, qui pro fure & plagiario & improbo morderetur acriter: plagium igitur furtumque ei obiici censebam, vt & lib. 2. de Oratore in iocis: neq; aliud quicquam hic fingere & comminisci poteram. Nunc scabie quadam & prurigine emendandi fortasse non mendosa agitatus, locum scalpere coepi, & modò *plagosus fuisti* scribere, modò *plagosus iste*: quod quidem omniū maximè mihi probatur: nam de aduersario loquitur, à quo vapulauit: qui sensus & è priore emendatione efficitur. Legitur autem variè, modò plagiósippus, modò plagioxiphus, à transuerso gladio, quod perplacet. Illud etiam inuersionem verbi habet obscurissimam eodem libro, quod pro translatione positum est. ita quae aliis translata sunt, aliis sunt sitpea & aenigmatica. *Vt si quis, inquit, Drusum, Gracchum, Numitorem obsoletum dicat*. cùm Numitorem dicit, id non tam perlucidum, q̄ vitrum aut crystallum est. ego de homine seditioso dictum accipio ex eo, quòd Numitor cum suo nepote coortus in Amulium, regno ipsum exturbarit. Ego tamē hic quoq; potius veteres libros secutus legendum crediderim, *vt si quis Drusum, Gracchum, munitoremq; obsoletum dicat*. nam Gracchum constat, vt Plutarchus in eius vita scribit, è viarum munitione plebis Romanę gratiam emeritum fuisse. Illa leuiora & faciliora, sed iuuenturem tamen monitura oscitantem fortasse, nec attendentem, vtilitatem eodem lib. sic vsurpatam, vt solet Graecè poni χρῆα, *Si idoneus esse potest ad eas vtilitates et aptus, quae desiderantur ab equo*, id est, ad eos vsus, ad eas res. Primum coetum, primū iudicum conuentum appellat, cùm causa primùm agitur & auditur. Itaq; primo coetu condemnare est prima actione sine ampliatione. *hic vos, inquit, viri estis, si primo coetu condemnassetis, ne crudeles existimaremini*. Circunscripti sunt, velut in ordinem redacti, quorumque potestas diminuta est: *ne, inquit, omnino patres conscripti circunscripti putētur*. Cladem autem quandam persensit vetustatis illud, *Et narret alys quomodo Ladas, aut Boius cum Siconiis cursitarit*: inscitus enim & nugatorius exprimitur sensus. neq; enim cum populis solebant illi, vt reor, cursitare, sed cū similibus certatoribus, & subsentio quid scribendum sit, quod tamen vix audeo scribere, cùm coniecturae non historiae id acceptum feram. sed de capite non dimicamus, & serò meruere & verecundari incipimus, qui antè tam saepe faciem perfricuimus. Legendum igitur credo, *aut Boiscus, Sicyonius cursitarit*. Et vt iterum impudens sim, cùm scribitur, *& suum quisq; de libris suis tulerunt*, inemendatam corruprumq; affirmare audebo, legendumq;, *de libris sustulerunt*. nam illud *suis* si quis ad vera latinitatis amussim exigat, intelliget loco non conuenire. Mox quoque, *quibus possumus & debemus*, non *quod possumus*, Cornificium scripsisse, vel potius Crassum ita loquutum esse, asseuero. fides penes Ciceronem aliis locis ista sic scripta proferentem. Diis gratia, nemo huius capitis coguoscendi causa vadimonium deseret: nec eius causa vel cassa nuce, vt Flaccus ait, paupetabitur. nec enim vllum vel à lite demorabitur, vel aucupio quodam rerum visendarum captum à re familiari auocabit. sic ferè sunt quae scribimus, vt fastidiis potius adhaerescant, quàm lenocinio vllo lectorem eblandiantur.

Cornificius emendatur.

Munitor.

Primo coetu.

Circūscripti.

CAPVT XXVI.

Barathrus, mare magnum, robur, seorsum, clanculum, sumere, vbi, apud Lucret. lib. 3.

AVFER *abhinc lachrymas barathre*, apud Lucretium lib. 3. vt insuetum nos à sese abalieuat: sed vt ἄσωτος Graecis pro adiectione vsurpatur, cùm sit vocabulum appellationis: sic βάραθρος est dignus barathro, cùm barathrum sit, vt grammatici appellant, substantiuum. βάραθρος quidem à Gręcis explicatur βαράθρου ἄξιος. barathre reperiri in antiquis libris testis est vir eruditissimus Dionysius Lambinus. In aliis est barathro, quod erit, in barathrum. quidam etiam balathro legunt: aliis barathro, est balathro. Mare magnum dicit ibidem Lucretius, etiam cùm loquitur de Hellesponti angustiis, quas Xerxes ponte coniunxit, credo ad maris totius mediterranei magnitudinem & vastitatem respiciens, nō ad eam tantùm partem referens, quae contabulata ponte fuit.

Barathrus.

Mare magnum.

Ille, inquit, quoq; ipse viam, qui quondam per ma-
re magnum Strauit.

itaque sic de mari loqui propè mirabundi solebant antè autem iam docuimus mare mediterraneum, mare magnum à Latinis appellari. sed & Græci [illegible], ex magnitudine vocát. Cùm autem Lucretius enumerat pœnarum quædam genera illo versu,

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ:

Robur. Robur fustem lignumque significare videtur, quo sontes tundebátur fustuario. nam locum hic, vt reor, non significat, nec vinculum: de

Seorsum. suppliciis enim loquitur, nó de vinculis. Seorsum apud eundem poetam auget præpositionum numerum, vt, *—nequit vllam*

Dispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto.

Clanculũ. id est, à corpore toto separatus: vt & clanculum apud Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1.

—alij clanculum patres quæ faciunt:

id est, clam patribus, & patribus ignaris. Sed & alio loco etiam multò clarius sic seorsum cum auferendi casu iunctum vsurpatur,

At neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
Esse potest animæ: neq; seorsum lingua nec aures
Auditu per se possunt sentire, nec esse.

Legendum autem suspicor eodem libro è vetere libro,

Quam primordia sentiscant commissa animal,
Et quantis interuallis tuditantia possint
Concursare, coire.

Non tamen dissimulandum aut tacendum, in eo scriptum fuisse,

Et quantis interuallis. Tuditantia porrò intelligo tundere velut cupientia & pellere: impulsa enim leuiter mox concursant & coeunt, mouentq; animal & pellunt. placet & frequentationis sensus. Quod aũt scriptũ est,

Sumere. *Illud in his rebus nequaquam sumere possis,*

valet ponere, dicere, afferre: estq; verbum philosophicum aut dialecticũ, quod λαμβάνειν Græcè dicitur: vnde sumptiones dicuntur partes ratiocinationis complexionem antecedétes. Illud quoq; Græcanicum est,

Vbi. *Quippe vbi imaginibus fumi nebulæq; mouetur.*

est enim quod Græci scriptores [illegible] dicere solent, quod valet, præsertim cùm. ait enim, principia animę esse tenuiora fumo & nebula, præsertim cùm fumi & nebulæ imaginibus & simulachris soleat moueri.

CAPVT XXVII.

Cathenæ, compedes, cum palla saltare, Coriendrus, amare.

Cathenæ. Compedes. APVD Plautum in Menæchmis cathenę, ferreæ sunt: compedes, lignee, cùm scena primum scribit,

Tum compediti ianuam lima proterunt.

non enim id de ianua vel ergastuli vel carceris, vt quispiam prima specie putaret, dicit, sed de compedum claustro, vt inde pedes eximát. Illic quoque clauus erat, quo claudebantur, quem dicit lapide interdum excuti. Illud ex eadem est fabula, scen. 3.

M. Sustine hoc Penicule, exuuias facere, quas voui, volo.
Pe. Cedò. M. Sed obsecro hercle, salta sic cum palla postea.

hic exuuias facere, est spoliare se, & spolia à se in alterũ transferre, quod Menæchmus facit, qui exuuiis vxoris & suas, induuias facit & tradit Peniculo: cumque qui saltabant olim in scena, & cantabant, aut citharam pulsabant, palla ornari essent, idcircò à parasito petit, vt cum palla saltet: Horatius in arte poetica, Cum palla saltare.

Post hæc personæ pallæq; repertor honestæ
Aeschylus. Iterum,
—traxitq; vagus per pulpita vestem.

Et Cornificius 4. ad Herennium, *Vti citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta.* moxque sequitur, *vocem emittat acerbissimam cum turpissimo corporis motu.* Quòd auté saltationis ob pallam mentionem fecerit, illud argumento est, quòd eadem fabula scribitur, Sc. Potin' vt.

—Non ego te indutum foras
Exire vidi palla? M. Væ capiti tuo:
Omnes cynædos esse censes, tu quia es.

id est, omnes, vt interpretor, saltatores. Illic autem, Sc Bene obsonaui.

Seu tu Cylindrus, seu tu Coriendrus, perieris: Coriendrus.

tantùm arbitror annominatione vocumq; similitudine accersitum lepórem, expectatione tamen interim spectatoris venustè decepta, cùm præter opinionem repentè proprium nomen ex olere fingatur inauditũ & ridiculum. Sc. Menæchme. inquit Plautus, *—amare ait*

Te multum Erotium vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas.

hic amare est amanter precari, & à caro homine rogare & optare. apud Quintil. lib. 6. cap. 3. Amare. in ioco Domitij Afri nouitate iucũda & amœna vsurpatur. nam cùm is qué defenderat, eius conspectum vitasset, vbi postea ipsum conuenit, Amas, inquit, me, quòd te non vidi: id est, gratum mihi fecisti.

CAPVT XXVIII.

Quædam in oratione pro Flacco emendata.

IN oratione pro Flacco, qui dicitur Timolites vicanus, vt aliquam testimonij fortasse Cic. emendatus. dictionem habuisset, in tanta tamen causa nullam habuisset testis auctoritatem, si è vili vico potius, quàm ex oppido nobili Romam euocatus fuisset, homo præsertim inter suos ignotus: &, vt suspicor, Lælius tum amens non erat, vt hominibus è villis & pagis testimoniũ denuntiaret: nec tam parum gratiosus, vt non confideret se aliquem ex vrbibus commouere posse, & Romam euocare. Hæc cùm ita sint, haud cunctanter legam, *Timolites Nicænus.* Nicęa autem nemini ignota potest esse, cui sando sit auditum aliquando concilium Nicænum. In ea etiã oratione *rogare*, pro erogare fallit, cùm scribitur, *sestertium terq; & quadragies rogabemus.*

hæc

hæc quidem admonitio desiderari syllabam, vel potius literam demonstrat: sed sine qua tamen sensus, vt vocabulum ipsum, claudicat. *Ab Acno* autem *in Asiam*, scribendum esse, nó ab Hæmo, supervacaneæ esset operæ monere, nisi mons oppidi sedem occupasset omnibus in libris. Fallit & versipelli dolo in eadem oratione litera c, quę in locũ tertiæ subrepsit. nam qui populi Acmonenses appellantur, in Æmonenses adulterati sunt: Stephanus, *ἀκμονία πόλις φρυγίας*, ab hac vrbe Acmonenses & Acmonien ses eius municipes vocabantur. Trapezitas autem non malè ab hominibus Latinis mensarios dici posse, quod in Bodæo ab eruditis reprehensum esse recordor, fidę fecerit pro Flacco Cicero his verbis, *Cum ciuitate nobis res est acerrima, & conficiendarum literarum diligentissima, in qua nummus commoueri nullus potest sine sex pretoribus, tribus quæstoribus, quatuor mensarys, qui apud illos à populo creantur.* Hos vt opinor mensarios homines illi Græci sua lingua *τραπεζίτας* vocabant: & cùm ibi mensa publica nominetur, suspicandum est & mẽsas priuatas fuisse, vt trapezitę essent duorum generum in aliquibus vrbibus Græciæ, publici & priuati. Illo autem in loco, *illum conseruatorem Asiæ, illum Dionysium*: è librorum vetustorum testatione scribo, *illum Euium, Nysium, Bacchum, Liberum nominabant.* Euium autem Liberi patris cognomentum ab omnibus opinor agnosci: sed & Nysium à Nysa monte appellarum nemo paulò humanior ignorat. nec videtur id vllis exemplis confirmandum, ne soli, vt in prouerbio est, lucem fœnerare velle videamur. nam vt in vitio est, qui dubia non probat: sic qui certis & notis argumenta quæritat, est superuacaneus.

CAPVT XXIX.

Varro de lingua Latina emendatus, pinsare humum cubitu, cohum, cohiuum.

Varro emẽdatur. MARCVS Varro lib. 4. de ling. Latina, Asiam & cœlum duobus modis dici refert: nam vt cœlum dicitur cœli pars summa vbi stellę & aeris plaga tenero terram comple xu continens: sic Asia dicitur pars orbis terræ, quæ non Europa. duas enim tantum partes Varro, vt & Salustius in Iugurtha, orbis terrarum nouit, Asiam & Europam. nam in Europa ponit Aphricam. Dicitur & Asia prioris Asiæ pars, in qua erat Ionia, & prouincia populi Romani. in Varrone scribitur & Cilicia, falsò mendoseque: cùm in illa Asia Cilicia non esset comprehensa: Cicero pro Flacco, *Nam, vt opinor, Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia.* Strabo lib. 12. *οἱ ῥωμαῖοι ... .* Mox in Varrone lego, *non malè quod posterior*: vt reprehensum veriloquium Ælij ab aliquo posteriore scriptore intelligamus: si posterior Ælius scribatur, vt ab Antonio Augustino, sententia erit, ipsum sui posterioribus libris reprehensorem fuisse,

non tam cælum à cælando, quàm cælare à cælo deductum esse. Cælum alij ita vocatum cen sent, quod sit cælatum impressumque variis signis, & distinctum sculptumque: hinc præclari illi versus Varronis,

Mundus domus est maxima rerum,
Quam quinque altitonæ fragmine zonæ
Cingunt, per quam limbus pictus bis sex signis
Stellumicantibus, altus in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

Aliis cœlum dicitur vt *κοῖλον*. Cæterùm vbi scribitur à Varrone, *Ego magis puto à chao cauum*, quæ scriptura mirificè mihi probatur, in antiquis libris reperio, *à chao couum*, vt librarius fortasse cohum scribere voluerit: oam, vt ait Festus, Cohum poetæ cælum vocauerũt. infrà tamen Varroni couum in aratro nominatur. in antiquissimo libro clariss. viri Henrici Memmij ita scriptum reperi, *cose est quo cælum contineatur: vnde Ennius,*

Vix solum complere couum terroribus cœli.

Est & cohiuum calyx rosæ adhuc conniuens & clausus. Verba sunt antiqui lexici, *cohiuum, κάλυξ ῥόδου μύουσα*. scribitur & cooiuum, à conniuendo, vt reor. Scribo mox in Varrone, *nocta quæ caua cæli.* Lego infrà in eodem, *non terminus, sed termon*, vel *terma*, vt & Ennius locutus est,

Ingenti vadit passu, qua redditus termo est.

Lego etiam mox, *hoc Græci τέρμονα*. distinguendum autem est post, *in Latio*, vt arbitror. At vbi scribitur, *appellarunt summa terræ, quæ sola teri possunt, sola terra*, puto intelligi emendandum, *quæ sola teri possunt*, id est, pede & vestigio. emendationi suffragatur mensio syllabæ. Protinus lego, *ideo Ennium in terram cadentes dicere, cubitis pinsabant humum*. sic enim in manuscriptis libris reperio: si quis *pinsebant* legas, non multom repugnabo, pinsare autem humum, est terram terere, vt faciunt qui interficiuntur, cadúntque in terram. Simile est illud Homeri, *... .* At vbi scribitur, *Et dicitur humilior, quæ ad humum, vt Sabini, vt Latini*: magna est confusio & conturbatio rerum & verborum non suo collocatorum loco. Georgius Buccananus poeta grauissimus & elegantissimus vidit primus vnde ista essent distracta atq; diuulsa, ac me docuit cũ aliis ea sic coniungeda esse, *Et dicitur humilior demissior: infimus humilimus: quòd in mundo infima humus.* Lego autem nõ longè hinc, *hinc sudor, vdor: is quamuis deorsum in terram vnde sumi pote, puteus: nisi potius quod Aeoles dicebant, vt πιτταύς sic πύτεος & puteus, non vt nunc φρέαρ: à puteis oppidum Puteoli.* Non longè hinc lego, *Quo de ... lacus: Lacuna, in qua ... aqua.* Lacum autem intelligo, quo ex flumine ad aquandum aut lauandum aqua excepta est, quo etiam ex riuo ductu aut fonte recipitur: Terentius in Adelphis act. 4. scen. 2.

Cohum. Cohiuũ. Pinsare hum um cubitu.

Apud ipsum lacum est pistrilla.

Horatius lib. 1. satyr. 4.

Gestiet à furno redeuntes scire lacúque.

Lego *stagnum, quòd Græcè στεγνόν*. Deinceps lego, *Ea fere nominata aut translatitio nom... e aut ab homini-*

bus, vt Sabini & Lucani. atq; ita quæ malè disiuncta fuerant, auctore Buccanano optimè rursus cohærescent.

CAPVT XXX.

Quædam in Varrone lib. 4. emendata, escendere, prædes, prædiatores.

Varro emẽdatur. NOndum è Varronis libris de lingua Latina omnes, vt ita dicam, errorum vepres eruncati sunt. serpunt etiamnum illic multæ spinæ multiq́ue rubi. nam quod legitur libro 4. *vniuersus ager dictus Latium*, vt in annosis reperi libris, *latius*, adiectionis more magis me delectat, vt & infrà, ager aruus & arationes dicuntur: quemadmodum & apud Plautum in Truculento, Sc. Ad fores.

Non aruus hic qui arari soleat, sed pascuus est ager.

Lego etiam, *vt nostri augures publici disserũt.* Quod sequitur mox, nõ plus sensus habet, quàm surdi lapides: sed sic emendo, & sensu qoodam & vita afficio, & velut anima dono. *Quocirca Gabinus, peregrinus, sed quòd auspicia habet singularia, ab reliquo discretus.* ostendit enim quamobrem in peregrino Gabinus ager non numeretur, q; scilicet suum quoddam auspiciorũ genus à reliquo agro peregrino diuersum habeat. In agri autẽ notatione ab omnibus, quas quidem viderim, editionibus discrepat clandestina & antiqua scriptura, quã proponã, *Ager dictus est in qua terra quid agebãt, & vnde quid agebãt fructus causa: aut quòd id Græci dicunt, ἀγρόν: aut ager quo agi poterat: sic qua agi, actus.* hæc interpretatio & verior est & dilucidior, quàm edititia. Illud quoque melius & intellectu facilius, *Quòd segetes ferunt, fruges: à fruendo fructus: ab spe, spicæ.* vt eduntur ista, Varronis enucleatio & etymologia propè tota perpetuaque interit. Illud autem, *Plebi rura largiantur ad aream*, valet, Non prata aut pascua aut siluas diuidit plebi, sed agros frumẽtarios: frumenta enim teruntur in area, nõ omnia tamen: nam far, quia suis extricari follicolis nõ potest in area, torrebatur in fornace. Inopia quoque particulæ vt laborat comprehensio quædam non longè hinc, *prædis dicta item vt prædes, à præstando: quòd ea pignori data, vt publicè mancupes præstent fidem.* vt inde aberat, quod restitui è vetere libro. Cæterùm prædes exponuntur

Prædes

in antiquo lexico [illegible], qui pro vectigalibus populi obligati sunt: prædiatores [illegible], qui eorum scilicet bona & fortunas emunt. hinc ius prædiatorium apud Cic. pro Cornel. Balbo, quo obligata sunt bona ærario & populo. Deinceps autem sunt extexenda, quæ disiuncta sunt improbissimè, *Vbi nunc est Roma, septimontium nominatũ, ab tot montibus, quos postea vrbs muris comprehendit.* at rupes Tarpeia, pars erat mõtis Capitolini præceps, vnde nocentes deiiciebantur interdum: Plutarchus in Numa, [illegible]. Vocabatur & saxum Tarpeium: Horatius lib. 1. saty. 6.

Prædiatores.

Deiicere è saxo ciues. Lego non longè hinc, *in ædificiorum legibus priuatis.* Infrà ex monumentis veteris scripturæ lego, *Quod de aqua tum, dicitur velabrum: & vnde escendebant ad infimam nouam viam, locus sacer velabrum.* Cæterùm velabrum duplex fuit, maius, de quo nunc loquitur: minus de quo infrà, *Ab iis palus fuit in minori velabro: à quo, quòd ibi vehebantur lintribus, velabrum, vt illud maius de quo dictum est.* Velabrorum meminit Propertius lib. 4. eleg. 10.

Qua velabra suo stagnabant flumine, quaq;
Nauta per vrbanas velificabat aquas.

in velabro porrò locus sacer erat, quod velabrum dicebatur, vt Varro libro sequente tradet, vbi Accæ Larentiæ sacrificiom fiebat, qua in nouam viam exibatur. Atque hic obseruandum veteres escendo etiam pro ascẽdo dixisse: Liuius lib. 45. *A. d. x. Cal. Octob. ludorum Romanorum secundo die C. Licinio consuli ad quadrigas mittendas escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, reddidit laureatas literas.* Varro alio loco, *è vinea in arbores escendit vitis.* Iterum, *in carnarium escendit.* In vetere libro scriptura hæc extat, *quod ea qua tum dicitur velabrum.* Et mox, *Ad infimam nouam viam locus sacellus labrum.* Cùm autem è Lucilio profertur, *quadrantis ratiu*, clausulam versos hexametri esse intelligo. Qoadrans autem ratitus dicitur, quòd vt à Festo & Plinio libro 33. capite 3. scribitur, in eo esset sculpta ratis figura. igitur ratitus, est rate notatus & insignitus, & ratem habens.

Escendo

CAPVT XXXI.

Prolubium, Babylo, Iuno Lucina, sumere diem, obsonium, Vsquam tibi est.

PLacet ex Adelphis Terentij annotare pauca quædam, & huic aspergere schedæ. Actu 5. scena 9.

Quod proluuium, inquit, *quæ istbæc subita est largitas?*

Prolubiũ.

sic loquuntur omnes vno ore editiones: sed aliud caoit Donatus interpres, qui prolubium interpretatur, promptum ad largiendum animum, & προθυμίαν: vt dubitari nullo modo possit, quin quam proposui scripturam sequutus sit: edititiam tamẽ improbare iniqui nimium existimetur, cùm proluuium sit profusio à proloendo, qua formatum ratione est diluuiom: & laudatorem patronumque habet Nonium. vtrunque igitur probabile iudicemus. Actu 1. scena 7.

Dinumeret illi Babylo viginti minas.

Babylo.

Babylonem ex vrbis magnitudine & opibus, & Babyloniorum regum & Persicorum magnificentia & liberalitate hominem nimium liberalem & profusum vocat, idq; ex Atticorum consuetudine, qui Babylonios Interdum Barbaros vocabant, id est, Medos & Persas. neq; mihi nunc quidem qoicqoam ad vocem istam enodandã accommodatius in mentem venit. nã antiquus interpres verbo hoc transigit, &

git, & dum operæ verbisq; parcit, captui non consulit nostro. Mirentur eruditi, quod in comœdia palliata inuocetur à puerpera Iuno Lucina, vt in Adelphis, *Iuno Lucina fer opem*: sed iniuste mirantur, & multò iniquius Terentium reprehendunt: vtitur enim sermone Latino, sed qui Græcam deam Ilithyem exprimat. ea enim non est alia, quàm Iuno Lucina. itemq; ab Horatio in carm. seculari scribitur,

Iuno Lucina.

Lenis Ilithya tuere matres,

ex consuetudine Romana: & ex eadem à Catullo, epigram. 32.

Tu Lucina dolentibus, Iuno dicta puerperis.

Sumere diem.

Iuno autem Lucina, Diana est. *Hilarem autem hunc sumamus diem*, act. 5. sc. 3. & act. 2. sc. 4. est, vt alio loco Donatus explicat, non accipiamus, sed impendamus atq; consumamus: vnde & sumptus nomen traxit. Sed & obsonium more videtur Attico de piscibus intellexisse Terentius, cùm ibidem dixit, *Conuertam me domum cum obsonio*. nam ab Atticis ὄψον sic vsurpatur: atque infrà Syrus hoc explicans, ait se nactum pisceas ex sententia. Illud etiam Græcanicum est, act. 2. sc. 2.

Obsonium.

Quasi iam vsquam tibi sint viginti minæ.

Vsquam tibi est.

non enim illi negat eas in mundo, vt Plautus comicus loquitur, esse: non enim id dicit: sed eum viginti minas non magni facere, nec eas vllo apud eum loco & numero esse. sic οὐδαμοῦ vsurpauit Sophocles in Antigona,

καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὑτοῦ πάτρας,
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

id est, nullo loco habeo, & improbum iudico. Hæc more galli gallinacei terram miserè scalpentis vnguibus, & cibo eruentis aliquot granula, velut exscalpsi è Terentiana fabula.

CAPVT XXXII.

Assis Caianus, libellio, Papinius emendatus.

Assis Caianus.

QVI sit assis Caianus apud Statium lib. 4. Siluar. cùm ita scribit, *Emptum plus minus asse Caiano*: vt à me diu dubitatum est, sic non paucos fore arbitror, qui si in eum locum fortè inciderint, addubitent, & ad grammaticos allegent, qui glossemata petant. ego quæ afferam, coniectura quadam eaq; perimbecilla & perinfirma nituntur, cui tamen insistere vtcunque poterunt, dum qui meliora certioraq; afferant, existant. In Dione lib. 58. mihi legisse videor in factionibus circensibus prasinos, q. ei panno deditus esset insanũ in modum Caius Imperator, Caianos esse vocatos: sed isto collyrio nihil potest ista lippitudo iuuari. Reperimus & apud Tacitum lib. 15. Caianam aquã, cuius deductionem à Caio inceptam perfecerit Claudius Imperator eius successor. hinc quoque tantundem opis. Suspicatus aliquando sum formam aliquam assis vilioris à Caio Imperatore percussam fuisse: sed huic sententiæ, quamuis non ineptæ fortasse, confirmandæ constabiliendæq; nullum esse existimo locupletem auctorem, cui testimonium denuntiare possim. verisimilius est, cùm assis interponeretur coemptionibus nuptialibus, quæ imaginaria venditione exprimebãtur, ac tum certo quodam ritu vir & vxor se mutuò ementes Caios & Caias vocarẽt, assem Caianum velut assem coemptionalẽ, atq; adeò simpliciter assem intelligi. Hoc autem, si cui longius petitum fortè videtur, is cogitet, quàm accersitis procul figuris, quàm longa interdum ambage anfractuosis sensibus, quã curiose & ingeniosa affectatione se poetæ vendirent, quàm procul è volgari consuetudine communique intelligentia recedant, q̃ sæpe ex antiquitatis adumbratione famam aucupentur. Idem Papinius, vt eius fidelia totum nobis hunc, vt ita dicam, parietem dealbet, libellionẽ ibidem appellat minutorum libellorum venditorem, qui & libteriolus dici potest. tales autem nõ in taberna aut pila, sed in capsa totam suorum libellorum supellectilem facilè vrbem circitantes gerunt. sic autem scribit,

Libellio.

De capsa miseri libellionis.

Statius emendatus.

Pro replictis autem bulborum tunicis, relictis mallem, vt tunicas siue membranas bulborũ accipiamus, quæ contemptui sunt, relinquunturq;: quod si replictas pertendat quispiam legendum, tum intelligã replicatas, & è bulbis euolutas: tamen illud ipsum tenebo, vt relictũ appositius, quàm replictum existimẽ. Ego in eod. lib lego, *Detergis sterilis soli pudorem*, non vt codices seruant, *putorem*: ne pudendum sit elegantissimo vati ignorasse modulum syllabæ, quæ in pudore corripitur, in putore tenditur. nos igitur inscitiam editionum tanto auctori si attribuamus, profectò iniquissimus. Nihilo secius & illud perpurgandum videtur, quod ab eo scribitur,

Scandes belliger obuiosq; currus.

nec enim, nisi qui parum sapiat & videat, existimare possit istud, vt ita dicam, porũ putum esse, si propius spectet. nos igitur hoc tanquẽ metallum sic recoquimus,

Scandes belligeros piosq; currus.

nam sæpe Domitiano & laudẽ imperatoriam & pietatẽ clementiamq; tribuit, quam vtramque vno versiculo hic complexus erit.

CAPVT XXXIII.

Ilignis pedibus, facilè agitare, gancum, caperet, animam recipere.

Ilignis pedibus.

ILLVD ab elegantissimo & latinissimo comico absurdè & absonè dictum videtur esse in Adelph. act. 4. scen. 2. *Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit vbi potetis vos*. cur enim in sole? cur etiam ilignis pedibus? hic equa hæret, & non me fugit interpretem dicere istud ex tempore esse Syrum commentum. sed excogitatio cõmenti probabilitatem non habet, nisi à consuetudine hominum petita sit. Credo igitur ritu moreque palliato hoc dictum esse, & quòd senes sole gaudeãt. nam & senes aprico delectantur, vt Zeno ἡλιακός, quemadmodũ à

Laertio in vita eius refertur: & Athenienses in sole iudicabant, vnde [illegible] maximũ iudicium apud eos dicebatur, ex quo dictum est ab Aristophane in Vespis, [illegible]. quo in loco & ad iudicium illud apricum Atheniensium est allusum, & ad consuetudinem senilis apricationis relatum. Quòd autem iligneis pedibus ait, id verò facit, quòd ea materia sit firmissima & solidissima: vnde & apud Aristophanem homines [illegible] & [illegible], id est acerni & iligni pro durissimis ponuntur, ac nos ante hunc quoque locum attigimus. Illud autem, *quam facillime agitets*, bellissimè est dictum locutione honesta & antiqua. nam facilè agitare dicuntur diuites, quibus facilè nulloque negotio omnia ad vitam degendam suppeditãt. eodem modo apud Portium in vita Terentij, *tres per idem tempus, qui agitabant facillimè*. sic & dij quibus nihil deest, [illegible], à poetis Græcis, id est, facilè viuentes, dicuntur: vnde, vt suspicor, emanauit in hominum ora illud loquẽdi genus. Cæterùm ganeum, quod in eadem fabula, act. 3. sce. 3. est, dicitur fornix, quasi Græcè [illegible]. nam Latini *o* in a sæpe commutant, & *α* in e etiam breue, vt Gynæceum apud Terentium penultima est breui, & Cyclopeus apud Maronem 1. Æneid. id est, [illegible], & conopeum apud Horat. ode 9. epod. quod est [illegible]. Quid quod eadem scena,

Facillime agitare. — Ganeum.

Quam ille quicquam cæperet,

Cæperet.

non cæperit, in eo legendum est, ab antiquo verbo cæpio? nam temporum ratio illud cæperit, refutat & aspernatur: cæperat autem flagitat atque poscit. quod cum ita sit, vt in aliis rebus, nos hic quoq; tempori seruiemus. Sed & scena precedenti vbi *animam recipe* legitur, ferè meam obstrinxerim fidem, *animam recipe* legendum esse: cùm enim anhelaret, neq; multa verba continuare vno spiritu posset, dixit *animam recipe*. si animum legas, ad conseruationem referes.

CAPVT XXXIIII.

Explicantur multa in vltima Horatij satyra.

VLtima Satyra conuiuium Nasidieni Rufi àb Horatio lepidè describitur, cum irrisione conuiuatoris ostentatoris meri, & mendaciter epulas commendantis malè apparatas, & rancidas plerasque ac putidas. Aper igitur Lucanus captus austro flante caput, vt loquebantur, cœnæ fuit, quo quidem Horatius indicat fœtidum fuisse: vt & alio ait loco,

Aper leni austro.

—at vos præsentes austri coquite horum Obsonia.

sed vitium tamẽ a conuiuatore in laudem conuersum fuisse, qui meliores apros esse auderet affirmare leni austro captos. acria autem apposita ei erant condimenta, ad dissimulandum vitium saporis, appetitumque excitandum. In iis fæcula, quod erat condimentum è fæce vini factum acrimoniam habens, [illegible] à Græcis medicis dicitur. Mox illudit velut sacri cuiusdam ceremonias & pompam, cùm ita inferant in triclinium ministri vinum in capitibus reposi tum, vt apud Atticos virgines canephoræ sacra Cereris gerebant. Iam Cecubum vinum & Chium mentitur Rufus, ac paruenostè ludit in posteriore Horatius, quod maris expers ait, ambigua cauillatione. nam cùm vino Græco misceretur marina, Chio non misceretur, huic negat admixtam, simulque negat mari aduectum, vt vernaculum vinum, non Græcum. vino autem Chio non solitum fuisse aquam misceri, ex his Plauti verbis intelligi potest, ita in Curgulione, sc. 1. scribentis,

Fæcula.

Vina maris expers.

Nomen est lenæ multibiba, atq; merobiba.

Pa. Quasi tu lagenam dicas, vbi vinũ solet Chium esse.

Nec lætis, Nasidienus se habere in cella albanum & falernum gloriatur insolenter molesta conuiuis vanitate. Puto autem Mecœnatem sedisse medium inter vmbras suas Balatronem & Vibidium: & in tertio lecto medium fuisse conuiuatorẽ. igitur super ipsum, est sipar Nasidienum. Ridiculus porrò hoc erat Porcius, quòd placentas quasdam cremoris aliquanto liquidioris solus totas simul absorberet. Nomentanus autem hoc erat ridiculus, quod si quid in cibis esset vel vitiosi vel vulgaris saporis, indicaret digito, cùm alij conuiuæ tam sapientis non essent palati. proinde ingustata illa porrexit, quæ tam mali succi erant, vt ingustabilia essent. Ergo exclamabat Vibidius,

Nos si damnosè bibimus, moriemur inulti.

nisi, inquit, detrimenta ciborum insuauium & fœtidorum sarciamus largo vini haustu, valut inulti ab hoc conuiuatore & enecati peribimus, cùm eius discos attingere nõ possimus. Cùm autem ait, *—Exurdant vina palatum*, id inquit, quod suo iudicio in apparitione epularum sibi sapere videretur Rufus, qui tamẽ malè cõditos vel mali succi cibos apponebat. metuabat igitur ne hebescens & exurdescens nimio madida vino lingua subtilitatem saporum & iucunditatem minus perciperet. Vinaria autẽ lagenas intelligit, eùm mox sequatur,

Exurdant vina palatum.

Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.

omnes enim lagenas Aliphanis calicibus, qui fictiles & capaciores erant, exhauserant, vt nihil inde biberint conuiuæ lecti, Fundanus, Viscus, Mœcenas, sed vmbræ tantùm, Balathro & Vibidius, & imus primi lecti, & cõuiuæ imi lecti, Porcius & Nomentanus. In eo autem iure, in quo natabat muræna cum squillis, incoquuntur erucæ virides & inulæ amaræ Nasidieni magisterio, vt Curtilli echini ad excitandum saporem, qui alias langueret. melius autem multo esse ait ei iuri incoquere arucas & inulas vel echinos, quàm illam muriam, quam reddunt remittuntq; ostrea, quæ tamen vulgò admisceri solebat. Dehinc venuste narrat ruina aulæorum fractam fuisse patinam, & Vibidium de pueris quærere, num sit quoque fracta lagena. Illud autem, *videtur fictis rerum*, est, ridentur à conuiuis mendacia & figmenta Na-

Vinaria.

sidieni

sidheni, qui sua iota & condimenta falsò laudabat, cùm ita, vt loquebatur, parata nõ essent. Balathrone autem secundo dicit, qood tam effusè cachinarentur alij, vt Balathro magnus aliàs derisor, & suspendens omnia naso, vt dixit, primas non teneret, sed in ridendo secundus esset. Iam discerpram gruem apponere asperlam sal: ferrato, & nouum & ineptum est: subtraxerat autem quædam odoris grauitate nimium offensura conuiuas. Iecur autem anseris pastificis erat in delicijs, quod ementitus est Rufus. Armi leporum sine lumbis, & palumbes sine clunibus, putres eas partes indicant fuisse: sed & merulæ adusto pectore, quæ pars in eis opima est, & esculenta, malè coctas escas arguunt. Ista autem dissimulabat Rufus, curque ita fierent, causificabatur. sic conuiuæ nil omnino gustaruot cibi, velut malis venenis infecti.

CAPVT XXXV.

Multa in Varrone emendata, Lares querquetulani. Lares permarini, auguraculum, terticeps, quarticeps.

NEscio quomodo me effascinant libri antiqui, & ad insaniam propè me adigunt, quorum insano amore agitatus aodeo lib. 4. de lingoa Latina scribere, *Reliqua vrbis loca olim discreta, iũ Argeorum sacraria, in septem & viginti partes, vbi sunt disposita.* ego in hac scriptura nihil variaui, nihil mutaui, sed eã vt reperi sartam tectam conseruaui. Reperio etiam, *cum Cælio coniunctum Carinæ, & inter eas quem locum Ceroliensem appellatum apparet.* Cùm autem dicit primæ regionis quartum sacrarium, vnum ex Argeis intelligit. Argei porrò loca erant in vrbe à Numa consecrata, vbi sacra fiebant, vt auctor est lib. 1. Liuius. At Mineruium fanum est Mineruæ, vt Dianium Dianę. Mineruium quoq; à Victore, vel vt alij malunt Rufo, ponitur in nona vrbis regione. Cæterùm qoarticeps cùm dicitur, & terticeps, si Volaterrano credimos, significatur quatuor vel tres vertices habens, cui expositioni non assentior, cùm potius intelligatur tertius aut quartus mons, pars & caput. Itaque ad ordinem sunt ista referenda, vt in Suburana regione constat, in qua princeps erat Cælius, deinde Cæliolus, mox Carinæ, & quarticeps Ceroliensis. Sed & ad ordinem ista referenda esse ostendunt liquidò ea, quæ Varro de exquiliis scribit, ne pluribus id docere concr. Protinus lego, *Ceroliensis à Carinarum iunctu dictus Carinæ, postea Cerolia.* hic autem nisi falsus, vt sæpenumero, augur sum, Ceroliam videtur indicare appellatam à *κάρα*, quòd ibi caput esset Sacræ viæ. Quòd autem quotquot mensibus sacra in arcẽ per Viam sacram dicit ferri Varro, id intelligendum crediderim de sacris idulibus. nã idibus sacerdotes sacra in arcem ferebant rei diuinę causa. Ad eam fortasse consuetudiuem respexit Flaccus, cùm libro tertio, ode trigesima scripsit,

—dum capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

Argei.

Quarticeps Terticeps

Emendo etiam, *Nunc scribitur tertia litera c non b:* Quintiliani auctoritate fretus: sic enim scribit lib. 1. cap. 7. *Et Subura cum tribus literis notatur, c tertiam ostendit.* nam cùm literarũ compendio scribebatur, & tanqoam notabatur, Suc notatum Suburam significabat. Lego proximè, *Quod ibi lucus dicitur fagutalis, & Larum Querquetulanum facellum, & lucus Mephitis.* Dicitur autẽ Larum querquetulanûm, vt Larum permarinûm apud Liuium lib. 40. qui sunt vt vetus Lexicon interpretatur, *θεοὶ δενδρῖται.* Lares querqoetulani dicuntur, quòd ibi querquetulanum fuisset. Cælius etiam mõs Querquetulanus à quernea silua vocatus fuit. Sed tamen quos Lares querquetulanos Varro appellat, propè est, vt Nymphas querquetulanas Pompeius vocare videtur. Emendo autem, *secundæ regionis Exquiliæ: alij has scripserunt.* Nec longè hinc, *iandiu enim latæ auaritia viæ est.* atq; in his emendationibus non meam, sed antiqui libri fidem obstrictam esse volo. Cęterùm modò terticeps reperio in editionibus, modò terticepsos, modò in Volaterrano quarticepsis, modò in codice antiquissimo quarticepsois. Cùm aotem inueniam quibusdam in locis non quarticeps, sed quadriceps, nec terticeps sed triceps, tõ apparet non tam ordinẽ significari, q̃ collium & iugorum multitudinem: quanquam quarticeps & terticeps legere malim, vel *quarticeps, is,* & *terticeps, is.* Iã, *dexteriore via in Tabernula est,* legere malim, vt suprà *sinistra* auferẽdi casu, q̃ dexterior nominandi. Necnon & illud sic lego, *Viminalis à ouo Viminio, quòd ibi aræ sunt, q quòd ibi vimina nata.* Coniicio autem, & fortasse vt plerunqoe, futilis & vanus ariolus sum, coniicio inquã legendum nõ multò pòst, *aduersum est Apollinaris, ædẽ Salutis* vt Apollinaris collis intelligatur, in quo Apollinis ædes erat. Apollinis etiã vicus erat in vrbe Roma, cuius mentio est apud Victorem, Quod etiam scribitor, nõ longo inde interuallo. *apud Turaculum ædificium solum est:* cùm auraculum reperiã in antiquo codice, vnius syllabæ supplemento auguraculum scribo. sic vocatur locus vnde augures auguria captabãt. auguraculum dicit esse Festus arcem, q; inde auspicarentur augures. Victor auguratorium etiã collocat in Capitolio. sunt & q è Carinis captata auguria tradant. auguracolum Græcè *οἰωνιστήριον* dicitur. Scribit Higinus in libro de castris metandis, in castris Romaoorum fuisse auguraculum, quod Tacitus lib. 2. augurale vocat.

Lares querquetulani Lares permarini

Auguraculum.

CAPVT XXXVI.

Harpocrates, Angeronia, Seia, Seßia, & Segetia, Varro emendatur.

PErgam equidem per Varronem grassari, &, si id consequi poreto, quædam eius viscera non maoo diuina tractans personabo, sed

Varro emendatur.

ope

ope fortaſsis homana proſequar. ſcribitur in eo, libro 4. de lingua Latina, *itaque Næuius Balantium appellat*. hîc ego à Balatu Balatium legendum affirmo, præſertim libro antiquo aſtipulante: quanquam ſine codicis approbatione, ſola poſſet analogia hoc obtineri aduerſus librorum pertinaciam. Scribo etiam, *quod in hac regione ſcriptum eſt germalenſis quinticeps*. Sacriportus enim à vetere libro non agnoſcitur, qui in quarta erat vrbis regione, non in palatina. Reperio & in rudectis, vt ita dicam, librorũ vetuſtate carioſorum, *Sic reliquæ triginta diebus ab his, quibus in tribuum libris dixi*. Etſi autem ſcriptora, quæ celebrata eſt per hominum ora & librorum publicorum monumenta, non ingrata nec iniocunda eſt, tamen peruetuſtam iſtam & rancidam exoleramque non indignam luce iudicaui, qua ad hanc ætatem caruit, in abditis bibliothecis ſemper ſepulta. Quicquid autem nonnulli homines obloquantur, nimium dediti librorum publicorum perfidiæ, audebo emendare, *Hi dei idem qui ab Aegyptiis Serapis & Iſis, etſi Harpocrates digito ſignificat, vt taceam*.

Harpocrates. Ait enim Harpocratem, qui os digito premit & ſignat, per ænigma ſignificare, ne illa myſteria euulgentur & enunrienrur. digitus enim eius ori adpoſitus ſilentium & taciturnitatem vel imperabat vel indicabat. hinc illud Catullianum in Gellium,

—Et patruum reddidit Harpocratem.

Eo quoque nomine Sigalion vocabatur. Auſonius epiſt. 12.

Et tua Sigalion Aegyptius oſcula ſignet.

Angeronia. Talis ferè apud Romanos erat Angeronia dea, quæ ſimulachrum ore obligato obſignatoque habebat. In antiquo lexico explicatur dea conſilij & temporum. Eius verba ſunt, *Angeronia*, [illegible]. Scribo porrò verſu cogente, *inſinuans ſeſe ipſa anima*. in libro tamẽ ſcripto, *inſinuans* non reperio, ſed, *Diuinitus pullis ipſa anima*. in quo & paulò pòſt reperio, *qui calor è cœlo*. Inoenio etiam, nec inuentum ſupprimo celóve, aut intercipio, ſed communem Mercurium veneror & reuereor, *quibus iuncti cœlum & terra omnia exgenuerũt*. Lego etiam, *animam æther adiugat*, vt clauſula ſit verſus trochaici: &, ſi teſtis producẽdus eſt, ita etiam a Nonio, niſi hallucinor, legitur. Hoc quoque ſic reperio perſcriptum, *Et Ennius terram corpus, quæ deperit, ipſam capere, neque diſpendi facere hilum*. ſolet enim interdum ſic poetarum verba proferre Varro, vt verſum euertat, aut mutilet. Rurſum, *Vbi nimius ardor, aut humor, aut interit, aut ſi manet, ſterile*. Lego etiam, *et horum iunctionis vis, Venus, comites, hinc: hinc victrix Venus*. nuptiales ait Veneris eſſe comites, vt ſuſpicor, ignem & aquam. Lego etiam, *ibant malaci*, vt molles ſignificentur homines: malacum pallium dixit Plautus in Bacchidibus, Sc. Quid ſi hoc. eodem modo & in Milite. Sc. Cohibere. malacam coronam ſumere: vt & ſcribere poſſemus ſi ab auctoritate librorum nobis recedendum eſſe putaremus, quod quidem nobis minimè nuoc quidem faciendum eſſe ducimus. Cæterùm quinq; ſunt integri ſolidique trochaici verſus ex Ennio prolati, quorum principium eſt, *iſthic eſt is Iuppiter*: tantum ne vatij, aut vatinij ſint, legendum eſt, *Aera quiq; ventus eſt*: &, *iſthæc propter*: &, *Qui mortales vrbes atque*. Lego non longè hinc, *Et dies & diuum, id eſt, cœlum. vnde ſub diuo: Dius fidius*. Dius autem fidius explicatur in antiquo libro [illegible], vt & à Varrone. eum qui iurabat ſub dium prodibat. Cicero apud Nonium, *Itaq; domi ritu noſtro, qui per Dium fidium iurare vult, prodire ſolet in compluuium*. Idem de quadã dea Plinius libro 18. capite 2. dicit, quam tamen non nominat, his verbis: Seiamq; à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabant, quarum ſimulachra in circo videmus, tertiã ex iis nominare ſob tecto religio eſt. Plinius manuſcriptus Seriam exhibet, quam Tertullianus Seſsiam vocat, Macrobius Saiam, vt Segeſtam Segetiam: atque ſi quis nominaſſet Salutem Semoniam, Saiam, Segetiam, Tutilinam, ei ferias obſeruandas fuiſſe. Tertia autem illa dea, quam religioſum erat ſub tecto nominare, Tutilina, vt reor, erat. Adſcribam & illud Tertulliani de Circo, *Delphines Neptuno vomunt, columnas Seßias à ſementationibus, Meßias à meßibus, Tutulinas à tutela fructuum ſuſtinent*. Seia. Seſsia. Segeſtia.

CAPVT XXXVII.

Orcus, noctiluca, terra altera, fulguritus, ſurena, Varro emendatus.

EXponitur à Varrone libro 4. de lingua Latina, cauſa, cur Orcus dicatur, ſed neſcio quomódo ad eius verba obſurdeſcimus, vtiq; ego, qui ea non ſatis, vt ingenuè confitear, percipio duntaxat vt editiones loquuntur, quarũ vocem recitabo: *Quorum quod finis ortus, orcus dictus*. Orcus. non ſatis hic animaduerto, cur ab ortu potius orcus dicatur, quã ortus ab orco, niſi violenta illa antiphraſis, & in paucis admodum probanda, hic recipiatur, qua ſuſcepta finis & modus non erit ex aduerſario originis ducendæ. Proponam ſcripturam antiquam, quæ etſi ne ipſa quidem ſatis dilucida eſt, tamẽ neſcio quomodo ad verum propius accedit, *Quorum quod finis Orcum, Orcus dictus*. quem dicimus Orcum genere virili, inferorum loca intelligentes, Varro in genere neutro Orcum appellat, ab eoque Orcom, id eſt, Plutonem nominatum putat. Orcum autem finem ſignificare quod ait, niſi fallor, aut eò reſpexit, quòd eo hominũ finis tendit, aut Græcis [illegible] ſeptom & ambitum ſignificat, & [illegible] inter cætera viculum. Quod noctilucam ait dictam eſſe Lunam, ex eo dicit, quòd eo cognomine Luna in Palatio colebatur, & noctu in eius tẽplo lampades lucebant. Noctiluca. Vnde & libro 5. ſcribit, *Noctiluca lucere ab luce. quòd propter lucem amiſſam is cultus is ſtitutus*. ſcripſit quoque eodem cognomine Horatius lib. 4. ode 6.

Rite creſcentem face noctilucam.

Erat,

Erat, vt coniicio, etiã apud Varronem in Marcipore noctiluca, fax vel lucerna, cùm scribebat, *noctilucam tollo, ad focũ fero, inflo, anima reuiuiscit.* Diana, vt ait, à duplici via nomen adepta est, quòd in altitudinem & latitudinem feratur, quasi diuia & diuiana. Nigidius tamen Dianam tanquam Ianam interpretabatur. Lego autem mox, *vel quòd est altera terra, vt physici dicunt.* nam vt Cicero in Lucullo scribit, Xenophanes habitari in Luna putauit, eamque terram multarum vrbium esse & montium. hîc igitur Varro Lunam terram esse quandã dicit, eámque lucẽtem. Cæterùm cùm ait Varro, *& omne quod nascitur, ignis scindit*, scindere valet penetrare, ingredi. penitus scribere. Denasci etiam in Varrone est mori & interire. *Et fulgur*, inquit Varro, *quod fulmine ictum est:* lego, *Fulgur & fulguritum.* Plautus in Trinummo, Sc. Minus quindecim. *Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.* Mox lego, *contrarijs dijs, ab aquæ lapsu lubrico Lympha: Lympha Iuturna.* nam Varro Latinè non Græcè loquitur, nec in Nympha lapsus apparet, primo dissimili elemento. sic mox, lymphæ comitię lego. In lacu porrò Cutuliensi insulã esse commemorat Macrobius lib. 1. cap. 7. quæ huc & illuc moueatur: nec tacet Dionysius lib. 1. [illegible]. Sed & oraculum idem loquitur, [illegible]. Meminit & breuiculum Sotionis. Lego mox, *à quo nuptiæ Neptunus dictus:* vt infrà, *fiber dictus.* Lego autem non procul hinc, *primum nominem alitem ab alis, volucres alij à volatu.* Galeritus ab eo nominatur auis, quæ ab aliis galerita dicitur, κόρυδος à Græcis & κορυδαλίς, à Theocrito ἐπιτυμβίς cognominata, quòd in capite tanquã tumulum gerere videatur. Etiam in antiquo lexico lego bardalam vocatam fuisse. Lego proximè in Varrone, *vt quædam Græca, vt grues* [illegible]. Quòd si quis editionis est pertinax vindex & assertor, [illegible] multa significans, & [illegible] est [illegible], id est, gustur, [illegible] druppa, olea pulla vel nigra. sed de auibus hîc loquitur, non de gregibus, & grex auis nomen Aristoteli (lib. 9. histor. animal. cap. 1. & 17.) & Herodoto (libro 2.) hîc potius quàm grex scribi deberet. Grues tamen, vt principio dixi, Varronem suspicor scripsisse. *Vernacula*, inquit Varro, *ad similitudinem, vt surenæ, pectunculi, vngues.* cùm in omnibus vitę partibus laudem meretur ingenua verecundia, tum in tractatione literarũ vel maximè, ne impudenter, quod nescias, scire te affirmes & ostentes, & inuerecundo mendacio & te & alios in errorem pręcipites. Ego sine tormentis & fidiculis hîc verum proloquar. Surena quid sit nescio. est Varroni nomen conchylij, nunquam tamen mihi antea fando auditi. nunc tandem licet, vt opinor, fasque est post ingenuam confessionem coniecturas suas perscribere. Iudicaui *Venereæ* aliquando scribẽdum esse, sed frustra, cùm similitudo nulla rei sit: magis probarem mures vel murices. Sed cùm ab Isidoro ita scribitur, *Striis tribus modis dicitur, vt testudo, ac peloris & coclea. Nam & quæ edimus, & vbi caro inest, & vtrunque dicitur peloris:* surenam à furi & furuli similitudine interpretemur, nisi *striatæ* legamus.

Alterna terra.

Fulguritum.

Galeritus

Surenæ

LIBRI VIGESIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

CAPVT I.

Varro emendatur: Sodales arualei, titiæ aues, clarigatio, cohors.

N Varrone, (nã vt instituimus & cœpimus, eom peruolitamus, potius quàm per uolutamus) in Varrone igitur libro quarto de lingua Latina cùm scribitur, *vt querquedula, cerceris*: io libris non prælo, sed manu scriptis teperio, qđ pro meo non vendito, nec alioqui ostendo, *ceteris*. Est Græcis auis *κέρκις*, est & *κερκουλάκκης*, quæ an ad hanc ootationem pertineant, potius aliotum prudentię committendum putaui, quam meę temeritati arbitrium iudiciumque arrogandum. Ait Varro. *sic in Latio nominati lytra & fiber.*

Varro emẽdatur.

ego lutra scribendũ existimo de Varronis sententia: nam quod ei placeat, hoc tempore videndum est, non quod alij censeant. existimat eoim à luo, quod est soluo, lutræ nomen inditum esse. quanquam si quis per y Græcum scribat, à *λύω* deducet eodem sensu. sed Varro non tam ad Græcã etymologiam, quam Latinam notationem videtur attendisse. In libro veteri lira scribitur, quasi librarius lua scribere voluerit, lotra tamen probo. Ibidem, *Qui rectè consulat consul fiat.* in antiquo libro teperio *consulciat*, qđ genus verbi, si probum est, significabit idem ferè quod consulere: sin displicet, *consul fiat*, ne claudicans sit Iambicus, scribendum erit. omnino legere malim consulciat, vt sit Rempubl. cum ciuibus aliisque magistratibus fulciat. Erit fortasse qui vocem dirimendam censeat, & *consul ciat*, legat, vt sit, consul nos impellat & cieat ad Rempub. defendendam: cui equidem argutiæ non multum tribuendum puto. Lego mox, *ergo prætorum est prætre.* libenter etiam, *iuri & exercitui*, potius scriberem, qoàm *iure & exercitu*. nam infrà in dandi casu lóquitur, quẽ & sententia postulat. Pro Tatiensium, quod equidem probo, reperio Tatium, vt apũd Propertium libro 4. elegia 1.

Hinc Tatiet, Ramnesq; viri Luceresq; coloni.

Eodem Varronis lib. in Pontificibus à prælo manus discrepat, cuius hic ego scripturã proponam, *Pontifices Scæuola Quintus pontifex Maximus dicebat à posse & facere, vt pontifices.* quam quidem verissimam esse certũ habeo. Prænomen hic postponitur, vt & apud Catullom, epig. 10.

Meus est sodalis Cinna Gaius.

& apud Ciceronem libro 3. de Legibus, Stolo Caius. Io fratribus arualibus lego. *sunt qui à fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum partis hominum, vt Neapoli etiam nunc.* Erant & Iudices qui de agrorum finibus cognoscebant, mutuatitio nomine de fratrum arualiom vocabulo, arual es sodales appellati, quod ita in antiquo lexico scribitur, *Arbares scodales οἱ ἐν φυλῇ ἱερεῖς Αἰαγιανῶν τῶν ἀιαιαι.*

Aruales sodales.

Sed cùm ista Sphinx ænigmata sic balbutiret, vt iotelligi non posset, extitit Lodouicus Rusardus Iurisconsultorum elegaotissimus, qui istam eius infantiam & balbutiẽ perciperet, & mihi indicaret. Sodales titios Varro dictos ait esse à titiis auibus, sed illæ aues cui bodie aucupi notæ sunt? Equidem esse neminem puto, qui eas magis cognoscat, quàm spinturnicem hominibus ignotam, vt Plinius libro 13. capite 10. censet, sed diuersam vtique à bistutnicia Marcellini, qoę in quadrupedibus numeranda est, vt & capreolus & bobalus, à qua & bisturnicios equos, vt opinor, appellauit Vegetius in libro de re Veterinaria: vbi tamẽ melius bistrutitij edi multi censent, me non improbante. Vetus interpres Persij in illum locum satyrę 1. *Ingentes trepidare Titos*, à titis Titos vocatos dicit. Seruius in 1. eclog. Virgilij dicit palumbes vulgò appellari tetas. Isidorus, *Palumbes*, ioquit, *eò quod sunt fartæ pabulo, quas vulgus tetos vocat.*

Titiæ aues.

An hæ sint titiæ aues, intelligentioribus & doctioribus iudicandum relinquo. In fetialibus ait, desitum esse per eos bella indici, cùm ipsius ætate ad tes reperendas iam non mitterentur, sed tantum fœderibus faciendis interuenirent. Res autem repetere erat clarigare.

Clarigatio.

Sed quooiam homines eruditissimi negant clarigationem esse hominum prehensiooem & pignorationem, quod *ἀνδροληψίαν* Græci vocant, iusque homiois prehendendi & abducendi, placuit istum errorem eripere. nam Liuius hoc sensu ita loqoutus videtur libro octauo, *vt eius, qui eis Tyberim deprehensus esset, vsq; ad mille passuum pondo clarigatio esset.* In antiquo quoque lexico sic clarigatio exponitor,

ἀνδροληψία,

[illegible]. Lego non longè apud Varron. *Tametsi cohortem in villa Hypsicrates dicit esse Græcè χόρτον apud poetas dictam.* Hypsicratis historici Amiseni mentio est apud Lucianum in Macrobijs, qui & aliquid hisce de rebus scribere potuit. Hypsicratis etiam grammatici libro 16. capite 12. Gellius meminit, qui de vocib. Latinis è Græco ortis scripserat. Cæterùm grammatici Græci illud Homericum [illegible], de septo & ambitu chortis interpretantur, à qua etiam significatione illud Euripidis in Andromacha videtur manasse σύγχορτα ναίω πεδία, id est vicinos & finitimos agros.

Cohors.

CAPVT II.

Seminium, vbi enim, vacillo, & quædam in Lucretio obseruata.

Seminiū. ALIVD semen, aliud seminium quibusdam esse videtur, nisi fortè bis idem Æschyli more & Homeri locutum Lucretium opinamur, cùm lib. 3. dixit,

Si non certa suo cum semine seminioq́;,
Vis animi pariter crescit cum corpore quoque.

quod sanè non censent, satiusque putant ista distingui, quæ origine & propinquitate significationis videntur cohærere & eadem esse. Esse igitur semen credunt illam materiam genitalem, vnd animalia oriuntur, plantæq́;, resq́; inanimę, si quis elementa earum semina vocare velit: at seminium, sobolem dicunt esse ipsam & fœtum. id adeo ex eo sciri posse existimant, quòd ibidem seminiū leonum Lucretius dicit, leonum sobolē & genus indicās,

Denique cur acris violentia triste leonum
Seminium sequitur.

Seminium tamen apud Plautum semen est, in Milite, Sc. Iamne est. Non, inquit, *hic suo seminio quamque porculenam impartiturus est.* quanquam & pro prole intelligi posset, vt apud Lucretium libro 2.

Hæc aliquo sine seminio grauiore coorta est.

Atque vocabulum videtur rusticum fuisse, vt è Varrone l. 1. c. 3. de re Rustica apparet, & Lucretius duobus verbis idem locutus est, cùm semen & seminium posuit. Sed in eo Lucretij libro, nisi fortè sensum non percipio, quod procliue est, reposto non reposta legendum est, cùm scribitur,

Maternis etiam membris aluoq́; reposto,
Discidium nequeat fieri sine peste maloq́;.

de fœtu enim loquitur, qui maternis continetur visceribus, & in aluo repositus est. nunc reposta scribitur, è quo non magis idoneum sensum eruere possum, quàm è pumice aquā haurire. At verò *vbi enim* eodem in libro more Græco vsurpatum est, vt [illegible], quod significat cùm enim, id eius exemplo subiecto magis patebit,

Vbi enim

—vbi enim, inquit, *propellere membra,*
Corripere è somno corpus, mutareq́; vultum,
Atq; hominem totum regere ac versare videtur:
Quorum nil fieri sine tactu posse videmus:
Nec tantum verò sine corpore: nonnę fatendū est
Corporea natura animum constare animamq́;?

id est, Cùm ista facere videamus animū, nónne corporeus erit? At alio loco *vbi* positum est in sua vsitata significatione, sed tamen ita collocatum est, vt de mendo suspectum sit,

His vbi me rebus quædam diuina voluntas
Percipit atque horror:

quod sic explicandum censeo, In quo loco, & in qua philosophia tua, ob has res ita à te explicatas diuina quadam ingenij acie, eximia voluptate captus teneor, & velut venerabundus & reuerentia cuiusdam numinis religiosa perfusus horreo. Harmoniæ autem nomen cùm ait saltu delatom Heliconis, demonstrat harmoniam esse musices, quæ à musis Heliconiacis nomen consecuta est, quod nomen harmoniæ reddendum idem ait organicis. sic autem appellantur musici, qui cantibus instrumentorum vtuntur. nam & ea musices species, organica vocatur. Cùm autē ibidem scribit,

Tum quasi vacillans primum consurgit: Vacillo.

syllabę vim adfert, quam contra naturam breuem proceram facit: sed eadem ferè licentia tendit liquidum, in quo tamen tum audiri debet ita sonans *u*, vt in viuido, quasi licuidum, aut si vt tenue dissyllabum efferretur *u* consonante: aut vaxillans erit legendum ea deductionis ratione à vacillo, vt à pauculo pauxillum: aut geminato c vaccillans legendum, vt in antiquo libro reperio.

CAPVT III.

Albatus, pullatus, cespes viuus, obesæ aures, Tityrus.

LAutissimus quisque apud antiquos albatus erat, prętertim diebus festis, pauperes potius pullati. hinc pullata turba, & pullatus populus, vt apud Calpurnium eclog. 7. Albatus. Pullatus.

— sed mihi sordes,
Pullaq́; paupertas, & adunco fibula morsu Obsuerant.

Idem de popularibus, id est, de loco vnde populus spectabat.

Venimus ad sedes vbi pulla sordida veste
Inter fœmineas spectabat turba cathedras.

Contrà de magistratibus & equitibus,

Aut eques, aut niuei loca densauere tribuni.

Iuuenalis sat. 10.

—niueosq́; ad fræna Quirites.

Pales dea pastorum mutatione elementi à pariēdo nomen habet, quasi Pares sit: argumento est, quòd eius feriæ, natalis scilicet vrbis, Parilia & Palilia dicebantur: sed & Calpurnius attributione mutationem demonstrat, ead. ecloga scribens,

Aut fœcunda Pales, aut pastoralis Apollo.

alij tamen in alia sententia sunt, vt à me antè scriptum est. Vere solebant antiqui e diuina

Pali, Lari Faunoque facta, sua peccora, prinsquam hibernis educerent stabulis, lustrare, & interdum pręmium pastoribus fistula certantibus proponere: Calpurnius 7. eclog.

Nam dum lentus abes, lustrauit ouilia Thyrsis:
Iussu & arguta iuuenes certare cicuta.

Iterum 5. eclog.

——tepidos tunc hostia cultros
Imbuat, atque etiam, dum viuit, ouilia lustra.

Vt autem in castris cespititiom tribunal excitabant duci, vnde ad milites verba faceret, cu ius rei exempla passim occurrunt: ita cespititiam aram rustici excitabant & focum: cespesque loco foci araeque erat, Horatio teste lib.3. od.8.

Cespes uiuus.

Positusq; carbo in Cespite viuo.

utsum lib.1.o d.19.

Hic viuum mihi cespitem.

& Calpurnio 5. eclog.

——tu cespite viuo Pone focum.

nam cespes in ara ponebatur, isq; viuus recésque è terra excisus, vt ad purificationem viua vtebantur aqua. Compitalia & ludi compitalitij fiebant à magistris vicorum, vt ostendit in Pisonem Alconius. magistrum igitur cùm dicit Calpurnius, vici intelligere debemus, tu stici tamen tum, non vrbani: eclog 4.

Vt quoque turba boni plaudat saginata magistri,
Qui facit egregios ad peruia compita ludos.

Ter pede terram ferire pro saltare à poetis nō rarò dicitur: Flaccus lib.3.od.18.

Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Idem de Iābico carmine dicitur, quòd, quanquam fenos reddat ictus, tamen ad tres percus siones insignes redigatur lib.1.sat.10. *Pollio regum Facta c... pede ter percusso*, scripsit Horatius. At Calpurnium, *——ecce per illam,*

Seu cantare iuuat, seu ter pede leta ferire Carmina,

dixisse perspicuè de heroico carmine intelligimus. Acutas aures pro acribus & iudicij intelligentis dici animaduerto: Calpurnius,

Acutae aures.

Quicquid inest, siluestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

sic acutas nares dixit Flaccus lib.1.saty.3.

——minus aptus, acutis
Naribus horum hominum rideri possit.

contrà obesæ aures iudicij nullius, aut obtusi & hebetis habentur: Idem Calpurnius,

Obesæ nares.

Rustica credebam nemorales carmina nobis
Concessisse deos, & obesis auribus apta.

Id ex eo, quòd pingue pro stupido & bardo tardique ingenij à Latinis poni consueuit. Tityrum pro Marone aliquotiès à Calpurnio poni animaduerti: id credo quòd Ecloga prima Maro Tityrus est,

Tityrus, inquit, haec habuit, cecinit qui primus in istis
Montibus Hyblæa modulabile carmen auena.

Iterum, *——qualis qui dulce sonantem*
Tityron è syluis dominam deduxit in vrbem.

CAPVT IIII.

In lente vnguentū, suppara, flagellare annonam, strangulare diuitias, mare dormit, virga somnus

IN lenticula vnguentum, prouerbium est notissimum, & in hominum sermone frequens: non tamen satis intellectum. mihi eo nihil aliud significari videtur, quàm in tenuiculo apparatu & victu, vt in lenticulæ pulmento, non esse locum vnguentis, quibus in lautis opiparisque conuiuijs vti solebant. Quin & cibis vnguenta solebant admiscere nonnunquam, quod in lentis pulmento faciendum non est ob edulij vilitatem tam pretiosa condimenta non desiderantis. Aristoteles li. de sensu & sensibili, [Greek text, illegible]

In lente unguēti.

Sed cùm, vt errones, imo verò vt profugi Scythæ, incertis sedibus vagemur, alia adicribemus. Suppara non tam vela fuisse videntur, quàm velorum quædam supplementa, & summæ partes, quæ supra ipsa vela & antemnam expandebantur: quòd, vt opinor, sursum patentur: Lucanus lib.5.

Suppara.

——summaq; pan..ent
Suppara velorum perituras colligit auras.

Papinius 5. sil. *—vos summus annectite suppara velis.* Suppara autem in alto mari & pelago pandebant aliæ naues, cùm terram legebant, colligebant & substringebant: solæ Alexandrinæ naues supparis palsis in portum peruehebantur: Seneca lib.11. epist.78. *solis enim licet supparum intendere, quod in alto omnes habent naues. nulla enim res æque adiuuat cursum, quàm summa pars veli: illinc maximè nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorq; est quā expedit, antemna summittitur: minus habet virium flatus ex humili. Cùm intrauere Capreas & promontorium, ex quo, Alta procelloso speculatur vertice Pallas, cætere velo iubentur esse contentæ, supparum Alexādrinarum insigne indiciū est.* Flagellare diuitias & flagellare annonam dicuntur, qui magnas arcis clausas opes teneur, & horreis fruges, quod inuitas velut verberibus & carceribus coercitas erumpere foras non finant. quod in annona qui faciunt, eam duriorem reddunt & onerant coemptis vndique frugibus, & in horreis reconditis, qui & dardanarij vocabantur, quasi veneficio in horrea sua fruges contruderent, & annonam premerent, vt cármine aliò messes traduci opinio erat. Dardanarius in vetere lexico expnnitur [Greek text, illegible]. Vt autem flagellare opes dixit Martialis lib.2. epigr.30. ita Papinius strangulare, quod verbum confirmat interpretationem meam, quòd tanquam inopiae & constrictæ retinerentur cōstipatæ, vt quòd respirare nequirent, suffocarentur, 2. silu.

Flagellare annonā.

Non tibi suppositas infœlix strangulat arca Diuitias,

Stangulare diuitias.

Etiam mare noctu velut quiescens, positis vndis pronum & acclinatum terræ tanquam ad soporem, finxit poeta Papinius lib.5. silu.

Mare dormit.

— & terris maria acclinata quiescunt.

nam poetæ etiam mare dormire fingunt, vt Maro li.4. *Siluæq; & sæua quierant Aequora*, quod de sil-

de siluarum & maris animantibus etiam intelligitur. Populi illi, qui Oetam montem ab ortu habent, inde oriri solem & sidera putant, quod, vt opinor, primus, qui illis in tractibus vixit, carminibus suis celebrauerat Orpheus, quem certatim alij sequuti sunt: Maro Eclog. 8.

Tibi deserit Hesperus Oetam. Papinius 1. sil.

—totidem Oetææ Paphiæq; reuisunt Lampades

Virga somni.

Non assentior ijs, qui ad solis equum Æthonem hoc referunt. Virgam tribuebant somno: qui feriens homines, soporem inducebat: Papinius ibidem,

—extremo me tange cacumine virgæ.

Maro 5. Æn. ramum ei tribuit, quem soporatum vi stygia super vtraque tempora Palinuri quassasse dicit, alij etiã ei cornu tribuũt. Quibus quid accidit mali, illi se in deos aliquid commisisse putant, vt se eorum sacra polluisse, lucos ingressos esse, de fontibus sacris & inconcessis bibisse: Papinius in epicedio filij,

—quas incestauimus aras?

Nunquid inaccesso posui vestigia luco?

Num vetito de fonte bibi?

Hos inter legendum veluti flosculos hinc inde libauimus, apiculas imitati, quę prata peruolitantes varijs insidunt herbis, inde dulcissimam mellis annonam parantes, quarum varietatem imitamur, operis dulcedinem inimitabilem nobis esse confitemur.

CAPVT V.

Symphonia Lysonis, Cossutianæ tabernæ, & quædam in Cicerone emendata.

Cicero emẽdatur.

LIBRO epistolarum Ciceronis 16. epi. 17. scribitur, *Demetrius ad me venit, quo quidem comitatu, ἀφωμίλησα satis scis.* equidem illud ἀφωμίλησα, ne quid dissimulem, non intelligo: & parum conuenire sententiæ existimo. Apud Hesychium tamen reperio, ἀφωσιωσάμην, ἀφωμίλησα. vellem qui multum studij in ijs epistolis posuêre, nostrum hic laborem subleuassent. ego verbum Latinum huc intrudere mallem *ac familia.* si tamen ἀφωμίλησα propter librorum auctoritatem probabitur, significabit se abstinuisse Demetrij comitatu & consuetudine. attamen quod in veteri libro vidi, quàm proximè accedit ad scriptionem nostram. in quo libro proxima epistola legebatur pro *ubi διαφώνησιν gaudeo profuisse: Tibi ἀναφώνησιν.* nam vocis exercitationem & exclamationem Galenus & Aurelianus multis morbis adhibent. Sed & pro ἄποκλα, erat ἀποκλίσεις: pro τρίψις, τρίψις, id est frictio, qua in recreandis ex ægritudine hominibus sæpe vtebantur medici.

Conficere professionem.

Conficere professionem, est profiteri rem suam esse, & edere numerum eius, vel modum, vel æstimationem apud magistratum, vt in censu, quod vicaria etiam alterius opera fieri interdum, auctoritatem dum præstaret, poterat: Cicero epist. 22. lib. eiusd. *tu verò confice professionem si potes.* Epist. vltima lib. 16. *nam isti duo vix sunt digni quibus alteri Cesenna, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas.* ait consules tam dissolutos & languidos esse, vt alteri non modò non tota Respublica aut prouincia cõmittenda sit, vt vix oppidum vnum commodè administraturus sit: alterum autem multo contemptiorem abiectioremque facit, cui vix Cossutianarum tabernarum dicit committẽda fundamenta: nedum prouinciam magnam. ac fortasse rum Romæ illę ædificabantur. Tabernæ hæ fortasse Cossutiæ illius fuerunt, quæ prætextato Cęsari desponsata fuerat, aut alicuius ipsius propinqui. sic Cedititiæ tabernæ sunt apud Festum.

Cossutiæ tabernæ.

Symphonia Lysonis.

Epist. 9. eiusd. lib. *Symphoniam Lysonis velim vitasses*, significat paulò liberalius cũ Lysone Tyronem indulsisse sibi, cùm se morbum effugisse putaret, & symphoniæ cantu in conuiuio cùm recumberet delectarum in recidiuam delapsum, quæ quartam attulerat hebdomadem. ita ex symphonia cõuiuium intelligit, in quo symphoniaci pueri cecinerant. *Teq; nobis incolumẽ stiteris*, pro prę literis ibidem legi in veteri exemplari, quæ quidem obseruatio, etsi leuis est, tamen ne prætermittenda quidem fuisse videtur. sed si quis ea offenditur, deleat: ita sine magno detrimẽto morem geret animo suo. In eodem reperi, *habui noctem plenam timoris, ac miserius, tuis literis nihilo sum factus certior.* illud *miserius* valet, quod miserius. Eodem in exemplari epistola 9. scribebatur pro *ad iiij.* a.d.iiij. quod est, ante diem quartum, & in sequentibus temporis designationibus eadem erat scripturæ constantia. sed & pro, *vsq; ad ix. K.* in eo planè notatum erat, *vsque ad a.d. ix. K.* quod est, vsque ad ante diem nonum K. quæ scripturæ & fideliores & elegantiores sunt. etsi enim illam alteram quæ recepta est, non damno: hanc tamen frequentissimam scio, & ab auctoribus Gręcis ad verbum explicatam, vt in Geoponicis, & Græcis principũ edictis & constitutionibus.

CAPVT VI.

Epodi, sacra vatum, domina.

Epodi.

CVR Epodon liber appelletur ambigi video: ac sanè quibusdam probabile videtur, quomodo orbis Lyricorum suæ sunt conuersiones, quibus pares reuersiones respondent (στροφὰς καὶ ἀντιστροφὰς vocant) demumque ijs sua epodus accinitur: sic accini libris Carminum & tanquam succini librum Epodon: quasi illi libri incentiui sint, hic succentiuus. equidem non eo inficias verisimilitudine niti hanc sententiam, sed tanti apud me veterum auctoritas est, vt quod illos voluisse videam, id maioris apud me ponderis sit. existimo igitur libro epodon à versiculis alternis, qui maioribus iustisque numeris adiunguntur, nomen quęsitũ. minuti enim illi versiculi etiam per se positi, epodi nomine celebrãtur,

vt constat è Mario Victorino ita scribente, *de hinc epodus sui generis, Arboribusq; comæ.* Ausonius epist. 17. *Libello tamen apologorum anteculi paucas epodos studio in te obseruātiæ meæ impudentissimos.* Deinde versiculos minutos subijcit,

Perge o libelle Sirmium,
Et dic hero meo ac tuo,
Aue atque salue plurimum.

Iterum epist. prima,

Dactilicos, elegos, choriambum carmen, epodos.

Ibidem,

Perfer in excursu vel ter iuga millia epodon.

Hermogenes, *τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων συλλαβῶν καὶ μέχρι τῶν ἐξ ὀνομάτων, ἐπῳδὸς μετρικὸν.* Victorinus horum versuum inuentionem tribuit Archilocho, *Quorum sicut & aliorum complurium auctor, & parens fertur Archilochus, singularis artificij in excogitandis & formandis nouis metris, qui primus Epodos excitauit.* Ergo eum imitatur in Epodis Horatius, vt antè diximus. Hephæstion autem Epodos esse dicit, cùm longiori versui versiculus subnectitur, *ὅσοι δ' ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ ἐν ἀρχομένοις ἔστιν κατ' ἀμφοῖν ἐπῳδοί, ὅταν μεγάλῳ στίχῳ περιττόν τι ἐπιφέρηται.* Est igitur iudicatu perfacile, ex istis modis, id est versiculis, nomen esse libro inditum. Cur in prologo,

Sacra uatum.

Ad sacra vatum carmen affero nostrum,

Persius dixit? Nempe quòd se poetæ sacros dicunt,

At sacri vates & diuum cura vocamur,

Inquit Ouidius 3. Amor. eleg. 8. & de Silio Martialis lib. 7. epig. 62.

Sacra coturnati non attigit ante Maronis.

Et se poetæ vt sacerdotes sacra ferre solēt prædicare: Maro 2. Georg.

Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero.

Quod enim de Camœnarum æde afferunt, vt verum sit, tamen ad sententiam Persij non facit.

Dominæ.

Non solum amatores amicā suam dominam vocare solebant, sed & eodē nomine augustæ & reginæ vocabantur, id est, imperatorum & regum vxores. Maro 6. Æn.

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Martialis lib. 12. epig. 52.

Non aliena videt, sed amat Proserpina raptas:
Iste tibi dominam conciliauit amor:

id est, Proserpinam vxorem Plutonis. sed & in vniuersum vxores omnes sic vocantur, vt è quodam Senecæ loco intelligi potest. Martialis lib. 11. epig. 9.

De palatinis dominæ quod serica prælis:

id est, augustæ.

CAPVT VII.

Testamentum de tortorio, serpitastra, saccones, Oppij ex Velia.

Testamētū de tortorio.

IN septimo ad Atticum lib. epist. 2. testamentum Curij vrbani & lepidi hominis de tortorio esse puto, velut si de ferulis tortis testamenti tabulas fecisset Curius, quos seruos tum hęredi relinqueret vel cuipiā legaret: atque inde venustas est & lepos quæsitus: quis enim furciferum vellet sibi legari, aut testamento relinqui. Tortorium autem ea est statum forma qua fundi solent, vt Tusculanum, Laterium: ex eo genere seruitiorum nemo libertate donatur. vnde meritò exlibertum fecit Atticum, vt aliter etiam hunc locum quàm antè fecimus explicemus. Me, inquit, extra vacuum, quòd scilicet nihil esset, quo in vacuum venire possem: vel cùm ante se tuum seruum, aut certè libertum censeret, te fecit exlibertum: nec tamen protinus, vt ita sit, me in vacuum venire voluit, seque pro liberto aut cliente à me occupari. Scio *deporto Romam* à doctissimis emendari, nec improbo: interim tamen, quod scriptum est, explico. Porro serpirastra cohortis epist. sequente appellat, homines auarissimos & sordidissimos, quales erant prætorum & proconsulum comites, velut omnia radentes, assimiles rastris per humum serpentibus & radentibus: iocoseque sic appellauit, ad illa interim alludens serpirastra, quę geniculis infantium adminicula iuuandi gressus causa alligata adhibebantur, ne compernes fierent. Epist. 12. lib. eiusd. ænigma Oppiorum ex Velia, quod obscurius Platonis numeris ait, de pecunia erat, vt subodoror, mutua. nam Oppijs fortasse pecuniā debebat, qui Veliam vrbis locum incolebant. Oppios enim mox dicit de Velia saccones, à saccis pecuniæ. vt enim à bucca bucco, à pera pero, à Drusis Druso: sic à saccis sacco deducitur. Oppius quoq; res & rationes Cęsaris procurabat, cui Cicero pecuniam debebat. In eo autem ænigmate enodando diu æstuauerat, quod & fatetur sic scribens, vt emendandum arbitror, *de Velia saccones dicit: in eo æstuaui diu.* non vt excusum est, *in eo est tu aut diu.* ineptus hic multis fortassis videbor, & reprehendar, qui sperauí me eruere è latebra posse, quod vix Ciceroni tandem ipsi patuit: sed nec me ad veram enasisse coniecturam prędico, nec quisquam omnium tam animo non candido esse debet & improbo, vt laborem alienum ingrata malignitate potius prosequatur, quàm prompto & secundo fauore excipiat. aliquid pro nostro mediocri captu in medium studemus conferre: si voto facultas non suppetit, tamen cum dijs immortalibus in sanctissimis puluinaribus & sacris bonam voluntatem sine sumptu plerunque approbemus, eandem à nobis sibi emensam vel sine effectu boni iuuenes boni consulere debent. Sed vereor ne qui à me depellere criminationem volo, eam prouocem & irritem, accusandis quorundam obtrectatorum vitijs, si quo me rapit nunc animi impetus, sequar.

Serpirastra.

Oppij ex Velia.

Saccones.

CAPVT VIII.

Cicutæ, Bionei sermones, Versantur intra penetralia Vestæ, apud Horat. lib. 2. epist. 2.

Mitam.

MIRAM quandam medicinam fecit Horarius, quę homioes insanos malo veneno purget, cùm scribit lib.2.epist.2.

Cicutæ.

Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicutæ?

constat enim in medicamentis lethalibus cicuram numereri, non selutaribus, cùm frigore perimat. nam quod Persius sat.5.scripsit,

——quam non extinxerit vrna cicutæ.

ad eius frigus retulit. aut igitur cicutas pro heibis medicatis purgantibusque posuit, io quibus omnibus virosus quidam inest succus malo medicamento proximos, vt & medici vltrò fatentur: vt vicissim etiam ipsum elleborum Plinius veneoum vocat li. 10.c. 23. de coturnicibus scribens, *conturnicibus veneni semen gratissimum cibus.* Aut cicutas dixit respiciens ed ferulaceos & cicutis similes ellebori ceules cauos, vt ex cauliũ ellebori cicotis elleborum cicutas sb eo appellarum credamus: vt & poeta Maro 2.eclog cicutas eppellauit fistulæ septemplicis cera compactas cannaa. sed &,

Elleborus.

——Anticyras melior sorbere meracas,

multo incredibilius & inopinatius 4.sat.Persius dixit, iusulæ nomen elleboro triboens, quod tamen Græcorum fecisse exemplo poteest videri, qui sesamoides, quod & elleborus albus vocabatur, ἀντικύραν appellabent, vt est apud Hesychium, & Dioscoridem. Verisimilius omnino sit, eum sermone satyrico & iocoso, eui assueuit, vsum esse, & ed medicamentorum iufamiam elleborum cicutam vocasse, vt veoenum: aut venenatam speciem pro specie medicata iocularirer & mordeciter posuisse. In eodem autem sermone,

——metuens pendentis habenæ,

non tam est metuens lora, quibus cædi serui solebant (quanquem sic accipi potest) quàm meruens viucula, quibus ad trabem alligeri serui cædi pendentes solebenr more Romano, vt ab Acrone dicitur: cuius consuerudinis multe sunt in Plauto impressa vestigia. illud quidem Terentij in Eonuch. ect. 6.sc.7.sic id declerat, vt dubitari uon possit:

Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum
Nobilitas flagitiis.

Carmina autem compono, de se Horatius dicit, atque odas & melicos versus significat: vnde & mox subijcit, *Discedo Alcæus puncto illius.* Alcæum enim lyricum potissimum sibi ad imitandum Horatius proposuerat. Non reperio autem vsquam, quod à Porphyrione scriptum est, Biooem patrem Aristophanis poeræ fuisse, cùm vno omnes ore Philippum eum eppellét, nec Leertius qui decem eius nominis memoret, in eis Aristophanis patrem ponit. verisimilius est igitur, vel de Bione Boristhenite, vt Acron scribit, & ipse existimo, Horatium intellexisse, cuius libri melle & selle iocoso condlti fuetanr: de quo & à Cicerone scribirur lib.3.Tuscul. *in quo facetum illud Bionis.* vel de Bione filio Æschyli, quem & ipsum tragicum fuisse Suidas refert. nomioet & Bionem tragicum ex eorũ numero tragicorum, qui sunt tersici dicti, Leertius. Ego tamen veriorem Acronis crediderim sententiam. At fortasse Bioneos sermones dixit, ocolos ad Sermonum suorum libros interim reflectens. Inquit Fleccus,

Bionei sermones.

Audebit quæcunque parum splendoris habebunt.

vslet, illud eudebit, in enimũ inducet, volet, sustinebir: vt epud Maronem 8. Æneid. *Aude hospes contemnere opes.* latet temen eriem nescio quis facinoris ausus. versari enim edhuc intre penerrelia Vestę verba dicit, velut in tuto constiture & inspolieto asylo, vt artiogi non debeant, nec lędi, loci sanctirate & religione defensa. nam è templo & penetrali Vestæ nesas etat extrehi, vt reor, ec ne eò ingredi quidem licebet, præterquem pontifici & vestalibus: sed & supplices, ad quos porissimum allusit, ad Vestam priuaram & socum sedebãt, quod religiosum & sanctissimom supplicandi genus erar: Thucydides lib. 1. de Themistocle supplice, τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Eadem epistole,

Intra penetralia Vestæ.

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa mouetur.

insolenter penè hoc dictũ esset, oisi apud Græcos multæ eius generis parerent formulæ. vt igitur illi κινεῖσθαι κίνησιν dicunt, sic moueri Satyrum dixit, quod est, vt ita dicem, motum Satyri & salrarionem moueri & saltare. De Satyrorum salretione dixir Maro eclog.5.

Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.

CAPVT IX.

Frena Peletronij Lapithæ, Actius Apollo, Indi.

DOctissimorum scriptorum, qui vel solo outu in sententiem omnes possunt traducere, longè alia mens est iu explicetione Virgiliani versus 3.Georg. quàm grammaticorum. sed versum proponam,

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso.

Frena Pelethronij Lapithæ.

censenr grammatici primæ tribus à Lapithis Pelethronijs, qui Pelethronium mõtem Thessaliæ incolebant, vbi & oppidum eiusdem nominis erat, primum domitos equos fuisse: sed Pliuius l.7.c.56. Pelerhroniũ hominis nomen proprium interpretetur, qui frenis & straris inuentis primus equos domuerit, quę eedem Solini sententia est. Plinij verbe sunt, *Frenos & strata equorum Pelethronium.* sic gigneodi casũ eccipiẽdum erit, Pelethronij freuos equo impositi & equitantis gyros dedisse, equumque cousuefecisse, superbos gressus glomerare. annotant locupleres grammatici Pelethronium epithero appellarum Chironem, quòd in Pelethronio educetus sit: alij à medicamẽtis: vnde & loco nomen medicetis abundãti plentis. Nicander,

ὄφρα σοι ὀθέντα ποίη μετὰ καὶ χερὶ ταρχύσαι.

Idem de loco, Πηλέθρονιον νάπος ἴσχει. Illud verò magis mirandum, quod cùm Maro, *At Chalybes nudi ferrum*, cecinerit, eos populos inuentores ferri existimans, vt & Apollonius,

——οἱ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μογεῦντες.

Plinius fabros non ferrarios, sed ærarios eos prædicat, & inuentores ærariæ fabricæ dicit. sic enim ibi scribit, *ærariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas.* ac putarem eum more Græcorum poetarum æs pro ferro dixisse: nam χαλκὸς id sæpe significat: nisi mox inuentionem ferri viderem ab eo tradi. sed non minus quàm poetarum fabulæ, inuentio rerum apud auctores vaga & incerta est, alijs aliud prodentibus. Sed vt Plinium in transcursu aliud velut agens, & tanquam per diuerticulum emendem, in eo legendum auctoribus libris velut in conditorijs bibliothecarum sepultis existimo ibidem, *Argentum inuenit Erichthonius Atheniensis vt alij Cæacus.* existimaret fortasse quispiam errorem in Plinio esse, cùm Cæaco auri inuentionem tribuat Higinus Mythol. c.274. qui malè Sacus in editionibus appellatur: sed in Higino Eaclis è Plinio legendum est. & vt ei etiam opem feram, cùm eodem Higini capite scribitur, *Lydi surculis lanam fecerant*: emendo, *Lydi Sardibus lanam infecerunt*. & mox, *stamen* pro *samen*. Sed vt ad Maronem, vnde profectus sum, reuertar, cùm 8. libro Æneid. ab eo scribitur,

Actius Apollo.

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo.

significatur Apollo ille qui in Leucacido littore colebatur, atque ita vt littoralis vocabatur, & ludis triennalibus & gymnicis & circensibus naualibusque celebrabatur. nam Apollini grata esse littora ostendit Homerus in eius hymno scribens,

Ἀκταί τ' εἰς ἅλα προκείμεναι, λιμένες τε θαλάσσης.

Actij Apollinis mẽtio est apud Apollonium,

Τοῖος δ' αὖ καὶ βωμὸν ἐπάκτιον ἐμβασίοιο
Θείομεν Ἀπόλλωνος Iterum,
Νῆον αὐτόθι βωμὸν ἐπάκτιον Ἀπόλλωνος,
Ἀκτίου Ἐμβασίοιό τ' ἐπώνυμον.

sed & templum quoque Actij Apollinis in Magnesię finibus fuisse Higinus scribit li.2. de sign. cœlest. his verbis, *Callimachus autem in ijsdem finibus ad Apollinis Actij templum, quod Argonautę proficiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pagasæ vocatur.* Eodem libro,

——omnis eo terrore Aegyptus & Indi.

Indi.

Indos ait, vt arbitror, quia Antonius vires Orientis & vltima secum trahebat Bactra. aut latius accipit hoc nomen: animaduerti enim nomine Indię antiquos latissimè esse abusos, vt Æthiopes etiã eo significarent, vt 4. Georg.

Vsque coloratis amnis deuectus ab Indis. Ibidẽ,
Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.

Parthum enim significat, credo quòd Parthis India etiam pareret, & in eorum præsidijs Indi militarent. Higinus c.275. Mytholog. *Iouis in India Thebas, Thebiados nomine nutricis suæ, quæ hecatompyle appellantur, ideo quòd centum portas habent.* hic Higinus Indiam etiam appellauit superiorem Ægyptum Æthiopiæ finitimam, in qua erant Thebæ. Rursus, *Liber in India Ammonem.* ita mediterranea Africæ Indiæ nomine afficit: quod quidem & nostrates faciunt, qui quicquid propemodum transmarinò huc affertur, ex India aduectum dicunt. sic fabas Indicas nominant, triticum Indicum, gallinas Indicas: ne multa, quicquid domi nostræ non nascitur, penè Indiæ ferimus acceptum.

CAPVT X.

Bacchata Taygeta, Sperchius, subijcere pedibus Acherontẽ, sidus Mineruæ, in Marone explicata.

Bacchata Taygeta.

VIRGINIBVS *bacchata Lacænis Taygeta* canit Maro 2. Georg. quòd Bacchi orgia in mõtibus & siluis celebrari solebant à furiosis & mente captis bacchia, quæ à Spartanis, quorum mons Taygetus erat, *Δύσμαιναι* appellabantur. Hesychius, *Δυσμαῖναι*, inquit, *αἱ ἐν Σπάρτῃ χορίτιδες βάκχαι.* Quòd autem ibid. exclamat, *O vbi campi Sperchiusq;*: propter Thessaliam facit, Sperchius cuius arua feraci vbere glebæ fœcunda erant, & agricolę optanda. nam & Flaccus li.1. od.7.

Nec me Larissæ percussit campus opimæ:

ob pingues Thessalorum agros dicit. Quòd autem non multò pòst ait,

Subijcere pedibus Acherontem.

Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis auari,

id eò facit, quòd philosophiæ cognitione tolli inferos crederet, vt & 3. li. Lucretius,

Et metus ille foras præceps Acherontis agendus.

& Epicurei censent: quorum metus liquidam omnem voluptatem hominibus adimit, vitamque, vt existimabant, beatam labefactat & euertit. Sed totam hanc paginam sibi habeat Maro, alijque eius loci impleant. quòd igitur ab eo 1. Æn. dicitur, *Aeoliam venit*, etsi de omnibus Æolijs insulis non incommodè accipi potest, est tamen aptius Strongylon intelligi, quam Æoli domum non dubiæ auctoritatis scriptores affirmant: Solinus c. 12. *Strongyle tertia, Aeoli domus, vergit ad solis exortũ.* Geor.3.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga.

si quis Nicandri Theriaca legat, hęc intelliget de chersydro scribi: cui, si fidem tantus poeta non faciet incredulo, accederet testimonium Solini ita c. 8. scribentis, *Calabria chersydris frequentissima est, & boam gignit.* Æn. 11.

Sidus Mineruæ.

——scit, inquit Maro, *triste Mineruæ*
Sidus, & Euboicæ cautes, vltorq; Caphareus.

quod hic sidus intelligatur, multi quærunt: & Seruio quidem videtur aries, qui in Mineruæ est potestate, vt verna tempestate vexatas naufragio Græcorum naues illisasque saxis intelligamus. sed propè est, vt Solino videatur Arcturus, sic cap. 17. de Caphareo scribenti: *vbi post ilij excidium Argiuam classem, vel Mineruæ ira, vel, quod certior prodit memoria, sidus Arcturi grauibus affecit casibus.* putem tamen sidus Mineruæ esse tempestatem à Minerua concitatam, cùm sidus ita sæpenumero accipi notum sit. Vnus præterea Maronis locus hoc caput tanquam obsignabit: 1. Georg.

Illic, inquit, *vt perhibent, aut intẽpesta silet nox*
Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ.

quis

quis non miretur summum & doctissimum poëtam tam esse ignarum & rudem, vt perpetua caliginosæ noctis vmbra puter eos, qui sub finitore colunt, obductos & obtenebratos esse? verùm ex Epicureorum opinione id ille scripsit. Est enim & poëta, & Maronis, multa ex aliorum scriptis suo aspergere operi. Epicureis autem sol videtur in occasu interire quotidie, & quotidie in ortu alius renasci nouus. Hæc sententia si vera est, dubitandum non est, quin quæ sub orizonte presa sunt, perpetuis damnata sunt tenebris à tetum natura, quod Maro breuiter perstrinxit.

CAPVT XI.

Quædam in oratione in Vatinium emendata, Nonius Struma, prouincia aquaria, alterna cõsilia, alternæ ciuitates reiectæ, & quædam alia ex eadem oratione.

INterrogatio Ciceronis acerrima in Vatiniũ extat, qui testimonio Sextium læserat, nec Ciceroni pepercerat. iusto proinde inflammatus orator odio sua & Sextij causa, cuius patrocinium susceperat, testem improbum ira vti merebatur accipit, omniq; genere contumeliarum onerat, & quicquid in Rep. deliquerat, asperrimè commemorat. Cùm eam ergo cursim peragrassem, quædam in hanc paginam cõieci. Cùm igitur Vatinium dignum suffragio esse negat, ad eorum ignominiam mihi respexisse videtur, qui à censoribus suffragio priuabantur, & in cærites tabulas referebãtur, de quibus Horatius li. 1. epist. 6. *cærite cera digni*, scripsit. in vetere lexico scribitur, Cærites, δίκαιοι ἐν δὲ τὰς ἐγγραφὰς ἀπεστερηνται. Quod *non iucundum & honorificum ad aures tuas accidat*, lego in veteribus libris: non, vt vulgo, *accedat*, quod tamen non improbo. *sonus aures accidit*, eodem modo dixit Plautus. Cur Gellium nutriculam appellat seditiosorum omnium? nẽpe quòd impudicùs esset & parum vir, fœminino genere ad opprobrium locutus est. is est Gellius plebicola, cui perpetua suis versibus inussit stigmata Catullus: cui incestum cum matre & sorore obiecit,

Cicero explicatur.

Quid facit is Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?

cui obiicit oris obscœnitatem, vt & Cicero pro Sextio, *Qui (vt credo) non libidinis causa, sed vt plebicola videretur, libertinam duxit vxorem: is de me suffragium tulit, is affuit, is interfuit epulis & gratulationibus parricidarum. In quo tamen est, nullus tum illum ore inimicus est meus suauiatus.* quod est, nullus tamen impurum eius os & pollutum osculari voluit. sic vt scripsi, censeo legendum in illa pro Sestio oratione. Ante illud, *vt mihi renouatus*, sane aliquot versus desiint equidẽ in longè optimo exemplari relictam vidi eo loco sine scriptura integram paginam. Scribo, *concilium dimisisse*, quod est dimisisse cócionem, ne vis fieret, & res ad manus veniret. Vatinius improbè vaticinando sperabat, inquit, consulatum: hariolabatur enim se consulem fore, & per consulatum suum subinde iurabat: imò verò peierabat. proinde stomachosè & dolẽter scripsit Catullus epigr. 49.

Quid est Catulle quod moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet,
Per consulatum peierat Vatinius.

Nonius Struma.

Vt hoc in transcursu dicam, in Catulli versibus non conuenit Boërio cum Plinio. nam Boërius strumam vitium vult esse, & per trãslationem probrum & dedecus intelligit. Plinio li. 17. cap. 6. placet esse cognomẽ. Boëtius, *vnde Catullus licet in curuli Nonium sedentem, strumam tamẽ appellat.* Plinius, *propter quam ab Antonio proscriptus Nonius senator est filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in sella curuli visum indignè tulit.* Cùm decreta societatum cunctarũ dicit, quas societates intelligit? Ego societates publicanorum interpretor, nec rarò sic ordinem publicanorum appellat. τοιχωρυχία & μητραλοία, sunt apud Græcos omnesque mortales inuisissimi, quæ crimina per præteritionem Vatinio impingit, cùm dicit, parietes perfoderis, matrem verberaris. Perfossorum parietum vita vecticularia à Catone apud Festum appellatur, quód vecte demoliuntur & aperirent parietes: sic & μοχλὸν Græci tribuunt τοιχωρύχοις, in suis scriptis. Magno clamore in prouinciarum sortitione dicit Vatinio prouinciam aquariá obtigisse: ad cuius procurationem & munus pertinebat, quicquid mari euehebatur, aut importabatur. ea prouincia, quòd ob negotiationem & mercaturam quæstuosissima esset, quòd negotij & occupationis & molestiæ plenissima, nec sanè splẽdida, cùm obueniebat cuipiam, populus qui aderat, succlamabat ob negotia, furta, rapinas & capturas; quod tum, vt opinor, vehemẽtiùs fecit, quòd euenisset homini auido & furaci & improbo. Eandem arbitror Ostiensem quæsturam fuisse: Cicero pro Muræna, *tu illam, cui cùm quæstores sortiuntur etiam acclamari solet, Ostiensem non tam gratiosam & illustrem, quàm negotiosam & molestam.* Appellat & pro Sestio quæstorem Ostiensem. Missum à se tum dicit Puteolos Vatinium, vt aurum & argentum exportari nõ sineret: nam cùm eo tempore vndiq; Hierosolymá etiam ex Italia aurum & argẽtum, iam quoquouersum religione Iudæorum propagata exportaretur, senatusconsultum factum est Cicerone Cos. ne ex Italia exportari liceret: Cicero pro Flacco, *Exportari aurum non oportere, cùm sæpe antea senatus, tum me consule grauissimè iudicauit.* Se portitorem ad partiendas merces missum putabat Vatinius, qui cum mercatoribus partiebatur, partemque ipse sibi sumebat, vt portitor. *Quæro abs te primùm vniuersè, quod genus improbitatis*, lego in bonis libris: antè enim vniuersè, deinde sigillatim differit. Scribo, *concilium aduocares*, non consilium: & infrà *concilium conuocare.* Quæ est tab. Valeria? Valerius inter-

Prouincia aquaria.

pres erat, ſeque hominum negotiis pactiſque & conuentis interponebat: idem Græcis, qui Romam publicè veniebant, operam interpres dabat, cùm eis niſi Latinè in ſenatu loqui non liceret. is vt argentarij tabulam in foro habebat. Tab. Valeriæ meminit lib. 14. epiſt. 2. ad vxorem Terentiam. ſic tabula Sextia Sextij argentarij nominatur pro Quintio. *Mortem Cn. Pompeio ſummo & clariſſimo ciui ſuis manibus offerre voluiſſe*, lego in veterib. libris, quo modo Cicero ſæpe loquitur: nec tamen *afferre voluiſſe*, quod celebratum eſt, condemno. Quę

Alterna conſilia reiecta.

ſunt alterna conſilia, de quibus Vatinium legem promulgaſſe ait? conſilia, iudicum cœtus intelligo, quibus vtebatur prætor aut quæſtor. poſt autem ſortitionem iudicum, ab accuſatore & reo nominatim reiiciebatur & ſigillatim hic & ille: at Vatinius permiſit, vt cùm ſortitus eſſet prætor conſilium, reo totum conſilium, non hunc aut illum iudicem reiicere liceret: quod idem etiam licere voluit accuſatori. ita vterque viciſsim alterniſque reiiciebat lege Vatinia. Similis eſt ratio alternarum ciuitatum 4. act. in Verrem, his

Alternæ ciuitates reiectæ.

verbis, *Quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, ſenatus ex aliqua ciuitate qui iudicet datur, cùm alternæ ciuitates reiectæ ſunt*. licebat enim illis alternis ciuitates reiicere, vt de vna conueniret: vt lege Vatinia licebat reiicere alterna conſilia iudicum, vt de vno inter reum & accuſatorem conueniret. Scribo, *expectariſne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulum Clodianum?* ſcribo etiam, *ac nunc quidem*. Imagines dicit nō in familia, ſed in carcere collocatas, quòd damnatis imagines adimebantur: quod quidem & ex hoc loco, & è peroratione orationis pro Sulla intelligi poteſt. Dio quoque Vitellij ſtatuas in carcerem tractas fuiſſe narrat

Partes.

in hiſtoriis ſuis. Scribit, *eripuerisne partes illo tempore cariſsimas*: ſignificans curationes quaſdam, munera, negotia, adminiſtrationes. ſic partes dixiſſe videtur pro Rabirio, *magnas partes habuit publicanorum*. Iterum, *mittere in negotium, dare partes, agere, fide ſuſtentare*. Scribo paulò poſt, *Q. Arrij*: & infrà, *Q. Arrius. Dices publicationes te illas non probaſſe*: intelligo eas ſignificari ſupplicationes & ferias, quas Bibulus conſul, ad impediendas Cæſaris leges, per edicta, quibus obnunciabat, edicebat, & per apparitorem Cæſari nunciabat. Dion. li. 38 ἀλλὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ καταμένων ἐπὶ τῇ λοιπῇ ἀρχῇ γε ἐπήγγελλέ τι, ἐπήγγελλε διὰ τῶν ὑπηρετῶν, ὅτι ἱερομηνία τε εἴη, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ νόμῳ ἐν αὐτῇ δρᾶσθαι ἐξείη. Feriis autem nemini puto ignotum eſſe populum candidis togis amiciri ſolitum. igitur ne videretur illas ferias & ſupplicationes probare Vatinius, atratus erat. eodem tempore dabat epulum funebre Arrius, in eo atratus accubuit, quāquam propter illud epulum funebre, quod populare erat, etiam dies feſtus eſſet. epulum autem dari ſolebat in ædibus ſacris, vt tum in templo Caſtoris: Plautus,

Ph. Quid tunc, ſi in ædem ad cœnam veneris:
Atque ibi opulentus tibi par forte vt venerit,
Appoſita ſit cœna, popularem quam vocant:
Si illi congeſtæ ſint epulæ à clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congeſtum ſiet,
Ediſne, an incœnatus cum opulento accubes?

Mox lego, *adoleſcens inter coquos fuerat?* Lego, *lege Licinia & Iunia*. eam legem tulerunt L. Licinius Muræna, & D. Iunius Silanus coſs. anno poſt conſulem Ciceronem de iure ferendarum legum. Scribo ex veteribus libris, *ſciáſne te ſeueriſſimorum*. Sergia autem tribus, de qua hic mentio eſt, regionem Sabinorum, Marſorum, Pelignorum continebat, quos populos idcircò tribules Vatinij nominat. erat enim ex ea tribu Vatinius.

CAPVT XII.

Anancæum, præcipes, exurere, eluere, heluo, helico, helucum.

IOACHIMVS Camerarius bonam laudabilemque nauauit operam Latinæ linguæ ſtudioſis in emendatione comici Plauti, in quo tanta vbertate ſuccreuerant errores, vt natiua illa ſermonis Romani elegantia, cuius penè palma comico illi tribuitur, vix vſquam appareret. Is in Rudente, Sc. Intelligo hanc. commodè emēdauit anancæum illo in verſu,

Credo hercle anancæo datum quod biberet.

Anancæum autem poculum interpretor vr-

Anancæū.

nale. nam cùm ἀνάγκη ſit vrna iudicialis. quidni vrnale poculum anancæū dicatur? Hoc vocabulum reperi in Varrone apud Nonium, *Ad Sybaritanam prædam, in qua ſunt tripodes, crateræ, anancæa populo nobilium Tarentinorum*. In eadem fabula, Sc. Et vos à voſtris, cùm ſcribitur,

Si tu de illarum cœnaturus veſperi.

propterea quòd veſperi cœnabant, veſperum cœnam appellauit, vt & in Milite, Sc. Iamne eſt. emendatè legitur, *Qui de veſperi viuat ſuo*. veſperna etiam à grammaticis nominatur. In eadem comœdia, Sc. Exi è phano.

Tune hic feles virginalis, liberos
Parentibus ſubiectos habebis?

Felis virginalis.

Feles enim ſcimus eſſe furaces & rapaces: proinde felem vocat lenonem, qui virgines ſubriperet, vt Auſonius felem pullariā, puerorum furem. Lego ibidem è veteri libro,

Quin vt humanum exurias tibi.

Exurere.

non enim ſatis mali precaretur lenoni, ſi manus cladem potius, quàm mortem optaret. Feſtus autem ſcribit, humanum eſſe ſacrificium, quod mortui cauſa fiat: ergo exurere ſibi humanum, eſt ſe exurere. ſi quis tamen *manum* defendit, à me non oppugnabitur. In eadem ſcena lego, *non licet, eſt lex apud nos*. Sc. Nūc demum eſt. in veteri reperi verſum hunc ita perſcriptum,

Quin ſceleſtus ſacerdotem anum præcipes.

Præcipes.

nā pro præceps præcipes, & pro anceps ancipes olim dicebatur. Sc. Proh Cyreo. lego, *Obſecro hoc præuortere ergo*: vbi reuortere ſanè incommodè

modè scribitur: nam vt te quoquouersum vertas, sensum ex eo non eruas, qui quidem tolerari possit. Integratum etiam inueni versum hunc, qui vel mutilus, vel nullus est in exemplaribus, *Sed quid hic in Veneris fano meæ viciniæ?* Sc. Quid illud obsecro. scribitur, *eho an te pœnitet in mari quod elaui, nisi hic in terra iterum eluam?* in quo perlepidè iocatur. nam qui naufragium fecerat, elauisse se dicit, cùm etiam eluere, sit amittere, perdere, consumere. nam, In terra eluam, est amittam & perdam. & in Asinaria, Sc. 1. *in mari reperi, hic elaui bonis*: translatio ducta est à balneis, in quibus luxu lauandi nonnulli nequiores rem profligabant, & edebant. Plautus in Trinumm. Sc. Minus quindecim.

Eluere.

Comesum, expotum, exutum, elutum in balneis.

Heluo. Inde heluo, inquit Verrius, qui intemperanter bona sua consumit, ab eluendo, quæ vox aspiratur, vt audiuas magna exprobretur. In epistolis Ciceronis, li. 6. vbi vulgò excuditur, *Heluo nequissimus sestertia M dabat*: Victorius se helico dicit reperisse in veteribus libris, quod erit ab eluco ductum, id est bardo, stupido, allucinatore, languido, addita aspiratione, vt in heluone. Helucum Tertullianus etiam aspirauit, & grauitatem capitis vino creatam intellexit, cùm ita scribit, *Liberum eundem apud Aegyptios Osirin, Harpocration industrius hederatum argumentatur, quòd hederæ natura sit caput ab heluco defensare.* Audiui qui legeret in Cicerone, filico: sunt enim filicones, mali & nequam, nulliusque vsus & operæ homines. sed huic capiti finis sit.

Helico. Helucū.

CAPVT XIII.

Crater, Cicero ad Atticum explicatus, Vinum coronare.

Crater.

CRATER vas est quod Latini crateram vocant, in quo veteres vinum aqua temperabant: statuebant autem tres crateras antiqui Græci in cœna, primam Mercurio, alteram Gratiis, tertiam Ioui seruatori, quem Διὰ σωτῆρα vocabant. sed & earum vna post epulas mensis remotis statuebatur ad libationem & inuitationem: nam se Græci post conuiuium poculis inuitare solebant, quam consuetudinem imitatus est Maro libro 1. Æn.

Postquam prima quies epulis, mensæque remotæ,
Crateras magnos statuunt, & vina coronant.

Vinū coronare

vertit autem Maro versum Homericum,

Κοῦροι μὲν κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο,

alio sensu quàm interpretes Græci accipiunt, qui coronant, explanant, ad summam coronam & marginem implent, cùm Maro explicet, vinum coronis floreis ornant, vt ex alio loco intelligitur, vbi scribit,

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero.

coronabant enim pocula, & hilaritatis causa conuiualis, & libationis: vt Maronis expositio melior sit, quàm Græcorum interpretum. Crateres autem vocabantur etiam Ætnæ spiracula ignem expirantia, atque adeò aliorum locorum ardentium. Sed & in Italia sinus à vasis similitudine inter duo promontoria Misenum & Mineruium situs, ex reducto rotundoque recessu nomen crateris obtinuit, vt Strabo lib. 5. docet his verbis, μέχρι μὲν δὴ δεῦρο ἔχει τὸ τέλος ὁ κόλπος, ὁ κρατὴρ προσαγορευόμενος, ἀφοριζόμενος δυεῖν ἀκρωτηρίοις βλέπουσι πρὸς μεσημβρίαν, τῷ τε Μισηνῷ καὶ τῷ Ἀθηναίῳ. id est, Hic finem accipit sinus, qui crater appellatur, duobus promontoriis in meridiem cōuersis diremptus, Miseno & Mineruio. hunc sinum, non vas aut poculum, significari intelligo à Cicerone lib 2. epist. 8. ad Atticum. *Inde (quoniam putas prætereundum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) Cal. Maij de Formiano proficiscemur, vt Antij simus ad V. Nonas Maij.*

Cicero explicatur.

CAPVT XIIII.

Surculum defringere, tenere lacinia, lasciuia.

DE philosophorum Peripateticorum & Academicorum in docendo institutione Cicero disserens libro 1. de Oratore, hæc verba adiungit, quę oscitantem & aliud agentem prætereuolarent, attentionisque perdiligentis, vt intelligantur, indigent, *Etiam hac instituendo diuisione vtuntur: sed ita, vt non iure aut iudicio, vt denique recuperare amissam possessionem, sed vt ex iure ciuili surculo defringendo vsurpare videantur. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, rebus definitum, obtinent: atque ad ipsum lacinia.* Quorum verborum hanc sententiam esse puto; Academici & Peripatetici non vltrà consultationem partiuntur: eam tamen vsurpant, & sibi vindicant in instituendo, cùm theses declamare soleant. ita quod oratorū proprium est, non legitimo xij. tabularum iure vindicant, non iudicio recuperatorio repetunt, ne prætorio quidem interdicto, quo in possessionis causis iudicia ordinātur, amissam possessionem recuperant: sed tanquam quadam iurisconsultorum auctoritate, introducta vi festucaria, qua in locis consitis quadā solemnitate surculum defringebant vindiciarum loco, qui suam rem esse contendebant, Peripatetici & Academici cōsultationes sibi adsciscunt & vsurpāt. quod enim dicit ex iure ciuili, id interpretor secundùm ius ciuile, quod introductum est prudentium interpretatione. Surculum autem defringere, est surculum de agro, vel arbore potius frangere. Tale est illud Maronis 2. Georg.

Surculū defringere.

—aut summa defringe ex arbore plantas.

& Varronis li. 1. ca. 40. *& quæ de arbore transferas, vt ea deplantes potius quàm defringas.* & Ciceronis p Cæcinna, *non fuisse armatos eos, qui prætereuntes ramum defringerent arboris.* Magni in literis viri hunc locum audiunt de ea vsurpatione, qua vsucapio interpellatur, quibus cur non assentiat, hæc causa est, quòd cùm declamitarent

consul-

consultationes philosophi, non interrumpebant vsucapionem, verùm rem sibi vltrò vindicabant. Iam tenere lacinia hîc accipiunt, pro tenere aliqua parte lacerata, non vniuersa possesione. ego opiner id esse obtinere per vim, vt quos inuitos apprehensa vestis lacinia retinemus. Plautus in Asinar. Sc. Perfidia.

Tenere lacinia.

Lachrumantem tenet lacinia lachrumans.

sequitur enim paulò post: *cur me retētas?* Sed nō sustineo mihi conscius esse dissimulatæ alterius scripturæ, si cui fortè ea probabilis videri possit, quæ & mihi summè placet. ea est, *atq; id ipsum lasciuia.* nam per lasciuiā & iniuriā alienum aliquando inuadimus, & tenemus. Simile est illud Varronis, lib. 1. de re rustica. ca. 14. *ac viatoris prætereuntis lasciuit non metuet facem ardentem:* quod à Budæo viro doctissimo perdiligenter & accuratissimè obseruatum est & explicatum.

Lasciuia.

CAPVT XV.

Quædam in oratione in Pisonem obseruata, iurat qui abit magistratu, eiectum cadauer, consul Campanus, permutatio, maialis, lautumarius, Iupiter Vrius.

ORATIO Ciceronis in Pisonem longè omium acerrima est. nam iusto odio accensus Cicero in inimicum, omnes frænos eloquentiæ suæ laxat: & quo altius descēdunt iniuriæ quàm benefacta, eò etiam in vlciscendis iniuriis, quàm beneficio agnoscendo magis eloquentia apparet. Eam orationem cùm hisce diebus euoluerem, interea quædam annotaui, quæ in hoc album conjeci, si cui fortè vsui esse possunt. Neminè dicit queri Syrum nescio quem de grege nouitiorum factum esse consulem: quo significat, integumēto frontis, supercilij seueritate, & assimulatione virturis, homines à Pisone in errorem inductos esse, de eoq; queri, non de colore qui non ingenuus, sed seruilis esse videretur. non enim seruilis ille Pisonis color & indoles, sed simulata grauitas & seueritas homines fefellit. Ex Syria Delum deportabātur multa seruitia ad mercatum, inde Romam & alia in loca, vt auctor est Strabo li. 14. Fumosas in ea oratione imagines appellat, ex familiæ antiquitate. nā imagines hominum alicuius familiæ honoratorum in atrio in suis collocatæ armariis erant, quæ, cùm in atrio focus esset, idcircò vetustate fumosæ reddebantur. Emendandum autem puto, *Attamen ea quæ sunt longè disiuncta cōprehendam.* vulgò *ac tamen* legimus. Quid est quod ait? *cumq; ei tantummodò vt iurarem permitteret.* in eierandu magistratu, iurare solebant in concione, se nihil contra leges fecisse: vt Plinius in Panegyrico scribit, cuius verba sunt, *Itaque & abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse.* cùm igitur id tum iurare Cicero deberet, & multa de suis rebus dicere vellet, tribunusque eum prohiberet concionari, iurauit sua vnius opera rempublicam saluam esse. Auctore autem Asconio pro Luscellio & Mario Coss. L. Iulium & C. Martium legendum esse intelligimus: vt & pro, *magnos ludos,* magistros ludos. Mox lego, *tu cum in iij. Cal. Ianuarij compitaliorum dies incidissent.* nam compitalia feriæ non erant statiuæ. non putem autem in Calendas Ianuarij incidisse: certè quam proposui scripturam, veterum librorum est. Nec multò post pro, *iudicium rationémque censoriam.* Quos intelligimus connexos funeribus dies? nempe coniunctos & proximos illis calamitatibus. in Asconio eadem significatione cōtinentes reperio. Cur dicitur foris esse Gabinius? nimirum qui domi non esse diceretur flagitatoribus, cùm soluendo non esset, quo genere dicendi etiam ad Atticum est vsus Cicero. Quid est æquatum præbere consulatum: nempe magistratus auctoritate non vti, & se superiorem alio non gerere. *Quis hoc fecit vlla in Scythia tyrannus?* lego exacto tempore, non *facit*. Eiecta cadauera quæ sunt? nempe quibus honos sepulturæ non tribuitur, quod vltimæ censebatur apud veteres ignominiæ, & qui propter paupertatē, cum sumptus deesset funeri, è cellis eiecti mortui à sandapilariis in exquilinum bustum puticulosque portabantur in arcis. Non præteribo Isidorum paulò pòst pro, *quem in hoc animali inuenire non possem,* scribere, *in hoc maiali.* Maiales autem vocantur sues castrati. in antiquo lexico maialis exponitur *ἄκαπος.* Ab excusis autem codicibus, in quibus *laternario* scribitur, veteres discrepant: in quibus descriptum est, *cum altero Catilinæ lautumario.* Quas enim Græci latomias, Latini lautumias, vt Varro, Plautus, alij appellarunt. ita carcer quidam Romæ vocabatur, quòd in eo lapidicinæ aliquando fuissent. Ergo cùm lautumarium Catilinæ dicit, vnum esse dicit è sceleratis illis Catilinæ assectatoribus & gregalibus, qui sæpe coloni carceris fuissent. Quis est orbis saltatorius? cùm videlicet qui saltant, se in orbem circumagunt: versum Plautus appellat in Sticho, Sc. Qui Ionicus. his verbis,

Abeūtes magistratu iurabant.

Eiecta cadauera.

Maiales.

Lautumarius.

Orbis saltatorius.

Qui Ionicus, aut cynædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si isto versu me viceris, alio me prouocato.

Paulò post, *in toga prætexta,* non, in toga & prætexta. Lego non longè, *arma in templum Castoris,* non, in templo. Campanum consulem Asconius interpretatur, quòd Piso cōsul Capuam venisset: ego, pace tanti viri, aliter sentio: existimoque Campanum cōsulem hic duumuicum dici. mouent me illa Ciceronis pro Sestio verba de Pisone, *capillo ita horrido, vt Capuæ, in qua ipse tum imaginis ornandæ causa duumuiratum gerebat, Seplasiam sublaturus videretur.* Primo enim illo anno, quo deducta est Capuam colonia à Cæsare, duumuir Capuæ factus est Piso, qui anno sequenti successor Cæsaris in consulatu fuit. meæ sententiæ fauent & illa mox verba. *Gabinium denique si vidissent duumuirum, vestri illi vnguentarij,*

Campanus cōsul.

guentauij, citius agnouissent. Non moltò post, pro *lu tulente Cæso*, scribo, lutolente Cesoni. Quo sensu accipimus miram fuisse Reip. æquitatem? nempe intelligimus æquo animo Rempub. fuisse, nihilque sollicitam & anxiam fuisse, nec iniquè tulisse. *Consulem tu te*: malim, vt in bonis libris, *consulem tum te*. & mox, *tamen cupere diceretis*, lego sine particula inficiatrice. Non longè hinc, *at omnibus saltem bonis*: non hominibus. In veteri lego pro, *non vt tu mox dicere ausus es*, non vt tu insuper. quid igitur si *insuber*? præsertim cùm ex Insubribus Piso, vt ei Cicero apud Asconium obiicit, genus duceret. sed hæc coniectura est, quam nec amplector, nec aliis commeodatam volo. Vulgò circumfertur editum, *vos rogatores, vos distributores, vos custodes fuisse tabularum*: quod & inculpatæ fidei libri exhibent: quidam tamen, *vos rogatores, vos diribitores, vos custodes tabellarum fuisse*, legunt. Erat autem in comitiis, tum cùm tabella suffragia ferebantur, rogatores, qui rogabant quam quis tabellam vellet: diribitores, qui tabellas diribebant, id est distribuebant, quos hic distributores vocat: custodes tabularum, qui dum tribus vel centuriæ suffragia ferebant, & dum suffragia dirimebantur, dum sortitio fiebat, ne quid fraudis fieret, obseruabant, quique numerum suffragiorum & punctorum annotabant, qui & ad tabulam poni dicebātur. Vltrà pergenti legendum, *appellatus est hic vulturius illius prouinciæ*, id est vultur & direptor ac depeculator. mox, *ne tum quidem Paule noster tabellas*: sic enim malim quàm *tabulas*. & infrà, *quam aut te videri pudentiorem* libri scripti habent, non prudentiorem. Infrà lego *non fanatum? non ciuitatem! cruciare corpus suum?* nam Phrygiis numeris in sacris Cybeles stimulati, & in furorem acti, se sauciabant & cruentabant. Simile illud Flacci lib. 2. sat. 3.

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Rogatores.

Quæ sunt permutationes ad Tusculanum extruendum? egò permutatas intelligo pecunias prouinciales in nummum Romanum & Romam missas: id enim plerunque permutatio significat, Græcè dicitur ἀλλαγή: exempla passim occurrunt. simile est illud pro Rabirio, *At permutata pecunia aliquando est?* Infrà, *ac meus quidem is fuit* legendum censeo, non at. Quamobrem se lacessitum dixit sponsione, ni e[illegible]tilina introisset, à Pisone? nescio quid fellis hic latere suspicor: vt quoniam inquilinus est, qui incolit: exquilinus sit qui extra vrbem colit, & habitat. quo fortasse, nec tamen affirmo, alludens, Ciceronem exulem & vrbe eiectum Piso perstrinxerat. Paulò post pro, *non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis*: mallem. *sed proditæ ciuitatis*. Pro, *licet themista sapientiorem* libenter legerim, *licet tu in isto sapientior*. Non longè hinc pro, *afflictorem & proditorem*, libri veteres habent, *afflictorem & perditorem*. Calices Placentinos infrà, fictiles appellat, qui minoris erant pretij quàm Surrentini & Saguntini. Scribo, *ipse solus: bibitur vsque dum de so-*

Permutationes.

lio ministretur. nam superlatione oratoria dicit Pisonem cum suis gregalibus eousque bibere solitum, dum exhaustis omnibus vasis vinariis & aquariis ad lauationem & aquam aluei, qua antequam accubarent lauerunt, deueniatur. Auum suum quod reuixisse dicit, intelligit præconem Mediolanensem è Gallia togata: Galli autem cantus in memoriam ei auum redigebat, quòd gallicinium quoddam præconium esse videatur. Mox lego, *Est quidam Græcus*: Philodemus autem significatur, cuius Horatius meminit libro 1. Sermon. 2. *Gallis hanc Philodemus ait.* huius aliquot hodieque amatoria epigrammata in ἀνθολογίᾳ ἐπιγραμμάτων Græcorum reperiuntur. Infrà distinguō, *& tanta ciuitas: se reuocare*: &, *conuiuiorumq́, adulteria*, sine distinctione. Infrà lego, *impurissimæ & intemperatissimæ*.

Nunquam istam imminuam curam inficiando tibi.

versus est senarius è poëta aliquo vetere. sciebat autem Piso se propter coniunctionem Cæsaris à Cicerone accusatum non iri, quo minus erat veritus interrogare Ciceronem, cur suum nomen non deferret. Mox, vt *languet*, sic etiam *versatur* legendum est, non, vertetur. & postea, *cum trecentis talentis*. Infrà, *in seruitutem abduxerunt, matres familias abripuerunt.* De Ioue Vesiuro nihil vnquam legi, fereque adducor, vt Vrium à secundo vento legam, & intelligam fanum Iouis Vrij, quod erat in ore & faucibus Ponti Euxini. Cicero 6. act. in Verrem, *Quid? ex æde Iouis religiosissimum simulachrum Iouis imperatoris, quem Græci Vrion nominant, pulcherrimè factum nonne abstulisti?* Arrianus, [illegible] Vasarij nomine intelligitur omnis illa supellex omneque instrumentum, quo magistratus in prouinciam proficiscens instruebatur: hodieque nobilium clientes vasalli, tanquam in vasario eorum sint, & vasa eorum censeantur, appellantur. Eo nomine attributam pecuniam Romæ fœnori occupatat Piso, quod est, in quæstu reliquerat. Ad hunc locum respexit in Alexandro Lampridius, *iudices cùm promoueret exemplo veterum, vt & Cicero docet, & argento & necessariis instruebat. ita vt præsides prouinciarum acciperent argenti pondo vicena, phialas senas, annulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos centenos, cocos singulos.* Pro Fusidio, legendum Fufidium. Cùm de armorum officina Cicero disserit, quid tandem eo in loco sibi vult illud, *pellium nomine?* ego papiliones & tentoria intelligo, quæ olim è pellibus fiebant: Cicero in Lucullo, *vt non multum imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur.* Liuius lib. 5. *militem Romanum in opere ac labore niuibus ac pruinis obrutum, sub pellibus durare.* Lego, *ædituus relictus?* pro *Tharsum*, perspicuè Thasum emendandū est. & mox, *Autobulo*. &, *in villa Leucadia, quæ fuit vxoris Aegisthi, iacuisti mœrens aliquot dies.* Aegistus autem nomen est propriū. Mox etiam pro *Beroa*,

Iupiter Vrius.

Vasarij.

Vasalli.

Beroeam

Beroeam corrigo: & pro, *vinacborum centum talenta*, auctoribus libris scriptis lego, *vini Achæorum centum talentis*. Mox emendo, *Arsinoam*, *Stratum*, *Naupactum*. nam illud *Thracum*. quod obtinuit, planißimè mendosum est, vt & *Neopactum*. Arsinoë autem illis in locis ponitur à Stephano: cuius loco aliquando quodam nouitaris studio ductos, Trachinium, vt opinabar, non inuita Minerua corrigebam. Pro, *ex oppidis Aggrmarum*, quis non videt esse legendum Agrianum? qui & Agræi auctore Stephano vocantur. Maris Adriani oras dixit vt Horatius, qui li.1. od.16. scripsit, *Siue mari libet Adriano*. libri tamen scripti disertè & literatè habent hic Adriatici. Infrà lego, *nō enim legetur quisquis voluerit*. Et infrà, *dum de te quinque & septuaginta tabellæ deribeantur*: non dcripiantur, quod est, distribuantur iudicibus, qui de te sententiam laturi sunt. Quos Cicero Bulhenses vocat Illyrici populos, Stephanus Bullidenses vocat, Strabo & Plinius Bulliones. *Nulla ex trinis æstiuis gratulatio*: haud paulò concinnius legitur in scriptis libris, quàm in excusis sine præpositione: in quibus & illud sic exaratum reperi, *tum tu ipse de te fecisse videri pronuntiasti*: quæ verba veterem iudicandi formulam præ se ferunt: non enim pronuntiabant iudices reum fecisse, sed fecisse videri. Infrà lego, *dicere audes, neque in tabellis*. In orationis clausula, quid est discriminis inter sordidatum & sordidum? nimirum qoòd sordidatus sit, qui sordida & reorū veste obsoleta amictus est: sordidus, qui sordibus & illuuie squalidus est. Hæc ego breuiter, & strictim, è multis pauca, vt properans & aliud agens, delibaui & attigi: si quis propius inspiciat, eiusdē generis, sat scio, quamplurima reperiet, quæ si quis à me præterita queretur, alienæ à me industriæ, qui eam excitare volo, eadem opera aliquid relinqui cōqueretur.

Sordidatus. Sordidus.

CAPVT XVI.

Vrbs Memnonia, Propertius explicatur.

De longa profectione, & itinere immenso dixit Propertius li.1.eleg.6.

Vlteriúsque domos vadere Memnonias.

Sed nisi Memnoniæ illę domus cognoscātur, quàm longè absint intelligi non poterit: & sunt qui putent Thebas Ægyptias significari, vbi Memnonis statua dicebatur quotidie exorientem suspitem salutare auroram, quas & lōgißimè ab Italia distare notum est. In alia tamen sum sententia, & puto Susa significari, quæ Memnonia vrbs dicebatur, vt Herodotus lib.5. auctor est. ex Ionia autem iter illuc trium erat mensium, vt ab eodem enumeratis sigillatim mā sionibus & parsangis describitur: nosque eius sequuti auctoritatem velut senatusconsulto ita se rem habere decernimus. verba autē Herodoti subscribam, καὶ δὲ [illegible]

Vrbs Memnonia.

[illegible] (οὕτω γὰρ [illegible]) [illegible]. Iterum, ἐκ σαρδίων [illegible]. Nec tamē id scribendum mihi putassem, nisi doctißimos interpretes velut in biuio hæsitantes reperissem, & hanc & illā viam sequi animaduertissem, cùm vna erroris sit, altera itineris recti. In eadem autem elegia diluta mihi videtur & frigidæ, noo arguta sententiæ, quod scriptum est,

Propertius explicatur.

Lydus Pactoli tingit aratra liquor.

quid? aratra ne legeres aquis natantes, fluminibus solitum egelsia alucum? an potius imbre madētes aratro proscindūtur? nunquam tam imperitum agriculturæ censuerim poëtam ingeniosum & amœnum, & feracis agri alumnum fuisse. propius vero sit ab eo scriptum esse, quod in peruetusto libro cuiusdā, vt ita dixerim, sanctioris ærarij reperi,

Lydus Pactoli tingit arata liquor.

vt arata sint, quæ & culta & arua solent à scriptoribus vocari. & in Beroaldi codice arata scribitur, vt aratra alios maluisse equidem mirer. Vide autem quàm morosus & fastidiosus sim, cuius no stomacho quidem nec palato gratum est quod ibidem scribitur,

Et nbi non vnquam nostros puer iste labores
Afferat, & lachrymis omnia nota meis.

illud enim *omnia nota*, vt amaros cibos auersamur: enim non me animus fallit verbo tam vniuerso & longè lateque patente aliquem existimaturum magnam quandam vim contineri & exprimi. tan en quod tam vagum est & diffusum, rem nullam afsignat menti nostræ, quam sibi proponat, vt eùm omnia dicat, nihil ferè loquatur. puto igitur *omina nota*, legendum, idque eo magis, quòd labores antè dixerit, quibuscum omina, quæ hic mala significabunt, optimè coniungetur. nescio autem quonam fato & omine vsuuenire solet, vt omina ferè in scriptoribus in omnia degenerent: nisi quòd literarum numerus & similitudo aptam huic mutationi & lapsui occasionem præbere fermè videtur. animaduertendum igitur diligenter & acriter est, necubi nobis obrepat nec opinantibus inducta vniuersitatis falsa persona, pro germano nomine ominationis. placet & adscribere corollarij loco versum lib.4.eleg.5. qui flellstus in bonis libris est, & propè conclamatus, & variè cruciatus à Grammaticis, qui ne nūc quidem effugiet tortorem: *Sit tota decrezan. in tuat aurea ripa*. legendum puto, *Sit tota Doroxanium*, vel Dorozanium. nomen enim est proprium amicæ, vt Acāthis lenæ. Doroxantum legerem, nisi hanc nominis formam mulieri non conuenire crederem. sensus est, si delectaris auro Indico, & eo abundare vis.

CAPVT XVII.

Domus incepta frustrà, apud Catull. domus imperfecta apud Valeriū Flaccum, desere.

OLIM

OLIM, qui vxorem ducebant, domum ædificabant: ex quo & credo natum illud Hesiod. 2. ἔργ.

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε.

Nam & apud Theocritum, quę à Satyrisco mulier efficitur, & loco vxoris habenda est, eum interrogat domúmne sibi sit ædificaturus, idque ipsi pollicetur,

Τεύχεις, inquit, θαλάμους, τεύχεις καὶ δῶμα καὶ αὐλάς;

Respondet, Τεύχω σοι θαλάμους. Et apud Homerum Iliad. β. cùm anno nondum vertente ad Ilium vxore ducta profectus esset Protesilaus, scribitur, καὶ δόμος ἡμιτελής: (quanquam id à quibusdam de coniugio exponitur, vt domus labens, lib. 4. Maronis.) & à Valerio Flacco Homeri imitatione lib. 6.

—coniunx miseranda Caico
Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.

Domus imperfecta.

Quibus scriptorum antiquorum locis, veluti ardentibus funalibus tenebræ tricliniorum, ficet etiam obscuritas nubilumq; omne discutitur è Catullo ita scribente, epigr. ad Mallium,

Domus incepta frustra.

Coniugis vt quondam flagrans aduenit amore
Protesilaeam Laodamia domum,
Inceptam frustra, nondum cùm sanguine sacro
Hostis cœlestes pacificasset heros.

Ecce frustra inchoatam domū dicit Catullus, nec perfectam fuisse, quòd ante incipiendum opus, deos sacris nō placasset Protesilaus, sed eis inuitis & iratis id suscepisset. in aliis libris, iisque accuratis, accepta frustra scribitur: sed altera scriptura multis nititur adminiculis. In

Secare.

Catullo autem eodem, secare aliquem dicitur tarda podagra, quod est, cruciare, quia qui secantur, magnis afficiuntur doloribus, vt ex efficiente effectum, ex antegresso consequens intellexerit: non quòd articularis morbus secet, sed quòd cùm sectionem dolor sequatur acerrimus & acerbissimus, qui idem adiunctus podagræ est, qui ab ea cruciantur, velut secari se putent, ac æquè angantur, ac qui ferro vel lacerantur, vel fodiuntur. Apud eundem epigrāmate in Gellium, quod voluit fecit, id est, vt voluit, patruum mutum & elinguem reddidit: quod eo addidi, vt minus ingeniosis sensus pateat. Scaliger autem adolescens eruditus non malè putat, quod aliquando me ex eo audisse recordor, legendū esse, patrui perdepsuit ipsam vxorem, non perdespuit. nam depsi mulier non insitè dicitur, quæ subigitur. Iam quod scribit epigram. de Arrio,

Deplere.

Credo sic mater, sic liber auunculus eius:

ex eo opinor scribit, quòd Arrius apud matrem auunculumque educatus fuisset, vt verisimile sit, ab eis illas aspirandi ineptias traxisse. Quintia autem illa (quam multis formosam dicit videri, venustam tamen & formosam negat, aut Lesbiæ comparandam) erat, vt opinor, amica Calui, sed dissimulato rectoque nomine Quintilia vocata, vt infrà ad Caluum de Quintilia,

Certè non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

CAPVT XVIII.

Explicatus Lucani locus.

IN versibus illis, quos à Nigidio ex astrorum prudentia fingit cani lib. 1. Lucanus doctissimus & elegantissimus poeta (nec enim moueor hominum huius ætatis iudicio malè & malignè de tanto poeta existimantium, cùm eis antiquorum veriora & sinceriora iudicia fortiter opponere possim) veruntamē in versibus illis ita scriptum est,

Lucanus explicatus.

——summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus:
Si sæuum radijs Nemeæum Phœbe leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo.

Quibus ego verbis interpretor ab eo significari deflagrationem mundi & eluuionē, quas longinquis temporibus, statis tamen & naturæ notis, sed hominibus ignotis, euenire, & porticus & ambulationes Lycei affirmant: etsi aliter vtraque secta: nam Stoici vniuersum mundum aut in aquas liquescere, aut in ignes exardescere existimant: Peripatetici partibus tantum terræ ista censent accidere, vt Deucalionis ætate vsuuenit, vt alij dicunt, Thessaliæ, vt Aristoteles libro 1. Meteor. capite 14. Thesprotiæ, ingens aquarum eluuies, quam Græci κατακλυσμὸν vocant, vt deflagrationem ἐκπύρωσιν. Ac solet vsuuenire inundatio magni anni hyeme, cùm omnes erraticæ stellæ coniunctæ sunt in hiberno signo, vt piscibus aut aquario: exustio magni anni æstate, cùm omnes errones in vnum conuenerunt æstiuum & solstitiale signum, vt leonem aut cancrum. Olympiodorus, συμβαίνει δὲ τὴν θάλατταν ἐπαγρεύειν καὶ τὴν ἔμπαλιν θαλαττοῦσθαι διὰ τὸν μέγαν λεγόμενον χειμῶνα καὶ τὸ μέγα θέρος. μέγας δὲ ἐστὶν ὁ χειμὼν, ὅτε πάντες οἱ πλάνητες ἐν χειμερινῷ ζωδίῳ γένωνται, ὁ ὑδροχόῳ ἢ ἰχθύσι. μέγα δ' ἐστὶ θέρος, ὅταν πάντες ἐν θερινῷ ζωδίῳ γένωνται, ἢ λέοντι ἢ καρκίνῳ. Lucanus tamen non omnium errantium coniunctionem in carmine collocauit, sed frigidam Saturni stellam & suo frigore aquarum fœcundam in hyemali sidere posuit: & æstatis ardorisque auctorem effectoremque solem in astro feruenti candentique metatus est, indicans eam ostendi portendique rerum in mundo mutationem & vicissitudinem, vt vel vnus in brumali sidere frigidus erro aquis omnia obruere possit: contraque vnus in solstitiali signo micans & æstuans sol, omnia torrens ignibus cremare possit. ferè nescio quid tale ariolor Lucanum exprimere voluisse, & poetico fuco colorasse.

CAPVT XIX.

Thracis in thracem compositi statura, ore aperto in mare desilire, Seneca emendatur.

AIT Seneca libro 4. quæstionum natural. in præfat. Te longiorem Fido Anneo iurabo &

Apollonio pycta, quamuis staturam habeas Tetisi threcæ incompositi: quæ adulationem impudenter mentientium assentatorũ indicant, gigantum proceritatem nanis & pumilionibus attribuentiom: sed verba tamen illa consideranti mihi percussit animũ, nunquidnam ab eo scriptum fuisset, *Quamuis staturam habeas threcis in threcem compositi*. nam in amphitheatralibus muneribus thraces, qui & threces plerunq; vocabantur, inter se committebãtur, qui cùm exiguam haberent parmam, se totos velut in eam colligebant, ne vulneri paterent, & staturam incuruando corpore minuebant, quod nõ fecissent, si maioribus & longioribus scutis vsi fuissent. qui igitur paruus & breuis est, ille similis non illepidè threci in threcem composito dicitur. Ac mediusfidius lineamenta apographorum vetustorũ, si quid istud refert, effigiem nescio quam huius scripturæ reddere videntur. Thraces autem solitos esse peltis, id est, cetris vel parmis pugnare, docet ita Aristophanes in comœdia, quæ Acharnes est inscripta, de Thracum auxiliis loquens, *καταπελτάσονται τὴν Βοιωτίαν ὅλην*. Illud eo libro est pereleganter perque scitè dictum, *nec in mare aperto ore desilui*. solent enim homines in maxima desperatione se ore hiãnte in profundum abiicere, vt celerius strangulato aquis spiritu moriantur: id *πρὸς λίμνην χανεῖν*, id est, ad aquam hiare, Græci dicere solent. *Dignißimum*, ait idem, *quod consecrari mallet, quàm conteri, pedes abstulit*. hic pedes abstulit valet, cursum orationis tuæ inhibuit, eique pedes ademit, ne sic adblandiretur. nec enim sine pedibus incedere quisquã posset, vel currere: aut, tibi sic indulgenter liberaliterque laudanti, & per assentatorias laudes decurrenti pedes abstulit, ne pergeres in eo incepto. eam mihi videtur continere sententiam locutio illa, quam ne attigissem quidem, nisi mihi aliquantũ negotij exhibuisset, & futurum essem suspicatus, vt aliis esset paulò indoctioribus molesta, nec satis percepta. *Frugalitatem laudare cœpisti, qua sic à nummis restitit, vt illos habere nec damnare videatur*, legendũ in eo potius crediderim, quàm vt euulgatum est, *à nobis*. nam *illos habere* antiqui codicis fide à nobis receptum est.

Thrax in Thracem compositus.

Desilire in mare ore aperto.

Seneca emẽdatur.

CAPVT XX.

Mortarium, marsupium, lauare, lauare latrinam, Varronis locus.

Mortariũ

MOrtarium, in quo aliquid teritur, suspicor sic quasi moretarium vocari, quòd in eo moreta intritæque fiebant. itaque & in nonnullis auctorum locis, & libris vetustate exoletis moretarium scriptum reperimus interdum: vnde contractum in mortarium vocabulum tandem est ipso vsu: velut à morte tamen earum rerum quæ teruntur, non desunt qui putent appellatum. Vt apud Horatium libro primo, ode secunda, iaculatus arces, est quod Græcè dicitur [illegible], id est, ferijt: sic apud Plautum in Truculento, Sc. 1, sin rete iecit, id est, si rete pisces cepit: vnde & bolos dicitur. quanquam etiam, ne dissimulem, simpliciter pro rete iecit in aquam, explicari potest. *si*, inquit, *iecit rete, piscis ne effugiat, cauet*. Lauare aluum marsuplo pereleganter à Varrone dictum est, pro marsupium exhaurire. quæ enim eluuntur, ea mera inaniaque relinquuntur, cùm alioqui eluere pro consumere solerẽt frequẽtare veteres: sed nihil melius quàm elegantiam verborum Varronis, velut purpuram quandam hic assuere. *Et Hymenæus*, inquit, *qui primo lauere aluum marsuplo solet*. hic significat sumptuosas esse nuptias, maritosq; earum primo statim auspicio impendiis inaniri. Id à Varrone scriptum est in [illegible]. Latrinam lauare, est in latrinam siue balneum priuatum aquam ferre: Plautus in Curcul. Sc. Quoi hominis.

Marsupiũ lauare.

Latrinã lauare.

Non magis curo, quàm ancillam, quæ latrinam lauat.

Atque hoc erat, vt è Plauto apparet, ministerium vilissimum. Pomponius apud Nonium, *heredem ita velim faciat: iampridem volo, latrinam laui*: quod quidem alio quodam sensu, quàm illud Plautinum dictum videtur. Quòd *Dij meliora* dicunt Latini veteres, cùm mali aliquid votis deprecantur & amoliuntur, valet, dij ferant meliora: Tibullus lib. 3. eleg. 4.

Dĳ meliora.

Dij meliora ferant, nec sint insomnia vera.

Pacuuius, dij meliora monerint, pro, dij monuerint meliora, scripsit, auctoribus Grammaticis. Est Græcè Varronis libri inscriptio apud Nonium in veliribus & antesignanis: sed ita vitiata corruptaque, vt intelligi posse desperetur: ego eius vestigia rimatus in scriptis libris, eruisse videor scribendum esse in hunc modum, *ἀλλ' ἦμαι ἄνω, περὶ μαρτυρίας*. nam solent interdum nutu homines testium fidem & religionẽ solicitare, dum superciliis tacitis ad assentiendum vel dissentiendum impellũt.

CAPVT XXI.

Allegoria Horatij explicatur, caluaria, cespes.

NISI erro toto cœlo, Horatianus ille locus libro 1. ode 18. allegoria totus est figuratus & mutatus:

Non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam: nec variis obsita frondibus
Sed diuum rapiam, sæua tene cum Berecyntio
Cornu tympana.

Allegoria Horatij explicatur.

nam de ebrietate hic loquitur sub integumento bacchanalium, cùm ebrietas etiam bacchanal quoddam videri possit: se autem dicit ad ebrietatem vsque nolle compotare: nam quò vsque progreditur, is Bacchum inuitum quatit. ille enim nobis non inuitus sua indulget munera temperatè vtentibus: non æquo animo vino nos obrui patitur. Quod autem quatere dixit, ad sacra Bacchi allusit, quæ recondita in cistis è templis vrbanis in mõtes solitudinesque ad orgia celebranda à Bacchis portaban-

portabantur. vnde Maro lib.3.Æneid. *Bacchatamq; iugis Naxum*, dixit. & lib.4.

—qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusq; vocat clamore Cytheron.

Et quia sacra illa furioso tumultu & perturbato impetu commouebant, idcircò Plautus in Pseud. Sc. Si ex te tacente. dixit, *Scis, vbi mea commoui sacra, quas turbellas soleam dare.* Non igitur, inquit, te commouebo, nec obsita frondibus sacra tua sub diuum rapiam, id est, ebrius nô bacchabor, nec insaniam, vt qui sacra tua solent Bacche parat è templis rapere sub diuum in saltus & montes. tegebantur autem orgiorum cistæ hedera & pampinis.

—sæua, inquit, *tene rum berecynthio*
Cornu tympana.

id est, noli me adflare ebrietatis furore, vt tympano sacrorum tuorum, & cornu audito ad amentiam adiguntur bacchæ, & mystæ tui fanatici & enthei redduntur: vnde & Lucretius lib.2. scripsit,

Et phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Amentiam autem illam ebrietatis quæ vitia consequantur, continuò enumerat, quæ proculdubiò fidē faciunt figurato esse ista inuolucro obducta, quod in eam sententiam, quā exposui, arbitror euoluendum. At verò vt hic sensus quadam nebula immutationis tenebricosus est, sic in sequenti cantico vnius verbi quadam velut caligine circunfusus minus apparet, cùm scribitur,

Vultus lubricus aspici.

Et vultus nimium lubricus aspici.

Non sum solitus ingenij famam aucupari reprehendēdis aliorum explanationibus, quod nec nunc faciam: tantùm quid mihi videatur aperiam. Vultus igitur lubricus aspici, vultus est politissimus, nitidissimus, & pulcherrimus aspectu. nam quæ ad læuorem perpolita sunt, & æquato nitore nihil habent in summo asperitatis & inæqualitatis, lubrica etiā protinus efficiuntur. Sic & lib.2. satyr.4. in illo,

Lubrica nascentes implent conchylia lunæ:

introrsum limpida interpretātur veteres. Sunt tamen conchylia foris testæ ferè leuis, quam ostrea plerunque habent asperam. Libet hic ob ostrea aspera adscribere versus è phagiticis Ennij ab Apuleio in priore apologia citatos, sed nemini ferè intellectos ob vocum deprauationem, quas emendare si vno aut altero loco potuero, studiosi boni consulant:

Omnibus at Clupeæ præstat mustela marina:
Mures sunt Aeni, ast aspra ostrea plurima Abydi:
Mus Mytilenæ est, pectē aperq; apud Ambraciæ am
Brūdusij sargus bonus est: hūc magnus erit si, (nes:
Sume: apriclum piscem primum scito esse Tarenti:
Surrenti fac emas glaucum, & Cumas apud: at quid
Scarum prætcrij cerebrum Iouis penè supremi!
Nestoris ad patriam hic capitur magnusq; bonusq;.
Melanurum, turdū, merulamq; vmbramq; marinā!
Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, mnriculi, mures, dulces quoq; Echini.

Legi & hisce diebus in Gellio manuscripto, *cephaleaq; Atarnæ*, quæ vt opinor, Ennius caluaria appellat: sunt autem salsamenta è capite thynni. nam illic cetariæ erant: nisi quis cephali pulpas intelligat, quod non arbitror. verius omnino sit apud Ennium caluaria marina esse, quorum apud Apuleium ipsum mentio est.

Caluaria.

Libro 1. ode 19.

Hic, inquit, *viuum mihi cespitem, hic*
Verbenas pueri ponite, thuraq;,
Bimi cum patera meri.

Cespes.

Veteres interdum cespititias extruebant aras, cùm altare deerat, aut cespitem in terra aggestata ponebant, vbi & ex tempore sacrificabāt. Quin & cespes pro ara erat, & aræ imponebatur, reique diuinæ necessarius habebatur: Prudentius hymno 5. περὶ στεφάνων,

Hoc namq; decretum cape,
Aut thure & ara, & cespite,
Precanda nunc est iam tibi.

Solebant autem aras coronare & ornare fronde felici, vt myrto, aut oliua, quam verbenam vocabant: sed & thus adolebāt, & vinum è patera libabant. ex illa consuetudine verbenis aras tegendi Maro scripsit lib.3. Æneid.

Accessi, viridemq; ab humo conuellere siluam
Conatus, ramis tegerem vt frondentibus aras.

Et Lactan. lib.6. cap.24. ex eo ritu dixit, *ad quod sacrificium neq; verbenis opus est, neq; fibris, neq; cespitibus, quæ sunt vtiq; vanissima.*

CAPVT XXII.

Sacra inferis facta soluunt amores, mensæ remotæ, caudam remulcere, aures demulcere, Marica.

VT qui amœna lustrant oculis diuersa loca, voluptatem nō vulgarem capiunt: sic & percurrendo Maronis vireta varia, egregia oblectatione perfruar. Æneid.7. *—ossaq; nomen Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat,* curà Marone dictum est? opinor quòd sepulchra quædam sunt sine nomine ignobilium capitum & ingloriorum. At verò Caietæ sepulchrum memorabile fuit posteritati, nomenq; habuit. sic & Ouidius cecinit 12. Metam.

—tumulo quòq; nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.

Verius tamen vtrobique crediderim de nominis inscriptione, quod in tumulo incidebatur: quod non item in vilium & ignobilium hominum bustis fieri solebat. Æneid.4.

Sacra Ioui stygio, quæ ritè incepta paraui,
Perficere est animus.

hic quæstio est, cur diis inferis rem diuinam facere Dido velit? sed facile est eam quæstionem è Silio Italico soluere. censebāt enim veteres sacris infernis amores & curas solui. sacra igitur inferna soluendis amoribus simulare prætexuit, consilium moriendi dissimulans, & fallere cupiens. verba sunt Silij lib.8.

Amores sacris infernis solui.

Nigro fortè Ioui, cui tertia regna laborant,
Atq; atri sociæ thalami noua sacra parabam,

Queis ægram mentē, & trepidantia corda leuaret
Infelix germans thori.

Quid est quod 1. Æneid. ait,

Mensæ remotæ.

Exempta fames epulis, mensæq; remotæ?

ego hic mensas intelligo fercula & magidas & lances: nam sitis conuiuis remouentur.

Caudam remulcere.

Quid verò apud eundem est 11. Æneid. *caudámque remulcens?* ego, vt prætermittam quid aliis videatur, esse puto caudam reflectens: sic enim lupi & canes timentes reflectunt caudam, vt eam sub verenda reducāt. sic & demulcere aures pro demittere dixit Lactantius lib. de ira Dei, cap. 7. *& tamen videmus in aliis animantibus quædam signa letitiæ, cùm ad lusum gestiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem serenant, oculos in lasciuiam resoluūt.* nam aures demulcere id est, quod Flaccus lib. 2. ode 13 ait,

Demulcere aures.

—illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps Aures.

2. Georg. *—ver magnus agebat*
Orbis & hibernis parcebant flatibus Euri:
Cùm primùm lucem pecudes hausère, virumq;
Ferrea progenies duris caput extulit aruis.

horum versuum interpretationē cuius expositione fidelius & commodius explicari posse censemus, quàm doctissimi Lactantij libro 2. cap. 11. ita scribētis? *Illud hoc loco præterire non possum, quod errantes philosophi quidam aiunt homines cæteraq; animalia sine vllo artifice orta esse de terra, vnde illud Virgilianum est,*

Terrea progenies duris caput extulit aruis.

Et ij maximè fuerūt in ea sententia, qui esse prouidentiam negant. Addit idem cap. seq. *non erant,* inquit, *in principio mundi hyems & æstas, sed perpetua temperies, & ver æquabile.* Nympham quandam Laurentem Maticam vocat Maro 7. Æneid. quæ Minturnis colebatur, nominat & Horat. lib. 3. ode 13. ea Circe erat interprete Lactātio, cuius verba sunt lib. 1. cap. 21. *Nam & Romulus post mortem Quirinus dictus est, Leda Nemesis, & Circe Marica.* Eodem libro,

Marica.

Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate
Anchisem genitorem.

hic, si Lactantio credimus, consecratur Anchises à filio. Amr, inquit lib. 1. cap. 15. *potest aliquis dubitare, quomodo religiones eorum sint institutæ, cùm apud Maronem legat Aeneæ verba socijs imperantis, Nunc pateras libate Ioui. Cui non tantum immortalitatem, verumetiam ventorum tribuit potestatem:*

Poscamus ventos, atq; hæc mea sacra quotannis
Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis.

CAPVT XXIII.

Auiarium Varronis, tabula literaria, phalerum.

Auiariū Varronis.

Descriptum est lib. 3. de re rust. cap. 5. à M. Varrone elegantissimè auiarium verbis non affectatis, neq; ambitiosis, sed propriis & suis, significanter rem exprimentibus: non dubito tamen, quin ea tota descriptio plerisque illustrationis indigere videatur, in nonnullis locis hærentibus, nec sententiam assequentibus. quo faciendum putauimus, vt pro nostra virili operā sumeremus, vt lucis aliquid afferremus, si modò id consequi poterimus. directum dicit esse flunium ab insula ad museum: in quo museum appellat, locū musis & studiis consecratum: proinde de Casinate fundo Varronis ita scribit 2. in Antonium Cic. *studiorum enim suorum M. Varro voluit esse illud, non libidinum diuersorium.* museum autem illud erat in summa insula: insula nascebatur ab imo fluuio, vbi cófluebat altera amnis, vt Varro loquitur, pergebatque rectà ad summum flumen, vbi erat museum. legendum igitur est, *ab imo fluuio,* non, à vinio, vt receptum in exemplaribus video, qđ facilia est coniecturæ, cū paulò pòst subiiciat, *summum flumen.* imum fluuium appellat imam partem fluminis villam alluentis, & è villa exire parantis: summum flumen, superiorem vocat partem fluminis in villam influentis. circum ripas fluuij ambulatio erat pedes lata denos, ab ambulatione in agrum versus, ornithonis, id est auiarij, locus. in agrum versus autem dicit, à flumine versus agrum progrediēdo, & ab ambulatione recedendo, vt in sepulchria dici solebat, quemadmodum ostendit Horatius lib. 1. sat. 8.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat.

ait locum ornithonis deformatum ad tabulæ literariæ speciem cū capitulo, id est, deformatum esse in figuram quadratā oblongam: nam talis erat tabula literaria. tamē præterea tabulæ accedebat extra quadratū, quod capitulum rotundum in auiario tholus erat. Tabula literaria est, in qua pueri literas faciunt, id est scribunt, & literas discūt: Plaut. in Bacch. Sc. Nūc experior. *Ex templo puer pædagogo tabula dirumpit caput.* subiicit, *forma quæ quadrata est, patet in longitudinem p. lxxij.* ita fit, vt cùm pateat in latitudinem p. xlviij. sit longior quàm latior. addit, *ad hæc ita vt in margine quasi tabulæ descripta sit ambulatio ab ornithone plumula.* hæc verba multos malè vrunt: animaduerto nonnullos existimare hic significari pterygium: sed probabilius, quod sagaciter excogitauit vir doctissimus & clarissimus Æmatus Ranconetus, numeros pedum hic desiderati, qui in istud vocabulum confusi librariorum incuria sunt. ille igitur, cuius sententiæ subscribo, legendum putat *p. viij. lat.* ex his enim notis plumula suppleris elementis facta est. hic longitudo non scribitur, quæ è latitudine formę quadratæ satis intelligitur: summam tamen latitudinis huius ambulationis ad liquidum vix affirmare audeo, desiderari tamen intelligo. Ait Varro lib. 3. cap. 5. *qua iter in aream est*: vbi bonis in libris, *quis introitus in aream est,* legitur. aream autem ornithonis intelligo, quam paulò pòst nominabit. *Porticus,* inquit Varro, *sunt primoribus columnis lapideis, intermedijs arbusculis humilibus ordinatæ.* primæ, inquit, columnæ sunt lapideæ, quib. interpolitæ sunt medię arbusculę, speciē columnarū & vicē intus exhibētes. locus macerie totus erat dextra & sini-

Tabula literaria.

& sinistra conclusus, & à summa macerie reti canabino tectæ porticus ad epistylium columnarum & ab epistylio ad stylobatem, id est, ad illarum basim & sedem, ad illarū crepidinem. inde enim nō est maceries vlla, vt reti sit opus, ne effugiant aues. nam locum macerie clausum dixit dextra tantum & sinistra. hæ autem porticus sunt auibus oppletæ. *Secundum stylobatas interiorem*, inquit, *partem*. exterior enim ad ambulationem spectat: interior ad aram. duæ sunt in area piscinæ, quæ è medio eius oriuntur, inter quas angusta est semita in tholum: [Tholus.] tholum autem vocat locū rotundum columnatum, id est, vt dixit, capitulum ipsum literariæ tabulæ. extra tholi columnas est silua, quæ è tholo cerni poterat, cûm tholus pro maceria columnas haberet, & reticulatus esset. tholi columnæ exteriores, id est, ad siluā pertinentes, lapideæ erant: interiores abiegnæ. Cæterùm, quemadmodum Varro scripsit, *Inter columnas exteriores*: sic scribendum censeam, *inter interiores columnas*. & paulò pôst, *intra has & exteriores*: & suprà, *vt perspici in siluam possit*. tholus autem cùm speciem semicirculi habeat, proinde extructi in eius ambitu mutili, qui sedes auibus præbebant, spectacula & foros theatri referebant. itaque ὀρνιθῶνα vocauit Varro. Addit [Stylobatæ.] subter stylobatem, id est, subter basim columnarum illarum, quę sunt vltra piscinas, propinquantque tholo, lapidem esse altum pedem & [Phalerū.] dodrantem à phalere: phalere vocans crepidinem lapideam stagnum ambientem, nomine à candore lapidis imposito. nam φαλερὸν Græci candidum appellāt. Normani populares mei hodieque maris editiores margines & rupes mare claudentes phalesas vocant. puto tamen cùm in hac descriptione naualia nominet, imiteturque portus vrbium vocum vsurpatione, Phalerum esse scribendum. sic autem Athenis quidam portus vocabatur. Phalerom Varroni à stagno ad duos pedes altū est. latom ad quinque, *vt in culcitas*, inquit, *& columnellas conuiuæ pedibus circumire possint*. hic ego obseruo legendum videri, *& columellam*, singulari numero. nā infrà dicit, *in insula est columella*: aut certè columellas cùm dixit, numero abusus est, quod non perinde rarum. [Culcitæ.] Culcitas autem propter lectulorum [Naualia.] discubitoriorum similitudinem dicit. Naualia vocat, ad similitudinē eorum locorum, in quibus secundum flumina aut mare naues ædificantur, aut in hibernis mensibus quo subducebantur, marginis partem ipsius stagni. In insula stat columella, quæ intra se continet axem, is rotam radiatam sustinet, id est, radios habentem, quibus manus pueri prehensis rota versabatur. ad extremū, vbi orbile solet esse acutum, est tabula cauata, vt tympanum, id est extremi radij sustinent tabulam cauatam, in qua ponuntur cibi, vt versatione rotæ ad con- [Orbile.] uiuas fercula omnia admoueantur. orbile autem ea forma dicitur, qua apud Catonem cap. 10. & 11. molile, id quod mola mouetur, vel id quod molam molitur, & librile scapus libræ.

est autem orbile rotunditas ipsius orbis, qui acutior est in fine: hic contrà tabulam tympano similem habet. ex suggesto phaleris, vel, vt potius legendum est, phaleri, id est ex eminentia, prodeunt anates in stagnum: suggestum autem phaleris, cùm illic conuiuabantur, peri petasmatis, vt tricliniū aliquod ornabant. sequitur, *ex orbi ligneo mensaq;*, vbi nonnulli, *ex orbili*, emendant: sed orbem retineo, & defendo: orbes enim habebant in triclinio, quibus imponebant ahena & vasa. [Orbes.] Cato cap. 11. *orbem, ahena duo*. Iterum cap. 14. *orbem, ahenεos duos, mensas duas*. igitur legendum censeo, *ex orbi ligneo, mensaq;, quam dixi in primis radijs esse, epitonijs versis ad vnumquenq;, factum sit vt fluat in conuiuam*. Intra tholum hemisphærium erat, cuius in summa parte horologium erat, vespero ita circumeunte, vt horas distingueret: in medio hemisphærij designati erant octo venti suis locis & regionibus diuisi: in hemisphærio medio erat ventorum orbis, id est circulus, qui cardinem id est centrum semiglobi ambibat, vt Athenis fecerat in horologio Andronicus Cyrrhestes, vt scribit Vitrouius lib. 1. cap. 6. cuius è libris & Stephano Byzantio hic Cyrrhestes legendum censeo, non Cypressics. nam Cyrrhestes vocabatur, quòd esset è Cyrrho vrbe Syriæ. Hæc ego vtcunq; adumbraui, quæ qui & ingenio meliore sunt, & doctrina superiore, & otio maiore abundant, perpolient atq; illustrabūt.

CAPVT XXIIII.

Semurius campus, parasitus Apollinis, Martialis explicatur.

VErsiculus Martialis est lib. 9. epigr. 43. de quo magna animorum contentione & magno partium studio Sipoorinos & Domitius depugnarunt, cùm alter velut pro aris & focis dimicans, mytinis pertinaciter defenderet: alter pari manu prælium consereret, & murinis tueretur, affirmaretque, *Campis diues Apollo sic murinis*, legendum esse. eorū rationes studiosis notas esse confido: certè in promptu sunt, nec à me commemorabuntur, cùm eis prætermissis, sic quoq; tamen satis chartę periturum sit. Ego, etsi inuitus facio, vt à tantorum virorum sententia discedam, neutri tamen, vt quod sentio ingenuè loquar, assentior, legendumque arbitror,

Campis diues Apollo semurinis. [Campus Semurinus.]

nam vtriusque scripturæ contumaces repugnant syllabę, vt ne alia argumenta consecter: & *se murinis* in quibusdam exemplaribus legi testificatur Domitius. Semurium autem campus erat Romæ propinquus, in quo, vt reor, templum erat Apollinis. Cic. 6. in Antonium, *Quis est iste ordo? multi fuerunt multis in legionibus per tot annos: his quoq; diuisit semurium*. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 10. de Acca Larentia, *post excessum suum pop. Romano agros Thuracem, Semurium, Lintirium & Solonium reliquisse*. In eodem Martiale

sensus non satis perspicitur in illo versu, qui libro 9. in epitaphio Latini positus est,

Parasitus Apollinis

Voi me laurigeri parasitum dicite Phœbi.

Sed interpretationem è Verrio Flacco elicere persacile est, qui quęrit, quamobrem Salua res est dum saltat senex, Apollinis parasiti in scena dictitéi? vnde colligere licet sic appellatos fuisse mimos, & histriones, præsertim cùm se Larinus histrio optimus ita vocet in epitaphio. aliquando parasitos Apollinis interpretatur Verrius mimos secundarum partium, quòd ludis Apollinaribus in mimis ferè essent parasiti illarum partium actores. Pompeius libro 17. *Verrius*, inquit, *parasitos Apollinis ait ita appellari. quòd Caius Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui ferè omnibus mimis parasitus inducatur.* In antiqua inscriptione parasiti Apollinis est mentio, AGELLIO SEPTENTRIONI SACERDOTI MOSCHI DEI, APOLLINIS PARASITO, ALVMNO FAVSTINAE AVGVSTAE. Est & minutum duobus versiculis epigrammatium 38. libro 8. non enucleatum satis ab enarratoribus,

Martialis explicatur.

Archetypum Myos argentum te dicis habere,

Quod sine te factũ est, hoc magis archetypũ est.

ego argutiam iocumque epigrammatis latere puto in vocabulo factum est: hoc sensu, Dicis te habere toreumata argentea operis antiqui, quę quidem magni ab omnibus olim æstimabantur: iocans Martialis ait, tu ista verbosa ostentatione argenti tui, & iactatione ventosa multum detrahis pretio, & efficis, vt vasa tua conuiuis molestiæ & tædio sint, adeò vt argentum factum, id est vasa, argenti enim facti nomine vasa censentur argentea, si sine te sit, & si absis, sit magis archetypum, id est pluris censeatur, antiquiusque videatur.

CAPVT XXV.

Terra materina, inspicare faces, spicare hastile.

Terra materina.

NON leuis est controuersiæ, quæ sit terra materina apud Catonem ita cap. 34. scribentem, *Ager rubricosus & terra pulla materina, rudecta, arenosa.* Ego materinam putauerim à materia deduci, eoque verbo intelligi duram, solidam & propè ligneam, qua in notione nomẽ materiæ poni non est infrequens. scio fuisse quibus videretur macerina legi debere pro macra: sed priorem lectionem vt sinceriorem libenter asseruerim, nec vicariam istam introduci permiserim. sed huic capiti supplementum ex eodem Catone quærendum est, ne nimis abortiuum & breue videatur. *Nucleos*, inquit capite 17. *ne in segetem indideris:* hoc, vt suspicor, præcepto cauet, ne in segete nuclei serantur, quo arbores, quæ segeti nocere & officere solent, proueniant. nam & locum occupant, & solum exugunt, & vmbra enecant. Quod Cato mox ait, *Faculas facito*, libro 1. Georg. Maro significauit, cùm scripsit,

Inspicare faces.

—Ferroq; faces inspicat acuto,

vbi inspicare Seruius explicat, ad spici & aristarum similitudinem incidere. nam & alio loco Maro,

Mopse, inquit, nouas incide faces.

hac enim ratione faculæ fiunt. spicare tamen Gratius pro spiculo & ferro asperare posuit,

Spicare hastilia.

Quid Macedum immensos libeat si dicere contos,

Quam longa exigui spicant hastilia dentes.

Longas enim & superuacaueas Macedonum sarissas exiguo præfixas esse ferro dicit. Inde putauerim apud nos hastam Macedonicam picam quasi spicam vocari, quòd ferro spicata sit exiguo. Inde picare tanquam spicare dicimus. Sed quoniam hoc è Gratio protuli, continere me non possum quo minus ei subsidium opemque feram in proximis his versibus,

Aut contra vt tenero destrictas cortice virgas

Prægrauat ingenti pernix Liuania cultro?

etsi quod dicam coniectum potius, quàm affirmatum posuerim, vt suspectũ potius quàm exploratum afferri homines existiment, ne nimium asseuerando in errorem homines traham, cùm sciam solo vultu quosdam assensionem mereri. Ego hic legendum coniicio, *pernix Albania cultro*. sed vt dixi, coniicio tantum, non etiam affirmo. nam de Liuania nihil quicquam vnquam legi.

CAPVT XXVI.

Catullus epigram. 50. explicatur, ascalabotium, armilausa, senex recoctus, scriba & quinqueuiro.

TAndem aliquando Mantius & Muretus omni eleganti perpoliti eruditione, in Catullo, epigr. 10. constituerunt veram lectionem, & eam in suis sedibus collocarunt. Salicipium enim auctoritate Senecæ fugitiuum retraxêre, & hero reddidêre suo: dicit enim Seneca lib. 5. controu. 20. Caluum cùm perpusillus esset, imponi se supra cippum iussisse, vt ex eo salicippium finxisse Catullus videri meritò possit. in Seneca tamen saliputium legitur, quod verbum significare posset, salum esse putum, quæ parua auicula est, modò non in *puto* contumacior syllaba repugnet: vnde & salipusium quidam legunt, quidam salipullium, vt sali auiculæ pusionem & pullum. locus iste non sic abibit, sed sentiet sceleratam manum qua violabitur. Quod de cippo à Seneca dicitur, postea factum esse animaduerto, vt inde emendatio Catulli petenda nõ videatur esse.

Salicippius.

Lego igitur, *Dij magni ascalabotion disertum.* quod vocabulum fortasse rusticus diminuerat & deprauarat malè pronuntiando, & salaputium dixerat. nam & à Græcis ipsis lacessitur, & *ἀσκαλαβώτης* & *ἀσκαλαβώτιον* dicitur interdum, quo nomine significatur stellio. Reliqua in eo epigrammate obscurissima sunt, vt qui lucem eis afferat, Cimmerias tenebras illustrare videat. Sed nulli vnquam fuit fraudi aliquid in bonis literis tentare: & sæpius qui iacit, venerẽ tandem facit: etiam spargenda beneficia sunt multa, vt

Ascalabotion.

ta, vt vnũ tandem bene ponatur: & multa ineptienda, vt prudenter aliquid dicatur. homines igitur alij fortasse, si nihil fecero, nec lucẽ aliquam dispexero, oculatiores erũt, & si non vnus & alter, at tertius vel quartus facem prætulerit. *Othonis caput oppido est pusillum*, cùm ibi Catullus ait, puto significari Caluum tam pusilla breuiq; statura, comparandum esse paruulo capitulo Othonis. nam hæ superlationes in re ridicula vsitatæ & tritæ esse solent. mox itaque confertur cruri semilauto rustici heri, vt ne toti quidem comparari cruri videatur, sed ei parti, quæ lauta sit, altera parte illota. nam *heri rustica semilauta crura*, scribendum reor. Quòd si quid hîc mutandum esset, legerem, *beri rustica & armilausa curtà*. sic breuis vestis quædam ab Isidoro explicatur, & à Paulino vsurpatur: nos tamen hac licentia hîc non vtimur. Quòd autem omnem superiectionem veri superat, à nobis tamẽ in sermone communi vsurpari solet, cùm perpusillum significamus: hominis enim (honos sit auribus) crepitum esse iocamur, eodem modo Catullus Libonis peditum & crepitum alludẽs dicit esse Caluum. hos iocos frigidiores, cùm videret seuerioribus fortasse non placituros, & personam quæsiuit, cui eos attribueret, & ad veniam dixit in clausula,

Armilausa.

Sed non omnia displicere vellem
Tibi & Suffetio seni recocto.

Senex recoctus.

id est, tibi homini serio, & Suffetio veteri seni: tibi seuero & acri iudicio prædito, & Suffetio homini multo rerum vsu trito, nimiumq; graui. quibusdam videtur translatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt, omniq; scoria liberantur, & aliena materia. sed hîc potius ab his ferramentis dicitur, quæ cùm inueterarunt, recoquuntur, vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. itaq; quod multi temporis est exponitur à Seruio. Horat. lib. 2. sat. 5,

—plerunque recoctus
Scriba ex quinqueuiro, coruum deludet hiantem,

Scriba è quinqueuiro.

id est, qui sæpe factus & refectus est scriba. sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse, atq; renouasse. vt recoctus senex sit hîc, annosus, antiquus, longæ ætatis, & plurimi vsus multis in rebus tritus & versatus, ideoq; seueri & acris iudicij. Quinqueuirũ primi nominis iurisconsulti, vt hoc etiam appingã, in Horatio signatorem explicant, quòd quinque signatores adhiberi solebant: ego verò puto nomen esse magistratus, vt in coloniis deducendis & agris assignandis. nam triumviros, quinqueviros, decemviros, vigintiviros, legi assignatores agrorum fuisse. Cicero quinqueviri meminit in Lucullo, *neminem esse prætorem, imperatorem, nescio an ne quinquevirum quidem quenquam, nisi sapientem.* sed & quinqueviri de exilio iudicabant, vt elegantissimè docuit Pithœus lib. 2. aduers. cap. 16. Erant & quinqueviri mensarij, & quinqueviri muris turribusque reficiendis, quod paruum erat & exiguũ munus. Sed qui scribæ sæpe fuerant & quinqueviri, veteratores & callidi habebantur. Scribis qui sunt γραμματεῖς, postea adiecti sunt cancellarij, qui erant, vt vetus criticus explicat, ἀντιγραφεῖς. Erant & quinqueviri cis & vltra Tiberim, quorum nõ admodum magnũ munus erat, cùm quidam magistratuum vicarij forent, de quibus Horatium potissimum locutũ esse credo: ac fortasse Corannus scriba & quinquevir fuerat.

CAPVT XXVII.

Catullus explicatur, cuniculosa Celtiberia.

Licentiam epigrammaton quispiam fortasse Catullum putaret vsurpasse, nec mendacio temperasse, cùm scribit epigr. 37.

Catullus explicatur.

Nunc Celtiberus, Celtiberia in terra,
Quod quisq; minxit, hoc sibi solet mane
Dentem, atq; russam defricare gingiuam.

quod quidem & ipse existimassem, nisi illa in terra illam viguisse lotio sibi dentes defricãdi consuetudinẽ spurcissimam apud Strab. lib. 3. reperissem, cuius ego verba adscribam, ne vanitatis poeta, & mendacij insimuletur à quoquam. *[illegible] ἐν δεξαμεναῖς παλαιουμένῳ, καὶ τοὺς ὀδόντας σμηχομένους, καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καθάπερ τοὺς Καντάβρους φασὶ, καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς.* Apul. Apolog. 1. Russam pumicare gingiuã in Catullo legisse videtur, cùm præsertim ita scribat, *Quẽ multo æquius erat spurcissimo ritu Iberorum, vt ait Catullus, sua sibi vrina dentẽ atq; russam pumicare gingiuam.* Non temerè est quod paulò antè Celtiberiã cuniculosam vocat, quod ad cuniculos metallorũ inscitè referri à nonnullis intelligat. abundat enim cuniculis tota Hispania, qui suffodiunt terram, messes populantur, radices exedunt stirpium. Strabo, *τῶν δ' ὀλεθρίων θηρίων σπάνις πλὴν τῶν γεωρύχων λαγιδέων, οὓς ἔνιοι λεβηρίδας προσαγορεύουσι· λυμαίνονται γὰρ καὶ φυτὰ καὶ σπέρματα, ῥιζοφαγοῦντες. καὶ τοῦτο συμβαίνει καθ' ὅλην τὴν Ἰβηρίαν σχεδόν. διατείνει δὲ καὶ μέχρι Μασσαλίας, ὀχλεῖ δὲ καὶ τὰς νήσους.* Sed & in adiuncto epigrammate ita interpurgendum crediderim,

Celtiberia cuniculosa.

—sic meos amores,
Paulum quidlibet alloqutionis,
Mœstius lachrymis Simonideis?

hoc sensu, itáne verò allocutio breuissima, eáque mœstissima potuit consolari meos amores, qui me acerrimè misertimeq; exercent & angunt, molestiasq; exhibẽt grauissimas? siccine tu tui misereris sodalis? itaq; per reticentiam subaudiẽdum est, solaretur. Simonidem aiũt poetã θρήνους scripsisse refert Suidas, & eũ in terũ tristium tractatione excelluisse refert lib. 10. cap. 1. Fabius, & scripsit eũ significãs Horat. lib. 2. ode 1. *Sed ne relictis musa procax iocis,*
Ceæ retractes munera næniæ.

Lachrymæ Simonideæ.

Vir tamen doctissimus & de Catullo optimè meritus Muretus deesse aliquid putat: cuius ego iudicio tantum tribuo, quantum mihi arrogare non ausim. quare ne hîc quidem ei refragari velim: tantum quomodo integritati sententiæ consuli posset excogitare libuit, si

cui fortè probari quod excogitauimus, posfit.

Decoctor Formianus. Decoctor autem Formianus apud Catullum, epigr. 39. si quis me roget qui sit, respondeam. Mamurram Formianum esse, cuius Acme aliquando amica fuit.

CAPVT XXVIII.

Obsidium, clasßicines, noctulucus, internuculus, camelasia, camelasium.

Obsidiũ. VIdetur M Varro lib. 4. de ling. Latina, censuisse obsidium subscribi & obscidium, vt dissidium & discidium. nam vel ab obsidendo ait dici, vel ab obscindẽdo. quod enim scribitur *ab abscindendo*, ipso statim repellitur literarum sono, nec tam rationis intelligentia, quàm auris perceptione eius mendacium tenetur. vt autem duplicarios vocat, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur: ita armaturas duplares Vegetius lib. 2. cap. 7. appellat quæ consequebantur duplas annonas, simplares, quæ simplas. Duplicarij etiam explicantur in vetusto lexico διμοιρῖται. Non longè hinc

Clasßicines lego, *Et clasßicines à classe, qui tum cornu vtuntur, cùm classes comitijs ad comitatũ vocant.* Quin & sine præpositione *comitatum vocant* in optimo libro scriptum erat, supini significatione à comitare, quod esset simul ire. Ciceroni quoque & Gellio comitatus significat cõmitia. qui clasßicos hic legunt, eo falli videntur, quòd lib. 5. Varro scribit, *clasßicus canat.* sed tum clasßicus pro classicum ab eo vsurpari videtur: signa enim & clasßica & cornua, canere dicuntur. Clasßicines etiam clasßicarij vocãtur, & à vetere grammatico σαλπικταὶ explicantur: attamen si clasßicus cui placet, non repugnabo. Lego nõ longè, *opulentus ab ope, cui est opimè. &, ab eodem fonte copis. &, quæ omnia vltima huic rei.* Cęterùm vinum legere in Varrone, est vuas legere: & in explicando venatoris vocabulo, quod inuentum & aduentum ait, significat in eo inesse notationem inueniendi & adueniendi. Sed illud Varronis vitiosum esse videtur, quod nostro marte, quando nullum in libris vel publicis vel priuatis reperimus subsidium, sanare conabimur. Verùm antè vitiũ proponamus, cui medicinam adhibere volumus, *& peculatoriæ oues aliùdue quid.* arbitror scripsisse Varronem, *& peculia à pecore, oues aliúdue quid.* Plautus confirmabit nostram scripturam, qui in Asinaria ait, Scena, Nequeon' ego.

Etiam opilio qui pascit, mater, alienas oues,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.

Lego, *pecus ab eo quod pascebant, à quo pecora vniuersa.* videtur Varro dicere pecus pecoris à pascendo nomen habere, pecus pecudis à pede. Non longè hinc lego, *Hinc est qui Græcis ὗς sus quòd ὗς, bos quòd βοῦς.* Lego etiam, *vitulus quòd Græcè antiquitus ἰταλός*, quæ vox, vt ait Hesychius, taurum significat. Apud Gellium lib. 11 cap. 1. Varro lingua veteri Gręca ἰταλοὺς boues significasse dicit. Reperio deinceps, *porcus, quòd Sabini dicto, à primo porcopor, inde porcus*, hoc sensu, Sabinus dicere solet, id est Sabini, porcopor, id est porci puer & fœtus. Alij legunt oppidò quàm eleganter, *quod Sabini dicũt de aprino porco porcus, inde porcus*, vt à Sabinis catulum apri porcum fuisse appellatum intelligamus. si aprunum legas nihil intererit. Lego etiam, *nisi quòd vt tuba & cornua signum cùm dant, canere dicuntur: quod bicitem & noctulucum*, id est, interdiu & noctu. nomen est Noctulucus. fictum compositumq́ue è duobus aduerbiis noctu & lucu, vt è per & diu, perdius. Erit fortasse qui noctu lucu legendum censeat, cui liberum esse iubebo hac conditione, modò noctulucus legendi aliis potestatem non eripiat. Quoddam vocabulum suscitauit rediuiuum in Apuleiõ & Petronio Petrus Pithœus omni liberali eruditione ornatus, & antiquitatis ignoratæ quasi Pyrhius alter oraculis suis enarrator & illustrator maximus, quod vocabulum propter soni vicinitatem animo incessit meo. est autem internuculus. Apuleius, Internuculus. *At enim internuculos recens cognitos.* Petronius, *video quosdam internuculos nudasq́; meretrices furtim conspatiantes.* censeam potius duabus vocibus inter nuculos legendum, & meritorios significari pueros, concubinos, qui nondũ reliquêre nuces, sed etiamnum inter eas versantur. nam à Catullo in epithal. Iul. & Mallij scribitur, *Concubine nuces da.* Reperio, *Camelus suo nomine Syriaco in Latinum venit.* Latium tamẽ quod editur, egregiè placet. huius animalis nomen mouet me, ne ita camelariam amplectar, vt Camelasiam Camelasia. eiiciam, pręsertim cùm nobilissimus Iurisconsultus Ludouicus Rusardus certiorem me fecerit apud Marcellinum libro 17. Camelasium Camelasium. reperiri, vt camelasia sit munus, camelasium indictum eo nomine tributum. Ego ideo camelasiam probare non poteram quod istam declinationem deducere non poteram, vt nec Budæus sine controuersia omnium doctissimus potuerat. nunc verò vt ab ἵππος & ἱππάζομαι & ἱππασία deducitur, ita quasi à κάμηλος & καμηλάζομαι declinetur, καμηλασίαν rectè deriuari censeo.

CAPVT XXIX.

Catullus explicatur, diuidere alio mentem, ferre reditum, columina, pinea theda.

BONI ominis causa olim in cubiculi sella, & in lectulo geniali nouam nuptam matronæ vniuiræ, quæ pronubæ erant, collocabant, vt spes esset & augurium perpetuas nuptias fore & singulares, (nam perpetuitatem, non paupertatẽ in Festo lego, qui hoc scribit) nec vnquam vel diuortio, vel aliis nuptiis locum futurum. Ad eam consuetudinem respexisse crediderim Catullum, cum in epithalamio cecinit,

Vos vnis senibus bonæ
Cognitæ bene fœminæ
Collocate puellulam.

Quod subiungit,

At marita tuum tamen
Celites, nihilominus
Pulchra res, neq; te Venus
Negligit:

hanc, vt opinor, habet sententiam, Etsi confiteri amore præsertim coniugalem honestum est, tamen nouæ maritę est honestum & decorum, eum dissimulare & celare: neq; id minus est Veneri gratum & acceptum, q̃ cùm nouus maritus apertè suum profitetur & præ se gerit amorem. nec enim eam negligit quæ id facit, sed charã habet & iuuat. In carmine nuptiali,

Aliò diuidere mentem.

Nos alio mentes, alio diuisimus aures:

valet, & animum aliis rebus intẽdimus, & aduertimus, & aures aliis sermonibus præbuimus. Simile est illud Maronis 4. Æneid.

Atq; animum celerem nunc huc, nunc diuidit illuc,
In partesq; rapit varias, perq; omnia versat.

Committere animos.

Mox committere animos, est animos in commissionem & certamen adducere, & ad contentionem comparare: vnde commissiones gladiatorum dicebantur, cùm paria comparabantur.

Reditum ferre.

Quare nunc animos saltem committite vestros.

Reditum ferre, pro redire candidissimus & nitidissimus iste scriptor non semel dixit, vt hic, *rursus reditum ad vada tetulit.* Iterum, *reditum in nemora ferat.* & de coma Berenices, *si reditum tetulisset.* *Vbi cerua siluicultrix:* de Græco effictum & expressum videtur, ὑλονόμος: vbi & arbores appellat columina, cùm scribit: *ego vitã agam sub altis Phrygiæ columinibus*, id est, sub altis Idæ arboribus. In epithalamio autẽ vbi legebatur, *pineam quate tedam*, emendauit Parthenius, spineam; cùm è spina fieri solitas esse tedas nuptiales scribat Festus & Plinius: sed à veteri scriptura stat auctoritas Maronis in Ciri, hoc versu,

Columinæ.

Pinea teda.

Pronuba nec castos accendet pinus honores.

Et Varronis, cuius verba sunt, *Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu nubere solita etiam nunc pinea fax indicat.* Idem tamen Varro apud Nonium ita scribit, *Cùm à noua nupta ignis in face afferretur foco eius sumptus, cùm fax ex pinu alba esset, vt eam puer ingenuus ferret:* vbi *è spina alba* videtur legendum: sed olim è spina fuisse videntur; postea fortasse è pinu, nisi si quis in Marone spinum pro spina scribendum credat. sed suspicor, vt dixi, apud priscos fuisse spineam, postea pineam facem, aut sine discrimine modò ex hac, modò ex illa stirpe.

LIBRI VIGESIMIPRIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

CAPVT I.

Patimur manes, spirantia molliter æra, turba sonans, portus Velini, ripæ virides apio, Eridanus.

NON eminentem in fronte sententiam suam, sed in recessu abditam, & in interius penetrale remotam continet hemistichium Maronis lib. 6. Æneid.

Patimur manes.

Quisq; suos patimur manes.

Hic neminem reprehẽdere constitui, sed quid sentiam vt adhuc feci proferre. Ego igitur sic intelligo, Cùm infesti mortuorum manes viuis esse quibusdam censerentur, à quibus illi in vita læsi fuissent. & eos pœnis exagitare, vt à Marone 4. Æneid. scriptum est,

Et cùm frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Et ab Ouidio in Ibin,

Tunc quoq; factorum veniam memor vmbra tuorũ,
Insequar & vultus ossea forma tuos.

Eodem quoque modo cùm apud inferos supplicia pœnasque luant animi, eos dici suos pati manes, vt quidam in vita à lemuribus & laruis vmbrisq; vexantur. Ausonius eodem modo in precatione matutina locutus est,

—tormentaq; fera Gehennæ
Anticipat, patiturq; suos mens conscia manes.

Ibidem,

Spirantia molliter æra.

Excudent alij spirantia mollius æra:

dictum arbitror, quòd cùm rigor sit in materia æris, tamen tanta arte simulachra statuæque à Græcis ducentur, vt deposita metalli duritie & rigore, in mollitudinem viui animantis æs concessurum sit: Horatius de Arte poetica,

Et molles imitabitur ære capillos.

Callistratus, [illegible] Horatius lib. 2. sat. 5.

Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.

Æneid. 6.

Turba sonans. *Conuentus trahit in medios turbamq; sonantem.* sic de animis & manibus loquitur, quos stridere & sonare etiam dicit Homerus,

—[illegible] Iterum, [illegible]

Portus velini. Maro reprehēditur in hemistichio, *portusq; require Velinos*, vt apud Gell. lib. 10. cap. 16. scriptū est, quòd multis postea annis Velia cōdita sit: sed excusari potest ex vocabuli notatione & significatione, quòd velinus sit palustris. igitur perinde est ac si diceret, require portum palustrem, vbi meum reperies cadauer. Velinus enim ab [illegible] deducitur. Ait Maro 4. Georg. Et

Virides apio ripæ. *virides apio ripæ.* hic ripæ sunt [illegible]. nam cùm hæc vox ripas significet, etiam terrā horti partem nominat, vt opinor coronas & ambitum & puluinum. In ambitu autem & coronis hortorum seri solet apium. ex quo Aristophanes in Vespis, [illegible] dicit eum nondum in apio esse, qui nondum in ingressu est, quòd in primis hortorum coronis seri soleat. si quis tamen simpliciter ripas audiat, diis bene iuuantibus faciat. Ait Maro libro 6. Æneid.

Eridanus. *Plurimus Eridani per siluam voluitur amnis.* vt in cœlo consecrarunt Eridanum astrologi, sic & in Elysiis ponit eū campis Maro, vel cœlestis illius Eridani imitatione, vel patriæ commendatione inductus, cùm sit in Italia fluuiorum rex. Sic Catonem vmbris dare iura scripsit, ne Græci tantum exercendis inferorum iudiciis præfecti viderentur, interesse putans ad patriæ ornamētum & Catonis laudem, hominem Romanum illic iudicare. Eodem lib.

—*Quiq; arma secuti*

Impia, nec veriti dominorum fallere dextras:

id propter Menam, in quem & inuehitur Horatius, dictum videri potest, qui cū esset libertus Sexti Pompeij, à patrono defecit, & ad Augustum prodita classe transiit. quòd igitur serua fuisset Pompeiorum familiæ, dominum ab eo proditum poeta scripsit.

CAPVT II.

Frumentum, exta ollicoqua, extar, panus, esseur, thrion, orchitis, in Varrone.

PLerique admiratione quadam obstupescunt, defixiq; hærent in vestigio velut amentes inopesq; consilij, incredibile censentes quod à Varrone li. 4. de ling. Lat. scribitur, rutam & radicem verba esse origine & domo Græca: sed profectò mirari desinēt & ad se redibunt, si [illegible] à Nicandro vsurpari intellexerint & [illegible]: quanquā posterius hoc verbum baculum & virgam in Nicandro significat. Lego autē mox in Varrone, *braslea, vt præfica, quòd ex huius scapo minutatim præsicatur.* veteres præsicare pro præsecare dicebāt, quam scripturam flagitat analogia brasicæ. sic in Rudente à Plauto scriptum est, Sc. Et vos à vostris *exuceisq; arundinem.* Mox fructum à ferendo deducit, antè videbatur à fruendo, nisi quis locum è loco castigandum putet: aut Varro libera quadā interpretandi licentia vtatur, & vnde commodum est, natales verborum repetat: locum hunc tamen nō sine labe & vitio esse credo, huncq; in modum lego, *fructus à ferendo: res hæ, quas fundus, & hæ quæ in fundo ferunt, vt fruamur.* Locus qui è vestigio sequitur, in excusis exemplis saniosus est, & Chironio vlcere fœdatus, quem tamen sic persanari posse librorum, non istorum formulariorum, sed priscorum medicina credo, *Etiam*

Frumentum. Exta ollicoqua. *frumentum, quod ad exta ollicoqua solet addi ex mola, id est sale & farre moluto.* vlcus ferè sanatum esse è Festo docere possumus: is enim, *aulicoqua*, inquit, *exta dicebant, quæ in aulis coquebātur, id est elixa.* nam sæpenumero torrebant: Maro 2. Georg.

Pinguiaq; in verubus torrebimus exta colurnis.

In aruige hostia elixabant: Varro, *hæ sunt quarum in sacrificijs exta in olla, nō in veru coquuntur.* hinc & olla extaris apud Plaut. in Ruden. & in antiquo lexico extar exponitur olla, vbi exta coquebantur: vt extalis [illegible], vt & hoc interea inseram. Lego mox, *cum aquæ frumenti insipitur.* in vetere tamen libro *insipatur* reperio, vt dissipatur & obsipatur. sed insipiat Cato cap. 75. dicit, & Festus insipere interpretatur farinā iacere pulti. Lego continuò, *Panis, quòd primo figura faciebāt, vt mulieres in lanificio panus: postquam ei figuras facere instituerunt alias, à pane & faciendo panificium cœptum dici.* Panus in lanificio est tramæ inuolucrum, quod tumet rotundumque est: à qua similitudine panis est appellatus. sed & panus tumor est inguinum. Reperio non longè in veteribus libris, quod lectoribus diiudicandū relinquo, *nisi ab eo, quod Græci* [illegible]. mox, *tritum ex spicis.* Lego, *nam id* [illegible]: est tamen aliis [illegible] panicū, milium [illegible]: nonnulli [illegible] genus milij censent, quos sequitur Varro. Lego deinceps, *libū, quòd vt libaretur, priusquam essetur, erat coctum.* ait libi partem primum solitos esse veteres libare, reliquum deinde comesse, atq; ex eo à libatione nomen adeptum esse. Essetur igitur est comederetur. Lego mox, *à globo farinæ dilatato item in oleo cocti, dicti à globo, globi.* Lego mox, antiquitatem secutus, non istorum recentium exemplarium nouitatem, *vt thrion & placenta.* thrion ab Atheniensibus iucundum quoddam edulium vocabatur, quod frondibus ficulnis, quæ [illegible] Græcè vocantur, inuoluebatur. Sunt & [illegible] Græcis lagana, si quis fortè hoc loco ita legendum putet. Reperio & in veteribus libris, *ab eo quòd pulmentum, vt Plautus, hinc pulmentarium dictum. Hoc primum,* inquit, *debuit pastoribus caseus.* perleganter ait caseum hoc pastoribus debuisse vt eorum esset pulmentarium, id est, obsonium quod cum pulte vel pulmento comessent, vt cum pane obsonium edimus. Lego, *quæ minus cruda esse poterant, decoquebant in olla, ab olla olera dicta.* di-

Extar. Panus. Essetur. Thrion.

cta. dicit autem quę non poterant comesse cruda. Lego, *quod è terra erueretur, ruapa, vnde rapa.* Mox legendum, *olea grandis orchitis, quòd ea attico* Orchitis. *orche minor.* nam orchitis etsi magna est, est tamen minor orche, olea quadam attica. Orchas etiam vocatur hæc. eiusque mentio est apud Maronem libro 2. Georgic. & Festum his verbis, *Orchitis genus oleæ, ex Græco dictũ* ὄρχεις, *quòd sit magitudine instar testiculorum.* In antiquo lexico scribitur, Orchæ ἐλαῖαι ὀρχάμοι. quidam hic antiquitus legunt.

CAPVT III.

Metabus, Opis, Messapus, Atinas, Tiburtus, Halesus.

MVlta antiquæ Italiæ nomina vetera suo poemati inseruit Maro, vt morientem eorum memoriam renouaret. Lib. Æneid. 11. Camillæ patrem Metabum dicit fuisse, eúmque Priuerno pulsum profugisse. Metabus Metabus Metaponti conditor fuit, quam vrbem etiam barbari Metabum appellabant. Stephanus, Μεταπόντιον, inquit, πόλις Ἰταλίας ἡ πρότερον Μέταβον, ἀπὸ Μετάβου τοῦ ἥρωος τοῦ αἰόλου. τὸν γὰρ Μεταπόντιον οἱ βάρβαροι μέταβον ἔλεγον. Cęterùm quòd Metabum dicit profugum extorremque fugisse ad Amaseoum fluuium, videtur doctissimus poeta ex historia Pyrrhi regis Epirotarum sumpsisse: tantùm poetico iure ad prodigium fabulosius aliquanto reddidisse. puerum enim Pyrrhum seruare conantibus idem fluuij obex oppositus fuit: ac puer ægrè est traiectus, vixq́; hostes sequentes contentissimo impetu præuenit. Vnam dicit doOpis. ctissimus poeta Opim è sacra Dianæ caterua, opinor illam intelligens cateruam nympharum, quas Diana ab Ioue patre petiuerit, cuius mentio est apud Callimachum;

δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορίτιδας ὠκεανίνας,
πάσας εἰνέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους,

Sed & Opis nomen ex historia vel fabula depromptum est. Opis enim & Hecaerge & Loxo ex Hyperboreis, vel vt Callimachus scribit, ex Arimaspis, qui & Hyperboreis annumerantur, Delum primitias ferentes peruenerũt. Callimachi carmina sunt, hymn. in Delum,

πρῶταί τοι τάδ' ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν
Οὖπίς τε Λοξώ τε καὶ εὐαίων Ἑκαέργη.

Messapus Messapus autem ille equorum domitor, Græcus fuit Anthedonius, ex cuius nomine & in Bœotia prope Anthedonem mons Messapius nomen inuenit. is in Iapygiam Italiæ regionem è Græcia cùm demigrasset, regioni Messapiæ vocabulum indidit. Quod si quis quo auctore freti ista scribamus, roget, is sciat Strabonem libro nono auctoritatem non defugiturum. id & à Solino aliena etiam fide proditur: sic enim capite octauo scribit, *Licinio placet à Messapo Græco Messapię datam originẽ, versam postmodum in nomen Calabriæ.* Messapum tamen imperasse Phaliscis dicit Maro. *Fugit*, inquit 11. Æneidos, *acer Atinas.* hunc Atinatem nomine vrbis Atinas. Atinæ vocauit, vt opinor: vnde Atinates populi. nominibus enim celebribus suum poema distinguit. Æneid. 7.

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem, Tiburtus.
Catillusq́; acerq́; Coras Argiua iuuentus.

Catilli, qui Amphiarai filius erat, filij fuerunt Tiburtus, Catillus & Coras. Tiburtus, qui idem & Tiburnus dicebatur, & Tiburi pro numine colebatur, cui etiam locus erat ibi sacratus, ab Horatio libro 1. ode 7. memoratus, in quo & Tiburti lucus & Tiburni reperitur in exemplaribus, vtrumque rectè, cùm heros ille duobus nominibus vocaretur: oppidum Tibur coondiderat, vt ait hic Maro, & refert Solinus. Horatius tamẽ videtur existimare Tibur à Catillo coonditum fuisse, cùm lib. 1. ode 18. Tiburis mœnia Catili vocet: & Catonis sententia fuit, eam vrbem positam à Catillo Arcade præfecto classis Euandri fuisse. *Curru*, inquit libro 7. Æneidos, *iungit Halesus equos.* Halesus Faliscorum Halesus. conditor fuit: Ouid. lib. 3. Amor. eleg. 12.

Argiua est pompæ facies, Agamemnone cæso,
Et scelus, & patrias fugit Halesus opes.
Iamq́; pererratis profugus terraq́; mariq́;,
Mœnia fœlici condidit alta manu.
Ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos:
Sint mihi, sint populo semper amica suo.

Hæc, quorum mihi in mentem veniebat, pauca è multis adnotaui. scio enim, si quis in hoc studium incumbat, multò plura apud diuinũ poetam esse reperturũ: sed nos ista, vt comicè verbo vtar, velut edecumasse satis habuimus.

CAPVT IIII.

Incubare, femina de cœlo decidua, stella errantes non sunt in cœlo Stoicis.

SI quis Plinianam lectionem ad veteres reuocet codices, & tanquam obsignatis tabellis agat, is reperiet libro 2. cap. 1. legendum esse, *infinitus & finito similis.* cùm enim de amplitudine mũdi differat, infinitas q̃ finitio & terminus sententiæ commodios respõderit. nec me decreta Aristotelis perturbãt, ad quæ ista quidam reuocare conãtur: nam ab Aristotele non rarò Plinius recedit. itaq; quantumvis ille necessariis & pugnacibus aggressionibus infinitatem euertat, Plinium tamen in sententiam Plinius emendatur. nõ perdoxit suam. Quid quod ibidem, *aut si vna omnes incubarent*: non, vt inoleuit, *incubaret*, vnõ Incubare. consensu in exemplaribus scriptis reperimus: quod & mediusfidius non arbitror expungendum, vt sit, si vna continerentur natura, & vnaquam in vna natura cobarẽt. Quod autẽ ibidẽ aic, *Quasi non eadem quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius*: hanc sententiam continet, Proinde quasi cogitatio quicquam complectatur infinitũ, cùm finẽ & oram desideret semper, vt ea quæstio sit in termino & fine semper occursura. Veterò quorundam opinio fuit omnium terũ & animaliũ semina

de

de cœlo delabi, qua ex sentẽtia scripsit Plinius lib.2. cap.3. *Quoniam inde decidui rerum omnium seminibus innumeræ in mari præcipuè, ac plerunq; confusis monstrificæ gignantur effigies.* Et initio lib.9. *in mari autem tam latè supino mollíq; ac fertili accremento accipiente causas genitales è sublimi, semperq; pariente natura, pleraq; etiam monstrifica reperiuntur, perplexis, & in semet aliter atque aliter, nunc flatu nunc fluctu, conuolutis seminibus atq; principijs.* de cœlo tamẽ quicquam cadere in istam terrarũ orbis & maris plagam, præter calorem & lumen, non facilè crediderim. Iam & capite 5. fiducia veterum macrocolorum lego, *eadémq; ex omnibus necti, & eidem omnia innecti.* cùm enim tellus ligata nexaq; ab omnibus sit, ea etiam vicissim ei colligata & innexa dicit. ergo innecti aliquantò melius est, quàm inniti: etsi hoc à me non exdecuriatur. Cap.6. nõ putat in cœlo esse Plinius septem errones, sed citra cœlum in aere pendere: quam opinor Stoicorum fuisse sententiam. Capite 7. Solem principale regimen naturæ cùm dicit, τὸ ἡγεμονικὸν intelligit: quod quidem id est, quod in re quaque principatum dominatumque habet, vt in bellua appetitus, in homine mens & ratio, in rerum natura, vt Plinio videtur, Sol. Quod homines dicit Genios & Iunones sibi adoptare, ita intelligendum est, vt Genius virorum sit, Iuno mulierum. ea numina sibi quisque priuatim peculiaria adsciscebat, eorumque tutelæ se commissum & creditum putabat. *Deus est,* inquit ibidem, *mortali iuuare mortalem.* rerum naturæ numen est Sol, aut deus is qui totus sensus est, totus auditus, totus mẽs, effigiemque & formam nullam habet, vt disseruit: sed mortali ille deus est, à quo iuuatur, & beneficiis augetur. *Alij in ipso Capitolio fallunt & fulminantem peierant Iouem:* vt sanctiora pacta essent pacta conuenta, si quando iurisiurandi religio interponenda erat, interdum in ipso Capitolio fiebat, velut præsente & audiente deo, qui telum trisulcum in periuros gerere censebatur. Quod autem ibidem scribit Plinius, sidera existimare vulgus singula nobis attributa, ex hac vulgi opinione, quam poetę plerunque lectantur, nec errores tantum ipsi libenter terere, sed etiam satos souere & propagare solent, Papinianus scripsit lib.1. silu.1.

Perpetuus frenis, atq; vni seruiet astro.

Iterum, *—vnꝰ locum ceruix dabit omnibus astris.*
hoc tamen etiam adulatoriè dictum est à poeta, deos Domitiani propinquos esse & Domitianũ fore, assentatorio blandimento cantatũ.

Semina de cœlo decidua.

Planetæ non in cœlo.

Sol naturæ regimen.

Iunones.

CAPVT V.

Abusus, eludere, alludere, deludere, diludia, Cicero in Topicis explicatus.

SAltuatim, quædam è Ciceronis Topicis collecta hic subnotabimus. De agro compascuo quod ait, ex eo pendet, quod in coloniis genus quoddam subseciuorum vel ab assignatore, vel à vicinia interdũ relinquebatur, ad pecus communiter compascendum, vt è Flacco Siculo intelligimus. Cùm vsum dicit, non abusum legatum, nomen abusus in consumptione ponit. est enim abuti rem consumere. Plautus in Asinaria, Sc. vnum ipsorum. *vbi quæ dedi? abusa:* sic abuti operam Terentius in prolog. Andriæ, pro consumere dixit, vt antè est à me obseruatum, & nunc repertum, vt pleraque. non enim fieri potest, quin cùm hãc varietatem sectemur, & per auctores erremus, pleraque sæpius vel de industria vel inuiti vel obliti repetamus, & velut pridianos cibos reponamus. Si, inquit Cicero, *paterfamiliâs vxori ancillarum vsumfructum à filio, neq; à secundo hærede legauit, mortuo filio mulier vsumfructum non amittet.* his è regione contraria in oratione pro Cluentio scribit, vt ius eo tempore nondum satis constitutum & constabilitum fuisse, sed nutasse & variasse inter diuersas Iurisconsultorũ sententias sciamus. Eius porrò verba ex ea oratione sunt ista, *itaq; & testamẽto legauit grandem pecuniam à filio, si qui natus esset: à secundo hærede nihil legat.* Fortasse etiam nominatim diserteq; perscriptum in testamenti tabulis hoc erat ei à secundo hærede nihil legari, non item in Topicorum specie. Quod in ambitu ædium scribit ex sententia Scæuolæ Cicero, *quoad parietis communis tegendi causa tectum proijceretur, ex quo in tectum eius, ædes qui protexisset, aqua deflueret:* intelligendum videtur de eo tecto, quod parieti communi ita impositum est, vt deuexum sit in impluuiũ eius, qui protexit. nam si ita imponaretur, vt in vicinum deuexum esset, seruiret vicinus, aquám que exciperet, quod æquum non esset. hoc genus protectorũ simile est appendicibus à Gallis appellatis. ita fit vt pluuia cadat in tectum eius, qui protexit, id est, in illam deuexitatem protecti eius, non in tectum vicini, si fortè ex altera parte & ipse vicinus tectum imposuit parieti communi. Conformatio insignita in intelligentia, est species & forma in animo impressa, & quoddam simulachrum. *Littus,* inquit, *definiebat Aquilius, qua fluctus eluderet.* eludere de gladiatoribus dicitur, qui gladios armaq; sua ventilant, vt & reciprocus fluctus in littore videtur lusitare alterno accessu recessuq;. eludere etiam dicuntur gladiatoras, cùm aduersario victo arma mouent victoria læti. at delusisse dicuntur, cùm, vt in digladiando fit, aliquod membrum luxarunt, aut læserũt, vt iam ludere nõ possint: aut cùm cansarij facti sunt, vt interquiescere cogantur, nec spectaculum sui dare possint: Plin.lib.36.cap.27. *Luxatis potius medetur, vt licet videre gladiatores, cùm deluserũt, hac iuuari potione.* At diludia interualla sunt & intermissiones ludẽdi, vt apud Horat. li.1. epist. 9. *—diludia posco.* Aqua autem non tantum eludit, sed etiam alludit: Ouid.4.Metam.

Huc it, & hinc illuc & in alludentibus vndis
Summa pedum, taloq; tenus vestigia tingit.

Equa quæ frenos recipere solet, est equa domita, in qua ius est postliminij. sic apud Maronem de domitia leonibus Cybeles,

Ager cõpascuus.

Abusus.

Eludere.

Deludere

Diludia.

Alludere.

—byugiq;

—biiugiq; ad frena leones.

Cùm autem de inductione Cicero loquitur, ἐπαγωγὴ melius, quàm παραγωγὴ legi censerem. In argumentationibus antecedentium & consequentium repugnantiumque, primum vocat quod ἡγούμενον appellant, annexum quod ἑπόμενον, connexum quod συνημμένον, denique totam illam argumentandi rationem è Stoicorum commentarijs interpretatam reperiet diligens lector apud Laertiũ in Zenone. nam & Cicero Stoicorum fatetur esse, quos dialecticos appellat, vt Peripateticorum, quæ de definitione præcipit, quos veteres vocat, cùm Stoici noui philosophi veteri sectæ succeuerint. cumque scribit, *in quo est ferè dialectica tota*, id de dialectica Stoicorum intelligendum, quæ in ijs generibus conclusionum tota penè consumebatur.

CAPVT VI.

Tergus, prosiciæ, magmentarium, mactea panuellium, Varro emendatur.

NON desinam Varroni molestus esse, aiusque vulnera vlcerare, aut cicatrices obductas rumpere & aperire: inuitus tamen, qui sanandi potius animo malom eius attingam quàm lædendi. Emendo igitur libro 4. de ling Lat. *& vt crudum nimium habet humoris.* Mox, *Tegus fuit, ab eo quòd tegit, vt perna à pede, fueris à nomine eius: offula, ab offa minimæ fuere.* Ap paret è deriuatione Varronis veteres non tantum tergus, sed eriã tegus dixisse. certè apud Plautum in Captiuis, Sc. Illic hinc. hic versus trochaicus *tegoribus* postulat, (Tergus.)

Dij immortales, vt ego tallos detruncabo tegoribus.

Attamen si in Varrone tergus placet, detracta litera deductio eius fiet. Iam sueris pro suis dixerunt veteres, & bouerum pro boum: Cato 62. cap. *quot iuga bouerum?* Suera quoque est suilla caro prisca voce. Vt autem insicium est quod insectum, id est insecta esto: sic prosicium prosectum: sed & prosicias dicebant: Arnobius libro 7. aduers. gent. *Quod si omnes has partes, quas prosicias dicimus, accipere dij amant.* præ sicias enim, quod in eo scribitur, vitiosum & improbandum puto. Quiddam ex antiquo codice subscribã, quod haud scio quàm vendibile futurum sit, eius æstimationem & indicaturam arbitrio lectoris relinquo. *murtatum à murta, quòd ea large fartis. quod fartum intestinum crassum Lucanicam dicunt*: exponi commodè posset, quòd murta large & affatim fartis & farciminibus solet addi. nã multa farta vel farcimina mox enumerat, lucanicam, fundulom, longanonem. Lucanica porrò est, vt in antiquo reperio lexico, ἀλλαντίον. Libet & locũ Arnobij de his farciminibus adponere, *Quid inquam sibi volunt apexabo, insicia, silicernium, longano? quæ sunt nomina & farciminum genera hirquino alia sanguine, comminutis alia incalcata pulmonibus.* Reperio mox περιπεσών, vno verbo, (Prosiciæ.) & licet sic iungere, vel diuidere in duas voces περὶ πεσών. Mox reperio, *longano, quòd longius, quàm duo illa.* scribitur variè hoc nomen, longano, longabo, langauo, longao etiam sæpe apud Cælium Aurelianum. Lego mox, *augmentum, quod ex immolata hostia. & mox, in iecore imponendo augendi causa.* ita enim loquuntur libri certissimę fidei, & Arnobius lib. 7. appellat. *insicium solum, omentum solum, augmentorum adijciatur in causam.* Quod inde sequitur mox, incorruptum sincerumque non est, nos eius vitium sarcire conabimur, vbi antiquitatẽ scriptoræ repræsentauerimus, *itaque propter hoc mentarea fana constituta sunt certis locis, quo id imponeretur.* ego magmentaria legendum puto. Sunt autem magmentaria fana, vasa sacra, quibus magmenta & extra sacra imposita aræ inferebantur. itaque libentissimè magmentarium, ἐφ' οὗ τὰ σπλάγχνα ἐπιτιθέμενα τοῖς βωμοῖς προσφέρεται. cæterùm in vetere inscriptione magnentum scribitur, vt in multis editionibus Varronis, Festo magmenti auctoritatem tuante. verba inscriptionis, SI QVIS HIC HOSTIA SACRVM FAXIT, QVOD MAGNENTVM NE PROTOLLET, IDCIRCO TAMEN PROBE FACTVM ESTO. In Arnobio etiam magmentum scribitur libro 7. *non magmenta, non augmina, non mille species.* Lego deinceps, *macteæ ab eo quòd Græci ματτύαι.* Macteæ etiam à Suetonio vocantur in Caligula capite 38. scribente, *& multis venenatas macteas misit.* ab Arnobio, *frustilla hæc paruula pro sanitibus macteolis sumunt.* Mattya in Martiale libro decimo epigr. 59. scribitur Græcorum more. hoc nomine, vt ait libro 14. Athenæos, omne scitamentum, & omnis cupedia iucundumque & pretiosum edulium censetur, cùm tamen initio esset quædam maza. itaque vtriusque est eadem origo. Lego non longè hinc, *subtemen quòd subsit stamini.* Item, *trama, quòd trameat frigus id genus vestimenti.* trameat enim ad originem propter soni affinitatem existimo quàm tranat accommodatius. Lego, *vbi ea fecit, panuellium, dictum à panno & voluendo filo.* Est igitur panuellium, vt declaratur in lexico antiquo, πηνίον, radius scilicet, aut fusus, cui filum inuoluitur. (Magmentaria.) (Magmẽ.) (Panuelliũ)

CAPVT VII.

Flauus Tiberis, piceus sudor, thebana mater, hyena, apud Maronem 9. Aeneid.

CVM Tiberim constet albicantes habere aquas, ex eoque Albulam olim vocatum fuisse, non indignum esse quæstium videatur, cur eum flauum Maro appellarit libro 9. sic scribens, (Flauus Tiberis.)

—ille suo tam gurgite flauo
Accepit venientem.

in quo non tam attendendam vocaboli vim quidam censent, quàm transumptionem existimandam. cùm enim homines flaui pulchri

videantur, ex eo dicunt factum esse, vt flauus pulchrum significet, qua notione hic accipiendum esse, vt & apud Catullum, epigrammate ad Ianuam,

Flauus quam molli præcurrit flumine Mella.

Sed & Hesychius doctissimus nomenclator ξανθὸν flauum, & pulchrum etiam interpretatur. verius sit tamen ob arenam ita vocari, vt apud Maronem 7. Æn.

—& multa flauus arena.

Horatius lib. 1. od. 2.

Vidimus flauum Tiberim retortis.

& libro secundo od. 3.

Villaq; flauus quam Tiberis lauit.

Piceus sudor. Illud quoq; quærendum videtur, cur piceum sudorem eodem loco Maro dixerit,

—tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum, nec respirare potestas,
Flumen agit.

flumen enim illud sudor est. ego hic per transumptioné interpretor piceum, nigrum, & ex eo multum. multus enim humor nigricat qui paucus pellucet & limpidus est.

Vmbo. Vmbo autẽ, quo paulò antè vocabulo Maro vtitur, de Græco deflexũ est, mutata leuiter significatione. nam ἄμβων Græca dictio est.

Ater timor. Atrum porro ibidem timorem dicit per metalepsin etiam fœdum, turpem, molestum, odiosum,

Immisitq; fugam Teucris atrumq; timorem.

ex eo, vt opinor, quòd atra quæ sunt, inauspicata & funesta & iniucunda erant. sic Flaccus lib. quarto od. 11.

—minuentur atræ Carmine curæ.

id est, inuisæ, odiosæ, molestæ. & lib. 3. od. 1.

Post equitem sedet atra cura,

id est, molesta. & li. 2. saty. 6.

—at simul atras Ventum est Esquilias,

id est, odiosas mihi, & molestas ob negotia. sic de arte poet. *—atrum*

Desinat in piscem mulier formosa supernè,

dixit, pro turpi, & fœdo. Illud autem eodem libro Æneidos,

Et letum socijs abluta cæde remisit

Maro ait, quòd homines cæde contaminati aqua se abluere & purificare solerẽt, & Romanis post victorias de hoste partas exercitũ ad expiandã cædẽ lustrare solemne erat.

Thebana mater. Cęterũ,

Thebana de matre nothum Sarpedonis,

quod scribit, non de matre Græca sed Asiana accipiendum reor, cùm in Cilicia Thebæ essent. In eo autem versu,

Quos Iouis eduxit luco siluestris hiera:

non satis perspicio quæ sit ratio syllabæ in postremo verbo, in quo contra naturam videtur media tendi: & cùm nescio quod hîc miraculum latere subodorer, parũ abest quin, quemadmodum legimus à ceruis, cane, lupa, quosdam nutritos, sic à siluestri hyæna educatos esse suspicer.

Hyęna. Certè in hanc coniecturam tam prono labor animo, vt tametsi temerariam sententiam, tamen more hominum incontinentis linguæ, eam apud me premere continereque non potuerim, coactusque sim huic chartæ eam mandare: etsi vix spero eam commendari posse approbarique hominibus doctis. Sanctissimè autem & religiosissimè colebatur à Troianis Iupiter cognomento Idęus, & apud Homerum Iupiter Ἰδαῖος μάκαρ sæpenumero dicitur & inuocatur: ei lucus erat in Ida monte, vbi educati fuerãt Pandarus & Bitias, & templum habebat ibi in alto Gargaro.

CAPVT VIII.

Suadela, Venustus, inuenustus, rex Cappadocum, Horatius explicatur.

NVLLA re homines melius commendari hominum opinioni quàm diuitijs, & facilius vxorem dotatam & fidem amicosq; comparare, quàm si copiosi & locupletes nummatique sint, cùm declararet Horatius li. 1. epist. 6. sic scripsit,

Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat:
Et bene nummatum decorat Suadela Venusq;.

Suadela. in quo, cur Suadelæ & Veneris mentionem fecerit, in quæstionem venire potest: quod, vt coniiciam, arbitror ab eo factum, quia nuptiarum mentionem induxerat, quibus Venus & Suadela præsunt: quod è meo quidem penu non depromptum est, sed ex instructissimo cellario Plutarchi, ita in problemat. scribentis, ὅτι καὶ τὴν Πειθὼ δεῖν τοὺς γαμοῦντας ἔχειν, ἀλλὰ πλοῦτον, καὶ ἔρως πολλάκις, καὶ ἀφροδίτας, καὶ πειθοῦς ἐστι, πᾶσι δ' ἀρέσκειν. Phurnutus etiam scribit, assidere Veneri Gratias, Suadelam, Mercurium, quòd Suadela oratione & gratia amatores pelliciat. qui igitur nummatus est, eum, inquit, decorat Suadela & Venus, easque propitias habet & faciles, vt vxorem cum grandi dote facilè inueniat, cùm omnibus placeat gratusque sit.

Venustus. Itaq; quia Venus conciliare gratiam videtur, cui in amoribus ex sententia succedit, venustatis plenus dicitur, cui non succedit ex voto, inuenustus dicitur,

Inuenustus. vt Pãphilus in Andria loquitur de nuptijs, quas non optabat, quæ eum à Glycerio distraherent, act. 1. sc. 5.

Adeon' hominem esse inuenustum aut infelicem quenquam, vt ego sum!

Et Pamphilus alter in Hecyra, cui optata insperatò euenerant de vxore,

Quis me est fortunatior, venustatisq; adeo plenior?

Cæterum in eadem Horatij epistola,

Quis maris extremos Arabas ditantis & Indos?

de gemmis, & vnionibus intelligo, quorum pretiosissimus erat census ex India & Arabia. quod si quis merces Indicas & Arabiæ aromata, quæ maritimis aduehebantur cursibus, accipiat, cum eo non litigabo: tantùm dicam, littorales gemmas & vniones maris potius diuitias videri, quàm quæ mari importãtur mercimonia. Deliriæ autem Romanæ quãtopere margaritas deperirent, iniuria quærit, qui Latinos libros euoluit. At verò, *Qui timet his aduersa,* valet, qui timet paupertaté & explosionem

& sibilos

& sibilos in theatro, & inhonoratus esse, miratur diuitias, plausum, ambitionem & honores. Iam illud.

Improuisa simul species exterret vtrumque,

cùm ait, eos qui cupiunt & metuunt, dicit perturbatione agitari, ex improuisa specie nata, quæ Cyrenaicorum philosophorum sententia fuit, perturbationes nasci ex inopinatis & insperatis bonis malisque, vt auctor est Cicero in secunda Tuscul. Rex autem
Cappado cum rex. Cappadocum, mango est & venalitiarius, qui mancipiorum greges venalium habet, vt apud Persium sat. 6.

Cappadoces rigida pingues pauisse catasta.

Qui quidem eger æris, eoque seruitia veterana & nouitia vendit. vel potius ait venalitiarios, qui seruitio abundant, ferè parum nummatos esse, nec ei qui pecuniosus velit esse, hoc genus quæstus esse sectandum: quem quidem sensum veriorem & congruentiorem iudico. Non longè abieris, trans ponde-
Dextram porrigere ta dextram porrigere, negotium exhibebit. opinor autem dici, si quis honorum ambitiosus fit, debere seruum nomenclatorem comparare, qui dum prætereunt plaustra & sarraca onusta grandibus faxis & magnis trabibus, cogat magno cum periculo manum trans ea transmittere ad eum prensandum suffragatorem, qui in aliqua tribu sit gratiosus. sed verius tamen est hic porrigere manum, esse salutare: sed porrectio illa periculosa est, ponderibus saxorum & materię in plaustris prætereuntibus.

CAPVT IX.

Vmbo, tubi, varicare, cilliba, cillibantum, anglones, lauatrina, trulla, matellio, nanus, barbatus, magida, cyliceum, Varro emendatus.

HOC quoque caput multum antiquo Varronis exemplari debebit, è quo multa describer: an autem qui legent debituri sint, è rerum merito æstimabunt: nec enim magnopere hæc vendito vel ostento. Scribo igitur libro 4. de ling. Lat. *scutum à sectura, vt sectum, quòd à minutie confectum sit tabellis.* hæc profecto scriptura est aliquanto enodatior, quàm
Vmbo. vulgaris & promiscua. Deinceps lego, *Vmbones, à Græco, videlicet quòd ambones.* sic emendaui, quòd *aut* in exemplari veteri non repetissem, neque desiderari sensissem. Illud nisi fallor egregiè scriptum est in libris, qui publico carent, *Similiter quod fit ab homine pilum, qui hostem feriret, vt pilum.* dici pilum cẽset, quòd vt pilo in mortario aliquid feritur & tunditur, ita hostis feriatur. non deest qui *ab omine,* scribat. In enucleatione loricæ, quæ tanquam lirira dicta est, vt lingulaca tanquam lingulata, scriptura vetus partim plana est, partim confusa. aperrè enim scribitur, *postea subcidit.* vox proxima est obscurior. Cæterum *Galli è ferro,* nullo modo mihi probatur. quo enim pacto togatorum doctissimus ignorare potuit priscos Gallos nudo ferè corpore & inermi prælia solitos inire? & multis antè seculis in Græcia loricas ferreas fuisse, cùm tam sæpe Gręcos, χαλκοχίτωνας Homerus appellet? lego igitur, *postea succidit, quòd alia è ferro subijt vocabulũ ex annulis ferrea tunica.* At cùm ait, *quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum,* significat à sacrorũ tubicinibus tubas appellari tubos. Mox cùm Tubi.
ait, *quòd ea varicare nemo posset,* intelligit, nemo posset transire & transcendere. vetus lexicon, varicat, ὑπερβαίνει exponit. Varicari alij legunt Varicare.
eodẽ sensu. Vetus liber, *mensam escariã cillibam appellabãt.* Pompeius, *Cillibæ mensæ erãt rotundæ.* hic Cilliba.
tamẽ cibilam edunt, quòd eam à cibo dictam Varro autumet: quasi verò nõ literę & syllabę tractentur & traijciantur sępenumero, vt antè ipsemet dixit. Erant & mensæ triãgulæ, quas angloues Næuius vocabat. vetus lexicon, *Anglones,* τρίγωνοι τράπεζαι, ὡς Ναίβιος. Sunt & apud Græcos κιλλίβαντες velut mensæ tripedes & machinæ, vnde cilliba potius deducta videretur. Trulla autẽ dicitur à trua, quasi truola per diminutionẽ. Trulla vas potoriũ erat, trua vas aquarium, quo è culina aquam calefactam in lauatrinam, id est, domesticum balneum fundebant. lego igitur, *vt truola, hinc trulla: truæ quæ è culina.* Lego mox, *ab eodẽ est appellatum trulleum. simile enim figura, nisi quòd latius est, quod concipit aquam, & quòd manubrium cauum non est, nisi in vinaria trulla, accessit matellio.* hic distinguit trulleum à trulla, quòd quamuis trulleum simile sit trullæ, tamen sit latius & capacius, & vas aquarium, trulla vinaria: distinguit & manubrio. Lego, *à matula dictus, qui posteaquam longius à figura matulæ discessit, est ab aqua aqualis dictus.* Ex hac scriptura est facile intellectu quod vas apud antiquos matellio fuerit, cui rei seruierit. Est & aquimanile vel aquiminale, vas quod, vt reperio, Græci χέρνιβον vocant. Mox reperio & laudo, *vas aquarium vocant futim.* Lego deinceps è Pompeio, *quo postea accessit nanus cum Græco nomine, & cum Latina figura barbatus.* nam Pompeius ait nanum à Græcis vas aquarium appellari humile & concauum, quod à Latinis vulgò diceretur situlus barbarus. Et in antiquo lexico ita scribitur, *barbatus,* ναῖνος νάνος. Lego, *vbi assa ponebant magidam aut langulam:* Magis à Polluce libro 6. capite 12. nominatur, ita scribente, αἱ δὲ ἐπιθήματα ... ὡς τὰς μαγίδας καλοῦσιν. in catino igitur ponebantur iurulenta & pulmenta, in lance assa. Lego mox, *Mensa vinaria rotunda nominabatur cilibantum.* in vetere tameo libro extat cilibanum. deducerem à Græco libentius, quòd, vt dixi, κιλλίβαντας vocent tripodes in quibus milites fatigati reponebant scuta. Aristophanes, τὼ κιλλίβαντας οἴσε ... τῆς ἀσπίδος. sed & mensæ tripedes sic vocabantur. Cùm autem Varro à cyliceo dicit, eo nomine intelligo repositorium poculorum, quod Græcè κυλικεῖον dicitur, vt Athenæus lib. 11. scribit. vetus Lexicon vasarium κυλικεῖον exponit: lego igitur, *à poculo*

Marginal notes (right column): Tubi. — Varicare. — Cilliba. — Trulla. — Matellio. — Nanus. — Barbatus magida. — Cilibantum. — Cyliceũ.

cylice: à quo illa capis & minores capulæ, à capiendo. illam enim mensam à poculo cylice nomen habuisse dicit: deinde vnde capis dicatur exponit.

CAPVT X.

Menis, cornua librorum, sepulchrum voce vocantis.

VETERES, vt in calce librorum coronidem adpingebant, ita, vt suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. huius suspicionis causam nobis Ausonius præbet ita scribēs in commemorat. professorum Burdigalens. 26.

Quos legis à prima deductos menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

Menis. Menis autem lunula est, quę cùm corniculata sit idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocauēre: Tibullus lib. 3. eleg. 1.

Cornua librorum.

Atq; inter geminas pingantur cornua frontes.

Ouidius 1. Tristium,

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Ausonius emēdatur. Sed & in fine cornua ponebantur, vt ex 11. Martialis constat. Idem lepidissimus poeta Ausonius epist. ad Theonem, Charinos vocat nummos vel stateres aureos, à Charino imperatore signatos. nam vt Philippi nomen habebant solidi aurei à Philippo percussi: sic consentaneum est qui forma Charini signati sunt, vt Charini nomen habeant. sed è chartis Ausonij nomen illud penè fugit litteratura antiquitate ferè consumpta,

Ergo, inquit, *aut prædictos iam nunc rescribe Charinos.*

Sed cùm in Græcia Philippi stateres & Darici celeberrimi fuerint, & paulò antè dixerit,

Bisseptem rutilos regale numisma Philippos.

rescribe Darios nescio quo animi augurio & ariolatione legendum libentius videor somniare, vt & mox,

Aut alios à me totidem dabo.

Qua in sententia est & Pithœus eruditissimus fori patronus. Imò verò vt euigilaui, torporemq; somnij discussi velut nebula discedente, clara iam luce, *rescribito nummos*, legendum indubitanter existimaui: quod & affirmare non verebor, si, qui meæ sententiæ album calculum addat, doctum aliquem inuenero, cum *notos esse not*, id est nummos breui nota scriptos crediderim. Ibidem cùm ait,

—tabulam medico pugnante notatam:

arbitror eum dicere, tabellas cautionis, & syngrapham manu inuita exaratam fuisse & repugnantibus digitis, quorum vnum nominat medicum vocatum. Sed quidnam est?

Expositum subter paradas tectoq; iacentem.

legendum aliquādo credidi, *pastadas expositum subter*, id est, sub quadam ipsius nauis scena & vmbraculo. placet tamen, *expositum subter pardas*, id est sub belluatis iacentem & Babylonicis peripetasmatis.

Pardæ. Pardas autē fœminino genere pantheras & pardos intellexit. Sed cùm in vetere lexico repererim paradam esse lapatium, fortasse inde textum vmbraculum intellexit, vel peripetasma, hac herba distinctum atque variatum: solent enim herbæ eis intexi: pardos legat etiam qui volet. Lego in ea epistola, *vnus Domnotoni te è littore*: & in proximo epigrammate, *Vnius massæ quis putet has species?* Idem poeta consuetudinem manes mortuorum ad tumulum vocandi commemorans, & qui sepulchro carebant, nomen ciendo velut humandi, Maronem illustrat lib. 3. Æneid. sic scribentem,

Pardæ.

Mortuos vocandi consuetudo.

—animamq; sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus. Et l. 6.
Tunc egomet tumulum Rhœteo littore inanem
Constitui, & magnos manes ter voce vocaui.

Iuuat illustratores versus Ausonij in parental. istis adiungere, vt vatē varia interpretem intelligamus esse, nec eos malè operā ponere, qui ex antiquis antiquorū explicationes venātur:

Hoc satis & tumulis, satis & telluris egenis:
Voce ciere animas, funeris instar habet.
Gaudent compositi cineres sua nomina dici:
Frontibus hoc scriptis & monumenta iubent.
Ille etiam mœsti cùm desuit vrna sepulchri:
Nomine ter dicto penè sepultus erit.

Iterum, de Deiphobo,

Non habeo tumulum, nisi quem mihi voce vocantis
Et pius Aeneas & Maro composuit.

Fritillus. Ex eodem Ausonio conijcimus fritillū turriculam fuisse cauam, gradus intus excisos habentem, vt incertior & minus fallax minusque artificiosus esset iactus tesserarū, néue aleator collusorem fallere posset: *πύργος* exponitur à vetere critico:

Vidimus (inquit) & quondam tabulæ certamine
Omnes qui fuerant enumerasse bolos: (longo,
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu,
Fundunt excisi per caua buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
Quæ data per longas, quæ reuocata moras.

Licebat autem ex ijs, quæ iecerant, liberè quædam reuocare, & reliqua dare, in quo ars erat: ita arte quod malè ceciderat, corrigebāt.

CAPVT XI.

Tollere natos, nouus orbis, Itargus, positus, euersi fasces, euersa pharetra, maturus, laurea in templis deposita.

Tollere natos. SOLEBANT patres liberos, simul ac nati erant, è terra tollere: vnde & tollendi vocabulum de liberis frequenter vsurpatum existimo natum: qui autem non tollebatur, vt abdicatus & proiectitius habebatur, idque vt inominatum & inauspicatum erat. Papinius infantem lesuum, quem charissimum habuit, & libertate donauit ante mortem, qua decessit acerba, sustulisse se dicit, lib. 5. epicedio in filium sic scribens,

—meus ille meus: tellure cadentem Excepi.

Ouidius

Ouidius autem cùm dicit in Ibin,

Cynipbiam fœdo corpore preßit humum.

natum significat. humi enim, qui nati erant deponebâtur, vt & ille superior Papinij locus satis planum facit, & nominatim dicit Tertullianus, cuius verba subscribam, *dum prima etiam cõstitutio infantis super terram statim ei deæ sacrum est.* Antè recordor me scripsisse Proserpinã etiam Iunonem infernam vocatam fuisse: dicitur & Diana inferna, propter Hecatem, vt reor, quæ etiam Diana est & Proserpina: vnde,

Inferna Diana.

Tergeminamq; Hecatem, tria virginis ora Dianæ,

4. Æneid. legimus. scripsit enim idem Papinius 5. siluarum,

Detulit infernæ vates longæua Dianæ.

proculdubio Proserpinam intelligens. Cinctutos lupercos in Ouidio explicauimus & è Plutarcho: nostræ fauet sententiæ carmen Papinij quod subscribam,

Cinctuti luperci.

Verbera succincti formidauere luperci.

nam quos ille cinctutos, hic succinctos appellat. Toga virilis, quæ & pura dicebatur, quòd purpura careret, candida erat, vt è Papinij versu 5. siluar. liquet,

Toga alba.

—albentiq; humeros induxit amictu.

Sic & clypei tironum, vt Æn. 9. *parmaq; inglorius alba.* Vt Americam nouum orbem appellare solemus, ita Augusti imperio Germania Romanis armia penetrara, nouus orbis vocabatur: Ouid. epist. ad Liuiam,

Nouus orbis.

Fluminaq; & montes, & nomina magna locorum:

Et si quid miri vidit in orbe nouo. Iterum,

Et modo Germani Romanis cognitus orbis.

sic & Britannia alter orbis censebatur. Mortui [illegible] dicuntur, quod est iacere: etiam positi dicuntur, vt cùm positi sunt in pheretro, aut in pyra: Ouidius ibid.

Positus.

Tene ego sustineo positum scelerate videre?

Iterum,

Nec iuuenis positi supremos destrue honores.

quomodo & illud Maronianum 2. Æn. explicari potest,

Sic ò sic positum affati discedite corpus.

quasi diceret, me hic vt mortuum & iacentem relinquite. In funere veteres euersos gerebãt magistratuum fasces: cuius consuetudinis vsurpationem in megistanum exequijs & procerum sæpe videmus: Ouidius ibid.

Euersi fasces.

Quo primum vidi fasces, in funere vidi:

Et vidi euersos indiciumq; mali.

Et in Elegia in Tibullum,

Ecce puer Veneris fert euersamq; pharetram,

Et fractos arcus, & sine luce facem.

Senes vocãtur maturi, vt, *maturusq; senex*, apud Flaccum de arte poet. & *æui maturus Acestes*, apud Maronem 5. Æn. nam & Græcos [illegible] pro anu dixisse annotat Hesychius: & anus apud Aristoph. ait,

Maturus.

[illegible]

Ouidius in consol. ad Liuiam,

Quid numeras annos? vixi maturior annis.

id est senior: sequitur enim mox,

Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.

Quem omnes alij fluuium Germaniæ vocant Visurgin, Ouidius Itargum videtur appellasse hoc versu,

Itargus.

Decolor infecta testis Itargus aqua.

Laureas imperatores, quas re bene gesta, victisque hostibus reportabant è prouincia, deponere in Capitolio solebant in templo Iouis: Iulius Obsequens, *Cùm in agro Pistoriensi Antonius Catilinam deuicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit. ibi à Dardanis oppressus amisso exercitu profugit. Apparuit cum hostibus, portendisse victoriam cum ad eos laurum victricem attulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Ouid. ibid.

Laurea in tẽplis deposita.

Auctorisq; sui perfertur imagine mœsta,

Quæ victrix templis debita laurus erat.

Fœnus præstituta die dabatur & mutua pecunia, interdum nulla die præstituta. itaque creditori, quadocunq; collibitum erat, repetẽdi ius erat. hinc ibid. de vita scripsit Ouidius,

Vita data est vtenda: data est sine fœnore nobis

Mutua, nec certa persoluenda die.

Vita sine fœnore data est.

hanc est à Cicerone mutuatus sentẽtiam, qui 1. Tusc. scribit, *At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die*: quod & Plutarchus imitatus est.

CAPVT XII.

Sceptrum hasta, cybæa, sertus, Marsia causidicus, vittata templa, ornatæ frondibus & lucernis fores.

VT *sceptrũ hoc (sceptrũ dextra nã fortè gerebat.)* scribit Maro 12. Æneid. quem locum ex Homero esse decerptum, & tanquam noua veste oratione Latina ornatum, neminem latet: sed cùm hic sceptrum omnes intelligãt scipionem, quam manu gerebant reges, quòd & Homerus dixerit, [illegible], & Maro eodem loco: & 1. Æn. *sceptrum Ilione quod gesserat olim.* etsi illud Homeri de hasta intelligi etiam potest, non hoc Maronis, cùm, vt opinor, hastã gerere mulieres solitæ non sint: tamẽ quia ab hac recepta & comprobata opinione discrepet referam. Belli Troiani tempore putat Trogus, vt in compendio Iustini lib. 43. legimus, sceptra regũ hastas fuisse. eius adeò verba subijciam. *Per ea*, inquit, *adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci sceptra dixere.* Itaq; apud Euripidẽ in Hecuba [illegible] non in aliam sententiam accipio, quàm vt hastæ nomine sceptrum intelligatur. addit & Iustinus, *Nam ab origine rerum pro dijs immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriã adhuc*, inquit, *deorum simulachris hastæ adduntur.* quod ad illud Maronianum 2. Æneid.

Sceptrũ.

Sceptrum Hasta.

—nunquam frustrata vocatus Hasta meos:

etiam explicandum facit, quod antè me attigisse recordor. Sed quid vetat sententias vacillantes & nutantes, velut tela ruentia multis tanquam tibicinibus fulcire. Nunc aliud etiam, si placet, explicemus. De cybæa naui, quæ apud Ciceronem 4. & 7. act. in Verr. est,

Cybæa

multisque negotium exhibet, credo mihi vitio non dabitur, hic aliquid adscribere. κύμαι, inquit Hesychius, ἀδὶς τι ποιός. ergo cybæa quasi cypæa dicta est: vnde & cupa Latinũ numen. nam & κύπη est poculum. horum autem omnium eadem origo est, cùm leuis mutatio sic tenuium in medias, quam qui non concedit, nimis præter æquum & bonum iniquus est & imperiosus. Est igitur Cybæa nauis oneraria rotunda, vt cupæ nomen ostendit. Græci autem nauigia oneraria, rotunda, id est στρογγύλα solent appellare. Nos & aliud adiungemus. Seruius in illum Maronis 3. Æneid. locum: *Consertum tegmen spinis*, nisi in editionibus est mendum, legisse videtur in Terentij Eunucho, sertum, vbi hodie sentum excuditur: quod & antè auctoritate veterũ etiam defendimus: veruntamen in Seruio sic legitur, *cõsertum tegmen spinis, illigatum spinis: hinc est in Terentio, Video quendam sertum.* nos delectat varia scribere. Igitur,

Ipse potest fieri Marsia causidicus:

Marsia causidicus.

non sine quodã naso à Martiale l. 2. dictũ reor. cõstat autẽ Marsiam bardum & hebetẽ fuisse, qui de musica cum Apolline certare ausus pœnas dederit. Sed & in vrbe Roma Marsiæ statua erat in foro, vt hic quoq; sensus lateat statuam effici causidicam posse, & saxeum Marsiam Rhetorem: Horatius lib. 1. saty. 6.

—Marsia, vultum

Qui se ferre negat Nouiorum posse minoris.

Plinius lib. 21. cap. 3. *cuius luxuria coronatum Marsiam litteræ illius dei gemunt.* Seruius l. 4. Æn. refert Marsiam in ciuitatibus signum fuisse libertatis, qui erecta manu testabatur vrbi nihil deesse. Horat. de arte poet.

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor:

intelligitur à Seruio libro 4. Æneid. vt quædam probet, quædam ipse improbet & notet auctor: vt 3. Æn. *auri sacra fames*, hic auaritia sugillata est. 4. Æn.

Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis!

exclamatio est in amorem. sic Horatium Seruius interpretatur. Apparet veteres solitos esse templa deorum, quæ magno honore colebant, præsertimque diebus festis, vittis ornare: Maro ibid.

Vittata templa.

Præterea fuit in tectis de marmore templum

Coniugis antiqui: miro quod honore colebat,

Velleribus niueis, & festa fronde reuinctum.

Hoc Seruius de postibus, quos nuptæ laneis vittis ornare, antequam ingrederentur, solebant, intelligit: nostrę patruo cinatur sentẽtię Papinius li. 4. sic scribens,

Pande fores superum, vittataq; templa Sabæis

Nubibus, & pecudum fibris spirantibus imple.

Papinij auctoritate subnixus videor non temerè facturus, si à Seruij explicatione recedam. Solebant & ferijs suas domos ornare frondibus & lucernis: Tertullianus, *plures iam inuenies ethnicorum fores sine lucernis & laureis, quàm Christianorum.* ex his facilè illud Persia num satyr. 5. declaratur,

Fores frõdibus & lucernis ornatæ.

—vnctaq; fenestra

Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

CAPVT XIII.

Exponitur prima Ode Horatij, Attalicæ conditiones, Myrtoum mare.

PRIMO canticu Horatius, quo sua exorditur carmina, suffragium Mæcenatis eblandiri conatur, ambitque vt inter Lyricos ab eo in bibliotheca dedicetur: siue suos velit libros librariæ suffulis in Lyricorũ colonia reponi, siue inter Lyricos statuã sibi poni petat.

Horatius exponitur.

Sunt quos curriculo puluerem olympicum,

Collegisse iuuat:

cùm ait, significat aliquos studio equorũ alendorum teneri ob victorias Olympiacas, quod ἱπποτροφεῖν, & τεθριπποτροφεῖν dicebatur. nam cùm quinto quoque anno Olympia committerentur, quod Olympiorum causa fiebat etiam intelligendum est. Victoria autem curulis certaminis in ludis Olympicis erat omnium nobilissima, vt ex Herodoti plurimis locis, & è Pindaro intelligi potest. Eodem ferè quo Horatius, modo Virgilius dixit 3. Georg.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ

Pascit equos.

Attalicas autem conditiones vocat regnum Asiæ opulentissimũ. non si, inquit, regnum ei opulentis Asiæ, cui imperauit ditissimus Attalus, daros, de proposito demoueres. Sic Cicero li. 2. ad Attic. epist. 4. velim Syriæ conditione, scripsit. Attalicas autem conditiones, ingentes & opulentissimas intelligit, ob Asię opes, vt lib. 2. od. 10. *nec Attali regiam ignotus hæres occupaui.* Myrtoi autem pelagi & Icarij vt periculosorum mentionem facit, quòd cùm Ægæum mare omnium esset vndosissimum, vt in Periegesi scribit Dionysius, eius partes erant. nam Eustathius ait, Icarium esse μέρος τοῦ αἰγαίου, de cuius fluctibus Homerus Iliad. A.

Attalicæ conditiones.

Myrtoũ mare.

Κινήθη δ' ἀγορὴ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης,

Πόντου Ἰκαρίοιο.

De Myrtoo Plinius libr. 4. capite 11. *Aegei pars Myrtoo datur.* Icarijs autẽ fluctibus Africum Infari dicit, qui crebet procellis ventus à Marone 1. Æneid. dicitur: Vulturno tamen & Austro putissimũ agitari pelagus Icarium dicit Homerus Iliad. 2.

—τὰ μέν τ' Εὖρός τε Νότος τε

Ὤρορ' ἐπαΐξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελάων.

CAPVT XIIII.

Corruere, tragula, chamulcus, sclodia, Varro emendatur.

VARRONEM, vt semel arripui, teneõ, occiduq;, non tam mediusfidius legendo, nam id optat, quàm malè impubeque castigando & interpretando. sed ei durandum est & patienter ferendum. Dentalia statim illi eruam, dentes infestam. nam libro quarto

Varro emẽdatus.

de lin

de lingua Latina lego, *Rastri quibus dentatis penitus eradunt terram, atque eruunt, à quo erutu rastri dicti*. prior emẽdatio librorum est antiquorum, posterior nostræ coniecturæ, quæ, vt opinor, bonorum album merebitur calculum. Illud, *has fancillas chermonesice dicunt fasces*, vel vt alij scribunt, *Chersonesice*, vt alij coniiciunt, *Chersonesitæ*, vt in vetere libro reperio, *chermonesioe dicunt*: illud inquã totum mihi videtur vt pu- ste & vitiosum recidendum. hoc enim sermonem Gallicum olet, & quicũque hoc scripsit, idioma vernaculæ linguæ Varronis scriptis admiscuit. nam *fancilla* vel *falcilla* verbum merè Gallicum est. Pro, *r & s inter se sæpe locum commutant*, legendum videtur, *l & s*. nam à piuso pilum deducit, ſ murato in l. Quod ait, *inde post in vrbe Lucilij pistrina & pistrix*; propter versus hos fortasse Lucilij apud Fest. lib. 11. dixit,

Pistricem validam, si nummi suppeditabunt,
Addam, quæ empleuron, memphulas quæ sciat omnes.

Scribitur in antiquo libro, *molæ à moliẽdo*. nam & mox, *eo coniecta moluntur*, dicit: tamen *molẽdo & moluntur*, minimè me offenderet. Lego, *ab* Corruere. *eo quòd eo spicas aliudve corruebant*, id est, eo coniiciebant. nam in messorias corbes spicas desectas congerebant: Varro lib. 1. de re rust. cap. 50, *ac de singulis secant inter spicas & stramentum: spi-* Tragula. *cas coniiciunt in corbem atque in aream mittunt*. Tragula est ea quæ à Marone 1. Georg. per epenthesim trahea dicitur pro traha, terendis frugibus apta, illo versu,

Tribulaq́, traheæq́, & iniquo pondere rastri.

Ac tragula dicitur tanquam trahula, vt & à Plinio li. 9. piscatorum verricula tragulæ vocantur, sine controuersia à trahendo nomen adeptæ. Est & humile plostellum quod trahi- Sclodia. tur, sclodia, vt reperio in antiquo lexico La- Chamulcus. tinogræco, χαμουλκός, Chamulcus etiam à Marcellino dicitur: haud scio an nostrum chamiũ inde nomen inuenerit, & certe inuenisse probabile est. Reperio extemplo in vetere libro, *Vehiculum, in quo faba aliudve quid geritur, quòd è viminibus vietur, aut eo vehitur breui, est vehiculũ dictum. Est aliis videlicet arcera, quæ in xij. tabulis appellatur.* Videtur Varro duplicem tradere vehiculi originem, à viendo & vehendo, quarum altera in libris extabat, altera non comparebat, quæ nunc vtcunque restituta est. Lego, *vbi habeant tuto*: Varro enim non infrequenter habere pro habitare vsurpat. Lego mox, *oppida quòd opi muniebant, mœnia dicta, quo mœnitius essent: quòd exaggerabant, aggeres dicti: & quòd contineret aggerem, mœrum: quòd muniendi causa parabatur, munus: quòd sepiebant oppidum eo mœnere, murus.* Hęc descripta sunt accuratè & sedulò è libro, vt ita dicam, cellario: quin & antiquitatem summo studio expressi. haud paulò veriora & certiora reperiet ista, quàm quæ proseminata sunt per editionum exẽplaria, qui intelligentis est iudicij. Reperio, *Etrusco ritu multi*: nec tamen multa improbo. Mox, *& introrsum factum murum*. nam in sulco ducendo glebæ terrę, quæ in interiorem partem aratro excitatæ erant reiectæ. murus dicebantur. Lego euestigiò, *postea qui fiebat orbis, vrbis principium*. & mox, *qui quod erat post murum, pomœrium dictum eius, quo vrbana auspicia finiũtur*. Lego mox, *& circum Ardeam & circum Romã*. Lego, *vt Romæ, coloniæ, & vrbes conduntur*. Reperio, *Angiportum, si id angustum*. sed hoc perexiguum est syllabæ additamentum. Item, *& quæ vendere vellent, quo ferrent, forum appellarunt. Vbi quid generatim, additum ab eo cognomen*. Sed hoc caput satis excreuit, satisque molestiæ Latinorum doctissimo exhibuit: eius tãdem satietur supplicio atque cruciatu.

CAPVT XV.

Croco picta vestis, splendẽs purpura, domus Aeneæ, pater Romanus, Rhamnes.

CVM in omnibus poëtis, tum in Marone nihil vt in expeditione subitò cursimque prætereundum est, nec lectorem expeditum & curiorem, sed cunctatorem & in singulis hærentem desiderat, cùm otiosum in eo nihil sit, aut temerarium. id apparet ex illo versu 9. Æneid.

Vobis picta croco & splendenti murice vestis. Vestis picta croco.

quo versu significatur parum virilis cultus. nam crocotum mulierũ erat, vt ex Aristoph. notum est, scribente in Ranis,

ὁρῶν κροκωτὸν ἐπὶ λεοντῇ κείμενον.

quòd enim Bacchus & quæ essent muliebris sexus propria, & fortissimorum virorum, miscuisset, illuditur. Sed & splendens purpura Splendẽs purpura. probro dabatur à seuerioribus, vt apparet ex oratione pro Cælio, *si quem etiam minimorum horum aliquid offendit, si purpuræ genus*. Plutarchus in Catone, τὴν πορφύραν ὁρῶν τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Adrexam & aliud eiusdem libri, quod non, vt scirpus, erit sine nodo,

Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum Domus Aeneæ.
Accolet, imperiumq́; pater Romanus habebit.

hic ego domũ Æneæ familiã Iuliã significare puto, è qua Augustus erat: domus autem Augusti in palatio erat, vt scribit Victor, vnde nõ incolebat, sed accolebat Capitolij immobile saxũ. Ad domũ autẽ Augusti locus erat, qui sedes imperij Romani eodẽ Victore auctore dicebatur. Etsi autẽ de toto Capitolio intelligi non ineptè potest. quod de saxo immobili cecinit, tamẽ Grãmaticis ad Terminũ, qui non potuit exaugurari, referri magis placet. At verò pater Romanus, est Imperator, cùm pręsertim imperatores patres patriæ dicerentur, & Pater Romanus. hũc titulũ Augustus cõsecutus sit, & pater nomen dignitatis sit. Ausonius in eam sententiã videtur accepisse, qui ad Theodosium scribens Maronem imitatus ita dicit,

Tu modò te iussisse pater Romane memento.

Apud eundem poëtam, quod est,

Ora puer prima signans intonsa iuuenta:

in eo iuuenta lanuginem erumpentemque

barbam significat, vt & ἴουλ Græcè. Ibidem,

—cristasq; rubentes Excipiam sorti.

id est, extra sortem tibi dabo, nec in sortitionem prædæ mittentur, nec sortitò cuiquam attribuentur, sed tibi extra ordinem cedent. Ibidem,

Rhamnes.

Rhamnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis Extructus.

gaudet poëmati suo Latina intexere nomina Virgilius. propter enim equites Rhamnes, hic Rhamnetis nomen finxit: sed & Homeri imitatione Rhamnes in tapetibus dormit. mox Remum in poëmate ponit, quod nomẽ finxit de nomine Remi, qui frater conditoris Romæ fuit. sed & Lamum, à quo Lamiarum familia, vt apud Horatium li.3. od.17.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo.

Lamus etiam, vt Hesychius scribit, regio erat Læstrigonum, & indigena heros, à quo regia nominata. Etiam Fadum, ob Fadiorum familiam posuisse in poëmate videtur: & Cædicum ob Cædicios: Serranum, ob Serranos: Numam & Numanum, ob Numam regem & Numanos: Salmonem verò ob vrbis Italicæ nomen: vt & Priuernum, ob vrbem cognominem: Capyn ob Capuam: Equicolum, ob Equicolos populos. Iam quòd ait,

—natos ad flumina primum Deferimus,

è Germanorum traxit consuetudine, qui aquæ Rheni arbitrio explorabant, partus essetne legitimus an nothus, qua de re epigrãma extat.

CAPVT XVI.

Delicata, delicatus, mandatores, Iani, Tranquillus emendatus.

Tranquillus emendatus.

CVM apud Tranquillum in Vespas. cap. 1. Vespasianus esse natus in Sanniis dicitur, vbi locorum dicatur, quis non quærit? & tamen nemo, quod sciam probè inuenit, nec inueniri potest, quod nusquam est. ego consulto antiquo libro, cùm reperiam *famnis*, non dubito quin *in sumnis* librarius scribere voluerit, vel potiùs *Sabinis*. Sabinus enim erat Vespasianus, vbi & æstiuare solebat, vt & plerunque Titus eius filius. Scribendum in eodem capite, Sabratensis, pro Sabracensis, à Sabrata vrbe Africæ, veteri libro, & Plinio astipulatoribus Delegata autem quæ dicitur, delicata appellari debet, vt amica & concubina, quæ olim in deliciis fuerit. nam ferè meretrices & concubinæ libertinæ erant. sic in veteri inscriptione reperio, TEIAE EVPHROSINAE RVFINAE V. V. DELICATAE. sic in vita Adriani imperatoris, Traiani delicati, pueri sunt, quos in deliciis habebat. Illud etiam cap. 5. sic scribendum est, fides autem penes optimos codices fuerit: *medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemptum:* pro quo subditiuum est, *recẽter quidẽ exemptum*, indignum mediusfidius elegantia & sententia Tranquilli. *Fauor archimimus* etiam vindicibus iisdem libris cap. 19. asseritur, quod expũctum, locum cesserat Fauoni. In Tito, ca. 8. delatores & mandatores legimus. sed qui mandatores sunt? an qui accusationem alicuius cuipiam mandabant, & accusatorem instruebant? & fortasse verum sit, cùm ita vsurpetur à iurisconsul. libri tamen optimæ notæ amandatores habent, vel amendatores. hoc quispiam putaret emendatores esse, vt honesto sic vocabulo delatores quidam vocarentur, quòd scelera & crimina emendare vellent & corrigere. puto tamen verissimum esse mandatores, qui accusatores subornabant & instruebant, & in exilium homines hac ratione calumnia oppressos pellebant. Ibidẽ studium armaturæ Threcum, in archiuis bibliothecarum reperio, pro Thracum: vtrunque vsitatum & vsurpandum. sed hoc, quod vt insolentius quispiam fortasse summouendum putaret, testimonio adiuuandum fuit. Cap. 10. *dimotis pallulis* etiam in iuratissimis antiquitatis libris reperi. quidni enim vela obducta lecticæ pallulæ vocari queant? quod ita à me affirmatur, vt tamen *plagulis* de suo iure nullã controuersiam faciam, ne momenti actionẽ mihi intendat, & à prætore restitui petat, si à me deiiciatur: tantùm doceo consortem ei esse, qui de eo Tranquilli loco ambigere possit. In vita Domitiani, capite primo, reperio, *inter sacrificulos variæ superstitionis*, cùm hodie *vanæ* legatur, quod & à me probatur: sed varia etiam esse potuit illa religio, variusque cultus & cerimonia, variique cultores, vnde & facilior Domitiano latebra. Cap. 4. lego, *ecquid sciret cur sibi visum esset*, non vt in codicibus publicatis. Quem dicit cap. cap. 12. fiscum Iudaicum fuisse acerbissimè actum? significat tributum quod Iudæi omnes, qui in imperio Romano erant, soluebant. nam viritim binæ drachmæ exigebãtur ab iis, qui Iudaicam religionem colebant, Iouis Capitolini nomine, vt Dio refert. Cap. 13. lego, *vt cuidam inscriptũ sit* ἀρκεῖ, quod est, satis est, & sufficit, neque plures Ianos aut arcus erigi tibi pati debes. in veteri est *arci* scriptum. Ianos autem ἁψῖδας appellauit Dion in Nerua. Lego etiam cap. 18. *eadem me tamen manent capillorum fata.* hanc lectionem quid attinet lectori commendare, quam deprauata satis comprobat & conciliat intelligenti? Paucos istos locos è vita trium Imperatorum raptim collegi: qui & ingenio meliore sunt, & iudicio sagaciore, & otio maiore, multò plures eruent suo marte etiã absque librorum auxilio: sed his tamen vtcunque à me emendati leuati labore erunt, & in aliis erroribus ingenium experiri suum debebunt, si tamen hoc sumus assequuti, vt doctis hominibus ista probari possint: quod optandum multo magis est nobis, quàm vllo modo sperandum.

Delicata. Delicatus. Mandatores. Iani.

CAPVT

CAPVT XVII.

Lautumia, armilustrum, Murtis, Murcia, viocuri, susum, Varro emendatur.

NOS & hoc capite operam nostram Varroni locabimus, vt partim in eo quædā enucleemus, partim, si possimus, à mendarum deformitate liberemus. Libro 4. de ling. Lat. cùm ait macellotas hortorum, θύρας id est ianuas & fores subaudiri debere existimo.

Varro emēdatur.

cùm μακέλλωτ ait, eo nomine septa, claustra, & & munimenta intelligit. Ait Varro, *ad Corneta, forum Cupedinis à Cupedio*: vbi in chirographo reperio *à fastidio*, quòd à fastidiosis & delicatis expetuntur lautitiæ ciborum & cupediæ.

Cupedius.

Cupedius tamen magis probatur, à quo appellatum sit illud forum, qui in libro Varronis rerum humanarum, Cupes appellabatur. illic enim fori Cupedinis & Macelli appellationes ductas narrabat, à Numerio Equitio Cupe & A. Manio Macello latronibus. *Nec quod is Cornelius stilo sequutus*, cùm ait, indicat Cornelium historicum stilo & scripto non idem scripsisse. alij non sanè ineleganter emendant, *Aelius Stilo sequutus*: & infrà eodem modo legēdum censent, *Aelius & Lutatius*; quorum ego sententiæ subscriptorem adstipulatoremque libenter me tulerim: quanquam Cornelius à me non improbatur. Lego autem, *scribunt eum locum esse fulguritum*, vt ante fulguritum exposuit fulgure ictum. Scribo mox, *Quòd Syracusis, vbi de causa custodiuntur, vocantur latomiæ, exinde lautumia translatum*.

Lautumiæ.

Latini enim pro latomiis lautumias dicebant: verba enim cum solo & regione etiam nonnihil speciem plerunq; mutant. Ita Latinos pronuntiasse hoc vocabulū è quinto controuersiarum Senecæ apparet, vbi scribitur, *Ne quenquam vestrum decipiat nomen lautumiæ minimè lauta res est*. Lego autem non lōgè hinc, *atque dictum in Cornicula militis aduentu*. quod perspicuè rectū est. Sequitur mox Trochaicus, in quo miles ille, quem circumeunt ludentes, vocatur figuratè circus.

Armilustrum.

Armilustrū porrò circus maximus erat, armilustrium armorum lustratio. Vetus lexicon, *armilustrium ὁπλοκαθάρσιον, ὁπλοκάθαρμα*. Lego mox, *quòd à muri parte pinnis turribusq; carceres olim fuerunt, scripsit poeta*: aut in vetere reperio editione, *à Murtis parte*. nam illæ pinnæ & turres oppidi quandam speciem præ se ferebant. Equidem posteriorem scripturam veriorem melioremque credo: sed priorem tamen damnare non ausim.

Murtis.

Lego mox, *intimus circus ad Murtim vocatur, vt Procilius*: vt modò, *à Murtis parte*. Venus autē primùm Murtea, postea Murtia vocata est: Plinius lib. 29. cap. 15. *quin & Ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant*. Est & Arnobio Murcia segnium dea.

Murtia.

Murtiæ meminit Tertullianus in libro de Spectaculis, quam esse marmoris deam dicit, vbi fortassis marcoris scribendum est: *Murtiam enim deam marmoris volunt, cui in illa parte ædem vouere*. Reperio, *ludis taurilis*, quod vt leue & exiguum, vt multa alia, sanè præterire debui, & piget adscripsisse. Sic distinguo, *qui ad senatum missi, is græcostasis, à parte vt multa*. In vetere libro reperio, *ab argula seu quòd*: vt legēdum videatur, *ab Argu lapsu*, vel potiùs, *ab Argula seu Argo*. nam vtroq; modo vocari potuit. immò *ab argila seu Argo*. Inuenio in antiquo codice, *Publius & Cosconius, quòd ab his viocuris dicuntur ædificati*: viocuri autem sunt curatores viarum.

Viocuri.

Antè hanc vocem vsurpauit Varro, *Quis enim non videt, vnde aurifodinæ & viocurus?* In antiquo lexico scriptum est, *viaculus, ἰδίως Στενωπός*. sed vel viarius vel viocurus in eo scribendum censeo. Vicus Publij à Ruso collocatur in ea vrbis regione, quæ Via lata dicebatur, Vicus publicus in Alta-semita. Lego mox, *Cliuus proximus à Flora susum versus*.

Susus.

susus pro sursum hîc dicitur, vt susum apud Catonem, cap. 157. *ita subducito susum animam, quamplurimum poteris*. Capitolium vetus à Victore in Alta-semita ponitur iuxta templum Floræ. Cùm ait, ante cellam esse prodomon, post cellam opisthodomon, templum in tres partes diuidit, mediamq; vbi est dei cella, quam hodie chorum dicimus, vocat: quæ antecedit, πρόδομον: quæ sequitur, ὀπισθόδομον.

CAPVT XVIII.

Senior, fungi lucernarum, scindulæ, Graia statio.

Senior.

IAM *senior, sed cruda deo viridisq; senectus*, scribit Maro de Charōte lib. 6. Æeneid. hic seniorē quispiam intelligeret, qui iam 45. annum excessit: nam ab hac ætate seniores dicebantur apud Romanos: in iuniores enim & seniores diuidebantur Romani, quam in sententiam discedere videtur Seruius. mihi tamē videtur esse, qui progressiore esset ætate, cùm scribat, —*cui plurima mento Canicies inculta iacet*: sed ætatem bene ferret, vt senectus cruda videretur & viridis: cruda autem est non matura, sed viridis adhuc. nā matura dicitur in iis, qui ea propè confecti sunt: Horatius de arte poët. *maturusve senex*. Virgil. 5. Æn. *aeui maturus Acestes*.

Cruda senectus.

Crudam senectutem, quæ ante diem venit, vocat Hesiodus, cùm ait, [illegible] ὠμῷ γήραϊ [illegible]. vnde & ὠμογέροντα. Georg. 1.

Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ,
Nesciuère hyemem, testa cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.

Fungi lucernarū.

hic fungi variè exponuntur: Plinius, vt Seruius in 1. Georg. refert, ait, cùm humidus aër esse cœperit, fauillam, quæ cum fumo egredi solet, prohibitam crassitudine aëris, in lucernis residere. ita Plinio fungus, fuligo est & fauilla remanens, quæ atram quandam fungi imaginē in lucerna reddit: ac eius sententiam veriorē esse crediderim, cùm & Aristoph. scribat in Vesp. ὕδωρ ἀναγκαῖον ἔχειν τὸν θεὸν ποιῆσαι. ἔστι γοῦν τοῖσι λύχνοισιν οὗτοι μύκητες. vbi interpres scintillas esse dicit, quæ ab ellychnio emicant: quod idem & Arati enarrator scribit. ac sanè cùm crepitat vuido aëre lucerna, ex oleoq; flāma aliquid

aliquid expuit micans, sciotillæ fiunt, sed quę residentes in naso lucernæ, mixta fuligioe, quam flamma immiscuit, atrum quendam efficiunt fungum. ita fit, vt quamuis diuersa sentire videantur, ad coosensum tamen concordiamque reuocentur. Hoc autem caput, vt discolor sit, pittacia ei assuam ex Vitruuio, apud quem libro 2. cap. 1. pro scandulis, scindulæ legi debent, & Isidori auctoritate, & veteris libri: quod idem apud Cæsarem, Plinium, Palladium faciendum censeo ex astipulatione veterum librorum. Populi autem, quos in Ponto dicit vsos esse materiatis ligneisq; ædificiis, hi sunt qui μοσύνοικοι vocantur à Græcis, quorum ædificia μόσυνες appellabantur. Quænam est quam dicit Rhodi fuisse Graiam stationem, lib. 2. cap. 8. his verbis? *circa eum locum ædificium struxerunt, & id erecta Graia statione texerunt.* Romæ locus dicebatur Gręcostasis Senaculo substructus, vbi oatiooum legati consisterent, qui ad seoatum essent missi. Similē Rhodi locum fuisse crediderim de Romanorum fortassis exemplo, appellatumque à Vitruuio Graiam stationem. Sed ne quis putet solos habendos esse coniectores, qui somnia interpreraotur, nos in iis etiam numeret, & vt illi rarò ad verum perueniont, sic nos existimet exili pleronque impelli suspicione, vt hoc vel illud sentiamus: ac tandiu nobis hæc placebūt; dum vel meliora inueniamus, vel potiora eliciamus. Interim fraudi non debet esse mihi simplex & aperta sententia, quā dissimulando, & apud me premendo, vt calomniam fugere potui, & tutior esse: ita vel minùs iuuare bonam iuuentutem, vel non ostendere in quibus experiri vires ingenij sui doctiores debeant. sed nimirum calumniam nimium metuēdo, ipse quodam modo me calumoior: & præstat securè alienam in se expectare maleuolentiam, quàm ante tempus anxietate se couficere.

Scindulę.

Græca statio.

CAPVT XIX.

Lucretius emendatur, putei Orci, cœlum cruentum.

VERSVS est libro sexto Lucretij insigniter maculosus, cùm de Auerno disputat,

Is locus est Cumas apud, Etruscos & montes,
Pompeij calidis vbi fument fontibus aucti.

Quis enim in Etruria putet esse Auernum, quem in Campania vno ore omnes esse fatentur, neque est quisquam qui ignoret, nisi qui nondum ære lauatur. in libris æui veteris reperio scripturam, quæ Sibylla egere videatur, *ecrisui per montes*: quam cùm ego omnem in partem verterem, succurrit scriptum fuisse vi deri mutatis aliquot apicibus, *& Vesui per montes.* sed ne hoc quidem satis placuit, quòd immutario ad Ouidianam pene metamorphosin referri possit: seconda nauigatione, vt in prouerbio est, placuit tentare pelagus, & aliud quiddam probabilius periclitari, quod eodem modo ac voces veteris codicis in auribus sonaret. puto igitur Lucretium scripsisse, *ocris vipera montis*. Ocrem enim Pompeius, quæ vox Græca est, asperum interpretatur, & montis epithetum perspicuè fatetur: neque explicandam eam vocē suscepisset, si à nullo Latino aoctore vsurpata fuisset. Credo autē Auernum viperam dici, ob loci pestilentem naturam, & venenatam diritatem, non minòs noxiam & exitiosam, quàm asperrimi sit mōtis vipera. nam etsi viperæ sunt omnes vno nomioe lethiferæ, tamen locurum cōditione virus earum importunius est & tetrius. Illud mox etiam insincerum inquioatumque est,

Ianua ne potius Orci regionibus esse Credatur.

versus enim laborat, & vetus etiam discrepat instrumentum, in quo inuenio, *Ianua ne potes.* existimo scribendum, *puteis*, quod erit, ne putetur in illis regionibus esse spiracolum, &, vt ita dicam, vestibulum puteorū Orci: proiode quasi, vbi graueolentes aperiuntur fauces, cùm vel omnis dirus odor ab inferis manare videatur, vel certè opinio esset puteos & lacus inferorum fœditate odoris spurcissimos esse, eas æstuarium quoddam Orci existimare par sit. Est & illud spurium, *in summo sunt vertice item crateres*: quidni enim nothum appellem, quod si non pellicatu, certè suppositione tamē subrepsit in liberorom locum? ego cùm repetiam *vertigent*, & intelligam r elementum sæpenumerò in libris scriptis sedem occupare literæ *n*, ventigeni legendum suspicor, hûcque adducor, quia fauces illas Ætnæ certò scio ventos & auras effundere: & poëtæ atris speluncis ventos inclusos finguot, quia inde eorum materia emanat, qua mons Ætoa exuberat, igne venas sulphuris & bituminis in fumum animalem tenuante atque mutante. suspicatus & aliquando sum, *vertice enim* legi nō inconcinnè posse. Licet autem inter grammaticos huius superiorisque memoriæ Pierius patricius esse videatur: tamen illo suæ dignitatis & literarum fastigio nōquam mihi persuadebit scripsisse Lucretium,

Putei Orci.

An cælum nobis vltrò natura corruptum?

nam si ita impunè liceret syllabarū leges violare, quis non carmeo paogeret? quid nobis præceptis opus esset? Scriptum fuisse puto *cruentum*, id est viriatum, corruptum, pestiferū, inquinatum. nam & cruentare pro inquinare dixit lib. 4.

Cælū cruentum.

Flummis ingentes fluctus, vestemq; cruentent.

Nihilo secius & illud eidem non assentiar, Lucretium lib. 4. scripsisse,

Præter enim quàm quòd morbi est, cùm corpus ægrotat.

nam & hic leges antiquantur syllabarum, & in antiquo exemplari reperio,

Præter enim quàm quòd morbis cùm corporis ægrit.

quomodo planè legendum censeo. Addam porrò & alium eiusdem poëtæ locū de Titio:

ſic onim ibidem ſcribitur,

Quod non ſola nouem diſperſis iugera membris
Obtineat.

hic diſpeſsis quàm diſperſis mallem: ſed hoc tanq̃ coniectariũ & arbitrarium accipi velim.

CAPVT XX.

Cinctus Gabinus, in medio tenere, Meduana, fulmen ſine nube.

Cinctus Gabinus.

DE cinctu Gabino quid à Grammaticis tradatur, omnibus qui literas amœniores amant, eſt ferè notum: ſed quod ab illis tacitum oſt, hic adſcribemus. obſeruauimus enim Romanos magiſtratus, & pontifices eo cinctu vti ſolitos, cùm belli cauſa operabantur ſacris, ſe deuouebant pro exercitu, portas Iani aperiebant, aut ambusbia faciebant: denique cùm rei ſacræ operam dabát belli cauſa, & cerimonia quadam ſacra defungebantur: Lucanus li. 1.

Turba minor ſequitur ritu ſuccincta Gabino.

Virg. 7. Æneid.

Ipſe Quirinali trabea cinctuq; Gabino
Inſignis, reſerat ſtridentia limina conſul.

& Liuius lib. 8. de conſulo Decio, qui ſe deuouebat, *Ipſe incinctus cincta Gabino, armatus in equum inſiluit.* Interpres Perſij de Penatibus ita ſcribit, *habitu Gabino dij penates formabantur, inuoluti toga ſupra humerum ſiniſtrũ & ſub dextro.* Quod orſi ſumus caput, è Lucano pertexemus. nec enim ſatis conſtat, quid lib. 1. dicat his verbis,

Quid miſcere iuuat vires, orbemq; tenere
In medio?

In medio tenere.

Ego in medio tenere ſuſpicor eſſe, non ſolum, neque proprium poſsidere, ſed commune. orbis enim Romanus inito triumuiratu neque Cæſaris erat, neque Pompeij, neque Craſsi: ſed conſortium eorum trium commune. ſic Maro dixit 1. Georg.

— in medium quærebant, ipſaq; tellus
Omnia liberius nullo poſcente ferebat.

Ad huiuſmodi paruulos obices eò magis offendi ſolet, quòd imprudentes plerunque ſal lant, nec attendẽtes. cùm enim verba de medio ſumpta ſint, certo tamen elocutionis genere conformata, & neſcio quid aliud, quàm prima fronte præ ſe ferunt, intus tegant, hominibus imponunt incautis, ſenſuſq; eorum ſui furtum facit. Libr. 1. Lucani quinque verſus additi ſunt in Belgica editione, quorum quatuor in vno dũtaxat exẽplari reperi, vt eo nomine mihi penè pro ſpuriis ſuſpecti ſint. confido autem me eos & melius ordinaturum, & fidelius exhibiturum,

Pictones immunes ſubigunt ſua rura, nec vltrà
Inſtabiles Turones circumſita caſtra coercent.
In ripis Meduana tuis marcere peroſus
Andus iam placida Ligeris recreatur ab vnda:
Inclyta Cæſareis Genabos diſſoluitur alis.

hodieque in illis locis Meduanam fluuiũ retinere nomen audio. Vt autem antiqui maxima & certiſsima putabant diuinitatis argumenta habere tonitrua, quæ puro & innubilo cœlo fremebant: vnde & Horatius li. 1. od. 34. ſcripſit, *—namque dieſpiter*

Igni coruſco nubila diuidens
Plerunque per purum tonantes
Egit equos celeremq; currum:

ſic & fulmina, quæ nitido claroque cœlo mittebantur, magnam opinionem diuinitatis oſtendere, & certam præſagij fidem affirmabant, vt apud Ciceronem 1. de diuin.

Aut cùm terribili percuſſus fulmine ciuis
Luce ſerenanti vitalia lumina liquit.

Eodem modo & Lucanus in prodigiis ciuilibus hoc poſuit,

Emicuit cælo tacitum ſine nubibus vllis Fulmen.

CAPVT XXI.

Compluuium, buccina, lectica, lectus, pollulus, gaunaca, mulia, Varro emendatur.

HÆC quoque pagina Varroni impendetur, neque fortaſſe impendij pœnitebit. Scribit Varro, *ſuſum, qua compluebat, compluuium.* ecce hic rurſum ſuſum vſurpatur: compluuiũ (Compluuium.) autem in gloſſematis antiquis inuenio Græcè exponi, [illegible]. diſtinctio Varronis compluuium ad tectum collocat, impluuium ad ſolum, cùm alterum ſuperius ſit, alterum inferius. atque in vrbe ferè compluuium & impluuium erat, quod in villa chors. Interpungo non longè, *ab hyeme hiberna, hibernum domus vocarunt.* Paulò poſt quod à Varrone ſcribitur, *Quòd ea pecus in bucitatum antiquum oppidum exigebat:* ne quid diſſimulem aut celem, equidem non intelligo, nec quẽquam adhuc conueni qui intelligere ſe fateretur. hic Bucitatum neſcio quod oppidum nunquam fando auditum emendatores condunt: ego potius ſcripturam falſariam puto, ſcribendũque *in buccinatum*, vel potius vno verbo *imbuccinatum* antiquum oppidum exigebat: (Buccina.) Varro de re ruſtica, lib. 2. cap. 4. *ſubulcus debet conſueſacere, vt omnia faciant ad buccinam: primò cùm incluſerunt, cùm buccinatum eſt aperiunt, vt exire poßint in eum locum, vbi hordeum fuſum in longitudine ſit.* huius etiam conſuetudinis in hiſtoriis Polybius meminit. Eſt qui, in bucitatum, id eſt, porum citarum interpretetur. Lego, *vt ſit operta ſemper, niſi cùm bellum ſit.* Non longè hinc legendum videtur, *lecti quòd ne eßent in terris, ſublimes in his ponebant.* nam lectica ſubſternitur, lectus (Lectica. Lectus.) ei imponitur, vt pheretro mortui lectus. Iterum, *Quo eam lecticam inuoluebant, quòd ferè ſtramenta erant è ſegete, ſegeſtria appellarunt.* Rurſum, *poſteaquam transferunt ad culcitas, quòd in eas acus, aut tomentum aliudve quid calcabant.* opinor non inuita omnino Minerua ita me correxiſſe. nã vox acus bellè cõuenit ſentẽtiæ, & vnius tantum elementi mutatione opus fuit. Mox ita lego in antiquo lib. *puluinar vel à pluribus vel à pollulis declinatũ.* poſterius vtiq; veriſsimũ. (Pollulus.) Puluinaria enim

enim pollulæ & exiguæ sunt culcitis comparata: sed & ea habere plura patresfamilias solent. Cato cap. 10. labellum pollulum pro paruo eodem modo dixit. Potest & dici sic vocatum vel à pluribus hominibus, vel à pollulis: idque consentaneum magis eius voluntati videbitur. pro pluribus, plumis edunt formularij libri, quos non reprehendo. Lego mox,

Gaunaca. *vt sagum, rheno, Gallica: gaunace, amphimallum, Græca.* quod additum est, maius sagum, interpretatio est hominis ineruditi. Hesychius, [illegible], id est, gaunacæ sunt stragulæ aut operimenta altera parte villosa. Est & gaunace genus pallij ad induendum. Lego, *ab hac similitudine torulus, & qua simplici scansione.* Reperio, *quod gerit in inferiora superiorem.* de hoc gradu sic lib. 1. de anal. Varro loquitur, *omnes lectos haberemus domi ad vnam formã, & aut cum fulcro, aut sine eo, nec tum ad tricliniarem modum, tum cubicularem.* Videtur scribendum, *à duobus decussibus vicessis, quod à solitum à duobus, bicessis.* Lego, *semis vt semias.* interpretatio Varronis hanc suggerit lectionem, vel, *vt semi.* Lego in antiquo libro, *Nam Græcè, vt à se, domum, vt alij* [illegible]: vt prius vocabulum Siculum intelligamus: Lego mox, *cum minus refictum, quam quanti constat.* nam *refactum* probare non possum. Lego, *si amplius exolueret quam quanti esset emptum.* Lego, *quòd singulæ dicuntur appellatæ esse: multæ, quod*

Multa. *vnam dicebant multa:* sensus est, Cùm singulæ olim hæ appellarentur, multæ à populo dicebantur: vnde & nomen adeptæ sunt, quod vnum dicebẽt multã. quod quidem ex eo probat, quòd rustici prima vrna addita dicere solebant multa: id autem, vt opinor, faciebant ominis gratia, copiam & multitudinem ominantes. Lego igitur, *cum in dolium aut culeum vinum addunt rustici.* Lego, *pœna à pœniendo, aut quòd post peccatum sequitur.* pœnire, pro punire antiqui dicebant. Reperio, *prædia primum à præda, quod ob rectè quid factum concessum sit: Datum quod reddatur mutuũ.* tamen quod obtinuit, *præmium à præda*, loco non moueo, & præfero. Quòd Siceli [illegible]. itaq; scribit Sophrõ, [illegible]. id erit, mutuò redhonoro, vel mutuum colo.

CAPVT XXII.

Clazomenæ apud Ausonium, humilis pes, Chium & Ammineum miscere.

VERSVS est obscœnus ille quidẽ, sed & perdifficilis Ausonij poëtæ, epig. 19.

Et teris inclusas pumice Clazomenas.

Clazomenæ. in quo lepos inest, quòd & Clazomenæ vrbis nomen significant; & Clazomenij quoque obscœni habebantur. sed & nares pathici sic appellat, quòd frangantur incesta & nefanda Venere: nam [illegible] est frangi & diuidi. Vt bona ætas iuuenta est, ita deterior senecta: Au-

Melior ætas. sonius in Mosella, *Tu melior peiore æuo*, id est in senectute. sic melior sexus est virorum: Papinius lib. 1. Thebaid. *sexus melioris inops:* deterior sexus fœminarum. Planus pes est area: humilis pes est locus cuius area humilis est: Ausonius in Mosel.

Quinctum riguis humili pede condita pratis. Humilis pes.

Thermarum & balnearum sudationes sic veteres ædificabant, vt per tectoria earum tubi essent caui vndique, per quos ex hypocausto erraret flamma, & omnia latera calefaceret: quod & à iurisconsultis scriptum est, & ab Ausonio expressum in Mosella,

Quid quæ sulfurea substructa crepidine fumant
Balnea, feruenti cum Mulciber haustus operto,
Voluit anhelatas tectoria per caua flammas,
Inclusum glomerans æstu expirante vaporem?

Eleganter Ausonius epist. 1. ad Vrsul. gramm. Græcæ linguæ & Latinæ professorem, ad vinem alludens, Chium miscere dixit & Ammineum. Chium enim vinum Græcum est, Ammineum Latinum. ita lepida & iucunda trãslatione, quod voluit, significauit, ornatiore versu, quam si rectè aperteque rem suo appellasset vocabulo. Chium & Ammineũ miscere. Quod est apud Marcum Tullium pro Rosc. Amer. pretereẽ sæpe lędi vultu, eo respexit Paulinus ad Ausonium scribens,

—ipso te lædere vultu
Semper, & infausta timui violare figura.

Multi putant à Iuuenale significari Quintilianum fuisse consulem, cùm satyr. 7. scribit,

Quintilianus habet saltus: exempla nouorum
Transi fatorum, fœlix, & pulcher & acer
Appositam nigræ lunã subtexit alutæ. Et mox,
Si fortuna volet, fies de Rhetore consul:
Si volet hæc eadem, fies de consule Rhetor.

tamen cùm id apertum non sit, malim quod Ausonius scribit existimare, donata ei fuisse consularia ornamẽta: ita enim ad Gratianum scribit, *Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortitus, honestamenta nominis potius videtur, quàm insignia potestatis habuisse.* Vt idem Iuuenalis Saty. 11. scribit,

—sic veniunt ad miscellanea ludi.

variè enim multa è multis hoc capite miscuimus, quod & agnoscimus, nec culpam negamus.

CAPVT XXIII.

Luna rubens, vehiculum lunæ, ludi veniũt ad miscellanea, arcus bibit, cornix vocat pluuiam, iota longum, comere.

EXistimatum est à veteribus lunam carmine magico sollicitatam rubore suffundi, velut verecundantem, aut etiam noctu veneficarum facta cernentem: Horatius li. 1. Sat. 8.

—lunamq; rubentem
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra. Luna rubens.

Quod & in defectu quoque ei euenire veneficiis credebant: Ouidius 2. Amor. eleg. 5.

Quale rosæ fulgent inter sua lilia mistæ:
Aut vbi cantatis luna laborat equis.

Papinius 1. Thebaid. *—qualis per nubila Phœbes*
Atracia rubet arte color.

Lunæ

Vehiculū lunæ.

Lunæ autem bigas tribuunt, soli quadrigas poëtæ: Manilius li.5.ca.1.

Quadriiugis vt Phœbus equis, & Delia bigis.

equorum vehiculum aliqui: vt Ouid. 4. Fast.

Vt solet, in niueis luna vehetur equis.

Ausonius iuuencarum: epist.4.

Iam succedentes quatiebat luna iuuencas.

Veniūt ad miscellanea ludi.

Sed quia nouissimè in superioris capitis clausula è Iuuenale saty.11. posuimus,

—sic veniunt ad miscellanea ludi:

hoc apud eum quid sit explicemus: equidem ad ludos miscellos puto respexisse poëtam, ita tamen, vt significet nos conturbare & deficere, soluendoque non esse, & ad paupertatem redigi, & omnia miscere. nam conturbare dicebantur, qui soluendo non erant. sic, inquit idem sat.3. *Pedo conturbat, Matho deficit.* cùm enim enim omnia miscentur, omnia etiam conturbantur. Nos & alia è veteribus addamus poëtis, quando eos peruagamur, & vagi nostri erroris hæ literæ sunt indices. Putauerunt antiqui cornices pluuiam voce augurantes, eam non tantùm præsagire, sed etiam vocare: qua ex opinione scripsit Maro 1. Geor.

Cornix uocat pluuiam.

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena.

Apparet id aliquanto apertius è Lucretio lib. 5. ita scribente, —*cornicum vt secla vetusta,*

Coruorumq́; greges, vbi aquā dicūtur & imbres
Poscere, & interdum ventos aurasq́; vocare.

Arcus bibit.

Credidit & vetustas arcum, qui Iris appellatur, aquam suis cornibus haurire è fontibus, & bibere. Hinc illud Maronis 1. Georg.

—Et bibit ingens arcus.

Et Plauti in Curculione, Sc. Flos veteris.

Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.

sed omniū apertissimè Vitruu. li. 9. cap. 4. *per calorē videmus non minus aquæ vapores à fontibus ad nubes per arcus excitari.* Veterum quoq; opinio fuit magico carmine angues inflatos rūpi, & crepare dissilireq́; cogi: Maro 8. eclog.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Manilius libro 1. in præfatione,

Consultare fibras, & rumpere vocibus angues.

Æn.4. *Axem humero torquet stellis ardentibus aptū*, quo sensu dici debeat, si quis fortè quærat: existimem esse stellis confixum & consertum, idque auctore Lucretio, qui li. 5. scribit,

—stellisq́; micantibus æthera fixum.

Qui locus eandem, quam Maro, sententiam exprimit, ac pro interprete est. Iota longum

Iota longum.

Ausonius in epigr.126. appellat eam partem qua viri sunt, quæ suo nomine non potest honestè appellari,

Quid imperite, i putas ibi scriptum,
Vbi locari iota conuenit longum?

nam loquitur de mulierum natura. *Si lapides nō iuro deos*, cùm idem poëta scribit, significare videtur antiquorū idola ad contemptū, vt & ea & finales terminorū lapides Lucret. vocat li.5.

Nec pietas vlla est, velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atq; omnes accedere ad aras.

nam qui precabantur, vertere se solebāt dextrouersum, vt apud comicum Plautū in Curcul. Se. Quo te hoc. scriptum est. sic stipitem ligneum idolum vocauit Prudentius hym.10. περὶ στεφάνων,

Quor lana terret discolor in stipite.

Comere.

Frequentare solet Ausonius comere pro ornare, quod quia tritum non est aliis, & lectori negotium fortasse facesseret, obseruandum putaui, & exēplis duobus probandū. epigr.1.

Comit serenatam duplici diademate frontem.

Iterum, edyl. 1.

Tu quoq; qui Latium lecto sermone Terenti
Comis, & adstricto percurris pulpita socco.

Textum hoc discolor est è variis poëtarū floribus confectum, quod vtinam non tantùm varietate, sed etiam odore placeat.

CAPVT XXIIII.

Cyrneæ taxi, purum numen Iouis, funis eat retro, sal Beticus, succurrere lunæ.

HIC miscere paramus velut quoddā Circæum poculum variis succis scriptorum medicatum: nisi quòd vt opinor, malo veneno neminem rollet, aut in belluam mutabit aut monstrum. Ecloga nona,

Cyrnææ taxi.

Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos,

canit præstantissimus nominis Latini poëta: ac non dubito quin alicuius boni auctoris fide fretus & fiducia id scripserit: tamen mel Sardoum scribūt locupletissimi in literis testimonij viri buxi potius, quàm taxi sapore infectum & vitiarum esse, vt Diodorus lib. 6. cuius verba subscribam, φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πολλὴ, καὶ διάφορος, δι' ἣν καὶ τὸ μέλι τὸ γινόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. insimulare summum poëtam vel negligentiæ, vel vanitatis, non ausim: ab eius tamen sentētia Diodorus, qui & ipse multos, vt opinor, testes suæ sententiæ producere potuisset, recedit. nos tamē neutrum accusemus, & vtrunque verum scripsisse censeamus. Cùm Horatius, lib.3. od.10. scribit, —*& positas vt glaciet niues*

Purū numē Iouis.

Puro numine Iupiter.

sæpenumerò legendum putaui, *pro lumine*, magno tamen errore, præsertim cùm lumen audiri non possit. verius est, posita glacie & Aquilone spirante, cuius flatus auditur, intelligi purius & liquidius & frigidius esse cælum, quod experimur diebus glacialibus toto cælo per aëris æthram fudo, & stellas annumerante nobis omnes. itaq; hic Iupiter est aër, de quo tamen vt deo loquitur numen appellando. Versus paulò post obscurissimus sequitur,

Funis eat retrò.

Ne currente retrò funis eat rota.

arbitror dici cauendum ei esse ne fœlix & fecundus ipsius mutetur cursus in diuersam fortunam: ne scilicet funis, id est funalis equus, retro eat, & in diuersum feratur, eum sequente rota & curru, quo ipsa vehatur, cursu præcipiti. interpretationē cōfirmat Ausonius hoc versu, *Funis & ad quartum det ubi Castor equum.*

Sal Beticus.

Qui sint Betici sales apud Sereoum in Heroũ tumulis, ambigitur. ego Hispanoa puto, quãuis syllaba cõtumaciter refragante. ego enim puto primam syllabam à priscis semper productam: sed à sequenribus interdum etiam correptam. inquit Secenua,

Sal niueum sumes, Beticum quem nomine dicunt.

Aosonius epist.15.

Qua Betis Oceanum Tyrrhenumq; vrget iberus.

Sæpe mihi venit in mentem quæcere, cur dissono æris crepitu se veteres crederent lunæ laboranti opem ferre? In de æra auxiliaria lunæ dixit Ooidius, & Iuuenalis saty.6.

Succurrere Lunæ.

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Et Manilius li.1.ca.2.

Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

Sed hoc iccitcò veteres fecisse ccediderim, quòd lunæ minus nocere crederent vecba veneficarum, à quibus eam in defecto deripi cte debant, si ab ea non exaudirentur. ita clamore & crepitu æris obstcepebãt. D. Ambrosius, *Quòd cùm requirerem quid sibi clamor hic velit, dixerunt mihi, quòd laboranti lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.* Iterũ, *Tunc inquam, apud vos turbatur carminibus globus lunæ, quando calicibus turbantur & oculi.* Atque inde labores lonæ vocati sunt, & laborare dicebatur, quòd carmine veneficarum sollicitata malo afficeretur & deduceretut. Ambrosius eam opiniooem reprehendens, *vides*, inquit, *ergo quoniã luna non laborat carminib. sed laborat obsequiis.*

Lunæ labores.

CAPVT XXV.

Varro emendatur, axamenta, conregione, tesca, arbor fera, concha cerula.

NOS qui istas auctorum veluti spinaa calcamus, & tanquam per rubos & sentea nudo vestigio incedimus, nisi libri temporia iniuria & hominũ incuria, hisce errorom vepceris obsiti essent, iaceremus, nihilq; omnino essemus. nunc nostra ærumna cogimur aliorum laborem leuare, & in libris odiosè & molestè ad nauseam vsq; inculcace, sic scribẽdum poto, sic legendũ, sic cocrigendum. Hic ob vberem mendarum messem aliquot Varronia comprehensiones conrinenter pecscribam è lib. 6. de lingua Latina, ne longior sim errores sigillatim percensens, & scribo, sæpe itesans, *Nam repent ruina operuit: vt verbũ quod conditum est, ex quibus literis oportet, inde post aliqua dempta: sic obscurior fit voluntas impositoris. Non reprehendam igitur in illis, qui in scrutando verbo literam adiiciunt aut demunt, quo facilius quid sub ea nocte subsit, videre possint. Etenim quo facilius obscura opera Myrmecidis ex ebore oculi videãt, extrinsecus admonẽt nigras setas. Cùm hæc adminicula addas ad eruendã voluntatem impositoris, tamen latent multa. Quòd si poeticè, vt in carminibus seruauit multa prisca quæ essent, sic cur essent, posuisset, fæcundius poemata ferrent fructum. Sed vt in soluta oratione, sic in poematis verba omnia, quæ habeant* ἴδιον *possunt dici. Nec multa habeo, quæ non erunt in lucubratione literæ persecutæ. Multùm licet legeret, Aelij hominis in primo in Latinis literis exercitati interpretationem carminum Saliorum videbis & exili litera expeditã, & præterita obscura multa. Nec mirum, cùm non modò Epimenides somno post annos L. experrectus, à multis non agnoscatur, sed etiam Teucer Liuij post annos xij. à suis qui sit ignoretur.* Hæc è mendosa veteris libri literatura reconcinnata sunt, quæ, vt io sublustri nocte, qua eundum sit videmus, ita nobis ostẽdit, qoia esset orationis cursus, quæ via. Carmẹo autem Saliorum initiũ poëticea apud Romanos Varro dicit, quod obscurissimum ecat. eiua meminit Flaccus lib.2. ep.1. *Iam saliare Numæ carmen.* Erant & axamenta carmina quæ à Saliia componebantur in honorem singulorum deorum, vt Iooialij versus, Iunonij, Mineruij, ab axo, quod est nomino, appellata. Vetus lexicon interpretatur versus in honorem Herculis, qui in eius sacris canebantur. *Axamenta, ὕμνοι ἐπὶ ὀνόματι ἀγαλμάτων.* Sed vt ad solitas nugas & næenias ceuertar, scribo pro, *vt quia quare ad medendum: Vt quæri à qua re sit ad medendum.* Infrà etiam lego, *& satisfacit grato.*

Axamenta.

Vnus erit quem tu tolles in cerula cæli Templa, versus ex est Ennij annalib. de Romulo in numerum deorum referendo, quem paulùm mutatum elegantissimè vsurpauit in Metamorphosi Ouidius lib.14. Mecamorph.

Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nã memoro, memoriq; animo pia verba notaui)
Vnus erit, quem tu tolles in sidera cæli,
Dixisti: rata sit verbocum summa tuorum.

deinde noo longo hinc interuallo lego, *id est, vt ait Næuius, hemisphærium, vbi concha cerula septum stat.* hic elegãter concaua cæli conuexitas, more tegumẽti & coochæ cõcamerata & curuata intelligitur. Et quia ad cælum pertinet Cælestis dea à Tertulliano, Spartiano, aliis memorata, nec quæ sit intelligitur, dicam hic obiter Vraniam esse. Dio in Auito, τὴν ἱερείαν τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐκόμισε. In veibis quibus templa concipiebanrur, magna apud Varronẽ est obscuritas ob dictionis vitiom. Ego eam socmulam totam sic puto concipiendam esse, *in arce sic: templa tescaq; mi ita sunto, quoad ego ca esse velim, qua nuncupauero: Olla fera arbos, quisquis est, quam me sentio dixisse, templum tescumq; esto in sinistrum: Olla fera arbos, quicquid est, quod me sentio dexisse, templum tescumq; esto in dextrum. Intra ea conregione, conspicione, cortumione, vtiq; ea rectissimè sensi.* fera arbos hic dicituc, vt fera vicis quodam in Nooij loco. Tescum autem rectissimè emendatum poto, cùm Varro ipse vltro mox tesca intecpretetur, & tesca à tuendo vt tuesca dicta censeat. Nam testum, quod hîc incubabat, exturbãdum est præceps. Conregiones augurea vocabant regionem incra fines cõpcehẽsam. Lego mox, *qua oculi conspiciant, id est tueamur. Et, ideo dicere tum cùm templum facit, augurem conspicione, qua oculorum conspectu finiat. Quod cùm dicunt conspicionem addunt cortumionem, dicitur à cordis visu. Quod ad id templa vt sint tesca, aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt, id est falsum.*

Concha cærulea.

Fera arbos.

Tesca.

Cõregiones.

est falsum. dextra eùm legeretur, tesca scribendum esse ratus sum, verba Varronis & explicationem sequutus. Lego mox, *esse templum, esse factum*. Lego, *vnde ignis claret mortalibus diuus*. Eadem ferè verba apud Cicer.1.Tusc.extant.

CAPVT XXVI.

Barcæi, magna imago.

Barcæi. NON de nihilo à Marone 4.Æneid. scriptum est, *—lateq; furentes Barcæi.* sed ex eo, quòd olim plurimùm in Africa potuerint, vt & Cyrenæi, & in re militari floruerint. de iis ita Æneas scribit, [illegible]. Sed & Sophocles in Electra eos equitatu valuisse, & currus ad sacra Græciæ certamina militasse dicit. nam cùm dixisset,

[illegible],
[illegible],

vtrunq; tamen poëtam non crediderim temporum incorruptam sequutum fidem, quòd existimem nondum Troianis temporibus opes Barcæorum floruisse: sed citerioribus & recentioribus, Græcosque eos & Cyrenæos esse numeratos, ideoque ad ludos Græcorum admissos fuisse. At verò,

Magna imago. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago:*

ex opinione illa dictum est, qua idolû quoddam nostriq; simulachrum ad inferos descendere censebât, vt ex Ennio scribit Lucretius lib.4. Iam cùm tempore nocturno vmbras & ludibria spectrorum videmur videre, ea metu perterritis magna obiiciuntur: & opinio erat manium speciê magnam esse. inde magnam imaginem dici reor.

CAPVT XXVII.

Vitruuij cochlea, inuolutæ canales.

Cochlea Vitruuij. DEscribitur à Vitruuio elegantissimè cochlea ad aquam hauriendâ accômodata, etsi eam non admodû altè tollit. quia autê & iucundû est cognitu, & vitæ refert, inuenta suis assignare auctoribus (sic enim homines, cùm sperant nominis immortalitatem suis se inuentis adepturos, libentius ea vulgant, & studiosius exquirunt, quæ vitæ sunt ex vsu, gratâ posteritatis memoriâ expectantes) annotare mihi hic libuit eius inuentorem fuisse Archimedê, atque ea machina solitos olim Ægyptios irrigare suos agros: Diodorus lib. 1. [illegible] κοχλίας. non enim puto quenquam dubitare, quin quam Vitruuius appellat cochleâ, sit ille Archimedis κοχλίας. In ea autê descriptione animaduertendû est Vitruuiû dextra & sinistra cû accusatiuo coniungere, atque ita eloqui, vt postridie Calend. efferri solemus. sic enim scribit, *Dextra autem & sinistra cochleam tigna collocantur*. atque ita eum etiâ li.10. loquutum animaduerti, *qui dextra ac sinistra canalem* Inuolutæ canales. *fingunt*. lineis porrò rectis octo in perpetuam ductis longitudinê, totidem transuersas obliquê decussantes inducit, singulis decussibus ad finem peruenientibus, cùm octauam à prima lineâ attigêre, eo ambitu & flexu, vt cum finê rigni æquent: decussiû puncta qua traiciût lineas lôgitudinis, in ipsis notâtur lineis, & per pûcta flexusq; decussiû serpunt regulæ suis inuolutionib. quas [illegible] Græci vocant. sic inuolutos faciunt canales cùm ait, intelligit [illegible].

CAPVT XXVIII.

Valerius Flaccus emendatus, tondere reduces, amplecti limina.

HISTORIÆ non consentiunt versus Valerij Flacci, 1. Argon. Valerius Flacus emêdatus.

Amphitryoniaden Tegeæo limine Cepheus
Iuuit, & Amphidamas: at frater plenior annis
Maluit Anchæos vellus contingere Phryxi.

falsum enim est Anchæum fratrem fuisse eorum, qui eius erant patrui, nec illis erat annis plenior, sed côtrà natu minor. cùm igitur côstet ex Apollonio, ad cuius exemplar Flaccus properat, Lycurgum Anchæi patrem eorum, fratrem fuisse natu maiorem, legêdum puto,

—Anchæo vellus contingere Phryxi.

cùm enim Lycurgus iam senior esset, pro se vicarium, qui nauigaret cum Argonautis dedit filium Anchæum. Apollonius,

—[illegible]
[illegible]
[illegible].

In eo etiâ legendô suspicor, sed suspicor tantùm, *Tetidiq; iuuencam Deijcit Anchæus*. nam fœminis deabus fœminæ solebant hostiæ immolari. Cùm autem à poëtis Græcis Neptunus cognomento [illegible], sępenumerò appelletur, hanc appellationem mihi videtur circumloqui voluisse Flaccus, eùm ibi dixit,

—ò qui spumantia nutu
Regna quatis, terrasq; salo complecteris omnes.

Efferor & quodam in eo legendi studio,

Concussoq; ratem gauderem pellere remo.

nam *tollere* non æquè sensui côuenire puto: & facilis & lubrica fuit erroris occasio in vicinitate verborû, quę sola distant syllaba. Ait Flacc.

Tectius & Eurytion seruato colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.

Tondere reduces. Quidâ olim, quâdiu peregrè erant, comâ alebant intonsam, reduces & sospites domi eam tondebant: quod apud Ægyptios obtinebat: Diodorus lib.1, [illegible]. Illud meritò etiam doctis suspectum est, *hinc in terras Latiumq; profundum Est iter*. Latium . dici profundum accommodatè & appositè non posse credo: sed latum profundû, pro lato pelago sententiæ responderet, vt ex illa rupe iter esse dicat in terras & vastum mare. non me igitur mouebit auctoritas eorum, qui Latium

velut de loco superiore concionantes persuadere conantur nobis, latumque recipiam atque defendam. Et postes domorum, & portarũ limina amplecti solebant, qui profugi exularum ibant, aut peregrinarum diu absuturi [Amplecti limina.] domo: iidem etiam reduces osculari & amplecti ea solebant: Flaccus 1. eod. lib.

—patriæq; amplecti limina portæ.

quod & faciebant in patriæ imagine & assimulatione, vt in coloniis, vt Æn. 3. apud Maronem Æneas, *—Scææq; amplector limina portæ.* Legendum autem puto in eodẽ Flacci libro,

—oritur clamor, dextræq; frequentũ Verba ducis:

nam dextra versum lædit. Legerem etiam non inuitus,

—& largus Phlegethontis operti Stagnat honos:

larices enim attulerat auernales, simulatos tamen, cùm in sacris simulata pro pro veris habeantur. cùm autem Phlegethon sub terra lateat, opertum ideo quàm apertum mallem, nisi si quis eius fluenta esse carmine & susurro magico aperta & patefacta dicat. sed omnino illud alterum nescio quo modo me quadam tacita illecebra magis trahit. simile est autem Maronianum istud 4. Æneid.

Sparserat & latices simulatos fontis auerni.

Lego etiã, *—trbusq; abcisa supernus.* non accisa,

CAPVT XXIX.

Conceptio, potestas naturalis, species, feruores, redundationes, species superior, visitatio.

VOCES quasdam apud Vitruuium lib. 9. declarare libet, nõ illas quidem ignotas paulò literatioribus, sed tamen vulgò iuuentuti non satis perceptas. Cap. 4. [Cõceptio.] cóceptio cóprehensio est, & cóplexio, vt cum ab eo mũdus definitur omnium naturæ rerum conceptio summa. mundus enim sua amplitudine rerum summã cóplectitur, continet, arcet. [Naturalis potestas.] Naturalis potestas est natura: *Nanque, inquit, in his locis naturalis potestas ita architectata est*: quo genere circuitionis Lucret. li. 5. vtitur, & ferri potestatẽ, pro ferro dicit. Mirũ autẽ est ita machinatũ Vitruuiũ existimasse motu cælũ cieri, vt orbiculo, qui polus dicitur, cuspidẽ & cardinẽ axis recipiente cõuertatur: proinde quasi nõ ista sint omnia in astrologorũ cómentis posita, & cogitatione hominũ ficta. ita tamẽ eum existimasse tanquã consignatis ipsius tabellis eiusdẽ capitis demõstrare licet: *Circum eorũ cardinum orbiculos, tãquam circum centra, vt in torno perfecit, qui Græcè poli nominantur, per quos peruolitat sempiterno cælum.* nisi, quod imagine quadã animi effingimus, scriptione eum voluisse exprimere dicamus. Maiorẽ circinationẽ rotæ, maiorẽ ambitũ appellat, de Saturno loquens: *Tãto maiorẽ*, inquit, *circinationẽ rotæ percurrendo, tardior videtur.* [Rota.] In quo ad curricula quædã videtur respexisse, quibus deos poëtæ, & sidera ipsa cóminisci solent ferri. quanquã & rotã Solis pro Sole Lucretius lib. 5. dixit, quòd rotũdus sit: nam rota rotunditas est, vt nõ longè hinc apud Vitruuiũ, *quarta decima die plena rota totum orbis mittere splendorem.* Iterũ, *quot mensibus sub rotã solis radiosq;*. Iterũ, *subire rotã radiosq; eius.* [Species.] Speciẽ pro acie oculorũ dixit: *Ergo*, inquit, *si tantis interuallis nostra species potest.* Idque perbellè hoc significare potest, si ad suam redigatur originẽ. Diuinitates vocauit astra cælestia & diuina, quòd ea credo pro diis haberent & venerarẽtur: *Quid ita*, inquit, *diuinitatibus splendoribusq; astrorum iudicamus obscuritatem obiici posse?* Desiderare etiam pro quærere. *Fortasse*, inquit, *desiderabitur quid ita sol quinto à se signo.* [Feruores.] Feruores astra dixit: *Faciat*, inquit, *in his feruoribus retentiones.* aliàs huic & Ciceroni feruor est æther & calor. [Redundationes.] Redundationes vocat recurrentem quendam & renitentem impetum, velut vndam, qua obruantur & superentur stellæ, quæ quãuis cótra mundi cõuersionẽ nitantur, tamen eo mundi impetu superatæ quotidie occidunt atq; præcipites merguntur: sic autẽ scribit, *sed cæli versationis redundationibus referuntur quotidiana temporis circumlatione.* Legere tamẽ mallem è veteribus libris, *sed cæli versationibus redundantibus*, id est superantibus: vel cæli versationis redundationibus. [Superior species.] Species etiam ab eo vsurpatur, cùm res aliquam in partem cõuersa spectat. nam cùm de luna dixisset, *superiora spectat*: subiecit, *totum lumẽ ad superiorem speciem retineri*: id est, totũ eius sic retineri lumen, vt sursum spectet. Hæc nouitas vsurpationis non indigna relatu fuit. [Visitatio.] Visitatio est quæ à Græcis [illegible] vocatur, quòd in luminibus lunæ verbum frequentissimè vsurpatur à Græcis: *Visitationem*, inquit, *facit tenuem extremæ rotundationis*, id est, tenuiter & exiliter eius extremitas cernitur. Hæc properans ad lucernam serò elucubraui, & adolescentibus impertire volui. boni ergo cósulant qualemcunque opellam.

CAPVT XXX.

Depesta, simpulum, epichysis, bura, ornatus mulieris, capital, Varro emendatur.

LIBET tanquam venari in Varronis saltu, & dumos interim ex eo excidere & extirpare: sic enim errores, qui vt spinæ, in eo omnia occupant, appellauerim. Emendo igitur in eo, lib. 4. de ling. Lat. *Eo quòd pateãt latius, ita dictæ*: nec hic testimonio librorũ antiquorum opus esse credo, cùm vox ipsa ita legendum esse clamet. Lego mox, *Pocula à potione, vnde potatio, & etiam poma, quòd hæc poscunt potum, à πίνω, quòd πότος potatio Græcè. origo potionis aqua.* in libro tamen antiquo scribitur, *& etiam postea hæc possunt à πίνω*: vt fortasse librarius scribere voluerit, *& etiam posca.* sed hoc aliis iudicandũ relinquo. Reperio mox & probo, *vtẽ dicta lepestæ, quæ etiã nunc.* *Lepista*, inquit Festus, *genus vasis aquarij*: vt & apud Noniũ Varro loquitur, *Lepistæ etiã nunc Sabinorũ fanis pauperiorib. plerisq; aut fictiles sunt, aut æneæ.* Varronis libri quidã formis excusi, & quẽ habui manu exaratum, slepestæ exhibẽt abũdãte litera, cùm lepestæ scribẽdũ sit:

Depesta

sit: vel potius f & l, efficinnt coniuncta d, legendumque, vt arbitror, depestæ. Si depestæ scribas, origo à δέπαστρον repetetur, cuius meminit Atheoæus lib. 11. vel à δεπάσαι, quod se legisse Varro profitetur: vnde & lepesta deducetur murato d in l, vt in Ὀδυσσεὺς Vlysses, & in reduuia, seluuia: vel à δέπας. sed & sine mutatione elementi illius commodè asciscetur & elicietur à λεπαστή, cuius meotio est apud Athenæum & Hesychium. Lego deinde, *qui vinum dabant, vt minutatim funderent.* Et mox, *qui minutatim sumebant.* erat igirur guttus & guttutnium, vas vinarium, à quo vinum fundebatur in simpulũ, quod pro cyatho erat: è simpulo in calicem. nam potionem cyathis & antè simpulis metiebantur.

Simpulũ.

Epichysis

Cæterùm epichyseos, quæ gutto postea successit, meminit his verbis Athenæus, ἐπὶ δὲ τῷ τρίποδι ψυκτὴρ χαλκοῦς ἐπέκειτο καὶ κάδος καὶ σκάφιον ἀργυροῦν δύο κοτύλας χωροῦν, καὶ κύαθος, ἐπίχυσις χαλκῆ, id est, In tripode frigidarium æneum positum erat, cadus, scaphium argenteum duarum capax heminarum, cyathus, epichysis autem ænea. Epichysis est vocata, quòd funderet vinum in cyathum. Quod autem mox ante balneum scribit, intelligit lauatrinam. nam balneum domesticum & priuatum est, balnea publica.

Imburus

Imbuti hodie ferè nomen retinemus. nam hamulas sacerdotales, buras & bureras vocamus: sed & populares mei Andeliacenses, anates buras appellant. Imburum autem potius à bura dictum censeas, si sonum audias, quàm ab vruo: sed, vt diximus, literæ & mutantur & transponũtur sępe in origine vocum peruestiganda.

Bura.

Buta, quæ butis à Marone 1. Georg. vocatot, temo est ille longus aratri, qui & inter boues est protēsus. vocatur & cutuum & vruum. Lego ptious, *quòd in eo calda plus apponebatur*: nam eo poculo caldam potionem ducebant plerunque. Pultrem qui scribunt, obliuiscuntur calicem vas esse potorium. Lego quamproximè, *sedile, solium, sellæ. hinc enim*, inquit Varro, *maximè sumitur quod eam deceat*: sic editiones, & rectè: reperio tamen, *quod tam doceat*, quod tum ad munditiam refereretur: nec tamē æquè placet. Eleganter hæc describit Tertullianus in libro de Habitu mulieris, *habitus fœminæ duplicem speciem circunfert, cultum & ornatum. Cultum dicimus. quem mundum muliebrem vocant: ornatũ, quem immundum muliebrem conuenit dici: ille auro & argento, & gemmis & vestibus deputatur: iste in cura capilli & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahũt.*

Ornatus mulieris.

Lego mox, *vestis à velis, vel ab eo, quod vellus lana tonsa vniuersa ouis, id dictum quòd vellebant: lanea ex lana facta.* quærit enim vnde dicarur vestis lanea, nisi fallor. In laneis numerantur vestibus birri, vt Atrebatenses, qui beri non sunt dicēdi, quòd in Gallia sericum non texeretur: sic birri Canusini dicendi sunt, non beri, è lana Canusina, quæ rutuli erat coloris: ac birri Canusini & Atrebatēses lautiores & elegātiores erant. Lego è vestigio, *item texta fasciola, qua capillum in capite alligarent, dictum capital, à capite.* Interpunctio malè interposita sensum corrupetat, qui nunc postliminio restitutus est. Capital autem dicit Pompeius fuisse linteũ quoddā, quo in sacris vtebantur. Varro ait eo mulieres omnes vsas fuisse. rica operimentum est capitis in Varrone, quo in sacris caput mulieres velabant.

Capital.

CAPVT XXXI.

Emendatus Suetonius in Caligula, Verbenatus, deceris, Gelotiana,

SPICAS aliquot è segete Trāquilli in Caligula legemus, non vt facto ex eis serto velut primitias Cereri sacremus, sed vt Apollini dicemus. Cap. 8. *Abundè arbitror*, inquit, *patere*: in veteribus libris abundè arbitror parēre, quod est apparere, lego: quod negligendum non puto. antiquarius enim est Trāquillus, & verbis vti antiquis non reformidat. parēre etiamnum in Iurisconsultorum & iudiciorum formulis remanet. hoc igitur non indignum admonitu credidi, etsi vsitatā tritāmque scripturam condemnare non ausim.

Trāquillus emendatur.

Cap. 27. *alterum qui se periturum ea de causa vouerat, cunctantem pueris tradidit verberatum infulatumq́;.* me reum culpæ nullo piaculo soluēdo existimarem, nisi studiosis testatum relinquerē, quid in codice vetustatis vltimæ legerim, *verbenatũ infulatumq́;.* nam verbenæ & infulæ sacris & votis conueniunt, non verbera: ausimque omni sponsione contendere, &, quod stultissimum sacramentum nostri dicunt, in capitis periculum iusiurandum dare, hanc veram esse scripturam.

Verbenatus.

Cap. 10. *notosq́; iam præcepto ita fieri, vt se mori sentiat*: aliquanto melius, *ita feri*, quod est, ita percute & cæde, vt sentiat se mori. nec verò commētum hoc meum est, sed eorundem librorum antiquorum testimoniũ. Lego cap. 18. *commisit & subitò, cùm è Gelotiana apparatum Circi prospicientem.* Gelotiana domus erat, vt ex inscriptione vetere liquido constat, in qua scriptum est, SIMPHORO TESSERARIO SER. CAESARIS DE DOMO GELOTIANA.

Gelotiana.

Lego non longè hinc è Dione, li. 58. ex Homero, antiquisque libris, *Nam vox comminantis audita est*, ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ. Cap. 38. *Arguebat, & perperam editos census, quibus postea quacunque de causa quicquam incrementi accessisset.* vulgo, & *quibus* edunt, cōiunctione sensum perturbare, cùm dicat eos argutos fuisse, quòd malè fortunarum suarum censum in professione edidissent, quib. post lustrũ conditũ & cēsum actũ aliqua accessio postea bonorũ accreuisset. Capite præced. *fabricauit & de cedris liburnicas*: Ego bonorum hominũ testimonio adductus lego, *deceris liburnicas*: vel si Grǽcè manis, δεκήρεις, i. decētemes. Naues .n. ingentis magnitudinis intelligit, quæ thermarũ & tricliniorum capaces essent, quales à regibus Ægypti & Macedoniæ fabricatas refert Athenęus. laxitas autem & capacitas decemremis tricli-

Deceris.

nia & conclauia & thermas complecti porest. emendatores cùm *decerus* legissent, nec animaduertissent vocabulum esse Grçcum, d literá interseruêre, pretium materiæ sequuti, cùm amplitudinem significaret Tranquillus. Cap. 50. *statura*, inquit, *fuit eminenti, pallido colore*. ex enim præpositio vim & potestatem verbi amplificat. vt apud Plinium li. 12. c. 17. exalbido. Cap. 57. *item*, inquit, *Romæ cella palatina Atriensis*: lego, *cella palatini Atriensis*. cella Atriensis de cælo icta portendere periculũ domino videbatur: quod emendationem nostram confirmat: quanquã nostra non est, sed veterum librorum. neque id cùm affirmo, antiquorum codicum auctoritatem ementior, in quibus perspicuè planeque sic scriptum reperitur.

CAPVT XXXII.

Coprei, obsecratio, procurator ducenarius, Suetonius emendatur.

Trãquillus emendatur.

CONCHAS & vmbilicos veluti si legerem in littore, sic mihi videor è Trãquillo quosdam legisse calculos, ac verius scrupulos in vita Claudij Imperatoris, de quib. existimabunt eruditi, quorũ iudicio & potestati ista permittimus. Cap. 4. lego, μὴ προσυπομνησθέντων ὑμῶν, non vt assolet προσυπομνησθείς: quod, etsi non magnum est, magnum tamen parit errorem. & cap. 6. *extra ordinem adiiceretur censuit*, non adiceretur. hinc obrepsit menda, quòd in vetustis exemplaribus adiceretur, pro adiiceretur plerunque scribi consueuit. Cap. 8. *interdum ferula flagróve velut per ludum excitabatur à tropeis: solebant & manibus stertentis socci induci*. locus iste miserum in modum & interpretes, & ne quid dissimulem, meipsum cruciauit. de quibus in equuleo per tormenta quæritur, nõ miserius habentur. sed cùm in exemplari fidelissimo legerim *à copreis*, sic existimo legendum, *à copreis solebant & manibus stertentis socci induci*. i. stercorariis, vt Græco verbo Tranquillum vsum opinemur ob rei fœditatẽ, quòd stercore obliti eius manibus socci inducerẽtur, vt etsi diritate odoris non expergisceretur, tamen ab aliis expergefactus, sibi alui proluuie faciẽ sublineret, eam soccis defricans. Lego etiam cap. 11. *quod per circum duceretur*. &, *Neapolitano certamine docuit*. Certamen autem est qui Græcè dicitur ἀγών. Lego cap. 21. *magno omnium fauore indulsisse rudem*. malè posita interpunctio sensum corrumpit. Cap 12. lego, *vtq; dira aui in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eamq; ipse iure pontificis maximi pro rostris pop. præiret, summotaq; operariorũ seruorumq; turba*. Obsecrationem appellat precationem quam põtifex ipse præibat pop. subsequenti verba præeuntis. Atq; hinc Valerio lux affertur de cerimonijs antiquis differenti.

Copreí.

Obsecratio.

Procurator ducenarius.

Sed qui sunt cap. 24. procuratores ducenarij? ego eos crediderim, qui ducenariæ id est ducentesimæ colligendæ præerant, quam διακοσιοστὴν appellat Dio. fortasse quia à numero vocari cẽseat, cùm ducenarius sit διακοσιάριος, alius à salario ducenario, quæ videtur sententia esse Dionis lib. 53. Lego non longè hinc, *Aut vel nunc pretura functi*. Ramenta quædam videor & minutias atomis Epicuri magis indiuiduas consectari: sed quid hæc quamuis minutula cognoscere nocuerit? Ne illud quidem prætermittam, etsi pluma leuius, cap. 29. *ac ne singulatim minora quoque enumerem*: non quòd mihi non probetur recepta lectio, sed quòd latere diutius in vmbra & situ veterem scripturam nolim. Nõ longè hinc, *preterea linguæ titubantia*. & cap. 32. *flatum crepitumq; ventris*. & cap. 33. *quod in proxima Martis æde*: ibidem, *etiam in gestatione ludere*. sunt hæc omnia vnius assis, aut etiam minoris: sed quæ tamen sententiæ auctoris consulunt, vt quç in eorum locum inuaserunt, officiunt. Cap. 34. lego, *& meridie dimisso ad prandium populo persederet*. nã præsideret, quod succidaneum est in eius locum, minus ad sententiam accommodatum est, si quis propius inspiciat. Lego ibidem, *si automatum vel pegma vel quid tale aliud*. nec longè, *quasdam insidias temerè delatas*: non vt nunc, delectas. & cap. 38. *cocta vendẽtes*, non vt passim, *coacta*. Item cap. 39. *& ad aleæ lusum admoneri*, nõ vt hodie, admoueri. Legi & in eodẽ peruetusto codice, *quid? ego tibi telæ Genius videor?* vbi alij libri partim Telegonius, partim Theogonius habent. Omnibus rebus Genium antiqui præficiebant. erit igitur telæ Genius dictũ, p infimo & abiecto: vt Iouis cõtrà Genius diceretur de eximio & præstantissimo: aut, si nõmẽ propriũ est, quod & magis placet, Telegonius viri nomẽ erit humilis & despicãdi: nisi quis à Telegono parricida Tusculi conditore deducat. Lego mox, λαλεῖν χρὴ μὴ θιγγάνειν, ex antiquis & archetypis libris, quod est, loquere, sed verberibus parce. cuius in locum subdidêre [illegible]. parum autem pro dignitate & imperio loquebatur Claudius ista vsurpãs, quasi plagas & verbera vereretur, vt iure incõsiderati hominis verba à Tranquillo notentur. Lego infrà, *Græca insuper voce prosecutus* ὁ τρώσας ἰάσεται: hoc sensu, qui te læsit, pœnas dabit. nõ malè etiã ἰάσεται quis legeret. Scio me his colligẽdis operçpretiũ nõ fecisse, nec hçc magni æstimo, nec ex hoc mustaceo lauream quæro: tantùm bonos iuuenes his adiuuare conor.

CAPVT XXXIII.

Annonæ incendium, fames ignea, parua dictu, viuendi causa.

ROMANI magnã caritatẽ annonæ eloqui studentes, ab incẽdio igneq;, quo nihil vehemẽtius & acrius est, mutuò verba sumebãt. Quintil. declam. 12. *Etiam si quid residui erat, vt carius quidam venderent, ad annonæ incendium suppressum est*: id est, vt annonæ augeretur pretium, ingrauesceretq; caritas. Idem, *postquam omnẽ patientiã vicerat ignea fames*. i. acerrima & vehementissima. M. Varro li. 3. de re rust. ca. 2. *aut*

Annonæ incendiũ.

Ignea fames.

collegiorum

collegiorum cœnæ, quæ tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli. Iterum, *aut collegiorum epulas, quæ nunc innumerabiles incendunt annonam.* Manilius lib.4.cap.1. loco valdè corrupto, sed vt existimo sic restituendo,

> *Et grauia annonæ speculantem incendia, ventis*
> *Credere opes.*

Idem Fabius, vt ex eo hoc caput crescat, declam.13. parua dictu, eleganti antiquitatis dictione vsurpat, in excusatione eorum, quæ ob humilitatem & vilitatem exiguitatemque & contemptum vix erant nominanda. sic enim scribit, *auidas longè fugare volucres, & arcere parua dictu animalia.* quod sanè non scripsissem, nisi eodem modo Plinium loqui animaduertissem: cuius è secundo libro, cap.27. hæc verba sunt, *aruspicum prædicta, atque etiam parua dictu in augurijs sternutamenta & offensiones pedum.* dicit enim, quæ tam humilia sunt & spernenda, vt vix nominanda appellandaque sint, tamen in augurijs haberi, vt alicuius momenti & significationis. Idem etiam vitæ causam peculiari quadam ratione, pro facultatibus aut copijs, quibus vitam nostram sustentamus, dicit. *Audete,* inquit, *nunc lacessere diuitem, quibus vitæ causa superest.* Secus videndi causam vsurpasse Iuuenalis videtur saty.8.

Parua dictu.

Viuendi causa.

> *Et propter vitam viuendi perdere causam:*

id est probitatē & integritatē vitæ. Sed, vt excusatione & ipsi vtamur, nos quoq; parua dictu scituque, & fortasse puerulis nota, nostras chartas malo linentes atramento, hîc pangimus: sed grauibus non constaret suum fortasse pondus, nisi leuium comparatione cresceret. hæ nostræ nugæ aliorum seria scripta superciliosis hominibus, qui soleis plumbum suppingunt, & pileo metallum addunt grauitatem affectantes, facilè commendabunt.

LIBRI VIGESIMISECVNDI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSTERTIVS.

CAPVT I.

Indutui, amictui, asbeston, mambula, oppilatur, coum, Varro emendatur.

NON desinā animo morem gerere, & Varronis librum excutere, vt & sæpe iam feci: qua quidem in re, vt nihil prosim alijs (neq; enim tantum mihi sumere ausim, vt profiteri audeam à me aliquam ad alios permanaturam vtilitatem) certè me oblectauerim. In eo igitur li.4.de ling. Lat. scribo, *Prius deinde indutui, tum amictui quæ sunt tangam.* Induit, quod corpus ita integit, vt ei adhæreat, & comprehendat, capitium, tunica, subucula: amicit, quod corpori circunijcitur, vt ricinium pallium: addunt Iuriscōsulti, quę pręcingunt, & alia, quorum verba sunt, l. vestis.ff.de aur. & arg. leg. *quæ induēdi, præcingendi, amiciendi, insternēdi, inijciendi accubandi ve causa parata sunt.* Præcingunt, quæ ad medium corpus aut pectus hærent, nectuntur, ligantur, comprehendunt, vt strophium, zona, castula: Nonius, *Castula,* inquit, *est palliolum præcinctui, quo nudæ infra papillas præcingebantur.* Indutui autem & amictui veteres dicere solebant. Nonius, *castula, est palliolum præcinctui.* Varro de re Rustica li.1. cap.60. *oleas esui optimè condi.* Apuleius 2. Floridorum, *habebat indutui ad corpus tunicam interulam.* Rursum, *habebat cinctui balteum.* Varro hoc loco, *vt veteres loquebantur, indutui comprehendit.* Asbeston autem linum est, quod igni nō consumitur, sed ardēdo nitescit & mundatur. Plinius li.19.cap.1. viuum appellat. Sed asbeston cùm Varro dicit, lintea ex eo facta intelligit, atque adeo vestimenta. Plinius, *Inuentum iam est etiam quod ignibus non absumeretur, viuum id vocant: ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis fauillā à reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisq; sole Indiæ, vbi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitq; viuere ardendo: rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem: ruffus de cætero color splendescit igni. Cùm inuentum est æquat pretia excellentium margaritarum: vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumēto naturæ.* Lego mox, *amictui dictū, quod amiectū, id est circumiectū, à quo etiā quòd vestitu se inuoluunt,*

Indutui. Amictui.

Asbeston.

Varro emēdatur.

circumiectui appellant: amictui & circumiectui more veteri à Varrone dictum elegantissimè censeo. huius elegantiæ iguari has exterminauerunt locutiones, & seculi nostri balburiem inuexerunt. Cæterum Varro ricinium quasi reijciuium dictum interpretatur: pallia quasi parilia, extrita syllaba ri. lego igitur, *re exclusum propter leuitatem*. Vetus liber *reliculum* haber, mendosè: scribere fortasse voluit librarius scriba, *rireyculum*. *Parapechia, chlamydes*, rectè legi arbitror, & per summam iniuriam hinc ablegata arbitror. Lego, *pala à pangendo*: quidam libri *à pagendo*, & fortasse sic veteres locuti sunt. Lego, *rutrum, ruitrum, à ruendo*. Varronem etiam ferè conijcio scripsisse, *aratrum, quod arruit terram*, id est quod terram iuxtà ruit & iacit: Varro de re rustica libro 1. cap. 36. *terra arruenda puluinos fieri*: vel, vt scriptum in omnibus est, aruit, erit à se ruit & amouet. Cùm autem ait, *vomit eo plus terram*, more suo loquitur, vt antea, *quòd eo plus calda adponebatur*, Plus erat sæpius, hic magis & amplius. Lego paulò post, *& mea transuersa regula, manibula*: accommodarè & appositè ad etymologiam Varronis, cùm à manu bubulci dictam interpretetur. Lego etiam, *qui quasi est temo inter boues, bura à bubus*. interpuncta hanc notationem peremerant, quæ nunc vt existimo viget & floret. Ait Varro, *alij à curuo curuum appellant*. sunt qui emendant, *vtrum appellant*. vtrum enim est aratri curuatura. nos tamen nostras manus ab iniuria hic continebimus. Lego continuò, *sub iugo medio cauum, quod bura extrema oppilatur, vocatur coum, à cauo*. Cauum, inquit Varro, in iugo medio, quod extremitate buræ & remonis indita ei & inserta oppletur & clauditur: id enim est hoc loco oppilatur, coum vocatur. Pompeio tamen coum lorum est, quo temo buris cum iugo colligatur, à cohibendo dictum. Quid si scribendum in Varrone? *Vt eruant quæ in terra serpunt stirpices, post eas detrito. à quibus dicti rastelli, vt irpices, serræ leues*. Hæc fideliter sunt de libro vetere descripta, præterquam quòd *serpunt* pro *sunt* feci, quod mihi videtur etymologia postulare. Scribunt etiam libri editi, *à quibusdam dicti*, potest tamen *à quibus*, non incommodè explicari & intelligi de his, quæ in terra serpunt, à quorum abrasu sunt rastelli dicti.

Manibula

Coum.

CAPVT II.

Fecunda gens Menenij, meniæ, mentem nisi exciperet dominus, in Horatio l. 2. sat. 3. explicatur.

Fecunda gens Menenij.

HOC *quoque vulgus Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni*, ab Horatio lib. 2. saty. 3. perbellè ænigmatis more dictum est, de superstitiosis, quos Chrysippus numero stultorū habet. nomina autem familiarum Romanarum quædam græcanica erāt, vt Æmiliorum, Pompeiorum: sic & Meneniorum. nam & [illegible] Græcum verbum est, & [illegible], & [illegible], qui tanquam trænis stultua habenisque paret, ad nutumque & voluntatem aliorum flectitur: vel à [illegible] deducitur, qui ira & cupiditate nimium intemperanterque effertur, ideoq; insanit: aut à [illegible], quod est insano, vno elemento mutato ad euphemismum. manię etiam & meniæ & meneniæ vicina nomina sunt, quæ in stultitia & ineptijs ponebātur: vt gens Menenij sit natio stultorum, quæ longè lateque patet, neque vnius prouinciæ finibus continetur, sed orbis terrarum, qua sol vtrunque recurrens aspicit Oceanum, amplitudine spatiatur. ita ex familiæ nomine & veriloquio lusit poeta. quidam etiam Menenium fuisse ea tempestate hominem insanum suspicantur. est & apud Halicarnasseum lib. 9. consul Menenius, qui ab historico stultitiæ insimulatur apertissimè. Inexplicabile autē videtur nonnullis quod ibid. de libertino scribit Horat.

Meniæ.

—mentem nisi litigiosus
Exciperet dominus, cum venderet.

Mentem nisi exciperet dominus.

serui enim, inquiunt, non libertini venire solebant. Ego hoc explicatu facile puto: constat enim eum antè seruum fuisse, & emptitiū Horatius ponit. Cùm ergo dominus, ei qui emptum postea manumisit, eum sanum esse furtis noxisque solutum sponderet, aliaque præstaret & caueret, quæ in mancipijs alienandis præstari solent, mentem excepit. mutatio igitur temporis est, pro, excepisset cùm vendebat. *Quid tam* autem *magnum*, vt in libro antiquo vidi, mallem, quam *quiddam*, vt intelligatur, non esse magnum dijs & operosum vnum hominem seruare, & morti surripere. In gelida autem fixum ripa dicit, ex antiquorum ritu, qui sacris operaturi, se in flumine purificabant. Mater, inquit, quæ votum fecerit Ioui, vt eo se reā liberet, filium nudum, vt vouit, viuo flumine perfundet sacrorum causa, vt castus & purus rem diuinam Ioui faciat, morbumq; reuocabit, quo liberatus erat.

CAPVT III.

Alpina gesa, si qua fides sub ima tellure, sedere, funeris vmbræ, Tyro despectus, matrona mouere iussa diebus festis.

HOC capite non sedentariam operam, sed huc illuc excurreorem studiosis nauabimus: & aliquid in excursu vago & errabundo decerpentem. apud Maronem 8. Æn.

—duo quisque alpina coruscant Gesa manu, non absque ratione è doctrina interiore deprompta dictum est. constat enim materiam campestrem esse molliorem & teneriorem, montanam duriorem atque rigidiorem, & hastilibus aptiorem. nam & montium siccior & aridior habitus, lignum magis durat & adstringit, & ventis ibi ad soliditatem & firmitatem tunduntur arbores. Itaq; Homerus, cuius æmulatione hoc Virgilius protulit, cęsam fuisse

Alpina gesa.

ait haſtam Achillis è vertice Pelij montis, bonitatem materiæ demooſtrans: & ἔγχος αἰχμητὴς appellaor, criticis durum & rigidum haſtile interpretaoribus.

——& te, inquit ibidem Maro, *Catilina minaci*
Pendentem ſcopulo:

ibi ex opinione viuorũ & ſenſu, ad mortuum hominem & ad oreum demiſſum pœnam trãſfert acerbiſsimam, vt illic quoque hoore ſepulturæ careat, & in ſublimi ſcopulo inſepultus pendeat: quæ & apud Tragicos imprecatio immaniſsima habebatur, vt apud Cicerooem io Tuſc. diſput. è vetere poeta,

Ipſe ſummis ſaxis fixus aſperis,
Euiſceratus latere pendens ſaxa ſpargens tabo,
Sanie & ſanguine atro.

quibos in trochaicis (eum enim modulum olent hæc verba, vt & è verſibus, qui non longè hiue etiá conſequuntur cóiectura capi poteſt, *neq; ſepulchrum quo recipiat*) legendum videtur,

Viſceratus, latere pendens ſaxa ſpargens tabida
Sanie.

Viſceratus autem erit, dilaniatus, diſcerptus, laceratus. Illud verò attendendum lib. 6. Æn.

Si qua fides tellure.

Per ſuperos, & ſi qua fides tellure ſub ima,

valere per ſuperos & per inferos, per ſuperos, & ſi quod apud ioferos iuſiurandum eſt, religioſaque affirmatio & aſſeueratio. Eodem li. euantes orgia, orgia celebrantes dixit. Et fuoeris vmbras, adumbrationem ſepulturæ in inani ſepulchro.

Funeris umbræ.

——luco, inqoit lib. 9. *tum forte parentis*
Pilumni Turnus ſacrata valle ſedebat:

Sedere.

ibi Sedebat, accipiẽdum reor de eo, qui mortuis feriatur. nam tametſi ritu Romano deua poſtea eſt habitus Pilumnus: tamen à Turno pro mortuo colitur. ſic denicalibus ferijs reſideri mortuos ſcripſit Tullius 2. de leg. & Heſychius, καθίζειν, inquit, καθίζειν ὄργια ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσιν. Idem 9. Æn. *ſedemq; petit Euandri*, dixit pro petijt, vt, *Malo me Galathea petit*. Itaque propter coitum vocalium, vltima alias breuis, producitur. Ait idem 5. Æn.

——dum per mare magnum
Italiam ſequimur fugientem.

vbi nequaquam ſequar Seruium, qui procelloſum interpretatur, vt & in Lucretio lib. 6. *Suaue mari magno*: ſed mare magnum etiam interoum dici reor, vt appellat plerunq; Homerus ἅλα δῖαν, quod veteres critici mare magnum explicant: vt & Maro Homeri, vt ita dicam, aſſecla: idq́ue nos antè docuiſſe recordamur. Æneid. 4.

Tyro deſpectus.

——non antè Tyro deſpectus Hiarbas,

valet, contemptus à Tyro, & per denominationem à te Tyria muliere. nó enim aſſentior Seruio, qui Hiarbam facit Tyrium, quem è Trogo, & hoc 4. li. conſtat Afrum fuiſſe. Ibid.

Aut, inquit, *ante ora deum pingues ſpatiatur*
ad aras:

dicit more Romano, quo matronæ aote aras faculas tenentes geſtu graoi ſaltationemq́ue ſeueram & verecuodam imitante mouebantur & ferebantur: quod Horatium intellexiſſe puto, cùm io Arte ſcribit,

Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus.

Matrona moueri iuſſa feſtis diebus.

atque hoc potiſsimum adſcripſi, quo Horatij ſenſus enuclearetur, non omnibus perinde elarua atque illuſtria.

CAPVT IIII.

Naſcuntur qui honores adipiſcuntur, naſcuntur qui ab exilio redeunt, Cicero emendatur.

NON ſolum ſe naſci veteres eo die credebant, quo in lucem exibant vitamq́ue accipiebant, ſed etiam cùm in Repub. honores ampliſs. vt conſulatum conſequebaotur, qua quidem ex opinione à Cicerone in orat. poſt reditum ad Quirites, dictum exiſtimo, *à parentibus, id quod neceſſe erat, paruus ſum procreatus, à vobis natus ſum conſularis*. ſed & clarius multo apud Salluſtium in oratione Cottæ, his verbis: *nam ſi parricida veſtri ſum, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamq; & ſummum imperium vilia habeo*. Et qui ab exilio reuertebantur, tanquam renaſci videbantur: certè diem, quo redibant, natalem reditus ſui vocabant. Cicero lib. 3. ad Atticum, *Ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, vt facis, diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœniſsimis agam tecum & cum meis*. Sed in illa oratione Ciceronis quædam è vetuſtis ſcidis attingere placet. nam vbi legitur hodie, *Reliquæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi afferebant*: planè diſerteq́ue in eis & ſine vitij vllius aut lituræ ſuſpicione, *quàm tunc incolumitates afferebant*, ſcriptum extat: quam quidem ſcripturam veram eſſe emendatamq́ue confido, præſertim cùm *incolumi* illud cum reliquis fortunis incommodè coniungatur. nam incolumis ſuis integris fruebatur, non reliquis reſiduisque fortunis. Incolumitates igitur vocat ſecundã & proſperam fortunam, facultatesq; ſolidas & incolumes ſaluasq́oe. Illud verò fœdatum etiam maculoſumq; ſolœciſmo eſſe videtur, *Tantum hoc tempore vniuerſo cuncta pop. Roman. debemus*: vt in ſcidia illis reperi, *tantum hoc tempore vniuerſum cuncto pop. Rom. debeamus*, rectè vt exiſtimo concinneq́ue ſcriptum eſt. In editionibus publicatum eſt, *Non L. Dalmaticus conſularis*: in bibliothecis ſanctiſsimis, *non Diadematicus conſularis*: idq́ue optimè vel Plinio teſte. *Permulti Metelli*, inquiunt editiones, *aut Metellorum liberi*. quid? Metellorum liberi non ſunt & ipſi Metelli? reperi *Metellarum*. nam de ſororum filijs intelligendum eſſe arbitror, de quibus proximè dixerat, *non ſororum filij Luculli, Seruilij, Scipiones*. Sunt hæc parua, & multo quàm loquor minora: quæ tamen ſine librorum ſubſidio & fiducia, nemo quantumuis doctus mutare auderet: & tamen interim velut captus & deprehenſus ibi hæreret & teneretur. volui igitur meum & aliorum æſtum leuare, & tollere etiam ſi poſſem, vt ex his locis expeditè & facilè ſine vlla

Naſci conſularem.

Bis genitus.

Natalis reditus.

animi

animi moleſtia velut curſum teneamus, nec in ſalebra moremur.

CAPVT V.

Vittæ virginales & matronales, præpetes, magnæ aues, ſuper, gaudia alieno vultu, ridere malis alienis, cornua amnium.

Vittę uirginales, matronales.

RECORDOR me vſpiam legiſſe quaſdam fuiſſe vittas virginales, & alias matronales, quòd alio virgines cultu capitis & ornatu quàm nuptæ matronæ vterentur: argumento eſt illud Propertianum lib. 4. eleg. 12.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

id eſt, poſtquam nupſi: & Maronianū, 2. Æn.

Virgineas auſi diuæ contingere vittas.

hinc Valerius Flaccus, ex quo quædam hoc capite explicare conabimur, lib. 8. exponendus eſt, cùm ſcribit,

Vltima virgineis tum flens dedit oſcula vittis.

Præpetes

erat enim mox nuptura Medea. Poetis eſt prępes ſæpenumero, qui à Græcis vocatur ἰκτῖν, id eſt auis rapax, vt aquila & accipiter, quòd volatu valeant: Maro 5. Æn.

—quem præpes ab Ida
Sublimem rapuit pedibus Iouis armiger vncis.

id eſt, auis armigera: ſed & in Marone tantum accipi & exponi poteſt armiger volās. at multo clarius ita à Valerio vſurpatur eodē libro,

Ecce autem pauidæ virgo de more columbæ,
Quæ ſuper ingenti circundata præpetis vmbra,
In quemcunq; tremens hominem cadit.

Nomen habere videntur pręperes à προπέτεσθαι, quod eſt præuolare: ſed Græcum pręuerbium in Latinum mutatum eſt, præpeteſque non propetes dicuntur. Hæ aues à Latinis magnę vocātur: Plautus in Rudente, Sc. Exi è phano.

Magnę aues.

Teq; ambuſtulatum obijciam magnis auibus pabulum.

Vt Græci pręuerbia pro verbis interdum perelegantet ponunt, vt νῖκα pro νίκησι, πάρα pro πάρεστι: ſic eo libro Valerius ſuper pro ſupereſt:

Super

Nec ſpes vlla ſuper.

& ante eum Maro 3. Æn.

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago.

qoanquam aliter à Seruio explicatur: ſed ab eius recedere iudicio non eſt fortaſſe piaculare. Primam belli facem & cauſam inter Aſiam & Europam dicit fuiſſe Medeam lib. 1. Herodotus ab Iaſone raptā. eius enim Alexādrum imitatum poſtea exemplum fuiſſe, viceſque reddidiſſe. id etiam indicat Valerius Flaccus libro octauo, tantùm *commutat* in eo perperam pro committat legitur: eius verba ſunt,

—nec Marte cruento
Europam atq; Aſiam prima hæc committat Erynnis.

Qui non ex animo ridet, neque ex hilaratur: ſed coacto tanqoam & inuito vultu renidet: non ſuo, ſed alieno vultu gaudere dicitur, vt apud Valerium,

Gaudere alieno uultu.

Erranteſq; genæ atque alieno gaudia vultu.

ſic & Horatius li. 2. ſaty. 3.

Cùm rapies in iura malis ridentem alienis.

Ridere alienis malis.

non enim ſuis ridere malis videtur, qui inuitus lætitam ſimulat, cùm eius priſtinus non agnoſcatur vultus, nec priſtinus ridentis habitus. Etſi cornigeri amnium dei finguntur, vnde & taurifotmis Aufidus ab Horatio li. 4. od. 14. dicitur: tamen etiam cornua amniom, ipſorum oſtia & ora dicuntur, vt apud Maronem, *Rhenuſq; bicornis.* exit enim duobus oſtijs in Oceanum. ſic & hic Valerius,

Amnium cornua.

Haud procul hinc ingens Scythici ruit impetus Iſtri,
Fundere non vno tantum quem flumina cornu,
Accipimus.

nam ſeptem, vt ait, exit alueis in Euxinū Pontum. Mentio autem apud Maronem Æn. 8. eſt Morinorum & Rheni, quòd imperante Augoſto Carinas, Morinos & Sueuos deuicerit, de ijſque Auguſtus triumpharit, vt à Diona ſcriptum eſt libro hiſtoriarū 51. Dicet quiſpiam, at enim his in rebus multi monitore te non egent? quod equidem fateor: ſed fortaſſe illis multo plures egent doctore, qoibus conſulendum eſt.

CAPVT VI.

Libera toga, ad lecticam homines, Campana ſupellex, arma votiua portæ ſuſpenſa, caprificus ſepulchri, buſtum cædere ſaxis.

Libera toga

MATRIS *& ante deos libera ſumpta toga eſt,* cùm ſcribit lib. 4. eleg. 1. Propertius, togam ſignificat virilem, qua ſumpta excedebāt è magiſterio pædagogorum & tutoris auctoritate, & ſuæ libertati permittebantur, vt è Perſiano loco memini me ſcribere: eam etiam veſtem Liberalibua induere ſolebant pueri in Liberi honorem, vel liberæ vitæ ſignificationem: atq; eo die prodibant cultu tironum ſumpta toga pura, id eſt virili: Ouidius 3. Faſt.

Reſtat vt inueniam, quare toga libera detur
Luce geri pueris candide Bacche tua.
Siue quòd ipſe puer ſemper iuueniſq; videris,
Et media eſt ætas inter vtranque tibi:
Seu quia tu pater es, patres ſua pignora natos
Commendant curæ numinibuſq; tuis.
Siue quòd es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.

Propertius lib. 4. eleg. 2.

Da falcem & torto frontem mihi comprime feno.

Feniſeca

Veteres cùm iſtis quæ vulgo ferimus capitija & pileis carerent, ſed vel nudo capite eſſent, vel caput cucullo veſtis operirent, idcirco in magno æſtu qui fenum ſecabant, aduerſus ardorem ſolis caput torto feno tegebant. itaque ex torto feno feniſcecam Propertius ſignificauit. *Sobrius ad lites*: ſobrius ſi ſim, ad lites agendas me accommodatum, & quédam cauſidicum putabis. Itaq; hîc ad lites dicitur, vt mox, *Paſtorem ad baculum poſſum curare*: quod eſt, paſtorem me dixeris ſi pedum habeam. ſic canes ad venandum pro venaticis canibus dixit Terentius initio Andriæ: homines ad

lecticam

Homines ad lecticā.

lecticam pro lecticarijs Catullus epig. 10. Lygdamus ad cyathos, pto pincerna, Properrius.ibidem,

Hortorum in manibus dona probata meis.

Appatet ab olirotib. cultū fuisse Vertunnum, & ab eis ipsi libata fuisse hortotum munera. quare fctibit iu hotto Columella,

Mercibus & vernis diues Vertunnus abundet.

nā malè Portumnus vulgo fcribitur.prçerat& mercaturç vendendisq; mercibus. Eadē eleg.

At tibi Mamuri formæ cælator ahenæ,

Tellus artifices ne terat Osca manus.

Signum ahenum Vsttunni cùm à Mamurio factum sit, gratus deus ipse Vettunnus optat, ne vnquam Mamurius è luto fictilia signa faciat, sed semper nobiles ex ære statuas & fotmas ducat, ne figlinæ luteæ vilitate tantus artifex dedecoretur. Osci populi erant Campaniæ, vbi figlınæ erant, vnde ab Hotatio fcriptum est lib.1, saty.6.

Cāpana supellex.

Vilis cum patera guttus Campana supellex,

id est, fictilis. Propert.elog.3.lib.4.

Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.

qui militatum ibant, eorum vxores aut propinqui vota in portis vrbis suspendere, id est suspensa rabolla voto se obligare Intetdum solebant, reditum optantes & ominātes: fed ijs reducibus vota spluebant, quæ susp ensa tabella susceperant, illi portæ pet quam rcdierant: Properrius ibidem,

Arma uotiua portis suspensa.

Armaq; cùm tulero portæ votiua Capenæ,

Subscribam, Saluo grata puella viro.

In eodem libro elegia 1. equidem lego,

Iam bene spondebant tunc omnia. &,

Vmbráve quæ magicis mortua prodit aquis.

Ex eodem poeta discimus veteres optasse caprificos sepulcbris eorū quos odorāt: elegia 5.

Caprificus sepulchri.

Vrgeat, inquit, *hunc supra vis caprifice tua.*

quo & illud pertinet,

Ad quæ Discutienda valent sterilis mala robora ficus.

Sed & è tumulis eotum, quos habebāt catos, sentes & dumos excidere putgareque solebant. Propertius eleg.7.huius libri,

— *pelle ederam tumulo.*

Cædere & saxis busta eorum solebant, qui inuisi fuerant: Propettius eleg.5.

Bustum cadere saxis.

Scabrus hoc bustum cædito saxis.

eodem Maronis illud pertiner,

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Hæc ego veluti libtamēta ex amenissimo politissimoque poeta leuirer carpens, Minetuæ dicaui, quæ uullis victimis melius placatur, quàm donis quæ è doctissimis auctoribua sumpta ei consectantur.

CAPVT VII.

Lanuuium, erythia, honoratus aquis vehi apud Propertium.

SVB obscurum est, quod à Propertio lib. 4. eleg. 9. cantatur,

Lanuuiū.

Lanuuij ad portas hei mihi solus eram.

hîc, etsi ad nomē municipij, quod Lenuuium vocabatut, respexit, tamen obscœnam mulierum partem, velut quodam lanitio vel lanugine hittam, intellexit.

Amphitryoniades qua tempestate iuuencos,

Egerat à stabulis ò Erythræa tuis.

Erythia.

hic lego, ò *Erythia tuis*. sic enim insula Getionis in Oceano vocata fuir omnium scriptorum consensu, non Erythtæa.

Ecce boues illuc Erythreidas applicat heros:

æquè deprauatum lib.1.Fast. asstmauerim, & siue dubitatione Erytheidas legendum contenderim. Eleg.12.

Et tamen emerui generosos vestis honores.

hinc appatet, illis quæ peperetant, houorem quendam iu funere vestis cōcessum fuisse, qui alijs sterilibus non rribuebatur, cum alioquin fæcunditas legibus Romanis prærogatiua & priuilegio ornara esset, vt iura trium & quatuor liberorum ostendunt. veste autem cadauera tegebantur, vt è li.2.Ciceronis de Legib. constat. fæcundis igitur matronis honoratior quædam vestis, quàm ijs quæ nunquam pepererant, in funere concedebatur vel lege vel more. Ibidem,

Honoratus aquis uehi.

Cuius houoratis ossa vehuntur equis.

Ita si legatur, eam intelligimus elatam triumphali sepultura: si *vehantur*, eam sibi ob vitam integrè casteque actam triumphalem sepultutam optare, quam sanctimonia sit promerita. Sic & lib.3.eleg.1. Propertius scribir,

—*& à me Nata coronatus Musa triumphat equis.*

Hic tamen veteres libri *vehātur aquis*, nō equis, habent, hoc sensu, Sim digna, quæ ob vitæ merita pet honoratas aquas in elysium trāsferar. nam de ossibus vt de se loqui videtur: atq; hic sensus melior omnino est, Propertio præsertim scribonte lib.4.eleg.7.

Ecce coronato pars altera vecta faselo,

Mulcet vbi elysias aura beata rosas.

Qua numerosa fides, quaq; æra rotūda Cybelles,

Mitratisq; sonant lydia plectra choris.

Æra autem rotunda vocat cymbala: eaque vera scriptura est, non, vt editur, *quáque errat turba Cybelles*.

CAPVT VIII.

Nouus annus, mortuaria glossaria, Cicero emendatur.

Nouus annus.

NOVVS annus non vno modo dici videtur. est enim sæpenumero inirium anni, vt nouum ver, noua æstas, veris & æstatis initium. Ouidus 1.Fastorum,

Dic age frigoribus quare nouus incipit annus?

Nouus etiam annus intetdum pars illa anni est, quæ nouas fruges nouosque fructus parit: Tibullus lib.1. eleg.1.

Et quodcunq; mihi pomum nouus educat annus,

Libatum agricolæ ponitur ante deum.

Sic æstatem noui anni dixisse videtur Gellius quòd æstas nouas fruges afferat: eius verba sunt lib.18. ca.1. *Ambulabamus autem in littore, cùm iam*

iam aduesperasceret æstate anni noui. Erat & annus nouus primus annus imperij alicuius imperatoris. Seneca lib. de morte Claudij Cæs. *quid actum sit in cælo ante diem tertium Idus Octobris Asinio Marcello, Acilio Auiola coss. anno nono, initio seculi felicissimi, volo memoriæ tradere.* quo fortasse modo Gellianus explicari debeat locus. sed quia in mentionem Gellij incidi, eo in libro, vnde exemplum superius deprompsi, cap. 7. legimus philosophos mera esse mortuaria glossaria, quo verbo acriter philosophos pungi intelligo, vt loquaces, & inanium verborum funditatores, præficisque similes, quæ in mortuos næniam argutam & nugacem canebant. Simile est illud Plauti in Asinar. Sc. Agedum istum.

Mortuaria glossaria.

Hæ non sunt nugæ, non enim mortualia.

nam mortualia nænias illas in mortuos ineptas appellat. glossaria mortuaria in Gellio per diminutionem linguas audio, ad contemptum, vt ita dicam, præficales. Ex eodem libro cap. 6. aliud intelligimos esse in matrimonium conuenire, aliud conuenire in manum: vxores illę quæ in mariti mancipio non erant, in matrimonium conuenisse dicebantur: quæ in potestate mancipioque & familia mariti erant, matresque familias & habebantur & vocabantur, eæ in manum conuenisse dicebantur. lib. autem. 1. Epist. ad Atticum pro *Lentulus Clodiæ filius*, ex eodem illo Gellij lib. cap. 4. crediderim emendandum, *Clodiani filius.* hæc enim illic Salustij verba reperiuntur, *At Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sylla emptoribus bonorum remiserat, exigendæ promulgauit.* qui hoc Salustij loco fretus ad emendandum Ciceronis codicem accesserit, non leue suæ sententiæ pignus habere videatur.

Conuenire in manum.

CAPVT IX.

Cato explicatur, culeare labrum.

VINVM, inquit Cato cap. 148. *in doliis hoc modo venire oportet, vini in culeos singulos quadragenæ dabuntur & singulæ vrnæ.* vinum vendere solebant culeari mensura, & admetiri, vt idem Cato indicat, qui labrum culeare parandum præcipit vinis admetiendis. mensura culei quadraginta capit vrnas: sed auctuarij loco vna pręterea additur. Cap. 14. *vinum autem quod nec aceat nec muceat, id dabitur: in triduo proximo viri boni arbitratu degustato.* emptor, si non ita fecerit, vinum pro degustato erit, nec emptor recusare poterit vinum, vel mucidum vel acidum vel vapidum, cùm intra triduum non degustarit, quod facere ex lege debuit. Cap. 148. *quot dies per dominum mora fuerit quominus vinum degustet, totidem dies emptori procedent:* vt si mensem integrum per dominum mora fuerit, ne degustari posset, mensem etiā integrum illū habeat, & pręterea triduū ad degustandū, quod ex lege venditionis concessum est. *vinum accipiat emptor ante Cal. Ianu. primas.* quod est ante initium proximi mensis Ianuarij, id est, illius Ianuarij qui primus & proximus veniet. si non antè acceperit vinum emptor, dominus qui vendidit vinum, admetitur etiam emptore absente, cùm vt iurisconsulti scribunt, venditori liceat vel effundere vinum, si diem ad metiendum præstituit, nec intra diem admensum est, modo antè testato denuntiauerit. Quod, inquit cap. 148. *admensum erit, pro eo domino resoluito*, id est, venditori soluito. nam scribendum est *domino*, non in vellbris omnibus, dominus. *Si emptor postulauerit, dominus iusiurandum dabit, verum fecisse*, id est, iurabit venditor sese verè & bona fide admensum esse, nihilque dolo malo fecisse. *Locus*, inquit Cato, *vinis ad Cal. Octobr. primas dabitur à domino*, id est, dominus vinū illud doliare vsque ad diem primum Octob. proximi adseruabit, eique locum præbebit: si diutius seruari velit emptor, locum conducat ad Ianuarias vsque Calend. *si non antè deportauerit emptor, dominus vino quod volet faciet*, quod est, etiam, si velit, effundet. nam tum, vt Vlpianus ait, per corbea mensuram facere & effundere licet. *veteres enim*, inquit, *hoc propter mensuram susferunt, vt scilicet per corbes venditor mensuram faceret, quo sciret quantum ab emptore peteret, & quot culeos vendidisset:* idque faciendum ait, cùm mensura non apparet, quod est, cùm venditor mensuram vini nescit doliaris, videlicet vt cognito corbium vinariarū numero, effusoque vino, intelligatur quantum vini perierit emptori, quantumque debeat venditori.

Culeus. Culeare labrum.

CAPVT X.

Mustacei, lauream in mustaceo quærere, solum placentæ, tracta, balteus, enchytum, samullum, irneum, sphærita.

HIC pastorem agam & dulciarium, & opera quædam Catonis pistoria explicare conabor. in ijs cap. 121. mustacei sunt, qui ex eo nomen sunt adepti, quòd è musto subigantur: præcipit enim Cato, vt farina musto conspergatur, deinde desingantur, id est formę eorum fingantur. cùm coquuntur, subdun tur lauri folia: vnde prouerbium est apud Ciceronem lib. 5. ad Attic. epist. 20. quærere lauream in mustaceo. Sunt & apud Athenæum lib. 14. cap. 76. mustacea ex mulso, & mustacea sesamata. Placentę confectio latè describitur: in ea est solum, quæ pars est ima, & tanquam fundamentum. sunt tracta, ea ficta, farinacea, aut addita alia materia & impensa, quæ imponuntur solo: quo verbo etiā vtitur Athenęus lib. 3. hunc in modum, ἐν δὲ τὰ καπύρια καλούμενα τράκτα μίσγει, ὥσπερ περὶ τὸν ἄρτον. Tracta autem vocantur à trahendo & tractando: tractam dicit fœminino genere Plinius lib. 18. cap. 11. *decimo ad speciem tractæ subigunt vuæ passæ succo.* ex eo placentam

Mustacei. Laureā in mustaceo quærere. Solū placentæ. Tracta.

centam vulgò tartam traiecta litera tanquam tractam appellamus. tracta lanæ etiam inuenitur. [illegible] in Catone cap.76. scribēdom est, *[illegible] folium [illegible], in tracta firmæ l. 4.* [illegible] modo [illegible] interpunctionibus postea eode capite [illegible] deli[illegible]quitur. *vbi arebunt,* inqu[illegible] *[illegible]* [illegible] lego, id est, facies vt ant[illegible] feceras, cum [illegible] quaro poneres. *tum in singulis tractis,* id est, singula tracta tractabis & deples & finges vt oportet. itaq; mox sequitur, *vbi depsueris.* sequitur, *vbi tracta erunt,* id est, vbi erunt ficta vt oportet. *focum calfacito & testum,* id est, clibanum. Mox præcipit vt è libris duabus farinæ fiat solū tenue. subscribit,

Balteus. *ibi balteum ponito.* balteum autem vocat id quo cingitur placenta & ambitur: est autem solum, vel soli pars. nam cum fingitur placenta positis tractis ita, vt in summo singula sint, solum quod in imo latum erat, replicatum in meram sursum versus colligitur: vnde scribit postea, *solum contrahito* [illegible] *otaque* tracta cingit, & tractarum condimenta complectitur. Malim autem, *donec omnem caseum cū melle abusus eris,* quàm adulus, quod est, donec omne mel omnemque caseum consumpseris. nam à priscis abusus sic plerumque vsurpatur. Legi mox fortasse potest, *ornatoq; focum bene primo.* spirá describ[illegible]t, cui insulum subiicit, deinde tracta in spiram conuoluta more testis per solum ducit: talis fer[illegible] est apud nos species panis, quæ briocha dicitur. tracta autem cùm veluti regulæ in longum per recta sternuntur in solo, tum

Scriblita opus illud pistorium strues dicitur. Scriblita cap. 78. est appellata quasi scribilita, id est, scribilata: Plautus in prologo Pœnuli, integram vocem vsurpauit, *Dum scribilitæ æstuant, occurrite.* ex eo fortasse sic appellata est, quòd qui eam fingit, tanquam scribit, aut quòd esset noria quib[illegible]sdam signata, & tanquam scripta vide[illegible]tur. Globuli, vel globi, cap. 79. nostris no[illegible] [illegible], & quotannis Hilaribus sub qua-

[illegible] dragesimam fiunt. *[illegible]* mentio est apud Athenæum lib. 14. & apud Hesychium. hæc [illegible]centa suum quoddam operimentum habet, quod dicitur *[illegible]*. nam *[illegible]*, vt ait Hesychius, *[illegible]*. Apud eundem capite sequēte, En[illegible]mata speciem placentæ reperio. veteres libri Encyium habent sine aspiratione, cùm eam sæpe dictionibus Græcis Latini detrahant: qui tamen aspirant probabiliores sunt, sequunturq; originem Græcam. enchytum autem dicitur, q. infunderetur, cùm esset aliquanto liquidius: nam infundebatur in calice pertusum in vn-

Irneum. guin[illegible] [illegible]. Irneum cap. 81. ab irnea, cuius pocu[illegible] mentio est apud Plautum, vt irnellæ apud V[illegible]ium, appel[illegible] esse puto. scribit e[illegible] irnea n esse indendum, & in olla co-

Sphærita. q[illegible] [illegible]. sphær[illegible]a, vel de[illegible] aspiratione spærita, [illegible].82. quod mi[illegible] probo, placentam [illegible] [illegible]æras, [illegible]d est, globos habentem, [illegible] in solo placentæ componun-

Sauillum. tur. Sau[illegible] cap. 84. à suauitate nomen habet. nostrum enim suauium appellare solemus nostras delicias. sauij diminutiuum est sauillum, vt & sauiolum. Sunt & operis pistorij molta nomina apud Athenæum libro 14. eorumque multa Latina, depranata tamen nonnulla. scribit placentarum species multas, in iis Tarentinam, Crassianam, Siculam, crustum, dubiam, gutiatam, Montanam, crustum Cœrianum, crustum turatum, vel titulatum, crustum Tabonianum, mustacia e mulso, mustacia sesamata, crustum purū, gosgloanium, Paulianum, enchytum, scriblitam, subitallum, spiram: nominat & Casillum ornatum, quem & describit: descriptionem ex eo quæret qui volet.

CAPVT XI.

Impetrita, depulsoria, depulsa, occentare malum carmen, recanere, præfiscine, mu, tintinnacula.

VErba Plinij sunt lib. 28. nat. histor. cap. 2. in publicis editionibus peruulgata, *præterea alia sunt verba impetrantis, alia depulsoris, alia commentationis:* quæ, quòd mihi prima specie nescio quid obscuritatis offerebant, cum vetustis codicibus collata longè alia reperi, & vt spero, integriora. *Præterea alia sunt verba impetritis, alia depulsorijs, alia commendationibus.* nam im- Impetrita

petritum etiam Valerius dixit lib. 1. cap. 1. vt antea notaui, *cùm inquirendum vel extis vel sortibus, impetrito.* Quç autem Plinius depulsoria dixit, Depulsoria.

depulsa Valerius vocauit: *Portentorum depulsa, Etrusca disciplina explicari voluerunt.* Commenda- Depulsa.

tionem, quod vnum de meo reposui, cùm in libris etiam scriptis commentationis perscribatur, Valerius ibidem significauit, cùm scripsit, *cùm aliquid commendandum est, precatione.* Veteres cùm res certas, vt nomina, speciem, simulachrum, testas, calices ouorum, acu aut stilo, aut graphio perforabant, hoc velut veneficio & maleficio aliquos lædi existimabant: Ouidius lib. 3. Amor. eleg. 6.

Sagaq; phœnicea defixit nomine cera,
Et medium tenues in iecur vrget acus.

Itaque hoc sibi ne eueniret, solebant putamina cochlearum & ouorum ipsi vel frangere, vel pertundere, occupantes & auertentes maleficium: Plinius lib. 28. cap. 2. *defigi quidem diris precationibus nemo non metuit. huc pertinet ouorum, vt exorbuerit quisq; calices, cochlearumq; frangi, aut eosdem cochlearibus perforari.* Cum autem in Plinio legatur eo in loco è xij. tabulis, *qui malum carmen incantasset,* non est dubium quin ex optimis D. Augustini codicibus de ciuitate Dei, & veteribus grāmaticis emendādum sit; *qui malum carmen occentassit.* Recanere esse vide- Occentare malū carmen.

tur apud Plinium incantationem retorquere, & dissoluere, quod & recantare fortasse di- Recanere.

ci potest. vt enim cantu rumpi angues prisci censebant, sic angues ipsos existimabant, si id præsentirent, recanere & incantationem referre ac diluere. verba Plinij sunt, *non pauci e-*

tiam serpentes ipsos recanere, & hunc vnum illis esse intellectum. Scribitur ibidem, *nam si mensa adsit, nullum ponere translatiuium videmus etiam, quoniam multas religiones pollere manifestum est.* lego astipulatoribus antiquis libris, *anulum ponere translatitium videmus: quin etiam multas religiones pollere.* Antiqui pontifices multia epulis interesse solebant, in inaugurationibus, in sacris multis: postea ad vsurpationem vetustatis epulatio in sacris quibusdam retenta est. id est, dicis causa: Plinius, *Si pontifici dicis causa epulanti, in mensa vtiq; id reponi adolerique ad larem piatio est.* In vetusto eodem libro capite 2. Ophiogeneae ex insula Paro sunt, non Cypro, vt in peruulgatis libris: libro tamē septimo ea gens circa Parium in Hellesponto fuisse dicitur: sed & legatus nomine est Euagon, non vt in receptis libris, Exagon. sed id diiudicandum lectori relinquimus: nec enim interloquimur, tantùm abest vt de eo definiamus. Videntur veteres sylla-

Mu bam *mu* ad depulsionem fascini & inuidiae maliq;, imò ad silentium ominandum imperandumque vsurpasse, si modò vetustis libris fides habēda est, in quibus quod ex Plin. scribā sic exaratum est (eorū enim fidē appello, nec moror editiones) lib. 18. cap. 4. *quanquā illos religione mutuatur.* placet tamen etiam *mutatur.* ad fascinum depellendum etiam veteres Praefiscine dicere solebant: Afranius, *Paula mea amabò pol tu ad laudē addito praefiscine, ne puella fascinetur.*

Praefiscine Fascinus deus fascinum depellebat, cuius rei causa curribus triumphātium subiiciebatur, vt fascinum in auctores reiiceret, eosdemque fascinum recipere & inuidiam iuberet: Plin. *& Fascinus imperatorum quoq; non solum infantium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiae, iubetq; eosdem recipere. Similis,* inquit Plin. *medicina linguae, vt sit exorata à tergo fortuna gloriae, carnifex.* nam cum triumphāte in curru seruus publicus, qui coronam sustinebat, & carnifex cum tintinabulo & flagro erat. Romani autē

Tintinaculi. cùm supplicium de seruis sumebāt, tintinabula ad plebem conuocandam, vt reor, adhibebant, aut arcendam, ne contaminaretur. Plautus in Pseudulo, Sc. Pseudole non,

Lanios accersam duos cum tintinabulis.

Iterum in Trucul. Sc. Egon' tibi.

Ne ego bilingues vos necem, nisi
Ad tintinaculos voltis vos educi viros.

sic & ex strepitu plagarū vocauit: quanquā ad tintinabula quoq; respexisse videri potest, cū ea etiam adhiberentur, vt est auctor Zonaras.

CAPVT XII.

Auspicia perennia, ex acuminibus, Viri vocantur.

Auspicia perennia. QVAE sint auspicia perennia apud Ciceronem lib. 2. de nat. deor. nō temerè reperias qui optimè explicet, & quae ex acuminibus: sed locum antè adscribere praestiterit: *Nulla,* inquit Cicero, *perennia seruantur, nulla ex acuminibus, nulli viri vocantur, ex quo testamenta in procinctu perierunt.* Ego veram scripturam existimaui aliquando peremnia, quomodo & in Festo legebam, vtrobique auctoritate veterum librorum fretus. nunc nihil interesse puto, cùm perenne lenitatis gratia è peremni factum putem. Perenne autem, inquit Festus, auspicatur, qui amnem aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicatò transit. sic magistratus in campum euntes, vt aliquid agerent, Petroniam in Tiberim profluentem auspicatò transibant, quod genus auspicij perenne vocabant. idem militiae in aliis amnibus, quos transibāt, faciebant, eaque auspicia similia ferè erant sacris, quae Graeci διαβατήρια vocabant. Auspicia ex acuminibus quae sint, magis obscurum est: sunt qui ex *agminibus* emendent, quibus non assentior, arbitrorque quemadmodum augurabantur laetum portendi successum, si signa vellenti signifero non retinerentur, sed facilè prompteq; sequerentur, sin vix conuellerentur magno eius nixu, aduersam denuntiari fortunam: sic auspicari solitos esse ex acumine spiculorum, pilorū, ensium suorum spem praelij & euentum, si splenderet, si retusum non esset, si non sordidum, si non hebes, si horrorem quendam prae se ferret: Arnobius lib. 2. aduer. gent. *aut Martium discrimen obeuntes spem praelij sumitis, & ex acuminibus auspicatis.* Auspicia ex acuminibus.

Iam quod ait, nullos viros vocari, ex quo testamenta in procinctu perierunt, de eo sic sentio, cùm olim delectus habebatur, primi citari nominarique solebant boni ominis gratia, Valerius, Saluius, Statorius, Victor, quo quidem & salutem & victoriam sibi ominabantur: quod idem, vt reor, milites in procinctu testamētum facturi imitabantur. nam etsi impendente maximo mortis periculo, sic testari solebant, tamen viris bonorum nominum vocatis sibi & salutem & victoriam auspicabantur: sed genus illud testamenti in desuetudinem abiisse & hic dicit Cicero & Iustinianus refert. viros tamen vocari prisco genere orationis, & religionis dixit, vt è Macrobio apparet lib. 1. Sat. cap. 16. sic scribente, *Viros vocare ferijs, non oportet: si vocauerit, piaculum est.* Iterum, *vitabant veteres ad viros vocandos etiam dies, qui essent notati rebus aduersis.* Viri vocantur.

CAPVT XIII.

Commosis, echinopus, Plinius emendatur, duo fundi apud Martialem.

VT qui in diem, atque adeo in horam viuunt, incerti sunt posteri temporis, forteq; potius quàm ratione victum parant: ita mihi vsuuenit in hisce scribendis, qui capite vno confecto, nesciam plerunq; quid scribere deinceps debeam. Nunc loca quędam Plinij attingam ex lib. 11. nat. hist. Igitur cap. 7. pro commosi legendum arbitratus sum saepe conesin vel coniasin, vt tectorium quoddā & illitionem intelligeremus, quae apes prima fauis, vt Ma- Cōmosis.

vt Maro 4. Georg. dicit, ponunt fundamina. sed & ita ab Aristotele scribitur, [illegible]. Gaza tamē apud Aristotelem verba Plinij vt circunferuntur, approbat, & [illegible] commosin interpretatur, quando præter imum tectorium est & [illegible] apud Aristotelē, quæ commosi respondere videtur. Commosim tamen retineo auctoritate Hesychij adductus, in quo scribitur, [illegible]. Cap. 8. ceras, inquit Plin. *ex omnium arborum satorumq́; floribus confingunt, excepta rumice & chenopode*: scribo, *& echinopode*. sic autem vocatur herba aculeata, Dioscoridi, quod sciam, non memorata: eius mentio est in veteri disticho apud Plutarc. in Sympos. deca. 1. probl. 4.

Plinius emendatur. Echinopus.

[illegible]

Cap. 10. *struunt orsa ea concameratione alui, textumq́; vel vsq; ad summa tecta deducunt*: scribo & ex veteribus libris & Aristotele, *struunt orsa à concameratione alui, textumq́; velut à summa tela deducunt*. scribitur etiam, *struunt orsus*. Aristotelis autem verba lib. 9. de histor. animal. cap. 11. superiorem constituunt lectionem, quæ equidem, vt clarissimi philosophi auctoritate recepta scriptura falsi condemnetur, adscribam. [illegible]. *Limitibus*, inquit Plin. ibid. *binis circa singulos arcus, vt aliis intrent, aliis exeant*: scribo, *circa singulos actus*. atq; hîc licet, si qs acrior animaduersionem & notationem censoriam distringat, Plinium reprehēdere, lapsum ignoratione Aristotelis sententiæ. nam Aristoteles scribit fauos strui similitudine poculorum geminos habētium fundos, & in diuersa patentium, quæ pocula Græci vocant ἀμφικύπελλα: ea Martialis intellexit, cùm lib. 8. epigr. 6. dixit,

Hi duo censentur longæuo Nestore fundi.

Duo fundi

aliam tamē sententiam reddidit Plinius. Verba Aristotelia sunt, περὶ μίαν γὰρ βάσιν δύο θυρίδες εἰσίν, ὥσπερ ὁ τῶν ἀμφικυπέλλων.

CAPVT XIIII.

Maro explicatur aliquot locis, honos, considere luctu, duplicari dolore, Drances refert Ciceronem, coruscare, iam melior iam diua.

NObiles Grammatici hæsitant in his Virgilianis versibus lib. 12. Æneid.

Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
Multa manu, necnō aurumq́; animusq́; Latino est.

Illis enim videtur ab re hic animus & aurum à Latino ostentari. itaq; comminiscuntur sententiam nullo modo probabilem, & eò à me mediusfidius omissam. Ego verò putem Latinum ducere, nec sibi Turni affinitate opus esse, nec vicissim Turno Latini, cùm vterq; alterius subsidio carere facilè possit. nā siue Turnus opes his nuptiis sibi quærit, satis per se potēs est regno Dauni, & oppidis multis bello partis; siue præsidium quærit Latino & opes, Latinus satis opulentus est & nobilis, etiam absque his nuptiis: vt vterq; altero carere commode & facilè possit. Eodem libro,

—per si quis Amatæ Tangit honos animum.

Honos.

cum dicit Maro, more Latino loquitur, & dicit, si quid Amatæ causa facere vis. nam cùm dicunt se alicuius causa aliquid facere, sæpenumero se honoris eius causa facere prædicant: hocq; genus loquendi & apud Ciceronem & Plautum reperire licet. Quod autem de Drance lib. 11. Æneid. Maro scribit, Ciceronis personæ mirificè conuenit, vt non dubitem in eius imaginē Drancis personam à Marone institutam esse & inductam. At verò, *consedisse vrbem luctu*, dictum est, q̀ tristes qui sunt, plerunq; sedent: & Græci [illegible], id est, flentem reddere, dicere eodem modo ferè solent. Apud eundem poetam ibidem lego,

Drances refert Ciceronem.

Considere luctu.

Duplicatq́; virum transfixa dolore.

Duplicari dolore.

magnus enim dolor nos duplicat & curuat. sic Homer. Iliad. [illegible]: & de Thersite, [illegible]. Reprehendunt critici Maronem 12. Æneidos, hoc versu,

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithya.

neq; enim verisimile aiunt aut probabile Pilumno Italo notam fuisse Orithyam Atticam puellam, quā Aquilo in Thraciam rapuerit. sed eorū pace dixerim, hic potius laudandus, quàm reprehendendus Maro est. sciebat enī nobilitatam equis Thracen olim fuisse, cùm scribat Hesiodus,

[illegible]

& equos Rhesi tantopere celebret Homerus, qui etiam scribit Aquilonem cum armento equarum Dardani congressum sobolem genuisse generosissimam. nihil igitur hîc aliud significat Maro, quàm ex illo generoso semine Turni equos fuisse, & Thracios satu esse, cùm Thracij equi præ cæteris censerentur: proinde 9. Æneid. scribit etiā de Turni equo,

—maculis quem Thracius albis Portat equus.

Cùm autem Pilumnus deus fingatur, dea Orithya, quidni alter alteri notus esse potuerit? nō enim vt de mortalibus, sed de diis poetam loqui censendum est: etsi in eis nihil re vera diuinitatis fuerit. quidni enī poeta ius suum retineat, & in numerum deorum referat eos, qui ea tempestate hominum opinione cœlitum numerum explebant? illud etiam inenodabile critici censuerunt, quod eo in libro Turnus loquitur.

—neq; enim Turno mora libera mortis.

quod tamen enodatu nō est difficile in hanc sententiam: mihi non vtrum velim liberum est, sed pugnam detrectare non possum: vt si cadendum est & oppetendum, differre non possim. Ac sic loqui solent, qui obstinato animo in pericula rapiuntur: negant enim sibi licere periculum fugere.

In medioq; focos & diis communibus aras.

sunt foci etiam & aræ priuatæ, vt apud Cic. pro domo, *Omniū ciuium salus, vita, libertas, aræ, foci, dij penates, bona, fortunæ*. sed quod à poeta il-

Communes dei.

lic dici deos cõmunes aodiuimus? neq; enim de iis satis enarratoribus cõstat. ego communes putem deos dici, deos illos, quorum simulachra in gramineis aris erant posituri, vt eorum interuẽtu & religione sanciretur fœdus: at communes vocantur, quòd eorum sacramẽto & religione communiter vtraque pars fœdus esset percussura, & eorum numinibus statura, vt dij sint communes Troianis & Latinis in fœdere iungẽdo. Ibidem crispare Maroni est quod Homerus dicit πάλλειν, vt,

Crispare

Bina manu lato crispans hastilia ferro:

cùm ab Homero etiam scribatur,

αὐτὰρ ὁ δοῦρε δύω κεκορυθμένα χαλκῷ πάλλων.

hoc enim è Græco poeta fœneratus est Maro, vt & totum de fœderibus & singulari Æneæ & Turni certamine locum. alio loco coruscare dicit Maro, vt,

—odiiq; moras, hastamq; coruscat.

Iam melior iam diua.

Iam melior iam diua precor,

in Æneę precatione aliter exponendom arbitror quá interpretibus placere animaduerto. nam cũ infesta esset Troianis Iuno, proprium autem deorum sit bonos esse, precatur vt animum mutet in Troianos, & eis bona esse velit, quod ea arte dicit, quasi quæ mala sit, à diua degeneret: perinde ac si diceret, Ad te redeas, & te deam esse meminẽris, cuius proprium est nõ nocere. Cùm autem illius Mars esse videatur, qui victoriam obtinet, idcirco ibi à Virgilio dictum existimo,

Noster Mars.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem.

nam illorum esse videtur, quibus fauet. id igitur est, Si nobis fauerit, victoriamq; dederit. contrà nõ videtur esse illorum, quibus aduersatur, quiq; vincuntur. hęc ideo dixi, quòd nõ satis accommodatè explicata à Seruio viderem. Vis deûm inferna, circunloquutio est pro diis infernis, vt odora canũ vis, pro canibus, fluxitq; à poetis Græcis à quib. dicitur ἱερὴ ἲς Πριάμοιο, pro Priamo. Ibid. —*circumq; atræ formidinis ora Iræq; insidiæq; dei comitatus aguntur,*

cùm Maro scripsit, Homerum æmulatus est, qui comites attribuit Marti terrorẽ, pauorem & contẽtionẽ: sed personas summutauit Maro, posuitq; insidias & iras. versus Hom. est 4. Ili.

Δεῖμός τ' ἠδὲ φόβος καὶ ἔρις ἄμοτον μεμαυῖα,
Ἄρεος ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη ἑτάρη τε,

quem locum etiam imitatus est 8. Æneid. his versibus, —*sæuit medio in certamine Mauors.*

Celatus ferro, tristesq; ex æthere diræ,
Et scissa gaudens vadit discordia palla,
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Æneid. 12.

Iamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapix.

sic excudi solet in Marone: Iapidẽ tamen Ausonius scribit, vt in Marone legisse videatur Iapis. Eius versus est epigr. 21.

Idmona quod vatem, medicum quod Iapida dicũt.

CAPVT XV.

Sidus, terra Pythagoræ, cusiones, Varro emẽdatur.

Sidus.

IN sideris exponenda notatione, quis non, vt ita dicam, Varronis libros esse sideratos putet? sed morbum quo afflati sunt, sanare conabor, hunc in modum: *Sidera, quòd quasi insidunt, atq; ita significant aliquid in terris perurendo, aliut quare, vt signum cadens in pecore.* Notum est autem è Marone solitos esse veteres signa suo pecori inurere, 3. Georg.

Continuoq; notas, & nomina gentis inurunt.

Mihi videor his in capitibus chirurgiá quandam exercere sanãdia vlceribus, & interdum sania vlcerandia carnificinam. Mox sic lego, *Terrarum anfracta reuisam, anfractum, est flexũ, ab origine duplici dictum.* nam ait anfractum deduci ab ambio & frango, quæ duplex origo est, non simplex. Nihilo secius & illud ita scribo, quãdo cucoli more toties nobis scribo & lego occinendum est, *Quæ vocitatur ἡ χθὼν πυθαγόρα.* si homo dispansis brachiis & pedibus diductis statuatur, & in verendis circini pes collocetur, rotundationis linea per extremas manus & extremos pedes curret. Ita genitalia centrum erunt, quæ hic vocatur Pythagoræ terra, machinatione geometrica inuento hominis centro, id est, inuẽta minoris mundi terra, quæ officina est procreationis, vt in maiore mundo terra ortus regio. Cæterùm vt hoc quod perleue est addam, apud Ciceronem lib. 2. de Diuin. *Certum terrarum obsides*, legitur: hic, *obtines.* Lego deinceps, *Sed quód vocant Delphis in æde foramen, ad latus est quiddam, vt thesauri specie, quod Græci ὀμφαλὸν vocant, quem Pythonis aiunt esse tumulum, ab eo nostri interpretes ὀμφαλὸν vmbilicum dixerũt.* hæc locupletior est scriptura, quàm editio: & videri potest errasse oculus & transiliisse repente ad posteriorem vocem ὀμφαλόν, omisso versu toto, quem prior vox post se trahebat. Lego mox, *Exuperantum virũm.* nam exuberantium non conuenit versui: *exuperantum* interpretor procerorũ, altissimorũ, vt, *forma superante iuuẽcus*, dixit Virgilius lib. 8. Æneid. nisi quia fortissimos intelligat. Lego mox, *Mystica dextra vada præuectit.* At verò quod sequitur, *Areopagitæ, qui dedẽre quam pudam*, ne dicam dolo, nullo modo intelligo: & emendare corrupta, quę sententiam non absoluunt, hominis esset, qui diuinitus sciret. *pudam* enim illud quid sit, nescio: coniecturas tamen meas subscribam. existimaui interdum legendum, *qui dedẽre æquam, piam*: interdum *æquam, bonam*: interdum *æquam, putam*: interdũ *æquam palam*: nulla alternanti potior sententia visa est, vt per parodiam Maronis versum vsurpem. Addam &, in exemplari quod habui, *Areopagitæ* tantũ scriptum fuisse. Lego mox, *qua pontus Helles claustra.* ita legendum apparet ex Oratore Ciceronis. interpretatur autem Varro cur poeta claustra dixerit, atq; id vel è ponte Xerxis, vel ex angustiis & faucibus vtrinq; Propõtidem includentibus factum esse dicit. Lego etiam, *cum motum vento non est.* Videtur mox legendũ, *Conferre queant ratem æratam, qua per mare sudantes eunt, atque sedentes.* sanè queant è veteri libro est,

Pythagoræ terra.

reliqua coniecturæ meæ. Lego etiam, *comutam vmbram iaci*. Lego mox, *curua. Muſas quas memorãt, noſce Caſmenas : Caſmenarum*. Et quandoquidem ſemper pernox & perdius lego vel ſcribo, (etenim tam frequenter iſta in ore verba habeo, vt iam ſtilus meus alia ſcribere ferè neſciat) mox lego, *Coſculo doloſi eſo. Omnia verò ad epulum coemiſſe tam cuſiones : Duonus è ruſe Diuius Ianusq; venit*. ne quem fallam, aut circumueniam, pro *ad patula*, ſcripſi *ad epulum* vel epolas, ne quis quantũ iuris mihi ſumpſerim ignoret: alij ſanè quàm ingenioſè legunt, *omnia ad patula* : ſed quod interpretari commodè non poſsim: legi tamen aliquando *in templis captata omina*, vt etiam fortaſſe ſub dio etiam captarẽtur: verbum tamen coemiſſe non conuenit ſenſui. In libro antiquo reperio, *omnia ad patula*: &, *duonus cerufes*. Cuſiones ſunt curiones, ruſe rure. Duonus autem Diuius & Ianus videri poſſunt vocabula Curionum, quod tamen in re tam priſca & oblitterata affirmare non auſim.

Cuſiones.

CAPVT XVI.

Seſquiſenex, ambe, Caſinum, cumerum, paluda, fictor, Varro emendatur.

Varro emẽdatur.

EXtat apud Varronem lib. 6. de ling. Latin. perlepidum perque vetuſtum Papinij epigrammatium in adoleſcentem Caſcam, ſed quibuſdam tamen locis inquinatum atq; maculatum: ego creta quadam cimolia eius maculas detergere conabor, proponamque id, quemadmodum ſcribi debere cenſeam.

Ridiculum eſt cùm te Caſcam tua dicũ amica,
Fili potoni ſeſquiſenex puerum.
Dic tu illam puſam: ſic fiet mutua muli:
Nam verè puſus tu, tua amica ſenex.

Seſquiſenex.

Cùm inueniſſem in vetere libro, *potonis eſqui ſenex*, exiſtimaui potoni ſeſquiſenex legendum, id eſt, pluſquam anus. ſenex enim de muliere etiã dicitur, vt, *tua amica ſenex*. Sunt & duo iambici verſus oppidò quàm elegantes, Manilij de Caſco Caſcam ducente, in quibus canoræ nuptiæ ſunt congruæ, conuenientes, concinentes. Quòd autem ait Varro, *Etiam nunc Caſinum forum vetus appellant*: intelligo oppidum Caſinum à Romanis appellatum fuiſſe forum vetus. nam fori nomen multis indiderant oppidis, vt foro Cornelij, foro Sempronij, foro Liuij. Sequitur mox, vt in antiquis libris ſcribitur, *Item ſignificauit, in Attelanis aliquot pappum ſenem, quod caſnar appellant*. hic pappum ſenem eſſe ſuſpicor carduorum lanuginem, ſenilem hominum canitiem æmulantem, Græci γέροντα appellant. editiones puppum habent, qui volet ſequatur. Ait Varro, *profectum verbũ ab ambe*. hoc verbi ſollicitos & anxios habet grammaticos. ego ambe puto eſſe circum, quod diminutum dicitur an, vt in anquiro. integrum eſt & incolume in explicatione ancilium in libris antiquis: nam editionum cenſores eum quoq; locum violarunt atque læſerunt, *Ancilia dicta ab ambecisu*. dicitur & ambu, vt in ambubaiis. Lego mox, *litera commutata ambagio dicta*. Ambiegna autem eſt circum quam duo ſunt agni. Lego mox, *vt ſigna canunt canes appellatæ*. Lego deinde, *itaq; dicitur in nuptijs camillus, qui cumerum fert*. defenditur hæc emendatio Feſti auctoritate, vas iſtud quod in nuptiis ferebatur, cumerum appellantis & camillum, quod &, vt ait, à camillo ferebatur opertum, vtenſilia nubentis continens. Lego deinceps, *in quo quid ſit in miniſterio pleriq; extrinſecus neſciunt*. Cæterùm ſubulo mihi videtur eſſe tanquam ſibilio : exponitur à vetere critico αὐλητής. In verſu autem illo antiqui poetæ,

Pappus ſenex.

Ambe.

Cumerũ.

Corpore tartarino prognata paluda virago:

Paluda.

etſi Varronem ſuſpicio & revereor, parum tamen abeſt, quin putem eum hîc hallucinatũ, qui quidem paludam paludatam interpretetur, vocem ſecutus vitioſam. Neque enim Latini ſermonis conſuetudo pati hoc videtur poſſe, vt paludum pro paludato loquamur, & poeta ille ſcripſiſſe potius videtur, *prognata palude*. conſtat enim Mineruam ad Tritonidem paludem natam fuiſſe, vt ea ferè palude prognata videatur: ſed tamen fas nõ ſit à tanti ſcriptoris ſentẽtia recedere. Cùm citat Platonem in quarto, ſignificat quartum Platonis librum, qui Phædo vocatur. Lego infrà, *ſed luca, neq; vrſi potius Lucani, quàm luci dicti*. Infrà autem exiſtimo ita ſcribendum, *Qui enim vt haberet orationem, publicè ab vniuerſis tũ legebatur, ab oratione orator dictus: cùm res maior erat, legebantur*. Infrà vitioſiſsimè legitur, *in Saturnio carmine*. non enim verſus Saturnius eſt, qui eſt Iambicus hypercatalecticus, ſed verſus Ennij heroicos, vbi narrabat Numã menſas ſacras, quibus ad rem diuinam eſt opus, & ancilia Saliorum conſtituiſſe, eundémque liba inſtituiſſe ad rem diuinã, & fictores, qui ſunt panifices, librariique vocari poſſunt. In vetere inſcriptione legi, DISCIPVLVM FICTORVM PONTIFICVM. In vetere libro reperio, *argei ſunt è ſcirpeis ſimulachra hominum xxiiij. ea quotannis de ponte ſublicio*. Tutulati ſunt qui in re diuina habent tutulum, vt flaminicæ & pontifices. Lego autẽ, *queis habent vti velatos*.

Fictores.

CAPVT XVII.

Varro emendatur, cortina, caſabundus, epicrocum, diabathra, oſca, ferentarius amicus, carere.

Varro emẽdatur.

CVM Varro nominatim lib. 6. de ling. Latina ſcribat, *vt in his qui ſunt verſibus plerique*: quod mox pedibus ſolutum liberumque creditur, ego modis & numeris vinctum ligatúmque cenſebo. ſequuntur igitur ſtatim duo claudicantes iambici, quos ſcazóres Græci vocãt,

Volturnalem, Palatualem, Furinalem,
Floralem, Falacrem & Pomonalem idem fecit.

Falacrem autem pro Falacrali poſuit coactus verſus lege. Lego mox, *quæ obſcura ſunt, eorum origo Volturnus*. Excipiunt non longè nomina pi-

scium, vt ait, Græca, sed nulli intellecta, in versu Lucilij, quem ego sic legi debere censeo,

Occidunt Lupe, saperdæ te & iura siluri:
Suminis te, atq; amiæ.

notum est, ne testato agam, ex Horatio & Persio, quàm acris & vehemens fuerit in Lupum Lucilius: eum credo hoc carmine compellari. Etiam Lucilianum versum ita scriptum reperio,

Quidam thynno capto corium excludunt foras.

Antonius Augustinus, vir & erudirissimus, & optimè de literis elegantioribus meritus, Varronis verò vindex, assertor, patronusq; vnicus habendus, immo verò eius potius Æsculapius existimandus, siue sola animi coniectura ductus, siue librotum auctoritate adductus, commodissimè coruum legit. Lego paulò pòst Ennianum versum hunc in modum,

——caua quæque in
Corpore cæruleo cœli cortina receptat.

rantum è telo cœli feci: & in libro antiquo dubium erat linesmenrum primum, & ambiguæ inter c & t figuræ. boc versu Ennius hemisphæ- Cortina. rium cœli cortinam appellauit, de similitudine cortinæ Apollinis, quę, vt air, nomē habuit à corde, quòd inde primæ surtea existimaræ. Inuenio in antiquo exemplari, *Quid vnde muitis sumpserint, perduellibus?* quod & adscribendum puraui. Cæterùm Opilius verborū enodator antiquorum fuit: is à stella, quę vesperi oritur, rempus vespertinum ipsamq; vesperam vesperum vocari credidit. At verò apud Catullum in carm. nupt. alia significatiooe dicitur, *Vesper adest iuuenes:* iotelligitur enim ipsa stella. atque hic sensus erit editiones sequenti. nam libri manualis literaturæ babenr, *à quo tam Opilius scribit vesperum*: quòd de stella liquidò perspicueq; intelligetur, nō de supremа tempestate, quo sensu & in Catulliano cæso erit accipiendum, & aliud quiddam significabitur q̄ tempus primum noctis. Eam stellam, vt libri sanctiorea loquuntur, Græci vocant *διαυγάζειν*. In xij. tabul. lege, vt pene notum est puetulis omnibus, è Gellio lib. 17. cap. 2. scribendum, *Sol occasus suprema tempestas esto.* Scribēdum etiam omnibus approbauribus & scripturæ grarulantibus, *Ea enim merces quæ Græcè dicitur λάφυρ.* Enoio in libro iutarissimæ fidei versus iste tribuitur,

Casabundus.

Risi ègonte mecum casabundum ire ebrium.

Casabuodum aurem nō cassabundum hac de causa scribendum censeo, q. à cadendo deducitur à Varrone, vel, vt melius origo intelligatur, q. à casare proficiscitur. Quod cōtinuò ad- Diabathra. ditur, *Diabathra in pedibus babebat, erat amictus epi-* Epicrocum. *croco*: de homine dicitur, culrū muliebrem & molliorem gerente. oam & diabathra muliebria erant calceamenta, & color croceus in vestitu viris erar indecorus. Vbi porrò hodie io Plauri exemplaribus legitur, *lanam carpere*: M. Carere. Varro sine controuersia legit carere, qđ est purgare, vt interpreratur, quo vocabulo vsum etiā dicit Næuium in Commottia: sed & vltrò ipse ita carere vsurpat cū hic scribit, *Cùm ex ea carent, quod in ea beret, neq; est lana.* *Quæ in Romulo Næuius appellat osca ab Oscis.* Purgamenta & soides lanæ Osca. per contumeliam & iniuriam summam Oscorum, qui obscœni habebantur, osca Nęuius appellauit, vt Vario interpretatur. Scripturam veterem interpolant multi, aliiq; aliter euulgāt: est qui scribar, *quod in ea est nequam, est lana.* est qui secus, *nequa est lana quam.* hæc excogitata & commērita lectio, si cui probetur, significabit nequa lana spurcam & impuram, quę oon sit aliqua, id est, alicuius pretij. nam Sosipater lib. 1. art. Gram. nequa dici pro nequā docet. Lego mox, *milsiibus si quis eorum deperisset.* &, *nam illam tibi ferentarium.* ac viderur ferentarium amicū po- Ferentarius. tius Plaut. in Trin. Sc. Minus quiodecim. dixisse, qui subsidio & auxilio futurus sit, q̄ quomodo Varro interpretarur, qui inanis & sine fructu sit. sed Varroni vix reclamare audeo.

CAPVT XVIII.

Schœnicolæ, scraciæ, scrupedæ, strictabillæ, tantulæ, miriones, strebula, axitiosus, Varro emendatur.

VErsus M. Actij extat apud Varronem lib. 6. de ling. Lat. subobscurus, *Non quasi nunc* Varro emēdatur. *bæ sunt bic limaces liuidæ?* quem de meretricibus dictum accipio, quas ad despicatū limacibus comparari existimo, & fortasse cum eo continuari debent elogia huius Iambici, *Diobolares, schœnicolæ, miraculæ.* Ac schœnicolæ quidem di- Schœnicolæ. cuntur quæ schœno vnguentario (sic enim in Varrone legendum existimo) noonullam odoris gratiam accerserent, quas & schœno delibutas ipsemet Plautus dixit in Pœnulo, Scen. Negorij sibi. Versus sequitur superioribus, vt apparet adiungendus, sed in scriprotum libris variè cōceptus, cuius haud scio an verissimam sim formulam exbibiturus lireraris. Quemadmodum tamen mibi videatur esse scribendus dicam, etsi scio perdifficile esse malignos calumoiarotum morsus effugere, qui nō tantum saris babent ipsi reprehendere, verùm etiam clàm submittunt & subornant qui reprehendant. Lego Igitur, *scratiæ, scrupedæ, strictabillæ, tan-* Tantulæ. *tulæ.* tantulæ sunt, paruæ, breues, vt apud Plau- Scratiæ. tum dicto loco, *Tantula tanta verba funditat.* scratię sunt æquè despiciendæ & contemnendæ ac screa spursque, sic vocaræ quasi screaciæ. videtur Varro scraciam explicare siccam: nā in eo videtur legendum, *scracia siccam significat,* vel *exiccam significat.* nam cùm siccæ sunt & arentes sauces, magno & difficili strepitu & roncbo velut troclea screatum trabimus. *sic assignificat* tamen non muto. Scrupedam Aurelius exponebat à Scrupedę. scauro pede vel scauripedam: nam sic in Varrone lego. scautus autem exponitur *ὑπόσκαυρ* & *[illegible]* à verere critico. Horatius quoque

Balbutit scaurum prauis fultum malè talis:

libro 1. satyra 3. scribit. Lego autem non longè, *ex eo ab Actio positum in curiosa. itaque est in Menalippa, reijcis abs te religionē scrupeam ponē.* Actius, inquit,

inquis, scrupeum pro curioso vsurpauit in Menalippa, cùm religionē scrupeam dixit, quam
Strictabillæ. post tergum reiiciendam ait. Strictabillæ dicuntur, nō tam ambulantes, quàm summo pede vel talo terram stringentes, quod vsuuenit iis quibus pedes læsi sunt, vel crura. non enim planum ponunt vestigium pedis, sed eius extremo tantum radunt solum, qui iidem pedibus suis ægrè stant & insistunt. A stringendo deducitur strictare: à strictando strictillare per diminutionem, & per eandem iteratam strictibillare vel strictabillare, vt à conscribere, conscribillare: vnde strictabillæ sunt appellatæ, vt Varro ait. nec verò scriptura quam hic tueor mea est, sed eorum librorum, quibus hodie solis testimonij, vt placet quibusdam, dictio est. Lego autē in sitelli tergo, *mulier es vxor,*
Axiciosi. *cuinam te ego noui, scio axiciosam.* & paulò antè, *axiciosæ annonam è vili caram concinnant viris.* reperio mox, *quasi Claudius scribit axiciosas demonstrari consupplicatrices, ab agendo axiciosas.* Mulieres rebus diuinis deditæ simpulatrices dicebantur, vt ait Festus. idem scribit antiquos axit pro egerit dixisse: vt apud Plautum adaxint, pro adegerint, in Aulularia, Sc. Exi inquam. reperitur: axiesque refert esse mulieres in ædibus vnà agentes, & axiciosas factiosus: vt axies fortasse Pompeio mulieres sint, quas axiciosas Varro vocat, quæ vnà agunt cum aliis. Axitas etiam reperio in antiquo lexico exponi *συνεργάτιδας*. Alij hîc actiosas vbique legunt, & suspicatrices nō supplicatrices. nos istam varietatem lecturi potius proponuimus, quàm nostrā sententiam interponimus, quam tamen si quis requirat, putem Plautum axiciosam scripsisse. Varro autem Claudij non sequitur interpretationem, sed eam affert, quam retulit Festus. Mox autem legendum, *de strebula vt delumbos coxa-*
Strebula. *nabis Cherea. Stribula, vt Opilius scribit, circum coxendices sunt nobis.* Strebula Pompeius ait Vmbrorum lingua appellari partes carnium sacrificatarum. Arnobius libro septimo, ferè vt Varro interpretatur sic scribens, *Non enim placet carnem strebulam nominare, quæ taurorum è coxendicibus demitur.* etymologiam ei Græcam reddit Varro à verbo *στρέφειν*, quod est vertere. Legendum quoque mox existimo, *Scobinam ego lima actutum abrasi.* nam Varro libro 6. de lingua Latina, limam interpretatur, quod nō faceret, nisi eius poeta mentionem fecisset, quam materiam & instrumentum & rem fabrilem dicit. Cæterùm cùm scribit Actium dixisse personas di-
Miriones. stortas, oribus deformes, miriones, de personis histrionum monstrosis & deformibus intelligo, quod & de similibus figmentis ridiculis accipi etiam velim.

CAPVT XIX.

Synthesis, synthesis septenaria, prela vestium, pædagogia.

NON dubito, quin hîc me virum imi subsellij homines dicturi sint post probatissimus in omni genere elegantis doctrinæ viros tacere debuisse, & eis pedaria assentiri sententia: id quod sanè fecissem, si mihi potius mea quàm veterum sensa essent proferenda. De synthesi quis non & hac & superiori æ- Synthesis
tate scripsit? non tamen assentior iis, qui viliorem esse vestem dicunt, quibus oppono Tertullianum in libro de pallio, *vtique sicut vestigia cæstuum viria occupauit*: (sic enim illic legendum censeo) *ita & endromedis colorem aliqua multia synthesi extrusit.* de Cleomacho loquitur, qui vestitum Athleticum molli delicatoque culto mutarat. Existimo autem synthesin elegantiorem & lautiorem fuisse vestem, qua populo Romano certis diebus publicè, vt Saturnalibus, vti licebat, cùm Romæ quo quis vestitu vellet, vti non liceret, togasque ferre cogerentur. sic audio Venetos senatores certo quodā togæ genere perpetuò vti in publico, domi eosdem sericatos esse: qua veste domestica si foris vterentur, capitis diminutionem subituros esse, & nobilitatem amissuros. eam vestem synthesin appellabant, quòd cùm ea rarò vterentur, domi compositam habebant in arcis aut prelis: Martial. lib. 11. epigr. 9.

De palatinis dominæ quod serica prelis. Prela vestium.

Eorum est prelorum mentio apud Marcellinum, vocatque nisi fallor, pressoria: ea tamen veste domestica vtebantur, vt cùm conuiuium dabant: Martial. lib. 5. epigr. 120.

Vndecies vna surrexti Zoile cœna:
Et mutata tibi synthesis vndecies.

Ibidem,

Frigus enim magnum synthesis vna facit.

Zoilus vestes ostentabat, eas in conuiuio subinde mutans: quod & lib. 2. epig. 16. Martialis planum facit,

Zoilus ægrotat, faciunt hanc stragula febrem:
Si fuerit sanus, coccina quid facient?

nam morbum simulabat, vt vestem stragulam pretiosam ostenderet. Septenas aut octonas vestes in singulis arcis aut prelis habebāt, quæ septenæ aut octonæ vestes, syntheses propriè dicebantur: sed &, vt Scæuola scribit, vniuersa etiam vestis, quòd, vt opinor, composita in vestiario esset. Per translationem septenaria Septenaria synthesis.
synthesis Sagūti à Martiale dicitur lib. 1. epigr. 126. cùm septem vasa saguntina fictilia intelligat: & à Papinio 4. Siluarum,

Aut vnam dare synthesin, quid horres
Alborum calicum atq; caccaborum.

pro aliquot calicibus atque cacabis dixit: & cùm finxit illum horrere syntheseos nomine audito, indicauit synthesin caram pretiosámque fuisse. aliud etiam attexam. Quos hodie vernacula voce pagios nuncupamus, qui ferè ingenui & nobiles pueri sunt in nobilium familia, eos, quòd & doctis placere intellexi, nomen habere censeo à veterum pædagogiis, vt Pædagogia.
vulgò existimari video. Nos autem, qui breuitate vocum delectamur, verbum ita imminuimus, vt tamen vetustatis notæ appareant: Plinius li. 7. epist. *puer in pædagogio mistus pluribus*

dormiebat: venerunt per fenestram (vt narrat) in tunicis albis, cubantemq; detunderunt. eo vocabulo turpius interdum etiam vtebatur, cùm eo cœtum puerorum, qui in deliciis habebantur, significarét: Tranquillus in Nerone, cap. 28. *super ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Vestali virgini Rubriæ vim intulit.* quo in loco corruptè perperamque scribitur *proagogia*, vt & in superiore Plinij loco pædagium. Plinius lib. 31. natural. histor. cap. 12. *iam verò pædagogia in transitu virilitatis custodiantur.* significat enim puerorum, qui in deliciis habentur, cùm eorum forma exolescere incipit annis & in virilitatem transire, tamẽ pulchritudinem custodiri & prorogari ornamentis argenteis. Inscitè autem illic scribitur, *Iam verò à pædagogis.*

CAPVT XX.

Declauare, pinus succinctæ, clauæ.

Cingere.

EXponi video in Pandectarum titulo Arborum furtim cęsarum, cingere, delibrare vel deglubere, quod tamen nó est temere credendum: sed Græcorum interpretatio ista est, [illegible] esse [illegible]: Græcis autem hic fidem derogare non est nefas: nec enim crediderim verba Latina præsertim obscuriora eis admodum intellecta fuisse. plus apud me ponderis habet & veterũ exemplarium maiestaa, in quibus deglabare scribitur, & linguæ proprietas. nam etsi qui detrahit vndique corticem, tanquam cinctura amplecti arborem videtur, tamen cingere potius videtur, qui vndique amputat ramos & clauas, solumque relinquit truncum & stirpem. mouet me Ouidius, qui pinus succinctas dixit, quod est sursum & altè cinctas, quòd nullis à stirpe ramis ad summum cacumen obsideantur, sed simplici stipite & caudice assurgant substrictæ. Lego igitur declauare, quod est clauas amputare. nam clauas & clauulas in hac significatione posuerũt: Palladius, *Claua feri commodius est, quæ sit manubrij crassitudine, longitudine cubitali.* Varro libro 1. de re rustic. cap. 40. *vt sit de tenero ramo ex vtraq; parte æqualiter præcisum, quas alij clauolas, alij taleas appellant.* Iam nemo nescit, quàm sæpe in veteribus monumentis librorum *g* pro *c*, *b* pro *u* commutetur. quod cùm animaduerterem, & existimarem potius ramalium & clauarum prætori in mentem, quàm libri venisse, declauare substituere malui, q̃ vel deglubere vel delibrare.

Pinus succinctæ.

Declauare.

Clauæ.

CAPVT XXI.

Mala mansio, robur, codex, numellá.

Mala mansio.

AMbigi video quæ sit apud Iurisconsultũ mala mansio, quæ quidem exprimi ad verbum Græcè possit [illegible]. ego eo nomine suspicer, sed suspicor tantùm, arcas in quas coniiciebantur serui, de quibus quæstio erat habenda, sed & alij malefici interdum: Cicero pro Milone, *subitò accepti in quæstionem, tamen separantur à ceteris, & in arcas coniiciuntur, ne quis cum his colloqui possit.* Arcæ autem illę olim robusteæ erant: vnde & robur prisci appellabant: Festus libro 16. *Robur, inquit, in carcere dicitur locus is, quo præcipitatur maleficorũ genus, quòd ante robusteis arcis includebatur: quem locũ etiam robustum carcerem Plautus in Curgulione vocauit.* Ex illis etiam arcis sontes interdum præcipitabãtur & interficiebantur: Val. Maximus lib. 6. cap. 3. *quos etiam familiares eorum, ne quis Reipubl. inimicis amicus esse vellet, de robore præcipitati sunt.* nisi quis de alto stipite intelligat. Apuleius roboris meminit in apologia secunda scribẽs, *ô subtilitas digna carcere et robore.* erat & [illegible], robur vel codex, vel cippus, cui manus & pedes inserebantur, caputque. Codicem à robore diuersum esse censeo, cùm sit ligneus stipes, quem alligati serui, qui deliquerant, trahebant, cuique insidebant vincti, qui hodie apud nos appendi solet simiis: Propert. lib. 4. eleg. 7.

Robur.

Codex.

Codicis immundi vincula sentit anus.

Iuuenalis satyra 2.

Horrida quale facit residens in codice pellex.

significat à matrefamiliâs seruam pellicem malè tractari, & in vinculis habitam lanificio perpetuo fatigari: quanquam non deest, qui, *in codice residens*, interpretetur, vt Lacedæmonios in robore accumbere Cicero dicit, pro in robusta quernáve sede. vidi qui codicem in priuatis ædibus aduersus improbos & nequam seruos id esse diceret, quod in carcere publico robur: quas omnes sententias etiam volui referre, vt inter eas lectores iudicent. In vinculis etiam numerari solitá numellam scimus, quam putamus vinculum fuisse ligneũ, quo collum insertum comprehenderetur. nomen habere videtur inde, quòd qui eo vinculo constricti erant, nuere demissoq; capite esse cogebantur: quale Græcis vinculi genus [illegible] fuisse videtur. numellam enim, quasi nuellam, abundante literam intelligo à nuo, vt luellam à luo. Ea qualis esset satis ex Columellæ verbis perspicietur, qui lib. 6. cap. 19. ita scribit, *vbi possunt etiam numellæ fabricari, vt inserto capite descendentibus per foramina regulis ceruix teneatur.* Sed vt eò, vnde primùm profectus sum, reuertar, arcas illas robustas existimo ioculari vulgi vocabulo malas mansiones esse dictitatas, sumpta translatione à mansionibus, in quibus viatores consistere solent, aut milites aut magistratuum comitatus.

Numella.

CAPVT XXII.

Luere, Cluacina, myrtus hexastica, lutea.

LVere inter cætera purgare est: vnde & mater Lua dea erat quæ luebat, id est, purgabat, cui interdum ad lustrandam hostium cædem arma & spolia incendebãt. Sed & vt Luacina, Venus à purgatione dicta est Cluacina, quasi colluacina. cluere enim veteribus tanquam

quam colluere & purgare erat: Plinius libro 15. capite 29. *depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris cluacinæ habet. cluere enim antiqui purgare dicebant.* Tertullianus tamen à cloaca Cloacinam dictam cauillatur & Arnobius libro 2. & 8. sic Murtia Venus tanquam Murtea dicebatur: secus & Murcia murcidorū & ignauorum dea erat. Sed quoniam in mentionem Plinij incidimus, eum ipsum si possumus, etiam in sua myrto velut verbenis quibusdam purgemus. scribit libro 15. capite 29. myrtum esse quandam nostratem patulo folio, Tarentinam minuto, exoticam densissimo senis foliorum versibus. quis hic non videt esse legendum hexasticam, non exoticam, à sex versibus foliorum, interprete ipso Plinio, & archiuis antiquis approbantibus? nam exoticam malè legi apparet eo, quòd Tarentina etiam exotica est, cum ipsa nostras non sit. Addit eodem loco, *quin & virgei annuli expertes ferri inguinum tumori medentur*. in antiquis sanctuariis reperio, *quin & virgæ iaculi*, fortasse quòd è myrto iacula interdum fiebant, quorum hastile virgam vocat: virgæ autem illæ, quæ nondum spiculatæ ferro fuerant, tumentibus mederi censebantur inguinibus. Æneid. 3.

Myrtus hexastich.

—crebris hastilibus horrida myrtus,

à Marone dicitur: &,

—iaculis increuit acutis.

de eadem myrtea silua per translationem vtrunque dicitur: vt & virgæ iaculi dici possint tam grandes, vt ferro pro iaculis asperari possint. & 7. Æneid.

Et pastoralem præfixa cuspide myrtum.

annuli tamen virgei perplacent. Altercantur eruditi sit'ne in Cæsare libro 5. de bello Gall. de Britannis loquente, luteo an glasto legendum? vtrumuis sine vllo sensus & latinitatis dispendio leges. Apuleius enim Isatin ab Italis luteam aut glastum vocari dicit. Ita cùm vtrunq; vocabulum Latinum sit, fraudi non debet esse hoc vel illud Cæsari intexere, disceptatore & arbitro velut à prætore dato Apuleio: quanquam satius omnino sit vetera sequi exemplaria, in quibus vitrum scribitur.

Lutea.

CAPVT. XXIII.

Vitrea bilis, nacta, detonsa iuuentus, & quædam in Persio Sat. 3. explicata.

Vitrea bilis.

NON est oscitanter prætereundum, cur à Persio vitrea bilis dicatur tertia Satyra, cùm scribit,

—turgescit vitrea bilis, — *Finditur.*

ea est bilis splendida & clara, id est, quæ se clarissimè è splendore prodit, quæ & splendida bilis à Flacco libro 2. satyra 1. dicitur: quidam tamen putant, quæ statim euanescit & frangitur, etsi emicat & splendet, vt in versu illo Publiano,

Fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur.

verùm, vt exposui, eodem modo Græci ὑαλίνην clarum & pellucens appellant. scio & apud medicos esse pituitam vitream, quam quis hic bilem vocari à poeta suspicaretur: sed id nimis longè repetitum esset. non sunt tam ex alto ducendi sensus, de quibus poeta nihil cogitarit. Liber autem mox sumitur, vnde aliquid describatur in charta. bicolor membrana chartæ est inuolucrum & tegumentum, & manuale exemplar. in charta autem scribebatur à discipulo. hoc ego obiter monui, vt Persij sententia pateret magis, quæ hic obscurior occurrit.

—An deceat pulmones rumpere ventis:

sententiam hanc habet, Téne adeò tumidum inflatumque & superbi animi esse oportet, vel quòd longa serie sis nobilis, vel patricia sis ortus familia, vel senatoria, vel quòd ex equestri sis ordine, & in traductione trabeatus spectantem salutes censorem? tuorum equorum faleris & ornamentis populum fallito, mihi nihil impones.

Non pudet in morem discincti viuere nattæ.

Nacta.

in antiquis libris nactæ scribitur, nec ab ratione. nam fullones, qui nactæ vocantur, vestimenta pedibus calcata saltu suo fullonio premunt, & densant: sed & vestis à fullone dum cogitur, consiliari dicitur. id enim νάσσειν Græcè, & νακτὰ vocantur coactilia. nacta igitur velut νάκτης erit. eodem verbo coactiliarius & pilearius accipi etiam poterit. quòd si à νάκος, vt apud Festum est, deducitur, vnico c scribi debet: sed cùm ea litera duplicata reperiatur, suspicio est posteriorem esse t: nec officiet veriloquium, cùm etiam notatio νάκτης à νάσσειν accersi possit. vox hæc integra hodie est in Apuleio Asini aurei lib. 9. *maritus foris apud nactā proximum cantitabat.* In secunda quoq; apologia, *quid illi exigiment nactæ, non putabo*, legendum censeo, non nacti, vt editur: non desunt tamen, qui nauci legant. in Horatio quoque libro 1. satyra 6. scribendum,

Non quo fraudatis immundus nacta lucernis.

sed sordidus, inquit Persius, & nequam fullo, qui non est nauci, ignorantia & inscitia peccat: tu prudens sciensque virtutem deseris, quæ teterrima est animi labes & ægritudo: ac nolim alia ratione ab Ioue importuni & scelerati tyranni puniantur: tantùm videant virtutem, & ea intabescant relicta. equidem, inquit, ipse à studiis aliquādo abhorrui, sed pueritiæ inscitia & lasciuia ætatis ludo deditæ delinquebam: tu neq; inscitiam excusare potes, cùm philosophiam didiceris: nec pueritiam prætendere, qui tantus es natu.

Grandia si nollem morituri.

hoc genus exercitationis est, quod apud Rhetores ethopœia dicitur.

—insomnis, inquit, quibus indetonsa iuuentus.

Detonsa iuuentus.

scribendum est, *quibus & detonsa iuuentus*. erant enim Stoici tonsi ad cutem. itaq; Stoicus ἐν χρῷ κουρίας à Luciano per irrisionem dicitur: & de illis à Iuuenale scribitur, saty. 2. *—Atq; supercilio breuior coma.* Ait Persius, *& in quo dirigis arcum.*

quis

quis non videt additaméto literę *quod* legendum ratione sermonis id exigeote, & assentientibus libris veteribus?

—& metæ quam mollis flexus & vnde.

in circo ad metam, qua inflectebatur curriculum. flexus dicebatur: à Græcis καμπτὴρ, vt & in stadio: & ipsa qooque flexio & lustratio metæ flexus dicebatur. in lustranda autem curru meta, in ipsoque flexu maxima aurigandi industria erat, maximumq; periculum imperitiæ. ac certus erat locus vnde cursum flectere oportebat, qui secus fecerat, rotam plerunq; frangebat metæ impactam. cùm autem curriculum vitæ humanæ simile sit curriculo circensi, per flexum metæ artem intelligit vitæ regendæ atq; moderandæ. Mox dicit Persius hircosos centuriones non adeò istam audire philosophiam, quæ vitæ præcepta tradit, vt eam vltrò derideant. deinceps Persius, vt & initio Satyræ, in potorea inuehitur, quos plerunqoe dicit intemperantia immaturam sibi accelerate mortem. non est autem dubium qoin, *faucibus exuperat*, legendum sit, noo exuberat, lege versus id cogente. &,

Persius emendatur.

—crassisq; tutatus amomis!

In portam aotem, est versus portam. nam extra vrbem io pedes efferebantur, vrebãtur, & sepeliebantur. Vbi de intemperantia vioi locutus est, quæ lethales plerunque gignit corporis morbos, ad morbos animi transitionem facit, atque inspicere nos ait & explorare diligenter debere, num in animo nostro aliqois resideat morbus, & venas veluti tangere debere nostras. alter id ceo de febri corporis accipiens, sibi nec pectus calere, nec extrema frigere, seq; sanum esse refert. contrà reddit, an cũ amore pecuniæ feraes, aut amore puellæ formosæ captus es, cor & venæ tuæ rectè salioot, & micant? id est, an sanus es? immo verò à vitio animi morboque laboras. itaque, *cor tibi ritè salit*, per interrogationem legi debere censeo. es etiam, inquit, cuppes & liguritor: ac si tibi plebeię ac patibiles apponantur epulæ, fauces tuæ vlcerosæ sunt: timidus prętcrea & pauidus es adeò, vt tibi inhorrescant stantes capilli: & per iram de potestate insanus exis, qui quidem suot animi certissimi morbi.

CAPVT XXIIII.

Alij, parasiti scorta vocabantur, catenæ singulariæ, ballistæ centenariæ & talentariæ.

ARgumentum fabulę M. Actij Plauti, quã Captiuos. inscripsit, bellum cootinet inter Ætolos & Aulidas: sed qui (malùm) sunt isti Aulidæ? est Aulis vrbs Bœotiæ coniuratione Græcorũ in Troianos nobilis: sed eius municipes Aulidenses dicuntur: nec vnquam tantum ea vrbs potuit, vt bello Ætolos lacessere auderet. in argumento autem Comœdiarum res esse oportet, si non veras, at certè verisimiles. Ego & fide librorũ veterum, & auctoritate rerum adductus, legendum censeo, Alij. sic enim populos Elienses vel Eleos vocat. quos gessisse bellum cum Ætolis ex Polybio cognoscimus. Itaque in argumento,

Alij.

Pater captiuos commercatur Alios,

id est, Eleos mercat. Eodẽ modo in Prologo,

Cœpit captiuos commercari hic Alios.

& paulò pòst,

Summoq; genere captum esse equitem Alium,

aut, vt in quodam libro legi Aleum, id est, Eleum. sic Alis est Elis, vt in illo versu,

Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.

Alidæ in eodem argumento sunt Elei, *quia bellum Aetolis dixi cum Alidis.* nisi quis Alijs legat. In ea Comœdia iocatur parasitus se scortum dici à scurris & hominibus vrbanis, cuius rei ea est caosa quã reddidit, quia in conuiuiis cùm more Græco solerent talis sortiri vices bibendi, talos mittentes scorta inuocabãt sua sośque amicas, fausti ominis causa: ab illa inuocatione parasiti scorta appellari cœpêre, vt scurratur: sed aliorsum, quia inuocati, id est, non vocati venire in conuiuium solebãt, cùm essent patrinarum affectatores. Itaque apud Plaorum in Truculento, Sce. Mirum videtur. cùm dixisset Truculentus adolescens,

Parasitus scortum.

Vel amare possum, vel etiam scortum ducere:

respondet Astaphium,

Lepidè meccastor nuntias: sed dic mihi,

Aut parasitum te posse ducere?

qui versus satis indicãt parasitos scorta vocatos fuisse. Quæ sunt catenæ singulariæ in eadem fabula, Sc. Aduorte animũ. nempe quæ sunt singularum librarum. sic ballistæ centenariæ, quæ saxa centum pondo iaciebant: talentariæ, quę talẽti pondo: Lucil. apud Noni.

Catenæ singulariæ.

Ballistæ centenariæ, talentariæ.

Quid sic ballistas iactas centenarias?

Sisenna ibidem, *ballistas quatuor talentarias.* In eadem fabula mox legendom est, *auis feræ consimilis est.* auis eoim fera è cauea libẽter euolat, neque postea redit. Hæc ex ea fabula strictim attingere visum est, si coi fortè probari possunt, in qosm fortasse plura aliquando annotabimus: sed hæc in præsentia satis esse confidimus, cùm iustam operam commentarij non suscipiamus, sed tantum hinc & iode aliquid leuiter delibemus.

CAPVT XXV.

Lenis, bardaicus saccare, Martialis explicatur.

EXtat Martialis epigramma luculentum & egregium lib. 1. ad Licianum, vt editiones loquuntur, vt libri suggerunt antiqoæ fidei, quibus plurimum credo, meisque in tribunalibus ferè eorum testimonio res multæ secantur & lites decidũtur, ad Licinianum: in qoo multa reperio partim corrupta partim aliter edita, q̃ scripta: in quib. & illud initio statim, *Videbis altam Liciniane Bilbilin,*

iouenio & agnosco, cùm edatur semper Licisne, syllaba, vt ne quid aliud dicam, velot in eculeo distensa. Rursum pro, *sterilemq; canum niuibus,*

niuibus, cffractis sacrū Vadaueronem montibus, in pergamenis exaratum inueni,

Senemq; catam niuibus,

vt Catus nomen montis sit canicie niuium albicantis & senis. audacia & lasciuia poetis vsitata & freque : magis tamē mihi placet,

Senemq; canam niuibus,

vt Vadauero intelligatur.

Et delicati dulce boleti nemus,

vbi hodie semper Botrodi excuditur, cùm literate sciteque scriptum reperiam, ignauiæ fuisset omissioris & supinioris nimiumq; delicatæ parcere operæ, & annotare nolle. Boleti nemus. Mihi quidem nemus significare videtur quoddam, vbi delicati expetitique hominibus Romanis boleti nascebantur ad instruenda mensarum fercula: verius tamen sit siue boleti siue Botrodi legas, proprium nomen loci, non communem appellationem cibi esse. Botrodi etiam lib. 12. mentio est. Scribit Martialis,

Tepida natabis lene congedi vada.

vbi legendum censebam,

Tepida natabis luce congedi vada.

non enim diebus frigidis, sed calidis natatione vtendum. mouebat coniecturam antiquus liber, in quo scribitur, *Tepida natabis lme*, quod quidē interpretabar luce. Verùm Iurisconsultorum flos Cuiacius aduertit me, vt propius Lenis. scripturam veterē ruminarē, & *lme* legerem, soliumque significari crederem. idem nomen in Nonio extat, sed per secundam scriptum vocalem, à quo & hoc è Laberio affertur, *Cum prouincias despoliauit, columnas monolithas, labella lenis.* ita fit vt editiones culpandæ non sint, quę lene ostentāt. Sed & vbi edititij libri exhibēt,

Voberta prendentis feras:

in manualibus patet,

Voberca prandenti feras.

nec illepido sensu, vt dicat, tantā ibi copiam venationis esse, vt propè à prandentibus iaculo feræ in viuariis configantur ad cœnationem accedentes. Etiam pro,

Auidam rigens Dircēna placabit sitim, reperio,

Auidam recens Dercelta:

Recens autem eleganter erit rigens, frigens, quo significatu dicit Trallianus recentatum vinum à Latinis dici, quod nos Gallicè frigeras vel frigeratum appellamus, vt & frigeras Aganippe dicitur à Catullo in Epithalamio, Inquit Martialis,

Mactabis & vernos apros.

vbi lego veroas apros, id est, indigenas natosque in tuis viuariis. sed & in epigrammate nō longè distante monebo legendum esse.

Sic interpositus vitio contaminat vncto,

aliquāto melius, vt mihi videtur, quàm quomodo per exemplaria proseminatum est. In epigrammate quoque, vt suspicor, in Tongilium libro 2. quantò venustius est *Cecuba saccentur*: quàm vt publicatum est, siccentur? nam Saccare. sacco transmissa vina liquari solebant vt biberentur. In alio epigr. lib. 4. Bardaicus.

Lusit bardaici os quod euocati,

non vt vulgò bardiaci scribo. sic & in Iuuenale saty. 16. lego, *Bardaicus iudex datur*, id est, militaris, Gallicus. nam bardi apud Gallos sunt cantores, & bardæ vel bardala alauda, vnde & Alaudarum legionis eorum nomen. Bardaicus igitur est Gallicus, & militaris, barbarúsque. est qui à Bardæis Illyrici populis deducas, qui & Vardæi vocantur.

CAPVT XXVI.

Coclites, pici, septem stellæ, reciproca, Titia, peruulgare, Varro emendatur.

GEstit animus in Varrone lib. 6. de lingua Latina, vbi scribitur, *hoc fluctuatam Aristoteles scribit in libro qui inscribitur nomina barbarica*, scribere cōtra librorū testationem omnium, quod amentiæ fortasse videbitur multis nimium effrænatæ, veruntamen, vt dixi, gestit animus scribere, νόμιμα βαρβαρικά. nā vt opinor, Aristoteles de legibus & institutis barbarorum scripserat, non de eorum lingua: & Varronia verba nescio quid tale demonstrant. At quod ex Ennio affertur, *decem coclites, quos montibus summis riphæis fodere*: de Arimaspis intelligo vnoculis, qui Riphæos montes incolebant, & auraria metalla fodiebant, quæ rumor erat à gryphis custodiri, quos Latini picos appellant. Ergo cùm in Aulularia scribitur, Scen. Pici diuitiis.

Pici diuitijs, qui aureos montes colunt: Pici.

gryphi intelligendi sunt, de quibus ita Mela libro 2. scribit, *gryphi sæuum & pertinax genus ferarum, aurum terra penitus egestum mire amāt, mireq; custodiunt, & sunt infesti attingentibus.* Quocirca cùm in Curgulione scribitur, Sc. Beatus videor.

De Coclitum prosapia te esse arbitror. Coclites.

non de Romanorum Coclitum familia, sed Arimaspis dictum intelligo, qui erāt, vt historici scripserunt, etsi, vt existimo, falsò, vnoculi. Lego mox, in Varrone, *Quod est apud C. Actiū, Nocte intempesta nostram deuenit domū.* locus enim est sumptus è Bruto Actij. Versus porro, qui de intempesta nocte anapæstici proferuntur, à duabus personis dicuntur: vna interrogat, *Quid noctis videtur?* altera respondet, *in altisono cœli clypeo temo superat stellas sublimis, agens etiam atq; etiam noctis iter.* Atque hos versus, vt scripsi, ita legendos arbitror, modulo nobis fauente, editiones condemnante. Scribo mox, *ad tempus designandum*. Septētriones autem ait à Latinis vocari septam stellas, sic à Cicerone appellantur, 1. Tusc. ita scribente, *Quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad septē stellas.* Lego autem in Varrone, *nostri eas septem stellas, boues & temonem, & prope eas axem.* mox ostendit triones esse boues, quasi terriones sed & detritum esse censet: ex quo legendum arbitror, *vnde triones vt dicerent, & detritum.* Lego paulo pòst, *ad postremum perueneris. Et, redito huc conticinio. Reciproca tendens neruo equino concita tela*, quod ait, ita accipiendū auguror, cū arcus tendit, sagitta ad nos versus trahitur, quæ mox dū mittit, Septem stellæ.

in

errores hærent, quàm vt à me posfit tam leui opera curari: quanquam interim etiam vereor, ne quid in eo vlcerem.

CAPVT XXVIII.

Sigillaria, Ausonius emendatus, runcina, liquor, cestus Iunonis.

INFERIAS ab inferendo dictas constare potest ex Arnobio, qui lib. 6. ita scribit, *Non denique vinum liquens paterarum effusionibus inferamus.* & Marone 3. Æn.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Minerui**ũ**

Sed ex eodem Arnobij libro quædam obseruabimus. Mineruium appellat Mineruæ templum, vt & Dianium Dianæ templum etiam est: *In nono historiarum Antiochus memorat Athenis in Mineruio Cecropem esse mandatum terræ.* Sigillaria pro signis vsurpat & sigillis: *Quinimo deos esse sigillaria ipsa censetis.* Erat & hoc nomine locus Romæ vbi libri resque aliæ promercales venibant & auctiones fiebant. Ausonius edyl. 16. *pro quo si per sigillaria in auctione veniret, neque Afranius Naeui daret, nec Stichum suum Plautus efferret.* Sed & quia in Ausonium incidi, nó omittam monere, locum esse elegantissimum & facetissimum in eo deprauatum, quem Ludouicus Rusardus Iurisconsultus, vir ingenij magni & iudicij egregiè emendauit. cùm enim edyl. 14. hodie legatur, *super mensam meam facta est mutatio, non illa de ludibrij conuiuio, vt Græco more biberetur, sed illa de Flacci ecloga*: corrigit ex oratione in Verrem, *de Rubrij conuiuio*: quæ quidem emendatio ita vera certaque est, vt si quis aliter sentiat, nihil sentiat. Runcina apud eundem Arnobium videtur esse instrumentum ad læuiganda & polienda ligna: vocatur à Græcis *[illegible]*, vt in epigrammate, *[illegible]*. verba proferam Arnobij, *Dolata, effossa, terebrarum excauata vertigine, runcinarum leuigata deplanis.* Quod in Horatio libro primo od. 35. explicaui seuerum vncum & liquidum plumbum de pœnis intelligendum non esse, sed de rerum coagmentis & vinculis, confirmatur auctoritate Arnobij, verba ipsa Horatij vsurpantis, & eius sententiam explicantis, *Quid miserius his esse aut quid infelicius poterit, quàm si eos in basibus ita vnci retineant & plumbeæ vinctiones?* Est autem attendendum eum liquorem non pro humore, latice, aqua posuisse, sed pro mollitudine quadam & teneritate: *Liber*, inquit, *membris cum mollibus, & liquoris feminei dissolutissimus laxitate.* sic & Martialis lib. 6. epig. 13. locutus est, vt in antiquis duobus reperi exemplaribus, sed huius significationis & notionis insolentes emendatores in eo *decor* scripserunt:

Sigillaria.

Runcina.

Liquor.

Et placido fulget viuus in ore liquor:

de statua Iuliæ loquitur. Quam porrò fabulam de Pygmalione signum eburnum perditè amante scribit Ouidius Metamorpho. lib. 10. eam è Philostephano veram historiam esse commemorat Arnobius, qui Pygmalionem ait Veneris Cypriæ simulachrum impotentissimè amasse, & in suo cubili sæpenumero collocasse. Cestus non tantum Veneri, sed etiam Iunoni tribuebatur, vt ad amorem Iupiter inuitaretur alliceretúrque. sic enim Arnobius, *Iunonius ille cestus.* & Martialis,

Cestus Iunonis.

A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Caliendrum, nisi mentitur editio, in eo est pallium, quod antè recinium vocarat. nam de Ioue dixerat, *Reciniatus Iupiter atque barbatus, dextera fomitem sustinēs pardolatū in fulminis morem.* & non ita longè ea quæ antè posuerat recolligéa ait, *caliendra, fomites, talaria.*

Caliendrum.

CAPVT XXIX.

Quædam lib. 16. ad Atticum emendata,

HISCE diebus primum mihi videre licuit exemplaria duo manu scripta epistolarum ad Atticum, vnum summo beneficio Memmij viri clarissimi & literarum patroni, alterum Lambini viri in literis primarij & familiam, vt ita dicam, gregemque ducentis. Igitur lib. 16. quædam animaduerti, quæ & hîc adscripsi: vt epist. 1. *Postridie iens ad Brutum in Nesidem hæc scripsi.* quod quidem hodie aliter excudi scio. hoc quoque reperi, *Redeo ad meum igitur [illegible]*: hodie *[illegible]* celebratur: & ego ex eo coniecturam secutus & vestigia, *[illegible]* aliquando faciendum interpolandumque credidi, neque coniecturæ piget: attamen illud *[illegible], adhuc sinamus* significabit, non malo abhorrentique sensu. Reperio etiam, *quam à Bruto iussi.* cùm autem in antiquis libris scribatur, *Ouium enim recessi multa quæ vellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis abunde* HS LXX. *satis esse*: vnius elementi appositione lego, *Ouium enim recens: is multa quæ vellem*: vt dicat eum è Græcia paulò antè à filio venisse, & multa de filio narrare quæ velit. Epist. 2. illud elegantissimè scribitur in optimis libris, vbi omnes & emendatores & interpretes vt in lutosa voragine hæsêre, *sed quoniam furfilla extrudimur*: quod loquendi genus antè obseruauimus. Dionysius Lambinus vir intelligentissimus & disertissimus, sic etiam emendandum mihi facilè persuaserat. Reperi etiam, *sed notentur eclogarij, quos Saluius bonos auditores nactus: in conuiuio duntaxat legāt.* scio aliter edi, & quidem bono etiam sensu: sed nunquam fraudi fuit in lucem reuocare sepultam antiquitatem. aliquando etiam, *sed vocentur eclogarij*, legendum putaui. Illud verò epist. 3. supplemento vnius litteræ elegantissimū erit, *Quod verò scribis te magis delectari O Tite, si quid ego: ages mihi scribendi alacritatem.* hic *ages* legendum intelliget, qui quid velit perspiciet. *Lege arcano conuiuis tuis* lego, auctore Charisio, qui & hic arcanò aduerbiū esse obseruat, cùm esse loci nomen multi putent. At vbi eodem libro scribitur, *eiq; eo ipso die, quo oppidum Borcam cepisset*: vix abstinere manus

Cicero emēdatur.

notentes possum ab iniuria. etenim cum vrbem huius nominis in Hispania nullam reperism, traiecta literula Eboram libentissimè legerim, quæ vrbs est Lusitaniæ: sed tamē istud à me potius addubitatum, quàm decretum velim omnes existiment. At quod sequitur non longè, affirmare propè mihi liquet ita legendum esse, *O dies in auspicijs lepide descriptos, & aptè ad consilium reditus nostri.* nam etsi *lepidi* in exemplaribus omnibus reperimus, tamen orationis consequentia *lepide* postulat, cùm *aptè* mox sequatur. Quod subijciam testor in antiquis libris me inuenisse nullo apice mutato. *Quid fugiemem? periculúmne? at id nunc quidem, nisi fallor, nullum est.* Sed & illud epist. 4. *Nam si à Phædro nostro esset, expedita excusatio esset.* Iterum, *Si cui quid debetur.* Rursum, *nisi vt præsens me ipse defenderem.* Rursum epist. 5. *ἀρχαῖκον habet is locus fugæ: an Romam?* &c, *ast ægrè me tenui. Itaque perstringam sine vlla contumelia Siccæ aut Septimiæ.* Cæterùm vallum Lucillianum epist. 6. carmen satyricum intelligo, quo ceu vallo & fuste homines verberabat Lucillius: veteribus tamen in exemplaribus, *sine vallo Lucilliano* scriptum patet. Lego epist. 8. *ex quo αὐτὰ ipsa posuisti. ante* quidem in libris omnibus extat, sed cùm *ipsa* scribatur, & *florentia* mox sequatur, *αὐτὰ* legendum esse suspicatus sum. Illud quoque sic scribo, *Attamen est ista loco bella, vt mihi videtur, αἰρετικά, quòd eum percontor, ciues in acie? illud etiam malo indignius esse hunc viuere, quàm quid indignius esse hunc viuere, quàm quid indignius.* Et isto loco, vbi in editionibus *percontra* scribitur in veteribus libris, ego ex eo *percontor* feci non insciré, vt existimo. fortasse etiam scribendum, *meq; Torquati negotio lusum iturum puto*: quanquam hic audacior paulò sum. reperio etiam negotium: Torquati videlicet negotium erat ludere.

CAPVT XXX.

Min apud Ausonium quid, Tau, & quædam emendata.

LVDOVICVS Rursardus summorū huius ætatis iurisconsultorum gloriam vel superat vel æquat: idemque non tantum iua & æquitatem curat, verumetiam dicendi elegantiam & orationis ornatum in amoribus & delicijs habet, & quantum ei superest subsiciui temporis, libenter in legendis & emendandis optimis scriptoribus ponit atque consumit. Is nuper certiorem me fecit in monosyllabis Ausonij versum desiderari vnū, quem se reperisse in antiquissimo ait, cœcisque & lippientibus literis vix legendo libro:

Estne peregrini vox nominis an laty sit?

Min. *Et quod germano mixtum male letbiferum Min?*

quem versum de minio intelligo, lethali pharmaco & homines necante, quod in argentarijs metallis reperitur. versus autem isti titulum habent Grammaticomastix, eorumque primus est, *in logodædalia*, Legendum autem ferè crediderim,

Friuola condemnas? nequam quoque cum precio est merx.

hac distinctione in expedito & facili sensus erit, quem assequi arduum antè videbatur. Lego etiam, *replet te lensicum gau*, id est gaudiū. Distinctio quoq; tenebras ex his versib. discutiet,

Dic quid significent catalecta Maronis? in his al Tau.
Celtarum posuit, sequitur non lucidius Tau.

cùm ætate Ausonij al & Tau in Maronis catalectis vix intelligerentur, hodie curiosi nimiū fortasse censeatur, quid illa valeant exquirere. Ego al, vt Germanorum lingua, ferè crediderim Celtarum sermone totum significasse: Tau autem crucem. hodie quoque Tau gallicum in Maronis catalectis legimus. Literarum nomina declinat Ausonius. nam & betam dicit, & iotam,

Diuiduum betæ monosyllabon italicum b.

Iterum, *Non formam aut vocem deltæ gero.*

&, — *gammæ vice functa prius C.*

Rursus, *Litera sum iotæ similis.*

Lego autem, *ητα quod At olidum, quodq; E valet, hoc latiare e.* &,

—*legit Attica gens o.*

Lego etiā, *Atq; alium pro se titulo replicata dedit Q.*

Ansis autem cincta duabus erit cum iota:

sine dubitatione Ausonium scripsisse affirmādum, &, si necesse est, conceptis verbis iurandum est. Legendum etiam,

Mæandrum flexusq; vagos imitata vocoris

Admonuit me & Rusardus versui,

Nota Caledonijs nuribus muliebre scelus strix:

continuò subijci,

Vellera depectit nemoralia vestifluus ser.

At, *Iam pelago volitat mercator vestifluus ser,*

versus pro adulterino est veruto cōfodiēdus. Scio non defuturos qui hæc illudant, & vitilitigēt, vt ingenia hominū propriora sunt ad culpandum quàm ignoscendum: non enim ad laudandum dicam, ne nimium me & mea amare videar. sed hominibus illis hæc nō scribuntur, nec eorum vel reprehensione offendimur, vel laude delectamur.

CAPVT XXXI.

Vitruuij locus comparatus cum Græco scriptore, arrectaria, varæ, stratum, sucula.

OMNES Vitruuij perscriptiones ex auctoribus Græcis sumptas esse confido: eis autem ipse verba Latina velut aliam vestem induit. id cùm ex alijs multis intelligi potest, tum verò ex ariete cognosci. Nā quæ Athenæus ex antiquioribus scriptorib. tradit, ea Latinè conuertit. sic autē Græcus scribit, Athenæi locus.
Κριὸν μὲν ἐφ᾽ ὅσον ἡμεῖς ἱστοροῦμεν πρῶτον φασὶ Καρχηδονίους ἐν τῇ πρὸς Γάδειρα πολιορκίᾳ. χωρίδιον γάρ τι προκαταλαμβανομένους αὐτὸ καὶ καθαιροῦντας εἰς ἔδαφος τὸ τεῖχος, νεανίσκους τινὰς οὐδὲν ἔχοντας ἀμφ᾽ αὐτοὺς εἰς τὴν καθαίρεσιν, δοκὸν λαβόντας ταῖς χερσὶ φέρειν εἰς τὸ τεῖχος, καὶ ῥᾳδίως ἰδεῖν πολὺ

λιθῶν τὸ τεῖχος καταβαλεῖν. ὅθεν συνιδὼν τὸ γινόμενον Τύριός τις ναυπηγός, ᾧ ὄνομα ἦν Πεφρασμένος, ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ἦν ἐπινοῆσαι μὲν ταῦτα πρὸς τὴν τῶν Γαδειρέων πόλιν, ἱστὸν στήσας καὶ ἄλλον ἐπ᾽ αὐτοῦ πλάγιον ἀρτήσας ἐκ μεταβολῆς ὥσπερ ζυγοῦ φάλαγγα, ἔτυπτε τὸ τεῖχος ἕλκων ἐξ ἀντισπάστου τὸ πλάγιον. ἀσυνήθως δὲ τῶν ἔνδον ἐκπλαγέντων διὰ τὸ ξένον τοῦ μηχανήματος, συνέβαινεν αὐτὰ πίπτειν ταχέως. Γήρας δὲ μετ᾽ αὐτὸν ὁ Καρχηδόνιος ὑπότροχον ποιήσας χελώνην, ἐπέθηκε πλάγιον τὸν κριόν, καὶ οὐκ ἐξ ἀντισπάστων εἷλκεν, ἀλλ᾽ ὑπὸ πλειόνων ἀνθρώπων προωθούμενον. ἐποίησε δὲ ὑπότροχον σκέπασμα Γήρας πρῶτος βραδέως, διὰ τὴν βραδυτῆτα χελώνην προσηγόρευσε. μετὰ ταῦτα δὲ ἵστασθαι ἔμελλον ἐπὶ κυλίνδρων προωθούμενοι τοὺς κριούς, καὶ οὕτως ἐχρῶντο. ἐπίδοσιν δὲ ἔλαβεν ἡ τοιαύτη ἀρχιτεκτονία ἅπασα κατὰ τὴν Διονυσίου τοῦ Σικελιώτου τυραννίδα, κατά τε τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου βασιλείαν, ὅτε ἐπολιόρκει Βυζαντίους Φίλιππος. εὐημέρει δὲ τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ Πολύειδος ὁ Θετταλός, οὗ οἱ μαθηταὶ συνεστρατεύοντο Ἀλεξάνδρῳ, Διάδης καὶ Χαιρέας. Διάδης μὲν οὖν αὐτός φησιν ἐν τῷ μηχανικῷ αὐτοῦ συγγράμματι εὑρηκέναι τούς τε φορητοὺς πύργους, καὶ τὸ λεγόμενον τρύπανον, καὶ τὸν κόρακα, καὶ τὴν ἐπιβάθραν. ἐχρῆτο δὲ καὶ τῷ ὑποτρόχῳ κριῷ. γράφει γοῦν τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ οὕτως. τὸν μὲν οὖν πύργον τὸν ἐλάχιστόν φησι δεῖν γενέσθαι τὸ ὕψος πηχῶν ξ. τὸ δὲ πλάτος ἐπὶ πήχεις ιζ. συναγωγὴν δὲ τοῦ πλάτους εἰς τὸ ἄνω τὸ πέμπτον μέρος. τῶν δὲ σκελῶν τοῦ πύργου τὰ πάχη ἐχέτω κάτωθεν μὲν τετράπαλαιστα, ἄνωθεν δὲ ἐπιπαλαιστιαῖα. ἐγένετο δὲ αὐτῷ ὁ τηλικοῦτος δεκάστεγος, περιπτέρου οὔσης ἑκάστης χώρας. ὁ δὲ μέγιστος αὐτῶν πύργος τὸ μῆκος εἶχε πήχεις ρκ. τὸ δὲ πλάτος εἶχε πήχεις κγ. τὴν δὲ συναγωγὴν καὶ οὗτος τὸ πέμπτον ἐλάμβανεν εἰς τὰ ἄνω μέρη. τῶν δὲ σκελῶν τὰ πάχη ποδιαῖα καὶ κάτωθεν τετράχωνα, εἰς ἑξάποδα κύκλους τὸ πᾶν συναγόμενα ἐπὶ τὰ ἄνω. ὁ δὲ τηλικοῦτος αὐτῷ πύργος ἐγένετο εἰκοσάστεγος, περιδρόμους ἔχων ἐπὶ τρισὶ στέγαις κύκλῳ πλάτος γ. πηχῶν ἐχόντων εἰς ... ἐν βοηθείᾳ τῶν ἐμπυρισμῶν. ἡ δὲ πρώτη στέγη εἶχε τὸ ὕψος πήχεις ζς. καὶ δὲ δευτέρα ε. καὶ ἕως πέντε στεγῶν τὸ αὐτὸ ὕψος ἐλάμβανον. αἱ δὲ ἐπίλοιποι παρεχόμεναι πήχεις δ. καὶ β. παλαιστῶν τὸ ὕψος ἐγένοντο. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων πύργων διαιρέσεις τῶν στεγῶν τὸ ἀνάλογον ἐλάμβανον. ἐβύρσωσε δὲ αὐτοὺς ἀκραίως. ἐσκεύασε δὲ χελώνην τοῦ κριοῦ Διάδης ἡ ἀρχιτεκτονικὴ οὐ αὐτῇ, εὐκατασκευάστῳ μεγάλης. ἡ δὲ μεγίστη ἐλάμβανε τὸ διάστημα τοῦ πλάτους πήχεις λ. τὸ δὲ μῆκος πηχῶν μ. τὸ δὲ ὕψος χωρὶς τῆς ἀετώσεως τῆς ἐφισταμένης ὕστερον πήχεις ιγ. τῆς δὲ ἀετώσεως αὐτῆς τὸ ὕψος ἀπὸ τοῦ κατασκευάσματος ἐπὶ τὸ ὀξύτατον πήχεις ις. ὑπερέβαλλον δὲ τὴν μέσην στέγην ὁ ἀετὸς τοὐλάχιστον πήχεις β. περιεσκεύαζε δὲ ἐπὶ τὴν στέγην ἕως τοῦ ἐπ᾽ αὐτῆς δοκοῦ, ὅπως ᾖ περιδρόμος ἔγκυκλος. ἦν δὲ ἐκ μέσης τῆς στέγης πυργίον τετράστεγον. ὃ εἰς μὲν τὰς ἄνω στέγας ἐτίθετο καταπάλτας, εἰς δὲ τὴν κάτω ὕδατος πλῆθος ἀνήνεγκε. ἐγίνοντο δὲ αὐτῇ τῇ χελώνῃ ὀρθοστάται κύκλῳ περιεσφιγμένοι ἐχούσης. ἵστη δὲ καὶ κριοδόχην ἐπ᾽ αὐτήν, ἀφ᾽ ἧς καὶ τοὺς κυλίνδρους ἐπετίθει, δι᾽ ὧν προωθούμενος ὁ κριὸς δι᾽ ἀντισπάστων ἐνήργει τὴν χρείαν. ἐβύρσωσε δὲ καὶ ταύτην ὁμοίως τοῖς πύργοις. τὸ δὲ τρύπανον χελώνην μὲν τὴν αὐτὴν τῷ κριῷ λαμβάνει, καὶ ταύτην τὴν κατασκευὴν ὁμοίως ἐχούσαν. τίθησι δὲ ἐπὶ τοῦ κράτευτος σύριγγα τῇ ἀπλουστέρᾳ τῇ ἐν τοῖς εὐθυτόνοις γινομένῃ καταπάλταις, καὶ πλάγιον διώσιν ὁμοίως ἐκ ἑκατέρων ἐχοῦσαν. ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου μέρους αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τροχίλιας ἐμβάλλει δύο, δι᾽ ὧν προωθεῖ τὴν ἐπικειμένην ἐν αὐτῇ κεραίαν. ἐπὶ δὲ τοῦ κατασκευάσματος δὲ τοῦ ἐν τῇ σύριγγι πυκνοὺς τίθησι κυλίνδρους, ἵνα εὐκίνητος ὑπάρχῃ. καὶ οὕτως ἐμβάλλει τὴν κεραίαν ἐν τῷ κρουσμῷ ἐφελκόμενος αὐτὴν ἐκ τοῦ κάτω ἀνέσεως κειμένου. περιβάλλεται δὲ κύκλῳ σὺν ταῖς ἀψῖσι τῆς σύριγγος, ἵνα σκέπηται εἰς αὐτὴν ἡ κεραία ἔσωθεν. τὸν γὰρ ὄρθιον καλούμενον διαβάτην τοῦτον, τὸν ἀρχιτέκτονα ἐξειπόντα οὐκ ἔδοξεν. κατὰ δὲ λόγον ἐκτίθεμεν τὰ κατασκευάσματα, μέγιστον ἐξ ἑκάστου ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. τὸν δὲ κόρακα οὔ φημι εἶναι ἀξιοκατασκευάστον. τὴν δὲ ἐπιβάθραν προστέθεικε δεῖ γίνεσθαι προσαπτὸν ἐν ἀρχῇ διελθεῖν, οὐδὲ διασαφήνισεν, οὐδ᾽ ὑπὲρ τῶν κατὰ θάλασσαν δὲ αὐτῷ προσαγομένων ἔργων δεδήλωκεν. ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Hæc Vitruuius li. 10. c. 16. sic interpretatus est. Carthaginenses ad Gades oppugnãdas castra posuerũt: cùm autẽ castellum antè cepissent, id demoliri sunt conati: posteaquã nõ habuerunt ad demolitionẽ ferramenta, sumpserunt tignũ, idq; manibus sustinentes, capiteq; eius summum murum continenter pulsantes, summos ordinũ lapides deijciebant, & ita gradatim ex ordine totã communitionem dissipauerunt. Postea quidã faber Tyrius nomine Pephasmenos hac ratione, & inuentione inductus, malo statuto, ex eo alterũ trãsuersum vti trutinã suspendit, & in reducẽdo & impellendo vehementibus plagis deiecit Gaditanorum murum. Cetras autem Chalcedonius de materia primò basim subiectis rotis fecit, supraq; cõpegit arrectarijs & iugis varas, & in his suspendit arietem, corijsq; bubulis texit, vti tutiores essent, qui in ea machinatione ad pulsandum murũ essent collocati. Id autẽ, quòd tardos cõatus habuerat, testudinẽ arietariam appellare cœpit. His tunc primis gradibus positis ad id genus machinationis, postea cùm Philippus Amyntæ filius Byzantiũ oppugnaret, Polydus Thessalus pluribus generibus & facilioribus explicauit, à quo receperunt doctrinam Diades & Chæreas, qui cum Alexandro militauerunt. Itaque Diades scriptis suis ostẽdit se inuenisse turres ambulatorias, quas etiam dissolutas in exercitu circumferre solebat: præterea terebrã, & ascendẽtem machinã, qua ad murũ plano pede transitus esse posset: & etiã coruũ demolitorẽ, quẽ nonnulli gruẽ appellãt. Non minus vtebatur ariete subrotato, cuius rationes scriptas reliquit. Turrẽ autẽ minimã ait oportere fieri nec minus altã cubitorũ LX. latã XVII. Contracturã autẽ summã imæ partis quintam. Arectaria in turris imo

Vitruuij locus.

dodrantalia, in summo semipedalis. fieri autem sit oportere; eam turrem tabulatorum decem singulis partibus in ea fenestratis. maiorem verò turrē altam cubitorum C X X. latam cubitorū X X I I I. contracturá item summam quinta parte: arrectaria pedalia in imo, in summo semipedalia. Hanc magnitudinem turris faciebat tabulatorum X X. cùm haberent singula tabulata circuitionem cubitorum ternum: tegebat autem corijs crudis, vt ab omni plaga essent tutæ. Testudinis arietariæ comparatio eadem ratione perficiebatur. Habuerat autem interuallum cubitorum X X X. altitudinem præter fastigiū X V I. fastigij autem altitudo ab strato ad summum cubita V I I. Exibat autem in altum, & supra medij tecti fastigium turricula lata nō minus cubita X I I. & supra extollebatur altitudine quatuor tabulatorum, in qua tabulato summo statuebantur scorpiones & catapultæ, in inferioribus congerebatur magna aquæ multitudo ad extinguendum si qua vis ignis mitteretur. Constituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græcè κριοδόχη dicitur, in qua collocabatur torus perfectus in torno, in quo insuper constitutus aries, rudentium ductionibus, & reductionibus efficiebat magnos operis effectus: tegebatur autem is corijs crudis quemadmodum turris. De terebra has explicuit scriptis rationes. Ipsam machinam vti testudinem in medio habentem collocatum in orthostatis canalem faciebat, quemadmodū in catapultis aut balistis fieri solet, longitudine cubitorum L. altitudine cubiti, in quo constituebatur transuersa sucula. In capite autē dextra ac sinistra trocleæ duæ, per quas mouebatur quod inerat in eo canali capite ferrato tignum. sub eo autem ipso canali inclusi tuti celeriter celeriores & vehementiores efficiebant eius motus. Supra autem id tignum quod inibi erat, arcus agebantur ad tegendum canalem, vti sustinerent corium crudum, quo ea machina erat inuoluta. De corace nihil putauit scribendum, quòd animaduerteret eam machinā nullam habere virtutem. De accessu, qui ἐπιβάθρα dicitur, & de marinis machinationibus, quæ per nauium aditus habere possent, scribere tantum pollicitum esse vehementer animaduerti, neq; rationes earum eum explicuisse. Eleganter sanè & luculentè ista Vitruuius interpretatus est: quædam tamen & in exemplari Græco & Vitruuio deprauata coipiam esse videantur, quæ aliorum coniecturæ & iudicio permittimus, ipsi iudicare non audemus: tantum admonebimus eleganter σκέλη ab eo

Arrectaria.

arrectaria Latinè dici, quæ tanquam crura sursum eriguntur. αἱ ἐπαγωγαί ductiones, & redu-

Varæ.

ctiones: σχαδία varas: ἐπιβάθραν, ascendentem machinam, sed & accessum: ἀέτωμα fastigium:

Stratum.

κατάστρωμα stratum: κριοδόχη arietariam machinam: non enim eis est assentiendum, qui machinamentū putāt ex ariete & trabe. Dicitur enim vt ὄνον ἐπιδινούμενον, id est asellum, suculam. Sucu- lam qui ab eo Certas Chalcedonius vocatur, ab illo auctore Græco Geras Charthaginensis appellatur. Non est autem dubium, quin in Vitruuio Polyidos scribi debeat, non Polydus.

CAPVT XXXII.

M. Tullius non videtur satis fideliter locum Arati reddidisse.

M. TVLLIVS multos suis patrocinijs magnis criminibus liberauit, & in ciuitate retinuit: nunc verò, qui tam multos defendit, sibi adsit, cùm à multis accusetur inscitię in Arati interpretatione. Quod enim Aratos interfatus se absoluisse omnia sidera hemisphęrij septentrionalis, ecq; deinceps esse transiturum ad australem plagam profitetur, id ille de delphino accepit, cuius esse quasdā partes in citeriori regione, quasdam in vlteriori refert. sed ne calumniam tanto viro inferre videamur, & eius versus & Arati proferamus, vt videamus ecquàm fideli interpretatione eos reddiderit: Ciceronis locus notatus.

Illæ quæ fulgent luces ex ore corusce,
Sunt inter partes gelidas Aquilone locatæ,
Atque in er spatium & lati vestigia solis:
At pars inferior delphini fusa videtur
Inter solis itum, simul inter flamina venti,
Viribus erumpit summi quæ spiritus austri.

Aratus autem sic scribit,

Καὶ τὰ μὲν ὑπὸ βορέω καὶ ἀλήμονος ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται, τὰ δ' ὑπόθι τέλλεται ἄλλα
Πολλὰ μεταξὺ νότου καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

vix habet alium quenquam fortasse M. Tullius, quàm me eruditionis suæ studiosiorem fautorem: nihil hîc tamen video, quod pro eo dici possit, nec quod Rhetores solent, colorem vllum cōminisci possum. hominē fuisse Ciceronem existimo, qui hallucinatus sit, quem, vt in Rep. sic in literis quædam fefellerint: sed & excusatione ętatis veniam precari, & culpā deprecari possumus, cùm admodum adolescens Aratum cōuerterit: nisi si quis hoc eo minus audiat, quòd senex Arati cōuersionem amasse & approbasse videatur, tam multis ex ea in libris de Diuinatione & Natura deorum versibus memoriter pronuntiatis.

CAPVT XXXIII.

Vitruuij locus cum Græco scriptore comparatus, transtrorum planities, pluteus, arbusculæ, capreoli.

INCIDI in Macrocola quædam serenissimæ Reginæ Catharinæ, inscripta Athenęo, de machinis bellicis, in quibus Hagetoris Byzantij testudinem inueni à Vitruuio exscriptam. cùm autē iudicarē eruditis me gratum facturum, si Græcam descriptionem adponerem, eamque cum Latina designatione altera

ex parte

ex parte compararem, & intelligerem magnum lumen Vitruuio inde accessurum, suscepi laborem transcribendi. sic igitur scribit Athenæus,

Athenæi locus.

Τῆς δὲ ὑπὸ Ἡγήτορος τοῦ Βυζαντίου εὑρημένης χελώνης γίνεται τὸ μὲν μῆκος τῆς ἐσχαρίου πηχῶν μβ. πλάτος δὲ κη. τὰ δὲ σκέλη τὰ ἐπὶ τῆς ἐσχαρίου πηγνύμενα δ. συντίθεται ἑκάτερον ἐκ β. σκελῶν συμμεμιγμένον τὸ μῆκος ἑκάστου πήχεις κδ. τὸ δὲ πάχος ε. παλαιστῶν. τὸ δὲ πλάτος πηχυαῖον. πρόσκεινται δὲ γίνονται ἐν αὐτῇ κ. δι᾽ ὧν φέρεται τὸ σύμπαν ἔργον. τὸ μὲν ὕψος αὐτῶν εἰς πήχεις δς. τὸ δὲ πάχος πήχεις β. συμβάλλονται δὲ κατὰ πάχος καὶ πλάτος ἀμφαλλὰξ, καὶ δεσμεύονται λεπίσι ψυχρηλάτοις. στρέφονται δὲ ἐν ἁμαξίποσι. κίονες δὲ πήγνυνται ἐπὶ τῆς ἐσχαρίου δωδεκαπήχεις, πλάτος μὲν ἐχόντες παλαιστὰς γ. ὕψος δὲ δέκα δακτύλους. ἀπέχει δὲ ἕκαστος ἀπ᾽ ἀλλήλων παλαιστὰς ζ. ὃ ἐπιζυγοῦται ἐπ᾽ αὐτῆς ἐπιστυλίοις κύκλῳ, πλάτος ἔχοντα παλαιστὰς δ. πάχος δὲ γ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιστυλίων πήγνυνται συγκύπται· τὸ ὕψος ἀναφερόμενον πήχεις κ. καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν δοκὸς ἐμπήγνυται πλαγία, εἰς ἣν πᾶσαι αἱ κορυφαὶ τῶν συγκυπτῶν πήγνυνται, καὶ γίνονται δύο πλευραὶ κεκλιμέναι, καὶ λοιπὸν τὸ πᾶν ἔργον στεγνοῦται καὶ σκεπάζεται παραπλησίως ταῖς χωστρίσι χελώναις. ἔχει δὲ καὶ μέσην στέγην ἐπὶ τῶν ἐπιστυλίων ἀναπεπταμένην, ὅπως ὁ βελοστασία ἐπ᾽ αὐτῆς ᾖ. ἵσταται δὲ καὶ ὀπίσω τῆς κριοδόχης σκέλη δύο συμβεβλημένα ὀρθὰ ἐν μέτρῳ τῆς χελώνης ἔχοντα τὸ μῆκος λ. πηχῶν, τὸ δὲ πάχος αὐτῶν πηχυαῖον, τὸ δὲ πλάτος τετραπαλαιστιαῖον, ἐφαρμόζεται δὲ ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπικέφαλον, καὶ μέσον ἄλλο διὰ τῶν σκελῶν διάπηγμα. καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ τε ἐπικεφάλου καὶ τοῦ διαπήγματος πήγνυται ξύλον ὄρθιον. καὶ ἐφ᾽ ἑκατέρου μέρους τοῦ ξύλου τοῦ παχύτου καὶ τῶν σκελῶν ἐμβάλλονται ὄνισκοι τετορνευμένοι. ἐξ ὧν τὰ ὅπλα ἐξάπτεται τὰ ἀνέχοντα τὸν κριόν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπικεφάλου καὶ τῆς κριοδόχης πήγνυται θωράκιον, ὥστε ἐν αὐτῷ ἀσφαλέστατα δύνασθαι ἑστάναι δύο ἐποπτεύοντας τὰ ἀποστελλόμενα ἐκ τῶν ἐναντίων πρὸς τὸν κριόν. τοῦ δὲ κριοῦ τὸ μῆκος πήχεις ρκ. ἐκ δὲ πτέρνης πάχος ποδῶν β. πλάτος δὲ ι. παλαιστῶν. εἰς ἄκρον δὲ συνάγεται αὐτοῦ, τὸ μὲν πάχος ποδιαῖον, τὸ δὲ πλάτος τετραπαλαιστιαῖον. ἔχει δὲ καὶ στόμα σιδηροῦν ὅμοιον ἐμβόλῳ πλοίου μακροῦ. τὸ δὲ στόμα αὐχενίον, ὃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἔλικες ἐκτείνουσι σιδηραῖ προσηλωμέναι τῷ κριῷ δ. ἐπὶ πήχεις ι. ὑποζώννυται δὲ ὅλος ὁ κριὸς ὅπλοις ὀκτωδακτύλοις τρισί. καὶ διαλαμβάνεται κατὰ μέσον ἐκ τριῶν διαλημμάτων ἁλύσεσι πηχυαίαις. ὁ δὲ δεσμὸς ὁ ἐν μέσῳ τῶν κριῶν ἔχων ἐπὶ παλαιστὰς πέντε λαμβάνει τὸν ἑλιγμὸν ἐν τῷ κριῷ. βυρσοῦται δὲ κύκλῳ ὅταν ἑλιχθῇ βύρσαις ὠμαῖς. τὰ δὲ ὅπλα ἐκτετμημένα ἐκ τῶν ὀνίσκων τῶν ἐκ τῆς κριοδόχης καὶ ἀνέχοντα τὸν κριὸν ἔχει τὰς ἀρχὰς ἁλύσεσι σιδηραῖς τετραπλαῖς περιειλημμένας. καὶ περιβυρσοῦνται αἱ ἁλύσεις πρὸς τὸ μὴ ὁρᾶσθαι. γίνεται δὲ ἐπὶ σχεδίᾳ σανίδος ἐφαρμοσθείσης τῇ προσφορᾷ τοῦ κριοῦ. ὃ ἐπὶ ταύτης γίνεται ἐκ τετρασχοινίων δίκτυον περιπεπλεγμένον ἔχον τὰς ὀπὰς παλαιστιαίας πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ τεῖχος δι᾽ αὐτοῦ. ἔχει δὲ καὶ περιδέγματα ἐξ ἑκατέρου μέρους ὁ κριὸς ἐπὶ διστάταις καθάπερ τὰ πλοῖα. κινήσεις δὲ τὸ ἔργον λαμβάνει ἕξ. τὴν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ τὴν εἰς τὸ ὀπίσω, καὶ τὴν εἰς τὰ πλάγια, ὃ τὴν ἀνάνευσιν, ὃ τὴν ἐπίνευσιν. καθαιρεῖ δὲ ἀπὸ ἑβδομήκοντα πήχεων ὕψος, ὃ εἰς τὰ πλάγια παρασύρει ἐπὶ πήχεις ἑβδομήκοντα. οἰακίζεται δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν, ἔχουσα τὸ σύμπαν βάρος ταλάντων τετρακισχίλια.

Hæc sic Latinè explicauit Vitruuius. Non mihi etiam videtur esse alienum, de testudine, quam Hagetor Byzantius fecit, quibus rationibus facta sit exponere. fuerat enim eius basis longitudo pedum LX. latitudo XVIII. arrectaria, quæ supra compactionem erant quatuor collocata, ex binis tignis fuerāt compacta in altitudinibus singulorum, pedum XXXVI. crassitudine palmopedali, latitudine sesquipedali. Basis eius habuerat rotas octo, quibus agebatur: fuerat autem earum altitudo pedum vis:- crassitudo pedum trium. ita fabricatæ triplici materia alternis contrà subscudibus inter se coagmentatæ, laminisque ferreis ex frigido ductis alligatæ. Hæ in arbusculis siue hamaxopodes dicantur, habuerant versationes. Ita supra transtrorum planitiem, quæ supra basin fuerat, postes erāt erecti pedum XVIII:-.latitudinis:-. crassitudinis. F. a. distantes inter se. 1S:-. supra eos trabea circunclusæ continebant totam compactionem, latæ pedem j:-. crassæ s:- supra eas capreoli extollebātur altitudine pedum XII. Supra capreolos tignum collocatum coniungebat capreolorum compactiones. Item fixa habuerat lateraria in trasuerso, quibus insuper contabulatio circūmdata contegebat inferiora. Habuerat autem mediam contabulationem supra trabiculas vbi scorpiones & catapultæ collocabantur. Erigebantur & arrectaria duo compacta pedum XXXV. crassitudine sesquipedali, latitudine pedum II. coniuncta capitibus trànsuersario cardinato tigno, & altero mediano inter duos scapòs cardinato, & laminis ferreis religato, quo insuper collocata erat alternis materies inter scapos & transuersarium traiecta chelonija & anconibus firmiter inclusa. In ea materia fuerunt ex torno facti axiculi duo, è quibus funes alligati retinebant arietem. Supra caput eorum, qui continebant arietem, collocatum erat pluteum, turriculæ similitudine ornatum, vt sine periculo duo milites tutò stantes prospicere possent, & renunciare, quas res aduersarij conarentur. Aries autem eius habuerat longitudinem pedum CIX. latitudine in imo palmopedali, crassitudine pedali contractum à capite in latitudine pes i. crassitudine s:- Is autem Aries habuerat de ferro duro rostrum ita vti naues longæ solent habere, & ex ipso rostro laminæ ferreæ quatuor circiter pedum XV. fixæ fuerant in materia. A capite autem ad imam calcem tigni cōtenti fuerunt funes quatuor, crassitudine digitorū octo ita religati, quemadmodū

Vitruuij locus.

nauis malus à puppi ad proram continetur, eiqua funes præcinctorijs transuersis erant re ligati, habentes inter se palmipedalia spatia. Insuper corijs crudia totus aries erat inuolutus. Ex quibus autem funibus pendebant, eorum capita fuerant ex ferro factæ quadroplices catenæ, & ipsę corijs crudia erant inuolutæ. Item habuerat proiactura eius ex tabulis arcam compactam & confixam rudentibus maioribus extentis, per quarum asperitatas non labentibus pedibus faciliter ad murum perueniebatur: atque ea machina sex modis mouebatur, progressu: Item latere dextra ac sinistra, arrectione non minus in altitudinem extollebatur: & in imum inclinatione demittebatur. Erigebatur autem machina in altitudinem ad disijciendum murum circiter pedes C. item à latere dextra ac sinistra procurrendo perstringebat non minus pedes C. Gubernabant eam homines C. habentem pondus talentûm quatuor milliû, quod fit CCCCLXXX. pondo. Hic nos quoque tantum admonebimus, egregiè vertisse Vitruuium [illegible] basin, sed & compactionem, & transtrorum planitiem: & [illegible], alternis inter se subscudibus coagmentari, & laminis à frigido ductis alligari: [illegible], arbusculas: [illegible] trabes: [illegible] capreolos: [illegible] pluteum, quod solent & Latini etiam loriculam ad verbum appellare. Multo plura animaduertêt & obseruabunt alij, qui & numeros etiam ad verum exigent: nos satis habuimus vtriusque scriptoris dictionem proponere, cuius explicationem maioribus ingenijs relinquimus.

Transtrorum planities.

Arbusculæ. Capreolę. Pluteus.

CAPVT XXXIIII.

Causa cadere, magistri carmen apud Ciceronem, magister.

Causa cadere.

EST Iurisconsultis causa cadere causam amittere, vel interprete ipso imperatore, qui ita scribit, instit. de action. *Si quis agens intentione sua plus cõplexus fuerat, quàm ad eum pertinebat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur à pretore.* Apud veteres tamen vt obseruaui, causa cadere, plus petere erat: vt qui apud Ciceronem plus petit, quàm lex in xij. tabulis permittebat, 1. de Orat. *cùm Hipsæus maxima voce pluribus verbis à M. Crasso pretore contenderet, vt ei, quem defendebat, causa cadere liceret*, id est, vt plus ei liceret petere, quàm in xij. tabularum lege permissum erat. Rursum, *Cn. autem Octauius homo consularis non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet*, id est, ne aduersario plus petere liceret, quàm quod esset in actione. illi patroni verba Latina optimè tenebant & vsurpabant, sed ignorantia iuris labebantur, cùm alter plus quam lex permitteret, peteret, quod non licet: itaque id si obtinuisset, litem perdidisset: alter nollet plus secum agi, quàm lege liceret, id est nollet aduersarium causam amittere. itaque ex eo factum est, vt causa cadere sit causam perdere. nam & sine causæ amissione interdum simpliciter plus petere est. Cicero pro Muræna, *Nam si tibi necesse putas etiam aduersarijs amicorum tuorum de iure consulentibus respondere, & si turpe existimas te aduocato illum ipsum, quem contra veneris, causa cadere*, id est, plus petere, idque obtinere. Subiungam eiusdem libri primi de Oratore locum alium, quem & emendare & explicare conabor. *Vel si causam ageres militis, patrem eius, vt soles, dicendo à mortuis excitasses, statuisses ante oculos, complexus esset filium, flensq. eum centumviris commendasset: lapides mehercule omnes flere ac lamentari coegisses: vt totum illud, vti lingua nuncupassit, non in xij. tabulis quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magica carmine scriptum videretur.* non dubito, quin cum in omnibus libris veteribus *magistri* scriptum reperiatur, ea sit sincera germanaque scriptura, qua non intellecta in magum degenerauerit. eam arbitror probatũ iri bonis & intelligentibus, vbi explicata fuerit. Agit lege in hereditatem testamento patria exhęres filius, non tamen nominatim exhæredatus, sed alio herede scripto, cùm ipse militiæ mortuus existimatus esset. Eam igitur causam si Crassus egisset, carmen illud xij. tabulat. *Vti lingua nuncupassit, ita ius esto*: quo nexa, mácipia, testamenta confirmantur, iniquum iniustumque increpasset, neque tam legum carmen, quàm magistrorum, bona debitorum proscribentium, & à liberis debitorum ad alienos transferentium clamasset, præsertim cùm eo testamento, velut auctione, ad extraneum bona transitura essent. Carmen autem magistri interpretor, tabellam, quam magister proponebat, & qua proscribebat se alicuius bona venditurum. erat enim olim, qui multis debebat latitabatque, neque defendebatur, creditores prætorem adibant, apud quem querebantur, bonorumque possessionem petebant: quam & prætor dabat, atque in diem certam ea possidebant: quæ cum venerat, prætorem rursus adibant, petebantque sibi vt liceret vnum è suo numero deligere, qui bonorum venditioni præesset, qui magister dicebatur: is in compitis celebribus, & frequentibus vrbis locis tabul. proponebat, se debitoris bona venditurum, his verbis: Titius debitor noster incidit in causam venditionis bonorum, nos creditores eius bona vẽdemus: qui volet emptor accedat. hanc, vt opinor, proscriptionem Cicero hic appellat magistri carmen.

Cicero emẽdatur.

Magistri carmen.

Magister.

LIBRI VIGESIMITERTII FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Strigare in actu spiritus, apud Plinium, ralla,

VT clauus purpuræ solet vestem ornare etiam pannosam & vilem: ita hos meos operæ tumultuariæ & leuioris commentarios ceu quidam purpurei panni ornare & illustrare solent munera tua Gulielme Pelissieri, quæ velut per interualla collocanda essent, vt ceu stellæ notarent opus & distinguerent. De disciplina arandi hoc scribit oraculum Plinius li. 18. cap. 19. *in arando versum peragi, nec striare in actu spiritus:* striare istud otiosum & molestũ tibi cùm occurreret, ei diffisus libros veteres consuluisti, quod perlibenter perq; studiosè facere soles, idque pari fœlicitate & ingenio. in iis, *strigare in actu spiritus*, reperisti, & amplexus es, audaciamque eorum admiratus es, qui omnia, quę in auctoribus non assequuntur, expũgunt, nouasque scripturas veteribus damnatis instituunt. Ac sanè strigare vetustæ editiones, cùm religiosiùs adhuc scriptores publicarẽtur: habebant: postea nouæ quæ prodierunt, *striare* summutarunt, sic omnia fatis in peius ruere, & retro sublapsa referri! Quid est autem strigare in actu spiritus? id interpretor esse in agendo sulco interquiescere. nam striga Higino auctore in libello de castrorum metatione, ordo est & series equorũ in castris tendentium: vel, vt Sosipater ait, striga castrense est vocabulum interuallum turmarum significans, in quo equi stringuntur. Vt autem in striga quiescunt equi, & vt in strigam dum collocantur, strigare dicuntur: ita quoque cùm in versu, qui vno spiritu agendus est, ad interspirandum requiescunt, strigare dicuntur. Interpretationem tuam confirmas Senecæ emendatione & testimonio, cuius hæc verba sunt lib. 4. epist. 31. eadem, qua Pliniana, iniuria affecta, atque violata: *Itaq; in vanum operosos culpauerim: rursus ad honesta nitentes quanto magis incubuerint, minusq; sibi vinci & strigare permiserint, admirabor & clamabo, tãto melior, surge & inspira, & cliuum istum, vno, si potes, spiritu exupera.* Eodem in Plinij capite, vbi scribitur, *purget vomerem subinde stimulus cuspidatus rulla:* scribẽdum est, *rallo*, id est, rallo præfixus. Rallum autem ferramentum est, quo raditur vomer, & inhærente terra liberatur atque purgatur: nomen habet à radendo. posset & melius ralla legi, cum præsertim reperiam in antiqui critici lexico, rallam esse [illegible], quod & interpretationem nostram confirmat.

Strigare in actu spiritus.

Rallum.

CAPVT II.

Ero, pusula, pustula.

HIC me assertorem veterum librorũ auctoritatis & vindicem contra primarios homines ipsaque literarum columina prçstare non verebor, à quibus video in Vitruuio, Plinio, Iurisconsultis, berones vel perones legi. At ego in Vitruuio lego, lib. 5. cap. 12. *vti arcæ duplices latis tabulis & catenis colligatæ in eo loco, qui finitus erit, constituantur, & inter destinatas creta eronibus ex vlua palustri factis calcetur.* in iurisconsulto, *quod si separatim tabulis aut eronibus aut in alia cuppa clausum vniuscuiusq; triticum fuisset.* in Plinio, *id consequutus est ille eronibus harenæ plenis molli cliuo super capita columnarum exaggerato.* Qui berones his locis legunt, saccos interpretãtur. Erones autem accipio texta quędam storiarum & tegetum more, in quibus interdum pauperes dormiebant, & fruges reponebantur. sed & vasa sic viminea vocabantur tegetibus similia & cophinis: [illegible] à Græcis dicuntur. hæc obsignabimus testimonio interpretis Terentiani, in prol. Phorm. cuius hęc verba sunt. *Phormio non à formula, sed phormione dicitur sparteo, quem nos eronem dicimus, triuialiter & pro consuetudine.* Vetus criticus eronem interpretatur [illegible]. Defendo & aduersus eorum sententiam rectè legi in iurisconsultis, *veluti cùm argentum pusulatum fabro daretur vt vasa fierent.* quas enim pustulas vocamus, pusulas etiã ab antiquis vocatas inuenio: quod Pliniani codices vetustissimi locis infinitis ostẽdunt, sed fastidio occurrens vno contentus ero. li. 26. cap. 8. *est enim, tam feruentis naturæ, vt per se extra corpori impositum pusulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit.* Pusula Columellæ lib. 7. cap. 5. Ignis est sacer, vnde pusulosa vel pusilosa ouis: *u* autem & *i*, sæpe inter se summutantur, vt optimus optumus. pusula igitur pustula est, & pusula dicitur ignis sacer, qui pustulas passim qua depascitur attol-

Ero.

Pusula.
Pustula.

lit, nomenque ex eo habet pusula quia pus continet. Pustulatum igitur argentũ & pusulatum vel pusilatum nihil differre existimo, rectéq; sic appellari suspicor: quin & postulatum, præsertim cùm u in o non rarò migret. itaque in Tranquillo in Ner.ca.44.reperi scriptum, *exegitq; ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum argentum postulatum, aurum ad obrussam.* & in veteribus libris Martial.lib.7.epigr.85.

Argenti tibi libra postulati.

nec illis assentior, qui à postulãdo deducunt, freti auctoritate Iuuenalis saty. 7.

Accipe victori populus quod postulat aurum.

sed postulatum & pusulatũ interpretor, quod purum putum est, & pusula ac igne excoctũ, quodq; pustulas & tumores habet. Nos quoque in vernaculo sermone, perinde quasi posula pro pusula interdum diceretur, mutato p in b tumorem bosulam appellare solemus. verios tamen puto pustulatum argentum & pusulatum dici, quàm postulatum.

CAPVT III.

Scordiscus, scordiscarius, tractator, Iouis lãces, cæsus sit, lædi.

MVLTA cuiusquemodi velut in chaos quoddam, hoc in caput confundemus. Coriarium apud D. Hieronymum & sordiscarium legimus: atque alterum intelligimus, alterum ignoramus. ego codiscarium aliquando legi, vt eo nomine cẽseatur qui è pellibus vestes sarcinat. nam pelles κώδια dicũtur à Græcis, & [illegible]. nisi si quis scortearium legere mallet: nam quod alij comminiscũtur ad stomachum non facit. nunc scordiscarium lego, præsertim cùm reperiam in antiquo lexicu scordiscum esse ephippium: qui igitur talia strata vel coactilia facit & tegumenta, is scordiscarius est. Quis est apud Tacitum li. 2. & 13 librator? is nimirum qui machinas aptat, & ex eis missilia iaculatur, quòd earum libret ictum: ac medius fidius hodie tales sunt tormentarij bombardarum. est & librator apud Plinium lib. 10. epist. qui aquam ducendam librat, quique quo fastigio aut in planicie aut deuexitate cõmodissimè deduci possit, præscribit. Apud Martialem scribitur libro 5. epigr. 109.

Scordiscarius. Scordiscus.

Librator.

Res petricosa est Pontice bellus homo:

hic & sensus nutare videtur, & versus vacillare. nam non conuenit bellũ hominẽ dici petricosum, & secunda syllaba extendi se vetat: sed cùm Martialis dicat, quàm res sit intricata & implicata multis negotiis & officiis bellus homo, accedo vt suspicer, *res pertricosa est* legendum esse: vt id multis dicat tricis impeditum: quod quidem tam accommodatum ad sententiam est, vt si non scripserit Martialis, tamen scribere debuisse videatur. Æn. 12

Iuppiter ipse duas æquato examine lances,

scripsit Maro, Homerum secutus, quod & ab omnibus ferè Grammaticis obseruatum est: quod videtur dictum ex ea cogitatione & sententia, qua prisci censebant res mortalium ab Ioue velut libra quadam pensitari, vnde & ὑψίζυγος à poëtis dicitur, velut ex alto cælo omnia librans & ponderans. aliam tamen eius quoque adiectionis nouerunt expositionem antiqui Grammatici. itaque Theognis Ioui tribuit libram hoc versu,

Jouis lances.

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ.

Tractatores videntur fuisse, qui manu membra tractabant, & leniter fricabant: Martialis li. 3. epig. 40.

Tractatores.

Percurrit agili corpus arte tractatrix.

Seneca libro epistolarum nono, *Quidni ego feliciorem putem Mutium, qui sic tentauit ignem, quàm si manum illam tractatori præstitisset?* Apud M. Tulliũ 2. de legibus scribitur, *iidem ad populum, quod cesus erit, ferunto.* illud, *cesus erit*, eiusmodi est, vt balbutiat aliquid, nihil tamen planè disertéque eloquatur. ego, *quod cæsus erit*, legendum suspicor, pro vsus erit. sic enim veteres loquebantur. sit paulò antè, *Ast quid erit, quod extra magistratus curatione cæsus sit*, id est curatione sit opus. sed & in vetustis codicillis, *Lædis quod sine certatione corporum*, pro ludis reperisse me recordor in eodem Cicerone de legibus: in quibus etiam erat non ineleganter scriptum, *discerem, & tabellam videbo dari.* vbi hodie editum est, *iubebo*: quasi suffragiorum sit custos, aut diribitor futurus, quorum est videre vt tabellæ dẽtur populo legem iussuro & vetituro.

Cæsus sit.

Lædi.

CAPVT IIII.

Tamus, Epona, alueoli, Remora.

MERA non erit hæc potio, sed mixta & è multis temperata concinnataque, vt Circæum poculum, aut cinnus. In Columellæ hortulo politissimis descripto versibus extat hemistichium,

——iam ibant sponte virescunt.

& libro naturalis historiæ 21. cap. 15. excusum reperio, *in Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum.* Pomponius tamen in Columella tamum agnoscit, cuius ego sententiæ cur calculum addã meum, hæc causa est, quòd & eum ita in bonis reperisse libris suspicor, & ita me apud Plinium inuenisse profiteor lib. 19. cap. 12. *acuti tami, cunilæ*, vbi hodie excuditur *tani.* In Iuuenale sunt qui iusto propè sacramento contendunt esse legendum saty. 8.

Tamus.

Solam Hyppo & facies olida ad præsepia victas.

sed eis prætexentibus & modulum syllabæ, & græculam vocabuli originem, assentiri tamen nullo modo possum, quòd intelligã Latinos ita quæ Græca sunt interdum efferre, vt ortum eiurent suum. deinde etiam librorum antiquitate confirmo, nec Hippo nec Hipponam scribi oportere, sed Eponam, vt & in puluerulentis bibliothecarum Iuuenalibus inuenio: & in Prudentio in Apotheosi,

Epona.

Nemo Cloacinæ, aut Eponæ super astra deabus.

Plutarchus in parallelis, [illegible] quod idem & in Apuleio lib. 3. de as. aur. reperire licet. núc igitur minimè controuersiú esse puto, quin legi debeat Epona. Versus est Ennianus apud M. Cic. 1. de Diuin.

Curabant vrbem Romámne Remamne vocarent.

Remora.

sed enim in illis fugiétibus & lucifugis libris legi, *——Romam, Remorámne vocarent.* quam mediusfidius verissimam & sincerissimam scripturam reor. argumento locus erit, qui in Auentino monte à Remo Remora, vt scribit Pompeius, vocabatur, & Remorinus vel Remurinus ager, qui Remi fuerat. Lib. 2. epist. vltima ad Atticum scribitur, *vt nunc* [illegible]: vbi versus iste ab eo significatur è Phœnissis Euripidis,

[illegible]

Illud autem Iuuenalis saty. 1.

Alueoli.

Cuius & alueolos & lænam pignerat Atreus:

de poëta intelligitur, qui dum Atreum tragœdiam scribit, oppressus paupertate cogitur alueolos, id est lances suas & paropsides, vt satyra quinta, *——illud enim vestris datur alueolis, quod*

Canna Mycipsarum prora subuexit acuta:

Lampridius emendatur.

& lænas pignerare, i. pignori opponere & oppignerare. Scrupulum affert non paucis, vt aliò transeam, quæ sit eorum verborum sentétia in Heliogabalo Lampridij, *Cum collatú misset in populum non nummos.* Ego, si fas esset pio, Iouem lapidem iurare auderem, vocem esse corruptam, legendumque consulatum, vt & paulò antè: cecidit & humanas hostias. Sed mihi propositum non est multa persequi, præsertim quæ minuta sunt. Illud, *eo tempore quo Macrinus huius Antonini*, multos suboffendit in eruendo sensu meritò laborantes. ego ausim scribendum esse contendere, *eo tempore consobrinus huius Antonini.* erat enim Alexander Mameæ filius, vt omnibus notum esse spero, consobrinus Antonini. & mox, *atque stultitia*, non vt in excusis. &, *qui item & pronubam.* & non longo interuallo, *Claudium tonsorem* non *censorem.* Mox, *ad honores reliquos promouit commendatos sibi pudibilium enormitate membrorum: ac vicesimam hæreditatum mulionem curare iussit.* Non multò pòst, *sollicita de filio.* multa de industria prætermitto, quæ non est operæ persequi. Infrà, *remoti sunt denique ab eo Hierocles & Cordus impurissimi duo & improbi familiares.* Hieroclem autem & hic & paulò infrà Dionis auctoritate corrigimus & tuemur. Et mox, *ne paterentur illum ita deinceps viuere*, non vt passim, *ductius.* Paulò post, *primùm consultarunt de genere mortis, cùm alij vitalibus exemptis necarent, alij ab ima parte perfoderent, vt mors esset consentiens. post hoc.* Infrà, *affectato retinuerat.* Iterum, *amphitheatri instaurationem.* Præterea, *& laxacrum quidem Antoninus Caracallus.* Mox, *ob hoc sub vano Antonino.* Lecti autem veteribus duorum erant generú, cubiculares in quibus dormiebant & cubabant: & discubitorij, qui & triclinares dicebantur, in quibus discumbebát cœnantes & prandérent. proinde scripsit Lampridius, *hic solido argento habuit lectos & triclinares & cubiculares.* Non longo deinceps spatio verba sequuntur corruptissima, quæ sic mihi videntur integritati suæ restitui posse, *vt pro nascentis Apiastri fasce Larib. & fœno Græco exhiberet plenis fabatarijs & distis.* fabataria intelligo vasa, aut patellas, in quibus puls fabata ponebatur, & Laribus offerebatur. suspicatus aliquando sum gabatarijs à gabatis vasis legendum esse: sed id nimiæ audaciæ iure tribueretur. Conditum eo in libro interpretatur Egnatius vnguentum diu asseruatum: ego putem vinum esse aromaticis speciebus imbutum, cuius mentio est apud scriptores Græcos, Latini vocabuli vsurpatione. Pro *griles*, grilos lego. Scribitur mox, *deo Enantismo, fudisse*: ego reponendum censeo, Balnea oleo œnanthino: qua de re qui mihi fidem non habet, Plinium consulat, apud quem li. 13. cap. 1. oleum & vnguentum œnanthinum reperiet. Zetæ quæ sunt in eodem libro, quæstionis est. ego diætas interpretor: vt enim pro [illegible], [illegible] dicitur, sic pro diæta aeta.

Zeta.

Reperio in Antonini itinerario Hipponem Zarrhytum pro Diarrhyto, & apud Cyprianum zabolum pro diabolo. Est autem zeta vel diæta, ædificium vel membrum domus, cœnationem & cubiculum habens. Plinius lib. 5. epist. *contra mediam ferè porticum zeta paulùm recedit.* Sequitur mox in Lampridio, *est in hac zeta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, sonum excludit: iunctáque ei quotidiana amicorumque cœnatio.* suprà lego *fertur & promisisse phœnicem conuiuis, vel pro eo libras auri mille, vt in prætorio eas dimitteret.* mox subijcit, *marinæ aquæ columbos diuisit.* nam *diuisit* lego, non *dimisit.* Scio multa esse in ea vita, quæ explanationis indigeant: sed nos modum adhibebimus, & reliqua aliorum industriæ relinquemus, aut in aliud tempus differemus.

CAPVT V.

Lymphis Malliam Catullo, hominetad lecticam, Latinè loqui, verba Latina.

NODVS est in versibus Catulli in Mallium, vindice dignus & enodatore: eos versus proponam, deinde quid sentiam, eloquar.

Lymphis Mallia.

Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphaq; in Oeteis Mallia Thermopylis.

Ac satis quidem apertum est quæ sit Trinacria rupes. Ætnam enim ardentem significari nemini ferè ignotum est: aqua Mallia quæ sit, non perinde constat. fuisse autem notius aquarum calidarum in Thermopylis lauacra, vel ipso nomine Græco satis indicatur: tantùm cur Malliam aquam vocet obscurum est. ego censeam ex eo sic appellatá esse, quòd L. Manlius cum Catone Censorio bello Antiochi per inuia & abrupta ad iugum Thermopy-

mopylarũ euaserit, quę res victoriæ causa Romanis fuit. Plutarchus in Catone Cens. [illegible]
Cùm igitur ad Malliũ scriberet Catullus, quid mirum est aquam in Thermopylis nomine eius gentilis esse ab eo signatam, & hoc blandimento & assentatione quæsitam eius esse gratiam? Scribit idem Catullus epigr. 12.

At certè tamen inquiunt, quod illic
Natum dicitur, ære comparasti
Ad lecticam homines:

Homines ad lecticã.

quem ego de lectariis locum interpretor, quos habere soliti erant Bithyniæ reges, & inuenerant: Cicero 7. in Verrem, *Nam (vt mos fuit Bithyniæ regibus) lectica octophoro ferebatur, in qua puluinus erat pellucidus melitensi rosa fartus.*

Latinè loqui.

Latinè loqui, vt aliud addam, quo sensu dici vulgò soleat, & ab auctoribus vsurpari, nemini puto ignotum: sed tamen interdum est verè & simpliciter loqui, nihilque mentiri, nec supra verum rem efferre: Cicero 6. in Verrem, *non enim verbi neque criminis causa augẽdi complector omnia, cùm dico nihil istum eiusmodi rerum in tota prouincia reliquisse: Latinè me scitote, non accusatoriè loqui.* Bene scilicet Latini de Latinis existimabant, eos simplices & ingenuos, minimeque simulatos & fallaces mendacesque existimabant: vnde illa loquẽdi ratio, vt existimo manauit. Sed & Martialis Latinè loqui dixit, pro simpliciter & apertè & ingenuè, & sine dissimulatione & integumento verborum loqui. nam se Latinè dicit loqui, cùm obscœna & lasciua obscœnis & lasciuis petulantibusque verbis apertè proloquitur. Eius verba sunt in epistola libri primi, *Si quis tamen tam ambitiosè tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potius titulo contentus esse.* nam epigrammata sine circuitu vllo apertè lasciuiunt, & petulanter loquuntur. Et lib 11. epigr. 21.

Cæsaris Augusti lasciuos liuide versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.

Verba Latina.

vbi verba Latina appellat, quæ apertè & ingenuè lasciuiam & flagitia enunciant, qualis est epigrammatum lingua. Simplicitatis enim Romanæ & Latinæ ducebant esse, suis res vocabulis afficere. proinde clausulam epigrammati Martialis hanc adscribit, quæ interpretationem meam confirmat:

Absoluis lepidos nimirum Auguste libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

CAPVT VI.

Vox fusca, institorium, mitellita, Mazaces, cirrus, escoma, synthesina, & quædam in Tranquillo emendata.

NON solùm optimorum virorum vita ad imitandum nobis proponenda est, verumetiam sceleratissimorum & nefandorum ad fugiendum. Nam vt ex illorum laude dignitas virtutis splendidius elucet, sic ex horum dedecore turpitudo vitiorum clarius apparet. Nuper itaque legebam Neronis vitam: ex ea, quæ ad horum commentariorum supellectilem instruendam pertinerent, pauca quædam in instrumentum retuli.

Tranquillus emendatur.

Cap. 6. natus esse Nero scribitur ante nouem menses quàm Tiberius excessit: hic ego in priscis libris reperio, *ante post nouem menses*: vt mihi dubium non sit, quin legendum sit, *Natus est Antij post nouem menses*. itaque, quòd Antium eius esset natale solum, sic dilexit, vt eo imperij sedem transferre cogitarit. Cap. 25. scribunt libri melioris æui, *quoties autem ad consultandum secederet*: non vt editur, *sederet*.

Fusca uox.

Fusca autem vox est ea, quæ à Græcis, vt è Dione in Ner. patet, [illegible] vocatur, cuius tam sæpe apud Aristotelem mentio est. In eodem antiquo codice, quod dissimulandum non arbitror, cap. 20. *aliquid se suffertì inuiturum dixit*, reperio: erit autẽ sufferum [illegible], quod non delicatum & molle, sed subagreste & subrusticum, & propè ferum, quod in cantu nos interdum magis delectat, quàm blandus & eneruatior modulus.

Sufferũ.

Ideo ego hic legi a multis sufferti, quod & improbare non est meum: imò verò ante approbaui, & [illegible] esse dixi, vt & subbibere est quod Græci [illegible] dicunt: hanc tamen tanquam testificationem veteris lectionis prætermittere non debui. Cap. 25. pro, *præcunte pompa cæterorum cum iuulis*: lego eiusdem assertione libri, *pompa cæterarum*: vt ad coronas, de quibus perspicuè agit, referatur, non ad homines: & hanc scripturam facilè sensus approbat. Necnon & illud cap. proximo sic lego, *quintana domi constituta, vbi partæ & ad licitationem diuidendæ prædæ pretium absumeretur*: non vt nunc circunfertur, *assumeretur*. Mox nihilo secius lego, *Matronarum institorio copas imitantium*. sunt autem copæ mulieres quæ coponam exercẽt, vt in illo versu, *Copa syrisca caput Graia redimita mitella.*

Institorium.

Scribitur ibidẽ in bibliothecis antiquis, *quorum vna mitellita quadragies HS constitit*. genus videtur esse placentarum tanquam mitellatarum: est & medicis miclera, tanquam fortasse miculata, antidotus. edunt publici libri *mellita*, nec damno, sed ea quam proposui mystica, vt ita dicam, scriptura est.

Mitellita.

Scribendum cap. 30. *phalerata Mazacum turba atque cursorum*. sunt Mazaces equites, qui in comitatu nobilium erant olim ferè ex Africa: Martialis lib. 10. epigramm. 11.

Mazaces.

Et Libys in multo puluere sudet eques.

Nemesianus equos Mazacas laudat, qui ex interiore Africa erant:

Quẽmq; coloratus Mazax deserta per arua
Perduxit.

Ex fidelissimis libris etiã lego cap. 45. *statuæ eius à vertice cirrus appositus est cũ inscriptione Græca, nũc demum agona esse, & raderet*: q. scilicet in tãto discrimine nõ deberet cirratus aut cincinnatus esse, sed cirros radere. Mox cùm reperiam,

Cirrhus.

alterius

Asconia. *alterius collo ascopa deligata*: non dubitâter *ascoma* legam, vt sit velut culleus, quod nomen est neutrum Græcis, sed Latinis etiam fœmininum. Dio in Ner. emédationem adiuuat, qui [illegible], id est, culleum dicit eius statuæ appensum fuisse. Lego cap. 40. *permisit hoc Hirelus Galbæ libertus*: nam ita vocabatur. Cùm autem cap. 28. scribitur, *cum dote & flammeo persolenni nuptiarum celeberrimo officio*: iniurius in Tranquillum non fuerit, qui *per solenne*, legerit: etsi ab omnibus libris recedet, quorum fidem non semper sequi oportet. Cap. 11. *vt flores fistulatis & vnguenta desuper spargerentur*, in duobus optimis codicibus legi, hoc sensu: fistulatas fuisse cœnationum tabulas ad flores spargendos & vnguenta fundenda: *ex fistulis* tamen, quod peruulgatum, non moueo, sed illud alterum etiã accommodatum ad sententiam ostendo iuratorum propè dixerim codicum fide & testimonio probatum. Cap. 19. reperi, [illegible], non vt in omnibus [illegible]. Illud cap. 34. multo salsius est & acrioris aceti, quòd natis solutilis sententia matrem interfecerit Nero: de cuius machinatione & Tranquillus & Tacitus lib. 14. scribunt. sed & illud cap. 40. sic legi, [illegible]: quod haud paulò melius est, quàm quòd in peruagatis codicibus legi. Ferè Græca à librariis Latinis malè effingebantur literis, inde coniecturæ legentium secutæ qualiacumque eruerunt verba, vestigia ductusque literarum rimantes, & vicinitatem vocum & similitudinem captantes. quod repono literatè satis & planè scriptum erat, vt præstare ausim ita scripsisse Tranquillum. Quod sequitur cap. 54. etsi primo statim coniectu oculi animaduerti potest, quia tamen in libris tandiu hæret, non tam mihi expectanda est aliorum opera, qui corrigant, quàm mea declaranda & profitenda: *proditurum se parta victoria ludis.* hic facilè omnes agnoscunt esse legendum, *partæ victoriæ ludis.* & mox, *saltaturumq; Virgilij Turnum.* quod vtrunque in optimo codice reperi. tam enim securus certusq; victoriç sibi videbatur, vt iam de victoriæ ludis sibi cogitandum putarit, ac loqueretur disponeretque quæ ludis illis facturus esset. hoc autem aptius est quàm quod in literas mittitur. lego etiam in antiquis libris, cap. 51. *ac plerumque synthesinam indutus.* Synthesina. nam etsi synthesim probo, tamen synthesinam dissimulare non possum, cùm vestem subaudire perfacile sit. Hæc oscitãtes & propè aliud agentes colligebamus, nauseam grauiorum studiorum hoc veluti sapore detergentes amœniorum auctorum. vtinam, vt à nausea hæc nos liberarunt, sic & à fastidio hominum vindicent.

CAPVT VII.

Chara, catlaster, catlitio, subare, surire.

ID quod hic scribam tui beneficij est, Guilielme Pelisseri, Mõtis Pessuli episcope, sed interprete me ad alios manabit, & qui vnum obligatum censes, populum habebis tuo merito sibi deuinctum. Scribit Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *est etiam genus radicis inuentum ab iis qui fuerant cum Valerio, quod appellatur Chara, quod admistum lacte multùm inopiam leuat: id similitudinem panis efficiebat: eius erat magna copia.* Chara. Quæ sit hæc herba, quæsitum est. Plinius lib. 19. cap. 8. *nec non olus quoque siluestre, & triumphorum Diui Iulij carminibus præcipuè iocisq; militaribus celebratum: alternis quippe versibus exprobrauère lapsana se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. est autem id cyma siluestris.* cap. 8. eiusdem libri Plinius lapsanam inter brassicas syluestres numerat, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. sed & de generibus brasicç disserens ita ibidem tradit, *Etiamnum vnum syluestre Græci cheram vocant, pontifici armon, alij leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore.* hanc testantur scripturam veteres omnes libri, sed cheræ nomine offensi correctoresne dicam an deprauatores *agrium* supposuère. Isidorus lib. 17. cap. 10. *armoracea*, inquit, *hæc est lapsana.* vetus lexicon armoraceam [illegible] interpretatur. sed Plinius duas herbas in vnam confudit, lapsanam & armoraciam, quç caulibus & foliis tam indiscretis sunt, vt ne a peritis quidem vix distingui possint nisi flore: quo factum esse reor, vt quod de chera dixit Cæsar, de lapsana Plinius retulerit, cùm armoraçea, vt dixi, indistinctæ & geminæ cuiusdam sit cum lapsana similitudinis, & vtraque species sit brassicæ syluestris. Dixit Cæsar radicem illam inuentam fuisse ab iis, qui cum Valerio fuerant, milites eos intelligens, qui duce Valerio in Asia fuerant Mithridatico bello: Valerium autem eorum ducem insidiosè interficiendum curarat Fimbria. Erit & istud quod subscribam muneris tui, quod hominas non minùs à te ingeniosè excogitatum quàm verè, qui quidem alicuius iudicij & intelligentiæ sunt, vt existimo, prædicabunt. Scribit Vitruuius lib. 8. cap. 4. *ideoq; semper transmarinos catastos emere formosos, & puellas maturas, eosq; coniungere, vt qui nascerentur ex iis, non solùm egregia voce, sed etiam forma essent non inuenusta.* Calastros Hermolaus legit, Iucundus notat *callastos* esse veterem scripturam: tu germanam restituis vocem, *catlastros*: sententiæ propugnatorem tuæ producis Charisium, qui lib. 1. gram. ita scribit, *puer pueri, catlaster catlastri.* addis interpretationem (quam verissimam reor) catlastrum esse tanquam catulastrum, vt Græci dicunt [illegible] pro Catullo, [illegible] pro Proculo. Catlaster catulastrum autem explicas grandiorẽ catulum & grandiorẽ puerũ. Sic pro Catulitione Catlitio. in antiquis Plinij exẽplarib. li. 16. c. 25. sincera fide reperitur catlitio, vt in illo loco, *Catlitionem rustici vocant, gestiente natura semina accipere, eoq; animam inserente omnibus satis.* In vetere critico tamen integro vocabulo catulaster reperitur, & exponitur [illegible]: vt catulire

est

est ad Venerem incitari, quod [illegible] dicitur, vt
Subare. Surire.
subare interprete vetere grammatico [illegible], surire [illegible]. hæc duo verba vsurpauit in priore Apologia Apuleius, priusque fœminis, posterius maribus attribuit, *Fœminæ subent, mares suriant.*

CAPVT VIII.

Fragilis, culices pati rotūdos, Vasa, bene vasati, equus sagmarius, columbus.

NON me latet quantum pudori tribuendum sit, eiusque omni in re potissimum habendam esse rationem, ac optimorum interdum auctorum ob turpitudinem & obscœnitatem scripta meritò improbari, quòd cùm animi sit interpres oratio, nequiter cogitasse & sensisse, qui flagitiosè scripserunt, videantur. ac me iudice scriptores saluo semper pudore suas cogitationes literis mãdare debēt. Hoc ego capite eidē culpæ obnoxius forem, si potius animi mei sensa explicarem, quàm verba aliorum enodarem, quæ etsi obscœne sunt, tamen quia eorum voluitamus libros, & angimur cùm quæ vis verbo subiecta sit, non intelligimus, explicanda existimaui. Scribit Flaccus lib. 1. sat. 8.

Iulius, & fragilis Pedacia, furq; Voranus.

Fragilis.
quo sensu obsecro fragilem dixit? frãgere turpe verbum veteribus fuit, vt & diuidere. fragilis igitur est mollis, qui muliebria patitur, qui pathicus est. Aliud quiddã æquè obscœnum est explicandum. Adrianus Imperator Floro culices rotundos obiicit lepidis his versiculis,

Culices pati rotundos.

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

in quam tandem sententiam? ego ad caprificationem allusum puto, in qua culices è caprificie euolantes, in ficos penetrantes maturitatem afferunt: id Græcè [illegible] dicitur. Culices autem vocantur [illegible], vnde [illegible], id est, caprificata mulier, quæ propè exactis mensibus vicina est partui & inciēs: & [illegible], id est culices passi & caprificati à Græcis appellantur, pathici, vt è notissimo constat versu,

[illegible]

id est, nullus cinædus, qui non caprificatur. Lampridius in Heliogabalo scribit, *Romæ denique nihil aliud egit, nisi vt emissarios haberet, qui ei bene nasatos perquirerēt.* huic astipulatur scriptoræ Egnatius: cuius pace, contendo legendum vasatos. à naso enim non dicitur nasatus, sed nasutus. nam partem eam, quæ honestè nominari nō potest, vasa etiam vocabant: Plautus in Pœnulo, Se. Seris spectatum.

Vasa. Bene vasatus.

—fatio quod mœchi non solent, salua vasa domum refero.

plerunque enim accidebat, vt mœchis virilia amputarentur: in quo Plautus ludit facetè. illud autem perspicuè sententiam Egnatij confutat, quòd lauacrum publicū in ædibus aulicis Heliogabalus fecerat, vt ex eo conditiones bene vasatorum hominū colligeret. nam si nasati à naso dicendi sunt, quid balneis, in quibus hominum corpora nudātur, est opus? an homines operto capite incedebāt, nasumque nunquam, nisi in balneis aperiebant? non licebat è plateis, è viis, cōditiones legere hominumque nasum inspicere? Quæritur qui sit in Imperatoris illius vita equus seginarius? e- gomendum insedisse arbitror, & sagmarium legendum esse censeo. Suidas, [illegible]. ex quibus intelligimus sic vocari dossuaria iumenta & sarcinaria. quæ impedimenta ferunt resque necessarias. nomen habent è sagmate, id est strato, cui onera aptantur. Isidorus, *sagma*, inquit, *quod corruptè vulgò salma dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus sagmarius.* videtur tamē in ea vita esse simpliciter equus stratus. Iam cùm in ea scribitur, *Marinæ aquæ colymbos exhibuit*: eo nomine intelligo, [illegible], id est piscinas & natationes, vt apud Prudentium, hym. 12. [illegible],

Equus sagmarius.

Donec virenti fluctuet colymbo.

CAPVT IX.

Neptuninus, Catullus emēdatus, relinquere celebranda chorea, Verpus, semirasus, hera Tritonis.

Neptuninus.

TENE *Thetis tenuit pulcherrima Neptunine.* versus est Catulli in epithalamio Pelei & Thetidis, quod carmen imitatione Hesiodi, vt reor, scripsit. nam Hesiodus epithalamium in eos ediderat, cuius erat principiū, vt Tzetzes refert, [illegible]. Veruntamen in versu Catulli, ab omnibus quos quidem vel legerim vel audiuerim, Neptunine patronymica deriuatione fictum intelligitur, vt Oceanine, Nerine: à quibus dissentio, cùm linguæ Latinæ retineri cōsuetudo potius debeat, quàm in eam Græca introduci peregrinitas. quid enim vetat hic Neptuninū vocari eum, qui ex elemento Neptuni & neptibus vxorem petat, & Neptunum genere contingat? Itaq; vocandi sensu de Peleo audiēdum arbitror, aut Neptunine legendum. Minimè autem dubitandum est, quin germana lectio sit,

Catullus emendatur.

Cranonis-q; domos, ac mœnia Larissæa:

cuius satis aperta in vetere scriptura extãt monumenta & indicia.

Nec dum etiam sesēq; sui tam credidit esse,

cùm ait, *sesēq.* hic dici crediderim, vt iam iámque dici solet. non enim plus est quàm sese & iamiam, vel se & se, iam & iam, vt iteratio particulæ sit.

Sæua quòd horrebat prisci præcepta parentis.

explicandum hic reor priscum pro seuero & antiquo, quòd tales veteres & antiquos fuisse opinio

opinio sit, vt seuerioris & censorij iudicij & acerbitatis. si verebaris, inquit, sine consensu seueri tui patria Ægei vxorem me ducere, quod eius iussa & monita pertimesceres, qui tibi districtè edixerat, ne se inscio & ignaro vllam duceres. sed & suprà, *O bona mater*, de Thetide dici crediderim: vel potius de heroum matre.

Confestim Peneos adest, viridantis Tempe,
Tempe quæ siluæ cingunt super impendentes,
Mnosium linquens claris celebranda choreis,
Non acrios: namq; ille tulit radicibus altas fagos.

Fateor hac in salebra diu me impeditum hæsisse, retentumq; consilij inopem pliculum restitisse: veruntamen tandem aliquando sensum & rimanti, & vestigia scripturæ scrutanti venit in mentem emendare, *Æmonidum.* &, *Non agros*: hoc sensu, Peneus relinquens Tempe adiit, non relinquens agros. agri enim aperti sunt & frumentarij, nec nemorosi: at is multis arboribus onustus frondosa & siluosa Tempe populatus est, deuexitque inde fagos, lauros, platanos, populos, cupressos, vt vmbraculum texeretur in vestibulo: tantúmque arborum attulit, vt Tempe purgato spatio choreis ducēdis latè parentia Æmonidibus puellis & Thessalis relinqueret. Nam non est eruditis hominibus incompertū & ignotum, locum à poetis Græcis latè patentem appellari elegantissimè [illegible], in quo scilicet choreæ institui. facillimè & commodissimè possunt; quod epithetum Catullum voluisse reddere suspicor. Itaq; pro claris choreis, fortasse quispiam non inuita Minerua latis choreis scriberet: quanquam id non ausim temerè mutare, cùm *claris* videam retineri posse.

Linquere celebranda choreis.

Quę est in eo carmine? *Rapidi Tritonis hera!* ego Mineruam reor, quæ apud Tritoniam paludem & Tritonem amnem nata fuisse dicitur & culta, vnde & Tritonia vocatur. Versus aūt istos eiusdem poematis sic legendos censeo,

Hera Tritonis.

Quod tibi si sanctæ concesserit incola Itonis,
Quod nostrum genus & sedes defendere sueta
Annuit, vt tauri respergas sanguine dextram.

Quiddam & è Catullo præterea attexam, epigrammate 44.

Verpus

—Verpus præposuit Priapus ille:

vt in re fœdissima dicitur, ob renudatam glandem. qua de causa & à Plauto deglupta mænas probrosissimè dicitur in Pœnulo, Scen. Si ego minam. & Iudæi ob eam partem nudatam & retectam, apellæ recutiti verpi per summam contumeliam vocabantur. sic & [illegible] à Græcis etiā vsurpatur. Ait Catul. epig. 55.

Semirasus.

A semiraso tonderetur vstore.

hic eū interpretor, qui est extremæ vltimæq; conditionis atque sortis. nam seruitia præsertim quæ in machinis habebantur, ergastulis, pistrinis, semirasa erant: Apuleius lib. 1. de Asino aureo, *frontes literati, & capillum semirasi, & pedes annulati.* At myrtea Asia, aoiè à me explicata, ad Asiam paludem crescens, quæ in Lydia erat, etiam commodè intelligetur. Eius autem prima syllaba apud Homerum & Maronem producta est.

CAPVT X.

Cyclopas non Siculæ, sed continentis habitatores fuisse, clypeus Argolicus.

VEtus opinio est non solùm Latinorum, sed etiam monumentis Græcorum literisq; testata atq; celebrata, immanes illos Cyclopas eam partem Siciliæ incoluisse, vbi Ætna & Leōtinus ager est. certè Maro 3. Æneid. Cyclopes vocat,

Aetnæos fratres cælo capita alta ferentes.

In quo tamē ab Homero, ad cuius speculum se totum fingit atque componit, recessit. nam Cyclopes in eo, insulæ nō sunt, sed continentis habitatores. si quis tamen me roget, quam eis sedem regionemq; assignandam putem, alium sibi decemuirum aut dictatorē vt quærat dicerem, mihi enim [illegible] aqua hæret. Homeri narratio non minus mihi errare & vagari, quàm Vlysses Homericus videtur. Itaque si rediuiuus ab inferis Homerus excitatus rogaretur, quas horas continentis tenuerint Cyclopes, se nihil pro testimonio iuratumq; scripsisse, vt opinor, responderet: narrationemque se potius iucundam ad homines delectandos, quàm historiam & incorruptam veri memoriam contexuisse diceret. sed doceamus eos insulanos nō fuisse, sed continentis incolas. Primum insulam nō appellat Homerus, sed terram:

Cyclopes non insulani sed continentis incolæ.

[illegible]

Sed & continentem appellat,

[illegible]

Siciliam autē multo post in Solis bubus insulam appellat: ne quis cùm id compertū non haberet, terræ nomine generali aut continentis contentum fuisse suspicetur. sic enim scribit Odyss. μ.

[illegible]

Id cùm aliquādo disputantem audissem omnium huius ætatis hominum, de quibus vel audierim vel legerim, Petrum Castellanum Aureliarum episcopum, qui Francisco rege & Errico, literis in Gallia nostra velut Apollo alter præfuit, magnoq; earum detrimento ex hac mortali statione in æterna cœli tēpla beatumq; bonorum domicilium subuolauit: etsi tanti viri auctoritas satis momēti ponderisq; habebat, vt quod eum sentire vidissem, nefas propè existimare deberem non verum esse suspicari: tamen vt locum Homeri diligentius excussi & expendi, vt clariss. virum disseruisse audierā, gratulatus sum ita me reperisse. Cyclopibus tn̄ video sedem à sequentibus poetis & scriptoribus attributā in Sicilia fuisse: in quo, vt docui, ab Homero recedunt. Quòd autem Maro scribit de Cyclopis oculo,

Argolici clypei & Phœbeæ lampadis instar,

Argolicus clypeus.

de magnis & rotundis clypeis Argiuorum ad amplificationem superlationemq; poeticam accipiendum est, qui totum tegebāt corpus,

vnde *ἀσπίδος ἀμφιβρότης*, ab Homero Iliad. Λ. dictum est: & ex acie exanimes in clypeo propter magnitudinem velut feretro referebantur. de Argolico clypeo sic scribit Ælianus, *λέγει ὅτι τὴν γυναῖκα ἀσπίδα μείζω ἀργολικὴν ἔχων*. Dionys. Halicar. lib. 4. *τότε ἐπωτίξατο ἐκ ἐγδεκασμένα λέγε, ἴσα τῷ φόρῳ ἰπατάξη ἀσπίδας ἀργολικὰς, καὶ δόρατα, καὶ θώρακα χάλκεα.*

CAPVT XI.

Integumentum, Veruina, tenus, soricina nænia, dare ludum, Thymianæ oues.

IN Bacchid. Plauti, Sc. Quid istuc. iocus est frigidus, imò verò ne iocus quidem, ob vnius vocis prætermissionem, quæ desideratæ facetias poetæ lepidissimi corrumpit: *Nequam esse oportet, cui ta integumentum improbus es*, emendo, Integumentum. *Nequam esse oportet scutum, integumentum improbum est*. nam integumenta vocabantur & tegmenta, operimenta scutorum & sagmata: Cæsar lib. 2. de bel. Gal *temporis tanta fuit exiguitas, hostiumq; tam paratus ad dimicandum animus, vt non modò ad insignia accommodãda, sed etiam ad galeas induendas, scutisq; tegmẽta detrahenda tempus defuerit*. In eadem comœdia, Sc. Hunc hominem. quod scribitur, *Quia patri omne cum ramento reddidi*, facit, vt cùm in Trucul. in prologo lego,

Puluisculum. Ramentum. *Quo citius ab eo rem auferat cum puluisculo*,

puluisculum ramentum esse interpreter, & omnem scobem & puluerẽ, Sc. Nimio illuc.

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchrè, ita intendi tenus.

Tendicula hic ad capiendos turdos significatur, cuius funiculus transenna, & ex eo fortasse Tenus. instrumentum ipsum: paxillus tenus vocatur. sic Pollux in muscipula funiculũ, quo tenetur tenus, *σκάστρον* & *μήρινθον* vocat: paxillum *σκανδάληθρον*. In esd. fab. Sc. Meamne hic.

Si tibi machæra est, nobis veruina est domi
Qua quidem te faciam, si tu me irritaueris,
Confossiorem soricina nænia:

Veruina. veruinam quatuor syllabarũ esse crediderim, & obeliscum significare, id est, paruum veru, & tanquam vericulum. se enim eum minatus veru confossurum. nec enim cæsim ferit veru Soricina nænia. sed punctim, nec obtruncat, sed confodit. Soricina nænia nõ aliud quicquam videtur esse, quàm cantiuncula quædam celebris de confosso sorice, qui dum rodit, suo indicio plerunque confoditur. proinde canebatur Sorex suo indicio confossus periit, aut aliud quiddam simile. Ibid.

Illa in arcem abiuit ædem visere Mineruæ:

vt in palliata, eaque attica dictum est. nam Athenis in acropoli Mineruæ ædes erat. Scen. Quis sonitu.

Dare ludum. *Sed nimis nolo desidiæ ei dare ludum.*

Eodem modo Horatius est locutus lib. 3. ode 12. *miserarum est nec amori dare ludum*. Ait ibid. Plau Thymianæ oues. tus, *Vetulæ sunt thymianæ*. Thymianæ à thymo dici videntur. nam in Narbonensi Gallia Lapidei campi thymo abundabant, eoq; infinita pecudum milla conueniebant. thymianæ tamen hic malæ erunt, credo propter longinqoitatem viæ macrescentes. thymiamæ se in veteribus libris reperisse scribit Ioachimus, vtriusq; linguę hodie princeps, quę vox quid significet consulendum Apollinis oraculum, nisi thymum amantes explices: ac vidi q thymiama defenderent, vt rai diuinæ aptas, quales emebantur à pancioribus viliores & macriores. aliquando & minæ legendum existimaui, sed qoin thymianæ tueamur & defendamus, nihil esse videtur causæ.

CAPVT XII.

Martiobarbuli, stipendiarij, barbulus, stigmata militum, exculcatores.

LAsciuia quadã militari Martiobarbuli videntur appellari esse milites, qui plumbatas gerebant, id est glandes plumbeas, quæ & ipsæ etiam nomine Martiobarbuli vocatæ per ludum & iocum videntor esse, q cùm pisces in deliciis essent, in quibus numerantur barbi & barbuli, plumbatæ, quasi non conuiuij sed Martis barbi essent & cibi, iocularitet Martiobarbuli dici potuerint. Veget. lib. 1. cap. 17. de re mil. *plumbatarũ quoq; exercitatio, quas Martiobarbulos vocant, est tradenda iunioribus*. vetus Grammaticus barbulum exponit *φάγρον ἰχθύν*. is etiam scriptor lib. 1. cap. 18. stipendiarios milites appellat, qui aliquot iam stipẽdia habẽt, tironiq; opponit, qui nouellus est: alioqui stipendiarij sunt vectigales, q pendũt stipendia. *non tantum*, inquit, *à tironibus, sed à stipendiariis militibus salitio equorum districtè est semper exacta*. Qui militiæ erant adscripti, in eorũ manibus stigmata notabantur, vt scribit Aëtius his verbis, *στίγματα*, inquit, *καλοῦσι τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα τῶν στρατευομένων ἐν ταῖς χερσίν*. Vegetius lib. 1. cap. 8. *sed non statim punctis signorum scribendus est tiro dilectus*. Et libro 2. capite 5. *Nam victuris in cute punctis milites scripti & matriculis inserti iurare solent*. idem & fabricensibus fiebat. Imperatores Arcadius & Honorius, *stigmata, hoc est, notæ publicæ fabricensium brachiis ad imitationem tironum infliguntur, vt hoc saltem modo possint latitantes agnosci*. Apud eundẽ porrò Vegetium lib. 2. cap. 11. pro fabris lignariis & instructoribus, fabros tignarios legi melius promiserim & structores, antiquis adpromissoribus libris. Nihilo secius & illud cap. 15. eiusd. libri insincerum corruptumque est, *post hos erant ferentarij & leuis armatura, quos nunc auxiliatores & armaturas dicimus*. Est & aliquantillũ hoc quidem fœdarũ in antiquis libris, in quibus exsculratores scribitur, sed vero proximũ. legendũ enim exculcatores, q scilicet missilia & lapides & glandes exculcãt & eiiciunt. In imperij Rom. cõmẽtario exculcatores seniores nominant. Locus itẽ vlserosus & saniosus est apud Vege. eiusdẽ vocis cõtaminatione, cùm li. 2. c. 17. scribitur: *ferentarij aũt, armaturæ, scutatores*: antiqois in libris scultatores inuonio: tu exculcarores scribe.

Marginal notes: Martiobarbuli. — Barbuli. — Stipendiarij. — Stigmata militum. — Exculcatores.

ſcribe, & ſenſus conueniet. Sed & cap. 21. vbi legitur, *ſicut primicerium in officio præfectorum prætorio*: reperi, ſicut primiſcrinius, cuius, vt verũ ingenuè fatear, non me pœnitet: & ſcindulas pro ſcandulis reperi, quæ aſſertorem & vindicem habent Iſidorum.

CAPVT XIII.

Concinnitas, porriciæ, fellitare, fellebris, frutis.

HVIVS muneris eſt atque operæ ſagacitet odorari, ſi quid vſquam lateat, quod ſupra captum ſit hominum mediocriter eruditorum, idque è luſtris in quibus delitеſcit, extrahere in lucem. Igitur obſeruaſſe videor,
Concinnitas. quod nec triuiale, nec diobolare eſt, concinnitatem in breuitate & cõpendio poni, quod infrequentius eſt, quàm vt obſeruatu & annotatu indignũ eſſe videatur. *egrediemur*, inquit Solinus, *propoſitæ concinnitatis modum.* & in epiſtola, *vt nec in eo prodiga ſit copia, nec damnoſa concinnitas.* Ex eodem ſcriptore & alia inueſtigata eruam, & bonæ iuuentuti huc relata tranſmittam. Porricere verbũ ſacrificale peruetuſtum eſt, in reddendis extis & porrigendis vſurpa-
Porriciæ. tum: inde porricias exta, quæ in aræ foco ponuntur, quòd diis porriguntur, à Solino vocata reperio: *nec ignis*, inquit cap. 11. *in hanc congeriem adponitur, cum porricias intulerint*, id eſt, cùm intulerint exta aræ, quòd ſponte illa lignorũ ſtrues flammam cõcipiat diuino quodam miraculo. Verbum quoddam eſt & obſcœnum &
Fellitare. præfãdum, fellitare, quod apud eundem pro mammam ſugere, honeſta ſignificatione & memoranda reperi: vt ſuſpicio inde ſit honeſtum initio verbum fuiſſe, ſed poſtea infandæ libidinis ſignificatione redditum eſſe infame, cùm eius eſſent natales primigeniaque notio non illiberalis. ſic enim cap. 47. de pullis equinis ſcribit, *nequaquam mater pullo vbera præbet fellitanda*: quod cenſoria quadam inſcitia, in *vellitanda* adulteratum eſt: alij fellicãda etiam legunt, neque fortaſsis ineptè, & ex auto-
Fellebris. graphis, vt auguror, priſcis. Fellebre ab eodẽ verbo non inconcinnè, nec inuita Minerua confinxit, in cuius tamen locum irrepſit funebre: vt fata videantur eadẽ verborum quæ nationum multarum, quæ ſuis expulſæ ſedibus ſolum vertere coactæ ſunt. ſic autem ſcribit de boa. cap. 8. *longo ſeculo ita fellebri ſatietate vltimò extuberatur, vt obſiſtere magnitudini eius nulla vis queat.* nam anguis ille ſugẽdis boum mammis in immenſam diſtẽditur amplitudinem: vnde & boa vocatur à bubus. eam igitur appellat fellebrem ſatietatem, fellando, id eſt vbera ebibendo emulgendoque, quæſitam ſa-
Frutis. ginam & molem. Frutis ab eo etiam Venus appellatur, ſiue corrupta eius nomenclatura, (nam vt Græci Latina; ſic & Latini viciſsim Græca corrumpebant malè pronuntiando) ſiue hoc etiam originis Latinę eſt & vernaculæ, à fruendo. nam frutinal templum Veneris Frutæ, à fruendo veteres appellarunt. verba Solini ſunt eod. cap. *vbi dum ſimulachrum, quod ex Sicilia aduexerat, dedicat Veneri matri, quæ Frutis dicitur, à Diomede palladiũ ſuſcipit.* hic ego nihil moror editiones, quæ *ἀφροδίτην* euulgãt: quod in chartis vermiculatis reperi, piaculare facinus putarem, niſi lectori indicarem: à quo nomine cùm Latium antiquum non abhorruerit, cur ego ſepultum eſſe potiùs ſinam, quàm rediuiuum ſuſcitem? In eadem obſoleta & verminante charta reperi, quod huic paginæ commendandum eſt & prodendum, *cum omnis fœtus ver ſacrum miſſus*: cùm publicatum ſit, *vel ſacro miſſus*, flagitioſè & turpiter ſugillato loco. ver autem ſacrum quid ſit è Feſto Põpeio promptum cuiuis eſt cognoſcere.

CAPVT XIIII.

Multa in Tranquillo emendata, minor Codetta & maior.

AN Iulius Cæſar Suetonij integer ſit, addubitatum video: ſed cùm cap. 1. in antiquiſsimis exemplaribus, *annum agens ſextumdecimum*, ſine Cæſaris nomine reperiam, nihil- Tranquillus emẽdatur.
que de eius natalibus & gente loquatur, ſine controuerſia puto mutilum & abſque capite principium eſſe. ſed ex eo libro libet quędam velut decerpere. Cap. 5. *auctores*, inquit, *tribunitiæ poteſtatis reſtituendæ*: lego actores, vt & ſcriptum habet antiquiſsimus & optimus liber: nec dubium quin hæc actio cùm fuerit, actores vocandi ſint potiùs, quàm auctores: quanquam ſi quis auctores tueatur, non magnopere diſſentiam. Cap. 9. pro, *& Cicero in quadam ad Atticum epiſtola*: lego *ad Axium*, aſſertoribus bonis & fidelibus antiquitatis monumentis. hic eſt Axius, cuius mentio eſt in epiſtolis ad Atticum, & apud Varronem lib. 3. de re ruſtica: ad eum quod refert Tranquillus, in quadam epiſtola Cicero ſcripſerat. Item cap. 10. gladiatorium munus lego, non gladiatorum. In pignoribus capiẽdis interdum ſupellex concidebatur, vt lib. 3. de Oratore: interdum diripiebatur, vt hic apud Tranquillum cap. 17. *Vectium pignoribus captis & direpta ſupellectile.* pignora autem capiebantur mulctæ cauſa. Prouinciæ ordinari dicebantur, non cùm magiſtratibus decernebantur, ſed cùm ſtatuebat ſenatus quo militum numero, & quibuſcum hoſtibus bellum gereretur: Tranquillus cap. 18. *ac neque more neque iure, antequam prouinciæ ordinarẽtur.* Cap. 28. ſic diſtinguo, *quando ne plebiſcito, Pompeius poſtea abrogaſſet*: hoc ſenſu, abrogauerat Pompeius lege ſua, & antiquauerat plebiſcitum, quo Cæſari ius erat abſenti conſulatum petendi. igitur ne plebiſcito ratio abſentis comitiis haberetur, Pompeius abrogauerat lege ſua imprudens. Cap. 30. lego, *ſemper Cæſarem in ore habuiſſe iſtos.* quod enim ſequitur, *in Phœniſſis*, additicium eſt. Lego etiam cap. 39. *ſeſſum in xiiij. è ſcena per orcheſtram.* Nam *ſolium* ir-

reptitium est & insitiuum. è scena autem dicit quòd in ea mimum egerat Laberius. *Nauali*, inquit ibidem, *prælio in morem cochleæ defosso lacu*. hic locus mihi semper dubiæ & sublestæ fidei, vt verbo comici vtar, fuit : nec perinde congruit. denique scripturæ vetustas aliud quiddam multò & verius & accommodatius reponit, de quo aliquid aliquando me audisse recordor de Ranconetto: *in minore Codeta defosso lacu*. Codeta, inquit Festus, *ager in quo frutices existunt in modum codarũ equinarum*. ex hoc autem Tranquilli loco cóiicimus & maiorem & minorem codetam fuisse. Lego cap. 18. *trecenos nummos*, non tricenos, quod è Dione intelligi potest. pro deducta summa æris alieni, ca. 42. nonne ad sententiam longè aptius erit, quod antiquæ memoriæ libri hodieque incolume & saluum retinent, *Deducto summæ æris alieni, si quid vsuræ nomine*. exige hanc scripturam ad sensum & grammaticorum normam, & eam probabiliorem emendatioremq; reperies. Cap. 49. *in senatu defendenti enixè causam filiæ Nicomedis*. aduerbium hic in proprij nominis locum velut per oppreßioné inuasit, cùm in antiquis libris *Nysæ causam* planè perspicueq; scriptum reperiamus. Nysa enim, vt opinor, Nicomedis filia vocabatur, vel potius filius, si Sallustio fidé habemus, ita scribenti in epistola Mithridatis, *Postremò totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripuère, cùm filius Nysa, quem regem appellauerat, genitus haud dubiè esset*. Cap. 52. *quæ scire C. Martium*: scribo, *C Matium*. is familiaris Cæsaris fuit, & quædã Ciceronis ad eum extãt epistolæ. Cap. 63. pro, *per angustias Hellesponti victor nauicula traiiceret*: reperio, *victoris nauicula* : quod qui aliquid in pectore aceti habet, aut aliquid nasi, haud paulò melius intelliget, quàm quod peruulgatum est. Cap. 72. pro, *sub diuo accubuerit* : è veteribus libris *cubuerit*, legendum censeo. Et cap. 76. *Rufini liberti sui filio, exoleto suo*: non, vt inualuit *Rufioni*. & cap. 81. *fore vt illo prognatus*: quanquã *iulo* etiam, quod excusum est, dãnare non possũ. Ibid. *quos in traiciendo Rubiconi flumini consecrarat*. sic enim flumini dicatos fuisse intelligemus, si dandi casu legamus : at hodie auferendi, vsitatum est : quod qui volet, per me sequatur. Cùm milites exauctorat & dimittit, appellat Cæsar Quirites: eo verbo ciues vrbanos, nec iam milites intelligimus. nam sic Romę in concionibus vocabantur ab oratoribus. Plutarchus in Cæsare πολίτας vertit. Cap. 82. pro, *alter Casca*, alter è Caßiis scriptum in antiquis membranis est. & mox, *Cæsar Casiij*. Ista scrutãtes & rimantes è vetere libro, tanquam è quodam rudere, eruebamus.

CAPVT XV.

Quædam in Augusto Tranquilli emendata.

Tranquil[illegible] emendat.

VITAM Augusti relegens minutas quasdam obseruatiunculas, quæ inter legendum sese ostenderunt, huc congestas describi. *Ea*, inquit cap. 2. *gens à Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta*: quod mendosum est, scribendum enim est, *inter minores gentes allecta*. quis enim nescit patres fuisse maiorum & minorum gentium? videtur autem Tranquillus memoria lapsus, qui Q. Ciceronem Asiã prætorio imperio obtinentem proconsulem nominet, ita cap. 3. scribens, *Qu. Fratrem eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem*. Sed & cap. 4. ex *Ancharia* lego. Et, *quos ex Atia tulerat*. *Atia M. Atio Balbo* : mater enim Augusti Atia appellata est, quòd Atij Balbi filia esset. Et cap. 13. *iam istam volucrum potestatem fore*: vt dicat, in alitum potestate id fore. Cap. 15. *cõspecto eum ad arma iußisse*, habent disertè & planè scriptum antiqua exempla, quod ideo adscribendum putaui, non supprimendũ. quidni enim, vt consulto & composito, sic & cõspecto dici poßit? Cap. 16. *gratiam fecit coniurandi Bononiensibus*, dixit, pro eis permisit, ne cum tota Italia pro partibus suis coniurarẽt, quòd in Antoniorum essent clientela. Cap 19. scribo, *M. Genutij*, ex in *Plautij*. & mox, *L. Audasij*. &, *item Asinij Epicadi ex gente Parthyna hybridæ*. hæc autem quam immutata sint in excusis libris, facile cognitu est comparando. Cap. 21. *gentes inalpinas* lego, vt & Plinius aliique loquuntur. Cap. 22. *pace parta ter clausit*, libri veteres magno consensu habent: *tertio* tamen mallẽ: vt &, *muliebre secus omne*. in neutro genere, antiquis, vt Plauto, quorũ interdũ sectator est, vt antiquarius Trãquillus, vsitato. Ca. 31. *de eadem re sedulò lentius*. *Violentius* excusum est, sed veterem testor scripturã. Lego cap. 67. *Cosmum seruum*, nõ Cosiniũ. & mox, *idem polum*. &, *vt Saluiã Titisceniã*. &, *an referet vbi & in quam arrigat*. Cap. 87. *contenti simus, vt veteres libri*, vel vt excusi. *simus hoc Catone*, valet, hæc feramus modicè & æquo animo, nec nobis mortem consciscamus, sitque satis vnum fuisse Catonem, qui sibi manus Vticæ attulerit. Ibidem, *pro stulto baccolum*: vt sit tanquam diminutiuum à bacelo, qui stultum & amentem significat. Ne pullus equi intelligeretur, quandocunque pullum gallinæ significare volebat, pullum pulleiaceum appellabat. proinde ibidem in veteribus libris legitur, *ad pullum puleiaceum*, quod est, in mensa ad pulli ferculum & parapsidem. Postriduani dies idcircò malè ominosi erant, quòd sequebantur ferias Calendarum, Nonarum & Iduum, & quòd postriduani dicerentur. In eo enim vocabulo malũ omẽ inest, quòd postridie omnia sera & intempestiua sunt. itaq; cùm Tranquillus cap. 92. dixisset nunquam Augustum postridie nundinas quoquã profectũ, addit in eo vitasse eum δυσφημίαν nominis, vt & in Nonis. vnde quodã diximus loco, Idus & Calendas ante nonas nominari solitas ex Asconio. Cap. 99. ante δότε κρότον, hæc verba exolescẽtia & fugiẽtia è vetere lib. eruimus, & tanquã fugitiuarij retraximus, *mimũ vitæ commodè transegisse*. & mox, εἰ δὲ καὶ ἔχει καλῶς, τῷ παιγνίῳ δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

Cap.

Cap. 100. *Præcedente, inquit, Victoria, quæ est in curia*: ea est cuius aram de senatu sublatam dolenter tulere gentes, Christianismo conualescente: de qua Symmachus sic queritur, *Quis est ita familiaris barbaris, vt aram Victoriæ non requirat?* de qua re elegantissima ei respondit epistola D. Ambrosius, in qua & hoc scribit: *huius aram* (de victoria loquitur) *struiet in vrbis Romæ curia petunt, hoc est, quo plures conueniunt Christiani.*

CAPVT XVI.

Bucellarius, zabæ, Mœrarcha, comes, cursores, defensores, mensores.

IN historiis, non illis quidē antiquissimis, quas nonnulli solas in delitiis habent, aliás que vt inelegantes aspernantur, veteribus tamen, legimus ab Aetij bucellario Valentinianum interfectum fuisse. id cùm legissem, bucellarij vox me diu anxium & solicitum habuit, neque quid ea significaret reperire poteram: & tamen semper suspicabar nomen esse aliquod militare. Tandem in macrocola incidi Mauricij nescio cuius, qui de militia Romana Græcè quidem scripsit, multis tamē & Latinis & barbaris vocabulis aspersis. ibi buccellarios equites esse scribit armatos zabis, (sic ille armaturam loricarum prope talarium appellat) & manicis ferreis, contatos quosdā & sagittarios. in magno autem honore hos equites fuisse ex eo apparet, quod in agmine ante Imperatorem exercitus equitabant, & pòst sequebantur. sed quid vetat adscribere Mauricij bilinguem orationem: χρὴ ὑπερασπιστὰς τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ, προμαχομένους αὐτοῦ τιμῆς εἶναι τῶν ἐπισήμων καὶ ἰδίων αὐτοῦ ἀνδρῶν μετὰ τῶν σκουτάτων καὶ βουκελλαρίων βάνδων· ἐπειδὴ δι᾽ αὐτοῦ τοὺς λόγους ... καὶ κατὰ αὐτοὺς τοῖς βουκελλαρίοις. Erant autem, vt opinor, equites illi Gallogræci. nam à Suida scribitur, βουκελλάριοι οἱ ἐν Γαλατίᾳ ... ὀνομαζόμενοι, καὶ ἡ τῶν βουκελλαρίων χώρα Γαλλογραικία. Non inutile autem fortasse fuerit quædam nomina carptim ex eo libro hic perstringere, quæ fortasse iurisconsultis aliquid in codice aperient ignotum, & historicis intelligendis proderunt. Mœrarchen vocat qui mœræ imperat, id est ducem, qui Græcè dicitur μοιράρχης. nam mœra ex legionibus & numeris pluribus constat, vt ex pluribus mœris meros. hi autem inferiores sunt imperatore, qui στρατηγὸς dicitur: & eius legato, qui ὑποστράτηγος. Comes est, qui legioni aut numero præfectus est, idemque tribunus militum. Idem equitū quosdam cursores vocat, qui ante agmē & aciem excurrunt, hostesque versos in fugam persequuntur: quosdam defensores, qui ex acie nec exeunt nec exeurūt, sed ordines semper seruant. Item deputatos vocat, qui vulneratos è prælio exportāt. Antecessores, qui ante agmen eunt, locaque castris metandis idonea deligunt, & vias, qua duci exercitus eom modè possit, vident. Mensores, qui loca castris metandis metiuntur. Cantatorem, qui exercitum hortatur & animat oratione milites ad fortiter dimicandum ante pugnam, velut ad eorum aures canēs. Poteram & alia inde decerpere, sed ista satis esse iudicaui: & vereor ne etiam nimium multa sint, nauseamq; pariant eis, qui nomina tātùm audire possunt secundis auribus bonis temporibus vsitata.

Bucellarius. Zabæ. Mœrarcha. Comes. Cursores. Defensores. Mensores.

CAPVT XVII.

Solea, nicere, tympanotriba, nummus, purpurissum, redimiculum, cera.

ROMANI non solebant in publico vti soleis, sed vel in triclinio, vel in cubiculo: verū foris calceis. atque ea de causa criminī vertit Cicero Verri quòd soleatus fuerit: *stetit*, inquit 7. in Ver. *soleatus prætor Pop. Rom. cum pallio purpureo tunicaq; talari.* & tribulis eoruina apud Horatium li. 1. epist. 13. gerit sub ala soleas: & conuiuator Nasidienus apud eundem lib. 2. saty. 8. soleas poscit: meretricula apud Plautum in Truculēto puerperam mentiens, & decipere militem cupiēs, soleas poscit, Sc. Num tibi *soleas*, inquit, *mihi date*. Iterum Se. *Date soleas, atque me intrò actutum ducite*. omninoq; foris solea muliebre potius, quàm virile calceamentum habebatur: Catullus epig. ad Mall. de Lesbia, —*arguta cōstitit in solea*. In eadem etiam Plauti fabula verbum est nicere, à quo deductum est nictare, quod nusquā alibi, quod sciam reperitur: significat autem signum facere, vt manum mouere, aut ea minari, Sc. Ite hac.

Emoriere, inquit, ocyus si manus niceris.
Quid si manus nicerim?

vbi icerim sæpe legendum credidi: sed cùm aliquam esse nictandi originem augurer, nec aliam quisquam comminisci posset, ne incerto patre natum verbum videatur, retinēdum putaui. Cæterùm vmbraticola dicitur in ea fabula mollis, qui in vmbrosis locis degat, nec solem puluerémque, vt homines militares, ferre soleat. Tympanotriba etiam enetuatus & effeminatus est, quales erāt Cybelæ sacerdotes, & execti Matris deûm, manibus tympana gerentes, atq; pulsāntes. In ea comœdia,

Num obsecro nam ariolus est, qua ipsus se verberat?

Ariolus quasi hariolus à fando dicitur: proinde aspirari debet, vt hordea pro forda hic absolute pro furioso ponitur. nam furiosi sæpe solent sese malè mulctare atque verberare. In eadem fabula, quod ad rem nummariam pecuniariamque pertinet & cognitionem monetæ antiquæ: nummus valet duas drachmas: cùm enim ita scribatur, *de mina vna deminui modò quinque nummos, mihi detraxi partem herculanam.* & Grammatici Græci tradant minam centum esse drachmarum, partem autem herculanam constet decimam fuisse, nummos erit quinquagesima pars minæ, vt drachma centesima.

Solea. Nicere. Tympanotriba. Nūmus.

sic in nummo inerunt duæ drachmæ. Denarius tamen drachmam valet cuius æstimatione & pretio inferior multò est nummus. igitur hic nummus est didrachmū, aliter quàm vulgò loquentibus soleat vsurpari. nam vulgò sestertius est. Purpurissum, quo buccas inficiebant suas meretriculæ, rubricā dixit Plautus Latinè. Nam cùm Sc. Quis istic est. scripsisset, *Istas buccas tam bellè purpurissatas habes.* subiecit non multò pòst,

Purpurissum.

Buccas rubricæ cera omne corpus intinxit tibi.

Illud etiam eleganti & amœna inflexione sermonis dictum est, Sc. Num tibi nam.

Redimiculum.

Vt esset aliquis laqueus & redimiculum.

cùm enim redimiculo innexi implexiq́ue teneantur crines mulierum, redimiculum pro quodam vinculo & nodo, quo velut alligatus teneretur Babyloniensis miles, id est miles Græcus, qui Babylone stipendia meruerat, iucunda suauique translatione dixit. Sc. Ne expectetis. *Facile fecunditatem virtus argutam inuenit*, non arguta, legendum esse vel eo adducor, quod facilè disertam eloquentiam dicat virtute inueniri. nam hic argutus est disertus & eloquens: neque hoc admonuissem, nisi sententia corrumperetur vnius elementi inopia, cuius supplemento & subsidio sibi restituitur & redintegratur. Seruus autem malus & ioculator munera, quæ ad meretricem ferebat, statim intrò ferri non vult, quasique madeant, soli oppansa & exposita, quo siccentur, ante fores aliquandiu habenda cauillatur, atque ait,

Nolo auferant, desiccari lubet.

quod est, ante ostium sub dio esse, non statim intrò rapi. Non sunt istæ Indiæ merces, aut è maris rubri littore collectæ gemmæ, sed scrupi & lapilli è vernaculo mari lecti, vel potius muscus aliquis & eiectamenta, quibus se maria purgant: sed non solùm raris, verumetiam parabilibus abundant pharmacopolarū & copiariorum tabernæ. Cera autem fucus est & pictura, propterea quòd ceris pingere antiqui solebant: Seneca lib. 22. epist. 122. *Pictor colores, quos ad reddendum similitudinem multos variosq; ante se posuit, celerrimè denotat, & inter ceram opusq; facili vultu ac manu commeat.* Varro li. 3. de re rust. cap. 17. *Nam vt Pausias & cæteri pictores eiusdē generis loculatas magnas habent arculas, vbi discolores sunt ceræ.*

Cera

CAPVT XVIII.

Emendatus Catullus & explicatus, tactus, tangere, salapitia, mœchidy.

Catullus emendatur.

EPIGRAMMA est Catulli ad Cinnam sanè obscurum,

Consule Pompeio primùm duo Cinna sedebant
Mœchilia, facto consule nunc iterum
Manserunt duo: sed creuerunt millia in vnum
Singula, fœcundum semen adulterio.

id nos explicare posse non cōfidimus, sed nec tantum nobis arrogamus: verùm operam damus, vt viá aliquá aperiamus, qua ad sententiam ingressus tandē aliquando esse posit: ac vt audacia solita vtamur (cur enim nobis parcamus?) loco mouendum cēsemus, quod per exēplaria propagatū omnia videmus *mœchilia*: quid enim hæc vox hominibus vel Græcis vel Latinis significat? in eius locū repono μοιχίδιοι. perstringit enim homines duos adulterio natos, qui primo cōsulatu Pompeij vel honores gesserāt (nam sedere de magistratibus dicitur: Cicero in Vatiniū, *de quibus duos prætextatos sedentes vides*) vel iudices fuerant: Cicero pro Rabirio, *modò vos in Gabinium iudices sedistis.* altero Pōpeij cōsulatu eosdē illos superstites fuisse dicit, eorumq; vtrique singula spuriorū & adulterinorū accreuisse millia, vt pro duobus, qui primo consulatu fuerint, iam secūdo consulatu duo millia multiplicata sint. ferè suspicor talem quandam esse huius epigrāmatis sententiam: si quid ingeniosius in eo delitescit, quod nō videmus, illis qui maiore musarum afflatu correpti sunt, relinquimus. Epigrāmarium antecedit duorū versuum, maioribus etiam obscuratū tenebris & inuolutum,

Mœchidy.

Catullus explicatur.

Multus homo es Naso, nec tecum multus homo, sed
Descendis Naso: multus es & pathicus.

hic non latet, sed apparet obscœnus & infandus sensus. obiiciuntur enim Nasoni muliebria. Multus autē dicitur, qui aliqua in re frequens est & assiduus: vt dicitur aliquis multus esse in literis & studiis: at iste multus erat in corruptelis & stupris quæ patiebatur. sed & multus est, qui non est solus, sed cum aliis: quem in sensum negat se accipere, cùm subiiciat, nec tecū multus homo. multis enim testibus & arbitris nefandæ tuæ libidines non egent. itaque dicit eum descēdere, qui se initori & ascensori subiiciat & substernat. Sed dicere malim eū multū esse & frequentē in negotiis agēdis, descēderéq; in forū & comitiū persæpe, multum tamen hominē non esse cū eo, cùm propter obscœnitatē, eius consuetudinē omnes fugitarēt: vt deniq; multus sit in foro & assiduus, sed idē tamē pathicus. Quod autem in alio epigrāmate scribitur, *Mirificè est actu nactus vtrunq; malum*, deprauatum suspicor, emendandumque reor, *est tactu*: quo sensu ab Horatio li. 1. saty. 2. dicitur,

Multus.

Tactus.

—matronam nullam ego tango.

Tangere.

sed & 50. epigr. in quo scribitur, *Dij magni salaputium disertum*, non deest vt hoc non omittam, qui salapittium legat, præsertim cùm in antiqui critici expositione reperiatur σάλπιγγα.

Salapittia.

CAPVT XIX.

Vestes sororriculatæ, phrixianæ, prurigæ, Plinius emendatur.

QVÆ sint in Plinio lib. 8. cap. 48. vestes sororiculatæ, diu multumque quæsitum est: ac plerique in liberatoribus disciplinis primæ classis viri soriculatas & legunt

&

& edunt, ego consensum archetyporum librorum plurimi faciendum arbitror, in quibus scribitur sororiculatæ: sed & in peruetusto notatum antiquatum libro sororeclatæ, quod idem est, legitur. Soriculatas autem interpretantur lino ac spatto cõdensatas & consertas, à conserendo orta voce, quasi sericulatæ sint: cui interpretationi non assentior, cum præsertim Plinius non de materia vestis, sed de texturæ genere loquatur. nam vt vndulatę vestes sunt apud eum, quarum textura vndas imitatur, scutulatæ scutulas: itidem rasæ & phryxianæ, sed & rectæ de textura dicũtur: sic & sororiculatæ, quæ quidé perpetuis quibusdã suris & latiorib. virgis regulatę erant, & eo toto texendi genere confectæ: vt sint tanquã surorigulatæ, à suro, cuius diminutio est surculus. nisi si quis à sura deducere malit. quod si à regula deriuati nõ placet, certè à rica & ricula deducatur. Eodem in capite à Plinio etiã scribitur, *vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco conchilio, sesquilibris infecta, velut ea sic cogente nascì luxuria.* hic in autographis omnibus, quod & ab eruditis scio annotarum, legitur *sesquipedalibus libris.* huius tamen scripturæ nullus cuiquã respectus est. at ego me ei libenter vindicem præstiterim, cùm putem Plinium dicere vellera viuentium ouium sic tingi purpura & cocco, vt corticibus & libris sesquipedalibus medicamento eo fortasse imbutis inficiãtur, & cõseruantibus inhærentem velleri infecturam: qui sensus cùm ineptus non sit, nec inscitus, nec cõmentitiam scripturã inuehat, sed veterem custodiat, improbandus non est.

Phryxianæ.

Eodem in libro lego etiã, *togas rasas phryxianasq;*: nõ phrygianas, cuius scripturæ auctoré laudare meritissimò possum Gulielmum Pelisserium Montis Pessuli Episcopum, & approbatores libros veteres proferre: sed & Senecã testem producere, qui li.1. de Benef. c 3. ita scribit, *inueniam alium poetam apud quem præcingantur, & spissis aut phryxianis prodeant.* sunt autem phryxianę vestes, quæ phryxæi velleris crispos & eminentes villos imitantur.

Pruriga

Eodé libro c.2. lego, *laceratumq; prurigam inuenimus.* est autem pruriga, qui admissarios ad veneris pruritum excitat. sic & apud Varroné lib.2. de re rusti. duobus locis lego: c.7. *admittere oportet, cùm tempus anni venerit, bis die mane & vespere prurigam. is sic appellatur.* & ca.8. *eodem tẽpore, quo equos adducentes, ijdemq; vt ineant equas, per prurigas curamus.* in libris antiquis protiga scribitur.

Plinius emẽdatur

Cui emendatum illud Plinij c.44. eiusd. lib. videtur, *quod derelictus senecta cadentis iumenta comitatu nisuq; exhortaretur*: vellem mihi sensum exponeret, scriptore dignum. mihi quidem scãdentia iumenta Plinium scripsisse vel eo verisimile fit, quòd in peruetustis paginis reperi scandentia iumenta, cui literaturæ & Aristoteles, vnde id exscripsit, astipulatur. Budæus ornamentum nostræ Galliæ vitium loci senserat, & *cedentia* in commentarijs linguæ Græcæ emendarat. Etiam supplemento vnius verbi explebitur sensus cuiusdam loci inchoatus, *incendit summoto lictorum*: lego ex vno perueteri libro, *summoto strepitu lictorum.* Hæc tota fere est censoria opera in castigãdis vitijs occupata. virgula igitur censoria alio in loco eiusdem libri vtamur. scribitur enim, *Cõduntur & alpini, quibus magnitudo media est.* hoc verbum *media* eradendum, substituendumque *melis* est: mouet coniecturam librorum antiquitas, in quibus scribitur, *melia est*, quæ corrumpendi occasionem præbuit è vicino, vt & nunc quoque emendandi. Sic interdum maximas vtilitates affert veteres scrutari codices, qui & causas vitiorum indicant, & emendationum materiam præbent.

CAPVT XX.

Nemus, nemorense, Cicero emendatur.

Nemus.

ROMANI nemus appellabant in Aricino Agro locum Dianæ sacrum, quod quidem ita esse facilè grauissimi & locupletissimi scriptoris auctoritate, qui vnus pro sexcentis est, obtinebimus. sic igitur Strabo libro quinto Geogr. scribit: eius enim consilium est subscribere verba, quo res testatior sit: [illegible]. Sed quorsum à me hoc testimonium profertur? videor enim velle aliquid à iudicibus obtinere, & tantæ fidei teste magnum quiddam & graue probare velle. longum non faciam, hæc Strabonis verba mihi persuadent, &, vt puto, omnibus æquissimis & doctis persuadebunt, vbi libro sexto epistolar. secunda ad Attic. scribitur, *putat enim suos nummos vos comedisse, Cæsarem in merito reædificando diligentiorem fore*: scribendum esse, *in nemore ædificando*, vel *in Nemorensi ædificando.*

Nemorẽse. Cicero emẽdatur.

Ipsi quidem literarum ductus diuulsi si iungantur, è tribus literulis rit vnum elementum *m* facilè integrabunt, & Cæsarem constat illic sumptuosissimè villam ædificasse, quam etiam, quia ad animum non respondebat, totam demolitus sit: qua de re ita scribit Tranquillus in vita eius capite 46. *villam in Nemorensi à fundamento inchoatam magnoq; sumptu absolutam, quia non tota ad animum ei respondebat, totam diruisse, quanquam tenuem adhuc & obæratum.* Ibi quoque fugitiuus regnum obtinebat, qui Nemorensis rex dicebatur, vt ferè omnibus, qui literarum studio tenentur, est notissimum. Nihilo secius & illud ibidem pro vlcere aut vomica curandum est: *sed heus tu genuarios à Cæsare per Herodem talenta attica L. extorsistis.* hic quædam cuditur noua & inaudita sæculis moneta genuariorum. ego legendum suspicer, *sed heus tu, Genua*, vel *Genuæ vos à Cæsare per Herodem, talenta attica L. extorsistis.* quod enim in vnam literam *v* coalescere debuit, distractum in duas est magno elegantiæ damno: sed vt omnes meas adscribam suspiciones, equidem aliquando legendum credidi, *sed heus tu ingenui oris*: vt hoc

factum impudentiæ maximæ & animi non ingenui significaret. nunc quod literaturæ receptę proximum est, & mihi quoque verisimilimum videtur, vt Genus vos perscribatur. nam nummos Genuarios planè pro plumbeis habuerim, & illis interdixerim omni hominum commercio.

CAPVT XXI.

Luna caua, Iuno couella, pes, frangere, rumpere, tantumquod, oleum medicum.

ELephantos Solinus ait cap. 30. delectari noua luna, tristes esse cornuto & cauo sidere. Inde inter cathedras grammaticorũ in iudicium venit, quodnam sit cauũ sidus. ego vero lunam accipio corniculatam & contrariam rectæ quæ diuidua est, & vtrinque gibbosæ quæ ἀμφίκυρτος vocatur: nam hæc vtrinque tumida & extuberans est, etsi nondum plena: ista recto segmento diuidua, illa in sinum falcata. sic & ab Aristotele lib. 2. de cælo vocatur, ἢ γὰρ διχότομα γίνεται ἢ ἀμφίκυρτος ἢ μηνοειδής. hæc verba mihi persuadent, vt aduersus musteas editiones tuear antiquitatem editionum & vetulorum, vt ita dicam, librorum Varronis, in quibus Iuno couella legitur cõstantissimè, quod palato hominum delicatorum non est placitum, scribentium Iuno nouella. atqui cùm veteres ad lunæ cursum mensas suos axigerent, & prima lunæ visitatio primumque eius lumen diem calandarum efficeret, & calendę essent ipsum nouilunium, dubium non est quin tum & nonis esset luna caua. prisci autem Varrone ipso auctore, cauum couum dicebant, vnde couelli diminutio. ergo Iuno couella, est Iuno lucina & luna caua. Idem scriptor pedem pro tractu, ora, & limita vsurpat non sanè populari significatione, vt cùm cap. 14. ait, *quoniam Melibœa in hoc pede computatur.* Iterum cap. 30. *omnis Africa à zeugitano pede incipit.* & cap. 8. *procedit in Dalmatiæ pedem, Dalmatia in finem Illyricum* hæc quę propter nouitatem admirationi primum legentibus Solinum essent, admonitionis cuiusdam & explicationis indigent, quæ me causa adduxit vt leuiter attingerem. nec enim diu immorati talibus æquum sit, aut quod tam paruum est, magno verborum ambitu augere, & sinuosa ambaga lectorem fatigando, non tam commendare studijs iuuenũ, quàm inuisum reddere. Frangere etiam pro interimere eleganti sensu vsurpat ca. 20. de canibus Albanis, *Apud hos, inquit, populus nati canes omnibus feris anteponuntur, frangunt tauros, leones perimunt.* sic & rumpere vsurpauit Ouidius in Ibin,

Quiq; Lycurgidem letbauit, & arbore natum,
Idmonaq; audacem, te quoque rumpat aper.

Martial. lib. 12. epig. 14.

Sæpius est equitem rumpere quàm leporem.

Ne illud quidem inconcinnum impolitumq; est, quòd *tantum quod* pro tãtummodo vel duntaxat vsurpat, vt de tragelapho, cap. 22. *tantumquod illi villosos habent armos, & menta promissis hirta barbis.* & Cicero in Verrem, *tantumquod hominem non nominat.* Oleum etiam medicum cap. 24. oleum incendiarium nominat, quod, vt ait, quadam inficitur herba: etsi etiam naturale quoddam est, non tantum artificiosum & factitium. hoc genere olei pellicem suã est vlta Medea. talis erat circa Babyloniam naphtha, & in Comagenes vrbe Samosata maltha. erat etiam, vt reor, vel arte parabatur, in Media, vnde & Medicum vocabatur oleum: *Apparet,* inquit Solinus, *herba qua inficitur oleum quod vocant medicum: huius olei incendium aqua restingui non potest, sed pulueris iactu.*

Luna caua. — Iuno couella. — Pes. — Frangere — Tantum quod. — Oleum medicum

CAPVT XXII.

Farsura, assura, fartores.

INAVDITA Latinis auribus, vt omnes censent, verba, & ipsa specie prodigiosa caput Varronis de Gallinis lib. 3. de re rust. occupauère: ea tamen vel integra vel integritati proxima ostendam, sed ea antè subijciamus, *Axius, ergo quæ requiro, farsuræ, assuræ membra de palumbis, de gallinis, dic sodes Merula.* quorum verborum hunc sensum esse iudico, Dic sodes Merula de palumbis & gallinis membra illa & partes, quas requiro, farsuræ, assuræ. hæc verborum forma veteribus Latinis visitatissima est: vt vsura pro vsu, cursura apud Plautũ pro cursu, curatura pro curationa apud Terentiũ: quo sanè modo hic farsura à farciẽdo dicitur. nam veteres farsum & fartum dicebant. Peto igitur, inquit, vt farcias & expleas membra omnia, quæ ad hanc nutricationem pertinẽt. Assura autem assiduitas est & diligentia in nutricando, curando, habendo. nam assæ nutrices dicũtur, quòd ferè semper assunt ijs quos nutriunt. sic assa vox humana est, non organica, quòd ea nobis semper assit, non vt organica, quæ non est nobis semper præstò. Quibusdam in libris pro farsura farsura legitur à farciendo. nam veteres farsum & fartum dicebant. Septimius Florens contra Valentinianos, *fuisse autem & in Christo ex Achamoth spiritalis seminis condimentum, ne marcesseret scilicet reliqua farsura.* non est autem ignotum gallinas farciri solitas, cum fartores apud Terentium reperiamus, qui ab antiquo critico exponũtur σιτευταί.

Farsura. — Assura. — Fartores.

CAPVT XXIII.

Stimulorum seges, magister curiæ, pure lectus, rapacidæ, optati ciues, phylacistæ, censio bubula, deponere vino, Pica.

IN Plauti Aulularia, Sc. Exi inquam. stimulorũ seges esse videre, in qua velut segete se stimuli cædenda & verberanda, vt in segete se messores, exercent. Sc. Nunc defecato.

Nam noster nostræ qui est magister curiæ.

Stimulorum seges — Magister curiæ.

magister

magister curiæ, cùm sit comœdia palliata, videtur essaquem Græci φρατρίαρχον appellant. vt enim curia pars est tribus Romanis: sic & Græcis φρατρία. Græca ad consuetudinē Romanam traducta sunt: & vt pagorum erant magistri, sic & curiarum. Sc. Vbi tu es. Purè prepera dictum est, vt purè lautum, quod è Festo antè annotauimus, & nunc reperimus, ne mendi suspicio hic vlla hæreat? sic apud Horatium purè lectus dicitur,

Purè lectus.

—sunt certa piacula quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.

nam sacris operam daturi se purificare prius solebant. Sc. Curate.

Rapacidarum vbi tantum siet in ædibus.

Rapacidæ.

Rapacidas extulit pro rapacibus, patronymici more ludens, vt pro Scipionibus Scipiadę dicuntur: & iocando fecit vt furacissimum genus coquorum putemus, quasi familia sit rapacidarum, vt Æacidarum aut Pelopidarū. Sc. Optati. *optati ciues* sunt vocati & implorati: populares autem, quos δημότας Græci appellant. Sc. Narraui. *Caupones patagiarij indusiarij*: hic cauponis nomē esse commune videtur, quòd ad patagiarios, flammearios, violarios pertinear. At verò phylacistæ sunt, qui seruos in custodia & ergastulo seruabant: vt in Captiuis, Sc. Inicite.

Optati ciues. Phylacistæ.

illic est abductus rectà in phylacam, vt dignus est.

sed per translationem tamen artifices intelliguntur, quibus æs debetur, qui instar custodum fores semper obsident. Textores autem limbularij sunt, qui limbos ad vestium ornatum texunt. Sc. Hoc est serui. censionem bubulam festiuè vocauit verbera lori bubuli, cuius censura in seruos animaduertitur. Sc. Nimium libenter. deponere vino est ebrium amissis sensibus humi sternere, ab oneribus, quæ deponuntur, ducta trāslatione, vt in Curculione, Sc. Dare viam.

Deponere vino.

ille ebibit, caput deponit.

id est, vino ebrius caput inclinauit & dormiit, & velut capitis onus deposuit. Nonius alienauit explicat. Sc. Non temere est. *cor cœpit facere artem ludicram*, est cœpit gestire, cœpit gestum agere: cumque gestus sit histrionum, ex eo in corde gestiente posuit artem ludicrā. Pici, vt antè explicaui, sunt Gryphes, qui ex Hyperboreorum montibus aurum effodere feruntur. nam, vt inquit Isidorus, sphinges sunt quas gryphes vocamus. sphinges autem etiam phices vocabantur, Hesychio auctore: vnde detracta aspiratione picorum nomē est factū: sed & pica auis nomē inde habuit. Qui vestitu & creta se occultant, id est, eleganti nitidoq; & mundo vestitu cretatoq;. nam creta vestium sordes extergebantur & eluebantur.

Pici.

CAPVT XXIIII.

Incubare, incubator, tenerum corpus mundi.

Incubare.

INCVBARE dicitur pullis gallina, quæ fouet vt animet, & pullos excludat: & incubare quis loco dicitur in quo cubat. Atque hæc prima huius verbi notio est, à qua per translationem dicitur quis incubare, qui iure nō possidet, sed per vim & iniuriam: quòd qui sic possident, in loco assidui sunt & velut cubant. sed huius translationis quispiam fortasse exempla desiderat. ego duo ex vno scriptore non longo disiuncta interuallo proferam. Asconius enim in 3. Verr. ita scribit, *Cùm enim incertum sit, cuius debeat esse possessio, cur prætor dicat, si possessor est? quasi iam probauerit possessorem esse eum, qui incubabit.* Rursum, *ergo nec adimere tibi licet possessionem incubanti, nec dare iure poscēti.* Cùm igitur Macrobius lib. 1. in Som. Scip. cap. 10. Dionysium appellat Siculæ incubatorem aulæ, violentum quendam & tyrannicum eius possessorem significantissimo exprimit vocabulo: & Seruius, cuius auctoritas non est cōtemnenda, in 7. Æneid. scribit, *licet apud nos incubator imperij, tyrannus dicatur.* In translatione etiam versatur illud Plinianum, lib. 2. cap. 1. *aut si vnà omnes incubarent*: quod est, si innumeri & infiniti mundi vnam possiderēt naturam: eaque est veterum omnium librorum scriptura, cuius vel contemptione vel ignoratione, alia substituta est, *incubaret*. Atque vt, ex loco Flacci, cùm amphora institui cœperit, vrceus exeat, principiumque ac extremum sit discolor, illo in capite cùm Plinius ait, *esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec vt in volucrum notamus ouis, lęuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi auctores dixère tenerum*: hic quæsierat aliquis, qui sint illi clarissimi auctores, qui hoc sensu cælum tenerum dixèrint: & putem Ciceronem esse, qui libro 3. de nat. deor. scripsit, *qui terram tenero circumiectu amplectitur*: quod Euripides dixit, ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις. nam ὑγρὸν etiam molle & tenerum est, quod Plinius interpretatur hic læuitate continua lubricum: sed & Maronem censeam, qui 6. eclog. scribit,

Incubator. Tenerum mūdi corpus.

— & ipse tener mundi concreuerit orbis.

hic enim mundi nomine cælum intelligendum est. quanquam meo iudicio vtrobique mollitia quædam & teneritas potius naturæ significatur, quàm læuitas & facies lubrica politaq;, etsi aliter Plinio videtur. Res. n. omnes prima origine teneritatē quandam habuère.

CAPVT XXV.

Drungi, drungarij, celatorij, funes, chalare, luseriæ naues.

FLAVIVS Vegetius, qui præcepta rei militaris in compēdium redegit ex optimis quibusque collecta scriptoribus, libro 3. cap. 16. scribit, *Scire dux debet contra quos drunos, hoc est globos hostium, quos equites oporteat ponere.* hunc locum cùm ipse legissem, animum meum percussit nouitas & insolentia vocis, librosque scriptos consului, in quibus drungos reperi: vnde & drungarius classis, & drun-

Drungi.

Drūgarij. drugarius biglæ apud imperatores Constantinopolitanos appellari suot. hæc vox hodieq; integra visitur apud Vopiscum in Probo, nisi quod ita excusa est, vt populi nomen esse videatut, cùm tamen globum significet. eius verba sunt, *Triumphauit de Germanis & Blemijs, omnium gentium drungos vsque ad quingenarios homines ante triumphum duxit.* Ego etiam cap. 46. lib. vltimi apod eundem rei militaris scriptorẽ

Colatorij funes. colatorios fuoes vitiosè perperamque scribi putaui, & boois libris auctoribus, & adstipulatore huios æratis doctissimo viro Gulielmo Pellisserio Montis-pessuli episcopo, cuios ego sermone & magisterio me multa didicisse si dissimulẽ, oec satis gratus, & netarius sim. is enim auctoritate bonorum librorum, quod vel sola voluntate vir eruditissimus facilè mihi probasset, liqoidò mihi ostendit legendum

Chalare. esse chalatorios funes, à verbo chalare, quo ipsemet Vegetius vtitur, quod à Græco χαλᾶν deducitur. sic enim li. 4. cap. 21. scribit, *aliquanti centones & culcitas funibus chalant.* atque hoc etiam verbum hodie nautis familiare est, qui chalare velum dicunt. nam chalatorij funes sunt, quibus antenna & attollitur & dimittitur: chalare enim laxare & demittere est. quãquam, oe quid dissimulem, colatorij mihi nõ displicent, quòd funibus illis tanquam colari sursum deorsumque antemna videatur. atq; hanc scripturam etiam in priscis codicillis ferè reperio. Eodem in cap. quæ sunt lusoriæ na-

Lusoriæ naues. ues, io controuersiam venit. ego eo nomine interpretor naues, quas in Danubio aduersus Barbaros Romani in excubijs habebant, quæ huc & illuc discursare solebant. nam ludere nauis dicitur, quæ huc & illuc velut lasciuia quadam currit: Seneca lib. 7. de benefic. ca. 20. *vbi naues luserunt hauriuntur.* sic autem etiam potius vocatæ sunt, quod ludicræ triremibus & æratis comparatæ viderentur, & tanquam ad lusum haberentur: Seneca *quũ trirenes & æratas nõ mitterem, lusorias, & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari lasciuientium mittam.*

CAPVT XXVI.

Sinus, aduentus Apollinis, picti Agathyrsi, Cretes fremunt, lumina morte resignat, conditor templi Iouis Ammonis, amens, rationis egens, meis auspicijs.

Sinus. PLACET quædam libro Æneidos quarto explicare, leui tamen opera defungi. Τὰ [illegible], inquit lib. 2. Onomastic. Pollox, [illegible], eam oculorum cauitatem à Virgilio sinum appellari ferè crediderim.

Sic, inquit, *effata sinum lacrymis impleuit obortis.*

Poscere deos ueniam. qoam in sententiam vadit & Seruios. Poscete veniam dici solebat in deorum veneratione ab antiquis, quo verbo aliquid à dijs sibi coocedi petebant: Maro,

Tu modo posce deos veniam:

id est, pete à dijs, vt concedaut, atque adeo da operam rei diuinæ, deosque precare. id enim ex parte significat. Simile est illud Ciceronis pro Rabirio perduell. reo, *ab Ioue pacem veniamq; peto precorq;.* sed & pacem petebãt, cùm sibi placatos optabant deos propitiosque: Maro,

Principio delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt.

hîc quoque est ex parte, sacris operam & rei diuinæ daot, deosque precantur. Legiferæ Cereri & Lyæo sacra fiuot apod Maronem, vt opinor, quòd cùm vrbem fundaret Dido, leges erat datura, quarum inuentio tribuitur Cereri cognomeoto ea de causa θεσμοφόρον, in cuius rei memoriam Eleusinia sacra instituta in Græcia fueraot, quæ mystèria vocabantur. itaque oon temerè Bacchi meorionem facit Maro, cùm iisdem in sacris augustissimè religiosissimeqoe cum Cerere colererur, vt ex auctoribus Græcis constat. Phœbo autem ob auspicia & auguria, quib. domi & militiæ Resp. regitur, rem diuinam facit Dido.

Qualis vbi hibernam Lyciam Xanthiq; fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:

Aduẽtus Apollinis. non sine antiquitatis obseruatione scripsit Maro. nam opioio erat Apollinem peregrinari, & sedem commutare, & Delum migrare, ilsincque demigrare aliò, vt io Lyciam. proinde [illegible] & [illegible] dicebatur. Procopius, [illegible]. Eius à Delo profectionem describit Æschylus in Eumenidibus,

λιπὼν δὲ λίμνην Δηλίαν τε χοιράδα.

Picti Agathyrsi. Cur Agathyrsi picti dicantur à Marone, sic explicabit Marcellinus lib. 23. *Gelonis Agathyrsi collimitãt interstincti colore ceruleo corpora simul & crines: & humiles quidem minutis atque raris: nobiles verò latis fucatis & densioribus notis.* & Mella libro 2. *Agathyrsi*, inquit, *ora artusq; pingunt, vtquique maioribus præstant, ita magis vel minus.* de Agathyrsis autem Maro scribit, quod alij de Hyperboreis narrant, qui primitias solebant Delum mittere initio per virgines suas, deinde per populos, subinde tradẽtes vlterioribus. quãquam & Agathyrsos ipsos Delum ad sacra Apollinis facienda venisse probabile est, & aliquo in scriptore Maro legerat.

Templa Ioui centum latis immania regnis,
Centum aras posuit, vigilemq; sacrauerat ignem.

Conditor templi Iouis Ammonis. Virgilius his versibus numerum templorum, vt reor, amplificauit, obiter tamen significauit Hiarbam conditorem templi Iouis Ammonis fuisse, quod apud Garamantas oraculo nobile erat, lucernamqne ignis perpetui & inextincti habebat, vt à Plutharcho relatũ scimus in libro de oraculorum defectu.

—an te genitor cùm fulmina torques,
Nequicquam horremus, cæciq; in nubibus ignes
Terrificant animos?

opinio erat ab Ioue mitti fulmina, quod Epicurei

rei negant, ad quorũ sententiam Maro respexit. id è Lucret.lib.6.cognosci potest, ne diutius hic immorer.

Lumina morte resignare.

Dat somnos adimitq́; & lumina morte resignat:

hic resignare Seruius exponit claudere, perturbare, quæ interpretatio, pace tanti grammatici dixerim, & violenta est & inepta: ego resignare aperire interpretor, atque id Maronem dixisse contendo ex Romana consuetudine, qua mortuis in rogo oculi aperiebãtur, qui autè domi clausi fuissent: Plinius libro 11. cap.37. *morientibus illos operire rursumq́; in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neq; ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi nefas.* Homerus, quem Virgilius imitatur, tantũ somnos à Mercurio virga immitti & adimi scribit, cùm ait,

[illegible Greek]

Amens.

At vero Aeneas aspectu obmutuit amens.

hic amens, vt & sæpe, est consternatus & attonitus, quod euenire solet horrore pauoreque perculsis: Lucretius lib.6.

Ne trepides cœli diuisis partibus amens:

id est, ex metu, nõ compos mẽtis ne sis. Simile est illud Maron.8.Æn.—*non te rationis egentẽ*

Rationis egens.

Lernæus turba capitum circumstetit anguis,

id est, non te expauefecit, neq; consternauit.

Per ego has lachrymas,

cùm Maro scribit, vtitur vsitata iuriiurando traiectione, quam nõ indiligens lector apud alios auctores etiam reperiet.

Meis auspiciis.

Me si fata meis paterentur ducere vitam Auspicijs.

hic meis auspiciis est, vt vellem, vt optarẽ: ac paulò aliter vsurpauit, quàm cùm aliquẽ suis auspiciis bellũ gessisse dicimus: nam hic mea auspicia dicit, quæ quòd volo pollicẽtur, neque voluntati meæ refragantur, & proinde pro voluntate posuit. sic 2. Æneid.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem:

id est, nobis fauentem & secundum dixit.

Preterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niueis & Festa fronde reuinctum:

hic censeam Maronem ad Romanorũ consuetudinem, qui suos Cæsares in deorum numerum referebãt, flaminibusq́; & sacerdotibus honorabant, respexisse. nam Dido videtur penè Maroni fuisse Sichæi flaminica. solebant autẽ vittis laneis & infulis ornare fores templorum, & aras, qđ attigit Maro: quanq̃ hoc ad nuptiarum consuetudinẽ retulit Seruius,

—agit ipse furentem In somnis ferus Aeneas:

Seruius, quod admonendum duxi, hic legit vno verbo insomnis pro insomnis à nomine fœminino insomnia, quod Terent. in Eunucho vsurpatur, act.2. sce.1. At cũ ait 4. Æneid.

Cretes fremunt.

Creteſq; Dryopesq; fremũt: opinor significat, quotannis solitos esse ad Apollinis aduentũ Cretenses Delum iam inde ab vltima antiquitate dona mittere, etsi vilia. Mittebãt autem, vt & Hyperborei, frugum primitias. eam crediderim esse causam cur Tibullus scribat lib.4.

Etiam Phœbo gratissima dona Cres tulit.

cultores autem Apollinis Cretas fuisse ita ostendit interpres Arati, *[illegible Greek]* Dryopes autem ferè propinqui Delphis sunt, vel Oetei, vel Trachynij, vt & eorum nõ sit verisimile parum in Apollinem religiosos fuisse. sed & Dryopes Parnassum Apollini sacrum Delphosque tenuêre atque incoluêre, vt grammatici Græci tradunt.

CAPVT XXVII.

Nocturnus, nouendialia, nouendiales cineres apud Flaccum.

Nocturnus.

NOcturnum videor legisse noctis deum esse, vt apud Plautum in Amphitrione, Sc. Quis me alter.

Credo nocturnum obdormiuisse ebrium.

Est & Nocturnus, vt mihi videtur, vesper, qui noctem ducit, luciferoq́; opponitur: appellatusq́; est à Catullo noctifer, quod noctem afferat, hoc versu,

Iamdudum Oeteos ostendit noctifer ignes.

sed & opus hic nobis testimonio alicuius auctoris est, ne quis nos comminisci censeat: Papinianus 6. Theb.

Roscida iam nouies cœlo dimiserat astra
Lucifer, & totidem lunæ præuenerat ignes
Mutato nocturnus equo.

ecce hic apertè Papinius lucifero nocturnũ, id est noctiferũ opponit, cui & equos tribuit, vt & nocti alij poetæ, cuius currum stellarum choro sequente comitari fingunt eleganter: sed & stellas noctis esse parentis suæ comites & sectatrices: Tibul.lib.2.eleg.1.

Ludite, iam nox iungit equos, currumq́; sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Nouendialia.

Eo autem Papinij loco quẽ citaui, significantur nouendialia sacra, quibus sepulchro reliquiæ solebãt condi, dabantq́; operam vt moles sepulchri tum perfecta esset: subiicit enim de nono illo die Papinius,

Mirum opus accelerante manu stat saxea moles,
Templum ingens cineri.

illo quoq; die claris viris aut pueris dabãtur ludi funebres, vt apud Maronẽ & Papinium: Maro quidem 5. Æneid. ita scribit,

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radiisq́; retexerit orbem:
Prima citæ Teucris ponam certamina classis.

Nouendiales cineres.

ea de causa *nouendiales dissipare pulueres* dixit amarè Flaccus Epod.17. quòd quo die religiose solebãt coli mortui sacris & ludis, venefica impiè & sceleratè eorum cineres solita esset dissipare, eorum busta violare, qui iustis perfectis consecrari videbãtur. Nouendalia eodem modo Græci *[illegible Greek]* vocare solent.

CAPVT XXVIII.

Fracta aure magister apud Martialem, pytismate orbem lubricare apud Iuuenalem.

Martialis explicatur.

CVm à Martiale lepidissimo & vrbanissimo poeta scribitur lib.7. epig.1.

Texuit

Texuit [illegible] lubricus vnguis apri.

aut ego hallucinor, quod quidem frequentissimum est, aut loricā Domitiani dicit squammis ahenis textam & consertam fuisse, aptinarum vngularum speciem imitantibus. qui aliud sentit, a me non reprehendetur, tantum quid mihi videatur in medium profero, si cui fortè placere potest. Epigr. 9. lib. 7.

De cute quid faciat ille vel ille sua,

est, de corpore: vt & apud Flaccum lib. 2. saty. 5. *pelliculam curare iube*. sic & χρὼς Græcè cutis & corpus est. nam Latini Græcanicum sermonem ore Romano æmulari gaudebant. Epig. 31. eiusdem lib. ait Martialis,

Fracta aure magister.

At [illegible] alios [illegible] colit aure magister,

Et rapit [illegible] sordidus vnctor opes.

vbi [illegible] quid [illegible], fracta aure? ego hoc [illegible] Græcorúmque exercitationibus, apud quos qui gymnasiorum plagis contusi mulcatiq; fuerant, propterea quòd à concertatoribus ferè tempora & aures feriri solerent, auribus fractis dicebantur. Pollux lib. secūdo, [illegible]. Hesychius, [illegible]. igitur magister fracta aure, est magister exercitationum & Gymnasiorum exercitor, qui luctam pugillatúmue docet, quíq; pila vel folle ludere. Sed non tantùm è re fuerit aliquid in eo interpretari, verumetiam emendare, quòd emendatio pro interpretatione futura sit. ergo li. eiusd. epig. 37. vbi scribitur, *Sed nec Sylla minus:* minor lego, vt eam Polyphemo non fuisse minorem accipiamus. & [illegible] vet[illegible], quibus multi plus deferunt quàm [illegible], ita diserte scribunt, sine vlla suspicione lituræ, ne quis corruptas à me tabulas fuisse coniiciat. sic & illud, epigr. 45.

Et tua de nostro Prisce Thalia placet:

balbu[illegible] balbumq; est in vltimo verbo, cùm *tacet* scribendum sit: quod, si quid & illud refert, nos etiam vetustis libris credimus, quibus, qui sententiam consulet, astipulatorem se præbebit. quòd enim versus se scribere accuratos simularet, vel etiam meditaretur, & tanquam ruminaret, nec interea dona remitteret, silentium eius meritò sibi conqueritur damnosum Martialis. Sed & in epigrammate cuius initium est,

Nulla munera Chreste si remittis,

scribendum est, *linges*. &, *tributi*, vltima eius voce: cùm pr[illegible] [illegible] vsitatissimum & pertritum loqu[illegible] sit, *damnatum tributi*. hoc tamē, quo[illegible] nou[illegible] me dixi, meam tantùm adstringit fidem [illegible], vt ita dicam, codicariam. epig. 99. æquè suspicor legendum,

——Ioui dare templa parabit.

hodie *parauit* editur. nec illud quidem antiquos appellare libros potest, sed, vt in Rhetorum scholis dicitur, est coniecturale. Lego etiam, sed coniecturam quoq; secutus, vt me tandem homines coniectorem esse iocentur. epigrammate 66.

Et flauescit aphe, grauisq; draucus:

vt dandi casu intelligatur. At coniectarium non est,

Alterae facili rotat lacerto.

sed librorum: quod quidem & rectum & verum credimus, non *alterno*, quod ascriptitium esse suspicamur. Hic assuam etiam duas è Iuuenale panniculas. vnam è nona Satyra, in qua Græca verba nō agnoscuntur aptam reddere sententiā, quæ è bonis libris sic restituo, [illegible]: vt intelligamus molles illos viros & effœminatos parcos & illiberales esse in suos subactores. est autē Homerica parodia, ad hemistichii huius similitudinem efficta, [illegible]. Altera erit è Satyra 11. in qua versum, de quo iurgatur litigaturq; inter eruditissimos, sic è libris certissimæ & spectatissimæ fidei lego,

Pytismate lubricare orbem.

Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:

hoc sensu, qui sputo & saliua trochum, quem iacturus est, lubricū & volubilem magis reddit. constat enim genus illud ludi Græcanicum fuisse, vt & nomen trochi ostendit, & quòd apud auctores reperimus Græco trocho ludere. Lacedæmonij autem omnium Græcorum maximè exercitationes celebrabant & colebant. vnde & Lacedæmonium orbem, vt mihi videtur, appellauit.

CAPVT XXIX.

Fugitiuum retrahere, impositio, declinatio, tractatio, rex, victor, Varro emendatur.

Fugitiuū retrahere.

INsignis est illa Varronia translatio à fugitiuis seruis sumpta, sanè quàm eleganter, lib. 4. de ling. Latina, *Quare illa, quæ iam maioribus nostris ademit oblinio, fugitiua si sedulitas Mucij & Bruti retrahere nequit, non si non potuero indagare, eo ero tardior.* Fugitiui enim serui dicuntur retrahi, qui è fuga reducuntur domum ad herum: vnde & apud Varronem lib. 1. de re rustica, cap. 24. fugitiuarius dicitur, qui fugitiuum conquirit & sectatur. de verbis igitur honesta præclaráque translatione, vt de seruis, locutus est: vt & Terentius in Heaut. act. 4. scen. 2. *Retraham hercle opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.* Sallustius in coniuratione Catilinæ, *in his erat Fuluius senatoris filius, quem retractum ex itinere parens necari iussit.* Ait idem Varro lib. 4. de ling. Latina, *quòd nec omnis impositio verborum extat:* vbi impositionem verborū nominat, quam Græci [illegible] vocant, ea nomina intelligens, quæ primum rei alicui significandæ imposita sunt, quorum multa iam nō comparent, cùm tamen ab iis alia profecta in vsu fortasse sint. impositiones enim nomina primitiua appellat, à quibus oriūtur declinationes, id est, deriuatiua. Varro lib. 6. de ling. Latina, *duo igitur omnino verborum principia, impositio & declinatio: alterum vt fons, alterum vt riuus.* Ait Varro de literis loquens, *& propter earum [illegible]:* ego è libris antiquis *tractationem* lego: tractatio enim est, cum tanquam manu literæ tenentur, & huc & illuc transponuntur & traiiciuntur. Itaque

Impositio.

litera-

literarum tractatio, est earũ traiectio & transpositio. sic Cicero scribit in Partitionib. materiam in verbis esse, tractationem in collocatione verborum. vt enim verba optimè collocentur, à nobis tanquam manu tractantur, & aliis atque aliis locis collocantur, vt iucunda sit & lenis eorum compositio. Inquit Varro, *Quartus vbi est aditus & initia, regis.* qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè modis omnibus rem absoluerit. tale est illud Horat. lib. 1. epist. 1.

Rex.

—rex eris, aiunt, Si rectè facies.

Ausonius edyl. 16.

Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

Victor. Sic victor etiam dicitur, qui aliquid perfecit & absoluit: Virgil. 3. Georg.

—victorq; virûm volitare per ora.

Iterum,

Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro.

Lego autem mox, *Quod si summum gradum attigero, tamen secundum prætcribo.* inficiantis enim particula delenda est. se enim profitetur vltra secundum gradum perrecturum, cùm ad Cleanthis philosophi lucernam lucubrarit, nõ tantum Aristophanis grammatici. Mox quoque, *volui præterire eos*, lego ex antiquo libro. significat enim se vltra grammaticos, qui tantum ficta à poetis verba expediunt, progredi velle. Homines etiam in locandi explicatione scrupulus malè vrit, cùm præscribitur, *ab eo præco dicitur locare, quoadusq; id erit.* ego malè coalescentia puto diuellenda, legendumq; censeo, *quoadusq; idem it.*

Varro emẽdatur.

CAPVT XXX.

Pons Cæsaris, discludere, sublicæ.

Cæsaris pons explicatur.

CONiungitur à Cæsare Rhenos ponte, commentariorum lib. 4. cuius constructio molesta multis est: quanquam in ea explicanda multum studii operæque posuerũt homines doctissimi. ego, non quòd me plus quàm eos sapere putem, ad eam rem accedo, sed vt si in senatu de re quapiam deliberaretur, & senator essem, aut si in concilio consultaretur, in quo esset mihi ius sententiæ dicendæ: q, & eò audacius faciam, quòd hanc mihi ferè sententiam dictauit vir eruditissimus Gulielmus Pelisserius Montis Pessuli episcopus. Tigna defigit bina superiore parte fluminis, his totidem ab inferiore opponit: quod idem sæpius fecerat, dum tota latitudo fluminis sic binis tignis statutis, & totidem oppositis occuparetur. verùm bina & totidem his è regione obiecta describere satis habuit, quòd in aliis eadem operis ratio esset. tigna superioris partis inclinata procombebant secundo flumine, quibus è diuerso respondebant totidem aduersus flumen inclinata & fastigata. Inter tigna emissæ erant trabes, quæ tignorum interuallum bipedale ab imo fluminis vado vltra summam altitudinem eius implebant. hæ extremæ, quot tigna erant, quatuor videlicet, totidem, id est, quatuor fibulis singulæ religatæ erant, ad singula tigna singulis. proinde dicit binas vtrinque fibulas fuisse. nam & ad superiora duo tigna duæ erant, & totidem ad inferiora. Fibulas autem interpretor copulas & paxillos, quibus trabes ad tigna fixæ tenebantur: atque id etiam est quod distineri Cæsar dicit: vtrinque enim tigna hinc & inde è diuerso tenebantur, suis quæque retinaculis & paxillis deuincta. ita cùm disclusa essent tigna immissis trabibus, (trabes enim bipedales interpositę tigna distongebant atque discludebant) & in contrariam partem reuincta suis quæque fibulis & copulis, quibus vtrinq; distinebantur, firmissimum opus reddebatur: eam contignationem materia iniecta cõtexebat directa, & crates consternebant. subiiciebat sublicas ad inferiorem partem pontis, crebrum veluti vallum faciens. sublicæ autẽ cum ponte coniunctæ, suis brachiis ad medium flumen obliquę pergentes in mucronem coibant, literæ V similitudine, vt passim in excipulis Sequanæ fieri videmus. Eatom sublicarum is erat vsus: aquam fluminis liberè euolui non sinebant, qua retenta & restagnãte vis & impetus frangebatur, ponsque minus laborabat. Pro ariete autem quod dicit, id est, loco propugnaculi & munimenti. nam arietem pro defensione vsurpari solere non est ignotum: Cicero in Topicis, *ex quo aries ille subiicitur in vestris actionibus, si telum manu fugit magis quàm iecit*, id est, illa defensio. itaque non probo doctissimi viri sententiam, qui *proariete* vno verbo hîc legit. erant & sublicæ supra pontem mediocri interuallo disiunctæ ab eo, non vt inferiores, cum ponte coniunctæ, quæ, ne qua vis inferretur ponti, defenderent atque prohiberent. Quę sublicæ dicuntur, ab Alberto subiicæ vocantur, vt ita in Cęsare legisse videatur. Vetus criticus de his ita scribit, sublicæ [illegible]

Fibulæ.

Discludere.

Sublicæ.

Aries.

CAPVT XXXI.

Facere literã longam, discipula crucis, quadrigæ albæ, gratus, præfiscine, artitus, Plautus emendatur.

ANus apud Plautum auari Euclionis ancilla, ad desperationem adacta heri verberibus & conuitiis, de suspendenda se deliberat, aitque:

—neq; quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam
Longam, laqueo collum quando obstrinxero.

Quæ sit litera longa, quęsitum est ab eruditis: aliis L: aliis T videtur. ego existimo omnem literam longam esse, quę maiuscula est, proinde dixit vnam: Plautus in Pœnulo, Scen. Satis spectarum.

Facere literam longam.

Nomina, inquit, insunt cubitum longis literis.

Facere autem literas scribere est. nam in Asi-

naria scripsit, Sc. Agedum istum.

Ne vlla sit cera vbi facere possis literas.

Facere autem literam est eodem modo literam scribere, literam pingere. Hæc faciunt, vt facere literam longam esse purè velut scribere & imitari literam grandiorem. qui enim pendet, I longius facere videtur. est enim & I minusculum. crux quidem ipsa T imitatur: sed neq; qui se suspendit, semper crucē quærit, nec de cruce, sed de se loquitur Staphyla. Cùm autem similitudinem literæ præ se ferat qui pendet, ideo dixit mox Plautus,

Discipula crucis. *Continuò hercle ego te dedam discipulam cruci.*

quod est, suspendam te, faciamque vt crux discipulam te scribere doceat, & longam vnam literam facere. itaque ea mihi videtur esse illius ioci argutia. Dicit apud eundem Plautum in Asinaria veterator seruulus, Sc. vbi ego.

Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

Quadrigæ albæ. hæ quadrigæ albæ grammaticorum cohortem exercitam habent, vixque tandem constituere possunt, quænam sint: ego quadrigas Iouis interpretor, quæ celerrimo per cœlum ferri curriculo censebantur. mouet me Plautus, qui in Amphi. Sc. Qui me alter est. scribit,

Quadrigas si inscendas Iouis, nunquam effugies infortunium.

scripsit etiam Horatius, lib. 1. Od. 12.

Tu graui curru quaties Olympum.

Et curru per aerem inuehi Iouem credebant cùm tonabat aut fulgurabat: Horatius lib. 1. Od. 34.

——namque Diespiter
Igni corusco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonantes
Egit equos celeremq; currum.

Ad currum autem Iouis censebant equos niuali candore iunctos esse: Suetonius in August. cap. 94. *atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, cum fulmine et sceptro, exuuijsq; Iouis Opt. Max. ac radiata corona super laureatum currum, bissenis equis candore eximio trahentibus.* inuidiosus itaque Camillus fuit, quòd in triumpho curru equis albis iuncto vrbem inuectus esset, quòd humano fastigio ampliorem vindicare honorem paremque supremo Ioui videret. vel quadrigas albas dixit, quòd equos candentes, celeriores crederent: Maro 12. Aen.

Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Sed vt accessiuncula quædam huic addatur capiti, censeo in Prologo Asinariæ legendum esse,

Gratijs. *Age nunc reside, caue modo ne gratijs.*

nam in veteribus libris gratis scribitur. gratijs autem pro gratis bellè vsurpari docet Terentius, in quo emendandum ostendit lex versus in Phormione, act. 5. scen. 2.

Vt phaleratis dictis ducas me, et meā ductes gratijs.

Ingratijs. In Eunucho quoque, act. 2. sc. 1. scribendum est, ingratijs: *opus faciam vt defatiger vsque, ingratijs vt dormiam*, id est, vt inuitus, velim nolim: vt & paulò antè, *te adiget horsum insomnia*, est enim insomnia, cùm dormiri non potest. nam de insomnijs non loquitur. Vsurpauit & ingratijs pro Quintio Cicero, *extorquendum est inuito atq; ingratijs.* sic enim legendum est, dixit autem, Plautus *caue modo ne gratijs*: notans auaritiam præconum, qui nihil nisi mercede faciūt. Eodem modo eos lacessit in prologo Pœnuli,

Age nunc reside, duplicem vt mercedem feras.

In eadem fabula, Sc. Quid hoc sit. emendandum est, nisi planè hallucinor, *præfiscine hoc nūc dixerim.* vt & in Rudente, Sc. Proh Dij. *vt sine labore hanc extraxi præfiscine.* vtrobique autem quā Præfiscine. grauiter committant & delinquant editiones, omnibus est notum. In eadem fabula scribendum censeo, Sc. Vnumquodque, *nihili est coctio*, non vt vulgo partim coaxatio, partim coctio: hoc sensu, Præsenti est mihi opus pecunia, nihil moror coactorem, qui pecuniam mihi debitam postea redigat: præsentarijs nummis opus est, non in diem. Lego & in eadem comœdia, Sc. Perfidiæ. *in doctoresq; acerrimos*, & interpretor virgatores & lorarios, qui seruos cædunt, quos iocans comicè doctores appellat, propterea quòd doctores discipulos cędere virgis solent, præsertim qui sunt acriores & plagosi & asperiores. ab simili translatione non multo post illud dicit, *vbi sæpe causam dixeris pendens aduersus octo artitos viros, valentes virgatores.* Artitus. sic enim in optimo libro reperi, atque ita loquitur, quasi se in iudicio defenderit aduersus disertos & eloquentes viros: sed tamen præter opinionem virgatores iecit, expectationem fallens. Artitus autem à Festo explicatur, & à vetere critico exponitur, *εὔτεχνος, δαίδαλος.*

CAPVT XXXII.

Ius applicationis, commendauit se in clientelam, apud Terentium.

Ius applicationis. IVS applicationis quale sit, paucis notum esse existimo: ego quid de eo suspicer, commemorabo, si antè Ciceronis locum 1. de Orat. recitaro, vbi eius mentio fit: *Quid quod item in centumuirali iudicio certatum esse accepimus? qui Romam in exilium venisset, cui Romæ exulare ius esset, si se ad aliquem quasi patronum applicuisset, intestatoq; esset mortuus, nonne in ea causa ius applicationis obscurum sanè, & ignotum patefactum in iudicio atque illustratum est à patrono?* Ego ius istud applicationis ab Atheniensibus ortum esse reor, apud quos peregrini se alicui opulento ciui in clientelam dabant, dicebantque, quòd in palliata comœdia imitatus est Terentius, cùm in Eunucho act. 5. scen. 9. scripsit,

——vna est domus, Thais patri
Se commendauit in clientelam & fidem:
Nobis dedit se.

Commendauit se in clientelam. Id Athenienses appellabant *νέμειν προστάτην*. qui autem ad patronum se non applicarat, in iudicium vocabatur, quod dicebatur *ἀπροστασίου δίκη*. Apud Romanos autem patronos habebāt clientes, liberti, municipia, coloniæ, prouinciæ

ciæ: etiam qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant, patronum habebant, & eius nomen gerebant. succedebát ab intestato patroni libertia, si suos hæredes non haberent: sed & si testamento facto decessisset libertus, nihilq; patrono reliquisset, aut minus quàm dimidiam parté bonorum reliquisset, contra tabulas testaméti, vt ait Vlpianus dimidiæ partis bonorũ possessionem ei prætor dabat. idem etiam ius valere volebant in iis patronis ad quos se peregrini applicabant, qui tamen propriè patroni non erant, sed tanquam patroni. idem in iis, qui ciuitate aliquos donauerant: Cicero 3. in Verrem, *Caius Sulpitius Olympus fuit: Is mortuus est C. Sacerdote prætore, nescio an ante quàm Verres præturam petere cœperit. fecit hæredem M. Octauium Ligurem. Ligur hæreditatem adijt: possedit Sacerdote prætore sine vlla controuersia. Postea quàm Verres magistratum iniit, ex edicto istius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpitij patroni filio sextam partem hæreditatis ab Ligure petere cœpit.* Olympus iste (nam sic scribẽdum est, non Olympius) Græcus erat, quem C. Sulpitius ciuitate donauerat. apud Vlpianum dimidiæ partis bonorum petitio datur patrono: apud Ciceronem sextæ. quo ex Ciceronis loco satis apparet, non item vt in bonis libertorum, sic in eorum, qui ab aliquo ciuitate donati fuerant, de successione confessum & receptum ius fuisse: quod idem de iure applicationis existimandum arbitror.

CAPVT XXXIII.

Canicula in Plinio, analectæ, timonea cœna.

VT mali poetæ prodigiosè solent opus suum variare, & serpentes auibus, agnos tigribus geminare: ita hoc capite res dissimiles coniungam, cùm huius operæ, quam edimus, proprium sit, quicquid in mentem buccamque venerit, appingere. Vnum Plinij locum, & duos Senecæ explicabo. Neminem propemodum fallit carbunculum vitium esse, quo arbores sideris feruore, vt quodam vredinis carbone, exuruntur: vocabulum hoc tamen, si veterum librorũ fidem sequimur, suppositum est eo, quem subsignabo Plinij loco, libro 18. capite 28. *Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus verò sterilitatem.* fideliter & constanter in sanctissimis & iuratissimis exemplaribus legitur, *alijs caniculam appellantibus.* quidni enim, cùm canicula, vt poetæ dicunt, insana messes coquat, & omnia suo torreat impetu, siderationem & carbunculationem, qua sata afflantur, & ad sterilitatem castrantur, veteres agricolæ ex æstu caniculæ caniculam vocauerint? Itaque, etsi substitutionem alterius vocis, præsertim idem valentis, non improbo, tamen velut interdicto prætoris caniculam in possessionem restituo. Apud Senecam lib. 3. epist. 27. Caluisius Sabinus opinionem eruditionis affectabat, idem tamen nullius ingenij & memoriæ erat. is subsidio sibi pararat seruos, qui Homerum, Hesiodum, Lyricos edidicerant, & quærenti versus ex tempore subministrabát, quos tam malè reddebat, vt in medio versu excideret. Satellius Quadratus, qui diuiti supparasitabatur, & homini tardo ineptoque illudebat, suasit ei vt grammaticos haberet analectas: quæsitũ est qui sint grammatici analectæ? quidam interpretantur doctissimos, qui omnia ad manum, & in numerato habeant: alij eos, qui minutissima quæque colligunt ex auctoribus: ego neutris assentior. quid enim esset in eo sensu lepôris & argutiæ? ego potius existimem sanna quadam derisum ab eo Sabinum fuisse. vt enim analectæ serui dicebantur, qui reliquias cœnæ, aut ea quæ ceciderant de mensa, colligere solebant (ea autem analecta dicebantur) sic cùm ipse Sabinus inter cœnandum in versibus, quos subiectos referebat, subinde excideret, Quadratus festiuè dixit, ei grammaticis analectis opus esse, qui colligerent eum cadentem, & verba quoque ei excidentia inter cœnam redderent. Sed & cùm in scriniis libros reponere soleamus, & seruis, quos ediscere memoriter poetas aliquos iusserat, tanquam eorum poetarum scriniis vteretur, ac de immani, pretio eorum quereretur, Minoris, idem Quadratus, totidem, inquit, scrinia emisses. Secundum Senecæ locum lib. 2. epistola 18. vt fidem liberem, adponam; quem & emendabo, & explicabo: sed deprauatam scripturam prius exhibebo. *Non est nunc quòd existimes me dicere, vt te admoueas ad cœnas, & pauperũ cellas:* vetus liber ita descriptum hoc habet, *non est quòd nunc existimes me dicere Temoneas cœnas & pauperũ cellas.* puto verum esse Timoneas, à Timone, qui humanum genus exosus erat, vitamque quandam inhumanã & feram sequebatur, in cibisque non modò vulgaribus, sed etiam vilissimis, & ab reliquis hominibus propè damnatis acquiescebat.

Analectæ.

Timonea cœna.

Canicula.

CAPVT XXXIIII.

Curium obducere, prima nauigatio, pharmuthi in Vegetio legendum, Cicero emendatus.

HOmines primorum in literis ordinum, &, vt ita dicam, signiferi, apud Ciceronem prima ad Atticum epistola, *non esse ἀδύνατον Curium obducere* explicant, vt audio & lego, posse Curium deuorari & absorberi, ferrique peritorem: quam interpretationem vt violentam & nimis arcessitam alienamq; nunquam probare potui, esseque censeo ibi obducere, opponere aliis candidatis, & aduersarium illis candidatum obiicere, & contra eos ad petendum prensandumque deducere, vel aduersarium & æmulum adducere. sic Plautus in Mercatoris argumento locutus est,

Curium obducere.

Eum putat vxor illum obduxisse sibi scortum.

Nos & aliud quiddam è Cicerone attingemus. Prima dicebatur nauigatio olim, cùm post sæuitiam hyemis, qua mare clausum erat, vere nauigantibus primùm aperiebatur. de ea quispiam existimare posset Ciceronem loqui libro 2. epistole 6. ad Quintum fratrem: *Iidẽ aiebant nuntiare te prima nauigatione esse transmissurum.* nam paulò antè dixerat, *atq; adhuc clausum mare scio fuisse.* Iterum epistola 4. eod. lib. *Tu, mi frater, simul ac ille venerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Esse & prima nauigatio potest, cùm dicimus nos quamprimum nauigaturos, & primam quamque nauigandi occasionem arrepturos. prima etiam nauigatio dicitur, cùm eã secundæ comparamus, quæ & temeraria magis plerunque, & improuida est: & secunda non raró eius peccatum corrigit & emendat: vnde & prouerbio Græco celebratur, *δεύτερος πλοῦς.* sunt tamen qui primam nauigãtum velificationem interpretantur, secundam remigationem, vt Suidas est auctor. De eo autem tempore, quo aperiebatur mare, primumq; tentabatur & nauigabatur, ita scribitur in epigram. Græcis,

[illegible]
[illegible]

Iterum,

[illegible]
[illegible]

Prima nauigatio.

De ea & Vegetius libro 4. capite 39. scribit, *Post natalem verò, vt ita dicam, nauigationis, qui solenni certam ne publicoq; spectaculo multarum gentium celebratur.* Iterum, *Phenite decursu, id est, post ortũ pleiadum à die 6. Calendarum Iuniarũ vsq; in Arcturi ortum, id est, in diem octauum decimum Calendarum Octobrium secunda nauigatio creditur.* Sed illud Phenite, quod Vegetius loquitur, quis tandem intelligit? ego Phagnite in antiquis libris reperio, quod æquè inauditũ nec intellectum hominibus est. sed cùm decursum dicit, ferè suspicor spatij temporis nomen esse. & fortasse sit Ægyptij mensis nomenclatura: nam in cœli ratione & siderum mirum est quàm Ægyptiorum menses multi affectauerint. Puto igitur Pharmuti legendum, de quo in epigrammate scribitur,

[illegible]

Vegetius emendatur.

Et cũ tempore à Vegetio descripto conuenire videtur, cùm Pachon, qui eum sequitur, segetes messi paret. Puto autem eadem epistola 4. ad Quintum fratrem legendum, *Latiari erat exiturus:* vt de Crassipede intelligamus, qui solenni Latinarum, id est, feriis Latinorum, vel feriis Latij (nam id est Latiar) erat exiturus Roma. Pro, *cæterum confectum erat,* reperi in antiquo libro, *Cicero confectum erat:* vt scribendum esse videatur, *Ciceroni confectum erat,* id est, mihi. illud tamen, *cæterum mihi,* perplacet. At quam epist. 6. *ἀμφιλαφίαν* dicit, eam intelligo diuitias & copias abundantiamq; rerum declarare, quamuis ab aliis aliter explicari sciam.

Cic. emendatur.

CAPVT XXXV.

Alteræ mensæ, mane & vesperi precabantur, testudo aurea, Horatius explicatur.

HOratianum illud lib. 4. ode 5.
— & alteris Te mensis adhibet deum.

ita mihi videtur explicandum: Romani tui, Auguste, pro deo te colunt, & in mensa secunda, in qua solet libatio fieri, & deorum precatio, te vt deum obsecrant, & tibi vt Laribus libant. nam & libans Dido in conuiuio apud Maronem 1. Æneid. precatur,

Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur.

Alteræ mensæ.

Itaque libatio mox apud Flaccum sequitur,

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris.

sequitur & proximè, *— dicimus integro*
Sicci mane die, dicimus vuidi,
Cùm sol Oceano subest.

quod est, precamur & veniente die ieiuni & abstemij, & decedente, id est, vesperi & vuidi. nam integer dies est, qui adhuc incipit. Ea enĩ duo videntur fuisse tempora votis & precibus consueta, vt è Platone etiam coniici potest libro 10. de Legibus ita scribente, *ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις ἀκούοντές τε καὶ ὁρῶντες Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων ἐν συμφοραῖς παντοίαις ἐχομένων καὶ ἐν εὐπραγίαις.*

Mane & vesperi precabantur.

Cæterùm ode 3. lib. eodem, *ô testudinis aureæ:* imitatione Pindari dictum est, apud quẽ pulcherrimum Pythiorum poema sic incipit, *χρυσέα φόρμιγξ,* id est, pulchra. At, *fana deos habuere rectos,* hanc complectitur sententiam, Antè dii Romanis infesti iniquique erant: sed posteaquàm impiè eorum à Pœnis violata templa sunt, recti & æqui Romanis esse cœperunt, aduersati Pœnos, quibus antè fauerant.

Testudo aurea.

CAPVT XXXVI.

Cilicia trachia, Betriacum, Morbonia, Suetonius emendatur.

SCribunt Historici Othonẽ apud Bebriacum fraude superatum à Vitellij ducibus fuisse. nam ita in Tacito & Tranquillo scribitur: sed & in Iuuenale. Ego tamen existimo scripturam istam in auctoribus adulteratam esse. nam & Tranquilli libri scripti Betriacũ aut Bretiacum habent, & Betriacum nominat Plutarchus in Othone. ego igitur fideliorem Plutarchi & veterum librorum scripturam arbitror, quàm peruulgatam, eamque in libros reuocandam arbitror, vel si exceptione vsucapionis hæc se tueatur. Numeri appellantur in re militari centuriæ & cohortes legionesque militum: Suetonius in Vespasiano, capite 6. *reuocatus ad officium numeris parumper.* quanquam sunt, qui *muneris* scribant, quod vocabulum frequentissimum est apud Marcellinum & Iurisconsultos. sed & *ἀριθμὸς* in eadem significatione aliquandò vsurpauit Synesius.

nesius. Scribitur in Vespasiano capite 8. *Item Thraciam, Ciliciam, & Commagenam ditionis regiæ vsq; ad id tempus in prouinciarum formam redegit.* tanto antè cùm in populi Romani ditionem redacta fuisset Thracia, existimo legendum Tracheam Ciliciam. pars enim Ciciliæ, propter asperitatem montium, vt ex Geographis constat, Trachea dicebatur. Sed & illud eiusdem capitis sic lego, adstipulantibus veteribus libris, *vndiq; inuestigatis exemplaribus instrumentum imperij pulcherrimum ac vetustissimum, quo continebantur.* Officium pro officialibus poni non est infrequens, nec insolens, iurisconsultis præsertim: eodem in sensu posuit Tranquillus in Vespasianum, capite 14. cùm ait: *quidam ex officio admissionis simul expellens abire morboniam iusserat*: quo quidem in loco morbonia, vel, vt in quibusdam locis scribitur, morbouia, vt nomen oppidi, quod tamen nusquam est, fingi videtur: aut adeo populi ore frequentabatur ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitij. hoc enim perinde est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. certè compendium Dionis pro moibonia *ἐς κόρακας*, habet. In eodem imperatore capite 19. pro Pterino citharœdo Terpnũ emendamus, vt in Caligula capite 57. Mnesterem pro Nestore. Prætextata verba in Vespasiano capite 22. obscœna & turpia interpretor, à fabulis prætextis, quales Afranij fuerunt, in quibus fœdissima & turpissima dicta & argumenta erãt. Menstrium Florum ibidẽ liber scriptus Mestrium appellat, Plutarchus libro 2. Symp. Metrium quod & verius quispiá fortasse putet. Capite 23. lego, *mutato nomine cœperat ferre*, non *effirre*.

Cilicia trachea.

Morbonia

CAPVT XXXVII.

Francorum origo.

DE Francorum origine, & omnium propè populorum, non satis ad verum liquet, quid pronuntiandum sit: ea res sic vltro citroque disputando ventilata & iactata est, vt demũ tamen secundum Germanos lis esse data videatur, qui Francos Galliæ incolas, rebus bello togaque gestis clarissimos sibi vendicant: & nostri principes cùm Germanos sibi conciliare volunt, cognationem generis libenter ostentant & agnoscunt, & eius memoriam renouant. Quod ad me attinet, gentis, nobilis præsertim & gloriosæ in Europa, & imperij, quanquã nomen potius quàm maiestatem retinentis, ambitiosè cupideque propaginem & sobolem nostros nominauerim: sed si verum quærendum est, non desunt argumenta, quibus nec nostros Francos, nec qui in Germania eodem nomine hodieque sunt, alienigenas probemus. velim enim mihi dicant, cur Ptolemæos & Tacitus qui tam diligenter populos & nationes Germaniæ descripserunt, Francorum non meminerint? Anglos, Longobardos, Burgundiones nominant: Francos nonquam appellant. mirum est, vbi rum delituerit ille populus, qui eorũ scriptorum diligentiam fefellerit? Ego crediderim aduenas Francos Germaniam occupasse, vt & alias multas nationes: & quòd diutius ibi consederint inueterarintque, Germanos esse dictos. nam quòd Germanico sermone vsi sunt, non est satis idonea ratio, cur Germani credantur. quòd enim illis in sedibus diutius hæserint, tandem in Germanicam concessẽre linguam, vt apud Gallos in Gallicam. quin & eam linguam, antequam in Germaniam migrarent, vernaculam habebant, vt & Gotti. Ego verò existimo Francos esse Scandinauiæ populos, vt & Gottos, qui se Germaniæ & prouinciis populi Romani superfudẽre. huic sententiæ accedunt historiæ, quæ narrant Francos initio infestum mare myoparonibus habuisse. Frisiorum & Batauorum littora occupasse: deinde in Germaniæ mediterranea & interiora penetrasse: postremò in Galliam transiisse. deniq; in Scandia insula à Ptolemęo falsis tamen scriptura nominantur. nam qui Phiraisi malè in eo appellantur, alij profectò, quam Franci non sunt: sed litera i, abundat, & duplex cc grandiusculum, in i & c minusculum propter similitudinem deflexum est. Quòd autem Franci nostri se stirpe Troianorum satos prædicant, id æmulatione Romanorum faciunt, quos cùm eo stemmate & ea nobilitate insolescere viderẽt, idem decus sibi voluerunt arrogare.

Frãci origine Galli.

CAPVT XXXVIII.

Solstitialis, morbus solstitialis, herba solstitialis, illix tertio pedato.

ETSI solstitialis à solstitio deducitur, tamen in eo sæpenumero solis tantũ significatio attenditur, vt solaris sit: Liuius libro 1. *desuntq; dies solido anno, qui solstitiali circumagitur orbe*, id est, solari. Et Solinus capite 28. *qua solstitiali plagæ obuia est*, id est, solari plagæ & meridiei. Morbus autem solstitialis apud Plautum in Trinummo, Sc. minus quindecim. esse videtur, qui solstitio immanibus plerunque æstatis mediæ vaporibus, & sub caniculam, quæ Sirius dicitur, denique quocunque æstu sæuit. de Sirio poeta scribit 10. Æneid.

Solstitialis.

Morbus solstitialis.

Ille sitim morbosq; ferens, mortalibus ægris,
Nascitur, & læuo contristat lumine cœlum.

tum enim ardentissimæ vulgãtur febres, quę multos tollunt ægros. Sed & Sirius solem significat, vt tradunt Grammatici Græci, ac quos accẽdit canicula morbos, Soli acceptos ferre debemus: & siriasis morbus est non tantùm infantium, sed etiam virorum. febres igitur ardentissimas intelligo, quæ eo tempore periculosissimè grassantur, locis præsertim insalubribus, quibus homines intereunt, vt arentia torrenti ardore folia cadunt sidere afflata. Sic æstiuæ aues Liuio sunt, quas vide-

mus æstate, hyeme non videmus, cùm vel lateant, vel autumno hinc auolent in diuersas plagas. sic enim scribit lib. 5. *Nec, sicut æstiuas aues, statim autumno tecta ac recessum circunspicere.* Herba solstitialis apud eundem comicum in Pseud. Sc. Si ex te. herba est quę æstate crescit, & propter anni vaporem mox exarescit: eius etiam in Ausonio est, nisi fallor, mentio. Apud hunc comicum in Asin. Sc. Vnum istorũ. eleganter per translationẽ dicitur, *lectus est illix.* ducta est enim metaphora ab aucupum auibus, quæ alias illiciunt, vocanturq; à Græcis [illegible]. itaq; lib. 10. Plin. cap. 33. lego contra auctoritatem librorum, *contra aucupis illicem exeunte in prælium duce totius gregis*: præsertim cùm ab Aristotele scribatur [illegible]. Apud eundẽ comicum in Cistellaria lego, *Nisi pedato tertio omnes afflixero.* Cato, *Igitur tertio pedato bellum nobis fecere.* Nonius interpretatur repetitu, accessu, vice. explicari tamen potest impetu, ingressu, incursu. à vetere critico explicatur [illegible]. Ne autem alienũ mihi vendicem, videor de Gulielmo Pelisserio Episcopo audisse, ita, vt emendaui, in Plauto legendum esse.

Herba solstitialis.

Illix

Pedato tertio

CAPVT XXXIX.

Assa, topiarij, facere topiariam, Cic. emendatur.

Lib. 3. epist. 1. ad Q. frat. quod scribitur asterisco rotatum pro imminuto & vitiato, *Nunc hoc vel honestate testudinis, vel valde boni æstiuum locum habebit*: integrum inuiolatumq; credideto, si pro æstiuum, æstiui legatur: æstiuum autem, cubiculum & diætam locumq; qui æstati transigẽdę aptus sit, elegantissimè dicit. Cæterùm vtrobiq; vel non disiungentis accipio, sed affirmantis, quod singulare in eo genere solet frequẽtius vsurpari: sed cũ asseueranter bis loqui vellet, congeminauit. Ibidẽ scribit, *In balnearijs assa in alterũ apodyterij angulũ promoui.* hic assa quæ sint quæritur: ego, etsi de balnearijs agitur, esse puto tamen Laconicum, ab assando. id è dialogo Adriani Imp. & philosophi Epicteti intelliget, in quo scribitur: *Prima cella tepidaria vnctuaria, infans natus perungitur. Secunda cella sudatoria, pueritia est. Tertia cella assa, perfrentaria iuuentus. Quarta cella frigidaria, senectus.* Sed & Vitruuius lib. 5. cap. 10. trepidario laconicum & sudationes coniungit. Lego aũt ead. epist. *esset subiectum cubiculis*, nõ, vt editur, sub tectum cubiculi. Lego etiam, *palæstra & silua vindicata*, id est, liberata, purgata, vt amœnitatẽ habeãt. In antiquo Memmiano est virdicata, vnde facultas emendandi data: etsi, antè quàm vidissem, ita quoq; mihi emẽdaram: sed sentẽtiam confirmauit affinitas scripturæ, & mihi pro testimonio visa est. Quod ait, *Topiarium laudaui*, de homine non de loco interpretor, qui locum opere topiario ornarat: vt & suprà, *Nicephorum villicum tuum sanè probaui.* opus autem topiarium nomen habere videtur à topiis, id est funiculis, vt Hesychius interpretatur. nam funiculis in eo opere opus est, vt lentæ sequacesq; ederæ & virgæ vinctæ loco se teneant, nec resiliant, accũ palliatos dicit topiariam facere, intelligit Græcas statuas, quæ habitu cultuq; Græco positę erant in intercolumnio ambulationis. quispiam enim existimare potuisset ab eis illud opus topiariũ factum fuisse ex edera. *Balbum*, inquit, *in oculis fero*: valet charissimũ habeo, eumq; semper videre videor, vel in charissima parte, vt charissimum mihi gero: quid enim oculis charius est? & vt sensum interpunctionis collocatione deperditũ restituam, *quòd Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus*, lego. Cato enim si valuisset, apud eum Gabinius iam postulatus fuisset repetundarum. Hæc partim explicabamus, partim corrigebamus in ea Ciceronis epistola, quę vt exigua sint, tamen sat scio, non deerit, qui iis suum laborẽ alleuãtum esse nõ sit ægrè laturus. illis qui sine cortice natant, non sirpeam ratẽ non inducimus: virtute sua valent, vt pingue solum: vt eorũ potius luxuria sit cohibenda, q̃ excitanda fœcunditas.

Assiduẽ.

Assa.

Topiarij.

Topiariã facere.

CAPVT XL.

Carbasus, caput fluuij apud Maronem, biremes, rumore secundo, perpetuum tergum bouis, in nodum, in plumam, obsitus æuo, pelagi extrema sequi.

Dii fluuiorum & maris, cœruleo vestitu ab antiquis pingebantur, capite arundine tecto: ex qua consuetudine Maro scripsit ornatissimis verbis de Tyberino, 8. Æneid.

—eum glauco tenuis velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.

Sed & de Planco Glaucum deum marinũ saltante hæc scribit Paterculus libro 2. *cùm cœruleatus & nudus caputq; arudine & caucam trahens, genibus innixus Glaucum saltasset in conuiuio.* Carbasus autem genus est lini, quod Græci [illegible] vocant, quod negat Pausanias igne consumi, [illegible], inquit lib. 1. [illegible]. eius succus inter venena numeratur à Dioscoride & à Paulo. è carbaso texebantur tenuissima vela. Eodem Maronis loco, *—celsis caput vrbibus exit*, de fonte fluuij intelligendum arbitror ex editiore Etruriæ parte exeunte. nam capita fontes amnium vocari non est infrequens, quę & sacra sunt. fauet huic interpretationi, quod non ita longè subiicit Maro,

—quocunq; solo pulcherrimus exit.
Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum.

ex eo dicitur, vel q, se fluuij in brachia, vel partes, vel ostia, quę cornua vocãtur, diuidunt, vt ibid. *Rhenusq; bicornis*: vel ob mugitũ, q, è quæstionibus Aristotelia discimus, in quib. quæritur, [illegible]. *—Geminasq; legit de classe biremes*, cùm scribit ibi Maro, ad postera retulit tempora. nam Æneæ ætate nondũ triremes vel biremes erant. Maxima Iuno quæ sit, quæritur. ego reginam puto ad

Carbasus.

Caput fluuij.

Biremes.

Maxima Iuno.

to, ad discrimen aliarnm Iunonum, vt Iunonis infernæ, quæ Proserpina est, & Iunonum, quss mulieres sibi adoptabant, vt Genij in viris appellabantur,

Rumore secundo.

Ergo iter inceptum celerant rumore secundo,

cùm scribit Maro, negotium exhibet grammaticis. ego existimo Maronem dicere Troianos lenirare stumiois, & monstro albæ scrophæ exhilaratos, lætis & secundis ominibus & acclamationibus iter inceptum vrgere. rumoré enim sic vocat hic, & omnia significat: vt apud veretem poetam, *Soluere imperat secundo rumore aduersaq; aui.* Quemadmodū Homerus nun tam studet elegantię epularum, quàm copiæ, ita Maro eius exēplo scripsit, *Perpetui tergo bouis*, quod est totius boois, quàm longus erat. in quo ramen perpetui pro perpetuo dixisse cuipiam videri potest, cùm præsertim Homerus dixerit,

Perpetui tergo bouis.

νώτοισι δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρεν.

sed id est, solidis, longis, portectis, totis. Semi hominem Cacum Maro vocat, vt semiferum. nam infrà scribit, —*villosaq; setis Pectora semiferi.* Corripit in nodum dicitur, qua forma Maro 6. Æneid. dixit,

In nodū.

Excisum Euboicæ latus ingent rupis in antrum.

& 11. Æneid. —*quem pellis ahenis*

In plumā

In plumam squammis auro conserta tegebat.

in nodum igitur valet, in nodi modum. Quid est ibidem; in mensam libare? nempe religiónis causa de patera, priusquam bibas, in mensam, quæ opinione veterum sacra erar, & tanquam quædam ara, aliqoid de vino effundere: quod Græci λείβειν & σπένδειν dicunt,

— non te rationis egentem

Lernæus turba capitum circunstetit anguis.

in hanc sententiam interpreror, vt in magno terrore & periculo cū de gradu menris deiici soleamus atq; perturbari, nihil tale euenisse Herculi dicar, nec ranri serpētis rerrore amentem metu fuisse. sic inopes consilij perturbatique & qui apud se non sunt, amentes dicuntur, vt apud Catullum epigr. 48.

Nihil est super mi quod loquar amens.

atque id quidem nos antè etiam attigimus.

Obsitus æuo.

Æneid. 8 —*Ibat rex obsitus æuo.*

more veterum dixir, qui obsitom pro pleno vsurpabant, ex eo quòd locus frugibus obsitus aut sentibus, iis plenus est. inde illud est Terentij in Eunucho, act. 2. sc. 2.

—pannis annisq; obsitum.

sed & conserere in eadem re ponebatur: Lucretius lib. 2. —*& lumine conserit arua,*

id est, complet, oppler: & Plaut. in Menæch. Sc. Vr ætas mea senectute consitum etiam dixit. Ibidem,

Pelagi extrema sequi.

Me pulsum patria, pelagiq; extrema sequentem:

opinor valere, me nauigarionem in longinquas & vltimas terras procul domo parātem: vt pelagi extrema audiamos, exrremas & longissimè remotas eius partes: quem sensum, cùm & aptissimus sit, & vim verbis nullam afferat, non possum non probare. nam quæ primarij afferunt grammarici & coactam habēt & affectatam sententiam.

CAPVT XLI.

Emendatur Suetonius & Pomp. Mela, Speculator, Speculatoria caliga, Spiculatoria.

Sueton emēdatur.

QVOD apud Tranquil. in Galba cap. 6. positum est, *à Caio Cæsare ludis substitutus*: astipularione veterum librorum non nitirur, in quibus *lici*, non ludis legitur: vt extra controuersiam sir ex reliquiis vocis elisæ & contritæ, legendom *Getulico*: quod & trochaicus qui subiungirur comprobat, & è Dione in Caligula intelligi potest. Ibidem capite 20. inquir Trsnqoillus,

Galba cupidè fruaris ætate tua.

Melius blattarius Tranquillus,

Galba Cupido fruaris ætate tua.

senex, qui pulcher etiamnū videri vellet, per irrisionem Cupido, id est, bellus & formosus iocularirer appellatur. Non est autem dubitandum, quin locus in Galba cap. 10. quē subscribam, legendus sit, vt à me ponetur, *Ac subinde Alexandrina nauis Dertosam appulit armis onusta.* nobilis enim est vrbs Hispaniæ Dertosa. hodie in Tranquillo *detorsa* oduut vitiosissimè: hæc quoq; vrbs è lib. 2. Pomponij deleta est, in quibus legendum est, *Iberus Dertosam attingit*: deorsum, hodie edunt. In Othone cap. 11. pro *foribus adapertis*, repetio in libris lucifugis, foribus adopertis, quod est clausis, quam lectionem confirmat quod mox sequitur, *irrumpentibus*, quòd fores clausę essent. Nihilo secius & pro, *& celeriter apud Veliternam (ita præceperat) funeratus*: repetio, *& celeriter (nam ita præceperat) funeratus*: quod & elegsntiæ & sententiæ satisfacit, vr illud *veliternam*, quod in hanc viciniam immigrauit, exrurbandum purem non iniooria. Quæ in Virellio cap. 1. Vitellia dea ab eo nominstur, à qua quosdam nomen & genus Vitelliorū deduxisso dicit, alia est q̄ Arnobij Vibillia, quæ, nisi me memoria fallit, dicitur fuisse dea viarum, atq; ab eo errore earū homines liberasse. Ibid. cap. 13. Ingentē patinā suā clypeum poliuchi Mineruę appellabat Vitellius, q. pstina illa magnitudinem scuti Mioeruæ, quam Athenis fecerat Phidias, æquaret. Cùm autem illa Minerua colossea esset, amplitudinemq; xxvj. cubirorum æquaret: eius etiam immanis clypeus erat, multis & operosis celatus argnmentis: vnde & patinarū paludes Vitellij memorię Mutianos exprobrauit. eod. cap. *p lactes à Carpathio*, qđ equidē damnare mihi nefas puto, vt & subticero auctoritatē veterum librorum eamq; supprimere: igitur pro *è Carpathio* in librorum anriquitatibus, *è Parthia vsq;*, inuenio: &, *scarorum sacrorū iocinora*. quibos piscibus sacri nomen attribueretur, scribit Athenæus. scarum etiam Romani deperibanr adeò, vt eūm Iouis cerebrum dixerit Ennius. erant & quidam in lacubus & pisci-

Mella emēdatur.

nis fortasse diis sacri: etsi fieri potest, vt optimi libri scriba iterauerit vocem antecedentem elemento vno traiecto. ita enim è scatorum fit sacrorum, omninoq; *scarorum, & è Carpathio* sincera nota censeo. Lego ibidem cap. 17. *reducto coma capite*, quod est apprehensa coma capite retracto & resupinato. Quin & continuò in optimis duobus libris pro, *mento mucrone gladij subiecto*, exaratum est, *mento mucrone gladij subrecto*: q. scilicet sub mento esset tectus gladij mucro, quo mentum erigere vultumq; cogebatur Vitellius. In Caligula cap. 52. quæ specula-

Speculatoria caliga.

toria dicitur caliga, eam esse speculatoriam existimo. nam etsi inter speculatorē & spiculatorem multum interest, tamen interdum sic mutatis elemētis pronuntiabant. sic in Euangelio Græco speculator est spiculator. Suidas

Speculator. Spiculator.

σπεκουλάτωρ ὁ δορυφόρος. speculatoriam autem caligam, spiculatoriam Tertullianus de Corona militis appellat, id est, caligam militarem. eius verba sunt, *spiculatoriam morosissimam pedibus absoluit*. sic here & heri sine discrimine in auctoribus reperimus. Hoc totum caput carum esset cyatho nebulæ. in apinis igitur & tricis numeretur, ac ne quis licitator se deceptum esse clamet magna indicatura, non pluris licet quàm dixi.

CAPVT XLII.

Ges clithrum, monocoli, struthopodes, struthocephali, Trogodytæ, protelum.

SPecus illud vnde Plin. lib. 7. cap. 2. spirare Aquilonē dicit, & gesclithrū vocat, duo-

Ges clithron.

bus diremptum distinctumque vocabulis, γῆς κλεῖθρον, id est, terræ claustrum censeo appellandum. nam etsi barbara in regione erat, tamen Græci ei de sua lingua nomen indiderant, vt & plurimis, linguæ suæ ambitiose semper fauentes. Non dubito autē quin ibidem catiosorum librorum fidem musteis editionibus anteponere in eodem auctore debeam, & potius Isigonū Siccensem facere, quàm Nicæensem: quorum ego & testarione *pharmacum gentem*, quàm *pharmacum* scribere maluerim, adiuuante etymo virosi venenatiq; corporis, vt in diuersam esse deprauatum formam nomē mitet, astipulante tā noto omnibus veriloquio. eo. cap. 7. *vt sagittis superiaci nequeāt*: iisdē plateatiis libris credo verū esse, qd' in *superari* immutatum est libidine correctorum, quæ fastidit, exterminante. itaque laboramus in reuocandis ab exilio vocibus, quas exegerunt nulla rogatione, nulloq; plebiscito. Equidē & qui monoscelli eduntur, in eodē cap. denuntiato testimonio antiquis chartis, facilè obtineo apud eos, qui instrumentorum vetustati ali-

Monocoli.

quid tribuunt, monocolos appellandos, quasi vnimembres, cùm præsertim κῶλα sæpe cruta Græcis significent, alioqui μονοσκελεῖς dici potius q̄ μονόκωλοι deberent. eodem modo in Solino censeo scribendum cap. 53. vbi hodie monoculos omnes libri scribūt. eius verba sunt, *Legimus monocolos ibi quoq; nasci singulis cruribus & singulari pernicitate*. Plinius fœminas paruis ibidem pedum plantis struthopodas vocat, veluti passerini pedis. sic Themistius struthoce-

Struthopodes Struthocephali.

phalos minimi & passerini capitis, in paraphrasi Physicorum vocat, vt à me vterq; scriptor interea etiam declaretur. est enim nota exiguitas passeris, & eius pedum ac capitis paruitas. Hoc etiam testatò vereque affirmare possum, *Spithamæi Pigmæiq;*, in peruetustis scribi libris, quasi Spithamæi idem populi diuersis vocibus appellentur, quod malui scri-

Trogodytæ

bere, quā silentio inuoluere. Trogodytas autem perpetuò in antiquis libris reperias, cùm Troglodytas semper edant, & tamen cùm vtrunque æquè Græcum sit, ac Trogodytas etiam agnoscat Hesychius, qui τρώγλας foramina interpretatur, eo fretus defendā veteres membranas. Illud & in authenticis sic exaratū constanter reperi, in quo tamen meam non astringo fidem, vt secundùm ipsum potius, q̄ secundùm scripturam vsitatam lege argenti possessionem dandam adiutem, lib. 7. cap. 7. *Tu cuius semper in victoria est mens*, id est, cruenta & crudelis: excuditur *in victoria*. rem grammaticis disceptandam relinquimus: licet enim à nostris subselliis prouocare. Addā & lib. 18. cap.

Protelum

18. vbi de arandi disciplina differit, procellos ꝓ protelis contaminatissimè scribi. nam sic concipitur in antiquis libris scriptura, *pro telis binis ternisq; sic arant*. hoc quoq; vocabulum lib. 9. cap. 15. vt me docuit eruditissimus Episcoporum Gul. Pelisserius, in oppidi nomen mutatum est, quod emendatores metati in Germania condiderunt Lisboum. sic autē legendum, *protelis boum, & in Danubio Mario extrahunt*. Lucilius hoc verbum apud Nonium vsurpat,

Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri,
Ducere protelo validis ceruicibus possent.

vbi ducere protelo est, protelare, promouere, protrahere: & in Plinio protela boū, sunt boū tractus. Antiquus criticus protelum explicat ἐπισπαστήρ. Hæc primitiarum quarundam ritu è fœcundissima segete demessa studiosorū choro offerimus, quæ vel eo nomine boni consulere debent, q. cùm diuis bonam voluntatem etiam sine thure approbare soleamus, hæc quantulacunq;, præter bonam erga studiosos iuuenes, propensamq; voluntatem nostram, eis liberaliter erogata, in bonam potius partem accipienda sunt, quàm vel improbanda, vel recusanda.

CAPVT XLIII.

Vendere transtiberim, transtiberina cutu, l. xij tab.

QVOD apud Gellium lib. 20. cap. 1. scriptum est, *tertijs autem nundinis capite pœnas dabant: aut trans Tiberim peregrè venum ibant*: eo

Vendere trans Tiberim.

significari puto legem & conditionem venditionis iniquiorem, vt extra fines, qui venditus est, seruiat, non in agro Romano cum transtiberina regio extra agrum Romanum propriè dictum esset, & in eo genere agri, qui peregrinus

nus habebatur, cenferetur, & iam Etruriæ attribueretur. atq; hoc venditionis genus atrocius erat & durius, quod Græci πωλεῖν ἐπ' ἐξαγωγῇ dicebant, quod erat hac conditione vendere, vt extra fines mancipium educeretur & feruiret. at verò eius transtiberinæ regionis, quę vrbis pars erat, magnam ferè partem Iudæi, qui Romæ fe infuderant, occupauerāt: quod quodam loco à Philone in Gaium recordor relatum esse. Quinetiam quòd illa vrbis pars, vt reor, esset infrequentior, minusque culta, & à Iudæis ignotis & omnibus inuisis, humilique & fordida plebecula tantùm incoleretur, ferè in ea pleraque viliora, immundiora & fordidiora fiebant & administrabātur, pellesq; animalibus fœtidæ deripiebantur. hinc illud Martialis lib. 1. epigram.

Transtiberina cutis

Et detracta cani transtiberina cutis.

& Iuuenalis fatyra 14.

—nec te fastidia mercis
Vllius fubeant ablegandæ Tiberim vltra.

Qui fulphurata vendebant eam etiam partem habitabant: Martialis lib. 1. epigr. 98.

Hoc quod transtiberinus ambulator,
Qui pallentia fulphurata fractis
Permutat vitreis.

Lex xij. tabularum.

Cæterùm legem xij. tabul. à Gellio lib. 20. capite 1. relatam fic lego, *fi in ius vocat, fi morbus æuitasue vitium escit, qui in ius vocabit, iumentum dato: fi nolet, arceram ne fternito.* Illud eodem capite fic fcriptum reperio, *fi cui probaretur clientem diuisui habuisse.* hodie *derisui* editur, nec à me mehercule desideretur: fed diuifui habere, erit quæstui habere, & cum altero diuidere. libet & verba legis xij. tabularū referre paulò incorruptiora quàm vulgò proponi folent: quanquam quis ea fibi non putauit esse fuo more & instituto corrigenda? fua cuique placent, & hoc in genere fcribendi nemo parum fapere fe putat, vt nec in versu condendo quifquam fe malum poetam cenfet. qui tamen præter hæc in cenfum nihil defert aut dicat, me iudice proletarius & capite cenfus habendus. *Ni iudicatum facit, aut quis endo eo in iure vindicit, fecum ducito: vincito aut neruo aut compedibus, quindecim pondo ne minore, aut fi volet maiore vincito.* & non longè in eadem lege, *libras farris endo dies dato.* Endo dies, pro in dies dictum est antiqua consuetudine: vt vindicit, pro vindicet. libri edunt, *vim dicit,* quafi q vindex esset, diceret, ista vis est, & reū liberaret. non deest qui *vindex est,* legat.

CAPVT XLIIII.

Vterque Neptunus apud Catullum, Marij aperti, Acra, fossa Liguris, terra aperta.

CVM de Sirmione Catullus fcribit,

—quascunque in liquentibus stagnis
Mariq; vasto fert vterq; Neptunus.

Vterque Neptunus.

quæsitum est, qui sit vterque Neptunus? ac probabilis eorum esse videtur fententia, qui mare fuperum & inferum, quibus Italia cingitur, interpretantur. verius tamen fortasse videri potest, cùm fignificet Neptunus eam vim quæ humori præest, vt vtrunque Neptunum intelligamus, & eū qui dulcibus, & eum qui falsis aquis imperat. fic enim Sirmio infulis & peninfulis omnibus maris & fluminum & lacuum anteponetur. huic expositioni fauent Catulli verba, qui & liquētium stagnorum, & maris mentionem facit. Legendum autē in Catullo epigrammate trigesimo quarto fortasse fuerit,

Marij aperti.

Quæ fanctum Idalium Marioisq; apertos.

cùm fynæresi. nam Stephanus Marium vrbem dicit esse Cypri, quæ mutato nomine fit Arfinoe vocata. in Arfinoe autem, Veneris erat templum & lucus: fed & Plinius libro 5. cap. 10. Marium cum Idalio coniungit. Quod autem Arfinoen à Mario feparat, à Stephano non difcrepat. nam vt Strabo libro 14. narrat, duplex est Arfinoe in Cypro. fed cur apertos dicit? an quòd in plano fint? an verò potius, cùm, vt Catullus ipfe fcribit, & Maro libro 1. Æneidos,

—Dea tollit in altos Idaliæ lucos: Idalium frondofum fit, Marium, etfi lucum vnum habebat, tamē locis circà cultis & frumentariis & nudis patebat? nam cùm arbores, fpinæ, vepres exciduntur, locus aperiri dicitur: Cicero Tufcul. 5. *Immisi cum falcibus multi purgarunt & aperuerunt locum.* Sed & aperta funt, quæ Græci ψιλὰ vocāt, quæ δασέσιν opponuntur. Iuuenalis quoque fcribit fatyra 5. *Terræ quis fructus apertæ?* agrum frumētarium intelligens. Cùm tamen in Cypro Acra fit phano Veneris nobilitata, non desit fortasse, qui Acrios legat. fed & Venus Acria, Hefychio auctore, dicebatur. Oppidum etiam Cypri est Golgi, cuius eodem epigrammate Catullus meminit,

Terra aperta.

Acra.

Colis quæq; Amathunta, quæq; Golgos.

Meminit & Lycophron, [illegible], inde Venus cognomento Golgia auctore Stephano dicebatur. Cùm autem epigrammate 17. fcribit,

Fossa Liguris.

In fossa Liguris iacet fuperatt fecuri.

atq; nouario Politiani quibufdam placet Expernata vel Suppernata legēris, neq; eorum hominū interpolatio, qui Ligeris emendant. vixdum enim ea tempestate Ligeris Cæfare res in Gallia gerēte Romanis hominibus notus erat. Liguris autem cur legam facit Strabo, qui lib. 4. Ligurism fcribit abundasse nauali materia proceraq;, quam ad emporium Genuam deuehere folebant, & fortasse Romam vfque.

CAPVT XLV.

Hilaria, de luna noua, luna nafcens, apud Flaccum.

IVngentur, inquit poetarum princeps, *iam gryphes equis:* nos enim hoc capite dissimilia & dissidentia penitus iungemus, & vt quicque fuccurret adpingemus. Inquit Vopifcus in Aurelianum, *Hilaribus, quibus omnia festa, & fieri fcimus*

Hilaria.

scimus & dici. hic quæ sint Hilaria quærendum esse videtur: ergo existimo fuisse Martis deûm feriis, quæ principio veris celebrabantur maxima populi lætitia, & nobilissima pompa, quouis è populo insignia cuiusque dignitatis mentiente atque simulante liberè & impunè, vt internosci magistratus à simulatore plerunque non posset, vt ab Herodiano in Commodo describitur. sed quia in eo tamẽ Hilariorũ nomen desideratur, quod ille nõ appellauit, suo ex alio scriptore titulo reddendum est. Maximus igitur D. Dionysij interpres de Hilaribus ita scribit, [illegible] ἡμέραν [illegible] ὡς ἱλαρίας ἐκάλουν, καὶ αἱ μὲν ἦσαν ἴδιαι καὶ ἱλαρίαι, ὡς ὅταν [illegible]. αἱ δὲ κοιναὶ καὶ δημόσιαι ἱλαρίαι [illegible], ὡς ὅταν βασιλεὺς ἀναγορευόμενος τὰς δημοσίας ἱλαρίας παρέχῃ, καὶ ἡ πόλις [illegible]. ἀλλὰ καὶ θεῶν καὶ θυσίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν [illegible], καὶ [illegible], καὶ [illegible] ἡμέρας [illegible] ἱλαρίας. [illegible] Ῥωμαίων [illegible] ἀγαλμάτων [illegible]. Quod mox adiungam non magis assimile erit, quàm Indo Scytha. cùm Horat. lib. 3. ode 19. scribit,

De luna noua

Da lunæ properè nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ.

tres cyathos vini petit sibi dari. puerum enim ad cyathum habebant, qui quot petebant cyathos vini, admetiebatur in poculumque fundebat. sic & Græci quos Flaccus videtur imitatus esse, cyathos sibi nomine eorum misceri petebant, quos charos habebãt. Alexis apud Athenæum, [illegible] τὴν μετάνιπτρον [illegible] φιλίας [illegible] τῶν παρόντων [illegible], προσονομάσας [illegible] τὸν βασιλέα [illegible], καὶ [illegible] Ἀφροδίτης. Lunæ autem nouæ (nam ne hoc quidem omittendum est) cyathum poscit, quòd mensis Calendis vesperi epuleretur, quę festæ semper erant. menses enim luna olim ducebat, primaq; primus mensis dies habebatur: postea tamen ad cursum solis ex Iuliani anni correctione exacti sunt, quod tametsi obtinebat Horatij ætate, tamẽ iis è prima & nascente luna mensis principium, vt mihi videtur, libr. 3. carminum, intellexit, cùm ait,

Luna nascens.

Cælo supinas si tuleris manus
Nascente luna rustica phidile:

quod est, si Calendis deos precibus & sacris placaris. Quod autem ait, *da noctis mediæ*, id verò facit, quia & lunæ meminerat, & ad mediã vsque noctem epulari decreuerat, & Nox ritu Romano dea censebatur, vt ex alio constat loco, *Dicetur merita Nox quoq; nenia*. Ausonius autem, vt antè diximus, *causa* subaudiebat.

CAPVT XLVI.

Atticos tettix, modius, Marcipor, exhedra, gerres, Marci municeps, Veru natum Vere.

E Nonio & aliis multa cuiusquemodi hinc & inde colligere lubet, & his tanquam variis plumis hoc tumultuarium opus concludere. Varronis à Nonio citatur Satyra nomine Atticos tettix. sic enim ei suum reddimus titulum, quem obliuiosa & inuida vetustas pene deleuit. nomen autem, vt coniicio, habebat istud ea fabula ex eo, quòd Athenienses prisci indigenas indicare se volentes, capillos inuolucro & redimiculo comprehensos cicadæ morsu loco fibulę nectebant & nodabant. quare Maro in Ciri scripsit,

Atticos tettix.

Ergo omnis cano residebat cura capillo,
Aurea solenni comptum quoq; fibula morsu
Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

Exemplaria, veluti mali nomenclatores, hão Satyram *antiquoteti* perperam appellant. Erat & Marcipor satyra eius, in qua, vt suspicor, de seruitute disserebat & herili imperio, veresque laudabat, qui clementer & humanè seruis imperabant, quos paucos & dominorum gentiles habebant: contrà homines suæ ætatis reprehendebat, qui tot agmina, tot legiones, vt ita dixerim, potius quàm familias seruorum habebant, quibus asperè & sæuiter imperabant. Inscribebatur & eius quidam liber caprinum prælium, in quo de voluptate, vt coniectura est, disserebat. qua enim alia de re hirci & capri pugnarent atque contenderent? præsertim cùm hoc pecus lasciuum sit & petulans, & voluptatem auidissimè sectetur. Inscribebatur quædam satyra Modius. est autem modius Græcè μέτρον. in ea disputabat de modico victu cultuque, & parsimonia, & hominum tanquam demenso. Quæ gerres à Martiale vocantur lib. 3. epig. 35. quando hoc verbum scio multis exhibere negotium, ab antiquo critico explicantur μαινίδες: quæ à Cicerone exhedra vocatur, ab eo etiam explicatur ala & schola: eius verba sunt, ἀλα [illegible] καὶ σχολή. Qui apud Ciceronem vmbilici nominantur lib. 2. de Oratore, calculi sunt littorales, vmbilici puellaris specie, è lato se in acutum quadam clauicula fastigantes, quos Veneris vmbilicos quidam vocant. A vetere critico sparsio, quod prætermittendum non duxi, explanatur, [illegible]. Fuit & Varronis Satyra nomine, Væ victis, περὶ φιλονεικίας, in qua de rixis, contentionibus & iurgiis certaminibusque hominum disputabat. extat titulus apud Nonium, quem leuiter explicare tentaui potius quàm potui. allusum videri eo titulo potest ad id quod Brennus dixerat, Væ victis. Erat & liber nomine, Columnæ Herculis, περὶ δόξης, vbi de laude & gloria tractabat. Coniicere causam in Afranio apud Nonium, est causam agere. *Causam*, inquit, *conjicere hodie apud te volo*. Sed quidnam est quod in prima Apuleij apologia legitur, *coctis catharmo*? ego è Diogene Laertio: *sed suspectus est Empedoclis catharmoi*, legendum esse affirmo. Quid est in Apocolocyntosi Senecæ, *Marci municipem vides*? nubecola enim quadam locus ille fuscatur.

Prælium Caprinũ.

Modius.

Gerre.

Exhedra.

Vmbilici.

Væ victis.

Marci municeps.

vt non satis perspiciatur. ego existimo significari Claudium non verum germanumque Romanum esse, sed inquilinum, quales erant municipes Ciceronis, qualisque Cicero ipse erat, quos tamen contendebat veros esse Romanos, cùm municipibus diceret duas esse patrias, vnam loci, alteram iuris. Claudius autem Cæsar nō Romę, sed Lugduni natus fuerat. Quidnam est quod à Plauto scribitur in Rudente, Sc. Numquam ędepol. *Nam hoc quidem vere natum est veru, ita in manibus consenescit.* ego eum cauillari & ludere, vt in floribus & fructibus vernis, qui fugaces sunt, & in diem arbitror, cùm æstiui fructus & autumnales sæpe in totum durent annum. igitur rubiginosum veru dicit more florum vernorum in manibus consenescere. Sed hoc caput corio pantheræ magis varium, magisque maculosum hic tandem desinat, & hoc opus denique nugandi finem faciat. Veru vernum verum

LIBRI XXIIII. FINIS.

ADRIANI TVRNEBI PHILOSOPHIAE ET GRAECARVM LITERARVM REGII PROFESSORIS, ADVERSARIORVM

Tomus tertius,

LIBROS SEX CONTINENS.

AD

CHRISTOPHORUM TUTHAEUM, SENAtus Parisiensis Præsidem primum.

BASILEAE, MDLXXXI.

CHRISTOPHORO TUTHAEO SUMMO
Parisiensis Senatus Præsidi, Adr. Turnebus fil.
S. P. D.

VM hunc literarium postumum fœtum, immaturo abortu relictum, nec ab auctore patre meo Adriano Turnebo iniquioribus fatis prærepto recognitum, matris tamen diligentia, & patris amicorum opera, à situ, à tenebris, à sempiterna obliuione liberatum, in lucem aspectumq; hominum emersurum sciremus, Preses amplissime, Tu vnus & solus occurristi, quem ita serenum, propitium & fauentem patronum habere cuperemus, vt bona tua pace & venia, hic residuus & tertius Aduersariorum patris labor tuo nomini iampridem deuotus & consecratus, tua summa auctoritate præsidioq; munitus, & ab obtrectatorum malignitate defensus ac vendicatus, in studiosorum manus tandem perueniat, & luce qua diu caruit, perfruatur. Ex quo si quid commodi & adiumenti perceperint docti, totum hoc tibi deberi profitebuntur, & tuę amplitudini ac splendori gratias in perpetuum agent. Auctoris autem familia, si senserit hoc votiuum munusculum tibi nō ingratum fuisse, tanta tua beneuolentia & beneficio se tibi deuinctam & obligatam in æternum prædicabit. In primus Odo & Stephanus fratres mei, qui legum & iuris ciuilis studia nunc Tholosę persequuntur, huc tandem reuersi te coràm reuerebuntur, te non tantùm in amplissimo foro, in supremo senatu, iudiciorum & sententiarum principem, legum præsidium, iuris asylum, morum institutorumq; veterum & recentiorum aram, æqui boniq; columen intuebuntur: verumetiam te optimum literarum parentem, præcipuum ingeniorum senio vigentium florem, clarissimum integritatis, virtutis, consilij, sapientiæ, eloquentiæ, omnis denique liberalis disciplinæ & doctrinæ specimen admirabuntur, suspicient, celebrabunt: atque tuo numine recreati, ad summum illud decus, quod excellentibus ingenijs propositum est, indies vehementius incitabuntur. Huius autem beneficij memoria meo animo illucescet magis & vigebit, atque ita in Turnebi familia,

Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt.

Vale. Lutetiæ Parisiorum.
12. Cal. Ian. 1572.

ADRIANI TVRNEBI

ADVERSARIORVM

LIBER XXV.

CAPVT I.

Lucretius explicatus lib. 1. oræ dia luminis, diespiter, Lucetius, terminus hæret, lucida tela diei, suadere, suadens autumnus, serescere, simulachra deorum in portis vrbium, salutare deos, simulachri manum tangere.

ETSI SERVIO PRAEstanti Grammatico non assentior, quis tamen auctoris tanti sententiam indignam relatu existimabit? Is ergo statim initio Lucretij legit,

—cæli subterlabentia signa.

præpositionem non dirimens à verbo, sed in vnum conflans, vt apud Maron. lib. 1. Æneid.

—neq; enim i[illegible] nari sumus antemalorum.

hoc enim *antemalorum* in vnam coglutinat vocem. Hoc autem credo Seruium cogitasse, Venerem vnam è cœlitibus concelebrare aduentu suo non tantùm mare & terram, sed etiam cœlum: cũ paulò pòst sequatur in illo poeta,

Pacatumq; [illegible]itet diffuso lumine cœlum.

Sed mihi videtur de plaga i[illegible]ta inferiore, quæ tota cœlo subnixa est, & astris labẽtibus subiecta, disserere: nisi si signa illa labentia, quorum temperatione rerum natura parturi[illegible], Venerem esse putet Vraniam. Ide[illegible] Lucretius

Diæ luminis oræ.

dias appella[illegible] *luminis oras*, diurna[illegible] i[illegible]m & spirabilem lu[illegible]is regionem, quam incol[illegible]nt animantium secla: omnia denique quæ exoriuntur: vt di[illegible]m fulgur erat antiq[illegible]o sermone. nam Iupiter, Diespiter etiam vt diei pater

Diespiter. Lucetius.

dicebatur: & Luce[illegible]s, vt auctor lucis: Dius autẽ quasi diius, id [illegible] Iouialis censetur. Eiusdem illud, *—al[illegible]è terminus herens:*

suaui tra[illegible] [illegible]e ornatum est, ab agrorum termin[illegible] [illegible]ctum, qui interd[illegible]m altè panguntur: in summo tamen hærent solo. quandoquidem [illegible] ipsemet libro interpretatur secunda, hoc vers[illegible]

Quando[illegible] [illegible]e lep[illegible]ctus terminus alte.

Te[illegible]minum [illegible] n[illegible] [illegible]re nefas & violare, eoq; ne magi[illegible] al[illegible]e defi[illegible]s loco moueri, longi[illegible]sque profe[illegible]ri non possit. Hæc translatio Maroni placita est scribenti, 4. Æneid.

Et si fata Iouis poscunt, hic terminus hæret:

Hic terminus hæret.

id est, hoc immutabile est, nec aliter euenire potest: vt agrorum terminos mouere & mutare non licet. Ille igitur terminus hæret, cùm rei cuiusque temporis spatium ita conscriptũ est atque definitum quadam velut meta, vt vl[illegible]rià propagari eiu[illegible] d[illegible]ratu[illegible] [illegible]iras non possit. Est & illa peramœna [illegible]ductio eodem libro, *—lucida tela diei.* qua lucis radios telorũ in morem eminus feriam perentes & ferientes intelligi[illegible]: æmulatione quadam, vt reor, Græcorum, Apollini, qui est Sol, tela tribuentium: quæ Grammatici radiorum iactum interpretãtur.

Lucida tela diei.

Nec illud fatui saporis est, quanquam noui, quod suadere pro cogere vsurpauit: attributione sensus rei inanimæ commendatione quæsita,

Suadere.

Vites autumno [illegible] suadente videmus:

Autumnus suadens.

quod est, cogente Autumno vitium succum in vinum liquidum fundi abireque videmus. Etiam vnius syllabæ amputatio, verbum nouauit in eo[illegible]em po[illegible], atque cohonestauit, cùm scribit,

Vuescant: eadem di[illegible]ersa[illegible] sole serescunt.

Serescere.

quod est serene[illegible]cunt atque siccantur. Collocabantur interdum [illegible] vrbium portis aliqua deorum simula[illegible]hra, quor[illegible] transeuntes quodam adorationis & religiosæ salutationis ritu manus tangebant, vt cùm aliquem salutamus, dextram dextræ copulamus: qua ex consuetudine hic scripsit Lucretius,

Simulacra deorũ in portis vrbium.

—tum port[illegible] propter ahena
Signa manus dextras [illegible]ndunt attenuari
Sæpe salutantum t[illegible], præterq; meantum.

Salutare deos.

Nã & salutare deos, pro deos adorare, etiam Plautus in Sticho, Sc. Ita me dij ament. vsurpat, *Deos salutatum deuertor.* Et simulachri manum tangere, religione quadam modo erat defungi.

CAPVT II.

Cicero libro [illegible] de Finibus emendatur, quod iam missum. mittere [illegible] [illegible] [illegible], ad lineam, liquida Voluptas, cadere causa.

QVædam omnem amittunt gratiam. nisi [illegible] [illegible]e necessita sint, intelligamus, vt illud lib. 1. de Finibus, *Difficilem quandam temperantiam*

postulant in eo, quod semel iam missum coerceri reprimiq; non potest. Quod iam missum dixit eleganter, prope obsolescit, quia vnde translatio illa repetenda sit, non omnibus apparet. ego eam esse ductam existimo à quadrigis Circensibus, quæ mittebantur à magistratu: statimq; prosilientes è carceribus, spatia corripiebant, tanta interdum cursus celeritate & contentione, vt habenas non audirent. id apparet ex eo quod scribit Ennius apud Cic. 1. de Diuin.

Quod iam missum.

> *Expectant, veluti consul cum mittere signum*
> *Vult, omnes auidi spectant ad carceris oras*
> *Quam mox emittat pictis è faucibus currus.*

Et Liuius lib. 8. *Quia L. Plautius prætor graui morbo fortè implicitus erat, signum mittendis quadrigis daret.* Sic nec lapis missus potest reuocari, nec vox missa. In Lucilianis autem versibus eiusdem libri —*& Pontij Tritani*, legitur in scriptis libris. q. si quis receptam scripturam tueri pergit: is tamen fatebitur *Titi Anni* legendum, pro *Titij Annij*. Cicero autem de Senectute Pontij meminit centurionis, ita scribens, *Ne vos quidem T. Pontij centurionis vires habetis.* & Tritanni Plinius, sed gladiatoris, lib. 7. cap. 20. his verbis: *Corpore vesco fuisse, sed eximijs viribus Tritannum in gladiatorio l[illegible] Samnitiũ armatura celebrẽ: filiumq; eius militem M[illegible] Pompei, auctor est Varro in prodigiosarum [illegible] relatione.* At verò cùm scribit, *suo deorsum pondere ad lineam*, id valet quod Græci dicunt [illegible], quod de linea fabrili, non mathematica intelligendum est, quæ [illegible] vocatur, non [illegible]. Ad lineam igitur, est è regione deorsum ad perpendiculum. Libenter etiam sequ[illegible]er codices veterum amanuensium, in quibus *liberius* plane scriptum est: quod in editionibus exemplarium in [illegible] permutatũ est. sic enim legendum esse censeo, *à Cyrenaicisq; melius, liberiusq; defenditur.* nam ingenuè & liberè Cyrenaici summum bonum ea voluptate terminabant, quæ blando motu titillaret, nõ vt Epicurei timidè ea, quę doloris tantùm depulsione statuq; indolentiæ censeretur. Etiam illa texenda arbitror, *Nam ante Aristippus, & ille melius addi[illegible] ad extremum etiam indoctum fuisse.* nescio quid verborum inter hæc infercitur, quod alienum est, & infra suam habet sedem & domicilium, nec videtur vlla causa, cur iterentur. *Liqui[illegible]* autem *voluptas* eodem libro censenda est, quæ nullo dolore contaminata, nulla [illegible] animi molestia aut metu perturbata est. nam li[illegible]dum turbi[illegible] opponitur. Sed & *cadere causa* dicit eos, qui non defendunt vt oportet nec agunt [illegible] tuentur causam voluptatis, ex [illegible] formula. verba Cic. sunt *Itaq; concedo, quod [illegible] cadere causa, si qui ex nostris aliter exist[illegible].* Hæc et[illegible] multis nota sunt, quia tamen a[illegible] que pauci [illegible] notata esse existimaui, [illegible] esse duxi. vt si [illegible] non possum, saltem istis hac scriptione prosim.

Ad line

Liqui[illegible] vo[illegible]

Cadere causa

CAPVT IIII.

Q. Ciceronis commentarius de pet. cons. emendatus & explicatus, æquo iudicio certare, ad tabulam aliquem ponere, ad tabulam sedere, amicam emere de machinis, machina, caupones, atria Licinia, negotio abundãs, pagi, seruorum conditio, tribus Vrbanæ & rustica.

COmmentarius extat Quinti Ciceronis de cõsulatus petitione, sane luculentus & elegans, quo candidatum fratrem ad petitionem instruit. eũ ego cùm legerem, obiter quædam enotaui, quæ huc conijcienda censui. *Si adduxeris vt ij, qui non volunt, cupiant.* commodius fuerit quod in veteri libro reperi: *qui non nolunt.* & paulo pòst, *qui sine neruis sunt:* accommodatius, *quòd sine neruis sint.* Cùm autem scribit, *vocem denique audiuimus iurantis se Romæ iu[illegible]o æquo, cum homine Græco certare non posse.* Idem Antonio in Toga candida obiecit Cic. his verbis, *Aut quem clientem, qui in sua ciuitate cum peregrino negauit se in iudicio æquo certare posse?* Nam, vt ait Asconius, *cùm multos Antonius in Achaia spoliasset, Græci enim ad prætorem, qui inter peregrinos ius dicebat, in ius adduxerunt, qui ne causam dice[illegible], appellauit Tribunos, iurauitq; se ideo eierare, quod æquo iure vti nõ posset.* *Cùm ad tabulam, quos poneret nõ habebat* q[illegible]o sensu dicatur minus perspicuũ est. Magistratuum petitores, quos familiarissimos & fidelissimos habebant, ad tabulam ponebãt, dum populus ferebat suffragia, illiq; suffragia eius candidati, à quo ad tabulam positi erant, annotabãt: postea t[illegible]bulæ ferebantur ad eum, comitia habebat: deinde sortitio fiebat, & quem quæque tribus fecisset, prætor renunciabat: Varro, *Latis tabulis sortitio fit tribuum, ac cœpti sunt renunciari, quem quæq; tribus fecerint ædilem.* Ac, vt opinor, candidatus cuique tribui suffragium ferenti vnum apponebat, qui ad tabulam sederet: & in Centuriatis comitiis cuique centurię: Cicero in Pisonem, *Non modo nunquam ad eum cui primam comitiis tuis dederas tabulam prærogatiuæ.* Ad eandem tabulam illud Varronis libro 3. de Re [illegible] capite [illegible] pertinet, *Narrat ad tabulam cum dir[illegible]erent, quendam deprehensum te[illegible]rulas con[illegible]* A[illegible]us autem Ciceronis compe[illegible] quos amicos haberet, & ex eo perspe[illegible] est, quod [illegible]mos & fla[illegible]mos ad tabul[illegible] po[illegible]dium & [illegible]ant[illegible]eram. In eo c[illegible] ne[illegible] q[illegible]ritur quid [illegible] *amicam emere de m[illegible]* eg[illegible] significari, [illegible] in ergast[illegible]lo v[illegible] pistrino compeditam fuisse, vel in catasta ad[illegible]tam ad machinam; quæ sanè seruorum conditio est deterior, quàm eorum qui vincti non sunt. Sed & machina apud Græcos [illegible] erat, qua serui impediti manum [illegible] admouere inter molendum & pinsend[illegible] n[illegible] poterant. erant & machinæ [illegible] & [illegible]. Qui sunt *caupones*, quos in [illegible]atione dicit ab Antonio compilatos? eg[illegible] non [illegible] stabularios, quam copiarios, qui & par[illegible]i vocabantur: cũ, vt reor, interdũ caupo[illegible] etiam præbenda redimerent. Quod mox sequitur, valde

Aequo iudicio certare.

Ad tabulam aliquem ponere.

Ad tabulam sedere.

Amicam emere de machinis.

Machina. [illegible] seruorũ conditio.

Caupones.

de deformatum est, *Quamobrem quàm Man ius vmbram suam metuit, hunc negliges quidem natum in patris egestate.* sic in formam redibit pristinam, *quamobrem quod inanius vmbram suam metuit, hic me leges quidem natus:* & reliqua eodē modo nominandi casu. Mox pro, *qui tantū*: legendū est, *qui tum*, id est, Syllano tempore. Proxime pro, *optimumq; Catulum*, vetus habet *optimū Q. Concilium.* Interfectos refert Asconius à Catilina Q. Cœlium, L. Tanrusium, M. Volumnium, M. Marium Gratidianum. Non longo interuallo, *virgis per totam vrbem ceciderit*: vetus, *vitibus*: vt de vite centurionum intelligatur: de qua Iuuenalis satyra 8.

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem.

Pro, *viuo stanti.* Volaterranus, *viuo statim* legit: vetus, *in vno instanti*: velut stanti in vno pede. *Ab atriis sepultis*, cū dicit, obscurè dicit: ego de præconum consessu intelligo: nam in atriis, quibus vt Liciniis, quæ in foro erant, auctiones à præconibus fieri, eoque conuenire præcones solebant: Cicero pro Quintio, *Tollitur ab atriis Liciniis, atq; à præconum consessu in Galliam Nævius.* sic Iuuenalis 7. satyr. cùm poetas inopia vltima oppressos, coactos esse diceret præconiū facere, canit, satyra 7.

Atria Licinia

——cum desertis Aganippes
Fontibus, esuriens migraret in atria Clio.

Sequitur, *Pompilios & Cneos*: emendo, *Pompilios & Vectios*, ex auctoritate libri optimi. Non ita longè pro, *tamen eorum alterum, cùm deesset alter Cœlius etiam eum*: lege, *tamen eorum alterum Cœlius cum.* Sed & proxima sic sunt interpungenda. *superior nulla re pene superauit*: nam vt è Bruto cognosci potest, centuriæ ei paucæ ad consulatum defuerunt. Mox, *quare si facies*: sine particula *tibi*, quæ sensui officit. Hunc commentarium perstudiose legit Cicero: & cùm in competitores inueheretur, imitatus est interdū Quinti elocutionem. Quinti verba sunt, *Qui velit vno suffragio duas in Rempubl. sicas distringere.* verba Ciceronis in toga candida, imitata ex iis & efficta. *Duas vno tempore conantur sicas in Rempubl. distringere.* Non ita multò pòst, *qui te non dignum arbitretur*: aliquanto melius, *quia te dignum* vetus codex habet. Pro, *ob eam causam esse amicos*: legendum censeam, *non esse amic*[illegible]. Sequitur in excusis, *deinde vt quisq; optimus ac maximè domesticus, vt is amet, quam amplissimum e*[illegible] *cupiat*: pro quo illud multo melioris notæ reddimus, *deinde vt quisq; est intimus ac maximè domesticus.* Pauloq; pòst, *quisq; fidelis* [illegible] *te esse cupiat.* Quis autem inficias ineat, quin pro, *ad speciem hominis illustris*: *homines illustres* legendum sit, adstipulante præsertim vetere libro? Genus autem illud dicendi quam vim ac potestatem habet, *adferunt petitori aliquid dignitatis ad iustitiam obtinendam*: non temerè reperias, qui sic loquatur. Ego putem dictum esse pro, ad ius obtinendum. Mox quod sequitur, *qui tribuent centuriam vt aliquod ex te beneficium, aut habeant, aut vt habeāt, sperant*: multo est integrius, meo iudicio, in vetere libro, *qui abs te tribum aut centuriam, aut aliquod beneficium, aut habeant, aut habere sperent.* *Secuti parata esse concerno.* obsecro vix quisquam est, qui Latinè sciat, qui à Quinti ore verbum concerno exiisse censeat: scribendum igitur bonis libris auctoribus, *confido.* Mox pro, *ciuium ad ambitionem gratissimorum hominum*: *ad ambitionem gratissimorum.* Fundanum autem Cicero Varronis socerum defenderat, & Q. Gallium ambitus, nisi fallor, reum. itaque orationes Ciceronis pro Fundano & Gallio citantur. hic pro *Cn. Cornelio*, C. Cornelius emendandum est, quem Tribunus plebis defendit, hodieque extant in Cornelianam Asconij commentarij. sed in Corneliana scripserat Cicero, tam multos esse Romæ Cornelios, vt iam etiam collegium esset constitutū. L. quoque Coruinus versipellis fuit, & in C. Orchinium mutetor, cuius mentio est in Cluentiana, quique Ciceronis in præturā collega fuit. Leue est, & minutum quod sequitur, non tamen omittendum, pro, *ab iis quod debent exigas*: *qui debent exigas.* & illud, *ad studium seruandum*: *ad studium nauandū.* &, *iis hominibus*: *iis omnibus.* Quod sequitur plurimum degenerauit, *Et quemadmodum memini, quòd nulla in re illis vnquam molestus fuisti, sic cura.* quanto sic melius? *& quemadmodum nulli illorū molestus nulla in re vnquam fuisti*: in quo sanè obseruandū est, negationem abūdare videri, vt apud Teren. in Heaut. act. 1. scen. 1. *——neq; pretij maioris nomen habet*: aut legendum *vlla in re.* Finitimum illud sic legendum censeo, (nec enim, ne longior sim, semper decreui vitiosa adscribere) *vt satis causæ esse putent ad studium suffragationis: nedum ij, quibus salutis fuisti, quos tu habes plurimos, non intelligant, si hoc tuo tempore tibi non satisfecerint.* Et proxime, *iis vicissim nos obligari posse videamur.* & aliquanto post, *adducenda amicitia*, auferendi casu. Iam cum paulò infrà legatur vulgò, *in suis ciuitatibus & municipiis*: aliquanto probabilius est, *in suis vicinitatibus*, vt in bono codice: in quo etiam, *fretū & munitum esse oportet*, paulo melius est, *quàm oportere.* vt & pro, *namq; vt homo iners*: *vt quidem homo iners.* In quo & *suffragantibus*, sine voce *mentis* legitur. Illud verò multò est verissimum & integerrimum, pro, *cæterum hominum varios homines*: *exterorum ordinum nauos homines*: quod sanè doctorum approbationem multo facilius emerebitur quàm illud, quod inoleuit. Illud verò, *deinde habe oratores vrbis totius collegium*: quis non adulterinum putet, & expungendum censeat, restituendumque existimet, quod in bonis libris est, *deinde habeto rationem vrbis totius collegiorū, omnium pagorum*? Pagi illi, qui sint, fortasse quæres. respondebo, plebem Romanam suos habuisse pagos à Numa institutos, in quos distributa fuerat regio suburbana & vrbana: Dionisius libro 2. [illegible], id est, diuisit totam regionem in pagos, qui vocantur. habebant autē pagani sua quædam conciliabula & conuenticula. Cicero pro domo, *nullum est in hac vrbe collegium, nulli pagani, aut montani (quoniam plebei quoq; vrbanæ maiores nostri conuenticula, & quasi concilia quædam esse vo*

Negatio abundās.

luerunt) qui non amplißimè non modò de salute mea, sed etiam de dignitate decreuerunt. Proximè sequitur, *in animo & memoria tibi distributā*: germanum magis agnoscetur, *in animo et memoria tributim distributā.* nā cū quatuor modò vrbanę tribus essent, reliquæ tres rusticæ p Italiā sparsæ diuisæq; erāt. In eo, *vt in suis vicinitatibus tibi aliquot petant*: non est dubitandum, quin illud *aliquot*, tollendum sit. *Quæ ad eam rationem pertinet, consequere*: vetus liber habet, *quæ ad eam rationem pertinet, habenda consequere.* Mox pro, *nomine tantùm noti sunt*: *si nomine nobis noti sunt*. & pro, *sine queis amicitia esse non potest*: *sine quo* planè integrè & incorruptè, cùm dicit amicitiam esse non posse sine cognitione. Mox pro, *sed vt consequatur*: *si non consequatur.* non longè pergenti occurrit, *propter municipij, aut ciuitatis, aut collegij rationem*. ego pro *ciuitatis*, libentissimè *vicinitatis*, vt suprà, legerim. Proxima sic descripta in veteri libro reperi: totā comprehensionem non adponam, sed eam partem, quæ ab excusis libris discrepat: *primùm cognosces equites, pauci enim sunt: deinde adepti.* &, *deinde habes tecum: tum autem quod equester ordo tuus est, sequentur illi auctoritatem ordinis.* &, *vt non ordinis solùm voluntate.* & non multo post *si eum, qui tibi promiserit, audieris fucum, vt dicitur, facere velle, aut senseris.* deinde pro, *hoc gratum tibi esse significato*: emenda, *gratum*. infra. *alij rem honestam*: quanto melius, *alij rem, alij honestatem*: nam honestas est cū salua alicuius est fama & existimatio. Pro, *tibi esse amicos*, vetus liber, *tibi se esse amicos*, emendatissimè habet: qui quidem, *& in eo pari studio atq; officio futurū spondeto*, verbum postremū nō agnoscit. Sequentia transcribam vt in exemplari vetere, *tua erga illos studia, dato operam.* &, *his quoq; eadem inseruito ratione.* &, *nam comitas tibi non deest ea, quæ bono ac suaui homine digna est.* &, *te enim cùm deteriorem aliquem assentando facit, tum improba est.* Nec minus illud, *est in conuiuiis, quæ sic & abs te.* item illud, *cui aij, vt auditur.* pro, *non modò promptè sibi*, non dubito quin accommodatius sit, *non modò promitti sibi.* pro, *vt id iucunde neges*: in veteri libro scriptum extat *aut iucundè*: proculdubio *haud iucundè* scribendum. negare enim boni viri est non iucundè, sed cum molestia boni petitoris: quod si absque negatione *iucundè* legas, id erit bellè. Pro, *aliis te id rebus exacturum*: *exaucturum*, id est, cumulatè largeque compensaturum. *Is, qui pollicitus esset, non vteretur*: emendo, *cui.* Illud verò alienum ab illius seculi nitore, *statim abalienauit se & inimicantur.* nam cùm hoc verbo vsus Flaccus, poetæ ius tenuit, & audacter loquutus est. elegantior & nitidior scriptura est boni libri. *& certe abalienes, & statim & plures. plures enim multò sunt.* Pro, *quàm iis qui videant*, corrigo, *quàm ei, quem videāt.* Mox, *ac ne videar*, non *at.* Editio publica, *benè loqui, existimare*: quanto aptius est, *loquantur & existiment*? Mox, *re opera [illegible] multis perficiatur*, syncerum integrúmque censeo. *Vt spes populi Romani*: *vt spes Reipubl.* in optimo libro legitur. In eodem paulò pòst, *equites Romani & viri boni & locupletes.* & infrà, *de duabus illis commotionibus*: *commonitionibus*. rursus infrà, *hoc etiam tenentur*: *hoc & tenentur.* In eodem bono libro, illud sic etiam legitur, *cùm diligentiam tuam, cùm auctoritatem, vimq. dicendi, tum profectò equestri ordinis erga te studia pertimescant.* pro, *vt videare occasionem*: *accusationem* in eo legi. Si cui forte hoc probari potest, pro, *maximè necessarios*, disertè scriptū in eo erat, *magnopere necessarios.* iterū, vbi scribitur, *si ex equestribus nitium vijcimus*: sine cunctatione emendare non vereor, *si sequestribus.* & paulò pòst, *quæ tractissima*, ex bonis libris lego. Hæc ego tam multa, tamq; minuta consectatus sum de industria, minus vt superesset, quod lectori suspitionem erroris moueret, aut properantem retardaret.

Tribus vrbanæ & rusticæ.

CAPVT IIII.

Romani vestitus mutatio, Massagetes populi, Apennini montis descriptio, festis diebus templa sua ramis ornabant veteres.

Vestitus mutatio apud Romanos.

IN tumultu & bello cùm ad sagum ibatur, iustitio indicto, nō tantùm populus ponebat togas: verum etiam magistratus prætextas, & in sagis vesteque plebeia erant. Lucanus libro 2.

—plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces.

significatur enim ab eo vestitus mutatio, cùm in vrbe trepidaretur. Sed mirum in eo Lucani libro videri potest quod cùm omnes auctores Massagetas, maris Hircani accolas statuant, ille tantùm eos Istri vicinos ponit. sic enim scribit,

Massagetes populi.

—Massagetes Scythicus non alluet Ister.

Sed fortasse cùm tam longè lateque pateant nationes & populi Scytharum, & ad Istrum vsque protendantur, Massagetem, id est, speciem pro genere posuit: aut specie, hoc est, Scythico illo populo qui Istrū accolit. Quod autem scribitur lib. 1. de Oratore, *nihil postea ciuitati incidisse mali, quod non impendere antè Antonius & Crassus viderint*: illud præsagium, vt ex quadam, nisi fallor, epistola Ciceronis, Lucanus hic tribuit Antonio his versibus,

—aut te præsage malorum
Antoni, cuius laceri pendentia canis
Ora ferens miles, festæ rorantia mensæ
Imposuit.

At quod idem Cicero libro 1. de Oratore scribit, *Hoc autem vt ex Apennino fluminum [illegible] ex communi sapientum iugo sunt doctrinarum facta diuortia*: luculentis his Lucani versibus egregie explanatur de Apennino loquentis, vt meliorem interpretem nemo requirere debeat.

Apennini [illegible]

Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaq. in gemini spargit diuortia ponti.
In laeuum cecidere latus, veloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
Senaq;, & Adriacas qui verberet Aufidus vndas,
Quoq; magis nullas tellus se soluit in amnem
Eridanus fractas deuoluit in æquora siluas.

Altera autem ex Apennini parte,

Dexteriora

Dexteriora petens montis decliuia Tybrim
Vnda facit, Rutubamq; cauum, delabitur vnde
Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
Sarnus, & vmbrosæ Lyris per regna Maricæ.

Templa frondib. ornabantur veteribus.

Non solùm autẽ veteres diebus festis & lætis solebant deorum templa ramis ornare & velare, vt Maro 2. Æneid. scribit,

Nos delubra deûm miseri, quibus vltimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.

sed & in magna lætitia, familiaribusq; sacris, & nuptiis suos postes etiam sertis vmbrabãt atque velabant, & infulis decorabant ac insigniebant: Lucian. lib. 2.

Festa coronato non pendent limine serta,
Infulaq; in geminos discurrit candida postes.

Addebant & lucernas: Septimius Florens, *Plures iam inuenies Ethnicorũ fores sine lucernis & laureis, quã Christianorũ. Itidem ergo, inquis, honos est dei, lucernæ pro foribus, & laurus in postibus.* Et alibi, *Cur die læto nõ laureis postes obumbramus? nec lucernis diem infringimus?* Illud autem Persij satyr. 5.

Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ:

Iudæorum ritu dictum est, non Romanorum. Hęc veluti muliebri quadam grauidarum malacia laborantes, & fastidium nobis detergentes è Lucano, aliisque degustabamus.

CAPVT V.

Thespiades, cybea, cupa, dij penates.

Cic. explicatur.

CIcero in 6. actione in Verrem cùm dubitat quo potissimum nomine illam Verris insaniam, cupiditatem signorũ & statuarum quærendarum vocet, & se negat ei proprium vocabulum reperire posse: ait deniq;, *Rem vobis proponam, vos eam suo nominis pondere penditote.* in quo quæro, quo pacto res ea suo nomine pendi & ponderari possit, cui nullum se reperire par vocabulum dicit? haud me pœniteat illis adstipulari libris, in quibus legitur, *vos eam suo nõ nominis pondere penditote*: vt crimen non tam verbo censeri, quàm genere vitij & criminis magnitudine æstimari velit. Quid quod in iisdem legitur? *neq; in tabula, neq; in textili*: quam scripturam etsi vsitatam, suis laribus & penatibus eiiciendam nõ existimo: tamen testatam esse, & non dissimulatam tacitamq; iacere volui. Quòd autem ait, *Latinè scitote me, non accusatoriè loqui*: valet verè & simpliciter, sine vllo mendacio, fuco & amplificatione. quo de loquendi genere antè diximus. More autem Romano in epistolis, longè diuersum est: id enim significat, vt Romani iudicant & sentiunt: non vt philosophi Stoici. nam Stoici diuitem aliter interpretantur, q̃ Romani: illi virtute cumulata & eius officiis: hi æris & census copia, & facultatibus. quod mediusfidius dixi, quia in eo offendisse quosdam videram. Nolim extrudere suo domicilio receptam istam scripturam, *itaq; ille L. Mummius cum Thespiadis, quæ ad ædem Felicitatis sunt.* fraudi tantum mihi non erit testificari veterem lectionem, *atq; ille L. Mummius cum Thespiadis quæ ad ædem Felicitatis sunt.* nam Musarum nouem signa illic forasse dedicauerat, quæ, vt notũ est poetas terentibus, Thespiades vocãtur. Illa quoque veterum librorum testificatio est: *Is dicebatur esse Myronis, vt opinor, et certe, item, ante hosce deos erant arulæ.* vulgò, *erant tabulæ*: sanè non adpositè, nec accommodatè. Arulæ enim significationem & argumentum religionis habebant illustrius, quã tabulæ. Sed & *Canephoræ*, quàm *Canephoræ* malim: cùm Græci dicant κανηφόροι: & οι in œ vertatur Romano more. Cybea autem nauis quæ dicitur, ita vocatur, quasi cypea, à cupæ similitudine: sed & cupa genus nauis est, vnde nomen est sortita: Hesychius, κύπαι ἁλιέων πλοῖον. quis autem omnium ignorat, quam affinitatem habeant elementa duo *b & p*? Sic autem nauis illa oneraria Siculo vocata est nomine. Dij porrò penates, patrij dij sunt domestici, à patribus nobis relicti. sunt enim & Penates publici, ac dij patrij sunt quos πατρῴους Gręci vocant. sunt & apud Ciceronem dij patrij, qui præsunt pietati liberorum erga parentes, & charitati patrum erga liberos, vt in 2. act. in Verrem, *Rapiunt eum ad supplicium dij patrij, quòd iste inuentus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro sepultura liberorum posceret.* Ibidem, *Religioni suæ proximus fuit.* Infrà dicit, *vt & affinem crimini et culpæ, aliis locis*: quod est, à religione sua non recessit. *Ita C. Cato duorum hominum clarissimorum nepos L. Pauli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* hinc abesse nescio quid videtur: sed reticẽtiæ formula agnosci potest, & quod deest, subaudiri ita: Cato habitus & tractatus est à Mamertinis, vir tam nobilis. quod orationis supplementum tum, cùm, vt adscriptum non sit, facilè intelligatur, existimo hic nullam esse fodiendam lacunam.

Thespiades.

Cybea. Cupa.

Dij penates.

CAPVT VI.

Iniicere terram cadaueri, sepultura per iniectionem glebæ, Mercurius ad Aeneam missus cur per Atlantem descendit, Inferos soluere curas & amores.

Iniicere terram cadaueri. Sepultura per iniectionẽ glebæ.

MARO libro 6. Æneidos,

—aut tu mihi terram Iniice,

cùm dixit, genus sepulturæ per iniectionem glebæ intellexit: cuius mentio & vestigium est libro 2. de Legibus. nonnunquam tamen iniiciebatur terra, cùm erant cadauera insepulta inuenta: metu enim sceleris & impietatis, ter solebant terram iniicere, quod ni fecissent, piaculares fuissent. Huius meminit Horatius lib. 1. ode 28. *—licebit,*

Iniecto ter puluere curras.

& paulo antè eadem ode,

Negligis, immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere. forsan
Debita iura, vicesq; superbæ
Te maneant ipsum.

Phocy-

Phocylides, *Γαῖαν ἐπιμοιρᾶσθαι ἀταρχύτοις νεκύεσσι.* & Sophocles, *λεπτὴ φεύγοντος ὡς ἄγος κόνις ἐπῆν.* & Dionysius libro 3. de Horatia, *ἀλλ' οἱ παριόντες αὐτὴν ἐρριμμένην ἐν ᾗ ἀνῃρέθη χωρίῳ, λίθους ἐπεφόρουν καὶ γῆν, ἐκκομιδῆς ὡς νεκρὸν ἄγομεν ἐνδεομένην.* quibus è verbis intelligimus hoc genere sepulturæ, qui præteribant, in eos vti solitos, quos propinquus nemo funerabat. Illud eius quęrere pergam, quid sit, quod cũ ad Æneam Mercurius

Mercurij descensus per Atlantem. mitteretur, qui Carthagine morabatur, ille per Atlantem descenderit: dispendium enim viæ non compendium quæsiuit, cùm breuiore via ad Æneam peruenire rectà potuerit. sic enim ait,

——iamq; volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri: cœlum qui vertice fulcit.

Sed quispiam subiecerit ab eo conspectũ esse Atlantem, non tamen inde descensum petitũ esse: quod aliter est: nam mox subiicit,

Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
Constitit.

id autem eo factum crediderim à Marone, & quòd ab Atlante stirpem duxerit Mercurius, Atlas enim eius erat auus, & quòd diis de cœlo descendentibus scalas etiam quasdam, ne præcipites caderent, fabricarint: etsi superior causa verior est. ad auum igitur visendi causa diuertit. Sidonius Apollinaris,

Iamq; vt conueniant superi, Tegeaticus Arcas,
Nunc plantis, nũc fronde volat: vix contigit arua,
Et toto descendit auo.

Interdum tamen poetis descendit è cœlo Atlante prærerito. Sed ne ab eodem poeta discedam, ex eo pertexam locum, qui aliquem antiquum ritum latentem habet, qui nisi eruitur, in apertumque profertur, necesse est frigeat poeta, minusque eius inuenta probentur. Sic igitur apud eum loquitur Dido,

Sacra Ioui Stygio, quæ ritè incœpta paraui,
Perficere est animus, finemq; imponere curis.

Inferi soluunt curas & amores. Credidit igitur antiquitas inferos, curas & amores soluere solere: quę est Didoni causa simulandi eorum susceptionem sacrorum. Silius eadem de re libro 8.

Nigro forte Ioui, cui tertia regna laborant,
Atq; atri sociæ thalami noua sacra parabam,
Quis ægram mentem, & trepidãtia corda leuaret,
Infelix germana thori.

CAPVT VII.

Vir virum legit.

VEteres cùm animosissimè in prælium ire parabant, & omni animorum & corporum contentione pugnæ discrimen capessere instituebant, in ordinãda acie hoc consilium

Vir virũ legit. interdum sequebantur, vt vir virum legeret: vt in cuius virtute plurimum fiducię esse quisque statueret, eum in acie proximũ haberet, cuius latus regeret, & à quo suum vicissim regeretur. Apud Virgilium lib. 11. Æneid. Tusci bis à Rutulis pulsi hoc genere aciei maiore coorti mole, magnam cædem fecerunt. sed verba Maronis quid vetat adscribere?

Bis Tusci Rutulos egere ad mœnia versos:
Bis reiecti armis respectant terga tegentes.
Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuere inter se acies, legitq; virum vir.

Id etiam in exercitus delectu Hetrusci fecerunt. Liuius libro 9. *Et ad Vadimonis lacum Hetrusci lege sacrata, coacto exercitu, cùm virum vir legisset, quantis nunquam alias ante, simul copiis, simul animis dimicarunt.* & Samnites: idem Liuius libro 10. *Primoribus Samnitum ea detestatione obstrictis, decem nominatis ab Imperatore, eis edictum, vt vir virum legeret, donec sexdecim millium numerum confecissent.* Ad huiusmodi delectum respexit Cicero, cùm pro Milone scripsit, *ille qui semper suum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem nisi vt virum à viro lectum esse diceres.* Idẽ in Senatu legendo seruauit Augustus, vt indignissimis & Orchinis senatoribus curiam liberaret: tum enim vir virum legit: ita fiebat vt turpes prętereirentur, quos nemo metu conscientiæ alienę & existimationis legere ausus esset: Suetonius in Augusto, cap. 35. *Senatorum affluentem numerum deformi & inconditia turba (erant enim super mille & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos Orchinos vulgus vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus. prima ipsorum arbitratu, quo vir virum legit.*

CAPVT VIII.

Curione non egere, Per curionem dici iubere.

SCribit Martialis in libri 2. epistola, *epigrammata Curione non egent, & contenta sunt sua, id est, mala lingua.* his in verbis quid sit Curione egere, video quæri. ego ex ipso Martiale sensum in promptu esse animaduerto, qui versu superiore dixit, Tragœdos, quibus pro se loqui nõ licebat, accipere epistolam, qua se vel populo, vel principi commendabãt, aut aliquid petebant: ea autem epistola à Curione in theatro palàm recitabatur. At pro seipsis epigrammata loqui possunt, idque eis licet, vt vicaria non egeant lingua, nec egeant Curione. Huic meæ sententiæ, si quis diffidit, non desunt testimonia: reperio enim omnia, quæ in theatro aut amphitheatro pronunciarẽtur principis mandato, aut magistratus edicto, aut alicuius postulato, per curionem prędicata esse. sed vnius Pollionis testimonio contẽtus ero, qui in Gallieno sic scribit, *Nam cùm taurum ingentem in arenam misisset, exissetq; ad eum feriendum venator, neq; productum decies potuisset occidere, coronam venatori misit: mussantibusq; cunctis, quid rei esset, quod homo ineptissimus coronaretur, ille per Curionem dici iussit, Taurum toties non ferire difficile est. Iterum, mirantibusq; cunctis, rem tam ridiculam per curionem dici iussit, imposturam fecit & passus est.*

Curione nõ egere.

Per Curionem dicere.

CAPVT IX.

Sancire fœdus fulmine, fœdifragi & qui peierabant de cœlo tangi credebantur.

Fit

FIT apud Maronem lib.12. Æneid. Homeri imitatione, fœdus solenni sacro & iureiurando, ante Turni & Æneæ certamen: vt apud Homerum ante dimicationem Menelai & Alexandri. In eo fœdere scribitur,

Sãcire fœdus fulmine. *Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit.*

Seruius enarrat, *Sancit, confirmat, sancta esse facit: quia cùm fiunt fœdera, si coruscatio fuerit, confirmantur: vel certè quia apud maiores aræ non incendebantur, sed ignem diuinum precibus eliciebant, qui incendebãt altaria.* cui interpretationi, etsi scio plurimũ semper esse Seruio tribuendum, tamẽ nullo assentiri modo possum, potiusq; credam, id ex opinione veterum dictum fuisse, qui fœdifragos & periuros fulmine de cœlo ab Ioue tangi putabant. Sancit igitur fœdera fulmine, qui fulmine vindicat id, quod contra formulam & religionem iurisiurandi commissum est: nam animaduersio in sontes, iuris functio & conseruatio est. Id ita esse ex Luciano docere possumus: cuius hæc verba sunt, [illegible] id est, itaq; eorum, qui peierare aggrediuntur, citius quispiam extinctum ellychnion formidauerit quàm fulminis istius omnium domitoris flammam. Aristophanes de Fulmine, [illegible], id est, hoc enim planè Iupiter in periuros mittit. Sed & Homerus in iureiurando fœderis deos periuriorum vindices inuocat: quod imitari Virgilius voluit, sed de fulmine Iouis dicere maluit. versus Homeri est Iliad.3.

[illegible]

CAPVT X.

Magister Samnitum apud Ciceronem, Samnitum armatura.

Cic. emendatur. INsedit, nisi fallor non mediocris macula libro 3. de Orat. qua tota sic inficitur sententia, vt eius candor non appareat: eam ego hic eluere enitar, sed antè totam verborum comprehensionem subscribam, *Magister hic Samnitum summa iam senectute est & quotidie commentatur. nihil enim curat aliud, atq; velocius puer addidicerat: sed quòd erat aptus ad illud, totumq; cognorat, fuit vt est apud Lucilium,* —*quamuis bonus ipse*

Samnis in ludo ac rudibus cuiuis satis asper.

Ego sponsionem ausim facere, legendum esse, *at Q. Velocius puer addidicerat.* nam
Samnitũ magister. Samnitum magister valde iam senex quotidie rudibus batuebat, & commentabatur in ludo gladiatorio: at Q. Velocius etsi non quotidie commentabatur, tamen quia puer gladiaturam & armaturam didicerat, & quia ad pugnandum aptus erat, eiusq; rei omnes numeros perdidicerat: quandocunque in ludum venerat: quantumuis bonus Samnis, bonusq; gladiator erat, & cum rudibus eludendum erat, cuiuis satis erat asper, & cum quouis digladiabatur. Hic autẽ magister Samnitum est magister gladiatorum, ne quis fortè de liberalibus artibus & studiis interpretetur: Liuius lib. 9. *Campani ab superbia & odio Samnitum, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarũt, Samnitiumq; nomine appellarunt.* Sic alio loco apud Lucilium,

Samnis spurcus homo, vita illa dignus locoq;.

id est, gladiator. Plinius lib. 7. cap. 20. *Corpore vesco, sed eximiis viribus Tritannum in ludo gladiatorio Samnitium armatura celebrem.* Horatius per translationem, lib. 2. epist. 2.

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Samnitũ armatura. Samnitum armatura erat, scutum summũ latius, qua pectus atque humeri teguntur, fastigio pari: ad imum cuniatior: spongia pectori tegumentum, & sinistrum crus ocrea tectum: galeæ cristatæ. eorum stataria pugna erat.

CAPVT XI.

Suetonius in Nerone emendatur, Vitruuius explicatur.

IN Nerone Trãquilli, cap. 45. quod in exemplaribus primæ notæ legitur, *Statuæ eius à vertice cirrus appositus est cum inscriptione Græca, nũc demum agona esse, & traderet tandem:* vnius clementi abundantia sensum amarum populi deridentis Neronẽ, corrumpit, cùm *raderet* legendum sit. ita enim eo esse loco Neronem dicit, vt cirratus esse non debeat, sed cincinnos ponere & radere. quod est in aliis *traberet*, diluti frigidique sensus est, & hebetis atque absurdi. Sequitur mox in librorum veteramentis, vt sic dixerim, *Alterius collo ascopa deligata, simulq; titulus, Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* hinc alij *scopa*, alij *ascopa* fecerunt: cur mihi idem iuris negetur, curque non liceat eandem mihi vsurpare licentiam? legendum crediderim, *ascoma deligata*, id est, vtris. nam etsi verbum hoc neutrius est apud Græcos generis: tamen esse fœminini apud Latinos potest, vt & schema.

Suetonius emendatur. (margin note at the Nero passage)

Vitruuius explicatur. Apud Vitruuiũ lib. 9. cap. 3. in antiquis libris, *& aurum ad ascomam appendit*, legitur: quod Græcè est [illegible]: etsi alio loco neutro genere apertè vsurpat. Vter igitur, aut is qui *currum* appendit † apud Tranquillum loquitur: seque excusat, quod de Nerone pœnas sumere non potuerit, quem ob parricidia insuendum dicit esse culeo.

CAPVT XII.

Vitruuius explicatur, Ioui duodecim attribuuntur assessores, castitas auaritiæ opposita, interscalmi, Aeolipylæ, gnomon.

SImiles mulierculis sumus malacia laborantibus, quæ ex ferculis suauissimis & copiosissimis fastidio aliquantulum degustant, & propè nauseant, fastidiuntque statim: ita cũ in Vitruuio tam multæ sint omnibus libris lautitiarũ epulæ, plenis promulsidariis, nos

vix

vix attingimus vnam & alteram paropsidem libri 1. hoc capite. Cùm igitur in præfatione ait, *concilium cœlestium in sedibus immortalitatis cum dedicauisset*: concilium duodecim deorum intelligit, qui consiliarij & assessores attributi erant Ioui, vt censebat antiquitas: de quibus Demochares, [illegible]. Seneca lib. 2. nat. quæst. c. 41. de fulminib. *Secundã quidẽ mittit Iupiter, sed ex consilij sententia: duodecim enim deos aduocat.* Quod idem à Festo lib. 4. etiá refertur, Quare *videtur vtraq; parte exercitatus esse debere*: legendum existimo, non *exercitatum*: vt solœcismi fœditas vitetur: adstipulatur & antiquus liber. Quid est, *primum ex euthygrammis circini tradit vsum?* Circino non tantùm in circinandis circulis vtimur, verumetiam regula posita recta lineas ducimus: & sæpe circunducta rotundatione, rectas omnes lineas ad eius centrum respondentes ducimus. idque est ex euthygrammis tradere vsum circini. alij emendãt, *Euthygrammi & circini tradit vsum*: quod opinor omnibus probatur, etsi recedit ab antiquis libris, à quibus non sine causa recessum est. Castitas sordibus interdum & auaritiæ opponi videtur, vt cùm capite 2. Vitruuius scribit, *Nullum enim opus sine fide & castitate fieri potest.* ante enim incesserat auaritiam. eodem modo in oratione pro lege Manilia vsurpatur. [illegible] autẽ quæ sint ibidem explicat interpres Theocriti in Pharmaceutria. Quod ab eodem scriptore ponitur, *interscalmio, quòd* [illegible] *dicitur*: sonat vitiũ, & rimosa fidelia. vetus scriptura est *diphebaca*. puto legendum, *quæ* [illegible], vel potius *diastebaca*. nam interscalmi tabulata hoc nomine Græco commodissimè & aptissimè appellari possunt. sed hoc coniecturæ tantùm loco poni & haberi volo, non pro sententia iudicis: melius si quis quid cõiecerit, laudatorem me habebit. Reperi & in vetusto exemplari pro, *fontium nymphis*: *fonti cum nymphis*. scimus enim etiam fontes à veteribus cultos: & lib. 2. de Legibus memoratur *fontis ara*. Æolipylæ capite 6. sunt ex eo vocatæ, quia credidit antiquitas Æolum ventos tenere clausos carcere, & patefacta ab eo porta, erumpere, terrasque perflare, vt 1. Æneid. canit Maro, *Quà data porta ruunt*. itaque quia è cauis illis globis aqua plenis, quà foramen est, cùm induntur in ignem, magna vis halitus effertur, propter eius eruptionem sunt Æolipylæ vocatæ, id est, Æoli portæ. *Andronicus* autem *Cyrrhestes*, non vt in Varrone Cyprestes ibi scribi debet: Cyrrus enim, inquit Stephanus, oppidum est Syriæ, cuius municeps Cyrrhestes dicitur. *Gnomon indagator vmbræ*, dicitur in eo capite, ad discrimen gnomonis geometrici, qui circumponitur quadratis, & gnomonis quoque eius, quo castra metabantur, & vias dirigebant: quo etiam in condendis oppidis vtebantur. eius meminisse videtur Vitruuius, cùm scribit, *ita his confectis inter angulos, octo[...] gnomon ponatur, & ita dirigantur plateæ, & angiportorum diuisiones duodecim*. Appellabatur & gnoma. Earum grauidarum vitio, quæ carbones appetunt, bonos cibos abominantur: nos quoque è magno & opulento thesauro Vitruuij, velut carbones, non carbunculos & gemmas legimus. Sed qui ista legẽt, quanti à nobis fiant cùm audierint sæpius nos testificantes, queri non poterunt se à nobis in fraudem inductos: non enim vt auctionibus quidam facere solent, licitatorem apponimus, vt nostra pluris vendamus, qui has merces nostro præconio vituperamus.

Iouis assessores in cõcilio deorum.

Castitas.

Interscalmus.

Aeolipylæ.

Goomon

CAPVT XIII.

Erodius, fulica, mergus, ardea, acredula, vlula, lumbricus aquaticus, cornix.

MAgno labore nobis constat interpretatio auctorum Græcorum, nec iniuria: cùm ipsa literarum columina, quorumq; auctoritate stamus, etiá sine ratione videamus in his dissentire. ne longè abeas, erodius à Cicerone lib. 1. de Diuin. fulica, à Marone mergus vertitur, vt iam antè dixi. Auieno modò ardea est, quam verissimam puto interpretationem, vt cùm scribit,

Cum protera salum repetit clangore frequenti
Ardea.

[illegible] enim ab Arato scribitur: modò fulica, vt,

Et cum parua fulix trepido petit arua volatu.

At fulicam videretur cuipiam Plinius [illegible] vocare. nam quòd libro 18. capite 35. scribit, *& fulicæ matutino clangore*: esse quispiam putaret, quod scripsit Aratus,

[illegible]:

sed Theophrastum interpretatur scribẽtem,

[illegible],

Aut hanc acredulam Cicero vocat, Auienus vlulam, cui & verilogium subscribit, cùm ab vlulando sit vocata. Theon autem dicit esse instar turturis. Sunt & qui lumbricum aquaticum esse scribant: quam sententiam Grammaticorum Græcorum ineptissimam esse arbitror. In præsagiis [illegible] posuit Theophrastus. quem sequutus Aratus est, sed ita, vt crucem penè fixerit Grammaticis. verba Theophrasti sunt, [illegible]. vbi sine controuersia auis nomen est. [illegible] fulica est, [illegible], mergus. Sed & in illo Arati parum Auieno conuenit cum Plinio,

[illegible].

Iamq; super latices florum volitare senectam.

Plinius eodem capite, *lanugo populi aut spinæ volitans*: vt [illegible] legisse substantiuum videatur, quod adiectionis tamen est. & de cinara, quę albus carduus etiá vocatur, ab interpretibus Græcis exponitur. De cornice quod Maro scribit 1. Georg.

Et sola in sicca secum spatiatur arena.

quod ex Arato vertit: tamẽ in Arato secus est,

[illegible]
[illegible]:

Erodius. Fulica. Mergus. Ardea.

Acredula. Vlula.

Lumbricus aquaticus.

Cornix.

vel

vel vt in aliis libris extat, ἀκτῇσι. prominens enim saxum & scopulum intelligit, non arenam, Aratus: vt è Theophrasto constat, sic scribente, κορώνη ἐπὶ πέτρας κρώζουσα. vulgò excuditur λιμνοκρώζουσα, quod alium efficit sensum. ἐν λιμένι καταδύνουσα ὕδωρ σημαίνει. sententia enim est: cùm in prominente littore saxo insidit, augurium imbris est. Plinius autem quanta libertate vsus est, in illo Theophrasti explicando, κόραξ πολλὰς μεταβάλλων ἁπλᾶς φωνὰς τοῦτον ἐὰν σὺν ταῖς φωναῖς ἐπιῤῥοιζῇ, καὶ σείηται, ὕδωρ σημαίνει. καὶ ὁ κόραξ ὅταν μιμῆται τῇ φωνῇ οἷον σταλαγμὸν, ὕδωρ σημαίνει. καὶ ἐὰν μὲν τὴν κοίλην φωνὴν ῥῇ, καὶ ἐπιῤῥοιζήσῃ ὕδωρ σημαίνει. Hæc enim sic Plinius Latinis hominibus interpres reddit, *Corui singultu quodam latrantes, seq; concutientes, si continuabunt, ventos: si verò carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem.* At Virgilius illud ἐπιῤῥοιζεῖν de stridore, quem volantes faciũt, intellexit, cùm eorum exercitus secat aërem rapido impetu, & remigio pennæ: sic enim libro primo Georgicorum dicit,

——& è pastu decedens agmine longo,
Coruorum increpuit densis exercitibus alis.

At id de coruis intellexit Theophrastus, se concutientibus, & alis stridorem edentibus, etiam cùm non volant, vt facere possunt. ac ita videtur intelligere Theophrastus, etsi ex æmulo eius Arato id non liquet satis. Sed & illud ἐπιῤῥοιζεῖν, quod de pennis perspicuè susurrum & stridorem facientibus accipiẽdum est: ad vocem retulit Auienus, sic scribens,

—& tenui cùm strident gutture corui:

nisi illud potius vertit, ἱέμενοι ὑψόθεν φθέγγονται. Sed quid ago, qui in antiquitatem inquirere videor? quasi verò aliquid in literis videre possim, quod illos latuerit, aut non ridiculus sim, qui eorum insectatione famam quærere velle videar. nec à me in eos inquiritur, nec insectationis & insimulationis loco hęc à me ponũtur: sed tantùm vt ostendam inter summos auctores parum conuenire: quod non tam eorum vitio est adscribendum, qui aliorum verba exprimere voluerunt, quàm auctoribus qui obscurè loquuti sunt, idq; dixerũt, quod in duas trahi sententias posset.

CAPVT XIIII.

Persius 2. satyra explicatur, ebullire, bidental, Iupiter Elicius, ceris infusus, stringere venas, stricturæ, lippa propago.

Persius explicatur. F*Vnde merum genio, non tu prece poscis emaci.* hoc in versu sensus non eminet foras, sed intus latet. nam etsi quod à Censorino refertur, verum est, Genio vinũ libari, nõ hostiam cædi, ne qua die vitam accepimus, aliis adimamus: tamen intelligendum arbitror Persium dicere Matrino, nihil necesse est rem diuinam cæsa opima hostia facere, cùm solo vino vir præsertim bonus litare possit, vt sumptuoso sacro non sint ei emendæ deorum aures, ad vota audienda. illis enim esse opus magnis sacrificiis, qui deos corrumpere & eblandiri volunt, improbaque vota impetrare student, sub lingua murmuranda, non palàm enunciãda. Pro, *illa sibi introrsum*, legitur etiam, *illa sed introrsum*. vtrunq; laudandum. Pro, *ebullet, ebullit*, quod est ebulliat, antiquo more, veteres libri habent. *Si virtutes ebullirent*, dixit Cicero 3. Tusc. per translationem, pro effundent, frequenter loquentur, iactabunt, si in eorum efferuescent oratione virtutes. sed hic absolutè dicitur ebullire funus, quod, vt aqua ebulliens extra lebetem redundat & effunditur, sic domo foras effertur. legitur etiam, *ebullit patruum*, pro efferat patruum. sed illud alterum, receptum magis est: nec deest, qui *ebullet* hic legat, Ebullire.

—pupillúmue vtinam, quem proximus hæres
Impello, expungam: namq; est scabiosus, & acri
Bile tumet.

opinor esse seorsum: Atque vtinam pupillus, cui hæres proximus sum substitutus in secunda cera, moriat, præsertim valetudinarius & morbidus, vt scabie obsitus, & bile suffusus.

——Nerio iam tertia conditur vxor

cùm dicitur, omnino cõcinnius est, & ab antiquis exemplaribus asseritur.

Triste iaces lucis, euitandumq; bidental.

in lucos parum castos fulmina mittere censebatur Iupiter, qua ex opinione Flaccus libro 3. ode 18. scripsit,

Tu parum castis inimica mittes Fulmina lucis.

bidental Græci ἐνηλύσια vocant, quæ sacra erãt Ioui cognomento Catebatæ, quem Elicium dicere possumus. Pollux lib. 9. τὰ μέντοι ἐνηλύσια ἔστιν ὀνομάζειν, εἰς ἃ κατασκήψειεν βέλος τὸ ἱερὸν, καὶ τὸν Δία τὸν ἐπ' αὐτῷ καταιβάτην ἐκάλουν. προσαγορεύεται δὲ τὰ ἐνηλύσια ἄβατα καὶ ἄσυλα. Locum eũ, qui fulmen procurabant & condebant, claudebant, nec attingere fas erat. *—incusaq; pingui Auro dona feram.* Bidental Iupiter Elicius.

sunt dona in auro crasso cusa & fabricata, id est, vasa aurea solidæ materiæ, non gracilis bracteæ. sic cæris infusus apud Caluum, è cæra factus, & in cæra fusus. *Excutias guttas*, valet emittas. *—Lętari prætrepidum cor.* id est, ad lætandum prętrepidum cor, id est, ad lætitiam subitò festinans: aut ad sequentia refertur. *Hinc illud subijt. illud* enim *lętari*, est illa lætitia: hinc subiit palpitans & trepidans cor. Quod de prædatio auro & manubiis, deorum effigies ducis, vt interpretaris. Nam si quis deorum illorum, quorum similes & geminæ velut fratrum sunt statuæ ahenæ in templis, somnium tibi verum immiserit, omni carẽs pituita, qua cùm caput oppletum est, vt in grauedine, fallacia & inania obuersantur visa: præcipuus tibi erit, eiusque à te inaurabitur barba: quasi deus auro delectetur. *Mittunt* autem & *mittunt* lego in autographis. & *stringere venas*. inde stricturæ vocatæ sunt massæ & laminæ ferri. Maro libro 8. Æneid. Cæris infusus. Stringere venas.

Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Strictura.

Pro, *in sacro quid facit aurum*, legitur *in sancto*, in archiuis. *Lippa propago*, vel quòd Hessalinus re Lippa propago.

Lippa propago.

vera lippus fuerit, idemque improbus: vel lippus improbus est, vt r. satyra,

—lippus & in tenui farragine mendax.

CAPVT XV.

Verba quædam desideratiua potius dici, quàm frequentatiua, prenso, capto, vendito, lingua venditaria, dormito, ostento, munito.

Verba desideratiua

VErba sunt multa, quæ à Grammaticis litteratis formæ censentur frequentatiuæ, & eius plane speciem præ se ferunt: quæ tamen si quis propius inspiciat, & quo is modo auctores vtantur, attendat, animaduertet desideratiua potius esse. eorum pauca commemorabo, sed quæ studiosis exemplo erunt: vt alia eiusdem generis exquirant.

Prenso.

Prenso, non est prendo frequenter, sed prendere cupio. nam qui suffragiũ alicuius mereri studebat, & qui suffragium captabat, prensare dicebatur, quod erat tanquam hominem eum, cuius suffragium captabat prendere velle: itaq; qui se adiri à candidato viderat, dicebat: iste me prensat, id est, prendere cupit.

Capto

Capto, non est frequenter capio, sed capere desidero: vt capto cœnam: capto beneuolentiam.

Vendito.

Vendito, non est frequenter vendo, sed vendere cupio: Cic. in Aruspic. respon. *Atq; ei sese cui totus venierat, etiam vobis inspectantibus venditaret.* id est, se ei vendere vellet. proinde apud Plautum in Sticho, Sce. Famem fuisse. *lingua venditaria*, ea est,

Lingua venditaria.

non quæ vendit, sed vendere cupit, qualem suam dicit parasitus, qui auctionem faciebat, & vendere cupiebat.

Dormito.

Dormito non est sæpe dormio, sed dormire expeto: Plautus, in Amphytrione, Sc. Satin' parua res. *Te dormitare aiebas, mensa sublata est, cubitum hinc abimus.* sic in sancto Euangelio, quod ἐνύσταξαν Græcè scriptum est Matth. 25. dormitarunt reddidit interpres eleganter, quòd, qui dormire cupiunt, caput tenere non possunt.

Ostento.

Ostento, non est frequenter ostendo, sed ostendere me in re aliqua volo.

Munito.

Munito, pro munire cupio: pro Rosc. Amerino. Denique multa esse alia scio, quæ referri possunt: sed satis est eam speciem tanquàm digito indicasse, studiosisq; specimẽ demõstrasse.

CAPVT XVI.

Cicero 3. in Rull. explicatur, inhibere spem, inhibere imperium, Plautus in Sticho emendatur, Fontinalis, Fõtinalia sacra, obsignare.

Cic. explicatur.

EXigua est Ciceronis in Rullum conciuncula, qua quòd insimulatus erat, quòd defenderet Syllanorum possessiones, id vltrò ab aduersariis fieri criminatur: & tamen, vt ipse de se fatetur epist. 14. lib. 1. ad Attic. id agebat, ne Syllani possessionibus mouerentur: quod Flauio legem Agrariam ferenti satis indicauit. quem ego locum adscribam, vt homines intelligant plerunque Oratores mentiri & mendaci fuco suę causæ patrocinari. Ex hac ego, inquit, *lege secunda concionis voluntate omnia illa tollebam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam eum agrum, qui P. Mutio, C. Calphurnio Coß. publicus fuisset: Syllanorum hominum possessiones confirmabam: Volaterranos & Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neq; diuiserat, in sua possessione retinebam: vnam rationem non reijciebam, vt ager hac aduentitia pecunia emeretur, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur.* In ea conciuncula scribitur, *Sed tamen habet illis legibus spem nonnullam ille, cui ademptus est.* quo sanè loco conqueror tantum homines quosdam sumpsisse in Ciceronem iuris, vt cùm in libris veteribus & nonnullis excusis rectè elegsnterque legatur, *Sed tamen inhibet illis legibus*: insolentes huius dictionis, possessione contra prętoris interdicta veram scripturam mouerint.

Inhibere spem.

Inhibere autem spem, est spem in aliqua re habere. sic inhibete imperium dixit Plautus in Sticho, Sc. Agite, ite foras.

Fontinalis.

Quid istbuc est prouinciæ? St. Vtrum Fontinali
An libero imperium te inhibere mauis? &c.

vulgò parum emendatè & versu claudicante Trochaico, *fontali* illic legitur: sed *Fontinali* versus flagitat. & sic reor deũ fontium vocatum fuisse: vnde Fontinalia vocata sacra.

Fontinalia sacra. Inhibere imperiũ.

Est autẽ imperiũ inhibere Fontinali, aquæ imperium habere: vel in aqua imperium habere: commodius fecissent, si verbum *inhibuerit* ex oratione pro Quintio sustulissent: & quam veteres libri scripturam exhibent & præstãt, eam restituissent. locum eum adscribam, *Quod si facere nolit atq; inhibuerit*: quod est, obstinauerit, institerit, perseuerauerit. In eadem conciuncula verba legis Seruiliæ sic scribenda sunt, *Quæ post Marium & Carbonem Coß. ædificia, agri, lacus, stagna, loca, possessiones publicæ, data, aßignata, vendita, concessa sunt: ea omnia eo iure sint, vt quæ optimo iure priuata sunt.* Sed & infrà lege, *Quod habent, vt habeant? quis vetat? vt priuatum.* Paulò pòst vbi excusum est, quod & non improbo, *eodem capite nota obsignata omnia.* quod est, obsignatis tabulis obligata. Valerius, *Septem enim iugera agri possedit, ex his tria quæ pro amico ad ærarium obsignauerat multo nomine amisit.* id est, obligarat. infrà scribe: *Id eo iure teneret, quo qui optimo priuatum.* id est, quo qui optimo iure priuatũ tenet. Subiicit Cicero de Rulli socero, *Hic vt ipse habeat quod non habet.* quod est, vt optimo iure habeat.

CAPVT XVII.

Statio, Lampridius emendatur, iuuentutis princeps, frumentary, laticlauy honos, rudiary, delinimenta, Bellonæ ministri, gigantes anguipedes cur, secutores, diræ, porta Libitinensis, penula.

MAgno sæpe liberi improbi dehonestamento sunt optimis parentibus, quorum interdum in vita hoc tantùm reprehendere possis, quod tales procrearint. id adeò mihi

mihi venit in mentem nuper cùm Commodi imperatoris nequissimi & profligatissimi vitam legerem: in qua etiam quædam obseruaui, quæ tumultuariis his commentariis accenserem. Eum Lampridius dicit artificem in his *Statio.* fuisse, *quæ nõ erant stationis imperatoriæ*. vbi stationem, locum interpretor. ductum autẽ id esse videtur à militum stationibus. Lego mox, *Appellatus est autem Cæsar puer cum fratre suo Vero*: non vt euulgatũ est, *Seuero*. & proximè, *In collegium* *Iuuẽtutis princeps.* *sacerdotum adscitus: cooptatus inter tres solor principes iuuentutis cùm togam sumpsit*. repeti enim à superiore debet *appellatus est*. nam imperatorum liberi vel successores sæpe solebant iuuentutis principes appellari: quod ex eo inoleuerat, quia quemadmodum à censoribus Senatus princeps legebatur, suumque Senatus principem habebat: ita quoque iuuentuti suus princeps tribuebatur. Lego, *Vt prostibula mãcipia per speciem lupanarium & ludibrium*: non *perficiem*: nisi si quis *per faciem* probet. Dicit Lampridius, Anterum per frumentarios occisum fuisse. quo io loco frumentarios existimo esse, qui frumentum portabant in horrea publica, & qui inde etiam cùm viritim dabatur, in ædes ciuium portabant. nam scribit Spartianus explorasse Adrianum Imperatorem omnia domorum arcana per frumentarios. id eò existimo, quòd in eas domos venditare crebrò solebant, in quas frumentum portare solebant. *Laticlauij honos.* Per Laticlauij honorem scribit Paternum à præfectura remotum, quòd, vt Suetonius in Tito scribit, præfecti prætorio equestris ordinis essent, non senatorij: ita maiore ornatus ordine per Laticlauium à præfectura remo- *Rudiarij.* uebatur. *In arena*, inquit, *rudibus inter cubicularios gladiatores pugnauit*: legendum existimo, *inter rudiarios gladiatores*. nam qui gladiatores rude donati erant, hi iam non cogebantur ferro decertare, sed sola rude: ex quo & rudiarij vocati sunt. mouet coniecturam huius lectionis antiqua scriptura. quanquã si quis cubicularios legat, non multum pecc[illegible]t: quòd Imperator ille perditus etiam cubicularios gladiatores habere potuerit: quanquam coniecturæ meæ non leue subsidium accedit ex historia Dionis, qui eum publicè sine ferro batuisse dicit: quod, vt dixi, rudiariorum est idem tamen e- *Delinimenta.* tiam eum domi ferro dimicasse dicit. Delinimenta pro veneficiis in eadem vita obseruo. *Cui*, inquit, *furor dicitur inter delinimenta Martiæ iniectus*. *Bellonæ ministri.* Bellonæ ministri sibi brachia cruentare solebant: Horat. lib. 2. satyr. 3.

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

id tamen non tam faciebant, quàm artificio aliquo consequebantur, vt facere viderentur. veram autem brachiorũ cruentationem exegit Commodus: Lampridius, *Bellonæ seruientes verè execare brachium præcepit studio crudelitatis*. *Gigantes anguipedes.* Anguipedes à poetis Gigantes dicuntur, quòd ima sui parte in serpentes desinerent. in eorũ speciem homines tota conquisitos vrbe, pedibus captos, vel debiles formatos Commodus sagittis confecit, vt Lampridius scribit: cùm Dion claua eos à Commodo confectos scribat. ita stolidus vecorsque princeps præstantissima Herculis facinora imitabatur miserorum sanguine & anima ludens. *Commodus*, vt inquit, *appellatus fuit Paulus primus secutorũ*: *Secutores* pro quo in Dione legitur [illegible]: quo intelligitur is, cuius prima sors est: sed Latinam editionem veriorem putem. Secutoris autem armatura erat clypeus & gladius ligneus, vt in Commodo scribit Dion. Diras *Diræ.* fuisse, cùm scribit Lampridius, aues inauspicatas accipimus, quòd & à Seruio in libro 8. Æneidos exponitur, *Galea*, inquit, *eius bis per portam Libitinensem elata est*. hic portam Libiti- *Porta Libitinensis.* nensem non vrbis, sed amphitheatri interpretor, per quam cadauera interfectorum gladiatorum efferebantur: Dion de Commodi ludis, [illegible]. Sanguinem gladiatoris dicit Commodum sibi ad caput detersisse, idque malè ominosum fuisse. id enim est quod Græci dicunt, [illegible]. Quam penulam *Penula.* Latini vocant, eam Græci [illegible] appellant: nam quod Dion scribit in Commodo, [illegible]: Lampridius scribit, *Penulatos iussit spectatores non togatos ad munus conuenire*. quanquam non me præterit etiam [illegible] à Græcis interpretari.

CAPVT XVIII.

Capitolinus emendatur & explicatur, tolerantia, præsul, vates, magister, ampiruare, redantruare, seuiri, ius relationis secundæ, tertiæ, quartæ et quintæ, signum dare, dies vtiles et non vtiles, bucolici milites, bucolia, semiermes, diocmitæ, iudex, donatiuum.

IN Antonini philosophi vita quod legitur, *ad consulatũ prouexit honoribus in se receptis*, mendosum: lego, restituoque, *oneribus in se receptis*. nam qui magistratus adepti erant, eos sine sumptu & impensa gerere nõ poterant. eum ergo sumptum de suo imperator suppeditabat Proculo, cuius ei oneri impares videbat fortunas. *Sumpsit*, inquit Capitolinus, *habitum philosophi & deinceps tolerantiam*. hic ego toleran- *Tolerantia.* tiam accipio patientiam philosophorum & duritiam asperitatemque vitæ: quam Septimius Florens ab æquanimitate proficisci dicit, ita scribens, *Nobis exercendæ patientiæ auctoritatem non affectat humana canina æquanimitatis stupore formata: sed viua & cœlestis disciplinæ diuina dispositio delegat*. Ea autem æquanimitas est, cùm æquo animo omnia ferimus, nec animo angimur. Fuisse dicit Marcũ in Saliatu præsulem, *Præsul.* vatem, magistrum: vbi præsulem intelligo, *Vates* *Magister.* qui ante alios saltat, & cuius gestus & numeros alij imitantur & reddũt: quod, vt iam antè exposui, ampiruare est & redantruare. Va- *Ampiruare.* tes eo in collegio & sacerdotio erat, qui versus faciebat saliares. Magister autem est is,

qui collegio præerat. *Seuirûm*, inquit, *turmis equitum Romanorum iam consulem designatum creauit*. hîc ego Seuiros interpretor, qui equitibus sex classium præerant, vt vnicuique classi suus esset, illisque, vt opinor, ducibus equites mense Quintili transuehebãtur.

Seuiri

Ius quintæ relationis alio loco explicaui esse, ius de quinque rebus referendi: quoties Senatus habebatur. quod institutum primò fuit imperio Augusti, cui, vt Dion scribit, vt ius esset quandocunque Senatus haberetur, vna de re referre. decretum fuit postea ius tertiæ relationis. legimus decretum quibusdam Imperatoribus non secundæ, sed & quintæ ex imparis numeri superstitione: cui veteres multum tribuebãt. Pertinaci igitur cùm ius quartæ relationis decretum fuisset, ominosum & inauspicatum fuit, breuique exitium portendit.

Ius relationis quintæ.

Addit Capitolinus Antoninum Pium animam agentem Tribuno signum æquanimitatis dedisse. Interpretur ab eo signũ quodam gestu manus vel corporis datum fuisse, quo significabat se æquo animo de vita migrare, neque se mortem grauiter ferre. Lego mox, *cùm relictũ ab alio participasset*. Lego etiam, *fratri verò filiam suam nupturam, commissam sorori suæ eandem locupletatã Brundusium vsq; deductam ad eum misit, Romamq; statim rediit*.

Signũ dare.

Dies vtiles, qui sessionum explicantur, facilè intelligentur ex eo, quod scribit in Antonino Capitolinus, *Fastis dies iudiciarios addidit: ita vt ducentos triginta dies annuos rebus gerendis litibusq; disceptandis constitueret*: nam vtiles dies ex iudiciariis exponẽdos esse, iure dixerim & adfirmarim. Olim dicit Capitolinus non solitos dari curatores, nisi ex lege Lætoria, & quibusdam causis. ex lege autem Lætoria dabantur adolescentibus ne circunscriberentur: nam ad eas circunscriptiones tollendas latam fuisse scribit Cicero lib. 3. de Offic.

Dies vtiles, nõ vtiles.

Cùm ad Marcomannicum bellum proficisci Marcus pararet, hastam iecit sanguineam: quod à Capitolino prætermissum miror. retulit autem his verbis Dion, καὶ τὸ δόρυ [illegible] αἱματῶδες παρὰ τῷ [illegible] ἐς τὸ πολέμιον [illegible] χωρίον, [illegible] καὶ τῶν συγγεγραμμένων αὐτῷ [illegible], [illegible] ἐξωρμήθη. nam, vt Victor scribit, ædes Bellonæ versus portam Carmentalem erat, ante quam erat columna, index belli inferendi, vnde ituri ad bellum duces hastam reiiciebant. hunc ego ritum crediderim natum esse ab illa hasta, quam olim in bello indicendo solebant Feciales in fines hostium mittere.

Bucolici milites. Bucolia.

Bucolici milites, quorum in ea vita mentio est Ægyptij erant, pastoritiam vitam colentes: si nomen spectes ex eo loco, qui Bucolia dicebatur. vallis autem erat, vt scribit auctor Æthiopicôn, quæ Nili exundationes receptabat, immensa in medio altitudine, extremis in paludem degenerantibus. reuera tamen latrones erant, non pastores. *Latrones*, inquit Capitolinus, *etiam Dalmatiæ, atque Dardaniæ milites fecit, armauit & Diocmitas*. Diocmitas arbitror fuisse homines leuissimæ armaturæ, vel semiermes potius, qui ad fugientes persequendos ipsa leuitate habiles essent: Marcellinus, *Adhibitis semiermibus paucis, quos Diocmitas appellant*.

Diocmitæ. Semiermes.

Antoninus Pius, inquit Capitolinus, ex amicorum sententia formas composuit. quibus tandem de formis id ab Historico scriptum existimamus? ego de literis putem, quarum formam imperator dictabat, magistratusque exemplum postes sequebantur. Suetonius in Domitiano, capite 13. *Cùm procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet*. *Species*, inquit Capitolinus, *imperatorias superfluas vendidit & prædia*. intelligo eo nomine triticum frugesque reliquas, quæ Imperatori à prouincialibus pendebantur, & ex eius prædiis colligebantur. species enim ipsas exigebant, vt Iurisconsultis notum est. si qua igitur specierum superuacanea esset, eam vendebat Antoninus Pius.

Successorem, inquit, *viuenti bono iudici nulli dedit*. nomen iudicis illa tempestate latissimè patebat: eoque nomine omnes magistratus etiam censebantur, vt proconsules, præsides prouinciarum, legati. quod & è titulo de Iurisdictione omnium iudicum intelligi potest, vbi sic etiam latè iudicis nomen accipitur. Legendum autem censeo, *notaretùrque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis*: non, vt publicatum est, *vocareturq;*.

Iudex.

Militibus, inquit, *donatiuum addidit*. Donatiuum vocatur stipendium, quod militibus donatur, non debetur tamen: ac integro sermone donatiuum stipendiom diceretur: donatiuum tamen imminutò, vt dicatur, receptum est. *Primus*, inquit, *constituit ne pœnæ causa relictum maneret*. nam, vt Vlpianus scribit, pœnæ causa legari non potest: Pœnæ autem causa legatur, quod coercendi hæredis causa relinquitur, vt faciat quiddam, aut non faciat, non vt legatum pertineat, vt puta, hoc modo: Si filiam tuam in matrimonio Titio collocaris, decem millia Seio dato, &c.

Donatiuum.

CAPVT XIX.

Cato explicatur cap. 6. 7. & 8. olea, hostum, calus.

Olea.

Olea conditiua apud Catonem de re rustica, cap. 6. speciei nomen non est, sed generis multas complectens formas: eo enim nomine comprehenduntur omnes, quæ condi seruariq; possunt, & quæ non tam oleo fundendo premũtur, quàm vsioni reconduntur: vt Salentina, quæ à regione nomen habet: Orchis, quæ à similitudine testiculi: Radius maior, quæ à longitudine.

Hostum.

Hostum quod ibidẽ ait Cato, nequam fore, ab hauriendo vocabolum deriuatum puto: vt nos quoque vas vimineum, quo vinũ gestatur, hostam vocare vernacula lingua consueuimus.

Coronæ.

Circum coronas autem cum populos seri vult & vlmos: coronas, ambitum fundum coronantem & cingentem nõ iniuria acceperim. *Fundum suburbanum arbustũ maximè, vt c. 7. ait, habere cõuenit*: nã in arbusto perticis & virgis ad pedandam iugandamue

dámue vineam nihil est opus: ita ligna & virgæ venire possunt, cùm eis in arbusto non sit opus: sit opus in vinea. sic fundus erit fructuosior. Eodem cap. *lotium suillum aut stercus ad arborum radicem addi præcipit, ut famulum malorum fiat:* quòd immundo lotio æquè mala, ac fauo aut melle homines delectentur. non ignoro tamen pabulum etiam legi, quo pastum & cibum malorum intelligemus: vt farraginem iumentorum. Nunc *calua* generis nomen est Catoni cap. 8. eas arbusculas complectentis, quę nucolas gerunt, non vndique corticis pu tamine obductas, sed summo apice nudas, quales auellanæ & prænestinæ & Græcæ. in eo capite *fundum suburbanum* legerim multò libentius, quàm *vrbanum*.

Calua.

CAPVT XX.

Cato explicatus & emendatus. primores digiti, vinaceos lauare, deacinata dolia, oblinere dolia, relinere dolia, fibulæ, vinarij & custodes, capita vitium, vites castrare.

IVuemus quantum possimus liberalis iuuentutis & honestis artibus deditæ studia. Agè, vt iam sæpe fecimus, quædam è Catone explicemos. in eo videor obseruasse digitos primores esse digitos minus crassos mediis, vt crassis opponatur qui ampliores sunt: nam digiti prima sua parte tenuiores & graciliores sunt quàm media. *pertundito*, inquit capite 11. *latè digitos primores tres.* Vinaceos lauare est apud eum ex vinaceis aqua perfusis loram facere: pręcipit enim vinaceis, vel in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum conculcentur, beneq; opperiantur & oblinantur, quod est operculis oppicaris integantur. *inde autem*, inquit cap. 25. *si voles lauito.* id est, loram ex vinaceis lotis facito. Sed & illutos vinaceos appellat, è quibus lora facta nõ sit, quam & à lotis acinis nomen habere Varro putat. quanquam quis coniicere possit ex eo vocari, q, loreo fune prælo adducto exprimatur. Dolia deacinata vocat, quæ acinis liberata sunt, quę mustum feruens labris doliorum immittit, demendaque sunt, deinde dolia oblinenda, id est, cortice oppicato operculanda. vnde & relinere dolia apud Terentium contrarium est, in Heauton. act. 1. scen. 1. Idem in amphoris etiam, in quas vinũ diffundebatur, fiebat: Cato capite 120. *iam amphoram mustum indito & corticẽ oppicato.* inde Horat. lib. 3. od. 8. scripsit,

Primores digiti.

Vinaceos lauare.

Dolia deacinata.

Oblinere dolia & relinere.

Corticem astrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.

Cato capite 28. *postea*, inquit, *operito terra radicibus fini*, id est, vt opinor, quousq; radices sunt, id est, ad finem vsque radicum, ne quid è radicibus intectum relinquatur. Fibulæ capite 31. sunt, quas ab hærendo Galli, heraces appellant, quibus aliquid adligatur. præcipit eas in stercus aut aquam coniici, vt lentiore & flexibiliore sint vimine, neu in adstringendo rumpantur. Cap. 32. legendum existimo, *vites propages fulco*, non *fulcos*, vt in exemplaribus circumfertur, *vinarios & custodes* cap. 33. palmites intelligo: nam vinarius est palmes, qui vinũ, id est, vuam gerit. Capita vitium ibidem, sunt vitium stirpes, vt cùm scribit, *capita vitium per sementem ablaqueato.* nam vt gregem centum capitum, pro centum animalium dicere solent, ita eadem dicendi forma, capita vitium pro vitibus vsurpat Cato. Sed & maiora capita, pro maioribus stirpibus. Cap. 36. *Amurcam*, inquit, *spargas vel irriges ad arbores circum capita maiora ad amphoras, ad minora vrnas.* Vites castrare, pro putare ibidem dixit, sic scribens, *Veteres quam minimum castrato, potius si opus erit deijcito:* id est, de maiore arbore demittito. *Si macra*, inquit ibidem, *erit, quod granum capiat ne serito.* id est, si macra erit vitis, ne feras quod ad frugem & granum peruenire solet: sed pabulum vel farraginem, quæ viridia ante spicam secantur. Legi tamen debere quibusdam videtur, *quo granum capiat:* eodem sensu.

Fibulæ.

Vinarij & custodes.

Capita vitium.

Vites castrare.

CAPVT XXI.

Catullus explicatur et emendatur, pipilo, sorbilo, vterq; pes, in vtrunq; pedem aura incidit, æquatæ auræ.

IN passere Catulli, qui Veneres omnes & Cupidines & si aliud suauius & elegantius dici potest, complexus est, legendum esse ferè asseuerauerim,

Credo vt cùm grauis acquiescat ardor,
Tecum ludere, sicut illa, possim.

hoc enim est, quod se dicit cum desiderio suo & amica iocari velle, vt solatium doloris & ægritudinis, quam cõceperat, adferat, & eam deliniat. nam quòd eam dicit cum passerculo lusitare, id eò dicit facere, vt animi ægritudinem ipsa leniat: & vicissim ipse, si quid eius animo doloris & tristitiæ inhæserit, reconciliatus ponat, vt amicus iam propè passere in Catullum conciliatore vti cogitet, quo eum placet, vt Hippomanes in Atlantam visus est malo. proinde quasi vis desiderij & philtri in passere insit, & eo ipse illici, & ab amica reconciliari possit, cui offensus fuerat in passeris luctu.

Ad solam dominam vsq; pipilabat:

Pipilo.

asserendum esse mani, retinendumq; ne meritò contenderim. nam pleraque eius formæ simplici l scribontur & corripiuntur, vt sorbilo apud Plant. in Pœnulo, Sc. Negotij sibi.

Hem mihi iam video propter te victitandũ sorbilo.

Sorbilo.

itaque sorbilare vnico l apud Terentium in Adelphis, scribendum arbitror, veramq; eius literaturam esse, act. 4. sc. 2.

Et cyathos sorbilans paulatim hũc producã diem.

Eodem modo conscribilo peoultima correpta in Catullo lego, epigr. 22.

Iniusta turpiter tibi conscribilent flagella.

non, *flagella conscribillent*: vt conscribillari præpostera traiectione vulgò video. In proximo epigrammate scribit Catullus,

Vterque pes.

—— siue vtrumq; Iuppiter
Simul secundus incidißet in pedem.

quod equidem significare puto, si secundus ventus totum veli sinum impleret, neq; dextra vel sinistra afflaret aura, quæ vel dextrum, vel sinistrum in pedem veli obliqui & transuersa tenderet, sed quæ in vtramque veli partem æquata & secunda incideret. itaque quæ in vtrumque pedem incidit, aduersæ & transuersæ opponitur. Transuersa autem vna in dextrum pedem, altera in sinistrum infertur. quę in vtrumq; pedem incidunt, æquatas auras appellat Maro 5. Æneid. vt suprà me declarasse recordor. Cur ibidem scribit,

Neq; vlla vota littoralibus diis
Sibi esse facta?

nempe quòd in maris periculis vota homines suscipere solent, quæ seruati defunctique discrimine in littore reddere diis littoralibus consueuerunt. Se autem prædicat tanta nauigandi fœlicitate semper cursum confecisse, nulla vt vota nuncupāda diis fuerint. Cur Littoralibus diis? quia in naufragij periculo vouemus, si littus attingamus, nos littoris præsidibus diis vota persoluturos: quales à Marone lib. 1. Georg.

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ:

& in epigrammatis Græcis referuntur.

CAPVT XXII.

Catullus explicatus, alnus, palimpsestus, charta regia, hieratica et augusta, caprimulgus, Rhea, alites terrestres tempestatem præsentire, linum catagraphon, catagrapha.

SCribit Catullus epigrammate 17.

In fossa Ligeris iacet separata securi:

quod multò legere facilius est, quàm intelligere: quanquam libentius amplector alteram lectionem, in qua scribitur, *In fossa Liguris iacet.* Eum autem, in quem ista iocatur, non magis ex sua se parte sublevare dicit, quàm alnum in Liguria securi excisam atque prostratam. (Alnus.) Materia autem abūdat nauali Liguria, sed & lautissima: & inde Romam etiam, vt reor, nauibus deuehebatur, quæ, vt suspicor, causa poetæ fuit Liguriæ hic nominandæ. Ligerim autem tanto interuallo disiunctum & ea tempestate vix Romæ fando auditū, cùm etiamnum in Gallia Cæsar res gereret, minus adducor vt probem. De Liguria quod dixi, auctoritate Strabonis satis testatum confido fore, vt denunciandi testimonij aliis scriptoribus labor minimè suscipiendus sit: is enim lib. 4. Geograph. ita scribit, ἔχει δ' ὕλην εὔπρεμνον ναυπηγήσιμον, καὶ μεγαλόδενδρον, ὥστ' ἐνίων τὸ πάχος τῆς διαμέτρου ὀκτὼ ποδῶν εὑρίσκεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν θυΐνων, οὐκ ἔστι χείρω πρὸς τὰς τραπεζοποιίας. Alnum autem, cuius mentionem facit Catullus, nemo est quin sciat nauibus compingendis aptissimam, qui apud poetas alnum pro naui positam sæpe legerit. Suffenum scribit idem epigr. 19. carmina habuisse plurima non in palimpsesto relata. est enim palimpsestus papyrus deletilis, in qua aliquid scribimus, quod in aliam chartam transferamus: quod cùm fecimus, è palimpsesto delemus, inducimusque vt alia exarare in ea possimus: (Palimpsestus.) Plutarchus, οἱ δὲ ἀπονομαίνοντες ὥσπερ τὰ ὦτα τοὺς παλιμψήστους, αὐτοὶ παλίμψηστα διαμαλάσσοντες. Chartæ autem regiæ eodem epigrammate sunt omnium pulcherrimæ, vt hieratica & augusta: opponunturq; plebeis. (Charta regia, hieratica, augusta.) Caprimulgus auis nomen est, apud Aristot. lib. 9. hist. anim. cap. 10. αἰγοθήλας nominatur: hic rusticum significat capras mulgentem. (Caprimulgus.) *Cùm diua*, inquit epigr. 22. *mater alites ostendit oscinentes*, puto significari Rheam vel Opem, (Rhea.) quæ terræ præest, deorumq; mater habetur. ea vt furorem hominibus immittere credebatur: sic, vt reor, etiam pręsagium & augurium tempestatis alitibus: nam alites eam præsentiunt, etiam terrestres: (Alites tempestatis præsagæ.) Plinius de alitibus tempestatem & procellam præsagientibus, libro 18. cap. 35. *Et cum terrestres volucres cōtra aquam clangorem dabunt perfundentes sese, sed maximè cornix.* Linum catagraphon, vt Muretus omni liberalium artium elegantia ornatissimus censet, (Linum catagraphō.) linteum est variè depictum: quod Athenæus ostendit, qui aues varietate plumarum insignitas & pictas καταγράφους appellat. τὸ δὲ μελανάετον, inquit lib. 2. cap. 9. ... κατάγραφον. Sunt & catagrapha Plinio, in pictura obliquę imagines. (Catagrapha.) alij Cererem interpretantur, cuius in ditione & potestate sunt galli gallinacei, quorum cantus in ostentis sunt, interdum & procellam denuntiant. & adferunt illud Porphyrij, καὶ ὁ δεσπότης ὁ αὐτὸς καὶ τὴν ἀλεκτορίδα δὲ ταύτῃ ἀφιέρωσαν.

CAPVT XXIII.

Cicero explicatus in Topicis, adigere arbitrū, adiicere iudicem, προκαταρκτικὰ αἴτια, συνεκτικά, συνεργά, ὧν οὐκ ἄνευ, *Stoicorum et Peripateticorum de virtute sententia, imurius, superbus.*

VT adigere arbitrum dicimus, quod genus dicendi in Topicis iterum atq; iterum est vsurpatum à Tullio: in quo adigere, est agere ad arbitrum, vt nonnulli censent: vel potius dare cogere, auctore Festo, qui scribit, *Adigas, dare cogas.* atque hāc verissimam interpretationem ex antiquitatis sepultæ arcanis repetitam reor. (Adigere arbitrū.) Sic adiicere iudicē etiam dicebant. quod lib. 1. Saturn. cap. 16. è Macrobio intelligi datur, scribente, *Et quod Trebatius in primo libro religionum ait, nundinis magistratum posse manumittere iudiciaq; adiicere.* (Adiicere iudicem.) Causarum autem distributio in Topicis à Cic. tradita, quanquā sese Peripateticos in eo lib. sequi profitetur: tamen tota è commentariis Stoicorum de-

prompta desumptaque est. quæ enim causæ præcursionem quandam habent ad efficiendum, sunt quæ à Stoicis *προκαταρκτικὰ αἴτια* appellantur, vt est apud Clementem, ex quibus solebant fatum nectere. causæ quæ planè aliquid efficiunt, sunt *συνεκτικὰ αἴτια*. quæ adferunt per se adiumenta quędam, sunt *αἴτια συνεργά*. ab eis etiam quædam causę dicebantur *ὧν οὐκ ἄνευ*: de quibus sic Cicero, *Huius generis causarum sine quo non efficitur.* Cæterùm, *crepitulcans igneum fulmen iniectum est*: clausula est trochaici & principium è quodam Tragico. Quòd ait, *Sapientiam solam per se efficere sapientes, sine controuersia esse: beatos nec ne efficiat per se sola, quæstionem esse*: ex illa nobili disceptatione Stoicorum & Peripateticorũ natum est. constat enim sapientem virtute omni exornatum excultumque esse. satis autem præsidij censent ad benè beateque viuendum in virtute esse Stoici: Peripateticorum non tam virilis est oratio. nam virtutis præstantiæ sub diffidũt, vt in ea maximum fœlicitatis momentũ esse statuant: adiumenta tamen & adminicula rerum externarum desiderant ad beatitudinem. Quòd autẽ scribit M. Tullius, *ne ipsi iuris interpretes fieri videretur iniuria*: hanc habet sententiam, Ne in Iurisconsultorum ingrati esse videremur, à quo nobis ius interpretante nobisq; cauente toties adiuti sumus: aut superbi, si rogantem sæpios negligeremus. nam qui in quempiam ingratus est, iniurius videtur: multò magis superbus contemptor. Cùm quæstioné ponit, *Sitne id æquum, quod ei, qui plus potest, vtile est*: controuersiam significat à Platone tractatã lib. 1. de Republica, quam ne ipse quidem Cic. in libris de Republ. prætereierat. multi enim, vt Trasimachus apud Platonem, ius esse putauerunt non reuerâ, nec naturâ, sed id demum ius dici, quod vtile sit ei, qui in Republ. plus potest. nam in statu populari id ius esse, quod populo prusit: in regno, quod Regi: in optimatum potestate, quod optimatibus cõducibile est. *Eam, quam nihil accusas, damnas: bene quã meritam esse autumas, dicis malè mereri*: in Topicis versus est integer Iambicus cum vnius clausula & principio. quod equidem non admonuissem, nisi non animaduersum perspexissem. *Ille autem aries*, quem dicit solitum esse subiici in Iurisconsultorum actionibua: *Si telum manu fugit, potius quàm iecit*: defensio est eius, qui ignorationem imprudentiamque excusat: inestque in verbo *fugit*, translatio: Cic. de Orat. *Nonnunquã etiam breuitas translatione conficitur: vt illud, Si telum manu fugit. imprudentia teli emissi breuius verbis propriis exponi non potuit, quàm est vno significata translatio.* Cæterùm cùm Cicero definit Fortunam, euentus obscuram causam, quæ latenter efficitur: è placitis stoicorum ita eam descripsit, refragante Alexandro, & hãc definitionem oppugnante: ait enim, *τί γὰρ ἄλλο ποιοῦσι τὴν τύχην* [illegible]

Cùm tam variæ olim essent ferè iudiciorum formulæ, quot Iudicia, proinde aliis atque aliis verbis concipi solebãt: & quædam eis solemnia addebantur verba: vt in iudiciis bonę fidei, Ex bona fide: in fiducia, Inter bonos benè agier oportet: in re vxoria, Quid melius, æquius. Quæ quidem ex illis veterum formulis verba sunt, quę iudiciis dabantur, vt fraus, dolus, calliditas omnis tolleretur: Cicero in Topicis, *In omnibus igitur iis iudiciis, in quibus Ex fide bona: est additum, plurimus eorum vsus est: vbi verò etiam, Vt inter bonos bene agier oportet: imprimisq; in arbitrio rei vxoriæ, in quo est, Quid æquius, melius: parati esse debent.* Et 3. Offic. *& sine lege iudiciis, in quibus additur, Ex fide bona: reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellunt in arbitrio rei vxoriæ, Melius æquius: in fiducia, Vt inter bonos benè agier.* Quòd autem dicit Cicero iurisconsultos multum in consilio adhiberi, significat eos à iudicibus in consilium ad causam cognoscendam vocari, & à magistratibus, vt de paupere Martialis: *Quando in consilio est ædilibus.* Quod Staleno accidisse ait (nam *Staterio* malè legitur) ab eo in oratione pro Cluentio his verbis narratur. *Noctu Stalenus accersitus ab Oppianico, venit: iam cetera nota sunt omnibus, vt cum illo Oppianicus egerit de pecunia: vt ille se redditurum dixerit: vt eorum sermonem omnem audierint viri boni, qui tum consultò propè in occulto stetissent.* *Iudicationem. Qua de re agitur*, hic appellat, quia ad Iurisconsultum scribit, qui hoc in formulis suis ponere plerunque solebant, vt pro Murena: *Fundum Sabinum, qua de re agitur.* & in Bruto, *Qua de re agitur autẽ illud, quod multis locis in iurisconsultorum includitur formulis, id vbi esset, videbat.* Sed hæ, vt Aristophanes scribit in Ranis, *ἐπιφυλλίδες* malegrandesque & degeneres fructus à me ex vberrimo collecti fundo, meliores & feliciores nos certè sacris Musarum sacerdotibus fruendos relinquimus: quos prophani tangere nec ausi sumus, nec vt auderemus, potuimus.

Αἴτια προκαταρκτικά, συνεκτικά, συνεργά, ὧν οὐκ ἄνευ.

Philosophorum de virtute disceptatio.

Iniurius.

Superbus

Iudicatio, Qua de re agitur.

CAPVT XXIIII.

Martialis lib. 7. explicatus, Bardiacus, Bardi, Vinum consulare, Gabata, Cosmicus.

EST apud Martialem lib. 7. epigrammation vno comprehensum versu,

Omnia Castor emis, sic fiet vt omnia vendas.

Ei appensum reperi pentametrum in quodam codice,

Nil vxore tamen nudius esse potest. quod tamẽ fortasse ad sensus explanationé nõ est necessarium, &, vt opinor, Martialis si non verbo, versiculo saltem voluit argutari vno. tamen, quod reperiri, supprimere nolui. Ac in proximo epigrammate credo scribendum: nos enim scriptuarij sumus, & literaturæ menda plerunque delemus:

Dicere de nobis vt lector candidus, aude.

hodie *audet* scribere & ædere omnes audent, ꝗ rectum non magis curantes quàm numerũ

lupus, vt inqnit poeta. At illud, epigrammate 94. eiusdem libri,

Et Gallum timeo minus recentem:

otiosos non finit esse Grammaticos, nec in vtramque dormire aurem: quorum hic non referam interpretationes: sed quid mihi videatur proferam. puto significari malum odoré, quem corpore suo emittebant Galli Romam venientes recentesque cùm intemperantius viuerent, & labore itineris virus intemperantiæ augerent. Sic epigr. 4. lib. 4.

Bardiaci. Barda.

Laßi Bardiaci os quod euocati.

cùm enim Bardi, vocabulo Gallico cantores significent, vnde & Lucanus lib. 1. scripsit,

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

& Hesychius, *βαρδαῖοι ὑ δεῖ παρὰ γαλάταις*: putem Bardaicum dici Gallum: vt & apud Iuuenalem satyr. 19.

Bardiacus iudex datur hæc punire volenti:

id est, militaris: quòd Galli plurimi militarét. quanquam in antiquis exaratum exemplaribus semper reperitur Bardaicus, à Bardeus, quomodo & Bardus, vt opinor, etiam vocabatur. itaque in Hesychio fortasse scriptum erat, *βαρδαῖος ὑ δεῖ παρὰ γαλάταις*. Videntur antiqui

Vinũ consulare.

vinum consulare appellasse vinum vetustissimum, & optimum, vt optimam notam vini Cicero de clar. Orat. Opimianam & Anitianam dicit ex eorum hominum consulatu: ita vinum consulare erat, vt Opimianum & Anitianum. hinc iocus ille Martial. lib. 7. epig. 78.

Potaui modo consulare vinum,
Quæris quàm vetus, atq; liberale?
Ipso Consule conditum, sed ipse
Qui ponebat, erat, Seuere, consul.

Ipso autem consule dicit, verè consulare vinum significans, nec emeritum auctoritatem Consulis: vt si diceres, verè Opimianum & consulare: non falsæ notæ & mendacis. hinc sequitur iocus præter expectationem de vino nouo & musteo: qui vinũ ponebat, consulatum gerebat. At epigr. 71.

Maternæq; sacris ornentur frondibus Idus.

de Mercurij natali & feriis intelligẽdum est, vt ostendit versiculus ille lib. 12. epigr. 68.

Manè Mercurium creastis Idus.

Quòd epigr. 47. libri 7. ait Martialis,

Pro mensis habet Annius ministros:

puto ita intelligendum, Suppetunt illi plurimæ mensę ad ducentas, non tamen in eis obsonia reponit: sed eas semper serui gerunt, nec epulis frui possunt conuiuæ. ita ambulatoriam cœnam potius spectant, quàm comedunt: cùm ministri celeriter paropsides & ga-

Gabata.

batas ante conuiuas præterferát. Gabatarum autem nomẽ nostra retinet lingua: sed vt adsolet lacessitum & diminutum: nam Gatas vocamus media expuncta. Illud verò epigr. 40. obscuriùs,

Cosmicus

Cosmicos esse tibi, Semproni Tucca, videris:
Cosmica Semproni, tam mala quàm bona sunt.

Credo Sempronium voluisse videri Socratia & philosophorum imitatorem, qui se mundanos dicebant, non alicuius certi definitique loci municipes, ac se mundanum esse respondit, interroganti cuias esset Socrates. Martialis auté qui mundum tantundem boni quantum mali habere sciret, & multos intelligeret ambitioso philosophi nomine magna vitia occultare, mundanaque cosmica dicit: & bona & mala dicit, ne eo nomine se Sempronius circunspiceret.

CAPVT XXV.

Cicero explicatus & emendatus in oratione, quam in Senatu ab exilio habuit, aurati currus.

IN oratione quam habuit Cicero in Senatu ab exilio reuersus: Aurati currus sunt cur-

Aurati currus.

rus triumphales, qui, vt antè docui, ab Horatio aurei currus vocantur. verba Ciceronis sunt, *Sed equis insignibus & curru aurato reportati.* itaque apud Flaccum credo aureum, vt non raro, pro aurato positum fuisse. Quod autem lacunosum in ea est oratione, *Vt qua voce à te Romule post Romam conditam consul vsus esset*: in chirographis aliter scriptũ patet, *tr Romano post Romam conditam*. scribendum igitur fortassis, *ter omnino*: vt post vrbem conditã, ter omnino dicat, nec amplius, Consules hac voce vsos, *Me sequatur, qui Remp. saluam vult*. Lego in ead. Orat. *Vt de salute mea & promulgarent & ferrent*: non vt æditur, *referrent*. Pumice sæpenumero nobis est opus ad eradendas voces vitiosas. sic, *Et quæ maxima maiores nostri dici haberiq; voluerunt*: legere malim, quàm, *maximè maiores iusta dici*. sed hoc librorũ antiquorum fidem nõ appellat, coniectura nititur mea, cui minus nihilo tribuendum putabit, qui mecum sentit.

CAPVT XXVI.

Plinius explicatus & emendatus lib. 14. pubescere, centuriones vitem gerebant, vuæ, racemi, γίγαρτον, nucleus acini, tmolus mons, biblynum vinum, biblyna vitis, vinum adynamon.

SVauissime, nisi fallor, Plinius pubescere,

Pubescere.

pro florescere vsurpat, cùm sit vbertas ætatis flos: sic enim loquitur in proœmio lib. 14. de Vitibus, *Quanquam vbique pubescentium odori nulla suauitas præfertur*. Quo in libro, quod cap. 1. scribitur, vulgaturque, *Subdiales inambulationes vmbrosis operculis opacat*: est in veteribus bibliothecis elegantius scriptum, *vmbrosis pergulis*. neq; profectò est lectori commendanda hæc scriptura, quæ eundem sensum, quæ vulgata exprimit. Lego eodem capite (nam hic me ferè lectorem feram, non explicatorem) *puroq; perducto dracone in palmam eius, inde sub rectos ramorum digitos flagella dispergunt.* Sed & in duracinis interpretandis quod scribit: *vna non alubi gratior callo, vt inde poßit inuenisse nomen duracinus*:

non

non verebor emendare, *non alubi crassiore callo.* nam à crassitudine & duritia acini nomē adepta est: hic quid valeat *gravior* non intelligo. Mox etiam lego, *vt prægrandibus adhæreant parui.* quid enim hic loci potest habere *pergula*? Lego etiam, *quid quod inserta cultrix feminiam rerum imperiumq; continens Centurionum in manu vitis, & opimo premio tardos ordines ad lentas perducit aquilas?* gerebant enim vitem Centuriones, & vitis ad Centurionatum tandem Primipili, cùm erat Aquila commissa, paulatim lenteque perducebat.

Centuriones vitem gerebant.

Interest inter vuas & racemos: vuæ maiores sunt & crassioribus acinis: racemi minores & minoribus granis: vnde & racemari dicitur. ferè enim vuæ minores à vindemiatore sub pampino latentes fallentesque relinquuntur. [Greek] à Græcis vocari videntur racemi: hinc racemosissimam dicit vitem Plinius, quòd racemos multos, non vuas ferat: *Columbinæ*, inquit capite 3. *racemosissimæ*. malè hodie *acinosissimè* legitur. iterum, *Quando non racemos, sed vuas alias gignunt.* Ibidem inquit Plinius, *nucleo quem Chium vocant vno ac minimo*. nemo quod sciam vnquam scripsit nucleum vocari Chium: omnesque hoc in loco codices sunt apertè falsarij: nosque [Greek] Plinium scripsisse suspicamur. nam ita nucleum acini appellari sciunt omnes, qui vel tantillum eruditionis Græcæ gustarunt.

Vuæ. Racemi.

[Greek]. Nucleus acini.

Sunt & admonitioncula breui perstringenda quædam, quæ in vitio sunt, vt mihi quidem videtur: existimationem tamen arbitriumque aliis deferemus & relinquemus, nobis nō arrogabimus. *Ex Chio*, inquit capite septimo, *quod Aruisium vocant*. mallem *Arusium*, vt à Græcis appellatur. Ibidem, *nec Cymoliti per se gratia vino*. legendum censeam *Tmeliti*, à Tmelo monte vino percelebri, qui & Tmolus dicitur, de quo Maro libro secundo Georgic.

Tmolus mons.

Tmolus & assurgit quibus & rex ipse Phanæus.

Inquit ibidem Plinius, *Thasius, Aethalo, Peuce, Euthalus* è Phauorino legendum quispiam existimaret, cùm Biblynum vinum explicat, vnde dictum sit: ait enim biblynum vinum à Biblyna vite appellari, quæ & Thracia dicatur. [Greek] non est tamen istud temerè adfirmandum. *Et quod*, inquit Plinius, *prætulit præparentium* Ex Athenæo libro 1. emendo, *Peparethium. Translatum*, inquit, *a libis mustum, leucochrum appellatur*: lego è veteribus voluminibus *leucocoum*: vt sit album Coum. Quod, inquit capite 8. *appellarunt bion*: suspicor *abion* legendum esse, id est, sine vi & violentia. quod vinum etiam adynamon Græci vocant. nam cur bion Græcè debeat vocari, ne meam dissimulem ignorantiam, non satis intelligo.

Biblynū vinum.

Vinum adynamō.

CAPVT XXVII.

Martialis libro 6. explicatur et emendatur, semitatus, pantices.

Martialis explicatur.

QVI olim toto erant capite calui, sibi solebant vnguento perfusi velut fila capillorum imitari: Martialis lib. 6. epigr. 56.

Mentiris fictos vnguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calua comis.
Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
Radere te melius spongia, Phœbe, potest.

illum enim iocatur habuisse capillos vnguenti pictos colore & mutatos, quos spongia poterat totos delere. nam loquitur de eo, qui canitiem vnguento tegeret dissimularetque. Cùm caluam sordidam planè intelligentemq; dicat, hinc & epigramma 57. eiusdem libri clarescet,

Caluam triplicem semitatus vnguento.

ille enim etiam vnguento comam sibi in capite caluo pinxerat & effinxerat, sed quæ trium filorum esset & capillorum: vel caluam haberet, cui reliqui essent tres capilli: & cùm in capite tanquam sulcos duxisset vnguenti lituris, & veluti vias secuisset, *semitatus* dixit: quæ est antiquorum librorum scriptura: vt miror quid sit, quòd & contra sententiam & versus rationem multi *segmentatus* & defendāt & declarent. & quando ab editionibus euariant eo in libro scriptiones, vnum præterea & alium notabo locum, vbi & discrepant Amanuensium libri, & typorum: epigr. 85.

Semitatus.

Et potet calidam qui mihi laudat aquam.

reperio in veteribus, *qui mihi libat*: vt sit, ne liberaliter quidem præbet, sed ministrat parcè & malignè, vt si libaret: & tamen *laudat* nos quoque laudamus: nec id hic agitur, verum melius sit: sed aliter æditum, aliter scriptum esse. Epigram. 73.

Medio recumbit imus ille qui lecto:

cùm ait, eum accumbere in honoratissimo loco dicit. nam cùm tres essent lecti, imus lecti medij locus erat honoratissimus, vt in Symposiacis auctor est Plutarchus. Epigram. 25. vbi æditur,

Tu potes & patriæ miles & esse decus:

inuenio in arcanis bibliothecis,

Tu potes & patris miles & esse ducis.

Epigram. 10.

— pudet heu pauca rogasse Iouem:

pudeat semper æditur. Epigram. 33.

Affligunt hominem tam miser:

sine interrogatione, ac planè ita legendū est, vt dicat eum pristinos mutasse mores, veteremque obscœnitatem? Epigram. 35.

Vt tandem facies vocemq; situmq; rogamus.

facias hodie æditur. Epigram. 47.

—Triuiæ te misit ab Anna.

nam Anna Perenna Atitiæ colebatur. Epigr. 34. lego, *—Plumbea Nicerotiana.*

quomodo & Domitius legit à *Nicerote*.

—scis multos dicere multis, epigr. 55. reperio. lego epigr. 63. *—finxerunt pectus Athenæ:* non vt æditur *fixerunt*. Ibidem,

Quod cum panticibus laxis: vt dicat plus sapere putridū cor & iecur pecudis, quæ venalia cū pede & panticibus gerit lanius per vrbis compita. ex hoc igitur loco facessat interrogatio, in eumque pronunciatio reuocetur.

Pantices.

CAP.

CAPVT XXVIII.

Martialis lib.13.explicatur, cottana.

INquit Martialis lib.13.epigram.8.

Imbue plebeias clusinis pultibus ollas,
Vt satur in vacuas dulcia musta bibas.

hoc disticho præcipit, vt in ollas, quæ clusini farris pulte imbutæ fuerint, multũ mittatur, quòd eo tanquam cõdiatur, & ad bonitatem proficiat commẽdeturq;. Docet etiam Theophrastus in lib. de Odor. demissis in dolia farris offis, vinum proficere edomarique, & ad mollitudinem, saporia & gratiam mitescere. Idem Martialis scribit, epigram.11.

Mulio quod non det taciturus accipe mulis,
Hæc ego coponi, non tibi dona dedi.

cuius esse sensum puto, Hordeũ accipe, quo quadrupedes sæpe defraudat Mulio: quanq̃ cum hordeum pecudum pabulo potius seruiat, quàm hominum, dedi quod tu potius coponi vendes, quã comedes: nam coponibus eo est opus ad iumentorum pastus. Quæ & in Plinio & hic in Martiale epig.28. Coctana scribuntur, ea Cottana vocari debere, cùm librorum veterũ assertione, tum adfirmatione Hesychij crediderim. is enim sic scribit, κόττανα εἶδος σύκου. Iam in Lemmatis quædam in archiuis veteribus aliter perscripta, q̃ æditionibus euulgata comperi. vt pro caseu velabrensi, caseum fumosum: pro oliuis, cistellam oliuarũ: pro Damascinis prunis, vas Damascenarum: pro Turdorum corona, Turdorũ decuriam, quæ à me adnotantur, non quia loco mouere scripturam receptam velim, sed ne veterem supprimam. Epigr.95.

Cottana.

Matutinarum non vltima præda ferarum:

ita Martialis dicit, q; spectaculis matutinis plerunq; venationes dabantur, ac ferè spectabantur. Seneca li.1. epist.7. *manè leonibus & vrsis homines, meridie spectatorib. suis obijciuntur.* Epig.99.

Delitium paruo donabis Dorcada nato,
Iactatis solet hanc mittere turba togis.

Suspicor huius distichi sentẽtiam esse, Dorcadã in arenã mitti, dato à Quiritibus signo vestis iactatæ sinu. vt & ab Ouid.3. Amo. eleg.2. scribit,

Fauimus ignauo: sed eum reuocare Quirites:
Et date iactatis vndiq; signa togis.

Iterum Seneca lib.10. epist.71. *Nuper in ludo bestiarum vnus è Germanis, cùm ad matutina spectacula pararetur*, id est, pararetur vt feris obiiceretur.

CAPVT XXIX.

Prima virorum, tripudiare, ἀποδιάζειν, versare, vncti, crocotula, κροκωτὸν, quid distent æra lupinis.

VT Euripides scripsit in Hecuba, πρῶτα τ᾽ ἀνδρῶν ἄριστα τῶν φίλων: ita & lib.1. Lucret. *Ductores Danaum delecti prima virorum.*

Prima virorum.

quod quidem ita Græcam refert indolem, vt Quiritiũ prope ius & sermonẽ abiuret. itaq; vt spectacula nobis sola nouitate multa sunt, sic hoc nouum & inusitatum, quod tanq̃ miraculo esset proposui. Hic nõ finietur tela quã exursus sum, sed eam alicunde pertexam. Tripudiare videtur esse deductum, q; ter pede in saltãdo terra feriatur, vt apud Hor. li.3. od.18.

Tripudiare.

Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.

Eodem modo ἀποδιάζειν Græci dixisse videntur, qđ est tanquam bipudiare. Aristophanes, ἐν᾽ ἐγὼ ἀποδιάζω ... Vt apud Plaut. in Bacchid. versare, assare est, quod tractum videtur à piscib. qui dũ assantur, versantur: sic & apud Aristophanẽ, ... qui quidem Aristophanis locus etiam originem ioci patefacit ab iis, qui assantur ductum, vt dixi. Vt Romani vncti se insulabant plerunque: ita, vt ex Aristophane coniicere licet, & Græcis vsitatum fuit. sic enim ait,

Ἀποδιάζειν. Versare. Vncti.

... ...,
... ... πρὸς τὸν ἥλιον.

Sic & Persius satyr.4. Epidic.

At si vnctus cesses & figas in cute solem.

Quę vestia à Plauto in crocotula vocatur, absque dubio est ea, quam Græci κροκωτὸν appellant: Aristoph. ἀλλὰ ... τὸ κροκωτὸν ... —*quid distent æra Lupinis*, cùm Horatius inquit epist. lib.1. epist.7. ad Cynicos respexit, qui lupinis etsi amaris vescebãtur plerunque, quos in pera gerebant: vnde & Aristoteles scripsit, ...

Crocotula. κροκωτὸν. Quid distent æra Lupinis.

CAPVT XXX.

Tumere, tumida virginitas, ὀργᾶν, Bacchus cothurnatus. fama dedita terris, figere et refigere leges, Romani quando vota nuncupabant, et quando purificabant se in nuncupatione.

HINC inde quædam è Marone explicare est animus, quæ inobseruata ab aliis fortè fortuna sese obtulere mihi. nam horum enucleatio interdum furtunę magis est quàm doctrinæ, cùm inter legendum in lucũ incidimus, vnde alterum enodamus. Georgic. libro 2. inquit,

Vere tument terræ & genitalia semina poscunt:

illud *tument*, à virginibus ductum est, quarum plena pubertate habitus viro maturus est, toto velut corpore tumescẽre, præsertim pectore & mammis: vnde & tumida virginitas pet eleganter à Papinio dicitur, 2. Thebaid.

Tumere.

—tumida iam virginitate iugari,
Gaudia mente parant.

Tumida virginitas. ὀργᾶν.

non igitur inscitè ὀργᾶν verbum Græcum quidam patrum memoria tumere in Hippocrate vertit. Illud verò 2. Georg.

Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis:

nõ temerè dicitur: nam cothurnatus erat Bacchus, vnde apud Aristophanem in Ranis de Baccho, τὶ λήκυθος καὶ ρόπαλον ξυνῆλθέτην. Et apud Cornel. Tacitum libro 11. *in celebrando vindemiæ simulachro, Silius Bacchum referens hedera vinctus erat & cothurnos gerebat.* Paterculus, *Cùm ante nouum se Liberum patrẽ appellari iussisset, cùm redimitus hedera*

Bacchus cothurnatus.

hedera to onaq; velatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisq; succinctus, curru velut Liber pater vectus esset Alexandriæ. In illo porrò Æneid. 3.

—tua terris dedita fama:

Fama dedita terris. non dubium est quin *terris* sit per terras, vel auctore Marone lib. 7. Æneid.

Deditur hic subito Troiana per agmina rumor.

vel Tacito, qui lib. 11. scribit, *dedita per prouincias fama, parate iter ad Germanicos exercitus.*

Figere & refigere leges. *—fixit leges precio atq; refixit,*

Æneid. 6. ex eo dictum est, quòd in æs incisæ leges in publico fixis tabulis proponebãtur. Tacitus ibidem, *aspiciuntur etiam nunc in ære publicandis plebiscitis per fora & templa fixo.* Leges autẽ contrà, quæ tollebantur, earum æs reuellebatur, refigebaturque. Æneid. 9.

—& sic effatus ad vndam
Processit, summoq; hausit de gurgite lymphas,
Multa deos orans, onerauitq; æthera votis.

Romanorum purificationi nuncupata vota. Solebant Romani ante bella, vota nuncupare, & in nuncupatione se purificare aqua: Plutarchus in Mario, [illegible]. Persius satyra 2.

Hæc sanctè vt poscas, Tiberino in gurgite mergis,
Mane caput bis, terq;, & noctem flumine purgas.

—iacet autem ingens littore truncus:

mirum videtur à Marone scribi, cùm velut immemor sui, quem in penetralibus scribit interfectum, in littore extra vrbẽ iacere scribat. Aut igitur littus dixit, quod vrbs non longè à mari esset: aut quòd eum alij in littore interfectum scripsissent. solet enim sic obiter sententias interdum attingere. Manilius libro 4. capite 1. *—Priamumq; in littore truncum*
Cui nec Troia rogus.

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM
LIBER XXVI.

CAPVT I.

Apollinis oraculum de maris arenæ numero, Geometria, Arithmeticus, inijcere terram insepulto, Horatius explicatus libro 1. Carminum.

PLVS in Poetis latet eruditionis, quàm plerique supercilíosi viri, eorum contemptores censent. qui præter puerilem oblectationem nihil in illis inesse credũt. Id adeò venit in mentem mihi ex illo Horatiano carmine, lib. 1. ode 28.

Arenæ maris numerus Phœbo notus. *Te maris & terræ, numeroq; carentis arenæ*
Mensorem.

in quo & ad oraculum respexit Apollinis apud Herodotum, lib. 1.

[illegible]

in quo magnificè gloriatur arenæ numerum Apollo sibi notum esse. quo adducti sunt Geometræ, vt aliquid audacius susciperent, quàm Apollo, pronunciarentq; quantus arenæ numerus futurus esset, si ea refertus esset mundus. quod Archimedes in libello, qui [illegible] inscribitur, ratiocinatur. Ad oraculum autem illud etiam Apollinis respexit Lucanus lib. 5. scribẽs, *Non modus Oceani, numerus nõ deerat arenæ.* Cæterùm Horat. è globo maris & terræ, Geometram significat: ex arenæ numero, Arithmeticum: quas duas artes nomine Geometriæ plerunq; veteres complectebantur: vt Fabius lib. 1. & Cic. in proœm. Tusc. Sed & Euclides in Geometria numeros complectitur. (Geometria. Arithmetica.) Quod autem eod. cantico ait, *—ne parce malignus arenæ*
Ossibus & capiti inhumato Particulam dare.

id est, terram iniicere. vnde Catul. in Argon.

—nec iniecta tumulabor mortua terra. quod qui facere negligebat, cùm in naufragum aut insepultum inciderat, fraudem committere impiam censebatur: ac Buziges Athenis eius erat capot execratus, qui id non fecisset. hinc illud Sophoclis, [illegible]. Quod idem apud Romanos iure Pontificio erat cautum. Sequitur in Flacco,

—precibus non linquar inultis,
Teq; piacula nulla resoluent.

quod suspicor ex ea veterũ opinione dictum, qua malas preces & execrationes inexpiabiles credebant, quocirca scripsit in Epod. od. 5.

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.

ac nisi intelligamus veterum animis incessisse eam opinionem, à sententia plurimum aberremus, necesse est.

CAP.

CAPVT II.

Plautus in Rudente explicatur & emendatur, alites maiores, argentum aridum, follis pugillatorius, claua, rapi obtorto collo, columbar, λῶρον, numella, extemplò, exurgeri et exugere, sicilicula, seculæ, nidamenta congerere, Sicilire, Sicilices, Porcus Laribus immolatur, fructus verni et æstiui, rogare et adrogare, aras et simulachra deorum tangere et tenere.

Alites maiores.

FErè quæ repto viuuor alites & viscere, maioris sunt formæ, quàm eliæ aues: vt vulrures & equilæ. hinc è Plauto scriptum est in Rudente, Sc. Exi è fano.

Teq; ambustulatū obijciam magnis auibus pabulū.

eo enim nomine repeces aues intellexit, & cedeuere eppetentes. In eadem Sc. scribitur,

Argentū aridum.

—arido argento est opus.

An quis hydrargyrum etiem est, id est, liquidum srgentum, cuius in commerciis non est vsus? interuenit enim eis nummus ex sicco & duro argento, non è liquido viuoq;. vt dicat, ed medicandu n curandumque amorem tuū, non liquido, sed erido figuratoque argenro opus est: An quod, vt fructus sunr aridi & liquidi: sic & meralla? An è sermone vulgi, quē effingit comœdis, dictum est? Vt enim hodie siccum ergentum vulgus dicit: sic eridum hic dici erbitror. quale & sentitor magis quòd signatom est, propter esperitetem. Vt tamen nihil dissimulem, Nonius purum & lucidum hic interpretetur. Apud Pleutum in Ruden.

Follis pugillatorius. Claua.

Sc. Exi è feno. Follis pugillatorius ax eo appellerur, quòd non palme, sed pugno percutitur. Sc. Vtrum tamen leno. clauam esse dicit iocans *auribus tinimentum*: quie cùm ee ceput tunditur, eures tinitum eudiunt: quin & ipsæ ea pulsetæ sæpe melè mulcteorur. Sc.

Rapi obtorto collo.

Meámne ille amicam. *rapi obtorto collo*, est veste ad collum prehense gulem & sauces premere & engere, iisque adstrictis vrgere & trabere: *nam*, inquit, *in columbari collum haud multo post erit.* Vt λῶρον est numella, nem vtriusq; vocabuli eedem noterio est: illius à λῶ..., huius à Nuo: sic columbar genus est vinculi, cui collum inseritur, collariumque vocatur hic ex perte, cùm foremen ipsum vinculi columber sit. sic etiem Vitruuius lib. 8. cep. 7. columbaria fieri præcipit in ventre equæductuum, per quæ vis spiritus relexetur. & columberia erenr in neui foramina, per quæ traiiciebantur remi, quæque obducebantur ascomate. sed & quia columbarie sunt foremina in peristerotrophiis, vbi colūbæ nidulātur, subdit lodēs,

λῶρον. Numella. Colūbar.

Congerere nidamenta.

In neruo mille hodie nidamenta congeret.

vbi nidamente sunt flocci, pinnæ, muscus, romentum, pili, ecus, cæteraque vnde nidos aues parant, que in significerione Congerere propriè etiam dicitur: Maro 3. eclog.

—aeriæ quo congessere palumbes:

id ast, nidificauere, coogessare nidamenta.

cùm *extemplò* more Græco dicit, vt [illegible] pro extemplò quàm, vel statim quèm. quod genus dicendi frequentar. *Quasi*, inquit ibid. *penicillus nouos exurgeri solet*, valer exprimi: vt & apud Caronem cep. 156. plerique legunt, *Exurgeto succum, quasi heminam in pocillum fictile.* etsi *exugito* non pauci præferunt, quod est, extre tanquē fugito & exprimito. Sc. Copio ædepol. *pòst est sicilicula*, inquit, *argenteola*. seculæ falcea sunt Verroni à secendo, & Sicilire daducitur, quod est, tanquam secùlire: inde sicilices: Ennios apud Festum,

Extemplò. Exurgeri.

Incedit veles vulgo Sicilicibus latis.

& per diminutionem, siciliculę, peruula quędem spicula aut felculæ, quæ in crepundiia interdum puerorum habebātur. Leribus porcus hostia immolebatur: sed & egnus: Sc. Aliquendo osculendo.

Sicilicula. Seculæ. Sicilire. Sicilices.

Porcus lariū victima.

Vt rem, inquit Plautus, *diuinam faciam cùm intrò aduenero.*

Laribus familiaribus, cùm auxerunt nostram familiam.

Sunt domi agni & porci sacres.

de porco atiam laribus immolato è Tibullo antè diximus. Sed & Horetius lib. 2. ser. 3.

—immolet æquis Hic porcum laribus:

dixit. Sc. Iterum me isthæc.

Adsume quidem ne censionem semper faciat:

scribendum diuino, *Adsum equidem*. quie enim ille elter sæpius censeo dixeret, quesi censurā exerceret & censum ageret: qui diuturnior esse soler, quò diutios & rardius ed census venire cunctantur ciuea. Ne longior, inquit, ceosus sit, ecce corem me tibi sisto. Sce. Nunquem ædepol.

Namq; quidem hoc verè natum est verum, ita in manibus consenescit.

ludit vt in floribus & fructibus vernis, qui fugeces suot & io diem: cùm contrà plerique æstiui & autumnalea fructus in totum durent annum. Vere ergo, quod entiquo sermone veru appellet, rubiginosum dicit è vernia esse fructibus, & in menibua conseoescere. Ibidem,

Fructus Verni, æstiui.

—venus hec, inquit, *volo adroget te.*

In stipulatione est edstipuletor plerunque, vt in promissione adpromissor. stipulator rogat, edstipulator adroger: cuius vice nunc Venua erit, cuius in feno ed erem pactum conuētum inirur. Qui megno affectu & studio deos colebent, aut in megno periculo erent, vt deorū fide ruri essenr, eut à diis magni periculi liberetionem petebant, eut ares, aut diuûm simulacbre emplectebantur: Maro 2. Æneid.

Rogare. Adrogare.

—& diuûm amplexæ simulachra tenebant.

Plaurus in Ruden. Sc. Quid isthuc obsecro.

Aras tangere.

Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenēt.

Mero lib. 6. Æneid.

Talibus orabat dictis, arasq; tenebat.

Etiem eres renebanr in religiosissimo iureiurando. Mero 12. Æneid.

Tango aras mediosq; ignes, & numina testor.

Plautus ibidem,

Gr. Tan-

Gr. *Tange aram hanc Veneris.* Lab. Tango. Gr. *Per Venerem hanc iurandum est tibi.*

CAPVT III.

Romanorum imagines vbi recondebantur, et qua ex materia fiebant, abaci, abacorum diuisiones, Plinius libro 35. explicatur & emendatur.

Romanorum imagines quales.

IMagines illæ, quas nobiles Romani in armariis reclusas in atriis habebant, non integri totius corporis effigie erant à capite ad pedes membris omnibus & lineamentis conformatæ, sed humerorum tenus oris simulachrum effingebant. quod auctore Plinio incunctanter adfirmamus, lib. 35. cap. 2. scribente, *Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilia funera.* & lib. 37. cap. 2. *Imago Cn. Pompei è margaritis illa regio honore grata, illius probi oris venerandiq́; per cunctas gentes.* rursum, *clareq́; intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatũ.* rursum, *Hunc sic fieri tuos vultus? sic te preciosum videri?* idem & Iuuenalis declarat satyra 8.

—truncoq́; simillimus Hermæ
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quod
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.

nam imagini viuenti opposuit marmoreum & lapideum caput, quasi imago capite censeatur. vnde & illud Ciceronis in Bruto intelligitur, *Ex quo tanquam ex ore imago exprimatur.*

Abaci.

Libro 35. cap. 1. Plinius scribit, *Non placent iam abaci.* vbi abacos intelligit crustas vel tabulas marmoris quadratas, à similitudine abacorũ ligneorum: nam vt scribũt Grammatici Græci, [illegible]. Vitruuius lib. 7. cap. 3. *Itaq; veteribus parietibus nonnulli crustas excidentes pro abacis vtuntur, ipsaq; tectoria abacorum & speculorũ diuisionibus circa se prominentes habent expressiones.* vbi diuisiones abacorum in tectorio prominentes vocat formas quadratas speculorum rotundas.

Abacorũ diuisiones.

Inhæsit in duobus nominibus Persicorum ducum macula eodem in libro, cap. 35. imò verò personæ immaculatæ sunt. sic autem circumierunt editiones omnes, *Pinxisse duces tradatur Atheniensium, Miltiadem, Callimachũ Cynegyrum, Barbarorũ Darium, Tisaphernem.* ego ex Herodoto lib. 6. Datim & Artaphernem repono. Nihilo secius & summutatio nominis populi falsaria est, in eodem libro, cap. 9. cùm ita scribitur, *Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicè dicarent.* lego è Ciceronis libro posteriore de Inuentione *Crotoniatis*: sic Plinium scripsisse auguror. Agrigentinis quidem non, vt suspicor, vnquam venit in mentem ornare Iunonis Laciniæ templum, quod in Italia erat, non Sicilia. *Pinxit*, inquit cap. 10. de Parasio loquens, *& Atheniensium dæmonem.* in vltimo hoc verbo falsæ sunt tabulæ. puto que *demum* legendum, vt populus significetur. Lego eodem cap. *Hoplites: alter in certamine ita decurrens vt sudare videatur.* nam in gymnicis ludis cursus erat quidam armatus, quem armis homines induti agebãt. Scribitur ibidem in Plinio nomen Larissæ Alexandri pallacæ *Campaspe*, quæ ab Æliano *Pancaste* vocatur. in vtro sit mendum relinquo iudicio lectoris.

CAPVT IIII.

Seneca in Apocolocynthosi explicatus et emendatus, aut regem aut fatuum nasci oportere, Viæ Appiæ curator, crescunt cornua somni, Claudium & Ciceronem non esse Romanos, mundus Stoicis deus.

Aut regẽ aut fatuũ nasci oportet.

AVT *regem, aut fatuum nasci oportere*: quod in ioculari libello facetè à Seneca dicitur adagionis specie, hanc continet sententiam, Solis libertatem suam constare solers fatuis & regibus. nam & fatuis quiduis licet impunè loqui & facere, & regibus inultũ est, quidquid libet. quod quidẽ prouerbium verum Claudius Cæsar fecerat, quo imperante, nemo fuerat liber, suique iuris, præter eos, quos verbum illud vetus complectitur. Iocatur in eo libello perbellè, *Viæ Appiæ curator est, qui scis & diuum Augustum & Tiberium Cæsarem ad deos isse.* fingit enim, per viam Appiam solitos esse in cœlum imperatores ire: quia Appiæ viæ curator iurarat, se Drusillam in cœlum adscendentem vidisse: quasi enim certus, vt ludens significat, quidam esset limes, & certa via ad cœlum eundi. cumque Drusilla occurrerit curatori viæ Appiæ, vt peierat, illac in cœlum viam esse existimandum est. Idem ibi eleganter canit,

Viæ Appiæ curator.

—& obscuri crescebant cornua somni.

Crescunt cornua somni.

phantasia quadam & lasciuia poetica, cum fictione personæ. nam ad consopiendos homines, somno cornu plenũ medicato stygij fluuij liquore tribuebant: cornu autem ei creuisse dicit, crescentibus noctibus, quod tũ etiam homines longiore sepeliũtur sopore. de somni autem cornu ita scribit Papin. 10. Thebaid.

—manus hæc fusos à tempore læuo
Sustentat crines hæc cornu oblita remisit.

sic in Seneca mox scribitur,

Iamq; suum victrix augebat Cynthia lychnum.

nam longioribus & hibernis noctibus lampade est Lunæ opus maiore. Lepidè autem & venustè ait Seneca, *nimis rusticè acquiescunt onerari poetæ.* quasi se onerari patiantur vt iumenta, cùm ipsi vltrò ambitiosè consectentur intempestiuas, nec accommodatas temporis descriptiones. Legendum autem puto, *Vt respondit, patere Mathematicos aliquando verum dicere*: vt Clotho ista loquatur, dicatq;, Pateris Mercuri & vis, vt verum tandem de eo dicant Mathematici, qui dum semper efferunt & mentiuntur. Scitè autem & doctè illud, *Marci municipem vides*, vel vt alij codices habent, *audis.* ait autem, Claudium non verum germanumq; Roma-

Claudium & Cicero non Romani.

num esse, sed inquilinum, quales sunt M. Ciceronis municipes, qualisque ipse Cicero erat. nam Claudius Lugduni natus erat. *Vbi L. Licinius*, inquit, *multos annos regnauit*. vir tamen obscurus & ignobilis: verùm Lugduni potens & celebris. Ibid. Seneca, *Stoicus? quomodo potest rotundus esse, vt ait Varro, sine capite, sine præputio?* Mundus Stoicis deus. Mundus Stoicis deus est, qui & rotundus est, & virilitate caret, quam habet viri. idem deus Stoicus, i. mundus, nec origine caput habet. Hæc velut decumata è libello illo iocosissimo, breuiter perstrinxi, vt quędam, in quibus latebat argutia, patefacerem iis, qui ista nondum intelligere possunt, egentque si non pædagogo, saltem quodam magistro, qui tanquam eos manu ducat.

CAPVT V.

Virgilius lib. 4. Æneid. explicatur, πρὶν Homero geminatum Vt Prius et Ante Maroni, ἑκατὸν, mortuorum oculi à quibus et claudebantur et resignabantur, Mercurius ψυχοπομπός.

πρίν. QVòd apud Homerum πρὶν interdum geminatur, cùm alterum satis esse sententię videatur: sic apud Maronem lib. 4. Æneid. Prius. Ante. *Prius* & *ante* posita reperimus geminatione nō necessaria,

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Ante pudor quàm te violem.

ἑκατόν. Apud Homerum, auctore Galeno, ἑκατὸν, id est centum, multa significat, 2. Iliad.

ἐν ἑκατὸν θύσανοι παγχρύσεοι ἠερέθονται.

Eodem modo Maro lib. 4.

Centum aras posuit, vigilemq; sacrauerat ignem.

Eodem Maronis libro,

Talibus orantem dictis arasq; tenentem.

dictum arbitror de sanctissima & religiosissima obsecratione & obtestatione, vt & in iureiurando religiosissimo aras tangebāt. Idem Maro 2. Æneid. *Tango aras mediosq; ignes.* Cicero pro Flacco, *Is si aram tenēs iuraret, crederet nemo.* Æneid. 4. — *& lumina morte resignat:* Mercurius, lumina morte resignat. dicit, quia tametsi à propinquis solebant oculi mortuis claudi, tamen iisdem in rogo aperiebantur: Plin. lib. 11. cap. 37. *Morientibus illos operire, rursusq; in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neq; ab homine supremum eos spectari fas sit, & cœlo non ostendi nefas.* Id igitur à Marone ita dictū est, vt quia dicitur Mercurius ψυχοπομπός, id est, Manium ductor, videatur ipse in pira mortuis oculos à nobis clausos aperire. Non me latet à Seruio nobili Grammatico aliam adferri interpretationē.

Ensis stellatus iaspide. — *stellatus iaspide fuluo Ensis erat:* vel interprete Satyra, de vagina gladij gemmata intelligitur. Iuuenal. satyr. 5.

Ad digitos, quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Iarbæ.

Miserere autē *domus labentis*, dicitur eleganter & insigniter ab eodem poeta, q. distracto coniugio, domus dissoluatur atq; dilabatur.

Me, inquit, si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas:

hanc sententiam continet, mihi si vt volo & opto, res ex animi sententia meas mihi constituere, & curas consiliaque componere liceret, coloniam ad renouandum nomen & memoriam antiquæ patriæ conderem: sed mihi nō licet arbitratu meo viuere: sed parendum fatis est, & imperium Italiæ fatale capessendum, non colonia tantum condenda: cui vel in Africa possem sedem ponere. mox autem,

Me puer Ascanius capitisq; iniuria cari:

ob familiam Iuliam, cui fatis imperium poeta debitum fuisse canit, nō sine blandimento quærendæ gratiæ Cæsaris dictum est.

Nusquam autem *tuta fides* est, nō tutum est, quenquā in fidem recipere, aut de quoquam bene mereri: cùm tanta in hominibus perfidia & ingrati animi peruersitas & prauitas reperiatur. nam Æneas, de quo tam bene merita sum, in me studiosus & gratus est, & ingrato tamen animo prætexit deorū imperiū, perfidiæ latebram quærens, cùm simulet se deorum iussis cogi. Id enim est,

Nunc Lyciæ sortes, nunc & Ioue missus ab ipso.

Auras autem *ægra fugit*, quæ exanimatur, nec respirat. qui enim respirat, aura fruitur: qui non respirat, aura & aere nihil vtitur, nec vescitur.

Puppibus autē *& læti nautæ imposuere coronas*: Puppes coronatæ. ex antiquorum ritu dictum est, qui tutelas & deos in puppe nauis consecrabāt, vt ea quoddam tanquam sacrarium esset, vel sacellum. ita initio cursus velleribus niueis, festa fronde, verbenis, sertis in deorum honorem puppes ornabant, vt & aliis templa fetiis solebāt velare. At, —*vltricesq; sedent in limine Diræ*: Vltricésque in limine diræ. dicit, quia apud Æschylū in Eumen. templū Apollinis non ingrediuntur Furiæ, sed Orestem in limine expectant. nam earum ingressu religio fani violata fuisset. De dracone autem peruigili, quod scribit,

Spargens humida mella, soporiferumq; papauer.

quorum posterius alienum à fida perperuaq; custodia: & sic sentio immanem illum draconem, vt locum amaret, iucundo linctu mellis retinendum fuisse: & ne perdius & pernox insomnis tandem deficeret, medicamento velut soporifero ad vires reficiēdas ei somnum conciliandum fuisse. At verò illæ apud eundem *pubentes herbæ*, non mihi videntur adultę, vt vulgò accipi intelligo: sed lanosæ, lanuginosæ, villosæ. Pubentes herbæ. nam in veneficio, quo viri, qui pubent & barbati sunt, petuntur & incantantur, maiorem vim habere, plusque pollere, q̃ leues & impuberes censebantur. Sic & libro 12. *Puberibus caulem foliis*, declaro, villosa pube lanuginosis: talia enim folia tribuit Dictamo Dioscorides,

—*siluæq; & sæua quierant Aequora.* Mare dormit.

hic poeta etiam mari somnum tribuit & siluis, quod vt per transnominationem accipi potest: & verius est, vt aues & pisces tum sopitos

pitos fuiſſe credamns: tamen ea licentia interdum eſt poetices, vt ſurdis & inanimis naturis animas attribuat, & animatorum euenta & affectus. nam mare, etiā arbores, fluuios dormire, videtur innuere Papinius in ſilua ad Somnum,

Et ſimulant feſſos curuata cacumina ſomnos:
Non trucibus fluuiis idem ſonus, occidit horror
Aequoris, & terris maria acclinata quieſcunt.

Hæc è libro 4. Maronis properantes colligebamus, quæ his commentariis intexeremus: quæ etſi exigua ſunt & leuia, tamē, vt opinor, neſcio quid eos adiuuabunt, qui duce & interprete indigent.

CAPVT VI.

Petronius Arbiter emendatur & explicatur, [illegible], ad tibicines mittere, licia in Veneficiis, Sputū, quæſitaria, [illegible], rogator.

Platanon Daphnō. PLatanon & Daphnon loca ſunt platanis & lauris conſita, vt notum ferè omnibus. vt apud Petronium, *Rogaui vt in Platanona produceret dominam.* iterum, *Flexitq; ſe in eum Daphnona, qui ambulationi hærebat.* Hoc quidem poſterius verbum ita deformatū eſt omnibus in libris, vt nulla penè eius ſpecies compareat. Quòd autem à Petronio ſcribitur: *nec ſine cauſa Bolænam Circe amat:* nō ſine cauſa ſuſpectum habeo: conſtat enim apud Homerum Odyſ. [illegible] à Circe Vlyſſem amatum fuiſſe, qui & [illegible] appellatur à concinentibus molliſſimum carmen Sirenibus, cuius initium eſt. [illegible]. an non igitur fabulæ tam notæ, & à poetarum principe confictæ recordatio, & nominum conueniētia, eam mihi mentem meritò immittere debent, & in hāc opinionem adducere, vt pro Bolizno, Polyænum legam? Ad tibicines mittere. Ad tibicines mittere, ſpecie quadā adagionis venuſtè & cauillatoriè dixit Petronius, velut de mortuo, aut iam iamque moritoro, pro, accerſere eos, qui in funere canant, pompamque funeris ſuo cantu concelebrēt. *Quid ſi,* inquit, *idem frigus genua manusq; tentauerit tuas, licet ad tibicines mittas:* id eſt, De te eſt actum, & iam iamque animam ages. Licia in veneficiis. In veneficiis licia adhibebantur diſcoloria, non tantùm illigandi incantandique gratia, vt in Pharmaceutria: ſed etiam ſoluendi & expiandi, vt apud Petronium Arbitrum. Sputum in veneficiis. Sed & ſputum fronti illinebatur, luſtrale, infami digito, & expuebatur. *Illa,* inquit, *de ſinu licium protulit varij coloris filis intortum, ceruicemq; vinxit meam.* Mox, *Turbatum ſputo puluerē medio ſuſtulit digito, frontemq; repugnantis ſignauit: hoc pacto carmine ter me iuſſit expuere, terq; lapillos conijcere in ſinum, quos ipſa præcantans purpura inuoluerat.* Hæc & Perſium illuſtrant ſatyra 2. canentem,

Infami digito & luſtralibus antè ſaliuis
Expiat, vrentes oculos inbibere perita.

Et Tibullum lib. 1. eleg. 2.

——ter ductis deſpue carminibus.

& Maronem in Pharmaceutria,

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore
Licia circundo.

Quæſitaria. [illegible]. [illegible]. Rogator. apud eum videtur Quæſitaria eſſe mendica, à quærendo: vt à Græcis [illegible] & [illegible] vocatur, & à Latinis, Rogator. eſt tamen in eo ſcriptum *Quaſsitaria:* quæ vox mihi quidem inani ſtrepitu aures verberat. *vocatq; cubicularios, & me iubet catomo ligare: nec contēta mulier tam graui iniuria mea, conuocat omnes quaſsitarias, famuliæq; ſordidiſsimam partem ac me conſpui iubet.* Quis autē non animaduertit in eo legendum,

Cui Leſbos viridisq; Thaſos, quem Lydus adorat
Veſtifluus, templumq; tuis imponit Hypæis?

Veſtes enim Lydorum erant fluxæ, vt ex Herodoto conſtat: Septifluus autem Nilo conuenit, non Lydo. Mox,

Corniger & querulæ fœtus ſuis, hoſtia lactens.

nam *feſtus* nō explicat, quam deſideramus ſententiam. Sed expurgare mendas Petronij, id eſſet, omnes littoris algas legere, omniaque maris eiectamenta.

CAPVT VII.

Purgamenta calcare, camella, teſta ignem petere, anus digna ſacris Hecates, hecale, Callimachi poema, deſideriū, deſiderij poculū.

Purgamēta calcare. PVrgamenta, quæ quidem Græci [illegible] appellant, quibus februabatur, aut expiabatur aliqua noxa, mittebantur in profluentem plerumque: interdum & in mare: interdum in triuium: iaciebanturque ab auerſis trans caput, vt in Pharmaceutria ſcriptum eſt: nec reſpiciebant, ne eorum aſpectum malum traherent. ea autem ſecum ſceleris & culpæ admiſſæ omne nefas omnemque noxam auferre credebant, & contagione quadam aliis tradere, ſi quis tangeret. itaque erant ea purgamenta omnibus inuiſa, vt ea vel pede calcaſſe nefarium haberetur, & inauſpicatum, & mali alicuius præſagium. hanc tamen ſuperſtitionem Cynici irridebāt, qui, vt apud Lucianum ſcriptum eſt, ſæpenumero ouis purgamento veſcebantur. Quod autem nouiſſimè dixi, abominandum eos dixiſſe vel pede purgamēta calcare, è Petronio intelligi poteſt, ita ſcribente, *Quæ ſtriges comederunt neruos tuos, aut quod purgamentum in nocte calcaſti, aut cadauer?* Camella. Eſt & apud eum Camella, vas. *Et camellam,* inquit, *etiam vetuſtate ruptam, pice temperata refecit: tum clauū, qui detrahentem ſequutus cum camella lignea fuerat, fumoſo parieti reddidit.* Iterum, *infra manus meas camellam vini poſuit.* Ouidius libro 5. Faſtorum,

Dum licet, adpoſita veluti cratere camella,
Lac niueum potes purpureamq; ſapam.

Teſta ignem petere. Teſta ignem petere ſolebāt antiqui à vicinis: ſed teſtum in neutro genere Petronius dicit. *necdum ſuperauerram,* inquit, *cellulæ limē, cùm animaduerto, Enotheam cum teſto ignis pleno venientem.* Hinc

illud Cornificianum lib.4.ad Herennium, *Hic de tanto patrimonio tam cito testam, qua sibi petat ignē, non reliquit*. Ab eodem anus dicitur digna sacris Hecates, anus pauperrima & mendicissima, quòd cùm in triuio soleret adponi vilissima Hecatæ cœna, vt alecarum & mænarum, eam, vt est apud Aristophanem in Pluto, pauperes rapere consuescer penè priusquam adposita esser. sic autém scribit Petronius,

Anus digna sacris Hecates.

Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra
Digna sacris Hecates.

significatur Hecale pauperrima, quæ hospitio Theseum recepit.

—quam Musa, inquit, *loquentibus annis*
Battiadæ veteris mirando tradidit æuo.

sic legendum puto, non *Bacchineas veteres*: vt intelligatur poema Callmachi, Batti filij, quod Hecale inscriptum erat. Desiderium verbum est interdum amatorium, quo voluptas & delitiæ & amores significantur: vt apud Petronium, *Tu desiderium, tu voluptas mea*. apud Horatium quoq; ex amoris erga Mecœnaté abundantia scriptum esse arbitror,

Hecale. Desiderium.

O desiderium & dulce decus meum.

& libro 2. ode 14.

Nuper solicitum quæ mihi tædium
Nunc desiderium curaq; non leuis.

Et desiderij poculum, est poculum amatoriũ, vt Epod. ode 17. vt,

Desiderij poculum.

Desideriq; temperare poculum.

dixit idem poeta. Et quoniam toties desiderij mentio facta est, hoc quoque capur, finis desiderio tenetur. hic igitur sibi coronidem pingat.

CAPVT VIII.

Vitruuius lib. 10. emendatur, cnodaces, examinare, examinatio.

ARchitectus ille nobilis, qui apud Vitruuium libro 10. capite 6. Ctesiphon appellatur, à malis nomenclatoribus sic vocatur, cùm Chersiphron dici debeat, vt apud Strabonem libro 14. scribitur: & in vetustis æditionibus Vitruuij vestigia quædam impressa sunt veri nominis, in quibus Cresiphon excusum est. Eo autem in libro, vt hoc admoneam, capite 5. malè quædam effingunrur trochleæ, quæ cùm habere debeant duplices & triplices orbiculorum ordines, vt disertè à Vitruuio scribitur: tamen surda aure id prætermitti video, & simplici vnicoque ordine eas depingi animaduerto cum sententiæ dispendio, & lectorum precio & damno. Honestè autem capite 6. dixit, *rotas deuorari*, quæ in cœnoso & molli solo desidunt, extrahiq; iumen totum prorelo nequeunt. inde vorago nomé habet, vt apud Catul. epigr. 17.

Rotæ deuorãtur.

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Cnodaces

Eodem capite, *Cnodaces*, non *Chodaces* legi debere, extra controuersiam est. Sunt autem propriè Cnodaces ferramenta stili ferrei in tornis, qui vtrinque materiam, quæ tornatur atque versarur, distinent: à quorum similitudine Cnodaces implumbati columnarum capiti, & in armillis versatiles, apud Vitruuium nomen habent. apud Heronem quoque hoc vocabulum frequens est in Pneumaricis. Examinare apud eum, tollere, suspendere, eleuare significar, vt cùm cap. 8. eiusdem libri scribit, *cogit pressionibus examinare paucis manibus oneris maximè pondus*: id est, eleuare. In 2. Tuscul. examinarus, est suspésus, librarus. *tanquam,* inquit, *paribus examinatus ponderibus nullam in partem mouetur*. Eodem capite Virruuius appellat examinationem in stateris, qua æquipondium per puncta scapi discurrit & vagatur, velut ponderationem quandam & pensionem & examen & libram ponderis, atque adeò partem, quæ extra ansas extat libratque. verba eius sunt, *Paulo etiam pari pondere amplissimam pensionem imparem perficit, vt scapi librationem & examinationem longius à centro recedentem*. Rursus, *Nisi quemadmodum suprà scriptum est, examinatio vectis longius per caput, neq; iuxta onus fuerit facta*. hic examinarionem vocat, qua vectis pondus sibi incumbēs, vrgénsque, hominum viribus attollit & leuat. Cùm aũt ibidē scribit, *Remi circa scalmos strophis religati*: mallem equidē *struppis*. atq; eũ ita scripsisse crediderim. Hic pensum huius capitis absoluimus, pauca eaque leuia more nostro consectari: sed quæ adolescentibus, qui nondum tyrocinium posuerunt, inutilia forrasse non erunt. nos quidem, vt eis plurimum prosint, optamus: atque hanc operam eis potissimum impensam volumus esse & dicamus.

Examinare.

Examinatio.

CAPVT IX.

Saltus Firmiani, Catullus explicatur, maria, polliceri montes et maria, θάλασσα ἀγαθῶν, lunam de cœlo deducere.

REcordor in Varrone lib. 1. de re rusti. cap. 10. legisse me, magnum agri modum con iunctarum quatuor centuriarum, in agris diuisis, appellari saltus. quo fit, vt facilè mihi persuadeam, amplissimas possessiones Firmianas Mamureę Formiani à Catullo saltum appellati: sic enim epigram. de saltu Firmiani scribit,

Saltus Firmiani.

Firmano saltu non falsa mentula diues.

Iterum epigram. in Mentulam,

Mentula habet noster triginta iugera prati,
Quadraginta arui, cætera sunt maria.
Cur non diuitijs Crœsum superare potis sit,
Vno qui saltu tot bona possideat?
Prata, arua, ingentes siluas, saltusq; paludesq;
Vsq; ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.

ita saltus in saltu collocat. Illud verò attendendum etiam atque etiam, quòd *cætera sunt maria*, dixit, cùm, vt opinor, neque maritima prædia essent, neq; dominus mare in possessione haberet. verùm existimo, illud *maria* pro ingentibus & infinitis possessionibus dictum esse: vt cùm prata & arua posuisset, reliqua, velut immensitate eorũ immoderata numerum

Maria.

& magnitudinem omnem superante, maria vocauerit, neq; declarauerit ingentes siluas saltusq; paludesq;. Solent autē pro rebus maximis, maria ponere Latini. Indicio est illud Salustij in Catilina, *Maria & montes polliceri.* Etiam θάλασσα ἀγαθῶν, Græcis in prouerbio est, pro magna bonorum copia. Ad eandem superlationem pertinet, quòd ad Hyperboreos vsque & Oceanum, latifundia illa saltus Firmiani, poetica licentia inuidiosè propagauerit. Illinam & huic rudi impolitæque scripturæ, tanquam pro tectorio, quiddam ex eodem poeta, epigram. de coma Berenic.

Maria & montes polliceri. θάλασσα ἀγαθῶν.

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

hoc perlepidè est à Callimacho fictū, Lunam, cùm eius lumen vmbra noctis obscuratum laborat, de cœlo descendere in amplexus Endymionis: cùm tamen opinio esset, eam carminibus veneficarum delicatis de cœlo deduci. ergo poetico commento eleganter defectus Lunæ adumbratus est. neque aliam eorum sententiam esse arbitror.

Cœlo deducere lunam.

CAPVT X.

Fulgentius in libro de prisc. serm. emendatus & explicatus, antiquorum superstitio ad impetrandam pluuiam, Manales verrere, porcus nefrundus, nefrundines: Epona, non Hippo, in Iuuenale & Prudentio legendum: coragium, eretinæ mētes, Hetrusca disciplina.

VAria quædam à me obseruata animaduersaque in legendis antiquis vocibus Fulgentij, operæ parcere non debui, quominus hic adponerem. Antiquorum erat superstitio, ad impetrandam pluuiam Manales lapides trahere per agrorum limites, id *verrere Manales* dicebāt. nam *vereri* in Fulgentio libro de prisc. serm. ementitè scriptum est. Hetruscæ autem disciplinæ Tageris & Bacidis florebant: non vt scribitur *Bacchetidis*: haud sanè quòd Bacis Hetruscus fuerit: sed Hetruscam disciplinam appellabant Aruspicinam. Eodem lib. *sacrum Atheniensium*, [illegible], vel [illegible] potius appellari debere crediderim. Porcus autem castratus, *nefrundus*, non *nefreus*, dicendus est. nam & prisci illi castiq; Latini nefrundines vocabant renes. Quæ geminos pepererant, Iunoni Lucinæ oues ambiguas immolabant. agni enim duo, geminos referebant, ouis matrem. Dea illa, quæ Hippo vulgò indigitatur, in exemplaribus scribitur: Epona dicenda est. Scribendum igitur hic in Fulgentio: *Priapus, Epona, Vertumnus.* Et in Iuuenale sat. 8. *Solam Eponam.* & apud Prudentium in Apotheosi,

Verrere Manales. Porcus nefrundus. Nefrundines. Epona. Hippo.

Nemo Cloacinæ aut Eponæ super astra deabus.

Plutarchus in Parallelis, [illegible]

Ex illo Fulgentij libello prȩclarè illud Maronianum 3. Æneid. aliis interpretibus nō perinde enucleatum, explicatur,

Et capite ante aras Phrygio velamur amictu.

Tutulum enim ait significari, quod pallium erat, quo sacerdotes ad sacra accessuri caput tegebant rutabanturq;: vnde & vocabulum. Eodem libro *coragium*, à κόρη quæ puella est: nō recordor tamen vsquam scriptorum legisse me *coragium*: sed Fulgentio tamen derogare fidem non ausim. Eretinæ mentes, in eodem, sunt testæ argillaceæ, cretaceæ, saxeæ. Adfert ex antiquo scriptore, *Auerruncassit diua tā eretinas hominum mentes.* Ab eodem explicatur illud Petronij, *In aumatium memet conieci.* sed suspicor *automatium* legendum, vt locus significetur theatri, vel circi, vbi erant machinȩ, quæ automata à Græcis vocantur: quæ sponte moueri videntur, & miraculo sunt. Hæc veluti decima quædam è libello breui perexigua collecta est, nō qualis Herculi consecrabatur profanabaturque opima & pollucibilis: sed macra & tenuis.

Coragiū. Eretinæ mentes.

CAPVT XI.

Tranquillus in Domitiano emendatur & explicatur, parmularius, parmula et palmula, Tribuni laticlauij.

SEmper suspicatus sum, aliquid delitescere in eo Domitiani vitæ loco, quem mox proferam, quòd nobis, qui pinguiore sumus ingenio, non pateret. *Patremfamiliâs, quòd Thracem Mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum è spectaculis in arenam canibus obiecit, cū hoc titulo: Impiè locutus est Parmularius.* non enim satis assequimur, cur patremfamiliâs illum parmularium vocet. Sed cùm sine controuersia constet, in Thracum armatura parmam fuisse, quispiam non auerso deo suspicaretur, patremfamiliâs appellari per iniuriam Thracem, ex parmula. Sed parmularium crediderim significare studiosum & fautorem Thracum. nam ludis Circensibus erant multi & factionum perstudiosi, & in Ampbiteatralibus muneribus certæ armaturæ dediti, eiusque gladiatoribus fauentes. Sic qui Veneto colori fauebant, Veneriani vocabātur: qui Prasinæ factioni, Prasiniani: qui Secutoribus, Secutoriani: qui Thracibus, Parmularij. Querebatur igitur paterfamiliâs malè composita gladiatorum paria, potiusque Thracem cum Mirmillone, quàm cum Retiario committi debuisse censebat: in quo Imperatorem velut insimulabat, qui paria fortasse ita compararat. Sed ex alicuius scriptoris veluti tabulario, ne quæ diximus labascāt, fulcienda sunt. Ergo Antoninus Imperator in vita sua ita scribit, παρὰ τοῦ τρόφου, τὸ μηδὲ πρασιανὸς, μηδὲ βενετιανὸς, μηδὲ παλμουλάριος ἢ σκουτάριος γενέσθαι. Quod ex armariis tanti imperatoris à me depromptū, scriptum est, tam apertū continet testimonium, vt ne-

Parmularius.

minem mihi refragaturum putem. nam qoin palmularius, vt Græcè scribitur, fit parmularius, negari non potest: cùm parma & palma eandem habeant originem: & posterius tanquam diminutio sit, vt in furuo & fuluo: sic parmula & palmula. Scribitur in eadem vita, cap. 10. *Donatum renta ab imperatore Domitiano fuisse Tribunum laticlauium*. erát autem Tribuni laticlauij in legione maioris dignitatis, quàm laticlauij non erant, & primi Tribuni militum legionis habebantur. De his in quibusdam inscriptionibus, vt à marmoreis fidem petamus, ita legitur, *Tribuno Laticlauio leg. 1. Cyrenaicæ*. Iterum, *Tribuno Laticlauio leg. 1. adiutricis patriæ fœlicis*. Hæc quę indoctis difficilia & nodosa, doctis facilia & enodata, perscribere tamen visum est, vt etsi his non prodessem, illos tamen iuuare non prętermitterem.

Parmula. Palmula.

Tribuni Laticlauij

CAPVT XII.

Cicero in Bruto explicatus et emendatus, recta oratio, recta domus, illuminare, lumen et Vmbra, illuminare sententias, hastæ amentatæ.

Recta oratio.

OBseruasse mihi videor esse interdum in oratione Latina, Rectum, quod non est comptum, non ornatum, nõ fucatum, sed simplex & verum laudabileque, præ se ferens honestatem quandam, & sponte sua quandam gratiam inaffectatam, sed germanã quandam veritatem sinceramq́;. Cic. in Bruto de Commentariis Cæsaris, *Atq; etiam Commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem inquam probandos: nudi enim sunt, recti & venusti, omni orationis ornatu tanquam veste detracto*. Sic Recta domus à Seneca dicitur, quę nimio luxu corrupta non est, neque laquearibus & marmoribus pellucet, neque eleganti tectorio aut lacunari perpolita est, sed laudabilem quandam mediocritatem ostendit: sic enim scribit, epistol. 101. *Desit sanè varietas marmorum & concisura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore simplici miscet, quod dici solet, domus recta est*. In eodem autem Bruto & illud à me animaduersum est: Illuminare, verbum pictorum esse: qoo significant, se argumento, quod depingunt, addere lumen, vt pictura clarior eluceat & emineat. nam vt Lumen & Vmbra picturæ vocabula sunt: opacitas enim, quæ atro efficitur colore, vmbræ nomen obtiouit: claritas qoædam, quę candido præstatur colore, lumen. Plin. lib. 35. cap. 11. *Lumen & vmbras custodiuit, atque vt eminerent è tabulis picturæ, maximè curauit*. Iterum cap. 5. eodem lib. *Tandem ars sese ipsa distinxit, & inuenit lumen atque vmbras, differentia colorum alterna vice sese excitante*. Ita autem in Broto Cicero scripsit, *Eaq; non tam in verbis pingendis habent pondus, quàm in illuminandis sententijs*. hic illuminare sententias dicit figura qoadam, exornare: vt lumine excitatur exornaturq́ue tabula picta. Sed quod in eo dialogo perperam nec amussitatè legitur, quid prohibet in integrum restituere? *Nam cùm, inquit, in silua sua ita facta cædes esset*. hic *silua Scantia* multi emendant: ego illud *ua* è *silua* esse sospicor iteratum, & *l* in *s* eluxatum. verum igitur fortasse germanumq́ue fuerit *Sila*: nam Vibios Sequester huius nominis Siluam commemoratio Brutis: montem in Locanis esse scribit Seruius in 3. Georg. sed in montibos sunt nemorà, quæ & montium genitilia plerunque sunt. Maro meminit 12. Æneid.

Recta domus.

Illuminare.

Lumen. Vmbra.

Illuminare sententias.

Ac veluti ingenti Sila summoue Taburno.

Hastæ autem amentatæ sunt *διηγκυλωμένα ἀκόντια*, aut *ἀκόντια*, vt apud Xenophontem. ac tales apud Romanos videntur fuisse hastæ velitum, non manipularium. Diuus Ambrosius, *Intorquenda est amentata illa, nõ manipularis sententia*. nam lacerti amento adiuti fortius hastam illam viribusque torquebant. Quòd velitibus darentur, scribit ita in Bruto Cicero, *Tamen vt hastæ velitibus amentatæ: sic apta quædam & parata singulis causarum generibus argumẽta traduntur*. Sunt igitur diuo Ambrosio amentatæ hastæ, qoæ fortius enixiusq́oe vibrantur: Ciceroni autem quæ ad iaciendum paratæ sunt, & ad ictum destinandum. neque enim parata hasta videtur, cui amentum deest. Cicero in Oratore, *Amentatas hastas ab aliquo accipere, & eas oratoris lacertis viribusq; torquere*. In eundem qooq; sensum Græcè dicit, *διηγκυλωμένον ἀκόντιον* Xenophon.

Hastæ amentatæ.

CAPVT XIII.

Lucretius multis locis emendatus, sæculum, ἡλικία, fretum, anni limes, fœtus anni, freta ætatis, fretum maris, lauabrum, lorica cœli, splendidus.

Sæculum.

CVM apod Lucretium libro qointo & 6. *bucera secla*: & libro 6. *percocta secla vapore*: & libro 2. 4. 5. & 6. *secla ferarum*, legerem, subiit quærere, vnde sumpta esset ista sæculi significatio in veteri scriptore tã noua tamq́; insolita, nec aliis auctorib. Latinis vsurpata. Igitur Lucretium existimaui non tam notionem hominibus Latinis receptam sequutum esse in hac vsurpatione, quàm vocabuli originem & natales, ad quos redegit significationem vimq́ue vocabuli. Nam Sæculum ab *ἡλικία* deduci videtur: cùm aspiratio mil[...] in sibilum desciscat, vt notum est: λ autẽ & κ transponantur inoicem sedibus mutatis. cùm autem *ἡλικία* Græcis sæpenumero ætatem significet, tamen etiam genus declarat, vt in Lucretio Sæclum, vt cùm Græci dicuot, [illegible] esse [illegible], id est, hinnulum esse genus & sobolem cerui. aut si cui hoc nimis repetitum videtur, vt cùm quis dixit, Væ ætati tuæ, pró, væ tibi: sic licet existimare *Sæcula bucera* eadem ratione dici, & pro bubus poni: qood & verius puto. Eiusdem & illud libro 6. nouę significationis est,

Nam fretus ipse anni permiscet frigus & æstum.

Fretum.

Sed

Sed quibusdam vsus metaphura videtur: vt quemadmudum frerum dicitur mare inter duas terras arctum: ita anni limes inter frigus hibernom & æstiuum calurem interpusitua eudem vucabulu censeatur. nam tale est ver, idqoe eo declarari, quod subiicitur,

Anni limes.

Prima caloris enim pars & postrema rigoris
Tempus id est vernum.

Sed nũ tam interiectum his ver est, quàm cun concurrentibus cunuenientibusque & cunfligentibus permixtom. veri igitor similius est, à freturum angustiis & traiectu sumptam translationẽ: vt quemadmudum fretum, traiectio quædam est maris angusti: ita quuque transitus anni è frigure in æstum, eudemque verbo appelletur. Potius tamen est fretus anni, velut anni adulescentia, quam iueuntem ætatem Latini appellant, aut iufaotiam, velut in ea non numerantes: nam & freta ætatis, pro initiu, vt fretum maris initiom videtur posuisse Lucretius lib. 4.

Fretus anni.

Freta ætatis

Fretũ maris.

Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur.

Translatè etiam illud lib. 6.

Qua via secta semel liquido pede detulit vndas:

aliis etiam poetis imitatum nomeu est. sed ab Hometo sumptum, qui Odyss. 1. scribit,

τὸν δ' ἔτει [illegible] ἑλῶ [illegible]

quod aliter solent tamen Grammatici Græci interpretari. Huc eò adscripsi, quia vuluptati est intelligere ortum formæ alicuius luqueodi. Sed versus est obscurus eius aoctoris eodem libru,

Lucretius emendatur.

Oppleti calidis vbi fumant fontibus aucti:

Quid enim inter oppletus & auctos interest, & quid sibi vult luquacitas, idem imaginis prupè ritu iterans & nugans? legu igitur *Pompeij*: vt vrbs sit propinqua Baianis antiquis. Lego etiam, ibidem,

—consopit ibidem
Concidere & fumos, qui morbos mittere sueuit.

antiqoa antigrapha *pumos* habent, vnde *fumos* facio. *Consopit* autem *concidere*, est ita consupir vt concidere faciat, vt eodem libro loquutus est,

In Syris quoq; fertur item locus esse videri.

Lauabrũ. Lauabrum pro labro etiam dixit, vnde origo labri sulij balnearij intelligitur:

Deniq; si calidis etiam cunctere lauabris.

Legu eodem libro,

Quos opere in tali cohibet vis magna necesse est:

cùm in antiquis ita scribatur. *necesse est* autem, est necessitas: necessitas enim vis magna est. Etiam. *—& calido satiare vapore:* malu, quàm *sociare*: quod tamen in umnibos exemplarib. editis & ineditis regoat. Sic pru,

Pura tenet circum fontem.
Rara tenet circum fontem.

Lego etiam,

Vsq; adeò permananter vis peruolat eius.

non *peruadet*, vt & infrà,

—vt æstus Peruolet intactus. &c,

Lorica cœli.

Deniq; quæ circum cœli lorica coercet:

ex antiquo lego codice. Loricam autem cœli vocat ambitum cœli, omnia vndiqoe concludentis suu amplexu. Ibidem, *Morbida vis*: quasi muta vel inulta, id est, illæsa ipsa, vel inolta: quud pustremum versus putu. Lego etiam,

—remota bile facessunt.

pru, *remotæ iure*. imò verò, *remoto vere*: quo solẽt læuire tempestates. At verò duo versus sunt.

Nil adeò posses cuiquam leue tenueq; membris,
Verteret vtilitatem ad ventum & frigora semper:

quibus ne Sibylla qoidem quicquã vnquam cecinit ubscurius: sed cùm Thucydides lib. 2. Sindona scribat, qoé exprimere conatur Lucretius, legu, *Linum adeo portes.* at ille cuntinuò verteret vtilitatem, & quod vtiliter iniectum esset, reiiceret, ventumq; & friguta captaret. illud autem,

Inciderunt ipsi venientes ore patente.

est, vt Græci dicunt, *πρὸς ὕδωρ χωρεῖν*, de his, qoi quamprimum mergi & intetire cupiuot, & ore apertu hianteque se præcipites in aquam iaciunt, vt citius muriantur. hîc autem de iis, qui immensa siti cuquuntur, & hiante ore se ingurgitare cupiont humure. vel, *Nil adeo posses*: pru pusites. At verò in verso,

Splendidus.

Sudorisq; madens per collum splendidus humor:

splendidus est multus & cupiosus, vt & splendida bilis & aperta. Cùm aotem ait,

—qua mundi claudicat axis:

significat, in partibus quibusdam Ægypti Sienæ propinquis totum Septentrionem, qoem axem vucat, non apparere.

CAPVT XIIII.

In commune, κοινὸν Ἑρμῆς, In commune quærere, in medium quærere, sinum laxare, lanx inanis.

Qvod scribitur à Seneca lib. 21. epist. 110, *quoties aliquid inueni, non expecto donec dicas, in commune ipse mihi dico*: quo quidem è luco apparet, vt Græci cùm quid inuentum erat, dicere solebant *κοινὸς Ἑρμῆς*: quo dicto, inuenti partem petebant: sic & Latinus dicere sulitos esse; Iu cummune: hinc illa loquendi formula, In cũmune quærere: sed &, Iu medium quærere, quæ hac erit fortasse huminibus admonitiuncula notior. Eleganter eadem epistola, *sinum laxa*, est, siuum vestis extende & expãde, vt eum lucru cumpleas. Sed audiẽdus coràm ipse Seneca est, *Sinum laxa, merũ lucrum est.* Secua iu Flacco sious laxus illius esse dicitur, qui sinum uoo adstriugit. ideuq; qui in eu gerit, effluere & excidere sinit & pdit. Flac. lib. 2. sat. 3.

In commune.

κοινὸς Ἑρμῆς.

In cõmune, in medium quærere.

Sinum laxare.

Ferre sinu laxo donare & ludere vidi.

Sed ublitam quibusdam locis hãc epistulam lutu, tergeamus. *Vtrum hæc aqua sit ex lacu*: nitidũ erit & extersum. eodem mudu, *An crystallinum, an murrcum.* murreum autem, & vt Propertius appellat, murrinum. *Inani iniquis lance numeras.* hudie *inanima* legitur, uratiuue quadam exanimata & frigida. Lãx aũt inanis dicitur, in qua nihil est, quæq; vacua est. Legu, *Qui satis habet, consequutus est.* Legu etiã, *Nunquã quod satis non est,*

Inanis lanx.

multum est. Hæc ex epistola obiter notabam, & literis mandabam.

CAPVT XV.

Buccellatum, buccellarius, Vitruuius emendatur, astulæ.

Buccellatus.

BVccellatum, panis erat militaris paruus, eo nomine appellatus, q̃ buccella parua sit. vt in Vulcatio Gallicano, *Et præter laridum & buccellatum atq; acetum, militem in expeditione quicquā portare prohibuit.* nec minus apte, etsi translatè apud Paulinum decimo natali Sancti Felicis, de buccellato Christianæ expeditionis, *In cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinq; tibi pariter & filio nostro Licentio misimus.* Sic nos lanionibus à bucca nomen imposuimus, & Buccarios vocauimus. At verò à quodā buccellario refert Gregorius Turonensis interfectum fuisse Imperatorem Valentinianum: Diaconus dicit à milite. nam Buccellarius est Gallogræcus, qua ex natione scilicet erat. Suidas, βουκελλάριοι οἱ ἰταλογαλλάται ὀνομάζονται, καὶ ἡ τῶν βουκελλαρίων χώρα Γαλλογραικία. Dux quoque Buccellariorū à Zonara appellatur. Sed isti buccellarij ad buccellatum, vt suspicor, nihil pertinent, nisi sit ab eo illis nominis origo, quod adfirmare non ausim. Assulas marmoris in Vitruuio legimus: sic enim in eo scribitur, lib. 7. cap. 6. *Cementa marmorea siue assulæ dicuntur.* vereor tamen ne è Paulino *astulæ* legendum sit, cuius versus est libro 10. natali Sancti Felicis,

Buccellario.

Astula.

> *Quámque aqua non poterat, vicit breuit astula flammam.*

illam autem astulam paulò antè explicat,

> *De crucis æternæ sumptum mihi fragmine lignum Promo.*

vt enim quæ franguntur è ligno, astulæ sunt: sic quod è marmore malleis decutitur. Ex eodem agnoscimus, quod & in veteribus recognoscimus autographis, in Sallustii bello Iugurthino legendum: *Fortè potius quàm virtute regatur:* non, vt promulgatum est, *sorte.* Eius verba sunt, *Et forte magis quàm numine arbitraris argentum illud sancti commercij inter hibernos turbines et nautas auaros amisso custode seruatum.* Fors enim fortuna est. Proinde & in Horatio, quod & adpromittunt libri vetustate cariosi & fuliginosi,

> *Qui fit Mecœnas vt nemo quam sibi fortem*
> *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit:*

id est, fortuna, scribendum, censeo, &, si mihi liceret vsurpare verba Patrū Conscriptorum, consentio consciscoque.

CAPVT XVI.

Plautus in Trinummo explicatus, mercales, venales, in ætate, cœna popularis, epulum, quàm extemplo, ἅμα τ' ἐν τάχει, sapiens ætati cibus, ne, volo.

VEteres, mercales ab his seiunxere, qui venales seruos habebant, ac mercaturæ nomine mancipia censeri nolebant. id è Comico Plauto apparet, ita scribēte in Trinummo, Sc. Quo illuc homo.

Mercales.
Venales.

> *Mercaturámne an venales habuit, vbi rē perdidit?*

Cicero in Corneliana, *Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitij mercatoresq; superarunt.* Venales vtrobique à mercatura, & venalitios à mercatoribus distinctos videmus: cùm tamē genus quidam exercere mercaturæ videantur, qui seruitia vendunt, quos festiuissimè Horat. appellat Cappadocum reges, lib. 1. epist. 6.

> *Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex.*

id est, venalitius. In ætate, apud eundem, est interdum, veteri & eleganti genere dicendi. testimonium est in eadem fabula, Sce. Minus quindecim.

In ætate.

> *Vtrunq; Lesbonico in ætate haud bonum est.*

Iterum, Sc. Ne amicum.

> *Immane est facinus, verùm in ætate vtile & conducibile.*

Et apud eum in eadem fabula Cœna popularis, pro epulo, quod populo datur. nam verbi gratia in triumphis epulum populo interdū dabatur, & dabantur prandia: vt in Iulio Cæsare indicat Tranquillus. sed & cū decimam Herculi soluebant, polluсto accipiebant populum. verba Plauti sunt in Trinummo, Sce. Minus quindecim.

Cœna popularis.
Epulum.

> *Adposita sit cœna, popularem quam vocant.*

Inquit idem in eadem scena,

> *Cœna hæc annona est, sine sacris hæreditas.*

quod, vt suspicor, hanc occulit sententiam, quadam verborum translatione, Cœna ista popularis, annuus quidam nobis velut frugum prouentus est, sine vllo impendio: vt hæreditas, quæ nullis obuenit, obnoxia sacrorum sumptibus est. Et *quàm extemplo*, pro simul atque, vt Græcè, ἅμα τ' ἐν τάχει, vt eadem scena,

Quàm ex[illegible]

> *—quàm cum extemplo amisimus,*
> *Aequè mendicus atque ille opulentus censetur.*

Sententia in eo est acuta, sed obscura. Scena, Quo illhic homo.

> *Sapientiæ ætas condimentum est, sapiens ætati cibus est.*

quæ hunc sensum continet, ætate sapientiam parari: vt ei, qui sapiēs futurus sit, sapientiam condiat ætas: ipse autem sapiens tanquam condimento ætatis, cibus quidam apparetur & commendetur. Est igitur sapiens ætati cibus, quē vt cibum ætas cōdit ipsa. Eadem Sc.

Sap[illegible] ætat[illegible] bu[illegible]

> *Eóne multa, quæ ne volt eueniunt:*

venustè dixit Plautus, vtrobiq; *ne* pro *non* vsurpās. vt Sc. Neq; fuit. *Nisi ne vis.* igitur ait, Ob non multa, quæ nō vult, eueniunt. Idem, *volo*, pro opto & desidero vsurpat. Sc. Minus quindecim. *S. —dij fortunabunt vestra consilia.* *P.* *Ita volo.* Et Cic. lib. 15. epistol. famil. 8. *Eum honoribus tibi deos fortunare volo.* Vellem, quemadmodum per flosculos Comici apicularū more volitaui, sic fauus à me earum mellificium referat.

CAP.

CAPVT XVII.

Multa in Marone esse ex historia, Maro explicatur lib. 5. Aeneid. ore fauere, Mancipij æstimatio, serum, bubo, spolia hostium vbi collocabantur, tres equitum turmæ in ludis Troianis, porricio.

MVlta quædam in nobili Maronis poemate antiquitas latet sepulta: & nomina etiam propria, quæ ab eo posita sunt, non poetico sunt conficta arbitrio, sed ex re nata, & historia, vt quem in Sicilia nominat Acestem, is conditor fuit Acestæ. Eryx mons celebris in ea insula appellatur, & Elymus, à quo & Elyma vrbs Siciliæ à Dionysio nominata, quam Æneas posuit cũ Egesta: quam & idem ab Egesto nomen habuisse refert. Ait Maro, *Hunc Salius simul & Patron.* Salius teste Varrone, libro 6. d ling. Latina, Arcas fuit, qui cum Ænea in Italiam venit, q saltationis auctor fuit, & Saliorum Marti Gradiuo sacrorum saltationem instituit: Patron autem Acarnan, & nauigationis Æneæ fuit in Sicilia, in Aluntinis consedit, vt ab Halicarnasseo libro 1. notatum est. Entellus etiam ille, qui cum Darete ad pugillatum committitur, Entellæ Siciliæ vrbi vocabulũ indidit. ita si quis antiquos peruolitet scriptores, nullum ferè in Marone reperiet nomen, nõ ex antiqua depromptum historia. Sed cùm illa antiquitatis monumenta non ita essent obliuione ex hominum memoria deleta, vt hodie: fiebat vt Maronis poema magna eruditione præditum, gloria floreret, & laude ferretur ingenti: nunc nobis illa doctrinæ vestigia non comparent, ita & ingenio & laudi poetæ minus fauemus: quo minus intelligimus quod in eo sit prædicandũ. Apotheosin more Romano suo patri facit Æneas, cùm scribit,

—atq; hæc me sacra quotannis
Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis.

sed & lectisternium,

—adhibete penates
Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes.

sed & nouendiale sacrum,

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Ludos addit funebres in his, & more Romano Naumachiam,

Prima citæ Teucris ponam certamina classis.

In sacris faciendis, concipiendis, inducendis ore faueri iubebant. qua ex consuetudine illud dixit, *Ore fauete omnes.* Victores in ludis Olympicis per præconem pronunciari solebãt. cuius rei ne morer, multa extant testimonia. hoc imitatus Maro scripsit, (Ore fauere.)

Victorem magna præconis voce Cloanthum,
Declarat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas.

(Lebetes) Duo erant lebetum genera, ἐμπυριβήτας & ἀναθηματικούς, vt Athenæus tradit lib. 2. hic de anathematicis dici crediderim, qui in ornamentis erant, non igni admouebantur. Festiuè Æneas Sergestio ob seruatã nauem dat seruam: cùm serua à seruando nomen habeat, mancipij æstimatione fœcunditate augetur, quòd geminos haberet sub vbere natos: fœcunditas enim seruarum erat in pretio. Atque hoc præmium extra ordinem est. nam tria proponebantur præmia, vt in Naumachia, & in cursu. (Mancipij æstimatio.) Versus ille Maronis videtur refragari rerum euentui, & cum Poetæ sententia pugnare,

Seraq; terrifici cecinerunt omina vates. (Serum.)

nã mox incẽsa classe, illius diri portenti fides repræsentata est. Sed videtur *serum* nõ hic tardum significare, sed dirum. ac videtur ex eo malè ominosum esse, quòd sera omina & tarda, prosperos nõ habeant successus. quæ erat causa ne postridianos dies auersarentur, neq; his quicquam inciperẽt. Postridie enim quod incipitur, maturè non inchoatur nec tempestiuè. Itaque in nomine ipso, obscœnum inest & inauspicatum omen. Sed etiam seri ominis significationem explicauit Seruius in hunc Maronis locum,

Seraq; culminibus ferali carmine bubo, (Bubo.)

in Marone lib. 4. etiam legit Nonius, si codices eius maculosi non sunt. ita Bubo erit vel noctu canens, vel inauspicatus.

—spolia, autem, *illa tuis pendentia tectis:* (Spolia pẽdentia tectis.)

more Romano dixit Maro, vt multa alia: nã, vt scribit Plinius natur. histor. lib. 35. cap. 2. Romani ædium suarum limina adfixis hostium spoliis exornabant, quę mutato domino, nec emptori refringere licebat.

—palmam Entello taurumq; relinquunt.

attamen in præmio palmæ mentionẽ Æneas non fecerat. sed vt in Symposiacis Plutarchus refert, palma commune erat omnium certaminum præmium, quamuis aliud proprium esset. neque enim hic, vt reor, simpliciter victoriam declarat. Inde,

—nec maximus omen Abnuit Aeneas. (Omẽ non abundare)

Æneas omen accipit vt lætum, quod auersari vt dirum debuit: Celeritas autem volantis sagittæ, celeritatem etiam euentus portendit. Vt enim volantium siderum est ocissima significantia, vt eorum quæ διάττοντες vocantur: sic & sagittæ ardentis, & iaculũ aut cauatam stellam referẽtis. In Troianis Maronis ludis, exemplo & imagine antiquitatis tres sunt equitum turmæ, quæ referunt tres centurias, Rhamnensium, Tatiensium, & Lucerum. (Tres equitum turmæ.)

Tum senior Nautes. ab hoc Nautiorum erat Romę familia clara. Sunt enim in Marone nomina propria plerunque attendenda, neque pro poeticis fictionibus ducenda. quanquam aliquando tenet ius suum Maro, & personas personarumque nomina comminiscitur, ne poeta non sit.

—extaq; salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit. (Porricere.)

Hoc è ritu sacrorum Romanorum est. nam & Scipio è Sicilia in Africam nauigaturus, cùm classem

claſſem ſolueret, idem fecit: Liuios lib.29. *Secundum eas preces cruda exta, cæſa victima, vti mos eſt, in mare porricit, tubaq; ſignum dedit proficiſcendi.* ita in eadem re explicanda, verbo Maronis *porricit*, elegans Hiſtoricus eſt vſus. Hæc quæ curſitans & prætereũs obſeruaui, admonere poſſunt homines, nondum eſſe omnia ab interpretibus percepta & patefacta, quæ dioinus ille poeta in opere ſuo inſeruit & occultauit.

CAPVT XVIII.

Via Lactea, ſedes à Philoſophis tributa Sapientum animis, Platonis & Academicorum de orbe Lacteo ſententia, annus Climactericus.

Via Lactea & eius ſignificationes.

LActeom circulum nogatores poetæ coloantur perſuadere viam eſſe, quæ ad Iouis regiam ducit. vnde & Ouidius ſcripſit libso 1. Metamorph.

Eſt via ſublimis, cœlo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo.

Quid autem de ea Philoſophi ſentiant, quid item Aſtrologi ab Ariſtotele diſſentientes, in præſentia non inueſtigamus nec diſcutimus.

Animarum ſedes poſt mortem.

Opinionem video fuiſſe, animos præſtantiſſimorum virorũ corporibus ſolutos, in eam ſe recipere ſedẽ: proinde ſcripſit M.Tull. lib. 6. de Repob. *Et corpore laxati incolunt illum locum, quem vides (erat autem in ſplendidiſſimo candore inter flammas circulus elucens) quem vos vt à Græcis accepiſtis orbem Lacteum nuncupatis.* Non idem tamen prima Tuſculana tradit: ſed animũ, vbi è corpore exceſſit, ſub Lunam ſubuolare ad ignis regionem, illicq; ſublimem inſiſtere. Eius verba ſunt, *Quam regionem cùm ſuperauit animus, naturamq; ſui ſimilem contigit & agnouit, iunctus ex anima tenui & ardore Solis temperato, inſiſtit ignibus, & finem altius ſe efferendi facit.* Sed hîc, vt non rarò, Stoicorum æmolatur hęreſim, qui ſapientum animis eam ſedem corpore relicto tribuont. Tertullianus lib.1. de Anima, *Itaq; apud illum in ætherem ſublimantur animæ ſapientes: apud Arium, in aerem: apud Stoicos, ſub Lunam.* Eandem Stoicorum ſententiam verſibus elegantiſſimè complexus eſt Locanos lib.9. hunc in modom,

——ſequitur conuexa Tonantis
Quà niger aſtriferis connectitur axibus aer,
Quodq; patet terras inter, Lunæq; meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animum collegit in orbes:

Illa altera de lacteo orbe ſententia Platonem potios & Academicos attiugit: vt & quod de Luna ſcribit, quam vltimam cœlo ait cũ Stoicis, nec ipſa nec ſydera errantia in cœlo ſint, ſed ſub cœlo io aere pendeant. quorum ex opinione ſcripſit Plinius libro 2. capite 6. *Inter hanc cœlumq;, eodem ſpiritu pendent certis diſcreta ſpatiys ſeptem ſidera, quæ ab inceſſu vocamus errantia.* Videtur autem Cicero dicto loco, *Cùm ætas tua ſeptenos octies Solis anfractus redituſq; conuerterit, duoq; bi numeri, quorum vterq; plenus, alter altera de cauſa habetur, circuitu naturali ſummam tibi fatalem confecerint:* & Africani ætatem, qua periit, noctu dolo necatus, incerto necis auctore, declaraſſe: & in horum duorum numerorum coniunctione annum climactericum poſuiſſe. de qoo, vt è Cenſorino diſci poteſt, moltum inter auctores eſt euariatum: cùm ex aliorũ coniuoctione numerorum aliis fieri videretur, cùm maiorem vim & efficaciam ad ſummam fatalem habere putarent hos vel illos numeros. nam à numerorum vi, omnis iſta profecta manauit oratio.

Annus climactericus.

CAPVT XIX.

Gratius poeta explicatur et emendatur, nudum, pactum nudum, Faunus, Vellera, laquei curraces, currax nodus.

Nudum.

NVdum pro ſolo pooi nõ eſt nouum, nec peregrinum. vt apud Gratium de venat.

—& nuda ſiluas virtute mouebant
Inconſulti homines.

Nudũ pactum.

Tale fortaſſe & nudum pactum eſt. Sed ex amœno illo & perlepido poeta liber qoædam decerpere, & hîc adpingere. in eo ergo legendum puto,

Hinc omne auxilium vitæ rectuſq; reluxit
Ordo. non, vt receptum eſt, *erectus.*

—cecidit violentia retro, apud eundem, eſt, retro abiit, & peſſum iit. Sic & Horatianum illud lib.3. ode 10. explicandom.

Ne currente retro funis eat rota.

id eſt, nedum currit rota, fonis retro eat, & retrorſum feratur, abrumpaturque coniunctio. Faunom in diis venationis præſidibus numerat Gratios, cùm ſcribit,

Faunus.

——& Latij cultor qui Faunus amœni.

nam & Propertius aucupio eum præficit, qđ venationis genus eſt, lib.4. eleg.2.

Faunus plumoſo ſum deus aucupio. &c,

—non ſine crimine luſus:

qoàm *carmine*, malim in eo legere. interdum enim accidit, vt venatores ludo & venationi immoriantur, cominus excipientes venabulo fulmineos apros. Et,

—hac ſoluere noxa
Aſciuere tuo comites ſub numine diuæ

Arma.

Arma porrò inſtrumenta appellat, cũ ſcribit,

Armorum caſſeſq; plagarumq; ordiar æſius.

vocat & armamenta,

—quæ commoda noſtro Armamenta operi.
Oſtendit longè fraudem, atq; exterritat hoſtis:

quidni ſcribendum cenſeam? vt &c,

Tu licet Hæmonios includas caſſibus vrſos?

non vt nuoc ſcribitur, *ſentibus*? &c,

—craſſæq; madeſcere paludes:

non vt in exemplaribus, *modum fecere.* &c, *illis vel ad flatus.* non, *ad fluctus.* Iſta eſſe perexigua ſcio: ſed rudes meo metior modulo, & ex meo ſenſo & captu fingo hîc eos eſſe hæſuros, niſi iuuentur, nec verò inſtituimus eruditos docere, quo-

re, quorum potius vocem audire auemus, sed indoctus promouere. Sed & versus hos stellatos sic distingo,

Imbiberit tanto respondet longior orsu,
Magnum opus, & tangi, nisi cura vincitur, impar.

[Vellera.] Vellera autem non tantùm lanæ sunt, sed vt poetarum audacia est in vocibus tractandis & significatione nouandis, etiam eo nomine censetur pluma:

Tantum inter niuei iunguntur vellera cygni.

[Laquei curraces. Nodus currax.] Laqueos curraces vocat, vt & nos nodum curracem, qui facilè currunt, currenteque nodo illaqueant & nectunt,

Fraus teget insidias, libétius agnoscá, q̃ *reget.*
Prima iubent, pro, primùm iubent dixit, vt Græci πρῶτα, pro πρῶτον. &,
Deus ille an proxima diuo
Mens fuit. non *diuos*, vt excusum est. &,
Arcadium scit fama senem, quem Menalus altor,

nec Minerua, nec Diana fortasse inuitis quispiam leget.

CAPVT XX.

Seneca lib. 22. epist. explicatur & emendatur, Bona comedere, destringere, ἀποξυόμενον, pædagogia, ad aream spectat, Pantomimi.

VIR doctissimus Victorius in Horatiu libro 1. epist. 15. legit, —*non Hercule miror Aiebat, si qui comedunt bona.* eodem modo libro 21. epistol. 121. locutus est Seneca, [Comedere bona.] *Multi bona comedunt, multi amicas habent.* [Destringere bona.] Eadem epistola elegantissimè, destringere est sudorem strigilibus siccare & detergere. vt, inquit, *sudorem, quem mouerunt potionibus crebris et feruentibus subinde distringat.* Et apud Plin. lib. 14. cap. 8. *se destringentem*, est [ἀποξυόμενον.] ἀποξυόμενον, qui strigilibus se defricat, & sudorem sordesq; deterget. Sed scalpellũ adhibere eius libri quibusdam vomicis placet, vocesque confodere vitiosas. Igitur epist. 125. vbi scribitur, *hoc quod in illis bonum est, prædicatione bonum dicitur.* lego, *precario* [Bonum precariò.] *bonum dicitur.* nam bonũ precariò dicit, quod non planè vereq; bonum est, sed quodam tanquam beneficio & indulgentia, quodam concessu & permissu. Mox scribo, *Bonum quidem cadere in mutum animal non potest.* Et huc, *non est in prima fronde*, hodie *fronte* scribitur. Lego epist. 124. [Pædagogia.] *Omnium pædagogia velata facie vehuntur.* sic autem vocatur pueri, qui in delitiis habẽtur, eorúmque multitudo, quorum facies ne Sole fuscaretur iter facientium, operiebatur, & vt ait, velabatur. *Timor*, inquit epist. 123. *pigrum corpus inuadit, & superbam vmbram mers fagina succrescit.* hãc orationem nemo patientibus auribus feret, sed eam accusabit, quicunq; blaterantem fœda scribiligine audiet. Ego igitur sic emendãdum reor. *sub vmbra mers fagina succrescit.* Licet, inquit ibidem Seneca, *epulis & in multa quidem pericula discoctis totum peruersa vigiliæ tempus deducant.* hic ego illud *pericula* non intelligo, & alterius sedem occupare existimo: ac *fercula*, vel *fericula* scribo. certè ex *fericula* deprauatum illud *pericula* ex affinitate & vicinia vocis & soni arbitror. Lego ibidem, *Officiosior meliorq; si quis illum expectat, & lucem primam exuit.* edunt, *quàm si quis*, peruersissimè. dicit enim eum esse officiosiorem, qui ante lucem surgit, lucemque præuenit antelucana vigilia, eam nudat & aperit videtque. Eleganter autem & insigniter epistola præcedente, fruges maturatæ ab eo ad aream spectare dicuntur, quòd flauæ segetes [Ad arcã spectat.] demessę ad aream terendi gratia deportari soleant. *Aliam*, inquit, *cũ flauescit, & ad aream spectat.* Vbi hodie *diurni* editur, reperi in exemplaribus antiquis, *diuidui*. sic enim scribunt, *quanta diuidui laboris obeundiq; concordia!* Hodie edunt, *Mirari solemus scenæ peritos, quod in omnem significationem rerum & affectuum parata illorum est manus:* vbi in antiquis pro *scenæ, saltant*, reperio: ex quo *saltationis* facio. [Pantomimi.] Pantomimi enim & saltatores manus gesticulatione omnia exprimunt & significant. Sequitur mox, *Nemo ægrè molitur actus suos.* ego *artus suos*, scripsisse Senecam adfirmo. facilis enim est molitio membrorũ suorum cuiq;, facilisq; motio & agitatio. Equidem & libri ferè initio libentissimè legerim, *Tanta fit apud illos boni vilitas.* hodie *vilitas* in possessione fundi est. Vbi, *cœna Diali*, legimus: *cœna Attali*, reperimus dilucidè planeq; scriptũ. Sed hæc ex eo libro carpsisse raptim satis sit.

CAPVT XXI.

Dynamera, paredri, catabolici, Achates, Iopas, criniti, cirrati, ramus aureus, Corynæus, Caieta.

EGregius est adolescens Petrus Daniel Aurelianus, & bonis literis ita deditus, vt nihil aliud in delitiis habere videatur: librorum autem veterum tam cupidus, vt bibliothecas omnes peruestiget, & aliquid semper in lucẽ proferat, & libros vetustate sepultos velut rediuiuos hominũ lectioni reddat. Is nuper mihi nescio quas Fulgentij expositiones morales in Maronẽ commodauit, nimis illas quidem multis in locis affectatè exquisiteq;, vel potius ineptè & putidè, excogitatas: interdũ tamen non inutiles. Eo ex libro quædam excerpsi, quæ huic delegabo chartæ. *Nec illa*, inquit, *quæ Dardanus in Dynameris, aut Battiades in paredris, aut Campester in catabolicis infernalibusq; cecinerunt.* [Dynamẽra.] Dynamera Medici vocãt siluam & materiam medicinalẽ, qualis conscripta à Dioscoride est, & à Nic. Myrepso. Talẽ & ipse Dardanus in Magia tradiderat: certis enĩ rebus Magi ad sua veneficia egent. [Paredri.] Paredri spiritus sunt mali, Geniiq; improbi, q alicui tanq̃ semper assident, & familiares sunt. Catabolici infames quoq; sunt, infaustiq; Genij, q eũ in quo sunt, sæpe prosternũt deiiciuntq; per furorẽ; Tertul. de Anima, *Scimus etiam Magiæ licere explorandis occultis per Catabolicos & Paredros, & Pythonicos spiritus.* [Achates.] Achatem, quem à gemma nomen habere

habere censebant, ab ἄχος & ἔθος, id est, à consuetudine dolendi deducit, armigerumq; Æ-
Iopas. neæ fuisse dicit. Iopas etiam ei, quasi Siopas, intelligitur à taciturnitate & silētio: ego à voce suaui & florida nomen impositum crede-
Crinitus. bam, in qua inesset violæ notio. Qui & crinitus est, quia & cytharœdi, vt formosiores viderentur, comam nutrire & colere studiosè solebant, vt & pueri. Martial. lib. 12. epigr. 49.

Crinitæ Line pædagoge turbæ.

qui & cirrati ideò dicuntur à Persio satyra 1.

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas?

Sed & lautiores ministros & formosiores crinitos habebant: Seneca, *Nam si pertinere ad te indicas quàm crinitus puer, & quàm pellucidum tibi po-*
Ramus aureus. *culum porrigat, non sitis?* Quod autē de ramo aureo dixit, libet adscribere: nam non iniucundum est, nec inscitum. *Ramum aureum (loquitur Maro) pro scientiis posuimus memores, quia mater mea Ramum se somniauit genuisse: & Apollo cum Ramo depingitur: nam ideò & ramus dictus est ἀπὸ τῆς ῥαβδώσεως, id est, à scriptura, sicut Dionysius in Græcis articulationibus memorat. At verò aureum quòd diximus, claritatem facundiæ designare voluimus, memores Platonis sententiæ, cuius hæreditatem Diogenes Cynicus inuadens, nihil*
Corinçus. *ibi plus quàm auream linguam inuenit.* Quem Corinçum in Marone legimus & appellamus, Carmæum vocat, & à χαρᾷ deriuat, si huius riui deductio impia fortè probari potest. Adfert & pulcherrimum Epigrammation Porphyrij de homine, qui secunda fortuna elatus tantos spiritus sumpserat, vt vix ferretur: quod & subscribere visum est,

Auxilium fortuna tibi res perfida Quinte
Attulit, & fronti grande supercilium.
Nam, vt aliud credā, puteū puto te prope Quinte,
Quo magis altus enim es, hoc mage despiceris.

Caieta. In explicanda quoque Caieta, quàm subineptè, vt coarctricem ætatis interpretatur: ait, apud antiquos Caiationē fuisse puerilem cædem: vnde, inquit, & Plautus in Cistellaria comœdia ait,

Quid tuam amicam times ne te manulea caiet.

Illud verò mirandum, quòd vbi libro septimo legimus Faunum, Caunum videtur legisse, interpretaturque καμνόντα, id est, vt ait, laborantem sensum. Vt & Maticam Nympham, quasi mermicam, id est, cogitationem, a μεριμνᾶν. Sed satis hæc sint, quæ velut ex libro decimata, huic schedæ commisimus.

CAPVT XXII.

Garamantes extremi, iuuctus Romans quibus exercebatur, custodem habebat iuuentus, euocatio, classes, classica, patratus, Fauonij nomen.

QVædam non tam ex sensu meo quàm aliorum explicata hic adscribam: vt ex Isidori lib. 9. quòd enim secus quā quisquam putaret, quædam enarrat, nec tamen inerudi-tè nec inscite, digna putaui, quæ hic referrem: neque enim eius contemnenda mihi videtur auctoritas. hîc tamen meam non adstringo fidem, nec confirmo verum esse, quod ille sentit, tantùm commemoro quid ei videatur. interpretationi, qui volet, fidem adiūgat & detrahat. Illud igitur Maronis 8. eclog.

—aut extremi Garamantes. Garamantes extremi.

exponit, Extremi, quia sæui, & à consortio humanitatis remoti. quæ vt accersita sit explicatio, vera tamen videtur, & poetæ voluntati consentanea. Illud quoque 7. Æneid.

—& primæuo flore iuuentus
Exercentur equis:

sic ab eodem explicatur, *Romanæ militiæ mos fuit* Iuuētutis Romanæ exercitia, & custodes. *puberes primo exerceri armis: nam sextodecimo anno tyrones militabant, quò etiam solo sub custodibus agebāt.* Quæ etiam verba apud Seruium in 5. Æneid. extant, atq; subscriptorem Isidoro non leuem Grammaticum præbent. De custodibus illis scribitur a Marone 5. Æneid.

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli.

Et Cicero pro Cœlio, *Eademq; erat, si statim mereri stipendia cœperamus, castrensis ratio, ac militaris, qua in ætate nisi qui se ipse sua grauitate & castimonia, & cùm disciplina domestica, tum etiam naturali quodam bono defenderet: quoquo modo à suis custoditus esset, tam infamiam veram effugere non poterat.* Scribit idem Isidorus de euocatione, *Euocatio dū ad subitū bellū* Euocatio. *non solum milites, sed etiam cæteri euocantur.* vnde Consul etiam solebat dicere, *Qui Rempublicam saluam esse vult, me sequatur.* Hoc fortasse ad explicandum pertinet, quod à Cicerone Oratione post reditum in Senatu ita scribitur, *Quid magnificentius, quid præclarius mihi accidere potuit, quàm quòd illo petente, vos decreuistis, vt cuncti ex omni Italia, qui Rempubl. saluam vellent, ad me vnum hominem fractum, & propè dissipatum, restituendum & defendendum venirent? vt qua voce ter omnino post Romam conditam Consul vsus esset pro vniuersa Repub. apud eos solum, qui eius vocem exaudire possunt, eadem voce Senatus ex omnibus agris, vicis atq; oppidis ciues, totamq; Italiam ad vnius salutem defendendam excitaret.* Hic autem ter omnino Cicero Consulem hac voce, Qui Rempubl. saluam esse vult, me sequatur: vsum, nisi fallor, dicit. *Classibus hic locus:* Eodem in libro Isidorus de exercitu pedestri potius quàm de nauali interpretatur, vt & Seruius. Isidori verba sunt, *Classes dictæ propter diuisionem* Classes. *exercitus, qui postea manipuli dicti sunt, vnde & Virgilius 2. Aeneid. Classibus hic locus. nam postea Classica* Classica. *nauium dicta.* Classes igitur apud Maronem manipulos intelligit: quæ sententia non est improbanda. Ait idem, *Patratus est rei venereæ con-* Patratus. *summatio. Lucretius, Et benè patratio patrum.* significati locus videtur è libro 4. in quo hodie legitur, *Et benè parta patrū.* sed, *benè patra patrum*, pro *patrata* turpiculo sensu videtur legisse. Illud quoque in transcursu admonebo Fauonij no- Fauonij nomen. men quo quidam ætate Ciceronis, Catonis imitator vocabatur, Isidoro auctore, esse nomen eius, qui spurius esset natus incerto patre: quòd animalia quædam sponte, Fauonio spirante,

ſpitante, concipere cenſerentur: quæ res cauſam attulerit nomini. Hoc cùm in eodem Iſidoro reperiſſem, non indignum adnotatu iudicaui, & huic paginæ inſerui.

CAPVT XXIII.

Virgilius lib. 1. & 2. Aeneid. explicatus, aræ propitiæ nouem, equi Neptuni hippocampi, coſta, ἐγκοίλια, ἄκανθος, æs.

Lirtus arare credamur, q res tenues & plurimis fortaſſe notas perſequamur ſedulò, & dum iuuare ſtudemus, fortaſſe retardare ſtudia melius aliis vacatura exiſtimemur: animo tamen noſtro morem geremus. E Virgilij 1. & 2. quædam explicabimus non admodum obſcura, non tamen omittenda,

—ſpumas ſalis ære ruebant:

id eſt, mare roſtra nauium, quæ ærata erant, ſecabant. vnde,

Quot prius æratæ ſteterant ad littora proræ:

à Marone lib. 10. Æneid. dictum eſt. Quòd autem ſcribit,

Saxa vocant Itali, mediisq; in fluctibus aras.

Aræ propitiæ nouem. Aræ fuerũt propitiæ nouem inter Sardiniam & Africã, celebres icto ibi inter Afros & Romanos fœdere. de quibus lib. 8. Lucanus,

—anguſtus aris
Victoris Libyco pulſatur in æquore ſaxum
Tarpeiis.

Quo quidem è loco conſtat, ſaxa illa magna religione & veneratione fuiſſe culta. Cùm autem ſcribit de Neptuno,

Flectit equos curruq; volans dat lora ſecundo:

Equi Neptuni hippocampi. equos Neptuni intelligo hippocampos, qui priores pedes habeant, poſterioribus careãt, ſed pontum legant & narent: quod teſtimonio optimi poetæ Papinij comprobabimus, libro 1. Achill.

—& triplici telo iubet ire iugales:
Illi ſpumiferos glomerant à pectore fluctus,
Pone natant, delentq; pedum veſtigia cauda.

at verò, *—imq; ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos:* eſt, recedentes, in receſſum remotos. vt, *in reducta valle*, apud Flaccum epod. 2. od. id eſt, recedente:

—nec iam exaudire vocatos:

eſſe puto, nec iam viuere: viuis enim ſenſus audiendi eſt, non mortuis.

Non metus officio, ne te certaſſe priorem
Pœniteat:

legendum cenſeó, nõ vt obrepſit in libro: *nec te certaſſe*: hoc ſenſu, Equidem non vereor ne te pœniteat prouocaſſe beneficiis Æneam. Æneid. lib. 2.

—ſectaq; intexunt abiete coſtas:

Coſtæ. cũ ſcribit, coſtas eſſe puto interiora quædam ſtatumina, quibus laterũ compages & coaſſatio nitebatur, quales in naui coſtas videmus: ἐγκοίλια. Græci ἐγκοίλια vocant. & apud Perſium ſaty. 6.

Coſta ratis laceræ. Plin. lib. 13. cap. 9. *nec minus ſpina celebratur in eadẽ gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſſima nauium coſtis.* Ea ſpina ἄκανθος à Theophraſto appellat. ἄκανθος.

Amplexæq; tenent poſtes atq; oſcula figunt:

hoc faciunt mulieres, quæ ſe in captiuitatem abreptum iri ſuſpicantur, ſeque procul auectum iri in Græciam, ac Troiam relicturas. qui enim domum ſic deſerebant in perpetuum, limina ſalutare ſolebant. Quod & Charinus adoleſcẽs apud Plautum in Mercatore facit, aliò proficiſci peregrè in perpetuum deliberans, mutato domicilio, verſoque ſolo. Sc. Limen ſuperũm.

Limen, inquit, ſuperum & infernum ſalue, ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo mea domo patria pedem. Ibidem Maro,
Ardentes clypeos atq; æra micantia cerno.

cùm eſſet cæcus Anchiſes, hunc verſum Æneę criti ci attribuere malũt: ſed, quamuis cæcus, ita vt in conſuetudine ſolemus, potuit Anchiſes loqui. nam obliti ſui plerunque cæci ea dicunt, quæ videntium ſunt: pauorq; ita mentem conſternarat eius, vt ſi putaret videre, quæ metuebat. Æs autem more poetarum Græcorum, pro ferro vſurpauit, vt & in illo verſu, eiuſdem libri, Æs.

Exultat telis & luce coruſcus ahena.
Viſa mihi ante oculos & nota maior imago:

Iam ex magnitudine deã eſſe ſignificat. Diis enim & deabus, quod alio obſeruamus loco, ampliorẽ formam attribuebant: vt Æneid. 4.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Hæc & tyrocinia ſunt, & humili minimeque ambitioſo ſermone ſcripta, pro quibus nauci non daret ſuum Afranius, vt ait Auſonius.

CAPVT XXIIII.

Horatius explicatur libro 2. epiſt. 1. Albanus mons in quo Muſæ colebantur, Ioue iudicat æquo, ſiliquæ, Siluanus, Genius, Saturnius Verſus.

QVeritur Horatius lib. 2. epiſt. 1. ab hominibus non ſatis æquis elegantia ſcripta non alia de cauſa improbari, quàm quòd recentia ſunt: alia inelegantia hoc ſolo nomine cenſeri, quòd antiqua: atque ita videri ea dicit diſerta, vt non deſit qui propè ea

Dictitet Albano Muſas in monte locutas.

Albano in monte Muſæ loquutæ. vbi ſanè ambigitur, cur Albani montis mentionem fecerit. ingenioſum enim & intelligentem poetam nõ eſt veriſimile, iſtud de nihilo loquutum. Ego verò exiſtimem, cùm in Helicone Bœotiæ monte Muſæ colerentur, & Pimpleo & Pieria montibus, illiſque è locis à Græcis poetis ſæpe inuocarentur: ſed & à Latinis: Horatium in medio Latio Latinis Camœnis Albanum montem conſecrare voluiſſe, qui Ioui Latiali & aliis diis ſacer erat, vt Latinorum ille eſſet Helicon. ac vt melius quod ſentio, explicem: cùm videret monticolas eſſe Muſas, Muſarum Latinarum ſe-

dem voluit in medio Latio esse tumulos Albanos, vbi communia sacra Latinorum celebrari solebant.

—sufert, inquit idem,

Pacuuius docti famam senis: Accius alti:

sed quónam id obsecro sensu? equidem video quod in promptu se ostendit, Pacuuium doctum iudicari, Accium grandiloquum: sed in recessu aliud latere suspicor. vt enim Afranium Menandro, Plautum Epicharmo comparat: sic videtur dicere Pacuuium Euripidi similem, qui scenicus philosophus dicebatur: Accium Sophocli, cuius cothurni sublimitas ab omnibus celebrata est. Est igitur doctus senex fortasse Euripides: altus senex, Sophocles. *—Ioue iudicat æquo*, qui rectè veréque iudicat. quibus enim dij irati infensique sunt, iis mentem & iudicium adimont, vt antiquitas credidit, & malè iudicantibus mentem ablatam existimabant à diis.

Ioue iudicat æquo.

Iniustè totum ducit venditq; poema:

Ducit, vendit'que.

hoc traductum esse suspicor à venaliũ seruorum familiis, vel à mangonibus doctum, aut mangonũ ministris, solerter & scitè emptores adlicientibus ad venales, quos ducebãt. nam pulchriora mancipia reliquum ducebant gregem, & vendibiliorem reddebant: & deformiores plerunque serui accessionis loco pulchris, qui vendebantur, cedebãt. Huc & illud Ciceronis facit, lib. 7. fam. epist. 5. *Accedit etiam quod familiam ducit in iure ciuili singularis memoria.* nisi si quis putet à seruis illis sumptum illud Ciceronianum, qui præsunt familiæ opus facienti rusticum, eamque ad opus ducunt.

—viuit siliquis & pane secundo, quòd ait, vel de leguminibus, siliquas dixit: vel fructum quendam vilissimum, quem Græci [illegible] vocant, intellexit. quæ est Lambini sententia. vt in Euangelio D. Lucæ, cap. 15. [illegible] quod ostendit omnium cibũ vilissimum fuisse. Similis est apud Persium locus saty. 3.

—siliquis & grandi pasta polenta.

Porrò cùm ait:

Tellurem porco Siluanum lacte piabant.

Siluanus.

rusticos priscos ait coluisse ferias rusticorum numinum, vt Telluris agriculationis parẽtis, & Siluani tutoris Fauni & siluarũ præsidis & pastionis. nam in siluis pecora habebantur, & eorum lacte piabatur colebaturq;. Illos etiam suos coluisse natales significat, cùm scribit,

Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Genius breuis horæ memor.

nam de natali scribit Persius 2. satyr.

Funde merum Genio.

Genius breuis huius nostræ ætatis, quã transigimus memor custos est: præest enim nobis, nosq; tuetur. ita non solùm ei deæ, quæ alimenta suppeditabat, & deo, qui pecus procurabat: sed etiam Genio, in cuius erant tutela pij gratiq; mortales, rem diuinam faciebant. Verumenimuerò *—numerus Saturninus* versus, vt ait Asconius in 2. Verrinam, senarius est hipercatalecticus: vt,

Saturnius versus.

Dabant malum Metelli Næuio poetæ.

quod ideo addidi, quia interpretes, qualis versus fuerit Saturnius, Pythagorico quodam silentio tacent.

CAPVT XXV.

Horatius lib. 2. epist. 1. explicatur, demittere nummum, incerti oculi, aulæa premuntur, æditui, Chœrilus.

QVOD in Horatio scribitur,

Gestit enim nummum in loculos demittere.

demittere emendatius, vt opinor, erit: nummi enim in crumenam demittuntur, cùm in eam descendont. cùm autem ait, *—ad incertos oculos* migrasse voluptatẽ: qui incerti sunt oculi quæritur, & ab Academicis accessunt interpretationem multi, fidem sensibus detrahentibus & cohibentibus assensionem: Ego incertos potius oculos crediderim, qui variis rerũ spectaculis capiũtur, & hoc & illud auidè intuentur, & voti sui incerti sunt, neq; constanter vnam aliquã speciem, qua fruantur, probant, sed multiplici varietate rerũ diuersarum delectantur, atq; gaudent. Illud autem,

Demittere nummum. Incerti oculi.

Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas:

hanc habet opinor significationem, Eousque comœdiarum, fabularum & tragœdiarum actionem placere, dũ spectacula choragij magnifici spectatorem delectant, triumphũ propè imitantia pompæ, & ferculorum elegantia: non enim solent in theatro triumphari, sed ludis theatralibus eximio apparatu ornamenta rerum preciosissimarum, aut raritate visendarum traducebantur, & ludis scenicis addebantur. quod quidem choragium superuacaneum obesse actioni fabularũ plurimum dicit Horatius: vt Spectator in diuitias pompæ intentus, & in ornamẽta, & strepent plaudensque non audiat auctorem. Hac de re sic libro 7. famil. epist. 1. ad Marium Cicero scribit, *Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clitemnestra? aut in equo Troiano tria millia creaturarum? aut armatura varia peditatus equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.* Ergo premuntur aulæa, cùm humi strata sunt in scena, dum aguntur fabulæ: acta fabula tollebãtur Donatus, *Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam vsq; perlatus*. Cicero Orat. de Mimo acto, *Scabella concrepant, aulæum tollitur.* Maro quoque 3. Æneid. ita scribit,

Aulæa premuntur.

Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Premi ergo aulæa dicit, quæ occupata sunt. nec vt Porphyrio in hũc locum dicit, cessant, sed impediuntur. Æditruos autẽ virtutis belli domiq; spectatæ vocat poetas, vt celebratores virtutis & cultores, qui eam suis carminibus decantant. Æditui igitur sunt cultores, vt [illegible] & [illegible]. nam cùm alij fortasse deum aliquẽ eximiè colunt, tũ vel potissimũ æditui eius & sacerdotes præter cæteros, id faciunt: nec alioqui parua cultus pars in æde tuenda, cen-

da, censenda est. Enimuero illud, ead. epistol.

Discit cum citius meminitq; libentius illud
Quod quis deridet:

non de malo poeta accipio & agnosco, qui cũ malè iudicet, ea potius amplectitur & recordatur, quæ alias derideat: sed de auditore & lectore, qui quod derideat, citius discat & meminerit libentius, quàm quod probet. ac sic constituo, Quis quod deridet discit & meminit libẽter, vt si quid ridiculum & ineptum sit in poemate: vt Augustus nõ debeat optare suũ à malo poeta nomẽ decantari, ne ille poetæ officio, & pingui ineptoq; eius munere, nõ tam ornetur, quam dedecoretur. Imò verò ipse, qui illo poemate cantetur, cum poemate deferatur ad aromatarium in vicum vnguentarium: qui erat in regione fori Romani: vt ex ineptis illis chartis inuolucra & penulæ aromatum fiant. Non est autem dubium quin

Chœrilus

Chœrilus per œ scribi debeat, quem Thucydidis & Herodoti ætate floruisse narrant: & Atheniensium de Xerxe victoriam versibus illustrasse, in singulosq; versus totidem nummos aureos accepisse ab Atheniensibus, facto etiam decreto, vt cum Homero legeretur. Aut igitur quod Athenienses fecerunt, tribuit Alexandro Horatius: aut alter Chœrilus etiam fuit, qui res Alexãdri carmine complexus est, & ab Alexandro Atheniensium factum imitante, singulis in versum philippeis aureis donatus sit.

CAPVT XXVI.

Horatius libro 2. epist. 1. explicatur, Hercules gladiatorum præses, vt Pan pastorum, rude donati gladiatores ferro non dimicabant, piacula, purè loti, vitium fugere, Iani duo, auspicium facere.

Hercules gladiatorum præses.

Pan pastorũ præses.

VEianius Horatianus gladiator lib. 2. epistola 1. arma sua, arte depugnandi relicta cõsecrat Herculi, vt existimo, quòd Hercules gladiatoribus & omnibus corpus exercentibus præesse existimaretur. Sic fistulam Pani eius repertori pastores consecrabant. Eũ Veianium multarum palmarũ gladiatorem fuisse antiqui interpretes prædicant. Sed id non mihi satis ex Horatij verbis liquet, scribentis,

Ne populum extrema toties exoret arena.

quæ verba significant, eum, qui fortasse pugnacissimus fuerat & nobilissimos, misericordia populi ne iugularetur in arena sæpè precariò seruatum. ne igitur vitam sæpius impetrare cogeretur, armis ab aduersario victos, ipse sibi rudem furtim dedit, artemque desiit.

Rude donati.

Rude autem donati gladiatores iam non cogebantur ferro dimicare, sed rudibus tantùm batuere. Ludis autem includebantur familiæ gladiatoriæ: quales erant, Æmilius ludus, ludus Mantuanus, & ludus Gallicus.

Quid verum atq; decens curo,

cùm ait, se philosophiæ vtriq; operam dare, declarat, & ei, quæ in contemplatione posita est, verumque inquirit, & ei, quæ mores confingit, & officia præscribit, quæ temperatione decori & moderatione continetur. At,

Ter purè lecto poterunt recreare libello:

Piacula.

hic purè lectum libellum dicit, quem qui legit, se aqua purificauit, ea castimonia ad legendum accedens, vt si rem diuinam esset facturus: vnde & piacula dixit. Sunt enim propriè hostiæ aut libamẽta, quib. aliquid luitur & expiatur, expurgaturq; fraus aliqua & scelus.

Purè loti.

Vitium fugere.

Sic & purè loti, à Festo dicũtur sacrorum causa mundari aqua, & casti. *Virtus*, inquit, *est vitium fugere*. Vitium fugere non est postrema laus, & virtutis pars est, virtusque adeò censetur, vt Sapientia iam quædam est, carere stultitia.

Cui sit condicio dulcis sine puluere palmæ?

id est, cui liceat sine puluere palmã adipisci.

—hæc Ianus summus ab imo Perdocet.

Ianus, summus & imus.

In regione fori Romani duo Iani erant ad arcum Fabianũ, vt ait Victor, incrustati & adornati signis, superior & inferior: celebris mercatorum locus & fœneratorum: apparetque spatium inter illos duos Ianos superiorem & inferiorem, vocatum fuisse Ianum medium. vt Ianus summus imusq; appellatus ideo sit, quod & medius esset. Horat. lib. 2. saty. 3.

—postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est.

Cic. lib. 2. Offic. *Commodius à quibusdam optimis viris ad Ianum medium sedentibus.* Iterum 6. Philip. *Ianus medius in Antonij clientela sit?*

Læuo autem suspensi loculos tabulamq; lacerto, cùm ait, monstrat Romanos numerandi artem præcipuè sequi & ediscere ob auaritiæ studium, gerereque tabulam calculatoriam, & loculos calculis refertos, vt in abaco in promptu rationes expediant. Idem in Arte,

Filius Albini si de quincunce remota est
Vncia, quid superat?
—præsens hortatur & aptat,

in vetusto legi libro, quod nõ minus probandum quàm *optat*: immò verò commodius habendum, quòd plus est instruere, & informare præceptis, quàm optatis & votis prosequi.

—cui si vitiosa libido Fecerit auspicium,

Auspiciũ facere.

valet, Si libido ei suaserit. ab auibus autem ductum, quæ auspicium faciunt, & mouent vt aliquid agamus aut non agamus, vt vetustas credidit. Festus, *Auspicium faciunt*. Plautus in Sticho, Sc. Libros inspexi.

Augurium hoc facit Epignomus.
Ad summum sapiens vnus minor est Ioue,

cùm, inquit, declarat esse philosophiæ incumbendum, qua paratur sapientia, quæ vni Ioui cedit, & omnibus aliis maior est. Est autem philosophiæ finis comparatio & adeptio sapientiæ.

Præcipuè sanus nisi cum pituita molesta est,

quod iocatur, sic accipio, sanum esse sapientem maximè suorùm, quia Philosophorum sapiens, pannosus, malè vestitus, interdum al-

get hibernis mensibus, pitoita tentatur frigore contracta. nam sapiens si algebis, nō solùm tremes. sed etiam pituita laborabis. Nō deest qui βλεννώδη & βλακώδη, id est, mucosum & stupidum & stultum & ineptom explicet. Sed in priorem sum propensior senteotiam.

CAPVT XXVII.

Horatius libro 1. epist. 2. & 3. explicatus, curare cutē, cuticulam, pelliculam, comportare, συγκομίζειν, res comportatæ, inuidia, ampullari, ληκυθίζειν, Lais.

Curare cutem. HOratius libro 1. epist. 2.

In cute curanda plus æquo operata iuuentus,

cùm dicit, cutem corpus intelligit: vt χρόα & χρῶς apud Græcos curem & corpus declarant. Ita autem intelligere Horatium, ex Homero Odyss. 13. notum est: apud quem Phæaces & proci Penelopæ genio indulgent, corpusque luxuriosè epulis curant: etiam illi Demodoci, hi Phemij modis & cythara sese oblectant. quod inrellexit Horatius, cùm,

Ad strepitum cytharæ cessatum ducere curam.

elegāter, vt nihil suprà, scripsit: nam ad Phæaeas & procos referendom esse arbitror. Vt autem curare cutem: sic & curare pelliculam di-

Curare pelliculã. xit Horatius libro 2. satyra 5. *Pelliculam curare iube.* id etiam ex eo, quòd qui benè habiti & benè pasti suut, eorum cutis nitet curataque videtur,

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises.

vt enim coriarij arte, alura vel corium curatū pulchrius & politius est: sic pulchrior & nitidior cutis obesorum ac bene habitorum curata, viderur fuisse. *—atqui*

Si noles sanus cures hydropicus,

quòd ait, puto hanc continere sententiam; Si noles expergisci dum sanos es, & capessere studium philosophiæ, quæ animi medicina est: cures vt hydropicus, & graui laborās morbo, expergiscaris. vel potius, Si nō vis te seruare dū sanus es: velis hydropicus: & cures, vt te serues. Sed Porphyrio planè aperteque legit, *curres*. quod & probabile est: ac tum *noles* in futuro legendum erit: quod vidit Lambinus.

Comportare. συγκομίζειν. Res comportatæ.

Si comportatis rebus bene cogitat vti,

more Græco id videtur dixisse, apud quos συγκομίζειν, quod est comportare, significat, fruges colligere: & συγκομιδὴ est fructuum collectio. itaque hic res comportatas appellat repositos & conditos fructus.

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni

Inuidia. *Maius tormentum:*

Phalaris, Agathocles, Dionysius Sicilæ tyranni molta inuenere atrocissima tormēta ad homines cruciandos & excarnificandos: sed nollum est quod crudelius torqoear animum, q̄ inuidi hominis contubernalis & tabifica inuidis. *—ceruinam pellem latrauit in aula:*

sic ad sectādas feras venatici caruli consuefiebāt in aula dominorum leporinis & ceruinis pellibus ad venandum, vt odore & colore imbuti, in syluis, eas feras appeterent. Quiddam est in Gratiano non dissimile,

Sed præceps virtus ipsa venabitur aula.

Epistola 3. eiusdem libri,

Fastidire lacus & riuos ausus apertos:

cùm air, Titium imitari aosum esse Pindarum dicit, quem tamen inimitabilem putat, consueta tractare poemata aspernatum. latent enim plerunq; foutes, à quorum capite riui in apertum exeunt, qui & in lacus sparguntur, cū dilatantur: ad fontem igitur cum dicit maluisse venire, quàm è populari lacu & publico riuo haurire. Sic lib. 1. saty. 4.

Gestiet à furno redeuntes scire, lacuq;.

Quod aorem *ampullatur* dicit, id verò facit Græcorum æmulatione, qui ληκυθίζειν dicunt, quod est rumida vti oratione. uam λήκυθος ampulla est olearia, quæ prætumida est: vnde & Lais, quia buccis erat tumentibus, πρὸς ταῖς γνάθοις λήκυθον, habere dicebatur. *—moueat cornicula risum.* Ampullari. ληκυθίζειν. Lais.

hic corniculam vocat, quem Græci κολοιὸν, id est graculum appellant. Huius fabulæ Æsopicæ sic meminit Themistius, καθάπερ τὸν κολοιὸν περιτιθέντα ὁ μῦθος τὰ πτερὰ ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ κάλλους ἀλλότρια αὐτῷ περιθέμενον κόσμον χάριν τοῦ οἰκείου καὶ συγγενοῦς, id est, Quemadmodū fabula corniculæ plumas circundat in pulchritudinis certamine alienum sectāti ornamentū sui & proprij inopia.

CAPVT XXVIII.

Virgilius lib. 7. explicatur, mare quando albescit, & quando nigrescit, & quando purpureum apparet, conuexus, Ditis spiracula χαρώνεια, πλουτώνεια, Vorago, falcati enses, falces falcarij, galea.

MAronis comparatio est 7. Æneid.

Fluctus vti primo cœpit cum albescere vento, Mare albescit, nigrescit.

non inani strepitu verborum ad ambitionem effista, sed è rerum natura sumpta: nam cùm increscente crebrescenteq; vento incipit mare paulum turbari & misceri, partes eius quæ non mouentur, albescere videnrur & vernare. quod ab Aristotele relaium est, reddira causa, vltima qoæst. 23. sect. alioqui cùm inhorruit, nigrescit. Proinde Maro scribit libro 5. Aeneid. *—fluctuq; atros Aquilone secabat.*

sed & purpureum mare videtur, cùm elati fluctus inclinatione obumbrantur, vt Aristoteles refert. Sed & in tranquillitate Sole collustrarum albescit, variisq; deniqoe coloribus viderur imburum & tinctum, pro lucis & tenebrarum admixtione & appulso. Quocirca scripsit in Academicis Cicero, *Mare illud, quod nunc fauonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur: nec tamen assentietur, quia nobismet ipsis modò cæruleum videbatur, mane flauum: quodq; nunc quia à Sole collucet, albescit et vibrat, dißimileq; est proximo ei continenti.* quo quidem in Ciceronis loco Non. Marcellus *rauum* legit, flauumque explicat. Aeneid. 7. *—cœli conuexa per auras:* Flu ... pur

pio

Côuexus. pro conuecta interpretor, quamuis repugnet Seruius. vt 4. Georg. dixit Maro,

Vsq; coloratis amnis deuexus ab Indis.

Ditis spiracula. χαρώνια. pro diuectus. *Spiracula Ditis*, sunt quæ à Græcis χαρώνια vocãtur, quo nomine censenrur fauces subterraneę tetrum exhalantes odorem & pestiferum, ex quo Ditis fauces existimabantur, quales fuêre nô procul Trallibus. Strabo lib. 14. ἔστι δ' ἐν τῷ πλουτώνιον ἔχον καὶ ἄλσος πολυτελὲς καὶ νεὼν πλούτωνός τε καὶ κόρης καὶ τὸ χαρώνιον ἄντρον. lib. 13. πλουτώνιον appellat Strabo, cũ de Hierapoli oppido Phrygio loquitur: cùm etiam eo verbo templum Plutonis significetur, τὸ δὲ πλουτώνιον, ἐπ' ὀφρύι μικρᾷ ... ἄορνον [illegible]

πλουτώνιον

——ruptoq; ingens Acheronte vorago,

Vorago. cùm scripsit Maro, intellexit illam voraginẽ ab Acherôte erumpere, & eius quandam eruptionem & exæstuationem esse: expressitque quod ab Homero dicitur, ἀνέβραχε, vt lib. 2. Iliad.

[illegible]

Falcati enses. *Falcati cominus enses*, apud Maronem sunt enses curui, quos Græci harpas vocant, qualem tribuunt Perseo poetæ, qui etiam falces vocantur. Higinus lib. 2. Astron. poet. de Perseo, qui falcem tenere dicitur, quo telo Gorgonem interfecit: inde Falcatij apud Ciceronem in Catil. 1. sunt vocati. ab hoc genere ensis falcati.

Falces. Falcatij.

Cui triplici crinita iuba galea alta Chimeram.

Galea. Galeam dixit eam, quam Græci φάλαρον, quæ tres habet conos & lophos, tresque cristas.

CAPVT XXIX.

Virgil. lib. 8. Aeneid. explicatur, mineruial, minerua, tenuis minerua, Pallas turbata, calcei Tusci, Vulcani officina vbi, quadrupedare, porcus & porca.

Mineruai VT mineruai precium est & merces, quæ persoluitur doctori, qui nos aliqua arte erudiit: sic & minerua, cùm scribit Maro libro 8. Æneidos,

Minerua

——cum fœmina primùm
Cui tolerare colo vitam, tenuiq; minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes.

atque hæc quidem interpretatio auctorem laudat Seruium. vide tamen ne Minerua pro arte dici & accipi hic possit. nam tenuis ars lanificij meritò dici potest, quæ non multum quæstus adfert: vt boni consulendum sit, si ea te toleres. Fulmẽ Iouis trifidum pingebatur, eiusque cuspides, radij dicebantur. Maro,

Tenuis Minerua.

Tres imbris radij. *Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ.*

Apollonius de Fulmine,

μῦθ' ἀκτῖνι [illegible]

Quam turbatam Palladem intelligimus, cùm scribit Maro,

Turbata Pallas. *Aegidaq; horriferam turbatæ Palladis arma?*

nam pace Seruij non putem turbatæ pro turbantis dictum esse. Turbatam igitur intelligo, ad bella concitatam. turbati enim sumus, cùm bellum capessimus. Hinc illud eiusdem libri, in principio,

Extemplo turbati animi, simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium: sæuitq; iuuentus
Effera. Et,

Tyrrhena pedum circundat vincula plantis

Calcei Tusci. dicit, quòd calceos Tuscos primùm Senatores, deinde & milites gerere soliti sint: nam olim Hetruria multis artificiis & elegantia multa floruit: vt refert Diodorus: & quemadmodum Tuscanicum quoddam ædificij genus imitati sunt Romani, sic verisimile sit, eos calceatum æmulatos.

Insula Sicanium iuxta latus Aeoliamq;
Erigitur Liparem fumantibus ardua saxis.

Lipare Vulcani officina. his versibus vna Vulcaniarum insularum nomine Hiera describitur, quæ sacra Vulcano est, colle in eo nocturnas euomente flammas. hac in insula scribit Maro 8. Æneid. Vulcani officinam esse.

Quadrupedare. *Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.*

Quadrupedare, de quadrupedibus dicitur. Plautus in Captiuis, Sc. Iupiter supetme.

Qui aduehitur quadrupedãti crucianti Canterio.

Porcus. Porcus. *——& cæsa iungebant fœdera porca.*

adnotant Grammatici porcam dixisse Maronem pro porco. quibus non assentitur Suetonius, qui in Claudio, cap. 25. scribit, *cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa ac vetere fecialium præfatione adhibita.* Liuius fauet Grammaticis, qui libro 1. in fœdere porcum saxo silice feriri dicit. In hoc igitur inter auctores variatur, vt reor, quòd porcus in rebus fecialium scriberetur: quod vocabulum etiam de fœmina dicitur: alioqui non scripsisset Cicero 2. de Legibus, *Porco fœmina piaculum dare.*

Tempora naualí fulgent rostrata corona:

de bello Siculo, quod cum Pompeio gestum est. Sic explicat hunc versum Paterculus, *insigne coronæ classicæ, quo nemo vnquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit.*

Conuulsum remis rostrisq; tridentibus æquor:

legendum esse, & lege versus intelligimus, & veterum triremium pictura, in quibus rostra trifida videntur.

CAPVT XXX.

Tæniæ, fasciæ, Veneris templum in Papho, Iupiter omnia faciebat nutu & renutu, numen, pecten, Amazonius.

Tæniæ. Fasciæ. NON abs te est, quod Maro lib. 5. scripsit,

Puniceis ibant euincti tempora tænis.

sed è consuetudine coronarum sacrorum certaminum, quibus fasciæ addebantur: quæ & tæniæ & lemnisci dici possunt. id auctore Theocrito, cuius, vt opinor, testimonium nemo improbabit, adfirmare possumus, sic scribente in Pharmaceutria,

ἕρπεν δ' ἴχνη λαιμῶν [illegible]
πάντοθι πορφυρέοισι περισφίγγων ταινίαισι.

populeam enim coronam dicit fasciis vndiq; implicatam. Quàm augustum esset in vrbe Paphi Veneris templũ, ex eo intelligimus, q. ibi centum aras fuisse lib. 1. Æneid. scribit. etsi enim ad augendum magno est visus numero, tamen ex eo coniicimus loci & sanctimoniam & amplitudinem. *Veneris templum centū aras habēs.*

—vbi, inquit, templum illi, centumq; Sabæo
Thure calent aræ, sertisq; recentibus halant.

nec tamen ex amplificationis licentia, sed historiæ fide, certoque & pleno numero Papinius accepisse videtur, cùm lib. 5 Theb. scribit,

Illa Paphon veterem, centumq; altaria linquens.

Ego eiusdem Papinij auctoritate adductus in Maronis lib. 1. *—& naufragum Scylaceum:* quicquid de eo altercentur Grammatici, & eam contentionem ventilēt, nec indiscussam illā quidē, sed immedicatā relinquant, legendum puto: nā plerunq; verba quædā Maronis non insolens imitatur. Ergo is eod. Theb. lib. scribit, *—proram naufragii auidam concurrere saxis.*

Abnuerant bello Italiam concurrere Teucris: apud Mar. lib. 10. Æneid. de se Iupiter loquitur, nec illud temerarium, aut fortuitum existimant ex lege versus positum *abnuerant*. respexit enim ad id quod Homerus de nutu & superciliis Iouis libro primo Iliados scripsit: & Iupiter omnia nutu & renutu faciebat: vnde & numinis appellatio. Et Maro libro nono Æneidos, *Iupiter annuit, abnuit.* *Numen.*

Annuit: & totum nutu tremefecit Olympum.

Veteres in sacris, extis vescebātur, qđ antè adnotauimus: eorum tamen partem coctam & profectam offerebant deo: Suetonius in Augusto, capite 1. *Semicruda exta foco rapta prosecuit:* Papinius lib. 5. Thebaid. *Profecta.*

—vbi aduerso dederat prosecta Tonanti.

Videtur à Papinio 1. Achill. significari chorea quædā his verbis, quæ obscuritate nō vacant,

—nunc obuia versæ
Pectine Amazonio modò, quo citat orbe Lacænas
Delia.

Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ, in Amazonum modum saltabant. Callimachus hymno εἰς Ἄρτεμιν, saltationis etiam Amazonū meminit hoc versu, ἀμφὶ πρύλιν ὠρχήσαντο. Emēdicatis & hinc inde particulis, velut hostiatim, hunc centonem consarcinauimus, in quo vereor ne quid nō probè & commodè consutum videatur, & ne malè iuncti colores speciē dissidentem, dissuendi sint: sed vberius prodesse maluimus malè connectendo, quàm serie conseruāda conuenientium colorum, de vtilitate detrahere. *Pecten Amazonius.*

CAPVT XXXI.

Delibare florem, quo te Mœri pedes, Macri campi apud Varronem, Strabo emendatus, χόριον, chordi, dum virent genua.

Vetus illud Ennianum apud Ciceronem in Bruto, cùm primis elegans verbum, *Flos delibatus populi:* quāuis à Seneca apud Gellium libro 12. capite 2. vellicetur, sumptum est è veteribus Græcis, quorum perstudiosus erat Ennius. nam Theocritus eodem modo dixit, 13. edyll. μαρυόμενος δ' ἄωτον ὀρφέων. nam explicatur ab ēnarratoribus, ἄωτον, τὰ ἀνθηρὰ τῶν ἀνθῶν: & ἀωτεῖν, est tanquam florem decerpere & delibare. *Delibare florem.*

Quo te Mœri pedes? à Marone etiam imitatione Theocriti est dictum, & subauditur *ducunt*. Theocritus enim eodem edyl. dicit, ᾗ οἱ πόδες ἄγον ἐχώρει. quod genus loquendi loquitur de eo, qui non tam voluntate & consilio, quàm sponte & impetu quodam ipsorum velut pedum incitatus, aliquò pergit. Vtitur & Varro libro 2. de re rustica in procemio, *propterea quod te empturientem crebrò pedes ad Macros campos ducūt.* Macri autem campi erant in Liguria: vbi & mercatus erat celebris. In Strabone autem libro 5. Μακροὶ κάμποι scribi debet, non νεκροί. *Quo te Mœri pedes.* *Macri campi.*

Periurij comitem censebant aliquam deformitatē: Horatius lib. 2. oda 8. *Periurij pœna.*

Vlla si iuris tibi peierati
Pœna Barine nocuisset vnquam,
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui.

Ouidius in Amoribus, vt Theocritus quoque, pustulas nasci mentibus in naso dicit, edyllio 11.

ψεύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφύσω.

Quod à Lucretio lib. 4. scribitur, amatores in amicarum vitiis cōniuere ac cæcos esse, adeò vt vitiis & deformitatibus nomen formæ & pulchritudinis imponant: sitque eis nigra μελίχλωρος: idem ab amatore apud Theocr. edyll. 10. factum reperimus, —σύραν καλέοντι τυ πάντες

ἰσχνὰν ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον.

nomine vtitur ficto à mellis colore, cuius sapore nihil suauius. Quod Horatius lib. 2. sat. 5. perlepidè scripsit,

Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto:

nónne esse putares quod Theocritus hoc edyllio eadem vrbanitate facetè lusit, χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι. Sed quis persuaderet sibi coriū apud Horatium esse χόριον Theocriti, cùm hoc significet membranas partum inuoluentes, à quibus agnos serotinos chordos vocatos Varro lib. 2. cap. 2. de re rustica putat? Crediderim Horatium prouerbium Græcum esse sequutum: tamen nonnihil significationem deflexisse in id quod æquè conueniret. Sed & [illegible] id enarrator interpretatur, quod Horat. sensul cōuenit. *Aut Atho, aut Rhodopen* Maron. 1. Georg. sumptū è Theocrito est edyl. 7. scribit, *χόριον.* *Chordi.*

ἢ Ἄθω ἢ Ῥοδόπαν ἢ Καύκασον ἐσχατόωντα.

Est & illud Horat. epod. 13. Græcum, *Dumq; virent genua:* quod est, Dum iuuenes sumus, nonquedū senectute arescimus: Theocr. edyl. 14. *Dum virent genua.*

ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν.

Hoc ego minutal paraui conuiuis, vt eorum excitarem palatum, non vt satiarem ventrem. Vt autem in acerariis varia olerum genera condiuntur: ita quoq; è variis tanquam escis hoc concisum est minutatim: sed tamen

vereor,

vereor, ne dum excitare famem studeo, nauseam pariam: qui quæ ad stomachum & gustum faciunt, non tam quæsiuerim, quàm quę appetentiam deiiciant. Nos tamē qui re non possumus, voluntate satisfacere profectò conamur: qui conatus vt laudem fortasse non meretur: ita veniam apud nō iniquos fortassis impetrabit.

CAPVT XXXII.

Cicero lib. 1. de Offic. explicatus & illustratus, Venire in rem præsentem, murum aries si percusserit, cernere vitam, cernere & ἀγωνίζεσθαι.

Cicero explicatur.

SVA Cicero scribit 1. Officiorum, non multum à Peripateticis dissidere, quòd Platonicus & Socraticus esse velit. cùm enim nouam Academiam sequeretur, quæ se instituto Socratis nihil adfirmare prædicabat, sed contra ea, quæ alij ponerent, disputabat: hoc nomine Socraticus Cicero haberi volebat. Ex eo quòd se Platonicum dicit, Peripateticum esse significat, cùm à Platone Peripatetici auctore Aristotele exorti sint: & Academici veteres à Speusippo principe profecti. Lego autem, *Earumq; pręgressus & quasi antecessiones non ignorat*: non vt per exemplaria propagatū est, *progressus*. antecessiones enim & præcursiones hominem non ignorare dicit: cernit enim rerum antegredientes causas & præcurrentes. Nihilo secius & illud aliter euulgatum, sic lego, *Vt hominum coetus & celebrationes & esse & à se obiri velit. Aut lege, pactione, cōditione, forte.* proprietatem quæri Cicero dicit, aut venditionis lege, aut pactione aliqua & cōtractu: etiam conditione, si quid feceris, aut dederis, interdum dominium acquiritur, cùm ita conuenit: postremò forte, vt in coloniis deducendis, cùm assignabātur agri, centuriæ singulæ certo militum numero, missis in vrnam eorum nominibus. nam quæ pars cuique euenerat, fortitio eius censebatur. Mutatio autem officiorum quid aliud est, quàm eorum mutua vicissitudo, cùm & dando & accipiendo vicissim alij de aliis bene meremur? *Vt si constitueris te cuipiam aduocatum, in rem præsentem esse venturum.* qui vindicabant & cùm de possessione lis erat, in rem præsententem litigatores veniebant, vt deductio fieret moribus. quod satis apparet ex Oratione Ciceronis pro Cecinna. Lego non longè pòst, *Ne cupidè quid agerent, ne appetenter. Quamuis murum aries percusserit*, dicit Cicero ex militari lege, qua, vbi mœnia quati ariete cœperant, oppidani in deditionem fidemq; nō recipiebantur. id & è Ciceronis & è Commentariis Cæsaris cognoscimus, in quorum libro secundo sic scribitur. *Ad hæc Cæsar respondit, se magis consuetudine sua, quàm eorū merito ciuitatem conseruaturum, si priusquam aries murum attigisset, se dedidissent.* Quod veteres obseruare in ariete, id hodie nos in bombarda tenemus:

Mutatio officiorū.

Venire in rem præsentem.

Murum aries si percusserit.

vt non sine direptione fortunarum & captiuitate in deditionem plerunque recipiantur, quorum mœnia tormētis quassata sint. Quod ait Cicero, ei qui solutus sacramento militari est, ius non esse cum hoste manum conferendi: quod exemplo filij Catonis probat, qui tyro à Popillio Imperatore dimissus fuerat, quale sit, à Plutarcho in Problem. explicatur his verbis, διὰ τί τοὺς μὴ στρατευομένους μὲν, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἄλλως ἀναστρεφομένους, οὐκ ἐξῆν ἄνδρα βαλεῖν πολέμιον, οὐδὲ τρῶσαι, καὶ τοῦτο Κάτων ὁ πρεσβύτης ἐν ἐπιστολῇ τινι δεδήλωκε, γράφων πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ κελεύων εἰ παρέλθοι τοῦ στρατηγοῦ ἀποπληρώσαντος τὸν χρόνον ὑποστρέφειν, ἢ προσμένοντα λαβεῖν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τὸ ἐξεῖναι τρῶσαι καὶ ἀνελεῖν πολέμιον, ἵνα τὴν ἀνάγκην μόνην ἐξουσίαν ὥσπερ αἰτίαν ἔχῃ τοῦ ἀνδροφονεῖν. ὁ δὲ ἄνευ νόμου καὶ προστάγματος τοῦτο ποιῶν, ἀνδροφόνος ὤν: & quæ sequuntur. Quibus è verbis intelligimus, nefas fuisse hostem feriri ab alio, quàm qui sacramento militari dixisset: qui secus fecisset, eum cædis reum visum fuisse. In versibus Ennianis,

Ferro non auro vitam cernamus vtriq;,
Vósne velit an me regnare hera, &c.

Vitam cernere.

Vitam cernere, loquutione quadam prisca dictum crediderim, minimeq; obuia. in Medea eodem genere orationis visus fuerat,

Nam ter sub armis malim vitam cernere.

quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ. hic cernere vitam, est dimicare & pugnare, id enim cernere Latinis est, vt Græcis ἀγωνίζεσθαι. Cernit autē vitam, qui eam constituit in dimicationem & discrimen adducere, & qui de eo paratus est disceptare, & de vita, vt Varro lib. 6. exponit, decernere. Aequè vetus est illa loquutio, *——doq; volentibus cum magnis Dijs.* Sic enim & Cato cap. 141. loquutus est, *Cum dis volentibus, quodq; bene eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouitaurilia fundum agrum terramq; meam, quota ex parte siue circumagi, siue circumferenda censeas, vti cures lustrare.*

Cernere. ἀγωνίζεσθαι.

CAPVT XXXIII.

Propertius lib. 3. eleg. explicatus, pumices, sistrum, fastus terere, cymbalum.

PEndebantq; cauis tympana pumicibus: lib. 3. eleg. 3. elegantissimè à Propertio scriptum est, in quo Pumices, lapides illos raros laxosq;, & leuitatis summæ, non significant, sed potius saxa in antri formam, & pendētia: Plin. lib. 36. cap. 21. *Non prætermittenda est & pumicum natura: appellantur quidem ita & cætera saxa erosa antris: in ædificiis Musæa vocant dependentia ad imaginem specus arte reddendam.* Sic apud Maronem libro 12. Æneid.

Pumices.

Inclusas vt cum latebroso in pumice pastor
Vestigauit apes, fumoq; impleuit amaro.

Pumex enim hîc saxum cauū & latebrosum est: Propertius lib. 3. eleg. 5.

Propert. explicatur.

——vos quibus arua
Grata magis, Crassi signa referre domum.

Indigniſſimè ferebant Romani, cæſo cū exercitu Craſſo ſua apud Parthos ſigna oſtendit captiua, triumphataq́;, & ea repoſcebaot. proinde Maro 7. Æneid. ſcripſit,

Auroramq́; ſequi, Parthosq́; repetere ſigna.

& Plntarchus in Antonio, ἀγανάκτει τῶν ἑταίρων τινάς, πρὶν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν. Eleg. 6.

Noctibus illorum dormiet ipſa Venus.

opinor, Illis neque vigilabit, neq; fanebit Venus. ſed & in bollnm exituri duces, *Mars vigila*, dicere ſolebant, eius excubias & cuſtodiam imploraute. Eleg. 7.

Sunt Agamemnonias teſtantia littora curas,
Qua natat Argeni pœna minantis aquæ.
Hoc iuuene amiſſo claſſem non ſoluit Atrides,
Pro qua mactata eſt Iphigenia mora.

Argenus in deliriis Agamemnonis fuit, q cùm claſſis in Aulide ſtaret, ventis reflantibus aduerſis, in littore Bœoto, cecidit in Cephiſum amnem, ſubmerſusq́; eſt, cùm enm oaui ſubiſſet: nec eius mors tamen ſecundos ſolneodæ claſſi ventos impetrauit. Argynus Stephano vocatur. Dicit igitur, Qua natat & fluit Cephiſus: videlicet, pœna minantis aquæ Argyni, quod eſt, in quo merſus minacibus vndis oppetiit Argynus. Littota ſunt teſtantia Agamemnonis curas, potins ingreſſus Cephiſum. fortaſſis minaciter loquutus eſt, inſnltauitque fluuio. Ibidem,

In me cœruleo fuſcina ſumpta deo.

Neptunum cenſebant tridente ſuo nō ſolùm mare, ſed terram etiam mouere & labefactare: ſed & partes abrumpere: Strabo lib. 10. [illegible] Maro 2. Æneid.

Neptunus muros magnoq́; emota tridenti
Fundamenta quatit.

Quod & Tritonem etiam fuſcina facere poetæ canunt: Accius apud Cic. 2. de Nat. deor.

Aut fortè Triton fuſcina euertens ſpecus
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo ſaxeam ad cœlum ernit.

Eleg. 11.

Romanamq́; tubam crepitanti pellere ſiſtro.

Siſtrum. Siſtrum ioſtrumentum erat Ægyptium è metallo arguto, quo in ſacris Iſidis vtebantur, ab agitatione nomen habet: nam agitatū & concuſſnm tinnitus argutos edebat: erat que parte ſui ſuperiore, vt Plutarchus ſcribit, rotundum, celatumque: erat in ſummæ eius capſidis vertice vultus felis, qua concutiebatur Iſidis & Nephthys faciea. Heſychius Cymbala interpretatur. Quę infantibus crepitacilla tribuuntur, crepitum concuſſu reddentia argutum, ſiſtra dici poſſunt. Videor vidiſſe imaginem Iſidis cum ſiſtro. Siſtri autem ſpecies oualis erat, & manubriata in ora vndiq; tintinnabula habens, vt agitatū tinnitum redderet maximū, & quæ pulſarētur: Tibul. li. 1. eleg. 1.

Quid tua nunc Iſis tibi Delia? quid mihi proſunt
Illa tua toties æra repulſa manu?

Propertius lib. 3. eleg. 11.

Ne've aliquid de te flendum referatur in vrna
Sic redeunt illis qui cecidere locis.

Eorum, qni militiæ petierant, oſſa in vrna in patriam referebantur plerunq́;, & factis exequiis ſepulturæ mandabantur. quod libro 2. de Legib. Cicero fieri permittit his verbis, *Homini*, inqt, *mortuo, ne oſſa legito, qui poſt funus faciat.*

Excipit bellicam peregrinamq́; mortem.

Eleg. 11.

Quæq́; terunt faſtus icarioti tuos:

Faſtus terere. Ea quę nobis io vſu ſunt, terimus, vt verbi gratia, veſtem: igitur per translationem eas mulieres dicit faſtus terere, quæ faſtnoſæ ſunt, qnæ faſtu vtuntur, quæ ſuperbæ & inſolentes ſunt. Ibidem,

Cymbala Thebano concrepuere deo.

Cymbala. Si quis me roget, quale Cymbalum fuerit: eū mittam ad herbam coryledonem, cuius folia cymbali ſpeciem referūt. Scribonius Largus, *Item mentaſtrum vel radicem* κοτυληδόνος, *quæ herba ſimilis folia cymbalis habet.*

CAPVT XXXIIII.

Satura, per ſaturam aliquid facere, Vetus Satyra, panis gradilis, Genius publicus, clauularis curſus, clibanarij.

Satura. SAturam *cibi genus ex variis rebus conditum eſſe*, à Feſto doctiſſimo Grammatico ſcriptum eſt. cuius auctoritaa buius rei mibi fidem ſatis facit, vt oe adſtipulatorem præterea requirā. Addit etiam, *Saturā legem eſſe multis aliis confertam legibus. Itaq; in ſanctione legum adſcribi ſolitum, Ne've per ſaturam abrogato aut derogato.* Lege canet etiam Cicero, oe pluſquam de ſingulis rebus conſnlatur populus.

Per ſaturam aliquid facere. Inde tanquam per ſaturam fieri dicitur quod fit citò, & properè, nec magna mora, neque diligeoter quæſita & deliberata. Cùm enim vna rogatione multa contioebantur, oeceſſe erar populum de ſingulis io ſuffragium mitti raptim. Etſi autem ambitioſi & auidi nouarum retum fortaſſe videri poſſit, noo acquieſcere in tanti Grammatici ſententia, ſed alind præterea quærere: mihi tamen puto fraudi non ſuturum, ſi quid ipſe commodè ea de re cogitare poſſim: qnando noo gloriæ ſtudio, ſed antiquitatis deſiderio iſta quærimus.

Vetus ſatyra. Conſtar, vererem Satyram ex arte Horatij (non eoim iſtam à Lucilio recentem dico) inter Tragœdiarum actus interpoſitam fuiſſe, vt è tanta Tragœdiarum mœſtitia populus velut quodam lepido exodio exhilararetur, eo tamē breui. Quid igitur obeſt, quominus ſatyram fieri dicamus, qnod p breuiter ac velociter raptimque fit, more ſatyræ? Huic interpretationi nō aduerſatur Scriptorum vſus. Antius Luſcus, apud Feſtnm in litera S. *Imperium quod plebs per Saturam dederat, id abrogatum eſt.* Salluſtius in bello Iugurthino, *Dein poſtera die quaſi per Saturam legem ſententiis exquiſitis in deditionem accipitur.* Marcellinus libro decimo ſexto, *Cùmque res in inquiſitionem veniret, neceſſariisq́; negotio tentis, obiectorū probatio ſperaretur, tan quam*

quam per Satyram subitò cubiculariis suffragantibus, vt loquebatur, pertinax rumor & vinculis sunt exutæ personæ, quæ stringebantur vt consciæ, & Dorus ruanuit. Non est propriū huius scriptionis, ordinem historiæ aliquem contexere, sed magna impunitate Latini more tibicinis hinc illuc transit, vt excrescât capitis: vel desultoris modo in alterum equum transilientis sese hinc illuc traiicit. Panem gradilem in Codice Theodosij libro 14. titulo 17. legimus. Ego eum fuisse interpretor, qui in gradili templo Genij publici viritim diuidebatur. Vt enim voluerunt forum esse aliquem publicum: sic non tantum cuique priuatim suum attributum putauerunt Genium: verum etiam populo, quem Genium publicum vocauerût. Marcellinus lib. 20. *Per quietem aliquem visum, vt formari Genius publicus solet: hæc obiurgando dixisse.* De gradili eius templo, idem lib. 25. sic scribit, *Namq; calendis ipsis Ianuariis ascendente eo gradilr Genij templum, sacerdotum consortio quidam è cæteris diuturnior nullo pulsante repentè concidit, animamq; insperato casu efflauit.* Apud eundem Scriptorem libro 20. genus quoddam cursus publici Clauulare appellatum legimus: quod fuisse putamus, cùm cursus publicus militibus caligatis concedebatur: caligæ enim eorum confixæ clauulis erant: vnde clauularis cursus, id est, militaris vocatus fuit. nihil enim aptius coniicere in præsentia possum, quantumcunque animum in diuersa diuidam & versem. Sed præstat verba eius adscribere, & aliorum coniecturas elicere: nam quod inter nos dicere liceat, nostrę non magnopere confidimus. Marcell. *Cum similiter eos ad Orientem proficisci præcepit, clauularis cursus facultate permissa.* Clibanarios apud eundem libro 16. esse puto, equites cataphractos, qui tota specie ferrea sic contegâtur, vt tanquam panis, sic ipsi clibano vndique obtecti obductique videantur.

Panis gradilis.

Clauulares cursus.

Clibanarij.

CAPVT XXXV.

Propertius libro 4. aliquot locis explicatur, Lygmon.

Lygmon

PRima galeritus posuit pretoria Lygmon:

Propertij versus est libro 4. eleg. 1. qui ob historiæ ignorantiam non satis intelligitur. Ego eum, quē Lygmonem Propertius vocat, Lucumonem esse reor, qui magna manu auxilio venit Romulo regi contra Tatium. Locomon à Dionysio lib. 2. appellatur. Eius nominis species magis immutata est hoc etiam versu Propertij, elegia proxima, vix vt agnoscatur, vt in aliū hominē propè deformatus sit.

Tempore quo sociis venit Lycomedius armis,
Atq; Sabina feri contudit arma Taci.

Is in eo bello etiam cecidit. Is autē est à quo vocatos esse Grammatici scribunt. Quod & attingere videtur Propertius.

Pertica abstulit opes.

Abstulit excultas pertica tristis opes:

significat adsignatos agros suos fuisse, ne pulsum possessionibus paternis ad paupertatem redactum. Mensum enim perticis vel decempedis agrum solebant veteranis attribuere. Virgilius in Diris,

Pertica quà nostros metata est impia agellos.

CAPVT XXXVI.

Horatius lib. 1. Carm. explicatur, inuleus, veris aduentus, liquida vox, ventum per interlunia bacchari, Threicius aquilo, Tyridates, Lesbium plectrum.

Inuleus.

Veris aduentus.

APud Horatium libro 1. od. 23. inuleus per diminutionē effictum esse videtur, vt leguleus expressum est. *Veris* autem *aduentus* ibidem esse videtur, cùm Fauonius incipit flare exacta hyeme, quo tempore dicebatur & aduentus Veneris. Lucret. lib. 1.

Et reserata viget genitabilis aura Fauoni:
Aeriæ primum volucres te Diua tuumq;
Significant initum percussæ corde tua vi.

id est, significant aduentum tuum. Et eod. lib.

Aduentuq; tuo tibi suaueis Dædala tellus
Summittit flores.

Liquida vox.

Liquidam idem *vocem* od. 24. appellat per translationem, canoram, claram, suauem, non raucam. Translatio autem est à liquore defecato & colato. nam & vox limpida & suauis, ipsa quoque per fauces quodammodo percolata videtur. vnde & liquata etiam dicitur per guttur transmissa. Hostius apud Macrobium lib. 6. Satyr. capite 3. *—totidem vocesq; liquatæ.*

Ventus per interlunia bacchatur.

Ventum dicit Horatius ode 25. magis per interlunia bacchari, id est, per intermenstruum, cùm luna est in coitu. quod & docet Theophrastus in libello de Ventis, his verbis, [illegible]. Solent autem homines libidinosi & voluptuarij per ventum & tempestatem iucundius amicam fouere in sinu, & amoribus perfrui. Sic & meretriculæ lasciuæ petulantesque libentius tum sunt cum amatoribus: Tibul. lib. 1. eleg. 1.

Quam iuuat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero continuisse sinu.

Threicius Aquilo.

Tum autem illa horrorem sentiet Aquilonis perflantis: quē Thracium ventum dixit, quia in Thracia regnasse Aquilo dicitur, & in Græciam è Thracia ventus ille mittitur. vnde Epodon ode 13.

Threicio Aquilone sonant.

Vates autem Græciæ, qui è Thracia Aquilonem ferri scripserunt in Græciam, & Threicium Aquilonem appellarunt, imitatores æmulatoresque Latinos habuerunt: etsi in Latium aliunde Aquilo venit. Iucundum est autem quod ait ibidem Flaccus, libro primo, ode vigesimaquinta,

Aridas frondes Hebro dicare.

Aridas frondes hyemis sodali
Dedicet Hebro:

quo figuratè significat, anus à iuuenibus non amari, nec aridas ab illis colligi frondes, sed negligi & omnibus donari. solent enim

arida

arida arborum folia fluminibus assitarum in aquam cadere, nisi legantur aut stringantur. quo adlusum est, cùm Hebrus bis locis cuiuscunque fluminis fruatur. Libidinem autem,

Quae solet matres furiare equorum

sæuituram *circa iecur vlcerosum, Non sine questu*, dicit: cùm ab omnibus spernetur, illius iecur saucium tanto amore fore, quantum ferunt equarum esse, quæ libidine in rabiem & furorem aguntur. ac tum eam suas questuram fortunas, q, iuuenes puellas non anus sectentur.

Quid, inquit Flac. proximo cantico, *Tyridatem terreat, vnicè*

Securus.

Tyridates. hic Tyridates est, qui eiecto in exilium Phraate rege Parthorũ, rex constitutus est nobilitatis consensu: sed cùm audiret Phraatem magnam Scytharum colligere manum, sic territus est, vt è regno profugerit ad Augustum. Librum vidi indubitatæ fidei, in quo Mithridatem legebatur, sine vllius lituræ suspitione, quam scripturã se repetisse fatur Lambinus: & agnoscere videtur interpretes, cùm regem Armeniæ ab Horatio dicant intelligi. Itaque si quis est, qui eam recipiendam putet, is sic habeat: Mithridatem eo tempore regem Armeniæ fuisse, quem captum vinctumq; Augustus Romam duxerit, vt ne huic quidem scripturæ desit testimonium historiæ. Quod autem dicit, *Hunc Lesbio sacrare plectro*, id valet, Hac cantilena, quæ scripta Alcaico carmine, hominõ memoriæ consecrare. Nam libentissimè Alcæum imitatur, qui Lesbius erat, & Alcaicis literis delectabatur. Lesbium plectrũ.

FINIS LIBRI XXVI.

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM
LIBER XXVII.

CAPVT I.

Cicero libro 1. ad Quint. fratrem explicatus, si fortè, εἴπερ ἄρα, si quando, ædilitia, lex Censoria, annulus signatorius.

Si fortè. SI fortè, eleganti quadam ratione & non vulgari vsurpatum à Cicerone reperi lib. 1. epist. 1. ad Quintum fratrẽ: de quo admonendos elegantis orationis studiosos esse iudicaui. *Intelliges*, inquit, *nihil esse à me nisi orationis acerbitatem & iracundiam, & si fortè raro literarũ missarum indiligentiam reprehensam.* Et lib. 1. de Orat. *Ex quo vereor ne nihil sim tui nisi supplosionem pedis imitatus, & pauca quædam verba, & aliquem si fortè motum.* Sic à Græcis εἴπερ ἄρα vsurpatur: Synesius, [illegible]. Eodem modo & *si quando* vsurpatum reperi, vt apud Valer. Flac. lib. 8. εἴπερ ἄρα.

——vix alleuat ora

Ad feras, si quando, dapes.

Iterum eodem libro,

Præcipuéq; fuit si quando in tempore pulcher

Coniugij Minyæ nunquam magis eminet inter.

Sed & in ea, à qua exorsus sum epistola ad Q. fratr. Ædilitia, nisi fallor, sunt ea vectigalia, quæ prouinciales ludorum nomine Ædilibus Romanis pendebant: quæque eis in ornatum fori apparatum munerũ conferebant, veluti solemni quodam tributo. sic enim scribit, *Quantum vero est illud beneficium tuum, quòd iniquo & graui vectigali Aedilitiorũ magnis nostris simultatibus Asiã liberasti.* Eod. lib. & epist. scribitur & illud, *Possunt in pactionib. faciẽdis nõ legẽ spectare Censoriam.* Alia quædã erat in Asia vectigalium colligendorum ratio, quã in aliis prouinciis. nõ enim Asiæ certum erat impositũ stipendium: sed de fructibus certos exigebant modus. ita pro anni copia aut inopia, vberius erat, aut angustius vectigal: solebantque Censores publicanis locare. Appian. lib. 5. [illegible]. Cic. in Verrem, *Cæteris aut impositum est vectigal certum, quod stipendiarium dicitur, vt Hispanis & plerisq; Pœnorum, quasi victoriæ præmium ac pœna belli: aut censoria locatio constituta est, vt Asiæ, lege Sempronia.* Lex autem Censoria, præceptum est & decretum Censorum, descriptioque & cõditio in locatione vectigalium, qua cauetur, quibus ex rebus vectigal, quemadmodumq; capiatur. quæ plerunque asperior erat & acrior in prouinciales publicanosque: & municipibus fauebat. Alphenus Iurisconsultus Aedilitia vectigalia. Lex Censoria.

fulrus l. in lege Censoria. ff. de verb. signif. *In lege Censoria portus Siciliæ ita scriptum erat: Seruos, quos domum quis duceret suo vsu, pro his portorium ne dato.* Annulus signatorius. Cæterùm ibidem scribit Cic. *Sit annulus tuus non vt vas aliquod, sed tanquã ipse tu.* hoc, vt opinor, sentit, Ne passim sinas annulum suum signatorium à quouis, vt domestica vasa tractari, vulgoq; & temerè sine delectu quiduis obsignari, sed eo solus vtatur, alius nõ abutatur: solusque quod ius fasque sit, annulo signet. Vas igitur est, vt si Græcè σκεῦος diceres. Vasorum autem in domesticorum familia vsus est communis. Non desunt, quibus *vas aliquis* legendum esse videatur, homines de vtraq; lingua benè meriti: sed cũ eam sententiam, quam exposui, nec ineptam nec insulsam, immò verò prudentiæ & grauitatis plenam videam, cur ab ea mihi recedendum sit, nondum videre possum.

CAPVT II.

Nutus, noua fata, victoria præpes, pennata, fata Ioui præstò esse, victores lauro fasces coronabant, & lauream deponebãt in gremio Iouis Capitolini.

ORationem panegyricam Drepani Pacati mihi legenti, hæc obseruatione horum Commentariorum digna occurrerunt. Legimus plerunque etiam apud M. Tollium, Nutus. vt 1. Tuscul. *Grauia suo nutu deorsum ferri.* Illud *nutu* est, vt si Græcè diceres, νεύσει, ῥοπῇ, βάρει, ῥοπῇ: id est, pondere, inclinatione, momento. Id ex eo apparet, quod Drepanus scribit, *Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum nutusq; trutinarum pallens & inhians exigebat.* hic nutus trutinarum appellat, cùm altera lanx trutinarũ deorsum vergit propendetque: vt enim nutus caput deorsum inclinat, renutus resupinat: Noua fata. sic nutus tristitiam deprimit. Noua fata Latini dicebant, cùm magna quædam & propè inusitata, inauditaque & insolita felicitas alicui euenerat. —*exempla nouorum*, inquit Iuuenalis satyr. 7. *Fatorum transi*: Sic intelligi Iuuenalem debere idem Drepanus declarat: sic enim scribit, *Nullam maiorem principum felicitatem esse crediderim, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam vicisse, & dedisse homini nouum fatũ.* Ex eadem oratione & illud Ausonij 1. epigr. erit illustre clarumq; omnibus, non periode fortassis antè dilucidum:

Victoria præpes. *Tu quoq; ab Aetherio præpes victoria lapsu.*

hic enim victoria præpes est aligera, ales volucris. pennata enim olim pingebatur fingebaturque illa dea, & ab hominibus esse censebatur. Ita fit, vt quemadmodum alia multa, sic & hoc ex opinione veterum explicãdum sit, quam in Drepano his verbis cognoscimus, *Rectè profectò germana illa pictorum poetarumq; com-* Victoria pennata. *menta, victoriam finxere pennatam, quòd hominum cum fortuna euntium non cursus est, sed volatus.* Et quia hoc capite fati mentio facta est, tamque sæpe hoc occurrit in auctoribus nomen, &, vt sæpe diximus, non tam è nostro sensu, quàm ex opinione veterum explicandi sunt antiqui scriptores: puto mihi fraudi non futurum, immò verò potius laudi, si commemorato, existimasse antiquos fata Ioui prestò fuisse semper, Fata Ioui præstò sunt. & apparuisse: in tabulis & codicillis eius decreta perscripsisse, proindequasi scribæ in cœlo essent, illicq; scriptum facerent. Id ex Drepano intelligi potest, ita scribente, *An vt illi maiestatis tuæ participi deo feruntur assistere fata cum tabulis: sic tibi aliqua vis diuina subseruit: quæ quod dixeris, scribat & suggerat?* Qui victoriam de hoste Laurus victrix. adepti erant, fasces lauro coronabant, lauream que in Capitolium delatam in gremio Iouis deponere solebant. Iulius Obsequens de Prodigiis, *Apparuit enim hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Drepanus, *Et ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Iouis Capitolini laureis, triumphales viri rusticabantur.* Hæc ex ea, quam dixi, oratione velut metalla è sua vena effodiebam, multoque plura eruere potuissem. Sed non fuor omnia huius operæ, quæ leuia tantum persequitur: reliqua & multò potiora maioraque aliis relinquit.

CAPVT III.

Tabulæ ludus, fritillus, pyrgus, Seneca explicatur & emendatur, turricula, tessera, talus, tabula lusoria, latronum ludus, grammismus, grammæ, calculi ordinarij, & vagabundi, & inciti, res ad incitas redijt.

DE lodo tabulæ, quæ apud Suidam legi, Tabulæ ludus. non alienum nec abs re fore credo, si & hic memoriæ tradam: sunt enim nec iniucunda, nec illepida, & fortasse ad intelligentiam poematum & auctorum non inutilia. *Tabulam*, inquit, *Palamedes reperit ad Græcanici exercitus lusum non sine magna philosophia: nam ipsa tabula, iste terrestris mundus est: numerus duodenarius, zodiacus, psephybolum* (quod interpretor fritillum) *& septem granula in eo, septem sidera errantia, turris, altitudo cœli.* hoc ex loco intellectu procliue est non idem esse fritillum & pyrgum, id est, tur- Fritillus. Pyrgus. riculam: nam fritillus fuisse videtur vasculum longum, in quod mittebantur tesseræ, vel calculi, vel tali: pyrgus turris, per cuius altitudinem mittebantur in alueum. Condemnatum scribit Seneca in Apocolocyntosi Claudium Imperatorem vt percusso fritillo luderet tesseris.

Nam quoties, inquit, missurus erat resonante
fritillo
Vtraq; subducto fugiebat tessera fundo,
Cumq; recollectos auderet mittere talos
Lusuro similis semper, semperq; petenti,
Decepere fidem refugi, digitosq; per ipsos
Fallax assiduo delabitur alea furto.

Turricula. Turricolãm & fritillũ distinxit Suidas. Idem tamen

ramen videtur, cùm Martialis ſcribit de turriculs, lib.14. epigr.16.

Quærit inēōpoſitoı manus improba mittere talos,
Si per me miſit, nil niſi vota facit.

Talorum ludus.

niſi ſi quis dicat. fritillo miſſas io alueolō fuiſſe teſſeras, per pyrgū tameo, vt ex Suida dicebamus. Pluribus autē videntur veteres luſiſſe talis, quàm teſſeris: tribus enim teſſeris, quatuor talis luſitabant, cùm Martialis ſcribat in epigram. præcedenti,

Non ſim talorum numero par teſſera.

Teſſera. Talus.

In teſſera ſex latera, quatuor in talo erant: itaque in talo neque binio, neque quioio erat: ſed tantùm ternio & quaternio & ſenio, & canis, id eſt, vnitas. Ternionem & quaternionem etiam ſuppum & planum vocatos eſſe legimus. Præter eos iactus, Venus erat, cūm tali quatuor diuerſo erant omnes numero, id eſt, cùm iacti erant omnes talorum numeri. Martial. epig.14. eiuſdem libri,

Cùm ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dicet magna dediſſe tibi.

Tabula luſoria.

Erat & tabula luſoria duodècim numeris diſtincta, in qua calculis, vel latrunculis lodebatur. Alij in ea quinas vtrinqoe lineas fuiſſe dicunt, & mediam ſăcram, vt vndecim numero eſſent: Ludus autem latronum erat, vt duos concolores, vnum diſcolorem includerent & perimerēt: cui ludo finitimus erat Grammiſmus, quem & grammas vocabant. Cicero in Horteoſ. & Quintilianus lib.11. cap.2. ſcripta vocaſſe videntur: fuiſſe autem è calculis accepimus ordinarios & vagos: illi ordine mouebantur: bi velut vagabantur & errabant. erant & inciti, qui moueri nullo modo poterant: vnde ad incitas rem rediiſſe in prouerbium abiiſſe, & à calculis id ſumptū eſſe quidam referunt: quorum non omnino improbanda auctoritas eſt.

Ludus latronum. Grammiſmus Grammę.

Calculi ordinarij, vagi, incitı.

CAPVT IIII.

Summorum auctorum iudicia diuerſa eſſe probatur ex Cicerone & Plutarcho.

Auctorū non eadē iudicia.

ANimadoerti ſummorum auctorum iudicia interdum plurimom diſcrepare, vt non tam videatur eſſe diuerſum conuiuarum palatum. Scribit Cicero libro 2. de Nat. deor. *Concinneq; vt multa Timæus, qui cū in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianæ Epheſiæ templum deflagraſſe, adiunxit: minimè id eſſe mirandū, quòd Diana cùm in partu Olympiadis adeſſe voluiſſet, abfuiſſet domo.* hoc Cicerooi concinnom eſſe videtur: at Plutarcho tam inſulſum & frigidū: vt iocendium templi reſtiuguere potuerit. Idem enim Hegeſiam dixiſſe Plutarchus in Alexandro refert: cuius hæc ſunt verba, [illegible]. Atque huiuſmodi deliciarum vel ineptiarum potius plenus erat Timæus hiſtoricus, quàs mirum mihi videtur Ciceroni concinnas videri. Qualis & illa eſt, *Superatos eſſe Athenienſes ab Hermocrate in Sicilia, infenſo Mercurio propter deiectoı Hermas, & illo Mercurij vindice atque vltore, Mercurijq; nomen gerente.* Scribit idem Cicero lib.3. de Officiis, *Scitè enim Euripides, iuraui lingua, mentem iniuratam gero.* At hunc Euripidis verſum omnes Græci ſcriptores, imprimiſq; Ariſtophanes in Rania exagitant & vexant. Chœrilum poetam irridet Horatius de Arte poetica,

Quem bis terq; bonum cum riſu miror.

cuius verſus incultos & malè natos, & immani precio ſingulos ſingulis emptos philippeis notat: à multis tamen ſcriptoribus Græcia vt bonus auctor citatur & laudatur.

Tres mihi conuiuæ propè diſſentire videntur
Poſcentes vario multum diuerſa palato.

CAPVT V.

Catullus explicatur, alites occinentes tempeſtatem prænunciant, Hecate triformis, Victoria præpes, dij aligeri, Bacchæ haſtas gerentes, iſelaſtica.

ETſi aotea recordor me verſum illum Catulli epigr.22. explicaſſe,

Cùm diua mater alites oſtendit occinentes:

Alites occinentes.

tamen velut acceſſionem quandam & menſuræ cumulum addam hoc loco, dictum id fortaſſe eſſe ex eo, quòd Galli in deûm matris poteſtate erant, qoi occinendo ſignificaot tempeſtatem, vt & aoes multæ. Sed teſtatò ageodum eſt & tabulæ proferendæ vt in iudiciis, Porphyrius lib.4, de non edend. animal. [illegible]. Etſi igitur id latiùs patére videtur, quàm de alitibus occioentibus à politiſſimo poeta dictum eſt, & à me explicatum: tamen hoc prætereundum non ſum arbitratus. Sic Virgilius lib.4. Æneid.

Tergeminamq; Hecaten, tria virginis ora Dianæ:

Hecate triformis.

dixiſſe potuit. quia & pingi fingiq; triformis ſolebat, & tribus animalium nominibus vocari gaudebat. Porphyrius dicto libro, [illegible].

Tu quoq; ab aerio præpes victoria lapſu.

Victoria pennata. Dij aligeri.

ab Aoſonio 1. epigr. cur ſcriptum ſit, ambigitur. Ego veteres ſemper pennigèram pinxiſſe & finxiſſe victoriam ſcio, vt & quoſdā deos crediſſe aligeros. quod à Plinio lib.1. cap.7. reprehenditur: in quibus & numeratam victoriam cenſeo, vt & Amorem, Irim, Muſas, Sirenas, Mercurium. Porphyrius, [illegible]. Eſt igitur præpes victoria, volucris, qualem illam formabant deam. Frondibus obductas gerebāt haſtas Bacchæ, vt in ſpecie thyrſus appareret, intus lateret lancea & cuſpis. quod è Iuſtioo Martyro parebit, qoi pro me teſtimonium dicet. ſic enim ſcribit, [illegible]

Bacchę haſtas gerebant.

σιδήροις θύραις περιρρέουσιν. illisque lanceis atrociter interdum specie religionis homines sauciabant. In epistolis Plinij ad Traianum multa scribuntur de præmiis athletarum, quæ Iselastica appellat: Sed & certamina Iselastica vocat, quibus, qui vincebant, ea præmia consequebantur, & magna pompa, triumphantium more, in vrbem suam inuehebantur, vnde & Iselastici nomen. ea de re quæ scribit Iustinus, attingere non prætermittam, quia eius verba pro face Plinio prælucebunt. Ac Iselasticũ mediusfidius erat, quod certaminis victori pro pompa ingressus in patriam de publico aut ab Imperatore, aut ab vrbe dabatur, vt exercituum ductoribus. Coronarium pro triumpho aurum conferebatur à Prouinciis: Iustinus, ὁ γὰρ μὲν τοιοῦτος, ἵνα τῶν κατὰ γένος τῶν ἀθλητῶν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ ἄγαν ἰσχυρὸς εἶναι, οὐδὲ πάνυ τι αὐτοῦ φαίνεται ἀπὸ τῶν γεγονότων ἀθλητῶν ἰσοτιμίας τυχεῖν. ἐβούλετο δὲ πλεῖον ὃ ἠδίκηνται ἀπολαύειν, ὅπου ἄλλον ἀγωνίσωνται τῇ, καὶ οἱ μὲν εἰσελάσαντες εἰς τὴν ἀγωνιζομένων πόλιν τῆς πατρίδος, γ... μετὰ... τοῖς δὲ ἀπολύσασι διὰ τῆς στεφανηφορίας, τῆς κατὰ ἀθλητῶν ἀπολαύουσι μὴ μεταλαμβάνειν. Videntur autem etiam obsonia & annonæ contineri eo nomine, quæ dabantur iis, qui in patriam parta corona inuehebantur, non tantùm pompæ impensa: vt ex hoc Iustini loco & è Plinij epistolis augurari licet.

CAPVT VI.

Cicero explicatur & emendatur 3. Tuscul. nequam, ne, contortum, inuidere.

Nequam.

CIcero 3. Tusculana. cũ eruere originem vocis *Nequam* conatur, ait: *Ab eo quod nequicquam est in tali homine.* vbi quid *nequicquam* sit, quæri animaduerto. ego verò archaismi more *nequicquam* esse nõ *quicquam & nihil*, existimo. *Ne* enim pro *non* veteres dixisse intelligunt, qui Terentium & Plautum legerunt. Sic & prima Tuscul. vsurpatum recordor, cùm ait: *Secernere autem à corpore animum, nequicquam aliud est, quàm emori discere.* id est, nõ aliud quicquam est: nequaquam enim assentior iis, qui mihi videntur omnia tuta timere, & emendatissima pro vitiosissimis expungere, legique volunt, *nihil quicquam.* Vt autem hic nihil sanatione eget: ita existimo, *Aut num aliquod quopiam membrum,* in tumore & vitio esse, manumque medicam desiderare. quis autem non putet persanandum hoc curationis genere esse, vt *aliud quodpiam membrum,* reponamus? Et quidẽ si quid refert, in chirographis ita extare quibusdam adfirmo. Quod autem ait, *concluduntur; contortius:* opinor ex eo dicere videri posse,

Contortum.

quod planius & clarius magisque directo genere dicendi ista extulerat, quàm Stoici, qui in argumentationibus summè delectabãtur conclusionibus è repugnantibus, quæ orationem negationibus contorquent. Hic tamen non id esse credo cõtortum: sed potius, quod breue, quod constrictum, quod collectum, quod compressum, quod Græci plerumque συνεστραμμένον vocant. Id ex eo esse apparet, quod subsequitur è vestigio, *Sed latus aliquando dicenda sunt & diffusius.* Cõturbati autem versus quidam antiquæ Tragœdiæ sunt in eadem disputatione, qui cùm Iambici sint, pro Trochaicis fallunt: nam, *nolite hospites,* clausulam Iambici senarij existimo. *Adire ad me: ilico istic, ne contagio,* solidus & integer versus videtur, vt & proximus, *Mea bonis, vmbrãue obsit, tanta vis sceleris.* vbi supprimitur in vltima voce vna syllaba in versu metiendo, ac *sceleris* pro dissyllabo auditur. *In corpore hæret,* versiculi initium est. Vbi autem legitur in æditionibus, *Situ nidoris, barba pædore horrida:* reperi, vt ita dicam, in mysticis libris, *Situ liuentes:* vt ad genas referatur: nec mediusfidius æquus essem, si tam commodam scripturam prætermisissem. eam igitur malui testatam relinquere, quàm tacitam præterire. *Atque* autem, quod mox excipit, priore sui syllaba absorbetur à fine antegressi versus. Inobseruatus etiam latitat senarius, vt opinor, alicuius poetæ prisci, *Lacerat, exest animum, planeq; conficit.* modulus quidẽ pedum & numerus versum adiudicat. In versibus autem illis superioribus quos perturbatos dixi, *ilico istic,* valet, Istic in loco, in quo estis, manete, ne mea vobis obsit contagio si propiùs ad me accedatis. *Florem* porro *quisnam liberûm inuidit meûm,* fortasse valet, Malo oculo limauit & effascinauit, & inuidia læsit. nam à nimium intuendo, inuidere dictum ait. Qui autem inuido & fascinante oculo nocent, malignè nimisque intuentur. Est etiam legendum, *Hiccine est Telamo ille:* non, *Telamon.* ac ita esse veteres locutos, auctores sunt literati Grammatici.

Inuidere.

CAPVT VII.

Liuius explicatur & illustratur lib. 31. hemerodromus, hemeroscopus, supplicatio & obsecratio, vota quinquennalia, Dipylus, flamen Dialis non iurabit in leges.

Hemerodromus. Hemeroscopus.

NON alium esse existimauerim, quem vocat Liuius Hemerodromum, ac qui ab Aenea vocatur ἡμεροσκόπος: id ex eo intelligi poterit, si tanquam frontibus aduersis vtriusque scriptoris locos comparemus. Liuius igitur. lib. 31. ita scribit, *Et respondisset, ni speculator (hemerodromos vocant Græci, ingens die vno cursu emetientes spatium) contemplatus regium agmen è specula quadam, progressus nocte media, Athenas peruenisset.* Voce autem Græca Liuius est vsus, quòd Latini tale speculatorum genus non habebant. Aeneas aũt ita scribit, χρὴ δὲ καὶ ἡμεροσκόπους πρὸ τῆς πόλεως καθιστάναι ἐπὶ τόπων ὑψηλῶν καὶ ὡς ἐκ πλείστου φανερῶν. ἡμεροσκοπεῖν δὲ ἐφ᾽ ἑκάστῳ χωρίῳ τρεῖς οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων ἀλλ᾽ ἐμπείρους πολέμου. Subdit autem, ὅταν δὲ καὶ τοὺς ἡμεροδρόμους πέμπωσιν, εἰ ἔνι μὲν εἶναι διὰ τῶν σκοπῶν ... ἀλλ᾽ αὐτῶν τούτων ... ἐγγύτερον, ... ἀφικνεῖσθαι. Sic autem vocantur, quia antelucano tempore ex vrbe emittuntur, & inter-

diu ſpeculantur curruntque eò, vnde proſpectus petendus eſt, & in vrbem reuertuntur, vbi contenebraſcit: ita cùm vagentur curruntque interdiu & perſpeculentur, inde nomen inuenerunt. Pernoctabant etiam interdum foris, & ignibus ſublatis, aduentum hoſtium aut inſidias indicabant. Eodem in Liuij libro cùm ſcribitur, *Supplicationibus habitis iam, & obſecratione circa omnia puluinaria facta*: id eſt inter ſupplicationes & obſecrationem: quòd illę ſerię ſunt, hæc precationes ſignificat. Non longè hinc ſcribitur, *Quibus ante quinquēnalia vota ſuſcipi ſolita erant.* hic vota intelligo, quæ Cenſores in proximum luſtrum ſuſcipiunt & nuncupant. Suetonius in Auguſto, cap. 97. *Cùm luſtrū in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila cum ſepius circumuolauit, transgreſſaq; in vicinā ædem ſuper nomen Agrippæ ad primam literam ſedit: quo animaduerſo, vota, quæ in proximum luſtrum ſuſcipi mos eſt, collegam ſuum Tiberium nūcupare iuſsit.* Legi autem, vt opinor, debet: *Trientius tributiuſq; is ager.* Dipylon autem, vt è verbis Liuij apparet, nomen habuiſſe ab amplitudine portæ, quòd inſtar duarum eſſet, haud cunctāter pronunciandum eſt. ita enim ſcribit, *Ad Dipylum acceßit: porta ea velut in ore vrbis poſita, maior aliquanto patentiorq; quàm cæteræ, eſt: & intra eam extraq; latæ ſunt viæ.* Scribit eodem lib. Liuius, *Quia flamē Dialis erat, iurare in leges non poterat.* Ideo ait, quia & magiſtratui in leges iurandum eſt, ſe eas obſeruaturum neque violaturum. Et Diali Flamini iurare nefas erat. Gellius libro 10. capite 15.

Supplicatio. Obſecratio.

Quinquēnalia vota.

Dipylos.

Flamen Dialis nō iurabat in leges.

CAPVT VIII.

Propertius explicatur, pancratium à Lycurgo ſublatum Spartanis, Pollux pugil.

EXiſtimo Propertium, vetuſtiſsimum poëtam, non tam notas habuiſſe Spartanorum quàm amorum leges: nam cùm libr. 3. eleg. 14. eorum palæſtram celebrat, cui virginū etiam grex ſe exercentium miſcebatur, videtur Lycurgi inſtituta neſciuiſſe. ſic enim canit,

Et patitur duro vulnera Pancratio.
Nunc ligat ad ceſtum gaudentia brachia loris.

Nam ſi Plutarcho grauiſsimo & vetuſtiſsimo teſti fidem adiungimus, quod profectò facere debemus, is nobis dicit, Lycurgum à palæſtra remouiſſe Spartana, ea certaminum genera, ἐν οἷς, ſic enim loquitur, χεῖρ ἀνατείνεται, quod eſt, vt opinor, in quibus manus tollitur & leuatur ad feriendum: quale Pancratium eſt & pugillatus. Ac, mehercule, meritò & iure hoc eſſe à Lycurgo lege cautum & conſtitutum arbitror: cùm enim exercitationis diſciplina eorum animos ad virtutem acuere & animare vellet, ea certamina recipere debuit, quæ eius quendā ardorem animis iuuenū accenſura forent, non quæ debilitatura atq; fractura. Pugillatus autem & Pancratium talia ſunt, vt ſi quis iis ſemel vincatur, quia plagis & vulneribus malè mulctatus diſceſſerit, pugnare iterum recuſet, ſegniorq; reddatur: cùm aliis in generib⁹ ſpe victorię ſiue corporis pulſatione ducātur, & victi alternā victoriam ſibi promittant. Sed fortaſſe eadē Spartę exercitationū genera coli, quę in reliqua Græcia, Propertius ſuſpicatus eſt: aut Homer. eſt ſecutus, qui pugilem facit Pollucē. Sic enim canit 3. Iliad.

Pancratium à Lycurgo. Spartæ ſublatū.

Pollux pugil.

πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

Sed nondum leges tulerat Lycurgus. Quòd ſi quis Plutarcho non ſatis fidit, à Seneca tanquam ſuccenturiabimus, qui ita lib. 5. de benefic. cap. 3. ſcribit, *Lacedæmonij vocāt ſuos Pancratio aut ceſtu decernere, vbi inferiorē oſtēdit victi cōfeßio.*

CAPVT IX.

Horatius explicatur, purum numen, Numinis appellatio vnde, Iupiter pro aere.

QVædam ſunt verbis de medio ſumptis dictata, quę tamen obſcuram fuſcamq;, vt ita dicam, ſententiam reddunt, vt ſepiæ aquam ſuo atramento. Illud Flacci teſtimonio eſſe poteſt, lib. 1. od. 10.

—— & poſitas vt glaciet niues
Puro numine Iupiter?

Nam purum illud numen non ſatis eliquatū videtur, ſed turbidum, ita vt per eius nebulā vix ſenſum perſpicere poſsimus. Reperi in quodam codice, *puro nomine.* ſed quis huic teſti credat aduerſus tot editiones & ſcripturas aliorum codicum? Nos igitur vana quadam auena eludit iſta ſtipula. Audiui & legi, qui *lumine* legeret: nec ſenſus fortaſſe deeſſet, pręſertim cum limen ſubdiuale, & puram habens aream, nec tecto opertam, nec arboribus opacam, gelicidio & pruinæ magis pateret. Sed cur nouitatem ſectamur, ſi recepta & vſitata verba bonam laudabilemq; exprimunt ſententiam? Audiui & legi, qui *lumen* legeret. ſed lumen audiri non poteſt, ſed videri ſolet. Ego tempeſtates anni video, & earum commutationes adſcribi Ioui: isq; grandinare, fulminare, tonare dicitur, nubes contrahere, & imbres fundere: idem etiam niuem glaciemque cogere atq; durare: quæ facere credebatur omnia non operosè, ſed ſolo nutu. Nutum enī eius & voluntatem è veſtigio rerum euentus fideſq; ſequitur: Inde numinis appellatio profecta eſt. Illa autem Iouis voluntas liquida apertaq; eſt, cùm audiatur hiberni Aquilonis frigore omnia conſtringentis fremitus. Quid ſi potius Iouem per allegoriam intelligam⁹? Iupiter enim plerunque aer eſt: & purū quoque numen per inuerſionem accipiamus, quòd ſpirante Aquilone nubes abiguntur, tenuiſque cœlum eſt & purius, nullis nubibus fœdatum? hanc ſententiam veriorem crediderim, poëticaque figura ornatiorem & concinniorem. Verſus ſequitur illum, nocte tenebroſior, *Ne currente retro funis eat rota:*

Purum numen.

Numen.

Iupiter pro aere.

in quo ne morer lectorem, eiusque expectationem prorogem, existimo & fortasse fallor: est enim lubricus error in auctoribus antiquis explicandis, quorũ vitæ consuetudinem moresque & studia vix coniectura plerunque leui prorsum adsequi possumus: cùm tamen nihil in eis sæpe coniectura certius exploratiusque habeamus: existimo igitur dici, Cùm secundissimus tibi hoc tempore & fœlicissimus curriculi tui cursus intendatur & pergat, caue ne celeriter retrorsum feraris, & in diuersum eat, & citò commutetur in contrarium. Translatio ducta est à curribus Circensibus, quos funis trahit, funemque currens sequitur rota: ita fune retroeunte retro quoque currit rota, id est, currus. Quod de fune dixi, verum esse ex eo apparet, quòd in curru erant equi iugales & funales: illi in iugo, hi extra iugum.

CAPVT X.

Varia hoc toto capite excerpta de lexico veteri explicantur.

ESSET inertiæ supinæ & propè somno sepultæ, negligere ea, quæ in quodam veluti veteri libro consuali Latinæ linguæ reperi: igitur quod ad *incitas* dicimus, ibi explicatum erat, περὶ φρενῶν: quòd tum in magna inopia rerum incitamur ad quiduis tentandum, amentesque reddimur. Assecla, παράσιτος: igitur Assectarum nomen contemptionis est & contumeliæ. Assessor, συγκαθεδρίτης. Agnatio, ἐπιγέννησις: & adgnata, ἐπιγεννηθεῖς. Adgnari, ἐπιγενεῖν: quę omnia veram ingenuamq; vocabulorum eorum potestatem declarant. Æneator, σαλπιγκτής. Ærarius, χαλκοτύπος, ταμιοῦχος. Ero, λεῖψ, vocabulum Vitruuio & Iurisconsultis & Donato in Phorm. act. 5. sce. 2. vsurpatum. Æsculus, φηγὸς βαλανοφόρος: Fagus igitur illi glandifera: est æsculus. Acieris, ἀξίνη ἱεροφάντου: quomodo & à Festo exponitur. Aciarium, στόμωμα: quod nos hodie nostra lingua vocabulũ retinemus. Acia, ῥάμμα: quod verbum vsurpatum est à Celso. Aciarium, ῥαφιδοθήκη, vbi acus reponuntur. Acisculatius, λατόμος. Aclassi, χίτωνα: paulò tamen aliter scio à Pomponio exponi. Actor, πραγματευτής: verbum Iurisconsultis tritissimũ. Ala, ἐξέδρα: igitur quas in Vitruuio lib. 5. cap. 11. & Cic. lib. 5. de Finib. & in Pisonem, exhedras legimus, in quadam erant ædificij ala. Albunea, λευκοθέα. ita Matuta mater erit: nos tamen aliter iam explicauimus. Alipilarius, ἀρωματοπώλης. Alimenta, θρεπτήρια τροφῆς: sic precium significat educationis & alimonię. Aliquo secius libro 5. de Offic. Proconsulis, ποσῶς ῥαθυμότερον: id est, aliquanto segnius & negligentius. Allucet, φαίνει: id apud Varronem reperire licet. Altarium, ἐπιβώμιον. Altercultũ, αἰτιαμένη. Amanuensis, ὑπογραφεύς, ὑπογραμματεύς. Ambubia, κιχώρια. Amellum, μελίφυλλον: Alio loco, Amellus τρίφυλλον: ita in neutro & masculino diuersas putat, qui cuuque hæc glossemata scripsit, herbas. Hoc eò libentius scripsi, q. sciam apud Maronem ignorari hanc herbam, cùm scribit 4. Georg.

> *Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello*
> *Fecere Agricolæ.*

Amites, τάλαντα. rursus Amites, ἱστοποιοὶ κάλαμοι. Antestor, μαρτύρομαι. Anclare, ἀντλεῖν. Angerouia, ὁ θεὸς τῆς βουλῆς. Andruare, ἀνδρίζεσθαι. Angaria, παραγγαρεία, ἀγγεία, ἀγγαρεία. Anguina, ἄγκυρα, σκοιδύνα. Antes, στίχοι ἀμπέλων. Appia, εἶδος σκεύους μαγειρικοῦ. In alio reperio Applare, coclear. vt in Ausonio epist. 7. fortasse scribendum sit,

> *—Applaria succus mundet.*

CAPVT XI.

Liuius lib. 2. explicatus, è circa prætorem, ex ante diem Cal. armamenta.

GEnus illud dicendi apud Liuium lib. 21. peregrinum & Græcanicum, *Extemplo et circa Prætorem ad ciuitates missi legati Tribuniq;.* nos aliquantò inusitatius infrequensq; magis reddemus: sed tamen non penitus insolitum & inauditum. legendum enim censemus, *Extemplo è circa Prætorem:* vt sit. Ex his, qui circa prætorem erant: vt à M. Tullio, *ex ante diem Calend.* lib. 2. epist. 16. ad Attic. scriptum esse legimus. E circa prætorẽ. Eo porrò in libro, *venire sublatis armamentis*, est nauigare sublatis velis ad cursus celeritatem: Ex ante diem Cal. quo enim magis elata vela sunt, eo maiore impetu classem impellunt. Hic autem armamenta perspicuè pro antennis & velis dixit: Armamenta. vt ab ἄρμενον Græca voce, armamentum deductum quis existimare possit: etsi ab armis verius est. Cùm autem scribit, *vagantibus passim Numidis equitibus, & quæ his impeditiora erant, Celtiberis Lusitanisq;:* puto eum dicere, Quæ infesta reddere populariq; nõ potuerint Numidæ: quòd impedita essent equiti & inaccessa ea ipsa: Celtiberos & Lusitanos, qui assueti erãt aspera & montana percursare, peruagatos esse atque populatos. Scripsimus suprà, veteres existimasse cornices crocitãtes pluuiam suo cantu vocare: & arcum eos credidisse suis cornibus aquam haurire. videntur etiam censuisse ventos grassantes impetu suo aquam è terra & fluminibus sursum in nubes tollere, & leuare, qua ex opinione scriptum illud à Liuio ibidem credo: Aqua leuata vento. *Et mox aqua leuata vento, cùm super gelida montium cacumina cõcreta esset.* Quod autem scribit: *ita præconum missum*, puto hanc cõtinere sententiam: præconem missum esse, qui iuberet omnes corpora curare. Nos quoq; nobis corpora putemus esse curanda, huiusque breuis capitis finem faciamus.

CAPVT XII.

Auctor ad Heren. explicatus lib. 4. Veniam dare, toga contorta, clypeare brachium toga, res formata & informis.

VEniam dare apud Scriptores Latinos, non est tantùm parcere & ignoscere ali- Veniam dare.

cuios culpæ & errato, vt multi censent: nam etsi ista est frequentissima significatio, non tñ huius dictionis sola est. nam interdũ est permittere, sinere, concedere: Plautus in Trinummo, sc. Quo illic homo,

—quia res quædam est, quam volo

Ego me abs te exorare. Ph. *Quid id est? veniã iam dare gestio.* id est, iam gestio permittere vt dicas. hoc sensu dictum illud apud Cornificium lib. 4. existimo. *veniam ad vos, si mihi Senatus det veniam.* id est, si Senatus sinat, si Senatus mihi permittat. atque hæc duo exempla adlegata sunt, vt id doceretur. Eodem autem in Cornificij libro, vnde exemplum sumptum est, parum assequor, quod ita scribitur: *Lemnum præteriens cepit; inde Tharsi præsidium reliquit: pòst vrbem in Bithynia sustulit.* quis iste non cursus, sed volatus est hominis, tam temerè & inconsideratè præcipiti impetu è Lemno Bithyniæ vicina Tharsum procul abeuntis, & inde rapidè in Bithyniam recurrentis? cur expeditionem non continuabat, & è Lemno porro in Bithyniã pergebat, sed tam longè velut æstu quodam in Ciliciam aufertur & abripitur? Equidem puto mendosam scripturam, & *Thasi*, quæ insula vini generosi fœcunditate nobilitabatur, legendum esse. Ibidem scribitur, *Cùm Gracchus deos inciperet precari, cursim isti impetum faciunt.* id est, cùm inciperet concionari. qui enim ad populum verba facturi erant, antè deos precabantur. Maro 11. Aeneid.

Præfatus diuos, solio rex infit ab alto.

Contorta toga — Ait idem, *contorta toga cum pluribus alius ire celerius cœpit:* hic contorta toga est circum brachium torta, vt vice clypei sit: & vt vetus poeta locutus est, toga brachium est clypeare. Apud eundem, quod non est omittendum, Res formata dicitur, quę corporata est: Informis, quę corpore caret. sic enim inquit, *aut cum res muta, aut informis, eloquens & formata.* Minuta sunt ista scio: ei tamen, quem leuabunt labore, forrasse magna videbuntur.

Toga brachiũ clypeare. Res formata. Res informis.

CAPVT XIII.

Cic. lib. 3. in Verrem explicatus.

SATIS planum arbitror esse, quod tertia in Verrem oratione scribitur, *Si quis testamento se hæredem esse arbitraretur, quod tum non extaret, lege ageret in hæreditatem: aut pro præde litis vindiciarũ cùm satis accepisset, sponsionem faceret: ita de hæreditate certaret.* & id interpretatione Ascooij bellè illustratur: è qua tamen homines, magnos in iurisprudentia progressus habẽtes, nescio quid argutantur, & scribendum *esse videri* censent. Videtur partium esse nostrarum, vindicare veterem scripturam à labe & vitio, & antiquum interpretem calumnia liberare, quæ ei per magnam iniuriam inuritur. Qui hæredem se testamento putat, quod tum non extat, si in bonorum possessione nemo sit, petit hæreditatem, neque satisaccipit, neque satisdat possessori, qui nullus est: At si quis possessor sit, qui hæreditatem petit, eam petit & vindicat, & præde litis vindiciarum satisdationem petit à possessore. ita hic duæ species cõstituendæ sunt: vna, in qua nemo possidet: altera, in qua aliquis possidet, à quo res vindicanda est. Nec me mouet quod è lib. 1. de Oratore profertur, *Agerent enim tecum lege Pythagorei omnes, vindicarentq́; ornati homines in dicendo:* hęc enim posterior species est, in qua ab oratoribus qui in possessione erant, hoc vindicandũ est, & eis iudicio eripiendũ: vindicatur enim hic, quod penes alium est, aut quod in alicuius possessione: petitur etiam quod à nullo tenetur. His ita constitutis iacet frigetq́; quicquid è suorum iurisconsultorum libris & responsis conquirunt ad interpretandam veteris scripturæ auctoritatem, & obtrectandam optimi interpretis explicationem.

CAPVT XIIII.

Lucretius lib. 2. explicatus, Infessa, Ludere cathenas.

IN illo Lucretij versu lib. 2,

Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis: — Infessa.

docti partim infesta, partim infessa legẽdum autumant, neutrumq́; incommodè, nisi veterum librorum testimoniũ refragaretur, quod *infessa* clamat, & nostris inculcat auribus. Subiit itaque cogitare eum quia sensus inde accommodatus erui posset. tandem deinque cùm rem apud me diutius exegissem, bono sensu significare credidi, vtroq; versum calores & frigus finem esse statutum, vt vltrà progressus non sit: sed rerum summa his finibus velut fessa & fatigata contineatur, vlteriusq; pergere desinat. igitur flammis & pruinis infessa sunt ea, quæ in flammis & pruinis fessa desinunt, finemq́; & metam sibi ponunt. Illud quoque publicum à priuatis scriniis dissentit,

——inter se fortè catervæ

Ludunt. in quibus reperio, — Ludere cathenas.

——inter se fortè cathenas

Ludunt. & mediusfidius hanc quoque scripturam asserere mauo, tanquam liberali causa ser uilem in modum abiectam, quid vetat? Ludere enim catheoas, erit, lusu quodam cathenatim conserere sese, & implicare, cathenasque imitari. quod ab eis in chorea fiebat. Etiam illud *forte* non videtur esse quibusdam gustus publici, quòd dicunt, non esse fortuiti cuiusdam casus: sed potius strenuitatis, vt sit pro *fortiter*. ego verò temeritatis & casus puto. vt enim casus tulerat, inter se restim dabant, & cathenam illam saltatoriam conferebãt. Hæc ita mihi venit in mentem explicare duobus in locis: & fortassis erro. Sed antiquitas librorum sine quodam aucupio illexit me, vt abdita quàm prolata, recondita quàm deprompta, sequi mallem.

CAP.

CAPVT XV.

Variæ voces de bilingui vocabulario sumptæ explicantur.

LEGI in bilingui vocabulario perquàm vetere quædam, quę admonitione digna credidi, & in apertum proferenda duxi: cùm eum librum sibi videatur vir vtraque lingua doctus parasse. Abdomen igitur explicatur λαπάρα, ὑπογάστριον, ἐπομφάλιον. Insigne autem est, & Delphica. adnotandum diligenter ab eo Abaci Delphicam explicari, [illegible]. significatur, & tanquam digito demonstratur locus ille Iuuenal. satyr. 3.

Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, nec non & paruulus infrà
Cantharus, & recubās sub codē marmore Chiron.

Delphicam autem mensam lapideam habere solebant, vnde conuiuis ministrabatur apud Flaccum libro 1. satyra 6. —*& lapis albus*
Pocula cum cyatho duo sustinet.

Ea de causa ministerium interpretatur vocabularij auctor. Iterum in eodem loco Delphi- Abolla. ca, κυλικεῖον. Abolla, ἱμάτιον explicatur ibidem, quod non putaui omittendum, vt quale genus vestis sit, intelligatur, sciaturque pallij genus esse. Aborigines, αὐτόχθονες. Auena, βρόμος, ὁ Auena. αἶγα, vt eo etiam nomine censeatur lolium: etsi à Marone separatur. Adæratr, ἐξαργυρίζεται, ἀποτιμᾶται. Adæratio, ἐξαργυρισμός. Ad incitas, πρὸς ἀπορίαν. Adcliuis, προσανάντης. Adoriosus, ἔνδοξος ἐν πολέμοις. Ab Adoria adoriosum, illustrē exponit, citatque Festi Pompeij auctoritatem. Ador, ζέα. Assertor, καρπιστής. Assertio, καρπισμός. Vindiciæ. Charisius quoque lib. 1. Gram. vindicias καρπισμὸν exponit ab iniectione, prehensioneq; manus. sic explicari puto, quod qui asserebat vindicabatque, manum asserebat, manuque comprehendebat. Adstipulator, προσεπερωτητὴς, quasi secundarius & addititius interrogator. Agnatio, ἐπιγέννησις. Agnatus ἐπιγεννηθεὶς, ἐπίγονος. Ad manum, πρόχειρον: sic ad manum seruum antè explicaui, qui præstò esset hero suo. Administer, παράκονος. Agēs io rebus, πραγματευτὴς. Agear, πρὸς τὸ τεῖχος. Aginat, διαπραγματεύει, τρίβει, μηχανᾶται: hinc Agioatores apud Festum Pomp. Sed hęc huic sufficiant capiti.

CAPVT XVI.

Purgamenta, fundare, fundatæ opes, & fundata pecunia, Horatius explicatur.

Purgamē ta. QVOS homines per summam contumeliam Græci καθάρματα soleot, eos mihi videtur appellasse porgamenta Q. Curtius. sic enim libro 10. scribit, *Omnia potius toleratur quàm purgamenta quondā vrbis suæ, tunc etiam exilij, admitterent.* Vt enim purgamenta & sordes foras eijciuntur ex ædibus: sic homines illos vrbe eiectos in exilium, purgamenta eleganter vocauit. Ea quoque purgamenta, quibus aliquid expiabant, in profluentē iacere solebant. Iterum lib. 8. *Et cætera vrbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam maximorum exercituum ducibus à rege præferebantur.* Perquàm honestè autem & perdisertè Ciceronis imitatione ita Curtius scripsit, *Et quidem suas quisq; opes diuisis imperij partibus tuebantur, quas ipsi fundauerant, si vnquam adversus immodicas cupiditates terminus staret.* Nam Cice- Fundare. ro pro Rabirio eodem modo dixit, *opes fundatas, & benè constitutas.* sic autem eas dici intelligo, Fundatæ opes. quę firmæ stabilesque sunt, non tantùm à fundamentorum firmitate notione ducta: sed etiam à fundo & solo. certissimæ enim illæ facultates sunt, quæ in fundis constitutæ sunt: non item quæ in nummis, aut rebus mouentibus, non in rebus soli. Hinc & illud Flacci lib. 1. epist. 15.

Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Fundata pecunia.

id est, in fundis & villis posita & constituta. Et quoniam Horatij mentionem feci, non omittam illud scrutari, cur scripserit,

Quantum distet ab inacho
Codrus, pro patria non timidus mori.

In quo hæsissem, nisi Ocellus Lucanus mihi subuenisset, qui principium historiæ Græcorum ait duci ab Inacho Argiuo: sic enim ait, διὸ καὶ τοῖς Ἕλλησι [illegible] ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου [illegible] ἀρχὰς, [illegible] ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ [illegible].

CAPVT XVII.

Plinius libro 15. nat. hist. emendatus, forum, Eugubini & Iguini, nux Tarentina & terentina, tripudium somnium.

MIHI in transcursu Plinij librum 15. peragranti potius quàm legenti: tamen loca quædam, in quibus aqua mihi paulum hæsit, & cursus institit, venit in mentem his libris attexere, vt vel à tumultuaria subitaque opera intelligant homines nondum Plinij emendatoribus rem factā esse, & multa etiamnum superesse, in quibus desiderare possint. Libro 15. capite 6. *Factus*, inquit Plinius, *tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.* emendo è veteri libro, *factus tres gemino foro à quaternis hominibus nocte & die premi iustum est.* Fo- Forum. rum enim in torculari locus est, quo defertur olea, vel vua vt prematur: qua notione à Varrone de re rust. lib. 1. cap. 54. & Catone cap. 18. vsurpatur. Septimius Florens, *Quare rubra vestimenta tua, & indumenta sicut de foro torcularis pleno conculcato?* Iterum, *Conculcatæ & expressę vi passionis tanquam in foro torcularis.* Infrà cap. 7. de factitio oleo, *fiet herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum vocant, neruis admodum vtile, sicut in Italia è gummi.* corrigo, *Inter Cappadociā & Galatiam, quod Selgiticum.* quanquam in altero exemplari, ne quid dissimulem, *Seleuticum* reperi. Pro, *sicut in Italia è gummi*: sine controuersia, *Euguuini*, legendū est ex manuscriptis exēplaribus. Sunt enim Euguuini populi Vm-

Eugubini. Iguini.

briæ, qui hodie Eugubini vocantur: & apud Plin. lib. 3. cap. 8. Iguini appellantur: quam & per iota scripturam veriorem puto, vt ordo literarum à Plinio obseruatus eo loco declarat. Infrà cap. 10. de Nucibus pineis, *Harum genus alterum Tarentinũ, digitis fragili putamine, auiumq; expositum furto in arbore. tertium Sappinium è picea sativa.* Ego etsi Tarentinam nucem non improbo, tamẽ Terentinam, quod reperi, etiam amplector: cùm præsertim Macrob. lib. 3. cap. 18. appellari potius debere contendat, quàm Tarentinam: quòd Terẽrum Sabinorum lingua molle significat. Sed & cap. 10. *tertium Appiniæ*, legendum è veteribus libris existimo potius, q̃ Sappinium, quibus in libris ibidem etiam *Quartum Pityda*, reperio, qood ne dissimulandum quidem credidi: etsi cur receptá lectionem damnẽ, nihil habeo. Capite 18. de Ficis, *adacto nauigio illicò aresci, rursusq; cura sacerdotũ seritur:* ego legendum puto, *Attio Nauio augure illic aresc.* nam ficus quædam in comitio Nauia vocabatur. Festus, *Ficus quoq; in comitio appellatur Nauia, ab Attio Nauia augure.* Et cap. 32. de Nucib. *quod est verisimilius, quàm quia cadendo tripudium sonumue faciant:* emendo, *tripudium sonium*, è veteribus libris Tripudium autem soniuium est interprete Festo, tripudium sonans: sonãt autem cadentes in humum nuces. Ibidem pro, *quas ante abellinas:* emẽdo iisdem ducibus libris optimis, & tanquã etiam antesignanis & veritatis defensoribus, *quas ante abellanas*. & mox pro, *adijcit præterea auellanas & galbas Prænestinas:* ex Catone cap. 8. & 143. *caluas Prænestinas* legendum contendo. Capite 23. *Sardibus eæ prouenere primum: ideo apud Græcos Sardinianos balanos appellant. Nam D. Tiberius postea balanum nomen imposuit.* emẽdo, *Nam* [illegible] *postea imposuere.* nã antè dicit in Græcia Sardinianas glandes vocatas fuisse, postea Iouis glandes: itaque quod de Tiberio suppositum est, adulterinum existimandum est, & à sensu alienum. Sed plus satis errorum ex eo libro mihi attigisse videor. hæc doctorum intelligentiam excitabunt ad reliquos maiore industria & ingenio eruendos & persanandos: mihi satis fuerit vtcunq; paucis vulneribus medicinam aliquã fecisse.

Nux Tarentina.

Tripudiũ sonium

CAPVT XVIII.

Suetonius in Nerone explicatus & emendatus, tantum quòd, ludi iuuenales, iuuenalia, tesseræ, neronia, fusca vox, aliquid sufferti tinnire, suffertum subbibere, augustales, Mazaces, aurum obryzum, synthesis, catadromus.

INTER legendum quæ de Nerone teterrimo principe, fataliq; mũdi prodigio Tranquillus memoriæ prodidit, aliud agens quædam excerpsi, quæ his libris etiam adpingenda duxi. Scribit capite 6. *iam tum quidem exoriente Sole penè, vt radiis prius, quàm terra contingeretur:* germanum fuerit, *tantum quòd exoriente Sole.* nam *tantum quòd*, pro commodùm dici à Latinis nemini ferè ignotum est. Paulò pòst adiecta particula Que, *indictisq; decursione Prætorianis.* Ludos Iuuenales, quos capite 11. vocat, Iuuenalia neutro genere Dio appellat, & interpretatur [illegible]. eos ludos Nero dedit tum, cùm barbam primùm posuit. Tesseras in Tranquillo accipimus globulos inscriptos quarundam rerum notis & nominibus, vt frumenti, & aliarum rerum, quas, qui ceperant, res illas ferebant. Dio in Nerone, [illegible] Capite 12. *Neronia* Romę Nero instituit, quinquennalia certamina pro salute sua, & imperij sui mansione & incolumitate. Capite 19. lego, *Sed Alexandrina ipso profectionis die destitit.* & capite 18, *defuncto Cottio:* non, *Alexandrinam*, nec Coctio. & mox, *Corbulæ congestam*. Cæterùm fusca vox capite vigesimo est, quã Græcj [illegible] vocant, quæ nec candida, nec clara est. Ibidem aliquid sufferti tinnire est, quod Græcè dici potest, [illegible]. Suffertum enim intelligo, plenum, densum, confertũ, oppletum, quod auditoris aures impleat: quanquam suffertum minus aliquanto est: quàm refertum & confertum. Sed & subbibere, quod Græcè [illegible] dicitur: ita enim à Græcis vsurpatur, quorum verba expressit Suetonius. nam Græcè ita dixerat Nero, cùm prodiisset Neapoli, quæ vrbs & Græca erat, & Græcè loquebatur. Capite 25. adolescentes illos & iuuenes, qui Neroni plaudebant cantanti, [illegible], id est, Augustales dicit vocatos Dio. Cap. 26. lego, *à quodã Laticlauio*, potius quàm *laticlauo*. Sed & vt ante disserui, capite 28. *Super ingenuorum pædagogia*, non *prosagogia*. Capite 27. *matronarum institorio*, malim quàm *institorias*: vt institorium neutro genere dicatur. Capite 30. scribit Tranquillus, *armillata & phalerata Amaxicorum turba atque cursorum*: quo sanè in loco valde dissentiũt ab excusis libris manu scripti, in quibus *cymazacum* legitur: ego *Mazacum* verũ puto. Sunt autem Mazaces non populi Cappadociæ: vt multi censent: sed populi Africæ. Lucanus libro quarto,

Marmaridæ volucres, æquatiruriq; sagittas
Medorum, tremulum cùm torsit missile, Mazax.

Mazaeas equos laudat Aurelius Olympius libro 2. Cyneget.

Quemq; coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.

Sed & ne qua syllaba veteris lectionis deperiret, aliquando *Phalerata acu Mazacũ turba*, legendum existimaui. Lege cap. 32. *pro semisse dextans cogeretur ei:* cùm excusum sit *dodrans*. Ibidẽ, *ac ne impunè esset studiosis iura*: non, vt obtinnit, *viris*, Mox, *facta dictaq; omnia:* nõ *omnibus*, vt receptum video. Sed & cap. 38. [illegible], puto legendũ

Tantum quod.

Ludi Iuuenales.

Tesseræ.

Neronia.

Fusca vox

Aliquid sufferta tinnire

Suffertũ.

Subbibere.

Augustales.

Mazaces

πῶ

[illegible]. Cap. 19. pro [illegible], veteres libri indubitanter habent: quod haud paulò melius est, vt vel lata nuper sententia interfectã intelligamus, vel quasi [illegible] scriptum esset, nauis sententia damnatam audiamus, cùm præsertim in naui eam interficere tentasset soluti. Illud capite 40. [illegible], sic à Dione effertur, [illegible].

Aurũ obryzum. Capite 44. *aurum ad obrusam*, pro, *aurum obryzum*. in veteribus lego codicibus: quo modo non rarò loquitur Seneca. Capite 45. lego è veteribus monumentis, *Quæcunque cepissent ex annonæ caritate lucrantia*. nam delatorum præmia augebantur, etiam ipsa caritate annonæ: ita præmia eorum lucrabantur, quod est, augebantur. quod em̃ mox sequitur, principium est alterius sensus: *accreuit mũdus*. etsi *lucrantium*, non displicet, quod nonnulli legũt. Eodem capite, *statuæ eius à vertice currus appositus est cum inscriptione Græca, nunc demum agona esse & traheret tandem*. in libris peruetustis, *cirrus appositus est*, lego: nec aspernor, sed, *& raderet*: non *traheret*. quid enim vetat Neronem cirratum fuisse, nec cirros ponere solitum? & raderet, cum ludorum comessationibus decertaret & agonibus. vel dixit, nõ esse puerile certamen & puerorum cirratorum: sed verum & legitimum & virorum, qui cirros posuerunt. nunc igitur dicit, Tandem radat: quòd verum adsit certamen, in quo cirris non sit locus. Sed & quod mox refert Tranquil. *Alterius statue collo ascopa deligata*: diuersiùs narrat Dio: culeum enim appensum dicit, quasi culeo insui matricida deberet. Eius verba sunt, [illegible]. Capite 49. pro, *promisit: hoc Seius Galbæ libertus*: lego, *permisit hoc scelus Galbæ libertus*. sic enim gratiosissimum eius libertum vocatum fuisse, ex eius vita constat.

Synthesis Synthesin Suetonius pro veste elegantissima, & parum viris decora ponit in Nerone, qua idcirco Romanæ grauitati, nisi certis Saturnalium diebus, vti non licebat. sic enim capite 51. scribit de Nerone, *ac plerunque synthesin indutus ligato circum collum sudario*: quanquam in libris veteribus reperio *Synthesinam*, eodem sensu scriptum esse, vt vestem subaudiamus. Sed & eam vestem qualis fuerit nobis explicabit è Tranquilli verbis expressa Dionis oratio, quæ ita habet: [illegible]. Verùm in eo Suetonij libro, disputari video de Catadromo, quid sit,

Catadromus. cùm capite 11. scribit: *Nouissimus eques Romanus elephanto superſedens per catadromum decucurrit*. Ego eo vocabulo funem intelligo, qui summo theatro alligatus, decliuis ad imum theatri pertinebat solum, desigebaturque, per quem descendere maximi periculi, & artis, atq; adeò miraculi erat: hanc interpretationem, si quis parum firmã putat, vt ex meo sensu deprompta, fallitur: est enim Dionis, qui eadem de re agens sic scribit, [illegible]. Sed & vocabulum ipsum notionem descendentis & decurrentis præ se fert: quo sensu & apud Iurisconsultos, l. si seruus. ff. de actione empt. & vend. accipi debere censeo.

CAPVT XIX.

Suetonius in Claudio explicatus & illustratus, tropæi, crepi, lex prædiatoria, pendere, vendi, comedere senem, ius ordinarium, absens, Anio duplex, officium, meridiani, meridianum spectaculum.

CLaudij Cæsaris vitam cùm percurrerem sanè q̃ celeriter, hæc etiam interea curriculo notaui, præsertim cùm eius aliquot antè loca cum veteribus codicibus contulissem. Capite 2. cùm dicit, *post tutelam receptam*, interpretor, Cùm excessisset è tutorum potestate, factusque esset sui iuris, &, vt Cicero loquitur, suæ tutelæ. Græca quædam rimatus vestigia vtcunque enata à librario Latino, huiusmodi ferè inuestigaui. Capite 4. [illegible]: ab iis qui increbuere, aliquantum diuersa sunt, etsi non admodum, vt hic palmarium quærere non debeam. Capite 6. *extra ordinem adijceretur*. sine controuersia legendum est. Capite 8. *excitabitur*, inquit, *à tropæis*: hic Tropæos intelligunt de ventorum quorundam nomine, qui Tropæi vocantur, homines, qui ad dissimulandum quod fecerant, se statim auertebant: vetus autem lectio, *cropæis*, habet, si cui ad sagacem coniecturam viam patefacere fortè potest: quòd si ab ea paulùm recedere liceret, libẽter *à crepis*, legerem. nam cùm constet, Lupercos Crepos esse vocatos à crepitu plagarum, quas infligebant obuiis, quidni eos, qui per ludum idem facere solebant, sic vocare potuit? id tamen, vt facere iudices solent in rebus obscuris, nondum satis mihi liquere pronuntio. Scribit mox capite sequente, Claudium, *cùm obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædiatoria venalem pependisse sub edicto præfectorum*: quem locum sic censeo explicandum, Cùm præfectis ærarij suam fidem obligasset, & oppigneraßet omnia sua prædia, ea lege, vt nisi ad certum diem solueret, vendi possent vt vacua, neque cùm dies cessisset, soluisset: lege prædiatoria, id est, lege ea & conditione, qua obligata & opposita prædia fisco vel ærario fuissent, sub titulo pependisse venalem Claudium ait. pependisse, id est, venalia eius prædia pendenti erant titulo & libello proscripta: nam vendi videtur, cuius fortunæ & bona veneunt. Sic Plautus in Mostellaria, Scena, Exi è culina. comedi senem dicit, cuius bona comeduntur. Proscripta autem prædia sunt in vacuum, id est, sic proscripta sunt, quasi in nullius mancipio & dominio essent: & tanq̃ vacua, vt qui emerent, velut in vacua irent. Capite 11. malo, *vetuit inter festos referri*: quàm

Tropæi. Crepi. Lex prædiatoria. Pendere. Vendi. Comedere senem.

inter fiftos. Quid est cap. 15. *negantemq́; cognitionis*

Ius ordinarium.

rem, sed ordinarij iuris esse? Ordinarium ius est, cùm Prætor, aut qui iurisdictioni præest, dat iudices, neque de re ipse cognoscit. Igitur sibi dari iudices ille à Cæsare volebat, vt ordinarium ius postulat: neq; enim rem esse, de qua deberet extra ordinem cognoscere: nam de quibusdam rebus maioribus, aut ad Rempublicam, aut exemplum pertinẽtibus, iudicem non dabant, sed ipsi cognoscebant: quę res cognitionis dicebatur.

Absens.

Absentibus, inquit ibidem, *secundum præsentes facillimè dabat, nullo delectu culpæ, ne quis in aliqua necessitate cessisset.* in quo *absentibus*, absolutè accipio, id est, cùm quis ad vadimonium non occurrebat, & absens erat: ac ita cessatores & tergiuersatores plectebantur. ac secundum pręsentes se daturum Claudius, vt Dio scribit, edicto proscripserat. Quod de Græciæ prouinciæ principe, cap. 16. scribitur, de quodam è Lycia prouincia Dio narrat: sed & Lycij Græcis adnumerabantur. Deinceps quædam sic legenda credo, quę in libris excusis à mea sententia discrepant. Capite 18. & 19. *suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset, & naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit pro conditione cuiusque, ciui vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latino ius Quiritum, fœminis ius quatuor liberorum.* nec multò pòst, *riuum Anienis noui lapideo operæ.* erat enim Anio nouus, &

Anio duplex.

Anio vetus. Capite 21. *velut ad subitam condictamq́; cœnam.* &, *ibidem extraordinarium & breue.* Cap. 26.

Officium

Cuius, inquit, *officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celebrauit.* sic officium solebant plerunque vsurpare, cùm ad nuptias officij causa veniebatur. Iuuenalis satyra 2.

—officium cras
Primo Sole mihi peragendum in valle Quirini.

seqoitur enim, *—nubit amicus.*

Sic in officio Consulis dicitur, cùm in officij causa quis in comitatu Consulis est, deductionis causa. Capite 29. lego, *reuocatas liberalitates*: non vt circunfertur, *libertates*. quod auctoribus antiquis libris confirmo. Iam leoe est, monere vbique *Silanum*, non *Syllanum* excudendum esse. Capite 30. pro, *plectra linguæ titubantia: præterea linguæ titubantia*, reperio in iisdem libris: quod & probo.

Meridiani. Meridianum spectaculũ.

Bestiariis, inqoit capite 34. *meridianisq́; adeò delectabatur.* hic quærunt, qui Meridiani sint: ego eos gladiatores interpretor, qui tempore prandij depugnabãt inermi corpore: proinde multi cadebant. Seneca lib. 1. epist. 7. *Casu in meridianũ spectaculum incidi.* sequitur mox, *quicquid antè pugnatum est, misericordia fuit: nunc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habẽt, quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquã frustra manum mittunt. Hoc plerique ordinarijs paribus & postulatitijs, vt in expeditione, præferunt. Quidni præferant? non galea, non scuto repellitur ferrum.* Dio, πάντα γὰρ ἄλλα, καὶ τὸν διὰ μέσου δὲ ὥστε παρὰ τὸ ἄριστον ... θεάσασθαι. Capite 40. lege, *cocta vendentes.* &, *Telegonius* est in libris scriptis, à Telegono no, qui scripsit domesticũ augurium, an à Telegono Vlyssis filio, nondũ satis compertũ habeo. Quod si Togonios legatur, pro ignobili? qualis est apod Tacitum lib. 5. *Togonius Gallus*, qui & ea de causa per ridiculum additur: qoanquam fortasse *Telegonius Gallus* scribi in Tacito debet: certò videtur dicere Claudius, Me puras ignobili & ridiculo Togonio similẽ? vel Telegouio? Illud λογιώτατος, eod. cap. est corruptum, neq; tamen veterẽ scripturam assecutum me cõfido, quãuis eam perdiligenter scrutatus sim: Græcas enim literas malè effinxit librarius: ferè tamen scriptum videbatur, ἀεὶ καὶ μῆνιν τινα: qoasi suum cousilium laudaret plus æquo Claudius. Qoantum & augurari potui, cap. 43. vbi est, εἴπερ διαιτήσει: scripsit Tranquillus, ὁ βλάψας ποιήσει, id est, qui vulnerauit, pœnas dabit. legitur etiam non malè, ἰάσεται.

CAPVT XX.

Tranquillus in Caligula emendatus & illustratus, destinatus augur, Attici ludi, iconicum simulachrum, crater, speculatoria & spiculatoria.

COmmone & publicum humani geoeris malum fuit Caligula Imperator, quem noo tantùm populo Rom. verùm etiam orbi terrarum natum Tiberius educauit. In eius vita quædam in transcursu, eaque perpauca notaui, quę in hoc caput extuli. Capite 8. pro, *vico Ambiatino*, reperio in iuratæ fidei libris, *ambitarino*: nec tamẽ quicqoam immutare ausim, lectoremque suo hac de re iodicio relinquo. vt & capite 10. pro, *vndevigesimo: inde vicesimo.*

Destinatus augur.

Capite 12. *destinatus augur* dicitur, vt flamen Dialis destinatus, qui delectus & creatus & designatus est: etsi nondum inauguratus, cumq́; oondum iustum sacerdotium sit ante inaugurationem: sed tantùm destioatum, idcircò eo dicendi genere veteres vsos suspicio est. Capite 15. lego, *Vt omnibus sacramentis adijceretur, Neq; me, neq; liberos meos chariores habebo, quã Caium habeo, & sorores eius.* Id addi voluit militari iureiurando, aliisque. Quam autem ducentesimam auctionem Italiæ dicit Tranquillus sublatam, eam nõ ducentesimam, sed centesimam Dio vocat: ac fortasse sic verius in Tranquillo scriberetur. Lego mox, *Ac si quibus regna restituit, adiecit & fructum*: non vt in omnibus quos viderim excusis codicibus, *affecit*: oon enim tantùm eis regna restituit, sed & medij temporis fructus vectigaliorum, quos amiserant, nec perceperant, & redituom medij tèmporis. Lego capite 18. *cùm è Gelotiana apparatum circi prospiceret.* vt domus aut nescio quid tale subaudiatur. nam quod de *lege Luciana*, aut *elegantia*, hic comminiscuntur, vt bellum sit, certè verum, oullo modo arbitror.

Attici ludi.

Capite 20. pro *Hasticis ludis: Atticos* lego, vt ludos intelligamus, quales Athenis celebrari solebant Panathenæis; uam & illis feriis Agonales Athenis committebantur quinto quoq; anoo. quanquam in eadem vrbe etiam

be etiam Liberalibus, ludi Scenici dabantur. non deest qui *Actiacos* legat, de quib. in honorem Augusti Maro scripsit 3. Aeneid.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

verùm *Atticos*, testificatus vetera exemplaria, hic & in Tiberio cap. 6. lego, vbi tamen hodie *Actiacos* excusum extat. Nihilosecius & illud cap. 21. sic emendo, *miseratq; iam ad dimettendum opus primipilarem.* nam *Catum* de nomine huius imperatoris huc inculcatum arbitror. Cap. 22. lego, *simulachrum Iconicum*, quod est, cùm & similitudinem & magnitudinem exprimit alicuius. Græca quę sequuntur, sint corrupta, vt ferè semper in Latinis libris: nam & veteres librarij formas literarum malè fingebant: & chalcographi deterius legerunt. Lego igitur è Dione & veteri libro: *nam vox commmantis audita est, ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ.* estque Homerici versus commarium, hoc sensu, Aut tolle me, aut ego te. Illud etiam cap. 26. *Erat enim is M. Antonij ex Helenæ filia nepos*: non vsquequaque mendo vacat: nam cùm è Plutarcho & Dione filiam Antonij Selenen. id est, Lunam vocatam fuisse intelligam, & ita reperiam in veterib. libris: quidni Selenam restituam? Iam vbique *Silanũ* scribendum esse contendo. & cap. 36. *Mnestorẽ* e Dione & libris veteribus non, *M. Nestorem*, & *Μνήστηρ*. Lego etiam, cap. 44. *quàm Adminio Cinobellini Britannorum regis filio* ita enim Britannorum rex à Dione in Claudio vocatur. Mox etiam, *speculatoribus*, pro *sepe latoribus*. & cap. sequente, *in hoc quoq; mimo*, cùm receptum sit, *nimio*. mimum enim appellat, quòd ea res scenę, cui & fabulæ fictæ, persimilis videretur. Lego etiam cap. 48. *gladiis depositis, equitatu armato circundedit.* cap. 51. pro, *Aetnæi verticis*, quod sanè nõ reprehendo, atque adeo vehementer laudo, lego in peruetusto libro, *Aetnæi crateris.* nemi- nem autem paulò doctiorem fallit, spiracula ignem euomentia, crateras dici: verùm hoc aden magis ne prætermitterem, quàm quod inserere vellem, annotaui. Speculatoriam caligam cap. 52. interpretantur calceamentum, quo speculatores & exploratores vti solerét, quæ & Spiculatoria, sine appellatione caligę, dicitur. Septim. Florens de corona militis, *Speculatoriam morosissimam pedibus absoluit.* Ea igitur caliga à speculatoribus vt ex eo Tertulliani loco intelligimus, ad milites omnes caligatos iam peruenerat. Sed me haud pœnitet eius esse sententię: vt vel Spiculatoriam legeremus, vel specularoriam, propter vicinitaté literarum i. & e. pro spiculatoria, audiremus. quo etiam modo speculatorem suprà, spiculatorem intelligo: vt & in Euangelio D. Marci, *ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα*: id est, misso Spiculatore. Et Suidas *σπεκουλάτωρ*, inquit, *δορυφόρος*, id est, spiculatoris. cap. 53. *Senecam* cùm dicit *cõmissiones meras componere*, intelligo Senecæ scripra vilia & leuia videri, similiaq; scriptis extemporalibus & subitariis eorum oratorum, qui ludis aliquando committebantur. nã certamina poeticæ & eloquentiæ edita legimus

Iconicũ simulachrum.

Crater.

Speculatoria, Spiculatoria.

fuisse, & scriptores inter se compositos de præmio decertasse.

CAPVT XXI.

De plano statuere, è tribunali, samiarij, Samiata ferramẽta, taurobolium, criobolium, libertus proximus, proximus subscriptor, proximus lictor, magnarius, flator ærarius, alipilus, Triton.

NEMO est qui ignoret, ita frequenter in libris Iurisconsultorum occurrit, quid sit, de plano statuere, cognoscere, decernere, interloqui: quod opponitur ei, quod dicitur, E tribunali. Tribunal enim altum editumq; est, at Planum, humile, nec exaggeratum, sed libratum æquatumque. Illud etiam eiusdem generis est, solitum fuisse leges & edicta proponi in loco, vbi de plano legi possent. Fragmentum mihi legis peruetustæ & erosę multis locis, vt contexi nusquam integra sententia posset, dono dedit Petrus Daniel: in quo legitur, *Ex hac die, qua tributi factus erit apud forum palam, vbi de plano legi possitur, proscribatur.* Ausonius in gratiarum actione eodem genere loquendi vtitur, *Has ego literas tuas in omnibus pilis, atq; porticibus (vnde de plano legi possint) instar edicti pendere mandauero.* Et quia fragmentum adposui veteris legis, antiquæ inscriptionis cuiusdam interpretabor vocabulum obscurissimum: in ea enim ita scribitur: *Samiariis doryphoron* Samiarij illi qui sint, non arbitror multis esse notum. Ego eos existimo fuisse, qui creta Samia arma, ferramenta, spicula prætorianorum & satellitum Imperatoris ad nitorem fricabant tergebantq;, atque exasperabant gladiorum & iaculorum aciem & cuspides: nam & in historiis hoc sensu, ferramenta Samiata reperimus. In iisdem antiquitatis monimentis Taurobolium & Criobolium, quod sæpenumero, legimus. Id verò, vt existimo, significat sacrificia taurorum & arietum: quòd cùm immolantur, deiiciantur claua vel securi. Vt libertus primus in familia dicebatur, aliusq; secundus, & quidam erat ordo: sic & libertus dicebatur proximus, vt in inscriptione, *Soter augg. lib. proximus.* Sic & apud Cicer. proximus subscriptor, qui statim ab accusatore secundum locum obtinet, & alios subscriptores antecellit. *Veruntamen*, ait Tullius 1. in Verr. *L. Apuleium esse video proximum subscriptorem.* Sic lictor proximus dicebatur, de quo diximus. vt in inscriptione, *L. Valerius Achilleus lictor proximus.* Sallust. in Bell. Iugurth. *forte eius domo vtebatur qui proximus lictor Iugurthæ, &c.* & mox ait Cicero, *hunc tamen à subselliis*, in quo ab Asconio dissentio: putat enim Asconius patronum significari non ex auditorio Prætoris & tribunalibus, sed è minoribus iudiciis, vt Triumuirorum: cùm mihi videatur dicere, Allienum in foro versatum, subselliisq; iudicialib. cùm

De plano statuere.

E tribunali statuere.

Samiarij.

Samiata ferramenta.

Taurobolium.

Criobolium.

Libertus proximus.

Proximus subscriptor.

Proximus lictor.

cùm alij subscriptores Cęcilij essent triumuiralium causarum & columnarium. ideo & *tamen* addidit Cicero: non erat tamen disertus Allienus, sed tantùm in clamãdo robustus atque fortis. In iisdem inscriptionibus & *Ma-*
Magnarius. *gnarium* reperimus: nam ita scribitur, *corpus coriariorum Magnariorum*. Apuleius quoque scribit, *Lupus magnarius negotiator coemerat*. hi negotiatores videntur fuisse, qui multas magnasq; merces coemere solebant: nam à magno, magnarius, vt à vino, vinarius deducitur. In iisdẽ
Flator ærarius. reperio & flatorẽ ærarium, vel æris: Æs enim & argentum à Monetariis primùm flatur, deinde feritur: Sic scribitur, *Onesimus flator æris de*
Alipilus. *vis furra*. Alipilus ibi etiam inuenitur, qui pilos alarum vellit: Dropace certè in vocabulario Latinogræco Alipilarius exponitur *ἀρωματιστής*. Sed inscriptio ita habet, *M. Octauius primi-*
Triton. *genius alipilus à Tritone*. hic Triton sit fortasse, de quo Propertius lib. 1. eleg. 31.

Cùm subito Triton ore recondit aquam.

Sed affirmare tamen nolim, nec ausim.

CAPVT XXII.

Aetas, γενεά, campestre, factiones, suffragatores & refragatores, spectacula, tribus intrò vocare, remittere intercessionem.

Triton. γενεά. IN Asconio Ætatem reperio pro ea, quam Græci γενεὰν appellant: declarat enim spatium vitæ vnius hominis: vt cùm tres ætates, dicit tempus, quo deinceps proauus, auus & pater vixerunt. eius verba sunt in Orationem pro M. Scauro, *vt tribus suprà cum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neq; pater, neq; auus, neq; etiam proauus, vt puto, propter tenues opes & nullam vitæ in-*
Campestre. *dustriam, honores adepti sunt*. Campestre vocat, qđ succingitur ab vmbilico, & ad pedes demittitur, locoque tunicæ habetur: eo vti solebant ludentes in campo: nam nudum esse turpe habebatur: & æstate quidem pro tunica: idcircò ——*campestre niualibus auris*, Horat. lib. 1. epist. 11. dixit: quòd eo tegmine aduersus rigidam hyemem non satis defendi quis posset semicincto corpore. De Catone autem ita scribit ibidẽ Ascon. *Cato prætor iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit cãpestri sub toga cinctus.*
Factiones Factiones apud eũ in Orat. p Milone, sunt hominum cœtus, & tanquam cateruæ, quas vulgò Bendas appellamus. sic enim inquit, *Sæpe inter se Milo & Clodius cum suis factionibus Romæ depugnauerant*. Ibidem, *factionibus armatorum succin-*
Suffragatores. *cti*. Vt suffragatores dicuntur, qui in honore & petitione fauent & adiuuant: ita ab Asco-
Refragatores. nio refragatores appellantur, qui aduersarij sunt, & refragãtur. eius verba sunt in Oratione Cic. in tog. cand. contra C. Ant. & L. Catil. *Etenim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refra-*
Spectacula. *gatores, cùm petijt consulatum*. Spectacula nõ sunt, vt vulgò, ludi apud eum in commentario in Orationem pro Cornelio: sed pulpita ipsa, & fori, vnde homines spectant ludos: inquit enim, *passum esse Scipionẽ secerni à cætero consessu spectacula Senatorum*: id est, loca vnde spectabant ludos, aut munera gladiatoria, Senatores. Tri- Tribus intrò vocare.
bus intrò vocare apud eundem, est tribus ad ferendũ suffragium vocare. hæc loquendi genera antiqua, nostra penitus memoria obsoleta, renouanda sunt, in vsumque reuocanda: vt cùm diu in tenebris iacuerint, tandem aliquando lucem vitamq; postliminio accipiãt. hîc autem ait, *Interuocare tribus Gabinius cœpit, vt Trebellio magistratum abrogarent*. Sed & ita quoq; Cic. loquutus erat, cuius ibi hæc verba sunt, *Nec criminosius tribus ad legem accipiendam, quàm ad collegam reddendum priuatum interuocare*. Remitte- Remittere intercessionẽ.
re intercessionem, est intercedere desinere, intercedendique finem facere. *Remisit*, inquit ibi Asconius, *intercessionem Trebellius*. Hæc quidem ingenio non indigebant, quò obscuritas remoueretur, sed opera & industria vt colligerentur. neque nos ingenij fructum hinc expectamus, nec magnopere industriæ præmiũ vel operæ precium.

CAPVT XXIII.

Diuiditur ferro regnum, Cicero pro Cælio illustratus, riuales, Charisius de Apocopa illustratus et emendatus, do, pro domum, apud Ennium, laudari nolebant veteres ab aliquibus, præfiscinè.

CVm calamum in manus sumpsimus, memoriam interrogamus, vt aliquid suggerat, quod scribamus: atque quicquid illa vel dictat, vel mouet, chartæ mandamus: nec magnopere laboramus, vt quæ in caput vnum conijcimus, inter se cohæreant. Quod igitur à Lucano lib. 1. scriptum est,

Diuiditur ferro regnum. Diuiditur ferro regnum.

mihi videtur, ne longa ambage verborumq; ambitu lectorem fatigem aut angere velle videar, sumptum loquendi genus ab execratione Oedipi, qui liberos abominatus suos, optauit, vt ferro regnum paternum diuideret. sed acta tanquam causa, testes audiendi sunt. Æschylus,

— ξεῖνος δὲ κλήρους ἐπινωμᾷ
χάλυβος σκυθῶν ἄποικος κτεάνων
χρηματοδαίτας πικρὸς, ὠμόφρων σίδηρος.

Iterum,

διανέμεται τρατογὰ δίλλαχον σφυρηλάτῳ
σκύθῃ σιδήρῳ, κτημάτων παμπησίαν.

Interpres, *ἐπηράσατο ὁ Οἰδίπους διὰ ξιφῶν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ μερίσαι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ.* Sed nos velut desultores à poeta ad Oratorẽ transiliemus, in quo, quod receptum est & editum, reprehendemus, & veram germanamq; dictionem suo tanquam in lare collocabimus, veteris grammatici auctoritatem potius secuti, quàm nostram sententiam. Quòd enim hodie pro Cœlio sic legitur, *Sin autem est riuulus accersitus, & ductus ab ipso capite accusationis vestræ, lætabor*. Donatus in Eunuchum Terentij act. 1. scen. 9. legit, *Sin erit ex illo fonte riualis*: amœna iucundaque vocabuli ambiguitate:

Riuales. biguitate: cùm riuales ſint, qui propinquos poſsident agros riuo: & riuales, qui eandem mulierem amant. *Riuulus* tamen ne diſsimulē quod ſentio, vituperare aut damnare nullo modo poſſum: ſed veteris Grammatici ſentē tiam antepono meæ. Hinc ad Chariſium tranſimus, in quo lib. 4. Gramm. de Apocopa diſſerente, illud nullo modo intelligo quod detractionem ſyllabæ habere dicit, *Tendo ſuam, hoc eſt domum*. lego igitur, *endo ſuam do, id eſt, domum*. Exemplum eſt ex Ennio ſumptum, qui

Do pro Domus. do, pro domum dixerat. Itaque & in Auſon. monoſyllabis ſic ſcribendum eſt,

Vnde Rudinus ait diuus domum altiſonum cel
Et cuius de more quod aſtruit, endo ſuam do.

Laudari interdum ab aliquib. antiqui metuebant: (aliò enim properamus,) & eam laudem vim faſcini habere credebant: vt & apud Plinium lib. 28. cap. 4. legimus, quorundā laudatione interire ꝓbata: & apud Maron. 7. ecl.

Aut ſi vltra placitum laudarit.

Vltra placidū laudare. Præfiſcini. Idcirco ab illis, à quibus id metuebant addi *præfiſcini* volebant, quod eſt ſine faſcino, vt reſtarentur eo aduerbio, non ſe faſcinandi voluntate, ſed laudandi animo ſine liuore vllo, candideq; ſeſe loqui. Inſigne mihi videor apud Chariſium huius rei exemplum & adſcriptu digniſsimū legiſſe. Gram. ait lib. 4. Chariſius, *Præfiſcini, Titinius in Setina, Paula mea amabo*. ecce qui loquitur, Paulam puellam laudare parabat: altera ſequitur mox perſona, quę id metuit, & *præfiſcini*, metu faſcini addi poſtulabat ad laudem. *Pol tu ad laudem addito præfiſcini, ne puella faſcinetur.* Sic capita abſoluimus, & iungimus, vt eſt apud Poëtam, gryphas equis.

CAPVT XXIIII.

Scutulatum, Scutulæ, Cæſar lib. 3. comment. bell. Ciuilis explicatus & reſtitutus, διολκισμὸν, ὑπερνεωλκεῖν, Chamulci.

Scutulatum. Scutulæ. SCutulatum araneorum rete apud Pliniū à Grammaticis exponi video rotundū, quā in ſententiam ferè vadunt omnes: ego quominus eis adſentiri debeam, adferre poſſum. nam cùm Scutulæ non ſit rotūda forma, quo tandem pacto ſcutulatum rotundum eſſe poſſit? ego ſcutulatū eſſe ſentio, quod ſcutulas habet, quales in araneorū reti plurimæ ſunt. nā cùm in ambitum orbes filis aranei multis plurimos circiuēr, à cētro tranſuerſa ſubtemina quoquouerſum diſtendunt, quæ orbes ſecantia multas ſcutulas reddunt. Eſt enim ſcutulę forma quadrata oblongior: cùm igitur plurimæ ſint in ea tela quadræ, id eſt, ſcutulæ, proinde Scutulatū rete dicitur. Eam aūt eſſe formā ſcutulę, cōfirmare poſſum auctoritate Cēſorini cap. 20. ita ſcribētis, *Heteromecos, quadrāgulū nec latera habet paria, nec angulos rectos ſimile ſcutellæ*. Et certè cùm ſcutū quadratū & oblōgū ſit, ſcutella & ſcutula, quæ diminutionis figura ab eo deducūtur, eandē figurā habebāt. Illud verò obſcurius eſt, quod lib. 3. Cōmentariorū de bello ciuili à Iulio Cęſ. ſcribitur, *Quatuor biremes ſubiectis ſcutulis impulſas vectibus in interiorem partem transduxit*. Planè diſerteq; illud deſcribit tum factum, quod Corinthij aliàs, & multi alij ſępe in Iſthmo fecerunt: quod διολκισμὸν appellabant, & ὑπερνεωλκεῖν: quod erat naues è mari in mare per diſcrimen terræ machinis tractas traducere. id autem, vt è Polluce cognoſcimus, fiebat ſubiectis phalangis. phalangæ autem illę, vt credo, ligneorū cilindrorū verſabantur vectibus, & impellebātur: ita nauis traducebāt. Eius verba ſunt lib. 7. Onomaſt. τὰ δὲ τῶν νεῶν ξύλα, οἷς ὑπελκυσθεῖσιν ἐφέλκονται αἱ νῆες, φάλαγγες, ἢ φαλάγγια. Sed & erāt machinę quędā & inſtrumenta, quib. trahebantur: & chamulci eodem auctore vocabantur. Eſt & chamulcorum mentio apud Marcellinum. His ita poſitis, quærendum eſſe videtur, quis eſſe locus poſsit in trahendis & traducendis nauigiis, ſcutulis. Equidem non poſſum diſpicere, cui poſſunt eſſe vſui, & vt adſolet, cōtinuò ad cōiecturam & ſomniorum interpretes confugi, quæ ſi vana eſt, alios ad melius & ſagaciꝰ coniectandum excitabit. Ac principio quidē *ſcytalis* legendum ſuſpicatus ſum: adducebarq; & vicinitate vocabuli & propinquitate ſignificationis phalangarum. deinde cogitare cœpi potius veriſimile eſſe attractum ſuperuacaneum s, quam in literam deſinebat vocabulum antecedēs: cumq; ſcriptum fortaſſe fuiſſet *rutulis*. nam & rutundum ſæpenumero pro rotūdo legimus, acceſsione illa literę s. redundantis factum eſſe *ſrutulis*, poſtremo *ſcutulis*. nā parnulæ rotulæ axibus traiectæ nauigia traducere poterant chamulcis. nec eſt inſolens dicē rotas ſubiici, cùm Maro ſcribat 2. Aen.

—pedibuſq; rotarum Subiiciunt lapſus.

Chamulci.

Atq; in eam ſententiam diſceſsionē feci. Accedet & corollarium ex eodem Commentar. libro, in quo ita ſcribitur in antiquis deprauatè, *cohortemq; poſtea duplici ſtipendio, frumento, veſpeciariis militaribus donis ampliſsimè donauit*. legēdum autem crediderim, *veſte pecuniariis militaribus*. nā & infrà ſic loquitur, *præmiaq; rei pecuniariæ magna tribuerat*. Errorē aūt exortū eſſe reor è ſcripturæ compendio, cùm *veſ.* pro veſte, *peciariis* ꝓ pecuniariis notatū breuiter eſſet. Plauſtris etiā & rotis naues Annibal. trāſportauit, vt à Liuio ſcribitꝰ & Silio: qui & coria cruda ſubiecta ſcribit, vt per lubricum facilius laberentur, lib. 12. belli Punici,

Lubrica roboreis aderant ſubtemina plauſtris
Atq; recens cæſi tergo prolapſa iuuenci
Aequoream rota deduxit per gramina puppim.

Cæſar lib. 2. phalangis transfert. *Phalangis*, inquit, *ſubiectis ad turrim hoſtum admouent.*

CAPVT XXV.

Alabarches & Arabarches & Ethnarches, Virg. 1. Georg. & eclog. 8. explicatus, intuba, incidere faces, inſpicare, Mænalij Verſus, ternio, diis gratus numerus.

VErſus eſt Iuuenalis ſatyr. 1. Grammaticorum indigens lucubrationibus,

—inter

—inter quas ausus habere

Arabarches. Alabarches.

Nescio quis titulos Aegyptius, atque Arabarches.

Ego verò ferè legendom esse crediderim *Alabarches*, qoi & Arabarches hic dicitur. Alabarches aurem erar Alexandriæ magistrarus, qui Iudæis præerat Alexandrinis: ferè enim vrbis dimidium à Iudæis iam inde à condirore Alexádro posside barur, vt è Philone cognosci poteſt. Iaque per contemprum quoque Arabarches, vel Alabarches dici videtur, è Iudæorum dispicientia & despicarione, qui omnibus inuisi contemprique erant. In Epigrammarum secuodo scribirur,

ὡς ἀλαβαρχήσει γραμματικῷ γέγονεν.

Iosephus, lib. 22. cap. 5. bell. Iudai. *Primi inter Alexandrmos Iudæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magistratum gerentis.* Iterum cap. 3. eius. lib. *Eius Alexandri filius, qui Alabarchæ magistratum gessit Alexandriæ, omnium in ea vrbe suo tempore ditissimi, qui etiam erga Deum pietate superauit filium.* Alio loco Ethnarcham appellar, vt lib. XIX. cap. 4. bell. Iud. *Nullamq; de eorum iure controuersiam extitisse, etiam cùm Aquila præfuit Alexãdriæ: permissumq; eis ab Augusto, vt in defuncti Ethnarchæ locum, alium suis suffragiis substituerent.*

Ethnarches.

Ecce quem anre Alabarchem appellauit, hic eundem magistratum perspicuè Ethnarchen vocat: Quibus verbis adducor, vt credam Alabarchen & Arabarchẽ eundem esse eius gentis principem, & Ethnarchen etiam nominari. apparetq; r. literam asperioris & vehementiotis soni: quanquam in Arabarche liquescenrem magis tamen emollitam in lambda abiisse forrasse qoodam Alexandrinorum idiomare: nam quia Iudæi finitimi sunt Arabiæ, eos etiam fortasse Aegyptij Alabas appellabant. Ergo vel Alexander vel Demerrius Iudæi, iidemq; Alabarchæ, statuas inrer triumphales habuerant, & Crispinus Ægyptios. Sed à Satyra ad Epos me conuertam & quæram, cur cùm Maro 1. Georg. denoxis & pestibus segerum scriberet, addiderit ad improbos aoseres Strymouiasque grues,

Intuba.

—& amaris intyba fibris Officiunt?

Sed profectò dupliciter Inruba nocere possunt: tum radicum fibris serpentium terramque defruganrium, & mitlcum angeoriũ: tum anserum illecebris, mirè hoc olus expetentium. quam eriam crediderim causam fuisse, cur post anseres intuborum mentionem fecerit. Columella lib. 8. cap. 14. de anseribus loquens, *Palustris quoque sed herbidus destinetur, atque alia pabula conserantur, vt vicia, trifolium, fœnum græcum, sed præcipuè genus intubi, quod σέριν Græci appellant.* At verò io illo Virgiliano eclog. 8,

Mopse nouas incide faces.

Incidere faces.

quod de facibus nuptialibus dicirur, ita accipieodum videtur, vt incidantur, cùm inspicantur, id est, in spicæ similitudinem incidun tur, vt faciliùs ardorem concipiant: incidun tur enim in longum minutis virgulis. id inspi care dixit 1. Georgic.

Inspicare

—ferroq; faces inspicat acuto.

Illud autem 8. eclog.

—tibi deserit Hesperus Oetam:

est, ribi orirur. stellæ enim ex alrissimis viden tur oriri monribus. Catullus in carm. nopt.

Iamdudum Oeteos ostendit noctifer ortus.

Mænalij versus.

Mæoalij versus sunr versus pastorales à Mænalo monre Arcadiæ pastorum gregibus celebrato, arque adeo rora erar Arcadia pastoralis suorum montium æstiuis & hybernis. At verò,

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo: terq; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet:

Numerus ternarius sacer.

ex anriquorum Larinorum & Græcorum ritu & ceremooia superstiriosa dictom est, qoi in rebus diuinis rernionem numerum solebant adhibere, diis grarum acceprumque existimaores esse. Aristoreles de Cœlo, de ternario loquens, *Διὸ παρὰ τῆς φύσεως εἰληφότες ὥσπερ νόμους ἐκείνης, καὶ πρὸς τὰς ἁγιστείας τῶν θεῶν χρώμεθα τῷ ἀριθμῷ τούτῳ.* Hæc ego apis more & modo velur ex graminibus carpere studui, vr istios capiris ranquam mellificium quoddam extarer.

CAPVT XXVI.

Pueritia vt instituebatur in Græcia, ὄχημα, vehiculum, Mariana quercus, Varus Alphenus, Cornificius, Silo, Massiliæ vrbis conditor, Iustinus emendatus, pitillus, mitulus, Ionica imago.

Pueritiæ studia in Græcia.

IN hac segete farragioem in omni geuere frugis obseram: iouar enim indulgere variarari, quam & in ludicris consectamur & spectaculis. Sic pueritia in Græcia instituebatur, vt literas disceret, palæstram, mosicam: vt è Xenophonte in Laconom Repub. apparet, sic scribente, *Ἀθῆναι δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ.* Ex eo scripsit Tereotius in Eoucho,

Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.

ὄχημα vehiculũ.

Vt ὄχημα apud Græcos non tanrùm carpérom aur currum significat: verùm eriam iumentũ, quo vectamur, vt apud Aristophanem annotanr Grammarici: Sic apud Larinos vehiculum. quod nisi ita est, velim aliquis mihi dicar, cur lege Oppia cautum erar, ne mulieres iuncto vehiculo vterenrur: Iunctum enim vehicolom hic pilenrum est, qood iunctis trahitur iumentis, quasi eriam sit quoddam vehiculum non iunctum. denique quicquid vehit, vehiculum est: vt & nauis apud Plaurum.

Quercus Mariana.

Quercus Mariana, quam fingir in Mario, & libro 1. de Legibus recordarur, fortasse ex eo nomiuara sic fuerit à Cicerone, è consuetudine rusticorum & paganorum, qui solebant naris liberis, virgas pangere, quæ in arbores adolescerent, & eorum nomen ferrent. Ideo coniicimus quia Ælius Douatus in vita Virgilij sic scribit, *Siquidem virga populea more regionis in*

nis in puerperijs eodem statim loco depacta ita breui coaluit, vt multò ante satas populos adæquarit: quæ arbor Vergilij ex eo dicta atque consecrata est. fortasse igitur quicquam de Mario tale in poemate confinxerat: nos tamen ista non adfirmamus, sed vaticinamur. Extant epigrammata Catulli ad

Varus Alphenus.

Varum multa: vnumq; ad Alphenum: sed ea omnia ad eundem scripta arbitror, cùm Alphenus, Varus vocaretur. Tiberius Donatus à Marone scripta dicit Bucolica potissimum, vt Asinium Pollionem, Alphenum Varum, & Cornelium Gallum celebraret. Sed & Cornificius ad quem scribit, aut Rhetoricorum ad

Cornificius.

Herennium auctor est, aut poeta ille Cornificius, qui Maroni infestissimus fuit, vt idem Tiberius refert. Ille etiam Silo, cui amarulen-

Silo.

ti epigrammatis atrocissimam notam inurit, fortasse philosophus fuit Epicureus, cui Maro in Philosophia dedit operam: hoc tamen à nobis cunctanter nec satis fidenter adscriptũ est. Massiliæ clarissimę & antiquissimę in Gal-

Massiliæ conditor.

lia vrbis nomen conditoris contra quàm in antiquitatis acta relatum sit, video Peranum existimari, cùm is fuerit Protus. Itaque in Iustino lib. 43. scribendum est, *Plures solicitauere duces clarissimos, qui sc Proto iunxere: itaq; ad regem, &c.* Ibidem, *aquam Proto porrigit*, non vt scribitur, Perano. Plutarchus in Solone, [illegible]. Pitillus apud Plautum

Pitillus

in Asinaria sc. Cur me retentas, paruum est: voce, vt opinor, deducta à [illegible], quod Doribus, vnde mutuantur vocabula potissimum Latini, significabat [illegible], id est, paruum: nisi potius à [illegible]. Sed de pitilli origine non satis fortasse hinc constiterit: videtur tamen Mi-

Mitulus.

tulus in ædificiis, quod scilicet extra prominet, aliquidque sustinet, inde appellatum. etiam & [illegible] significat [illegible], id est, extre-

Imago Iconica.

mum. Imago Iconica est apud Tranquillum in Calig. cap. 22. quæ magnitudinem, formã, omniaque ad vnguem alicuius lineamenta reddit. Athenæus lib. 1. [illegible],

CAPVT XXVII.

Plautus in Curgulione explicatus, glauci oculi, noctuini & herbei & felinei oculi, fauces lippire, Peredia, Perbibesia, Vnimammia, Centauromachia, Libya Cõterobromia, periuri in comitio, comitiales homines, Cluacina, cluere, Leucadia, Græcostasis, axicia, exicare.

VT sæpius olim actæ sunt eædem fabulæ Plautinæ: sic in nostram tanquam scenã sæpius venient. Recordor me ex Curgulione iam quædam explicasse, nunc easdem operas reddemus, & ex ea fabula quædam explanabimus. Glaucos oculos Romani non perin-

Glauci oculi.

de amabant: nigros enim magni faciebant. itaque ad ludibrium, cuius erant oculi glauci, ea noctuinos oculos habere dicitur in ea

Noctuini oculi.

comœdia, de auis inauspicatæ, cuius tales oculi sunt, nomine petita illusione: sc. Placidè egredere. *Tun' etiam, inquit, cum noctuinis oculis, odium me vocas?* Eos oculos virides vulgò dicimus. Ac æquè amaro ioco per comicam lasciuiã herbeos poeta vocauit, sc. Migrare certũ est. *Cũ collatiuo vẽtre atq; oculis herbeis.* Eos oculos

Herbei, felinei oculi.

etiã felineos appellabant, quod tales felium sint: Seruius in 3. Georg. *Glauci, inquit, sunt felineis oculis, id est, splendore perfusis*: Illud aũt pariter theatrali dictum petulantia est, ead. scena,

Perdura dum intestina explutescunt tibi
Nondum salsura sat bona est, si id feceris,
Venire poteris intestinis vilius.

hic planè lasciuit poeta quadam gari & liquaminis imagine, quæ ex intestinis piscium putridis quadam tabe & salitia fiebant, eaque venum ibant. Cæterùm illud, sc. Date viam mihi. *Quin capite sistat in via de semita*, valet, Quin in caput præceps à me detur, atque ita sistatur humi porrectus in via, quam ita arctam reddebat, vt semitam faceret: nam locum ruina aperiam & laxabo, & de semita viam faciam. Eadem etiam scena, iocosa & audaci transla-

Fauces lippiunt.

tione famelici fauces dicit lippire, ex eo credo, quod cùm in fame os amarescat, saliuaq; concretior reddatur & hærescat faucibus, dentibus, palato, & arenosa etiam quædam oretenus fila lentore suo deducat, lippitudinẽ oculorum imitari videtur. Os, inquit, *amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame.* Venustè porrò vt nihil suprà, scena proxima. *Perediam & Perbibesiam*, vt prouinciarum nomina com-

Peredia. Perbibesia.

mentus est, ita vt prius perediæ nomen referat, & esca tamen comitem continuò potionem, quę Perbibesiæ nomine exprimatur, attrahat. Classis verò Vnimammia, ead. sc. figu-

Vnimammia.

ra comica & fictione exercitum Amazonum significat, cùm & classis exercitum declaret: & constet ferramento candente alterutram sibi adussisse mammam Amazones, vt vna tã tùm eis reliqua esset. sed tantum exercitum pro terra Amazonum audiri vult, & regionũ terminatione formauit. Quin & Centauro-

Cẽtauromachia.

machia iculariter hic Thessaliam significat, cuius olim partem tenuisse Centauros è poetis notissimum est. Ibidem, *Libyamq; oram om-*

Lybia cõterebromia.

nem Conterebromiam, cùm dicit, iocatur nouato verbo, significãs omnem illam terram, quam Liber pater exercito lustrauit, quãquam obeundo contritus & fatigatus est. Scena proxima non sine causa periuros dicit in comitio

Periuri in comitio.

esse: nam in comitio vbi ius dicebatur, erant litigiosi: & Comitiales homines, qui religio-

Comitiales homines.

nem iurisiurandi parum colere nouerant. ibi. *Mendacem & gloriosum apud Cloacinæ sacrum* esse

Cluacina.

narrat, quòd, vt suspicor, quamuis Cluacina à purgando, vt Plinius lib. 15. cap. 29. refert, di-

Cluere.

cta sit: tamen etiam in Cluendi nomine, vnde eius proficiscitur veriloquium, inest celebritatis sensus: cùm Cluere sit nominari, cele

X

brari: non igitur ab re, qui gloriæ studebant, apud Deæ illius sacrum sæpe erant. At verò
Leucadia
ibidē, *Leucadiam Oppiam* cum dicit, vt opinor, domum intelligit Libertæ Oppiorum, quæ Leucadia vocabatur, in foroq; habitabat. certè in illa erat vrbis regione Oppiorū domus, cùm ænigmaticè *Oppios de Velis* nominet Cicero lib. 7. ad Attic. epist. 20. Legi in peruetusto libro, *apud Leucadiam Operiam*: vt sit, Expectabo apud Leucadiam. atque ita locus aliquis in foro sic appellatus fuerit à Leucadiis, quòd eorum esset statio: vt Græcostasis, à Græcis no-
Græcostasis.
men habebat. nam non possum adduci, vt eū suspicer ad Leucadiam Menandri comœdiā respexisse, quam postea vertit Afranius: immò verò significat stationem Leucadiorum. vt enim Græcostasis Græcorum statio dicebatur: sic Leucadia, statio illic erat, vt & in foro municipia habebant. *Axicia* autem, sc. Quoi ho-
Axicia
mini. est forpex, quo secātur capilli quasi ex-
Exicare.
icia, ab exicando. nam exicare pro exsecare dicebant: vel ab adsicando Axicia, quasi adsicia, vel adsicia. Sed ad suum Plaudite hoc caput peruenit.

CAPVT XXVIII.

Maro explicatur 10. Aeneid. Orion super mare ambulat, Vitruuius emendatus & illustratus, [illegible], climacis, dextra & sinistra vim præpositionis habent.

Orion per mare ambulat.

Libro Aeneid. 10. *—quàm magnus Orion*
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna, viā scindēs, humero supereminet vndas:

Maro non potuit vlla cum ratione magis proceritaté corporis significare, quàm incessum per altum humeris extantibus referendo: nec dubito quin bonos auctores in eo de Orione commento secutus sit, & eam fabulam respexerit, quod Seruius narrat. Orioni tamen alij datum à patre Neptuno fuisse tradunt, vt super mare ambularet, vt Iphiclo super aristas segetis. Ac super mare eum prædicant ad Vulcanum Lemnum ab Oenopione cæcatum venisse: auctor Theon in Aratum, & Higinus lib. 2. astron. id si ita est, cur in vadum descendere pedibus necesse ei fuit potius quàm sospensa per æquora planta ire? Sed fabulis & poetis idem iuris est, vt licenter nisi loquantur, & mendaciter modò hoc, modò illud nugentur, suo muneri desint. Ergo, ne hoc caput breuitate nimia deforme sit vt pumiliones, rideatur potius dissimilitudine, quàm paruitate contemnatur; quæ mihi in præsentia ex Vitruuio veniunt in mentem verba, non satis probè nota, excuriamus, & si possimus, emendemus. Lib. 9. cap. 7. quandam scribit esse stellarum fusionem nomine [illegible], sic enim excusum omnibus in exemplaribus reperimus: ac eo vocabulo tanquam quædam Mercurii delitiæ intelliguntur. Ego tamen libentius le-
[illegible]
gerim [illegible]. Scribit enim Hesychius, [illegible] [illegible], quæ verba eam notionem exprimunt, quam Vitruuius declarat, &, vt opinor, pudens & verecunda est tā exigua literarum summutatio. Apud eūdem scriptorem lib. 10. cap. 17. in machinarum oppugnatoriarum descriptione nomen *climacidos* reperitur: ego vero iusto sacramento con-
Climacis.
tendere ausim, scribendum esse *climacidos*. est enim climacis, scurula. Legitur & in eo, cap. 15. eiusd. lib. *Chelonis replum* Ego verò, si quis capitalem meam non sit opinaturus audaciam, & nimis proiectam, correxerim libētissimè, *Chelonij peplum*: præsertim cùm interpretetur ipsemet Vitruuius *operimentum securiculæ*. *Crassitudo succulæ*, vt in veteribus archetypis exemplaribus: non vt hodie per libros peruasit, *scutulæ*. ibidem pro *Carchebi succularum*: si nihil forte sit, quod dicam, existimet lusisse, & cachinnos mouere voluisse: veruntamen pro *Carchebi*, legendum suspicer *Trachelij*, vel *Trachrli*. aliquando *Carchesij* suspicatus sum: sed illud alterum omnino ad sensum accommodatius videtur. Lego ibidē, *securiclatis cardinibus fixa*. non, vt scribitur minus constanter, *fixam*: sensus enim nominandi casum exigit, non accusandi. *Dextra* ac *sinistra* vim præpositionis habent: vt
Dextra. Sinistra.
& pridie & postridie Cal. & Nonas & Idus in consuetudine auctorum est frequentissimū. Nihilosecius ibidem lego, *Regulæ duæ in quas inditur succula habentes*: non vt percrebruit, *habens*. id enim non ad sucçulam, sed regulas referrī debet. Hæc ego supplementa huic capiti è Vitruuio corrogaui in multis interdum conniuens, quæ illis in capitibus reperi: quæ quis, obsecro, in hac ludicra opera à me dissimulata merito cōqueri poterit, cùm à doctissimis viris ex professo ea tractantibus præterita animaduerteret? Non obscura rimamur, dum sic Scriptores peragramus, vt hos libros consarcinemus: sed innatantia & in oculos incurrētia quæque primo animi adiectu intellecta festinanter non remorantur diutius.

CAPVT XXIX.

Thessalus saltus, Thessalicum nomisma, nomisma, Nonius explicatur, Maronis epigramma emendatum, [illegible].

Hic variare volo, non, vt ait in Arte Flaccus, rem prodigialiter vnam, sed vnum caput farrago quædam erit ex omni genere tanquam leguminum: quisque quod ad palatum facit, gustet: quæ non amat, aliorum relinquat palato. Thessalus saltus, qui in pro-
Thessalus saltus.
uerbium abiit, mihi videtur esse ab Achille ductus. Cùm enim esset oraculo sors edita, eum, qui è Græcorum nauibus primus exiliret in hosticum Troianum agrum, interfectū iri: mox ante alios Achilles non ante descendit, quàm interfectum vidit Protesilaum, qui primus descēsionem fecerat: nam tum deniq;

magnum

magnum è naoi dedit saltum, vt percussa terra tremuerit & fontem aperuerit. Hinc illod Euripidis in Aodromach. τὸ τρωικὸν πήδημα πηδήσας ποδοῖν. Et Lycophton, ἔνθ' ἂν πελαργὸν ἅλμα κουφίσας ποδοῖν ἐν δυσὶ ψάμμῳ. Thessalicum nomisma, qđ in piouerbium de fraude abiit & dolo : non tam de pecunia, quàm de consuetudine Thessalorum accipi videtur, qui perfidi, vt à Demosthene dicitur io Olynthiaca prima. νόμισμα enim non tantùm oummus est, sed etiam mos, consuetudo. Sed eo est parœmia iucuodior, quòd in ea voce ioest ex ambiguo iocus. Versus, qoos è Menippeis Varronis adfert in Cioædi explicatione Nonioa, qui diametri sunt catalectici, sic legeodi sunt ex antiquæ notæ codicibus,

Thessalicum nomisma.

Nomisma

Merentis vt quietus ac dimißior probandus,

ἀ χρεῖσσον ἠρεμεῖν, ἰωνικῶς κινούμενος.

id est, Melior est quietior io luctu & mœrore, siue heroico more luget vt Achilles, siue Ionico, vt Cinædos, *Corinthiorum amator iste verborum.* in epigrammatis Maronis legimua, & apud Fabiu lib. 8. cap. 3. Ego ex veteribus codicibus *Hermætiorum* legere malim, vt verba siot ab Aetiis Callimachi sumpta. nam non in mollia vel delicata vsurpantem hoc dicitur, sed obsóleta & ignota ac prisca: quibus poema Callimachi redundabat. Proinde & eundem illum verba tam prisca balbutientem, *Thucydidem Britannum* vocat, vt ab atticismo alienissimum. vt & iocatur, Atticas esse febrea illudens. Apud Alcæum referente Athenæo lib. 10. cap. 9. & in Epigrammate scribitur prouerbialiter, δάκτυλος ἡμέρα, &, δάκτυλος ἀώς, id est, digitus dies, & digitus aurora. quæ ferè omnes ad humanæ viiæ breuitatem referri censent, à quibus dissentio. puto eoim porores illis in auctoribus dicere sibi lumino lucernæ nihil esse opus, leq; sine lychno bibere posse: cum digitus, qui pocula labiis admouet, locerna non egear, viceq; sibi lucernæ sit. Id eò mihi verisimilius sit, quòd & Alcæus apud Athenæum scribit eodem in loco τί τὰ λύχνα ἀμμένομεν; quasi lucerna non sit opus, & digitus non lucerna tantùm sit, sed etiam dies. Sic & lib. 7. epigr.

Thucydides Britannus.

δάκτυλος ἡμέρα, δάκτυλος ἀώς.

ὁ παῖς ἀστεροπὴν λύχνον ἰδὼν μένομεν;

quo ostenditur, lucernam non esse expectandam. nolim tamẽ quisqoam sententiam meã, calculum esse Mineruæ putet, quæ coniectura nutante potius vacillat, quàm firmo decreto nititur.

CAPVT XXX.

Dum cucumere vescimur chlænam texamus, chlænæ, calui cur σελῆναι dicantur à Synesio, Vrbem qui perdidit Tyrocnestim cepit, Catana, καδαπτὰ λύεις, nodum soluis, onerare zamiam, iunonius puer.

Dum cucumere vescimur, chlænam texamus.

PRæcipit prouerbium, vt dum cucumere vescimur, chlænam texamus. coius quidẽ prouerbij sensum, quem suspicer, studiosis non ioiiidebo: si qois aliud sentiat, cum eo oõ pugnabo: sed vt si in conuiuio à me quis collectam exigeret, hoc persoluam; mibi videri, medis æstaie, quo tempore cucumere vescimur, byemis non esse obliuiscendum, sed in eam præsidia prouidenda. Sunt enim chlænę vestimenra hiberna. neq; enim tam tepore æstatis & commoditate capri esse debemos, vt obliuiscamur iniuriam & inclementiam secuioræ hyemis. Atq; vt more nostro imitati fastidia delicatorum, hinc inde aliquid carpamus: cor Syncsius in Caluitij laud. σελήνας caluos appellari ioco populari dicit? Video enim in eius rei expositione quosdam vacillare. Equidem arbitror, cùm caluitium anteriorem partem ad verticem vsq; populari soleat atque nudare, reliquo capita piloso & deoso speciem effici Lunæ cornicolatæ, cùm area media pilis vacet: neq; hic quicquam aliud latere suspicor. Locere volũt alij caput Caluorom: mihi quidem, quod fortasse sum hebetiori acie, nihil lucet. Est & prouerbium non ita facile, Vrbem qui perdidit, Tyrocoestim, id est, caseí radulam cepit. id à Calippo dictum est, cùm amissis Syracusis Catanam cepisset: oam Catanam ne vrbem quidem vocare est dignatus, sed quod caseo abundaret & radulis ad eom radeodum, eam eleuans Radulam casei vocauit. De caseis autem Siculis multa iocatur in Vespis Aristopbanes: quibus propter pallioocs Ætneas abundabat. Mihi quidem qoid aliud velit prooerbialis ille versiculus à Calippo vsurpatus io menrem oon venit. Est & prouerbium, καδαπτὰ λύεις, id est, nodata soluis, æquè ac, nodum soluis. ac eandem vim sententiamq; habet, vt qoi alterum norit, ambo nouerit. Quare ne in eo quidem explicando tempus conieram, ne non tam prodesse aliis, quàm bonas horas inuidere videar. Onerare Zamiam, quod prouerbij speciẽ habet, imitatione Græci sermonis mibi dictũ videtur, vt sit, ἐμβάλλειν, vel ἐπιτιθέναι φόρτον. Est eoim Ooerare, imponere, vt Aen. 1.

Chlænæ.

Calui vnde σελῆναι dicti.

Vrbẽ qui perdidit, Tyrocnestim cepit Catana.

καδαπτὰ λύειν. Nodum soluis.

Onerare Zamiam.

Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes.

merces eoim onerari dicuntur, cum illis nauis aut iumẽrum oneratur. *Iunonium puerum* esse ieor, qui Iunone Locina fauente & propitia in lucẽ editus est, ac bearus est: qood quidẽ magis mihi probatur, quàm quod alij excogitant, qui delicatum interpretantur: cùm id aliorsum dictum in Epistola Cic. ad Octaoiom esse videatur. cuius vel ex eo fides est, q mox etiam, *partum aureum* appellat, quo oihil esse faustius & felicius potest. Sed & quòd cõtrà dicit, *eum Paridem patriæ*, idem comprobat: cùm eum in patriæ exitium & perniciem natum esse demonstret. Nos tamen caosam agimus: alij iudices disceptatoresq; sedent: quorum sententia secundùm quem dabit, ille vicerit. hanc quidem causam vt obtineam, non magnopere laboro: tantùm quid mihi videatur, in mediom propono. quòd si quis nefas putat, ista deleat me auctore, nullum metuẽs iurgiom. Sed vt mantissa quædam huic etiam

Iunonius puer.

Paris patriæ.

accedat capiti. Ridiculum est & ineptum, qđ de Clodio dicit Cicero lib. 2. ad Attic. epist. 2. quem subcontumeliosè tractari iocatur, q *cùm in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne m viginti quidem esse potuerit.* à quibusdam in puerbiis, vt & alia multa numerari: cùm dicat Cicero iniuria affici à Cæsare Clodium, qui xx. vir diuidendo agro Campano lectus non sit. quod si prouerbium est, quicquid loquimur, prouerbium est.

CAPVT XXXI.

Diatreti calices, Margaritæ extricatæ, τέκτων Latinè tector, ἀρχιτέκτων, architector, seruaculum.

IN verbis quibusdam ad legem Aquiliã explicandis, pedarius sonator non ero, vt eis, qui ante me dixerunt de iis sententiam, siue lingua assentiar: sed liberè quod mihi videtur, dicam: nec metuam arbitrum, ne fines artium regendo à iurisprudentia me remoueat.

Diatreti calices.

Diatretos calices explicant cœlatos & tornatiles, quæ toreumata dicuntur. ego potius & vi vocabuli inductus, & verbis Iuriscõsulti persuasus, putem calicem esse, vel crystallinum, vel myrrhinum, aut è metallo, qui artifici perforatus est. foraminibus autem illis includebant fortasse gemmas & emblemata, aliaque ornamenta. In forando autem & pertundendo calice periculum erat, ne artifex eum frangeret, quod Iurisconsultus significat. Apud Homerum Nestoris patera clauis confixa est: sic fortasse clauatos habebant calices Diatretos, insertis clauorum capitulis ad ornatum, aut aliis emblematis. Eodem modo apud Martialem, lib. 12. epigr. 71.

O quantum diatreta valent & quinq; comati,

accipiendum censeo. Ibidem explicari video

Margaritæ extricatæ.

margaritas extricatas, vniones arte Gemmarij perpolitos. Sed libenter assentiar Accursio, vt extricatæ sint margaritæ, quæ lineis intricatæ non sint, sed extra lineam & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus opponere videtur iis, quæ in linea habeantur. Iam quòd ibi pro tectore *victorem* immutant, fortasse non ferendum. nam qui Tecton

Tecton. Tector.

à Græcis dicitur, à veteribus Latinis Tector est dictus: qui architecton, architector: Varro apud Non. *harum ædium summa atria consutabant architectores.* In eodem titulo *Seruaculum*, pro

Seruaculum.

quo multi supponunt *verriculum*, nulla sententia. an existimamus anchora vel anchoralia esse? & non putem: sed versata diutius excussaq; Iurisconsulti sententia, scapham esse suspicor. non est enim dubium, quin scaphæ dãnum inferatur; aut in eam immittendo & impingendo nauem: aut Seruaculum ad scaphã ipsam ad nauem ducendo & attrahendo. Seruaculum autem ea forma dicitur, qua receptaculum. nam in tempestate interdum relicta naui, nautæ & vectores scaphæ se committunt seruandos. vt apud D. Lucã in act. Apost. cap. 27. legimus. Sed & scaphæ quædam, pisces seruant, quæ Seruacula dici possunt, cuiusmodi Lutetiæ in Sequana videmus, quas Apothecas vulgus vocat: partem scaphæ, in qua seruantur pisces. ἰχθυεῖον Græci vocant, quod interpres Nicandri ait etiam viuarium vocari.

CAPVT XXXII.

Liuius explicatus lib. 39. Rationem habere alicuius, Nomen accipere, Vadem deserere, Senatum legere, Censorum notæ Senatu motis adscribebantur, inædificatum, immolitũ, Vltro tributa, Augur comitiis creatus, Princeps Senatus, Ferre & agere.

Rationẽ alicuius habere.

RAtionem habere alicuius in petitionib. magistratuum, nihil aliud esse opinor, quàm eum ad magistratus petitionẽ admittere, nec comitiis excludere. Liuius lib. 39. *Pars Tribunorum plebis negare, rationem eius habendam esse.* Qui autem comitia habebat, eorum, quorum ratio habebatur, quibusq; petere licebat, nomẽ

Nomen accipere.

accipiebat, & de eorum nomine tribus vel cẽturias in suffragium mittebat. Liuius eod. loco, *L. Porcium Coss. primo in ea sententia esse, ne nomen eius acciperet.* Iterum, *Haud dubius prætor esset, si Consul accipere nomen vellet.* Eodem in Liuij libro, va-

Vadẽ deserere reus.

dem deserere reus dicitur, qui sponsori suo in re capitali deest, nec ad causam dicendũ præstò est, vt vadis fidem liberet. verba eius sunt, *Qui aut citati non adfuerant, aut vades deseruerant.* Se-

Senatum legere.

natum legere eodem in libro dicuntur Censores, cùm Senatorum nomina in senatu legunt: quorum enim nomina non legebant, præteriti dicebantur: quosdam & Senatu mouebant. Liuius, *Censores M. Porcius & L. Valerius metu mista expectatione Senatum legerunt. septem mouerunt Senatu.* Motis autem senatu adscribeban-

Senatu motorũ notæ.

tur notæ, quibus indicabatur cur Senatu moti forent. Liuius ibid. *patrum memoria institutum fertur, vt censores motis è senatu adscriberent notas.* Im-

Immolitum. Inædificatum.

molitum est in eodem Liuij libro, vt inædificatum: quod aliquo in loco est structũ & molitum: quod homines aliquo in loco moliti sunt & extruxere: Eius verba sunt, *Et quæ in loca publica inædificata, immolitaq; priuati habebant.* Vl-

Vltro tributa.

tro tributa sunt, quæ præter vectigalia pendũtur: differunt à tributis, quòd populus Ro. interdum pendebat tributum aliis, qui vectigales erant, præter vectigal vltro tributum extraordinarium. Liuius eod. li. *& vectigalia summis pretiis, vltro tributa infimis locauerunt.* Tributa tamen scio etiam hæc vltro tributa vocari solere. inde vectigales & stipendiarij agri, quòd vectigali, & vltro tributo obnoxij essent, vt opinor. Cùm augures cooptari solerent à colle-

Augur comitijs designatus.

gio, Liuius tamen augurem comitiis designatum scribit eodem lib. quod quia noui est exempli & inusitati, prætermittere nolui. verba eius adscribam, *Extremo prioris anni comitia augu-*

rir cre-

rei creandi habita erant. Princeps autem senatus erat, quem primum in recitandis Senatorum nominibus legebant: quod dignitatis & amplitudinis maximæ erat. Ferre & Agere in Historicis cùm legimus, alterum ad homines, qui quid ferunt: alterum ad iumenta quæ portant, referendum est. Liuius eod. lib. *Postremo omnia quæ ferrent, agerentúe adempta.*

Princeps senatus. Ferre. Agere.

CAPVT XXXIII.

Ludere trocho, trochus, Ludorum nomina lib. 3. Cod. explicantur, Catampo, Coryci ludus, Phryginda, Empusa.

Ludere trocho.

LVdendum esse trocho, aleamq; fugiendā legimus illis in præceptiunculis Catonis, quibus prima pueritia imbuitur: quod genus ludi ad puerilem turbinem vulgò referri imperitè & indoctè video, cùm sit genus ludi, quo iuuenes se in campo exercebant. Eius meminit Horatius in arte,

Indoctusq; pilæ, discíue, trochíue quiescit.

& Propertius lib. 3. eleg. 14.

Increpat & versi clauis adunca trochi.

Sed &, vt opinor, his quæ adscribam verbis ab Ammiano significatur, lib. 21. *Cùm apud Parisios adhuc Cæsar Iulianus quatiens scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, quis orbis erat compaginatus, in vanum excussis, ansa remanserat sola, quam retinens valida manu stringebat.* Erat autem genus ludi Græcanici, vt nomine ipso indicatur: rota enim erat ansam habens, vt facilius mitteretur, axiculis compacta transuersis fiebatur: quorum clauiculæ & commissuræ aduncæ, dum versabatur missa rota, vel, mulus orbis, tinniebant & crepabant. Mittere autem scienter, artis erat non vulgaris. Atque hæc quidem de trocho quæ scriberemus habebamus. Sed vt ex ludo in ludum, atq; adeo ludos transeamus: in calce libri tertij Iustiniani Codicis, nomina ludorum fugientia, atq; adeo fugitiua, sic retrahi debere & retineri, & deleta propè reformari arbitror. *Corycobolon, corycon anteculon, Phryginda, Catampo, Empusam.*

Trochus.

Catampo quidem, genus esse ludi apud Festū legimus, neq; quicquam præterea apud quēquam hac de re cernere potuimus, neq; nunc in mentem venit. De coryci ludo referti sunt Medicorum libri, ac ferè videtur esse ludus follis. Phryginda à Polluce lib. 9. onom. explicatur ludus, quo testulis leuibus & politis inter manus sinistræ digitos positis, dextrà numerosè testulas pulsabant. Empusa in lite & causa erit, quòd nemo nobis facilè assensurus sit, ludum esse, cùm constet spectrum quoddam fuisse formas variè mutans, & aliam atq; aliam subinde induens. Sed quid vetat eo nomine ludum fuisse? certè ad vestigia viciatæ scripturæ quàm proximè Empusa accedit. Si quis quid commodius excogitauerit, me omnium primum & laudatorem & approbatorem habebit: atque hinc existimare homines

Catampo. Coryci ludus. Phryginda. Empusa.

volo, quanti mea faciam: quibus libentissimè alia antelaturus sum, ne quis me non in meis incorruptum iudicem cauilletur, & ea nimio amore & sine riuali deperire noceret.

CAPVT XXXIIII.

Diogenes Laertius explicatur.

VErsantur in hominum manibus Socratis & Diogenis argutissimæ & acutissimæ sententiæ de doctiss. hominibus in Latinum è Græco conuersæ: quarum cùm subtilis sensus sit, acumen & solertiam dictorum multi aliter atq; aliter explicant: nonnulli etiam primi in literis nominis viri odiosè de iis inter se contenderunt: seque mutuo scriptis lacessiuerunt. Ego eorum iurgiis me non interponam, sed vt si conuiuio interessem, in quo à conuiuis collecta exigeretur, meam symbolam conferam. Socrates, inquit Laertius, dicebat, [illegible] Hoc ego interpretor, Benè incipere paruam rem non esse, sed propè rem totam: etsi benè dictum explicat, benè incipere paruum non esse, sed parui dici. Diogenis est dictum referente eodem Laertio, [illegible]: quod interpretor, Oportere manum porrigere & extendere totam, non tantum digitos contractos. nam vulgò sumnus clausa manu digitis inflexis & contractis, quos extendere nō satis sit, nisi totam manum expandamus, humanitatemque nostram, benignitatem, comitatem largè prolixeq; ostendamus. Illud eiusdem Diogenis, quod multos malè vrit, & exercet, [illegible] si deprauatum non est, sic explico, Eos laudabat, qui & ad nuptias, & ad cælibem vitam se compararent, & ad Rempub. capessendam, & ad priuatam vitam colendam; qui neq; videlicet ita ambitioni studerent, vt non diuersam vitæ sectam & rationem æquo animo perferrent: nec tam liberis operam dare concupiscerent, vt non nuptiis facilè etiam carerent. Sed ferè putem verba deprauata esse, quæ sic restituenda puto, [illegible] Laudabat Cynicus eos, qui cùm vxorem ducere iam pararent, nō tamen ducerent: qui cùm ad Rempub. accessuri iamiamq; essent, non accederent: atque hæc sententia conuenit Cynico, qui & à matrimonio & Repub. semper abhorruit. Reliqua quæ sequuntur in Laertio, ad eundē modum restituenda censeo. Eiusdem est Cynici illud, [illegible]: sententiam puto, Ait homines plerosq; digito ab insania abesse. Sapere enim videntur qui indicem proferant, qui si proximum indicis loco exerant, insani haberentur. ita exiguo interuallo homines à stultitia abesse. Ego potius putem, multos ex digito insanos esse & pru-

dentes videri, qui incedunt indice prolato, quin proximè insanos, ita propter digitum insanire plærosq;.

CAPVT XXXV.

Lucretius lib. 4. explicatus & emendatus, puri, pulli, saccatum, Maledensia, Maledus, [illegible], [illegible], Gemina Ceres, Duplex dorsum, spina, Cereris simulachra mammosa, Poscenium.

LOca quædam è libro quarto Lucretij, nõ auersa omnino nec inuita Minerua, me è quibusdam schedis, suo nitori redditurũ hoc capite spero, quæ quibusdam maculis infuscata leguntur in libris vulgatis,

Turi. *Puri sæpe lacum propter se,*

id est, pueri. Nam prisci pueros, etiam puros
Pulli. vocauerunt. vnde & pulli sunt vocati per diminutionem. Editiones partim *pueri*, partim *muli* habent.

Totius humoris saccatum vt corporis fundant.

id haud paulo elegantius est, quàm quod induxerunt erasa legitima scriptura. nam modò
Saccatũ. *siccatum*, modò *sacratum* legunt. Ego saccatum, colatum & transmissum vesica interpretor: scita & lepida sanè translatione, ab illis saccis ducta, quibus vinum colabatur. Nonnimus illud, quod turpissimè deformatum erat, sic restituetur pristino decori,

Interdum in pallam meledensia Chiaq; vertunt.

hic non cessarunt examina emendatorũ somnia experiri sua, cùm alij, *in pallas acidos & bistria vertunt*: alij, *in pallam & qsallos & iacchia vertũt*, alij, *& stlitas & ianchina vertunt*. supposita de ma-
Maledensia. Maledus. tre notha & spuria inuexerunt. Quid si Maledensia à Maledensis, vt Lenidensis? Maledus autem locus in Epiro fuisse videtur: cuius Varro lib. 2. de re rustica meminit his verbis, *nunc rursus vos reddite nobis de vnaquaque re, vt videamus, quid pastores à Pergamide Maledoue potis sint.* ac locus ille nobilis videtur fuisse pecore. Ne id quidem adpingere prætermittam, quod ibidem reperi, quamuis fortasse quibusdam improbabitur: sed peccare malim etiam non optima referendo, quàm omittendo negligentior abs te videri: atq; in hanc partem peccare semper & tutius & cautius fuit.

Vt quæ corporis sunt eius quam procis ac vis.

Non ita multò post, legi,

Nigra [illegible] *est.* Tale illud est, [illegible] mellis enim color propter rei suauitatem iucundissimus erat veteribus. Sed & de mellis colore apud Plinium [illegible]
lib. 37. cap. 11, gemmæ sunt [illegible] & [illegible] [illegible]
nominatæ. Alio autem loco docui iampridé, [illegible]
versum mox tertium sic legi debere,

Paruula, pumilio, Charitõn mia.

id est, vna Gratiarum: quis enim sensus elici potest ex *charitonia*, quod in omnes libros nullo iure irrepsit? [illegible] autem ex admiratione dicitur & stupore quo adficit: qualis est illa apud Machonem, referente Athenæo lib. 13. [illegible]. Mox quis non putet legendum [illegible]? Quod autem omnium corruptissimum est, nónne suam ingenuam habere dictionem censebitur, si ita scribatur,

At gemina & mammosa Ceres est ipsa ab Iaccho? Ceres mãmosa & gemina.
geminam enim dicit, plenam, amplam, obesam, vt Virg. 1. Georg.

—duplici aptantur dentalia dorso.

id est, crasso & lato, dicit & 3. Georg.

At duplex agitur per lumbos spina, Duplex dorsum. Duplex spina.

Id est, crassa, lata: quamuis dubitanter explicari ista sciam ab interpretibus. Cereris autẽ simulachra mammosa & plena sculpebantur, cui amicam saturam & habitiorem comparat. Mox ex earũ chartarũ auctoritate scribo,

Simula, Silena ac satura est, labeosa [illegible]*:*

Quod autem sequitur non est dissimulandũ.

Omnia summopere hos vitæ poscenia celant.

Quidam hic *post cenia* scribunt: alij *proscenia*: neutrum benè. Nam poscenium non dubito,
quin verissimum sit. Vt enim Proscenium lo- Posceniũ.
cus est ante scenam omnium spectatorum oculis expositus: ita posceniũ, locus erat post scenam subductus aspectui spectatorum. Poscenia igitur vocat illa omnia, quæ amicæ, dũ se fucant & ornant, faciunt locus, quasi post scenam, remotis arbitris, nec admissis amatoribus.

Et tenet assuctis humectans oscula labris.

cuius loco *assuctis* editum est. hoc indignum quidem adnotatu credidi. in quo nescio quid significationis inest, quod alienum ab eo quod scribit, esse non videtur.

FINIS LIBRI XXVII.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER XXVIII.

CAPVT I.

Plautus in Cistellaria explicatus et emendatus, pedato tertio, ne.

MERITO magnas agere gratias viro Clariss. & huius ætatis doctiss. D. Gulielmo Pellisserio debeo, quẽ his sanè libris minus sæpe quàm deberẽ, appello: cùm ex eius sermone semper doctior discedam. Is me nuper in fabula Plauti, quæ Cistellaria inscribitur, sc. Credo ego amorem. legendum esse docuit, *Et equidem hercle nisi pedato tertio omnes afflixero*, eam lectionem vt proiectitiam in familiam reduxit, & auctoritate confirmauit. Cato Originum libro primo, apud Non. *Igitur tertio pedato bellum nobis facere.* Idem, Dissuasione de fœneratione. *Tertio autem pedato, item ex fœneratione discordia excrescebat*, tertio autem pedato, aut pedatu, valet, Nonio Interprete, tertio repetitu vel accessu, verbo à pede deducto. Sed & in eadem fabula. sc. Nisi quid mihi. locum, quem subiiciam, sic in integrum restitui posse confido,

Pedato tertio.

—Cistella adolescens hinc mihi euolauit.

nam iocus qui continuò sequitur, hanc emendationem confirmat: nam cùm cistella volucris esset, eam in caueam dicit latam oportuisse, non enim euolasset. Dictio autem est veteribus scriptoribus vsitata & frequens, qua interrogant, particulam *ne* adiiciendo. vt ead. scena, *Quamne in manibus tenui?* Iterum, sc. ead. Plaut. Cist. sc. Nullam ego. *Quæne infecta est?* Tale est illud Maronis 4. Aen. non satis explicatum,

Ne.

—quis ne auxilio inuat ante leuatos?

& Terentij in Phor. act. 1. sc. 8. quod nec intellectum video, & perperam excusum est, *Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?*

CAPVT II.

Origo magistratuum quorundam Francorum, Connestabilis, Mareschalli, Seneschalli, Amiralius, ἀμηρὰς.

PLurima habet amplissimum & illustrissimum Francorum regnum magistratuũ vocabula, nostris hominibus non satis nota. Itaque quod hodie in verbis enodandis homines maximo studio facere solent, vt si quid in promptu in vernacula lingua non reperiant, foris quærant. Animaduerto qui his in rebus de nostris hominibus operam posuerũt, vt magistratuum nostrorum vocabula explicarent, eos in Indiam vsque origines eorum repetere, ac velut lege Mutia & Licinia in longinquas ciuitates redigere: quo laborem mihi suscipiendum putaui, vt, si possem, aliquorum originem eruerem. Ac sanè qui apud nos summus est militiæ dux & magister, quem Connestabilem dicunt, non dubito quin Comes stabuli appellari debeat: præsertim cùm & apud Ammianũ Marcellinũ, Tribunũ stabuli legã: & apud Volaterranum reperiã, in aula Cõstãtinopolitana, Comitẽ stabuli fuisse. Sũt & apud nos Mareschalli: eos tanquã maiores. Caballi, id est equitatus, esse interpretor. nec ambigo quin illud veriloquium, hodieq; in vestigiis vocabuli appareat. Sic Seneschallos velut senes caballi, id est, equitatus, esse arbitror: quod verbum à militia armata ad ciuilẽ transiit, reseditq; in iis, qui hodie prouincias præfecturas iuridici regunt, & quasdam etiã iurisdictiones vrbanas & vicanas exercent. Nam in nostra Normania sic appellantur, qui in nobilium vicis & oppidis ius dicunt: ac superiora quidem verba originem sine controuersia Latinam habent, sed ore nostro in sonum diuersum corrupta degenerauere, vt originis exiles supersint notæ. Est & magistratus amplissimus, qui oræ maritimæ præfectus est: proinde & vocabuli originem Græcã esse multi suspicati sunt. Ego Arabicam puto, nam à Saracenis & Imperatores Græci hoc nomen sumpsere: & nostri reges vel à Saracenis, vel à Græcis. itaque in recentiorum Græcorum historiis ἀμηρὰς sæpe reperitur, quo nomine est apud nos præfectus oræ maritimæ. Si quis aut veriora, aut probabiliora his habet, me non vsqueadeo pertinacem inueniet sententiæ meæ defensorẽ, vt nõ libẽter in

Cõnestabilis. Mareschalli. Seneschalli. Amiralius. ἀμηρὰς.

alia omnià discessurus sim, modò verum aut verisimilitudo probabilior ostendatur.

CAPVT III.

Arbitraria pro impensa & precio cur à Cicerone & aliis vsurpetur, arbitraria victoriæ, numo sestertio addicere, semuncia.

Arbitraria

SCribit Cic. in oratione, quam post reditū ab exilio in Senatu habuit, *Nondum palàm factum erat concidisse Rempub. cùm tibi arbitraria funeris persoluebantur.* & in Pisonem, *Atq; eo in templo, eodem & loci vestigio, & temporis arbitraria non mei solum, sed patriæ abstulisti.* Ego his in locis Arbitraria significare existimo impensam & precium funeris: quæ quidem res ita appellata est propterea, quòd in arbitrium alicuius ab eō, qui testatus fuerat, conferebatur: vt & sepulchrū interdum. Horat. lib. 2. saty. 5.

—sepulchrum
Permissum arbitrio, sine sordibus extrue.

Sic & epulum funebre arbitrio alicuius permitti solebat à testatore: Hora. sat. 3. eiusd. lib.

—atq; epulum arbitrio Arri.

Arbitria victoriæ.

quo factum esse arbitror, vt Arbitrium premium & precium significet: vt Arbitria victoriæ, pro præmiis victoriæ Q. Curtius dixit. Scribit Cic. in oratione pro Rab. Posthumo, *Tua Posthume numo sestertio à me addicuntur.*

Numo sestertio addicere.

Si quis magnum æs alienum conflauisset, plærunque eius bona alicui, numo Sesterrio addicebantur, hàc lege, vt creditoribus satisfaceret: in quorum fraudem vendere non licebat. itaque subiicit Cic. *ita bona veneant, vt solidum suum cuique soluatur: nihil iam aliud nisi fidem curat.* Sic scribit Asconius in orat. pro Mil. *bona Milonis propter magnitudinem æris alieni semuncia venisse:*

Semūcia.

cùm semuncia etiam minor sit Sestertio: quanquam fortasse in Asconio, *sestertio nummo*, legendum est, etsi id non ausim adfirmare. Flagitiosissimum & scelcratissimum habebatur olim, fidem in credita pecunia fallere: ad famam igitur debitorum tuendam sic bona videbantur, & emptori onus soluendi imponebatur. eande vēditionem & in captatione posuit Horatius, lib. 2. sat. 5,

—hinc tu
Dic ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere.

id est, vt vulgo loquimur, frusto panis, minimoq; precio. vt in captatoria vēditione. quo sanè loco, hoc adnotant interpretes. quod an verum sit, ipsi viderint. Ego neq; fidem detrahere, neq; addere decreui, lege cautum fuisse, ne res, vel agrum, vel domum testamento donatam quis donaret: & vt viderentur emisse, nummum dare solitos, si quibus donabant.

CAPVT IIII.

Nominum notatio in Palliatis comœdiis, Gnato, Thais, Formio, scribere dicam, symbola, asymbolus, Tithymallus, dubia cœna.

GRammatici sedulā nauant operā in explicanda in Palliatis comœdiis nominū notatione: sed non est in omnibus quærenda: cùm præsertim à Poetis nomina personarum interdum non fingantur, non excogitentur, sed hominum aliquot & insignium sumantur.

Gnato. Thais.

nam Gnato apud Terentium parasitus est de nomine Siculi Gnatonis: & Thais de nomine illius meretricis, quæ comes expeditionū Alexandri, ebrium regem mero, victis sensibus ad faces subiiciendas Persarum regiæ incitauit.

Formio.

Sic Formiò parasitus nomen habet à Formione parasito regis Seleuci. In illis autē fabulis Poetæ mores, studia & instituta Græcorum imitantur: ac proinde, quæ ad eas pertinent, quo Græca magis videantur, Græcis ponunt vocabulis.

Scribere dicam.

Sic Scribere dicam ab eis dicitur, vt à Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. & act. 3. sc. 2, & à Cic. 4. in Verrem, propter Siculos, qui Græcè loquebantur. Hoc autem genere dicendi in foro Rom. vsus non esset.

Obolus.

Sic obolum dicunt, minam, talentum, philippeum: quæ nomina sunt monetæ Græcæ. Sestertiū & assem non dicunt, quòd nomina sunt Romana.

Symbola Asymbolum.

Sic dicunt *Symbolam*, quomodo legendum in Terentio puto in Andr. act. 1. sc. 1. non *symbolum*. & asymbolum ex Atheniensium consuetudine, qui de symbolis sæpenumero comesse solebant, & sigillatim collectam exigere à conuiuis omnibus præterquam à parasitis, qui asymboli dicebantur, & pro quibus potius reges soluebant. Proinde scripsit Terent. in Phormione, act. 2. sc. 2. *Tene asymbolum venire vnctum atq; lautum è balneis.*

Tithymallus.

Dromon apud Athenæum lib. 6. c. 1. de Tithymallo parasito, [illegible] Et ibidem Diodorus Sinopensis de parasito, [illegible]

Cœna dubia.

Cœna dubia ibidē apud Terent. etiam Parasitorum verbum est, lautamq; & opiparam significat: atq; adeo id cùm satis non intelligeretur, declarauit eam esse, *in qua dubites quid potissimum sumas:* Sed & illud parasiticum verbum Terentij vsurpauit Horatius lib. 2. sat. 2.

—vides, vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia?

Sed & ab illo Terentij etiam, vt reor, sermone, species quædā placentæ, dubia appellata est: eam telaram esse à Chrysippo Tyanensi in genera placentarum apud Athen. legimus, lib. 14. cap. 19. Dipnos.

CAPVT V.

Antiqua de Onomastico Vocabula.

PEtrus Daniel Aurelianus Onomasticon quoddam perantiquum in mēbranis perscriptum mihi commodauit. Ex eo & voces quasdam & earum explicationes excerpsi.

Antiquorum vocabulorū explicatio.

Alopeciosa in eo exponitur calua, ab alopecia morbo areā nudā capitis reddēte. Arearius, dispensator, q. arcæ & nūmis domini præsit. est & in iure Ciuili, l. Thais. ff. §. Stich. officiū. Atra, qui prius plāris ambulat. qđ nomē ab attingendo impositū videtur. Anaboladiū, palliū. Aquaeulat, lenocinatur. Aqualiculus, ventriculus.

culut.Hastarium,vbi proſcriptorum bona vẽduntur.Actæ,littora amæna.Applare,eoclea: apiaria Plinio:Auſonius apalaria appallat.Epiſtola 7.Amare focos,domus conſtruere: eſt aũt Maroniani loci explanatio è lib.3. Aen.

Hortor amare focos.

Abſtlatata,nauta piratica.Aſſecla, buccellarius,ſcutra.ab eodem etiam baccellarius explicatur.Antiberlium,pignut codicis. Adteſtatus,teſtatus.Antemalorum,præteritorũ malorum.locus eſt libro primo apud Maronem notus omnibus,vel me tacente. Æneatores, cornicioes,liticinet,tibicines. qua voce vritur Tranquillus in Iul.Cęſ.cap.32.Ægida, pellia caprarum.Armẽtum,corrigia,lancea.quæ atiam aoſula eſt ad iactum: Agger, ſtrata via publica.Obriſon,ſpendor auri. ſed abrigeũ tbi ſcribebatur.Allicula,genua veſtis. Amphiballus,birrus,villoſus.Areopagitæ, curialet. Acinati,tricari,in paruo motari. Aſciſcolum, maleolus ſtructorius. Adſtipulatus, atteſtatus.Adſtipulatus, adiunctus. Arithmeticus, numerarius. Ambro, decoctor,conſumptot patrimonij.Anconiſci,incaſtraturæ. Aruus,ager frumentarius. Brocca, ibi etiam labroſa exponitur.Bromoſa,immunda. quod veibũ Græcæ linguæ eſt.Blenui,tetri.Becario, vtce oli genus.Blesonet, pudenda ſunt hirconũ. Baſterns, tecta manualis.Lecticam puto dici tectam,quæ maoibus hominum portabatur, non dorſo iumenrorum geſtabatur. Bouinatores,inconſtantes.Bucera,paſcua,vt opinor, in quibut boues paſcuntur. Bucones, ſtulti. Catax,claudus coxa.Calones, galearij militum.Cardineum,ſupraliminarium.Caſtimonium,ſanctimonium.Caducarius,qui fit hæres in bona eius,qui hæredem non habet. Cateruariut,qui in cateruis populi eſt.Calixica, exinauita.vbi ſcribandum puto, calix ſiccus. Crepido,ſummitas riparum,& gradûs ſaxeua.Quiritat,populum alloquitur. Ciuis patricius,Senatot maiot. Climactiria, naturæ rei incerta perſugia,vel auxilia.Cilix,pirata. Clibanarij,quaſi tunica ferrei. Condico, ſtaruo, decetno.Conſciſco,cõſtitũo. Cooça, coclea. Commulcat,collidit,conculcat. Colluuium, commixtum.Culleus,tunica de ſparto in modum eronis facta,quæ linebatur pice & bitumine,io qua includebantur parricidę cum ſimia,ſerpente & Gallo.Sed hæc vno compreheoſa capite ſatis ſint.

CAPVT VI.

Antiquorum vocabulorum de Lexico vetere explicatio.

Antiquorum vocabulorũ explicatio.

ALter & iſte cenſus eſt è Lexico illo veteri,in quo ita ſcriptum iouenoi, Diuus Imperator,qui poſt mortem deus habetur. Diribitorium,locus contubernij.Duit,dat, tribuit.Diunt,dant,tribuunt. Duent, dent,tribuant.Elogia,& Eulogia,carmina, verſiculi, proverbia.Flaminium,honot pontificialit apud Gentiles.Flammeum,mauorte virginale.Fellitat,ſugit. Pheoicium, eſt miniatum. nomen accepit à Phenice aue.Fritiniunt, cantant.Fiduciarius,qui aliquid fiducia accipit. Fiſcella,forma,vbi caſei exprimuntur.Friuola,vaſa fictilia.Galerus,calamancus. Gerula, nutrix,quæ pueros portat.Iconica,imago Imperatoris.Inſula,ſacerdotalis vitta,& adminiſtratio iudicialis. Laſhaculum, retraculum. Laurumiæ,carceres apud Syracuſas. Linces, lupi ceruarij. Lucar, vectigal. Mattus,triſtis. Meritoria,loca tabernaculorum, vbi adulteria committuntur.Militaris opioatus, id eſt, vetus miles. Mimologus, qui mimos docet. Metatores,manſionum præparatores. Murrina,porio diuina,quæ à Gręcia nectar dicitur. Monopolium,ſtatio vbi rea vna venditur tantum. Mulcare, puguis vel calcibut cedere. Mulcatores,peremptores.Murgiſo, callidus murmurator.Nugaa,inutilie.Oppanſum, velum in ſceoa,quod vndiq; panditur.Opinatores,exiſtimatores,vel arte militares.Obſillas, marſus.Paſtophorium,atrium templi,vel Safarium.Parazonium,cingulum.Pedatum,carcerem.Plectrum,haſtella vnde citharæ modulatus Pſyathus,macea.Pileum, calamaucum. Pinoirapi,ſectatores,gladiatores: quod pinnas tapiant,vel pennis rapant.Propalæ,tabernarij.Remulceos,replicans vel replacãs.Redhibet,reddit.Salpicta,tubiceo.Sapharium, atrium templi.Statera,iugum. Stater, duodegrame.Serpulum,puleium campeſtre. Silanus,rubus. Situs,ſenectus. Scipiones,vitgæ Conſulum.Sotdiſeum,corium crudum. Scordalus,ferox.Spoliaria,exteriores balneorum cellulæ.Stromate,tanquam opus variè contextum.Subcentor,ſubſequens cantor. Subſedit,ſuccedendo poſſedit. Tagax,furunculus.Tames,cruor ſanguinis.Trabea,veſtis ſenatoria,veſtis regalis,toga purpurea.Taureę, plagæ,nerui.Tariſtrium,mauortium. Teſtudo,coniunctio ſcutorum. Trochus,rotæ genus ad ludum.Iterum,Ludentum rota. Tegularia,malefica:eò quòd ſupra tegulas ſacrificet. Varicat,diuertit,ambulat.Ventrale,quòd ſolum ventrem operiat. Verbena,ſacra frons. Villicus,actor,quaſi à villa.Vexillum, lauarũ. Vitiligant,vituperant.

CAPVT VII.

Frages, frageſcere, Varro emendatus, [illegible], polubrum, [illegible], guttus, δαίς, daps, [illegible], feſtus dies.

FRaces à Plinio lib.15.cap.6. dicuntut olearum eſſe *carnes & inde feces*. Ego vt in exemplatibus quibuſdam vetuſtis repeti, non inuitus *frages* legerim, à frãgẽdo:q, frages ſint illæ carnes & reliquię fractarũ trapeto cõtuſarũq; olearum,& tãquam fragmenta earum, nomẽ à frangendo adeptæ. nam & frageſcere pro frangi veteres dixerunt. Accius apud Nonium, *Neque fera hominum pectora frageſcunt,* donec

Frages

Frageſcere.

done. *imperfenferint imperij.* igitur cùm Varro ſcribit lib.1.cap.55.de re ruſtica, *Olea ſi nimiũ diu fuerit in aceruis, caldore fracefcit: fragefcit*, malim, qđ eſt in frages mutari, & ea recrementa, quę expreſſæ ſuperſunt oleæ. Iterum, eod. cap. *Coageri ſolet aceruatim dies ſingulos in tabulata, vt ibi mediocriter fraceſcat*: lego etiam *frageſcat*. Sed hæc vt emendarem, inductus potiſsimum ſum à Nonio, apud quem frageſco inueniebam. Et apud eum quod elegantiſsimis verbis ab Andronico Liuio interpretatum reperi, adſcribere libuit. Scribit Hom. lib. Ody. 1,

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
Καλῇ χρυσείῃ ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος.

Liuius ſic vertit (nam interpretatus erat Homeri Odyſſeam) *argenteo polubro, & aureo gutto*. Ita λέβης, polubrum ab eo explicatur: πρόχοος, guttus. Egregiè quoq;, quod obſeruatu dignũ ab eo vertitur, δαίς, daps: & ὅμιλος, feſtus dies. Quod enim Homerus ait, τίς δαίς, τίς δ' ὅμιλος, τίδ' ἔπλετο: ſic expoſuit Latinè, *Quæ hæc daps eſt? quis feſtus dies?* credo quòd feriis hominum conuentus celebris epulantium lætitia coire ſoleat. Iam quod Homerus dixit, τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων: ita latinè reddidit, antiqua quidem oratione, ſed, vt opinor, quæ hominibus eruditis iniucunda non erit: *Mea puera, mea puera, quid verbi ex tuo ore profugit?* Sanè quàm concinnè ornateq; idem Muſam circũlocutus eſt monetæ filiam, id eſt, Mnemoſynę, *Nã diua Monetas, inquit, filiã te docuit.* Hęc è Grãmatico veteri colligebamus, nõ, vt auguror, inſuauia illis futura, quib. vt antiqua opa: ſic & verba priſca iouiſſa ingrataq; eſſe nõ ſolẽt.

Λέβης.
Πρόχοος.
Δαίς.
Ὅμιλος.

CAPVT VIII.

Lucilij quædam excutiuntur, vinum Chiũ, Δυνάστης, colligere cippos, gumæ, equa Theſſala, delingere labra, fouere ventrem, poſtomis.

Vinũ Chium.
Dynaſtes

LVcillij quædam hic, quæ in Grammaticis reperiuntur, excutiam. Vinum Chium vt omnium præſtantiſsimum Dynaſten appellauit, vt apparet in Seruij commentario in 2. Georg. etſi corrupto. vt enim Maro honeſta præclaraq; tranſlatione ſcripſit,

Tmolus & aſſurgit quibus & rex ipſe Phanæus:

eodem modo Lucillius antè de vino Chio magnificè dixerat, Χῖον δυνάστην. Apud Feſtum lib. 15. venuſtè malos muliones inducere ſua iumenta in cippos eminentes & inæquales, nec ſequi planam viam & æquatam, ex eoq; vel iumenta ceſpitare & cadere, vel euerti vehicula ſignificans: eos dicit colligere cippos:

Colligere cippos

Porro homines nequã malus vt quartarius cippos
Colligere omnes.

Apud Cicer. aũt, 2. de Fin. cùm ſcribit, *compellans gumas*: ingluuioſos homines & abdomini deditos ſignificat, pfundęq; gulæ: qui ſic vocantur, vt [illegible] nã neutra illa Græcorũ in primã declinationẽ ſæpe à Latinis deflectũtur. Gumæ igitur vt gurgites dicũtur. Apud Non. in Subigere, equã Theſſalã eleganti traductione, amicã vocat ferocẽ, acrem, & ſuperbam, & propè indomitam. erant autẽ Theſſalici equi in precio.

Guma.

Equa Theſſala.

Ἵπποι Θεσσαλικοὶ Λακεδαιμόνιαί τε γυναῖκες

quondam in oraculo ſcriptum eſſe recordor. ſic autem Lucillius,

—an equam te acrem atq; animoſam
Theſſalam, vt indomitã frenis ſubigã antè, domãq;

Apud eundem in Delinitia, delingere labia, eſt, oſculari delicatè & aſſentatoriè.

Delingere labra.

Præferuit, inquit, *labra delingit, delinit amore*.

Apud eundem in Fouere, fouere ventrem idẽ pro alimentis & cibis replere, à fomẽtis Medicorum, atq; adeo cataplaſmis, tranſlatione eruditiſſimè ducta, ſatyricè ludẽs dixit: vilitatẽ tñ polentę eleuãs, luſoriè, quaſi polenta nõ tã cibus ſit, q̃ cataplaſma quoddã. *Ventrẽ alienũ mæſtũ fouere ex molito hordeo, vti cataplaſmo.* Æquè eſt illud apud eund. Non. in Poſtomis, Satyrico ſale aſperſo. Quin poſtomidè fingit de naſo eius pendere, qui ſe madefacit aſſiduè. vt enim ferocia iumentorũ remoretur, poſtomi eorũ oriti impoſita: ſic poculõ de eius ore pẽdens talẽ quãdã imaginẽ reddere videbatur. Dici aũt videt Poſtomia à Latinis corrupta vo ce, quæ tanquã epiſtomia appellari deberet. *Trulleus*, inquit, *poſtomis huic ingens de naribus pẽdet.*

Fouere vẽtrem.

Poſtomis

CAPVT IX.

Lucilij quædam explicantur, Monogrammi, Cernui, Cernuare, Serpentes cantu diſrumpi, Calces, Verticulæ, Ad portam longum iter, ſed portæ vicinum Salernum.

VErſus Lucillij ipſa raritate & paucitate ſuauitatem conſequuntur, vt cùm eos in Grammaticis reperimus, libentiſsimè cupidiſsimeq; amplectamur. etſi enim verſibus aliorũ poetarũ contendendi cõparandiq; non ſunt: tñ quadã illecebra & inuitatione nos capiũt & deliniũt. quoſdã adſcribam, ſi quẽ forte vt me, delectare poterũt. Apud Non. in Monogrãmi, eleganter Philoſophos decolores & macros, qui de pietate & virtute plurimũ diſputare ſolebãt, Monogrãmos vocat, *Monogrãmi*, inquit, *quenq; adducti pietatẽ vocant.* Cernuos videtur appellare, qui ſe in caput iaciunt: quod & cernuare, quodã loco Varro appallauit. cernui autẽ cum erecti ſunt, collũ ſurſum habent elatũ; cùm ſe in caput mittũt, tũ caput habẽt deorſum miſſum. hinc illud Lucillij, apud Non. Plin. lib. 15, cap. 5. *modò ſurſum, modò deorſum tanquam collus cernui.* Cenſebant antiqui cãtu rumpi ſerpentes, quod alio me obſeruare & tradere loco recordor. quod quidẽ ita fieri cenſebant: ſic inflari tumereq; carmine putabant angues, vt toto eorum corpore diſtlato diſsilirent, & rumperentur. Lucil. apud Non.

Philoſophi monogrãmi.

Cernui.
Cernuare.

Cantãdo rumpitur anguis.

Iã, inquit, *diſrũpetur medius iã vt Marſus colubras*
Diſrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Calces pro calculorum ludo vſurpat, nam calculus ſine dubio à calce deminuendi forma deriuatur, apud Priſcian. lib. 6.

Calces.

Nauma-

Naumachiam licet hæc magnam alueolũq; putare,
Et calces. Ait Fest. lib. 17. Lucillium, cùm verticulas dicit, intelligere articulos. Videtur tamen potius Lucilius eo versu, quem iam proferã, verticulas vocare spondilos spinæ potius, quàm articulos: quanquam & articulos intelligi nihil prohibet. apud Non. in Genu,

Verticulæ

Hæret verticulis adfixum in posteriore
Parte, atq; articulis vt nobis talus genuśq; est.

Verticulas aũt credo dici & spondilos, & articulos, à vertendo, quòd ibi se vertant, & flectãt membra corpusq;, quasi *vertebræ* sint. Portam itineri lõgissimã dicit Varro, quòd, cùm ab vrbe proficiscendũ est, conctamur, vixq; vrbe pedem efferimus. qua vbi exiuimus, facilè quo intẽdimus, peruenimus. Eandẽ sententiam expressit eleganter Lucillius apud Gell. lib. 1. cap. 16. & Macrob. lib. 1. Satur. cap. 5. qui ad portam longum iter ait, sed portæ vicinum Salernum cùm tamen longissimè ab vrbe Salernum absit.

Forte; vicinũ Salernum.

Ad portã, inquit, *mille, à porta est exinde Salernũ.*
Versus autem ille apud Non. in Natrices,

Natricem impressit naribus crassam & capitatam:
flagitiosus & obscœnus est, significatque partem virorum pudendam.

CAPVT X.

Horat. explicatus lib. Carmin. 4. Od. 1.

APud Flaccum lib. 4. Carm. ode 1,

—purpureis ales oloribus.

quod dicitur, intelligit de purpuræ pulchritudine. vt & apud Maron. 1. Aen.

Horatius explicatur.

—lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis adflarat honores.

Mater autem *cupidinum* est Venus, amorum mater: nam multi ex ea nati amores ferebantur, eaq; Flacci sententia est. Philostratus in Iconib. Nymphis genitos dicit, eorumq; gregem & agmen & examen vocat, tam multi censebantur esse. At verò quod ait Flaccus,

Ponet marmoream sub trabe Cypria:
& Insulæ Veneri gratissimæ mentionem intulit, & significauit materia ad ædificandum abondate Cyprum: cuius trabib. sostineri Venus suum maluisset signum, quàm alterius prouinciæ columine aut ligno. Alio autem loco è Marcellino ostendimus, quàm esset Cyprus nemorosa & materiæ naualis copiosa & fertilis. Eodem in Carmine,

Te per gramina Martij
Campi, te per aquas dure volubiles:

cùm dicit, campũ Marciũ & Tyberim intelligit, in quorũ altero iuuenes Romani se exercebant: in altero natabant. Quod cùm quotidiè Ligurinus faceret, Horatius, qui eũ amabat, sæpenumero somniabat se illũ videre, sequiq; per Martij cãpi gramina: & per Tiberis alueũ & volubilẽ aquã. Hæc quidẽ haud difficilia esse satis scio: sed quæ omissa tñ gratiam detrahũt cantico: & vt à multis id sine nõstra ope admonitioneq; percipiatur: tñ nõ diffido multos etiã esse, quibus mirum statim prima specie videatur esse, cur aquarum mẽtionem fecerit. quibus admiratio illa errorq; detrahẽdus & eripiendus fuit, & velut errantibus comiter monstranda via.

CAPVT XI.

Pinsere terram genibus, Ennius explicatus, superum lumen, annuuit, hastæ ansatæ, ponè recumbere & petere, nomen ædificare, Surus & Syrus, gerere rem, quadrigæ tarũ.

HAbent Enniani versus aliquid, quod prodesse & delectare possit, & orationem etiam, quod minimè quis existimaret, excolere. Ex eo frustillum istud, quod in Diomede reperitur, elegantiam habet Homericam, *Pinsit terram genibus.* Sic enim restituendum puto, cũ *teram* scribatur. accipioq; de eo, qui in genua cadit, eisq; terram ferit. Simile & genuinum est eiusdem Ennij apud Varronem lib. 4. de ling. lat. *Ideo Ennium in terram cadentes dicere, cubitis pinsebãt humum:* vel, vt in antiquo legi libro, *pinsabant:* sed alterũ perplaceт. Homerus eodem modo de eo, qui in prælio cadit, scribit *ἐν γαίῃ ἀγοστῷ*. Eleganter etiam noctis mediæ tenebris obductum corruptumq; cœlum hoc versu dixit, apud Macrob. lib. 6. cap. 1.

Pinsere terram genibus.

Cum superum lumen nox intempesta teneret.
nam superum lumen, est lumen cœleste. Annuit idem pro annuit dixit v geminato, apud Prisc. in Annuo.

Superum lumen. Annuuit.

Annuuit sese mecum decernere ferro.
Apud Macr. dicto capite hastas ansatas vocat amentatas non illepidè,

Hastæ ansatæ.

Postquam, inquit, *defessi sunt, stant, & spargere*
Hastis ansatis, concurrunt vndiq; telis. (sese
& apud Non.

Ansatas mittunt è turribus,
cùm ait, hastas amentatas intelligit. Filũ idẽ pereleganter in gladio appellat laminam, apud Non.

Filum.

Deducunt habiles gladios filo gracilento. Ponè recũbere, & ponè petere, idem dicere videor, quod in remigatione Xenophon *ἀνάπιπτειν* vocat,

Ponè recumbere petere.

Pone recumbite, vestraq; pectora pellite tonsis.
Iterum apud Fest. in Tonsa,

Pone petunt, ex im referunt ad pectora tonsas.
Nomen ædificare, est apud eum, factis nomẽ illustrare, & monumentis inscribere & statuis, apud Macrob. lib. 15. Sat. cap. 10.

Nomẽ ædificare.

Reges per regnum statuasq; sepulchraq; quærunt.
Aedificant nomen, summa nituntur opum vi.

Non inelegans est & illa sentẽtia, qua locum tam munitum dicit firmumq;: vt vel ab vno sine iusto telo defendi possit *leni surculo.* sed ea sententia verbo est elata antiquo nã pro Surculo, Surũ Ennius dixit, apud Fest. lib. 17.

Vnus surum ferret, tamen et defendere possent. Dicitur & *syrus.* nam y & u commercia inter se exercẽt, permutatiõeq; vtuntur: Varr. apud Non. in Syr.

Surus. Syrus.

Ventiq; frigidi se ab axe eruperant
Phrenetici Septentrionum filij,

Secam

Secum ferentes tegulas, ramos, syrm.

Elegans est & illud Ennij apud Fest. lib. 11.

Gerere rē. *Cum magno strepitu Vulcani ventus gerit rem.* vnde & Lucretiana illa tam frequens locutio:

—natura gerit res.

Idem apud Seruium in 12. Aeneid. quadrigas Quadrigæ irarũ. irarum, vt plaustrum conuitiorum dicere solemus, scripsit non inconcinnè. *Effundit irarum quadrigas.* Quod apud Persium scriptum est 6. satyr.

—Quintus pauone ex Pythagoreo:

è Charisio constat non à Persio fictum, sed ex Ennio sumptum: Adfert enim lib. 1. Gramm. ex Ennio, *Memini me fieri pauum.*

CAPVT XII.

Quædam ex Varrone apud Nonium excutiuntur, returare, mustei, atratus, semiatratus, oratio cepe & allium olet, matella communis, oliuitas, lucerna, penula.

NOn minus & è panunculamentis Varronis, quæ sparsa reperiuntur & insigniũt Grammaticorum volumina, aliquid & ipsi, si possumus, quod esse Philologis voluptati possit, eliciamus. Retutare. Apud Nonium returare videtur dixisse cõtrariũ ei, quod obturare est, vt sit patefacere & aperire. *Pueri,* inquit Non. *obscœnis verbis nouæ nuptæ aures returant.* Ibidē Musteos absolutè pro caseis posuit mollibus, Mustei. *Et pueri,* inquit, *in ædibus sæpius pedibus offensant, dum recentes musteos in carnario fluitare suspiciunt.* quod est, Dũ in fiscellis carnarij suspiciunt teneros mollesque caseolos, etiamnum fluitantes & stillantes, quorum saliua & sapor eos allicit. Aiax Aiax stramentitius stramentitius, erat fabulæ Varronis nomen, vt suspicor; non enim præter leuem & exilē suspicionem coniectura nitētem adferre possum, adepta ab Aiace, aut milite in stramentis iacente, morboque affecto & ægrotante. mouet me, quòd ex ea fabula hoc adfertur, *Hac re æger medicos exquisitim conuocabat, vt conualesceret.* Non solum Atratus, sed & Semiatratus hone Atratus. Semiatratus. stè dicitur, vt è Varrone patet, *Ipsum proterui liberti semiatrati exequiantur.* Atrati in funere solēt esse, qui exequias faciunt. at isti proterui tantum semiatrati erant. Perbellè & illud dictum ab eo est, orationem eorum hominum, qui ce Oratio cæpe & allium olet. pa & allio viuunt, cepe & allium olere: quòd inter loquendum halitus & anima eorum fætear, *Aui,* inquit, *& atraui nostri cùm allium & cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erant.* Non minus & illud festiuiter amœneq; dictum est de prodigis & ebriosis, qui nati sunt vino in vesicam colando, saccandoque, vt Lucretius loquitur: quique cellas diuitum vinarias epotas effundunt in matulam. *Diuitum,* inquit, *apothecas Chias ad communem reuocat matellam.* Matellam Matella cõmunis. autem communem vocat, quòd in eam confluat vinum omne: vt communis locus dicitur Acheruns, quò omnes post mortem eũt. Oliuitas. Oliuitas ab eo antiquè quidem, sed benè tamen latinè, pro oleo ponitur in libro [illegible] (sic enim inscribi debere puto) *Denq; omnis cum lucerna combusta est in lucubrando, oliuitasq; consumpta.* vbi, quod & admonendum obseruandum est, lucerna Ellychnium significat, id e- Lucerna. nim est, quod comburitur. Penula etiam a- Penula. pud Varronem eam partem calcei significat, quæ pedem inuolucro sui obtegit. *Reliquum,* inquit, *pedem penula scortea pertegere.*

CAPVT XIII.

Varro apud Nonium explicatus, commouere funus, commouere sacra, inuolucrum pallium trahere, quibus culina vitæ est modulus, lares marini, reuocare, atris aceti cupas habere.

NEscio quo pacto alij adficiantur cum in Grammaticorum libris reperiunt aliqd ex antiquorum scriptis, quæ ætatem quidem ferre poterant, & immortale merebantur æuum; verùm vel temporum barbaria, vel hominum incuria ad nostrum sæculum nõ peruenerunt: me quidem frustilla eorum vehementer delectant, & sui gustu ad amissorum desiderium excitant, vt illud Varronis quod ex Homero, nisi fallor, sumtum est, *Neq; post respiciens, neq; antè perspiciens.* quod est, [illegible]. Eiusdem & illud elegans,

Funere familiari commoto, auito ac patrito more precabantur. Nam commouere funus ea ratione Cõmouere funus. dicitur, vt commouere sacra, cum sacra è loco Cõmouere sacra. in locum transferebantur, vt in Orgiis fieri solebat & Triethericis sacris, alijsq;, cùm ex vrbe in siluas montesq; rei diuinę causa ibatur. Inuolucrum. Inuolucrum apud eum esse videtur, redimiculum, quo puellarum ac mulierũ crines inuoluuntur. *Sed Cynicis,* inquit, *inuolucrum, & pallium luteum non est.* nam luteus color mulierem decere, non virum, nedum Cynicum, olim censebatur, nuptialisq; etiam habebatur. Pallium trahere, est pallio longo talarique terram Palliũ trahere. verrere, qualia erant cytharædorum syrma habentium. *Qui tum,* inquit Varro, *erant in Græcis coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.* Egregiè verò dicit ab eis, qui omnia metiuntur epulis, modulum vitæ esse culinam. *Et hoc,* inquit, Quib culina vitæ est modulus. *interest inter Epicurum & ganeones nostros, quibus modulus est vitæ culina.* Lares marinos videtur in Sesquiulysse appellasse deos marinos, vt apud Liuium lib. 40. lares permarinos, deos marinos esse arbitror. *Suspendit,* inquit, *Laribus mari-* Lares marini. *nis molles pilas, reticula, strophia.* Apud eundem Reuocare est prouocationem non recusare, sed eam recipere, paratumq; se ostēdere lacessenti, vicissimq; prouocare. *Qui nos prouocare cum audeant, nos illos reuocare timemus.* Apud Ciceronē pro Muren. reuocari eodem modo accipiendum esse censeo. *Vnde tu me,* inquit, *ex iure manu consertum vocasti, inde ibi ego te reuoco.* Acrem disputatorem acris aceti cupas habere dicit. *Alteram,*

teram, inquit, *vitam deformasse Carneadem virtutis è cupis acris aceti.* Hæc è Grammaticis sumpta sunt, qui has reliquias nobis saluas & superstites tradiderunt, quæ & ipsæ vetustate periissent & interiissent, nisi Grammatici eas ab interitu vindicassent.

CAPVT XIIII.

Cic. lib. de Vniuersitate explicatus & emendatus, munus, principatus, corporatus, exequi, exemplum, exemplar, reliquum, radius, reuocatio, mundus lucens, fraus, temperatio, permixtum.

CVm legerem Timæum Ciceronis, quædam obiter ex eo adnotaui, quæ fortasse ad linguæ Latinæ aliquam prudentiam nõ inutilia erunt. **Munus.** Munus, rem & negotium appellauit, cum dixit, *Is, qui aliquod munus efficere molitur.* **Principatus** Principatus, principium est: *An ortus sit ab aliquo temporis principatu.* **Corporatus.** Corporatus, qui corpus habet, & est, vt in consuetudine loqui solemus, corporeus. *Et est*, inquit, *vndiq; corporatus.* **Exequi.** Exequi, est sequi, vnde & exequiæ. *Non negitur dubium, quin æternitatem mundi eius exequi.* Etsi autem liber infinitis scatet mendis, nec in præsentia eas decreuimus tollere: tamen imperare mihi non possum, quin moneam legẽdum videri, *Cum his rebus, de quibus explicatur, videri esse cognitionem. Ea, mi [illegible] quod sumus, animo consequimur.* Sed [illegible] o errores non decreuimus ex eo libro exh[illegible]re. non ita insanimus, vt hanc prouinciam sumamus. **Exemplũ Exẽplar** Exemplum & exemplar est, ex quo efficta & imitata efficitur aliqua species & effigies: quæ & imago & simulachrum vocatur. Exempla nõ proferam quæ ex eo libro plurima depromi facilè possunt. **Reliquũ.** Reliquum dixit pro solido & profundo: non quod id sit, sed quia cum planum & æquabile positum est, nihil propter medium reliquum est. ergo scripsit, *Neq; in eo esse quicquam reliqui, sempiternum intericctum medium.* **Radius.** Radius est linea, *cuius omnis extremitas partibus à medio radiis attingitur. Se suo rẽ consumptione & senio alebat sui*, quòd ait, sic intelligo, parte aliqua mundi senescente, aliam iuuenescere atq; renouari: cum vnius interitus & labes, alterius sit origo & accessio. **Permixtũ** Permixtum. permixtionem dixit: *Atq; ita permixtũ illud ex quo hæc fecit, iam omne consumpserat.* **Reuocatio.** Reuocatio est quæ Græcè dicitur *τροπή: Solstitiali se & Brumali reuocatione conuertens.* **Mundus lucens.** Mundus lucens est cœlum: *Benè Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus.* Indissoluta, indissolubilia: *Sunt indissoluta me inuito.* **Fraus.** Fraus damnum, detrimentũ, noxa: *Nec fraus valentior quàm consilium meum.* **Temperatio.** Tẽperatio, permixtio, mixtura: *Deinde ad temperationem superiorem reuertit.* Adiumenta causarum, *πρόσκαιρα. Sed existimant plerique non hæc adiumenta causarum.* Hæc igitur libamenta ex eo libro sumpta, Latinæ linguę studiosis dicata sacrataque sunto.

CAPVT XV.

Manilius lib. 5. astronomicon explic. & emendatus, alij menses, communis amicus, portare aue, fistula de collo pendet, exire & eludere, amnes colari, mistarium.

MIhi videtur Manilius lib. quinto dicere velle, quod tamen editiones hodie non loquuntur, venena Thessaliæ ab auctoribus nominata, docente Medea cœpisse, quæ è Põto illuc cum Iasone vecta veneficio infamem Thessalorum gentem reddiderit. sic enim scribitur,

Colchidis & magicas arteis, qui vertere Colchon
Medeam iussu, mouitq; venena per orbem.

sed Iolchon scribere mallem, vt è Colchide Iolchon versas & translatas fuisse dicat, eò secuta Argonautas Medea. **Alij menses** Eo in libro, Alios menses eleganter dici regionis diuersam temperiem, diuersumq; cælum, animaduerti. nã qui menses æstuosi sunt in Thessalia, alij sunt in Colchide, nec ita feruent, sed leniter tantùm tepescunt.

——atq;, inquit, *alios menses aliumq; videre Phasin.*

Communis amicus. Egregiè & venustè ab eodem salutator, qui multorum obit limina, aue matutinum portans diuitibus, communis amicus vocatur.

Instar erit populi, totaq; habitabit in vrbe,
Limina peruoluens, vnumq; per omnia verbum
Manè salutandi portans, communis amicus.

Portare aue. In quo & illud quoque attendendum, eos dici solitos portare aue, quòd hoc vnum verbũ diuitem salutando, eloquuti, ad alia deinde limina transibant. Martialis quoq; in ea re portare dixit, lib. 1. epig. 23.

Et matutinum portat ineptus aue.

Ex eod. libro illud Maronianum, quod quia a nostris moribus alienum est, penè ineptum putamus, & à risu vix defendere possumus: non solùm ab irrisione vindicare poterimus, sed etiam laude prosequemur. nam de Polyphemo sic scribit, 3. Aen.

Solamenq; mali de collo fistula pendet.

De collo fistula pẽdet. ea pastorum erat olim omnium consuetudo. ita & decorum seruauit poeta nobilis, & poesim ornauit Manilius,

Pastoremq; suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.

Exire. Eludere. Exire videtur verbum fuisse gladiatorum, aut militare, vt & Eludere: nam Eludit, qui vel gladio, vel rude obiecta petitionem alterius vitat, aut motu cito declinat: Exit qui declinat & effugit:

Corpore tela modò atq; oculis vigilantibus exit,

inquit Maro 5. Æneid. Manilius,

Ille cito motu rigidos eludere cestus,
Nunc exire leuis missos.

Amnes colari. Eleganter etiam, quia piscatorum nassæ & retia transmittunt aquam, vt cola, ab eis amneis dicit colari:

Et colare vagos inductis retibus amneis.

Scio hic à quibusdam emendari cælare: sed

amœnior & decentior est illa, quam dixi, trãslatio At verò cùm de Salmoneo loquitur, nõ cunctabor scribere, *Pontibus impositum.* hodie *montibus* aut *montibus* editum est. Et de Meleagro,

—flammis latitant bus ustum. hodie *habitantib.* edunt. Est & poetico litum fuco istud,

Et virides nemori sanguis decedit, & herbis.

vbi succum herbarum virentem, earum vocat sanguinem.

—nec parcè vina recepta Hauriet è miseris.

Mistariũ. scribendum *è mystris*, id est, è vase, quod apud Nonium appellare videtur Lucillius mistarium. vel *hauriet cminus.*

CAPVT XVI.

Maro explicatus, Galea crinita triplici iuba, sortes in galeam deyci, cauponari pugnã, Venatrices altè succinctæ.

APud Maronem insignis est galea Turni tribus cristis veluti iubata.

Cui, inquit, triplici crinita iuba galea alta Chimæram

Galea triplici crinita iuba. *Sustinet.* Quod ornamentum non ab Homeri imitatione, cuius ad exempla se potissimum componit, sed aliorum Homero recentiorum poetarum sumpsit. nam obseruãt quibus ista curæ sunt, hoc trium cristarum insigne nouitium esse. Æschylum igitur secutus est, qui scribit,

τρεῖς κατασκίους λόφους κάρα. Cuius interpres ita scribit, τρεῖς κατασκίους, τριλοφίαν ἔχει. Eodem modo & Aristophanes, τριλοφίας in suis scripsit diuerbiis. At illud Homeri imitatione a Marone scriptum est sine controuersia, lib. 5.

Galea ima subsidere. *Extremus galeaq; ima subsedit Acestes.* nam apud Homerum in certamine singulari, sortientibus ducibus quis cum Hectore pugnaturus sit, sortes in galeam deiiciuntur. Sed & apud Æschylum,

τρεῖς γὰρ ἐτυμλαχῶν τρίτῳ πάλῳ

ἐκ χαλκοδέτου ...... κρανους. Sic hominibus illis militarib. erat galea pro forensi aut vrbana sitella vel vrna. Non ita hinc longè in eadẽ fabula Septem ad Thebas, Æschylus suppeditasse videtur Ennio translationem illam tam elegantem & nobilem, vt omnibus iam sit in ore, referente Cic. lib. 1. offic. *Non cauponãtes bellum:* nam Cauponari eodem modo pugnã dixit. Μάχην δ' ἔοικεν ὁ καπηλεύειν μάχην. Sed iuuat & a-

Cauponari pugnã. lliud in Marone enucleare. Diana cùm esset ve-

Venatrices altè succinctæ. natrix, altè succincta erat, vestisq; sinus fluentes collegisse nodo supra genu collectos habebat, ex quo & illud a Prudentio pulchrè sciteque scriptum est, de Coron. hymn. 10.

Tum quod Dianam molle succinctam vident
Venantis arcum pertimescunt virginis.

Ergo cùm Maro 1. Aen. dixisset, Venerem genu nudo esse, nodoq; sinus fluentes collegisse, esse putauit Æneas venatricem Dianã, interrogauitq;, *An Phœbi soror.* Cùm autem supra genus esset subiata vestis, ideo altos gerebat cothurnos, ne cruribus nudis cerneretur, eosque rubros, quòd cal.... eius coloris malieres amarent. Hinc illud Persij sat. 5.

—solea puer obiurgabere rubra.

Scribit ergo Maro,

Purpureoq; alte suras vincire cothurno. & 7. ecl.

Suras purpureo cincta cothurno. *Puniceo stabis suras euincta cothurno.*

Hæc etsi abstrusa non sunt, potius prompta & penè nota omnibus, tamen quòd ad intelligentiam poetæ adiuuat, præterire nolui.

CAPVT XVII.

Cicero in oratione quam in Senatu habuit ab exilio reuersus, emendatur.

Cicero emendatur. IN oratione, quam habuit in senato Cicero ab exilio reuersus, quædam, illa quidem leuicula, obseruare tamen placet. *Referente,* inquit, *L. Nummio:* è Dione lib. 39. non verebor emendare, *L. Ninnio.* quod & in bonis antiquitatis monumẽtis perscriptum est, etsi minus explanatè. *Quorum mentes,* inquit Cicero, *angustæ, humiles, prauæ.* quanto melius quæso *pronæ* legitur in his libris, quos nõ forma expressit, sed manus notauit? vt mox, *nec tueri, nec ... re,* reperio non in formularia, sed manuaria scriptura. nam in illa est, *intueri,* non apto sensu. Nos quidem percensemus leuia, & tanquã adnumeramus, nec tam nostro Marte, quam bonorum codicum subsidio lectores iuuare conamur. nec est hæc opera ingenij, sed tantũ nonnullius iudicii. maiora sunt expectãda ab alijs, quorum acrax & fœcunda mens meliora gignere potest: nos nostra sponte vix quicquam inuenire possumus, vix quæ in libris legimus, fideliter lectori reddere. Sed ad rem redeamus. pro, *& luctum grauissimæ ciuitatis:* lego, *gratissimæ ciuitatis.* fides penes eundem librum erit, ne quis nostrum commentũ suspicetur. At verò in eo, quod sequitur, vereor ne cũ & ab æditionibus & scriptionibus recedam, videar audacior quàm circumspectior esse: nec me profectò animus fallit, quanto periculo hoc sim probaturus: sed tamen si dixero me probum desiderare in Cicerone sensum, verbaque induxero quæ eum explicent, fraudi mihi nõ debebit esse, modò hoc à me ita fiat, vt Academicam quandam potius probabilitatem secutus videar esse, quàm certam firmãque fidem. Vt igitur scribitur, *non Consulis studium, non discendi initia rei militaris, non cognoscendorum hominum, non liberalitas:* forcasse legendum sit, ac forcasse tantum dico, nõ statuo, nec decerno, *Non consulendi studium, non dicendi, non rei militaris.* Artes commemorat, quibus in foro homines commendationem consequuntur: in his studium Iuris Ciuilis & eloquentiæ. Ec mox, *Tamen libidinosum & perditum non putares:* cùm *aut ....* in omnibus exemplaribus legatur. Æque illud sic lego, *cum hoc homine an cum stipite, vel Aethiope in foro constitisses, nihil crederes interesse.* Sed & supra in libris optimis esse scriptum videbatur, *præter simulatam mutatamq; tristitiam:* hodie *versutam* editur. Suspicor & scribendum, *non cum tantis rebus gestis:* ab omnibus

bus libris *rebus* abest, quod mihi tamen à Cicerone adſcriptum videtur, præſertim cùm ras geſtas tam ſæpe dicere ſoleat. Mox, *in eam cogitationem adducebat*, ſi libri veteres non ſcriberent, tamen quiuis ex ſententia id flagitari intelligeret, quæ *cogitationem* aſpernatur. Hæc qualiacunque præſtat profectò à me ſcripta eſſe, quàm ſemper in Ciceronia illia locia erroraa illos fœdoa ſinere hærere, qui tameu vt hæreant, nec corrigantur in æditionibua, admonitione hac non poterit quenquam poſthac fallere, ſi modò quia ſit qui noſtræ ſententiæ calculum ſuum addendum putauerit.

CAPVT. XVIII.

Varro de ling. Lat. illuſtratus & emendatus, ſolum.

M. Varro 4. de lingua Lat. Summa terræ dicit à poeris vocari, ſola terræ, quòd ſola terantur. quo ſanè in loco, neſcio quid animum meum ſollicitat, cur id non approbem, nec à Varrone ſcriptum putem. Syllaba enim veriloquium iſtud dedignari videtur, altera tracta, altera corrupta. Geſtit neſcio quid animua effari, quod tamen metu periculi & irriſionia premere continereque conarur. Sed maior eſt libido garriẽdi, quàm timor & reſpectus ludibrij. Quid igitur, ſi *quæ ſolo teri poſſunt*, Varro ſcripſit, id eſt, pedes? Nam Solum pedem appellari notum eſt omnibua paulò humanioribua: & conuenit vtrobique ſyllabæ modulus. Vrit & ſcrupulua me malè in locandi explicatione. Sic enim loquitur, *Ab eo preco dicitur locare, quoadusque id emit, quoad in aliquo conſiſtit precium*. nec ſcrupulum ademere, qui *emitur*, ſcripſerunt, ſed hoc velut vlcua, mala manu tetigerunt. Ego quę malè coaluerunt, eſſe arbitror diſtrahenda, ſcribendumque, *quoadusque idem it*. Itidem vbi Aſiam duobua modis dici adfirmat, legendum cenſeo, *in qua eſt Ionia & Prouincia noſtra*: eraſò nomine Ciliciæ. Nam Ciliciam nunquã numeratam partem fuiſſe Aſiæ illius, quæ pars vniuerſæ habetur, ex orationibus Cicero. omnibua ſpero notum eſſe. Sic & in cœli notatione, *Et pars eius ſumma*, legi debet, non, *ſummum*. Hæc ſimilia ſunt iia, quæ è noſtra proficiſcuntur officina, id eſt, leuia, quæ vilibua ſcrutia æſtimanda non ſunt.

Solum.

CAPVT XIX.

Melior anima, δευτέρων ἀμεινόνων, Libycæ pelles, vina ſecundaria, nomina decimo die impoſita, dacnades.

HOrum mihi venit in mentem, cùm in Heſychij Lexico quędam legerem. *Hanc tibi Eryx meliorem animam*, quod Maro 5. Aeneid. dicit, pertinere ad id, quod in prouerbio δευτέρων ἀμεινόνων Heſychiua ſcribit, putaui: quam parœmiam fuiſſe dicit in hoſtiia ſuccidaneia, quæ cùm priora ſacra, ſecunda fauſtaq; non erant, immolabantur, iia, qui rem diuinam faciebant, clamantibus, δευτέρων ἀμεινόνων: Eò igitur Maronẽ reſpexiſſe prubabile eſt. Ibidem Maro ſcribit,

Melior anima.

Δευτέρων ἀμεινόνων.

——*& pelle Libyſtidis vrſæ*, non ſine cauſa, & quòd multa abundat feris Libya, & quòd inde pulcherrimæ ſolebant pellea adferri: neque enim ia eſt Maro, qui ſine cauſa & de nihilo attributionea arceſſat. λίβυα, inquit Heſychius, καλλονὴν ὡς κάλλιστον. ita Libycas pelles, pro pulchria poni auctor illo adfirmat. Plin. libro 14. cap. 10. ait, *non poſſe dici vina, quæ Græci Deuterias appellant*. ubi ego *deuterias* maſculino genere accipio, ſubaudioque οἴνους Heſychiua, δευτερίας ὁ κατὰ τὸ ὕδωρ ἐπιχυθεὶς εἰς τὰ στέμφυλα οἶνος. Decimo die, inquit Vlpianus, † † † Nam vt Heſychius ait, eia eo die nomina imponebantur. ita ciuea & in hominum numero haberi incipiebant: cùm qui ſine nomine eſt, ne natus quidem eſſe videatur. Ariſtoteles tameu nomina ait impoſita ſeptimo die fuiſſe. Heſychius, δεκάτην θύομεν, τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τὰ ὀνόματα τοῖς βρέφεσιν ἐτίθεσαν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τῇ ἑβδόμῃ φησίν. Apud Feſtum ſunt auiculæ quædam Dacnadea, à mordendo nomen habentes, δακνάδες ab Heſychio appellantur. δακνὰς, inquit, ὄρνις ἀδός. Fabula illa, quæ apud Ciceronem Demiurgos nominatur, nomen habet, vt opinor, à muliere, quæ in nuptiia liba & dulciarium opea coquebat. Hoc tamen coniecturale eſt, vt pleraq; huiua generis.

Libycæ pelles.

Vina ſecũdaria.

Δευτερίας οἶνος.

Nomina decimo die impoſita.

Dacnades.

CAPVT XX.

Siculi equi, Aeſar, Aeſalo, ἄισακος καὶ αἴσακος, ſolarium, αἴθρεα, cymatiũ, vnda, κυμάτιον, maior hoſtia, ἱερεῖον τέλειον, Hamaxopodes, patrimi, matrimi, ἀμφιθαλεῖς amphitapæ, pſilæ, pſilotapides, iuſiurandum de calumnia.

QVæ inter legendaa quaſdã paginaa Heſychij ex aliia auctoribus mibi ſuccurrêre, libet adſcribere, in eo ſcribitur αἱ πῶλοι αὐταί, ὁ σμικρὸς, ὁ μεγάλος. Sic autem locutus eſt in Oedipo Colonæo Sophocles: ego quoque recordatua ſum Siculos equos à Gratio eſſe laudatoa lib. de Venat. hia verſibua,

Equi Siculi.

Poſſent Aetnæas vtinam ſe ferre per artes,
Qui ludum Siculis, quid tum ſi turpia colla
Aut tenuis dorſo curuatur ſpina? per illos
Cantatus Graius Agragas.

Aeſar in Octauio Trãquilli capite 97. legimus, lingua Etruſcorum deum ſignificare. idem & Heſychiua ſcribit, aliquantum tamen mutata voce, αἰσοὶ θεοὶ ὑπὸ Τυρρηνῶν. Genua accipitria à Plinio lib. 10. cap. 8. vocatur, Aeſalo, ab Heſychio αἰσάλων. inquit enim, αἰσάλων ἄλλος ἱέραξ. Virgam illam myrteam, ad quam in conuiuiia canebant in Gręcia, multi ἄισακον appellant. Heſychiua αἴσακον

Aeſar.

Aeſalo.

ἄισακος.

αἴσακος.

& lauream virgam dicit. αἴσακος, inquit, ὁ τῆς δάφνης κλάδος, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς. Quod Latini Solarium appellant, locum scilicet apricum, Soli expositum, αἴθουσαν antiqui Græci videntur appellasse: & eo quoque nomine intellexerunt porticum. quanquam porticus Soli vel orienti vel occidenti obuersa, etiam solarij nomine censeri possit: Sunt & qui Atrium interpretantur. Cymatij crebra est in Vitruuio mentio, quod & lib.5.cap.7. vndam Latinè interpretatur, ita scribens, *Pluteum insuper cum vnda.* etiam cymatium, dicit Hesychius aliquando αἰετὸν, id est, aquilam, vocari. αἰετὸς, inquit, καὶ ὄρνεον, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ γείσῳ κυμάτιον. Sed & Cymation sic interpretatur, κυμάτια αἱ ὑπεροχαὶ παρὰ τοιχοις καὶ λιθοις. Maior hostia, est quæ adoleuit creuitq;, & perfectæ ætatis est: ἱερεῖον τέλειον Græci dicunt. Itaq; istud Homericum 1. Iliad. —αἰγῶν τε τελείων, Hesychius τῶν θηλειῶν τελείων explicat. Hamaxopodes quæ à Vitruuio lib. 10.cap.20. nominantur, & arbusculæ dicuntur esse, in quibus versantur rotarum axes cõclusi laminis ferreis, sic ab Hesychio explicantur, ἁμαξίποδας τοὺς ὑπογυίους τὰ ἄλλα τὰ τοῖς ἄξοσι προσηλωμένα στρεφομένοις περὶ αὐτά. Quod lib.2.od.20. Horatius inquit,

—inuidiaq; maior Vrbes relinquam:

quo se maximum & illustrissimum fore dicit, omniq; inuidia superiorem, ἀμέγαρτον exponere videtur, quod magnum etiam significat: etsi etiam in alia notione scio à Græcis intelligi & accipi. ἄφθονος quoq; ab eadem notione dici videtur. Qui patrimi & matrimi vocantur, illi sunt, quorum adhuc vterq; parens superstes est, à quib. sępenumero legimus in publicis supplicationibus & lectisterniis cantatum carmen fuisse: nam ab orbis altero parente cani, mali visum ominis fuisset, eiusq; moris non aliam crediderim causam. Tales Gręci vocant eleganter ἀμφιθαλεῖς. Hesychius ἀμφιθαλεῖς οἱ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες. Versus est Lucilij à Grammaticis citatus,

Psilæ atq; amphitapæ villis ingentibus molles.

vbi amphitapæ vestes sunt stragulæ, vtrinque villosæ, vt villosa sunt Turcarum tapetia: etsi non vtrinq;. Hesychius ἀμφιτάπους, χιτὼν ἑκατέρωθεν ἔχων μαλλόν. At psilæ sunt tapetes vestesq; stragulæ, non villosæ, vocanturq; vno vocabulo iuncto Psilotapides. Hesychius, ψιλοτάπιδες αἱ καλούμεναι ὑποστρώματα ψιλά. Iusiurandum de calumnia, quod in iure Romano est, sumptum est è gladiatorum consuetudine; nam ἀμφιορκία & ἀμφωμοσία ab illis dicebatur, quod vterque iurare cogeretur.

Solarium. Αἴθουσα.
Cymatiũ. Vnda.
Maior hostia. ἱερεῖον τέλειον.
Hamaxopodes.
Patrimi. Matrimi.
ἀμφιθαλεῖς.
Amphitapæ.
Psilæ. Philotapides.
Iusiurandũ de calumnia.

CAPVT XXI.

Catullus explicatus, verpi, deglupta menas, verpi Iudæi, ψωλὸς, ἀποψωλημένος. semirasus vstor, seruitia semirasa, soccus luteus, myrtus Asia.

Verpi nomen in maxima obscœnitate veteres posuisse compertum habemus, ob renudatam glandem verendorum.

Verpi.

Verpus præposuit Priapus ille, inquit Catullus epigr.44. & *Deglupta menas* non alia de causa à Plauto in Pœnulo, sc. Si ego minam maximi probri loco dicitur. & Lesbia, quæ prostitutæ erat pudicitię, Catullo epi.54. dicitur,

Glubit magnanimos Remi Nepotes.

nam cum eis sui copiam faciebat, verpos reddebat. itaque circuncisi Iudæi eo nomine infames Romanis erant, & verpi per contumeliam & Apellæ vocabantur, nudata glande. Sic ψωλὸς & ἀποψωλημένος apud Aristophanem in Pluto & Equitib. in eadem notione & maledicto ponit. Epigrãmate 55. scribit Catullus,

A semiraso tonderetur vstore. hic semirasum esse opinor vstorem extremæ seruitutis, infimæq; & miserrimæ cõditionis. Seruitia enim semirasa erant, præsertim quæ in machinis, pistrinis, ergastulis habebantur. Apuleius lib. 9. de asin. aureo. *frontes literati & capillum semirasi, & pedes annulati.* In Epithalamio Iul. & Mall. non abs re *Luteum pede soccum* Catullus mihi dicere videtur. nam & luteus color nuptiis dicatus erat: & non solùm in delitiis erãt rubra sandalia, verùm etiam lutei calcei. Apuleius lib.9. Asin. aur. *Cingulo subligati pedes luteis induti calceis.* *Myrtus* aũt *Asia* ibidẽ à Catullo mihi dici videtur, quæ propter Asiam paludem crescebat, cùm hoc genus stirpis humidis delectari locis notum sit: Asiæ enim nomen in palude primam producit. Maro Aeneid.7.

—sonat amnis & Asia longè Pulsa palus.

sic ἀσίῳ ἐν λειμῶνι apud Homerum 2. Iliad. Catull. in Epi. scriptum est. Quid apud eundẽ poetã,

Quæ tuis careat sacris,
Non queat dare præsides
Terra finibus:

valet? aperte dixit, stupra infamiam inurere, & adulteria: quia geniali fœdere Hymenæi soluta sint. sed nec stirpẽ inde natam agnosci: nãc, vt opinor, qui furtiuo concubitu vulgoq; quęsiti sunt, negat hæredes esse posse: qui enim agros & fundos possident eos, qui in finibus sunt & territorio, illi finibus imperare videntur: sed liberi iustis nati parentibus, iustisq; nuptiis quæsiti, hæredes esse paternorum bonorũ poterant. Hic sensus, vt opinor, & à verbis Catulli nõ longè recedit, & probabilis est. Sequitur illud, quod eruditos semper habuit soliciros,

Flere desine, non tibi,
Herculeia periculum est.

Cur enim Iulia Herculeia vocetur, arioli fuerit diuinitus scientis, dicere. Ego vt in medium adferam, quod sentio, & velut in Grammaticorum cœtu sentẽtiam dicam, puto duo verba in vnum esse conflata, legendumq;

Flere desine, non tibi
Hercule eia, periculum est.

nam cum sententia adhortantis particulam flagitet cum asseueratione, vt ad prodeũdum citius eliciatur noua nupta, distracto & diuulso verbo vno vtriuq; consequemur. nondum tamen hac de re mihi satis liquet.

Deglupta menas.
Iudæi verpi.
ψωλὸς. ἀποψωλημένος.
Semirasus vstor.
Seruitia semirasa.
Soccus luteus.
Myrtus Asia.

CAP.

CAPVT XXII.

Atticorum & Asianorum qualis oratio. Ciceronis & Demosthenis comparatio. Caluus Demostheni quàm Cicero similior, Sallustius Demostheni affinior quàm Cicero, Demosthenes Thucydidem decies manu sua scripsit.

Atticæ & Asiaticæ orationis comparatio.

MAgna fuit M. Tullio cum multis ætatis suæ oratoribus de optimo genere dicendi contentio. illi enim, cùm Atticam eloquentiam & sequerentur & probarét, Ciceronem vt Asianum & redundantem, vt fractum & elumbem insectabantur: quo in numero, ne alios nominem, Caluos & Brutus fuere. Cicero autem, cùm Atticum dicédi genus omnió optimum negare non posset, eo omnes dicendi figuras & formas, quas Græci characteres vocant, contineri includiq; contendebat: qd' & exemplis Demosthenis probabat. Sed vt verum sit, quod Cicero ait, tamen in omni genere dicendi, orationisq; forma, sanior & salubrior & incorruptior & astrictior & præstátior erat Atticorum oratio, quàm Asianorum: quorum eloquentia vitiosa, & superfluens, & exundans & supra modum elata exultabat.

Ad Demosthené qui est Latinis oratoribus propius accedant.

Quòd si quis ad Demosthenis elocutionem Ciceronis orationem exigat, nihil tam dissimile reperiet: cum potius effingat illam Asianorum exuberantem copiam: contraq;, quos insectabatur, doctissimorum iudicio, Demosthené eximiè reddiderit. Equidem quátum de scriptoribus vtriusq; linguæ pro ista mea mediocritate iudicare & existimare possum, animaduerto Sallustium Demostheni affiniorem & similiorem, quàm Ciceronem: quod & homines intelligentes sensuros esse confido. cum enim Sallustius Thucydidem æmuletur & exprimat, ad cuius imaginem & filú quasdam conciones totas deduxit Demosthenes, qui tá studiosè eum peruolutabat, vt decies sua manu totum scripserit, an non meritò Sallustium Demostheni persimilem dixerim, cum vtrunq; videam ad vnum exemplú se formasse? Itaq; quod indignum esse Cicero clamat, extitisse oratores qui Thucydidem imitarentur, nouum imperitorum genus: videat ne ista criminatio in eo hæreat, qué præcipuè admirator, quoq; ne Athenas quidem magis Atticas fuisse dicit. Sed & magis similes Demostheni fuisse Atticos illos, quàm M. Tullium, doctissimorum hominum testimoniis in vno Caluo planum faciam. Sic enim de eo scribit 4. Controuers. Seneca, *Compositio quoq; eius in actionibus ad exemplum Demosthenis riget, nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia excitata & fluctuantia.* His paucis verbis ad quod exemplar Caluus properet, quanquam exemplar assequatur suum, prospici facilè potest. Sed id aliquátò etiam è Plinio illustrius erit, cuius hæc verba sunt lib. 1. ep. 2. *Tentaui enim imitari Demosthenem semper tuum, Caluum nuper meum, figuris dunt axat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos æquus Iupiter amauit, assequi possunt.* nec multo pòst subiicit, *Non tamen omnino Marci nostri λημνίσκους fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur: acres enim non tristes esse volebamus.* Hinc satis perspicuum arbitror, Caluum Demostheni visum esse similiorem Plinio, quàm Marcum Ciceroné, nec iniurià quosdam ab eo de optimo genere dicendi dissensisse.

CAPVT XXIII.

Promulsis, promulsidaria vasa, propimata. Cymbea nauis apud Cic. Seneca lib. de benefi. 7. emendatus. Aeratæ naues. Alabastriscus. Trabea vestis & Palmata. Tertullianus emendatus. Picta vestis, blatteus color.

NVoc illud est, quod vulgò dici solet, quicquid in buccam: nos enim huc quicquid in mentem veniet, intrudemus & constipabimus sine delectu & ordinis & cognationis.

Promulsis.

Promulsidé, vnde Iurisconsf. Promulsidaria, vasa, puto cibú fuisse, qui initio vel prandij, vel cœnæ sumebatur loco mulsi: quod caput & principium olim cœnę erat, vt ex Horatio intelligimus, lib. 2. saryt. 4. scribente,

Aufidius forti miscebat mella falerno,
Mendosé, quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet, leni præcordia mulso
Prolueris melius.

Propymata.

Erat & propymata, quæ ante alia bibere solebát, vt manè, vel ante prádium, aut eius initio, vt conditum Absinthiatum, Rosatum, Violatum, quorum Palladius lib. 6. cap. 13. meminit.

Cymbea nauis.

Apud Ciceronem, quæ Cybea nauis 2. in Verrem vocatur, eam Cymbeam libentius appellauerim: cùm enim cóstet oneraria nauigia vocari à Græcis [illegible], & oneraria illic à Cicerone intelligatur: rotonditatisq; significatio in κύμβη, κυμβ[illegible] & [illegible] insit, flagitiosum non fuerit, ita legédum censere. In Seneca haud equidem dubitem emendare *æratas* pro *ceratas*, cum lib. 7. de benefi. 20. cap. ait, *cui triremes & ceratas non mitterem, lusorias & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari lasciuientium.*

Aeratæ naues.

In veteri libro *his seratas* reperi: æratas defendo, quæ æreo rostro armatæ sunt. In Iurisconsulto, l. argument. sunt. §. mundus muliebris. ff. de aur. arg. leg. legendú crediderim diminutionis forma, Alabastriscus, hunc in modum: *vnguentaria, & si qua similia dici possunt, veluti alabastriscus.*

Alabastriscus. Trabea & palmata vestis.

Alia vestis erat Trabea, alia Palmata. Trabea trabes pannorum habebat, eaq; equitum erat Romanorum in transuectione olim regum, vt Romuli: postea Consulum: Claudianus 2. Panegyr. in Stillic.

Quo tandem flexus trabeas auctore rogantes.
Induerit, fastisq; suum concesserit annum.

Palmata quæ triumphantium erat, palmam intextam habebat. Tertullianus de coron. militis, *Hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis.* Iterum de coron. milit. *Praeferuntur etiam illis Etruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis et*

foliis ex auro quercinis ob Iouem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt. Sic in Tertulliano legi debere censeo, non vt obtinuit, *et rusce.* nam vt Plin. lib. 33. cap. 1. scribit, triũphantib. à tergo corona ex auro Etrusco portabatur. Quæ qualis sit, interprete Tertulliano intelligimus. Est igitur species pictæ vestis, vnde & picta vestis interdum vocatur. Nam & pictas vestes, triumphales esse scribit lib. 8. cap. 48. Plinius. Blatteus autem color, vermiculatus est, à blattis, id est, vermiculis, qui è cocci granis rubentes erumpunt, quorumq; cruore floridissimus inficitur color.

Picta vestis.

Blatteus color.

CAPVT XXIIII.

Iuuenalis 1. Satyr. explicatus, Proculeius, qui Heracleam scripserint, vinum molle, sportula cœnæ loco diuisa clientibus.

IN prima Iuuenalis Satyra,

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, et nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus vt altum.
Dormiret,

aliud valet, quàm ostendit. Censeas enim Iuuenalem dicere, se & Grammaticis & Rhetoribus operam dedisse: proindeq; idoneum poemati scribendo esse. Sed id cum superioribus non satis aptè cohæresceret, & lepos tantus non esset, quantus inest in eo sensu, qui mihi latere videtur, Cùm tã tum omnibus incesserit scribendorum versuum studium, in eo hominum numero censeri velim. ergo vt illi poetæ, alias artes missas facio: nec iam Grammaticam moror, aut Eloquentiam: vni poeticæ addictus sum: iam cũ Grammaticorum ferulis, & Rhetorum declamationibus, nihil mihi negocij fuerit. Nam præteritum tempus, quod est in *subduximus* & *dedimus*, earum rerum præteritionem & omissionem significat. Sic Catullus epigr. 4.

——Sed hæc fuere. & Tibullus lib. 3. eleg. 5.

Siue erimus, seu nos fata fuisse volent: Subduxit igitur, qui iã nõ subducit: Dedit, qui iã nõ dat.

Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem.

nomen Proculeij positum esse à poeta suspicor, ob Proculeiũ amicũ Cæsaris Augusti, hominẽ eximiæ virtutis, de quo Hor. lib. 2. od. 2.

Proculeius.

Viuet extento Proculeius æuo.
Notus in fratres animi paterni.

Qui igitur tanta virtute præditus est, si ad nequitiam libidinemq; peculiatus non sit, vix vnciolam merebitur.

—— sed quid magis Heracleas: Panyasis, cui secundum in poetis locum Critici tribuebant, Heracleam scripserat 14. libris. Sed & Arrianus Heracleam scripserat, vt refert Athenęus. quin & Phædimus, etiam Pisander. Videri potest Horatius scriptorem Diomedeæ, quicunque ille fuit, perstrinxisse cùm scripsit in Art.

Heracleæ scriptores.

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri.

Iuuenal. sat. 1. *——dum peruolat axe citato,*
Flaminiam puer Automedon, nam lora tenebat,
Ipse Lacernatæ cum se iactaret amicæ.

Ego hos versus de eodem homine intelligi debere existimo: nec de Tigillino, qui obscuris parentibus natus erat; sed alio potius, vt Fusco, qui patrimonium dilapidarat aurigando: ac cum is ad Imperatoris villam, quæ in via Flaminia erat, iret, Automedon & auriga erat: lora enim tenebat, non in curru, alio equos regente, sedebat: idq; eo faciebat, vt se amicæ suæ commendaret: mulieres enim aurigas deperibant. Ibidem,

——quæ molle Calenum,
Porrectura viro. Molle vinũ dicitur suaue.

Molle vinum.

——tunc sunt mollissima vina inquit Maro. Georg. 1. Ei opponitur durum: Terentius in Heautont. act. 3. sc. 1. *Hoc durum est pater.*

— nunc sportula primo Limine parua sedet.

Sportulã diuidere.

hîc, nisi hallucinor, conqueritur, lautè solos epulari Romanos diuites: suos autem clientes & togatos cœna non dignari: sed loco cœnæ eis sportulam diuidere.

Sportula aũt deinde forum iurisq; peritus Apollo: quæq; mox sequuntur, hanc sententiam habent, Romanos his in rebus diem occupare, in salutatione, & sportulæ petitione, in deductione in forum, & domum reductione: nec tamen à patronis miseros, & lassos clientes cœna communicari, sed sola tolerari sportula: itaq; hominum est spes in caulibus. Lego autem,

Et noua nec tristis: nõ ut in exemplarib. *it noua.*
Signator, falso qui se lautum atq; beatum: sic interpungo, non vt vulgò, *Signator falso.* Pro, *Hæc ammante tuba:* quod quidem & optimam sententiam habet: nec à me vel improbatur, vel loco mouetur, reperi, *Hæc animo ante tubas.*

CAPVT XXV.

Ciris Virgil. multis restituta locis, Ciris vnde dicta, Panathenæa.

IN Virgiliana Ciri, id est, galerita, vel Cassita, quòd eminentem in capite velut cassidẽ habeat, vel impositum tanquam galerũ, multa sunt vulnera, eaq; insanabilia, nisi codices subueniant meliores. Interim vnum & alterũ attingam, atq; vtinam ne mala manu. In eam autem auem mutata fingitur Scylla Nisi filia, tonso patris purpureo capillo, vt licentia fictionis poeticæ, ex vocabuli notatione nata videatur esse: Ciris enim à tondendo nominata videtur.

Ciris vnde dicta.

Tum mea quæret eo dignum sibi quærere carmen.
Longè aliud studium, atq; alios accincta labores:

nimium ista longè à Virgilij candore & elegantia desciuisse sentio, subodoror tale quiddam substituendum.

Musa quoque Actæo dignum se quærere carmen. Se enim dicit studio philosophiæ Epicureæ deditum & consecratũ, quærere carmen Atheniẽsi Epicuro dignũ potius, quàm solitas poetarum & nugatorias fabulas. *Musaq; Erechtheo* etiam legendũ esse aliquando suspicatus sum. Sed & quia de sideribus loquitur & cœlo, *Musaq; Arateo dignum sene* aliquando rimabar

bar

bar legi posse. Lego etiam,

Florem viridis Sophiæ complectitur vmbra. &
—valet genus omne Mirificum secli. &
Despicere atq; humiles possem.

Panathenæa.

Cùm de magnis Panathenæis loquitur, quæ quinto quoque anno vere celebrabantur, peplumq;, Gigantum pugnis pictum velum, Typhonisq; Mineruæ cuspide deiecti clade ornatum traducebatur: sic scribit,

Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
Qualis Erechtheis olim portatur Athenis,
Debita cum castæ soluuntur dona Mineruæ,
Tardaue confecto redeunt solemnia lustro,
Cùm leuis alterno zephyrus concrebruit Euro,
Et prono grauidum prouexit pondere cursum.

in quo quæro, quem cursum intelligat: ac videtur nauigationem significare: vbi enim hyeme iam exacta flare cœpit fauonius, mare quod antè clausum erat, incipit aperiri, & nauigario exerceri. Aliis tamen verisimilius videtur quod non puto, nauim illam Atheniensium significari, quæ iumentis iunctis Panathenæis agebatur, peplumq;, Mineruæ pro velo habebat. Heliodorus in Ethiopicis, [illegible]. Philostratus, lib. 1. [illegible]. Quod enim Philostratus dicit, eam non iumentis, sed machinatione vectam fuisse, indicat iomētis eam solitam trahi: Itaq; non inuita cēsear Minerua quis, *currum* etiam legi posse.

CAPVT XXVI.

Persius satyr. 1. illustratus, plasma, eliquare, cirri, læna triclinares, supplantare, caluus, pinguis aqualiculus, occipiti cæco viuere, Briseus, sartago loquendi, [illegible], psillere Eupolidem.

VIdentur esse quibusdam locis Persij Satyræ, quibusdam velut Cimmeriis offusæ tenebris, vt sensum in lucem proferre permagni sit operis, aut tæda prælucente densas illas nubes & obscuras illustrare. Cæterùm quod prima dicit satyra, vt si possim aliquid aeris tenebrosi dispellam & dimoueam aliquid caliginis,

Ne mihi Polydamas, & Troades Labeonem.

Prætulerint: Imitatio est Homerica: Hector enim apud Homerum Iliad. 22. dicit se Troadum & Polydamantis reprehensionem & vituperationem pertimescere.

[illegible],
[illegible]. At.

—liquido cū plasmate guttur Mobile col[lu]erit,

Plasma.

est, Cùm molli & tenera fictaq; vocula poemata eliquauerit vdo gutture. Est enim plasma, vt alio loco docui, cum vox est tenera & mollis. Plutarchus de voce Ciceronis, [illegible]. Iterum, [illegible]. com enim dulcis & suauis vox effunditur, guttur liquida, cùm exeat, colluere videtur. vnde & Persius eliquate dicit.

Eliquare.

Ingentes trepidare Titos, dixit, vt Horat. de arte.
Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.

Iterum Persius,

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas?

Cirri.

Pueri enim cirros, id est, cincinnos alebant, qui grandioribus tondebantur. Ammianus, *Cirros puerorum licentius detondebat.* Erant & cirratæ puellæ. Idem Ammianus, *fœminas affatim multas spectare cirratas, quibus, si nupsissent, per ætatem ter iam nexus poterat suppetere liberorum.* Sed & cirros alebant & obliquabant Germani: Tertullianus de vir. veland. *aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum.*

—cui circum humeros Hiacinthina læna est,

Lænæ triclinares.

id est, qui est diues. Romanis autem in conuiuio & triclinio habere lænas licebat: non licebat in foro. ita cœnatoriæ & triclinares aut domestitæ vestes erant, non forenses, neque publicę.

Rancidulū quiddam balba de nare locutus.

tametsi rancidè & insuauiter, & odiose & putidè nō tam ore quàm balba nare ipse loquitur, quod euenit plerisq; senibus: tamen mollicula & liquida conatur voce eliquare versus Tragicorum in conuiuio. Quod autem *Eliquat* ait, translatum est à sacco vel colo vinario: eo enim vinum transmissum defæcatur & liquidum redditur: voces igitur veluti percolat.

—& tenero supplantat verba palato:

Supplantare.

Supplātare est [illegible] in lucta, vnde & trāslatio, quòd verba non fortia, & recta & virili plenaq; voce animata foràs efferat, sed effœminata pronōtiatiōe & fracta velut supplātata, & suppressa ac subdersa, nec recto cursu & tenore eūtia: sed deiecto & deuoluto labētia, & lāguido eneruatoq; nō satis expressa sono.

—non est hic Ilias Acci Ebria veratro:

Mea, inquit, carmina gloriā & laudē nō auēt, vt insana Ilias Atri vel Ati. (sic enī in antiquis libris lego.) Quòd porro illā dicit ebriā veratro, perinsanā significat, quę tātū illius pharmaci epotarit: parcius enī poculū medicamēti parua desiderat insania: largius, magna. Quod de poemate dicit, de poeta accipiendum est.

—nugaris cum tibi Calue.
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.

Pinguis aqualiculus.

Carmina, inquit, tua nugacia & inepta sunt, præsertim cum sis hebes, tardus, & stultus, & ineptus. Caluum enim pro stulto ponebant. Id ex epigrammate licet agnosci, in quo scribitur, [illegible]. Pinguis aūt, hebes & tardus dicebatur: Horat. lib. 2. sat. 6.

Pingue pecus domino facias, & cætera, præter Ingeniū. Est aūt aqualiculus vēter porci, vt sit Isidor. q præpinguis plerūq; est, vnde & trāslatio.

—quos viuere fas est Occipiti cæco:

Occipiti cæco viuere.

id est. Qui, vt Ianus, in occipite oculos non habetis, date operam ne derideamini postica sanna: etsi vos tam prudentes esse debebatis, vt vel in occipitio quoque oculos habere crederemini, si quid saperetis, sed quosdam vestri ordinis fas est minus

oculatos esse, minusq; prudentes, cum stultitiam opes pariantur.

——sepe tendere versum,
Non secus ac si oculo rubricam dirigat vno:

Eum ait facere versus enodes, leues & æquales, sine asperitate & scabritia & inæqualitate, in quibus nihil sit curuũ, nihil tortuosum, nihil prauum, nihil eminens, sed omnia æquali lenitate perpolita & directa.

Briseus Accius. *Est nunc Brisei quem venosus liber Acci.* Athenis Bacchanalibus agebantur Comœdiæ & Tragœdiæ: ita fit vt in Liberi patris clientela & fide sint Tragici & Comici poetæ. Ergo Acciũ veterem Tragicum Briseum, id est, Bacchicũ appellat. nam Brisæus, à quo Briseũs, Bacchus vocabatur. Aristides de Baccho, [illegible]. Pro *venosus*, quod est inæqualis & tuberosus, aliquando legendum *neuosus* putaui, vt sit, næuorum & mendorũ plenus: vt mox verrucosus. sed exemplarib. hic renunciare non ausim.

——cor luctificabile fulta.

Puluino solemus nos fulcire cùm sedemus: & ceruicali caput, cum cubamus. At verò Antiopa, cuius cor tot angebant ærumnæ, & miseriis obsessum cingebant, fulcrum habere his cor dicitur, velut nixum & incumbẽs iis: metaphora non audaci tantùm, sed propè temeraria & absurda: sed de industria affectata ad Accij similitudinẽ & exemplũ, qui irridetur.

Sartago loquendi. *—sartago loquendi:* vt patiua piscium dicitur aut alterius obsonij: sic satyrica translatione & audaciore imitatione Sartago loquẽdi, velut quædam miscella nouæ, & vsitatæ, & veteris obsoletæq; locutionis, ceu eduliorũ in sartagine frixorum, hic dicitur.

Sed numeris decor est, & iunctura addita crudis:

sic enim lego, non *abdita*, librorum fiducia priscorum. Obiicit quidam Persio poetas, quos reprehendit, leuem versum suauitate iuncturæ, & structuræ coagmentatione æquabili perpolire, vt eo etiam aspera crudaq; leniantur. Mox Persius subiicit exemplum nõ leuia tantum, sed fractæ & mollis compositionis, eneruatæq; atq; elumbis.

Claudere sic didicit versum Berecynthius Atys.

Ille alter refert,

Arma virũ nónne hoc spumosũ, & cortice pingui,
Vt ramale vetus degrandi subere coctum?

Ita ei virilis & grauis Maronis cõpositio horrida & scabra videtur. similisq; cortici ramalium annosorum: tanta erat iudicandi peruersitas. Itaq; mox subiicit Persius, quando illi alteri duriusculus Maro videbatur, versus teneros & molles, laxaq; ceruice legendos, nec firma, contenta, & rigida, sed velut soluta, mollicula & luxata, lubrica, remissa. quos versus vt elumbes & viro indignos meritò exagitat.

Hoc natat in labris, & in vdo est Mænas & Atys:

id est, hæc liquida & tenera voce in recitando pronunciãtur à poeta. [illegible] enim quod humidum est, à Græcis pro molli & tenero vsurpatur non infrequenter. ὑγρός.

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles.

Eupolidẽ pallere. Qui es afflatus & imbutus Cratini comœdiis, qui ad pallorem vsq; operam dedisti Eupolidi & Aristophani: has quoq; satyras meas lege. nam Satyra Latina veteri comœdiæ respõdet, eiusq; refert reprehensionem. *Palles* audacter cum accusatiuo iunxit, vt *quid palles*, dicere in consuetudine solemus. hoc autem insolẽtius est, qđ est, eorũ studio pallescis, vt sat. 1. *Hoc est, qđ palles: cur q̃s nõ prãdeat, hoc est.* et sat. 5. *At te nocturnis iuuat impallescere chartis.* Iter. 3. sat. *Inde vaporata lector mihi ferueat aure:* sic enim legendum, non *vnde*. Lector, inquit, ferueat meorum studio poematum, inde vaporata & calefacta afflataque aure, quòd & audierit & peruolutarit Comicos veteres.

CAPVT XXVII.

Nomina in io etiam propria diminutionem habere, Cicer. ad Attic. lib. 5. emendatus & explicatus, Consule aut Numera.

NOmina quædam in *io* desinentia, diminutionis vim continent, etiam propria, vt Turpio: Sic Sẽpronius cognomẽto Rufus à Cic. ad Attic. li. 5. ep. 2. vocatᷣ Rufio. *Cũ interim,* inquit, *Rufio noster.* Et quoniam homines suis indulgent coniecturis, & illas securi, loca plerunq; in scriptoribus interpolant: nos quoq; Rudiarij vice fungamur. & cum scribitur eodem mox loco, *Cum me spectans è Pansæ villa, nunquid vellem, rogasset*: apices antiquos scripturæ veteris *expense sua villa*, habere reperi. Præsagiamus igitur esse scribendum, *expes è sua villa*. nã sperarat, se clam aduersario conuenire Ciceronem posse: quod posteaquam non potuit atq; desperauit, nunquid vellet rogauit. Etiã adtexam aliud ex epist. 4. eiusd. li. quod cùm stigmosum sit, persanandum *ac me ille illud non quo.* ego distinctione subleuãdum esse sensum arbitror, & supplemento tacito adiuuãdum. *ac me ille: illud non quo*: hoc sensu, Mihi placet ille, meq; delectat, qui non quòd mihi probetur ea conditio. Mox protinus pro *& tuis*, lego, *& tu ais.* Vereor, inquit, *adduci vt nostra possit, & tu ais* [illegible] *esse.* quam aliam constabiliũt scripturam alij, & aliquot dictiones insulciunt, ea sanè salebrosa & refractaria est: quanquam, [illegible] *esse*, lubentius multò legerim, quàm [illegible], duobus vocabulis. Illud autem ead. epist. est elegans, *Curandum autem hactenus ne quid ad Senatum: Consule vel numera.* In quo ad consuetudinem eorum, qui in Senatu aliqua de re volebant referri, est adlusum. Consuli enim, aut ei, qui Senatum habebat, dicebant: Consule vel numera. quod est, Refer ad Senatum: aut ostende non esse frequentem Senatum, neque satis multos Senatores ad Senatusconsultum faciendum: Festus Pompeius, *Numera Senatum, ait quiuis Senator Consuli, cum impedimento vult esse, quo minus faciat Senatusconsultum: postulatque, vt aut res, quæ adferuntur, diuidantur: aut* Consule vel numera.

simul

simul consideratur, aut si tot non sunt Senatores, quo numero liceat scribi Sen. expectentur. hactenus igitur à me curabitur Cherippus, vt nunquam te de eo consulam, faceréne quod postulat, debeã: nam de cæteris mihi consiliũ dare soles, & dabis: in his igitur, q nullã habebunt dubitationem, potegit à me curari, si quid dubium mihi videbitur, vt de meo quis officio vel facto queri posſit, si ei obtemperẽ aliquid petenti, pernegabo, nec quenquam consulam: de cæteris ad consiliarios nostros nostrumq; Senatum referemus. Epist. 10. eiusdem libri scribit, *Quæ non quo te celem non perscribo, sed quia* [illegible] *sunt* Ferè, vt hoc admoneam, Græca in auctoribus Latinis depravata sunt: nam librarij scribæ ductus Græcarũ literarum malè effingebant. ita factũ vt ad Oedipos deueniendũ fuerit, Sphingũ ænigmata aliter & aliter enodantes. hic alij [illegible] legunt. hominum audacia & licentia prouehit meã, vt aliquid & ipse comminiscar. Puto igitur legendum [illegible]; quod & veteri scripturæ à Victorio propositæ affine est, & sententiæ quadrat, vt se neget perscribere ea posse, quia inenarrabilia propè sint. At vero in illo, lib. 5. epist. 11. *Marcellum fedendi comes: etsi ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus*: hanc contineri puto sententiam, videlicet, Marcellus otij & quietis est comes, & sectator, qui ceciderit Comensem in Cæsaris contumeliam, quæerẽs tumultus & belli occasiones, quamquam, vt ille, ciuis non fuerit, ciuem autem cædi nefas erat virgis: nec magistratum gesserit, quo adeptus esset ciuitatem: tamen in Transpadanum virgis abstinendum fuit. Viro tamen doctiss. libẽter assentiter, qui legendum censet, *Marcellus cecidit Comensem.*

CAPVT XXVIII.

Cic. ad Attic. lib. 5. explicatus et illustratus, excusatio [illegible]*, secundus ventus* [illegible]*, certus & commodus ventus* [illegible]*, strues, fertum, Salij.*

ETsi non possum non admirari Victorij eruditissimi viri emendationem, qua pro [illegible] emendauit: tamen quis ex antiqua scriptura fortasſis aliquis sensus elici posſit, non omnino improbanda videatur. cùm ergo scribit, *& aliquid* [illegible]: sententiam hanc habere poterit, Magnum etiam aliquid & graue adscribam, vt Poetæ Epici, qui bella scribunt, facere solent. Itaque mox de Parthis ait esse silentium. id est, de bello Parthico. Excusationem autem [illegible], legitimam interpretantur excusationem occupationum & negociorũ, quæ demũ viro digna sit, nõ aduersæ valetudinis, idq; scitè & perelegãter. Reperi qui ad legitimum numerũ præfectorum referret. & genus hominum, quos legere Cicero vellet: proinde quasi significet, sese eius causa numerũ prætergressurũ, nec tam acrem censorem in probando futurum. nam & antè scripsit, *de præfectis excusatio ils, quos voles deferto.* quæ interpretatio vt exquisitior sit fortasſis, & accersita cuipiam longè nimis videatur, tamen probabilitate nititur: nisi si dicat, Nam excusationem ne acceperis non missarum literarũ, quòd viros illos, per quos semper velut lege quadam ad te solitus sum epistolas mittere, non haberẽ, & per quos Proconsules solent Romã, aut ad amicos scribere, recepto quodam more. Sed in epistola sequente illud est tenebricosius, *itaq; erat in animo festinare, Delo nec me mouere nisi omnia* [illegible] *vidissem.* Iam antè scripsi, sæpenumerò Græca in Latinis auctoribus mendosa esse, quod & hic locus satis declarat: neq; enim ex eo trahi commoda sententia potest. legendum autem puto, *nisi omnino* [illegible] *vidissem.* se quippe negat antè Delo esse profecturum, quàm viderit certam bonãque tempestatem ad nauigandum, vento spirante secundo. Secundus autem ventus [illegible] à Græcia vocatur: quod vocabulum delitescit abditum in cõturbatis syllabis. ventus autem non turbidus, non ab alio exasperatus, neque procellosus, non sæuus, sed commodus & certus, [illegible] vocatur: Homerus,

[illegible]

Quòd si quis veterem scripturam alio in loco tueri velit, quam se in libris veluti Faunorum & Aboriginum delitescentem reperisse testatur Victorius, *De strue falterum*: sic exponat, Obsecro te etiam atq; etiam cura, & vide, vt pecunia nobis affatim suppetat, vt salienti halteres, qui pondera erant, quibus ad saltum se librare solebant: mihi quoque Proconsuli pro halteribus pecunia erit. Halteres autem Salteres dixit more Romanis vsitato, qui aspirationes Græcas millies in sibilum conuertunt: documento sunt sex, superbus, super, & alia sexcenta. *De strue* tamen *salinarum*, suo mouere loco non tam temerarius sum, vt ausim: sed ostendere volui, si quis alteram amplecti scripturã vellet, figuratum ex ea sensum educi posse. quod si liceret leuiter mutare verba, libenter legerem, *De strue Saliorum*: vt rem diuinã ei mãdet Marti Gradiuo faciendam, dum militiæ erit. Strues autẽ sacris adhibebatur, vt & Fertum: & Martis sacerdotes erant Salij. Atq; in hanc sententiam propensior sum. Legendum porro suspicor proxima epistola, *aut quid ad me attinet? Veruntamen Decumani sibi venisse me cum imperio. Græci quasi Ephesio prætori se alacres obtulerũt.* veruntamen ad me attinet vt audias: itaq; & narrabo, Decumani mihi præstò fuerunt, meque sibi venisse cum imperio crediderũt, sperantes ad vexãdos prouinciales, in meo Proconsulatu sibi auxilium fore: Græci nõ vt Romano magistratui, sed vt Ephesio prætori alacres se mihi obtulerunt.

Margin notes: Excusatio [illegible]. — [illegible]. — [illegible]. — [illegible]. — Strues. Fertum. Salij.

CAPVT XXIX.

Cic. emendatus & explicatus lib. 5. epistola ad Attic. Ligurinus.

Non

NOn existimo de clauo annali esse audiẽdum, quod Cicero loquitur libro quinto ad Attic. epist. 15. *Ex hoc die clauum amouebis.* non enim, vt opinor, ineunte anno figebatur, sed ineunte: & amoueri clauum cupit, non pangi. Ego per translationem potius acceperim, vt cum molesta illa & iniucunda tristisq; prouinciæ administratio, ei velut clauus infixa hæreat, petat ab Attico, vt det operam, vti ex eo die, anno exacto, onere prouinciæ liberetur: velut amoto clauo, quo cruciatur & angitur. Scio *clauum commouebis* alios legere, partim *admouebis*: sed nihil causæ fortasse est, cur librorũ scriptura vitij suspecta sit. nec tamen coniecturas doctissimorum virorum reprehendo: sed quã prætermiserũt scripturã, & velut obelo confoderunt, bellè consistere posse defendo. Quẽ aũt epist. 20. huius lib. Ligurinũ momũ vocat, eũ significat similẽ ei Liguri, quem in Sestiana *additamentum suorum inimicorum* vocat: cui nunc similem reprehensorem Ligurinum appellat: vt vel Hircum intelligat, vel, vt placet hominib. doctissimis, M. Catonẽ. Est & Ligurinus, è Liguria: Gratius,

Liguri-nus.

——aut Ligurinas desuper Alpes.

Est & nomen proprium apud Horatium lib. 1 epistol. Iam ἐπιμφάλαια in Cicerone non ἐπιμφάλια scribi debere ineptum esset admonere, friuolum & superuacaneum, nisi literatura vera exularet ex omnibus monumentis, & falsa introducta esset, quæ ne in errorem homines inducat, operæ parcendum non fuit in admonendo, etsi laus in eo nulla est.

CAPVT XXX.

M. Tull. reprehensus ab Hygino, Aratus emendatus, equi vis, canum vis.

CVrsum propè pelagi tentare videtur, & se incerto committere cœlo, qui auctores antiquos interpretatur: vix enim fieri potest quin quantumuis lynceus, interdum in tenebras incidat & offendat, & scopulis impacta naui naufragia faciat. Sed & vt non aduersas tempestates experiatur, an non in latentes tænias plerumque incidit hominum obtrectatorum, & maleuolorum, doctrinæq; opinionem sibi aucupãtium alieni nominis infamia? M. Tullius, quem extra omnem ingenij aleam positum, serius scriptor Plinius in præfat. Natur. histor. pronũciauit, quibusdam in locis apud Aratum censoribus curiosis non satisfacit, vt cum scribit,

Pulverulentus vti de terra lapsus repente,
In cœlum victor magno sub culmine portat.

κονιόμενος.

negat enim κονιόμενος esse puluerulentum. Quis hic Ciceronem insimulat? Hyginus, ita scribens lib. 3. de singul. cælest. *Hunc Aratus cum diceret inter sidera κονιόμενον figuratũ, acceperunt cõplures eum puluerulentũ dicere, quod minime cõuenit posse inter sidera etiã puluerulentũ accipere. Quod si esset, dignior erat Orion, cui idem adscriberetur. primũ, quòd assiduè est venatus, & semper in terra fuit: denique quòd adhuc inter sidera venari videtur. Perseus autem, qui assiduè volabat, non potest puluerem habere. quid igitur? cum vellet Aratus eum currentem obscurè significare, vsus Aetolorũ consuetudine eum κονιόμενον dixit. Aetoli enim cũ volunt aliquem decurrere significare, ἀνακονίειν dicũt. id quod Aratus voluit demonstrare, non vt illum volantem assiduè, puluerulentũ dicat, quod à multis perperam est intellectum.*

Pulueru-lentus.

Et quoniam de Perseo hæc scripta sunt, in eiusdem sidere describendo non vereor auctores vtriusq; linguæ reprehendere in Ἄϊδος κυνῇ. quis enim non in vtraq; lingua, qui quidem eius rei mentionem fecerit, non credit esse Orci galeã? vno ore omnes Paræmiastæ, ne quid alios appellẽ, id sentiunt. Hyginus refragatur qui lib. 2. astron. poetic. ita scribit, *Præterea & galeã, qua indutus ex aduerso nõ poterat videri: itaq; Græci Ἄϊδος galeã dixerũt esse, nõ vt quidam inscientissime interpretantur eum orci galea vsum, quæ res nemini docto potest probari.* censet igitur Hyginus Ἄϊδος galeam esse hominis inuisi, id est, eius qui nõ videatur. Reprehensionẽ autẽ illã Hygini adiuuat Germanicus, qui vertit,

——properare videtur, Et velle aligeris purum æthera tangere palmis.

Sed in Ciceronis partes Anienus transit, sic scribens in Phænom. Arati,

——ingentiq; dehinc vestigia passu
Puluerulẽta quasi cano procul aere pandit.

Sed paulò post in interpretatione Ciceronis, versus est, quem propter deprauationem nonnulli subduxerunt furtim, malueruntq; vt insanabile membrum amputare, quàm sine sensu in corpore iners pendere:

Serius hæc obitus terra inßit equinis.

Ego sic sanandum hoc malum arbitror,

Serius hæc obitus terras visit equi vis.

Equi vis aũt dicitur, vt Canum vis à Marone, quod imitatione Græcorum poetarũ factum est. Sed & Lucret. libro 3. *fortis equi vis*, dixit in poemate suo, ne quid forte nouum & inusitatum quis suspicetur.

CAPVT XXXI.

Colaphum ducere, Pugnũ ducere, Coquum scindere, Equitẽ rumpere, Flagris rumpere, Miles caligatus, Mesonauta, Mediastinus, Pollinctor, Polluceo, Polliceor.

IN quodã apud Fabium ioco legimus lib. 6. cap. 3. *Colaphũ tibi ducã, & formulã scribam quòd durũ caput habeas.* hęc ratio loquẽdi occurrebat alienior & insolentior, Ducã tibi colaphum: sed ita loquutos fuisse vulgo, credibile est, p̃sertim cum eodem sensu, ducere pugnum legamus: Vlpian. l. 4. ff. de Iniuriis, *Si cũ seruo pugnũ ducere vellẽ, in proximo testãtẽ percusserim.* Nihilo secius in illo Mart. li. 1. epig. 52. mirabamur.

Colaphũ ducere.

Pugnum ducere.

Mauis, Ruffe, coquum scindere quàm leporem:

Coquum scindere.

cùm scindere coquum sit, flagris cædere. quo & Horatius modo dixit Epod. Od. 4.

Sectus flagellis hic triumuiralibus.

Sed & Rumpere flagris, quod etiam insolentius, reperimus: Vlpianus lib. 9. §. si atrocem. ff. de Iniur. *Quod si abfuerit, Præsidi offerendus est, qui eum flagris rumpat.* Iterum, leg. decimaquinta. §. vnde quærit Labeo. ff. eod. *Si magistratus munici-*

Flagris rumpere.

municipalis seruum meum loris ruperit. Sed & Rumpere est interdum cursu fatigare & capere, etiam lapsu interficere. Mart. lib. 12. epigr. 14.

Equitem rumpere.

—equitem rumpere quàm leporem:

Vtramq; significationem versu vno complexus est. nam rumpitur lepus, qui fatigatus cursu capitur: & rumpitur eques, qui veredo excussus malè mulcatur, & interdum moritur.

Miles caligatus

Miles caligatus est à caliga vtique militari vocatus. sed eo nomine censetur, qui promotionem nullam in exercitu habet, vt Bassus tolerasse imminentem inopiam caliga militari dicitur, & Venuleius lib. 9. ff. de cust. & exhib. reor. *tum, qui exercitum acceperit etiam ius animaduertendi in milites caligatos habere* dicit, non tamen, vt opinor, in equites, in tribunos, in optiones, in comicularios, aut stratores. Iuuen. Satyr. 3.

Audax hesperios ventam caligatus in agros,

cum dicit, se militem strenuum & fortem fore, & propugnatoré, pollicetur. Vt mesonauta medius est inter nautas, id est, inter summos & imos: Summos, vt gubernatores & proreтas: imos, vt remiges: sic Mediastinus medius inter seruos fuisse videtur, summos, vt atrienses & dispensatores: imos, vt compeditos, & notæ extremæ, & quales quales. Vlpianus l. item apud Labeonem. §. quæstionis verbo. ff. de iniuriis, *Etenim multum interest, qualis seruus sit, bonæ frugi, ordinarius, dispensator, an verò vulgaris vel mediastinus, an qualis qualis, & quid si compeditus vel malè notus, vel notæ extremæ?* Itaq; à medio nomen habet, relinquum in vocabuli productione numerandum est, non significatione. Horat. lib. 1. epist. 14.

Mediastinus.

Tu mediastinus tacita prece rura petebas:

non alio est accipiédum modo, Cum, inquit, mediastinus mihi esses Romæ, vrtis optabas, vt villicus esses, cuius optari nunc te piget.

Pollinctor.

Pollinctor qui vocatur, is est, qui corpus mortui lauat & vngit curatque, à pelle, vt opinor, vngenda ficto vocabulo, quasi pellis vnctor. Vt & pollincere sit tanquam pellem vngere, vel potius tanquam perungere, id est, perinundare, quod eò audacius, & fortasse inconsideratius, veruntamen adfirmo quod in mixris vetustis monumentis pellinctor reperitur, tautem & non rarò tradunt operas mutuas & in alternas sedes subeunt: nam & polluceo etiam à pelluceo deflexum videtur, & polluctum esse, tanquam pelluctum: quòd illo in genere sacrificii pelluceamus, & quòd pelluceat splendor ille decumæ & epuli. Sed & polliceor esse videtur tanquam pelliceor. Scio ego homines primæ in literis sententiæ aliud sentire, quos si probabilius ad verum ducat, homines ne sequantur non dissuadeo: deniq; si quod dico, nihil est, lusisse vt ait Tullius, puter.

Polluceo.

Polliceor.

CAPVT XXXII.

Ludificari & illudere, ludibria, duplices, quadruplices, quintuplices. stare, Luscificare, Verbum paucum, Gellius explicatus & emendatus.

QVi pueritiæ alterius vim intulerat aut probrum, grauibus vocabulis, quæ leuia quis primo auditu putaret, vel ludificatus esse vel illusisse dicebatur. Terentius, *Quin etiam scelus postquam ludificatus est virginem* Sueton. in Tiberio cap. 45. *Fœminarum quoq; & quidem illustrium capitib. quantoperè solitus sit illudere.* Sed & ludibria hac in re interdum dicebant: Curtius lib. 10. *Virginesq; & principes fœminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant.* Ita verba ista, quæ à ludo orta sunt, in grauissimo crimine & contumelia ponere solebant. Non ducent eundem colorem, quæ in hoc caput congerétur; sed hoc ipso nó ementientur auctoré, sed stirpem & familiam approbabunt, quòd nihil simile adumbrabūt. Sępenumero me quadam esse varietate lusurum ad lasciuiam vsq; pfessus sum. Duplices, Quadruplices, Quintuplices, quos in Martiale in apophor. legimus, si quis quales fuerint scire velit: etsi satis ex ipso vocabulo monemur & instruimur cuius vis ipsa & notio rem declarat: tamen id etiam non incommodè ex Herodiano intelligemus, lib. 1. ita scribente. [illegible] Sic igitur vocabantur tenues è philyra libelli bis ter quinquies vtrinque in se plicari. Apud Maron. Aen. 6.

Ludificari

Illudere.

Ludibria.

Duplices.

Quadruplices

Quintuplices.

—Stant lumina flammis:

valet, pleni flāma sūt oculi: vt & 12. Aen. dixit,

Stare.

—iam puluere cœlum Stare,

quod est, oppletū esse puluere. Et Lucillius, *pectus sentibus stare* dixerat. vt adnotatum erat & obseruatum à Gellio lib. 8. cap. 5. nisi totus perpetuusq; ille eius liber intercidisset. Iurel lexit autem vt coniicio, pectus sentibus plenum, &, vt Terentius in Eunu. act. 2. sc. 2. loquitur, sentum. Lucillio apud Gellium li. 10. ca. 17. in Laberianis versib. Luscificare est cæcare:

Luscificare.

Sic ego splendore fulgenti pecuniæ
Volo luscificare exitum ætatis meæ.

Hoc ego admoneo & quòd infrequēs est verbum, & è codicibus profugum, alio locū occupante, *lucificare.* Sunt & in Gellio lib. 12. ca. 4. versus Ennij de Seruilio deprauati. eorum aliquot vt restitui debere existimem, adscribam, quod si quis auctorem, cuius impulsu & fiducia faciam, percontetur, facio auctore libro antiquo, in quo est,

Vt faceret facinus leuis haud malus, doctus, fidelis,
Suauis homo, facundus, suo contentus, beatus,
Scitus, secunda loquēs in tempore, cōmodus verbū
Paucum, multa tenens antiqua sepulta vetustas
Quæ facit.

Verbum autem paucum, pro verborum antiquorum sepulta quadam vetustate dictum, cuius generis multa in Oratore Cicero commemorat. Quinetiam ex eodem capite vestigia ductusq; literarum non satis planè expressarum secutus, arbitror legendum,

Verbum paucum.

—magna cum lapsa dierum,
Parte fuisset de summis rebus secundis.

Capite autem secundo eiusdē libri, *Hæc tamen*

impri

mepti & insubidi hominis ioca non prætcribo: è veteri codice lego, quo verbo etiam Lampridius vtitur, proinde adnotandum duxi, & Gellio reddendum, cum ab eius ingenio hoc verbi alienum non esse videatur.

CAPVT XXXIII.

Proreta, hermateleuchus, hermata, tribus, conuiua tribulis, tributa comitia, suffarcinata, pannucea, pannucra mala, pannus.

VErsus est Papinij lib. 3. Siluar. vnius vocis insolentia obscurus,

Sint quibus exploret rupes grauis arte molochus.

Proreta.

qui quidem de proreta scriptus esse videtur, qui in prora & ventos captat, & scopulos rupesq; explorat. Constat nautas bolidem habuisse, quæ eadem & catapirateria dicitur, ad explorandum; ac instrumẽtum quoddam similis vsus hic latet, sed voce deprauata; quid enim molochus est? Ego aliquando (neque enim, vt opinor, mihi fraudi erit, suspiciones meas hic perscripsisse) *molybdus* legendum esse putaui, vt plumbum significaretur: aliquando *bolochthus*, vt pondus quod iaci soleret in profundum, intelligeretur: tandem tamen aliquando in hanc sententiam animus inclinauit, vt *hermateleuchus* legerem, vt instrumentum, vel ferramentum sit, quo scopuli & murices tenitæq; cæcæ & sub aqua latentes deprehendantur: Hermata enim id significare notissimum est. Venit & in mentem aliquando *molochthus* legere, vt pondus sit descendens in mare: sed enim, vt ingenuè fatear, *hermateleuchus* magis animo arridet: etsi à me non ita vẽditatur, vt meam astringere fidem cuiquam velim. Nos vt Academici verisimilia sequemur, quibus acquiescimus, ad vera vix vnquá aspiramus.

Hermateleuchus.

Hermata.

Tribus.

Etsi nullus erat Romanus, qui nó in aliqua esset tribu, tamen tribus pro plebe, id est. pro ima populi parte poni, equitibus & senatu exclusis, lego, in Papinio, libro quarto Siluar.

Moribus atq; tuis gaudent turmæq; tribusq;
Purpureiq; patres. Sic Horat. lib. 1. epist. 13.
——soleas conuiua Tribulis:

Conuiua tribulis. Tributa comitia.

dixit pro conuiua humili & plebeio. Sic tributa comitia, cõmitia plebis erant: at ab iis arcentur apud Liuium Patricij, credo quòd quamuis omnes in tribu essent, tamen plebs multis partibus numero reliquos superaret: Quod autem numerosissimum erat, id solum tribus nomen non diuisit, sed sibi totum vendicauit. Sed è siluis in theatrum transeo.

Suffarcinata.

Apud Terentium in Andria, act. 4 sc. 5. *Suffarcinatam vidi Cantharam*, valet crassam & opimam, velut multo pingui & adipe suffertam. Nam vt à farcio, farcino: sic à farcio farcino, deducitur. Paulinus, *Quia suffarcinatos arcta non capiunt.* quo sanè modo & apud Terentium Donatus explicat, etsi breuius & obscurius: sic enim ait, *Proprium est ambus esse suffarcinatas: vt Persius,* *Pannucra Baucis. & Plautus, Doliarem, claudam, crassam.*

Pannucea.

Hic autem obseruandum Donato Pannuceam in Persio non esse pannosam, sed vt quę multis conglobata & glomerata pannis tumet, tumidam & præpinguem, vt si pila aut globus sit pannoceus: vel quia pannus tumor est in inguine, & glomus fili.

Pannus.

Mala pannucea.

In Plinio tamen lib. 15. cap. 14. mala pannucea ex eo videntur appellata, quòd celerrimè rugosa, velut in pănos multos marcescant. vnde & Pannuceam quispiam rugosam interpretaretur. Etsi hæc mihi interpretatio parum probatur: sed vitio nunquam fuit multa tentare, & vndique conari verum elicere, vel verisimile inuenire.

CAPVT XXXIIII.

Torquere collum & obtorquere, nutrire, tibiæ Serranæ, gingrinæ, gingrire, sinistra & dextra tibia, fustuarium, de patella edere, Cicer. lib. 2. de finib. bon. & mal. explicatus.

MAgistratus si quem aliquando parum obedientem viderent imperio suo, manum ei ipsi iniiciebant, in collumq; inuadebant ac torquebant, quod tanquam genus pœnæ, & coercitionis erat:

Torquere obtorquere collũ.

Liuius lib. 4. *Hoc decreto Consul armatus cum paucis, appellantibus tribunum, collum torsisset: metu cæteri sacramento dixere.* & in libro de viris illustribus, *Consuli legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, vt multus sanguis efflueret è naribus*: non tamen hæc legitima pœna erat: & in Druso, qui id fecit, vt iniuria maxima scribitur, cum ita vis maxima adhiberi videretur. Cicero 6. in Verrem, *Quem obtorta gula de conuiuio in vincula atq; in tenebras abripi iussit.* Pro Cluentio, *alíquẽ obtorto collo ad subsellia reducere*: quod est, per vim.

Nutrire.

Nutrire non tá tùm alere significat, sed etiam fouere & curare. Liuius lib. 4. *Cogitationes hominum a foro certaminibusq; publicis ad domum curamq; corporum nutriendorum auertit*: de pestilentia loquitur, quia animi hominum à contentionibus forensibus auocari sunt ad corpora fouenda.

Tibię Serranę.

Quædam appellantur à Latinis Tibiæ cognomento Serranæ, quæ acutæ erant: opinor, ab acuto serræ stridore, aut serrante sono eis nomen eis inditum, vt Gingrinis, ab anserum voce: nam gingrire proprium est anseris; vt rudere asini: hinnire, equi.

Gingrinę. Gingrire.

Hæ tibiæ Serranæ etiam sinistræ erant, aut sinistris similes: nam sinistra tibia accinit dextræ, cùm ipsa acutius tinniat, grauius dextra sonet. ac proinde dextra modos incinit, atque incentiua est, vt lib. 1. de re rust. cap. 2. à Varrone dicitur. Sinistra succinit, ac succentiua est.

Sinistra, dextra tibia.

Fustuarium.

Fustuarium, pœna fuit militaris, qua milites, qui deliquerant, fuste feriebantur. huius rei fidem facit Liuius, sic scribens lib. 5. *Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut præsidio decedit.* Et Polybius, [illegible]. Ea animaduersio fiebat, Tribuno militem fuste cędente, ac mox reliquis militibus

litibus fustibus & lapidibus noxium perentibus. Apud Cicer. de finib. lib. 2. *Duntaxat cætera cauerent*, valet, modò cætera cauerent, tantū cætera cauerent. hoc eò moneo, quòd interpunctione, & sententia & vis vocabuli corrupta est. Sic ibidem pro *similiter & si dicat: similiter ac si dicat*, perspicue emendandum est. Edere de patella, est comedere de cibis Diis Larib. in patella adpositis. Verba Ciceronis sūt, *Primum ita non religiosos vt edant de patella*. Quid? quod melius erit. *Quibus vinum defusum è pleno sit œnophoro*. Etsi enim vinum diffundi ab Horatio & Columella, aliisq; dicitur: tamen in alia re dicitur: & hic defundere, est deorsum fundere, in pateram scilicet,

Edere de patella.

Cui nil dempsit nix & sacculus abstulerit nil:

Lucilianus est elegans versus, in quo dēpsit, est dempserit, per archaismum. *Resplendeat his vestis, argentum oderit visum locum ipse*: in veteribus lego *ordicium*: puto. *aurum illicium locat ipse*. quasi locus ipse sit illicium conuiuæ & inuitamentū. Quid si etiam *odor* legatur? Sed verbo *resplendeat* non conueniret. Mox deinde sequitur

— & recte sophos illudq; verè. In quo *illud* de litera exerita, vel in pronunciando supplantata aut dissimulata legēdum est vt corripiatur vitima. Multis hinc inde collectis particulis hunc centunculum contarcinauimus.

CAPVT XXXV.

Asinus albus apud Fab. album, primipilarium testamentum, procœmiū facilius habere.

Asinus albus.

SCcribit Quintilianus lib. 6. cap. de risu, hominem dicacissimum Iunium Bassum, asinum album iuisse appellatum: cuius sanè dicti gratia non pellucet, neq; se ostendit nobis duntaxat, quorum oculis obducta quædam caligo est. sed conemur, vt argutiam eius eruamus, & expiamus hominibus eam, qua primi diu laborauimus, bonus dicti inscitiam. Ridiculum quidem, vt è Cic. & Aristot. notū est, seuem consist habere in quadam deformitate & ineptiis. Hominem porro ineptum Asinum vocat ea L[illegible]is, vel vnius Terentij locus fidem te[illegible]it ex Eunucho, *Flabellum teuere te asinum tantum*. C[illegible] q[illegible]od iucundum, faustum, prosperum, lepid[illegible]m, album dici, de coloris illius iuc[illegible]tate & pulchritudine, nemini paulo doctiori est ignotum. Hinc albæ aues, Persius satyr. 2.

—[illegible] omnia p[illegible] at tua alba. Qui igitur ridic[illegible] diat propter ineptiolas ridiculorum, a[illegible] liceba[illegible]: sed idem propter iucunditatem albus: quòd ea diceret, quæ iucunda & grata & probata hominibus essent & placerent. Est apud eundem eod. etiam capite cantator quid[illegible]m, D[illegible]itio Afro fal[illegible]m ta[illegible] lam & simulatam i[illegible]ferens, fingensq; se velle testamentum facere, cum tabulam in m[illegible] haberet, is Afrum rogar[illegible] an sibi consulat formula testamenti primipilariam ordinare suprema iudicia, id est, testamentum facere,

Testamentum primipilarium.

cum simulationem hominis & captationem percepisset Afer, Noli, inquit, primipilaris testamento ordinare suprema iudicia: offendes enim. non minus simulatè respondens, & se captari intelligens. nam testamenta primipilarium ferè imperatorib. à quibus promoti fuerant & ditati, & amicis, & benè meritis aliquid honoris causa legabant: Sæpe etiā imperatores hæredes faciebant. Itaq; captator ille consulens Afrum, simulabat se testamento ei aliquid legatum velle relinquere, vt Afer mutato veteri testamento, vicissim ei aliquid legaret. Vt igitur argutia ioci intelligatur, qualia dixi fuisse primipilarium testamēta existimandum est. Quod & è Suetonio suspicari licet, scribente in Caligula cap. 38. *Testamenta Primipilarium, qui ab initio principatus Tiberij, neque illum, neque se haeredem reliquissent, vt ingrata rescidit*. Quod autem eod. Quintiliani libro de Curione à Cicerone dictum est iocülariter, semper ab excusatione ætatis incipiante, *Eum habere quotidie facilius procemium*: ita interpretor, Curionem senem fuisse, & exacta ætate, nihilominus in causis esse versatum, cum posset vacationem ætatis habere, & artem desinere, & forensibus laboribus causisq; abstinē dis par esse non videretur. Itaq; cum quotidie in causis magis ac magis declaceret, oratorisq; munere deterius fungeretur, propeque deliraret, facilius procemium, à quo exordiebatur quotidie, dicebat eum habere Cicero: id est, faciliorem ætatis excusationem: & cū deterius quotidie diceret, & similitudine erumperet, facilius excusationem quotidie mereri ferebatur: quod erat eius procemium. Alij de iuuene interpretantur, quem dicunt quotidie magis atque magis iuuenilia designasse. Sed nō perinde conuenire ioco videtur. Meam autem interpretatiōem ita potius, vt tamen suum cuique arbitrium & iudicium ita liberum esse velim, suam vt sententiam nostræ, cui parum confidimus, anteponeret.

Procemium quotidie [illegible] us habere

CAPVT XXXVI.

Plinius lib. 37. cap. 10. explicatus & emendatus, cerites, cyssites, diphyes, Chrysopis.

EVoluenti mihi lib. vltimum historiæ Naturalis Plinij Secūdi, multa occurrerunt, quæ, v[illegible] dicā, partim verrucosa, partim næuol[illegible] ess[illegible] entiebam: nec tamen remedij vlla ratio succurrebat in plurimis, cum & libris antiquæ fi[illegible]ei, & Græcorum eadem de re monu[illegible]en[illegible] [illegible]rerem: quib[illegible]sdam tamen, in quib[illegible] vt oq[illegible] [illegible]idio aliquid coniectura consequi posse videb[illegible]mur, non prætermisimus quin q[illegible]m possemus medicinam adhib[illegible] [illegible] cap. 10. *cera similis* [illegible] Cir[illegible] legendum esse auguror: n[illegible]m h[illegible] gem[illegible], quarum nomenclaturam re[illegible]dit, ip[illegible] [illegible] similitudinem rei alicuius confitentur, vt Cerites, ceræ. eodem

Cerites.

igitur modo & Circos spiræ,id est,circuli. nã non est ea piri figura,sed turbinata in metam: deinde quàm facilis fuit eius elementi prætermissio,quòd in vocabulo priore sonabat, cuius sibilus sonitum sequentis absorbet & supprimit. multus quidem error magis lubricus est in omni scriptura. Non multò pòst, *Cessites circa coptum nascitur candida, & videtur intus habere partum.* Si nihil acumen stili hic fefellir, *Cissites* esse potius debuit,hederæ assimilis, vt origo vocabuli Græci indicat. Sed suspicor, nec vt opinor,iniuria *Cyssites* legi debere, notata prima y Græco:vt intelligatur lapis grauidus, cum intus partum habere videatur,à verbo κύειν. Certe si quis *Cissites* defédere vult, saltem à κισσάω,quod est concipio,deducet,nõ ab hedera. Gemma *Erotylos*,etiam vt ait,*Hieronemon* appellatur. Neminem esse arbitror, qui paulùm modò Græcè sciat,quin intelligat, *Hieromnemon* scribi debere,à sacrorum memoria: quod verbum non est Græcis inauditum. Etiam pro *Mepicoros*, scribendum esse *Epichoros* putassem,vel potius *Epichorios*,nisi in eo verbo latere censerem originem,quæ ἐπικούρου eu iusdam religionis ornamenti & custodiæ. *Phlogimos*,inquit,*quem & Chrysiten vocant*: non dubito quin *Phlogmos* literatius sit scribere,vt à flammeo colore vocabulum inditum sit gemmæ:cum præsertim constet igneum & flammeum esse colorem auri: abundantia autem elementi superuacanea error solemnis est. Scribit rursum, *Diphris duplex candida & nigra, mas ac fœmina,genitale vtriusque sexus distinguentes lineæ.* hic quodammodo subodoror *Diphyes* esse legendum:cum gemma ista duplex vtroque sexu sit,& biformis,quod hoc vocabulum significat, non illud, quod subditiuum exemplaria adulterio corrupit. *Chrysophis*, inquit idem, *aurum videtur esse. Chrysopis*,vt suspicor, ab auri aspectu & specie legendum est. Sed nos in cursu aliis lampada tradimus:quos admonemus vt diligenter etiam atque etiam videant, an Græcanica nomina, quæ eo in libro plurima constipata sunt,omnia notam & formam monetæ Græcæ probè referant. Repetient enim,vt opinor,non incallidi spectatores,nummorum alia quædam à nouis pecuniæ fabris & cussoribus esse percussa.

Cyssites.

Phlogi-nos.

Diphyis.

Chryso-pis

CAPVT XXXVII.

Hemicyclus,exedra,Silla.

Si piaculum est ab aliorum sententia discedere,piaculum hoc à me committetur:nõ enim sententia mea pedaria erit, nec in eorũ partem transibo,qui ante me dixere. Vulgo à principibus Grammaticis exponi video Hemicyclũ,cathedram,quòd sit semicirculi forma, in eo Ciceronis loco,quem subuectam, lib. de Amicit. *Cum sæpe multa,tum memini domi in hemicyclo sedentem,vt solebat,cum & ego essem vnà,& pauci admodum familiares,in eum sermonem illum incidere.* Potest quis domi sedere in conclaui,neque protinus conclaue cathedra erit: potest quis domi sedere in cubiculo, neque idcirco cubiculum erit cathedra. Existimo enim esse formam quandam vel porticus vel conclauis semirotundi,vbi sedentes solerent colloqui, nam non ignoramus rotundam formam ad colloquis esse accommodatiorem quàm directo rigore porrectam. ἡμικύκλιον videtur vocasse Plutarchus, ἀλλ᾽ ἅπερ φοβηθεὶς προσεπιστάσιν καὶ ἐν ἡμικυκλίῳ τινὶ καθεζόμενοι, καὶ περιπατοῦντες ἐν τούτῳ διαλεγόμενοι προσφιλοῦντα, ταχέως αὐτὸς αὐτοῖς παρηγγύησε. Aut igitur est Hemicyclion id,quod dixi:aut sedes in semicirculum formata,non cathedrarum similis nostratium,sed sedilium quorundam multos capientium,quod sane verisimilius arbitror. Nou minus & in Exedra à viris magnis in literis uominis discedam. Aiunt enim locum esse sedibus frequentem, accommodatum disputationibus. ego potius putem significari certam quandam ædificij formam senûm laterũ,quo genere loca vbi scholas & disputationes habebant, & vbi commentari & exponere solebant Græci,& in villis suis Romani, ad exemplum architecturæ Grecanicæ & Palestrarum Græciæ. Videor id affirmare posse non iniuria, præsertim cum Strabo lib. 11. scribat ὑπογυμνάσιον δ᾽ εἶναι σάλιον ὀργυῶν ἑξαπλεθρον, ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐξέδραν ἔχειν λίθου κατεσκευασμένην, ἐφ᾽ ᾗ κατασταίνειν τὰ κατάλογα. Locus iste Strabonis designare videtur speciem senûm laterum,vt quoquo versum liber aspectus & prospectus esset, lateribus omnibus fenestratis. Ne iu Sillæ quidem notatu assentiri his possum,qui columina Grammaticorum ferunrur. nam Sillam quasi Sibyllam dictum interpretantur. Ego à colore contenderim,qui inæqualiter albo rubroque distinctus,eius vultum notabat, ex quo & scurræ Attici eum dixerunt morum polenta esse cõspersum. Plutarchus, ἐρύθημα γὰρ ἦν τραχὺ καὶ σποράδην καταμεμιγμένον τῇ λευκότητι, πρὸς ὃ καὶ τοὔνομα λέγουσι γενέσθαι τοῦ χρώματος λαῖδιον. Idem etiam à Festo dici animaduerto,is enim ita scribit, *Rauilæ à rauis oculis,quemadmodum à colore fusco Sullæ.*

Exedra.

Silla.

Hemicy-clus.

CAPVT XXXVIII.

Quare Epodon liber inscribitur ab Horatio, inuolucrum, Antimachus tumidus quare dictus,fodere latus apud Horatium.

Sæpe acta, sæpe comperendinata causa est, sæpe ampliata, cur ab Horatio liber Epodon appellatus sit:neque dum satis quod liqueat habere Iudices videntur. Ego vt pro mea virili,quod eorum cognitione adiuuet, adferam:cùm Strophe & Antistrophe subiici in Melicorum conuersionibus & poemaris soleat Epodus,fore crediderim librũ illũ appellari Epodon nomine, q. carminum libri veluti

Epodon liber quare ita inscriptus.

veluti Strophis & Antistrophis accinatur. Vnde & Epodon Græci solent vocare eleganter quod succinitur & subiicitur, vt & liber ille sobiicitur libris Carminum & eos subseqoitur: Plutarchus, [illegible]

Inuolucrum. Inuolucrum videtur vocare Plautus linteum illud, quo tonsores solent homines inuoluere, ne vestis capillis tonsi lapsu inquinetur. Plaut. in Capti. sc. Iam ego reuertar. *Neis quidem inuolucrum inijcere voluit, vestem vt ne inquinet.* Scio, *in volucre* legi vulgò: sed & à quibusdam *in volucrem*, qui, nescio quem Pegasum alatum & volucrem in domibus fuisse comminiscuntur, cui vestes iniicerentur. Sed sententiam quam posui, eo magis mihi defendendam puto, quod & hodie nos tonsores sindone circundát: & quod Plutarch. ita scribit. [illegible] Catull. de Smyrna Cynny poetæ,

Parua mei mihi sunt cordi monumenta sodalis.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

Antimachus tumidus. hic Antimachum non existimem appellari tumidum, quòd eius inflata nimiumque sublata carmina fuerint: sed quòd fuerit eius grande & longum, prolixum & verbosum poema: nam & paruo operi Cinnæ magnum longúque carmen opponit. Et Plutarchus idem declarat, sic scribens, [illegible]

— *quia tanti quantum habeas sis:* Horatij sententiam lib. 1. sat. 1. quam crebro patres auari filiis occinere solebant, eos ad pecuniæ & diuitiarum studium accendentes, expresſit ad verbum Plutarchus in commentario de diuitiarum cupiditate, [illegible]

Mercemur seruum, qui dictet nomina, læuum
Qui fodiat latus:

Fodere latus. Horatij locus est lib. 1. epi. 6. homini ambitioso & honores affectáti suadens, mercari necesse esse nomenclatorem acrem, qui ciuium, quos candidatus prensare velit, nomina teneat, qui simul atq; quempiá ciuem viderit, qui suffragatione vel gratia plurimùm valeat, continuò candidati & petitoris latus manu feriat, vt eum prehensét. Id enim esse puto, *Qui fodiat latus.* Talé illud est Plutarchi, [illegible] Sunt ista quidem leuia fateor, sed quę homines in aliis quærédis occupatos labore interim leuabút.

CAPVT XXXIX.

Cic. explicatus & emendatus lib. 1. offic. profluens, salmacida spolia, Salmacis.

Profluēs. IN Iustitiæ præceptis numerat Cicer. 1. off. *non prohibere aqua profluente:* in quo profluentem aquam interpretor, quæ in cisterna non est, nec in puteo, ea enim nó profluit, sed quæ vel riui est, vel fluminis fluentis. quanquam humanitatis est non magis puteo aut cisterna prohibere, quàm profluente. In Cicerone autem lego,

Homo qui erranti comiter monstrat viam
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit
Nihilominus ipsi luceat, quum illi accenderit.

Vt enim, quod in exemplaribus percrebruit, mensionem versus lædit, & commodè subaudiri potest: deniq; in optimis libris manu scriptis non reperi. *Salmacida spolia sine sudore & sanguine,* spolia sunt de mollib. & malè fortibus parta, sine pugna vlla: verum quod per Ironiam salsa & scita sunt huiusmodi spolia? nam Salmacidus, salsus est. Plinius Empiricus, *Ipsum verò balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida:* Salmacida spolia. & non putem, refragante præsertim Festi auctoritate, qui lib. 17. hunc eum versum citat, & *Salmacida spolia*, legisse duobus verbis videtur, Salmacis. ab aquis Salmacis, quas qui bibisset, vitio impudicitię remollescebat ob eam rem, quòd eius aquæ aditus angustus occasionem dabat iuuenibus petulantibus ante cœtum puerorum & puellarum violandarum, cùm effugiú non pateret. Est igitur in Enniano versu, Salmacis, mollis & effœminatus. Eodem in lib. Ciceronis lego in archetypis, *Parui enim sunt foris arma.* hodie inolcuit *parua.* At illud alterum ad stomachú eruditú magis vt opinor, faciet,

— *sed & concedat laurea laudi,* repetio: hodie publicatum est, *Laurea linguæ.* Lego etiam, *Euenit ad extremum omnia.* nam absorta est litera *e* ab antegresso aduerbio egregiè, quod in libris veteribus erratum frequentissimum est. *Tanquam,* inquit, *in gyrum orationis & doctrinæ duci oportere:* tráslationem esse ab equis ductam puto, in quib. gyrus dicitur, cú à domitorib. in orbes flectuntur, nó rectà aguntur: Tibull. lib. 4,

Aut quis equum celeremue arcto compescere freno
Possit, & effusas tardo permittere habenas:
Inq; vicem modò directo contendere passu,
Seu libeat curuo melius contendere gyro.

In veterib. libris hæc sic lego, *in Q. Mucio Mancia:* nó vt vulgo, *Mancino.* Et, *semper Rupilius, quem ego memini Antiopam.* hodie *Rutilius* emendatum est audacissimè, ne dicá stultè. *Namq; Herculem Prodicus dicit:* hodie editum est, *prodicium dicunt:* non malè sanè: sed restat quid vetat, quid discessú sit ab antiquis libris? *Magis decere censent sapientes sensim diluere, quàm repentè præcidere:* hodie *dissuere* regnat in alieno, & tamen si propius attendoris, nihil fortasse habeas, cur illud alterú vituperes. *Ita sit destinandi modus:* sic magno consensu mitanda duo vetustatis monumenta: hodie celebre est, *desinendi:* quod & mihi probatur. non puto tamen mihi vitio datum iri, quod tam religiosè antiquitatem colere & asserere videar: præsertim cum *destinare* ab hoc locum alienum non omnino sit. O *domus antiqua & quàm dispari dominare domino:* sic ista lego. Cicero autem prætereuntium voces imitatur, domum antiquam appellantium: proinde quasi iam domus non sit, amisso superiore Domino, quo viuente nobilissima erat.

Aliorum etiam hominom sermo est ad domum, Loogè alium habes Dominum hodio, quàm olim, & à dispari dominatis, id est, disi mili pares.

CAPVT XL.

Græci multa tenuant vocabula, quæ Latini aspirant.

VIdentur Latini aspirationibus anhelatisq; vocibus in p litera delectari. Id multis ex rebus percipi & animaduerti potest. Qui à Græcis γρῦπες vocantur, ab illis gryphes aspiratè proferuntur: quod à Græcis [illegible] leuiter, trophæum asperè effertur. Persius sat. 1.

Phyllidas hypsiphylas vatum & plorabile si quid,

Eliquat, dixit: attamen illa Græcè exiliter & tenuiter [illegible] vocatur. Sic & in sanctiss. Euangelio, qoi Gręcis [illegible], dicitur, Cleophas à Latinis vocatur. Sic qui [illegible] ab Homero vocatus est, à Liuio Phylemenes nominatur in omnibus quidem antiquis editióibus: itaq; eum eam Latinorum consoetudinem esse videam, non assentior his, qui pylemenem emendant. Thermophylas etiam in veterib. libris pro Thermopylis reperimus, nec damnamus, cum quæ à [illegible] deriuantur, Latini aspirasse videantur, vt Hypsiphyle argumento est. Sic Argyppæi, Herodoro: Melæ Argymphæi. Si quis in hanc cogitationem incubat, sat scio, multò plura reperiet. Sed hunc tanquam gustum obseruationis dedisse satis mihi est: Alia multò plura aliorum industriæ relinquimus.

CAPVT XLI.

Demissis manibus, demissis pedibus, apud Plautum.

LOcus est Plautinus in Pseudulo, qui enarrationis videtur indigere. Sed verba Comici initio mihi ponéda vident: sc. Focú coquinú.

Is odos demissis pedibus in cœlum volat:

Eum in odorem cœnat Iupiter cotidie.

Demissis manibus. Demissis pedibus.

Ba. *Odor demissis pedibus? C. peccaui insciens*

Ba. *Quid benè? C. quia demissis manibus volui dicere.*

Demissis manibus currit, qui currit contentissimè, quia cùm rapido incitati cursu sumus, manus vtrasq; mouentes demittimus. At ille coquus demissis pedibus pro demissis manib. dixerat: nam pedibus demissis non potuisset subuolare in cœlum odor, sed inferos petere: cum demittere pedes sit, eos deorsum mittere: ita eo odore inferi pasti fuissent, non superi. Quod autem demittere pedes id quod dixi, significet, è Virgiliano loco intelligi satis potest; in quo etsi per translationem vsurpatur: tamen ex translatione satis apparet prima origo & significatio: Labes enim terrę in altum desidentis & depressæ, Maro demissis pedibus factas dicit in Aetna, his versibus,

Cœtum & in silua spatiosa cubilia retro,

Antraq; demissis pedibus fodisse latebras.

Hæc mihi veniebant in mentem, quæ ad illú Plauti locum excutiendum & aperiendum proferrem: si quid aliud, quod me fugerit, in eo lateat, hoc illis relinquo, quos maioribus ire per doctriná auspiciis manifesta fides est.

CAPVT XLII.

Cic. lib. 1. de Orat. Plinius lib. 18. explicati & emendati, decursus honorũ, flexus ætatis, flaccidum. flauidum.

VErba sunt elegantia illa quidem, verum è medio sumpta tamen, quib. initio lib. 1. de Orat. Cicero exorsus est. Ea, quòd ab interpretibus excusa non videam, hic attingá, hoc vnum præfatus. Mirificè Ciceroni eá sententiam, à qua principium duxit, gratam & iocundam fuisse, argumento est, non rara eius vsurpatio, vt libro 1. famil. epist. 9. ad Lérulú, *Sic cum omnibus nobis in administranda Rep. propositum esse debeat id, quod à me sæpe dictum est, cum dignitate ocium.* Et pro Sextio, *Quid est igitur propositum his Respub. gubernatoribus quod intueri, & quo dirigere cursum suum debeant? id quod est præstantissimũ, maximeq; optabile omnibus sanis & bonis & beatis, cũ dignitate ocium.* Sed verba illa, quæ significará, à me subscribentur, *Si infinitus rerum forensium labor, & ambitionis occupatio, decursu honorum & ætatis flexu constitisset.* Existimo à curriculo ductam esse translationem, cuius spatium rectum decurritur, cum ad metam flectendus sit cursus, proinde [illegible] Græci appellabant. Aristot. lib. 1. Rhetor. [illegible] id est, proinde in flexu animam recipiunt soluunturq;: nam finem prospicientes non antè fatigantur. Cic. pro Cælio. *In hoc flexu quasi ætatis (nihil enim occultabo, fretus humanitate ac sapiẽtia vestra) fama adolescentis paulum hæsit ad metas.* Persius sat. 3.

— aut metæ quam mollis flexus: Puto ab eindẽ translationis sensu ibidem dictum à Cicerone fuisse, *cum vitæ cursum tenere potuerunt*: quanquam cursum tenere frequentissimè boni disertique scriptores dicere solent de nauibus, quæ de nauigatione, tempestate non excussę, ad portum aut stationem quam petebant rectà perueniont: cursus enim persæpè nauigatio est. Cicer. 3. de nat. deor. *Dionysius cum secundissimo vento cursum teneret.* Ne illud quidem refugiam adscribere, in veteribus libris locum, quem ex eod. lib. recitabo, descriptum me reperisse, *In eo maximæ moles molestiarum & turbulentissimæ tempestates extiterunt.* quamquam illud moles videri potest geminatum à scriptoribus librariis. Sed ad Plinium excurramos. lib. 18. cap. 10. In excusis codicibus legitur, *vt nisi intenti pinsant, concidantur grana, ferroq; frangantur*: in manu exaratis *vt si interriti pinsant concidantur grana ferrumq; frangatur.* Ibidem pro, *maiore in terrarum parte*, scribe, *in maiore terrarum parte.* eodem cap. pro, *terram emacerari*; veteres libri *emaciari* habẽt, quod

Cum dignitate ocium.

Decursus honorum

Flexus ætatis.

Cursum tenere.

Cursus.

quod eſt tanquam enecari. cap. 11. pro, *triduo maturato*, ſcribe, *triduo macerato*. pro, *cum ſimulagine ſemmis*: ſcribe, *cum ſimilagmis heminis*. pro, *ẻ eruiliæ aut cicerculæ admixtione fermentabatur*: *ẻ rui aut circer culæ farina ipſe fermentabatur*. pro, *palamq́; natura eſt*: *Palamq́; naturam eſt*: quod eſt, palam eſt, naturam fermentari acore. pro, *ſicut & validiora*, quidam libri ſcripti, *& validiora*. Scribe non multò pòſt, *à tenui & ſpongioſa manitate*. pro, *cum nouem diebus macerant*, libri veteres, *cum nouem diebus macerato*. Vbi legitur, *toſtum panem lautioribus coquere ſolitos*: arbitror è veſtigiis antiquorum librorum, & ſententiæ ſuffragio corrigendum eſſe, *cocos tū panem*. pro, *quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit*: vetus habet, *palmam frugum indubitanter Italia contingit*. pro, *gratia eius terræ*: ſcribe, *terra cum prouinciæ*. *Succi continet*, libri veteres, *vice ſuſi continet*, exhibent omnes vno conſenſu, hoc ſenſu, æquè ac ſolet poculum fuſum continere liquorem. pro, *fontes Orxxi*, *Arexi* excuſum eſt, *Ex zea pulchrius quàm è tritico fit granum*: ſcriptum eſt partim, *quàm è tritico fit granatum*: partim, *quā è tritico fit gracum*: ego verum puto, *tragum*: præſertim cùm ſuprà cap. 7. ſcripſerit, *ex tritici ſemine tragum fieri in Campania, & Aegypto*. cap. 12. ſcribe, *aggrauāturq́; pondus illa & omni legumine*. Scribe ibidem, *Fabacea ſuæ religionis diis in ſacro eſt*: vt fabata, puls intelligatur, quam ſacris quibuſdam adhibebant. item, *quæ ideo refriua appellatur*. nam hoc nomen à referendo deducitur. proinde ſcripſit, *& frugib referre mos eſt*. ſcribe, *ampliſſima craſſitudo digiti in geniculata abeſſent molli calamo ſimilis*. nam hæc verba exprimunt ſententiam Theophraſti, vnde hæc Plinius hauſit. Scribe mox, *Sed radix perquàm lata*. nam πλατεῖα in Theophraſto ſcribitur. traditq́; Plinius, cùm digitali craſſitudine ſit ſcapus, tamen perquàm latam eſſe radicem. In lente duplicem reperio ſcripturam, quam vtranque repræſentabo. altera eſt, *Ex leguminib autem vomere ſeruntur lens et piſum*. altera, *Ex leguminibus. Autumno verò ſeruntur lens & piſum* at poſteriorem ſyncteriorem puto. cap. 13. libri ſcripti pro, *Flaccidorum quoq; & in horreis enecatorum*: exhibent, *flauidorum*. vt enim à flacco, flaccidus, quidni à flauo flauidus dicatur? flaccidum autem virenti non magis quam flauidum opponitur. hanc igitur ſcripturam cur damnem, non habeo. & inſeri meritò debere potius quàm eiici cenſeo. Paulò pòſt in Lupino ſcribe, *frutectoſo loco uectum*. item, *vnum hoc ſeritur, non arato. ſi fuerit maxime fabuloſæ*. cap. 16. ſcribe, *quod Cato Ocimum*, non vt extat in excuſis, *Ocymum*. mox, *Sura Manilius*. mox, *à Græco, quod duas dicunt*: ſcribe, *poſtea caule foliisq́; geniculata* &c, *Amphilochus confuſum*. non ita longè pro, *cauendum ne adurat*. libri veteres, *vindemia dura terraq́; protinus integri debet*: in vno, *in mouendo ne adurat*. Duplex etiam lectio eſt in proximis, *Caſſum & mane*. &, *caſcum & mane*. &c, *quodam abortiuò*. Sed hæc leuia, & fortaſſe prætermittenda fuere: malui tamen in me nimiam diligentiam vituperari, quàm negligentiam accuſari. Duplex & paulò pòſt eſt lectio. *cum ſpicæ in pluuiis*. &c, *cum ſpicæ pluuiis*. mox eſt, *& Cantharidis*. pro *vrica* ſcribe, *eruca*. pro, *ſecuridata*, *ſecuriclata*. Infrà, *Ter quidem ſarritam*. veteres libri *ſartam*. vt ſartor, pro ſarritor etiam à Plauto ludente dicitur in Captiuis, ſc. Iniicite huic. Pro *tabulisue*: reperio partim, *caballis beſum*: partim, *tabulis beſum*. quod ſane diutius & accuratius exiſtimandum, & vt in iudiciis eum parum liquebat amplius pronunciabatur: ſic quoque iudicium hic comperendinandum. Rurſus reperio, *ac mane caſcumq́*. Scribe, *quod genus vocant Plaumorati*. mox, *ſed protelis binis*: non, *porcellis*. Verùm hæc hactenus. iſta enim poſſunt eruditos admonere, doctiſſimos huius & ſuperioris memoriæ viros magno ſudore in emendando Plinio elaboraſſe: nondum tamen omnes errores exhauſtos eſſe: plurimumque ſupereſſe in quo induſtria eorum, qui progreſſus in literis habent, ſpecimē ſui exhibere poſſint.

Flaccidus
Flauidus

Sartor.
Sarritor.

CAPVT XLIII.

Hyginus explicatus & emendatus, officia & miniſteria nautica nauis, proreta, iœcharchis, ad pitulum ſedere, pitylus, celeuma.

Hyginus explicatus.

CVm peruolitarem librum Hygini fabuloſum, mercimonia quędā velut ex extera regione, quam luſtraſſem, hæc domum reportaui, quæ cum iuuentute communicare mihi decretum eſt. Is ſcribit, *e Nocte & Erebo natum fuiſſe Lethum & ſomnum*. Vnde Maronis loco illuſtratio quæretur, in quo ſcribitur 6. Aen.

Tum conſanguineus Lethi ſopor.

id enim etſi Homeri imitatione dictum eſt, vt à Seruio eſt adnotatum: tamen germanum fratrem Soporem Lethi ex Hygini fabula apertè videmus. quod & Homero quoque dilucidando proderit. Idem Hyginus in enumerandis 50. Nereidum nominibus, duarum eſſe vult nomenclaturam, Aſiam & Deiopeiam: At in Marone hodie

—*atque Aſiæ Deiopea*, lib. Georg. 4 adiectionis ritù ſcribitur. etſi, vt ab accuratiſſimis adnotatum viris eſt, libri extant, in quibus

— *atque Aſia & Deiopeia*. exaratum eſt, verſu tamen nonnihil luxato. Equidem putē,

— *& Aſia Deiopeia*, interiecta interpunctione, Hygino auctore ſcribendum. ſic enim ille ait, *Ephyre, Opis, Aſia, Deiopeia*: nomina eodem ordine contexens, quo verſui Maro intexuit. Ab antiquis indigitabatur Iuno, cognomine Moneta, à monendo Moneta tamen Hygino eſt, quæ Mnemoſyne à Græcis vocatur, vt cum ſcribit: *Saturnus, Ops, Moneta*. Iterum, *ex Ioue & Moneta Muſæ*: eas enim conſtat ab omnibus Mnemoſynes & Iouis filias prodi. Paulò pòſt tamen Mnemoſynes, vt Iouis filiæ, mentionem facit. Scribit idem Hyginus, Zethum & Amphionem Thebas muro cinxiſſe, *vſque ad Semelæ buſtum*. etſi in eo perpe-

tam scribitur, *semedustum*. Hæc verba caliginosas Capanei apud Papiniom lib. 10. Theban. minas dispulse nube, fulgore collustreras & perspicuas omnibus reddunt,

——en cineres Semeleaq; busta tenentur.

nam se tenere muros vrbis insolenter & minaciter iactet, quòd Semelæ busto vrbis pomœrium definisseot Thebarum cònditores. Iuuat eiusdem locum adscribere & explicare, in quo officia & ministeria naotice neoie Argus describit. *Faber*, inquit, *Argus Danai filius. Tiphys gubernator, cuius post mortem rexit nauem Anceus Neptuni filius. proreta nauis Lynceus Apharei filius, qui multum videbat. Tœcharchio autem fuerunt Zetes & Calais Aquilonis filij, qui pennas & in capite & in pedibus habuerunt. Ad proram & remos sederunt Peleus & Telamon: ad pitulum sederunt Hercules & Idas: cæteri ordinem seruauerunt.* Hìc proreta est, qoi in prora & veotos aucupetur & captat, & eoró conuersionea dicit in flectendis promoutoriis gubernatori, quique teniaa & breuia, ne ne oia eia impiogetur, prospicit & explorat. Tœcharchi sunt qui imperant lateribus nauis. (*Tutarchi* malè in Hyginio scribitur.) Eos autem ad pitulum sedisse dicit, qui operam debant, vt temiges pariter remis aquam pellerent. est enim Pitylua fictitio nomiue, sonue ille, quem rémus illisua aquæ efficit, & nautici pitylum vocanr, cum ad *Celeuma* remigarunt *Celeuma* tamen in Argo uaui *dixit*, auctore Hygino, *Orpheus*. Hæc ego velut libamenra ex Hyginio sumpta Musarum aria adoleo & consecro: vel vt dixi, mercimonia iuuentuti libenter impertio.

Nautica officia.

Proreta.

Tœcharchi

Ad pitulum sedere.

Pitylus.

Celeuma.

CAPVT XLIIII.

Virgilius 6. Aeneid. explicatus, mens & animus, attonitum, Iouis nomen & Iunonis multis tributum, cōcha, aræ nocturnæ, Amphrysia Sibylla Thessala.

Libro Aeneid. sexto

—magnam cui mentem animumq;

Delius inspirat vates, accipi vulgò intelligo ex congeminatione vocum, idem declarātium: quod tameu secus est, nisi fallor, neque enim hic idem mens, quod animue valet: nec [illegible] est vlla: sed mens pera auimi est: Animos, tota anima, vt apud Catull. ad Oetalū,

Mens animi tantis fluitat ipsa malis. vident hic mentem, animi partem disertè censeri? quo modo hìc à Marone dici, quid prohibet? Sed porro pergam, & alia quædam, veluti soliuago quodam cursu librum lustrans, persequar. Scribit ibidem Maro,

Attonitæ magna ora domus:

Attonitum non est dubium dici, vt Græcè. *ἐμβρόντητον*: sed hic de æde intelligo sumosa & fatidica, & vaticinante, & oraculum habeute: quod furore couciratos præsagos futuri reddar. Vt Iouis nomen moltia tribuebatur: nam Iupiter Latialis eret. Latinus, interprete Festo: Iupiter indiges, Æneae: Iopiter Stygius, Erebi inferuus, Pluto: Sic Iuno Lucina, Diana est: Iuno mulierum, velut geniua virorum: Iuno inferna, Proserpina: Iuno Matuta, Leucothea. Ar summue Iupiter, Iupiter Imperator, Iupiter præpoteos & Iopiter dicebatur: Sic Iuno sine adiectione, & Iuno regiue. id eò dico, quòd apud Maronem perspicuè Iuuo inferna, Proserpioe est.

Mens animusque.

Attonitū.

Iuno inferna.

Iunoni infernæ, inquit, *dictus sacer.* Interpres Homeri scribit ente inuentam à Tyrrbenie tubam, priscos eioe loco concba solitos vti, ex ea consuetudine concham Maro pro tuba vsurpauit, hoc versu, ibidem:

Concha.

Sed tum fortè caua dum personat æquora concha.

Iusta quæ faciuot Miseno Troiani, è duoboa locis Homeri, eot tribus essimulata sunt, nisi fallor, oem

Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis

Expediunt: sumptum est ex 6. Iliad.

αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χαλκῷ.

καὶ τότε δὴ λοῦσάν τε καὶ ἤλειψαν λίπ' ἐλαίῳ.

& quæ mox sequuntur. At illud paulò pòst,

Reliquias vino & bibulam lauere fauillam:

è fine Iliados, vbi scribitur, *πρῶτον μὲν κατὰ πυρκαϊὴν σβέσαν αἴθοπι οἴνῳ.* Quod autem de remo scribit, sane proculdubio est è 12. Odyss. vt à Macròbio lib. 5. Satur. cap. 11. adootatum est. Ibidem Maro,

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras:

nocturnas intelligo, in quibue res diuina noctu fieret, non interdiu: quod recepti morie & ritus erat in Plutonie sacris. Valeriue de Plutonis & Proserpinæ sacris, *Hostias nigras, quæ antiquis furuæ dicebantur, Terenti immolauit, ludosq; et lectisternia continuae tribus noctibus, quia totidem filij periculo liberati erant, fecit.* Vetustae credidit aduentāte Proserpina, vel Hecate (eadem eoim est) iu eiue comitatu esse caoee & serpentes. Horat. lib. 1. satyr. 8.

Aræ nocturnæ.

—serpentes atq; videres

Nocturnas errare canes. Maro hoc libro,

—visæq; canes vlulare per vmbram. Canes furiaa interpretatur Seruiua. Sed Theocritua canes simplicirer ercipere videtur, cùm in Pharmaceutria scribit:

τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι.

Tum consanguineus Lethi sopor.

Somnua est mortis frarer: quod ex Homero sumtum est. Amphrysiam vatem, Sibyllam appellari à Marone Seroios enarret, propter Apollinem, qui in Thessalia pauerit Admeti pecus, vnde 4. Georg. appellatur, *Pastor ab Amphryso.* quam inrerpretationem etsi nou improbo: uó tameu piaculum commisero, si sic eam appellari dicam propterea, quòd Thessala quædam Sibylla fuit. Solent autem poetæ nonnunquam confondere vel viciuaa, vel cognomines personaa: nec satis inter auctores conuenir, quæ fuerit Sibylla illa, quę fata Romana cecinit: vt inter incertaa senteoties ooluerir disceptare Maro: sed eas obiter demonstrere.

Amphrysia vates.

CAP.

CAPVT XLV.

Cymba Charontis futilis. Offa melle saporata & soporata.

Cymba Charontis futilis.

CYmbam *Charontis* futilem facit Maro, nouitatis ancupio & miraculi: quod Poetarum proprium est. Tales fuisse naues Britannorum quorundam Plinius scribit lib. 7. cap. 56. his verbis, *Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circumsutæ fiunt*. Iterum, lib. 4. cap. 26. *Ad eam Britannos vitilibus nauigiis corio circumsutis nauigare*. Hic mihi videor patrocinium debere emendationi illius versus,

Offa melle saporata.

Melle saporatam & medicatis frugibus offam:

præsertim cum intelligam, Medicum quendam liberioria in censendo iudicij quàm sanioris, ita exagitasse & vexasse, vt ad rauim de loco superiore vociferans, interdum cauillãs, fustuario dignam pronunciarit. Atque vt illi respondeam paucis qui tam verbose & garrulè me insectatus est: nego atq; adeo pernego vim vllam esse in melle soporandi. Id si me ex ipsis medicinæ scriptoribus dedocuerit, tum deniq; manus dabo, atq; illum non minus in medicina videre, quàm in poetis fatebor: sin nullus hoc vnquam medicorum dixit, contraq; si mellis temperamentum inspicias, ex eorum decretis potius vim intelligas in eo insomniæ gignendæ, quàm somni inducendi, quis est, qui non videt illum à medicis suis condemnatum, neq; sublenatum esse? At enim: Maro intelligit, inquit, non tantũ mello soporatam offam esse: sed & medicatis frugibus. Non te expedis, sed induis, qui hoc effugium quæris, esset enim necesse ista ratione, vim etiam in melle soporiferam, & ex copulationis natura, & conditione, esse, dicere, nam Maro offam soporatam esse medicatis frugibus sic mandragoræ vim aut papaueris in melle poneret, quod aspernatur ratio, medicina improbat. Quod si Medicus iste sic medicinã faceret, vt peruigiles ęgros, opij vice melle curaret, nę verendũ nõ esset, ne veternosos redderet. Nũquam em̃ cõsequeretur vt primũ ad momentũ viderent insomniã, quam illis miseram, & vigilias extenderet & prorogaret. Nunc & mecum ratio facit, cui, qui aduersatur, se & poetam inscitiæ condemnat. Et in peruetusto Prisciani libro *saporatam* scriptum reperi, vt vel his præsidiis aduersus importuni calũniatoris garrulitatem satis muniti tutiq; simus. Nunc verò aliæ etiam accedunt, quæ ei os occludent, nisi se deridendũ propinare velit. Melle enim animaduerti veteres in omni dulciario opere solitos esse vti. vt nos sacchato. Saccharum enim prisci non nouerant. Itaq; eius condimento, saporis gratiam palato parabant, & quæ tristioris erant & amarioris saporis, melle, quo minus homines offenderentur, condiebant & imbibebant: sic medicamentorum vitus emendabant. Lucretius lib. 1.

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flauoq; liquore.

Sic Maga apud Maronem papauer oblinit melle, vt auidius liguriatur à peruigili serpente: Aeneid. 4.

Spargens humida mella, soporiferumq; papauer.

Humidum hîc mel dixit, non soporiferum, ex quo perfacilis est istius Medici condemnatio. Vt enim hîc mel ad condimentum papaueris adhibetur: sic illic ad gratiã saporis adiici medicatis frugibus, id est, papaueri & aliis id genus dubitandum non est. Quod si beneficium soporis in melle inesset, quid aliis frugibus opus esset? saporata igitur melle offa dicitur & medicatis frugibus, nõ quod frugibus saporata sit, sed hoc dictum accipio vt *Ille Quirinali lituo paruaq; sedebat*, (illud Aen. 7. *Succinctus trabea.* non enim succingi poterat lituo: sic 4. Aen.

—domus sanie, dapibusq; cruentis. quo genere loqnendi Maro vtitur. In multis tamen codicibus non me præterit

—& medicatam frugibus, reperiri. quod Pierius adnotauit: & nostram sententiam magis confirmat: nam si frugibus medicata sit, non erit soperata melle. Apud Valeriũ Flacc. etiam Medea melle venena temperat, & condit ad Draconis epulas, lib. 1. argon.

Et dabit hesterno lucentia mella veneno.

Sed & quod nostram causam imprimis adiuuat, mellita placẽta mortuis dari solebat, quę Cerbero offerretur, vt placaretur: Suidas, [illegible] Iam Sept. Florens & Ammianus, qui poeticis vocabulis delectantur, *Saporare* ex isto Maronis, loco sumpsisse videntur: quorum ille sic in libro de spectaculis scribit. *Nemo venenum temperat felle & helleboro, sed conditis pulmentis & benè saporatis & plurimum dulcibus id mali inijcit.* Et iste li. 31. *In vita visi sunt sua asperi, vt neque igni, neque saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium, & semicruda cuiusuis pecoris carne vescantur.*

In eam sententiam hæc per iocum scripserat aliquando Adr. Turnebus ad amicum quendam.

Heri vindemiatum iui, dolorem capitis & nauseam contraxi, quibus leuatus sum, vbi hos versus euomui:

IN MEDICVM QVENDAM:

Mella sopora tibi cum sint, nec mella sapora:
Mirificum vatem te, medicumq; probas.
Virgilio dulci distendit nectare cellas,
Hyblæum florem quæ vaga libat apis.
Mel sapit Actæi, nec quemquam sopit Hymetti,
Vt placuit Coo, Pergameoq; seni.
Dulcia qui fingunt, mellitaq; crustula vendunt,
His in melle sapor, non sopor vllus inest.
Mella soporifero sed tu perfusa veterno,
Immensa solus garrulitate crepas.
Mandragoræ succos Stygiaq; obliuia Lethes,
Et tibi somniferum mella papauer habent.

Queis non tantum homines somno cogantur inerti,
Tergeminus verùm ponere colla canis.
Hic iacis indoctæ petulans conuicia Mandræ,
Et strepis insani verba canina fori.
Ista palestra tibi est, liuenti rodere dente,
Cum nihil explanes, ista palestra tibi est.
Dij faciant isto sopitus melle taceres:
Non etenim, cui mel non sapit, ille sapit.

CAPVT XLVI.

Maro 6. Aeneid. explicatus, adultero nares abscindantur, commissum piaculum, commissa stipulatio, cyclopum artes, purpureum, palæstræ gramineæ, numeris obloqui, intus canere.

SEd nos nimis aduersus hominis ineptissimi intemperias nimis multa diximus, nam eius garrulitas nescio quid sui vitij nobis adfricauit.

Atq; hic Priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataq; tempora, raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.

Sic miserum in modum laniatus est, vt adulter Helenæ, vt crudelitate & immanitate supplicij pasceret animum suum Menelaus. Adultero abscinduntur nares apud Mart. & apud Athenæũ Scythę omniũ ad quos veniebant, nares amputabant. [illegible], inquit lib. 12. [illegible]. Tale quiddã erat & quod [illegible], & [illegible] Græci vocabant, vt referũt Grammatici: tum enim, vndique de mortui corpore aliquid amputabatur, quòd cruor inuisus erat, vt antè disserui, veteribus: eoq; omnia contaminari censebant. Ideo apud Maronem eod. libro,

Adulterij pœna

Tisiphoneq; sedens palla succincta cruenta.

Cõmittere piaculũ

Quid est committere piaculum: vt in illo Maronis versu, *Distulit in seram commissa piacula mortem.* Piacula vocantur sacra, quæ fraudem, aut scelus, aut flagitium expiãt: Commissum autem piaculum est, cùm id factum est, cuius causa piaculum dandum: facienda sacra piacularia, *vt cùm fraus commissa est, aut scelus.* Sic commissa stipulatio dicitur à Iuriscõsult. tit. de contrah. & commit. stipulãt. C. lib. 8.

Cõmissa stipulatio

—Cyclopum, inquit, *educta caminis*
Mœnia conspicio. hic duas artes Cyclopũ miscuit Maro: fabricam ferream, cuius inuentores fuerunt, auctore Plinio lib. 7. cap. 56. & munitionem oppidorum, nam Aristotele auctore, quod Plinij fide referimus, iidem Cyclopes turres inuenerunt. Tirynthen Pausanias à Cyclopibus munitam fuisse refert lapideo muro, cuius singulos lapides vix moueri potuisse protelis mulorum. Sunt qui ab eis munitas dicant etiam Mycenas. Purpureum à poetis pro pulchro poni, ex illius coloris præstantia & pulchritudine, non est ignotum, vt

Cyclopũ artes

Purpureum.

—& lumine vestit Purpureo. & ibid.
—manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores. & 9. Aeneid.
Purpureus veluti cum flos succisus aratro.

—Solemq; suum sua sidera norunt: cùm scribit Maro, vt nobis noster est sol, nostræq; stellæ: sic illis, qui Elysium incolunt, ne quis eos in tenebris degere putet.

Pars, inquit, *in gramineis exercent mẽbra palæstris*: hic Grammatici palæstras luctas accipiunt: à quibus dissentio: intelligo enim gramineas palęstras, loca esse herbosa, vacua, in quibus se exercebant ludo & lucta.

Gramineę palęstrę.

Necnon Threicius longa cum veste sacerdos:
Talis enim erat Citharœdicus cultus longum syrma habens.

Obloquitur numeris septem discrimina vocum: id est, saltantib. canit. id enim est obloqui numeris, cum hoc loco numeros in saltatione ponat, cùm paulò antè dixerit,

Numeris obloqui.

Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt.
Sic eclog. 6.
Tum verò in numerum Faunosq; ferasq; videres,
Ludere. At sanè numerum in motu Plato & Aristot. ponunt. Hic tamen satius sit numeros, versus intelligere & carmina: quibus obloquebatur suos modos & cantum Orph.

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno: id est, intus canit & foris, Manus enim sinistra carpit chordas digitis, quod intus canere est: nam sibi solitum canit artifex: manus dextra pectine chordas pulsat, canitq; foris, id est, canit, quod alij audiant: nec enim tacita est eius, vt sinistra musica: sed canora.

Intus canere.

Musæum ante omnes, medium nam plurima turba
Hunc habet: atq; humeris extantem suspicit altis.
hanc clausulam versus de Platone dici suspicari videntur interpretes, cum de Musæo accipienda sit, quem eminentem & extantem turba circumfusa & corona suspiciebat. Mirantur multi hîc Maronem meminisse tam honorificè Musæi, de Homero siluisse. at Græci nonnullam ei liuoris hac de causa labem aspergunt. Certè Silius, cum eundem locum tractaret, Homerum tantis laudibus cumulauit, vt propemodùm consecrarit,

Quisq; suos patimur manes,
Donec longa dies perfecto temporis orbe:
construi debere censeo: nam,
—exinde per amplum Mittimur Elysium:
per interpositionem intercalatum arbitror.

—Turbamq; sonantem dicit Maro infrà, Homerum secutus, qui de vmbris scribit [illegible]. at in vltimo Odyss. libro [illegible]. Veteres somnia è terra nasci crediderũt & ab inferis, Manibusq; mitti: itaque terra ab Euripide [illegible] dicitur in Hecuba. Ex ea opinione natum est Homero figmentum de duabus apud inferos Somniorum portis, & eius æmulo Maroni.

Somniorũ portę.

CAPVT XLVII.

Cato de re rust. explicatus, præstare, boni coloni disciplina, torcularium, torcular, vasa torcula, Lar familiaris, Virgas vinciri, far expinsi, precium habere, delicula armenta, trapeti priui, lorei funes.

Præstare.

CAto in procemio de re rust. *Est interdum præstare, mercaturis rem quærere*, cum dicit, fere addocor vt eum existimem velle significare, interdum mercaturis præstantiam quæri: mercatura enim diuites cum reddat, præstantes & excellentes efficit. Alij, *est præstare*, pro, satius esse, explicant: sed illud alterum verius mihi videtur. Sed & ibidem cum scribit, *Nunc (vt ad rem redeam) quod promisi institutum principium*

Redire.

hoc erit. Redire pro venire vsurpauit: cuius rei etiam apud Ciceronem exempla extant. *Circumspicias*, inquit, cap. 1. *vti inde exiri posit*: id est, videas quos euectus habeat ad exportanda quæ pecunia mutanda sunt, & foras danda. I-

Boni coloni disciplina.

bidem, *Caueto alienam disciplinam temere contemnas*: Ne, inquit, contemnas eius, de quo empturus es, diligantiam: melius enim de bono & diligente patrefamilias, & colono emetur, quàm de indiligente, maloq; cultore & ædificatore: nam disciplina boni coloni proficit emptori: quòd consitum, cultum & instructum & benè ædificatum fundum inuenit, quod &

Torcularium Torcular.

sumptibus detrahit, & fructibus addit. Torcularium & Torcular, locus est vbi vindemia torquetur. Machinæ, quæ torquent, vasa sunt

Vasa torcula.

torcula. Vasa torcula interdum bina, interdũ quadrina erant. Lar familiaris, cap. 2. lar erat,

Lar familiaris.

qui domi à familia colebatur: ad discrimen Larium publicorum, qui sunt vrbis. Lari autem in foco res diuina fiebat, eique focus sacer erat. *Si ei opus non apparet*, ibidem eo modo dixit Cato, vt Plautus in Trinummo, sc. Minus quindecim. *Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται*. Opus non apparet, cum non est tantum operis, quantum oportebat: aut etiam nihil admodum factum est. Cur *opus publicum* dicit *effecisse*? quòd nimirum verbi gratia vias publicas suis fundis vicinas munire veteri iure cogebantur. *Virgas vinciri* in Catone ibid. pu-

Virgas vinciri.

tem esse viminea vasa fieri, & vitilia parari. Virgæ enim cùm nectuntur, vinciuntur. *Far*

Far expinsi.

expinsi Cato dicit, non triticum: nam triticum in area exterebatur, cùm facilè suis liberetur glumis: far in pistrino pinsebatur & torrebatur, quòd in area sua gluma liberari non posset. *Vbi hæc*, inquit ibid. *cognita æquo animo sient*: id est, vbi sine ira vlla & stomacho hęc cognoueris. *Vendat*, inquit, *oleum, si pretiũ habeat*: quod

Precium habere.

est, si præsentem pecuniam quis ei offert, vt apud Plaut. in Asinaria sc. Vnum istorum. *Si æs*

Delicula armenta.

habent, dant mercem. Delicula armenta eod. cap. *sunt*, quæ vel ætate, vel morbo delinquunt & deficiunt. cap. 3. *In iugera oleti CXX. vasa bina esse oportet*: id est, in torculari esse oportet bina vasa torcula ad oleum conficiendum & premendum: nam vasis torculis premitur oleum: trapetis teritur & frangitur olea. *Trapetos* autem *priuos*

Trapeti priui.

ibid. intelligo singulis torculis vasis suos & proprios: quos eosdem vult impares esse, ne instrumentum eorum commutetur, aliisque deseruire possit, vt verbi gratia, Orbes, quib. olea teritur, quos tamen singulis trapetis plures imperat, vt commutari possint, si qui contriti sint. Sic singulis vasis torculis præcipit suos & priuos funes esse loreos: quos quidem loreos funes opponit sparteis. medipontos

Lorei funes.

itidem priuos, quos alio loco declaramus. Trocleas Græcanicas polyspasta dicere videtur, vt è Vitruuio lib. 10. cap. 5. & 16. & Theone intelligi potest: quod machinamenti genus inuenit Archimedes.

FINIS LIBRI XXVIII.

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM
LIBER XXIX.

CAPVT I.

Plinius lib. 21, explicatus & emendatus, diuidere, diuidia, diuidus, lemnisci, purum, argentum purum, hasta pura, locus purus, solum purum, vestis pura, lana pura, solox, custodia.

SCRIBIT Plinius lib. Naturalis historiæ 21. cap. 2. antiquos coronis vsos esse tenuioribus, quas appellauerunt *strophia*. Ego semper Plinium antiquarium iudicaui, & antiquos existimaui suo potius, quàm exotico & alieno vocabulo vsos: itaque cum reperissem in antiquo exemplari *strupos*, & legissem apud Festũ, stropum & strupum antiquis coronam significasse: auctoritatem non defugi, & ita reponendũ putaui. Illic ab eo lex xij. Tabul. de coronis adfertur, quæ variantibus hominum doctorũ ingeniis & sententiis diuersè scribitur: cum alij *duitur* legant: alij *arguitor*: refragantibus tamen veteribus exemplaribus, in quibus perspicuè scribitur, *duiditur*. ego leui mutatiuncula, & vt spero, non damnanda, lego *diuiditor*, hunc in modum, *Qui coronam parit, ipse pecuniáue eius virtutisue ergo duiditor ei.* Diuidere autem antiquis, velut separare erat & detrahere: vnde & Diuidia est tædium: & Diuidus apud Actium, separatos. cap. proximo, accessisse coronis dicit lemniscos, qui sunt tenues fasciæ & teniæ: eos Lemniscos diu dicit puros fuisse: in quo puros intelligo, non cælatos. Sic argentum purum cælato opponitur: Iuu. sat. 10.

Stropi. Strupi.

Diuidere. Diuidia. Diuidus.

Lemnisci. Purum. Argentũ purum.

Pauca, inquit, *licet portes argenti vascula puri*: sic enim loquitur ad extenuationem. Argentum enim purum non erat tanti, quanti cælatum emblematis. Sic hasta pura, quę est sine ferro, diciturq; etiam graminea. Locus purus, non ædificatus, vt area. Sic Columellæ purum solum, sine herba est, opponiturq; graminoso & nouali, cum initio libro 6. scribit: *ille quàm maximè subacto & puro solo gaudeat, hic nouali graminosoq;*. Pura vestis, non prætexta: Catullus ad Mall.

Hasta pura. Locus purus.

Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est.

Pura vestis.

nam puerorum vestis erat prætexta purpura: virorum sine purpura. Pura lana, purgata, quę soloci opponitur. Titinius apud Festum, *Ego ab lana soloci ad puram data*. Ibidem Plinius, *priuatim scripsere Mnestheus & Callimachus medici*: lego, *Mnesitheus*, cuius frequens est mentio apud Athenæum & Galenum. Ibidem, *inde eductum è custodia bibere iussit*: emendo, *inde eductam custodiam*. Custodiæ enim sæpe appellantur, qui vel in carcere, vel in vinculis sunt.

Pura lana. Solox.

Custodię.

CAPVT II.

Montes auri polliceri, Nonius emendatus & illustratus; muscipula tenta, rursus, prorsus, neapolis & Syracusæ otiosorum hominum domicilia, spissò venire, ectrope, cornuti, domicilium conferre, Samium, terginum, infans, nec vola nec vestigium: apud Nonium.

MOores auri pollicens prouerbium Latinorum est, ex eo ductum, quòd montes nonnullis locis sunt aurariis metallis vberes & diuites: quales habuisse ferũtur Persarum Reges. Varro apud Non. [illegible]. Sic enim in codicibus manu exaratis titulum præscriptum repetio, quantum quidem ex errantibus & rudibus literatum notis coniicere potui.

Montes auri polliceri.

Non fit thesauris, non auro pectus solutum,
Non demunt animis curas ac religiones
Persarum montes, non atria diuitis crassi.

Muscipula tenta, pro intentis & paratis insidiis, non inscitè nec inhonestè dictum à Lucillio reperio, hoc versu

Muscipulæ tentæ.

—hic vt
Muscipulæ tentæ atq; vt scorpius cauda sublata.

Sublata etiam vnca cauda arcuato ictu ferire scorpius solet. Rursus & prorsus est antè & retro, vt apud Varr. *Multi mortales rursus ac prorsus meant.*

Rursus. Prorsus.

meant. Pro illis Menandri apud Non. verbis, vnde aliquor racemaui capita, περὶ τὴν ὅλην τὰς ἑτέραν mihi veteres & fugientes iam, ac propè exoletos literarum malè exararos ductus rimanti, visum est scriptum fuisse, περὶ τὴν ἄνω τὴν αἰγιόχον: quod præterire nolui, vt aliorum elicerem coniecturam, qui & sagaciores sunt & doctiores. planè adfirmare ausim in veteribus literis nullam effigiem esse, quæ scripturam vsitatam vllis vestigiis suis effingat. Qui se otio asserere cupiebant & ab vrbe secedebant, Neapolim non rarò se recipiebant: quæ hominum otiosorum domicilium erat: vt ea de causa scripserit Flaccus epod. lod. 5.

Otiosa Neapolis

Et otiosa credidit Neapolis. interdum & Syracusas: erant enim vrbes quædam hominibus non ambitiosis, nec negotiosis gratiores & iucundiores. Sic Cannius Syracusas non negotiandi, sed otiandi causa apud Ciceronem 3. offici. Sueto. in Aug. cap. 72. se contulit. Sed & Augusto, vt à Tranquillo scribitur, locus erat secretus & singularis in edito, cum quid sine interpellatione agere volebat, quem Syracusas vocabat. Arbitror huius vrbis nomine inscriptam fuisse comœdiam à Cœcilio, ob vrbis illius delicata otia. ex ea adfertur apud Non. in Stare,

Syracusas

Hic amet, familiæ fame pereāt, ager autem stet sentib.

Spisso venire.

Spisso venit, est tardè & serò venit: Afranius, *quod spisso venire visum est Mani mihi.* Pro spisso venit, Plautus dixit: in Pœnulo sc. Suspendant omnes. *Qui si quid benè promittunt, pro spisso venit:* id est, perquam tardè & sero. Ectropas pro diuerticulis Varro dixit, περιπλοῦ lib. 1. περὶ φιλοσοφίας, *Et ne errarem: in Ectropas esse multas, omnino tutum esse, sed spissum iter.* Versum illum Lucilij, qui omnibus est in ore de Æseruino, sic è veteris exemplaris vestigiis emendandum puto,

Ectrope.

Æsernnius fuit Flaccorum munere quidam
Samnis, spurcus homo, vita illa dignus locoq;.

Cornuti

Cornutos animaduerti dixisse Accium pro cornigeris & aratoribus bubus, sine boum tamen adiectione:

Fortè ante auroram radiorum ardentem indicem,
Cum sono in segetem agrestes cornutos cient,
Vt rorulentas ferro terras rudas
Proscindant, glebasq; aruo ex molli excitent.

In segetis significationibus apud Noniū profertur titulus Græcus Satyræ Varronis, ita inquinatus & contaminatus, vt vix elui possit. Ego quantum subodorari potui è vestigiis titubantium literarum veteris codicis, legendum esse puto, ἄλλως μάνε, ὁ περὶ φιλαργυρίας. Domicilium conferre, pro habitatum se conferre, dici eleganter solet. Turpilius, *Abhinc triennium sacerrimum domicilium huc quidam contulit leno.* quo quidem in Nonij loco versus est Lucilij, sed ita corruptus, vt integritas propè desperanda sit. experiar an eum emendare possim, magis adeo coniectura animi, quàm subsidio vllius libri. Sic igitur restituendum eum censeo:

Domicilium conferre.

Adde isto sacer illoto collo ac syro phœnix.

Samium interpretatur Nonius testeum: malè in eo testa scribitur. testimonium adfert è Satyris Lucillij, & è Ciceronis libro de Repub. parum incorruptæ fidei: sed omni improbatione superius erit, si ita legatur,

Samium

Et non pauper vti Samio curtoq; catino. M. Tullius de Republ. libr. vi. oratio est Lælij, quam omnes habemus in manibus. quàm simpula pontificum dijs immortalibus grata sunt, Samiæq; cappedines. Est & apud Non. Satyræ Varronis nomen ita deformatū, vt non agnoscatur: quod in libris Latinis ferè semper vsu venire solet, si quid Græcū est: nam literarum formas malè reddebant librarij scribæ, putem scribendum, ἄρην ὁ λιμὸς τὸ νῦμα περὶ κατονέστου. Etsi autem septem Sapientū olim celebrata virtus, & eruditio omniū maximè est, video tamen reliquis antelatū Thalem, vt & à Plauto & à M. Varrone in ea, quam retuli satyra: quanquam ne Thaletis quidem nomini pepercit iniuria temporum, an librariorum dicam. Locum vt scribi debere censeam, proferam, *Ego vnus scilicet antiquorum hominum subductis superciliis dicam* θαλοῦ τὴν λέξιν. Terginum pro scutica dixerunt antiqui. vt Lucillius apud Non. in Tergora,

Tergin.

Orationem facere compendi potes,
Solus dum saluo tergo, & tergino licet. Infana non tantum in ætate ponitur pro indiserto: sed etiam pro infando dictum reperitur. Accius, *Priusquam infans esses, facinus oculi vescuntur tui.* Nec vola, nec vestigium prouerbij more dicitur, cum nihil quicquam superest, ac ne reliquum quidem est vllum signū, vlla nota: Varro, ἐπιτάφιον ὁ περὶ τάφων. *Pleni libri inquam, vbi maneant τάφοι eorum, quorum in sepulchris nec vola, nec vestigium extat. Idem* περὶ μόρων. *Hæc Numa Pompilius fieri si videret, sciret suorum institutorum nec volam nec vestigium apparere.* Vola autem manus est: vestigium pedis.

Infana.

Nec vola, nec vestigium.

CAPVT III.

Nonius explicatus, è ventre aquam mittere, equimentum, tetrachordum, æra, exta atrocia.

QVod oppidum multi in Italia Eugobiū appellant, cum alij, tum etiam Sisenna Iguuium vocauit, lib. 4. historiarum, citante Nonio, *Itaq; postero die legatos Iguuium redeuntes apiscitur.* E ventre aqoam mittere, pro ventris aquam emittere, quum suffusum abdomen habent hydropici, dixit Varro, *An hoc præstat Herophilus Diogeni, quòd ille è ventre aquam mittit? ad hoc te iactas? at hoc pacto vtilior te Thuscus aquilex.* Merces admissuræ dicitur Equimentum, vt Nonius ait, quod pro verris admissura, aut asini, aut equi datur domino. Ego etsi video Noniū in ordinē, & classem literę Æ hoc verbum retulisse æquimentū: Equimentum tamē esse dicendum censeo, ab equire videlicet, quòd pro equi admissura solueretur: & per abusionē

E ventre aquam mittere.

Equimentum.

in teli-

in reliquis vsurpatur. Plauti fabula Astraba nomen habuit, à dossuario iumento, quod eo nomine censetur. Oppidò quàm eleganter Varro quatuor anni tempora, à musico instrumento ducta similitudine, anni Tetrachordū appellauit. *Quod autumnus*, inquit, *in anni tetrachordo mensam præterierat.* Varronis satyra [illegible]: id est, in lente vnguentum, etiam [illegible], inscribebatur, id est, de parsimonia: falso enim [illegible] receptam inscriptionem video. Æra in rationibus subducendis singula capita veteres vocabant, propterea quod ad assem, rationem putare solebant, & capita æris mutis numeris notabant. ex iis autem fit summa & colligitur: Lucillius, *Hæc est ratio, peruersa æra, summa, & subducta improbè.* Cic. in Hortensio, *Quid tu inquam soles, cum rationem à dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam quæ ex iis confecta sit, non probare.* Corpus è terra, animam ex æthere putauit Pacuuius in Chryse, hoc versu: *Mater est terra, ea parit corpus, animam æther adiugat.* Exta atrocia, pro crudis, quod perquā rarum est, dixit Næuius: *Simul atrocia proiecerunt exta ministratores.* Varronis erat Satyra nomine [illegible], quæ inscriptio nusquam integra, & incontaminata repetitur. in ea de liberis opera danda disserebat. Ex ea adfertur, *Annos multos quòd parere ea non poterat, mulierem foras betere iussit.*

Tetrachordū.

In lente vnguentum.

Aera.

Exta atrocia.

CAPVT IIII.

Val. Flaccus lib. 8. Argon. explicatus & emendatus, vittæ nuptarum & virginum, præpetes, oscines, iubæ, iubatus draco, premere verbum venatorium.

ALiæ erant nuptarum, aliæ virginum vittæ, sed vtræq; tamen ingenuarum. De virginali vitta sic scribit Flaccus Valerius Argonaut. 8.

Vlt[illegible] virgineis tunc flens dedit oscula vittis.

De maritali Propert. lib. 4. eleg. 2.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

nam alteram à virginali intelligit. Quid ista nocet breuiter attigisse & hæsuro in hoc, vt ita dicam, luto fortasse, liberare? Ista etiā versum Maronis aperiunt & illustrant, lib. 2. Aeneid. scribentis,

Virgineas ausi diuæ contingere vittas.

Virgineæ vittæ. Altera vitta.

Aliud & addam ex eodem Valerio. In auguriis præpetes aues augurium volatu faciunt: Oscines, cantu. Sed quia rapaces alis plurimùm valent, nec vocales sunt, eleganter præcipueq; præpetes dicuntur. 8. Argon.

Quæ super, inquit, ingens circumuoluta præpetis vmbra.

Virgil. 5. Æneid.

—quam præpes ab Ida

Sublimem rapuit pedibus Iouis armiger vncis.

Oscines.

Præpetes aues.

Iubæ anguibus & draconibus tribui solent, quæ quidem cristæ sunt in eorum capitibus eminentes. Valerius ibid. de dracone aureum vellus custodiente,

Iamq; illæ cecidere iubæ. de eodem rursus,

—ille suis hæc vibrat fulgura cristis.

Iubæ.

Eodem etiam modo illud lib. 4. ad Herennium intelligendum arbitror. *Iste quotidie per forum medium tanquam iubatus draco serpit.* Sed & iubatos, vt Nonius in Plauto Amphytr. act. 5. legit, angues eodem sensu interpretor. Nos quoque adscribemus in eo scribendum videri,

Iubatus draco.

—hunc subito illuxit frater in armis:

nam *inflexit* neque [illegible] conuenit, neque ornatui, quod vtrunq; ei, quod inducimus, suppetit. Lego etiam

—primus [illegible] mira cristis: nam *prodit*, vt verè dicam quod sentio, non placet. Lego etiam

— deuecta [illegible] sedens sub tegmine palla, &

—transit deflexa Dianæ, non deflexa. Apparet nuptialem coronam duplicem fuisse: vt suspicio inde sit, virginalem fuisse simplicem. Sed hoc coniecturæ [illegible], & [illegible] confirmo versiculo inxuni V. [illegible]

— [illegible] duplicem Cythereæ coronam

Don[illegible].

Duplex corona.

Premere, verbum venatorium, cùm feram venator sequitur m[illegible]que clamore canes impellens vrget. Valerius per metaphoram, de Absyrto Medeam sequente dixit:

—diramq; premit [illegible] clamore sororem.

Virgilius 3. Georg.

Ingentē clamore premēs ad retia ceruū & Aen. 1.

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Harum locutionum perceptio gratiam & venerem addit poemati: ignoratio poema suis ornamentis spo[illegible], nudat.

Premere.

CAPVT V.

Spado, castratus.

SPadoni hoc iuris concedit Iustinianus, vt adoptet: non concedit castrato. in quo videtur interesse inter Spadonē & Castratū voluisse. ac puto Iuriscons. Spadonē vnū esse visum: ideoque ei ius illud esse [illegible] quòd eam partem haberet, qua viri sunt, etsi læsam, vt testibus auulsis aut collisis, saluo tamen cole: At castratus est, cùm colis ipse etiam amputatus est, nullumq; iam viri argumentum reliquum habet, ac in fœminam videtur transiisse degenerasseq;. Tales etiam semiuiri habebantur, vt meritò ius [illegible]ud, ob impuritatis notam, & effœminatam viri conditionem denegatum sit. Tales erant fanatici illi Cybeles ministri & sacerdotes appellati Galli, impudicitiæ turpitudine infames, de quibus Iuuenal. satyr. 2. ita scribit:

Spado. Castratus.

Quid tamen expectant, Phrygio quos [illegible] iam

More, superuacuam cultris abrumpere ca[illegible]

& Claudianus lib. 1. in Eutropium [illegible]nuchū,

Cymbala ferre licet, pectusq; illidere p[illegible]:

Ingr[illegible] & relliquum [illegible] radere cultris.

Partem igitur inguinis ei deuastatam fuisse signi-

gnificat, suadetque vt reliquam execet, vt castratus sit. nam spadonem fuisse dicit, cùm indignatur eum trabea consulari ornatum:

— nunquam Spado consul in orbe.

De eorum autem impudicitia sic Arnobius lib. 5. aduer. Gentes, scribit: *Quasi vero affectis corporalibus his damnis fiant languidioris audaciæ, & non quotidie videamus eos, qui sibi demessuerint has partes, maioris petulantiæ fieri, atq; omnibus postpositis pudoris & verecundiæ frenis, in obscœnam prorumpere vilitatem confessione vulgata.* Hos igitur castratos eo in loco a Iustiniano appellatos puto, qui, q. se executi essent, vtroque priuassent, & impudici essent, indigni visi sunt, qui fruerentur adoptionis iure.

CAPVT VI.

Virgil. lib. 4. Aeneid. obseruatus, cælum stellis aptum, axis, quiane? hic terminus hæret.

AXem humero torquet stellis ardentibus aptum, dixit Maro 4. Æn. A poeta cœlum stellis aptum dicitur, id est, stellis fixum & contextum, & conspersum: Lucret. lib. 6.

Cœlum stellis aptum.

Autumnoq; magis stellis fulgentibus apta,
Concutitur cæli domus vndiq;. Et lib. 5.
—stellisq; micantibus ætheris fixum,

dixit, nos verbi illius notionem edocens: Axem autem hic cœlum interpretor, vt libro 2. Aeneid.

Axis.

——nudoq; sub ætheris axe.

quod est, sub dio, sub cœlo. & lib. 8.

——gelidiq; sub ætheris axe.

Adiuuat hanc expositionem Ennius apud Macrob. lib. 6. sat. cap. 1. cuius versum Maro æmulatus est.

Qui cælum versat stellis fulgentibus aptum.

Quod de fama scripsit Maro,

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit:

ab Homero mutuò sumpsit, qui eadem de contentione lib. 4. Iliad. scripsit.

[illegible]
[illegible]

Spargens humida mella soporiferumq; papauer:

hic locus à Criticis reprehensus est, quod Maro peruigili draconi soporatas epulas, quæ somnolentum & veternosum redderent, dederit: ac in solo papauere notatur, non in melle: quod tamen Medicus noster soporatum esse contendit, inuito Aesculapio. Hic haud me pœniteat eorum esse sententiæ, qui censent, soporiferum papauer admixtú epulis, quò truculenta sæuaq; bestia paulum deliniretur: nó vt ad soporem daretur nam papauer, quod aliis veternum induceret, tantùm peruigili & insomni draconi quendam langorem & lenitatem, quandamque tarditatem afferebat, vt minus sæuiret. Aut inuicem ipsa interdum seruabat aurea mala, insomniã miserata draconis: epulisque papauer miscebat, vt somno breui & leui recreatus & releuatus integrior ad pristinam custodiam reuerteretur. quod & verius reor. *——quiane auxilio iuuat ante leuatos?* Quiane, archaismus, pro an quia. sensus est, Quasi verò profuerit mihi eos antè leuasse auxilio: vt *quemne ego seruaui?* apud Plautum in Milite, sc. 1. & apud Terent. in Phormione, act. 5. sc. 8. Quod ne ego perscripsi: Aeneid. 4.

Quiane.

—hic terminus hæret:

vetus est dictio, ab agrorum terminis & finitoribus ducta, & à Lucretio vsurpata lib. 1.

Hic terminus hæret.

——finita potestas, denique cuiq;. Et lib. 6.
Quanam sit ratione, atq; alte terminus hæret.

Terminum autem altè solo defixum & hærétem moueri nefas erat: & de termino moto prodita est actio, libr. 47. ff. tit. 21. Sed & qui terminum exarasset, Numa eius bouem sacros esse iussit. Hic igitur terminus hæret, id est, id fixum ratumq;, nec mutari potest, nec moueri.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Id Maro ex opinione Ennij dixit, quanquam ea etiam apud Homerum extat. nam Ennius animas ad inferos descendere non putabat, sed quædam simulachra. vt Lucretius lib. 1. scribit,

Et si præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus edens:
Quo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
Sed quædam simulachra modis pallentia miris.

CAPVT VII.

Liuius lib. 44. explicatus & emendatus, gladiatorium.

MVlti olim etiam ingenui operas suas arenæ certa mercede locabant, vt depugnarent. Eorum mercedem videor obseruasse à Liuio Gladiatorium in neutro genere vocari. sic enim de Gentio Illyrici rege exiguo precio ad bellum Romanis inferendum à Macedone impulso, scribit lib. 44. *Deinde in custodiã C. Cassio Tribuno militum traditus, vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, vt in eam fortunam recideret.* sensus enim est, pluris conduci gladiatorem, quàm quanti in bellum Gentius coniectus est. Sed cum in hunc librum quadragesimum quartum incidi, quid vetat locos eius quosdam perpurgare? Scribit Liuius: *nam sicut pleraq; noua commenta mortalium in verbis vim habẽt, explendo cum agi, non quemadmodum agantur, edisseri oportet, sine vllo effectu euanescunt.* bia in verbis suspicio mendi est, quod purgabitur, si *experiendo* pro *explendo* legas: quod cùm sententia efflagitet, cur non in medium procedat? præsertim cùm aberrare nullo negotio potuerit manus librarij à vicina voce, & in propinquam deflecteret. Iterum, *& concitatio remorum, directæq; in se proræ, hostes appropinquare apparuissent.* hic parum abest quin affirmem emẽdandum *aperuissent*: neque enim apparuisse huic orationi conuenire videtur, nisi *concitatione* legas & *directis in se proris*: quod & verius puto. Rursum, *Laneasq; & tabernas coniunctas in publicum emit.* ego *lanienas* puto scribendum, quas Varro lanignas appel

Gladiatorium.

lauit, auctore Nonio. Erát illic tabernæ quędá laniorũ. Rursum, *nõ ad candẽ crassitudinem, qua vete rũ murũ.* scribo, *qua vetus murus.* & paulò pòst pro *structos esse: structi.* Rursum, *cùm arma, viros, equos cũ cura inexisset.* illud *inexisset* verbum nequam est, & nullum in lingua Latina. quid ni igitur in locum eius subrogemus *curauisset*? Hæc ferè velut libans enotaui: quę, quòd præclarum auctorem deformant, & facessere negocium lectoribus possunt, eorumque cursum retardare, huic lucubrationi meæ, si lucubratio dici meret liber leuioris operæ, inserenda putaui.

CAPVT VIII.

Terentius explicatus in Eunucho, sandalia, sandaligeri serui.

CVm dixisset gloriosus apud Terent. miles, *Qui minus quàm Hercules seruiuit Omphale?* suscepit derisor parasitus: *Vtinam commitigari videam sandalio caput.* quæ sanè verba vulgò frigidè accipiuntur, quòd interpretes nõ animaduertant, sæpe sandalio Omphale Herculem vapulasse, atque ita in tabulis pictum fuisse. Itaq; cùm se miles exẽplo Herculis in seruitutẽ dare velle diceret, ei Parasitus Herculis etiá protinus plagas oprauit. ne quis autem istud à me ingeniosius, quàm verius excogitatum dicat, coràm in medium adducam Lucianũ, in lib. de scrib. Historia, qui me ista suspitione facile liberabit. [illegible] id est, *statim eum similem reddideris Herculi in Lydia. nam verisimile est te vidisse eum pictum Omphale seruientem valde alieno cultu & absurdo: illam quidẽ exuuio Leonis ipsius amictam, & clauam manu tenentem & Herculem referentem, eum q; in crocotula è purpurea veste lanam facientem, & ab Omphale vapulantem sandalio.*

Sandaliũ

Erant autem Sandalia muliebria calceamenta, vt docet Pollux, elegantissima: interdum etiam aurea, quæ sua habebant repositoria, [illegible] appellata. Sed & mulieres seruos Sandaligeros habebant, qui earum sandalia gererent, vt ex Plauto agnoscimus in Trinum. sc. Multas res. & Pers. sat. 5.

Sandaligeruli.

——solea puer obiurgabere rubra:

cùm dixit, Sandalium intellexisse videtur. Sandalij item meminit Lucianus, [illegible] & alio loco, [illegible]. Et Ælianus, [illegible]

CAPVT IX.

Linea diues, tessera, [illegible], missilia.

VErsus sunt Martialis lepidi, sed paucis intellecti, cum tamẽ verbis minimè obscuris contexti sint. non commemorabo eorum sententias, quorum libri in medio sunt, & consuli possunt: quid sentiam potius declarabo. Sed antè versus ipsos adscribam: libro 8. epigr. 78.

Omnis habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat, & in populum multa rapina cadit.

Linea diues.

His versibus, nisi me animi coniectura fallit, sparsionem & missilia describit: cum nummi, gemmæ, edulia in populum diripienda iaciebantur. Quam igitur, obsecro, lineam diuitem dicit? ego interpretor gemmas & margaritas, res que preciosas in linea. quemadmodum si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Iterum, si maritus vxori margaritas extricatas dedisset in vsu, easque inscio viro perforasset, vt pertusis in linea vteretur, teneretur lege Aquilia. Subiicit in eodem epigram. Martial. eod. epigr.

Nunc veniunt subitis lasciua numismata nimbis,
Nunc dat spectatas tessera larga feras:

Tessera.

Superioribus versibus de missilibus disseruit, hoc vltimo de tesseris: quæ globuli erant certæ speciei notis inscripti, quæ ei, qui iactã tesseram rapuerat, dabatur. Dio in Neron. & Xiphilinus, qui Dionem in compendium redegit, [illegible] appellant, quæ sic Xiphilinus declarat. [illegible] id est, *Omnia enim lautissima, quæ homines edunt, & omnia alia maximi precij, equos, mancipia, iumenta, aurum, argentum, vestem variam, tesseris dabat. nam globulos paruulos eorum quidq; pictum habentes in plebem mittebat, & quod quis rapuisset, dabatur.*

Symbola.

Hinc etiam explicantur sequentes Martialis versus,

Nunc implere sinum securos gaudet, & absens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.

Missilia.

nam missilia rem ipsam spargunt, & mittũt, tesseræ promittunt: ita non laceratur rapientium manibus absens auis, & implet sinus securos, qui enim in sinum condidit tesseram, non metuit ne euolet auis, sed securus est. Securus, non si auis ipsa esset, ne vel viua euolaret, vel mortua è sinu cadens alterius fieret. Sed vt interpretatio nostra adstipulatione cõfirmata Tranquilli, facilius in vulgus fidem obtineat, non cunctabor adscribere, quod in Nerone prodidit, cap. 11. *Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia: auium cuiusque generis multiplex penus, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atq; etiam mansuetæ feræ, nouissimè naues, insulæ, agri.*

CAPVT X.

Terentius in Adelphis explicatus, [illegible], Babylo, bacchilus, bacillus.

POetæ Comici, qui leues habentur, & spectatorum risum voluptatemque captant, ac vni illi rei seruiunt: plerumque tamen sententias è grauissimis philosophis repetitas adhibent, vt Terentius in Adelphis, actu 4. scen. 7.

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris,
Si illud, quod est maxime opus, iactu non cadit:

illud,

illud, quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.

nam è decimo libro de Repub. videtur sumpta esse. ita Philosophorum grauissimus leuissimo poetarum generi etiam sua libenter impertit. Sic autem Plato scribit, *καὶ ὥσπερ ἐν πτώσει κύβων πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ αὑτοῦ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος αἱρεῖ βέλτιστ' ἂν ἔχειν.* At verò è scena tractũ illud: Græca n: est & palliata Comœdia, *Tu inter eas restim ductans saltabis.* Id enim est quod *ἱμᾶν ἕλκειν* à Græcis dicitur. Sed & Aristophanes in Nubibus, *ὅτι κόρδακ' εἵλκυσεν.* inde *ἕλκειν* pro saltare dixit in Pace. *ἐν μέρει ἄρ' τοῦτό μ' ἕλκειν ἐᾶν ὄν*, subauditur, *σχῆμα*. Act. 5. scen. 7. scribit eiusdem fabolæ poeta,

—Iube nunc iã Dinumeret Babylo illi viginti minas.

Babylo. Vbi figurate Babylonem vocat fratrem, velut prodigũ & profusum: à Babyloniorũ opibus, liberalitate, & luxu sũpta sermonis mutatione. Nã Græcis hominib. Medi & Babylonij ditissimi & liberalissimi videbãtur, nec opinione fallebãtur. & Græci pleriũq; eorũ stipẽdijs in Asia militabãt, & se Medorũ pecunia locupletabãt. Nõ tamẽ possum tacitũ præterire, q̃ in antiquo exẽplari reperi: nã me sæpenumero, cùm copia est, delectat vetera monumenta velut oracula cõsulere, *Dinumeret ille Bacchilo viginti minas.* Bacchilũ Græci panẽ libationis &

Bacchilus. fœderis appellant: vt inde potuerit nomẽ formare eius, qui amores cõciliaret nuptiales, &

Baccillus. fœdera sanciret At Baccilus Græcis est mollis & effæminatus, qualis Micio videri potest fuisse, qui vxorẽ nõ duxerat. Ego neutri scripturæ præiudicio vllo nocere in animũ induxi: sed vtrãq;, vt solet institor merces emptorib. ita quoq; lectorib. exponere volui: & vt in theatro fabularũ iudiciũ populare est, sic nos quoque penes populũ iudiciũ esse volumus. Tantùm de veterib. interpretibus meritò cõqueri possumus, qui dũ verbis parcũt, non satis nos erudiũt, malũtq; nos sensum suspicari & subodorari, quàm certo cõprehendere & tenere: ita rẽ plerũq; breuiter perstringũt, de nominũ enodatione, in qua plerũq; laboramus, nullo modo soliciti. Addã tamẽ hoc *ἀμνημόνευτον*: Fortasse *Bacchylo* nõ incõmodè legi posse, vt de seruo vel liberto loquatur, cum ille Micio eam pecuniæ summam dinumeret.

CAPVT XI.

Vitruuius lib. 10. explicatus & emendatus.

DEscriptiones mechanicæ magnã per se obscuritatẽ habent, quę etiã plerũq; alia augetur, corruptorũ librorũ difficultate, vt eodẽ tẽpore legenti, duæ sint tanquã ærũnæ superandæ: librorũ vna, altera vitiorũ: vt in Ctesibica apud Vitruuiũ machina li. 10. c. 11. quod ita scribitur, *In quo catino fiant axes in superiorib. narib. fistularũ coagmentatione subtili collocati*: emendatũ nõ est satis, neq; censeam Vitruuiũ in re obscura, ambigua potius voce axis vti voluisse, quàm quæ propriè vereq; rẽ exprimeret. *Asses* igitur lego, vt asserculi intelligãtur subtiliter coagmẽtari, & orã fistularũ obturantes: Ac ne alienas opes ostentẽ pro meis, & corniculam similiter Aesopicã, ita videbatur Ranconeto emendandũ. nã ne axis intelligatur, vt qui per sphęrã traijcitur, cõmoditas perspicuitatis negligẽda nõ est. Et vt axis idẽ q̃ assis declaret: tamẽ ne varietate significationis animus in errorẽ rapiatur, *assis* certã assignãs homini intelligentiæ sententiã, vtiq; cõmodius hic scribetur, vt & eodẽ mox cap. *asses interpositos supra foramina earũ.* nã asserculi significãtur earũ occludẽtes ora, qui aerẽ spiritũq; dũ intro cõpellitur reserati admittant, retro tamen ire non sinãt, vt in follib. operimentũ videmus scorteũ laxari hiareq; vento ingredienti, exitũ tamen pręcludere recepto. Eodẽ quoq; capite tertiũ moneo legendũ *assibus*, nõ *axibus*. *Aerem*, inquit, *qui erit ibi cũ aqua assibus obturantibus*: Nõ eo inficias hæc esse quæ scribo parua: sed parua ista sæpe morã obijciũt properanti: & magnã creãt molestiã, cui mederi voluisse, vitio verti non debeat: qui enim ad tantillũ obicẽ non hæsisset, ex suo ingenio aliorũ hominũ sensum fingere non debet: & vt se hic iuuare nolit, tamẽ alios ne adiuuemus, deterrere non debet.

CAPVT XII.

Spartianus in Adriano emendatus & explicatus, primæ & secundæ sententiæ esse, causarij, causaria liberalitas, Frumentarij, saturnalitia, sigillaritia, sumere, pascere, demarchus, tetrapharmacum.

VEnit in mentẽ quędã ex Adriani Imperatoris vita his libris aspergere, quæ tamẽ eadẽ, qua superiora, nota percussa sunt. Vbicũque *Seruianus* legitur in ea, *Seuerianus* à Zonara agnoscitur. *Pædagogi puerorũ* in eadẽ vocantur, q̃ regebãt Traiani delicatos: eorũ enim amorib. perditus erat. vt in vernacula lingua Nepotẽ appellare solemus filium sororis aut fratris: q̃ D. Hieronymi exẽplo facimus: ita Nepotẽ in Adriano Spartianus appellat sororis filiã, sic tamẽ vt *per sororem* addat. Legendũ aũt crediderim *Aurũcuiũ*, pro *Articulario*: &, *Tatianũ*, pro *Actiano*. quod tamẽ Tatiani nomẽ sæpius in ea vita, veluti versipelle, in aliud cõmutatũ est. Sed &, *in adoptionis spẽ*, lego. &, *adfectatæ tyrannidis*. quorũ in sedib regnãt, quæ sententiã deprauãt. *Cursum fiscalẽ* cùm instituisse dicitur Adrianus, puto significari institutũ ab eo, vt cursus publicus sumptib. fisci toleraretur, cũ antè, illud esset magistratuũ onus. *Secundæ sentẽtiæ* est, qui post aliũ sententiã secundo loco dicit. Primæ enim sententiæ est verbi gratia, Cõsularis, qui tertiũ consulatũ gessit, si, qui toties consul fuerit, in senatu reperiatur: alij, secũdę. Itaq; si plures totidẽ gesserint consulatus, qui ante eũ honorẽ adeptus sit, primæ sententiæ erat, Imperatorũ ætate: proinde Adrianus *tertiũ consulatũ Seueriano detulit, non secum tamen, ne cùm ille bis ante Adrianũ consul fuisset, Adrianus secũdæ esset sententiæ*. Sũt igitur primæ sentẽtiæ, qui plures consulatus, aut in pari numero antè gessere. *Similis* est nomẽ propriũ præfecti prætorio, vt è Zonara patet. *Omnes*, inquit Spartianus, *cau-*

Nepos ex sorore.

Primæ & secundę sententiæ esse.

sariis liberalitatib. leuauit. hîc multi *causarios* legũt, quod nõ modò me nõ repugnãte, sed etiã vehementer approbãte faciũt. sed cùm illis, qui

Causarij.

causarij erant, aut dãnũ acceperãt, aliquid liberalitatis cõferri soleret, qd vetat illud subsidiũ & leuamentũ, causariã liberalitatẽ vocari? vt si causet se oppressã ciuitas onerib. vectigaliũ & tributorum, aut ab hostib. vastatos agros: aut si quis censet apud Imperatorẽ se dãna fecisse, corpus vulnerib. bello acceptis debilitatũ & mutilũ habere.

Causaria liberalitas.

Quod Adrianum Spartianus dixit *per frumẽtarios omnia explorasse:* de iis frumẽtariis intelligo, qui ex horreis publicis frumentũ publicũ, quod ciuib. præbebatur certo canone, in domos portabãt: q, eñ eo frequẽter ventitabãt, ideo curiosè omnia speculari & explorare poterãt. Italicos, à quibus delectũ dicit tecularũ, crediderim ciues Italicæ esse vrbis Hispaniæ: etsi alios dissentire scio.

Frumentarij.

Saturnalitia & Sigillaritia munera sunt, q̃ Saturnalib. & Sigillarib. quæ feriarũ nomina erãt, missitabant. *Sumere*, p comedere, & *Pascere*, p vesci, ibid. Spartian. posuit his verbis, *Ad deprehẽdẽdas obsonatorũ fraudes cũ plurimus sumentib. pasceret.* Sic et in ioco apud Quintil. vsurpat ab Afro. *Nõ comedi panẽ, & aquã bibo: pasce & redde quod debes.* Pro, *cũ à Srasmaae:* scribendũ, *Pharasmene.* &, *in cõsilio habuit:* nõ, *in cõsilia.* Sed q̃ multa eius generis emẽdãda essent: sed ad spicilegiũ aliis reliquendũ est.

Saturnalitia & Sigillaritia munera.

Sumere. Pascere

Quòd oppidũ Græcũ esset Neapolis, idcirco Demarchi Græco vocabulo eius magistratus appellabant. Quinquẽnalẽ dicit Adrianũ fuisse in patria sua, & in vrbe Adria magistratus erat in quinquẽniũ, eorũ q Duũuiri dicebant. *In quo nũc est,* inquit, *templũ vrbis ingẽti molimine:* Roma eñ delubrũ habebat, & p dea colebat, quod Prudent. lib. 1. cõtra Symm. his verbis scribit:

Demarchi.

Ac sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci seu numen habetur,
Atq; vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa: simul geminis adolẽtur thura deab.)

Tetrapharmacũ cibũ appellat è *phasiano, sumine, perna, crustulo:* vocabulo mutuatitio à Medicorũ tetrapharmaco.

Tetrapharmacum.

CAPVT XIII.

Lacunar. Plinthium, Plinthis. Arioli. Infusum ceris. Noua Colonia. Spuria. Fascina. Spuriorum nomen.

SAturã imitamur lancẽ hoc capite, ac multa cuiusq; modi hinc inde adponimus: ita tñ vt varietas laudari facilius possit, q delectus. Sed nos & in diẽ viuimus, & parabiles escas amamus. Lacunar ex eo dicit, quòd lacus quadratos habeat. Sic eñ lacunaria fiebãt, vt in tabulato lacus in quadrũ texti redderent. Vitruu. id satis docuerit, qui Plinthiũ, id est, laterculũ lacunar appellauit, q, laterculorũ quadrata sit forma: li. 9. ca. 9. *nõnulli dicũt Apolloaium Plinthiũ, siue lacunar.* Illud aũt Plinthiũ, plinthis à Plutarcho vocat: cuius verba sunt: [illegible]

Lacunar.

Plinthiũ.

Plinthis.

Annibalẽq; lares Romana sede fugãtes: de Laribus Hostiliis dictũ interpretor, q Romę colebant, q, ab his hostes arceri crederent, vt Fest. lib. 8. auctor est. Nõ sunt arioli tãtùm, qui p furorẽ vaticinãtur, & furibũdas mittũt voces præsagas futuri: verùm etiã Aruspices. Fest. *Cum ad exta inspicienda cõducũtur Arioli.* Apuleius apol. 2. *an ariolis licet iecinora rimari.*

Arioli.

In Alexid. Virgilian. Martial. puerũ quendã Mæcenatis, vati dilectũ, intellexit li. 8. epigr. 56. hoc versu:

Tu licet & nostrũ dixit Alexin ames.

At Apuleius puerũ amici sui Pollionis, apol. 1. his verbis, *Quãtò modestiùs tandẽ Mãtuanus poeta, qui itidẽ vt ego puerũ amici sui Pollionis bucolico ludicro laudãs, & abstinẽs nominũ: sese quidẽ Corydonẽ, puerũ verò Alexin vocat?* Sed & Alexin appellasse Maronem ferè suspicer, q, eodẽ nomine antè delicatũ quendã suũ celebrasset Plato. Fab. li. 6. ca. 2. de imagine maiori, q̃ in epilogo ad misericordiã cõmouendã sæpius proferebat, scribit. *Et prolata nouissimè, deformitate ipsa (nã ceris cadauer attulerant infusum) præteritã quoq; orationis gratiã perdidit.* Hic ius suũ tenuit emendatorũ licentia: nã, *cadaueri infusa,* legerũt: quod tñ eodẽ sensu accipi poterit. verũ ego puto verã esse, quã prull, lectionẽ, vt senis imaginẽ cera expressã dicat: qd' eñ infusũ ceris est, id in cera fusum intelligit & expressũ.

Ceris infusum.

Apuleius interdum nõ malus auctor, præsertim cùm lasciuię ingenij nõ indulget, neq; ludũ sibi permittit, Apol. 1. *Enimuerò quod luto fictũ, vel ære infusum, vel lapide incisum, vel cæra inustũ, vel pigmẽto illitũ.* Sed in ea oratiõe Apuleius cũ scribit, *Ac deinceps veteranorũ militũ nouo conditi, splẽdissima colonia sumus:* ego nouã coloniã interpretor deductis veteranis cõditã fuisse: Cic. 2. in Anton. *Negaui in eã coloniã, quæ esset auspicatò deducta, dũ esset incolumis, coloniã nouã iure deduci.* Iterũ, *Colonos nouos adscribi posse rescripsi.*

Noua colonia.

Idẽ Apuleius, spuria, & fascina appellat partes illas, quib. viri & mulieres sunt, quæ honestè nominari nequeũt: atq; ab illa muliebri parte nomẽ Spuriorũ fortasse nõ incõmodè deduci posset. Nã horũ natales nõ habent obscurã matrẽ, sed patrem appellare nõ possunt. Eius verba sunt: *Posse dicitis ad res venereas sumpta de mari spuria & fascina.* His nominib. intelligit conchilia quędã, quæ partes illas, quas dixi, figura referunt, vnde & earum nomina obtinent.

Spuria. Fascina.

Spuriorũ nomen.

CAPVT XIIII.

In ius vocare. Auriculam vellere. Porphyrio Horatij interpres explicatus & emendatus. Antestatus. Libripens. Obuagulare. Intestabilis. Attestari.

IN ius vocare, erat olim ei, qui cũ tibi aliqd cõtrouersiæ erat, denũtiare, vt ad Prętorem veniret: itaq; si patebat, Prætor adibat: sin minus, qui vocabat, testẽ adducebat, eiq; auriculã vellebat. atq; ita aduersario manũ iniiciebat: alioqui nisi antestatus esset, manũ iniicere, & ad Prętorẽ iudicẽmue rapere nõ licebat. erat iniuriarũ actio aduersus eũ, qui secus fecerat cõparata. Hæc ex Porphyrione Horatij interprete li. 1. sat. 9. excerpsi, apud quẽ & lex extat xij. Tabular. si extare dici põt, quod nõ agnosci-

In ius uocare

Auriculã vellere.

agnoscitur, atq; ita desormatũ est, vt in diuersum degenerauerit. *Si vis vocationi testamini, igitur rem capuo antestari.* Equidẽ vellem ita ariolari vt sensum diuinarẽ, & ita vestigia ista odorari vera, vt verba in suo cubili eadẽ inuestigarem: conemur tamen: nã nos quidẽ ab eo specimine, q̃ dedimus minime verecũdari decet: sed solita vti audacia. *Si in ius vocat, ni it, testem migito, aurẽ antestari capuo.* Antestatus aũt ille dicebatur homo, q adductus aut inuentus & testis tactus erat. nã patiendi fungẽdiq; significatione Antestatus dicitur: vt in lege xii. Tab. apud Aul. Gel. l. 6. c. 7. *Qui se erit antestatus, libripensve fuerit, in testimoniũ fateatur, improbus intestabilis esto.* Sic eni summotis familia, alienis quibusdã & subditijs verbis, hanc legẽ apud Gelliũ legi debere arbitror. Existimo. n. Antestatũ & Libripẽdẽ ad testimoniũ dicẽdũ hac lege compelli: ac qui testimoniũ nõ phibebant, cum antestati erãt, cũ alia lege xij. Tab. notabantur, q̃ extat apud Fest. Pom. li. 14. *Quoi testimonium defuerit, is tertijs dieb. ob portũ obuagulatũ ito.* pmittit enim vt ad ędes eius, qui testimoniũ deserit, cum vagitu quodã & quiritatione cõuitiũ fiat, Obuagulare. n. à vagire deducitur, tũm verò intestabiles reddebãtur. *Intestabilis aũt est*, vt inquit Caius cũ leg. ff. qui testa. fac. poss. *& qui lege iubetur, ne eius testimoniũ recipiatur, neue ipsi dicatur testimoniũ.* Puto aũt talione plecti eũ qui testimonium defugerit, vt nemo ei cogatur testimoniũ dicere. Exinde factũ est, vt intestabilis homo, inuisus, sceleratus, flagitiosus & execrabilis esset. Horat. lib. 2. satyr. 1. *is intestabilis & sacer esto.* Plautus: in Curc. Sc. Quo te hac noctu. *semper caueto ne sis intestabilis.* Sallustius in oratione lepidi ad pop. *neq; se aliter tutum putat, quàm si peior atq; intestabilior metu vestro fuerit.* Antestatus aũt pro attestatus à veterib. dictũ puto, summutatione *d* in *n.* nisi si quis p circũtestatus accipiat, cũm *an* præpositio circũ significet: q̃ tamen dixi, pbabilius arbitror præsertim cum attestari sit testẽ facere. Cice. pro Mil. *se tamen Magne attestaretur.*

Antestatus.

Libripẽs.

Obuagulare

Intestabilis.

Attestari.

CAPVT XV.

Lex xii. Tabul. explicata, conijcere causam, coniectio, assiduus, vindex.

Legis xij. tab sensus

VEtus illa xij Tabul. lex, *Rẽ vbi pagunt, oratione pagũto:* (sic enim ea apud auct. ad Herenniũ li. 2. legẽda esse videntur) quã in sententiã sit, quæstionis est. Sunt q eã interpretẽtur de pactione & cõuentione, quæ contestandæ litis causa efficitur, vt p sponsionẽ: quib. suffragatur q̃ cõtinuò de coiectionẽ causæ attexit. Sed magni sanè nominis virũ, hic tñ a me non nominandũ, quem, etsi ab eo nõ dissentiã, tñ hic fortasse nominari nollet, nec suã præstare sententiã, cõtendere audiui sic cõcipiẽda esse verba legis, *Rẽ vbi pagunt, ratũ esto. ni pagunt, in comitio aut foro ante meridiẽ causam coniicito.* is etiã sententiã suã auctoritate Fabij tuebatur, li. 1. ca 6. scribẽtis, in xij. Tab. scribi *ni ita pagũt.* Sed aliis fortasse in locis xij tabularũ *ni pagũt*, extare potuit. hoc tñ testari possum, nihil esse in eo sensu xij. tabulis indignũ. Alij de stipulatiõe, quæ oratione, id est, verbis fit, intelligunt. Ego verisimiũ crediderim sensum eorũ q de pactis q̃ iudicij & litis causa fiunt, intelligũt. Itaq; siue pacificũtur Prætorẽ adire sponsione facta, vel sacramenti pœna, q̃ est in comitio: siue iudicẽ cõueniunt, q̃ est in foro, ante meridiẽ causam cõijciebant. Erat aũt causæ cõiectio tanquam cõpendiũ & breuiariũ causę: velut. n. p iudicẽ vel libellũ rẽ exponebant, & quasi causam suã in breue cogebant. Sed & cõijcere causam est interdũ causam agere Afranius apud Nõ. *Causam cõijcere hodie hic apud te volo. Ambon adestis, profuturoi arbitror.* Etiã cõiectio p pacto interdum legitur. Apul. in 2. Apol. *præter hæc, ea cõditione factã coniectionẽ, si nullis ex me susceptis liberis vita demigrasset, vt dos omnis apud filios eius Pontianũ & Pudentẽ maneret.* nisi si quis hic *coniunctionẽ* emendet: q̃ nõ putẽ. Extat & xij. Tabularum lex nõ apud Cic. modò, verùm etiã apud Gelliũ, li. 16. c. 10. *Assiduo vindex assiduus esto: proletario ciui, cuiuis volet, vindex esto:* quã Cicero in Topic. sic explicat, vt locuples locupleti sit vindex. Sed nisi mendosa Varronis apud Noniũ verba sunt, maximus ille scriptor & Togatorum doctissimus interpretatur locupletẽ ipsum sibi vindicẽ lege cõstitui: aliũ aũt neminẽ. Eius. n. verba sunt, *Quibus erãt pecuniæ satis, locupletes, assiduos, idõtarios, proletarios.* Idẽ, *Assiduo neminẽ vindicẽ voluerũt locupleti.* fortasse aũt de mendo cuipiã ista suspecta essent, legẽdũq; putaret, *neminem vindicẽ voluerũt, nisi assiduũ:* id est, locupletẽ. Vindex aũt est, qui vindicat, quominus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur: vt cũ cuipiã iniecta est manus, vt ad Prætorẽ iudicẽue ducatur: qui etiã eum, qui iudicatus à creditore ducebatur, liberabat.

Cõijcere causam.

Cõiectio.

Assiduus vindex.

Vindex.

CAPVT XVI.

Tranquil. explicatus, decuriæ Equitum tres, ducenarij, ducenaria, centenarij, centonarij, dendrophori, selecti iudices, in quibus Plinio parum cõuenit cum Asconio, in quo Pliniũ Seneca sequitur, et Cicero cũ Asconio facit.

SCribit Trãquillus, in Augu. c. 32. ad tres iudicũ decurias quartã fuisse additã ab Imperatore Augusto. ex inferiore censu, quæ ducenariorũ vocaretur, iudicaretq; de leuiorib. summis. Tres erãt decuriæ equitũ, quę iudicabãt: vna trib. ærariorũ, altera selectorũ iudicũ, tertia Nongentorũ. Hi etiã cistas in comitijs seruabãt. Ad has tres Equitũ decurias ex inferiore censu hominũ, qui ducena in pfessionẽ cẽsualẽ deferebãt sestertia, nõ vt Equites quadrigena, quartã fecit diuus August9 centuriã. alij tñ sunt ducenarij in Cõstantini Imperatoris rescripto, qui scilicet vt opinor, ducentesimã auctionũ exigebãt: vt & centenarij in eodem rescripto sunt, qui centesimã hæreditatũ exigebãt. Sed rescripti verba rescribere quid vetat? *Si quis à ducenarijs, vel centenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscat, adire iudicia, & probare iniuriã nõ moretur.* Illud tributũ etiã ducenaria vocabatur, nõ tantùm, vt à Tranquillo in Caio, ca. 39. ducentesima: Apuleius libr. 7. de asin. aur.

Decuriæ equitum tres.

Ducenarij

Centenarij.

Ducenaria.

Nam procuratorem Principis ducenaria perfunctũ, dehinc fortuna tristiore decussum prætereuntem coram fueram aggressus. Ab his alij erant Centonarij, qui

Centonarii.

scilicet centones conficiebant, quibus in obsidione oppidani aduersus arietem vti solebant, & obsessores, vineas ne incenderent integebant. Sic Dendrophororum erat collegi-

Dendrophori.

um, quod materiam ad bellicas machinas aduehebat. Sed vt ad Ducenarios reuertar, de posterioribus accipi ducenariis arbitror, qđ à Diuo Cypriano de Martiale scribitur. Sed quoniam in mentionem iudicum incidimus:

Selecti iudices qui

parum in Selectis Plinio cum Asconio conuenire videtur: Plinio enim nomen est ordinis, & decuriæ, non sortis. Sic enim scribit libro 33. cap. 1. *Et diuisus hic quoq; ordo erat superba vsurpatione nominum, cum alius se Nongentum, alius Selectũ, alius Tribunum appellaret.* Contrà Asconius 2. in Verr. post subsortitionem à prætore factam Selectos iudices appellatos fuisse refert. *Moris*, inquit, *erat, celebrata iudicum reiectione & haberi in officio prætoris, & in archa reponi nomina iudicum Selectorum.* Iterum eodem loco, *Cum iurassent omnes præter ipsum Prætorem, nomina eorum libellis, vt supra diximus, continebantur, & vbique habebantur, ne pro Selectis iudicibus, vt fit in multitudine, aliqui suppositi corruptiq; iudicarent.* Et miramur si nos tantò pòst, de rebus antiquis diuersa diuinamus, cum in tantis auctoribus meritò consensum desiderare possimus? Sanè cùm Hortensius vnum ex iudicibus Selectis obiiciebat, non tam selectum sortitione quàm ordine intelligit. & cum Plinio facit nihilosecius & Seneca. *Non potest ad hoc summum iudex ex turba Selectorum, quem census in album, & equestris hæreditas misit.* Cùm Asconio Cicero pro Cluent. *Deinde Prætores tantùm vrbani, qui iurati debent optimũ quemq; in Selectos iudices referre, nunquam sibi ad eam rem censoriam ignominiam impedimento esse duxerunt.* Iterum 4. in Verr. *Cæterarum rerum selecti iudices ex ciuium Romanorum conuentu proponi solent.* Quod igitur antè Selectionis & sortis erat, ordinis fecit Augustus.

CAPVT XVII.

Nonius explicatus, aerinus, coagulum, exordium, irrire, vacillare, præstringi oculos, monogrammi, inscriptum, scripturarius, eluuiem facere, silicernium, Tutanus.

Arciæ.

PErgam, vt institui, varia contexere. Casses Græco vocabulo arcyas appellauit Varro apud Non. in Compedes,

Lepusculi timentes hoc quadrangulum
Dedit Diana rete nexile arcyas
Viscum singamq; lineamq; compedem.

Aerinus.

Idem ab aere aerinus dixit, vt à Tartaro, Tartarinus. *vbi corpori aerinas compedes impositas video.* loquitur enim de aduerso Austri flatu. Fulgetræ tonitrui fulguris cognitionem à fulmine ortam scribit idem Varro, quod eò adscripsi, vt in pristinam integritatem apud Nonium restituantur, à qua exciderunt.

Coagulũ.

Coagulum eleganter & concinne translatione Varro pro glutino quodam, & eo quod coniungit & cótinet, posuit, his verbis:

Vino nihil iucundius quisquam bibit:
Hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt,
Hoc hilaritatis dulce seminarium,
Hoc continet coagulum conuiuia.

Cùm in Marone 1. Georg. legimus,

—— & camuris hirtæ sub cornibus aures

Nonius videtur agnoscere *cameris*.

Exordiũ.

Exordium propriè, & ordium, & ordiri de tela & vestibus hodieque apud nos dicitur. Hinc illud: *Non possum sperare togam prætextam, cum exordium pullum videam.* nam prætextæ, pullę non erant.

Irrire.

Irrire, propriè de canibus dicitur dum ringuntur & irritantur, à quo irritare, non vt per exemplaria propagatum video, ab irruere. nam canes prouocati irriunt, id est, sonum quendam qui r literam refert, crebrò iterant.

Irritata canis, quàm homo, quam planius dicit:

vt Lucilius ait:

Vacillare.

Vacillare si Nonio credimus, qui ductum ait à senibus se baculo alleuantibus & sustinentibus, dicetur quasi bacillare à bacillo.

Præstringi oculos.

Præstringi oculos Varro non tantum auri fulgore: sed etiã meri viribus scribit, his verbis, quæ adhibenda duxi, quòd vitiosa in exemplaribus circunferantur: *Nec mirum si cæcutis: aurum enim non minus præstringit oculos, quàm* ἱκανὸς ἄκρατος. Elegãs est Varronis sententia de arquatis & insanis, quam præterire nó potui, ita me delectauit: *Nam vt arquatis & quæ non sunt, & quæ sunt, lutea videntur: sic insanis sani, & furiosis videntur esse insani.* Manica, catulus, collare, vinculorum genera sunt in illo versu Lucilij:

Cum manicis, catulo, collariq; vt fugitiuum.

Deportem. Varronis liber inscribebatur Hipposyne, id est, Equitatio. sed titulum hũc exesum reperias in Grammaticorum libris, nec intelligas. Ex eo libro adfertur *Apollonium ideo excuriant, quia nihil habebat.*

Lutum.

Lutum pro lutulentis hominibus veteres posuerunt: vt & cœnum pro cœnosis & turpissimis: Lucilius,

Nil parui ac pensi vtiliter edocens lutum.

Monogrammi.

Philosophos decolores, & macros, Monográmos appellauit Lucil. *Quæ pietas? monogrammi quinq; adducti pietatem vocant.*

Inscriptũ.

Inscriptũ est, quod professum non est, nec à publicano scriptum: Lucilius, *facit idem quod illi, qui inscriptam ex portu exportant clanculum, ne portorium dent.*

Scripturarius.

Non assentior Nonio, qui Scripturarium censet esse tabellarium, vel tabularium: cum is sit, qui commẽtarium scripturæ conficiat pecoris in pascuis publicis pascentis, vt in capita pecuniam exigat, quę pecunia etiam, vt ante docui, scriptura dicitur: Lucilius, *Publicanus vero Asiæ fiam, vt scripturarius.*

Eluuiem facere.

Eluuiem facere, pro eluere, & egerere cibi reliquias, dixit Lucil. *Vt si eluuiem facere per ventrem velis.* Concham salis puri pro salino dixit Horat. lib. 1. sat. 1. proinde scripsit Pomponius: *Concha vos isthic manet. eliminabo extra ædes coniugem*: pro, Cœna vobis parata est: quòd in mensa salinum poni soleat. Condepsere sine controuersia Latini à Græco traxerunt. Homerus odyss. ν. —— [illegible]

Inscri-

Inſcribitur liber Varronis *Atticus tettix*, id eſt, Attica cicada, quam Athenienſes gerebant olim, indigenas indicare ſe volentes: capillos enim inuolucro comprehenſos cicadæ morſu nectebant & nodabant. Proinde Virgilius ſcripſit in ciri,

Ergo omnis cano reſidebat cura capillo,
Aurea ſolemni comptum quoq; fibula ritu
Cecropiæ tereis nectebat dente cicadæ.

Ex ea ſatyra adfertur.

Quid eſt? quid latras? quid rabis? quid vis tibi.

Marcipor ſatyra Varronis erat, in qua, vt ſuſpicor, de ſeruitute diſſerebat, & herili imperio, ac fortaſſe veteres laudabat, qui clementer & humanè imperabāt ſeruis, quos paucos, eosque gentiles ſeruos habebant: contrà homines ſuæ ætatis carpebat, qui tot agmina, tot legiones ſeruorum habebant: quibus aſperè imperabant. Ex ea lepidos verſus adtexui,

Nubes æqualis frigido velo leues,
Cæli cauernas aureas ſubduxerant,
Aquam vomentes inferam mortalibus. Iterum,
Ventiq; ab axe ſe erumpebant frigidi
Phrenetici Septentrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, Syros. Iterum,
Spatale eutrauit omnes Venerivaga pueros.

Varro in *Endæmonibus* ſæpe pro *Endymionibus* ſcribitur perperam in Grammaticorum libris: ſæpius tamen pro *Eumenidibus* quo è libro hoc adfertur, *Quæres ſi in ſomnum recideris cor ἀλλ' ὁ ποινῶν eris iterum exporrectus.* Taxim veteres pro *ſenſim tangendo* dixerunt: Varro Gerontodidaſcalo, *Nouus maritus tacitus taxim vxoris ſoluebat cingulum.* Quod περίδειπνον Græci vocant, vel auctore Varrone Silicernium Latini priſci vocabant: eius ſunt verba, *Ad ſepulchrum antiquo more ſilicernium*
Silicerniū *confecimus*: id eſt, περίδειπνον. Satyra Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcribebatur, etiam ἀπαντικὸν voca batur: quod annotare placitum eſt, quia id temerè immutatum inueni.
Tutanus Tutanus, Deus erat, qui omnes qui laborabant, tutabatur: ex eo colebatur, quòd nocte fugaſſet exercitum Annibalis. Varro in libro qui ſcribebatur Hercules,

—Tuam fidem
Noctu Annibalis cum fugani exercitum
Tutanus, hoc Tutanus Romæ nuncupor,
Hoc propter omnes, qui laborant, inuocant.

Qui à Græcis θυννοσκόποι appellabantur, à Varrone ſignificati ſunt, cùm ſcripſit. *Non animaduertis cetarios, cùm videre volunt in mari thunnos, adſcendere in malum altè, vt penitus per aquam perſpiciant piſces?* Melodinus Varro à melodia dixit: *Si quis melodinus* ... *præſcipibus retineat ſe forenſibus.*

CAPVT XVIII.

Plinius libro 7. Naturalis Hiſtor. explicatur & emendatur, cercuri & catapultæ inuentores.

NOn ſatis intelligo quid libro ſeptimo Naturalis hiſtoriæ capite 60. Plinius, his quæ adſcribam, verbis ſignificet: in quorum ſalebra multi, niſi perbellè diſsimulant, ſeſe mihi hærere plerunque oſtendunt. *Poſt aliquot annos adiectus eſt & meridies, accenſo Conſulum id pronunciante, cùm Curio inter roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet talem ſolem. A columna ænea ad carcerem inclinato ſidere, ſupremam pronunciauit.* Ego ea non ſine cauſa obſcura intelligo, cùm legendi inſcitia, & ſcribendi, verba Plinij exoleuerint, & monſtra hæc in vltimas terras deportanda pepererint. Scribendum igitur eſt è curatiſsimis & fideliſsimis libris, *Cùm à curia inter roſtra & Græcoſtaſim proſpexiſſet ſolem à columna Mænia ad carcerem.* Sed hac occaſione adductus, alia quædam leuiter & ſaltuatim ex eodem libro attingam. capite 56. ſcribit, Cyprios inuentores Cercuri fuiſſe. Interpres tamen Thucydidis Corcyræis eius nauis inuentionem aſsi- Cercuri inuentores.
gnat. quo cum facit & Cercuri nomen. Celocem dicit ibidem Plinius à Rhodiis inuentam: ego *Celeten* eo in loco in exemplaribus vetuſtis reperio, & verius exiſtimo. Catapul- Catapultæ inuentores.
tam à Syris inuentam prædicat: at eam inuentam in Sicilia à Dionyſio Tyranno fuiſſe ſcribit Aelianus: & Græcus quidam, qui allata è Sicilia catapulta, dixit: ὦ πόποι ἄρετά: à Syris inuentam non putauit: & machinalis ſcientiæ peritiſsimos fuiſſe Siculos Archimedes ſatis oſtendit. Sed in rerum inuentione varij varia tradunt. Sic Arietem hic Plinius repertum bello Troiano fuiſſe literis mandauit ab Epeo: quem Septimius Florens Carthaginienſibus vendicat *Nam & arietem*, inquit, libro de Pallio, *(non quem Laberius reciprocicornem, & lanicutem, & teſtitrabum vocat, ſed trabes machina eſt, quæ muros frangere militat) nemini vnquam adhuc libratum. Illa dicitur Carthago ſtudiis aſperrima belli, prima omnium armaſſe in Oſcillum penduli impetus, commentata vim tormenti de bile pecoris capite vindicantis.* Cum autem capite 58. de veteribus literis Græcis diſputat, mihi diligenter veſtigia literarum rimanti, ſcriptum ab eo fuiſſe videtur, ... ac principium ſanè horum verborum audacter adfirmare poſſe videor. de clauſula paululum addubito: ſed nihil comminiſci potui, quod propius ad literarum ductus accederet. Scribit capite 11. *Q. Fabium Maximum in conſulatu ſuo Pridie Cal. Ianuarij mortuum, in cuius locum M. Orelius pauciſsimarum horarum conſulatum petierit.* ſcribe, *Caninius Rebelius*: in cuius conſulatum multa iocatus eſt Cicero. *E diuerſo*, inquit capite 50. Plinius, *Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoſte*: emendo, *Phereus Iaſon, cum deploratus à medicis.* Plinius cap. 43. huius libri, de Ventidio, *Cicero inquit, mulionem caſtrenſem ſuffarraneum fuiſſe.* hic in quibuſdam peruetuſtis codicibus legitur, *caſtrenſis ferranium fuiſſe*: in quibuſdam, *caſtrenſis fuſinariæ.* ego legendum eſſe cenſeam: *caſtrēſis furnariæ.* Scio non deeſſe cui *farinariæ* legendum eſſe videatur: ſed illud alterum & probabilius eſt, & ad ſcripturam veterē propius accedit.

CAPVT XIX.

Nonius emendatus & explicatus, constitio, institio, petaurista, schemæ, enixæ, accensi, impancrare, cosſigerare, terebra pertundere, grumæ, campter, politiones & depolitiones.

VT iã superiorib. aliquot capitib. per Noniũ vagatus sum, hoc etiã & aliquot aliis efficiã, ac quędã ex eo excerpã, q̃ nõ erũt omnino cognitu iniucũdã: tãtùm legentes meminerint, hæc omnia ludicræ cuiusdã & defunctoriæ esse operæ. Cũ esse [illegible] ab humore dictũ ꝓbat, attulit hũc Homeri locũ ex Iliad. [illegible]. In cuius locũ succidaneũ quiddã ex Homero, qđ hoc veriloquiũ quo de agebat nihil attingit, subiecerũt. Nihilosecius illud, quod de Borea secũdo loco adfert, per summã iniuriã immutarũt, cõ scribi debeat in alio loco [illegible]. Vt à stãdo statio dicit: sic à cõstando, cõstitio.

Constitio.

Nonius de vestibulo, *Atq; ob hãc cõstitutionẽ & quasi stabulationẽ.*

Institio.

Sic institionẽ Cic. dixit 1. Tusculan. *Qui errãtiũ stellarũ motus, progreßiones institionesq; notauit?* cùm astra stare & tãquã insistere vident. quã Græci [illegible], statione Astrologi vocãt.

Petaurista

Petauristã dictũ legimus, qui saltib. vel schemis leuiorib. moueret: nã a Latinis Schema Schemę etiã dicit.

Schemæ.

Trãquillus in Tiber. cap. 43. *In re turpi, ne cui in opera edẽda exemplar impetratæ schemæ deeßet:* vbi perperã scribit *impetratæ scenæ*. Petauristę nomẽ vsurparat in epist. ad Cæsar. citãte Nonio, *Conuocat Ptolomæũ* [illegible], *Nicona Petauristẽ, Diona* [illegible]. sic ea verba Varron. legẽda esse cẽseo. Qui sint aũt Cinędologi ex Atheo. li. 14. ca. 7. cognoscere facile est.

Enixæ.

Enixas, sunt qui à Nixis diis, q̃ nixib. parientiũ pręerãt, nomẽ habuisse cẽseant: quã tetigit sentẽtiã Non. verùm in eo nõ satis ob deprauationẽ, perspicit. Sed ex iis, quę dixi, facilis emẽdatio est: cùm sit in eo legẽdũ *Nixis*.

Accensi.

Accẽsi dicunt, quod acciantur, quasi accersiti. Varro delectabat Gręcis verbis & antiqs obsoletisq; Latinis, vt hoc, quẽ adscribã, loco. *Ecclesiã in regiã arctã impãcrarũt.*

Impancrare. Cossigerare.

Cossigerare dixit Accius, ꝓ in coxã aggerare & attollere. nã cossam etiã pro coxa dicebãt. testimonio est cossim pro coxim. verba Accij, *Benè proscissas coßigerare ordine porcas, bidẽti ferro, rectas deruere.* Delibratũ dicit esse decorticatũ Non. vt deartuatũ, ꝓ artus discissũ. id adeo moneo, quod exemplaria aliũ efficiũt sensum. Elegãter iocat in curiosum Plaut. in Astraba, apud Non. *Terebra tu quidẽ pertũdis:* quod est, tanquã exterebrare vis.

Terebra pertũdere. Grumæ.

Grumę sunt loca media, in q̃ cõueniunt quatuor viæ, vt in castris gnoma à Suida dici videt. cuius verba sunt: [illegible]: quæ ex Polybio adduxisse Suid. videt. Est & Gruma mẽsura, qua fixa, vię dirigunt ad lineã, vt in castris metãdis, & in agris assignandis: Lucillius, viamq;

De gruma vis, vt castris mensor facit olim. Fulguratores, vt extispices, aruspices, scribendũ cẽseo. &, *pastus quod esset, Pascere dicebãt.* &, *quasi è vitus locũ.* Campter flexũ significat in curriculis Circẽsib. qđ verbũ vsurpauit Pacuu. apud Non. *Extremũ intra Cãpterẽ ipsum prægradat Parthenopæũ.* & in Promicare citat fabula inscripta, [illegible]. titulus in excusis lib. desideratur. *Quid stomachatur Mnesarchus? et, colũna Mœnia:* nõ, *Meniana*. et sic multis in Ciceron. locis ꝑspicuè scribẽdũ est.

Campter.

Multa ꝑtereo, dũ propero.

Politiones. Depolitiones.

Politiones agrorũ sunt cultus: cõtrà, depolitiões. Varro, *Quid mirũ? ex agri depolitionib. eijciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.* Dentifabres vno verbo dixit Ennius de castris. *Rastros dentifabres capsit causa poliendi Agri.* De ꝓficis hæc verba sunt Varron. è lib. 4. de vita pop. Romani, q̃ vix intelligi in libris excusis possunt, *Deinde Nentã cantoris solatã ad tibias & fides cotidq; ludis trigas cursitasse. Hæc mulier vocitata olim præfica vsq; ad Punicũ bellũ* inde *parcętatus & chlamides & barbula prima,* in Lucillio legendũ est. Legimus in Nonio ex Varrone, *Maiores aßiduo neminẽ vindicẽ esse voluisse:* cùm tñ apud Cicer. sciamus legẽ xii. Tabul. iubere, *vt aßiduo vindex aßiduus sit:* vt fortasse in Varrone mendũ sit: quod reor, legẽdũq; puto, *Aßiduo neminẽ vindicẽ nisi aßiduũ esse voluerũt.* Hæc ꝑ trãsennã inspiciẽs obiter collegi è multis pauca, vt q̃ summã è Carpathio mari libet aquã, vt apud poetã ẽ.

CAPVT XX.

Multa in Nonio restituta & explicata. Ieiunis fœtet anima, cornus pro cornu, sudum, columen, consella, exspium, flexa, [illegible], vetulus lupus, acetum Aegyptiũ, acru, copron, fellare, scabrere, albus canis, carteon stadium, sibyna promeritum, algolotheum, Cortinipotens Apollo, carpineus, gallantes, manus visco tinctæ, conijcere causam, conijcere de ratiũculis, tributũ in singulas tegulas, Aediles præerãt mensuris, subrostrani, indu.

NOn fuerũt babylonica maiore distincta varietate, q̃ hæc scriptura: intelligẽtq; pictores & poetę nõ sibi solis prodigialiter rem aliquã variare licere. Quòd anima fœtet ieiunis, idcirco Plaut. in Mercatore scripsit,

Ieiunis fœtet anima

Ieiunitatis plenam animam fœtidat. & Cæcilius,

— quem mihi, vbi

Domũ adueni, assedi, extẽplo suauiũ Dat ieiuna anima.

Cornus à Varrone positũ pro neutro cornu. *Phrygius per ossa cornus liquida canit anima:* vbi anima sonũ significat, quæ & auctore Nonio interdũ iracundiã & furorem etiam significat: *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit.*

Cornus.

Sudũ est sine vdo: proinde non tantùm cœlũ sudum dicitur: sed etiam ventus, qui siccus est: Varro, *Dum nos ventus flamine sudo.*

Sudum.

Putat M. Tullius terram efficere noctem non tantum ad quietem animantium, verùm etiam ad numerum dierum. Semper enim si luceret, dies distingui numerariq; non posset. verba eius sunt è libro quarto, de Repub. *Eademq; obiectu suo vmbram noctemq; efficiat, cum ad numerum dierum aptam, tum ad laborum quietem.* Columen interdum auxilium est, & firmamentum:

Columẽ

Accius

Accius Demetrio, *Hinc columē alæ geminis aptum cornibus*. Est & columē arbor: Catull. de Berecynth. *Sub altis Phrygiæ columinibus*. Consellę fūt tanquā sellæ duæ iunctæ, & sellæ geminę: Lucillius, *Consellas quoq; prævalidis in funibus aptas*. Exaptū, ex aliquo pendens, & ligatum dicitur. Lucillius,

Consellæ.

Exaptū.

Ibat forte aries, inquit, iam quod genus quantis
Testibus, vix vno filo hoc se hærere putares
Pelliculæ extremæ exaptum pendere onus ingens.

Varronis erat satyra nomine, Mutuū muli scabunt, vel περὶ χωρισμοῦ: (binomines enim illi libri erant) aliter ab aliis inscribitur. sic autem inscribebatur, quòd dum nobis mutuò assentamur & blandimur, nobis ea attribuimus, quę à nobis alienissima sūt & remotissima. Ex ea satyra adfert, *Vbi lucus opacus teneris fructib. aptus*.

Vnus consternū nobis vetus restibus aptus, cū Lucilius scripsit, lectū significat veterē, & restibus nexū & ligatū. Scribit Varro olim minores natu fuisse Romę aperto capite. eius verba sunt, *Minores natu capite aperto erant, capillo pexo, vtiq; innexis crinibus*. Flexa sunt, quæ obliqua & tortuosa oratione implicata sunt, nō apertè expressa. Pacuuius, *Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet*. inde Λοξίας ἀπόλλων vocatus est, vt flexiloquus. In Macco citatur Pōponius, vt in stulto. Macco enī mulier stultissima fuit, vt ex Aristophane in Equitib. cōstat. Inde & Maccus effectus est, vt auguror. Vetulus lupus pro homine veteratore, fallaci & rapaci, veterib. vsurpatū: Lucillius, *Sic inquā & veteratorē illū vetulū lupū Annibalem acceptū*. Acetū Ægyptiū optimū fuisse & acerrimū videtur: Cic. in Hortensio, *Quod alterius ingeniū sicut acetū Aegyptiū, alterius sic acre, vt mel hymettiū dicimus*. Acrē, & vehementē, & sęuū Theopompū historicū, Philistū breuē & contractum fuisse accepimus: Cic. in Hortens. *Aut Philisto breuius, aut Theopōpo acrius, aut Ephoro mitius inueniri potest?* Coprō pro stercore Gręco verbo dixit Varro, *Nō Hercules pōt, qui Augiæ egebat copron*. Fellare idē pro māmas sugere vsurpauit, quod postea verbū turpe factū & obscœnū est. eius verba sunt, *Vbi quod lupā alūnt fellarunt olim*. Scabrere pro scabrū esse positū reperimus: Pacuuius, *Quæ desiderio alumnum, pœnitudine,*

Flexa.

Λοξίας ἀπόλλων.

Vetulus lupus

Acetum Aegyptium

Acris.

Copron.

Fellare.

Scabrere

Squales scabresq; & inculta vastitudine? Chœnix, fabula Ennij fuit de nomine mēsurę Gręcę, vt Modius Varronis, q̄ mediocritatē victus significauit & moderationē. Hęc Ennij inscriptio vitiata est in Nonio. Ex ea est istud, *Tū tu isti crede atq; exerce linguā vt argutarier possis*. Homer. facūdos senes cōparauit lib. 3. Iliad. cicadis. Idē Nonius fecit in Exodio loquacē perstringēs, his verbis, *Quādo ad ludos venit, alij cū tacēt, totū diē argutatur quasi cicada*. Cęcil. *Embono* citat *Symbolo*: fortasse potius, & verius puto, *Emporo*, id est, Mercatore legendū. Est & Simulās, Afranij fabula in Nonio inscriptionis deprauatæ, ex ea adfert, *Ne ego illos velitātes ausculto libēs*. Cęcilij fabula etiā Plociō erat, ab ornamēto capitis. Plotiū malè appellat. Plato Symposiō scripsit de conuiuio Agathonis poetę, in quo de amore disputat. Eius exēplo Agathonē, vt reor, Varro scripserat, è quo adfert, *Virgo de cōuiuio abducatur, ideo, quòd maiores nostri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerūt*. κύνα ἀργὸν variè Grāmatici Gręci exponūt. Varro albū reddidit: & Nonius mitē & placidū interpretat: *Aduersi vēti ceciderūt, quod si pergūs diutius mare voluere, vereor ne me quoq; cū domū ab Ilio cessim reuertero, præter album canē agnoscat nemo*. Iā antè docui Varronē vsurpatorē verborū esse Græcorū: id & hîc doceo: nā acroasio pro auditione dixit in sepultura Menippi: *Diogenē literas scisse tū vsioni quod satis esset, tū quòd etiā acroasi bellorū hominū*. Sic epitaphiō agona, pro ludis funebrib. posuit. quo etiā in loco bellissimè & elegātissimè charteon stadiū posuit, pro chartis & libris in quib. scribimus & nos scribendo exercemus. Eius verba sūt, *In charteo stadio epitaphiō agona. quo quis certasset animo bellus homo, magis delectatus stoicorū pācratio, quàm Athletarū*. Sibyna, genus teli est: Pacuuius, *Barbaricā pestē Sibynis nostris obtulit*. Scio depromi infinita posse eius exēpla: sed istud quod deprauatū scio in libris, potissimū adscribendum duxi: reliquis supersedi. Promeritū vnum vocabulom est apud Lucretium lib. 1.

Albus canis.

Charteon stadium.

Sybina.

Promeritum.

Nec benè promeritus capitur, nec tāgitur ira. Sed cū in omnib. libris in verba duo disiūgatur, errorē tā latè propagatū dissimulare nō potui. negat enī impius Epicureus, deū gratia & meritis nostris capi ac placari, cōciliari deniq;. Algolochęū pro dolorib. partus dixisse videt Lucill. eo versu, *——vt contendere possem*.

Testiados Ledæ esiones atq; Algolochæo. alij Archilochæo, pro firmo partu. Idē Cortinipotētē Apollinē dixit, q, Cortinæ, id est, tripodi Apollo præsit. *Huncine ego vnquā Hyacintho hominē Cortinipotētis delitus cōtēdi?* Cæcil. apud Non. Tychę malè citat pro Titthę, id est, nutricea. A Carpino arbore carpineū dixit Varro his lepidissimis versiculis: *Sed Pan Carpineo cibo coacto*

Apollo cortinipotens.

Carpineus.

Libamenta legens caduca victus. qui sic in Grāmaticis desormati sunt, vt nō agnoscas speciem eorū, non magis quàm si noti hominis os videres luto multo sublitū. Gallantes Insani & furiosi sunt Varroni, à Gallis matris Deûm:

Gallantes

Nā quæ venustas hic adest Gallātib. Quæ casta vestis? Visco tinctas manus idē perelegāter eorū dixit, qui rapaces sunt & furaces. *Nec manus visco tenaci inxerat viri casta*. Inscribebat satyra quędā Varronis Caprinū prœliū, vel περὶ ἰδεῶν propterea q, caprinō genus lasciuō est & petulans, & voluptatē auidissimè sequitur. De cōiectione causæ & à Duareno principe huius ætatis iuriscōsultorū multa præclarè scripta recordor, & ab Asconio intelligo: tñ tacere nō possum, quin huius rei exemplū ex Afranio proferā, vbi Cōiicere causam, est agere. *Causam*, inquit, *cōijcere hodie hic apud te volo. Ambône adestis, prosuturos arbitror*. Cōiicere de ratiuncula, pro, de ratiuncula furari & auferre, posuit Afranius. *Ij cōiicere ad nescio quid de ratiuncula*. *Latratiuncula* scio excudi: sed illud meō nō inelegāti coniectora emēdatū doctis spero visum iri. Multa genera tributorū antiqui, nō sine magna populi iniuria, & insana optimatū acerbitate excogitabant,

Visco tinctæ manus.

Conijcere causam.

Conijcere de ratiuncula.

Tributū in singulas tegulas.

bāt. eorū vnō propè inauditū adferā, in singolas tegulas, ipsa nouitate & magnitudine admirādō. Cic. ad Cæsar. Iuniorē. *in singulas tegulas impositus sexcentis sexcenties confici posse.* Incertū aūt est, Idne dicat de tegulis venalibus, an de tegulis ædificiorum. Ædiles præter alia munera mensuris etiam præerant, & iniquas mensuras frangebant: & æquæ iustæq; mensuræ erant ædilitiæ, & ad ædilitias exactæ. hinc illud Persij sat. 1.

Aediles præerant mensuris.

Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.

Varro in ea satyra, quæ inscribebatur, Longè fugit, qui suos fugit, *Solus Rex, solus Rhetor, solus formosus, fortis, equus, vel ad ædilitium modium purus, putus: si ad hunc charactera Cleophantus conueniet, caue attigeris hominē.* Subrostrani sunt qui sub rostris in foro versari solent, vt ex loco Varronis è satyra Manio apparet. *Manius manè suscitat rostrum, subrostra adfert, populum in forum conducit.* Indu, pro In, veteres vsurpaiunt. Lucillius,

Subrostrani.

Indu.

Multis indu locis sermonibus concelebrarunt.

CAPVT XXI.

Nonius emendatus & explicatus, troginus calix, cortes promæ, carnales, tibicidæ, truncus in homine.

VArronis satyra erat nomine de lege Mæuia (*Numia* malè scribi suspicor) in ea, de iure patriæ potestatis, & de parentum auctoritate in liberos tractabatur. Pro rectore & pædagogo Autumedontem posuit, qui auriga Achillis fuit, Varro his verbis. *Autumedo meus, quod apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alter illi dolori non defuit.* Physice cur dicta sit, his verbis explicanit Varro, *Primum eam esse Physicen, quod sit ὑπερτερ, vt ipsa vox basis eius.* Varronis fuit satyra oomine Væ victis, *περὶ φιλονικίας*, in qua de cōreotione & rixis iurgiisq; & certaminibus hominum disputabat. Sed falsum pro ea germana inscriptione in libros inductum est. De antiquitate hominum, & hominum natura etiam satyram luculentam scripserat, quam Aborigines vocârat, *περὶ ἀνθρώπων φύσεως.* Sed & Columnæ Herculis, *περὶ δόξης*, satyra eius erat. Hos titulos in codicibus mendi merito à me insimulari iotelliget, cui cū bonis libris aliquid rationis, & cōmercij fuit. in illo versu Lucilij,

Troginus calix.

Planta vna est pedibus cariosis mensulibano:

quid est *mensulibano*? ego purem scribendum *mensula vino.* Quis est Troginus calix, cuius illo Lucilij versu mentio est,

Cuis opera Troginus calix per castra cluebat.

an qui ex Trogere arbore sculptus erat? & nō putem. verius est de Trogi certi hominis nomīne sic appellatum fuisse: nisi si quis à Trocinis Gallis putet vocari, quos qui accuratiores & diligentiores sunt, Trocinos vocant. Quid sibi hoc versu vult Varro,

Promæ cortes.

Dum vixi promiscaris meis in cortibus pauit?

Tu scribe, *promis caris me in cortibus pauit.* iure enim promæ cortes vocantur, quæ molta promuot & suppeditāt ad victum. Etsi abstemiæ erant apud Romanos mulieres, Varro tamen non putat esse omnino eas à vino abstinendas, sed nonnihil eis indulgendum: cùm scribit, *adde cyathum vini in vxorculæ pocillum.* Casteriam in naui velut γαστρίαν dictam interpretor à ventre nauis. Carnales apud Varronem videntur esse Ædiles, cùm scribit: *vix effatus erat, cùm more maiorum vltrò carnales arripiunt, de ponte in Tyberim deturbant.* Solebant enim Ædiles improbas merces in profluentem interdum iactare, vt edulia, quæ putebant. Plautus io Rudente, sc. Intelligo hanc. *Neptunus ita solet, quamuis fastidiosus ædilis est, si quæ improbæ sunt merces, iactat omnes.* vocat autem eos carnales, quòd carni venali etiam præerant, aut certè quia eorū ministri erant. Tibicidæ, & magistri videntur dici, quòd discipulorum peccantium ferula soleant tibias cædere, & qui crura feriunt seruorum aut aliorum: Lucillius, *viginti domi an triginta, vel centum tibicidas alas.* Truncus in homine pars ea corporis est, quæ collo inferior, sustinetur coxendicibus. Lucil. *Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus.* Cicero de Orat. *Trunco magis toto se moderans.* Iterum, pro Q. Rabir. *Nemo illum ex trunco corporis spectabat, sed ex artificio comico æstimabat.* & est truncus, cùm caput amputatum est: Maro 2. Aen.

Carnales.

Tibicidæ.

Truncus in homine.

——iacet ingens litore truncus.

CAPVT XXII.

Nonius & explicatus & emendatus, desquamare, decalanticare, decollare.

VArronis liber erat perelegans, De sectis, quem *περὶ αἱρέσεων* inscripserat, in eo de variis Philosophorum familiis & sectis disserebat. Eum ego titulum renouare volui, & raoquam rediuiuum suscitare, qui apud Nooium ætatem ferre non potuit: & de suo demigrauit loco pulsus hostili quadam insciriæ manu. in eo enim legirur, *περὶ λέξεων*. ex eo adfertur. *Porro inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriantur.* Desquamare est squamis spoliare: sed interdum est squalorem eluere: Lucillius,

Desquamare.

Rador, subuellor, desquamor, pumicor, ornor, Expilor, pingor.

Decalenticare apud Nonium legimus, quod quid significet, quærimus. ego *decalanticare* scribendum censeam, vt sit, ealanticam detrahere, quod est tegmen capitis muliebre: quod etiam per translationem in aliarum rerum spoliatione ponatur. Decollare est in collo non esse, periisse, amissum esse, deesse. solebāt enim veteres de collo sibi crumenam suspendere, quæ decollabat, cum in collo nusquam erat: Varro de Re rust. lib. 1. ca. 2. *Quorum si alter vtrum decollat, & nihilominus quis vult colere, mente est captus.* Est & de collo deponere, vt Nonius docet. Austelli, parui sunt austri: Lucillius, *Rex Corus ille duos hos ventos, Austrum atque Aquilonem, nouisse se aiebat solos demagis, istos ex nimbo Austellos nec nosse, nec esse putare.* Varro Meleagros nomine libros duos, vt reor, inscripserat, in quibus de nobili illa apri Calidonij venatione, quæ Meleagro duce, conueniente Græca iuuentute, acta fuit, elegantissimè disserebat. Ex iis adfertur, *Sin autem delectationis causa venanimi, quāto satius est saluis cruribus in circo spectare, quam*

Decalanticare.

Decollare.

kis

hic descobinatis in silua curare. Eiusdem erat liber nomine [illegible] : quod ita è libris fugit, vt vix eius vlla vestigia compareant. Extat & nomen Varronis satyræ, Sera parecte: quod quid significet, constituere non possum, nec mediusfidius vlla coniectura euadere potui ad horum verborum sensum: quæ non iniuria de mendo forsalle suspecta fuerint:, ac distracta: fortasse temorò sunt voces, quæ in suos artus membraque redibunt, & redintegrabuntur, si quis legat, *Se rapa rectè*, vt subaudiatur, *habent.* suspicorque illo in libro Varronem de tenuitate & parsimonia victus esse locutū, quē raporū nomine significauit. Ex eo locū deprompsi, cū explicaui quid esset expulsim pila ludere. Quē à Varrone dicemus his verbis Equuleñ Damacrianū? *Neq; furentē Equuleñ Damacrianū sanus equiso ex fenis morbi fluctib. educat vnquā.* Ego *Acragianū* legē dū cēseā. nā Acragus olim equis nobilitabat.

CAPVT XXIII.

E Nonio quædam explicata, fallam facere, Mars siluanus, matalis fiam, passerinum prādium, pannosa fex.

[Fallam facere.] E Nonio hic quædā obseruabo. Falla, turris lignea, pro fallacia etiā vsurpatur ea ratione, qua machina, & fabrica, & sutella Non. *Me non vocauit, ob eam rē hanc feci fallā.* Quis tandē est apud Luciliū, Maluanus, cū scribit, *Luporū exactorē Maluanū?* ego *Martem siluanū* lego, nā Martis nomen etiā Siluano tribuebant: [Mars Siluanus.] Cato de re rust. ca. 38. *Marti siluano in silua interdius in singul capita bonum votum facito.* Mars autem lupos arcet: Plaut. in Trucul. sc. Rus mane dudum,

Fuit ædepol Mars meo periratus patri,
Nam oues illius haud longè absunt à lupis.

Videtur aūt Mars, qui siluæ præerat, & siluicola erat, siluanus appellatus esse. Siluanus exponitur à vetere Grammatico [illegible], id est, omnis deus siluicola. Elegantet, Ne ego [Matalis fiam] Matalis fiam pro, ne ego castrer, dixit Titinius apud Non. his verbis, *Nunc tecū obsecro, vt mihi subueniās, ne ego Matalis fiam.* [Passerinū prandiū.] Passerinū prandiū dici videtur scitissimè pro minutis frustellis. itaq; qui frustillatim & qui minutatim dissipatur, veluti passerib. obiiciēdus sit, passerinū prandiū dici pōt: vt à Pōponio, *Et te obiectes frustatim passerinū prādium.* Miror Noniū dignū annotatu credidisse, feram vitē pro agresti poni (in eo Ferabite malè scribitur) cùm ferū pro agresti dici, nō ita inusitatum sit. Tria sunt in vino, flos, flox, & quod propriè vinū dicitur: Cæcilius, *Ego neq; florē, neq; floces volo, mihi vinum volo.* Floces autē vocauit fecē, quòd in fece insint flocci quidā & panni, vt Pers. sat. 4. scribit,

[Pannosa fex.] *Pannosam fecem morientis sorbet aceti.*

CAPVT XXIIII.

Virgilius lib 10. explicatus, Olympus omnipotens, potens, bipatentia tecta, bipatens pugillar, pergama recidiua, recidiuus annus, secare, [illegible], velis ministrare, canes ad venandum, leones ad fréna, custos ad limina, homines ad lecticam, verna ad pedes, ad labi, Virgilius male reprehensus à multis.

Mvltos suboffendit ille Maronis versus 10. Æn. *Panditur interea domus omnipotentis Olympi.* Cur eñ attributionē omnipotētis, [Omnipotens Olympus] Olympo attribuat, nō satis assequi se fatent. deniq; nō desunt, qui iusto sacramēto contendere parati sunt ita nullo modo Virgiliū scripsisse, propinquāq; scripturā rimati, partim *omnipatentis*, partim *omniparentis* corrigunt. Ego nihil immuto, verùm epitheton alio sensu, q̄ vulgò accipi videam, interpretor. ac Olympū omnipotentē explico, omnia complectentē, omnibusq; potentē. Potens eñ non solum à [Potens.] possum verbo, verū etiā à potior deducitur, vel auctore Cicerōe, cuius verba sunt 2. de leg. *Quòd si fingenda nomina vice poetæ, potius vincēdi atq; potiundi casta sunt diis cognomina.* Nā vt reor, inde dicitur omnipotens, nō tantum quod omnia posit: sed etiam quòd omnibus potitur. & Horatius lib. 1. od. 5.

—suspendisse potenti Vestimenta maris deo, cùm dixit, Neptunū intellexit, qui mari potitur, & cuius mare fore est. Bipatētia tecta eodem in [Bipatentia tecta.] libro dicit Maro. q. tectorū ianua fores duplices haberet, vt in amplissimis Magnatū domibus, quæ in dextrā læuāq; referantur. Sic [Bipatens pugillar.] *Bipatens pugillar expedi* dixit Ausonius epi. 150. q. pugillares dum aperiuntur, duas pandunt paginas. Quærit apud Seruium Probus, cur

—o hominum diuumq; æterna potestas, Iupiter dicat: & eā quæstionē meo indicio male explicat. Ego eñ puto significari, Imperatorem deorum & hominum esse Iouem: vt dicitur

—hominū rex atq; deorū. Cur *Pergama recidiua* [Pergama recidiua.] lib. 10. & 4. dixit? nēpe quę reuertantur, & redeant: vt recidiua in morbo dicit: quod eñ restituitur, recidere, & redire videtur. Sic annū [Recidiuus annus.] redeuntē recidiuū appellat, Tertullianus, *Reciprocarum frugum, & viuidorum elementorum, & recidiui anni fidem argumentantur.* Maro scribit,

—quam quisq; secat spem quod quo sensu modò accipiendum est? Secare interdum transi- [Secare.] gere, definire, absoluere, vt apud Horat. lib. 1.

—ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunq; secat res.

Hic videtur esse desecare, & proinde sumere: qui eñ quid desecat, sibi id sumit, qd̄ & Græci [illegible] dicunt. Ocnū conditorē Mantuæ, [illegible] filiū Mantus fuisse Maro scribit: quæ filia Thyresiæ fuit. Eā scribit Suid. quod adscribēdum putaui, Sibyllā fuisse Thessalā. Velis ministra- [Velis ministrare.] re, Mantuana phrasis est, qua est vsus & in 6. & in 10. Maro. Eum imitatus est Tacit. lib. de mo. Germ. *Nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateribus adiungūt.* Est autē ministrare velis, se ministrum velis præbere: vt dicitur homini ministrare. Vt *canes ad venandum*, pro canibus vena- [Canes ad venandū. Leones ad frena.] ticis, dixit Terentius: sic Leones ad frena, leones domiti:

—iungiq; ad frena leones. q̄ eñ animalia frenos

reci-

recipiunt, domita sunt. Sic *postliminio* dicit in Top. Cicero

redire equum, quae frans recipere solet,

id est, quae domita est. Simile est illud nono Aeneid.

Ad limina custos.

Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.

nam velut Atriensem cum dicit fuisse. Et illud quoque Catulli simile, epi. 10. *Ad lecticam homines*, pro lecticariis. Et illud Martialis lib. 12. epigr. 88.

Homines ad lecticā

——ducit ad pedes vernam.

Verna ad pedes. Allabi.

Vt appellere, & applicare ad littus pertinent: sic & allabi, in 6. Aen.

Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.

& in decimo,

—totumq; allabi classibus aequor. Irerum,

Sed mare inoffensum crescēti allabitur aestu. Ibid.

An sese mucrone ob tantum dedecus amens

Induat: per abusionem à Virgilio dictum Seruius existimat, à quo dissentio. nam & elegantissimus imprimis, & doctissimus scriptor Caesar eodem modo loquitur libro seprimo. *Se ipsi acutissimis vallis induebant*, inde natū dicendi genus, quòd quae inhaerent corpori, è vestimento videntur. Reprehendunt Maronem pleriq; in his versibus,

Caedicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaspē,

Partheniumq; Rapo, & praedurum viribus Orsen.

& illis, qui deinceps sequuntur, quòd nomina confundat, vt intelligi non possit, quis Troianus sit, quis Rutulus. Ego Virgilium culpa carere puto, & calumnia libero. Nominibus enim satis nationem distinxit, cum Latina nomina voluerit esse Rutulorum, Graeca Troianorum. quod non attendisse, nec vidisse Grammaticos plurimum admiror.

CAPVT XXV.

Virgilius lib. 9. explicatus, mitra, redimiculum, numeros memini, numeri, Acheloia pocula, crocotula, chirodotae, hasta, tergum aduersum, frons aurata, accingi, in procinctu stare, [illegible], pultare fores, [illegible], crepuere fores, [illegible], ceruae cornua tributa, fulminatrix legio.

AEneam vt semiuirum, & mollem incessens apud Vergilium 4. Aen. Hiarbas,

Mitra.

Maeonia, inquit, *mētum mitra crinemq; madentē Subnixus, rapto potitur.* Mitram enim Lydorum & Troianorum gerebant mulieres, viris probrosam. Sed & multò magis eum redimiculum habebat, vt Aen. 9.

Redimiculum.

Et tunicae manicas, & habent redimicula mitrae.

Sunt enim redimicula, quibus mitrae religantur. Sed & de mitris redimiculum habētibus Euripides, i [illegible]. Eclog. 9.

Numeros memini. Numeri.

—numeros memini si verba tenerem:

valet, Memini cantum versuum, si versus tenerem: atque hic numeri sunt modi, & cantus, non carmina: etsi carmina saepenumero: vt Pers. sat. 1.

Scribimus inclusi numeros ille hic pede liber.

nam quia & carmen numeris, id est, rythmis seu pedibus constat & canitur, ideo numerus & carmen interdum cantum significat.

Thebana de matre nothum Sarpedonis alti: Matrem hic Thebanam accipio è Thebis hypoplaciis, quae in Cilicia erant. Est enim verisimile, Sarpedonem Lycium ex ea prouincia concubinam habuisse potiùs, quàm ex aliis Thebis Georg. 1.

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:

Acheloia pocula.

hic pocula Acheloia pro aqua dicuntur, vt ab Euripide in Andromacha, & Aristophane in Cocalo.

[illegible]

[illegible]

ex eo, vt credo, quòd, vt apud Vibium scriptū est, Achelous fluuius Aetoliae primus omnium terrā erupetit: vt poetae antiquitatis memores ob id pro aqua vsurpauerint.

Ab Ioue principium Musae:

cum in Bucolicis carmine dixit Maro, in quo etiam Arati principium imitatus est, effugere dentem malignum non potuit Calphurnij poetae. Sed eius calumniam facile est discutere. In ipso enim auspicio rei cuiusque veteres Iouem praefari & precari solebant. Quod & in diuinatione in Verrem ostendit Cicero. Poeta igitur pietatem maiorum imitatus, reprehensionis vellicantium poetarum securus, antiquo instituto ab Ioue incipit. nam omne principium Ioui debetur. Alter autem iam orato Ioue se ad numen poetarum conuertit Apollinem, *Et me Phoebus amat.*

Vobis picta croco: cùm Maro 9. Aen. dicit: crocotum intelligit, quae vestis Crocutula à Plauto apud Fest. dicitur, mulierumque erat, non virorum: ita vt effoeminatos, & semiuiros incessat Troianos. vt & cum dicit, *Et tunicae manicas.* Chiridotae enim significantur tunicae, quae viris erant probro, vt molles. Ibid. Maro.

Crocotula. Chirodotae.

—versaq; iuuencum Terga fatigamus hasta:

Hasta.

id sic accipiendum videtur, Semper in manibus tela militaria gerimus, etiam cùm terram subigimus. nam & hasta pro boum stimulo vtimur, & hasta tardos boues increpamus.

Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibiq;

Frangitur, ac fixo transit praecordia ligno.

Perplexos hic locus habet Grammaticos, q & tergum & aduersum dicat: cùm tergum sit in aduerso. Itaque tergum pro clypeo accipiunt. Ego aduersum interpretor, qui erat è regione, & si nun aduerso pectore, vt in eodem libro,

Tergum aduersum.

Sed furor ardentem caedisq; insana cupido

Egit in aduersos: id est, in eos, qui ante eum ex aduerso ei erant, etsi tergum auerterant & fugerant. Itaq; mox sequitur

—hunc raptas fugientibus ingerit hastas

In tergum. Hasta porro sic fracta est ipso impetu vt finderetur: ita lignum, & hastile fissum,

sum,& ipsa fissione acuminatum præcordia transiit:nam fissorum fragmenta asperantur in aciem plerunque,& penetrabilia redduntur:vt in Heinrici Regis fato didicimus.

Dat Niso Mnestheus pellem,horrentisq́; leonis Exuuias. à Marone scriptum est ex Hero icorum temporum consuetudine. Vt enim exuuio Leonis Herculem:sic & alios Heroas vestitos,aut aliarum bestiarum,legimus:vt apud Homerum Iliad.κ. [illegible] Virgilius autem,vt si quisquam alius,antiquitatis æmulatione,& reuocandis eius institutis & moribus poema suum perpollire cupit.Non enim hac tantùm ætate antiquarij fuere,sed olim multo magis. adde q, illa inusitati vultus peregrinitas & insolentia lectorem,non leui voluptate perfundit.

Aurata fronte iuuencus.

Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum: Est hoc quidem ritu Romano à Virgilio scriptum,sed non sine antiquitatis effigie. nam & ita Homerus scribit Iliad.κ. [illegible] Nam auratam frontem dicit eius iuuenci Maro,cuius cornua auro lita sunt.Quod accingi Latini,& in procinctu stare dixerunt:id à Græcis quoque manauit. nā & apud Homerum ζώννυσθαι,id est, cingi valet armari,Iliad.λ. [illegible] & apud Hesiodum est sese parare & ornare, [illegible] Quod Comici Latini dicunt,Pultare fores, [illegible] Græci. Quod Latini crepuere fores, ψοφεῖ Græci,cùm scilicet aperiuntur,& aliquis exit foras.Horat.lib.1.od.12.

Accingi. In procinctu stare.

ζώννυσθαι.

Pultare fores. Crepuere fores, ψοφεῖ.

Verris obliquum meditantis ictum: & ex animātis illius natura,obliquo semper ictu denris homines ferientis,& Homeri exemplo dixit, apud quem scribitur,Iliad.λ. [illegible] Quod Homerus de Protesilao dixit interfecto, [illegible] quod variis explanationibus exponitur æquè dubio perplexoque secutus est vocabulo. & in coniecturas non minus latè patenti,Valer.Flacc.lib.6. Argon. *—coniux miseranda Caico Linquitur,& primo domus imperfecta cubili.* Me haud pœnitet eorum esse sententiæ, qui immatura morte abreptos interpretātur, nullis superstitibus liberis.Latini autem poetæ tam diligentes,& superstitiosi poetarum Græcorum fuerunt imitatores, vt quemadmodū delectabat Balbinum polypus Agonæ:sic eos delectent eorum vitia;ea certè & amplectuntur & imitātur.Nam cùm Aristoteles in art. Poetic. ita in Sophocle excuset, vt tamen reprehendat,quod ceruæ cornua tribuerit:id poetæ Latini libenter amplexi & secuti sunt, vt Valer. Flac. Argon.6.

Domus imperfecta.

Omine fatidico Phyrus mouet agmina ceruæ Ipsa comes,fetu fulgens & cornibus aureis. Sed ex eodem loco quidam explicare liber. nam cùm scribit,

Cerua cornibus aureis.

Cuncta phalanx insigne Iouis,cælatáq; gestat Tegmina,dispersos trifidis ardoribus ignes: Ne primus radios miles Romane corusci Fulminis,& rutilas scutis diffuderis alas: Legionem Romanorum significat quādam, quæ in clypeorum insignibus fulmen gerebat.Ea,vt opinor,erat legio fulminatrix.

Legio fulminatrix.

CAPVT XXVI.

Senecæ non conuenit cum Plinio de vino Rhetico,apprima,crebra,mutua,prima,pro aduerbijs posita,amminea vites,Clitumnus Iupiter,Geloni populi.

MIrum nemini videri debet,si in auctoribus antiquis interdum variæ hominum huiusce ætatis sententiæ sunt,qui tanto interuallo ab illis distant,mutata non solùm lingua,sed etiam consuetudine,& genere vitæ,cum qui tam propè ab eis aberant, etiam dissentire videamus.Nam cum Virgilius scribit, Georg.2,

—& quo te carmine dicam Rhetica:

non idem interpretatur quod Seneca Plinius.Senecæ enim videtur poeta incertus laudandi & vituperandi:cuius verba sunt libro Quæstion. *His quod nomē imponunt? An facio quod Virgilius,qui dubitauit de nomine,deinde id de quo dubitauerat,posuit?* *—& quo te nomine dicam Rhetica:nec cellis ideo contende falernis.* At Plinius secundum, post Phalernum vinū, tribuisse locum Rhetico existimatur.&,si hoc iudicij notionisq; meæ est,verior mihi explicatio Plinij videtur. sic autem scribit lib.14. cap.6.*In Veronensi item Rhetica falernis tantum postbabita à Virgilio.* Ita illi hoc à dubitante poeta dictum placet:huic ab admirante,vt & mihi: etsi Seruius non vt pedarius senator in Senecæ sententiam transit,aut verbo tantùm ei assensus,sed satis verbosè locutus. Eodem autem in libro Maro cùm dicit:*Flos apprima tenax,* Attico more aduerbia plurali eloquitur numero.In quo genere frequens est,vt 3.Georg.

Virgilij locus controuersus.

Apprima

—& pede terram Crebra ferit.

& Lucretius lib.2.

—mortales mutua viuunt. & Grat.de Venat. *Prima iubent tenui nascentem fingere limbo.*

Mutua vivere.

Potest & *ad prima* duobus vocabulis dici,vt in primis,& cum primis. Quod erit ad comparationem eorum,quæ primum tenacitatis obtinent locum,quod & *apprimè* declarat.*Sunt & Amminea vites,* variè legitur. nam quidam funetiam,qui *Amminea vites,* afferunt. Ego vtrunq; defendi video posse:hoc auctoritate Ausonij, qui scripsit epist.5.

Amminea vites.

Solus qui Chium misceat & Ammineum. illud Sereni cap.29. sic scribentis, *Succus Aminea vitis cum pane medetur,* perspicuè defendit. Georg.2.

Hunc albi Clitūne greges. hęc apostrophe est, non tam ad flumen,cùm sequatur *—sæpe tuo perfusi flumine sacro:* quàm ad fluminis deū, qui Iupiter Clitūnus dicebat. Vibius Sequester,*Clitumnus Vmbriæ,vbi Iupiter eodem nomine est.* Plinius lib.8.epist. *Adiacet templū priscum & re-*

Clitūnus Iupiter.

Bb.

sariis liberalitatib. leuauit. hic multi *causarior* legũt, quod nõ modò me nõ repugnãte, sed etiã vehementer approbãte faciũt. sed cùm illis, qui causarij erant, aut dãnũ acceperãt, aliquid liberalitatis cõferri soleret, qd vetat illud subsidiũ & leuamentũ, causariã liberalitatẽ vocari? vt si causet se oppressã ciuitas onerib. vestigaliũ & tributorum, aut ab hostib. vastatos agros: aut si quis cẽset apud Imperatorẽ se dãna fecisse, corpus vulnerib. bello acceptis debilitatũ & mutilũ habere.

Causarij.

Causaria liberalitas.

Quod Adrianum Spartianus dixit *per frumẽtarios omnia explorasse:* de iis frumẽtariis intelligo, qui ex horreis publicis frumentũ publicũ, quod ciuib. præbebatur certo canone, in domos portabãt: q. em̃ eò frequẽter ventitabãt, ideo curiosè omnia speculari & explorare poterãt. Italicos, à quibus delectũ dicit recusatũ, crediderim ciues Italicæ esse vrbis Hispaniæ: etsi alios dissentire scio.

Frumentarij.

Saturnalitia & Sigillaritia munera sunt, q̃ Saturnalib. & Sigillarib. quæ feriarũ nomina erãt, mittitabant. *Sumere*, p comedere, & *Pascere*, p vesci, ibid. Spartian. posuit his verbis, *Ad deprehẽdẽdas obsonatorũ fraudes cũ plurimis sumentib. pasceret.* Sic et in ioco apud Quintil. vsurpat ab Afro. *Nõ comedi panẽ, & aquã bibo: pasce & redde quod debes.* Pro, *cũ à Sr asmane:* scribendũ, *Pharasmane.* Et, *in cõsilio habuit:* nõ, *in cõsilia.* Sed q̃ multa eius generis emẽdãda essent? sed ad spicilegiũ aliis relinquendũ est.

Saturnalitia & Sigillaritia munera.

Sumere. Pascere

Quòd oppidũ Græcũ esset Neapolis, idcirco Demarchi Græco vocabulo eius magistratus appellabant. Quinquẽnalẽ dicit Adrianũ fuisse in patria sua, & in vrbe Adria magistratus erat in quinqueñiũ, eorũ q Duũuiri dicebant. *In quo nũc est*, inquit, *templũ vrbis ingẽti molimine:* Roma em̃ delubrũ habebat, & p dea colebat, quod Prudent. lib. 2. cõtra Symm. his verbis scribit:

Demarchi.

Ac sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci seu numen habetur,
Atq; vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa: simul geminis adolẽtur thura deab.)

Tetrapharmacũ cibũ appellat è *phasiano, sumine, perna, crustulo:* vocabulo mutuatitio à Medicorũ tetrapharmaco.

Tetrapharmacum.

CAPVT XIII.

Lacunar. Plinthium, Plinthis. Arioli. Infusum ceris. Noua Colonia. Spuria. Fascina. Spuriorum nomen.

SAturã imitamur lancẽ hoc capite, ac multa cuiusq; modi hinc inde adponimus: ita tñ vt varietas laudari facilius possit, q delectus. Sed nos & in diẽ viuimus, & parabiles escas amamus. Lacunar ex eo dicit, quòd lacuas quadratos habeat. Sic em̃ laconaria fiebãt, vt in tabulato lacus in quadrũ texti redderent. Vitruu. id satis docuerit, qui Plinthiũ, id est, laterculũ lacunar appellauit, q. laterculorũ quadrata sit forma: li. 9. ca. 9. *nõnulli dicũt Apollonium Plinthiũ, siue lacunar.* Illud aũt Plinthiũ, plinthis à Plutarcho vocat: cuius verba sunt: [illegible] *Annibalẽq; lares Romana sede fugãtes:* de Laribus Hostiliis dictũ interpretor, q Romæ colebant, q. ab his hostes arceri crederent, vt Fest. lib. 8. auctor est.

Lacunar.

Plinthiũ.

Plinthis.

Nõ sunt arioli tãtùm, qui p furorẽ vaticinãtur, & furibũdas mittũt voces præsagas futuri: verùm etiã Aruspices. Fest. *Cùm ad exta inspicienda cõducũtur Arioli.* Apuleius apol. 1. *an ariolis licet iecinora rimari.* In Alexid. Virgilian. Martial. puerũ quendã Mæcenatis, vati dilectũ, intellexit li. 8. epigr. 56. hoc versu:

Arioli.

Tu licet & nostrũ dixit Alexin ames. At Apuleius puerũ amici sui Pollionis, apol. 1. his verbis, *Quãtò modestius tandẽ Mãtuanus poeta, qui itidẽ vt ego puerũ amici sui Pollionis bucolico ludicro laudãs, & abstinẽs nominũ: sese quidẽ Corydonẽ, puerũ verò Alexin vocat?* Sed & Alexin appellasse Maronem ferè suspicer, q. eodẽ nomine antè delicatũ quendã suũ celebrasset Plato. Fab. li. 6. ca. 2. de imagine maiori, q̃ in epilogo ad misericordiã cõmouendã sæpius proferebat, scribit. *Et prolata nouissimè, deformitate ipsa (nã ceris cadauer attulerant infusum) præteritã quoq; orationis gratiã perdidit.* Hic ius suũ tenuit emendatorũ licentia: nã, *cadaueri infusa*, legerũt: quod tñ eodẽ sensu accipi potuerit. verũ ego puto verã esse, quã protuli, lectionẽ, vt senis imaginẽ cera expressã dicat: qd em̃ infusũ ceris est, id in cera fusum intelligit & expressũ.

Ceris infusum.

Apuleius interdum nõ malus auctor, præsertim cùm lasciuię ingenij nõ indulget, neq; ludũ sibi permittit, Apol. 1. *Enimuerò quod luto fictũ, vel ære infusum, vel lapide incisum, vel cera inustũ, vel pigmẽto illitũ.* Sed in ea oratiõe Apuleius cũ scribit, *Ac deinceps veteranorũ militũ nouo conditu, splẽdidissima colonia sumus:* ego nouã coloniã interpretor deductis veteranis cõditã fuisse: Cic. 2. in Anton. *Negauit in eã coloniã, quæ esset auspicatò deducta, dũ esset incolumis, coloniã nouã iure deduci.* Iterũ, *Colonos nouos adscribi posse rescripsit.*

Noua colonia.

Idẽ Apuleius, spuria, & fascina appellat partes illas, quib. viri & mulieres sunt, quæ honestè nominari nequeũt: atq; ab illa muliebri parte nomẽ Spuriorũ fortasse nõ incõmodè deduci posset. Nã horũ natales nõ habent obscurã matrẽ, sed patrem appellare nõ possunt. Eius verba sunt: *Posse dicitis ad res venereas sumpta de mari spuria & fascina.* His nominib. intelligit conchilia quędã, quæ partes illas, quas dixi, figura referunt, vnde & earum nomina obtinent.

Spuria. Fascina.

Spuriorũ nomen.

CAPVT XIIII.

In ius vocare. Auriculam vellere. Porphyrio Horatij interpres explicatus & emendatus. Antestatus. Libripens. Obuagulare. Intestabilis. Attestari.

IN ius vocare, erat olim ei, qui cũ tibi aliqd cõtrouersiæ erat, denũtiare, vt ad Prętorem veniret: itaq; si parebat, Prætor adibat: sin minus, qui vocabat, testẽ adducebat, eiq; auriculã vellebat. atq; ita aduersario manũ iniiciebat: alioqui nisi antestatus esset, manũ iniicere, & ad Prętorẽ iudicẽmue rapere nõ licebat. erat iniuriarũ actio aduersus eũ, qui secus fecerat cõparata. Hæc ex Porphyrione Horatij interprete li. 1. sat. 9. excerpsi, apud quẽ & lex extat xij. Tabular. si extare dici põt, quod nõ agnosci-

In ius uocare

Auriculã vellere.

agnoscitur, atq; ita defomnatū est, vt in diuersum degenerauerit. *Si vis vocationi testamini, igitur rem capito antestari.* Equidē vellem ita ariolari vt sensum diuinarē, & ita vestigia ista odorari vers, vt verbs in suo cubili tandē inuestigarem: conemur tamen: nā nos quidē ab eo specimine, q dedimus minime verecūdari decet: sed solita vti audacia. *Si in ius vocat, ni it, testem migito, aurē antestati capito.* Antestatus aūt ille dicebatur homo, q adductus aut inuentus & testis factus erat. ūā patiendi fugiēdiq; significatione Antestatus dicitur: vt in lege xii. Tab. apud Aul. Gel. l. 6. c. 7. *Qui se erit antestatus, libripensve fuerit, ni testimoniū fateatur, improbus intestabilis esto.* Sic enī summotis familia, alienis quibusdā & subditijs verbis, hanc legē apud Gelliū legi debere arbitror. Existimo. n. Antestatū & Libripēdē ad testimoniū dicēdū hac lege cōpelli: ac qui testimoniō nō phibebant, cum antestati erāt, cū alia lege xij. Tab. notabantur, q̄ extat apud Fest. Pom. li. 14. *Quoi testimonium defuerit, ys tertiys dieb. ob portū obuagulatū ito.* pmittit enim vt ad ędeis eius, qui testimoniū deserit, cum vagitu quodā & quiritatione cōuitiū fiat, Obuagulare. n. à vagire deducitur, tūm verò intestabiles reddebātur. *Intestabilis aūt est*, vt inquit Caius cū leg. ff. qui testa. fac. poss. *& qui legi inbetur, ne eius testimoniū recipiatur, neue ipsi dicatur testimoniū.* Puto aūt talione plecti eū qui testimonium defugesit, vt nemo ei cogatur testimoniū dicere. Ex inde factū est, vt intestabilis homo, iniustus, sceleratus, flagitiosus & execrabilis esset. Horat. lib. 2. satyr. 1. *is intestabilis & sacer esto.* Plautus: in Curc. Sc. Quo te hoc noctis. *Semper cautio ne sis intestabilis.* Sallustius in oratione Lepidi ad pop. *neq; se aliter tutum putat, quàm si peior atq; intestabilior metu vestro fuerit.* Antestatus aūt pro attestatus à veterib. dictū puto, summutatione d in n. nisi si quis p circūtestatus accipiat, cùm an præpositio circū significet: q tamen dixi, pbabilius arbitror præsertim cum attestari sit testē facere. Cice. pro Mil. *te tamen Magne attestaretur.*

Antestatus.

Libripēs.

Obuagulare.

Intestabilis.

Attestari.

CAPVT XV.

Lex xii. Tabul. explicata, conycere causam, coniectio, assiduus, vindex.

Legis xij. tab sensus

VEtus illa xij Tabul. lex, *Rē vbi pagunt, oratione pagūto:* (sic enim ea apud auct. ad Herenniū li. 2. legēda esse videntur) quā in sententiā sit, quæstionis est. Sunt q eā interpretētur de pactione & cōuentione, quæ contestandæ litis causa efficitur, vt p sponsionē: quib. suffragatur q, cōtinuò de cōiectione causæ attexit. Sed magni sanè nominis virū, hic tñ a me non nominandū, quem, etsi ab eo nō dissentiā, tñ hic fortasse nominari nollet, nec suā præstare sententiā, cōtendere audiui sic cōcipiēda esse verba legis, *Rē vbi pagunt, ratū esto. ni pagunt, in comitio aut foro ante meridiē causam coniicito.* is etiā sententiā suā auctoritate Fabij tuebatur, li. 1. ca 6. scribētis, in xij. Tab. scribi *ni ita pagūt.* Sed alius fortasse in locis xij tabularū *ni pagūt*, extare potuit. hoc tñ testari possum, nihil esse in eo sensu xij. tabulis indiguū. Alij de stipulatiōe, quæ oratione, id est, verbis fit, intelligunt. Ego verissimū crediderim sensum eorū q de pactis q̄ iudicij & litis causa fiunt, intelligūt. Itaq; siue pacisceētur Prætoriē adire sponsione facta, vel sacramenti pœna, q est in comitio: siue iudicē cōueniunt, q est in foro, ante meridiē causam cōijciebant. Erat aūt causæ cōiectio tanquam cōpendiū & breuiariū causę: veluti. n. p iudicē vel libellū rē expunebant, & quasi causam suā in breue cogebant. Sed & cōijcere causam est interdū causam agere Afranius apud Nō. *Causam cōijcere hodie hic apud te volo. Ambon adsistis, profuturos arbitrar.* Etiā cōiectio p pacto interdum legitur. Apul. in 2. Apol. *præter hæc, ea cōditione facta coniectionē, si nullis ex me susceptis liberis vita demigrasset, vt dos omnis apud filios eius Pontianū & Pudentē maneret.* nisi si quis hic *coniunctionē* emendet: q nō putē. Extat & xij. Tabularum lex nō apud Cic. modò, verùm etiā apud Gelliū, li. 16. c. 10. *Assiduo vindex assiduus esto: proletario ciui, cuius volet, vindex esto:* quā Cicero in Topic. sic explicat, vt locuples locupleti sit vindex. Sed nisi mendosa Varronis apud Noniū verba sunt, maximus ille scriptor & Togatorum doctissimus interpretatur locupletē ipsum sibi vindicē lege cōstitui: aliū aūt neminē. Eius. n. verba sunt, *Quibus erāt pecuniæ satis, locupletes, assiduos, cōtrarios, proletarios.* Idē, *Assiduo neminō vindicē voluerūt locupleti.* fortasse aūt de mendo cuipiā ista suspecta essent, legēdūq; putaret, *neminem vindicē voluerūt, nisi assiduū:* id est, locupletē. Vindex aūt est, qui vindicat, quominus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur: vt cū cuipiā iniecta est manus, vt ad Prætorē iudicēue ducatur: qui etiā eum, qui iudicatus à creditore ducebat, liberabat.

Conijcere causam.

Cōiectio.

Assiduus vindex.

Vindex.

CAPVT XVI.

Tranquil. explicatus, decuriæ Equitum tres, ducenarij, ducenaria, centenarij, centonarij, dendrophori, selecti iudices, in quibus Plinio parum cōuenit cum Asconio, in quo Pliniū Seneca sequitur, et Cicero cū Asconio facit.

SCribit Trāquillus, in Augu. c. 32. ad tres iudicū decurias quartā fuisse additā ab Imperatore Augusto. ex inferiore censu, quæ ducenariorū vocaretur, iudicaretq; de leuiorib. summis. Tres erāt decuriæ equitū, quę iudicabāt: vna trib. ærariorū, altera selectorū iudicū, tertia Nongentorū. Hi etiā cistas in comitijs seruabāt. Ad has tres Equitū decurias ex inferiore censu hominū, qui ducena in pfessionē censualē deferebāt sestertia, nō vt Equites quadringena, quartā fecit diuus August[9] centuriā. alij tñ sunt ducenarij in Cōstātini Impatoris rescripto, qui scilicet vt opinor, ducentesimā auctionū exigebāt: vt & centenarij in eodem rescripto sunt, qui centesimā hæreditatū exigebāt. Sed rescripti verba rescribere quid vetat? *Si quis à ducenarijs, vel centenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscat, adire iudicia, & probare iniuriā nō moretur.* Illud tributū etiā ducenaria vocabatur, nō tantùm, vt à Tranquillo in Caio, ca. 39. ducentesima: Apuleius libr. 7. de asin. aur.

Decuriæ equitum tres.

Ducenarij

Centenarij.

Ducenaria.

Inscribitur liber Varronis *Atticus tettix*, id est, Attica cicada, quam Athenienses gerebant olim, indigenas indicare se volentes: capillos enim inuolucro comprehensos cicadæ morsu nectebant & nodabant. Proinde Virgilius scripsit in ciri,

Ergo omnis cano residebat cura capillo,
Aurea solemni comptum quoq; fibula ritu
Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

Ex ea satyra adfertur.

Quid est? quid latras? quid rabis? quid vis tibi.

Marcipor satyra Varronis erat, in qua, vt suspicor, de seruitute differebat, & herili imperio, ac fortasse veteres laudabat, qui clementer & humanè imperabát seruis, quos paucos, eosque gentiles seruos habebant: contrà homines suæ ætatis carpebat, qui tot agmina, tot legiones seruorum habebant: quibus asperè imperabant. Ex ea lepidos versus adtexui,

Nubes æquali frigido velo leues,
Cæli cauernas aureas subduxerant,
Aquam vomentes inferam mortalibus. Iterum,
Ventiq; ab axe se erumpebant frigidi
Phrenetici Septentrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, Syros. Iterum,
Spatale curauit omnes Venerinaga pueros.

Varro in *Endæmonibus* sæpe pro *Endymionibus* scribitur perperam in Grammaticorum libris: sæpius tamen pro *Eumenidibus* quo è libro hoc adfertur, *Quæres si in somnum recideris cum ἄλλα ... eris iterum experrectus.* Taxim veteres pro *sensim tangendo* dixerunt: Varro Gerontodidascalo, *Nouus maritus tacitus taxim vxoris soluebat cingulum.* Quod περίδειπνον Græci vocant, vel auctore Varrone Silicernium Latini prisci vocabant eius suot verba, *Ad sepulchrum antiquo more silicernium* Silicernium *confecimus*: id est, περίδειπνον. Satyra Varronis, quę περὶ ... inscribebatur, etiam ... vocabatur: quod annotare placitum est, quia id temerè immutatum inueni. Tutanus Tutanus, Deus erat, qui omnes qui laborabant, tutabatur: ex eo colebatur, quòd nocte fugasset exercitum Annibalis. Varro in libro qui scribebatur Hercules,

—Tuam fidem
Noctu Annibalis cum fugaui exercitum
Tutanus, hoc Tutanus Romæ nuncupor,
Hoc propter omnes, qui laborant, inuocant.

Qui à Græcis θυννοσκόποι appellabantur, à Varrone significati sunt, cùm scripsit. *Non animaduertis cetarios, cùm videre volunt in mari thunnos, adscendere in malum altè, vt penitus per aquam perspiciant pisces?* Melodinus Varro à melodia dixit: *Si quis melodinus ... præscipibus retineat se forensibus.*

CAPVT XVIII.

Plinius libro 7. Naturalis Histor. explicatur & emendatur, cercuri & catapultæ inuentores.

NOn satis intelligo quid libro septimo Naturalis historiæ capite 60. Plinius, his quæ adscribam, verbis significet: in quorum salebra multi, nisi perbellè dissimulant, sese mihi hærere plerunque ostendunt. *Post aliquot annos adiectus est & meridies, accenso Consulum id pronunciante, cùm Curio inter rostra & Græcostasin prospexisset talem solem. A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronunciauit.* Ego ea non sine causa obscora intelligo, cùm legendi inscitia, & scribendi, verba Plinij exoleuerint, & monstra hæc in vltimas terras deportanda pepererint. Scribendum igitur est è iuratissimis & fidelissimis libris, *cùm à curia inter rostra & Græcostasim prospexisset solem à columna Mænia ad carcerem.* Sed hac occasione adductus, alia quædam leuiter & saltuatim ex eodem libro attingam. capite 56. scribit, Cyprios inuentores Cercuri fuisse. Interpres tamen Thucydidis Corcyræis eius nauis inuentionem assignat. quo cum facit & Cercuri nomen. Cercuri inuentores. Celocem dicit ibidem Plinius à Rhodiis inuentam: ego *Celeten* eo in loco in exemplaribus vetustis reperio, & verius existimo. Catapultam à Syris inuentam prædicat: at eam inuentam in Sicilia à Dionysio Tyranno fuisse scribit Aelianus: & Græcus quidam, qui allata è Sicilia catapulta, dixit: ὤλετο ἀρετά: à Syris inuentam non putauit: & machinalis scientiæ peritissimos fuisse Siculos Archimedes satis ostendit. Catapultæ inuentores. Sed in rerum inuentione varij varia tradunt. Sic Arietem hic Plinius repertum bello Troiano fuisse literis mandauit ab Epeo: quem Septimius Florens Carthaginiensibus vendicat. *Nam & arietem*, inquit, libro de Pallio, *(non quem Laberius reciprocicornem, & lanicutem, & testitrahum vocat, sed trabes machina est, quæ muros frangere militat) neminem vnquam adhuc libratum. Illa dicitur Carthago studiis asperrima belli, prima omnium armasse in Oscillum penduli impetus, commentata vim tormenti de bile pecoris capite vindicantis.* Cum autem capite 58. de veteribus literis Græcis disputat, mihi diligenter vestigia literarum rimanti, scriptum ab eo fuisse videtur, ... ac principium sanè horum verborum audacter adfirmare posse videor. de clausula paululum addubito: sed nihil comminisci potui, quod propius ad literarum ductum accederet. Scribit capite 53. *Qu. Fabium Maximum in consulatu suo Pridie Cal. Ianuarij mortuum, in cuius locum M. Orelius paucissimarum horarum consulatum petierit.* scribe, *Caninius Rebilus*: in cuius consularum multa iocatus est Cicero. *E diuerso*, inquit capite 50. Plinius, *Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste*: emendo, *Pheræus Iason, cum deploratus à medicis.* Plinius cap. 41. huius libri, de Ventidio, *Cicero tradit, mulionem castrensem suffarraneum fuisse.* hic in quibusdam peruetustis codicibus legitur, *castrensis ferranium fuisse*: in quibusdam, *castrensis furfinariæ.* ego legendum esse censeam: *castrēsis furnariæ.* Scio non deesse cui *farinariæ* legendum esse videatur: sed illud alterum & probabilius est, & ad scripturam veterē propius accedit.

CAPVT XIX.

Nonius emendatus & explicatus, constitio, institio, petaurista, schemæ, enixæ, accensi, impancrare, cossigerare, terebra pertundere, grumæ, campter, politiones & depolitiones.

VT iā superiorib. aliquot capitib. per Noniū vagatus sum, hoc etiā & aliquot aliis efficiā, ac quędā ex eo excerpā, q̄ nō erūt omnino cognitu iniucūdā: tātùm legentes meminerint, hæc omnia ludicræ cuiusdā & defunctoriæ esse operæ. Cū esse *νότον* ab humore dictū ꝓbat, attulit hūc Homeri locū ex Iliad. ε. [illegible]. In cuius locū succidaneū quiddā ex Homero, qđ hoc veriloquiū quo de agebat nihil attingit, subiecerūt. Nihilosecius illud, quod de Borea secūdo loco adfert, per summā iniuriā immutarūt, cū scribi debeat in alio loco [illegible]. Vt à stādo statio dicit: sic à cōstando, cōstitio. Constitio. Nonius de vestibulo, *Atq; ob hāc cōstitutionē & quasi stabulationē.* Institio. Sic institionē Cic. dixit 1. Tusculan. *Qui errātiū stellarū motus, progressiones institionesq; notauit?* cùm astra stare & tāquā insistere videnť, quā Græci *στηριγμὸν*, stationē Astrologi vocāt. Petaurista. Petauristā dictū legimus, qui saltib. vel schemis leuiorib. moueretť: nā a Latinis Schema Schemę etiā dicit. Schemæ. Trāquillus in Tiber. cap. 43. *In re turpi, ne cui in opera edēda exemplar impetratæ schemæ deesset:* vbi perperā scribit *imperatæ scenæ*. Petauristę nomē vsurparat in epist. ad Cæsar. citāte Nonio, *Con vocat Ptolomæū [illegible], Nicona Petauristē, Diona [illegible]*. sic ea verba Varron. legēda esse cēseo. Qui sint aūt Cinędologi ex Athen. li. 14. ca. 7. cognoscere facile est. Enixæ. Enixas, sunt qui à Nixis diis, q nixib. parientiū pręerāt, nomē habuisse cēseant: quā tetigit sentētiā Non. verùm in eo nō satis ob deprauationē, perspicit. Sed ex iis, quę dixi, facilis emēdatio est: cùm sit in eo legēdū è *Nixis*. Accensi. Accēsi dicunť, quod acciantur, quasi accersiti. Varro delectabať Gręcis verbis & antiqs obsoletisq; Latinis, vt hoc, quē adscribā, loco. Impancrare. *Ecclesiā in regiā arctā impācrarūt.* Cossigerare. Cossigerare dixit Accius, ꝓ in coxā aggerare & attollere. nā cossam etiā pro coxa dicebāt. testimonio est cossim pro coxim. verba Accij, *Benè proscissas cossigerare ordine porcas, bidēti ferro, rectas deruere.* Delibratū dicit esse decorticatū Non. vt deartuatū, p artus discissū. id adeo moneo, quod exemplaria aliū efficiūt sensum. Elegāter iocať in curiosum Plaut. in Astraba, apud Non. Terebra pertūdere. *Terebra tu quidē pertūdis:* quod est, tanquā exterebrare vis. Grumæ. Grumę sunt loca media, in q̄ cōueniunt quatuor viæ, vt in castris gnoma à Suida dici videť. cuius verba sunt: [illegible Greek]: quæ ex Polybio adduxisse Suid. videť. Est & Gruma mēsura, qua fixa, vię dirigunť ad lineā, vt in castris metādis, & in agris assignandis: Lucillius, *visumq;*

De gruma vis, vt castris mensor facit olim. *Fulguratores, vt extispices, aruspices,* scribendū cēseo. &, *pastum quod esset, Pascere dicebāt.* &, *quasi e vitus loeū.* Campter. Cāpter flexū significat in curriculis Circēsib. qđ verbū vsurpauit Pacun. apud Non. *Extremū intra Cāpterē ipsum prægradat Parthenopæū.* & in Promicare citať fabula inscripta, *[illegible]*. titulus in excusis lib. desideratur. *Quid stomachatur Mnesarchus? et, colūna Meuia:* nō, *Mæniana*. et sic multis in Ciceron. locis pspicuè scribēdū est. Multa ꝑtereo, dū propero. Polītiōes. Depolitiones. Politiones agrorū sunt cultus: cōtrà, depolitiōes. Varro, *Quid mirū? ex agri depolitionib. eiciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.* Dētifabres vno verbo dixit Ennius de rastris, *Rastros dentifabres capsit causa poliendi Agri.* De ꝑficis hæc verba sunt Varron. è lib. 4. de vita pop. Romani, q̄ vix intelligi in libris excusis possunt, *Deinde Neniā cantoris solatā ad tibias & fides eorūq; ludis trigas cursitasse. Hæc mulier vocitata olim præfica vsq; ad Punicū bellū* *inde perfectatos & chlamides & barbula prima*, in Lucillio legendū est. Legimus in Nonio ex Varrone, *Maiores assiduo neminē vindicē esse voluisse:* cùm tn̄ apud Cicer. sciamus legē xii. Tabul. iubere, *vt assiduo vindex assiduus sit:* vt fortasse in Varrone mendū sit: quod reor, legēdūq; puto, *Assiduo neminē vindicē nisi assiduū esse voluerūt.* Hæc p tātennā inspiciēs obiter collegi è multis paucę, vt q summā è Carpathio mari libet aquā, vt apud poetā è.

CAPVT XX.

Multa in Nonio restituta & explicata. Ieiunis fœtet anima, cornus pro cornu, sudum, columen, consella, exapium, flexa, [illegible], vetulus lupus, acetum Aegyptiū, acru, copron, fellare, scabrere, albus canus, carteon stadium, sibyna promeritum, algolochium, Cortiniputens Apollo, carpineus, gallantes, manus visco tinctæ, congcere causam, conijcere de ratiūculis, tributū in singulas tegulas, Aediles præcr. ās mensuris, subrostrani, indu.

NOn fuerūt babylonica maiore distincta varietate, q̄ hæc scripturę: intelligērēq; pictores & poetę nō sibi solis prodigialiter rem aliquā variare licere. Ieiunis fœtet anima. Quòd anima fœtet ieiunis, idcirco Plaut. in Mercatore scripsit,

Ieiunitatis plenus animam fœtidat. & Cæcilius,
—quem mihi, vbi
Domū aduerni, assedi, extēplo suauiū Dat ieiuna anima.

Cornus. Cornus à Varrone positū pro neutro corno. *Phrygius per ossa cornus liquida canit anima:* vbi anima sonū significat, quæ & auctore Nonio interdū iracundiā & furorem etiam significat: *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit.* Sudum. Sudū est sine vdo: proinde non tantùm cœlū sudum dicitur: sed etiam ventus, qui siccus est: Varro, *Dum nos ventus flamine sudo.* Putat M. Tullius certam efficere noctem non tantum ad quietem animantium, verùm etiam ad numerum dierum. Semper enim si luceret, dies distingui numerariq; non posset. verba eius sunt è libro quarto, de Repub. *Eademq; obiectu suo vmbram noctemq; efficiat, cum ad numerum dierum aptam, tam ad laborum quietem.* Columē. Columen interdum auxilium est, & firmamentum: Accius

Accius Demetrio, *Hinc columẽ alæ geminis aptum cornibus.* Eſt & columẽ arbor: Catull. de Berecynth. *Sub altis Phrygiæ columinibus.* Conſellę ſũt tanquã ſellæ duæ iunctæ, & ſellæ geminę: Lucillius,

Conſellæ.

Conſellas quoq; præualidis in funibus aptas.

Exaptũ.

Exaptẽ, ex aliquo pendens, & ligatum dicitur. Lucillius,

Ibat forte aries, inquit, iam quod genus quantis
Teſtibus, vix vno filo hoc ſe hærere putares
Pellicula extrema exaptum pendere onus ingens.

Varronis erat ſatyra nomine, Mutuũ muli ſcabunt, vel περὶ χωρισμοῦ: (binomines enim illi libri erant) aliter ab aliis inſcribitur. ſic autem inſcribebatur, quòd dum nobis mutuò aſſentamur & blandimur, nobis ea attribuimus, quę à nobis alieniſsima ſũt & remotiſsima. Ex ea ſatyra adfert, *Vbi lucus opacus teneris fructib. aptus.*

Vnus conſternit nobis vetus reſtibus aptus, cũ Lucilius ſcripſit, lectũ ſignificat veterẽ, & teſtibus nexũ & ligatũ. Scribit Varro olim minores natu fuiſſe Romę aperto capite. eius verba ſunt, *Minores natu capite aperto erant, capillo pexo, vtiq; innexis crinibus.*

Flexa

Flexa ſunt, quæ obliqua & tortuoſa oratione implicata ſunt, nõ apertè expreſſa. Pacuuius, *Flexa non falſa autumare dictio Delphis ſolet.* inde λοξίας ἀπόλλων vocatus eſt, vt flexiloquus.

λοξίας ἀπόλλων.

In Macco citatur Põponius, vt in ſtulto. Macco enĩ mulier ſtultiſsima fuit, vt ex Ariſtophane in Equitib. cõſtat. Inde & Maccus effectus eſt, vt auguror.

Vetulus lupus

Vetulus lupus pro homine veteratore, fallaci & rapaci, veterib. vſurpatũ: Lucillius, *Sic inquã & veteratorẽ illũ vetulũ lupũ Annibalem acceptũ.*

Acetum Aegyptium.

Acetũ Ægyptiũ optimũ fuiſſe & acerrimũ videtur: Cic. in Hortenſio, *Quod alterius ingeniũ ſicut acetũ Aegyptiũ, alterum ſic acre, vt mel hymettiũ dicimus.*

Acris.

Acrẽ, & vehementẽ, & ſęuũ Theopompũ hiſtoricũ, Philiſtũ breuẽ & contractum fuiſſe accepimus: Cic. in Hortenſ. *Aut Philiſto breuius, aut Theopõpo acrius, aut Ephoro mitius inueniri poteſt!*

Copron.

Coprõ pro ſtercore Gręco verbo dixit Varro, *Nõ Hercules põt, qui Augiæ egeßit copron*

Fellare.

Fellare idẽ pro mãmas ſugere vſurpauit, quod poſtea verbũ turpe factũ & obſcœnũ eſt. eius verba ſunt, *Vbi quod lupã alũm fillarunt olim.*

Scabrere

Scabrere pro ſcabiũ eſſe poſitũ reperimus: Pacuuius,

Quæ deſiderio alumnum, pœnitudine,
Squales ſcabreſq; & inculta vaſtitudine!

Chœnix, fabula Ennij fuit de nomine mẽſurę Gręcę, vt Modius Varronis, quę mediocritatẽ victus ſignificauit & moderationẽ. Hęc Ennij inſcriptio viriata eſt in Nonio. Ex ea eſt iſtud, *Tũ tu iſti crede atq; exerce linguã vt argutarier poßis.* Homer. facũdos ſenes cõparauit lib. 2. Iliad. cicadis. Idẽ Nonius fecit in Exodio loquacẽ perſtringẽs, his verbis, *Quãdo ad ludos venit, alij cũ tacẽt, totũ diẽ argutatur quaſi cicada.* Cęcil. *Embono* citat *Symbolo:* fortaſſe potius, & verius puto, *Emporo*, id eſt, Mercatore legendũ. Eſt & Simulãs, Afranij fabula in Nonio inſcriptionis deprauatæ, ex ea adfert, *Ne ego illos velitãtes auſcalto libẽs.* Cęcilij fabula etiã Plociõ erat, ab ornamẽto capitis. Plotiũ malè appellat. Plato Sympoſiõ ſcripſit de conuiuio Agathonis poetę, in quo de amore diſputat. Eius exẽplo Agathonẽ, vt reor, Varto ſcripſerat, è quo adfert, *Virgo de cõnubio abducatur, ideo, quòd maiores noſtri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerũt.* κύνα ἀργὸν variè Grãmatici Gręci exponũt.

Albus canis.

Varro albũ reddidit: & Nonius mitẽ & placidũ interpretat: *Aduerſi vẽti ceciderũt, quod ſi pergũt diutius mare voluere, vereor ne me quoq; cũ domũ ab Ilio ceßim reuertero, præter albũ canẽ agnoſcat nemo.* Iã antè docui Varronẽ vſurpatorẽ verborũ eſſe Græcorũ: id & hic doceo: nã acroaſin pro auditione dixit in ſepultura Menippi: *Diogenẽ literas ſciſſe tũ vſioni quod ſatis eſſet, tũ quòd etiã acroaſi bellorũ hominũ.* Sic epitaphiõ agona, pro ludis funebrib. poſuit. quo etiã in loco belliſsimè & elegãtiſsimè charteon ſtadiũ poſuit, pro chartis & libris in quib. ſcribimus & nos ſcribendo exercemus.

Charteon ſtadium.

Eius verba ſũt, *In charteo ſtadio epitaphiõ agona. quo quis certaſſet animo bellus homo, magis delectatus ſtoicorũ pãcratio, quàm Athletarũ.*

Sybina.

Sibyna, genus teli eſt: Pacuuius, *Barbaricã peſtẽ Sibynis noſtris obtulit.* Scio depromi infinita poſſe eius exẽpla: ſed iſtud quod deprauatũ ſcio in libris, potiſſimũ adſcribendum duxi: reliquis ſuperſedi.

Promeritum.

Promeritũ vnum vocabulum eſt apud Lucretium lib. 2.

Nec benè promeritis capitur, nec tãgitur ira. Sed cũ in omnib. libris in verba duo diſiũgatur, errorẽ tã latè propagatũ diſſimulare nõ potui. negat enĩ impius Epicureus, deũ gratia & meritis noſtris capi ac placari, cõciliari deniq;. Algolochęũ pro dolorib. partus dixiſſe videt Lucill. eo verſu, *——vt contendere poſſem.*

Teſtiados Ledæ eſlones atq; Algolochæo. alij *Archilochæo*, pro firmo partu. Idẽ Cortiniporẽtẽ Apollinẽ dixit, quòd Cortinæ, id eſt, tripodi Apollo præſit.

Apollo cortinipotens.

Huncine ego vnquã Hyacintho hominẽ Cortinipotẽtis deluin cõtẽdi! Cæcil. apud Non. Tycbę malè citat pro Titthę, id eſt, nutrices.

Carpineus.

A Carpino arbore carpineũ dixit Varro his lepidiſsimis verſiculis:

Sed Pan Carpineo cibo coacto
Libamenta legens caduca victus.

qui ſic in Grãmaticis deformati ſunt, vt nõ agnoſcas ſpeciem eorũ, non magis quàm ſi noti hominis os videres luto multo ſublitũ.

Gallantes

Gallantes inſani & furioſi ſunt Varroni, à Gallis matris Deûm:

Nã quæ venuſtas hic adeſt Gallãtib. Quæ caſta veſtis?

Viſco tinctæ manus.

Viſco tinctas manus idẽ perelegãter eorũ dixit, qui rapaces ſunt & furaces. *Nec manus viſco tenaci tinxerat viri caſta.* Inſcribebat ſatyra quędã Varronis Caprinũ prœliũ, vel περὶ ἡδονῆς propterea quòd caprinũ genus laſciuũ eſt & petulans, & voluptatẽ auidiſsimè ſequitur.

Conijcere cauſam.

De cõiectione cauſæ & à Duareno principe huius ætatis iuriſcõſultorũ multa præclarè ſcripta recordor, & ab Aſconio intelligo: tũ facere nõ poſſum, quin huius rei exemplũ ex Afranio proferã, vbi Cõiicere cauſam, eſt agere. *Cauſam*, inquit, *cõijcere hodie hic apud te volo. Ambône adeſtis, profuturos arbitror.*

Conijcere de ratiuncula.

Cõiicere de ratiuncula, pro, de ratiuncula furari & auferre, poſuit Afranius. *Ij cõiicere ad neſcio quid de ratiuncula. Latratuncula* ſcio excudi: ſed illud meũ nõ inelegãti coniectura emẽdatũ doctis ſpero viſum iri.

Tributũ in ſingulas tegulas.

Multa genera tributorũ antiqui, nõ ſine magna populi iniuria, & inſana optimatũ acerbitate excogitabant.

bāt. eorū vnū propè inauditū adferā, in singulas tegulas, ipsa nouitate & magnitudine admirādū. Cic. ad Cæsar. Iuniorē. *in singulas tegulas impositus sexcentis sexcencies confici posse.* Incertū aūt est, idne dicat de tegulis venalibus, an de tegulis ædificiorum.

Aediles præerant mensuris.

Ædiles præter alia munera mensuris etiam præerant, & iniquas mensuras frangebant: & æquæ iustæq; mensuræ erant ædilitiæ, & ad ædilitias exactæ. hinc illud Persij sat. 1.

Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.

Subrostrani.

Indu.

Varro in ea satyra, quæ inscribebatur, Longè fugit, qui suos fugit, *Solus Rex, solus Rhetor, solus formosus, fortis, æquus, vel ad ædilitium modium purus, putus. si ad hunc characterem Cleophantus conueniet, caue attigeris hominē.* Subrostrani sunt qui sub rostris in foro versari solent, vt ex loco Varronis è satyra Manio apparet. *Manius manè suscitat rostrum, subrostra adfert, populum in forum conducit.* Indu, pro In, veteres vsurparunt, Lucillius,

Multis indu locis sermonibus concelebrarunt.

CAPVT XXI.

Nonius emendatus & explicatus, troginus calix, cortes promæ, carnales, tibicidæ, truncus in homine.

VArronis satyra erat nomine de lege Mæuia (*Nænia* malè scribi suspicor) in ea, de iure patriæ potestatis, & de parentum auctoritate in liberos tractabatur. Pro rectore & pædagogo Automedontem posuit, qui auriga Achillis fuit, Varro his verbis, *Automedo meus, quòd apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alter illi dolori non defuit.* Physice cur dicta sit, his verbis explicauit Varro, *Primum eam esse Physicen, quod sit φύουσα, vt ipsa vox basis eius.* Varronis fuit satyra nomine Væ victis, *περὶ φιλονεικίας*, in qua de contentione & rixis iurgiisq; & certaminibus hominum disputabat. Sed falsum pro ea germana inscriptione in libros inductum est. De antiquitate hominum, & hominum natura etiam satyram luculentam scripserat, quam Aborigines vocārat, *περὶ ἀνθρώπων φύσεως*. Sed & Columnæ Herculis, *περὶ δόξης*, satyra eius erat. Hos titulos in codicibus mendi merito à me insimulari intelliget, cui cū bonis libris aliquid rationis, & cōmercij fuit. in illo versu Lucilij,

Troginus calix.

Planta vna est pedibus cariosis mensulibano:

quid est *mensulibano*? ego putem scribendum *mensula vino*. Quis est Troginus calix, cuius illo Lucilij versu mentio est,

Cuia opera Troginus calix per castra cluebat.

an qui ex Trogere arbore sculptus erat? & nō putem. verius est de Trogi certi hominis nomine sic appellatum fuisse: nisi si quis à Trocinis Gallis putet vocari, quos qui accuratiores & diligentiores sunt, Trocinos vocant. Quid sibi hoc versu vult Varro,

Promæ cortes.

Dum vixi promiscaris meis in cortibus pauit?

Tu scribe, *promis caris me in cortibus pauit.* iure enim promæ cortes vocantur, quæ multa promunt & suppeditāt ad victum. Etsi abstemiæ erant apud Romanos mulieres, Varro tamen non putat esse omnino eas à vino abstinendas, sed nonnihil eis indulgendum: cùm scribit, *adde cyathum vini in vxorculæ pocillum.* Casteriam in naui velut γαστρίας dictam interpretor à ventre nauis.

Carnales.

Carnales apud Varronem videntur esse Ædiles, cùm scribit: *vix effatus erat, cùm more maiorum vltrò carnales arripiunt, de ponte in Tyberim deturbant.* Solebant enim Ædiles improbas merces in profluentem interdum iactare, vt edulia, quæ putebant. Plautus in Rudente, sc. Intelligo hanc. *Neptunus ita solet, quamuis fastidiosus ædilis est, si quæ improbæ sunt merces, iactat omnes.* vocat autem eos carnales, quòd carni venali etiam præerant, aut certè quia eorū ministri erant.

Tibicidæ.

Tibicidæ, & magistri videntur dici, quòd discipulorum peccantium ferula soleant tibias cædere, & qui crura feriunt seruorum aut aliorum: Lucillius, *viginti domi an triginta, vel centum tibicidas alas.*

Truncus in homine.

Truncus in homine pars ea corporis est, quæ collo inferior, sustinetur coxendicibus. Lucil. *Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus.* Cicero de Orat. *Trunco magis toto se moderabant.* Iterum, pro Q. Rabir. *Nemo illum ex trunco corporis spectabat, sed ex artificio comico æstimabat.* & est truncus, cùm caput amputatum est: Maro 2. Aen.

——iacet ingens littore truncus.

CAPVT XXII.

Nonius & explicatus & emendatus, desquamare, decalanticare, decollare.

VArronis liber erat perelegans, De sectis, quem *περὶ αἱρέσεων* inscripserat, in eo de variis Philosophorum familiis & sectis disserebat. Eum ego titulum renouare volui, & tanquam rediuiuum suscitare, qui apud Nonium ætatem ferre non potuit: & de suo demigrauit loco pulsus hostili quadam inscitiæ manu. in eo enim legitur, *περὶ ἐξαγωγῆς*. ex eo adfertur. *Porro inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriuntur.*

Desquamare.

Desquamare est squamis spoliare: sed interdum est squalorem eluere: Lucillius,

Rador, subuellor, desquamor, pumicor, ornor,
Expilor, pingor.

Decalanticare.

Decalenticare apud Nonium legimus, quod quid significet, quærimus. ego *decalanticare* scribendum censeam, vt sit, calanticam detrahere, quod est tegmen capitis muliebre: quod etiam per translationem in aliarum rerum spoliatione ponatur.

Decollare.

Decollare est in collo non esse, periisse, amissum esse, deesse. solebāt enim veteres de collo sibi crumenam suspendere, quæ decollabat, cum in collo nusquam erat: Varro de Re rust. lib. 1. ca. 2. *Quorum si alterutrum decollat, & nihilominus quis vult colere, mente est captus.* Est & de collo deponere, vt Nonius docet. Austelli, parui sunt austri: Lucillius, *Rex Cotus ille duos hos ventos, Austrum atque Aquilonem, nouisse se aiebat solos de magnis, istos ex nimbo Austellos nec nosse, nec esse putare.* Varro Meleagros nomine libros duos, vt reor, inscripserat, in quibus de nobili illa apri Calidonij venatione, quæ Meleagro duce, conueniente Græca iuuentute, acta fuit, elegantissimè disserebat. Ex iis adfertur, *Sin autem delectationis causa venamini, quāto satius est saluis cruribus in circo spectare, quām*

his

bis defcobuisticis filuis curare. Eiusdem erat liber nomine [illegible]: quod ita è libris fugit, vt vix eius vlla vestigia compareant. Extat & nomen Varronis satyræ, Sera parete: quod quid significet, constituere non possum, nec mediusfidius vlla coniectura euadere potui ad horum verborum sensum; quæ non iniuria de mendo fortaße suspecta fuerint: ac distractæ fortaße temerè sunt voces, quæ in suos artus membraque redibunt, & redintegrabuntur, si quis legat, *Se rapa rectè*, vt subaudiatur, *habent.* suspicorque illo in libro Varronem de tenuitate & parsimonia victus esse locutũ, quẽ raporũ nomine significauit. Ex eo locũ deprompsi, cũ explicaui quid esset expulsim pila ludere. Quẽ à Varrone dicemus his verbis Equuleũ Damacrianũ? *Neq; furentẽ Equuleũ Damacrianũ sanus equiso ex fenis morbi fluctib. educat vnquã.* Ego Acragianũ legẽdũ cẽseã. nã Acragus olim equis nobilitabat.

CAPVT XXIII.

E Nonio quædam explicata, fallam facere, Mars siluanus, maialis fiam, passerinum prãdium, pannosa fex.

Fallam facere.

E Nonio hic quædã obseruabo. Falla, turris lignea, pro fallacia etiã vsurpatur ea ratione, qua machina, & fabrica, & sutella. Non. *Me non vocauit, ob eam rẽ hanc feci fallã.* Quis tandẽ est apud Luciliũ, Maluanus, cũ scribit, *Luporũ exactorẽ Maluanũ?* ego *Martem siluanũ* lego, nã Martis nomen etiã Siluano tribuebant:

Mars Siluanus.

Cato de re rust. ca. 18. *Marti siluano in siluis interdius in singul capita bonum votum facito.* Mars autem lupos arcet: Plaut. in Trucul. sc. Rus mane dudum,

Fuit ædepol Mars meo periratus patri,
Nam oues illius haud longè absunt à lupis.

Videmus aũt Mars, qui siluæ præerat, & siluicola erat, siluanus appellatus esse. Siluanus exponitur à vetere Grammatico [illegible], id est, vmnis deus siluicola.

Maialis fiam. Passerinũ prandiũ.

Elegãter, Ne ego Maialis fiam, pro, ne ego castrer, dixit Titinius apud Non. his verbis, *Nunc teceũ obsecro, vt mihi subuenias, ne ego Maialis fiam.* Passerinũ prandiũ dici videtur scitißimè pro minutis frustellis. itaq; qui frustillatim & qui minutatim dissipatur, veluti passerib. obiiciẽdus sit, passerinũ prandiũ dici põt: vt à Põponio, *Et te obiectes frustatim passerinũ prãdium.* Miror Noniũ dignũ annotatu credidisse, feram vitẽ pro agresti poni (in eo Laberii versu malè scribitur) cùm ferũ pro agresti dici, nõ ita inusitatum sit. Tria sunt in vino, flos, flox, & quod propriè vinũ dicitur: Cæcilius, *Ego neq; florẽ, neq; flocet volo, mihi vinum volo.* Flocẽ autẽ vocauit fecẽ, quòd in fece insint flucci quidã & panni, vt Pers. sat. 4. scribit,

Pannosa fex.

Pannosam fecem moriens sorbet aceti.

CAPVT XXIIII.

Virgilius lib 10. explicatus, Olympus omnipotens, potens, bipatentia tecta, bipatens pugillar, pergama recidiua, recidiuus annus, secare, [illegible], Velis ministrare, canes ad venandum, leones ad frena, custos ad limina, homines ad lecticam, Verna ad pedes, ad labi, Virgilius male reprehensus à multis.

Omnipotens Olympus.

MVltos suboffendit ille Maronis versus 10. Æn. *Panditur interea domus omnipotentis Olympi.* Cur enĩ attributionẽ omnipotẽtis, Olympo attribuat, nõ satis assequi se fatent. deniq; nõ desunt, qui iusto sacramẽto contendere parati sunt ita nullo modo Virgiliũ scripsisse, propinquãq; scripturã rimati, partim *omnipatentis*, partim *omniparentis* corrigunt. Ego nihil immuto, verùm epitheton alio sensu, q̃ vulgò accipi videam, interpretor. ac Olympũ omnipotentẽ explico, omnia complectentẽ, omnibusq; potentẽ.

Potens.

Potens enĩ non solum à possum verbo, verũ etiã à potior deducitur, vel auctore Cicerõe, cuius verba sunt 2. de leg. *Quòd si fingenda nominis vice poetæ, potius vincẽdi atq; potiundi casta sunt diis cognomina.* Nã vt reor, inde dicitur omnipotens, nõ tantum quod omnia possit: sed etiam quòd omnibus potitur. & Horatius lib. 1. od. 5.

—suspendisse potenti Vestimenta maris deo, cùm dixit, Neptunũ intellexit, qui mari potitur, & cuius mare sors est.

Bipatentia tecta.

Bipatẽtia tecta eodem in libro dicit Maro. q. tectorũ ianua fores duplices haberet, vt in amplißimis Magnatũ domibus, quæ in dextrã læuãq; referantur.

Bipatens pugillar.

Sic *Bipatens pugillar expedi* dixit Ausonius epi. 150. q. pugillares dum aperiuntur, duas pandunt paginas. Quærit apud Seruium Probus, cur

—o hominum diuumq; æterna potestas, Iupiter dicat: & eã quæstionẽ meo iudicio male explicat. Ego enĩ puto significari, Imperatorem deorum & hominum esse Iouem: vt dicitur

Pergama recidiua.

—hominũ rex atq; deorũ. Cur *Pergama recidiua* lib. 10. & 4. dixit? nẽpe quę reuertantur, & redeant: vt recidiua in morbo dicit: quod enĩ restituitur, recidere, & redire videtur.

Recidiuus annus.

Sic annũ redeuntẽ recidiuũ appellat, Tertullianus, *Reciprocarum frugum, & viuidorum elementorum, & recidiui anni fidem argumentantur.* Maro scribit,

Secare.

—quam quisq; secat spem: quod nũ sensu modò accipiendum est? Secare interdum transigere, definire, absoluere, vt apud Horat. lib. 1.

—ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunq; secat res.

[illegible]

Hic videtur esse desecare, & proinde sumere: qui enĩ quid desecat, sibi id sumit, quod & Græci [illegible] dicunt. Ocnũ conditorẽ Matuæ, filiũ Matus fuisse Maro scribit: quæ filia Thyresiæ fuit. Eã scribit Suid. quod adscribẽdum putaui, Sibyllã fuisse Thessalã.

Velis ministrare.

Velis ministrare, Mantuana phrasis est, qua est vsus & in 6. & in 10. Maro. Eum imitatus est Tacit. lib. de moribus Germ. *Nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateribus adiungũt.* Est autẽ ministrare velis, se ministrum velis præbere: vt dicitur homini ministrare.

Canes ad venandũ. Leones ad frena.

Vt *canes ad venandum*, pro canibus venaticis, dixit Terentius: sic Leones ad frena, leones domiti:

—biiugiq; ad frena leones. q̃ enĩ animalia frenos reci-

recipiunt, domita sunt. Sic *postliminio* dicit in Top. Cicero

redire equam, quæ fræna recipere solet,

id est, quæ domita est. Simile est illud nono Aeneid.

Ad limina custos. *Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.*

nam velut Atriensem eum dicit fuisse. Et illud quoque Catulli simile, epi. 10. Homines ad lecticã. *Ad lecticam homines*, pro lecticariis. Et illud Martialis lib. 12. epigr. 88.

Verna ad pedes. *——ducit ad pedes vernam.*

Allabi. Vt appellere, & applicare ad littus pertinent: sic & allabi, in 6. Aen.

Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.

& in decimo,

— totumq; allabi claßibus æquor. Iterum,

Sed mare inoffensum crescēti allabitur æstu. Ibid.

An sese mucrone ob tantum dedecus amens

Induat: per abusionem à Virgilio dictum Seruius existimat, à quo dissentio. nam & elegantissimus imprimis, & doctissimus scriptor Cæsar eodem modo loquitur libro septimo. *Se ipsi acutißimis vallis induebant*, inde natũ dicendi genus, quòd quæ inhærent corpori, è vestimento videntur. Reprehendunt Maronem pleriq; in his versibus,

Cædicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaspē,

Partheniumq; Rapo, & prædurum viribus Orsen.

& illis, qui deinceps sequuntur, quòd nomina confundat, vt intelligi non possit, quis Troianus sit, quis Rutulus. Ego Virgilium culpa carere puto, & calumnia libero. Nominibus enim satis nationem distinxit, cum Latina nomina voluerit esse Rutulorum, Græca Troianorum. quod non attendisse, nec vidisse Grammaticos plurimum admiror.

CAPVT XXV.

Virgilius lib. 9. explicatus, mitra, redimiculum, numeros memini, numeri, Acheloia pocula, crocotula, chirodotæ, hasta, tergum aduersum, frons aurata, accingi, in procinctu stare, [illegible]*, pulsare fores,* [illegible]*, crepuere fores,* [illegible]*, ceruæ cornua tributa, fulminatrix legio.*

AEneam vt semiuirum, & mollem incessens apud Vergilium 4. Aen. Hiarbas,

Mæonia, inquit, *mētum mitra crinemq; madentē*

Mitra. *Subnixus, rapto potitur.* Mitram enim Lydorum & Troianorum gerebant mulieres, viris probrosam. Sed & multò magis cum redimiculum habebat, vt Aen. 9.

Redimiculum. *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.*

Sunt enim redimicula, quibus mitræ religantur. Sed & de mitris redimiculum habētibus Euripides, [illegible]. Eclog. 9.

—numeros memini si verba tenerem:

Numeros memini. Numeri. valet, Memini cantum versuum, si versus tenerem: atque hic numeri sunt modi, & cantus, non carmina: etsi carmina sæpenumero: vt Pers. sat. 1.

Scribimus inclusi numeros ille hic pede liber.

nam quia & carmen numeris, id est, rythmis seu pedibus constat & canitur, ideo numerus & carmen interdum cantum significat.

Thebana de matre nothum Sarpedonis alii: Matrem hic Thebanam accipio è Thebis hypoplaciis, quæ in Cilicia erant. Est enim verisimile, Sarpedonem Lycium ex ea prouincia concubinam habuisse potiùs, quàm ex aliis Thebis Georg. 1.

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:

Acheloia pocula. hic pocula Acheloia pro aqua dicuntur, vt ab Euripide in Andromacha, & Aristophane in Cocalo.

[illegible]

[illegible]

ex eo, vt credo, quòd, vt apud Vibium scriptũ est, Achelous fluuius Ætoliæ primus omnium terra eruperit: vt poetæ antiquitatis memores ob id pro aqua vsurpauerint.

Ab Ioue principium Musæ:

cum in Bucolico carmine dixit Maro, in quo etiam Arati principium imitatus est, effugere dentem malignum non potuit Calphurnij poetæ. Sed eius calumniam facile est discutere. In ipso enim auspicio rei cuiusque veteres Iouem præfari & precari solebant. Quod & in diuinatione in Verrem ostendit Cicero. Poeta igitur pietatem maiorum imitatus, reprehensionis vellicantium poetarum securus, antiquo instituto ab Ioue incipit. nam omne principium Ioui debetur. Alter autem iam optato Ioue se ad numen poetarum conuertit Apollinem, *Et me Phœbus amat.*

Vobis picta croco: cùm Maro 9. Aen. dicit: crocotium intelligit, quæ vestis Crocotula à Plauto apud Fest. dicitur, mulierum quę erat, Crocotula. non virorum: ita vt effœminatos, & femineos incessat Troianos. vt & cum dicit, *Et tunicæ manicas*. Chirodotæ enim significantur tunicæ, Chirodotę. quæ viris erant probro, vt molles. Ibid. Maro.

Hasta. *—versaq; iuuencũm Terga fatigamus hasta:*

id sic accipiendum videtur, Semper in manibus tela militaria gerimus, etiam cùm terram subigimus. nam & hasta pro boum stimulo vtimur, & hasta tardos boues increpamus.

Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibiq;

Frangitur, ac fixo transit præcordia ligno.

Perplexos hic locus habet Grammaticos, q. & tergum & aduersum dicat: cùm tergum sit in auerso. Itaque tergum pro clypeo accipiunt. Tergum aduersum. Ego aduersum interpretor, qui erat è regione, & si non aduerso pectore, vt in eodem libro,

Sed furor ardentem cædisq; insana cupido

Egit in aduersos: id est, in eos, qui ante eum ex aduerso ei erant, etsi tergum auerterant & fugerant. Itaq; mox sequitur

—hunc raptas fugientibus ingerit hastas

In tergum. Hasta porro sic fracta est ipso impetu vt finderetur: ita lignum, & hastile fissum.

ſum,& ipſa fiſſione acuminatum præcordia tranſiit:nam fiſſorum fragmenta aſpetantur in aciem plerunque,& penetrabilia redduntur:vt in Heinrici Regis fato didicimus.

Dat Niſo Mneſtheus pellem,horrentemq; leonis

Exuuias. à Marone ſcriptum eſt ex Heroicorum temporum conſuetudine. Vt enim exuuio Leonis Herculem:ſic & alios Heroas veſtitos,aut aliarum beſtiarum,legimus:vt apud Homerum Iliad.κ.

ὡς φάτ', ἰδ' ἀμφ' ὤμοισιν ἑέσσατο δέρμα λέοντος

αἴθωνος: Virgilius autem,vt ſi quiſquam alius,antiquitatis æmulatione,& reuocandis eius inſtitutis & moribus poema ſuum perpolire cupit.Non enim hac tantùm ætate antiquarij fuere,ſed olim multo magis. adde q, illa inuſitati vultus peregrinitas & inſolentia lectorem non leui voluptate perfundit.

Aurata fronte iuuencus.

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum:

Eſt hoc quidem ritu Romano à Virgilio ſcriptum,ſed non ſine antiquitatis effigie. nam & ita Homerus ſcribit Iliad.κ. *οἷόν τοι ἐγὼ ῥέξω χρυσὸν κέρασιν περιχεύας.* Nam auratam frontem dicit eius iuuenci Maro,cuius cornua auro lita ſunt. Quod accingi Latini,& in procinctu ſtare dixerunt:id à Græcis quoque manauit. nã & apud Homerum *ζώννυσθαι*,id eſt, cingi valet armari,Iliad.λ.

Accingi. In procinctu ſtare. ζώννυσθαι.

Ἀτρείδης δ' ἐβόησεν ἰδὲ ζώννυσθαι ἄνωγεν.

& apud Heſiodum eſt ſeſe parare & ornare,

[illegible]. Quod Comici Latini dicunt,Pultare fores, *κόπτειν τὴν θύραν* Græci. Quod Latini crepuere fores,*ψοφεῖ* Græci,cùm ſcilicet aperiuntur,& aliquis exit foras.Horat.lib.1.od.22.

Pultare fores. Crepuere fores, ψοφεῖ.

Verris obliquum meditantis ictum: & ex animãtis illius natura, obliquo ſemper ictu dentis homines ferientis,& Homeri exemplo dixit, apud quem ſcribitur,Iliad.μ.

Δοχμώ ἀΐσσοντε περὶ σφίσιν ἄγνυτον ὕλην.

Quod Homerus de Proteſilao dixit interfecto,*καὶ δόμος ἡμιτελής*, quod variis explanationibus exponitur æquè dubio perplexoque ſecutus eſt vocabulo. & in coniecturas non minus latè patenti,Valer.Flacc.lib.6.Argon.

——coniux miſeranda Caico

Linquitur,& primo domus imperfecta cubili.

Domus imperfecta.

Me haud pœnitet eorum eſſe ſententiæ, qui immatura morte abreptos interpretãtur, nullis ſuperſtitibus liberis.Latini autem poetæ tam diligentes,& ſuperſtitioſi poetarum Græcorum fuerunt imitatores, vt quemadmodũ delectabat *Balbinum polypus Agnæ*: ſic eos delectent eorum vitia;ea certè & amplectuntur & imitãtur.Nam cùm Ariſtoteles in art. Poetic. ita in Sophocle excuſet, vt tamen reprehendat,quod ceruæ cornua tribuerit:id poetæ Latini libenter amplexi & ſecuti ſunt, vt Valer. Flac. Argon.6.

Omnis fatidico Phyrus mouet agmina ceruæ

Ipſa comes,ſetis fulgens & cornibus aureis.

Cerua cornibus aureis.

Sed ex eodem loco quidam explicare libet. nam cùm ſcribit,

Cuncta phalanx inſigne Iouis,cælataq; geſtat

Tegmina,diſperſos trifidis ardoribus ignes:

Ne primus radios miles Romane coruſci

Fulminis,& rutilas ſcutis diffuderis alas:

Legionem Romanorum ſignificat quãdam, quæ in clypeorum inſignibus fulmen gerebat.Ea,vt opinor,erat legio fulminatrix.

Legio fulminatrix

CAPVT XXVI.

Senecæ non conuenit cum Plinio de Vino Rhetico,apprima,crebra,mutua,prima,pro aduerbijs poſita,amminea Vites,Clitumnus Iupiter,Geloni populi.

MIrum nemini videri debet,ſi in auctoribus antiquis interdum variæ hominum huiuſce ætatis ſententiæ ſunt,qui tanto interuallo ab illis diſtant,mutata non ſolùm lingua,ſed etiam conſuetudine,& genere vitæ,cum qui tam propè ab eis aberant, etiam diſſentire videamus.Nam cum Virgilius ſcribit, Georg.2.

——& quo te carmine dicam Rhetica:

non idem interpretatur quod Seneca Plinius.Senecæ enim videtur poeta incertus laudandi & vituperandi:cuius verba ſunt libro Quæſtion. *Hu quod nomẽ imponimus? An facio quod Virgilius,qui dubitauit de nomine,deinde id de quo dubitauerat,poſuit?* *——& quo te nomine dicam*

Rhetica:nec cellis ideo contende falernis.

Virgilij locus controuerſus

At Plinius ſecundum, poſt Phalernum vinũ, tribuiſſe locum Rhetico exiſtimatur.&,ſi hoc iudicij notionisq; meæ eſt,verior mihi explicatio Plinij videtur. ſic autem ſcribit lib.14. cap.6. *In Veronenſi item Rhetica falernis tantum poſthabita à Virgilio.* Ita illi hoc à dubitante poeta dictum placet:huic ab admirante,vt & mihi: etſi Seruius non vt pedarius ſenator in Senecæ ſententiam tranſit,aut verbo tantùm ei aſſeoſus,ſed ſatis verboſè locutus. Eodem autem in libro Maro cùm dicit:*Flos apprima tenax*, Attico more aduerbia plurali eloquitur numero.In quo genere frequens eſt,vt 3.Georg.

Apprima

——& pede terram Crebra ferit.

& Lucretius lib.2.

——mortales mutua viuunt. & Grat.de Venat.

Prima iubent tenui naſcentem fingere limbo.

Mutua viuere.

Poteſt & *ad prima* duobus vocabulis dici,vt in primis,& cum primis. Quod erit ad comparationem eorum,quæ primum tenacitatis obtinent locum,quod & *apprimè* declarat. *Sunt & Amineæ vites*,variè legitur.nam quidam ſunt etiam,qui *Ammineæ vites*,aſſerunt. Ego vtrunq; defendi video poſſe:hoc auctoritate Auſonij, qui ſcripſit epiſt.5.

Ammineæ vites.

Solus qui Chium miſcet & Ammineum. illud Sereni cap.29. ſic ſcribentis, *Succus Amineæ vitis cum pane medetur*,perſpicuè defendit. Georg.2.

Hinc albi Clitũne greges. hæc apoſtrophe eſt, non tam ad flumen,cùm ſequatur *——ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro*: quàm ad fluminis deũ, qui Iupiter Clitũnus dicebat. Vibius Sequeſter,*Clitumnus Vmbriæ,vbi Iupiter eodem nomine eſt.* Plinius lib.8.epiſt. *Adiacet templũ priſcum & re-*

Clitũnus Iupiter.

ligiosum. Stat Clitumnus ipse amictus ornatusq; prætexta. præsens numen atq; etia a fatidicum: indicat sortes. Flumen autem sacrum appellat, quòd sacrũ esset ad pontem vsq; vt Plinius eod. epist. lib. refert, adeò vt in eo nauigare liceret, non tamen natare. Eod. Georg. libro,

Eoasq; domos Arabum, pictosq; Gelonos:

Picti Geloni. Gelonos populos Scythiæ omnes agnoscũt & scribunt Geographi. Hic Vibius Sequester populos Thraciæ exponit: ita enim scribit, *Geloni Thraciæ populi picti corporis parte.* nisi si qs nomen Thraciæ, vt mendosum, suspectat.

CAPVT XXVII.

In Nonio quædam obseruata, alba linea, communis Mercurius, prægnas, clauus, occipitium ostendere, occipitio frons prior, ignis & aqua nuptiis adhibita, famosus, res tuas procura, tensæ, vlula, vlulas fullones timent, epicrocum habitare, comas habitare.

Alba linea. ALba linea dicitur prouerbij figura, cùm discrimen nullum facimus: Lucilius. *Et amabat omnes, nam discrimen non facit, neque signat alba linea.* qui locus Lucilij videtur imitatus è Charmide Platonis. *Auidus,* inquit Varro, *Iudex rerum ducebat esse κοινὸν Ἑρμῆν.* id est, communem Mercurium. Communis Mercurius. perelegantèr sanè eo prouerbio interdum nummariorum auaritiam perstrinxit Varro, qui reum cùm habent, prædam habere se putant. Prægnas. Prægnas pro prægnans prisci vsurpauerunt: cuius rei cùm alia extant exempla, tum hoc Afranij, *Retinebitur vir, vt voluntate vna probabili prægnatem, quod non exigat.* Cum Pacuuius scribit, *Non potest, Menalippe, hic sine tua opera exsiculari clauus:* Clauus. de clauo vestimenti interpretor, quem sine eius opera negat perfici, & absolui posse. & videri potest hic per translationem pro negotio accipi, hoc sensu, Hæc res, nisi operam addis tuam, & adiuuas, perfici non potest. De eodem clauo illud intelligo Pomponij, *Cum clauus istic manet eliminabo extra ædes coniugem.* Ostendere occipitium. Ostẽdere occipitium, est abire, & discedere. Varro, *Occipitium à Riuo deo ostendo, ex oraclo elimino me.* Frons occipitio prior. Sic frontem occipitio priorem dixit Cato 4. cap. de Re rust. præsentiam absentia potiorem significans. Ignis & aqua nuptiis. Ignis & aqua adhibebatur nuptiis, id est, titio è felici arbore, & aqualis. Varro, *Contra à nouo marito cũ item è foco in titione ex felici arbore & in aquali aqua allata esset.* Romani olim propinquas osculabantur, exceptis quæ famosæ erant: nam eas osculo non dignabantur. Cicer. 4. de Repub. *Atque etiam si qua erat famosa, ei cognati osculum non ferebant.* [illegible]imius, pater eius, qui aduersus Gracchũ optimates fouit, impudicus & mollis fuit, vt è iocis libro 2. de Oratore intelligi potest, & ex istis Lucillij versibus,

Quintus Opimius ille Iugurtini pater huius,
Et formosus homo fuit, & famosus, vtrunque
Primò adolescens, posterius dare rectius sese.

Res tuas procura. Res tuas procura, idem esse videtur quod, Res tuas age, quod in diuortiis dicebatur. Titinius,

At aliquis vestrum nunciet
Gemmæ, vt res suas procuret, ædibus facessat.

Formam, cuius elegantia homines interdum magis capiũtur quàm pecunia, scirè dixit vetus poeta Afranius dimidiũ esse dotis: quòd mulier formosa etiam interdũ indotata facilè nubat, aut modicè dotata. Eius versus sunt,

Formosa virgo est, dotis dimidium vocant
Isti, qui dotes negligunt vxorias.

Quæ olim visebant fœtas, id est puerperas, vinum libabant. Varro, *Mensæ anteponebantur cum culigna ac vino, in quo quæ veniebant ad fœtam amicæ gratulatum, diis mactabant.* Tensæ. Tensas, sacra vehicula interpretantur: sed eo verbo etiam profana veniunt & censentur. Titinius, *Vende tensam atque mullos, sine eam pedibus grassari.* Vlula. Vlula, inauspicata est auis, quam veteres abominati maximè videntur esse: vt & bubones. Est & vlula vox, quam vlulantes & flentes edunt in funere, vt mulieres atratæ. Cùm autem fullones eluere maculas solerent albarum vestiũ, neq; eorum arte sit opus atris vestibus, eleganter Varro dixit, fullones timere vlulam, quòd luctus eos ad inopiam adigat. Fullones timent vlulam. Eius verba sunt in [Greek], *Saltem infernus tenebrio [Greek] teneat, atque habeat homines sollicitos, quòd eum peius formidant, quàm fullo vlulam.* Epicrocũ habitare. Epicrocum, quod genos vestis est, habitare, pro, epicroco vestirũ esse, sæpe dixit Varro, *Vtrumq; mulieres, & epicrocum viri quoque habitarunt.* Sed & comas habitare, pro comam alere & comatum esse, Comas habitare. *Hoc nomine antiquos secundis rebus comas habitasse.* Hæc pãcarpia est, ex variis flosculis texta, cuius varietatem qui improbat, naturam accuset, quæ rerũ varietate diues & amœna haberi cupit.

CAPVT XXVIII.

In Ninio quædam obseruata, ingenium, iactare comam, farticula, terra pila, liquidiusculus, Nerei pecus, Neptuni pecudes, mactare, dea arcitenens, concubium, mitigare sandalio caput, [Greek], aquilentum, numerij. Numeria dea, horno curari, fauentia, pascere amictum pectore, plaga, puta lana, insilia.

Ingeniũ. INgenium arti & culturæ pereleganter Neuius in Lycurgo opposuit: quo naturam significauit. Eius verba subiungam,

Vos qui regalis corporis custodias
Agitis, ite actutum in frondiferos lucos,
Ingenio arbusta vineta sunt, non obsita.

Varronis satyra erat nomine Ephœbus, [Greek]: in qua de institutione & disciplina iuuentutis præclarè disserebat, & eius in bonis artibus & studiis permansione & perseuerantia. Erat & eius satyra [Greek], id est, de inuidia, quæ perperam [Greek] inscribitur. Ex ea sunt isti versus,

Vosq;

Vosq; in theatro qui voluptatem auribus
Hic aucupatum concurristis domo,
Adeste, & à me, quæ feram, ignoscite,
Domum vt feratis e theatro utter is.

Iactare comam.

Iactare comam, vt iactare caput, de fanaticis, & numine furoreq; correptis dicitur. Varron. in Eumenidib. *Tibi nunc semiuiri teretem comam volantem iactant tibi Galli.* Vt farta dicuntur quædam farcimina, sic & per diminutionem farticula:

Farticula.

Terra pila.

Titinius, *Farticula cerebellum, lactes agninas.* Terrã pilam dicit Varro, pro terræ rotunditate, per appositionem quam Grammatici vocant. *Ille, inquit, nobilis quõdam canis hinc linquit homines omnes in terra pila:* Liquidiusculũ pro leui & molli posuit Plaut. in milite, *Liquidiusculusq; ero quam ventus est Fauon.* Acc. Stasiastas, id est, seditiosos, fabulam scripserat: quod verbum in Nonij exemplaribus deprauatum est. Ex ea fabula est istud, *Cum tibi de dolore hoc anima corpus liquerit.* Aurum colliquisse integra cista, scripsit memorabili sanè exemplo in rebus diuinis Varro, his verbis, *Lucilius Scipio, cum aurum haberet factum in cista ficulnea, fulmine ita est ictus, vt cista esset integra, aurum colliquisset.* Nerei pecus pro piscibus poetica circumlocutione legimus. Næuius,

Liquidiusculus.

Nerei pecus.

Tum lasciuum sinum Nerei pecus
Ludens ad cautem classem lustratur.

Neptuni pecudes.

Neptuni pecudes eodem modo Plautus in Pseudulo, Sc. forum coquinum, dixit. Varro fabulam scripserat nomine αὐτοσφαγοῦντες, de ijs, qui sibi necem consciscunt, seq; è vita exigũt. ἀναγωγὸ perperam interdum scribitur, quod argumentum satis indicat. Ex ea est istud, *Quam nam te esse dicam feram, qui manu corporis feruidos fontium aperis lacus sanguinis, teque vita leuas ferreo ense?* Honorari existimauit Nestorem patera aurea ab Homero Accius, sapientiæ ergo. verba eius subscribam,

Sapientiæq; inuictæ gratia, atq; honoris,
Patera Nestorem mactauit aurea.

Mactare.

Dea arcitenens.

Dea arciteneos pro Diana ab eodem Accio dicitur, *Quod vtinam me suis arcitenens telis mactasset Dea.* Fabata pulte Romani & priuatim & publicè rem diuinam aliquando faciebant. Varro, *Quod Calend. Iunij & publicè & priuatim fabatã pultem Dijs mactat.* Concubium Ennius non pro parte noctis, vt Plautus (in Trinum. Sc. Hinc ego dici) sed pro concubitu posuit, *Quæ tibi in concubio verecunde, & modicè morem gerit.* quod ex Euripidis Hecuba sumptum est. περὶ σὴν ἐμὴν φίλτατα τοῖς ἐμοῖς. Satyram de Senectute elegãter Tithonum inscripserat Varro, de senectute Tithoni à poetis memorata. Mitigare sandalio caput, non tãtùm Terentius, sed & Turpilius dixit: *Misero mihi mitigabat sandalio caput.* μυχὸν vsurpauit Lucilius pro penetrali,

Concubiũ.

Mitigare sandalio caput.

Μυχόν.

Omnia tumendo mucho vides feruente micare.

nisi putes vnum verbum Græcum esse ὑπὸ δίνων. Aquilentum pro aquatico, aut aquatili, vt à musto mustulentum, à vino vinulentum posuisse Varro videtur, in libro quem inscripserat περὶ κεραυνῶν. *Tum contremula aquilenta apud alta litora Oruis, ac nobilis omnibus reluces.* Numerij olim prænomine vocabantur, qui citò nascebantur. Sed & Numeria dea erat, quæ celeritatem partus adiuuabat, & à parturientibus inuocabatur. Varro de liberis educandis, *Vt qui contrà celeriter erant nati, ferè Numerij prænomine erant, quòd qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat, numero id fore, quod etiam in partu precabantur Numeriam, quam deam solent indigetare etiam pontifices.* Horno curari, est frugibus & vino ipsius anni foueri & ali: Varro in Eumenidibus, *Cum in eo essem occupatus, atque in schola curarer, vt scribit Scantius, horno per Dionysia.* Vt à sorbeo sorbilo, à pipo pipilo: sic à verto vertilo deducitur. vnde & apud Varronem vertilabundus, de eo, qui per furorem caligine mentis & vertigine actus cadit: Varro in Eumenidibus, *Sic ad vos citim opinione vertilabundus miser decidi.* Fauentiam pro fauore & bonis ominibus dicebant: Accius, *Vos ite actutum atque opere magno edicite per vrbem, vt omnes qui arcem astuq; accolunt ciues, ominibus faustis augustam adhibeant fauentiam, ore obscœna dicta segregent.* Pascere amictum pectore, pro pectori amictum adstringere & adprimere, posuisse sanè videtur perquàm scitè M. Varro: nam quod admotum sic est, vel pascendum adpositum videtur. eius verba sunt, *Vbi nudi Ephœbi veste pulla candidi modestè amictus pascunt pectore.* Idem deos Minianos posuit pro deorum simulachris, minio antiqua consuetudine depictis & oblitis. cuius rei mentio est in Naturali historia Plinij lib. 33. cap. 7. Sed verba antiqui scriptoris recitare è re fuerit. *Deos ad Minianos admirantes quòd sereno lumine tonuisset, oculis cœli rimari plagas.* Veteres etiam plagam legimus pro clauo vestis vsurpasse, cuius rei non temerè exempla occurrunt. Vnum è Pacuuio ponam, *Etsi metuo picta plaga pallam,* Putam lanam, pro pura & omnibus sordibus expurgata reperimus, vt in Titinio,

Aquilentum.

Numerij.

Numeria dea.

Horno curari.

Vertilabundus.

Fauentia.

Pascere amictu in pectore.

Dei Miniani.

Plaga.

Depensam lanam, qui non reddet tempori
Putam rectè, facito vt multetur malo.

Puta lana.

Insilia.

Subsilia.

Vt insilia textorum quædam instrumẽta sunt, ab insiliendo vocata: sic & subsilia à subsiliendo sunt dicta. Varro, *Non subsilijs applaudes, & ab aratro posces aratricam coronam.* Eruditissimi togatorum omnium Varronia iudicium de tribus poetis Latinis hic adponere statui à quo, sat scio, prouocabunt multi, qui se plus in literis videre censent, & Comico Plauto iniquiores sunt: qui tamen Varronis auctoritate fretus non admodum de aliorum iudicio laborare videtur debere. *In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus.*

CAPVT XXIX.

Horat. lib. 1. Carm. 12. explicatur, Romanorum numinum tutela, stella alba. Castores, astrum, reges & vrbium rectores in Iouis tutela, mittere fulmina lucus pollutus, brachia cerea.

CVm esset propositum Horatio, vno carmine laudem hominum heroum, deorumque concinere, itaque se facturum pollicitus esset, non vt proposuerat, ab hominibus est, sed à dijs exorsus, & ad Heroas progressus ad homines tandem, eosque Romanos, gradatim descendit. More autem maiorum ab Ioue Opt. Max. cœpit à quo solemnis incipiebatur precatio è ritu, quod ad oratores quoque peruenerat vetustos, qui Iouem Opt. Max. suarum orationum exordijs appellare præfariq; solebant. ait igitur Horatius,

Quid prius dicam solitis parentum Laudibus?

vt veteres Grammatici legunt, vel vt Lambinus *parentis*. Vt igitur maiores ab Ioue, sic ipse auspicatur. In trium autem numinum tutela erat Roma, Iouis, Iunonis, Mineruæ. Iouis primùm, & Mineruæ mox meminit: Iunonis mẽtionem non facit. Obseruandum autem est, eos ab illo deos cantari, qui Iouis liberi sunt & progenies, vt Minerua, Liber pater, Diana & Apollo, Hercules, Castor & Pollux. Sed hi tres iam heroes nominandi sunt. *Alba* autem *stella* non alia profectò fuerat, quàm candida, felix & prospera. Sunt enim Castores propitij & salutares nauigantibus, vt delusa credidit antiquitas, vt atrum contrà, noxium, inauspicatum, infelix, malum, vt idem, lib. 3. od. 1. *Post equitem sedet atra cura*. nisi si quis albam stellam simpliciter ad colorem candoremq; referendum putet. Ibidem,

Roma in trium numinum tutela.

Alba stella.

——tibi cura magni
Cæsaris fatis data:

Magistratus in Iouis tutela

cùm ait, id ex antiquorum opinione posuit, qui censebant, Imperatores & Reges in tutela & procuratione Iouis esse. Callim. de Ioue

——ἐν δ' ἐθέεσσι πολιαρχὸν αὐτόν. Iterum,
ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες, ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτων
θειότερον. Vt enim homines militares in Martis esse ditione, & potestate dicuntur, opifices Mineruæ, ferrarij Vulcani, sic in ditione & potestate Iouis sunt, vrbium & imperiorum præsides regesque.

Tu graui curru quaties Olympum:

Curru quatere Olympũ.

id est tu tonabis. nam cum tonabat, Iouem putabant graui curru cœlo inequitare. Hinc illud od. 34. eiusd. libri,

——namq; Diespiter
Igni corusco, nubila diuidens,
Plerumq; per purum tonantes
Egit equos, volucremq; currum.

Rursum, lib. 1. od. 12,

Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis: id est, tu fulminabis. nam tonare, & fulminare Iouem credebant, cumque fulmina mitteret in periuros & impios, rum verò non raro iratum credebant lucis pollutis, & profanatis ea iaculari. vt cum fulmina caderent, argumentum esset violati & cõtaminati loci sacri, & irati eo nomine Dei. quanquam interdum faciles dij erant, nec lucos sacros violantes vindicabant: Maro 3. Ecl.

Mittere fulmina lucis incestis.

Nouimus & qui te, transuersa tuentibus hircis,
Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.

Quod de violato luco Donatus rectè interpretatur. Sensus igitur, Si parum casti sint luci, tu eorum religionem sancies tactis fulminibus. quo sanè modo *lucis castis* absolutè accipimus. vel dicendum, In ipsos pollutos fulmina mittes lucos, atque eorum de cœlo tactu indicabis te irasci, & parum castè lucos coli. quem sensum sequitur Acron, qui scribit & pontificum, & Aruspicum libris nunquam fieri fulmina, nisi in lucis pollutione aliqua alienia Sed proximo carmine quæ sunt, amabo, *brachia cerea*? at quidam mollia, alij ceræ similia, alij solida, alij flexibilia, alij candida interpretantur. Ne quis putet ab illis omnes esse occupatas in hunc locum interpretationes accedet & nostra. ego enim hic cerea interpretor, pulchra & formosa, quod à pulchritudine sumptum est imaginum cereatũ, quas in atriis nobiles habebant pulcherrimas: & operum aliorum, quæ è cera fingebantur elegantissima.

Brachia cerea.

CAPVT XXX.

Tibullus li. 1. explicatus, traducere aliquem vitæ inerti, transmittere tempus, concrepare digitis, percussio digitorum, deripere, quomodo placabant deos veteres, purè lauari.

ANtonio Mureto Tibullus cultissimus & politissimus poeta plurimum debet, cuius ille multa incurabilia propè vulnera Pæonia Chironiaque manu sanauit. Eum ego poetam ab Antonio pristinæ valetudini restitutum cùm in manus sumpsissem, extemporali & subitaria lectione quædam annotaui, quæ his illeui chartis. lib. 1. eleg. 2.

Me mea, inquit, *paupertas vita traducat inerti.*

id valet, Me paupertas transmittat segni ociosæque vitæ, & me ad inertem ignauamque vitam traducat. Sic Cicero pro leg. Manil: *Omne suum tempus amicorum temporibus transmittit.* quod est, Omne suum tempus in amicorum negocia confert, & impendit, & in eorum causis traducit. Ibidem Tibullus,

Traducere vitæ inerti.

Transmittere tempus.

Dicere nec cano blanditias capiti: vel *capiti* auferendi casu, pro capite accipiendum est, vel certe *capite* legendum. Ibidem,

Et vocet ad digiti nec taciturna sonum.

Sic Martialis lib. 3. epigram. 40.

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.

Cicero, 3. offic. *Vt si digitis increpauerit, possit in locupletium testamenta nomen eius irrepere.* Iterum, *Vt digitorum percussione heres posset scriptus esse.* Sono digiti, loco nutus aut etiam vocis vtebantur, qui sibi sine cunctatione pariturosq; præstò habebant, vt imperium maius, aut vlla vocis significatione opus non esset, itaque Cicero, *si concrepuerit digitis*: &, *digitorum percussionem*: cùm videlicet inter se colliduntur vt concrepent, dixit, pro eo quod facile nulloque negocio obtinetur. Quod Tibull. scripsit ele. 2.

Concrepare digitis.

Percussio digitorũ.

& trepido deuocat ossa rogo: iisdem verbis

bis ab Ouidio imitatum videmus, vel ingenij quadam ſimilitudine, vel caſu effictum, mutato tantùm numero, epiſt. Hypſip. ad Iaſonem,

Certaq; de tepidis deuocat oſſa rogis.

Legendum autem hic ferè crediderim,

Deripere.

Sertaq; de ſanctis deripuiſſe focis.

vt apud Horatium, Epod. od. 5.

Lunamq; cælo deripit. nam in ſublimi ſerta ponebantur. Qui autem non caſtus, nec purus templa adibat, deorum iram mereri cenſebatur: in placandis autem diis ſupplices procumbebant, limina oſculabantur, poſti caput allidebant, & per templum ad ſacram aram accedebant, aut ad ſedem eius Dei, quem placare cupiebant, ſupplices repebant, non incedebant: Tibullus ead. eleg.

Veteres vt deos placabãt.

Num feret inceſtus ſedes adiiſſe deorum,
Sertaq; de ſanctis deripuiſſe focis?
Non ego ſi merui dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.
Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex,
Et miſerum ſancto tundere poſte caput.

Etiam matronæ in placandis diis, ſuis crinibus ſolum templi ſtratæ verrebant: Liuius li. 3. *ſtratæ paſſim matres crinibus templa verrentes veniam irarum cæleſtium finemq; peſti expoſcunt.* Ferè in eodem poeta, eleg. 1. legendum cenſuerim,

Rettulit è triuijs omnia certa puer.

non *omnia* vt paulò pòſt à Mureto optimè emendatum eſt,

—— anus dant omnia dira. ead. elegia

Purè lauari.

Quidne piè dum ſacra colis, pureq; lauari
Te memini, & puro ſecubuiſſe thoro? purè lauari, eſt purificari, ſicq; in ſacris loquebantur. Feſtus purè lautum, aqua pura lauatum interpretatur. ead. elegia,

—tamen eſt deterrita nunquam Quin fleret, id eſt, impediri non potuit, non potuit retineri, nec cohiberi. quos enim vel impedire volumus, vel retundere, vel quibus quid diſſuadere, iis etiam plerunque terrorem & minas adhibemus, quo eos magis permoueamus.

CAPVT XXXI.

Tibullus lib. 1. explicatus, admittere aquam, fila, apex, daps, vittatæ, & ſtolatæ matronæ.

TIbullus lib. 1. eleg. 4. inquit,

Quamuis prætexens picta ferrugine cælum
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.

hoc in verſu *admittat* multi eſſe putant, accipiat, hauriat: arcum enim veteres aquam bibere cenſebant, quam imbri poſtea nidentem redderet: Maro 1. Georg.

Admittit aquam ſeris.

—— & bibit ingens Arcus.

Vitruuius lib. 9. cap. 4. *non minus aquæ vapores à fontibus ad nubes per arcus excitari.* Arcũ enim demiſsis in terram cornibus aquam elicere in nubes opinione vulgi receptum erat. Plautus in Curcul. ſc. Flos veteris vini. *ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.* Propert. lib. 3. eleg. 5.

Cæruleus pluuias cur bibit arcus aquas?

Si quis tamen, *admittat*, ſignificet & portendat, explicet, vt augurale verbum ſit, quæ Mureti ſententia eſt, eruditiſsimi viri, non modò non refragante me fecerit, verùm etiam vehementer laudante & approbante. non deeſt qui *admittat*, incitet & pellat, explicet. Eleg. 5.

Ipſe ego velatus filo tunicisq; ſolutis
Vota nouem Veneri nocte ſilente dedi. Sic in ſacris capite velato erant, at cinctum filo Flamines habebãt, vt Varro refert lib. 4. de ling. latin. ex quo colligimus, in votis ſuſcipiendis & ſacris homines filo velatos fuiſſe. Fila autem hic libenter interpretor vittas & infulas. nam Plutarchus Apex. Flamines ab apicibus & pileis tanquam filamines dicit appellatos. Et Dionyſius, ὅτι ἐπὶ τῆς φορέσεως τῶν πιλιδίων καὶ τῶν στεμμάτων, ἃ καὶ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλάμινοι καλοῦνται οὕτω προσαγορευθέντες. *Quod de geſtatione apicum & infularum, quas nunc quoq; ferunt, filamina vocantes, ſic appellant.* nam in apice lanam gerebant, quam εἴλημα, id eſt, velamentum, & filamentum vocabant. Virgilius 8. Aen. *Lanigerosq; apices.* Sed & cùm apicem per æſtum ferre non poſſent, apices filo caput religabant, quòd nefas eſſet eos eſſe nudo capite: feſtis tamen diebus filo depoſito pileum ſumebant. Ead. eleg.

Fila. Apex.

Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem:

Daps res diuina erat, quæ fiebat hiberna ſemente & verna, ſed & pro grege, vt hoc ex Tibulli loco apparet. Fiebat autem ea res diuina Ioui cognomento Dapali, vt Cato cap. 132. ſcribit, Elegia 6.

Daps.

—— quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes:

Honeſtæ & ingenuæ matronæ vittatæ & ſtolatæ erant, non item libertinæ: vt hinc ſuſpicer, amicam Tibulli libertinam eſſe. nam in libertinis non vindicabantur Veneris furta, ac ex eo ordine multæ meretrices erant: Horat. lib. 1 ſatyr. 2.

Matronæ vittatæ & ſtolatæ.

Tutior at quantò merx eſt in claſſe ſecunda
Libertinarum. Mereticula apud Plautum, in Ciſtellaria, ſc. Tum ante hac.

Eunt, inquit, *depreſſum, quia ſumus libertinæ.* At de matronis, quę imam ſtolam inſtita prętextam habebant, idem Horat. lib. 1. ſatyr. 2. ſcribit,

Quarum ſubſuta talos tegeat inſtita veſte. Ouid. de matronis ingenuis, 1. de arte amand.

Eſte procul vittæ tenues inſigne pudoris
Quæq; tegis medios inſtita longa pedes.

Iterum, 2. de art. amand.

Luditur in noſtris inſtita nulla iocis.

Ibidem Tibullus,

Et ſi quid peccare putet, ducorq; capillis
Immerito proprias proripiorq; vias,
Non ego te pulſare velim. puto poſt ſecundũ verſum tantùm diſtinguendum eſſe, nõ interpungẽdum abſoluta ſententia. Senſus aũt erit, Si in capillum inuolabis, meq; capillo trahes, & extra ędes trahens proripies in eã qua veni viã, nolim animũ inducere vt te pulſem. Eleg. 10. *—— è cælo deripit ille deos:* legendũ puto potius, quàm *deripit*, vt valeat, detrahit.

CAPVT XXXII.

Tibullus explicatur, mystica hostia, Mystica vitis, porcis in expiationibus veteres vtebantur, flauus & luteus color nuptijs sacratus, prehendere auriculã. sub imagine, cyclopes, tergemina mors, cerui, Arupinus ager, Cretæi campi, Deus natalis, natalis dea.

EST in Elegiis Tibulli distichon, in quo nescio quid antiquæ religionis, vel superstitionis potius latet: idq; nisi è latebra eruatur, nunquam versus intelligentur, quos primum adscribam, lib. 1. eleg. 10.

At nobis ærata lares depellite tela
Hostiaq; è plena mystica porcus hara.

Mystica hostia.

Cur enim porcus, hostia mystica vocatur, nõ ferè in triuiis, qui tibi dicat, inueneris: itaq; vt audax est ignorantia in iis, quæ non assequitur, immutandis, *Rustica* adulteratum est in omnibus codicibus. sed nunc beneficio politiss. & eruditissimi viri Mureti perdiu à poeta peregrinata domum reducta est genuina scriptura, velut è fuga retracta. Ego mysticam hostiam dici existimo, quòd olim in mysteriis Cereri Eleusinæ porci immolarentur. Varro lib. 2. cap. 4. de re Rustica, *cuius vestigia, quòd initijs Cereris porci immolantur.* Sic mystica vitis lib. 3. eleg. 6. à Tibullo dicitur, quòd cum Cerere Liber & Libera initiis colerentur, & thyrsi vitiũ pampinis implexi gererentur ab initiatis. Virgilius 7. Aen.

Mystica vitis.

Pampineasq; gerunt incinctæ pellibus hastas.

Tibullus autem scribit,

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,
Sic hedera semper tempora vincta feras. Sed vt de porcis aliquid addam: his, in expiationibus veteres vti solebant: Varro ibid. *itaq; apud Plautum in Menechmis, cum insanum quem putat, vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quãti hic sunt porci sacres?* Et apud Cicero. lib. 2. de legibus, *porco fœmina piaculum hæres patitur.* Immolabatur & Laribus, vt illud Horat. lib. 2. satyr. 3. ostendit,

Mystica porcus.

——immolet æquis Hic porcum Laribus.

Sed & iisdem ad næuorum depulsionem, vt hoc Tibulli loco. *Flauaq; coniugio vincula portet amor:* inquit idem poeta, quòd luteus & flauus color esset nuptiis auspicatus & consecratus. Sic antè luteum soccum in nuptiis fuisse diximus: sed & flammeũ huius coloris fuisse nemo ignorat lib. 2. eleg. 6. *Oscula, inquit, compressis auribus eripiet.* Solebant sic veteres osculari, vt prehensis eius, quem charissimum habebant, auribus oscula libarent: Plautus, in Asinaria, sc. Cur me retentas. *Prehende auriculas, compara labella cum labellis.* lib. 3. eleg. 1.

Flauus et luteus color nuptiis sacer.

Prehendere auriculam.

Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neæra,
Mittit, & accipias munera parua, rogat.

his ego versibus puto Tibullum placare volle amicã, & reconciliare alienatam, cuius consuetudine ob dissidium aliquod & iurgium aliquandiu caruerat. ac dum ea potiebatur, amoribusq; perfruebatur, vir eius videri volebat, atq; ita audire cupiebat, honestate vitium tegente. nunc se eius fratrem appellat, q; ea ab ipso æquè intacta sit ac soror, cum tandiu secubuit, vel potius se eius sperasse coniugium dicit: qua spe deiectus, illam sororis loco tamen sit perpetuò habiturus. quod ex eo apparet, quòd addit,

Siue sibi coniux, siue futura soror.

Lego autem infra eleg. 4.

At natum in curas hominum genus, omina noctis
Farre pio placant, & saliente sale.

non vt obtinuit *omnia noctis*. lib. 4. ad Messal.

Nec quæris quid quæ iudex sub imagine dicat.

Sub imagine.

hoc è Romanorum consuetudine dicit, apud quos præsertim in funus producebantur imagines totius gentis, cum quis sepeliebatur. Et pro rostris non ille tantùm laudabatur, verùm etiam fortia & præclara facinora maiorum cõmemorabantur. Qui igitur de te iudicat, non quæris, vt tibi laudes à maiorum imaginibus repetat, cùm tuis potius nitaris, quàm maiorum virtute floreas. Ibidem,

Cessit & Aetnææ Neptunius incola rupis.

cùm perstringat Odysseæ argumenta Tibullus, existimare videtur, Cyclopes Siciliæ incolas fuisse: quæ & Thucydidis & aliorum sententia est. Homero in ora Italiæ Cyclopes vspiam fuere, nec Siciliam renouere, vt antè docui. Ibidem,

Cyclopes.

Illum tergeminæ nantem confinia mortis:

Tergemina mors, est certissima & exploratissima, & tanquam triplex, nõ vna, proinde maxima: vt Martial. lib. 1. epigr. 93.

Tergemina mors.

——tergeminum mugiat ore sophos, id est, maximum clamabit sophos. Ibidem Tibullus,

Qualiter aduersos hosti defigere neruos: non me fallit hunc versum de machinis, quæ neruorũ tormentis intendebantur, intelligi posse. Sed cum defigere dicit, quod machinæ non perinde conuenire videatur, piaculum fortasse non commiserit. qui *ceruos* legerit, vt dicat, eam rationem tenere obiaculandorum ceruorum. nam ceruos in castris à similitudine cornuum cerui appellatos Varro refert, lib. 4. de ling. lat. Ibidem Tibullus,

Ceruos.

Testis Arupinus & pauper natus in armis: Arupinos populos Pannoniæ refert Strabo lib. 7. quorum ager infœcundus frumenti, ægrè zeã & milium gignat, vt hinc facilè sit existimatu, cur à Tibullo pauper appelletur. & tamen in ea paupertate populus ille quiescere non poterat: sed bella lacessebat, quanquam pauper. hic potius dicitur testis quamuis non locuples. Ibidem,

Arupinus ager.

Cretæis ardens aut vnda Caystria campis: hanc scripturam prætulerim alteri, *vnda Caystia*. intelligi enim à poeta suspicor regionem in Ephesio agro, quæ [illegible] vocabatur, quæ tota arboribus, præterquam vite, nuda erat. Cretæi porro campi à terræ genere, quæ creta dicitur, sunt appellati, vt suspicor. Tibul. ibid.

Cretæi campi.

Vltima vicinus Phœbo tenet arua Padæus:

puto *Sabæus* esse legendum lib. 3. eleg. 6.

Natalis. *At tu natalis quoniam deus omnia sentit:* Natalis deus in viris Genius est, quem hoc versu intellegit: in mulieribus Dea Natalis est Iuno. Ex eo etiā cuiusq; Iuno Natalis appellatur. Tib.

Natalis Iuno sanctos cape Thuris aceruos.

CAPVT XXXIII.

Gellius explicatus & emendatus, in iure præsente, vindiciæ, manum conserere, iuris significatio, lex talionis, pacisci lōginquas res.

In iure præsenti. MOretum quoddam hoc erit, & intrita è Gellio, si non grata delicatorum palato at famelicorum stomacho lib. 20. cap. 9. *In iure præsenti*, est prætore præsente: si modò vacat lo eus mendo. quibusdam enim, *in re præsenti*, potius legendum videtur, hunc in modum: *Nam de qua re disceptabatur in re præsenti, siue ager, siue quid aliud est, cùm aduersarius simul manum prenderet, in ea re omnibus verbis vindicabat, id est, vindiciæ correptione manus in re atq; loco præsenti apud Prætorem ex xij. Tabul. fiebant.* Illi igitur in re præsenti legunt: sed in iure præsenti, quo sensu dixi, quidni defendi potest? præsertim cum adstipulationem legis xij. Tabul. proferre liceat? Si *qui in iure manum cōferunt*. **Manum conserere.** quod est, vt opinor, præsente prætore, vel apud prætorem. Vidi & qui pro, *pacisci vindiciarum dicendarum causa longinquas res grauabantur:* **Pacisci lōginquas res.** *Proficisci longinquas ad res*, legeret. Sed pacisci lōginquas res, erit pacta vindiciarum lōginqua in præsentia contrahere, & obire. Dico autē, *non ex iure apud Prætorem*, esse, non qui lege xij. Tabul. non enim iam præsente Prætore vindiciæ fiebant, vt xij. Tabul. sanxerant. vnde sequitur, *Sed ex iure manu consertum vocaret*: Sed iure prętorisque Tribunali manu consertum se vocarent in rem, de qua lis erat. **Ius quid significet.** Itaque iuris nomen, in eo, modò xij. Tabul. modò prætoris auditorium significat. Cùm autem scribit, *vindiciarum dicendarum causa*, **Vindiciæ.** nimirum vindiciæ significant illa verba solemnia, quibus in re præsenti vindicabant. In lege autem xij. Tabul. apud eundem Gellium lib. 20. cap. 1. editiones, quod lex vult, non loquūtur. quæ quidem sic nobis verba repræsentant, *Si membrum* **Lex talionis** *rupit meum è pacto talio esto*. ego sensum expiscatus lego, *Si membrum rupit, ni pagit, talio esto.* nam eam fuisse sententiam legis, sic interpretatur Gellius: qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redimenda nollet. *ni pagunt* etiam numero multitudinis si legeretur, eadem sententia efficeretur.

CAPVT XXXIIII.

Lucretius emendatus & explicatus lib. 3. limare, oblimare, horror, ventus, ventosi, momē, flutare, flutæ murenæ, flos Bacchi, flos vini, cassum à careo, malefactum animo, animo malè est, fungi mutus, summa summarū.

E Lucretij tertio quædam obseruata in has tabulas contuli, quæ vt opinor, non erunt studiosis ingrata aut infrugifera. **Limare.** Limare pro delibare vsurpauit,

Floriferis vt apes in saltibus omnia liment. Sic postliminij iure in sua redit vox quæ exulabat, & in cuius vicem *libant* substitutum fuerat. Sic lib. 1. sat. 2.

Rem patris oblimare malum est, dixit Horatius, pro deterrere. **Oblimare.** **Horror.** Horrorem autem pro reuerentia positum ab eo constat, hoc versu,

His vbi me rebus quædam diuina voluptas

Percipit, atq; horror. **Ventus. Ventosi.** Ventus est etiam vanitas quædam in eo. vnde & ventosi dicuntur vani & inanes.

Aut etiam, inquit, *venti si fert ita forte voluntas*

Iactari causa. **Momen.** Etiā in eo momen, est impulsio:

Paret, & ad numen mentis momenq; mouetur:

id est, vt sentio, tum mens impellit & ciet. &,

Momine vti paruo possint impulsa moueri:

Flutare. Flutę murenæ. id est, impulsione. Flutare idem pro fluitare posuit: vnde & flutæ murenæ, quia solis vapore calefactæ in summo fluitant ęquore, nec enim siccata mergi possunt.

—& tantillo, inquit, *momine flutat.*

At vero inauditum & inusitatum genus est dicendi, antiquum tamen, cuius duo proferam exempla:

—quanque loco se

Contineat paruo, se possit conglomerari.

sic volgò edunt adulterantes antiquitatem: & libro 1,

Quippe & enim quàm multa tibi me fingere possim.

vetustatem autem interpolantes, *tā fingere possunt*, edunt. Ego verò notare malui istas, vt singulares, & propè prodigiosas dicēdi formas, quàm loco mouere: cùm sciam Archaismi cōsuetudine illum accusatiuum expressum fuisse, vbi postea tacitum est. Vt apud Salustiū in Catil. *Omnes homines, qui se se student præstare ceteris animantibus*: id est, qui præstare student.

Quod genus est, inquit, *Bacchi cum flos euanuit.* **Flos Bacchi.** Flos Bacchi hic, odor est, & fragrantia vini, vt apud Plautum in Curculione, sc. Flos veteris.

Flos veteris vini naribus obiectus est meis. Est & flos vini [illegible]: vt apud Festum lib. 1. *Florem anclabant Liberi è Carchesiis.* & apud Plautum in Cistellaria, sc. Id mihi.

Quippe vbi linguam percussi flore Liberi: id est, optimo vino, nam & tale est iucundissimi odoris. **Flos vini.** Flos etiam vini interdum dicitur, cùm vinum in summo tenuem quandā habet spumam. Plinius lib. 14. cap. 21. *Flos vini candidus probatur: rubens, triste signum est, si non is vini color sit.* Iterum, *Quod celeriter florere cœperit, odoremq; trahere, non fit diuturnum.* **Cassus.** Cassus, vt suspicor, à careo deducitur. Vt enim à cœno, cœnaui & cœnatus: sic à careo, carui & cassus. sic Lucretius,

Cassum anima corpus durare, & sensibus vti:

dixit, quod & Priscianus non improbat, qui catitū & cassū à careo deduci dicit. Vir. 2. Aen.

—nunc cassum lumine lugent. & apud Plaut. in Aulularia, sc. Præsagibat mihi.

Malefactum animo.

Dote cassam, id est, carẽtem. Malefactum animo dicebant, cùm deficiebat & linquebatur.

Quod genus, inquit, *est animo malefactum cum perhibetur.* Animo quoque malè esse dicebant: Plautus in *Animo male est.* Mutua autem fungi, est mutuo pati & sentire.

Mutua fungi.

Consentire putare & fungi mutua posse.

Sed mutua vtrum aduerbium est, vt alio loco *mutua viuunt*: an accusandi casus, vt *Et confungitur eius*: id est, patitur & sentit? Vtrunque equidem probabile putem. At verò Summa summarum est, cùm multæ summæ in assem rediguntur: vt apud Plautum in Truculento, Sc. Non omnis æstas. *Quam penes amantum summa summarum redit.* in Lucretio est ipsum vniuersum, in quo infiniti sunt mundi.

Summæ summarũ

Sicut summarum summa est æterna.

CAPVT XXXV.

Numina dextra, & læua, Hercule dextro, & amico, Castore dextro, trilices loricæ cur celsi appellentur, Hannibal cur rex dicatur, equites cur celsi appellentur.

Numina dextra & læua.

DExtra cùm erant numina, fauere credebantur: cùm læua, non fauere, hinc illud Iuuenalis sat. 10.

——quid tam dextro Ioue concipis vt non
Conatus te pœniteat, factiq́; peracti?

atque in eo quidem numine, quod præpotẽs est: idem & in alijs faciebant, vt dextro Hercule, & amico Hercule, vt Pers.

Hercule dextro.

Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule. Horatius lib. 2. sat. 6.
——qui mercenarium agrum
Illum ipsum mercatus arauit diues amico

Hercule amico.

Hercule. Hic Hercules inuocatur, quòd propter ærumnas, & labores, quos feliciter exanclauit & perfunctus est, in agro arando, & incipiendis omnibus conatibus, eius inuocatio fœlicis auspicij videtur. Dextro etiam Castore fieri dicitur, propitio & fauente Castore: sed & in equitando, cùm optimus eques fuerit Castor. Papinius lib. 4 Silu.

Castore dextro.

Signa frænatæ moderatus alæ
Castore dextro. Ex contrario igitur etiam intelligi possunt numina apud Maronem læua, etsi aliter explicari etiam animaduerto, cùm scribit 4. Georg.

si quem Numina læua sinunt auditq́; vocatus Apollo. Sic etiam *Dextra sternuit approbatione*, in Catullo epig. 42. legimus, vt auspicij & ominis fortunati. Trilices loricæ videntur ex eo appellatæ, quòd cùm essent hamis vel squamis ferreis consertæ, præterea tribus erant licijs ornatæ per eas currentibus. Apparet id ita esse è Marone sic scribentes 1. Aen.

Trilices loricæ.

Loricam hinc hamis consertam auroq́; trilicem.
Iterum, Aen. 7.
——clypeumq́; auroq́; trilicem
Loricam induitur. Scribit Papinius de Hannibale, 4. Siluas.

Mox Nasamoniaco decus admirabile regi:

quod quidem prima specie permirum esse videtur, Hannibalem regem appellari, qui Reipubl. liberæ dux fuit in bellis gerendis. Sed & à Silio sæpius etiam eodem insignitur titulo, nec iniuria: nam Carthaginenses duces habebant ferè Spartanis regibus similes. Auctoritatem qui antiquitatis postulat, is Aristotelem in Repub. Carthaginiensium lib. 2. politicon legat. Cum equites in equis sedentes sublimes sint & alti, ideo ordinis equestris hominibus Celsi attributionem poetæ adponunt, vnà quoque eorum magnitudinem ordinis, & dignitatẽ significãtes: Horati. in Art. poet.

Hannibal rex.

Celsi equites.

Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.

Papinius, lib. 1. Siluar.

Non labente Numa timuit sic curia fœlix.
Pompeio nec celsus eques. Et Ammianus Marcellinus lib. 28. *Iudicibus celsis, itidemq́; minoribus* cùm dixit, maiores & minores, vt vel lippo notum est, intellexit. Hæc meridiationem fallẽs somno, tamen languidus & dormitãs scribebam: quæ vereor ne etiam à dormiente & stertente quis temerè scripta iocetur, vt lasciui homines sunt & petulantes: & profectò quæ scripsimus, talia sunt, vt ioco materiam præbere possint.

CAPVT XXXVI.

Cicero pro Rosc. Comœdo explicatus & emendatus, iurare in litem, aduersaria, memoriæ tradere vetustatem literarum, conijcere certa pecunia, certi & incerti petitio, legitima pars, sacramentum, Festus explicatus, ad libellam debere, adnumerare, expensum ferre, versari in nummu, adigere arbitrũ, in iudicium denunciare, cognitor, notor, restipulari, repromittere, ferre iudicem, deorum deprecatio.

ORatio Ciceronis pro Roscio Comœdo ita malè accepta est, temporis iniuria, vt præterquam quòd vtrinq; mutila & curta est, exordio fineq; spoliata: etiam in illis reliquiis & tanquam naufragij tabulis, multis locia corrupta sit atque vitiata. Inter legendum nuper in ea hæc notaui, quę huic chartæ, qualiacunque sint, illinẽda duxi: cur anim mea, quæ nullius precij sunt, venditem, aut hominibua fucum faciam? Lego igitur, *Paulò antè M. Perpennæ, & P. Saturij tabulas poscebamus: nunc tuas C. Fanni Cherea solius flagitamus.* Perpenna vnus erat è iudicibus: Saturius, patronus Fannij: Fanniua autem Græcus erat, sed donatus fuerat ciuitate, aut libertinus. vtrique enim patronorum nomina ferebant, & ijs suum addebant. Iste igitur ante Cherea vocabatur: postea de Fannij patroni nomine. C. Fannius Cherea. Quam tandem pecuniam vocat extraordinariam? nempe quæ neq; de quæstu, neq; de reditu, neque de bonis redacta ast: sed extra ordinem

dinem de morte Panurgi euenerat, eaq; ex societate debebatur.

Iurare in litem.

Dicit *iurare in litem*. nam & in iudicio societatis ob dolum in litem iurat, vt iurisconsulti scribunt, & in omnibus adeo iudiciis bonæ fidei.

Aduersaria

Aduersaria autem codices sunt tumultuarij, qui non eduertunt, & memoriæ causa fiunt: postea tamen eadem illa, quæ in eis perscripsimus, in ordinem redigimus, & in tabulas referimus. *perscriptionum et liturarum*, probo: restituo tamen (quid enim vetat?) me *perscriptionum & literarum*, repperisse in veteri libro?

Memoriæ tradere literarum vetustatem.

memoriæ tradere literarum vetustatem, interpretor esse, non menstruam scripturam, vt in aduersariis: sed diuturnam, & quæ inueteret, quæq; æterna sit, memoriæ mandare, & in tabulas perscribere. atque locus iste subleuat auctoritatem veteris libri, in quo, *perscriptionum & literarum* scribitur, cum hic vetustas literarum diserte perscribatur. Lego, *id apud iudices graue & sanctum esse ducetur?* vbi sanctum infirmo opposuit. Addit, *hæc sunt deiecta*: vbi legendum esse censeam, *illa sunt disiecta*: id est, nulla ordine confecta. Budæus legit *coniecta*.

Coniicere

nam coniicere, est multa eodem conferre & congerere. vnde coniectamenta dicta. Scribe, *tamen in codicem accepti & expensi referri debuit*. nihil moror mendosam scripturam, quam, ne versus crescant, sæpe de industria prætermitto. cùm sic quoque nimis numerosa longaq; ponatur oratio.

Pecunia certa

Certi & incerti petitio.

Legitima pars.

Pecunia tibi debebatur certa, cùm inquit Cicero, significat certam pecuniæ summam: id enim certa pecunia declarat. Vnde iurisconsultis est certi petitio & incerti. *Sponsionem* dicit esse *factam legitimæ partis*. Legitima pars, decima litis apud Græcos erat in causis priuatis: in publicis, quinta: tertia apud Latinos: quanquam interdum sine legitima parte sponsio fiebat. In legitimis causis sacramento contendebatur. In prætoriis, interdictis: plerunque sponsione.

Sacramentum.

Sacramentum autem sic explicatur à Festo (vt prætermittam Varronis locum ab aliis recitatum: & quę apud Festum conturbata sunt, digeram.) *Sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue eo quod quis interrogatur, siue contenditur. id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis quingentorum, inter eos, qui iudicio inter se cōtenderent. qua de re lege L. Papirij Trib. pleb. sancitum est his verbis, Quicunq; prætor posthac factus erit, qui inter ciues ius dicet, Tresuiros capitales rogato: hiq; tresuiri quicunq; erunt, exigunto sacramenta, exiudicantoq;, eodem iure sunto, vt quos ex legibus plebisq; scitis exigere iudicareq; oportet. Sacramenti autem nomine, id æs dici cœptum, quod & propter ærarij inopiam, & sacrorum publicorum multitudinem consumebatur, id in rebus diuinis.* Vtcunque potui, hanc è fragmentis laceris & disiectis Pompeij scripturam erui: quam germanam esse præstare non ausim. Cum autem in libro de oratore scribit, *Quibuscum tibi iusto sacramento contendere non liceret*: nomine sacramenti iudicium, & disceptationem non intelligis, vt à primariis viris exponi intelligo: sed magnæ pecuniæ periculo, quæ deponi solebat, magnaque sponsione non ausurum eum litigare. nobis enim non licere simulamus, quod agere non audemus. In sacramento, victi pecunia publica fiebat: in sponsione, præter petitionem illius pecuniæ sponsæ, victus aduersario damnabatur, commodoque victoris cedebat.

Ad libellam debere.

Ad libellam debere, est ad libellam vsque & ad teruncium: vt hic apud Ciceronem, *Sumptum reddere ad assem*, legimus. quod est, ad assem vsque. Libella nummus argenteus erat, decima denarij pars. *Quantum melius æquius sit dari*: verba sunt formulæ petitoriæ in arbitriis, vt si fortè quis plus petere videretur, arbiter statueret, quantum melius & æquius esset dari, si iniquum peti putaret. Cicero in Topicis, *inprimisq; in arbitrio rei vxoriæ, in quo est quod æquius melius, parati esse debent*. Scribe, *Romæ est, vtinam adesset in iudicio*. Rectè quibusdam in libris pro *adulterasse*, emendatum est, *adnumerasse*.

Adnumerare.

Expensum ferre.

Aliud autem est, adnumerare, aliud expensum ferre. Adnumerat enim, qui ipse suam pecuniam numerat: Expensum fert, qui delegat qui numeret, vt argentarium, aut alium: & in suas tabulas refert, se eam pecuniam ab argentario alicui curasse. *Qui*, inquit, *idcirco capite & supercilio semper est raso, ne vllum pilum boni viri habere dicatur*. Cherea, in quem ista iacit, artificio Comœdus erat, & propter personas, quas agebat, sic rasus erat. personarum autem illarum vitia & calliditatem orator ei obiicit. Cur cum easdem personas tractaret Roscius, non tamen capite raso erat? quia agere nisi personatus non solebat, propter deprauationem oculorum: strabus enim erat. Quædam autem personæ in scenam raso capite inducebantur & caluæ, vt Lenones. Erant enim ἀναφαλαντίαι, ἢ φαλακροί, vt ait Pollux. Talis inducebatur in scenam Ballio, vt Lycus Plautinus Leno in Pœnulo, quo dicitur à Comico non fuisse *lutum lutulentum*. Pro, *nihil videtur*: melius in libris notæ melioris, *non mihi videtur*. Mox autem *castum*, religiosum & integrum fidemque colentem intelligit. *Auidum*, auarum. Scribe, *Et Fannium quicquam per bonitatem amisisse*. Scribe rursum, *certe tanti non fuissent*. Et mox, *tanti fuerunt*.

Versari in nummis.

Versabatur autem in suis nummis, qui non erat in ære alieno, qui non debebat. *Dionysia* est illa saltatricula, cuius nomine vt gesticulator & histrio à Torquato incessitur asperè Hortensius. *Propria* vocat sua & certa, non dubia, non controuersa. *in causa*, quæ controuersa, quæ litigiosa, quæ dubia. Lego, *etsi hos quæstus recipere posses*.

Adigere arbitrum

Arbitrum pro socio adegeris, lego in incorruptis codicibus. nam etsi formula & iudicium, arbitrium pro socio dicebatur: tamen vsitatius est, arbitrum adigere, quàm arbitrium. Cicero in Topicis, *Aquæ pluuiæ arcendæ adigere non possis*. Quid autem obsecro est, adigere arbitrum? nempe arbitrum dare cogere. Festus, *Adigas*, inquit, *dare cogas*. veruntamen *Arbitrium* immutare vix audeo: & quamquam illud alterum mirificè placet, hoc tamen quod receptum est, non displicet, vt enim dare cogimus arbitrum: ita dare

cogimus

cogimus arbitrium pro socio, id est, cogimus illam formulam, & ex ea formula disceptationem & disceptatorem. nullum est arbitrium iudicis, sed iudicium, cuius seuerissima & angustissima includitur formula: vt nihil ei, vt arbitro, liberum sit. In bonis libris, *magnitudinem criminis* lego. &, *proprium erat iudicium*, sine particula inficiante. &, *aut tacere noli*: non, *tacere*. *in ditionem num tabulas habet* : hic profectò labes quędam facta est, & necesse ferè est aliquā tum verborum vetustate interciderit. Quidā ingenio potius suo, quàm librorum fide fecit, *pactionem. Num tabulas habet*. Reponunt, *in ditione num tabulas habet*, id est, num in potestate tabulas habet: sic vtcunque sensus contexetur. *in ditionem* autem, vt, *in potestatem*, pro lege Manilia dixit: cur hic non diceret, quid causæ afferri potest? *Satisfecisti*, valet, Te ei purgasti, quòd tā temerè fecisses. Ideo autem satisfecisti vt in iu

In iudiciū denūciare

dicium denunciaret, id est, vt Roscius denunciaret iudicibus te ipsi satisfecisse, nullamque amplius litem: sed nec te adfuturum, nec vadimonium obscurum dixisti: nihil tibi deberi clamasti, quod iudici denunciauit Roscius, itaque absolutus est. *Idcirco videlicet ne condemnaretur*, sine interrogatione. censeo legendum. Et, *Panurgus inquit fuit Fannij. In hanc rem*, inquit, *me*

Cognitor

cognitorem dedisti. Cognitor hic est, quem procuratorem vocamus. At interdum etiam cognitor est, qui quem cognoscit. vt homines Romani, qui in prouincia erant, si magistratus ciues Romanos esse nesciret, illi tamen iura ciuitatis Romanæ implorarent, vt crucem, securim, virgas depellerent, cognitores dabant, id est, homines producebant, qui se eos nosse dicerent, & ciues Romanos esse pro testimonio dicerent. Cic. 7. in Verr. *Adeunt ad ea loca, quæ nunquam antea viderūt: vbi neque nou esse ijs, quo venerūt,*

Notor.

neq; semper cum cognitoribus esse possunt. Notorem vocat Seneca in ἀποκολοκύντωσιν. Ego, inquit, *te fortissime deorum Hercules sperau mihi adfuturum apud alios, & si quis à me notorem petisset, te fui nominaturus, qui me optime nosti*. *Iudicio damni iniuria* cùm dicit, vsurpat verba formulæ, in quibus subaudiendum est, dati. Sic notatæ sunt interpunctiones quibusdam in libris, *Pro me, potui, multorum exemplo: licitum est, iure fecerunt multi*. Censeam excudendum, *si sit hoc verum*. *Lites*, inquit, *societatis, non suas redemit*: id est, etiam sanctione & decisione cū Flauio de societatibus transegit, societatemq; litigandi molestia liberauit, cùm de tota re decideret. Atque ista obiectio est, cui continuò hanc contradictiooem opponit, *Quid ita? satis non dedit, amplius à se neminē petiturum?* Quid ita, valet, cur. vt mox. *Quid ita Flauio?* Cæterùm vel *esse* legendum est: vel *ase* dixit, pro ab ipso. Flauius enim intelligitur. Id autem nec infrequens ita nec insolitum Ciceroni. Qui quid cuipiam soluebant, cuius nomine pluribus obligatus erat, aut, qui curatori dabant, hanc cautionem interponebant, Neminem à se, cuius petitio sit, amplius petiturum. Cicer. in Bruto, *At verò nequā. tibi ego Brute non soluam, nisi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio sit, petiturum*. Restipulari di-

Restipulari.

cit, quia quemadmodum decisionis causa Roscius pecuniam à Flauio stipulatus erat: ita Flauius restipulari, id est, vicissim stipulatione obligare Roscium debuit, neminem amplius petiturum. Vt autem stipulationi pro-

Repromissio.

missio respondet: ita restipulationi repromissio. proinde scribit Cicero, *Repromittis tu ab hinc triennium Roscio? quid? recita istam stipulationē clarius*. nam cum egisset cum Roscio, vt procurator esset, quod vice stipulationis erat, & cū Flauio experiretur, Roscius ab eo hac vicissim re sibi cauit, ac restipulatus est. Restipulatio tamen etiam stipulatio appellari solet. Emendatè & emaculatè legetur paulò pòst, *Repromisisse Fannium Roscio*. &, *nō quod in se sint iudicatu*. Cum dixit, *addictus erat tibi*: ad eos respexit, qui pecuniæ iudicari à prætore creditoribus addicebantur. perinde est igitur ac si dixisset, Tibine condemnatus erat pecuniæ? In incorruptis libris lego, *Numquid causæ est quin ab iudicio abeas turpissimè eiectus?* quanquam quę his in sedibus collocata verba sunt, à me non excitantur, neque loco mouentur. Lego in quibusdā libris, *Quid? expectas quòd mox ego Luscium*. Ferre

Ferre iudicem.

autem iudicem est, vt alio loco explicaui, iudicem offerre. Quæ est deorum deprecatio in

Deorum deprecatio.

iureiurando? cùm scilicet eos optamus nobis propitios & beneuolos, si verum dicemus. Lego continuò, *præterea quæ pœna ab dijs immortalibus*. Quámnam tandem pactionem verborum

Pactio verborum.

dicit? nempe iurisiurandi conceptionem & formulam, qua exitium sibi precantur, si peierarint, nam in iurisiurandi formula deprecatio & execratio inerat. bona enim à dijs precabantur si castè sanctèque iurarent: sin secus, suo capiti ab iis exitia & dira exempla imprecabantur. *In iudicium haberet*, dixit, pro in iudicio, vt pro Quintio, *Res cœpit esse in vadimonium*: *Si vniuersè particeps esset*: vt in antiquissimo libro sine nomine *prædæ* reperi: quod testatum relinquere volui. Sed hæc nimium multa nimisque minuta persequor. & medium tenere satius est, quàm odio esse alteri longitudine.

FINIS LIBRI XXIX.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER XXX.

CAPVT I.

Dictio, Apollo λοξίας, cuditur faba.

QVOD dicere institui, leuè illud quidem est, à me tamẽ facile impetrauit, vt huic paginę insereret: præsertim cùm hæc opera non admodum seria sit, sed penè ludicra. Obseruaui apud scriptores veteres, Dictionem non tantum locutionem esse, quam Græci φράσιν vocant, sed interdum oraculum. ex eo credo, quòd oracula à Græcis interdum λόγια dicuntur. Vt in iudicijs, cum de facto quæstio est, tabulis & testibus confirmamus, sic nos quoque in hac tanquam causa iampridem sepultos testes ab inferis excitabimus. Pacuuius in Periboea, *Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.* ait enim, oracula Delphica tortuosa & obliqua esse, vt ex eo Apollo λοξίας vocari solear, ad cuius hoc cognomentum respexit: nó tamen esse vnquam falsa. Actius in Armorum iudicio apud Herenn. lib. 2.

Dictio, pro oraculo.

Apollo λοξίας.

Apertè fatur dictio, si intelligat,
Tali dari arma, qualis, qui gessit, fuit.

Differit Aiax, oraculum præcipere, tali homini arma Achillis dari, qualis Achilles fuit: vt Aiaci scilicet potius, quàm Vlysi dari debeant. Liuius lib. 8. *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caueret Acheruslam aquam, Pandosiamq; vrbem: ibi fatis eius terminum dari.* Sed ne nimium breui conclusum hoc caput esse videatur, serpentes auibus geminabo, vt hoc munus solet varietate gaudere. Cùm in frumento veteres se terere dicerent, in faba tamen cudere dictitabant. Plinius lib. 18. cap. 17. *Faba metitur, deinde cuditur.* hæc lectio in Plinio ex vetustissimo libro postliminio restituitur, cuius in locũ suppositum est & adulteratum *concutitur.* Hinc illius Terentiani dicti elegantia elucescit, alioqui obscura, in Eunu. act. 2. sc. 3. *Atenim istbæc in me cudetur faba.* Duo ista quanquam dispa ria consociaui, cùm in hac opella omnia amicè conciliari soleant atque coniurare.

Cuditur faba.

CAPVT II.

Horat. explicatus in Epodis od. 17.

SCribit in Epodis ode 17. Flaccus,

Tuusq; venter partumeius, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis exilis puerpera.

hi versus spectatissimos & clarissimos in omni liberali eruditione viros, miseros & exercitos habuerunt: nec tamen impedimenta omnia horum versuum expedierunt. Nihil illos motor, qui omnia adulterant, & *Pactumeius*, vt proprium nomen sit, improba suppositione subiiciunt. Existimo autem Flaccum solito suo vti nsso, aliudque sentire quàm loquatur. Obiicit enim veneficæ suppositionem puerorum figurata simulatione. Falso, inquit, suppositrix haberis: nam paris, & pánnos tuos cruentatos puerperio lauat obstetrix. veruntamen, quia eam nó dicit partum eniti, sed meiere, probroseque eius ventrem partumeium appellat, quasi tam facilè pariat, vt sine nixu vllo meiere videatur potius, quàm parturire, vehementior subest suppositionis suspicio, quàm si illud crimen & apertè & rectè impegisset. sed & eam exauget suspicionem, quòd cùm eam dicat nullo modo debilitatam partu meiere, quod primo aspectu miraculi cuiusdã & laudis esse videatur, acerrimè Samia perstringitur obliqua, perinde quasi non pepererit, quæ laborem & debilitatem nullam partus sentiat. itaque *vtcunque* tria esse existimo vocabula, hoc sensu, Et vt cùm es fortis puerpera, è lecto exilis: & puerpera æquè valens ac firma es, ac cùm fortis ac sana.

CAPVT III.

Obsigillare, sigillare oculos, Ventilare, Verbum gladiatorum, dare in antecessum, centesimæ propinquæ, Seneca emendatus.

QVod mouemus opus, totum collectitium est. itaque huc corrogamus veteres obseruatiunculas, easque & diuersas, & è diuersis ad vnius capitis confectionem colligimus: & vt qui magnum æs alienum faciunt, à multis mutuum sumunt, sic versuram à plurimis plerumque facimus. hoc tamen caput, vt & nonnulla, ex vno scriptore erit, sed interim tamen multos scriptores enucleabit. Seneca

pare-

Obsigillare. perelegant & insigniter obsigillare lib. 21. epist. 116. posuit pro occludere: quòd quędam occlusa etiam obsignabantur, vt reor. *Nūc enim,* inquit, *multa obsigillant, & aciem nostram aut splendore nimio repercutiunt, aut obscurè retinent.* Sic in lege Mæuia, sigillare oculos, quod obsigillare valet, & occludere: Varro apud Non. *Contrà lex Mæuia est in pietate, ne filij patribus luci claro sigillent oculos.* Solebant autem propinqui hoc officiū suis morientibus præstare. Apud eundem Senecam epist. 118. eiusd. lib. verbum medius fidiùs honestissimum & speciosissimū gladiatorum tantùm. ventilare enim gladiatores dicuntur, cùm ante pugnam suos mouent gladios, & lusorijs ictibus aerem serientes pręludūt certamini. *Quàm,* inquit, *stultum est, cum signum pugnæ acceperis, ventilare.* Martialis lib. 5. epigr. 32. ——*& in toto ventilat arma boue.* Est & illa dicē di ratio apud eundem, epist. sequente, vt non trita, ita iucunda & egregia,

Sigillare oculos.

Ventilare

Dare in antecessū. Dare in antecessum; quod est, antequam & priusquam quis debeat dare. *Sed,* inquit, *non ero difficilis, benè credi tibi scio, itaque in antecessum dabo.*

Cētesimę propinquæ. Centesimas propinquas ibidē Seneca vocat, quæ propinquis Calendis aut Idibus soluuntur: nō tertijs, aut quartis, aut quintis Calendis. itaque illæ centesimæ propinquæ duriorem & iniquiorem habent fœnoris conditionem. *Quàm,* inquit, *durus sit fœnerator Cæcilius à quo minoris cētesimis propinquis, nummus moueri non possit.* In eodem autem libro quid ni legam? *mirari solemus saltationis peritos, quòd in omnem significationem rerum & affectuum parata est illorum manus.* nec me mouet præiudicata quorundam auctoritas, *scenæ peritos,* pro inquinamento veterum librorum, in quibus vitiosè exaratum est *satiant peritos,* legentium. Epistola proxima refert Seneca, solitos fuisse veteres etiam rusticos post prandium aut cœnam bibere. quod ex Horatio caliginem aliquam remouet, lib. 2. satyr. 2. ita canente,

Post hoc ludus erat, culpa potare magistra.

verba sunt Senecæ, *Post prandium aut cœnam bibere, vulgare est: hoc patresfamilias rustici faciunt, & veræ voluptatis ignari.* Vt Horatius lib. 1. epist. 1. dixit,

Insanire putas solemnia me: quod est, more aliorum. Ita Seneca ead. epist. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est.* Dispulit autē quasdam tenebras Cimmerias, è Tranquillo Seneca, cùm mox scribit, *Omnes iam sic peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedat.* Tranquillus in Nero. cap. 30. de itinere Neronis, *Armillata & falerata cum Mazacum turba, & cursorum.*

Mazaces. Nam Mazaces populi sunt Africæ: nobiles autem Romani illo comitatu equitum Afrorum delectabātur. Martial. lib. 10. epig. 13.

Cum cathedralitios portet tibi Rheda ministros.
Et Libys in longo puluere sudet eques.

Mazax apud Claudianum in Panegyri Stiliconis prima, ——*pauidus proiecit missile Mazax.* Sic ille Senecæ locus duobus auctoribus suo fulgore illustraris, ne in cæcis tenebris offendamus, cum eos legimus, nobis præstabit.

CAPVT IIII.

Ciceronis oratio pro Flacco locis aliquot emaculata.

ORatio M. Tullij Ciceronis pro Flacco multis aspersa maculis & contaminata mihi videtur esse: quasdam hoc capite eluam, reliquas alijs emaculandas relinquam. *Timolites,* inquit, *ille vicanus homo non modò nobis, sed ne inter suos quidem notus.* Insedit hic nescio quid sordis, quæ creta quadā Cimolia detergenda est: nam pro *vicano Nicenus* legendum est. solent enim oratores ferè ponere, vnde domo sunt testes: hunc Asiaticum testem è Nicęa vrbe dicit esse. Sed ne quis hoc arbitrarium esse putet, ita habeat, sic planè dilucideq; scribi in veteribus memorijs. Eleganter autem, cùm tumultuosa suffragia Græcorum in concionalibus decretis, quæ manibus tendendis fiebant, indeq; χειροτονίαι vocabantur, expressit, scribens, *Psephismata non sententijs, nec auctoritatibus declarata, nec iureiurando constricta: sed porrigenda manu profundendoq; clamore multitudinis concitata.* Cœno autem ille locus collitus est, *Cæsus est virgis Cynicus ille Athenagoras.* quid enim Cynico cum mercatura? ex negociatione, illa secta longè refugit. legendum igitur, quod auctoritate veterum librorum testatum consignatumq; proferimus, *Cymæus,* ab vrbe Asiæ Cumis. In quorum chartis & illud reperimus, *Id sutores & coriarij conclamauerunt.* ac medius fidius coriarijs cum sutoribus maior est affinitas, quàm zonarijs: sed & vtrunque artificium sordidius est, quàm zonariorum. Ego illorum quoque librorum testatione, *quo volui, adduxit,* legi adfirmo: nec cōtemno tamen quod receptum est: tantum moneo illud alterum aptius mihi videri. Iam illi scripturæ, *hac classe M. Crassus vir amplissimus ab Heno in Asiam, his nauibus Flaccus ex Asia in Macedoniam nauigauit:* quid ni fidem derogem, & ei arrogem atque attribuam, quam in antiquarijs bibliothecis repecimus, *ab Aeno in Asiam?* Aenus autē vrbs notissima est. Lego etiam, *non refert verò quid lucretur?* Sed quæ, malùm, est ciuitas Aemonesis in Asia? quis tandem vllam ita in Asia appellat? ego censuales perscrutatus tabulas, vt ita dicam, & professiones, & Geographorum tabularia rimatus, nosquam eam comparere video. irrepititium igitur nomen esse reor, in alterius locum subditiuum, ac lego, *Acmonensis.* nam Acmonia vrbs Phrygiæ memoratur à Stephano: & Acmonium, alia vrbs: & Acmonium Alsos ad Themodontem. Fauet huic emendationi & vetus scriptura, in qua *Acmonenses* exaratum est. Hos autem Acmonenses in populis Phrygiæ numerat M. Tullius. Pari errore corruptum est & illud, *Heraclides ille Tennites.* &, *Tenni vsque ad illam ætatem.* nam vtrobique & bonis adstipulantibus libris, & Plinio comprobatore, legendum est, *Temnites,* &, *Temni.* Plinius lib. 5. cap. 29. Temnum fuisse oppidū refert in ore Hermi fluuij. idem & in Aeolide Temnū cōstituit. His ego fretus vindicibus

cibus

cibus, quidni me huic scripturæ assertorem præbeam? Lego etiam, *Et conficiendarum literarũ diligentißima*: cùm hodie extet, *& conficientißima literarum*. quod etsi cur damnem non habeo, tamen eur illud alterum potius amplectar, tacito quodam sensu intelligo.

CAPVT V.

Virgilius 7. Aen. illustratus, Acheron, Oceanus vterq;, adorea liba, Cereale solũ, quadræ, manus, vrbs summa, orbis Asiæ et Europæ, oceanus refusus, repetere.

REperimus in Suidæ coniectaneis, Sibyllam quaodam Tiburtinam eamq; Albuneam vocatam. Id nonnullam fortasse lucem Virgilio adferet, qui 7. æn. Latinum dicit *lucos consuluisse sub alta Albunea.* nam & fontem vocatum, & deam indigitatam fuisse de nomine
Acheron. illius Sibyllæ verisimile est. Acherontem pro inferis à Latinis solitum sæpe vsurpari, antè docuimus. cuius rei fidē facit illud Maronis,

—atq; imis Acherontem affatur Auernis.

Vterque oceanus. Vterque Oceanus, mare eoum est & occiduũ:

—qua sol vtrunq; recurrens
Aspicit Oceanum.

Sic apud Horatium lib. 2. od. 2.

—vterq; Pœnus
Seruiat vni:

Adorea liba. id est, eous & occiduos, qui Gaditanus est. *Adorea liba* mensæ loco Aeneam eiusque socios subiecisse epulis, scribit poeta: mox etiam
Cereale solum *—cereale solum*, appellat: &, *patulis quadris*. Erãt
Patulæ quadræ. autem mensæ paniciæ, quas Dionysius ἰτρία παχεῖ καμπτόμενα πυρῶν, dixit. *—sic Iuppiter ille monebat*: ibidem non sine causa dicit Maro. obseruaui enim, *Ille* ei adiungere solitos esse vetustos scriptores, præpotens eius nomen significare volentes. Plautus in Amphitruone, Sc. 1. *Quod ille faciat Iupiter*. nisi demonstrantis est: idque dicebant, manum in cœlum tollentes, & veluti illic Iouem ostendẽtes. *Nec plura alludẽs*, illic est, Nec dixit plura ludens: quomodo etiam alludere à Cicerone 1. de Ora. vsurpatum legimus. Quid est quòd ait, vocem patrem Ascanio eripuisse? nempe quòd ei velut è faucibus eam vocem rapuerit, nec expectarit vt totam eloqueretur, sed eam ipse velut extraxerit: ita protinus se eam vocem agnoscere dixit, & omen accipere. Non multò pòst, vbi

Accisis coget dapibus consumere mensas, legimus: videtur Seruius *accisis*, quod est, ambustis, agnoscere, si quis eius interpretationem attentius
Manus. & acrius perspiciat. Manus est persæpe opus hominum, quod manu videlicet fit, vt,

Prima locare manu, moliriq; aggere tecta.

Iterum secundo Georgic.

Tot congesta manu præruptis oppida saxis. Aen. 7.
Tectum augustum ingens, centum sublime columnis,
Vrbs summa. *Vrbe fuit summa.* hic vrbem summam cum dicit, ἀκρόπολιν interpretatur, quæ est arx. perspicuè enim voluit explicare vocabulum Græcũ duobus Latinis. Sed & cùm *—sacris sedes epulis*, dixit: significauit quod in Romanis historiis non rarò legimus, in templo epulum deorũ dari solitum. *Ipse Quirinali lituo*, dictum à poeta accipio, vt homines præstanti sapientia dicimus, quo significamus eum præstantem habere sapientiam: quo sanè modo etiam Quirinali lituo, est Quirinalem lituum habens: quanquam istud aliquanto insolentius minusque consuetum. sed à consuetudine non solent raro recedere poetæ, & hoc ipsum decus & ornamentum suo carmini quærere. Orbis Asiæ, Orbis Asiæ & Europæ
& Orbis Europæ dicitur à Marone, vt à Marcellino, Orbis eous, & Orbis occiduus pro imperio Orientali & Occidentali: & Orbis Romanus pro imperio Romano. Oceanum refusum interpretor Oceanum refluum & refluẽtem, quem ἀψόρροον & ἀψόρρεον Homerus appellat. Oceanus refusus.

Præferimus manibus vittas: ex consuetudine Græcorum dixit, idq; ἱκετηρίαν appellabant.

—hinc Dardanus ortus, Huc repetit.

quam in sentẽtiam dictum est? nempe in quã dixit Cicero in Bruto, *Repetunt Mutia lege & Licinia*. & pro Archia poeta, *Chyfuum vendicant, Salaminij repetunt*. Dardanus, inquit, ex hac terra ortus est, hanc in terram nos reuocat, qui ab eo oriundi sumus, & nos huic terræ repetit & vendicat. Repetere.

CAPVT VI.

Quædam in Catone obseruata, catillatio, politio, oblinere, relinere serias, conspersio, conspergere, sal popularis, salis flos, laterculus, Myrta, sub dio, serenum.

CAtillatio graue probrum erat, quod iis obijciebatur, qui prouincias diripuissẽt Catillatio.
in magistratu, quòd tanquam Prouincialium bona abligurissent: dictum à catillis, in quibus escæ apponuntur, atque interdum etiam opera dulciaria, quasi in catillis bona & fortunas eorum comessent. Cato in libro de re Rust. ca. 84. *Sauillum iubet poni in mensa cum catillo & ligulis.* Iam è Macrobio lib. 3. Satur. cap. 16. notum est, Lupum Catillonem à Lucillio vocatum liguritorem, & Catillones vocatos fuisse, qui ad polluctum Herculis vltimi cum venissent, catillos liguribant. Apud eundem Catonem ca. 136. reperio, Politionem esse, cùm ager coleu- Politio.
dus alicui locatur pactione certæ partis frugum: vt sextæ, aut septimæ, aut oonæ. Sed operæpreciũ fuerit verba eius adscribere, quo res tota dilucidior sit. *Politionem*, inquit, *quo pacto dari oporteat? In agro Casinate & Venafro in loco bono parte octaua corbi diuidat: satis bono septima: tertio loco, sexta: si granum medio diuidet, parti quintæ in venafro ager optimus, nonæ parti corbi diuidat.* Si ager, inquit, bonus est, hac lege & conditione poliendus est, ager colono dãdus: vt si demessę fruges diuidantur inter politorem & dominum, politor octauam partem habeat. nam in corbem corruebãt spicas in messe. ita partitio

frugum erit nondum tritarum: minorq; pars erit politoris, quàm si tritum & purgatum fru mentum diuideretur, quòd labor triturę & vẽtilationis etiam mercedem mereatur. Itaque si granum modio diuidatur, quintam politor feret. Hordeum etiam quinta modio iubet Cato diuidi: & fabam quinta modio. Eodem autem modo illud iurisconsultorum accipi debet l. cum duobus. §. Si in cœmida societate. ff. pro socio. *Aut agrum Politori damus.* Apud eundem Catonem,

Oblinere.

Oblinere multis in locis significat vasa obturare, vt cap. 113. *Sinito dies xv. aperta, antequam oblinas* Iterum cap. 110. *Sinito biduum oblitum dolium.* Ex eo notum est *relinere serias*, apud Terentium in Heauton. act. 3. sc. 1. significare, oblitas & obturatas resignare & aperire.

Relinere serias.

illud etiam Horatianum lib. 3. od. 8.

Corticem astrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere, &c.

claram accipit lucem, prælucente velut Catone, cum ca. 120. ita scribit, *In amphoram mustum indito, & corticem oppicato.* Cortice enim oppicato oblinebant & operculabant dolia.

Cõspersio

Conspersio dicit ab interprete Diui Pauli in 1. ad Cor. ca. 5. id quod à pastu pastam appellamus, propterea quòd aqua soleamus farinam conspergere. idque Catoni est Conspersa farina, cap. 80. his verbis, *vel farina hordeacea conspersa turundas faciat.*

Conspergere.

Sed & conspergere eidem, est farinam aqua madefacere, vt subigatur: eius verba sunt. cap. 76. *Postea farinæ libras duas conspergito condepsitoq;.*

Sal popularis. Salis flos.

Sal popularis Catoni, sal est vulgaris & niger: Salis flos, sal cãdidus: sic enim scribit c. 88. *ibi fiscellam cum sale populari suspẽdito.* Iterũ, *inde flos salis fiet.* Hæc quidem non longè admodum ab sensu esse, & recondita scio, sed tamen quia multis ignota, non indigna sunt, quæ perscribantur.

Laterculus.

Recordor me dixisse apud Plaut. in Pœnulo, sc. Negotij sibi. Laterculum genus esse operis pistorij, à forma in quam fingitur, vocati. Interpretationem adiuuat Cato; qui cap. 190. ad asperitatem vini leniendam, è farina erui & sapa laterculos defingit.

Myrta.

Myrtum Græci neutro genere vocant fructum Myrti: Cato fœminino Myrtam, sic scribens. cap. 125. *In vrnã musti conditio myrtæ semodium.*

Sub dio.

Sub dio esse, vernacula lingua dicimus esse sub sereno: & crepusculis hibernis noctibusq;, nos serenum plerũque dicimus.

Serenum.

Eodem modo serenum vsurpasse Catonem video, cum ait cap. 156. *Postea ponito pocillum in sereno noctu* Idem Cato aluum superiorem, appellat ventriculum, *Aluum*, inquit, ibidem *si voles deijcere.* Hęc etsi dissimilia, atque hinc inde, ferè tamen è Catone, carpta sunt: tamen tam vnius esse capitis, quàm fere vnius scriptoris possunt.

CAPVT VII.

Persius vltima satyr. explicatus & emendatus, Vapidum vinum, Vapidè se habere, obsignare lagenas, saliua vini, Manius, trama, popa, popani panes, Chrysippi aceruus pro sorite.

Diuerti hisce diebus in Persij satyram vltimam, multis mihi locis sensibus caliginosam & opacã, quod, vt opinor, ingenij mei vitium est, cuius tam languida est acies, vt in sole vix lucem dispiciat. Ego tamen eos locos mihi illustrare conabor, ac mihi ipse p̃lucebo.

Mire, inquit, opifex, numeris veterũ primordia vocũ,
Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ,
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honesto
Egregios lusisse senes!

his ego verbis significari puto, Bassum poetam esse Lyricum. Lyrici aũt primò diuos, & virtutem victorum sacris certaminibus carmine extollebant: atq; ea sunt primordia veterum vocum. Postea Melici etiam de iuuenum amoribus, & senum luxu iocisque carmina pangere cœperunt: qua argumentorum materia suum poema Bassus distinxerat.

Iuuenes ioci.

Iocos autem iuuenes, iocos iuueniles intelligo: & iocos senes, seniles: quamquã interpretes aliud sentiunt. Ad hunc locũ Horatianum illud pertinet, de Art. poet.

Musa dedit fidibus diuos puerosq; deorum
Et pugilem victorem, & equum certamine primũ,
Et iuuenum curas & libera vina referre.
—— mihi, inquit Persius, *nunc Ligus ora*
Intepet, hibernatq; meum mare:

puto esse, Mihi tepet Liguria ora, & mihi hibernat: ac pro hibernis est eius oræ mare, id est, in ora Ligustica hiberno, & hyemem traduco ad portum Lunæ. Ibidem,

—— postquam destertuit esse
Mæonides, Quintus pauone ex Pythagoreo: hoc sensu dictum accipio, Postquam se Homerum esse desijt somniare, ad seque reuersus, omissa Pythagoræ de animorum in alia corpora trãsmigratione sententia, Quintus Ennius sibi videri cœpit, non Homerus. Quintus enim non hic numeri nomen est, vt existimo, sed Ennij prænomen. *Destertuit esse Mæonides*, figura Græca est, pro destertuit se Mæonidem esse, vt Lucan. lib. 1.

——tutumq; putauit Iam bonus esse socer.

Iubet, inquit, hoc prudens iam Ennius, nec vt ante, delirans se Homerum esse. Inqt Persius,

Et signum in vapida naso tetigisse lagena.

Lagenas obsignare

Lagenas vini obsignabant veteres, vt apud Ciceronem lib. 16. epist. fam. ad Tiron. *Mater nostra, quæ lagenas etiam manes obsignabat, ne dicerẽtur manes aliquæ fuisse, quæ furtim fuissent exiccatæ.* Auarum autem insimulat, qui vapidum vinũ obsignaret & biberet.

Vapidũ uinum. Vapidè se habere.

Hinc *vapide sese habere*, dixit Augustus apud Soeton. cap. 87. pro languere, quòd vinum vapescens ægrotet.

Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam. hic in vetere libro *turdarum* reperiri: & ita scripsisse Persium annotat antiquus interpres. Est autẽ Saliua, sapor: vt apud Pliniũ li. 23. c. 1. Saliua vini.

Saliua vini.

——occa: en seges altera in herba est:

dicit, nisi fallor, Qui fruges annuas consumis, agrum colito tuum, & protinus succrescet altera seges, quam molas, quæq; tibi quantum cõsumpseris reponat. Ergo ex occatione, quæ pars est culturæ agri, tota cultura intelligitur.

sed

—sed Beſtius vrget: lego ex veteribus l[illegible]is, *&* *Beſtius vrget*: neq; tam aduerſant[illegible] quà n co[illegible] gentis particula deſideratur. Ibidem Per[illegible]us,

—poſtquam ſapere vrbi
Cũ pipere et palmis venit noſtrũ hoc maris exp[illegible].

Sapere maris expers. Sapere noſtrum, vetus interpres exponit, que & omnes ſequuntur, hæc ſine interpunctione continuantes. animaduerti tamen nõ incommodè interpungi poſſe, hoc ſenſu, Poſtquam transmarina cœpimus vti ſapientia, & Philoſophorum diſciplina Græcorum, eaq; nobis probata fuit, noſtra hæc vernacula & ciſmarina ſapientia haberi cœpit, nec in precio eſſe, quòd tranſmarina non eſſet. Itaq; etiam fœniſecæ degenerauere & corrupti ſunt, & pultes ſuas magis quã olim vngere cœperunt. Ibidẽ,

—centum paria ob res Egregiè geſtas induco:

Duplicem ſignificare videtur Hecatõbeo: ſed fortaſſe ludos gladiatorios ſignificat, cùm paria dicat: vt apud Horatium lib. 2. ſat. 3.

—gladiatorum dare centum
Damnati populo paria.

Munera autem gladiatoria ludosq; in religionis parte numerabant. Ibidem Perſius,

—non adeo iniquis Exoſſatus ager iuxta eſt:

emendo, *non adeo inquis, exoſſatus ager*: & verſu & ſententia ita poſtulante.

—præſtò eſt mihi Manius hæres, Progenies terræ.

Manius. Multi erant Ariciæ Manij pauperes & obſcuri: ſed & cliuus Aricinus abũdabat mendicis: Iuuen. ſat. 4.

Dignus Aricinos qui mendicaret ad Axes.

Sed & Manius nomẽ etiã ſeruile eſt. Cato de re ruſt. c. 141. *Mãdo tibi Mani, illa ſolitaurilia circumagi iubeas.* Si igitur quia mihi indulſero & liberalius victitaro, remq; imminuero, nemo meorum hæres meus eſſe volet: Manius aliquis ex Aricia pauper & ignobilis mihi hęres erit: qui quamuis ſit filius terræ, è gente mea videri poterit. Tu autem qui es me maior natu, dũ in decurſu ſum, & adhuc viuo, poſtulas, vt tibi patrimonio meo cedam, & tibi tanquam lampada tradam, nec eo vtar, ac mihi eo interdicam: cũ hęreditatem meam in lucro aduentitio numerare debeas, ſi fortè tibi illa quandoq; obtingat, & veluti Hermeum quoddam exiſtimare, & in lucro deputare quicquid tibi reliquero. *Legarat Tadius*: è veteribus exemplaribus eſt legendum, non *Stadius*. quamquam id leuius eſt ſtipula.

Fœnoris accedat merces, hinc exime ſumptus,
Quid reliquum eſt?

Te fœnebria pecuniæ merces & vſura alere ſic debet, & tuum ſumptum ſuſtinere, vt aliquid inde etiam redũdet & reliquum ſit. Sic enim cum eo ille, qui hæreditati inhiat, calculũ iam ponit, & ab eo iam nunc rationem repoſcit: quo fit vt vehementer excandeſcat Perſius, & exclamet, *Reliquum?* & ſe plus impenſurum poſtea minetur.

—mihi trama figuræ Sit reliqua.

Trama hic trama non eſt ſubtegmen, ſed pãnus pertenuis è ſolo ſubtegmine: appellaturque vt ait Varro lib. 4. de ling. lat. quòd frigus eã trameat, id eſt, trãſmeat. Sim, inqt, macie & fame enectus, & vix oſsibus hæream, vt alij nepotini ſumptibus à me parta diſperdant. *—popa venter*: à popis qui victimarij erant, & ſe hoſtiarum viſceribus benè curabant. Popa. Vetus interpres putat à popanis panibus appellatos. Popani panes. nam popeana in eo malè legimus: quæ deprauatio acerrimum ei peperit reprehenſorem.

—ne ſit præſtantior alter
Cappadocas rigida pingues pauiſſe cataſta.

ſentẽtiam puto, Ne ſit vllus venalitiarius, qui plures ſeruos habeat. nam mangoniũ & mercimonium venalium maximos quęſtus adferebat: Horat. lib. 1. epiſt. 6.

—eget æris Cappadocum Rex: id eſt, venalitiarius. Ibidem Perſius,

—depinge vbi ſiſtam
Inuentus Chryſippe tui finitor acerui:

hoc de ſyllogiſmo aceruali, qui Sorites dicitur, ſine controuerſia intelligitur, qui captioſus eſt, vel teſte Flacco, lib. 2. epiſt. 1. Aceruus Chryſippi.

Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui.

Eius ſyllogiſmi interrogationibus excogitarat, quomodo reſpondendum eſſet, Chryſippus: quieſcendum enim eſſe dixerat: quod Perſius dicit Siſtere. Etſi in ea ſolutione ab Academicis irridebatur, auctore Cicerone, qui ita ſcribit in Lucull. *At vitioſi ſunt Soritæ: frangite igitur eos ſi poteſtis, ne moleſti ſint. erunt enim niſi caueatis. Cautum eſt, inquit. placet enim Chryſippo cum gradatim interrogetur, verbi gratia: tria, pauca ſint, anne multa, aliquanto prius ad multa perueniat quieſcere, id eſt, quod ab his dicitur* ἡσυχάζειν*. Per me vel ſtertas licet, inquit Carneades, non modò quieſcas.* & cætera. Ariſtoteles autem non multum hac in re enodanda laboraſſet, qui li. 5. de generatione animal. cap. 7. paucum multum, magnum paruum, lõgum breue, nihil abſolutè eſſe, ſed ex comparatione vult. At illi falsò aliquid ſimpliciter multum eſſe ponebant, aliquid magnum: in quo ſe ita pedicis conſtrinxerunt moleſtis, vt vincula ſoluere non poſſent: & propè in his, quæ inexplicabilia eſſent, iſta numerarent. Vetus interpres pro *pauiſſe*, legiſſe videtur *plauſiſſe*. ſic enim ſcribit, *Quoniam venales, antequam in cataſta ponantur, cantant vniuerſi pariter more gentis ſuæ*. quod & in veteri libro reperi. *pauiſſe* tamen perplacet. etiam *clauſiſſe* reperi. reperi etiam *pauſaſſe*.

CAPVT VIII.

Perſius explicatur ſatyr. 4. Pes Varus. Chromatiari. Catamidiare. Pſilotrum. Balneator elixus.

IN quarta Perſij ſatyra ex Platonis Alcibiade imitata, quædam obſeruaui, nõ illa quidem in mercibus numerãda Indicis, aut gemmis: ſed littoralibus calculis aut algis viliora. Sed tamen huic chartæ non parcam, & ei illa illinam.

—barbatum hoc crede magiſtrum

ſtatim vilitatis ſpecimen erit, quod annotabo, veteribus in libris non *hoc*, ſed *hæc* legi.

Scis etenim iuſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis libræ: rectum diſcernis, vbi inter
Curua ſubit: vel cum fallit pede regula varo.

Cum libræ lances æqualiter ſuſpenſæ ſunt & examinatæ, tum iuſtū pondus eſt, neutra præponderante: ac tum libra eſt anceps, ac vtram in partē vergat, neſcit, pariter æquata & perlibrata. quod Perſius ſignificat. Rectum etiam potes, ô Alcibiade, illudens ait Socrates, per te diſcernere & cognoſcere, etiam cum inter curua ſentit: cuius tum & animaduerſio difficilior eſt. cum aliorum deprauatio, quibus admixtum eſt, ſpeciem eius obſcuret, & pari vitio prauitateque deformet. quin etiam ſi regula vara & praua tibi in manū detur, quæ quod rectum eſt, mentiatur curuum & prauum, per te tamen tuaq; ſponte rectum intelligere poteris, & vitioſam regulam coarguere. Pedem autem varum dicit, crus regulæ varum & flexum, eiusque haſtile & ſcapum tortum.

Pes varus

Quo tibi ſumma boni? veteres libri pari concordia, *Quæ tibi ſumma boni?* quam medius fidius lectionem ſequi malim. Verbum, quod noſtris hominibus inauditum auribus vſurpat vetus interpres in explicatione.

—— aſsiduo curata cuticula ſole.

Chromatiari.

Catamidiare.

Chromatiari dicuntur, id eſt, colorari, qui tota die ſunt in arena aut ſole. hoc verbum è Græco expreſſum eſt, Latineq; formatum, vt Catamidiare apud Spartianum in Adriano.

Cantare ocyma.

Cum benè diſtincto cantauerit ocyma vernæ: Anus, inquit, quæ ſeruulis nequam in vijs conuitia ingerit. id enim eſſe videtur, cantare ocymum quod ſeritur cum maledictis, teſte Plinio lib. 19. cap. 7. Te ſapientia (inquit) æquat, vt oratio tua ad populum à maiore prudentia non proficiſcatur, quàm eius contumeliæ. vt enim te ex genere venditas, cæterisque bonis ſimilibus, ſic illa ſe liberam & ingenuam vernolā ſeruam dicit. aut potius dicit, mulierculam λαχανόπωλιν, id eſt, hortulanam, olerum venditricem, quæ per vrbem cantitat ocyma venalia, quæ ſeruuli ſolent emere heris ſuis, æquè ac ipſum Alcibiadem ſapere. Scribitur hîc etiam *ozyma*. propter illius herbæ odorem, quam baſilicum vocamus.

Qui quandoque iugum

hic *quandoq;* valet quandocūq;, quotieſcunq;: quod non infrequens eſt. *Sc[i]ole* autem *veteris*, *et veterem*, reperio: atq; vtrūq; non ſolum tolerabile eſt verbum, verùm etiam laudabile. Pro *Elixasq; nates*: vetus interpres *Eliſasq; nates*, legit, interpretaturq;, Pſilotro domolitas: ſed *elixas* omnino magis placet: vt balneo tāquam coctas intelligamus, vt à Martiale *Balneator elixus* lib. 1. epigram. 7. dicitur: & pſilotris frequentius poſt balneum vtebantur.

Pſilothrū

Balneator elixus

Si ſatis in penem quicquid tibi venit amarum.

Differit Ariſtoteles, multas voluptates à moleſtiæ impulſu oriri: vt & delitias veneris, ad quas dolor, qui libidinoſos vrit, præcipites pellit. nam illa vrtica & ſcabies libidinis amara & moleſta eſt, neque eos quieſcere ſinit pruritus titillans. Dicit igitur, Si quicquid tibi moleſtè amareq; prurit ea parte, quæ honeſtè nominari non poteſt, facis: ſi quicquid in eam partem incidit amaræ titillationis, facis, & in omnem libidinem ea profundis, penique ſeruis, falſas multitudinis laudes reſpue.

CAPVT. IX.

Nonius explicatus, pallam trahere, boues Lucæ, depenſa lana, in vulgus, caſta ætas, velare gulam.

PEllucent in Nonio velut in littore Indico gemmæ. Ita exempla quędam veterū ſcriptorum planè dixerim gemmea, cùm in eis niteant genera dicendi felicioris ſæculi. Tale illud Varronis eſt è Modio, *Qui iam erant in Græcia coma promiſſa, barba raſa, pallam trahentes*: quod exemplum de citharœdis intelligendum reor, inſigni cultu & ornatu in theatro canere ſaltareq; conſueris: quos traxiſſe pallam ait, quòd lōgo ſyrmate ſpatioſam veſtem terram verrentem gerere ſolerēt. Nec prætermittam Lucilij ſententiam, qua ſapientem nihil proprium habere cenſet, ſed vſura tātum frui: vnde & nobilem expreſsit Lucretius de hominum vita ſenſum, lib. 3.

Pallam trahere.

Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus vſu.

Cætera, inquit Lucilius, *contemnit & in vſura omnia ponit*

Non magna: proprium verò nil neminem habere, hic quoq; inficiari negationes duæ vehementius videntur Græcorum modo. Varro ait, boues Lucas appellatos eſſe quorundam opinione Elephantos: quòd primùm viſi ſunt in Lucanis, Pyrrhi bello: ſed & ex eo fortaſſe, quòd Lucani boues validiſsimi eſſent. neq; vllam quadrupedem noſſent Romaoi boue maiorem. Tales fuiſſe Lucanos boues è Lucilio apparet,

Boues Lucæ.

Quem neq; Lucanis oriundi montibus Tauri
Ducere protelo validis ceruicib. poſſent.

Apud eūdem ex Titinio Depenſam lanam, pondere certo iuſtoq; penſam dici reperio; putatam, lanam purgatam: factam lanam, ex qua aliquid factum eſt.

Depenſa lana.

Depenſam lanam, qui non reddet tempori
Putatam rectè, facite vt multetur malo.

In vulgus etiam, eſt vulgare, in exemplo è Cicerone ab ipſo prolato. *Itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus*: id eſt, alter dies vulgaris eſt, & nō religioſus, neque vllo omine obſcœnus & malè ominoſus. Caſta ætas eſt impuberum: puberum veſtis eſt pubertas. quæ dicendi genera ipſa antiquitatis canitie multò iucundiora gratioraque intelligentibus ſunt, quàm quæ nouitia & nupera in linguam Latinam inſula nouitate inuecta. Varro,

In uulgus

Caſta ætas.

Quæ caſta ætas, quæ veſtis adoleſcentium,
Quæ teneris ſpecies.

Extat & Lucilij quædā ſententia, quā Flaccus

qui

qui eum poetam fluere lutulentum calumniatur, æmulatus est,

Quid sibi vult? quare fit vt intus versus, & ad te spectent, atq; ferant vestigia se omnia prorsus?

Flaccus lib. 1. epist. 1. hoc breuius adstrinxit,

Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Velare gulam. Velare gulam, est laqueo se induere: loquendi genere Comico & ridiculo. Pomponius, *Restis vilis est, velet gulam.*

CAPVT X.

Lucretius libro 3. emendatus & multis locis explicatus, cunctari, effugere se, tuditantia, confugiant, ægrire, attigo pro attingo.

LVcretius insipientis Philosophiæ poeta, omnium animos superstitione obligatos demonstrans, etiam eorum, qui se eam iactant negligere & calcare vel studio laudis, vel leuitate quadam ventosa, ait lib. 3.

Extorres ijdem patria, longeq; fugati,
Conspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti deniq; viuunt,
Et quocunq; tamen miseri venere parentant quibus ego versibus eum existimo significare falsos & iactatores esse meros, homines illos, qui se mortem & inferos negligere dicebant, nec vllos esse narrabant. nam ni ita esset, ipsi, inquit, in tanto vitæ discrimine non viuerent, sed sibi lethum consciscerent. attamen omnibus affecti ærumnis viuunt metu inferorum, & parentant, mittuntq; inferias illorum manibus quos vel violarunt, vel interfecerunt: vel certè timent, vt placare sibi inferos oporteat. Quod autem non longè hinc dicit,

Cunctari. *Et quasi iam lethi portas cunctarier ante:* valet, manere, versari, quod quidem de contemptu turpi & acri egestate dicit, quæ homines vt fugiant, omni ope nituntur ad auaritiam et honorum adeptionem. Duo enim duobus opponit. Illud autem cunctari, ductum videtur ab illis, qui ad portas aut ianuas cum venêre, ibi interdum cunctantur, nec rectà statim ingrediuntur: vt apud Aristophanem in Nebulis, [illegible]. Iterum, [illegible]. Sequitur sententia Epicureis mirificè placita,

Vnde homines, dum se falso terrore coacti

Effugere se. *Effugisse volunt, longè lateq; remosse.* Eos enim qui perturbati sunt, aut quos aliquid vrit, & è perturbatione maloq; exire conantur, se fugere velle dicunt, nec tamen plerunq; effugere posse, vt in huius libri clausula,

Hoc se quisq; modo fugitat: quod scilicet, vt fit,
Effugere haud potis est. In sensum igitur superioris loci est. Isti, inquit, quos pertæsum est inglorios & despicatos viuere, effugere se volunt, id est, suam indignitatem, ignobilitatem & humilitatem atq; contemptu: & omni contentione ad gloriam & diuitias enituntur.

—redde, inquit, harmoniai
Nomen ad organicos saltu delatum Heliconis:
Restitue organicis nomen harmoniæ, quod illi Helicone deportarunt, vbi Musæ & Musarũ præses Apollo, modulis & cantibus præfecti, musicorum instrumenta suis addita signis habent, & eorum inuentione censentur & nobilitantur inter mortales. Cùm autem ait,

Sensus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipsas: Suspicor ipsius sensus testimonio refelli eos, qui animum censent videre per oculos, vt per fores aut fenestras. Trahit enim & detrudit sensus ad aciem ipsam aspectumq;, & ad testimoniũ suum adducit, quo coniunguntur.

Tuditantia. *Et quantis interuallis tuditantia possunt*
Concursare, coire: cùm dicit, significat tundere & agitare cupientia. talia enim sunt subtilia animi semina & primordia. Lego autem hunc locum hunc in modum,

Vsqueadeo prius est in nobis multa ciendum
Quàm primordia sentiscant concussa animai
Semina, corporibus nostris immissa per artus,
Et quantis interuallis tuditantia possunt
Concursare. hic ordo versuum est in antiquissimo libro, & in editione Parisiensi. Cum autem in veteri illo membranaceo libro scriptũ sit, *Et quantis.* puto sensu postulante nõ incommodum fore, nec inuerecundum, *Et quam sis*, id est, suis, scribere. Verbum est in Lucretio mutatione quadam perlepidum, ea tamen ignorata domo pulsum.

Scilicet, inquit, *in tenero tenerascere corpore mẽtem*

Confugiant. *Confugiant, configunt* placitum est his, qui, quę non intelligunt, peruertunt. atqui illud *confugiant*, bellissimum sensu & amœnissimũ: hoc sensu scilicet, Illis hic receptus & hoc perfugium reliquum sit, vt dicant in tenero corpore mentem remollescere. [illegible]. nam ita sępenumero auctores Græcos loqui, qui eorum literis tinctus est, intelligit. Vnum tamen & alterum locum proferam Demosthenis contra Aristogitonem, [illegible]. Iterum, [illegible]. Etiam in calamographis illud melius, quàm excusis.

Præter enim quàm quod morbis cum corporis ægrit. ita in illis planè literateque scriptum est, nec

Aegrire. nouitate vocis ægrire offendi quisquam debet, qui quidem poetarum iura intelligit, licenter multa nouantium, quæque oratio diserta recusaret, & sermo quotidianus vt putida aut non Latina aspernaretur, libenter vsurpantium. Hoc etiam ex librorum vetustate exscriptum est,

Debet enim miserè si forte ęgreq; futurum est,
Ipse quoq; esse in eo tum tempore, qui malè possit
Accidere: id quoniam mors eximit esseq; probibet,
Illum cui possunt incommoda conciliari
Illa eadem, quibus in nunc nos sumus, antè fuisse. probibet autem per vocalium comprehensionem & coniunctionem audiendum est, duabus in longam coalescentibus. at,

Interrupta semel cum sit repentina nostris: est, Cùm sit nostrorum illorum, quibus con-

ſtamus, corpuſculorum diſſociatio & diſtractio facta. ſe enim mutuò atomi, altera alteram repetunt, in eundemque congreſſum redeunt: in illa temporis immenſitate ſæpius fortaſſe: ſed illa repetitio & reditus diſſoluitur morte. Id enim eſſe puto, quod aliter effert,

Inter enim iecta eſt vitai pauſa, &c. Inoenio & in ſquallidis monumentis,

Non, vt opinor, enim dat, quod promittit & vnde, verſus clauſula in offenſo fuit, & *proinde* exulauit: *abundè* Lugdunenſis editio repoſuit: ego *& vnde* defendere poſſe videor. Non dat, inquit, quod promittit, neque vnde promittit, id eſt, non ex animo dicit, nec oratio ex corde emittitur, ſed è labris & lingua oritur. Cur autem editorum librorum, quàm reconditorum ſanctior & iuratior fides? In editis extat,

Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem:

quodtam appoſitum eſt, tamque proprium, vix vt melius quicquam dici poſsit, & congruentius. ſed diſſonant libri arcani atque myſtici, ac Ceteris initia. in his autem ſcribitur, vt myſteria eorum enunciem,

Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſupremo:

quod nec culpari etiam poteſt, cùm hanc contineat ſententiam, Licet ſic æternum & in perpetuum nos eſſe ſopore ſepultos. nam quin ſoporis vox facilè ſubauſcultetur, quamuis non expreſſa, non negabit qui locum perlegerit. Et Græcorum quoque conſuetudine, aggreſſo verbo aut participio, facilè ſubauditur nomen ab eo verbo deductum vt *ἰκνούμενα βαθεῖαν*. In eodem mox reperio

Nec deſiderium noſtri nos adigit vllum.

Attigo. Sed rectè eos coniecisse ſuſpicor, qui *attigit* ediderunt in præſenti tempore. nam attigo dixerunt antiqui pro attingo. D autem ſoni vicinitate literam T. imitatur. Hæc ego non tam ex animi mei ſententia quàm librorum teſtimonio fretus ſcribenda eſſe duxi, ſi cui fortè è Bibliothecis eruta probari ſcriptura poſsit.

CAPVT XI.

Venus quando aduentat, et quo tempore choreis delectatur, Gratiæ Veneris comites cur ſunt, Gratiæ decentes, Gratiæ ſegnes nodum ſoluere.

VEnus ineunte vere apud Flaccum libr. 1. od. 4. ducit choros, remiſſo relaxatoq; anni frigore: quòd ea anni parte opinio erat aduentare Venerem, eiuſque antecurſorem eſſe Zephyrum, qui Februario ſpirat, vt è Lucretio antè oſtendimus. Venus autem & voluptatis & amœnitatis dea ſe choreis delectat.

[illegible] [illegible] quando.

—*imminente Luna* id eſt, veſperi noctuque. *Cùm*, vt eſt apud Papinium Silu. *ſuperis terrena placēr*. nolunt enim diſſe hominum oculis cerni. ita has plagas celebrant & colunt, quo tempore homines in ſua ſe recepere tecta, relictisq; agris domi ſopiri iacent.

Gratiæ Veneris comites.

Gratiæ decentes, Horatius adiungit. quod præter argumentum eſſe ab Horatio factum, miror ab homine eruditiſsimo & omnium propè ſcriptorum acri cenſore & ſeuero critico iudicatum eſſe: cùm eſſe Veneris comites Gratias antiquorum religio crediderit, vt ex Seneca conſtat lib. 1. cap. 3. de benef. ita ſcribente, *Tres Chryſippus Gratias ait Iouis & Eurynomes filias eſſe: ætate autem minores quàm Horas, ſed meliuſcula facie, & ideo Veneri datas comites.* hoc ille ſi cogitaſſet, nec veſania reprehendendi præceps actus eſſet, & ab inſtituta calumnia animum cohibuiſſet. Sed cur Flaccus decentes appellat? credo, quòd venuſtæ formoſæque ſunt, & honeſta liberalique forma, bonaque, vt dicit Seneca, facie. lib. 3. od. 21. eas dicit *Segnes nodum ſoluere*: quòd, vt reor, implexis & conſertis inter ſe manibus eſſent. neque enim commodior excogitari fortaſſe interpretatio poteſt: præſertim cùm ſubnixa ſit Senecæ auctoritate, cuius fiducia audaciùs loquitur. Seneca autem dicto loco ita ſcribit, *Quare tres Gratiæ, & quare ſorores, et quare manibus implexis.* Iterum, *Quid ille manibus conſertis in ſe redeuntium chorus?* hæc ego ſcripſi, vt homines ſciant multò facilius eſſe, veteres calumniari ſcriptores, quàm intelligere: vtque reprehenſoribus iſtis & vituperatoribus, qui niſi reprehenſione & obtrectatione ad nomen nunquam ſe peruenturos eſſe ſperant, fidem non habeant: & ignorantiæ aſſiuem eorum malignitatem improbitatemque exiſtiment.

Gratiæ decentes.

Gratiæ ſegnes nodum ſoluere.

CAPVT XII.

Inanes, ſubinane, Curiana Phocis, vni via populi, diſcedere, Ciceron. libr. 2. ad Atticum reſtitutus.

HOmines laudis & gloriæ impendio cupidiores, inanes à Latinis, vt aliquando recordor me docuiſſe, dicebantur. Vnde & à Cicerone in Epiſtolis ad Atticū, pars illa animi, quæ gloriæ auida & ſtudioſa eſt, ſubinanis dicitur. Sic enim li. 2. epiſt. 17. ſcribit, *Quin etiam quod eſt ſubinane in nobis & non ἀφιλόδοξον, afficitur quadam delectatione.* In eadem epiſtola Herculis claua nodoſius eſt, quod ita ſcribitur, *Iacet enim ille ſic, vt Phocis Curiana ſtare videatur.* idque aliquando ſic enodabam: de Curio homine profligatiſsimo & nequiſsimo intelligebam, qui tamen ſibi conſulatus & imperia vaticinaretur & ariolaretur. nam in Phocide oraculum Apollinis erat, vt omnibus notum eſt. Sed iſta interpretatio veluti diuina nimis & fatiloqua, vt ita dicam, videri meritiſsimò queat. Aliā ergo expiſcatus ſum. Conſtat profectò à Philippo Macedone, bello ſacro confecto, omnes Phocidis ciuitates euerſas fuiſſe, in vicosq; Phocenſibus diſsipatis redactas. Curium igitur omnibus fortunis & facultatibus euer-

Inanes.

Subinane.

Phocis Curiana.

euersum, CurianamPhocidem ludena vocar. Idque eò esset lepidius, si à Philippo oratore profligarus fuisset & perditus. nescio quid huc aliquando pertinere posse credidi [illegible]. Cæterum in ead. epist. legendum puto vna voce *quæres*, non *quæres* [illegible]. E-

Vti via vulgi.

pistola autem 19. eiusd. libri, *vti via vulgi*, quodam prouerbio poni videtur, pro, communia vsurpare, nec sententiam suam disceptationibus de Repub. aut legum rogationibus interponere, vt apud Flaccum lib. 1. epist. 1. —*cur*

Non vt porticibus sic iudicijs fruar ijsdem.

Ac mihi illud Horatianum ab eodem populi sermone ductum profectumq; videtur. Eleganter autem & insigniter epist. 16. eiusd. lib.

Discedere

vsurpauit, Discedere, pro in aliqua re se gerere: ex cõsequenti, vt opinor, & postero, quod cum aliqua re perfuncti sumus, aliquidque perfecimus, discedimus & abimus. Sed verba Ciceronis subscribam, *Si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam Publicanis*, id est, si possum perficere & obtinere. At verò epist. præcedente, vbi scribitur, *Tamen si- ue ruet Rempubl. præclarum spectaculum mihi proposito*: non conctabor emendare, *Si eruet Rempubl.* nã à Clodij tribunatu nihil boni Cicero expectat, existimatq; eum omnia perditurum, & susque deque euersurum. vel potius dicit, Si Rempubl. recipiet & asseret à Cæsaris & Põpeij dominatione, eripietq; è seruitute, & ex eorum eruet eam tyrãnide. hic *Seruet* sunt qui scribant, quod ab eis potius esse coniectum arbitror, quàm ex antiquis libris receptum.

CAPVT XIII.

Quædam 2. ad Attic. animaduersa, modestè dicere, refractariolum dicendi genus Iudiciale, refractarius.

Mihi nunquam videre ad hoc ætatis licuerat Epistolas ad Atticum manu scriptas, nisi nunc nuper beneficio Memmij viri clarissimi. Eo in codice libro 2. epist. penultima. illud vt ita dicam lacunosum quidem reperi, sed ita tamen vt lacunæ, inchoatæ vocis pars, implẽdæ farciendæq; facilem præbuerit occasionem. Sic autem scribitur, *Sic te his euocabam vt nihil acrius neque incitatius fieri posset ad illa celeu, adde etiam si quid potes.* hodiernæ editiones exhibent *ad illam celeritatem*, non satis, vt existimo, accommodatè significanterq;. Ego, *ad illa celeusmata*, legendum suspicor, vt hortationes dicat, quales erant, quæ remigibus fiebant, vnde transtulit. nihil attinet auctoritatibus proferendis frustra laborare in re omnibus fere nota. Est & illud lib. 2. epist. 7. nec sincerum, & pro vitioso etiam stella notatum ab eruditissimo homine Petro Victorio, qui hac ætate prouidentia quadam diuina vnus maximè vel ad sananda vel ad iudicanda scriptorum vlcera literaria donatus videtur, *illa opima ad exigendas pecunias Druso vt opinor, Pisaurensi nebuloni Vatinio reseruatur.* pro quo in Victoriano libro & Memmiano cùm reperiam, *Pisaurensis Nepulonis*: non dubitabo emendare, *Druso, vt opinor, Pisaurensi à nebuloni Vatinio reseruatur.* ita sententia bona bonis explicata verbis, interrogabitur, intelligeturq;: quæ hodie non magis quod vult explicat hominibus & eloquitur, quàm si eos Indico propè sermone affaretur. Quod eodem libro, epistola præcedente scribitur in vetustis bibliothecis, *Qui quenquam ex xx. viris viuum Seglum velit*: ex quo interpolatum est non inconcinnè, *vnum saluum esse velit*: fortasse propius vestigia antiqua sectabor. non ineptè scribitur, *viuum esse iam velit*, quod à me vtcunque couiectatum esse malim homines sciant, quàm vel vsquam repertum, vel pertinaciter adfirmatum. Epist. 1. eiusd. libri, in Memmiano illo libro scriptum patebat, *Arrusauit Nasicam inhonestè, ac modestè tamen dixit*. quæ tametsi pugnare propè videntur: tamen eo ipso lepida sunt & inexpectata. modestè enim dicere laudem nullam habet in Oratore: minus in accusatõre, quem vehementem, acrem, exertum, & pugnacem esse oportet. nasus igitur modestiæ verbo subest, cum quadam tamen laudis simulatiõe, quòd modestia in hominum vita laudi ducatur. significat igitur, eum frigidum & malum accusatorem fuisse.

Modestè dicere.

Refractariolum autem iudiciale dicendi genus, quod eadem epistola dicitur, vtrum ex eo appellatur, quòd in genere iudiciali semper concertatio quædam vtrinque est, & quod quis dixit ab altero oppugnatur repercutiturque & refringitur? quod est [illegible]: an ob illam refutationem repulsionemque Refractariolum dici posit, vt refringens & repellens? verius tamen putem esse Refractariolum, acriculũ, vehementem, violentum, & veluti claustra foresq; refringentem & irrumpentem dici. Is enim est impetus iudicialis generis, non orationis quædam grauitas: eaq; ratione Refractarius dicitur, vt effractarius.

Refractariolum dicendi genus.

Refractarius.

CAPVT XIIII.

Maro 2. Eclogæ explicatur, ligustrum, Aracynthus, cerea pruna.

Fingit Maro secunda Ecloga à Coridone Alexim perditè amari, id est, à se, eumque inter siluosas fagos densoque cacumine vmbrosas venitare solitum Alexim quærentem, in nemoribus fortasse venantem. nam

—*densas vmbrosa cacumina fagos*, interpretor, habentes vmbrosum & densum cacumẽ atq; tegmen. Eo in loco querelam amatoriá, non vt à Marone carmine conditam & cõprehensam, sed temerè oratione soluta iactatam, inani irritoq; studio consueuisse queri, (quid enim ei siluas voce ciere & lacessere proderat frustra laboranti) Non curas, inquit, dicentẽ illa, quæ de te tam multa feci, carmina: nec te monet, q. æstu diei feruẽtissimo te p montes sequor tum, cùm laboriosissimi messores in-

termittũt laborem,& moretum suum suamque intritam comedunt: nec quiescentes, dũ lustro tua vestigia & sequor, cicadæ, quæ diei calore incitatæ canoram vocalemq; querelã suam mecum geminant, arbusta omnia personant. Atq; hoc quidem æstuosissimi diei tẽpus significat: tum enim cicadæ canere solẽt. Satius, inquit, multò mihi fuit vel Amaryllin, vel Menalcam amare, quàm te, quamuis niger sit. nec enim tantopere candidus color, quo tu insolescis, expetendus est. Ligustra enim candida negliguntur: vacinia nigra insiciendo colori purpureo experuntur. Ligustrum autem cum fruticis nomen sit, hîc fruticis florem, qui candidus est, significat. de quo Ouid. 13. Metamorph. (Ligustrũ.)

Candidior folio niuei Galathea ligustri.

imitatione autem Theocriti dixit ex Bucolici carminis studio,

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Nam Siculus Theocritus erat, & montes Siciliæ abundant pecore. Se autem canere prędicat, quæ solitus erat optimus fidicen Amphion cùm pecus pasceret. Zethus enim & Amphion à pastoribus educati fuerunt, & pecus sæpe pauerunt adolescentes. Aracynthũ montem Atticæ dicit Sequester. Sed potuit laruis aliquando longiusq; patere Actæ nomen, vt quemadmodum Megaris, sic magna pars Bœotiæ, quòd littoralis etiam esset, eo censeretur. (Aracynthus) Se quoque formosum dicit esse, qui se mari tranquillo spectarit: nam turbidũ non redderet imaginem expressam, sed confusam speciem: nec se cedere Dapbni, qui formosissimus haberetur: tantùm optat ne Alexis rus fastidiat & casas, & pastoritiã vitam, & cùm sit puer, ne spernat hœdorum gregem, qui teneri teneris etiam pueris permitti solebant. non enim pedo, ne nodoso duroque baculo grex tam tener læderetur, compellere, atque vnà cogere. Hîc, inquit, mecum fistula canes, qui secũdum Dametam facilè reliquis antecello pastoribus: nec mihi æquari comparatiue potest Amyntas, & ipse fistula teres labellum. Idque ait, quia septem compacta internodiis erat antiquorum fistula, arundinis ordine semper decrescente. Ideo terere dixit, quod labrum septem percurrens cicutas terebatur.

Vneo sæpe labro calamos percurrit biantes:

de eadem fistula dixit lib. 4. Lucretius. Fingit & Nymphas rusticorum deas formosas ipsas, ei flores legere, quæ & pueros amabant. nam Hilam Nymphæ rapuerunt, Naiadumque pulcherrimam & candidissimam ei luteas violas, quas pallentes vocat, aliosq; flores carpere & conserere, & plenis adferre sirpiculis. de qua re & Columella lib. 10. in horto,

Et tu, ne Corydonis opes despernat Alexis,
Formoso Nais puero formosior ipsa
Fert calathis violam. Cerea autẽ pruna, flaua sunt: ac in delitiis fuisse videnẽ. Oui. 13. Meta. (Cerea pruna.)
Primaq; non solùm nigro liuentia succo
Verùm etiam generosa, nouasq; imitentia ceras.

In Epigrammate Maroni attributo eorum est mentio.

Sunt autumnali cerea pruna die.

Sed non mouebitur muneribus Alexis: & Iolas ditissimus eum possideret, si muneribus emi posset. quamquã quod, inquit, ex ore meo verbum excidit, qui meos amores aliis indico mihi prætepturis aut turbaturis. & Austrũ floribus immitto, qui suo halitu eos marcidos & aridos breui reddit, vt lib. 5. syluar. Papinius canit,

Pubentesq; rosæ primos moriuntur ad austros

quamquam alibi me aliter interpretatũ scio, dum hominis eruditi coniecturam sequi malo, quàm receptam sententiam. Sed ex errore in viam redire nunc iuuat. Hæc in mentem mihi veniebãt, quæ dicerẽ: quæ fortasse quędam sperirẽt antea iuuentuti nõ satis pcepta.

CAPVT XV.

Cic. in Catil. 1. explicatus & emendatus.

CVm Cicero 1. in Catilinam scribit, in ędibus Sacrarium Aquilæ argenteæ constitutum fuisse, hoc me iudice spectauit, quòd signa militaria consecrarentur, & haberent in castris sacrarium quoddam suum, signaq; ipsa & imagines adorari solebant: Herodianus lib. 4. ὡς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐς τὸν νεὼν, ἔνθα τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται. Sed & festis diebus vngebantur signá religionis causa: Plinius lib. 13. cap. 1. *Aquilæ certè ac signa puluerulenta illa & custodijs horrida vnguntur festis diebus.* De sica autem Catilinæ cũ ait: *Quæ quidẽ, quibus abs te initiata sacris ac deuota sit, nescio, quòd eam necesse putas Consulis in corpore defigere.* respexit ad ea vasa & ferramenta, quæ numinum sacrificiis consecrabantur, vt cultri & secespitæ. Sed cùm Catilina nefariis vteretur sacris, & pateris diceretur circuntulisse sanguinem humanum, dum obstringeret populares coniurationis, velut humanis hostiis cedendis, non pecudibus iugulandis, eam deuotam & initiatam à Catilina innuit. *Dico,* inquit Cicero, *te priore nocte venisse inter falcarios.* Græcorum more locutus est, vicunq; significauit, vbi falcarij erant: Priscianus lib. 18. ἐν τοῖς αὐλητρίοις, pro in loco, vbi habitant tibicines. *huic simile Ciceronis prima inuectiua, Dico te venisse priore nocte inter falcarios, id est, in locum vbi sunt falcarij. Constrictam iam horum omnium conscientia teneri coniurationem tuam non vides?* hanc vt existimo sententiam continet, Non vides hos omnes scire te coniurationem facere? atque ita scire, vt coniurationem tuam, ne se commonere possit, neu Remp. lædere, velut vinculis & compedibus constrictam impeditamq; teneant. Quid obest admonere legendum videri, *Mors ac Reip. pœna remorata est:* cum hodie à *Reip. pœna* editum sit, genere dicendi non satis vendibili? Eleganter etiam Lambinus, vt ex eo audiuisse me aliquando recordor, *Quod priuatarum* (Cicero explicatus.)

rerum

rerum dedecus non haeret in fama. hodie celebre est, *haeret infamiae:* non tam apto acriq; sensu. *Simili,* inquit, *Senatusconsulto C. Mario & L. Valerio coss. permissa est Respubl.* Permittebatur Respubl. Cõsulibus, cùm decernebatur, vt viderent ne quid Respubl. detrimenti caperet. Id & satis ferè hoc loco declarat Cicero. Sed & quod Cęsar libro primo cùm dicit, *Decretum fuisse vt magistratus operam darent, ne quid Respublica detrimenti caperet:* Dio ita explicat, [illegible]. quo significat, eis custodiam ciuitatis permissam fuisse.

CAPVT XVI.

Lampridius illustratus, sagmarius equus, sagma, praecisi, lapides diui, Iouem lapidem iurare, Iupiter miniatus.

IN Heliogabali vita, qui imperij dignitatẽ omni probro cootaminauit, & omnium bipedum nequissimus, luxuria & libidine pręceps hominũ pręstantiam infra bestiarũ ingenia abiecit. Quod com in manibus habere interdum soleamus, quo perditissimi & profligatissimi principis exemplum omni detestatione persequamur, & diris deuoueamus, quædam in ea, quæ nonnihil molestiæ exhibere properanti lectori fortasse possent, partim explicabo, partim etiam corrigam, non tam librorum subsidio fretus quàm animi iudicio. multa tamen ab Egnatio eruditissimo viro vel animaduersa, vel enarrata prætermirram: tantùm pauca quędam attingam. *Equus sagmarius.* Ac primùm quærere pergam, qui sit equus saginarius. Ego & hic & aliis locis mendum insedisse suspicor, ac Sagmatium corrigo, vt dorsuarium & clitellarium iumentum intelligatur. Suidas, [illegible]. Ex quibos intelligimus, esse sarcinaria iumenta, quæ impedimenta portant & alia vsui necessaria. nomen autem habent à Sagmate, quod strarum significat, cui onera aptantur. *Sagma.* *Sagma,* inquit Isidorus, *quod corruptè vulgo Selma dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus Sagmarius. Mula Sagmaris,* eadem in vita lego: non enim corrupta adponam, ne numerosis versibus crescat pagina. *Matris Deûm typum.* &, *Qui in nouis post tyrannos solet dominari principibus,* &, *Etsi vnquam aliqua matrona Consularis coniugij ornamentis esset donata, quod veteres imperatores affinibus detulerunt, & ijs maximè, quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent. Sed à Symiamira.* &, *Matris etiam deûm sacra accepit, atq; adeo bacchatus est, vt typum eriperet.* *Praecisi.* Præcisi autem, sunt castrati, & Galli matris deûm, qui sibi Samia testa virilitatem præciderant, non solùm testes deuoluerãt: sed totam caudam salacem amputarãt. qui ijdem erant molles & impudici. ex quo præcisus, impudicus dicitur, & qui muliebria patitur. Scribit in eadem vita Lampridius, *Lapides, qui diui dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ simulachrum ex adyto suo, in quo id Orestes posuerat, auferre voluit.* *Lapides diui.* quos tandem lapides diuos appellat? Ego puto significari simulachra lapidea, quæ deorum nomine censentur & vulgò vocantur. quæ magna religionis causa colebantur. *Iouem lapidem iurare.* Sic, vt reor, Iouem lapidem iurabãt Romani, vel quòd fictilis esset in Capitolio Iupiter, qui miniabatur. vt auctor est Plinius li. 33. capite 7. *Iupiter miniatus.* Et Cicero lib. 9. epist. famil. 16. *Iouis miniati similem,* scripsit. Fictilia autem quidni lapidis nomine censeantur? atque in hanc sententiam sum propensior, vel quòd cùm simolachra deorũ lapidea pro diis ipsa venerarentur, quem lapidem iurantes tenebant, suo ipsi errore & fictione Iouis personã subire credebant, vt vindicem periurij, vel deest nescio quid iuriiurando, vt sit integrum, Iouem lapidem tenens iuro.

CAPVT XVII.

Cic. 2. in Rullum emendatus & explicatus, Romilia tribus, Arinensis tribus.

SCribit Cic. 2. oratione in Rullum, *Quæsiui ex eo Calen. Ianuarijs, quibus hominibus & quemadmodum illum agrum esset distributurus: respondit à Romilia tribu se initium esse facturum. Primum, quæ est ista superbia & contumelia, vt populi pars amputetur, ordo tribuum negligatur: antè rusticis detur ager, qui habent, quàm vrbanis? quibus ista agri spes & iucunditas ostenditur? Aut si hoc ab se dictum negat, & satisfacere omnibus vobis cogitat, proferat, in iugera dena describat, ab Ocriculana vsque ad Arinensem nomina vestra proponat.* Hæc verba & explicationis indigere mihi videntur, & emendationis. Quæritur Cicero, in agrorum assignatione à Rullo ordinẽ tribuum negligi, initiumq; diuisionis agrorũ fieri à Romilia tribu suburbana, rusticarũ prima, contemptis quatuor vrbanis tribubus, & spreta plebe vrbana. Id tamen, vt reor, fecerat Rullus maiorũ exemplo: qui tribus rusticas honestiores crediderant, quàm vrbanas, in quas transferri ignominiosum esset. Sed ex contemptu vrbanæ plebis reprehensionem quæsiuit orator, apud quam dicebat. *Romilia tribus.* Romiliam tribum censet Varro appellatam, quòd esset sub Roma: Verrius, quòd ex agro censebatur, quem Romolus de Veientibus captum viritim diuisisset. Ex hoc autem loco intelligimus, ordinem aliquem fuisse tribuũ: quod & Varro indicat, qui primam nominat Suburbanam: quintam, Romiliã. Itaq; cùm in comitiis sortitionũ prærogatiua fieret, alię omnes suo vocabãtur ordine, vt ius erat quamq; vocari: atq; ex eo iure vocatę dicebantur. Cęterùm nescio quomodo hunc in locum irrepserit tribus Ocriculana, quæ nulla vnquam fuit. Et Cicero perspicuè conseruare ius ordinemq; tribuum desiderat, vt à prima ad vltimã in dena iugera, qui minimus modus est, describat Rullus. In libris scriptis, *à suburbana vsque ad Arinensem,* reperi: quod est, à prima tribu ad vltimam. *Arinensis tribus.* Arinensis tribus meminit Pli-

nius:

nius:in quo ramen,vt & in compeodio Flori lib.10.Aniensis scribitur.& libro 29. apud Liuium,tribus Natinensis scribitur. sed verius puto Arnneosis.

CAPVT XVIII.

Plinius 18.lib.natur.Histor. restitutus, panus mammosus,paniculæ,Aenus.

LOca quædã hic excutere placet lib. xviij. natur.Histor.quando omnia non licet:esser enim id iusti commentarij, non delicatæ huius operæ,quæ fastidientis more, varietate nauseam discutere cupit.Cap.3.de Cincinnato in eo scribitur,*Cincinnato viator attulit Dictaturam,& quidem,vt traditur,nudo plenoq; pulueris etiamnum ore*.hanc scriprutam vt adulterinam libri veteres non agnoscunt,sed istam, *Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nodo manus pleno,quæ nuncia morum*. hic videre licet quantò libentius homines sua substituãt, quàm alienorum sensum inuestigent. Nodũ manus,interpretor manus comprehensioẽ, id est,plena manu:cùm scilicet manu stiuam aratri teneret:arantem enim viator inoẽnit, vt Persius scribit,sat.1.

——sulcoq; terens dentalia Quinti
Cum trepida ante boues dictaturam induxit vxor,
Et tua aratra domum lictor tulit

Paulò pòst, pro,*non tamen surda tellure*:scribe è veteribus libris,*non tam surda tellure*:hoc sensu,Non tam surda est rellus,quin iis colroribus se contemni sentiat,& vt non inoita ea, & indignè ferente,id fiat.Ibid.scribe,*Philometor Attalus*: sine distinctione.Mox,*non in grege nominando M.Varrone*:vt dicat,se extra gregem & numerum aliorum,eum nominare.Cap.5.scribe, *in bona enim regione bene nitent*. Sed & illud cap.6. multò elegantius est in vetustis libris,quàm recẽtibus,*Cùm villa Sceuolæ fructus non caperet,villam Luculli ager*.nam & villa Sceuolæ fructibus deerat,cum parua nimis esset, villam Luculli ingentem & magnificam vix amplectebatur ager.Scribe eod.cap.*quàm proximum domino corde esse debeat*:id est,prudentia.nam & à prudentia Scipionem corculum appellatum fuisse scimus.Non ita longo interuallo lego,*Præterquam sobole suo colono pascendum*. pascendum autem illud significabit potius immittendum pecus in agrum,quàm sumptuosè & damnosè colendum. Item pro, *quorum prædia colenda*, lege è veteribus,*quorum hæredia colenda*.Et mox in iisdem, *C.Furius Cresinius*,disertè scribitur & literatè.Ibidẽ,cùm de fossis agit, scribo pro, *retusis locis:cretosis*: adstipulatore etiam Columella.& pro,*imbricibus:in reprocibus aut supinis lateribus procumbere*:id est,in asperis & confragosis & cliuosis.Cap.7.*munitur q; vallo aristarum quadruplici*: partim *quadrifido*,partim *quadripedi*, veteres libri habent,eodem tamen sensu. Pro, *cum longißimo pedali*,libri veteres,quos quidem viderim,omnes habent,*cum longißima pedali obsa*:quod & se in suis testificantur reperisse Germani.iode secura castigatio nugatoria *cum longißima pedali obba*. cui , post hanc audaciam, non sit ius adscribendi sua somnia?Ego legẽdum censeo,vel traiectis literis, *cum longa pedali soba*,vel potius,*loba*.Scribe mox, *Sunt & panico genera mammosa è pano paruis racemata paniculis*. Panum autem appellat mammosum, rumorem,vel inuolucrum licij dicitur panus. è pano autem exeunt paniculæ.Scio ego è Theophrasto multa emendari posse hoc in libro: sed è regione comparare auctorem Græcum & interpretem multis locis Plinium, nunc non est operæ.Ibidem , *Hordeum maximè nudum et alica*:vetus liber,*& arinca*.Et paulo pòst,pro, *qualiter moluntur:moluntur* scribito. Infrà, *Bracem vocãt*.Mox duplex scriptura est in duobus veteribus libris.nos *Sandalam* in vno:in altero legimus *scandalam*. Quis autem ambigat,quin pro,*si quis granum ipsum ponderet*: multo sincerius sit,*siliquæ granum ipsum pondere*:vt granum æquare pondus siliquæ dicat?Pro , *circa Thracium sinum*:scribe,*circa Thraciam Aenum*. Ænus enim vrbs est Thraciæ. Scribe item , *in subtilem farinam molit*.&, *quadrupedumq; ferè cibus est*. Vbi excusum est, *ita sapientes agricolæ triticum cibariis tantum serunt:Hordeum sarculo seri dicunt*:scribe,*hordea sacculo seri dicunt*: id est, crumenæ & lucro. Cap.8.pro,*si non exacta maturitate*: scribendum, *excocta*.pro,*in Allobrogum tantum Aruernorumq; agro*,scribe,*Remorumq; agro*.Scribe cap.10. *Est & alia distinctio semel tempore L.Pauli nata pondo panis reddere visa xviij.Tertia xix.cum triente*. Ibidem, in priscis libris,*siligo excepta*,lego,vt hoc quoque non magni momenti non prætermittam.Scribe,ibidem,*quod apud nos vocant Trionum*.

Panus mãmosus Paniculæ.

Aenus.

CAPVT XIX.

Quædam apud Lucret. lib. 6. animaduersa, tela,auenæ vanæ,volucndus,voluens,sepultus vino,sepulti venti, cumprimis, puncto tempore,turbare,consuesco,insuesco,requiesco,iurare in verba magistri,prorumpit, erumpit,incerare simulachra.

HÆc farrago erit velut è varia segete. Tela videor animaduertisse textorum instrumẽta,priuata quadam & peculiari significatione vocari:Tibullus lib.2.eleg.1.

Tela.

——& à pulso tela sonat latere

Prudentius in Hamartigenia,

Indumenta nouis texentem plumea telis.

Lucretius lib.5.

Nexilis antè fuit vestis,quàm textile tegmen.
Textile pòst ferrum est,quia ferro tela paratur.

Iam antè docui,vanas apud Maronẽ auenas, esse vanos & steriles culmos,qui frugem non ferũt,quod auctoritate pij & eruditi scriptoris D.Ambrosij probaui,li.de Pœnitent.Symmachus tñ intellexisse videtur genus herbæ fruges enecans.Sic eñ in epist. ad Valentinianum,Theodosiũ & Arcadiũ Auggg. scribit,

Vanæ auenæ.

Nec

Nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit, si cralegio annus exarsit.

Voluẽdus

Voluendus, quod futuri videtur temporis, si Grammaticis credimus, tamen in prœterito vsurparum reperimus. vt apud Maronem 9. Æn.

——voluenda dies en attulit vltro: id est, voluta. & apud Lucretium lib.6.

Glans etiã longo cursu voluenda liquescit. Iterũ,

Voluens.

Quo voluenda micant æterni sidera mundi.

Sed & *voluent* perpessionis significatione positum non ineleganter apud illos duos perpolitos poetas animaduertimus: vt apud Maronem 1. Æneid.

——olim voluentibus annis. quod Græcũ est, περιπλομένων ἐνιαυτῶν. & apud Lucretium lib.5.

Multaq; per cœlum solis voluentia lustra

Iterum apud Maronem 1. Georg.

Tardaq; Eleusinæ matris voluentia plaustra

valet enim, quæ voluuntur, vel quæ voluuntur. Aeneid.2.

Vino sepulti.

Inuadunt vrbem somno vinoq; sepultam:

quàm honesta translatione à Marone dictum est, quod valet, obrutam & quietam, à sepultis, qui terra operiuntur & quiescunt.

Sepulti venti

Sepultos etiam ventos pro quietis dixit Lucretius lib.6. hoc versu,

In statione locata sepultis vndique ventis.

Cumprimis.

Cumprimis, quod dicimus, vt inprimis, saeè dicimus comparatione eorum, quæ in quoque genere prima sunt & præcipuè excellunt. Apparet è Lucretio, qui integrum posuit, quod alij subricent. eius est versus lib.6.

Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem.

Puncto tempore

Idem, quod puncto temporis dicimus, puncto tempore scripsit, eod. libro,

Et liquidum pũcto facit æs in tempore & aurum.

Turbare.

Turbare idem pro turbari & misceri dixit, antiquitate quadam sancta, Varroni imitata. Lucretij versus est,

Dissimiles inter se res turbareq; mistas.

Cõsuesco.

Varro, *Quia cùm mare turbat.* Consuesco idẽ poeta pro consuefacio posuit, quod tarius est, hoc carmine,

Insuesco.

An tum brachia consuescunt firmantq; lacertos?

& Horatius lib.1. Satyr. 4.

——insueuit pater optimus hoc me,

pro insuefecit. Sic apud Maronem requiesco est, vt ita dicam, requietacio, 8. ecloga,

Requiesco.

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Iurare in alicuius verba.

Nullius addictus iurare in verba magistri:

lib.1. epist.1. ab Horatio per translationem dictum, ab his ductam, qui in ducum & imperatorum verba iurabant. Id satis è Symmacho apparet, ita scribente, *Vbi in leges vestras & verba iurabimus qua religione mens falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur?* Sunt quidem istæ tricæ, sat scio, & huic merci nolim sit maius precium quam pro æstimatione mea: tamen boni iuuenes gaudebunt apertis translationum istarum velut fontibus.

Prorumpit erumpit.

Prorumpit & erumpit sæpenumero neutrorum verborum significatione trita videmus vsurpari. Maro tñ 1. Aenei.

It mare proruptum: dixit, vt Lucretius:

——hinc prorumpitur in mare venti Vis.

Et M. Tullius lib.16. epist. ad Attic.3. dixit, *Ne in me stomachũ erũpant, cùm sint tibi irati.* & Luc.

Exagitata foras erumpitur. Ista quadam raritate auctorum scripta commendant, & gratiam eis adferunt: quæ, cur mihi adnotasse fraudi sit, & aliorum ad hoc mentes aduertere? Illud Iuuenalis sat.10.

Propter quæ fas est genus incerare deorum,

scriptum ita est, vt propè putes antiquos nostro ritu cereas cãdelas offerre diis, & eorum genibus adfigere solitos. Sed nimirum hoc non solebant, sed deorum simulachra cera illinere. Prudent. lib.1. contra Symmachum,

Simulachra incerare.

——gustauerat inter

Vagitus de farre molæ saxa illita ceris

Viderat vnguentoq; lares humescere nigros.

Sed hoc tandem caput nugati desinat.

CAPVT XX.

Vopiscus explicatus & emendatus, lympheones, librilis tunica subserica, interulæ dilores, elephantini libri, lintei libri, illicium, comitiale tribunal & cespititium.

CVm Flauius Vopiscus scribit in Saturnino, *Omnes certè Lympheones cuiuscunque artis & videntur & habentur*: qui Lympheones illi sint, quæritur; ac mediusfidius glossographi facili defuncti opera pro fanaticis & lymphatis accipiunt, parum conueniente interpretatione: proinde vt & aliquid ipse proferam, si quid mei iudicij est, vt olim iudices, alio tamen sensu, dicebant: existimo, vt Græcè νυμφῶνες & νυμφαῖα appellantur antra & specus Nympharum, vbi deabus illis res diuina fiebat: sed & thalami: Sic Lympheones Latinè vocari mutata litera, vt pro nympha, lympha dicit Latinus. Hic igitur per translationem Lympheones accipio pro officinis & sacrariis artium, vel pro thalamis. nisi si quis putet sua cuiq; arti fuisse sacra, suasq; curias ad rem diuinam ex cuiusq; artis collegiis & corporibus: quod non æquè probem. Vidi & qui *Lintteones* legendum contenderet, cuius generis multa sunt artificia. Vidi & qui Lympheones interpretarentur omnes eos, qui artes tractãt, quæ aqua egent. Sed ne ab eo auctore discedam, & quædam glossematica in eo, si possim, enucleem, cùm scribit in Bonoso, *Tunicam auro clauatam, subsericam librilem vnam*. quænam tandem est librilis illa? an cui clauandæ intexitur libra auri? & non perinde putem istam cõiecturam aberrasse à vero, cùm scribat Trebellius Pollio in Claudio, *Albam subsericam paragaudam, triuncem vnam*. nisi si quis dicat, in qua sit serici libra. antè tamen cùm de tunica palliolata subserica loqueretur, nullum tale additamẽtum adposuit, vt in priorem coniecturã sim inclinatior. & librilem pro librali dictum credam. Subiicit mox, *Interulas dilores duas*. legi qui hic, & in aliis scriptoribus eãdẽ vsurpantibus

Lympheones.

Libris tunica subserica.

Interulæ dilores.

ribus vocē, *dicores* scriberet, & bis tinctas bisque saturatas intelligeret. Ego *dilores* à duplicibus loris, id est, liciis vberioribus duobus veluti bilices libenter acceperim. Audiui & qui è duplici velut loro & aluta pellitas exponeret. quòd si quis offenditur compositione semigræca, is its habeat, nomine loci etiam Græcos vti: & alioqui miscere in vnum vocabulum duas linguas non refugissent scriptores sæculi illius, quo vixit Vopiscus. Nominantur ab eodem Vopisco in Tacito libri Elephantini, qui in Vlpia bibliotheca erant conditi in armariis, & senatusconsulta continebant ea, quæ ad principes pertinebant: qui, vt opinor, sic appellati sunt, quòd eburnei forent, vt & alij quidam erant libri lutei, qui non rarò etiam ab Historicis citantur. Quòd autem ibidem scribitur, *Omnes omnes in Decium ad campum Martiū*: est caliginosum & tenebricosum. quid enim sibi illud *Decium* vult. Etsi sæpius iā abusus sum patientia hominum meis auguralibus coniecturis, vt sæpius tentanda non sit: tamen me nō possum tenere. quin dicam, *illicium* mihi videri legendum esse: quod vocabulum à Varrone explicatur significare, illici & conuenire populum. Scribitur ibidem, *ibi comitiale tribunal ascendit.* Comitiale tribunal hic suspicor dici ad discrimen iuridici tribunalis & cespititij, vnde Imperator milites alloquebatur: vt Vopiscus scribit in Probo, *deinde concursu & cespititium tribunal.* ad huius igitur discrimen Comitiale dicitur, quod in campo Martio erat, vnde Magistratus comitia habebant, & Quirites illic alloquebantur.

Elephantini libri.

Lutei libri.

Illicium.

Comitiale tribunal. & cespititium.

CAPVT XXI.

Trebellius Pollio in Claudio explicatus & emendatus, aclides, amentum, teres, ἀγκύλαι, tunicæ russæ, φοινικίδες, tunicæ ducales, sanguinis dies.

CVcutia quæ sint in Trebellij Claudio, quærunt Grammaticorum classes. Ego pec diminutionem purem Cucullia legendū. *Chlamydes veri luminis*, ibidem scribuntur. puto veri esse coloris, vt si purpureus color sit, is sit luminosus, nitidus. pro coloce autem lumen poni & hinc apparet, & è Tertulliano, qui in libro de Pallio scribit, *Et de luminis consilio*. Porro *Oraria Sarabadena*, non à Sarabaris inuenisse nomen crediderim, sed à gente; & *Sareptena* legendum suspicione adducor, ab vrbe Phœnice Sarapta. Nominantur & in eadem vita Aclides, vt & à Marone Æn.7.

—teretes sunt Aclides illis
Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello.

quidam sic ea tela dicta putant, quasi ἀκίδας, ab acumine & cuspide. ego iacula crediderim ansata, vel amentata: amentum enim Maro significare videtur, cum flagellum lentum dicit, quod est loreum amentum. cùm enim è loro flagella fiant, per transnominationem lorum videtur flagellum dixisse. Iacula autem intellexisse Maro videtur cum teretes appellauit: nam teres est iaculorum hastile. ἀγκύλαι autem Græcis iacula quædam sunt: & per diminutionem inde ἀγκυλίδες dici possunt. vnde luxata fractaque paulò voce Aclides à Latinis appellatæ. *Tunicas* autem *russas* appellat, quas Græci φοινικίδας. earum quædam militares erant, vt apud Trebellium in Aurel. *Tunicas russas militares annuas.* illis vtebantur milites, & Tribuni. Erant & ducales, quibus duces vtebantur: vt apud Vopiscum in Aureliano, *Tunicas ducales russas quatuor. Boluteram balteuticum*, interpretor non iaculum, vt glossematarij, sed prægrandem & capacissimam parinam, quæ velut reti, iaculo magnam vim piscium, magnumque bolum cepisse videtur. esse enim puto per translationem nomen impositum. *Cùm esset*, inquit Trebellius, *nunciatum nono Calendas Apriles, ipso in sacrario matris, sanguinis die, Claudium imperatorem factum.* puto diem illum significari, quo Galli fanatici se cruentant per furorem alienata mente. Sic quædam, quæ q; mihi negotium exhibuerant, aliis facessere posse credidi, cùm ex inscitia mea aliorū ingenium improbè existimarem, ex Historicis illis excerpta, huc congessi. In quo tamen vereor ne frustra irritus à me sit positus labor, animo conanre ad veram euadere vocum obscurarum enucleationem, ad eam tamen non aspirante. Sed error aliorum, qui in his ante me explicādis variè vexatus est, audaciæ meæ viam muniit. quodque deterrere debuit, fiduciam & audaciam addidit: cùm sperarem me eam facilè veniam impetraturum, quam aliis non viderem esse negatam.

Lumen.

Aclides.

Amentū.

Teres.

ἀγκύλαι.

Tunicæ russæ.

φοινικίδες

Tunicæ ducales.

Sanguinis dies.

CAPVT XXII.

Lucretius lib.5. explicatus, merto, pulto, rabies pro fremitu canis, protrahere se, noctu tenebræ seueræ, dij cur immortales & æterni, penetrare animos, deplexum esse.

ETsi in Lucretij libro quinto eleganter scribitur,

—contrà nunc rerum copia mersat:

tamen quod in Chicographis reperitur, *mertat*, vt & veteribus pultat dicebatur, non est deridendum. nam vindice Fabio lib.1. cap.4. vtrumque antiquitati asseritur. Non inuitus & hos versus sic legerim,

Tunc & amicitiam cœperunt iungere auentes
Finitimi inter se nec lædere, nec violare.

Equidē scio, *habentes Finitima inter se*, bonam exprimere sententiam: sed quæ mox subsequuntur, faciliùs meliusque cum iis verbis, quæ posui, cōciliabuntur atque cohærescent. Illud autem tralatitium non est, nec tritum, Rabiem a Lucretio accipi pro fremitu canis nondum latrantis, sed irrientis, cùm, vt Lucilius ait, caninam literam Rho pronunciat canis irritatus. sic enim scribit,

Merto. Pulto.

Rabies.

Longè alio sonitu rabie destricta minantur,
Et cum iam latrant & vocibus omnia complent.

Se protrahere.

Scitè autem *Se protrahere*, pro se patefacere, se indicare & aperire, iucunda translatione vsurpat, ducta ab his, qui latentes in medium protrahunt:

Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes
Aut morbo delirantes protraxe feruntur.

Cum autem scribit,

—& noctis signa seuera:

Noctis signa seuera.

id propter noctis tristitiam & seuerum mœstumque eius horrorem: non enim lætæ sunt noctis tenebræ iucundæq́; vt alma lux diei. Sic cùm ait,

Et tamen omnino quòd tantos viribus auctos:

Dij cur immortales crediti.

significat, deos esse immortales & æternos existimatos, cùm ex eo, quòd semper eorum maneret forma: tum vero vel maximè, quòd tantis viribus prædiros nulla vi superari posse crederent. Cæterùm cùm scribit

—correpunt membra pauore:

intelligit membra pauefacta & trepidantia simul repere & ferri, & simul contrahi. Eodē autem in libro, *Tum penetrabat eos*, valet, *διειςδ-ύετο*, eorū animos subibat, succurrebat eis, quasi quæ excogitemus, ea animum ingrediantur nostrùm extrinsecus. Hi autem duo versus sunt obscuri, & desiderant explanatoris diligentiam, à me breuiter attingentur.

Penetrabat eos.

Et nec opinantes à tergo diripiebant:

id est, lacerabant. quamquam, ne quid dissimulem, non inuitus legerim, *deripiebant*, id est, deorsum capiebant & detrahebant.

Deplexæq; dabant in terram volucre victos.

Deplexū esse.

Deplexæ sunt de eis pendentes eisq́; implicatæ. sic enim assiliebant, vt infixis vnguibus de eis penderent, & eos deorsum detrahere conarentur. idq́; est deplexum esse: cùm *De*, infrà deorsumq́; significet.

CAPVT XXIII.

Quædam apud Festum lib. 10. obseruata, Iouem lapidem iurare, furtum per lancem & licium conceptum, luma apud Fest. lumariæ falces, lustrici dies, latrare.

Iouem lapidem iurare.

IOuem lapidem iuro cum dicimus, non puto Iouem lapidem dici: quid enim eo insulsius? sed orationem breuitate imminutam esse. nam Iouem lapidem iuro, integra solidaq́; sententia est, Iouem lapidē tenens iuro. Quo id auctore dico? nēpe Festo, cuius verba sunt lib. 10. *Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter salua vrbe arceq́; bonis eijciat, vt ego hunc lapidem.* De furtis per lancem & licium conceptis, quæ lex xij. Tabul. pro manifestis voluit vindicari, tantùm hoc apud Festum legimus, *Lance & licio dicebatur apud antiquos, quia qui furtum ibat quærere in domum alienam, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ aut virginum præsentiā.* Hæc verba varias peperēre hominum nostræ memoriæ coniecturas, ac pro suo quisq; sensu & captu exposuit. nulla igitur inuidia fuerit, vt opinor, si, quid mihi videtur, dixero: non quòd mea mihi plus æquo sententia probetur: sed vt iure liberè censendi vsurpasse saltem videar. Cum quis sibi furtū esse factum querebatur, remq́; furtiuam in ædea Titij à fure deportatam esse, si eam ibi fortè reperiret & comprehenderet, nec Titius eum ingressu prohiberet, furtum conceptum dicebatur. quòd si vel in atrio eam non reperiret, sed in interioribus ædibus depositam collocatamq́; diceret, vt in gynæconitide, vbi mulieres manebant, quo non admitteretur: aut postremò, ne in atrium quidē ingressum Titius permitteret: lex concedebat ei, qui furtiuam rem quærebat, vt se accingeret licio, quo expeditior ad quærendum esset: & lācem oculis opponeret, ne à mulieribus aut virginibus, quæ in gynæceo essent, videretur. ab iis enim alienos viros cerni veteres nolebant. Quòd si tum rem furtiuam conciperet & comprehenderet, furtum illud cōceptum & comprehensum pro manifesto vindicari sanxerunt, paremq́; ac manifesto ei pœnam irrogari voluerunt. *Lima*, inquit Festus, *genus est herbæ, vel potius spinæ.* quid si *Luma* scribēdum est? quo nomine censentur herbæ spinosæ in agris. vnde & falcibus Lumariis nomen inditum est. *Lustrici dies sunt*, inquit idem, *in puellis nonus: in pueris octauus: quibus lustrabantur, nomenq́; eis imponebatur.* Hinc explicandus est Vlpianus, qui in capite de Decimis scribit, *Item communis filius filiaue post nonum diem amissus amissaue, vnam decimam adijcit: duo autem post nonum diem amissi, duas decimas adijciunt.* Hic enim nonum diē propter diem lustricum dicit. Ante diem lustricum decimas non adiiciebant. *Latrare*, Festus apud Enniū ait esse, *poscere.* Ego & apud Lucretium in eadem significatione reperio hoc versu.

Luma.

Falces lumariæ.

—nonne videre
Nil aliud sibi naturam latrare.

CAPVT XXIIII.

Liuius lib. 40. explicatus, inaugurare regiones quatuor Vrbis quatuor sunt tribus Vrbanæ, præfecti, extraordinarij in exercitu Rom. inuehi in aliquem, effrænata audacia, magistratus scribam sibi legebat, porta in castris Romanorum, defendere, defendere iniuriam, delinimenta, in medio positum.

MIhi vnus atque alter locus Liuij è libro 40. non videntur ita facilem habere intellectum, vt non interpretis munus diligentis desiderare videantur. quùd vtinam idoneus essem eorum enarrator. Vtcunque tamen me iuuabit, pro mea virili, vt intelligatur, elaborasse: etsi nihil profecisse videar, certè aliorum ingenia ad ea explicanda incendisse. *Secundæ*, inquit, *legionis Fuluius Tribunus militū erat, is mēsibus suis diuisit legionem:* opinor hanc esse sen-

rentiam. Cùm sex Tribuni militum essent in legione, in duabus, duodecim, ita inter se partiri solitos esse, vel comparare, vt per semestre bini duobus mēsibus legionibus duabus imperarent. Polybius huius rei mihi auctor, qui ita scribit: *κατὰ δύο γὰρ [illegible] τῶν ἑξαμήνων [illegible] ἔχουσι*. Cum igitur imperandi vices ad Fuluium peruenissent, is suis mensibus, id est, suo bimestri, legionem dimisit. Non ita longè quod sequitur, enucleatu non perinde facile est, *Religio inde fuit pontificibus inaugurandi Dolabellæ: P. Clœlium Siculum inaugurarūt, qui secundo loco inauguratus erat.* quis enim mirū non putet esse, eum inauguratum fuisse, qui iam secundo loco inauguratus fuerat? Sed vt suspicio est, vel Dolabella, quem inaugurare noluit pontifex, aliud sacerdotium habebat, cui ante Clœlium inauguratus fuerat. Sed cùm religio esset pontificibus, eum inaugurandi sacerdotio regis sacrifici, qui secundo loco inauguratus fuerat eidem, cui Dolabella sacerdotio inauguratus erat: vel potius cū Pontifex Maximus inaugurare Dolabellam nollet, velut in subsidium & secundò loco Clœlium inaugurat, si primo Dolabella non inauguretur. Nec verò soli Pontifices inaugurabant, verùm etiam Salii. Capitolinus de Antonio Salio, *Fuit in eo sacerdotio & præsul & vates & magister, & multos inaugurauit atq; exaugurauit nominis præeunte, quòd ipse carmina cuncta didicisset.* Cur autem volebat pontifex vt magistratu se Dolabella abdicaret? nempe quia regem sacrificū nefas erat magistratus gerere. Liuius scribit, *Regionatimq; generibus hominū, causisq; & quæstibus, tribus descripserunt.* Regiones quatuor vrbis, quatuor sunt tribus vrbanæ: reliquæ trib. rusticæ, regiones & præfecturæ sunt in Italia. In suffragiorum ratione descripserunt tribus illi censores ex ordinibus & generibus, artificiisq; & quæstubus, vt homines vnius ordinis & generis vel vnius causæ & quæstus, simul ferrent suffragium. itaque in regione tribus Sergiæ, omnes qui calcearij erant, simul suo ordine suffragium ferebant: ac si genera & quæstus certo ordine descripserant per omnes regiones & tribus: vt cùm ad tribum aliquam ventum esset, scirent Senatorij & Equestris ordinis viri, quando sibi in suffragiū eundum esset, & deinceps alij inferiorum ordinum & quæstuum. Liuius, *Flaccus luce prima C. Scribonium præfectum socium ad vallum hostium cū equitibus extraordinarijs alæ sinistræ mittit.* Præfecti vocabantur, qui socialibus auxiliis præerant. in exercitu autem Romano Extraordinarij vocabant, tertia pars equitatus socialis, quin ta peditatus: vt à Polybio scribitur. erant itaque in exercitu equites extraordinarij & pedites. Inuchi in aliquem vnde dicatur, quod tam sæpe in auctoribus legimus, ex Liuij loco facile intelligetur, quem scribam: est enim translatio ab equitibus. *Inuehebant, inquit, se hostes, & in partibus extremis iam pugnabatur.* Sed & effrænatam audaciam cum legimus, ab equis

Secundo loco inaugurare.

Regiones quatuor vrbis, quatuor trib. vrbanæ sunt.

Præfecti & extraordinarij in exercitu Rom.

Inuchi in aliquem. Effrænata audacia.

trahimus, quorum sine frænis indomitus est impetus. proinde Romani interdum magno in periculo in hostem detractis frænis equos permittebant. Liuius, *Id cum maiore vi equorum facietis, si effrænatos in eos equos immittitis, quod sæpe Rom. equites cū magna laude fecisse sua, memoriæ proditum est.* Magistratus suos Scribas habebant, quos ipsi legebant. Liuius, *Et erat familiaris vsus, quòd scribam eum quæstor Q. Petilius in decuriam legerat.* In decuriam scribarum eum à Petilio lectum fuisse Liuius, his verbis dicit, factumq; scribam. Vulgò numerātur quatuor in castris Romanis portæ, Decumana, Prætoria, Principalis, Quintana. erat tamen in eis etiam porta extraordinaria, prope quam tendebāt Extraordinarij: Liuius, *Erumpere Extraordinaria porta iussit.* Quæstoria, quæ propinqua erat quæstorio: Liuius, *Q. Fuluius Flaccus legatus cum dextra ala ad Quæstoriam portam positus.* Sed & duæ principales erant, Dextra & Sinistra, à principibus nomen adeptæ: Liuius, *Ad dexteram principalem hastatos legionis primæ instituit.* Iterum, *Tertia legio aduersus principalem sinistram portam instructa est.* Scribit Liuius, *Aut sibi eam esse defendendam, aut prouinciam dimittendam.* hic defendere, valere crediderim prohibere. vt dicat, sibi faciendū esse, ne queri vltrà iubeat. quæ significatio nō est omnino insolens, cum præsertim dicat Cicero in Officiis, defendere iniuriam, pro prohibere, non absimili notione verbi. Delinimenta pro veneficiis & incantamentis Liuius perspicuè posuit, cum scripsit, *imbuti illius & infecti Romanis delinimentis redeunt.* quo de verbo iam aliquid me dixisse recordor. Sed & In medio positum, idem auctor dicit. In medio positum est id quod controuersum est & dubium, de quo ambigitur, & in controuersiam reuocatur, hūc in modum: Ego verò, si in medio ponitur, non agnosco. Eod. libro, *Archo Poridi cuidam longè principi gentis Aenianum nupsit,* legendum libenter crediderim, non *Aeneatum* quòd de vrbe gentem non dixisset: & gens Aenianum satis nota est.

Scribæ magistratuū.

Quatuor portæ in castris Rom.

Defendere.

Defendere iniuriā.

Delinimenta.

In medio positum.

CAPVT XXV.

Liuius lib. 39. explicatus, libertorum Romæ conditio, enubere, gentis enuptio, præferre triumphi diem, per infrequentiā, purè lautū.

SVspicor conditionem libertorum Romæ non semper eandem fuisse: nec temeraria leuique coniectura impelli videor vt id credam, cùm ex Liuio intelligam nihil eis olim licuisse de suis fortunis dare, nihil diminuere. quod quidem eis postea licuisse, iurisconsultorum auctoritate non iniuria quis affirmauerit. Sed locum Liuij ex lib. 39. proferre satius fuerit. *vtique Feceniæ Hispalæ datio, diminutio gentis enuptio, tutoris optio ius esset, quasi ei vir testamento dedisset: vtique ei ingenuo nubere liceret.* Nā etsi antè viuo patrono lil [illegible] illum adolescso: & Æbutium sua munificentia sustentabat, clam tamen

Conditio libertorū Romæ

tamen patrono & ignaro, côtraque ius libertinæ conditionis ista faciebat. hoc certè constat, mortuo patrono ius ei fuisse testandi, tutore à Prætore & Tribuno petito, in cuius manu esset, & quo auctore testamentum faceret. Decretum igitur dicit Liuius fuisse Senatusconsulto, vt ei ius esset dandi & diminuendi, quod est, de suo peculio largiendi & diminuendarum fortunarum. quod non fuisse videtur concessum libertinis, viuo patrono. Itaque quamquam eius patronus fato concesserat, vel quia Senatus id ignorabat, vel quia mulierem omni iure conditionis libertinæ liberatam defunctamque beneficio suo volebat, dationem & diminutionem ei tribuit. Addit Liuius, datam etiam ei gentis enuptionem, quod interpretor, non vt ei ius esset extra libertinum ordinem nubendi: sed vt aliis quàm libertis sui patroni, aut gentis, & qui patronus eius erat: id est, quàm libertis gentis illius hominis, cuius erat liberta, nubere ius esset. Enubere autem, est extra ordinem, aut genus, aut gentem nubere: Liuius lib. 10. *Virginiam Auli filiam, patriciam plebeio nuptã L. Volumnio Consuli, matronæ, quòd è patribus enupsisset, sacris arcuerant.* Datum eidem mulieri Senatusconsulto, vt sibi tutorem optaret, quẽ vellet, vtq; ei ingenuo nubere liceret. Eodem in libro Liuius dicit, *Turpe esse & indignum alienarũ simultatum Tribunum Plebis cognitorem fieri*: quod est, mandatas & delegatas esse tribuno alienas simultates, vt tãquam procurator eas exerceat & persequatur. quo in loco cognitor etiam absentis est, non præsentis. quod tamẽ primæ classis auctores contendunt. Præferre triumphi diem paulò pòst, pro diem triumphi dicit anteferre, præcipere & maturare ante diem constitutum & destinatum triũpho. verba eius sunt, *Ne plus in triumpho certaminum quàm in bello haberet, prætulit triumphi diem.* Per infrequentiam, dicit idem Scriptor, factum Senatusconsultum, cùm infrequens esset in curia ordo, neque iustus esset Senatorum numerus. eius verba sunt, *Qui per infrequentiam furtim Senatusconsultum factum ad ærarium detulerit.* nam vt Senatusconsultum fieret, saltem esse in curia centum Senatores oportebat, vt ex eodem Liuij libro intelligimus, qui ita scribit, *Prætor Senatum consuleret, si ei permissum esset, cùm in Senatu centum non minus essent.* Quid est eodem libro apud Liuium purè lautum, cùm scribit, *Decimo die cœnatum, deinde purè lautum in sacrarium deductu ram?* verbum istud certum se sacro purificantium, quod Festus libro 14. explicat, pura lotum aqua.

Gentis enuptio. Enubere. Præferre triumphi diem. Per infrequentiã. Purè lautum.

CAPVT XXVI.

Martialis lib. 12. explicatus & emendatus, cœna aduentoria, pensio, balux, ancillariolus, lecticariola, cataplus, sella Patrochanæ.

EPistolam libri xii. scribit Martialis ad Priscum Terentium, cui & xii. librũ nuncupat. In ea scribitur, *Et statui paucissimis diebus, vt familiarissimas mihi aures tuas exciperem aduentoria.* hoc de epistola intelligunt, quæ amico venienti occurrit. sed diebus paucis epistolæ scribendæ non est opus, sed horis. ego de libro hoc potius intelligendum augurer, quẽ paucissimis diebus à se scriptum dicit. De libro autem, vt de aduentoria cœna loquitur, qua excipere solemus amicos peregrè redeuntes, aut longo interuallo ad nos venientes. Plautus in Epidico, sc. Heus adolescens. *Venire saluum gaudeo. T. quid cæterum? E. quod eo assolet, cœna tibi dabitur.* Sed in his non acquiescemus, ac ex eodem illo libro hanc telam detexemus. Nisi me iudicium fallit, fermè suspicor esse contaminatum epigramma ad eundem Priscum, cuius principium est, *Quod Flacco varioq; fuit.* eius pars loco demigrauit, & in proximam vicinam immigrauit in epigramma Neruæ, nã, *Macte animi, quem rarus habet:* ad calcem vsque eidem epigrammati adscribi debet. epigram. 32. eiusd. lib.

Cœna aduentoria.

Quas non retentas pensione pro binis:

hic pensio merces est ædium aut cellarum cõductarum, vt apud Paulum lib. 5. sent. tit. 36. *Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum vel mercedes vecturæ, etiamsi de naui agatur, deponi solent.* epigr. 57.

Pensio.

Illinc paludis malleator Hispanæ:

quid si balucis? Sic enim massas quasdam auri vocari in Hispania solere, Plin. lib. 31. cap. 4. scribenti credimus. quod vocabulum in paludis à vocis propinquitate facilè deflecti potuit. mihi quidem nõ satis accommodatum hic esse videtur paludis nomen, licet Tagi tamẽ ta aurea interpretentur. *Ancillariolus* sequente epigrammate est, qui amore ancillarum captus est, & in eis libidinatur: & *Lecticariola*, q̃ se prostituit seruis lecticam succollantibus, quæ sordidissima libido est. Epigram. 75.

Balux. Ancillariola. Lecticariola.

Cum tibi Niliacus portet crystalla cataplus:

hic, quicquid obloquantur & obstrepant Domitio homines animi infensi & obtrectatores, *cataplus* legendum est, vt sit nauigatio Ægyptiorũ. nam ex Ægypto & annona, & merces plurimæ Romam aduehebantur: & quia Græcè loquebantur, etiam Græco vocabulo eorum nauigatio Cataplus hic vocata est. Vlpianus de offic. Proconsulis, *Sed & quas Græci [illegible] appellant, siue [illegible] obseruare.* Sidonius lib. 7. epist. 7. *Si tum aut cataplus arriserit.* Ausonius de claris vrbibus,

—toto tibi nauigat orbe [illegible].

Cataplus.

Ac non dubium est, quin in Martiale ita legẽdum sit, cum Aegyptia & peregrina crystalli pocula opponat fictilibus à circo Flaminio. accedit veterum librorum fides, in quibus cataplus legitur. Eodem epigramm.

Hi magis audaces an sint qui talia mittunt
Munera? putem eum respexisse ad calices, nomine Audaces, vt rectè sentit Domitius: de quibus lemma est libro 14. *Calices audaces.* sic enim scribi debet è veteribus libris, &

ita Domitius legit. nonc enim *Calices siue Audaces nemi:ne* excuditur:

Non sumus audacis plebeia toreumata vitri.

Sellæ patroclianę. epigr. 78. *Sellas antè petit Patroclianas.* sic vocabantur publicæ quædam latrinæ. nã eodem modo Sellas familiaricas dixit Varro, priuatas, ad familiæ aluom leuandam. Possunt in eo libro multò plura obseruari & notari: sed nos celeriter prætereuntes diutius vno in loco non consistimus: & quodam velut mulierculam fastidio prægnantium laborantes vix, ac malignè cibos attingimus, his nec nos, nec alios satiantes. quamquam vereor ne ad harum epularum primum statim gustũ conuiuæ nostri statim vel nauseent vel fastidiant.

CAPVT XXVII.

Stipendium, Volsci veruti, substringere aurẽ, acceptum facere, vendere per auersionem, Dianæ lucus & lacus, Diana Limnæa, connexum cœli.

Stipendium. NOn tantum stipendium est, quod victis imponitur, tributum, sed & æs militare. quin & stipendium militia & ærumna ac labor. Iustinus lib. 2. *Herculi rex, cui 12. stipendia debebat.* hic duodecim Herculis labores, stipendia duodecim sine controuersia vocantur: vnde pœna & labor dicitur. Horat. Epod. od. 17.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide pœnas luam.

Sunt & stipendia, anni militiæ: vnde decem stipendia habere, aut duodecim, legimus: qđ est, decem, vel duodecim annis militasse. Sed vt in alea à Chio ad Coum (quando & hæc scriptio non minus habet incertas rerum vices, quàm alea iactuum & bolarum.) cur à Marone dicti sũt Volsci veruti, 2. Geor. hoc versu? Volsci veruti.

Assuetumq; malo Ligurem, Volscosq; verutos

Equidem sic dici crediderim, quòd milites veru armati essent. vt enim telum quoddam & ferramentum verutum dicitur, quòd veru habeat: sic & homo, qui veru armatus est, verutus dicitur, vt cinctutus, cinctu vestitus

Substringere aurẽ. *—aurem substringe loquaci:* lib. 2. sat. 5. apud Horat. blandientis & adulantis est, vt existimo, & mirabundè assentantis. nam qui osculabantur, amatorie auriculas prehendebant, vt apud Plaut. est in Asinaria, sc. Cur me retentas. *Prende auriculas,* significat igitur, Quasi amplexeris & admireris, auriculã eius substringe. Cat. epi. 34. *Acceptũ face, redditũq; vocem:* illud Acceptũ facere. acceptũ face, videtur esse ab acceptilationibus sumptum & liberationibus. petit enim vt voto liberatus sit Catullus. certè hanc locutionem apud iureconsultos reperio: Iulianus l. cum emptor. ff. de rescind. vendit. *Cum emptor venditori, vel venditor emptori acceptum facit. voluntas vtriusq; ostenditur id agentis vt à negocio discedatur.* Per auersionem vẽdere. Per auersionem vendere, esse videtur apud iurisconsultos, cùm velut auersus quis, nec rem inspiciens, nec explorans emit. sic enpus auersione locatum, quod velut ab auersio conducitur vniuersum, non vt in pedes & mẽsuras præstetur. Quod scribit initio lib. 3. de Oratore Cic. quorũ à magistratu pignora capiebantur, ea solitum fuisse concidi: idem Ædiles, vt iurisconss. scribunt, faciebant, cum quid in via, quod ei officeret & impediret, inueniebant. Paulus l. lectos. ff. de peric. & com mod. rei vend. *Lectos emptos ædilis, cùm in via publica positi essent, concidit.* ait Maro, Æneid. 7.

Audijt & Triuiæ longè lacus. non solùm nemora & luci Dianæ consecrabantur: vnde Horatianum illud in Art. poet. Dianæ lucus & lacus.

— & dum lucus & ara Dianæ.

& Martial. lib. 11. epigr. 19.

In quo ruta facit nemus Dianæ. sed etiam Lacus, vnde & Limnęam cognomento libro 8. apud Strabonem Dianam reperimus. Æn. 4. Diana Limnæa.

— tædet cœli conuexa tueri. Annotant Grãmatici quidam, conuexum cœli cerni nõ posse, sed eius concauum. Ac deniq; Cõuexa, pro concauis dixisse poetam, cum sit conuexum, concauum cauo oppositum. Sed conuexum cauum esse reor, quod è Iustino intelligi potest lib. 2, scribente de Xerxe, *Et montes in planum deducebat, & cõuexa valliũ æquabat.* & Maron. 1. Æn. Cœli conuexa.

Classem in conuexo nemorum sub rupe cauata.

CAPVT XXVIII.

Quintum, Paulum, Publicolam, Aquilium scribendum potius esse, quàm Quinctum, Paullum, Poplicolam, Aquillium.

INducta nuper est ab eruditissimis hominibus in libros omnes nominum quædam lĩteratura, ab vsitata discrepans. Quinctum enim & Paullum, Poplicolam, Aquillium scribunt. sed nos vulgus vt consuetudinis retinẽtissimi sumus, ita vix istam nouitatem approbare possumus, & libenter nouum opus nunciaremus. nititur tamen marmorum Capitolinorum auctoritate: cui non puto tantum ponderis esse debere, vt aduersus Grammaticorum scholas & præceptiones audienda sit. nec enim illos marmorarios lapidumq; scalptores bonos Grammaticos fuisse crediderim, sed operarios manu quàm mente doctiores. Proinde rem ipsam putemus, & propiùs inspiciamus, vt videamus nósne, an illi, in errore versemur. Existimo prænomen Quintus esse à numero principio deductum: vt & Sextus & Decimus. Si igitur Quinctus scribẽdũ est in hominis pnomine, erit & Quĩctus scribendũ in numerali nomine: ipsi tñ Quintus semper scribunt. sed & Quinctilis mensis, non Quintilis: Quinctana porta in castris erit dicẽda, non Quintana. Sulpicor autẽ Marmorarios hoc decepisse, quia cùm apud veteres c & q eodem modo sonarent: & participium Cinctus magnam vicinitatem cum Quintus in illa antiqua pronunciatione haberet, ex eo Quinctus scripsisse: ac vitium pronunciationis suæ fastis Capitolinis mandasse. nã, vt Quintus. Quinctus.

notant

notant veteres Grammatici, vulgus infinitis oris vitiis laborabat. In vulgo autem, non in doctis, numerantur opifices: In quorum antiquis inscriptiõibus, quotidie ea agnoscimus.

Paulus. Paullus.

Paulus autem, nõ Paullus, auctore Prisciano, qui in Grãmaticis locupletior est testis quàm vllus scalptor. is enim lib. 3. de deminut. sic scribit, *Excipitur vnum in lus desinens, Paulus, quod non geminat l in diminutiuo.* nec mirum, cum au diphthongus post se geminari consonantem prohibeat.

Publicola. Poplicola.

Publicolam autem leuius & concinnius dici, quàm Poplicolam, (etsi Poplicola & propter originem & significationem dãnari non potest) arbitror. vt enim pro populicum factum est publicum, iniucunditate vocis ad mansuetiorem tradusta sonum: sic pro poplicola, publicola, id est, populicola. Sic Publius quasi populius est dictus, cum poplius offenderet Latinas aures: quæ eadem offensio in poplicola inest. nec moueor auctoritate Græcorum, qui [illegible] dicunt & [illegible]: quæ illis auditu iucunda, Latinis fastidiosa sunt. & quamquam qui poplicolam scribit, si se origine vocis defendit, nec damnari penitus potest, tamen meo iudicio, qui publicolam scribit, Latiniùs & elegantiùs, certè suauiùs scribit.

Aquilius. Aquillius.

Aquilium porro, quid est causæ cur geminata scribamus l litera, cùm vnam analogia & origo postulet? vt enim à rutilo, Rutilius: sic ab aquilo, Aquilius deducitur. nec enim, vt opinor, syllabam bonus poeta in versu produceret. Sed ne Petillius quidem scribendum est, cùm nec Petilia vrbis nomẽ, vnde ductum videtur, consonantem duplicet: quæ à [illegible] & ab Ilio deriuata appellatio est. Aeneid. 3.

Parua Philoctete subnixa Petilia muro: siue à petilo, quod exile & paruum est: vt à rutilo Rutilius. Hæc non eò dixi, quòd putem meas rationes illorum doctissimorum hominum iudicio anteponendas esse: sed vt quæ mihi cõtra istius literaturæ nouitatem commodè excogitari posse videbantur, declararem.

CAPVT XXIX.

Iusiurandum in faciendo fœdere, auspicia ex auibus & ex pedestribus obseruata, innubere, ẽnubere, contra, cõtrarium æs, captum, Gabinum fœdus, Byblinum vinum.

ETsi Maro in fœdere faciendo lib. xii. Aeneid. Homerum imitatur: tamen vt mihi videtur, etiam ad ritum solemnem & verborum formulam, qua veteres Romani in sanciendis fœderibus & bellis indicendis vti solebant, respexit. quod è Liuio perspicere, facile est: cuius verba sunt lib. 1, *Audi Iupiter & tu Iuno, Quirine, dijq; omnes cœlestes, vosq; terrestres, vosq; inferni audite.* Iterum, *Audi Iupiter, audite fines, audiat fas.* Maro autem,

Verborũ formula in faciendo fœdere.

Et pater omnipotens & tu Saturnia Iuno
Iam melior, iam diua precor, tuq; inclyte Mauors.

& mox, —*quæque ætheris alti*
Relligio. & infrà
Vimq; deûm infernam & diri sacraria ditis.

Sic & Alcesimarchus adolescens apud Plaut. in Cistellar. sc. Credo ego amorem. iurat deos superos, inferos, medioxumos. Sunt autẽ qui à Græcis dij οὐράνιοι, χθόνιοι & ὑποχθόνιοι appellantur, quòd autem ibidem Liuius scribit, *Quarum rerum, litium, causarum condixit paterpatratus populi Romani, Quiritium patripatrato priscorum Latinorum*: ita intelligendum arbitror, vt vel *nomine* subaudiatur, vel potius *clarigationem*: & repetitionem subiiceri credamus: & *condixit* & *denunciauit* repetitionem intelligamus. Quã in sententiam potius inclinat animus, præsertim cùm ea res clarigatio solemni nomine diceretur. Apud Horatium, nàm ille quoque nobis ad hunc consarcinandum centonem ad partes vocetur, lib. 1. od. 27.

Auspicia. Pedestria.

Rumpat & serpens iter institutum: nõ sine causa dictum esse videtur. non enim tantùm Romani auspicia ex auibus obseruabant, sed etiam è pedestribus. nam Festus lib. 14. scribit, *Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisq; animalibus quadrupedibus.*

Innubere. Enubere.

Innubere aliud esse videtur, quàm enubere. nam enubit ea, quæ extra gentem & cõditionem suam nubit: vt si libertina ab ingenuo ducatur, aut eo, qui non sit libertinæ gẽtis patroni. Sic Feceniæ Hispalæ legimus apud Liuium lib. 39. datam enuptionem gentis. At innubere esse videtur infra, suum ordinem nubere, & collocari inferiori. Liuius li. 1. de Tanaquile, *Ea cum innupsisset, spernentibus Etruscis Lucumonem exule aduena ortum, ferre indignitatem non potuit.* alij in vrbe nupsisse esse credunt. Ne ab hac quidem decuria Plautus aberit: sed & aliquid ipse de suo huc conferet, ne asymbolus sit. Inquit in Epidico, sc. Honoris causa. *contra carus non est.* mira quædam ista loquendi ratio videtur, qua & aliis in locis vtitur. illud *contra* mihi valere videtur (vt quod sentio, loquar.) Si contrà appendatur, vel pari pondere auri carus non esset.

Contra.

Quod autem id *contra* valeat, ex eo apparet, quod à Festo scribitur, *Contrarium æs esse, æs graue.* Idem Comicus propriè, vt solet, & eleganter scripsit in Menechinis, sc. Ni mala in stulta. *captum sit collegium augurum.* nam cùm aliqua de re collegium augurũ consulebatur, sic loqui solebãt, vt reor. nam non dubitem quin è loquendi more adsumptum sit.

Contrarium æs. Captum collegiũ.

Sic &, *Captus*, inquit Festus, *dicebatur locus, ad sacrificandum legitime constitutus.* Horat. lib. 2. epist. 1.

Captus locus.

—*fœdera regum*
Vel Gabijs, vel cum rigidis æquata Sabinis: cùm dicit, videtur intelligere fœdus, quod cum Sabinis fecit Romulus.

Gabinũ fœdus.

Gabinum quoque fœdus peruetustum erat, quod in corio bouis erat scriptum: Festus lib. 3. *Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum.* Idem Festus lib. 2. memorat, genus quoddam vini esse *bubleum*, ego *Byblinum* scribẽdum in eo lu-

Byblinũ vinum.

ſpicor, de qno Heſiodus,

E'is πεπρημένον ἐστὶ βιῶναι οἶνον. Sed plos ſatia verborum funditauimus. Deſinat tandē aliquando hoc caput argutari.

CAPVT XXX.

Martialis lib. 10. illuſtratus, orciniana ſandapila, orcini liberti, Nilotis tunica, cathedralitij miniſtri, elyſia puella, ſpectaculum matutinum, inuidia animi vitium vt ærugo ferri, popularia feſta.

HÆc mihi pagina ludibrio erit, atramentoque collinetur malè conciliaro, vt Comicus ait, è x. Martialis libro, qoibuſdam annotatis inquinabitur Epigram. 4.

Aetia Callimachi.

—leges, inquit, *ætia Callimachi*. Αἴτια καλλιμάχου, libri erant fabularum pleni, refertique rerum multarum, quarum cauſas ad fabulas referebat, (nam non aſſentior iis, qui de moribus libros fuiſſe ſuſpicantur:) à quibus in Catalectis Maronis vocata ſunt verba Hermetia, verba obſcura antiqua & gloſſematica ab Ætiis petita Callimachi, feſtiuo epigrammate in Cimbrum obſolerorum verborum affectatorem, & fratris parricidam.

Hermetia verba

Hermetiorum amator iſte verborum
Iſte, iſte Rhetor, namq; quatenus totus
Thucydides Britannus Atticæ febris.

Thucydides Britannus.

Multi qui perſtudioſi erant Atticæ eloquentiæ imitabantur Thucydidem. Sed à Cimbro non Thucydidem, Atticum, ſed Britannum & Barbarum dicit imitatum, vt morbus & febris eloquentiæ Atticæ meritò dici poſsit, cùm Atticorum incorruptam ſanitatem non æmuletur. Epigr. 5. *Orciniana*, inqoit, *qui feruntur ſponda*. Sandapila erat quędam popularis, qua plebeii vileſq; efferebantur. Suetonius in Domitiano cap. 17. *Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatum.* Sed & miſerę plebis quędam erat ſandapila, de qua Horat. lib. 1. ſat. 8.

Orciniana ſponda.

Huc prius anguſtis electa cadauera cellis
Conſeruus vili portanda locabat in arca

& Lucan. lib. 8.

Da vilem Magno Plebeij funeris arcam.

Erat & Orciniana ſandapila, velut libertinorum ſandapila, ex illo ordine nomē habens. (quidam enim liberti Orcini vocabantur) quam Martialem putem intelligere. Epigr. 6.

Orcini liberti.

Quando eques & picti tunica Nilotide Mauri

Tunica Nilotis.

Tunica Nilotis eſt tuoica acu picta ab Aegyptiis. nam & eam artem eleganter egregieq; exercebant. Lucan. lib. 10.

Quod Nilotis acus compreſſum pectine ſerum
Soluit & extenſo laxauit ſtamina velo.

Epigramm. 10.

Diuiſit noſtras purpura veſtra togas

valet, vt ſuſpicor, Vos purpurati & nobiles ſalutatum itis, & clientium pauperumq; officia occupatis, qui togati manè limina potentiorum & locupletiorum obeunt: quod munus inter vos diuiſiſtis, & pauperes excluditis ab obſequio Epigr. 13.

Cum cathedralitios portet tibi Rheda miniſtros,

Miniſtri cathedralitij à quibuſdam explicantur delicati & molles, qui rheda vehebantur, in cathedra ſedentes. Sed cùm cathedras fœmineas legamus, verios eſt, vt à fœminarum cathedris intelligamus effœminatos & delicatos, formoſuloſq; & fœminis ſimiles. Iuuenalis ſat. 6.

Cathedralitij miniſtri.

Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.

Epigram. 24. *Sed vitæ tribus aureis peractis*
Lucos Elyſiæ petam puellæ. Puella hîc Elyſia, puella, vt auguror, Proſerpina eſt. Ac ſi quid veniæ dari poteſt homini in capitali conjecturæ audacis crimine toties iam deprehenſo, *tribus aureis* non inuitus legerim, vt tria curriculi vitæ ſpatia intelligat, pueritiæ, iuuentutis, ſenectutis. Quod enim hîc de aureis, vt nihil diſſimulem, haud ſatis intelligo: nec quæ circunueſtiunt & fucant commentis interpretes, probabilem & arguto poeta ingenioſoq; dignam ſententiam præſtant. vel aureos tres peractos, dicit octoginta quatuor annos: quòd aureus Romanus æſtimaretur viginti octo denariis argenteis, id eſt, duodeuis noſtratibus ferè centum. Epig. 25.

Elyſia puella.

In matutina nuper ſpectatus arena.

Spectaculum quoddam matutinum erat, & dicebatur: cuius apud Senecam mentio eſt libro 1. epiſt. 17. Sed & ludus quidam gladiatorius dicebatur matutinus, vbi diſcebant armaturam & telis batuere gladiatores fortaſſe ad ſpectacula matutina, vel potius vbi mane eludebant rudibus dictataq; armaturæ accipiebant: & arenæ præponebantur. Inuidiam veterea animi vitium eſſe cenſebant, vt ferri rubiginem & æris æruginem. & proinde per tranſlationem animi æruginem vocauere: quaſi ſit tanquam æris, ſic animi ærugo: Martialis, ep igr. 31. eiuſd. libri,

Spectaculum matutinum.

Inuidia animi ærugo.

Vt tu ſi viridi tinctos ærugine verſus. id eſt, furore & maledica inuidia. Horat. lib. 1. ſatyr. 4.

—hæc eſt Aerugo mera. Epigr. 41.
Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.

Sacra bonæ deę pro populo fiebant, ſed à mulieribus. Popularia autem, Feſto finitore, ſacra ſunt, quæ omnes ciues faciunt, ſcilicet, quæ non ſunt attributa certis familiis. Ex his Floralia erant, quæ magiſtratibus, vt prætoribus, fiebant: ſed & alia, quorum quædā fortaſſe Prætoris impenſis fiebant.

Popularia ſacra.

CAPVT XXXI.

Feſtus explicatus & emendatus, exaugurare, legi parére, lege agere, curiales, centuriales, ſpurius, ſpurius pater, Cic. lib. 5. ad Atticum explicatus.

EXtat apud Feſtum lib. 12. prouerbium, *Nec mulieri, nec gremio credi oportere.* nam & mulieres nos ſæpenumero falluot, & quæ in gremio poſuimus, ea nobis imprudentibus plerumque excidunt. Ad huius prouerbij partē referendum eſt illud Catulli, epigramm. 63.

vt

Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis è gremio,
Quod mi[illegible]ræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum aduentu matris prosilit, excutitur.

Exaugurare. Inaugurare.

Exaugurare, est augurijs profanum reddere: vt inaugurare, augurato consecrare. auctor Liuius lib. 1. de Capitolio agens: cuius verba ex Origioibus Catonis sumpta videntur. sic enim Cato primo Originum scribebat, referente Festo lib. 13. *Fana in eo loco plurima fuere: ea exaugurauit prius. quod Termino fanum fuit, id nequitum exaugurari.* Particola xii. Tabul. extat ibidem apud Festum, inquinatissima, *Aster custos nec sit.* cuius eluentur sordes, si *carcer* scribatur: neque enim quicquam, quod accommodatius sit, comminisci potui.

Legi parere.

Legi parére dicitur magistratus, minister, aut lictor, cùm pœnam de noxijs sumit: quod, vt opinor, honestius dicebatur, quã securi, aut gladio percutere. sed eo in verbo vis imperij inest.

Lege agere.

Lege agere, dixit Liuius lib. 22. in hac significatione. Festus, legi parére, lib. 9. his verbis, *[illegible] b qua[illegible] causam legi quoq; parens tum [illegible] etur caput eius ob[illegible] [illegible] qui parentem necauerit.*

Curiales. Centuriales.

Vt à c[illegible] [illegible]uriales appellantur, qui sunt eiusdem [illegible]riæ: sic à centoria centuriales, qui sunt eiusdem centoriæ. quod apud Festum constat in explicatione eius centuriæ, quæ *niqui s[illegible]*, dicebatur: *in ea enim neque centuriæ præfectus erat, neq; centurialis quisquam dicebatur.* quo quidem intelligimus in alijs & præfectos fuisse, & centuriales.

Spurius. Pater spurius.

Animaduertisse videor ex Festi verbis, non tantùm spurium eum dici, qui incerto patro natus est: verùm etiam, vt vulgò receptum video, nothi & illegitimi filii, vulgoque quæsiti patrem, spurium appellari. hic enim scribit, *Nothum Græci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quod Seruius Tullius, qui Romæ regnauit, natus est ex concubina. purij Tulli Tribuni.*

Numera senatum.

Numera Senatum, inquit ibidem Festus, *ait quiuis [illegible] Consuli, cum impedimento vult esse, quominus faciat Senatusconsultum, postulatq; vt aut res quæ ad[illegible]runtur, diuidantur, aut simul consulantur, aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat [illegible] Senatusconsultum, expectentur.* N[illegible]mera ig[illegible] Senatum, dicebatur Consu[illegible], cum infre[illegible] ordo videbatur, vt Senatusconsultum fieri non posset. Hæc Festi verba non paruo esse auxilio possunt ad eruendam sententiã Ciceronis ex lib. 5. epist. 4. ad Atticum, cùm scribit, *curandus autẽ hast[illegible], ne quid ad [illegible]enatum, Consule aut numera.*

Consule aut numera.

nam Co[illegible]le aut numera, vt opinor, dicebat ei, qui Senatum habebat & de re aliqua referri volebat. vel enim dicebat, Cõsulito Senatum: vel, Ostende infrequentem ordinem, vt referendum non sit. Hoc eodem ex Festi loco colligimus, impediri solita esse Senatuscũsul. ne fierent, non solùm d[illegible]uisione sententię, verùm etiam simul consulendo, & Senatum numerando propter infrequentiam. nec iorei cessionem prætermittam, quam præterijt Festus.

CAPVT XXXII.

Liuius explicatus lib. 42. & emendatus, liberæ ædes, liber locus, sopitum, ad lectisternia supplicare, ad ætatem venire, ab ineunte ætate, Gregarius miles, hastatorũ numerus, hastatus primus & secundus, oppidum, telum cestrosphendone, funda.

CArptim quędam è Liuii lib. xlii. hinc inde libaoi, quæ quòd fortasse eos, qui tirocinia ponunt in humanioribus literis, iuuare poterunt, his libris adscribẽda indicaui. nam etsi leuia sunt, tamen fortasse ab illis primo statim aspectu non intelligerentur. non malè autem operam posuero, si cui profuisse visus fuero.

Aedes liberæ.

Ædes liberæ, inquit, *hospitio datæ sunt.* hìc ædes liberas interpretor, quæ nulli alij vel inquilino, vel habitatori seruirent, quasq; is, cui dabãtur, & qui in eis collocabatur, solus cum sua familia incoleret.

Liber locus.

Sic à Plauto locus liber dicitur, vbi remo[illegible] interpellatoribus & interuéntoribus aliquis voluptati, remotis arbitris, operam dare potest: nam sic in Pœnulo scribit, sc. sæpe ego.

Locum sibi velle liberum præberier,
Vbi nequam faciat clam. Iterum, sc. Iam tenes.
Liberam vt commonstraremus tibi locum, & voluptuarium.

Sopitum.

Sopitum dicit Liuius id, cui sensus ablatus est, propterea quòd somno consopiti nihil sentimus. eius verba sunt, *Quorum altero caput ictum est regi, altero humerus sopitus.* Iterum, *Tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem.* Pro, *Ecquid ita non adissent magistratum, vt ex instituto loca lautia acciperent:* legendum arbitror, *loca & lautia:* q. est, hospitium & munera.

Ad lectisternia supplicare.

Cum legimus, supplicatum ad omnia lectisternia: ad omnia tẽpia intelligere debemus, propterea quòd in templis Dij in lectulis & puluinarib. cum suis deabus collocati ferè erãt maiorem anni partem: Iupiter cum Iunone, Latia (sic enim in Gellio lib. 13. legendum putem, à Latio) cum Saturoo, Hora cum Quirino, Maia cum Vulcano, Salacia, quæ Tethys est, cum Neptuno, Nerio cum Marte. id ita esse, declarat Lioius, his verbis, *Cùm circa omnia fana, in quibus lectisternium maiorem partem anni esse solet, maioribus hostijs immolassent.* Seruius in 12. æn. lectisternia interpretatur, vbi homines solent in templis sedere. *Cùm Tribunis militum*, inquit Liuius, *centuriones, sed primum quemque citarent.* hoc ex loco intelligimus quod & historiarum monumentis à Polybio mandatum est, Tribunos militum solitos esse delectum habere.

Ad ætatẽ uenire.

Non ita longè, *Cùm primum*, inquit, *ad ætatem veni.* hic ad ætatem venisse dicitur, qui adoleuit, iuuenisq; est: quòd adolescentia & pubertas, prima ætas videtur esse: proinde quasi in ætatibus pueritia non sit habenda.

Ab ineunte ætate.

Hinc ab ineunte ætate, id est, à principio adolescentiæ dicimus. & Cicero primo de legi. scribit, *Nam à primo tempore ætatis iure studere te memini.* Miles gregarius, milés est in reliquorum militum

grege, qui in militia nullam promotionem habet, qui nec est centurio, nec tribunus, nec decurio, nec optio, nec Cornicularius: Liuius, *Biennium miles gregarius fui aduersus Philippum Regem: Tertio anno virtutis causa mihi T. Quintius Flaminius decumum ordinem hastatum aßignauit.*

Numerus hastatorum in legione Rom.

Hastatorum in legione Romana numerus erat ad mille ducentos, interdum etiam maior. decumus igitur ordo est, decimi centurionis hastatorū.

Primus hastatus.

Sic primus hastatus dicebatur, primi hastati centurio, qui ducenarius erat, duasque centurias ducebat, vt Vegetius lib. 2. cap. 8. ait. quam quam existimo duos centuriones primi hastati fuisse: vnum, prioris centuriæ: alterum, posterioris.

Secundus hastatus.

Secundus hastatus, secundi hastati centurio, qui centuriam semis ducebat. Liuius mox scribit, *Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum hastatum prioris centuriæ aßignaret.* In primo hastato duæ erant centuriæ, vt diximus, quæ suum quemque primum hastatum vel centurionem primi hastati habebant. earum centuriarum altera prior, altera posterior dicebatur, honestior autem ordo erat prioris centuriæ. Ait Liuius, *A M. Acilio mihi primus princeps prioris centuriæ est aßignatus. Primus princeps*, inquit Vegetius, *centuriam semis, hoc est, centum quinquaginta homines ducebat.* Ego putem eum duas duxisse centurias, duosque eis præfuisse: vnum priori, qui ordo honoratior erat: alterum posteriori.

Oppidū

Oppidum, eam Romæ partem vocat Liuius, quæ intra mœnia erat, vt ab vrbe differat. Eos, inquit, *in oppidum intromitti non placuit, cum iam bellum regi eorum & Macedonibus, & Senatus decresset, & populus iußisset: in ædem Bellonæ in senatum introducti, ita verba fecerunt.*

Telum cestrosphēdone.

A Liuio describitur telum cestrosphendone, his verbis, *Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, craßitudine digiti. huic ad librament pinnæ tres, velut sagittis solent, circundabantur.* id est, ei pinnæ ternæ additæ erant, vt libratior & directior certiorque esset volatus teli: nec errante diuersaque nutante parte eius posteriore ictus irritus esset, telo eodem tenore non eunte.

Funda.

Funda, inquit, *medis duo funalia imparia habebat.* medio hastili inhærebat funda: sed ea duplex, vt latior eius sinus telum melius libraret. nam *funalia duo*, interpretor fundam duplicem, alteram alteri continentem. Funale enim opus funarium est. hic funda è funibus, posterius funale maius & latius erat, vt ictum teli adigeret vehementius, meliusque telum sustineret. Duo autem funalia quæ fundam vnam faciebant, in nodum nectebantur, vt opinor, ansula facta, cui inserebatur habena, qua telum rotabatur. *Cùm*, inquit, *maiori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum velut glans emicabat.* hic maiorem sinum interpretor, maioris fundæ & tanquam duplicis maiorem capacitatem, in qua pendebat & librabatur telum. Hoc genus teli nomen adeptum est à funda & cestro, id est, vericulo. Sic enim cestrum Plinius vertit, libro 25. cap. 12.

CAPVT XXXIII.

Plinij locus lib. 8. explicatus, consummati gladiatores, consummare, consummatio.

Consummatio gladiatorum.

SCribit Plinius naturalis Historiæ lib. 8. ca. 7. de Elephantorum pugna, *Postea singuli, Principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorum.* huius loci fiducia, viri spectatissimi tradunt,

Consummati gladiatores.

Consummatos gladiatores, veteranos & iam rudiarios esse; proinde quasi consummatio sit, eorum missio. quod mihi secus videtur: putoque Plinium dicere, cùm multa gladiatorum genera essent, Imperatores illos suis muneribus, ne quis deesset, & absoluisse, & rudiariorum gladiatorum illa editione etiam pugnam Elephantorum dedisse. nam & Essedarij à Tranquillo in gladiatorib. nomerantur, in Claudio cap. 21. & alij multi à scriptoribus. Nihil igitur est causæ, cur ex eo loco malè intellecto Consummatos gladiatores, rudiarios interpretentur. Id tamen obtinere rursum conantur Frontini suffragio: Sed verendum est, ne eorum petitioni non faueat suffragator, cum præsertim hæc eius verba sint, lib. 4. stratag. ca. 1. *Curius, cùm victis ab eo Sabinis ex S. C. ampliaretur ei modus agri, quem consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit.* hic cōsummatos milites emeritos accipiunt. ego verò eos intelligo, qui in asignatione agrorū multi, vt verbi gratia, viceni aut triceni, in singulas centurias agri, id est, in ducena iugera contribuuntur & conferuntur, & in vnam summā colliguntur: vt ex eo agrorum modo pro portione accipiant: videlicet, dena singuli, aut plura aut pauciora iugera. Nam Senatus, quā tum multis militibus in vnam summam collectis, dari Curio voluerat, verbi gratia, vnam centuriam, qui non tamē plus accepit, quàm quantū singulis gregarijsq; asignabatur.

Consummare.

non est enim nouum, consummare accipi pro, in summam colligere. quod eo, quod subijciam, Vitruuij testimonio patabit, lib. 2. ca. 2. *Per arithmeticen*, inquit, *sumptus ædificiorum consummantur, mensurarum rationes explicantur*: id est, in assem colligitur summa sumptus & ædificationis.

CAPVT XXXIIII.

Plautus in Amphitruone explicatus, Potire seruitutis. Potiri hostium. Pallium desexere. Legere hominē pugno. Legere pro ferire. Arcessere iumento suo rem malam. Plinius lib. 18. explicatus.

AMphitruo Plauti in prima fabula & genera loquendi, & iocorum argurias habet, quę tenebras offundere lectorib. possunt. velut illud est, sc. 1. *Opulento homini hoc seruitus dura est*: quod valet, durum est opulento homini seruire. attribuitq; nomi[illegible] verbi. Ibidē,

Potire seruitutis.

Pater potitus seruitutis: dicit [illegible] compotem seruitutis fecit, & seruū redd[illegible] me, qui liber fuerim.

Potiri hostium.

In actione vsurpauit potiri, vt in Captiuis scen. 2. in perpelsione, *potitus hostiū est*: quod est,

est, ab hostibus captus. Sequitur mox, *Sam verò verus verbero.* sic legendum modulus versuum & numerus, qui Trochaicus est, satis ostendit. *verbo* igitur sobdititium puto. sed iocus sanè obscurus est. ludit autem in verna, ac Sosiam vernam natum dicit se. locatur verberonem vernam; quasi non tantum seruus sit, verùm etiam vapulet. Ibidem, *illic,* inquit, *hoc homo denuo vult pallium detexere:* id est, Proinde quasi hoc pallium non iam perfectum detextumque sit, eo me exuere vult, vt pertexat. hoc igitur iacit, vt in spoliatorem atque grassatorem. quod si hic *denuo* adscriptum non esset, legerem lubenter, *pallio detexere:* monet quippe me auctoritas Seruij, qui in 10. Aen. illud Plautinum adfert: verùm ex alia vt reor, fabula. *Ego hunc hominem detexam pallio.* quod est exuã & spoliabo. Vergilius 10. Aen.

Pallium detexere.

—dum texit Imaona Halesus,

Arcadio infoelix gladio dat pectus inermum. id est, dum spoliat & exuuias legit & petit. Ead. scena. *Agite pugni iam diu est, quod ventri victum non datis.* imitatur verba spoliatoris, qui homines pugnis contusos consternit & semineces spoliat, atque ita pugnorum ope victum quæritat. *Alia,* inquit ibidem, *forma oportet esse, quem tu pugno legeris:* Translatio est à legulis vuarum & fructuum. vt enim illi manu vuas, oleas; fructus legunt: ita vindemia & fructus grassatoris est, homines pugnis malè mactatos, tanquam fructus legere & spoliare. Sed & Grammatici legere, pro ferire & percutere à Plauto vsurpatum annotant. ead. fabula, sc. Bene vale. *Quo te hoc scipione legam.* illic, inquit, *homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo:* id est, malam rem hic auferre vult, plagas quærit & verbera, ductum ab oneribus, quæ iumentis nostris imponimus. Non solùm flexa & tortuosa Apollinis responsa fuerunt: verùm etiam nonnulla Plinij rustica oracula nescio quid perplexi & ambigui habent, neque satis aperta sunt, vt illud lib. 18. cap. 31. *Abro dic oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium.* vt Grammaticos poetarum, item oraculorum Interpretes fuisse audiuimus & legimus, eorum igitur munus vicaria subeamus opera. Intelligo præcipi post illum diem, quem præstituti vindemijs, nimis esse serum vasa picare, eaque parare, quæ vindemiæ sunt vsui; cùm ante parata habuisse oporteat, ne moram fructus maturus ferat. Itaque oraculum vituperat, ac non intempestiuum præparare etiam tum narrat, cùm defectum vasorum iam, & Calendis Ianuarij vindemiantes viderit. Subijcit Plinius alterum oraculum æquè nubilo obductum, *Piscinisque musta condi, aut vina effundi priora.* quod sic interpretor; Cùm apotheca etiamnum plena est vini veteris, neque vasa vlla vacua, vel parata sunt nouo musto condendo.

Pugno legere.

Legere, pro ferire

Malam rem arcessit iumento suo.

Plinius explicatur.

CAPVT XXXV.

Iurisconsultus emendatur, cretifodinæ, argentifodinæ, parere æri alieno, embaleuticon, Ciceronis locus restitutus, quod benè vertat cõscende, leges in ære incisæ, verba prætoris, do, dico, addico, & abdico, dicere vindicias secũdùm libertatem & seruitutem.

LEpidæ sunt quædam loquendi formolæ elegantesque, quas tamen, quas nonnulli his sunt offensi, in veterum libris desideramus, etsi quod in earum vicem induxerunt, tale est, vt de eo meritò queri non possimus, cùm sententiæ non officiat. vt apud iureconsultos in titulo, de rebus eorum, qui sub tutela vel cura sunt, legebatur, *Vel si creti argenti fodinas. cretæ* ipsi malunt. sed quidni *creti* tocamur, cum præsertim cretifodinas & argentifodinas intelligamus iuncto vocabulo? Itaque sine coniunctione scripsit. quod vt existimo nõ fecissent, si *cretæ* scripsisset. Cretifodina autẽ à Varrone li. 6. de lingua latina dicitur, vt quidam legũt: vt alij, ærifodina, quod genuinum & assimile est. Alio etiam loco eiusdem tituli, simile vitium est factum. cùm enim legeretur in libris peruetustis, *Aut vsurarum modus parendum æri alieno suadeat: Carendum ære alieno* scripserunt. at non ita temerè committendum erat, vt per iniuriam illud exturbaretur, quod illiteratum & iniucundum non est. nam parére dicitur æri alieno, qui se ei imparem fatetur, nec cum eius vsuris certare vult, ac proinde mauult exoluere. Cicero 2. in Cat. *Quòd si maturius facere voluissent, neque (id quod stultissimum est) certare cum vsuris, fructibus prædiorum, &c.* Sed & eodem titulo in archiuis Florentinis *embaleuticon*, non *embateuticõ* scribitur: quod quidem idem quod emphyteuticon valebit; ita tamen vt ab ἐμβαίνειν non possit deduci, sed ab ἐμβάλλειν, quod erit, infero. nam multa licèter recentiores Græci formarunt. nec possum apud M. Tullium li. 8. famil. episto epist. 1. *facere Embaeneticam,* probare: non enim ista forma à præsenti deduci solet, sed ex præterito effingi. Sed tamen cum à vetere scriptura sine flagitio recedi non possit, libentissimè legerim ἐμβαῖνε τύχῃ. solebant enim, qui vectores ad nauim inuitabant, aut scandentes eam excipiebant, dicere, Quod benè vertat, conscende. quod est, ἐμβαῖνε τύχῃ ἀγαθῇ: quod integrum non posuit Cicero, sed vt plerumque solet, inchoatum & mutilum. vt tamen quod sentiam, loquar, *Embaticam* omnino mallem. Cæterum in Titulo de origine iuris, malim ego (vt audacter faciam, & facinore me nobilitem, quod in alijs sæpe reprehendo) malim inquam legere, *Quas in tabulas æreas perscriptas:* quàm *eboreas.* Leges enim in æs incidi solebant. ac ne eius rei alia conquiram argumenta, Ouidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam fuerit, 1. Metam.

Cretifodinæ.

Argentifodinæ.

Parere æri alieno.

Embaleuticon.

Quod benè vertat conscende.

Leges in ære incisæ.

—nec verba minantia fixo Aere ligabantur.

Ebur

grege, qui in militia nullam promotionem habet, qui nec est centurio, nec tribunus, nec decurio, nec optio, nec Cornicularius: Liuius, *Biennium miles gregarius fui aduersus Philippum Regem: Tertio anno virtutis causa mihi T. Quintius Flaminius decumum ordinem hastatum assignauit.*

Numerus hastatorum in legione Rom.

Hastatorum in legione Romana numerus erat ad mille ducentos, interdum etiam maior. decumus igitur ordo est, decimi centurionis hastatorũ.

Primus hastatus.

Sic primus hastatus dicebatur, primi hastati centurio, qui ducenarius erat, duasque centurias ducebat, vt Vegetius lib. 2. cap. 8. ait. quamquam existimo duos centuriones primi hastati fuisse: vnum, prioris centuriæ: alterum, posterioris.

Secundus hastatus.

Secundus hastatus, secundi hastati centurio, qui centuriam semis ducebat. Liuius mox scribit, *Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum hastatum prioris centuriæ assignaret.* In primo hastato duæ erant centuriæ, vt diximus, quæ suum quemque primum hastatum vel centurionem primi hastati habebant. earum centuriarum altera prior, altera posterior dicebatur, honestior autem ordo erat prioris centuriæ. Ait Liuius, *A M. Acilio mihi primus princeps prioris centuriæ est assignatus.* *Primus princeps*, inquit Vegetius, *centuriam semis, hoc est, centum quinquaginta homines ducebat.* Ego putem eum duas duxisse centurias, duosque eis præfuisse: vnum priori, qui ordo honoratior erat: alterum posteriori.

Oppidũ

Oppidum, eam Romæ partem vocat Liuius, quæ intra mœnia erat, vt ab vrbe differat. Eos, inquit, *in oppidum intromitti non placuit, cum iam bellum regi eorum & Macedonibus, & Senatus decresset, & populus iussisset: in ædem Bellonæ in senatum introducti, ita verba fecerunt.*

Telum cestrosphendone.

A Liuio describitur telum cestrosphendone, his verbis, *Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti. huic ad libramẽ pinnæ tres, velut sagittis solent, circumdabantur.* id est, ei pinnæ tres additæ erant, vt librarior & directior certiorque esset volatus teli: nec erranti diuerseque nutanti parte eius posteriore ictus irritus esset, telo eodem tenore non eunte.

Funda.

Funda, inquit, *media duo funalis imparia habebat.* medio hastili inhærebat funda: sed ea duplex, vt latior eius sinus telum melius libraret. nam *funalia duo*, interpretor fundam duplicem, alteram alteri continentem. Funale enim opus funarium est. hic funda è funibus, posterius funale maius & latius erat, vt ictum teli adigeret vehementius, meliusque telum sustineret. Duo autem funalia quæ fondam vnam faciebant, in nodum nectebantur, vt opinor, ansula facta, cui inserebatur habena, qua telum rotabatur. *Cùm*, inquit, *maiori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum velut glans emicabat.* hic maiorem sinum interpretor, maioris fundæ & tanquam duplicis maiorem capacitatem, in qua pendebat & librabatur telum. Hoc genus teli nomen adeptum est à funda & cestro, id est, vericulo. Sic enim cestrum Plinius vertit, libro 35. cap. 11.

CAPVT XXXIII.

Plinij locus lib. 8. explicatus, consummati gladiatores, consummare, consummatio.

Consummatio gladiatorum

SCribit Plinius naturalis Historiæ lib. 8. ca. 7. de Elephantorum pugna, *Postea singuli, Principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorum.* huius loci fiducia, viri spectatissimi tradunt, Consummatos gladiatores, veteranos & iam rudiarios esse; proinde quasi consummatio sit, eorum missio.

Consummati gladiatores.

quod mihi secus videtur: putoque Plinium dicere, cùm multa gladiatorum genera essent, Imperatores illos suis muneribus, ne quis deesset, & absoluisse, & rudiariorum gladiatorum illa editione etiam pugnam Elephantorum dedisse. nam & Essedarij à Tranquillo in gladiatorib. numerantur, in Claudio cap. 21. & alij multi à scriptoribus. Nihil igitur est causæ, cur ex eo loco malè intellecto Consummatos gladiatores, rudiarios interpretentur. Id tamen obtinere rursum conantur Frontini suffragio: Sed verẽdum est, ne eorum petitioni non faueat suffragator, cum præsertim hæc eius verba sint, lib. 4. stratag. ca. 1. *Curius, cùm victis ab eo Sabinis ex S.C. ampliaretur ei modus agri, quem consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit.* hic cõsummatos milites emeritos accipiunt. ego verò eos intelligo, qui in assignatione agrorũ multi, vt verbi gratia, viceni aut triceni, in singulas centurias agri, id est, in ducena iugera contribuuntur & conferuntur, & in vnam summã colliguntur: vt ex eo agrorum modo pro portione accipiant: videlicet, dena singuli, aut plora aut pauciora iugera. Nam Senatus, quã rum multis militibus in vnam summam collectis, dari Curio voluerat, verbi gratia, vnam centuriam, qui non tamẽ plus accepit, quàm quantũ singulis gregarijsq; assignabatur.

Consummare.

non est enim nouum, consummare accipi pro, in summam colligere. quod eo, quod subijciam, Vitruuij testimonio patebit, lib. 1. ca. 1. *Per arithmeticen*, inquit, *sumptus ædificiorum consummantur, mensurarum rationes explicantur*: id est, in assem colligitur summa sumptus & ædificationis.

CAPVT XXXIIII.

Plautus in Amphitruone explicatus, Potire seruitutis. Potiri hostium. Pallium detexere. Legere hominẽ pugno. Legere pro ferre. Accessere in mento suo rem malam. Plinius lib. 18. explicatus.

AMphitruo Plauti in prima fabula & genera loquendi, & iocorum argutias habet, quę tenebras offundere lectorib. possunt. velut illud est, sc. 1. *Opulento homini hoc seruitus dura est*: qood valet, durum est o[illegible]ulento homini seruire. attribuitq; nomi[illegible] m[illegible] erbi. Ibidẽ, *Pater potitust seruitutis*: dicit [illegible] compotem serui tutis fecit, & seruũ reddi[illegible] me, qui liber fuerim. In actione vsurpa[illegible] vt in Captiuis scen. 2. in perpessione, *potitus hostiũ est*: quod est,

Potire seruitutis.

Potiri hostium.

est, ab hostibus captos. Seqoitur mox, *Sum verò vernus verbero.* sic legendum modulus versuum & nomerus, qoi Trochaicus est, satis ostendit. *verbo* igitur subdititium puto. sed iocus sanè obscurus est. ludit autem in voce verna, ac Sosiam vernam natum dicit se. Iocatur verberonem vernam; quasi non tantum seruus sit, verùm etiam vapulet. Ibidem, *illic,* inquit, *hoc homo denuo vult pallium detexere:* id est, Proinde quasi hoc pallium non iam perfectum detextumque sit, eo me exuere vult, vt pertexat. hoc igitur iacit, vt in spoliatorem atque grassatorem. quod si hic *denuo* adscriptum oon esset, legerem lubenter, *pallio detexere:* monet quippe me auctoritas Seruij, qui in 10. Aen. illud Plautinum adfert: verùm ex alia vt reor, fabula. *Ego hunc hominem detexam pallio.* quod est exuã & spoliabo. Vergilius 10. Aen.

Pallium detexere.

—dum texti insona Halesum,
Arcadio infœlix gladio dat pectus inermum. id est, dum spoliat & exuoias legit & petit. Ead. scena. *Agite pugni iam diu est, quod ventri victum non datis.* imitatur verba spoliatoris, qui homines pugnis contusos consternit & feminecesspoliat, atque ita pugnorum ope victum quæritat. *Alia,* inquit ibidem, *forma oportet esse, quem tu pugno legeris:* Translatio est à legulis vuarum & fructoum. vt enim illi manu vuas, oleas; fructus legunt: ita vindemia & fructus grassatoris est, homines pugnis malè mactatos, tanquam froctus legere & spoliare. Sed & Grammatici legere, pro ferire & percutere à Plauto vsurpatum annotant. ead. fabula, sc. Bene vale. *Quo te hoc scipione legam.* *illic,* inquit, *homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo:* id est, malam rem hic auferre vult, plagas quærit & verbera. ductum ab oneribus, quæ iumentis nostris imponimus. Non solùm flexa & tortuosa Apollinis responsa fuerunt: verùm etiam nonnulla Plinij rustica oracula nescio quid perplexi & ambigui habeot, neque satis aperta sunt, vt illud lib. 18. cap. 31. *Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium.* vt Grammaticos poetarum, item oraculorum interpretes fuisse audiuimus & legimus, eorum igitur monus vicaria subeamus opera. Intelligo præcipi post illum diem, quem præstituti vindemijs, nimis esse serum vasa picare, eaque parare, quæ vindemiæ sunt vsui; cùm ante parata haboisse oporteat, ne moram fructus maturus ferat. Itaque oraculum vitupetat, ac non intempestiuum præparare etiam ium narrat, cùm defectum vasorum jam, & Calendis Ianuarij vindemiantes viderit. Subijcit Plinius alterum oraculum æquè nubilo obductum, *Piscinasque musta condi, aut vina effundi priora.* quod sic interpretor, Cùm apotheca etiamnum plena est vini veteris, nequa vasa vlla vacua, vel parata sunt nouo musto condendo.

Pugno legere.

Legere, pro ferire

Malam rem arcessit iumento suo.

Plinius explicatur.

CAPVT XXXV.

Iurisconsultus emẽdatur, cretifodinæ, argentifodinæ, parère æri alieno, embaleuticon, Ciceronis locus restituitur, quod benè vertat cõscende, leges in ære incisæ, verba prætoris, do, dico, addico, & abdico, dicere vindicias secũdùm libertatem & seruitutem.

LEpidæ sunt qoædam loqoendi formulæ elegaotesque, quas tamen, quas nonnulli his sunt offensi, in veterum libris desideramᵒ, etsi quod in earum vicem induxerunt, tale est, vt de eo meritò queri non possimus, cùm sententiæ non officiat. vt apud iureconsultos in titulo, de rebus eorum, qui sub tutela vel cura sunt, legebator, *Vel si creti argenti fodinas. cretæ* ipsi malunt. sed quidni *creti* toeamur, cum præsertim cretifodioas & argentifodinas intelligamus iuncto vocabulo? Itaque sine coniunctione scripsit. quod vt existimo nõ fecissent, si *cretæ* scripsisset. Cretifodina autẽ à Varrone li. 6. de liogua latina dicitur, vt quidam legũt: vt alij, æritodona, quod genuinum & assimile est. Alio etiam loco eiusdem tituli, simile vitium est factum. cùm enim legeretur in libris peruetustis, *Aut vsurarum modus parendum æri alieno suadeat: Carendum æri alieno* scripserunt. at non ita temerè committendum erat, vt per iniuriam illud exturbaretur, qood illiteratum & Iniucoodum non est. nam parère dicitur æri alieno, qui se ei imparem fatetur, nec cum eius vsuris certare vult, ac proinde mauult exoluere: Cicero 2. in Cat. *Quòd si maturius facere voluissent, neque (id quod stultissimum est) certare cum vsuris, fructibus prædiorum, &c.* Sed & eodem titulo in archiuis Florentinis *embaleaticon*, non *embateuticõ* scribitur: quod quidem idem quod emphyteuticon valebit; ita tamen vt ab [illegible] non possit deduci, sed ab [illegible], quod erit, infero. nam multa licèrer recentiores Græci formaruot. nec possum apud M. Tullium li. 8. famil. episto epist. 1. *facere embaneticam.* probare: non enim ista forioa à præsenti deduci solet, sed ex præterito effingi. Sed tameo cum à vetere scriptura sine flagitio recedi non possit, libentissimè legerim [illegible]. solebant enim, qui vectores ad nauim inuitabant, aut scandentes eam excipiebant, dicere. Quod benè vertat, conscende. quod est, [illegible]: quod integrum non posuit Cicero, sed vt plerumque solet, inchoatum & mutilum. vt tamen quod sentiam, loquar, *Embaticam* omnino mallem. Cæterum in Titulo de origine iuris, malim ego (vt audacter faciam, & facinore me nobilitem, quod in alijs sæpe reprehendo) malim inquam legere, *Quas in tabulas æreas perscriptas:* quàm *eboreas.* Leges enim in æs incidi solebant ac ne eius rei alia conquiram arguoenta, Ouidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam fuerit, 1. Metam.

Cretifodinæ.

Argentifodinæ.

Parere æri alieno.

Embaleuticon.

Quod bene vertat conscẽde.

Leges in ære incisæ.

—nec verba minantia fixo Aere ligabantur.

Ebur

Ebur enim, vt ornamento satis esset, at diuturnitati non sufficeret, cùm ætatem æquè ferre non posit, temporiq; cedat. Non tantum videntur honorati Prætoris tria verba fuisse in iurisdictione, do, dico, addico; sed etiam, abdico: quod est abiudico, vt illud adiudico. vt apud Pomponium, ead. leg. *vindicias filiæ suæ ab se abdixisse.* quidni enim vt decemvir, sic & prætor eodem verbo in iure dicundo vti potuit; cùm præsertim non adiudicaret tantùm, sed etiá abiudicaret, quod est abdiceret? In ea aút Pomponij lege, *Dicere vindicias secundum libertatẽ.* nihil aliud quicquam est, quàm, pronunciare rem vel personam liberam esse, id est, vindicationem secundum libertatem dicere, & in libertatem vindicare. nam vindicare, non tantùm actiones in rem significat & res ipsas, quę vindicantur: sed & vindicationem ipsam. Ita fit vt in persona dicere vindicias secúdum seruitutem, sit personam in seruitutem adducere iudicio: vt contra, dicere vindicias secundum libertatem, sit in libertatem vindicare. Vindicem enim Brutus primus Consul liberum dixerat & esse iusserat. Quas duas ibidem Pomponius memorat Tesseras, vnam belli, alterá pacis positas fuisse, intelligo lignea frustra lata fuisse, vel tabellas ligneas, quibus nomé pacis & belli inscriptum esset. Id autem satis è Tessera militari constat: de qua sic scribit Polybius, [illegible] ([illegible]) [illegible]. Sed hæc nimium fortasse loquaciter & verbosè aretalogi more caput nugatur. tandé aliquádo finem dicédi faciat.

Verba prætoris.

Dicere vindicias secúdum libertatẽ & seruitutem.

CAPVT XXXVI.

Vitruuius explicatus & emendatus, castitas, auaritia, expressiones, ἠχεῖα, scæuus, gnomõ.

HIs libris quædam aspergere è Vitruuij libro primo hic etiam volo. quod breuiter faciam potius quàm vel docentis, vel disserentis more. Puto igitur in eius præfatione legendum, *de vita communi omnium publicaeq; rei constitutione curam habere:* quod, vt Iurisconsulti loquitur, & Ranconeto videbatur. *Egregias* autem *ædificiorum auctoritates* cùm dicit, dignitates & pulchritudines eorum intelligit. A concilio cœlestiũ in sedibus immortalitatis, scribit Cæsarem dedicatum fuisse: ex ea hominũ & poetarum opinione, qua deos conciones & senatum habere censent. Et duodecim deos consiliarios Ioui attribuebant: vnde Aelianus scribit, [illegible]. Ibidem lego, *Conscripsi perscriptiones.* nemini enim paulo humaniori præscriptio hic probari potest. Ca. 1. *Nullum,* inquit, *opus verè sine fide & castitate fieri potest.* hic castitaté, sanctimoniam quandam & integritatem morum, ab auaritia & sordibus abhorrentem & alienam, appellat: ac auaritiæ opponit. Auaritia enim sordida est, inquinat quod purum est. & sine sordibus castum est. Sic castè & integrè se versatum in causis amicorum, Cicero dicit pro L. Manilia. *Expressiones* ibidem vocat, quæ fistulæ aquæductuum graciliores fiũt ad incitandum aquæ cursum, & si necesse sit, sursum exprimendum. ἠχεῖα, quæ vocat, tintinabula sunt, vel vasa ærea sonitum reddentia. Interpres Theocriti, [illegible] ἠχεῖον. Quis autem pro Apollonio Pergameo non intelligit esse Apollonium Pergeum legendum? cuius hodieque libri quidam extát, etsi nondum editi sunt, de Comicis. Cap. 2. legendum censeo, *Aut cubatere balistæ:* non, *cubatæ.* &, *quibus certis luminibus opus est partibus.* Ranconetus subtilis in literis iudicij vir cap. 4. legebat, *in cellis vinarijs tecti lumina:* non *tectis.* ac me diusfidius vix arbitror esse quemquam, qui non & veritate victus, & táti viri iudicio adduct⁹, ita in Vitruuij codicibus reponendum censeat. Ibidem, in Creta ad flumen Prythereum dicit ex altera parte pecora splenetica esse, ex altera sine splene. Sed cùm in Creta nullum huius nominis flumen memoretur, contraque illic à Geographis Cataractus fluuius describatur: is piacularis haberi non debeat, qui modica vtatur nulliq; affini sceleri audacia, & Cataractum esse scribendum putet. Lego cap. 5. *vti portarum itinera nõ sunt directa, sed scæua.* quo verbo est etiam Gellius vsus. etsi iniuriam in eo effugere non potuit *sæuo* vicario. verba eius sunt libro 12. cap. 13. *Scæuum profecto & cæcum animi forem.* id Græcè est, σκαιόν, quod suum Latini fecere interposito digamma, quod frequentát. *Pectinatim* autem ibi *disposita* dicit, cùm vtrinq; alternantia è diuerso quædam inter se immittuntur & tanquam interiunguntur. Sic inter se consertos manuum digitos Ouidius iũctos pectine dicit. 9. Metamorph. hoc versu,

Pressa genu digitisq; inter se pectine iunctis.

cap. 6. *Ita his,* inquit, *confectis, inter angulos octogoni, gnomon ponatur.* hic Gnomon machina est, qua in metandis castris & oppidis, dirigendisque vijs eorum vtebantur. non enim crediderim indagatorem vmbræ esse. Dicebatur etiam Gnoma. *Et ita,* inquit ibidem, *dirigantur angiportorum diuisiones duodecim.* cùm octogonum delinearit, quis non videt pro duodecim octo legendum esse? qui adeo error è numerorum notis malè intellectis fortasse est ortus. Cum enim fortasse veteres Librarij duo ii. ante x. scripsissent, hunc in modum, iix. duodecim putauerunt, quæ sunt octo. Huic operæ, quæ leuiter omnia libat, ex eo libro satis ista sit attigisse. ex his alia multa esse suspicabuntur diligentius excutienda in eo auctore boni iuuenes. nos enim veluti prætereuntes hæc velut in oculos incurrentia & aspeximus & notauimus: qui plusculum immorabitur, & hærebit, plura etiam eruet, nobis non modò non repugnantibus, verùm etiam vehementer optantibus: non enim tantum alijs ipsi prodesse volumus, sed aliorum etiam studio proficere cupimus.

Castitas.

Auaritia.

Expressiones.

ἠχεῖα.

Scæuus.

Gnomon

CAP.

CAPVT XXXVII.

Titus Liuius explicatus & locis aliquot emendatus, Parorea. Parstrymonia. Alcidemos Mineruæ. ἐλλιδῶαι dy apud Lacedæmonios. Masinissa.

Paroraea. Parstrymonia.

APud Liuiũ li. 39. Parorea Macedoniç pars est, & tractus vicinos Thraciæ, montib⁹ subiectus: vt lib 42. Parstrymonia, regio vicina Strymoni amni. Cùm autem eod. lib. Leonatum & Thrasippum præfectos Eulyestas vocat, cũ gentis nomẽ hic degeoerauerit, *Elymiotas* emendandum teot. *Alcidem*, à Macedonibus vocari scribit Liuius Mineruã. Sed animo incessit meo libido, *Alcidemon* scribendi. nã ... vocabatur & ... quidni etiam ... vocari potuerit à Macedonibus. vt nũc quidem vocabulum formatom est, originem olet Græcam, non tamen integram. Erant & ... δη quidam apud Lacedęmonios. Video propter auctoritatem Græcorum, Massanissam vulgò in Liuio hodie scribi. Sed vt sæpe testificor, lõgè aliter ista Greci pronunciaot quàm Latini, & Silius Italicus lib. 7.

Alcidemos Mineruæ. ... δη.

Masinissa

Feruidus ingenij Masinisse, & feruidus æui: scribẽs, vulgò receptam comprobat scripturam. Quæ autem sunt populi io eodem lib. Vrites, cùm scribit, *ab Vritibus quatuor* ego libentius *à Bruijs* legerem. Quid cum & *Antrona* scribit & *Pylleō*? legendum videtur & *Ptelium*: vel ex Homeri catalogo, cuius versus est,

ἀγχίαλόν τ' Ἀντρῶνα ἰδὲ Πτελεὸν λεχεποίην.

Eod. libro, *Postero*, inquit, *die progressus Agassam vrbem, tradentibus sese ipsis, recepit*. falsi insimulare hunc locum facilè possem, quòd & nullis illis in locis, quod sciam, est Agassa, vt *Pagasam* restituẽdum putem. *Ad Almanam vrbem peruenit* dicit: Ego tanquam tabulatum corruptarũ hũc scribam accusare possum, qui *Albanam* pro *Albanopolis* à Ptolemæo Liuio editum esse. & *Albanopolis* à Ptolemæo lib. 3. Georg. illis in locis ponitur. Erat & Amãtia in Orestide Macedoniæ. In *Cauijs Burhum oppidum*: è Plinio lib. 6. cap. 8. & Ptolemæo, *in Ceraunijs* videtur restituendum. Caulici etiam ad Ionium sinum à Stephano ex Hecatæi libris ponontur. *Genusum* etiam, non *Genussum* credo scribendum. Sic similes circitorib. libros perorgamus, & quod nobis sanandum videtur, si possumus, ex tempore curamus: & multa, quę desiderarẽt operosiorẽ curatioõẽ, alijs, qui Apollinis patrocinio meli⁹ medenẽ, relinqm⁹.

CAPVT XXXVIII.

Vt vidi vt perij, sandalium, solea agger tumuli, expositio puerorum, χυτρισμός, chrysalus, Aurelius, chrysalis, aurelia, Tyrrhena vincula, bustuariæ mulieres.

PAncarpia hæc erit, & vndiq; velut fructus omnis generis carper. Apud Maronem 8. eclog. *vt vidi vt perij*: valet, Vt vidi, tum perij: si Grammaticis Græcis vlla fides est, qui illud, ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην ... :ex cui⁹ velut ore Maronis imago dilucta est, ita vt dixi, interpretantur. quamquam vtrobiq; admirantis videri posset: sed Hesychio refragari vix licet.

Vt vidi, vt perij.

Sandaliũ, muliebre calciamentũ est, simile plãtæ & vestigio, vt è Sardinia apparet, quę & Ichnusa & Sandaliotia vocatur. Dici potest & Saodaliũ, Latinè solea, vt à Catullo de Lesbia, —*arguta constitit in solea*. Sed & piscis solea à quibusdam etiam Sandalium dicebatur, vt Hesychius est auctor io voce ψῆττα. Soleis etiã viri domi vtebantur, vt in conuiuio Flaccus, lib. 2. saty. 8. *Et soleas poscit*. & li. 1. epist. 13. —*soleas conuiua tribulis*. Est apud Vitruuium lib. 8. ca. 16. machina ad librandum aquam, nomine Chorobates, quæ nomen ex eo inuenit, q. in terra tanquam ambulat & insistit. Hesychius, χωροβάτης ... Ita minutis illis Græcorum interpretatiunculis multa magnaq; tenentur, quę aliàs ignorarentur. Agger tumuli, à Marone cur dicatur, est à me qoidem antè dictũ. sed ex Hesychiõ etiam eandem explicationẽ confirmare me delectat: χῶμα, τάφος χῶμα. iterum, χυτὸν ... Ita Græc⁹ Grammatic⁹, tumulum, aggerẽ terrę interpretatur. Sed nos alia ex alijs, vt inqt optimus poeta, in fata trahamor, immò verò in verba. Sæpenumero legimus expositos fuisse pueros, in fabulis Larinis è palliatis sumptis. Id facere solebant plęrumq; pueris in olla collocatis. vnde & expositio χυτρισμός vocatur. contentus ero auctoritate Hesychij, qui pro centũ millib. restiom nomerati debet. χυτρισμὸς ... Chrysalus Plautinus ille subdolus seruus, qui herum auro emunxit, nomen Grçcum, ceu Aurelium Latinè dicas, inuenit Sic & Chrysalis, vermiculus est, qui ex Eruca gignitur, Aurelia; non illepide dicitur, ab auri, vt reot, colore. Noo sine causa dixit Maro 8. Aen.

Sandaliũ.

Soleæ

Chorobates.

Agger tumuli.

Expositio puerorum.

χυτρισμός.

Chrysalus. Aurelius. Chrysalis. Aurelia.

Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.

nam calceamentum quoddam altius Tuscum vocabatur: eratq; alioqui populus ille artium peritia egregius. Hesych⁹ Τυρρηνικὰ σανδάλια ... Miratibut quispiam cur Horat. Epod. od. 5. fingat exquilijs veneficarũ nocturna & magica sacra, sed mirari desinet, q scier, eas mulieres busta sequi solere. Erat autem exquilijs commune sepulchrũ. Hesychi⁹, Τυμβάδας ... Ita à Græci Bustuarias dicit appellatas, quòd iu monumẽtis sæpe versarentur & morruorum cadauera mutilarẽt. Sed aliquis hic mihi occiner, Ohe, iam satis est. Finis igitur huius capitis sit.

Tyrrhena vincula.

Bustuariæ mulieres.

CAPVT XXXIX.

Quædam in Marone obseruata, cantando rũpitur anguis, deos suauissimum spirare odorẽ, deos maiores habuit corporis quàm homines buxus pro Phrygia tibia, Elymus. piage. casses, palmosa Selinus, Agathyrsi, Achiuia pocula, Achelous.

EX Nobili Virgilij poemate saltuatim carptimq; quædam explanabimus, vt in mẽtem venient. Eclôga 8.

Cantãdo rumpitur anguis.

Frigidus, inquit, *in pratis cantãdo rumpitur anguis.* quo in versu quispiam quærat, quo tãdem pacto rumperetur anguis veneficæ carmine? Ego hic rationem non credo quærendam, sed potius anilem quandam veterum opinionem & puerilem in memoriam reuocandam, qua cognita nihil obscuritatis in versu reliquum erit. Opinio igitur priscis erat, cantionibus veneficarum angues sic inflari, vt tandem rumperentur & dissilirent. Ouidius 7. Metam.

Vipereas rumpo & verbis & carmine fauces. Idem de hominibus Horatius dixit Epod. od. 7.

Caputq; Marsa dissilire nænia. Nihilo secius & illud 1. Aen.

Diuinus odor.

Ambrosiæq; comæ diuinũ vertice odorem Spirauere: vt & in poetis plæraq; alia, è veterum de dijs opinione est explicandum, quos credebant suauissimum odorem spirare: Ouidius 5. Fast.

Mansit odor, posses scire fuisse deam. Sic maiorea esse credebãt habitu corporis deos, quàm hominea: Tranquillus in Claud. cap. 1. *Non prius destitit insequi, quàm species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltrà, sermone Latino prohibuisset.*

Habitus diuinus humano maior.

Tacitus, *Oblata ei species muliebris vltra modum humanum, & audita est vox.* & Maro 1. Aeneid.

—qualisq; videri Cœlicolis & quanta solet.

Vt autem intelligãt, omnia esse in Marone diligenter excutienda; cùm scribit 9. Aen.

Buxus, pro tibia Phrygia.

Tympana vos buxusq; vocat Berecynthia matris Idææ: non aba re, cùm vellet significare tibiam Phrygiam, buxum posuit, sed materiam tibię Phrygiæ propriam nominauit. nam vt Afrorum tibiæ è loto erant: sic Phrygum è buxo. Pollux de tibiarum genere loquens, ἔλυμος, inquit, τὸ μὲν ὅλον πύξινος, τὸ δ' ἐπίσημα κερατοῦν.

Elymus.

Sed & Elymus fortasse ille Virgilianus ab illa tibia nomen adeptus est: quamquam hoc pro indubitato adfirmare, aut pro testimonio dicere nolumus. Idem 4. æn. *Retia*, inquit, *rara plagæ lato venabula ferro.*

Plagæ Casses.

hic generali nomini subiectam speciem arbitror, & plagas, maiora retia suspicor, vt minora, casses. nam casses esse videntur ἄρκυες: plagæ, δίκτυα, id est, retia, quæ maiora sunt. Plagis autem nomen esse videtur inditum à similitudine reticulorum, quibus capillos colligant mulieres, quòd plagæ suis nexibus & maculis eodẽ modo reticulatæ sint. Aen. 3.

Palmosa Selinus.

Teq; datis linquo ventis palmosa Selinus:

Illo in tractu, vt ferè tota Sicilia, copia est palmarum, vt ait Cicero agrestium. Sic enim scribit in 7. Verrina, *Nautæ fame coacti, radices palmarũ agrestium, quarum erat in illis locis sicut in magna parte Siciliæ, multitudo, colligebant, & his miseri perditiq; alebãtur.* Quod autem à Marone 4. Aen. scribitur.

Agathyrsi.

Cretesq; Driopesq; fremunt, pictiq; Agathyrsi. quòd de Agathyrsis scribit, ex eo fecit, quòd Hyperborei per Scythas & Agathyrsos sacra Delum mittebant. Sunt autem è Scytharum numero Agathyrsi, qui corpora inficiebant sua, vt & Geloni. Illud autem 1. Georg.

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:

Acheloia pocula.

ex eo dixit, quòd Acheloiũ pro aqua, vt à Macrobio quinto Saturnalium capite decimooctauo, relatum est, Græci poetæ vsurpant, vt Euripides in Andromacha. cuius rei causam si quis quærat, existimem, quòd omnium fluuiorum primus Achelous è terra eruperit.

Achelous.

Vibius Sequester, *Achelous Aetoliæ fluuius primus erupisse terra dicitur. in Maliacum sinum effluit.* Hęc circuncursando erraodoque, quæ annotaremus excerpsimus, similes Scythis perfugis, qui subinde sedem mutant.

Adriani Turnebi Aduersariorum lib. xxx. Finis.

IN ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBROS QVAEDAM OBSERVATIONES.

THOMAE GVARINO, TYPOGRAPHO solertissimo, amico suo I. Spondanus S. D.

CVM primùm in hanc vrbem appulissem, Guarine, non cessasti beneficijs tuis me cumulare donec de meo in te amore aliqua officij portiuncula patefaciendo cogitare cœpi, hoc est, vt possem ἀντιπελαργεῖν. Quare per mihi iucundum fuit, cùm te nouam Aduersariorum Turnebi editionem adornare intellexi, quam vt commendatiorem facerem, dedi operam, vt meo labore illa se augeri & locupletari sentiret. Quod consilium cum tibi explicassem, libenter amplexatus es, ac humaniter, quæ in te virtus satis luculenta est, excepisti, scilicet amor tuus & diligentia in re literaria typographicis tuis operis exornanda ad illud te satis inflammauit, cum intelligeres inde fructum non exiguum in studiosos redundare. Enimuerò Turnebi Aduersaria libri sunt & elegantes & perpoliti, qui digniore quàm meo egeant encomio, sed, vt humanum est labi, Turnebus etiam homo, humani à se nihil alienum putabit & gloriosi illi Turnebi manes à mendis monumenta sua repurgari candidè patientur, vt quã illi viui in alios libertatem vsurparunt in ipsos eãdem quoque vsurpari non doleant ex edicto, Quod quisq; iuris. Cùm ergo viderem in multis authorum locis interpretandis alios Turnebo ἀντιμαχεῖν, ἀντιμαχίας istas colligere non dubitaui, vt facilius esset studioso & curioso lectori ex contrariorum explicationum comparatione genuinam veritatem elicere. Sed non dissimulabo consilium nostrum feliciter ad meum uotum non successisse adeò me copia librorum defecit & mihi ipsi ad maiora properanti otium penè defuit. Vt vt sit, quodcunque præstitimus, tibi gratum & lectoribus vtile esse exoptamus. Vale & me ama mi Guarine. Basileæ, 26. Nouembris, 1580.

Ee

LIBRO I.

Cap.4.

Locum Cicer. lib. de optimo genere Orat. Lambinus post Romolum Amasæum sic legit, *Quod minus tractatum est à Latinis.* Nam reuerà dithyrambicum poema nemo vnquam Latinus scripsit. *Quòd autem* (inquit) *Adr. Turnebus lectionem vulgatam retinet, & hunc locum sic explicat, vt intelligat hoc dici à Cicerone, poema magis esse tractatum à Latinis, quàm orationem: mihi penè incredibile est, & pugnat cum iis quæ sunt in procemio lib. 1. Tuscul. Quæst. Nam cum apud Græcos antiquissimum sit genus poetarum: siquidem fuit & Hesiodus ante Romam conditam, & Archilochus, regnante Romulo, serius poeticam nos accepimus.* Hæc Lambin.

LIBRO II.

Cap.6.

Locum Cic. 3. Tusc. ita Lambinus legit, *Ea virtuti resonat tanquam imago voci*: contra Turnebum, qui sic legebat: Gloria virtuti resonat, vt imago gloriæ.

Cap.23.

Carrocho) Carroco legit Scaliger. *Quæ vox* (inquit) *est vibisca. Frustra enim id conatur mutare Turnebus. Platessæ nomen retinet hodie in Vibiscis. Ita vocant genus planorum & iacentium piscium. Deinde in eodem libro scriptum est: & malè tecti spina eleganti. Et id quoque puto ex lingua Vibisca: Quare ergo mutemus si ignoramus? Modestius enim agendum, quam fecit Adrian. Turnebus, vir alioqui summus, qui censet legendum, Elacati. In quo quæ indigna dixerit existimatione sua, vide: Primò, cum dicantur ἠλακατῆνες, primam quæ natura longa est corripit, & tertiam contra naturam producit. Deinde cum ἠλακατῆνες sint ex genere thunnorum & cetaceorum, quàm ineptè dixisset, spina tectos esse thunnos? Adeon' oblitum sui fuisse tantum virum, vt quid esset ἠλακατῆν seu thunnus, & quid à spinoso pisce differret, non animaduerterit. Vltimi autem horum hexametrorum versuum ita leguntur in veteri membrana:*

Scillito decies si cor purgeris aceto,
Anticipesq; tuum Samij Lucumonis acumen.

Egregiè & peruenustè. At quod optimus & eruditiss. vir Adr. Turnebus legat:

Scillito decies si cor purgeris aceto:

non illi adscribendum, qui quidem ex fide aliena retulerit, sed ei homini non nauci vitio vertendum, qui ei persuasit, cuius vecordiam ipse nondum cognouerat. Nam & veterem scripturam, quòd codex vetustissimus characteribus Longobardicis scriptus esset, assequi non potuit. Ait igitur Ausonius: Non poteris horum ænigmatum nodos soluere, etiam cor purges scillito aceto: quod antidoti vice sæpe anticipare soles, neque etiamsi te eo præmunieris, quod est tibi acumen ad versus faciendos, qui es lucumo & insanus, &c. Sub finem capitis. In eodem libro scriptum erat, Scillito. Palladius tamé & Plinius scribunt Scillicè, Græcanicè, vt σκιλλιτικόν, alioqui vitium esset in dactylo, si legeremus, vt Turnebus, Scilliticè.

Cap.29.

An heri ius nescis?) Hanc coniecturam Turnebi non probat Lipsius in suis antiquis lectionibus, sic ille: *Tibi ego dico, ancuritatus ne sis, heus te alloquor. Monstrum verbi quod consensu damnant libri veteres, qui habent: Tibi ego dic anhertalus. Ex quo colligebat Turnebus: An heri ius nescis? Ego puto* ἀρχαϊσμὸν *in scriptura fuisse, legendumq; Au? herialus ne sis? An, interiectio, vt litteratores nostri loquuntur, excitandis. Hertalus interpretor feriatus, prisca ratione scribendi H pro F. & contra. folus, fostis, fostia, pro holus, hostis, hostia. Quintilianus notat Fircus pro hircus Varro. Felena pro Helena, Priscianus. Vid. & Dion. Halicar. lib. 1. Iam è contra H pro F. apud Festum Horda bos & Hordicidia ferior, quæ alijs forda bos à ferendo. & Hanula id est, parua delubra pro fanula faciant & libri. Nã inf. eadem fabula Plauti (Milite) vbi vulgò (Neque equidem heminas octo expromsi in vrceum) Vaticani, feminas disertim veteres vulgati fœminas.* Hactenus Lipsius. Quid verò Lambinus? & Turnebum & cæteros omnes vellicat & respuit. Ipse verò *ebriacus* pro *ancuritatus* vel *anheritatus* restituit. Suæ emendationis & coniecturę hãc rationem adfert. Hortatus est paulò antè senex Periplectomenes Palæstrionem, vt vigilet, ne somno studeat. Is hic alijs verbis idem illum monet, *Ebriacus ne sis: heus, te alloquor. Palæstrio.* nam *ebriacus ne sis*: idem valet, quod, fac vigiles: vigila, ne somno stude Græci dicunt νῆφε. nolim illud Epicharmi νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. quod interpretantur omnes, cautus esto, seu vigilato & memento non facilè credere: nõ tamen νήφειν propriè valeat sobrium esse. Hoc ideò quòd, vt qui sobrii sunt, vigilantes & cauti sunt, ita qui temulenti, atque ebriosi, somnolenti & incauti esse solent. Ebrietatis autem medicamentũ esse somnum. testatur & noster Plautus apud Nonium in verbo Ebriulare. hic ille, Plaut. in Aulul. *Homo ebrianus somno sanari solet.* Iam νηφάλιος significat & sobrium & vigilãtem, quòd sobrietas plerumque cũ vigilantia coiuncta est. Rectè igitur hoc loco Periplectomenes Palæstrionem hortatus, vt vigilet & ne somno studeat, continuò subiungit. *Tibi egó dico ne ebriacus sis.* & iterum nõ longè, *Vigila inquam, expergiscere*, quæ sont inter se ἰσοδύναμα. iam quàm facilè deprauari potuerit *ebriacus* & ex eo factum sit, *Euriacus* & *Euricatus* V, pro B, quis nõ videt? sed restat scrupulus, quòd libri veteres habẽt vel ancuritatus, vel aocurians, vel ancuriacos &c. Quæ scriptura lectori morosiori & fastidiosiori, cuius generis hominum magna est turba, probabilem causam suppeditare possint, quare hanc meam coniecturam improbet. Quid fiet enim, dicet ille, syllaba *an*? Huic ego paucis verbis respondebo. Eam esse adiectam libris veteribus & hoc nouam vulnus antiquo additam. Hoc si minus probabit, dicam legi posse, ne pereat hæc syllaba, *inebriatus ne sis*, ita totius aliquę scripturę vestigia in hac nostra emendatione remanebunt. Quod ad versum attinet, ne sit longior quàm par sit, legendum

gendum erit, *Tibi dico: inebriatus ne sis: bene te alloquor Palestrio.* & ita erit optimus Trochaicus. Hactenus Lambinus. Viri litterati iudicium interponant & inter hos disceptatores litem dirimant.

Eodem cap.

Hic patriciam pro *Patricam* optaret Turnebus Sed cap. 6. lib. 7. inf. *Patritam* probat. Lambinus *Patritam* respuit ex lege Carminis. Deniq; totum hunc versum sic legit. *Tum patricam clementer non potest quam munerem.*

Eodem cap.

Quod Turnebus *Caput illecebrosum* interpretatur, quod est, ad potandum illiciebat, paulò secus Lambinus *Sceledrum* (inquit) *illecebroso capite per contumeliam appellat, quasi cuius os seu caput homines ad stuprum illiciat atq; inuitet.*

Cap. 10.

Ingrato homine nihil impensius. Interpretationé Turnebi non quidem damnat Lambinus, sed præterea duas alias adducit. Sic ille. *Impensius, & iniquius seu iniustius. Pensum, inquit Nonius, significat exæquatũ quod sine inclinatione sunt quæ pendunt. Ex quibus Nonij verbis, licet interpretari pensum, æquale, æquum, quia quæ pensa. i. ponderibus examinata sunt, iusta & æqua sunt: quæ igitur impensa, i. non pensa sunt, iniqua & iniusta sunt. Vel dic, hoc modo, ingrato homine nihil est impẽsius. i. nihil est minoris pretij, nihil nequius, nihil contemptius, quæ pensa sunt bona, & cara sunt. quæ igitur impensa, inutilia leuia, vilia & paruі pretij sunt. Plautus in Sticho. Vtra vt conditio pensior virginem, an viduam habere.* Vel dic hoc modo, (quod Turnebi sententiam accedit) *ingrato homine nihil est remissius, negligentius, inertius, ignauius, inconsideratius. Quæ pensa sunt intelliguntur interdum, quæ nobis curæ sunt, vel quæ considerata & accuratè cogitata sunt. Ergo quæ impensa, eadem sunt inconsiderata, neglecta, dissoluta. Sallust. de bell.* Catilin. *Nam quid ego de Gabinio, Statilio, Cæpario loquar? quibus si quidquam pensi vnquam fuisset, non ea consilia de Rep. habuissent.* Sueton. *Nihil pensi habuit, cum prædaretur omnimoda bona viuorum ac mortuorum. Iudicet lector, quæ harum trium explicationum sit optima. Nam omnes, meo quidem iudicio, sunt tolerabiles et probabiles: sed secunda videtur omnium optima, prima tamen non est pessima: tertia & postrema non est mala.* Hæc Lambinus.

LIBRO III.

Cap. 19.

Scaliger Ausoniarum lectionum lib. 2. cap. 28. *Non est myobardum (inquit) dictum παρὰ τὸν βαρβαρον, vt putat Turnebus, & vt nos quoque perperam aliquandiu putauimus. Nam hoc si hic esset, non neutro genere μυόβαρβον, sed masculino dicendum esset μυόβαρβος. Deinde si βάρβαρ est mystrum Cereris, quid Baccho cum Cereris Mysterijs. Præterea quid hic mysterijs opus est: Vtrum tantum nomen hic mysticum est, nempe Phanaces. cætera pro populorum diuersis appellationibus.* Sed vt hæc opinio Turnebi tanquam falsa prorsus explodenda est: ita pro vera amplectenda, quam videre potes lector, apud eundem Scaligerum. prolixa est enim. At nos aliò festinamus.

Eodem cap.

Huic pullipremo) Scaliger Aus. lect. lib. 1. cap. 27. *Sed pulliprema non est id quod vult Turnebus: significat enim potius puerorum plagiarium. Nam premere id significat, hoc est, ἀνασπᾶν, furto clepere.*

LIBRO IIII.

Cap. 15.

Locus ille Plauti sed fugam, &c. est in actu primo Amphitruonis, Reprehenditur porrò illa interpretatio Turnebi poetica à Lambin. in suis in Plautũ Comm. Sic Lambinus, *Sed fugam in se nemo tamen conuertitur, &c. hoc est, vt Turnebus explicat lib. adu. 4. cap. 15. fugam in se nemo conuersam inclinatamq; habet. Ego hic puto esse ἀναστροφὴν, & fugam in positum pro in fugam. hoc modo nemo se in fugam conuertitur, id est, conuertit vt vult Nonius. cuius authoritas refellit Turnebi sententiam qui conuertitur seu conuertitur, passiuè accipit, & Poeticè dictum censet, vt illud Nuda genu & lacrymis oculos suffusa nitentes vel igitur ita, vt dico, hic versus explicandus est, vel sic legendus vt sit* Trimeter. *Sed se in fugam nemo tamen conuertitur.*

Ibidem.

Sibi malam rem arcessit iumento suo) Indicent lectores quid cum Turnebo conueniat Lambinus. Sic iste in suis Comm. *Illic homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo, &c. id est, ille homo malum sibi à me quærit quod suo iumento, id est, sibi imponat, seu quo suum iumentũ, id est, seipsum oneret: perinde ac si dicat, malum sibi à me quærit, quo ipse oneretur & vrgeatur. Suo igitur iumento ita accipiendum vt sit dandi casus & cohæreat cum pronomine, sibi, κατὰ σύνθεσιν sine per appositionem, hoc modo sibi, suo iumento, id est, sibi qui ipse suum iumentum erit: quia, quemadmodum iumentis nostris onera imponere solemus, ita malum quod sibi à me arcessit, ipse geret, nempe pugnos, plagas, vibices, licet etiam sic explicare & fortasse melius. Illic homo malam rem sibi à me arcessit iumento suo, id est, ille homo malam rem sibi à me petitum mittit sua impensa, vel sua opera & culpa, vt suo iumento sit ablatiui casus. Nam superior explicatio violenta est, atque hanc explicationem confirmant ea quæ sequuntur.*

Ibidem.

Crepuit foris) Huius loci interpretatio ferè ijsdem verbis à Lambino recitatur, vt dubites quis eam prius inuenerit. Scripsisse prius Turnebum certum est, sed solet non rarò Lamb. de Turnebo hac in re queri. Huic adiecit Lambinus locum Plut. in Publicola iam antè à Mureto laudatum lib. 1. Var. lect. cap. 17. Sic de duobus sequentibus locis eodem capit. 15. Item & de tertio, Nescio quid est, &c. Addam Lambinum Simeoni Bosio illam explicationem tribuere quæ hic apud Turnebũ expressis verbis concepta est, paucula commutatio-

ne. Attendatur trium virorum bona fides. Sequentem locum Ad aquam, &c. sic vt Turnebus etiam Lambinus interpretatur. Pro *Cispellam* porrò ibidem mauult Lambinus *Aspellam* legi cum Camerario.

Cap. 13.

Probat Lambinus cum Turnebo contra Camerarium (*Pransitant*) Illustrat Turnebum locus Plinij (quem laudat Lambinus) qui libr. 18. capi. 8. testatur tamé ignotam Græciæ pultem fuisse, quàm Italiæ polentam. Ex quo intelligit polentam cibum Græcorum fuisse, vt pultem Italorum.

Ibidem.

Græca mercamur fide.) In huius loci interpretatione dissidet Lambinus à Turnebo. Lamb. enim intelligit Græcorum leuitaté argui. Sic ille. *Græca mercamur fide, &c. id est, præsenti seu repræsentata, & soluta, non credita pecunia emimus numerato & tradito in manum pretio emimus. Græcis enim leuibus & dubiæ fidei, nihil creditur, neque Græci inter se pecuniam credunt sed præsenti pecunia res omnes contrahunt. Legendus M. Tull. in oratione de Græcorum leuitate & infido ingenio.* Hactenus Lambinus. Quis non videt eum à Turnebo dissentire, qui sic dicit. *Nam si Græcos vituperasset eorum, fidem fluxam dixisset à decoro recessisset.* Iudicet eruditus lector.

Ibidem.

Verbis velitationem.) Huius loci paulò obscuram explicationem Lambin. enucleat, *Significat autem ille* (Turnebus) inquit (nam obscurè admodum vt nonnulla alia, hęc scripsit, *hanc esse Plauti sententiam, Volo velitationem verba lucri facere, volo verbis lucrum ex hoc quæri, ne verbis contendamus inter nos: velitando enim & altercando verbis, verba impendimus & insumimus. Contendere igitur verbis desinamus vt hoc lucri verbis afferamus. Hæc ille, dum vult.* Sed ego (Lambinus) *sic expedio & longe meo quidem sententia planius: Verbis velitationem, id est, hanc ipsam velitationem & contentionem nostram quæ fit verbis, volo compendi fieri, id est, volo lucrifieri, quod valet, volo non adhiberi, non vsurpari, volo vos desinere verbis velitari. Dicitur quis rem aliquam lucrifacere, qua non abuti ei licet, & cui parcere potest.* Turnebum induxit, quòd putauit datiuum. Verbis cohærere cum *Compendi fieri*, & ab eo regi: quod non ita est, nam *verbis* cohærere debet non *Velitationem*, vt intelligamus *Verbis velitationem* dictum pro *verborum velitationem* quam λογομαχίαν Græci appellant. Sic loquitur in Most. Orationis operam compendi face, &c.

Ibidem.

Vbi Turneb. legit. *Excrambum*. Lamb. legit *Exarcambum*.

Ibidem.

Lambinus vocem *Casteria* retinuit, ex authoritate Nonni. Adducit autem opinionem Turneb. eo tamen innominato.

Cap. 18.

Etiamsi Eurypilus.) Hunc locum vitiosè retulit Lambinus in suis in Ciceronem emendationibus. Sic enim ille: *Legit deinceps* (inquit) *hoc modo: Etiamsi Eurypilus posset, non posset Aesopus: idque ex vno codice manuscripto, atque huius scripturæ sententiam explicat. Nos in aliquot codicibus Memmianis & Hutaltino hanc vulgatam reppe-rimus, Etiamsi Eurypilus non posset, posset Aesopus. Priorem tamen magis probamus.* Hæc ille. At verò hæc est Turnebi lectio, & secundum hanc suã explicationem subijcit.

LIBRO V.

Cap. 20.

In lib. 1. de diuin. Lambinus legit, *Tum species ex ære vetus generosaque Nattæ concidit.* Turnebi lectionem improbat, & eius interpretationem. Nam speciem esse Nattæ effictam & simulatam, non veram, satis apparet ex eo, quod ex ęre esse ducta est. At generosa dicitur, quia Nattę erant nobiles. Marc. Tullius 2. de diuin. Pinarij Nattæ nobiles, Igitur à nobilitate periculum.

Cap. 22.

Vbi illa.) Hunc versum sic restituit Io Auratus, vt laudat Lambinus. *Vbi paulò antè sapiens illa & Virginali modestia.*

LIBRO VI.

Cap. 24.

In Lambini editione retentum est *sigillum*, quamquam Lamb. mallet *Ligellum*, vt & Turn. habet. *Cæterum si quis coniecturæ locus est* (inquit Lambinus) *mallem, & si non placeat nostra coniectura superior, legi Tegillum, vt sit nomen diminutiuum à tegulo, quod valet tegmen, quomodo fortasse hic legit Nonius.*

Eodem cap.

Lambinus in sua editione habet *Myrobathrarij*, ex sententia Turnebi in suis notis ad Theophrast. de odoribus. Sed hic Turnebus mutauit. Putabat quoque Lambinus legendum *Myrobathrarij*, id est, vnguentarij, qui Malobathrum vendunt. Horat. od. 7. lib. 2. *Coronatus nitentes Malobathro Syrio capillos.*

Cap. 26.

Nam quod edit.) Huius loci restitutionem non sibi tribuat Turnebus. Pridem à Camerario adductam queritur Lambin. in Comm. in Plautum. Cuius querimoniã, si placet, audiamus vt ista nobis cautioni sint in Turnebo imposterum. Sic igitur ille: *Sic hunc locum, vt & alios innumerabiles iampridem ex librorum veterum authoritate restituit Camerarius: & verò ita habent etiam lib. nostri manuscr. Quod cum ita sit, Adr. Turn. vir optimus idémq; doctissimus, & quãdiu vixit, atq; adeo etiã nũc mihi charissimus, Aduers. li. 6. c. 26. quasi hic locus tũ cũ Aduersaria sua scriberet & cõponeret sit adhuc mendosus & inexpli*

cabilis

nabilis & propè desperatus, & quasi hic nodus non nisi Tenedia bipenni alioue ferramento secari posit inuentiliter exultat, & gaudio triumphat, tanquam hoc loco à se emendato, dissoluto, atque explicato. Ita autem legebatur in alijs libris vulgatis. Nam quod dedit tam diu quàm perdium in alijs. nam quod edim tamdiu quàm perduisi. planè mendose. quis negat? sed quid magni facit is, qui quod 12 annis antè ab alio, vt hic locus à Camerario fuit emendatum atque explicatum id restituit atque aperuit? Dicet aliquis. Quid? Tune. Lambine, Turnebum tuum furti arguis? tu vt Camerarij gloriam augeas, de Turnebi laudibus demis? Non est ita, sed suum cuique reddi opportere contendo, & lectorem errare nolo. simulq; Turnebum omni tali suspicione, non solum crimine, liberare cupio. Dico igitur, nullam hic Turnebi esse culpam: aut si qua culpa est, ita leuem esse vt nullum ei furti crimen inferri debeat. Quo argumento? Quicquid enim fecit, imprudens fecit. Cuius imprudentiæ hæc origo est. Cùm ille quippiam ingeniose & præclarè excogitarat, in suo Codice perscribebat. Cum aliquid item ingeniosè & eruditè inuentam repererat, id in suum Codicem referebat, tanti interdum authoris nomine, quòd properaret non quod quenquam sua laude fraudare vellet. Ita cum longo post editionem Plautinam à Camerario confectam tempore Aduersaria sua conscribere cœpisset, factum est vt & aliena imprudens suo nomini ascriberet, & sua quidem, sed ab alijs occupata: id est, prius in vulgus edita, tanquam inaudita & ignota ederet: cuiusmodi plura esse animaduerti in ijs, quæ in M. Tullij scriptis restituisse videri vult: Quin etiam digito indicaui, illum ea interdum emendare conatum esse, quæ emendatione non egebant, quæq; in exemplis vel à Colinæo, vel à Roberto Stephano, viginti ferè abhinc annis editis, emendatè sunt impressa. Cuius rei hæc causa est, quòd ille antiquis editionib. contentus, nouas parare non magnopere curabat. Hinc sæpe factum est, vt quæ fuerint ab alijs emendata atque occupata, quod illo ignoraret propterea, quia exempla recentiora non vidisset, posterius à se emendata ederet, tum sibi eam emendationem ante alios omnes venisse, & à se in vulgus editam esse existimaret. Hactenus Lambious. Quæ perscribere visum fuit nobis è re tua lector, ne quid immerito viro hæc in parte triboeres, ex lege iustitiæ. Eadem est querela Lambini iu suis annotat. in 2. Off. Ciceron.

LIBRO VII.

Cap. 6.

Illis sortito fuam) Hæc sunt verba Periplectomenis io Milit. Glor. Sed Lambinus sic legit. *Ne dum absum, illis sortitio fuat. Alludit* (inquit) *ad sortitiones quæ fiebant in comitijs & in Senatu. Nam veteres Romanos* (*vt de Atheniensibus hoc quidem tempore siltamus*) *sortitione vsos esse in quæstoribus huic vel illi Prætori seu Proconsuli in Prouinciam proficiscenti, adiungendis & in prouincijs huic vel illi Prætoris seu Proconsuli mandandis constat. Hinc sortis necessitudo inter Prætorem & Quæstorem. Subijcit quædam exempla in hanc rem ex Cicerone*) *His igitur positis* (*ait*) *facilè est quid sentiat Periplectomenes, cognoscere. Hoc enim significat sibi eundum esse donum, vbi sunt Palæstrio & cæteri, ne dum abest sortitio ab illis fiat, quæ cuiq; partes & quasi prouinciæ contingant: vel sic, ne dum abest, illi sortes in vrnam conijciant, quibus eductis suæ cuiq; partes obtingãt. fuat autem hic apud Plautum valet, fiat, vel sit. Quod autem Adr. Turnebus* (*hoc loco*) *sic legit & sic explicat. Ne dum absum illis sortito fuam, id est, ne dum absum, mala sorte & infeliciter illis absim. Non placet. Nã, vt alias rationes missas faciam, hæc verba hanc sententiã ferre non possunt. Sic autem esset legendum, quo modo ego olim antè quàm ille sua Aduersaria edidisset, legendum putaram: ibo intrò, ne, dum absum, illis sortito afuam .i. ibo domũ ne dum absum à sortitione illis absim. Nã, quin Afuam, idem valeat, quod Absim, non est dubium.* Hoc Lamb. Quod de voce Patrica sobijcitur, vide ad cap. 29. lib. 2.

Ibidem.

Quod hic Turnebus extis lustralibus solùm tribuit, Lambinus ad omnia sacrificio exporrigit, ex duobus locis Theophrasti in lib. qui *ἠθικοὶ χαρακτῆρες*: Alter est in cap. *περὶ ἀναισχυντίας*, alter. cap. *περὶ αἰσχροκερδείας*.

Ibidem.

Lambinus *dimidiati* legit. Dimidiatos eos intelligit qui corpore ita procumbunt àc propendent in rem aliquam, vt non integri aut toti, sed dimidiati videantur. *Quod autem* (ait) *Turnebus* (hoc loco) *Dimidiatim vult legi, & Dimidiatim appetunt, explicat, grandes bolos appetunt prope dimidiatos quod appositum Ferculum est, &c. nugas agit.*

Cap. 18.

Hic habita) Lambinus legit *adbibita*: & paulo pòst retinet illud *miquam*.

LIBRO VIII.

Cap. 1.

Pergula) Scaliger lib. 2. cap. 12. Aus. lection. *Iam in pergula* (inquit) *columnibus arundineis fulta, itemq; arundinibus tecta*, aït eum habitare. quo sanè pauperrimum hominem indicat: vt illa apud Propertium habitat in pergula.

Horruit algenti pergula curta foco.

At optimus Turnebus confundit pergulam pauperum cum pergula ædificiorum. Quòd enim ait, Crassitium docuisse in pergula, sanè intelligendum est de pergula, quę erat in eius ædibus, quam vulgò Galeriam vocamus, vt Plinius ait. Apellem pinxisse in pergula, scilicet vt ab omnibus videretur. Nam in publicũ spectabant eiusmodi pergolæ. Vnde idem Plinius ait nescio qoem multatum, quòd cum corona rosacea è pergula sua in forum respexisset. Et quod idem Turnebus producit ex Plauto de leoone, qui intermioatur mulieribus suis, se eas expositurum in pergula: est ipsius lenonis pergula, qui vult eas mulieres venales prostare, propterea eas exponit in eo ædium loco, qui omnibus in conspectu esset, quo nomine vetus glossarium exponit pergulam *περιφανῆ*. Denique quaorum ego colligere possum potat eruditiss. Turnebus, pergulam fuisse locum publicum, & in eum tecti inopes homines se recipere solitos. In quo, meo iudicio, frustra est, quaorum ex illis, quæ iam perduximus, vnicuiq; uorum esse potest. At in Propertio, & hic in epistòla ad Theonem, pergula est casula, seu tuguriolum arundinibus tectũ.

Nam & in opere topiario notum qoid ſit pergula, & ab eius ſimilitudine pauperum tuguria dicta.

Cap.11.

Quis iſte flos Libycus?(ait Lypſius.) *Sicula gerra. Haud dubiè ſcribendũ, Flore Liberi. Totidem penè verbis Ennius apud Fulgẽtiũ: Hæc anus ſanciuit ſe flore Liberi.*

Sed facito) Lamb. ſic edidit, *Sed facito dum memineris verſus, quos cantat Colax. Secutus ſum* (ioquit) *libros vulgatos, qui omnes ad vnum ſic habent vt edidi. Quam lectionem explicemus primum, deinde ſcripturã veterem proponamus. Sic igitur hunc locum explico: Sed facito interim memineris verſus quorum Colax Neuianus cantat.* Cantabat hoc autem Colax ille Nęuianus (ſcepſit enim Næuius fabulam hoc nomine) vti quiqui eum cibo ſuo venirent quaſi eãt Sutriũ. Nunc ſcripturã antiquã proponamus ac repræſentemus. Sic igitur habent pleriq; libri veteres: Sed facito, dum merui aper verſus, quos cantat, colas. Nonnulli ſic, Sed facito dũ Meooi aper verſus quos cantat colas. Alij ſic, Sed facito dum Męonia per verſus, quos cantat, colas. Quarum ſcripturarom alij aliã probabilem eſſe putant, alij, omnes: ego primam maximè omnium probo: eamq; quamuis perobſcuram atq; impeditam ſic explico ac declaro: ſed facito dom, ſi hoc merui, verſus colas quos aper cantat. Aper aũt cantat [illegible] hoc igitur mooet Alceſimum Stalino vt ne [illegible]. quidem faciat, hoc eſt, vt taceat, neq; vulget aut enuntiet quæ ſunt eius fidei commiſſa. *Merui* lego per interpeetationem hac ſententia: Ego q tibi omnia mea conſilia credo, vel: *ego qui tibi amicus ſum merui vt linguam tuam contineas & arcana tuæ fidei credita & commiſſa taceas. Sunco Boſſius ex veſtigijs aliarum duarum ſcripturarum veterum hanc eliciebat, Sed facito dum in eo apter, vel ſue, quod cantat colas. Eadem opinor ſententia, atq; eius eſſe putamus, quam omnium probabiliſsimã iudicamus.* Hæc Lambio. qui quàm à Turnebo diſſentiat, oculatus lector videbit. Nam ille etiam paulò pòſt vulgatam lectionem probat ex Alceſimi reſponſione.

Ibidem.

Lamb. *Catillatum* retinuit. lectionem tamen Turn. non damnat. *Catillare verò,* inqoit Fulgentius, *eſt per alienas domos gyrare. tractum à catulis quòd per alienas domos circumeant.*

LIBRO IX.

Cap.8.

Vnde ignem mortalibus eum dictus Prometheus) Ioh. Scaliger legit totum locum ſic: *Diuiſſe cluet doctu Prometheus Clepſiſſe dolo pœnaſq; Ioui fato expendiſſe ſupremo.* Sunt enim verſus Anapæſtici cum coronide. Notat Lamb.

Cap.18.

In illo primo loco Plauti (qui eſt in Amphitruone act.5. ſc.1.) Lamb. legit *Sartam*, quòd ad veterem ſcripturam accedat, quæ eſt *ſarcã*, aut *ſarram. Et habet,* inquit, *tranſlationẽ pereleganiẽ ab ædificijs ſartis, vel ab ædificiorũ artis lectis ductã. qua & M. Tull. vſus eſt in Epiſtola ad Mẽmiũ etc. li. 3. & M. Curiũ. ſartũ & tectũ, vt aiunt, ab omniq; incõmodo detrimẽto moleſtia ſynceram, integrũq; conſerues. Licet etiã legere ſiccam: quod Camerarius non improbat, quanquã ſartã magis probat, in quo et aſſentior. Sagã aũt, quod mauult* Turn. (nẽpe hoc loco) *nõ placet, cũ quòd nimis ab antiqua ſcriptura remotum eſt, tum quia per ſagam mentem aliud ſignificare videtur, quã quod Amphitruo Plautinus ſentit. Sartam mentem igitur, vt dixi, legendam potiſsimũ arbitror. Sartam autem, vt & Camerarius, integram, non læſam, non malè affectam, non labantem neq; vacillantẽ interpretor.* Ita Lamb.

Ibidem.

Queis benefactis) ſic Lamb. vt Turn. *Fortaſsis,* inquit, *iocus eſt ex ambiguo in voce architectus, vt intelligamus eum hiſtrionem, qui Iouis partes acturus eſt, architectum fuiſſe, ædificijsq; ciuium deſcribendis, deſignandis & conſtruendis præfuiſſe. Cui ſuſpicioni*, ait idem L. *aduerſatur id quod additum eſt:* Deum regnator. *Nam architectus non poteſt verè dici Deorum regnator.*

Cap.21.

Sed nolo) Vid. etiam 21. ca. li. 4. in ijſdẽ Aduerſarijs. Quidam enim pro *nolo*, ſubſtituunt *volo*. Sed Lãbino Turn. lectio placet. addito tamen ioſuper alio ſenſu, Turn. tamen probata interpretatione, ſic: *Nolo ego nos pro ſummo bibere* &c. i. nolo ego nos pro vltimo & extremo bibere, & tam plenis poculis nos inuitare, quaſi poſtremum ſimus potaturi, ſed cootra hãc cõmunẽ atq; hanc cõpotationẽ ad multã noctẽ perducere & ita modicis poculis noſmet irrigari atq; exhilarare: itaq; nulli relerimus poſtea. i. ne cui poſtea cadũ aperuerimus operculo retracto: vel *nulli* pro *non*, vt, *nullus venit* pro *nõ venit*: ſed cadum relinquam⁹ opertum nõ pice & reſina. Nã quantũuis ſubitò vel cadus inueti poteſt, ſed ita immoderatè bibamus, & ſi velimus poſtremum bibere. Sed hoc ſanè nihil eſt quàm Turn. ſentẽtia vt arbitror. Ioſephus Scaliger etiam legit *nolo*.

Ibidem.

Monotrophe.) Lamb. aduerbialiter legit. *Nos ſumus* (inquit) *ipſi nobis miniſteri, vt ij, qui ſoli viuunt, & quibus non eſt vllus victus quotidiani miniſter.* Monotrophe, enipiò, vt ſit aduerbium. *Quod autem quidam accipiunt* (Turneb. intellige) *in vocandi caſu, volunt Sagarinum à Stichi monotrophum appellari, quod ſolus non conſeruum habeat, neq; ancillam conſeruam, quia, vt illi dicunt, qui talis eſt ſibi ipſi miniſtrare cogitur: falluntur. Nam refellit eos Plautus ipſe, qui Sticho nullum tribuit conſeruum, nullamue conſeruam, Sagarino contrà Stephaniũ contubernalem & conſeruam, ſuprà, ſc. Cum benè re geſta. in Sticho. Amicam habeo Stephanium huic ex proximo tui fratris ancillam. et ancillã, ei condicam ſymbolam ad cœnam & eius conſeruo Sagarino Syro.* Hęc L. Micor vero qoî Turn. ſubticuerit.

Eodem cap.

In pilum.) Lam. *Pyelum* legit. Græca eſt vox vt eſt apud Iulium Pollucem lib 10. c. 16. [illegible]. Et itaq; Pyelus vas amplum, in quo veteres lauabant. *Lectionem vulgatam* (inquit Lamb.) *pilum & manes eorum* (Turnebum ſtringit) *qui ita legunt, explicationes, futileſq; coniecturas, neque neceſſe habeo refellere, cùm ſe ipſa refellant, neq; mihi operæ precium videtur, ad alia properanti.*

Cap. 15.

Nequicquam) Lābinus reponi vult, Necquicquam: ex cod. Memmiano & Hualtino. Idemq́; erit quod, Nonquicquam. Nam, Nec, pro Non vſurpabant veteres, vt; Furtum nec manifeſtum: Nec opinato: Nec eſcit: Nec recte. Vide Feſtum. Neſcio quid ſimile habet cap. 6. lib. 26. Aduerſ. Turnebi.

Cap. 26.

Stella Lycoridæ.) Scalig. lib. 2. c. 30. Auſon. lect. cū antea de Simonide locutus eſſet: *Hoc admonet me* (inquit) *vt emendē Ouidij locum in Ibin. quia de Simonide mentio eſt. is ita eſt:*

Stella Lycoridæ cum fuit apta viro.

Hic quærunt docti viri, quare Simonides dictus ſit Lycorides. Inter quos Turnebus non nodum diſſoluit, ſed nodum in ſcirpo quærit. Quod tamen ei vitio vertendum non eſt: non enim bonum exemplar nactus erat. Nos incidimus in miſeras ſchedas, in quibus exaratum erat:

Stellæ Leoporidæ cum fuit æqua viro.

Putamus igitur, ex eo mendo veritatem elici poſſe, ſi pro Leôporidæ, legamus Leoprepidæ. Neq; dubito quin ea ſit vera lectio. Ipſe Simonides ſe [illegible] *nominat. Stella autem eſt Caſtor & Pollux, in quos hymnum conſcripſerat Simonides, vt diſertius ſcriptum erat in hiſtoria illa. Horat.*

—alba nautis Stella refulſit.

intelligit Caſtorem & Pollucem. Hæc Scaliger de hoc loco Ouidij.

LIB. X.

Cap. 22.

Innumeros.) Audiamus hac de re Ioſephū Scaligerum, virum qui ſatis prædicari nō poteſt, & vbi multa dixeris de eo, pauca locutus eſſe videare. Ille lib. 2. cap. 26. Auſon. lect. ita legit: *Innumeros numeros doctis accentibus effer. Ita legendum* (inquit) *vt poſui, nō diſtinctè, Innumeros, numeros. Neq; eſt quod quiſquam motus autoritate doctiſſimi Adriani Turnebi, pro Numeros intelligat* [illegible]*. Nam id multum abeſt à ſententia Auſonij: intelligit enim ſolutos Comœdiæ verſus, qui ſunt quidem numeri: nam ſuis pedibus incedunt: ſed non veri numeri, quia legibus ſoluti. Ita Horatius cum ſcribit,*

—numeriś; fertur Lege ſolutis:

intelligit haud dubie innumeros numeros Pindari. Eiuſmodi autem eſt, imò liberior, comica poeſis. Quare & in epitaphio Plauti per innumeros numeros Comœdia intelligitur. Nam quid aliud ſcripſit Plautus præter Comœdiam? Sed meminęris, in eo epitaphio ſine diſtinctione legendum, vt & hic: innumeri numeri: quod eſt: ſcriptio Comica aut ſcenica. Quid autem dubitemus, cùm Auſonius hic ipſe adhortetur Nepotem ad lectionem Dramatum Neandri? Ea enim dramata innumeros numeros vocat: quod dictum eſt Græcanicè, vt [illegible]*.* Hæc ille.

Eodem cap.

[illegible].) Scaliger cap. 5. lib. 2. Auſ. lect. hunc verſum ſic legit,

[illegible]

[illegible]. *Et id ex cōſenſu omnium veterum editionum, quæ habent* [illegible]. *Itaq; tantùm ν in α mutauit. Eſt autem* (inquit) *locus Auſonij dubitantis virum Poetam an aretalogum eum vocare debeat. Nam cum aretalogi ſint toto ſermone ac oratione iactabundi homines, ita vocat Paulum propter Rhetoricam, quam profitebatur, quæ cū miram requirat rerum & verborum memoriā, propterea fit vt qui eam promittunt, multum de ſua memoria, ac ſuo ingenio iactent. Denique qui, vt Agertæ, multa aut mentiuntur, aut vt declamatores, prodigioſa argumēta tractant, qualis ille apud Iuuenalem*

—Et madidis cantat quæ Soſtratus alis:

omnes ij eo nomine à Romanis dicti ſunt. Cum igitur Rhetorē Paulum vellet vocare, facetè aretalogum dicit, Salutat igitur, primum vt Rhetorem, deinde vt Poetam. Quod vtrunq; poſtea infrà attingit,

Sic tibi ſint Muſæ faciles: meditatio prompta,
Et memor, & liquidi mel fluat eloquij.

Vtramq;, inquam, complectitur: nam Muſarum mentione [illegible]*, meditationis, & memoriæ & eloquij, Rhetorem intelligit, quin & verbo Rhetoricæ ſcholæ vſus eſt: Meditatio enim, quæ Græcis* [illegible]*, eſt Rhetorica exercitatio. Doctiſſ. vir Adr. Turneb. Aretalogum ab Arete Alcinoi vxore deducit. Si hoc verum erat, oportuit duas primas ſyllabas produci, quod tamē falſum eſt. Vide igitur quàm indigna tanto viro ſententia. Et tamen, quia hoc narrat Vlyſſes apud Alcinoum, putat propterea Aretalogum dictū. Quaſi Iuuenal. primus hoc nomē cōfinxerit, et quaſi ratio poſtulet, vt ab Arete potius quàm ab Alcinoo dictus ſit. At ne nomen quidem Græcum eſt, quanquam ex Græcis vocibus compctitum. Nomen, inquam, hoc confictum à Romanis, vt multa alia, prologium, antelogiū, propola. Si eſſet Græcū, Græci vſi fuiſſent. Romanorum igitur proprium, compoſitione Græca. Propriè circulatores illos Italiæ, qui in compitis multa de ſuis pharmacis promittunt, ita vocare potes. Neq; aliter intellexit Iuuenalis, cum Vlyſſem comparat aretalogo. Nō enim illi hoc epitheton attribuit, quod tamen putat Turnebus, ſed non aliter quàm aretalogum quempiam hæc omnia quæ narrabat mentitum fuiſſe, dicit.* Hæc Scaliger doctiſs.

Ibidem.

Scal. cap. 28. lib. 2. Auſ. lect. vbi Turneb. vult legi *Epularia*, legit ex gloſsis Iſidori, *applaria. Nam in illis gloſſis* (inquit) *applare eſt cochlear, vt ab olla, ollar, ſeu ollare. ita ab appla vaſe, applar. In gloſſario S. Germani malè Appia. lego Appla.* [illegible]*. Sic à Calpa Græco (nam eſt* [illegible]*) fecerunt Calpar.* Hæc Scaliger.

Ibidem.

Quod de Lauinia dicit Turneb. perobſcurum eſt, nec explicatum. Locus adeò ipſe intactus relictus eſt à Lamb. propter difficultatem. Alij (inquit) *volunt alludi ad Lauiniam Latini filiam, quam Aeneas Turno ſuperato obtinuit tanquam victoriæ præmiū. quaſi Plautus ſignificet in ædibus meretricijs eſſe Lauinias, quas cupidè expetant amatores, quæq́; magno conſtant amatoribus. Alij dicunt, ſignificari in ædibus meretricijs amatores bona ſua profundere, & patrimonium prodere: quaſi fiat alluſio ad illud quod diximus ſuprà de ijs qui balneis rem ſuam perdant & elauant bonis. Alij Lauinias mulieres fuiſſe putant, quæ mundum muliebrem meretricibus locarent.* Sed Lāb. vt dixi, ampliat, & N. L. ſubſcribit.

Ibidem.

Lambinus ex Scaligeri F. admonitione, *Patalem bouem legit. Sic totum verſum: Vt ego me ru-*

ri hamaxari mauelim patalem bouem. Sed in commẽtariis legitur Petalum.

LIBER XI.

Cap. 7.

Lamb. ex ratione Latini sermonis, & lege Carminis legit Oculcissimum, & ita apud Festũ corrigit, Occlusissimum porrò in vulgatis ferri non potest.

Ibidem.

Lamb. p̃ nocturnis legit noctuinis, cũ Camerario. Sed cur (inq̃t ille) Planesio noctuinos oculos maledicti loco obijcit, cũ Pallas ab Hom. laudis causa γλαυκῶπις epitheto ferè perpetuo appellatur? an aliud est γλαυκῶπις aliud, cũ nocturnis oculis? vt, cum Homerus γλαυκῶπιδα Mineruam dicit, intelligamus ab Homero glaucos oculos in Pallade laudari: cũ Palinurus Planesiũ nocturnis oculis esse præditam dicit, intelligamus, Planesio, noctuæ, auis deformis & obscœnæ, oculos à Palinuro vituperationis causa attribui? an, vt habent omnes libri vulgati & pleriq; manuscr. nocturnis oculis reponendũ cẽsebimus? quam scripturam probat Adr. Turneb. lib. Aduers. 11. ca. 7. & nocturnos oculos interpretatur deformes, noctuq; potius, quàm interdiu visendos, aut ostendendos: quemadmodum ora nocturna dixit idem Plautus in Pœnulo, deformia significans, sed huic lectioni obstat carminis lex. Nam claudicabit versus vno pede defectus, hac scriptura approbata, nisi quis addat pronocabulum istis, vt hoc modo legatur. Tun' etiam cum istis nocturnis oculis, &c. Omnino editionem & lectionem Camerarij magis probo: siue nocturnos oculos ita interpretemur, vt diximus, deformes & noctuarum oculis similes, siue noctuinos accipiamus pro nocturnos, quia noctua sit auis nocturna, siue noctuinos Planesij oculos à Palinuro dictos intelligamus accusatoriè & per calumniam per glaucos cum reuera essent glauci, & ita pulchri, seruum autem à puella lacessitum, & iratum, rei natura pulchræ turpe nomen imposuisse: vt accusatores liberalitatem dicere solent esse profusionem, & parcimoniam, auaritiam. Hæc Lamb. Sed fortasse postrema interpretatio videtur verior.

Ibidem.

Vel qui ipsi vertant) Planè à Turnebo dissentit Lambin. sed vertere, positum esse putat pro euertere: & subuertere: pro, impellere aliquem ita grauiter, vt cadat, percellere, & prosternere: hoc est per translationem bonis euertere & spoliare. Sic Virg. li. 1. Æneid. Tyrias olim quæ verteret arces. Sic Horat. Epod. lib. 1. epist. 10. Vt calceus olim si pede maior erit, subuertet, si minor vret. Quod autem ad Turnebi explicationem attinet (inquit) quãuis dissolutione aut refutatione non egeat, hoc tamẽ dicam, libros omnes habere Vortant, quomodo & ille legit, non, Vorsent, vt legendum esset si esset translatio à piscibus: quod ostendimus ad illum locum vers. Quo pacto lubet. Nam vbi hac translatione vtitur (Plautus) eo verbo vti solet. Sic Cistellaria. Mihi istum hominem vellem dari, vt ego illum versarem, In reliqua parte versus, libros vulgatos secuti sumus: qui partim (subuersandos partim subuertendos) habent. Nam manuscripti perspicuè hic corrupti sunt, in quibus scriptum est, subuersentur, planè mendosè. Itaque nec Turnebus eos secutus est, sed ille legit subuersandos vt dixi, ego subuertendos quod magis respondet superiori verbo. Hæc Lambin.

Ibidem.

Quis iste Hercules Basilicus? (inquit Lipsius) an vt Turnebus censet talorum species, in qua Hercules sculptus siue pictus cultu regio? Logi. Nam quis Herculem vnquã vt regem pinxit? & nõ potius cũ claua & pelle leonina? Arbitror ipse vitiatum ab interpunctione locum esse, & sic distinguendum. almam meam nutricem Herculem: iacto basilicum. Cum enim in more esset vt qui talis luderent, Deum aliquem propitium inuocarent, vt exempli causa milites Martem, amatores Venerem, aut pro Venere amicam. Plautus egregiè in Parasito τὸ πρέπον seruans, facit ab eo Herculem inuocari ab hac causa. Veteribus non demnas Herculi pollucerent epulum publicè præbere solenne fuit. Ad id epulum imprimis parasitos aduocari, tanquam peculiares eius Dei seruos leges Græciæ sanxerant. Athen. lib. 6. τὸ δὲ παρασίτου ὄνομα τῶν μὲν ἀλίσκετο, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκομεν τὸν παράσιτον ἱερόν τι χρῆμα καὶ τῷ συνδείπνῳ παρόμοιον. ἐν κυνοσάργει μὲν ἐν τῷ Ἡρακλείῳ στήλη τίς ἐστιν ἐν ᾗ ψήφισμα μὲν Ἀλκιβιάδου, γραμματεὺς δ' ἐν αὐτῷ περὶ τῶν προσηγορίας ὅπως τὰ δὲ ἱερὰ θύωσιν οἱ ἱερεῖς μετὰ τῶν παρασίτων. Simile apud Romanos obtinuisse ex Posidonij verbis apud Athenæum & ex Plutarchi Crasso licet colligere. Itaq; cum plerunque vsu veniret, vt Parasiti in templo Herculis ex eius decinio pulchrè acciperentur: quis non fateatur ab homine parco & vni ventri dedito rectè & facetè Herculem inuocatum, non cognomento nutricis quod ab eo sæpe nutrirentur? Tantum est de Hercule nutrice. Sed quis Basilicus iactus? me iudice idem qui Venerius. Cum enim Græci magistrum vulgò βασιλέα dicerent, quid causæ est quin iactum illum proprium Regi creando, Basilicum rectè vocarit? Quod alij Herculem Basilicum coniunctim accipiunt, Latinæ, vt loquor, germanæ nugæ. Quis Volturius iactus? idem cum Cane. Quod enim is iactus (qui fiebat cum quatuor pari situ in dorsum subsilirent) infelix esset & rapax, videtur ei nomina quædã infausta & mali ominis indidisse animalium rapacium, vt canis, vulturis. Hæc Lipsius, quæ quis studiosus huc trãslata ęgrè ferat?

Ibidem.

Versum illum Plauti, Dites damnosos maritos apud Leucadiam Opiam: vt alienum, minimeque Plautinum, delendum esse arbitratur Lambinus, contra & Turnebum, & ipsum Camerarium. Cur ita credã (inquit) primum facit versus ille suprà positus:

Dites damnosos maritos sub basilica quærito.

Ex eo enim hunc natum esse puto, & illo recepto hic eijciendus est: Deinde huius ipsius versus, vno pede, aut vna syllaba claudicantis vitium. Nam quod Turnebus legit, Operiam, pro, Opiam: & ita se in libris manuscriptis reperisse testatur: ego contrà in omnibus nostris septem, Oppiam repperi: in vno duntaxat Opiam, simplici P. in nullo Operiam: quæ vox quid valeat, eruditi viderint. Operariam, fortasse noluit scriptum esse.

Cap. 7.

Non ego som pollucta pago.) Et rectè quidem (ait Lipsius) esse occellus Galliæ Turnebus censuit, qui pollictã pago, interpretatur communem & expositam pago, vt inquit, In Pollucto Herculis omnia exponebantur obuijs. Duriusculè, vt mihi videtur, & potius vix duabus literis mutantibus legerim, Non ego sum pollucta, apage, potni, &c. Sic idem Plau-

Plautus in re simili, Pura sum, compecce ama bo me attectare Agotastocles.

Lipsius elect. cap. 21. quo copiosè de Lictoribus, hæc ad hunc locum pertinentia sint: *Primus* (lictor *is qui anteiba: & quasi ducebat agmē*: *Proximus, qui claudebat & proxime aberat à magistratu. vnde etiam nomen. Ita in eā g͛s priscum morem. qui apud Valerium lib. 2. Maxima diligentia maiores hun: morem retinuerunt, ne quis inter se consulem & proximum lictorem quamuis officij causa vnà progrederetur interponeret. Conniuere visa in hac re Turnebi diuina mens, dū asseuerat proximū lictorem eandem esse cum proximo Apage. nec terrā nec cœlum tangit ea sententia. Primus lictor ab ordine euntium, vt dixi, non à dignitate, cuius proprium munus submouere. primum enim incurrebat in turbam. Cic. ad Q. fratrem. His rebus nuper C. Octauius iucundissimus fuit, apud quem Primus lictor quieuit, tacuit accensus. Proximus inter 12. postremus cuius erat mandata à magistratu aut literas accipere, & præstare ea quæ operæ familiarioris. Hic dignissimus, & quasi caput inter lictores: & haud dubiè is qui alio nomine summus lictor. Glossæ veteres, summus lictor ἀρχιραβδοῦχος*, &c. Sed pace Lipsii dictum velim vbi Turnebum conniuere dicit, ipse Turnebus illud illud non putat verum. Sic Turneb. nisi signis proximum primo adiunctum patet & secundum, quod verum non putem, & cap. 21. lib. 17. innuit lictorem proximum dici qui statim primū subsequitur, vt proximus subscriptor, qui statim ab accusatore secundum locū obtinet & alios subscriptores antecellit.

Cap. 21.

Suppliciū) Lamb. sic legit, nisi quod *Spece* edendum curauit, non *Spice*, vt hic Turneb. Lipsius legit *Redespice*, antiquè D interposita, pro *Respice*, vt Antidhac, Medecum, pro Antehac, Mecum.

Ibidem.

Camerarius legebat, *Et auio educere*, vnde nulla vix potest trahi sententia. Porro Lamb. legit, *Setanie*, quod est cæpæ genus, vt est apud Plin. lib. 19. c. 6 Nonnulli legunt *setanio*, qui est panis purus, & cribro purgatus.

Ibidem.

Nisi tuo) Lambinus totum versum sic habet *Nequicquam es bella malo tuo, nisi simitu tuo ego aliqui gaudeo.*

Ibidem.

Restitrix. his præsidebo) Lambinus solùm, Restitrix residebo Totum versum, *Ego hinc restitrix residebo, dum sic faciat*: id est, Ego interim hic resistens manebo. Porrò Scaliger putat potius legendum: *Ego interim hic rei truncæ præsidebo*. quam coniecturam probat Lambio.

Ibidem.

Nam ea.) Lamb. *Nam mea refert, nummos est intus, & bolos qui dat.*

LIB. XII.

Cap 17.

Sanè tanquam) Lamb. retinet, *Sanè tanquam in quodam silice iam omnia adhæserunt.* Alij legunt, *in tecili.*

Cap. 18.

Vel Leptæ delega.) Hanc scripturam non probat Lambin. Vt nec plures alias, vt *Leptæ delegem*: alij *delegam* alij *delega*: Vulgati libri partim habent, *vel certe legatum*: partim, *vel Leptæ legatum*. Ego (inquit Lambinus) *vel, Leptæ delegabo: reponendum putauerim, hoc sensu*: *Leptæ delegabo, qui eum ornet & locupletet: non pugnaturus si quis acutior meliorem lectionem reperiat. Quidam docti volunt legi, Vel certè pro Rege, Manutius: Vel tertiæ legationis legatum.* Hæc ille.

LIBRO XIIII.

Cap. 14.

Lib. 1. de Nat. Deor. Lambin. legit: *Quid est enim temeritate fœdius, vel turpius?* Vt coniiciebat Manutius: contra Turnebum & omnium codicum autoritatem. Nam omni antiquitatis situ, carie, & putrore potentior est ratio & veritas: ait alibi Turnebus.

LIBRO XV.

Cap. 7.

Maiorem partem, Lego, (inquit Lipsius) *Maiorem partem in ore habitas meo. Qua coniectura nihil certius vnquam* (inquit idem) *certius Phœbi protulit. Cùm enim seruus frequenter ab immodesto illo amatore vapulans. per indignationem dixisset, Vende tandem has ædes tuas: Demetrius adolescens insolentiam dictionis. Qui tandem ædes tinquit. Nam, respondet seruus, ego tibi pro ædibus sum, in cuius ore pugni tui sic magnam partem versantur, vt habitare in eo videaris.*

Notum autem est, habitandi verbum ita transferri, vt quibus in rebus quis frequenter & multus est, in iis habitare dicatur. Nec me fugit, solem illum Galliæ Turnebum legere: Maiorem partem minore habitas mea: sed (quod manes eius me condonent) tam illepida & tam diuersa à Plauti mente sententia, vt credam, id Turnebum ipsum Dicti potius causa, quàm quòd reuera ita sentiret, scripsisse. Hæc Lipsius. In qua reprehensione Lambinus quoque cadit, qui idem cum Turnebo sentit.

LIB. XVI.

Cap. 11.

In Sticho Plauti Lambinus pro *Lupillo* legit *lupillus*. Sic autē hi versus sunt disponēdi:

——hoc conuiuium est

Pro opibus nostris satis commodulè, nucibus, fabulis, ficubus Oleæ in tryblio, lupilli, cū minuto crustulo, &c.

Ibidem.

Pro *decima fronte*, Lambinus putat fortassè legendum, *Decimus è fonte.*

Ibidem.

In verbo *Mœnia* Lamb. allegoriā intelligit, tractā à ciuib. qui Mœnia vrbis suæ faciunt ꝑ opibus suis. Significat itaq; Stichus, se & Sagarinū sumptū facere pro facultatib. & apparasse conuiuiū suis fortunis consentaneum. Nec tamen hanc interpretationem respuit.

LIB. XVIII.

Cap. 3.

δι' ἀλλήλων.) Lābinus *δι' ἀκεραίων*. ex Seb. Corradi cōiectura. *Ἀκέραιον* aūt valet, verum, sincerum non tricarum, minimeque simulatum. *Turnebi verò scripturæ rationem non video* (inquit) *Nam vt sententia, quæ postulatur, exprimatur legendum sit potius ἀκεραίων. Manutius autem ἀκεραίως putabat*

bat legi posse, id est, mores sanabiles.

Cap. 15.

Viaricati sumus admodum æstiuè.) Lambinus commemoratis duabus his interpretationibus Turnebi, & non improbatis, *Tamen* (inquit) *putabam etiam tertio modo hunc locum explicari posse, ita tamen & eadem sententia maneat: Plautum æstiue viaticos dixisse, tenuiter, & angustè, & parcè viaticos: sermone translato ab ijs, qui vestiti sunt, ad eos qui viaticati sunt. Dicere enim solemus aliquem æstiue esse vestitum, nempe eum qui leuiter & expeditè vestitus est. Nam æstiuo tempore vestitu leuiore & pauciore opus est quam brumali. Sic igitur æstiuè viaticatos dixit Plautus, non copioso admodum, neq; magno viatico instructos. Quæ postrema explicatio mihi videtur facilior, ac planior, & minus longe petita, quam duce superiores: quanquam neq; illas damno aut improbo, neq; hanc, reiectis illis, vnicè amplector. Iudicet igitur lector.* Hæc Lambinus.

Ibidem.

Cur ausus tacere.) sic hunc versum vult legi Lambinus, *Cur ausus facere quoi æquè ac heres hæ*... *am?* deleto pronomine vocabulo Ego, alioqui versus erit vnà syllabâ productior quàm satis sit.

Ibidem.

Pro *virere*, Camerarius *vicre*, id est, distorqueri, legi volebat. Sed Lamb. *virere* etiam legit.

Cap. 21.

Vendere auctionem) Lamb. legit: *Cùm in auctione venderet* Licet tamen legere, *Cùm auctione venderet*, vt placet Hotomanno: sed Adr. Turnebus tuetur lectionem receptam, *Cùm auctionem venderet*: atq; eadem ratione dictum, Auctionem vendere: qua à Cæsare, Sectionem vẽdere. Ego, inquit Lipsius, *sectionem vendere, puto esse Latinis vsitatum, & ita M. Tullius quoq; locutus est lib. de inuent. Cum prædæ sectio non venierit. Auctionẽ vendere nusquam alibi me legere memini. Quin alibi M. Tullius sic loquitur, Bona constituta auctione venderet. Vnde colligere licet, vendere auctionem non dici à Latinis, sed vendere bona auctione, seu, in auctione. Veruntamen iudicent eruditiores.* Hæc Lipsius.

LIB. XIX.

Cap. 13.

Canis.) Lamb. legendum contendit, *Canis, capra, commistæ.* Camerarius volebat, *Canem capra commissa*: sed minus rectè. Libri vulgati habent, *Canem, capram, commistam* iterum malè.

Ibidem.

Alliatũ panẽ, allio perlitũ intelligit Lamb.

Ibidem.

Euentus.) Sic interpretatur Lamb. Euẽtus respõdet rebus nostris omnibus, & secundus fuit, vt messis magna frugibus huius anni. Horno, inquit, *accipio vt sit dandi casus.* Hornũ vocat vnius & proximi superioris fruges, seu frugum anni superioris prouentum atq; annonam, &c. Distat à Turnebi interpretatiõe.

Cap. 31.

Nec in Gellio rectè legitur.) Lipsius Electorum lib. 1. c. 7. in principio sic de hoc loco Gellij. In enumeratione telorum (Gellius) li. 10. cap. 25. Hasta, pilum, falcaria, semifalcaria, solliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, falces, tragulæ, framulæ. *Quis feret* (inquit Lipsius) *vocem Rumigestri? quis legit? Turnebo visum reponere, Rumi, Cestri. Me censore vera lectio hæc: Rumices, trifaces: diuisis vocab. quæ turpiter cohæserũt. Et auctores credendi libri veteres, in quibus Faces, reperio, nõ Falces. Nimium blanditur coniectura, & artem diuinandi in perpetuum desino, si hic erro. Festus: Rumex, genus teli, simile spari gallici: meminit Lucilius. Idem: Trifalx telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta nominatur.* Hæc Lipsius.

LIBRO XX.

Cap. 10.

Turnebus (inquit Lipsius) *magno consensu totius caueæ, vt ait, emendat: Hircum ab alis. A quo tamen vnus spectator dissentio. Nam ad eam sentẽtiam quam effici homo doctißimus vult sequens responsio Pseudoli hilum non facit. Veteres cunas & cunabula inter obscænos intellectus habuisse videntur, fortasse quia alluditur ad cunnum. Plaut. infrà de cinædo. Quid ais? tu ne etiam cubitare solitus es in cunis puer? Puto igitur, istuc Charinũ alludere, nec aliud dicere, quàm seruum illum postremis partibus sapere, illis quibus peculium solet facere. Docere id liquidè sequens responsum Pseudoli de manuleata tunica videtur. Nam pueri meritorij siue cinædi, vt internosci possent, tunicas cum manicis more mulierum gestabant, non aliter quam meretrices togas. Scipio Africanus in Sulpitium: Eumne quisquam dubitet quin fecerit quod cinædi solent? Plaut. in Pœnul. Quis hic est cum tunicis longis; puer Cauponius?* Hæc Lipsius.

Eod. capite.

Sic ne taberna.) Lipsius elect. cap. 4. Thermopolia non aliud quàm cauponas, in quis hæc calida veniret, intelligit. *Calidam* (inquit) *dico puram putam, non potionem nescio quàm dulcem & confectam quod sine autore veteri ponit & vulgus interpretum, & eximius Turnebus.* Sed tu, lector, totum illud cap. 4. perlege. Habet enim solum de aqua calida, quæ ad potum vsui fuit, disputationem diligentem & accuratam.

Cap. 25.

Lib. 4. ad Herenn. Turneb. *Plagioxiphus*, Lãbin. *Philoxiphus* legit, vnde Philipp. significat.

LIBRO XXIIII.

Cap. 6.

Et corpus ſris est.) Citat hoc Lamb. sed duriusculum ait. Vellet ille legi: *Quàm corpus tectũ est.* Impressum est, *Quàm corpus cessum est.* Ibidẽ Lamb. *Vel propter* retinuit.

Cap. 31.

Stimulorũ seges.) Totus versus sic habet. *Tibi ego rationem reddam stimulorum seges? Id est, digna* (inquit Lamb.) *quæ aßiduè stimulis fodiaris: digna, in cuius corpore stimuli perpetuò fati et defixi sient, vt in segete spicæ.* Paulo pòst: *Adrianus Turneb.* (inquit) *sic explicat: In qua veluti segete se stimuli cædenda & verberanda, vt in segete se messores, exercent. Obscurè & perplexè dictũ, quod fuit in illo viro, alioqui doctißimo & mihi amicißimo vitiosũ. Sed hoc sentit ille (quandoquidem eius verba egent interprete & explicatore) In qua verberanda stimuli exercentur, vt in segete metenda messores Non placet.* Hæc Lamb. qui opinionem Simeonis Bosij suæ persimilem subnectit.

Cap.

Cap. 31.

Doctores.)Camerarius legebat, *indoctores*, vno vocabulo, & p indoctores verberarores significari existimabat, à verberum strepitu, quem Græci *κανυμον* appellant. Sed Lambinus Turnebo astipulatur.

Ibidem.

Artitos.)non *ἀρτίχνους*, id est, *ἀμαθεῖς*, interpretatur Lamb. sed artitos virgatores, id est, peritos virgatores, viros arte verberandi instructos atquè ornatos. Festus: *Artitus, bonis artibus instructus.*

Ibidem.

Quid de his quadrigis albis sentiat Lipsius ille clarissimum Europæ lumen, & antiquitatis peritissimus, & locorum deprauatorum restitutor ingenuosissimus videndum. *Hæreo (inquit ille) in his quadrigis albis. Nam eas honoris tantam insigne fuisse scio, atq; ita Platonem à Dionysio Tyranno quadrigis albis exceptum in Plinio legimus: & in altero Poeta, Equis præcurreret albis. At hic aliquid de celeritate sententia postulat. In Raceriano codice marginum ascripserat Quadrigis argis. In Langij nostri, Quadrigis albis. Mihi suspicio est ae scribendum sit Quadrigis sl abit, vt fefellerit scriptores confusa scriptũ Quadrigis fabit. Quadrigis abire, curriculo fugere, & similia, valent prouerbiali sermone numero, & celeriter abire, fugere. Plautus Pœnulo. Nisi ego illum iabeo quadrigis cursum ad carnificem rapi, Aulularia, Quod Quod berus iubeat, citus quadrigis citius properet persequi Amphi. Quadrigas si nanc inscendas iouis nunquã effugies infortunium. De hoc ita iudico. sic tamen vt legis Valeriæ beneficium non tollam, & à me ad populum prouocari permittam. Hæc Lipsius.*

LIB. XXV.

Cap. 4.

In lib. Q. Cic. de petit. consol. Turnebus legebat, *distinctam*, Lamb. mauult, *descriptam*. Ibidem Lamb. sic restituit, *Vt id aut iucundè permittas, aut ingenuè neges. Nam,* inquit, *quòd Adr. Turn. sic emendari vult, vt id aut promittas, aut ingenuè neges: primùm verbum Promittas, solitarium & sine aduerbio non placet: deinde, Iucundè neges, non conuenit. Sed Turn. Haud iucundè* legit.

LIB. XXVIII.

Cap. 1.

Cistella.)Lamb. legit, *Cistellam, hic mihi adolescens euolauit. Cistellam. sup. quærito.* Camerarius etiam ibi probatur, qui legendum etiam putat: *Cistella mihi hic num adolescens, euolauit.*

Cap. 20.

Quin dicam, illicium.)De hoc loco Lipsius cap. vlt. Elect. *In Tacito Vopisci,* inquit, *Hac oratione & Tacitus ipse vehemẽter est motus, & totus Senatorius ordo concussus. Statimq; acclamatum est, Omnes Omnes in Decium ad campum Martium. ibi comitiale Tribunal ascendit: Locus corruptus, nec mederi potuit peritissimus Turnebus, qui legit; Omnes illicium ad campum et adfert nescio quid de illicio apud Varronem: quod hic, nihil ad Bacchum. Scribo ipse, Statimq; acclamatum est, Omnes omnes: inde itum ad campum. Satis certa ea lectio: etiam mos ille acclamandi in communi cõsensu Senatus, Omnes. Suprà, in actis Senatus, Tacite Auguste, dij te seruent. Deinde omnes interrogati præterea qui post Tacitũ sedebat Metius Nicomachus in hæc verba disseruit emendo, Deinde, Omnes. Interrogatus Præterea. Trebellius Pollio, in Valerianis Quæ cum essent sæpius dicta, addiderunt omnes, atq; ita discessum est scribe, addiderunt, Omnes, Notanda igitur iuuentuti ea solemnis & quasi legitima forma acclamandi, quam reperies etiam alibi.*

Cap. 14.

Lucilianus est.) Hunc locum Ciceronia Muretus lib. Var. lect. 8. c. 20. ex antiquis codicibus sic emendat, *Respõdeat hic vestis,* argentum, æs Corinthium aut Deliacum, *ædificium, locus ipse.*

OBSERVATIONVM IN TVRNEBVM FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM LATINORVM, QVÆ IN TRIGINTA ADVERSARIORVM LIBRIS ADRIANI TVRNEBI EXPLICANTVR.

Prior numerus paginam indicat, alter lineam.

A

A Pedibus 104.18
a via educier 361.33
ab ineunte ætate 1190.59
ab Ioue incipiendum 1128.23
ab Ioue principium Musæ, apud Virgil. ibid.
ab orbita 596.7
ἀόκει 961.53
abacorum diuisiones & speculorum 39.21: 961.42
abdomen 1017.10
abeũtes magistratu iurabant 729.60
abluere se flumine viuo 55.7
abolla 1017.25
Aborigines 13.8:17.23:1017.28
abrupti nubibus ignes 169.54
absens 1013.12
absentia 527.44
absides 612.47
absq; carnificis nomine 527.2
abstemiæ Romanæ mulieres 1125.62
absq, te esset 68.31
abstit 521.20
abstlatate 1049.7
abusus 768.3
abuti 768.4
abuti operam 9.5:768.6
Acca 536.25
accensi 1119.40
accepti vel lucri tabulæ 463.49
acceptum facere 1183.52
aceruales syllogismus 1158.19
acce ere 266.12
accingi & in procinctu stare 1129.22
accipenser iste paucorum hominum est 509.56
accipere nomen 1040.26
accipio omen 145.22
acclinis trunco 96.59
accusator de vi citur 292.12
aceruus Chrysippi, pro sorite 1158.19
acetum 675.22
acetum Aegyptium 1121.14
acetum durum 570.54
acetum mel 306.28
aceto lotus 675.52
acetum Sculticum 560.22
Achates 982.63
Achaicum ros 44.24
Achelous 1100.31
Achelous omnium fluuiorum primus terram erupit 1128.10
Achelois pocula 1128.15
Acheron 143.37.1153.21
Acheruns, communis locus 1055.61
Acheruns vlnorum 462.57
Acheruntia templa 456.52
Acheruntem aduerbium & acherunti 218.8
Acheruntis ostium 663.17
Achilles in Phthia colitur 517.49
Achilles, Phthiæ clara progenies 517.49
acia 575.16
aciarium 1011.46
aciem 1013.42
acinari 1049.20
acinaticia 233.11
acinus vinaceus 421.22
aclassi 1013.47
aclides 1175.51
acmonia 1152.58
acmonenses 705.9
aconitum è cruore & sanie Promethei exortum 583.21
acra 906.53
acragus 1123.20
acredula 658.7:916.19
acris Venus 906.33
acriculus 692.46
acris aceti cupas habere 1056.65
acris tibia 574.19
acrobaticæ machinæ 256.35
acrostichis 159.25
acta 73.30
acta testudo 197.63
actæ 1049.2
Actiaci ludi 476.36:588.30
actio inscripti malefica 207.1
actio tributoria 386.68
Actius Apollo 751.27
Actij Apollinis templum 731.30
actor 1013.48
acu pingere Phryges inuenerũt 457.29
acumen 490.20
acus 469.62:575.16
acutæ naris 481.18
acutæ Satyrorum aures 592.17
acutum gelu 370.65
adantes supernas 584.12
ad album se transferre 110 16
ad aream spectare fruges 982.9
adærare, adæratio 1017.30
ad assem reddere sumptum 1146.8
adaxint apud Plaut. 819.24
ad baculum, pro pastore 104.12
ad Castoris 153.44
ad constitutum venire 333.6
ad cyathos 104.8:813.2
ad cyathum stare 185.48
addere in bulgam 214.19
addicere bona nummo sestertio 1047.28
adducere habenas 591.38
ad exta adducere 109.53
ademptus est bonum 396.49
ad frena leones 205.35:1126.63
adhinnire 669.47
adigere arbitrum 948.48:1146.31
adijcere iudicem 948.56
ad incitas 1017.52
ad incitas res rediit 1007.36
ad interdictum venire 658.26
adipata 192.9
adipata dictio 44.43
adiectiones familiarum & locorum 543.60
ad Iouis currum creduntur iuncti esse albi equi 891.19
adiumenta causarum apud Cic. 1057.58
adiuro pro adiuuero 505.58
ad lapidem se vertere 19.32
ad lecticam homines 813.1: 859.12 1127.7
ad libellam debere 1146.6
ad limina custos 1127.6
ad lucem 925.29
ad lites seruus 104.5
ad malum punicum 553.20
ad manum 151.26: 1017.42
ad manum cantare 104.29
ad manum serui 151.5: 21017.42
ad meridiem in Africa tigres, leones, pantheræ sunt 514.6
admissionum liberti 455.60
admittere 1257.52
admittit aquam Iris 1137.51
admutilare 110.5
ad nationes, locus Romæ 551.18
adnumerari 1146.19
Adoneus, Adonis 511.60
ador 1017.35
adorare, pro agere 519.10
adorari poppysi. fulguetras 123.55
adorati imbres 82 16
adorea liba 1155.31
adoriosus 1017.56
ad pedes verna 104.19: 1127.11
ad pedes serui 524.23
ad pitulum sidere 1092.26
ad portam longum iter sed portæ vicinum Salernum 1153.10
ad præpositio mutata in ar 86.8
ad prima, vt in primis 1130.40

Adrian.

Adrian. Turn. calumnia Virgilium liberat 1127.37
Adr. Turn. studiosus fautor eruditionis Tullianæ 840.14
adrogare 960.40
ad eidem compellere 528.44
ad pecora adpendere 336.60
ad scriptitij glebæ 305.60
ad septentrionem in Africa gryphes, aliæ, bisontes, bonasi sunt 555.12
ad simulacrorum se venere 19.17
ad solarium 611.10
adstipulator 528.25:1017.40
adstipulatus 1049.11
ad tabulam ponere 741.29:924.27
ad tabulam sedere 924.27
ad tempus respondere 189.42
ad tribunes mittere 965.41
adtestatus 1049.9
aduenat, pro aduenit 261.55
aduentus Veneris 652.14
aduentoria cœna 1181.8
aduersaria 48.1:1145.5
aduersum tergum 1128.52
aduiser 47.3
aduiat sanguinem 47.1
adultero abscindebantur nares 1095.30
adulter municipalis 83.33
adumbratio imaginis seruorum 31.27
ad vnguem factus homo apud Horat. 641.8
aduoluere montib. ornos 445.15
adynamum vinum 951.54
AEa æa 219.61
Aeæa Colchica 220.6
ædes abiectæ 551.34
ædes cauæ apud Virg. 581.01
ædes liberæ 1190.17
ædificare nomen 1054.49
ædiles alimentarij 349.8
ædiles mensuris præerant 1121.6
ædiles quinquennales 349.3
ædilitia vectigalia 1003.44
ædilitius scriba 349.5
ædui 988.56
æditumus, æditum 470.3
aer plerunque mane 154.14
aeris campi 359.20
aerinus 1115.59
aerobatica machinæ 286.32
æge 570.54
ægeæ ibid.
ægeon 631.61
ægida 2049.25
ægeum mare 632.10
ægipanes apud Melam 592.28
ægon, mare ægeum 632.10
ægrire 1162.47
Aegyptij allium in dijs numerabant 598.1
Aegyptij feles colunt 211.54
Aegyptij per allium iurabant 598.3
Aegyptij sorores ducebant 599.10
Aelurus deus 211.57
ælurinum 332.14
æmilius ludus 989.00
en adest meo de nomine dico, apud Virg. 555.17
Aeneæ ætate nondum triremes aut biremes erant 900.62
æneatores 1049.12
Aenos, Chersonesi vrbs 555.22
Aenus 1152.42:1172.13
Aeoles aspirationes in tenues mutant 85.58
æolipyle 935.43
Aeolus tridentem vsurpat 624.18
Aeoli domus, strongyle 731.36
æora 700.59
æquanimitas 942.25
æquatum probere consulatum 740.18
æquimanus 340.48
æquinoctialis furor 464.41
æquinoctium 595.30
æquo iudicio certare 924.27
æquo pulsare pede 190.53
æquum centupondium 254.2
æra 1103.11
æra auxiliaria 795.15
æra lupinis quid distent apud Horat. 15.57:956.24
æra quæ claustris vociferantur 169.45
æra restantia ibid.
æra rotunda Cybelles 814.43
æraria ratio 253.45
ærarius 268.58
ærate naues 391.9:1066.46
ærarij tribuni 268.37
ærei modioli 62.30
ærei alieno parere 1194.35
æris in campis, apud Virg. 359.21
ærugo 644.27
ærumnæ 521.32
æs 986.24
æs pro ferro 583.39:751.6
æs manuarium 549.24
æs monetarium vel manuarium 605.61
æs pararium 547.46
Aesalo 1062.60
Aesalo 604.8
Aesar 1062.55
Aesculapius & Serapis olim medicinam faciebant 113.50
Aesculapium n.g. 38.41
æsculus 1013.40
Aesia fluuius Galliæ 274.50
Aesiæ pons 274.54
Aesopus & Cimber Tragœdi 501.50
æstas noui anni 814.61
æstiuæ aues 898.63
æstiua cœna 602.5
æstiua Lycei apud Maron. 394.8
æstiua & hiberna pecoris 393.60
æstiua supellex 602.4
æstiue viaticatus 601.56
æstiui & hiberni saltus 393.61
æstiui fructus 960.40
æstiuum 899.32
æstiuum viaticum in lagena est 602.1
æstuat annum 141.18
æstuosæ Syrtes 553.55
ætas 1027.19
ætas mala 574.34
æternus 427.12
æther à Græcis, ardor & feruor à Cicer. vocatur 658.63
Aethiops inauspicatus 489.29
ætia Callimachi 1187.17
Aetnæa Ceres 251.59
Aetna 695.24:788.54
Aetna Virgilij à Gellij & Macrobij calumnia vindicatur 695.24
æui maturus 777.55
æuum 698.57
affines 92.49
afflare 598.7
Africo flante mellis vindemia facienda 207.7
Africus pro Zephyro 612.53
Afrorum tibia è loto 1199.12
Agathyrsi 2200.19
Agathyrsi picti 884.17
Agellus metatus 416.56
agentes in rebus 428.24
agere lege 1189.20
ager campanus 7.53
ager compascuus 767.60
ager decumanus 7.58
ager Gabinus cur in peregrino non numeretur 707.24
ager metatus 416.56
ager prouincialis 304.48
ager Rom. in pagos distributus 274.5
ager scriptuarius 7.4:1116.50
agger 342.20:1049.16
agger tumuli 121.55:670.5:1198.18
agmat 2017.46
agmatores 5017.47
agitare & excitare 592.1
agitare vestigia 561.16
agitator primus 349.7
agna nigra tempestati immolatur 153.10
agnati 433.13
agnatio, agnatus 2017.42
agnina vilis 200.58
agninam veteres habebant despicatui 100.39
agnitio animi 472.19
agrariæ stationes 113.11
agricolationis parens tellus 987.47
agri vectigales 7.16:7.46
agrorum politiones 1520.8:1154.50

Aiax stramentitius 1055.56
al apud Auson. 844.8
ala 1013.50
alabarches & arabarches 1031.2
alapæ mimorum 626.11
alba linea, prouerb. 1151.23
albæ aues 1051.50
alba stella 1153.23
albæ quadrigæ 891.20
albæ sententiæ 175.21
albana, non almana in Liuio 1197.39
Albanopolis 1197.40
Albano Musas in monte locutas, quomodo scribat Horat. 956.46
Albanus mons 986.50
albatæ mulieres 342.39
albati erant lautissimi quique olim 722.42
albatus ibid.
album 1081.48
album, pro pretorio iure 110.18
albus canis 1122.2
albogalerus 562.54
Albunea 370.28:1015.52
Alcæus 280.10
Alcæum Lyricum imitabatur Horat. 729.48:1004.13
Alcæus Sapphicum carmen inuenit 180.3
alcaici versus 1004.14
Alcide Minerua 1197.14
Alemona dea 627.16
alere comam 306.53
Alexander 857.40
Alexandrinæ naues solæ passis supparis in portum peruehebantur 724.29
Alexis Virgilianus 362.40:1112.16
Algolocheum 1122.30
alienum linum 325.3
ali 170.7
alicula 612.48
Alidæ 856.15
alienigena 390.26
Alienis malis ridere 812.2
alieno vultu gaudere 811.59
aligera victoria 431.45
Alij populi 836.2
alij menses 839.44:1058.20
alimenta 1013.34
alipilarius 1013.58
alipilus 1027.15
aliptæ 338.18
aliquid facere alicuius causa 822.6
aliquid sufferti canere 671.24
alites exquilinæ 466.46
alites maiores 959.13
alites occinentes tempestatem pronunciant 1008.29
alites terrestres præsentiunt tempestatem 948.22
allabi 1127.13
allectus 147.65
alliatum 140.29:649.50
allicula 1049.18
alligatus 681.30
alligare se furti 681.58
allij spicæ 259.56
alliorum capita ad noxarum depulsionem valere 597.51
allium obolere 207.50
allium veneficium præsentissimum & certiss. 394.60
allucet 1013.58
alludere 768.58
alnus 947.47
alopeciosa 1048.57
alpina gesa 808.14
alpini mures & pontici 316.61
altare 660.6
Altarium 1015.60
alte cinctus 116.9
alte terminus hæres 590.35:910.39
altera actio 4.50
altera terra 717.8
alteræ mensæ 896.7
Alterculum 1013.60
alternæ ciuitates reiectæ 735.24
alterna consilia 735.13
alterna fortuna 471.10
alternis dicere, alterna amant 191.20
alternos gressus cunctari & niti 89.46 & 52
alter orbis 428.54
alternum fœdus amicitiæ 89.39
alternum pedem facere 140.33
alternus 89.38
altitudo ingenij 92.21
altitudo animi 92.22
altum 316.9
aluus thorus 195.37
aluei 245.35
alueoli 857.21
aluus superior 323.34:1155.52
amanuensis 151.23:1013.60
amare 704.36
amare extrema linea 388.47
amare focos 1049.4
amas me quòd te diu non vidi 704.41
amassere pro amaturum esse 122.42
amasso pro amauero 503.62
amatores dant serta postibus 382.17
amatores in amicarum vicijs cæcutire 996.30
amazonius pecten 993.43
ambactus 469.52
ambaruales 364.29
ambarualia 605.3
ambedo 564.30
ambe 813.57
ambens pro ambedens 177.41
ambiegna 816.2
ambiguum relinquat 457.30
amborum pro ἀλλήλων 32.13
ambricari 470.49
ambrices 470.46
ambro 1049.23
D. Ambrosius sæpe aliquid ex Horatio & Marone vsurpat 669.12
ambu pro an veteres dixerunt 364.28:525.57
ambubaiæ 364.19:826.2
ambubia 1013.62
ambulatoria cœna 931.52
amburbia 605.3
amellum apud Maron. 656.20
amellus & amellum 1013.62
amens 885.19:901.42
America 686.56
amentum 1049.15:1175.63
amica cerea 582.2
amicam de machinis emere 143.46:924.15
amicam liberare 540.24
amici magni 61.54:103.34
amicire 805.57
amicus communis 819.33
amicus ferentarius 828.13
amicus manubiarius 562.15
amictui 806.22
amictum pectore pascere 1134.22
amictus nube 180.26
amites 1014.6
amminea seu aminea vites 1130.50
amnes colare 1038.62
amnium cornua 812.9
amor pro philtro 497.17
amor de fronte reuulsus ibid.
amorem curari è Leucade saltu putarunt veteres 653.44
amorem exercere 90.19
amoreius insanire 562.19
amphiballus 1049.18
amphidromia 80.60:231.31
amphiclictra 336.58
Amphion 1167.13
amphissa 25.59
amphitapæ 1063.42
Amphitrite 646.32
amphitheatrum 144.1:151.32:336.29
amphora institui cœpit, cur vrceus exit apud Horat. 622.42
amphora nardini 70.42
amphoræ notis & titulis signabantur 3.2
amphoræ spartea 253.22
amphrysia 26.2
amphrysia vates 594.56:1192.50
ampiruare 558.5:942.61
amplecti limina 799.4
amplecti postes 382.2
amplecti simulachra 474.5
ampliatio 4.45
amplum sestertium 629.10
ampulla 105.46
ampullæ 269.63

ampullari 992.16
ampullageri serui 106.3
amuleta de collo puerorum ad depellendum [illegible] suspendebantur 29.49
Amyn[illegible]s Corinthius 436.61
amyclis 619.1
an praepositio 1124.37
anaboladium 1048.62
an[illegible]cta 894.10
analectae grammatici 894.12
analectae serui 894.17
analemma 22.41
analeptice 538.18
ananceum 736.31
anancitis 19.55
anapestum 56.12
anaphora verbum Astrologorum 537.24
anaphorica horologia ibid.
Anaurus fluuius 74.40
Anaurus vnde dictus 75.5
ancara 379.57
ancaria 380.7
ancarius 579.57
anchestes 693.27
Anchises à filio consecratus 751.44
anchorae 74.4:395.58
anchoralia 74.5
ancilia mota 438.16
ancilia vnde dicta 825.63
ancillariolus 1182.36
ancillarum nomen 86.3
ancillaris, apud Sallust. 517.12
ancipes pro anceps 736.61
anclabris 79.5
anclare 86.1:1014.7
ancones & anconisci 61.15
ancones 613.21
anconisci 1049.24
Ancus Martius rex 191.48
andabatae 578.62:619.60
Andronicus Cyrrhestes 754.13
andruare 469.61:1014.7
angaria 1014.7
Angeronia dea 715.54:1014.7
anguina 395.62
anglones 774.20
angues inflatos rumpi 793.39
angues quo pacto rumpuntur 1199.1
anguina 1014.9
anguis abundat spumatu 141.12
anguis è sepulchro Anchisae exiēs quid significet 456.40
angustiolauius tribunus 4.11
angustus clauus 3.41:383.5
aniciianum vinum 951.30
Anienus deus 140.52
anile studium 53.25
anima 1120.44
animae magnae 64.7
animas ieiunis fortes 1120.44
animam recipere 711.36
animi agnitio 472.59
animi iactus 166.19
animo male est 1145.1
animos penetrare 1177.15
animum in rerum scientia & cognitione vigere 320.20
animus defecatus, apud Plaut. 530.40
animus ex igne & aere constituitur 318.17
animus liquidus 530.46
anio nouus & vetus 1023.29
anisocycla 286.56
Annius Delo imperauit 132.20
Anna dea Romanis culta 647.8
anni limes 973.3
annonae incendium 804.59
annus climactericus 980.6
annus inuersus 379.23:669.16
annus recidiuus 1126.40
annus in multos consules diuisus 149.20
annus nouus variè dicitur 814.51
annuli aestiui 678.39
annuli hiberni ibid.
annuli velares 559.34
annulus ferreus seruorum gestamen 197.33
annulus signatorius 1005.4
annulus Samothracius 678.8
annuui ab annuo 525.39:1054.31
anquina 395.62
ansatum telum 586.50
anseres mingere 668.25
anseris medulla 376.24
antaxon 687.13
ante aliquem ferram ducere 246.5
antecanis 259.4
antecessor 619.48
antecessores 261.58:873.60.
antecessus 619.48
ante coenam 28.34:560.62:587.46
antefixa 40.52
ante larem gustare 57.52
ante malorum 624.33:1049.10
antepilani 371.50
antes 1014.10
antes, postes 657.42
antestatus 449.63:1113.11
antestor 1014.7
antibasis 40.62
antiberlium 1049.9
antica 423.41
antica & postica 657.42
antichtones 687.13
antidotus [illegible] 606.46
Antimachus tumidus 1085.23
antipathes 367.2
antiqua patria 381.3
antiquarius 619.50
antiquior locus sententiae dicendae 73.41
antiquorum superstitio ad impetrandam pluuiam 969.33
antiscij 386.17
Antium Neronis natale solum 860.12
antlia 477.56
antocci 386.17
antra Nymphis sacra 391.44
anus sage 276.60
Anus digna sacris Hecates 967.4
apalaria 315.35:1049.3
Apelles de Protogene pictore dictum 33.60
Apennini montis descriptio 918.51
aper Lucanus, apud Horat. 711.51
aperire locum 609.20
aperiuntur maria hyeme clausa 614.40
aperta terra 906.31
apertis tibiis 116.3
apertae tibiae 116.9
apertularius 617.6
apex 586.18:1138.12
aphaco, cynops 519.31
aphroselinon 607.16
apium seritur in primis hortorum cornu 763.10
Apollinaris collis 714.40
Apollinaris vicus 714.41
Apollini arcum & sagittas tribuunt 561.30
Apollinis aduentus 884.16
Apollinis oraculum de arenae maris numero 957.32
Apollinis responsa tortuosa 1193.38
Apollo ἀγυιεὺς 221.12
Apollo ἀλεξίκακος 199.55
Apollo cithara canit 28.13
Apollo cortinipotens 1122.34
Apollo credebatur interficere viros qui morbo peribant 554.45
Apollo & Diana mortis auctores 145.59
Apollo flexiloquus 1111.26
Apollo genitiuus 555.62
Apollo genitor 556.2
Apollo interficit 145.59
Apollo Λοξίας 159.29:1121.16
Apollo lycorides 394.34
Apollo metitur annos 554.44
Apollo patruus 556.2
Apollo propitius 221.19
Apollo prostaterius 72.5
Apollo [illegible] & Aquarum diuortia 461.61
Apollo sortilegus 164.8
Apollo subueni 199.54
Apollo Temenites 25.15
Apollo Troianus fauet 180.19
Apollo vicinus 72.4
apoplectici sale defricantur 510.33
apostolorum principes, antecessores 161.61
apoborcta 190.31
apotheosin facit Aeneas patri 977.40

apparatus rectus 596.49
apparere 166.12
apparet opus 1097.59
appellare debitorem 189.18
appellare tribunos 611.22
appellere 1127.12
appetentia miluina 601.33
appia 1014.10
appiada nominabo 156.15
appiades deæ 155.38
appietas & lentulitas 136.13
Appij monumentum 156.8
appion cymbalum mundi 44.52
applare 1014.11:1049.2
applicare 1127.12
Appulia insalubris & pestilens 338.36
appulsus 162.8
apprima, crebra, mortua atticorum more aduerb. aliter ponũtur 1130.40
apprime 1130.40
apri cur fulminei 27.10
apri vernæ 837.52
aprici senes 710.61
apsides 611.48
aptus pinnis 192.63
aqua Appia 155 58
aqua & vnda vt differant 532.31
Aqua leuata vento 1014.47
aqua Mallia 838.60
aqua manibus & pedibus 14.55
aqua se abluebant cæde contaminati 772.44
aqua viua ad purificandum adhiberi solita 561.3
aquæ purificatio hominum erat & domorum 443.21
aquaculæ 1048.63
aqualiculus 1048.65
aquam non tantum eludere, sed alludere quoq; 768.58
aquaris prouincia 734.51
aquarij 470.41
aquariolus 470.39
aquilentum 1158.59
Aquilius non Aquillius 1181.27
aquilo ab hyperboreis oris 141.37
aquilo Thracius & Threicius 1001.48
aquilo ventus nobis erit 561.45
æquimanile & aquiminale 774.19
Aquinius poeta 376.40
aquis vehi honoratis apud Propert. 814.15
Arabarches, vel alabarches 1031.2
Arabes 53.2
Aracynthus 1167.17
aræ coronabantur olim 750.20
aræ gramineæ 335.23
aræ nocturnæ 1191.50
aræ patriæ 558.48
aræ priuatæ & foci 812.60
aræ propitiæ nouem fuerunt 985.26
arancosi loculi 48.1
aras deorum tangere 960.35
aras duas Manubius honoratorum virorum consecrabant 353.84
aras tangere 657.61:963.40
aratio aratores 7.42
Araxes pontem indignatus 659.27
arbiter Adriæ Notus 296.19
arbitria victoriæ 1047.26
arbitraria, cur pro impensa à Cic. vsurpatur 1047.10
arbitrarium 417.23
arbitrium 470.23:1047.14
arbitrium Gellij 1. de legib. apud Cic. explicatum 135.7
arbitrium iudicis non est 1147.3
arbitrium adigere 948.48:1146.52
arbitrum collocare 86.33
arbor adsita 189.14
arbor fera 796 3
arbor infœlix pro cruce 488.18
arbores 235.10
arbores cum cardinibus 234.48
arbores diis auertendis consecratæ 587.31
arbores infœlices 587.10
arbusculæ 831.25
arbustiuæ vites 32.2
arbustum fluere 188.4
arbustum multum fluit 37.8
Arcadia pastoralis 1023.8
arcam habere 171.51
arcanæ saliuæ 239.49
arcarius 1048.58 arcere 318.32
arcesso, arcubo 86.9 arcesso 818.40
arcessere rẽ malã iumẽto suo 1192.50
archiaci lecti 21.5
Archilochus inuenit Epodos 717.25
Archimedes cochleæ inuẽtor 797.49
architector 1019.50
architecton & architectus 672.17
architectus omnibus 276.62
arcitenens dea 1153.41
Arcyæ 1113.52
arctum lumen purpuræ 4.5
Arcturus 732.54
arctuatum opus 145.13
arcum veteres aquam bibere consuerant 1137.52
arcus bibit 793.12
arcus è fontibus hauriens aquam & bibens, signum pluuiæ 793.34
arcus iris 658.21
ardea 661.59:916.16 ardeola 601.61
area pro capill. ũr fluuio 150.57
area ornithonis 782.42
Aremoricus lar 883.14
arena municipalis 831 61
Areopagitæ 1049.19
aretalogus 315.17 arf. via 36.6
argei 711.18 Arganibus 555.11
Arganibonius 315.10
Argenus in delitiis Agamemnoni fuit 999.17
argentifodinæ 1194.19
argentum 755.33
argentum aridum 959.20
argentum rescribere 820.13
argentum purum et lucidum 959.33: 1199.18
argentum flatur, deinde ferititur 1027.13
argentum pusulatum 855.2
Argus nauis officia 1091.12
argutus 875.21
Aricinus cliuus mendicis abundabat 1157.30
Aricinum nemus 340.6
Aridum argentum 959.20
aries 890.27
aries à quib. inuent. 227.65
aries bello Troiano repertus 1126.80
aries murum si percusserit 997.54
Aries ponti victor 13.17
arietinum oraculum 478.17
Arimaspi vnoculi 839.25
Arinensis tribus 1170.62
arioli 658.48:1112.2 ariolus 874.52
aristolochia 160.30
Aristotelis epigramma 392.14
Arithmeticus 958.10:1049.12
arma 669.22:980.50
arma ancilia 98.14
arma Herculis ad postem fixa 181.1
arma de hostib. capta, Vulcano, Marti aut Mineruæ cremabãtur 543.36
arma votiua porte suspensa 811.11
armamenta 980.50
armamentum 1014.31
armatura Samnitum 954.12
armatura scutoris 941.5
armarium promptuarium 235.28
armatura Thracum 150.14
ar me, pro ad me 352.16
armentum 1049.15
armilausa 757.16
armi leporum sine lumbis putres 713.12
armilustrum 785.44
Arpinates aquæ 552.62
Arpinum & Puteoli, præfecturæ Festo dictæ 12.17
arquati 1116.30 arrectaria 847.37
ars musica 650.61 Arsinoe 9.3:741.6
Arsinoe, Venus & Zephyritis 9.2
Arsinoe Zephyritis Venus 543.46
arte madere 441.60
arteriæ pro arteria 314.11
artem ludicram facere 460.13
articulo molli 116.10
articulos experiri 314.16
articulus numerus 210.31
artire 352.18 artitus 892.28
artologani 171.60 artopta 459.10
artopticius panis 459.16
aruales sodales 710.11
arucho

arubo 86.9
arulator 435.29
Arupini 1140.46
aruspices 658.48
aruspices vicani 164.17
aruum 1049.25
asbeston 806.28
ascalabotium 756.30
Ascanius lacus 355.3
ascaule 368.5
ascaulæ 365.5
ascisculum 1049.10
ascoma 914.41
Asculana, non Osculana pugna 86.57
Asia 705.47
Asia myrtus 515.51:865.61: 1064.26
Asia palus 515.42:1064.11
Asianorum eloquentia 1065.12
asinula, asiniga, asinecta 445.8
Asinius Pollio de bello ciuili 325.49
asino pigrior 441.20
asinus 1081.35
asinus albus apud Fabium 1081.35
asinus machinarius 248.19
asium pratum 515.55
asper nummus 619.16
aspergillum vel ex rore marino, vel è ramo oliuæ, vel è lauro 441.40
aspirationes Græcas conuerti plerunque in sibilum 1074.36
aspratura 619.43
assa 899.41
assa vox 880.39
assæ nutrices 880.40
assus sol 379.49
assula 1049.7
assectarum nomen 1013.33
asserculi 245.17
assertiones persuasoriæ 149.50
assertor, & assertio 1017.36
ad assem reddere sumptum 1146.8
asses in Vitruuio 1110.4
assessor 1013.34
assiduus 1014.20
assiduus labor apud Mart. 550.14
assis non esse 579.11
assis Caianus 709.41
Assyrij siderum & stellarum obseruatores 157.21
assita arbor 189.24
assumere 697.32
assura 880.38
ast ego quæ diuûm incedo, apud Virg. 416.60
asterium 617.13
astici ludi & attici 476.19:188.25
astrorum custos, apud Cic. 258.46
astu 476.20
astulæ 975.52
atarnites 291.44
atauus 470.13
ater 642.18
ater timor 771.29
Athenienses in sole iudicabant 711.1
Athenienses liberos suos initiabãt Cereri & Libere 81.6
Athenienses scipionem gerebant 119.19
Athenis dimidium licet, Alexandriæ totum 599.10
athletarum probatio 533.49
Atho mons 517.50
Atia Augusti Cæs. mater 872.11
Atinas 765.63
atomi 166.59
atra cura 771.36
atratæ mulieres 342.40
atratus 1155.44
atramentum sutorium 173.61: 607.2
atramento sutorio absolutus 173.7
atria licinia 915.19
atrienses 619.44:1117.7
atrium 619.46
Atrocia exta 1103.22
atrum 1135.27
atta 470.30:1048.60
attæ 476.33
attalicæ conditiones 780.28
attelanus 619.46
attelanæ fabulæ 477.32
attellanarum exodia 94.49
attestari 1011.41
Attici ludi 476.20:588.19:1014.59
Atticos tettix 908.5:1117.1
Atticorum oratio sanior & incorruptior quàm Asianorum 1065.16
Atticorum & Asianorum orationis Nom. paratio ibid.
Atticus introducitur cum Marco in li. Tuscul. quæst. 285.12
attigo 1161.37
attingere digito 212.53
attonitum 1091.57
Aturus fluuius Aquitaniæ, Aturnus ab Auson. appellatus 559.47
auari sordidissimè viuunt 214.35
auaritia 1195.61
auctionem vendere 610.7
auctor carminis promissi 301.5
auctor rerum pro historiarum scriptore 65.34
auctoramentum 58.61
auctoramentum funebre 59.3
auctorare 59.5
auctorari & missionem dare 3.3
auctorati 58.50
auctoratus eas apud Horat. 59.25
auctoritatis ius, apud Cic. 695.58
auctoritates ædificiorum 1195.47
auctorum summorum iudicia interdũ diuersa esse, demonstratur exemplo Ciceronis & Plutarchi 1007.46
audere 730.6
auditores triobolares & diobolares 262.14
auena 524.17:1017.28:669.10
auenæ 669.10
auenæ vanæ 1172.57
Auernales aquas spargere 465.22
Auernus vipera 788.9
auersus sol 625.2
aues magnæ 811.38
aues oscines 1103.54
aues pascunt 469.24
aues præpetes 812.22
aues Titiæ 710.18
auerrunci 85.7:12.5
auertentes dij 587.12
auferre cum puluisculo 331.41
augmen 698.11
augur comitijs creabatur 1040.60
auguraculum 714.46
augurale 714.54
auguria coacta 160.60
auguria duorum generum 145.13
auguria imperatiua 145.14
auguria oblatiua ibid.
augurium liberum 161.1
augustales ludi 76.52
augustales 1020.38
augustata mensa 587.54
Augustus pater & princeps 180.41
auiarium Varronis li. 3. de re rust. explicatur 751.57
auida pars 177.17
auidus 1146.43
auis alba 489.12
auis nigra 489.28
auium congestus 158.46
auita 209.47
aulæa premuntur 988.26
aulæum scenicum 141.49
aulæum tragicum 141.52
aulicoqua exta 764.19
Aulidæ 835.59
Aulidenses 835.59
Aulis 815.57
aura vesci 964.17
aura vtrunque in pedẽ incidit 947.5
auræ æquatæ 947.15
auræ cereales 601.6
auraria & auri fodina 610.20
aurata cornua 656.46
aurata fronte iuuentus 1129.19
aurati currus 952.18
auratores 630.19
aurea barba 17.58
aurea mediocritas 297.4
aure fracta magister, apud Martial. 887.1
aurei currus 54.50
Aurelia 1198.35
Aurelius 1198.34
aurem capere antestati 450.1
aurem prehendere 541.16
aurem substringere 541.14:650.11
aures acutæ 723.43
aures obesæ 723.48
aures Satyrorum acutæ 592.17

aureus funis 165.60
aureus ramus, apud Virg. 983.17
aureus Romanus 137.41
auri leguli 630.10
auri mi.æ 590.23
auri nanis 522.30
auriculas prendere 1183.50
auri ulam vellere 1112.57
aurifex 322.53
aurigas mulieres deperibant 1068.8
auro contra cedo 344.62
aurora lutea 190.42
aurum æstiuum 678.56
aur ñ colliquisse integra cista 1133.20
aurum comicum 16.4
aurum hibernum 678.36
aurum obryzum 1121.10
aurum probatur igne 629.23
aurum semestre 678.38
aurum somniare 691.16
aurum vnde dictum 469.57
Aurunculeia 515.60
auspicandi gratia 84.25
auspicia cornorum fausta à dextra 201.17
auspicia ex acuminib. 819.60
auspicium facere 990.47
auspicium liquidum 530.27
auspicia non ex auibus tantum, sed è pedestribus obseruata 1186.21
auspicia perennia 819.60
auspicia piacularia 296.52
auspicia repetere 196.38
austelli 1124.56
auster 385.2
austro flante fluctus in mari esse maiores 296.20
aut erit, aut non 57.33
aut regem aut fatuum nasci oportere prouerb. 962.17
Automedon Mæonius 579.24
autumnus 187.54
autumnus suadens 110.18
autochthones 220.41:1017.28
automata 536.41
auocare concionem 545.35
axamenta 796.13
axicia 1033.20
axiciosus 829.28
axies mulieres 819.27
axis 1105.29
axis stellis ardentib. aptus 743.45
axitæ mulieres 829.29
axit pro egerit 829.23
axius 870.37

B

B. & p. affinia inter se 990.17
Babylo 704.54:1109.15
Babyloniensis miles 875.18
Babylonij 708.56
Babylonij ditissimi ibid.

baccario 469.44
bacchata Taygeta 732.12
bacchæ hastas gerentes 1008.59
Bacchi orgia vbi celebrabãtur 732.12
Bacchi sacra 748.60
Bacchides 71.24
Bacchilus 1109.27
Bacchum inuitum quatere 748.50
Bacchus cothurnatus 956.57
baccillus 1109.30
bacelus 872.41
baceolus 872.41
baculus pro pedo 103.11
balatrones 86.14:364.33
balenata virga 659.26
ballismus 856.58
ballista 494.1
ballistæ centenariæ 836.34
ballistæ descriptio apud Vitruuium in qua explicantur nonnulla 41.30
ballisteæ talentariæ 836.34
ballistea 605.36
ballistarium 494.6
balnea 801.24
balneator elixus 1159.57
balneatoriæ 133.48
balneum 801.26
balteus 817.14
balux 1182.30
bambalio 571.42
bambatæ 560.11
barathrus 702.47
barbaræ mulieres manus sibi pingebant 398.13
barbarè 69.19
barbari phryges 284.56
barbarica lex 69.20
barbarica nomina 838.16
barbarica ope 284.35
barbarica vestis 166.44
barbaricarius 166.45
barbaricum aurum 284.44
barbaricus 284.56
Barbarus Philippus 210.26
barbarus notis Threicijs punctus 39.47
barbarus poeta 69.18
barbarus, Persarum rex 284.47
barbatus 774.47
barbitus 280.4
barbulus 868.24
Barcæi 797.10
Barcæorum opes ibid.
Bardaicus 817.61
bardi 838.3:951.52
Bardiaeus 951.22
barri 481.60
barrus ibid.
basiliscus 144.42
basterna 1049.29
batiaca 532.19
batillus prunæ, apud Horatium 36.4
baxea & baxea 219.45:692.22

Becario 1049.27
belitrones lingua vernac. 364.38
belli medius 327.55
belli tessera 1195.25 (513.32
bellonæ passim deus aduersabatur
bellonæ ministri 941.52
bellonæ ædes 941.46
bellonarius 380.12
belli portæ 140.12
bellus, duellus antiquis dicebatur 492.57
bendidia 468.42
Bendis, Diana 468.40
bene emere 102.45
benè ferre ætatem 270.55
benè haberi 224.62
benè incipere, paruam rem non esse, sed propè rem totam. 1041.23
benè me, benè te 932.43
benè nosse, apud Cic. 205.14
benè pascere 295.16
benè precari solebant prisci bibendo 532.42
benè vasati 861.58
benè vestire 195.16
beneuolens 651.49
benignè 152.53
berones 475.19
bestiæ 160.18
betaceus 338.53
beticus sal 795.1
Betriacum 896.50
bibere ab summo 131.3:195.60:422.59
bibere Græco more 585.23
bibere pro summo 131.5:195.60
bibere Satyrion 638.14
bibere vsq; dum de folio ministretur 741.65
bibendi lex, vt olim in conuiuijs proponi solebat 552.25
byblinum vinum 951.44
biblyna vitis ibid.
bicornis Rhenus 812.9:900.56
bidental 938.27
bigæ cornutæ 491.53
bilingues 331.15
bilis mascula 676.63
bilis splendida 835.57
bilis vitrea 833.54
Bimarcus, Varr. Satyra 380.40
binas pupillas in oculis singulis sunt qui habent 298.12
binio 621.15 bion 729.52
bionei sermones ibid.
bipatens pugillar 618.6:1116.30
bipatentia tecta cœli cur dicta 617.53:1126.50
bipenna, & bipinna 242.57
biremes 900.60 birri 14.13
birri canusini 801.59 birrus 617.12
bis deces bibis 621.2
bis genitus 810.22

bis per omnes 607.24
bissenos dies altaria fumant. 90.38
bistrutitij equi & bisturnicij 720.16
blatea 364.37
blattæ lucernariæ 606.57
blatteus color 605.54:1067.10
blatteum pallium 605.23
blattium 605.30
blenni 86.12
blenones 1049.28
Blenni 1049.27
bos 869.55
boleones 534.12
boletare 512.35
Boleti uenini 817.10
boletarium 511.29
bolonæ 534.15
bolones 534.11
bolus 748.1
bombyces 574.6
bona ætas 791.62
bona copia 111.35
bona fide 82.5:615.27
bonæ preces 503.3
bona salus 211.38:503.6
bona salute 454.18
bona scæua 251.37
bona suspensa 387.12
bonam spem prælucere 415.1
bonorum mare, prouerb. 969.6
bonum factum 103.2
bonum precariò 981.44
bonum sit, & benè sit 667.1
bonus euentus 211.37
bous 380.31
bouerum iuga 199.1
bouerum pro boum veteres dixere 769.40
boues bini id est, duo boū paria 231.52
boues eximiæ formæ ad Clitumnum nascebantur 420.17
boues Lucani validißimi 1160.35
boues, Lucæ. ibid.
boues trini, pro tribus boum paribus 231.50
bouinatores 1049.31
brachis 40.22
brachia cerea 1135.22
braßica vncta 324.18
breuelæpathum 28.43
Briareus & Neptunus 632.4
Brimo 356.3
Briseus 1071.7
Brixia 154.21
brocca 1049.25
Bronchus 380.50
bromosa 1049.16
brutum 309.48
Brutus primus consul Vindicem libe-rum dixit 1195.12
Brutus quando sibi mortem consciuit 631.14
bubastis 221.51:523.10
bubo fera, apud Maronem 978.26
buccera secla 972.59
bucceta 1049.52
buccarij panes 675.10
buccellariorum dux 975.25
buccellarius 873.20:975.20
buccellatum 975.9
buccina 790.41
buccinator Neptuni, Triton 60.6
buccones 575.14
bucculari 183.43
bucolia 943.55
bucolica quare à Virgilio scripta 1133.10
bucolici milites 945.52
bucones 1049.33
bucula 244.54
bugonia 247.34
Bullienses Ciceroni, Bullidēses, Stepha-no, Bulliones Strab. & Plin. 745.19
bura 801.35
bustuariæ mœchæ 440.35
bustuariæ mulieres 1198.45
bustum 660.3
bustum cædere saxis 815.47
Buthrotum 954.65
buxus 1199.19
byblinum vinum 1186.63
byssus 418.20

C

C. & Q. olim eodem modò sonabant 1184.52
caballus sagmarius 1169.34
cactus 229.2
cadauera ad sepulturam petebantur 145.30
cadauerosa facies 350.53
cadauera veste tegebantur 814.16
cadauer eiectum 740.22
cadentia sidera & astra 196.9
cadere causa 923.50
cadularius 1049.56
cadus vertitur 130.18:533.23
Cæciliana fabulā 168.12
cæcu-fuctus 175.49
cædere bustum saxis 813.47
cædere frondem 454.19
cædere sagmam 454.44
cædes 585.62
cælius Querquetulanus 714.15
cærea pruna 1167.61
cæruleum pro atro 436.22
Cæsar immortalitatis sedib. dedicatus 1195.49
Cæsar malè præcinctus 523.24
Cæsaris pons lib. 4. comm. de bello Gall. explicatur 889.38
cæsij oculi odio erant 350.45
Caiana aqua apud Tacit. 709.55
Caiani apud Dionem 709.32
Caianus aßis, apud Stat. 709.41
Caieta 953.39
Caietæ sepulchrum 7050.44
Calabri saltus 731.40
calactinus 249.43
Calumina insula & Saltuaris eadem 112.2
calamos percurrere labro 384.44
calare populum 679.13
calatis granis 709.11
calbeæ armillæ 139.16
calcare Aeschylum 129.3
calcare purgamenta 966.31
calcare versum 129.9
calceamentum Tuscum 1198.39
calcei lutei 1064.24
calcei mullei alutaciati 663.61
calcei Tusci 994.6
calceis Romani foris vtebantur, non soleis 874.14
calces 569.49:1051.61
calces aduersus stimulum 651.42
calculi inciti 1007.36
calculi ordinarij 1007.34
calculi vagi ibid.
calculum reducere 175.13
calculus nobile ducit opus, quid 16.53
Caletenses 274.37
Caleti 274.18
calices placentini 741.61
calices vatiniani 613.16
calendrum 219.58:842.9
caliga speculatoria 903.3
caligæ militum 1001.27
caligatus 334.63
caligatus miles 1601.26
Calistum 274.33
calix troginus 1113.46
Calixica 1049.17
calles 84.15
callis 101.31
calo 87.7
calones 1049.34
calones serui 423.47
Calphurnius Virgilium calumniatus est 1128.26
Calphurnius Lanarius 690.3
calua 945.10
calua nux 683.12
caluaria 750.1
calui cur φαλακροὶ dicti 1058.11
calui mimi omnib. frustratui 576.30
Caluisius Sabinus 893.63
caluus 1065.16
Caluus Demostheni similior quàm Cicero 1066.6
Caluus & Brutus Ciceronem insectati 1065.16
caluus Nero 386.48
calumniam ferre 172.6
calumniatorum frons notata 261.51
calta 661.51
camaræ 674.9

camela 325.39
camelaria 51.17
camelasia 760.32
camelaſium 760.35
camella 966.52
camellæ virgines 87.13
Camilla 771.36
Camilla Parthorum more pugnat 771.7
Camillus 325.35
Camillus, inuidioſus 891.43
camœnæ vnde dictæ 771.49
campana ſupellex 813.20
campanus conſul 740.54
campeſtre 1017.37
campi vaſti 359.34
campus Mantuanus Cremonenſi colo niæ contributus 12.9
campus Martius 1053.31
campus Semurius 754.52
campter 1120.1
camuris & cameris 1116.9
canata 111.20
cancellarius 368.32:758.3
Candela, lucerna 291.35
canem ferre 217.57
canephoræ 52.4
canephoræ virgines 712.3
canere ſigna, claßica, cornua 759,23
canere tuas 457.5:1096.29
canes ad venandum 103. 19: 812.63: 1126.60
canes montinagæ 652.44
canes ſuburranæ 456.54
canicula apud Plin. 893.53
canibus nomina impoſita ſunt à natio nibus & locis 583.35
canina ſcæua 251.28:552.15
caninus oculus 529.34
canis 1007.28
canis damnoſus 144.30
canis numerus vnitatis erat 144.34
canis venaticus 319.25
Canenſis pugna 96.37:363.10
cantabra, aut contabra potius 503.34
cantabrum 505.40
cantare ocymum 1159.35
cantat & apponit apud Horat. 366.3
cantator 874.1
canterius 579.4
canterij mites & placidi 601.28
canterino ritu ſomniare 601.18
cantharus 532.17
cantu ſerpentes difrumpi 1052.13
cantor apud Horat. 298.43
cantus reſcripti 113.23
canum vis, apud Marm. 178.9
capedo 697.11
capere cenſus 602.49
capere donato eſt decipere 188.53
capere crines 541.7:650.29
capillamentum 18.55: 128.59
capillare vnguentum 19.4
capillata arbor 19.5
capillum promittere 348.65
capillus 19.4
capiſtrò 245.13
capita vitium 946.6
capital 801.63
capitis ſtatus, libertas 361.4
capiti atq; ætati illorum 351.16
capite ſiſtere 70.50
capitolini ludi 170.61
capitolini magiſtratus Tholoſæ 337.34
capitolinorum collegium 170.54
capitolium 337.46
capitolium pompeianum 337.47
capiuntur ſequi 147.14
Cappadocum rex 773.11:1158.15
capra commixta 649.47
capreoli 40.48: 811.29
caprificata fœmina 863.46
caprificati culices 863.48
caprificus ſepulchri 813.38
caprimulgus 948.15
caprinum prælium 908.27
capſis præteritum vetus 240.34
capſis pro ceperis 503.46
captare beneuolentiam 939.27
captare cœnam 939.27
capto 939.15
captus locus 1186.51
captus mente 150.14
captum augurum collegium 1186.48
caput allij 597.52
caput cœnæ 56.23
caput duplex in iecinore 157.54
caput familiare 371.63
caput fluuij 900.46
caput fluuiorum 510.62
caput hoſtile 371.7
caput iecoris in Liuio quid 372.18
caput mitigare ſandalio 1133.53
caput pro ſumma 384.58
caput tundebant ad deorum iram pla candam 382.18
caput purum 134.28
carbaſus 900.39
carbaſi ſuccus, venenum 900.44
carbones elegiorum 221.49
carbunculus 893.50
cardineum 1049.35
carere 817.60
carere temeto 575.56
careum 148.5
cari mei 601.13
carinarij ſiue cerinarij 459.36
carmadas 319.38
carmen 1128.1
carmen Sapphicum ab Alcæo 182.6
carmen magiſtri 852.40
carmen malum occentare 838.57
carmentalis porta 183.23
carmina componere 729.46
carmina diuidere 632.55
carmina diuini pectoris vociferantur 188.40
carnales 1124.4
carœnaria & carenariæ 445.45
carœnum & carenum 445.23
carpentum iudiciale 607.34
carpere ſetas 444.11
carpineus 1122.38
carrago 607.61
caryſtia vnda 1140.56
caſabundus 827.49
caſare 70.59
caſeale 314.9
caſeus manu preſſus 152.13
caſeus paſtorum pulmentarium 764.58
caſei Siculi 1038.18
Caſinum 815.46
Caſſandra fatiloqua Teucris 170.19
caſſes 30.39
caſſes, arcyas vocat Varr. 1115.52
Caßianus martyr notis ſcribere docuit 486.3
caſſus 1142.56
caſtà ætas 1160.56
caſtaneæ molles 152.13
caſtellum Andeliacū patria Adr. Turnebi 274.48
caſteria 1124.2
caſtigare ad vnguem 642.8
caſtimonium 1049.36
caſtitas 1195.58
caſtitas auaritiæ oppoſita 935.24
Caſtore dextro 1143.42
Caſtores 513.35:1135.35
caſtrare vites 649.14
caſtratorum ſibillarum 384.50
caſtratus 1104.43
caſtus
catabolici 981.58
catacecaumene 33.8
cataclita 223.9
catadromus 1021.51
catagrapha apud Plin. 948.34
Catali populi 287.55
catamidiare 1159.33
catampo 1041.45
catana 1038.14
cataplus 1182.4
catapirates 448.58
catapirateria 448.62
catapulta 487.27: 493.62
catapultæ deſcriptio apud Vitru. in qua nonnulla explicantur 39.42
catapultæ inuentores Syri 1118.22
catapultarium pilum 487.17
cataſta 103.59:248.48
catax 1049.34
catenæ apud Lucret. 167.34
catenæ ſingulariæ 836.31
cateruarius 1049.37
cathedraria 248.27
cathedralitij miniſtri 1188.1

cathenæ

catlienæ 703.56
catillare, apud Plaut. 511.33
catillatio 1154.17
catilli ibid.
Catilles 766.5
catinensis 219.41
catinus 774.51
catinus porri & lagani 235.10
catlaster 862.52
catlitio 861.57
Cato iura dabat umbris 763.36
Cato quadrimus 244.11
catomum 34.18
catulaster 862.36
catulus 1116.33
catulus vel catellus ferreus 217.99
Caucasus 111.2
caudam remulcere 751.7
caudam trahere 272.32
caue canem, prouerb. 491.13
caula 667.41
caulis 667.42
cauponari bellum & pugnam 1839.43
caupones 459.57:914.59
caupones industrij 439.60
caupones pelagiarij 459.60
causa cadere 903.30
causæ coniectio 1114.13
causam conijcere 908.57:1114.10
causaria liberalitas 1111.4
causarij 1111.2
causarum distributio 948.60
in cauo 311.55
caua luna 879.18
cauteria 149.3
cauum ædium 321.1
cauum, couum veteres dicebant 879.33
cauum sidus 879.18
cauus 331.31
cedere 163.30
cedere foro 514.58
cedet iulius agris 309.11
cedit miles 165.12
cedituæ tabernæ 726.14
cedrum vrere 111.47
cedunt de cœlo 165.30
celeuma 1091.28
celeusmata 1165.52
sellæ suppositoriæ 368.47
celsi equites 1144.11
celsi iudices 87.20
celsi Rhamnes 87.22
celocem Rhodij inuenerunt 1118.10
celsus à Græco ακρα 87.18
Celtiberia cuniculosa 758.34
censio bubula, apud Plaut. 881.34
censoria lex 71.44:1084.28
censorum notæ motis Senatu adscribebantur 1040.42
censum capere 601.49
censu censendo 545.22
census lustralis 230.60
centauromachia 1034.46
centaurus ferus 266.56
centenarij 1114.56
centesima apud Caton. 684.41
centesimæ propinquæ 1151.18
centonarij 1115.3
centum, apud Virg. 963.32
centum millia sestertiûm 619.12
centum missus circenses 142.21
centumpondium incertum & certum 233.61
centum pro multis 141.18
centurialis 1189.23
centuriatus miles 607.54
centuriatus mullus 607.50
centuriones primorum ordinum 77.32
cepe & allium olere 1055.50
cephalea 479.14
Cephisus 999.19
cepphus 661.53
cera 419.42:875.42
cera legitima 182.2
cera minniatula & miniata 110.26
cera mollis 182.3
ceratonia 559.8
ceraunium 333.37
cercuri 672.57
cercuri inuentores Cyprij 1118.18
cerca 582.8
cerea lucerna, apud Horat. 382.10
cereales auræ 601.6
cereales cœnæ 600.16
cereale solum 1153.34
Cereri sacra ante messem 600.63
Cereris simulacrum papauer manu gerebat 295.38
Cereris simulachra mammosa 1044.20
Ceres, dea hominum educatrix 601.5
Ceres gemma 1044.22
Ceres venerata 213.27
cerinus color 459.40
cerii infusum 1112.20
cerites 1082.59
cernere vitam 998.14
cernuare 379.35:1032.40
cernus 1032.40
cernuus 579.28
cerolia 713.35
ceroma 93.16
ceromaticum collum 94.60
cerritus 571.24
certamen 511.49:803.50
certamen quinquennale triplex Ioui Capitolino institutum 558.61
certi & incerti petitio 1143.33
Cesena 243.11
cespes 333.32:723.12:750.8
cespes fortuitus 327.3
cespes viuus 723.12
cespititia ara 723.14
cespititium tribunal 723.13:1173.27
cespititia tribunalia in castris 385.39
cessitius tutor 231.19
cestri 672.25
cestro sphendone telum 1191.36
cestrota 446.33
cestrum 1191.36
cestrus 672.25
cestus 457.45
cestus Iunonis 841.4
cetarij 433.29
Cethegus, Suadæ medulla 300.57
cerum videre 650.56
ceruæ cornua poetæ Græci & Latini tribuunt 1129.60
ceruí 1140.43
cerula pistrix, pro marina 238.33
ceruleatus 254.56
cerum surgens in cornua 27.2
chalacantha 606.62
chalare 883.19
chalat.i.laxat 61.47
chalatorij funes 883.19
chalcidicum 626.60
chamulci 1030.14
chamulcus 781.39
chara, herbæ nomén 862.5
charibœ & porce anguium nomina 552.63
chari liberi 610.25
chari mei 601.13
charini nummi 773.27
charonium 161.54
charta amphitheatrica 204.32
charta augustea 204.26
charta corneliana 204.36
charta emporeutica siue emporicé 204.38
charta fanniana 204.35
charta hieratica 204.21:948.24
charta liuiana 204.27
charta memphitica 204.31
charta regia 204.26:948.12
charta Saitica 204.34
charta Teneotica 204.34
charteon stadium 1122.14
Chersiphron Dianæ Ephesiæ templi architectus 337.22
Chinæa specula 154.21
chiridotæ 1128.42
Chiron Pelethronius 730.55
Chium vinum 144.23:1031.44
Chium & Amminæum miscere 792.16
Chius pro insula, priorem syllabã corripit, pro incola, producit 260.42
chlamis veri luminis 512.35
chlænæ 1038
chlænam texamus, dum cucumere vescimur 1037.60
chloris 8.22
Chœrilus non tanta dignus irrisione, quan-

quanta Horatius videri vult 644.44
Chœrilus qualis poeta, & quo tempore vixerit 989.10
choreis celebranda relinquere 865.18
choragium 988.19
chorda summa & ima 670.40
Chordarum lyræ appellationes 678.
chordi, agni serotini 996.46
chori cyclici 5.17
chori quadrati 5.59
chorobates 1198.13
chorocitharistæ 692.43
Christus seruator noster, Arnobio Sospitator dicitur 434.41
chromatiari 1159.19
chromaticũ modulationis genus 671.26
chrysalis 1198.34
Chrysalus 1198.32
chrysendeta 454.62
chrysocolla 191.10
chrysopus 1083.40
cibum è flamma petere 89.12
cicadæ canoræ & stridulæ rore vescũtur 44.30
cicadæ per æstatem vehementius canunt 284.21
cicadæ quando canunt 1167.7
ciceris fricti emptores 285.33
Cicero arguitur ab Higino 1075.50
Ciceronem vt Asianũ insectantur nonnulli oratores 1065.12
cici 529.37
cicinium oleum apud Aegyptios 519.40
ciconia 261.18
cicuta apud Virg. 719.30
cicutæ apud Horat. 719.4
cicuta in medicamentis lethalib. non salutaribus numeratur 719.6
cicutarum ordo 384.44
cillibantum 774.11
Cilices intonsi 523.37
Cilicia Thabeba 897.5
cilix 1049.43
cilliba 774.13
cimex pantilius 511.15
cinara 936.55
cinara, cynaria, apud Plinium 477.60
cinædicus 110.25
cinædologi 1119.34
Cincinnatum orantem viator inuenit 1171.10
Cincticulus 71.37
cinctus & discinctus 72.38
cinctus & semicinctium 252.17
cinctus & cinctulus 300.53
cinctus gabinus 789.12
cincti Cethegi 300.47
cincti luperci 653.52: 777.26
cinctutus 642.50
ciuis lixiuus 567.54
cineres nouendiales 886.51
cinnus, potionis genus 386.14
cippos colligere 1051.55
Circe, Marica dicta Virg. 751.38
Circe vitrea 254.41: 633.26
circense tomentum 293.2
circulus lacteus, & de eo variæ variorum opiniones 418.2
circuncæsura 441.50
circum ferre 277.26
circumferre vnda 441.20
circumferre vnda 177.37
circumferri 114.28
circum pedes seruus 104.11
circunscripti 702.9
circun vestire 492.7
circus fallax 164.24
Ciris Virgiliana 1068.40
citratæ puellæ 1078.10
cirrati 1070.5
cirri 1070.7
cirri Germanorum 1070.13
cis 649.37
cis paucas tempestates 124.45: 649.40
cispellere 124.41: 649.42
cista sacrorum 523.44
cistas disijcere 432.51
cistiger 200.59
cistigeri 513.49
ciston 97.42
cistophori nummi 531.51
cistophorus 79.16
cistophorus Pompeianus 100.46
cistos 97.45
citare peana 13.18
citæ quadrigæ 200.16
citare minuritionem 13.34
citis quadrigis persequi 200.16
cito 483.24
citreæ mensæ 125.34
citrus 587.6
ciuilis 351.44
ciuis attica 651.52
ciuis patritius 1449.41
ciuis repertitius, apud Sallust. 526.48
ciuis Rom. maluit in suo, quam in alieno foro litigare 313.36
clanculum 703.17
clangor vincibilis 635.24
clarare 257.23
clarigare 720.40
clarigatio 710.40
classis vnimammia, apud Plaut. 1034.39
classes 984.49
classica 984.51
classicenes 759.15
claua 423.31: 959.37
clauarium 211.31
clauati calcei 1039.35
clauator 423.49: 495.65
claustor & calo 87.5
Claud. Cæs. & M. Tullium Romanos non esse 962.63
Claudius Marci municeps, apud Senecam 908.63
clauigeri serui 423.36
claudaris cursus 1001.24
clauus 1131.37
clauus angustus erat ordinis equestris 383.15
clauus trabalis 280.38
clazomenæ apud Auson. 791.55
clazomenij 791.56
cleanthas in accusat. 560.44
clepse dolo 46.24
clerumene & clerumenœ 217.11
clibanarij 1001.36: 1049.42
clibanites vt testaceus panis 459.15
clientes, nobilium vassalli 742.40
climacis 1063.7
climaculum 672.43
climactris 1049.42
clinopodes 586.11
Clitumnus 1130.58
Cloacina dea 229.50
Clodia Cæcilio Metello nupsit 552.1
cluacina 832.62
cluacina Venus 1054.59
cluere 852.63: 1034.61
clunaculum 672.43
clusinum pecus 352.8
clypeare brachium toga 1015.35
clypei nubigeri 675.16
clypeus 371.22
clypeus poliuchi Mineruæ 894.47
clypeus Argolicus 866.60
clyster 79.31
clysterium 79.31
coagulum 1115.64
cochlea Vitruuij 797.40
cochlear mundi 575.29
coci est domini seruire palato 292.15
Cocio 435.25
coclea & testudo 159.32
coclites 838.11
coco ars non sufficit 291.25
coctio 435.25
cocus nundinalis 519.18
cocum scindere 1076.54
coctior intus, apud Plaut. 496.10
codeta 871.10
codeta maior & minor 871.10
codex 832.17
cœlestis orcus 418.33
cœlestis dea 796.39
cœli lorica 973.62
cœli palatum 195.11
cœli porta 617.58
cœli summa 1001.49
cœlum 706.16
cœlum bipatentis 618.2
cœlum clausum 617.52

cœlum

cœlum cruentum 788.46
cœlum interdum aperitur 617.53
cœlum noctu clauditur 6017.30
cœlum stellis aptum 1105.22
cœlum tenerum 882.34
coemptionales senes 34.27
cœna 28.63:561.5:187.46
cœna aduentitia 71.45
cœna ambulatoria 951.52
cœna auium 29.1:668.6
cœnæ caput 56.13
cœnæ cereales 600.56
cœna dabatur in sportula 684.51
cœnæ deûm 438.4:569.24
cœna dubia 1048.58
cœna funeris & cœna è rogo 89.27
cœnam captare 919.26
cœna piscium 29.1
cœna pomorum 29.21
cœna popularis 976.54
cœna recta 596.42
cœna terrestris 21.25
cœna Timonea 894.38
cœna viatica 71.45
cœnacula 419.34
cœnacularius 224.37:617.10
cœnare sine vncto 324.23
cœnare tabulas omasi 200.33
cœnatoria 639.32
cœperet 711.30
cœpio 711.32
Cærulei pisces, pro marinis 258.34
cœruleus imber 456.12
cœtus primus 701.5
cogemus in hanc concedere turbam 38.11
cogitata 161.42
cognitor 1147.28
cognomine salutare aliquem 57.60
cognitor simultatum alienarum Trib. plebis
cogniture 237.13
cognoscere matrem risu 935.54
cohibere brachium toga 205.13
cobinum & coninum 706.21
cohors 721.2
coheum 706.16
coire 610.37
cola 840.41
colaphum ducere 1076.46
colare retibus amnes 840.40
colatorij funes 883.10
coleata cuspis 181.17
coleatus equus 575.53
collare 1116.33
collecta 80.13
collegium magnum 348.56
collegium Mercurialium 171.9
colliciæ 111.60
colligere arma, apud Virg. 669.22
colligere cippos 1052.54
colligere bastam 65.7
collocare in soporem 113.2
collocare nuptam 89.32
collocare iudicem 86.35
collum torquere, et obtorquere 1080.25
collo obtorto rapere 959.41
collusium 1049.46
collyræ 105.14
collyricum ius 105.15
colo vitam miserè tolerare 513.32
colonia noua 1152.34
coloniæ 12.26
coloniæ Italicæ 11.28
coloniæ Latinæ 11.21
colonia censis 281.1
colonia placentia municipium Ciceroni 11.59
coloniarum deducendarum lex 11.7
Color blatteus 1067.10
color luteus nuptijs dicatus 1064.22
color luteus mulieres non viros decet 1156.11
color mustellinus 388.23
color rutilus 291.30
color myrteus in equis 639.22
colores in cantibus à musicis ponuntur 671.18
color pœniceus 168.30
color viridis 603.10
coloriæ tunicæ 608.11
colossea Minerua 894.40
colossus radiatus & sidereus 550.30
colossus Soli dicatus 550.13
columba veneri grata 314.45
columbæ pro palumbis 180.16
columbar 318.41:919.47
columbus 864.24
columbus Dioneus 47.47
columen 1110.63
columna Menia apud Cic. 679.46
columna regia 679.49
columnæ Grecæ 330.62
columnæ Herculis 908.54
columnæ Protei 147.8
columnia 761.6
columinarij 396.41
comacinæ pernæ 111.14
coma 18.56
coma supercilio breuior apud Iuuen. 506.52
comam scindere 636.48
comas habitare 1131.33
comæ velatæ 132.18
comburere diem 600.33
comedere bona 981.33
comedi senex dicitur 1022.58
commendare se in clientelam & fidem 389.13:892.59
comere 794.6
comes 873.53
comes exterior & interior 484.62
comes rei priuatæ 506.18
comes sacrarum largitionum 506.16
comes stabuli, pro connestabili 1046.26
comessator coniurationis 267.15
comicus Atheniensis 394.15
comici poetæ innocentes 460.19
comitare verbum 759.28
comitia centuriata 434.22
comitia communia 434.13
comitia decuriata ibid.
comitia curiata ibid.
comitia militaria ibid.
comitia tributa 1079.49
comitia vrbana 434.13
comitia non haberi Ioue tonãte et fulgente 158.13
comitiales homines 1034.56
commentariora 68.14
commissa stipulatio 1095.47
comißiones gladiatorum 765.22
comitiale tribunal 1175.26
committere animos 761.59
committere piaculum 1095.41
commoda 143.1
commodus & certus ventus 1074.24
comœdiæ statariæ 10.10
comœdia vitæ exemplum 615.5
commouere funus 1056.32
commouere labra 16.15
commouere sacra 1056.15
commosis 810.60
comperendinatæ res 449.23
comportatæ res 991.12
commulcare 1049.46
communes dij 822.16
commune sepulchrum 154.58
communia iura migrare 260.18
communis amicus 839.53:1018.27
communis Mercurius 1131.28
compactiles corona 610.18
compascuus ager 767.60
compedes 703.57
compellare pro accusare 544.58
compellere ad rudem 328.44
comperendinatio 4.45
comperendinationis dies 449.23
compilare 81.56
compita 336.11
compitalia 723.25:740.6
compitalitij ludi 723.21
compluuium 323.45:790.25
componere 617.134
componere carmina 729.46
componere togam 273.7
componet vesper 314.19
componi 314.20
comportare 991.48
comprecationes deorum 646.4
comprimere fullonem 525.27
compunctus notis Threicijs 93.48
conca 1049.45
concædes & obscædes 287.62
concaua cœli 796.36
concertatio & captatio verborum apud Cicer. 106.12

conce-

conceptio 799.35
conceptis verbis iurare 85.9
concha 567.63:1092.15
concha cerulea 796.34
concha [illegible] 635.51
concha salis puri, apud Horat. 1116.58
conchæ maiores & minores 234.5
conchæ plagusiæ 577.62
conchæ veneriæ 577.35
conchylia lubrica 28.46
conchyliata & purpurea 271.54
conchyliata purpura 271.62
conchyliata vestis 271.62
conclabulum 12.36
conciliator 369.20
concilium aduocare 714.62
concilium dimittere 713.65
concilium duodecim deorum 915.4
concinnitas 869.17
concionem auocare 145.35
concipere 85.16
concordiæ in templo nidus erat ciconiarum 105.18
concrepare digitis 1136.52
concubium 1133.46
condere animam sepulchro 112.15
condepsere 1116.62
condico 1049.44
condimenta fere pinguia 324.25
condimentaria cœna 462.34
condit cocus 17.16
condita pyxide Lide, apud Iuuen. 510.29
conditiua olea 944.46
conditor templi Iouis Ammonis Hurbas 884.51
conditores 625.52
conditum 858.12
condoctus 496.14
confectum sidus 85.7:614.27
conferre domicilium 1101.53
confibulæ 245.27
conficere professionem 725.57
conficere rationem ad denarium 253.58
conformatio insignita in intelligentia 768.40
congerere 158.50
congerere nidamenta ibid.
coniectio 567.21
coniectio causæ 1122.52
coniectamenta 1145.23
conijcere ibid.
conijcere causam 1122.51
conijcere de ratiuncula 1122.58
conides 607.23
coniugio distracto domus dilabitur 741.2
coniugale ab Ouid. dictum 444.54
coniurati 358.6
connubium stabile 391.14
conregiones 796.57
consciſco 5049.45
consellæ 1121.3
consequi 499.45
conserere arua lumine 901.54
considere lectu 822.15
consignatio 67.53
consilium 412.15
consistere 384.39
consistere vitam 49.51
consitus senectute apud Plaut. 901.55
consopit concidere 973.39
conspergere 1155.10
conspersa farina 1155.26
conspersio 1155.23
constat ratio 76.10
constitno 1119.10
Consuesco 1173.41
consul ὑπερβάμερος 270.63
consul pomeridianus 599.50
consulare vinum 951.26
consulatus ordinarius 149.14
consule vel numera, prou. 1072.12
consulere & respondere licebit? 214.50
consules abeuntes magistratu iurabāt 739.60
consules designati primi omnibus sententiam rogabantur 78.23
consultatoriæ hostiæ 458.5
consummare 1192.40
consummati 1192.10
consummatio 1192.7
contagio 162.4
contarij 511.63
conterobromia Libya 1014.43
contingere melle 519.44
continere spiritum 115.44
contorquere 159.10
contorta toga 1015.34
contortum 1009.56
contra 1186.39
contractæ porca 573.8
contrarium æs & graue 5186.45
contumeliam facere 572.2
contundere herbas olentes 384.7
conturbare 122.25:795.15
conturbare rationes 122.25
conturbatio & ξυγχυσία 41.50
conturbator aper 222.29
conturbatus oculus 41.10
conuenire in manum 515.22
conuenire in matrimonium 815.22
conuenit vt vespis 107.25
conuenta pacta 514.15
conuentum ibid.
conuersiones & reuersiones lyricorū 716.50
conuertitur fugam in se 122.31
conuexa sidera 143.23
conuexus 515.20:993.1
conuexum cœli 1164.19
conuiciorum plaustrum 1055.7
conuiua tribulis 215.34:1079.47
conuiuari rectè 196.43
conuiuia agitare de die turpe 190.8
conuiuium intempestiuum 190.3
conuiuium a constare 190.13
conuiuium tempestiuum 189.60
copæ 860.40
copiæ pressi lactis 152.13
copo 378.52
coprei 803.42
copron 1121.40
copia 311.63
coquere cœnam in puteo 199.52
cor 429.35:1171.45
cor lienosum 217.61:222.8
cor facit histrioniam, apud Plau. 661.17:531.44
cor tibi rite fallit, apud Pers. 835.40
coragium 970.8
coras 766.6
corbita cibi 521.27
corbita nauis 17.42
corculum 419.56
corculus Scipio dictus 1171.46
cordatus 429.58
coriandrus 704.27
Corinaeus 983.27
cornices crocitantes suo cantu pluuiā vocant 791.21:1014.43
Cornices pluuiam vocant 793.25
cornicis cantus faustus 299.22
cornicis cantus malum erat augurium aliquid incipienti 299.14
cornificius 1151.12
cornicularius 151.2
cornix 169.50:937.58
cornix & parra apud Plaut. secunda sunt auspicia 299.21
cornu, corniculum 151.3
cornu somni 295.40:725.17
cornua amnium 812.7
cornua fluuiorum 900.55
cornua librorum 775.20
cornus pro cornu 6120.50
cornuti 101.42
corollarium 120.45
corona imponebatur puppi 631.33
corona lemniscata 585.54
coronæ ludiæ 620.59
coronæ pennigeræ 275.5
corona malaca 715.60
corona nuptialis duplex 1104.20
corona pactilis 620.35
corona plectilis 71.42:620.44
corona populea 370.46
coronam malacam sumere 715.60
corona sutilis 620.38
coronare vina 737.53
corona virginalis simplex 1101.40
coronarium 1009.15
coronam scribebant carmina 653.41
corporatus 1057.23
corpore exanclato 45.62

corri-

corripere gradum 296.30
corruere 518.35:781.25
corruptus 91.63
cortex 99.15
cortina 194.60
Cortinipotens Apollo 1122.34
coruorum auspicia infausta à leua 202.7
coruus à leua cantat 202.11
coruscare 821.19
corybantis 446.47
corybantum sacris morbo multos liberari 447.4
coryceum 311.28
coryci ludus 1041.49
corymbion 128.47
Corynæus 985.17
Cosmicus 957.60
cosmotoryne 575.26
cossa pro coxa 1119.45
cossigerare 1119.43
cossim pro coxim 1119.46
cossutianæ tabernæ 245.12:716.21
costa 380.52:985.58
costæ 559.41
cothurnis rubri coloris mulieres olim delectabantur 1059.65
cothurnus 299.29
cottana 955.24
Cottæ Auruncalei 516.5
Coum 807.53
cras credo, hodie nihil 99.7
crassi dies 675.52
Crassienus 82.18
Crassus et Antonius oratores nobiliss. 612.2
crateras tres in cœna olim Græci statuebant 717.43
crateres 738.2:1025.40
crater 717.41
crates ficariæ 198.22
credere mustellæ 288.51
crepuerunt fores 551.3
creta vestium sordes eluuntur 831.57
cretæus 237.1
cretatæ crepidæ 229.61
Cretes Apollinis cultores 885.16
Cretei campi 1140.60
Cretenses Delum mittebant dona ad Apollinis aduentum 885.59
creti fodinæ 1194.19
Cretes Apollinis cultores 1140.55
crepi, Luperci 1112.37
crepido 1049.40
crepitacilla puerorum sistra dici posse 999.55
crepitans concordia nido Iuuen. 261.51
crepuere fores 551.3:1229.53
crepuit foris 325.21
crescunt cornua somni 962.38
crex auis nomen Arist. 718.10
crinem sacrum pascere 210.10
crinem secare 654.50
Crines capere 650.19
crinuti 981.6
Crinitus Iopas, apud Virg. 981.1
crioboliùm 1026.42
crispare 823.10
crobylus 128.55
croci pressura 550.45
croci spicæ 239.21
croco picta vestis 782.27
crocotula 956.21:1128.38
crocotum 782.29
crocyphantis 612.54
crotalystria 261.26
cruda senectus 786.32
cruentare 788.51
cruentum cœlum 788.50
cruor vteribus inuisus 1095.57
crustarius 435.56
crustæ 249.53
crustularius 435.56
Cuba, Potica 671.55
cubicularij gladiatores 941.56
cubital 264.63
cubito exponere 522.21
cucullum vocare 37.16
cudones 14.6
culcitæ 252.57:753.47
culeare labrum 815.48
Culeus 815.48
culex 521.15
culices pati rotundos 865.41
culigna [illegible] 226.45
culina vitæ modulus est ganeonibus 1016.49
culleus 1049.47
culpa potare magistra 212.46
culter venatorius 291.11
cultros supponere 444.16:500.60
cululli 279.56
Cumæ 184.19
Cumana patella 554.25
Cumani calices 554.27
cumera 251.32
cumera frumenti 251.51
cumerum 816.7
cum patella saltare 704.11
cum primis 1173.28
cumulatus 698.15
cunabula 277.17
cunæ 277.19
cunei ferrei 288.27
cunctari 3161.17
cuniculosa Celtiberia 758.34
Cunina dea fascinum depellebat 298.50
Cunina & Rumina 491.57
cunnus albus 542.35
cupa 910.15
Cupediæ 22.17
Cupido ibid.
Cupedium ibid.
Cupido ferire solet hominis iecur 659.32
cuppa 211.56
cupressum simulare 500.26
cur aeris tibia 374.19
curæ atræ 121.3
curare cutem 991.16
curare cuticulam 991.17
curare pelliculam 887.21:991.19
curator viæ Appiæ 962.27
curiæ 434.24
curiæ magister 880.64
curtalis 1189.14
Curiana Phocis 552.31
curione non egere 912.16
per curionem dici iubere 932.50
curiosus 51.32
curitis Iuno 646.19
Curium obducere 894.55
curraces laquei 981.12
currax nodus 981.11
curriculo volare 546.32
currus aurei 54.50
currus bellicus 55.2
currus circensis 55.8
currus falcati 372.57
currus secundus 391.15
currus triumphalis 54.62
currus triumphalis forma 55.1
cursores 878.55
cursus clanularis 1001.24
cursus fiscalis 1110.48
curulis victoria 780.22
custones 825.17
custodia 146.59
custodiæ 1100.15
custodiæ à magistratu audiuntur 147.5
custodem iuuentus habebat 984.15
custodes in comitijs 741.20
custos 205.59
custos ad limina 1127.6
cutis 991.16
cutis transtiberina 905.18
cuuj pro cui 648.45
cybæa nauis 778.62:930.13:1066.36
Cybelæ sacerdotes 874.45
cydon 386.33
Cyclades 631.49
cyclici & cyclij versus 641.20
cyclicus scriptor, apud Horat. 641.18
Cyclopas non insulanos fuisse 866.29
Cyclopas secundum Homerum non Siciliæ sed continentis habitatores fuisse 866.29:1140.24
Cyclopes 730.40:1140.26
Cyclopes turres muniuerunt 1005.36
Cyclopibus sedes à poetis est attributa in Sicilia 866.10
Cyclopum artes 1091.50
Cydati & Cydari 674.7
cycnus Dircæus 323.6
cygnus scelestissimum nautis auguri-

um 314.28
cygnus in Apollinis tutela 328.2
cyliceum 774.59
cymatium 1063.9
cymba Charontis futilis 1093.8
cymbalum 1000.16
cymbalum iuuentutis 44.51
cymbea nauis 1066.16
cynara 477.59
cynica cœna 15.34
cynici plerunq; vescebantur ouis è pur
gamento 966.46
cynicorum philosophorum victus 15.
38
Cypria trabs 154.26:1053.43
Cyprus materia ad ædificandum abũ-
dat 1053.45
Cyprus nemorosa 1053.50
Cyri sella 200.60
cyrneæ taxi 794.28
cyrrhistes 938.52
Cyrrhus oppidum Syriæ ibid.
cysitues 1083.12
cysthus & hypocysthus 312.53

D

D. in l. mutatur 77.58
dacnades auiculæ 1062.28
dactyliotheca 242.39
Dedalus Cumani templi cõditor 653.
16
da lunæ nouæ 907.26
dama 175.35:657.46
dama apud Horat. 175.35
damiurgi 468.11
damnatis imagines adimebantur 733.
33
daps 1052.10:1138.27
dapes libare 278.38
daphnites casia 568.36
daphnon 963.11
da puer auguris apud Horat. 532.
48
dardaniæ artes 283.38
dardanarij 283.18:724.50
Dardanus 283.42
dare 275.5
dare calculum 175.12
dare crepitum 241.40
dare dicuntur mulieres impudicæ 207
20
dare famæ 76.30
dare fragorem 243.41
dare habenas 391.40
dare in antecessum 387.33:1151.20
dare in manum 116.51
dare in solutum 387.52
dare ludum 867.58
dare missionem 76.58
dare nequam 493.52
dare partes 328.13
dare se diuis 328.60
dare se regib. 328.60
dare signum æquanimitatis 943.23
dare sonitum 243.40
dare sportulam 149.40
dare staticulos 587.42
dare suram 207.41
dare veniam 1014.62
dare verberationem 243.38
dataim ludere 207.8
datores in pilæ lusu 207.10
datorum ludus 175.7
Daui & Getæ seruorũ nomina 651.3
Daui Latine, Daus Atticè ibid.
dea natalis 1141.1
deacinata dolia 945.44
deartuatum 461.60
debere cœlestib. 145.50
debitorem appellare 289.38
decalauticare 1124.43
decem menses 124.14
decemprimi 264.1
decemuiri & decuriones 616.59
deceris 802.56
decernere 998.35
decepta non capiatur 188.47
decidere tragulam 217.34
decies 621.52
decies centena 621.24
decies sestertium 630.7
decimæ 588.56
decima pars 617.8
decimo die imponuntur nomina viris
1162.20
decipere 188.53
decipi 326.46
declauare 831.41
decinatio Varroni quid 888.58
de cœlo nihil in terram præter calorẽ
& lumen cadere 767.2
de cœlo tacti non cremabantur sed se-
peliebantur 546.36
decoctor 616.58
decoctor Formianus apud Catull.
719.2
decollare 1114.48
decrepitus 616.60
decuma 6.47
decumæ imperatorum 329.31
decumanum triticum 395.20
decumanum oleum 395.25
decumanus ager 7.44
decumas collectum vinum 395.23
de cupa vinum 1.38
decuriæ equitum tres 1114.47
decuriæ Rom. equitum sex 347.37
decurrere 146.32
decursio circum togum & sepulchrũ
146.41
decursiones militum 146.53
decursus honorũ & ætatis flexus 392.
16
de dolio vinum 1.36
deducere naues 473.10
deducta tertia 101.32
defectio, proportio musica, id est, λῆμ
μα 670.33
defendere 1180.13
defendere iniuriam 1180.30
defensores 873.37
deferre stellam 412.43
defigere 617.1
defixiones 616.62
deformitas, periurij comes 996.20
defraudare genium 454.47
defraudare lucernas 214.42
defraudare segetem 454.47
defricare vrbem sale 310.26
defrugare segetẽ apud Plin. 454.54
defringere surculum 718.32
defundere 334.56:645.26
defundere vinum 2.36:1081.12
defusum vinum 2.38:1081.12
deglabrare 831.31
deglupta 310.19
deglupta menas 106.42
deijcere cubito 522.22
deijcere è saxo 114.56
deijcere libellos 387.15
de lapide emptus Tribunus 304.38
de lapide noxius emptus 304.16
delectari tumulis prospectuq; 421.
47
delectum habebant Tribuni militum
1190.53
delegare debitorem 387.24
delegare deos 387.24
deliaci molles 639.41
deliacus 639.42
delibamenta 645.13
delibata numina 50.13
delibare florem 996.2
delibitari 171.13
delibratum 1119.48
delicata & delicatus 783.52
delicati 783.38
deliciæ 322.56
delicula armenta 1098.13
deliniamenta 574.42:941.49:1180.
30
delinitus 574.42
de loco superiore 384.60
delphica 117.2:1017.19
delphica mensa 285.43
delphica oracula 1149.20
delphini ærei 67.39
deludere 768.48
Delus materna 669.3
demarchus 1111.32
de meliore nota 3.13
Demetrius quis 329.13
de Minerua canturi caput oliua come
bant ornabantq; 633.52
demissa vestis 365.13
demissæ tunicæ 365.13
demissis manibus 1087.43
demissis pedibus 1087.47

demissus

demissus 751.12
demittere aures 751.12
demittere nummũ in loculos 988.14
demittere pedes 1087.48
demiurgos fabula 1062.31
Demosthenes decies Thucydidem manu sua scripsit 106.10
Demostheni Sallustius affinior, quam Cicero 1065.28
demulcere aures 751.11
denarius 100.45:875.1
denarius argenteus 253.59
denarius Romanus 79.15
ad denarium ratio 251.50
denasci 717.15
dendrophori 1115.7
densa pro dense 354.14
dens clauis 322.49
dẽtalia duplici dorso, apud Mar. 416.37
dentire dentes 209.15
dentes restringere 519.51
dentire 209.16
denti fabres rastri 1120.11
denunciare in iudicium 1147.9
deorum & hominum lingua diuersa 346.43
deorum marinorum domiciliũ in imis maris pumicib. & speluncis constitutum 614.7
deorum omnium flamen 348.17
deorum proprium 821.20
deos corporis habitu maiores quàm homines 1199.21
deos salutare 110.34
deos suauißimum spirare odorẽ 1199.17
de pagis omnibus colligere 313.37
depalationes dierum 185.43
de paxillo suspendere 491.28
depensa lana 1161.45
depesta 801.2
de plano struere 1126.15
deplexum esse 1177.15
depolitiones agrorum 1120.8
deponere oculos 618.32
deponere vino 881.37
deportatio 692.19
deportatio in insulam 692.19
deprecatio deorum in iureiurando 1143.37
de, præpositio 1177.38
de puerorum collo ad repellendam inuidiam amuleta suspendebantur 297.49
depulsa 818.33
depulsoria 818.32
deputati 873.59
depsere 745.48
depst dicitur mulier, quæ subigitur 745.49
deputati 873.59
deripere 1137.6
Dertosa 139.51:894.16
descobinata crura 1125.1
desecare 1126.49
deserere vadem 1040.30
deserta terra 555.10
desiderare 800.10
desideratiua quædam verba potiũs dici quàm frequentatiua 939.11
desiderij poculum 967.28
desiderium 967.18
designati Coss. primi omnium in senatu sententiam rogabantur 78.23
de Sileno quiddam 444.59
desilire in aquam aperto ore 747.25
despectus Tyro Iarbas 809.54
desquamare 1124.38
destinare 467.61
destinari 697.49
destinatus, apud Catull. 697.38
destinatus augur 1024.36
destinatum 467.61
destituere 117.25
desultor 617.6
desuper venire 380.57
desurgere 569.36
destringere 981.34
detrahere naues 475.5
detergere fastidium 598.17
deterior natura 326.23
deterior sexus 791.63
deterior ætas 791.60
detexere 259.14
detexere pallium 1193.9
detonsa iuuentus 834.58
detrahere naues 475.4
deuium scortum 440.46
deus meus 651.36
deus meus pro genio meo 1148.28
deus natalis 542.44:114.1
deus naturæ 51.39:542.46
deus Pilumnus 822.42
deum virtute 70.7:591.15
deus Stoicus 961.8
dextra & læua in mundo ab alijs alia statuuntur 628.30
dextra & sinistra vim præpositionis habent 1036.26
dextra & sinistra cum accusat. casu coniuncta 797.60
dextra iuba 238.14
dextra numina 1143.27
dextram porrigere 773.22
dextra sinistraq; tibia 1080.25
dextratio 485.7:628.59
dextro Hercule 1143.33
dextro Ioue 1143.41
diabathra 827.54
dia dearum 556.48
diæta 283.50
diætarij 283.51
dialectici 499.44
dialis flamen nõ iurabat in leges 1111.28
dialucensis purpura 271.43
Diana Aricina 340.6
Diana exercet choros in ripis Eurotæ 173.41
Diana suis ferijs à venatione canes habet immunes 236.25
Diana inferna 777.10
Diana interficit 346.59
Diana Ionica 139.47
Diana lymnæa 1184.15
Diana, Lucina, Artemis 464.27
Diana menses lustrat 554.45
Diana mulieres interficere credebatur quæ morbo perirent 554.50
Diana puerperiorum & venationum præses 174.6
Diana, quæ & Triuia 431.59
Diana quãdo non saltauit? prou. 174.13
Diana venationum dea 236.13
Diana venatrix 1059.60
Diana vnde nomen adepta 757.4
Diana triformis 1008.43
Dianæ aprorum capita, & ceruorum cornua consecrabantur 334.29
Dianæ feriæ Idib. August. 236.24
Dianæ imitabãtur puellæ more Ath. 464.27
Dianæ lucus & lacus 1184.10
Dianium 541.57:841.17
Dianium Dianæ templum 38.45
diapasmata 297.10
diapente 670.27
diatessaron 670.27
diatetri calices 1039.24
dicam scribere 651.55:1048.35
dicenda tacenda loqui 153.16
dicere modestè 1166.18
dicere vindicias secundum libertatem 1195.12
dicis causa 360.26:617.71:693.57
dictio pro oraculo 1149.12
diebus tertijs 449.13
diem lacerare 288.63
diem triumphi præferre 1181.35
diem sumere 709.14
dies connexi funeribus 740.11
dies componitur vt mortuus 600.39
dies curiæ 392.39
dies craßi 675.32
dies festus hominis 87.17
dies lustricus 231.29
dies magni 64.2
dies mortuus 617.39
dies mori dicitur 600.35
dies non vtiles 943.27
Diespiter 598.15:617.9:910.36
dies postridiani 978.18
dies postridiani malè ominosi 872.49
dies sanguinis 1176.20
dies xxx. legitimi & iusti dabantur æris confeßi iudicatis 612.8

dic vendere 200.35
dies viles 945.27
diffingere 281.19
diffusum vinum 1.24
diffundere vinum 1081.15
digamma tuum videram quid 24.40
digitabulum 617.8
digiti crassi 352.17
digiti primores 352.25:945.29
digitis concrepare 689.48
digito attingere 222.53
digito plerique ab insania absunt 1041.59
digitorum crepitus 689.49
digitorum percussio 689.48:1156.55
digitum exerere 676.18
digitus aurora 1035.37
digitus dies 1035.57
digitus transuersus 198.54
digna sacris Hecates 25.45
dignitas 189.44
dignus 572.22
dij aligeri 1008.52
dij auertentes 560.58:587.12
dij depellentes 560.58:587.12:677.34
dij facillimè viuentes 712.20
dij genitales 295.26:700.29
dij immortales & aeterni 1177.15
dij indigetes 668.51
dij inferi 522.63
dij inflantes corpora 677.49
dij litorales 947.19
dij marini in imo maris habitare crediti sunt 624.1
dij magici 522.63
dij magni 513.19
dij meliora 748.26
dij meliora ferant ibid.
dij Miniani 1134.18
dij nixij 211.18
dij nostri 300.16
dij ouis 617.10
dij patellarij 178.53
dij patrij 384.11:552.47
dij patrij, indigetes, apud Maron. 668.51
dij pellucidi & perflabiles 158.6
dij penates 930.29
dij pheccasiani 354.33
dij prodigiales 211.24
dilores 278.16
diludia 768.55
dimachae 672.15
dimicare in iisdem locis 388.58
dimidiatum appetere 109.63
diminutiua quaedam discrepare à sua origine 538.54
diocmitae 943.62
diobolares auditores 262.14
diota 175.15
Dionysius Siculae aulae incubator, apud Macrob. 882.15
di, pro de frequenter positū 439.42
diphyis 2083.35
dipylus apud Liuium 1011.22
dirae 161.9:942.11
directarij 283.55
directarius 617.4
diribere 741.25
diributores 742.22
diributorium 1049.59
discedere 1165.16
disci corymbiatici 512.21
discinctus 71.57:365.25:516.24
discinctus Caesar 525.24
disciplina boni coloni 1097.23
disciplinabile 502.2
disciplinabilis scientia 501.54
discipula crucis 891.15
discludere 890.11
dis pater 588.5
discubitorij lecti 857.62
discus 215.17
discussio 617.9
discussor 617.8
discxapothus, Menandri comoed. 192.20
discrimen puri capitis 134.28
disortiones 87.24
disturbare pontes 412.51
dithyrambici 5.56
dithyrambici poetae 641.40
dithyrambicorum chori cyclici 5.57
diua Furina 176.18
ditis spiracula 991.4
diues 929.56
diues linea 2108.2
diuexus 995.5
diuiana 717.4
diuidere 1099.50
diuidere aliò mentē, aliò aures 761.15
diuidere coelum 50.28
diuidere carmina 632.55
diuidere mentem aliò 761.13
diuidia 1099.32
diuiditur ferro regnum 1028.31
diuidus 1099.52
diuinandi duo genera 157.32
diuinitas apud Vitruu. 800.6
diuisui habere 905.31
diuitias strangulare 724.53
dium 617.9
diunt. 1049.62
diuortia aquarum 468.6
diurna stella 600.54
diusfidius 716.7
diusfidius, explicatum in antiquo lexico διὸς ὑὸς, ἡρακλῆς 615.51
Diuus Imperator 1049.58
dixerat ille aliquid magnū: apud Maronem 60.51
dixis pro dixeris 504.1
do, pro domus 1029.12
doga 608.31
dogarius 608.32
dolabratae secures 372.59
dolia deacinata 946.44
dolia relinere 945.8
dolia veterum fictilia 215.9
doliaris anus 88.27
doliare vinum 5.7
dolore duplicari 822.19
domestici 906.8
domesticum augurium 288.51
domicilium conferre 1101.53
domina 727.40
dominatio 692.2
domitio 501.14
domitus Pollucis habenis 840.22
domuitio 72.20
domus Aeneae 782.42
domus recta 971.57
domus frustra inchoata 745.27
domus imperfecta apud Flac. 745.22
domus Plutonis exilis 296.56
domus labans, apud Virg. 745.14:963.61
domum aedificabant olim qui vxorem ducebant 745.2
domum cupere 72.17
domum spectans 72.23
dona diuitis et pauperis qualia 290.53
dona incusa auro pingui 938.42
donati rude 529.48:984.57
donatiuum 659.43:944.29
donati pileo & rude 626.58
dorica venabula 550.49
doricum 550.49
dormitator 691.13
dormito 939.36
dorozanium 744.54
dorsum duplex 416.38
dos maxima Romae 621.59
dotale matrimonium apud Cic. 528.59
dote cassa 1143.5
Draco Lanuuij colitur 239.61
draco peruigil 964.42
draco sacer heroib. Ioui, Soli, Cereri, Proserpinae Triuiae, Aesculapio, &c. 431.8
Drances in Marone refert Ciceronem 821.11
draucus 291.59
draucus Antaei 292.48
dromon 2048.32 dromus 349.63
drungarius 885.2
drungi 882.62
driopes 885.57
dynamera 982.52
duae coeli ianuae, ort9 et occasus 617.53
duae negationes, vnius vice ritu Graeco positae Tibull. 543.12
duae parcae 627.6
ducere epos 595.52
ducere protelo 904.40
ducere sacra in pilentis 341.11
ducere sacra 52.39
ducere ferram 246.5

duce-

ducenaris 1114.61
ducenarij 1114.55
ducenarius procurator 802.60
ducere colaphum 1076.47
ducere pugnum 1076.52
duci e marmore 596.5
ductus 335.14
duellarapula 492.59
duellis pro hoste 513.15
duellius pro bellius 492.56:504.10
duellum pro bellum 492.56:504.10
duellus 492.56
duent 1049.61
duim pro dem 102.6
dumt 1049.60
duis pro bis 504.9
dunt 1049.61
dulce dedit 386.32
dulcia 617.11
dum cucumere vescimur chlenam texamus prouerb. 1037.60
dum moliuntur 332.58
dum virent genua 996.55
dunum Gallis quid significet 691.43
duo fundi, apud Mart. 821.39
duona pro bona 604.9
duonum 319.19
duo pocula cum cyatho 285.43
duplares et simplares armaturæ 759.21
duplex dorsum 1044.23
duplex ficus 416.26
duplex iudicium 109.16
duplex spina 1044.15
duplex tactus 166.21
duplicari dolore 822.19
duplicarij 759.23
duplicarius 617.11
duplices 1078.18
duplices pugillares 191.49
duplici dentalia dorso, apud Maron. 416.37
duplici lingua qui vtuntur, infideles sunt & veteratores 331.19
duplici panno 230.3
dupondij 262.9
dupondius 95.63:817.3
duracina vua 952.60
dura muris 567.41:570.59
dura quies 614.27
durati sale pisces 567.52
durum acetum 570.60
durũ vinum & molle 385.47:1068.10
duumviri municipales magistratus 348.36
duumviri quinquennales 348.39
Dynamera 982.52
dysuria laborare 324.4

E

Ea 167.63
eâdem 247.21
ea res agitur 56.2
E & O non rarò mutuas tradunt operas 1077.47
ebrietatis incommoda 748.53
ebullire 938.5
ebullire funus 938.11
ebulis patruum, apud Pers. 938.14
ebur 446.41
eburni numeri 144.17:182.42
echidnam vertit hydram Cicero 46.18
Echinades 154.28
Echinæa specula 154.21
echinopus 821.12
echinus 285.63
Echinus, Acarnaniæ vrbs 154.30
Echo 43.33
è circa prætorem apud Liuium 1014.25
eclogarij homines 289.46
ecloge 289.49
eclogium 589.19
eclogium vnde 221.62
ectropæ 1101.33
eculeus 107.42
edere 43.23
edere de patella 175.43:1081.7
Edulia dea 627.35
è flamma cibum petere 89.12
effascinari visu & interimi 297.60
effascinantium quædam familiæ in Africa, quales sunt Illyrij, Triballi, et in Ponto Thatij 298.20
effercire 650.8
efferre laborem 652.52
effigies eminens 43.34
efflagitare 185.12
efflorescere 392.24
efflorescens oratio ibid.
effractarius 617.6
effrænata audacia 1179.62
effrænati equi ibid:
effugere se 1161.50
egens rationis 885.25
egeria 79.4
Egesta vrbs 977.18
ego faciam 461.52
ego faxim 461.52
ego fructum puto 377.23
egone Maialis fiam? 1125.44
ego me id facere studeo 519.27
Egubini 1018.62
eij 521.10
eiuno, vt ecastor 93.55
eiurare bonam copiam 211.46
elacati pisces 63.35
Elei Elis 836.2
elephanti corio circuntegi 69.59
elephantini libri 1175.12
Elusinia sacra 884.17
Eleusis 884.17
Elicius Iupiter 276.3
eliquare 1070.1
eliquare vinum sacco 434.57
elixos facere calceos 487.46
elixus 487.46
elixus balneator 487.48
elogia & eulogia 1049.62
elogium 589.14
elleborus albus, sesamoides 729.13
elleborum, venenum 729.13
elucificare 479.23
eludere 1058.52:768.42
eludere 737.7
eluere bonis 737.7
eluere marsupium 748.7
eluuiem facere 1116.56
eluuiones 161.40
Elymus 1199.35
elysia puella 1183.18
embaleuticon 1194.37
embater 319.45
embolicæ species 605.14
emblemata 249.53
emere melius 102.45
emigrare 574.54
eminens effigies 41.54
Empedoclis poema 188.42
empeneticam facere, Cic. 442.19
empirici 542.10
emptus de lapide 304.18
empusa 1042.55
encarpa 339.35
encænia 390.44
enchytum 817.42
encrinomenes 533.46
endiæon 79.24
endo dies 905.47
endromides 95.13
eneco & enico 379.42
enema 79.10
en, iam 78.59
enixæ 1119.35
ennam 78.53
Ennæa Ceres 251.60
Enipheus pro Enipeus 75.24
enses falcati 993.22
ensis stellatus iaspide 963.56
Entellus 977.28
enthecæ 248.19
enubere 1181.15:1186.16
enubro 78.02
en vnquam 32.16:78.54
enuptio gentis 1181.25
Epeus arietis inuentor 1118.30
epichimasis 58.2
epichysis 801.16
Epicrates Bidinus 200.24
Epicrocum 827.56
Epicrocum habitare 1132.29
Epicurei negant fulmina mitti ab Ioue 884.63
Epicureorum opinio de solis ortu & occasu 733.5
Epicureorum sentẽtia insana, de pro-

uidentia Dei 180.18
epidromum 255.57
Epigramma Adr. Turnebi in quẽdam medicum 1094.50
epipedos 19.49
episcynium 229.52
epistolæ Horatij 561.12
epitaphios ἀγὼν 1122.23
epitaphion Plauti 314.57
epitoxis 40.54
epizygis 41.47
epodon liber cur dictus 726.58:1184.55
Epona 856.60
Epona apud Iuuenal. 969.58
è portis occurrere 49.59
epularia 315.37
epulum 976.26
epulum funebre 1047.13
epulum sacris in ædibus dabatur 735.60
equa frænos quæ recipit 768.61
equa Phidolæ Corinthij 90.62
equa Thessala 1051.1
equæ 90.52
equas Epiri Gratius celebrat 90.63
equestria 119.29:626.2
equi flent 67.30
equi glauci 420.10
equi glauci Mycenis & Pellæ nascebantur eximiæ dignitatis 420.16
Equi iugales & funales 1053.18
equi mazaces 1021.47
equi Siculi 1062.51
equi spadices 420.10
equi Thessalici 1052.1
equimentum 1101.57
equina libido 669.40
equis honoratis vehi 814.26
equitare 249.25
equites Rom. trabeati 150.61.183.11
equitum Romanorum sex decuriæ 347.37
equi vis, vt canum vis 1076.55
equi vis pro equo 257.44
equorum iubæ in dextrum armum 258.17
equuleus 506.8
equus coleatus 575.53
equus dexterior 485.10
equus, & pater, & res, apud Horat. 641.61
equus funalis 476.12
equus sagmarius 864.11
equus sinisterior 485.1
Erebi filius somnus 1090.55
erectum citum 79.60
Eretinæ mentes 970.11
Eridanus 763.30
Eridanus in Italia fluuiorum rex 765.30
eripere partes 528.55
eris dea 602.59
eristici sophistæ 506.27
eritius militaris 114.50
Erix mons 977.15
Ero 854.20
erodius 661.50:956.23
Eromenion 441.42
errator 560.58
errantes stellæ non sunt in cælo 767.18
eruzo animi 1183.56
eruncinatus 462.62
erumpit 1173.62
Erythia 814.7
escendere 708.17
escit 319.2
eschara 42.41:235.35
esse in controuersiam 638.4
essentia 361.51
essetur 764.45
est modus matulæ 575.60
etesiæ quando spirant 691.57
etesiæ ibid.
Ethnarches 1011.13
è tribunali statuere 1016.17
Etruscus obæsulus 464.20
Eubææ cæla 291.54
euboicum talentum 79.11
euellere plantam 458.56
euersa pharetra 777.52
euersi fasces 777.46
eugubini, apud Plin. 1019.1
Euius Liber pater 705.27
euocati 9.57
euocatio 984.29
Eupolis 594.18
Euripides [illegible] 490.26
è ventre aquam mittere 1102.52
exactus es hanc rem 396.55
exæquare 698.11
examinatio 968.5
examinare 968.12
ex animo expectorat 224.9
ex ante diem Cal. 1014.25
exaptum 1121.6
exauctorati milites & auctorati 58.50
exauctorare 76.60
exaugurare 1189.5
ex caterua Cannensi 96.41
excessere adytis 475.25
excipere forti 783.2
excodicare 448.22:558.46
exculcatores 868.59
excusatio [illegible], apud Cice. 1037.55
ex digito insani & prudentes videntur 1041.59
execti matris deûm 874.46
exemplar & exemplum 1057.34
exequi 1057.25
exequi pro funerare 285.3
exequiæ 284.4
exercere principem 476.54
exercere amorem 90.19
exercere sumptum 79.52
exercire 79.55
exercitus plerunq; 92.49
ex euthygrammis vsum circini tradere, apud Vitru. 915.22
exfilatum 80.4
exhedra 908.39:1184.17
exicare 1035.22
exiccare culullis 279.56
exire 1058.51
exire è potestate 48.34
existit 455.7
existimare 500.24
exodia 94.55:477.23
exodia in Attellanis fabulis 354.17
exodiarius 94.56.534.29
exordium 1116.10
exors honor 427.18
exostra 685.14
exotica Græcia 649.5
exotica vnguenta 649.55
expedire rationes 522.23
expositio puerorum in ollis 1198.15
expreßiones 1296.2
expretus 79.36
expugnare 285.9
expugnassere pro expugnaturũ esse 122.41
expulsim ludere 207.54
exquilinæ alites 466.46
ex quo liquatæ guttæ 47.17
ex Syria Delum, inde Roman seruitia deportabantur ad mercatum 732.46
exta 219.2
exta atrocia pro crudis 1103.22
exta lustralia 209.54:219.34
exta ollicoqua 764.17
exta prosecare 495.10
exta solemnia 219.43
extaris [illegible] 764.27
Extaris olla 764.26
extar 764.26
extemplo 960.11
extendere 531.27
exterricineus 79.32
extra ludum pedes habes, prou. 458.57
extraordinaria porta 1180.12
extraordinarij equites ibid.
extraordinarij in Roman. exercitu ibid.
extraordinarij pedites ibid.
extrema pelagi sequi 901.57
extricatæ margaritæ 1059.45
extis lustralibus vesci 495.14
extispices 257.44
exugere 324.56:900.6
Exurere 736.50
exur[illegible]ri 960.4
exustio mũdi, magni anni æstate 746.72

F.Faba

F

Faba euditur in me 1149.44
Faba fresa 232.55
fabula Enneæ 251.62
fabulæ osce 397.51
fabæ indicæ 732.2
faba mimus 267.40
faba refrina 23.60:447.60
fabaria pila 252.54
fabata pulte rem diuinam Romani faciebant 2134.40
fabataria 858.7
Fabius Persicus 387.44
fabrica imperatoria 57.51
fabricenses 31.52
fabri tignarij 868.49
facere calceos elixos 487.45
facere contumeliam 572.1
facere compendij 1079.57
facere lacunam 487.45
facere litem suam 665.8
facere literam longam 890.54
facere refugium 499.23
facere pulliciem 86.52
facere literas 890.63
facere mapalia 663.50
facere mutuum 344.14
facere oleum 322.54
facere pedem 680.16
facere proprium 344.15
facere phalangem 273.20
facere vela 680.16
facere, verbum ei cense 481.50
facere profectum 87.30
facere saccarium 51.19
facere sagarium ibid.
facere topiarium 899.57
faces ardentes Dianæ 236.6
faces inspicare 755.62
faces nuptiales 1031.57
faces rusceæ 557.30
facilè agitare 711.33
facultas animi 528.20
facile ventum vt gaudeam 345.17
facit fartor 70.16
faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant 9.35
facta formulæ Thessalorum 30.47
facta lana 1160.44
factio 98.17
factiones 1027.48
factiones 4. in circo 482.56
factionum domini & magistri 350.20
factionarij 350.22
factiosus 72.42
factores in pilæ lusu 207.21:482.57
facultates certissimæ, quæ in fundis constituuntur 1018.14
fecatum vinum 323.9
fecula 607.4
falla 1125.26
Falacralis flamen 176.37:826.61
Falacrinus aut Falacer deus 176.50
fallam facere 1335.26
falcarij 514.6:993.27
falcati currus 372.57
falcati enses 993.22
falces 993.16
falces arborariæ 232.26
falces ahenæ 283.34
falces dolabratæ 372.59
falces lumariæ 1178.28
falces sirpiculæ 233.34
falces stramentariæ 232.24
falces rustariæ, apud Varr. 449.51
falces seu falculæ ruscariæ 233.18
falces vericulatæ 372.60
falces ·meaticæ 233.37
falernum vinum 1230.30
faliscæ 454.8
fallax circus 164.24
fama dedita terris 957.4
familiarum Rom. nomina 807.62
fames ignea 804.62
famosus 1131.55:645.2
fanatico morbo correptos fugimus 645.2
fanaticus error 645.2
fani & templi discrimen 84.58
far 572.1
far expinsi 1093.10
farcire 650.17
farciri solent gallinæ 880.49
farfaria, betonica 495.40
farferium, farranum & farfugium herba 495.17
farraceum 572.3
farraria pila 232.22
farreum 232.23:572.1
farris libra 51.6
farris nomine farinam intelligimus 51.22
farsum & fartum 880.45
farsura & fartura 880.44
farticula 1133.9
fartores 650.17:884.50
fartum vestis, apud Plaut. 650.17
fasciæ 994.75
fasciæ cretatæ 100.28:229.62
fasciæ crurales & pedales 100.33
fascina 567.57:1112.31
fascinare 298.7
fascinum 297.52
fascinum depellentia 297.55
fascinus deus 297.56:831.30
fascinum pueris nocebat 298.6
fasciolæ 214.65
fastum terere 2000.10
fata finda 162.23
fata quo die vocabantur 327.43
fata impendent 425.32
fata Ioui semper præsto fuisse 1006.6
fatalis mors 359.63:724.62
fata noua 2005.41
fatorum potitur 284.59
Fatua vxor Fauni 724.9
fatuarij 427.10
fatum 724.60
fauces lippiunt fame 1034.26
fauentia, fœm. gen. pro fauore 1145.57
fauere faucibus cantu 158.40
fauere linguis 158.34
fauere ore 677.55
Fauni 427.1
Fauni & Priapi fistularum præsides 633.8
Fauni fistula 255.2
Fauni Satyrici 641.54
Fauno immolare 296.42
Faunorum ludibria 556.23
Faunus 631.4
Faunus fistula delectatur 613.8
Faunus pastionis preses 987.48
Faunus Pan vnde nominatus 427.4
Fauonij nomen 984.59
Fauonio spirante animalia quædam sponte sua concipiunt 985.1
Fauonius 258.60
fax atra 122.3
fax spinea 762.9
faxim sit vilior 201.38
faxis pro feceris 304.2
febres solstitiales ardētissimæ 898.45
fecula 711.61
feles pro furacibus 736.46
felis pullaria 97.20:736.44
felis virginalis 97.13
fellare 869.54:1221.42
fellebre 869.44
fellebris satietas 869.51
felliuare 869.34:1050.2
fenestræ insertæ 132.13
fera arbor 796.52
feras subsistere 49.55
ferentarius amicus 828.14
ferijs candida toga populus amiciebatur 735.55
feriones 422.17
ferramenta famiata 1026.30
fermentare terram 305.7
fermentum 804.57
feronius picus 86.40
ferramentum 232.12
ferre & agere 2042.4
ferre expensum 2146.22
ferre in manum 116.45
ferre indicem ibid.
ferre iugum 281.13
ferre oculis 243.34
ferre reditum 762.25
ferre sacra 52.41
ferre sacra Iunonis 417.19
ferre vindiciam 450.45
ferrea 232.22
ferrei annuli 332.27
ferreus somnus 654.27
ferrum præpes 586.19

ferrum recipere 127.61
fertilitas 127.15
fertilitas barbara 327.15
fertrabus 383.19
ferrum 1074.47
feritur quo rara securis 36.54
ferula, asphodelus 341.33
ferula vapulare 598.41
feruores 800.12
fessi rerum 391.50
festis diebus veteres ramis velabant tẽpla & ornabant 929.5
festus dies 1011.19
festus dies hominis 87.26
fex 523.8
fex pannosa 1125.57
fibra 30:.19
fibulæ 245.25 945.16
ficatum iecur 418.11
ficus 1019.12
ficus duplex 417.14
ficus marisca 417.35
ficus non floret, sed lactet 587.30
ficus pingues 418.36
ficus siccæ 418.24
fictilia 1170.10
fictores 70.19:826.38
fides 77.63
fides apta pinnis 192.63
fidiculæ 107.36
fiduciarius 1050.4
figere leges precio, & refigere 957.10
figlinam à dolio incipere, prouerb. 554.22
Figulorum familia 584.48
figura quaternata 430.10
figuræ, pro atomis 166.41:163.48
fila 1138.11
filicata opera 15.12
filicatæ pateræ 15.13
filicones 757.31
filiusfam. & minorib. xxv. annis lex fœnerari vetat 364.46
filum 484.8:1154.40
filum minimum 484.9
fingi quæ dicantur 521.3
finitor acerui 1158.18
firmare omen & augurium 437.26
Firmiani saltus 968.44
fiscella 1050.5
fiscum familiare & vitale 157.58
fistula de collo pendet 1058.44
fistularia farraria 231.26
fistula pastoritia 267.22:840.11
fistula siluestris 840.17
fistula quomodo compacta 384.44
fistula, vortex 129.43
fistulatæ cœnationum tabulæ 861
fixum & signatum tempus 160.57
flagellare annonam 724.40
flagellare diuitias 724.40
flagellum sanguineum 265.17
flagitare vexillum 117.11
flagris rumpere 1075.59
flamen Augustalis 76.44
flamen Dialis 348.26
flamen Dialis in leges non iurabat sed magistratus 1011.27
flamen diuorum omnium 348.17
flamen Falacralis 176.37
flamen Furinalis 176.16
flamen Martialis 348.26
flamen Palatualis 176.48
flamen Quirinalis 348.26
flamen Volturnalis 176.49
flamines 76.41:1138.13
flaminium 1049.63
è flammis cibum petere 89.12
flammis in sacris orta 660.47
flammæ feminæ 443.5
flammarum corpora dant fraudem 170.4
Flammeum 1059.2
flaua oliua 458.16
flauescere 24.4
flaui homines 770.64
flauidus 24.3
flauus Tiberis 770.54
flectere promontorium 526.20:681.1
flexa 1121.23
flexabula Varr. Satyra 587.7
flexabulum 557.9
flexiloqua oracula 159.26
flexipedes hederæ 27.43
flexus 392.16:835.4
floces 1125.53
flora 8.31
floralia sacra 1183.43
flore vinum dicitur 655.17
flos 233.22
flos Bacchi 1142.41
flos flammæ 188.59
flos in arboribus est lac in ficu
flos liberi 1142.41
flos libycus 251.7
flos vini 233.13:1142.50
flos salis 233.25:1155.13
fluctifragum littus 188.7
flumen 258.51
flumen hibernum 36.35
flumen sacrum 1131.3
flumen summum 752.16
flumine viuo se abluere 35.7
fluminum dij cornigeri 812.5
fluuidum pro fluido 519.16
fluuij dij 346.17
fluuij patres 346.15
fluuiorum dij & maris quomodo ab antiquis pingebantur 900.30
fluuius duplex 659.24
fluuius imus 572.14
fluuius iugis 659.25
fluuius proles Iouis 346.13
flutæ murena 1141.23
flutare ibid.
focalia 215.21
focaria 249.1
foci 208.58
foculus 232.31
fodere 350.53
fodere latus 350.53:1058.41
fœcarium acetum 607.9
fœcunda gens Menenij 807.57
fœcundis matronis honoratior quædam vestis in funere quàm sterilib. concedebatur 814.14
fœdifragos de cœlo tangi veteres crediderunt 933.14
fœdus sancire fulmine 953.6
fœlix cerebri 509.8
fœlix oliua 443.28
fœneratorculus 552.28
fœniculum 868.8:612.37
fœnicularius 377.5
fœnisecæ 812.50
fœnus nulla præstituta die dabatur 778.20
fœta puerpera 226.47
folia amara 214.26
folliculus pro corpore 99.19:414.46
follis pugillatorius 959.38
fontinalis 552.11:940.22
fontinalia sacra 940.27
fontinalis apud Plaut. 940.22
fontinalis deus, qui fontibus præest 532.11
forcipes 232.19
fores frondibus & lucernis ornatæ 779.60
foris esse 740.14
forma 101.58
formæ, dotis dimidium 1131.53
forma regia 209.7
forma scalaris 61.24
formæ 141.15
formalis epistola 150.43
formaster 380.17
formata res & informis 1015.58
formido 143.52
Formio 1048.10
formosior seipso 27.32
formula 467.17
formula in fiducia 950.3
formula in re vxoria 950.5
formula iudicandi vetus 743.26
formularij 110.20
formus 380.40
fornacator seruus 249.1
fornicariæ mulieres 341.7
fornix 341.4
foro cedere 514.58
fortax 351.52
fortuna Ciceroni quid 949.56
fortuna alterna 471.32
fortuna, dea quædam cæca 900.4
fortuna gubernans 177.32
fortuna hera 221.30

fortu-

fortuna huiusce diei 535.17
fortuna spectatrix 222.50
forum 12.24:235.9
forum cupedinis 785.20
forum diadematicum 492.46
forum Flaminij, Iulij, Licinij 12.26
forum in torculari 1018.49
forum ornatum 252.40
fors fortuna 475.15
fossa Liguris 906.44
fossatum 51.20
fouere ventrem 1032.12
fraces 1050.56
fracta aure magister, apud Horatium 867.60
freni lupati 372.55
frages 1050.56
fragescere 1050.62
fragilis 666.19:863.50
fragor 666.19
Franci aduenæ Germaniam occuparunt 897.31
Franci cur se Troianorum stirpe satos esse prædicent 898.28
Francisc. Duarenus Iurisconsultorum huius ætatis princeps 1122.52
Francorum origo 897.40
Franc. magistratuum origo 1146.2
frangere 863.30:879.32
frangere saxo 264.35
Fratria 720.9
fraudatis lucernis 224.41
fraus 1075.55
freta ætatis 973.22
fretum 972.65
fretum maris 973.20
fretus anni 973.26
fretensis legio 594.33
fretense mare 594.58
fretenses 594.60
frictione in recreandis ex ægritudine hominibus sæpe vtebantur medici 725.56
frigidum Gallica hyeme 639.15
fritillus 174.35:776.51:1006.10
fritinnire 576.33
fritinniunt 1050.3
friuola 1050.3
friuolaria, fabula Plauti 152.4
friuolarius 152.5
frondator 31.63
Frondem cædere 454.39
frons aurata 1129.10
frons funerea 497.18
frons pura 562.23
frōs occipitio prior 454.25:1151.46
fronti præponere oliuam 369.49
fructus fullonius Plaut. 229.39
fructus verni 960.48
fructum putare 377.23
fruges libare 220.21
frumentaria machina 248.42
frumentarij 428.49:943.28:1212.32
frumentaria tessera 665.28
frumenta raua 447.52
frumentum 764.17
frumentum metiebatur olim & appendebatur 51.2
frumentum semissib. & trientib. 412 (34
frutinal 869.65
frutis, Venus à Solino dicitur 869.58
fugam maturare 391.27
fugere 949.52
fugere vitium 990.14
fugiens vinum 689.27
fugitiuarius 888.40
fugitiui serui 888.38
fugitiuum retrahere 888 55
fulgetras poppysmis adorari 123.55
fulguritum 785.33
fulguritus 717.16
fulica 662.50:956.24
fullones 229.53
fullones nouiani 229.32
fullones timent vlulam 1132.26
fullonica pila 231.43
fullonis nomen in obscœnis 525.27
fulmen Iouis trifidum 993.53
fulmen sine nubibus 790.13
fulmine fœdus sancire 913.6
fulmenta 492.25
fulmenta lectum scandunt 492.13
fulmina ab Ioue mitti 884.65
fulmina mittere lucis incestis 1215.54
fulminati insepulti 546.40
fulminatrix legio 1150.3
fulminei apri 27.10
fultum 216.45
fulua aster 580.55
fumosæ imagines 739.48
fumus tardus 458.38
funalis equus 476.12
funda 584.5:1191.45
fundare 1018.7
fundare naues 442.60
fundatæ opes 1018.9
fundata pecunia 1018.28
fundere merum Genio 957.35
funditare 495.32
funditare verba 495.54
funduli modiolorum 61.53
fundus factus populus 117.51
fungi 626.19
fungi lucernarum 766.51
fungi mutua 1143.5
funes lorei 244.59:1098.33
Funes subductarij 244.62
funis aureus 165.60
funis eat retro 786.50
funis, semifunium 232.19
funeris vmbræ 809.30
funes subductarij 244.62
funus commouere 1056.32
furca 108.25
furca expellere 108.27
furcilla extrudere 418.26:842.45
furciferi serui 521.30
furcis pax eiecta Aristoph. 418.17
Furiæ templum Apollinis non ingrediuntur 964.36
Furina dina 176.18
furnaceus panis 459.54
furor æquinoctialis 464.42
furtum conceptum 1177.58
furtum per lanceum & licium ibid.
furuum, fuluum 81.45
fusca vox 860.16:1020.25
fustuarium 1080.56
fusis 774.41
futura infinitiui modi, quæ vsitata priscis, nobis insolita 122.40
fuuerit 648.37
fuuit pro fuit 480.16:684.37

G

Gabatæ 951.55
Gabinum fœdus 1186.56
galbanus color, galbinus & galbineus 557.39 & 45
Galbeæ armillæ 557.35
galbeum 139.15:557.35
galbini mores apud Martial. 557.53
galbinus color viros delectabat
galbula auis 557.44
galbus, galbeus, & galbinus 557.55
galea 1059.10
galea pro vrna 1059.16
galea orci 1076.22
galea Turni trib. cristis iubata 1059. (22
galeatum præsidium 93.52
galeatum principium seu prologus galeatus 95.47
galeotæ vates 362.48
galeritus, ab alijs galerita 717.53
galerus 562.50:1050.6
Galesus niger 122.6
Gallam subigere 588.4
Gallantes 1122.44
Gallica ora Horat. 372.49
Gallicus ludus 989.60
Gallicus sapo 291.26
galli gallinacei sua insolescunt cauda 272.46
galli gallinacei suo interdum cantu procellam denunciant 948.22
gallinæ indicæ 752.3
Galli sacerdotes matris Ideæ sese cruentabāt ad Phrygios modos 295.2
Galli olim nudi pugnabant 472.2
Gallogræci equites 873.28
gallus minus recens 951.3
gandaritis 142.3
ganeum 721.22
Gandaridæ & Gangaridæ 143.9
Garamantes extremi 984.7
garrire libellos 522.10
garum & liquamen 815.60
garum sociorum 325.38

g rum ex apua fit 315.43
g u apud Auson. 844.6
gaudia alieno vultu 811.59
gaunaca 791.9
Gellium nutricula, apud Cic. 731.42
Gellius plebicola 713.46
Geloni populi 1131.7
Gelotiana domus 802.41
gelu acutum 370.63
gemmæ somni portæ 121.16
geminæ vestes 141.60
gemmæ & vniones ex India & Arabia 772.52
gemmæ arborum tumescunt 421.17
genialis lectus ioga sternebatur 434.14
Genij locorum 430.55
Genij vrbium ibid.
Genios sibi adoptant viri 767.29
Genius 430.54:542.39
Genius memor breuis horæ, apud Horat. 987.52
Genius coloniarum 430.55
Genius piorum gratorumq; hominũ tutor 987.55
Genius publicus 1001.16
Genius rebus omnibus præficiebatur 804.29
Genius telæ 804.28
Genius virorum '98.49
Genius virorum, Iuno mulierum 542.48
genitale & genitabile 295.26
geni truncis nata 426.52
genua deorum incerare 19.56
genus Græcum 221.44
genus pro genu 259.17
gentilitas 433.16
Georgius Buchananus Scotus doctissimus 3.23
geometra 958.19
geraria 209.36
geraria nauis 674.19
Germani olim Rheni arbitrio suos partus probabant 22.16
Germani luperci 206.10
gerere rem 1055.1
gerere rem remigio suo 209.58
gerontodidascalus 576.41
gerres 908.36
gerula 1050.6
Ges clitbrum 905.14
Gesa Alpina 808.54
Gessoriacum 269.29
gestare in oculis 389.30
gestire pro gestare 389.32
gestire in oculis ibid.
gestoris nauis 674.19
Getæ 131.55
Getica arua 131.56
Gigantes cur anguipedes 941.59
Gigantes terrigenæ 387.6
gignentia 92.4
gingiuam rusam pumicare 758.10
gingrinæ tibiæ 1080.47
gingrire 1080.48
glacies ægris 188.26
gladiatores rude donati 181.10
gladiatores rudiarij 941.36
gladiatoria munera & ludos in religionis parte numerabant veteres 1156.1
gladiatorium 1206.37
gladiatorium sacramentum 59.44
gladiatorum familiæ ludis inclusæ 989.41
gladiatorum lex 59.35
gladio accingebantur Imperatores duces & præsides: pugione Tribuni 382.47
gladij ius 382.33
gladius 382.35
glandem legere 51.36
glastum 190.36
glaucus color & cæruleus 254.52
glauci equi 420.10 *gliscis* 491.11
glisceræ mensæ 491.8
globuli 817.61
globuli cupreßi 693.2
globus pannuceus 1080.6
gloria trahit curru constrictos 113.15
glutide Cic. 265.8
glutus vel glitus 352.28
glycere 292.49
gnarus hanc rem 647.19
gnaruris γνώριμοι 540.49
gnarures 540.43:647.58
gnarurat γνωρίζω 540.49
gnato 1048.5
gnomon 935.55:1296.40
gnoma 935.55
Golgia Venus 906.40
gonarchen, engonaton, antiboræum, voces in Vitru. non intellectas 185.63
gradilis panis 343.19:1001.20
Gradiuus pater Thraciæ imperauit 130.55
gradus formicinus 603.13
Græca dolia 554.21
Græca fides 398.39
Græca fide mercari 398.40
Græca via 398.5
Græcari 213.8
Græca testa 554.20:554.19
Græcæ columnæ 330.63
Græcæ oues quæ Tarentinæ 221.44
Græcia exotica 649.57
Græcia magna 554.32
Græci inuitabant se poculis post conuiuium 737.48
Græci ludi 289.18
Græci quæ infelicia erant sputis conspuebant 596.20
Græci multa tenuant vocabula quæ aspirant Latini 1087.10
Græci palliati 67.1
Græco more vices bibendi sortiebantur talis 836.18
Græcorum superstitio 255.46
Græcostasis 787.28:1031.12
græcula cautio 398.33
græcum pilum 192.39:558.18
graia statio 787.27
gramineæ palestræ 1096.10
grammæ 1007.30
grammismus 1007.29
grammaticomastix 843.62
granaria 151.39
granatus serere 198.43
granatum 25.56
grandescere fœtu 260.27
grandis patina 21.18
graphicus mortalis 288.43
gratia nuda 279.50
Gratiæ cur decentes 1164.14
Gratiæ cur tres & quare sorores 669.56
Gratiæ cur Veneris comites 1164.3
Gratiæ solutis Zonis 279.44
Gratiarum nodus 669.48
Gratiæ inter se coniunctæ & implexæ ibid.
gratiam facere coniurandi 872.19
grati ab amicis distincti 477.37
gratiosa mißio 545.30
gratiis pro gratis 891.54
gregarius miles 1190.63
gressu tardo sacra ferri 437.10
grex intactus 443.8:585.9
gruma 1119.13
gryphes 1087.14
gryphi 838.32
gubernans natura 277.35
gulam velare 1161.7
gumæ 1051.63
gumite vel gumitide 29.51
gurges 14.47
gustatio 639.38
guttus 801.12:1051.26
gutturnium 801.22
Gygæ annulus 197.25
Gygantes 331.28
gymnasium Ciceronis 266.37
gymnasium cur ἀεὶ ἀνάθημα 266.52
gymnasij præfectus 27.33
gypsatæ manus 398.10

H

Habere gulam domini cocus debet 292.42
habere in indicium pro in indicio 1147.29
habere partes 328.58
habere rationem alicuius in petitione magistratuum 1040.19
habere pro habitare 782.49
habenas adducere 392.38

habenas

habenas dare 393.35
habenas immittere 391.40
habenas premere 391.38
habere se rapidè 1116.50
habes Schytha iter 154.2
habete cum porcis & fiscina 220.37
habitare in superiore cœnaculo 124.34
habitare pagatim 77.33
habitare sub tegulis 429.43
habitare tribus scalis 429.54
habitare vallibus imis 132.43
habitus cetæus 534.7
habuuerit pro habuerit 519.12
hæc vis est 463.11
hæredes monumentum non sequitur 155.15
hærere 611.46
hæresis Vestoris 412.6
Halesus 766.21
Halicyensis 73.31
halteres 1074.30
hama 71.3:1062.13
hamaxari 332.31
Hamaxopodes 1063.10
Hanibal rex 1144.2
hapalaria 315.35
harpagmeculi 32.28
Harpalyce 314.7
Harpocrates 715.24
hasta 1128.44
hasta amentata 467.55:972.13
hasta ansata 1054.54
hasta Cænei 256.14
hastæ defixæ terræ stant 437.50
hasta Macedonica 756.9
hasta pura 1099.43
hasta reducta 60.60
hasta sanguinea 265.14:3.6.32
hasta velitaris 467.50
hastam colligere 65.6
hastam feciales bellum indicturi in fines hostium mittebant 943.41
hastam protendere 65.8
hastarium 1049.1
hastatorum in legione Romana numerus 1191.5
hastatus primus & secundus ibid.
hastile spicare 716.8
hebræi vuliginosos auersantur 645.3
Hecale 15.45
Hecale, Callimachi poema 967.14
Hecatæ canes 431.10
Hecate Proserpina 497.2
Hecates sacris digna anus 967.4
Hecate Triuia 496.61
Hecate tergemina & triformis 1008.43
Hecate veneficiorum præses 522.16
Hecate vlulata 496.56
Hecatombe Varr. Satyr. 581.12
Hectorem, secunda longa 320.43
hederæ flexipedes 37.41
hederatæ pateræ 512.22
Hegesias 203.50
Helenus augur 162.57
Helico 737.21:1161.63 (44
Helicon Musarum domicilium 673.
heliocaminus 383.61:611.25
helleboro purgantur insani 63.30
Helmandica vrbs 439.36
heluens 737.27
Heluetiorum regio 77.22
Heluetiorum pagi 273.56
heluo 737.18
hemerodromus 1010.47
hemeroscopus 1010.48
hemitonium 40.4
hemicyclion 1083.59
hemicyclus 1081.59
hera fortuna 221.10
hera Tritonis 865.17
herbæ pubentes 964.11
Heracleæ pocula 249.14
Heraclearum scriptores 1067.53
Heraclidis allegoriæ in Hom. & ecloge de Rep. 289.42
Heraclidium ibid.
heraius & heriatus 69.46
herba macta apud Cat. 351.43
herba Santonica 168.41
herbas ad Lunæ lumen lectas veneficij efficaciores 183.43
herba solstitialis 899.4
Hercei Iouis ara 474.10
Herculana pars 874.59
Hercule amico 1143.12
Hercule dextro 1143.37
Herculeas qui scripserunt 1067.52
Herculem inuocare 351.5
Hercules basilisctus 141.35
Hercules gladiatorum præses 989.41
Hercules malorum depulsor 531.7
Hercules aetæo habitu 534.5
Hercules potor maximus 249.20
Hercules socraticus 396.13
Herculis basilici tactus faustus erat 145.34
Hercyna 358.31
here & heri 903.22
hermata 1079.51
hermateleuchus 1079.29
hermathena 266.35
hermeracles 266.48
Hermetia verba 1187.22
Hermias Aristotelis necessarius 293.(45
hermionis 622.50
Hermodorus 337.5
Heroes bestiarum exuuio, vt Hercules leonis, vestiebantur 1129.60
Heroibus serpentes dicati 456.43
herpes 568.22
Hetruria 994.9
Hetrusca disciplina 969.45
hexasticha myrtus 833.34
Hiarbas conditor templi Iouis Ammonis 834.50
hiatus 50.31
hiberni saltus 593.60
hic terminus hæret 1106.8
Hicelus Galbæ libertus 861.6
Hicetas Syracusius non Nicetas legendum in Lucull. 542.2
Hiera insula 994.17
Hierosolymam aurum vndique ex Italia exportabatur 734.48
hilaria 906.63
hilum 541.28
hilla 345.5
Hippia, Arsinoe 9.3
Hippocampi 985.36
Hippocratis iusiurandum 660.40
hippodromus 350.1
hippolapathum 28.45
hippomanes 497.22
Hipponactes 394.25
hipposyne 1116.37
hira 345.4
hircosi centuriones 831.17
hiruudo 658.30
hirundo barbara suis ibid.
histriones statarij 10.31
hoc habet 560.29
hoc quod loquor inde est 677.31
holoberæ vestes 14.27
holographum 341.46
holophanta 341.49
Homerus aliam dijs quàm hominibus linguam tribuit 346.43
hominem exire 526.12
homines ad lecticam 859.12
homines militares in Martis sunt potestate 1135.40
homines repentini 483.4
homo ad vnguem factus 641.9
homo Atheniensis, mulier Attica dici solebat 651.52
homo dexter 485.7
homo Rom. alterius ciuitatis esse non potest 249.42
homo sui iuris 384.62
homo vetulus 1183.40
honoratis equis sitæ aquis vehi: apud Propert. 814.26
honore sepulturæ carere acerbissimũ erat antiquis 427.49
honores tergemini 97.56
honos 822.4
honos exors 427.18
honos lustralis 349.4
honos vestis in funere tribuebatur ijs quæ pepererant 814.14
hora lucina 431.62
Hora Romuli vxor 641.26
Hordeiæ loliguncule 218.10
Horeum 63.3(640.40
Horatius Græcorum sedulus imitator
horis pomeridianis accedere, pro serò 599.62

horno curari 1134.10
horno se curare 540.51
hornum 540.50:650.22
horror 1142.11
horti Iul. Cesaris 509.14
hospes Zacynthius 221.15
hospes Zacyntho ibid.
hospitilla 375.17
hostia libamentis perfusa macta dicebatur 541.20
hostia maior 1063.26
hostia mystica 1139.37
hostiæ animales 458.5
hostiæ furuæ diis inferis immolantur 523.1
hostiarum cædendarum ritus 500.43
hostiarum probatio 333.43
hostium 944.54
hunc circum tenuit Bellona 114.57
humanum 736.53
humanum sibi exurere 736.50
humanam vicem conuertere 466.36
humor splendidus 974.25
humilis pes 792.4
humum pinsare cubitis 706.36
hyæna 771.59
hyalus 254.51:613.16
hyantea aqua 62.58
Hyantes Bœotiæ populi ibid.
hydra excetra 46.19
hydra, natrix 513.42
hydraulæ 81.31
hydraulicon organon 61.23
hydraulicorum instrumentorum explicatio 61.8
hydromylæ 81.61
hydrorosata 606.43
Hymettiæ trabes 327.46
Hyperborei 142.17
hypnalis 212.10
Hypsicrates historicus & grammaticus 721.6
hysterici 242.9
hysginum 664.33

I

Iacere rete 338.53
iacere trans caput 661.1
iacere vulturios 345.29
iactare comam 1253.5
iactare Herculem 343.29
iactare manus 18.38
iactare numeros 144.17
iactus vulturis infœlix 345.13
iacula Maura 553.48
iaculari sacras arces 179.15
iaculator in medio mari 616.38
iaculatus arces 747.62
iambicum Archilochium 302.1
iambus 56.17:302.4
iambus alternis sermonibus aptus 642.59
iambus populares vincit strepitus 643.2
Iamidæ 163.3
Iani 784.45
Iani duo Romæ 990.20
Iantis 62.44
Ianus 181.59
Ianus medius 183.3:990.27
Ianus superior & inferior 183.11:990.20
ianua Orci 663.10:788.25
iatraliptæ 518.11
iatraliptice ibid.
Iberica funes 464.63
Icadius latro 448.45
Icarij fluctus 780.36
ichnographia & orthographia 101.61.
iconica 1050.7
iconicum simulachrum 1025.11
ictus obliquus 1319.36
idem in me 85.24
id velim me scire 519.29
idonei homines 93.24
idulia sacra 713.60
iecoris rete 331.53
iecur 302.24:429.39
iecur anseris pasti ficis in delicijs erat 713.21
iecur poetis sæpe fibra est 224.52
ientaculum Veneris 344.18
igitur pro deinde 88.38
igneæ fames 864.62
ignem petere testa 966.60
ignem sacrare vigilem 53.8
igneus 1019.7
ignis admouebatur ijs qui ad aras confugerant, vt eas relinquerent 278.53
ignis & aqua nuptiales Veneris comites 725.35
ignis & aqua nuptijs adhibita 1131.50
ignis liquidus 320.11:530.27
ignis peruigil in templo Iouis Ammonis 53.10
ignitabulum 111 49
ilia ducere 559.10
ilia tendere 539.19
Ilia vltrix necis Cæsaris 279.10
iligneis pedibus 21.20:710.54
Iliensis Minerua 331 11
Illuhya 709.7
illatebræ 587.35
illaudatus 116.60
ille 629.39
ille Diespiter 557.24
ille Iupiter 530.18
illiceum 1175.24
illix 890.10
illudere 1078.6
illuminare 972.61
illuminare sententias [illegible]
illuti vinacei [illegible]
Ilus 208.3[illegible]
ima stagna 624.3
imaginaria venditio 696 15
imago iconica 1013.40
imago magna 797.28
imago maior 986.28
imago respondet gloriæ 42.1
imagines Romanorum 963.11
imagines Romanorum quæ ex materia, ibid.
imber pluuiæ, & imber grandinis 50.47
imbibere 610.11
imbibere aliquem ibid.
imburum 801.27
immane precium 421.63
immatura morte abrepti 1119.47
imminutio 96.48
imminuere pudicitiam ibid.
immittere habenas 391.40
immolita 50.62
immolitum 50.62:1040.44
immortuæ reliquiæ 551.46
immunis 48.59
impactus vncus 427.37
impancrare 1119.43
impares 480.44
impectere 246.63
impensò 106.44:421.2
impensius 71.30
impenso precio vendere 106.42
impensum precium 422.1
imperium inbibere fontinali 940.23
impetigo 208.17
impetrire & impetritum 138.3
impetritum 818.18
impetus 481.49
Imperatoribus Rom. ignis præfertur 36.3
impiare 494.43
impleri Bacchi veteris 391.61
impluuiata vestis 479.61
impluuiatæ vites 480.8
impluuium 312.43
impluuium & compluuium vt differant 790.29
impositio 838.48
improbi & contumeliosi malè alijs respondere solent 538.53
improlis 130.44.617.13
in adyta cloacinarum deferre 219.48
inædificata 30.57
inædificatum 1040.45
in ætate 499.55:976.16
in ætatem venire 1190.54
inane 319.22:614.11:1164.44
inane vacuum 165.32:519.16
inanes 310.2
inania captare 641.31
inanitas 359.16

Inanime

inarime 604.61
inaugurare 1179.11:1180.12:1180.6
in castris Romanorũ erat porta extraordinaria præter quattuor alias 1180.12
in cano 911.56
incedere myrmicẽ 6 3.15
incerare deorum genua 19.56
incerare simulachra 1174.14
incess.. nuptiæ 599.20
incidere faces 101.58
incientes 699.43
incil.. ius 615.40
inciuilis & inciuile 151.41
inclinare oculos .. orientibus 219.40
incolumitates Cic. 810.15
in commune 974.40
incondita 581.51
in consilio esse 314.31
incontinentia 697.42
in controuersiam esse 618.47
in Creta ad .. tractum flumen ex altera parte .. ora splenetica, ex altera sine splene esse 1296.20
incrustare vas fi.. .. 636.5
incubare 354.6:766.51:881.62
incubare loci 914.8
incubato.. 881.62
in cu.. .. 97.26
in daphnide vrere 666.7
in Delo mercatus nobiliss. 659.41
Indi 731.47
Indicum triticum 732.5
indigetæ Fauni 210.58
indignus 578.25
indissoluta 1057.54
indissolutus 126.58
indolentia ..24
indoloria ..22
indu pro in, veteribus vsurpatũ, 364.29:1123.19
induere 805.34
indutus 806.21
inebræ aues 78.63
inenoi.. 141.44
in .. .. aliquem: reducere 1136.18
in faba cu iere 1146.42
in..ans, inpendum 1102.13
infans 485.52
infectum 91.57
inferiæ 131 65:841.10
infernales 584.31
inferos credidit antiquitas soluere curas & amores 931.41
inferum lumen 382.6
inferum lumen 586.34
inferum mare 584.35
infissa flaminis & pruinis 1016.24
infidibula infundibula & infudibula 251.63
infœlix arbor 108.9:587.10
infœlicibus lignis vrere 596.9
informata cogitatio 266.25
informis res 1015.38
infula 1050.8
infuscare, infuscare 548.21
infusus ceris 918.41
infringere digitos lyræ apud Papin. 671 48
in genibus sedes misericordiæ 582.26
ingenium 1112.51
inguen 503.52
ingrati postulare ingenium 207 47
ingrat.. quempiam 949.30
inhibere imperium 940 28
inhibere spem 940.18
inigere anseres 668.25
inijcere 698.6
inijcere inuolucrum 462.47:1085.7
inijcere terram cadaueri 546.58:910.48:95..27
initare 81.4:651.16
initium recte scribendi, philosophiæ cognitio 644.15
in ijsdem lineis dimicare 383.18
in iudicium denunciare 1147.10
in iudicium habere pro in iudicio 1147.9
in iureiurando Latini plerunq; interponunt aliquid inter præpositionẽ & eius casum 655.14
in iurisiurandi formula deprecatio & execratio inerat 1148.36
iniurius 949.16
in ius vocare 1112.54
in legione sex tribuni militum 1179.6
in lente vnguentum 724.1:1103.8
in lucem editi & suscepti 43.17
in ludis Troianis tres sunt turmæ equitum 978.50
in manum dare 116.56
in manum ferre 116.57
in manum latio 116.46
in medio positum 1180.34
in medio tenere 789.16
in medium quærere 974.45
in mensam libare 901.17
in nodum corripere 901.24
innubere & en.. .. e 1186.26
in numeris suis versari 1146.44
in oculis vestire 389.30
in officio Consulis 1025.39
in.. 491.4
in partem ve.. ire 132.23
in partem vocare 132.24
in pignoribus capiendis supellex interdum concidebatur & aliquando diripiebatur 870.47
in plumam 369.15
in poetis eruditionis plus inest, quàm vulgo existimatur 957.24
in Ponto materia naualis optima 631.38
in præteritorum imminutione tenses mutari in duplices 501.45
in propria pelle quiescere 215.21
in puluinar vocari 150 40
in puppi sacrarium fuit olim vel lararium 6..19
in puteo cœnam coquere 1..52
inquilinus 741.51
inquio & inque 525.25
in rate vehi 317.27
in re diuina caput velabant 504.47
in rem præsentem venire 997.48
insani, furiosi, iracundi cur de potestate exire dicantur 45.33
insani purgabantur helleboro 65.36
insanit amorem 562.61
inscriptæ merces 207.60
inscripta maleficia 207.19
inscripti maleficij actio ibid.
inscriptum 1116.45
inscriptum pecus 108.2
in sereno 321.60
insertæ fenestræ 132.13
inserti radij 131.16
insigne 71.40:586.28
insignis 275.1
insitia 1154.42
insistere munimentis 76.7
insistere viam 49.51
insolatio 511.16
in solum venire 169.4
insomnia 835.55:892.2
in soporem collocare 123.8
inspicare 1031.62
inspicare faces 755.62
in sportula diuidebatur pecunia 684.48
instutio 1111.19
institorium 860.40
instituere 51.61
instituere arborem 140.2
instituere vineam 51.62
insubidus 549.39:1079.2
insuesco 1173.46
insula Calamina 112.3
insulæ fortunatæ 481.42
insulæ saltuarei 112.9
in superiore cœnaculo habitare 124.34
in talis figura laterum pro numero erat 182.17
intactus iuuencus & grex 585.9
integumentum 867.19
inter alta propugnacula 392.10
interbibere 88.13
intercessionem remittere 1018.10
inter cuneos ferreos 288.27
inter falcarios te venisse, explicatur, apud Cicer. 514.6:1162.50
interior 457.3
interior comes 48..7
intermenstruum 491.62
internecida 341.8
internecidium 341.10
internecidij actio 341.10
internecini actio ibid.

internecinum bellum 141.27
inter nuculos 762.25
internunculus 762.23
internuncij hominum venti 26.58
Internundinum 491.60
interpensius 522.27
interulæ dilores 1174.61
interscalmi 931.55
inter summos auctores parum liquando conuenire 936.19
in tesseres erat numerus 182.17
intestabilis 1113.26
intus canere 457.5:1096.29
intuba 1031.44
inuehere in aliquem 1179.60
inuenire & reperire 126.43
inuenustus 772.45
inuertere vinaria 132.21:533.2
in via quæ officiebant concidebantur ab Aedilib. 1184.4
inuidia animi vitium, vt ferri est ærugo 1188.31
inuidiæ magna vis ad nocendum 297.23
inuidia, maximum tormentum 991.15
inuidere 1010.10
inuidiosa Venus plus se formosis 562.50
inuidus oculus 297.36
inuolucrum 461.47:1085.7
inuolutiones 798.8
inuolutæ candes 798.9
in vdo est mænas 302.62
inuleus 1002.14
in vmbra pugnabimus: dictum cuiusdam Laconis 471.17
inundatio magni anni hyeme 746.12
in vulgus 1160.20
Io 139.54
Io bacchæ 417.44
iocularice 216.5
Iolcus 75.33
Ionicus 130.31
Ionium virus 653.27
Ionius 75.31
Iopas 985.5
iota longum 793.52
Ioue iudicat æquo 987.16
Iouem lapidem iurare 1170.16:1177.47
Iouis assessores in concilio deorum 931.5
Iouis Hercei ara 474.20
Iouis incrementum 531.44
Iouis lances 855.62
Iouis manes 588.2
Iouis nomen multis tributum 1091.62
Iphiclus super spicas ambulat 1035.44
ipsissimum 193.18
irarum quadrigæ 1055.7
Iris 462.28:658.21
Iris prima 682.14
Iris prima 682.54
Irneum 817.54
irracuit apud Cic. emendatum contra Prisciani auctoritatem 526.10
irretortus oculus 326.39
irrire 1116.15
isatis 190.63
isatis ab Italis lutea aut glastum 835.59
Iselastica certamina 22.13:1009.5
Isis 525.4
iste me prensat 919.14
it mare proruptum 113.18
ita fugias ne præter casam 491.55
Itali olim pulte non pane viuebant 648.10
Itargus 778.2
Itonus 71.36
iuba dextra 238.14
iubæ draconum & anguium 1103.62
iubatus draco 1104.7
Iudæi recutiti 865.51
Iudæi seruati 529.10
Iudæi verpi 1064.8
Iudæorum menses 510.1
Iudicatio, Qua de re agitur 950.28
iudicia bonæ fidei 950.4
iudicem adijcere 948.56
iudicem collocare 86.31
iudices 605.59
iudices selecti 1113.33
iudices pronunciabant reum fecisse videri 741.25
iudicium quadruplex 409.7
iudiciorum formulæ olim variæ 980.1
iudex 944.20
iudex captus vel datus 221.42
iuga vasa 321.57
iugales & funales equi 1013.18
iugalis tela 232.48
iugera boucrum 199.1
iugerum pro asse 96.5
iugis & perennis fluuius 659.25
iugis puteus 163.45
iugulæ 840.21
iugulo hunc suo sibi gladio 461.49
iugum ferre 188.13
Iulea oliua 559.8
Iuleæ voces 558.55
Iulij Cæsaris horti 509.15
iumento suo malam rem arcessere 123.6
iumentis lachrymas Homerus, & eius æmulus Virgil. tribuunt, & Suetonius hist. 67.21
iunctum tignum 451.21
iunctum vehiculum 1018.51
Iunius Bassus 1018.31
Iuno conella 1179.28
Iuno connubijs præsidet 518.13
Iuno Ilithia 211.14
Iuno inferna 1892.7
Iuno Lucina 211.14:709.8:879.28:1092.2
Iuno matuta 1092.4
Iuno moneta 1090.55
Iuno mulierum 98.54
Iuno natalis 542.48
Iuno opigena 211.13
Iuno regina 1091.6
Iuno ἰσχμιτερα 121.16
Iuno Troianis infesta 825.13
Iunones sibi adoptant mulieres 767.28
Iunonia hospitia 627.6
Iunonis nomen multis attribuitur 1092.2
Iunonius puer 528.13:1058.44
Iunonis sacra ferre 52.53:417.28
Iupiter Ammon arietis specie colebatur 478.23
Iupiter Clitumnus 1150.58
Iupiter currum agens 376.34
Iupiter dapalis 1118.10
Iupiter deorum & hominum imperator 1126.53
Iupiter Diespiter 910.36
Iupiter Elicius 576.3
Iupiter Herceus 474.20:156.6
Iupiter Idæus à Troianis colebatur 771.4
Iupiter ille 537.24
Iupiter in capitolio gerit telum trisulcum in periuros 767.37
Iupiter indiges 1092.2
Iupiter iratus 1136.8
Iupiter Iuno et Mineruæ Romæ præsidebant 583.33
Iupiter Iuno & Mineruæ vrbis erant tutela 71.36
Iupiter Latiaris 1091.63
Iupiter Lucetius 910.17
Iupiter Milianus 208.29:334.14
Iupiter miniatus 1170.9
Iupiter omnia nutu temuitq; facit 995.28
Iupiter per aera curru creditur inuehi 891.28
Iupiter prodigialis 221.25
Iupiter pro aere 1012.53
Iupiter stygius 434.38:1092.1
Iupiter supremus 454.54
Iupiter telo trisulco armatus 27.26
Iupiter tonat 1135.50
Iupiter Vrius 745.51
iura controuersia 689.38
iura sacrata 196.27
Iurandi quædam formulæ apud antiquos 615.1
iurare in litem 1145.2
iurare in verba magistri 1173.40

iurare morbum 265.56
iurare per hastam & sceptrum 256.10
iurare per Genium & Iunonem 542.56
iuratores 648.18
iuratus 648.15
iurat qui abit magistratu 759.60
iurea 105.29
iureiurando obstringere 214.44
iures coctior 496.20
iurites 646.57
iurisconsulti, iustitiæ sacerdotes 863.4
iurisconsultorum officium 309.16
iurisiurandi nomen 214.46
iurisprudentia 262.57
ius 949.25
ius applicationis 891.42
ius controuersum, & certum, opposita 689.38
ius gladij 382.33
ius italicum 281.55
ius nexi 695.50
ius nigrum 223.8
ius ordinarium 1023.2
ius prædiatorium 707.53
ius Quiritium 230.48
ius Quiritium, qui consequebantur lege Visellia 662.51
ius quintæ relationis 943.6
ius sacratum 296.18
ius secundæ relationis 943.12
ius tertiæ relationis 943.13
ius quartæ relationis ominosum 943.16
ius togæ Carthaginensibus quando datum 217.45
iusiurandum de calumnia 1063.30
iusiurandum Hippocratis 660.40
iusiurandum in fœdere faciundo 1185.56
iusiurandum iacto in profundum saxo 482.13
iusiurandum Iouis 192.56
iusiurandum per ea quæ chara erant 615.56
iusso pro iussero 593.63
iustitia, Themis 318.51
iustitiæ definitio 262.45
iustitiæ præcepta 262.48
iuuenales ludi 1010.4
Iuuenalia ibid.
iuuenes & senes ioci 1165.18
iuuencus ineactus 585.9
iuuenta 782.63
iuuentas, iuuentutis dea 270.53
iuuentas Veneris comes 279.53
iuuentus detonsa 834.28
iuuentus Romana quibus exercebatur & quando 984.15
iuuentutis custos 934.25
iuuentutis princeps 941.11

L

La, vox adhortantis apud Gallos 659.62
labarum 505.14
labellum pollulum 232.5
labellum terere 384.43:1167.47
labi pro nauigare 257.36
labosus à labe 480.19
labris velitari 574.56
labrum eluacrum 232.38
labrum lupinarium 232.36
Lacedæmonij cur rubro colore vtuntur in bello 55.15
Lacedæmonijs orbis 888.18
Lacedæmonij omnium maximè Græcorum exercitationes celebrabant 888.24
lacessere mortem 360.10
lachrymæ rerum 391.53
Lacia 646.20
lacinia tenere 739.3
Laconis dictum 471.57
Lacteus circulus 418.1
lacunar 1111.56
Lacus 706.34
laganum 258.30
lagenas obsignare 1156.45
Lais 992.19
Lallare 627.58:659.52
Lalli somniferi modi, apud Auson. 659.56
Lallus 627.50
Lambda facile sonant pueri 627.28
lamberare 636.33
laminæ ferreæ 207.61
Lamus 783.18
lana depensa, putata, facta 1160.45
lana, infula, vittæ, velamenta 146.16
lanam facere 321.54
lana pura 1100.6
lana puta 1134.42
lance suspendere 115.5
lances pampinatæ 511.22
lanea tracta 99.5
laneos pedes habent dij 376.28
laneum, latus 376.27
Lanificij textuis ars 993.50
Lanignus 480.23
lanitium quid, apud Maron. 513.8
Lanuuinus 239.58
Lanuuium 813.63
lanx 774.52
lanx inanis 974.39
lapathum breue 28.43
lapidem lapide terere 265.16
lapides diui 513.48:1170.2
lapides manales 663.7
lapides pagani colebant 513.45
Lapis 304.35
Lapis lubricatus 313.44
lapis manalis 663.7
Lapis viuus 181.59
Lapis vnctus 19.20
Lar 383.10
Lar familiaris 1097.36
lares Hostilij 1111.64
lares marini 1056.53
lares permarini 714.12
lares publici 1097.37
lares querquetulani 714.11
lares viales 221.17
largitio fundum non habet 95.42
Lartidius 693.5
laruæ 214.37
laruialis 444.44
larum sedes vbi 256.37
larus 603.50:661.61
lasanum 419.33
lasanum portantes & œnophorum 419.31
lascinia 719.13
laßisculum 1050.9
lastauri 192.45:556.38
laté rex 391.22
latera lorea 68.36:209.20
laterculus 1155.39
Latona 647.15
Latia & Lacia 646.20
latiar 895.52
laticlauius Tribunus 3.41
laticlauij honos 941.52
laticlauij tribuni 971.9
laticlauium 3.40
Latij dea 646.20
Latina verba 859.43
Latinè loqui 859.17
Latinè loqui non accusatoriè 929.49
Latini colonarij 230.37
Latini cantiones trochaicis versibus texebant 694.24
Latini iuniani 230.35
Latini a in a sæpe commutant & a in e 711.14
Latini poetæ antiquitatis studiosi 1129.13
Latini socij 230.38
Latinus & Thymele mimi 684.24
Latio in manum 156.45
Latius agetur 707.15
latomiæ lapidariæ 463.3
latrans natura 48.49
latrare 1178.37
latronum ludus 1007.27
latrunculi 1007.24
latus laneum 376.17
latus clauus senatorij ordinis 381.52
latus tegere 484.47
lausbrum 973.46
lauare aluum marsupio 743.5
lauare latrinam 748.16
lauare vinaceos 945.33
lauatio matris deûm 295.9
lauatrina 774.26
laudare 690.59
laudare testem 48.24:960.59

laudari veteres ab aliquibus nolebant 1029.11
laudum, iurisconsultorum verbum 470.23
Launia 332.30
Laurea in templis deposita 778.5
laurea virga 1063.1
laureant in mustacco quærere 816.51
laurus fragilis 666.19
Laus est publica 385.4
Lauta puella 210.7
Lautumarius 740.34
lautumia 783.33
lautumiæ 1050.10
lautumiæ Græcè latomiæ 740.35
Lautum purè 881.7:1181.52
laxa toga 523.20
laxare sinum 974.50
laxius cingi turpe 365.37
Ledere manes 512.43
leotomus 688.10
lenæ triclinares 1070.17
letaster 380.39
letoria lex 943.36
Leua numina 1143.26
leumus 115.10
lebetum duo genera 977.62
lechyti 269.54
lectica 790.33
lecticariolus 1182.28
lecticarios Bithyniæ reges habebant 859.13
lecti cubiculares 857.61
lecti discubitorij 857.63
lecti ilignis pedibus 23.10
lecti Sotherici 22.7
lecti strati 233.60
lecti subtenti ibid.
lecti triclinares 858.2
lectisternium 1190.38
lectisternium Aeneas facit patri 977.40
lectorum duo genera 857.61
lectus 790.53
lectus genialis toga sternebatur 434.14
lege agere 1189.20
lege Oppia cauetur ne iuncto vehiculo mulieres vtantur 1032.52
legem censui censendo dicere 543.22
legere hominem pugno 1195.27
legere nebulas Helicone 673.44
legere pro ferire ibid.
legere senatum 1040.34
legere vinum 759.40
leges & edicta in loco proponebantur, vbi de plano legi possent 1026.17
leges in ære non ebore incisæ 1194.57
leges miniare 110.36
Lexes vexare 519.6
legio fulminatrix 1130.5
legi parere 1189.16
legis peruetustæ fragmentum 1026.17
leg tima pars 1145.54
leguleius 110.22
leguli 322.23
lemniscatæ palmæ 385.54
lemnisci 385.54:1199.37
lembi remipedes 602.17
lemniscum 385.34
lenullus 495.23
lentare remum 132.47
lenta manu trahere 16.20
lenti remi 232.50
Lentulus Sura 207.38
lentus 380.28
leones ad frena 103.38: 1126.61
lepra 513.52
Lesbia Catulli 517.60
Lesbium plectrũ apud Horat. 1004.13
lethum & sopor fratres 1090.36
Leuana dea 121.34
leuasso pro leuauero 303.62
Leucadia 345.56:1035.3
leuconica 242.29
Leuconoe 373.10
lenis 837.29
lex barbarica 69.20
lex censoria 73.45:1004.27
lex coloniarum deducendarum 11.7
lex 12.tab.apud Gell. 904.50
lex 12.tab.apud Festum 503.48
lex 12.tab.explicatur 1111.46
lex gladiatoria 39.36.
lex Lætoria 943.36
lex Mænia 579.27
lex prædiatoria 1022.44
lex sancta 273.17
lex Seruilia 4.49
libare alicui Deo 344.34
libare dapes 178.27
libare fruges 220.71
libare in mensam 344.34:901.50
libarij 826.39
libarius 208.1
libatis dapibus pascere 178.26
libella 693.40:1146.6
libellio 710.16
libellos deijcere 387.34
libellus purè lectus 990.5
libellus Veneris 344.20
libera toga 675.20:812.31
liberæ ædes 1190.17
liberare amicam 340.14
liberi soli caput habere dicuntur, serui sine capite esse censentur 361.2
liber locus 1190.22
liber repotialis 448.36
liper pater 322.62
liberti orcini 1187.58
liberti admissionum 455.68
liberti primi, secundi, tertij 347.48
libertorum conditio Romæ semper nõ fuit eadem 1180.51
libertorum olim quidam ordo 347.47
libertus primus 585.31
libertus proximus 1026.46
libertus secundus ibid.
libertus verna 347.29
liber Xenophontis παιδείας κύρου, de Cyri infantia appellatur à D.Hieron. 658.42
Libycus flos 251.7
libido equina 669.30
libidini qui paret seruus est 676.27
Libitinensis porta 942.15
libra 143.9
libri de legibus non editi sunt à Cic. 157.3
libri sesquipedales 877.29
libramentum rectum 924.48
librariolus 710.18
librata terra ponderibus 126.62
libratores 65.18:55.42
librile 232.43
librilis tunica subserica 1174.51
libripens 1113.17
Libs 331.12
Libya conterobromia 1034.49
Libya feris abundat 1062.9
Libycæ pelles 1062.8
licia in veneficijs 965.48
lictor curiatus 349.22
lictor fœminæ 499.1
lictor primus 347.15
lictor proximus 347.21
lictor summouet 498.30
lien facit seditionem 217.62:222.2
lienes 324.22
ligellum 199.28
Liguria 947.42
Liguria materia nauali abundat 906.45
ligustrum 1167.13
lima 829.47
limare 1142.3
limare caput 494.15
limbularius textor 881.33
limen superum & inferum 382.6
limina salutare 381.5:986.8
limina stridentia 169.56
liminis tabella 464.13
limus pro veste 335.38
limus cinctus 333.40
lima 1178.27
linces 1050.10
linea 143.50
lines diues 1108.2

lingua

lingua venditaria 939.32
linguam pascere 158.35:465.67
linguarium 387.63
linguis fauere 158.35
lingula 235.1
lingulaca 521.35
Linus 837.29
linum Alianum 325.3
linum catagraphon 948.27
linum Retouiuum 325.4
lintres 233.46
liostrea 28.50
lippa propago 913.62
liquata vox 386.22
liquare vina 374.10
liquare 530.22
liquet 530.34
liquescere 287.1
liquida voluptas 923.48
liquida vox 1002.26
liquidi odores 297.9
liquido pede 973.24
liquidum 310.8
liquidum auspicium 530.28
liquidum lumen 310.12
liquidum plumbum 280.53
liquidus animus 530.43
liquidus ignis 310.12:530.27
liquor 841.51
lis 451.10
litare 609.46
Litem addicere 451.10
litem suam facere 587.31:665.8
literam longam facere 890.56
literaria tabula 751.34
lituus 562.53
liuorem ducit vua 519.29
Locomon 1001.52
loculi arancosi 48.2
locus 73.15:461.1
locus consularis 195.27
locus liber 1190.22
locus medius 195.49
locus pontificalis 195.35
locus purgatus 256.53:207.34
locus purus 1099.45
locus superior 384.60
locusta 662.44
loedi 856.26
loliguncule bordeie & triticeæ 218.10
Longam literam se facere 24.31
longæ tibiæ 571.44
longè fugit qui suos fugit 492.33
longior nasus ille fuit 293.27
longum iota 793.
longurio 269.40
loquendi genus mirum 1242.29. & deinde
loqui nec rectè 98.25
loqui mulsa 247.34
lora 209.21
lora & lura 312.41
lora quomodo fit 323.7
Lorea latera 209.21
lorei funes 244.59:1098.36
lorica cœli 973.62
loricula 851.29
lorum 312.41:568.32
lorum vomitorium 568.32
lotiolente 619.57
lotus aceto 675.52
Lua mater 416.15:543.47:832.59
Lua Saturni filia 646.28
Luacina 832.62
lubrica conchylia 28.46
lubricare orbem pytismate 858.18
Lubricatus lapis 513.45
lubricus vultus aspici 749.32
Lucanus elegantiss. & doctiss. poeta, contra nonnullorum huius ætatis iudicium 746.6
lucanica 769.52
lucar 1010.11
Lucelli & dati tabulæ 463.30
lucere sibi cereum 425.5
Luceres 1001.47
lucerna 1056.5
lucerna & candela 191.35
lucernam vino tangere 237.40
lucernas defraudare 114.42
lucetius 910.37
lucet, lucescit 69.55
lucida tela diei 922.8
Lucifer 856.20
Lucillius in Satyris ad iamborum humilitatem se demittebat 637.60
Lucillianum vallum 841.21
Lucina 627.18
Lucina Iuno 709.8
Lucina Diana 431.59
Lucina hora 531.62
Lucumo 63.34:1001.51
Lucumo Samius 63.30:191.40
lucunculi 609.17
lucuns 609.23
lucus & ara Dianæ 142.53
lucus Martis 684.17
ludere 259.61
ludere cathenas 1016.44
ludere datatim 207.29
ludere expulsim 207.29
ludere poema 511.14
ludere raptim 207.27
ludere trocho 888.23:1041.16
ludibris 1078.8
ludificari 1078.5
ludij 203.30
Ludij barbari 645.35
ludij & ludiones 645.60
ludi Osci 397.47
ludi iuuenales 1020.4
ludi palatini 18.6
ludi trieterici 334.47
ludi veniunt ad miscellanea 791.10
ludit nauis 883.31
ludos funebres facit Aeneas 977.50
ludus gladiatorius matutinus 1188.27
ludus tabulæ 1007.23
lucre 832.58
lues 529.13
Lugdunum 691.46
luma 1178.23
lumariæ falces 1178.29
lumbricus aquaticus 916.42
lumen 253.13
lumen & vmbra 971.50
lumen liquidum 310.12
lumen superum 586.34:1034.30
lumen verum 1175.47
lumina morte resignat 685.4
luminaria 231.17
luminibus extinctis 302.5
luminosum 609.36
Luna de cœlo descendit in Endymionis amplexus 909.16
Lunæ bigæ 793.3
Lunæ filius ros 635.10
Lunæ labores 793.16
Lunæ silentium tribuitur 465.45
Lunæ succurrere 795.12
Lunæ vehiculum 793.2
Luna caua 879.18
Luna imminente Venus ducit choros 296.33
Lunam de cœlo deducere 969.36
Luna non laborat 613.50
Lunam veneficijs præesse 153.43
Luna nascens 907.40
Luna noctiluca 716.32
Luna olim menses ducebat, primaq; primus mēsis dies habebatur 907.41
Luna plena, veneris efficacior 183.43
Lunares menses 535.8
Luna rorifluæ 633.10
Luna rubens 792.57
Luna silens 332.6:181.26
Luna fitiens & sicca 352.9:562.20
Luna spumans in herbas 907.45:394.49
lunaticus 140.57
lunulas, caluos nominat Synesius 1038.12
lupata 372.55
Luperci cincti 653.52:777.16
Luperci Iuliani 206.22
Lupercorum sodalitas 206.9
Lupinarium labrum 252.37
lupini 15.57
lupinis era quid distent ibid.
lupino folliculo os parricidis obvoluebatur 411.29
lupinus 638.40
lupus 372.69
lupus armis validus, tergo infirmus 492.53
lura 124.56

lurcones 214.58
luridus color 191.17
lurnum 331.15
lustralia exta 209.53:219.30
lustralis census 230.60
lustrici dies 131.19:1178.37
luscificare 1078.39
lusoria tabula 1007.23
lusoriæ naues 885.31
lutea 833.37
lutea cur dicatur Aurora à Marone 190.42
lutei calcei 1064.22
lutei libri 1175.17
luteus color 1056.31:1164.12
lutcum negotium 511.19
luto plantam cuellere 438.56
lutum 1116.40
Lutra 719.20
luteus & flauus color nuptiis auspicatus & consecratus 1139.46
luxi, præteritum à luo 480.14: 488.31
lychnus 586.8
lycij 1023.20
Lycomedius apud Propert. 1001.57
Lycorides, Simonides 394.32
Lycurgei 551.36
Lycurgus orator 551.41
Lycurgus senior pro se vicarium dedit filium, qui cum Argonautis nauigaret 798.27
Lydia primum Asia vocata 515.52
Lydiæ lacus vnde 464.6
Lydiæ mulieres turgidæ 520.34
Lyde 339.6
Lydorum vestes 966.14
Lygmon 1001.47
lympha Mallia 858.52
lymphatici nummi 184.49
lymphaticus morbus 332.10
lymphiones 1173.46
lyra heptachordos 670.58
lyræ inuentor Mercurius 671.10
lyra lyræ 98.43:493.37
lyrici quid differant à melicis & dithyrambicis 5.34
Lyrnessus 436.19
Lysonis symphonia 726.15
lytæ 162.20

M

Maccus, & Macco 575.38:1121.27
macellarij 246.38
macellum 785.20
machina 924.54
machina frumentaria 248.41
machina scansoria 286.10
machinalia pondera 248.45
machinarius asinus 248.39
Macrocola regina Catharmæ, inscripta Athenæo 848.57
macri campi 996.16
mactare 341.28
macte 345.27
mactea 770.30
madida 601.48
madere 601.40
madere arte 441.60
Mæcenas ab Augusto vt notatus 584.19
mœchidij 876.7
mœna 330.19
Mæonius Automedon 579.14
Magi certis rebus ad sua veneficia egent 982.55
magicis veneficijs accommodatæ species 465.16
magiæ vis 281.21
magida 774.49
magister 851.40:941.58
magister curiæ 880.63
magister fracta aure 887.60
magister sacrorum 30.38
magister Samnitum 931.52
magistratus Capitolini Tholosæ 337.56
Magistratus in Iouis tutela 1135.32
magistratuum quorundam Francorũ origo 1046.1
magistri carmen 852.40
magistri pagorum 273.53
Magmen 770.29
magmentaria vasa 770.25
magmentarium ibid.
magnam partem oratio constat iambis, apud Cic. 538.4
magna parens 126.32
magnæ animæ 64.7
magnarius 1017.6
magnas res secare 510.36
magni amici 63.55:393.32
magni dies 64.2
magni menses 534.59
magnum ad columen 160.51
magnum mare 92.17:659.23:702.58:809.44
Maiales 740.30:1125.41
Maialis fiam 1125.41
maior hostia 1063.17
maior pars diei 91.53
maior vis 320.4
maiorem partem minore mea habitas 495.4
maioribus potestatibus gladius datus 352.30
maiores & minores pueri 476.26
maiores testudines 367.41
malacam coronam sumere 715.60
malaci 715.57 malacum 715.85
mala ætas 574.54 mala mãsso 831.58
mala orbiculata 397.5
mala pannucea 1080.8
mala scabies 201.2
malè 88.4
maletractatio 360.57
Maledensia 1043.37
Maledus 1043.38
malefactum animo 1143.1
malis mandare 225.18
malis onerari 173.28
malis alienis ridere 812.2
maltha 181.61:880.10
malthinus 182.5:365.12
maluaceus 339.2
malum carmen occentare 858.57
malum obiectum mala manu 124.6
malum punicum, insigne domus, apud Suet. 288.37.
mamma 617.62
mammæ nutrices 247.18
mammosus pannus 1172.8
Mamurra 463.61
manalis lapis 361.55:663.7
manales verrere 663.7:969.40
manare 529.37
manceps 362.14
manceps carceris 51.54
mancipia deformiora 987.28
mancipia pulchriora 987.26
mancipij æstimatio 978.4
mancipium 695.50
Mancipium in nexu continetur ibid.
mandare malis 225.18
mandatores 784.4
manes lædere 522.43
mangonium à mercatura manibula 807.10 quid differat 514.41
manibus velatis 112.55
manica 1116.33
Manilij poema 839.33
Manilio iurisconsulto parum conuenit cum Cicer. in mancipiis nexusq; nomine 695.50
Manius 1157.19
manium ostium 663.10
mansitutor 362.14
Mantua diues auis 60.46
Mantuanus ludus 989.60
manuarium 549.22
manubiæ 538.9
manubiarius amicus 362.16
manu ducere 166.32
manules 40.40
manuleatæ tunicæ 40.41
manu lenta trahere 16.20
manum de tabula 33.43
manumissi mox manumissori dicere solebant salue patrone 502.27
manum simulachri tangere 922.29
manum totam porrigere & extendere oportet, non tantum contractos digitos 1042.17
manus 266.30:1153.55
manus gypsatæ 398.10
manus velatæ 112.55
manus visco tincta 1122.47

mapalia 663.50
mapalia fecistis ibid.
mappa 625.17
Marci municeps 908.62
marcipor 908.18
marescballi 1046.11
mare pro fluuio, apud Virg. 315.13
mare, arbores, fluuij dormiunt 964.60
mare bonorum 969.60
mare dormire dicitur 714.65
mare Aegaeum 611.61
mare fretense 594.58
mare magnum 92.17:659.13:702.58:809.44
mare quando albescit & nigrescit 992.40
mare quiescens, pronum & acclinatũ terrae tanquam ad soporem fingũt poetae 714.63
mare rauum & purpureum 992.51
mari somnum tribuit Maro 964.60
mare turbidum imaginem non reddit 1167.31
Mareotis 251.25
Mareoticum vinum 251.12
Marescballi 1046.21
margaritae extricatae 1039.41
margopolis, Var. satyra 579.13
maria 968.60
maria vere aperiuntur 614.40
maria hyeme clauduntur ibid.
maria clausa & aperta 1069.18
maria & montes polliceri 968.60
Mariana quercus 1032.56
marica 751.35
Marij aperti 906.20
marini lares 1056.53
marinorum deorum domicilium in limis gurgitibus & vadis 624.7
marisca 416.36 & 49
marmorarios & lapidum scalptores manu quàm mente doctiores 1184.45
marmorum Capitolinorum auctoritas non magni ponderis ibid.
Maro, apud Propert. 265.19
Maro Theocriti aemulus in Bucol. 354.29
Maro Theocriti imitationem profitetur 666.13
Maro ramum tribuit somno 725.11
Mars conditoris pater 180.52
Mars Iunonis filius 328.19
Mars noster 823.29
Mars Quirinus 646.49
Mars Siluanus 502.43: 635.20:1125.52
Mars siluae praeest 1125.22
Mars vigila, dicebant duces in bellum exituri 546.29
Marti vltori templum condidit Augustus 180.56
Martis comites 823.44
Marsae voces 465.62
Marsia 779.23
Marsia causidicus ibid.
Martiobarbuli 868.18
martius picus 86.40
martulus 13.5
mascula bilis 676.65
mascula Sappho 305.45
masculum thus 503.23
Masinissa, non Massanissa 1197.25
Massagetes populi 928.32
Masiliae vrbis conditor 1133.25
mastruca 516.46:685.34
mastrucatus 685.31
mastruga 530.44
mataxa 59.14:680.61
matella communis 1055.60
matellio 774.55
mateola 352.31
mater 416.25
materia campestris 808.57
materia montana 808.58
materia publica 642.18
materina terra 755.43
materis, materae 274.25
Matius Iul. Caesaris amicus 361.17
matrimi & patrimi 1063.55
matrona moueri iussa diebus festis 810.5
matronae stolatae 1138.53
matronam tangere 876.50
matronae Rom. verrunt templi solum crinibus in placandis dijs 1137.21
matronales vitae 811.10:1158.32
maturare fugam 391.27
maturare mortem 391.13
maturi senes 777.54
Maturus aeui 777.55
maturus ibid.
matuta mater 416.16
matutinus ludus gladiatorius 1188.27
matutinum & vespertinum tempora votis & precibus consueta 896.18
matutinum spectaculum 1188.27
mattiacae pilae 291.13
mattus 1050.21
Mauri iaculatores 553.48
Mauri & Hispani capillati 19.2
Mauritania leonum & ferarum abundans 513.53
mausolea 657.31
maxima Iuno 900.62
maxima mamma 627.62
Maxima tata 628.1
mazaces 860. 50: 1020. 47: 1151.53
mechanici 242.16
Medea pellicẽ suam vlta est oleo medicó 880.8
Medeai miseriae 636.60
Medi 369.42
mediastinus 1077.28
medi edi 99.5
medici veteres curationem simplicem secuti sunt 570.20
medici cuiusdam garrulitas arguitur 1094.50
mediusbelli 527.55
mediusfilius non iurabant mulieres 98.71
mediponti 245.2:1098.34
Meduana 789.59
Megabacchus 100.36
Megabyzus 622.25
Megarici sophistae 106.24
meis auspicijs 885.32
mel antiquis in delitijs 247.35
Melanthius 203.28
mel humidum 1094.10
mel solitum 554.12
melicae & medicae gallinae 254.8
melici 5.34
melimela 561.20
melior mundus 126.27
melior natura 126.18
melior pars dici 365.12
melior sexus 791.65
melior victima 457.60
melle saporata vel soporata offa, apud Virg. 1093.10
Melle veteres vtebantur in omni dulciario opere 1095.57
mellina 676.57
mellis color antiquis iucundus 1044.5
mellita placenta dabatur mortuis 1094.34
melomeli 561.20
membranam poscere 213.55
Memnon 8.15
memoriae tradere vetustatem literarũ 1145.23
Menaly versus 1112.6
menaeus 688.52
menaeus, menstruus circulus ibid.
Menenij gens foecunda 807.55
Meniae 808.7
menia lex 579.27
menis 775.19
mens & animus 1091.44
mensa 42.10
mensae augustata 587.54
mensa tripes 653.42
mensae remotae 751.4
mensarij 705.20
menses decem partui quomodo à Virgilio tribuantur, cum tamen sint nomine 124.14
menses Iudaeorum 510.2
menses lunares 555.5
Menses magni, apud Virgil. 514.60

menses olim breuiores 124.14
menses vertentes 535.5
mensores 873.63
menstrua soluere 468.11
mente captus 250.14
mentem nisi exciperet dominus, Hor. 808.21
meo remigio rem gero 209.58
meraclum 251.7
mercales 976.1
mercatura 524.41
Mercurialium collegium 171.9
Mercurij natalis 49.7
mercurius ad Aeneam missus cur per Athlantem descendit 931.9
Mercurius communis 1131.30
mercurius deus omnium gymnasiorũ communis 49.5
Mercurius λόγιος & ἀγώνιος 373.23
Mercurius lyram heptacordon inuenit 671.10
Mercurius manium ductor 963.52
Mercurius deorum nuncius κήρυξ & διάκτορος 373.27
Mercurius lumina morte resignat 963.44
mergus 662.59:936.26
meridiani apud Suet. 1023.47
meridianum spectaculum ibid.
meritoria 1050.12
meritum bonorum distinguebatur ferri magnitudine 381.10
mero & pulto veteres dixere 1176.48
merulea 330.55
mesancyla 672.28
mesolabum 22.38
mesonauta 1077.20
Messapus equorum dormitor 765.50
Metabus 763.22
metari 416.57
metatores 1050.15
metatus ager 416.56
metiri per corbem 233.18
meum mel 247.36
micare 689.20
micæ auri 590.13
micleta 860.46
migdilibs 331.12
migrare communia iura 160.18
mihi est mellinæ 247.36
mihi nũc Ligus ora intepet, apud Persium 1156.27
migrare 574.32
miles caligatus 1077.9
miles centuriatus 607.52
miliarium 137.49
miliarium aureum 138.3:683.36
militaris opinatus 1050.14
militaris tessera 665.40
milites, & coniurati 358.5
militum caligæ 1001.27
militum decursiones 146.53
mille passum 600.21
miliums appetentia 601.53
mimologus 1050.14
Mimorum alapæ 626.11
mimus 1025.33
min apud Auson. 843.58
mina 874.58
mina onis 281.30
mina vnde dicitur 281.32
mina & propugnacula 91.22
minæ murorum ibid.
Minerua 362.57.993.48
Minerua Alcidemos 1197.17
Mineruæ ædes 867.54
Minerua ædificiorum inuentrix 358.17
Minerua, apud Maron. 362.57
Minerua apud Tritoniam paludẽ nata 865.38
Minerua Phidiæ 894.48
Minerua Iliensis 231.12
Minerua liberalium artium præses 266.43
Minerua scientijs & artibus præest 576.16
Minerua singularis & propria gymnasij dea 266.43
Minerua tenius 993.49
Minerua Tritonis 865.38
Mineruæ sidus 732.47
Minerua vbi nata 826.23
Minerual 993.41
Mineruium 543.53:713.41:841.26
Mineruium Mineruæ templum 38.45
miniariũ Sisaponensia 316.3
miniani dij 1134.28
miniare leges 310.16
miniata cera ibid.
ministerium 1017.13 & 23
ministrare velis 1126.55
minores musculi 367.40
minuritio 13.35
minuritionem citare ibid.
miriones 829.52
miror laborum 146.29
misericordiæ sedes in genibus 362.26
mison 351.33
missilia 1108.36
missio gratiosa 545.30
missionem dare & exauctorari quid differant 76.39
missor apud Cicer. 258.5
mitellita 860.43
mitra 121.11:1127.52
mitigare sandalio caput 1133.53
mittere fulmina Lucis pollutis 1135.54
mittere signum quadrigis 923.15
mittere vela ad portus beatos 44.60
mitulus 1133.36
modestè dicere 1166.18
modica patella 21.14
modioli 41.58
modioli ærei 61.30
modiolorum funduli 61.32
modius 908.32
modus scenatilis 395.28
mœchi semitarij 440.48
mœchocinædi 488.17
mœnia mundi 177.46
mœnia pro muneribus 532.58
Mœrarcha &
Mœra 24.16
mœsilea 697.25
mola 86.37:666.15
mola salsa 218.48
molæ 646.58
molæ quadrinæ 395.52
mola trusatilis 231.49
moles Gigantum 46.11
molile 232.43
molles Triuiæ honores 550.25
mollestræ 87.33
mollestræ, vel potius melotæ 664.21
molle Tarentum 28.52
molle vinum 385.50:1068.10
mollis articulus 116.20
melochthus 1079.34
molucrum & mola 86.37
momen 1142.17
Moneta 105.25
monetæ deæ in fano vesparum erat examen 108.24:605.44
monetarij 108.24:605.44
Monimentis insistere 76.7
monumentum Senatus 538.14
monocoli 903.58
monogrammi 1052.45:1116.41
monolores 277.42
monopodia 30.22
monopolium 1050.17
monotrophus 288.13
mons Albanus 986.50
montani 77.22
montes auri polliceri 1100.27
montes & maria 651.29
montes in Dianæ potestate sunt 273.40
monumentum heredes non sequitur 155.16
Mopse nouas incide faces 1032.56
mora & mora parca 627.23
moratores 350.6
Morbonia 897.17
morbosus 281.34
morbum iurare 266.3
morbus 281.32
morbus sonticus 556.17
morbus solstitialis 898.45
more maiorum petere 265.50
more Romano 398.48
moretarium 540.16
moretum ibid.
mori diem dicebant veteres 600.35

mors

mors fatalis 359.62:472.62
mors merita 360.3
mors naturalis 360.2
mors tergemina 1140.30
mors vulnere illata, aut pœna irrogata 427.38
mortarium 540.36:747.53
mortem lacessere 360.10
mortis gradus 296.24
mortis frater sopor 1092.48
mortualia apud Plaut. 815.10
mortuaria glossaria 815.10
mortui tacere dicuntur 777.34
mortui positi ibid.
mortuis in rogo aperiebantur oculi 885.10
mortuorum manes vocantur ad tumulum 776.9
mortuorum oculos claudebant proximi, filij, pater aut mater, 654.18: 963.45
mouere ancil'a 418.16
mouere satyrum 730.23
mouere senatu 1040.38
mu syllaba 818.19
muccinium 434.31
mulcare 1050.18
mulcatores 1050.19
mulceri 257.42
mulctare 520.16
mulla sagmaria 1169.46
mulieres & virgines nolebant cerni ab alienis viris 1178.20
mulier vulgaris 137.22
mulieres Pellæ dracones alebant 159.47
mulieres simpulatrices 85.43:820.21
mullei calcei 663.61
mullus centuriatus 607.51
mulsa loqui 247.37
mulsum in triumpho datum 469.2
mulsum in delitijs habebant Romani ibidem
multa 791.19
multa aduersa reuertens 317.21
multa in Vergilio ex historia esse 977.4
multigenera 305.24
multi meri 618.61
multis modis, aduerbium 485.46
multos ex digito insanos & prudentes videri 1042.63
multus 870.29
mundi cochlear 575.29
mundi mœnia 177.46
mundus 963.8
mundus, cœlum est 663.48
mundus inferior 663.43
mundus lucens 663.50:1057.52
mundus melior 126.27
mundus muliebris 801.49
mundus patet 663.44
mundus superior 663.49
mundus, terra est 663.42
munera nuptialia, natalitia, & in puerperio mittebantur à seruis & libertis 651.13
munimentis insistere 76.7
municipales equites 83.28
municipalis ibid.
municipalis adulter 83.33
municipalis arena 313.49.61
municipium 11.39
munire 440.9
munire rupem 440.6
munitare 98.33:939.44
munitor 701.58
Murcia ignauiorum & segnium dea 787.59:833.7
murena 230.13
murena dentata 230.13
murena edentula 230.14
mures 516.30
mures pontici & alpini 516.61
murgeso 1050.19
Muria dura 567.41
muriatica 494.12
murinæ pelles 516.37
Murranus 208.17
murreum & murrinum 974.58
murrhea 243.8
murrhina pocula 230.22
murrina 1050.15
murtatum 769.53
Murtia & Murtea Venus 785.56: 833.6
murtis 785.54
Musæ Heliconis incolæ 674.30. 986.55
Musæ Mnemosynes & Iouis filiæ 1090.59
Musæ Sitelides 534.17
musare 216.30
Musarum Latinarum sedes 986.63
muscipula tenta 1 60.19
musculi 366.32:367.40
Musæus 1096.35
museum 751.5
musica olim 8. chordarum erat 672.44
mustimo 685.42
mustino ibid.
mustacei 816.45
musteri 1055.10
mustella 388.28:516.39
mutatum vinum 213.3
mutitare 473.31:549.16
Mutinitini sacellum 578.25
mutua fungi 1143.5
mutuamur 331.38
mutuitare 478.36:551.57
mutonium 575.24
Mutunus priapus 578.32
munus 1057.19
munus recipiendorum hospitum 185.14
Mycenæ à Cyclopedibus munitæ 1095.60
Myrmillo 77.43
Myrmidones Achillis milites 77.55
myrobardum 97.32
myoparones 74.18
myrrhina 248.8
myrta, fœm. gen. 1155.43
myrtea gausapina 639.20
myrtea virga 1062.61
myrteus color in equis 639.22
myrtus 131.45:833.12
myrtus Afla 514.32 : 865.61 : 1064.26
myrtus hexastica 833.35
Myrtoum mare 780.36
mystica hostis 1139.17
mystica virga 1062.61
mystica vitis 1139.28
mystrum 97.34

N

Nacta 834.22
nænia soricina 867.48
næuianus laudator 268.33
næuosus 1071.18
non quod edit, tam dum quam perdunt 202.4
Nanetes 559.53
nanus 774.42
naphtha 181.39:880.9
nardinum vinum 70.44
nares acutæ 723.45
nares obesæ 723.48
naris acutæ 481.10
naris obesæ 481.17
nardini amphora 70.43
nardinum vinum 70.44
narrare somnium Vestæ 235.53
Nasci consularem 810.18
nascuntur qui honores adipiscuntur 810.18
nascuntur qui ab exilio redeunt 810.24
nasi adunci homines 115.4
Nasidienus Horatianus 38.8
nasiterna 232.30
naso suspendere adunco 115.2
nasus 1166.23
nasus longior ille facit 293.37
natalis deus 542.43:1141.2
natalis Mercurij & Salutis 49.7
natalis reditus 810.26
natalis salutis 49.16
natalitium 219.5
natio madens pingui 44.40
natos tollere 776.52

natura

natura gubernans 177.35
natura latrans 48.8:49
natura melior 116.18
natura solo subest 49.23
natura vitis sustinetur 317.22
natura sustineri arbores 317.62
naturæ deus 53.16:541.46
naturæ & fati nomine nihil diuersum significari 427.60
naualia 751.48
nauales pedes 602.11
nauales socij 358.10
nauci non habere 164.15
nautica officia & ministeria nauis Argo 1091.10
naues è mari in mare per discrimen terræ machinis tractas traducere 1010.6
naues lusoriæ 883.31
naues oraniæ 17.11
nauigatio prima 895.3
nauigaturi Venerē inuocabant 296.7
nauigatio secunda 895.22
nauis auri & paleæ 522.30
nauis geraria 674.19
nauis gestoris ibid.
nauis vectoris 674.20
naues subducere 471.12
Nautes 978.13
Nautiorum Rom. clara familia ibid.
ne 169.16:975.63:1009.37:1045.34
ne, pro non 143.18:510.13
ne aliquando apud Horat. ex superuacuo ponitur 214.5
Neapolis 1101.24
Neapolis otiosorum domicilium 1101.12
nebula linea 16.11
nebula, pro re nihil 674.34
nebulas Helicone legere 675.44
nebulones 674.33
nec fonte labra prolui caballino 316.11
necesse est 973.51
necessitas anteambulatrix fortunæ 280.34
nec mulieri, nec gremio credi oportere, prou. 1188.58
nec rectè 495.54
nec rectè dicere 98.28
nectere tribus nodis 661.22
necti 696.5
nectum 250.1
nec vola, nec vestigium 1100.23:1102.31
nefans pro nefando 438.39
nefrundines 969.31
nefrundius porcus 969.30
negatio abundans 926.27
negationes duæ inficiantur 1160.34
negocia tumere Cic. 421.9
negocium luteum 511.9
Nemesis aduersa superbis 605.3
Ne mihi Pulydamas 301.18
nemo in se conuertitur fugam
Nemorense 878.17
nemorum succus 840.60
nemus 878.17
nemus sacra accubat vmbra
nepa 258.52
Neptuni equi 985.9.36
Neptuni tridens 614.15
Neptunnius 864.31.33
Neptuni pecudes 1133.18
Neptunus à nando 659.18
Neptunus à nubendo 659.19
Neptunus Aegæus 85.32
Neptunus maris potens 178.3
Neptunus tridente suo mare & terrā mouet 999.31
Neptunus vterq; 905.54.60
nequa 828.8
nequam 1009.33.36
nequam dare 493.29.52
neq; censeat 311.31.58
neq; post respiciens, neq; ante prospiciens 1016.30
neque Turno mora libera mortis 822.52
nequicquam 285.9:1020.39
nequitia est scelere 78.32
Nerei pecus 1133.24
Nerei pecus fimum 491.45
Nereis 646.52
Nereus vaticinatur apud Hom. 632.35
Neriene 646.10
Nerio 646.57
nerite 577.42
Nero clauus 386.48
Neronia 1019.52.1020
neruis alienis mobile lignum 56.35
neurobatæ 367.59:368.20
Nestoris patera 1039.34
netum 249.12
ne vis 285.10
ne volt 650.10
nexisti 526.7
nexus 695.46
ni 600.31
ni, pro ne 88.55:561.61
Nicasio 379.35
Nicasionum archetypa 379.33
nicere 874.12
nicostrategi 282.45
niger Galesus 120.61
nigram hyemi pecudem immolari 133.1
nigri oculi 1033.63
nihil duarum rerum credas 615.18
nihil mihi credas diuini & humani 615.17
nihil vidi 289.21
nihil deterius 475.38
nihilum 341.34
Nilotis tunica 1187.51
nimbatus 674.39
nimbus 50.53:674.37
ninguit 525.11
ninnium equuleum Græci appellant 494.39
nisi ne vis 510.14
nitere 13.39:287.17
nitens extrema 259.3
nitens taurus 131.19
nitidus sol 379.52
nitor olei 287.14
nitrum berenicarium 606.23
nitrum matronale 606.20
nitrum parthenicum 606.16
nixi dij 211.10
nixus pares 211.29
nobis aquilo ventus erit 56.44
noctifer 886.21
noctiluca luna 716.31
noctis tenebræ seueræ 1177.10
noctuini oculi 1034.2
noctulucus 760.9
nocturna ora 744.44
nocturni 638.54
nocturni oculi 344.42
nocturnus 886.25
nodata soluis 1038.33
nodus currax 981.12
nodus gratiarum 669.51
nodus Herculanus 588.10
nodus manus 1171.28
nodum soluis 1038.34
nola in cubiculo 97.26
Nolani infanda libidine notati 97.27
nomen accipere 1040.7
nomen ædificare 1054 40
nomina in io etiam propria habere diminutionem 1072.19
nomina familiarum Romanorū 807.61
nomina quæ in mentum desinunt, aliquando in men desiisse 519.44
nomina in ar, aliquando in are desierunt 519.40.41
nominum notatio in palliatis comœdijs 1048 58
nomisma Thessalicum 1036. 46:1037.5
non alienus eques 293.19
Nonæ idus Cal. 502.27
Nona Parca 627.9
non esse assis 579.11
non esse sescunciæ ibid.
non habeo nauci 164.15
non inuenta reperta es 126.43
nonne videre 169.3
Nonius Struma 714.18
nō quauis aqua ad purificationem vsi sunt veteres 561.4
noster ludos spectauerat, vna luserat in campo 178.59

noster Mars 300.18
nostram vicem 537.61
nostri dij 300.16
nostro omine it dies 218.20
nostrum est quod viuis 677.25
notare 139.14
notarius 512.1
notis scribere 489.38
notor 1147.39
notoria 511.39
notus arbiter Adriæ 296.18
noua æstas 814.51
nouales 597.42
nonalia 597.37
noua nupta præcingebatur cingulo laneo, nodo Herculis 588.13
noua nupta limen domus vnde exibat nec in quam deducebatur pedibus contingebat 251.19
nouam nuptam olim matronæ vniuiræ collocabant in cubiculi sella, & in lectulo geniali, boni ominis causa 760.50
nouendiales cineres 886.51
nouendiale sacrum facit Aeneas 977.47
nouendialia 836.39
nouiani fullones 229
noui auctorati 398.41
Nouocomenses 562.56
nouo conditi 562.59
nouus annus 814.51
nouus orbis 777.27
nouum 562.51
nouum ver 814.58
Nox, dea Romanis 907.55
nox silet 381.29
nox somniorum parens 236.2
nox tacet 381.31
nox tacita 381.33
noxa 503.50
nubigeri clypei 675.16
Nuclei in segete non serendi 21.15
nucleus 39.3
nucleus acini 953.27
nudam 980.21
nudum pactum 980.28
nugas 1090.20
nugæ per sole 344.51
nullus æque meticulosus 122.59
nullus argento color 326.18
Numæ lex de sepultura 548.31
numella 833.15:959.45
numen 17..19:995.29
numen purum 1012.29
numera Senatum 1189.39
Numeria dea 1114.8
numeri eburni 144.17:182.42
numeri 644.10:896.59:1127.61
numeri in bello qui sunt 806.60
numeri innumeri 314.54
numeri Phrygij 741.56
Numerij 1133.63
numeris fertur lege solutis 6.28
numeris obloqui 1096.17
numero aliquo esse 518.44
numero deus impare gaudet 1052.13
numerorum arenarum 230.28
numeros tres iactare 134.56
numeros memini 1127.62
numerus in motu 1096.16
Numicum & Numicium 356.47
Numidæ 32.58
numina delibata 50.23
numina læua 1143.26
nummis appellatio 1012.31
Nummi lymphatici, apud Plaut. 384.49
nummo sestertio addicere bona 1047.29
nummos scribere 120.2
nummus 874.57
nummus asper 619.16:855.7
nuncium remittere 460.16
nundinalis coquus 519.28
nunquid vis? 308.58
nuptiarum præsides 654.1
nusquam tuta fides 964.26
nutrices 246.48:247.27
nutrire 1080.18.33
nutrire vinum 560.39.40
nutus 1005.22.52
nux calua 683.12
nux Tarentina & Terentina 1019.8
Nyctegresia 78.42:79.10
nycticorax 453.52
Nymphæ Hylam rapuerunt 1167.54
Nymphæ lanificium exercent apud Maron. 254.48.49
Nymphæ Querquetulanæ 714.18
Nymphæ rustica dea 420.52:53
Nymphæum 112.16
Nympharum domus 391.44
Nympharum sacella sunt rure 421.4
Nysa 871.26

O

ob..tescere 309.44:47
obaedes, concædes 287.62
obeliscolychnium 390.18
obiectum malum mala manu 124.6
obiurgant rubra solea 677.39
oblimare 1142.10
oblimare sulcos inertes 656.2
oblinere 1155.21
oblinere dolia 945.47
obliquare sinus 456.30.680.13
obloqui numeris 1096.72
obrisum 1049.17
obrussa 482.38:483.10
obscœnam 82.57
obsecratio 203.56
obsecro & refecro 615.61
obsidium & obscidium 759.13
obsigillare 1251.1
obsignare 940.41
obsignare lagenas 1156.45
obsillas 1050.22
obsitus æuo 901.46
obsonium 709.18
obsonium vnctum 324.22
obsi.. 629.49
obstringere iureiurando 214.42
obstrigilator 488.13
obtentui esse 591.23
obtorto collo rapere 959.42
ob vagulationem 449.28.504.22
obuagulare 1123.24
obuiam est per tempus 493.46
obuertere pelago proras 346.41
occanere quam occinere maluit Tacitus dicere 65.12
occasus, occasio fuit antiquis 548.25
occatio 1156.62
occentare malum carmen 817.57
occentassit 548.38
Occipitio frons prior est 1131.44
occipitium ostendere 1132.44
occisit 503.60
occurrere è portis 49.59
Oceanus resusus 1154.16
Oceanus vterque 1153.25
ocellata 96.12
ocium cum dignitate 2088.25
Ocnus 217.22
Ocnus Mantuæ conditor 1126.52
ocris 788.4
oculeus 344.12
oculi dolent 396.61
oculi felinei 1034.10
oculi glauci 1053.62
oculi herbei 1014.9
oculi incerti 988.16
oculi in arundinibus & stirpibus 32.36
oculi nigri 1035.63
oculi noctuini 1034.2
oculi nocturni 344.42
oculi putres 618.35
oculi tumentes 476.29
oculis captus 250.13
oculos sigillare 1151.6
oculus cannnus 529.14
oculus conturbatus 43.50
oculus inuidus 298.20
oculus irretortus 326.59
oculus persolus 600.45
octonæ vestes 810.43
ocyma vernæ vendere 490.6
ocymum seritur cũ maledictis ac probris 1159.35
ocymum cantare ibid.
odium inter cygnos & aquilas 314.24
odores liquidi 297.9

æ pro v ponunt veteres 86.45
æa 282.1
ædipus suos abominatus liberos optauit ut regnum paternum ferro diuiderent. 1028.42
Oenisis colonis 282.1
Oenes partu edita 46.5
æsus 86.44
æsus sit 556.11
OEta 725.2
OEtæus habitus 534.7
ætum 529.
offa melle saporata 1091.17
offa sucra 453.42
offerumenta 548.8
officina Vulcani 994.19
officium 627.21:1023.23
officium virile 641.2
offucare 548.15
ô fortunatam natam me C.R. 220.51
olea conditiua 944.46
oleam facere 322.51
oleam stringere 322.18
oleaster 255.42
oleaster infœlix 443 48
oleaster maximè vinax 255.50
olera agrestia 214.27
oleum decumanum 395.25
oleum œnanthinum 858.20
oleum medicum 880.4
oleum Romanicum 323.25:682 18
oleum viride & vulgare ibid.
oleum viuum 281.53
olim [illegible] peregre erant, comam alebant 798.49
olitor 642.5
ol[illegible] flaua 458.15
o[illegible] 1055.63
o[illegible]git olera 89.54
o[illegible] [illegible]qua exta 764.17
olores purpurei 514.55
Olympus omnipotens 1116.7
o[illegible] comitiorum 163.10
omen & augurium firmare 437.27
omen vituperare 218.37
omentum in sacris 218.37
ometides 334.3
omina in nuptijs obseruata 91.7
omina nuptiarum 91.7:314.12
omina repetere 196.37
omine nostro it dies 218.20
omine rato 499.12
omnibus primus 314.11
om[illegible] 159.7
o[illegible] magnum contulit 170.33
omnimodis 188.33
om[illegible] pede standum 216.33
om[illegible] 1126.7
omniuiens sol 346.26
omnia tacentes 163.27
Onagos, fabula 459.47
onerari 1038.44
onerare zamiam 1038.38
onerariæ nauis 17.44
onides 607.21
Oobij 191.54
Oones 193.57
operam soluere 181.16
operare 181.25
opes strangulare 724.58
Ophiogenes 819.13
ophthalmus 479.15
opicus, & opicus magister 315.12
opifices in Mineruæ sunt potestate 1135.40
opifices in vulgo numerantur 1183.1
opigena Iuno 211.33
Opilius 430.24:827.19
opimianum vinum 951.30
opinatores 547.59:1050.22
opinio 238.8
opinio veterum de lacteo circulo 418.2
Opis 763.36
opisthodomus 786.12
oppansum 1050.20
oppedere 510.6
oppidanum dicendi genus 482.62
oppidum 1191.10
Oppij ex Velia 728.27
oppilare 807.18
Oppius res Cæsaris & rationes procurabat 728.34
opponere 208.17
optati ciues 81.22
optio 212.42
optio carceris 31.49
optio fabricæ 31.55
Oops 646.24
Ops & Rhea 948.19
opsianus lapis 613.36
opus auctione locatum 1183.60
ora 548.42:386.46:49
ora commentarij 68.14
oracula 1149.11
oracula flexiloqua 159.26
oraculo vti 65.13
oraculorum duo genera 161.10
oraculum aricinum 478.18
oræ belli 586.46
oræ dia luminis 910.32
oram soluere 74.6
ora nocturna 344.44
orare nobiscum 496.38
orariæ naues 17.34
orarium 660.21
oratio recta 971.27
orationis succus 335.18
oratores & poetæ Iouem opt. Max. in exordijs appellant præfanturq́; 1155.1[illegible]
oratores ex Cannensi caterua 06. 41
oratores plerunq; mentiuntur, & suco patrocinantur suæ causæ 940.1
orbiculata mala 39[illegible]6
orbis 753.60
orbis 683.27
orbis Asiæ & Europæ 1154.14
orbis Eoi & occiduus 1154.12
orbis Lacedæmonios 888.18
orbis Romanus 1154.16
orbis saltatorius 130.57:740.42
orchas 765.5
orchitis 765.4
Orci ianua 663.34:788.16
Orci galea 1076.12
Orci ostium 663.10
Orci putei 788.21
Orciniana sandapila 1187.36
Orcini liberti 1187.48
Orcus 716.39
Orcus cœlestis 418.33
Orcum neut. gen. 716.50
ordo 372.19
oræ maritimæ præfectus 1046.36
ore fauere 977.55
organa pneumatica 325.23
orgia 748.63:1056.35
Orion super mare ambulat 1035. 33
Orionis sidus 840.29
Orythia ab Aquilone rapta 822.37
Orythia dea 822.41
ornatus mulieris 801.47
orobanche 264.17
oro tecum 319.18:350.62
oro tecum precibus 319.14
Osca 828.2
os columnatum 69.2
oscæ fabulæ 397.32
oscedo 333.8
Osci 813.18
osci ludi 397.51
oscilla 700.48
oscillatio 228.16
oscillum 228.7
oscines aues 1103.53
osculana pugna 86.57
oscula dantur postibus 382.8
os pugilis 430.7
offa erepta ieiuno cani adolétur quodam sacro 465.32
ostendere 73.6
ostendere occipitium 1131.44
ostenio 939.42
ostentui esse 591.22
Ostiensis quæstor 734.46
ostiensis quæstura 734.42
ostium oculissimum 544.3
ostrea testam asperam habent 749.46
Othonis turpem vitam mors honesta exornauit 610.60
oua in circo, delphines, columnæ fecæ, mesæ, tutulinæ 626.6:7
ouis quæ incubantur aliquid substernitur aduersus tonitrua 597.56
oues Tarentinæ 28.56
oues Thymianæ 867.62
ouis pusillosa 854.43

P

p in ph. sæpè mutatur 193.39
pacta conuenta 524.37
Panchon 893.50
pacis tessera 1193.25
pactilis corona 620.44
pactum 524.35
pæanem citare 13.33
pæan 13.14
pedagogia 248.58:530.59:981.50
pedagogiani pueri 248.61
pagani 77.22
pagatim habitare 77.15
pagi & vici 77.8:271.54
pagorum magistri 274.21
pagus 77.12
pale 243.36
Palamedes tabulæ tesserariæ inuentor 578.42
palaria 421.50
palatina officia 428.39
palatini 429.1
palatini ludi 18.6
Palatua dea 176.46:647.25
Palatualis flamen 176.47
palatum cœli 195.12
palatum tergere 568.15
Pales 647.22
Pales, dea pastorum 722.61
Pales vnde dicta ibid.
palestræ graminea 1096.10
Palilia 547.37:722.58
Palinurus 440.50
palimpsestus 948.6
pallam trahere 1160.20.
Pallas quas condidit arces colat 385.16
Pallas turbata 903.58
Pallas vrbium tutela 385.21
palles tratum Eupolidem apud Pers. 302.36
pallere cum accus. 302.36:1072.9
palliati 66.62
palliati Græci 67.2
pallium detexere 1193.9
pallium 66.61
pallium duplex Cynicis 213.4
pallium duplicare instituit Diogenes 230.18
pallium trahere 1056.41.44
palma 978.17
palma & eius origo 81.23
palmæ lemniscatæ 583.48
palmarum agrestium abundat Sicilia 1200.16
palmaris status 78.14
palmata vestis & picta quæ triumphalis 348.61:1066.51:1067.7
palmulæ 81.30
palpo percutere 313.42
paluda 826.7
paludamentum 562.52
palumbes 720.32
palumbes sine clunibus 713.23
palus palo proximus 491.37
pampinatæ lances 512.22.
Panathenæa 1069.5
Panda pacis dea 641.47.647.10
panchrestarij 431.52
pancratium 1011.47
pancratium à Lycurgo sublatum Spartbanis 1011.91
Pan dimidia sui parte caper 392.25
Pan & Faunus fistula delectati 633.3:8
Pan pastorum præses 989.45.46
Panes Græci, Fauni Latini 592.31.633.61
Pani caprarum pedes Lucianus tribuit 595.12
panicula tectoria 68.37
paniculæ 1172.8
panis gradilis 343.29
panis tria genera 459.12
panes popani 1158.6
pannosa fex 1001.9
pannucea 1080.1.2
pannucea mala ·1080.8
pannuceus globus 1080.6
pannuellium 770.43
pannus 1080.6
Panotij populi 293.17
pantices 954.39
pantomimi 982.19
panus 764.35
panus mammosus 1172.8
papauer soporiferum 1105.45
papia papæ, Varr. Satyr. 579.20
papiliones lucernis obuolantes 606.57
pappus senex 825.52
parabolani 446.3
parasa 776.2
paragaudæ monolores, dilores, trilores, pentalores 277.58:278.14
paragaudæ purpureæ opponitur 278.11
paragaudæ vestes 278.5
paralus 612.49
parapegma 338.39
parapsis 334.6:612.49
parare 281.44
pararium æs 147.46
parasiti scitè ita vocabantur 836.16
parasitus Apollinis 755.6
parastatæ 40.15
parastichis 450.26
parazonium 191.32:382.49:1050.24
Parca mora, vel morta 627.22
Parca non mendax 327.37
Parca nona, decima 627.78
Parca quasi parta 627.9
pardæ & pardi 775.63.776.1
paredri 983.56
parenchiresis 389.16
parens antiquior 116.39
parere 260.5
parere æri alieno 1194.33
parere legi 1189.15
parerga 300.31
pares & impares 480.59
paris pocula ponebant veteres in Delphica mensa 285.57
Paris patriæ 1038.54.
pardus 721.58:547.59
parma 81.29.150:34
parmam Thraces gerebant 130.24
parma & palma 971.1
parmula 971.6
parmularius 81.41:250.23:292.45.970.43
Parorea 1197.7
parochi 379.8:506.28
paron, nauigij genus 74.20
parræ cantus infuanis & dirus 299.12
parræ omen canentis 299.2
parricidarum pœna 433.29
pars dici melior 365.28
pars familiaris 372.8
pars hostilis 372.7
Parstrymonia 1197.9
parta 627.10
parta de hoste victoria ad expiandam cædem lustrabant exercitum Rom. 771.46
partes 733.39
partes primas qui agit 631.2
Partula dea 627.22
partumeius venter 1150.2
partus legitimus an nothus esset explorabant Germani aquæ Rheni arbitrio 783.30
partus viris attributus 46.4
parua dicta 803.17
parum stabile carmen 291.23
pascere 1121.25
pascere amictum pectore 1334.22
pascere libatis dapibus 278.26
pascere linguam 258.35:463.47
pascere sacrum crinem 220.20
pasceolus 86.28
passer Catulli 514.36
passer marinus 546.27
passeribus vehitur Venus 514.43
passerinum prandium 1125.43
pastinaca 264.22
pastor ad baculum 812.62
pastoritia fistula 267.22:840.18
pastophorium 1050.23
patagus 229.15:546.16
patagium 229.13
patella 249.32:286.1
patera 249.35
patere 260.32
pater 426.2

pater & princeps 180.41
pater Inachus 346.19
pater Romanus 782.14
patibula apud Caton. 199.13
patimur quisq; suos manes 761.38
patina Vitellij 894.53
patinarius piscis 29.3:34.3
patratus 934.54
patres auctores fieri 357.4
patres & patricij 357.2
patres qui creari possent 356.63
patrica & patricia 70.53
patricè 70.34
patricius 505.42
patrimi & matrimi 1063.33
patrita 1019.48
Patroclianæ sellæ 1183.4
patronos apud Rom. qui habebant 892.62
patulæ quadræ 1153.55
paucorum est hominum 509.19
Paulus non Paullus 1185.5
pausicape 119.32
pausus 513.30
paxillus 244.55
peccare supernè 56.41
pecora sacra 67.31
pecore abundant Siciliæ montes 1167.22
pecunia certa 1145.30
pecunia dea 360.48
pecunia extraordinaria 1143.10
pecunia usuraria 88.44
pecten Amazonius 995.43
pectere 246.65
per pectinem tondere 462.42:43
pectitus 247.9
pectore vincto esse 589.55
pectum 247.7
pectus præligatum 71.51
pecus compelli dicitur 528.47
pecus 739.49
pedato tertio 899.17:1045.16
pedatum 1050.14
pede liquido 973.14
pedem facere 680.15
pedem proferre 680.20
pedes abstulit 747.36
pedes nauales 602.11
pedibus subijcere Acheruntem 732.28
pedicinum 234.58
pedo 657.22
pedules 612.19
Pege 855.14
pegmata 248.56
peius æuum 793.62
pelagus 456.17
pelagus tenuere rates 456.19
Pelethronij fræna 730.52
Pelethronij Lapithæ 730.40
Pelethronius Chiron 730.34
Pelethronius mons Thessal. 730.43
pelles 204.3:613.10:742.34
pelliculam curare 887.11. 991.29
pellinctor 1077.46
pellio 602.37
pellionis supellex 491.36
pellis 419.45
pellita iuuentus, apud Claudian. 516.36
pelta 150.34
peltis pugnant Thraces 747.20
pelius pueri 607.39
penates 513.22
pendere 1028.54
pendens vinum 4.27
penes æterna 167.52
penetrare animos 1177.24
peniculus 602.18
pennata victoria 1005.61
pennigeræ coronæ 275.5
pennigera victoria 1008.50
pennipotentes 177.62
pensilis vua 494.22
pensio 1182.14
pentalores 278.16
peplum ferre 473.18
penula 942.13:1056.6
peragit 656.32
per animum 317.62
Perbibesia 1034.35
per:ide tu os 227.53
per corbem metiri 233.18
per citrionem diei iubere 932.50
percurrere labro calamos 384.52
percussio digitorum 389.48: 1136.34
percussit thyrso 589.46
percutere palpo 223.42
per Dium fidium 613.43
percutere scutum scuto 147.43
perduellio 556.38
perduellis 580.14
perduellum 580.15
perdium 201.47
perdunt 651.54
Peredia 1034.34
Persica dea 560.34
Pergama recidiua 1126.37
per Genium viri iurabant 542.53
pergula curta 239.4
per hastam iurare 236.10
periculum 562.59
per infrequentiam factum S C. 1181.40
Peripateticorum opinio de virtute 949.15
Peripatet. sententia de mundi deflagratione & eluuione 546.19
peritare 649.6
periuri in comitio 1034.54
per Iunonem mulieres iurabant 542.53
per liberos 613.33
permarini lares 714.12
permanare 319.33
permistus Achiuis 614.57
permutatio 742.44
pernæ 339.51:340.1
pernæ comacinæ & sequanicæ 111.16
perorare, pro agere 319.12
perpetuum bouis tergum 901.15
per purum 375.44
per satyram aliquid facere 1000.34
per sceptrum iurare 256.20
perscribere 121.20:289.33
perscriptiones 289.37
persea arbor 559.12
Perseus falcem gestat 993.16
Persij 4. satyra vnde sumpta 1178.55
persolæ nugæ 344.52
per solus oculus 600.45
persuasoriæ assertiones 149.50
per tempus obitum est 493.46
per terras vagari 260.40
per transennam præterire 147.58
perticosa res 855.52
perturbationes vnde 773.8
peruiam, aduerbium 460.22
peruulgare 819.10
Petri Castellani disputatio de Cyclopibus 866.44
Petri Victorij commendatio 667.12
pes 194.52:302.5:680.13:879.39
pes aquæ 194.18
pes constratus 337.6
pes humilis 792.2
pes porrectus 557.10
pes pro asse 95.62
pes pro versu 140.32
pes planus 792.8
pes prolatus 680.21:29
pes quadratus 517.7
pes varus 1159.10
pes vterq; 680.19:947.4.8
petasones 539.30
petaurista 242.34:1119.25
petaurus 242.18
petere 263.58
petere cibum è flamma 89.12
petere ignem è testa 966.60
petere more maiorum 265.58
petere pacem 884.6
petere secretum 108.54
petigo 208.23
Petilius non Petillius 1185.32
petiturire 270.22
pexæ vestes 153.45
pexitas telæ 333.40
Phædrus 441.8
phænima 291.42
phalæ varicæ 337.40
phalangæ 1030.54
phalangem facere 273.40.42
phalanx 273.32
phalanx Macedonum quomodo pugnabat 273.44
Phalerum 752:31:59
pharmacum 903.44

pharmuti apud Veget. 895.46
phecasiani dij 834.33
phecasianus 308.31
phecasium 334.16
philippeum 114.18
Philippi 775.29
Philo Siculus 249.38
philosophiæ finis 990.58
philosophiæ moralis pars preceptiua siue παραινετική 262.48
philosophi mortuaria glossaria 815.30
philosophi prouidentiam negantes 752.32
Phintia 690.18
Phocis Curiana 552.31:1164.50
Phœnicis cantus modulatißim. 395.44
Phœnicium 1050.2
phonascæ tibiæ 574.11
Phormio 854.29
Phraates Parthorum rex sæuiß. 326.35
Phryges 166.46
Phryges acu pingere inuenerunt 417.29
Phryges opibus & auro abundant vt Persæ 284.45
phryginda 1041.51
Phrygijs numeris in sacris Cybeles stimulati & in furorem acti se cruentabant 741.36
Phrygum tibia è buxo 1199.30
phrixianæ vestes 877.42
phthongarium 574.15
phylacides 674.10
phylacistæ 881.16
physice cur dicta 1113.34
piacula 990.9
piacula comitissa 1095.44
piacularia auspicia 196.52
piacularia sacra 1095.46
piaculare 502.56
piaculum committere 1093.41
pica 83.50
picæ Sphinges 85.51
picati & pici 83.12
picantium modo 806.6
piceus 771.21
piceus sudor 771.15
pici 838.30:881.48
picus 202.19
picus feronius 86.40
picus martius 86.39
picta vestis 1067.8
picti Agathyrsi apud Mar. 884.37
pietas sæpe vultu læditur 792.23
pietate mea 90.2
pietatis nomen cur Cicer. vsurpet 337.47
Pigmæi ijdem qui & Spitamæi 904.10
pignora multæ causa capi 870.48
pigri apud Senec. 299.14
pila fabaria 232.54
pila farraria ibid.
pila fullonica 232.45
pila seminaria 232.36
pila terra 1133.10
pilani 371.32
pilare & compilare 85.35.36
pileata Roma 241.57
pileata Roma 241.37
pilei & causiæ nulla apud Hom. mentio est 242.2
pileum 1050.26
pileum Saturnalibus Romani gerebāt 241.58
pilicrepus 206.48
pilum 288.34:773.55
pilum Græcum 192.39:158.26
pilum catapultarium 487.10
Pilumnus deus 822.42
pinea tæda 762.8
pingue 723.52
pinguis 586.55:636.2:1070.52
pingui tentus omaso 58.13
pingues verbenas adolere 666.35
pinnata & aligera victoria 431.43
pinnirapus 83.8:1050.27
pinsare humum 706.36
pinsere humum cubitis 706.39
pinsere terram genibus 1054.17
pinus Cybele sacra 864.2
pinus matris deûm 361.39
pinus pontica 632.38
pinus succinctæ Ouid. 811.17
pipilo 946.11
pira volema 636.28
pisces clacati 61.36
pisces mustellini generis 888.33
pisces patinarij 29.3
pisces sale durati 567.52
pisces patinarius 53.58
pissoceros 806.12
pistorij operis varia esse nomina 818.3
pistrinalia pondera 248.44
Pithecusa 554.34:695.14
pithecium 71.8
pitillus 1011.30
pitylus 1091.27
placare deos veteres quomodo soliti fuerint 1237.12
placenta dubia 1048.47
placentæ solum 816.54
Placentini calices 741.62
Placidcianus 251.25
plaga 1134.34
plagæ 30.29:1110.5
plagioxiphus 701.45
plagulæ 50.25
plagusiæ 577.61
Plancus 657.18
planus pes 792.3
planum 1026.18
plasma 1069.58
platessa 63.48
Plato cur Homerum è sua Rep. exterminarit 460.50
Platonis & Academicorum de orbe lacteo sententia 978.54
Platonis sententia de immobilitate terræ 542.6
platycerotes 111.8
plaustrum conuiciorum 1035.7
plauti canes 657.20
Plauti nomen vnde 657.9
plautus ibid.
plectilis corona 73.41:620.44
plectrum 1050.25
plenus sacculus araneorum 47.58:504.8
plerunq; exercitus 92.48
pleuritides 62.16
Plinius non rarò ab Aristot. recedit 766.47
Plinius vocum antiquarum anceps 446.63
plinthides 62.17
plinthis 40.44:1111.61
plinthium 40.13:1111.59
plorare 647.30
ploti & plauti 657.11
plumarij 369.4
plumbum liquidum 280.58
plumbi potestas 278.15
plutei 866.47
pluteus 851.29
Plutonia 162.8
Pluto, Hecate, Proserpina, dij inferi 322.63
Plutonis domus exilis 296.56
Plutonis sacra 1092.33
pluui, à pluo 480.15:488.10
pneumatica organa 321.21
pnigeus 61.68
pocula duo cum cyatho 285.42
pocula murrhina 238.12
poeta barbarus 69.17
poetæ comici innocentes 460.39
poetæ, olores 328.3
poetæ sacri 717.28
poetæ tragici & comici in Liberi patris clientela sunt & fide 1071.12
poetæ vt sacerdotes sacra ferunt 727.34
pœniceus color 168.31
pœnire pro punire 791.39
polenta 356.32
polentam pransitare 219.13
politiones 503.17:1134.50
politiones agrorum 1110.8
politores 282.43:503.13:1155.10
pollices premere 341.33
pollicem vertere 342.39
polliceri maria & montes 969.5
polliceri montes auri 652.29:1100.26
polliceor 1077.52

pollincere 1077.42
pollinctor 1077.39
polluta pago 344.60
pollutus virgis 344.57
pollutum 976.29
pollulus 790.62
pollubrum 1051.17
Polyxenæ cædes 359.52
Polyidus 263.2
pomeridianus consul 599.50
Pompeianum capitolium 337.45
ponderibus librata terra 125.62
ponere 300.43
ponere in medio 1180.37
ponere pro iacere 300.43
ponere signa 24.25
ponè petere 1054.44
ponè recumbere 1054.43
pons à Cæsare in Rheno factus explicatur 889.34
pons Aeste 274.52
pontem indignatus Araxes 659.27
pontes disturbare 432.61
Pontia Venus 296.17
pontica pinus 631.38
ponti victor, pro ariete 839.43
popa 1158.3
popæ 589.6
popani panea 1158.6
poppysma 123.47
poppysmis adorari fulgetras ibid.
popularia 815.62
popularia sacra 1188.45
popularis 652.10
popularis sal 233.27:1155.32
populea corona 370.46
populos Septentrionales stup diorts esse, quia longius ab aura solis & tepore incolunt 625.4.5.6
populus ferijs toga amiciebatur candida 735.53
populus fundus factus 217.52
populus intonsus & ferus 523.40
populus seruatus 329.4
populus tributus 215.45
porca contracta 573.8
porca præcidanea 573.32
porcæ & charibæa anguium nomina 552.62
parcere 226.55
porci in ministerijs Cereris immolabãtur 1139.25
porcis in expiationibus vtebantur veteres 1139.37
porci sacres 1139.40
porci ferarij 208.49
porcopor 760.2
porculus 235.29
porcus & porca 208.52:994.27
porcus hostia mystica 1139.37
porcus Laribus immolabatur 960.16:1119.42
porrectus pes 537.8
porricere 869.25
porriciæ 869.25
porricio 978.61
porrigere dextram 773.22
porrigo 507.12
porro Quirites 444.27
porrum 285.30
porta cœli 617.60
Porta Quæstoria 1180.23
porta quintana 1180.12
portæ 4. in castris Rom. ibid.
portæ somni 221.35:1096.60
portare aue 1058.34
porticus 127.25
portorium 7.9
portulaca 264.50
portus corporis 132.15
portus Velini 763.12
poscere membranam 213.55
poscere veniam 883.60
poscenium 1044.35
postlus 777.35
post conuiuium Græci se poculis inuitabant 737.48
poste caput tondebant ad deorum irã placandam 382.11
postem tenebat qui dedicabat ædem 382.10
posterior 475.59:685.29
postes 698.63
postibus amatores dant serta 382.17
postibus oscula dantur 382.8
postica 428.49
postis deûm Manium 663.36.699.5
post meridiem Romani nihil incipiebant 513.23
postomis 580.18:1051.25
postpartores 332.55
post principia locus triario 83.55
postridiam dies 978.19
postridiani dies malè ominosi 872.48
postulare ingrati 307.47
postulationes 361.5
postumus 328.42:582.27
postulatum argentum 24.3
posuit templa 655.16
potens 562.42
potens à potior 1126.27
potens maris 178.7
potestas naturalis 799.42
potestas plumbi 178.23
Potica & Cuba 827.35
potio vincea 288.18
Potior mundus 126.27
potire seruitutis 1192.60
potiri hostium 1192.62
potitur fatorum 284.59
præbere aquam 37.37
præbere crebrum poppysma 123.47
præcantatrix 70.21
præcentoriæ tibiæ 573.18
præcepserit 208.60
præcerpsis 503.47
præcidanea porca 547.3:573.32
præcingere 805.39
præcipes, pro præceps 716.62
præcipuum 239.32
præcisi 1369.56
præconium 323.4:682.60
præcurrere 265.23
præda Sybaritana 363.45
prædes 707.49
prædia præscripta in vacuum 1021.59
prædiatores 707.52
prædiatoria lex 1022.44
prædiatorium ius 707.53
præfamino 502.47
præfari diuos 471.12
præfecti & extraordinarij in exercitu Romano 1179.52
præfectura 21.61
præfecturarum genera duo 12.2
præfectus oræ maritimæ 1046.43
præferre triumphi diem 1182.37
præfiscine 819.18:892.12:1029.23
prægnas pro prægnans 1131.32
præiuratio 85.19
præligatum pectus 71.52
prælucere spem bonam 425.2
præmia 491.2
præminens 561.9
præmiatores 491.5
prænomine salutare 57.60
præpes victoria 1005.52:1008.48
præpetes 812.22:1103.56
prærogare 31.58:561.4
præscripta candida calcis 50.36
præscriptum velut cretatum 50.43
præsentanea porca 547.10
præsepes 454.4
præslcare 764.1
præsiderare 84.60
pressura croci 540.45
præsul 942.57
præsultor 645.61
præstare 1097.10
præstringi oculos 1116.24
prætenturæ 112.55
præterea 189.50
præterire per transennam 147.58
præteritum perfectum penultima correpta 584.52
præter propter vitam viuere 479.3
prætor vnus non multi 515.10
prætoria porta 1180.13
prætoris iurisdictio quæ olim fuit 547.47
prætoris verba non solum esse, do, dico, addico: sed etiam abdico 1195.4
prætexta purpura 383.19
prætextata verba 897.13
prandium passerinum 1125.43
pransitare polentam 119.12
pransum paratum, Varr. saty. 487.39.

prasinianus 250.27
precabatur mane & vesperi 896.21
precium habere 2008.16
precium impensum 567.8
prehendere quem 541.16
prehendere auriculas 1119.15
prela supervacanea 344.44
prela temperata 344.40
prela vestium 810.26
prelum 254.63
premere 2104.26
premere habenas 391.38
premere pollices 341.13
premere, verùm venatorium 391.2
prensare 261.30
prensatio ibid.
presso 939.18
pressi copia lactis 251.13
pressoria 810.28
pressum quasi 542.61
pretio fortitionem 476.59
pretium 494.35
primæ vel secundæ sententiæ esse 1110.52
prima iubent 981.15
prima navigatio 855.1
primas partes qui agit 651.2
prima tellus 215.10
primi liberti 347.49
primis hominibus 314.11
primipilarium testamentum 1081.6
primiscrinius 869.1
primo coetu condemnare 702.62
primogenitis magna prærogativa tribuebatur 614.12
primores digitis 351.14:945.29
primam sententiam dicere 78.23
primus coetus 2130.3
primus hastatus 1191.10
primus lictor 347.21:1026.55
primus virorum 955.19
princeps Senatus 2041.1
principalis porta 1150 14
principales duæ portæ, dextra & sinistra ibid.
principatus 1057.21
principia & principes 83.48
priscarum legum benevolentia 491.15
priscus 864.62
prius geminatum Maroni 965 28
proagorus 250.10
pro ariete 890.27
pro aris & focis 308.54
probatio athletarum 533.49
prochimasis & epichimalis 85.1
proci, pro procerib. 240.63:495.50:548.5
proconsul & proconsule 236.14
Proculeius 1067.45
procumbunt piceæ 443.12
procum apud Cic. 240.50
procurator ducenarius 805.60
procurator deorum 349.60
prodigere 489.14
prodigia comburuntur 587.22
prodigus unde dictus 489.32
prodromus 786.22
producere 654.24
producere nomen signatum præsente nota 300.60
products 697.20
proferre pedem 680.21
profectum facere 87.30
proficiscuntur suppetiæ 488.19
profluens 2085.60
profundum 54.49:461.7
prolatus pes 680.28
prologium 9.32
prolubium 708.41
prolusium 708.41
prolytæ 262.29
promæ cortes 2123.57
promercium 248.10
promeritum 2122.23
Prometheа iuga 583.12
Prometheus 576.23
promittere 638.21
promulsidaria vasa 1066.22
promulsis 28.15:1066.22
promuntorium 439.46
pronubarum officium 89.27
præmium facilius habere 2082.22
propala 1.39
propalæ 459.63:1050.28
propes 680.48
propinare comedendam aut deridendum 388.63
propinquas olim Romani osculabantur 1131.52
proponere vexillum 474.45
proporro 269.30
propter viam sacrificium 270.42
propymata 1066.11
proreta 2079.16:1091.18
prorumpit 1171.60
proscribere inter senes coemptionales 34.27
proscripta prædia in vacuum 1022.59
proscriptio Syllana 363.8
prosecare exta 495.11
prosecta 495.28
proscenium 2044.36
Proserpina & Hecate 2092.38
Proserpina, Iuno inferna 777.8
proseucha 21.54
prosiciæ 769.44 prosicies 99.12
prostibulum 287.47
prostomis 586.18
protectum 768.35
protela boum 904.42
protelare 904.40
protelo ducere ibid.
protelum 904.28
Protei columnæ 247.8
protendere hastam 65.8
Protesilaus interfectus 1056.62
protinus 98.37
protrahere se 2177.8
proxeneta 2.43
proximus libertus 1026.47
proximus lector 343.47:1026.53
proximus subscriptor 2026.49
pruna cerea 2167.61
prunæ batillus 36.5
pruriga 877.45
prurigo 507.20
Pseudulus Apollo 181.19:111.64
psillæ 1063.47
psilocitharistæ 692.59
Psilotapides 2063.49
psilothrum 1159.54
psyathus 2050.26
Psylli 515.52
pteryx 42.35
pteron 553.30
Ptolemæus Berenices pater hostium multitudine territus salutem fuga petijt 517.35
pubentes herbæ 964.52
puberibus folijs 141.5
pubertas 2160.56
pubescere 952.48
publica materia 641.20
publicani 6.63
publici 67.24
publici Lares 2097.37
Publicola, non Poplicola 1135.12
Publius 1185.18
puella faccida, sicca 210.11
puellatoriæ tibiæ 438.23
puellitari 483.21
pueri nono, puellæ octavo die nomen accipiebant 251.18
pueritia quomodo instituebatur in Græcia 1032.16
puerorum expositio in ollis 2198.25
pugil Pollux 1012.9
pugillares quincuplices 290.56
pugillares triplices 290.57
pugillatus 2011.65
pugio 201 34
pugio datus Tribunis 382.48
pugnabimus in umbra 471.61
pugna Cannensis 96.37:365.10
pugna Osculana 86.17
pugnandum pro aris & focis 508.54
pugnare ferro 246.7
pugnare versis gladijs 217.45
pugnidant ventri victum 457.23
pugnum ducere 1076.52
pulchra acta 73.29 pulchrum 244.5
pullaris feles 86.52:736.48
pullatiam facere 86.56
pullata turba 722.45
pullati pauperes erant 721.42
pullatus 721.43

pullatus populus ibid.
pulli 1043.20
pulli pro pueris 97.16
pullo[illegible]mo 97.17
pulmones 124.12
pulmones rumpere ventis 834.13
pulsare fores 351.8
pultare fores 1129.12
pultifagum des 648.8
pulvinaria dij sternere 150.41 : 223. 13
pumices 998.50
pumicare gingiuam rufam 758.29
puncta & cola fœm. gen. 676.53
puncto tempore 1173.14
punctum 690.50
punctum tempus 160.60
pu[illegible]um [illegible] 55.13
pup[illegible] floribus fronde, verbe nis in decorum honorem annuatis or nari 954.15
pura hasta 1099.41
pur[illegible]na 1120.6
pura ve[illegible]s 1100.1
pure lana 1157.31
pure lau[illegible] 881.7 : 1181.50
pure[illegible] 851.6
pure loti 990.12
puri 1043.18
purificatio vinam aquã desiderat 659. 22
purum argentum 1099.40
purum caput 114.28
purum folium 1099.43
purum numen 1011.29
purum numen Iouis 704.45
purgamenta 1017.57
purgamenta calcare 966.11
purgamenta lustrationis post tergum in a[illegible] abijciebãtur, & in profluentem aquam mittebantur 587. 22
pur[illegible]re 679.30 : 226.29
purgatum 107.33
Purpur[illegible]xta 383.29
purpura sp[illegible]ens 782.34
purpura illitam[illegible] 673.5
purpura Tarentis 271.17
purpuratæ mulieres 341.41
purpureum 1095.60
purpurissum 875.6
pusula 292.49
pusulatum argentum 854.34
pusulosa vel pusilosa ouis 854.42
pustula 854.35
pustulatum argentum 855.2
putalana 1134.42
putata lana 1160.45
Puteol 328.54
putei Orci 788.21
puteus 199.46
puteus[illegible]s 163.35
puticulæ & puticuli 155.17
putris in Venerem 675.29
putres oculi 613.32
pygus 1[illegible]4.50 : 1006.48
pyrites 181.58
Pythia 690.18
Pythagoræ terra 824.23
Pythagoreorum persuasio aues canoras in cantores & poetas renasci 328.14
Pythagoras octachordon fecit 671. 11
pythaulæ 368.6
pytisinate orbem lubricare 838.18

Q

Qua arte consideret 225.27
qua arte fretus 221.30
qua de re agitur 950.28
quadræ patulæ 1153.26
quadrans ratium 768.27
quadrantal 537.8
quadratus pes 117.9
quadrigæ albæ 591.20
quadrigæ irarum 1035.6
quadrigæ solis 793.1
quadrigis signum mittere 923.15
quadrimus Cato 244.11
quadrimæ molæ 395.32
quadrima vasa 234.44 : 395.50
quadrupedare 994.23
quadruplatores 84.4
quadruplex iudicium 109.7
quadruplices 1077.61
quæ homines arant, nauigant, ædificãt 195.21
quæ iam matura videtis 158.43
quæ infaustæ erant, Græci comburebant lignis spinosis 506.20
quærere in medium 974.45
quærere lauream in mustaceo 816. 51
quæstiaria 906.5
quæstor & quæstor 67.50
quæstor Ostiensis 714.46
quæstoria porta 1180.13
quæstoris vice orationes recitare 152. 38
quæstorius scriba 349.14
quæstura Ostiensis 734.42
quala sataria 233.43
quale perunctum nardo 64.26
quale, pro cuiusmodi 64.25
quales animæ 64.19
quales in Eurotæ ripis 173.40
quales vbi hibernam Lyciam, apud Maron. 75.46
quando Dianæ non saltauit? prouerb. 174.13
quam extemplo 976.40
quando Romani se purificabant 959.1
quando Romani vota nuncupabant ibid.
quantane 215.26
quare puppi corona imponebatur 631.33
quasillo pressum scortum 542.60
quarta Persij satyra ex Alcibiade Platonis desumpta 1158.37
quartarium 340.4
quarticeps 713.43
quaternata figura 480.11
quatenus id facit 379.12
quatuorviri curatores viarum vrbis 65.52
quatuorviri quinquennales 348. 53
que, particula producta 132.33 : 317.5
quercus Mariana 1031.56
Querquetulani Lares 714.14
quiane 1106.2
quibus arboribus portenta & prodigia comburebantur 587.10
quibus est equus & pater & res, apud Horat. 643.60
quid distent æra lupinis 13.57 : 936. 24
quid ita? 1147.55
quid mihi cum longis tibijs 118.17
quiescere in propria pelle 113.28
qui ad supplicium ducebantur, tintinnabula gerebant 362.18
quidam adsciti ad ordines eorum qui præturam vel quæsturam gessissent 347.60
qui animum videre censent per oculos vt per fenestras, refutantur sensus testimonio 1162.8
qui cupiunt & metuunt, agitantur perturbatione 771.63
qui iurabant, sub diuum prodibãt 716. 11
qui non risere parentes 535.56
quippe vbi 703.44
qui precabantur, se vertebant dextrouersum 793.63
qui pro quomodo 169.10
qui sese student præstare 519.24
qui sex annis inter vigiles Romæ militarat, ius Quiritium consequebantur lege Visellia 662.51
qui talos mittebant, scorta inuocabant, aut suas amicas, fausti ominis causa 836.19
quincuplices pugillares 290.56
quinquagenaria vrna 232.7
quinquatrus 576.15
quinquennalia vota 1011.12
quinq; primi 264.10
quinque viri 757.43
quintana porta 1180.12
Quinte puta aut Publi 57.57
Quintiliano consularia ornamenta data 792.27

quintuplices 1178.20
Q. Opimius 1151.56
Quintus, non Quinctus 1184.50
Quirinus 646.10
Quirinus trabeatus 385.12
Quiritium 646.18
quis caneret Nymphas 420.59
quod bene vertat, conscende 1194.50
quod ciuis cum ciue agat 217.27
quod ille dicat 217.22
quod iam missum 915.2
quod in solum venit 260.5
quod te postules 217.18
quod superest 168.48
quo die fata vocabantur 327.38
quo ea pecunia peruenerit 397.29
quóne 215.20
quoniam pro cum 199.46
quò te Mœri pedes 996.8

R

R litera canis 1116.20
R plerunque mutatur in l 364.14
rabies pro fremitu 1176.59
Rabirius Posthumus 531.30
racemi 951.15
radiata rota 753.59
radij fulminis 995.54
radij inserti 113.12
radij Solis cursum errantium siderum regunt 611.59
radius 1017.41
radix saxi 168.46
rallum 854.1
ramus aureus 981.17
rapacidæ, apud Plaut. 881.16
rapere obtorto collo 959.41
raptus refertur Romulus 598.50
rapsis pro rapueris 503.54
raptim ludere 207.28
rasæ vestes 877.11
rastri 781.53
rastri dentifabres 1120.11
ratio ad denarium 251.58
ratiocinationes 245.18
rationem habere alicuius in petitione magistratuum 1040.19
rationes turbare 530.53
rationis egens 881.25
ratitus quadrans 708.27
raua frumenta 447.51
ratio 649.11
rauum mare 992.61
recanere 818.59
recens 837.45
recentatum vinum 817.46
recidere 1116.40
recidiua Pergama 1126.37
recidiuus annus 1126.41
reciproca 839.2
reciperatio 192.16
recoctum 496.24
recoctus senex 616.62: 757.30
Recta cœna 596.42
recta domus 971.36
recta oratio 971.27
rectæ cœnæ opponitur sportula 149.44
rectè 152.58
rectè conuiuari 596.45
rectè viuere 596.46
Rectè vnctus 596.51
rectus apparatus 596.49
rectus talus 597.2
rectum 971.38
recutiti Iudæi 865.51
redandruare 942.61
redantruare 558.11
reddere pro pietate 90.1
reddere sumptum ad assem 1146.8
redhibere 1010.10
redimiculum 875.14: 1127.54
redit in rugas 560.14
reditum ferre 762.25
reduces natalis 810.25
reducere calculum 175.13
reduces tondere 798.48
reducta basta 60.60
reducta vallis 985.46
reductus sinus 985.44
redundare 392.24
redundationes 800.13
redundantia spiritus 186.44
reduuiæ 629.6
referre de repub. 468.29
refractarius 1166.40
refractariolus 552.17
refractariolum dicendi genus iudiciale 1166.28
refragatores 1017.51
refugere 499.23
refugium facere 499.23
regere silentium 465.45
regius Oceanus 1154.16
reges à Ioue educari opinio priscis fuit hominibus 335.45
reges in Iouis tutela 1135.11
Regiones vrbis Romæ 1179.11
Regit sol sidera 613.60
recrudescit 449.5
regnat Apollo 534.49
regnum pro possessione 32.19
regredio 446.57
Rheticum vinum 1130.29
relictum 710.23
religio scrupea 818.63
relinere dolia 945.49
relinere ferias 2155
relinquere 457.34
relinquere celebranda choreis 865.18
reliquiæ cibi, & humor quem profundimus pro alui proluuie, & lotio 561.65
reliquum 1057.19
reliquus quadrissyllabum 651.5
reluere 557.60
reluuia 557.59: 629.10
remeare 443.14
rem gerere 1055.3
remigio suo rem gerere 209.58
remipedes lembi 602.17
remissarij vectes 235.30
remittere 460.50
remittere intercessionem 1025.13
remittere nuncium 460.50
remittere sub furca 521.28
remora 857.9
Remoriinus ager vel Remurinus 857.14
remulcere caudam 711.7
remulcens 1050.30
remum lentare 131.58
renascuntur qui ab exilio reuertuntur 810.14
renes 144.12
renidens Scylaceum 660.12
renunciare repudium 460.27
reparare 251.42
reparare oras classe cita ibid.
reparcere 216.45
repentini homines 483.4
repertitius ciuis 526.47
repetere 1154.23
repetere auspicia 196.57
repetere omnia ibid.
replum 559.49
reponere 684.8
repotia 448.29
repotialis liber 448.36
repromittere 1148.15
reptitius ciuis 526.47
requiesco 1173.48
rerum administrator, gestor Salustio dicitur 65.37
rerum & animalium semina de cœlo 767.2
rerum gestarum memoria sepulchrorum elogijs inscribebatur 460.65
rerum inuentio incerta apud auctores 710.60
rescribere 123.25
rescribere argentum 120.17
rescripti cantus 225.23
rescripti soni ibid.
resecro 615.62
res formata & informis 1015.38
res cognitionis 1115.2
res comperendinata 449.22
res comportatæ 991.48
rei longi subsellij 462.52
resonant arbusta cicadis 384.24
respirare 964.27
respondere 289.40
respondere ad tempus ibid.
respondere debitor dicitur ibid.

respondet imago gloriæ 43.1
res prosperas dijs virtutiq; acceptas referebant veteres 501.[illegible]
restipulari 1148.16
restipulatio ibid.
resturix 362.31
restringere 519.58
restringere dentes ibid.
res tuas pr[illegible]
rete iaculum 816.30
rete scutulatum 1029.41
reticulum 612.16
retouinum linum 325.4
retrahere fugitiuum 868.12
returare 1055.27
reuocare 375.7:1030.59
reuocatio 1057.50
rex 859.8
rex pro magistro 281.21
Rhamnes 735.7
Rhea & Ops 948.19
Rhene insula Delo vicina 226.56
Rhenus à Cæsare ponte coniungitur 889.40
Rhenus bicornis 812.9:900.56
Rhianus poeta 478.9
rhinoceros 350.47
Rhœtus 327.61:616.36
rhopalici versus 144.46
ricinium 807.3
ridere malis al[illegible]
ridere ore catuli Gallicani 115.54
ripæ 762.20
ripæ apio virides ibid.
risu matrem cognoscere 533.53
riualis 1029.2
robur 703.10:831.5
robustus 832.6
rodus 448.52
rogare 704.63:900.45
rogator 906.3
rogatores in comitijs 741.17
Roma in trium numinum tutela erat, Iouis, Iunonis & Mineruæ 1133.16
Roma pileata 241.57
Romæ Osca lingua comœdiæ agebantur 397.52
Romanæ mulieres abstemiæ 1111.62
Romanorum familiarum nomina 807.61
Romæ vrbis regiones 1179.54
Romanensis sal 324.43
Romani carminum studiosi poeticam artem contemnunt 644.17
Romani in seniores & iuniores diuisi 786.34
Romani Cæsares suos referebant in deorum numerum 885.44
Romani scriptores insaniæ & inscitiæ notantur ab Horat. 644.24
Romani vestitus mutatio 929.32
Romano more 398.48
Romano more loqui 919.52
Romechium 26.17
Romulia tribus 1170.44
Romulus Romæ sepultus 482.3
ros Achaicus 44.13
ros Lunæ filius 635.10
Roscius strabus 1146.31
rota 108.5:111.32:617.26:799.
rota solis 259.27:617.26:799.60
rota radiata 753.54
rotatus sermo 93.23
rotunda aut rutunda 556.50
rubra obiurgari solea 677.19
rubra sandalia 1064.24
rubrica 109.60
rubricæ pro iure ciuili ibid.
rude donati 528.48:989.17
rude & pileo donari 626.35
rudentis explicatio 103.33
ruderatio & rudus 38.61
rudiarij gladiatores 941.36
rugam trahere 560.15
Rumina 491.37
rumore secundo 901.5
rumpere 879.36:1076.59
rumpere pulmones ventus 834.11
Rumpitur anguis cantando 492.42
rumpuntur pectora 208.43
runcina 462.63:841.16
rupem munire 440.6
rupes Tarpeia 707.58
rupes Trinacria 818.12
rupsit 501.48
rursus & prorsus 1100.44
ruscea facies 557.10
rusceus ibid.
rusc pro rure 825.17
russæ tunicæ 608.12:1176.8
rustariæ falces 449.10
rustici natales suos colebant 987.45
rusticæ tribus & vrbanæ 927.6
rusticæ tribus vrbanis honestiores 1170.57
ruta 243.62
rutabulum 212.29
rutilus color 291.30
rutrum 245.41

S

Sabbata 509.60
sabbata tricesima ibid.
sabulo masculus 286.54
sabulo solutus 186.36
saccare verbum vetus 435.4:371.12:857.59
saccarium facere 51.29
saccatum 571.12
saccatum lotium 435.4
saccharum prisci non norunt 1093.59
sacco vinum eliquare 434.57
saccones 728.32
saccularij 283.3
sacculo feri 23.37
sacculus 383.14
sacra Bonæ deæ 188.44
sacra Cereri legiferæ 884.12
sacra commouere 1056.33
sacra ducere 52.39
sacra ferre 52.41:417.29:417.10
sacra piacularia 1093.43
sacra Plutonis 1092.30
sacra popularia 1188.45
sacra tardo gressu ferri 437.10
sacra Trieterica 1056.36
sacra vatum 727.27
sacramentum 1145.40
sacrare ignem vigilem 53.8
sacras iaculatus arces 179.34
sacrata iura 196.27
sacres porci 1159.40
sacrificium propter visum 270.42
sacri poetæ 727.30
sacris infernis amores & curas solui 730.58
sacris operam daturi se purificabant 881.7
sacrorum magister 30.58
Sæcla bucera 972.40
Sæcla ferarum ibid.
Sæcla percocta vapore ibid.
saga mens 276.58
sagæ anus 276.60
sagæ mulieres cantione magica mutantur in striges 453.30
sagarium facere 51.29
sagati 67.2
sagati galli 67.3
sagestre 396.3
sagis coccinis Romani, rubris sagulis Lacedæmonij vtebantur in bello 55.14
saginam cædere 454.45
sagittipotens 257.33
sagma 864.11:1169.46
sagmaria mulla 1169.47
sagmarius equus 864.11:1169.34
sagula virgata 55.17
sagum 67.3
Salacia Neptuni vxor 646.9
salapitia 876.53
salaria tribunorum militarium 608.34
salarium 608.50
sal 510.27
sal Beticus 793.1
sal popularis 233.26:1155.32
sal Romanensis 324.45
sale vrbem defricare 510.27
salictarium 233.24
Salij 1074.47
Salij Herculis 426.31
salinum splendet in mensa 327.23
Saliorum carmen 796.11
Saliorum duo chori 426.31
salire medio foro 218.31
Salius 977.20
salis flos 233.22:1153.33

salis

salis in mensa quædam religio 327.23
salius 1136.58
salua vini ibid.
salix munda 658.58
Salustius Demosthenis affinior quàm Cicero 1065.36
Salustius Thucydidis æmulator 1065.49
Salmacida spolia 1086.10
Salmacis 1086.18
Salmacis aquæ 1086.14
Salmoneus impius tyrannus bombardæ primus inuentor à Virgilio innuitur 276.20
salpicta 1050.30
salsa mola 218.43
saltantes satyri 730.19
saltare in foro turpe ingenuo 238.31
saltationis auctor Salius 977.20
saltationis 3. partes 130.50
saltatorius orbis 230.57:740.43
salteres 1074.30
saltuares insulæ 111.3
saltus 101.32:518.56:968.44
saltus Firmiani 968.44
saltus Graius 101.52
saltus hiberni & æstiui 393.60
saltus Pireneus 101.31
saltus Thessalus 1036.56
salue & vale 336.34
salutare aliquem cognomine, erat hominis familiaris 57.60
salutare deos 110.34:922.14
salutare limina 986.8
salute bona 454.28
salutis natalis 49.60
sambuca 676.11
samiarij 1016.33
samiata ferramenta 605.60: 1026.40
samiator 606.4
samium 1102.1
samius lucumo 63.30
samij Lucumonis acumen, apud Auson. ibid.
Samnites 914.3
Samnitium armatura 914.18
Samnitium magister 933.52
Samothracia ferrea 678.3
Samothracium annulus 678.3
sancire fœdus fulmine 931.6
sanctarum legum inscitia 273.37
sancta lex ibid.
sandalia 1107.42
sandalia rubra 1064.24
sandaligeri 1107.42
sandalio mitigare caput ibid.
sandalium 657.14:1198.3
sandapila Orciniana 1187.36
sandix 511.28
sanguinea virga 265.10
sanguineum flagellum 263.17
sanguis 1059.7
sanguis falsus 663.17
sanguis viridis 840.60
sanguinis dies 1175.20
Sannali populi 193.31
Santonica herba 368.41
Santonica virga ibid.
sapere 686.22
Sapere nostrum maris expers 1157.6
saphirium 1050.30
sapientia 262.60
sapientiæ ætas condimentum sapiens ætati cibus. Plaut. 976.45
sapientem nihil habere proprium: sed vsura tantum frui 1160.17
sapiens Stoicorum κογολυίγετ@ 272.1
sapinus 115.22
sapo Gallicus 291.26
saporare 1093.17
Sappho, decima Musa 314.40
Sappho mascula 303.44
Sapphicum carmen ab Alcæo 280.4
sarabara 229.41
Sarapis & Sarrapis 330.28
Sarapa vrbs 1175.33
Sardinia Ichnusa & Sandaliotis vocatur 1198.6
sarissæ Macedonum longæ & superuacuæ 736.10
sarpo 516.2
sarpta vineta ibid.
sarsura 880.34
sartago loquendi 1071.12
sarta tecta 547.26
sartoris vsus 179.54
satarta quala 833.43
sat acceptum 540.58
Satmali populi & Sannali 193.31
satis accipere 341.3
satisfactio per iusiurandum 614.60
satura 1000 28
Saturnius versus 816.31:987.61
Saturnalitia 1311.20
Saturno caput aperiebant sacrificando, non operiebant 304.48
Satyræ Græcæ personæ 641.52
Satyrarum Horatij aliæ epistolæ, aliæ sermones 561.12
Satyrarum Varronis inscriptiones 580.40
Satyri saltantes 730.19
Satyrica signa 297.63
Satyrion ibid.
Satyris caprarum pedes tribuit Hor. 592.21
Satyrum moueri 730.23
saxullum 817.63
saxa putrefacere 440.20
saxum Tarpeium 707.39
scabies 645.2
scabies mala 201.2:645.2
scabrere 1121.46
scabres pro scaber es 504.42
scæua 521.14
scæua canina 251.28:521.14
scæuas 1196.52
scalaris forma 61 24
scalpere terram mordicus 384.10
scalprum 214.16
scalprum curuum ibid.
scambus 433.44
scamillum 337.57
scamna 415.54
scandulaca & scandulata 264.34
scansoria machina 286.30
scaphium 72.24:103.46
scarus Iouis cerebrum 894.62
scarum Rom. deperibant 894.61
scatit, pro scateat 460 10
scaturire in significatione desiderandi 442.43
scaurus 637.22:818.58
scena quæ periactos habet 141.44
scenatilis modus 395.28
scena versatilis 241.43
scenicum auleum 141.49
sceptrum 256.20
sceptrum hasta 778.42
schasteus 110.32
schema 477.6:1119.27
schœnicolæ 828.32
scholasticus 44.48
scientia 120.27
scilliticum acetum 560.22
scindere 717.14
scindere comam 636.47
scindulæ 787.8:896.4
sciptones 1050.33
scirsamenta 600.25
sclodia 783.38
scobs 29.24
scolpus 298.38
scopuli 133.39
scopulis in cœlum minantur 391.42
scordalus 207.44: 1050.34
scordiscarius 815.37
scordiscus 855.37:1050.34
scorpio 487.25
scorpius 228.49
Scorpus 241.53
scortum deuium 440.46
scortum pressum quasillo 542.60
scotia 338.2
scracia 828.47
scriba 33.23
scriba questorius 349.18
scriba è quinqueviro 757.43
scribam sibi legebat magistratus 1180.7
scribere dicam 651.55:1048.15
scribere literis 486.12
scribere notis 485.36
scribere nummos 110.2
scribere sermonibus 486.17
scribere stilo 486.32
scribilus & scriblita 817.33

scripta

scripta apud Cic. & Quintil. 1007.32
scripta maleficia 107.19
scriptuarius ager 7.4:1116.50
scriptura 6.54
scrupea religio 818.63
scrupedie 818.56
scrupeus 828.63
scruta 152.62
scrutarius 153.8
sculponeæ 198.36:322.2
sculponeatus 491.50
scurræ 649.25
scurra veles 173.29
scutale 468.22
scutula 42.34:1019.47
scutulatæ vestes 877.12
scutulatum rete 1019.41
scutum 371.23
scutum quid à clypeo differat 372.13
scutum scuto percutere 147.43
Scylaceum renidens 660.11
Scythæ 1095.30
secare 1126.43
secari tarda podagra 741.31
secare crinem 654.50
secare magnas res 510.36
secare viam 655.10
secandi crinem mos vnde 634.60
secretum petit 108.53
seculæ falces 960.9
seculum 972.42
secunda nauigatio 895.3
secundæ sententiæ esse 1110.50
secundaria vina 1062.17
secundarij 10.23
secundi liberti 347.49
secundo loco inaugurare 1179.13
secundus hastatus 1191.15
secundus ventus 1075.20
securicula, securiclata, securiculata, & securidaca 42.36:164.19
secutores 942.6
secutoris armatura 942.10
sed tamen 378.32
sedere 809.32:876.10
sedes Musarum Latinarum 986.50
sedilia prima 461.60
sedularia 613.6
Segesta, Segetis, Seßia 716.14
segmenta 134.13:520.11
segmentatæ vestes 134.17
segmenta aurea 520.20
Seia 716.14
seipso formosior 27.32
selecti iudices 1115.13
Selene 250.7:1025.23
sellæ Patroclianæ 1183.4
semen 721.11
semiatratus 1055.46
semicinctium 660.38
semiermes 943.63
semimembra 612.61
feminæ flaminæ 443.6
feminium 721.11
semplotia 657.16
semirasa seruitia 1064.16
semirasus 863.55
semirasus vltor 1064.14
semistirpes 312.17
semitarij mœchi 440.43
semitatim 98.32
semitatus 954.19
semizonarij 460.2
semuncia 322.15:683.5:1047.37
semurius campus 754.52:754.56
semurium 78.10
Senatum legere 1040.34
Senatu mouere 1040.40
Senatū qui mouebantur, ijs ascribebantur certæ notæ 1040.40
Senatorum consensus vt SC. fit legitimum 1181.45
senectus cruda 786.41
senectus viridis 786.42
Seneschalli 1046.25
senes aprico delectarī 710.62
senes coemptionales 34.17
senes facundi cicadis comparantur 1121.52
senes maturī 777.54
senex altus 987.17
senex doctus 987.5
senex recoctus 616.62:758.10
senior 786.31
senum coemptio 34.17
sententiæ primæ & secundæ esse 1110.30
sentus 143.18
seorsum 703.13
sepire 492.4
septem discrimina vocum 670.60
septem discrimina vocum 670.60
septem stellæ 838.53
septenæ vestes 830.47
Septimillus 375.12
septuosè 492.10
sepulchra quædam olim erāt ignobilium sine nomine 750.42
sepulchra violari sceleratißimū 481.5
sepulchri caprificus 831.48
sepulchris eorum quos oderant veteres caprificos optarunt 812.48
sepulchrum 1047.20
sepulchrum commune 154.60
sepulti venti 1173.15
sepultura per iniectionem glebæ facta omnium infima 546.38:930.49
sepulturæ honore carere fuit antiquis ignominiosißimum 466.49
sepultus vino 1173.21
sequanica 111.32
Sequanicæ pernæ 111.17
sequior 473.53
sequius 151.33:475.53
Serapis 330.28
Serapis & Aesculapius medicinam olim fecerunt 113.30
serarij porci 208.47
seræ antiquorum 638.62
serenum 1155.49
serere sermonem 70.36
serescere 188.15:922.24
Sergia tribus 736.18
serias relinere 1155.14
seri sacculo 13.37
seri studiorum 510.56
serilia spartea 557.10
sermo à summo 423.5
sermo à serendo 70.39
sermo rotatus 95.23
sermones serere 70.36
serpentes auibus geminantur 642.14
serpentes cantu disrumpi 492.42:1032.54
serpentes heroibus dicati 456.43
serpetrastra 728.18
serpulum 1050.32
serra pugnare ; 246.5
serram ante aliquem ducere ibid.
Serranæ tibiæ 1080.45
Serranus, Varr. satyra 578.56
serta procul 420.44
Sertorij consultatio 481.32
sertus 779.13
seruasculum 1029.59
serui ad manum 104.18
serui ad pedes 104.31:524.26
serui ante pedes 104.38
serui circum pedes ibid.
serui peculiares 67.11
serui publici ibid.
serui sine capite censentur 361.8
serui suppellecticarij 248.62
serui topiarij 613.29
Seruilia lex 4.45
Seruitia semirasa 1064.16
seruitutis potire 1192.60
Seruius arguitur 885.5
seruorum conditio 914.56:831.18
seruorum & libertorum munera in puerperio 651.12
seruus ad baculum 104.12
seruus ad cyathum 104.8
seruus ad frena 103.37
seruus ad lites 104.3
seruus ad manum 103.43
seruus ad pedes 104.17
seruus fornacator 249.1
serum 978.12
serum casei 288.24
sesamoides elleborus albus 719.10
sesamum asperserunt veteres placentis palam gratia 637.38
sescunciæ non esse 579.12
Sesostres 34.39
sesquipedales libri 877.29
sesquipedalia verba 213.63

sesqui-

sesquisenex 815.36
Sesquiuxyssès, satyra Varron. 580.45
sessimonium 18.49
sestertium 91.35:630.1
seuir 347.41
seuiri 943.3
sexcenta, pro multis 612.24
Sextia tabula 733.7
sex decuriæ Rom. equitum 347.37
sexus melior 791.63
sibilarium castratorum 384.10
Sibylla Thessala 1092.10:1126.14
sibi malam rem arcessit iumento suo 125.6
sibyne 672.34:1182.19
si cammus siluas 534.18
sicca, succida puella 210.11
Sicelides Musæ 334.37
sicile & sicila 671.40
Sicilia palmarum agrestium abundās 1200.16
sicilices 671.37:960.10
Siciliæ montes abūdant pecore 1167.22
siciliculа 960.9
sicilire ibid.
sic me seruauit Apollo 199.19
Siculi cáula pro laqueis dicunt 560.18
Siculi casci 1035.28
Siculi equi 2062.12
Siculos machinalis scientiæ peritos 2218.27
sic visum superis 196.58
si deus, si dea es 502.61
sidereus colossus 350.30
sidus 613.60:824.2
sidus cauum 879.18
sidus confectum 85.7:614.27
sidus Mineruæ 732.47
sidus Orionis 840.19
si forte 2003.24
si furiosus existit, pro esse incipit 43.49
Sigalion 715.58
sigillare oculos 1131.6
sigillaria 841.21
sigillaritia munera 2131.20
signa in cœlo tremere 589.62
signa militaria consecrabantur & adorabantur 2168.27
signa ponere 28.28
signare vota 19.26
signatum producere nomen 300.60
signino opere solum si consternatur, nullam edet herbam 361.61
signum æquanimitatis dare 943.20
signum dare 943.21
signum tacitum 50.51
signum tollere 474.63
Sila 336.14
Silanus 2050.33
Silena 392.7
Silenus genialis deus 53.48
Silenus qualis fuit 592.25
Silenus vehebatur asello pando 444.61
silentia amica Lunæ 581.26
silentium 158.52
silentium regere 463.45
silicernium 2117.36
siliqua 987.33
Silla 2184.36
Silo 2133.16
Siluanus siluarum tutor 987.45
siluæ 201.35
siluæ canunt auibus 189.60
siluæ sunt consule dignæ, apud Virgil.
simare 491.45 (101.35
simon 513.62
simones, delphini 491.47
Simonides Lycorides vir 394.12
Simonides poeta θρήνους scripsit 738.52
Simonideæ lachrymæ 718.51
simpulatrices mulieres 83.43:829.12
simpulum 801.13
simula, silena est 592.7
simulachra deorum in portis vrbium 922.23
simulachra in vrbium portis posita, qui ingrediebantur & egrediebantur salutabant 590.1
simulachri manum tangere 922.25
simulatrices 147.18
simum pecus Nerei 491.43
sine bello ciuili seruiendum 289.29
sin nostrum annuerit nobis victoria Martem 823.32
sin rete iecit 748.1
sinistræ vmbræ 618.34
sinus 27.22:134.1:883.53
sinus in veste 65.62
sinus reductus 983.44
sinum laxare 974.10
Si paret 160.4
sipho & sipo 130.14
Sipo ad incendia 661.31
si qua fides sub ima tellure 809.24
si quando 1003.36
si quidem homo esset 127.35
siris sis 898.37
siris & sirit, pro siueris & siuerit 503.57
Sirius 898.49
sirpi cur ænigmata dicantur 556.61
Sisaponensis miniaria 316.3
sistere capite 70.30
sistere fanum 84.34
sistere templum ibid.
sistrum 999.46
sitanion 23.32
sitella 432.43
sitellam deferre ibid.
si trulla inuerso, Iuuen. 354.2
situs 1090.35
si vos liberiq; vestri valetis 54.9
Smyrna Cinnæ 568.51
sobrius alites 811.58
soccatus Caius Cæsar 399.33
soccus 399.10 (1064.20
Soccus luteus olim in nuptijs vsitatus
soccum gestasse dabatur vitio 399.33
socij Latini 230.36
socij nauales 358.10
sociorum garum 313.58
Socratas & Diogenas, acc. plur. 360.50
sodales aruales 720.12
sodalitas Lupercorum 206.9
sodalitates legibus ambitus vetitæ ibi.
solarium 383.58:611.11:1063.3
Soldurij 691.18
solea 874.16
solea piscis, sandalium 1198.6
solea rubra obiurgari 677.39
soleatus 874.19
soleis in publico non vtebantur Romani 874.16
solemnia exta 219.45
sol assus 379.49
sol nitidus 379.52
sol vnctus 379.17
sol sidera regit 613.60
soliar 575.34
soli fidei solemne 357.19
soli non dicere 24.61
solis occasus 451.19
solis quadrigæ 793.1
solis rota 259.27:617.26:799.60
solis spicula 361.29
solistimum tripudium 469.26
Solitaurilia 191.45:436.45
solitum mel 114.12
solium Cyri 200.36
Solo natura subest 45.12
solox 2100.8
solstitialis 898.39
solstitialis herba 899.4
solstitialis morbus 898.42
soluere menstrua 488.12
soluere orsa 74.6
soluere operam 281.18
solum 1061.2
solum pro radice, planta & pede arboris 49.32
solum pro solio 263.33
solum purum 1099.43
solum pedis fermentatum 305.2
solutæ tunicæ 363.24
solutores 262.12
somniare 602.24
somniare aurum 691.19
somniare canterino ritu 602.24
somnia noctis expiare 138.12
somni cornu 295.48:715.33
somni porta 211.35:1030.54
somni virga 295.50:715.31
somni vis 295.50

ſomniorum diuinationi plurimũ Stoici tribuunt 159.52
ſomnium Veſtæ narrare 235.52
Somnus Erebi filius 1090.33
ſomnus ferreus 654.27
ſoni in Muſica varij 670.16
ſoni reſcripti 223.23
ſonuium tripudium 1019.24
ſonticus morbus 556.17
ſophiſtarum duo genera 106.20
ſophiſtæ Megarici ibid.
ſophos tergeminum 1140.34
ſopitum 1190.30
ſopor mortis frater 1092.48
ſoporiferum papauer 1105.45
ſorbilo victitare 494.47
ſorbilo 946.56
ſordidatus 741.30
ſordidus 743.31
ſordiſcum 1050.34
Sardoum mel buxi potius infectum quàm taxi ſapore 794.31
ſoricina nænia 867.47
ſorices 1158.19
ſororiculatæ veſtes 876.61
ſors 161.50
ſors cernit 545.17
ſortes 161.50:164.2
ſortes fortunæ monitu tolli 158.60
ſortes in galeam deijciuntur 1059.36
ſortilegi 164.1
ſortito 464.52
Sotberici lecti 21.7
ſpadices equi & glauci 420.10
ſpadices inſignis formæ naſcebantur Pellæ 410.16
ſpado 281.15
ſpargere aquas Auernales 465 22
ſparſio 81.33
ſparteæ amphoræ 233.12
ſparteæ vrnæ ibid.
ſpatiator 560.57
ſpatium 692.28
ſpecies 484.9:800.24:944.12
ſpecies generata Naiæ 160.15
ſpecies ſuperior 800.24
ſpecimen. ſpectamen & certamen eiuſdem ſignificationis 511.48
ſpectacula 1017.59
ſpectaculum matutinum 1188.27
ſpecula 518.11
ſpeculator 901.17
ſpeculatoria caliga ibid.
ſpeculorum & abacorum diuiſiones 19.23:961.42
ſpem bonam prælucere 425.1
ſperata 310.59
Sperchius 732.19
ſpherita 479.39 817.59
ſpica ciliſſa 239.27
ſpicare 756.8
ſpicare baſtile 756.8
ſpicæ alij 253.35
ſpicæ croci 253.36
ſpicere 561.48
ſpiculatoria caliga 901.17
ſpiculatoria 1025.42
ſpina coſtis nauium vtilis 985.57
ſpina duplex 416.39:1044.15
ſpinea fax 762.9
ſpintria 137.24
ſpinturnix 71.10
ſpinturnicium ibid.
ſpiracula Ditis 993.4
ſpirantia molliter æra 762.39
ſpiritu contineri 115.43
ſpiritus redundantia 186.44
ſpiſſamentum 568.25
ſpiſſo venire 1101.30
ſplendet in menſa ſalinum 517.23
ſplendida bilis 833.56
ſplendidus humor 974.15
ſpoliaria 1050 35
ſpolia hoſtium vbi collocabãtur 978.29
ſponde uoxa tibi præſto eſt
ſpondere in incertum 525.2
ſpondiacæ tibiæ 573.54
Spoudialia carmina 694.10
ſpondiales tibicines ibid.
ſpondauloi 573 54
ſpondulæ ibid.
ſpongis effingere 199.7
ſpongiæ 626 23
ſpongiæ retiariorum ibid.
ſponſio 241.47
ſponſiones 615.32
ſportulæ 149.40:334.46
ſportæ ſecariæ 233.32
ſportellæ vitiles 172.61
ſportula clientibus diuiſa cœnæ loco 1068.15
ſportula pecuniaria 684.48
ſportulam dare 149.40
ſpumare in herbas 394.49
ſpumas ſalis ære ruebant 985.19
ſpurcè 697.35
ſpurcus homo ibid.
ſpuria 567.18
ſpuriorum nomen 1112.38
ſpurius 1189.32
ſpurius pater 1189.14
ſputum 965.52
ſquales pro ſqualidus es 504.41
ſqualor 81.44
ſqualus 577.17
ſquaror 81.44
ſtagna ima 624.3
ſtagnum pro mari 96.54
ſtare 29.15:509.35:1078.29
ſtans pede in vno 226.15
ſtant manibus aræ 555.42
ſtant terræ defixæ haſtæ 437.50
ſtatariæ comœdiæ 10.30
ſtatarij hiſtriones ibid.
ſtater 1050.31
ſtatera ibid.
ſtaticuli 130.32:560.49:587.42
ſtaticulos dare 587.42
ſtationes 18.43:941.6
ſtatores 229.20
ſtatua palmaris 78.14
ſtatuæ veteres nullæ viſuntur cum pileo 241.60
ſtatuminatio & ſtatumen 38.59
ſtatus capitis eſt libertas 561.2
ſtella diurna 600.54
ſtellæ ex altiß. montibus oriri videntur 1032.3
ſtellæ errantes in cœlo non ſunt Stoicis 767.18
ſtella diurna & nocturna 600.54
ſtella Saturni frigida 746.43
ſtellarum traiectiones 157.16
ſtellarum tremor 277.57
ſtellatus 212.17
ſtellatus iaſpide enſis 963.57
ſterilibus nullus honos veſtis conceſſus eſt in funere 814.15
ſtigmata militum 868.36
ſtilum vertere 486.11
ſtimulorum ſeges 880.60
ſtingui 216.32
ſtipare Platona Menandro 272.62
ſtipendiarij 371.44:868.32
ſtipendia anni 1183.32
ſtipendium 1183.23
ſtipes ligneus, pro idolo 794.2
ſtlata 672.62
ſtlataria purpura 673.5
Stoicorum ſententia de virtute 949.16
Stoici libri iacent inter ſericos puluinos 466.14
Stoici mundum igne conflagraturum olim putant 746.30
Stoici touſi ad cutem 814.60
Stoici ſuum ſapientem verè ſacerdotem profitebantur 263.4
Stoicorum opinio de mundi deflagratione aut eluuione 746.30
ſtolatæ matronæ 1158.33
ſtolo pro ſtolido 63.23
ſtrabones pro auaris 326.50
ſtrangulare opes 472.53
ſtrata 657.36
ſtrati lecti 233.60
ſtratum 847.61
ſtrebula 629.40
ſtreuarum origo 353.31
ſtrictabillæ 629.3
ſtrictare 629.10
ſtrictabillare 629.32
ſtrictillare ibid.
ſtrictim & per pectinem tondere 462.42
ſtrictores 322.24
ſtricturæ 938.61
ſtriculus 229.27:363.29

Stri-

stridentia liminu apud Maron. 260.56
striga 853.27
strigare 240.9
strigare in actu spiritus 853.17
strigiles 205.45
strigones 453.22
strigmenta gymnasii 10.53
stringere 165.45
stringere oleam 312.18
stringere venas 938.58
strix 453.14
stromate 1050.36
Strongyle Aeoli domus 732 14
strophiu 1099.14
strues 479 35:817.33
strues sacris adhibetur 1074.46
Struma Nonius 734.7
strupi 1099.10
struthiocamelus 546.28
struthocephali 904 3
struthopodes 904 4
studio celerare anili 53.20
stultitia carere 900.17
sturnus 661.58
stylobates 733.28
Suadela 772.24
Suadela Venusq; 653.62
suadens autumnus 922.17
suadere 922.17
sua Venus 300.8
suauiu valgu 209.26
suauiari oculos 47.54
suauium 26.39:200.26
subare 863.2
sub Autandro moliri classem 554.62
sub armale profundum 680.17
subbibere 1020.31
subcenstor 1010.27
sub dio esse 1155.46
subducere naues 473.12
subductarij funes 244.62
subtile pro inepto 549.31
subiectio 41.1
subiicere pedibus Acheruntem 732.25
sub imagine aliquid dicere 1140.13
subigere Gallam 558.4
subire 114.50:181.48
subire et vocare contraria 181.48
subinde 1164 48 sublicae 890.19
sublime uolans 46.51
sublingio 100.16
subrostrani 1123.16
subscudes 413.3 subsedit 1050.38
subsellij unius viri 461.49
subsesse 147.32 subsessor 147.28
subsidere 147.23
subsedit galea ima 1059.15
subsistis, vbi unius subsistent 84.43
subsignani 77.2
subsistere ferat 49.55
subsillam 324 8
substringere aurem 541.14: 650.33: 1181.47
substructio 650.33
subtenu lecti 231.60
subuerbustus 425.39
subula 97.20
subulo 97.20:452.35:826.22
Suburranae canes 465.53
succida 210.11
succula 235.29:244.53
succulae operosae 244.15
succinctae pinus 811.37
succonditores 349.49
sucrotilla 451.18
Succula 244.53
succurrere Lunae 795.12
succus orationis 335.18
succus nemorum 840.60
sucula 848.3
sudor piceus 771.17
sudor pro hamore 269 60
sudum 1110.24
suera 709.41
suera offa 451.40
sueris 451.42
sueris pro suis 469.42
Sueuorum pagi 77.17:273.54
suffircinata 1070.56
suffercinatus 88.80
suffitum 671.14:860.22:1010.27
suffitu aliquid tinnire 1010.16
suffirum 860.22
suffragatores 1027 52
sui dis 300.19
sui mancipij 180.5
sulci feruntur 655 12
sulcos inertes oblimare 656.2
sulphur viuum 30.11
sumere 697.30:702.18:1111.18
sumere corouam malacam 715.60
sumere diem 709.14
summa 637.48
summa et ima chorda 670.50
summa caeli 1061.49
summa summarum 111.45
summa terrae 1061.21
summa vrbs 1151.61
summatare 154.42
Summatius 354.40:87.63
summani more 354 41
summarius 591.4
summatum 93.29
sumpserunt penultima breui 101 31
sumptiones 703.41
sumptum ad assem reddere 1146.8
sumptum exercere et exercere 79 52
sumptus 697.10:709.18
sunt apud Platonem, quae sempiterna sunt 320.28
suo iumento 111.6
suo sibi gladio hunc iugulo 461.45
supellectilearij serui 248.62
supellex pauperum et Cynicorum 205.41
supellex pellionis 491.36
supellex 613.7
superior aluus 311.54
super, pro superest 812.41
super ignis 260.11
super inferq; vicinus 323.29
supera 260.11
superare 824.40
superbi alijs respondere non dignantur 338.52
superbus contemptor 949.19
supercilio coma breuior apud Iuuen. 506.52
superlatio à substantiuo formata 191.6
supernas adamas 584.31
superstitio 332.63
superstitio numeri imparis 941.14
superstitio in simulachris oleo perfundendis 591.38
superstitiosos numero stultorum habuit Chrysippus 807.66
superstitiosus 162.19
superuacanea prela 244.48
superum limen 382.6
superum lumen 586.34:1054.30
suppara 724 19
suppetias veniunt 488.19
supplantare 2070.32
supplicatio et obsecratio 1021.8
supponere cultros 444.16:500.44
supremum dixit 87.52
Sura Lentulus dictus 207.40
suram dare ibid.
surculum defringere 738.12
surda tellus 1171.32
surenae 718.22
surire 863.2
surpere 519.55
Surus et Syrus 1054.19
suscipere 41 26
suscitabulum vocis 395.48
suspendere de paxillo 491.28
suspendere naso 115.2
suspensa bona 387.20
suspensi Leuo loculos tabulamq; lacerto 115.28
susum 786.18:790.14
sutilis corona 620.38
sutorio atramento absolutus 117.6
Sutrium ire 250.44
suum sibi 461.45
suus lectulus 591.13
Sybaritana praeda 361.44
sycophanta 141.53
syllabarum iterationem in delitijs veteres habuerunt 227.2
Syllaus proscriptio 361.8
syllogismus aceruialis 1158.19
symbola 80.16:1108.12
symbolum 719
Symphonia Lysonis 726.15

symposiarchus 373.13
synochus 29.58
synthesina vestis 661.50
synthesis 830.5:1021.19
Syracusæ comœdiæ nomen 1101.24
Syracusæ hominum ociosorum domicilium 1101.14
syrma 628.21
syrinx 40 29
syrpe 99.43
Syrtes 553.35:361.12
systema 670.49

T

Tabella dimidiata 246.32
tabula causata 752.34
tabula literaria 731.30
tabula lusoria 1007.23
tabula Sextia 735.7
tabula tesseraria 578.41
tabula Valeria 715.6
tabula medico pugnante notata 775.53
tabulæ 200.32:612.49
tabulæ accepti vel lucri 463.30
tabulæ expensi vel dati 463.30
tabulæ inuentor Palamedes 1006.42
tabulæ ludus 1006.37
tabularium 543.51
tabularium in atrio libertatis 546.52
tabulas cœnare 5°.16:100.32
tabulas testamenti inspicere 58.17
tacita iudicia 91.6
tacitum signum 30.52
Tacitus verborum nouator & obsoletorum reuocator 63.19
tactus 876.47
tactus duplex 166.22
tæda pinea 761.8
tæniæ 271.28:385.56:994 58
tagax 1050.38
tagax, furunculus 575.10
Talasio 357.8
tali 144.21:182.34
tali sine numeris 144.22:182.42
talis tribus & quatuor ludebatur sæpius 291.10
Talorum ludus 1007.7
talorum species 345.30
talus 597.2:1007.13
talus rectus 597.2
tames 1030.39
tam placidus quàm aqua 531.30
tamus 856.46
tandem 483 41
tangere 519.47:876.49
tangere aras 637.61:963.18
tangere lucernam vino 237.40
tangere manum funulachri 912.15
tangere matronam 876.30
tangere terram 310.60
tantulæ 82 .46
tantum mihi carmina desunt, apud Virg. 667.22
tantum quod 169.38:879.63:1010.2
Tarentinæ oues 28.55
Tarentinus versus 863.39
Tarentum molle 28.52
Tarpeia rupes 707.39
tata 628.1
Tatius rex 333.33
tau apud Auson. 844.9
taureæ 1050.40
tauriformis Aufidus 812.6
taurobolium 1016.42
taurus 556.35
Taurus nitens, apud Virgil. 131.40
taurus pars quædam in pudendis 192.44
taxi cyrneæ 794.28
taxim 1117.30
Taygetus mons Dianæ sacer 217.55
Tebennus togæ inuentor 227.57
tecton, tector 1039.49
Tectosagi 144.53
tegere latus 484.47
tegularia 1050.43
tela 287.20:1172.47
tela diei 361.26 tela iugalis 231.48
telæ genus 804.30 Telamo 1010.33
telæ pexitas 133.40
Telegonus auspicij domestici inuentor 288.14
telum 333.18
telum ansatum 1054.34
telum recipere 117.62
telum trabale 280.42
Tellenæ tricæ 576.43
tellus nunc fermentescit 305.4
tellus parens agricolationis 987.46
tellus prima 113.16
tellus surda 1171.31
temenites Apollo 252.14
temerè 874.10
temeritas 500.2
temeritate fortius 473.8
temeritate omnia regi 500.2
temperatio 1037.56
tempestas 561.62
tempestas dea 133.2:458.56
tempestiuum conuiuium 189.16
tempestiua virgo 192.13
templa vitiata 779.46
templum 637.25
templum in 3. partes diuisum 786.23
templum Palladis 383.16
templum Veneris 995.2
tempori 462.12
tempus notabatur magistratuum nominibus 36.14
tempus vacuum 169.17
tenere lacinia 739.3
tenere orbem in medio 789.16
tenerum corpus mundi 862.31
tensæ 1132.15
tentores 349.45:625.48
tenus 867.35
Ter pede terram ferire 723.30
ter crepare sonum 597.21
terebra pertundere 1119.52
terere 570.8
terere fastus 1000.20
terere labellum 384.42:1167.47
terere lapidem lapide 165.16
teres 1156.4
teres atque rotundus 57.7
tergemina mors 1140.32
tergemini honores 97.56
tergeminum sophos 1140.34
tergere palatum 598.16
tergeri 216.16 terginum 1102.24
tergum aduersum 1118.32
tergus 769.31 teristrium 1050.42
Terminalib. agnas cædebant 394.57
terra commune sepulchrum 154.60
terra materina 735.43
terra nata 21.22 terra pila 1133.10
terra Platoni non mouetur 542.6
terra penitus defixa radicibus 542.14
terra Pythagora 824.18
terræ duo hemisphæria 628.50
Terram inijcere 546.38:930.48:958.27
Terram mordicus scalpere 384.10
terram pinsere genibus 1054.17
terram tangere 530.60
Terrestris cœna 21.25
terrigenæ primi habitatores Italiæ 416.36
terrigenæ Gigantes 387.6
terris dedita fama 937.4
territare 471.28
terror, pauor, contentio, Martis comites 823.44
tertia deducta 102.32 tertiarij 10.42
tertiarium bis est 839.60
terticeps 713.44
tertij liberti 347.50
tertijs diebus 449.22
tesca vel tesqua 577.6:796.53
tessera 291.9:1007.12
tessera belli vna, pacis altera 1195.25
tessera militaris 665.40
tesseræ 1020.8:1108.15
tesseræ frumentariæ 665.28
tesseræ numeri vocantur 344.17
tesserarum ludus 174.46
tesserarius 112.48
tesseris duabus ludebatur 192.9
testa Græca 834.19
testa ignem petere 966.60
testatio 67.47
testamenta in procinctu 820.1
testamentum de tortorio
testamentum primipilarium 1081.62
testem laudare 43.24:960.59
testudines maiores 367.42
testudo 171.9:367.4:1050.42
testudo acta 197.2

tetæ palumbus 710.32
tetrachordon 1105.6
tetracolum 82.56
tetrapharmacum 1111.44
Teucris 270.14
textor limbularius 881.33
textilis ventus 16.15
textinilitum 520.57
Thais 1048.6
Thais amica fuit 291.49
Thalia 371.9
Thaliarchus 373.33
theatrum ἐπιθεωρητικὸν 32.48
theatrum venationum 336.29
Thebana mater 771.48
Thebæ 731.60
Thebij 298.24
Thelis 839.12
Themis 518.49
thiasus 393.2
Theocritus Siculus 1167.20
Theodorus 540.16
thermarum & balnearum sudationes 791.5
thermopolium 686.27
Theseis Codri 634.14
Tespiades 930.4
Thesprotia 354.24
Thessala Sibylla 1093.50:1126.54
Thessalici equi 1052.1
Thessalicum nomisma 1037.5
Thessalus saltus 1035.56
thetica 696.55
tholus 753.13
Thraces notis compungi soliti 48.93
Thraces parmam gerebant 150.24
Thraces pelitis pugnant 747.11
Thracia equis olim nobilitata 822.30
Thracij equi ibid.
Thracius ventus 1002.48
Thraeces in Thraecem compositi statura 747.7
Thracum armatura 150.24
Thrascipolis 477.2
Threx ad cædem conductus 93.55
Thrax in Thracem compositum 747.7
Threiciæ notæ 93.48
Threicius aquilo 1002.47
thrion 764.51
Thus masculum 303.12
Thucydides Britannus 1037.10
Thyamis 855.28
Thymele 20.8
Thymianæ oues 867.61
Thynicus annulus 678.20
thyon 785.4
Thyonianus 386.22
Tibernus 356.52
Tiberinus deus 140.11
Tiberis flauus 770.54
Tibi deserit Hesperus Oetam 1032.2
tibi nomina mille, &c. 359.4
tibiæ dextræ & sinistræ 1080.52
tibicide 1124.14
tibicines spondiales 573.54
tibiæ apertæ 316.3
tibiæ longæ 573.45
tibiæ phonascæ 574.12
tibiæ præcentoriæ 574.11
tibiæ puellatoriæ 438.13
tibiæ serranæ 1080.45
tibiæ spondiacæ 573.53
tibiæ vascæ 574.10
Tiburnus deus 140.57
Tiburtis lucus 307.16
Tiburtus & Tiburrinus 370.37:766.5
tigna 367.8
tignum iniectum 451.25
Timæus historicus 1007.50
Timolites Nicænus 704.59
Timonea cœna 894.19
tinctoria meus 904.24
tinimaculi 362.18:319.43
tirocinium 383.38
tirones 364.45
tironum vestis pura 383.10
Tisamenus 218.63
Tithymallus 987.5
titiæ aues 720.19
titiuilitium 520.53
Tityrus 524.13:732.53
Tmolus mons 933.37
toculio 100.1:552.24
toecharchi 1091.13
toga, & eius inuentores 217.44
toga candida quando populus amiciebatur 777.22
toga libera 675.10:812.32
toga virilis 777.11
toga virili sumpta recedebant ab imperio magistrorum 281.20
toga vitrea 479.56
togæ ius datum Carthaginiensibus 217.44
togæ inuentor Tebennus 227.47
togam componere 273.7
tolerantia 942.48
solleno 192.35
tollere 43.26:123.30:497.66
tollere natos 776.53
tollere quod natum est 113.30
tollere signum 464.63
tollere vexillum ibid.
tolles 333.14
tomentum circense 291.1
tondere per pectinem 462.41
tondere reduces 798.47
toni 41.39
tonortum 574.14
tonsi ad cutem Stoici 834.60
tonus 39.56 topia 613.29
topiariam facere 613.29
topiarij ibid.
topiarij serui 613.19
topiarium opus ibid.
toral 19.30:575.34
torcula vasa 244.34:1097.38
torcularium 244.34:244.34
torcularium & torcular 1097.38
torpedo 309.57
toreumata 1139.25
torrens 563.4:659.24
tostus panis 459.25
trabale telum 180.42
trabes 1050.40 trabea Romul 383.3
trabea vestis 1066.50
trabeati equites Rom. 150.61:383.12
trabeatus Quirinus 383.12
trabes 367.21
trabes Hymettiæ 317.46
trabs Cypria 254.26:1053.43
tracheli 41.6 tracta 816.60
tractatio literarum 888.60
tractator 856.10
tradere memoriæ vetustatem literarū 1145.14
traducere aliquem inerti vitæ 1136.39
Tragici & Comici in Liberi patris fidesunt 701.17
Tragicorū & Comic. chori quadrati (5.58
Tragopan 194.15
tragula 583.49:781.19
tragulam decidere 117.34
tragularij 117.37
traiectio stellarum 157.16
trahere lenta manu 16.10
trahere pallam 1160.20
trahere pallium 1056.43
trahere rugam 560.25
trama 1157.61
trans caput iacere 661.1
transenna 174.55:867.32
transmittere tempus amicorum temporibus 1136.42
transque dato 556.60
transtiberina cutis 905.17
transtiberina regio 904.60
trans Tiberim vendere 904.58
transtiberinus ambulator 905.24
transtrorum planities 851.24
trapeti priui 1098.25
trapetorum fabrica 683.19
trapetum Catonis 683.21
trapezitæ 705.20
trapezitæ priuati & publici ibid.
trechedipna 94.59
trechedipni ibid.
tremere omnia visa repentè, apud Virgil. 232.25
tremor clarus 177.57
tremor stellarum 177.59
tres crateres olim Græci statuerunt in cœna 737.42
tres iactare numeros 144.17
tres in vino 1115.52
tribunalia cespititia in castris 385.39

tribuni laticlauij 971.9
tribuni militum delectum habebant 1190.51
tribuni munus 545.41
tribunus datus pugio 185.41
tribunus angusticlauius & laticlauius 3.41
trib.pleb.alienarum simultatum cognitor 1181.4
tribunus stabuli 1046.14
tribulis conuiua 215.57:1079.47
tribus 1074.40
tribus Arinensis 1170.62
tribus Romilia 1170.44
tribus Sergia 716.11
tribus vocare intrò 1028.2
tribus vrbanæ & rusticæ 917.6
tributa comitia 1079.48
tributum 215.19
tributorum duo genera 281.56
tributum agris & capitibus impositum ibid.
tributum in singulas tegulas 1122.62
tributus populus 215.46
tribuum ordo 1170.37
Tricala, Tricalinum 73.18
tricæ Tellenæ 576.43
tricesima sabbata 509.60
trichila 286.3
triclinares lecti 858.2
tridens 624.14
tridens Neptuni 614.16
trieterica sacra 1056.56
trieterici ludi 354.47
trifolium triuiale 575.45
trilices loricæ 3148.53
trilores vestes 278.16
trimenon 25.30
trimodia 197.61
Trinacria rupes 858.52
triobolares aut diobolares auctores 261.14
triodite, trifolium 575.45
tripales vites 99.9
triplices pugillares 190.56
tripudiare 956.2
tripudium solistimum 469.26
tripudium sonituum 1019.15
Triremes Maro socijs Aeneæ tribuit, quæ tempore Troianorum nondũ fuerunt in vsu 456.58
triremes primus ædificauit Amynocles Corinthius 456.6
triremis 456.58
triticum indicum 752.3
Triton 1027.19
Triton exterret freta 60.2
Triton suscina sua mare & terras à pectus mouere fingitur 999.31
Triton Neptuni buccinator 60.2
Tritonia Minerua 865.38
Tritonis hera ibid.
triumphalis currus 54.62
triumphalis vestis 148.61
triumphi diem præferre 1181.33
triumviri capitales & monetales 65.50
triuiæ noctiuagæ canes 431.20
triuiale trifolium 575.45
trocini 1113.15
trocho ludere 104.16
trocho Græco ludere 888.25
trochus 1042.32:1050.42
troginus calix 1123.46
Troglodytæ, Trogoditæ 904.25
Troia capta plena Luna 381.28
Troia sepulchrum commune Europæ & Asiæ 154.63
Tropæi 1022.32
trua 774.23
trulla 252.9:774.25
truncus in homine 1124.17
trusatilis mola 232.49
Tribularij 282.58
tryblium 532.2
tuba à quibus inuenta 1092.12
tubarij 282.58
tuber 524.30
tubi 774.9
tubicines ibid.
Tuditantis 1261.33
Tullium non satis fideliter Arati locum reddidisse 848.16
tumentes oculi 476.17
tumere 956.46
tumere animalia 421.15
tument negocia ibid.
tumida virginitas 956.50
Tumor rerum, apud Cic. 421.22
tunica Nilotis 1187.51
tunicæ coloriæ 604.21
tunicæ demissæ 565.13
tunicæ manuleatæ 40.41
tunicæ russæ 608.12:1176.8
tunicæ russæ ducales 1176.12
tunicæ russæ militares 1176.11
tunicæ solutæ 365.24
tu non inuenta reperta es 126.44
turba sonans 763.6
turbata Pallas 993.60
turbare & liquere contraria 530.55
turbare pro turbari 1173.17
turbare rationes & conturbare 530.53
turbati 991.60
turibulum 149.30
turpio 100.22
turricula 174.34:1006.61
turtur 916.56
Tuscum calceamentum 1198.18
tutanus 1127.40
tutela nauis 632.16
Tutela vrbis Rom. Iupiter, Iuno, & Minerua 73.36
Tutulati 826.45
Tutulina 826.
tutor cessitius 151.19
tutulati 816.43
Tyberinum margaritum 584.40
Tyberis ibid.
tympanotriba 569.56:874.45
typi 585.59
Tyridates 1003.15
Tyro despectus Hyarbas 809.53
tyrocnestis 1038.23
Tyrocnestim cepit, vrbem qui perdidit 1018.23
Tyrrhenus & Aconteus aduersis se vulneribus confodiunt 471.62
Tytirus, tytiros 524.12

V

V & E sæpe sine discrimine ponuntur 79.2
V & O propter soni vicinitatem sæpe commutari 298.39
V supplemento alterius literæ, cùm sit breuis, extenditur 519.10
Væ victis, Varr. satyr. 908.48
vaccinia mancupijs sata 225.40
vaccinium 384.25:414.53:662.12
vacerra 269.42 vacillare 722.25
Vacuna 63.10
vacuum inane 165.52:519.16:614.20
vacuum tempus 169.27
vadem deserere 1040.30
vadimonium 386.60
vagilo & vagulo 449.27
vagulatio ibid.
Valentinianus ab Aetij buccellario interfectus 873.19
Valeria tabula 715.6
Valerius dux, apud Cæsar. 862.5
valga suauia 209.26
vallus reducta 985.46
vallum Lucullianum 845.20
vanare 758.63
vapidè se habere 1156.50
vapidum vinum ibid.
vapula Papiria 504.27
vapulare ferulis 398.40
vare 847.59
variæ olim indiciorũ formulæ 980.2
varicæ phalæ 357.33
varicare 774.12
varicat 1050.45 varicus 517.33
varo & varro 676.34
varrones 269.47
varicus pes 1159.30
vas 1005.5 vasa 132.45:863.58
vasa quadrina 214.44:195.50
vasa torcula 344.34:1097.32
Vasallus 742.40
vasarij nomine quid Cicero intelligat 742.47
vasarium 322.63:742.47
vasatus 863.58
vascæ, bombyces 574.6
vasti campi 359.20
vates 942.58

vates & sacerdotes coronati 653.42
vbi 705.44
vbi enim 721.37
vdones 15.59
vecors 48.1
vecors Oenei partu edita, apud Cic. ibid.
vectes remissarij 213.31
vecticularia vita 734.27
vectigales agri 6.47:7.44
vectigalia pop. Romanus accipiebat ex agricultura 6.47
vectigalium colligendorum alia fuit ratio in Asia, quàm in prouincijs 1005.24
vectoria nauis 674.20
vehemens 304.14
vehi honoratis equis 814.25
vehi in rate 317.27
vehiculator 476.18
vehiculum 1032 51
vehiculum iunctum ibid.
vehiculum Lunæ 793.1
Veianius multarum palmarum gladiator 9:9.46
Vel 24 39
Velabrum duplex 708.3
vela facere 680.16
velamenta 131.20
velare gulam 1163.7
velatæ comæ 133.18
velatæ manus 112.55:133.18
velatum vertice ad lapidem 19.12
veles scurra 175.19
Velinus portus 763.12
velini portus quomodo meminerit Virgilius, cum Velia Troianorum tempore nondum fuerit condita ibid.
velitari labris & velificari 574.56
Velitares hastæ 407.10
velites ibid.
vellera 981.6
Velocasses Franci & Normani 274.44
venabula Dorica 350.47
venabulum, venatorius culter 291.30
venales 524.41:976.2
venalis cum ornamentis 610.49
venas stringere 938.18
venationum theatrum 316.19
vendere auctionem 610.7
vendere ocyma vernæ: Pers. 490.5
vendere per auersionem 1185.60
venditare Tusculanum 551.34
vendere trans Tiberim 904.18
vendi 1021.56
venditaria lingua 939.31
venditio imaginaria 696.14
venditio 551.54:919.37
venefica nuda pedem 183.58
venefica ipsum suis veneno 181.52
venerata Ceres 212.27
Veneri Gratiæ, Suadela & Mercurius assident 772.32
Veneris aduentus 652.15:1002.19
Veneris prænuncius Zephyrus 632.24
Veneris templum in Papho 991.2
Veneris vmbilici 908.41
Venerium tentaculum 344.20
Venerium libellus 344.20
venetianus 150.18
Veneti Senatores certo quodam genere togæ in publico vtuntur 830.18
veniam dare 1012.62
veniam poscere 831.60
venire ad constitutum 333.18
venire ad interdictum 618.27
venire desuper 380 57
venire in ætatem 1190.54
venire in partem 153.25
venire in rem præsentem 997.48
venire in solum 269.3
venire inter falcarios 314.6:1168.46
veniunt ad miscellanea ludi, apud Horat. 793.10
veniunt suppetiæ 483.19
venoius 1071.10
Venus, iactus talorum 1007.17
Venus Acria 906.34
Venus Aeneadum genitrix 180.30
Venus Aeneæ mater ibid.
Venus amœnitatis & voluptatis dea 1163. 3
Venus choros ducit imminente Luna 290.33
Venus dormit 999.8
Venus & Suadela nuptijs præsunt 775.17
Venus Golgis 906.36
Venus mari enata delata est concha in Cyprum 577.74
Venus marina 296.13:655.32
Venus mater Cupidinum 1033.37
Venus Murtea & Murtia 585.39: 831.6
Venus non amoribus tantum, sed hominum etiam conciliationi præest 299.61
Venus passeribus vehitur 514.40
Venus pontia 296.13
Venus quando aduentat, & quando thoreis delectatur 1163.60
Venus quibus præest 299.61
venustas 772.40
venter parturiens 1210.2
ventri atris speluncis inclusi 768.35
venti hominum internuncij 26.38
venti sepulti 1137.24
ventilare, verbum gladiatorium 1151.13
ventosi 1141.14
ventos grassantes aquam è terra & fluminibus in nubes tollere 1014.46
ventrale 584.15:1050.45
ventus 1142.13
Ventus per interlunia bacchatur 1001.34
ventus secundus 1073.10
ventus sextilis 16.16
ventus Thracius 1002.48
verædem 581.13
verba Latina 859.43
verba sesquipedalia 215.63
verbenaca 264.37
verbena 252.5: 264.37: 666.34: 1050.46
verbenæ in sacro nocturno funereæ erant 497.48
verbenas adole pingues 666.14
verbenatus 802.26
Verbum vetus, apud Plaut. 493.45
veredarij 418.36
veretilla 567.17
veriuculatæ falces 372.60
veris aduentus 1002.16
vernæ apri 817.51
verni fructus 960.38
verpi Iudei 1064.8
verpus 865.47:1064.8
verrere manales 663.7:969.40
Verres inius canebat cithara&do melius 417.15
ver sacrum 872.14
versare 916.9
versari in suis nummis 1146.45
versari intra penetralia Vestæ 710.10
versi gladijs pugnare 217.45
versoria 680.36
versus 230.35
versus rhopalici 144.45
versus Saturnius 826.31:987.61
versus Tarentinus 365.19
vertagus 581.14
vertentes menses 136.5
vertere 345.44
vertere cadum 551.2
vertere pollicem 342.19
vertere se ad lapidem 19.12
vertere stylum 486.12
verticulæ 1031.9
vertilabundus 1114.14
Vertumnus ab olitoribus cultus 813.5
Vertumnus mercaturæ præest 813.9
Vertunnus, non Vertumnus 418.18
vertrahus 183.43
veruina 867.43
verum lumen 1175.47
veru natum vere 910.2
veruntamen 378.43
verruti Volsci 1183.38
verutus homo ibid.

[illegible] ibid.
veſci aura 964.27
veſper 827.33
veſper componit diem 314.18
veſpertilio 455.13
veſperum pro cœna 736.40
veſpillo 455.24
Veſtæ ſomnium narrare 235.52
veſtes gemmæ 145.60
veſtes boloberæ 24.27
veſtes in indutum & amictum Varroni diuiſæ 146.2
veſtes pexæ 253.45
veſtes phryxianæ 877.51
veſtes raſæ ibid.
veſtes ſcutulatæ 877.12
veſtes ſegmentatæ 234.17
veſtes ſeptenæ 830.47
veſtes vndulatæ 877.10
veſtes ſororiculatæ 876.61
veſtes virgatæ 52.52
veſticontubernium 638.14
veſtigium 1102.31
veſtis impluuiata 479.61
veſtis palmata 148.61:1066.52
veſtis picta 1067.7
veſtis picta croco 782.27
veſtis pura 1100.3
veſtis ſynthesina 661.50
veſtis trabea 1066.32
veſtis triumphalis palmata picta 148.61
Veſtoriana hæreſis 412.6
Veſtorius Arithmeticus 422.16
veteres à ſanguine abhorrebant 560.44
veteres æris crepitu & clamore crediderunt ſe opem ferre Lunæ laboranti 795.10
veteres deorum ſimulachra in vrbium portis ſtatuebant 590.2
veteres incommodorum ſuorum cauſam attribuebant dijs, quos ſibi infeſtos credebant 613.16
veteres olim pueros initiabant Edulie Poticæ & Cubæ 627.34
veteres velabant hominum caput in pœna ſumenda 304.38
veterum opinio de lacteo circulo 418.2
veterum opinio de tonitru Iouis curru excitato 275.40
vetulus lupus 1121.30
vetus fiſtula 7. compacta cicutis 384.44
vetus ſatyra 1600.28
vexantur leges 519.6
vexillatio 139.39
vexillum 372.19: 1030.47
vexillum flagitare 116.60
vexillum proponere 474.43
vexillum tollere 116.60: 474.43
viæ Appiæ curator 962.17
via Græca 398.3
via lactea 418.1: 979.18
viales lares 221.17
viam inſiſtere 49.54
viam ſecare 655.11
via populi vti 1165.7
viaticatus æſtiuè 601.56
viatores 149.45
Vibilia dea 894.42
vicani aruſpices 164.18
vicarij 387.57
vicarij vrbis Romæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Africæ 607.49
vicem noſtram vltus eſt 466.35
vici & pagi 77.8
victima melior 417.60
victitare libenter 389.8
victuare ſorbilo 494.47
victor 889.23
victor Ponti 839.43
victores lauro coronabant 1006.13
victoria curulis certaminis in ludis Olympicis omnium nobiliſsima 780.14
victoriæ ara de ſenatu ſublata 873.2
victoria pennigera 1008.50
victoria pennata 1005.61
victoria pinnata & aligera 431.45
victoria præpes 1005.61: 1008.50
Victoriæ arbitria 1047.26
Victorij commendatio 667.22
victus & cultus ſæpe coniunguntur 610.29
victus & veſtitus venditur 610.39
vicus vnguentarius 989.26
videlicet 487.31: 590.27
viduitas 503.53
vidulus 676.57
vigilem ignem ſacrare 53.8
viginti viri 65.50
vilis agnina 200.33
villicus 1050.47
vinacei illuti 323.5
Vina bibes Tauro diffuſa, apud Hor. 21.17
vinaceos lauare 945.33
Vina florent 635.37
vinalia, tanquam veneralia
vina liques 374.10
vinaria 712.47
vinaria inuertere 533.7
vinarij 946.4
vina ſecundaria 1062.17
vincea 288.18
vincea potio ibid.
vincibilis clangor 653.23
vinciæ 389.35
vincto pectore eſſe 389.53
vindemiatorum conuitia 17.17
vindex 668.22: 1114.38
vindex honori 668.12
vindicare 1015.30
vindiciæ 450.28: 504.50: 1017.36
vindiciam ferre 450.27
vindiciarum lex ibid.
vindicias dicere ſecundum libertatem 1193.12
vindicias dicere ſecundum ſeruitutem 1193.12
vindicias ferebat, qui rem obtinebat 450.42
vindicias iudex dicebat ibid.
vindicta 668.12
vineæ 366.48
vineta ſarpta 525.62
vini ſalina 1136.57
vino Græco marina miſcetur, ſed Chio nunquam 713.4
vino ſepultus 1173.26
vinulus apud Plautum 504.56
vinum adynamum 951.14
vinum Anitianum 951.28
vinum Biblynum 953.44
vinum Chium 344.22: 1032.42
vinum conſulare 951.26
vinum de cupa 1.49
vinum de dolio 2.36
vinum decumis collectum 395.23
vinum defundere 2.36: 1081.22
vinum deſuſum 2.36: 1081.23
vinum de meliore nota 3.33
vinum diffuſum 2.23
vinum doliare 2.7
vinum durum & aſperum 385.47: 1068.13
vinum ſæcatum 323.7
vinum Falernum 1130.30
vinum florere dicitur 655.39
vinum fugiens 689.27
vinum legere 759.40
vinum Mareoticum 151.12
vinum maris expers 712.4
vinum mutatum 223.3

vinum

vinum molle 385.50:1068.10
vinum nardinum 70.43
vinum Opimianum 911.28
vinum pendens 1.18
vinum pro vuis 2.10
vinum quomodo defæcetur 19.11
vinum recentatum 857.46
vinum Rheticum 1130.19
vinum sacco eliquare 414.57
vinum vapidum 1156.50
viocuri 786.9
violæ pallentes 1167.33
Violans 61.40
Violantilla 62.45
virgæ sanguineæ 265.10
virga Gallis purpuram signif.
Virga balenata 639.26
virga laurea 1061.2
virga myrtea 1062.6
virga Santonica 368.41
virga somni 293.48:725.11
virgas pangunt rustici natis liberis 1032 60
virgas vincire 1098.7
virgatæ vestes 31.32
virgata sagula 51.20:35.17
virgatores 891.12
virgatum 31.19
Virgilij arbor 1031.60
Virgilio non conuenire cum Homero de Cyclopum habitationibus 846.20
Virgilius Aeschylum secutus 1039.28
Virgil. Græcorum perstudiosus imitator 255.47
Virgilius malè à nonnullis arguitur 1126.4
virginalia 367.18
virginalis corona simplex 1103.43
virgines canephoræ 437.10
virginitas tumida 956.50
virgis polluctis 344 57
virgo tempestiua 192.13
viridis color 403 10
viridis senectus 786.42
virginis subsellij 462.49
viriæ & viriolæ 451.33
virilis toga 777.12
vir virum legit 931.57
viri vocantur 810.30
virus tonium 613.27
visceratio 809.23
visco tinctæ manus 1112.47
Visellia lex 642.13
vis deûm inferna 823.38
vis Lucilij 363.50
vis maior 320.4
visitatio 800.29
vita data est sine fœnore 778.20
vitæ causa 806.6
vitale 618.11
vitam consistere 49.51
vita vesicularia 734.18
Vitellia dea 894.43
Vitelly statuæ in carcerem tractæ 735.38
vites arbustiuæ 32.2
vites castrare 946.14
vites fundi 168.9
vites impluuiatæ 480.8
vites tripales 99.9
vitiles sportellæ 372.41
vitiligant 1050.48
vitiligo 513.53
vitis Biblyna 953.44
vitis mystica 1139.28
vitium 158.54
vitium fugere 990.14
virago 190.53
vitrea bilis 833.52
vitrea Circe 234.42
vitrea fracta 638.16
vitrea toga 479.56
vitreus color dijs marinis tribuitur 653.26
vitrum herba 390.53
vittæ matronales 1101.42
vittæ nuptiarum & virginum 1105.43
vittæ virginales 1103 42
vittatæ matronæ 1138.14
vittata templa 779 46
vittis laneis & infulis ornabant templorum fores & aras 883.49
viuarium 638.52:1040.7
viuendi causa 806.6
viuere rectè 596.46
viuo se flumine abluere 659.21
viuum flumen 361.3
viuus & videns cum victu suo ac vesti tu pabulatur 610.39
vlcerosum iecur Horat. 669.52
vlcus 669.36
vlmorum Acheruns 462.57
Vlpianus Stoicorum æmulus 262.37
vltra placitum laudare, apud Virgil. 1029.21
vltro tributa 19.50:1040.49
vlula 936.40:1132.17
Vlysses à Circe amatus 945.30
vmber pinguis 464.19
vmbilici 908 40
vmbo 771.23:773.49
vmbo candidus 675.4
vmbone repellere 436.33 : 440.39
vmbræ sinistræ 618.34
vmbraticola 874.41
vncus impactus 417.36
vncus seuerus 280.51
vncta braßica 424.18
vncti 936.13
vncti Romani postea se insolabant 936.14
vnctum obsonium 324.12
vncti in rectè 396.31
vnctus cruore non expiato 326.9
vnctus lapis 19.20
vnde ludi theatrales spectabantur 178.59
vndulatæ vestes 877.10
vnguenta exotica 649.35
vnguentum in lente 724.3
vngulæ 303.33
vniones & gemmæ ex India & Arabia 772.53
vocali vna alteram suscipiente, altera supprimitur 241.20
vocare, verbum lusorium 134.50
vocare cucullum 37.17
vocare & subire 114.50
vocare in ius 1112.34
vocare in partem 233.14
vocare tribus intrò 1018.2
vocare in puluinar 250.40
vocis exercitatio multis adhibetur morbis 714.52
vocis suscitabulum 395.48
vola 1102.30
volare curriculo 344 32
Volcæ 144.36
volema pira 656.18
volens & volentes 142.30
volo 976.37
Volsci veruti 1183.58
Volturnalis flamen 176.48
Volturnus fluuius 176.49
voluens 1173.9
voluendus 1173.2
voluptas liquida 923.48
vomica 514.52
vorago 993.17
vota quinquennalia 1011.12
vota signare 19.16
vox fusca 860.17:1012.13
vox liquata 386.22
vox liquida 1001.16
vox toto instructa organo 216.11
Vrania 796.42
vrbs Memnonia 743.49
vrbs summa 1133.60
vrbem qui perdidit, Tyrocnestus cepit 1018.12
vrbem sale defricare 510.27
vrbicus 94.23
vrbis portæ aperiuntur pacis tempore, belli autem clauduntur 643.45
vrere cedrum 811.46
vrere in Daphnide 466.8
vrere infœlicibus lignis 396.9
Vrius Iupiter 742.32
vrna quinquagenaria 232.7

vrnæ ſparteæ 233.32
vrnulæ 697.20
vrucæ 604.18
vſquam tibi ſint 709.25
vſq; ad ante diem ix. Calendas, apud Cicer. 716.34
vſtriculæ 229.24
vtcunq; pro vbicunq; 155.18
vtentior 630.23
vterq; Neptunus 905.60
vterq; Oceanus 1153.25
vterq; pes 480.19: 947.12
vti oraculo 65.14
vti via populi 1165.7
vtilitas 702.2
vt melius pati 374.1
vt prius altæ chelæ 255.24
vt, pro vbi 255.24
vt vidi, vt perij 1197.60
vtriculus 595.19.
vtrum velis licet 72.27
vua & racemus quid differant 953.12
vua duracina 952.61
vua liuorem ducit 519.29
vua pensilis 494.12
Vulcani officina 994.14
Vulcano parentes non adriſere 515.56
vulgaris mulier 137.22
vulgus ſingula ſidera nobis attributa eſſe exiſtimat 767.27
vulturij 144.19
vulturis iactus infœlix 345.29
vulturius 144.19
vultus lubricus aſpici 749.13
vxoria conditio 425.24
vxorem ducturi, domum ædificabant 745.1
vxor vſuraria 88.42
vxoribus & ſororibus imperatorum Rom. ignis præferebatur 36.7

X

Xanthus à dijs, Scamander ab hominibus appellatur 546.46
Xanthum reddere & Simoenta, apud Virg. 60.25
Xerxes Helleſpontum coniunxit ponte funium 145.8

Z

Zabæ 873.18
zabolus 858.26
Zacynthus nemoroſa 133.36
Zama Getula 282.5
zamia 459.52
zamiam onerare 1138.38
zanchæ Parthicæ 512.41
zephyrus à Virgilio Africus vocatur 623.53
zephyrus quando ſpirat 1163.57
zephyrus Veneris prænuncius 652.15
zeta pro diæta 858.27
Zethus 1167.14

FINIS.

INDEX VERBORVM GRAECORVM,

QVAE IN HIS ADR. TVRNEBI TRIGINTA aduerſariorum libris explicantur. Prior numerus pagi- nam, alter lineam denotat.

A

ἄβαξ 961.37
ἀγκύλαι 1176.4
ἀγκυλίδες ibid.
ἀγκύλον 470.3
ἀγυιεὺς Ἀπόλλων 221.22
ἄγκυρα 1014.9
ἀγκῶνες 40.2
ἀγνὸν 803.51
ἀγῶνες εἰσελαστικοὶ 22.14
ἀγῶνες μουσικοὶ 650.62
ἀυγεῖται 700.36
ἀίτασις 847.60
Αἰγαίων 631.61
αἰγίβοτος 378.10
αἰγοθήλας 948.16
αἰγόνομος 378.5
ἀετὸς 1063.13
ἀεσίφρων 604.11:1062.61
ἄπα Καλλιμάχου 1187.17
αἴθουσα 1063.4
αἰτναῖα πῶλος ἡ σμικρὰ, ἡ μεγάλη 1062.47
ἀιὼν 698.59
αἰώρα 700.56
αἰῶραι 223.13
ἀκαλύφη 575.24
ἄκανθος 986.2
ἀκέσασθαι 47..2
ἀκηρὸν 306.32
ἀκμονίς 705.9
ἀκοντιστὴς 606.4
ἀκοντίαι 978.47
ἀκραῖος αὐχμὸς 1072.21
ἄκρας κάμπτειν 526.15:681.4
ἀκρὶς, ἀσκαλὸς, κάραβος, καὶ σίφων ἐμπρησμοῦ 662.46
ἀκρόπολις 1153.62
ἀκτὴ 188.12
ἀλλαγὴ 741.45
ἀλλαίπιον 769.59
ἀλαπτὴν & ἀλάριον 6.8.56
ἀλλαττόμεθα 332.4
ἀλέτται ἵππων 625.58
ἀλεξίκακος 99.517
ἀλκεῖδαι 1197.19
ἀλλοπρόσαλλος 471.32
ἅλς δῖα 703.6:809.5
ἀμαξίποδες 851.27.1063.20
ἀμάγαρτος 1063.29
ἀμαρὰς 1046.41
ἄμιπποι 672.22
ἄμυστις 619.1
ἀμυστίζειν 619.3
ἀμφὶ 364.31
ἀμφηλίκτρα 534.58
ἀμφιδρόμια 231.30:651.22
ἀμφίδοσις 536.53
ἀμφίκυρτος 879.20
ἀμφιλάφεια 895.60
ἀμφιορκία 1063.52
ἀμφιθαλεῖς 1063.40
ἀμφιτρίτη 646.31
ἀμφοκύπελλα 821.37
ἀμφορεὺς, ἀμφιφορεὺς 373.18
ἄ.φω 364.30
ἀμφωμοσία 1063.52
ἀμφώτιδες 215.19
ἀνάγκη 736.32
ἀναγράφειν 223.25
ἀναδραμεῖν 469.62
ἀναθηματικοὶ 977.62
ἀνακλασθὲν, ἀντανακλασθὲν 552.19
ἀνακλᾶται 1166.33
ἄναυρος 75.10
ἄνδηρα 763.20
ἀνδραμεῖν 469.62
ἀνδρίζεσθαι 1014.8
ἀνδρολήψιον 720.42
ἀνέλκειν 475.12
ἀνεμώνη 1013.60
ἀνθοσμίας οἶνος 1142.46
ἀνηγόν 469.57
ἀντίξων 687.13
ἀντιγραφῆς 758.4
ἀντιγραφεὺς 419.16
ἀντικίνησις 262.6
ἀντικύρσιος 729.27
ἀντίσπαστον 847.58
ἀντιπερίφειν 500.19
ἀντιστροφαὶ 726.52
ἀντίχθονες 687.13
ἀντλεῖν 86.5
ἀντλῆσαι 1014.7
ἀξίνη προφαίνειν 1013.42
ἀπερρωγότες 169.35
ἀποδημία καὶ ἐπιδημία Ἀπόλλωνος 884.31
ἀπονοῖσαι 1076.4
ἀπομάκτης 277.33
ἀποξύδωροι 981.38
ἀπορρὼξ 993.20
ἀπροστασίου δίκη 389.20; 891.61
ἀποτιμᾶσθαι 1126.51
ἄπυκνοι 671.17
ἄπυρον 30.36
ἀρεταλόγος 315.18
ἀρετὴ 315.23
ἀριθμὸς 890.62
ἀρκτεύειν 464.31
ἄρκυς 1200.6
ἄρμενον 1014.53
ἀρπεδόνη 1035.63
ἀρχαὶ λογοθεώρεται 271.4
ἀρχαιογράφος 619.50
ἀρχαιολογεῖ 619.47
ἀρχεῖα 85.38
ἀρχιτέκτων 1039.50
ἄσιχος καὶ αἴσιχος 1061.60
Ἀσκλήπιον 38.40
ἀσκωλιάζειν 579.44
ἀσπὶς ἀμφιβρότη 867.1
ἀστρατεία 617.9
αὐλὴ 667.41
αὐλῆς ἐνὶ χόρτῳ 721.10
αὖλις 667.42
αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκιθα ρίζε 280.14
αὐτολήκυθοι 106.1
τὸ αὐτόματον 500.3
αὐτόχθονες 387.7; 624.63:1017.28
ἀφέται 625.58
ἀφῆλιξ 617.11
ἄφθιτος 1063.32
ἀφοσιοῦν 569.43
ἄφοδος ἀνθρώπων 617.7
ἀψῖδες 781.46
ἀωτεῖν 996.7

B

βαθύζωνοι 516.30
βαθύτης 91.29
βαλανεῖς 470.56
βαλλίζειν 605.57
βαμβαλεῖν 571.46
βαμβαλοβόμβαξ 571.55
βαμβαλύζειν 571.53
βάραθρον 702.50
βάρος ἔχοντα τοῖς αἰὲν βαρὺς 614.42
βαρύπυκνοι 671.18

βα-

βαβίαται 377.31
βάροι 14.21
βατόλογοι 619.48
βατὸν ἐργάζεσθαι 79.57
βλαισὸς 27.44
βλαύτη, βλαύτιον 657.13
βλιτώδης 86.12
βλίτων αἷμα, βλίτων καρδάμα 660.13
βόλος 331.54:616.35
βόμβος 571.56
βόμβυκες 574.5
βομβυκία 574.9
βυβὼν 503.53
βυλωρός 521.42
βύπαις 862.63
βῦτις 608.40
βυτοποιὸς ibid.
Βεμώ 356.4
βρόμος 1017.28
βῶλος 445.53

Γ

γαιήοχος 798.37
γαλεός, γαλεῶται 388.35
γαλῆ 388.27
γαμήλιοι θεοὶ 87.14
γαρύειν ἄεθλα 511.13
γωνία 1027.30
γέρανος 718.5
γέργυρα 718.7
γέργυρος, βρόγχος 718.8
γέρων γαλεώτης 388.24
γιγνῶς 387.6
γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνομαι 421.40
γίγαρτον 953.26
γήτειον 711.24
γνωρίζω 540.49
γνώριμοι 203.17
γνώριμος 540.49
γραμματεῖς 758.2
γρῦπες 1087.14
γρύτη, γρυτάρια 152.63
γρυτοπώλης, γρυτάρης 153.2

Δ

δαδοῦχοι 167.10
δαιμόνιος 668.61
δαὶς 1051.19
δακτυλήθρα 617.8
δακτύλιοι 242.42
δάκτυλος ἡμέρας 1037.34
δάκτυλος ἠῶς ibid.
[illegible]ια πολύχροον 143.56
δ[illegible] μέκανδος 243.4
δεξιὸς 129.51
δεῖπνα φρατρικὰ 393.2
δεκάπλουτοι 616.60
δεκήρης 802.58
δέλφαξ 740.32
δελφινοφόρος ναῦς 61.40
δευτεραγωνισταί 10.24
δεύτερος πλοῦς 895.20
δευτέρων ἀμεινόνων 458.4:1062.5
δῆμοι 76.33
δημόται 881.22
διαβατήρια 820.15
διάγγελοι 112.53
διὰ γυναικῶν 556.46
διαιρεῖν, τέμνειν, διακρίνειν 510.39
διαιτάριος, διαιτάρχης 618.46
διακόπτειν 400.5
διακοσιοστὸς 803.62
διὰ πασσάλων 670.27
διάπλουτος 157.17
διδακτὸν 502.3
διερῷ ποδὶ 973.27
διηγκυλωμένα δόρατα, ἢ ἀκόντια 972.13
διιπετεῖς 346.6
διισθμονίσαι καὶ ὑπερισθμῆσαι 1030.4
δίκτυα 1200.22
διμάχαι 672.22
διμοιρίτης 617.11
δῖνος 17.18
δινύμμιον 612.3
διοπτῆρες 111.54
διοτρεφῆς 535.47
διὸς υἱὸς, ἡρακλῆς 615.52:716.8
δίπτυχα 291.4
δολῶπις 46.3
δόμα καὶ ἡμιπελὲς 745.13
διπλάζειν 956.6
δὶς διὰ πασῶν 670.24
διαξάποδος 292.10
δίσκος 259.29:617.24
διπορμία 40.26
δρωπακιστὴς 1017.17
δυναστὴς 1051.50
δυσκαθαίρετος 109.35
δύσμαιναι 732.16

Ε

ἔγκαρπα 319.41
ἐγκύκλια 641.27
ἐγκοίλια 985.61
ἐγκέφαλος 533.48
ἔγκλεισις ἀθλητῶν 533.48
ἐγκύκλημα 685.17
ἔγχος αἱμοστεφὲς 809.2
ἔλαφ 668.28
εἰσφορὰ 1003.34
εἰσελαύνειν 22.26
ἑκατὸν 963.32
ἐκλογαὶ 289.55
ἐκλογεῖον 589.20
ἐκπύρωσις 746.30
ἐκ τῆς πλεῦ παῖδας ἔχεις 438.57
ἐκτροπία 213.4
ἐλάσματα 595.55
ἕλικες 798.8
ἑλικοειδεῖς 798.10
ἕλκειν κόρδακα 1109.9
ἑλκύσαι ibid.
ἕλλοπες 257.39
ἔμβαινε τύχῃ ἀγαθῇ 1194.50
ἐμβατικὸν ibid.
ἐμβάλλειν 698.7
ἐμβατὴρ 339.44
ἐμβρόντητός ἐστι 214.58
ἔμμηνα 90.46
ἐμπεῖν 442.23
ἐμπυριβήται 977.62
ἐν αὐλητρίσι 514.9
ἐνθῆναι 248.29
ἐντραγεῖν 442.22
ἐνυάλιος 646.51
ἐν χρῷ κείρειν 462.43
ἐν χρῷ κουρεῖαι 506.57
ἐξαργυρίζεται ἀπὸ χαλκοῦ 1017.30
ἐξόδια 1013.50
ἐξίσασθαι 433.9
ἐπαινῶ 690.62
ἐπαίτης 966.6
ἐπάλξεις 91.26
ἐπειδὰν τάχιστα 960.1:976.41
ἐπιβάθρα 847.59
ἐπιβάλλειν ζημίας 1038.41
ἐπιβωμιὸς 660.7:1013.70
ἐπίγονοι 1013.35:1017.42
ἐπιδήμιον 379.61
ἐπιδημιουργοὶ 468.15
ἐπιζυγίδες 41.51
ἐπώμιον 769.7
ἐπιστεφανώματα 620.47
ἐπιπόλια 851.28
ἐπιχειλίας 317.37
ἐπίχυσις 801.16
ἑπτακόσιοι, ἑπτακάσιοι 77.26
ἐπιτρίβειν 570.7
ἐπιτύμβιος 718.2
ἔρανος 80.20
ἐργάζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια 79.58
ἐρχόμενος 673.12
ἐσκάζειν 863.44
ἐρωτικοὶ λόγοι 106.28

ἑρμη-

εὐμήκη 1035.63
εὐμετάβολος 385.20
εὐωδὸς 936.30
εὐωμία, εὐώμιον 441.45
ἐγχειρία 232.35
ἐγχώριον 851.23
ἐγχειρούμενα [illegible] 33..7
ἐπίσχεται 256.48
εὔδοξος 1017.32
εὐέπεια 421.31
εὐλάβεια 450.61
εὔοσμα 647.31
εὐρυχώρον 391.13
εὔχρο[illegible] 805.30
εὐθεῖα 698.48
ἐχέτλιον 104..6
ἐφετὸς 435.22
ἐφιλοτιμεῖτο 803.46

Z

ζήτησις 24.4
ζέα 1017.35
ζωοθανάτωσις 617.9
ζωστῆρ 737.45
ζημίαι, ζημιαι 459.49
ζωγράφημα 67.36
ζωνη 250.51
ζωνίον, παρελθεῖν τὸ φωνεῖν 831.25
ζωστὴρ 568.23
ζώννυσθαι 1129.27

H

ἦθος 859.54:783.1
ἡγούμενον 709.6
ἡδύσματα καὶ λελέσθαι 399.31
ἥλιος 711.8
ἡλικιώτης 611.26
ἡλικίας 972.49:512.62
ἤλιοι 379.51
ἡμιθεος 79.14
ἡμίτομος 513.2
ἡμερήσιον 691.11
ἡμιδιπλοΐδιον 100.47
ἡμιβλάβεια 675..7
ἡμικράνος [illegible] 745.13
ἡμίπτιχα 40.5
ἡνιοχεύεται 618.45
ἡπατοσκοπία 437.5
ἡρακλῆος ἀλεξίκακος 531.7
ἥττα 194.63:129.5
ἡχοῦσα [illegible] 255.15

θάλασσα ἀγαθῶν 651.32.969.6

θαλλία 666.43
θαλλοφόροι 251.7
θαῤῥεῖς 351.56
θαυμάζω τὰς ἀρετὰς 146.6
θεάματα δέδωκα 461.25
θέλγειν 574.44
θέλγητρα 574.43
θεοὶ ἀλεξίκακοι καὶ ἀποτρόπαιοι 560.38:587.13.677.35
θεοὶ διασώζοντες 714.14
θεῖ [illegible] 221.10
θεοὶ [illegible], χθόνιοι [illegible] 1186.6
θεοφορούμενος 580.13
θερμοφόρος 884.16
θετικά 696.55
θησαυρεῖον 198.29
θεσμοθέτης 12..8
θῆκαι 39..2
θρεπτήρια τροφῖα 10..55
θρία 764.54
θοῦρος αἵματος 615.27
θυιὸς 271.30
θυμιάματα, [illegible] 617.4
θώμιγγες 3..55
θώρακες 8..8

I

ἰδιώτου τέλεον 1063.17
ἱκετηρία 146.11:252.6
ἱμάτιον 1017.25
ἱπποτοξοτῶν 78..8
ἴσμεν, ἴδμεν 17.8
ἱστορία 1.6.8
ἰσθμός 759.63
ἰτέα 764.54

K

καθαπτάλιες 1038.33
καθηρμένα 1017.56
καλεῖν 475.8
καθίζειν κλαίοντα 821.16
καινὸς σταθμὸς 831.60
καλά 42.48
καλαβόται 746.57
καλαβῶται ibid.
καλλίγραφος 619.50
κάλλιον ἑαυτοῦ 27.23
καλύβαι 663.60
καλύπτρα 219.6
κάμιλος 15..51
καμπτὸν ἄκρον 526.15:681.4
καπὴρ 392..8:835.6:1088.24

καπνοφόροι 930.88
κανθήλιος 681.9
κάπροι 863.3
καρός, καρφὸς 459.41
καρπιστεία 450.53
καρπιστὴς 1.17.5
καρπισταὶ ibid.
καρπισμὸς 450.52
κασσίτερος 429.14
κατάγειν 475.19
κατάγλωττισμα 120.44
κάταγμα 531.43
καταγραφεὺς 948.22
καταιβάτης 276.1
κατακαλυπτικὸς 746.30
κατακλυσμὸς 790.28
καταπληκτικὸν 263.37
καταπεγκάτιον 448.61:681.57
κατέρχεσθαι 444.12
κατορύγματα ibid.
κατασπάσαι 923.50
κατηχθεὶς 212.9
κατεσται 49.58
καταφῆς 444.13
κατατρίψεια 847.61
κατεργάζεται & διεργάζεται 6.6.31
κέγχρος 764.42
κεῖσθαι 777..5
κενοτάφιον 107.55
κενὸν ὑφ᾽ ἄλλου [illegible] 62.59
κεραστίας 616.63
κερκίδα 987.37
κερατωμένος 719.15
κεράς 719.15
κέρας 365.41
κῆτος 457.48
κηρίον 578.50
κιθάρα 191.34
κίσθος 462.46
κιλλικύριοι 61.28
κισσοβάτης 774.55
κινεῖσθαι κίνησιν 730.26
κλεψύδρα 173.2
κλάζεσθαι 791.59
κλείσθητι 217.13
κνισσόμενος 584.16
κοῖλον 511.58
κοιλαί [illegible] 974.42
κόλλυβος 694.2
κολλύριον 105.22
κόλπου 651.48
κονιορτὸς [illegible] 656.29
κολυμβήθρα 864.25
κόπανον 1121.40
κόπτειν 35.6
κόραξ, κορυφὴ [illegible] 781
κοσμήτης 87.6

κορ-

κρωπίς 817.45
κεχηνάδη 164.63
κερκιάζ 998.31
κεκοδουν 847.61
κροκίφαντον 612.58
κρωκώπον 956.22
κρίβος 452.34
κτίδεη 14.11
κυαθίζω 285.50
κύββα 779.5
κυκεὼν 386.13
κυλικεῖον 774.64
κυλίσκαι 697.13
κύλιξ 226.41
κυλοιδιόωντες 476.32
κύματα 1051.60
κύματι κωφῷ 175.52
κύμβα, κύμβος, κυμβαῖον 1066.41
κυνέη 14.11
κυνῶν θηρατικῶν 652.46
κύαθος 97.44
κύπαι 779.2
κύφων 832.40
κυψέλη 152.33
κώδια 855.34
κωδισκέεια, κωδίσκια 855.35
κώδεια 312.34

Λ

λαμβάνειν 703.40
λάγυνος 285 40
λάκκοι 199.50
λαμπαδηφόροι 167.11
λαμπτὴρ 121.51
λαιστὸς ἀλκιμάχου 1197.15
λαπάρα 1017.11
λαστιοφόρος 419.56
λαχανοπωλήτρια 490.25:1159.42
λέξις 1051.17
λέβης 901.34
λέμμα 670.33
λεξιμύλη 599.36
λευκοθέα 1013.53
λευκόπωλοι 175.29
ληκεῖν 689.60
ληκυθίζω 992.17
λήκυθοι 270.7
λήκυθος 992.18
λητὼ 647.19
λίμνη 96.14
λύχνος 671.8
λόγια 1149.14
λόγιος, ἀγώνιος, κήρυξ, διάκτωρ 372.25
λογοθέται 617.8
λογοδιώρυκτα 271.2
λογοδιώρυκτος 271.9
λοξίας 159.29
λοξίας ἀπόλλων 1121.25:1149.22
λογχοθεσία 617.9
λοιποὶ 168.50
λύκος 373.1
λυκοπάτιδες 373.2
λυκορεύς 394.18
λύτρα, λύτροι 262.21

M

μαγδαλιαὶ 556.52
μαγειρεία 248.37
μαγειρικὸς 419.13:1017.45
μάζον 247.19
μαθηματικὸν 202.3
μαθητὸν ibid.
μαινίδες 918.38
μακαρίζω σε τοῦ φρονήματος 509.2
μάκελλοι 785.12
μαλακὸν 152.11
μάλθων 365.14
μανδύα 942.24
μαρτύρομαι 1014.7
ματεῖς 274.18
μεγάβακχος 1:0.40
μέγα φρονοῦμεν 562.4
μετ' ἀμύμονα 289.62
μέλι 5.42
μελίνη 764.41
μελίφυλλον 656.24
μελίχλωρος 996.31:1044.6 1013.62
μελίχρους ibid.
μελοποιὸς 5.38
μηνίσκος 818.1
μεσαύλιον 619.45.47
μέσαυλος 790.28
μεσημβρία 657.50
μεσογράφοι 22.35
μεσοπύκνοι 671.18
μεταβάτης, ζάξιππος 617.7
μετάβολος 425.18
μεταίτης 966.6
μηλωτὴ 87.35.664.24
μιστύλλω 507.10
μητραλοῖαι 734.22
μινησίοι 1017.13
μυουίζειν 13.22
μισθὸς λόγου 490.35
μισαῦλος 292.15
μιτύλλοι 1033.39
μίτυς 821.5
μοιροφάγος 873.49
μοιχίδιος 876.7
μονολήμματος 245.52
μονῳδὸς 787.15
μονῳδικοὶ 787.14
μοχλὸς 734.29
μύδρος 482.31
μύρμηξ 603.18
μυχὸς 1131.55

N

νακτά, νακτὸς 353.14:834.28
ναῦται 559.57
ναῦλον 834.27
νεανιεύματα 1020.7
νεάτη 670.53
νεκροθάπτης 455.28
νεκροὶ ὑπὸ σποδοῖς 146.8
νεκρομαντεῖον 121.24
νεκροφόρος 455.29
νέμων πρεσβεῖα 891.59
νευροσπαστεῖσθαι 56.60
νεκρεῖ 981.60
νήπιον 1033.34
νομάδες 33.1
νουμηνία 1073.55
νόμισμα 1037.9
νόμισμα βαρβαρικὸν 838.20
νόμου χαίρειν, λόγου χαίρειν 617.7
νόσος βοῶν 580.40
νυμφίδιον, καὶ νυμφείδιον 1174.36

Ξ

ξανθὸς 771.7
ξυλήριον 665.48
ξύλον βασανιστήριον 506.13
ξυρὸν σκυτέως 672.41

O

ὄγκος 698.30
ὅδ' ἐκεῖ πόλις 76.33
ὀβελίας 77.59
ὀβελῶν ὑπομελκτεῖς 786.13
ὀρθοῖς ἀγροῖς προορχύμενος 645.63
ὀκύτριξ 569.63
οἰνιστήριον 714.51
οἰωνὸς 811.23
ὄλισβος 702.49
ὀλολυγὼν 658.14
ὅμιλος 1051.19
ὁ ἀγὸς ὁ ἀγὸς 409.46
ὄνος ἀθοία 888.51
ὀσμαλογεῖν 590.17
ὀξὺ 371.3

ὀξύ-

ὀξύπνιον 671.18
ὀπισθόδομος 786.16
ὅπλα 669.14
ὁπλοκαθαρμὸς 785.47
ὁπλοκαθαίρουσας ibid.
ὀπὸς 587.30
ὅπου γὰρ 721.59
ὅπου γε 703.45
ὀργᾶς 421.20: 863.2: 956.53
ὀργεῶν 716.54
ὅρμος 484.28
ὅρκος 716.55
ὁρῶσας πρόσω καὶ ὀπίσω 1056.30
ὀσμαὶ, ὀδμαὶ 17.29
ὅσιας ἀφοσιώσασθαι 360.27
ὀσφὺς 709.29
οὐδὲ γὰρ 341.35
οὐκ ἀφωσιωμένον δῆμον τὸ πρὸ τῶν κα- κῶν 624.38
οὐλαὶ 218.53
οὐλοχύται ibid.
οὗ δὲ δὴ 378.51
οὐρανίσκος 195.15
οὔαχος 437.53
ὄζος 1074.20
ὀφθαλμὸς βασιλέως 298.9
ὄχημα 1032.45
ὀψιμαθὴς 510.58
ὄψεις 709.21

Π

Πάγος 188.31
παιδομαθὴς 510.58
παιδοτρίβαι 538.18
παιδοφθορία 80.47
παιανίζεις, παιωνίζεις 13.30
παλίμβιοι 899.12
παλλάκας 823.11
παλμολέσχος 81.42
παμφαλύζεις 571.53
παῦ 427.4
πάμπεχος, δαίδαλος 892.34
παιδοματιόβολος 724.51
παντοπώλης 724.50
παραβάτης 640.21
παράβολος 446.16
παραζώνιοις 382.49
παραπτικὰ 262.50
παρακαλυβᾶς 500.34
παράπηγμα 338.45
παραπήξασθαι 338.47
παράσημος πλοίου 631.29
παράσιτος 617.4:1013.32
πάροδος 157.26
πᾶς σπλητός 633.26
πᾶς ὑλαῖος βιός ibid.
πάταγος 546.21
πατρῷοι 930.22
πατρῷος ἀπόλλων 555.59
παυσικάπη 119.36
πελεκῖνος 264.31
πελυπωτὰ 42.37
περιττὰ πτύχα 291.3
περισύρειν τὸ ξύλον 832.15
περιπέρα 775.56
περιαγνίζειν 124.32: 277.29: 443.22
περιελίκτρα 536.59
περικαθαίρειν 277.33: 443.22
περικαθαρτὴς 277.34
περικοπὴ 441.51
περιμάκτριαι 124.32
περιμάττειν ibid.
περιμελῆσαι 443.22
περισοβεῖς 650.46
περιστερίας 264.41
περιστίαρχος 443.24
περισκελεῖς 619.47
περίβητα 40.18
περίβατος 41.33
περιβοπίως 379.24
πιτυνίζεσθαι 579.46
πηγὴ μελανύδρος 121.9
πιλητὰς 85.57
πλατάνιον 993.10
πίνακες 200.35
πλακουντᾶς 617.11
πλατεῖον 665.47
πλατύτης 657.18
πλήθουσα ἀγορὰ 599.52
πλοῖα στρογγύλα 1066.38
ποδεία 353.2
ποδῶσαι 234.52
πολύαινος ὀδυσσεὺς 965.33
πολιοῦχος καὶ πολιὰς 385.20
ποντία 655.35
περιοδονίκης 470.57
ποτ' ἄρτεμις ἐκ λεχέων 174.13
πραγματευτὴς 435.22
πραγματευταὶ 1013.49
πρεὶν 963.25
πρεῖνα 711.18
πρεῖνοι ἄνθρακες 21.11
πρινῶδες ibid.
προαπαντᾷν 165.25
προβασκάνιον 575.14
προδιάκονος 1017.45
πρόδομος 786.25
προηγούμενος 619.49
πρόηγορος 350.12
προοίχθην 697.24
προθυμία 708.46
προκαταρκτικὰ αἴτια 949.3
προκύων 259.5
πρόλημμα 619.49
προξενία, πρόξενοι 185.16
πρόποσις θρακία 619.4
προσεπικρατητὰς 528.32: 1017. 40
πρὸς ἐρεθισμὸν 1013.30: 1017.31
πρὸς κέντρα λακτίζειν 651.46
πρόσπολοι 988.60
προστάσεις 235.58
προστάτην νέμειν 389.17
προτομὰς 580.26
πρῶτα 981.16
πρωτοπανισὶς 651.2
προτιθέναι 654.24
προφήτης, θυοσκόπος, βωλοσκό- πος, φοιβήτης 658.52
πρόχους 619.49
προχειροφόρος, προχειροτονίας 1013 61:1017.43
πρέσβυς 697.12:1051.17
πτι ὄντα 193.4
πτέρυξ 42.36
πτύον 770.46
πυλαιμένης 1087.20
πύλη 1087.27
πυκνὰ 671.17
πυκνῶς τι ἔχειν 1020.27
πύργος 578.53
πυροφόροι 428.54
πυξὶς 776.35
πυλῶν ἐπ' ἐξαγωγῇ 905.5
πῶλος 582.23

Ρ

ῥαβδωτὰ, ῥάβδωτον 51.30
ῥάδιξ 763.58
ῥάμμα 575.23:1013.45
ῥαφιδοθήκη 1013.46
ῥέα ζῶντες 711.19
ῥαῖκος 327.60
ῥόπτρα, κρόταλα 169.45
ῥυγχεία 463.1
ῥύμα 285.40
ῥυκάνη 841.39
ῥύπτεσθαι 216.19
ῥωποπῶλαι 153.6
ῥύπα 763.60

Σ

Σαμοθρᾷκαι 1107.45
σαυρωτὴρ 437.59
σφρὰξ 680.63
σφαιρεὺς 476.14
σφαιροφόρος ibid.
σελήνη 1038.11
σιμικίνθιον 660.36

σπόνται 650.6:880.51
σπάτιον 608.58
σπονδύλος 724.51
στειός 196.32
στέλλεσθαι 756.36
στεμμός 158.45:657.23:828.59
στεφανοπώλης 490.26
στέφιον 462.45
στίλη 847.56
στοιχείς καὶ βλίτον 520.56
σκληρὸς καὶ μαλακὸς οἶνος 385.53
σκίπαιρον 100.11
σκύθος 1005.11
σκυζᾶν 863.1
σκυθικὴ πόσις 619.5
σκύτης ὄνοι ὀρᾷ 594.5
σκύλαξ 217.60
σκληρός 619.47
σκυταλίζειν 996.50
σμίλη, αρβύλιον 214.16: 672.40
σμίλη χαρτοτόμος 672.41
σπάρτα 557.7
σπαρτίον 148.49
σπάδαι 901.34
σπλαγχνοσκόπει 658.45
σπινθίδες 173.3
στάθμη 923.31
σταθμός 101.56
σταθμοῦχος 617.10
στάλικες 1014.6
στάσιμον 560.54
σταλίς 26.9
στέμμα ἀμπέλου 657.51
στόμωμα 1013.43
στρατηγός 873.52
στρατιωτικὸν ὀψώνιον, σιτηρέσιον, παροχέα 609.14
στροβιλόποδες 657.22:828.59
στρόφιον 829.46
στρογγύλα 779.12
στρώματα 1013.62
στροφαί 726.52
στρόφιγγες 1053.12
στυλίσκος 40.47
σύριγξ 437.50
συγκαθέδρας 1013.34
συγκρισίς 991.50
συγκρίνειν 991.49
συγκύπτειν 40.49:851.28
σύγχρονα ταῖς παιδίαις 721.13
συκωτόν 438.11
σύμβολα 72.11:192.28.665.57
συναίτια 949.7
συναποπίζειν 273.48
συναποπισμὸς 197.4:243.48
συνεκτικὰ αἴτια 949.6
συνεργὰ αἴτια 949.7
συνημμένον 769.7
σύριγξ 40.29:42.21
σφαιρεία 665.53
σφενδόνη 711.10
σφίγξ, φίξ, πίξ 85.60
σχάσαι κώπην 124.35
σχαστηρία 120.32
σχεδία 245.6:847.59
σχῆμα 130.52
σωλῆνες 62.23

T

Τάραξις 43.60
τάχα 483.23
τεθριπποτροφεῖν 780.18
τίκτειν 1039.50
τῇ σῇ κεφαλῇ ἀναμάξεις 942.23
τιθῆναι 300.44
τίκτειν 46.6
τίμοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς 138.15
τὸ αὐτόματον 500.3
τοιχωρύχοι 734.21
τόκος, τοκύλλιον, τοκυλλίων 552.26
τρυβλίον 100.10
τόνοι 39.50
τὸ παῖ 159.5
τόρμοι 40.25
τορεύς 575.27
τραπεζίται 705.21
τράχηλος 338.2
τριταμαῖα 332.4
τρήματα 39.49
τρίοπον 469.54
τρίοδίτις 496.16
τρίπτυχα 291.4
τριταγωνιστεῖ 10.14
τριηράρχης 881.2
τριήρης 881.4
τριφυλλία 993.31
τροπαί 379.24
τρόπαιον 1087.14
τροπή 1057.51
τροπίς 213.5
τροχίζεσθαι 222.34
τροχός 222.37
τυμβωρύχος 455.24
τυμπανότεφ 569.62
τυφλοσύντροφος 769.64

Υ

ὕαλος 833.63
ὑγρόν 882.37:1071.62
ὑδροφόρος 470.56
ὑπάγριον 860.22
ὕπατε 670.53
ὑπέρου 593.14
ὑπεργήρως, ὑφ' ἧς γέρων 616.60
ὑπεψημμένη 863.45
ὕπνος χάλκεος 654.29
ὑπερβαίνει 774.12
ὑπόβασις 41.2
ὑπόβλημα 41.8
ὑπογάστριον, ὑποκοίλιον 1017.10
ὑπόθημα 41.2
ὑπομνήματα 48.17
ὑποπίνειν 860.29:1020.32
ὑπόπυκνον 860.28
ὑποσκελίζειν 1070.31
ὑποστράτηγος 873.52
ὑποφήτα 132.55
ὑογενές 664.33
ὑψίζυγος 856.5
ὑψιπύλη 1087.18

Φ

Φαίνεις 1013.59
φασιόλη 942.29
φάλαι κυκλουμέναι 606.57
φάλλαι, φάλλαιναι 606.59
φάλαγον 753.33
φαντασία 266.28
φασκώλος, φασκώλιον 86.28
φάκλη 607.5:711.62
φηγὸς βαλανηφόρος 1013.40
φῆρες 167.5
φθόγγοι 223.28
φιλητὰς, πιλητὰς 85.57
φοινικίδες 55.16: 608.13: 1176.9
φοῖνος 556.43:585.61
φορά 130.51
φορμός 854.27
φῦμα 524.50
φύραμα 594.16
φυράτης 594.13

Χ

Χαλκοχίτωνες 774.5
χαλκοτύπος 1013.38
χαμαλλίς 781.39
χαρώνια 993.5
χάσιν 617.9
χειμάρρους 36.43
χειραγωγεῖν 165.33
χειρονομεῖν 18.13
χειροτονίας 1152.20
χέρνιβος 774.40
χελή 42.29

χελό-

INDEX AVTHORVM GRAECORVM ET LATINORVM, QVI IN HIS ADRIANI TVRNEBI

aduersariorum libris illustrantur & emendantur.

Prior numerus folium, alter lineam indicat.

A

ACcius apud Cic. 299.40 apud Cornificiũ lib. ad Herennium 499.56:1149.21 apud Nonium 46.60:438.35:1050.62 apud Varron. 838.41
Acron Horatij interpres 279.61:729.57
Adriani Imp. epigramma in Florum explicatur 861.34
Adriani Imp. & Epicteti Philosophi dialogus 894.44
Aelianus in Var. hist. 210.51:869.4:1107.1:1195.53
lib.i. [illegible]
lib.ii. [illegible]
lib. [illegible]
lib.x[illegible]
Aemar[illegible] Ranconetus 39.20:41.45:93.17:31.59
Æneas 797.13:1010.37
Æschines in Demosth. 654.18
Æschinis locus de priscorum Oratorũ modestia 204.49.
Æschylus 131.4:161.32:189.1:256.12:421.40:474.2 & deind. 638.36:961.6 & deind. 679.9:964.38:1028.43 in Eumenidibus 884.35 in Persis 456.39:458.16 in Septem apud Thebas 619.30 & seq.
Æschyli interpres 473.37:1028.41
Æschyli vita 187.37
Aetius 114.52:868.37
Afranius grãmaticus 269.30:819.29 apud Festum 86.18:448.16 & deind. 304.7:574.45 & deind. apud Nonium 574.45 & deind. 609.30:90[illegible].56:1114.11
Agrætius 104.11:189.22:185.18
Alcæus apud Athenęum 1037. & deind.
Alciphron 292.21:298.12:303.14
Alexãder Aphrodis. 13.31:898.10:428.8:949.60
lib. de mistura 313.60
Alexander ab Alex. gram 226.47
Alphenus I.C. in l. censoris. ff. de verb. sign. 1005.1
D. Ambrosius 31.55:113.4:467.39:660.18:795.21:972.23
epist. ad Marcellum 428.59
epist. ad Symmach. 871.7
in epistolam ad Roman. 290.51
in exhortatione ad Virg. 290.33
lib. de pœnitentia 669.12:1172.60
lib. de virgin. 669.53:670.2
ii. Officior. 79.49
Ammianus 1070.10
lib. xiiii. 112.37
lib. xxi. 1042.17
lib. xxviii. 1144.16
lib. xxxi. 1094.44
Ammonius 628.5
Anaxagoras 265.12
Andronicus Liuius apud Varron. 1051.10 & deind.
Anienus in Phænomenis Arati 1076.24
Annius Luscus apud Festum 1000.17
Antoninus in Itinerario 176.54:858.23
Antoninus Imp. in Vita sua 57.1:57.13:150.25:970.60
Apicius 443.30
lib. ii. 312.13
lib. iii. 338.62
lib. vii. 313.45
Apollodorus in Poliorceticis 366.30
Apollonius 191.25:431.16:542.13:710.61:731.35
lib. i. argon. 74.49:75.50:355.16:798.30
lib. iii. 497.9
Apollonij locus de fulmine 991.56
Apollonij interpres 75.3:515.36:693.20
Appianus lib. 5. bell. ciuil. 622.27:1004.32
Appion grammaticus, mundi cymbalum 44.32
Apuleius 141.32:193.1:283.48:315.1:394.51:495.31:760.21:833.43:1027.7
lib. i. As. aur. 863.60
lib. iii. As. aur. 857.4
lib. v. As. aur. 533.49
lib. vii. As. aur. 1114.64
lib. ix. As. aur. 824.38:1064.29
lib. x. As. aur. 600.19:609.16
lib. xi. As. aur. 314.40:497.16:903.46:614.43 apolog i. 190.2:566.42 per totum. 738.29:863.4:1112.6. & deind.
apolog. ii. 567.25:575.19:832.11:1114.14
lib. de dogmat. Plat. 92.14
Apuleius emendatur 760.21
Aratus 669.19:916.16 & deind.
Arati quidam loci diuersè à diuersis redditi 916.16
Arati enarrator 786.61
Arcadius & Honorius in C. Iustin. 868.44
Aristides 266.48:1071.15
Aristophanes 123.27:219.29:122.47:250.54:304.45:490.25:496.45:774.37:777.59:933.27:956.12 & deind.
in Acharnens. 150.33:253.17:747.22 in Auibus 118.2
in Coccalo 2118.16
in Lysistrata 491.27:570.3
in Nebulis 56.22:158.24:164.63:1161.44
in Nubibus 640.1:642.45:1109.11
in Pace 152.34.419.17:1109.12
in Pluto. 15.47:99.30:142.14:219.42:835.51:967.7:1064.12
in Ranis 132.7:152.57:196.26:936.58:658.35:691.1:782.30:950.14
in Vespis 123.51:211.52:132.55:446.13:447.23:570.30:660.9 & seq. 711.4:763.26:786.59:1018.29
Aristophanis enarrator 55.15:152.13:419.21
Aristoteles 72.16:95.17:160.40:216.29:178.50:437.35:603.18 per tot. 658.26:766.47:821.3:956.25:1062.23
ἀκροατ. φυσ. iiii. 49.61
lib. de cœlo 1031.18
ii. de cœlo 342.8:618.39:879.21 in Elenchis 106.28
ii. hist. animal. 597.13
iiii. hist. anim. 390.19
vi. hist. animal. 101.58
ix. hist. anim. 101.38:237.15:306.56:718.12:821.21 & deind. 948.16
i. Meteororum 746.28
de mundo 687.18
in problem. 612.6:18:900.17

in To-

χθόνιοι κύνες	431.15	χρῶς	887.11	ψοφεῖς	351.5
χλαρὸς	557.43:603.9	χυμός, τάφου χῶμα	670.10	ψυχομαντεῖοις	121.13
χοαὶ	132.2:456.36	χύσις	258.51	ψυχοπομπός	963.52
χέρπας	721.3	χυτὰ	670.11	ψω. ὃς καὶ ἀπεψωλημένος	330.27:1064.11
χοινικὶς	42.59	χυτρισμὸς	1129.29		
χοῖνιξ	908.33	χωρὶς τούτου	289.32	ψώρα ἀγρία	201.5
χορίοις	996.44			Ω	
χοῖρος	208.13	Ψ			
χρέα	702.2			ὤρυξαν αὐτὴν	949.8
χρεωκόπος, φυγαλτης	616.59	ψήγματα	590.22	ὡραία	192.15
χρυσοκλίκται	630.20	ψιῶες	863.44	ὡρεῖας	469.57
χρυσοπρυλείοις	630.21	ψηφοβολεῖς καὶ λίθοις	578.50	ὦσχα	252.6
χρυσῶται	630.20	ψιλὰ	906.30	ὠσχοφόροι	25
χρυσόρραπις	373.29	ψιλοταπίδες	1063.59	ὠτοκάταξις	887.24

GRÆCORVM VERBORVM INDI-
CIS FINIS.

